DIRECTORIVM INQVISITORVM

F. NICOLAI EYMERICI

Ordinis Prædicatorum,

CVM COMMENTARIIS FRANCISCI PEGÑE
Sacræ Theologiæ ac Iuris Vtriusque Doctoris.

IN HAC POSTREMA EDITIONE ITERVM EMENDATVM & auctum, & multis litteris Apostolicis locupletatum.

ACCESSIT HAERESVM, RERVM ET VERBORVM multiplex, & copiosissimus Index.

AD S. D. N. GREGORIVM XIII. PONT. MAX.

VENETIIS,

Apud Marcum Antonium Zalterium. MDCVII.

BEATISS. PATRI ET D. D. GREGORIO XIII. PONT. MAX.

FRANCISCVS PEGNA.

VM Reipub. Christianæ pij principes terra mariq; prępotentes multo militũ fuso sanguine Catholicę religionis hostes aperto Marte fortiter debellare cõtendũt, vt Ecclesiæ vnitatem, Sedis Apostolicæ auctoritatem, tuamq; Beatissime Pater potestatem ab eorũ audacibus, impijsq; conatibus tueantur, non desunt qui in otio et pace, intra priuatos parietes eorundem sacræ religionis violatorũ nefarias, & veræ pietati aduersas opiniones scribẽdo refellant, iura legesq; vel ad conuertẽdos, vel ad coercendos eos arment, edoceant, aut interpretentur: vt cum se tam eminus quã cominus vrgeri reprimiq; viderint, postquam virtutis amore in officio non continentur, saltem pęnarum acerbitate, & magnitudine supplicij à maleficio submoueantur. Inter hos postremos, etsi infimum locum & ingenij acumine, & eruditionis splendore obtineã, omnia tamẽ conor libentissime, quę ad reprimendam impiam hęreticorum audaciam, coercendamq; immanem prauitatem commodissima aptissimaq; esse videntur: quod testabuntur fideliter, vt spero, aliquando nonnulla mea, quę de pœnis hęreticorũ ab exordio nascentis Ecclesiæ vsq; ad hæc tempora assiduè meditor: testaturq; nunc ex parte ille qualiscunque labor, quem superioribus annis lubens suscepi; dũ omne meum studium industriamq; conuerti ad illustrandum Nicolai Eymerici Directorium Inquisitorum: pręclarum sanè & vetustate venerãdum opus, in quo summa religionis capita continentur, & quæ ad hæreticam iniquitatẽ coercendam, & extirpandam conducunt, piè, & eruditè pręscribuntur, & quidquid ad sacrum Inquisitionis officium securè exercẽdum exigitur, artificiosè ac methodicè demõstratur: quod cum omnibus numeris absolutum Romæ esset excussum, id eo potissimum nomine Beatitudini tuæ dicare placuit, vt is auctor, qui religionem Christianam tuetur, & hæreticos fortiter debellare atque coercere demonstrat, à Sanctitate tua, qui in Republica Christiana diuinitus es caput constitutus, benigne receptus, à tot inimicorum cateruis defendatur, vt catholicæ fidei negotijs non leuem afferat vtilitatem: quod certissimè futurũ spero, cum nemo ignoret Beatissime Pater te, etsi mole multorum, & magnorum totius Reipublicæ Christianæ negotiorũ districtum; illud tamen singulari prouidentia quod ad fidem attinet, vigilãtissimè curare, eoq; pręcipuè curam, & sollicitudinem omnem referre, vt causæ religionis integræ, absque nouarum opinionum procellis cõseruentur, incorruptaq;, & inuiolata fides vbiq; foueatur ac propagetur: quod vt fiat amplius, Deum Optimum Max. cuius negotia in Ecclesia sua prudentissimè, & ardentissimè tractas, precor, vt Beatitudinem vestram diu conseruet incolumem.

GREGORIVS PAPA XIII.

Ad Futuram rei memoriam.

EXPONI nobis fecerunt dilecti filij Populus Romanus, qui Officinam impressoriam erexerunt, & erectam retinent, quòd ipsi non sine magno sumptu librum Directorium Inquisitorum nuncupatū, olim à quon. Nicolao Eymerico ordinis Fratrum Prędicatorum professore compositum, pręcipua catholicæ fidei capita continentem, & ea fere omnia, quæ ad extirpandam hæreticam prauitatē conducunt, tractantē, ac nunc demū à dilecto filio Fratre Paulo Constabili Sacri Palatij nostri Magistro diligenter examinatum, recognitum, & approbatum plurimisque Apostolicis constitutionibus Romanorum Pontificum prædecessorū nostrorū cōtra hæreticos, & pro officio Sanctæ Inquisitionis editis, auctū, ac Scholijs, seu adnotationibus per dilectum filium Franciscum Pegñam iuris vtriusque Doctorem illustratum, in eorum officina impressoria prædicta Imprimi faciunt, ac vehementer timent, ne cum primum in lucem editus fuerit, ab alijs etiam forsan corrupte imprimatur, ipsique sua impensa, & labore frustrentur. Propterea nobis humiliter supplicari fecerunt, vt eorum indemnitati in præmissis opportunè consulere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur huiusmodi supplicationibus inclinati, volumus, & auctoritate Apostolica decernimus, ne prædictus liber tam in Italia, quam extra, intra annos decem proxime futuros, à die illius impressionis computandos, sub excommunicationis latæ sententiæ, ipso facto incurren. & quo ad existentes in Terris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiectis, vltra censuram prædictam etiam quingentorum ducatorum auri ipso facto Cameræ Apostolicæ applican. pœnis, sine expressa ipsorum Populi Romani, seu ad id ab eis deputatorum, vel deputandorum voluntate, & licentia in scriptis habita, imprimi, aut alibi impressum dicto decennio durante, vendi, donari, aut permutari à quoquam possit, aut valeat: ac insuper, vt nemini liceat eidem libro quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut inuertere, nullave interpretamenta adiungere, sed prout Romæ nunc impressus fuit, semper, & perpetuo integer, & incorruptus conseruetur, prohibemus, & mandamus: Decernentes transgressores quoslibet prædictas censuras, & pœnas pecuniarias incurrisse, à quouis Sedis Apostolicæ etiā de latere legato, ordinario, vel delegato, aut quocunque alio Ecclesiastico iudice, declarari, aggrauari, & reaggrauari, & ad parēdum, soluendumque pœnam, inuocato etiam, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis cogi, & compelli posse, & debere. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac etiā iuramento, aut quauis alia etiam Apostolica auctoritate roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & litteris Apostolicis sub quibuscunque tenoribus, & formis etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicę potestatis plenitudine, vel si forsan specialiter alicui esset indultum, & concessum, ne excommunicari, interdici, declarari, capi, aut arrestari possit, ac aliàs quomodolibet concessis, approbatis, confirmatis, & innouatis: quibus omnibus, etiam si de illis specialis, specifica, expressa, & indiuidua mentio, non autem per derogatorias generales clausulas facienda esset, eorum omnium tenores, hic pro insertis, & singulariter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter, & expresse derogamus, cæterisque contrarijs quibuscunque. Et quia difficile foret præsentes litteras ad quæcunque loca, vbi opus esset, deferri, volumus, & eadem Apostolica auctoritate decernimus, earum trāsumptis, et exemplis, etiam in ipso libro, vel per se solum impressis, plenam, & indubitatam fidem in iudicio, & extra adhiberi, quæ eisdem originalibus litteris adhiberetur, si ostenderentur.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die xiij. Augusti. M. D. LXXVIII. Pontificatus nostri anno Septimo.

Cæsar Glorierius.

Ego F. Thomas Zobbius Brixiensis, ordinis Prædicatorum, Sacri Palatij magister, testificor, quòd Sanctissimus Dominus noster Papa Gregorius tertius decimus, (me petente) oraculo viuæ vocis concessit, quòd D. Franciscus Pegña ad publicam vtilitatem, nonnulla suis Scholijs, seu Commentarijs in Directorium Inquisitorum editis, & Romæ impressis anno M. D. LXXVIII. addere posset, & detrahere, & aliqua mutare in eis contenta, non obstante superiori priuilegio.

Ita est F. Thomas qui supra.

ILLVSTRISSIMIS,

AC REVERENDISS. DD.

DD. Iacobo Episcopo Portuensi Sabello, *Ioan. Francisco Episcopo Prænestin. de Gambara,* *Ludouico tt. S. Anastasiæ Madrutio,* *Iulio Antonio Sanctorio tt. Sancti Bartholomæi in Insula S. Seuerinæ,* *Petro tt. S. Hieronymi Illyricorum Deza nũcupatis,* *Ioan. Antonio tt. SS. Quatuor Coronatorum,* *Ioan. Baptistæ tt. Sancti Marcelli, &* *F. Constantio tt. S. Petri in Monte Aureo,*	*Presbyteris miseratione Diuina S. R. E. Cardinalibus in vniuersa Republica Christiana aduersus hæreticam prauitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.*

FRANCISCVS PEGÑA.

PLVRIMA suadebant, Illustriss. & Ampliss. Patres, vt in illustrando & perficiendo egregio Directorij Inquisitorum opere, omnem nostram diligentiam, studium, sollicitudinem, & laborem adhiberemus. Primum communis vtilitatis amor, tum non mediocre commodum, quod inde omnibus hæreticæ prauitatis Inquisitoribus euenturum haud dubiè sperabatur: tum verò in primis iustissimum illud vestrum, pium, ac verè catholicum desiderium, quo tanquam integerrimi, & acerrimi, fidei, Christianæque Religionis defensores, ob publicam vtilitatem optabatis, vt quam absolutissimum opus prodiret in lucem. Hæc enim effecère, vt plus quam integri quinquennij spatio, ex quo cœpimus huic operi illustrando operam dare, vsque in præsentem diem, nihil magis diligenter cogitauerimus aliud, nihilque moliti fuerimus præter emendationem, & interpretationem illustris operis; coactique sumus in tenuibus hisce nostris vigilijs, è breuitatis sæpè limitibus egredi: tum quia opus ipsum vetustum, & sæpè ob breuitatem obscurum, ita fieri postulabat: tum vt Inquisitoribus valdè occupatis satisfaceremus, eosque liberaremus molestia multorum aliorum librorum euoluendorum. In his nostris Commentarijs reiecta procul disputandi subtilitate, secuti sumus, vt plurimum communes sententias, & eas, quæ sine vllo erroris periculo possint obseruari. In dubijs, & grauioribus causis Inquisitores ad supremum Sacrosanctæ, & Generalis Inquisitionis Romanæ Senatum, cui vos prudentissimè & vigilantissimè præestis, destinamus, seu remittimus. In multis stylum, & consuetudinem eiusdem Sacri, & supremi Senatus indicamus, & obseruandum monemus: ac ita (nisi fallimur) cuncta, Deo Opt. Max aspirante, disponimus, vt pauci difficultatum articuli in hac causa parum explicati relicti esse videantur. Quod si quandoque fortassis (vt quibusdam videbitur) nimis leuiter in nonnullis articulis, ac difficultatibus de puniendis hæreticis locuti sumus, veluti de Hæresiarchis, siue dogmatistis, quos nonnulli è nostris curiæ sæculari tradendos omninò arbitrantur, & de alijs nonnullis, vt disputationum series indicabit, non id facimus, vt hæreticis faueamus, quos & acri odio prosequimur, & penitus extirpari cupimus: sed quia nec contrarium aperto iure statutum videbamus, nec sacri Tribunalis Romanæ Inquisitionis vsu, aut consuetudine receptum, vt vel hac etiam benignitate conuertantur, qui virtutis, & veritatis amore à maleficio non submouentur. Hoc postremo cupimus, & exoptamus, religiosissimi Principes, vt hos nostros qualescunque labores, benignè (vt soletis) accipiatis, sintque apud Vos velut certissimum pignus, & arrha prompti, ac parati animi nostri ad subeunda quælibet alia quamuis grauiora onera, inseruiendumque Sacro Inquisitionis Senatui, quoties, & oportuerit, & idoneos nos ad id iudicaueritis. Deus Opt. Max. diu Vos conseruet incolumes, vt negotia sua in Christiana Republica, vt facitis, integerrimè tractare possitis.

IN DIRECTORIVM INQVISITORVM Nicolai Eymerici Præfatio.

FRANCISCVS PEGÑA LECTORI.

XTITIT olim, Lector beneuole, Nicolaus Eymericus instituti Dominicani acer hæreticæ prauitatis in Regnis Regis Aragonum Inquisitor, Pont. Max. Vrbano V. & Gregorio XI. Regique Aragoniæ Petro eius nominis quarto, carus. Hic opus edidit, quod Directorium Inquisitorum appellauit, quo vtilissimè sunt semper vsi Iudices violatæ Religionis in causis fidei prudenter, & securè tractandis. Id opus à paucissimis habebatur, quoniam ante annos ducentos, quo tempore Eymericus floruit, post inuentam artem Impressoriam, semel tantum (quod ego sciam) æneis fuit Typis Impressum Barcinonæ, Anno Domini M. D. III. Erant autem omnia exemplaria tam Impressa, quam Manuscripta infinitis prope locis penitus deprauata, & mendosa, eaque vix iam reperiebantur: desiderabatur vero hoc opus, atque efflagitabatur communibus, & vehementibus omnium votis, & precibus, maximè vero illi ardentius expetebant, qui fidei negotia, aut iudicando, aut consulendo, aut scribendo tractabant: cumque superiori anno me huic suscipiendo labori emendandi interpretandique, aut saltem non leuiter illustrandi operis facilem, ac promptum exhibuissem, multi viri doctissimi, atque integerrimi ex illis, qui Senatui S. Romanæ Generalis Inquisitionis in causis Fidei deseruiunt, intelligentes quantum vtilitatis publicis commodis accederet, si denuo id opus quam emendatissimum prodiret in lucem; nos (quos huic fortassis oneri subeundo idoneos, singulari sua benignitate non meritis, aut eruditione nostra iudicarant) cohortati sunt, vt hanc prouinciam nostris non æqualem viribus susciperemus: id tunc eo libentius, & ardentius nullis laboribus, aut vigilijs parcentes, aggressi sumus, quo euidentius cernebamus, si hoc in desideratum finem perduceretur, gratum in primis Deo Opt. Max. obsequium, (ad cuius laudem, & gloriam omnes viri Christiani actiones referre debent) vniuersis vero literatis, ac in primis Inquisitoribus hæreticæ prauitatis rem forsan gratam, nec aspernendam esse facturos. Itaque vt hæc facilius, & commodius fierent, iidem illi doctissimi viri, & in publica commoda propensissimi, varios Codices nobis exhibendos curarunt: primum illum Barcinonæ Impressum, & tres alios manuscriptos, quorum vnus erat Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Iacobi Sabelli Inquisitoris maximi in tota Republ. Christiana, quem Codicem in Commentarijs nostris Sabellanum vocamus, & hic erat vetustus satis: alius fuit Illustriss. & Reuerendiss. Cardinalis Io. Francisci de Gambara Generalis etiam Populi Christiani Inquisitoris, recentioribus litteris exaratus, sed fidelis satis: vltimus superuenit Codex ex Inquisitione Bononiensi, quem propterea Bononiensem sæpe nominamus, & hic erat cæteris vetustior, & emendatior, descriptus quippe summa diligentia temporibus Pij Papæ eius nominis secundi. Singuli hi Codices infinitis prope locis erant deprauatissimi: ex omnibus tamen vnus est conflatus (nisi fallor) perfectus, qualem ab Eymerico prodijsse putandum est, quoniam singulas non modo periodos, & sententias, verum, (quod laboriosius erat) singula etiam verba perpendentes, nullum passi sumus transire locum, sine iusta emendatione, & animaduersione. Erant Codices omnes non modo deprauati circa sensum verborum, verum etiam in multis locis imperfecti, & mutili, in quibus deerant plurima, quæ ab auctore fuisse scripta apertissimè intelligebatur: cui incommodo magnum auxilium attulit Codex Bononiensis.

Quoniam vero assidua nos hæc perficiendi operis cura premebat, vbique in egregijs Bibliothecis vetustissima quæq; quærebamus, quæ lucem susceptæ emēdationi afferre possent, cui rei non mediocrem opem attulit vetustus quidam Codex membraneus manuscriptus repertus in interioribus Bibliothecæ Vaticanæ Conclauibus, in quo plurima erant eorum temporum, quæ proximè Eymericum præcesserūt, plurima eodem fere ordine, & verborum

serie

serie conscripta, quibus Eymericus in Directorio fuerat vsus, adeo vt sæpe suspicati simus, Eymericum eum ipsum librum in manibus quandoque habuisse, eoque vsum fuisse. nam & Bibliothecæ custos asserebat putare se eum librum Auinione Romam cum alijs multis fuisse delatum. hic ergo plurimum etiam iuuit, vt ex Commentarijs nostris, sæpe poterit deprehendi. Quid sit denique præstitum, non facile dici potest: id tamen facile intelliget, qui nouam hanc editionem cum vetustis Codicibus conferet. hoc est certum, plus quam bis mille loca deprauata suæ pristinæ integritati esse restituta. iam id in primis curauimus, ne à vetustate recederemus: nihil enim inuertimus, nihil immutauimus, nihil detraximus, sed Auctorem in singulis suum tenere cursum, ac methodum voluimus, deficientia solum ex alijs addentes, & contorta dirigentes.

In his solum consulto videbimur à vulgatis recessisse, quod in prima parte addiderimus expositionem Beati Thomę super cap. Firmiter, &c. Damnamus, de sum. Trinit. & Fide Cathol. cum in manuscriptis nusquam reperiatur: in Barcinonensi tamen impresso super vtrumque caput, nec expositio promittitur, sed tantummodo illa apponitur, quæ est super cap. Firmiter, nos vtramque vtilem iudicantes, imprimendam curauimus, quamuis incertum nobis sit, an Eymericus illas apposuerit. Rursus in secunda parte super tit. de hæreticis in Decretalibus integras Hostiensis, & Ioannis And. lecturas (vt vocant) apposuimus. quamuis in impresso, & manuscriptis pauca quædam recitentur super vnoquoque capite eorum glossematum imperfecta fragmenta, quæ nos ex causa supplenda duximus.

Ad hæc, quia nullus in cæteris erat hactenus editus adnotationum labor, nulla lucubratio, quibus lectores iuuarentur ad intelligendam commodius huius Auctoris mentem, ea quoque res præstanda in primis fuit. itaque primum initio glossematum, & quæstionum singularum, summaria, quæ vulgo vocant, sunt adhibita; numerisque notaræ insigniores quædam, & illustriores res, & sententiæ, vt vno obtutu facile percipiatur, quod præcipue in singulis disputationibus tractetur; & quoniam multa etiam nos obscura, & difficilia in Commentarijs interpretamus, prænotatus est quoque numerus Commentariorum, qui singulis capitibus, & quæstionibus adnectuntur facilioris studij gratia, ita vt nulla fere occurrere possit difficultas, quæ his adiumentis non valeat superari. Notati vero sunt in his Commentarijs magna ex parte recentiores auctores, quoniã ab his veteres citantur, vt qui hos nouerit, illos quoque noscat.

In his omnibus non modo hortatorem verum, & coadiutorem habuimus ob singularem illius benignitatem F. Paulum Constabilem Sacri Palatij Magistrum, virum integerrimum, ac prudentissimum, ac in causis fidei tractandis oculatissimum; qui deinde creatus est totius Ordinis Dominicani Magister Generalis, & F. Thomam Zobbium Brixiensem Sanctæ, & Vniuersalis Romanæ Inquisitionis Commissarium Generalem, nunc vero Sacri Palatij Apostolici Magistrum, quibus magna cura, & labor etiam fuit, vt quam emendatissimus liber prodiret in lucem.

Iam quoniam multa erant in hoc opere ob vetustatem pene incognita, & abolita, multa obscura, & parum explicata, nonnulla vero immutata, ob subsequentes summorum Pontificum, qui post Eymericum floruerunt, sanctiones, vt in hac quoque parte plene esset lectoribus satisfactum, hæc omnia breuibus interdum notis, plenioribus quandoque Commentarijs, vt natura cuiusque difficultatis postulabat, declaramus; ea in primis perstringentes, quæ ad disputandorum frequentem Eymericus offert occasionem, velut superuacanea, & ad institutum parum accommodata libenter omisimus. In his vero Commentarijs multa consulto præstitimus, quæ forte alicui videantur reprehendenda, spectata horum temporum scribendi ratione: nam & ab improba, & prolixa legum, canonum, & interpretum citatione, seu allegatione sæpissime abstinemus. Rursus omissis multis, eos in primis citamus, qui de hæreticis, & eorum pœnis tractatus scripsere: quod fecimus non absque ratione, cum peritis in arte potius sit fidendum. In his vero præcipuus noster labor fuit tradere ea, quæ iuri communi consentiunt; nam priuatas prouinciarum, aut Inquisitionum sanctiones, & consuetudines noluimus consulto in hoc opere vim legum obtinere, quamuis sæpe illis vtamur velut æquis, & iustis, moneamusque interdum obseruandas.

In his omnibus plusquam assiduus annus consumptus est, vsique sumus multa diligentia, & labore, iuuitque nos ad multas difficultates superandas Honoratus Figuerola Patritius Valentinus, iuris vtriusque Doctor eruditissimus, & nunc Ecclesiæ Valentinę Canonicus, qui nobis scribentibus frequentia iuris loca ad varias, & difficiles controuersias diluendas suppeditabat. Postremo ita iam opere constituto, vltima desiderabatur impressionis perfectio, quam vt in illustri officina sua impressoria consequeretur, nullis impensis pepercit inclytus

Populus Romanus, qui industria, & diligentia Petri Politi Senensis, cui emendandi,& corrigendi operis dum imprimebatur, cura commissa fuit, perfectum (nisi fallor) & omnibus numeris absolutum opus in lucem dedit.

Quid fit in hac impressione præstitum.

Atque hæc quidem omnia in priori editione fuerunt diligenter, & præstita, & obseruata: cum vero iterum opus imprimendum foret, & per integrum triennij tempus, quod à prima impressione vsque in hunc diem, elapsum fuit, plura nobis ad idem institutum spectantia essent proposita, tum à diuersis Reuerendissimis Episcopis, tum à vigilantissimis hæreticæ prauitatis Inquisitoribus diuersarum terrarum, tum etiam ab alijs viris doctis, ac pijs: quibusdam postulantibus, vt copiosius aliqua enarraremus: alijs vero petentibus, vt apertius nonnulla explicaremus: alijs denique flagitantibus, vt nouis propositis dubijs, quæ frequenter solent occurrere, satisfaceremus, atque responderemus; propterea factum est, vt omnes ingenij vires, cogitationes, & studia eo retulerimus, vt denuo impressum, emendatissimum, & locupletissimum prodiret in lucem. Itaque consultis de nouo veteribus exemplaribus, nonnulla in hac sunt impressione emendata. quæstiones, & dubia, quæ nobis fuerunt proposita, competentibus locis sunt explicata. nomen Scholij in nomen Commentarij prudenter transmutatum est, quoniam fusior, & copiosior explicatio, Scholiorum nomen respuebat: Scholia enim breuiter potius indicare aliquid, quam enarrare plene solent. Multorum querelis satisfaciendum etiam omnino putauimus, qui cum vere dicerent magno studijs legentium impedimento esse separatos habere Commentarios à Quæstionibus, & capitibus, quæ declarantur, ideo nunc continenter singulis capitibus, & Quæstionibus singuli Commentarij annectuntur, ne sit laboriosum Lectoribus in diuersis locis quærere, quæ in eodem simul commodius esse deberent. Iam quantum spectat ad Doctores, quorum auctoritate nitimur in his Commentarijs, id in primis curauimus, vt verissime tam quoad doctrinam, quàm quoad loca citarentur, tametsi artis Impressoriæ lubricitate aliquid quandoque erratum sit, quod quadam ex parte in notis erratorum animaduersum est.

Quid auctor seruari cupiat deinceps in hoc opere.

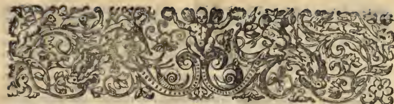
Denique ita conati sumus in hac impressione omnia quantum in nobis fuit, perficere, vt non simus amplius in eo quicquam magni momenti immutaturi. immo vero hoc cupimus, & rogamus penitus quoslibet, qui nobis vel viuentibus, vel vita functis hoc opus impressuri sunt, aut iussuri, vel permissuri, vt imprimatur, ne permittant aliquid immutari, addi vel minui, aut deleri.

Quoniam autem his nouis additionibus, atque immutationibus ex causa factis (vt paulo antea dictum est) obstabat præcedens S.D.N.Gregorij Papæ XIII.rescriptum inclyto Populo Romano in prima huius operis impressione concessum, quo cauebatur, ne alicui liceret huic libro quicquam addere, detrahere, vel immutare, aut inuertere, vel aliqua interpretamenta adiungere; proinde eius rei reddita ratio fuit Sanctissimo Domino Papæ,& consilium nostrum plene explicatum per R. F. Thomam Zobbium Sacri Palatij Apostolici Magistrū, cui viuæ vocis oraculo responsum est à Sanctissimo, vt non obstante prædicto indulto, hæc nobis licerent ob publicum commodum. & communem Christianæ Reipublicæ vtilitatem, quemadmodum idem Magister grauiter testatur.

In hoc egregio opere propterea immerito seueriores quidam Eymericum carpunt, quod multa in eo sine methodo, ac iudicio cumulasse videatur, multa inculcasse sæpius, multa sæpius varijs locis repetiuisse; qui si auctoris institutum,& artificium paulo diligentius considerassent, plane iniustè se reprehendere virum tantum intellexissent. Cum enim Eymericus cuncta colligere in vnum decreuisset, quæ ad negotium Inquisitionis spectarent, id effecit consulto, quod isti vituperant. fuit ab hinc quadringentis fere annis magna multorum,& valde commendanda diligentia, qui opera de rebus Ecclesiasticis componebant in communes locos referentes vniuersa decreta similia eademque continentia, in quo egregiam laudem comparasse Burchardum, Iuonem Carnotensem, Hugonem Catalanum, Gratianum,& alios quamplures exploratissimum est, quos in solo hæresis crimine dū imitatur Eymericus, cuncta colligēs in locum vnum, quæ ad hoc negotium spectant, laudandus etiam vehementer est, eiusq; industria commendanda, hinc sæpe eadem repetit,& diuersis interdum locis inserit, quia disputationis series,& ordo ita postulat, vt suis locis in Commentarijs explicamus, dū obseruandū admonemus quo consilio, qua methodo,& ratione quæq; vbiq; tradat, atq; disponat. longum esset cætera persequi, quæ à me vere de huius operis methodo,& artificio dici potuissent, nisi & breuitas tacere compelleret,& aliqua ex parte ostenderim in Præfationibus secundæ,& tertiæ Patris. Tu interim Lector boni omnia consule,& perfectum opus accipe. Vale.

Romæ ex Bibliotheca nostra, Calendis Decemb. An. M. D. LXXXIIII.

NICOLAI

NICOLAI EYMERICI VITA

PER EVNDEM FRANCISCVM PEGNAM BREVITER COLLECTA.

NICOLAVM Eymericum Cataloniā insignis Hispaniæ Tarraconensis prouincia genuit. Fuit is monachus ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ magister, à Gerunda oriundus, quę ciuitas est eiusdem prouinciæ nobilis & clara. Floruit in primis temporibus Vrbani V. & Gregorij X I. Pont. Max. & Petri quarti regis Aragonum, qui Cæremoniosi cognomen accepit, ad annos Domini M. CCC. LX. Erat in regnis Aragoniæ ea tempestate, eruditione, & sanctitate clarus Nicolaus Rosell. instituti Dominicani Sacræ Theologiæ magister, ac in toto dominio Regis Aragonum Inquisitor generalis. is ab Innocentio VI. anno Dominicæ Natiuitatis M. CCC. LVI. Cardinalis tituli Sancti Xysti creatur: Et cum quæreretur quis ei in tanto Inquisitionis officio futurus esset successor, inuentus est alter hic noster Nicolaus cognomento Eymericus, vir doctrina & solertia præditus (vt testatur Sebastianus Olmeda in chronicis de initio, & progressu ordinis Fratrum Prædicatorum) qui hæreticæ prauitatis generalis Inquisitor in eisdem regnis est constitutus, vt ipse etiam testatur in hoc suo opere, par. 2. q. 10. Erat enim in hoc viro præter illustrem, & insignem Theologiæ cognitionem, iuris canonici peritia multa, & legum notitia non vulgaris: quæ res facile eum cæteris sui ordinis, & ætatis litteratis præferebat, cum hæc ad exercendum Inquisitionis officium in primis sint necessaria. Creatur autem Eymericus generalis Inquisitor circa annos Domini M. CCC. LVIII. cum fuerit in eo officio immediatus successor Nicolai Rosell. ad Cardinalatus apicem assumpti, sicut ipsemet loquitur in Directorio par. 2. q. 10. Nam & hoc anno, iam eo munere functum non obscure colligimus ex eiusdem operis par. 2. q. 47. iuxta quædam vetusta Directorij exemplaria, quemadmodum ibidem annotatum est. Hic pro grauissimis fidei negotijs relicta Hispania Auinionem proficiscitur, vbi tunc Sedes Apostolica degabat, & à Gregorio XI. Pont. Max. benigne receptus, Capellanus (vt ipsemet loquitur) illius constituitur, ab eoque pro varietate negotiorum, & causarum multa sæpius impetrauit ad officium Sacrosanctæ Inquisitionis commodius exercendum necessaria, quod præter alia satis indicat rescriptum quoddam, quod ipse recitat par. 3. huius operis, q. 10. Plurima scripsit, quibus nomen suum cum gloria transmisit ad notitiam posteritatis: nam super scientijs physicis, & logicis codices edidit: item super quatuor Sancta Euangelia commentarios: & plures etiam sermones tam de tempore, quàm de Sanctis, & nonnulla alia, quæ ad manus meas non peruenerunt, asseruantur tamen (vt audio) manu scripta Gerundæ in monasterio Sancti Dominici ordinis Fratrum Prædicatorum. Composuit præterea librum insignem, & Christianæ reipublicæ valde vtilem, quod Directorium Inquisitorum voce valde accommodata nuncupauit, eo quod, id in primis agat in eo, vt regulas tradat, quibus Inquisitores ad hæreses cognoscendas, & extirpandas, exclusa omni personarum differentia, & acceptione, dirigantur, ac instruantur; in eo vniuersa fere, quæ ad negotium Inquisitionis, & pœnas hæreticorum spectant, ex varijs locis & auctoribus colligens, reposuit; imitatus in ea re (vt alibi scripsimus) doctissimos viros. Fuit quidem olim is labor in tanta librorum paucitate atque penuria pernecessarius, hodie vero valde etiam vtilis, & studijs Inquisitorum accommodatus. Memoriæ proditum inuenio, id Directorij opus ab eo Auinione compositum: quidam in Aragonia collectum tradunt: sed de hoc nihil certi extat. Hoc tamen certissimum est, adhuc eo viuente per diuersas prouincias publicatum, &

apud

apud earum Inquisitores transcriptum, & asseruatum. Tractatum insuper scripsit de schismate, vt testatur Aegidius Bellamera in cap. sacris, extra de his, quæ vi metusue caus. fiunt. in quo luculenter ostendit quot schismata varijs temporibus Sanctam Romanam, & Catholicam Ecclesiam infestauerint, quæ præcitato loco ex eo Eymerici tractatu Bellamera retulit, sicut ipsemet ingenue confitetur. Compilauit quoque vitam, & miracula Beati fratris Dalmatij Moner, cuius ipse fuerat alumnus. Denique cum multa iam ætate esset grauis, cupiens in sanctis, & quietis occupationibus, dimisso iudiciorum strepitu, vltimum vitæ diem claudere, cum per quadraginta, & quatuor continuos annos officium Sacrosanctæ Inquisitionis contra hostes fidei fortiter exercuisset, reuersus Gerundam, quam charam habuit patriam, in conuentu Sancti Dominici, postquam super Epistolas Beati Pauli ad Galatas, & ad Hæbreos scripsisset commentarios, & epistolam ad Romanos enarrare cœpisset, ab humanis ereptus est, quarto die Ianuarij, anno Dominicæ Natiuitatis M.CCC. XCIII. sicut docet vetustum epitaphium eius sepulchro incisum Gerundæ in eodem Sancti Dominici conuentu, vbi sepultus iacet, in quo plurima eorum, quæ supra narrauimus, continentur. Multos habuit vir ille dum viueret aduersarios; sed non est mirandum, cum ea fere sit eruditorum conditio, aut potius infœlicitas. Habet quæque virtus sua aduersa, & obstantia vitia, & quo altiores sunt turres, maioribus ventorum flatibus concutiuntur, & vt recte pro tulit ille:

Horatius lib. 2. Carminum. Ode 10.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fulmina montes.

Hæc magna est, & postrema viri laus, eum acri odio hæreticos omnes habuisse, cunctasque hæreses detestatum fuisse: res vero ad fidem Christianam, & religionem catholicam propagandam spectantes, summa religione & pietate coluisse. Ac talis quidem viri vita, & exitus fuit, quantum nobis ex monumentis vetustatis colligere licuit.

SVMMA EORVM QVAE AB EYMERICO IN SINGVLIS DIRECTORII PARTIBVS TRACTANTVR.

Summa ſeu inſtitutum Primæ Partis.

RADITVRVS Eymericus quæcunque ad negotium Inquiſitionis contra hæreticam prauitatem ſpectant, & quæ ad inſtruendos, ac dirigendos iudices violatæ religionis exiguntur, vt munus ſuum in cauſis fidei plenè perfectèque poſſint adimplere, cum nequeant noſſe cauſam hereſis, ad quam extirpandam ſunt conſtituti, niſi probè intelligant quæ ex fide ſunt credenda, & catholicas veritates, quibus hæreſis opponitur: ideo in prima operis parte ea commemorat, quæ ad conſtituendam, & ſtabiliendam, ſeu (vt ipſe loquitur) ad plantandam fidem pertinent, vt vno contrario cognito alterum facilius percipiatur. Itaque ex varijs locis in vnum locum confert, & ſummorum Pontificum, & Conciliorum, & Canonum, & Sanctorum Patrum, & legum decreta, ad fidem, & varios fidei articulos, & catholicas veritates conſtituendas ſpectantia, nihil ferme de ſuo apponens, contentus ſola decretorum recitatione: vnde primum congerit ex iure Canonico decreta titulorum de ſumma Trinitate, & fide Catholica, & ea occaſione inſignium quorundam interpretum expoſitiones ſuper ea: inde leges ex Codice. tit. de ſumma Trinitate: inde ſuo ordine cætera eodem conſilio. Poſtremo duodecim addit quæſtiones, quibus ſatisfacit plurimis difficultatibus, quæ circa fidem fideique articulos contingere poſſunt, quas paucis additis, & mutatis, deſumpſit ex beato Thoma Aquinate.

Summa ſeu inſtitutum Secundæ Partis.

Bſolutis in prima parte, quæ ad fidem conſtituendam attinent, explicat protinus in ſecunda quæcunque fidem ipſam corrumpere poſſunt ac violare, vt Catholici ab his abſtineant; primum tamen refert vniuerſa decreta contra hæreticos, & de pœnis eorum ſancita, quæ in toto iuris Canonici corpore ſub titulis de hæreticis continentur: inde ex varijs etiam eiuſdem iuris titulis eodem conſilio accumulat multas decretales, quæ etiam huic negotio deſeruiunt: inde extrauagantes nonnullas, & litteras Apoſtolicas, quæ de hæretica prauitate coercenda diſſerunt: addit præterea ob eandem cauſam inſignium quorundam iuris interpretum gloſſemata, quibus præcedentia de hæreticis decreta declarantur: inde propius ad rem accedens, ex vetuſto Concilio Tarraconenſi fragmenta quædam commemorat, quibus agitur de multiplici hæreticorum genere, & vetuſtis pœnis, ac pœnitentijs eorundem: inde addit quæſt. 58. quibus, quid hæreſis, quid hæreticus, quid error ſit, oſtendit: rurſus vſque ad quæſt. 38. multorum

rum Philosophorum, & omnium fere hæreticorum tam veterum quàm recentiorum sectas, nomina, & errores recenset: tandem à quæst. 38. usque in finem eiusdem partis secundæ, singulari methodo de his omnibus sigillatim agit, qui Inquisitorum iurisdictioni subijciuntur. Itaque de hæreticis, de blasphemis, de sortilegis, de inuocatoribus Demonum, de apostatis, & de cæteris huiusmodi accuratissimè differit.

Summa seu institutum Tertiæ Partis.

CVM coercendi sint hæretici, de quibus differuerat parte secunda, in postrema praxim docet, qua in officio Sanctæ Inquisitionis res fidei, seu delicta in fidem commissa tractari debeant, & puniri. Primum tamen quid Inquisitoribus de nouo creatis sit agendum docet: inde qua ratione processus initium accipiat, tradit; & quia tribus modis potissimum in causis fidei procedi potest, per Accusationem, Denunciationem, & Inquisitionem, de singulis differit, & appositis exemplis illustrat: inde quomodo idem processus sit continuandus similiter indicat, docens quidquid ad personas in hoc iudicio requisitas spectat: inde modos tresdecim singulares persequitur, quibus omnis causa hæresis in Sancto Inquisitionis officio finiri potest. Tandem in fine operis 131. quæstiones proponit, quibus dirimit omnem fere difficultatem spectantem, vel ad iudices violatæ religionis, vel ad eorum potestatem, & iurisdictionem, & priuilegia, seu prærogatiuas, vel ad ministros Sancti officij, vel ad peritos, & aduocatos, vel ad testes, vel ad reos, vel ad pœnas reorum. In his itaque partibus ita sunt ordinata traditaque omnia, vt nihil fere desideres ad Sanctissimum Inquisitionis officium spectans; quod in hoc opere singulari non contineatur.

CATA-

CATALOGVS EORVM
QVAE IN SINGVLIS HVIVS
OPERIS PARTIBVS

eo ordine impressa sunt, quo continentur.

PRIMA PARS EST DE FIDE CATHOLICA.

EPISTOLA Auctoris de subiecto, ac diuisione totius operis.
Decretales, Firmiter credimus, & Damnamus, tit. de Summa Trinitate, & Fide Catholica. pag. 3. & 4
Decretalis, Fideli. eod. tit. ex Sexto Decret. pag. 6. col. 2
Decretalis, Fidei Catholicae. ex Clementinis. pag. 7. col. 2
Expositio S. Thomae primae decretalis, Firmiter. in qua tam haereticorum, quàm philosophorum errores quam plures reprobantur. pag. 9. col. 1
Expositio eiusdem super secundam decretalem, Damnamus. pag. 15. col. 2
Ex Decretalibus Greg. Gloss. super tit. de sum. Trinit. & fide Cathol. pag. 17. col. 2
Super cap. Firmiter. & super cap. Damnamus. pagina 18. & 22
Lectura Innocent. IIII. in easdem Decretales. pag. 2 a. col. 2
Ex libro Sexto Decret. gloss. super c. Fideli. de summa Trin. & fide Cathol. pag. 22. col. 2
Ex Clementinis, gloss. super c. Fidei Catholicae. de summa Trinit. & fide Cathol. pag. 23. col. 2
Ex Codice Iustiniani, tit. de Summa Trinitate, & fide Cathol. & vt nemo de ea publice contendere audeat.
l. 1. Cunctos. pag. 29. col. 1
l. 2. Nullus haereticis. pag. 31. col. 1
l. 3. Nemo Clericus. pag. 32. col. 1
Edictum Iustiniani de fide, Reddentes. pag. 33. column. 2
Ex Extrauagantibus communibus, Bonifac. VIII. tit. de maioritate, & obedientia, cap. 1. Vnam Sanctam. pag. 34. col. 2
Ex Decretalibus Gregor. tit. de baptis. & eius effectu. Alexand. III.
c. 1. Si quis puerum. pag. 36 col. 2
c. 2. De quibus. pag. 36. col. 2
c. 3. Maiores. pag. 37. col. 1
Ex Codice Iustiniani, tit. ne sanctum baptisma iteretur.
l. 1. Antistitem. pag. 39. col. 2
l. 2. Si quis. pag. 40. col. 1
Ex Decretal. Greg. tit. de celebr. Miss.
c. 6. Cum Marthae. pag. 41. col. 1
Inhibitio facta de mandato D. Gregor. XI. ne tres inferiori articuli de corpore Christi praedicentur, sub poena excommunicationis. Miseratione. pag. 44. col. 1
Symbolum Apostolorum. Credo in Deum. pag. 45. col. 1
Symbolum Sanctorum Patrum. Credo in vnum Deum Patrem. pag. 45. col. 2
Regula fidei B. Athanasij Episcopi ab Ecclesia approbata, Quicunque vult saluus esse. pag. 46. col. 2
Confessio fidei. Beati Hieronymi Presbyteri. pag. 47. col. 2
Ex Diuo Augustino in lib. de Fide ad Petrum Diaconum, Quadraginta capitula ad regulam verae fidei pertinentia. à pag. 49. col. 1. vsque 54. col. 2
Ex Decreto Domini Gratiani dist. 15. De auctoritate quatuor Conciliorum.
Can. 2. Sicut Sancti Euangelij. pag. 54. col. 2
Quae Concilia Sancta Romana Ecclesia suscipiat, ead. distinct.
Can. 3. Sancta Rom. Ecclesia. pag. 55. col. 1

QVAESTIONES DVODECIM de Fide Catholica Inquisitionis officio congruentes.

Quaestio 1. De fidei definitione. pag. 58. col. 1
Quaestio 2. De articulis fidei, & eorum distinctione. pag. 59. col. 1
Quaestio 3. De fide explicite habenda. pag. 59. col. 2
Quaestio 4. De notitia articulorum fidei, fidelibus necessaria cum minoribus tum maioribus. pag. 60 col. 2
Quaestio 5. De obligatione ad credendum explicite mysteria Christi. pag. 61. col. 2
Quaestio 6. De necessitate credendi explicite mysterium Trinitatis. pag. 62 col. 1
Quaestio 7. An teneatur vnusquisque explicitam fidem habere de contentis in sacra Scriptura. pag. 62 col. 2
Quaestio 8. Fidei non posse subesse falsum, sit ne omnibus necessarìo credendum. pag. 65. col. 2
Quaestio 9. De Confessione exteriori fidei. pag. 66. col. 2
Quaestio 10. Disputandum ne sit publice de fide. pag. 69. col. 2
Quaestio 11. De probatione mysteriorum fidei per rationes. pag. 72. col. 2
Quaestio 12. De protestatione facta ab errante circa fidem. pag. 7[illegible]. col. 2

SECVNDA

SECVNDA PARS DIRECTORII
EST DE HAERETICA PRAVITATE.
In qua hæc per ordinem continentur.

In Secundam Partem Directorij Præfatio, & Argumentum.

EX DECRETALIBVS GREG. IX.
TIT. DE HAERETICIS.

		GLO. Ordinaria.	GLO. Hostiensis.	GLO. Ioan. And.
c.1. Dubius in fide.	pag.80. col.1	pag.138.col.1	pag.143.col.1	pag.166.col.1
c.2. Qui alios.	pag.87. col.2	pag.138.col.1	pag.144.col.1	pag.167.col.1
c.3. Firmissime tene.	pag.89. col.2	pag.138.col.1	pag.144.col.2	pag.167.col.1
c.4. Fraternitatis tuæ.	pag.89. col.2	pag.138.col.2	pag.145.col.1	pag.167.col.2
c.5. Si quis Episcopus.	pag.94. col.2	pag.138.col.2	pag.146.col.1	pag.168.col.2
c.6. In eos qui.	pag.96. col.1	pag.139.col.1	pag.147.col.1	pag.168.col.2
c.7. Cum Christus.	pag.96. col.1	pag.139.col.1	pag.147.col.2	pag.169.col.1
c.8. Sicut ait.	pag.96. col.2	pag.139.col.1	pag.147.col.2	pag.169.col.2
c.9. Ad abolendam.	pag.97. col.1	pag.139.col.2	pag.148.col.1	pag.170.col.1
c.10. Vergentis.	pag.98. col.2	pag.140.col.1	pag.151.col.1	pag.172.col.2
c.11. Si aduersus.	pag.99. col.2	pag.140.col.2	pag.153.col.1	pag.173.col.1
c.12. Cum ex iniuncto.	pag.100.col.1	pag.141.col.1	pag.154.col.2	pag.174.col.1
c.13. Excommunicamus.I.	pag.101.col.2	pag.141.col.2	pag.156.col.2	pag.175.col.2
c.14. Sicut in vno.	pag.103.col.2	pag.143.col.1	pag.165.col.1	pag.181.col.2
c.15. Excommunicamus.II.	pag.103.col.2	pag.143.col.1	pag.165.col.2	pag.181.col.2
c.16. Absolutos.	pag.103.col.2	pag.143.col.2	pag.166.col.1	pag.182.col.2

EX LIBRO SEXTO DECRETALIVM
TIT. DE HAERETICIS.

		GLO. Ordinaria.	GLO. Archidiac.
c.1. Quoniam.	pag.104.col.1	pag.183.col.1	pag.192.col.1
c.2. Quicunque.	pag.104.col.1	pag.183.col.1	pag.193.col.1
c.3. Filij.	pag.104.col.2	pag.184.col.1	pag.196.col.2
c.4. Super eo.	pag.105.col.1	pag.184.col.1	pag.197.col.2
c.5. In fidei.	pag.105.col.1	pag.184.col.1	pag.198.col.1
c.6. Præsidentes.	pag.105.col.2	pag.184.col.2	pag.199.col.2
c.7. Cum contumacia.	pag.105.col.2	pag.184.col.2	pag.200.col.1
c.8. Accusatus.	pag.105.col.2	pag.185.col.1	pag.200.col.2
c.9. Statutum.	pag.106,col.2	pag.186.col.1	pag.204.col.1
c.10. Ne aliqui.	pag.106.col.2	pag.186.col.2	pag.204.col.1
c.11. Vt officium.	pag.107.col.1	pag.186.col.2	pag.204.col.2
c.12. Vt commissi.	pag.108.col.1	pag.187.col.2	pag.207.col.2
c.13. Contra Christianos.	pag.108.col.2	pag.188.col.1	pag.209.col.1
c.14. Decreuit.	pag.109.col.1	pag.188.col.2	pag.210.col.1
c.15. Statutum.	pag.109.col.2	pag.188.col.2	pag.210.col.1
c.16. Inquisitores.	pag.109.col.2	pag.189.col.1	pag.210.col.2
c.17. Per hoc.	pag.109.col.2	pag.189.col.2	pag.211.col.1
c.18. Vt inquisitionis.	pag.110.col.1	pag.190.col.1	pag.212.col.1
c.19. Cum secundum.	pag.110.col.2	pag.190.col.2	pag.213.col.1
c.20. Statuta quædam.	pag.111.col.1	pag.191.col.1	pag.214.col.2

EX CLEMENTINIS
TIT. DE HAERETICIS.

		GLO. Ordinaria, & Pauli de Leazaris.
c.1. Multorum.	pag.111.col.1	pag.215.219.220.
c.2. Nolentes.	pag.113.col.1	pag.219.col.1
c.3. Ad nostrum.	pag.113.col.1	pag.220.col.2

DECRE-

DECRETALES QVATVORDECIM De diuersis titulis Decretalium, Sexti, & Clementinarum.
Ex Clementis tit. de vsuris.
c. Vnicum. Ex graui. pag. 114. col. 1
Ex Decretalibus tit. de purgatione canonica.
c. 10. Inter sollicitudines. pag. 114. col. 1
Ex Decretal. tit. de præsumpt.
c. 14. Litteras vestras. pag. 116. col. 2
Ex Decretal. tit. de pœnis.
c. 13. Grauem. pag. 117. col. 2
Ex Decretal. tit. de verb. signifi.
c. 26. Super quibusdam. pag. 118. col. 2
Ex Decretal. tit. de officio & pot. iud. deleg.
c. 11. Sane quia. pag. 118. col. 2
Ex Decretal. tit. de sent. excomm.
c. 49. Nouerit fraternitas. pag. 118. co. 2
Ex Decretal. tit. de test. & attest.
c. 53. Clamor. pag. 120. col. 1
Ex Decretal. tit. de verb. signifi.
c. 26. Quærenti. pag. 120. col. 1
Ex Clementinis tit. de verb. sign.
c. 11. Sæpe contingit. pag. 120. col. 2
Ex Decretal. tit. de accus. inquisi. & denun.
c. 24. Qualiter & quando. pag. 121. col. 1
Ex lib. Sexto tit. de pœnis.
c. 2. Degradatio. pag. 122. col. 2
Ex Decretal. tit. de dolo, & contum.
c. 8. Veritatis. pa. 153. c. 1
Ex Decretal. tit. de verb. signisi.
c. 27. Nouimus. pag. 124. col. 1
EXTRAVAGANTES QVATVOR Benedicti xi. & Ioan. xxij. Inquisitionis officio congruentes.
c. 1. Ex eo. Bened. xi. pag. 125. col. 1
c. 3. Cum Matthæus. Ioan. xxij.
c. 2. Vas electionis. Ioan. xxij. pag. 125. col. 2.
Benedictus Deus. Bened. xi. pag. 127. col. 1
LITTERÆ DECEM APOSTOLICÆ diuersorum Pontificum summorũ, in quibus magna & multa priuilegia Inquisitoribus conceduntur, & quam plura dubia ad Inquisitionis officiũ pertinentia dissoluuntur.
Præcunctis. i. Vrba. iiij. pag. 129. col. 1
Præcunctis. ij. Clem. iiij. pag. 131. col. 1
Ne inquisitionis. Vrba. iiij. pag. 132. col. 2
Vt negotium. Vrba. iiij. pag. 132. col. 2
Olim ex parte. Vrba. iiij. pag. 133. col. 1.
Consultus fæ. rec. Vrba. iiij. pag. 133. col. 2.
Nouerit vniuersitas. Alex. iiij. pa. 135. col. 2
Catholicæ fidei. Clem. iiij. pag. 136. col. 1
Cum negotium. Innoc. iiij. pag. 136. col. 2
Negotia catholicæ. Greg. xi. pag. 137. col. 2
GLOSSA ORDINARIA super Decretal. Grego. ix. tit. de hæreticis, continens capitula sexdecim, vt supra. à pag. 138. vsque 143
Glossa Henrici Cardinalis Hostiensis super eisdẽ Decretalib. à pag. 143. vsq; 166
Glossa Io. Andreæ super eiusdem à pag. 166. vsq; 182
Glossa Ordinaria super Sexto Decretal. tit. de hæreticis continens capita viginti, vt sup. à p. 183. vsq; 192
Glossa Guidonis de Bayso Archidiaconi Bononien. super ijsdẽ capitibus Sexti Decret. à pag. 192. vsq; 215
Glossa Ordinaria super Clementinis tit. de hæreticis cõtinens tria capita vt supra. a pag. 215. vsq; 218
Glossa Pauli de Leazaris super cap. Multorum, & ver. Illos. pag. 218. vsq; 220
EX CONCILIO Tarraconæ excerpta pro officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis. pag. 220. col. 1
De hæreticis dogmatizantibus, relapsis in credentiam, commmunicantib. cum hęreticis, confessis sacerdoti & periuris, quid sit agendum. pa. 221. col. 1
Forma pœnitentiarum. pag. 221. col. 2
QVAESTIONES QVINQVAGINTA OCTO de hæretica prauitata, ad officium Inquisitionis pertinentes.
Quæstio 1. De nomine hęresis, pag. 230. col. 1.
Quęstio 2. De propositione seu articulo hęretico. pag. 233. col. 2.
Quęstio 3. errot hęresis sit ne idẽ in iure. pa. 236. c. 2.
Quęst. De errorib. philosophorũ priscorũ. p. 238. c. 1.
Quæstio 5. De errotibus ab ipso Christo condemnatis. pag. 242. col. 2.
Quæstio 6. De hæresibus damnatis, relatis, in Decreto. & continet c. Quidã autem. 24. q. 3. & c. Ego Berengarius. consec. dist. 2. pag. 243. col. 2. & seq.
Quæstio 7. De hæresibns damnatis in Decretalibus in Sexto. & in Clementinis. pag. 248. col. 2
Quæst. 8. De hæresib. damnatis in Extraua. p. 250. c. 1. & seq.
Quæstio 9. De hæresibus a Rom. Pontif. damnatis post mortem auctorum earum. pag. 252. col. 2
Videlicet, Petri Ioannis. p. 254. c. 1
Michaelis de Cæsena. p. 254. col. 1
Ioan. de Parma. p. 254. col. 1
Raymundi Lulli. p. 255. c. 2
Quæstio 10. de hęresibus ab Inquisitoribus Aragoniæ damnatis D. Papę mandato. p. 262. co. 2
Quæstio 11. De hęresibus damnatis ad Inquisitoribus Aragonię sine expresso mandato Papæ. p. 265. col. 1
Videlicet, Arnaldi de Villa noua. pa. 265. c. 1
Petri Olerij & F. Bonanati hæretici. pag. 265. col. 2
Durandi de Baldach. hæretici. pag. 265. c. 2
F. Bonanati Begardorũ ducis in Cathalonia. 266. c. 1.
Iacobi iusti hæretici. pag. 266. col. 1
Berengarij. pag. 266. col. 1
Nicolai de Calabria. pag. 266. col. 2
Bartholomęi Ianouesij. pag. 266. col. 2
F. Arnaldi Montanerij. pag. 267. co. 1
Quæstio 12. De hæresibus pseudoapostolorum in Lõbardia. pag. 268. c. 2
Dulcini & Gherardi hæreles. pag. 166. col. 1.
Litteræ Honorij iiij. quibus condemnatur secta Pseudo apostolorum. pag. 270. col. 1.
Quæstio 13. De hæresibus Manichæroũ in Italia exortorum. pag. 273. col. 2
Sancti Petri Martyris historia. pag. 275. co. 2.
Quæstio 14. De hæresibus Valdensium. pag. 178. c. 1
Quæst. 15. De hæresib. Begardorũ & Beguinorũ p. 281
Extrauagans Ioã. xxij. de ꝓprio & cõmuni. p. 186. c. 1
Extrauagans Ioã. xxij. Quia quorundam. par. 186. c. 2.
Alia constitutio Ioã. xxij. Quia nõnũquã. p. 187. col. 2.
Quæstio 16. de erroribus Henrici de Senis. p. 291. c. 1
Extrauagãs Io. xxij. Gloriosã Ecclesiã. pag. 291. c. 1
Extrauagãs Ioã. xxij. Sancta Romana. pag. 393. col. 1
Quæstio 17. De obiectis Fraticellorum contra cõstitu. Ioan. xxij. cum responsionibus ad illa. p. 295. c. 1
Quæstio 18. De erroribus Græcorum. pag. 303. c. 2

Quæstio 19. De erroribus Tartarorum. pag.305.c.1
Quæstio 20. De Turcarum erroribus. pag.305.c.2
Quæstio 21. De erroribus Sarracenorum. pag.397.c.1
Quæstio 22. De Iudæorum erroribus. p.507.c.2
Quæstio 23. De libris hæreticis seu apochryphis. de quibus in Decretis. pag.308.col.2
Quæstio 24. De libris damnatis in Decretal. p.310.c.2
Quæst. 25. De libris dãnatis in Extrauagan. p.311.c.1
Quæstio 26. De libris damnatis à diuersis Rom. Põtificibus. p.311.c.1
Bulla Greg. Papæ xi. Conseruationi. qua condẽnantur viginti volumina Raymundi Lulli, & cętera eiusdẽ opera interdicuntur. p.311.c.2
Quæstio 27. De libris damnatis mandato speciali D. Papæ. p.314.col.1
Quæstio 28. De libris dãnatibus ab Inquisitoribus Aragoniæ. p.316.col.1
Quæst. 29. de libris Italia & Gallia dãnatis. p.317.c.2
Quæstio 30. De vi nominis, hæreticus. p.318.c.1
Quæstio 31. Quot modis in iure quis dicatur hæreticus, pag. 318.col.2
Quęst. 32. Quis pprie et vere dicat hęreticus. p.319.c.1
Quæstio 33. De hæreticis tum manifestis, tum secretis, pag. 321 col.2.
Quęst. 34. De hẽticis affirmatiuis & negatiuis. p.322.1
Quæst. 35. De causis ex quibus in genere aliqui dicantur hæretici. p.325.col.1.
Quæstio 36. De hæreticis damnatis in toto iure canico. p.325.c.2.
Quæst. 17. De hęreticis in iure ciuili noĩatis. p.326.c.1
Quæstio 38. De hæreticis in Ro. Curia & extra damnatis à Delegatis Papæ. p.329.col.1
Quæstio 39. Qui dicendi sint hæresiarchæ. p.328.c.2
Quæstio 40. De hęreticis impœnitentibus, pœnitentibus & relapsis. p.330.col.2
Quæstio 41. De blasphemiis. pag.332.c.2
Quæstio 42. De sortilegis & diuinatoribus. p.335.c.2
Quæstio 43. De inuocantibus dęmones. p.338.c.1
Extrauagans Ioan. xxij. Super illius. contra magos magicasque superstitiones. p.341.c.2.
Quæstio 44 De Christianis transeuntibus, vel redeũtibus ad ritum Iudæorum. p.348.co.1.
Extrauagans Nicolai iiij. Turbato corde. Ibid.co.2
Quæstio 45. De Christianis trãseuntibus ad sectã Saracenorum. p.351.c.2
Extrauagans Greg. xi. Admodum. p.351.c.2
Quęst. 46. De infidelib. cõtra fidẽ Christianã delinquẽtibus, an iurisdictioni Inqsitorũ subdãtur. pa.352.c.2
Decretum Papæ de consignando quodam Hæbro incarcerato Inquisitori. p.357.c.2
Quæstio 47. De excommunicatis animo pertinaci per annum manentib. excommunicatione p.359.c.2.
Quæstio 48. De Schimaticis. p.362.c.1.
Quæstio 49. De Apostatis. p.394.c.2
Quæstio 50. De credentibus hæreticorum. p.366.col.1
Quæstio. 51. De receptatoribus hæreticorũ. p.368.c.2.
Quæstio 52. De defensoribus hæreticorum. p.370.c.1
Quæstio 53. De fautoribus hæreticorum. p.371.c.2
Quæstio 54. De impeditoribus officij inquis. p.374.c.2
Quæstio 55. De suspectis de hæresi. p 376.c.2
Quæstio 56. De casibus vehementis suspicionis hęreseos in iure expressis. p.380.c.2
Quæstio 57. De diffamatis de hęresi. p.394.c.1
Quæstio 58. De relapsis. p.395.c.2

TERTIA PARS DIRECTORII EST DE PRACTICA OFFICII INQVISIT.

In qua hæc per ordinem continentur.

IN Tertiam partem Directorij Inquisitorũ Nicolai Eymerici pfatio & argm. p.389
DE MODO incipiendi processum in causis fidei. pag.390
Inquisitori de nouo instituto qd agendũ. pag.390. c.1.
Forma literarum Domini temporalis, quas debet impetrare Inquisitor nouiter institutus. Ibid.c.2
Forma litterarum vocandi officiales temporales, vt cõpareant coram Inquisitore. p.392.c.2
Forma litterarum requirendi officiales temporales, vt præstent iuramentum. p.363.c.1.
Forma præstandi canonicum iuramẽtũ de defendẽda Ecclesia hæreticam prauitatem. p.394.co 1.
Forma literarũ requirẽdi monẽdi officiales tẽporales vt præstẽt iuramẽtũ sub pœna excõicationis. p.395.c.1
Forma denunciandi excommunicatos prædicto officiales. p.366.c.1
Forma absoluendi prędictos à sententia excommunicationis. p.397.c.1
Forma denũtiandi præfatio officiales absolutos ab excommunicatione. p.399.c.1.
Forma literarum aggrauandi prędictos cum candelis extinctis & campanis pulsatis, Ibid.c.1
Forma excommunicandi participantes cum prædictis Rectoribus citatum vel locorum. pag.399.col.2
Forma supponẽdi ciuitatẽ vel locũ ecclesiastico interdicto, quia eius rectores noluerũt iurare, &c. p.400.1
Forma denunciandi talem ciuitatem vel locũ esse suppositum Ecclesiastico interdicto. Ibid.col.1
Forma absoluendi prædictos officiales, & relaxãdi interdictum. p.440.col.2
Forma denunciandi regẽtes ciuitatem vel locum esse absolutos ab excommunicatione, & interdictum relaxatum. p.401.c.2
Forma aggrauandi officiales prædictos excommunicatos, & priuandi eos officijs publicis. Ibid.col.1
Forma publicandi tales officijs publcis priuatos. pag. 403.col.1.
DE INSTITVTIONE Vicarij seu Commissarij. p.403.c.2
Forma instituendi Cõmissarium specialem. Ibid.col.2
Forma alia ad hoc idem. p.401.col.2
Forma literarum instituẽdi duos Commissarios simul, qui procedant pariter & coniunctim. p.405.col.2
Forma alia secunda pro eodem. pag.405.c.2
Forma instituendi ab Inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem. p.406.c.1
Forma alia secunda instituendi Vicarium generalẽ, in

tota

tota prouincia. p.407.c.1
Modi alii instituendi Vicarios. Ibid.c.2
DE SERMONE Generali habendo ab Inquisitore. pag. 407.c.2
Forma litterarũ indicẽdi sermonem generalẽ. Ibi.c.2
Forma altera ad idem. p.408.c.1
Forma ad monitionis in sermone generali de hæreticis reuelandis. p.408.c.2
Forma secunda pro eodem. p.409.c.1
POST PVBLICATIONEM Edicti, quid facere debeat Inquisitor. p.409.c.1
De sponte venientibus in tempore gratię & crimẽ suũ Inquisitori prudentib. Ibid.c.2
De modo recipiendi denunciationes. p.413.c.1
Forma scribendi dicta testium per modum Memorialis. p.413.c.1
Tempore gratię elapso quid agendum. Ibi.c.1
DE PRIMO Modo procedendi in causa fidei per accusationem. p.413.c.2
DE SECVNDO Modo procedendi in causa fidei per denunciationem. p.415.c.2
DE TERTIO Modo procedendi in causa fide per viam inquisitionis. p.416.c.2
DE MODO prosequendi & continuãdi processum in causa fidei. p.417.c.2
Modus cõtinuãdi pcessum per accusationẽ. p.418.c.2
Forma examinationis testium. Ibid.c.1
Modus interrogandi reum accusatum. p.421.c.2
Modus cõtinuãdi pcessum p denũnationẽ. p.423.c.2
Modus continuandi pcessum p Inquisitionẽ. Ibi.c.2
Forma examinandi testes super fama alicuius infamati de hæresi. p.424.c.1
Quot personæ esse debeant in examinatione testiũ & delatorum in causa fidei. p.425.c.2
Obseruãda ab Inquisitoribus in examinatione hęreticorum. p.428.c.2
DE MODIS Decem hæreticorum, quibus errores suos obtegere student. p.430.c.1
Cautelæ Inquisitorum decem contra hæreticorum cautillationes & fraudes. p.433.c.1
DE SIGNIS Et indicijs, exterioribus quibus diuersarum sectarum hęretici cognosci possint. p.438.c.1
Signa exteriore per quæ hæretici pseudo apostoli cognoscuntur. p.440.c.2
Signa exteriora per quæ Manichęi hæretici dignoscuntur. p.440.c.1.
Signa exteriora per quæ Valdenses hæretici cognoscuntur. Ibid.c.1
Signa exteriora per quæ Beguini vel Begardi, seu Fraticelli hæretici dignoscuntur. p.441.c.2
Signa exteriora per quę hæretici reiudaizantes dignoscuntur. p.441.c.1
Signa exteriora per quę Negromantici hæretici dignoscuntur. p.441.c.2
Placitũ Iudæorũ in nomine principis factã. p.442.c.1
DE IIS Quæ processus fidei prorogare & retardare possunt. p.445.c.1
De testium multiplicatione. p.445.c.1
De defensionibus reorum. p.446.c.1
MODI Sex tradendi copiam processus delato de hæresi, suppressis delatorum nominibus. p.449.c.2
De recusatione Inquisitoris. p.451.c.2
De appellatione quæ fit ab Inquisitore. p.453.c.2
Grauamẽ irreparabile si intulerit Inquisitor, quid facere debeat. p.454.c.1
Forma dandi apostolos negatiuos. p.455.c.1
Forma alia concedendi appellãti apostolos negatiuos Ibidem. col.1
Forma concedendi appellanti apostolos affirmatiuos. pag. 455.c.2.
Forma alia breuior ad idem. p.456.c.1
QVOD Inquisitores non debent moram contrahere in Rom. Curia. p.459.c.2.
Quæ damna ex Inquisitorum absentia proueniant. pag. 460.c.1
DE ABSENTIA & fuga delati. p.461.c.2
Forma Citandi absentem, non tñ fugitiuum, cum est delatus vel suspectus de hæretica prauitate. Ibi.c.2
Item alia forma ad hoc idem. p.461.c.2
Forma requirendi diuisim, vel coniunctim diœcesanũ vel Inquisitorem, ad quorum iurisdictionem fugiendo Vel non fugiendo delatus de hæresi se transtulit, quatenus eum remittant Inquisitori a quo fugit, vel in cuius iurisdictione delinquit. p.465.c.1.
Alia forma ad idem. p.465.c.2
Practica citandi aliquem iuxta formam ca. cum contumacia. p.466.c.2
Forma citandi aliquẽ fugitiuũ, quatenus intra certum terminum cõpareat coram Inquisitore de fide catholica responsurus, & excommunicandi eũ, nisi cõpareat intra terminum assignatum. Ibid.c.2
Alia forma ad idem. p.467.c.2
Forma citandi aliquem fugitiuum qui debuerat abiurare, quatenus ueniant intra certum terminũ ad faciendam abiurationem prædictam, & excommunicandi eum nisi faciatur mandatur. p.468.c.2
Forma alia ad hoc idem. p.469.c.2
Forma denũtiãdi excõicãtũ q̃ citatus iñsurus de fide, vel abiurationẽ facere, noluit cõparere. p.470.c.2
Forma alia ad hoc idem. p.471.c.1
QVO MODO ET Qualiter processus in causa fidei est terminandus, & sunt tredecim modi processum in causa fidei debite terminandi. p.473.c.1
DE PRIMO MODO Finiendi fidei processum quando delatus est absoluendus. p.474.c.1
Forma absoluẽdi delatum de hæretica prauitate cum nihil probatur legitime contra eum. Ibid.c.1
Alia forma ad hoc idem. Ibid.c.2.
DE SECVNDO Modo finiendi processum in causa fidei per purgationem canonicam. p.475.c.2
Forma purgationẽ canonicã diffamato idicẽdi. 476.1.
Forma purgationis canonicæ de diffamato de hæresi faciendæ. Ibid.c.2
DE TERTIO Modo terminandi processum in causa fidei per tormenta. p.480.col.2
Forma sententiæ interlocutoriæ ad supponendum aliquem quæstionibus & tormentis. Ibid.c.2
Instructio accuratissima circa q̃stiones reorũ. ibi.c.2
DE QVARTO Modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui. p.486.c.1
Forma disponendi ad abiurationem publice faciendam. ibid.c.1
Forma abiurandi hæresim quando delatus est suspectus leuiter. ibid.c.2
Forma ferendi sententiam, seu iniungendi pœnitentiam ei qui abiurauit vt suspectus leuiter. p.487.c.1
DE QVINTO Modo terminandi processum fidei p abiurationem de vehementi. p.492.c.2

Forma disponendi ad hæresim abiurádam eú qui est suspectus de hæresi vehementer. Ibid.col.2
Forma abiurandi hæresim quando delatus est suspectus vehementer. p.493.c.1
Forma sententiandi eum, qui abiurauit vt suspectus vehementer. p.493.c.2.
DE SEXTO Modo terminádi processum fidei in casu violenter suspecti. p.495.c.1
Forma disponendi ad hæresim abiurandam eum, qui est suspectus de hæresi violenter. Ibid.c.2.
Forma abiurádi omnẽ hęresim generaliter ab eo qui est suspectus habitus de hęresi violẽter. p.496.co.1
Forma absoluendi ab excommunicatione. p.497.c.1
Forma ferendi sententiã, siue iniungendi pœnitẽtiã, ei q fuit habitus suspectus de hæresi uiolẽter. Ibi.c.2
DE SEPTIMO Modo terminandi processum fidei p canonicã purgationẽ, & abiurationem. p.500.c.2
Forma disponendi ad purgationem canonicã & abiurationem faciendã ab eo qui est diffamatus, & alias suspectus de hæretica prauitate. pag.500.c.1
Forma purgationis canonicę a diffamato de hæresi faciendæ. p.501.c.1
Forma hæresim abiurandi per illum qui est de hæresi difamatus & suspectus, aliàs de eadem. Ibid. c.1
Forma ferendi sñiam. vel iniũgendi pęnitẽtiã diffamato de hæresi & suspecto, aliàs de eadẽ. p.502.col.1
DE OCTAVO Modo terminádi ,pcessum fidei per abiurationẽ faciẽdã ab hæretico penitẽte. p.503.c.1
Forma disponendi ad abiurationem faciendam per illũ, qui est propria confessione in hæresi deprehensus, & pœnitet; & alias non relapsus. p.503.c.2
Forma cedulæ legendæ in publico crimina illius continentis, qui habet hæresim abiurare. p.504.c.1
Forma omnem hæresim abiurandi per illum, qui propria confessione est in hæresi deprehensus & pœnitet, & aliàs non est relapsus. p.504.c.2
Forma sententiæ contra eum, qui abiurauit vt hæreticus penitens. p.505.c.2
DE NONO Modo terminandi processum fidei in casu relapsi pœnitentis. p.510.c.2
Forma ferendi sententiam contra eum, qui in hæresim est relapsus, sed pœnitẽs, & vt relapsus traditur curiæ sæculari. p.511.c.1
DE DECIMO Modo terminandi ,pcessũ fidei p cõdẽnationẽ hęretici impœnitẽtis nõ relapsi. p.514.c.1
Forma tradendi hæreticum pertinacem, aliàs nõ relapsum curiæ seculari. p.515.c.1
DE VNDECIMO Modo terminandi processum fidei per condemnationem hæretici impœnitentis, ac relapsi. p.519.c.1
Forma relinquendi, seu tradendi impœnitentem hęreticum & relapsum brachio sæculari. Ibid.c.2
Tenor sententiæ diffinitiuæ latæ contra Hyeronimũ de Praga. p.520.c.2
DE DVODECIMO Modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de hęresi, & persistentis in negatiua. p.521.c.2
Forma puniendi ac condemnandi falsos testes vel falso seu malitiose imponentis innocenti crimen hęreticæ prauitatis. p.522.c.2
Forma tradendi seu relinquendi brachio sæculari eũ, qui conuictus est de hæresi per testes legitimos, & stat pertinaciter in negatiua, licet fidem catholicã profiteatur. p.523.c.2
DE TERTIODECIMO Modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de hæresi contumaciter absentis vel fugitiui. p.528.c.2
Forma citandi conuictum de hęresi absentem, vel fugitiuum contumacem ad sententiam. p.529.c.1
Forma degradandi verbaliter absentem condemnandum vt impœnitentem. p.530.c.1
Forma ferendi sententiam cõtra absentem vel fugitiuum declarandũ hęreticum im pœnitentẽ. Ibid.c.1
QVESTIONES CENTVM TRIGINTA super practica officij Inquisitionis eidem officio congruentes.
Quæstio 1. De conditione Inquisitoris. p.534.c.1
Quæstio 2. De ætate Inquisitoris. Ibid. 535.c.2
DE INSTITVTIONE Inquisitoris.
Quæstio 3. De auctore potestatis Inqsitorũ. p.536.c.1
Quæstio 4. Inquisitor sit ne iudex ordinarius an delegatus. Ibid.c.1
Quæstio 5. De cõparatione Epi & Inqsitoris. 537.c.2
Quæstio 6. Inquisitor a prælatis ordinis sui institutus, cuius sit delegatus. p.539.c.1
DE DESTITVTIONE Inquisitoris.
Quæstio 7. An defuncto Ro. Pont. expiret Inquisitoris potestas. p.539.c.2
Quæstio 8. An defuncto prælato instituente Inquisitorem expiret potestas Inquisitoris. p.540.c.2
Quæstio 9. A quo possit Inquisitor ab officio remoueri. pag.540.c.2
Quæstio 10. An Inquisitores ex mera prælatorum suorum voluntate remoueri queant p.641.c.2
Quæstio 11. Mandari ne possit Inquisitoribus sui prælatis, vt supersedeát ab executione officij. p.542.c.1
Quæstio 12. An Inqsitores teneant̃ reddere rõnẽ prælatis ordinis de spectãtib. ad officium suũ. p.542.c.2
DE INSTITVTIONE Commissarij Inquisitoris.
Quæstio 13. An Inquisitor possit instituere sibi Vicarium. p.545.c.2
Quæstio 14. An Vicarij Inquisitoris ab ipso solo instituti possint, & non ab eius prælatis. p.546.c.1
Quæstio 15. An Inquisitor vices suas alij plenè committere valeat. Ibid.c.2.
Quæstio 16. De ætate & conditionibus vicarij Inquisitoris. p.547.c.1
DE DESTITVTIONE Commissarij Inquisitoris.
Quæstio 17. p.548.col.1
DE CREATIONE Notarij Inquisitionis Quæstio 18, pag.550 col.1
Quæstio 19. An Inquisitor cogere possit ad exequendum tabellionatus officium clericos & alias personas idoneas. p.550.c.2
De SOCIIS Inquisitoris Quęstio 20. p.551.c.1
DE EXCOMVNICATIONE Inquisitoris eius socij & notarij.
Quæstio 21. Excõicari ne possint Inquisitor & eius notarij ab Apostolicæ sedis delegatis. p.552.c.1
Quæstio 22. An inquisitor absq; incursu excõicationis requirere possit dños tpales excõicatos. p.553.c.1
Quæstio 23. An Inquisitor & eius socius se mutuo absoluere possint ab excommunicatione. p.553.c.2
Quæstio 24. Quibus casibus Inquisitores excõmunicationem Papæ reseruatam incurrant. p.553.c.2
CONTRA QVOS Potest procedere Inquisitor.
Quæstio 25. An Inqsit. vel quisquã alius ,pcedere possit contra Papam deprehẽsũ in hęresi. p.554.co.2

Quæstio 26. An Inquisitor possit procedere contra officiales Papæ. p.555.c.1
Quæstio 27. An Inquisitor procedere possit contra Episcopos. p.556.c.1
Quæstio 28. An Inquisitor possit procedere contra religiosos exemptos. p.557.c.1
Quæstio 29. An Inquisitor pocedere possit contra sacerdotes. p.558.c.1
Quæstio 30. An Episcopus vel Inquisitor procedere possit contra alium Inquisitorem. Ibid.col.2.
Quæstio 31. An Inquisitor possit procedere cótra Reges & omnes laicos indistincte. p.559.c.2
Quæstio 32. An Inquisitor cogere possit ciuitatum rectores ad iurandum de defendenda Ecclesia cótra hæreticos. p.560.c.1
Quæstio 33. De iuramento a dñis temporalib. præstádo in initio officij de extirpádis hereticis. p.561.c.1
Quæstio 34. An Inquisitor cogere possit ad reuocádú statuta impedientia officiú S. Inquisitionis. Ibid.col.2
Quæstio 35. An Inquisitor pcedere possit cótra dños téporales negantes ei debitum auxilium. p.562.c.1
quæstio 36. An inquisitor possit procedere contra impedientes eius officium. p.563.c.1
Quæstio 37. An Inquisitor in aliquo casu possit compescere quæstuarios. p.564.c.2
Quæstio 38. An Inquisitor prohibere possit laicis disputare de fide. p.565.c.1
Quæstio 39. An Inquisitor pcedere possit cótra aduocatos & notarios patrocinantes hæreticis. Ibid.col.1
Quæstio 40. An Inquisitor possit procedere cótra scienter sepelientes hæreticos in loco sacro. p.566.c.2
Quæstio 41. An Inquisitor possit procedere contra renuentes iurare in causa fidei, &c. p.667.c.2
Quæstio 42. An Inquisitor possit procedere contra delatos, qui alio se transtulerunt, &c. p.568.c.1
Quæstio 43. An Inquisitor possit pcedere contra mortuos. p.570.c.1
Quæstio 44. An Inquisitor possit procedere cótra blasphemos, sortilegos, necromanticos, &c. p.576.c.1
Quæstio 45. Cótra quos generaliter ex officio suo possit Inquisitor procedere. p.576.c.1.

DE MODO PROCEDENDI.

Quæstio 46. An Inqsitores plures in eadé puincia delegati procedere possint vnus sine altero. p.576.c.2
Quæstio 47. An Inquisitor sine Episcopo, & episcopus sine Inquisitor procedere possit. p.577.c.2.
Quæstio 48. An sententiam pro delato diffinitiuá ferre possit Eps sine Inquisitore, & contra. p.578 c.1
Quæstio 49. An Eps & inquisitor possint pcedere ad sententiam alter sine altero, quando nequeunt vel nolunt in eundem locum conuenire. p.580.col.1.
quæstio 50. Quid agendum cum Episcopus & Inquisitor discordant. p.580.c.2
Quæstio 51. De communicatione processuum inter Episcopum & Inquisitorem. p.581.c.1
Quæstio. 52. Quando diuisim procedere dicantur Episcopus & Inquisitor. Ibid.col.2
Quæstio 53. Quando faciéda sit processuum communicatio, in medio an in fine. p.582.c.1
Quæstio 54. An in negotijs fidei summarie & de plano procedi possit, &c. Ibid.col.2
Quæstio 55. De intellectu verború; procedere summarie, simpliciter & de plano. p.583.c.1
Quæstio 56. An Inquisitor familiam armatam possit habere. p.583.c.2
Quæstio 57. An Inquisitor brachii sæcularis auxilium inuocare possit. p.585.col.1

DE CARCERE INQVISITORIS

Quæstio 58. An Inquisitor possit habere carcerem proprium. p.585.c.2
Quæstio 59. An Eps & Inquisitor possint hére cóem carcerem. & de custodibus carceris. p.587. c.1
Quæstio 60. De iuramento Notariorum & custodum carcerum. p.591.col.1

DE QVESTIONIBVS & tormentis.

quæstio 61. Ibid.c.2

DE TESTIBVS In negotio inquisitionis.

quæstio 62. An Inquisitor cogere possit testes ad testificandum. p.599.c.2
quæstio 63. An Inquisitor debeat solus cú notario examinare testes, siue, reos. p.602.c.1
quæstio 64. Excomunicati & socij criminis sint ne ad mittendi in testes in causa fidei. p.603.c.1
quæstio 65. An periuri possint in testes admitti in causa fidei. p.605.c.1
quæstio 66. An infames & criminosi in testes recipi valeant in causa fidei. p.606.c.2
quæstio 67. An inimici capitales admitti possint ad testificandum, &c. Ibid.c.2
quæstio 68. An hæreticus ædmittendus sit in testé contra fidelem. p.610.c.2
quæstio 69. An heretici contra hæreticum testimoniú admittatur. p.611.c.2
quæstio 70. An vxor, filii, & familiares pro. vel contra delatos de hæresi admitti debeát in testes. p.612.c.2
quæstio 71. An testes plures duobus requirátur ad condemnandum quempiam de heresi. p.614.c.1
quæstio 72. An ex pluribus testibus singularib. sit aliquis condemnandus. p.515.col.2
quæstio 73. An inquisitor valeat torquere testes, si falsi deprehensi fuerint, punire. p.622.c.1
quæstio 74. An inquisitor citare, & pertrahere possit de diœcesi ad diœcesim testes piter ac delatos. 626.c.2
quæstio 75. An nomina testium & denuntiatorú sint delatis publicanda. p.627.c.1
quæstio 76. Quæ pœna incurratur si contra ius publicétur vel occultentur nomina testium. &c. p.629.c.1

DE PERITIS ET Aduocatis necessarijs pro officio Inquisitionis.

quæstio 77. An Inquisitor possit conuocare peritos ad præbendum consilium. p.629.c.2
quæstio 78. An de consilio peritorum ferenda sit ab Episcopo & Inquisitore sententia. p.630.c.1
quæstio 79. An processus totus Iuris peritis explicari debeat. p.631.c.2
quæstio 80. An testium nomina sint consultorib. manifestanda. p.632.c.1
quæstio 81. An Episcopus & Inquisitor possint secretum indicere consultoribus. Ibid.c.2
quæstio 82. An Eps & Inquisitor possint se mutuo excommunicare ob indictum secretum. p.633.c.1
quæstio 83. An Episcopus & Inquisitor teneantur ad secretum quod alijs indicunt. Ibid.co.1

DE STATVTIS & constitutionib. pro offi. Inquisit.

quæstio 84. An priora indulta et priuilegia Inquisitoribus data sint per posteriores constitutiones reuocata. pag.633.col.2
quæstio 85. An Eps. & Inquisitor simul interptari possint

sint statuta contra hæreticos edita. pag.634.col.1
Quæstio 86. An Inquisitor per se possit in verbis ambiguis interpretari dicta statuta. pag.634.col.2
DE SVSPECTIS DE HÆRESI & diffamatis.
Quæstio 87. An suspectus de hæresi cogi debeat abiurare. pag.637.col.1
Quæstio 88. An diffamato de hæresi sit indicenda purgatio canonica. Ibid. col.2
Quæstio 89. Quot, quibusq; modis in iure quis censendus sit deprehensus in hæretica prauitate. p.638.col.1
DE DEPREHENSIS IN HÆRESI, sed Pœnitentibus.
Quæstio 90. An deprehensus in hæresi, & ꝓpter hoc captus, sit sub cautione dimittendus. pag.638.col.2
Quæstio 91. An deprehensus in hæresi non relapsus redire volens, ad abiurationem & misericordiam sit admittendus. pag.640.col.1
Quęstio 92. An Eps & Inqsitor absoluere possit ab excommunicatione hæreticum pęnitétem. p.740.c.2
Quęstio 93. An hæreticus pænitens sit condemnandus ad perpetuum carcerem. pag.641.col.1
Quæstio 94. Hæreticus cōdemnatus ad perpetuū carcerē, sit ne degradādus, si clericus fuerit. p.642.c.1
Quæstio 95. An hæretico pænitenti pter pęnā carceris aliqua salutaris pęnitentia imponi debeat. p.642.c.1
Quęstio 96. An Eps & Inquisitor dispensare possint cū condemnato ad carcerē, & alias pœnas, Ibi.col 2
Quæstio 97. An Eps, & Inquisitor procedere queāt cōtra nō perficiētes, iniūctas pęnitētias, &c. p.643.c.1
DE IMPOENITENTIBVS & Relapsis.
Quæstio 98. An hæreticus impœnitens continuo tradēdus sit brachio sæculari. pag.646.col.1
Quæstio 99. An hęreticus pœnitēs & relapsus brachio sæculari tradendus sit, &c. ibid. col.2
Quæstio 100. An ecclesiastica sacramenta neganda sint relapso pœnitenti, &c. p.647.col.1
Quæstio 101. De modo tradendi hęreticum impęnitētem, vel relapsum curiæ sæculari. p.647.col.2
Quæstio 102. De intercessione facienda pro eo qui relinquitur curiæ seculari. Ibid.co.2
DE PENITENTIIS pecuniarijs imponendis.
Quęstio 103. An Inquisitor possit iniungere pęnas pecuniarias. p.648.col.2
Quæstio 104. An Inquisitor exigere possit ab inquisitis expensas. p.649.c.2
Quæstio 105. An Inquisitor teneatur reddere rationē Episcopo de acceptis gratia expēsarū, &c. p.651.c.2
Quæstio 106. An Episcopus exigere possit expēsas ab inquisitis, &c. p.652.col.1
Quæstio 107. An Eps exigere possit partem prouētuū de bonis applicatis Inquisitionis officio. Ibid.col.1
Quæstio 108. Vnde sit inquisitori in suis sumptibus, & in ministrorum salarijs prouidendum. Ibid.c.2
DE CONFISCATIONE bonorum hæreticorum.
Quæstio 109. Bona hæreticorum pœnitentium non relapsorum, sint ne cōfiscata an cōfiscāda. p.654.c.1
Quæstio 110. An bona hæreticorū impœnitentiū vel relapsorum confiscanda sint ab Episcopo & Inquisitore, &c. p.662.c.1
Quæstio 111. An propter hæresim maritorū dotes vxorem sint confiscandæ. ibid.col.2
Quæstio 112. De confiscatione bonorum clericorum, hæreticorum. pag.669.col.2
DE POENIS HÆRETICORVM, credentium, receptatorum, fautorum, & defensorum.
Quæstio 113. De priuatione dignitatum, bonorum beneficiorum ecclesiasticorum & publicorum officiorum quæ propter hęresim infliguntur. pag.666.c.1
Quæstio 114. De extensione dictæ priuationis ad posteros hęreticorum. pag.669.col.1
Quæstio 115. An tā per maternā lineam q̄ p paternā hat huiusmodi pœnæ ad posteros extēsio. p.671.c.2
Quęstio 116. An emancipatio filiorum à parentib. hæreticis facta sit valida admittenda. pag.673.c.1.
Quæstio 117. An appellationis beneficium sit hæreticis credentibus, &c. interdictum. p.674.col.2
Quæstio 118. An scienter sepeliētes in loco sacro corpora hęreticorum possint ab Inquisitore puniri pag.675.col.1.
Quęstio 119. An subditi sint absoluti a debito fidelitatis quo dñis lapsis in hæresim deuincti erant. Ibi.c.2
Quæstio 120. An hæredes receptatorum defensorum, &c. hæreticorum cogi possint ad exequendam pęnitentiam receptatoribus impositam. p.677.c.1.
Quęstio 121. An filij vel hęredes illorum qui morti proximi consolati ab hæreticis perierunt, sint admittendi ad eorum excusationem. p.678.c.2
DE EXCOMMVNICATIS id causa fidei, & absolutione eorum.
Quæstio 122. An hæretici & eorū fautores sint excōicati, & ab Inquisitoribus possint absolui. p.680.c.2
Quæstio 123. quam pœnam incurrant fautores hęreticorum, si anima pertinaci perstiterint in excōmunicatione per annum. p.681.c.1.
Quęstio 124. Quam pœnā incurrant excommunicati in causa fidei sic durantes per annum. p.682.c.1
Quæstio 125. An tales excōmunicati ex causa fidei absolui possint ab Inquisitore. p.683.col.1
Quæstio 126. An Inquisitor dispensare possit ab irregularitate cum præfatis excommunicatis. Ibid.c.2.
DE INDVLGENTIIS PRO fide laborantibus cōsequendis.
Quæstio 127. An Inquisitor conferre possit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factam. p.684.c.2
Quæstio 128. An Inquisitor conferre possit indulgentias socijs, ac notarijs suis. p.684.c.2
Quæstio 129. An inquisitor largiri possit indulgentias alijs sibi in officio assistētib. & auxiliantib. 685.c.1
Quæstio 130. An Inquisitor plenariam indulgentiam consequatur in vita & in morte. p.686.c.1
Quæstio 131. An Extrauagantes in fauorem fidei, & Sancti Officij editæ sint seruandæ. p.686.c.2.

ACCESERE MVLTAE LITERAE Apostolicæ Officio Sācti s. Inquisitionis deseruiētes. Item Disputatio de valore seu robore, probatione & vtilitate earundem literarum Apostolicarum. Item, multiplex & locupletissimus Index rerum & verborum.

FINIS.

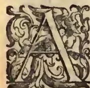
INDEX

INDEX PARTICVLARIS COMPLECTENS

TAM HAERESES ET ERRORES, Quàm diuersi generis propositiones, IN HOC OPERE A' NICOLAO EYMERICO CONGESTAS, IN RR. DD. INQVISITORVM GRATIAM & commodum adiectus.

A

ABSOLVERE à peccatis nec Papam posse, nec alium quemquam de Rom. Ecclesia. hęresis Manichæorum nouorum, parte secunda quæst. 13. pag. 274. col. 1. D

Accidens sine subiecto esse non posse, etiam per diuinam potentiam. error Rabbi Mosis, parte secunda, quęstione 4. pag. 241. col. 1. A

Adorare licere dęmones latria, si repræsentent suum creatorem. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. A

Adorare licere creaturas, cultu latriæ. hęresis. parte secunda, quęstione decima. p. 163. c. 1. E & 2. A

Adorationem & sacrificium de iure naturæ deberi dæmonibus. hęresis. parte secunda quæstio. decima. pag. 263. col. 2. A

Adulteria & stupra ex charitate facta, quod Deus vt bonus non puniebat, &c. hæresis Almarici, parte secunda, q. 7. pag. 249. col. 1. B

Agens nullum esse posse contrariorum & diuersorum principium. error Auerrois. parte 2. quęstio. 4. pag. 239. col. 1. B

Amandum esse Deum quia bonus est, non autem propter beneficia, quæ homini confert. Articulus 80. Raymundi Lulli. pag. 259. c. 1. A. B.

Amari non debere Deum plus, quia multiplicat hominis bona, &c. error Raymundi Lulli. par. 2. quæst. 9. pag. 259. col. 1. B

Amicum & amatum, idest, hominem iustum & Deum, esse vnam indistinctam essentiam in bonitate et magnitudine & æternitate. hæresis Raymundi Lulli. pag. 259. col. 2. A.

Angelos esse corporum creatore, non autem Deum, hæresis est, & quorundam philosophorum error, par. 2. q. 4. num. 1. pag. 238. col. 1. D

Angelorum numerum esse secundum numerum orbium cælestium error Aristotelis, parte secunda, q. 4. pag. 239. col. 2. C

Angelos esse productos vnum ad alia, secundum a primo. error Algazelis. pag. 239. col. 2. E

Angelos esse decem tantum. error Algazelis, ibidem. pag. 240. col. 1. A

Angelos, apostolos, et beatos omnes esse schismaticos. hæresis. parte secunda, quæstione decima. pag. 264. col. 1. A

Angelorum in natura non dici secundum nec tertium, verba sunt sancti Basilij in recto sensu intelligenda. par. 2. q. 18. pag. 304. col. 1. C

Animas defunctorum circulariter in diuersa corpora migrare. fuit error philosophorum. pag. 238. col. 1. D

Animam vniuscuiusque, tamdiu in corpore permanere, quamdiu ex naturę decreto est in eo mansura. philosophorum dogma fuit, par. 2. q. 4. pag. 238. col. 1. D

Animum esse Deum commorantem in omnibus: error philosophorum fuit, par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. A

Animæ partem vnam esse æternam, alteram vero temporalem aliquorum philosophorum opinio fuit. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. A
Animam nihil aliud quàm corpus esse, & vnà cum corpore mori. error philosophorum multorum fuit. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 2. B
Animas cælestium orbium ab intelligētijs esse productas, & intelligentiam vnam ab alia. error Auicennæ. pag. 239. col. 2. A
Animas humanas productas esse ab vltima intelligentia, error Auicennæ par. 2. q. 4. pag. 239. c. 2. A. B
Et Algazelis, ibidem nu. 10. pag. 240. col. 1. A
Animam intellectiuā & corpus non constituere quid tertium alio modo, quàm ex cęlo & eius motore constituatur. error Auerrois, ibidem pag. 239. col. 1. D
Animam hominis per imaginationem operari in corpore alieno, error Auicennæ, ibidem. pag. 239. col. 2. B
Et Algazelis. pag. 240. col. 1. C
Animæ separatæ pœnam esse separationem ab intelligentia, error Algazelis, parte 2. q. 4. pag. 240. col. 1. B
Animam seperatam non pati pœnam sensus, sed damni separationis ab vltima intelligentia. error Algazelis. pag. 240. col. 1. B
Animam corpori coniunctam non sentire dolorem nisi ex separatione ab vltima intelligentia. error Algazelis. pag. 240. col. 1. B
Animæ impressionem in aliud corpus transire, &c. error Algazelis. nu. 18. pag. 240. col. 1. C
Animas non esse spiritus, error Sadducæorum, parte 2. q. 5. pag. 242. col. 2. C
Animam de natura Dei esse. hęresis Gnosticorum. par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D
Et Manichæorum, par. & q. eadem nu. 31. pag. 244. col. 2. A
Animas in principio a Deo creatas peccasse, &c. hæresis Origenis, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
Animam hominis mori simul cum corpore. hæresis Arabicorum, par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
Animam esse corpoream. hæresis Tertuliani, par. 2. q. 6. n. 60. pag 245. col. 2. A
Animas peccatorum in dæmones conuerti. hęresis Tertulliani ibidem. pag. 245. col. 2. A
Animam rationalem non esse vere & per se corporis humani formam, hæresis. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. A
Animam non indigere lumine quo ad Dei visionem eleuetur. hæresis Begardorum, ibid. pag. 249. col. 2. D
Animas iustorum & sanctorum non visuras diuinā essentiam ante corporum suorum resumptionem. hæresis, par. 2. q. 8. p. 251. c. 1. C. D. E. & 2. A. B. C. D
Animas decendentium in mortali, non statim post mortem ad infernum descendere. hæresis. pag. 251. col. 2. C
Animas hominum migrare de corpore in corpus in suos & bruta hæresis Manichæorum, parte secunda, quæst. 13. pag. 274. col. 2. C
Animas defunctorum statim paradisum, vel infernum adire, & nullas, purgatorium, hæresis Valdensium, parte 2. q. 14. pag. 279. col. 1. A
Antichristi aduentum futurum circa an. Domini 1360. error Bartholomæi Ianoue. par. 2. q. 11. pag. 267. col. 1. A
Et secundum alios, anno 1335. p. 2. q. 15. pag. 265. c. 2. A. B
Antichristi tempore cessatura in Ecclesia ecclesiastica sacramenta. error eiusdem Bartholomæi. pag. 267. col. 1. A
Antichristi erroribus immobiliter adhæsuros Christianos. qui ab eo seducentur. assertio temeraria eiusdem, pag. 267. c. 1. A. B
Antichristum maiorem & minorem futuros. &c. Begardorum error, p. 2. q. 15. pag. 285. col. 1. A
Apostatas pœnitentes non esse recipiendos. hæresis Nouatiani. parte 2. q. 6. pag. 244. col. 2. B
Apostolorum successores se esse, hæresis Valdensium, p. 2. q. 14. pag. 279. col. 1. C
Apostolos & Christum nihil habuisse, etiam in communi. Begardorum error, p. 2. q. 15. pag. 282. col. 1. D
Apostolos non potuisse habere aliquid in communi sine peccato eorundem. Begar. error. pag. 282. col. 1. D
Apostolos nullum ius vtendi, donandi, vendendi, habuisse in his, quæ habuisse dicuntur. hæresis est dictorum Begardorum, par. 2. q. 15. pag. 286. c. 1. B. C
Aquam solam in calice offerendam esse, hæresis Aquariorum. p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. C
Archangelorum opus esse rerum conditarum vniuersitatem. hęresis Archonticorum, parte secunda. q. 6. pag. 244. col. 1. A
Attributa diuina, vt sapientia, bonitas, &c. non esse in Dęo verè & realiter, sed æquiuocè & causaliter. error Rabbi Mosis, par. 2. q. 4. nu. 2. pag. 240. col. 2. C

B

BAptizari rebaptizari debere. hæresis Nouatianorum, & Donatistarum, parte secunda, quæstione sexta. nu. 34. pag. 244. col. 2. B. & 245 co. 1. C
Baptismum non esse tam paruulis quam adultis perfectum remedium ad salutem, hæresis, parte 2. q. 7. pag. 249. col. 2. B
Baptismo non conferri gratiam informantem, & virtutes, hæresis, par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. B
Beatitudinem hominis sitam esse in cognitione vltimæ intelligentiæ, naturaliter haberi posse. error Algazelis, par. 2. q. 4. nu. 12. pag. 240. col. 1. B
Beatitudinem finalem ita posse in hac vita ab homine haberi sicut habebimus in alia hæresis Begardorum. par. 2. q. 7. pag 249. col. 2. D

Beguinos quoſdam pro hæreticis damnatos,fuiſſe martyres,&c.Begardorum error, parte ſecunda,q.15. pag.283.col.1.D
Beguinos eſſe Eccleſiam Dei,& quotquot eorum dogmata recipiunt.hæreſis eſt Beguinorum, parte 2.q.15. pag.283.col.2. E
Beguinorum ſeu Begardorum errores alios.Vide parte ſecunda,quæſtione 15.et infra verbo; Eccleſia verbo,Papa.verbo.Petr.Ioannes.
Blaſphemauerit qui ſemel,cum non poſſe nō blaſphemare,Verba ſunt ſancti Cyrilli ſane accipienda,parte 2.q.18. pag.304.col.1. A

C

Cain adorandum eſſe.hæreſis Cainanorum,par.2.q.6. pag. 244. col.1.B
Cœlum æternum eſſe atque ingenitum.error Ariſtotelis,parte 2.q.4. pag.238.col. 2.C
Et Algazelis,parte & quæſtione eadem. pag.239.c.2.D.E
Cælum eſſe animatum anima intellectiua.error Ariſtotelis, par.2.q.4. pag.238.col.2. E
Et Rabbi Moſis.ibi. pag.240. col. 2.E
Cęlum eſſe animal Deo obediens,cuius motus eſt ab anima ipſius.error Auicennæ,parte 2. quæſt.4. pag.239.col.1. E
Cęleſtia corpora ab animabus ipſorum eſſe producta.error Auuicennę,parte 2.q.4.n.7. pag.239.col.2. A
Cæleſtibus corporibus ſubeſſe motus voluntaris.error Alchindi,par.2.q.4. pag.240.col.1. E
Cæleſtes influxus dominari humanis operationibus a principio vſque ad finem earum. error Alchindi.num.9 pag.240.col.2. A
Carnis eſum execrandum eſſe. hæreſis Tariani.par.2.q.6. pag.244.col.1. D
Carnis humanæ ſubſtantiam a diabolo eſſe hæreſis Partianorum,ibidem. pag.245.col.1. B
Caſtitatem atque continentiam eſſe virtutem,negatunt multi philoſophorum, parte ſecunda, quæſt.4. pag.238.col.1. E
Characteres vim naturalem habere ad ea, ad quæ ordinantur, error Alchindi, parte ſecunda, quæſt.4. pag 240.col.1. A
Charitatem euſq; auctam fuiſſe,vt quæ ſuapte natura ſunt peccata,fieri poſſent ſine peccato. hæreſis Almatici,par.2.q.7. pag.249.col. 1. B
Charitatem & alias virtutes a nullo viatore haberi poſſe.hæreſis,par.2.q.10. pag.263.col.2. D
Charitate ſe mota diligi poſſe Deum meritorie,& obtineri vitam æternam.hęreſis. pag.263.col.2. D
Chriſtianos garrulos eſſe,& ſine ratione duci.calumnia eſt Auerrois aduerſus nos,parte ſecunda,q.4. pag.239.col.1. A
Chriſtianum populum totam duci in infernum,& talem fidem habere qualis eſt fides dęmonū error Arnaldi.parte 2.q.11. p.265.c.1.E.& 2.A
Chriſtum Dominum noſtrum non fuiſſe vere paſſum, hæreſis Baſilidis,par 2.q.6. pag.243.col.2. C
Chriſtum fuiſſe hominem tantum ex vtraque ſexu progenitum.hæreſis Carpocratis. pag.243.col.2. D
Et Phothinianorum & Hębionitarum. pag.244.col.2. C
Chriſtum non aſſumpſiſſe corpus de beatiſſima Virgine.hæreſis Valentini,par.2.q.6. pag.243.col. 2.B
Chriſtum non in veritate Deum,ſed in phantaſia hominem apparuiſſe.hæreſis Apellis. pag.244.col.1. A
Chriſtum non ſemper fuiſſe,ſed a Maria ſumpſiſſe initium,hæreſis Pauli Samoſateni. pag.244.col.1. A
Chriſtum eſſe Patrem & Spiritum ſanctum hæreſis Noeti & Sabellii,par.2.q.6. pag.244.col.2. E
Chriſtum aſſumpſiſſe corpus ſine anima,hæreſis Appollinaris. pag.245.col.1. A
Chriſtum eſſe filium Dei adoptiuum,non autem naturalem.hęreſis Bonoſianorum. pag.245.col.1. C
Chriſtum non eſſe eundem Dei & Virginis filium. hęreſis Neſtorij p.2.q.6.nu.64. pag.245.col.2.C
Chriſtum poſt incarnationem non habuiſſe duas naturas:ſed tantum diuinam hęreſis Eutycheus & Acephalorum.ibid.nu.66. pag.245.col.2.D
Chriſtum habuiſſe poſt incarnationem naturam vnam ex duabus diſſultantem.hæreſis Theodoſianorum & Cainanorum. pag.245.col. 2.D
Chriſtum ignorare diem iudicij,hæreſis Agnoitarum. pag.245.col.2. E
Chriſtum quatenus eſt homo,non eſſe aliquid,hæreſis p.2.q.7. pag.249.col.2. C
Chriſtum non aſſumpſiſſe animam rationalem,quæ vere ſit forma corporis eius hęreſis. pag.249.col.2. A
Chriſtum fuiſſe adhuc viuum quando lancea percurſſus fuit,&c.hęreſis Pet.Ioan.p.2.q.7. pag.249.col.2. A
Et parte ſecunda,quæſtione nona. pag.254.col.1. C
Et parte ſecunda quæſtione quintadecima. pag.284.col.2. C
Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe nec in proprio, nec in communi. hæreſis Begardorum, parte.2.q.8. pag.251.col.1.A
Chriſtum & Apoſtolos in his quę habuiſſe dicuntur,nullum ius habuiſſe,ſed tantum uſum facti.hæreſis Beguinorum & Fraticellorum,par.2.q.8. pag.251.col.1. A
Et parte ſecunda,quæſtione quintadecima. pag.286.c.1.B.C
Chriſtum humanitatem tantum poſſe, tam altam eſſe quantum eius diuinitas.hæreſis Arnaldi. parte.2.q.11. pag.265.col. 1.D

Christi animam quamprimum fuit vnita diuinitati, sciuisse omnia quæ deitas scit. error Arnaldi. ead. quæst. pag. 265. col. 1. E
Christum & Apostolos non fuisse perfectos in vita contemplatiua. error Ioan. de Parma parte secunda, quæstione nona. pag. 255. col. 1. D
Christo ita leue fuisse dolores sustinere sicut dicere. Articulus 45. Raymundi Lulli, parte secunda, quæstione nona. pag. 257. col. 2. B
Christi diuinitatem præam eius sensisse. Artic. 46. eiusdem. pag. 257. col. 2. B
Christi corpus in Cruce fuisse mortuum per separationem animæ ab ipso, & viuum per vnionem diuinitatis. Articulus 47. eiusdem. pag. 257. col. 2. B
Christus mortuus erat homo, &c. Articulus 48. eiusdem. pag. 257. col. 2. C
Christum non fuisse verum hominem, nec habuisse veram carnē, nec vere passum. hæresis Manichæorum, par. 2. q. 13. pag. 274. col. 2. A
Christum fuisse hominem tantum, sed neque mortuum, nec resurrexisse, opinio est Sarracenorum, p. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
Circuncisionem & legem veterem vnà cum Euangelio seruandam. hæresis Nazaræorum, Cherinti & Hebionis, par. 2. q. 6. pag. 243. col. 2. D E. & pag. 244. col. 2. C
Claustrales omnes extra charitatem esse, & damnari. error Arnaldi, parte 2. q. 11. pag. 265. col. 2. A
Coitum vnicuiusque cum qualiber licitum esse, cum caro stimulat, hæresis Valdensium, parte secunda, q. 14. pag. 279. col. 1. B
Confessionem factam fratribus iterandam coram proprio sacerdote Articulus Ioannis de Poliaco damnatus parte 2. q. 8. pag. 250. col. 2. B
Confessiones audiendi facultatem non posse conferri a Papa alicui, ita, vt confessus eidem non teneatur etiam eadem peccata proprio sacerdoti confiteri. Articulus Ioannis de Poliaco. pag. 250. c. 2. B. C
Confessionem peccatorum factam sacerdotibus Rom. Ecclesiæ, nihil valere ad salutem, hæresis Manichæorum. par. 2. q. 13. pag. 274. c. 1. D. E
Confirmationis sacramento nolenti assentiri, non valere sacramentum baptismi. error Raymūdi Lulli, parte secunda quæst. 9. pag. 259. col. 2. D
Confirmationis sacramento tolli peccatum originale, videtur renuisse Raymundus Lullus, par. secunda, quæst. 9. pag. 259. col. 2. D
Coniurationes vi naturali efficaces esse in affectibus humanis. error Algazelis, parte secunda, quæstione quarta. pag. 240. col. 2. B.
Corporis partes inferiores a diabolo esse hæresis Paternianorum, par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
Creatores corporum esse Angelos, fuit quorundam philosophorum error. parte secunda, quæstione quarta. pag. 238. col. 1. D
Creationem, idest, productionem ex nihilo non dari multorum philosophorū error fuit, parte secunda, q. 4. pag. 239. col. 1. A
Creaturam non esse a Deo, sed a superna quadam virtute. hæresis Simonis Magi, parte secunda quæst. 6. pag. 243. col. 2. B
Creaturam non cooperari creatori, Dictum sancti Athanasii recte interpretandum, parte secunda, quæst. 18. pag. 305. col. 2. D
Credere teneri vnumquemque se Christi membrum esse, &c. hæresis almarici, parte secunda, quæstione septima. pag. 248. col. 2. E

D

Damnatos multo pauciores futuros quam electos. Articulus 79. Raymundi Lulli, parte secunda, quæstione nona. pag. 258. col. 2. E
Damnari neminem posse, qui beati Francisci habitum gestet. hæresis Arnaldi Montanerii. parte secunda quæstione vndecima. pag. 267. col. 1. E
Dæmones absque peccato venerari posse dulia, si desit prohibitio Ecclesiæ, hæresis. parte secunda quæstione decima. pag. 263. col. 2. A
Dæmonibus sacrificantes melius excusari ab idololatria, quam adorantes imaginem Christi. hæresis, parte 2. q. 10. pag. 263. col. 2. A
Dæmonibus de iure naturæ adorationem deberi. hæresis, par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. B
Decimas nō esse soluendas sacerdotibus, aut Prælatis Romanæ Ecclesiæ, &c. hæresis Pseudoapostolorum, parte 2. q. 21. pag. 269. col. 2. E
Decreta Romanorum Pontificum de ieiuniis, & de festis obseruari non debere. hæresis Valdēsium, parte secunda, q. 14. pag. 278. col. 2. C
Defunctis sacrificij oblatione non adiuuari. hæresis Arrianorum. parte secunda, quæstione sexta. pag. 244. col. 2. D
Desperationem, & nihil aliud posse impedire veniam peccatorum. Articulus 75. Raymundi Lulli, parte 2. q. 9. pag. 258. col. 2. D

Deum nihil agere,fuit aliquorum philoſophorum blaſphemia.par.2.q.4.nu. 14. pag.238.col.2.B
Deum non poſſe alium mundum procedere.error Ariſtotelis.nu.7. pag.238.col.2.C
Deum nihil non facere immediate.error Ariſtotelis. pag.238.col.2.D
Deum non habere curam indiuiduorum , neque prouidentiam rerum inferiorum error Auerrois.par.2.q.4 pag.239.col.1. B
Deum non eſſe trinum in perſonis.error Auerrois.par.3.q.4. pag.239.col.1. C
Deum non præcedere creaturas duratione.error Auicennæ.par.& q.ead.nu.3. pag.239.col.1.D
Deum eſſe non poſſe immediate auctorem & productorem niſi vnius,nempe intelligentiæ primæ.error Auicennæ.par.& q.ead.num.5. pag.239.col.1. E
Deum non cognoſcere ſingularia in propria forma,error Auicennę. pag.239.col.2.C
Et Algazelis. pag.240.col.1. A
Deum nihil agere niſi diſpoſitione pręuia materiæ.error Algazelis par.2.q.4. pag.240.col.1. C
Deum non permittere mala fieri vt inde bona eliciat.error Algazelis.par.2.q.4. pag.240.col.1. A
Deum nihil concedere hominibus propter preces ad eum factas.error Alchindi. pag.240.col.1.D
Deum non placari per preces & ſacrificia.error Alchindi. pag.240.col.2. A
Deo multa eſſe impoſſibilia,vt quod accidens ſit ſine ſubiecto.error Rabbi Moſ.par.2.q.4. pag.241.col.1. A
Deos duos eſſe,qui ſunt rerum principia.alterum bonum,alterum iuſtum.hęreſis Marcioniſtarum.par.2.q.6. pag.244.col.1. C
Deum habere membra humana.hæreſis Antropomorphitarum.par.2.q.6.nu.32. pag.244.col.2. A
Deum non facere mala pænæ.hæreſis Colluthianorum.par.2.q.6. pag.245.col.1. B
Deum creaſſe mala.hæreſis Florinianorum.par.2.q.6. pag. 245.col.1.C
Deos tres eſſe in Trinitate.hæreſis Tritheitarum.par.2.q.6. pag.245.col.2. E
Deum habere multas eſſentias.error Raym. Lull.par.2.q.9. pag.255.col.2. E
Dei eſſentiam eſſentiare,& naturam naturare,&c.Raym. Lull.aſſertio. pag.255.col. 2.E
Deo naturale eſſe ſicut intelligere & amare,ita honificare,& æternificare.error eiuſdem, pag.256.col.1. B
Dei ſuſtantiam ſe habere vt ſuppoſitum æternans,vt de ſe producat æternum bonum. pag.256.col.1. B
Dei patris eſſentiam generare filium. hæreſis eiuſdem. pag.256.col.1.D
Dei filij eſſentiam totam genitam eſſe.hæreſis eiuſdem.eadem.q.9. pag.256.col.1. E
Deum patrem eſſe patrem æternitatis. pag.256.col.1.D
Deum patrem eſſe multiplicabilem. pag.256.col.1.E
Deum qui eſt filius deitatis eſſe patrem hominis deificati,&c.hæreſis eiuſdem. pag.256.col 2.A
Deum poſt peccatum hominis in mundo populum non habuiſſe.Art.58.Raym.p.2.q.9. pag.258.col.1.C
Deum non poſſe adiuuare peccatorem,dum ſuum intelligibile & amabile ſunt infirma.Artic.60.Raym. pag.258.col.1.D
Deo æquæ placere mala atque bona.hæreſis par.2.q.10. pag.263.col.2.C
Deum patrem ſolum eſſe optimum,filium eſſe bonum in primo gradu,ſpiritum ſanctum in ſecundo.hæreſis. pag.264.col.1.A
Deos duos eſſe,vnum benignum inuiſibilium,creatorem,& alterum malignum,creatorem viſibilium.hæreſis Manichæorum. par.2.q.13. pag.273.col.2. E
Dei filium | Aſſumpſiſſe humanam naturam in ſua eſſentia,aſſumpſiſſe hominem.
Eſſe in patre vt in ſua imagine.
Eſſe filium paternæ eſſentiæ.
Habere vt propria,quæ ſunt propria patris.
Dicta ſunt doctorum Græcorum,ſane accipienda.par.2.q.18. pa.303.c.2.D.E
Deum feciſse hominem Deum, Verba ſunt S.Athanaſij declarata à S.Thoma.2.par.q.18. pag.303.col.2. E
Differentiam maiorem eſſe inter naturam diuinam,& humanam in Chriſto,quã ſit aliqua differentia inter creatorem,& creaturam.Artic.42.Raymundi Lulli par.2.q.9. pa.257.c.1.E.c.2.A
Diſpenſari non poſſe à Papa in voto caſtitatis ex aliqua etiam vrgentiſſima cauſa Begardorum error 31.par.2.q 15. pag.284.col.1.C
Diuinas perfectiones,vt ſanctitas,bonitas,&c.non dicere in Deo aliquid poſitiue,ſed per remotionem.erro Auicennæ.par.2.q.4. pag.239.col.2.C
Et Archindi. pag.240.col.1.E
Diuinas perſonas diſtingui maiori diſtinctione,quæ poſſit eſſe.error Raymundi Lulli. pag.256.col.2.D
Diuinæ perſonæ quatenus ſunt vna eſſentia,ita ſunt veraciter homo p incarnationẽ,ſicut filius. pag 256.col.2. E
Diuinam eſſentiam genitam eſſe in filio,ſpiratam in Spiritu ſancto conceptam & natã de Virgine,factam hominem. Dicta ſunt S.Athanaſij piè exponenda.2.par.q.18. pa.303.c.2.D. E
Diuinitatem factam eſſe hominem. Verba ſunt S. Athanaſij. pag.303. col. 2.E
Docere alios ſpiritualia nullum ſimplicem hominem eſſe idoneum,niſi qui pedibus nudis incedat.error Ioannis de Parma.par.2.q.9. pag.254.col.2.C

E

Eccleſiam , cui Romanus Pontifex poteſt,eſſe Eccleſiam carnalem,ſceleribus maculatam,

tam,&c.hæresis Begardorum & Beguinorum.par.2.q.8, pag.250.col. 2.C
Et par.2.q.16. pag.291.col.1. E
Ecclesiam nondum reperisse filios,&c.error Ioan.de Parma.par.2.q.9. pag.254.col.2.C
Ecclesiam Romanam non esse Dei Ecclesiam, sed reprobatam.hæresis Pseudo apostolorum. par.2.q.12. pag.269.col.1. E
Ecclesiam Romanam esse meretricem,quæ a fide apostatauit.hæresis Pseudoapostolorum. pag.269.col.1.E
Et Manichæorum nouorum.par.2.q.13. pag.274.col.1.A
Ecclesiam consecratam non plus valere ad orandum Deum,quàm stabulum porcorum hæresis Pseudo apostolorum.par.2.q.12. pag.270.col. 1. B
Ecclesiam spiritualem & veram esse ipsos Begardos.hæresis. Begardorum & Beguinorum.par. 2.quæst.16. pag.291.col.1. E
Eleemosyna magis repræsentari passionem Christi,quàm in sacramento altaris.error Arnaldi. par.2.q.11. pag.265.col.2.C
Euangelium Christi non esse euangelium regni,nec ædificatorium. hæresis Ioan. de Parma. par.2.q.9. pag.254.col.2.B
Euangelio Christi aliud euangelium successurum.hæresis eiusdem. pag.254.col.2. B
Euangelium Christi neminem ad perfectum perducere.hæresis eiusdem.ibi. pag.254.col.2. B
Eucharistiæ sacramento realem sui corporis præsentiam subtrahere D.N.Iesum Christum, si in lutum proijciatur: vel si
A Bruto sumatur,aut corrodatur:vel
Cum primum dentibus sumentium teritur errores damnati.par.1. p.44.c.1.A.B.C.D
Eucharistiæ sacramentum non continere verum corpus & sanguinem D.N.Iesu Christi hæresis Berengarij.par.2.q.6. pa.246.c.1.B.C.
Eucharistiæ sacratissimæ,cum adoranda proponitur, non esse assurgendum. hæresis Begardorum.par.2.q.7. pag.249.col.2. E
Eucharistiam confici non posse in azimo,sed tantum in pane fermentato.Græcorũ est hæresis. par.2.q.18. pag.303.col.2. B

F

Fidei articulum esse vt credat vnusquisque se membrum Christi esse.error Almarici. par.2. quæst.7. pag.248.col.2. E
Fidei articulos omnes, & ecclesiæ sacramenta posse rationibus demonstratiuis probari. error Raymundi Lulli.par.2.q.9. pa.260.c.1.D.E
Fidem errare posse,&c.error Raymundi Lulli. pag.260.col.1. E
Fidelem esse non posse qui sit sine charitate.hæresis par.2.q.10. pag.263.col.2.D
Fidei symbolum non esse recipiendum.hæresis Valdensium.par.2.q.14. pag.279.col. 1.C
Fidem nõ esse nobis per Angelos ministratã: Dictum est S. Athanasij congrue interpretandũ. p.2.q.18. pag. 304.col.1.A
Filium Dei esse Patri dissimilem,&c. hæresis Aetianorum.par.2.q.6. pag.244.col.2. D
Filium Dei non posse videre Patrem,nec Spiritũ sanctum videre Filium.hæresis Origenianorum.par.2.q.6. pag.244.col.2.C
Filium Dei non esse Patri coæternum & eiusdem naturæ cum Patre.hæresis Arrij.parte.2.quæstio.6. pag.246.col.1. A
Filium esse in in Patre vt vas minus in maiore.hæresis Metangismontarum. pag.245.col.2.D
Filium Dei eum accepit naturam humanam,produxisse personam hominẽ in sua persona. Ar. 3.c.Raymundi Lulli.par.2.q.9. pag.257.col.1.A
Filium Dei esse bonum ratione bonitatis Mariæ,quæ est bona per naturam.hæresis Raymũdi Lulli ibidem. pag.257.col.2. E
Formas omnes esse a datore formarum,videlicet,ab vltima intelligentia.error Auicennæ.par.2 quæst.4. pag.239.col.2. B
Fornicationem simpl:cem non esse de iure naturæ malam & peccatum,sed propter inobedientiam legis.error Rabi Mosis.par.2.q.4 num.1 t. pag.241.col.1. B
Francisci sanctissimi habitũ gestantem non posse damnari,error Arnaldi Montanerij. par.2. quæst.11. pag.267.col.1. E
Franciscum sanctissimum semel singulis annis,descendere in Purgatorium,&c. pag.267.col.1. E
Francisci regula est illa vita,quam Christus in hoc mundo seruauit.error Begardorum.6. par. 2.quæst.15. pag.282.col.2. A
Franciscæ regulam esse Euangelium Christi.Begardorum error ix. pag.282.col.2. B
Francisci regulæ nihil addi vel adimi posse a Papa,&c. Begardorum error xi. pag.282.col.2.C
Futurorum ac præteritorum notitiam plene haberi posse ex cognitione cælestium corporum.error Alchindi par.2.q.4. pag.240.col.1.D

Genera-

G

Generationem & corruptionem neque incæpiſſe vnquam, neq; deſituram, error Ariſtotelis par.2.q.4. pag.338.col.2. D
Gondiſſaluum hæreſiarcham eſſe Dei filium in cælis ab æterno genitum; hæreſis Nicolai de Calabria. par.2.q.11. pag.266.col.2. B
Gondiſſaluum prædictum nunquam moriturum. pag.266.col.2. C
Gondiſſaluum ſuis orationibus in die iudicij liberaturum omnes damnatos. hæreſis eiuſdem. pag.266.col.2.C
Græcorum receſſum ab Eccleſia Romana fuiſſe bonum. hæreſis Ioannis de Parma parte 2. quæſt.9. pag.254.col.2.E
Græcos magis ambulare ſecundum ſpiritum quàm Latinos. error. pag.253.col.1. A
Gregorium XI. qui doctrinam Raymundi Lulli ut hęreticam in multis articulis damnauit, turpiter erraſſe, error xi. Lulliſtarum. par.2.q.9. pag.261.c.1.B.C

H

Hæreſi deſerta ad Eccleſiam redeuntes non eſſe recipiendos. hęreſis Luciferianorum. par.2.quęſt.6 pag.245.col.1. D
Hæreticos interficientes eſſe vitioſos, &c. error Raymundi Lulli. par.2.q.9 pag.260.col.2. A
Hæreſes de ſe non eſſe dogmata hæreticorum Arrij, Sabellij, & cæterorum, niſi apud eum qui illa elegit animo pertinaci. Articulus damnatus. par.2.q.10. pag.263.col.1. E
Hominem primum non dari. error Ariſtotelis. par.2.q.4. pag.338.col.2. E
Hominis perfectionem totam & ſcientiam manare ab intelligentia vltima. hæreſis Algazelis. par.2.q.4. pag.240.col.1. B
Hominem per vires naturæ poſſe vitare omnia peccata, & adimplere omnia monita Prophetarum. error Rabbi Moſis. par.2.q.4. pag.241.col.1. B
Hominem quantumuis peccatorem poſſe qua hora voluerit eſſe amicum Dei. Ar.62. Raymundi. par.2.q.9. pag.258.col.1. E
Hominem conſequi poſſe uirtutem pro ſua voluntate. Art.65. Raymundi. pag.258.col.2. A
Hominem poſſe habere de ſpe & charitate quantum voluerit. Art.69. Raymundi. pag.258.col.2. B
Hominem per virtutes morales poſſe peruenire ad ſalutem, & habere tantam gloriam in paradiſo, quantam voluerit. Artic.70. eiuſdem. pag.258.col.2. B
Hominem peccare ſi non faciat totum bonum quod poteſt. Arti.73. Raymundi. pag.258.col.2. D
Homines ferme omnes futuros ſaluos. Artic.76. Raymundi. par.2.q.9. pag.258.col.2. E
Homines omnes obligari ad matrimonium vel ad religionem. Art.91. Raym. par.2.q.9. pag.259.col.2. E
Hominem damnare ad mortem nunquam licere. hæreſis Valdenſium. par.2.q.14. pag.278.col.2.C
Hoſtia conſecrata ſi cadat vel proijciatur in lutum, deſinere in ea eſſe corpus Chriſti: Et Si a mure aut bruto ſumatur; Item
Cum primum dentibus teritur. Articuli damnati. par.2.q.10 pag.263.c.1.B.C
Humanum eſſe nobilius eſſe quam angelicum. Artic.33. Raymundi. par.2.q.9. pag.257.col.1.B
Humana natura ſi potuiſſet, repugnaſſet incarnationi filij Dei. Art.36. eiuſdem. pag.257.col.1.C
Humanam Chriſti naturam Deo in omnibus bonis æquari. hæreſis Arnaldi. par.2.q.11. pag.265.col.1. D

I

Imaginem primi parentis a Chriſto amotam fuiſſe Dictum eſt S. Athanaſij apte intelligendum par.2.q.18. pag.303.col.2. E
Immunditiam corporis, interiorem animi immunditiam patefacere. error Phariſæorū. parte 2. quæſt.5. pag.242.col.2. B
Impeccabilem redi poſſe hominem in hac vita. hæreſis Begardorum. par.2.q.7. pag.249.col.2.C
Indulgentiam peccatorum nihil aliud impedire poſſe, quam deſperationem. Artic.75. Raymūdi. par.2.q.9. pag.258.col.2.D
Indulgentias nullius valoris eſſe. hæreſis Valdenſium. par.2.q.14. pag.278.col.2. D
Infidelium conuerſionem qui totis viribus non procurat, errare, & eſſe ſine charitate. Arti.74. Raymundi. par.2.q.9. pag.258.col.2. D
Inimicos odiſſe licitum eſſe, error Phariſæorum. par.2.q.5 pag.242.col.2. C
Inobedientem præceptis Dei vel Eccleſiæ cenſendum eſſe hæreticum. hęreſis. par.2.q.10. pag.263.col.2. C
Intellectum vnum eſſe in omnibus hominibus. error Auerrois. par.2.q.4. pag.259.col.1. C
Intelligentiam ſuperiorem creare inferiorem. error Auicennæ. par.2.q.4. pag.239.col.2. B
Intelligentias non eſſe prauitatis & malitiæ capaces. error Auicennæ. par.2.q.4. pag.239.col.2. B
Intelligentias tot eſſe, quot orbes cæleſtes, error Auerrois. & Ariſt. par.2.q.4. pag.239.col.2. C
Intelligentias eſſe tantum decem error Algazelis. par.2.q.4. pag.240.col.1. A

Intelli-

Intelligentiam vltimã præesse omnibus inferioribus rebus. error Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A
Intellectualem naturam esse natuarliter in seipsa beatam. hæresis Begardorum. par. 2. q. 7. pag. 248. col. 2. D
Ioachim Abbatis doctrinam excellere doctrinam Christi. hæresis Ioannis de Parma. par. 2. quæstione 9. pag. 254. col. 2. A
Ioannem xxij factum fuisse hæreticum in condendo constitutionem, Quorundam. Begardorũ error 14. par. 2. q. 15. pag. 284. col. 1. D
Iudicij die non comparituros omnes homines ante Christum vt reddant rationem, &c. hęresis. par. 2. q. 8. pag. 251. col. 2. D
Iudæ desperationem tantum placuisse Christo, quantũ Petri contritionem. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
Iudæos in iudaismo perseuerantes liberandos, &c. error Ioannis de Parma. p. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. C
Iurare nunquam licitum esse. hæresis Begardorum & Valdensium. par. 2. q. 8. pag 250. col. 2. E
Et parte secunda, q. 14. pag. 278. col. 2. C
Et parte secunda, q. 16. pag. 291. col. 2. C
Iustificationem hominis per circuncisionem & opera legis fieri. error Iudæorum. par. 2. q. 22. pag. 308. col. 1. A

L

Laicos non teneri aliquem articulum explicite credere. hæresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. B
Laicos tam viros, quàm mulieres, qui sint de secta ipsorum, posse cõsecrare, & confessiones audire. hæresis Valdensium. par. 2. q. 14. p. 278. c. 2. C. D. E
Legem veterem cum Euangelio debere seruari. hæresi Hebionitarum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. C
Liberum arbitrium hominis suis viribus posse diuina mandata implere. hęresis Pelagij. parte 2. quęst. 6. pag. 245. col. 2. B
Libidini plene satisfaciendum esse, cum stimuli carnis infestant. hęresis Valdensiũ. par. 2. q. 14. pag. 279. col. 1. B
Lotiones corporis munditiam a peccati inducere. error Pharisæorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. B
Et Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
Lullistas per doctrinam Raymũdi reducturos alios ad fidem catholicam. error 16. Lullistarum par. 2. q. 9. pag. 261. col. 1. A

M

Mala in mundo prouenire de necessitate materiæ. error Algazelis. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 1. A
Mali esse naturam quandam, & Deum malum. hęresis Manichęorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A
Mala tantum placere Deo, quantum bona. hęresis. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 2. C
Mandata Dei ab homine posse per sola vires naturæ impleri. hæresis Pelagij. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. B
Mahometis sectam esse æquè catholicam, atque Christi fidem. hęresis. par. 2. q. 21. pag. 264. col. 1. A
Mahometem fuisse sanctum Dei prophetam. error Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A
Mare vbi nunc est, aliquando fuisse siccum, & contra propter motus ęternitatem. error Aristolis. par. 2. q. 4. nu. 10. pag. 238. col. 2. D
Mariam sanctissimam post Christi ortum Ioseph fuisse commixtam. hęresis Antidicomaritarũ & Heluidij. par. 2. q. 6. nu. 46. & 57. pag. 245. c. 1. B. E
Mariam non Dei, sed Christi vel hominis tantum matrem dicendam. hęresis Nectorij. par. 2. q. 6. nu. 64. pag. 245. col. 2. B
Mariam Virginem esse bonam per naturam, & habere proprietatẽ per seipsam faciendi bonũ. Articulus 51. Raymundi. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 2. E
Mariam relaxare culpas, & peccata, & donare virtutes & merita, fidem, spem & charitatem. Artic. 52. Raymundi. pag. 257. col. 2. E
Marię voluntatem fuisse contra iustitiam, stultam, & inobedientem, quia nõ dilexit filij sui mortem. Arti. 53. Raymundi. pag. 258. col. 1. A
Mariam Virginem nec profecisse, nec proficere potuisse in gratia: nec aliud gratiæ in die Pentecostes consecutam. Artic. dam. par. 2. q. 10. pag. 263. col. 1. C
Mariam non fuisse mulierem & veram matrem Christi. hæresis Manichęorum recentiorum. par. 1. q. 13. pag. 274. col. 2. A
Martyrij desiderio licere se ipsos occidere. hęresis Circuncellionum. par. 2. q. 6. nu. 53. pag. 245. col. 1. C
Materiam necessario sequiri in omni factione noua. error Auicennæ. par. 2. q. 4. pag. 239. col. 1. D
Materiam non fuisse a Deo conditam. hæresis Hermogenianorum, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A
Matrimonium esse malum & illicitum. hæresis Durandi de Baldach. par. 2. q. 11. pag. 265. col. 2. E
Matrimonij & virginitatis nullam esse distantiam. hæresis Iouinianistarum. par. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. E
Mentem esse Deum, opinio fuit Melissi & Varronis. par. 2. q. 4. pag. 238. col. 1. E
Mentiri licere contra proprium iuramentum, & sectam suam quantum possunt occultare. hæresis Pseudoapostolorum. p. 2. q. 12. pag. 270. col. 1. B
Et Valdensium. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 1. C
Messiam verum in lege promissum nondum venisse. error Iudæorum. par. 2. q. 21. pag. 308. col. 1. A

Misericordiæ opus magis placere Deo quàm sacrificium altaris.error Arnaldi.par.2.q.11. pag.265.col.2. B
Missas post mortem celebrari curantes non facere opus charitatis error.Arnaldi.pa.2.q.11. pag.265.col.2. B
Missæ sacrificio nihil ab homine de suo offerri, ne propriam quidem voluntatem. propositio Arnaldi. pag.265.col.2.C
Missæ sacrificio Deum opere non laudari,sed ore tantum.error Arnaldi. pag.265.col.2. C
Motum & tempus nunquam incœpisse,& in æternum duraturum.Aristotelis,& aliorum multorum error fuit.par.2.q.4. pag.238.col.2. B
Mulieris osculum esse mortale peccatum,nō autem concubitum cum ea.hæresis Begardorum. par.2.q.7. pag.249.col.1. B
Mulierem nunquam esse ab homine tangendam.hæresis Manichæorum.par.2.q.13. pag.274.col.2. D
Multitudinem esse non posse immediate ab vno.error Auicennæ.par.2.q.4.nu.3. pag.239.col.1.E
Et Algazelis,eadem q. pag.239.col.2. E
Mundum nunquam incœpisse, sed fuisse ab æterno. error Aristotelis & aliorum philosophorum.par.2.q.4. pag.238.col.2.C
Mundum non regi diuina prouidentia.error philosophorum fuit.par.2.q.4. pag.238.col.2.A
Mundi innouationem nullam futuram esse error Rabbi Mosis.par.2.q.4. pag.240.col.2.E
Mundum non a Deo,sed ab Angelis pactum.hæresis Menandri.par.2.q.6. pag.243.col.2. C
Mundum propter peccatum primi hominis fuisse corruptum etiam quantum ad Angelos Artic. 55.Raymundi.par.2.q.9. pag.258.c.1.A.B
Mundi finem futurum anno Domini 1335.error Arnaldi.par.2.q.11. pag.265.col.2.D

N

NEcessario euenire cuncta,vt nihil sperandum sit aut timendum.error Alchindi.par.2.quæstione 4. pag.240.col.1.D
Negantes Deum ore tantum metu suppliciorum,non peccare.hæresis.par.2.q.10. pag.263.col.2. B
Noctis vigilias culpandas esse.hæresis Nyctag.par.2.q.6. pag.245.col.2.B
Nuditatem Adami imitandam.hæresis Adamianorum.par.2.q.6. pag.244.col.1. A
Nudos simul iacere posse in eodem lecto,& se mutuo tangere in quauis parte,& deosculari absque peccato quemlibet virum & mulierem.hæresis Dulcini & Pseudoapostolorum.parte 2. quæst.12. pag.270.col.1. A

O

OBedientiam se nulli hominum debere,nec etiam Romano Pontifici hæresis Pseudoapostolorum.par.q.12. pag.269.col.2. B
Occidere hominem etiam via iuris nunquam licere.hæresis Valdensium.par.2.q.14. pag.278.col.2.C
Orationes eleemosynas,& huiusmodi sub ordine naturæ comprehendi.error Auicennæ. parte 2.quæst.4. pag.239.col.2. D
Orationes ad Deum effusas naturali quadam vi verborum & desiderij humani efficaces esse.error Alchindi.ibi. pag.240.col.1. D
Orantem Deum sine charitate facere graue malum.Artic.63.Raymundi.par.2.q.9. pag.258.col.1.E
Orationes & suffragia,quæ fiunt pro defunctis nihil eis prodesse.hæresis Valdensiū.par.2. quæstio.14. pag.279.col.1. A
Orationes nullas dicendas præter orationem Dominicam,Pater noster.hæresis Valdensium. pag.279.col.1.C
Ordine alio quocunque deserto transiri posse licite ad eorum ordinem.error 7.Pseudoapostolorum.par.2.q.12. pag.269.col. 2.B
Ordines religiosorum sacerdotum & prælatorum esse ad detrimētum fidei.hæresis Pseudoapostolorum.par.2.q.12. pag.269.col.2. E
Oua,carnes,& caseum nunquam comedenda.hæresis Manichæorum.par.2.q.13.error 12. pag.274.col.2. B

P

PAnem solum & caseum Deo esse offerendum.hæresis Artotyritarum.par.2.q.6. pag.244.col.1.C
Papam esse Vicarium B.Petri.Artic.54.Raymundi.par.2.q.9. pag.258.col.1. A
Papales consultationes solam humanorum operum scientiam continere,error Arnaldi.part. 2. quæst.11. pag.265.col. 2.C
Papam non posse a peccatis absoluere,nisi esset par. Petro in sanctitate hæresis Pseudoapostolorum.par.2.q.12. pag.269.col.2.D
Papam non posse eos excommunicare,nec eis quicquam præcipere.hæresis Pseudoapostolorū. ibidem. pag.269.col.2. B
Et Valdensium.par.2.q.14. pag.278.col.2.B
Papam & prælatos diuitias habentes non esse pastores , Ecclesiæ , nec eis obediendum. hæ-

resis Valdensium.par.2.q.14. pag.279.col.1.D
Papam nõ posse dispensare, vt aliquid in communi seruetur pro tempore futuro a fratribus Minoribus. Begardorum error 13.par.2.q.13. pag.282.col.2.D
Papam esse minorem Antichristum præcursorem maioris. Begardorum hæresis.par.2.q.15. pag.286.col.1.A
Paruulos non posse regnum cœlorum habere. hæresis Hierachitarum.par.2.q.6. pag.244.col.2.B
Pasca cum Iudæis obseruandum luna quartadecima. hæresis Tessarescędecatitarum.pa.2.quæstio.6. pag.245.col.2.B
Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum esse vnum Deum, non dictos in aliquo. Artic.22. Raymundi.par.2.q.9. pag.256.col.2.B
Paupertatem euangelicam requirere, vt nihil omnino habeatur. Begardorum error part.2.quæstio.15. pag.282.c.1.D.E
Paupertatis euangelicę perfectionem imminuit habere aliquid in communi. Begardorũ error tertius, eadem par.& q. pag.282.col.1.E
Peccata omnia paria & æqualia esse. fuit error Stoicorum.par.2.q.4. pag.238.col.1.D
Peccata omnia per vires naturæ vitari posse ab homine absq; Dei auxilio. error Rabbi Mosis. par.2.q.4. pag.241.col.1.B
Peccatorum veniam pænitentibus non concedendam. hæresis Catharorum.par.2.q.6. pag.244.col.1.E
Peccatum nullum imputari manentibus in fide. hæresis Aetij, & Eunomiani.par.2.q.6. pag.244.col.2.D
Peccata ex sua natura, vt stupra & adulteria, fieri posse sine culpa, &c. hæresis Almarici. parte 2.quæst.7. pag.249.col.1.B
Peccatis obnoxium non habere ius in aliqua creatura. Artic.57.Ray.par.2.q.9. pag.258.col.1.B
Peccantem mortaliter vere & proprie hæreticum esse. hæresis.par.2.q.10. pag.263.col.2.C
Peccantem, dum peccat, conformare suam voluntatem diuinæ voluntati. hęresis. pag.263.col.2.C
Peccantibus Deum nunquam commioatum fuisse æternam damnationem, sed præbentibus malum exemplum. hęresis Arnaldi.par.2.q.11. error 14. pag.265.col.2.D
Perfectionis gradum tam eminentem acquiri hic ab homine posse, vt vlterius progredi nõ possit, & reddatur impeccabilis. hęresis Begardorum.par.2.q.7. pag.249.col.2.C
Perfectionis huiusmodi gradum assecuto non esse opus ieiunare, vel orare. hæresis Begard. Ibidem
Perfectionis præfatę gradum cum quis adeptus fuerit, eum amplius non subijci preceptis humanis. hæresis Begardorum. Ibidem D
Perfectione Apostolis se pares esse. error 5. Pseudoapostolorum.par.2.q.13. pag.269.col.2.A
Personam eandem esse Patrem, & Filium, ac Spiritum sanctum. hęresis Noeti & Sabelij, parte 2.quęst.6. pag.244.col.2.E
Personas diuinas vnum esse vnitate collectiua, non autem essentię. hęresis Abbatis Ioachim, par.2.q.7. pag.248.col.2.D
Personas diuinas non posse aliquid agere intrinsecè vnam sine alijs. Articulus 32. Raymundi. par.2.q.9. pag.256.col.2.C
Personas diuinas distingui maiori distinctione, quę possit esse. Artic.25. eiusdem. Ibidem
Petri Ioannis doctrinam totam esse veram, & catholicam. Begardorum error.par.2.q.15. pag.284.col.2.B
Petrum Ioannem sanctum esse, & Doctoribus ecclesię preferendum Begard. error 37.38. pag.248.col.2.B
Petrum Ioannem verum dixisse, cum asseruit, quòd Christus viuebat, quando vnus militum lãcea latus eius aperuit. hęresis Begardorum. Ibidem C
Petri Ioannis doctrinam reijcientes esse hęreticos. Begardorum error 41.42. pag.284.col.2.E
Philosophię studium condemnandum. error Arnaldi.p.2.q.11. pag.265.col.2.A
Pœnitentiam veram esse in fœtum porum se transferre. hæresis Manichæorum.par.2.q.14. pag.274.col.1.D
Potestatem a Christo datam Petro in se translatam, hæresis Pseudoapostolorum. par.2.q.12. pag.269.col.1.E
Præceptum nullum impleri posse in hac vita. hęresis.par.2.q.10. pag.263.col.2.D
Prædicatores vltimi status mundi, futuros auctoritate & dignitate maiores, quàm prædicatores primitiuæ ecclesiæ. Assertio temeraria Ioannis de Parma.par.2.q.9. pag.255.col.1.B
Principium primum efficere non posse immediate multitudinem. error Auicennæ.par.2.q.4. pag.239.col.1.E
Prophetiam esse naturalem, & ab vltima intelligentia proficisci. error Auicennę.par.2.q.4. Et Algazelis ibidem.nu.16. pag.239.col.2.C
Prophetiæ gratiam ex hominum dispositione naturali dari. error Rabbi Mosis. ibidem. pag.240.col.1.C
Proprium quicquam nemini habere licere. hæresis Apostolicorum.par.2.q.6. pag.241.col.1.A
Prouidentiæ diuinæ non subdi hæc inferiora. error Auerrois.par.2.q.4. pag.244.col.1.B
Prouidentiæ diuinæ non subijci singularia, sed species. error Rabbi Mosis.par.2.q.4.nu.8. pag.239.col.1.C
Proximum a nobis amari debere quantum nos ipsos. Artic. Raymundi.par.2.q.9. pag.241.col.1.A
Purgatorium post hanc vitam non dari. hæresis Valdensium.par.2.q.4. pag.258.col.2.E
pag.279.col.1.A

R

Raymundi Lulli doctrinam per reuelationem Christi fuisse. error Lullistarum.par.2.q.9. pag.260.col.2.E
Raymundi doctrinam omnium aliorum doctrinam excellere. error 2. Lullistarum. pag.260.col.2.E

Raymundi

Raymundi doctrinam solam perpetuo duraturam,&c.error 5. Lullistarum. pag.265.col.1.A.
Regimen Ecclesię committendum in tertio statu mundi aliquibus de ordine Monachorum.assertio temeraria Ioannis de Parma.par.2.q.9. pag.255.col.2.A
Religiosos non teneri se morti exponere pro defensione fidei.error Iaonnis de Parma, parte 2. quæst.9. pag.255.col.1.A
Religiones omnes tempore Antichristi destructas iri,excepto ordine S.Francisci.Beguinorum error.par.2.q.15. pag 285.col.1.E
Rerum generationem ex atomis fieri.opinio quorundam philosophorum fuit.par.2.q.4. pag.238.col.2.A
Resurrectionem mortuorum esse impossibilem.error Aristotelis.par.2.q.4. pag.238.col.2.D
Rusurrectionem mortuorum esse futuram negabant Sadducęi,par. 2.q.5. pag.242.col. 2.G
Et Manichæi,par.2.q.13. pag.274.col.2.B
Reuelationem factam Cyrillo præferendam scripturis sacris.error Arnaldi.par.2.q.11. pag.265.col. 2.B
Romanam ecclesiam esse meretricem magnam,Babylonem,& Synagogā satanæ. hęresis Petri Ioannis.par.2.q.9 pag.253.c.1.C.D
Romanā ecclesiam reijciendam esse,sicut reiecta fuit Synagoga.Beguinorum error parte 2. quęst.15. pag.285.col. 1.B
Romanum Pontificem esse mysticum Antichristum.hæresis eiusdem. pag.285.col.2.E
Romanum Pontificem habere intelligentiam litter[illegible]m tantum Euangelii,& non spiritualem. error Ioannis de Parma.par.2.q.9. pag.254.col.2.D
Romanæ ecclesiæ prælatos omnes esse præuaricatores & seductores,&c.error 12. Pseudoapostolorum.par.2.q.12. pag.269.col.2.D
Romano Pontifici se non esse subiectos.hæresis Valdensium.par.2.q.14. pag.278.col. 2.B

S

SAcerdotes & alios ecclesię ministros, qui non sunt suæ sectæ,carere potestatem tam ordinis,quàm iurisdictionis.hæresis Begardorum.par.2.q.8. pag.250.col.2.D
Et par.2.quęst.16. pag.291.col.2.A
Sacerdotes rite ordinatos non posse conficere aut conferre sacramenta, si sint in peccato mortali.hæresis Begardorum.par.2.q.8. pag.250.col. 2.E
Et Valdensium.par.2.q.14. pag.278.col.2.D
Sacramenta nouæ legis usq; ad Almarici tempus durasse,& non vltra.hęresis Almarici, part.2. quæst.7. pag.249.col.1.A
Sacramenta nostra vana esse atque inania hęresis Manichæorum nouorum.par.2.q.13. pag.274.col. 1.B
Sacrificia Deo oblata vi sua naturali esse efficacia ad effectus,pro quibus fiunt.error Alchindi. par.2.q.4 pag.240.col.2.A
Sanguinem Christi in Cruce fusum seiunctū fuisse a diuinitate.hæresis damnata,parte 2. quæstio.10. pag.262.col. 2.E
Saluari neminem posse qui non sit de secta ipsorum.hæresis Pseudoapostolorum.parte secūda, quæst.12. pag.269.col.2. C
Saluari neminem posse,qui Romanæ ecclesiæ fidem profiteatur.hæresis Manichæorum, parte 2.quæst.13. pag.274.c.1.D.E
Sanctos in cœlo non orare pro nobis.nec eorum imploranda esse suffragia.hæresis Valdensiū. par.2.q.14. pag.279.c.1.A.B
Sanctorum in honorem non debere dies festos celebrari.hæresis Valdensium. pag.279.col. 1.B
Sanctorum miracula reprobanda,tanquam fictitia.hæresis Valdensium. pag.279.col. 1.B
Schismaticos esse Apostolos,& omnes Beatos.hęresis par.2.q.10. pag.264.col.1.A
Schismaticum esse,perfectus esse,quàm esse catholicum.hæresis. pag.264.col.1.A
Seraphim docente Paulo aliqua didicisse verba sunt Cyrilli caute intelligenda.par.2.q.18. pag.304.col.1.A
Serpentem esse veneratione dignum,&c. hæresis Ophitarum.par.2.q.6. pag.243.col.2.E
Seth Adami filium esse D.N Iesum Christum.hæresis Sethianorum.par.2.q.6.no.16. pag.244.col.1.B
Spiritus sancti gratiam emi pecunia posse,hæresis Simonis Magi.par.2.q.6. pag.243.col.2.B
Spiritus sancti aduentu non in apostolos, sed in se factum.hæresis Cataphryg. pag.244 col.1.D
Spiritum sanctum non esse Deum hæresis Macedonij.par.2.q.6. pag.245.col.1.A
Spiritum sanctum Patre Filioque minorem.hæresis Donatistarum.par.2.q.6. pag.245.col.1.C
Spiritus sancti gratiam adeo vigisse tempore Almarici,vt sine actu quocūque exteriori saluari quilibet posset.hæresis Almarici par.2.q.7. pag.249.col.1.A
Spiritum sanctum procedere a Patre,& Filio tanquam a duabus principijs,hæresis. parte secunda.q.7. pag.249.c.1.D.E
Spiritum sanctum aliquid recipere ab Ecclesia,sicut Christus in quantum homo,accepit a Spiritu sancto.hæresis Ioannis de Parma.par.2.9.error.18. pag.255.col.1.C
Spiritum sanctum assumpturum esse carnem humanā.hæresis Nicolai de Calabria, parte secūda,q.11. pag.266.col.2.C

Index complectens Hæreſes & errores.

Spiritum ſanctum a ſolo Patre procedere,& non a Filio. hæreſis fuit Græcorum. par. 2. q. 18. pag. 303. col. 2. B

Spiritum ſanctum
- Eſſe imaginem & verbum Filij,
- Eſſe in medio Patris,& Filij,
- Operari per Filium,
- Non miſiſſe Filium.
- Nomine Chriſti intelligi. Aſſertiones ſunt quorundam Sanctorum Græcorum minus limitatæ. par. 2. q. 18. pag. 303. c. 2. D. E

Statum quendam tertium mundi futurum,in quo omnia præcedentia refutabuntur. error Ioannis de Parma. par. 2. q. 9. pag. 255. col. 1. C

Statum perfectiorem, qui ſit in Eccleſia Dei,eſſe ſtatum Fratrum Minorum. Begardorũ error 19. par. 2. q. 15. pag. 283. col. 1. C

T

TEſtamentum vetus eſſe reijciendum. hæreſis Seuerianorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D

Teſtamentum nouum euacuatum iri nec duraturum eſſe vltra annum Chriſti 1260. hæreſis Ioannis de Parma. par. 2. q. 9. pag. 254. col. 2. B

Traditiones & ordinationes humanas eſſe mandatis diuinis præferendas. error Phariſæorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. A

Trinitatem diuinam perſonarum negat & iridiet Rabbi Moſes. par. 2. q. 4. pag. 240. col. 2. C

V

VAldenſes viros & mulieres nullo ſacro ordine inſignitos poſſe confeſſiones audire,&c. hæreſis ipſorum eſt. par. 2. q. 14. pag. 278. col. 2. E. & 279. col. 1. A

Variabile nullum eſſe poſſe a Deo immediate. error Auicennæ. par. 2. q. 4. nu. 3. pag. 239. col. 1. D

Venereorum ac ciborum vſum in paradiſo futurum eſſe. error Sarracenorum. par. 2. q. 21. pag. 306. col. 2. A

Verbum in diuinis ac ſpiritũ ſumi tantum eſſentialiter,& non perſonaliter. error Rabbi Moſis par. 2. q. 4. pag. 240. c. 2. D. E

Verbum non eſſe Deum. hæreſis Alogiorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D

Verbum in Chriſto eſt anima,& conuertitur cum anima. Art. 43. Raym. par. 2. q. 9. pag. 257. col. 2. A

Verbum mediante anima Chriſti comprehendit,& non immediate. Artic. 44. Raym. Ibi. pag. 257. c. 2. A. B

Viduas, nupſerint, vt adulteras habendas, hæreſis Catharorum. par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. E

Vini potum illicitum eſſe. hæreſis Seueri, par. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. D

Virtutem nullam haberi poſſe ſine charitate. Arti. 77. Raym. Lulli, par. 2. q. 9. pag. 258. col. 2. E

Virtutum actibus intendere, eſſe hominis imperfecti. hæreſis Begardorum. par. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. E

Viſionem Dei, quam habent beati, non eſſe viſionem intuitiuam & facilem. hæreſis. p. 2. q. 8. pag. 251. col. 1. C

Viſionem Dei facilem, quam habent beati, non duraturam perpetuo. hæreſis. par. 2. q. 8. pag. 251. col. 2. A

Vitam actiuam non eſſe modo fructuoſam. error Ioannis de Parma, par. 2. q. 9. pag. 255. col. 1. B

Vitam æternam ſine charitate obtineri poſſe. hæreſis, par. 2. q. 10 pag. 263. col. 2. D

Vitam ſiue voto perfectiorem eſſe, quàm viuere cum voto. error 17. Pſeudoapoſtolorum, par. 2. quæſt. 10, pag. 270. col. 1. A

Voluntatem hominis nunquam de facto a Deo immutari. error Rabbi Moſis. par. 2. q. 4. pag. 241. col. 1. B

Vſuram exercere non eſſe peccatum. hæreſis, par. 2. q. 7 pag. 249. col. 2. B

Vxorem dimitterre licere etiam præter cauſam fornicationis. error Phariſæorum. par. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. B

Vxorem ita dimiſſam poſſe alij nubere. error Phariſeorum. Ibidem. pag. 249. col. 2. B

Vxorem alterius, eo viuente ſibi in coniugem accipere, licitum eſſe: error Herodianorum. par. 2. quæſt. 5. pag. 242. col. 2. D

Vxores haberi poſſe communes. hæreſis. Nicolaitarum. par. 2. q. 6. pag. 253. col. 2. C

F I N I S.

EPISTOLA

EPISTOLA IN LIBRVM VOCATVM DIRECTORIVM INQVISITORVM.

COMPILATVM PER FRATREM NICOLAVM Eymerici, ordinis Fratrum Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Magistrum, Capellanum Domini nostri Papæ,

Et in terris Domini Regis Aragoniæ Inquisitorem hæreticę prauitatis.

FRATER Nicolaus Eymerici Ordinis Fratrum Prędicatorum Sacræ Theologiæ Magister, indignus Sanctissimi domini nostri Papæ Capellanus, ac Inquisitor hæreticæ prauitatis in omnibus. Regnis & terris Serenissimi Principis Domini Regis Aragonum ditioni subiectis, a sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabilibus patribus, fratribus eiusdem ordinis in Christi visceribus prædilectis, vniuersis & singulis Commissarijs, vicarijsque nostris in terris & regnis præfatis ad peragenda sanctę fidei negotia destinatis. Salutem, & prauitatis hæreticæ labem feruenti spiritu extirpare.

NE pia sanctæ Inquisitionis negotia cœtui fidelium quamplurimum necessaria ad damnatam extirpandam detestabilem hæreticam prauitatem, atque ad approbatam complantandam irrefragabilem catholicam veritatem per nos Inquisitorem vestris paternitatibus venerandis commissa, auctoritate Apostolica præfata exequenda, propter † summorum Pontificum, canonum, catholicorum Imperatorum, legum, utrorumque extrauagantium, constitutionum istorum & illorum apparatuum, & glossarum, Apostolicarum litterarum, cœterorum dominorum tam spiritualium, quam temporalium priuilegiorum & indultorum, ac Sedis Apostolicæ legatorum, ipsiusque Ecclesiæ prælatorum prouincialium ad Inquisitores labis eiusdem consiliorum, cœterorumque omnium librorum aliorum necessariorum, hinc inde dispersorum pro exequendo præfato fidei negotio, penuriam & defectum, contingat aliquatenus impediri, seu potius retardari: aut (quod absit) uestras paternitates in Inquisitionibus faciendis, processibus conficiendis, pœnitentijs imponendis, sententijs proferendis, cæterisque dependentibus, contingentibus, emergentibus ex eisdem, in prosecutione tanti & tam memorati ardui fidei negotij oberrare. Et ne vberem, florentemque Ecclesiam, vineam inquam Domini Sabaoth, quam summi patris dextera complantauit, quam eiusdem patris filius proprij ac viuifici vnda cruoris uberius irrigauit; quam ipse almus spiritus paraclitus miris ineffabilibusque donis intimius

† Institutum auctoris in hoc opere cōficiendo.

 fœcundauit

foecundauit; quam tota ipsa incomprehensibilis atque inattingibilis Trinitas beata grandissimis varijsq; priuilegijs sanctius dotauit pariter & ditauit: Aper de sylua, qui est & dicitur hæreticus quilibet, absorbeat & depascat, fructus fidei uberes deuastando, ac lacerantes hæresum vepres palmitibus inserendo: Serpensque tortuosus, nostri improbus humani generis inimicus efflans virus; qui est Satanas & Diabolus; eiusdem uineæ Dominicæ palmites inficiat, in fructus virus prauitatis hæreticæ immittendo: Ne etiam in agro ipso Dominico, qui est populus catholicus, ad quem excolendum pariter & serendum descendit de summorum polorum arce Dei patris vnigenitus, atque primogenitus: seminauit miris sanctisq. prędicationibus: discurrit per uilla & castella, docens non sine magnis fatigationibus: elegit Apostolos, viros vtrique operarios industrios, ac conduxit ditans illos æternis retributionibus, expectans ipse Dei filius de agro isto, magno illo die iudicij extremo, vberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorum recondere in cælesti horreo sancto suo: Sãpsonis vulpeculæ intricatę; quæ sunt personæ labe hæretica deprauatæ: facies habentes diuersas, sed caudas ignitas adinuicē colligatas, quia in vanitate flaminis superbiæ conueniunt in idipsum, segetem Dominicam iam albam ad messem, splendoribus fidei relucentem, morsu amarissimo demoliantur, ac discursu subtilissimo peruagentur, impetuque validissimo accedant, pariter & accendant, dissipent & deuastent, sinceritatē sanctæ fidei catholicę subtiliter & damnabiliter subuertendo: Ea propter, & ut Inquisitionis negotium cōtra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam, & augmentum fideī orthodoxę, in nostris temporibus vestrisque manibus de bono in melius prosperetur: Præsens opus nostrum nouiter concordatum, vtiliter compaginatum ex præfatis canonibus, legibus, constitutionibus, extrauagantibus, apparatibus, determinationibus, condemnationibus, prohibitionibus, approbationibus, confirmationibus, cōsulationibus, rñsionib. litteris Apostolicis, priuilegijs, indultis, consilijs, hæreticorum sectis, varijsq. formulis literarum, commissionum, citationum, excommunicationum, absolutionum, cautionum, purgationum, condemnationum, sententiationum, relaxationum, & alijs Inquisitionis officio necessarijs, hinc inde collectis: ut altera Ruth de spicis hac illac dispersis post tergū metentium, manipulum constringentes compilauimus, edidimus, & conflauimus: vestrisq. paternitatibus venerandis, ex causis antefatis, tenore nostrarum literarum præsentium, destinamus. Quæ quidem compilatio præsens in Partes tres (ut noueritis) est distincta. Nam in prima agitur de fide catholica, ut plantetur. In secunda de prauitate hæretica, ut uitetur. In tertia de officij practica, ut seruetur. Vos igitur, Patres mei charissimi, per omnia merito uenerandi, ad exequenda fidei pia negotia auctoritate Apostolica destinati: obsecramus per uiscera misericordiæ Dei nostri, quatenus præsentem compilationem deuote suscipiatis, ad illam mentis oculos conuertatis, in illa sedulius studeatis, illam uestris cordibus imprimatis, de illa & eius ueritate firmius cōfidatis: ab illa & eius sinceritate nullatenus discedatis: per illam uos in iudicialibus uestris actib. dirigatis: illam & theologis & iuris uocatis per uos ad consilia, exponatis: Et secundum illam, & in ea contenta ad imponendas pęnitentias, ad inferendas, & proferendas sententias procedatis, taliter in huiusmodi uos habentes, quod cedat ad Dei gloriam, & ad Diaboli ignominiam: ad fidei Catholicæ exaltationem, & ad prauitatis hæreticæ depressionem: ad Catholicorum honorem: & hæreticorum ruborem: ad nostri ac uestri augmentum meriti, & ad laudem & exaltationem sanctissimi nominis Domini nostri Iesu Christi: cui est & sit laus, honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Operis diuiso.

PRIMA

PRIMA PARS DIRECTORII
OFFICII INQVISITIONIS HAERETICAE PRAVITATIS, ET EST DE FIDE CATHOLICA,
CVM COMMENTARIIS FRANCISCI Pegnæ Sacræ Theologiæ & Iuris vtriusque Doctoris.

De summa Trinitate & fide Catholica, de volumine maiori Decretalium.

Innocentius III. in Concilio generali. †

† Cap.i.habito Romæ apud Lateranum, anno 1215.

Tractat de Trinitate, & ipsius operibus: de fide, & articulis fidei.

CAP. I.

† Paulo post adijcitur Beati Thomæ cōmentarius in hanc Decretalem & seq.

A FIRMITER † credimus, & simpliciter confitemur, quòd vnus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, tres quidem personæ, sed vna essentia, substantia seu natura, simplex omnino, Pater a nullo, Filius a patre solo, ac Spiritus sanctus pariter ab vtroque, absque initio, semper, ac fine; Pater generans, Filius nascens, & Spiritus sanctus procedēs, consubstantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni, vnū vniuersorū principium, creator omnium visibilium & inuisibilium, spiritualium, & corporalium, qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam, ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore cōstitutam. Diabolus enim & alij Dæmones a Deo quidem natura creati sūt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo vero diaboli suggestione peccauit. Hæc sancta Trinitas secundum communem essentiam indiuidua, & secundum personales proprietates discreta, primo per Moysem & sanctos Prophetas, aliosq; famulos suos, iuxta ordinatissimam dispositionē temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. Et tandem vnigenitus Dei filius Iesus Christus, a tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper virgine Spiritus sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationabili & humana carne compositus, vna in duabus naturis persona, uiam vitę manifestius demonstrauit. Qui cum secundum diuinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est mortalis & passibilis. Qui etiā pro salute humani generis, in ligno crucis passus & mortuus, descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, & ascendit in cęlum, sed descēdit in anima, & resurrexit in carne, ascenditq; pariter in vtroque, venturus in fine sæculi, iudicaturus viuos, & mortuos, & redditurus singulis secūdum opera sua, tam reprobis, quàm electis, qui omnes cum suis proprijs resurgent corporibus, quæ nunc gestant, ut recipiant secundum opera sua, siue bona fuerint, siue mala, illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

B *Tractatur hic de sacramentis ecclesiasticis.*

Vna † vero est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur. In qua idem ipse sacerdos est sacrificium Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continētur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate diuina, vt ad perficiendum mysterium vnitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc vtique sacramentum, nemo potest conficere nisi sacerdos, qui rite fuerit ordinatus secundum claues Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumq; successoribus Iesus Christus. C Sacramentum vero baptismi (quod ad Dei inuocationem & indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filij, & Spiritus sancti, consecratur in aqua) tam paruulis, quàm adultis in forma Ecclesiæ a quocunque rite collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem baptismi, quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per verā pœnitentiam semper potest reparari. Non solum autem virgines & continentes, verum etiam coniugati per rectam fidem & operationem bonā placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem peruenire.

† Vide extrauagātem Bonifacij octaui incip. Vnā sāctā. & Turrecremataru. in summa de Ecclesia, li.j. c.6. vbi luculēter probat catholicę Ecclesiæ vnitatem.

IDEM † IN EODEM.

† Idem, scilicet Innocentius iij. in eodem concilio generali Lateranen. cap. 2.

Pater, & filius, & spiritus sanctus, vera vnione, non collectiua seu similitudinaria sunt vna essētia, substātia, seu natura: quæ substantia nō est generās, nec genita, nec procedens: quia illi actus nō attribuūtur substātiæ, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentiētes, vt hæretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni Apostolicæ sedis se supponāt.

CAP. II.

B AMNAMVS ergo & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum Lombardum, de vnitate, seu essentia Trinitatis, appellās ipsum hæreticum & insanū: pro eo quòd in suis
† lib. 1. sent. dist. 5.
dixit † sententijs, quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens: vnde asserit quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, & illam communem essentiam quasi quartam: manifeste protestans, quod nulla res est, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, C nec est essentia, nec substantia, nec natura: quāuis concedat, quòd Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt vna essentia, vna substantia, vnaque natura. Verum vnitatem huiusmodi, non veram & propriam, sed quasi collectiuam & similitudinariam esse fatetur, quemadmodum dicuntur multi homines, vnus populus; & multi fideles, vna ecclesia, iuxta illud: Multitudinis credentium
Act. 4.
erat cor vnum, & anima vna: &, Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum illo. Item, Ille qui
1. Cor. 6.
plantat, & qui rigat, vnum sunt: &, Omnes vnum corpus sumus in Christo. Rursus in libro Re-
Ibi .3. & 12.
D gum: Populus meus, & populus tuus vnum sunt. Ad hanc autem suam sententiam astruendam, il-
3. Reg. 22.
lud potissimum verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Euangelio: Volo pater, vt sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus, vt
Ioan. 17.
sint consummati in vnum. Non enim (vt ait) fideles Christi sunt vnum, idest, quædam vna res, quę communis sit omnibus. sed hoc modo sunt vnū, idest, vna ecclesia: propter catholicæ fidei vnitatem: & tandem vnum regnum propter vnionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Ioannis Apostoli epistola legitur: Quia tres sunt qui testimoniū dant in cęlo, Pater, & Filius,
1. Ioan. 5.
E & Spiritus sanctus: & hi tres vnum sunt. Statimque subiungitur: Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis: & hi tres vnum sunt: sicut in quibusdam codicibus inuenitur. Nos autem sacro approbante cōcilio, credimus & confitemur cum Petro: quod vna quædam summa res est, incomprehensibilis quidem, & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: tres simul personæ, ac sigilla-
† al. & ideo
tim quælibet earundem: & ideo † in Deo solum-
A modo trinitas est, non quaternitas: quia quælibet
in Deo solūmodo trinitas non quaternitas reperitur.
trium personarum est illa res, videlicet, substantia, essentia, seu natura diuina: quæ sola est vniuersorum principium, præter quod aliud inueniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater qui generat: & Filius qui gignitur: & Spiritus sanctus qui procedit: vt distinctiones sint in personis, & vnitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus: non tamen aliud, sed id quod est Pater, est Filius & Spiritus sanctus idem omnino: vt secundum orthodoxam & catholicam fidem consubstantiales esse credan-
B tur. Pater enim ab æterno filium generando,
Ioan. 10.
suam substantiam ei dedit: iuxta quod ipse testatur: Pater quod dedit mihi, maius omnibus est. Ac dici non potest, quod partem substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cum substantia patris indiuisibilis sit: vtpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quod Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quòd non retinuerit ipsam sibi: alioqui desijsset esse substantia. Patet ergo, quod sine vlla diminutione Filius nascēdo substantiam patris accepit: & ita Pater & Filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est
C Pater & Filius, nec non & Spiritus sanctus ab vtroque procedens. Cum ergo Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem: Volo (inquiens) vt ip-
Ioan. 17.
si sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus: hoc nomen, vnum, pro fidelibus quidem accipitur, vt intelligatur vnio charitatis in gratia: pro personis vero diuinis, vt attendatur identitatis vnitas in natura, quemadmodū alibi Veritas ait:
Matth. 5.
Estote perfecti, sicut & pater vester cęlestis perfectus est, ac si diceret manifestius; Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester cęlestis perfectus est perfectione naturæ, vtraque videlicet suo modo, quia inter creatorem & crea-
D tum non potest tanta similitudo notari, quin inter eos maior sit dissimilitudo notanda. Si quis igitur sententiam uel doctrinam prefati Ioachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tamquam hæreticus ab omnibus euitetur. In nullo tamen propter hoc Florensi monasterio, (cuius ipse Ioachim extitit institutor) volumus derogari, quoniam ibi & regularis est institutio, & obseruantia salutis, maxime cum ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, Apostolicæ sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam
E fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est & magistra. Reprobamus etiam & cōdemnamus peruersissimum dogma impij Almarici, cuius mentem sic pater mendacij excæcauit, vt eius doctrina, non tam hæretica censenda sit, quam insana.

COM-

COMMENT. I.

a DAMNAMVS ergo & reprobamus libellum, ſeu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit contra magiſtrum Petrum Lombardum.] Ad intelligendam hanc decretalem, & gloſſemata in eam conſcripta, breuiter hiſtoriam, cuius in ea ſit mentio, recenſebo. Petrus Lõbardus, qui vulgo, Sententiarũ Magiſter dicitur, qui floruit circa annos Domini 1140. lib. 1. ſenten. diſt. 5. iuxta catholicã veritatem aſſeruit in diuinis tres eſſe perſonas inuicem diſtinctas, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum: & naturam diuinam eis communem, quæ nec generet nec generetur, nec ſpiret nec ſpiretur. Contra hanc ſententiam Abbas Ioachim monaſterij Florenſis, quod eſt in Calabria, vnde ille fuerat oriundus, libellum edidit anno fere Domini 1195. docens eſſentiam diuinam generare & generari, ſpirare & ſpirari, Petrumque Lombardum ob eam opinionem hæreticum appellauit. Hunc Ioachimi errorem Innocentius iij. Pont. Max. in generali concilio Lateranenſi Romæ anno Domini 1215. celebrato, tanquam hæreticum condemnauit: ſententiamq; Petri Lombardi catholicę fidei conſonã comprobauit. ac tale quidem eſt decretalis argumẽtum.

Hiſtoria ad intelligendã decretalem, enarrata.

b Nos autem ſacro approbante concilio.] Hactenus retulit Ioachimi errorem, & rationes, quibus ille vtebatur: nunc catholicam veritatem explicat, & docet quomodo intelligendæ ſint auctoritates, quas Ioachim ad ſuum errorem aſſerendum inducebat. multa in hunc locum tradũtur à Theologis lib. 1. ſent. diſt. 5. quę nos ideo omittimus, quia, vt pręfati ſumus, ad auctoris inſtitutum non ſpectant. videto Melchiorem Canũ lib. 12. c. 7. de locis Theologicis, verſ. ſecunda pręceptio.

c In nullo tamen propter hoc Florenſi monaſterio.] Recte admonuit me Illuſtriſſimus Iulius Antonius Sanctorius, Cardinalis ſanctę Seuerinę, vnus ex Inquiſitoribus generalibus in tota republica Chriſtiana, in vulgatis codicibus hunc locum corruptè legi, ita: Florentino, cum legendum ſit, Florenſis. ſcriptores enim & impreſſores huius monaſterij & ordinis ignari, quia ſcriptum inuenerunt, Floren. hoc eſt, Florenſi, corrupte extendentes dictionem legerunt, Florentino.

d Maxime cũ ipſe Ioachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mandauerit, &c. dictans Epiſtolam, in qua firmiter confitetur, ſe illam tenere fidem, quam Romana tenet Eccleſia.] Quę hoc loco traduntur, paulo obſcuriora ſunt, quam vt facile percipi queant. vt ergo huic reſcripto lux clarior afferatur, breuiter commemorare oportet quæ de proteſtatione & obedientia Ioachimi erga Romanam Eccleſiam tanguntur. Rem itaque paulo altius repetens, ſciendum eſt, Abbatem hunc Ioachimum Theologia peritia claruiſſe temporibus Lucij iij. Pont. Max. ad annos Domini 1181. qui multa molitus eſt in ſcripturam ſacram commentaria, ac pręſertim in Apocalypſim, extatque hodie Epiſtola Clementis Papę exhortatoria ad Ioachim Abbatem, vt compleat expoſitionem in librum Apocalypſis, & opus cõcordiæ veteris & noui teſtamenti inceptum iuſſu Lucij Papę iij. & Vrbani iij. eius ſucceſſoris, quæ nunc legitur in eiuſdem Abbatis libro concordię noui ac veteris teſtamenti impreſſo Venetijs anno 1519. in principio. At quia humana fragilitas ſæpe homines nutare patitur, & à via veritatis longius deflectere, idem Ioachim in Petrum Lõbardum, qui vera ſcripſerat de proceſſione, & diſtinctione diuinarum perſonarũ, inuectus eſt, ſententiam falſam aſtruens, quam Innocentius iij. in generali concilio condemnauit. ſtatuit tamen ne ob hanc particularis libri cõdemnationem, eius monaſterio derogaretur, quia proteſtatus fuerat Ioachim ſe tenere fidem Eccleſię. ea vero proteſtatio ita habet.

PROTESTATIO ABBATIS Ioachim.

VNiuerſis, quibus litteræ iſtæ oſtẽſæ fuerint, frater Ioachim dictus, Abbas de Flore, æternam in Domino ſalutem.

Sicut ex litteris domini Papę quondã Clementis, quæ apud nos ſunt, percipi poteſt, ex mandato domini Papæ Lucij, & domini Papæ Vrbani niſus ſum aliqua ſcriptitaſſe; & hucuſq; quod occurrit ad gloriã Dei ſcriptitare non deſino. Deniq; librũ Concordiæ quinq; voluminibus comprehenſum, expoſitionem Apoc. viij. partium titulis inſignitum, Pſalterium decẽ chordarum tribus voluminibus inciſum, prout Deus melius inſpirauit, & facultas ingenij affuit, ad conſummationẽ conduxi; præter alia, quæ in paruis libellis ſeu contra Iudæos, ſeu contra Catholicæ fidei aduerſarios comprehẽdi; Et dum ſum in hoc corpore præſeruatus ad ædificationem fideliũ Chriſti, & maxime monachorum, dare operam nõ poſtpono. Quia vero pro anguſtia tẽporum nõ potui hucuſq; opuſcula ipſa, præter librum Concordię, Apoſtolico culmini præſentare, vt ab eo corrigerentur, ſi qua ibi (quod non abnuo, etſi mihi conſcius non ſim) occurrerint corrigenda, & incertus eſt homini numerus dierum ſuorũ, ſi me contigerit prius egredi ex hac luce, quã poſſim ſecundum quod accepi in mandatis; ſiquidem ea conditione ſuſcepi dictanda, vt oẽs quidem libros ei cui datum eſt omnimode magiſterium, præſentarem; Rogo ex parte Dei oĩpotentis Coabbates meos, & priores, & cęteros fratres metuentes Deum, & ea qua poſſe videtur, auctoritate præcipio, quatenus præſens ſcriptum, aut exẽplar habentes ſecũ ac ſi pro teſtamento opuſcula, quę hactenus confeciſſe videor; & ſi quid me de nouo vſq; ad diem obitus mei contigerit ſcriptitare, quam citius poterint collecta omnia, relictis in ſalua cuſtodia exemplaribus, Apoſtolico examini repræſentent, recipientes ab eadem ſede vice mea correctionẽ, & exponentes ei meam circa ipſam deuotionem & fidem; & quod ea ſemper paratus ſim, quæ ipſa ſtatuit, vel ſtatuerit, obſeruare, nullamque meam opinionem contra eius defendere ſanctam fidẽ, credens ad integrum quæ ipſa credit, & tã in omnibus, quam in doctrina ſuſcipiẽs correctionem, abijciens quod ipſa abijcit, ſuſcipiens quod ſuſci-

pit ipsa; credens firmiter non posse portas inferi prævalere aduersus eam, etsi ad horam turbari & procellis agitari contingat, non deficere fidê eius vsque ad consummationem sæculi.

Hoc scriptû feci ego Ioachim Abbas, & propria manu roborani anno Dominicæ Incarnationis MCC. & sic me tenere confiteor, sicut in eo continetur.

Illud hic non omiserim, Honorium Papam iij. anno Domini 1221. declarasse, quod per huiusmodi cõdemnationẽ, de qua in d.c. damnamus. ipse Ioachim non hæreticus, sed propter confessionem & protestationem præfatam catholicus reputetur. Item quòd nullum præiudicium monasterijs & personis ordinis Florensis, cuius ipse extitit institutor, factû censeatur. Honorij autem declaratio, ex Regesto eiusdẽ in bibliotheca Vaticana, & bibliotheca item Illustrissimi Iulij Antonij Sanctorij Cardinalis sanctæ Seuerinæ, qui nunc successor est eiusdem Abbatis Ioachim in Abbatia, ita habet.

HONORIVS, &c. CVSENTINO Archiepiscopo, & Episcopo Bisiniacensi.

Ex parte dilectorum filiorum Abbatum, & conuentuum de ordine Floris tam capitis quàm membrorum, fuit propositum coram nobis, quod is qui saluti hominum inuidet & quieti, occasione assumpta ex eo quod libellus, quê Abbas Ioachim contra bonæ memoriæ magistrum Petrum Lombardum edidit, in generali fuit concilio condemnatus, contra eos nonnullos tam clericos, quàm laicos, prælatos & subditos concitauit, qui vt ipsos ab otio contemplationis auertât, & funes extendentes in laqueum pedibus eorundem, ponant eis scandalum iuxta iter, ipsis obijciunt exprobrando, quod idem Abbas, qui pater & institutor fuit ordinis eorundem, hæreticus ab ecclesia Dei habetur; Propter quod non solum simplices lactis participes a consortio eiusdem ordinis aduertuntur, sed etiam fortes, qui vti cibo solido † didicerunt, & ad discretionem boni & mali exercitatos pro consuetudine habent sensus, circa instituta eiusdem ordinis incipiunt fluctuare. Licet igitur prædictus libellus, siue tractatus condemnatus fuerit in concilio memorato; quia tamen idem Ioachim omnia scripta sua Romano mandauit Pontifici assignari, Apostolicæ sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, cui propria manu subscripsit, in qua firmiter est confessus, se illam fidem tenere, quã Romana tenet ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctarum fidelium mater est & magistra. ff. t. per Apost. Scrip. mandamus, quatenus per totam Calabriam faciatis publicè nunciari, quod eũ virum catholicum reputamus, & regularem obseruantiam, quam instituit, salutarem. eos qui ordini memorato ex hoc detrahere, vel insultare præsumpserint, mo. præm. sub. Apost. ob. castigãtes. Dat. Lateran. xiij. Kalen. Ian. anno v.

† solido: vide tur legendũ.

c Reprobamus etiam & condemnamus peruersissimum dogma impij Almaricj.] *Aliàs Almaricij, in Bononiensi Almalrici, cuius sectatores beatus Thomas par. 1. q. 3. art. 8. Almarianos appellat: fuit autem Almaricus natione Gallus, patria Carnotensis, Lutetiæ Parisiorum Theologiæ doctor creatus. floruit anno Domini 1204. de hoc multa Cæsarius lib. 5. dialogorum. dist. 5. Huius errores damnati quoque sunt in generali Concilio Lateranensi, ea potissimum causa Romæ celebrato, anno Domini 1215. ex chronico summorum Pontificum viginti errores huius Almarici colliguntur. Prateolus lib. 1. de sectis hæreticorum, nouem eius hæreses refert. Vincentius autem in speculo historiali lib. 30. c. 7. sex recenset hæreses, quas refert Eymericus par. 2. q. 7. nu. 3. Hic Almaricus combustus traditur Lutetiæ anno Domini 1208.*

Almaricus hæreticus cõbustus.

At cum multæ huius fuerint hæreses, cur summus Pontifex hic numero singulari dicit, se dogma eius cõdemnare, neq; enim vnum solum dogma profitebatur? Sed non refert, nam nomen dogmatis generale est, & omnẽ doctrinam complectens: perinde ergo est, ac si diceret Papa, se vniuersam eius doctrinã condemnare, quod satis illa indicant verba, quæ sequûtur, videlicet: vt eius doctrina, nõ tã hæretica censenda sit, quàm insana. cur autem insanã vocet, facile intuebitur, qui errores eius legerit, quorũ nonnullos etiam recenset B. Antoninus 4. par. tit. 11. cap. 7. §. 2. vers. reprobatur etiam. & Turrecremata in summa de Ecclesia. lib. 4. par. 2. c. 35.

DE SVMMA TRINITATE ET fide catholica de lib. vi. Decretal.

GREGOR. X. IN GENERALI Concilio Lugdunensi.

Spiritus sanctus æternaliter a patre & filio, tãquam ab vno principio, & vnica spiratione procedit. Ioan. And.

CAPITVLVM VNICVM.

FIDELI a ac deuota professione fatemur, quod Spiritus sanctus æternaliter ex Patre, & Filio, nõ tanquã ex duobus principijs, sed tanquã ex vno principio, nõ duabus spirationibus, sed vnica spiratione, procedit. Hoc professa est hactenus, prædicauit & docuit, hoc firmiter tenet & prædicat, profitetur & docet sacrosancta Romana ecclesia mater omnium fidelium, & magistra. hoc b habet orthodoxorum patrum atque doctorum Latinorum, pariter & Græcorũ incommutabilis & vera sententia. Sed quia nõnulli propter irrefragabilis præmissæ veritatis ignorantiã, in errores varios sunt prolapsi; Nos huiusmodi erroribus viam præcludere cupientes hoc sacro approbante concilio, damnamus, & reprobamus omnes, qui negare præsumpserint æternaliter Spiritum sanctum ex Patre, & Filio, procedere, siue etiam temerario ausu asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre, & Filio tamquam ex duobus principijs, & non tanquam ex vno procedat.

COM-

COMMENT. II.

[Spiritum ſanctum a filio etiam procedere.]

a FIDELI ac deuota.] *Celebris eſt decretalis contra errorem potiſſimum Græcorum qui negant Spiritum ſanctum a filio quoq; procedere. Tria autem ſunt hic fidei dogmata, ſeu catholicæ concluſiones. Vna eſt, Spiritum ſanctum pariter procedere à Patre & Filio.*

Altera eſt à Patre & Filio procedere tamquam ab vno principio.

Vltima eſt, hanc proceſſionem vnica ſpiratione, non duabus fieri.

Editum eſt hoc decretum in generali Cõcilio Lugdunẽſi, ſub Greg. x. celebrato anno Domini 1274.

B *Quantum ad primam aſſertionem attinet, olim à Neſtorianis introductum fuit, Spiritum ſanctum non procedere à Filio; quem errorem Theodoricus Neſtorianus & plures eius ſectatores (inter quos etiam dicitur fuiſſe Damaſcenus, vt ſcribit beatus Thomas par. 1. q. 36. ar. 2. ad 3. argumentum.) tuebantur. Hunc errorem ferre vniuerſi Græci poſtea imbibentes adhuc tenaciter defendunt. fuit autem damnatus iam olim in concilio Epheſino, ſub Cæleſtino Papa primo circa annos Domini 428. in quo ita ſcriptum eſt:* Quamuis enim in ſua ſit ſubſtãtia Spiritus eius, & intelligatur in perſona proprietas, iuxta id quod Spiritus eſt, & non Filius:

C attamen alienus ab illo non eſt. nam ſpiritus appellatus eſt veritatis, & veritas Chriſtus eſt: vnde & ab eo ſimiliter, ſicut ex Deo patre procedit. *hæc ibi. quem etiam articulum multis poſt ſæculis adſtruxit contra Græcos ſynodus octaua, vt alibi dictum eſt: & tenent communiter omnes Patres tam Græci quã Latini, vt mox dicturi ſumus.*

Quæ ad ſecundam catholicam cõcluſionẽ attinẽt videlicet, Patrem & Filium vnum eſſe principium à quo Spiritus ſanctus procedat, idem illi vno ore fatentur. qui cum catholicis fatentur à Filio etiam procedere: quod in primis demonſtrat ſanctus Auguſtinus lib. 7. de trini. & efficaciter ſanctus Thomas par. 2. q. 36. art. 4. Atque eodem modo oſtendunt tertiam concluſionem.

D *Et de materia huius decretalis agunt copioſe Magiſter, & Theologi lib. 1. ſent. diſt. 11. & ſeq. ſanctus Tho. par. 1. q. 36. & lib. 4. Contra Gentiles. ca. 24. & 25. & alij mox referendi.*

b Hoc habet orthodoxorum Patrum atque Doctorum Latinorum, pariter & Græcorum incommutabilis & vera ſententia.] *De Latinis manifeſtum eſt, ait enim communiter fatẽtur vbiq; Hieronymus Ambroſius, Gregorius, & ſanctus Auguſtinus ex profeſſo hoc docet multis locis, lib. 15. de trinit. c. 17. & 26. & lib. 5. de trin. c. 14. &*

E *lib. 13. de ciuitate Dei ca. 24. & copioſiſſime lib. 3. contra Maximinum c. 14. & in Euangelium Ioan. tractatu 99.*

De Græcis vero nulla eſt dubitatio: nam apertiſſime id vbique tradiderunt Chryſoſtomus, Cyrillus Athanaſius, Dydimus, & alij, quo magis mireris Græcorum noſtri temporis pertinaciam, qui non modo Latinis, quos ſpernunt, non cõcedunt; ſed nec ſuis in hoc voluit obtemperare. Et contra hunc errorem

A *ſcribit etiam Alfonſus Caſtrus lib. 5. aduerſus hæres, verbo, Deus. hæreſi 12.*

DE SVMMA TRINITATE ET fide catholica ex Clementinis.

CLEMENS V. IN CONCILIO Viennenſi.

[circa annum Dñi. 1311.]

Fatetur concilium, vnicum Dei filium in eſſentia Dei æternaliter ſubſiſtentem, verum corpus humanũ aſſumpſiſſe de Virgine, & in eo paſſum, & iam mortuum lancea perforatum; approbans in hoc ordinem, quẽ

B *tradidit Euangeliſta Ioannes. hoc dicit.*

CAP. I.

FIDEI catholicæ fundamento, præter quod (teſte Apoſtolo) nemo poteſt aliud oponere, firmiter inhærentes: aperte cum ſancta matre Ecleſia confitemur, vnigenitum Dei filium in his omnibus, in quibus Deus pater exiſtit vnà cum patre æternaliter ſubſiſtentem, partes noſtræ naturæ ſimul unitas (ex quibus ipſe in ſe verus Deus exiſtens, fieret uerus homo) huma- [1. Cor. 3.]

C num videlicet corpus paſsibile, & animam intellectiuam ſeu rationalem ipſum corpus vere, per ſe & eſſentialiter informantem, aſſumpſiſſe ex tẽpore, in virginali thalamo ad vnitatem ſuæ hypoſtaſis & perſonæ. Et quod in hac aſſumpta natura, ipſum Dei verbum pro omnium operanda ſalute, non ſolum affigi cruci, & in ea mori voluit, ſed etiam emiſſo iam b ſpiritu, perforari lancea ſuſtinuit latus ſuũ, vt exinde profluentibus vndis aquæ & ſanguinis, formaretur vnica & immaculata ac virgo ſancta mater Eccleſia, cõiũx Chriſti. Sicut de latere primi hominis ſoporati Eua, ſibi in coniugium eſt formata: vt ſic certæ figuræ [Gen. 2.]

D primi & veteris Adæ (qui ſecundum Apoſtolũ, eſt forma futuri) in noſtro nouiſsimo Adã, ideſt Chriſto, veritas reſponderet. Hæc eſt inquam veritas illius prægrandis Aquilæ uallata teſtimonio, quam propheta vidit Ezechiel animalibus cæteris Euangelis tranſuolantem, beati Ioannis videlicet Apoſtoli & Euangeliſtæ, qui ſacramenti huius rem geſtam narrans & ordinem in Euangelio ſuo, dixit: Ad Ieſum autem cum veniſſent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, ſed vnus militũ lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua: & qui vidit, teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium eius: & ille ſcit, quia vera dicit, vt & vos [Rom. 5.] [Ezech. 1.] [Ioan. 19.]

E credatis. Nos † igitur ad tam præclarum teſtimonium, ac ſanctorum Patrum & doctorum communem ſententiam Apoſtolicæ conſiderationis (ad quam duntaxat hæc declarare pertinet) aciẽ conuertentes, ſacro approbante concilio, declaramus, prædictum Apoſtolum, & Euangeliſtam Ioannem, rectum in premiſsis factæ rei ordinem tenuiſſe: narrando quod Chriſto iam mortuo, vnus militum lancea latus eius aperuit.

[† Vide Melchiorem Canum li. 7. de locis theologicis c. 3. uer. Ad hæc cum de intelligentia.]

Reprobatā & hæreticā iudicat doctrinā quę hēt, q substantia aīæ rationalis, seu intellectiuæ vere & per se humani corporis non sit forma. Ioa. And.

A Porro c doctrinam omnem, seu positionem temere asserētem, aut vertentem in dubium, quòd substantia animæ rationalis, seu intellectiuæ vere ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto sacro approbante concilio, reprobamus; Definientes, vt cunctis nota sit fidei sinceræ veritas, ac præcludatur vniuersis erroribus aditus ne subintrent, quod quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpserit, quod anima rationalis seu intellectiua non sit B forma corporis humani, per se & essentialiter, tamquam hæreticus sit censendus.

Asserens confitendum vnū baptisma, sicut vnū Deum & vnam fidem, approbat opinionem, quæ habet per illud conferri etiam paruulis, quo ad habitū informantem gratiam & virtutes. Ioan. And.

Ad hoc d baptisma vnicum, baptizatos omnes in Christo regenerans, est (sicut vnus Deus ac fides vnica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aqua, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, credimus esse tam adultis, quam paruulis communiter perfectum remedium ad salutem. Verum, e quia quantum ad ef- C fectum baptismi in paruulis reperiuntur doctores quidam theologi opiniones contrarias habuisse, Quibusdam ex ipsis dicentibus, per virtutem baptismi paruulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri. Alijs è contra asserentibus quòd & culpa eisdē in baptismo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur quo ad habitum, etsi non pro illo tempore, quo ad vsum. Nos autem attendentes, generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem secundam, quæ dicit tam paruulis, quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam & virtutes, tam D quam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum theologiæ magis consonā, & concordem, sacro approbante cōcilio, diximus eligendam.

COMMENT. III.

a FIDEI catholicæ.] *In hac Clementina multæ catholicæ veritates diffiniuntur ad humanitatē Domini nostri Iesu Christi in primis pertinentes, quibus absurdi quidam & nefandi antiquorum & recētiorum hæreticorum errores catholicis dogmatibus contrarij damnantur & conuincuntur.*

Hic enim diffinitur, Christum filium Dei Patri æterno coæternum cōtra Arrium. Itē eum verā de vtero virginali assumpsisse naturam humanam; cōtra Cerdonem, & Apellem, & Manichæos, & alia hæreticorum portenta, qui eandem blasphemiam professi sunt. Item Christum Dominum vere habuisse humanum corpus passibile, & animam intellectiuam ipsum corpus vere, per se & essentialiter informantem, contra Appollinarem, & eius sectato- A *res. Item in Christo duas esse naturas, diuinam videlicet & humanam, vnam tamē solum personam, nempe diuinam, aduersus Nestorium. Item ipsummet Christum filium Dei Dominum nostrum cruci affixum, & in ea mortuum, non autem putatiue, aduersus Basilidem, & alios. Hæc inquam, & alia catholica dogmata hac clemētina cōstituūtur, quæ ad institutum auctoris in hac prima parte aptissime accommodantur. Singula declarare longum est, & a nostra breuitate institutoq; alienū, summatim hæc & sequentia admonuisse sit satis. Interim de erroribus, qui catholicis his dogmatibus opponuntur, vide Eymericum infra part. 2. q. 7. & Turrecrematā* B *in summa de Ecclesia. lib. 4. par. 2. c. 36. & Alfonsum Castrum lib. 4. aduersus hæreses, ver. Christus. hæresi. 1. & multis sequentibus.*

b Sed etiam emisso iam spiritu perforari, lancea sustinuit latus suum.] *Guido Carmelita in summa de hæresibus, titulo de erroribus Petri Ioannis, & sequacium eius, cap. 3. ait, hunc Petrum Ioannem sensisse Christum fuisse lanceatum viuum & non mortuum. Idem scribit Eymericus infra part. 2. q. 9. nume. 2. vers. prima hæresis est, quòd quando vnus militum vbi recitat plures alios huius hominis errores, & Alfonsus Castrus lib. 4. aduersus hæreses verbo Christus. hæresi 10. Hic error mani-* C *festissime conuincitur ex Euangelio Ioannis c. 19. & ex hac clementina, quæ locum Euangelistæ qualiter intelligi debeat; diuinitus declarat.*

c Porro doctrinam omnem.] *Hanc ipsam catholicam assertionem, quod scilicet anima rationalis, vere, per se, & essentialiter sit humani corporis forma, diffiniuit Leo Decimus in concilio Lateranensi, sessione 8. decreto quodam incipiente: Apostolici regiminis. vbi etiam declaratum extat, animam rationalem seu intellectiuam immortalem esse. eius concilij verba præcitato loco ita habent:* Hoc sacro approbante concilio damnamus, & reprobamus omnes asserentes animam intellectiuā mor- D talem esse, aut vnicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes, cum illa non solum vere, per se, & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in canone fælicis recordationis Clementis Papæ quinti prędecessoris nostri in generali Viennensi concilio edito continetur, verū & immortalis & pro corporum, quibus infunditur, multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. *hactenus ibi.*

d Ad hoc, baptisma vnicum.] *hoc accipiendum est de baptismo aquæ, qui solus proprie est baptismus, quia solus ipse est sacramentum, vt concludit sanctus Thomas 3. par. quæst. 66. artic. 11. ad 2.* E *arg. & Dominicus Sotus lib. 4. sent. dist. 3. quæst. vnica, art. 11. quòd vero loquatur concilium de baptismo aquæ, satis indicant illa verba quæ mox sequūtur videlicet :* quod celebratum in aqua, *&c. Et hoc ideo notatur, quia baptismus sanguinis, quod est martyrium, & baptismus flaminis, scilicet spiritus sancti non sunt proprie baptismata, vt præcitati docent.*

e Verum, quia quantum ad effectum.] *Et eandem hanc difficultatem Innocentius III. in c. Maiores,*

res, extra de baptismo & eius effectu, tanquam rem inter theologos dubiam reliquit. Concilium Viennense hoc loco partem affirmatiuam tanquam probabiliorem sequitur, videlicet, tam paruulis quam adultis in baptismo conferri informantem gratiam & virtutes, quod sanctus Thomas docuerat par. 3. quaest. 69. artic. 4. 5. & 6. quem sequitur & explicat Dominicus Sotus lib. 4. sent. dist. 6. q. 1. art. 3. & 4.

A

Caeterum in Concilio Tridentino sessione 6. titulo De iustificatione, Canone 11. de hoc ita scriptum est: Si quis dixerit homines iustificari vel sola imputatione iustitiae Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & charitate, quae in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur atque illis inhaereat, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum fauorem Dei, anathema sit. hactenus concilium. Sed de his vide copiose sanctum Thomam & Sotum praecitatis locis, eundem Sotum lib. 2. de natura & gratia, cap. 17. & 18. & Bartholomaeum Medinam, apud sanctum Thomam 1. 2. q. 51. ar. 4.

B

EXPOSITIO S. THOMAE

Super duas primas Decretales.

Habetur to. 17. Opusc. 23. & 24.

PROOEMIVM.

SALVATOR noster discipulos ad praedicandum mittens, tria eis iniunxit. Primo quidem, vt docerent fidem. Secundo, vt credentes imbuerent sacramentis. Tertio, vt credentes sacramentis imbutos ad obseruandum diuina mandata inducerent. Dicitur enim Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes quantum ad primum; baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, quantum ad secundum: docentes eos seruare omnia quaecunque mandaui vobis, quantum ad tertium.

C

Inter quae tria decenter fidei doctrina praemittitur. Est enim fides omnium bonorum spiritualium fundamentum: secundum illud Apostoli Heb. 11. Est autem fides substantia, idest fundamentum sperandarum rerum. Est enim fides † per quam anima viuificatur per gratiam: secundum illud Apostoli Gal. 2. Quod autem nunc viuo in carne: in fide viuo filij Dei. Et Abachuc 2. Iustus ex fide sua viuit. Ipsa est per quam anima a peccatis purgatur, Act. 17. Fide purificans corda eorum. Ipsa est per quam anima iustitia ornatur, Rom. 3. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi. Ipsa est per quam anima Deo desponsatur, Oseae 2. Sponsabo te mihi in fide. Ipsa est per quam homines in Dei filios adoptantur. Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius. Ipsa est per quam acceditur ad Deum, Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere. Ipsa denique est, per quam homines aeternae vitae brauium consequuntur: secundum illud Ioa. 6. Haec est voluntas patris mei, qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam aeternam.

D

† Vide concilium Tridentinum sessio. 6. de iustifica tio. c. 8. vnde intelliges quo haec de fide testimonia intelligi debeant.

E

Conuenienter ergo Christi Vicarius propositurus mandata, quibus Ecclesia per Apostolorum praedicationem fundata pacifice gubernatur, titulum De fide praemittit.

Sed considerandum est, quod cum multi sint articuli fidei, quorum quidam videntur pertinere ad diuinitatem: quidam vero ad humanam naturam quam filius Dei in vnitatem personae assumpsit; alij vero ad diuinitatis effectum: fundamentum tamen totius fidei est ipsa prima † veritas diuinitatis: cum omnia alia ea ratione contineantur sub fide, in quantum ad Deum aliqualiter reducuntur. Vnde Dominus discipulis dicit Ioan. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Per quod datur intelligi, quod in Christum creditur inquantum est Deus: quasi fide principaliter de Deo existente.

† S. Thomas 2. 2. q. 1. ar. 1. & lib 3. sent. dist. 24. art. 1. q. 1.

Inter ea vero, quae de Deo fide tenemus, hoc est singulare fidei Christianae, vt Trinitatem personarum in vnitate diuinae essentiae fateamur. Sub hac enim professione Christo per baptismum sumus consignati, vt patet per id quod supra inductum est. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Alia vero, quae de Deo asserimus, nobis & alijs communia esse inueniuntur. Puta quod Deus est vnus omnipotens: & si quae alia de Deo fide tenentur, quae etiam Iudaei, & Saraceni non difitentur. Vnde ad insinuandum proprium & singulare dogma fidei Christianae, non praetitulauit fidei tractatum, de Deo, sed, De Trinitate.

Addit autem, Summa, quia diuina Trinitas arcem quandam tenet inter plurimas Trinitates ab ea deriuatas.

Deriuatur enim ab illa Trinitate † diuina quaedam Trinitas in anima nostra: secundum quam ad imaginem Dei sumus secundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem.

† De hoc late Magister & doctores lib. 1. senten. dist. 3.

Deriuatur & ab ipsa aliae Trinitates in singulis creaturis: prout modum quendam, & speciem, & ordinem habent secundum quae in eis diuinae Trinitatis quasi quoddam vestigium inuenitur. Vt August. dicit in libro de Trinitate. ad discretionem igitur harum omnium trinitatum, quae a diuina descendunt, dicitur, De summa Trinitate. Sed de hac Trinitate diuina diuersi haeretici diuersa errantes dixerunt.

Lib. 6. & 10.

Quorum Sabellius abstulit personarum distinctionem, dicens Patris, & Filij, & Spiritus sancti esse vnam essentiam, & vnam personam: sed eos solum differre nominibus.

Arrius vero posuit trium personarum esse diuersas substantias, & in dignitate & duratione differentes. Quae omnia & consimilia fides condemnat catholica.

Quia igitur de summa Trinitate & alijs ad fidem pertinentibus, hic tradere intendit quod fides catholica tenet: ideo additur, Et fide Catholica.

Dicitur autem fides Ecclesiae catholica, idest vniuersalis: vt Boetius dicit in libro de Trinitate; tum propter vniuersalium praecepta regularum; tum propterea, quia eius cultus per omnes pene mundi terminos emanauit: haereticorum vero errores sub certis terrarum angulis includuntur.

PRI-

PRIMAE DECRETALIS expositio.

In qua tam hæreticorum, quam philosophorum errores complures reprobantur.

QVIA de fide sanctæ Trinitatis cōsiderādū est, primo oportet scire, quod duplex est actus fidei scilicet corde credere, & ore profiteri, secundū illud Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Verque autem actus aliquid requirit ad sui perfectionem.

Nam interior actus fidei exigit firmitatem absq; omni dubitatione, quæ firmitas prouenit ex infallibilitate diuinæ veritatis, cui fides innititur. Vnde dicitur Iacob. 1. Postulet autem in fide nihil hæsitans. Sed confessio fidei debet esse simplex, idest absque simulatione: secūdum illud 1. ad Tim. 1. Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona: & fide non ficta. Debet etiam esse simplex, idest absq; erroris permixtione: secundum illud 1. Thess. 2. Exhortatio nostra non fuit de errore. Debet etiam esse absque variatione 2. ad Cor. 1. Sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo est, & non. Quantum ergo ad primum actum fidei dicit, Firmiter credimus. quantum ad secundum dicit, Et simpliciter confitemur.

Vltimo autem considerandum est, quod fidei Christianæ articuli a quibusdam duodecim, † a quibusdam quatuordecim computantur.

† De hoc latè idē B. Th. 2. 2. q. 1. ar. 8.

Secundum illos, qui computant quatuordecim: septem articuli pertinent ad diuinitatem: septem vero ad humanitatem.

Illi autem qui ad diuinitatem pertinēt, sic distinguntur, vt vnus sit articulus de diuinæ essentiæ unitate, qui tangitur in symbolo, cum dicitur, Credo in unum Deum. Secundus est de persona Patris, qui tangitur cum dicitur, Patrem omnipotentem. Tertius est de persona Filij, qui tangitur cum dicitur, Et in Iesum Christum filium eius. Quartus est de persona Spiritus sancti, qui tangitur cum dicitur, Et in spiritum sanctum. Quintus est de effectu, quo a Deo creamur in esse naturæ, qui tangitur cum dicitur, Creatorem cœli & terræ. Sextus est de effectu Dei secundum quod reuertimur in esse gratiæ, qui tangitur cum dicitur, Sanctam ecclesiam catholicam, sanctorum communionem, & remissionem peccatorum. Quia enim per gratiam Dei in vnitate Ecclesiæ congregamur, sacramenta communicamus, & remissionem peccatorum consequimur.

Septimus articulus est de effectu Dei, quo perficimur in esse gloriæ, & quantum ad corpus, & quantum ad animam: & hic tangitur cum dicitur, Carnis resurrectionem, & uitam eternam.

Articuli vero septem ad incarnationem pertinentes, sic distinguuntur, vt primus sit de Christi cōceptione, qui tangitur cum dicitur, Qui conceptus est de Spiritu sancto. Secundus autem est de eius Natiuitate, qui tangitur cum dicitur, Natus ex Maria virgine. Tertius est de eius passione, qui

A tangitur cum dicitur. Passus, mortuus, & sepultus. Quartus est de descensu ad inferos, Descendit ad inferos. Quintus est de resurrectione, Tertia die resurrexit a mortuis. Sextus de ascensione, Ascendit ad cœlos. Septimus de aduentu ad iudicium, Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Alij vero ponentes duodecim articulos; ponunt vnum articulum de tribus personis: & articulum de effectu gloriæ diuidunt in duos, ut scilicet alius articulus sit de resurrectione carnis, & alius de vita æterna: Et sic articuli ad diuinitatem pertinentes sunt sex. Item conceptionem & natiuitatē Christi sub vno articulo cōprehendunt: & sic & articuli

B de humanitate fiūt sex. Vnde omnes sunt duodecim.

Primo ergo prosequitur articulum primum de essentiæ vnitate. Vnde primo ponit vnitatem diuinę essentiæ. Vnus solus est verus Deus secundum illud Ioā. 17. Vt cognoscant te solum verum Deum, Leuitici 6. Audi Israel Dominus Deus tuus: Deus vnus est. Per quod excluditur error † Gentilium ponentium multos Deos. Deus autem verus, qui est essentialiter & naturaliter, Deus vnus est. Dicuntur enim aliqui dij, non veri: sed per adoptionem, vel per participationem diuinitatis: siue nuncupatione, secundum illud Psal. 81. Ego dixi, dij estis. Dicuntur etiam aliqui dij secundum opinionem er-

† Hunc errorem de pluralitate Deorū cōfutat Tertullianus in Apologetico aduersus gentes, c. 10. 11. & 12. & 17. & Lactātius li. 1. diuinatum instit. ca. 3. & alij.

C rantium, secundum illud Psal. 95. Omnes dij Gentium dæmonia.

Deinde ostendit excellentiam diuinę naturę, siue essentiæ, & primo quantum ad hoc, quod non comprahenditur tempore. Quod significatur cum dicitur, Aeternus. Dicitur enim æternus, quia caret principio & fine, & quia eius esse non variatur per præteritum, & futurum. Nihil enim ei subtrahitur: nec aliquid ei de nouo venire potest. Vnde dicit ad Moysem Exod. 3. Ego sum qui sum: quia scilicet eius esse non nouit præteritum & futurum: sed semper præsentialiter esse habet. Et Apostolus dicit ad Rom. vlt. Nunc patefactum est per scripturas pro-

Deus æternus dicatur.

D phetarum secundum præceptum æterni Dei.

Secundo ostenditur, quod eius magnitudo excedit incomparabiliter omnium magnitudinem creaturarum cum dicitur; Immensus. Illud enim mensurari potest per aliquid aliud, quod si excedat in magnitudine, tamen excessus est secundum aliquam proportionem. Sicut binarius mensurat senarium, inquantum ter duo faciunt sex. Senarius autem excedit binarium, secundum proportionem aliquam, secundum quam binarius mensurat senarium, quia est triplum eius. Deus autem excedit magnitudine suæ dignitatis omnem creaturam in infinitū: & ideo dicitur immensus, quia nulla est commensu-

Deus immensus.

E ratio, vel proportio alicuius creaturæ ad ipsum: vnde dicitur in psal. 47. Magnus Dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non est finis. Et Baruch. 3. dicitur. Magnus est, & non habens finem: excelsus, & immensus.

Tertio ostenditur, quod excedit omnem mutabilitatem, cum dicitur, Incommutabilis. quia scilicet nulla est apud ipsum variatio secundum illud Iac. 1. apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio.

Deus incommutabilis.

Quarto

Deus omnipotens.

A Quarto oſtenditur, quod ſua poteſt as tranſcendit omnia cum dicitur, Omnipotens. quia ſimpliciter omnia poteſt, vnde ipſe dicit Gen. 17. Ego Deus omnipotens. Et ſi quis obijciat id, quod Apoſtolus dicit 2. ad Tim. 2. Ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt, & ita non eſt omnipotens.

Dicendum, quod negare ſeipſum eſt deficere a ſe: non poſſe autem deficere, non eſt ex defectu potentiæ, ſed ex potentiæ perfectione: ſicut etiam apud homines, ex magna fortitudine eſt quòd aliquis vinci non poſſit. In hoc ergo vere Deus omnipotens oſtẽditur: quod omnia poteſt facere, & in nullo poteſt deficere.

Deus incomprehẽſibilis.

B Quinto oſtenditur, quòd excedit omnium rationẽ & intellectum cum dicitur, Incomprehenſibilis. Illa enim comprehendere dicimur, quæ perfecte cognoſcimus quantum cognoſcibilia ſunt. Nulla autẽ creatura tantum poteſt Deum cognoſcere, quantum cognoſcibilis eſt: & propter hoc nulla creatura poteſt eum comprehendere. vnde dicitur Iob. 11. Forſitan veſtigia Dei comprehendes: & vſque ad perfectum omnipotentem reperies? quaſi dicat, non. & Iere. 33. dicitur: Dominus exercituum nomen tibi, magnus conſilio, & incomprehẽſibilis cogitatu.

Deus ineffabilis.

Sexto oſtenditur, quod excedit omnem locutionẽ cum dicitur, Ineffabilis. quia ſcilicet nullus poteſt ſufficienter effari laudem ipſius. Vnde dicitur Eccl. 41. Exaltate illum quantum poteſtis. Maior enim eſt omni laude.

C Deinde accedit ad articulum Trinitatis: ponens quidem primo nomina trium perſonarũ, cum dicit, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus. Quæ quidem exprimuntur Matth. vlt. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Sed circa hæc tria nomina diuerſimode aliqui errauerunt.

† Vide Nicephorum li. 4. c. 22. hiſtoriæ Eccl. & lib. 6 c. 26. & lib. 10 c. 15.

D Sabellinus † enim dixit, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſolis nominibus diſtinguũtur: dicẽs eundẽ in perſona eſſe, qui quandoq; dicitur pater, quandoq; filius, quandoq; Spiritus ſanctus, propter rationes diuerſas. Et ad hoc excludendum, ſubditur, Tres quidem perſonæ. Alia eſt enim perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti.

† De Arrio plene idẽ Nicephorus li. 8. c. 5. 6. 7. 8. & 24.

Arrius † vero poſuit, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſicut ſunt diuerſa nomina: ita ſunt diuerſæ ſubſtantiæ. Et ad excludendum hoc ſubdit, Sed vna ſubſtantia. Verum quia ſubſtantia ſecundum vſum vocabuli aliter ſumitur apud nos, & aliter apud Græcos, ne circa hoc poſſet fieri aliqua deceptio, ſubdit, Seu natura: apud Græcos enim hypoſtaſis, ideſt ſubſtantia, accipitur ſicut apud nos perſona pro re aliqua ſubſiſtente, quam dicimus ſuppoſitum, vel rem naturæ. Sicut hic homo eſt ſuppoſitum, vel res humanæ naturæ. Apud nos vero, ſecundum communem vſum loquendi, ſubſtantia dicitur eſſentia vel natura rei, ſecundum quod humanitas dicitur natura hominis. Sic igitur datur intelligi, quòd in diuinitate tres ſunt ſubſiſtentes, ſcilicet Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: ſed vna numero ſimpliciter natura eſt, in qua ſubſiſtunt: quod in rebus humanis contingere non poteſt. Petrus enim & Paulus, & Ioannes, ſunt quidem tres ſubſiſtentes in natura humana: Sed natura humana, etſi ſit vna ſpecie in iſtis tribus, non tamen eſt eadem numero: & ideo tres homines ſunt, non vnus homo. Quia vero in patre, & filio, & ſpiritu ſancto eſt vna numero diuina natura, dicimus quod Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnus Deus, & non tres Dij.

Poſſet autem aliquis praue intelligere vnam eſſentiam trium perſonarum, ita ſcilicet, quod vna pars illius naturæ eſſet in Patre, alia in Filio, alia in Spiritu ſancto: ſicut ſi diceremus vnã aquã eſſe in tribus riuis defluentibus ab vno fonte, ita ſcilicet quod vna pars aquæ eſt in vno riuo: alia in alio; tertia in tertio. Si autem ſic eſſet vna natura triũ perſonarum, ſequeretur, quod diuina natura eſſet compoſita ex pluribus partibus. Et ideo ad hoc excludendum ſubdit, Simplex omnino. ideſt nullam compoſitionem habens. Omne enim compoſitum poſterius eſt his ex quibus componitur. Sic igitur aliquid eſſet prius Deo: quod eſt impoſſibile. Sed poſſet aliquis quærere: ſi trium perſonarum eſt vna ſimplex natura; vnde ergo tres perſonæ diſtinguuntur, & ideo ad hoc reſpondens ſubdit, Pater à nullo, filius a patre ſolo, ac ſpiritus ſanctus pariter ab vtroque. Vbi conſiderandum eſt, quod quicquid in diuinis abſolute dicitur, commune eſt, & vnũ in tribus perſonis; ſicut quod dicitur Deus bonus, ſapiens, & omnia huiuſmodi. Ibi enim ſolũ inuenitur diſtinctio, vbi aliquid inuenitur pertinens ad relationẽ originis: quia ſcilicet pater a nullo eſt: & ſecundum hoc innaſcibilis dicitur. Filius autem dicitur filius: quia à patre eſt per generationem, ſecundũ illud Pſal. 2. Ego hodie genui te: & ſecundũ hoc patri attribuitur paternitas: & filio filiatio. Spiritus autem ſanctus ab vtroque procedit; & ſecundum hoc ſpiritui ſancto attribuitur proceſſio: patri vero & filio communis ſpiratio: quia ſcilicet communiter ſpirant ſpiritum ſanctum. Sic igitur quinque ſunt notiones, ſecundum quas diſtinctiones perſonarum deſignantur in diuinis, ſcilicet. Paternitas, quæ eſt conſtitutiua patris, per quam oſtẽditur, quod genuit filium: Filiatio, per quam oſtenditur, quod filius eſt a patre: & proceſſio, per quam oſtenditur, quod ſpiritus ſanctus eſt à patre & filio: Innaſcibilitas, per quam dignoſcitur, quod pater à nullo eſt: Communis ſpiratio, per quam oſtenditur, quod pater & filius communiter ſpirant ſpiritum ſanctum.

E Sed rurſus poſſet alicui occurrere falſa cogitatio, vt quia in rebus humanis filius à quodam principio temporis incipiat a patre generari: & generatio eius non ſemper durat, ſed certo termino tẽporis finitur: ſic etiam ſit circa originem diuinarum perſonarum, vt ſcilicet filius ab aliquo tempore incęperit a patre generari, & aliquo tempore eius generatio fuerit finita, & ſimiliter de ſpiritu ſancto: Ideò ad hoc excludendum ſubdit, Abſque initio ſemper, ac ſine fine, pater generans, filius naſcens, & ſpiritus ſanctus procedens.

Cuius exemplum aliqualiter in creaturis inueniri poteſt, licet imperfectum. Videmus enim quod à ſole radius procedit: & ſtatim quando fuit ſol, radius

dius processit ab eo, neç vnquã desinet radius ab eo procedere quamdiu sol erit. Sic enim filius procedit à patre, vt radius à sole. Vnde dicit Apostolus Hebr.1. Qui cum sit splendor gloriæ. Spiritus autẽ sanctus ab vtroque procedit sicut calor à sole & radio. Unde dicitur in Psalm.8. Nec est qui se abscondat à calore eius. Sed hoc exemplum deficit quantũ ad hoc, quòd sol non semper fuit: & ideo nec radius eius semper ab eo processit, quia vero Deus pater semper fuit, semper ab eo processit filius: & ab vtroque spiritus sanctus.

Potest & aliud exemplum poni in anima humana, in qua verbum interius conceptum à memoria procedit: & ab vtroque procedit amor. Et ita etiam à patre procedit filius, sicut verbum eius: & spiritus sanctus, sicut amor communis vtriusque. Sed hoc exemplum deficit in duobus. Primo quidem, quia intellectus humanus non semper fuit. Secundo, quia non semper verbum in corde suo actualiter cõcipit. Sed intellectus diuinus semper fuit, & semper absque intermissione intelligit. Vnde semper in eo oritur verbum, quod est filius. & procedit amor qui est spiritus sanctus. Quia vero hæretici Arriani filium patri postponebant, & spiritũ sanctum vtrique: ideo hoc consequenter excludit. Est autem considerandum, quòd Arriani postponebant filium patri. Primo quidem quantum ad essentiam, dicentes, quòd essentia patris est dignior quam essentia filij: Et ad hoc excludendum, subdit. Consubstantiales. quia scilicet essentia patris & filij vna est: & in nullo differens. Secundo vero quantum ad magnitudinem, (non quòd in Deo sit magnitudo molis sed magnitudo virtutis, quæ est perfectio bonitatis suæ) Dicebant enim patrem esse filio maiorem, etiam secundum diuinitatem. Et ad hoc excludendum subdit, Coæquales. Secundum humanitatem vero Dominus dicit. Ioan.14. Pater maior me est. Tertio quantum ad potestatem dicentes filium non esse omnipotentem. Et ad hoc excludendũ subditur, Et coomnipotentes. Quarto quantum ad durationem, quia dicebant filium non semper fuisse. Et ad hoc excludendum subdit, Coæterni. Quinto quantum ad operationem. Dicebant enim, quòd pater operatur per filium sicut per instrumentum suũ, vel sicut per ministrum. Sed ad hoc excludendum, subdit: Vnum vniuersorum principium. Non enim filius est aliud principium rerum, quasi inferius quàm pater: sed ambo sunt vnum principium: & quod dictum est de filio: dictum est etiam de spiritu sancto.

Deinde accedit ad alium articulum, qui est de creatione rerum, vbi varias opiniones excludit.

† Nicephorus lib. 6. historię Ecclesia. c. 31 & se. & Eusebius lib. 7. ca. 25.

Fuerunt enim aliqui hæretici, sicut Manichæi, † qui posuerunt duos creatores, vnum bonum, qui creauit creaturas inuisibiles, & spirituales; alium malum, quem dicunt creasse omnia hæc visibilia, & corporalia. Fides autem catholica confitetur, omnia præter Deum tam visibilia quàm inuisibilia à Deo esse creata. Vnde Paulus dicit Act.17. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt; hic cæli & terræ cum sit Dominus, &c. Et Heb.11. Fide credimus aptata esse sæcula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent: Vnde ad hunc errorem excludendum dicit, Creator omnium visibilium & inuisibilium, spiritualium & corporalium.

Alius error fuit ponentium, Deum quidem esse primum principium productionis rerum: sed tamen non immediate omnia creasse, sed mediantibus angelis mundum hunc esse creatum. Et hic fuit error Menandrianorum: † & ad hunc errorem excludendum subdit, Qui sua omnipotenti uirtute; quia scilicet sola Dei virtute omnes creaturæ sunt productæ. secundum illud Psal.31. Videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum.

† Nicephorus li. 3. c. 12.

Alius fuit error Origenis † ponẽtis, quod Deus à principio creauit solas spirituales creaturas, & postea quibusdam earum peccantibus, creauit corpora, quasi quibusdam vinculis spirituales substantiæ alligarentur: ac si corporales creaturæ nõ fuerint ex principali Dei intentione productæ, quia bonũ esset eas esse, sed solum ad puniendum peccatum spiritualium creaturarum, cum tamen dicatur Gen.1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Vnde ad hoc excludendum dicit, Simul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturã, spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam.

† B. Hieronymus epistola 65. incipien. schedulę. Prateolus lib. 13 de vitis & sectis hęreticorum ca. 5.

Alius error fuit Aristotelis, † ponentis quidem omnia à Deo producta esse, sed ab æterno: & nullũ fuisse principium temporis. Cum tamen scriptum sit Gen.1. In principio creauit Deus cęlum & terrã. & ad hoc excludendum addit, Ab initio temporis.

† De erroribus Aristotelis & aliorũ philosophorum agit Eymericus infra p. 2. q. 4.

Alius error fuit Anaxagoræ, qui posuit quidẽ mundum à Deo factum ex aliquo principio temporis: sed tamen materiam mundi ab æterno præextitisse, & non esse eam factam à Deo, cum tamen Apostolus dicat Rom.4. Qui viuificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt. Et ad hoc excludendum addit, De nihilo.

Fuit autem alius error Tertulliani † ponentis animam hominis corpoream esse, cum tamen Apostolus dicat 1. ad Thessal.5. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia; vt integer spiritus vester, & anima & corpus sine querela in aduẽtu Domini nostri Iesu Christi seruetur. Ubi manifeste à corpore animam & spiritum distinguit. Et ad hoc excludendum subdit, Ac deinde, scilicet condidit Deus humanam, scilicet naturam, quasi communem, scilicet, ex spiritu & corpore institutam. Componitur enim homo ex spirituali natura & corporali.

† Vincentius Lirinensis aduersus profanas hæresum nouationes, & Nicephorus lib. 4. c. 34.

Secundum autem prædictum Manichæorum errorem ponentium duo principia, vnum bonum, & vnum malum; non solum attendebatur distinctio quantum ad creationem creaturarum visibilium & inuisibilium, vt scilicet inuisibilia sint à bono Deo, visibilia à malo; sed etiam quantum ad ipsa inuisibilia. Ponebant enim primum principium esse inuisibile, & ab eo quasdam inuisibiles creaturas esse productas: quas dicebãt esse naturaliter malas: & sic in ipsis angelis erant quidem naturaliter boni ad boni Dei creationem pertinentes, qui peccare non poterant: quidam naturaliter mali, quos dæmones vocamus, qui non poterant non peccare: contra id quod

dicitur

dicitur Iob. 4. Ecce qui ſeruiunt ei, nō ſunt ſtabiles: & in angelis ſuis reperit prauitatem. Similiter & circa animas hominum errabant dicentes, quaſdam eſſe bonæ creationis, quæ naturaliter bonum faciūt; quaſdam autem malæ creationis, quæ naturaliter faciunt malum, contra id quod dicitur Eccl. 7. Deus fecit hominem rectum, & ipſe immiſcuit ſe infinitis quæſtionibus: & ideo ad hoc excludendum dicit: Diabolus enim, ſcilicet principaliter, & alij dæmones à Deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali, ſcilicet per liberum voluntatis arbitrium: Homo vero diaboli ſuggeſtione peccauit, ideſt non naturaliter, ſed propria voluntate.

Deinde accedit ad articulum Incarnationis: & quia Euangelium Chriſti, ſicut dicit Apoſtolus Rom. 1. Deus ante promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis: ideo præmittit de prænunciatione prophetarum.

Circa quam errauerunt multi. Nam Manichæi & alij hæretici, vetus teſtamentum dixerunt non a bono Deo, qui eſt pater Chriſti: ſed à malo Deo eſſe traditum, & per conſequens doctrinam veteris teſtamenti ſemper fuiſſe mortiferam. Quod manifeſtè falſum oſtenditur per hoc quod Dominus dicit Ioan. 2. Loquens de templo Iudæorum: Nolite facere domum patris mei domū nagoicationis. Vbi manifeſte patrem ſuum dicit Deum veteris teſtamenti, qui in templo Iudæorum colebatur.

Arriani vero dixerunt in veteri teſtamento diuerſis viſionibus filium apparuiſſe: non autem patrem, quod manifeſte falſum oſtenditur ex hoc, quod Abrahæ in figuram trinitatis tres viri apparuerunt. vt legitur Gen. 18.

† Nicephorus lib. 4. ca. 22. Prateolus li. 3. c. 10. de ſectis hæreticorum.

Cataphryges † etiam poſuerunt prophetas veteris teſtamenti quaſi arreptitios eſſe locutos, non intelligentes quæ loquebantur, contra id quod dicitur Danielis 10. Intelligentia opus eſt in viſione.

Ad hos igitur errores excludendos dicit, quòd Hæc ſancta Trinitas, de qua dictum eſt, quæ ſcilicet eſt, ſecundum communem eſſentiam indiuidua, & ſecundum proprietates perſonales diſcreta per Moyſem & ſanctos prophetas, alioſque famulos ſuos, vbi videtur diſtinguere vetus teſtamentum, ſcilicet in legem, quæ per Moyſem data eſt, & prophetas, ſicut fuit Iſaias, Ieremias, &c. & in eos qui agiographa conſcripſerunt, ſicut fuit Salomon, Iob, & alij huiuſmodi, quos famulos Dei hic nominat. Secundum quam diſtinctionem Dominus dicit Lucæ vlt. Oportet impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege, & in Prophetis, & in Pſalmis de me.

† Idem Thomas li. 4. contra gentiles cap. 53. 54. & 55 & 3. part. q. 1. artic. 5. & 6.

Iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum, quod ponitur ad excludendum errorem † Gentilium, qui irridebat fidem Chriſtianam ex hoc quod poſt multa tempora quaſi ſubito, Deo in mentem venerit legem Euangelij hominibus dare; non autem fuit ſubitum, ſed conuenienti ordinatione diſpoſitum, vt prius humano generi per legē & prophetas fieret pronunciatio de Chriſto tanquam hominibus tunc paruulis, & minus eruditis, ſecundū illud Gala. 3. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto,

A & hoc eſt quod dicit, quod Iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum, doctrinam humano generi tribuit ſalutarem, non mortiferam, vt Manichæi dicebant.

His igitur præmiſſis, accedit ad ipſum Incarnationis myſterium explicandum, in quo etiam diuerſos errores excludit.

Vbi primo ſciendum eſt, quod Sabelliani, confundentes diuinas perſonas, concedebant patrem eſſe incarnatum: quia dicebant, eundem in perſona eſſe patrem & filium. E contrario autem Arriani diuidentes ſubſtantiam diuinitatis ex hoc quòd filius eſt incarnatus, & non pater, volebant concludere
B aliam eſſe eſſentiam patris, & aliam filij, & aliam operationem vtriuſque. Fides autem catholica media via inter vtrunque incedens propter diſtinctionem perſonarum, dicit filium ſolum eſſe incarnatū. eſt enim facta incarnatio per vnionem in perſona, non in natura, vt infra dicetur. propter vnitatem autem naturę & operationis in tribus perſonis dicit Trinitatem totam operatam fuiſſe incarnationem: & hoc eſt quod dicit, Et tandem vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus à tota Trinitate communiter incarnatus.

† Prateolus lib. 5. cap. 8. de ſectis hæreticorum.

Fuit etiam error Eluidij, † qui poſuit Mariam quidem concepiſſe virginem, & peperiſſe: ſed poſt
C partum non ſemper virginem permanſiſſe: ſed ex Ioſeph poſtmodum alios filios genuiſſe. Et ad hoc excludendum; dicit, Ex Maria ſemper virgine.

† Nicephorus lib. 3 ca. 13. hiſtoriæ Eccle.

Alij vero ſcilicet Ebionitæ † grauius errauerunt, dicentes Chriſtum ex Ioſeph ſemine eſſe conceptum. Et ad hoc excludendum ſubditur, Spiritus ſancti cooperatione conceptus.

Fuerunt autem alij, ſcilicet Manichæi, qui dixerunt, Chriſtum non veram carnem accepiſſe: ſed phantaſticam, contra id quod Dominus diſcipulis poſt reſurrectionem exiſtimantib. eum phantaſma eſſe, dixit Lucæ vlt. Spiritus carnem & oſſa nō habet ſicut me videtis habere. Ad quod excludendū
D dixit, Verus homo factus.

Arriani vero dixerunt, quod filius Dei aſſumpſit ſolam carnem ſine anima: & quod verbū fuit carni loco animæ.

† Hiſtoria Eccleſiaſtica Tripartita lib. 5. ca. 44.

Sed poſtea Appollinariſtæ † dixerunt eum habere animam ſenſitiuam tantum, contra id quod dicitur Matthæi 26. Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. & Ioan. 10. Poteſtatem habeo ponendi animā meam: & ideo ad hoc excludendum dicit, Ex anima rationali.

† Prateolus lib. 19. de ſectis hæreticorum, ca. 4.

Alij vero, ſcilicet ſequaces Valentini, † poſuerunt corpus Chriſti non eſſe aſſumptum de virgine: ſed de cęlo allatum, contra id quod dicitur ad Gal.
E 4. Factum ex muliere. Ad Rom. 1. Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Et ad hoc excludendum dicit, Et humana carne compoſitus.

† Nicephorus lib. 14. c. 31.

Circa autem ipſam vnionem contrarie errauerunt Neſtorius † & Eutyches. Quorum Neſtorius poſuit vnionem eſſe factam ſolum ſecundum inhabitationem gratiæ: ſicut etiā in alijs ſanctis Deus dicitur eſſe per inhabitātem gratiam, vt ſic Dei & hominis ſit alia & alia perſona, contra id quod dicitur Ioan. 1. Verbū caro factum eſt, ideſt filius Dei

factus

factus est homo: quod non potest dici de alijs, quos per gratiam inhabitat. Eutyches vero posuit, quod facta est vnio Dei & hominis in vnam naturam: ita scilicet, quòd Christum asserebat esse ex duabus naturis, non autem in duabus: quia scilicet intendebat quòd ante incarnationem erant duæ naturæ, Dei & hominis, sed post incarnationem facta est vna natura: vnde ad vtrumque excludédum dicit, Vna in duabus naturis persona viam vitæ manifestius demonstrauit.

† Prateolus de sectis hæreticorum, lib. 7. c. 1.

Fuerunt enim quidem Eutychis sectatores, scilicet † Theodorus & Gainus qui ponentes vnam naturam in Christo quasi ex diuinitate & humanitate confectam, diuersimode errauerunt. B Nam Theodorus posuit illam naturam esse corruptibilem & passibilem: Gainus autem incorruptibilem & impassibilem: & ad hos errores excludédos dicit, Qui cum secundum diuinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundum humanitatem factus est mortalis & passibilis.

Deinde accedit ad articulum passionis dicens, Qui etiá pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus.

Post quem ponit articulum de descensu ad inferos dicens, Descendit ad inferos.

Postea vero ponit articulum de resurrectione Christi dicens, Resurrexit à mortuis.

Ac deinde ponit articulum de ascensione dicés, Et ascendit in cœlum.

Sed notandũ est, quòd horum articulorũ veritatem prædictus Arrij & Appollinaris error saluare non potest. Si enim Christus animam nõ habuit, sed verbum fuit carni loco animæ, & in morte separatum fuit à carne: consequens est, quod illud quod carni conuenit, de filio Dei dici non possit, vnde non potest dici, quod filius Dei iacuit in sepulchro, vel quòd à mortuis resurrexit. Similiter etiam dici non poterit, quòd ad inferos descendit: quia diuinitati secundum seipsam cum sit omnino immobilis, ascendere vel descendere conuenire non potest. D Et ideo ad excludendum prædictum errorem, prædictorum articulorum veritatem explicat subdens, Sed descendit in anima, & resurrexit in carne, ascenditque pariter in vtroque. in morte enim Christi anima est separata à carne, sed diuinitas indiuisibiliter vtrique, scilicet animæ & carni mansit vnita. Vnde cum anima Christi descenderit ad inferos, dicitur filius Dei descendisse secundum animam sibi vnitam. Similiter etiam cum caro Christi, quæ in morte quodammodo ceciderat, resurrexit ad vitam, dicitur filius Dei, qui secundum diuinam naturam mori non poterat, secundum carnem resurrexisse, per hoc quòd caro iterato animam resumpsit: & sic E secundum vtrumque, idest secundum animam & corpus ascendit in cælum.

Deinde ponit articulum de aduentu ad iudicium dicens, Venturus in fine sæculi iudicaturus viuos & mortuos.

Dicit autem viuos eos, qui reperientur viui in aduentu iudicis, mortuos autem eos qui ante fuerunt præmortui. Quod non est sic intelligendum quasi aliqui sint futuri, qui non moriantur: sed quia

A in ipso aduentu iudicis morientur, & statim resurgent. Vel viuos & mortuos intelligere spiritualiter possumus, idest iustos & peccatores. Et quia aliqui fuerunt ponentes, quod in finali iudicio aliqui saluabuntur non proprijs meritis, sed precibus aliquorum Sanctorum donati; ideo ad hoc excludendum subdit, Et redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis quàm electis.

Deinde ponit articulum resurrectionis generalis, quæ pertinet ad effectum gloriæ dicens, Qui omnes, tam reprobi quàm electi, cum suis proprijs resurgent corporibus, quæ nunc gestant. Quod ponitur ad excludendum quorundam hæreticorum errorem, qui dicunt, quòd resurgentes non habebũt eadem corpora, quæ nunc per mortem deponunt; sed quædam corpora de cælis allata. Quod est contra illud Apostoli 1. ad Cor. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem.

Consequenter autem assignat causam resumptionis corporum, cum dicit, Vt recipiant secundum opera sua, siue bona fuerint, siue mala. Quia enim homo aut bene aut male operatus est in anima simul & corpore, iustum est vt in vtroque damnetur aut præmietur.

Et quia Origenes posuit, quòd pœna damnatorum non erit perpetua, similiter nec gloria beatorũ: C ideo ad hoc excludendum dicit, Illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam. Sicut enim inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum, vt dicitur Sap. 2. ita per gratiam Christi reparamur ad vitam, secundum illud Ioan. 10. Ego veni vt vitam habeant: & abundantius habeant.

Deinde accedit ad articulum, qui est de effectu gratiæ. Et primo tangit effectum gratiæ quantum ad Ecclesiæ vnitatem, cum dicit, Vna est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quam nullus saluatur omnino. Vnitas autem Ecclesiæ est præcipue propter fidei vnitatem. Nam Ecclesia nihil est aliud D quàm aggregatio fidelium: & quia sine fide impossibile est placere Deo: ideo extra Ecclesiam nulli patet locus salutis. Salus autem fidelium consummatur per Ecclesiæ sacramenta, in quibus virtus passionis Christi operatur. Et ideo consequenter exponit quid fides catholica sentiat circa Ecclesiæ sacramenta.

Et primo circa Eucharistiam cum dicit: In qua, scilicet Ecclesia, ipse idem Christus est sacerdos & sacrificium: quia scilicet ipse obtulit seipsum in ara crucis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis, vt dicitur ad Eph. 5. In cuius sacrificij commemoratione quotidie in Ecclesia offertur sacrificiũ E sub specie panis & vini.

Circa quòd sacrificium tria determinat: primo quidem veritatem rei sub sacramento contentæ, cũ dicit, Cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continétur. Dicit † autem, veraciter, ad excludendum errorem quorundam, qui dixerunt quòd in hoc sacramento non est corpus Christi secundum rei veritatem: sed solum secundum figuram, siue sicut in signo: dicit autem, Sub speciebus panis & vini, ad exclu-

† Vide concilium Tridentinum sess. de sanctissimo Eucharistiæ sacramento, c. 1. & 4. & canone 1. & 2.

excludendũ errorem quorundam, qui dixerunt, quod in sacramẽto altaris simul continẽtur substãtia panis, & substantia corporis Christi, quod est contra verbum Domini dicẽtis: Hoc est corpus meũ. Esset enim secundum hoc dicendum magis: Hic est corpus meum. Vt ergo ostendat, quod in hoc sacramento nõ remanet substantia panis & vini, sed solum species idest accidentia sine subiecto: dicit, Sub speciebus panis & vini.

Secũdo ostẽdit, quomodo corpus Christi incipiat esse sub sacramento, scilicet per hoc quod substantia panis conuertitur miraculose in substantiã corporis Christi, & substantia vini in substãtiã sanguinis: & hoc est quod dicit, Trãsubstãtiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina ad mysterium perficiendũ vnitatis, *idest ad celebrãdum hoc sacramentum, quod est signum Ecclesiasticæ vnitatis.* Accipiamus igitur ipsi de suo, quod ipse accepit de nostro. *In hoc enim sacramẽto accipimus de corpore & sanguine Christi, quæ filius Dei accepit de nostra natura.*

Tertio determinat ministrum huius sacramenti, in quo etiam tangit ordinis sacramẽtum. Et hoc est quod dicit, Et hoc vtique sacramentum nemo potest cõficere nisi rite fuerit Sacerdos ordinatus. *Quod est contra heresim Pauperum † Lugdunẽsiũ, qui dicunt quemlibet hominem istud sacramentum posse conficere. Addit autem;* Secundum claues Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, & eorum successoribus Iesus Christus. *Quod dupliciter potest intelligi, vel quia sacerdos rite ordinatus claues Ecclesię suscepit: vel quia secundum potestatem clauium sacerdotalis ordo confertur. Sunt autem claues Ecclesię auctoritas discernendi, & potestas iudicandi.*

† Zymericus infr. par. 2. q. 14. & Guido Carmelita in summa de hæresibus tit. de hæresib. Valdensium.

Deinde accedit ad sacramentum baptismi: circa quod primo tangit formam cum dicit, Sacramentum vero baptismi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis, videlicet, Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Hæc est enim forma baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vt traditur Matth. vlt. Secundo ponitur materia cum dicitur, Consecratum in aqua. *Non enim in alio liquore potest hoc sacramẽtũ pfici, nisi in vera aqua.*

Tertio ostenditur quibus sit conferendum hoc sacramẽtum, cum dicit, Tam paruulis, quam adultis. *Quod ponitur ad excludẽdum errorem Pelagianorum, † qui dicebant paruulos non habere peccatũ originale, propter quod oporteat eos ablui per baptismum. Quarto tangit ministrum huius sacramenti, cũ dicit,* In forma Ecclesiæ a quocunque rite collatũ proficit ad salutem. *Quod est contra errorem Donatistarũ, † qui baptizatos ab hęreticis dicebãt non suscipere verum baptisma, sed esse rebaptizandos. Fides autem catholica recognoscit esse verũ baptisma a quocunque fuerit collatum in forma Ecclesię supradicta.*

† D. Augustinus in lib. de hæresib. c. 88

† Prateolus l. 4. de sectis hæreticorum c. 14.

Deinde accedit ad sacramentum pœnitentię, dicens: Si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam semper potest reparari. *Quod ponitur ad excludendum errorem Nouatianorum, † qui dicebant quod peccantes post baptismum non possunt reparari per pœnitentiam. Deinde accedit ad sacramentum matrimonij, dicens,* Non solum autem virgines & continentes: verum etiam coniugati per fidem rectam & operationem bonam placentes Deo ad ęternam merentur beatitudinem peruenire. *Quod ponitur ad excludẽdum errorem Tatianorum † & Manichæorum, qui nuptias dãnabant.*

† Beatus Cyprianus lib. 2 epistolarum epistola. 8.

De alijs autem sacramentis mentionem nõ facit: quia circa ea non fuit specialiter erratum.

† Eusebius lib. 4. c. 27. historia eec.

EIVSDEM SANCTI THOMAE.

Expositio super secundam Decretalem.

Damnamus ergo & reprobamus,] *Exposita forma catholicæ fidei in præcedentibus, in hac decretali damnatur error Ioachim † reprobare volentis doctrinam magistri Petri Lõbardi circa vnitatem diuinæ essentiæ, & Trinitatem personarum. Et vt vtriusque intentio plenius videatur, accipiendum est, id quod in præcedenti est dictum: quod scilicet sancta Trinitas, secundum communẽ essentiam est indiuidua, & secundum proprietates personales discreta: vt enim supra expositum est, persona patris non distinguitur a persona filij nisi paternitate, & filius distinguitur à patre filiatione: inquantum scilicet pater genuit filium, & filius genitus est a patre, & similiter spiritus sanctus distinguitur a patre & filio, inquantum procedit ab vtroque.*

† Vide commentarium primam primæ partis Directorii.

Persona igitur in diuinis distinguitur, inquãtũ persona generat, vel generatur, vel procedit. Si ergo essentia diuina generat vel procedit, consequens est, quod distinguatur in tribus personis: & quod sicut est alia persona patris, alia filij, alia spiritus sancti: ita etiam sit earum alia & alia substantia, vel essentia. Quod in Arrio damnauit Nicæna synodus, asserens filium homousyõ patri, idest coessentialem & consubstantialẽ. Quod magister Petrus sequens docuit, quod vna est essentia, vel substãtia communis patri, & filij & spiritus sancti, quæ nec generat nec generatur, nec procedit: vt sit penitus indistincta, vt patet in quinta distinctione primi sententiarum eius. Ioachim autem Abbas Florẽsis monasterij, non bene capiens verba magistri prędicti, vtpote in subtilibus fidei dogmatibus rudis, prędictam magistri Petri doctrinam hæreticam reputauit: imponens ei, quod quaternitatem induceret in diuinis ponens tres personas, & communem essentiam: quã credebat sic poni a Magistro Petro, quasi aliquid distinctum a tribus personis: vt sic possit dici quasi quartũ. Credebat enim quod ex hoc ipso, quod dicitur, essentia diuina nec est generãs, nec genita nec procedẽs, distinguatur a patre qui generat: & filio qui generatur: & a spiritu sancto qui procedit. Et ideo ipse Ioachĩ protestatur, quod in diuinis nõ est aliqua res vna, quæ sit pater, & filius, & spiritus sãctus: siue illa res vna dicatur substãtia, siue essentia,

essentia, siue natura: his cum tribus nominibus idem intelligimus.

Sed ne videretur totaliter à fide Nicana synodi recedere, concedebat, ꝙ Pater, & Filius, & Spiritussanctus sunt vna essentia, vna substantia, vna natura, quasi vna essentia possit prædicari de trib. personis: vt dicamus, tres personæ sunt vna essẽtia non autem è conuerso: vt dicatur, vna essentia est tres personæ. Sed in hoc ipso, quod concedebat tres personas esse vnam essentiam, vel substantiam, vel naturam, nõ habebat sanum intellectum. Nõ enim ponebat vnitatem essentiæ triũ personarum esse veram, realem & simplicem: sed quasi similitudinariam & collectiuam, idest, quasi ex pluribus cõgre- B gatam: sicut multi homines dicũtur vnus populus: & multi fideles dicũtur vna ecclesia, secundum illud Act. 4. Multitudinis credentium erat cor vnũ & anima vna: & secundum illud Apostoli primæ ad Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus Spiritus est, scilicet cum ipso: & primæ ad Cor. 3. Qui plantat, & qui rigat, vnũ sunt. Præterea prima ad Cor. 12. & ad Romanos 12. Multi vnũ corpus sumus in Christo: & 3. Regum 22. dixit Iosaphat rex Iuda ad regem Israel. Populus meus & populus tuus vnum sunt. In quibus omnibus significatur vnitas collectiua, & non vera & simplex. Quod autem secundũ hunc modum diceretur esse vna substantia, vel C essentia, vel natura trium personarum, probare nitebatur quibusdam auctoritatibus. Dicitur enim Io. 17. quod Dominus pro fidelibus suis patrẽ exorans inter cætera dixit: volo pater vt sint, scilicet fideles mei, vnum in nobis, idest in me & in te per fidem & charitatem, sicut & nos vnũ sumus: & tandem in patria sunt consumati in vnum. Ex quo sic arguebat. Fideles Christi non sic sunt vnum, vt sit aliqua vna res, quæ communis sit omnibus: sed sunt quodãmodo vnum collectione, idest vna ecclesia propter vnitatẽ catholicæ fidei: & tandẽ erunt in patria vnum regnum, propter vnionẽ indissolubilis charitatis; quia charitas viæ dissolui potest p D peccatum: charitas autẽ patriæ indissolubilis est.

Inducebat enim ad suæ opinionis assertionem ꝙ dicitur 1. Ioan. vlti. Tres sunt qui testimonium dãt in cælo: Pater verbum, & Spiritus sanctus: Pater quidem cum dixit, Hic est filius meus dilectus: & hoc in baptismo, vt dicitur Matth. 3. & in trãsfiguratione, vt habetur Matth. 17. Filius vero dedit testimonium fidei Christianæ per doctrinam et miracula. Vnde dicit Ioan. 8. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso: & testimonium perhibet de me qui misit me pater. Spiritus sanctus testimonium perhibuit in specie columbæ super Christum apparens in baptismo: & per aduentum suum in di- E scipulos Christi: & ad insinuandam vnitatem triũ personarum, subditur, Et hi tres vnum sunt: quod quidem dicitur propter essentiæ vnitatem. Sed hæc Ioachim peruerse trahere volens ad vnitatem charitatis & consensus, inducebat consequẽtem auctoritatem. Nam subditur ibidem, & tres sunt qui testimonium dant in terra, scilicet spiritus, aqua, & sanguis. In quibusdã libris additur: & hi tres vnũ sunt. Sed hoc in veris exemplaribus non habetur.

A. Sed in quibusdam libris dicitur esse appositum ab hæreticis Arrianis ad peruertẽdum intellectũ sanũ auctoritatib. præmissæ de vnitate essentiali trium personarum.

Similiter etiam Arriani vtebantur illa auctoritate, vt sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus, ad ostendendum quod pater & filius non sunt vnum: nisi secundũ consensum amoris: sicut & nos, vt patet per Augustinum & Hylarium, qui dicũt, hunc fuisse peruersum sensum Arrianorum. Vnde manifestum est, quod Ioachim in errorẽ Arrianorum incidit: licet non pertinaciter: quia ipse scripta sua Apostolicæ sedis iudicio subiecit†, vt infra di- B cetur: & ideo consequẽter ponitur determinatio cõcilij pro veritate. In qua quidem determinatione quinque facit. Primo enim asserit veritatem, quam magister Petrus docebat, scilicet, quod diuina essentia est quædam summa res incomprehensibilis cogitatu, & ineffabilis verbo: de qua vere prædicantur tres personæ, & simul & singillatim. Potest enim vere dici, quod essentia diuina est pater, & filius, & Spiritus sanctus. Et iterum vere dicitur, essentia diuina est filius, diuina essentia est Spiritus sanctus. Quod quidem in nobis non accipit. Non. n. essentia Petri est Petrus: sed essentia Dei patris est ipse pater, quia Petrus est ex multis composi- C tus: non autem persona patris, neque persona filij, nec persona Spiritus sancti.

† Et hoc narratur plene in commentario 1. huius partis.

Secundo vbi dicit. Et ideo in Deo, &c. soluit rationẽ, quam pro se inducebat Ioachim. Est enim considerandum quòd nihil connumeratur alijs nisi ꝙ ab eis distinguitur. Vnde cum animal non distinguatur ab homine, equo, & boue: quorum quodlibet est animal; ideo nõ possumus dicere, quod homo, & equus, & bos, & animal sunt quattuor: sed sũt tria tãtum: quia quodlibet illorum est animal. Ita quia qualibet trium personarum est illa res, scilicet diuina essentia vel natura, non potest dici, ꝙ tres personæ & illa res sunt quatuor: quia illa res nõ est ali- D quid aliud a tribus personis. Quod quidẽ probat p hoc quòd sola diuina essentia est principium creans vniuersa. Ita ꝙ nihil potest inueniri præter diuinã essentiam, quod scilicet nõ sit idem cũ essentia diuina: vel non sit creatũ ab ea: tres autem personæ non sunt creatæ a diuina essentia; quia increatus pater, increatus filius, increatus Spiritussanctus: quinimo possumus dicere, quod pater est principium vniuersorum, & similiter filius, & Spiritus sanctus. Vnde manifestum est, quod diuina essentia non est aliquid aliud a tribus personis. Vnde non est quaternitas in diuinis: sed Trinitas.

Sed quia Ioachim credebat quod ex dictis Magi- E stri sequeretur, quod esset essentia distincta in tribus personis: ideo tertio cum dicit, Et illa res non est generans, &c. ostendit quod hoc non sequitur. Verum est enim quod possumus dicere, quod diuina essentia non est distincta in tribus personis. Ex hoc enim aliquid est distinctum in diuinis, quod est generans, vel genitum, vel procedens, vt dictum est. Possumus tamẽ dicere, quod essentia diuina est ille qui distinguitur, id est pater qui distinguitur a filio: & similiter possumus dicere, ꝙ essentia diuina est pa-

est Pater qui generat: & est Filius qui gignitur: et est Spiritus sanctus qui procedit. Ita scilicet quod distinctiones importatæ per hæc tria adiectiua: generans, genitum, & procedens, determinant ipsas personas, de quibus prædicantur prædicta adiectiua: nõ autem essentiam, vel naturam, quæ nõ distinguitur. Non ergo sequitur quod Ioachim putabat. Essentia non est generans; Pater est generans: ergo essentia non est Pater. Quia etsi essentia non generat: est tamen ille qui generat, idest Pater: & similiter essentia non nascitur, sed est ille qui nascitur, idest Filius neque essentia procedit, sed est ille qui procedit, idest Spiritus sanctus.

Quarto cum dicit, Licet igitur alius. &c. *concludit qualiter secundum fidem catholicam sit signanda distinctio personarum. Circa quod considerãdum est, in diuinis masculinum genus refertur ad personam, neutrum autem genus refertur ad essentiã vel naturam. Sicut etiam in rebus humanis per masculinum genus quærimus de persona: sicut, Quis currit? Petrus. Per neutrum genus quærimus de natura: sicut, Quid est homo? animal rationale. Quia igitur in diuinis essentia est indistincta, personæ vero distinctæ: ideo, nominibus distinctiuis vtimur in diuinis in masculino genere: non autem in neutro. Dicimus enim quod licet sit alius Pater, & alius Filius, et alius Spiritus sanctus, nõ tamẽ sunt aliud & aliud: quia nõ est alietas in essentia, & si sit alietas in personis: sed id ipsum quod est Pater, & Filius, et Spiritus sanctus: quia est eadẽ essentia trium. Et propter hoc sunt omnino idem, si idem sit neutri generis: quia hoc pertinet ad identitatem essentiæ. non autem sunt idem masculine: quia hoc tolleret distinctionem personarum. Ideo autem oportet quod sint idem naturaliter, vt credamus esse consubstantiales, secundum fidem orthodoxam, idest recte gloriantem: ad orthos quod est rectum, & doxa quod est gloria: & catholicam, idest vniuersalem: sicut supra expositum est. Hoc enim determinatum est in Nicæna synodo, quod filius sit homousyon, idest consubstantialis Patri.*

Quinto cum dicit, Pater enim ab æterno, &c. *probat, quod vna & eadem sit essentia trium personarum. Pater enim generando filium dedit ei substantiam suam: cum generare nihil aliud sit quam ex substantia sua alium producere. Et sicut ab æterno Pater genuit Filium, non quidẽ prius nõ existentem: ita etiam ab æterno Pater dedit substantiam Filio, non quidem quasi prius non habenti: sed quia ab æterno eam ab alio habuit, idest a Patre. Et de ista datione ipse Filius Dei testatur, Io. 10. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est. Id enim quod est maximum, est diuina essentia. Sciendum tamen, quod aliter se habet in generatione humana & aliter in diuina. Quia enim natura humana diuisibilis est, potest homo generans partem substãtiæ suæ transfundere in Filium. Diuina autem natura est simplex et indiuisibilis: & ideo subiũgit,* Quod non potest dici, quod Pater partem substantiæ suæ Filio dederit. *Similiter etiam non potest dici, quod Pater dans substantiam suam filio, eã sibi nõ retinuerit: quia sic Pater desiisse esset diuina sub-*

A *stantia. In corporalibus enim quod datur, non retinetur: sicut qui dant equum, nõ retinent ipsum: sed in spiritualibus simul datur aliquid & retinetur: sicut qui communicat alij scientiam, retinet ipsam. Patet igitur quod Filius sine vlla diminutione accepit nascendo substantiam Patris: & pater eã retinet. Vnde sequitur, quod Pater & Filius habeãt vnam substantiã. Et eadẽ ratio est de Spiritu sancto, qui ab vtroque procedit. Pater autẽ est substãtia sua. quia non est in eo aliqua compositio et similiter Filius, & Spiritus sanctus. Cum ergo sit vna essentia trium: sequitur quod vna res, quæ est diuina essentia, est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus.*
B *Et ideo irrefragabiliter est probata sententia magistri Petri Lombardi; & per consequens dictũ Ioachim infirmatum.*

Sexto cum dicit, Cum ergo veritas pro fidelibus, &c. *ponit auctoritates, quas male intellectas pro se Ioachim inducebat. Quod enim Dominus orans pro fidelibus dicit; Volo vt ipsi vnum sint in nobis; sicut & nos vnum sumus; sic inducebat Ioachim ac si eodem modo accipiendum esset hoc quod dicitur vnum in nobis, & in diuinis personis. Hoc autem est falsum; quia in fidelibus sic accipitur, vt intelligatur vnitas charitatis per gratiam; in diuinis autẽ personis sic accipitur, vt intelligatur vni-*
C *tas eiusdem naturæ. Et hoc probat per simile; quia Dominus dicit Matth. 5. Estote vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est. Non tamen est idẽ modus perfectionis humanæ & diuinæ; quia non potest esse tanta similitudo inter creatorem et creaturam, quin maior inueniatur ibi dissimilitudo, propter hoc quod creatura in infinitũ distat a Deo.*

GLO. SVPER DECRETALES

Tit. de summa Trin. & fide Cath. de uolumine maiori Decretalium.

D *QVONIAM omne quod non est ex fide, peccatum est. 58. q. 1. §. 1. ad Ro. 14. & infra, de præscr. quoniam omne. & ordo nostræ reparationis a fide sumpsit exordium; ideo de fide catholica primo est agendum.*

Et quia in fide primo instrui debemus, vt sic ad baptismum creduli veniamus. de consec. dist. 4. ante baptismum. videndum est ergo, quid sit fides prout hic accipitur, et quot modis accipiatur fides, et quot sint species fidei, & quot articuli, quod præmiũ credentiũ, & quæ sit pœna nõ credentium. Fides enim multis modis dicitur. Dicitur fides quandoque idem quod sacramentum baptismi. 45. dist. de Iudæis. &
E *infra, de bapt. & eius effectu, debitum.*

Item dicitur fides, castitas thori. 27. q. 2. coniuges. 28. q. 1. caue. & infra, de iureiur. quemadmodum, & est vnum de tribus bonis matrimonij. ea. causa, & quæstione, scilicet, 27. q. 2. omne itaque. infra, de condi. appo. cap. vl.

Itẽ dicitur fides securitas, siue pactum, quæ etiã hosti seruanda est. 23. q. 1. noli.

Item dicitur fides, quandoque conscientia. infra, de resti. spoliat. literas. §. nos autẽ, circa principiũ.

& infra de præscrip. quoniam omne, quod nõ est ex fide, idest, conscientia, de pęn. dist. 3. quærat. §. itẽ illud Ambrosii. alias est versi.

Item dicitur fides credulitas, secundum quã credimus id, quod nõ videmus. Fides enim est de re nõ visa. de pæn. dist. 4. in domo. versi. & si abiero. vnde etiam dicitur: Fides nõ habet meritũ, cui humana ratio præbet exprimentum.

Item dicitur fides promissio. Inst. de rerũ diu. §. venditę. & infra, de spon. duorum. c. 1.

Item alio modo dicitur fides, collectio articulorum vt hic, & 24. q. 1. hęc est fides, præterea et in symbolo Athanasii dicitur: Hæc est fides catholica, quam nisi, &c.

Item dicitur fides æquitas in actionibus cõsiderata. Inst. de act. §. actionum autem quædam sunt bonæ fidei, quædam stricti iuris.

† Vide omnino S. Tho. 2. 2. q. 4. ar. 1.

Fides vero sic describitur ab Apostolo in epist. ad Heb. 11. prout hic sumitur. Fides † est substãtia rerũ sperandarum, argumentum non apparentium. Et dicitur substãtia sperãdarũ rerum: quia sperare debemus, quod dictũ a Prophetis, esse futurum. Argumentum non apparentiũ dicitur, quia per prophetias iam completas. debemus habere argumentum, idest, probationem non apparentem de futuris complendis, scilicet de die iudicij, & de fine mundi.

Sed videtur, qđ definitio ista non sit bona: quia vera definitio conuertibilis debet esse cum suo definito: sed hæc non est conuertibilis, quia spes similiter est substantia sperandarum rerum. vnde videtur inferẽdum, quod fides est spes, quod est falsum.

Item hæc definitio videtur loqui tantum de futuris: cum fides sit tam de præsentibus quã de pręteritis & futuris, eo quod habet se ad omnia. Ad præterita: quia credendum est Christum fuisse natũ & passum. Ad præsentia: quia credendum est, ꝙ ipse sit, qui in altari quotidie conficitur. ad futura: quia credere debemus ipsum vẽturum & iudicaturum viuos & mortuos: & ita videtur esse insufficiens ista definitio: & licet diuersa tempora comprehendat, vna tamẽ fides esse videtur. Vnde satis potest dici. quod nõ est vera definitio, sed quædam notificatio fidei ab Apostolo dicta.

Potest autẽ magistraliter definiri. Fides est voluntaria certitudo absentium, infra scientiam, et supra opinionem cõstituta. Sciẽtia enim habet cognitionem: fides vero non. Vnde dicit Aug. Fides est, credere quod non vides, de pæn. dist. 5. in domo.

† S. Thomas 2. 2. q. 4. ar. 4. explicat qualiter hoc intelligi dẽat.

Species † autẽ fidei sunt duæ. Vna est formata, quam habent boni. Et est alia informis, quã habent mali, & existentes in mortali peccato: & fides eorũ caret forma. Prima est virtus, a qua dicuntur fideles quicunque baptizãtur: de cõsecr. dist. 4. si quis apud, & talis fides dicitur informata charitate. Vnde sic potest definiri: fides est qualitas, qua quis credit ꝙ diligit: charitas dignior est, penes quã consistit omne meritum, & est fons viuus, cui non cõmunicat alienus scilicet a fide infra, de reg. licet. in fi. et de pæn. dist. 1. omnis, qui non diligit, vnde dicitur: Fides nostra, est virtus quam charitas comitatur. Vnde dicit Aug. Fides, quæ p dilectionẽ operatur, est fundamentũ omniũ virtutũ. 1. q. 1. cũ Pau.

A *& aliàs ita definit. Hæc est fides, quæ per dilectionẽ operatur, de pæn. dist. 2. c. charitas. §. item Dominus. Amen. ver. hæc est fides. & nõ ea quæ dæmonum est, quæ credunt & contremiscunt. De fide informata charitate dicit Abac. c. 2. propheta: Iustus autem in sua fide viuet. Fides nostra est eadem in substantia cum fide antiquorũ, vt dictum est, ꝙ probat Euangeliũ. Turbę autem quę præcedebãt & quę sequebantur, clamabant dicentes, Osanna filio Dauid, Matth. 21.*

Distant tamen in qualitate: quia quod ipsi credebant de futuro, nos credimus de pręteritis, scilicet Christum natum & passum.

† De articulis ad humanitatem Christi spectantib. loquitur vide S. Th. 2. 2. q. 1. ar. 8. & q. 2. art. 7.

B *Principales autem articuli † fidei nostrę, sunt septem, secundum quod septem sunt dona Spiritus sancti, quos quilibet Christianus scire tenetur, & credere sicut tenet Ecclesia. & sunt hi: Incarnatio siue natiuitas, baptismus, passio Christi, siue mors eius, descensus ad inferos, resurrectio, ascensus in cœlum, aduentus eius in iudicium. De quibus habes in prima constitutione. firmiter. pro quibus Ioa. Apocaly. c. 5. legitur fleuisse, vbi dicitur: Vidi librum signatum septem sigillis formam imprimẽtibus in cælo & in terra, & apud inferos: & nemo fuit dignus aperire librum, nisi leo de tribu Iuda. Et isti septem articuli patent in his versibus:*

C Nascitur, abluitur, patitur, descendit ad ima:
Surrexit, scandit, ueniet discernere cuncta.

Secundum quosdam theologos sunt 12. articuli fidei propter 12 Apostolos, qui eadẽ hora instinctu Spiritus sancti symbolum † composuerunt.

† Hoc symbolum & sequẽtia paulo post in hac prima parte adducit Eymericus, super quibus vide commẽtarios ibidẽ vnde hæc intelligentur apertius.

Et est aliud symbolum maius. quod cantatur in Missa in Constantinopolitana synodo factum propter Gręcos, qui non credebant, quod Spiritus sanctus procederet ab vtroque. de consec. dist. 5. c. vlt. & pen. Est & tertium symbolum Athanasii: Quicunque vult, quod cãtatur in prima. Istud potest appellari quartũ symbolũ: & ita sunt modo quatuor, sicut quatuor Euangelistę.

D *Premium vero credentiũ est vita ęterna: pęna vero non credẽtium est gehenna perpetua, iuxta illud: Hęc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. & Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. infra de baptis. & eius effectu, maiores. Ber.*

De hac materia habes de consec. dist. 3. c. vlt. de consec. dist. 5. c. pen. & vlt. 22. dist. per totum. 23. dist. qui episcopus.

Glossa super cap. Firmiter.

F*irmiter] Nõ solet summari, sed pro summario diuiditur in duas partes principales. Secũda ibi vna vero. Prima tractat de summa Trin. et eius* E *operibus: de fide catholica, & articulis fidei. Secunda pars principalis tractat de sacramentis. Abbas Panormitanus.*

Firmiter] *Hoc ideo dicit, quia ordo fidei nostræ probari non potest, & quia vbi ratio deficit, fides supplet. de consec. distinct. 4. cap. nihil est aliud. & distin. vlt. c. vlt. arg. vt quod sermo sonat, affectus sentiat, id est fides, de consecr. distin. 2. c. reuera. in*

fin. quia

A fu.quia fides est de re non visa. de pæ. dist. 4. in domo.in fine.

† Qualiter hoc intelligatur, pulchre docet Augustinus de Ancona in summa de potestate Ecclesiastica, q. 28 ar. 1. & Palacius Rubius in allegatione. de hæresi. §. 5.

Credimus] *Hoc ideo dicit, quia dubius † in fide, infidelis est, infra, de hæretic. capitulo primo, & arg. 12. quęstione prima, omne quod, in fi. Et est simile de accusato, contra quem nihil est probatum. & sic remanet dubius, quando se non purgat. Et quia fides est exordium nostræ reparationis: ideo prius de ea præmittit: quia prius homo debet instrui in fide. de conse. distinct. 4. ante baptismũ & cap. ante viginti.*

Simpliciter] *Fides enim simplicibus verbis est proponẽda. 23. distin. qui episcopus. & 23. distin. quando. Sic & testimonium debet esse purũ. 3. q. 9. pura. Et simplex esse debet constitutio, similiter & lex. 4. dist. erit autem. Sic & qualibet scriptura, si obscure loquatur, pro non scriptura habetur. ff. de ijs, quæ pro non scrip. ha. l. 1. sic & testimonium obscurum non valet infra, de prob. in præsentia. & infra de testi. cum clamor. & ff. de interro. ac. de ætate. §. nihil interest. Et generaliter nũquã per extranea verba res est proponenda, sed per vsitata. argu. 37. dist. relatum. 10.* B

Vnus] *Hoc dictum fuit ad differentiam plurĩũ planetarum, quos quidam colebant tanquam Deos.*

Verus] *Dictus est ad differentiam fictorum.*

Aeternus] *Hoc ideo dicit, quia misericordię Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempore definire. de pęnit. distinctione prima. multiplex. & 26. q. 6. is qui.* C

Immensus] *Id est, sine mensura: vnde dicitur inter omnia non inclusus, extra omnia nõ exclusus supra omnia non elatus.*

Incommutabilis] *22. quæs. 4. incommutabilis. & tamen dat cunctã moueri. Unde Boetius 3. ca. de consolatio. Stabilisque manens, dat cuncta moueri. sæpe tamen mutat sententiam suam, vt ibi dicitur, & cap. vnusquisque. in fine.*

Incõprehensibilis] *Vnde in veteri lege dicitur: Bestia quæ montem tetigerit, lapidabitur. & illud: Accedet homo ad cor altũ, & exaltabitur Deus ab eo. & illud: O altitudo diuitiarũ sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt opera eius, & inuestigabiles viæ eius.* D

Omnipotens] *quia omnia potest, quæ decent eius potẽtiã, & q̃ posse est aliquid posse, vnde peccare non potest, quia peccare non est aliquid posse: vt ait Aug. immo est aliquid non posse: vt de pęn. dist. 2. c. vlt. §. charitas.*

Ineffabilis] *vnde aliud: Sapientiam eius quis enarrabit? quasi diceret, nullus.*

Glossa sequens tractat de triplici cõpositione & dat simile in anima. E

Simplex omnino] *Nota quod multiplex est compositio. Est enim proprie compositio partis ad partes, vt in rebus corporalibus. Item est compositio proprietatis ad subiectum, vt rationabilitas in anima. Item formæ ad substantiam, & substãtiæ ad formam. & nulla istarũ compositionum cadit in Deum, & ideo dicitur simplex omnino, idest in quolibet sensu compositionis. Et pone quasi simile in anima, cuius substãtia simplex est, et tamẽ tria*

A *reperiũtur in anima. Intellectus qui præconcipit, ratio quæ discernit, & memoria quę conseruat. Intellectus pręcõcipiens, patri primo operanti comparatur. Ratio discernens comparatur filio, qui est sapientia Patris disponens omnia in cęlo et in terra. Memoria conseruans, comparatur Spiritui sancto, qui omnia bona corroborat & confirmat. Sicut ista tria idem sunt in substãtia cum anima: sic & tres personę Pater, & Filius, & Spiritus sanctus idẽ sunt in substantia.*

Coomnipotẽs] *vt in symbolo Athanasii, sed tamen non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens.*

Coæterni] *Sed cõtra videtur in dicto symbolo vbi dicit: & tamẽ nõ tres ęterni, sed vnus ęternus. Solutio. hic ponuntur adiectiuę istę dictiones, ibi autem substantiuę. hęc est differentia: hic designãt personas, ibi essentiam, licet totę tres personę coęternę sibi sunt, & coęquales.* B

Simul] *Vnde Salomon: Qui manet in ęternum, creauit oĩa simul. Vnde in Genes. In principio creauit Deus cęlum & terram, quod simul factum fuit, sed simul dici non potuit.*

Humanam] *Quia prima die angelos creauit, et sexta die creauit homines.*

Quasi communem] *id est, mediam inter angelicam & mundanam: vel communem, idest vtriq; conformem: quia in pluribus cõformat se cum angelis scilicet in ratione, & discretione: & in multis cũ inferioribus creaturis, quia sentimus cũ illis & in pluribus alijs.* C

Diabolus] *Dicitur criminator, & calumniator, & est Gręcum vocabulum.*

Dæmones] *Dęmon interpretatur, sciens. Et est argu. ex hac litera, quod de bono procedat malum: quod est falsum, vt hic exponitur: quia angelus non habuit remedium sicut homo; quia homo peccauit per suggestionẽ, angelus per se sine alterius suggestione, vt dicit littera sequens.*

Glossa seq. quærit, arguit negatiue, soluit contrarium, & argumento respondet. D

Creati sunt boni] *Numquid est idem de homine? Videtur quod non, per hoc quod dicit Apostolus: Eramus enim natura filij irę sicut & cęteri, a qua nullus liberatur, nisi per fidem, de conse. dist. 4. c. 11. quod incipit, firmissime. Dicas quod homo ab initio bonus creatus fuit, sicut & angeli & in charitate, vt de pęn. dist. 2. tolle charitatem. ver. Adã vero, & c. seq. & c. princeps. videtur quod homo creatus fuit immortalis. de conse. dist. 4. placuit igitur. versus fi. dist. Et auctoritas pędicta sic debet intelligi, eramus cũ natura filij irę, id est, eramus digni pęna ęterna, siue debitores irę, id est, pęnę ęternę, naturæ, id est inseparabili vitio, scilicet originali peccato. Originale † enim peccatũ ita inhęret humano generi, sicut si esset ei naturale: quia sicut natura nos non deserit dum sumus, ita nec originale peccatum: sed tamen post baptismum nõ nocet. de conse. dist. 4. c. 2.* E

† De peccato originali plene S. Thom. 1. 2. q. 81. 83. & 83.

Per se] *id est, ex proprio defectu.*

Diaboli suggestione] *Et ideo magis puniendus est diabolus, quam ipse faciens. 86. dist. tanta. circa fi. ibi, eos vero. nec illud excusat diabolum, si homo*

illud alias facturus esset.ff. de ser.cor.l.1.§.qui igitur.licet videatur, quod pro sola tãtum hortatione non debet teneri: non enim qui exhortatur, mandatoris opera fungitur.ff.de us qui not. insa.l.ob hęc verba, in fine. Nec id excusat hominem, quod consilio alterius fecit, quia debuit & potuit explorare apud semetipsum an expediret ei tale consilium. ff. man.l.2.in fi.& si dubitabat, potuit consulere peritiores. Quare imputatur alicui.ff.de iu.& fa.ign.l. regula.§.sed iuris.& ff.de bo.poss.in bonorum, in fi.& 37.dist.§.vlt.Io.And.

Glossa sequens declarat triplicem legem sub triplici tempore.

† De hac dispositione cõsule S. Thomam libr. 4. contra Gentiles c. 54. & 55. & 3. par. q.1.ar.5.& 6.

Ordinatissimam dispositionem temporum.] *Hæc fuit dispositio,* † *quia tria fuerunt tempora, tempus ante legem, & tempus sub lege, & tempus gratiæ. In tempore ante legem habebant homines ius naturale, quo regebãtur, quod consistebat in his duobus præceptis contentis his versibus.* Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli. Sic potes in terris viuere iure poli. *distin.1.in princ. In tempore sub lege regebantur decalogo Moysi dato a Deo, & tunc contingebant omnia in figura, quæ completa fuerunt tempore gratiæ, quando Dei filius nos docuit præcepta Euãgelica, quibus hodie regimur: in quo scripturæ fuerunt completæ. & hic est ordo, de quo hic dicit.*

A tota Trinitate] *hoc ideo dicit, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis.de consec.distinct.3.c.vl. in fi.& 28.q.1.sic enim neque.circa princ. per mediam colu. Nec potest filius a se facere quicquã, nisi quod viderit patrem faciẽtem.de consec.dist.5.c. vlt.in fi.*

Incarnatus] *Hic explicatur primus articulus fidei.*

Vna] *Hoc fuit figuratũ in arca Noe.Gen.7.ubi fuit redemptio sanctorum per duas naturas, quoad opinionem & veritatem.*

Impassibilis] *22.q.4.incommutabilis.& habetur figura his versibus.* Nihil Isaac patitur; aries fit victima Christo. Nec deitas patitur, cum moriatur homo. *22.q.1.cap.si quælibet.§.Abraham & cap.seq.*

Mortuus] *Hic explicatur tertius articulus fidei.*

Descendit ad inferos] *Quartus articulus.*

Resurrexit a mortuis] *Quintus articulus.*

Ascendit in cęlum] *Hic est sextus articulus.*

Venturus] *Septimus articulus.*

Nũc gestãt] *Vnde Apostolus: hoc mortale induet immortalitatem.*

Vna] *Hæc est secunda pars principalis, in qua tractatur de sacramentis. Et primo de sacramento Eucharistiæ, interserens de sacramento ordinis. Secundo de sacramẽto baptismi: ibi,* sacramẽtũ. *Tertio de sacramento pœnitentiæ: ibi,* & si post. *Quarto de sacramento coniugij: ibi,* non solum.

Extra quam] *24.q.1.quoniam vetus.*

Est sacrificium] *De consecr.distin.2. cap. nec Moyses, vnde dicitur.* Rex sedet in cœna turba cinctus duodena. Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus. *Dicit Aug. De carne beatę Mariæ carnem accepit, & eandem carnem ad manducandum dedit ad salutem, de consec.distin.2.accesserunt Iudæi.& hoc fuit significatum in persona Dauid, de quo dicitur: Ferebatur Dauid manibus suis, vt ibi dicitur. Ber.*

Sub speciebus panis & vini] *Hoc ex causa statutum fuit, vt in alia forma sumeretur ꝓpter horrorẽ. Vnde dicitur. Nisi qs mãducauerit corpus meum, & biberit sanguinem meum, & c. audito hoc verbo scandalizati sunt discipuli, & dixerunt: durus est hic sermo.de consecr.dist.2.1.de hoc sacramento traditur infra de celeb.miss. cum Marthæ.*

Secundum claues Ecclesiæ] *Nota hic quod non potest cõficere corpus Christi, nisi fuerit ordinatus in forma Ecclesiæ.*

Sacramẽtum vero baptismi] *Hic est secũdus articulus, q vltimo ponitur: & hic exprimitur forma baptismi, quã seruat Ecclesia.de consec. distin. 4.firmissime, & infra de baptis.& eius effectu. c. maiores.*

A quocunque] *A quocunque ergo baptismus conferatur in forma Ecclesiæ, sic ratum est, ut 1.q. 1.quod quidam.& de consec.distin.4.a quodã. & c.Romanus.24.q.1.c.subdiaconus.§.sed illud.*

Glossa seq.& prosequitur triplicem hominũ statum.

Coniugati] *Nota quod tres sunt ordines in Ecclesia Dei, scilicet virgines, continẽtes, & coniugati. Christus enim plus amat virgines quam alios, quia sponte tribuunt quod sibi non fuerat imperatum. Continentes etiam plus Deo placent, quã coniugati, quia non expedit homini ad regna cælestia tendenti, accipere vxorem, vt 32.q.5.tunc saluabitur.& ea sunt in nostris officijs gratiora, quæ cum liceret non impendere, tamen causa dilectionis impendimus.28.q.1.iam tunc.*

Glossa ordinaria super Cap. Damnamus.

DAmnãmus] *Hæc decretalis diuiditur in duas partes principales. In prima reprobat doctrinam abbatis Ioachim, ibi,* Reprobamus. *In secunda damnat illam Almarici. Prima pars facit quinque: quia primo reprobat doctrinam abbatis Ioachim contra magistrum sentẽtiarum, quã prosequitur.exprimendo motiua & rationes ipsius. Secũdo ibi,* nos autem. *approbat sententiam magistri, qua damnat Ioachim. Tertio ibi,* cum ergo. *respõdet auctoritati, qua principaliter mouebatur Ioachim. Quarto ibi,* si quis. *damnat tenentes opinionem Ioachim. Quinto ibi,* in nullo. *protestatur pro monasterio, cui pręfuit Ioachim. Abbas Panormitanus.*

Non est generans] *adiectiue tenetur, idest, non generat, licet sit persona generans.*

Asserit] *Scilicet Ioachim.*

Ille] *Scilicet Petrus.*

Qui plantat] *Scilicet prædicando.*

Et qui rigat] *Baptizando. In epistola ad Corinth.*

Vnum corpus] *Vnione charitatis & spiritus. de consecr.dist.4.quæris a me.*

Vt sint unum] *Idest, eiusdem voluntatis.*

Nos

Nos vnum] *Scilicet vnione naturæ.*

Non enim] *Hic respondet concilium auctoritatibus Ioachim.*

Ait] *Scilicet Ioachim.*

Glossa sequens ponit triplex testimoniũ personarum Trinitatis.

Pater,& Filius,& Spiritus sanctus] *Pater dedit testimonium deitatis quando dixit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Filius dedit testimonium deitatis, quãdo in mõte transfiguratus potẽtiã deitatis,& speciem æternæ beatitudinis ostẽdit. Spiritus sanctus dedit testimonium, quando super baptizatum specie columbæ requieuit: vel quando ab inuocatione nominis Christi, corda credentium impleuit.*

B

Et hi tres vnum] *Id est, indifferentes quo ad dãdum gratiam. Vel vnum, id est, vnius substantiæ, vel essentiæ.*

In terra] *Scilicet quòd Christus fuit homo infra de celebra.miss.in quadam.*

Spiritus] *Id est, humana anima, quam emisit in passione.*

† Sãctus Th. 3. parte q.74. arti.7. ad 3. arg.

Aqua sanguis] *Quæ fluxerunt de latere Christi, vt in decre.præ.in qua idẽ, & fuit uera † aqua & non aquaticus humor, vt quidam hæretici mentiuntur.*

C

Et hi tres vnum sunt] *Nõ natura eiusdẽ substantiæ, sed cooperatione eiusdem mysterij: quia spiritus per adoptionem nos filios Dei fecit, aqua fecit nos filios Dei per ablutionem baptismi, sãguis per redemptionem gratiæ.*

Non est generans] *Id est, non generat, sed est persona generans.*

Glossa sequens distinguit triplicem speciem nominum in diuinis.

† Ad intelligentiam huius glossæ vi de theologos li.1.sen. dist. 34. & sanctũ Thomã part. 1.q.13.

Neque genita] *Not.† ad intelligentiam personarum in trinitate, quod nominum quædam sunt essentialia, quædam personalia, quædã notionalia. Essentialia sunt, quæ in singulari numero dicuntur congrue de tribus personis singulatim, vt Deus bo-* D *nus, Deus iustus, æternus, omnipotẽs, & similia, in plurali vero numero incongrue dicuntur, iuxta illud Athanasij: & non tres Dij, sed vnus est Deus Personalia sunt, quæ supponũt personam, & in singulari numero tantum, vt Pater & Filius & Spiritus sanctus. Notionalia sunt, quæ notant distinctionem in personis: vt generans, generata, & procedens. Ista notionalia, cum veniunt adiectiue, dicuntur tantum de personis, & non de essentia, sed quando tenentur substantiue, tunc dicuntur tam de essentia quam de personis. vnde hæc propositio simpliciter est vera, Pater est generans siue hæc dictio generans, teneatur adiectiue, siue substantiue. Si au-* E *tem dicatur, substantia diuina est generans, si hæc dictio, generans, teneatur adiectiue. falsa est, quia vellet notare distinctionem in diuina essentia: si teneatur substantiue, vera est: quia tunc est sensus; substantia diuina est generans, id est, persona quæ generat. Vnde nomina ista, generans, genita, & procedens, adiuncta nominibus personarum, distinctionem notant personarum: iuncta vero cum nominibus istis substantiuis natura, seu essentia diuina, te-*

A *neantur substantiue, & notant essentiam tantum.*

Natura] *Hæc est illa summa res, quam dixit magister Petrus.*

Glo.seq.ponit quomodo in diuinis disiunctiua nomina tripliciter iunguntur.

Alius sit pater, alius filius] *disiunctiua siue partitiua nomina vnus, aliquis, alius, duo, vel similia, aliquando significant essentiam, aliquando nõ. Nomina partitiua iuncta cum nominibus personalib., & non essentialibus in masculino & feminino genere, notãt distinctionẽ in personis: pater est vnus, filius est alius, Pater, & filius sunt duo. Iuncta vero nominibus essentialibus, ita quod eis innitantur, essentiam notant: vt pater est vnus Deus, pater et filius sunt vna essentia. In neutro vero genere, tantũ essentiã notans pater & filius sunt vnum, idest vna res. & ideo optime dicit, alius pater, alius filius, idest, alia est persona patris, & alia est persona filij, non tamen aliud, immo idem sunt in substantia, vt iam patet.*

Orthodoxam] *Id est rectam. ab orthos quod est rectum: & doxa, quod est gloria, quasi recte gloriosa. Hostien.*

Ei dedit] *Unde Aug. Nihil habet filius, quod non nascendo à patre acceperit.*

Simplex omnino] *De hoc dicas vt supra, c.proximo.*

Procedẽs] *Scilicet per inspirationem. de consec. dist. vlt. c. pen. in fi.*

Cum ergo veritas] *Dicit respondeo auctoritati prædictæ, Volo pater, & c. & eam exponit, quã inducebat pro se Ioachim, & exponit qualiter intelligatur hoc verbum, vnum: & per hoc etiã alijs auctoritatibus respondetur.*

Orat] *In Euangelio Ioannis.*

Vnum in nobis] *Idest, vniti nobis vnione spiritus.*

Vnum sumus] *Hic in alia significatione accipitur hoc nomen, vnum id est, vnione substantiæ, seu naturę, vt infra sequitur.*

In gratia] *Id est, per gratiam.*

Florensi monasterio] *Not. quod si auctor reprobatur, † eius scripta sunt reprobanda. Infra de hęre. fraternitatis. immo & si bona essent, reprobarẽtur ratione auctoris: quia nõ licet ei hoc facere. 96. distin. bene quidem. hic vero licet auctor non reprobetur: quia confitetur se seruare fidem catholicam, tamen scripta sua (quia malam habebant sentẽtiã) reprobantur.*

† De materia huius glossæ vide late in commẽtario super cap. fraternitatis, te lato infra in 2. par. Directorij, I principio.

Corrigenda] *Et ideo quia paratus fuit corrigi, & se correxit, vt sequitur, non debet dici hęreticus licet quandoque errasset in fide. 24.q.1. hæc est fides, & q.3. dixit Apostolus.*

INNOCENTIVS SVPER eodem tit. de summ. trini. & fide catholica.

1 Ad credẽdum ea, quę sunt fidei, quilibet tenetur.

2 Prælati, & qui curam habẽt animarum, explicite credere debent articulos fidei.

3 Papa & prælati dispensare ex causa possunt cum

cum illitteratis.

4 An clericis pauperibus sufficiat credere sicut laicis, & in quibus eos non excusat imperitia fidei.

5 An liceat clericis iurisprudétiam fidei cognitioni seu Theologiæ præferre.

6 Bonum est laicis studia fidei seu Theologiæ addiscere, sed non peccát alijs scientijs vacando.

7 Fides implicita quando prosit.

1 FIRMITER credimus.] *De fide teneas, quia quædã est fidei mensura, ad quam quilibet tenetur, & quę sufficit simplicib. & ét forte omnib. laicis, scilicet, quã oportet quẽlibet adultum accedentem ad fidẽ credere, quia Deus est, & quod est remunerator omnium bonorum. Item oportet omnes alios articulos credere implicite, hoc est credere, verum esse quidquid credit Ecclesia Catholica.*

B

2 Hanc autem mensuram excedere debent prælati Ecclesiarum quicunque curam animarum habẽt, quia debent scire articulos fidei explicite, & distincte, qui cõtinẽtur in symbolo, scilicet, Credo in vnũ

C

Deum, & Quicunque vult. 38. dist. c. 1. & 2. & c. seq. Episcopi enim plus scire debent: quia de eis scire debent reddere rationem omni poscenti. 36. dist. cap. qui Ecclesiastici. §. 1. & 38. dist. capi. omnes. non tamen dicimus, quod incontinẽti teneantur prędicti de omnibus respondere, sed pręhabita deliberatione, & etiam si oportuerit, cum cõsilio aliorum.

3 Non negamus tamen, quin Papa, & alij superiores prelati possint dispensatiue ex certis causis minus litteratos & minus industriosos in temporalibus sustinere. infra de renun. cap. nisi cum. §. pro defectu.

D

4 De clericis autẽ inferioribus satis videtur, quod si essent pauperes, qui non possent intendere studio, quia non habent magistros vel expensas, quia oportet eis proprijs manibus quęrere victum, quod eis sufficiat scire sicut simplicibus laicis, & aliquantulum plus, sicut de sacramento altaris: quia oportet eos credere, quod in sacramento altaris conficitur verum corpus Christi: & hoc ideo, quia circa illud quotidie & continue versantur plus, quam laici. Si autem haberent magistros & expensas ad discendũ, tunc peccarent, nisi plus proficerent in cognitione distincta fidei, quam laici. debent tamen ab eo, qui imponit eis pœnitentiam, de ignorantia vel potius de negligentia sciendi scrutari, vt diligẽter

E

attendant quare in eis non proficiunt vel propter duritiam ingenij, vel quia eos oportuit circa exhibẽda necessaria confratribus suis, vel pauperibus, vel hospitibus: & idem dicendum est de alijs operibus bonis: nam cum non teneãtur ad explicitam cognitionem articulorum, bene licet clericis illis explicitę cognitioni postponere alia opera pietatis.

5 Item etiam ex causa posset illi scientię prępponere † alias scientias, vt si velint addiscere scien-

A

tiam iuris, vt pauperes in iudicio defendant ne opprimantur, non peccant: tamen credimus, quod non debent ita prępponere scientiã cognitioni fidei, quin in ea proficiant, & bene videtur quod semper plus debent intendere circa cognitionem articulorũ prędictorum, quam circa cognitionem iuris, postquam expensas habent ab Ecclesia, nisi in contrarium eos iusta causa moueat.

† Ad hunc locum conferunt tradita per sanctum Thomam qd libeto 1. q. 7. art. 14.

6 Item videtur quod etiam laici, quibus Deus dat talentũ subtilis ingenij, quod melius faciunt si suũ ingenium impendant in cognitione prædictorũ: quãuis non videatur quòd peccent etiam si eis non intẽdant. Videtur autem eis sufficere, quod talenta sibi

B

credita non abscondant in terra, id est in terrenis, sed bonis operibus insistant.

7 In tantum autem valet implicita fides, vt dicũt quidam, quod si aliquis eam habet, scilicet quod credit, quod Ecclesia credit, † sed falso opinatur ratione naturali motus, quod pater maior, vel prior sit filio, vel quod tres personæ sunt tres res a se inuicẽ distinctæ, quod non est hæreticus, nec peccat, dummodo hunc errorem suum non defendat; & hoc ipsum credit quia credit Ecclesiam sic credere: & suã opinionem fidei Ecclesiæ supponit: quia licet sic male opinetur, tamen non est illa fides sua, immo fides sua, fides est Ecclesiæ. infra eodem, ca. damnamus.

C

circa finem.

† De doctrina Innocentij hoc loco, quæ uera & cõmunis est, vide quæ late scribo infra super q. 7. primæ patris Directorij.

IDEM INNOCENTIVS SVPER cap. Damnamus.

1 Non licet publicè de fide disputare causa tumultus & perfidiæ.

2 Licet quandoq; de fide disputare publice ad refellendos hæreticos.

1 DAMNAMVS ergo.] Defendere.] *hoc enim nullatenus licet, immo, quod plus est, nec*

D

disputare de fide licet publice turbis coadunatis causa tumultus, vel suę perfidię defendendę. C. de sum. trini. & fide Catho. l. pen.

2 Si autem ad cõfusioné hęreticorum, vel ad veritatem clarificandam disputaret aliquis, non crederẽ malum, vt fecit Siluester Papa.

† Hæc intellige sicut explicui infra in hac prima parte, in commentario super l. nemo C. de su. Trini. & super q. 10.

GLOSSA IOAN. AND. SVPER tit. de summ. trinit. & fide catho. in Sexto Decretalium.

E

FIDELI] *Errore Grecorum, qui dicebant Spiritum sanctum procedere à solo patre, extirpato per canones, de quo de consecr. dist. 5. ca. penult. & vltim. adhuc quidam in errores † alios inciderunt, negantes, Spiritum sanctum ęternaliter processisse à patre & filio: alijs dicentibus, quod ab vtroque procedebat, non tanquam ex uno principio, sed tamquam ex duobus principijs, & duabus inspirationibus. Gregorius X. in generali concilio Lugdunen. primo ponit confessionem suam,*

† De diuersis erroribus circa Spiritum sanctum vide Alfonsum Castrum lib. 5. aduersus hæreses, verbo Deus, hæresi 10. 11. 12. & seq.

quam

quam etiam dicit ſanctæ Romanæ Eccleſiã, catholicorum patrum, Græcorum doctorum & Latinorum obſeruantiam & doctrinam ſcilicet, quod ſpiritus ſanctus æternaliter à patre & filio, & tamquam ab vno principio, & vnica ſpiratione procedit: Demum reprobando, dãnat omnes, qui præmiſſa negare, vel contrarium aſſerere præſumpſerint. Secunda ibi, Sed quia.

Fideli] *ſupra eod. firmiter. & ſupra de hæreti. dubius. & eſt ſimile C. de ijs, qui ad eccleſi. cõfug. l. fideli. & dic fideli quo ad mentem; deuota quo ad exteriores actus: quaſi dicat humili. ad hoc infra de immu. eccl. decet.*

B Profeſſione] *Id eſt, confeſſione.*

Æternaliter] *vñ eſt pater generans, filius naſcens, ſpiritus ſanctus procedens pariter ab vtroq; abſque initio ſemper pariter, ac ſine fine. ſupra eod. firmiter. circa princ. de conſec. diſt. 3. c. vlt. C. de ſũma Trin. in epiſt. inter claras. Sed opponitur. Trinitas eſt vnum vniuerſorum principium. vt ſupra eodẽ, firmiter. ergo non eſt ibi æternitas: quia æternum vere ſine principio, ſine fine. Solu. Eſt principium principiãs, non principiatũ, vt referatur principium ad res creatas, non ad ipſam diuinitatem.*

Et filio] *confunditur hic error Græcorum dicentium, Spiritum ſanctũ a ſolo patre procedere. Mouebãtur autem auctoritate Euangelica, Io. 16. ibi. Spiritus ſanctus, qui a patre procedit.* C

Item in ſymbolo apud eos edito, ſimpliciter continetur, qui ex patre procedit. Non addimus † filioque. ad idem. C. de ſumma Trinit. l. 3. vbi dicitur Spiritum ſanctum, quem ex ſummo rerum parente ſperamus, &c. Sed ad hoc & ſimilia reſpondetur, quod expreſſio patris, nõ excludit filium; immo potius includit: cum ipſorum opera inſeparabilia † ſint. 28. quæſt. 1. ſic enim. §. beatior. in fine, de conſecr. diſt. 3. cap. vlt. vnde cum pater & filius ſint vna eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura, vt in prædicta decretali, firmiter, non poteſt ab vno ſolo procedere. Nec ſumus excommunicati (vt dicebãt Græci) addendo in ſymbolo, Filioque: quia illud potius eſt declarare, quam addere. Et add: quod not. de conſe. diſtinct. 5. c. penul. Sed obijcitur ad hanc conſtitutionem, quod ſit ſuperflua: ex eo quod hoc idem dictũ fuerat ſupra eod. firmiter. ibi, Spiritus ſanctus pariter ab vtroq;, &c. Sed dic, quod hic expreſſius modum proceſſionis aperit, dicens quod nõ tãquam ex duobus, &c. Præterea hic damnantur aſſerendo, vel negando, contrarium ſentientes. D

† Nõ eſt additio, ſed expoſitio eius quod inerat, vt declarat concilium Florentinum ſub Eugenio iiij. ſeſſ. 6. & dicit infra in hac prima parte in commentario ſuper ſymbolo ſanctorum patrũ, & tradit etiã hæc gloſſa paulo inferius.

† Non eſt fidendã rationibus huius gl. in hac re, ſed veræ ſunt a theologis requirendæ lib. 1. ſenten. diſt. 11. & 12.

Docuit] *Nota quod in ijs, quæ ſunt de fide catholica, & eius articulis neceſſario tenere debemus & ſequi, quod tenet & ſequitur Romana Eccleſia: alias eſſemus hæretici. ſupra eod. titu. cap. 1. & 2. ſed in alijs non habemus neceſſario ſequi, & tenere quod ſequitur, niſi ſequatur & doceat. 11. diſti. nolite. vbi de hoc in glo. docere. 12. diſtin. c. nouit. 31. diſtin. c. aliter. de conſecr. diſtin. 4. de trina. in vna enim fide nil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa, vt ibi.* E

Firmiter] *ſuper eod. firmiter.*

Fidelium] *De ijs, qui ſunt foris, nihil ad nos. 11. q. 3. inter verba. verſi. ſi cogo. 2. q. 1. capi. multi. de*

A *dinor: gaudemus: licet ab eis expediat bonũ habere teſtimonium. vt ibi. & 8. quæſt. 1. licet ergo. ſupra de ſacra vnctio. c. vnico. §. exhibendum. 11. q. 3. nõ ſunt. 12. q. 1. nolo.*

Orthodoxorum] *idest catholicorum.*

Patrum] *15. diſt. cap. 1.*

Doctorum] *quorum eſt ordo præcipuus in Eccleſia. ſupra de hæret. cum ex iniũcto. §. cum igitur & per doctores, prædicatores, & prælatos intelligas. 43. diſt. cap. 1.*

Latinorum] *vt Auguſtini, Hieronymi, Ambroſii, & Gregorij. 24. diſt. de libellis. 15. diſt. ſancta, infra de reliqui. c. 1.*

B Græcorum] *aliquorũ, vt Ioannis Chryſoſtomi, Cyrilli, Athanaſii, Didymi, & Epheſini cõcilij patrum. Græci enim contrarium dicunt, vt ſupra dixi: Vel dic ſecundum Gulielmum, quod in hoc generali Lugdunenſi concilio Græci, quod hic dicitur fuerũt publice profeſſi, & ſymbolum cum adiectione (filioque) ibi publice cantauerunt de mandato Imperatoris, & Eccleſiæ Græcorum. vtinã corde credant. 23. diſt. pſalmiſta.*

Vera] *alias poſſet in melius cõmutari. 35. q. 9. Apoſtolicæ & cap. ſequenti.*

Ignorantiam] *quæ cunctorum errorum eſt mater, vt 38. diſtinct. ignorantia. nec in his excuſat* C *ignorantia. nam ignorans, ignorabitur; vt ea. diſtinctio. qui ead. ad idem 16. q. 1. ſi cupis. 22. q. 2. in quibus, & ca. ſequen.*

Præcludere] *vt 83. diſtin. error. ſupra de ſpon. inter opera.*

Damnamus] *ſupra. eod. damnamus. & dic, dãnamus & reprobamus, id eſt, reprobando damnamus.*

Aſſerere] *ſupra dixit negare. Quid ſi quis nec negat, nec aſſerit, ſed tacens ſic conſentit? videtur non teneri: quia tacere eſt præter iſta duo. 22. q. 2. ne quis. infra. de regu. iuris qui tacet. & ff. eo. l. qui tacet. Sol. Licet non ex verbis, tamen ex mente* D *iudicatur hæreticus. ſupra de hære. cap. 1. 24. q. 3. c. hæreſis. & cap. hæreticus. & Deus audit in corde; vt 17. q. 1. c. fin. §. ſi ergo. & cor interrogat. 14. q. 5. ſi quid. & 15. q. 6. c. 1.*

GLOSSA IOANNIS AND.
SVPER TIT. DE SVM. TRIN.
Et fide Catholica, in Clementinis.

Prima Gloſſa ſummat, & diuidit.

E FIDEI catholicæ] *Summa huius concilij hæc eſt. Fatetur cõcilium vnicũ Dei filiũ in eſſentia Dei æternaliter ſubſiſtẽtẽ, verum corpus humanum aſſumpſiſſe de Virgine, & in eo paſſum & iam mortuũ, lancea perforatum: approbãs in hoc ordinem, quem tradidit Euangeliſta Ioannes. Secundo reprobat, & hæreticã iudicat doctrinam, quę habet quod ſubſtãtia animæ rationalis ſeu intellectiuæ, vere et per ſe humani corporis non ſit forma. Tertio aſſerẽs cõfitẽdum vnum baptiſma ſicut vnum Deum & vnã fidem, approbat opinionẽ, quæ habet. per illud confer-*

A. vt etiã paruulis quo ad habitum informantẽ gratiã & uirtutes, partes patent: Secunda ibi: porro. Tertia ibi: Ad hoc. Item haec prima pars facit tria. Primo fatetur aeternam diuinitatẽ Christi. Secundo veram humanitatem ipsius: Tertiò ipsius passionẽ & mortem, & figuram inducens ordinem approbat, quam de plagis Christi ponit Euangelista Ioannes.

Fundamento] quod est Christus.

Apostolo] 1. ad Corinth. 3. & concor. 1. q. 1. cum Paulus, de presbyt. non bapt. c. si.

Vnigenitũ] vt dicit Anselmus. In sancta Trinitate quantumlibet paruum inconueniens est impossibile: sed si pater alium filium genuisset, ille per omnia similis esset iam genito filio, & cũ iam genitus filius sit verbum, reliquus esset verbũ, & sic essent in deitate duo verba: sed cum vno Dei verbo omnia perfectissime dicantur, & creentur, aliud superfluum & nugatoriũ fuisset; nã duorum ad idẽ suffragantium, quorum vnũ sufficit alterum superfluũ est, quod non est in deitate possibile: & Philosophus 1. Physicorum. Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. Ioan. And.

B. Filium] de spiritu sancto, & eius aeterna processione. supra eod. fideli. lib. 6.

† Ad hãc glossam vide Magistrum & doctores lib. 4. sen. dist. 8.

C. Omnibus] per hoc † comprehendit immensitatem, incommutabilitatem, incomprehensibilitatem, omnipotentiam, & ineffabilitatem. Item essentiam, substantiam, seu naturã. de his omnibus supra eo. firmiter in prin. Et in diuinis haec tria vltima repetimus ad maiorem expressionem. Si enim ad diuinam essentiã habeatur respectus quasi mathematicè, idest abstracte, non reducta cõsideratione ad personas, sic est essentia. Si consideratur concrete, habito respectu ad personas, sic est substantia, quia in qualibet persona subsistat; & est tota supra eod. damnamus. versicu. nos autem. Si vtroque modo: quasi in consideratione vniuersali, sic est natura: quia naturale est diuinae essentiae quod sit vna, & quod in ea sunt personae: simplex tamen est, impartialis & indiuisibilis.

† De horum damnatione frequens fit mẽtio ab Innocentio Papa 1. epistola 21. & 22.

D. Existit] dãnati sunt ergo Bonosiani, † qui Christum dicebant non proprium sed adoptiuum filium Dei 24. q. 3. quidam. versic. Bonosiani. & de hoc de celebr. Miss. in quadam.

Aeternaliter] Arriani negauerunt filiũ coaeternum patri. 15. dist. c. 1. 24. quaest. 3. quidam. versic. Arriani. & arguebãt sic; Omne quod natũ est, principium habet: ergo filius qui natus est, principiũ habuit, & esse coepit. vnde dicebat Arrianus: † si filius est, natus est: si natus est, ergo tempus fuit quãdo non erat filius. Sed vt contra eum dicit Ambrosius lib. 1. de trin. c. 5. idem posset dicere de Deo, quod si coepit esse pater, ergo primo fuit Deus, quã pater, & fuit tempus quo non era pater: sed cũ ex hoc sequeretur eum mutabilem, idest generationis accessione mutatũ, hoc dicere amentia est. semper enim fuit pater, semper & filius; nã ex vi correlatiui, posito uno ponitur & reliquum. Dicebat ergo August. de fide ad Petrũ. c. 2. Si Dei filius virtus & sapiẽtia; Dei est nec vnquã fuit Deus sine virtute & sapientia: Dei ergo filius coaeternus est Deo patri. Primũ probat Apostolus 1. ad Corint. 1. & habetur 37. dist.

† Vide Nicephorum li. 8. historiae ecclesiasticae, c. 5. & multis seq.

§. hinc etiam Ambrosius. in fi. Dicit ergo August. quod sicut splendor, qui gignitur ab igne coaeternus est illi, & esset coaeternus, si ignis esset aeternus: sic est intelligendum ex Deo natum esse sempiternum, vt sit patri filius coaeternus. & hoc prosequitur magister sententiarum lib. 1. dist. 9.

Simul vnitas] dicunt Theologi, † quod in instanti cõceptionis, perfectus fuit homo, & fuit anima rationalis infusa tum propter infinitam virtutem agẽtis, scilicet Spiritus sancti: tum quia incongruũ fuisset filium Dei corpus assumpsisse, nisi formatum. In alijs autem non infunditur, nisi organizato embrione, & plene habilitato ad ipsam recipiendam. de hoc 33. q. 2. quod vero. Quod dicunt quidam fieri per differentiam sexuum a 40. vel 80. die a cõceptione embrionis. de hoc. 5. distin. §. 1. de purifi. post partum, c. vnico.

† Vide magistrum & doctores lib. 3. sent. dist. 2. & beatum Th. 3. par. q. 6. ar. 3 & 4.

Fieret verus homo] concor. supra eo. firmiter, versic. & tandem. ibi, verus homo factus est. & cõsidera verba: non enim fuit Christus compositus ex deitate & humanitate: nam simplicitas deitatis nullam recipit compositionem, vt ibi satis not. in prin. Et quod ibi dicitur, Christũ fuisse compositum, verum est respectu humanitatis quae fuit composita ex anima rationali & humana carne, vt ibi, & hic: & supra de haeret. cum Christus. & vide quod not. de consecr. dist. 2. hoc est quod dicimus.

Passibile] intantum quod (vt dicit August.) omnes defectus † nostros assũpsit filius Dei, praeter ignorantiam & peccatum. de hoc 3. senten. 15. distin. Licet igitur in assumptione sui ipsius, caro fuerit a Spiritu sancto ab omnibus reliquiis peccati mundata: † vnde Angelus ad Virginẽ Lucae. 1. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: quod ex te nascetur sanctũ, vocabitur filius Dei et tamẽ, vt dicit ipse Aug. Si in cruce mortuus non fuisset, ad vltimum senio defecisset: frigus ergo, calorem, famem, sitim, & alias humanas poenalitates pati poterat; & sic habuit corpus passibile. Fuit autem hoc congruum, quod nostros defectus assumeret propter iustitiã satisfactionis, quã pro nobis faciendam assumpserat, vt pro nobis perfecte satisfaceret per poenalitates carnis nostrae. Item propter fidem incarnationis. sine his enim poenalitatibus humana natura hominibus nota nõ fuisset. Item propter exẽplum patientiae nobis praebendum ad tolerandas poenalitates carnis humanae.

† B. Thomas 3. par. q. 14. & 15. plene de hoc.

† Expone sano modo, id est, immunis & penitus libera.

Animam] non spiritum vitalem tantum. de celeb. miss. in quadam. vbi pluribus auctoritatibus probatur, quod hic de vera anima dicitur.

Rationalem] non dicit sensitiuam vel vegetabilem tantũ, de quib. infra in parte proxima dicetur.

Ex tempore] quod tempus satis notum est. Et ab hac incarnatione, computant quidam annos domini 23. dist. in nomine Domini. in princ. alij a natiuitate & de hoc in Specul. de instr. edi. in 1. col. Dubitari † posset de tempore incarnationis, quare tunc & nõ prius, vel tardius. Canonistae dicunt satis esse dicere cũ Paulo, O altitudo diuitiarũ, &c. ad Roma: 11. in fi. de poen. dist. 4. si ex bono. circa prin. ver. cur ergo. nam & in potestate miserentis est, quando & quantum misereri velit. facit de poen. dist. 2. si non inquit.

† De hac dubitatione uide omnino B. Thomam 3. par. q. 1. ar. 5. & 6.

vltra

vltra medium, vers. sicut: & quod not. qui cler. vel vo. c. 2. Dicunt tamen theologi, quod certum est, non fuisse conueniens ante peccatum Deum incarnari: cum opus incarnationis principaliter ordinetur ad ablutionem peccati. & vt dicitur Lucæ 5. Non sanis, sed infirmis opus est medico: nec venit vocare iustos, sed peccatores. 2. q. 1. multi. de pœn. dist. 1. libenter. item nec fuit conueniens statim post peccatū Deum incarnari. Cum enim ex superbia peccatum prouenisset, sic liberandus erat homo, vt humiliatus recognosceret se liberatore indigere: quod magno consilio Dei actum fuit, vt cognita sui infirmitate, homo clamaret ad medicum, & gratiæ posceret auxilium: ad finem vero sæculi non debuit differri: vt de imperfectione humanæ naturę per incarnationem perueniretur gradatim ad perfectionem gloriæ in fine sæculi. Item fuit æquum, post datam legem Mosaicam & Propheticam, quam multi spernebant, iustificari a Deo genus humanum, per incarnationem & tempus gratiæ: quod si dilatum fuisset ad finem sæculi, forsan reuerentia & notitia Dei & morum honestas in terris fuisset abolita: fuit etiam hoc cōueniens ad manifestandam diuinam virtutem, saluantem per fidem, præteriti, præsentis, & futuri: vt not. Ber. supra eod. tit.

† Vide magistrum & doctores in 3. sent. dist. 1. & beatum Th. 3. par. q. 1. ar. 5 & 4.

Virginali] quare de Maria Virgine, & non de alia voluit incarnari? Dicunt sancti, quod sicut ex superbissima natus est morbus: sic per contrariū ex humillima inchoari debuit medicina. vnde verso nomine Euæ ipsi Virgini dictum est, Aue. Lucæ 1.

† B. Thomas 3. par. q. 34. art. 15. plene de hoc.

Item sicut ad summam humilitatem Dei filius voluit incarnari: sic summe humilem eligere voluit, in qua, & a qua tanta deberet humilitas inchoari: vnde ipsa in Canonico suo dixit, ibidem, Respexit dominus humilitatē ancillæ suæ. Tertio quia (vt quædam refert historia †) prima ipsa fuit, quæ virginitatem Deo obtulit: vnde quia nouū doni genus obtulit: nouo & inaudito dono debuit honorari. In coniugium autem Ioseph consensit instinctu Spiritus sancti, ad celandum mysterium. quod dic vt 27. q. 2. ca. 2. vers. si. & ex inuenta.

† Vide S. Th. par. 3. q. 28. art. 4.

Thalamo] idest, cubiculo, vel vtero.

Hypostasis] Græci eodem modo vtuntur hoc nomine hypostasis, † quo nos vtimur hoc nomine persona. de hoc nomine. 1. sent. 23. & 25. dist. hypostasis autem componitur ab hypos, quod est sub, & stasis, quod est status vel stans. & dicitur hypostasis substantia intellectiua, siue forma, scilicet primordialis materia, & dicitur quasi substans: quia habet substare omnibus accidentibus, & omnia accidentia ad se recipit; à nullo tamen informatur, secundum Hu.

† De Hypostasi plene S. Thom. 3. par. q. 2. art. 3.

Natura] scilicet vera humana. Io. And.

Omnium] quo ad sufficientiam: sed quo ad efficaciam, pro prædestinatis tantum, de hoc de consec. dist. 2. semel. 2.

Cruci] in huius passionis memoriam videmus, in singulis particularibus ecclesiis depictam crucem, in altum erigi: celebramus etiam festum inuentionis ipsius. de consecrat. dist. in 3. crucis. Dicit August. Crux, quæ erat supplicium latronum, nunc trāsit ad frontes Imperatorum: si tantum honorem Deus contulit supplicio suo, quantum conferet seruo suo? Inter alias, fuit quadruplex causa, quare Christus crucis mortem elegit. † Primo, vt in illa pendens in aere se inter Deum & hominem mediatorem ostenderet. & sic not. 1. Timoth. 2. & 10. dist. quoniam. Secundo, vt damna quæ obuenerant per lignum primis parentibus vetitum, per lignum crucis restauraret. Tertio, vt diabolum, qui per lignum vincebat, per lignum superaret: & hæc duo Grego. exprimit in præfatione de cruce, Qui salutem humani generis, & c. de qua de consecra. dist. in. 1. inuenimus; & infra. de reli. & vene. san. si Dominum. ante medium. Quarto, vt euidenter ostenderet, pro quibus restaurandis patiebatur, scilicet pro superis angelorum ruinis replendis, pro iustis de limbo educendis, pro amicis colligendis, & adiuuandis, pro inimicis reconciliandis. Primum designatur per brachium superius. Secundum per inferius. Tertium per dextrum. Quartum per sinistrum. Fertur etiam crux quatuor genera lignorum habuisse, scilicet cedrum in stipite, palmam in palo per longum, cupressum in ligno ex transuerso, oliuam in tabula super crucem, loco quarti brachij. & datur versus: Ligna crucis, palma, cedrus, cupressus, oliua. Et quomodo proprietates lignorum bene conueniant, instant theologi; quod omitto.

† De hac dubitatione nunc de omnibus B. Thomas 3. par. q. 1. art. 5. & 6.

† Plures causas, quare Christus mortem crucis elegit, refert S. Tho. 3. par. q. 46. ar. 4.

Mori] de consecr. dist. 2. timorem.

Postfluentibus] separatim. de hoc de consecra. dist. in. 2. c. 1.

Aquæ] & fuit vera aqua, de quo satis de celebr. miss. in quadam. & fuit aqua regenerationis, & sanguis redemptionis, vt ibi.

Imaculata] ad Ephes. 5. ante finem.

Sicut] ponit figuram, quā etiam inducebat Host. de celeb. miss. in quadam. ver. per hoc.

Soporati] ergo dormitio Adæ & mors Christi conueniunt in figura, sicut conueniunt in figura vigilans & viuens. si de latere ergo viuentis debuisset formari contumax: econtra de latere vigilantis, fuisset Eua formata.

Formata] Genesi. 2.

Apostolum] Ad Roma 5. post medium.

Ezechiel] 1. c. & 18. in prin. Io. Gre. in 4. homi. super Ezechielem de visione quatuor animalium habentium facies diuersas, scilicet hominis, leonis, bouis, & Aquilæ, dicit quod iure per hominem figuratur † Matheus, quia cœpit ab humana generatione. Marcus per Leonē, quia cœpit a clamore in deserto. Lucas per vitulum, quia cœpit a sacrificio. Ioannes vero digne per Aquilam, quia cœpit a diuinitate Christi. Sicut enim Aquila cunctis auibus altius volat & irreuerberatis oculis, solis radios intuetur, sic iste altius cæteris ascendit, qui dicens, In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum, dum in ipsam diuinitatis substantiam intendit, quasi more Aquilæ oculos fixit in solem.

† Cassaneus in catalogo gloriæ mūdi p. 4. consideratione 35.

Dixit] 19. distinct. cap. 1. ad finem. Et ad litterā, hic ponitur textus Euangelij, quem glossare non est meum.

Sanctorum patrum] scilicet August. super Ioan. sermo. 120. & 15. de ciuitate Dei cap. 26. ipse & Ambros. super epist. ad Roma. & Theophy. super Ioan.

Doctorum

Doctorum] *vt Thom.3.parte.q.62.ar.5.Joa. Scoti super 4.sent.Fertur etiam,quod tempore concilij,congregati fuerunt ad hoc theologi doctores, per Clementem,qui hoc tenuerunt.*

Duntaxat] *de baptism.maiores.in princip. cum suis concord.Non obsta.79.distinctio.ca. 2. vt ibi not.*

Aperuit] *Sequebatur in constitutione concilij, etiam correcta,& in ordinatia publicata,vt dixi in proœmio,quod textus Matthæi, qui dicebatur in quibusdam libris antiquis sub alio ordine hoc narrare,per anticipationem intelligi & exponi debeat. Et hoc remouit Ioannes forte ex eo , quod ille textus in Matthæo communiter non habetur.Et anticipatio dicitur,ab ante & capio,cum scilicet ante capitur,vel ponitur postponendum.supra de rescript.ca.sum.Sed quæritur,quid valet ad fidẽ hoc disputasse quod hic dicitur de hoc ordine? Sine dubio coniunx Christi Ecclesia,quæ regenerat à Deo genitos,ita formari poterat per plagã & vndas fluẽtes Christo viuẽte,sicut Christo mortuo:nec in hoc disputatio hæc respicit fidem. Sed opinio hæc damnata,detrahit miraculo:euidentius enim fuit miraculum hoc de corpore mortuo , quam de viuo manasse. Item detrahit figuræ hic positæ,vt supra dixi.Item detrahit fidei Joannis Euangelistæ, qui vltimus Euãgelium suum scribens,notabiliter expressit hunc ordinem:& his respectibus Concilium hũc ordinem approbat.*

Porro] *Secunda pars,quæ duo facit:Primo quandã opinionem reprobat.Secundo illam pertinaciter tenentes,hæreticos iudicat.*

Positionem] *Vtuntur Theologi & artistæ hoc verbo,quo etiam nos vtimur.de confess.cap.1. vbi de hoc satis lib. 6. fatetur autem quis & credit, id quod ponit.de iureiur.c.vlti.eod.lib.*

In dubium] *de hæreticis,dubius.*

Intellectiuæ] *De sensitiua enim & vegetatiua, non fuit opinio:sensitiua enim qua sentimus per sẽsus corporeos,certum est,quod corrumpitur corpore corrupto,& sic non potest dubitari,quin sit corporis forma. Idem de vegetatiua qua vegetamur, nutrimur,& augmentum sumimus.in prima communicamus brutis,in secunda etiam plantis.Sed de intellectiua † vel rationali fuit contraria opinio , quæ præcipue fundabatur super ratione prædicta. Cum enim vniri,non dico accidentaliter, sed per se & essentialiter,sit inseparabiliter vniri, ergo forma non potest esse sine materia propria:sed anima intellectiua,cum sit incorruptibilis,remanet corrupto corpore,corpori non vnita:ergo non vnitur corpori vt forma per se & essentialiter. Sed antequam huic inductioni respondeam,est sciendum;quod opinio hic approbata , pro qua facit.de celebr.mis.in quadam.sic probatur secundum Philosophum 8.metaph.Differentia sumitur a forma rei:sed differentia constitutiua hominis,est rationale; quod de homine dicitur ratione animæ intellectiuæ; ergo ipsa est hominis forma.Item demonstratur ex ratione speciei humanæ:natura enim rei ostẽditur ex ipsius operatione:propria vero operatio hominis(inquantum homo)est intelligere:oportet ergo,quod sortia-*

† De materia huius glossæ vide plenissime per sanctum Thomam citatũ etiam in fine glossæ, par.1. quæst. 76.artic.1.& ibidem Caietanum.

A *tur speciem secundum illud, quod ipsius operis est principium: sortitur autem speciem vnumquodque per propriã formam:ex quo relinquitur,quod principium intellectiuũ,vel anima intellectiua,sit propria hominis forma. Sed aduertendum est,quod quãto forma est nobilior,tanto plus dominatur materiæ corporali,& minus ei immergitur , & plus eã excedit sui virtute: vnde anima vegetabilis , plus quam forma metalli:sensibilis, plus quam vegetabilis:intellectualis ergo in nobilitate vltima,in tãtũ excedit in homine materiã corporalem,quod habet aliquam operationem et virtutem,in qua corporalis materia in communicat : quæ virtus dicitur*

B *intellectiua. Demonstrat etiam id Arist.2.de anima , quia id quo primũ aliquid operatur, est forma illius cui operatio attribuitur:sicut quo primo sanatur corpus,est sanitas:quo primo scit anima,est scientia.sanitas ergo est forma corporis,& scientia forma est animæ od corporis vnionem. Secundo inducebat id quod dicit Philosophus 3. de anima. anima ergo est forma corporis:& scientia est forma animæ. Certum est autem , quod primum quo viuit corpus, est anima:& cum vita manifestetur secundum diuersas operationes in diuersis gradibus viuentium,id quo primo operamur , vnumquodque illorum operum vitæ,est anima. Anima enim est*

C *quo primo nutrimur,sentimus, & mouemur secundum locũ:ergo similiter id quo primo intelligimus, siue dicatur intellectus,siue anima intellectiua,est forma corporis. Et hoc negans oportet , quod inueniat quomodo ista actio ei cõueniat.experitur enim quisquis seipsum esse , qui intelligit. Attribuitur autem actio alicui tripliciter,vt patet 5. phys. aut secundum se totum,sicut medicus sanat: aut secundum partem,sicut homo videt per oculum: aut per accidens sicut dicimus,quod album ædificat : quia accidit ædificatori esse album . Cum ergo dicimus Andream intelligere, certum est,hoc sibi non attribui per accidens,cum hoc inquantum est homo,*

Actio alicui trifariam attribuitur.

D *de ipso essentialiter prædicetur:ergo aut oportet dicere,quod intelligat secũdum se totum:quod etiam posuit Plato,dicens hominem esse animam intellectiuam:aut dicere oportet quod intellectus sit pars ipsius animæ. Primum stare non potest: quia idem ipse homo est,qui percipit se intelligere & sentire: sentire vero non potest sine corpore: vnde oportet animam sensitiuam esse aliquam hominis partem. relinquitur ergo quod intellectus quo Andreas intelligit,sit pars ipsius Andreę:ita quod intellectus aliquo modo ipsi corpori vniatur . Et licet aliqui dixerint,hanc vnionem esse per speciem intelligibilem,quæ duplex hãbet subiectum,intellectum possibilem,& phãtasmata,alij quod intellectus ut mo-*

E *tor unitur corpori ; quod nanum esse patet multis rationibus: & istæ duæ sufficiant. Intellectus non mouet corpus, nisi per appetitum , cuius motio præsupponit operationem intellectus . Non ergo ideo intelligit Andreas,quia mouetur ab intellectu,sed potius contrario,quia intelligit,ideo ab intellectu mouetur. Concluditur ergo,quod unitur ut essentialis forma. Item si anima intellectiua se haberet ut motor:certũ est,quod nauis potest esse sine nauta, qui*

se habet

ſe habet ad eam vt motor: ergo etiã poſſet eſſe, quod Chriſtus corpus humanũ ſine anima ſumpſiſſet: quod eſt contra fidem, ſupra eo.c. & ſupra eo. firmiter. Cũ ergo principaliter incarnatio ordinetur ad ſalutẽ animæ, inutilis fuiſſet incarnatio, ſi anima nõ eſſet eſſentialis corporis forma. Et per hoc vides rationem quare opinio hic damnata iudicatur hæretica: quia eſt contra fidem incarnationis. Eſt etiam contra fidem reſurrectionis: habet enim fides, quod reſurgemus cũ corporibus, quæ nunc geſtamus, vt patet eo. tit. c. firmiter. in fine primæ partis. ſed ſi anima non eſſet eſſentialis forma corporis: ad quid reſurgerent corpora, non videmus.

Opinio dicẽs animam nõ eſſe mortalem cur ſit damnata velut hæretica.

Tenentes opinionem hic reprobatam, primo inducebant, quod in principio dixi. Ad quod reſpondetur, quòd ſecũdum ſe conuenit animæ corpori vniri, ſicut ſecundum ſe conuenit corpori leui ſurſum eſſe: & ſicut leue manet, cum a loco proprio fuerit ſeparatum cum aptitudine & inclinatione ad proprium locum: ita anima humana manet in ſuo proprio eſſe: cum fuerit a corpore ſeparata, habens aptitudinem et inclinationem naturalẽ ad corporis unionem. Secundo inducebant, quod dicit Phil. 3. de anima. quòd intellectus eſt ſeparatus, et quod nullius corporis eſt actus: ergo non unitur corpori vt forma. Sed dic, quòd Philo. intelligit ſeparatum: quia intellectus nõ eſt virtus alicuius organi corporalis, ſicut virtus viſiua oculi: conſtat etenim quòd intelligere non eſt actus, qui poſſet exerceri per aliquod organum corporale, ſicut viſio: ſed eſt in materia inquatum ipſa anima, cuius eſt hęc virtus, eſt hominis forma & terminus generationis humanę. Et qđ ſit in materia probatur. 2. Phy. quia homo generat hominẽ: dicitur ergo anima intellectiua ſeparata ſecundum virtutem intellectiuam, quæ non eſt alicuius organi corporalis. Et ſic etiam reſpõdetur ad id quod tertio dicebant, quod ſi intellectus vniretur corpori vt forma, cum omne corpus habeat determinatam materiam, ſequeretur, qđ intellectus haberet determinatam materiam, & ſic non eſſet cognitiuus omnium, quod eſt contra rationem intellectus. Sed dico quod hoc procederet, ſi virtus intellectiua eſſet actus organi corporalis. Fateor enim actus illos, viſus cum oculo, tactus cum manu, et ſimiles bene oportere limitari ex materia: ſed cum anima intellectiua his organis non vtatur, limitationi non ſubiacet. Dicebant quarto, quod cum anima ſit quid ſubſiſtens, & habeat eſſe ſecundum ſe: ergo alterius forma eſſe non poteſt: quia forma dat aliquid eſſe, & ſic eſſe formæ non eſt ipſius formæ ſecundum ſe: anima ergo intellectiua habens eſſe ſuum, & ſuũ ſubſiſtens, non vnitur corpori vt forma. Ad quod reſpondetur, quod anima intellectiua illud eſſe in quo ſubſiſtit, communicat corporali materię, ex qua materia & anima intellectiua fit vnum: ita quod illud eſſe quod eſt totius compoſiti, eſt etiam ipſius animę, quod non eſt in alijs formis, quæ non ſunt ſubſiſtens. Et propter hoc anima humana remanet in ſuo eſſe, deſtructo corpore, non autem aliæ formæ. Curioſus qui hoc plenius diſquirere uellet, uideat in ſumma S. Tho. par. 1. q. 76. in prin. Io. And.

Catholicæ] fidei, quod ſequitur, & poſtpoſitum fuit vt euitaretur hiatus: qđ propriæ in Rhetorica dicitur, cum vocalis eadem ſequitur vocalem.

Pertinaciter] pertinacia in malo, perſeuerantia in virtute, vnde pertinax valde imprudenter tenens durus, irreuocabilis, indocilis, obſtinatus, et idem verbum iufra de vſur. ex graui. §. penult.

Pertinax qui dicatur.

Ad hoc] tertia pars, primo ponens de eſſe baptiſmi. Secundo de ipſius effectu. Io. And.

Vnicum] quare ſic dicatur, habetur de conſec. diſtin. 4. aliud.

Vnus] ad Epheſ. 4. habetur de hac triplici vnitate, & infra de exceſ. prælat. frequen. ad finem. & infra de ſentent. excom. c. 1. & vt dicit Ambro. lib. de trin. & exponit magiſter. 1. ſent. 24. diſt. circa prin. cum vnum dicimus Deum, vnitas excludit numerũ Deorum: nec quantitatem in Deo ponit: quia nec numerus, nec quantitas in Deo eſt.

Deus] in hoc verbo, ponit cauſam efficientem baptiſmi.

Vnica] licet ſpecie differat, quod dic vt no. Ber. ſupra. eo. tit. ſuper rubr.

Confitendum] vnde in ſymbolo dicitur, Confiteor vnum baptiſma.

In aqua] cauſa materialis.

In nomine] cauſa formalis.

Perfectum] ſine pœnitentia exteriori. de conſecr. diſt. 4. ſine pœnitentia.

C Remedium] cauſa finalis.

Theologi] & canoniſtæ. de hoc de conſecr. diſt. 4. nihil, & c. paruuli.

Opiniones] eſt ſciendum, quod prima fuit opinio Donatiſtarum, † quod paruuli inutiliter baptizabantur: quæ reprobata eſt, & ad ipſorum rationes reſponſum eſt de baptiſ. maiores. Sed ibi dubium eſt relictum, an paruulis infundantur virtutes & gratia: quod hic ſoluitur. Eſt ergo hic ſciendum, quod quorũdam fuit opinio, quod pueris nullo modo dantur virtutes in baptiſmo, ſed ſolum ab originali mundantur ſed poſtea quando decedunt, vel quando perueniunt ad ætatem adultam, eis virtutes infunduntur, ſi ſeruent innocentiam. hanc communiter Theologi reprobant, per id quod habetur Eccleſiaſtes 11. quod ſonat illud quod habetur 25. diſtinct. qualis in princ. quare ſi pueris ante mortem non fuerint conceſſę virtutes & gratia informans, in morte non conferentur: et ſic non ſaluabuntur, quod eſt falſum. Error autem huius opinionis, videtur fuiſſe ex ignorantia diſcernendi habitum ab actu.

† Hanc hæreſim S. Aug. in libro de hæreſib. c. 88. Pelagianis attribuit.

Alij dixerunt, quod pueris dantur virtutes et gratia: non tamen in ſeipſis, ſed in ſua radice, ſcilicet charactere ſacramenti, cuius virtute cum venerint ad perfectam ætatem, & cum perfectis organis ſolutæ fuerint potentiæ, conſequenter gratiam & uirtutes. Et Hug. videbantur miſcere hanc opinionem primę. de conſec. diſtinct. 4. nihil. Sed ꝙ hoc eſſe non poſſit, patet: quia ſi puer verteretur in furiam ante perfectã ætatem potentiæ in eo non ſoluerentur: & ita numquam haberet virtutes explicite. Item quod potentię ſint aliquo impedimento ligatę, non impedit habitum, ſed actum: quia dormientes & vinolenti habitus habent, ſed ligatos.

Tertia † fuit hic opinio approbata, quod uirtutes & gratia dentur in habitu ligato propter pueritiam, ſicut

† Vide citatos in cõmentarios huius Clementinę.

*ſicut in dormiente propter ſomnũ:ſed diſcedẽte pue
ritia,inclinatur ad bene operãdũ; niſi aliquid Spiri
tui sãcto reſiſtat:& habetur de hoc figura 1.Reg.
17. vbi Dauid paruulus armatus Saul regis, non
potuit eis vti contra Goliam.Sic puer in baptiſmo
armatus gratia & virtutibus propter imbecillita-
tem,illis vti non poteſt quo ad actum.Et quod hoc
ſit verum,patet:quia cum pueri ſicut adulti per ba
ptiſmum efficiantur membra Chriſti,neceſſe eſt, ꝙ
à capite recipiant fluxũ vel fructus gratiæ & vir
tutis,cuius influxionis non eſt impedimentum ex
parte Dei,qui omnes vult ſaluos fieri,& ad agni-
tionem veritatis venire.1.ad Timoth.2. & ſupra
de baptiſ.maiores.verſ.abſit.Nec ex parte gratię,
quæ ex vi ſacramenti omnibus præſto eſt,& facit
de conſec.diſt.4.ſine pœnitentia.Nec ex parte ſa-
cramenti,quod pro omnibus inſtitutum eſt: nec ab
illo vllus excluditur,vt in decr.maiores verſ.cum
ergo,Nec ex parte paruuli,qui nec reſiſtit,nec reſi
ſtere poteſt infuſioni gratiæ:nec curamus ipſius re
luctantiam vel genitũ in baptiſ.de conſec.diſt.4.c.
ſine pœnitentia.Nec ex parte Eccleſiæ,in cuius fi-
de ſaluatur:& quæ nulli claudit gremiũ,de hær.ſu
per eod.li.6.nec aliquem decipit.27.q.1.de viduis.
de do.per tuas.Huic autem opinioni approbatæ nõ
obſtat,ꝙ habitus virtutum habilitat ad actum:ſed
pueri nõ ſunt habiles ad agendum,quæ ſecũdũ vir-
tutes ſunt;ergo non recipiunt habitum virtutũ in
baptiſmo.Nam dico,quod habitus facit habilẽ ad
actum tollendo inhabilitatem,quæ eſt ex imperfe-
ctione potentiæ,non quæ eſt ex parte corporis, vt
patet in dormiẽte.Nec obſtat,ꝙdicitur,in noua in
fluentia oportere,quod recipiens vel influẽs aliter
ſe habeat nunc,quam prius:ſed anima pueri bapti-
zati,non alio modo ſe habet in inſtanti poſt baptiſ
mũ,q̃ prius:quia caret vtroque tempore vſu liberi
arbitrij.Itẽ nec Deus influẽs,aliter ſe habet.Cõclu
ditur ergo,quod pueri etiam baptizati gratiam &
virtutes non recipiunt.Ad quod reſpondetur, ꝙ li
cet agẽs principale ſit immobile agens inſtrumẽta
le,aliter ſe habet nũc,quam prius ad puerum: quia
nunc & non prius baptizatur. Ex quo etiam ſequi
tur,quod aliter ſe hẽt baptizatus:quia nunc & nõ
prius impreſſus eſt character in ipſo.Itẽ conſtat,ꝙ
ſine aliqua ſui immutabilitate,Deus ſine ſacramẽ
to poſſet gratiã cõferre,vt patet in ſanctificatis in
vtero,de renun. niſi cum pridem. in prin. curioſus
etiam videre poſſet in D.Tho.4.ſentent.diſt.4. &
in tertia parte ſum.q.68.& 69.*

Virtutes] *de theologicis nõ eſt opinio inter mo
dernos,ſed de moralibus ſic,vt infra dicã.dicuntur
autem virtutes,quaſi virum tuentes,& præſeruã
tes a vitijs.de pæn.diſt.2.illa anima,& c.ſeq.*

A Informans gratia] *hanc multi Theologi dicunt
idem eſſe in re,quod habitus charitatis,tũ quia cha
ritas & gratia habẽt eaſdem operationes:tũ quia
dicit Aug.15.de trini.cap.18.loquens de charita
te,nullum eſt iſto Dei dono excellentius.Sed omni
dono diſtincto a gratia,ipſa gratia excellẽtior eſt:
tum quia ſi ſic diſtinguerentur,poſſent a Dei virtu
te ſeparari,& ſic aliquis eſſet Deo gratus,ſed non
charus,& econuerſo.Alij vero dicũt,quod gratia
eſt habitus,qui fundatur in voluntate.*

Ad habitũ] *de ſimilibus de bapti.maiores.ver.
quamuis in prima gloſſa.*

Omnibus] *etiam ficte recipiẽtibus,quo ad cha
B racterem et gratiã gratiš datam:ſed non ad gratiã
facientem gratum,niſi cum fictio illa receſſerit. de
conſecr.diſt.4.tunc valere,& e.pen.*

Sanctorum,ac Doctorum modernorum] *De
ſanctis habemus Auguſtinum cõtra Julianũ.li. 1.
de bapti.paruulorum,Doctores habemus magiſtrũ
ſent.4.diſt.in prin.& ibi Alex.Alber.& D.Th.
apertius.Et breuiter omnes Theologi moderni in hoc
cõcordãt,quo ad virtutes theologicas,ſcilicet fidẽ,
ſpem,& charitatem; ſed de virtutibus moralibus,
vt iuſtitia,fortitudine,temperãtia, prudentia, &
alijs de quibus 28.q.1.§.ex his.bene diſcordãt mo
derni Theol.D.Thom.enim & ſui tenent ẽt mora
C les infundi,nam ut dicunt,morales acquiſitæ nõ or
dinãt ex ſe in ultimum finẽ,nec inclinant qđ homo
ſit bene mobilis a Spiritu ſancto:ergo neceſſe eſt fa
teri illas infuſas.Sed qui tenent cõtrarium, reſpon
dent ad hoc,quod morales acquiſitæ coniunctæ cha
ritati,quæ eſt forma uirtutum,utrumque ſufficien-
ter peragunt:& ſic non eſt neceſſe ponere eas infu
ſas.Inducunt etiam iſti illud Phyſ.ꝙ fruſtra fit ꝑ
plura,& c.ut dixi in principio capituli;ſed per uir
tutes morales acquiſitas poteſt homo cũ theologi-
cis finem ſuũ acquirere ſine moralibus infuſis.Pro
prium enim eſt charitatis,nos Deo vltimo fini con
iungere.Eſt enim ſecundum Auguſti.rectiſſima af
D fectio,qua nos Deo coniungit:ergo non requiritur
infuſis Theologicis,ꝙ aliæ virtutes morales infun
dantur.Itẽ ſi paruulis infunderẽtur,ergo & adul-
tis;ſed experimur,quod adultus nõ ficte baptiza-
tus,nõ plus ſe ſentit ſobrium,prudentem,tempera-
tum,vel iuſtum,quam prius:ꝙ ſi infunderẽtur,ſen
tire deberet,ex quo ętas nõ impedit,cũ virtus mo-
ralis ſit habitus inclinans per modũ naturæ : quia
ſecundũ Philoſophum.2.Ethic.Virtus eſt,quæ ha-
bentẽ perficit,& opus eius bonũ reddit:ergo cum
ſacramẽtũ baptiſmi ſit commune,omnia gratis do
nãs,videtur ꝙ nõ infundatur adultis nec paruulis.*

Eligendã] *ergo illam ſequi tenemur de hoc eod.
E tit.c.vnico.lib.6.in 6.gloſſa.*

EX CODICE IVSTINIANI TIT. DE SVMMA Trinitate & fide Catholica: & vt nemo de ea publice contendere audeat.

l.1. Impp. GRATIAN. VALENTIN. ET THEOD. AAA.

VNCTOS a populos, quos clementiæ nostræ regit imperiū, in tali volumus religione versari, quā b diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis, religio vsq; adhuc ab ipso insinuata declarat, quamque Pontificem Damasum sequi claret, & Petrū Alexandriæ Episcopo virum Apostolicæ sanctitatis: hoc est, c vt secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicāque doctrinam, Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnam deitatē sub pari maiestate, & sub pia trinitate credamus. Hanc legem d sequentes, Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos e vero dementes, vesanosque iudicantes, hæretici dogmatis infamiam sustinere diuina primum vindicta: post etiam motus animi nostri, quē ex cælesti arbitrio sumpserimus, vltione plectendos.

Dat. III. Kal. Mart. Thessalonicæ, Gratiano A. V. & Theodosio A. Conss.

COMMENT. IIII.

a CVNCTOS populos, quos clementiæ nostræ regit imperium.] *Hoc est edictū Gratiani, Valentiniani, & Theodosii ad populū vrbis Constantinopolitanæ, editū anno Domini 382. idē habetur in codice Theodosiano lib. 16. tit. 1. l. 2. & in tripar. hist. eccl. li. 9. c. 7. ex Sozomeno. Quia enim tunc potissimum variæ hæreticorū sectæ exortæ fuerant, variosque errores illius ætatis hæretici seminabant, edictum fuit vniuersis, vt rectam tenerent fidem. quæ autem ea sit, hoc loco explicant Imperatores quam breuissime. deinde in contemptores pœnam statuunt.*

b Quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis religio vsque adhuc ab ipso insinuato declarat.] *In plerisque codicibus legitur, diuum, legendum tamen est diuinū, vt in manuscriptis, & codice Theodosiano, & historia tripartita.*

Romā martyrio consecrant Petrus & Paulus.

Iam sanctum Petrū diuinitus Romanę Ecclesię præfuisse, eamque insigni vna cum Paulo consecrasse, ac minuisse martyrio, manifestum est. cap. quamuis. 21. distinct. docetq; grauiter & vere sanctus Augustinus tom. 10. de sanctis, sermone 3. in festo Apostolorum Petri & Pauli: quam Romanā Ecclesiam diuinis documētis, & institutis instructā reliquis Christus præfecit velut matrem & magistram, a qua cetera & fidei regulas, & viuēdi, ac celebrandi diuinos cultus & sacramenta, ritum accipiūt: id qđ elegāter docet Leo primus epistola 79. ad Dioscorū Alexandrinum Episcopū, cuius verba quia clarā lucē huic legi afferunt, nō duximus omittēda. habent autem ita: Cū enim beatissimus Petrus Apostolicum a Domino acceperit principatum, & Romana Ecclesia in eis permaneat institutis; nefas est credere, quod sanctus discipulus eius Marcus, qui Alexandrinam primus Ecclesiam gubernauit; alijs regulis traditionū suarū decreta formauerit, cum sine dubio de eodē fonte gratiæ vnus Spiritus fuerit, & discipuli & magistri, nec aliud ordinatius tradere potuerit, quā quod ab ordinatore suscepit. Non ergo patimur vt eum vnius nos esse corporis & fidei fateamur in aliquo discrepemus: & alia doctoris, alia discipuli instituta videātur. *hactenus ille. optime ergo Imperatores hoc loco iuxta fidem a Petro traditam, & a cæteris acceptam ab eo, & obseruatam credere iubent.*

c Hoc est vt secundum Apostolicam disciplinam, Euangelicāque doctrinam, Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnam deitatem sub pari maiestate, & sub pia Trinitate credāmus.] *Hæc verba cum Concilio Cartaginensi secundo celebrato circa tempora Siricij Papæ æra 428. mihi videntur conuenire, vbi c. 1. cautum est, vt Trinitatis in unitate essentiæ fides credenda proponatur, & prędicetur. Eum locū, quia ualde insignis est, referre placuit. habet autem ita:* Et sicut a patribus certa dispositione accepimus, ut Trinitatem, quam in nostris sensibus consecratē retinemus, Patris, & Filij, & Spiritus sancti vnitatem, quę nullam nosciitur habere notitiam, sicut didicimus, Dei populos instruamus. Ab vniuersis Episcopis dictum est: planę sic accepimus, sic tenemus, fidem Apostolicam sequentes. *hæc ibi. Eodem spectat decretum cōcilij Rotomagensis relatum a Burchardo libro secundo Decretorum, cap. 59. Eandem Trinitatis in unitate essentiæ fidem luculenter adstruit Alexāder Papa primus Epistola quadā ad omnes orthodoxos, quę incipit: Cogitantibus nobis. Habetur autem in primo concil. tomo. pag. 172. ex Suriana editione.*

d Hanc legem sequentes Christianorum catholicorum nomen iubemus amplecti]. *Optime scripsit. hoc loco Odofredus & Accursius magnū pręmium esse, ut seruus uocetur nomine Domini; a Christo enim Christiani iubemur appellari: huic autem dicto, ut fidem orthodoxam sequentes Christiani uocarentur, causam prębuit hęreticorum audacia, & dementia, qui relicto Christianorū nomine, hęresiarcharum appellationem assumebant, dicētes se Manichęos, Arrianos, & c. quamquam nō hic primum fideles sunt dicti Christiani; quoniam, ut constat ex Actibus Apostol. c. 11. circa finem,*

discipuli

Christianorũ nomen à discipulis ortum.

discipuli Domini iam Christiani dicti sunt. Scriptũ A *est enim ibi ita:* Et docuerunt turbam multam, ita vt cognominarentur primum Antiochiæ discipuli Christiani. *quod nomen cęteris fidelibus reliquerunt: vt egregie docet sanctus Augustinus in Ioan.cap.18.tract.113.in hęc verba;* Quamuis enim discipuli Christi nondũ appellarentur hoc nomine, post Ascensionem quippe eius, in Antiochia primum cœperunt appellari discipuli Christiani, iam tamen erat res ipsa illo postea vocabulo nuncupanda, iam erant discipuli, qui postea appellati sunt Christiani, & hoc commune nomen, sicut communem etiam fidem ad posteros transmiserunt. *hęc Augustinus. Idem quoque* B *dicti sunt Catholici, eo quod vniuersis Christianę legis pręceptis obedirent, ut optime scripsit diuus Pacianus Episcopus Barcinonẽsis uetustissimus Epistola quadam de nomine Catholico.*

c Reliquos vero dementes, vesanosq; iudicantes hæretici dogmatis infamiam sustinere] *Hęc est una & grauis hęreticorum pœna, qua efficiuntur infames, ex qua oriuntur multi effectus, quos si formidassent hęretici, facile in recta fide continuarentur.*

Ac infamia quidem multiplex est, una iuris, altera facti, tertia canonica, & illa quę ab excommunicatione descendit. Duabus postremis omissis, de C *primis breuiter dicendum est, quoniam ad hunc locum spectant. Facti infamiam appello eam, quę oritur ex turpi aliquo actu, & opinionem apud bonos grauat, quę contingit multis modis, ut docet Dynus in cap. infamibus. de regulis iur. lib.6. & Iason hac lege. Iuris autem infamiam appello eam, quę descendit ex legibus nominatim cauentibus, ut qui tale delictum commiserit, infamis eo ipso habeatur. Preterea illud est obseruandum, bifariam aliquos dici iure infames: uno modo ipso facto, quales sunt illi, qui per legem notantur infamia, alij demum secuta sententia, ut in furto, ui bonorum raptorum, & similibus scribunt hic Iason, & cęteri tum hic,* D *tum alibi.*

An inquisitores famæ restituere possint.

His ita positis primum hic quęritur, qua infamia notentur hęretici, ac primum quidem iure nouo certum est, hęreticos omnes cuiuscunque sectę ipso iure infames esse, authen. Gazaros. C. de hęreti. de iure autem ueteri numquid per hanc legem essent ipso iure infames heretici, ualde a nostris dubitatum est. nam cum Accursius & nonnulli alij hic animaduerterent hęreticos infamia notari, & infames a testimonio repelli. l.3.§. lege Iulia, ff. de testibus. hęreticos uero ad testificandũ admitti. l. quoniam. C. de hęretic. admiserunt hęreticos saltem ante sententiam non esse ipso iure infames. ita Bal. hic E *in 5. oppositio. num.38. Ias. in 2. lectura, nu.43. & Aleiatus uersicu. hęretici dogmatis. & Zasius in §. sic itaque discretis, Institut. de actio. Cęterũ quãuis libenter communes probatorum doctorum sententias amplecti soleamus, hoc tamen loco merito ab his dissentiendum putamus, pro certo statuẽtes, etiam per hanc legem hęreticos ipso iure infamia notatos; neque enim hic Imperatores solum declarare noluerunt hęreticos ideo infames esse censendos, quia turpe & indignum factum, aut scelus cõ-* A *mittunt; id enim omnibus catholicis iam tunc in fide instructis notum erat, cum ob id cauendos & fugiendos hęreticos ubique decreuissent; nam & sanctus Ioannes scripsit. hęreticis non esse dicendum, aue, & diuinus Paulus monuit eos esse deuitandos; sed plane hoc statuere uoluerunt, ut ipso iure fierent infames.*

Ad hęc, si Imperatores solum statuissent hęreticos infamia facti notari, legem sane condidissent de re certa & manifesta, cum utique notum sit, hęreticos turpe factum committere, eorumque opinionem ob id scelus, apud bonos ualdo diminui & gra- B *uari: leges autem de casibus dubijs esse debent. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edicto. vbi communiter Doctores & Panormitanus i c. cũ in iure peritus. de electio. & Bartolus quidem hic in nona oppositione aperte sequitur hanc sententiam dum ait;* Nã si bene inspicitur, primo dat eis pœnam ipso iure, & vocantur infames, &c. *neque huic sententię aduersatur d. l. quoniam. C. de hęre. nam ibi casus est singularis, ne copia probationũ deficiat, qui ius cõmune non infringit.*

Hæretici ante sentẽtiam infames.

Ex his poterit declarari quęstio illa, An hęretici notentur infamia ipso facto, an ita demum si sẽ-tentia pronuntiata fuerit super crimine; & plane C *qui contendunt hęreticos iure ueteri non fieri ipso iure infames, post sententiam latam infamia tantũ notari autumant, inter quos est hic Alciatus, quem sequitur Iacobus Spigellus in Lexico uersic. hęretici omnes. & alij siqui sunt, qui paucissimi sunt, sed uerior est sententia Alfonsi de Castro lib.2.c.9. de iusta hęreticorum punitione, asserentis ante sententiam infames esse; quod ex superioribus apertissime infertur, atque hanc etiam sententiam tuetur Paulus Castrensis hic. n.18. idem uidetur asserere Bar. in 9. oppositione. nume.11. & 12. nam si hęreticorum complices renuentes intra annum satisfacere, ut hęretici puniuntur, & ipso iure fiunt infames. c.* D *excommunicamus.1, §. credentes. multo magis id hęreticis eueniet; quia propter quod unumquodque est tale, & illud magis, Aristoteles lib. 1. de demonstratione. authen. multo magis. de sacros. eccles.*

Qua infamia notentur.

Hęc autem infamia multos operatur effectus, et incommoda ingentia parit, quę nos copiose lib.8. de pœnis hęreticorum, sumus persecuti. inter quę illud est potissimum, quod etiam in filios redũdat: propterea enim ab omnibus beneficijs & officijs publicis repelluntur. ca. statutum. de haret. lib.6. quod in 3. par. apud Eymericum copiose diximus.

Præterea illud est hic inquirendum, An inqui- E *sitores hareticæ prauitatis possint hæreticis hanc infamiam, de qua diximus, remittere, aut eos honori restituere: & quamuis late pateat inquisitorum potestas, non tamen possunt hanc infamiam tollere; quia cum inquisitor sit iudex delegatus. cap. per hoc. de hæreticis, libro 6. non potest fines mandati transgredi. cap. penul. de off. delegati. c. cum dilecta. de rescript. l. diligenter. ff. mandati. hoc autem nusquam est sibi permissum, & propterea facere non poterit, ita Zanchinus & vere, tractatu de hæreti.*

cap.

cap.38. vbi Campegius. Paulus Ghirlandus tract. de relaxati. carceratorum. tit. de beneficio & indulgétia principis, & alij quos in re manifesta omitto: & quod de Inquisitore dixi, idem est de Episcopo intelligendum: nam neque is potest hæreticos famæ restituere, vt optime citato loco probat Zanchius: restituet autem summus Romanus Pontifex: nam nunquid etiam collegium Cardinalium possit, non est huius loci inquirere, nec nostræ breuitatis.

Hæretici quãdo cœperint iure infamia notari.

Postremo obseruãdum est, non esse hic primũ hæreticos infamia notatos, nam iure canonũ multo antea Stephano Papa eius nominis primus, anno videlicet Domini 261. infames esse sancivit Epistola quadam ad Hilarium episcopum, quam refert Gratianus in c. infames. 6. q. 1.

Infames, *inquit*, esse eas personas dicimus, quę pro aliqua culpa notantur infamia: idest, omnes qui Christianæ legis normam abijciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt, &c.

l.2. IIDEM A A. EVTROPIO Præfecto Prætorio.

VLLVS [a] hæreticis. & infra. Vnius & summi Dei nomen vbique celebretur. Nicænę [b] fidei dudum a maioribus traditę, & diuinæ religionis testimonio atque assertione firmatę obseruantia semper mensura teneat. Is autem [c] Nicenæ assertor fidei, & catholicæ religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum & Christum filium Dei vno nomine cófitetur: Deum de Deo, lumẽ de lumine: qui Spiritum [d] sanctum (quem ex summo rerum parente & speramus & accipimus) negando non uiolat: apud quem intemeratæ fidei sensus viget, & incorruptæ trinitatis indiuisa substantia, quæ græco verbo, ὁμουσία recte credentibus dicitur. Hæc profecto nobis magis probanda: hæc veneranda sunt.

Dat. IIII. Id. Ianuarij. C. P. FL. Euchario et FL. Syagrio CC. Conss.

COMMENT. V.

[a] NVLLVS hæreticus]*Lata est hac lex ab eisdem Imperatoribus a quibus & superior. anno Domini 383. ex ea id solum fragmentum desumpsit Eymericus, quod instituto suo conueniebat, quod est, cõstabilire fidem: & ideo initiũ & finẽ sustulit. Synodum Nicanam obseruandã iubet, & qua in ea sunt sancita diminutus.*

Synodus Nicæna quando celebrata.

[b] Nicænæ fidei dudum a maioribus traditæ] *Hac fuit synodus illa celebris tempore Constantini & Syluestri Papæ celebrata interuẽtu 318. Episcoporum, æra 363. Sunt qui scribant Nicenam synodum initium habuisse anno Domini 326. finẽ vero 329. in hac dãnatus est Arrius, eiusq; omnia dog-*A *mata & sectatores, stabilitusque articulus de Christo vero filio Dei, Patri ęquali & consubstantiali quę breuissime hic indicãtur. Acta est hęc synodus tribus annis, & paulo vltra Nicęę. ea est ciuitas Asię, Bithynię Metropolis. Confirmata fuit hęc synodus insigni miraculo, de quo Nicephorus li. 8. c. 23. nam cum ex vniuersis patribus duo decessissent priusquam professionis fidei scripto subscriptionem suam apposuissent, reliqui patres gesta concilij eius in manibus gerentes, ad sepulturam eorum accesserunt, deprecantes, vt postquam clare intuebantur in cœli, quod in synodo cum cęteris decreuerant, dignarentur libello subscribere, qui acta continebat, quem super sepulchro relinquentes, abierunt, totãq;* B *noctem duxerunt insomnem: postridie ad locũ cum redeuntes, & libellum explicantes illorum duorũ episcoporum subscriptiones agnouerunt in hęc verbo:* Chrysanctus & Musonius, qui cum patribus omnibus in Sãcta prima œcumenica Nicęna Synodo consensimus, quamuis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscri- C psimus. *hęc ibi.*

[c] Is autem Nicænæ assertor fidei, & catholicæ religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum, & Christum filium Dei vno nomine confitetur deum de deo, lumen de lumine.] *Extat epistola synodalis de gestis in Nicena synodo ad Alexandrinos, & alios conscripta, de qua Nicephorus libro 8. cap. 24. vbi hoc definiuisse contra Arrium, quod hoc loco commemoratur, luculenter explicat in hęc verba:* itaque scitote primo omnium inquisitum esse in impietatem & præuaricationem Arrij, sectatorumque eius: & in præsentia dei amantissimi Imperatoris D Constantini consentientibus omnium sententijs placitum, vt anathemate impia eius opinio voces atque verba blaspema condemnarentur, quibus ille filium dei blasphemans vsus est, ex non existentibus illum esse dicens, & fuisse aliquando cum non fuerit, & arbitrij libertate vitii virtutisq; capacem esse filium dei, creaturam eũdem & facturam nominans. Quæ omnia sancta synodus anathemati subiecit, ne audire quidem impiam opinionem, mentis uecordiam, blasphemaque eius verba sustinen. *hęc ibi, quę hunc locum valde illustrant.*

[d] Qui Spiritum sanctum (quem ex summo E rerũ parente & speramus & accipimus) negando non uiolat.] *Accursius & Salycetus hanc legem a quodam Gręco scriptam fuisse, qui neget Spiritum sanctum a Filio quoq; procedere, inaniter cõminiscuntur, cum nihil possit elegantius excogitari. Alciatus vero, agnoscẽs difficultatem hic, docet subaudiendum:* & filio. *In Codice Theodosiano ita legitur:* qui id, quod ex summo rerum parente speramus, accipimus. *Antonius Contius hunc locum ita putabat emendandũ;* à qui id quod ex summo rerum parente speramus, accipimus. *qua, inquit, lectione admissa, subauditione Alciati opus non erit.*

Locus de processione Spiritus sancti declaratus.

Melius tamen erit nullis additis aut subauditis, quod nobis in legibus facere non licet, ad Theolo-

gię

giæ secreta recurrere, vt me monuit frater Paulus Constabilis sacri palatij Magister, qui fuit deinde totius ordinis Fratrum prædicatorum Magister Generalis, ut dicamus, retenta communi lectione, verbũ, illud, summo rerum parẽte, *hoc loco stare seu accipi posse essentialiter & personaliter iuxta vera dogmata Theologorum, cum enim hic (vt verba ipsa indicant) non sit sermo de æterna Spiritus sancti processione a Patre & a filio, sed de communicatione gratiæ vel donorũ ipsius. secundum quam ipse seipsum dat. vt ait Magister sententiarũ lib. 1. dist. 30. & à Patre simul & a Filio datur, apte per summũ rerum parentem, & totam sanctissimam Trinitatẽ intelligere possumus, a qua gloriam in futuro speramus, & gratiã accipimus in præsenti. possumus quoque per summum parentem, Deum Patrem intelligere, a quo Spiritus sanctus datur et mittitur, nec propterea uideri debet Filius exclusus, quoniam nominatus non est; nam vt recte ait sanctus Thomas pa. 1. q. 36. art. 2. ad primum argumentum, regulariter in sacra scriptura, aut vbi de diuinis personis agitur. id quod de Patre dicitur, de Filio ẽt intelligere oportet. etiãsi inquit sanctus Thomas, dictio exclusiua addatur, nisi, solum in illis in quib. Pater & Filius secundum oppositas relationes distinguuntur. cum enim Dominus Matth. c. 11. dicit:* Nemo nouit Filium nisi Pater, *non excluditur, quin Filius seipsũ cognoscat. ergo cum hic aut alibi dicitur, quod Spiritus sanctus a summo rerum parente spiratur & accipitur, etiam si adderetur, a solo rerum parente seu Patre, non ob id Filius excluderetur: quia quantum ad hoc. quod est dare Spiritum sanctum, non opponũtur, Pater, & Filius. sed solum quantum ad hoc q̃d hic est pater, & ille Filius. His penitus consentit sanctus Hieronymus in confessione fidei, quam affert Eymericus paulo post, hac par. 1. dicens:* Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius superiusue dici possit: sed tota deitas sui pfectione ęqualis est, vt exceptis uocabulis, quæ proprietatem personarum indicant, quidquid de vna persona dicitur, de tribus dignissime possit intelligi. *Hactenus Hieronymus.*

l. 4. IMPERATOR MARtianus A.

Palladio Præfecto Præt.

EMO [a] clericus uel militaris, uel alterius cuiuslibet conditionis, de fide [b] Christiana publice turbis coadunatis & audientibus tractare conetur in posterũ, ex hoc tumultus & perfidiæ occasionem requirens. Nam [c] & iniuriam facit iudicio reuerendissimæ synodi, si quis semel iudicata ac recte disposita, reuoluere & publice disputare contenderit. cum ea, quæ nũc de Christiana fide a sacerdotibus, qui [d] Chalcedone conuenerũt, per nostra pręcepta statuta sunt, iuxta Apostolicas expositiones & instituta sanctorũ Patrum trecentorum decem & octo in Nicęa, &

A centum quinquaginta in hac regiã vrbe definitã esse noscantur. Nam in contemptores huius legis pœna non deerit, quia non solum contra fidem vere expositam ueniunt, sed etiam Iudæis & Paganis ex huiusmodi certamine profanant ueneranda mysteria. Igitur [e] si clericus erit, qui publice tractare de religione ausus fuerit, a cõsortio clericorum remouebitur: si vero militia præditus sit, cingulo spoliabitur. cęteri autem huius criminis rei, si quidem liberi sint, de hac sacratissima urbe expellentur, pro vigore iudiciario etiam competentibus supplicijs subiugandi: si vero serui, seuerissimis animaduersionibus plectentur.

B *Dat. VIII. Id. Febr. Constantinop. Patricio Consu.*

COMMENT. VI.

NEMO clericus.] *Hoc est edictũ Martiani Imperatoris in cõfirmatione Cõc. Chalcedonẽsis, quo cauet, vt nemini liceat de fide habere coram populo disputationes, aut semel iam definita in dubium reuocare. Extat hoc edictum in Concilio Chalcedonẽsi actione 3. cum præfatione & epilogo, quæ hic abscissa sunt, ibi autem ita habetur:* Edictum siue leges sanctę Memoriæ Valentiniani & Marciani Imperatorum, quas quidem leges beatissimus Papa Leo in suis confirmauit epistolis, quibus interdicuntur prohibẽturque disputationes de fide coràm uulgò, & confirmantur Chalcedonen. Concilij decreta, atque statuta.

C *Cæterum obseruandum est, nõ absolute prohiberi disputationem de fide catholica, sed cum ex ea disputatione quæritur occasio tumultus & perfidiæ, & iam definita in dubium reuocantur.*

Hanc legem eo consilio huic operi inseruit Eymericus, vt doceremur has ueritates, videlicet nec publice occasione tumultus excitandi de fide differendum esse, nec semel per Ecclesiam rite definita & stabilita, in dubium esse reuocanda, quæ nos suis locis interpretabimur.

D a Nemo clericus.] *Sed de clericis dubium videbatur, hoc est, de personis religiosis, presbyteris seu sacerdotibus, quibus solis prædicare & de fide tractare iura concedunt, cap. Adijcimus. 16. quæst. 1. cap. Diaconus. 93. distinc. vbi Turrecremata, idem Turrecremata in c. placuit 16. q. 1. vt multis docuimus. par. 2. super c. cum ex iniuncto, de hæret. et propterea non debuerant prohiberi, quo minus de fide disceptarent. sed non inhibetur eis, ut dixi, simpliciter & absolute, sed cum ex hoc perfidiæ occasionem quærunt.* Quibus & quando prohibitum, ne de fide Catholica disputent.

E b De fide Christiana publice turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur in posterum ex hoc tumultus & perfidiæ occasionem requirens.] *Hinc colligimus manifeste non prohiberi simpliciter omnem de fide disputationem, sed eam solam, quę suscipitur causa seminandorum errorum: alias enim cum hæreticis disputare, ut gloria Dei manifesta fiat, & veritas Catholica defendatur, licitum est; immo & quandoque necessariũ*

id

id quod respiciens Paulus diuinitus ad Titum scribens cap. 1. ait, oportere vt episcopus doctus sit, vt exhortari sciat in sacra doctrina, & eos qui contra dicunt arguere, de quo articulo agit plenissime Eymericus paulo post, q. 10. & nos ibidem late in commentarijs eiusdem questionis. interim videndus Conradus Brunus lib. 5. de haeret. cap. 4. & lib. 6. cap. 8.

Cur semel definita legitimè in dubium reuocari non debeant.

c Nam et ininriam facit indicin Reuerendissimæ synodi, siquis semel indicata ac recte disposita reuoluere & publice disputare cõtenderit.] *Ratio cur iniuria fiat, manifesta est: quis enim concedat plus esse tribuendum singulorum opinionibus de fide arbitratu suo disputantium, quam definitis in synodis legitime congregatis, in quibus nutu Spiritus sancti Patrum corda reguntur? Iam multis rationibus optime statutum est, ne semel definita in dubium reuocentur: nam si quæ semel sunt salubriter constituta & decreta, in dubium verterentur, nullũ profecto stabile Ecclesiæ iudicium aut statutum contra quoslibet errores permaneret. Rursus eisdem semper furoribus omnis statuta semel veritas, & integra Ecclesię definitio turbaretur. ita Gelasius Papa I. ad episcopos Dardaniæ epistola quadã incipiente:* Valde miratis summus. *dicens:* Quę maiores nostri diuina inspiratione cernentes, necessarie præcanerunt, ut quod cótra vnãquãque hæresim coacta semel synodus pro fide, cõione & veritate catholica atq; Apostolica promulgasset, non sinerent posthæc nouis retractationibus mutilari, ne prauis occasio præberetur, quę medicinaliter fuerãt statuta, pulsandi: sed auctore cuiuslibet insaniæ ac pariter errore damnato, sufficere iudicarũt, ut quisquis aliquando huius erroris cõmicator existeret, principali sententia dãnationis eius esset obstrictus, q̃uo manifeste quilibet vel professione sua, vel communione posset agnosci. *Hæc ibi. quem locum, quia valde erat insignis, et huic loco omnino cõgruẽs, nõ duximus omittendũ: qui refertur a Gratiano. 24. q. 1. c. maiores.*

Synodus Chalcedonẽsis quando celebrata.

d Qui Chalcedone conuenerunt.] *Chalcedonensem synodum intelligit longe celeberrimam, habitã Chalcedone (ea est ciuitas Phrygiæ in Ponti Euxini ora) interuentu sexcentorum triginta episcoporũ contra oẽs hæreses, maxime uero contra Eutychem & Dioscorum, qui unũ dominũ nostrũ Iesum Christum, ex diuinitate atq; humanitate constantem, et in his duabus naturis adorandum, ad vnam audacter & stulte naturam redigebant, & cõfundebãt. Fuit autem celebrata æra 488. hoc est anno Domini 450. seu ut alij scribunt 451. Valẽtiniano VII. & Auieno viris clarissimis consulibus, de hac celebre extat Gregorij testimoniũ in c. sicut. 15. dist.*

Pœna disputanciũ de fide ob malum finem.

e Igitur si clericus erit.] *Nunc pœnas statuit cõtra eos, qui de fide publice disputant in malum finẽ, idque seruata personarũ qualitate: hodie tamen non habet locum pęna huius legis, neque hi personarum gradus, ut hic præscribitur, obseruari debent: nam qui publice nũc falsa dogmata prædicaret, populoq; nouas suggereret opiniones, nec vera fidei documẽta reciperet, sed perfidię, hoc est, hæresis disseminandæ (vt dicitur) quæreret occasionem, ab Inquisitoribus hęreticę prauitatis iudicaretur: & tales hæresiarchę seu dogmatistę videntur sine ulla penitus misericordia curię sęculari tradendi, vltimo supplicio feriendi, vt docet Repertorium Inquisitorum, ver. docere. & ver. hæresiarcha. Albertinus tract. de agnos. assertio. quęst. 30. nu. 60. Simancas in catho. instit. tit. 47. num. 60. idem in Enchyridio violatæ religio. tit. 59. Ioannes Rojas trac. de hæret. par. 2. assertio. 42. & alij quidam. Quid tamen de hoc sentiam, dixi breuiter par. 2. in commentario super concilio Tarraconen. §. Rursus illud. Et plenius eadem parte super q. 39.*

EDICTVM IVSTINIANI
DE FIDE

Victor Iustinianus, pius, fęlix, inclytus, triumphator semper Augustus. Ioanni sanctissimo Archiepiscopo almæ urbis Romę & Patriarchę.

REDDENTES a honorem Apostolicæ Sedis, & infra. Manifestum igitur facimus vestrę sanctitati, quod pauci quidam infideles, & alieni sanctæ Dei catholicę atque Apostolicæ Ecclesiæ, contradicere Iudaice atque apostatice ausi sunt aduersus ea, quę ab omnibus sacerdotibus secundum uestram doctrinam recte tenentur, & glorificantur, atque prædicantur; denegantes Dominum nostrum Iesum Christũ vnigenitum filium Dei, Deum & Dominum nostrum incarnatum de sancto Spiritu, & ex sancta atque gloriosissima semper Virgine Dei genetrice Maria hominem factum, atque Crucifixum, vnum esse sanctę & consubstantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandum Patri & Spiritui sancto, consubstantialem Patri secundũ diuinitatem, et consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem passibilem carne, eundemque ipsum impassibilem deitate. Recusantes enim Dominum nostrum Iesum Christum vnigenitum filium Dei, & Dominum nostrum fateri unum esse sanctæ & consubstantialis Trinitatis, videntur Nestorii malam sequi doctrinam, secundum gratiam dicentis unum filium Dei, & alium dicentis Dei verbum, & alium Christum. Omnes uero sacerdotes sanctæ catholicæ atque Apostolicæ Ecclesiæ, & reuerendissimi Archimandritæ sanctorũ monasteriorum, sequentes sanctitatem vestram & custodientes statum & unitatem sanctarum Dei Ecclesiarum, quam habent ab Apostolica vestrę sanctitatis Sede, nihil penitus immutantes de ecclesiastico statu, qui hactenus obtinuit, atque obtinet, uno consensu confitentur, & glorificant, prædicantes Dominum nostrum Iesum Christum vnigenitum filium, & verbum Dei, & Dominum nostrum ante sæcula, & sine tempore de Patre natum in vltimis diebus descendisse de cælis, & incarnatum de Spiritu sancto, & ex sancta atque gloriosa virgine & Dei genitrice Maria natum, & hominem factum, & crucifixum, vnum esse sanctæ & consubstantialis Trinitatis, & coadorandum & conglorificandũ

Patri & sancto Spiritui. Nec enim alium Deum verbum, & alium Christum cognoscimus, sed vnum atque eundem ipsum consubstantialem patri secundum diuinitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem, passibilem carne, eundem ipsum impassibilem deitate. Vt enim est in diuinitate perfectus, ita idem ipse & in humanitate perfectus est, In vna enim substantia deitatem suscipimus & confitemur, quod dicunt Graeci, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ὁμολογοῦμεν. Idest, eam quae secundum personam est vnitatem. Et quoniam vnigenitus filius & verbum Dei ante saecula, & sine tempore de patre natus, idem ipse & in vltimis diebus descendens de caelis, incarnatus de Spiritu sancto, & ex sancta atque gloriosa semper Virgine & Dei genitrice Maria, homo factus, Dominus noster Iesus Christus, proprie & vere Deus est: ideo & sanctam atque gloriosam Virginem Mariam proprie & vere Dei matrē esse dicimus: non quia Deus verbum, principium ex ipsa sumpserit, sed quia in vltimis diebus descendit de caelis, & ex ipsa incarnatus, & homo factus & natus est: quem confitemur & credimus (sicut dictum est) consubstantialem esse patri secūdum deitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem: eiusdem miracula & passiones, quas sponte in carne sustinuit, agnoscentes. Suscipimus [b] autem sancta quatuor concilia, idest trecentorum decem & octo sanctorum patrum qui in Nicaena vrbe congregati sunt; & centum quinquaginta sanctorum patrum, qui in hac regia urbe conuenerunt: & sanctorum patrum, qui in Epheso primo congregati sunt: & sanctorum patrum, qui in Chalcedone conuenerunt, sicut uestra Apostolica sedes docet atque praedicat. Omnes ergo Sacerdotes sequentes doctrinā Apostolicae sedis vestrę, ita credunt, & confitentur, & praedicant. Vnde properauimus hoc ad notitiam deferre vestrae sanctitatis per Hypatium & Demetrium beatissimos episcopos, ut nec uestram sanctitatem lateat, quę a quibusdam paucis monachis male & Iudaicè secundum Nestorij perfidiam denegata sunt.

ITEM SVBSCRIPTIO TALIS FVIT.

Deitas te conseruet per multos annos sanctissime ac religiosissime Pater.

COMMENT. VII.

a REDDENTES honorem Apostolicę Sedi. & infra. *]Sustulit Eymericus simili ter ab hoc edicto initium & finem, ut ea tantū col locaret, quę suo instituto apta erant, quod est (vt saepe dixi) cumulare multos fidei articulos & catholicas veritates. hoc autem fragmento tria potissimum docentur.*

Christus uerus Deus Maria uere mater eius. *Primum, Christum vnam esse de tribus sanctę Trinitatis personam subsistentem, quam Grçci hypostasim appellant. Alterum, Christum in carne passionem vere pertulisse, impassibili deitate semper existente. Tertium & postremum, sanctissimam Mariam Virginem proprie & veraciter appellandam esse matrem Domini nostri Iesu Christi, & θεοτόκον, hac voluisse Imperatorem profiteri. series ipsa edicti indicat. idem quoque docet & ipse Ioannes Papa in alia de ea re epistola scripta ad Senatores vrbis Romae, & de duabus naturis aduersus Eutychianistas, in qua luculentis scripturae testimoniis, & sanctorum patrum assertionibus tres istas veritates ostendit, easq; in epistola Iustiniani contineri ait his verbis:* Iustinianus si quidem Imperator filius noster, vt ex eius epistolae tenore cognouistis, de his trib. quaestionibus orta certamina fuisse signauit, vtrum unus ex Trinitate Christus & Deus noster dici possit; hoc est, una de tribus personis sanctę Trinitatis sancta persona; An Deus Christus carne pertulerit impassibili deitate. An proprie & ueraciter mater Domini Dei nostri Christi Maria semper uirgo debeat appellari. *Hactenus ibi. Extat illa epistola in quinto volumine Bibliothecę patrum, cui Hęresologiae nomen est impositum.*

a Suscipimus autem sancta quatuor concilia. *Idem in c. sicut, dist. 15. ubi egregium extat de auctoritate horum conciliorum testimonium desumptum ex Beato Gregorio lib. 1. epistola 24. refert Iuo Carnotensis par. 4. c. 117. de quib. videto Photium Patriarcham Constantinopolitanum in epistola ad Michaelem Bulgarię Principem, de septem concilijs oecumenicis.*

EX EXTRAVAGANTIBVS
Comm. ti. de maior. & obedien.

BONIFACIVS VIII.

Omnes Christi fideles de necessitate salutis, subsunt Romano Pontifici, qui vtrunque gladium habet, & omnes iudicat à nemine autem iudicatur.

NAM [a] sanctam Ecclesiam catholicam, & ipsam Apostolicam, vrgente fide credere cogimur & tenere. Nosque hanc firmiter credimus, & simpliciter confitemur, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum, sponso in Canticis proclamante, Vna est columba mea, perfecta mea: Vna est matri suę, electa genitrici suae, quae unum corpus mysticū repraesentat: cuius caput Christus: Christi uero Deus. In qua vnus dominus, vna fides, vnū baptisma. Vna nempe fuit diluuij tempore arca Noe vnā Ecclesiā praefigurans, quae in vno cubito cō summata, vnum (videlicet Noe) gubernatorem habuit & rectorem, extra quam omnia subsistētia super terram legimus fuisse deleta. Hanc autem veneramur & vnicam, dicente Domino in propheta, Erue a framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam. pro anima enim idest pro sei pso capite simul orauit & corpore, quod corpus vnicam, scilicet Ecclesiam nominauit, propter sponsi fidei sacramentorum, & charitatis Ecclesiae vnitatē. Haec est tunica illa

Cant. 6.

Psal. 21.

Ioan. 19. la Dominica inconsutilis, quæ scissa non fuit, sed sorte prouenit.

Igitur Ecclesiæ vnius & vnicæ vnum corpus, vnum caput, non duo capita, quasi monstrum, Christus videlicet, & Christi Vicarius Petrus, Petriq; successor, Dicente Domino ipsi Petro, (Ioan. 21.) Pasce oues meas, meas inquit, & generaliter, nõ singulariter has vel illas, per quod commisisse sibi intelligitur uniuersas. Siue ergo græci siue alij, se dicant Petro, eiusque successoribus non esse commissos. fateantur necesse, se de ouibus Christi non esse: dicente Domino in Ioanne, Vnũ ouile, & unicum esse pastorẽ. In hac b eiusque potestate, duos esse gladios, spiritualem uidelicet & temporalem, Euãgelicis dictis instruimur. Nam dicentibus Apostolis, (Luc. 22.) Ecce gladii duo hic, in Ecclesia scilicet, cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus nimis esse: sed satis. Certe qui in potestate Petri, temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini proferentis: (Matth. 26) Conuerte gladium tuum in uaginam. Vterque ergo est in potestate Ecclesię, spiritualis scilicet gladius, & materialis. Sed is quidem pro Ecclesia, ille uero ab Ecclesia exercendus. Ille sacerdotis, is manu regum & militum, sed ad nutum & patientiam sacerdotis. Oportet autem gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatẽ spirituali subijci potestati. (Rom. 13.) Nam cum dicat Apostolus: Non est potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt; non autem ordinata essent, nisi gladius esset sub gladio, & tamquam inferior reduceretur per alium in suprema. (De diui. nomi.) Nam secundum beatum Dionysium, lex diuinitatis, est infima per media in suprema reduci. Non ergo secundum ordinem uniuersi, omnia æque ac immediate, sed infima per media, & inferiora per superiora ad ordinem reducuntur. Spiritualem autem & dignitate & nobilitate terrenam quamlibet pręcellere potestatem, oportet tanto clarius nos fateri, quanto spiritualia temporalia antecellunt. Quod etiam ex decimarum datione, & benedictione, & sanctificatione, ex ipsius potestatis acceptione, ex ipsarum rerum gubernatione, claris oculis intuemur. Nam, ueritate testante spiritualis potestas, terrenam potestatem instituere habet, & iudicare, si bona non fuerit: sic de Ecclesia, & Ecclesiastica potestate verificatur uaticinium Hieremiæ: (Hier. 1.) Ecce constitui te hodie super gentes & regna: & cætera quæ sequuntur. Ergo si deuiat terrena potestas, iudicabitur a potestate spirituali: sed si deuiat spiritualis minor, a suo superiore; si uero suprema, à solo Deo non ab homine poterit iudicari: testante Apostolo: (1. Cor. 2.) Spiritualis homo iudicat omnia, ipse autem a nemine iudicatur. Est autem hæc auctoritas (etsi data sit homini, & exerceatur per hominem) non humana, sed potius diuina ore diuino Petro data, sibique suisque successoribus in ipso, quem confessus fuit petra firmata, dicente Domino ipsi Petro, (Matth. 16.) Quodcunque ligaueris, &c. Quicunque igitur huic potestati, a Deo sit ordinatæ, resistit, Dei ordinationi resistit, nisi

A duo (sicut Manicheus) fingat esse principia, qd falsum & hæreticum iudicamus: quia testante Moise, Non in principijs, sed in principio cælũ (Gen. 1.) Deus creauit & terram: Porro subesse Romano Pontifici omni † humanæ creaturæ declaramus (†al. omnem humanã creaturam.) dicimus, definimus, et pronunciamus omnino esse de necessitate salutis.

Dat. Later. Pont. nostri anno VIII.

COMMENT. TIII.

B VNAM a sanctam.] *Bonifacius octauus postremo sui Pontificatus tempore nempe anno Domini 1302. Romę hanc edidit decretalem, qua potissimum docet tres Catholicas veritates.*

Prima est, Vnam esse Ecclesiam Catholicam, & ipsam Apostolicam, & vnum eius gubernatorem videlicet Romanum Pontificem, cui omnes subesse oportet. (Vna Ecclesia & unus Papa, cui omnes sunt subiecti.)

Altera est, Romanum Pontificem Vtrumque habere gladium, videlicet spiritualem, & temporalem.

Postrema est, A Pontifice summo omnes iudicari, ipsum vero a nemine. Eas nos more nostro breuiter illustrabimus.

C *Primus articulus de fide est, quem iam olim multi Romani Pontifices docuerunt, in primis vero Anacletus: qui a sancto petro Apostolorum principe fuit presbiter ordinatus, floruitque anno Domini 101. epistola quadam omnibus Episcopis missa incipiente.* Benedictus deus. *c.3. in hæc verba:* Nam inter beatos Apostolos quędam fuit discretio, ꝙ licet omnes essent Apostoli, Petro tamen a domino est concessum, & ipsi inter se idipsum uoluerunt, vt reliquis omnibus pręesset Apostolis, & Cephas, idest, caput & principium teneret Apostolatus: qui & eãdem formam suis

D successoribus, & reliqui Apostoli episcopis tenendam tradiderunt. *& paucis interpositis.* Hæc uero Apostolica sedes cardo & caput omnium ecclesiarum, a Domino, & non ab alio est cõstituta; & sicut cardine ostium regitur, sic huius sanctæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ Domino disponente reguntur. *Hactenus ibi. & habetur in cap. sacrosancta. 22. dist in ct. idem decreuit Zepherinus, & habetur in cap. ad Romanum. 2. q. 6. & Fabianus & Gelasius eius nominis primus*

E *epistola quadam 1. capite 11. & Leo Papa nonus in epistola aduersus pręsumptiones Michaelis & Acridani Episcoporum, cap. 12. & 13. & alij multi tum Romani Pontifices, tum sancti Patres, quos omitto consulto in re manifesta, cũ catholicis nunc potissimum scribam, qui Pontificum Romanorũ & sanctorum Patrum definitiones & dicta recipiunt.*

b In hac eiusque potestate duos esse gladios.] *Hic ostendit secundam assertionem, de duplici Pontificis gladio, quam & longo ante Bonifacium tempore, & etiam postea alij Romani Pontifices tradiderunt. Innocentius III. in cap. venerabilem. de electio. & Innocentius IIII. in ca. ad Apostolicæ* (Papa utrũq; gladium habet spiritualem & temporalem.)

de sententia & re iud.lib.6. & Clemens V. in concilio Vienensi, & habetur in Clemen. Romani. de iureiuran. ex quibus colliges impios esse, & Ecclesiæ inimicos, qui hæc vel non recipiunt, vel de his male sentire uidetur, inter quos est Franciscus Duarenus lib. 1.c.4. de sacris Ecclesiæ ministerijs. non est itaque fas dicere Romanum Pontificem non habere vtrumque gladium, siue vtramque iurisdictionem videlicet spiritualem & temporalem.

Ceterum cũ hic articulus de duplici Romani Põtificis iurisdictione sit late patens: nec nostræ breuitatis institutum eum hoc loco fusius explicari permittat, satis videbimur fecisse, si auctores & loca indicauerimus, vnde eius notitia haberi possit. de eo ergo late tractant Doctores Canonistæ cum glossa in cap. nouit, extra de iudic. glossa, in c. causam quæ qui filij sint legit. glossa super extrauagan. Vnam sanctam. de maio. & obedien. de qua nunc agimus. glossa & ibidem Doctores in cap. licet. extra de foro compet. gl. 1. in cap. Vergentis, de heret. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiast. q.46. ar.2. Aluarus Pelagius lib. 1.c.13. de planctu Ecclesiæ. copiose Turrecremata in summa de ecclesia lib.2. cap.113. 114. & 115. idem apud Gratianum in cap. cum ad verum. 96. dist. Iacobatius tract. de Concilio. lib. 10. art.7. Caietanus in 2. parte Apologiæ de potestate Papæ, cap.13. ad.8. arg. Sotus lib.4. senten. distin.25. q.2. ar. 1. & lib.4. de iustitia & iure q. 4. art. 1. Ferdinandus Vasquius lib. 1. controuersiarum illustrium, cap. 20. & 21. Simancas de catholicis insti. tit.45. de Papa. Albertus Pighius Campensis lib.5. c.16. Hierarchiæ ecclesiasticæ. Restaurus Castaldus tract. de Imperatore, in diuersis locis, Ioannes a Capistrano trac. de Papæ & concilij auctoritate, par.2. partis secundæ principalis. Blasius Nauarrus libro 1. de sacro ecclesiæ principatu, cap.7. & 8. Cassaneus in catalogo gloriæ mundi. par.4. consideratione 7. & alij quos longum esset recensere.

Admonebo tamen hic, non esse facile omnium auctorum præcitatorum, aut aliorum de hac re dissentientum, recipiendam sententiam, (neque enim eo animo eos retuli vt approbarem) sed iudicio opus esse.

c Nam veritate testante, spiritualis potestas terrenam potestatem instituere habet & iudicare, si bona non fuerit.] Hæc est postrema assertio ueluti superioris declaratoria, nempe, Romanum Pontificem, iurisdictionem temporalem tunc exercere in principes sæculares, cum illi potestate sibi data abutuntur, inde subdit, at non è conuerso illi Romanum Pontificem iudicabunt. Pontifex enim Romanus omnes iudicat, ipse autem a nemine iudicatur, quod vno assensu docuerunt primi illi Romani Pontifices, vt Siluester, & habetur in ca. nemo 9.q.3. ibi: Nemo iudicabit primam sedem iustitiam temperare desiderantem: neque enim ab Augusto, neque ab omni clero, neque a regibus, neque a populo iudex iudicabitur. Idem Gelasius Papa, & habetur in c. cuncta per mundum. 9.q.3. ibi. Neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Idem Symmachus Papa, & habetur ibidem in cap. qui aliorum & Vigilius Papa, & Nicolaus, & habetur in cap. nemini. 17. quæst.4. item alij, quos longum esset recensere. Nostri tamen vnum casum excipiunt, cum videlicet Romanus Pontifex incidit in heresim. cap. si Papa. 40. dist. at non desunt qui verisimiliter asserant Papam rite & canonice electum hereticum esse non posse, de quo quid sentiam, explicabo infra part. 3. super quæst.25.

Pontificem Romanũ nemo iudicat.

DE BAPT. ET EIVS EFFECTV
de uolumine maiori decretalium.

ALEXANDER III.

B

Licet puer sit ter mersus in aqua in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti; si non sit dictum; ego te baptizo in nomine patris, &c. non est baptizatus. Cap. I.

C SI QVIS [a] puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, amen: & non dixerit, ego baptizo te in nomine Patris, & Filij et Spiritus sancti, amẽ: non est puer baptizatus.

COMMENT. XI.

a SI QVIS puerum ter in aqua immerserit.] Ideo retulit Eymericus, quia hæc in hoc c. traditur catholica veritas, nempe, vitiari baptismum quotiens minister non exprimit actum baptizandi: non ergo intelligas vitiari baptismum ex omissione pronominis, Ego, quod videtur indicare hic textus; sed vitiatur ex omissione actus baptizandi: vt siquis ommitteret verbũ, baptizo, aut aliud ei simile, & solum diceret, in nomine Patris, &c. non conferret baptismum: nam Græci sine expressione personæ ministri baptizantis vere conferunt baptismũ vt in concilio Florentino definitum est quamquam pronomen, ego, omitti non debeat. c. si quis sane, de bapt. & eius effe. & glo. in sum. de cons. di.4. Vult ergo definire Romanus Pontifex, quod licet quis mergat siue aspergat, aut effundat ĩ nomine Patris, etc. non exprimendo verbo actum baptizandi, non baptizat. Si vero dicat. Baptizo te in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti sufficit ad essentiam. c. si quis presbiter. c. multi. & c. sanctum. de conse. dis. 4. & S. Tho. 3. p. q.66. ar.5. & Theologi cõmuniter lib. sent. dis.3. & ibi Dominicus Sotus. q. vnica. art. 5. dum tamen habeat intentionem saltem faciẽdi quod facit ecclesia. c. solet. de cõsecra. dist. 4. & c. humanæ. 22. q.5. & tradit concilium Trid. Sess. 7. de sacramentis in genere, cano. 11.

D

Non uitiatur baptismus ex omissione pronominis, ego sed ex omissione actus baptizandi.

E

IDEM ALEX.

Si probabiliter dubitatur; an quis fuerit baptizatus potest batizari forma hic expressa. Cap. 2.

DE quibus [a] dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his uerbis præmissis: Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, Ego te baptizo, &c.

COM-

COMMENT. X.

Nemo rebaptizandus nisi in dubio, quia graue scelus est.

a DE quibus dubium est an baptizati fuerint.] Ideo retulit auctor quia hęc veritas in ea statuitur, Nulli debens penitus rebaptizari, nisi de quibus dubitatur an sint baptizati nec ne. intellige tamen hoc postremum quando vere dubiũ est, ita vt sciri non possit, an fuerit baptizatus nec ne: † nam si probabiliter veritas intelligi possit, nullo modo est rebaptizãdus, cum grauissimum sit scelus. quod luculenter ostendit Clemens Papa lib. 6. ca. 15. constitutionem Apostolicarum, ait enim inter cætera ita: Eodem modo contenti sint vno solo baptismo, qui in Domini mortem traditur, B non ministerio abominandorum hæreticorum, sed probatorum sacerdotum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. & paucis interpositis subdit: Veruntamen initiatos iterum baptizare tentantes, crucifigunt Dominum, iterum eum interimunt, derident diuina, eludunt sancta, insultant spiritui, sanguinem sanctum veluti communem contemnunt, peccant in mittentem, in passum, & in testificãtem. hæc ibi. Insignis est sane locus, & ob id nullo pacto fuit omittendus. idẽ Augustinus in lib. de vera & falsa pœnitentia. c. 3. Damascenus lib. 4. c. 1. de fide orthodoxa. cap. C quod quidam. 1. q. 1. Leo Papa ad Rusticum episcopum, epistola 70. cap. si nullo. de consec. dist inct. 4. S. Tho. 3. par. q. 66. art. 9. Magister & Theologi in 4. sent. distinct. 6. concilium Tridentinum sess. 7. de baptismo canon. 11. cuius verba sunt: Si quis dixerit verum & rite collatũ baptismum iterandũ esse illi, qui apud infideles fidem Christi negauerit, cum ad pœnitentiam conuertitur, anathema sit.

† Cap. paruulo, & seq. de consec. dist. 4. & c. presbyterũ quos § . qd ergo. 63. dist.

INNOCENTIVS III.
Arelaten. Archiepiscopo.

D

Sacramentum baptismi, vtiliter confertur paruulis; licet non credant, nec intelligant: & remittitur eis peccatum originale. hoc dicit vsque ad §. Verum. *Cap. 3.*

MAIORES a Ecclesiæ causas, præsertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedẽ referendas intelliget, qui eum quærenti Domine quẽ discipuli dicerent ipsum esse, respondisse notabit: Tu es Christus filius Dei viui, & pro eo Dominũ exorasse, nẽ deficiat fides eius. Quibusdã igitur quæstionibus, quas contra catholicos hæretici mouerant, nos postulas respondere. Asserunt. n. paruulis inutiliter baptisma cõferri: quod nitũtur probare, illud primo & præcipue inducentes, quod cum secundum verbum Iacobi Apostoli dicẽtis in epistola sua; Charitas operit multitudinẽ peccatorum: & iuxta illud testimonium veritatis in Euangelio de peccatrice, quæ ipsius pedes lauerat, perhibẽtis; Dimissa sũt ei peccata multa, quoniã dilexit multũ: non nisi per charitatem, & in charitate crimina dimittantur: paruulis, qui nec E

Matth. 15. Luc. 22. Iaco. 5. Luc. 7.

A sentiunt nec consentiunt, & charitatem non habent, quæ sentientibus & consentientibus tantum infunditur: peccatum non dimittitur in baptismo: & infra. Ad id autem taliter respondemus, quod baptisma circuncisioni successit: absit enim vt in illam damnatam hæresim incidamus, quæ perperã affirmabat legem cum Euangelio, & circumcisionem cum baptismo seruandam: quoniam secundum Apostolum dicentem ad Galatas: Si circumcidimini, Christus nihil vobis prodest. Cum ergo circumcisio tam adultis quam paruulis ex præcepto Domini conferretur, ne baptismus qui successit loco ipsius, & generalior tamen existit, cum tam B viri quam feminæ baptizentur; minoris videatur effectus; tam adultis, quam paruulis est conferendus. Sicut enim sine distinctione qualibet Mosayca lex clamabat: Anima cuius præputij caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo: ita nunc indistincte vox intonat Euangelica: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei, ab hac generalitate nec sexum, nec ætatem excludens. Caute tamen notandum est, quantum plus baptismus hodie conferat Christianis, quam quõdam Iudæis circuncisio contulisset? dictum est C in fine prædictæ auctoritatis inductæ de ueteri lege: Peribit de populo suo. In Euangelica uero auctoritate subiunctum est: Non intrabit in regnum Dei. Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circuncisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perueniebatur ad regnum cęlorum, quod vsque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum: sed per sacramentum baptismi Christi sanguine rubricati, culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cælorum etiam peruenitur: cuius ianuam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reserauit. Absit enim, vt vniuersi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procurauerit ad salutem. Cæterum ex ui litteræ satis patet prædictas auctoritates intelligendas esse tãtummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cum de paruulis non possit intelligi, qui peccato tantum originali tenentur. Similiter & illa auctoritas est soluenda: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, &c. cum non possint credere paruuli, sed adulti; & ob hoc tota auctoritas hic intelligenda est de adultis, ne ad alios prima, & ad alios secunda clausula referatur. Quamuis nonnulli concedant, quod paruuli credunt non per vsum, sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptismo: sicut & alia multa verba secundum communem vsum loquendi non ad actum, sed ad aptitudinem referuntur. D E

Gal. 5. Gen. 17. Leuit. 12. Ioan. 3.

Illud uero quod opponẽtes inducunt, fidem aut charitatem, aliasq; virtutes paruulis vtpote non consentientibus non infundi, † a plerisque non conceditur absolute: cum propter hoc inter doctores Theologos quæstio referatur: alijs

† De hoc articulo vide supra in commentario 5. super clem. si deicatholicę §. Verũ quia.

asserentibus per virtutem baptismi paruulis qui A dem culpam remitti, sed gratiam non conferri: non nullis dicentibus, dimitti peccatum & virtutes infundi, habentibus illas quò ad habitū,non quo ad vsum,donec perueniant ad ætatē adultā.

Originale peccatum,quod sine consensu contrahitur remittitur in batismo etiam non consentienti, ut paruulis. secus de actuali; quia sicut non committitur sine consensu, ita non relaxatur sine cō sensu. hoc dicit, vsque ad §. Sed adhuc.

Verum [b] quidam ex hac solutione, inuenisse se credunt viam ad alias quæstiones, argumentantes ex eo quod dicimus, paruulis in baptisma te peccatum originale dimitti, quod & adultis, dormientibus, vel amentibus peccatum(si baptizentur)ratione simili dimittatur. Cum enim neutri sentiant tunc vel consentiant, dicunt idem in consimilibus iudicandum. Hic vero dicimus distinguendum, quod peccatum est duplex, originale scilicet & actuale. Originale quod absque consensu contrahitur: actuale, quod committitur cum consensu. Originale igitur, quod sine consensu contrahitur, sine consensu per vim remittitur sacramenti: actuale uero, quod cōsensu contrahitur, sine consensu minime relaxatur. B

Licet in baptismo dimittatur originale peccatū paruulis, qui tamen consentire non possunt: in adultis tamen, amentibus, vel dormientibus, qui non consentiunt baptismo, non dimittitur actuale, & item etiam nec originale. hoc dicit.

Sed [c] adhuc quæritur, quare non saltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptismo sicut paruulis dimittatur. Ad hoc taliter est respondendum, quod Dominus qui totum hominem saluum fecit in sabbato, opus imperfectionis non nouit, et ob hoc peccata non ex parte, sed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati est carentia uisionis Dei: actualis uero pœna peccati est gehēnæ perpetuę cruciatus. Vnde si dimitteretur alicui primum altero non dimisso, talis non careret uisione Dei propter originale dimissum, & cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis: sed hęc tamquam incompassibilia sese minime patiuntur, immo sibi mutuo aduersantur. C D

Amentes vel dormientes baptizati, si ante dementiam vel dormitionem baptizari, nolebāt, characterem suscipiunt, alias secus. Coacti vero causatiue suscipiunt. hoc dicit usque ad finem.

Item [d] quæritur, vtrum dormientibus, & amentibus sacramenti saltem character in baptismate imprimatur, vt excitati a somno, vel ab ægritudine liberati, non sint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quod sacramenta, quæ per se sortientur effectum, vt baptismus & ordo, cæteraque similia, non solum dormientibus, & amentibus, sed inuitis & contradicentibus, etsi non quantum ad rem, quantum tamen ad characterem conferuntur: cum non solum paruuli, qui non consentiunt, sed & ficti, qui quamuis non ore, corde tamen dissentiunt, recipiant sacramentum. Sed opponitur talibus, quod qui fuissent inuiti & reluctantes immersi, saltem ratione sacramenti, ad iurisdictionem ecclesiasticam pertinerent: unde ad seruandam regulam fidei christianæ, forent rationabiliter compellendi. Verum id est religioni christianæ contrarium, ut semper inuitus & penitus contradicens ad recipiendam & seruādam christianitatem aliquis compellatur. Propter qđ inter inuitum & inuitū, coactum et coactum, alii non absurde distinguunt, quod is qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur & ne detrimentum incurrat, baptismi suscipit sacramētum talis (sicut & is qui ficte ad baptismum accedit) characterem suscipit christianitatis impressum, & ipse tamquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad obseruannam fidei Christianæ. In quo casu debet intelligi decretum concilij Toletani: † vbi dicitur, quod qui iam pridem ad christianitatem coacti sunt (sicut factum est temporibus religiosissimi principis Sisibuti) qui iam constat eos sacramentis diuinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & chrismate vnctos esse, & corporis Domini extitisse participes: oportet etiam ut fidem, quam necessitate susceperunt, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, uilis ac contemptibilis habeatur. Ille uero, qui nunquam consentit, sed penitus cōtradicit: nec rem, nec characterem suscipit sacramenti: quia plus est expresse contradicere, quam minime consentire, sicut nec ille † notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus & reclamans, thurificare idolis cogitur uiolenter. Dormientes autem & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, & si fuerunt sic immersi, characterem non suscipiunt sacramenti. Secus autem, si prius catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi. Vnde tales in necessitatis articulo consueuit Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem uoluntatis contrariæ non inuenit obsistentem.

† Conc. Tolet. 4. c. 56.

† Vide infra in hac parte 1. in cōmentario quæst. 9.

COMENT. XI.

E [a] MAIORES Ecclesiæ causas, præsertim articulos fidei contingentes.] *Ex tota ferme huius elegantes decretalis quattuor colliges catholicas veritates.*

Prima est, Pueros, quorum non est animi iudicium omnium esse baptizandos, vt a peccato originali liberentur.

Altera est, peccatum originale, quod sine consensu contrahitur, dimitti etiam in baptismo sine consensu: secus autem dicendum esse in peccato actuali.

Tertia

Tertia eſt, In adultis, dormientibus & amentibus non dimitti peccatum originale ſine actuali, nec vice verſa.

Vltima eſt Amentes & dormientes baptizatos characterem ſuſcipere, ſi prius baptizari voluerunt.

Pueros eſſe baptizandos de fide eſt.

Singulas more noſtro breuiter illuſtremus. Quãtum igitur ad primam attinet, videlicet, pueros abſque vſu rationis baptizãdos eſſe, de fide eſt et eius contraria hæretica. ac primum quidem, paruulos nõ eſſe baptizandos Pelagiani nequiter mẽtiebantur, ſicuti ſcribit concilium Carthaginenſe epiſtola quadam ad Innocentium Papam primum. quæ nunc refertur in primo conciliorum volumine. pag. 541. & ſanctus Auguſtinus in libro de hæreſibus ad Quod vult deum. cap. 88. quorum hæreſim nonnulli etiam noſtri ſęculi hęretici, velut ab inferis excitarunt. cęterum Eccleſia catholica diuinitus inſtituta, à Chriſto edocta, paruulos baptizare rectè ſemper conſueuit, & ſanctus Clemens Papa, Petri ſucceſſor, lib. 6. capit. 15. conſtitut. Apoſto. paruulos baptizari iubebat, dicens: Baptizate quoque paruulos ueſtros, & educate eos in diſciplina, & præceptis Dei. Sinite enim, *inquit,* paruulos, venire ad me, & nolite eos prohibere, *Et in quodam concilio Africano circa tempora Bonifacij primi celebrato, videlicet ad annos Domini, 420. cap. 77. hæretici declarantur, qui paruulos negant eſſe baptizandos. & refertur in c. placuit, de conſecra. diſt. 4. Idem per omnia ſtatuerat paulo ante concilium Mileuitanum. c. 2. tandem hoc ipſum roborauit concilium Tridentinum ſeſſio. 5. in decreto de peccato originali, cap. 1. §. ſi quis paruulos, & ſeſſio. 7. de baptiſmo, cano. 12. adde ſanctum Thomam par. 3. q. 68. art. 9. & Thomam Valdenſem tom. 3. de ſacramentalibus baptiſmi. cap. 53. & 54. & Dominicum Sotum in 4. ſent. diſtin. 5. q. vnica. art. 9.*

b Verum quidam ex hac ſolutione.] *Hæc eſt ſecunda concluſio catholica, Paruulis, qui ſine conſenſu originale peccatum contrahunt, ſine proprio etiã conſenſu deleri in baptiſmo. hanc docet latiſſime ſanctus Auguſtinus in libris de baptiſmo puroulorum: adde c. filius Dei. & c. non ex quo. de conſecr. diſt. 5. & c. nihil, de pęnit. diſt. 3.*

c Sed adhuc quæritur, quare non ſaltem originale peccatum amentibus.] *Rationes huius aſſertionis, quas hic affert Romanus Pontifex, euidentes ſunt & certiſſimæ: hic tamen illa ſunt omnino notanda:* Pœna originalis peccati eſt carentia viſionis Dei: actualis uero pœna peccati eſt gehennæ perpetuæ cruciatus: *quibus dirimi videtur nõ obſcure anceps illa quæſtio, & olim valde agitata, an paruuli abſque baptiſmo decedentes pœna ignis cruciarentur: nam hic non cruciari apertiſſime oſtẽditur, licet ſanctus Auguſtinus contrarium ſenſiſſe videtur in libro de fide ad Petrum, c. 27. relat. ab Eymerico infra in hac 1. parte, quod eſt diligentiſſime animaduertendum, ne quis ex Auguſtini dicto in hoc loco labatur; & plane Auguſtinus in ea quęſtione uarius fuit, vt alibi indicaui.*

Paruuli ſine baptiſmo decedentes qua pęnâ plectantur.

d Item quæritur, vtrum dormientibus & amẽtibus,] *Hæc eſt poſtrema aſſertio, cuius materia late patet, nec eſt huius loci. videndus eſt ſanctus*

A *Th. 3. pa. q. 80. ar. 9. & latiſſime Dominicus Sotus in 4. ſent. diſt. 12. q. 1. art. 9. adde c. ægrotantes. ubi Doctores, de conſecra. diſt. 4. & de materia huius decretalis, præter citatos, vide Auguſtinum in lib. de baptiſmo paruulorum, c. 13. Et 30. & in Enchiridio, c. 43. c. à paruulo. c. in eccleſia. de conſec. diſt. 4. doctores ſcholaſticos in 4. ſent. diſtin. 5. vbi late Sotus quæſtione vnica concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. c. 1. cõcilium Carthaginenſe III. c. 34. & denique Clementem Papam lib. 6. c. 15. conſ-* B *titutionum Apoſtolicarum.*

EX CODICE IVSTINIANI

titu. ne ſanctum Baptiſ. iteretur.

l. 1. Impp. VALENT. VALENS, & GRAT. AAA. Ad Flauianum Vicarium Africæ.

C NTISTITEM a qui ſanctitatem baptiſmatis illicita uſurpatione geminauerit, ſacerdotio indignum eſſe cẽſemus, Eorum enim condemnamus errorem, qui Apoſtolorum præcepta calcantes, Chriſtiani nominis ſacramenta ſortitos, alio rurſus baptiſmate non purificant, ſed inceſtant, lauacri nomine polluentes.

Dat. XVI. Kal. Nouem. Conſtantinop. Gratiano A. IIII. Merobaude Coſſ.

COMMENTARIVS XII.

a ANTISTITEM, qui ſanctitatem baptiſmatis illicita uſurpatione geminauerit.] D *Licet Eymericus paulo antea ex capi. de quibus. de baptiſmo & eius effectu, docuerit baptiſmũ non eſſe iterandum, quod nos plenius commentario decimo huius partis diximus: nihilominus hic idem apertius tradit, addita pęna in errantes. Decuit autem de baptiſmo accurate differere, & de eo certa dogmata tradere: quoniã baptiſmus omnium ſacramentorum eſt ianua: et ideo duas hic de eo leges tractãtes poſuit, quarum prima iterari prohibet baptiſmum, & vtraque iterantibus pœnam irrogat.*

*Hęc autem lex, & cętera tam ciuiles, quã canonicæ, quæ iterari prohibent baptiſmum, intelligẽdæ ſunt, quoties baptiſmus collatus eſt in forma Eccle*E*ſię. is. n. nullo modo eſt iterandus: at quoties ab hæreticis in alia forma datus eſt, ille non dicitur iterari, cum nunquam fuerit collatus. Atque ita ſunt intelligendæ auctoritates omnes quę ſolent adduci ad probandum baptizatos ab hæreticis iterum eſſe baptizandos: nam loquuntur, quoties hęretici in baptiſmo conferendo non ſeruarunt formam Eccleſię: ſecus ſi ſeruaſſent, cum ab hęreticis vera ſacramẽta cõferantur. Nec deſunt rationes huic veritati de nõ iterando baptiſmo congruentes, de quibus Theologi lib. 4. ſent. & Turrecremata in c. eccleſiis, de conſec. diſt. 4. nã & fides vna eſt, & propterea baptiſmus quod eſt fidei ſacramẽtum, vnus eſſe debet. Rurſus, quia baptiſmus eſt q̃dã natiuitas et regeneratio, nec*

Q̃uo intelligantur leges prohibentes iterari baptiſmum.

Cur baptiſmus non iteretur.

homo his nascitur; & quia in baptismo cõmorimur Christo, qui semel mortuus est; & quia baptismus characterem imprimit, hoc est signum quoddã spirituale & indelebile, vt ait Concilium Triden. sess. 7. de sacramentis. cano. 9. & tandem quoniam præcipue in remedium peccati originalis institutus est; peccatum vero originale semel ablatum nunquam reuertitur. Beatus Clemens Papa lib. 6. cap. 15. constitut. Apostolicarum, de causa non iterandi baptismi, ita ait: Vt enim vnus est Deus, & vnus Christus, & Paraclitus vnus, sic vnus est Baptismus, qui in eius nomine datur.

Pœna iterantium baptismum.

b Sacerdotio indignum esse censemus.] *Hæc est pœna iterantium baptismum, & concordat ius canonicum in c. fi. de baptis. & eius effectu, vbi addit sacerdotes rebaptizantes excommunicari, & ab officio & beneficio deponi:* Si quis, *inquit Papa,* tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus ab omni officio & beneficio ecclesiastico deponatur. *Et olim grauissimam etiam pœnam rebaptizantibus imposuerunt decreta in c. eos quos. de consecrat. dist. 4. vbi pœnitentia, quam agere debent, qui hoc scelus committunt, statuitur. Sed qui rebaptizat ob solum factum hac pœna puniendus est: nam si ita faciendum doceret, & in eo errore pertinax & obstinatus existeret, per omnia velut hæreticus impœnitens tractandus esset, &* C *curiæ sæculari relinquendus.*

l. 2. Impp. HONOR. ET THEO. AA. Anthemio P.P.

I quis a rebaptizare quempiam de ministris catholicæ factæ fuerit detectus, vna cum eo, qui piaculare crimen commisit (si tamen criminis per ætatem capax sit & hic, cui persuasum sit) vltimo supplicio percellatur.

Dat XII. Kal. April. C. P. Lucio V. C. Cos. D

COMMENT. XIII.

Rebaptizantis & rebaptizati pœna.

a SI QVIS rebaptizare.] *Vltimo afficitur supplicio rebaptizans & rebaptizatus per hanc legẽ. Oportet tamẽ quod vtriusque malitia & consensus interueniat, vt aperte docet hic textus: quod si rebaptizatus est aliquis ignoranter, non punitur, tamen ordinari non potest. c. qui bis. de cõsec. dist. 4.* Qui bis, *inquit,* ignoranter baptizati sunt non indigent pro eo pœnitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat.

Sed nunquid hodie habebit locum pœna huius legis, cum rebaptizare malitiose sit in fide errare. & per consequens crimen ecclesiasticum. c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. & certum est secundum leges ecclesiasticas esse iudicandum, ob proximam rationem, quia videlicet hoc crimen mere est ecclesiasticum: & rebaptizans & rebaptizatus ad misericordiam, si pœnituerint, recipientur & perinde cum his ac cum cæteris, qui in fide errant, agendum erit.

An punitus in foro canonico possit puniri in foro ciuili.

A *Sed poterit ne iudex sæcularis deinceps per hanc legem imponere pœnam vltimi supplicij? & plane non poterit, cum sit crimen mere ecclesiasticum, de quo non iudicat laicus. d. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. maxime cum pœna imposita à iudice ecclesiastico etiam tendat ad vindictam. l. prætor edixit. §. si dicatur. ff. de iniurijs. vbi Bar. & Doctores: secus autem esset dicendum in delictis mixti fori, vt in blasphemia: nam tunc pœna iudicis ecclesiastici nõ impediret pœnam iudicis sæcularis. de quo articulo, qui non spectat ad hunc locum, videto plene Antonium Gomezium lib. 3. variar. resolut. cap. 1. num. 40.*

b Si tamen criminis capax sit hic, cui persuasum sit.] *Concordat l. 4. §. vlt. cum l. infamis. ff. ad l. Cornel. de sicar. & c. eos, quos. §. pueris autem. de conse. dist. 4. nam ætati subuenitur & parcitur; nõ ergo aliter iuuenes puniendi sunt, quam si criminis quod commiserunt, capaces fuerint: quæ autem dicatur ætas criminis capax, non satis constat inter Doctores vt scripsi infra par. 3. super quarto modo processum fidei terminandi. §. his ita positis. neq; plane potest id p legẽ definiri, cum non omnes ex æquo eodẽ tpe sint doli capaces, cum alijs iudicio præstẽt, & ideo non male dixeris hoc iudicium arbitrio esse relinquendũ, vt scripsit Dec. in l. pupillũ. ff. de reg.* C *iu. n. 2. & Io. Anania, in c. 1. de delictis puer. Præterea etiã si pueri doli seu criminis capaces sint, adhuc mitius puniri debent; primum, quoniam adolescentia est veluti suapte natura ad vitia labilis & prona: & ideo siquis peccauerit adolescẽs, magis est adscribendũ ætatis vitio, quã pertinaci malitiæ & improbitati. Rursus quia huic ætati nondũ est plenũ rõnis iudiciũ atq; consiliũ, vt testatur Arist. lib. 1. Polit. c. vlt. & Cic. lib. 1. Offic. & Iurisconsultus in l. 1. ff. de mino. vbi asserit fragile esse & infirmũ huiusmodi ætatis consiliũ, & propterea minoribus xxv. annis auxilium prætor eo edicto pollicetur. tandem ideo ætati parcitur, quia spes est iuuenes* D *emendatiores futuros, vitiaque vna cum adolescentia deposituros.*

Doli capaquis dicatur arbitrio iudicis relinquitur.

Cur adolescentes mitius puniri debeant.

Tametsi vero ætati parcendum sit, non propterea omnino est impunitum relinquendũ quod adolescens cõmiserit, quando crimẽ in ea ætate cõmissum est, in qua potest cadere. l. impunitas. C. de pœnis, c. si quis cuiuslibet. in fine. & ibi glossa 22. q. 5. Qui autem omnino doli capax non est, is nullo modo punitur. l. illud relatum. ff. de iureiur. cap. illud. 15. q. 1. tradit Antoninus in 2. par. 3. par. principalis. tit. 30. cap. 1.

Iuuenes in tribunali inquisitionis mitius etiam puniendi.

In hoc vero hæresis crimine hæc etiam locum habent: primum, quia cum in alijs tribunalibus, vbi E *non est tantæ misericordiæ locus, ætati parcatur, aut aliquid condonetur, multo magis id obseruari debet in iudicio misericordiæ & benignitatis. Ad hæc quoniam difficilius potest credi iuuenes in hoc crimine hæresis, & malitia, & animi improbitate peccare, quã in alijs veluti homicidijs, adulterijs, furtis, rapinis, & similib. quia crimen hæresis cũ sit spirituale, ꝑ mente & intellectu concipitur & pficitur, non ita facile credendũ est ab adolescentib. patrari, qui nondũ habent pfectã intellectus ratiocinationẽ, nec ita cõperta habẽt Christianæ fidei dogmata: ꝑ tunc*

maxime

maxime locū sibi vendicaret, cū ab alijs veluti parentibus aut magistris decepti forent, vt dixi infra in hac 2. par. super q. 7. §. sit sexta regula.

Illud hîc addiderim, quòd est valde singulare, q̄ si quis delinquens propter ætatem teneram aut mitius, aut nullo modo punitus est, non poterit effectus maior amplius de eodem ipso delicto puniri. ita Hippolitus Marsilius, in l. infans. ff. de sicarijs. & in l. de minore. in prin. ver. & an minor. ff. de q. quem sequitur Tiraquellus tract. de pœnis temperandis, aut remitten. causa 7. nu. 8. quod & verissimum puto.

DE CELEBRATIONE Missarum, de volumine maiori Decretalium.

Si qua verba sunt in canone Missæ, quæ ab Euāgelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quod a Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt. Et hoc dicit vsque ad §. Quæsinisti.

† Ex vetustis codicibus restitutus est hic locus a nā in vulgatis corruptissime perlegebatur ita: Quæsiuisti q̄ sit forma uerborum, quā ipse Christus &c. ex quib. nullus poterat sanus sensus colligi.

CVM. Marthæ, & infra. Quæsiuisti, q̄s † formæ verborū, quá ipse Christus expressit, cū in corpus & sanguinē suum, panem trāsubstantiauit & vinū, illud in canone Missæ, quo Ecclesia vtitur generalis, adiecerit, q̄ nullus Euangelistarum legitur expressisse. Cū enim in Euangelio sic legatur: Accipiens calicem gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis dicēs: bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum: In canone Missæ sermo iste, videlicet mysteriū fidei: verbis ipsis interpositus inuenitur. Vnde cum non Euangelista Christū hoc dixisse testetur, miraris, quòd aliquis asseuerare tentauerit, cum aliquid plus dixisse, quam aliquis Euangelistarum asseueret. Verū si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc, de quo tua fraternitas requisiuit, alia duo, videlicet; Eleuatis oculis in cœlum: & æterni testamenti: poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Euangelico non leguntur. Sane [b] multa tā de verbis, quā de factis dominicis inuenimus ab Euāgelistis omissa, quæ Apostoli vel suppleuisse verbo, vel facto expressisse legūtur. Paulus enim in actibus Apostolorum sic ait: Meminisse uos oportet verbi Domini Iesu, qui dixit. Beatius † est dare quam accipere. hæc nullus quatuor Euangelistarum descripsit: nullus etiam horum expressit, quod Paulus de Christo ad Corinth. scribens ait; Visus est plus quā quingentis fratribus simul: deinde visus est Iacobo, nouissime autem tamquam abortiuo visus est mihi. Ipsi etiam Euangelistæ mutuo inter se suppleuisse leguntur, quæ ab eorum aliquo uel aliquibus sunt omissa. Vnde cū tres Euangelistæ posuerint, Hoc est corpus meū solus Lucas adiecit, quod pro vobis tradetur. & cum Matthæus, & Marcus dicant, pro mul-

Matth. 17.

Act. 20.

†. In omnib. antiquis ita: beatius est magis dare, quam accipere.

1. Cor. 15.

Luc. 22. matth. 26.

Marc. 14.

A tis: Lucas dicit, pro vobis; Matthæus autem, in remissionem peccatorum adiunxit. Cæterum ea quę adduntur in canone Missæ, possunt ex alijs locis Euangelij comprobari. Ioannes enim suscitationem Lazari describens, Iesum sursum oculos leuasse asserit, & dixisse, Pater gratias ago tibi, quòniam audisti me. & infra: Si tunc igitur in cœlum oculos leuauit ad Patrem, cum ad corpus exanime animam Lazari reuocauit, probabilius esse videtur, quòd tunc oculos leuauerit ad Patrem in cœlum, cum panem & vinum in corpus & sanguinem proprium commutauit. Cęterum, sicut superius est expressum, cum in textu Euangelico, noui testamenti, ponatur, hic B interponitur, & æterni, nam vetus testamentum quod hircorum, & vitulorum fuit sanguine dedicatū, temporalia promittebat, nouum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna, & ideo testamentum illud fuit uetus & trāsitorium, hoc autem nouum est & ęternū. Vel, vt vtamur alia ratione, vnde nouum idest vltimum esse describitur, inde æternum, idest perpetuum comprobatur. Nouissimum etenim homini testamentum † immobile perseuerat, quia testatoris obitu confirmatur, iuxta quod Apostolus testamentum in morte asserit confirmatum, alioquin non valet, dum vixerit, qui te- C statur. Præterea non solum scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum, iuxta quod Apostolus ipse scribit, Ideo noui testamēti mediator est, vt repromissionem accipiant, qui vocati sunt hæreditatis æternę. Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur, hic est enim sanguis meus noui & æterni testamenti, idest, nouæ ac æternæ promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit, Qui manducat (inquiens) carnem meam, & sanguinem meū bibit, habet vitam æternam. Ex eo autem verbo, de quo monuit tua fraternitas quæstionem, videlicet, mysterium fidei, munimentum erroris † quidam trahe D re putauerunt, dicentes, in sacramento altaris non esse corporis Christi & sanguinis veritatem sed imaginem tantum & speciem, & figuram, pro eo quod scriptura interdum commemorat id quod in altari suscipitur, esse sacramentum & mysterium, & exēplum. Sed tales ex eo laqueū erroris incurrunt, quod nec auctoritates scripturæ conuenienter intelligunt, nec sacramēta Dei suscipiunt reuerenter. Si enim quia figura est sacramētum altaris, veritas esse negatur, ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cum figura sit) veritas est credenda. Siquidem mortem & resurre ctionem Christi, similitudinem & imaginem es E se Apostolus manifestat, Christus, inquiens, mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter iustificationem nostram. Apostolorum etiam princeps Petrus sic in epistola sua scribit, Christus passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum, vt sequamini uestigia eius. Sic ergo tā mors Christi, quam eius resurrectio est exemplum, vt & nos peccato mortui, iustitię iam viuamus, quare si non fuit ueritas, quia fuit exemplum, ergo nec vere mortuus fuit Christus, nec

Ioan. 11.

† Hic post dictionem testamentum, est dictio, morte in plerisque recentiorib., quæ tamen deest in omnibus antiquis, nec esse debet ut indicant sequentia.

† Damnatur in Concilio Trid. sess. 13. de sacramentu Eucharistiæ, cap. 1. & can. 1.

Rom 6.

1. Cor. 15.

1. Pet. 2.

vere

vere a mortuis resurrexit. Sed absit a fidelium cordibus error iste, cum Propheta de ipso testetur: quòd vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quàm cernatur, & aliud cernitur, quàm credatur. Cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi, ac virtus vnitatis & charitatis, & infra. Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spiritualem. Forma est panis & vini, veritas carnis & sanguinis, virtus vnitatis & charitatis. Primum est sacramentum, & non res, secundum est sacramentum, & res, tertium est res, & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum vnius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quod formam verborum, sicut in canone reperitur, & a Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperunt successores.

Isa. 53.

In sacramento altaris aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem: hoc dicit vsque ad §. Tertio loco. Abbas.

Quæsiuisti, etiam, vtrum aqua cum vino in sanguinem conuertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quòd cum de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua; in illa duo vinum & aqua, quæ commiscentur in calice, diuina virtute mutantur, vt in hoc sacramento plena sit veritas & figura. Alij vero tenent, quod aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino, licet physici contrarium asseuerent, qui aquam à vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quod vini saporem assumit. quod inde conuincitur, quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod sub eis latet, vndique circunfunditur, non madidans circumfusum, ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere, quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur, accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare. Cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconueniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur cum legatur de ipsius latere† processisse, & infra. Verum inter opiniones prædictas, illa probabilior iudicatur, quæ asserit, aquam cum vino in sanguinem trãsmutari, vt expressius eluceat proprietas sacramenti. Nam cum aquæ multæ sint populi multi, iuxta quod alibi legitur, Beati qui seminatis super omnes aquas, ideo vi-

Ioan. 19.
† al. corpore.
Isa. 1

A no aqua vnitur, vt Christo populus adunetur. Per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accepimus ipsi de suo, tam insolubili nexu coniungimur, vt qui est vnum cum Patre per ineffabilem vnitatem, fiat vnũ nobiscum per admirabilem vnionem, ac per hoc ipso communiter mediante cum Patre vnum efficimur. Pater inquit sancte, serua eos quos dedisti mihi, vt sint vnum sicut & nos, non pro his rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt & ipsi in nobis vnum sint, & mundus credat quia tu me misisti. Ioan. 17.

B

Oratio quę dicitur in secreta in festo sãcti Leonis immutata est, quia vbi dicebatur: Annue nobis Domine, vt animę famuli tui Leonis, hęc psit oblatio: hodie dicitur: vt intercessione nobis beati Leonis, hęc nobis prosit oblatio. Et hęc mutatio contingit, quia Sancti nostri orationibus non indigent, sed nos suis, hoc dicit vsque ad finẽ Abbas.

Tertio [d] loco Fraternitas tua requisiuit, quare fuerit mutatum quod in secreta beati Leonis secundum antiquiores codices continetur, sic videlicet, Annue nobis Domine, vt animæ famuli C tui Leonis hęc prosit oblatio, cum in modernis sacramentarijs habeatur, Annue nobis quæsumus Domine, vt intercessione beati Leonis hæc nobis prosit oblatio? Super quo respondemus, quod cum sacræ scripturæ dicat auctoritas, † quod iniuriam facit martyri qui orat pro martire, idẽ est ratione cõsimili de alijs sanctis sentiendum, quia orationibus nostris non indigent, pro eo quod cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt, sed nos potius orationibus eorum indigemus, quos (cum miseri simus) vndique mala nostra perturbant. Vnde quod in plerisque orationibus continetur, prosit vel proficiat huic sancto vel illi talis oblatio ad gloriam & honorem, ita D debet intelligi, vt ad hoc prosit, quod † magis ac magis a fidelib. glorificetur in terris, licet plerique reputent non indignum, sanctorum gloriam vsque ad iudicem augmentari, & ideo Ecclesiam interim sane posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum vtrum in hoc articulo locum habeat illa distinctio, qua docetur, quod defunctorum alij sunt valde boni, alij sunt valde mali, alij mediocriter boni, alij mediocriter mali, vnde suffragia, quæ fiunt a fidelibus in Ecclesia pro valde bonis, actiones sunt gratiarũ, pro valde malis, consolationes viuorum; expiationes vero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio inuestiget. E

† Hoc dictũ est S. Augusti ni de verbis Apostoli sermone 17. refertur lib. 4. sent. dist. 45. cap. 1.

† al. quod magis ac melius &c.

COMMENT. XIIII.

c CVM Marthæ, & infra.] *Optime cõuenit hęc decretalis cum instituto auctoris: nam multę in ea definiuntur catholicę veritates, quę ad plantandam & augendã fidem spectant. series eius iudicat tria catholica dogmata potissima declarari.*

Primum

Primum eſt: Si quæ ſunt verba in celebratione Miſſæ cum ſacramẽtum conficitur, quæ nominatim in Euangelio non contineantur, credẽdum eſt Apoſtolos a Chriſto, et nos ab ipſis per traditionem accepiſſe.

Alterum eſt: In ſacramento Euchariſtiæ aquã illam modicam uino cõmixtam, ſimul cum vino in ſanguinem conuerti.

Poſtremum eſt: Sanctos in cęlo cum Deo regnãtes non indigere precibus noſtris, ſed potius nos illorum interceſſionibus.

De auctoritate traditionũ eccleſiaſticarum.

b Sane multam tam de verbis quam de factis Dominicis.] *Hic incipit reſpondere quæſtioni propoſitæ dicẽs auctoritatem magnam & inuiolabilẽ Apoſtolicarũ traditionum. eſt enim inuiolabilis regula, ritus Eccleſiæ vniuerſalis, antiquos & approbatos, quorum memoria non extat, tam circa ſacramenta conficienda & miniſtranda, quam circa miniſtros Eccleſiaſticos, & Eccleſiaſtica miniſteria, quorum in Euangelio nulla mentio eſt, Chriſtũ aut viuæ vocis oraculo, aut per reuelationem a Spiritu ſancto Apoſtolis tradidiſſe: Apoſtolos vero ſuis ſucceſſoribus indicaſſe, & obſeruãdos reliquiſſe. nec Apoſtolicæ traditiones minorem auctoritatem habent, quam ſacra ipſa ſcriptura: nã traditiones Eccleſiæ, ſcriptura ſunt antiquiores. Chriſtus enim dominus librum nullum ſcripſit, immo, quantum legimus, nec præcepit vt ſcriberetur.* Euntes, ait, prædicate Euãgelium omni creaturę. non dicit, ſcribite, *Marci vltimo, & lex quidẽ Euangelica, quæ lex ſpiritus eſt, ab initio nullis eſt litteris exarata, ſed credẽda fidelibus prędicata, & Apoſtoli prius Euãgelium viua voce docuerunt, deinde mandarunt litteris, vt graues & idonei teſtes profitẽtur. Irenęus lib. tertio. cap. 1. aduerſus hæreſes. Euſebius luculẽter libro 3. hiſto. Eccle. cap. 24. Cryſoſtomus homilia 1. in Matth. Theophilactus initio cõmẽt. in Matth. denique vniuerſi Eccleſiaſtici auctores. Quæ ergo documenta in ſcripturam redacta ſunt, ſcripturam vocamus: quæ autem non ſunt ſcripta, quia nõ fuit viſum Spiritui ſancto neceſſariũ, & Eccleſia retinet ab Apoſtolis accepta, traditiones dicimus. Perpetuã Mariæ matris Dei virginitatẽ, paruulos eſſe baptizandos, Sanctorum auxilium eſſe implorandum, eorum memoriam piã eſſe colendã, & eorum imagines adorandas, & ſexcenta huiuſmodi, quæ longum eſſet recenſere, nullis ſunt ſacris litteris prodita, ſed quia traditione Apoſtolica tenet Eccleſia, perinde ea certa ſunt ac ſi Euangelio ſcripta eſſent. & talia ſunt hæc, de quibus hic diſſerit Romanus Pontifex.*

Atque hæc quidẽ breuiter ſatis ſit attuliſſe, ad hunc locum illuſtrandum, qui ab hæreticis noſtri ſęculi valde laceratur: nã cętera perſequi, quæ ad traditiones ſpectant, alterius eſt loci, nec noſtræ breuitatis aut inſtituti. ac de vi quidẽ & auctoritate Apoſtolicarũ traditionum multa Clemens Papa Romanus, qui octo libris vniuerſas fere Apoſtolorũ traditiones dicitur eſſe complexus. multa etiam Carolus Bouius in præfatione ad pręfatos libros Clementis; & Martinus Perez ab Ayala Archiepiſcopus Valentinus peculiari libro de traditionib. Eccleſiaſticis; & eleganter more ſuo Melchior Canus toto lib. 3. de locis Theologicis, apud quẽ inuenies ibid. c. 4. (quod eſt in hac materea potiſſimũ) quibus modis traditiones Apoſtolicę inueſtigentur & cognoſcãtur. Atq; vt breui concludã, traditionum quanta ſit auctoritas, docuit conciliũ Triden. ſeſſ. 4. in decreta de canonicis ſcripturis; vbi Eccleſiaſticas traditiones, patri pietatis affectu & reuerentia cum ſacra ipſa ſcriptura ſuſcipiendas & venerandas docet.

Aqua vino cõmixta per conſecrationem in ſanguinem Domini conuertitur.

c Quæſiuiſti etiam, vtrum aqua cum vino in ſanguinem conuertatur.] *Hæc eſt ſecunda catholica aſſertio, quod aqua ſcilicet cum vino in Chriſti ſanguinem conuertatur. obiter autẽ tres commemorat Papa opiniones. Vna eſt dicentium, aquam vino commixtã peracta conſecratione ſeorſum manere: quæ tamen opinio vera eſſe nequit, cum per cõſecrationem nihil aliud ſub ſpeciebus ſacramentalibus remaneat, quam corpus & ſanguis Chriſti. Secunda opinio eſt aſſerentium, quod ſicut vinũ tranſubſtantiatur in ſanguinem, ita et aqua in illã, quę de latere Chriſti effluxit. ſed neque hoc eſt verum: nam ſi ita eſſet, deberet vinum per ſe, & aqua ſeorſum conſecrari. Tertia demum eſt ſententia eadem qua certiſſima, quam hoc loco approbat Papa, videlicet aquam prius in vinum conuerti, inde vinũ in ſanguinem, hoc eſt Pontificis inſtitutũ in hoc §. ad quod intelligendum videto quę ſcribunt Theologi lib. 4. ſent. diſtin. 9. vbi late Dominicus Sotus q. 1. arti. 6. & S. Thomas 3. par. q. 74. art. 6. adde c. 1. et c. cum omne. de conſecra. diſtin. 2. vbi pulchra ſunt de hac re Pontificum decreta.*

Quod vero aqua vino ſit miſcenda in hoc ineffabili ſacrificio, non fuit Alexandri Pontificis inſtitutum, vt male ſenſit Armachanus lib. 9. cap. 9. ſed ita fieri debere Chriſtus docuit Apoſtolos, & illi nobis obſeruandum tradiderunt, vt luculenter probat Sanctus Cyprianus lib. 2. epiſtolarum Epiſto. 3. ad Cęcilium, & refertur in c. ſic in ſanctificãdo. & in c. ſcriptura. de conſe. diſt. 2. & docet item Concilium Chartaginẽſe 3. c. 24. relatum in c. in ſacramento. de conſe. diſt. 2. quod recte etiam pręcitato loco Sotus oſtẽdit. cętera huic ſpectãtia Theologis libenter tractanda relinquo; non enim ſpectãt ad Eymerici inſtitutum.

Traditione Apoſtolica auxilium ſanctorum imploramus.

d Tertio loco fraternitas tua requiſiuit.] *Hoc eſt poſtremũ dogma, in quo nulla occurrit difficultas; conuenit cum eo doctrina Concilij Triden. ſeſſ. 25. in principio. de inuocatione Sanctorũ. adde Melchiorem Canum. lib. 3. de locis Theologicis, c. 3. ver ſi. multa pertinere. vbi vere docet traditione Apoſtolica conſtare, Sanctorum auxilium & preces implorandas. cõtra ſenſerunt olim Pauperes de Lugduno, vt refert Eymericus par. 2. q. 14. hereſ. 15. quẽ errorem huius ſęculi hęretici quaſi ab inferis excitantes, renouant, quorum deprauatus animus, & mens deperdita eo mihi potiſſimum ſpectare videtur, vt in odium Eccleſię catholicę Romanę excitent quidquid impium, & blaſphemum vnqu m aſſertum eſt.*

INHI-

INHIBITIO FACTA DE mandato Domini Gregorij XI.

Ne tres hic inserti articuli de corpore Christi de inceps prædicentur sub pœna excommunicationis.

Condemnatio quorundam articulorũ de sacraméto Eucharistiæ Fratris Petri de Bonageta, ordinis Fratrum Minorum, et quorundam aliorũ facta per Gregorium XI.

MISERATIONE diuina Petrus S. Eustachij,& Guillermus,sãcti Angeli Diaconi Cardinales, Reuerendis Patribus Tarracon.& Cæsarauguftan.prouinciarum,Archiepiscopis,eorumq; suffraganeis; necnon inquisitorib. hereticę prauitatis a sede Apostolica in ipsis prouincijs deputatis,Salutem & sinceram in Domino charitatem.

Relatione religiosi fratris Nicolai Eymerici magistri in Thelogia,ac in dictis prouincijs hæreticæ prauitatis inquisitoris,ad audientiam Domini nostri Papæ nuper peruenit, qnod tam in vestris, quã in suffraganeorũ vestrorũ Ecclesiis palam & publice per certos religiosos prædicati † fuerunt tres articuli subsequentes in effectu.

† De prædicãtibus errores, vide quid statuat conciliũ Tridentinum sess. 5. de refor.c.2.§.si vero quod absit.

Primus,a quod si hostia cõsecrata cadat,seu proijciatur in cloacam,lutum,seu aliquem turpẽ locum,quod speciebus remanentibus, sub eis esse desinit corpus Crhisti,& redit substantia panis.

Secundus,quod si hostia consecrata a mure corrodatur,seu a brutto sumatur,quod remanẽtibus dictis speciebus:sub eis desinit esse corpus Christi,& redit substantia panis.

Tertius,quod si hostia cõsecrata a iusto vel a peccatore sumatur,quod dum species dentibus teritur,Christus ad cælum rapitur,& in uẽtrem hominis non traijcitur.

Supplicato igitur per ipsum inquisitorem eodem Domino nostro Papa super huiusmodi articulis,ex quorum prædicatione possent scandala suscitari,salubriter prouideri: Idem dominus noster Papa,nobis ibidem præsentibus, uiuæ vocis oraculo expresse commisit,quatenus auctoritate sua Apostolica vobis mãdaremus, vt omnis moræ sublato dispendio in dictis vestris prouincijs sub pœna excommunicationis inhibeatis: ne quis deinceps dictos articulos publice præsumat pdicare. Nos igitur Petrus & Guillermus Cardinales prædicti,huiusmodi mandatum Apostolicum cupientes exequi,vt tenemur: vobis & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus; Ne ab inde in antea dictos articulos,seu eorum alterum,sub eisdem, uel alijs verbis idem sonantibus in substãtia seu in effectu,in vestris ecclesijs uel alibi palam seu publice prædicari a quoquã permittatis: & hoc sub pœna excommunicationis:qua contrarium facientes innodetis ipso facto. Notificantes uobis nihilominus simili mandato per ipsum Do-

A minum nostrum Papam nobis facto, quod idem Dominus noster Papa Fratri Ioanni de Latone ordinis fratrum Minorum, qui aliquos de dictis articulis in uestris ecclesijs frequẽter recitãdo prædicauerat inhiberi fecit sub pœna excommunicationis,ne dictos articulos de cętero publice prædicare præsumat. In quorum omnium testimoniũ,sigilla nostra præsentibus duximus imponẽda. Datum apud Villam nouam Auinion. diœcesis,die viij.mensis Augusti anno Domini Millesimo trigẽtesimo septuagesimo primo, In dictione Nona. Pontificatus sanctissimi in Christo Patris Domini D.N.Gregorij diuina proui B dentia Papæ XI. Anno primo.

COMMENT. XV.

a PRIMUS, quod si hostia consecrata cadat,seu proijciatur in cloacam,lutũ.] *qui tres articuli de recessu corporis Christi à speciebus sacramẽtalibus,& de reuersione substantiæ panis quoties Eucharistia cadit in locum immundum,aut a brutto animali mãducatur, aut a iusto vel peccatore homine dentibus teritur,valde sunt impij: & cõcors Theologorum sententia contrariũ docet lib. 4.sent.dist.9.& dist.12.ex quibus colligitur hæc* C *certa & vera cõclusio:Tãdiu manet corpus & sanguis Christi in hoc sacramento quamdiu manent species panis & vini:tamdiu vero manent species, quãdiu sub illis maneret substantia panis & vini. Manifestũ est autem,quod si peccator,vel mus,vel aliud animal sumeret panem & vinũ,nõ illico illę substantiæ esse desinerent, aut corrumpentes, sed durarẽt quousq; per calorem naturalem essent digestæ & cõsumptæ:fit ergo vt vsq; ad illud momentum manẽt corpus,& sanguis Christi sub illis. Idẽ penitus est dicendum,si in locum immundũ species sacramentales ceciderint. ita S.Thomas 3.p.q. 80.* D *art.3. Sotus lib.4.sent.dist.12.q.1.art.3. Denique, vt breuiter agam,hãc sentẽtiam catholicam probare videtur Cõcilium Tridentinũ sess.13.c.4. hos autem errores tenuit Vuicleffus,contra quem disserit Thomas Valdensis tom.2.de sacramentis.c.60.*

Manet Christus in speciebus sacramentalibus a quibuscunq; sumatur.

His erroribus prorsus est similis ille,quem tradit Hugo.lib.2.de sacramentis.p.8.c.13.& Innocen.lib.4.c.15.de mysterio Missæ, & glossa in ca. tribus.in verbo,miscere.de consec.dist.in.2.videlicet,species sacramentales nõ descẽdere in stomachũ nam re vera descẽdunt,aliter non proijcerẽtur per vomitũ;quod est cõtra textũ in c.si quis per ebrietatẽ.de consecr.dist.2.& cõtra communem & ca E *tholicam Theologorum sententiam. Neque hoc vergit in detrimentũ,aut dedecus dignitatis corporis Christi,cui nihil plane dignitatis tractũ fuit ex eo quod a peccatoribus,& conspurcatis sputis,& cędi alapis,& crucifigi voluit.& quamuis brutum animal hoc venerabile sacramentum deglutiat,non tamen id sacramentaliter sumit, quoniam non potest eo vti vt sacramento,cum sit rationis expers, sed sumit corpus Christi p accidens,sicut ille,qui comederet hostiam consecratam,ignorãs cõsecratã esse.*

SYM-

SYMBOLVM APOSTOLORVM.

CREDO ᵃ in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem cęli & terræ, Et in Ieſum Chriſtū, Filium eius vnicum, Dominum noſtrum: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine: paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus: Deſcendit ad inferos: Tertia die reſurrexit à mortuis: Aſcēdit ad cęlos: Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos: Credo in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiā catholicam ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum, carnis reſurrectionem, vitam æternam. Amen.

COMMENT. XVI.

a CREDO In Deum.] *Optime beatus Thomas* 2.2.q.1.*arti*.10. *quem ſequitur S. Antonius part.4.tit*. 8.*c*.4.§.3. *Symbolum eſſe collectionem ſententiarum fidei, quoniam in eo ſint collectę illę ſententię, ſeu articuli ad fidem ſpectantes, quos neceſſarium eſt explicite credere; qui in ſacra ſcriptura varijs locis diſperſi continentur. Sunt autem eiuſmodi ſymbola multa, vt paulo poſt dicemus: hoc tamen omnium eſt primum, & appoſite valde dicitur, Apoſtolorum Symbolum, quia procul dubio illud Apoſtoli primum condiderunt, cauſam docet ſanctus Clemens Papa in epiſtola ad Iacobum fratrem Domini in hęc verba*, Chriſto itaque reſurgente, aſcendente in cœlum, miſſo ſancto Spiritu, collata Apoſtolis ſcientia linguarum, adhuc in vno poſiti, ſymbolum quod fidelis nunc tenet Eccleſia, vtriuſque quod ſenſit dicendo, condiderunt, vt diſcedentes ab inuicē hanc regulam per omnes gentes prædicarēt. *& paulo poſt*; Symbolum enim Græce, Latine, collectio dicitur. Et hoc prædicti ſancti Apoſtoli inter ſe, per Spiritum ſanctum ſalubriter (vt dictum eſt) condiderunt. Dicitur & indicium, quod per hoc, qui recte crediderit, indicatur. *Hactenus ibi*.

Symbolum Apoſtolorū eſt cōditum.

Et ſanctus Auguſtinus de tempore, ſermone 181.*de eodem ita ſcribit*, Sancti Apoſtoli certam regulam fidei tradiderunt, quam ſecundum numerum Apoſtolicum, duodecim ſententijs comprehenſum, ſymbolum vocauerunt, per quā credentes Catholicam tenerent veritatē, & per quā hæreticam conuincerent prauitatem. Symbolū ergo tali ratione inſtitutum maiores noſtri dixerunt, tradunt enim quòd poſt Aſcenſionem Domini, & Saluatoris noſtri ad Patrem cum per aduentum Spiritus ſancti diſcipuli eius inflammatis linguis omnium loquerētur ad ſingulas quaſque nationes, vt Dei verbum prædicarent, ituri ac diſceſſuri ab inuicem, normam prius ſibi futuræ prædicationis in commune ſtatuerunt, ne localiter ab inuicem diſcedentes, diuerſum uel diſſonum prædicarent his, qui ad fidem Chriſti inuitabantur. Omnes igitur in vno poſiti, &

A Spiritu ſancto repleti, breue ſuæ prædicationis iudicium conferendo in vnum, quod ſentiebat, vnuſquiſque computabat, atque hanc ita credentibus dandam eſſe regulam inſtituerunt. *Hactenus Auguſtinus*.

Hoc ſymbolo Apoſtolorum totidem ſententijs diuinitus conſignato, veluti acutiſſimo quodam gladio omnes hæreticorum errores poſſe detruncari aſſerit Leo Papa eius nominis primus, epiſtola quadam, queſt. 13. *ad Pulcheriam Auguſtam in hęc verba*. Si quidem ipſius Catholici ſymboli breuis & perfecta confeſſio, quæ duodecim Apoſtolorum, totidem eſt ſignata ſententiis, tam inſtructa ſit munitione cœleſti, vt omnes hæreticorum opiniones ſolo ipſius poſſint gladio detruncari. Cuius ſymboli plenitudinem, ſi Eutyches puro & ſimplici voluiſſet corde concipere, in nullo à decretis ſacratiſſimi Nicæni concilij deuiaret, vt contra Apoſtolicam fidem, quæ non niſi vna eſt, nullum ſe ingenium, nullum eleuaret eloquium. *Hactenus ille. Hoc ſymbolum pulchre interpretatur ſanctus Auguſtinus tom*.3. *lib.de fide & ſymbolo. item tom*.9. *de Symbolo ad catechumenos libris quatuor & tom*.10.*de tempore, ſermone* 115. *& ſanctus Thomas quodam opuſculo de hac re conſcripto incipiente*, Primum, quod eſt neceſſarium.

Symbolo vincuntur hæretici.

B

C

SYMBOLVM SANCTORVM PATRVM.

CREDO ᵃ In vnum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibiliū omnium & inuiſibilium: Et in vnum Dominū Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum: Et ex patre natum, ante omnia ſæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, Genitum, non factum, conſubſtantialem Patri, p quē oīa facta ſunt, Qui propter nos homines, & propter noſtrā ſalutē deſcēdit de cęlis, Et incarnatus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria virgine: Et homo factus eſt: Crucifixus etiam pro nobis, ſub Pontio Pilato: paſſus & ſepultus eſt: Et reſurrexit tertia die, ſecundum ſcripturas. Et aſcendit in cœlum, ſedet ad dexteram Patris: & iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis: Et in Spiritum ſanctum Dominum, & viuificantem: qui ex Patre filioque procedit: Qui cū Patre & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur: qui locutus eſt per Prophetas: Et vnam ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam: Confiteor vnum Baptiſma in remiſſionem peccatorum: Et expecto reſurrectionem mortuorum: Et uitam venturi ſæculi. Amen.

D

E

COMMENT. VI.

CREDO in vnum Deum Patrem omnipotentem.] *Cum pręter Symbolum Apoſtolorum, de quo paulo antea dictum eſt, extent duo alia ſymbola, Nicænum & Coſtantinopolitanum*

Symbolum ſanctorū Patrum, quod dicatur, & vbi conditū.

num; & vtrumque eadem serie verborum videatur esse ordinatum: dubium videri posset, quod ex illis vocet hic Eymericus sybolum sanctorum patrum; sed nos Symbolum Nicaeni concilij hic dici sanctorum patrum credimus: & ita etiam S. Anton. sentit, part. 4. tit. 8. cap. 4. §. 3. quod fuit conditum contra Arrium in synodo Nicęna, & à 318. Episcopis subscriptum & confirmatum, de quo Nicephorus Callistus lib. 8. c. 17. scribit ita: Productus est in medium Arrius, atque de eis, quæ ab ipso in quæstionem deducta fuerant, diligens & accurata disquisitio facta. In primis vero cauebatur, ne temere atque præcipitanter in alterutram partem sententiæ proferrentur: *& paulo infra.* Sed enim professio fidei à trecentis & decem octo episcopis in scriptum relata, atque ab eisdem, & simul à sapientissimo Costantino annotationibus confirmata, quæ etiam nunc Ecclesijs olim tradita obtinet, de verbo ad verbum sic habebat: Credimus, in vnum Deum, &c. Cũ itaque absolute & simpliciter dicitur aut nominatur symbolum sanctorum Patrum, per excellentiam symbolum Nicænum intelligendum esse crederem: quamquam & symbolum Constantinopolitanum intelligi etiam videri possit, propter Decretum concilij Toletani III. cap 2. vbi id symbolum in Missarum sollennitatibus iubetur recitari.

Hoc ipsum Symbolum eadem fere serie verborum, & sententia penitus eadem seruata, in synodo Constantinopolitana prima, habita à centũquinquaginta Episcopis sub Theodosio maiore ęra 419. aduersus Macedonium repetitum fuit & ordinatum. idem autem Symbolum, siue Nicænum, siue Cõstãtinopolitanum (quia vt dixi non differunt) in multis concilijs repetitum est, veluti, in sexta synodo Constantinopolitana actio. 17. in concilo Calcedonensi actio. 2. & alibi sæpe.

In his Symbolis illud est diligenter obseruandũ quod notat sanctus Thomas 1. par. quæst. 36. art. 2. ad 2. argumentum, & sanctus Anton. 4. part. tit. 8. ca. 4. §. 1. videlicet, in vno explicatius & apertius quæpiam tradi, quam in alio; non tamẽ cõdebatur nouum symbolum: ait enim sanctus Thomas in singulis fere concilijs institutum fuisse Symbolum aliquod propter aliquem errorem, qui in eo concilio dãnabatur; sequens tamen conciliũ non faciebat aliud symbolum quã primũ; sed id quod implicite cõtinebatur in vno symbolo, in alio explanabatur contra hæreses insurgentes. quod ipsum sæpe alibi repetit, & præsertim, 2. 2. quæst. 1. art. 9. & lib. 3. sent. dist. 25. quæst. 2. art. 2.

Hinc intelliges mentiri Græcos, qui asserunt ea verba, filioque, *addita esse perperam à Latinis, cum in antiquis symbolis non reperiantur: quia enim olim is error de processione Spiritus sancti nondum erat exortus, non oportuit in symbolo id ampliare & declarare. Iam quod ea verba non sint additio, sed expositio eius quod inerat, diuinitus declarat concilium Florentinum sub Eugenio iiii. sessio. 6.*

Cur & quando Symbolũ in Ecclesijs cantari cœptum.

De his Symbolis multa fit à sacris Doctoribus & approbatis concilijs passim mentio.

Id vero nullo modo est prętermittendum, quod quidam sentiunt, nempe hæc symbola in Ecclesiis, orientalibus ad mentes hominum in fide confirmãdas inter Missarum solemnia iussa esse recitari, quo tempore Arrij, Sabellij, & cæterorum hæreses, pacem & fidem orientalium Ecclesiarum perturbabant: inde vero ad Ecclesias occidentales eam consuetudinem peruenisse; & in Hispania in concilio Toletano tertio. sub Pelagio Papa eius nominis secundo, æra 627. celebrato, cautum est, vt Symbolũ hoc in Ecclesiis recitaretur ad corroborandas inualidas hominum mẽtes, vt in decretis eius concilij, cap. 2. scriptum est. Cæterum verisimilius alij putant, in quibus est Franciscus Feuardentius apud Iræneum lib. 2. c. 2. Iam Apostolos ipsos Symbolum decantasse dum sacrosancta Eucharistiæ mysteria celebrarent, vt colligitur ex Dionysio Areopagita cap. 3. ecclesiast. hierarchiæ. Optimo autem consilio hæc recitauit Eymericus, quia maxime ad institutum suum spectant, cum potissimum his fides fundetur & fulciatur.

REGVLA FIDEI BEATI Athanasii Episcopi ab Ecclesia approbata.

QVICVNQVE vult saluus esse, ante omnia opus est, vt teneat Catholicam fidem; Quam nisi quisque integram, inuiolatamque seruauerit, absque dubio in æternum peribit. Fides autem catholiea hæc est: vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur. Neque cõfundentes personas, neque substantiam separantes. Alia est enim persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti: Sed Patris, & Filij, & Spiritus sancti vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas. Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus. Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus sanctus. Immensus Pater, immensus Filius, immensus Spiritus sanctus. Aeternus Pater, æternus, Filius æternus Spiritus sanctus. Et tamen non tres æterni, sed vnus æternus. Sicut non tres increati nec tres immensi, sed vnus increatus, & vnus immensus: similiter omnipotẽs Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus sanctus. Et tamen non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens. Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus. Et tamen non tres Dij, sed vnus est Deus. Ita Dominus Pater, Dominus Filius Dominus Spiritus sanctus. Et tamen non tres Domini, sed vnus est Dominus. Quia sicut sigillatim vnamquamque personam Deum ac Dominem confiteri Christiana veritate compellimur: Ita tres Deos aut Domines dicere, catholica religione prohibemur. Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus sanctus, à Patre & filio, non factus nec creatus, nec genitus, sed procedens. Vnus ergo Pater, non tres Patres, vnus Filius, non tres Filij: vnus Spiritus sanctus, non tres Spiritus sancti. Et

A ſteris breui oratione in ea comprehendantur. Id ſolum obſeruandũ hic cenſeo cõtra Grçcos, qui negãt Spiritum ſanctum procedere etiam a Filio, hunc Athanaſium primarium eorum Doctorem contra aſſerere, ibi: Spiritus ſanctus a Patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. id quod alibi etiam monuimus.

Quç vero de Athanaſii regula proxime dicta ſunt, eadem accipienda ſunt de cõfeſſione ſancti Hieronimi, & de libro de fide ad Petrum ſancti Auguſtini, quç mox inſeruntur ab Eymerico: ex quibus multç catholicç veritates colliguntur, quod multũ ſpectat ad eius inſtitutum in hac parte, in quibus B *etiam plurima ſunt ualde obſcura, & quaſi latentẽ ſpiritum continentia, quç a nobis ideo ſunt omiſſa, ne uolumen immenſum creſceret, & quia hçc tractatio ad Theologos proprie ſpectat, nec eſt preſentis ſpeculationis, ac inſtituti.*

CONFESSIO † FIDEI BEATI Hieronymi Presbyteri.

† Habetur in Tomo 9. operum S. Hier. Romç impſs. epiſto. 17. cũ hac ĩſcriptione: Symboli explanatio ad Damaſũ.

REDIMVS in Deũ Patrẽ omnipotentem; cunctorũ viſibilium & inuiſibliũ cõditorem. Credimus & in Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtũ, C per quem creata ſunt omnia, verũ Deũ vnigenitum, & verũ Dei filium: non factum aut adoptiuũ, ſed genitũ & vnius cũ Patre ſubſtantiæ, quod Grçci dicunt ὁμοούσιον: atque ita per omnia æqualẽ Deo Patri, vt nec tempore, nec gradu, nec poteſtate poſſit eſſe inferior: tantumque confitemur eſſe illũ, qui eſt genitus, quantũ eſt ille qui genuit. Non autem quia dicimus genitum a Patre filiũ diuina & ineffabili generatione, aliquod ei tempus aſcribimus, ſed nec Patrẽ aliquando cœpiſſe, nec Filium. Nec enim aliter confiteri poſ D ſumus æternũ Patrem, niſi confiteamur etiã coæternũ Filiũ. Ex Filio enim Pater dicitur, & qui ſemper Pater fuit, ſemper Filium habuit. Credimus & in Spiritum ſanctum, verũ Deũ, ex Patre & filio procedentem, çqualem per omnia Patri & Filio, voluntate, poteſtate, æternitate, ſubſtantia. Nec eſt prorſus aliquis in Trinitate gradus, nihil qd inferius ſuperiuſuè dici poſſit: ſed tota Deitas ſui perfectione æqualis eſt, vt exceptis vocabulis, quæ proprietatem perſonarum indicant, quicquid de vna perſona dicitur, de trib. digniſſime poſſit intelligi. Atque ut confundentes Arrium, vnam eandemque dicimus trinitatis E eſſe ſubſtantiam, & vnum in tribus perſonis fatemur Deum, ita impietatem Sabellij declinantes, tres perſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus, non ipſum ſibi Patrẽ, ipſum filiũ, ipſum ſibi Spiritum ſanctum eſſe dicentes, ſed aliam Patris, aliam Filij, aliam Spiritus ſancti eſſe perſonam. Non enim nomina tantummodo, ſed etiam nominũ proprietates, ideſt, perſonas velut Græci exprimunt hypoſtaſes, hoc eſt ſubſiſtẽtias, cõfitemur. Nec Pater filij, aut Spiritus

tus sancti personã aliquãdo excludit, nec rursus Filius, aut Spiritus sanctus Patris nomen Personãque recipit: sed Pater semper Pater est, Filius semper Filius, aut Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus est. Itaq; in substãtia vnũ sunt, personis ac nominibus distinguũtur. Ipsum autẽ Dei Filium, qui absque initio æternitatem cũ Patre, & Spiritu sancto possidet, dicimus in fine sæculorum perfectum naturæ nostræ hominem suscepisse ex Maria semper virgine, & Verbũ carnẽ esse factũ assumendo hominem, non permutando Deitatẽ: nec vt quidam sceleratissime opinãtur, Spiritum sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute creatoris operatũ. Sic autem confitemur in Christo vnam filij esse personam, vt dicamus duas esse perfectas atque integras substãtias, idest, deitatis & humanitatis, quæ ex anima cõtinetur & corpore. Atque vt condẽnamus Photinum, qui solum & nudum in Christo hominẽ confitetur: ita anathematizamus Apolinarem, & eius similes, qui dicunt Dei filium minus aliquid de humana suscepisse natura: & vel in carne, vel in anima, vel in sensu assumptũ hominem, his propter quos assumptus est fuisse dissimilem, quem absque sola peccati macula, quæ naturalis non est, nobis confitemur fuisse conformem. † Illorum quoque similiter

† Hæc fuit hæresis Eutichetis, vt docet Nicephorus li. 18. historiæ Ecclesiasticæ, c. 52. Fuit damnata in concilio Chalcedonensi & alibi, idem Nicephorus lib. 15. c. 4.

C execramur blasphemiam, qui nouo sensu asserere conantur, à tempore susceptæ carnis omnia, quæ erant Deitatis, in hominem demigrasse: & rursum quæ erant humanitatis, in Deum esse transfusa, vt quod nulla vnquam hæresis dicere ausa est, videatur hac confusione vtraq; exinanita substantia Deitatis scilicet & humanitatis, & à proprio statu in aliud esse mutata, qui tam Deum imperfectum in Filio, quam hominem confitentur, vt nec Deum verum, nec hominem tenere credantur. Nos autem dicimus susceptum ita à Dei Filio passibile nostrũ corpus, vt Deitas impassibilis permaneret;
D passus est enim Dei Filius non putatiue, sed vere omnia quæ scriptura testatur, idest, esuriem, sitim, lassitudinem, dolorem, mortem, & cętera huiusmodi. Secundum illud passus est, quod pati poterat, idest, non secundum illam substantiam, quę assumpsit; sed secundum illam quę assumpta est. Ipse enim Dei Filius secundum suam Deitatem impassibilis est vt Pater, incomprehensibilis vt Pater, inuisibilis vt Pater, inconuertibilis † vt Pater: & quamuis propria persona Filij, idest, Dei verbum suscepit passibilem hominem; ita tamen eius habitatione secundum suam substantiam Deitas verbi
E nihil passa est, vt tota Trinitas, quam impassibilem confiteri necesse est. Mortuus est ergo Dei Filius secundum scripturas, iuxta illud quod mori poterat. Resurrexit tertia die. Ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Dei Patris manente ea natura carnis, in qua natus & passus est, in qua etiam resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata, & in æternum cum Deitate mansura. Accepta ergo

† al. incommutabilis.

A à Patre omnium potestate, quæ in cœlo sunt & in terra, venturus est ad iudicium viuorũ & mortuorum, vt & iustos remuneret, & puniat peccatores. Resurrectionem etiam carnis ita † confitemur & credimus, vt dicamus nos in eadem, in qua nunc sumus, veritate membrorum esse reparandos, qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuũ permansuros. Vnã esse vitam sanctorum omnium, sed præmia pro labore diuersa. E contrario pro modo delictorũ, peccatorum quoque esse supplicia. Baptisma vnum tenemus, quod ijsdem sacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in maioribus, asseri-

† al. deest hæc dictio, ita.

B mus esse celebrandum. Hominem, si post baptismum lapsus fuerit, per pœnitentiam credimus posse saluari. Nouum & vetus testamentum recipimus in eo librorum numero, quem sanctæ catholicæ Ecclesiæ tradit auctoritas. Animas à Deo dari credimus, quas ab ipso factas dicimus, anathematizantes eos, qui animas quasi partem diuinæ dicunt esse substantiæ. Eorum quoque condemnamus errorem, qui eas vel ante peccasse, vel in cœlis conuersatas fuisse dicũt quam in corpora mitterentur. Execramur etiam eorum blasphemiam, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo præceptum esse: & mandata Dei, nõ
C à singulis, sed ab omnibus in commune posse seruari: vel qui primas nuptias cum Manichæo, aut secundas cum Cataphrigis damnant. Anathematizamus etiam illos, qui Dei Filium necessitate carnis mentitum esse dicũt, & eum propter assumptum hominem, non omnia facere potuisse quæ voluit. Iouiniani quoque damnamus hæresim, qui dicit nullam in futuro meritorum esse distantiam, nosque eas ibi habituros esse virtutes, quas hic habere neglexerimus. Liberũ sic cõfitemur arbitrium, vt dicamus nos semper Dei indigere auxilio, & tam illos errare, qui cum Manichęo dicunt hominem peccatum vitare non
D posse, quam illos, qui cum Iouiniano asserunt hominem non posse peccare. Vterque enim tollit arbitrij libertatem. Nos vero dicimus, hominem semper & peccare & non peccare posse, vt semper nos liberi confiteamur esse arbitrij. Hæc † fides est, Papa beatissime, quam in Ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus, & tenemus; in qua si minus perite, aut parum caute aliquid forte positum est, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem, & sedem tenes. Sin autem hæc nostra confessio, Apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me maculare voluerit se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non ca-
E tholicum, non me hęreticum comprobabit.

† refertur in c. Hæc est fides. 24. q. 1.

EX BEATO † AVGVSTINO in libro de fide ad Petrum Diaconum.

Quadraginta capitula ad regulam verę fidei pertinentia.

† Habetur in tom. 3. operum B. Augustini. ex eo libro Eymericus sublato principio, desumpsit ea, quæ ad suum institutũ apta erant, orsus a capite 4. eius libri.

EPISTO-

EPISTOLAM, fili Petre, tuæ charitatis accepi, in qua te ſignificaſti velle Hieroſolymã pergere, & poſtulaſti te litteris noſtris inſtitui, quá debeas in illis partibus vere fidei regulam tenere: vt nullus tibi poſſit ſenſus hæreticæ ſubrepere falſitatis: & infra.

Natura diuina. *Cap. IIII.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnum eſſe naturaliter Deũ, in cuius nomine baptizati ſumus. Cum enim aliud nomẽ ſit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus, hoc eſt vtiq; vnũ naturę nomẽ horum trium, quod dicitur Deus, qui dicit in Deuteronomio: Videte quoniá ego ſum Deus, & nõ eſt alius præter me. & de quo dicit: Aut Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt: et Dominũ Deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſerues.

Deute. 32. Deut. 6. Matth. 4.

Vnus Deus. *Cap. V.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patrẽ & Filium, & Spiritum ſanctum, ideſt, ſanctã Trinitatem; eſſe ſolum naturaliter verum Deũ: quia quum tres Deos nobis colere non liceat, niſi vnum ſolum verum Deum: tamen ſicut Pater verus Deus dicitur, teſtante Apoſtolo, qui ait: cõuerſi eſtis ad Deũ a ſimulachris, ſeruire Deo viuo, & vero, & expectare Filiũ eius de cœlis, quẽ ſuſcitauit a mortuis Ieſum: ita quoque filiũ verũ Deũ Ioannes commendat Apoſtolus, dicens: Scimus, quia filius Dei uenit, & dedit nobis intellectũ, vt cognoſcamus verum Deum: & ſimus in vero filio eius Ieſu Chriſto: hic eſt verus Deus, & vita æterna. Qui vtiq; quoniá verus Deus eſt, etiam veritas eſt, ſicut ipſe nos edocet, dicens: Ego ſum via, & veritas, & vita. De Spiritu quoque ſancto Ioannes Apoſtolus ait: Quia Spiritus eſt veritas. Et vtique non poteſt naturaliter Deus verus non eſſe, quia veritas eſt. Quem etiá Deum Paulus Apoſtolus confitetur dicens. Mẽbra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in uobis eſt, quem habetis a Deo, & non eſtis veſtri: Empti enim eſtis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore veſtro.

1. Theſ. 1. 1. Ioan. 5. Ioan. 14. 1. Cor. 6.

Deus æternus. *Cap. VI.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patrẽ & Filium, & Spiritum ſanctum, ideſt, ſanctam Trinitatem vnũ verum Deum ſine initio ſempiternum eſſe, propter quod ſcriptum eſt. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ & Deus erat verbũ, Hoc erat in principio apud Deum, Hæc denuo ſempiternitas intimatur, vbi dicitur in Pſalmo: Deus autem Rex noſter ante ſæcula: & alio loco: Sempiterna quoque eius virtus & diuinitas.

Ioan. 1. Pſal. 73. Rom. 1.

Deus incommutabilis. *Cap. VII.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, sãctã Trinitatem, ſolum uerum Deum: ſicut æter- A num: ita ſolum naturaliter incommutabilẽ eſſe: Hoc enim ſignificat, cum dicit ſeruo ſuo Moyſi: Ego ſum qui ſum. Hinc & Pſalmus dicit: In principio domine tu terrá fundaſti, & opera manuũ tuarum ſunt cęli: Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent: Et ſicut opertoriũ mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.

Exod. 5. Pſa. 101.

Deus omnium creator. *Cap. VIII.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, ſanctã Trinitatem ſolum eſſe verum Deum æterũ B omnium viſibilium atque inuiſibilium, creatorem: De quo in Pſalmo dicitur; Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius, ſpes eius ĩ domino Deo ipſius, qui fecit cęlum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt. De quo etiam Apoſtolus dicit; Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſæcula.

Pſal. 145. Rom. 11.

Trinitas in Vnitate. *Cap. IX.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, Patris & Filij, & Spiritus ſancti, vnam quidem eſſe naturam, tres vero eſſe perſonas: Patremq; ſo- C lum eſſe, qui dixit: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et filium ſolum eſſe, ſuper quem vox illa ſolius patris inſonuit, quando in Iordane ſecundum carnem baptizatus eſt vnigenitus Deus, qui carnẽ ſolus accepit, atq; Spiritum ſanctum Patris, & Filij ſolum, eſſe, qui in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum, & aſcendentem ab aqua, deſcendit: & quinquageſimo die poſt reſurrectionem Chriſti fideles in vno loco poſitos, in linguarum ignearum viſione aduenieus, repleuit illam vocem, quam ſolus locutus eſt Deus Pater: & illam carnẽ, qua ſolus homo factus eſt vnigenitus Deus; D & illam columbam, in cuius ſpecie Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum deſcendit: illaſque linguas igneas, in quarum viſione fideles Apoſtolos in vno loco conſtitutos repleuit, opera eſſe totius ſanctæ Trinitatis, id eſt, unius Dei, qui fecit omnia in cælo in terra, uiſibilia et inuiſibilia.

Matth. 3. Matth. 3. Act. 1.

Diſtinctio perſonarum. *Cap. X.*

Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, ſolum Deum filium, id eſt, vnam ex Trinitate perſonam, ſolius Patris eſſe filium. Spiritum vero ſanctum ipſum quoque vnam ex Tri- E nitate perſonam, non ſolius Patris, ſed ſimul Patris & Filij eſſe Spiritum. Oſtendens enim Dei filius ſe ſolum eſſe de Patre genitum, ait; Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium ſuum vnigenitum daret: Et paulo poſt: Qui autem non credit, iam iudicatus eſt, quia non credit in nomine Vnigeniti filij Dei. Spiritum autem ſanctum & Patris, & Filij eſſe ſpiritum Apoſtolus docet, qui ait: Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi tamen ſpiritus Dei habitat in vobis. Et ſequitur: Si quis autem ſpiri-

Ioan. 3. Rom. 8.

D tum

tum Christi non habet, hic non est eius.

Spiritus sanctus. Cap. XI.

Joan. 15. FIrmissime tene,& nullatenus dubites, eundem Spiritum sanctum, qui Patris & Filii
vnus est Spiritus,de Patre & Filio ꝓcedere. Dicit enim Filius: Cum venerit Spiritus veritatis,
qui a Patre procedit, vbi suum Spiritum esse docuit, quia ipse est veritas. De Filio quoq; procedere Spiritum sanctum, prophetica atque Apo-
Esaiç 11. stolica doctrina nobis commendat. Esaias enim dicit de Filio: Percutiet terram virga oris sui, &
Spiritu labiorum suorum interficiet impiũ. De
2. Thes. 2. quo & Apostolus ait: Quẽ interficiet Dominus Iesus spiritu oris sui esse significans; post resur-
Joan. 20. rectionem insufflans in discipulos, ait. Accipite Spiritum sanctum. De ore vero ipsius Domini
Apoc. 1. Iesu ait Ioanes in Apocalypsi: Quia gladius vtraque parte acutus procedebat. Ipse vero spiritus oris eius, ipse est gladius, qui de ore eius ꝓcedit.

Trinitas nullis terminis circumscripta. Cap. XII.

FIrmissime tene,& nullatenus dubites, Trinitatem Deum, immensam esse virtutem non molem: & omnem creaturam spiritualem atq; corporalem virtute eius & præsentia contineri.
Hier. 23. Dicit enim Deus pater: Cęlũ & terram ego im-
Sap. 8. pleo. Dicitur etiam de sapientia Dei, quæ Filius est eius: quia attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. De Spiritu quoque sancto legimus: quia Spiritus Domini re-
Sap. 1. pleuit orbem terrarum. Et Dauid Propheta di-
Psa. 137. cit: Quo ibo a Spiritu tuo,& quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es: si descẽdero ad infernum, ades.

Persona filij. Cap. XIII.

FIrmissime tene,& nullatenus dubites, vnam ex trinitate personam, id est Dei filium, qui de natura Dei patris solus natus est: & vnius eiusdemque naturæ cum Patre est, ipsum in plenitudine temporis secundum susceptionem formæ seruilis, voluntarie in Virgine conceptum, & de virgine natum: verbum carnem factum ipsum quoque esse, qui essentialiter natus est de Patre, essentialiter conceptus est, natusque de Virgine: Ipsumque vnum esse, & vnius naturę
Prou. 8. cum Virgine, qui ait de Deo Patre: Ante sæcula fundauit me,& ante omnes colles generauit me.
Gal. 3. De quo etiam dixit Apostolus, quia cum uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.

Humanitas Christi. Cap. XIIII.

FIrmissime tene,& nullatenus dubites, Christum filium Dei, sicut de Deo Patre, plenum perfectumque Deum, ita de Virgine matre verum perfectumque hominem genitum, id est

A Verbum Deum, habentem scilicet sine peccato
verã † nostri generis carnem,& animam ratio- al. Virginis.
nalem. Quod ipse Dei filius euidenter ostẽdit, di
cens de carne sua. Palpate,& videte, quia spiri- Lucę 23.
tus carnem & ossa nõ habet, sicut me videtis habere. Animam quoq; se habere, his verbis osten
dit dicens. Propterea me Pater diligit, quia ego Joan. 10.
pono animam meã,& iterum sumo eam. Intellectum quoq; animæ se habere ostẽdit in eo quod
ait: Discite a me quia mitis sum & humilis cor- Matth. 11.
de. Et de ipso Deus per Prophetam dicit. Ecce intelliget puer meus,& exaltabitur, & sublimis
erit valde. Nam & beatus Petrus secundũ sancti Esa. 25.
B Dauid Prophetiam in Christo carnẽ & animã confitetur. De ipso enim beato Dauid loquẽs ait Propheta igitur cum esset,& sciret quia iureiurã
do iurasset illi Deus, de fructu lumbi eius sedere Act. 2.
super sedem eius, prouidens locutus de resurre- Psal. 131.
ctione Christi, quia neque derelicta est anima
eius in inferno, neq; caro eius vidit corruptionẽ. Psal. 15.

Diuinitas Christi. Cap. XV.

FIrmissime tene,& nullatenus dubites, vnum
Filium atque ipsum esse Deum verum, qui Exo. 20.
cum patre Deo & Spiritu sancto, Deo, fecit om- 21.
C nia tẽpora,& in Monte Sinai legẽ Moysi dedit ordinatam p angelos,& ipsum Deum verbũ carnem factũ, qui veniẽte plenitudine tẽporis mis-
sus a Patre & Spiritu sancto, factus est ex mulie Galat. 4.
re, quã fecit; solus factus est sub lege, quã dedit.

De duabus in Christo naturis. Cap. XVI.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Dei verbum quod caro factum est, in duas naturas inconfusibiliter permanere; vnam veram diuinam, quam habet cum patre, communem, se-
cundum quam dicit, Ego & pater vnum sumus; Joan. 10.
Et qui me videt, videt & patrem,& ego in patre, Ioan. 14.
D & pater in me est, secundũ quam eum dicit Apo Ibidem.
stolus splendorem gloriæ,& figuram substantię Hebr. 1.
Dei; alteram veram humanam, secundum qua Ioan. 14.
ipse Deus incarnatus dicit, Pater maior me est.

Vnitas personę in Christo. Cap. XVII.

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, Deũ verbum carnem factum, vnam habere diuinitatis suæ carnisque personam. Deus enim verbum plenam naturam humanam, ita sibi vera-
E citer vnire dignatus est; & permanente diuinitate sua, ita verbum caro factum est, vt quamuis naturaliter non hoc sit verbum quod caro, quia duarum naturarum veritas manet in Christo, secundum vnam tamen personam idem verbũ caro ab ipso fieret maternæ conceptionis initio. Deus enim verbum, non accepit personam hominis, sed naturam, & in æternam personam diuinitatis, accepit temporalem substantiam carnis. Vnus est ergo Christus verbum caro factum, qui etiam ex patribus secundum carnem & super animo Deus benedictus in sęcula, unus
Iesus. Cui & pater dicit, Ex utero ante luciferũ Psal. 109.

genui

genui te. Vbi significatur ante omne tempus sine initio æterna natiuitas Iesus. De quo & Euangelista dicit, quia vocatum est nomen eius Iesus: quod vocatum est ab Angelo priusquam in vtero conciperetur. A

Luce 2.

Verbi & carnis vnio. Cap. XVIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, non carnem Christi sine diuinitate conceptam in vtero virginis, priusquam susciperetur a verbo: sed ipsum verbum Deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamq; carnem verbi incarnatione conceptam. B

Sacrificia. Cap. XIX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, ipsum vnigenitum Deum verbum carnem factũ, se pro nobis obtulisse sacrificium, & hostiã Deo in odorẽ suauitatis: cui cum Patre & Spiritu sancto, a Patriarchis, Prophetis, & Sacerdotibus tẽpore veteris testamenti animalia sacrificabãtur: & cui nunc, idest, tempore noui testamenti cum Patre, & Spiritu sancto, cũ quibus illi est vna diuinitas, sacrificium panis & vini in fide & charitate sancta Ecclesia Catholica per vniuersum orbẽ terræ offerre nõ cessat. In illis. n. carnalib. victimis figuratio fuit carnis Christi, quã pro peccatis nostris ipse sine peccato fuerat oblaturus; & sanguinis, quem erat effusurus in remissionẽ peccatorum nostrorum. In isto autem sacrificio gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quã pro nobis obtulit: & sanguinis, quẽ pro nobis idẽ Deus effudit. De quo B. Paulus dicit in actibus Apostolorum: Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quos vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quã acquisiuit sanguine suo. In illis ergo sacrificijs quid nobis esset donãdum, figurate significabatur: in hoc autem sacrificio quid nobis iam donatum sit euidenter ostenditur. In illis sacrificijs prænuntiabatur Filius Dei, pro impijs occidẽdus: in hoc autem pro impijs annuntiatur occisus Testante Apostolo, quia Christus, cum adhuc infirmi essemus secundum tempus, pro impijs mortuus est. Et quia cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo, per mortem filij eius. C D

sacrificiũ patris.

Act. 20.

Rom. 5.

Humanitas Christi. Cap. XX

Firmissime tene, & nullatenus dubites, verbũ carnem factum, eandem humanam carnem semper veram habere, qua de Virgine verbum Deus natus est, qua crucifixus & mortuus est, qua resurrexit, & in cælum ascendit, & in dextera Dei sedet, qua etiam venturus est iudicare viuos & mortuos. Propter quod Apostoli ab Angelis audierunt: Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cęlum. Et beatus Ioannes ait; Ecce veniet cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum confixerunt, & videbunt eũ omnes tribus terræ talem.

Act. 1.

Apoc. 1.

Natura nihil non bonum. Cap. XXI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum, idest, Patrem & Filium & Spiritum sanctum esse naturaliter summum atq; incommutabile, bonum, & ab ipso creatas esse oẽs naturas. Bonas quidem, quia a summo bono factæ sunt: sed mutabiles, quæ de nihilo factæ sunt. Nullamque esse malã naturam, quia omnis natura, inquantum natura est, bona est. Sed quia in ea bonũ & augeri & minui potest: in tantum mala dicitur, in quantum bonum eius minuitur. Malum enim nihil aliud est, nisi boni priuatio. Vnde geminum constat esse creaturæ rationalis malum, malum vnum, quo voluntarie ipsa deficit a summo bono creatore suo: alterum quo inuita punietur ignis æterni supplicio. Illud passura iuste, quia hoc admisit iniuste. Et quia ordinẽ in se non seruauit diuinæ institutionis, ordinem diuinæ non effugiet vltionis.

Nulla creatura est eadem cum Deo. Cap. XXII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, neque angelos, neque aliam quamlibet creaturam eiusdem naturæ esse, cuius est secundum naturalem diuinitatem summa Trinitas, quæ est, vnus naturaliter Deus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Neque enim vnius naturæ esse potuerunt, ille qui fecit, & ea quæ fecit.

Angeli facti stabiles. Cap. XXIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnẽ creaturam naturaliter mutabilem a Deo incommutabili factam: nec tamen posse quẽlibet sanctorum angelorum in deterius commutari: quia sic acceperunt æternam beatitudinem, qua Deo stabiliter perfruuntur, vt ea carere non possint. Sed hoc ipsum, quod ab illo statu beatitudinis, in quo sunt, mutari in deterius nullatenus possunt, non est eis naturaliter insitum: sed post quam creati sunt, gratiæ diuinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incõmutabiles fierent: nunquam de eorum consortio diabolus & eius angeli cecidissent.

Creaturæ rationales. Cap. XXIIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, in omni creatura, quam spiritualem atque corpoream summa Trinitas fecit, solos spiritus angelicos & humanos intelligendi facultatem diuinitus accepisse. Cæteros vero spiritus brutorum animalium rationalem intelligentiam non accepisse, & †ob hoc omnino habere non posse. Propter quod dicitur hominibus. Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. Et ideo animas hominum, & animas pecorum vnius naturæ non esse: nec animas pecorum in animas hominum, nec animas hominum in animas pecorum posse aliquando transire. E

† al. & haec omnino, &c.

Psal. 31.

Libera voluntas Adam. Cap. XXV.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, primos homines, idest, Adam & mulierē eius, bonos & rectos, & sine peccato creatos esse cum libero arbitrio, quo possent si vellent, humili & bona volūtate seruire, atque obedire: quo arbitrio etiam possent si vellent, propria voluntate peccare: eosque non necessitate, sed propria voluntate peccasse. illoque peccato sic in deterius mutatam humanam naturam, vt non solum in ipsis primis hominibus per peccatum mors obtineret regnum, sed etiam in omnes homines transiret peccati, mortisque dominium. *Rom. 9.*

Peccatum originale. Cap. XXVI.

Firmissime † tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri, & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, mortique subiectum, & ob hoc natura iræ filiū nasci, de qua dicit Apostolus: Eramus .n. & nos natura filij iræ, sicut & cæteri. A qua ira nullus liberatur, nisi per fidē mediatoris Dei & hominum, hominis Iesu Christi, qui sine peccato conceptus, sine peccato natus, sine peccato mortuus, peccatū pro nobis factus est, idest, sacrificium factus est pro peccatis nostris. In veteri quippe testamento peccata dicebantur sacrificia, quę pro peccatis offerebantur. In quibus omnibus fuit sacrificatio Christi, quia ipse est agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

† De consec. dist. 4. ca. firmissime. Cōcil. Trident. sess. 5. Decre. de peccato orig. *Ephe. 2.* *1. Tim. 2.* *Ioan. 1.*

Non baptizati. Cap. XXVII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum homines iam ratione vtentes, verum etiam paruulos, † qui siue in vteris matrum viuere incipiunt, & ibi moriuntur: siue cum de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti de hoc sæculo transeunt, ignis æterni sempiterno supplicio puniendos: quia etsi propriæ actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & natiuitate traxerunt.

† Vide omnino commentariom in huius primę par tis, super ca. maiores, de bapt. & sed ad huc quęritur unde intelligęs quid sit de hoc dogmate sentiendum.

Iudicium. Cap. XXVIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, ideo Christum filium Dei ad iudicādos viuos & mortuos venturum, vt homines, quos hic dono suæ gratiæ gratis per fidem iustificat, eisdemque iustificatis in fide & charitate sanctæ matris Ecclesiæ vsque in finem perseuerentiam donat, in suo aduentu resuscitet, & glorificet, & secūdum promissionem suam æquales sanctis angelis faciat, & ad eum statum perducat, in quo perfecte quātum vnicuique donat Deus, boni sint: & ab ipsa perfectione deinceps mutari non possint, Vbi diuersa erit sanctorum gloria, sed vna erit omnium vita æterna. Diabolū vero & angelos eius in ignem æternum a Christo esse mitten- *Matt. 22.*

A dos: vbi nunquam carebunt pęna, quam eis præparauit diuina iustitia. Cum ipso etiam diabolo impios & iniquos homines, de quibus scriptura dicit: Imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius, pro eo quia eum in malis operibus imitati sunt: & ante finem præsentis vitę congruam pænitentiam non egerunt, resumptis corporibus supplicio ęternæ combustionis arsuros.

Resurrectio. Cap. XXIX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites: omnibus hominibus, & bonis & malis resurre-
B ctionem carnis in aduentu Domini futuram esse communem: retributionem vero iustitię Dei esse bonis malisque dissimilem: secundum quod Apostolus ait: Quia omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur. Immutabuntur autem iusti, qui ibunt in vitam æternam: Quod Apostolus ostendit dicens: Et mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Et ostendens quę erit ipsa immutatio, adiecit. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortalę hoc induere immortalitatem. In iustorum corporibus fiet, quod ipse Apostolus ait: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: Seminatur
C in ignobilitate, surget in nobilitate. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Qd propterea spirituale dixit, non quia ipsum corpus spiritus erit, sed quia viuificante spiritu immortale, atq; incorruptibile permanebit. Sic autem tunc dicitur spirituale corpus cum nō spiritus sit, sed permaneat corpus; sicut nunc animale dicitur, cum tamen inueniatur non anima esse, sed corpus.

1. Cor. 15. *Ibidem.*

Fides & Baptismus. Cap. XXX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, excep-
D tis illis, qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic a malis suis fuerit per pęnitentiam fidemq; conuersus: & per sacramētum fidei & pœnitentię, idest, per baptismum liberatus. Et maioribus quidem necessarium esse, & pœnitentiam de malis suis agere, & fidem catholicam secundum regulam veritatis tenere, & sacramentum baptismatis accipere. Paruulis vero, qui nec propria voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter trahūt, agere possunt, sacramentum fidei, quod est sanctum baptisma, quamdiu rationis ætas eorū capax esse non potest, sufficere ad salutem.
E

15. q. 1. c. 1. firmissime.

Gratia. Cap. XXXI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, neminem hic posse hominum pœnitentiam agere, nisi quē Deus illuminauerit, & gratuita sua miseratione conuenerit. Apostolus enim dicit: Ne forte det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem: & resipiscant a diaboli laqueis.

Concil. Tri. sess. 6. can. 3. *2. Tim. 2.*

Nihil

Nihil agi sine gratia. Cap. XXXII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, posse quidem hominem, quem nec ignorantia literarum, nec aliqua prohibet imbecillitas, vel aduersitas, verba sanctæ legis & Euangelij siue legere, siue ex ore cuiusquam prædicatoris audire, sed diuinis mãdatis obedire neminem posse, nisi quem Deus gratia sua præuenerit: vt quod audit corpore, corde etiam percipiat, et accepta diuinitus bona voluntate, atq; virtute, mandata Dei facere & velit & possit. Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incremẽtum dat Deus: qui etiam operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate.

Deum nihil latere. Cap. XXXIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Deo incommutabili non solum præterita, & præsentia, sed etiam futura omnia incommutabiliter esse notissima, cui dicitur: Deus qui occultorum es cognitor, qui scis omnia antequam fiant.

Prædestinatio. Cap. XXXIIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum incommutabilem, rerum omnium, atq; operum tam suorum, quam humanorum certissimum cognitorem: ante omnia sæcula scire quibus esset per fidem gratiam largiturus: sine qua nemo potest ex initio mundi, vsq; in finem a reatu peccati tam originalis, quam actualis absolui. Quos enim Deus præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.

Beati ex prædestinatione. Cap. XXXV.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnes, quos vasa misericordiæ gratuita bonitate Deus fecit, ante cõstitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos a Deo: neque perire posse aliquem eorum, quos Deus prædestinauit ad regnum cælorum: nec quemquam eorum, quos nõ prædestinauit ad vitam, vlla posse ratione saluari. Prædestinatio enim illa gratuitæ donationis est præparatio: qua nos Apostolus ait prædestinatos in adoptionem filiorum Dei per Iesum Christum in ipsum.

Baptismus. Cap. XXXVI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, sacramentũ baptismatis, non solum intra ecclesiam catholicam, sed & apud hæreticos, qui in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizãt, esse posse: sed extra ecclesiam catholicã prodesse non posse. Imò sicut intra ecclesiam rectè credẽtibus per sacramentum baptismi conferri salutẽ: sic extra ecclesiam baptizatis, si ad ecclesiam non redierint, eodẽ baptismo accumulari perniciem. Tantũ.n. valet ecclesiasticæ societatis vnitas ad salutem, vt baptismo non saluetur, cui nõ

A ibi datur vbi oportuit vt detur. Inesse tamen homini baptismum etiam extra ecclesiam baptizato, sed ad iudiciũ in esse ab ecclesia separato. Et quia manifestum est vbicũq; datum fuerit hoc baptisma, semel esse dandum: Ideo etsi ab hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti fuerit datũ, venerabiliter agnoscendũ, & ob hoc nullatenus iterandum. Saluator enim dicit: Qui semel lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. *Ioan. 13*

Ecclesia. Cap. XXXVII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnẽ B extra ecclesiam catholicam baptizatum participem fieri non posse vitæ æternæ, si ante finẽ vitæ huius catholicæ non fuerit redditus atq; incorporatus ecclesiæ. Quia si habeam, inquit Apostolus, omnẽ fidem, & nouerim omnia sacramẽta; charitatem autem nõ habeam, nihil sum. *1. Cor.* Nam & in diebus diluuij, neminem legimus extra arcam potuisse saluari. *Gen. 7.*

Damnati. Cap. XXXVIII.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, nõ solum omnes paganos, sed etiam omnes Iudæ C os, hæreticos, atq; schismaticos, qui extra ecclesiam catholicam præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est diabolo, & angelis eius. *Matth. 25.*

Hæretici. Cap. XXXIX.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, quẽlibet hæreticum siue schismaticũ, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizatũ, si ecclesiæ catholicæ non fuerit aggregatus, quantascũque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari. Omni.n. homini, qui ecclesiæ catholicæ nõ tenet vnitatem, neq; baptismus, neq; eleemo D syna, quãtũlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem quamdiu in eo hæretica vel schismatica prauitas perseuerat, quæ ducit ad mortem.

Christiani male viuentes. Cap. XL.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, non omnes, qui intra ecclesiã catholicam baptizantur, accepturos esse vitam æternam: sed eos, qui percepto baptismate rectè viuunt. i. qui abstinuerunt se a vitijs & concupiscentijs carnis. Regnum.n. cælorum sicut infideles hæretici atque E schismatici non habebunt, sic catholici criminosi possidere non poterunt.

Sine peccatis neminem viuere. Cap. XLI.

Firmissime tene, & nullatenus dubites, etiam iustos atque sanctos homines, exceptis his qui baptizati paruuli sunt, sine peccato hic neminem viuere posse: semperque omni homini esse necessarium, & peccata sua vsque in finem vitæ præsentis eleemosynis diluere, & remissionẽ à Deo humiliter ac veraciter postulare.

Cibus, potus, Matrimonium. *Cap. XLII.*

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, omnẽ creaturam Dei bonam esse, & nihil reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Et Dei seruos, qui a carnibus aut vino abstinent, non tamquam immunda, quæ a Deo facta sunt, respuere, sed a fortiori cibo & potu pro sola castigatione corporis abstinere. Nuptias quoque diuinutus institutas & benedictas. Et melius quidem si quisquam sine coniugio sit, vt liberius atq; plenius cogitet, quę sunt Dei, quomodo placeat Deo. Tamen illis, qui continentiam non vouerunt, nullum esse peccatum, si vel mulier nubat, vel vir vxorem ducat. Nec solas primas nuptias a Deo institutas, sed etiam secundas & tertias pro eorum, qui se continere non possunt, infirmitate concessas. Eis vero qui siue cõiugati: siue à coniugio liberi continentiam Deo vouerunt, admodum esse dãnabile, si vel illi coniugale opus uoluerint appetere, quo se non accessuros; vel illi repetere, a quo se recessuros: illi libera, illi communi professi sunt voluntate.

1. Tim. 4.

1. Cor. 7.

Malos misceri bonis. *Cap. XLIII.*

FIrmissime tene, & nullatenus dubites, atcã Dei esse Ecclesiam catholicam, & intra eam vsque in finẽ sæculi frumento mixtas paleas contineri, hoc est: bonis malos sacramentorum communione misceri: & in omni professione siue clericorum, siue monachorum, siue laicorum, bonos esse simul & malos. Non pro malis bonos deserendos, sed pro bonis malos, inquantum exigit fidei & charitatis ratio, tolerandos: Id est, si vel in Ecclesia nullius perfidiæ semina spargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt. Nec posse aliquem intra Ecclesiam catholicam recte credentem, beneque viuentem alieno vnquam maculari peccato, si cuiquam peccanti nec consensionem præbeat, nec fauorem, Vtiliterque malos a bonis intra Ecclesiam tolerari, si hoc cum eis bene viuendo, & bene moriẽdo agatur: Vt & videntes & audientes quæ bona sunt, mala sua respuant, iudicandos se a Deo pro suis malis operibus contremiscant: atque ita præueniente dono gratiæ de suis iniquitatibus confundantur, & ad bonam vitam per Dei misericordiam conuertantur. Bonos vero a malis intra ecclesiam duntaxat catholicam constitutis, non debere nisi operum dissimilitudine separari: vt cum quibus diuina communicant sacramenta, non habeant mala opera, quibus illi sunt criminosi, communia. In fine vero sæculi bonos a malis etiam corpore separandos, quando veniet Christus habens ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili, quando per iudicium iustum segregabit iustos ab iniustis, bonos a malis, rectos a peruersis, bonos constituet a dextris, malos a sinistris. Et ex eius ore iusti æterniq; iudicij sempiterna atque incõmutabili prolata sententia, iniqui omnes ibũt in combustionem æternam, iusti autem in vitam æternam: iniqui semper arsuri cum diabolo, iusti autem regnaturi cum Christo.

Matth. 3.

Matth. 25.

Persistendum in fide. *Cap. XLIIII.*

HÆc interim xl. † Capitula ad regulam ueræ fidei firmissime pertinẽtia, fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterque defende. Et si quem contraria his dogmatizare cognoueris, tam quam pestem fuge, & tamquã hæreticum abijce. Ita enim ista, quæ posuimus, fidei catholicæ congruunt, vt si quis non solũ omnibus, sed etiam singulis voluerit cõtraire, in eo quod singulis horum contumaciter repugnat, & his contraria docere non dubitat, hæreticus & Christianæ fidei inimicus, atque ex hoc omnibus catholicis anathematizatus appareat.

† Intellige incipiendo a c. iiij. nõ computatis trib. primis, quæ præmittit Augustinus in ton eius libri nam reuera quæ hic referuntur, tantum sunt xl.

EX DECRETIS DISTIN. XV.
Beatus Gregorius lib. 1. Registri, Epistola 24.

De auctoritate quatuor Conciliorum, & eorum approbatione per sanctam Ecclesiam.

SICVT † sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor, Nicænũ scilicet, in quo peruersum Arrij dogma destruitur, Constantinopolitanũ quoque, in quo Eunomij & Macedonij error cõuincitur, Ephesinum etiã primũ, in quo Nestorij impietas iudicatur, Calcedonensẽ uero, in quo Eutychis Dioscorique prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio, quia in his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit, & cuiuslibet † vitæ atq. actionis norma consistit. Quintum quoq. concilium pariter ueneror, in quo epistola, quę Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur, in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantijs separãs, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur. Et in quo scripta quoq; Theodoriti, per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementię prolata refutantur. Cunctas uero, quas pręfata venerãda Concilia personas respuunt, respuo, quas venerantur, amplector, quia dum vniuersali sunt consensu constituta, se & non illa destruit quisquis præsumit aut soluere, quos religant †, aut ligare † quos soluunt.

† Iuxta emẽdationem factam Decreti. Romę editi an. 1582.

† Apud B. Gregoriũ legitur, & cuiuslibet vitę atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum &c. Et in sequentibus significantur tria illa capitula, quorũ occasione nõnulli quĩtam synodũ non recipiebant.

† Al. ligant
† Al. religare.

E X D E

EX DECRETIS DISTIN. XV. A

Gelasius in concilio habito Romæ cum LXX. episcopis.

† Al. Quas scripturas.

Quæ † concilia sanctæ Romana Ecclesia suscipiat.

† Iuxta emendationem factam Decreti Romæ editi anno 1582.

SANCTA [a] Romana† Ecclesia post
illas veteris testamenti & noui scri
pturas, quas regulariter suscipi-
mus, etiam has suscipi non prohi-
bet sanctam [b] synodum Nicænam
cccxviij. Patrum, Mediante Constantino Ma-
ximo Augusto, in qua Arrius hæreticus códem- B
natus est: sanctam [c] synodum Constantinopo-
litanam, mediante Theodosio seniore Augusto,
in qua Macedonius hæreticus debitam damna-
tionem excepit: sanctam [d] synodum Ephesinam
in qua Nestorius damnatus est consensu Beatis
simi Papæ Cælestini, mediante Cyrillo Alexan
drinæ sedis Antistite, & Arcadio Episcopo ab
Italia destinato: sanctam synodum Chalcedo-
nensem, mediante Marciano Augusto, & Ana-
tolio Constantinopolitano episcopo, in quo Ne
storiana, & Eutychiana hæreses simul cũ Dio-
scoro, eiusque complicibus damnatæ sunt. Sed
& si qua sunt concilia, à sanctis Patribus hacte- C
nus instituta, post † istorum quatuor auctorita-
tẽ, & custodienda, & recipienda decernimus, &
mandamus, Iam [e] nunc subijciẽdum est de opu-
sculis sanctorum Patrum, quæ in Ecclesia Ca-
tholica recipiunt. Opuscula beati Cypriani Mar
tyris, & Carthaginensis Episcopi: item opuscu-
la B. Athanasij Alexandrini Episcopi: item opus
cula B. Gregorij Nazianzeni Episcopi: item
opuscula B. Basilij Cappadociæ Episcopi: item
opuscula B. Ioannis Constantinopolitani Epi-
scopi: item opuscula Theophili Alexandrini
Episcopi: item opuscula B. Cyrilli Alexandrini
Episcopi: item opuscula B. Hilarij Pictauiensis D
Episcopi: item opuscula B. Ambrosij Mediola-
nẽsis Episcopi: item opuscula B. Augustini Hip
ponensis Episcopi: item opuscula B. Hierony-
mi presbyteri: item opuscula B. Prosperi vi-
ri religiosissimi: item epistolam B. Leonis Papę
ad Flauianum Constantinopolitanum Episco-
pum destinatam: cuius textum quispiam si vsq;
ad vnum iota disputauerit, & non eam in omni-
bus venerabiliter receperit, anathema sit: item
opuscula, atque tractatus omnium Patrum or-
thodoxorum, qui in nullo à Sanctæ Romanę Ec
clesiæ consortio deuiauerunt, nec ab eius fideli
† prædicatione seiuncti sunt: sed communionis E
ipsius gratia Dei, vsque ad vltimum diem vitæ
suæ participes fuerunt, legenda decernimus. Itẽ
[f] Decretales epistolæ, quas beatissimi Papæ di-
uersis temporibus ab Vrbe Roma pro diuerso-
rum Patrum consultatione dederunt, venerabi-
liter suscipiendæ sunt. Item gesta sanctorũ Mar
tyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciati
bus, & mirabilibus confessionum triumphis ir-
radiant, Quis ita† esse Catholicorum dubitet, &
maiora eos in agonibus fuisse perpessos, nec suis

† Al. præter

† Fide vel prędicatione] origin. & Burchardus.

† Al. ista.

viribus, sed gratia Dei & adiutorio vniuersa to-
lerasse? Sed ideo [g] secundum antiquam consue
tudinem singulari cautela in Sancta Romana
Ecclesia non leguntur: quia & eorum, qui con-
scripsere, nomina penitus ignorantur, & ab infi
delibus, aut idiotis † superflua, aut minus apta,
quam rei ordo fuerit, scripta esse putantur: sicut
cuiusdam Quirici,† & Iulitæ, sicut Georgij, alio
rumque huiusmodi passiones, quæ ab hæreticis
pethibentur conscriptæ. Propter quod, vt dictũ
est; ne vel leuis subsannandi oriretur occasio, in
Sancta Romana Ecclesia non leguntur. Nos ta
men cum prædicta ecclesia omnes Martyres, &
eorum gloriosos agones, qui Deo magis, quam
hominibus noti sunt; omni deuotione venera-
mur; Item vitas Patrum, Pauli, Antonij, Hila-
rionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir
beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni ho
nore suscipimus. Item actus B. Siluestri Aposto
licæ sedis Præsulis, licet eius qui conscripsit, no-
men ignoremus, à multis tamen in Vrbe Roma
Catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vsu,
multæ hoc imitantur ecclesiæ. Item scripta de
inuentione Sanctæ Crucis Dominicæ, & alia
scripta de inuentione capitis B. Ioannis Baptistę,
nouellæ quidem † releuationes sunt, & nonnul-
li eas catholici legunt: Sed cum hæc ad catholi-
corum manus peruenerint; Beati Pauli Aposto-
li sententia præcedat: Omnia probate, quod bo
num est, tenete. Item Rufinus vii religiosus plu
rimos ecclesiastici operis edidit libros, nonnullas
etiam scripturas interpretatus est, sed quoniam
beatus Hieronymus in aliquibus eum de arbi-
trij libertate notauit, illa sentimus, quæ prædi-
ctum beatum Hieronymum sentire cognosci-
mus, & non solum de Rufino, sed etiam de vni-
uersis,† quos vir sæpius memoratus zelo Dei, &
fidei religione † reprehendit, Item Origenis
nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus, Hiero-
nimus non repudiat, legenda suscipimus. Reli-
qua autem omnia cum auctore suo dicimus es-
se renuenda. Item Chronicon † Eusebij Cæsa-
riensis, atque eiusdem Historiæ ecclesiasticæ li-
bros, quamuis in primo narrationis suæ libro te
puerit, & postea in laudibus, atque excusatione
Origenis schismatici unum cõscripserit librum,
propter rerum tamen notitiam singularem, quę
ad instructionem pertinent usquequaque non
dicimus renuendos. Item Otosium virum eru-
ditissimum collaudamus, quia ualde nobis ne-
cessariam aduersus Paganorum calumnias ordi
nauit historiam, miraque breuitate contexuit.
Item uenerabilis uiri Sedulij paschalę opus, qd
hæroicis descripsit uersibus, insigni laude pro-
ferimus. † Item Iuuenci nihilominus laboriosũ
opus, non spernimus, sed miramur. Cæterum,
quæ ab hæreticis, siue schismaticis conscripta,
vel prædicata sunt, nullatenus recipit Catholica
& Apostolica Ecclesia Romana.

† Al. dictis.

† Al. Cyric.

† Quæd lationes gionale.

1. Thes. 5

† Al. diuersis orig.

† Al. religiose.

† Al. Cronica] orig.

† Al. præferimus] orig.

COMMENT. XIX.

Gelasij papæ 1. decretum de librorum delectu.

a SAncta Romana Ecclesia.] *Gelasius Papa eius nominis primus, qui sedit anno Domini 494. coacto Romæ conuentu septuaginta doctissimorum Episcoporum, insigne decretum edidit, quo cauebatur, qui libri Christianam religionem profitentibus legendi essent ad fidem & mores idonei, qui vero cauendi: quoniam sicut ex bonorum librorum lectione mores componuntur, & fides roboratur: ita è diuerso prauorum lectio fidem aut corrumpit & tollit, aut prauos mores inducit. Legitur id decretum hodie inter decreta Gelasii primi in 2. vol. conciliorum, quod omnes decretorum fabricatores in suos centones transtulerunt. Burchardus lib. 3. decretorum, c. 220. & seq. Iuo Carnotensis par. 4. c. 64. & seq. Pannormia lib. 2. c. 91. Polyearpus lib. 3. tit. 20. Gratianus denique in c. sancta Romana. 15. dist. Eymericus hoc loco eos tantum recensuit ex eo decreto libros, quos Gelasius approbauit: quoniam horum lectio ad fidē stabiliendam spectabat: nam cæteros, quos ille reprobauit, in 2. par. q. 23. refert.*

b Sanctam synodum Nicænam.] *De Nicæna synodo pauca quædam dixi supra commentario 5. versi. Nicænæ fidei. Item de Chalcedonensi, commentario 6. vers. qui Chalcedone conuenerunt. nunc de cæteris breuissime etiam dicam, vt horum quatuor conciliorum tam celebratorum notitia aliqua habeatur.*

Synodus Cōstantinopolitana quando habita, & qd in ea gestum.

c Sanctam synodum Constantinopolitanam, &c. in qua Macedonius hæreticus debitam damnationem excepit.] *Fuit Macedonius Episcopus Constantinopolitanus circa tempora Liberij Papæ ad annos Domini 352. Hinc nefandam hæresim profitebatur, asserens Spiritum sanctum Patre, & Filio esse minorem, nec eiusdem cum Patre substantiæ, sed puram creaturam. Ab hoc sectatores eius Macedoniani vocati sunt, qui ab Augustino Semiarriani dicuntur in lib. de hæresibus, cap. 52. & ab Epiphanio hæresi 74. Pneumathomachi de quibus dixi latius par. 2. super q. 37. Aduersus hunc Macedonium Constantinopolitanum conciliū primum habitum est a centum quinquaginta Episcopis sub Theodosio maiore Siagrio & Eucherio Consulibus, æra 419. & Damaso Papa 1. Subscripserunt autem huic Concilio, in quo Macedonius cum suis dogmatibus damnatus est, ijdem illi CL. episcopi, & quoniam in Spiritum sanctum inuehebatur Macedonius, ideo in Symbolo, quod in can. 7. dicti Concilij recitatur, patētius explicatum est, quid de eo esset credendum:* Credimus, *inquit,* in Spiritum sanctum Dominum, & viuificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum, & conglorificandum, qui locutus est per Prophetas. *Eodem etiam concilio fuerunt damnati multi alij hæretici Eunomiani, Arriani, Sabelliani, Photiniani, & Apollinaristæ, vt constat ex primo capite eiusdem concilij.*

Synodus Ephesina, & quid in ea factum.

d Sanctam synodum Ephesinam, in qua Nestorius damnatus est consensu beatissimi Papæ Celestini.] *Nestorius Episcopus Constantinopolitanus Christum purum hominem ex Maria natum*

A *asseruit, ideoque magnum in vrbe Constantinopolitana tumultum excitauit, ad quem sedandum & componendum, vt scribit Nicephorus lib. 14. historiæ ecclesiast. cap. 32. vniuersali synodo opus fuit. Congregata est ergo synodus hæc Ephesina apud Ephesum, vnde & nomen accepit. Ea fuit ciuitas Ioniæ longe celeberrima in Asia minori. acta fuit si Faustino credimus, anno Domini 430. in fine Pontificatus Cælestini Papæ primi: nec curo alios aliter scribere, quoniam certiora sequor: conuenere*

B *in hanc synodum ducenti Episcopi: tametsi alij maiorem, alij minorem numerum statuant, vt refert Couarruuias lib. 3. varia. resolut. cap. 15. Hic omnium consensu damnatus est Nestorius, & hæresis Nestoriana profligata.*

e Iam nunc subijciendum est de opusculis sanctorum Patrum.] *Longum esset hic cuncta persequi, quæ ad cognitionem singulorum auctorum hic traduntur, nec nostri est instituti. Ea quæ ad hunc locum spectant, tradit Couarruuias lib. 4. varia. resolut. c. 16. Nos ne actum agere videamur, libenter lectorem ad eum remittimus: licet enim in quibusdam dubia tradat & incerta, in cæteris non pœ-*

C *nitebit collocatæ in eo operæ.*

De auctoritate Epistolarū Decretaliū.

f Item Decretales Epistolæ, quas beatissimi Papæ.] *Hic locus indicat Epistolas Pontificum decretales magnæ esse auctoritatis, cum venerabiliter iubeat suscipiendas Gelasius. Cæterum cum de earum auctoritate disseritur, duo extrema fugienda sunt, vnum est Gratiani in c. in canonicis. 19. distin. vbi Epistolas Pontificum decretales inter canonicas scripturas posuit, dum ait in summario eius capitis, decretales Epistolas inter canonicas scripturas connumerari. sed hoc vere refutauit Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 2. aduersus hæreses, & subtiliter Melchior Canus lib. 5. cap. 5. de locis*

D *Theologicis, vbi emendandum hunc locū admonent, ex Augustino lib. 2. c. 8. de doctrina Christiana veram lectionem restituentes, ex quo deceptus fuerat Gratianus, nam Augustini vera lectio ita habet:* In canonicis autem scripturis Ecclesiarum catholicarum quamplurium auctoritatem sequatur: inter quas sane illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, vt eas, quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesijs, præponat eis, quas quædam non accipiunt. In eis vero quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, grauioresque accipiunt, eis, quas pauciores, minorisque auctoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem alias inuenerit a pluribus, alias a grauioribus haberi (quamquam hoc inuenire non possit) æqualis tamen auctoritatis eas habendas puto, *hactenus Augustinus. Quæ quidem sententia non ad Decretales Romanorum Pontificum, sed ad canonicas & sacras scripturas est referenda. Est autem sensus huiusmodi: In iudicio librorum canonicorum, primum videndum est quid Ecclesiæ Catholicæ sentiant, inter quas Catholicas Ecclesias illarum testimonium est præferendum, quæ vel fuere sedes Apostolorū, vt Hierosolymitana, Antiochena, & similes: vel ab Apostolis aliquā epistolā acceperunt, vt Corinthia,*

thia, Galatia, & similes, quare Augustinus nō loquebatur de epistolis Pontificum decretalibus, vt falso existimauit Gratianus. Sed hūc locum, vt monui, alij ante nos animaduerterunt.

Alterum extremum est Ioannis Vicleff, & Lutheri, quorum dixit, Decretales epistolas apochryphas esse, & seducere a fide Christi, vt refert Turrecremata in sum. de Eccle. lib. 4. par. 2. cap. 38. quem etiam errorem sequebātur Valdenses, vt tradit Eymericus 3. par. tit. de signis, per qua Valdēses hæretici cognoscuntur. & 2. par. q. 14. versic. sextus error. Lutherus autē apud Roffensem art. 30. impias & Christo aduersarias eas appellat, earum tamen auctoritatem efficacissime defendit Turrecremata in Sum. de Ecclesi. lib. 2. cap. 108.

Denique illud est obseruandum, quod Gratianus admonuit initio 20. distinctionis, videlicet, epistolas Pontificum decretales canonibus conciliorum pari iure esse exæquandas, quam sententiam velut manifestum Gratiani errorem acerbe reprehendit Alfonsus Castrus, lib. 1. aduersus hæreses ca. 2. negat enim (quod & probare conatur) epistolas decretales, tametsi ab omnibus recipi debeant, conciliorum canonib. exæquandas. Sed verior sententia est quam optime tuetur Couarruuias lib. 4. vari. resol. c. 16. videlicet, has epistolas summā habere auctoritatem; nam si de litibus & causis dirimendis agatur; tunc certum est non esse minorem Papæ, quam conciliorum potestatem. glossa in cap. ad Apostolicæ. de re iud. lib. 6. Innocentius & Imola, in c. graue. de præbendis. late Iacobatius tractatu de concilio lib. 5. art. 8. ex quibus colliges in litibus & controuersiis dirimendis concilium non habere aliā potestatem, quam quæ sibi à summo Pontifice tradita est. Iam in causis fidei epistola Pontificis decretalis maturo edita consilio, & in ea intendens Pontifex determinare de fide, perinde obligat ac conciliorum generalium canones: Pōtificis enim iudicium in causis fidei & morum certissimū esse, exploratissimum est apud Catholicos, cum neq; concilia generalia absq; Pontificis Romani auctoritate quicquam in causis fidei & morum validum & firmum desinire possint, sed omnino egent Papæ cōfirmatione, vt præter cæteros grauiter et vere ostēdit Blasius Nauarrus Theologus insignis, quō præceptore gloriamur, lib. 3. cap. 19. de auctoritate Romanæ Ecclesiæ, & sacro eius principatu.

De auctoritate Epistolarū Decretaliū.

g Sed ideo secundum antiquam consuetudinem singulari cautela in sancta Romana Ecclesia non legūtur, quia & eorum qui scripsere nomina penitus ignorantur.] Hinc obseruabis eos libros, cuius auctores ignorātur, maxime de reb. ad religionem spectantibus differentes, nō facile in Ecclesia Dei legendos: nam & Gelasius hic iam eo tēpore tales libros veluti parū auctoritatis habentes legi noluit in Ecclesia: nunc autē maiori prohibitione opus fuit. Cū enim multi nostris sæculis hæretici libros ederēt falsis dogmatib. respersos, omisso nomine auctoris, ne protinus mali esse deprehēderētur, concilium Tridentinū sess. 4. in decreto de editione librorum, valde salubriter cauit, ne vllus liber omnino de rebus sacris tractans, absq; nomine auctoris deinceps imprimatur: Et quamuis concilium de solis libris sacra tractantibus loquatur, ad cæteros etiam, qui sacra non tractant, optime trahi potest, & propterea de illis nominatim egit concilium, quoniam maius ibi erat periculum: nam & in reliquis idem et incommodū inueniri potest, & propterea idem statuēdum. l. illud. ff. ad l. Aquiliam. atq; ita nunc consuetudo Romæ obseruat: nam sacri Palatij Magister nullum librū aut vendi, aut imprimi permittit absque nomine auctoris; cuius morem in hoc cæteræ prouinciæ deberent imitari, vt fideli populo plenius cautum esset: de qua re plene cauet edictum Inquisitorum generalium Reipubl. Christianæ, quod incipit, Anim aduertentes. impressum in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ Inquisitionis.

Libri sine nomine auctorum non permittūtur.

h Cætera, quæ ab hæreticis, siue schismaticis cōscripta, vel prædicata sunt, nullatenus recipit Apostolica Romana Ecclesia.] Hæc nō modo nō recipit, verum etiam prohibet, delet, & cōburit, ne falsa horum dogmata (vt scripsit Iustinianus in nouella 42. de depositione Antimi) ad alia perueniāt secula, de quo disserui latissime inf. par. 2. in principio super c. fraternitatis, de hæret. nec modo hæreticorū, sed etiā profanorum librorum lectio ab Apostolis iam initio nascentis Ecclesię interdicta videri potest ex his, quæ scribit beatus Clemens Papa lib. 1. c. 7. constitutionum Apostolicarum: quē locum quia insignis est in hac causa in lectoris gratiam abscribēdum curaui. habet autē ita: Abstinete ab omnibus Gentilium libris. Quid enim tibi cum externis libris, vel legibus, vel falsis prophetis? quæ quidem leues a fide abducunt. Nam quid tibi deest in lege Dei, vt ad illas gētium fabulas confugias? nā si historica percurrere cupis, habes Reges: si sophistica & poetica, habes Prophetas & Iob, & Prouerbiorum auctorem, in quibus omnis poeticæ ac sapiētiæ accuratam rationē inuenies. quoniam Domini Dei, qui solus est sapiens, voces sunt. Quod si cantilenas cupis, habes Psalmos: si rerum origines nosse desideras, habes Genesim: si leges & præcepta gloriosam dei legē. Ab omnibus igitur externis & diabolicis libris vehemēter te contine, hactenus ibi. Eodē pertinet c. sacerdotes. & c. legāt 37. dist. & plane quot incommoda ex profanorum librorū lectione oriantur in singulis fere disciplinis, latissime disseruit libro sexto de pœnis hæreticorum traditque copiose Alfonsus Castrus libr. 3. ca. 8. de iusta hæreticorum punitione, & Gabriel Putherbeus Teutonicus in libris de expungendis & tollendis malis libris.

Profanorum librorum lectio olim interdicta.

IN QVAESTIONES DVODECIM De pertinentibus ad fidem obseruatio.

ACTENVS Eymericus ex varijs Conciliorum, summorum Pontificum Romanorum, & sanctorum Patrũ locis multa fidei dogmata collegit, quæ ad institutum huius primæ partis spectabant, in quibus de suo nihil apponens, sola recitatione contentus fuit. Nunc duodecim quæstionibus complectitur multa, quæ ad fidẽ ipsam, & fidei obligationem pertinent, ex quorum ignoratione fideles in singulares errores facile incidere possint, insinuans etiam multa, quæ iam proximius ad negotium Inquisitorum spectãt. In his nos omissis multis, quæ Theologorum propria sunt, ea tantum adnotabimus, quæ insigniora sunt, quæque magis ad susceptum institutum attinent.

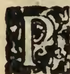
QVÆSTIONES DVODECIM de pertinentibus ad fidem, Inquisitionis officio congruentes.

QVÆSTIO I. De fidei definitione.

SVMMARIVM.

1 *Fides inchoatio est & primum principium.*
2 *Fides habet certam ac firmam adhæsionem.*
3 *Fides est de non apparentibus, & indemonstrabilibus.*
4 *Qua ratione fides ab alijs habitib. distinguatur.*
5 *Variæ fidei explicationes allatæ à Sanctis.*
6 *Clara & absoluta fidei definitio.*

Vide theologos. li. 3. Sẽt. dist. 23. Canonistas c. Firmiter de summa Trin.

RIMA quæstio est. Fides quid est? Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. q. 4. art. 1. quod Apostolus ad Hebr. 11. declarat fides quid est, cũ dicit: Fides est substantia sperandarum rerum, argumentũ non apparentium.

1 Dicitur fides substãtia, hoc est, inchoatio prima. Nam substantia solet dici prima inchoatio cuiuslibet rei; & maxime quãdo tota res sequẽs continetur in primo principio in virtute; per quem modũ prima principia in demõstratione sunt substãtia scientiæ. Et sic dicitur fides, substãtia, hoc est inchoatio prima. Dicitur, sperandarum rerum, hoc est, rerum futurarum desideratarũ. Nam prima inchoatio & principium rerũ sperandarum, in nobis est per fidei assensum, quæ virtute continet omnes res sperãdas. In hoc enim speramus beatificari, quod aperta visione in veritate videbimus ea, quibus per fidem nũc adhæremus.

2 Dicitur argumẽtum, hoc est inductiuum ad alicui firmiter adhærendum. Nam per argumẽtum intellectus inducitur ad alicui vero adhærẽdũ: unde ipsa firma adhæsio intellectus ad fidei veritatem, hic dicitur argumentum.

A 3 Dicitur autem, non apparentium, hoc est, inuisorum & indemonstrabilium. Nam articuli † fidei sunt inuisi & indemonstrabiles. quia nec videmus ad sensũ, nec intelligere, nec inuestigare valemus per demonstrationem cogentem mentem, & necessarium argumentũ: sed tantũ per diuinum dictum mẽtis oculis intuemur. Ex quibus relinquitur, quod Apostolus bene dicit cum ait, quod fides est substantia sperandarum rerum argumentum non apparentium.

† B. Tho. 2. 2. q. 1. ar. 4. & 5

4 Et sic bene dixit: quod per prędicta ab alijs, quæ ad intellectum pertinent; fidem distinguit. Nam per hoc, quod fides dicitur, substantia, distinguitur a spe & charitate, quar nulla estũ inchoatio: quia fides est virtutum fundamentum primũ, & substantia; & non spes, nec virtus alia.

B Per hoc quod dicitur, sperãdarum rerum, distinguitur virtus à fide cõiter sumpta: quæ ad beatitudinẽ sperandam non ordinatur. Per hoc quod dicitur, argumentum, distinguitur fides ab opinione, suspitione, & dubitatione, per quas non est aliquid firma adhæsio intellectus. Per hoc q dicitur, non apparentiũ, distinguitur fides a sciẽtia & intellectu, per quæ aliquid fit apparẽs. Ex quibus omnibus apparet, quod Apostoli prædicta fidei declaratio est proprie definitio.

5 Omnes autem aliæ definitiones à Sanctis datæ, potius sunt prædictæ Apostoli explicationes, C quã definitiones. Quod enim dicit Augustinus: † Fides est virtus, qua creduntur quæ non videntur: & quod dicit Damascenus, † quod fides est non inquisitus consensus: & quod alij dicunt, quod est certitudo quædam animi de absentibus supra opinionem & infrã scientiã: idẽ est quod dicit Apostolus, argumentum non apparentiũ. Quod vero Dionysius dicit 7. c. de diuinis nomi-D nibus, quod fides est manens credentium fundamentum, collocans eos in veritate, & in ipsis veritatem ostendens; idem est ei quod dicitur, substantia sperandarum rerum.

† Tract. 40. in Io. a medio. & li. 2. quęst. Euang. q. 39.
† Lib. 4 c. 11.

6 Ex qibus omnibus potest constare clare fidei definitio, quę sit talis, quod Fides est mentis habitus siue virtus, quia inchoatur vita æterna in obis, faciẽs intellectũ nõ apparentibus assentire.

EX

QVÆSTIO II.

De articulis fidei, & eorum distinctione.

SVMMARIVM

1 *Duo speramus in cœlo videre, & quę.*
2 *Credibilium prima distinctio.*
3 *Tria de Deo nobis proponuntur credenda.*
4 *Articuli ad diuinitatem spectantes.*
5 *Septem articuli de Christi humanitate.*
6 *Altera articulorum partitio.*

† De hac materia vide beatum Thomã opusculo 23. super c. Firmiter. quod supra est impressum. adde Hostiẽsem in sũma tit. de fide Catholica. §. quot & qui articuli.

SECVNDA † quæstio est. Fidei articuli quot sunt, & quomodo, & qualiter distincti sunt?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomę. 2.2.q.1. art. 8. quod quia fides est sperandarum rerum, argumentum non apparentium, vt dicit Apostolus ad Heb. 11. illa per se pertinent ad fidem de quibus speramus habere in vita æterna claram & perfectam visionem.

1 Duo autẽ speramus in ęterna patria reuelata facie videre, scilicet essentiã diuinitatis, cuius visio nos beatos facit, & mysterium humanitatis Christi, per quem etiam ad gloriam filiorũ Dei C accessum † habemus, vt dicitur ad Rom. 5. Vnde dicitur Io. 17. Hęc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Iesum Christũ.

† al. ascensum

2 Et ideo prima distinctio credibiliũ est, quod quædam pertinent ad maiestatem deitatis. † quędam vero pertinent ad mysterium humanitatis Christi, quod est pietatis sacramentum, vt dicitur 1. ad Timoth. 4.

† al. diuinitatis.

3 Circa maiestatem autẽ diuinitatis, tria nobis credenda proponuntur. Primo quidem vnitas diuinitatis, & ad hoc pertinet primus articulus. Et quia nomen diuinitatis importat omnipotẽtiam, omnem scientiã, ac prouidentiam, ideo credere de Deo ea, quæ pertinent ad eius omnipotẽtiam, scientiam, & prouidentiam sub primo isto fidei articulo concluditur.

4 Secundo trinitas personarum, & de hoc sunt articuli secundum tres personas. Tertio vero proponuntur nobis opera diuinitatis propria, quorum Primum pertinet ad esse naturæ, & sic proponitur nobis articulus creationis. Secũdũ vero pertinet ad esse gratiæ, & sic proponuntur nobis sub uno articulo omnia pertinentia ad sanctificationem humanam. Et quia sacramenta præsertim Eucharistiæ, Pænitentiæ, & Baptismi sunt instituta a Christo ad sanctificandam humanam mentem, ideo credere de Ecclesiæ sacramentis, prout credit sancta Romana Ecclesia, sub isto fidei articulo continetur. Tertium vero pertinet ad esse gloriæ, & sic ponitur alius articulus de resurrectione carnis, & de uita ęterna, & ita sunt septem articuli ad diuinitatem pertinentes.

† Tract. 40. in Io. a medio. & li. 2. quæst. Euang. q. 39. † Lib. 4. c. 11. ... in ...

5 Similiter etiam circa humanitatẽ Christi, ponuntur septem articuli, quorũ Primus est de Incarnatione, siue de conceptione Christi. Secun-
A dus de Natiuitate eius ex virgine. Tertius de Passione eius, & morte, & sepultura. Quartus de descensu ad inferos. Quintus de resurrectione. Sextus de Ascensione, Septimus de Aduentu ad iudicium: & sic sunt in vniuerso xiiij.

6 Quidam tamen distinguunt duodecim articulos fidei, sex pertinentes ad diuinitatem, & sex ad humanitatem. Tres enim articulos trium personarum comprehendunt sub vno, quia eadem est cognitio omnium personarum. Articulum vero de opere glorificationis distinguunt in duo bus, scilicet in resurrectione, carnis, & gloriam animæ. Similiter articulum conceptionis, & na-
B tiuitatis coniungunt in vnum.

QVAESTIO III.

De Fide explicite habenda.

SVMMARIVM.

1 *Obiectum fidei per se quid sit.*
2 *Quæ secundo loco ad fidem pertineant.*
3 *Articuli fidei explicite credendi.*
4 *Credibilia secundi ordinis quando explicite credere oporteat.*

TERTIA quæstio est, Verũ, ad explicite credendum articulos fidei, quilibet teneatur?

Ad hanc respondemus iuxta mẽtem S. Tho. 2.2.q.2.art.5.

1 Quod fidei obiectũ per se est illud, per quod homo beatus efficitur, vt supra dictum est.

2 Per accidens autem, vel secundario se habent ad obiectum fidei omnia illa, quæ in scriptura Dei diuinitus tradita continentur, sicut quod Abrahã habuit duos filios, quod Dauid fuit filius Isai, & alia huiusmodi.

D 3 Quantum [b] ad prima igitur credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, sicut & tenetur habere fidem.

4 Quantum autem ad alia credibilia non tenetur homo explicite credere, sed solum implicite, vel in præparatione animi, inquantum paratus est credere quicquid in diuina scriptura continetur. Sed tunc solum huiusmodi tenetur explicite credere, quando hoc ei constiterit in doctrina fidei contineri.

COMMENT. XX.

E a VTrum ad explicite credendum articulos fidei quilibet teneatur.] *Explicite credere hoc loco accipere debemus, idest, aperte, clare, singulariter, & non in confuso credere, siue distincte & specialiter, vt ait Archidiaconus in c. canones. 15. dist. nã, explicare, vnde explicite dictũ, est proprie est extendere, & quæ extenduntur, perfectius videntur. Sensus ergo quæstionis hic est: An quilibet fidelis obligetur clarè et aperte scire fidei articulos, ita vt sciat hunc esse articulũ fidei, quoties de ea re fuerit interrogatus, et in summa cõ-* Quid sit explicite credere.

clu-

concludit hic Eymericus ex sancto Thoma, quemlibet obligari ad credendum explicite fidei articulos. reliqua vero, quæ in sacris litteris continẽtur, explicite credere non est ad salutem necessarium. quæ quomodo sint accipienda, in sequentibus declarat manifestius. Iam de materia huius quæstionis copiose disserunt theologi cũ Magistro, lib. 3. sent. dist. 25. & iterum Eymericus infra in hac eadem parte, quæstio. 12.

b Quantum ad prima igitur credibilia, quæ sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere] *Hæc autẽ prima credibilia in Symbolo continẽtur: propterea enim Symbolum diuinitus conditum fuit vt paulo antea dicebamus, vt fideles summa religionis capita, quæ necessario credere debent, in promptu haberent breui sermone comprehensa.*

An sit necessarium memoriter teneri fidei articulos.

Occurrit tamen hic pulchra difficultas, quã sæpe vidimus a religiosis Episcopis inquiri: An sit necessarium, quod memoriter quilibet fidelis postquã ad annos discretionis peruenerit, articulos fidei tenere debeat. Et quamuis multa in hac quæstione dici possint, nos Conciliorum & sanctorum Patrum doctrinæ nitentes, certiora & securiora trademus. Ac primũ quidem absq; controuersia videtur dicẽdum, hos memoriter esse retinendos; nam qui legem non recordatur, facile peccat in legem: in his autem peccare, est a recto veritatis tramite deficere; quare vt beatitudinẽ consequamur, memoria hæc fidei fundamenta retinere debemus. Multæ sunt aliæ rationes, quibus idem persuadeatur efficaciter; sed nos iam probata testimonia proferamus. In cõcilio Forojuliensi sub Carolo & Pipino, postquam singuli fidei articuli recitati sunt, ita legitur. Hanc igitur catholicæ fidei sincerissimã puritatem volumus omnes Dei sacerdotes, omnesq; gradus Ecclesiæ summo cum studio, & absq; vllo vitio, ita vt ne vnus quidem apex intermittatur, vel augeatur, distincte & sensatim discendo memoria retinere. *& paulo post.* Simbolũ vero & orationẽ Dominicã omnis Christianus memoriter sciat, omnis ætas, omnis sexus, omnisq; conditio, masculi, fœminæ, iuuenes, senes, serui, liberi, pueri, coniugati, inuptæq; puellæ: quia sine hac benedictione nullus poterit in cœlorũ regno percipere portionem. *hactenus ibi. Item in concilio Moguntiaco Caroli Magni tempore celebrato. c. 45. ita scriptum extat;* Symbolum, quod est signaculum fidei, & orationem Dominicam discere semper admoneant sacerdotes populum Christianum. Volumusque vt disciplinam condignam habeant qui hæc discere negligũt, siue in ieiunio, siue in alia castigatione emendentur; propterea dignũ est, vt filios suos donent ad scholam, siue ad monasteria, siue foras presbyteris, vt fidem catholicã recte discant, & orationem Dominicam, vt domi alios edocere valeant. Et qui aliter non potuerit, vel in sua lingua hæc discat. *hæc ibi, & in synodo Rhemẽsi sub Carolo Magno anno Domini 813. celebrata. c. 2. ita scriptum legitur:* Vt orationem, quam Dominus noster Iesus Christus discipulos suos orare docuit, verbis discerẽt, & sensu bene intelligerent: quia illam ignorare nulli Christiano licet. *Burchardus lib. 2. decret. c. 62. & 63.*

A *duo de re hac refert decreta omnino videnda, quæ gratia breuitatis omitto, eadem recenset Iuo parte 6. c. 158. & 159. & Isidorus lib. 2. de officijs. cap. 11. refertq; Iuo par. 1. de baptis. c. 88. ait* Competentibus salutare Symbolum traditur quasi commonitorium fidei, sanctæ confessionis indiciũ, quo instructi agnoscant, quales iam ad gratiam Christi exhibere se debeant. *& beatus Augustinus lib. 1. de Symbolo ad Cathecumenos, c. 1.* Accipite filij regulam fidei, quod Symbolũ dicitur, & cum acceperitis, in corde scribite, & quotidie dicite apud vos, antequam dormiatis, antequam procedatis, vestro Symbolo vos munite. Symbo-
B lum nemo scribit vt legi possit, sed ad recensendum, ne forte deleat obliuio quod tradidit diligẽtia, sit vobis codex vestra memoria: quod audituri estis, hoc credituri, & quod crediderit, hoc etiam lingua reddituri. *hæc ille, & refert Iuo par. 1. c. 89. In eandem sententiam multa eiusmodi adduci potuissent, de quibus latius alij.*

Ex his apparet in quanto periculo versentur, qui articulos fidei memoriter nesciunt: pauca sunt & facilia hæc præcepta, nemo dicat se non præstare memoria. non hæc scribimus, vt cuiquam terrorem incutiamus, sed vt torporem excutiamus ab illis, qui contrarium sentire videntur, cum eos actualiter
C *non ediscant. Episcopis hæc cura incumbit, vt singuli fideles hæc noscant, caueant ne propterea Dominus in illa die animas subditorum de manu illorum requirat, neque hoc dicimus, vt quemquam reprehendamus, quod vitium a nobis procul abest, sed vt Dei gloriam quæramus, ad quam omnes viri Christiani actiones dirigi debent.*

Atque ex his, quæ hac quæstione tradit Eymericus, fiet manifestum, vere esse errorem quem attulit idem Eymericus par. 1. q. 10. vers. octaua hæresis, eum videto.

QVAESTIO IIII.

D

De notitia Articulorum fidei fidelibus necessaria cum minoribus, tum maioribus.

SVMMARIVM.

1 *Explicatio credendorum per diuinam fit reuelationem.*
2 *Superiorum est inferiores docere.*
3 *Prælati & maiores plura scire tenentur, quàm alij.*
4 *Laicis & rudioribus quænam scire sufficiat.*
5 *Simpliciores quando de subtilitatibus fidei interrogandi.*
E
6 *Errantes per simplicitatem quando excusentur.*

QVARTA [a] quæstio est. Vtrum ad habendam fidem explicitam de articulis fidei omnes æqualiter teneantur?

1 Ad hanc autem respondemus iuxta mentem S. Thomæ secunda 2. quæst. 2. ar. 6. quod explicatio credendorum fit per reuelationem

tionem diuinam: credibilia enim naturalem rationem excedunt. Reuelatio autem diuina ordine quodam ad inferiores peruenit per superiores, sicut ad homines per Angelos, & ad inferiores Angelos per superiores; vt patet per Dionysium in cœlesti hierar.† Et ideo pari ratione explicatio fidei oportet, quod perueniat ad inferiores homines per maiores.

† Cap. 4. & 7.

2 Et ideo sicut superiores Angeli, qui inferiores illuminant, habent pleniorem notitiam de rebus diuinis, quàm inferiores, vt dicit Dionysius, 12. c. cęlest. hierar. ita etiam superiores homines ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere pleniorem notitiam de credendis, & magis explicite credere.

3 Vnde b Prælati, & Curati tenentur habere fidem & notitiam explicitam de omnibus articulis fidei. Quare explicatio credendorum non æqualiter, quantum ad omnes, est de necessitate salutis: quia plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officium alios instruẽdi, quam alij.

4 Sufficit enim laicis simplicibus habere notitiam explicitam articulorum, de quibus Ecclesia festiuat.

5 Simplices enim non sunt examinãdi de subtilitatibus fidei, nisi quando habetur suspicio, quod sint ab hæreticis deprauati: quia in his, quæ ad subtilitatem fidei pertinent, solent fidem simplicium deprauare. Sed cum muniuntur nõ pertinaciter peruersæ doctrinæ adhærere, si in c talibus ex simplicitate deficiant, non eis imputatur.

C

6 Si d autem aliqui maiorum deficiant, non præiudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidẽ habere credunt, nisi pertinaciter eorum erroribus in particulari adhæreant, contra vniuersalis Ecclesiæ fidem, quæ non potest deficere Domino dicente Luc. 22. Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua.

D

COMMENT. XXI.

a *DVę sunt potissime assertiones.*

Prima est, Prælatos & ceteros, quibus incumbit alios in religione instruere, plura explicite scire opportere, quam eos, qui hoc munere carent.

Altera est, simplicibus & popularibus satis esse vt explicite sciant fidei articulos. hæc autem superiori quęstione & commentario est declarata.

b Vnde prælati, & Curati tenentur habere fidem & notitiam explicitam.] *Hęc est prima conclusio, quam optime probant similitudines ab Eymerico hic allatæ. Quod vero de prælatis & curatis dicitur, idem locum habet in Inquisitoribus hereticę prauitatis, qui errores reorum refellere debent: ideoque oportet eos in catholicis dogmatibus eruditos esse, cũ eis monentibus in hoc tribunali sit obtẽperandum, vt dicam super quęstio. 12. huius primę partis. quod etiã postulat Inquisitorum qualit. 15, de qua Eymericus. 3. par. q. 1. Quantum vero ad materiam huius quęstionis attinet, eam tractant theologi lib. 3. sent. dist. 25. Innocentius in c. firmiter. de sum. Trin. & fide catho. Zanchinus tract. de heretic. c. 2. & ibidem Camillus Campegius. Simancas de catholicis institutio. tit. 28. de fide catholica & alij, quos breuitatis causa omitto.*

Inquisitores explicatam fidei notitiã habere dẽnt.

E.

A

c Si in talibus ex simplicitate deficiant, nõ eis imputatur.] *Hic videtur sentire Eymericus rudes homines in fide errantes ob ignorantiam excusar: vnde inferebat Caietanus apud Sanctum Thomam 2. 2. q. 2. art. 6. nec incidere in hereticorum culpã, aut pęnas: quod est uerum, illis obseruatis, quę trado super q. 7. huius partis, vbi de hoc ago copiose.*

d Si autem aliqui maiorum deficiant, nõ pręiudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidẽ habere credunt.] *Verba sunt sancti Thomę 2. 2. q. 2. art. 6. ad tertium argumentum: quorum uerborum ea uidetur ratio, & quidem notatu dignissima, quã in principio responsionis eiusdem argumenti expresserat idem Thomas his uerbis:* quia minores non habent fidem implicitam in fide maiorum, nisi quatenus maiores adhærent doctrinæ diuinæ.

An inferiores in fide errantes excusẽtur quia a maioribus sunt decepti.

Omissis utro hoc loco multis & pene inextricabilibus difficultatibus, quę horum occasione uerborũ disceptari potuissent, in presẽti difficultate ita mihi uidetur dicendum: tamdiu idiota a uiro docto deceptus in fide excusabitur in humano iudicio, quãdiu non fuerit legitimè admonitus per Episcopum, uel Inquisitorem, aut alium, cui legitime admonẽdi ius competit. sed hoc intelligendum uidetur, cum deceptus est in his, quę non sunt in Ecclesia ita euulgata, & quę explicita credere non tenebatur: nam si in his deuiet a recto ueritatis tramite, propter uiri docti auctoritatem non omnino excusabitur.

Quid autem sit sentiendum de eo, qui credidit alicui uiro fingenti se esse aliquem uirum catholicũ, cum tamẽ sit hereticus, uide magistrum lib. 4. sent. distin. 30. c. 1. & ibi S. Bonauenturam in uerbo, si quis hereticus. dubio 2. de quo dicam super q. 7. huius partis.

QVAESTIO V.

D

De obligatione ad credendum explicite mysteria Christi.

SVMMARIVM.

1 *Via ad beatitudinem est incarnatio & passio Christi.*
2 *Misterium incarnationis semper oportuit creditum esse.*
3 *Ante peccatum qualis de Christi incarnatione notitia fuerit.*
4 *Post hominis lapsum Christi passio & resurrectio credita est.*
5 *De mysterijs Christi tam minores, quàm maiores nunc explicitam fidem habere tenentur.*

E.

VINTA † quæstio est. Vtrum ad credendũ explicite Christi mysteria quilibet teneatur?

1 Ad hanc respõdemus iuxta mẽtem S. Thomę 2. 2. q. 2. art. 7. quod illud proprie & per se pertinet ad obiectũ fidei, per quod homo beatitudinem consequitur: via autem

† Magister & theologi cũ eo, lib. 3. sent. dist. 25. & B. Antoninus, par. 4. tit. 8. c. 3. §. 9.

† al. omnib. autem hominibus † veniendi ad beatitudinem est mysterium incarnationis & passionis Christi. Dicitur enim Act. 4. non est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri.

2 Et ideo mysterium incarnationis Christi aliqualiter oportuit omni tempore esse creditum apud omnes; diuersimode tamen secundum diuersitatem temporum, & personarum.

3 Nam ante statum peccati homo habuit explicitam fidem de Christi incarnatione, secundum quod ordinabatur ad consummationē gloriæ, non autem secundum quod ordinabatur ad liberationem a peccato per passionem & resurrectionem: quia homo non fuit præscius peccati futuri. Videtur autem incarnationis Christi præscius fuisse per hoc quod dixit: Propter hoc relinquet homo patrem & matrē, & adhærebit vxori suæ, vt habetur Gen. 2. Et Apost. ad Ephe. 5. dicit: Sacramentum magnum esse in Christo & Ecclesia: quod quidem sacramentum non est credibile primum hominem ignorasse.

4 Post peccatum autem fuit explicite creditū mysterium incarnationis Christi, non solū quātum ad incarnationem, sed etiam quantū ad passionem & resurrectionem, quibus humanū genus a peccato & morte liberatur. Aliter enim non præfigurassent Christi passionem quibusdam sacrificijs, & ante legem, & sub lege, quorū quidem sacrificiorum significatum † explicite maiores cognoscebant, minores autem sub velamine illorum sacrificiorum, credentes ea diuinitus esse disposita, de Christo venturo quodam modo habebant velatam fidem: † & ea quæ ad mysteria Christi pertinent, tanto † expressius cognouerunt, quanto Christo propinquiores fuerunt.

† al. significata.

† Apud beatum Th. 2. 2. q. 2. art. 7. ita legitur, velatā cognitionem.

† apud beatū Th. 2. 2. q. 2. art. 7 ita, tanto difficilius cognouerūt quāto a Christo remotiores fuerunt; & tanto facilius cognouerunt, quanto Christo propinquiores fuerunt.

5 Post tempus autem gratiæ reuelatæ tam maiores, quàm minores tenentur fidem habere explicitam de mysterijs Christi, præcipue quantū ad ea, quæ communiter in Ecclesia solennizantur, & publice proponuntur: sicut sunt articuli incarnationis, de quibus supra dictum est. Alias autem subtiles considerationes circa incarnationis articulos tenētur aliqui magis vel minus explicite credere, secundum quod conuenit statui & officio vniuscuiusque.

QVÆSTIO VI.

De necessitate credendi explicite mysterium Trinitatis.

SVMMARIVM.

1 *Mysteriū incarnationis fidē Trinitatis includit.*
2 *Trinitatis mysteriū explicitē credēdū ab omnib.*

† De hac quoque materia videto Theologos lib. 3. scot. dist. 25.

SEXTA † quæstio est. Vtrum ad credendum explicite mysterium Trinitatis quilibet teneatur?

1 Ad hanc respōdemus iuxta mētē S. Th. 2. 2. q. 2. ar. 8: q mysteriū incarnationis Christi explicite credi non pōt sine fide Trinitatis: quia in mysterio incarnationis Christi hoc continetur, quod filius Dei carnem assumpserit, quod per gratiam Spiritus sancti mundum renouauerit: & iterū quod de Spiritu sancto conceptus fuerit. Et ideo eo modo quo mysterium incarnationis Christi ante Christum, fuit quodammodo explicite creditū a maioribus, implicite autem & quasi obūbrate a minoribus, ita etiam & mysterium Trinitatis.

2 Et ideo etiam post tempus gratiæ diuulgatæ tenentur omnes ad explicite credendum mysterium Trinitatis: & omnes, qui renascuntur in Christo, hæc adipiscuntur per inuocationē Trinitatis, secundum illud Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

QVAESTIO VII.

An teneatur vnusquisq; explicitam fidem habere de contentis in sacra scriptura.

SVMMARIVM.

1 *Ad fidem aliqua directe pertinent, & quæ.*
2 *Falsum opinari cum pertinacia circa spectantia directe ad fidem, hæreticum facit.*
3 *Aliqua vero indirecte ad fidē attinent, & quę.*
4 *Circa hæresis labem errare contingit in spectantibus indirecte ad fidem: & quando.*
5 *Ab hæresis nota multi prius immunes reputati sunt, qui nunc non excusarentur.*
6 *Credibilium duplex est genus.*
7 *Non omnia pari ratione proponuntur credenda.*
8 *Quæ teneatur homo explicite credere, & quę implicite.*

SEPTIMA quæstio est, Vtrum ad credēdum per fidem explicite omnia, quæ sunt in sacra scriptura quilibet teneatur?

1 Ad hanc respondemus iuxta mētem S. Thomæ in diuersis eius dictis. primo in prima parte summæ q. 32. art. 4. vbi dicit sic; Dicendum, q ad fidem pertinet aliquid dupliciter: Vno modo directe, sicut ea quæ nobis sunt principaliter diuinitus tradita, vt Deum esse trinum & vnum, Filium Dei esse incarnatum: & huiusmodi.

2 Et circa hæc falsum opinari hoc ipso inducit hæresim, maxime si pertinacia adiungatur.

3 Indirecte vero ad fidem pertinent ea, ex quibus consequitur aliquid contrarium fidei: sicut si quis diceret, Samuelem non fuisse filium Elchanæ. Ex hoc enim sequitur scripturam diuinā esse falsam.

4 Circa huiusmodi ergo absque periculo hæresis aliquis falsum potest opinari, antequā considerетur, vel determinatum sit, quod ex hoc sequitur aliquid contrariū fidei: & maxime si non pertinaciter adhæreat. Sed postquā manifestum est, & præcipue si sit per Ecclesiam determinatum, quod ex hoc sequitur aliquid contrarium fidei, in hoc errare non esset absque hæresi.

Et

† In Directorio Bononiẽ. ita: propter hoc quod nõ erat manifeſtum, quid ex eis ſequitur.

5 Et propter hoc multa nunc reputantur hæretica. quæ prius nõ reputabantur: propter† hoc ꝙ nũc eſt magis manifeſtũ, quid ex eis ſequitur.

Secundo in 2.2. quæſtio. 1. artic. 6. in ſolutione primi argumenti, dicit ſic: Dicendum quod aliqua ſunt credibilia, de quibus eſt fides ſecundum ſe: aliqua vero ſunt credibilia, de quibus non eſt fides ſecundum ſe, ſed ſolum in ordine ad alia: ſicut etiam in alijs ſciẽtijs quædam proponuntur vt per ſe intenta, & quædam ad manifeſtationem aliorum. Quia vero fides principaliter eſt de his, quæ videnda ſperamus in patria, ſecundum illud ad Heb. 11. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum: ideo per ſe ad fidem pertinent illa, quæ directe nos ordinant ad vitã æternam: ſicut † ſunt tres perſonæ omnipotẽtis Dei, myſterium incarnationis Chriſti; & alia huiuſmodi: & ſecundum iſta diſtinguuntur articuli fidei. Quædam vero proponuntur in ſacra ſcriptura, vt credenda, non quaſi principaliter intenta, ſed ad prædictorum manifeſtationem; ſicut quod Abraham habuit duos filios; quod ad tactũ oſſium Eliſæi ſuſcitatus eſt mortuus, & alia huiuſmodi, quæ narrantur in ſcriptura ſacra in ordine ad manifeſtationem diuinæ maieſtatis, vel incarnationis Chriſti: & ſecũdum talia nõ oportet articulos diſtinguere. Tertio in eadem ſumma, quæſt. 2. artic. 5. dicit ſic: Dicendum eſt igitur, quod fidei obiectum per ſe eſt id, per quod homo beatus efficitur, vt ſupra dictum eſt: per accidens autem vel ſecundario ſe habent ad obiectum virtutis omnia, quæ in ſacra ſcriptura diuinitus tradita continẽtur: ſicut quod Abraham habuit duos filios, quod Dauid fuit filius Iſai: & alia huiuſmodi.

† al. Sicut ſũt tres perſonæ omnipotẽtia Dei, myſterium &c.

8 Quantum igitur ad prima credibilia, quæ ſunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, ſicut & tenetur habere fidem. Quantum autẽ ad alia credibilia, non tenetur homo explicite credere, ſed ſolum implicite, vel in præparatione animi, inquantum paratus eſt credere quicquid † in diuina ſcriptura continetur, ſed tunc ſolum huiuſmodi tenetur explicite credere, quando ei hoc conſtiterit in doctrina fidei contineri.

† al. quicquid diuina ſcriptura continet.

Quare explicite eſt credendum, quod omnia, quæ ſunt in ſacra ſcriptura, hoc eſt in libris Canonicis, ſunt vera, vtpote quia diuinitus reuelata. Vnde Auguſtinus † in Epiſtola ad Hieronymum ſic ait: Solum eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctorem eorum ſcribendo erraſſe aliquid firmiſſime credam; alios autem ita lego, vt licet ſanctitate doctrinarum polleant, non ideo verũ putem, quia ipſi ita ſenſerunt.

† Auguſtinus ad Hieronymum epiſtola 19. refertur in c. Ego ſolis. diſt. 9. inde emendãdum eſt hoc fragmentum quod multis omiſſis refert hic Eymericus.

COMMENT. XXII.

a Dicendum, quod ad fidem pertinet aliquid dupliciter] *Sæpius in his quæſtionibus Eymericus repetit hanc diſtinctionem, quæ nulla noſtra eget declaratione, operæ pretium eſt tamen illud interpretari cum dicit:* Circa huiuſmodi ergo abſq; periculo hæreſis aliquis falſum

A poteſt opinari, antequam conſideretur, vel determinatum ſit, &c. *Nam his verbis apertiſſime indicatur ignorantiam ab hæreſi excuſare, & per conſequens à penis in hæreticos latis; neque vero hæc eſt ſolius Thomæ aut Eymerici ſententia his locis: nam idem prorſus aſſerit idem B. Thomas 1. Corinth. c. 11. lectione 4. & 2.2. q. 2. art. 7. ad ſecũdum argumentum, & ibi Caietanus, & 3. lib. ſent. diſt. 25. q. 2. ad primum argumentum, & alibi ſæpe, & hanc ſententiam quod ignorantia excuſet ab hæreſi communiter Doctores amplexantur, de quo articulo dubio & perdifficili agit late Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 9. de iuſta hæretic. punition. Melchior*

B *Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. Simancas de catho. inſtit. tit. 26. idem ibidem tit. 28. nu. 12. 13. & 14. idem in Enchyridio violatæ religionis, tit. 48. & 49. Ioannes Roias tractatu de hæret. par. 1. nu. 64. & ſeq. & parte 2. aſſertione 26. Martinus Nauarrus in Manuali, præludio 1. nu. 15. & 16. & c. 11. nume. 22. Albertinus tract. de agnoſcendis aſſertio. q. 12. nu. 4. & q. 23. nu. 6. Palatius Rubius in allegatione de hæreſi. §. 4. Ioannes Imola, Panormitanus & alij in rub. extra de ſum. Trin. & fide catho. Innocentius, Antonius Butrius, & alij in c. firmiter. de ſum. Trinit. Ioannes Anania in c. firmiſſime. nu. 8. extra de hæretic.*

C *Panormitanus & Felynus in c. 1. nu. 2. de hæret. Paulus Caſtrenſis, Baldus, & Iaſon in rub. C. de ſum. Trin. Repertorium Inquiſitorum verb. ignorãtia. & verbo, excuſari. & verbo hæreſis. §. ex ſupradictis. & verbo, hæreticus. §. itẽ non eſt hæreticus, & alij quos prudẽs omitto. nos partim ex his, partim aliunde ſequentes regulas ad huius loci illuſtrationẽ collegimus, quibus in foro exteriori ſit locus, quoties is caſus occurrat; occurrit autẽ ſæpe.*

Ignorantia eorum quæ indirecte ſpectant ad fidẽ quando excuſet in tribunali inquiſitionis.

Sit prima regula; Quicunq; Chriſtianus errat in his, quæ ſunt prima fidei capita, ſeu articuli in Symbolo comprehenſi, & in Eccleſia vulgati, ac ſolemnizati, hæreticus eſt, ſi pertinacia adiungatur; nũ- 1. Regula.

D *quam enim eſt hæreſis ſine pertinacia. ita docet hic Eymericus nu. 2. & S. Thomas hic ab Eymerico citatus. neq; de hac regula video vllam controuerſiã inter Doctores. hæc tamen in ſequentibus amplius declarabitur. Si quis ergo in his deficeret, nõ poſſet iuſtam ignorantiæ cauſam allegare, cum ex inſtituto & præcepto legis Chriſtianæ hæc ſcire obligetur, & ea neſcire nullatenus præſumatur.*

Sit ſecunda regula: Qui errat in his, quæ ſunt fidei ignorantia affectata, & præſertim in his, quæ ſcire debet aut ſcire præſumitur, hæreticus eſt cenſendus: nam qui ignorantia affectata errat, ex malitia propria & animi iniquitate errare putatur; 2. Regula.

E *immo hic grauius errat, & magis peccat. cap. excellentiſſimus. 11. q. 3. ibi.* Aliud eſſe ex neceſſitate, aliud ex ignorantia, atque aliud quod de ſtudio delinquitur, iſtudque poſterius duobus prioribus ſtrictius eſſe puniendum. *hæc ibi. Si quis ergo vir doctus velut Theologus in his deficeret: quæ ſcire tenetur, aut ſcire probabiliter præſumitur, huic non inuaret ignorantiæ excuſatio: ſaltem quo ad pœnas pœnitentiales & bonorum confiſcationem fugiendas (vt ſuo loco dicemus) tametſi paratus corrigi, eſſet recipiendus.*

Sit

3. Regula.

A *Sit tertia regula: Qui errat ignorantia crassa & supina in his quæ fidei sunt, ac scire debet, nec probabile est ea a fidelibus vel a suæ conditionis hominibus ignorari, hæreticus etiam censendus est. Huius regulæ accommodatissima sunt exempla, quæ commemorat Melchior Canus lib. 12. de locis Theologicis. c. 10. vers. alteram Diuus Thomas. Si quis enim homo, etiam de media plebe neget Christum Crucifixum, aut vere mortuum, aut vere a mortuis resurrexisse: aut dicat, superfluum esse & vanũ orare pro mortuis, nullo pręmio iustos a Deo affici, nullo supplicio improbos, & his similia. Item si vir in scolastica Theologia diu versatus, contendat Spiritũ sanctũ a Filio non procedere, aut Patrẽ, & Filiũ* B *eiusdem Spiritus duo esse principia, aut non esse tres pœnitentiæ partes, aut Christianis nullo modo esse licitum cum hostibus bellum gerere, aut Episcopũ non esse maiorem simplici sacerdote, aut aliud simile, quod vix est credibile nescire Theologos ad Ecclesię communem fidem pertinere: si quis inquam ita per ignorantiã errare se dicat, hęreticus pręsumendus est, ac velut talis iudicandus in foro exteriori, nisi forte tam esset stupidus, imperitus, & rusticus, vt iudicibus fidei perspicuum fiat eum omni prorsus malitia caruisse: talis erat ille, qui dicebat Patrẽ, & Filiũ & Spiritum sanctũ simul incarnatos fuisse, quia legerat illud:* Qui natus est de vir- C gine, cum Patre, & sancto Spiritu. *Hic. n. in grãmatica potius quam in fide deprehẽsus fuit errare.*

4. Regula.

Sit quarta regula: Qui errat in his quę fidei sunt ignorantia probabili, præsertim in his, quę explicite credere non tenetur, qualia sunt quę indirecte ad fidem spectant, de quibus Eymericus hac quęstione nu. 3. Item quales sunt multę fidei subtilitates ab heresi & hæreticorum pœnis excusatur, donec admonitus sit legitime. Nam si post legitimã admonitionem perseueraret, non excusaretur. Hanc assertionem seu regulam tenent omnes illi, quos initio huius commentarij citaui. & pręterea Zanchinus tract. de haretic. c. 2. nu. 2. & 3. vbi Campegius, & D *Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 36. nu. 6. horum frequens exemplum est illud Innocentij in c. firmiter. de sum. Trin. & fide catholica. Ut si quis rusticus motus quadam ratione naturali dixisset, quod in diuinis Pater est maior Filio, quoniam in humanis maior est, creditq; Ecclesiam ita tenere; reuera hic hęreticus non est, nisi admonitus in errore persistat. Idem iudicato de eo, qui asseruit Patrẽ & Filium duos esse Deos, quem ita defendebat Palacius Rubius in allegatione de hęresi. Ratio vero potissima huius regulæ est, quoniã rusticus aut idiota, qui ita falso opinatur, opinionem suam credit esse opinionem, aut verius Ecclesię veritatem, nec ea* E *opinatio est fides, sua, cũ ipse fidẽ Ecclesię teneat. atque hoc est diligenter animaduertendum in hac causa ad excusandos rusticos & idiotas, qui sæpe in hos errores facile labuntur. Adieci etiam in regula,* Fidei subtilitates: *quoniam in his rudes homines & plebei facile labuntur, tamen absque hæresis periculo in quibus inquit beatus Thomas non esse simplices homines examinandos, nisi cum timetur, ne in eis sint ab hæreticis deprauati. 2. 2. q. 2, art. 6. in responsione ad 2. argumentum.*

5. Regula.

A *Sit quinta regula: Qui errat ignorantia inuincibili, ab hęresi excusatur. Ioannes Maior lib. 2. sent. dist. 22. q. 2. Simancas de catho. institut. titul. 26. nu. 6. & pauci quidam alij. Voco autem inuincibilem seu insuperabilem ignorantiam, eam quam homo superare non potuit, postquam diligentem adhibuit solicitudinem in veritate inuestiganda. Sed vt ingenue fatear quod sentio, hodie post tam apertã Christianæ religionis notitiam, & tam late patentem Euangelij promulgationem, & tot Conciliorum, & sacrorum Doctorum lucem, vix in his, quę fidei sunt, ignorantia inuincibilis, seu insuperabilis esse potest.*

Ignorantia inuincibilis quæ dicatur.

6. Regula.

B *Sit sexta regula: Qui errat in his, quę sunt fidei, quę tamen ipse credere explicite non tenetur, deceptus ab aliquo viro docto, quem pium & catholicũ esse credit, & talis ab alijs communiter habetur, ab hęresi, & hęreticorum pœnis, ac etiam a peccato videtur excusandus: quia putat eam doctrinam sanam esse. ita intelligendum est id, quod dicit Magister sententiarum lib. 4. dist. 30. c. 1. vers. si quis hęreticus. in hęc verba:* Si quis hæreticus nomine Augustini vel Ambrosij alicui Catholico se offerret, eumque ad suæ fidei imitationem vocaret: si ille assentiret, in cuius sententiam fidei diceretur consensisse? non in hæreticorum sectã, C sed in integritate fidei, quam ille hæreticus se mentiebatur habere. *hactenus Magister, quem sequitur ibidem S. Bonauentura, verb. siquis hęreticus. dubio. 2.*

7. Regula.

Sit septima regula: Idem prorsus sentiendum est, cum filij errant in fide a parentibus seducti, & in errore nutriti: item discipuli a pręceptoribus & magistris: subditi ab Episcopis & parochis, aut alijs similibus, pręsertim si nondum iudicij cõpotes erant, aut si erant, in his tamen decepti erant, quæ explicite scire non tenentur: nam & hi etiam ab hęresi & hęreticorum pœnis excusabuntur. Ioannes Lupus Decanus Segouiensis tract. de heret. quem D *refert & sequitur Mõtaluus in l. 1. ti. 26. partitę, 7. q. 14. & hęc plane regula videtur apertissime in c. dixit Apostolus. 24. q. 3. in hęc verba:* Sed qui sententiam suam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, pręsertim quam nõ audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed a seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta solicitudine veritatem, corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi. *hactenus ibi. tales ergo mitissime sunt tractãdi, & leuissime etiam pœnitentię eis iniungendę.*

Quòd si quis pro hęresi, aut hęresis suspicione in- E *quisitus seu captus, talem excusationem proponat dicens, se ita tenere, quia a magistro ita didicit, cuius opiniones sequi non erat vetitum: tunc discutiẽda est illa quęstio, An videlicet sint reputandi hęretici, qui erroneam alicuius magistri doctrinã seu opinionem sequũtur: de qua Beatus Thomas quodlibeto. 3. q. 4. artic. 10. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quęst. 28. arti. 2. Albertinus tract. de agnoscen. assertionibus, quęst. 21. nu. 34. 35. & seq. Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 27. Siluester in summa,*

verbo,

verbo, opinio q. 1. & alij ab his citati. in quo articulo multa sunt capita distinguenda, sicut luculenter & copiose præcitato loco distinguit Turrecremata, quæ quia breuiter referri non possunt, & maiori ex parte in supradictis regulis videntur contineri, consulto omittimus, alibi fortassis opportunis locis commodius relaturi.

a Tradidi hactenus generales regulas, quibus intelligatur, quando ignorantia excuset, quando contra non prosit in causis fidei: eas vero singulis casibus applicare prudentis iudicis est: nam singulatim omnia præscribi non possunt. Neque in his locutus sum in foro interiori: an videlicet qui prædictis modis in fide errant, peccent mortaliter, vel venialiter vel aliquas censuras incurrant: isthæc enim contemplatio Theologorum est, & aliorum. nunc cætera persequamur.

b Et propter hoc multa nunc reputantur hæretica, quæ prius non reputabantur.] *Nota hic Eymericum cũ beato Thoma non dicere multa sunt nunc hæretica, quæ prius non erant: quod tamen verissime dicere potuisset: nam hæ propositiones, Christus non resurrexit, non ascendit in cœlum, non est natus de virgine, & aliæ id genus multæ, his tẽporibus sunt hæreticæ, tanquam è diametro repugnantes ipsis articulis fidei Christianæ, quæ tamen antè incarnationem Filij Dei erant verissimæ. Dixit autem beatus Thomas, & Eymericus multa hodie hæretica reputari, quæ prius non reputabantur, non quod Ecclesia faciat propositionem aliquam de vera falsam, & de catholica hæreticam, & è conuerso: sed quia cum nondum de aliquibus dogmatibus constaret ac definitum esset, quid esset secũdum catholicam fidem tenendum, Ecclesia declarat, hæc quidẽ tanquam catholica dogmata ab omnibus orthodoxis recipienda, illa vero vt hæretica respuenda. ita erudite docent Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 3. ad 6. argumentum, Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 8. aduersus hæreses, & Albertinus de agnos. assertio. q. 1. nu. 11. & seq.*

Ecclesia non facit propositiones hæreticas aut catholicas, sed solum declarat quales sint.

Controuersiam vero illam: An propositiones hæreticæ à quocunq; prolatæ, dicendæ sint hæreticæ, an tunc solum cum à viro Christianam religionem professo proferuntur, vt minus vtilem missam facimus, eam tractant Adrianus 4. sent. quæst. 1. de cõfessione, Alfonsus Castrus lib. 1. c. 1. de iusta hæret. punitio. & Turrecremata lib. 4. de Ecclesia, par. 2. c. 3. vbi non pendere ab assertore autumat. Contra scribit Melchior Canus lib. 12. c. 8. de locis Theolo. Sed horum sententiæ ita nobis videntur cõciliãdæ: Bifariam enim hoc nomen hæresis accipi potest. Primo simpliciter pro ipsa propositione veritati catholicæ contraria; & hoc modo intelligi potest opinio asserentium, ad constituendum hæresim non esse necessarium assertorem esse Christianum. Altero modo sumi potest nomen hæresis pro impio hæresis crimine quod perpetrantes & sunt & nominantur hæretici. & hoc modo procedere potest contraria doctorum opinio asserentium, ad constituendam hæresim & hominem hæreticum, necessarium esse assertorem fore Christianum, de quo late Couarruuias lib. 3. variar. resolut. c. 1. nu. 2. adde Caietanum 2. 2. q. 11. art. 1.

An veritas vel falsitas propositionũ pẽdeat ab assertore.

QVAESTIO VIII.

Fidei non posse subesse falsum, sit ne omnibus necessario credendum.

SVMMARIVM.

1 *Ratio formalis obiecti fidei est prima veritas.*
2 *Fides nullam continet falsitatem.*
3 *Et hoc omnes explicite credere oportet.*

OCTAVA a quæstio est, vtrum credere explicite, quod fidei nõ potest falsum subesse, quilibet teneatur? Ad hanc respondemus iuxta mentem sancti Doctoris Thomæ. 2. 2. q. 1. art. 3. quod nihil subest alicui potẽtiæ vel habitui aut etiam actui, nisi mediãte ratione formali obiecti: sicut color videri non potest nisi per lumen † & conclusio sciri non potest nisi per medium demonstrationis.

† Al. lucem

1 Dictum est autem, quod ratio formalis obiecti fidei est veritas prima: vndè nihil potest cadere sub fide, nisi inquantum stat sub veritate prima, sub qua nullũ falsum stare potest, sicut nec non ens sub ente, nec malum sub bonitate.

2 Vnde relinquitur, quod fidei non potest subesse aliquod falsum.

Quod autem prima veritas non habeat admixtam aliquam falsitatẽ: hoc explicite est credendum, cum sit pura & summa veritas, quæ est Deus. Nullus b enim intellectus concipit, quod Deus dicat mendacium, neque falsum: Non † est enim Deus vt homo, ac Filius hominis vt mentiatur.

† Numer. ca. 23. ita: Non est Deus quasi homo, vt mẽtiatur nec vt Filius hominis, vt mutetur.

3 Ergo consequenter credendum est explicite, quòd fidei non potest falsum subesse.

COMMENT. XXIII.

a *VNa est assertio, Fidei nullũ potest falsũ subesse, quoniã prima veritur. Hæc assertio aperte intelligitur ex his, quæ scribit Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 1. art. 1. ex quibus hanc colligo explanationem, Fides nostra pro obiecto formali Deum habet, quatenus Deus prima veritas est; per primam autem veritatem cum Dionysio in lib. de diuinis nominibus c. 7. intelligo simplicẽ & semper existentẽ veritatẽ infallibilẽ, & nunquam mutabilẽ, aut vel in minimis incertã. Si quis enim quærat à nobis, quare credimus Deo; apte respondebimus, quia est ipsa certissima & constantissima veritas: & articulos fidei, & cætera quæ ad Deũ spectãt, ideo credimus, quia a prima & infallibili veritate, nẽpe Deo, reuelata sunt, & propterea ipsa prima veritas, hoc est Deus, dicitur fundamentum fidei.*

Quid nomine primæ veritatis intelligitur.

Hanc tamen Catholicam veritatem nonnulli multis rationibus euertere nituntur, asserentes aliquando Deum, licet non per se, humano tamen Angelicoue ministerio homines fefellisse, quas lõga serie numerat Melchior Canus lib. 2. cap. 2. de locis theologicis, & in sequentibus eisdem abũde satisfacit: eas nos libenter omittimus, quia nõ sunt instituti nostri. Hæc summa esto, Deum neque de potẽtia

Deus nec fallit, nec fallitur vnquã.

absoluta, neque de potentia ordinaria mentiri posse, aut quemquam fallere, nec per se, nec per alium, adeoque hoc verum esse, ut contrarium sit hæreticum iudicandum. De potentia absoluta Dei loqui mihi videtur Augustinus lib. 1. de symbolo, cap. 1. dum ait: Deus omnipotens est, & cum sit omnipotens, mori non potest, falli non potest, mentiri non potest. *& lib. 22. de Ciuitate Dei. c. 15. dum ait:* Sed de omnipotentia eius, quæ tot & tanta facit mirabilia, iam multa diximus. Si volunt inuenire quod omnipotens non potest, habēt prorsus, ergo dicam, mentiri nō potest. *hæc ille. Quod manifestius mihi expressisse videtur ipse Dominus quando Lucæ 21. ait:* Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. *quasi diceret: Vel concidat omne cælum, omnisque natura diuina, tamen veritas consistat necesse est. De potentia uero ordinaria res est apertior. ad Romanos 3. Paulus scribit ita;* Est enim Deus verax, omnis autē homo mendax. *& Num. c. 23. scriptum est:* Non est Deus quasi homo, ut mentiatur. *Quod autem nec per alium, aut hominem, aut Angelum fallere quemquam possit Deus, aperte indicat natura mendacij, quod sua natura malum est & peccatū, Deus autē peccati causa non est. & si per ministros suos Deus vnquā fefellisset, certe sacrarum litterarum firmitas corrueret, & fidei fundamēta laberentur, dum dubitaretur an in his, vel in illis Deus per ad ministros suos vera esset locutus. ergo ut has impietates & blasphemias faciamus, asseramus omnino nulla ratione Deum vnquam fefellisse, aut falle re posse: & inde colligamus vlterius cum Eymerico hac quæstione: Fidei, quę primam veritatem, hoc est Deum, magistram habet, nullo modo falsum subesse posse.*

b Nullus enim intellectus cōcipit, quod Deus dicat mendacium neque falsum.] *Atque hoc est certissimum fidei dogma; nam si Deus prima & simplex veritas est, nullum mendacij genus ad mixtum habere potest: veritas enim & mendaciū è diametro opponuntur, nec possūt in eodem reperiri subiecto, ut communis habet philosophorum assertio. atque hinc colliges, quam stulte delirarent Armeni hæretici, qui mendacem Deum faciebant, ut refert Prateolus lib. 1. de sectis hæreticorum. c. 67. Mendacium enim, quod in viro probo admittere indignum est, in Deo summo bono ponere nō verebantur. Sed eorum dogmata synodus Calcedonensis Cum Eutyche & Dioscoro, (quos Armeni velu ti duces sequebantur) damnauit.*

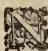
Deus nūquā mentitur.

QVAESTIO IX.

De confessione exteriori fidei.

SVMMARIVM.

1 *Præcepta affirmatiua pro loco & tempore obligant.*
2 *Confessio fidei non semper, nec quouis loco est facienda.*
3 *Quibus in casibus necessaria sit fidei confessio.*
4 *Et quando sine vlla culpa omitti possit.*

A ONA quæstio est. Vtrum fidei confessio sit necessaria ad salutem sic, quod ad fidem profitendam quilibet teneatur?

Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ. 2. 2. q. 3. art. 2 quod ea, quæ sunt necessaria ad salutē: cadunt sub præceptis diuinę legis: confessio † autem fidei, cum sit quoddam affirmatiuum, non potest cadere nisi sub præcepto affirmatiuo: vnde eodem modo est de necessarijs ad salutem, quo modo potest cadere sub præcepto affirmatiuo diuinæ legis. † al. professio.

1 Præcepta autem affirmatiua, ut supra dictum B est, non obligant ad semper, etsi semper obligēt; obligant autem pro loco, & tempore secundum alias circumstantias debitas, secundum quas oportet actum humanum limitari ad hoc quod sit actus virtutis.

2 Sic igitur confiteri fidem non semper, neque in quolibet loco est de necessitate salutis, sed in aliquo loco, & tēpore: quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendenda: puta si aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alij per C eius taciturnitatem auerterentur à fide: in huiusmodi enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis, iuxta illud Roma. 10. Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

3 In huiusmodi enim casibus necessitatis, vbi fides periclitatur, quilibet tenetur fidem suam alijs propalare vel ad instructionem aliorum fidelium, siue ad confirmationem vel ad reprimendum infidelium insultationem: sed alijs temporibus instruere homines de fide, non per- D tinet ad omnes fideles.

4 Si autem b turbatio infideliū oriatur de confessione fidei manifesta absque aliqua vtilitate fidei vel fidelium, non est laudabile in tali casu fidem publice confiteri: vnde Dominus dicit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas vestras spargere ante porcos, ne conuersi dirumpat vos. Sed si vtilitas aliqua fidei speretur, aut necessitas adsit, contempta turbatione infidelium, debet homo fidem publice cōfiteri: vnde Matth. 15. dicitur, quod cum discipuli dixissent Domino, quod pharisæi audito eius verbo scandalizati sunt, Dominus respondit: Sinite illos, scilicet turbari: cæci sunt, & duces E cæcorum.

COMMENT. XXIIII.

a HÆC quæstio elegantem, vtilem, & cognitu necessariā habet materiā, & in primis ad officiū sanctæ Inquisitionis pertinentē. Nos vero quia forte à paucis è nostris est disputata in tractatibus, quos de pœnis hæreticorum conscripserunt; ideo summa rerum capita ad rem nostram spectantia aperte & dilucide attingemus. Tota autem tractatio duabus potissimum partibus absoluetur: Prima

Prima erit, An & quando obligemur ad confeſſionem fidei exteriorem, & quando liceat fidem occultare.

Altera vero, Nunquid, cum quis quo tempore obligatur fidem profiteri, eam negat, ſit hæreticus, vel de hæreſi ſuſpectus, ita vt in hæreticorum pœnas incidat, aut contra, nullam penitus contrahat hæreſis ſuſpicionem.

Confeſſio fidei exterior neceſſaria eſt ad ſalutem.

Ex hac quæſtione vna potiſſimum colligitur catholica concluſio, qua dirimitur prima pars diſputationis: ea vero huiuſmodi eſt; Cõfeſſio fidei eſt neceſſaria ad ſalutem ex vi præcepti affirmatiui obligantis pro loco & tempore. Hæc autem concluſio de fide eſt, adeo vt contraria hæretica ſit; quam probat illud ad Romanos, c. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. *Et illud Matth. 10.* Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eũ coram Patre meo, qui in cœlis eſt. *& Luca. 9.* Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet cum venerit in maieſtate ſua *Idem tradit Beatus Auguſtinus ſuper Ioan. c. 18. tract. 113. & alii, quos paulo poſt citabimus.*

Hinc colligitur vel ex hoc ſolo capite, hæreticos iudicari potuiſſe Helceſaitas, ſiue Helcheſaitas, qui affirmabãt Chriſtum in tormentis ſeu in neceſſitate, ore negari poſſe ſine peccato, dummodo corde crederetur. vt referunt Euſebius lib. 6. Hiſtoriæ eccleſiaſt. c. 31. & Nicephorus lib. 5. c. 24. & Breuiarium Romanum in vita Fabiani Papæ: quam hæreſim refert etiam Eymericus infra p. 2. q. 10. verſ. ſeptima hæreſis eſt.

His ita poſitis, obſeruandum eſt vlterius diſcrimen inter præcepta negatiua & affirmatiua, quam illa ſemper & vbique obligant, & ad ſemper, vt non eſſe occidendum, non eſſe Deum negandum, & ſimilia: hæc vero, nempe affirmatiua, ſemper quidem obligant, ſed non ad ſemper. ſed pro certis locis atque temporibus. Præceptum igitur confitendi fidẽ per actum exteriorem cum ſit affirmatiuũ, non obligat pro quauis temporis differentia, ſed vt hoc loco ſcribit Eymericus ex Beato Thoma pro loco & tẽpore, quando ſcilicet per omiſſionem huius confeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, vel etiam vtilitas proximis impendenda. ergo his ceſſantibus nõ erit neceſſarium confiteri, ſed & verbis & factis poterit omitti fidei confeſſio exterior.

Fidem occultare quandoque licet: ſed alienam profiteri nũquã licet.

Cæterum vt hæc intelligantur apertius, notanda eſt doctrina Caietani 2. 2. q. 4. art. 2. quæ & vera eſt, & communiter recepta, videlicet, aliud eſſe fidem propriam occultare, aliud vero alienam profiteri: nam fidem propriam occultare, cum nec honor Dei, nec vtilitas proximi contrarium poſtulat, multis modis licet. c. clerici. de vita & honeſt. cleri. profiteri autẽ alienam fidem, vel negare propriam dicendo ſerio, ſe non eſſe Chriſtianum, vel vtendo habitu proprio infidelium præſertim eo, qui in honorẽ idolorum & ſectæ ſuæ inſtitutus eſt, nullo pacto licet: quoniam hoc ſuapte natura malum eſt, quod nunquam licet admittere. cum hæc fieri non poſſint ſine profeſſione cultus illius, quem infideles retinent, A *ita ſcribit & vere Caietanus apud S. Thomam 2. 2. q. 3. ar. 2. & Silueſter in Sum. verbo fide, q. 5. nu. 8.*

Ex his refellitur opinio Huguti Archidiaconi, Ioannis Fantuzzi, & aliorum in c. vtilem. 22. q. 2. quos ſequitur Geminianus in c. non in quemquam. 2. q. 1. & Iaſon in l. ſi mora. nu. 4. ff. ſol. mat. vbi aſſerunt excuſari forte catholicum ſi promitteret hæreticis verbi gratia Patarenis. ſe eorum ſectam ſecuturum, ut ea cognita, eandem poſſet confutare; quoniam hoc ſua natura malum eſt, neque exempla B *quibus vtuntur, eis ullo pacto ſuffragantur: cũ neq; Iehu 4. Reg. c. 10. idolis Baal ſacrificauerit, licet uelle ſacrificare finxerit, ut perfidos ſacerdotes interficeret: neque Dauid errorem aliquem alienæ ſectæ fuerit profeſſus, lib. 1. Reg. c. 21. ſed ſolam ſtultitiam ſimulauerit coram Rege Achis. Atque hæc breuiter dixiſſe ſit ſatis, quantum ad primam diſputationis partem attinet.*

An ſit hæreticus qui metu compulſus aliquid hæreticale cõmittit.

Sed iam alterum ſuſceptæ tractationis caput abſoluamus: nunquid ſcilicet is ſit putandus hæreticus aut de hæreſis ſuſpectus, uel nullo modo ſuſpectus, qui quo tempore fidem fateri obligatur, eam abnegat, & uerbis ſeu factis aliquid hæreticale com- C *mittit, ut ſi uerbi gratia à Turcis quis captus metu mortis abnegat Chriſtum, & Mahometem uerum eſſe prophetam cõfiteatur: aut ad illius Meſchitam thus offerat: aut à Lutheranis interceptus compellatur Papæ poteſtatem diffiteri, nullumue imaginibus honorem exhibere, immo eas conculcare, aut delere cogatur.*

Ac primum quidem obſeruandum eſt duplicem eſſe coactionem, unam abſolutam, quam recte inſuperabilem uocare poſſumus: alteram uero conditionalem, ut docet gloſ. communiter recepta in cap. ad eius, in uerbo, inuita. diſt. 6. & in cap. ſi quandoque. in uerbo, erroris. 15. q. 3. & Albertinus D *tract. de agnoſ. aſſertionibus, quæſt. 30. num. 7. quibus poſitis, dico plurimum referre, an facta hæreticalia committantur coactione abſoluta & inſuperabili, vt ſi quis ligatus & penitus renitens cogatur non per ſe, ſed per alios genua Mahometo flectere, aut circumcidi, aut aliquid huiuſmodi horrendum patrare, quod iam hic nullum adeſſet peccatum, cum nulla eius interueniat voluntas; eatenus enim actus malus peccatum eſt, quatenus uoluntarius eſt, unde in cap. maiores, extra de baptiſ. & eius effectus. §. ult. circa finem ſcribitur ita:* Sicut nec ille notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus & reclamans, thurificare idolis cogitur violen- E *ter. hæc. ibi. Atque de hoc genere coactionis uidetur accipiendum illud lib. 2. Machab. c. 6. ubi cum eſſet ſermo de ui, quæ Iudæis inferebatur iuſſu Antiochi dicitur ita:* Ducebantur autem cũ amara neceſſitate in die natalis regis ad ſacrificia, & cũ Liberi ſacra celebrabantur, cogebantur hedera coronati Libero circuire. *hæc ibi. De eodem quoq; coactionis modo loqui uidetur cõcilium Ancyranum, c. 3. quod paulo poſt referam. An uero committantur coactione mixta ſeu conditionali, ut ſi quis pro euitanda morte aliquod factum hæreticale commiſerit, ut in prædictis exemplis conſtat, nam hic proculdubio mortale peccatum committitur, & potius moriendum eſt, quam id perpetrandum, ut in ſupe-*

rioribus ostendimus, & tradunt glossa & Doctores præcitatis locis.

Rursus animaduertendum est huius quæstionis difficultatem totam in hoc consistere, an is metus, quo quis compellitur ad facta vel dicta hæreticalia (quo absente talia cōmittens esset hæreticus vel saltem de hæresi suspectus) excuset hominem & ab hæresi & ab omni hæresis suspicione. & Albertinus tract. de agnos. assertio. quæst. 50. nu. 6. ab hęresi excusandum dicit, eum sequitur Simancas de catho. institu. tit. 17. nu. 39. & seq. quoniam satis est manifestum, hos inuoluntarios hęc mala patrare, licet moriendo possent euitare: sed quoniam mori magnum est virtutis opus, & valde difficile, ideo elegerunt potius vitam cum peccato, quam mortem cū gloria. At quia non videtur aperte eorum voluntas in hæc consentire, cum inuiti quodammodo metu suppliciorum aut mortis trahantur; ideo ab hæresi excusantur: hæresis enim nunquam perficitur, nisi pertinax consensus accedat, nec hæresis consistit in dictis aut factis, sed intellectu & voluntate, vnde amplius consequitur, vt nec pœnis hæreticorum affici debeat, qui metu lapsus est. Simancas de catho. institu. titu. 17. num. 36. Albertinus in rep. rubr. de hæret. lib. 6. q. 13. nu. 67. & seq. Conradus Brunus lib. 1. c. 4. de hæreticis, qui licet nominatim non dicant tales coactos pœnas hæreticorum effugere, id tamen apertissime sentiunt, dum non esse hæreticos audacter asserunt. atque huic sententiæ eo libētius subscribo, quò apertius video humanæ nostrę naturę fragilitatem, quę facile incommoda quęque timens, mala quæque grauissima committit.

Monet tamē Simancas pręfato loco, nu. 37. ad hoc vt verisimile sit, eum, qui facta vel dicta hęreticalia admisit, non consensisse, nec hęreticum, vel apostatā fuisse, oportere ut doleat, & metu cessante statim conuertatur, & pœniteat; alioquin si diu tacuit, nec reclamauit, ratum habuisse uidetur turpem & hęreticalem actum.

De coactis, eorumque immunitate, & receptione ad sacram Ecclesię communionem elegans extat decretum in uetustissimo concilio Ancyrano. ca. 3. cuius fructu nolui lectorem carere, ita autē habet: Qui fugientes timore persecutionis, comprehensi sunt, vel a familiaribus, seu a domesticis traditi, vel bona propria amiserunt, vel sustinuerunt tormenta, vel etiam carceribus inclusi sunt, & tamen proclamauerunt se esse Christianos: quin etiam perseuerante violentia, ad id vsque perducti sunt, vt manus eorum apprehensas & violenter attractas, super sacrificia imponerent, illis scilicet perseuerantibus in fide, & Christianos se esse vociferantibus: hoc ergo quod eis inuitis, alijs cogentibus contingit, si luctu & mærore animi acerbè se ferre demonstrent, ipsique humili per bonam conuersationē habitu incedētes, dolere se id quod inuiti coacti sunt, doceant, hos tamquam inculpatos à communione non vetari. Si autem iam prohibiti sunt ab aliquibus à communione maioris diligentiæ & inquisitionis causa, aut per aliquorum ignorantiam, statim recipi oportet. hactenus ibi. Videtur autem vt prædixi hic locus accipiendus de primo genere coactionis, quam A paulo antea absolutam siue insuperabilem uocabamus, in quibus propterea concilium post factum cōmissum etiam absoluta coactione humilem pœnitentiam postulat, quia initio metu persecutionis fugientes deliquisse uidebantur, ut agnoscas antiquam, & seueram Patrum disciplinam in his, quæ circa fidem committebantur.

Illis autem, qui non penitus coacti recesserunt, grauiorem pœnam imponit idem concilium Ancyranū c. 4. in hæc uerba: De his qui sacrificare coacti sunt, insuper in templis idolorum cœnauerūt si qui eorum cum habitu cultiori ad templa perducti sunt, atque ibi pretiosiori veste adhuc mu- B tata, cænæ participes facti sunt idolorum, indifferenter sumentes omnia, quæ fuerunt apposita: placuit eos inter audientes uno anno constitui, tribus autem alijs annis agere pœnitentiam, sed ex ipso triennio per biennium tantummodo orationi communicare, tertio autem anno reconciliari sacramentis. hactenus ibi. & concordat concilium Arelatense II. c. 11. uerba autem illa: Placuit eos inter audientes constitui, hoc significant. ut uelut catechumeni tractentur, ac in rebus fidei per sacerdotes instruantur.

An sint de hæresi suspecti qui metu aliquid hæreticale committunt.

Sed hæc quidem omnia, hos ita coactos non fuisse hęreticos demonstrant: num autem hæresis suspi- C cio aliqua cōtrahatur, & qualis ea sit, à nostris nō est perfecte iudicatum, nec potest certa regula definiri. recte tamē admonet Gerson tract. de protestat. considerat. 12. tales habendos esse suspectos de hęresi uel idolatria, uehementer uel leuiter; secundum quod plures causę suspicionum aggrauantes aut minuentes concurrent. itaque personarum & metus rationem esse habendum puto; nam si metus grauis est, & qui uirum constantem commouere possit, plane hęresis suspicionem uel excludet, uel minuet, dummodo cessante metu conuertatur & ingemiscat qui deliquit; sin autem metus leuis erat, aut non metus mortis, sed leuis fustigationis, carceris, D famis, & similium, quę nec uitam adimere, nec membrorum mutilationem afferre suo genere poterant, & persona grauis erat, & causam fidei probe intelligens, quales sunt Episcopi, Clerici, Monachi, Theologi, Nobiles: & similes, si succumbant, non effugiunt saltem uehementem hęresis suspicionem: nā indicare uidentur se in fide languere, & parum ei tribuere, dum ob leuem causam ei renunciant, & interius in corde non obscure pręsumuntur fidem deseruisse, & contrarium errorem approbasse, postquam leui periculo uicti succubuerunt. non ita de fœminis, puellis, pueris, aut similibus sentiendum, quos minor metus facilius auertit.

Quid agendum cum his qui metu negauerūt fidē si conuertantur.

E Ergo qui post lapsum statim reuertuntur, recipiendi sunt benigne, & mitissime tractandi, & si in eis nulla hęresis, aut hæresis suspicio orta fuerit nulla pœnitētia hęreticis aut suspectis cōuersis imponi consueta, qualis est abiuratio, aut canonica purgatio, iniūgēda erit, sed alię pro modo culpæ & qualitate personæ, admonebunturque suæ ignauiæ & turpitudinis, cum elegerint peccare potius quam Deo obedire: his quales pœnitentiæ olim iniungerentur, decreta concilij Ancyrani & Arelatensis paulo ante relata demonstrant.

Qui autem aut tarde reuertuntur, aut leui timore victi succubuerunt, præsertim si prælati sint, Clerici, Monachi, vel Theologi, grauius puniendi sunt, & ad abiurationem compellendi propter hæresis suspicionem quam merito contraxerunt.

Neque his aduersatur Eymerici doctrina par. 2. q. 41. num. 7. & q. 49. nu. 5. qui videtur indistincte velle eos, qui metu mortis fidem abnegant inter hæreticos esse computandos: quoniã ut in illis locis diximus, illa intelligenda sunt concurrere, quę paulò antea memorauimus.

b Quando scilicet per omissionem huius confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & etiam vtilitas proximis impendenda, &c.] *Ad hunc locum comprobandum omnino reuocandũ est ad memoriam, singulare illud & omni imitatione, & recordatione dignissimum Eleazari exemplum, lib. 2. Machab. c. 6. qui cũ duceretur ad supplicium propterea quod nollet contra legis præceptum carnem porcinam manducare, & illi qui astabant iniqua commiseratione commoti, tollentes eum secreto rogarẽt afferri carnes quib. vesci ei licebat, vt simularetur manducasse, sicut tyrannus imperauerat de sacrificij carnibus vt hoc facto a morte liberaretur: at ille sanctus, & grauis senex constãter respõdit in hęc verba.* Nõ enim ætati nostræ dignũ est fingere: vt multi adolescentes arbitrantes Eleazarũ nonaginta annorũ transisse ad vitam alienigenarũ, & ipsi propter meam simulationem, & propter modicũ corruptibilis vitæ tẽpus decipiantur, & per hoc maculã atque execrationem meæ senectuti conquiram: nam etsi in præsenti tempore supplicijs hominum eripiar, sed manũ omnipotentis nec viuus, nec defunctus effugiã. Quamobrẽ fortiter vita excedẽdo, senectute quidem dignus apparebo, adoloscentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro grauissimis, ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. *hactenus ibi. itaq; ad supplicium ductus, gloriosa morte occubuit. Ex quibus fit consequens, quod cum honor Deo debitus aut vtilitas proximorum id postulat, de necessitate salutis est fidem profiteri, Eleazari & multorũ aliorũ sanctorũ exemplo, quos breuitatis gratia cõsulto omittimus.*

c Si autem turbatio infidelium oriatur de confessione fidei manifesta, &c. non est laudabile in tali casu fidem publice confiteri.] *Sed hoc videtur refragari præceptoris nostri legi iubenti, vt doceamus omnes gentes & prædicemus Euangelium omni creaturæ. Sed non est ita, tametsi enim omnibus sit prædicandum, non tamen temere idest facẽdum, quoties fides nostra deluderetur, & nulla vtilitas inde speraretur, vt optime hoc loco docet auctor ex Beato Thoma; præsertim cum de hac re disserens Dominus noster pręcipiat ne margaritas proijciamus ante porcos, hoc est, ne Euangelica veritatis thesauros proponamus illis temere qui aspernaturi sunt eorum valorem.*

Verbum Dei quando prædicandum.

A QVAESTIO X.

Disputandum ne sit publice de fide.

SVMMARIVM.

1 *In disputatione de fide duo consideranda.*
2 *Disputatio de fide quando cum vitio fiat; & quando cum laude.*
3 *Coram sapientibus & firmis in fide tutum est disputare.*
4 *Quo casu coram simplicibus disputandum de fide sit.*
B 5 *Et quando ab huiusmodi disputatione abstinendum.*
6 *Clericis concessa est, & vetita laicis disputatio de fide.*

DECIMA[a] quæstio est, Vtrum[b] de fide liceat publice disputare?

1 Ad hanc respondemus iuxta mẽtem S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 7. quod in disputatione fidei duo sunt consideranda. Vnum quidem ex parte disputantis: aliud autem ex parte audientium.

2 Ex parte quidem disputantis est consideranda intentio. Si enim[c] disputet tanquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non supponens, sed argumẽtis experiri intendẽs, proculdubio peccat tanquã dubius in fide, & infidelis. Si autem[d] disputet aliquis de fide ad confutãdũ errores: vel[e] etiam ad exercitium, laudabile est.

3 Ex parte vero audientium considerandũ est, vtrum illi qui disputationem audiunt, sint instructi & firmi in fide, an simplices, & in fide titubãtes: & quidem[f] coram sapientibus in fide firmis nullum periculum est disputare de fide: Si † coram simplicibus, est distinguendum; quia aut sunt sollicitati siue pulsati ab infidelibus, puta Iudæis, vel hæreticis, aut paganis nitentibus, † in eis corrumpere fidem aut omnino non sunt sollicitati super hoc, sicut in terris, in quibus non sunt aliqui infideles.

†Apud Thomam ita: sed circa simplices, &c.
† al. intendẽtibus.

4 In primo[g] casu necessarium est publice disputare de fide dummodo inueniãtur aliqui ad hoc sufficientes & idonei, qui errores confutare possint. Per hoc. n. simplices in fide confirmabuntur, & tolletur infidelibus decipiendi facultas: & ipsa taciturnitas eorũ, qui resistere deberent peruertentibus fidei veritatem, esset erroris confirmatio. Vnde Gregorius in † 2. pastoralis. Sicut incauta locutio in errorẽ ptrahit, ita indiscretũ silẽtiũ eos q erudiri poterant, in errore derelinqt.

† Secundæ partis cap. 4.

5 In secundo[h] vero casu periculosum est, publicè disputare de fide coram simplicibus, quorum fides ex hoc est firmior, quia nihil diuersum audierunt ab eo quod credunt. Et ideo non expedit eis, vt verba infidelium audiant disputantium contra fidem. Non enim debemus disputare de his, quæ sunt fidei, quasi de eis dubitemus: sed propter veritatem manifestandam, & errores confutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus di-

ſputare, quodque quidem defendendo fidem, ſecundum illud 1. Petri 3. Parati ſemper ad ſatiſfactionẽ omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt ſpe, & fide: Quãdoque autem etiam ad conuincendos errantes: ſecundum illud ad Titum 1. Vt ſit potens exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere. Et act. 9. dicitur, quod Saulus inualeſcebat & confundebat Iudæos, & quod loquebatur Gentibus, & diſputabat cum Græcis.

6 Vnde talibus de cauſis diſputare de fide clericis literatis licet, laicis autem, & præſertim illiteratis non licet. Et ideo Alexander quartus impoſuit pœnam laicis de fide catholica diſputantibus publice vel priuatim. Vnde lib. 6. extra de hęret. c. quicunque. §. inhibemus, dicit ſic, Inhibemus quoque ne cuiquam laicæ perſonę liceat publice vel priuatim de fide catholica diſputare; qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

COMMENT. XXV.

a *Tota hęc quęſtio continetur his ſeptem axiomatis.*

Primum eſt: Diſputare de fide de ea dubitando, peccatum eſt infidelitatis.

Alterum eſt: Diſputare de fide ad eam confirmandam, & ad hæreſes ei oppoſitas refutandas, laudabile eſt.

Tertium eſt: Diſputare de fide ad exercitationem vt videlicet diſputando veritas intelligatur, laudabile quoque eſt.

Quartum eſt: Nullum eſt periculum diſputare de fide coram ſapientibus in fide firmis.

Quintum eſt: Neceſſarium eſt diſputare de fide coram ſimplicibus & idiotis, quoties corrupti ſunt in fide, aut depranati ab hæreticis.

Sextum eſt, Non eſt diſputandum coram ſimplicibus, de rebus fidei, quoties illi non ſunt in fide firmi aut titubantes.

Vltimum eſt, Clericis licet de fide diſputare, laicis vero non licet.

b Verum de fide liceat publice diſputare.] *Hæc quæſtio materiam continet valde vtilem, & noſtris etiam temporibus frequentem, & propterea cognitu neceſſariam. In ea more noſtro, omiſſis cæteris, illa tantum commemorabimus, quę inſtituto auctoris aptantur, cætera, quæ vel inutilia ſunt, vel nimis ſuperflua, libenter omittemus.*

De hac materia plene ſcribunt Beatus Thomas, & ibidem Caietanus 2. 2. q. 10. art. 7. gloſſa & Doctores in c. quicunque, §. inhibemus, de hæret. lib. 6. Innocen. in c. dãnamus. de ſum. trin. & fide catho. gloſ. & Doctores in c. nos ad fidem. 96. diſt. Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 19. de iuſta hæreticorum punitio. Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 13. Repertorium Inquiſitorum, verbo, diſputare. Simãcas de catho. inſtit. tit. 20. idem in Enchyridio violatæ religionis, tit. 32. Silueſter in ſum. verbo, diſputatio. §. 1. & 2. eleganter & eruditè Conradus Brunus lib. 3. de hæret. c. 11. 13. & 14. & lib. 5. c. 4. & lib. 6. c. 8. & alij alijs locis, & quamquam illi rem A *fuſe tractent, cuncta mihi videntur ad hæc Fymerui axiomata poſſe reduci, in quibus docet quid ſit ex parte diſputantium; item ex parte audientium ſingulariter conſiderandum, quæ nos ſuis locis opportune declarabimus, dummodo hoc pręmonuerimus, poſſe quamlibet fidei diſputationem iniri aut cum hæreticis, aut cum catholicis, de quibus ſingulis diſſeremus.*

c Si enim diſputet tanquam de fide dubitans, &c.] *In hoc primum axioma peccant in primis omnes hæreſiarchæ, qui non diſputant ad tuendam, & conſtituendam fidem, ſed quæ certa ſunt in dubium reuocantes, compellunt dicere iuxta animi ſui* B *deſiderium. Habet locum hoc axioma tunc potiſſimum, cum iam definita per Eccleſiam in dubium renocantur, de quo loquitur l. nemo. C. de ſum. tri. & fide catho. qui vero ita diſputant, hæretici iudicandi ſunt, quoniam dubius in fide infidelis eſt. c. dubius. de hæret. & tradit eleganter Beatus Auguſtinus lib. 2. de baptiſmo contra Donatiſtas, ca. 3. & refertur in c. quis neſciat. diſt. 9. Hoc enim primum in diſputatione de fide cauendum eſt, ne de his ſuſcipiatur, quæ iam definita ſunt ab Eccleſia, talis enim diſputatio pęnitus illicita eſt, ſicut licita erat priuſquam definirentur. Ita docet & vere Siculus in Clem. 1. de ſumma trin. Antonius Butrius* C *in c. cum Chriſtus. de hęret. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 12. nu. 16. Si quid tamen obſcurum in iam definitis continetur, de eo diſputari poterit, vt ambiguum tollatur, & veritas clarior appareat. gloſſa, Archidiaconus, & Dominicus, in dicto cap. quis neſciat. diſt. 9.*

Non licet diſputare de fide dubitando de iam definitis per Eccleſiam.

d Si autem diſputet aliquis de fide ad confutãdum errores.] *Hoc ſecundum axioma ſuperiori aduerſum eſt, nam quantum ſcelus eſt diſputando fidem labefactare, tanta laus eſt diſputando eam tueri, errores refutare, hęreticos conuincere, vt vel inuiti & obtorto collo cogantur vi argumentorum victi fateri Euangelicam veritatem. hoc protinus* D *ab initio naſcentis Eccleſiæ aduerſus hæreticos præſtiterunt Apoſtoli, obſeruarunt viri ſancti Hieronymus, Auguſtinus, & cæteri, pręſtantque quotidie viri pij & catholici tum in concilijs generalibus, tum in priuatis ciuitatibus, & verbo & opere, cum editis libris non minus valide, quam verbis viuis loquendo hæreſes refutant. de quo illuſtre exemplum extat in l. quoniam. C. de epiſco. & cler. Hoc Paulus diuinus reſpiciens, ad Titum c. 1. dixit oportere epiſcopum doctum eſſe, & amplectentem, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, vt potens ſit exhortari in doctrina ſua, & eos qui contradicunt arguere.*

Laudabile ẽ diſputare de fide ad confutandos errores.

E *Sed cum hæc diſputatio publice cum hęreticis ſuſcipitur, multa concurrere debẽt, nempe ut à doctis ſuſcipiatur, coram doctis peragatur, & vt neceſſaria ad eam rem obſeruentur, cauſa, locus, & tempus modus, & alię circumſtantię, de quibus optime Conradus Brunus lib. 3. de hęret. ca. 12. cum ſeq. nec enim temere ſuſcipiendę ſunt cum hęreticis contentiones, nam vt optime ſcripſit Tertullianus in libros de pręſcriptionibus hæreticorum, ex diſputatione cum hęreticis ſuſcepta, raro ipſi conuertuntur, immo audaciores & pertinaciores efficiuntur*

tur: firmi in fide fatigantur, infirmi capiunt, & medij cum scrupulo dimittuntur. & Augustinus contra Faustum Manichæum lib. 13. cap. 12. optime monuit hæreticos non amare disputationem, sed cum ad eam venerint, impudentissima pertinacia quoquomodo superare contendunt. postremo quales sint hæreticorum fraudes, & quomodo subtilibus interdum fallacijs disputando simplices capiant, eleganter docuit idem Augustinus super Ioannem c. 1. tract. 1. circa finem, vbi scribit, qua fraude Manichæus induxerit quendam fateri argumentando corporalia non à Deo, sed à diabolo fuisse creata.

e Vel etiam ad exercitium laudabile est.] *Tertium hoc axioma catholicos solum respicit, qui sæpe de rebus fidei secum disputant, vel inter se intra priuatos parietes, vel publice in scholis. Cæterum in hac disputatione, tametsi in bonum finem referatur, ea sunt obseruanda, quæ monuit Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 19. de iusta hæreticor. punitione, videlicet, ne hæreticæ, scandalosæ, aut aliæ eiusmodi propositiones causa exercitationis vnquam defendantur, id quod vetuisse etiam videtur Leo decimus in Bulla incipiente*, Exurge Domine. *relata in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio inquisitionis, cum sæpe contingat homines rudiores persuadere sibi id posse defendi, quod publice in scholis vident a viris doctis disputari. Ac ne illa quidem disputanda sunt, quæ propter subtilitatem & difficultatem populi audientis vires excedunt, qualia sunt multa de prædestinatione, libero arbitrio, & similibus: in his enim rudes homines sæpe difficultatem aduersi argumenti percipiunt, solutionem autem non facile capiunt, vt ait Caietanus secunda 2. quæst. 10. artic. 7. inde discedunt dubij, & interdum euadunt hæretici. Sed his incommodis facile occurrent qui disputationibus præsunt, aut publico munere funguntur, ne videlicet talia absque necessitate & incompetenter disputari permittant.*

In disputationibus susceptis à catholicis quid obseruandũ.

Illud postremo in his disputationibus catholicorum obseruandum est, ne quid irreligiosè dicatur, ne scommata aut dicteria scurriliter proferantur, ne quid superbè ad inanem gloriam afferatur: sed omnia in eum finem dirigantur, vt veritas in obscuris, & Dei gloria potissimum quæratur.

Iam quæ de vanis, incertis, & periculosis propositionibus non disputandis proxime docui, cũ agitur de rebus diuinis, & ad fidem spectantibus: eadem intelligenda sunt & obseruanda ab alijs artium professoribus, veluti philosophis, medicis, & mathematicis; ab his enim occasione eius auctoris quem profitentur, nullo modo disputanda sunt quæ cum fide pugnãt ea vel asserendo, vel in dubium reuocando, sed circa ea obseruandum est id quod cauit Leo decimus Pont. Max. in concilio Lateranensi sessio. 8. rescripto incipiente: Apostolici regiminis, *Quod est in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ inquisitionis.*

f Et quidem coram sapientibus in fide firmis nullum periculum est disputare de fide.] *Hoc quartum axioma illos respicit, quorum gratia suscipitur disputatio, siue coram quibus transigitur: nam si firmi in fide sint, tantum abest, vt vllum sit periculum, immo magis in fide confirmantur, cum per disputationem veritas magis elucescat, & diuinorum mysteriorum cognitio clarius pateat.*

g In primo casu necessarium est publice disputare de fide.] *Hæc quinta præceptio etiam ad audientes refertur: tunc enim necessarium est coram rudibus disputare, cum illi ab hæreticis male persuasi sunt in his, quæ ad fidem spectant; id quod sæpe contingere docet rerum experientia: nam per hanc disputationem simplices in fide confirmabuntur, & hæreticis præcludetur omnis fallendi via. Verum in hac disputatione nonnulla etiam obseruanda sunt. Primum, vt per viros idoneos & litteratos transigatur, qui sint in Philosophia & Theologia probe versati, ut sciant aduersariorum rationes discutere, & refellere, & contrarias ueritates optimis argumentis roborare, vt ait Caietanus 2. 2. quæst. 10. art. 7. neque enim ita est agendum vt in dubium reuocentur catholicæ veritates, sed vt firmissime statuantur, & aduersarij conuincantur, iuxta doctrinam traditam per Ioannem Imolensem in cap. damnamus. de summa Trinitate & fide catho. quam sequitur Alberti. de agnos. assert. q. 13. num. 21.*

In disputatione de fide suscepta ad infirmos cõfirmandos, quid obseruandum.

Iam præter eruditionem illi etiam deligendi essent ad hoc munus subeundum, qui vita probati, in corruptis moribus, aut sanctitate conspicui essent, quibusque à populo multum tribuatur: nam illorum sermones efficaciores sunt ad persuadendum, quorum vita, dicta eorum comitatur. Difficulter enim poterit litteratus rudibus labe hæresis infectis persuadere, simplicem fornicationem esse peccatum, si eum noscant meretricio turpem uitam ducere: nam cuius uita despicitur, consequẽs est, ut eius prædicatio contemnatur, ut dicit Benedictus XI. in extrauagan. inter cunctas. §. Verum quia. tit. de priuileg. inter communes. Denique is etiam esset ad congrediendum eligendus, qui nunquam de fide male sensisset, aut per Inquisitores fuisset uel inquisitus uel punitus: nam horum etiam sermones propter ueteris peccati recordationem inualidiores uidẽtur ad persuadendum.

h In secundo vero casu periculosum est publice disputare de fide coram simplicibus]. *Penultima hæc præceptio etiam ad audientes refertur, quibus, si nullas hæreses audierunt, nullarum est recordatio proponenda, ne instigante Satana dissieant dubitare de eo, quod antea firmiter credebant; quoniam ut paulo antea dicebamus, difficultates & obiectiones contra fidem melius à rudibus percipiuntur, quam intelligantur earundem difficultatum solutiones.*

i Laicis autem, & præsertim illiteratis non licet.] *Postremum hoc axioma à quibus sit de fide disputandum, docet: nam clericis licet, laicis nõ licet quemadmodum & de prædicando verbo Dei iura disponunt. cap. cum ex iniuncto, & cap. sicut in uno. de hæret. & dixi plene infra par. 2. super cap. cum ex iniuncto.*

Qũo laicis sit prohibitũ de fide disputare.

Sed illud est hic inquirendũ, an prohibeatur indistinctè omnibus laicis de fide disputare? Ac iura quidem ubique inhibent indistinctè laicis personis;

ne publice vel priuatim de fide disputare audeant. A *c.3.§.inhibemus.de haere.lib.6.c.eum ex iniuncto. & c.sicut,de haeret.l.nemo.C.de sum.trin.*

Et Caietanus apud Beatum Thomam 2.2.q.10. artic.7.occurrebat huic dubitationi,dicens,ideo disputare de fide laicis prohiberi,quoniam vt plurimum laici sunt illiterati:leges autem de illis feruntur,quae communiter contingere solent. l. nam ad ea.ff.de legibus.si tamen reperirentur laici litterati possent de fide disputare,quotiens is casus occurreret,vnde non prohibemur à praelatis quin laici de fide disputent.

Albertinus vero tract.de agnos.assert.q.13.nu. 5.& seq.audacter asserit laicis indistincte prohiberi disputare de fide,non quia illiterati sunt,sed quia laici sunt,cum proprie & vere loquendo laicus is in iure dicatur,qui clericus non est,siue sit litteratus, siue illiteratus;& quemadmodum iura prohibent etiam laicis litteratis praedicare,vt dixi infra par. 2.super dicto c.eum ex iniuncto, ita etiam prohibent eisdem de fide catholica disputare, atque haec quidem sententia de iure verior mihi videtur.

Quot modis suscipiantur disputatiões de fide.

Verum vt haec apertius intelligantur, sciendum est,bifariam suscipi posse disputationem de fide. Primo serio,vel cum haereticis,vel inter catholicos,ad discernendum aliquid,quod ad fidem pertineat, & hoc modo omnibus laicis inhibitum est disputare de fide:visum est enim has disputationes,de rebus sacris suscipiendas,per ecclesiasticas & sacras quoque personas esse transigendas;hinc videmus in cõcilijs in quibus causae fidei tractantur, & multa prius disputatione praecedenti examinantur,laicorum partes, aut nullas vnquam,aut raras fuisse. C *indignum enim videtur,praesentibus Dei sacerdotibus,laicos de fide tractare, si tamen alicuius laici insignis esset eruditio (vt plerumque contingit)nõ esset tunc absurdum eum serio audire de fide disputantem,praesertim casu necessitatis, vt in partibus propinquis haereticorum terris, tunc enim laicus posset disputare,neque haec peruerterent communẽ legem inhibentem laicis ne praedicent, cum sint casus singulares,& necessitas legem excludat. Secundo potest suscipi disputatio de fide, non serio,sed fictè,nempe honoris & exercitationis causa, qua ratione non est prohibitum laicis disputare,vt optime admonet Caietanus apud Thomam 2.2.quaest. 10.art.7.* D

Omnis disputatio de fide, tribus de causis suscipitur.

Ex omnibus supradictis haec summa colligitur, Omnem de fide disputationem tribus de causis suscipi posse, aut vt simpliciores in veritate instruantur & confirmentur,impy vero conuicti reducantur,deceptique ab illis,ab erroribus liberentur. Secundo ut de vero scripturarum sensu disceptetur, nõ reuocando in dubium iam definita & sancita per Ecclesiam,sed dubia in eis reperta declarando. Tertio,ut controuersiae dogmatum inter catholicos & haereticos componantur. Ex quibus duo postrema per maiores Ecclesiae iudices sunt absoluenda: primum uero per inferiores catholicos ecclesiasticos potest transigi, ubi ea sunt obseruanda quae erudite tradit Conradus Brunus lib.3.de haeretic. cap.12.

QVAESTIO XI.

De probatione mysteriorum fidei per rationes.

SVMMARIVM.

1 *Ex creaturis in Dei notitiam natura nos ducit.*
2 *Hę uere unitatem esentię,non personarum distinctionem ostendunt.*
3 *Fidei bifariam derogat qui naturali ratione eius mysteria probare conatur.*
4 *Probanda sunt ergo auctoritatibus,&c.*
5 *Nec trinitatis, nec Dominicę incarnationis mysteria possunt naturali ratione demonstrari.*
6 *Qua arte & modo sit cum hostibus fidei disputandum.*
7 *Quę contra fidem opponuntur, uera esse nequeunt.*
8 *Rationes,quę à Sanctis afferuntur quales sint.*
9 *Quod ab uno scitur,contingit ab alio credi. supra etiam.nu.7.*
10 *Rationes pro fide quomodo illius meritum non imminuant.*

VNDECIMA quęstio est, Vtrum deroget fidei,& cõsequenter liceat fideli asserere, quod ad probandũ mysterium Trinitatis, & caetera quę sunt fidei,possent adduci rationes naturales demonstratiuae necessariae, & cogentes? S.Anto.4.p. tit.8.c.1.§.1. & 2.

Ad hanc respondemus iuxta mentem S.Thomae in diuersis eius dictis. Primo namque,in prima parte Summae,q.32. ar.1.dicit sic. Alberti de agno.asser.q. 13.nu.26. ad de citatos in prin. sequentis commẽtarij super.q. 12.

1 Respondeo,quod impossibile est per rationẽ naturalem ad cognitionem Trinitatis diuinarũ personarũ peruenire. Ostensum est enim supra, quod homo per rationem naturalem in cognitionem Dei peruenire non potest,nisi ex creaturis:creaturae autem ducunt in cognitionem Dei, sicut effectus in causam. Hoc igitur solum ratione naturali de Deo cognosci potest, quod competere ei necesse est secundum quod est omniũ entium principium. Et hoc fundamento vsi sumus supra † in consideratione Dei virtus autem † q.12.ar.12. causatiua † Dei, est communis toti Trinitati, vnde pertinet ad vnitatem essentiae, non ad distinctionem personarum. † al.creatiua

2 Per rationem igitur naturalem cognosci possunt de Deo ea,quę pertinent ad essentię vnitatem,non autem ea quę pertinent ad distinctionem personarum. E

3 Qui autem nititur probare Trinitatem personarũ ratione naturali, fidei dupliciter derogat. Primo quidem,quantum ad dignitatem ipsius fidei quae est,vt sit de rebus inuisibilibus, quae rationẽ humanam excedunt, vnde dicit Apost. ad Heb.11.quod fides est de non apparentibus. Secundo,quantum ad vtilitatem trahendi alios ad fidem. Cum enim aliquis ad probandum fidem inducit rationes, quę non sunt cogentes, cadit in irrisionem infidelium. Credunt enim quod huiusmodi

iusmodi rationibus inuitamur, & propter eas credamusque sunt fidei.

4 Ea igitur, quę fidei sunt, tentanda non sunt probari, nisi per auctoritates his, qui auctoritates suscipiuntur, apud alios vero sufficit defendere non esse impossibile quod prędicat fides. Vnde Dionysius dicit 2. cap. de diui. nomi. Si aliquis est, qui totaliter eloquijs resistit, longe erit a nostra philosophia: sed si ad ueritatem eloquiorum, scilicet sacrorum, respicit, hoc etiam nos canone vtimur, vnde dicit Hilarius† de trinit. Non putet homo intelligentia sua generationis sacramentum posse consequi. Ambrosius† etiam dicit, Impossibile, est generationis scire secretum: mens deficit, vox silet.

† lib. 1. non longe à principio.

† lib. 1. de fide cap. 5.

5 Et si non potest probari per rationem naturalem mysterium Trinitatis, cõsequenter nec possunt probari per rationem naturalem mysteria Filij Dei Patris: vtpote, quod Dei Filius fuerit incarnatus, passus, mortuus, & sepultus: & sic de alijs Christi misterijs, & Ecclesię sacramentis: que sacramenta omnia fluxerunt a Dei Filio Domino Iesu Christo.

6 Secundo eadem parte, quæstio. 1. articu. 8. dicit sic: Sacra doctrina cum non habeat superiorem, disputat contra negantem sua principia, arguendo quidem si aduersarius aliquid concedit eorum, quæ per diuinam reuelationem habentur; sicut per auctoritates sacræ doctrinæ disputamus contra hæreticos, & per vnum articulum cõtra negantes alium. Si vero aduersarius nihil concedit eorum, quę diuinitus reuelantur, non remanet amplius uia ad probandum articulos fidei per rationem: sed ad soluendum rationes, si quas inducit contra fidem.

7 Cum enim fides infallibili veritati innitatur, impossibile autem sit de uero demonstrari contrarium, manifestum est, probationes, quæ contra fidem inducuntur, non esse demõstrationes, sed solubilia† argumenta. Et infra eadem parte q. 2. artic. 2. in solutione 1. argumenti dicit sic. Deum esse, & alia huiusmodi, quæ per rationem naturalem nota possunt esse de Deo, vt dicitur Roma. 1. non sunt articuli fidei, sed præambula ad articulos. Sic enim fides præsupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam, & vt perfectio perfectibilem, nihil tamen prohibet illud, quod per se demonstrabile & scibile est, ab aliquo accipi ut credibile, qui demonstrationem non capit.

† Idem dicit cõcilium Lateranen. sub Leone X. sess. 8. in Decreto incipien. Apostolici regiminis.

8 Tertio 2. 2. q. 1. arti. 5. in solutione secundi argumenti, dicit sic, Dicendum, quod rationes, quæ inducuntur a sanctis ad probandum ea, quę sunt fidei, non sunt demonstratiuæ, sed persuasiones quædam manifestantes non esse impossibile quod in fide proponitur, vel procedunt ex principijs fidei, scilicet ex auctoritatibus sacræ scripturæ: sicut Dionysius dicit 2. cap. de diuin. nomin. Ex his autem principijs ita probatur aliquid apud fideles, sicut etiam ex principijs naturaliter notis probatur aliquid apud omnes. Vnde etiam Theologia scientia est, vt in principio operis dictum est.

A 9 Et in solutione argum. 2. dicit: Ea quæ demonstratiue probari possunt inter credenda numerantur, non quia de ipsis sit simpliciter fides apud omnes, sed quia præxiguntur ad ea, quæ sunt fidei, & oportet ea saltem per fidem præsupponi ab his, qui eorum demonstrationem non habent. Et infra ead. parte q. 3. art. 10. in solutione 2. argumenti dicit sic, Dicendum, quod rationes, quæ inducuntur ad ea quæ sunt fidei, non sunt demonstrationes, quæ in visionem intelligibilem intellectum humanum reducere possint. Et ideo non desinunt esse non apparentia, sed remouent impedimenta fidei, ostendendo non esse impossibile quod in fide proponitur.

B

10 Vnde per tales rationes non diminuitur meritum fidei, nec ratio fidei, sed rationes demonstratiuæ inductæ ad ea, quæ sunt fidei præambula, non tamen ad articulos, & si diminuant rationem fidei, quia faciunt esse apparens illud, quod proponitur, nõ tamen diminuunt rationem charitatis, per quam uoluntas est prompta ad illud credendum, etiam si non appareret. Et ideo non diminuitur ratio meriti. Ea† autem quæ repugnant fidei siue in consideratione hominis, siue in exteriori persecutione, in tantum augent meritum fidei, inquantum ostenditur voluntas magis prompta & firma in fide. Et ideo martyres maius meritum fidei habuerunt non recedentes a fide propter persecutiones, & etiam sapientes maius meritum fidei habent non recedentes a fide propter rationes philosophorum, vel hæreticorum contra fidem inductas: Sed ea quæ conueniunt fidei, non semper diminuunt promptitudinem voluntatis, ad credendum. Et ideo non semper diminuunt meritum fidei.

C

† Hæc quæ nunc sequuntur, & habet beatus Thomas. 2. 2. q. 2. art. 10. ad 3. argum.

QVAESTIO XII.

D

De protestatione facta ab errante circa fidem.

SVMMARIUM.

1 *Credibilia in triplici sunt differentia.*
2 *Primi ordinis credibilia fidelis quisque nosse debet.*
3 *Minoribus quę notitia de articulis fidei sufficiat.*
4 *Mediocres quęnam scire oporteat.*
5 *Maiores plura scire tenentur, quam alij.*
6 *Quo maiorem gradum quis obtinet, eo plura sciat oportet.*
7 *Credibilia secundi ordinis; & quomodo hæc credere sit necessarium.*

E

8 *A bomnibus credendum est uera esse quęcunque in sacris literis continentur.*
9 *Credibilia tertij ordinis, & de ijs quid oporteat credere simplices.*
10 *Quid Mediocres, ut Clericos, Curatos, Religiosos.*
11 *Quid Maiores, ut Inquisitores, & Episcopos.*
12 *Protestatio generalis non prodest neganti qua scire tenetur.*

13 Pro-

13 *Prodest autem neganti ea, quę non tenentur explicitè credere.*

14 *Qui ab inquisitore satis instructus renuit veritem catholicam amplecti, sua protestatione non adiuuatur.*

15 *Cauti sint Inquisitores, & perspicaces in digno scendis hęreticorum fallacijs.*

VODECIMA [a] quæstio est, Vtrum asserens & protestans, quod credit omne illud quod credit & profitetur sancta mater Ecclesia; negat tamē explicite aliquem fidei articulum, seu aliud ad fidem pertinens; an talis protestatio generalis ei sufficiat ad salutem, & adiuuet protestantem?

1 Ad hanc respondemus iuxta mentem S. Thomæ in 3. sententiarum dist. 25. & in 2. q. 1. & 2. in pluribus locis, quod credibilia sunt in triplici differētia. Primo namque sunt quædam, quę per se, & directè sunt credibilia: vtpote, quia sunt totius nostræ fidei Christianæ principia prima, & fundamenta, & ista sunt articuli fidei, quæ sunt totius nostræ credentię rudimenta.

2 Et hæc tenetur quilibet fidelis credere explicite; in genere tamen, vt scilicet credat quod omnes articuli in generali, et quilibet in speciali sint veri & nullus eorum est falsus. Explicite autem articulum vnum ab alio scire distinguere, & quemlibet singillatim & distincte explicite credere non tenetur omnis, sed quilibet secundum magis & minus, prout congruit eius statui, & officio, cui præest, & in quo est.

3 Nam minores inferiores, etiam simplices, vt communes laici tenentur ad credendum explicite Christi humanitatis mysteria: quæ sunt uia pertingendi † ad beatitudinem, & salutem: Quia vt dicitur Act. 4. Non est aliud nomen sub cœlo, nisi Christi, datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: propter quod tenentur explicite credere Christi misteria, præsertim illa, de quibus solennizat Ecclesia; vt pote, quod Dei filius fuit conceptus de Spiritu sancto, in Maria semper virgine incarnatus, quod fuit de virgine natus, quod fuit passus, mortuus, & sepultus, quod descendit ad inferos, quod resurrexit tertia die, quod ascendit ad cœlum, & quod ad iudicium est venturus. Et cum non possit credi explicite, quod Dei Patris Filius fuerit de Spiritu sancto incarnatus, absque credentia Dei Patris, Dei Filij, & Dei Spiritus sancti, & per consequens Trinitatis: ideo omnes, etiam simplices, tenentur credere explicite Trinitatis mysterium, hoc est, quod sunt tres personę diuinæ, Pater & Filius, & Spiritus sanctus. Vnde Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Et de huiusmodi explicita credentia Trinitatis, examinatur quilibet in baptismo. Inter laicos etiam simplices est gradus assignare, quia ad amplius credendum tenentur tā laici litterati, quā illiterati.

† al. perueniendi.

A Et inter illiteratos ad ampliora credenda tenentur illi, quorum auribus Dei verbum in Ecclesia quotidie prædicatur, quam rustici, qui rarius audiunt verbum Dei, sed omnes tenentur ad articulos humanitatis, & etiam Trinitatis.

4 Mediocres vero, vt clerici, & curati, ac omnes religiosi, quorum est verbo, vel facto de credendis, & agendis simplices erudire, tenentur ad explicitam credentiam cuiuslibet articuli singillatim, et ad aliqualem articulorum declarationem, & ad credentiam extensiorem: non æqualiter tamen; sed secundum magis & minus, prout congruit eorum officio, cui præsunt. Nam ad plus

B tenentur clerici curati, quam non curati: & ad plus religiosi quibus incumbit ex officio verbū Dei clero & populo prædicare, & confessiones audire, quam religiosi, quibus hoc non incumbit. Quare subtilitates & considerationes circa mysteria Christi incarnationis, & passionis & huiusmodi, tenentur mediocres magis & minus explicite credere, secundum quod conuenit statui vniuscuiusque.

5 Maiores autem, vtpote Prælati Ecclesiæ, & Rectores, Magistri sacrę Theologiæ, & Doctores, quorum est mediocres per se, & eis mediantibus, minores & simplices erudire. Sicut Ange

C li primæ hierarchiæ, & his mediantibus, illos tertiæ & inferiores illuminare, vt dicit Dionysius 12. de cœlesti hierarchia: Isti enim superiores in Ecclesia, & maiores magis expressam fidem & cognitionem tenentur habere de omnibus & singulis fidei articulis, & Ecclesię sacramentis, & eorum declarationibus, & expositionibus ac fidei subtilitatibus. Vnde 1. Petri. 3. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem de ea, quæ in uobis est spe. Non æqualiter tamen.

6 Nam ad plus tenentur Pontifices, quam Abbates, cum sint superiores, & ad plus prauitatis

D hæreticę Inquisitores, quam Magistri & Doctores, cum sint fidei iudices: & plus quam omnes, summus Pontifex: ad quem pertinet ea quę sunt fidei sententialiter determinare inconcussa fide, & ad quem sunt maiores & difficiliores quæstiones fidei & Ecclesię deducendę vt habetur in decretis dist. 44. † Vnde Dominus dicit Petro, vt patet Lucæ 22. quem summum Pontificem constituit, Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua; & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

† Non habetur ibi, sed in cap. quoties. 24. q. 1. & in c. maiores extra de baptis. & eius effectu.

7 Secundo sunt quędam credibilia, quæ directè, & per se non sunt credibilia, sed potius indi-

E rectè, quia ad eorum negationem et corruptionem sequitur negatio & corruptio fidei articulorum omnium, vt sunt illa alia a fidei articulis, quæ in sacra scriptura, hoc est in libris canonicis, seu in Biblia continentur: cum ab Ecclesia approbentur: De quibus dicit Augustinus † ad Hieronymum. Solum, inquit, eis libris, qui canonici appellantur, didici hunc honorem deferre, vt nullum auctorem eorum scribendo errasse aliquid firmissime credam: alios autem ita lego, vt licet sanctitate polleant, non ideo uerum

† August. ad Hieronymū epistola 19. refertur in c. ego solis dist. 9. inde emendandum est hoc fragmentum, quod multis omissis referri hęc Eymericus.

rum putem, quia ipsi ita scripserunt. Et ista credibilia, quæ ita continentur in sacra scriptura, a fidei articulis alia: vt pote, quod Abraham duos filios habuit: vel, quod Ioseph sponsus Mariæ fuerit, & similia, non tenetur quilibet explicite credere talia sigillatim, sed solum tenetur credere implicite in præparatione animi, vt sit paratus credere quicquid in diuina scriptura continetur: attamen tunc tenetur quilibet explicite credere, quando ei constiterit, quod in diuina scriptura talia continentur; & per illum vel illos, ad quem vel quos pertinet, deductum fuerit coram eo.

8 Vnde quilibet tenetur explicite credere, quod omnia quę sunt in sacra scriptura, sunt vera: quia diuinitus reuelata. An autem ista vel illa in sacra scriptura contineantur (loquendo de alijs fidei articulis) tenentur isti vel illi, magis vel minus scire; & per consequēs illa credere, prout eorum statui & officio congruit, vt de primis credibilibus fuit dictum.

9 Tertio sunt quędam credibilia alia, quæ neo sunt fidei rudimenta, nec clare ponuntur in dicta sacra scriptura, sed sunt per Ecclesiam ex illis aut istis deducta, vt fidei consona, ac determinata ut de fide credenda, vtpote quod Spiritus sanctus procedat a Patre & Filio vnica spiratione, & non duabus: & ab eis tanquam ab vno principio, non duobus: vt habetur de sum. Trini. & fid. catho. ca. fideli. † Et quod Dominus Iesus habuit aliqua cum Apostolis in communi: vt in extrauaganti, Cum inter nonnullos. † & similia. Et huiusmodi credibilia per sanctam Ecclesiam determinata & approbata, vt fide tenenda, non tenentur minores explicite credere: sed bene implicite, & in animi præparatione, vt credant omne id verum esse & fide tenendum, quod vt fide tenendum est per Dei Ecclesiam approbatum.

† lib. 6.
† Ioan. xxii. de uerb. sign.

10 Mediocres autem, qui, vt prædicitur, habent [c] simplices erudire, tenentur aliqua de huiusmodi credere explicite; non tamen omnia talia credibilia singulariter, nec omnes æqualiter, sed secundum quod congruit eorum statui, & eruditioni, qua habent simplices informare: Vt omnes tenentur explicite credere, quod animæ iustorum decendentium, qui non peccauerunt, vt paruulorum: vel si peccauerunt, hic vel in purgatorio plene satisfecerunt, euolauerunt ad cælos, extremo iudicio minime expectato: iuxta Ecclesiæ determinationem, vt de fide factam, vt in extrauaganti Benedicti XI. quæ incipit, Benedictus. † Sed Curati & Religiosi, quibus incumbit ex officio prædicare, & confessiones audire, tenentur explicite credere, quod vsura est peccatum iuxta determinationem vt de fide factam. extra de vsuris, Ex graui. † & similia.

† Videto notam super hac extrauagan-ti, quam p. 2. refert Eymericus.
† In Clemen. §. sane.

11 Maiores autem, & præsertim Inquisitores hæreticæ prauitatis Pontifices, † & maxime Pontifex summus, tenentur credere explicite credibilia omnia talia, per Ecclesiam ut fide tenenda determinata, & approbata: cum eis incumbat

† Al. Episcopi.

A ex officio, eos, qui huiusmodi de fide factas per Ecclesiam determinationes non admittunt, seu eis non credunt, vel contradicunt, punire, & sententialiter iudicare. Patet igitur de tribus credibilibus antedictis, & qui tenentur, vel non ad explicitam credentiam eorundem.

12 Nunc igitur ad quæstionem, de qua quæritur, Respondemus, quod taliter asserens & protestans in genere, sed negans in specie, vel negat id, quod ipse explicite tenetur credere, uel non. In primo [b] casu talis protestatio generalis non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestātem. Vnde si simplex laicus protestetur vt est di-

B ctum, negaret tamen expresse Dei Filium esse incarnatum, vel passum, cum hoc teneatur explicite credere, talis protestatio non iuuat eum. Eodem [c] modo si Græcus † protestetur, vt prius: negat tamen expresse & deliberate Spiritum sanctum procedere à Patre, & Filio, ut ab uno principio, & vnica spiratione: seu Dominum Iesum Christum babuisse aliqua cum Apostolis in communi; talis protestatiō non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestātem: & præsertim si taliter protestans negat uocatus coram fidei iudice cum † pertinacia: tunc enim negotium quam plurimum aggrauatur.

† al. Curatus
† al. & pertinacia subsequatur.

C 13 In secundo [d] vero casu, quando scilicet protestans taliter, vt est dictum, negat illud, quod explicite credere non tenetur: dicimus quod si negat, non coram iudice fidei, seu si coram eo, antequam per eundem sit informatus, quod istud quod negat, sit contra fidem, paratus tamen credere, ut per eundem fidei iudicem fuerit informatus: in quolibet casu talis protestatio ei sufficit ad salutem, & adiuuat protestantem, & causa est, quia ad amplius non tenetur. Vnde Augustinus ad Glorium, & Eleusium, & habetur transumptiue 24. q. 3. † Qui sententiam suam quamuis falsam, atque peruersam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim

† al. similiter.
† Cap. Dixit Apostolus.

D quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta sollicitudine ueritatem, corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.

14 Si autem [e] negat coram iudice fidei, postquam est per eundem iudicialiter informatus, quod illud, quod negat, est contra fidem, & adhuc in tali negatione pertinaciter, & contumaciter perseuerat; talis protestatio generalis sic protestanti non sufficit ad salutem, nec adiuuat

E protestantem: immo reddit eundem hæreticum pertinacem, quamdiu in negatione huiusmodi perseuerat, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti, extra de hæreticis. & iuxta c. Super quibusdam. extra de verbo. sign. Vnde August. contra Manichęos, & recitatur 24. q. 3. † Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque sapiunt; si correpti, vt sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera & mortifere dogmata emendare noluut, sed defensare persistutit, hæretici sunt. Tales [f] enim hæreticorum

† Cap. qui in Ecclesia.

eorum protestationes, quo animo dicantur, prudenter est à fidei iudicibus indagandum: nam vt dicit Hieronimus in epistola ad Pammachiũ, Frequenter hæretici dum coguntur subscribere; ne de Ecclesia expellantur, suum errorem palliant fictis verbis, & ea temperant, & ordine vertẽt, vt catholicam credantur tenere sententiam: & quam se tenere fictis verbis simulant, corde negant; & quod sermone coguntur dicere, mente damnãt: etsi quando aperta blasphemia publice aurib. fuerit reuelata & viderint cõtra se audientium turbam circumfremere; tunc simplicitate simulata dicunt audiuisse se primum, & magistrum dicere nesciũt, cumque eorum scripta tenentur, voce negant, quod literis profitentur.

15 Et ideo eum tenentes doctrinam hæreticam protestantur, quod non intendunt dicere contra fidem, & Ecclesiæ determinationem, non faciliter tali protestationi est standum; sed subtiliter inquirendum, ne hæreticorum decicipiat disciplina, quoniam frequenter repertum est, quod asserunt fidem esse, quod ipsi credunt, & suam sectam dicunt Ecclesiam, vt dicit Augustinus contra Donatum. Vnde cum catholicus audit fidem & Ecclesiam; intelligit fidem catholicam, & Ecclesiam Romanam, hęreticus vero intendit fidem, suã hæresim; & Ecclesiam, suã sectam: contra quam dicere non intendit.

COMMENT. XXVI.

a *OMissa quęstione XI. In qua nulla occurrit difficultas ad institutum nostrum spectans, cum eius materia Theologorum sit propria, quam disputant lib. 1. senten. distinct. 3. & Scotus quodlibeto 14. & Beatus Thom. lib. 1. aduersus gentiles c. 14. & seq. ad quęstionem hanc vltimam de protestatione, qua valde vtilis & frequens est, accedo,* D *in qua Eymericus eleganter docet, quando protestatio pręcedens iuuet protestnatem in fide errantem. Is vero more suo priusquam quæstioni respondeat, multa pręfatur, inde tribus assertionibus rem absolnit.*

Prima est: Qui protestatur generaliter se credere & tenere quod tenet & credit Ecclesia, si postea negat id quod explicite credere tenetur, non excusatur per talem protestationem.

Secunda est: Protestatio generalis eum tuetur qui negat id quod explicite credere non tenetur, si tamen sit paratus obedire legitimo monitori, & post E *monitionem errorem deposuerit.*

Tertia est: Si post legitimam monitionem, is qui protestatur, in errore perseuerat, tunc eum non defendit pręcedens protestatio, immo ipsum reddit hęreticum pertinacem.

De materia protestationis qui scripserint.

De materia protestationis agunt fere omnes recentiores, qui in hæreticos scripserunt. Albertinus tract. de agnos. assertio. quęst. 12. & q. 29. nu. 13. Simancas de catho. instit. tit. 55. idem in enchyridio violatę religionis. titu. 50. Ioannes Roias tract. de hæretic. par. 1. num. 62. Alfonsus Castrus lib. 1. c.

A *11. de iusta hæretico. punitio. Gerson tract. de protestatione, Vmbertus Locatus in opere iudicialis, verbo credibilia. num. 6. versicu. si autem, ac vetustiores etiam iuris interpretes nonnulla de protestatione dixerunt, Bartolus in rub. de sum. Trini. & fide catho. Cardinalis in Clement. 1. de hęret. §. porro Bartholomęus Cępolla cautela quadam, incipiente,* Bonum & vtile. *Albericus tract. de statutis p. 4. q. 32. & alij quos prudens omitto.*

Protestatio auctoris Catholica.

Et quia pauca quędam de protestatione sum tradituru, ad illustrandum hunc auctoris locum, nolo negligere protestationis virtutem, quam viri sancti, vt mox dicam, amplexi sunt. Quoniam ergo B *in his commentarij multa & varia scripturi sumus de rebus grauissimis & maximis, in quibus interdum vel ob imperitiam, & iudicij imbecillitatem, uel ob insuperabilem difficultatem, aut alias causas, quas fert humana conditio, labi & hallucinari contingit: ingenue fateor atque protestor, me nusquam noluisse discedere a fide catholica, quam Romana & Apostolica profitetur Ecclesia, cui diuinitus nunc constitutus pręest Gregorius XIII. Pont. Max. nec aliud quidquam dictum volo, quam quod doctrinæ conuenit Romanę Ecclesię: quod damnat ipsa, libenter damno; quod approbat, constantissime tenet, & sequor: hæreticos omnes abominor, hę-* C *reses cunctas detestor, nec quidquam est quod magis perhorrescam quam hęreses, aut hęreseos suspitionem, quam nusquam existimo patienter ferendam: quoniam, vt ait sapientissime Rufinus, Est quidem gloriosum Christi exemplo iniurias tolerare, unam tamen notam hęreseos qui ferat vel dissimulet, non esse Christianum. Et beatus Hieronymus ad Pammachium epistola 61. ait:* Nolo in suspicione hæreseos quemquam esse patientem, ne apud eos, qui ignorant innocentiam eius dissimulatio conscientia iudicatur, si tacceat. *hęc Hieronymus.*

Protestationis usus antiquus & vsitatus.

Sed in viam reuertor: Protestationis vsus anti- D *quissimus est & vsitatus cap. hęc est fides. 24. q. 1. vbi Beatus Hieronymus ait.* Hęc est fides, Papa Beatissime, quam in Ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus & tenemus, in qua si minus perite, aut parum caute aliquid forte positum est; emendari cupimus a te, qui Petri fidem & sedem tenes. *hactenus Hieronimus.*

Quid sit protestatio.

Protestatio autem, de qua hic differit auctor, quę in rebus fidei fieri cõsueuit est professio siue confessio fidei exterius facta ad ostẽdẽdũ quid interius de fide sentiat protestans. ita Albertinus tract. de agnos. assertio. quęst. 12. nu. 2. & aliorum quidem E *definitiones, tametsi diuersis verbis sint concepta, re tamen ipsa cum hac consentiunt. Positam finitionem confirmare videtur illud Pauli ad Rom. c. 10.* Corde creditur ad iustitiam, ore autem cõfessio fit ad salutem: *quoniam ad fidei veritatem & integritatem non modo est necessarium in corde firmiter credere, sed etiam oportet id exterius ostendere, quoties causa postulat, vt diximus copiosè supra commentario 24. huius partis.*

Protestatio generalis nõ excusat errãtẽ in his quæ scire debet.

b In primo casu talis protestatio generalis non ei sufficit ad salutem, nec adiuuat protestantem.] *Quoniam qui errat in his quę scire debet explicite,*

plicite, animi malignitate & iniquitate peccare censetur, ideoque velut consumatus hęreticus habendus est, cum non videatur velle captiuare intellectum im obsequium fidei. ita Gerson tract. de. protestatione, cōsiderat. 3. & Alsonsus Castrus lib. 1. de iusta haeret. punitio. cap. 11. & optima equidē ratione ita sentiunt: nam si huiusmodi protestationes excusarent, liberum esset cuique quas vellet haereses impune docere: & pauci vnquam fuere haeretici, qui huius protestationis velamine non fuerint conati suas hęreses tegere, & praetextu pietatis ita defendere. Exempla uero quibus hic Eymericus vtitur, appositissima sunt.

c Eodem modo si Gręcus protestetur, vt prius.] *Ita Barcinonensis impressus, & directorium Cardinalis de Gambara, bononiensi tamen & Sabellius ita habent,* Si Curatus protestetur. *vtraq; lectio seruari potest. nam si Grecus protestetur se credere in genere quidquid S. Romana Ecclesia credit: item si curatus idem protestetur, quoniam curato ratione officij incumbit explicite scire, Spiritum sanctum procedere a patre & Filio; & postea negent, non excusabuntur. ceterum propter ea quae sequuntur,* Graecus *legendum crederem.*

Generalis protestatio excusat eum, qui errat in his quae explicite scire non obligatur.

d In secundo vero casu, quando scilicet protestans taliter negat illud, quod explicite credere non tenetur &c.] *Hi excusantur per generalem protestationem. & haec secunda assertio maxime locum habet in idiotis & rudioribus, quos excusari etiam ratione probabilis ignorantiae late ostendimus supra, commentario 22. quęst. 7. huius partis regula 4.*

Hic tamen puto obseruandum, quod cum saepe dubitetur. an aliquis etiam litteratus scire aliqua teneatur, cum sint quaedam ad finem spectantia adeo difficilia & obscura, vt etiam doctos interdum lateant. plane si in eis labatur vir litteratus multum sibi proderit pręcedens protestatio; quia ignorantia potius quam animi malitia lapsus censeri debet, vt optime scripsit Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 11. de D *iusta haeret. punitio. quem sequitur Simancas de cathol. instit. tit. 55. num. 9.*

Non iuuatur protestatione qui legitime admonitus non deponit errorē.

e Si autem negat coram iudice fidei.] *Haec est postrema assertio, Eum scilicet non iuuari protestatione, immo reddi hęreticum pertinacem: qui non vult reuocare errorem admonitus ab Episcopo vel inquisitore. idem docuit Eymericus part. 2. quaest. 32. num. 8.*

Alfonsus tamen Castrus lib. 1. de iusta hęretic. punitio. cap. 10. versi. ex his omnibus. tenuissimis quibusdam rationibus conatus est ostendere Inquisitoris monitioni non esse necessario semper parendum, neque eum esse haereticum pertinacem putan- E *dum, qui inquisitori admonenti non obediret.*

Inquisitorū monitionib. parendum.

Caeterum contraria sententia vera & communis est, quam profitetur Bartolus, (quem Alfonsus immerito reprehendit) in l. tutor quoque. §. tutores. notabili 1. ff. de suspectis tuto. quem sequuntur Ioānes Anania, & Felynus in rub. de haeret. Cardinalis in Clemēt. 1. de sum. Trinit. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis. cap. 10. circa finē. Palacius Rubius in allegatione de haeresi. §. 3. ver. si ergo inquisitores. Nicolaus Arelatanus trac. de hęretico. A *notabili 10. Simancas de catho. instit. tit. 48. num. 19. & 20. Tabiēsis in Sum. verbo, haereticus. §. 25. num. 26. quod ipsum tenuit iterum Eymericus par. 2. quaest. 33. et dixi copiose in libris de poenis hęreticorum, vbi Bartolum ab impugnatione Alfonsi defendens in hunc modum intelligendū monui. Optime scripsit Bartolus posse tamquam haereticum pertinacem puniri eum, qui admonenti Inquisitori non obtemperat, quod non est perperam aut imprudenter accipiendum: sed tunc locum habet Bartoli sententia cum inquisitor monet vt iudex, hoc est, re maturè considerata, inspecta prius propositionum qualitate, habita cum Iurisperitis exquisita delibera-* B *tione: tūc enim ei pertinaciter resistere nemo potest sine manifesta haeresi: quod qua ratione contingat, regulę sequentes facile indicabunt.*

Haereticus pertinax est, qui monenti Inquisitori iudicialiter, nō obtemperat.

Sit prima: Quotiens quis incidit in hęresim aperte damnatam (voco autem haeresim aperte damnatam, quae vel per expressam Ecclesię definitionem est damnata, vt, non esse purgatorium: aut cuius cōtrarium aperte in sacra scriptura continetur, ut, Dauidem non fuisse regem, & similia, aut alijs modis) & admonitus ab inquisitore vt reuocet errorem & postquam ostensa est ei ab eodem inquisitore manifesta haeresis sua condemnatio? is tamen non vult Inquisitori parere, profecto tamquam hę- C *reticus pertinax potest condemnari: nam hoc casu legitime admonet, vera admonet, & iam definita & declarata admonet; & hoc modo potest videri locutus Bartolus.*

Sit secunda regula: si quis haeresim etiam non aperte damnatam asserat, & inquisitor ei, habita similiter (quod semper in hac tam graui causa facere debet) matura consultatione cum Iurisperitis, euidenter (quatenus possibile est) ostendat, assertionem eam esse catholicae fidei aduersam, vel quia communi Theologorum opinioni aduersatur, vel quia cum Ecclesiae traditionibus pugnat, vel denique quoniam alys modis in fide peccat, & ad haeresim accedit, quos enumeraui part. 2. super quęst. 2. reus vero non vult ita monenti inquisitori obtemperare, neque errorem reuocare; profecto censendus est hereticus pertinax. Ita Melchior Canus, & recte lib. 12. cap. 10. de locis theologicis circa finem: & ita etiam accipi potest Bartoli & cęterorum prefata sententia.

Sit tertia tandem regula: Si quis per imperitiam seu ignorantiam in haeresim labatur, (quod rusticis & idiotis contingere sape solet) & is à perito inquisitore, Episcopo, seu alio, cui legitimę admonitionis competit officium, admonitus, non vult parere, nisi sit omnino stupidus, & iudicij expers, velut hęreticus pertinax condemnari potest: nam in his quę ad fidem spectant, imperiti in primis debent prompto animo maioribus iudicibus Ecclesiasticis obtemperare: qua etiam ratione acceptus Bartolus prudenter loquitur, & immerito ab Alfonso reprębenditur, cuius rationes velut leues libenter omitto: atque his quidem modis, quos etiam precitato loco Alfonsus commemorat, potuisset Bartoli sententiam tueri.

Hactenus explicui tres de potestatione assertiones ab Eymerico allatas, ad quas multę aliae for-

tassis

taßis non difficulter reduci poßent: cæterum ne quid in hac materia poßit desiderari, nonnullæ essent ad iungendæ, quas ét perfecte cognoscere oportet, inter quas vna est sequens, videlicet: Protestatio contraria factis non iuuat, nec excusat protestantem, vt si quis verbi gratia protestetur in genere, se credere omnia quæ credit Ecclesia, vel in particulari, dicat se credere Messiam iam venisse, aut cætera huiusmodi mysteria, ritu tamen Iudæorum paschalē agnum occidat & manducet, sabbatum colat, vel similia perpetret, non iuuabitur protestatione: quia per contrarium factum recedit protestans a protestatione, glossa singularis in c. tua nos. verbo, mulierem. de sponsal. gl. in c. cũ M. de const. verbo, sine præiudicio. gl. in. c. olim causam. de censibus, verbo, protestatus. tradunt communiter interpretes in l. non solum. §. morte. ff. de operis noui nunciat. & in c. cum M, de constitu. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 12. nu. 9. quem sequitur Simancas de catho. instit. tit. 55. num. 7. tenet Gerson tract. de protestatione, considerat. 3. facit textus in c. existimāt 11. q. 3. ibi: Nec arbitrandum est in die iudicij, illos tantum a Dei Filio esse denegandos, qui in martyrio Christum negauerunt, sed & illos omnes, quorum opere vel sermone Christus negatus negat, vel confessus confitetur. *hæc ibi. Plus enim est factis quam verbis Deum negare; vt docuit eleganter Eymericus par. 2. q. 50. & ea præsumitur eisque sentire: quę facit, cum ex factis colligatur voluntas. l. reprehendenda. C. dę inst. & substit. l. de quibus. ff. de legibus.*

Protestatio contraria factis non iuuat protestātem.

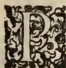
Rursus hic etiā erat adiungenda & illa, quę continet casum singularem, de quo in decisione Rotæ 875. incip. Accusatus. *in antiquis, tit. de hæreticis, eum videlicet, qui conuicitur de hæresi, quam non vult confiteri, etiamsi protestetur se credere, et tenere quod credit & tenet Ecclesia, nihilominus velut negatiuum & impenitentem tradendum esse curię sęculari: sed de hoc Eymericus ex professo videtur tractare p. 3. in duodecimo modo processum fidei terminandi, ideo in eum locũ hanc tractationē reijciã.*

f Tales enim hęreticorum protestationes, quo animo dicantur, prudenter est a fidei iudicibus indagandum.] *Singularis est hæc Eymerici admonitio, quam qui causam fidei tuentur, ne decipiãtur, animaduertant oportet: est enim iam nunc usitatissimum inter hæreticos, vt ad deludendos Inquisitores, & iusta eorum iudicia fugienda, facile protestētur, ut hoc velut clypeo muniti, pœnas euitēt; quod fecisse Martinum Lutherum in eo opere, quod Leoni decimo Pontifici Maximo nuncupauit, certum est: quo tamen animo fuerit protestatus, paulo post insignis illius perfidia indicauit. quam ob rem huiusmodi protestationes hæreticorum vulgares (cum eorum animi ab erroribus non liberentur) pertinaciam plane non excludent. Hanc vero Eymerici doctrinam hoc loco transcripsit & secutus est Albertinus dicto tract. de agnoscen. assertio. q. 29. nu. 14.*

Hæreticorũ vsitata malitia in protestando diligē tes cauenda.

FINIS PRIMAE PARTIS.

In secundam partem Directorij Inquisitorum Nicolai Eymerici Præfatio & Argumentum.

PERITI Nautæ, qui cunctas maris oras, portus, recessus, ingressus, sinus, promontoria & vsu cognita habent, & diligenter in charta depincta secum gerunt; non modo tuta maris receptacula, tranquillosque portus norunt, in quos se, cum fluctus tempestate sæuiunt, tuto recipiant: sed singulas præterea explo ratas habent Syrtes & Breuia singula latentia sub aquis saxa & scopulos: & dum nauigant, classium cursum ita moderantur & regunt, vt paulatim nauium proras temone flectentes securum iter arripiant: ne sine tempestate quandoque infido scopulorum arenarum, & latentium saxorum obiectu, conquassatis nauibus misere pereant. Hoc enim spectat in qualibet arte ad peritum prudentemq; artificem vt non modo regulas eius perdiscendæ tradat, verum inepta, in consequentia, atque eidem arti aduersa reijciat Neque medicus solam sanitatem tuetur, & quomodo sit tuenda, demonstrat; sed idem morbos generaque morborum & naturam explicat, vt vitentur & fugiantur. Quæ cum nosset fidei defensor accerrimus Eymericus in hoc opere, quod aduersus hæreticam prauitatem in fauorem fidei scribendum susce pit; primum securos & rectos fidei tramites ostendit; ea præcipue colligens, quæ ad rectam & sinceram fidem tenendam videbantur necessario pertinere. Cæterum quia plurima nos à recto fidei cursu deijcere possunt, plurima fidem violare, plurima sub specie veritatis quasi latentia trãquillo mari saxa decipere & frangere; ideo peritorum artificum more in hac secunda parte hæreticorum multorum fraudes recenset; plurimorum hæreses, & errores commemorat, ut ab eis velut ab scopulis & morbis (quia directum veræ Religionis iter, & vitæ spiritualis salutẽ impedire & tollere possent) caueamus. Non tamen vniuersos omnium hæreticorum errores recensuit Eymericus, quoniam id instituti sui ratio non postulabat, sed eos tantum, qui suo sæculo magis Rempub. Christianam perturbabant, quique in varijs iuris Canonici libris damnati erant: eos enim qui tunc vel ignorabantur, vel minime credebantur, quales erant vetustiores hæreticorum errores, superuacaneum existimauit adducere; quamquam nec hos quidem omisit, dum ea re censuit iuris capita in quibus illi referebantur. Addidit præterea quicquid ad cognoscendam hęreticam prauitatem conducit: libros multorum, vnde hęreses petantur, indicat, vt eorum lectio fugiatur, & comburantur. Tandem quot, & quibus modis, aut vere, aut iuris prężumptione, hęresis vel hęreseos suspicio contrahatur, edocet: vt fidei iudices, quoscunque reos & iudicare, & eorum errores seu propositiones, & propositionum qualitatem intelligere valeant; item alia, quę longum esset recensere: series tamen ipsa docendi qualia sint, demonstrat. Orditur autem a legibus Pontificijs aduersus hæreticos editis, veluti à certissimis expugnandorum hęreticorum fundamentis. Sed iam Eymericum loquentem audiamus.

INCIPIT SECVNDA PARS DIRECTORII INQVISITORVM,

Cum Comentarijs Francisci Pegnę Sacrę Theologię & iuris vtriusque Doctoris.

SECVNDA pars huius Directorij officij Inquisitoris est de hęreticis, & de eorum credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus; & de fide suspectis, de hæresi diffamatis, de Valdensibus, siue pauperibus de Lugduno, Pseudoapostolis, Begardis, Fraricellis, ac de tertio ordine Beati Francisci, seu pęnitentia fratribus, de sortilegis† hęreticalib. de diuinatoribus, de blasphemis hæreticalibus, de excommunicatis per annum & amplius, de apostatis† fidem abnegantibus, de Iudęis & Saracenis, & cęteris infidelibus contra† fidem, & Inquisitionis officium delinquentib.

Verba Eymerici.

† al. sortilegijs hæreticalibus.
† al. apostatibus.
† al. in & contra.

DECRETALES TITVLI DE HAERETICIS DE VOLVMINE MAIORI.

Stephanus Papa omnibus Episcopis.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei: et infideli non est credendum in pręiudicium alterius.

CAP. I.

DVBIVS [a] in fide, infidelis est. Nec [b] eis omnino credendum est, qui fidem ueritatis ignorant.

COMMENT. I.

c. Dubius. vnde sumptum.

a DVbius in fide.] *Desumptũ est ex epistola decretali 1. Sixti Papę I. ad omnes Christi fideles: vel ex epistola Iulij Papę I. cuius initiũ est:* Decuerat uos. *c. 11. refert Burchardus lib. 1. Decret. c. 144. & Iuo par. 5. c. 257. itaque titulus huius capitis fortassis non Stephano, sed Iulio vel Sixto conuenit:*

Integra clausula cap. Dubius.

Integra periodus apud Sixtum ita habet: De cętero placuit, propter malorum hominum infestationes, vt in accusatione domini ministrorum, primo persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium enucleatim perscrutetur: nam fides omnes actus hominis præcedere debet, quia dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino est

A credendum, quia ueritatis fidem ignorant, nec rectæ conuersationis vitam ducunt; quoniam tales facile & indifferenter lacerant & criminãtur recte & pie uiuentes, ideo suspicio eorum discutienda est primum, & corrigenda, neque accusatoribus suspectis, vel de inimicorum domo prodeuntibus est credendum. *Hęc Sixtus. Apud Iuliũ in dicta epist. c. 11. integra clausula habet ita:* Placuit semper in accusatione clericorum, primo persona, fides, vita, & conuersatio blasphemãtium perscrutetur; nam fides omnes actus hominis præcedere debet: quia dubius in fide infidelis est, nec eis omnino est credendum, qui ueri-

B tatis fidem ignorant, nec rectæ conuersationis viram ducunt; quoniam tales & facile & indifferenter lacerant & criminantur recte et pie viuentes. Ideo suspicio eorum discutienda est primo, & corrigenda, neque accusatoribus suspectis, & de inimicorum domo prodeuntibus est credendum. *hęc Iulius. Raimundus Decretalium Pontificiarum collector, omissis cęteris, hoc solum fragmentum, quod interpretamur, in hunc locum transtulit.*

De intellectu huius capitis pręter doctores hic, agit Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 1. B. Antoninus 3. p. tit.

C *22. c. 5. §. 10. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. p. 2. c. 12. Albertinus tra. de agnos. asser. q. 3. nu. 6. & idẽ Albertinus copiosius in repetitione rubricę de hęret. lib. 6. q. 15. n. 26. et seq. Palacius Rubius.*

De intellectu c. Dubius. q differentiæ.

bius in allegatione de hæresi. §. 5. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis, c. 9. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 7. de iusta hæreticorum punitione, & alij quos sciens omitto.

Melchior Canus præcitato loco de intellectu huius capitis desserens, inter cætera ait, primum hoc caput nō eò forsan spectare, vt ex illius sententia homines hæretici iudicentur, sed eò potius, vt fidei iudices intelligant, quosnam sint in causa fidei testes legitimos habituri. Absurdum enim esse, vt infideles de fide aduersus Christianos testificentur, siue infideles veritatis ignoratione aut dubitatione sint, seu multo etiam magis errore contrario. Atque hic etiam intellectus colligi posse videtur non obscure ex integris clausulis, quas paulo antea adduximus, in quibus institutum Pontificum esse videtur, agere non de fide aut infidelitate, quæ constituit hominem catholicum, aut contra hæreticum, sed de fide testium quasi vellent dicere eorum testimonium minime esse recipiendum aduersus domini ministros, quorum vita, conuersatio, probitas, & fides siue fidelitas, probata non esset. Hos enim Romani pōtifices iure ac merito infideles esse dicunt, id est, indignos vt eorum testimonio fides habeatur: quod ex uita & moribus eorum facile colligitur.

De qua fide accipiendum sit cap. Dubius.

Ego vero quamquam videam, quod admisso huiusmodi intellectu; nihil fortassis absurdi inde consequatur: nihilominus tamen verius censeo, hoc fragmentum in hunc locum translatum, & sub titulo de hæreticis collocatum, accipiendum esse de dubitantibus in fide catholica, quæ constituit hominem catholicum & Christianum, non de fide humana, prout est virtus moralis, quæ constituit hominem veracem & fidelem in testimonijs reddendis.

Atque hoc verum esse existimo, quamuis in proprijs fontib. quos paulo antea indicauimus, de fide testium humana ageretur, cum non sit nouum eadē alicuius verba, in vno loco habere vnum sensum, inde vero ad alium locum translata, paucis vel demptis, vel additis, vel mutatis, immo vero interdum integra manentia, alium atque alium sensum gignere, pro diuersitate locorum, aut rerum, aut personarum, quibus inseruntur, vel attribuuntur. argumento l. ius ciuile. ff. de iust. & iure.

Quare cum hoc fragmentum ponatur sub titulo de hæreticis, nō autem sub titulo de testibus, verius videtur, si dicatur, velle hic Rommanum Pontificē definire, eos qui de fide catholica dubitāt, hæreticos esse iudicandos. Lex enim vel canon in dubio intelligi debent, vt conueniant rubricæ vel titulo, sub quo ponitur. l. Imperator. vbi notat Bartolus, ff. de in diem addict. & idem vult Bartolus in l. fin. in principio, ff. de condict. indebiti. & Panormitanus in c. inter alia. circa finē extra de immunit. ecclesi. & Paulus de Castro in l. actione. C. de transact. Hinc dicit Baldus in l. vnica. C. ne liceat tertio prouocare, quod quando textus est dubius, rubrica sub qua ponitur, probat qualiter sit intelligendus.

Lex vel canō in dubio, intelligūtur iuxta titulū sub quo ponuntur.

Præterea dico nō esse a veritate alienum fateri hoc fragmentum in suis fontibus accipi de dubitantibus in fide catholica: nam apud Sixtum post illa verba, quæ paulo antea retulimus continenter, nullis interpositis, subsequitur ita: Erant enim quidam, qui peius videbantur esse ex nobis, sed non erant ex nobis; si vero fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum, & non conturbassent fratres, Exacuerunt enim (vt ait propheta) linguas suas sicut serpentes, venenum aspidum sub labijs eorum. Quapropter hi respuendi sunt, si incorrigibiles apparuerint, & vitandi, ne Domino famulantes decipiant. *hæc Sixtus. Quibus verbis illi aperte significantur, qui a suscepta catholica fide, & Christiana religione recesserant, ergo in proxime præcedentibus, eosdem videtur intellexisse cum dixit dubios in fide esse infideles, cum vna & eadem continua serie verborum vtens. de eisdem loqui proculdubio videatur.*

1. Ioan. 2.

Psal. 138.

Iam regulariter qui fidem catholicam deserunt, & hæretici vel apostatę fiunt, ideo deserere eā videntur qa de bonitatate & certitudine eius dubitāt, et eā sibi eligunt disciplinam, quam putant esse meliorem. cap. hæresis. 24. q. 3. quare non est mirum, si dubij in fide, infideles & hæretici esse dicantur, vt paulo post clarius patefiet.

Firmitas exigitur in credendo, item simplicitas.

His ita constitutis, vt ad rem proximius accedamus, obseruandum est primo, quod vbicunque aliquid credendum proponitur, semper firmitas exigitur & simplicitas, illa, ad excludendum titubationem, hæc, ad repellendum errorem requiritur, nam titubatio & error in credendis, fidei aduersantur: nec desunt ad hoc probandum testimonia. Athanasius in regula fidei, post enumeratos & explicatos fidei articulos subdit dicens: Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. *Item in ca. 2. de su. & Trini. de fide catho. lib. 6. post definitum articulum de processione Spiritus sancti, additur ita.* Hoc professa est hactenus, prædicauit, & docuit hoc firmiter tenet & prædicat, profitetur & docet sacrosancta Romana Ecclesia. *Item in Clemente 1. de sum. trinit. & fide catho. antequā multæ catholicę veritates definiantur, scribitur in hunc modum.* Fidei catholicæ fundamento firmiter inhærentes. *Et sanctus Bernardus ad hæc respiciens dicebat;* Fides ambiguum non habet, & si habet, fides non est. *Sanctus item Hieronymus scribens in illud Habacuc, cap. 2.* Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semet ipso, *ait ita:* Si autem dubitauerit fides tua, & putauerit non venire quod spondeo, habebis prograndi pœna, quod meæ animæ displicebis. Iustus autem, qui credit verbis meis; & de his nō ambigit quę polliceor, habebit prēmium vitam ęternam *hæc Hieronymus: Multa his similia adduci possent in eandem sententiam, quæ consulto omitto.*

Dubitatio de credendis cū fide pugnat.

Hęc uero ideo commemoraui, ut intelligatur, Dubitationem uellut ex diametro pugnare cum fide, et propterea dubitantem de credendis, eo modo, quo explicaturi sumus, non esse fidelem, sed hæreticum.

Ad hæresim constituendā necessaria est scientia contrariæ veritatis.

Præterea illud quoque prēmittēdum est, sine quo vix hęc tractatio perfecte intelligi potest, videlicet, ad heresim constituendam, necessariam esse scientiam vel notitiam contrariæ veritatis: non enim sufficit quod Christianus erret in fide, ad hoc vt sit hæreticus, nisi etiam sciat id quod approbat contrarium esse catholicę veritati. Nam cum hæręsis sit

F electio

electio eius doctrinæ, quam quis putat meliorum, cap. hæresis. 24. quæst. 3. nemo ignoret, quæ eligit, vt lib. 1. Rhetoric. c. 19. auctor est Aristoteles: (est enim electio operatio voluntatis, qua ex consilio prouenit.) fit vt ea, quæ eligimus, deliberatio antecedat; id quod sine notitia & scientia eius rei, quã eligimus, contingere non potest. Quare vt firmiter aliquid amplecti dicamur, notitiam eius prius habere debemus; inde fit vt vere & proprie is hæreticus dici non possit, qui ignorans catholicam veritatem, eius contrarium profitetur. Erit autem tũc hæreticus, cum sciens, vel sufficienter admonitus illud esse catholicum dogma, deliberate, sciens, & volens contrarium amplectitur. Caietanus apud sanctum Thomam. 2. 2. q. 11. arti. 2. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. p. 2. c. 13. Siluester verbo hæresis, q. 2. versi. Quinto, vt quis errorem. Simancas de catho. insti. tit. 31. de hæreticis. num. 10. & alij communiter.

Credibilium alia esse genera.

Ad hæc prænotandum est etiam id, quod multis locis docet sanctus Thomas 2. 2. quæstio. 2. cum de credibilibus agit. quem refert & sequitur Eymericus par. 1. quæstio. 7. & 12. videlicet, eorum, quæ ad fidem pertinẽt, tria esse genera: quædam enim sunt quæ ad fidem pertinent directe, qualia sunt ea, quæ nobis sunt principaliter diuinitus proposita ad credendum: vt Deum esse trinum & vnum, filium Dei esse incarnatum, & alia quæ sunt totius Christianæ fidei principia & prima fundamenta, vt sunt articuli fidei, quia quolibet fidei explicite credi debent, sicut ostensum est supra par. 1. quæst. 3. de fide explicite habenda.

Directe ad fidem quæ dicantur pertinere.

Rursus sunt alia credibilia, quæ indirecte ad fidem spectant, quia non proponunt principaliter ad credendum sicut superiora: ad eorum tamen negationem sequitur negatio, & corruptio fidei omnium articulorum. talia sunt illa alia ab articulis fidei quæ in sacris litteris continẽtur: vt quod Abraham duos habuerit filios: quod Dauid fuerit rex: quòd Ioseph fuerit sponsus Mariæ: quod Simon Cyreneus fuerit angariatus ad portandum Crucem Domini & similia.

Indirecte quæ spectent ad fidem.

Sunt postremo alia credibilia, quæ expresse in sacris litteris non ponuntur: sunt tamen ex illis per Ecclesiã deducta & definita, tanquam de fide credenda, vt quod Spiritussanctus procedat a patre et filio tanquam ab vno principio & vnica spiratione, c. fideli. de sum. trinit. & fide catho. lib. 6. Quòd Dominus noster cum Apostolis habuit aliqua in cõmuni, vt in extrauag. cum inter nonnullos. titu. de verb. signific. Quòd exercere vsuram sit peccatum. Clement. 1. de vsuris. §. sane si quis. & alia huiusmodi multa, quæ longum esset recensere.

Credibilia tertii generis quæ sint.

His velut fundamentis futuræ doctrinæ præmissis, distinguenda sunt varia dubitationum genera, & secundum vnumquodque respondebitur ad principale dictũ huius capitis, quomodo scilicet dubius in fide, sit infidelis & hæreticus.

Subreptitia tentatione dubitans de credibilibus, nõ est hæreticus.

Multis ergo modis contingere potest, aliquem dubitare de credibilibus, vt ait Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quæst. 28. art. 1. Primo subreptitia tentatione, cum quasi inopinanter aduenit nobis quædam tentans cogitatio circa credibilia, vt de perpetua sancta Mariæ Dei genetricis virginitate, Christi Domini morte, & similibus, qua cogitatione subitanea animus rapitur, & cogitat qualiter illa fieri potuerit, aut his similia.

Et de hoc dubitationis genere sit hæc prima cõclusio: Dubitatio circa credibilia, proueniẽs ex subitanea subreptitia tentatione, nec hæreticum facit, nec sapit hæresim; quia frequenter contra voluntatem accidit, immo qui se bene confirmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur, sicut ille qui resistit stimulis carnis, aut alijs prauis cogitationib. Hanc conclusionem tenent hic Ioannes Andr. Ioannes Anania, Felinus, Panormitanus, Socinus, & alij communiter, interpretantes hunc textum. Et omnes illi, quos paulo antea nominauimus in §. de intellectu huius capitis. ad quod facit cap. sed pensandum, distinct. 6. & melius c. inter hæc sciẽdum, de pænit. distinct. 2. Quare licet plerumque praua cogitatione animus pulsetur, nõ peccat si remititur: nam immunda & praua cogitatio mentem nequaquam inquinat, cum eam quatit & pulsat, sed tunc eam eam sibi consentientem subiugat. De hoc tentationis genere dicebant sanctus Paulus 1. ad Corinth. c. 10. Tentatio vos nõ apprehendat, nisi humana. *Humana quippe tentatio est, qua plerumque in cogitatione tangũtur etiam nolentes: quia, vt nonnunquam & illicita ad animum veniunt, hoc vtique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam vero demoniaca est, & non humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit.*

Prima conclusio.

Ac de huiusmodi subitis tentationibus, quæ animũ interdum pulsant, vere dicitur illud vulgatum, de quo doctores hic, videlicet, Primos motus non esse in hominum potestate.

Cæterum tametsi in superandis huiusmodi tentationibus interdum meritum acquiratur, non tamen propterea locus dandus est, vt aduenient, & animum quatiant: quoniam securius fugiendo, & euitando, quam resistendo superantur: sicut contingere solet in carnis illecebris, quæ fugiendo potius, quam resistendo uincuntur, ut vere docet sanctus Thomas 2. 2. q. 35. ar. 1. ad. 4. argumentum, nam fieri posset quandoque vt mens, humana fragilitate, & Dæmonis suggestione vita succumberet, & pro merito culpam & infidelitatem reportaret.

Postremo, qui huiusmodi tentationibus circa credibilia, quatiuntur, quamuis rationibus humanis pensatis & consideratis quædam illis primo obtutu velut impossibilia per tentationem obijciantur, statim & continenter recurrere debent ad diuinam omnipotentiam, & dicere cum Angelo Lucæ cap. 1. quia nõ erit impossibile apud Deum omne verbum. *Item alia diuinæ maiestatis opera considerare, quæ sic dubitantes potius in eius amorem & admirationem, quam in desperationem & incredulitatem rapiant. Item statim captiuabunt intellectum in obsequium fidei, proponentes firmiter credere, quod credit & tenet sancta Romana Ecclesia. atque ita Deo fauente cessabit feliciter tentatio.*

Remedium ad superãdas tentationes subreptitias circa credibilia.

Secundo modo contingit dubitare circa credibi-

lia

lia propter veritatis elucidationem, seu declaratio nem, vt in dicta summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 1. ait Augustinus de Ancona. Atque hoc modo dubitant catholici doctores, præsertim theologi, de omnibus fere catholicæ religionis veritatibus, & fidei articulis, ut rationibus hinc & inde propositis, veritas magis elucescat.

Secunda conclusio de dubitantibus in rebus credendis, ut veritas elucescat.

De quo genere dubitationis sit hęc secunda conclusio: Qui per modum dubitationis procedit ad declarandas fidei veritates, supposito & stabilito tã quam certo & indubitato fundamento, quod veritates illæ & fidei dogmata, seu scripturæ sacræ verissimę & certissimæ sint, non est hæreticus, nec peccat; immo vero meretur, & magna laude dignus est. Hęc conclusio certissima est, & verissima: quia catholici doctores tametsi per modum dubitationis proponant, verbi gratia, An Deus sit vnus, An sit trinus, An filius Dei conuenienter fuerit incarnatus, & alia huiusmodi prope infinita, id non faciũt, propterea quod de veritatibus illis reuera dubitẽt; sed vt veritas earũ propositis contrariis & solutis dilucidius appareat, & clarius elucescat. Ita enim fit ut fideles in fide sępe magis roborentur, & infideles conuertantur, solutis & amotis argumentis & difficultatibus, quæ ipsos deceptos contra fidei ueritatem, detinebant; cum inde intelligant argumẽta, quæ contra fidem fiunt, solubilia esse vt ait concilium Lateranẽ. sub Leone X. sessio. 8. decreto quodam incip. Apstolici regiminis. §. *insuper omnib. & sanctus Thomas p. 1. q. 1. art. 7.*

Dixi autem in conclusione: Supposito & stabilito tamquam certo, & indubitato fundamento, quod veritates illæ, & fidei dogmata, seu scripturæ sanctæ verissimę & certissimæ sint; *quoniam multum refert intelligere circa hæc quid, aut quomodo quisque dubitet. Sunt enim qui de veritatibus, dogmatibus fidei seu scripturis sacris dubitant, & hoc dubitationis genus prorsus est interdictum; dum de veritate eorum, quæ catholica fides credenda proponit, dubitare non liceat absque nota hæresis, vt clarius ex dicendis adhuc apparebit. Sunt rursus alij, de quibus loquitur hæc conclusio, qui etsi plenam fidem credibilibus adhibeant, credantque vera esse, & omni prorsus falsitate carentia; quid tamen per scripturæ uerba significetur, & qualiter dogmata sint intelligenda, dubitant: quod absque hęresis aut cuiuslibet alterius criminis nota fieri potest. Vnde sanctus Ambrosius lib. 4. super Lucam loquens de filio Dei ait ita:* Nam etsi non licet mihi scire quemadmodum natus sit: non licet tamen nescire, quod natus sit. Seriem generationis ignoro. sed auctoritatem generationis agnosco. *hæc Ambrosius. Exemplis res fiet manifesta. Primo dubitationis genere uidetur hæsitasse Nicodemus Joannis. c. 3. de verbis Christi dicentis:* Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. *quib. prolatis Nicodemus dubitauit, an illa possent fieri uera, vnde dixit.* Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Numquid potest in ventrem matris suę iterum introire *&* renasci? *Similiter dubitauerunt discipuli quidam Christi, vt habetur Ioan. cap. 9. nam cum dixisset Dominus Iesus.* Panis quem ego dabo, ca-

Duplex modus dubitandi de rebus fidei.

A ro mea est pro mũdi uita. *dicebant:* quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? *dubitant, quia non credebant verbis Christi, & ita dubij & infideles recesserunt.*

Iam secundo genere dubitandi dubitauit Maria virgo intacta, quæ cum ab Archangelo audiuisset, Lucę c. 1. Filium Dei ab illa in vtero concipiendũ, dixit: Quomodo fiet istud; quoniã virum non cognosco? *nõ diffidit verbis diuini nuntij: certa enim erat illa posse Deum, sed uerbis firmiter credens, & dogma fidei de incarnatione filij Dei ad redimẽdum genus humanum, certum & firmum esse supponens; de modo edoceri cupit. itaque non de re ipsa,*

B *sed de modo piam proposuit dubitationem. Quare Theophilactus in eum locum ita scribit:* Non quasi discredens Virgo dixit: Quomodo erit mihi istud? Sed vt prudens & intelligens, vt discat, modo inquirit. Non enim prius quiddam tale factum est, neque posthac fiet. Ideo & ignoscit ei angelus, & non condemnat, vt Zachariam, sed magis modum docet. Nam Zacharias merito condemnatur: habuit enim exempla multa; quando quidem & multæ steriles pepererunt: Virgini autem nullum exemplum erat. *hęc Theophilactus. Idem prorsus sentit sanctus Bernardus homilia. 4. super Euangelium.*

C Missus, est *dicens*: Non dubitat de facto, sed modum requirit & ordinem. Nec enim quærit, an fiet istud? sed quomodo? *hæc Bernardus. Hoc ita quemodo sancti & catholici doctores sacris litteris plenissimam fidem adhibentes, de earum intelligentia dubitant; eadem ratione theologi scolastici infinitas prope quæstiones proponunt de reb. fere omnibus ad fidem spectantibus, non tamen dubitant de re seu de dogmate catholico: sed de modo & intelligentia, in quo nec hæretici sunt, nec de hæresi suspecti, sed merentur, & egregiam laudem consequuntur.*

Obseruandum tamen est, quod in interpretandis

D *& declarandis dogmatibus fidei & scripturis diuinis tunc grauissime peccarent, aut etiam hæretici essent iudicandi doctores: aut de hæresi suspecti, cum eas non interpretarentur iuxta mentem sanctorum Patrum, & sensum & vsum sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Quare in concilio Lateranen. sub Leone X. sessio. 11. decreto quodã incipiẽ.* Supernę maiestatis persidio. *qualiter prædicatores & expositores interpretari debent sacram scripturam cauetur his verbis:* Mandantes omnibus, qui hoc onus sustinent quinque in futurum sustinebunt vt Euangelicam veritatem & sanctam scripturam, iuxta declarationem, interpretationem, & ampliationem † doctorum, quos Ecclesia vel vsus

Quid obseruandum in exponẽdis sacris litteris.

† forte, explanationem.

E diuturnus approbauit, legendoque hactenus recepit, & in posterum recipiet, prędicent, & explanent: nec quicquam eius proprio sensui contrarium aut dissonum adiicient: sed illis semper insistant, quæ ab ipsius sacræ scripturæ verbis, & præfactorum doctorum interprrtationibus, rite & sancte intellectis, non discordant. *hactenus ibi.*

Qui ergo in exponendis sacris litteris hęc non seruat, non interpretantur eas, ut Spiritussanctus efflagitat,

flagitat, & ob id merito de eo dici potest quod scribit S. Hieronymus super epistola Pauli ad Galatas, cap. 5. in verbo, hæreses, & refertur in c. hæresis. 24. q. in hæc verba. Quicunque igitur aliter scripturam intelligit, quà sensus Spiritus sancti flagitat, quo scripta est: licet de Ecclesia non recesserit: tamen hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est, eligens quæ peiora sunt. hęc Hyeronimus. Sed hunc locum de exponenda scriptura sacra iuxta sanctorum patrum sententiam, et receptum Ecclesiæ Romanæ consensum, luculenter tractat Melchior Canus lib. 7. cap. 3. de locis theologicis. Et videto sanctum Thomam. par. 1. q. 68. ar. 1. & 2. 2. q. 11. art. 2. vbi docet qualiter dicatur exponi scriptura sacra aliter quam Spiritus sanctus efflagitat.

Tertius modus dubitandi per imperfectam adhæsionem non facit hæreticum.

Tertio modo contingit dubitare de credibilibus imperfecta adhæsione, vt ait idem Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 1. Et hoc dubitationis genere videntur dubitare peccatores. Omnes enim peccãtes imperfecte credunt, eo ipso quod non viuunt secundum illa, quę credunt. nam si perfecte adhærerent his, quæ credunt, sic viuerent quasi post modicum transituri de hoc mundo non quasi in æternum mansuri.

Tertia conclusio.

De hoc ergo sit tertia conclusio: Hic modus dubitandi non constituit hominem hæreticum, sed potius malum Christianum. Quamobrem optime Zanchinus sentit tract. de hæret. cap. 35. dum ait. inquisitorem non debere procedere contra aliquem ex eo, quod publice fœneretur, aut adulteretur, aut alia huiusmodi peccata committat, quæ ab hæresi sunt remota, nisi orta esset aliunde suspicio contra eum: cum inquisitori solum sint ea commissa, quæ tangunt hæresim siue fidem. c. accusatus. de hære. lib. 6. §. sane. §. de quæstionibus.

Inquisitor quando possit procedere contra peccatores.

At si peccatores huiusmodi consortium fideliũ euitarent, nunquam assumerent pænitentiam: numquam audirent diuina officia: numquam ecclesiastica reciperent sacramenta: vel aliqua Ecclesiæ mandata suo tempore non obseruarent: non ieiunarent debito tempore absque legitimo impedimento; non abstinerent ab esu carnium sicut præcepit Ecclesia, aut alias his similia negligerent, aut facerent, cum ex his indicijs suspicio hęresis oriatur maior vel minor pro qualitate peccantis, & aliarum circumstãtiarum: tunc inquisitor posset procedere contra tales c. excommunicamus. el. 1. §. adijcimus, de hæretic. c. inter sollicitudines. de purgatione canon. & tradit Zanchinus præcitato loco. & dixi plene par. 3. titu. de signis & indicijs quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint.

Peccata sunt causa hæresum.

Illud præterea admonebo, diligenter peccata esse præcauenda, cum præter alia mala, quæ inducunt, causa etiam sint vnde hæreses oriantur, vt ostendi lib. 1. cap. 2. de causis hæreticæ prauitatis; & docet Anselmus explicans illud Pauli ad Ephesios, cap. 5. Vt non circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum. vbi ait ita: In nequitia hominum. dixit, quia hæresis non est nisi in anima subdita peccatis: quia peccata commissa sunt causæ, ut Deus permittat eos errare in barathrum hæresis. Hæc Anselmus

Hæreses ex quibus potissimum peccatis oriant.

Quamquam autem in genere dixerimus ex peccatis oriri hæreses, quædam tamen sunt peculiaria vitia, a quibus speciali quadam ratione oriri solent; hæc sunt philautia, id est, amor sui: inanis gloria: Auaritia: Concupiscentia carnis: Superbia: Ambitio, & Inuidia, ut copiose prosecuti summus lib. 1. de causis vnde hereses oriuntur, & de remedijs, quibus vel oriri impediuntur, vel iam ortæ extirpantur. Vnde constabit quod eum quis pro hæresi vel hæresis suspicione, aut aptus est, aut in eum inquiritur, iudicium est rem ita se posse habere, si innotuerit eum aut his, aut aliquo ex istis peccatis inquinari.

Quartus modus dubitandi circa credibilia

Quarto modo potest contingere aliquem dubitare circa credibilia, scientem & volentem, nec dubitationi resistentem, & animo deliberato, ita vt non magis applicet mentem ad utilitatem catholicam, quam ad errorem cõtrarium, sed medius inter vtramque partem nutat, & incertus fertur, nec curat quid potissimum sequatur, paratus nunc hãc, nũc illam sequi aut eligere partem, parum sua interesse dicens aut cogitans, an hoc vel illud teneat, uerum uesit: vt verbi gratia an in venerabili Eucharistiæ sacramento sit vere & realiter corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi nec ne: vel an Maria mater Dei fuerit perpetuo virgo, an non fuerit: uel an Romanus Pontifex sit verus Christi vicarius & Petri successor, & caput Ecclesiæ militantis, aut non sit, aut his similia.

Quarta conclusio.

Et de hoc sit hæc quarta conclusio: qui prædicto modo deliberatè dubitat de catholica ueritate, sciẽs catholicam esse veritatem, & ita Ecclesiam tenere, hæreticus censendus est. Hæc conclusio patet ex supradictis in §. His ita constitutis. vbi docuimus firmitatem exigi in credendo. Qui ergo nutat, incertus fertur, & in hanc aut illam partem flectitur, cum firmiter non credat, dubius in fide est, infidelis est, & hæreticus. & hęc videtur esse expressa sententia sancti Thomæ. 2. 2. q. 10. art. 7. ubi ait ita: Si quis enim disputet tamquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non supponens, sed argumentis experiri intendens: pro culdubio peccat tamquam dubius in fide, & infidelis. hæc Thomas. hoc ipsum expresse profitetur Guido Carmelita in summa de heres. tit. de heresibus Petri Ioannis, cap. 3. versi. contra hanc fictionem argumentor. & Ioannes de Friburgo in summa Confessorum lib. 1, tit. 5. de heret. quęst. 17. Idem velle videtur Ioannes Annaniæ, Panormitanus, Socinus, & alij in hoc cap. dum summam eius colligũt ita: Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei.

Preterea qui paratus est inclinare in quamlibet contradictionis partem, & quam voluerit eligere non captiuat intellectum in obsequium fidei Christi, cum tamen necessario et firmiter adhęrere catholicę veritati debeamus, vt catholici & fideles simus & dicamur; nec nobis liceat libere eligere doctrinam, quam sequamur in causa fidei, sed traditã diuinitus sequi, & retinere: proinde quisquis aliam fidem, aut aliam doctrinam, aut alia dogmata eligit, aut eligere fluctuans & nutans paratus est; merito hęreticus est, cum sic dubitans non videatur

omnino

omnino fidei, & doctrinę Ecclesię adhęreret: & eã supponere tanquam infallibilem & certam. Hinc Tertullianus in libro de præscriptionibus aduersus hęreticos scribit ita: Hæresum opera sunt adulteræ doctrinæ, & hæreses dictæ Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis siue ad instituẽdas, siue ad suscipiendas eas vtitur: ideo Apostolus & sibi damnatum dixit hęreticum, quia & in quo damnatur sibi eligit: nobis vero nihil ex nostro arbitrio indulgere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio induxerit, Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quiquã ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerũt, sed acceptã à Christo disciplinam fideliter nationibus assignauerunt. Itaque etiam si Angelus de cælis aliter Euangelizaret, anathema diceretur nobis hęc Tertullianus.

B

Iam de certitudine fidei, quantum attinet ad hanc disputationem, luculenter agit sanctus Thom. 2.2.q.4.art.8. & de verit.q.14.art.1.

Apposui in conclusione uerba illa: Sciens catholicam esse veritatem, & ita Ecclesiam tenere. *quoniam vt patet ex supradictis in §.* Præterea illud. *ad hæresim constituendam necessaria est scientia contraria veritatis. Ac de his fortassis dubitantibus, accipienda est sententia huius capitis, nam et verba consentire videntur, nec discrepant interpretes; & ita tenere videtur auctor Repertorij Inquisitorum verbo hęreticus. §. item est.*

C

Dubius in fide qualiter abiurabit.

Cum itaque huiusmodi dubij in fide in sacro Inquisitionis tribunali indicantur, si post quam intellexerint fidei iudices, tales cum scirent catholicas veritates prędicto modo dubitasse, inde uero omissa dubitatione partem firmiter amplecti catholicam velle, recipiendi sunt ad Ecclesię gremium: abiurare tamen prius debent vt hæretici formales & veri. Si autem tales erant, vt probabiliter pręsumantur quod non vere & perfecte sciebant catholicas veritates, de quibus dubitabant, vt verbi gratia quia simplices erant, quales sunt circa credibilia multi laici & rustici homines, aut quia in terris hęreticorum morati sunt, vbi raro catholica dogmata prędicantur, immo vero potius negantur, aut reuocantur in dubium. aut alijs modis vt quia dogma de quo dubitarunt, non erat de articulis fidei, qui in Ecclesia Dei solent solennizari: tunc arbitrio iudicantis, ut suspecti de heresi, non vt formaliter hæretici poterunt abiurare.

D

Pertinax quis dicatur.

Nec obstat si dicatur, huiusmodi dubitantẽ non debere iudicari hęreticum, ex eo quod non videtur pertinax, cum tenaciter non adhæreat doctrinę contrarię catholicę veritati; quoniam respondetur, satis eum dici posse pertinacem, quia cum sciat catholicam ueritatem, deliberatè de ea dubitat, nec doctrinam Ecclesię firmiter & affirmatè supponit esse infallibilem & certam, nec potest negari illum quo tempore voluntariè huiusmodi dubitationi hæreticę assistit, pertinacem fore iudicandum, cum pertinax is dicatur, qui persistit in errore, quem sub reatu culpę deserere tenetur, cum nec is solum dicatur pertinax, qui falsum asserit, ut ait Alfonsus lib. 1. de iusta hæreticorum punitione, cap. 9. Sed ille etiam qui de certa veritate dubitat,

E

Pertinax dicitur etiam ille qui de ueritate catholica dubitat.

A *tametsi paruo tempore in tali voluntaria dubitatione permanserit, quoniam vt prudenter & doctè scribit Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theologicis, & Bursatus consi. 38. incipiente. Super facto. lib. 1. pertinacia, quę heresim facit, non est temporis diuturnitate æstimanda. Nam si constaret aliquam una solum hora, aut minus, tenuisse Deum non esse trinum, is plane hęreticus ab Ecclesia iudicaretur.*

Ad pertinaciam non requiritur temporis diuturnitas.

Quod vero is dicatur hęreticus, qui in dubium vertit catholicas veritates, non obscure etiam colligi posse videtur ex Concilio Viennensi, quod refertur in Clement. 1. de summa Trini. & fide catho. §. porro. vbi reprobatur, & hęretica iudicatur doctrina omnis, quę asserit aut in dubium vertit quod substantia animę rationalis seu intellectiuę, uere & per se humani corporis non sit forma, in hęc verba: Porro doctrinam omnem seu positionem temere asserentem, aut vertentem in dubium, quod substantia animæ rationalis, seu intellectiuæ vere ac per se humani corporis nõ sit forma: velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prędicto sacro appobante concilio, reprobamus. *hæc ibi. & notat glossa ibidem in verbo, Dubium. vbi citat cap. Dubius. de hæret. quod interpretamur.*

Hæreticus est qui scienter in dubiũ uertit catholicas ueritates

Ille autem non esset iudicandus hæreticus, qui ita dubitaret, vt magis ad veritatem fidei quam ad oppositam partem declinaret, si ex infirmitate quadam dubitaret, sicut contingit in primis motibus, et in illis, qui natura hoc habent, ut sint in qualibet re ancipites, & dubij, assiduis conscientię scrupulis urgentur, vt ait Alfonsus Castrus, lib. 1. cap. 7. de iusta hæreticorum punitione. Sed de hoc plura diximus paulo antea in 1. conclusione.

Quinto modo potest aliquis dubitare circa credibilia non modo scienter & voluntarie, sed quod etiam grauius est, magis inclinando in dogma et doctrinam catholicæ fidei contrarium, & et tenaciter adhærendo, quam in catholicam veritatem.

Hæreticus est qui dubitando magis inclinat in doctrinã fidei contrariam. Quinta conclusio.

De quo sit quinta conclusio: Qui prędicto modo dubitat, vere & proprie hæreticus censendus est; nã in hoc nihil deest eorum, qua ad hæresim, & hominem hæreticum constituendum exiguntur, & hanc conclusionem tenent omnes pracitati supra in §. De intellectu huius capitis. item glossa & communiter doctores hoc loco, & Locatus in opere iudiciali, in verbo, Dubius in fide, & alij, quos omitto consulto.

Sexto modo contingit dubitare de tota fide Christiana; de quo sit sexta conclusio: Qui de tota religione Christiana dubitat, hæreticus est, infidelis, pertinax & incorrigibilis: quia nõ est paratus corrigi per doctrinam, quam dubitat veram: cum nullus nisi per veritatem corrigi uelit. ita scribit Palacius Rubius in allegatione de heresi, §. 5. Sed verius videtur hos non modo hęreticos, sed etiam apostatas, & esse dici posse, cum per talem dubitationem de ueritate totius Christianæ religionis, a tota christianæ religione recesserint: quod est apostatarum proprium, vt docet Eymericus infra q. 49. & aliquos ibidem etiam mus.

Sexta conclusio. Dubitans de tota Christiana religione hęreticus est.

Septimo modo potest aliquis dubitare certo & delibe-

Dubitans de aliquo particulari fidei articulo hæreticus est. Septima conclusio.

deliberato animo, non de tota Christiana religione, sed de aliquo particulari fidei articulo, veluti de Christi diuinitate, de sacramento Eucharistię, aut alio huiusmodi, de quo sit hęc septima conclusio; Is etiam, qui de vno tantum articulo fidei, prędicto modo dubitat, hæreticus est censendus, & velut talis puniendus: Et ratio est, quoniam discredens vnum articulum fidei, non habet fidem formatā nec informem, vt late & singulariter docet sanctus Thomas. 2.2.q.3.ar.3. & Guido Carmelita in summa de hęresibus in principio, c.9. Palacius Rubius in allegatione de hæresi, §.3. & alij, quos prudens omitto.

Intellectus l. 2. C. de hęre.

Et hanc sententiam probat textus secundum verum intellectum acceptus in l.2. C. de hæreticis in hæc verba: Hereticorum autem vocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus succumbere debent, qui vel leui argumento a iudicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. *hęc ibi. Quoniam hic non agitur de leui probatione, vt quidam putant, sed quasi respondens Imperator tacitæ obiectioni, qua quis posset inquirere, an qui paulum ab orthodoxa fide declinat, sit censendus hęreticus, ait, eos hæreticorum vocabulo contineri, qui vel leui argumento, idest, vel paulum, vel minimum, vel in vno tantum articulo à fide catholica deuiant. hanc interpretationem colligo ex Photio Patriarcha in nomocanone, titu. 12. cap. 2. vbi prefata legis verba vertit ita:* Hæreticus est, & legibus, quæ aduersus hæreticos latæ sunt, subiicitur, qui ab orthodoxa fide vel minimum declinat *hęc ibi.*

Hunc vero intellectum ad prędictam l.2. C. de hæretic. non obscure, probat lex Federici Imperatoris, cuius initium est, inconsutilem. §. 4. vbi agens de coercendis hęreticis per iudices Ecclesiasticos ait Ita. Per quos si inuenti fuerint a fide Catholica saltem in articulo deuiare, ac per ipsos pastorali more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidijs, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris concepta constantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnato mortem pati Patarenos, aliosque hęreticos quocunque nomine censeantur, decernimus, quam affectant. *hæc ibi. Quare is plane hęreticus est censendus, qui in vno solo articulo fidei errat, aut de eo prædicto modo dubius est.*

Dubitantes de credibilibus spectantibus directe ad fidem hæretici sunt. Octaua conclusio.

Potest item octauo aliquis dubitare, eo modo quo dictum est, de illis credibilibus, quæ directe ad fidem spectare diximus paulo antea in §. Ad hæc prę notandum est.

De quo sit octaua conclusio: si qui rationis capax deliberate & scienter dubitauerit de his, quæ principaliter & directe pertinent ad fidem catholicam, quales sunt fidei articuli, non excusatur ab hęresi, nec ab hęreticorum pœnis. Hæc conclusio videtur esse expressa sententia sancti Thomæ quodlibeto. 3. quæst. 4. art. 10. vbi dicit in hęc verba: In his uero, quæ pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicuius magistri: in talibus enim ignorantia non excusat; alioquin immunes a peccato fuissent, qui secuti sunt opinionem Arrij & Nestorij, & aliorum hæresiarcharum; nec potest excusationē habere propter simplicitatem auditorum, si in talibus erroneam opinionem sequātur. In rebus enim dubijs non est de facili præstandus assensus, quinimo vt Augustinus dicit in libr. 3. de doctrina Christiana, consulere debet quis regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis, & Ecclesiæ auctoritate percepit. Qui ergo assentit opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturæ testimonium, siue contra id quod publice tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari. *hactenus Thomas. Quæ sententia apertius etiam constat vera esse ex illis, quæ diximus supra par. 1. super quæst. 7. in prima regula.*

Dubitantes de credibilibus indirecte ad fidem spectantibus an sint hęretici. Nona conclusio.

Item nono potest aliquis dubitare de credibilib. indirecte & secundario ad fidem pertinentibus quę explicite credenda omnibus non proponuntur: de quibus diximus supra in §. Rursus sunt alia.

De quo dubitationis genere sit nona conclusio: Absque heresis & peccati periculo potest quis dubitare de huiusmodi credibilibus, & tenere contrarium eius, quod expresse continetur in sacris litteris, donec admonitus sit legitime. Ratio huius conclusionis in promptu est: quia cum huiusmodi credibilia non teneatur quis explicite credere, sed solū implicite, & in animi præparatione, vt scilicet paratus sit credere quicquid in diuina scriptura continetur; tunc sub peccati & heresis reatu explicite credere ea tenetur, quando ei constiterit in doctrina fidei illa de quibus dubitat, aut quorum contrariam tenet, contineri. Quamdiu vero id sibi non constiterit, cum credere ea explicite non teneatur, potest sine periculo contrariam catholicæ veritati opinionem tenere, & sequi, dummodo pertinacia absit, hæc est sententia eiusdem sancti Thomę par. 1. q. 32. art. 4. & Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. ca. 17. & Eymerici supra par. 1. q. 7. & 12. & alijs plerisque locis.

Jam ad hæc credibilia secūdi generis magis vel minus explicite credenda quis teneatur, ex qualitate personarum & status earum pensandum est: nam qui alios erudire debent & instruere in credendis, ad plura huiusmodi credenda obligantur, & ideo plura etiam explicite credere presumuntur, sicut ex sententia sancti Thomæ luculenter ostendit Eymericus supra par. 1. q. 12.

Dubitantes de credibilibus per ecclesiam definitis, an & quādo sint hæretici. Decima conclusio.

Item decimo contingere potest dubitatio circa credibilia tertij generis, de quibus diximus in §. Sunt postremo alia: *de quibus sit decima conclusio: Si quis de credibilibus tertij generis, illis videlicet, quæ per Ecclesiam sunt definita dubitet, sicut dictum est, non censetur hęreticus, quando ea scire uerisimiliter nō presumitur, & antequam legitime sit admonitus: si vero post legitimam admonitionē in dubitatione persistat, hæreticus putandus est; cum nolit stare definitis & determinatis per Ecclesiam. Neque enim in dubium sunt reuocanda, quę semel pro fide, communione, & veritate catholica atque Apostolica, Ecclesia Romana definiuit, vt ait Gelasius Papa. 1. epistola quadam ad episcopos Dardanię, & refertur in cap. Maiores. 24. q. 1. &*

docet

docet sanctus Thomas in summa par.1.quæst.32. art.4. de quo diximus plura supra par.1.in l. nemo clericus, de sum.trinit. & fide catho. Hæc uero credibilia tertii generis non omnes æque explicite scire tenentur, sed gradus & status hominum diversorum, pro varietate officiorum & munerum sunt considerandi. sicut luculenter docet Eymericus supra par.1.quæst.12.

Dubitantes de spectantibus ad fidem nondum definitis per Ecclesiam, non sunt hæretici.

Vndecimo & postremo contingit dubitare de quibusdam ad fidem pertinentibus, quæ nondum sunt per Ecclesiam definita, ut uerbi gratia. An statim post mortem Domini nostri Iesu Christi legalia cessauerint, nec ne, de qua difficultate plene sanctus Thom.1.2.q.103.& doctores Scolasticis lib.4.sentent.dist.3.& solus lib.2.de iustitia & iure q.5.artic.4. item an Virgo Maria mater Dei fuerit in peccato originali concepta nec ne. item an Papa possit dispensare super matrimonio rato per verba de præsenti, nondum tamen per carnalem copulam consummato, & de multis huiusmodi quæstionibus, quæ frequenter inter doctores catholicos solent disputari, quibusdam vnam contradictionis partem, alijs alteram tuentibus.

Vndecima conclusio.

Et in hoc sit vndecima cōclusio: De rebus huiusmodi ad fidem spectantibus absque periculo hæresis potest quisque dubitare, vtra pars uerior sit, & sequi, quam voluerit, dum tamen paratus sit tenere quod Ecclesia definierit, si contingat aliquando fieri declarationem; nam si post factam determinationem tali ordinationi quis pertinaciter repugnaret, hæreticus censeretur. Hanc conclusionem tenet sanctus Thomas par.1.q.32.art.4.& 2.2.quæst.11. art.2.& Turrecremata in summa de Ecclesia lib.4.par.2.c.17. Innocentius, & communiter doctores in cap.ne innitaris. extra de constit. Et nominatim Ioan.And. in c.cum Christus. de hæret. Et ratio potissima huius conclusionis est, quia qui de propositis rebus dubitant, non habent electionem cōtra dicentem doctrinæ ipsius Ecclesiæ. ita sanctus Thomas 2.2.q.11.art.2.ad tertium argumētum. Vnde optime Caietanus apud eundem Thomam par.1.q.32.art.4. notat, quod quando deest determinatio Ecclesiæ, non uocatur manifestum consequi aliquid cōtrarium fidei ex aliqua positione, ex eo quod multi doctores credunt vno modo, alij vero aliter. Quare dubitātes de his, siue veritati contrarium opinātes, non solū ab hæresi, sed etiam a peccato excusantur: nam quisq; iuxta gradum suum, veriorē partē sequi se arbitratur salua semper Ecclesiæ reuerētia.

In eligendis opinionibus dubiis circa res ad fidem ptinentes nōdum definitis, quid obseruandum.

Cæterum circa hanc conclusionem id omnino obseruandum mihi videtur, quod docet Turrecremata in summa de ecclesia lib.4.par.2.cap.17. videlicet, non videri omnino immunes esse a peccato, qui in materiis fidem tangentibus, non sequuntur opinionem doctorum grauiorum magis probatorum et celebrium. Cum ergo de huiusmodi rebus dubitare contingit propter diuersas diuersorum sententias, illorum regulariter amplectenda opinio est, qui sanctorum Patrum doctrinis soliti sunt adhærere. Item multorum potius quam paucorum, aut vnius est tenenda sententia. Item eorum, qui fortioribus aut validioribus rationibus nituntur. nec facile in his rebus est præstandus assensus alteri contradi-

A *ctionis parti, sed re mature considerata procedere oportet.*

Quomodo autem excusentur ab hæresi, siue ab hæresis suspicione, qui incertas et dubias opiniones magistrorum sequuntur, in rebus ad fidem pertinentib. explicat sanctus Thomas quodlibeto 3.q.4.art.10. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q.28.art.2. Turrecremata in summa de ecclesia lib.4.p.2.ca.17. & Albertinus tract. de agnos.assertio.q.21.nu.34.& seq. Hanc tractationem, cum non sit huius loci, libenter omitto, alibi fortassis copiose explicaturus.

Postremo animaduertēdum est, multos per ignorantiā errare circa credibilia, et de illis sæpe dubitare, quæ firmiter credere oportet, qui qualiter ab hæresi excusent, explicui plenissime supra p.1.sup.q.7.

Atque ex his existimo percipi posse qualiter sit intelligenda sententia huius capitis de dubitantibus in fide, quam plenissime declarandam in gratiam eorum qui causas fidei tractant in sacro Inquisitionis tribunali, non inutiliter forsan existimaui.

b Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant,] *Huius periodi multiplex est intellectus, vt ex Hostiensi, Cardinali Zabarella, Ioanne Anania, Panormitano, & alijs colligere licet: cæteris tamen omissis, vt hæc quoque pars, titu-*
C *lo de hæreticis sub quo ponitur, conueniat, mihi id nunc probatur, quod Zabarella hoc ipso loco tenere videtur; nempe, quod non excusat ignorantia eum, qui discit se nescire articulos fidei. de quo dicto (ne actum agam) vide quæ plene scripsit supra par.1.super q.7.regula.1.& seq.*

Ignorantia circa articulos fidei non excusat.

Leo Papa.

Errare in fide conuincitur, qui alios errantes cum potest, ab errore non reuocat.

CAP. II.

D QVi alios a, cum potest ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat.

COMMENT. II.

a QVi alios.] *Desumptum est hoc cap. ex epistola 91. capitulo 15. Leonis Papæ I. ad Turibium Asturiensem episcopum, cuius initium est: Quam laudabiliter. integra clausula ita habet:* De qua re quintidecimi capitu. sermo conqueritur, & præsumptionem diabolicam
E merito detestatur: quia & nos illud ueracium testium relatione comperimus, & multos corruptissimos eorum codices, qui canonici titularentur, inuenimus. Quomodo enim decipere simplices possit, nisi venenata pocula quodam melle præliniret, ne vsquequaque sentirētur insuauia, quæ essent futura mortifera? Curandū ergo est, & sacerdotali diligentia maxime prouidēdum, vt falsati codices, & a sincera ueritate discordes, in nullo vsu lectionis habeantur. Apocryphæ autem scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum, multarum habēt seminarium falsitatum.

non solum interdicendæ, sed etiam penitus auferendę sunt, atque ignibus concremendę. Quamuis enim sint in illis quædam, quæ videantur speciē habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis: & per fabularun illecebras hoc latenter operátur, vt mirabilinm narratione seductos, laqueis cuiuscunque erroris inuolnant. Vnde si quis episcoporum vel apochrypha haberi per domos non prohibuerit, vel sub canonicorum nomine eos codices in Ecclesia permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hæreticum se nouerit iudicandum, quoniam qui alium ab errore non reuocat, se ipsum errare demonstrat. *hęc Leo.*

Intelectus.c. quis alios.

Ex integra hac clausula constat in quo sensu accipi debeat sententia huius capitis, nam cum dicitur, qui alium ab errore non reuocat; *non agitur generaliter de quolibet errore, sed de errore fidei. quod tametsi iam per coniecturam admonuissent hic Panormitanus, Marianus Socinus, & alij dicentes loqui textum de errore fidei, vt faciat ad titulum, cum ponatur sub titulo de hæreticis, iuxta id quod notauimus in commentario præcedentis capitis. §.* Quamquam autem. *versic.* Lex enim vel canon. *tametsi inquam hoc admonuissent hi doctores per coniecturam, apertius id patefit ex integra periodo, cum in ea iubeant aboleri codices, & libri ab impio Prisciliano corrupti & deprauati ne eorum lectiones fideles in errores fidei cátholicæ contrarios laberentur.*

Priscillanus quisnam fuerit.

Fuit vero Priscillianus (vt obiter hoc dicam) hæreticus Hispanus ex Gallæcia, de quo sic S. Prosper in Chronico: Anno Christi 379. Pirscillianus de Gallæcia, ex Manichæorum & Gnosticorū dogmate hæresim nominis sui condidit. *hęc Prosper. Priscilliani initia, incrementa, interitum, mores & studia, pluribus & certius quam quisquam alius enarat Sulpicius Seuerus lib. 2. sacrę historiæ non procul a fine. Sed ad institutum reuertor.*

Cap. q̄ alios. de hęret. qd desiniat.

Sententia huius capitis hūc habet sensum, sicut Joanni Ananię, Panormitano, Socino & alijs placet, Errare in fide conuincitur, qui alios errantes in fide, cum potest, ab errore non reuocat. nam etsi qui hęreticis fauent, & eorum permittunt errores propagari cum impedire possint & debeant, reuera id faciant affectu alliciente, non errante intellectu, quāuis vere & proprie hęretici non sint, at iuris fictione hæretici sunt. quoniam vt recte Innocentius ait in c. error. 83. distinct. Error, cui nō resistitur, approbatur; & veritas cum minime defensatur, opprimitur. Negligere quippe cum possis deturbare peruersos, nihil aliud est quam fouere. Nec caret scrupulo societatis occultę, qui manifesto facinori desinit obuiare. *hæc Innocentius. Et Gregorius in cap. consentire, distic. 83. ait.* Consentire videtur erranti, qui ad resecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. *hæc ille. Ad idem, textus in c. pręterea. 23. q. 8. & in c. tam sacerdotes. 24. q. 3. et in c. quantę. de sent. excom. & in c. sicut dignum. §. illi etiam, & ibi glo. de homicid. & in multis alijs locis. facit item textus in l. scientiam. ff. ad legem Aquil. vbi probatur, quod si seruus vulnerant vel occidit sciente domino, tenetur dominus, & sumitur ibi scientia pro patientia seu tolerantia hoc est, cum potuit non prohibuit.*

Hæretici sūt saltem iuris fictione, qui hæreticos fouent, cū possint extirpare

Ad rem ergo, de qua institutum est tractare, propius accedendo, dico primum, distinguendas esse personas, quę errantes in fide non reuocant ab errore, aut non puniunt: quidam enim sunt quibus id competit ex officio, quales sunt ecclesiarum prælati, & apostolici Inquisitores, quibus extirpandi hæreticos potissimum cura incumbit: alij sunt ad quos id non pertinet ex officio; quales sunt inferiores.

Si de episcopis seu ecclesiarum prælatis sermo sit, sicut in hoc cap. vt constat ex integra clausula, quam adduximus, sit hoc axioma. Episcopus seu alius fidei iudex potens impedire & prohibere lectionem librorum, aut pręedicationem dogmatum hęreticalium in sua diœcesi, aut negligenes punire hęreticos cum posset eos capere & punire, aut quid simile faciat, aut facere omittat, quod in detrimentum catholicæ fidei conuertatur, hæreticus iudicari potest in foro exteriori, & sicut talis tractari in sacro Inquisitionis tribunali. ita probat textus noster in suo fonte. quem paulo ante addduximus, ibi; Vnde si quis episcoporum vel apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel sub canonicorum nom ine eos codices in ecclesia permiserit legi, qui Pirscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hęreticum se nouerit iudicandum. *hæc ibi. Et ratio potest esse illa, de qua Bartolus in l. quæ dotis. ff. soluto matrim. circa finem, nu. 13. videlicet, quia quotiescunq; potest aliquis contradicēdo actū impedire, si non impediat, sed taceat & dissimulet, presumitur consentire: quare prelatus qui talia fieri permiserit, nec impedierit aut prohibuerit, cum possit saltem iuris fictione, seu prę sumptione, hæreticus censendus est: quamuis reuera in mente talis non sit.*

Hæreticus iudicari potest iudex ecclesiasticos si potens extirpare hæreticalia, non extirpet.

Neque his obstat dictum Zanchini tract. de hęret. c. 5. vbi ait, eum, qui habet potestatem puniēdi hæreticos, si scienter id negligat, incidere in hęresis suspicionem, quasi velit talem non esse censendum hęreticum, sed solum suspectum: quoniam respondetur Zanchinum perinde esse accipiendum ac si dixisset, eum presumi incidisse in hæresim, quod satis indicāt iura, quę adducit, inter quæ est c. qui alios, de hæret. quod nunc interpretamur.

Sed qualiter puniri debeant huiusmodi delinquētes, quæri potest. Et quoniam qui taliter delicta fieri permittunt, cum possent perhibere, auctoritate sua, & impunitate delicti, delicto non modo videntur consentire, verum etiam illud fouere atq; defendere: ideo plus puniri debent, quam ipsi, qui propter malorum conniuentiam & consensum deliquunt. gl. in Clemen. 1. verbo, defensauerit. titu. de pœnis. Iulius Clarus in pract. crimin. questio. 87. versicu. Hæc autem omnia. vbi dicit hanc esse communem conclusionem ex sententia Belenc. in repet. l. capitalium. §. famosos. num. 114. ff. de pœnis. & potest, inquit Clarus, ponis exemplum in prelato, qui dissimulet aliquem concionatorem in sua diœcesi falsa dogmata prædicantem. & facit textus & glo. in c. qui aliorum. 24. quest. 3.

Qui hęretica ha permitūt, qualiter puniantur.

Episcopi ergo qui negligunt diœcesim ab hęresibus

Episcopus negligens diœcesim hæresibus purgare, deponendus est ab Episcopatu.

bus purgare, non solum seuerè puniendi sunt, sed ab episcopali dignitate etiam remouendi, c. ex communicamus. el. 1. §. volumus, de hæreticis: vbi scriptum est ita: Si quis enim Episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticæ prauitatis fermento negligens fuerit, vel remissus: cum id certis indicijs apparuerit, ab episcopali officio deponatur, & in locũ ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticã cõfundere prauitatem. hęc ibi.

Causæ diuersæ, cur episcopi quandoq; in hæreticos non animaduertunt.

Atque hæc dicta esse volumus de illis, qui cum possint prohibere, non prohibent; nam sunt qui quãdoq; multis ex causis tametsi prohibere desiderant, nihilominus non prohibent: vel quia a temporalib. dominis libere in hæreticos animaduertere non permittuntur vel propter potentiam & multitudinem hęreticorum; vel propter auaritiã, quia ab hęreticis eorumve fautoribus pecunia corrupti abstinent ab eorũ punitione, vel ob alias causas, quibus sæpe succumbit humana fragilitas; quod cum contingerit, sciendum primò est, eos grauissime peccare, ac contrahere etiam hęresis suspitionem maiorem vel minorem, pro qualitate impedimenti & circunstantię ob quam desinunt in hęreticos animaduertere.

Omnis Christianus obligatur hæreticos denunciare.

Diximus breuiter de prælatis ac magistratibus, quibus extirpandorum hæreticorum cura imminet. de alijs nunc dicamus, quia textus præsens generaliter dicit reuocandos esse hereticos ab errore; & quamquam neminem excipiat ab hac obligatione reuocandi errantes in fide, nihilominus non æqualiter ad omnes pertinet talis reuocatio. Omissis ergo prælatis, quibus (ut diximus) ex officio competit hęreticos coercere, de alijs sit hæc certa conclusio, Omnis Christianus sub pœna excommunicationis debet hęreticos denũciare. Hęc conclusio est sancita per Gregorium Nonũ extrauaganti quadã contra Patarenos, cuius initium est: Excommunicamus. & refertur inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis. in qua ita habetur: Itẽ si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu a communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidẽtes, eos studeat indicare cõfessori suo, vel alij p quẽ credat ad prælati sui notitiam peruenire: alioquin excõmunicationis sñia percellatur. hæc ibi. Et de hoc uide copiose p Joannẽ Roiã in singularib. fidei sing. 5.

Hæretici an sint charitatiue admonẽdi priusquam denuncientur.

Quod si queratur, an inherẽdo uerbis huius textus liceat priusquã denũcientur hęretici, eos fraternè admonere, atq; inducere ut ab erroribus desistãt & resipiscant? & uidetur licere, cũ textus id significare uideatur: qui alios cum potest, ab errore nõ reuocat. Sed per fraternam correctionem & admonitionẽ, uidentur posse reuocari: ea ergo erit prœmittenda. Rursus quia in delictis cum proceditur per denuntiationem, Euangelica, seu charitatiua monitio pręcedere debet. c. qualiter & quando. el 2. de accusatio. & c. licet Heli. de Simo. Postremo, quia Matth. c. 18 scriptũ est: Si aut peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eũ inter te & ipsũ solũ.

Cęterum tutius est in crimine hęresis non esse adhibendam correctionem fraternam antequam denuncientur hęretici; sed ea omissa denunciari debent, de quo articulo dictum est plenius infra in hac 2. par. super c. qualiter, & quando.

Ad rationes uero proxime adductas uno uerbo potest responderi, eas non habere locum in crimine heresis; interim tamen uideri Simancam de catho. instit. ti. 19. de denunciatione, & Joannẽ Roiã tract. de hęret. par. 2. assertione 3. & in singularibus fidei, sing. 5. nu. 21. uersi. Tertio ampliatur.

Qualiter magis vel minus obligentur fideles ad denũtiandum hæreticos.

Postremo quamquã catholici omnes modo explicato teneantur hęreticos ab erroribus reuocare, prælati coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanchinus tract. de hęret. c. 5. nam quidã pręter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hęreticos iudicibus fidei, c. excommunicamus. §. adijcimus. de hæret. Hi vero grauius peccabunt & maiorem contrahent hæresis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non præstiterunt tale iuramentum ex defectu eius circunstantiæ, non censebuntur rei sicut priores, tametsi non effugiant pœnas latas in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Augustinus † de fide catholica.

† Hoc habet S. Augustin. in libro de fide ad Petrum Diaconum, c. 39. refert Iuo in Decreto par. 1. c. 39.

Hæreticus perseuerans æternaliter damnatur, cui nec prodest baptismus, nec eleemosyna, vel martirium, vel aliud quodcunque bonum, quo ad hoc vt consequatur vitam æternam.

CAP. III.

FIRMISSIME tene, & nullatenus dubites, omnem hęreticũ vel schismaticum, cum diabolo & angelis eius, æterni ignis incendio participandum, † nisi ante finem vitæ, catholicæ fuerit incorporatus & redintegratus Ecclesiæ [& post pauca.] Omni homini, qui Ecclesiæ catholicæ non tenet vnitatem neque baptismus, neque eleemosyna, quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem.

† al. mancipãdum.

Gregorius Anastasio Antiocheno.

Damnato auctore, damnantur eius scripturæ, & libri & opera.

CAP. IIII.

FRATERNITATIS tuæ: & infra. Cum Cælestius atque Pelagius, in Ephesina synodo sint damnati, quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

COMMENT. III.

FRaternitatis tuæ.] Desumptus textus ex Beato Gregorio lib. 7. epistola. 47. indictio. 2. registri. integra clausula apud Gregorium ita habet; Fraternitatis tuæ scripta suscepi, professionem fidei

fidei rectæ ſeruantia; magnaſque omnipotenti Deo gratias retuli. *Et poſt multa ait:* Præterea dum de ſanctorum conciliorum cuſtodia tua fraternitas loqueretur, ſanctam Epheſinam ſynodum primam ſe cuſtodire profeſſa eſt: ſed quia ex annotatione hæretici codicis, qui ad me ex regia urbe transmiſſus eſt, agnoui hoc, quod quædam capitula catholica cum hæreticis fuerant reprehenſa, qui quidam illam Epheſinam primá ſynodum in eadem vrbe exiſtimant, quæ quondam ab hæreticis traditur eſſe compoſita; omnino neceſſe eſt, vt charitas veſtra eandem ſynodum apud ſanctam Alexandrinam atque Antiochenam eccleſiam requirat, & qualiter in veritate ſe habeat, inueniat: Vel ſi placet, hinc dirigimus, quæ ab antiquitate ſeruata in ſcrinijs habemus. Illa enim ſynodus, quæ ſub primæ Epheſinę imagine facta eſt, quędam in ſe oblata capitula aſſerit approbata quę ſunt Celeſtij atq; Pelagij predicamenta. Et cum Cęleſtius atque Pelagius in ſynodo ſint damnati, quomodo poterant illa capitula recipi, quorum damnabátur auctores? *Hactenus Gregorius Papa I. vnde conſtat primo in multis Decretalium exemplaribus perperam tribui in hoc cap. Gregorio nono. Rurſus illud etiam patefit tam hic, quam apud ſanctum Gregorium in pleriſque codicibus, præſertim impreſſis pro Cæleſtio, corrupte legi, Cæleſtinum; cum in manuſcriptis Vaticanæ bibliothecæ conſtanter legatur vbique Cæleſtius non Cæleſtinus.*

Fuit Cæleſtius Pelagij ſectator, de quo ſanctus Auguſtinus in libro de hæreſibus, cap. 88. ait ita: Pelagianorum eſt hęreſis hoc tempore omnium recentiſſima à Pelagio monacho exorta, quę magiſtrum Cęleſtius ſic ſecutus eſt, vt ſectatores eorum Cœleſtiani etiam nuncupentur. *hæc Auguſtinus. Idem lib. 2. retractationum, c. 33. Cæleſtium vocat Pelagij diſcipulum.*

Pelagij & Cæleſtij dogmata valide cõfutauit, idem Auguſtinus libro de gratia Chriſti, & libro de peccato originali contra Pelagium & Cæleſtium. & multis alijs locis.

Pelagius & Cæleſtius primum in Carthaginēſi concilio, deinde in Mileuitano tempore ſancti Auguſtini damnati ſunt, quorum acta Innocentius I. Pontifex Romanus comprobauit, ſicut conſtat ex epiſtolis horum conciliorum, & Innocentij Papæ ſuper ea re hincinde tranſmiſſis, quę habentur in 2. tomo operum ſancti Auguſtini, epiſtola 90. 91. 92. 93. & ſeq. item ex eiuſdem Innocentij Papæ I. epiſtolis 25. 26. & 27. quibus reſcribit epiſcopis Africani & Mileuitani concilij de hæreſi Cæleſtij & Pelagij, item in epiſtola 1. Cæleſtini Papæ I. quæ ante acta concilij Epheſini circumfertur in 1. tomo conciliorum Surianæ editioni.

Rurſus in concilio Epheſino Cæleſtius damnatus eſt, dum ibi damnātur qui cum ipſo ſenſerint; nam quamuis ſynodi Epheſinæ habēdæ cauſa fuerit Neſtorius Conſtantinopolitanus, Pelegianos quoq; ſiue Cæleſtianos in ea fuiſſe damnatos, non eſt incertum.

Sane tomo 4. actorum concilij Epheſini, cap. 9. canone 1. dum illi damnantur, qui a concilio defecerunt, Cæleſtij plena fit mentio, nam canone 1. ita ſcriptum eſt: Quia vero oportebat eos, qui ob aliquod eccleſiaſticum, vel corporis impedimentum in regione, vel in ciuitate ſua detenti, ſacræ ſynodo intereſſe nequiuerunt, ea non ignorare, quę de ſchiſmatis ſunt definita: notum facimus veſtræ ſanctitudini. quod ſi prouinciæ cuiuſpiā Metropolitanus a ſacra & Oecumenica ſynodo deſciſcens, defectionis conciliabulo ſeſe addixerit: vel poſtea quoque cum Cæleſtio ſenſerit, vel etiamnum ſentit: huiuſmodi contra prouinciæ ſuæ epiſcopos nihil omnino decernere poſſe, quod a ſacra ſynodo ab omni communione eccleſiaſtica ſecluſus, nullius deinceps poteſtatis, aut auctoritatis exiſtat. *hæc ibi. Ex quibus conſequitur vere dici in hoc c. quod interpretamur, Cæleſtiū & Pelagium in Epheſina ſynodo eſſe damnatos.*

Item ex prædictis luce clarius conſtat non damnari hic Cæleſtinum & Pelagium Romanus Pontifex, (vt ſapiēter me etiam admonuit Illuſtriſſimus Iulius Antonius Sanctorius ſanctæ Seuerinæ Cardinalis, vnus ex generalibus Inquiſitoribus pietate inſignis & eruditione) ſed Cæleſtium & Pelagiū, hæreticos, & propterea non potuiſſe commode & vere Ioannem Ananiam, Panormitanum, Felinū, Socinum, & alios, ex hoc textu notare, Papam poſſe in concilio damnari de hæreſi; cum nullo pacto hinc poſſit id deduci.

Præterea quantum attinet ad intellectū verum huius capitis, obſeruandum eſt ex ſancto Gregorio lib. 5. epiſtolarum, indictione 14. epiſtola. 14. cap. 114. & lib. 6. indictione 15. epiſtola 31. c. 195. itē ex epiſtola vnde ſumptum eſt hoc c. in eis agi de quibſdam Pelagianorum dogmatibus falſis & hęreticis, quale eſt illud de Adami morte, non autem de libris ſeu capitulis catholicis, improbatis vel dānatis propter odium auctoris, nam per Cęleſtij atque Pelagij prædicamenta, ego venenoſa illorum dogmata interpretor. Inde fit vt inſpecto fonte, vnde ſumitur hic textus, non poſſit ex eo plane deduci quod obſeruant communiter doctores, videlicet damnato auctore, ſcripta eius cenſeri damnata.

Vetus intellectus, c. Fraternitatis. de hæret.

Cæterum cum hoc fragmentū ponatur ſub titulo de hæreticis, non videbitur abſurdum ſi dicamus ex eo non inepte colligi id generale axioma, ſicut in ſimili diximus ſupra. eod. tit. ſuper c. Dubius.

Quamquam vero hinc non colligebatur aperte: nihilominus tamen in ſe vera & ſecura eſt hęc ſententia, quod damnato auctore velut hæretico, eius quoque opera intelligantur eſſe damnata, vt latius ex ſequentibus apparebit.

Admonet igitur hic locus, vt de libris prohibitis paulo latius diſſeram, cum tempora hęc hanc merito poſtulent tractationem: dicam autem ſummatim certiora, & ea in primis, quæ ad Inquiſitores ſpectare iure videntur.

De hac re ſcribunt ferè omnes interpretes vetuſtiores in hoc cap. fraternitatis. de hæret. & in cap. dānamus. de ſum. Trin. & fid. Cath. & alij vero uarijs locis. Zanchinus de hæret. c. 7. vbi Campegius idem Campegius ad Zanchinum. cap. 34. Repertorium & Vmbertus Locatus verbo, libri. idem. Vmbertus

De libris dānatis non legendis, qui ſcripſerint.

bertus

bertus verbo, absoluere. Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæret. pun. t. capit. 15. 16. & 17. Conradus Brunus lib. 6. de hæret. c. 6. & seq. Albertinus de agno. assertio. q. 12. & nu. 13. & seq. idem copiosius eodem tractatu. q. 28. Simancas de cath. institu. tit. 38. idem in Enchyridio, tit. 36. Ioannes Roias sing. 224. Gondissaluus de hæret. q. 13. num. 19. pulchre Petrus Godofredus in l. damnato. C. de heret. Carrerius tractat. de hæret. nu. 125. & alij, quos libens omitto. Disserui copiose integro libro sexto de pœnis hæreticorum, ex quibus omnibus sequentia breuiter colligamus.

Damnato auctore, libri eius dânantur.

B *Primum, damnato auctore tamquam hæretico libri eius damnati censentur. Ita colligunt ex hoc c. omnes vetustiores interpretes, quibus recentiores maiori ex parte adstipulantur: licet Alfonsus lib. 2. cap. 17. de iusta hæret. punit. dicat, illud c. non habere hanc sententiam: sed non est nunc audiendus. & ratio huius axiomatis est in promptu; quia plus nocent libri hæreticorum erronei, quam rectores ipsi, cum ad plures libri perueniât: multo ergo magis cêseri debent cum auctoribus damnati. Quod axioma verum est, etiam si cum damnatur hæreticus, de libris eius nominatim nihil caueatur: cum manifestû sit arbore damnata ob pestilentes fructus, ipsos etiâ fructus interdici, ne venenum instillent; fructus vero doctrinarum hæreticorum, in libris eorum in primis contineri exploratissimum est.*

Libri hæreticorum, etiâ vtilia continentes, inter dicendi.

C *Rursus idem axioma verissimum est, etiam si libri hæreticorum multa bona continêt: ita Hostiensis in hoc cap. fraternitatis, nu. 1. & ratio est, quoniam periculum est non leue, ne inter vtilia hæreses latitent: cum hæreticum mos sit bona multa docere, vt falsa facilius persuadeant: hinc Beatus Gregorius lib. 5. Moralium cap. 10. dicebat his verbis:* Habent quippe hoc hæretici proprium; vt malis bona permisceant, quatenus facile sensui audientis illudant: si enim semper praua dicerent, citius in sua prauitate cognitij, quod vellent minime persuaderent: rursum si semper recta sentirent, profecto heretici non fuissent: sed dum fallendi arte ad vtraque deseruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala vt recipiantur, abscondunt, *hæc ille. Idem docuit Leo eius nominis primus, & Vincentius Lyrinensis in libro aduersus profanas hæresum nouationes, & Turrecremata in c. sancta 15. dist. & Catharinus Politus in speculo hæreticorum consideratione. 19. & Conradus Brunus lib. 6. de hæret. c. 6.*

Libri hæreticorum, neq; velut rationi consentanei recipiendi.

E *Denique præfatum axioma, vt damnato auctore opera simul damnata censeantur, ita verum est, vt nullo modo recipi debeant, neque tamquam auctorizabilia, neque tamquam rationabilia; contra quam velint Ioan. And. Imola, Abbas & alij in d. c. dânamus. de sum. trinit. & Hostiensis in hoc c. fraternitatis num. 1. & Albertinus de agnos. assertion. q. 12. nu. 13. & quidam alij. & ratio est: quoniam in distincte hæreticorum libri sunt damnati, & prohibiti sub pœna excommunicationis per rescriptum Iulij III. quo incipit,* Cum meditatio cordis. *& rescriptum Pij IIII. incipiens,* Dominici gregis. *& bullam cœnæ Domini. cap. 1.*

Quæ quamuis ita se habeant, aliquando tamen A *immutantur: nam quotiens summus Pontifex in specie libros damnati auctoris permitteret, tunc impune legi possent: ita notant & vere Doctores in d. cap. damnamus de sum. trin. & in cap. fraternitatis. de hæret. hinc videmus Origenis damnati multa opuscula legi, quoniam ea recipit Gelasius cap. sancta. 15. dist. vers. item Origenis facit c. sane profertur. 24. quæst. 2.*

Libri damnatorum in specie permissi, legi possunt.

Iam hæc prohibitio de legendis hæreticorum libris non comprehendit Inquisitores hæreticæ prauitatis, nec eorum substitutos seu Vicarios, vt cauit idem Iulius III. in præfato rescripto: Cum meditatio. in hæc verba: Nos præmissis occurrere, & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostris certa scientia & matura deliberatione, omnes & singulas facultates & licentias legendi & tenendi libros Lautheranos, aut alios hæreticos, seu de fide suspectos, quibusuis personis, cuiuscunque status gradus, ordinis, vel conditionis existêtibus, etiam si episcopali, vel Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate Ecclesiastica, seu seculari præeminentia præfulgeant: Inquisitoribus seu commissarijs, super hæretica prauitate ab Apostolica sede pro tempore deputatis durante ipsa deputatione, duntaxat exceptis, & e. tenore præsentium reuocamus, &c.

Inquisitores libros damnatos legere possunt, non Episcopi.

Falluntur ergo Episcopi, qui existimant, perinde sibi, ac inquisitoribus damnatorum libros legere licere: non enim possunt nisi à summo Pontifice specialem habeant facultatem. Videntur tamen præciati rescripti verba solum comprehendere Inquisitorum commissarios auctoritate Apostolica creatos, non eos quos sibi Inquisitores substituunt, nam hi non videntur posse vti hoc priuilegio, quod videri posset alicui iuxta doctrinam Bartoli in l. filius. ff. de legationibus.

Qui cômissarij legere possint damnatos libros.

D *Nihilominus tamen idem videtur dicendum de commissarijs ab Inquisitoribus ipsis constitutis, cû illi Apostolica auctoritate deputati videantur, eo ipso quod ab Apostolicis Inquisitoribus constituûtur. Ad tollendam tamen hanc difficultatem prudenter mihi agere viderentur inquisitores, si cum creant sibi commissarios, expresse etiam declararent eis competere hanc facultatem legendi libros prohibitos.*

Præterea, quamuis nonnullis videatur posse quilibet propria auctoritate libros damnatos comburere, vel aliter perdere, vbi ad ipsum quocunque modo peruenerint: tutius tamen videtur Vmberto verbo, libri, vt eos ad fidei iudices deferat, vt etiam asserit Campegius apud Zanchinum, cap. 7. Cæterum ego crederem, necessario inquisitoribus esse deferendos, nam in præfato rescripto Iulij III. ita scriptum extat: Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in ciuitatibus, in quibus libri huiusmodi existunt, consignasse debeant realiter, & cum effectu.

Libri prohibiti Inquisitoribus deferendi, non propria auctoritate corrumpendi.

Monendi tamen sunt inquisitores, vt cum liber alicuius hæretici damnati illis defertur, interrogent deferentem vnde illum habuerit, ne forte eo libro fuerit male vsus, aut ab aliquo, qui timet prodi, mit-

A *dimittatur. Iam illud addiderim, semel damnato hæretico, non modo intelligi damnatos libros iam non scriptos, cum ille damnaretur, sed etiam quoslibet alios deinceps compositos & editos, absque noua damnatione, argumento eorum quæ diximus supra in 1. par. super l. nemo clericus. de sum. Trin. & fid. Catho. §. & iniuriam.*

Inquisitores nõ concedũt facultatẽ legendi libros prohibitos.

Nunquid autem inquisitores possint cõcedere facultatem legendi libros semel damnatos, quam ipsi habent, sæpè uidimus dubitari: & tametsi magna sit eorum auctoritas, amplaque potestas, verius est hanc facultatem eos concedere nõ posse, quia Romanus Pontifex specialiter videtur sibi hoc reseruasse; B *& quæ specialiter sibi ipse reseruat, cæteris intelliguntur esse denegata, iuxta doctrinam glossæ communiter receptam in c. excommunicamus, verbo, Apostolicæ. de hæret. Sancivit autem Papa, vt nemo legat libros damnatos sine facultate sedis Apostolicæ speciali. Iulius III. in præfato rescripto,* Cum meditatio. *& in Bulla Cœnæ Domini. c. 1.*

Quorũdam tamen hæreticorum libri, qui ex professo de religione non tractant, aut cõscripti sunt ab hæreticis dum catholici forent, examinati & approbati ab Inquisitoribus permittuntur, iuxta dispositionem regulæ 2. Indicis librorum prohibitorum, quæ donec aliud statuatur, tuto obseruare possunt C *inquisitores.*

Libri auctoris nondũ dãnati dogmata continẽtes a quibus legendi, & purgandi.

Et quæ hactenus diximus, vera sunt, cum agitur de libris iam damnatis, vel de libris hæreticorũ nominatim damnatorum. Cum vero liber aliquis praua continens dogmata ab auctore non damnato cõpositus de nouo prodit, ne inficiat, legendus quidem est, vt cognitis erroribus per iudicem legitimum prohibeatur: legendus autem non per imperitos, aut idiotas, aut medicos, vel philosophos, vel meros Iurisconsultos, sed per Theologos graues & probatos perque viros tales, qui discernere sciãt inter lepram D *& lepram, habeantque prauorum dogmatum & catholicarum assertionum notitiam, vt eleganter tradit Petrus Godofredus in l. damnato. C. de hæret. & Alfonsus Cast. lib. 2. c. 17. de iusta hær. punitio.*

Confessores nõ absoluunt retinentes libros damnatos.

Ad hæc, illud monendi sumus, neminem eorum qui sacra confessione audiunt, ex ordinaria potestate posse absoluere eum qui libros prohibitos apud se retinuit: cum enim ex hoc delicto excommunicatio irrogetur, vt diximus par. 1. §. Bullæ in Cœna Domini, ab ea ne possint per quoslibet delinquentes absolui sub grauibus pœnis inhibuit Romanus Pontifex in eadem Bulla prope finem. §. illos autem. in hæc verba: Illos autem, qui contra tenorem præ- E sentium talibus, vel eorum alicui, seu aliquib. absolutioni beneficium impendere de facto præsumpserint, excommunicationis, & anathematizationis sententia innodamus; eisque prædicationis, lectionis, administrationis sacramentorum, & audiendi confessiones officia interdicimus; denunciantes eisdem, & declarantes aperte nos grauius contra eos spiritualiter, & temporaliter (prout expedire cognouerimus) processuros. Et nihilominus, quicquid egerint absoluendo vel alias, nullius sit roboris vel momenti. *hactenus ibi.*

In libris de nouo adnectis, priusquã vendãtur qd agendum.

A *Postremo, antequam libri vndecunque in ciuitates aduecti à quoquam legantur, ea sunt diligenter obseruanda, quæ præscribuntur in Indice librorum prohibitorum, regula 10. §. nemo vero, videlicet liber ostendatur personis ad hoc officium deputatis, & facultas ab eis obtineatur: quod ipsum obseruare item oportet ab illis, qui cum hæreditate libros à defunctis relictos acceperunt. quæ plenius & valde salubriter cavit synodus Salisburgensis constitutione quinta, cap. 3. & 4. dum iubet vt episcopi coryceos habeant, qui Bibliopolarum aliorumque inferentium libros inspiciãt, obseruẽt, & suspectos tollant.*

Retinens libros dãnatos an sit hæreticus vel de hæresi suspectus.

B *Ex supradictis pendet quæstio subdifficilis; nam cum sub anathemate interdicatur, ne quis libros vetitos retineat, merito quæritur, an qui contrafecerit censeri debeat hæreticus, vel de hæresi saltem suspectus, & quibus tandem pœnis afficiendus. quà etiam de re breuiter differam, veriora & certiora præscribens, vt in hac parte, quæ passim hodie contingit, lucem habeant qui hæc nosse cupiunt.*

Ac primum Archidiaconus, Ioannes Fantuzzius, & nonnulli alij in c. sane proferetur. 24. q. 2. idem Archidiaco. & Ioannes Andr. in c. filij. de hæretic. lib. 6. asserunt, sufficere ad conuincendum quẽpiam hæreticum, si libri damnatæ lectionis apud eũ C *reperiantur. eos, sequitur Romanus singulari 326. incipien. eo ipso. Hippolytus Marsilius cons. 52. incipiente. Misericordia Domini. nume. 34. Cassaneus ad consuetud. Ducatus Burgundiæ, rubr. 1. des iustices, super tex. es droictz d'icelles. nu. 53. Carrerius tract. de hæret. num. 125. Repertorium Inquisit. verbo libri. §. 1. & quidam alij, quorum plane sententia simpliciter intellecta, vt proposita est, falsa est, & penitus explodenda, cũ nullo iure hoc caveatur, neq; ratio patiatur, aut ius, vt ex sola præsumptione de tanto crimine aliquis condemnetur. cap. litteras, de* D *præsumptio.*

Componens libros hæreticos, censetur hæreticus.

Horum tamen sententia tunc vera erit, cum constiterit eum, apud quem liber reprobatæ lectionis reperitur, eundem librum composuisse, & ita plane locutus videtur auctor Repertorij in d. vers. libri. §. 1. vt colligitur eodem loco ex §. sed pone. & sic etiam tuetur veteres interpretes Ioãnes Roias sing. 124. & ita locutum quoque crediderim Archidiaconum in d. c. sane proferetur. nam hoc casu vere hæreticus putandus esset, cum maiori deliberatione libri scribantur erronei, quam verba hæretica emittantur. libri enim eiusmodi sine aliquo alio accusatore apertissime auctorem arguunt hæreticum, & conuincunt, vt grauiter docuit Maximus Episco- E *pus Aquileiensis in Concilio Lateranensi sub Martino eius nominis primo, circa annos Domini 645. celebrato, postulans Cyrum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum hæreticos, qui duas in Christo negabãt voluntates scriptisque eam hæresim docuerant, condemnari; nam inter cætera ita hæc dicit.* Necnon per scripta eorum aduersus fidem exposita, quæ videlicet & sine accusantis persona redarguere eos apertissime demonstrantur. propterea enim accusatio extranea superflua esse dignoscitur, quoniam à suis temerarijs conscriptis apertius accusantur, quibus omnem mundum conturbasse

Luc. 19. Matth. 12. basse noscuntur: ita namque Dominus ait: Ex ore tuo iudicabo te,& ex verbis tuis iustificaberis,& ex verbis tuis condemnaberis. *& paucis interiectis:* cōtra Theodorum & Origenem in sancta quinta synodo accusator quidem nullus, sed tantummodo eorum conscripta ad accusationem ipsorum & reprehensionem suffecisse noscuntur. *hęc ille.*

Hoc tamen dictum non putarem indistincte accipiendum: sed tunc cum auctor ex proposito hæresim ponit, eamque contra Catholicam fidem stabilire cōtendit: nam si quasi aliud agens proferat hæreticale dictum, quod ex ignorantia potius quam malitia dixisse videatur, præsertim in rebus obscuris, quas nō facile quis explicite scire præsumitur, qualia sunt multa ad fidem spectantia valde difficilia, re vera non putaretur hæreticus, quod tunc maxime verum esset, cum vel generalem præmisisset protestationem, vel alias vir catholicus & probus communi hominum existimatione haberetur.

Retinens libros damnatos, quos nō composuit, suspectus de hæresi est. *Sed alter casus est nunc diluendus, An videlicet is qui retinet sciens & volens librum vetitæ lectionis, ab alio tamen compositum, sit de hæresi suspectus habendus, & suspectum esse nullus dubitat: nam & iam olim id asseruit Guido Fulcodius, qui postea Clemens IIII. Papa creatus est, in consultationibus ad Inquisitores, quæst. 1. in fine, quem penitus sequitur Archidiaconus sibi forte contrarius in c. quicunque. verbo, credentes. de hęretic. lib. 6. quod Pij IIII. rescripto incipiente, Dominici gregis. apertius continetur, his verbis:* Is quidem qui hæreticorum libros, vel cuiuslibet auctoris scripta, propter hæresim vel falsi dogmatis suspicionem damnata, legerit, habueritue, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat; eamque ob causam in eum tanquam de hæresi suspectum inquiri, procedi liceat. *hæc ibi.*

Qualis suspicio ex retentione librorum damnatorum contrahatur. *An autem hæc suspicio sit leuis, vehemens, aut violentia, non est à Papa expressum, Zanchinus tamen de hæretic. c. 7. nu. 7. Repertorium & Vmbertus verbo, libri, vehementem suspicionem ex retentione damnatorum librorum oriri asseruerunt. Cęterum verius est, causa cognita, hoc est, habita ratione personarum & librorum prudentem inquisitorē rimari oportere, an hæc suspicio leuis, grauis, seu vehemens, aut violenta sit: nam quid si retinens tales libros penitus est imperitus, qui eos nec intelligat, nec legere sciat: dices ne eum vehementer suspectū? non plane. Quare in hac reus in cęteris iudicio opus est, & consilio peritorum; nam fieri quandoque potest, vt absque vlla hęresis suspicione libri damnati penes aliquem reperiri possint; vt de imperito proxime dictum est; quod etiam locum habere potest in eo, qui cum hęreditate, vel mercibus accepit occlusos, nec adhuc exoluit: vel etiam si tales essent libri, qui licet ab hæreticis essent conscripti, nihil tamen contra fidem continerent: sed tantum quæ ad grammaticam, medicinam, vel simile profanas artes spectaret: aut si is qui retineret, vir esset probatissimus, à quo procul omnis malitia abesse putaretur; sicut de re furto sublata scripsit Bald. & Imola in l. fina. ff. de hęred. institu. ea enim reperta apud homines bonæ famæ, qui non sint soliti furari, non*

A *facit eos præsumi fures. id simile in casu nostro sentiendum non male scribit Albertinus trac. de agn. assertio. q. 28. nu. 25. & seq.*

Vt ergo gradus suspicionum ex lectione librorū prohibitorum notari possint, pręter qualitatem personarum legentium, sequentia considerare oportebit si inconsiderate legerit: si parum, & semel: si vnum tantum librum: si reprehendenti & monenti non difficulter obtemperauit: si præsentauit inquisitori cum primum intellexit esse prohibitum: si sollicite quæsiuit absolutionem, & similia, quæ obedientis & vere Christiani pectoris sunt indicia, hęc enim nullam quandoque, aut saltem leuem suspicionem pręseferent.

B *At si aduertens & sciens legerit; si totum, aut pluries legerit, si plures legerit: si reprehensus non facile nec statim obediuit admonenti, si non pręsentauit, sed sciens retinuit absque facultate, si non quęsiuit absolutionem, aut similia commiserit, aut omiserit facere, quæ contumacis signa sunt animi, magnam, & vehementem contrahet suspicionem.*

Quod si studiose legat; si totum & pluries, aut plures & pluries, si omnes passim legat & sine delectu, si reprehensus tuetur factum, si inquirat, vnde habere possit, aut curat sibi asportari, si non esse pręsentandos, aut comburendos contendat, si absolutionem contemnat, aut his similia faciat, aut facere omittat, in grauiorem & maiorem incidet suspicionem. C

Hęc igitur prudenter & diligenter inuestigabūt inquisitores, vt iuxta vnūquemque suspicionis gradum aut abiurare, aut purgare compellunt legētes, cęterasque salutares pœnitentias iniungāt, nunc minores, nunc maiores pro varia suspicionis & patrati delicti qualitate.

Qui libros vetitos retinet quando que hæreticorum fautor dici potest. *Illud non omittam, eum qui tales libros sciens prudensque retinet, posse aliquando dici hęreticorum fautorem, nam in concilio Constantiensi sessio. 15. tit. de sententia contra Ioannem Hus, ita de libris eius cauetur,* Hæc sacrosancta synodus prorsus iubet per locorum ordinarios, tractatus & opuscula huiusmodi per censuram Ecclesiasticam, etiam si opus fuerit cum adiectione pœnæ & fautoriæ hæresis diligenter inquiri, & repertos ignibus publice concremari. *hęc ibi. Idem penitus dicturum de scienter retinente cuiuslibet alterius hęresiarchę damnatos libros.* D

Tametsi vero multis modis innocētiam suam ostendere possit, qui libros vetitos repertus est habere, eum tamen nullo modo tuebitur, si dicat se eos habere ad confutandum, contra quam sentiat Gondisaluus de hęretic. q. 13. nu. 19. & Albertinus de agno. assertio. q. 28. nu. 8. & Pignolatus in additione ad singul. Romani 326. quorum doctrina his locis tuta non est. Vmbertus in opere iudiciali, verbo, absoluere. num. 1. quoniam ut paulo antea monuimus sub anathemate omnibus pręcipitur, ne sine speciali Papę facultate libros uetitę lectionis retineant, aut legant. E

Qua pœna plectēdi qui libros damnatos retinent. *Iam qua pœna sint plectendi, breuiter est dicendum; & iure quidem ciuili vltimo supplicio affici iubentur, vt late tradit Simancas de cath. instit. tit. 38. num. 26. Sed hæc seueritas a tribunali inquisitionis*

tionis longe abest, cum pœnā sanguinis non irroget. Guido Fulcodius loco præcitato, & Archidiaco. in d.cap.2.de hæretic. purgationem talibus indicendā admonent, quam interdum ex causa imponi, seu indici posse non ambigerem. Hoc sit tertum, pœnitentiā esse imponendam nunc acriorem, alias vero leniorē pro qualitate & modo delicti & delinquentium. Nos aliquando post abiurationem ieiunia, orationes, & peregrinationes imponi vidimus. Cetera huc spectantia tradam infra in hac 2.par. super ea. nouerit.de sent.excom.& super q.27.

Iudæis non est permittēdū, ut libros damnatos legant.

Postremo in fine huius commentarij admonebo, curandum esse diligenter, ne Iudæi libros illos audeant legere quos Christiana fides repudiat: nā eorum lectione vel illorum augeretur impietas, vt magis in obstinata infidelitate animus induresceret, aut procnldubio eorum conuersio vel impediretur omnino, vel retardaretur, & difficilior redderetur; aut operam darent, vt illis lectis Christiani in hæreses & errores inciderent.

Quare prudētissime sanctissimus dominus Gregorius XIII. statutó quodam incipien. Antiqua Iudæorum. *edito anno Domini 1581. Calen. Iunij, inter causas & casus ob quos inquisitores procedere possunt aduersus Iudæos, recensuit quoque hunc de quo agimus, in hęc verba:* Si libros hæreticos vel Talmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet dānatos, aut alios prohibitos, tenuerit custoderit, vel diuulgauerit, vel in quæcumque loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accomodauerit; *subiacebit scilicet inquisitorum iudicio.*

Recte itaque & pie iam olim in Hispania Eruigius rex, (quem alij Eringium appellant) initio regni sui, idest, anno Domini. 681. vt ex Ioāne Vaseo constat, inter leges Gothicas, quas à sancto Isidoro institutas recognouit, & nomine suo fecit euulgari. hanc quoque posuit de interdicenda Iudæis illorum librorum lectione, quos Christiana fides reijcit. Eius legis verba ex li. 12. legum Vuisigothorū tit. 3. l. 11. ita habent: Illis commodare lectionibus sensum, quibus fas non est præbere assensū, impietatis est potius, quam pietatis indicium. Et ideo si quis Iudæorum libros illos legerit, vel doctrinas attenderit, siue habitos in domo sua celauerit, in quibus male contra fidem Christi sentitur, & publice decaluabitur, & centenorum flagellorum verberatione plectetur. Qui tamē cautionis vinculo alligabitur, ne vnquam talium libros, vel doctrinas apud se aut habere præsumat, aut attendere audeat: aut studijs meditandi assumat. Iam vero si post emissum placitum quodcumque tale repetere tentauerit, & decaluatus centenis flagellis subiaceat, & amissis rebus sub perpetui exilij conteretur ęrumna: vt quia iam secundo visus est erroris sui iterasse vestigium, perenniter illis res eorum deseruiant, quibus principali fuerint collatione cōcessa. Hæc & similia illi percipient, qui quemlibet infantium talia prę sumpserint docere, i. vt doctor ipse iniquitatis in prima transgressionis fronte deprehensus, & centenis subijciatur decaluandus verberibus, & placiti sui polliceatur cautione se talia vlterius neminem debere docere. Quod si primæuæ huius sponsionis maculans fidem contingat illi, ea quę abiecerat, repedare, omni eius facultate in principis potestate redacta ipse decaluatus, centenisque verberibus adiudicatus perpetuo erit exilio relegandus. Infantes tamen ipsi vel pueri tunc erunt à supradictis damnis atque verberibus alieni, si hanc perfidię doctrinam intra 10. annos ætati suę positi meditasse fuerint nisi. Cęterum si post exemptos decem annos quisquis illorum talia attendere vel meditari præsumpserit, superioris cōstitutionis damna vel verbera ordine superius adnotato sustineat. *hæc Eruigius.*

Eruigii Regis lex de interdicenda Iudæis lectione librorum prohibitorum.

Infidelibus quibuscunq; non est permittenda lectio librorū prohibitorū.

Quod autem de interdicenda Iudęis lectione librorum prohibitorum dictū est, idem quoque dicendum putamus ob easdem causas de alijs infidelibus si forte in terris catholicorum morarentur: nam neque istis concedenda esset talium librorum lectio. Quare nec permittendus esset Machometanus vt suum posset impune legere Alcoranum: aut alios, qui vel de stabilienda secta sua, vel de Christiana confutanda, vel de erroribus in eam inuehendis tractarent, aut alios quomodolibet prohibitos. Idem de Gentilibus seu Paganis sentio, quibus non esset concedendum, vt libros eos legerent, quibus eorum impietas vel foueretur, vel augeretur, vel conuersio retardaretur; ac ne alios quidem quacunque ratione prohibitos.

Qua vero pœna plecti debeāt infideles circa hęc delinquentes, cum non sit iure cautum, arbitrio inquisitorum relictum esse videtur, qualis pœna statuta esset per legem Ernigij, verba legis indicant, quæ paulo ante retulimus. Pro qualitate ergo delicti & malitia delinquentis augenda est, vel minuenda pęna arbitrio prudentis iudicis sicut ex supradictis constat.

Ex concilio Africano.

Episcopus haredem instituens hæreticum, consanguineum, vel extraneum, vel paganum, etiam post mortem excommunicatus nunciatur; hoc dicit secundum communem & veriorem intellectum, & vt faciat ad titulum potest intelligi, quod ex hoc pręsumatur hæreticus.

CAP. V.

I quis episcopus hæredes instituerit extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos aut Paganos pretulerit: saltem post mortem ei anathema dicatur: atq; eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.

COMMENT. IIII.

Episcopus hęreticos instituens hæredes, post mortem anathematizandus.

a SI quis episcopus.] *Desumptum ex concilio Africano, cap. 48. vbi verba paulo fusius concipiuntur, vnde facilius colligitur sententia. ea vero ita habent:* Item constitutum est, vt si quis episcopus hæredes extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut Paganos, Ecclesiæ pretulerit, saltem post mor-

tem

tem anathema ei dicatur, atque eius nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur. Neque excuſari poſſit, ſi inteſtatus defecerit, qui vtique debuit factus epiſcopus, rei ſuæ ordinationem congruam ſuæ profeſſioni nequaquam differre. *hæc cõcilium. Eſt autem ſenſus talis: Epiſcopus qui ſibi hæredes inſtituit hæreticos, ſiue ſint conſanguinei, ſiue extranei, poſt mortẽ eſt anathematizãdus atque eius nomẽ ex memoria ſacerdotũ amouendũ: ita Alanus, Laurentius, & Tancredus: quibus conſentiunt Græci Tilius, Zonaras, & recentiores interpretes. Ergo hæretici hoc loco ex teſtamento capere prohibentur; & teſtamentum, cum ſit contra leges factum, irritum erit; ita Balſamon, quod & verum eſt. Bona vero epiſcopi inteſtati hac de cauſa morientis culpa ſua quia hæreticos inſtituit, Eccleſia capiet. Totum hoc decretum pulchre declarat Illuſtr. ille Antonius Auguſtinus Archiepiſcopus Tarraconen. in notis veterum decretalium, collectione 1. lib. 5. tit. 6. c. 8. quem videto.*

Hæretici licet poſt mortem anathematizentur, non tamẽ ex cõicantur.

b Saltem poſt mortem ei anathema dicatur.] *Hinc colligit gloſſa hic, & iuris canonici interpretes vno conſenſu, in deteſtationem criminis hęreſis poſſe hęreticum poſt mortem excommunicari: cui ſententiæ etiam fauere videtur textus in c. ſane profertur. 24. q. 2. quod plane ita ſimpliciter acceptum falſum eſt, cum hæretici ipſo iure cum primum in hæreſim incidunt ſint excõmunicati, talesq; etiam decedant, niſi ante mortem Eccleſiæ reconcilientur; ergo amplius excommunicari ob illud crimen non debent. quod oportuit animaduertiſſe iuris interpretes. ita præter cæteros Sotus lib. 4. ſent. diſt. 22. q. 2. art. 2. in vltimo dubio.*

Anathema quid ſignificet.

Sed hic lapſus ex ignorãtia illius verbi, Anathema, *proceſſit; quod quandoque ſignificat maledictionem & deteſtationem, vt docet Auguſt. in quæſt. lib. Numerorum, q. 41. Indicat quoque textus in c. ego Berengarius. de conſuet. diſtin. 2. ibi* Anathematizo omnem hæreſim. *Hoc eſt maledico, imprecor, & deteſtor. quod alibi etiam ſæpe in iure conſiſtit. Ergo hic cum ipſo iure & facto iam ſit Epiſcopus hæreticos inſtituens excommunicatus, non iubetur iterum excommunicari, ſed maledici, deuoueri, & execrari more vetuſto, vt paulo poſt ſubdam ita Alfonſus Caſtrus & recte lib. 2. c. 20. de iuſta hæret. punit. ſed ſi quis iuris interpres tueri velit, dicat eos hoc voluiſſe, poſt mortẽ poſſe hęreticos excommunicari idest, excommunicatos declarari.*

Quid ſit inter Dei ſacerdotes non numerari vetus Eccleſię ritus de diptychis.

c Atque eius nomen inter Dei ſacerdotes nullo modo recitetur.] *Vetus erat in primitiua Eccleſia conſuetudo, vt in ſacris diptychis, hoc eſt in catalogo, piæ memoriæ tranſitum ad cælos habentium epiſcoporum vocabula eorundem, ſeu nomina deſcriberentur, & inter Miſſarum ſolennia coram populo recitarentur, vt piæ pro illis ad Deum funderentur preces: quod ſi epiſcopi turpẽ egiſſent vitam, aut hæretici, vel hæreticorum fautores extitiſſent, idque poſt mortem eorum conſtitiſſet, nomina eorũ, è ſacris diptychis protinus delebantur: hęc colligũtur ex epiſtola quadam nu. 30. Leonis Papæ primi ad Anatolium Conſtantinopolitanum Epiſcopum. c. 3. Itẽ ex Leone Papa III. in epiſtola ſextæ ſynodi confirmatoria ad Conſtantinum Imperatorẽ* A *legiturque hodie in vltima eius ſynodi actione. idem habetur epiſtola quadam ab Epiſcopis Aegyptiacis conſcripta ad Anatholiũ Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum pro concilio Calcedonenſi. tradit Nicolaus primus, epiſtola quadã ad Michaelem Imperatorẽ, non procul à fine, & Anaſtaſius Papa ſecundus ad Anaſtaſium Imperatorẽ de abolendo nomine Acacij epiſtola quadã. c. 3. & alibi ſæpe, tradit breuiter Alfonſus Caſtrus li. 2. c. 20. de iuſta hæreticorum puni. & Conradus Brunus lib. 5. de hær. cap. 17.*

De diptychis vero in Decreto Romæ nuper impreſſo anno 1582. in c. ſane profertur. 24. q. 2. ita B *notatum eſt:* Diptycha duæ tabulæ erant: quarũ altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in miſſa recitabantur: tranſlato vocabulo ab oſtreorum diptycho: cuius mentionem facit B. Ambroſius Hexam. lib. 5. ca. 8. De huiuſmodi autẽ eccleſiaſticis diptychis partim viuorum, partim mortuorum, partim vtrorumque mentio fit in epiſtola Innocentij I. ad Decentiũ ca. 2. & in epiſtola B. Auguſtini 137. clero & plebi eccleſiæ Hipponenſis. 2. q. 1. c. nomen. & 11. q. 3. c. quid obeſt & in epiſtola Gelaſij ad Anaſtaſiũ Auguſtũ, & in epiſtola epiſcoporũ Aegyptiacę diœceſis ad Anatholiũ: quæ ha- C betur poſt conciliũ Calcedonenſe, & alibi ſępe.

Hæreticorũ nomina delẽda è libris catholicorum.

Iam ex hoc contextu iuxta præfatam interpretationẽ, quæ vera eſt, dirimitur illa q̃ſtio; An hæreticorũ propria nomina expungi debeãt, & deleri è libris eorũ, q̃ ẽt ex profeſſo de fide non tractãt, aut è libris catholicorũ: nã proculdubio aboleri debẽt, quoties nõ nominantur, vt refutentur, & dãnentur, neque enim iuſtũ eſt, vt inter Chriſtianos, quos illi oppugnant, ad laudẽ nominentur, aut recitẽtur. ſortes quidẽ & ſortilegos dãnari iubet Leo IIII. c. ſortes: 26. q. 5. ibi: Quamobrẽ volumus illas omnino dãnari: & inter Chriſtianos vltra nolumus nominari. *multo ergo magis taceri, & ſupprimi dẽnt hæreticorũ nomina qui ſortib. & ſortilegis ſunt dete-* D *riores. Multa in hãc ſententiã attuli. lib. 6. de pęnis hæreticorũ. c. 10. quæ gratia breuitatis omitto; dummodo intelligamus nullo fortiori argumento hanc ſententiã cõprobari, quã eo, quod ex hoc capite deſumitur. interim videto Simancã de cath. inſtitu. tit. 38. nu. 22. & Ioannem Baptiſtam Cardonam, qui nuper de hoc articulo diſputatiũculã edidit Romę.*

Hæreticorũ imagines honorifice non pingendę.

Ex his amplius conſequitur, nec imagines, vel ſtatuas hæreticorum velut Caluini, Lutheri, aut ſimilium eſſe conficiendas, permittendas, aut pingendas, neque enim careret hæreſeos ſuſpicione, qui eas vel in domo ſua, vel in cubiculo honorificè collocaret; at cum dedecore & ignominia ſeu infamia E *qua ipſi notantur, pingi poſſent, quod Longolium defuncto impio Luthero ingenioſe feciſſe ſcimus, is enim vt indicaret Lutherum è monacho nigro in hęreticum pertinacem fuiſse conuerſum, in tabula lupum nigrum pinxit, cuculla monachali ſuperimpoſita, adiecto hoc eleganti tetraſticho;*

Hæreſiarcha, reus toti fideique Lutherus
  Pingitur hic artis hæreticiſque notis.
E monacho (q̃ eſt hæc hominũ mutatio?) nigro,
  Eſt niger effectus dęmonis arte lupus.

Ex

Ex ª eodem.

Loquitur de eadem materia cum præcedenti:& extéditur quod ibi dictum fuit de episcopis,ad presbyteros & alios clericos.

C A P. VI.

IN eos,ᵇ qui catholici non sunt,etiam si consanguinei fuerint,episcopi vel presbyteri nihil conferant. Denique hoc, quod de episcopis & præsbyteris dictum est,debet de reliquis clericis exaudiri.

COMMENT. V.ª

TItulus huic capiti præfixus habet ita, Ex eodem.*scilicet,concilio Africano, vnde præcedens caput desumptum est, sed non est in concilio Africano,sed desumitur ex concilio Carthaginensi III. cap.13.*

Hæreticis quibuscunque nihil relinquendum. b In eos.] *Verba in præcitato cócilio sunt apertiora,habentque ita:* Vt episcopi vel clerici,in eos qui catholici Christiani non sunt,etiam si consanguinei fuerint,nec per donationes, nec per testamentum rerum suarum aliquid conferát. *hæc ibi. Addit Zonaras,idem esse legibus ciuilibus constitutum;quod & verum est,quoniam hæretici nihil omnino capere possunt,ex cuiuslibet testamento,aut alia qualibet vltima voluntate, vel contractu.l.Manichæos.l.diuinam.C.de hæret.cum similibus.quod est in odium hæreticorum introductum; vt hac suppliciorum acerbitate resipiscant. Vide Theodorum Balsamonem cano.25.synodi Cartaginensis,vbi plura de interpretatione huius canonis.*

Alexander III. Rhemen. Archiepiscopo.

Christus fuit verus Deus,& verus homo,et sentiens oppositum hæreticus est, & excómunicatus.

C A P. VII.

CVM ªChristus perfectus Deus & perfectus sit homo:mádamus,quatenus sub anathemate interdicas,ne quis de cætero audeat dicere Christum non esse aliquid, secundum quod homo:quia sicut Christus verus est Deus,ita verus est homo,ex anima rationali, & humana carne subsistens.

COMMENT. VI.

ª EXtat hodie hoc c.in 3. volumine conciliorú generalium post cócliú Lateranen.sub Alexandro III.par.49.c. 20. *vbi paulo fusius verba cócipiuntur,ex quib.hoc locus potest illustrari.Tulit vero Alexander hoc edictum circa annum Domini* 1159. *aduersus quosdam magistros scholæ Parisiensis,Rhemensis,& aliarum ciuitatum, qui tempore dicebant,Christum secundú quod homo erat nihil esse:quam etiam stultitiam multis antea sæculis condemnauit Euthychianus Papa circa annum Domini 276.epistola quadam ad Joannem & omnes Episcopos Beticæ prouinciæ.*

Christum secundú quod homo nihil esse, hæresis est.

A

Ex Concilio Lateranen.

Hæretici,receptatores & fautores eorum, excómunicati sunt,& decedétes in hoc peccato,in cæmeterio ecclesiæ sæpeliri non debent,nec pro eis orari.

C A P. VIII.

B

SICVT ª ait beatus Leo: & infra.] Quia in partibus Tholosanis hæreticorum,quos alij Catharos,alij Patarenos,& alij alijs nominibus vocant,inualuit damnanda peruersitas:eos & defensores,& receptatores eorú,anathemati decernimus subiacere: Et sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere vel fouere,aut negociationé cú eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserit,neque sub priuilegiorum nostrorú quibuscunque indultorum obtentu neque sub alia quacunque occasione oblatio ᵇ pro eo fiat, aut ᶜ inter Christianos accipiat sepulturam.

C

COMMENT. VII.

ª SIcut ait beatus Leo.] *Desumptum est hoc fragmentum ex Concilio Lateranési sub Alexan.III.habito Romæ anno Domi.* 1180. *cóuocatis* 280. *Episcopis.Legitur hodie in præfato cócilio c.*27.*hic vero mutilus est textus, & quasi imperfecta sententia,in authographo ita legitur:* Ea propter,quia in Gasconia,Allegesio,& partib. Tholosanis, & alijs locis ita hæreticorum quos alij Catharos,alii Patrinos, † alii Publicanos, alij aliis nominibus vocant,inualuit damnata peruersitas,vt iá nó in occulto,sicut aliqui nequitiá suam exerceant,sed suú errorem publice manifestent, & ad suum consensum simplices attrahant & infirmos:eos,& defensores eorum, & receptatores anathemati decernimus subiacere,&. sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus,vel in terra sua tenere,uel fouere,vel negociationem cum eis exercere præsumat:si auté in hoc peccato decesserint,non sub nostrorú priuilegiorú cuilibet indultorú obtétu, nec sub alia quacúque occasione,aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam *hæc ibi.*

Excommunicantur hæretici cum suis cóplicibus,& puniuntur.

† al. Patarenos.

D

E

In hos iure etiam ciuili statuta pœna est authé. Gazaros.C.de hæret.eorundem fit mentio in c.excommunicamus.el.2.de hæret.vbi alia etiam hæreticorum portenta,qui circa mille ducentos annos in Narbonensi prouincia,& partibus Tholosanis pullularunt,numerantur,cum quibus beatus Dominicus frequentes habuit per decennium disputationes vt alibi diximus.

b Oblatio pro eo fiat.] *Hoc est, ne sacrificium Missæ pro eo offeratur, quod hic summus Pontifex vocat oblationem,quia Deo offertur pro expiatione peccatorum:idem etiam intellige de alijs Ecclesia*

Quid nomine oblationis intelligatur.

elesiæ suffragijs; & pius precibus, quæ pro illis qui vel hæretici, vel de hæresi suspecti decesserunt, offerri prohibentur: cum sacrificia offerri non debeant pro decedētib. in mortali peccato c. placuit, 23. q. 5.

c Aut inter Christianos recipiant sepulturā.] *quæ est quies corporis, & concordat textus in c. quicunque, §. 1. de hæret. lib. 6. priuatio vero sepulturæ inter pœnas hæreticorum numeratur. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 18. de iusta hæret. punitio. & dixi plenè infra par. 3. super q. 40. ex quo hic locus est illustrādus.*

Hæretici sepultura priuantur.

Lucius III.

Hæreticus malè sentiens vel malè docens de sacramentis Ecclesiæ, excommunicatus est, & conuictus, nisi se correxerit, & errorē abiurauerit, si clericus est, degradetur, & curiæ sæculari tradatur, per quam etiam laicus punietur. Eadem etiam est pœna suspectis de hæresi, si se non correxerint: & relapsis omnino audientia denegatur: sæculares principes, qui iurare nolunt de Ecclesia contra hæreticos defendenda; excommunicantur, & terræ eorum supponuntur interdicto: ciuitates vero ipsorum resistentes, aliarum commercio, & Episcopali dignitate priuantur: exempti vero subsunt ordinarijs super his, quæ contra hæreticos instituuntur.

C A P. IX.

AD abolendam: & infra. Vniuersos, qui de sacramēto corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi vel de baptismate, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana Ecclesia prædicat & obseruat: & generaliter quoscunque eadem Romana Ecclesia vel [a] singuli Episcopi per diœceses suas, cum consilio clericorum, vel clerici ipsi sede vacāte cū cōsilio (si oportuerit) vicinorum episcoporum, hæreticos iudicauerint, vinculo perpetui anathematis innodamus: & infra. Præsenti † nihilominus ordinatione sancimus, vt quicunque manifeste fuerint † in hæresi deprehensi, si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur: [b] & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, sæcularis relinquatur arbitrio Potestatis, animaduersione debita puniēdus, nisi cōtinuo [c] post deprehensionem erroris, ad fidei catholicę vnitatem sponte recurrere, & errorem suū ad arbitriū Episcopi regionis publicè consenserint abiurare & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, sæcularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris vltionem, & infra. Qui vero inuenti fuerint A sola suspicione notabiles, nisi ad arbitrium Episcopi, iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocētiam cōgrua purgatione monstrauerint, simili sentētiæ subiacebunt. Illos quoque, qui post † abiurationē erroris: vel postquā se (ut diximus) proprij antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio, sine vlla penitus audientia decernimus relinquēdos: & infra, Statuimus insuper, vt Comites, Barones, Rectores, & Consules ciuitatum, & aliorū locorū, iuxta commonitionē Episcoporū, præstito corporaliter iuramento † promittant, quod fideliter & efficaciter cum ab eis fuerint requisiti Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuabunt bona fide, iuxta officium & posse B suum. Si vero id obseruare noluerint, honore, quem obtinent, spoliētur, & ad alios nullatenus, assumantur; eis nihilominus excommunicatione ligādis, & terris ipsorum interdicto Ecclesiæ supponendis. Ciuitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum: vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & Episcopali se nouerit dignitate priuandam: & infra. Si qui vero fuerint, [c] qui à lege diœcesanæ iurisdictionis exēpti, soli subiacent sedis Apostolicæ potestati, nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant iudicium: & eis in hac C parte tanquam à sede Apostolica delegatis (non obstātibus libertatis suę priuilegijs) obsequātur.

Eymericus infra. par. 3. q. 91.

† In vulgatis ita fuerit in hæresi depræhensus, &c. sed in antiquis exēplaribus, vt est impressum.

† In vulgatis libris ita: post abiurationē præfati erroris, &c. sed dictio, præfati, nusquam est in antiquis codicibus.

† Ad hoc prę standum iuramentum cōpelli possūt, c. vt officiū §. statuimus, de hæret. lib. 6.

C O M M E N T. VIII.

a VEl singuli Episcopi &c. hæreticos iudicauerint.] *Cautè hoc est accipiendum: quoniam neque Episcopi ullo tempore, neque clerici uacante sede, potestatem habent definiendi dubia circa fidem: id enim Romani Pontificis munus est, ca. quoties, 24. quæst. 1. cap. maiores, de baptis. & eius effectu. Quod vero hic dicitur, tūc locum habere necesse est, cum factum est clarum, id est, cum hæretici D errāt in his, quæ iam declarata sunt, & definita per Ecclesiam, nam tunc is censetur hæreticus, qui hæreticus fuerit ab Episcopo, vel Inquisitore declaratus, quod etiam hic obseruat Joannes Anania nu. 5. Albertinus tract. de agnos. assert. quæst. 8. nu. 5. & quidam alij, facit textus, in c. super quibusdā, §. 1. de verbo. sign. quem refert Eymerycus paulo post in hac 2. parte.*

Qualiter intelligēdū hæreticos esse quos Episcopi hæreticos declarant.

b Totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur.] *Quomodo hæc fiant, traditur in c. degradatio. de pœnis, lib. 6. relat. infra, hac par. 2. de quo latè Eymer. 3. par. in nono modo processum fidei terminandi, vbi dixi plenè.*

E c Nisi continuo.] *Duę hoc loco voces ponuntur, continuo, & confestim, quarum significatio in hac causa quorundam interpretum mentes vexat. putant enim accipiendas esse in significatione propria, & ob id cum sua natura indicent temporis celeritatem absque internallo, quamprimum quis deprehenditur in hæresi, debet redire, aliter Ecclesia misericordiæ viscera debet ei claudere, in qua sententia fuisse videtur Panormitanus in dicto c. ad abolendam. nu. 6. licet aliud sentire videatur in c. excommunicamus lib. 1, nu. 10. de heret.*

Dictiones cōfestim, & continuo, qualiter intelligēdæ.

Cæterum his omissis, quorundam sententia est, Inquisitorum arbitrio relinquendum esse, vt intelligatur quando hæretici continuo, & confestim redire ad gremium Ecclesiæ dicantur. Sed hæc opinatio velut periculosa iam explosa est: neque enim reorum vita ex libero iudicum arbitrio pendere debet.

Usus autem interpretatus eas voces sic videtur vt illi statim, continuo, seu confestim redire intelligantur, qui quandocunque ante sententiam diffinitiuā conuertuntur. Zanch. de hæret. c. 16. nu. 7. vbi copiosè Campegius. Bernardus in lucerna, verbo redire §. 6. quibus fauet Eymericus 3. p. in 10. modo finiendi processum fidei, & q. 98. Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 40. & alij, quos libens omitto, & B *hæc sententia vera est, & amplectenda.*

De qua re vide præter catoros Menochium, li. 2. de arbitrarijs iudicū, centuria 4. casu 372. & 373. Repertorium in verbo, vsura, §. circa istam in fine, & in verbo, continuo, glossa & Doctores in §. omnis stipulatio. verbo, confestim. Instit. de verbor. oblig. melius glossa in §. vltimo, instit. de inutil. stipulat. Boerius decisione 343. & copiosissime Paulus Grillandus tractat. de hæret. q. 5.

Quod vero Inquisitoris arbitrio relinquatur, vt quidā opinantur diffinire, quando hæretici confestim redire dicantur, potissima ratio est, quoniā statuta in hæreticos lata, si fuerint dubia, ipsi possunt inter- C *pretari per rescriptum Innocētij IIII.* um negotiū. *relat. infra in hac par. 2. tradit Eymer. 3. par. quæstio. 85. & 86. & Vmbertus verbó, incontinenti, sed hæc sententia in hoc articulo tenenda non est, vt optimè sensit Simancas præcitato loco, nu. 39.*

d Qui vero inuenti fuerint.] *Hic §. vsque ad §. Illos quoque, vt plurimum desideratur in manuscriptis exemplaribus, quod Ioannes And. etiam adnotauit dicens eum hic communiter nō haberi, & Hostiensis ait non debuisse remoueri. habetur tamen infra in c. excommunicamus 1. §. qui autem, reperitur vero in recentioribus codicibus, & in antiqua cō-* D *pilatione, & in multis Pontificum extrauagātibus quas refert Eymericus paulo post in hac 2. par. q. itē in litteris Apostolicis, quæ in fine Directorij sunt impressæ. quare nō carent auctoritate & fide, quæ in eo statuuntur.*

Nullum priuilegium eximit à iurisdictione Inquisitorum.

e Si vero fuerint qui à lege diœcesanæ iurisdictionis exempti.] *Nullum priuilegium, nulla personarum dignitas vel gradus, quemquam liberat in causa hæresis à iurisdictione Inquisitorum, quod multis Pōtificū rescriptis cauetur, Alexādri IIII. diplomate incipiente,* Commissæ. *& alio recentiori Pij IIII. incipiente,* Pastoris æterni. *quod ipsum multis alijs iuris locis indicatur. c. vt commissi. de hæret. lib. 6. ibi:* Quoslibet hæreticos. *& hoc iure* E *vtimur. excipiuntur tamen Episcopi ob dignitatis prærogatiuam. c. Inquisitores. de hęret. lib. 6. quos solus Papa iudicat in hac causa, & legati, seu officiales sedis Apostolicæ, extrauag. cum Matthæus, de hæret. relat. infra in hac 2. par. de quo videto Eymericum 3. par. quæst. 26. & seq. quibus etiam locis videto, quæ copiose scribimus.*

Innocentius III.

Bona hęreticorum confiscantur, & in terris Ec- A *clesię applicātur fisco Ecclesię, in terris Imperij, iudicis sęcularis, fisco, & procedit etiam si catholicos habent filios.*

C A P. X.

Rgentis [a] in seniū sæculi corruptelam, & infra. In terris vero temporali nostrę iurisdictioni subiectis, bona hæreticorum statuimus publicari, b & in alijs idem præcipimus fieri, per Potestates, & Princeps sęculares, quos ad id exequēdum (si forte negligentes extiterint) per censurā B Ecclesiasticam appellatione remota compelli volumus & mandamus: Nec c ad eos bona eorum vlterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertētibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis voluerit, vt temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina; Cum enim secūdum legitimas † sanctiones reis læsæ maiestatis punitis capitè bona confiscētur eorum filiis suis vita solummodo ex misericordia conseruata: quanto † magis qui aberrantes in fide, Domini Dei Filium Iesum Christum offendunt, à capite nostro, quod est Christus Ecclesiastica debent districtione præcidi, & bonis C temporalibus spoliari, cum lōgè sit grauius æternam, quam temporalē lædere maiestatem. Nec d huiusmodi seueritatis censuram orthodoxorū exhæredatio filiorum, quasi cuiusdam miserationis prætextu, debet vllatenus impedire, cum in multis casibus † (etiam secūdum diuinū iudiciū) Filij pro patribus temporaliter puniantur, & iuxta canonicas sanctiones, quandoq; feratur vltio non solum in auctores scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

† l. quisquis, C. ad legem Iul. maiest.

† In regesto ita: quāto magis qui aberrantes in fide Deum Dei filium Iesum Christum offendunt.

† Alfonsus Castrus, li. 2. c. 11. de iusta hæret. puni. Ioannes Roias singul. 66.

C O M M E N T. IX.

D a VErgentis.] *Integra hęc decretalis habetur in Regesto Innocentij III. lib. 2. epistola 1. & in antiqua compilatione tertia, titu. de hęret. capitul. 3. inde capiet lucem declarationis totum hoc cap.*

Hæreticorū bona cōfiscata.

b Bona hæreticorum statuimus publicari]. *Cōcordat textus in capitulo cum secundum leges, de hęret. lib. 6. & in capitulo excommunicamus 1. §. damnati, de hæret. vbi Doctores communiter, quod ipsum etiam est iure ciuili cautum, l. Manichæos, C. de hæreticis, ibi:* Quos bonorum etiam omnium publicatione prosequimur, *& in auth. Gazaros. C. eod. tit. Squillacensis de fide cathol. ca. 30. Gondissaluus de hęret. q. 15. Simancas de instit. ca-* E *tho. tit. 9. Alfonsus Castrus lib. 2. q. 5. & seq. de iusta hęret. punitio. Zanchinus de hæreticis, c. 25. & seq. Repertorium verbo bona, & verbo, confiscatio. Felynus in cap. cum nobis, de pręscriptio. Bart. in l. si debitor; ff. de his qui in fraud. credit. Bernardus Diaz in practica crimi. cano. ca. 106. & alij, quos omitto cōsulto, nec refert vtrum sint clerici, uel laici, vt pręfati declarant, cętera, quę breuitas me omittere hic compellit, tradam cum Eymerico 3. par. q. 109. & seq.*

c Nec

Inquiſitores cōdonare poſſunt bona hæreticis redeūtibus.

c Nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur,niſi eis ad cor reuertentibus miſereri aliquis voluerit.] *Hinc colligimus non obſcure, veriſſimā eſſe Eymerici ſentētiam 3.par.q.109.dicētis,poſſe Inquiſitores,hæreticis redeūtibus non relapſis,in tēpore gratiæ,hoc eſt ante diffinitiuā ſententiā bona, quę ſua fuerant,cōdonare.quod ſequitur Zanchinus de hæret.c.25.nu.3.& ibidē Campegius. Repertorium verbo,bona.§.ſed vtrum Inquiſitor. Ioannes Monachus & Archid.c.accuſatus.§.porro,de hæret.lib.6.ſanctus Antonius p.3.ti.10.c.2.§.7.Tabienſis in ſum.verbo,hæreticus.verſ.quarto tertia pœna eſt.*

Atque hæc ſententia de iure communi vera eſt vt copioſe diſſerui in priuilegio Inquiſitorum 196. Reuerendiſſimus tamen Simancas in admonitionibus ad Zanchinum c.14.contra ſenſit,aſſerens non poſſe Inquiſitorem,aut Epiſcopum,bona ſemel ipſo iure confiſcata hæreticis redeuntibus cōdonare. Sed eius opinionem & communis ſententia, & in primis hic locus,de quo nunc diſſerimus, valide refellit,à qua communi ſententia non crederem deſcendendum;nam in hoc inter cetera ad amplam Inquiſitorum poteſtatem de iure cōmuni pertinet,vt bona ſemel per hæreſim confiſcata,quæ licite ab iniuſtis poſſeſſoribus auferri potuiſſent,eis condonētur, ſi ad gremium Eccleſiæ redire voluerint,nec video quem aliū ſenſum habere poſſint hæc verba: niſi eis ad cor reuertentibus.&c. *& in vniuerſa Italia,in qua Inquiſitores à iure communi non diſcedūt, hoc communiter ſolet obſeruari, vt ab inferioribus Inquiſitoribus vtique hæreticis redeuntibus bona condonentur,ſeu confiſcatio remittatur.*

Filiis hæreticorum etiam catholicis nihil relinquendum.

d Nec huiſmodi ſeueritatis cenſuram orthodoxorum exhæredatio filiorum.] *Olim iure ciuili cautum erat,vt filij catholici parentibus hæreticis ſuccederent.l.Manichæos,C.de hæret.ibi:* ſed nec filios hæredes eis exiſtere,aut adire permittimus, niſi à paterna prauitate diſceſſerint. *l. cognouimus.& authen.idem eſt.C.eod.tit.*

Cæterum hodie eius legis pontificia decretum ſequimur,nam filiis hæreticorum quamuis catholicis nihil penitus eſt derelinquendum, neque etiā legitima, quæ quodammodo iure naturæ debita videtur; Paulus Grillandus de hæret.q.4.atque hoc iure vtique vtendum eſt,contra quam ſenſerint illi, quos refert Hoſtienſis in Sum.tit.de hęreticis.§. qua pœna.aſſerentes hanc decretalem locum habere tātum in terris,quæ ſubſunt temporali ſummi Pontificis iuriſdictionis,in alijs autem ciuiles leges eſſe obſeruandas, quæ maiori, inquiunt, ęquitate nituntur; nam & iura etiam ciuilia huic decretali adſtipulantur,in authen.Gazaros,C.de hæret.

Nec vlla eſt iniquitas hac vti ſeueritate,vt parentes à tanto crimine committendo facilius auocētur. Iulius Clarus li.5.ſent.§.hæreſis.ver.& ſcias. vbi hanc teſtatur eſſe communem opinionem.

Quales Inquiſitorū partes erga filios dānatorum pauperes relictos

Inquiſitores tamen pueris & puellis hæreticorū damnatorum pauperib.relictis prouidebunt ex miſericordia,ita vt rationem habeant ſexus & ętatis; nam maſculos iam corpore validos alicui arti mechanicæ iubebunt addici;fœminas,aliquibus honeſtis eiuſdem ciuitatis matronis aſſignabunt,vt eis A *famulentur,& ab eis in fide inſtruātur,cęteris quibus per ętatē,aut incommodam valetudinem laborare non licet,tenuia alimenta ex paternis bonis ex ſola miſericordia ſubminiſtrabunt,deprecantes interdū principes,tam eccleſiaſticos quam ſæculares, vt in huiuſmodi filios damnatorum aliquam exerceant liberalitatē,quę res ad eos in primis ſpectat, ad quos dānatorū bona ex cōfiſcatione peruenerūt.*

De his c.22.Hiſpalenſis inſtructionis anni Domini 1484.piè & prudenter cautum eſt his verbis à nobis vtcumque latine redditis: Similiter decreuerunt,quod ſi ex perſonis ob delicta ſua relictis curiæ ſæculari,vel perpetuo carceri mancipatis,
B remanſerint filij vel filiæ,qui non ſint matrimonio copulati: Inquiſitores prouideant & ordinēt vt prædicti orphani commendentur perſonis honeſtis,& Chriſtianis catholicis,vt ab eis nutriantur,& ibentur,& in fide catholica inſtruantur,cōficiantque libellum ſupplicē ſeu memoriale ſuper prædictis orphanis,& de cuiuſque qualitate, qui indiguerint, & fuerint boni Chriſtiani, & præſertim pro fœminis puellis orphanis, vt poſſint nubere,vel profiteantur religionem. *hęc ibi vide Repertorium verbo filij minores.*

Quod ſi magni alicuius Principis ob hoc crimen bona preſcripta fuerint,iſque filias habuerit,hono-
C *rifice ab eo cui bona obuenerint,erunt dotandę exēplo Ferdinandi regis Neapolitani,qui filias Principis Roſani qui maieſtati crimen admiſerat,& ob bona amiſerat, ex eiſdē bonis ditiſſime dotauit, vt memorię prodit Gigas tract.de crim.leſ.maieſt.li. 3.tit.de pœnis.q.15.nu.2.*

Idem.

Aduocati vel notarij hęreticis, vel eorum defenſoribus fauentes,aut ſub eis litigantib. patrocinantes,& pro eis inſtrumenta ſcribentes, infames ſunt,& ab illo officio ſuſpenſi. CAP. XI.

D SI aduerſus nos terra conſurgeret & infra.Quia † plus timeri ſolet quod ſpecialiter iniungitur,quam quod generaliter impetatur,vobis[a] aduocatis & ſcriniarijs firmiter inhibemus,ne hæreticis,credentibus,fautoribus,vel defenſoribus eorundem, in aliquo præſtetis auxilium, conſiliū vel fauorē, nec eis in cauſis,vel in factis,vel aliquibus litigātibus ſub eorum examine,veſtrum patrocinium præbeatis,& pro ipſis publica inſtrumenta, vel ſcripta facere nullatenus attētetis. Quod ſi cōtra
E præſumpſeritis,ab officio veſtro ſuſpenſos, perpetuæ vos decernimus infamiæ ſubiacere.

† c.quāquam 23.diſt.

COMMENT. X.

Quomodo ſit prohibitū pro hęreticis patrocinari.

a VObis aduocatis & ſcrinariis firmiter inhibemus.] *Concordat tex.in c.excōmunicamus.§.credentes.& in c.ſicut,de hęret.& in c. 2. §.1.de hęret.li.6.Idē ſancinit Nico.Papa quodam reſcripto incipiēte,* Nouerit vniuerſitas veſtra. *eſt aūt difficilis definitio huius textus,neq; enim aperte dicitur quomodo ſit ꝓhibitū pro hęreticis patrocinari.ſed pręter Hoſtiēſē,Ioā.And.Ioānē Ananiā & alios,qui hoc ipſo loco hūc cōtextū varijs modis*

interpretantur, videndus Carrerius tracta. de hæret. nu. 113. & 114. Mattheus Afflictus in constitutione, inconsutilem. notabili 25. ver. hinc sumpta occasione quæro. Geminianus in c. vlt. §. vlt. de hæret. lib. 6. Petrus Godoffredus in l. curiales, C. de hæret. Franciscus Ponzinibius tract. de lamys nu. 78. Repertorium verbo, aduocatus. Eymericus 3. par. q. 39. & Albericus de Rosate, de statutis. p. 3. q. 32. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 17. de iusta hæret. puni. Ioannes Roias singulari 175. & alij, quos sciens omitto.

In hac difficultate hoc primũ sit exploratũ: Pro hæreticis, quos hæreticos esse cõstat, nullo modo patrocinandum, seu aduocandũ, secus quoties id est dubium, id est, cum nondũ est exploratũ, an verba, uel facta alicui obiecta, sint hæretica, manifestamue hæresim sapientia, vel cũ nondũ testibus, alijsue legitimis probationibus de hæresi constat; tunc. n. aduocare licebit, seu patrociniũ reis præstare: Inquisitorũ tamen auctoritate solenni iureiurando praecedente, de iusta defensione præstãda, & de abstinẽdo ab eadem defensione quamprimũ cognitũ erit illũ, qui defenditur esse hæreticum, iuxta sacri officij receptã & laudabilem cõsuetudinẽ, vt præfati tradunt, quibus adde Simãcã de cath. instit. tit. 5. de aduocatis.

Idem vniuersis Christi fidelibus, tam in vrbe Meten. quam in eius diœcesi constitutis.

Laici non prædicent, nec occulta Conuenticula faciant, nec sacerdotes reprehendant.

CAP. XII.

CVM [a] ex iniũcto: & infra. Licet, autẽ desiderium intelligẽdi diuinas scripturas, & secundum eas studium adhortãdi reprehendendum non sit, sed potius commendandum: in eo tamen apparẽt quidam laici, merito arguendi, quod occulta conuenticula celebrant, officium prędicationis Christi† sibi vsurpant, sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum consortium aspernantur, qui talibus non inhęrent. Deus enim lux vera, quæ omnẽ hominem venientem in hunc mundũ illuminat, in tãtum odit opera tenebrarũ, vt Apostolos suos in mundum vniuersum prædicaturos Euangelium omni creaturæ missurus, eis præceperit aperte dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine & quod in aure auditis, prædicate super tecta: & infra Sicut. n. multa sunt mẽbra corporis, omnia vero non eundem actum habent; ita multi sunt ordines in Ecclesia: sed nõ omnes idẽ habent officium, quia secundum Apostolũ, alios Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c. Cum igitur doctorum ordo sit quasi, præcipuus in ecclesia, non debet sibi quam indifferenter prædicationis officium vsurpare. Nam secundum Apostolum, quomodo prędicabunt, nisi mittãtur? Et veritas ipsa præcepit Apostolis: Rogate dominũ messis, vt mittat operarios in messem suam. Quod si forte quis arguẽ

† Dictio, Christi, nec in Regesto, nec in antiquis codicibus reperitur.

Ioann. 1.
Mar. vlt.
Matth. 10.
1. Cor. 12.
Ephes. 4.
Rom. 10.
Luc. 10.
Matth. 9.

A respondeat, quia tales inuisibiliter mittuntur a Deo, etsi non visibiliter mittãtur ab homine, cũ inuisibilis missio multo sit dignior, quam visibilis: & diuina longe melior, quam humana, † potest rationabiliter responderi, quod cũ interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude tantum asserere, quod ipse sit missus a Deo, cum hoc quilibet hæreticus asseueret, sed oportet, ꝙ astruat illam inuisibilem missionẽ per operationem miraculi, vel scripturæ testimoniũ speciale. Vnde cũ Dominus vellet mittere Moysen in Aegyptum, ad filios Israel, vt crederent ei, quod mitteretur ab ipso, dedit ei signum, vt cõuerteret vir

B gam in colubrum & virgam iterum reformaret. Ioannes quoque Baptista, speciale suæ missionis testimonium protulit de scriptura dicẽs; Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini sicut ait Esaias Propheta, & infra. Licet autem sciẽtia sit valde necessaria sacerdotibus ad doctrinam: quia iuxta verbum Propheticum, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore eius. non est tamen simplicibus sacerdotibus etiam à scholasticis detrahendum, cũ in eis sacerdotale officium debeat honorari, propter quod Dominus in lege præcepit: Diis non detrahes, sacerdotes intelligẽs, qui propter excellentiam or-

C dinis, & officij dignitatem Deorum nomine nuncupantur, & infra. Nec quisquam suæ præsumptionis audaciam illo defendat exemplo, ꝙ asina legitur reprehendisse prophetam vel quod Dominus ait; Quis ex vobis arguet me de peccato? Cum aliud sit fratrem in se peccantẽ occultè corripere, (quod quisque † tenetur efficere secundũ regulam Euangelicam, in quo casu sane potest intelligi, quod Balaam fuit correptus ab asina; & aliud est Patrem † suum delinquentem reprehẽdere manifeste, quod utique nulli licet secundũ euãgelicam veritatem, nam qui etiam dicit fratri

D suo, fatue, reus erit gehẽnę ignis. Rursus aliud est quod prælatus sponte de sua confisus innocentia subditorum se accusationi supponit, (in quo casu, præmissum Domini verbũ debet intelligi) & aliud est, ꝙ subditus, non tã animo reprehẽdendi quã detrahendi exurgit temerarius in prælatum, cum ei potius incũbat necessitas obsequendi, ꝙ si forte necessitas postularet, vt sacerdos tãquã inutilis & indignus à cura gregis debeat remoueri, agendum est ordinate apud Episcopum, ad cuius officium tam institutio quam destitutio sacerdotum noscitur pertinere.

† Post hęc verba sequitur in Regesto exemplũ de Ioanne Baptista, quod hic omisit Raymundus: affert autem lucem huic loco.

Exod. 7.
Ioan. 1.
Esa. 40.
Matth. 3.
Malach. 2.
Exod. 22.
Ioan. 10.
Num. 22.
Ioan. 8.
Mat. 5.

† de hac materia uide S. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 2. & sequen.

† In aliquot exemplarib. legitur fratrẽ in alijs vero & I Regesto, patrem habetur.

E

COMMENT. XI.

a CVm [a] ex iniuncto.] *Habetur hæc decretalis in Regesto Innocentij III. libr. 2. Ex integra clausula apertissime colligitur tum argumentũ. tum sententia siue intellectus huius capitis. Ea vero ita habet;* Cum ex iniuncto nobis Apostolatus officio facti simus secundum Apostolum sapientibus & insipientibus debitores, pro vniuersorum salute nos oportet esse sollicitos, vt & malos retrahamus à vitijs, & bonos in virtutibus foueamus: tunc autem opus est in discretione maiori, cum vitia sub specie virtutum occul-

Laici & feminæ nullo modo prædicent, & quales esse oporteat sacros prædicatores.

te

te subintrant,& angelus Satanæ in angelum lucis simulate trāsformat. Sanè significauit nobis venerabilis frater noster Metēsis episcopus per litteras suas,quod tam in diœcesi,quā vrbe Meteñ. laicorū & mulierum multitudo non modica,tracta quodam modo desiderio scripturarum Euangelia,Epistolas Pauli,Psalterium, moralia Iob,& plures alios libros sibi fecit In Gallico Sermone trāsferri. Translationi huiusmodi adeo libenter,vtinam autem & prudēter intendens, ut secretis conuentionibus talia inter se laici & mulieres eructare præsumūt, & sibi inuicem prædicare:qui etiam aspernantur eorum consortiū, qui se similibus non immiscent,& a se reputant alienos,qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cum aliqui parochialium sacerdotum super his corripere voluissent,ipsi eis in faciem restiterunt:conantes rationes inducere de scripturis, quod ab his non deberēt aliquatenus prohiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem sacerdotum suorum fastidiunt,&cum ipsis per eos verbum salutis proponitur,seu melius habere in libellis suis, & prudentis se posse id eloqui submurmurant in occulto.*hac ibi.& mox subsequuntur verba huius capitis.*

b Licet autem,&c.] *Est autem valde elegans & singularis huius rescripti definitio,qua hoc vnum præcipitur,ne laici officium prædicationis verbi diuini assumant:id enim doctoribus,hoc est Theologis,quorum est in Ecclesia ordo præcipuus,omnino relinquendum est.Concordant cap.sicut in vno. eod. tit.de hære.his similia tradit Eymericus 3.parte, quæst.38.*

Per laicos vero hoc loco,& ubicunque de hac re agitur,eos accipere debemus,qui non sunt in aliquo sacro ordine constituti,tametsi sint valde eruditi, & scientia clari, vt tradit Leo eius nominis primus,epistola quadam 61.ad Theodoretum Episcopum,prope finem ibi: Adijcientes & illud,vt præter Domini sacerdotes,nullus audeat prædicare seu monachos siue ille sit laicus, qui cuiuslibet scientiæ nomine glorietur.*refert Iuo par. 6. cap. 249. eandem prædicationem laicis prohibuit idem Leo,epistola 60.ad Maximum Episcopum Antiochenum, idem sancitum Concilium Carthaginēse quartum,cui interfuit August. cap.94.refert Iuo par. 8.cap.323.*

Nec refert ibi sanciri, ne præsentibus clericis laici prædicēt,quasi illis absentibus id laicis liceat quoniam argumentum à contrario sensu(vt nostri Iurisperiti loquuntur)non valet,quoties absurdum aliquod sequitur,aut alijs legibus repugnat.glo. & Doctores,in rubr.& l.1.ff.de offic.eius cui mandata est iurisd.

Fœmina vero licet doctissima,prędicare non debet,idem Concilium Carthaginense 4.cap.99.refert Iuo par.8.c.324.& Gratianus in cap.mulier.23. distinct.

Quale autem & quantum sit prædicationis munus,& quales esse debeant prædicatores,quos oportet à profanorum auctorum & poetarum fabulis & auctoritatibus citandis abstinere,docet Concilium Senonense c.35.& 36.& Concilium Treuerense in c.missi.quę nunc leguntur in 4. volumine Conciliorum Surianæ editionis.

Et quod sine facultate superiorum nullus possit prædicare,iam olim sancitum fuit multis Conciliorum decretis,sed expressius renouauit Innocēt.III. in Concilio Lateran.c.3.§.quia vero nonnulli. & Concilium Tridentinum sessio.5.de reforma.c.2.§. si qui vero,& seq. de qua re plura idem Concilium sessio.24.in decreto de reformatione, c.4. & alibi sępe:sed & multa etiam Cōcilium Lateranense sub Leone X.sess.11.& Burchardus lib.1.decretorum c.97.98.& 99.& postremo id cauit diligentissimè Synodus Salisburgensis constitutione 6.c.3.& de materia huius c. vt breui cōcludam,vide Alfonsum Castrum lib.3.de iusta hæret.punitio.ca.2.& 3.Repertorium verbo,prædicare.Simancam de catho.institu.tit.49.Siluestrum & cęteros Summarum collectores,in Sūmis,verbo,prædicare,sed eleganter,& copiosè Conradus Brunus,lib.6.de hæret.c.4.de hoc agit,& Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica,q.64.vbi per multos articulos tractat materiam huius capitis. Nemo sine superioris permissione audeat pdicare.

Idem in Concilio generali.

Excōmunicati sunt omnes hæretici,quibuscūque nominibus nominētur.hoc dicit vsque ad §. dānati.

CAP XIII.

Excommunicamus [a] itaque & anathematizamus omnem hæresim extollentem se aduersus hanc sanctam orthodoxam & catholicam fidem,quā superius exposuimus, condemnantes hæreticos vniuersos quibuscunque nominib. censeantur : facies quidē diuersas habentes,sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum.

Damnati de hæresi,per sæcularem iudicē puniūtur,& bona laicorum hæreticorum cōfiscantur, & clericorum bona applicantur ecclesijs,ubi beneficia ti erant.hoc dicit vsque ad §.qui autem.Abb.

Damnati uero pręsentibus sæcularib. potestatibus,aut eorum balliuis relinquantur animaduersione debita puniendi,clericis prius a suis ordinibus degradatis, ita q̃ bona huiusmodi damnatorū,si laici fuerint,cōfiscentur;si vero clerici applicētur Ecclesijs à q̃bus stipendia receperūt.

Si suspectus de hæresi se nō purgat ad arbitrium superioris,excommunicatur, & existens per annū in excommunicatione,vt hæreticus damnatur. hoc dicit vsque ad §. moneantur.Abbas Sic.

Qui autem [b] inuenti fuerint sola suspicione notabiles,nisi iuxta considerationē suspicionis, qualitatemque personæ,propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam,ab omnibus euitentur ; ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur.

Potestates sęculares,perpetui vel tēporales iurare tenentur,vniuersos hæreticos ab Ecclesia damnatos pro viribus exterminare,& temporalis dominus

minus non purgans terram suam hæreticis, excommunicatur: & si perstiterit in excommunicatione per annum, nuntiatur Papæ, qui fideles eius à iuramento absoluet: & eius terram fidelibus exponet: saluo iure principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. hoc dicit vsque ad §. catholici. Abb. Sic.

Moneantur autem & inducantur: & si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam cōpellantur sæculares potestates, quibuscunque fungantur officijs, vt sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publicè iuramentum, † quod de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studebunt; ita quod amodo quandocunq; quis fuerit in potestatem siue perpetuam siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. Si vero dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per metropolitanū & cæteros comprouinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur, & si satisfacere contempserit, intra annum significetur hoc summo Pontifici, vt ex tunc ipse vasallos ab eius fidelitate denūtiet absolutos, & terram exponat catholicis occupandā, qui eā exterminatis hæreticis absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure domini principalis, dummodo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat, eadem nihilominus lege seruata circa eos, qui non habent dominos principales.

† Conc. tex. in auth. Statuimus C. de epi. audien.

Domini temporales purgare debent terras suas ab hæretica prauitate.

Cruce signati ad exterminationem hæreticorum, gaudent priuilegio concesso cruce signatis in subsidium terræ sanctæ. hoc dicit vsque ad §. credentes. Abbas.

Catholici † vero qui crucis assūpto charactere ad hæreticorum exterminiū se accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque sancto priuilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur.

† Eymericus infra par. 3. q. 129.

Hinc ponitur pœna credentium, receptatorum, et defendentium hæreticos, primo laicorum, secundo clericorum, vsque ad §. quia Abbas.

Credentes † præterea, receptatores, defensores, & fautores, hæreticorum, excōmunicationi decernimus subiacere: firmiter statuētes, vt postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere cōtempserit, intra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos, ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur: sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberā habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem: nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur: & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero

† De his Eymer. ifra hac 2. p. q. 50. 51. 52. & 53.

A clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: vt in quo maior est culpa, grauior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, postquam ab ecclesia fuerint denotati, euitare cōtempserint, excommunicationis sententia, vsque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sanè clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec eleemosynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priuentur of-
B ficio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis apostolicæ speciali. Similiter, quilibet regularis quibus etiam hoc infligatur, vt eorum priuilegia illa in diœcesi non seruentur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

Nullus debet sibi officium prædicandi assumere nisi super hoc sibi à iure vel à sede Apostolica, vel à diœcesano Episcopo licentia concedatur: alias excommunicatur, & nisi resipuerit alia pœna punitur. hoc dicit vsque ad §. adijciamus Abb.

Quia vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem eius (iuxta quod Apostolus ait) abnegantes,
C auctoritatem sibi vendicāt prædicandi; cum idē Apostolus dicat: Quomodo prædicabunt nisi mittantur? omnes qui prohibiti, † vel non missi, præter auctoritatem ab Apostolica sede vel catholico Episcopo loci susceptam, publicè vel priuatim prædicationis officium vsurpare præsumpserint; excommunicationis vinculo innodētur, & nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna plectantur.

2. Tim. 3. Rom. 10.

† Cōc. tex. in c. cum ex iniuncto. & in c. sicut ī vno. eo. tit.

Archiepiscopi & Episcopi inferiorum suorū prouincias & diœceses suspectas habētes de hæresi, saltem semel in anno per se, vel per alios idoneos visitent: qui etiam debent, si hoc expedire videbitur,
D *exigere iuramentum ab illis de vicinia, ad reuelandos hæreticos, & occulta conuenticula celebrantes quos reuelatas relapsos canonicè punient, & renitentes iurare, vt hæreticos condemnentur. hoc dicit vsque ad §. volumus. Abb.*

Adiicimus † insuper, vt quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas bis aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiam (si expedire videbitur) totā viciniā iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos
E sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidētes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus, ad præsentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam hæretici reputentur.

† Vide Conradum Brunū de hæret. li. 3. c. 15. Simā. de cha. to. instit. tit. 25.

Episcopus negligens in hæresi persequenda, a dignitate episcopali est remouendus, & alius idoneus est subrogandus. hoc dicit vsque ad fi. Abb. Sic.

Vo-

Volumus igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, vt ad hæc efficaciter exequenda Episcopi per diœceses suas, diligenter inuigilent, si canonicam velint effugere vltionem. Si † quis enim episcopus, super expurgando de sua diœcesi hæreticæ prauitatis fermen to negligens fuerit, vel remissus; cum id certis indicijs apparuerit, ab episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus qui velit, & possit hæreticam confundere prauitatem.

† Idē statuit Martinus V. quodam rescripto, iūcti. Inter cūctas. & habetur in vlt. sess. cōci. Constan.

COMMENT. XII.

Quales pœnæ in hæreticos hic latæ.

a EXcommunicamus.) *Edidit Innocentius tertius Concilio generali Lateranen. hoc copiosū edictum aduersus hæreticos, eorumque fautores anno Domini MCCXV. in quo potissimum tres pœnas eis irrogat. Vnam spiritualem, videlicet, excōmunicationem: alteram coporalem, cum possint nisi resipiscant, tradi curiæ sæculari, vltimo supplicio afficiendi: tertiam item vitæ afflictiuam, nempè bonorum confiscationem.*

Pœna excōicationis in hæreticos antiquissima.

Nec putandum est hic primum pœnam excōmunicationis in hæreticos latam; nam omnium pœnarum, quibus hæretici coercentur, hæc antiquissima est, à Christo iam lata Matth. cap. 18. ibi: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus, & publicanus, *& diuinus Paulus ter legitur excommunicasse, primum, Corinthum fornicarium primo ad Corinth. c. quinto. Rursus Alexandrum, & Hymenæum ob blasphemiam. 1. ad Timoth. c. primo. Tandem hac pœna idem Apostolus omnes hæreticos docuit coercendos, ad Titum c. 3. Item sanctus Ioannes, 2. epistola canonica. Tradit Martinus ab Ayala olim Archiepiscopus Valentinus in li. de Ecclesiasticis traditio. par. 3. artic. 6. Disserui latissimè lib. 2. de pœnis hæreticorum.*

Cōtra suspectos procedūt Inquisitores.

b Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles.) *Ergo cōtra suspectos de hæresi, tametsi hæretici verè non sint, Inquisitores procedere possunt. Sed an leuis suspicio sufficiat, quæstio est: & Repertorii verbo, suspectus. §. itē nota. & Matth. Afflictus in constitutione, Inconsultilem, & Carreriis de hæret. nu. 116. leuem suspicionem sufficere voluerunt, non tamen ad condemnationem, & punitionem, sed vt ex leui suspicione ad examinationem, inquisitioné, & veritatis indagationem perueniatur, & leuiter suspecto ad eluendam huiusmodi suspicionem etiam abiuratio vel purgatio iniungatur, vt docet Eymericus p. 2. q. 55. nu. 9. & seq.*

In leuib. suspicionib. nō facile procedendum.

Cæterum his leuibus suspicionibus non est vbique credendum in tam graui delicto, & prudentia opus est, & iuxta qualitatem personarum erit iudicandum, vt prudenter monuit Simancas in Enchyridio violatæ religionis, titu. 41. nu. 8. sed his plura Eymericus hac 2. p. q. 55. & 56. vbi, & nos multa tradidimus. Hoc est certum, ad nullus capturam veniendum esse ex his tantum indicijs aut delictis, quæ leuiter solum redderent quempiam suspectum, propter insigne honoris detrimentum, quod in hoc crimine sola captura afferre dignoscitur, vt fusius scripsi infra p. 3. super quæst. 59.

Gregorius IX. Archiepiscopo Mediolanen.

Laici cuiuscunque professionis sint, prædicare non debent.

CAP. XIIII.

SICVT in vno corpore, & infra. Cū igitur nonnulli laici prædicare præsumant, & verendum nimis existat ne vitia sub specie virtutum occultè subintrent; Nos attendentes, quòd doctorum ordo est in Ecclesia Dei, quasi præcipuus: Mandamus quatenus cum alios Dominus Apostolos dederit, alios prophetas, alios vero doctores, interdicas laicis vniuersis, cuiuscunque ordinis censeantur, vsurpare officium prædicandi.

Concor. tex. in c. cum ex iniuncto, supra eo. tit.

1. Cor. 12. Ephes. 4.

Idem.

Hoc cap. vsque ad §. si qui autem. habetur in ca. excommunicamus, supra eo. tit. in prin. vnde summa, & declara, prout ibi fuit dictum.

CAP. XV.

EXcommunicamus † & anathematizamus vniuersos hæreticos, Gatharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Ioseppinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, quibuscunq. nominib. censeantur, facies quidé habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas: quia de uanitate conueniunt in idipsum. Dānati vero per Ecclesiam sæculari iudicio relinquantur, animaduersione debita puniendi, clericis prius à suis ordinibus degradatis.

† Cōcor. tex. in auth. Gazaros. C. de hær. vbi Pet. Godof. hunc locū illustrat

Si in hæresi deprehensi volunt redire ad fidem, detrudendi sunt in perpetuum carcerem ad pænitentiam peragendam, & credentes erroribus hæreticorum, hæretici sunt. hoc dicit.

Si † qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus.

† Vide Eym. 3. p. q. 95.

Idem.

Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adstricti.

CAP. XVI.

ABSOLVTOS se nouerint à debito fidelitatis domini, † & totius obsequij, quicunque lapsis manifestè in hæresim aliquo pacto quacunque firmitate vallato, tenebantur adstricti.

† In antiquis codicibus cō stanter legitur homini.

DECRETALES TITVLI
DE HAERETICIS
DE SEXTO LIBRO.

Gregorius IX. Rehemensis Archiepiscopo, & suis suffraganeis.

Propter crimen heresis clericum in quibuscunque sacris ordinibus cōstitutū, solus eius Episcopus degradare poterit. hoc dicit Domi. *Cap. I.*

† Vide c. degradatio. de pœn. lib. 6. de quo auctor paulo post. & 3. p. post. modum nonum processum fidei terminandi.

VONIAM † episcoporum numerus ad degradationem clericorum à Canonibus constitutus, non potest de facili conuenire: Concedimus vt sacerdotem, vel alium clericū in sacris ordinibus constitutum (cum pro hæresi fuerit sæculari curiæ relinquendus, aut perpetuo immutandus) conuocatis Abbatibus, alijsque prælatis, & religiosis personis, ac litteratis suæ diœcesis, de quibus expedire videbitur, suus solus possit Episcopus degradare.

Alexander III.

Excommunicationem incurrit sepeliens scienter hereticos, vel eorum receptatores, defensores, vel fautores, nec absoluitur, nisi exhumet eorum corpora: locus vero priuatur sepultura. hoc dicit usque ad §. inhibemus. Domi.

CAP. II.

† Eyme. 3. p. q. 40. vbi dixi.

VICVNQVE † hereticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorum, scienter præsumpserint ecclesiasticę tradere sepulturę, vsq; ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere. Nec absolutionis beneficium merentur, nisi proprijs manibus publicè extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua careat sepultura.

Excommunicari debent laici publicè uel occultè disputantes de fide. hoc dicit Domi.

† Cōcor. tex. in c. cū ex in iūcto. & c. sicut, de hæret.

Inhibemus † quoque, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel priuatim, de fide Catholica disputare. Qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Non valet promotio hæreticorum, eis credentiū fautorum, receptatorum, & defensorum eorum, nec filiorum suorum, vsque ad secundam generationem ad beneficia ecclesiastica, vel officia publica. h. d. Domi.

† Hoc declarat tex. in c. statutū, el 2. infra hoc tit.

Heretici † autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumq; filij vsq; ad secundam generationem ad nullum ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

A *Priuati sunt, habentes beneficia ecclesiastica ad preces hereticorum: & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, si scienter talia receperunt. hoc dicit Domi.*

Ad hæc, † quoscunque viros ecclesiasticos, qui ad præces huiusmodi pestilentium personarum, dignitates, personatus, & quæcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti: ex nunc priuamus taliter acquisitis, volentes, quod tales, & habitis careant perpetuo: & si receperunt illa scienter, ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur.

† Silu. ī sum. uer. heresis. q. 8. Rebuf. in praxi benef. p. 3. nu. 24.

Nulla est emancipatio filiorum, vel subditorum per hæreticos facta: etiam si postea vitium detegatur. hoc dicit. Domi.

B Illorum † autem filiorum emācipationē, quorum parentes, post emancipationem, etiā huiusmodi apparuerit ante ipsam à via veritatis ad hęreticæ superstitionis inuium declinasse, nullius uolumus esse momenti, velut factam de hominibus sui iuris: cum dignum sit, vt propter tanti atrocitatem delicti, filij esse in parentum hæreticorum desierint potestate.

† Eyme. 3. p. q. 116. & ibi dixi plene.

Idem Inquisitoribus hæreticæ prauitatis.

C *Filij vel heredes petentium in infirmitate sua hereticorum consolationem, non admittuntur ad probandum, quòd non sana mente vel perdita loquela susceperint, si constat, quod erant sanæ mentis, vel si prius suspecti vel diffamati erant de heresi: alias admittuntur, scilicet per testes fide dignos, nō suspectos. hoc dicit. Domi.* *Cap. III.*

ÍLII † vel hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolaturos, ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent, secundum pessimam consuetudinem eorundē, sicque uiam fuerint uniuersæ carnis ingressi, ad probandum quod ipsi defuncti consolationem illam, immo verius desolationem non sanæ mentis effecti susceperint, vel post perditam iam lo-

† pro intellectu huius canonis infra rescriptum Vrbani IIII. incip. Olim ex par. & Eyme. 3. p. q. 43. & q. 121. ubi copiosè tractaui materiam huius decretalis.

D quelam (cum tamen moris sit) ut dicitur (apud eos, quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent: si dum viuebant, diffamati erant de hæresi, vel suspecti; aut legitimè constiterit; quod sanæ mentis existentes, huiusmodi hęreticos petierunt: Alioqui admitti poterunt prædicti filij, vel hæredes ad probandum præmissa. Non tamen per vxores, filios, familiares, vel de suis aliquos, sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

Idem

Idem eisdem

Relapsi in hæresim sunt tradendi curiæ sæculari, licet pœniteat eos, & ad fidem redeant: non tamen denegantur eis sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ. hoc dicit. Domi. Cap. IIII.

† Eymer. 3. par. q. 100. & ibi dixi.

SVPER eo, † quod scriptum legitur, Ecclesia nulli claudit gremium redeunti: quodque ij, qui post abiurationem erroris, vel postquam se proprij antistitis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari decernũtur iudicio, sine vlla penitus audientia relinquendi: cum scripturæ huiusmodi videātur sibi inuicem aduersari, quid tenendum sit, per sedem edoceri Apostolicam postulastis. Nos itaque inquisitioni vestræ de fratrum nostrorum consilio respondemus, quod taliter deprehensis, etiam si (vt dictũ est) sine vlla penitus audientia relinquẽdi sint iudicio sæculari: si tamen postmodum pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta nequaquam sunt humiliter petita sacramenta pœnitentiæ ac Eucharistiæ deneganda.

Idem eisdem.

Excommunicati, participes, & socij criminis admittuntur in testes contra hæreticos, si sciunt veri similiter ueritatem deponere, hoc dicit. Domi.

CAP. V.

† Eym. 3. pa. q. 64. 66. & 68. vbi dixi copiose.

IN fidei fauorem. † Concedimus, vt in negotio Inquisitionis hæreticæ prauitatis excommunicati & participes, vel socij criminis, ad testimonium admittãtur: Præsertim in probationum aliarum defectum, contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, si ex verisimilibus cōiecturis: & ex numero testium, aut personarum (tam deponentium, quam eorum contra quos deponitur) qualitate, ac alijs circunstantijs, sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

Idem eisdem.

Ordinarij, vel eorũ delegati, & Inquisitores sine pœna excommunicationis facere habẽt executionem iustitiæ contra hæreticos per habentes iurisdictionem sæcularem in loco: licet excommunicati sint, vel de facto tãtum illam iurisdictione m possideãt. hoc dicit. Domi.

CAP. VI.

† Eym 3. pa. q. 22. vbi dixi.

PRÆSIDENTES † regimini alicuius regni, prouinciæ, siue loci (licet excommunicati vel de facto tãtum, & non de iure iurisdictionem habẽtes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum vel delegatorum ipsorũ, aut Inquisitorum hæreticæ prauitatis non valentium sine moræ dispendio, vel negotij periculo recursum habere ad superiores, qui legitime in locis ipsis possint iustitiam exequi) possunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, iustitiam & suum officium exercere. Nec requirentes huiusmodi excommunicatos, propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt. Non tamen præsidentibus prælibatis vel officialibus eorundem propterea in alijs casibus intelligatur concessum aliquid, vel permissum.

Idem eisdem.

Excommunicatus, propter contumaciam non respondendi super hæresim, de qua erat suspectus, post annum damnatur vt hæreticus, hoc dicit. Dom.

CAP. VII.

CVM † contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adijciat vehementem, si suspectus de hæresi vocatus a vobis, vt de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus: quam si per annum animo sustineat pertinaci, ex tunc velut hæreticus condemnetur. † Eymer. hac 2. pa. q. 47. & 3. par. q. 124. hunc tex. illustrat.

Idem eisdem.

Abiurans in iudicio hæresim propter vehementem præsumptionem: si iterato labitur (licet non fuisset probatum plene) relapsus dicitur: secus si leuis erat præsumptio. hoc dicit vsque ad §. Eum vero. Dominicus.

CAP. VIII.

ACCVSATVS † de hæresi, vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit & postea committit in ipsa, censeri debet quadã iuris fictione relapsus: licet ante abiurationem suam, hæresis crimen plene probatũ non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit (quamquam ex hoc sit grauius puniendus) non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri. † Concordat Vrbani IIII. Rescriptũ in cap. Consultus, infra positum, & vide Eymericum hac 2. par. q. 40. vbi dixi.

Culpabilis in uno articulo hæresis, generaliter postea abiurando relapsus dicitur, si committit etiam in alium articulum separatum. hoc dicit. Domi.

Eum uero qui in una hæresis specie, vel secta commisit, aut in vno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramento errauit, & postmodum hæresim simpliciter, vel generaliter abiurauit: si extũc in aliã etiam hæresis speciem, siue sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, volumus vt relapsum in hæresim iudicari.

Qui post abiurationem hæresis, de qua conuictus fuerat, vel postea conuincitur facto vel verbo, hæreticis communicat in rebus hic prohibitis, relapsus dicitur. hoc dicit. Domi.

Ille quoque, de cuius lapsu in hæresim ante abiuratio-

A abiurationē constiterat, vel nunc; constat, si post illam hæreticos receptet, deducat, uisitet, siue associet, aut dona vel munera eis donet, vel mittat seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit etiam sine adoratione (vt verbis vestris vtamur) merito debet iudicari relapsus, cum illum ex approbati a se prius erroris consequentia, nō sit dubium id fecisse.

Testis in causa hæresis, falsum deponēs, licet periurus sit, probat dicendo contrarium: dumtamen ex indicijs constet dictum non corruptionem, sed veritatem continere. hoc dicit.

† Eym. 3. pa. q. 65. & seq.

B Licet vero periuri† a testimonio, etiā post pęnitentiam repellantur: si tamen ij, qui coram Inquisitoribus iurantes, tam de se, quam de alijs super facto hæresis dicere veritatem, eam celando deierent, & postmodum velint corrigere dictum suum, contra se ac alios suos complices deponendo: cum crimē huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales nōn animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecunię, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suū velle corrigere ac modo (quę prius tacuerant) reuelare in fauorē fidei (nisi aliud obsistat) stari debet tam contra se quam contra reliquos attestationibus eorūdem.

C *Inquisitores super hęresi deputati, non se intromittant de diuinationibus vel sortilegijs non sapiētibus hęresim manifestam. hoc dicit. Domi.*

† De hac materia copiose Eymer. 2. pa. q. 42. & 43.

Sane cum negocium fidei (quod summè priuilegiatum existit) per occupationes alias nō debeat impediri: pestis Inquisitores hereticę a sede Apostolica deputati, de diuinationibus, aut sortilegijs (nisi hæresim saperēt manifestè) intromittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis iudicibus puniendos.

Inquisitores hæresis, de quæstionibus vsurarum se intromittere non possunt. hoc dicit.

† Vide infra rescriptū Vrbani IIII. Cōsultus. &c. in quo quęritur & repet. ver. vsura. §. circa istam.

D De quæstionibus† præterea vsurarum motis, etiam contra illos, quibus restitutionem vsurarū in pęnitentia pro hæresis crimine iniunxerunt, ac illi se, & sua ad hoc faciendum in iudicio Ecclesiæ obligarūt, intromittere se non possunt: ne per causas huiusmodi offendiculum negotio fidei præparetur.

Inquisitores possunt compellere hęredes fautorū hæreticorum (qui tamen hęretici non erant) ad implendam pœnitentiam iniustam, in bonis temporalibus: secus si mortui sint, antequam fuerit pęnitentia iniuncta. hoc dicit. Domi.

† Eym. 3. pa. q. 120 Zich. de hæret. ca 28. nu. 5. 6. 7.

E Si uero† pro ijs; quæ in hæresi receptando vel defendendo hęreticos, seu eis fauendo, non tamē existēs hęreticus, quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum Inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendam ab eis pęnitentiam, & complendā: & ea licet iniuncta, non tamen peracta decessit, si per huiusmodi pęnitentiā onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis eius temporalibus exequendum: ad complementum ipsius per inquisitores cogi debent hæredes vel alij, ad quos cum suo onere bona huiusmodi deuenerunt. Porro si propter huiusmodi hæreticorum receptationem, defensionem, seu fauorem, quis ad faciendam pœnitentiam; quam Inquisitores ipsi iniūgere vellent, bona sua obligauerit eisdem: & antequam ei pęnitentia iniungeretur decesserit: eius hæredibus non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungendā.

Post mortem hęretici, declarari potest eum hęreticum fuisse ad finem bona eius confiscandi. Domi.

† c. vlt. de pręscript. lib. 6. Squillacē de fide catho. c. 54.

In eo† vero casu, quo hęredes ad succęssionem non debent ob hęresim sui auctoris admitti: non obstante, quod auctore ipso viuente, hoc non fuerit (interueniente ipsius morte) per sentētiam declaratum: ad confiscationem bonorum pōst mōrtem eiusdem nihilominus procedatur.

Clerici instruentes testes, ne Inquisitores ueritatem inuestigent, puniri possunt per eos, & religiosi grauius puniuntur. hoc dicit. Domi.

Sacerdotes insuper & alij clerici, qui negotiū Inquisitionis instruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebitè liberando, inuenti fuerint impedire (cum non sit dubium, eos ipsa facere in fauorem hęreticæ prauitatis) per inquisitores a talibus compesci possunt, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quam alias, prout culpa exegerit delinquentis. Religiosi etiam sunt immurationis pęna vel alia grauius puniendi quam sæculares: si inuenti fuerint in hæresi vel consimilibus deliquisse.

Vrbanus. IIII.

Non valent statuta, per quæ Inquisitoris hęresis officium impeditur, vel retardatur.

CAP. IX.

† Eym. 3. pa. q. 34. vbi dixi copiose.

STATVTVM † ciuitatis, castri, villę vel alterius loci, per quod negotiū Inquisitionis hæreticæ prauitatis directe vel indirecte (ne in eo libere procedi valeat) cōtingerit impediri, vel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis, ipsiusquè ciuitatis, vel loci dominum potestatem, capitaneū, cōsules, vel rectores per quem vel quos, eadem ciuitas seu locus regitur, quocunq; nomine censeantur, ad statutum huiusmodi loci diœcesano, vel ejus vicario, aut Inquisitori, seu Inquisitorib. labis pręfatæ, sine moræ dispendio exhibēdus: & si tale inuentū fuerit, reuocandum omnino, vel saltem eatenus moderandum ꝙ per illud Inquisitionis processus non impediātur, vel aliquatenus retardentur, per censuram Ecclesiasticam decernimus cōpellendos.

Clemens IIII. Inquisitoribus hęreticæ prauitatis.

Officium Inquisitoris hęresis, morte concedentis non expirat, etiam quo ad negotia prius non cępta, vel exorta. hoc dicit.

CAP. X.

† Vide Eym. 3. p. q. 6. & 8.

NE aliqui† dubitationē solicitā excitantes, indubiū reuocet, an officiū Inquisitionis hæreticæ prauitatis, solicitudini vestræ

intra

intra ceteros limites ab Apostolica sede commissum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit. Præsenti declaramus edicto ipsum officium non solum quo ad negotia viuente mandatore incœpta; immo etiam, quo ad integra & non cœpta; & quod plus est, quantum ad ea, quę tunc nequaquam emerserant in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare.

†c. vlt. de script. le. Squilac. fide. cat. 54.

Idem eisdem.

Informat Inquisitores ad Deum, vt eius timorē hominum metui anteponant, in procedendo simul, vel separatim contra hæreticos, & suos fautores: et etiam in eos absoluendo, cum vere redierint.

CAP. XI.

†Cōc. te. 2. in Cle. 1. §. 1. de hæret. & vide Eymer. 3. pa. q. 47. & seq.

VT officium† Inquisitionis contra hęreticos in prouincia, in qua vobis idē officium est commissum, auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere discretioni uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vbique in præfata prouincia, simul vel separatim, aut singulariter (prout negotij vtilitas suadebit) contra hæreticos credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, necnon contra infamatos de hęresi, vel suspectos iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis. Si vero aliquis ex prędictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Ecclesiæ vnitatem, ei iuxta formam Ecclesię absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eidem, quod iniungi talibus consueuit, Prouiso † solerter, ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & vos (immo seipsos) fallentes, sub agni specie lupum gerant.

† Vide repertorium ver. prouiso soler ter.

Instruit Inquisitores in modo examinationis testiū, & in personis, quæ tesficata scribere debeant. hoc dicit.

In delictis magnis cautē procedendū.

Verum, quia in tam graui crimine, eum multa oportet cautela pcedi (vt in reos sine vllo proferatur errore dura ac digne seueritas vltionis) volumus & mandamus, vt in examinatione testium, quos recipi super crimine prędicto, ipsum que contingentib. oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum pręsentia per publicam (si commode potestis habere) personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas quoq; huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commisso vobis officio ad scriniarij, seu tabellionis officiū pertinēt, teneri districtè pręcipimus, cum per uos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis fratres† qui dum essent in sæculo, tabellionatus officium habuisse, aut exercuisse noscuntur, & illos etiam quibus idem tabellionatus officium ratione præfati negotij fidei fuit ab Apostolica sede cōmissum, & in posterum committetur, cōcedentes huiusmodi fratribus, nec non & alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in

†. Eyme. 3. p. q. 18. & 19.

A sæculo tabellionatus officium habuerunt, & exercuerunt, quibusuis etiam clericis sęcularibus officium ipsum habentibus (etiam si iidem fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi libere officium ipsum, quoad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocunque vallato munimine, potestateve.

Instruit Inquisitores, circa personas, per quas impediri posset uel differri Inquisitionis negotium. hoc dicit.

Compescendi præterea monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam appellatione post B posita prædicatores† quæstuarios (vbi contigerit pro Inquisitionis seu fidei negotio congregationem fieri, vel alias eidem negocio, quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) a prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet (quorum interest tantum charitatiua subsidia suppliciter petere, ac indulgentiā, si forte habent exponere) liberam uobis, & singulis vestrū cōcedimus auctoritate præsentium facultatem. Denique ut circa præmissa plene vobis & singulis vestrum coerctionis expedita, & inuiolabilis adsit auctoritas; volumus, vt ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachij sęcularis: contradictores per censuram Ec- C clesiasticam, appellatione post posita compescendo: Non obstantibus priuilegijs vel indulgentiis, quibuscunque personis cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, cōmunitatibus, vel uniuersitatibus ciuitatum, & locorum, specialiter vel generaliter sub quacūq; uerborum expressione vel forma, à memorata sede concessis, vel in posterum concedendis: cum ex huiusmodi vel alijs priuilegijs vel indulgētijs, nullum vobis in tantæ pietatis negotio, velimus obstaculū interponi, & constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Statuimus† insuper ut potestas, capitaneus, seu rector, vel consi- D les, seu quiuis alij, qui ciuitati præsunt, vel loco alteri ad præsens, aut præerunt in futurū, ad requisitionem diœcesanorum, vel uicariorum suorum seu Inquisitorum hæreticæ prauitatis, iurent pręcise attendere inuiolabiliter, & obseruare, ac facere a suis subditis obseruari, toto tempore sui regiminis, in terris suæ iurisdictioni, regiminiue subiectis, cōstitutiones cōtra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum ipsorumque filios & nepotes à sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas: quas qui iurare noluerit, & seruare, vt infamis & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus, officio & ho- E nore sui regiminis spolietur: nec vlterius potestas, capitaneus, consul, vel rector habeatur in aliquo, aut de cętero in aliquam dignitatem vel officium publicum vlterius assumatur; & quæ vt potestas, balliuus, consul, vel rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

† Vide Cōci. Trid. sess. 5. de refor. cap. 2. in fi.

† Eym. 3. par. q. 32. Cāpeg. ad Zāch. c. 31.

pœna Magistratuum leges cōtra hæreticos editas nō seruātiū.

Bonifacius VIII. Inquisitoribus hęreticę prauitatis.

Comprehendit ista decretalis plura utilia pro expediendo

pediendo officio Inquisitorum. dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denuntiationes: dat potestatem vocandi peritos, clerum, & populum, vt eis assistant. dat potestatem procedendi contra illos, qui de sua in aliam prouinciam se transtulerunt. dat potestatem repetendi libros, & processus, commutandi, & mitigandi pœnas, priuandi, & priuatos nuntiandi, officijs, & honoribus hereticos, fautores, & defensores eorum: ita tamen quod hoc fiat de diœcesanorum vel in eorum absentia vicariorum suorum consilio, nisi ijdem scienter talibus beneficia contulissent. hoc dicit. Ioan. And. A

CAP. XII. B

Editum circa an. Domini 1296.

VT commissi vobis officij debitum vtilius, & vberius exequamini, sanctæ memoriæ Inno. Alexan. & Clementis prædecessorum nostrorum vestigijs inherétes, vobis & vestrũ singulis committendi † citationes, & denuntiationes sententiarum, quas in quoslibet hæreticos credétes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis. Aduocandi † quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, vt vobis assistát. & in huiusmodi ferendis sententijs præbeant consilium opportunum, ac eis, quòd super his vobis humiliter pareant in virtute obedientiæ iniungendi: C Conuocandi † etiam clerum, & populum ciuitatum, castrorum, aliorumq; locorum (prout dicto negotio fidei uideritis expedire.) Et cótra illos, † quos in prouincia, in qua uobis Inquisitionis officium est commissum, heresis crimen constiterit commisisse (licet ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi, necnon faciendi a quibuslibet assignari vobis libros seu quaternos, & alia scripta, in quibus Inquisitiones factę ac processus per quoscunque auctoritate Sedis Apostolicæ vel legatorum eis habiti contra hęreticos cótinentur, & illorum qui vestris mandatis obedié D tes, humiliter stant propter hæresim in carcere, vel muro reclusi pęnam vnà cum prælatis, quorum iurisdictioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cum videritis expedire: Priuádi † prętcrea vel priuatos nuntiandi dignitatib. ac alijs beneficiis Ecclesiasticis de diœcesanorum, vel eis absentib. vicariorum suorum consilio, & officijs publicis ac honoribus quibuscunque eosdem hæreticos, credentes receptatores, & defensores ipsorum, eorumq; filios, & nepotes plenam concedimus facultatem. Sunt autẽ diœcesani in priuando tales, vel nuntiando priuatos beneficijs huiusmodi requirendi: Nisi fortè constaret legitimè, quod iidé scienter huiusmodi personis eadem beneficia có E tulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius a suo iudice puniédos.

† Vide Eym. 3.p.q.15.

† Eymer. 3. par.q.77.

† Eym. 3. p. in forma monendi populũ de sermone fidei habendo.

† Eym. 3.p. in q.42.

† Eym. 3.p.q. 113. & ibi dicitur copiose.

Idem.

Christiani ad Iudaismum transeuntes, et redeuntes hæretici reputantur. hoc dicit, secundum Zenz.

CAP. XIII.

CONTRA a Christianos, qui ad ritum transierint, vel redierint Iudęorum (etiam si huiusmodi redeuntes dum erát infantes, aut mortis metu, non tamen absolutè, aut præcisè coacti baptizati fuerint) erit tanquam contra hęreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos seu Iudæos cóuicti: Et sicut cótra fautores, & receptatores, & defensores hęreticorum, sic contra fautores, receptatores, & defensores talium est procedendum.

COMMENT. XIII.

a *DE materia huius c. præter Ancharanum, Geminianum, & alios interpretes hic, vidédus est Eymericus p.2.q.44. & quos refero super eadé quęstione: Nunc omissis cæteris de quibus suis locis commodius disseram, solum hic ostendam occasioné illorum uerborum,* seu Iudęos conuicti, *quando Iudæi admittantur ad testificandũ cótra Christianos, nam de alijs infidelibus quid sit sentiendum, agam cum Eymerico.3.p.q.68. & seq. In primis explorati iuris est, infideles quicunque illi fuerint a testimonio dicendo contra Christianos repelli. auth. credétes. C. de heret. c.1. de testib. c. si hæreticus c. nó potest. 2.q.7. c. ipsa pietas. 23.q.4. & tradunt communiter Doctores. in c.1. extra de heret. quoniam, vt in d.c. non pót. scriptum est:* Non potest erga homines esse fidelis, qui Deo extitit infidelis.

Iudęi an & quãdo admittantur ad testificandum contra Christianos.

Cæterũ in crimine hæresis in uniuersum infideles quicunque, & etiã Iudęi aduersus Christianos testimonium dicunt, ut apertissimè docet hoc respósum, vbi gl. in verbo, Iudæos, & ibidẽ Geminianus, Francus, et cæteri communiter. gl. in c.1. de testib. uerbo fideles, vbi Doct. communiter, Palacius Rubius in allegat. de heresi. §. vltimo. Gondissaluus de here. q. 13. nu. 10. Ioannes Roias sing. 190. & copiosè Felyn. in c. Iudæi. de testib. optimè Hieronymus Gigas tracta. de cri. lęsę maiest. lib. 2. tit. quomodo et per quos probetur. quęst. 10. & potissima ratio est, ne ex defectu probationum tam graue scelus impunitum remaneat. l. quoniam. in fi. C. de here. c. dilecto, & cap. significauit. de testibus.

Neque hoc solum habet locum, quoties ageretur de conuincendo Christiano apostata, qui prius fuit Iudæus, & postea reiudaizauit, vt probat textus in d. capit. contra Christianos, sed etiam cum ageretur de conuincendo Christiano non apostatãte, seu totã religionem Christianam deserente, sed in vno vel altero tantum articulo delinquente: idque ob eandem rationem, ne videlicet Crimẽ hoc remaneat impunitum: rursus etiam in fidei fauorem. argumento capit. in fidei fauorem. de heret. libro sexto, quoniam si heretici aduersus hereticos admittuntur, optimè docet Eymericus, 3.p.q.69. iure optimo etiã Iudęi admitti debẽt, cum commoda ratio diuersitatis assignari non possit, & maior prohibitio in heretico, quam in Iudæo esse videatur secundum glo. in cap. pagani. 2.q.7.

Ad hæc,

Ad hęc, Iudæi non modo recipiuntur in teſtes ad uerſus Chriſtianos, eo modo quo proximè dictũ eſt, ſed etiam multo magis aduerſus Iudęos nõ baptizatos, in omnibus illis caſibus, in quibus ad iuriſdictionem Inquiſitorũ pertinere noſcuntur: id quod longa probatione non indiget: nam ſi ob fidei fauorem nõ proſunt ſua priuilegia Chriſtianis, quo minus teſtimonio infideliũ vrgeantur, nec proderunt infidelib. A

In quibus caſibus Iudæi ſubſint Inquiſitorũ poteſtati.

Qui ſint autem caſus, in quibus Iudæi nunquam baptizati Inquiſitorũ poteſtati ſupponuntur, tradit Eymericus.1.p.q.44.45. & 46. Repertoriũ Inquiſitorum verbo, Iudæus. Campegius ad Zanchinum, c.36. verſ. delinquunt circa fidem eorum. eleganter beatus Thom.2.2.q.10.art.8.ibi: Sunt tamen cõpellendi a fidelibus, ſi adſit facultas, vt fidem nõ impediant, vel blaſphemijs, vel malis perſuaſionibus, vel etiam apertis perſecutionibus. *Hęc ille. Quib. verbis ampliſſime complexus eſt in genere uir ſanctus omnem cauſam ob quam poſſunt Inquiſitores in Iudęos animaduertere.* B

Iudęi an quãdo admittantur ad teſtificandum contra Chriſtianos.

Verumtamen ne res controuerſa amplius in dubium uerteretur, Sanctiſsimus Dominus noſter Gregorius.XIII. ſtatuto quodam incipiente: Antiqua Iudęorum. edito anno Domini 1581. Calen. Iunij, nominatim decreuit blaſphemias, & flagitia Iudæorum, in quæ hęreticæ prauitatis inquiſitores animaduertunt. Id ſtatutum in fine Directorij inter alias litteras Apoſtolicas curauimus imprimendum. C

An autem cum Iudęi vel alij infideles teſtificãtur aduerſus catholicum, perinde ſit de illis iudicãdum, ac de teſtib. alijs integris, quorum duo plenam faciunt probationem, grauis eſt quæſtio, quam non patitur huius commentarij breuitas. Reijciam eam in 3.p.q.64. vbi eſt proprius locus. Videto interim Palacium Rubium in allegatione de hæreſi. §. 15. Aretinum in c. fi. de teſtibus Albertinũ de agnoſ. aſſertio.q.34.num.3. & ſeq. cęteros præcitato loco apud Eymericum referam. D

Forma iuramenti Iudæorum.

Denique illud mouere oportet, ut quando Iudæus admittitur in teſtem, iuret de dicenda veritate nõ ſuper Euangelia, quibus non credit, ſed ſuper legem ſuam. ita Ioan. de Imola in Clemen. 1. de teſti. & Antonius Butrius in proœmio Decretalium. Qualis autem ſit eius iuramenti forma, tradit. Specul. tit. de iuramen. calum. §. reſtat. verſi. penul. ſed melius Repertorium Inquiſitorum, verbo, iuramentum. §. ſequitur videre. & ſequen. E

Idem.

Non confiſcantur dotes vxorum innocentiũ, propter hæreſim maritorum. hoc dicit, ſecundũ Zenze.

C A P. XIIII.

†Eym.3.p.q.111. & dixi ibi pleniſsimè.

DECREVIT † felicis recordationis Innocentius Papa quartus, quod propter hæreſim maritorum, vxorum Catholicarum dotes non debeant confiſcari. Quod intelligendum fore cenſemus: niſi fortè mulieres ipſæ cum uiris matrimonia contraxiſſent, quos hęreticos tunc ſciebant.

Idem.

Filij hæreticorum vſque ad ſecundum lineam paternam, ad primam vero maternam ſunt inhabiles ad beneficiũ Eccleſiaſticum, vel officium ſæculare; ſi patres ante mortem Eccleſię reincorporati non fuerint. hoc dicit, ſecundum Domi.

C A P. XV.

†Eym.3.p.q.114.115. & dixi ibid. pleniſſime.

STATVTVM † felicis recordationis Innocentij, & Alexandri prædeceſſorum noſtrorum: ne videlicet hæretici, credẽtes receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque Filij uſque ad ſecundam generationem ad aliquod beneficium Eccleſiaſticum, ſeu publicum officium admittantur: quod ſi ſecus actum fuerit, ſit irritum, & inane. primũ, & ſecundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam vero ad primum duntaxat volumus hoc extendi. Hoc ſanè de filijs & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum huiuſmodi, qui tales eſſe vel tales etiã deceſſiſſe probantur, intelligendum eſſe videtur non autem illorum, quos emendatos eſſe conſtiterit, & reincorporatos Eccleſiæ vnitati, & pro culpa huiuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam recepiſſe: quam ipſi vel iam perfecerũt vel humiliter proſecutioni eius inſiſtunt; vel parati fuerint ad recipiendam eandam.

Idem.

Inquiſitor Papæ ſuper hæreſi ſine ſpeciali mãdato non inquirit cõtra epiſcopum: ſed ſi eum culpabilem ſciuerit, nunciabit Papæ. hoc dicit. Io. And.

C A P. XVI.

† Vide Eym. 3.p.q.26.27.30. & dixi ibidem copiosè

INQVISITORES † hęreticę prauitatis, ab Apoſtolica Sede ſeu alio vel alijs quibuslibet deputati, de huiuſmodi crimine inquirere contra Epiſcopos nequeũt, aut eius textu procedere contra eos: Niſi in litteris commiſſionis Apoſtolicæ, quod hoc poſſint, contineatur expreſsè. Si tamen Inquiſitores ipſi, Epiſcopos, vel alios ſuperiores prælatos ſciuerint, vel inuenerint circa crimen hæreſeos commiſiſſe, aut eos de hoc diffamatos exiſtere vel ſuſpectos; id tenebuntur ſedi Apoſtolicæ nuntiare.

Idem.

Non derogatur ordinarijs ſuper proceſſu hæreticorum. licet Papa generaliter alteri deleget. Et ſup eodem facto epiſcopus, & Inquiſitor poſſunt procedere communiter vel diuiſim, uel proferre ſententiam in qua ſi diſcordant, debent Papæ referre. Et epiſcopi qualitercunque procedant, debent ſeruare modum Inquiſitoribus impoſitum. hoc dicit. Domi.

C A P. XVII.

† Hæc decretalis declaratur per extra uag. Ex eo. ti. de hære. quæ paulo poſt inſeritur.

PER hoc, † quod negotium hæreticæ prauitatis alicui uel aliquib. ab Apoſtolica ſede generaliter in aliqua prouincia, ciuitate, vel diœceſi delegatur, dięceſanis epiſcopis,

pis, quin & ipsi auctoritate ordinaria, vel delegata (si habent) in eodē procedere valeant, nolumus derogari. Verum vt dictum inquisitionis negotium efficacius, melius vtiliusque procedat: concedimus, quod per Episcopos ipsos, & per Inquisitores de facto eodem inquiri valeat communiter, vel diuisim, & si diuisim processerit, teneantur sibi inuicem communicare processus, vt per hoc possit melius ueritas inueniri: & nisi hoc casu Inquisitores in sententiæ prolatione diœcesanis vel econtra duxerit deferendum, per utrosq; simul sententia proferatur: in qua ferenda, si nō conuenerint, per vtrosque negotium sufficiēter B instructum ad sedem Apostolicam remittatur. Siue autem ordinaria, siue delegata Episcopi potestate procedant: illum in procedendo modum obseruent, quem Inquisitores possunt, & debent per iura cōmunia, vel per speciales concessiones seu ordinationes Sedis Apostolicę obseruare.

Idem.

Episcopis, & Inquisitoribus heresis non resistāt sed omnino pareant Domini temporales: & de eo crimine non cognoscant: alias prout dicitur hic, puniuntur. hoc dicit, secundum Zen.

C A P. XVIII.

† Vide Eym. 3. p. q. 35. & alijs multis,

VT Inquisitionis † negotium contra hæreticam prauitatem ad Dei gloriam, & augmentum fidei nostris temporibus prospe retur, leges quasdā per Federicum olim Romanorum Imperatorē, tunc in deuotione Romanę persistētē Ecclesię promulgatas, quatenus Dei, & Ecclesiæ sanctæ suę honorē promouent, & hęreticorum exterminium prosequūtur, & statutis D canonicis non obsistunt) & approbantes, & obseruari volētes; vniuerso sęculi potestates, & Dominos temporales; ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorumque locorum rectores, quibuscunque dignitatibus vel officijs aut nominib. cēseantur, requirimus, & monemus, vt sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei diœcesanis Episcopis, & Inquisitoribus hęreticę prauitatis a Sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis, pareant, & intendant in hęreticorum, credētium, fautorum, receptatorū, E & defensorum ipsorum inuestigatione, captione ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti, & vt præfatas personas pestiferas in potestatē seu carcerem Episcoporum, aut Inquisitorum dictorum, vel ad locū, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandauerint, intra eorūdem dominorum potestatē, uel rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora vbi per viros catholicos a præfatis Episcopis, seu Inquisitorib. vel eorū aliquo deputatos sub arcta, & diligenti custodia teneantur donec eorum negotium per Ecclesiæ iudiciū terminetur. Vtq; de hæresi a diœcesano Episcopo vel Inquisitore seu Inquisitoribus condemnatos præfati potestates, Domini temporales, siue rectores, vel eorum officiales, seu nuncij sibi reli A ctos statim recipiant indilatè, animaduersione debita puniendos: non obstantibus appellationi † bus, † seu proclamationibus prædictorum nequitiæ filiorum: cum tam secundum ordinationem prædecessorum nostrorum, quam secundum legem Imperialem appellationis, & proclamationis beneficium expressè sit hæreticis, & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictū. Prohibemus† quoq; districtius potestatib. dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticū) quoquo modo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine absque dictorū Episcoporum, siue Inquisitorum aut saltē alterius eorundem licentia, vel mandato a carcere liberent aut executionem sibi pro huiusmodi crimine a diœcesano vel Inquisitoribus, seu Inquisitore iniunctam, prōptè (prout ad suum spectat officiū) facere seu adimplere detractent: vel alias diœcesanorum, aut Inquisitorum iudicium, sententiam seu processum directè, vel indirectè impedire præsumant. Si quis vero de prædictis potestatib. C dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu balliuis contra prædicta fecerit, aut pro fato fidei negotio sæpefatis diœcesano episcopo, vel Inquisitoribus incumbenti, se opponere fortè præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire; necnon & qui scienter in prædictis. dederit auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

† Eym. 3. pa. q. 117. Com. ntu. lib. 4. de hæret. c. 16.

† Eyme. 3. pa. q. 36. ubi vide q̄ diximus

Idem.

Bona hæreticorum ipso iure sunt cōfiscata: quod probatur triplici argumento legali. Sed apprehēsio bonorum fieri non debet per dominum secularem, nisi prius pronunciatum fuerit super crimine, per iudicem Ecclesiasticum, qui hoc possit. Ioan. And.

C A P. XIX.

CVM secundum † leges ciuiles nefarias, naturæ contrarias incestas nuptias contrahētes, eos ipso suarum dominium rerum perdant: Et mulier humanam legem trāsgrediens (& præsertim parentibus suis non consentientibus) raptoris nuptias eligens, bona omnia, quæ per legem sibi obuenerant a raptore, ac alijs consortib. raptus, ipso iure amittat: certoq; casu deferantur in fiscum. Ac etiam illicitas species transuehens: Aut rerum dictarum professionem omittens, earūdem specierum, & rerū proprietate hoc ipso priuetur, & fisco rerum, & specierum dictarū proprietas acquiratur: Bona hæreticorum (qui grauius, horribilius, ac detestabilius, quam prædicti delinquunt) ipso iure de fratrum nostrorum cōsilio, decernimus confiscata. Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per ptin-

† De materia huius ca. copiosè egimus cum Eym. p. 3. quæst. 109. & seq.

Principes, aut alios dominos temporales (iuxta Gregorij Papæ prædecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci vel aliam personam ecclesiasticam, quę super hoc habeat potestatem; sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

† Eym. 3. q. 117. Contra. hb. hæretica.

Idem.

In causa hęresis proceditur simpliciter, et de plano, et dicta testium, et accusatorum non publicantur, si periculum timeatur. hoc dicit, secundum Zen.

† Eymer. 3. q. 36. ubi de q. dam

CAP. XX.

STATVTA quædam fęlicis recordationis Innocentij, Alexandri, & Clementis prędecessorum nostrorum quibusdam declaratis, & additis recensentes: concedimus, quod in Inquisitionis hæreticæ prauitatis negotio procedi possit simpliciter, † & de plano, & absque aduocatorum ac iudiciorum strepitu, & figura. Iubemus tamen, quod si accusatoribus vel testibus, in causa hæresis interuenientib. seu deponentibus (propter potentiam personarũ contra quas inquiritur) videat Episcopus vel Inquisitores graue periculum imminere, si contingat fieri publicationem † nominum eorum, ipsorũ nomina non publicet, sed secreto coram dięcesano Episcopo, vel eo absente, ipsius Vicario, quando Inquisitores procedunt: quãdo vero procedit Episcopus, coram Inquisitoribus, si haberi commodè possit copia eorũdem, ac nihilominus siue Episcopus siue Inquisitores processerint, aliquibus alijs † personis prouidis, & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc vacari, & eis per totũ processum super quo deliberandum est, seriosè manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorũ consilio, ad sententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: sicq; (non obstante, quod illis, contra quos huiusmodi deposueruot, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem eiusdem iudicis instruendam, plena fides depositionibus testium eorundem. Et vt eorundem accusatorum, & testium periculis, efficacius occuratur, & cautius inquisitionis negocio procedatur, præsentis constitutionis auctoritate permittimus, quod Episcopus vel Inquisitores, secretũ † possint indicere illis quibus (vt præmissum est) processum huiusmodi explicabunt. & in eos si arcana consilij, seu processus, sibi sub secreto ab eisdem, Episcopo, vel Inquisitoribus patefacta prętor eorum licentiam alijs patefecerint, ex communicationis sententiam, quã ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare: sic tamen, quod Inquisitores Episcopum, vel Episcopus Inquisitores non excommunieent hac de causa, sed ipsi ex iniuncto ex nũc a nobis sub uirtute sanctę obedientię districto præcepto ad secretum huiusmodi teneantur. Cessante † vero periculo sopradicto, accusatorum, & testium nomina (prout in alijs fit iudicijs) publicentur. Cęterum in his omnibus præcipimus, tam Episcopos quam Inquisitores puram, & prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum vel testium nomina supprimẽda vbi est securitas, periculum esse dicãt: nec in eorum discrimen securitatem asserant, vbi tale periculũ immineret, super hoc eorundem cõscientias onerantes. Constitutiones vero, ordinationes, & mandata alia prædecessorum nostrorum, in negotio hæreticę prauitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus supra-scriptis super eadem editis prauitate non obuiẽt, in suo volumus robore permanere.

† Eymer. 3. p. q. 35. & ibi di xi.

† De hoc publ chre Eym. 3. p. q. 75. & ibi etiã diximus.

† Eym. 3. p. q. 78. 79. 80. eũ seq. & ibi & diximus.

† Eyme. 3. p. q. 81.

† Vide Eym. 3. pa. q. 75. & quæ ibidem scripsimus.

† Cõcor. tex. to Cle. 1. §. ul timo de hær.

DECRETALES TITVLI
DE HAERETICIS
IN CLEMENTINIS.

Clemens V. in Concilio Viennen.

Præmittit constitutionis causam. Io. And.

CAP. I.

MVLTORVM † querela Sedis Apostolicæ pulsauit auditum, quod oon nulli Inquisitores per sedẽ eandem contra prauitatem hæreticam deputati, metas sibi traditas excedẽtes, sic interdum extendunt suæ potestatis officium, vt quod in augmẽtum fieri, per circũspectam eiusdem Sedis vigilantiam, salubriter est prouisum (dum sub pietatis specie grauantur innoxij) cedat in infidelium detrimentum.

Ponit constitutionẽ, de officio Inquisitionis, exercendo per diæcesanos, & Inquisitores, primo ponens quinque, quę potest alter sine altero. Secundo tria, quę non potest, & decretum apponit, submittens quomodo impeditus vel interesse nolens committit alij vel consentit. Ioan. And.

Propter quod ad Dei gloriam, & augmentũ eiusdem fidei, vt negotium Inqisitionis huiusmodi eo prosperatus fœlicius, quo deinceps eiusdem labijs indago sollennius, diligentius, & cautius peragetur: ipsum tam per diœcesanos Episcopos quam per inquisitores a Sede Apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore ac cuiuslibet commodi temporalis affectione semotis) decernimus exerceri: Sic quod quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare siue capere ac tutæ custodiæ mancipare, pooeodo etiam in compedibus vel manicis ferreis, si ei ui-

† De materia huius Clem. Eyme. 3. p. q. 58. & seq.

Quid possit Inquisitor si ne Episcopo, & uicenersa.

sum

sum fuerit faciendum: super quo ipsius conscientiam oneramus, necnô inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secúdum Deum & iustitiam viderit expedire. Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiã procedere contra † eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine episcopo diœcesano, aut eius officiali, vel Episcopali sede vacãte capituli super hoc delegato, si sui adinuicem copiam habere valeant intra octo dierũ spatium postquam se inuicem requisierint, non valebit. Et si secus præsumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure. Verum si Episcopus, vel eius capituli (sede vacante) delegatus cum Inquisitore, aut Inquisitor cum altero eorundem, propter præmissa nequeat, aut nolit personaliter cõuenire: possit episcopus vel eius, seu capituli (sede vacante) delegatus Inquisitori, & Inquisitor Episcopo vel eius delegato, seu sede vacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus super illis, committere vices suas, vel suum significare per litteras consilium, & consensum.

† Sed quid si pro eis; vide Eyme. 3.p.q. 84.& ibi dixi copiosè.

Prouidet circa muros, uel carceres hæreticorum ipsorum claues, custodes, & custodum ministros. Ioan. And.

Sane, † quia circa custodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: Nos volentes super hoc prouidere; statuimus, vt quilibet talis carcer vel murus, quem de cætero episcopo, & Inquisitori prædictis volumus fore communem, duos custodes habeat principales, discretos, industrios, & fideles: vnum quem volet Episcopus, & prouidebit eidem: alium de quo uoluerit Inquisitor cui etiã prouidebit: & quilibet prædictorum custodum sub se alium bonum, & fidum poterit habere ministrum. In quolibet etiam cõclaui eiusdem carceris siue muri, erunt duę claues diuersæ: quarũ vnam vnus, aliam alius tenebit prædictorum custodum, & eam cum officio ministrandi, quæ in carceratis fuerint ministranda, suo poterit committere vel subdelegare ministro.

† Copiose Eyme. 3.p.q. 58.& 59.

Custodes hęreticorũ, qd facere debeãt

Ponit iuramentum custodum, ministrorũ suorũ & notariorum, & aliorum officialium. Ioan. And.

Porro coram Episcopo vel capitulo sede vacante, & inquisitore, prædictis, vel substitutis ab eis custodes supradicti, antequam suum officiũ exequantur; iurabunt ad sancta Dei Euangelia corporaliter a se tacta, quod in custodia immuratorum, & aliorum pro crimine supradicto, in sua custodia positorum, & ponendorum, omnem diligentiam, & sollicitudinem quam poterunt, fideliter adhibebunt. Et quod alicui incarcerato, nihil vnus in secreto loquet, quin hoc audiat alter custos. Et quòd prouisionem quam incarcerati recipiunt, ex ordinatione cõmuni, & illud quod a parentib. & amicis vel alijs personis fidelib. offeretur eisdem (nisi episcopi, & Inquisitoris vel suorum commissariorum ordinatio refragetur) ipsis fideliter, & absq; diminutione aliqua ministrabunt, nec in his fraudẽ aliquã adhibebunt. Et idem iuramentum, & coram eisdem personis ministri custodum priusquam suum exerceãt officium, exhibebunt. Et quia sæpe contingit, episcopos proprios habere carceres, sibi & dictis Inquisitoribus non communes; volumus, & districtè præcipimus, vt custodes ad incarceratorũ pro dicto crimine custodiam per Episcopos, vel sede vacante per capitulum deputandi, & eorum ministri, coram dictis Inquisitoribus, vel substitutis ab eis præstent simile iuramentũ. Notarij † quoque Inquisitionis coram Episcopo & inquisitore vel substitutis ab eis iurabunt suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de alijs personis necessarijs ad prædictum officium exequendũ.

†Eym. 3.p.q. 60.

Punit Episcopos, Inquisitores, & eorum substitutos, qui faciendo vel omittendo delinquunt in officio. hoc dicit. Ioan. And.

Verum quia nimis est graue, ad exterminationem prauitatis prædictæ non agere, quod ipsius contagiosa enormitas agendũ requirit: graue est quoque & damnatione dignissimum malitiosè insontibus eãdem imponere prauitatem: Episcopo, & Inquisitori prędictis, ac alijs ad dicti executionem officii substituendis ab eis in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, vt sic discretè, & prõptè contra suspectos vel diffamatos de huiusmodi prauitate procedãt, quod malitiosè aut fraudulenter tantam labem, seu quod ipsos in executione officij Inquisitionis impediat, falsò alicui non imponant. Quod si odij, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu contra iustitiã & conscientiam suam omiserint contra quẽquã procedere, vbi fuerit procedẽdum super huiusmodi prauitate, aut obtentu eodem, prauitatẽ ipsam vel impedimentum officij sui alicui imponẽdo, eum super hoc præsumpserit quoquomodo uexare (præter alias pœnas, pro qualitate culpæ imponendas eisdem) Episcopus aut superior suspensionis ab officio per triennium, alij uero excommunicationis sententias eo ipso incurrant. A qua quidem excommunicationis sentẽtia, qui eandem incurrerint, nisi per Romanũ Pontificẽ nequeant (præterquam in mortis articulo, & tũc satisfactione præmissa) absolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte priuilegio suffragãte.

pœna Inquisitorum crimẽ hæreseos alicui imponentium.

Confirmat antiqua iura huic constitutioni non obuia. Ioan. And.

Alia sanè, † quæ circa præmissum Inquisitionis officium, a nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsenti decreto non obuiant) sacri approbatione concilij roborata, in sua volumus firmitate manere.

† Concordia tex. in ca. ult. in fi. de hære. lib. 6.

Idem in eodem.

Primo ponens cõstitutionis causam, determinat ætatem Inquisitorum. Secundo punit Inquisitores, qui prætextu officij pecuniam illicitis modis extorquent, vel ob delictum clericorum ecclesiarum bona confiscant. Tertio præcipit notarijs, officialibus, & socijs, ut hoc facientes; reprehendant, & superioribus denuntient, si probare possunt. Quarto prohibet

bet Inquisitoribus abusum armorum, & circa quã titatem vel qualitatem officialium. h.d.10. And.

CAP II.

† Inquisitorum ætas, de qua Eymer. 3. p. q. 2.
† De cõmissarijs Eymer. 3. par. q. 13. & seq.

NOLENTES splendorem solitum negotij fidei per actus indiscretos, & improbos quorumuis Inquisitorum hæreticę prauitatis, quasi tenebrosi fumi caligine obfuscari: hoc sacro Concilio approbãte statuimus, nullis exnunc, nisi qui quadragesimum † ætatis annum attigerint, officium inquisitionis prædictæ committi Inquisitoribus. Et tam ipsorum, quam Episcoporum, seu capitulorum sede uacante sup hoc deputatis commissarijs† quibuscũque districtius iniungentes, ne prętextu officij inquisitionis, quibuscuis modis illicitis ab aliquib. pecuniã extorqueant: nec scienter attentent ecclesiarum bona ob clericorum delictum prędicti occasione officij fisco etiam Ecclesiæ applicare. Quod si se cus in his, vel eorum altero fecerint, excommunicationis sententię eos subiacere decernimus ipso facto: a qua non possint absolui præterquam in mortis articulo, donec illis a quibus extorserint, plene satisfecerint de pecunia sic extorta. Nullis priuilegijs, pactis, aut remissionib. super hoc ualituris. Notarij vero & officiales dicti officij, nec non fratres, & socij Inquisitorum, & commissariorum ipsorum, qui dictos Inquisitores aut cõmissarios secretè nouerint talia commisisse (si in dignationem Dei, & Aposto. Sedis vitare uoluerint, & offensam) ipsos grauiter arguere, & corrigere studeant in secreto. Quod si taliter ea sciuerint, vt ea probare valeãt, si sit opus, hęc prælatis Inquisitorum, & commissariorum eorundem ad quos id pertinebit, nuntiare sollicitè debeant. Quiquidem prælati, Inquisitores, & Commissarios pdictos reos inde repertos ab officijs amouere, & amotos alias punire debitè, seu corrigere teneantur. Prelatis autem Inquisitorum id negligentibus agere, præmissa omnia nũtiari per prædictos locorum ordinarijs volumus quibus vt ea in Apostolicæ sedis notitiam perferant, in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipimus, & mãdamus. Porro† Inquisitoribus ipsis, districtius inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet cõcessione portationis armorum, nec officiales nisi si bi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua cum Inquisitoribus ipsis officia exequenda.

† Eyme. 3. p. q. 56. Gondis. salues de hæ ret. q. 11. nu. 25. & seq.

Idem in eodem.

Damnat sectam Beguardorum, & Beguinarum Alemaniæ, & octo ipsius errores: excitãs Diœcesanorũ et Inquisitorũ officiũ cõtra illos. h.d.10. And.

CAP. III.

† de secta & erroribus Beguardorũ oi. de Cle. 1. de religiosl. domib. & extra uag. Io. xxij.

AD nostrum † (qui desideranter in votis gerimus, vt fides Catholica nostris prosperetur temporib. & prauitas hæretica de finibus fideliũ extirpetur) nõ sine displicentia grandi peruenit auditum, q secta quædam abominabilis quorundã hominũ malignorũ, qui Beguardi, & quarundam infidelũ mulierũ, quæ Beguinæ vulgariter appellantur in Regno Alemaniæ (procurante satore malorũ operum) damnabiliter insurrexit: tenens, & asserens doctrina sua sacrilega, & peruersa, inferius designatos errores. Primo videlicet, q homo in vita præsenti tãtum & talẽ perfectionis gradũ põt acquirere, q reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere nõ valebit: nã (vt dicũt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo pfectior inueniri. Secundo, q ieiunare non oportet homine, nec orare postq gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus: qa tunc sensualitas est ita perfecte spiritui, & rationi subiecta, q homo põt liberè corpori cõcedere quicquid placet: Tertio, q illi, qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & in spiritu libertatis, non sunt humanæ subiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta ecclesiæ obligãtur, quia (vt asserunt) vbi spiritus Dñi, ibi libertas. Quarto, q homo potest ita finalem beatitudinem, secundum omnẽ gradum perfectionis in præsenti assequi, sicut eã in vita obtinebit beata. Quinto, q quælibet intellectualis natura, in sei psa naturaliter est beata: quodq; anima non indiget lumine gloriæ, ipsam eleuante ad Deum vidẽdũ & eo beatè fruẽdum. Sexto, q se in actibus exercere virtutum est hominis imperfecti, & pfecta anima licẽtiat a se virtutes. Septimo, q mulieris osculum (cum ad hoc natura nõ inclinet) est mortale peccatum: Actus autẽ carnalis (cum ad hoc natura inclinet) peccatum non est, maximè cũ tẽtatur exercẽs. Octauo, quod in eleuatione Corporis IesuChristi nõ debẽt assurgere, nec eidẽ reuerentiam exhibere: asserẽtes, quod esset imperfectionis eisdẽ, si a puritate, & altitudine suæ contẽplationis, tãtũ descẽderent, qd circa mysterium seu sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nõ nulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt, & committunt, quę oculos diuinæ maiestatis offendunt, & graue in se continent periculum animarum. Cum autem ex debito commissi nobis officij, huiusmodi sectam detestabilem, & præmissos ipsius execrandos errores (ne propagentur vlterius, & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur) extii pare ab ecclesia Catholica necessario habeamus: Nos sacro approbante Concilio, sectam ipsam, cum præmissis erroribus damnamus, & reprobamus omnino, inhibentes districtius, ne quis ipsos de cętero teneat, approbet, vel defendat: Eos autem qui secus egerint, animaduersione canonica decernimus puniendos. Porro Diœcesani, & illarũ partium Inquisitores hæreticæ prauitatis, in quibus Beguardi, & Beguinæ hmõi commorantur, suum officium circa eos diligenter exerceant, in quirentes de vita, & conuersatione ipsorum, qualiter se sentiant de articulis fidei, & Ecclesiæ sacramentis, In illos vero quos culpabiles repererint (nisi abiuratis sponte prædictis erroribus pęnituerint, & satisfactionem exhibuerint competentem) debitam exerceant vltionem.

incip. Sancta Romana iti. de religio. domib. & extra uag. Io. xxij. incip. Ratio recta. eo titu. inter commu nes. Guidonẽ Carmelitam in summa de heresib. tit. de heresibus. Beguinorum, & Eymericũ in fra, p. 2. q. 15.

H DE

DECRETALES XIIII.

Sumptæ de diuersis titulis Decretalium,

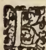
SEXTI ET CLEMENTINARVM

Inquisitionis Officio congruentes.

Clemens V. in Concilio Viennen.

Et habetur in Clementinis, ti. de usu ris cap. unico. §. ultimo.

Pertinaciter asserens, exercere usuras, non esse peccatum, hæreticus est. Ioan. And.

X gravi † ad nos: & infra. Sanè, si quis in illum errorem inciderit, vt pertinaciter affirmare præsumat, exercere vsuras non esse peccatum, decernimus eum velut hæreticum puniendum: locorum nihilominus ordinarijs, & hæreticæ prauitatis Inquisitoribus districtius iniungentes, vt contra eos, quos de errore huiusmodi diffamatos inuenerint, aut suspectos, tanquam contra diffamatos vel suspectos de hæresi procedere non omittant.

† Vide Squil lacen. de fide cathu. ca. 15. Zaneh. de hæret. c 35. Carrer. de hæret. num. 9.

Ex Decretalib. tiu. de purg. Cano.

Innocentius III. Senonen. Archiepiscopo.

Propter magnitudinē criminis infamatus suspē di potest ne dum ab officio, sed etiā a beneficio, donec se purgauerit. hoc primo, & augetur propter hoc numerus compurgatorum. hoc secūdo. Ex causa interdum post purgationem præstitam suspenditur quis ad tempus, hoc tertio. Et deficiens in purgatione punitur vt conuictus, hoc quarto.

CAP. X.

INTER sollicitudines[a] nostras, illa debet esse præcipua, vt capiamus vulpeculas: & infra. Licet ergo ecclesiastica constitutio tales ab officio tantum vsque ad purgationem canonicam doceat suspendendos, quia tamen eum etiam a beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare. Nec illud etiam improbamus, quod licet contra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (fama publica deferente) voluisti plenius inquirere veritatem. Attēdentes autem vulgatam infamiam, graue scandalum, & vehemētem suspicionem, ex testium dictis obortam, quæ contra Decanū facere videbantur, cū[b] propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicēda & seruantes[c] iustitiā, & mollientes rigorem, purgationem ei xiiii. manus, sui ordinis duximus esse indicendam. Ipsum igitur ad te remittentes, vt ibi purgetur, vbi noscitur infamatus: Mādamus, quatenus accitis tecum Niuernen. & Parisien.

A Episcopis, indictam ei purgationem accipias: ita tamen[d] vt qui ad eius purgationem processerint comprobandam, sint fide Catholici, & vita probati, qui conuersationem, & vitam ipsius nō tā moderno tempore nouerint, quam trāsacto: Purgatione vero recepta, beneficium ei restituere nō postponas. In pœnam autem familiaritatis illius, quā cum hæreticis scienter habuisse dignoscitur, eum ab officio volumus manere suspēsū: donec scandalum sopiatur, ita tamen[e] vt publicè familiaritatem hæreticorum abiuret. Præcipias[f] insuper ei districtè, vt in prædicta, & alijs villis circumpositis profiteatur, & prædicet fidem catholicā, ac confundat, & detestetur hæreticā pra-
B uitatem, sic deindes uitam suam bonis adornans operibus, vt infamia cōuertatur in bonam famā, & omne scandalum, & suspicio catholicorū men tib. deleatur. Quod[g] si forsan in purgatione defecerit, eum ecclesiasticæ disciplinæ mucrone percellas, & ab officio, & beneficio depositum ad agendam pænitentiam in arctum monasterium detrudere non omittas.

Qualitas cō purgatorum.

Sane[h] in purgationibus faciēdis, cū satis sit illis, qui pro purgando exhibent iuramētum, secundum propriā conscientiam, & opinionē iurare, quod purgandus sit a crimine immunis, vel qd bonū exhibuit iuramentum: si purgatores ab Ecclesia tolerentur, & sint bonæ famę, in
C suis ordinibus ministrantes, nec in iudicio pro crimine condemnati, proculdubio sunt absque vllius indagine admittendi.

COMMENT. XIIII.

a INter solicitudines.) *Dubitari potest, quo cōsilio Eimericus hāc decretalem, & sequētes, hinc inde deprōptas, hic collocarit: sed causa in prōptu est: nam quædam ex eis de penis hæreticorum agūt, quædam penitentijs, redentium, aliæ denique multas, & varias, difficultates circa hæreticos, & eorum pœnas, & ordinem iudiciarium in hoc tribunali obseruandum declarant: vnde non sunt ab instituto suo alienæ, cōtra quam imperiti quidam sentiāt,*
D *dicentes absurdum uideri eisdem penitus uerbis trā scribere, quæ alibi passim reperiri possunt. quorū integris vocibus alibi plenius satisfecimus. In hac vero præcipuè de purgatione canonica imponenda infamato de hæresi disseritur: item & de alijs quibusdam ad negotium de pænis hæreticorum spectā tibus, quorum cognitio valde est fidei iudicib. necessaria. nos omissis minus necessarijs, sūmatim more nostro utiliora, frequentiora, & veriora tradēmus.*

Hoc tamen admonebo, vix cōmode hoc ca. intelligi posse, nisi videatur integra Decretalis lib. 2. Regesti Innocentij III cuius argumentum est; ut Decanus Niuernensis de hæresi suspectus, & diffamatus, cogatur se purgare, atq; abiurare, super quo Dominus Papa scribit Archiepiscopo Cenonen.

Quo consilio Eymer. varias decretales nullo fere ordine seruato in 2. p. Directorij posuerit.

b Cum

De purgatione canonica qui differuerint.

b Cum propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda.) *De purgatione canonica, quæ ad præsens institutum attinet, & disserũt cõmuniter iuris interpretes in d.c. inter solicitudines. & alibi sæpe Repertoriũ Inquisitorũ, Vmbertus Locatus, Bernardus Comensis in lucerna, Syluester, Angelus, & cęteri in Summis, verbo purgatio. Cãpegius ad Zãchinum c.11. Simancas de catho. insti. tit. 56. idem in enchyridio violatæ religionis, tit. 54. Gondissaluus de hære. q. 15. nu. 11. copiosè Eymericus 3. p. in 2. modo processum fidei terminandi. idẽ infra in hac 2. par. in Concilio Tarraconensi, & q. 58. nõnulla etiam Antonius Blancus tractatu de indicijs, nu. 283. et 284. vbi declarat quid dicatur purgationis iuramẽtum Tabiensis in summa verbo, Inquisitor. §. 18. & alijs multis locis.*

Purgatio canonica quid sit, & quando indicatur.

Est autem purgatio canonica, ostensio innocẽtiæ de crimine obiecto. hæc indici potest, quoties aliquis graui hæreseos infamia laborat: aut vehementer est de hæresi suspectus: aut graue scandalum in causa fidei populo dedit, vt apertissime probant illa rescripti verba: Attendẽtes autem vulgatam infamiã, &c. *tametsi passim dicatur purgationem canonicã solum indicendam, cũ reus publica laborat infamia, quod tamen non improbarim, cum vix reperiri possit aliquis esse vehementer suspectus, & graue scandalum parturiens, qui publica non laboret infamia.* C *deniq; nec ob has causas solum indicetur purgatio, cum arbitrio iudicantis relinquatur, quando reis canonica purgatio indici debeat, vt rectè scripsit Dec. in cap. at si clerici. de iudic. nu. 75.*

Purgatores & eorum munus, & nomen.

c Et seruantes iustitiam, & mollientes rigorem, purgationem ei xiiii. manus sui ordinis duximus et indicendã,) *Hi dicuntur compurgatores, quos forte Marcus Cicero actione vltima in Verrem laudatores appellat; tametsi per laudatores, testes probationis de vita & morib. intelligi potius crederẽ. Et purgatorum munus est, iurare se credere, verum iurasse reum, cum dixit se numquam aut commisisse aut dixisse ea, ob quę infamia laborat, quamquã autem* D *XIIII. purgatores hic statuantur, non tamen putandum est id perpetuum esse, hoc est, quemlibet purgandum, tot purgatores habere oportere: quoniã taxare hunc numerum arbitrio iudicis relinquitur, iuxta qualitatem criminis, infamiæ, & personę, qua in re prudentissimũ esse oportet, ne tot requirat, qui vel inueniri nõ possint, vel purgare nolint, quod in manifestum vergeret purgandi detrimentum, Panor. in c. cum in iuuentute, de purg. cano. Bernardus in lucerna, verbo, purgatio. §. 3.*

Purgatores quales esse debeãt, & quot in eis requirantur.

d Ita tamen vt qui ad eius purgationem processerint comprobãdam, sint fide catholici,) *Hæc est purgatorum qualitas, & concordat textus in c.* E *si legitimi. 2. q. 4. c. cum P. Manconella, c. constitutus. c. dilectus de purg. cano. tradit Simancas de catho. insti. tit. 56. nu. 11. Umbertus uerbo, purgatio. nu. 9. & alij præcitatis locis.*

Obseruandum hic est, in cõpurgatoribus plura requiri, vt huic muneri satisfaciant. Primum, vt ab Ecclesia tolerentur: secundo quod sint bonæ famæ: tertio, quod non fuerint de criminibus condemnati: quarto, vt habeãt notã uitam illius, quem purgant: quinto, quod iurent secundum suam conscientiam se A *credere, verum iurasse reum. Panormitanus in dicto capitu. constitutus. de purgat. Cano. Repertoriũ Inquisitorum uerbo, purgatio. §. nota quod in compurgatorib. Postremo (vt vno verbo dicam) tales personæ recipiendę sunt, seu admittendæ ad aliquem compurgandum, de quibus verisimile sit, quod non debeant alicuius obtentu deierare, sicut ait Alexãder III. scribens Episcopo Cestrensi, vt habetur in cap. insinuatum. 15. titulo de Simon. quod refertur post Concilium Lateranen. sub Alexandro III. p. 2. adde Bernardinum Diaz in practica crimin. Cano. cap. 140.*

e Ita tamen vt familiaritatem hæreticorum ab B iuret.) *Sed nonne valde iniquum est, pro eodem crimine debere quemquam pluribus teneri legibus, aut pœnis coerceri? cum diuinitus Naum Propheta dixerit capitulo primo.* Non consurget duplex tribulatio neque vindicabit Dominus bis in idipsum. *capitu. scelerațior. capit. sunt plures. de pœnit. distinct. 3. capitu. presbyter. 81. distinct. Cum ergo iam fuerit canonica purgatio indicta, iniquum est nunc ad abiurationem eundem reum compellere. Cãpegius ad Zanchinum cap. 11. versicu. doctrinam hanc. dicebat ratione infamiæ purgationem indici; ratione vero suspicionis abiurationẽ: quæ sententia diligentius inspecta forte vera non est: quoniam per* C *purgationem ablata est etiam suspicio, vnde non est amplius abiuratio imponenda. ergo verior est Panormitani expositio in dicto capitulo inter sollicitudines. numero tertio, dicentis, propter infamiam, graue scandalum, & vehementem suspicionem ex dictis testium obortam, purgationẽ fuisse indictã: rursus quia reus ille scienter cum hęreticis familiaritatem inierat, quæ legitimè probata erat, coactus est abiurare, non quidem illas hæreses, de quarum suspicione iam purgatus erat, sed solam familiaritatem cum hęreticis.*

An purgatio & abiuratio simul sit alicui iniungenda.

*Atque ex hac interpretatione, quæ semper mihi verior visa est, refellitur sentẽtia Cardinalis in Cle*D*men. I. de vsuris. §. sanè, q. 22. nu. 12. & Francisci Squillacensis tracta. de fide catho. c. 31. num. 1. & quorundam aliorum asserentium, reum vehemẽter suspectum prius torquendum: quod si nihil fateatur, purgationem ei esse indicendam, & si fuerit expurgatus tandem vt abiurare quoque compellatur: nam hæc sententia nimis est sana, et cum vnaquæq; harum pœnarum sit efficax ad tollendam suspicionem, planè iniquum est reum tot pęnis subijcere. ita Simancas de catho. instit. tit. 56. nu. 18. & seq.*

Circa reũ vehementer suspectũ quid obseruandũ.

Cæterum in hac causa obseruanda mihi videtur doctrina Madrilsana instructionis Hispaniæ anno Domini. 1561. ca. 54. quæ ita fermè habet: Si reus E superauerit tormentum, debent tunc Inquisitores arbitrari, & considerare qualitatem indiciorum, & quãtitatem, & formã seu modum tormẽti, & dispositionem seu naturã & ætatem ipsius rei torti; quibus omnib. cõsideratis, si visum fuerit quod reus sufficienter purgauerit omnia indicia, absoluent eum ab ea iudicij instantia, quod si ob aliquam rationem, & causam visum fuerit, (consideratis prædictis qualitatibus) tormentum nõ fuisse inflictum cum debito rigore; tunc imponere ei poterũt abiurationem de leui

vel vehementi, aut aliquam pœnam pecuniariã: quamquam hæc fieri non debeant nisi cum magna consideratione, & quando indicia non credunt sufficiẽter purgata. *hæc ibi. Quod mihi iustissimum uidetur, & obseruandum penitus in praxi, quoties is casus occurreret, qui sæpissime occurrere solet. atque hoc etiam sensisse uidetur Eymericus si diligenter inspiciatur 3. p. in 3. modo processum fidei terminandi. nu. 137.*

Quando iniungendũ reo vt publice fidem laudet, errores detestetur.

f Præcipias insuper ei districtè, vt in prædicta, & alijs villis.) *Hunc locum pulchrè interpretatur Zãchinus de hæreticis c. 20. nu. 2. ver. item si talis. Repertorium verbo, pœnitentia. vers. item si male. & similis omnino pœnitentia iniungitur per Ioannem XXII. in extrauag.* Vas electionis. *de hæret. in fine relata in hac 2. parte.*

Est autem hæc penitentia valde cõueniens: nam medicina debet esse morbo contraria. itaque si de fide verbis aut factis male senserãt, iubendus est eã publice laudare, & prędicare, & contrarios errores diffiteri: sed hæc pœnitentia doctis, non imperitis imponenda est.

Qualis sit pœna deficiẽtis in purgatiõe.

g Quod si forsan in purgatione defecerit.) *Sed quæ est pęna deficientis in purgatione? vide Hostiẽsem in Sum. tit. de purg. cano. §. quę sit pœna. nu. 7. Vmbertum verbo, purgatio. nu. 9. 10. & 11. Repertorium verbo, deficiẽns. Simancam de Catho. instit. tit. 56. nu. 13. & seq. & Archidiaconũ in c. accusatus. §. 1. de hære. lib. 6. quorũ communis regula est, quod sicut puniretur reus de crimine, de quo impetebatur, si cõuinceretur, cõsiderato modo agẽdi, sic punietur si in purgatione deficiat. causam tradit elegãter Archi. præcitato loco: dũmodo intelligamus mitius agendũ esse, si agatur per viã inquisitionis, quã si ageretur per modũ accusationis, vt tradit And. Tiraq. trac. de pœn. tẽper. aut remittẽdis, causa 53.*

Deficiens in purgatione habetur pro conuicto.

Receptum tamen est, deficientem in purgatione pro cõuicto, & in causa nostra pro consumato hæretico habendum esse. c. de hoc, & cap. insinnatum, de simonia. vbi communiter Doct. Panormitanus, & alij communiter hic. Bernardus in Lucerna, verbo, purgatio. nu. 7. & cum in tribunali inquisitionis receptum nunc sit, vt fiscalis semper accuset, consequitur planè, vt pœna ordinaria reus in purgatione deficiens puniri debeat, itaque & curiæ seculari relinqui poterit vltimo plectendus supplicio.

Deficiens in purgatione si pœniteat, an recipiendus.

Sed quid si pœniteat, & misericordiam imploret erit ne audiendus? & verius, et receptius est, ut audiatur & admittatur ad Ecclesiæ gremiũ: sicut. n. is, qui verè conuictus vel confessus est, si admitti humiliter postulet, non traditur curiæ seculari, multo minus is tradi debet, qui per probationem solum præsumptiuam qualis est purgatio, conuictus est. et hãc sententiam sequitur hic Panormitanus, & Hostiẽsis, & ceteri communiter. Vmbertus in opere iudiciali, verbo, purgatio. num. 16. ver. nota etiam. Simancas de catho. instit. tit. 56. n. 16. idem in enchyridio, tit. 54. nu. 14. eleganter, & copiosè Bernardus in Lucerna, verbo purgatio. §. 9.

Deficiens in purgatione q alias incidit in hęresim, curiæ seculari tradendus.

Cæterum animaduertendũ est, quod si deficiens in purgatione alias incidisset in hæresim, nunc ex deficientia in purgatione tanquam conuictus, & relapsus curiæ seculari penitus tradẽdus esset: ita præci-

A *tati: vnde amplius consequitur, vt periculum proximo relatum euitetur, non esse facile purgationem canonicã per Inquisitores reis inditendam: est enim fragilis, fallax, & incerta, cũ ab aliorũ opinione, & uolũtate pẽdeat. Itaq; in Hispanijs quadam cõstitutione Madriliana anni Domini 1561. cap. 47. his ferme verbis salubriter cautum est:* Ob malitiam humanam purgatio canonica periculosissimum est remedium, his præsertim temporibus: ideoq; non multum est in vsu, quare illo vtendũ raro, & cum magna cautela. *Mea hæc est sententia, tutius & salubrius esse ad alias pœnas arbitrarias, aliaque remedia confugere. Cætera huc spectãtia, & in primis quæ pertinent ad ritum purgationis, dicã cũ Eym. 3. p. in 2. modo processum fidei terminãdi.*

B h Sane in purgationibus faciendis.) *Hęc verba, quæ sequuntur vsque in finem huius capitis, desumpta sunt ex c. constitutus, §. sane. de purga. cano. habentur in tribus Codicibus Barcinonen. impresso, Bononien. & Codice Cardinalis de Gãbara: absunt tamen a Sabellano: Restituta sunt autẽ suæ integritati ex dicto c. constitutus. §. sanè. Eymericũ uero ideo retuli, vt hinc colligeremus, quales esse debeant compurgatores: de quo diximus paulo antea, versi.* Obseruandum hic est.

Ex Decret. tit. de pręsumpt.

C

Innocentius III. Niuernen. Episcopo, & Archidiacono Bituricen.

Propter præsumptionem etiam vehementem, non debet quis de graui crimine condemnari.

C A P. XIIII.

D LITTERAS a vestras accepimus, cõtinẽtes, quod cum causa, quæ uertitur inter Altissiodorẽsem Episcopum, & quosdam Burgenses de Charitate, quos idem Episcopus de hęresi impetebat, vobis & Abbati Collon. a Sede Apostolica delegata fuisset. vtraque pars vos duos sub certa persona sibi arbitros statuerunt, delegata vobis potestate nihilominus reseruata. G. autem lator præsentium vnus ex illis, hæresim suam fuerat publica voce confessus, & de b fratre suo similiter recognouerat, quod eodem secum laborabat errore: & infra. Nos vero prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus: tum quia quod ante dixerat, postea se dixisse negauit; tum: quia vel mendacium prius di-

E xit in fratrem, asserẽdo illum hęreticum, vel periurium postea commisit in Deum, purgando illum de hæresi: quorum vtrumque reddit illum valde suspectum: quanquam c verisimilius videatur, quod eo tempore, quo tanquam verè pęnitens ab hęresi reuertebatur a fide, tam graue mendacium non dixisset, præsertim in fratrem, quem tanquam charissimum non asseruisset hæreticũ, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ; vnde pręsumitur, quod cũ postea purgauit illũ

de

de hæresi turpiter deierauit. Quocirca mandamus quatenus eum propter solam suspicionem (quamuis vehementem) nolumus illum de tam graui crimine condemnari, talem et tantam securitatẽ recipiatis ab ipso, præter iuratoriam cautionem, quod timore pœnæ corporalis debeat coerceri, discretam ei pœnitentiam iniungentes, ex qua valeat apparere, vtrũ in tenebris ambulet, an in luce: vtrum ve sit vere pœnitens, an fictè conuersus: & si eum hoc modo verum catholicũ cognouerits, non sinatis ipsum indebite molestari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

COMMENT. XV.

Ex leuib. præsumptionib. nemo damnã. dus.

a Litteras vestras.) *Hoc rescripto aperte refellitur eorum opinatio, qui dicũt in crimine heresis sufficere ad condemnandũ leuiores probationes: quoniam ob graue delictum non debet quisquã puniri pœna ordinaria, etiam ob vehementes præsumptiones, vt hic. Tradunt Innocentius in c. quia verisimile, de præsum. Butrius, Cardinalis, & alij, quos affert eo. tit. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 11. Ioannes Imola in Clemen. 1. de hæret. Perusinus in ca. accusatus, de hæreticis lib. 6. Oldradus consi. 210. incipien. regularis habet traditio. Fräciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 13. nu. 3. eo pioso Ioãnes Roias singula. 165. Simancas de catho. institu. tit. 51. nu. 11. & alij, quos omitto consulto: quam sententiam probat apertissimè hoc rescriptũ ibi:* Quocirca mandamus.

In crimine hæresis cõiũcti cõtra con se testificantur.

b Et de fratre suo similiter recognouerat.) *Dubitat Panormitanus hoc loco, nu. 1. an hinc colligatur fratrem posse pro fratre, & contra fratrẽ dicere testimonium. Quæ difficultas tametsi in alijs delictis locum habere possit, in hæresis crimine dubium non est, fratrem posse testificari contra fratrem, in defectu an tamen aliarum probationum. Specul. tit. de test. §. de testium compulsione. versi. sed nunquid frater, tradit pulchrè Hieronymus Gigas tract. de crimine lesæ maiest. lib. 2. in p. quomodo & p. quos, q. 9. immo & contra patrem, quem si esse hæreticũ nouerit, denuntiare, immò et accusare Inquisitorib. debet. Alexander Halẽsis p. 3. præcepto 4. q. 33. Caietanus in Deutero c. 13. Palacius Rubius in repetitione c. per vestras. de donatio. inter virum, & vxorem. §. 17. nu. 6. & §. 26. notabili 2. post principiũ, vers. plus est. Alfonsus Castrus lib. 2. c. vltimo, de iusta hæreticorum punitio. Nauarrus in c. inter verba laudantium. 11. q. 3. Ioannes Roias singulari 5. ampliatione 6. nu. 29. et 30. et hæc sentẽtia verior, & tutior est; quia potius Deo quam parentibus obediendum est c. relatum. de senten. excommu. & cap. quisquis metu. 11. q. 3. nam si licet patrem oppugnantem patriã impune interficere, l. minimè. ff. de religio. & sumpt. fune. multo magis eundẽ fidei catholicæ reũ licebit denuntiare. Reuerẽdis. Simãcas in libello de patre hæretico cõtrariũ asserit, cuius sententiæ nullo modo putarem in tã graui crimine fidẽdũ.*

Filius denuntians patrem hæreticũ, nullas pœnas in hæreticorũ filios iure latas sentit.

Hoc addiderim, quod & prauitati admittunt filiũ deferentem patrem hæreticum, a pœnis in hæreticorũ filios iure statutis ob premiũ delationis liberari: argumento l. quisquis. §. vltimo. C. ad legẽ Iuliã A *maiest. quod & verum est, & in praxi seruandum, quoties is casus occurreret, ne vllo modo tantum scelus ex defectu denũtiationis remaneat impunitum. Tradit cæteris copiosius Alfonsus Castrus lib. 2. ca. 16. de iustã hæret. puni. et nominatim definiuit Federicus Romanorum imperator, in l. cõmissi nobis cœlitus, vbi post latas pœnas in hæreticos, eorumque cõplices, & filios, subdit:* Nec quidem a misericordiæ finib. duximus excludẽdũ, vt si qui paternæ hæresis nõ sequaces, latentẽ patrũ perfidiã reuelauerint, quacũq; reatus illorũ animaduersione plectãtur, prædictæ punitioni nõ subiaceat innocentia filiorum. *Hæc ibi. Has autẽ Federici leges* B *multi Pontifices cõprobarũt, vt suo loco diximus.*

Speciale est in crimine hæresis, vt posteriori dicto credatur.

c Quanquam verisimilius videatur,) *Sed cui dicto stabitur, primo, vel secũdo? et breuiter rñsõdeo, speciale esse in crimine hæresis, vt posteriori, non priori dicto fides adhibeatur, cap. accusatus, §. licet, de heret. lib. tradit Eym. 3. p. q. 65. vbi dixi Couar. lib. 2. c. 13. nu. 9. var. resol. Ioã. Roias singul. 194. & 206. & alij, quos citaui apud Eymericum præfato loco, ibi videns.*

Quib. signis cognoscatur an quis sit vere vel fictè conuersus.

d Ex qua valeat apparere, vtrũ in tenebris ambulet, an in luce,) *Idest, vt cognoscatur an sit uerè vel fictè conuersus; quod ex sequentibus signis apparebit, si paratus est securitatem, & cautionẽ dignã* C *præstare: si iniunctã pœnitentiã humiliter recipiat, receptamque patienter & vere adimpleat; quod si hæc desint, aut ex his alterum, non censetur vere pœnitens, & conuersus. ita Ioan. And. Hostien. & Panormitanus hic, quos cæteri sequuntur.*

Ex Decretalibus tit de pœnis.

Honorius III. Præposito, Archidiacono, & H. Canonico Suesion.

Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent, & si longo tempore in ea persisterit, & monitus non paruerit Ecclesiæ, ab eius debito absoluuntur. D

CAP. XIII.

GRAVEM capituli Laud. recepimus quæstionem, quod cum Comes Registren. pro multis iniurijs, quas irrogarat eisdẽ per iudices a Sede Apostolica delegatos excommunicationis vinculo fuerit innodatus; idem per duos annos, & amplius in excommunicatione persistens, iuri parere pertinaciter renuit, claues ecclesiæ contemnendo. Licet igitur huiusmodi E pertinacia non careat scrupulo hæreticæ prauitatis: volentes tamen nobilitati parcere Comitis supradicti:[b] Discretioni uestræ mandamus, quatenus si Comes prædictus post commonitionem vestram nõ paruerit plenè iuri, vos Ecclesias in quibus aliquod ius habere dignoscitur, ab eius debito absoluentes, fideles ipsius (quamdiu in excommunicatione perstiterit) ab eius fidelitatis iuramento denuntietis penitus absolutos.

COMMENT. XVI. A

Resistens in excōicatione per annū cur fiat de hęresi suspectus.

a IDem per duos annos, & amplius in excommunicatione persistens.) *Qui per biennium persistit in excommunicatione, ideo suspicionem hęresis contrahit, quoniam male sentire videtur de sacramentis Ecclesiæ. postquā ea non recipit ut cęteri fideles, iuxta præceptum Ecclesiæ in c. omnis. de pœniten. & remissio. Rursus etiam, quia male sentire putatur de Ecclesiæ potestate cum claues eius, & pęnas animo indurato contemnat. Tametsi vero hic biennium exprimatur, idem sentiendum est, licet per annum tantum in excommunicatione permansisset argum. c. rursus. & c. quicūque, 11. q. 3. ita Hostien.* B *& Panor. hic, nu. 7. confirmat Concil. Triden. sess. 25. de reformatione, cap. 3. §. in causis quoque. vbi quicunque excommunicatus si per annum in ea censura perseueret, sit suspectus de hęresi. verba ita habent:* Excomunicatus vero ubicunque, post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad sacramenta, & communionem fidelium, ac familiaritatē non recipiatur: sed si obdurato animo censuris annexus, in illis per annum insordu erit, etiam contra eum tanquam de hæresi suspectum procedi possit. *hactenus ibi. Concordat Cōcil. Triburien. c. 2. & 3. & de intellectu huius capitis videto Eymericum 2. p. q. 47. §. quidam vero sunt.* C *& quæ super eo loco scripsi.*

Nobiles in fide errantes plus puniēdi quam ignobiles.

b Volentes tamē nobilitati parcere Comitis supradicti.) *Cōcordat tex. in l. nemo. C. de summa Trinit. & fide cathol. vbi plus in causis fidei serui quā liberi, & ignobiles quam nobiles puniūtur. Sed hoc in pœnis corporalibus, aut omnino arbitrariis locum habere existimarem. glo. in c. non coguntur. 41. distinct. Bartolus in l. Pedius. §. diuus. ff. de incend. ruina naufrag. Cynus & Baldus copiosè, in l. vlt. C. de summa Trinit. et fide Catho. quoniam alias nobiles in fide errante plus puniendi sunt quam ignobiles, aut certe æquè. Archidiac. in cap. qui contra, 24. q. 1. Fel. in cap. pastoralis. versi. sexto fallit. &* D *in c. cum quidā, ver. quinto est, de iureiu. quos sequitur Tiraquellus tracta. de pęnis temperā. aut remittendis, causa 31. nu. 25. Siman. de Catho. instit. tit. 48. nu. 68. Quis enim nesciat nobiles, quorum exemplo maxime inferiores, & ad bonum & malum cōmouentur, positos esse in populo quasi scopum, quorum actiones intueantur ciues facile & sequantur, & grauius ob id delinquere, quā obscuros & sordidos? Hinc illud, vt eleganter ita & vere dictum.*

Omne animi vitium tanto conspectius in se
Crimen habet quanto maior qui peccat, habetur.

Atque ex his intelligetur quam cauta, prudens, salubris, vtilis, iuxta, ac necessaria fuerit constitutio Sanctissimi Domini Pauli Papæ IIII. cuius initium est; Cum ex Apostolatus officio quam edidit Romæ anno Domini 1558. xv. Calen. Martij. Pontificatus sui anno quarto, per quam vel ex hoc solo capite, quod nobiles præsertim qui alijs pręsunt, grauissime suo exemplo illis nocent, grauissimas, & meritas pęnas in eos statuit. de quare copiosius agemus cum Eym. infra hac 2. p. q. 48. et 53. E

Ex Decretalib. tit. de verb. signifi.

Innocentius III. Comiti Tholosan.

Dicit qui dicuntur hæretici manifesti, quorum bona confiscantur.

C A P. XXVI.

SVPER † quibusdam mandatorum articulis: & infra. Tua deuotio postulauit a nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti. Super quo tibi duximus respondēdum, illos intelligēdos esse manifestos hęreticos, qui contra fidem Catholicam publicè prędicant aut profitentur, seu defendunt eorum errorem; vel qui coram prælatis suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica prauitate: quorum bona † propria confiscanē, & ipsi iuxta sāctiones legitimas puniūtur.

† De intellectu huius ca. plene Albertinus trac. de agnos. assert. q. 19.

† De confiscatione huiusmodi late tractatur inf. p. 3. q. 109. & aliquot seq.

Ex Decre. tit. de off. & pot. iud. deleg.

Alexand. III. Carnoten. Episcopo.

Delegatus Papæ in causa sibi cōmissa iurisdictionem habet super ordinariū, & quemcūque maiorē.

C A P. XI.

SANE † quia nos: & infra. Tuæ quæstioni duximus respondendū, quod iudex a nobis delegatus, vices nostras gerit: vnde in causa illa superior est, & maior illis quorū causam suscepit terminādam. Ideoque si episcopus, vel alia persona, quę nō sit de iurisdictione illius, in causa quā ei delegamus, rebellis aut cōtumax fuerit, secundum qualitatē facti, poterit, vel interdicti vel suspensionis sentētia, a iudice delegato compelli: Ita quod iudex secūdum negotij qualitatē temperate procedens, episcopo vel ingressum ecclesię, vel sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad iurisdictionem suam pertinet specialiter, interdicto supponat.

† Cōcor. tex. in c. studuisti de off. deleg. Late Campegius ad Zāc. cap. 8.

Ex Decretalib. ti. de sent. excommun.

Honorius III. Episcopo Bonon.

Excommunicat hæreticos & quoscunque violatores ecclesiasticæ libertatis.

C A P. XLIX.

NOVERIT fraternitas tua: & infra. Excommunicamus omnes hæreticos vtriusq; sexus, quocunque nomine cēseantur, & fautores, & receptatores, & defensores eorū: Necnō & q de cętero seruari fecerint statuta edita, et cōsuetudines introductas cōtra Ecclesiæ libertatē, nisi ea de Capitalib. suis infra duos mēses post huiusmodi publicationē inię fecerit amoueri. Itē excōicam' b Statutarios, et Scriptores statutorum

tutorum ipsorum: necnon Potestates, Consules Rectores, & Consiliarios locorum, vbi de cętero huiusmodi statuta, & cōsuetudines editæ fuerint vel seruatæ: necnon & illos qui secūdum ea præsumpserint iudicare, vel in publicam formam scribere iudicata.

COMMENT. XVII.

a EXcommunicamus omnes hæreticos vtriusque sexus,] *Concordat tex. in c. excommunicamus 1. & 2. de hæreticis, in quam etiam sententiam sunt multa Pontificum rescripta Innoc. IIII. Vrbani IIII. Alexan. IIII. & aliorum, quæ vt nota omnibus consulto omitto.*

Impressores librorū hæreticorum qua liter puniendi.

b Item excommunicamus Statutarios, & Scriptores statutorum ipsorum.] *Idem prorsus sentiendum est hodie de impressoribus librorum, qui tēpore Honorij III. cuius est hoc rescriptum, qui floruit anno Domini 1216. nondum prodierant, quia tamen ea hac lege comprehenduntur: nam impressores in locum scriptorum antiquorum seu librariorum substituti sunt: itaque dispositum in illis, in his etiam habebit locum. l. 1. §. hac actio. ff. si quis testā. liber esse ius. fuerit. Rursus, quoniam vtrorumque ars in eundem finem refertur, & parem effectum habet, censebuntur itaque eodem iure, l. illud. ff. ad legem Aquiliam. immo impressoria aptior est ad libros euulgandos, & reddendos propemodū immortales. ita sentit & uere Petrus Godoff. in l. damnato. C. de hæreticis, & hodie saluberrima lege in Concilio Tridētino, Sessio. 4. in decreto de editione, & vsu sacrorum librorum; §. sed & impressoribus. cautum est, ne sine Superiorum ecclesiasticorum licentia seu facultate libri imprimantur, aut vendantur.*

Artis impressoriæ cōmodum.

Synodi Salisburgē. decretum.

Immo amplius synodus prouincialis Salisburgēsis edita anno Domini 1569. constitutione quinta, c. 5. saluberrime cauit, vt quotānis Typographi, & Bibliopolæ coram ordinarijs locorum deputatis, fidei catholicę professionem facere teneātur, simulq; obedientiam sanctę Sedi Apostolicę cum renuntiatione, & abnegatione omnium hęresum polliceri, quod decretum his calamitosis temporibus vbique plane esset obseruandum.

Pœna transcribentium libros hæreticorum.

Sed quæ erit pęna transcribentium, libros hęreticorum, aut damnatos errores continentes? olim Iustinianus Nouella quadam, constitutione 42. de depositione Anthemi pęnam amputationis vnius manus statuit in eos, qui eius heretici libros scriberēt: in hæc uerba. Sciendo q amputatio manus, his q scripta eius scripserint, pęna erit, *Idem proculdubio dicturus de impressoribus si tunc extitissent.*

Sed hęc seueritas ab Ecclesię tribunali, quę sanguinē non fundit, longe abest: at in concilio Laterānēsi sub Leone X. ses. 10. impressoribus librorum prętor excommunicationem, aliæ pœnę imponuntur. Sanè in hac causa ita sentirem: qui libros vetitos sciens transcriberet, aut occulte contra legum iussionē imprimeret, velut hereticorum fautor posset per Inquisitores pœnis arbitrarijs coerceri.

Veredari deferentes libros prohibitos qua pęna plectendi.

Idem iudicio de veredarijs nostri sęculi, seu de librorum latoribus, quos sæpe cōtingit ex Germania, Gallia, vel alijs hęreticorum prouincijs, libros vetitos clam deferre in terras fidelium; nā hi fautores hæreticorum proculdubio censeri debent; & acriter sunt puniendi. & Petrus Godofredus in l. 4. C. de hęreticis, capitali pœnæ hos subijciendos profitetur. p l. 2. C. quę res exportari non debeant. cui addo l. cotem. ff. de publ. & vectigal. sed cum sępe monuerim hæc crimina ob hæresis suspicionem quam habent annexam, ab Inquisitorib. coercenda esse, debuit omnino per leges Canonicas iudicari: itaque præter excommunicationem. bonorum, etiam confiscationem patientur, argumento c. ita quorundam. extra de Iudæis, & Sarrac. Ad hæc etiam, si viles fuerint. uerberibus cædi poterunt; si honestiores, exilio multari iuxta qualitatem personarum: quæ omnia Inquisitorum arbitrio relinquuntur.

Cæterum, in scriptore, & latore vetitorū librorū sciētiam eorum oportet interuenire, vt tales pęnas sustineant: nam si scriptor sit ignarus, qui penitus ignoret quod scribit, quod sæpe contingit: item si lator seu veredarius, quem vulgo Coreum vocamus, quid deferat, nesciat, cum clausos litterarum fasciculos, & cæteraque quæ asportant, huiusmodi homines recipere soleant, immunes esse crederent; quoniā ignorāti nihil imputatur, l. fideiussor. ff. mādati. & ignorantia a pæna excusat. l. 2. ff. in ius uocati ut caut. l. fin. ff. de decret. ab ord. facien. tradit Aymon Crauetta cons. 6. nu. 72. Hæc autem ignorantia semper prę sumitur nisi scientia probetur. l. verius. ff. de proba tio. tradit Maranta, in l. is potest. ff. de acq. nu. 383.

Veruntamen (ut plenius adhuc & copiose dicā) de scriptore librorum prohibitorū multum referre arbitror considerare, qualiter transcribant: An sit discipulus, qui magistro dictānte, aut alio quouis modo iubente seu notante scribat, quę bona & sana esse crederet: Itē an sit famulus, qui iubente domino libros uel librū seu quamlibet damnatam scripturā aut impia dogmata scriberet, ignorēs qualia ea sint, aut contra sciens, sed metu nō audet denuntiare: Itē an pretio conductus scribat, nesciens se venenosa dogmata scribere, aut contra sciens: Item an aliquis sibi ipsi scienter scribet, quę damnata esse intelligi: nam his cōsiderationibus habitis prudēs Inquisitor iudicabit, an Scriptor de hæresi sit suspectus, & quo suspicionis genere laboret: ut pro modo culpa ad abiurationem, vel purgationem Canonicā indicēdā, aut ad alias pęnas seu pęnitentias, aut corporales, aut pecuniarias imponēdas procedere possit.

Qualis pœna eorum qui libros catholicorum falsant, aut corrumpunt.

Denique qualis sit pæna eorum, qui libros catholicos falsauerunt, corrumpentes eos, aut sanæ doctrinæ hęretica dogmata immiscentes, docetur in sexta synodo Constantinopolitana, actio. 13. refertq; Iuo par. 4. cap. 158. in hæc verba: Præcipimus illos, qui falsauerunt libros Catholicos, anathemati subijci, & cum hæreticis anathematizari, *hæc ibi. Monebo interim in huiusmodi sceleris patratores acerrime esse animaduertendū, cum uno actu plura delicta committant. Illa autem verba,* & cum hæreticis anathematizari, *indicāt eos, qui talia faciūt hęreticos esse putādos, quod & verum est iuxta id quod diximus supra cap. fraternitatis. de hęret. ver. Ex supradictis pendet.*

Multis autem modis contingere potest hęc falsatio seu deprauatio librorū Catholicorū, uidelicet,

additione, diminutione, mutatione, falsa compositione, interpretatione, & male detorta allegatione; quae nos copiose documus lib. 2. de causis vnde hæreses oriuntur, quæ non sunt præsentis breuitatis. A

Iam in catholicis libris falsandis gradus quidā ob seruandi sunt: nam grauissime peccant qui Canonicas scripturas ueteris aut noui Testamenti falsant, æquè peccant qui Catholicorum Scriptorū, idest sanctorum Patrum libros & tractatus deprauant, tametsi & hi etiam ingens scelus committant: minus vero illi delinquunt, qui non deprauant libros ad religionem spectantes, sed alios. Illorum certe seuera animaduersione digna est audacia, et perniciosa malitia, qui libris hæreticorum, nomina & titulos catholicorum aut virorum sanctorum imponunt, vt sanam & catholicam credantur habere doctrinam: quod mendacium aptissimum est ad decipiendum incautos, & ad hæreses introducendas. Hæc omnia diligenter sunt consideranda, vt pro modo culpæ condigna pœna delinquentibus infligatur. B

Ex Decret. tit. de testib. & attest.

Gregorius. IX.

Iterum examinandus est testis, qui obscure deposuit, supple tu, ex iudicis officio. C

CAP. LIII.

† De hac materia Eym. 3. q. 0. 2. & ibi dixi.

CVM † clamor validus cōtra Acheronti. Archiepiscopi super simonia, & alijs criminib. ascēdisset, Melfiten. & Rubē. Episcopis dedimus in mandatis, ut super his diligenter veritatem inquirerent: & infra Verum quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuere confusè, quod ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus, quatenus examinetis eos iterum diligenter: & tam eorum, quam aliorum quos receperitis, testificata sub sigillis vestris, nobis fideliter referatis. D

Ex decretalibus tit. de uerbor. significatio.

Innocentius III. Priori sancti Fridiani Lucan.

Appellatione Ecclesiasticæ censuræ comprahenditur excommunicatio, suspensio, & interdictum. E

CAP. XX.

QVÆRENTI quid per censuram ecclesiasticam debeat intelligi, cum huiusmodi clausulam in nostris litteris apponimus: Respondemus, quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis & excommunicationis sententia valet intelligi: nisi iudex discretus (rerum & personarum circumstantijs indagatis) ferat quam magis videtit expedire.

Ex Clementinis tit. de verbo signifi.

Clemens V. in Concilio Viennen.

Determinat & declarat quid significent hæc uerba inserta in iudicialibus commissionibus, quæ fiūt a Principe, vel a iure: scilicet, quod procedatur simpliciter & de plano, & sine strepitu & figura iudicij. Ioan. And.

CAP. II.

Edita anno Domi. 1307.

SÆPE contingit, quod causas committimus, & in earum aliquib. simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicij procedi mandamus: de quorum significatione verborum, a multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitationem huiusmodi (quantum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuum valitura cōstitutione sancimus, vt iudex, cui taliter causam cōmittimus, necessario libellū nō exigat, litis contestationem nō postulet, tempore etiam feriarū ob necessitates hominum indultarum a iure, procedere valeat, amputet dilationum materiā, litē quantum poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes & iurgia, testiumq; superfluā multitudinem refrēnando. Non sic tamen iudex litē abbreuiet, quin probationes necessariæ & defensiones legitimæ admittantur. Citationem vero ac præstationē iuramenti de calumnia vel malitia, siue de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi. Verum quia iuxta petitionis formā pronūtiatio sequi debet pro parte agentis, & etiam rei, si quid petere voluerit, est in ipso litis exordio petitio facienda, siue in scriptis, siue verbo: actis tamen continuo (ut super quibus positiones & articuli formari debeant, possit haberi plenior certitudo, & vt fiat diffinitio clarior) inferenda. Et quia positiones ad faciliorem expeditionem linū propter partium cōfessiones & articulos ad clariorē probationem vsus longæuus in causis admisit: Nos vsus huiusmodi obseruari volentes, statuimus, vt iudex sic deputatus a nobis (nisi aliud de partium voluntate procedat) ad dandum simul vtrisque terminum dare possit, & ad exhibendū omnia acta & munimenta, quibus partes vti uolunt in causa, post dationem articulorum, diem certam quādocumque sibi videbitur, valeat assignare, eo saluo, quod vbi remissionem fieri contingeret pro testibus producendis, possint etiam instrumēta produci, assignatione huiusmodi nō obstante. Interrogabit etiam partes siue ad earum instantiam, siue ex officio, vbicunque hoc æquitas suadebit. Sententiam vero diffinitiuam (citatis ad id, licet non peremptorie, partibus) in scriptis, & (prout magis sibi placuerit) stans uel sedens proferat: etiam (si ei videbitur) conclusione nō facta, prout ex petitione & probatione, & alijs actitatis in causa fuerit faciendū; Quæ omnia

Sententia diffinitiua cum agitur de plano quomodo proferri possit.

omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliam constitutionem nostram, vel alias procedi potest simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura iudicij, volumus obseruari. Si tamen in præmissis casibus solemnis ordo iudiciarius in toto, vel in parte non contradicentibus partib. obseruetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus.

Data Auinione 13. Kal. Decemb. Pont. Nostri Anno Secundo.

Ex Decretalib. tit. de accusat. inquis. & denunt.

Innocentius III. in Concilio Generali. †

† In Cōcilio generali Lateranen. c. 8.

Superior contra subditum maxime prælatum, de his tātum inquiret, super quibus præcessit infamia: & tunc vocabit eum, & tradet sibi capitula, & nomina, & testium dicta publicabit, & ipsius legitimas exceptiones admittet. & probato graui crimine, eum ab administratione remouebit. In regularibus vero prælatis ad vnguem seruandus non est hic ordo. Et quāquā in hac summatione, modica videatur agi differētia inter prælatos & subditos, contra quos inqritur, tamē faciēda est, vt patet in littera.

C A P. XXIIII.

QVALITER [a] & quomodo debeat prælatus procedere ad inquirendū & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus noui & veteris testamenti colligitur euidenter, ex quibus postea processerunt canonicæ sanctiones, sicut olim aperte distinximus, & nunc sacri approbatione Cōcilij cōfirmamus. Legitur enim

Luc. 16. in Euangelio, quod villicus ille, qui diffamatus erat apud Dominum suum quasi dissipasset bona ipsius, audiuit ab illo, qd hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris amplius villicare, Et ita in Genesi Dominus ait, Descendam, & videbo vtrū clamorē, qui

Gen. 18. venit ad me, opere compleuerint. Ex quibus auctoritatibus manifeste probatur, quod non solū cum subditus, verum etiam cū prælatus excedit, si per clamorem & famā ad aures superioris peruenerit, nō quidē à maleuolis & maledicis, sed a prouidis & honestis, nec semel tantū, sed sæpe, quod clamor innuit & diffamatio manifestat, debet corā Ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari; vt (si rei poposcerit qualitas) canonica districtio culpā feriat delinquentis: nō tanquam idem sit accusator & iudex, sed quasi denuntiante fama, vel deferente clamore, officij sui debitum exequatur. Licet autē hoc sit obseruandum in subditis, diligentius tamen est obseruandū in prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittā: Et quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio suo teneantur non solum arguere, sed etiā increpare, quin etiā interdū suspendere, non

A nunquam vero ligare, frequēter odium multorū incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideo sancti Patres, prouide statuerunt, vt accusatio prælatorum non facile admittatur: ne cōcussis columnis, corruat ędificiū, nisi diligēs adhibeatur cautela, per quam non solum falsæ, sed etiam malignæ criminationi ianua præcludatur: Verū ita voluerūt prouidere prælatis, ne criminarētur iniuste, vt tamē cauerēt, ne delinquerēt insolēter: contra morbū vtrumque inuenientes congruā medicinam; videlicet, vt criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, idest degradationē intenditur, nisi legitima præcedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, vt iam clamor ascēdat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absq; dubitationis scrupulo, ad inquirendū & puniendū eius excessus, non ex odij fomite, sed charitatis procedatur affectu; quatenus si fuerit grauis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamē amoueatur omnino: quod est secundum sententiam Euāgelicam a villicatione villicum amoueri, qui non potest villicationis suę dignam reddere rationē: Debet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per cōtumaciā absentauerit, & exponenda sunt ei illa capitula de quibus fuerit inquirendū, vt facultatē habeat defendendi seipsum, & non solū dicta, sed etiam nomina ipsa testiū sunt ei, vt quid, & à quo sit dictum appareat) publicanda: Necnon exceptiones, & replicationes legitimæ admittendę, ne per suppressionem nominum, infamādi, per exceptionum vero exclusionem, deponendi falsum, audacia præbeatur. Ad corrigēdos itaque subditorum excessus, tanto diligentius debet prelatus assurgere, quanto dānabilius eorū offensas desereret incorrectas. Cōtra quos, vt de notorijs excessibus taceatur: etsi tribus modis possit procedi, per accusationē videlicet, denuntiationē, & inquisitionē ipsorum, vt tamē in omnibus diligēs adhibeatur cautela, ne forte per leue compendiū ad graue dispēdium veniatur: sicut accusationē legitima debet præcedere inscriptio, sic [b] & denūtiationem charitatiua monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio præuenire: illo semper adhibito moderamine, vt iuxta formam iudicij, sententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem, circa regulares, personas nō credimus vsquequaque seruandū, quæ (cum causa requirit) facilius & liberius a suis possunt administrationibus amoueri.

Accusationes contra prælatos nō facile admittendæ. Con. cot. c. accusatio. 2. q. 7.

Subditorum excessus diligenter corrigendi.

COMMENT. XVIII.

a QValiter & quando.) *Hæc decretalis optimo consilio inserta est ab Eymerico operi huic, cum in ea modi procedendi in delictis præscribātur, quorum magnus est vsus in sacro Inquisitionis tribunali, vt 3. par. copiose auctor demonstrauit. desumpta est ex Concilio Lateranen. sub Innocentio III. cap. 8.*

b Sic & denuntiationem charitatiua monitio.) *Sed an in crimine hæresis locum habeat charitatiua monitio, seu fraterna correctio, grauis est controuer-*

An in crimine hæresis locum habeat fraterna correctio.

controuersia, quam præ caeteris tractãt abunde Alfonsus Castrus lib. 2. c. 25. de iusta hær. punit. Simãcas de catho. instit. titu. 19. num. 10. & seq. Melchior Canus lib. 12. de locis theologicis, c. 9. ver. at Chrysostomus a nobis & nouissime Joannes Roias tract. de hære. par. 2. asser. 3. & alij.

In hac lite ne vel nimis seuere: aut contra, nimis leniter quidquam statuamus, primum obseruandum est, hæc duo lõge differre, videlicet, labi in hæresim seu proferre hæreticas propositiones, & hæreticũ esse: non enim omnis, qui hæreticas profert propositiones, protinus est hæreticus, nisi adiunctam habeat pertinaciam, vt alibi copiose differui.

Qui hæreticas ppositiones fortasis p ignorantiam profert secreto corrigendus.

His positis, sit hoc primum axioma: Qui secreto nouit aliquem in hæresim cecidisse, quoniam eum audiuit, ut alias intellexit proferentem hæreticam aliquam propositionem: nec sibi constat eum hæreticũ esse, cũ nesciat, an ex ignorantia illam protulerit, tenetur saltem semel illum secreto corripere antequã fidei iudicibus denuntiet, ita noster Alfonsus li. 2. cap. 25. de iusta hær. punitio. Cuius sententiæ hac limitatione addita, libenter accedo, si talis alias sit vir simplex & pius, qui ex mera ignorantia errare probabiliter præsumatur, et nostra admonitione corrigendus merito censeatur.

Verum in secunda parte tota difficultas consistit An scilicet lex fraternæ admonitionis obseruari debeat cum eo, quem secreto constat alicui hæreticum esse. in qua (secludo nunc priuata Inquisitionum edicta, quibus omnino denuntiari iubentur) sit secundũ axioma: Denũtiandus est occultus hæreticus absq; fraterna correctione præcedẽti, nisi forte aliquis firmiter existimaret, quod statim per secretam admonitionem posset eum à tanto malo reuocare, ita sanctus Thomas 2. 2. q. 33. art. 7. atque in his locum etiam habere fraternam correctionem, vnam tamẽ tantum, videtur uelle Tertullianus in lib. de præscription. hæreticorum c. 16. sed apertius Beatus Ambrosius apud Paulum ad Titum c. 3. & alij.

Sæpissime omittere fraternam correctionem ergã hæreticos tutissimum est.

Cæterũ, recte admonẽt Alfonsus, & Canus prædictis locis, non nisi eum exquisitissimis considerationibus, nostris temporibus esse vsurpandã. vt plurimũ ergo eam omittere tutius & securius est. Tũ autem penitus fieri debet hæreticorum occultorum denuntiatio, cum simplices et rudiores clam subuertere noscuntur. Item tunc denuntiari omnino debẽt cum nõ est probabilis spes, quod respicere debeant. Item eos tunc penitus denuntiare oportet, cum legitime interrogati in iudicio, eos, quos scimus hæreticos, iurisiurãdi religione manifestare cogimur: ac multis quidem alijs modis denuntiand: sunt necessario, et iudicio meo paucissimi sunt casus, in quibus cum huiusmodi hæreticis fraterna correctio locum habere possit.

Non obstãte iuramẽto hæretici sunt denuntiandi.

Et obligatio denũtiandi hæreticos tanta est, vt etiã locum habeat non obstante quouis iuramento in cõtrarium emisso, pacto, aut promissione. sanctus Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad secũdum argumentũ cuius verba sunt: Circa ea vero, quæ aliter homini sub secreto committuntur, distinguẽdum est: Quandoq; enim sunt talia, quæ statim cũ ad notitiam hominis venerint, homo ea manifestare tenetur puta si pertinent ad corruptionem multitudinis

A spiritualem vel corporalem, vel in graue damnũ alicuius personæ, vel si quid aliud est huiusmodi quod quis propalare tenetur vel testificando, vel denuntiando. Et cõtra hoc debitum obligari nõ potest per secreti commissum: quia in hoc frangeret fidem quam alteri debet. *hactenus Thomas. Alteri quidem, idest, bono publico vel Deo, in casu de quo agitur, si des frangeretur, nam hæresis bonum publicum perturbat & lædit, & Deum ipsum oppugnat. Et pro hac sententia facit textus in c. quemadmodũ. §. vlti. de iureiu. & tex. in c. intimauit. de testib. c. nõ est obligatoriũ. de regu. iur. li. 6. tradidit-*

B *que iam olim Guido Fulcodius, qui Clemens IIII. inde creatus est, in consultationibus ad Inquisitores. q. 8. in hæc verba:* Sed nec iuramento vel uoto in contrarium emisso: nam licet veritatem celare possimus hostis vel persecutori, vt 22. q. 2. ne quis, Iudici tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 11. q. 3. quisquis. ergo iuramentum uel votum in contrarium emissum, nõ est seruandum. 22. q. 4. in malis. *hactenus ille. Loquebatur autem in specie de causa proposita ut initium quæstionis indicat.*

C *Postremo adeo verum est, hæreticos esse denuntiandos non obstãtibus supradictis, vt is qui absq; legitima causa eos omittit denuntiare, excommunicationis sententia percellatur, sicut diximus supra commentario 2. super cap. Qui alios. de hæret.*

Ex lib. Sexto tit. de pœnis.

Bonifacius VIII. Bitteren. Episcopo.

Docet hæc Decretalis quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus vestibus, ornamẽtis, li-
D *bris, & instrumentis in degradatione fiat expoliatio, & quib. verbis utatur ipse degradãs. Io. And.*

CAP. II.

DEGRADATIO † qualiter fieri debeat à nobis, tua fraternitas requisiuit. Super quo tibi taliter respondemus, q; verbalis degradatio seu depositio ab ordinibus vel gradibus Ecclesiasticis, est a proprio Episcopo sibi assistente in degradatione clericorum, in sacris constitutorum ordinibus, certo Episcopo-
E rum numero diffinito a Canonibus facienda, quamquam proprij Episcopi sententia sine aliorum Episcoporum presentia sufficiat in degradatione eorum, qui minores dumtaxat ordines receperũt. Actualis vero siue solemnis, cœlestis militiæ militis, id est, clerici degradatio (cum ad eam fuerit procedendum) fiet ut exauctorizatio eius, qui militiæ deseruit armatæ, cui militaria detrahũtur insignia, sicque a militia remotus castris reiicitur, priuatus consortio, & priuilegio militari. Clericus igitur degradãdus vestibus sacris indutus, in manib. habens librum, vas vel aliud instrumẽtum, seu ornamentum ad ordinem suũ spectans; ac si deberet in officio suo solenniter ministrare ad Episcopi psẽtiã adducatur: cui Episcopus publicè singula, siue sint uestes, calix, liber, seu quæ

† Vide Eym. 3. pa. in nono modo processũ finiẽdi vbi dixi copiose.

Degradatio actualis.

alia

A alia(quæ illi iuxta morem ordinandorũ clericorũ in sua ordinatione ab Episcopo fuerint tradita seu collata)singulariter auferat ab illo vestimento seu ornaméto, quod datum vel traditum fuerat vltimo,inchoando,& descendendo gradatim,degradationẽ continuet vsque ad prima vestem, quæ datur in collatione tonsuræ: tuncque radatur caput illius seu tondeatur,ne tõsuræ seu clericatus vestigiũ remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in degradatione huiusmodi vti verbis aliquibus ad terrorem illis oppositis, quæ in collatione ordinum sunt prolata: dicẽdo presbytero hęc vel similia verba i remotione planetę: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te ho B nore sacerdotali priuamus, sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis vtens,in ablatione vltimi,quod in collatione ordinum primum fuit infrascripto vel alio simili modo pronunciet,siue dicat; Auctoritate Dei omnipotentis Patris,& Filij,& Spiritus sancti,ac nostra,tibi auferimus habitum clericalẽ,& deponimus,degradamus, spoliamus,& exuimus te omni ordine,beneficio,& priuilegio clericali.

ª Hæc verba vsque in fi nẽ habentur in Bononien. & Barcinonen. impressa.modus an notatus ab Innocẽtio Papa tradẽdi curię sęculari,continetur, in c. nouimus, de verbo.signif. quod mox apponit hic Eymericus.

Ac deinde si fuerit casus talis, quòd illud fieri debeat iuxta modum à fœlicis recordationis Innocentio Papa prædecessore nostro super hoc annotatum, tradatur curiæ sæculari.

C

Ex Decretalib. tit. de dolo & cõtum.

Innocentius III.

Si proceditur per viam inquisitionis cõtra absentem contumaciter,etiã lite non cõtestata,testes recipi possunt, & sententia diffinitiua ferri etiam per viam depositionis,si hoc meretur delictum.

C A P. VIII.

ERITATIS est verbum ª organo D dominicæ vocis emissum,& infra. Sicut Canonici Curien. in nostro adiutorio retulerũt,H. Curien. Episcopus Ecclesiam suam,non solum dilapidãdo depressit,sicut publica prædicabat infamia,sed etiam homicidio,incestu,alijsque criminibus polluit:& infra. Super his commisimus primo causam Tridẽn. Episcopo,& Abbati monastis sanctæ Mariæ,& Præposito de insula: Secũdo quoq; Brixiensi Episcopo,& ipsis Abbati & Pręposito:& infra. Verum cum Episcopus ipse priorum iudicũ præsentiã adire per contumaciã contempsisset,auctoritate nostra fuit per ipsos iudi- E ces ab officio, beneficioque suspensus,& infra. Tadem vero coram iudicibus Canonica citatione vocatus,præsentiam suã difficulter exhibuit: sed friuolã tunc excusationem,malitia concepta prætendens,experiri cũ canonicis in iure neglexerit. Qua de causa,nos de consilio fratrũ nostrorũ suspendentes Episcopũ ipsum, vel potius suspensionẽ à iudicibus factã auctoritate Apostolica cõfirmantes. Tertio super his Cumano Episcopo & Abbati sancti A. causã ad superadã malitiã ipsius Episcopi commisimus audiendam;qui partibus citatis cum nec per se,nec per responsalem idoneum cõparuerit,in eundẽ propter inobediẽtiã excommunicationis sententiã protulerũt; & (testes ex parte vestra(queadmodũ in mãdatis a nobis acceperant)admittẽtes,scilicet Abbates,Priores,Præpositos,& alios religiosos viros per quos quẽlibet articulum criminum prædictorum constat fuisse probatum,& infra. Nos igitur videntes ordinẽ iudicariũ,in hoc facto fuisse seruatũ, consideratoque præterea,q; post sententias in se datas celebrare præsumpserit:cum multi prælati ecclesiarũ,contra eundẽ Episcopũ scripserint, nec vnus pro eo defendendo vel aliquatenus excusãdo;in nomine Domini cũ Apostolo omnẽ inobedientiã vlcisci volẽtes,licet absentes corpore,pręsentes tamen spiritu,iuxta uerbũ eiusdẽ Apostoli tulimus sententiã perpetuę depositionis in ipsũ, & eum tã à Pontificali,quam ab omni officio sacerdotali priuantes sine spe restitutionis aliqua duximus cõdẽnandũ. Et nihilominus in irritum reuocãtes,quæcumq; post inhibitionẽ sedis Apostolicæ,seu factã suspensionẽ, & excommunicationem de rebus Ecclesiæ alienare pręsumpsit.

C O M M E N T. XIX.

ª VEritatis.est verbum,) *Hoc rescriptum primo obtutu non videtur accommodari instituto Eymerici,cum nihil de hæresis materia in eo tractetur. Cæterum proculdubio ei seruit; eo enim cõsilio illud operi suo inseruit: vt doceat in causa hæresis,sicuti & in his delictis grauibus,de quibus in eo agitur,per modum inquisitionis contra reum contumacem,etiã lite nõ contestata testes recipi posse,& sententiam diffinitiuam ferri,cũ alias id iure sit prohibitũ.cap.vnico.de litis contestat.cap. super quæstionum.§.1.de offic.delega.cap. ex parte. el 2. de verborũ significa.est enim litis cõtestatio totius iu* D *dicij basis & fundamentum.l.vnica.C. de litis contestat.quod tamen in crimine hæresis seruare non oportet,cũ in eo procedi possit simpliciter,& de plano.c.si.de hæret.lib.6.tradit Carrerius tract.de hæretic.§.versa autem vice.Simancas de cathol.instit.tit.64.nu.23.Ioannes Roias singu.125.quoniã in delictis grauibus procedi potest,& lite non contestata,& etiam parte non citata. Archid. in c.1. de homi.lib.6.quem sequitur Marsilius in practica crimin.§.diligenter.nu.158.quod qua ratione sit intelligendũ,alibi explicui. potest etiam & alijs modis hoc rescriptum instituto auctoris conuenire,sed hic videtur verior.*

In causa hæresis etiam lite non contestata testes possunt recipi.

E *Quod si quis quærat,quid operentur testes ita recepti; respõdebo multos effectus posse producere,primum enim ad inquirendum iuuabunt,deinde repetiti iudicium facient, tandem si fuerint integri,hoc est,omni exceptione maiores,pro qualitate delicti, ad probandum & conuincendum erunt idonei,dum modo cætera deinde iuxta ordinem iudicarium obseruentur,idest,vt testes repetantur, & reis legitimæ defensiones,& debitæ defensionum induciæ concedantur. Testes enim,qui in alijs causis lite nõ contestata recepti,nihil facerent, fauore fidei in causis hæresis*

Quid operentur testes recepti lite nõ contestata.

hæresis supradicta valide præstant, cum in hoc crimine de plano procedi possit.

Ex Decretal. titu. de verbo. signific.

Innocentius III. Episcopo Parisien.

Clericus traditur curiæ sæculari; quia degradatur sæculari potestate præsente, cui denuntiatur, vt in suũ forũ illũ recipiat. hoc dicit vsque ad §. Pro illo.

C A P. XXVII.

OVIMVS expedire, a vt verbũ illud, quod in antiquis Canonibus, & in nostro decreto cõtra falsarios edito continetur, videlicet, vt clericus per Ecclesiasticum iudicem degradatus sæculari tradatur curiæ puniẽdus: apertius exponamus. Cum enim quidam antecessorum nostrorum, super hoc consulti diuersa respõderint, & quorũdã sit opinio a pluribus approbata, vt clericus, qui propter hoc, vel aliud flagitium graue, nõ solum damnabile, sed dãnosum fuerit degradatus, tanquã exutus priuilegio clericali, sæculari foro per consequentiam applicetur: cũ ab Ecclesiastico foro fuerit proiectus, eius est degradatio celebranda sæculari potestate præsente, ac pronuntiandum eidem cum fuerit celebrata, vt in suum forum recipiat degradatum. Et sic intelligitur tradi curiæ sæculari: pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, b vt citra mortis periculum, circa eum sententia moderetur.

Falsarius perpetuo carceri mancipatur, vt in dolore pœnitentiam agat.

Pro illo vero falsario scelerato, quẽ ad mãdatũ nostrũ capi fecisti, hoc tibi duximus cõsulẽdũ, ut in ꝑpetuũ carcerẽ ad agẽdã pœnitẽtiã ipsũ includas, pane doloris, & aqua angustiæ sustẽtadũ, ut cõmissa † defleat, & flenda vlterius nõ cõmittat.

† c. pœnitentia, de pœnit. dist. 3.

COMMENT. XX.

a NOuimus expedire.] *Dictum erat ab Eymerico in præcedentibus, à quibus & quomodo celebrãda esset degradatio, ex c. 1. de hær. lib. 6. & ex c. degradatio, de pœnis lib. 6. Sed quoniam dubitari poterat, qua rõe intelligeretur tradi quempiã curiæ sęculari, id demõstratur hoc rescripto, etiã sũma hoc dicitur: Exuitur priuilegio clericali q tradẽdus est potestati sęculari, à foro Ecclesiæ ꝓycis, et ꝓsẽti iudici sæculari dicitur, vt eũ hominẽ in suũ forũ recipiat. quę qua ratione ad praxĩ reuocẽtur docet Eymer. 3. p. in mõ nono ꝓcẽssũ fidei termĩnãdi.*

Quid seruanpũ circa tradendum curiæ sæculari.

b Pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere.] *Et ita seruant Inquisitores, quãdo reos iudicibus sæcularibus tradũt, aut relinquunt, ne sanguinis effusioni consentire videãtur, & irregulares efficiantur: idem disponit lex septipartita par. 1. tit. 6. l. 60. ibi* Pero su Perlado deue rogar por el, que le aya alguna merced si quisiere. *Quibus verbis alius ritus paulo differens ab eo qui præscribitur in*

Inquisitores pro traditis curiæ sæculari intercedũt ne fiant irregulares.

A *hoc c. continetur, videlicet, quod Inquisitores rogẽt iudicem, vt cum sibi traditis misericordia, si velit, vtatur, quod est diligenter obseruandum, nam per dispositionem d. legis 60. hoc sufficit ad euitandã irregularitatem. Couaruuias tamen in relectio. Clemẽt. si furiosus, 2. p. § 5. nu. 6. tutius esse putat, ut Inquisitores non tradãt sic dãnatos curiæ sæculari, sed cõsulit, vt eos condẽnent corã iudice laico, atq; ita dãnatos à propria iurisdictione dimittant, vt denique statim iudex sæcularis eos recipiat, & vltimo supplicio afficiat, ut notauit Hẽricus Boich in c. ad abolendã. §. super eo. de hæret. nu. 7. quem sequitur Ioãnes Igneus in l. 1. §. tum domus. ff. ad Senatuscon. B Syllan. nu. 37. sed in praxi id seruatur, quod traditur in hoc canonimus. ut docet Ioãnes Rojas in sing. 175. quod satis est ad liberandos Inquisitores ab irregularitatẽ.*

Quamquam autem hæc recte se habeant, at nullo pacto reticendum puto, quod in hac causa amplius solenti Romanorum Pontificum prouidentia cautũ est, non modo circa Inquisitores, sed etiam circa cõsultores, vt irregularitatem securius euitarent. Nã Dominus Papa Paulus IIII. Romæ die 29. Aprilis, anno 1557. considerans in cõgregationibus, quæ in causa hæresis corã ipso fiebãt, interuenire solere ꝑ maiori parte clericos sæculares & regulares in sa- C *cris & sacerdotio, ac in Episcopali, Archiepiscopali, vel alia maiori dignitate forsan cõstitutos, ac nõnullos etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & sæpe contingere iuxta qualitatem casuum & delictorum, de quibus agebatur, eos contra reos sententiam dicere, ex qua mẽbri mutilatio, seu sanguinis effusio, etiam vsque ad mortem naturalem fuerit subsecuta, proinde eorundem securitati, & tranquillitati mentis & conscientiæ consulere volens, statuit ac decreuit, vt prædicti omnes, qui in iudicãdo sibi assisterent, non solum in causis hæresis, sed etiã in quacunq; causa criminali, quæ coram ipso tractata fuerit, vel tractaretur, sentẽtiam possent dicere* D *cõtra reos, qui damnarentur ad quæstiones, seu torturam, aut alias pœnas cõdignas, etiam vsq; ad mutilationem membri, & ad mortẽ naturalem inclusiuẽ, absq; alicuius censuræ vel irregularitatis incursu.*

Consultores sancti officij nõ incurrũt irregularitatem.

Idem ipsum decretũ Pauli IIII. confirmauit postea Pius Papa V. extendique voluit ad omnes Inquisitores, eorumque Vicarios commissarios, & consultores, vt testatur Vmbertus Locatus in opere iudiciali Inquisitorum circa finem, titulo de Decretis quod & verum est.

Itaque hodie stãtibus his decretis, nõ videtur necessaria protestatio de qua hic, cũ rei hæreseos actualiter tradũtur seu relinquũtur curiæ sęculari, ad hoc E *vt Inquisitores euitent irregularitatẽ. Cæterũ omittenda non est, quoniam & communi iure, & generali fori Ecclesiastici consuetudine nititur, & quamquã vera, & certa sint quæ hactenus diximus, non tamẽ est omittẽda, nec reyciẽda sunt plura remedia quæ ad eũdẽ ꝑnẽ securius cõsequẽdũ parari possunt.*

Sed nõne prohibitum est pro hæreticis intercedere, non modo quando sunt hæretici declarati, sed etiam quando pendet inquisitio contra eos, etiã si de eorũ correctione spes habeatur, vt docet Matthæus de Afflictis super constit. in constitutilẽ, notab. 29. Al-

fonsus

ſenſus Caſtrus lib. 2. c. 17. de iuſta hæret. punit. l. quiſquis. §. denique. C. ad leg. Iul. maieſt. facit text. in c. ſi quis. 6. q. 1. & in c. miror. 50. diſtin. cum ſimilibus. id quod ſanciuit nominatim Federicus Romanorum Imperator in d. l. inconſutilem, in fine his verbis. Apud nos pro talibus nemo interuenire præſumat, quod qui fecerit, in ipſum noſtræ indignationis aculeos non immerito conuertemus.

Et plene verum eſt, interdictū eſſe pro hæreticis intercedere; ſed cum hoc crimen ſit grauiſſimum, pro quo imponitur pœna traditionis brachio ſeculari, & expulſionis ab eccleſia foro, nec amplius permeat ad Eccleſiam de tali delinquēte iudicare, ideo B

A *apud alienum forum pro eo intercedunt iudices Eccleſiaſtici, ita Panormitanus in hoc. c. nouimus, n. 8.*

Sed melius forte dici poſſet, vetari quidem interceſſionem, quæ tendat ad fauorem hęretici, vel ad impedimentum iuſtitię, non autem eam, quæ conducit ad vitandam irregularitatem, & ab ipſo iure nominatim pręſcriptam, nemo enim dubitat multis modis intercedi poſſe. Alię poſſunt ſolutiones afferri, quę ad noſtram breuitatem non pertinent.

Ioannes Roffenſis articulo 33. aduerſus Lutherum non procul a fine verſ. Haud recte vocas. aliter quam Doctores hic videtur interpretari hoc c. nouimus, quę nos libenter hic miſſa facimus.

EXTRAVAGANTES

ALIQVOT DIVERSORVM ROMANORVM PONTIFICVM

Inquiſitionis officio congruentes.

De hæreticis.

Benedictus XI. Inquiſitoribus hęreticæ prauitatis.

Declarat decretalem, Per hoc, eod. tit. lib. 6. bona hęreticorum per diœceſanos vſurpari vetans.

CAP. I.

EX eo †, quod quædam nouella conſtitutio ſuper negotio hæreticæ prauitatis à bonę memorię Bonifacio Papa VIII. prędeceſſore noſtro edita, continet, quod in ipſo negotio, per diœceſanos Epiſcopos & Inquiſitores ſuper D eodem facto inquiri valeat, communiter vel diuiſim: & ſi diuiſim proceſſerint, teneantur ſibi inuicem communicare proceſſus: Nos cõſulere uoluiſtis, quando, & quoties ſit iſta proceſſuum cõmunicatio facienda. Nos aũt de fratrum noſtrorum conſilio, intelligendo diœceſanos & Inquiſitores tunc demum diuiſim procedere cũ ij & illi ſeparatim, non quando Epiſcopi tãtum, Inquiſitores tantum procedunt: Conſultationi veſtræ breuiter reſpondemus, quod quãdo vtrique procedunt ſeiunctim, ſibi debent in fine tãtum, dum nil reſtat agendum niſi quod ſolum ſententia E promulgetur, cõmunicare proceſſus. Licet enim quibuſdam potuiſſet videri per legẽ ciuilem †, quod ſicut quando aliquis ex actitatis coram alio, debet, ferre ſententiam, vt puta, quãdo adminiſtrator delegat cauſam ſibi ſententia reſeruata: ſaltẽ in principio, id eſt conteſtatione, rurſus in medio & ſemel in fine, quæ ſunt examinata audire debet ita & in caſu præſenti vbi ex actis coram alio habitis, alter profert ſententiam, ſic ter huiuſmodi acta receſeat, quod fieri non poteſt, ſi eorum denegetur editio: tamen id æquitas canonum nõ admittit. Vnum ſane caſum excipimus, ſi alter

† Hæc extrauagãs & duæ ſequẽtes habentur inter extrauagantes cõmunes tit. de hæret. Et de hacus materia præter notata in cap. per hoc, de hæret. lib. 6. vide Eymericum par. 3. qq. 50. 51. & 52. vbi dixi copioſe.

† Authen. ad hæc, C. de iudic. vbi hæc ſeruari iubẽtur.

C commodè non poſſit procedere, niſi alteri actis viſis. Ex hac enim cauſa ſemel tantũ (vt fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Verum †, quia nõnulli diœceſani partem partis prouentuũ de hæreticorum bonis Inquiſitionis officio deputatæ propter expẽſas quas dum inquirũt in ſæpedicto negotio faciunt, a vobis exigere moliuntur: hoc tãquã iuri abſonũ (cũ ordinarij ſint, ideoq; officiũ tale, quod eis incũbit, proprijs eos oportet explere ſtipendijs) fieri penitus prohibemus. Rationem autẽ iidem dięceſani prouentuũ obuenientium † ex Inquiſitionis officio a uobis non obſtãte aliqua cõſtitutione, cõſuetudine vel mandato cõntrarijs nõ expoſcant ſed eam Cameræ noſtrę vel alij cui nos vel ſuceſſores noſtri Romani Pontifices mãdaremus reddẽdã, reddatis, quod generaliter obſeruari iubemus. Dat. Lateran. vi. Nonas Mart. Pontificatus noſtri anno primo.

† Eymericus par. 3. q. 104. 105. & ſeq. ubi dixi.

Epiſcopi proprijs ſumptibus in hęreticos debẽt animaduertere.

† Al. obuentionum.

Extrauagan. Domini Ioannis XXII.

Inquiſitores hęreticę prauitatis cenſuras Eccleſiaſticas fulminare non poſſunt in officiales & nuntios ſedis Apoſtolicę ſine ipſius licentia ſpeciali: ſed de eorum exceſſibus, informationem facere poſſunt, & deinde Romano Pontifici ſignificare.

E CAP. II.

CVM † Matthæus de Pontiuian. ordinis Prædicatorum, Inquiſitor hæreticę prauitatis in Regno Siciliæ auctoritate Apoſtolica deputatus, friuola occaſione quæſita, ac noſtra & Apoſtolicæ ſedis reuerentia & honore, poſtpoſitis, in dilectũ filium magiſtrũ Guillermum de Baleto Archidiaconum Foroliuien. capellanũ noſtrum, Cãpaniæ maritimæq; rectorem, excommunicationis ſententiam, incõſultis morib. non ſine multa temeritate duxerit proferendam? Nos uolentes de cætero taliũ præſumptoribus † obuiare; vniuerſis & ſingulis tam

† Eymericus 3. p. q. 26. vbi dixi, & de intellectu Lapus reſponſo quodam incipien. Factum ſuper quo quæ habetur poſt conſilia Oldradi.

† Al. præſumptionibus.

ordinarijs,

ordinarijs, quàm delegatis Iudicibus ac Inquisitoribus prauitatis eisdem, & alijs vniuersis & singulis, quacunque auctoritate fungâtur, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, & mandamus, expresse, ne contra nostros & Apostolicæ Sedis officiales vel nuntios, aut ipsorum aliquem, quauis occasione vel causa, absq; nostra & Apostolicæ sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius litteras concedenda, plenam facientē de tenore præsentiū mētionē, procedere quoquomodo præsumant, aut in eos vel ipsorū aliquem excommunicationis, vel suspensionis, seu quasuis alias sentētias promulgare. Nos enim, ex nūc decernimus irritū & inane quicquid contra inhibitionem & mandatū hmôi contigerit attentari. Volumus tamen φ diœcesani & Inquisitores prædicti super ijs, quæ negotium tangunt, fidei, alij vero sup ijs, quæ rē tangunt, vel publicā vel priuatā, siue ordinarij siue delegati, quacūq; auctoritate fuerint, prout posset ad eorū officiū pertinere, si quid per officiales & nūtios ipsos indebitè forsan attentarū extiterit, se plenius informare idq; nobis significare studeant, vt prouidere sup hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo, &c. Dat. Auinione xij. Calen. Ianuarij Pontificatus nostri anno vndecimo.

Officialium sedis Apostolicæ delicta, papæ sunt nūtianda, nō per alios iudices coercenda.

Idem.

Tres errores magistri Ioannis de Poliaco Doctoris Parisiensis, circa materiam confessionis sacramentalis, & potestatem absoluendi hic damnātur.

Eosdem etiam errores dānauit Calistus III. Romæ per extrauagan. incipien. Inter cætera. quę habetur inter priuilegia Fratrum ord. Præd. fol. 122.

CAP. III.

VAS electionis Doctor eximius & egregius prędicator, cuius prædica do mundū docuit vniuersum, præsumptuosā illorū audaciā refrænare sollicitus, qui prudētiæ ppriæ innitentes in errores proprios prolabūtur, nō plus sapere quā oportet sapere, sed ad sobrietatē sapere, salubri doctrina suggessit: & iuxta Sapientis eloquium: Quisq; suæ prudentiæ modum ponat. Sane dudum, cū dilectū filiū magistrū Ioanē de Poliaco † sacrę Theologię Doctorē certis ex causis de fratrū nostrorū consilio ad nostrā præsentiā vocauissemus: fide digna relatio ad nostrū pduxit auditum quod ipse in, quibusdā articulis tāgentibus pœnitentiæ sacramentū non sobriè, sed perperam sapiebat infrascriptos articulos periculosos continentes errores, docens publicè in suis prædicationibus, & in scholis. Primo si quidem astruens, quod confessi fratribus habentibus licētiā generalē audiendi confessiones, tenētur eadē peccata quæ confessi fuerant, iterū confiteri proprio sacerdoti. Secundo, qd stāte, omnis vtriusq; sexus, edicto † in Concilio Generali, Romanus Pōtifex nō potest facere, φ parochiani nō teneātur omnia peccata sua semel in anno propriu sacerdoti confiteri, quem dicit esse parochialē curatū. Immo nec Deus posset hoc facere, quia (vt dicebat) implicat contradictionē. Tertio, quod Papa non potest dare potestatem generalem audiē di confessionē. immo nec Deus, quin cōfessus habenti licentiā, teneatur eadem confiteri proprio sacerdoti, quem dicit esse (vt præmittitur) propriū curatū. Nos igitur scire volētes si suggesta nobis veritatē haberent, articulorū præmissorum copiā eidem magistro Ioanni fecimus assignari, & ad sui defensionē plenam audientiam sibi præbuimus tam in nostra & fratrum nostrorum præsentia in consistorio, quam alias coram aliquibus ex ipsis fratribus per nos ad huiusmodi officium deputans. Verum licet præfatus magister dictos articulos & contenta in ipsis defendere niteretur: asserebat tamen se paratum credere & tenere in præmissis & alijs, quæ tenenda & credenda esse sedes Apostolicā diffiniret. Nos igitur attēdētes, φ prædictorū articulorum assertio, prędicatio, & doctrina redundare poterant in multarum perniciem animarum, ipsos per prælatos magistros in Theologia examinari fecimus diligēter. Nos ipsi etiā cū dictis fratribus nostris collationem solertem & examinationem habuimus super bis. Per quas quidem collationem & examinationem sū per bis habitas cōperimus præmissos articulos doctrinam non sanam, sed periculosam multum, & veritati contrariam continere. Quos etiam articulos omnes & singulos, idem magister Ioannes, veris sibi rationibus opinioni dudū, suæ habitæ contrarijs demonstratis, in cōsistorio reuocauit: asserens se eredere eos non veros, sed ipsorum contrarium verū esse, & dicens se nescire rationibus sibi factis, in contrariū respondere. Ideoque ne per assertionem, prædicationē, & doctrinā huiusmodi in errorem (quod absit) animæ simplicium prolabantur, omnes articulos, & quemlibet eorum, tamquam falsos & erroneos, & a doctrina sacra deuios, auctoritate Apostolica condemnamus, & reprobamus, de fratrum nostrorū consilio prædictorum, doctrinam contrariam veram, & contrarium esse catholicum asserētes: scilicet quod illi, qui prædictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadē peccata confiteri iterum, quàm si ea alias confessi fuissent eorum proprio sacerdoti iuxta Conciliū Generale. Optantesq; veritatis vias notas esse fidelibus cūctis, & prædictis erroribus præcludere aditum, ne subintrent errores, fœl. rec. Alexan. IIII. & Clemē. IIII. Romanorū Pontificum prædecessorū nostrorū vestigijs innitendo, vniuersis & singulis districtius inhibemus, ne quisquā præmissos articulos per eos (vt præmittitur) damnatos & reprobatos, & cōtenta in eis vel aliquo ipsorum, vt potè à catholicis mētibus respuēda, tenere audeat seu defensare, quomodolibet, vel docere. Quocirca Vniuersitati vestræ per Apostolica scripta præcipiēdo mādamus, quatenus vniuersis & singulis vestrū, in ciuitatibus & diœcesibus vestris conuocato clero & populo cōmuniter omnia præmissa & singula p vos, seu per alios solenniter publicetis: nos etiā eidē magistro Ioanni mandamus, quod in scholis & sermone Parisiis, prædictos articulos, & contenta

Rom. 12.

Prou. 23.

† De hoc late Eymer. hac 2. p. q. 8.

† Habetur in c. omnis, de pœnit. & remissio.

Protestatio catholica & consueta.

tenta eis tanquam veritati contraria propriæ vocis oraculo, asseueratione constanti publicè debeat reuocare: quod se facturum dictus magister Ioannes efficaciter repromisit. Dat. Auinione viij. Calen. Augusti. Pôtificatus nostri anno V.

Extrauagans Domini Benedicti, de visione beatorum.

Damnat multos errores de visione beatorum.

BENEDICTVS, Episcopus, seruus seruorum Dei ad perpetuã rei memoriã. Benedictus Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operib. suis, qui sacrosanctam Romanam, Catholicã, & Apostolicam Ecclesiam, quam vt vineam plantauit dextera sua, quamque vt præcipuam in Ecclesiarum omnium caput erexit, vt victricem, † dicẽte Domino ad Petrum: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã: sua miseratione non deserit, sed per beatos Apostolos suos, præcipuè Petrum, & Paulũ singulares eiusdem Ecclesię defensores, pia benignitate, & continua pietate custodit: quatenus eisdem rectoribus gubernata, in se stabilis maneat, fundata supra firmã petram, omnesque Christianę fidei cultores illi obediant, illi pareãt, illi intentẽdant, sub illius magisterio degant, sub eius disciplina, & correctione consistant; Non in illa dogmatizetur improuidũ inseratur incautum, in fide temerarium ingeratur: Sicque declinent homines à malo, & faciant bonum, ambulent per vias rectas, & ad meliora per sancta desideria proficiscantur: sperent iustorum propinquas ęternę vitę retributiones, timeãt malorum inferni calamitates non remotas: Nam scriptum est; Ecce venio cito, & merces mea mecũ est, reddere unicuique iuxta opera sua. Quod si secus à quoquam fuerit attẽtatum, id protinus sua auctoritate, pęnis etiam adiectis, prout expedire viderit, prorsus euellat. Pro qua, vt in seipsa sebsistens alios informaret, passionis suæ tempore Saluator Noster Iesus Christus patrẽ exorasse perhibetur dicens Simon, ecce Satanas expetiuit uos vt cribraret sicut triticum: Ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, cõfirma fratres tuos. Sane dudum tẽpore fœlicis recordationis Ioannis XXII. prædecessoris nostri, inter nõnullos etiam Theologicæ facultatis magistros, super visione animatum iustorum hominum post mortem suam, in quibus nihil erat purgabile, cum de hoc sæculo decesserunt; vel si fuerat, iã purgatum fuerat ex toto: an diuinam essentiam videant ante corporũ suorum resumptionem, & iudicium generale. Et super nõnullis alijs orta materia quæstionis, ipsorum aliqui negatiuam, aliqui affirmatiuam, alij vero secundum suas imaginationes, de visione diuinæ essentiæ ab animabus huiusmodi, diuersa, & diuersimodè ostendere nitebantur: prout ex dictis & scriptis ipsorũ noscitur apparere; super reiectis vero suis concertationibus, quas hic causa breuitatis omittimus, quia ita ex nostris deter A minationibus inter se etiam decidebant. † Cumque idem prædecessor noster, ad quem prædictorum determinatio pertinebat, ad decisionẽ concertationum huiusmodi se pararet, in suo consistorio publico, tam fratribus suis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, de quorum numero tũc eramus, quam prælatis, & magistris in Theologia, qui multi aderant præsentes iniungẽdo districtius, & mandando, vt super materia de visione prędicta, quando requirerentur ab eo, deliberatè vnusquisq; diceret quod sẽtiret. Tamẽ morte præuentus, sicut Domino placuit, perficere illud nequiuit. Defuncto itaque prędecessore præ B fato, nos diuina dignatione ad apicẽ summi Apostolatus assumpti, diligentius attendentes, quanta ex præmissis eorum concertationibus non solum, animarum imminerent † pericula, quanta exinde possent † scandala suboriri, vt ipsorũ veritas pereat, & veritatis soliditas innotescat: habita prius super prædictis sollicita examinatione, & diligenti deliberatione cum fratribus nostris dictæ Romane ecclesiæ Cardinalibus, de ipsorum fratrum consilio, hac in perpetuum valitura constitutione, auctoritate Apostolica diffinimus, quod secundum communem Dei ordinationem, animæ sanctorum omnium, qui de hoc mundo ante C Domini Nostri Iesu Christi passionem decesserunt: nec non sanctorum Apostolorum, Martyrũ Cõfessorum, Virginum, & aliorum fidelium defunctorum post sacramentum batismi ab eis susceptum, in quibus nihil purgabile fuit, quando decesserunt, nec erit quando decedent etiam in futurum, vel si tunc erit aliquid purgabile in eisdem, tamen post mortẽ suã purgauerint: † atque animæ puerorum eodem Christi baptismate renatorum, & baptizandorum, dum fuerint baptizati, ante vsum liberi arbitrij decedentium, mox D post mortem suam, & purgationẽ præfatã in illis qui purgatione huiusmodi indigebant, etiam ante resumptionem suorum corporum, & iudicium generale, post ascensionem Saluatoris Domini Nostri Iesu Christi in cœlum, fuerunt, sunt, & erunt in cœlo cœlorum regno, & Paradiso cœlesti cum Christo sanctorum angelorũ cõsortio aggregatæ, ac post Domini † Iesu passionẽ, & mortem viderunt, & vident, & videbunt diuinã essentiã immedtatè, se bene, clarè, & apertè eis † ostẽdentẽ, quòdq; sic videntes eadem diuina essentia perfruuntur: Necnon quòd tali uisione, & fruitione eorũ animæ, qui iam decesserunt, sunt verè beatæ, & habẽt vitã, & requiem æternã, & † etiã E illorum, qui postea decedent, eandẽ diuinã videbunt essentiã, ipsaq; perfruentur ante iudicium generale, ac quod visio huiusmodi eiusq; fructus actum † fidei, & spei in eis euacuãt, prout fides & spes propriè Theologicę sunt virtutes: Quodque postquam inchoata fuerit vel erit talis intuitiua, & facialis visio, et fruitio in eisdem, eiusdem uisio, & fruitio sine aliqua intermissione, † seu euacuatione prædictæ uisionis, & fruitionis cõtinuata existet, † & continuabitur usque ad finale iudicium, & extunc usque in sempiternum.

Diffinimus insuper, quod secundum Dei ordinatio-

Margin notes: † al. & veritatem. — Matth. 26. — Apoc. 22. — † al. dissidebant. — † al. imminẽt — † al. possunt. — † al. vt ipsorum veritas pareat. — † al purgabunt. — † al Christi. — † al. illis. — † al & omniũ illorum. — † al. virtutẽ. — † al intercisione. — † al. existit.

dinationem communem, animæ decedentium in actuali peccato mortali, mox post mortem suam ad inferna descēdūt, vbi pœnis infernalibus cruciantur: & quod nihilominus in die iudicij omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de factis proprijs rationem, vt accipiat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

Decernentes prædictas nostras diffinitiones seu determinationes, & ipsarum singulas ab omnibus fidelibus esse tenēdas. Quicumque autem deinceps prædictarum nostrarum diffinitionum seu determinationum, ac singularum ipsarū contrarium scienter & pertinaciter tenere, conferre prædicare, docere, aut defendere, verbo vel scripto præsumpserit, contra eum sicut contra hæreticum modo debito procedatur. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, &c. Datum Auinione iiij. Calen. Februarij, Pontificatus nostri anno secundo.

COMMENT. XXI.

a Benedictus Episcopus.) *Alfonsus Castrus li. 3. aduersus hæreses, verbo, Beatitudo. hæresi 6. & Bartholomæus Medina apud Sanctū Thomā 1.2.q.4.art.5. & alij plerique, hanc extrauagantē tribuunt Benedicto Papæ eius nominis Vndecimo. Item in Directorio Barcionen. impresso, cuius lectionē in Priori editione sumus sequuti, Benedicto Vndecimo tribuebatur, id tamen ita esse non potest, nā cum in hac extrauaganti fiat mētio Ioānis XXII. qui post Benedictum Vndecimum Pontificatum gessit, nullo modo potuit Benedictus Vndecimus eius meminisse Pontificis, qui nondum Pontifex factus fuerat. Quod autem Benedictus Vndecimus antecesserit Ioannem XXII. manifestum est ex catalogo, serie, seu Romanorum Pontificum Chronologia, vnde apparet Benedicto Vndecimo successisse Clementem V. Clementi Joannem XVII. huic vero Benedictū Duodecimum anno Domini 1334. Quare omnino dicendum videtur hoc scriptum Benedicti Duodecimi esse: quod etiā ex verbis rescripti constare potest, ubi post longam mentionem factam a Benedicto de Ioanne XXII. subditur ita:* Defuncto itaque prædecessore præfato, nos diuina dignatione ad apicem summi Apostolatus assumpti, &c. *Manifestum est autem Ioāni XXII. immediate in Pontificatu successisse Benedictū Duodecimū. Dominicus etiam Sotus lib. 4. Sent. distin. 45. q. 1. ar. 3. concl. 3. Benedicto Duodecimo tribuit, quamuis perperā ibi dicatur, hāc extrauagantē incipere,* Animas purgatas. *cū incipiat.* Benedictus Deus.

Referunt eam præter Eymericum hic, Alfonsus Castrus præcitato loco, & Marsilius lib. 4. Senten. q. 13. art. 3. & alij.

Iam Eymericus ideo retulit, quia hæreticus in ea declaratur, qui auderet asserere scienter aliquid contra quam hic statuatur, ac definiatur de visione beatorum & punitione damnatorum.

Edita vero fuit anno secūdo Pōtificatus Sāctissimi Domini Benedicti Duodecimi, q incidit in annū 1335. ut ex serie et chronologia annorū Pōtificiorū colligi non obscure potest, ad componendas & sedādas quæstiones controuersas de uisione beatifica animarum beatarum, & nonnullis alijs, quæ multo & frequenti litteratorum conflictu agitabantur.

A

Primum itaque catholicum dogma, quod hic definitur, tale est: Post Ascensionem Saluatoris Domini nostri Iesu Christi in Cælum Animæ sanctorum, in quibus vel nihil erat purgandum cum decesserunt, nec erit quando decedent in futurum, vel si tunc erit aliquid purgandum, post mortem tamen purgabunt; item animæ puerorum baptizatorum, qui iā decesserunt, aut baptizandorum in posterum & decedentium ante vsum liberi arbitrij, mox ut decesserint ante resumptionem corporum & iudicium generale, recipiuntur in Cælum & diuinam essentiam clara visione intuentur.

B

Alterū dogma est Animæ decedentiū in actuali peccato mortali, mox post mortem suam ad inferna descendunt, vbi pœnis infernalibus cruciantur.

Olim controuersum fuit, num animæ Sanctorū vsque ad diem iudicij Deum viderent, & diuina uisione fruerentur, cum multi insignes viri & doctrina & sanctitate clari tenere viderentur, eas nec uidere, nec frui vsq; ad diē iudicij, donec receptis corporibus vna cum illis diuina beatitudine perfruantur: nā Irenæus, Iustinus Martyr, Tertullianus, Clemens Romanus: Origenes, Ambrosius, Chrysostomus. Augustinus, Lactantius, Victorinus, Prudentius, Theodoretus, Aretas, Oecumenius. Theophilactus, & Euthymius, huius referuntur fuisse sententiæ, vt commemorant, Castrus, & Medina præcitatis locis, & Sotus lib. 4. Sent. dist. 45. q. 1. art. 3.

C

Cęterum neque hi, neq; alij eiusdem opinionis sectatores, in ea re hæretici, aut de hæresi suspecti dici possunt, etiam si contra veram sententiam senserint, antequam per Ecclesiā esset difinitū, quid in tāta cōtrouersia tenendū ac credendū foret, iuxta ueram & communem sententiam Sancti Thomæ, & Caietani, par. 1. q. 33. art. 4. de qua diximus copiose supra commentario 1. huius 2. par. super c. Dubius, de hæret. quare impunè & citra hæresis notam potuerunt eo tempore quamlibet partē sequi. At post Ecclesiæ declarationem non licet absque crimine hæresis (vt hic dicitur) contrariū scienter & pertinaciter tenere, cōferre, prædicare, docere aut defendere.

D

Nec defuerunt etiam viri graues & sanctitate & eruditione insignes, qui iam olim hoc ipsū nō obscurè professi sunt, quod Dominus Benedictus Duodecimus hic declarauit: nā iidē Augustinus, Ambrosius, & Chrysostomus, alijs in locis, & Hyeronymus, Gregorius et alij, vt præcitati referūt, apertissimè hanc catholicam sententiā sunt amplexi. Et Innocentius Papa III. in c. Maiores, §. caute tamē extra de baptis. & eius effect. idem statuere videtur, dicens: Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysteriū & dānationis periculum vitabatur, non tamē perueniebatur ad Regnū cœlorū, quod vsq; ad mortē Christi fuit omnibus obseratum: Sed per sacramētū baptismi Christi sanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculū, & ad regnū cœlorū ēt peruenitur, cuius ianuam Christi sanguis fidelibus suis misericorditer reserauit. *hæc Innocētius.*

E

Idem

idē Innocentius tertius (vt mihi videtur) in c. Apo A *stolicā, ex tca de praesbytero non baptizato, eādē nō obscure definire ac stabilire uidetur sententiā in hęc verba:* Inquisitioni tuæ taliter respondemus, presbyterum, quem sine vnda baptismatis extremū diē clausisse significasti: quia in sanctę matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseuerauit, ab originali peccato solutum, & cælestis patriæ gaudiū esse adeptū asserimus incūctāter.

Post hæc Benedictus in hac extrauaganti lōge uberiorē et expressiorem definitionem edidit: quam etiam cōcilium generale octauum seu Florentinum sub Eugenio IIII. celebratum, sessio. ult. circa finem anno Domini 1439. clarē et aperte tradidit his uerbis: Definimus illorum animas, qui post baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculā B incurrerūt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, (prout superius dictum est) sunt purgatę, in cœlū mox recipi, & intueri clarè ipsū Deū trinum, & vnū, sicuti est, meritorū tñ diuersitate alium alio perfectius, illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato vel solo originali decedūt, mox in infernū descēdere, pœnis tamen disparibus puniēdas. *hactenus Cōcilii.*

Atque ex his consequitur, Graecos & Armenos nunc potissimum post has Ecclesiæ definitiones vel ex hoc solo hęreticos esse, qui asserunt, animas defunctorum suis corporibus exutas, non habere pœnam vel gloriam vsque ad diem iudicij, quos refert & confutat egregiè Guido Carmelita in summa de hæresibus titu. de hæresibus Græcorum, cap. 7. & tit. de hæresibus Armenorum cap. 5.

Ex hac extrauagāti Nicolaus Eymericus, infra in hac 2. p. q. 8. ver. In extrauaganti autem. duo decim hæreses damnatas subtiliter collegit, & totidem inde catholicas veritates illis hæresibus contrarias comprobari verissimè admonet.

LITTERÆ DECEM APOSTOLICÆ

Diuersorum Pontificum Summorum,

In quibus magna & multa priuilegia Inquisitoribus conceduntur, & quamplura dubia ad Inquisitionis officium pertinentia, dissoluuntur.

Vrbanus IIII. ad Inquisitores.

Multa Inquisitorib. priuilegia cōceduntur, et plerasque alia declarātur, quæ ad eorū officiū spectant.

Edito anno Domi. 1262. Vrbanus Episcopus seruus seruorū Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prędicatorum Inquisitoribus hęreticę prauitatis, in regno, & dominio charissimi Christo filii nostri Regis Aragonum deputatis, auctoritate Apostolica & in posterum deputandis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Præ cunctis nostræ mentis desiderabilibus † († al. desideriis) catholicæ incrementum fidei affectantes, nimio vtique dolore replemur, cum audimus aliquos, vel sentimus ad illius deprehensionem quacūque † malignitate satagere, vel damnabilibus ipsam († al. qualicunque.) deprauando reprehensionibus, aut detractionibus ei abrogabilibus derogando, seu commentis eandem mendacibus peruertendo, ad quorum iniqua conterenda molimina, eò animosius aspiramus, quò in animarum stragē perniciosius eos agnoscimus cōspirare. Sanè, vt accepimus, in aliquibus partibus regni & dominij charissimi in Christo filii nostri illustris regis Aragonū, adeo Infidelitatis error inualuit, quod ibi quamplurimi à via veritatis prorsus auersi, eūtes per deuia falsitatis, pestiferas ad concutiēdum orthodoxæ murum fidei machinas construxerūt, molientes ipsum fallacium argumentationum impulsibus C demoliari. Verū licet vbilibet sedis Apostolicæ diligentia cōtra talium dolosam astutiam, ne diffusius huiusmodi serpat morbus, remedium libēter adhibeat opportunum; in prædictis tamen partibus cupientes anxiè, vt negotium fidei iugi profectu, eliis omnino † erroribus conualescat, vigilare († omnibus.) ad hæc per nos & alios eo studemus artē tius; quo prædictum Regem feruentiorem sentimus ad idem negotium efficaciter promouēdū. Prouidimus igitur ibidem ad præsens personas aliquas circumspectas, pro tanto negotio deputari quarū honesta conuersatio exemplū tribuat puritatis, † & doctrinā fundāt erudita labia salutarē, († al. pietatis.) vt sacro ipsarū ministerio præfatę partes ab huiusmodi contagijs expurgentur. Vt aūt inquisitionis officiū † contra hæreticos in præfatis partibus possit efficacius adimpleri, discretioni ue- († al. negotiū.) stræ per Apostolica scripta, mandamus, in remis- D sionem vobis peccatorum iniūgentes, quatenus in charitate Dei hominū timore postposito, virtutem spiritus induentes ex alto, prædictum officium in dictis partibus simul † vel separatim aut singulariter, prout negotij vtilitas suadebit, ad ex- († Concordat textus in ca. Vt officium de hær. l. 6.) tirpādam de ipsis partibus hæreticam prauitatē, sub spe mercedis æternæ sic efficaciter prosequi & exequi studeatis, vt per sollicitudinis vestræ prudentiam, de partibus ipsis radix iniquitatis hæreticæ succidatur: & vinea Domini exterminatis vulpeculis, quæ peruersis morsibus demoliūtur eandem, fructus afferat catholicæ puritatis.

Si quos autē † de prauitate prędicta culpabiles inueneritis vel infectos, seu etiā infamatos, contra ipsos (nisi examinari velint absolutè mādatis Ecclesiæ obedire) necnon cōtra receptatores, defensores, & fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate Apostolica, huiusmodi metu diuino timori postposito, procedatis:

† cap. ad abolendam §. qui vero, &c. Ex cōicamus. 1. § qui autem, de hæret.

Non obstantibus aliquibus litteris, ad quoscūque alios de partibus ipsis (exceptis locorum diœcesanis) super huiusmodi negotio, ab ipsa sede directis; quarum deinceps ad huiusmodi inquisitiones faciendas nolumus auctoritate procedi. Quinimo ne procedatur per illas districtius inhibemus, nec prætextu commissionis specialiter eisdem diœcesanis super hoc factæ, processus vestros in eorundem diœcesanorum ciuitatibus & diœcesibus volumus impediri.

Nec per hoc, † quod fidei negotiū generaliter in ipsis partibus vobis committimus, commissiones à præfata sede diœcesanis eisdem factas, si for san illarum, seu etiam ordinaria velint auctoritate procedere, intendimus reuocare. Veruntamē siue auctoritate ordinaria, siue ex delegatione sedis prædictæ, iidem diœcesani in huiusmodi negotio processerint, nequaquam volumus, vel per cōcursum processuum, vel alias quomodolibet, processus vestros impediri, quin diœcesanorum ipsorum processibus non obstantibus, in eodem negotio procedere libere valeatis.

† Concordat tex. in c. per hoc, de hære. lib. 6.

Si vero † aliqui ex prædictis, hæretica labe penitus abiurata redire voluerint ad ecclesiasticā vnitatem, eis iuxta formam Ecclesiæ, absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eisdē quod iniungi talibus consueuit: Prouiso solerter ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & vos, immo potius seipsos fallentes, sub agni specie gerant lupum.

† Concordat text. in c. Vt officium, § si vero, de hær. lib. 6.

Quod si † aliqui fuerint iudicandi hæretici, vel incarcerationis pœna perpetuæ alicui pro huiusmodi crimine fuerit infligenda, per uos ad illud de diœcesanorum vel vicariorum suorum, si diœcesanis ipsis absentibus præsentes fuerint, consilio procedatur, vt in tantæ animaduersionis iudicio, non postponenda Pontificum auctoritas intercedat.

† Vide Clemen. c. §. propter quod, de hæret.

Verum † quia in tā graui crimine cum multa oportet procedi cautela, vt in reos sine vllo profe ratur errore durę ac dignę seueritas vltionis, volumus & mādamus, vt vos, vel illi, quos ad hoc duxeritis deputandos, in examinanone testiū, quos recipi super hoc crimine prædicto, ipsumque cōtingentibus oportuerit, adhibeatis duas † religiosas personas & discretas, in quarum præsentia per publicam, si commodè poteritis habere personam, aut per duos viros idoneos fideliter eorundem depositiones testium conscribantur.

† Concordat text. in ca. Vt officium, §. verum, de hæret. lib. 6.

† Eymericus 3. par. q. 63.

Quod si testibus, † quos à vobis recipi, vel ab alio vice vestra super eodem crimine examinari contigerit, ex publicatione nominum eorundē videritis periculum imminere, ipsorum nomina non publice, sed secrete coram aliquibus personis prouidis & honestis, religiosis, & alijs ad hoc vocatis, de quorum consilio ad sentētiam vel cōdemnationem procedi volumus, exprimantur.

† Eymericus 3. par. quæst. 73. & ibi dixi.

Et sic non obstante, quod illis, contra quos huiusmodi testes deposuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem iudicis instruendam, adhibeatur plena fides testium depositionibus eorundem.

Vt ergo † commissi vobis officij debitum vtilius, & liberius exequamini, committendi citationes, & testium examinationes, cū de huiusmodi crimine, ac ipsius circūstantijs duxeritis inquirēdum: & denunciationes sententiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis: Accersendi quoque prout expedierit, peritos quoslibet, vt vobis in ferendis huiusmodi sententijs præbeant consilium opportunum, ac vobis assistant: Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, castrorū aliorumq; locorum, prout dicto negotio fidei videritis expedire: Insuper in dicto negotio de plano & absq; iudiciorum & aduocatorū strepitu: Ac contra illos quos in prædictis partibus in hæresis † crimine cōmisisse cōstiterit, licet ad alias partes se transferendos duxerint, procedēdi: Nec non faciendi vobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quib. inquisitiones factæ, & processus per quoscūque auctoritate sedis Apostolicæ, vel legatorū eius habiti, contra hæreticos continentur, a quibuslibet assignari & obseruari omnia statuta tam per sedem Apostolicam, quam in cō cilijs † eiusdem sedis prouide edita, quæ negotiū catholicæ fidei tangere dignoscuntur, sicut pro motioni negotij & augmētationi fidei fuerit opportunū: Priuandi præterea † de diœcesanorum, vel eis absentibus, vicariorum suorū consilio hæreticos, eorundem credentes, receptatores, fautores, & defensores, eorūque filios, & nepotes, per sonatibus, dignitatibus, & beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis, & honoribus quibuscūq;. Necnon & largiendi viginti, vel quadraginta dierum indulgentiam, quoties opportunum videritis, omnibus verè pænitentibus, & confessis qui ad vestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint: Plena sit vobis, & singulis vestrum præsentium tenore facultas.

† Concordat cap. Vt commissi. de hæret. lib. 6.

† al. hæresis crimen commisisse.

† al. in concilijs legatorū eiusdē sedis.

† Eymericus 3. par. q. 113.

Vobis † autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum ueniam indulgemus quæ succurrentibus terræ in generali Concilio est concessa.

† Eymericus 3. par. q. vlt.

Socijs uero † Fratribus uestri ordinis, & Notarijs uestris, qui vna vobiscum in prosecutione huiusmodi negotij laborauerint, & omnibus qui vobis personaliter astiterint in eodem negotio: & qui ad impugnandū hæreticos, fautores, & receptatores & defensores eorum, ex animo vobis præstiterint auxilium, cōsilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi pænitentijs relaxamus. Et si qui ex ijs in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omniū de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus.

† Eymericus 3. par. q. 128. & sequen.

Compescendi † præterea monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postpo-

† Concordat cap. vt officium, §. compescendi, de hæret. lib. 6.

postposita, prædicatores quęstuarios à prædicationis officio (quod ad ipsos nullatenus pertinet, quorum interest tantum charitatiua subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam, si quam forte habent exponere) liberam vobis, & singulis vestrũ concedimus, auctoritate præsentium, facultatẽ. Cæterum si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio vobis cõmisso, se opponere, seu illud psumpserint aliquatenus impedire: vt nõ possit procedi libere in eodem: immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium, & posse suũ singuli iuuerint studiose: contra eos tanquam hæreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones Canonicas, freti eadem auctoritate, intrepidè procedatis.

Et quæstuarios prædicatores sustulit conc. Trid. sess. 5. de ref. c. 2. & sess. 21. de ref. c. 9.

Denique vt circa præmissa plenè vobis, & singulis vestrum coertionis expedita, & inuiolabilis adsit auctoritas, volumus, vt ea omnia vtiliter exequamini, inuocato (si opus fuerit) auxilio brachij sæcularis, Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs quibuscunque personis, cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, & præsertim Cistercien. Prædicatorum Minorum, seu Eremitarum, siue communitatibus vel vniuersitatibus ciuitatum, & locorum, specialiter vel generaliter, sub quacunque verborũ expressione vel forma à memorata sede concessis, vel in posterum cõcedendis: Etiam si dicatur in illis, quod eis per aliquas litteras totum de verbo ad verbum tenorem non continentes priuilegiorum vel indulgentiarum ipsarum, nequeat derogari: Et illis maximè priuilegiis, & indulgentiis, quibus, ab ipsa sede concessum est aliquibus seu concedetur deinceps, quod excommunicari, vel ipsorum terræ supponi non possint ecclesiastico interdicto, aut quod prędictorum, vel aliorũ quorumlibet ordinum fratres, ad executiones negotiorum, aut ad citationes quorumlibet, siue denũciationes, sententiarũ excõmunicationis, suspensionis, vel interdicti, auctoritate litterarum Apostolicarum minimè cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus, priuilegijs, vel indulgẽtiis, eis sup hoc à sede concessis eadem habeatur in eisdem litteris mentio specialis: cum ex huiusmodi vel alijs priuilegijs, vel indulgẽtiis nullum uobis in tãto pietatis negotio, velimus obstaculũ interponi: Et cõstitutione de duab. dietis edita in Cõcilio generali. † Datũ apud Montem Flascon. v. Calen. Aug. Pontificatus nostri anno primo.

Nulla priuilegia quemquam liberãt à iurisdictione inquisitorum.

† Lateranen. sub Inn. III. ca. 37. refertur in c. nonnulli. de rescrip.

Clemens IIII.

Edito anno Domi. 1265.

Clemens Episcopus seruus seruorũ Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in regno, & dominio charissimi in Christo filii nostri illustris Regis Aragonũ deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deputandis Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Præ cunctis[a] nostræ mentis† desiderabilibus &c. sicut in pręcedenti immediatè. Datum Perusij sexto nonas Octobris, Pontificatus nostri anno primo.

† al. desideriis.

A

Quia vero in prædictis duobus priuilegiis Vrbani, & Clementis, sequens clausula, quæ dirigitur Inquisitoribus, cotinetur: *Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum veniam indulgemus, quæ succurrentibus terræ sanctæ in generali Concilio † est concessa*, Idcirco,[b] vt videatur quę est illa indulgentia, quę conceditur † terrę sanctæ succurrentibus, & consequenter Inquisitoribus in negotio fidei laborantibus: sciendum est, quod in capitulo, Ad liberandam terrã sanctam, extra de Iudeis, & Sarracenis, in parte decisa, vt notat Hostien. in lectura. habetur sic.

B

† Concessit Inn. III. in cõcilio generali Lateranen. Romę habito anno Domi. 1215.

Ad liberãdam terram sanctam, & infra. Nos ergo de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli auctoritate cõfisi, & ex illa quam nobis, licet indignis, contulit Deus ligandi atque soluendi potestate: omnibus qui laborẽ istum in proprijs personis subierint & expẽsis, plenam suorum peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti, & ore cõfessi, veniam indulgemus, & in retributionem iustorum, salutis æternæ pollicemur augmentum: Eis autem qui non in personis proprijs illuc accesserint, sed in suis duntaxat expensis, iuxta facultatem & qualitatem suam viros idoneos destinaverint: Et illis similiter, qui licet in alienis expensis in proprijs tamen personis accesserint, plenã suorum cõcedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis volumus, & concedimus esse participes, iuxta qualitatem † subsidij, & deuotionis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius terræ de bonis suis congruè ministrabunt aut circa prædicta cõsilium, & auxilium impẽderint opportunum: Omnibus etiam piè proficiscentibus† in hoc opere in communi sancta, & vniuersalis synodus orationum, & beneficiorum suorum suffragium impartitur, vt eis dignè proficiat ad salutem.

C

† al. quantitatem.

D

† al. proficientibus.

Ex prædictis omnibus clarè patet, quod Inquisitores dum laborant in eorum officio sancto, suorum plenam peccatorum veniam consequuntur.

COMMENT. XXII.

[a] PRæ cunctis.) *Edidit Clemens IIII. anno Domini 1265. eisdem penitus uerbis, quibus Vrbanus IIII. prædecessor paulo ante ediderat; videtur enim fuisse mos uetustis temporibus cum ita res postulabat, vt in principio Põtificatus quilibet Romanus Pontifex cõtra hæreticos, & Ecclesiæ rebelles leges promulgaret, vt eos suppliciorũ, & pœnarum acerbitate à tanto crimine amoueret, & ad ecclesiæ gremium reduceret. Has autem leges interdũ à prædecessoribus acceptas nullis mutatis verbis (nisi occasio suaderet) edebant, vt me etiam verè docuit Illustrissimus, Iulius Antonius Sanctorius sanctæ Seuerinæ Cardinalis, generalis Inquisitor, vir singulari pietate, & eruditione: quæ consuetudo vt ex antiquis Pontificũ rescriptis colligo, tũc maximè uiguit, cũ Albigẽses, Pauperes de Lugduno, et cæteri eius sectę hęretici ab hinc fere trecẽtis annis*

E

Ritus vetustus promulgandi leges contra hæreticos initio pontificatus.

 pacem

pacem Ecclesiæ perturbabant.

Olim ter in anno hæretici anathematizabantur.

Illud etiam olim fuit in vsu, vt ter in anno solẽni ritu hæretici cuiuſcũque ſectæ anathematizarẽtur, videlicet in die Cœnæ Domini, Aſcenſionis, & in feſto Dedicationis baſilicarum Petri, & Pauli, vt notat gloſ. Ioan. Andr. in Clemen. dudũ. verbo, ſolemnes. de iudicijs, & idem Ioan. And. in c. vt officium. in prin. de hæret. li. 6. & Ioan. Monachus in gloſ. ſupra extrauag. Bonifacij octaui incip. Rem non nouam. tit. de dolo, & contu. inter communes, in verbo, Solemnes dies, quibus tandem ritibus (vt arbitror) ſucceſſit proceſſus Bullæ, quæ dicitur in cœna Domini, quæ annis ſingulis in die Iouis ſancta coram ſummo Romano Põtifice legitur. qua in primis hæretici vniuerſi anathematizantur: vñ vſus huius Bullæ (vt breuiter id moneam) tametſi non videatur multum antiquus, vt putat Domin. Sotus lib. 4. Senten. diſtin. 22. quæſtio. 2. art. 3. ver. Hæc autem Bulla. cum nec S. Thomas, nec Eymericus, nec alij vetuſtiores auctores eius meminerint, ſed à tempore Martini quinti, circa annũ Domini 1420. quo tempore Bohemorum hæreſes in Concilio Conſtantienſi fuerunt damnatæ, cœpiſſe videatur, ac de ea mentionem iã faciant Paulus ſecundus, & Sixtus quartus quibuſdã reſcriptis incipientibus. Et ſi dominici gregis. *Poſt Leo decimus aduerſus Lutherũ eã auxit, ac deine Paulus tertius, & cæteri Romani Pontifices donec ad Gregorium XIII. qui nũc fœliciter regnat, cõtinua ſerie peruenias, tamet ſi inquam vſus huius Bullæ, nõ videatur Soto multũ antiquus, cõſiderata tamen antiqua anathematizandi hæreticos cõſuetudine vetuſtior videri poterit, quam Sotus forte minus verè putauerit: quod efficatiter probari poteſt ex textu in dicta Clemen. Dudum de iudicijs, vbi ſcriptum eſt ita:* Etiã extra dies ſolemnes, in quibus Romani Pontifices proceſſus cõſueuerũt facere generales. *Quæ verba etiã ponuntur in dicta extrauagan. Rem nõ nouã, de dolo, & contu. & gloſ. in dicta clemen. Dudum verbo: Generales. rectè adnotat hos generales ꝓceſſus fieri contra hæreticos, credẽtes & cæteros huiõi.*

Origo Bullæ quæ adicitur in cœna Domini vetuſtior eſt quã putauerit Sotus.

Atque ex dictis deſines mirari, ſi quandoq; inuenias multa Põtificum reſcripta de pœnis hæreticorum aduerſus hæreticos edita eiſdem ſæpe verbis concepta. nam circa eandem rem idem modus ſolitus erat ſeruari à diuerſis Romanis Pontificibus.

b Idcirco vt videatur quæ eſt illa indulgentia, quæ conceditur terræ Sanctæ ſuccurrentibus.) *Vt hæc intelligãtur, obſeruandũ eſt Innocentiũ tertium in Concilio generali Lateranẽ. Romæ apud Lateranum habito anno Domini 1215. pro recuperanda terra Sancta multum laboraſſe, magnaque priuilegia, & ingentes indulgentias conceſſiſſe Crucesignatis, ideſt illis, qui vel in proprijs perſonis, vel aliter id negotium iniuiſſent. Quæ res multis verbis narratur in fine Concilij Lateran. vbi ponitur expeditio pro recuperanda terra Sãcta, quam refert Hoſtienſis in c. Ad liberandam. extra de Iudęis, et Sarrace. Eymericus hic ex Hoſtienſi eam ſolum partẽ retulit (ut apparet) quæ ſuo inſtituto conueniebat. Atque hoc eſt quod dicitur eſſe in parte deciſa ideſt in ea parte, quam abſtulit Decretalium compilator à dicto cap. Ad liberandam. extra de Iudæis.*

A

Vrbanus IIII

Inquiſitores hæreticæ prauitatis, & eorum notarij, durante officio, non poſſunt excommunicari, ſuſpendi, aut interdici ſine ſpeciali mandato ſedis Apoſtolicæ faciente de hoc priuilegio mentionem.

Rbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei. Dilectis filij Fratribus ordinis Prædicatorum Inquiſitorib. hæreticæ prauitatis in regno, & dominio chariſſimi in Chriſto filij noſtri Illuſtris Regis Aragonum deputatis à Sede Apoſtolica, & in poſterum deputandis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Edita anno Domini. 1261. Altera huic ſimilis Alex. iiii. habetur in lib. priuil. ord. Præ. fol. 49. & vide Eyme. 3. p. q. 21. vbi dixi.

B Ne Inquiſitionis negotium cõtra damnatam hæreſim prudentiæ veſtræ commiſſum impediri (quod abſit) propter aliquorum aſtutiam, vel ẽt retardari contingat; vobis auctoritate præſentiũ indulgemus, vt nullus ſedis Apoſtolicæ delegatus, vel ſubdelegatus ab eo conſeruator, aut etiã executor à ſede Apoſtolica deputatus eadẽ, ſeu etiam deputandus, in vos, vel quatuor notarios ſiue ſcriptores veſtros, ſuper his vobis fideliter obſequentes, quamdiu in proſecutione huiuſmodi negotij vos, & ipſi fueritis, poſſit excommunicationis, vel ſuſpenſionis, aut interdicti ſentẽtiã, promulgare, abſque ſpeciali mandato prædictæ ſedis, faciẽte plenam, & expreſſam de hac indulgentia mentionem: decernentes irritum, & inane, ſi ſecus fuerit attentatum. Nulli ergo omnino hominũ liceat hanc paginã noſtræ conceſſionis, & cõſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorũ eius, ſe nouerit incurſurum. Dat. apud Montem Flaſconẽ ii. Nonas Aug. Pontificatus noſtri anno primo.

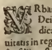
Inquiſitor. & eius notarij excommunicari nequeũt à deleg. ſedis Apoſtolicæ.

C

D

Vrbanus IIII.

Inquiſitores, & eorum ſocij mutuo ſe poſſunt abſoluere ab excommunicatione, & irregularitate, in caſibus de quibus hic.

Rbanus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilectis filiis Fratrib. ordinis Prædicatorum, Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis in regno, & dominio chariſſimi in Chriſto filij noſtri Illuſtris Regis Aragonum deputatis, à ſancta ſede Apoſtolica, & in poſterũ deputãdis, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem.

Edita anno Domi. 1261. Et vide Eyme. 3. p. q. 23. & quæ iqi dixi.

E Vt negotium fidei valeatis liberius promouere, vobis auctoritate præſentium indulgemus, vt ſi vos, & fratres veſtri ordinis ſocios ueſtros, excommunicationis ſententiam, & irregularitatẽ incurrere, aliquibus caſibus ex humana fragilitate contingat, vel recolatis etiam incurriſſe, quã propter iniunctum vobis officium ad Priores veſtros de leui ſuper hoc recurrere nõ poteſtis, mutuos vos ſup his abſoluere, iuxta formã Eccleſiæ, & vobiſcũ auctoritate noſtra diſpenſare poſſitis

in casibus, in quibus dictis Prioribus, vt dicitur, est ab Apostolica sede côcessum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ côcessionis infringere, vel ei ausu temerario côtra ire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum apud Montem Flasconem, ij. nonas Augusti, Pontificatus nostri anno primo.

Vrbanus IIII.

B *Filij vel hęredes petentium in infirmitate sua, hæreticorum consolationem, non admittuntur ad probandum quod non sana mête, vel perdita loquela susceperint, si constat quod erant sanæ mentis quando cõsolationem petiuerũt; alias admittũtur per testes idoneos. Et côcordat tex. in c. Filij. de hær. li. 6.*

Edita anno Dom. 1261. Eymer. 3. p. q. 43. & quæst. 121. vbi dixi copiosè.

VRBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filijs Fratrib. Ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in regno, & dominio charissimi in Christo filij nostri illustris Regis Aragonum, auctoritate Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

C Olim ex parte dilectorum filiorum Fratrum ordinis Prædicatorum Inquisitorũ hæreticæ prauitatis in Cathalonia, † & alijs terris, nobilis viri A. Comitis Pictauen. fęlicis recordationis Alexãdro Papę prædecessori nostro expositum † fuit, quod nonnulli de partibus, vbi eis contra hæreticos inquisitionis officium est cômissum, in mortis articulo constituti, salutis medicum † abhorrentes, consolatores hæreticos ad se introduci faciũt, & ab eis per impositionem manus desolationis suæ consolationem accipiunt, secundum pessimam consuetudinem eorundem: Sed filij, & hæredes sic decedentium propter hoc exhæredari timentes, & volentes ob id eorum malitiam excusare, proponunt se velle probare per testes, quod iidẽ quando recipiebant consolationem huiusmodi, loquelam amiserant, & erant alienati a mente: cum moris sit apud eos (vt dicitur) quod nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mẽtis, & memoriam habeat ordinatam; Ac super hoc, eodẽ prædecessore consulto ab eisdem Inquisitoribus vtrum tales debent probationes admitti, idem prędecessor eis duxit per suas litteras taliter respõdendum: vt si legitimè constiterit, quod prædicti dum sanæ mentis essent, petierint hæreticos consolatores, sicque viam fuerint vniuersæ carnis ingressi, licet consolationem huiusmodi, immo verius desolationem, non sanæ mentis effecti, vel post iam perditam loquelam suscepisse dicãtur, nulla super hoc probatio admittatur: cum in nullo sic decedentes debeant propterea releuari: In dubio vero admitti poterit. Non tamen vxores, vel filij, seu familiares, aut de suis aliqui ad hoc probandum recipiantur in testimonium: sed alij testes idonei, & specialiter fidei zelatores: cum contra tales sit non modicum præsumendum; sit

† al. Tholosa.

† al. exposito & abest verbum fuit.

† al. remediũ.

A que in talibus propter fidei priuilegium, † cum multa cautela summaque diligentia, præ cæteris negotijs, procedendum. Vos igitur in hac parte iuxta ipsius prædecessoris nostri responsionem, commissum vobis negotium fidei, sic prudenter & fideliter exequi procuretis, quod labor uester vobis ad vitæ præmium, & alijs ad salutem (quæ solum in talibus quæritur) proficiat animarum. Datum apud Montem Flasconem xii. Calen. Septembris, Pontificatus nostri anno primo.

† al. pręiudicium.

Vrbanus IIII.

Declarantur hic multa dubia ad Inquisitionis negotium spectantia, ex illis in primis, quæ continetur in c. Accusatus. de hæret. lib. 6.

Vrbanus Episcopus seruus seruorũ Dei, Dilectis filijs Fratribus ordinis Prędicatorum Inquisitoribus hęreticę prauitatis, in regno, & dominio charissimi i Christo filij nostri Illustris Regis Aragonum auctoritate Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Dom. 1261.

C Consultus [a] fælicis recordationis Alexander prædecessor noster, super articulis infra scriptis, fidei causam contingentibus, ab Inquisitoribus prauitatis hæreticæ in partibus Tholosanis à Sede Apostolica deputatis, per suas litteras respondit eisdem, cuius vtique responsionem præsentibus de verbo ad verbum duximus annotandam, quæ talis est.

Quod super nonnullis quæstionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos consulere voluistis, sollicitudinis vestræ prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur uestræ consultationis articulus
D côtinebat: vtrum † dici debeat relapsus in hæresim, qui lapsus est in eam post abiurationem ipsius, in qua non inuenitur antea commisisse, cũ secundum proprietatẽ verborũ non videatur relapsus, qui nõ fuerat ante relapsus. Ad qđ taliter respondemus, quod talis, si tanquã accusatus, vel suspectus de hæresi eã in iudicio abiurauit, & postea cômittat in ipsa, cẽseri debet quadã iuris fictione relapsus, licet ante abiurationẽ suã plene probatum non fuerit crimen hæresis contra ipsum, dũmodo huiusmodi prius orta suspicio violenta fuerit, & certis ac veris indicijs comprobata: Si vero leuis, & modica, quamquam ex hoc
E sit grauius puniendus, relapsorum tamen in hæresim non debet pæna puniri, ex quo præsumi non potest verisimiliter ante lapsus in eam.

† Cap. Accusatus §. 1. & 2. de hæret. lib. 6.

Quæsiuistis † ẽt circa idem, si is qui hæresim abiurauit, & per solã inexcusabilem receptionẽ vel receptationem, aut deductionẽ, seu associationem, vel visitationẽ hæreticorum, siue dationem vel missionem munerum: aut etiã alias in fauorem eorum, qui excusari nõ possit, sine adoratione tamen (vt verbis vestris vtamur) lapsus est postmodũ, propter hoc debeat iudicari relapsus.

† Cap. Accusatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6.

Et quidem si legitimè cōstitit, vel etiam non cōstaret, quod tales ante huiusmodi abiurationem in hæresi commisissent, non est dubium, eos per hoc fuisse relapsos, quia tunc dubitari non debet illos ex approbati à se prius erroris consequentia id fecisse.

† Cap. Accusatus. §. Licet uero. de hær. lib. 6.

Præterea nonnulli † talium, vt proponitis; iurant coram Inquisitoribus tam de se, quàm de alijs super facto hæresis veritatē dicere, sed periurant, non odio tamē, vel pretio, sed timore sui potius, & suorum; corrigunt autem se postmodum super his contra se, ac alios suos complices deponendo: Cum itaq; periurius secundum iura † ēt post pœnitentiam in criminalibus à testimonio

B repellatur: hinc quæritur, vtrum cōtra illos suos complices sit per testimonia talium procedēdū. Super quo taliter respondemus: Quod cum crimen huiusmodi exceptum, si ex manifestis indicijs apparuerit, tales non animi leuitate, aut odij fomite ductos, seu corruptos pecunia, sed zelo fidei tanquam pœnitentes propriæ culpæ asserere quod talia prius tacuerant, & velint in hoc errorem suum corrigere; ac alios nominare, stari debet in fauorem fidei (nisi aliud obsisteret) attestationibus eorundem.

† Cap. quicūque. §. q. 1. c. Testimoniū, de testibus.

Ad illud autem † quod quæritur, vtrum ad In-

C quisitores hæresis pertineat de diuinationibus, & sortilegijs, quæ contra aliquos sibi denuntiantur, cognoscere, ac punire talia exercentes. Breuibus respondetur, quod cū negotium fidei quod summè priuilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquisitores ipsi de his, nisi manifestè saperent hæresim, ratione huiusmodi officij sibi commissi, se nullatenus intromittant, sed eos relinquant suis iudicibus pœna debita castigandos.

† Cap. Accusatus. §. Sanè. de hære. li. 6.

Quidam insuper, † ut adiicitis, pro his quæ cō-

D miserunt in hæresi, astringunt se Inquisitoribus sub obligatione bonorum suorum ad recipiēdā ab eis pœnitentiam, & complendam, sed ea licet iniuncta, non tamen peracta, quin potius in toto vel in parte neglecta, decedunt: Quæritur ergo vtrum Inquisitores ipsi, vel qui in eorum locum succedunt, possint ad satisfactionem pro ipsis defunctis hæredes vel detentores bonorū sic decedētium coarctare. Ad quod dicimus, quod si per huiusmodi pœnitentiam aliquod onus ad salutē proficiens impositum fuerit in bonis temporalibus, exequendum, ad complementum ipsius, per Inquisitores cogi debent hæredes, vel alij, ad quos bona talia cum suo onere deuenerunt.

† Cap. accusatus. §. Si vero. de hæret. lib. 6. Eymaricus 3. par. quæst. 120. ubi dicit

E Iniungitur † etiam aliquibus ad pœnam in pœnitentia pro hæresi ab ipsius pestis Inquisitorib. vt vsuras restituant, ad quod obligauerant in iudicio Ecclesiæ se, & sua, In quo quæritur, vtrum Inquisitores ipsi, vel qui succedunt in locum eorum, ad respondendum coram se conquerentibus de vsuris huiusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constiterit, possint compellere taliter pœnitentes, prout ab eis in alijs iniunctis sibi pœnitentiis fieri consueuit. Ad quod respondemus, quæstionem super vsuris motam contra tales iudicialiter nō debere audiri ab Inquisitorib.

† Cap. Accusatus. §. de quæstiunib. de hære. lib. 6.

A hæresis, nec decidi; Nolētes quod per causas huiusmodi offendiculum negotio fidei præparetur: eos tamen, ad restitutionem vsurarum, de quib. constiterit, compellere poterunt, quibus in satisfactionem pro prædicto crimine, huiusmodi restitutionem in pœnitentiam iniunxerunt.

Sunt & alij, † qui confessi sunt iudicio de hæresi coram Inquisitoribus huiusmodi prauitatis: sed antequam eis iniungeretur pœnitētia, decesserunt. Super quo quęritur, si hæredes taliū compelli possint ab Inquisitoribus, vt ad ipsorū arbitrium satisfaciant pro defunctis; præcipuè cum ijdem dum viuerent, ad faciendam pœnitentiā,

† Cap. Accusatus. §. Si vero. vers. puto. de hæret. lib. 6.

B quam Inquisitores eis vellēt iniūgere bona sua Inquisitoribus obligarint. Cui quæstioni sic duximus respondendum, quod postquam tales nō decesserunt hæretici, sed reincorporati potius Ecclesiæ vnitati, non videmus, quod eis post mortē vel eorum hæredibus, qui ad successionem taliū admittuntur, sit satisfactio pro extincto iā crimine iniungenda. In eo vero casu, in quo hæredes huiusmodi ad successionem nō deberent ob culpam sui actoris admitti, non obstante, quod actoribus ipsis viuentibus, hoc non fuerit, (intercedēte ipsorum morte) per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortem nihi-

C lominus procedatur.

Adiecistis præterea negotium seu officiū Inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori Fratrum Prædicatorum Parisien. à Sede Apostolica fuisse sub ea forma commissum, vt idem super hoc posset inquirere tam per se, quam per alios quos ad hoc idoneos reputaret. In quo quæritur, vtrū tales delegati, vel subdelegati existāt, & quid possint etiam sic electi, Super quo taliter duximus ordinandum, quod idem Prior possit tres vel quattuor idoneos ad hoc opus assume-

D re qui parem cum ipso habeāt potestatē, & amouere illos, ac ipsorum loco alios substituere quotiescunque viderit expedire. Ipsi tamen Priori & alijs sic assumptis committendi dumtaxat citationes & examinationes testium cum de huiusmodi crimine ac circunstantijs eius inquiritur, ac denuntiationes sententiarum, quas super his contra quoslibet contigerit ferri, & his similia faciendi, conceditur ab eadem sede facultas.

Quæstioni † uero qua quæritur, vtrum constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immutandus perpetuo prius sit ab ordinib. à suo episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi pœnitentiæ. Respondemus, quod ta-

E lis, qui est perpetuo immutandus, prius debet à suis ordinibus degradari.

† Cap. Quoniam. de hæret. lib. 6. Eymer. 3. par. in 10. modo procesū fidei terminuandi, vbi dixi copiosè.

Nōnulli † quoque clerici, & quod est deterius sacerdotes, prætextu pecuniæ vel alicuius seruitij temporalis, inuenitur aliquando inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos, hæreticorum credentes, de celanda veritate, falsitate dicēda, vel eos indebitè liberando: de quibus quęritur, vtrū Inquisitores possint tales capere, ac ēt retinere, aut quod sic accepta restituāt coarctare. Dubium itaque non videtur; quod hi quos constat exercere præmissa, ea faciunt in fauorē hære-

† Cap. Accusatus §. Sacerdotes de hæret. lib. 6.

ticæ

ticę prauitatis: quare possunt à talibus per Inquisitores compesci, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum quam etiam alias, prout culpa exegerit delinquentis.

Quod autem postmodum quærebatur, quomodo essent puniendi religiosi, qui inueniuntur in hæresim deliquisse, cum sæculares peccātes in simili casu immutationis, vel alia pœna plectantur? Eius solutio satis patet: cum certum sit tales in hoc & in consimilibus delinquētes grauius † etiam sæcularibus puniendos.

† Vide commen. xvi. super cap. Grauem. de pœnis. supra in hac 2. parte.

Frequēter etiam vobis ab Apostolica sede cōmittitur, vt tam hæreticos, credētes, receptatores fautores, & defensores eorum, quam ipsorum filios, & nepotes, ac illos etiam, qui prædictorum interuentu vel gratia talia essent adepti, vel assequerentur in posterum, priuandi personatibus, dignitatibus, & honoribus quibuscunque, & beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis de diœcesanorum, vel eis absentibus, vicariorum suorū consilio, habeatis liberam facultatem: quod qualiter intelligi debeat, petiuistis eiusdem Sedis oraculo declarari. Hoc sanè † de filijs, & nepotibus illorum hæreticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligēdum esse videtur, non autem illorum, quos emēdatos constiterit, & pro culpa huiusmodi ad mādatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quā ipsi vel iam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni eius insistunt, vel parati fuerunt, dum viuerent, ad recipiendam eandem. Diœcesani † quoque in priuandis talibus sunt generaliter requirendi nisi forsan constaret legitimè, quod ijdem scienter ei beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos esse non credimus, sed potius à suo iudice puniendos. Vos igitur in præmissis cōmissum vobis negotium, in Regno, & dominio charissimi filij nostri in Christo Illustris Regis Aragonum, iuxta dicti prædecessoris responsionem sic prudenter & fideliter exequi procuretis, sic ad ea pure propter Deum (cuius causam geritis) vestra feratur intentio, quòd labor vester vobis ad vitæ præmium, & alijs ad salutem (quæ solum in talibus quæritur) proficiat animarum. Datum apud Montem Flasconem, xij. Calen. Septembris, Pontificatus nostri anno primo.

† Concordat tex. in c. Statutum. 2. de hære. lib. 6.

† Concordat tex. in c. ut cōmissi. § Sunt autem. de hære. lib. 6.

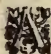
COMMENT. XXIII.

a *Consultus.) Hoc rescripto declarātur multę difficultates in materia hæresis frequenter cōtingentes, quę etiam diluūtur in c. Accusatus. de hære. li. 6. breuius tamen & cōcisius, hic fusius, & clarius: itaque hoc rescriptū loco interpretationis deseruire potest ad intelligendū dictū c. Accusatus.*

Quo tempore priorem editionē fecimus, & hęc pars Directorij imprimeretur, nondum peruenerat ad manus nostras extrauagans Domini Alexandri Papæ IIII. incipiens, Quod super nonnullis. *cuius in hoc rescripto meminit Dominus Vrbanus IIII. qui proximè Alexandro in Pontificatu successit, & propterea non potuimus quam emandatissimum dare. Cæterum non multo post eā, ipsam authenticam extrauagantem Alexandri vidimus, Assisio ex conuentu Fratrum ordinis Minorum sācti Francisci Illustrissimo Cardinali Fœlici Peretto de Montealto, qui modo summus est Pontifex, transmissam, cuius ille nobis copiam fecit: & nunc ad illius exemplar, hoc ipsum rescriptum damus emendatissimum. Eādem quoque Alexandri IIII. extrauagantē inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis curauimus imprimēdā.*

Alexander IIII.

Damnantur omnes hęreticorum sectę, & in eos eorumque complices variæ pœnæ feruntur.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, vniuersis Christi fidelibus, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

NOVERIT vniuersitas vestra, quod nos ad instar fœlicis recordationis Gregorij Papæ prædecessoris nostri, excommunicamus † & anathematizamus vniuersos hęreticos, Catharos, Patharenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosephinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, quibuscunque nominibus censeantur: facies quidē habentes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum. Dānati vero per Ecclesiam sæculari iudicio relinquantur animaduersione debita puniendi: Clericis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint, ad agendam condignam pęnitentiam in perpetuū carcerē detrudantur. Credentes autem eorū erroribus similiter hæreticos iudicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationis sententiæ decernimus subiacere; firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere cōtempserit infra annum ex tunc, ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiā intestabilis, nec testamenti habeat factionem, nec ad hęreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sentētia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audiētiā perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumēta cōfecta per ipsū nullius penitus sint momenti, sed cū auctore dānato dānentur, & in similibus † idē præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur.

Edita anno Dom. 1260.

† Concordat capit. excommunicamus. 1. & 2. extra de hæret.

Receptatores, defensores & fautores hæreticorum quibus pœnis puniātur.

† Qualiter intelligantur hęc verba, tradit Hostiē. & Io. And. in c. Excōmunicamus. 1. §. credētes.

Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, alias animaduersione debita puniendi.

Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta considerationē suspicionis, quālitatemque personæ propriam innocētiam congrua

grua purgatione mõstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiusmodi personarũ minime audiantur. Item iudices, aduocati, & notarij, nulli eorum officium suum impendant: alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Itẽ clerici non exhibeant huiusmodi pestilẽtibus ecclesiastica sacramẽta, nec eleemosynas aut oblationes eorum recipiant: Similiter Hospitalarij, & Tẽplarij, ac quilibet regulares, alioquin suo priuentur officio, ad quod nũquam restituatur absque indulto sedis Apostolicæ speciali. Item quicũque † tales præsumpserint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsq; ad satisfactionẽ idoneã excõicationis sententiæ se nouerint subiacere: nec absolutionis beneficiũ mereantur, nisi proprijs manibus publicè extumulẽt, & proijciant huiusmodi corpora damnatorũ, & locus ille perpetua careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publicè vel priuatim de fide catholica disputare: qui vero contrafecerit, excõmunicationis laqueo innodetur: Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuẽticula celebrantes, seu à communi cõuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alij, per quem credat ad prælati sui, & Inquisitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire; alioquin excõmunicationis sententia percellatur. Hæretici † autẽ, & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorũque filij vsque ad secundam generationẽ, ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur, quod si secus actum fuerit, decernimus irritũ, & inane. Nos enim prædictos, & quoscunque viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarũ, dignitates personatus & quæcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquisitis: nolentes vt tales, & habitis perpetuo careant, & ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem nullius esse momenti volumus, quorum parentes post emancipationem huiusmodi, ad inuium superstitionis hæreticæ, à via declinasse cõstiterit veritatis. Dat. Anagniæ. vij. Calen. Maij, Pontificatus nostri anno sexto.

† Concordat tex. in c. Quicunque. §. 1. de hære. li. 6.

Hæretici sub pœna excommunicationis manifestandi.

† Cõcordat tex. in c. statutum. 2. de hære. lib. 6.

Clemens IIII.

Inquisitores omni humano timore deposito intrepide procedant contra hæreticam prauitatẽ. Iidem non tenẽtur obedire prælatis suorũ ordinũ præcipientibus, vt ad tempus, vel quoad certos articulos, aut quoad certas personas eidem negotio supersedeant. non obstãtibus quibuscũque priuilegijs, aut cẽsuris.

Clemens Episcopus seruus seruorũ Dei, Dilectis filiis Fratribus tam Prædicatorum, quam Minorum ordinum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, &c.

CATHOLICAE † fidei negotium, quod plurimum insidet cordi nostro, in vestris prospe-

† Eymericus 3. par. q. 11.

A rari manibus, ac de bono in melius procedere cupientes: ac volentes omne ab eo impedimentum, omneque obstaculum remoueri, præsentiũ vobis auctoritate mandamus: quatenus in eodẽ negotio de diuino & Apostolico fauore confisi, omni humano timore deposito, cõstanter ac intrepide procedentes, circa extirpandam hæreticam prauitatem eum omni vigilantia, omnique studio laboretis. Et si forsan Magister, & Minister generales, aliique Priores, & Prouinciales, ac Custodes seu Guardiani aliquorum locorum vestrorum ordinũ, prætextu quorũcũq; priuilegiorũ, seu indulgentiarũ eiusdẽ sedis, dictis ordi-
B nibus concessorũ, aut concedendorum in posterũ: vobis vel vestrum alicui, seu aliquibus iniunxerint, seu quoquomodo præceperint, vt ad tempus, vel quoad certos articulos certasvè personas in negotio supersedeatis eodem: Nos vobis vniuersis, & singulis auctoritate Apostolica districtius inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præsumatis. Nos enim priuilegia, seu indulgẽtias huiusmodi, quãtum ad hunc articulũ, tenore præsentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in vos, vel vestrũ aliquos hac occasione ferri cõtigerit, irritas pror-
C sus decernimus, & inanes. Nã si prædicta † sedes interdũ prælatis aliquibus vestrorũ ordinũ, per suas sub certa forma cõmittat litteras, vt ad exercendum inquisitionis officium contra hæreticã prauitatem, aliquos suorũ ordinũ Fratres assumere valeant, ipsosque cum expedire viderint amouere, ac alios subrogare: non tamen per hoc quod ipsis, ea dumtaxat de causa in hac parte eõ mittitur: quia de Fratrum suorũ ordinũ idoneitate pleniorẽ habere notitiã præsumãtur, aliqua eis super huiusmodi inquisitionis negotio uobis immediatè à prædicta sede commisso, & committendo, facultas vel iurisdictio attribuitur seu po-
D testas. Nulli ergo omnino hominum, & cætera.

† Eymericus 3. p. q. 6. Lucerna Inquisitorum verbo Inquisitor. §. 8.

Innocentius IIII.

Inquisitores statuta dubia contra hæreticos edita interpretantur: Et filios & nepotes hæreticorũ, & similium priuant beneficijs, & officijs, dignitatibus & honoribus. Item nomina accusatorum & testium in causa hæresis non publicantur.

INnocentius [a] Episcopus seruus seruorũ Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, Salutem, & Apostolicã benedictionem.

Edita anno Dom. 1253.

E Cum negotium fidei Catholicæ aduersus hæreticæ prauitatis errores vobis; vt vera prudentia deprehendat vulpeculas demolientes vineam Domini, sub certa forma per alias litteras duxerimus committendum, vt commissum vobis ab Apostolica Sede tam salubre ac vtile ministerium exequi liberius, ac exercere possitis efficacius in hac parte interpretandi † [b] statuta ecclesiastica, & sæcularia contra hæreticos edita: Et hæreticorum [c] filios, & nepotes credẽtiũ, quoque, fautorum, defensorum, & receptatorũ ipsorũ di-

† Eymericus p. 3. q. 85. & 86. vbi dixi copiosè.

gnita-

gnitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficijs ecclesiasticis, & publicis officijs; illos etiam, qui hæreticorum, vel aliorum prædictorũ interuentu, † intuitu, vel gratia talia sunt adepti, vel in posterum assequentur, priuandi huiusmodi dignitatibus, personatibus, honoribus, beneficijs & officijs, liberam vobis auctoritate præsentium concedimus potestatem. Sanè d volumus, † vt nomina tã accusantium prauitatem hæreticam, quam testificantium super ea, nullatenus publicentur propter scandalum vel periculum, quod ex publicatione huiusmodi sequi posset, & adhibeatur dictis huiusmodi testium nihilominus plena fides. Quòd si simul his non interfueritis exequendis, vnus vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Lateran. vij. Idus Martij Pontificatus nostri anno vndecimo.

† al. interuenientum.

† Eymeriens 3. par. q. 75. vbi dixi.

B

COMMENT. XXIIII.

INnocentius IIII.) *In concilio Barcinon. impresso tribuitur hæc extrauagãs Innocentio sexto, quẽ secutus Iacobus Simancas de institu. catho. tit. 64. de testibus, nu. 27. eidem Innocẽtio sexto attribuit. Cęterum Frater Paulus Constabilis Sacri Palatij Magister, qui postea fuit ordinis Fratrum Prædicatorum Magister Generalis, tum ex anno, quo datum id rescriptum hic dicitur, tum ex eo quod in tertia parte huius Directorij, q. 85. vbi einsdem extrauagantis meminit Eymericus, in omnibus exemplaribus Innocentio IIII. tribuitur, demonstrauit mihi, hoc priuilegium seu rescriptum non esse Innocentij VI. ex anno quidem quo edita esse dicitur extrauagans, non obscurè colligitur Innocentio IIII. non autem sexto esse tribuendam: quoniã Innocentius VI. decem tantummodo annos vixit: in hoc vero rescripto annus vndecimus sui Pontificatus inseritur. Iã multo minus competit Innocentio V. qui annũ vnũ in Pontificatu non compleuit; sequitur ergo Innocentio IIII. esse ascribendam, qui annos vndecim vniuersalis Ecclesię Romanus Pōtifex præfuit. Hãc autem coniecturam non obscurè probare etiam videntur Eymerici verba infra par. 3. q. 75. qui cum dixisset, diuersos summos Pontifices diuersa respondisse super ea quæstione: An testium denuntiatorũ seu accusatorum nomina debeant reis publicari, subdit ita:* Ideo tandem Bonifacius octauus statuit quid agendum, vt patet in capitulo statuta. §. iubemus. de hæret. lib. sexto. *hæc Eymericus. Nam si Innocentij sexti fuisset, cum is post Bonifacium annum sexaginta ferè annis vixerit, dixisset potius Eymericus,* tandem Innocentius sextus. *Tria vero statuuntur in hac extrauaganti, sicut patet ex eius serie, & ex summario.*

b Interpretandi statuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita.) *In aliquibus codicibus post hæc verba continenter subsequuntur hæc :* cum diœcesanorum Episcoporum consilio. *de quo quid sentiam, vide infra par. 3. q. 86.*

c Et hæreticorum filios & nepotes.) *Concordat tex. in c. vt commissi. §. priuandi. de hæret. lib. 6. de quo dixi plenissime infra parte 3. super q. 113.*

d Sane volumus, vt nomina.) *Idem hoc rescriptum refert Repertorium Inquisitorum verbo, nomina. §. nunc videndum. hoc autem singulare de non publicandis testium denuntiatorum, seu accusatorũ nominibus, ipsis reis inquisitis in sacrō inquisitionis tribunali, obseruant præter Repertorium Inquisitorum loco præcitato, Gõsaluus de Villadiego tract. de hæret. q. 10. nu. 4. Ioannes Rojas sing. 208. Simancas de catho. instit. tit. 64. de testib. nu. 19. & seq. Campegius apud Zanchinum cap. 9. et plerique alij idem etiam cauit instructio Hispalen. anno Domini 1484. c. 17. Cætera ad hunc articulum spectantia copiosè dicam infra p. 3. super q. 75.*

A

Gregorius XI.

Inquisitores ad Romanam curiam venire possunt cum socio, quem ipsi elegerint, non obstante quod prælati petitam licentiam non concesserint. Ea diligenter curabunt, vt cito se expedientes ad partes ipsis commissas reuertantur.

GREGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriã. NEGOTIA Catholicæ fidei per nos ipsos promouere, & per alios promoueri facere, prout ad id tenemur, plenis desiderijs affectates: Vniuersis, & singulis Prædicatorum, & Minorum ordinum Fratribus Inquisitoribus hæreticę prauitatis vbilibet constitutis, præsentibus, & futuris veniendi liberè ad Romanam Curiam, in eaque morandi cum vno socio sui ordinis, non obtenta, vel petita licentia quorũcũque suorum superiorum, seu prælatorum: Et huiusmodi socium mutandi, & alium de sua prouincia assumẽdi, & secum tenẽdi, quoties fuerit opportunum, non obstantibus quibuscunque prohibitionibus seu constitutionibus eorundem Prælatorum, seu Capitulorum generalium, vel prouincialium, ordinum prædictorum, quorumcunque tenorum existant contrarijs, plenam licentiam tenore pręsentium impartimur.

Edita anno Dom. 1373. Vide Eymericum par. 3. q. 10.

D

Ipsos autem † inquisitores hortamur, vt se facere expediri de dicta curia, quam cito poterunt bona fide procurent, & ad partes, in quibus eis commissum est inquisitionis officium, ad illud exequendum sollicitè non differãt remeare. Nulli ergo omnino hominum liceat hãc paginã nostræ concessionis, & hortationis infringere: vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurũ. Datum Auinione, viij. Idus Februarij, Pontificatus nostri anno tertio.

† Eym. 3. pa. post formam concedendi appellãti apostolos affirmatiuos nu. 128.

E

Considerandum † vero est, quod omnia & singula Apostolica priuilegia antedicta, quæ in prædictis literis Apostolicis Aragoneu. conceduntur, habẽtur etiam, & conceduntur per alias literas omnibus, & singulis Inquisitoribus generaliter quibuscunque.

† Hæc sunt uerba Eymerici.

GLOSSA

GLOSSA BERNARDI ORDINARIA

SVPER DECRETALIBVS

Titulo de Hæreticis, de volumine maiori.

Cap. I. Dubius. sup. fol. 80.

† Videatur cōmentarius super c. Dubius.

DVBIVS.) *De fide enim† nullus debet dubitare, sed firmiter credere articulos fidei sup. de sum. Tri. c. 1. in prin. aliter salnus esse non poterit, vt in Symb. Qui cūq; vult. & 24. di. quādo Episcopus. et 23. q. 1. apertè. nullus enim titubare debet in fide, vt ibi dicitur.*

† Hoc declarat Petrus Godofredus in lib. 1. C. de hæret.

In fide.) *etiā in tennis, †ar. C. de hæret. l. 2. in fi. sic in leui offensa reuocatur libertus in seruitutē. C. de lib. & eorum lib. si manumissus. et hoc quo ad articulos fidei, qui cōtinētur in symbolo, credo in Deū: quibus per fidem sola adhibenda est credulitas: quia fides est de re non visa. de pœnit. distin. 4. in domo. C. de sum. Tri. l. vlt. nō p signa, sed per fidē veritas est coléda. de conse. distin. 4. venit sacerdos. Lauren.*

Credendum est.) *Ergo dubius in fide, testis esse non potest, 23. q. 4. ipsa pietas.*

Cap. II. qui alios. sup. fol. 87.

QVi alios,)

Non reuocat.) *cum potest. ff. ad leg. Aquil. scientiam. 83. distinct. error. & arg. supra tit. pro xi. & si Iudæos. & 2. q. 7. negligere. Sed nunquid istud pertinet ad omnes? respondeo de crimine iam commisso soli prælati tenentur corripere.† 23. q. 4. duo ista. & c. ita plane. a peccato autem committen do qui libet tenetur aliū corripere occultè. infra eod. cum ex iniuncto. vbi de hoc. & argum. 23. q. 4. ipsa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. & 93. distinct. diaconi. & supra de cog. spiritua. tua. & 2. q. 7. quapropter. sed istæ duę vltimæ concordantiæ intelliguntur in denuntiatione. Tanc.*

† Sāctus Thomas 2. 2. q. 33. art. 3. & seq.

Cap. III. Firmissime. super. fol. 89.

FIrmissime.) *Duæ sunt partes. Secunda ibi omni homini. Abb. Siculus.*

Hæreticum.) *Hæreticus multis† modis dicitur. Ille dicitur hæreticus, qui peruertit sacramenta Ecclesiæ, vt simoniacus. 1. q. 1. eos qui per pecuniam. & 6. q. 1. c. nos sequentes. §. sed licet. Item ille qui scindit se ab vnitate Ecclesiæ. 7. q. 1. denique. Item omnis excomunicatus. 4. q. 1. quod autem hi. Item qui errat in expositione sacræ scripturæ. 24. q. 3. hæresis. Item qui confingit nouam sectam, vel confi ctam sequitur. 24. q. 3. hæreticus. Item qui aliter sentit de articulis fidei, quam Romana Ecclesia. 14. q. 1. hæc est fides, & c. quoniam. Vel qui male sentiūt de sacramentis Ecclesiæ. infra eod. ad abolendam. in princ. Tanc.*

† Eymericus infra hac pa. q. 3. & Turrecremata in Sūma de Eccle. lib. 4. pa. 2. c. 12.

Mors.) *Vnde Apostolus: Et si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habue*

A *re, nihil mihi prodest. de pœni. dist. 3. circa. fi. cap. si quis et de cons. dist. 4. solet. & 1. q. 1. vide quantum bonum. Bernardus.*

Ad salutem.) *Aeternam scilicet, valent† tamē ad bona temporalia promerenda. arg. 22. q. 2. si quæ libet. in fi. & ad mitius supplicium subeundum. de pœni. dist. 4. ad finem. §. post etiam. Bernardus.*

† Vide omnino beatū Thomam 3. p. q. 89. art. 6. ad 1. argumētū.

Cap. IIII. Fraternitatis. sup. fol. 89.

FRaternitatis.) *Scripta per hæreticos non habēt fidem authenticam: communis diuisio. Secunda ibi, cum cælestius. Abbas.*

Cælestius atq; Pelagius.) *Illi duo damnati erāt*

B *in synodo Ephesina de hæresi: dubitabat Patriarcha Antiochenus, an scripta eorum essent recipienda, † Et dicitur quod non: quia ex quo condemnatus est auctor, & scripta illius admitti non debent, vt 3. q. 4. nullus. et 16. distin. canones. quamuis aliqua vtilia sint ibi. arg. supra de test. licet. arg. tamē ꝙ ratione etiam bonæ sententiæ recipi possent. 1. q. 1. Dominus declarauit. 37. dist. si quid veri. sicut & notitia legis abrogatæ necessaria est. dis. 7. Moyses. & Papa etiam argumentatur ex lege Theodosiana abrogata. supra de iud. nouit. Sed verū est, ꝙ scripta istorum non valent, etiam si alias bona sint, nec. sunt recipienda. infra eo. ex communicamus. §. credētes, arg. ad hoc 96. dist. bene quidem. tamen ratione*

C *bonæ sententiæ scripta Origenis approbata fuerunt. 16. q. 7. & hoc diximus qui damnatus fuit post mortem. 24. q. 2. sanè profertur. & si approbarentur, ua lerent: alias non, arg. supra de sum. Trinit. c. 2. in fi. Item arg. quod destructo principali, destruitur accessorium, sicut in c. prædicto, & hoc diximus.*

† Videatur de hac materia cōmentarias super ca. Fraternitatis.

Cap. V. Si quis episcopus, sup. fol. 49.

SI quis Episcopus.) *Sic ordina istam litteram: si quis episcopus instituerit hæreticos hæredes extraneos a consanguinitate sua, vel etiam si instituerit consanguineos hæreticos hęredes, aut Paganos pertulerit† saltem post mortem, &c. & sic repete illam dictionem, hæreticos. Et ita nullus debet instituere hæreticum, siue sit consanguineus, siue non: ut*

D *hic patet, & infra c. proxi. Episcopus ergo instituat Ecclesiam, ex quo non habet consanguineos catholicos. 12. q. 2. episcopus qui filios. & c. cognouimus. et in Authen. vt cū de appel. cogn. §. dicimus. & §. si quis colla. 8. quia isti hæretici iam non dicūtur filij vel cōsanguinei. vnde dicitur in lege: Si frater tuus, & amicus & vxor tua deprauare voluerint veritatem, sit manus tua super illos. 23. q. 8. legi. & vxor est expelléda. 28. q. 1. vxor. in fi. Hoc intellige, nisi pœnituerint isti consanguinei: delicti enim ueniā pę nitentibus non negamus. C. eo. Manichæos. Ber.*

† al. prætulerit.

Paganos.) *Et ita idem iuris est in paganis, quod de hæreticis. & idem est de omnibus qui catholicę*

non

non sunt. infra cap.proxi.Ber.

A

Post mortem.] *Sic 24.q.2.sanè pfertur.& arg. C.eo.l.Manichæos. arg.contra quia crimina morte extinguuntur † 23.dist.quorundam,24.q.2.c.1.et crimen cum pena sit extinctum.C.si reus vel accus. mor.fue.l.2.hoc tamen speciale est in crimine hæresis,in criminis detestationem,ut post mortem possit accusari & excommunicari,& ne Ecclesia oret pro eo,quia non fuit accusatus in vita. Bern.*

† Ioannes Roias singu. 134.& pleni°. Ant.Gomes. tom.3.var.re sol.c.1.num. 99.& seq.

Cap. VI. In eos. sup.fol.96.

IN eos.

Etiam consanguinei.] *Dic ut supra,c.proxi.*

B

Nihil conferant.] *Nō distinguitur in morte uel in vita,ergo nec nos distinguamus : quia nihil capere possunt ex testamento.infra eo.excōmunicamus. §.credentes.causa pietatis forte posset eis dari,† ne perirent fame.86.dist.pasce fame,qa adhuc possunt conuerti ad fidem,quia de nemine desperandum est de pę.dist.7.nemo.& 32.q.2.ancillam.& argum. etiam ad hoc 42.dist.quiescamus.& 11.q.3.quoniam multos.Bernardus.*

† De hoc dubio gl.Archidiaconus,& Turrectemata,&alii in c.1.dist.30.& l legibus septi partitis Hispanię,pa.1.tit.24.leg.8.

De reliquis] *In hoc omnes pares sunt.ar.16.q.1: prædicatur.in priu.& 24.q.2.sanè profertur Ber.*

C

Cap. VII. Cum Christus.sup.fol.96.

CVm Christus.]

Sub anathemate.] *Quicunque ergo contrariū dixerit,est excōmunicatus,quia hoc dicere hæreticū est:& hæretici omnes sunt excōmunicati.infra eod. ad abolendam,&c.excommunicamus.et quod Christus verus sit homo,ex anima rationali & humana carne subsistens,habes supra,de sum.Tri.c.1.et est articulus fidei nostræ. de quo habetur in prædicta constitutione & de alijs quos scire quilibet† Christianus tenetur per fidem.& argu.ad hoc de conse. dist.4.ante xx.& c.baptizandos,& ca.prima.Ad*

D

illos articulos,de quibus tractatur in illa constitutione,firmiter credimus,omnes indistinctè tenētur tam clerici,quam laici,sed clerici magis , qui legem perscrutabiliter scire tenentur.38.dist. omnes psallentes.24.dist.quando episcopus.Quilibet ergo tenetur credere, secūdum quod catholica tenet ecclesia, & hoc sufficit in talibus articulis , dummodo nil in contrarium sentiat. infra eod.ad abolendam.Ber.

† S.Thomas 2.2.q.2.ar.5.&6. & Eymeric.supra par.2.q.7.&12.

Cap. VIII. Sicut.sup. fol.96.

E

SIcut.]

Leo.] *23.q.5.res omnes.*

Defensores] *Simile infra eod. excōmunicamus. §.credentes.& 79.dist.si quis Papa.*

Obtentu.] *Sic ergo ratione delicti perditur priuilegium infra c.prox.in fine.quia priuilegium non extēditur ad illicitum casum. nec tuetur aliquem in malo.infra de sent.excom.c.dilecti.& omni priuilegio cessante,mali puniendi sunt.C.vbi de cri. agi.opor. Authen.qua in prouincia.Ber.*

Per delictū priuilegium amittitur.

Oblatio.] *Quia constat eum decessisse in mortali peccato.23.q.5.placuit.& est simile inf.de vsur. quia in omnibus.*

Cap.IX.ad Abolendam. sup.fol.97.

AD Abolendam.]

Obseruat] *Simile 24.q.3.hæresis.hoc ergo, quod Romana Ecclesia seruat, & mandat ab alijs obseruari,generaliter est obseruandum.11.dist.quis nesciat. quicunque ergo male sentit de sacramentis Ecclesiæ,hæreticus est habendus: vt hic patet.*

Obseruandū est quod Romana præcipit Ecclesia.

Sede Vacante.] *Habes hic arg. quod vacāte Ecclesia,iurisdictio remanet penes capitulum.arg.65. dist.c.ult.23.dist.in nomine Domini.7.q.1.Pontifices.De hac materia pleuè dictum est supra de maior.& obe.c.his qua.& cum olim.*

Deprehensus.] *Facti euidentia:† puta quia publice prædicat hæresim.arg.ff.de ri.nupt.palam.§. vlt. vel legitima probatione, puta per testes : uel ex sua confessione.*

† Eymericus 3.p.q.89.

Prærogatiua.] *Arg.quod clericus depositus nō habet priuilegium clericale:et hoc cōcedit Ala.arg. 54. di.ex antiquis.in fi.quod non est verum,qa tenetur viuere clericaliter,quāuis sit depositus, vnde si hoc faciat , adhuc gaudet priuilegio clericali.81. dis.dictū.Et hoc dixit Hug.Si vero incorrigibilis esset,tunc nō solū perderet priuilegium clericale: verū etiam seculari curiæ traderetur, supra de iudic.cum non ab homine. sed in casu isto,perdit omne priuilegium,nisi reuertatur, vt sequitur.*

Relinquatur] *Trib.† enim casibus relinquitur aliquis curiæ sæculari statim post depositionem In crimine hęresis,ut hic & infra eod.excommunicamus.Item in crimine falsi.infra,de cri.fal. ad falsariorum.Et in alio, cum propter calumniam,vel cōtumeliā,quam cōtulit episcopo suo,aliquis depositus est.11.q.1.si quis sacerdotum,alias autem licet clericus sit depositus,non traditur statim curiæ secułari:imò adhuc tenetur viuere clericaliter;et Ecclesia eum tuebitur, & gaudet priuilegio clericali, vt dictum est in proxima notula.Si uerò sit incorrigibilis,postea traditur,secundū quod dicitur supra de iudic.cum nō ab homine.Qualiter debeat tradi,†dicit infra de uerbor.signifi.nouimus.Qualiter puniri debeant hæretici,dicitur infra eod.excommunicamus.*

† Bernardin° Diaz in pra. crimi.Can.c. 106.&130.& seq.

† Vide Eym. 3.p. post. modum nonum pcessum cet mioādi,vers. Considerandū. vbi dixi.

Sponte recurrere.] *Sed videtur,quod etiam cōpelli debeat seruare fidem.45.dis.de Iudæis.postquā condemnatus est hæreticus non compellitur , sed si vult sponte redire,debet recipi abiurato errore.24. q.3.dixit Apostolus. & in perpetuum carcerē ad agendā pænitentiam intrudi.infra eod.c.pen.Ber.*

Arbitrium episcopi.] *Argum.contra.1.q.7.si quis episcopus. illud olim obtinuit,vt in concilio tātum reciperetur , sed hodie sufficit quod hic dicit. Tancr.*

Laicus.] *Laici enim per Ecclesiam condemnādi sunt de hæresi:sed iudex sæcularis illos punire debet , nec traditur laicus curiæ sæculari,sed clericus solūmodo.infra de verb. signi.nouimus. quia laicus semper est de foro sæculari : sed in casu isto sentētia debet ferri per Ecclesiam : executio fit solummodo per iudicem sęcularē.Qualiter tales puniri debeant dicetur infra eod.excommunicamus.Ber.*

Audientia.] *Simile 22.dist.in nomine domini. Sed si volunt redire,†nonne debent audiri & recipi,quia*

† Eymericus 3.p quęst.98 99 & seq.

pi, quia Ecclesia non claudit gremium uolentib. redire ad ipsam. C. de sum. Tri. Inter claras, circa fi. & delicti ueniā petentibus non negamus dicit Imperator. C. eod. tit. Manicheos, de pœnit. dist. 3. ad huc instant. Videtur, quod debeant recipi: quia Dominus non vult mortem peccatoris, &c. 26. q. 6. agnouimus. cum quatuor c. praeced. sed vt conuertatur: & in carcerē perpetuum detrudatur, infra eod. c. pen. sed audientia denegatur quo ad bona, etiam si alias vellet se defendere: tamen littera ista contradicit Tanc. Hodie seruādum est prout traditur infra eod. c. pen. §. si qui. Bernardus.

B Iuramento.] *Hoc idem dicitur infra eod. excommunicamus. §. moneantur. Ber.*

Honore.] *Quia hoc ipso contra Ecclesiam esse uidentur: vnde dignitate debent priuari. 24. q. 1. qui contra ecclesiæ pacem, & simile 22. quæst. 5. praeceptum. Bernardus.*

Ligandis.] *Simile infra eodem, excommunicamus. §. moneantur.*

Episcopali.] *Propter delictum suum simile 25. q. 2. ita nos.*

† Concordat glos. in c. Sicut. supra eo. tit.

An per delictum amittatur priuilegium.

Delegatis.] *Auctoritate generali huius decr. Simile supra, de offi. ordin. irrefragabili. §. caeterum. et sic ratione delicti, perdunt priuilegium: † quia* C *priuilegiū nō dat causam delinquendi. C. de priuileg. scholi. l. 2. lib. 12. nec permittas nocentes aliquibus priuilegijs vti. vt in Authen. de man. prin. §. quod si delinquentes, coll. 3. & supra c. prox. sic et remissio peccati non dat licentiam delinquendi, 1. q. 7. exigunt. Cōsueuit hic allegari quod ratione delicti perditur priuilegium. quod non est verum: quia si aliqui exempti sunt & delinquāt, nō perdunt priuilegium propter hoc, sed puniri debent. Nec dicuntur proprie recidere in iurisdictionem episcoporum: quia non cognoscunt episcopi iure ordinario, sed auctoritate sibi delegata, vt hic patet, et supra de offi. ord. irrefragabili. & perinde est, ac si ipse Papa cognosceret, vel* D *specialiter alij delegaret, per abusum enim vel per negligentiam perditur priuilegiū, infra de priuileg. accedentibus, & c. si de terra. & 11. q. 3. priuilegiū. De hoc dicitur infra de priuil. ex tuarum. Ber.*

Cap. X. Vergentis. sup. fol. 98.

Vergentis] *Diuiditur, Nam primo præmittit decisum exordium. secundo ponit statutum de publicatione, quod probat per argumentum a maiori. Tertio soluit obstaculum. Secunda ibi: in terris. Tertia ibi: nec. Abbas.*

Papa ratione delicti potest delinquentes dignitate priuare.

E Præcipimus.] *Quod facere potest Papa ratione peccati supra de iudic. nouit. & potest eos dignitate priuare, vt sup. c. prox. §. statuimus. et propter alias iniquitates potest etiam Papa remouere eos a dignitate. 15. q. 6. alius. & imperium ipse transtulit de loco ad locum: propterea, quia non defendebat Ecclesiam. supra de electione c. venerabilem. ut ibi notatur. & iudex sæcularis potest excommunicari, si negligat facere iustitiam. 23. q. 5. administratores. & hic expresse dicitur. & supra c. proxi. §. pen. & infra de maled. cap. 2.*

† Vide supra in commētarij super c. Vergent. 2.

Misereri.] *De sola. u. misericordia, restituūtur bona. † vt hic dicitur; & etiā episcopatus: vt 23. q. 4.* A *ipsa pietas. ver. item si inquiunt. in fi. & q. 7. quod autem. & 2. q. 7. conuenientibus. Ber.*

Disciplina.] *supra de elect. cū in cunctis. 82. dist. plurimos, in fi. & C. de emen. propin. l. vna. & arg. 50. dist. vt constitueretur. Ber.*

Confiscentur.] *Quod dicit hic, habes 6. q. 1. ca. quæro. §. verum, & c. si quis cum militibus. & C. ad le. Iul. maiesta quisquis.*

Grauius.] *17. q. 4. sicut qui Ecclesiam. & 23. q. 5. si apud. & quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam: & publicū crimē* B *cōmittitur. C. eod. tit. Manicheos. vnde grauius est.*

Exhęredatio.] *Hic expresse habes, quod bona hęreticorum confiscantur: siue habeant filios, siue nō; nec catholicis filijs hæreticorum aliquid relinquendum est, † ut hic dicitur. Sed cōtra dicit. l. C. eod. tit. Manichaos. & l. cognouimus. et auth. idē est de Nestorianis. vbi dicitur, qd filij catholici propter hoc hæreditate paterna non priuantur: statur enim hodie huic decre. in odium criminis; sicut in crimine læsæ maiestatis: vbi filij puniuntur quo ad bona, ut hic dicit. & 6. q. 1. c. quæro. §. verum. & c. si quis cū militibus. multo fortius in isto crimine, vt hic dicitur. & hoc est expressum in Cōstitutione Friderici,* C *hac edictali, quæ olim erat in quinta compilatione. eod. tit. & in alio casu etiam filij de delicto parentū puniuntur temporaliter, vsque ad quartam generationem, secundum quod habes infra de pœnis. in quibusdam. & in hac opinione fuerunt Io. & Lauren.*

† Vide commentariū super cap. Vergentis, vbi habetur plene de hac re.

Canonicas.] *15. q. 8. cum multæ. & 1. q. 4. cum Ecclesia. §. item peccato Israelitarum. & supra de fil. presbite. per totum.*

Cap. XI. Si aduersus. sup. fol. 95.

Si aduersus.] *Primo ponit decisum exordium. Secundo prohibitionem. Tertio pœnam. Secunda* D *ibi, quia. Tertia ibi, quod si. Abbas Siculus.*

Quod specialiter.] *Hoc sumptū est ex illo canone 23. dist. quamquā. ea enim, quę notabiliter fiunt nisi specialiter notentur, videntur neglecta. ff. de iniurijs item apud Labeonem. §. ait prætor. arg. supra de confir. uti. bona. & supra de dou. c. 2.*

Scriniarijs.] *idest tabellionibus. sic 25. q. 1. cap. dicenti. §. vniuersa.*

Auxilium.] *Cum sint excommunicati, infra eod. excommunicamus. 1. §. credētes. et supra eod. sicut. Sed uidetur saltē si conueniantur. quod non sit auxiliū denegandum: † aut etiam iusta sententia. supra de excepc. cū inter. & in pluribus c. ibidem. Hoc po-* E *test habere locum infra annū: postquā uero constiterit eos esse tales, anno elapso inter hæreticos cōputātur, nisi infra annum se correxerint. infra eodem, excommunicamus 1. §. credentes. & sicut hæretici puniuntur, infra, eo. c. penul. unde non admittuntur ad aliquam defensionem. cum ipsorū bona debeant confiscari, sicut aliorum hæreticorum: immo licitè eis auferuntur sua, ut 8. dist. que iure. 23. q. 5. nō nos. et q. 7. c. 1. 2. et 3. sed melius est, si auctoritate iudicis hoc † fiat 23. q. 3. sex differētia sunt. et C. de pig. l. 3.*

† De materia glossæ Simancas de catho. insti. tit. 5. de aduocatis.

Infamiæ.] *Et ita Papa potest infamiam irrogare quo ad forum ciuile, quia & tollere eam potest. argum. supra, qui filij sint legitimi. per venerabilē.*

† Idem Archid. in ca. Si vos. 23. q. 5.

Arg.

Arg. contra.. 1.q.3 cap. Euphemium. §. hinc colligitur. Bernardus.

Cap. XII. Cum ex iniuncto, sup. fol. 100.

CVm ex] *Primo ponit triplicem reprehensionē laicorum, quam secūdo prosequitur. Primo primam ibi deus. Secundo secundam: ibi, sicut enim, Tertio tertiam: ibi, licet. Abbas.*

Occulta conuenticula.] *Sicut conspiratores. 11. q. 1. conspirationū 79. dist. si quis Papa. Isti enim conspirant contra Deum: vnde fortius sunt punien di, quam si conspirarent contra hominem, supra eod. vergentis, ad finem.*

Simplicitatem.] *& male. 38. dist. sedulo. Ber.*

Deus enim.] *Hic incipit improbare factū istorū.*

In lumine.] *Hæc est improbatio contra occulta conuenticula.*

Sicut enim.] *Hic improbat, quod assumebant officium prædicandi.*

Non omnes.] *Immo singula officia, singulis debent esse commissa. 89. distinct. singula.*

† Leo primus epist. 63. recen ius par. 6. cap. 149.

Alios.] *Sic infra c. prox. sicut, & 16. q. 1. adijcimus: quia nullus audet prædicare, nisi sacerdos, † vt ibi dicitur: & infra eodem. excommunicamus, §. qui vero, vel nisi esset missus, vt ibi. & 23. q. 3. displicet. arg. ibi. missus est, vt qualis, &c.*

Præcipuus.] *Et priuilegiatus, supra de statu reg. quod Dei timorem.*

Rogate.] *21. distin. in nouo. Ergo quia isti non erant missi, nec sacerdotes, & prædicare nō debeāt.*

Quod si forte.] *Hic opponit, quod possit ei opponi ab alio, ita statim respondet.*

Non sufficit.] *Bene dicit: quia & si martyres etiam aliqua mandant fieri, statim non sunt facienda; sed ante est, vt sciamus illos impetrare a Deo, quæ postulant. 50. dist. si quis præpostera, & 42. distinct. quiescamus. Ber.*

Miraculi.] *Nec istud statim credendum est, quia quandoque miracula † fiunt per malos. 1. quæstio. 1. teneamus.*

† Hæc non sunt propriè miracula. Tho. 2. 2. q. 178. art. 2.

Virgam.] *De consec. dist. 2. re vera.*

Licet autem.] *Hic improbat, quod deludebant simplicitatem sacerdotum. Ber.*

Labia sacerdotis.] *43. dist. sit rector. et 11. q. 1. sacerdotibus,*

Custodiunt.] *Idest, custodire debent.*

Exquirunt.] *Scilicet subditi a scolasticis, 38. dist. sedulo. Bernardus.*

Lege.] *Mosaica.*

Nec quisquam.] *respondet ad obiectionem, quā possent facere isti hæretici.*

Asina.] *Vt 2. qu. 7. secuti sunt, & c. nos si. §. Itē cum Balaam.*

Quod quisque tenetur.] *Ad hanc correctionem † quilibet tenetur, sicut hic dicit, & hoc intellige de occulta correctione, siue reprehensione, argu. 23. q. 5. non putes, vt hic dicit: Sed manifestè corripere pertinet ad prælatos, vel ad alios, qui habent aliquā potestatem in aliquos. 23.. q. 4. duo ista, & c forte, pater enim filium potest corripere, & prælatus sub ditū, & occultè & manifestè, vnde Apostolus Argue, obsecra, increpa, ut 45. dist. c. 1. & 8. q. 1. quod*

† De materia huius glossæ præter docto res hic, vide B. Thomam 2. 2. q. 33. ar. 3. & seq.

A autem, sed filius non potest publicè reprehendere, siue corripere patrem, nec subditus prælatū, vt hic sequitur in littera, et 21. dist. nolite, erubescit enim lex filios castigaturos parētes, in Authēt. de nupt. §. sed quod sancitum est, coll. 4. versus finem per nam coll. hęc est canonica correctio, secundum Euāgelicam veritatem, vt occulta ad omnes, manifesta ad prælatos, vel alios aliquam potestatem habentes pertineant, vt hic distinguit, & sic potest intelligi. 2. q. 1. si peccauerit, & ad hoc. 22. q. 5. hoc videtur. Ad denuntiationem vero Euangelicam, quæ exigit admonitionem & probationem, ut 45. dist. sed illud ver. neque illud, & supra de testi. in omni negotio

B & 2. q. 1. si peccauerit: quæ fit ad pœnitentiam, vi detur quod quilibet teneatur. argum. 2. q. 7. quapropter, supra de cogna. spi. tua. dummodo persona sit honesta, & bonæ famæ: quia viles personæ non admittuntur ad denuntiationem, supra de sponsa. cum in tua, vbi de hoc.

Fatue.] *55. dist. si Euangelica.*

Opponit.] *Vt 2. q. 7. nos si incompetenter.*

Præmissum Domini verbum.] *scilicet quis ex vobis arguet me de peccato?*

Inutilis.] *Si enim prælatus inutilis, aut negligēs fuerit, remouendus est, supra, de offi. custo. c. 1. 81. dist. dictum, & infra c. proxi. in fi. & 18. q. 2. si qs*

C *Abbas, & C. de offi. præfec. præto. ori. si quos.*

Ordinate.] *Denuntiando vel accusando, secundum quod traditur supra de accus. qualiter, & supra, de simo. licet, & est ar. iuris ordinem esse seruandum.*

Tam institutio, quam destitutio.] *Ad quem pertinet institutio, & destitutio, supra, de capel. mona. c. 1. & c. 2. & infra, de priuileg. cum & plantare, §. in ecclesiis, et examinatio pertinet ad eum, ad quē manus impositio spectat. supra, de elect, venerabile & c. nihil, & cum nobis olim, institutio autem ad episcopum pertinet. 16. q. 7. c. nullus Ber.*

D Cap. XIII. Excommunicamus, supra. fol. 89.

EXcommunicamus.] *Habet multa dicta, & potest summari secundum varietatem dictorum per partes, quæ patent per §§. Abbas Siculus.*

Superius.] *Supra de summa Tri. c. 1. & 2.*

Damnati.] *Scilicet de hæresi.*

Potestatibus.] *Sic infra de verb. signi. nouimus, tamē si voluerint redire, in perpetuum carcerem detrudantur. infra eodem, excommunicamus.*

Relinquantur.] *Qualiter hoc intelligitur, dicitur supra eod. ad abolendum. Bernardus.*

Degradatis.] *Infra c. proxi. & c. penult.*

Cōfiscentur.] *De hoc dictū est sup. eo. vergētis.*

E Stipendia.] *Si plura stipendia habuerint, inter ecclesias diuidantur pro rata, supra, de test. relatū.*

Suspicione.] *idest, præsumptione. Et nota quod sola suspicio siue præsumptio purgationem inducit, quod si non fiat, † punitur, ut hic patet, arg. supra de cohabi. cleri. & mulier. tua nos, & intellige, quod sit probabilis præsumptio siue suspicio: alias non iη diceretur purgatio, & sic non obst. 2. q. 1. primo, & ita hic respicitur infamia.* † al. quam si non faciat

Suspicionis.] *Hoc semper est attendendum. ut*

secun

secundum qualitatem infamię et personę, indicatur purgatio † 2.q.5.omnib.& infra de pur.can.inter.

† Eymericus in 3 modo procesſu fidei terminandi. Si mancas de catho.iustic.ei. 56. de purgatione canonica.

Condemnentur.] Videtur hic, quod aliquis sit cõdemnandus de hæresi, licet non videatur violẽta præsumptio cõtra ipsum. Arg. contra supra, de præsumpt. litteras, vbi dicit, quod licet sit vehemẽs prę sumptio, non vult Papa illum condemnare de tã graui crimine. Hæc violentissima est præsumptio, cum primo probabilis fuerit propter infamiam: & quia noluit se purgare, fuit excommunicatus, & quia per annum stetit in excommunicatione, pro conuicto habetur. 11.q.3.r. rsus, & c.quicunque, secus in alijs criminibus: quia si bona alicuius cõtumacis propter crimen annotata sunt, si ipse intra annũ non venit, bona deuoluuntur ad fiscum, sed quo ad crimen non obest, quin post annum possit probare innocentiam suã. ff. de requir. reis. l. annus. Sed quid dicit hic, qđ statim est condemnãdus, cum sępius sit admonendus vt redeat, 1.q.7.conuenientibus? Respondeo non cõtradicit: quia licet sit condemnandus, monẽdus est, vt redeat, vt 24.q.1.quæ dignior. in fi. vbi dicitur quod post admonitionem est vitandus: hoc est verũ in hoc ꝙ non sunt ei secreta nostræ fidei exponẽda 43.dist.c. in mandatis, vt impugnet nos, ut ibi, nec intelligas, quod si pro alio crimine seu contumacia steterit per annum in excommunicatione, quod habendus sit hæreticus, sed tãtum cum excommunicatur pro suspicione hęresis, infra de pęn. grauem.

Iuramento firmare.] Sic supra, eod. ad abolendã, §. statuimus. & non solum hoc iurare tenetur, sed hoc iurare debet, quod ipse idem catholicus sit, in authent. iusiurãd. quod præst. ab his qui admini. accip. circa princ. colla. 2.

Neglexerit.] Iudex, qui negligit facere iustitiã, excommunicatur. 23.q.5. administratores, & facit litem suam. ea, causa, 23.q.2.dominus, et 3.q.7.qui sine, arg. & in authent. vt differ. iud. §. pen. & ulti. coll. 9. & 2.q.7.sicut.

Absolutos.] infra eo. c. vlt. et ita Papa potest ꝓpter hæresim deponere omnes tam laicos, quam clericos a dignitatibus suis. vt supra eod. ad abolendã, §. statuimus, & supra eo. vergentis, vbi de hoc.

Saluo iure domini.] Arg. quod propter delictũ vnius, alius puniri non debet: † quoniam pęna debet tenere suos auctores, supra de his, quæ fiũt a maio. par. c. quæsiuit, et C. de pęnis. l. sancimus, & iniquũ est aliquem alterius odio prægrauari, C. d inoffic. testa. l. si quis in suo. Arg. contra supra eod. vergẽtis.

† Fallit in hęresi Alfonsus Castrus de iusta hęret. punitione, lib. 2 c. 10. & seq. & Joannes Roias singulari 66 incipien filii hęreticorum.

Accinxerint.] Arg. quod auctoritatę Ecclesiæ bellum fieri potest, 23. quæst. 8. igitur, & e. hortatu. 15.q.6. auctoritatem. 63. dist. Adrianus, quod verum est, contra inimicos fidei; & contra illos, qui Ecclesiam impugnant.

Receptatores & defensores.] sine quibus † hæretici manere diu non possunt, arg. ff. de offi. præsi. congruit, ff. de recepta. l. 1. vnde merito isti sunt puniendi: imo grauius delinquunt, qui aliorum errores defendunt, & acrius puniri debent. 24.q.3. qui alio rum, & ideo simili pœna cum hæreticis puniuntur. 11.q.3. qui consentit. & infra eod. cap. pen. in fi. & C. de his qui latro. occul. l. 1. etiam si essent consanguinei, arg. 27.q.1. de filia. & supra eod. si quis episcopus, vbi de hoc. Ber.

† De his latè Eymericus infra p. 2. qu. 50. 51. & seq. & Archidiaconus in c. 2 de hęret. li. 6.

A Sit etiam intestabilis.] Isti enim (vt hic patet) à quodlibet actu legitimo repelluntur, nec donare, nec vendere, nec contrahere possunt: prout hæc omnia traduntur, C. eod. Manichæos.

Damnentur.] Sic sup. eod. fraternitatis, vbi de hoc simile supra de testa. licet sic etiã scriptura vel sententia publicè excommunicari non valet, supra de re iudica. ad probandum, & supra de excep. ex ceptionẽ, nec rescriptum. supra de rescrip. dilectus. 1. & hoc est, quod sequitur: idem in similibus præcipimus obseruari: Tamẽ de rescripto impetrato ab excommunicato secus est: quia rescriptum nõ sumit auctoritatem ab impetrante, sed a concedente. De

B quo † dic, vt supra de excep. c. pia. in notula, sed mirum libro 6. B.

† Hodie rescriptum ab excommunicato impetratum suppressa excommunicatione est ipso iure nullum, nisi in certis casibus cap. 1. de rescript. lib. 6.

Grauior exerceatur.] Vt 50. dist. quia tua, hic habes argum. quod qui in maiori dignitate est, plus punitur, & ita circunstantiæ aggrauant vindictã, arg. 32.q.5. qui viderit, & 25.q.1. nulli fas, et 40. dist. homo Christianus. Crimẽ enim augetur per dignitatem, ff. de re mil. omne delictum, §. 1. 19. dist. nulli. Et qui magnus sine cõparatione creatus fuit, sine venia damnatus est, de pęniten. dist in. 2. c. principium enim, & supra; de iureiuran. cum quidam. Ibi hoc soluitur. Ber.

C Percellantur.] Quia qui participat excommunicato scienter, & non se corrigit, excommunicandus est, infrà de sen. excommunicat. quod in dubijs. 11. q.3. qui communicauerit.

Apostolicæ speciali.] Hic reseruat sibi Papa absolutionem siue restitutionem talium: ergo per hoc alijs prohibuisse videtur, simile supra de præben. de multa. in fi. & cap. graue. in fi. & si econuerso, ex quo sibi non reseruat, alijs indulgere videtur, infra de senten. excom. nuper. & est ad hoc argument. ꝙ episcopi dispensare possunt vbi Papa non reseruat sibi dispẽsationem, Quare ergo Papa sibi specialiter reseruauit talem restitutionem, nisi ut alij prohiberet? Et licet episcopus ipsum restituere ad officiũ

Papa cum sibi aliquid reseruat, alijs prohibere censetur, contra cum non reseruat.

D suum non possit, tamen reconciliare potest ipsum Ecclesię, supra eod. ad abolendam, §. 1. vbi de hoc.

Quilibet regulares.] Repete, non exhibeant ecclesiastica sacramenta: alioquin, & c.

Priuilegia.] Prætextu priuilegiorum participare excommunicatis non possunt, infra de sentent. excom. c. nulli. & in hoc casu possunt ab episcopo loci, tanquam a delegato a Papa puniri, supra eod. ad abolendam, in fi. vbi de hoc.

Nisi mittantur.] sup. eo. c. prox. vbi de hoc. Ala.

Alia competenti.] Prout visum fuerit superio-

E ri, supra de offic. delegati, de causis.

Totam viciniam.] Arg. quod vniuersitas potest præstare iuramentum calumniæ, simile 35.q.6. episcopus in synodo, sic supra de accu. sicut olim.

Moribus.] Hæc omnia suspicionẽ inducunt. 41. dist. quisquis. 86. di. inferiorũ. 23.q.8. pterea. ff. ad l. Aquil. scientiã, ff. de his q not. infa. quid ergo. §. 1.

Indicare.] 2.q.7. quapropter, & argum. 22.q. 1. si quis per capillum.

Purgauerint.] Nota deficientem in purgatione puniendum, supra de simo. de hoc, & c. insinuatum.

Relapsi.] Isti magis puniendi † sunt, deterior namque dolus eius cognoscitur. qui interruptam

† Eymericus infra pa. 2. q. 58. & Zanchinus tract. de hæret. ca. 16.

iterum

iterum litem deſeruit, quam qui ſemel cœptam dere liquit. in Authen. de litig. §. edita in fi. coll. 8. Ber.

Iurare.] *Per iuramentum debet quis purgare cõſcientiam ſuam de hæreſi. de conſecr. diſt. 2. ego Berengarius. & 1. q. 7. quoties. vnde ſi iurare nõ uult, pro condemnato debet haberi, ſicut de calumnia iurare non vult, actor cadit a cauſa, & reus pro cõdenato habetur. ſupra, de iura. cal. c. vlt. & C. eod. tit. cum et iudices. §. quod ſi actor. Et eſt ſimilis illi, qui neque defendit, neque exhibet, & condemnatur vt contumax. ff. de noxa. quoties. §. in poteſtate. Tenui enim religione iuramẽta et neceſſaria cõtemnũt. ſupra. de ſimo. & ſi q. & C. de fide inſtru. l. vlt. Ber.*

Indicijs.] *Not. quod per indicia probatur crimẽ. ſupra eod. c. prox. ibi, ꝙ ſi quis, &c. & 2. q. 8. ſciant et 23. q. 1. dixit dominus. & infra, de priuil. cum olim. 1. et C. de rei vẽd. indicia. Itẽ habes hic, ꝙ propter negligentiã remouetur prælatus. ar. ſup. c. ꝓx. in fi. et 1. q. 1. c. ſi qui epiſcopi. §. ecce cũ honoris. B.*

Cap. XIIII. Sicut, ſup. fol. 103.

SIcut.] Sub ſpecie virtutum.] *ſupra eo. c. prox. §. quia vero 41. diſt. ſæpe vitia. quia prætextu pietatis, nõ eſt impietas committenda. 30. q. 2. noſſe. & ita nullus poteſt prædicare, niſi mittatur. vnde Dominus ait diſcipulis ſuis: Euntes prædicate Euangeliũ omni creaturæ. & iubẽte Domino in toto orbe diſperſi ſunt. 21. diſt. in nouo. vnde Eſaias: Ecce ego, mitte me. 8. q. 1. in ſcripturis. & 16. q. 1. §. hoc idem. ar. ff. de tut. & cura. vbi & l. prætor.*

Alios Dominus Apoſtolos.] *Sic ſupra eod. cum ex iniunctο. Nec vniuerſitas alia poterat ratione ſubſiſtere, niſi huiuſmodi magnus eam differentiæ ordo ſeruaret. 89. diſt. ad hoc. laici † ergo cuiuſcunq; ordinis ſint vel meriti, prædicandi officium debent aſſumere. Ber.*

† Vide ſupra in commentario c. Cum ex iniunctо, vbi de hoc.

Cap. XV. Excomunicamus. ſup. fol. 103.

EXcommunicamus.] *Iſtud c. habet quatuor dicta. Secundum ibi damnati. Tertium ibi, ſi qui. Quartum ibi, credentes. Abbas Siculus.*

A Conueniendi.] *Supra eo. excomunicamus, quia ad eundem finem tendunt, ſcilicet, deceptionis. Ber.*

Puniendi.] *Et hoc tantum habes ſupra eod. excõmunicamus. Sed qualiter iſti hæretici puniri debẽt ſecundum leges, poſtquam per Eccleſiam ſunt condemnati, vt hic dicit? Vltimo ſupplicio puniuntur per iudices ſeculares, cũ diſtinctione vt uidetur, vt docẽtes vltimo ſupplicio, addiſcentes verò decẽ libris auri, vt C. eod. tit. quicunq; ad fi. Sed cõtra. C. de male. & mathe. l. culpa. vbi dicitur, quod culpa ſimilis eſt tã prohibita diſcere, quã docere; non eſt contra: B quia l. illa quicunq; intelligitur de illis, qui noudũ dicerunt, ſed cauſa addiſcendi ad hæreticos acceſſerũt: † ſi autẽ ad actũ perueniſſent, ſimili pœna punirentur, vt docẽtes, ſecundum legem illã. culpa. Ber.*

† Zanchinus tract. de hær. cap. 3.

Si qui autem.] *Ab hoc loco vſq; ad finem additum eſt. alind totum habes ſupra eod. excommunicamus. & c. ad abolendam. §. 1. & 2. Ber.*

Deprehenſi.] *Publice, ita quod notoriũ, uel etiã condemnati. Si vero poſtea redire voluerint. recipiẽdi ſunt; quia Eccleſia non claudit gremium redeuntibus ad ipſam. C. de ſum. Tri. inter claras. circa fi. C & delicti veniam pœnitentibus damus. C. eod. titu. Manicheos. ita tamen, vt in perpetuo carcere permaneant † vt hic patet. Sic et ſimoniaci in monaſterio ſub perenni pęna detrudãtur. 1. q. 1. recipiuntur, et ſup. de ſimo. quoniam. quia & ipſi hęretici cẽſentur. 1. q. 1. eos qui. & C. q. 1. c. nos ſeq. §. ſed licet. Bern.*

† Et idem iudicium eſt de credentibus eorum erroribus habendum, ſicut de ipſis, vt hic in fine.

Cap. XVI. Abſolutos. ſup. fol. 103.

D ABſolutos.] *Ipſo iure, ex quo manifeſtè lapſi ſunt. ſimile 15. q. 6. iuratos. et c. nos ſanctorũ. & eſt arg. quod Papa poteſt abſoluere laicũ a iuramento fidelitatis. arg. prædictorũ c. quia ad ipſũ ſpectat interꝓtatio iuramẽti. ſup. de elect. venerabilẽ.*

Atque pacto.] *Ergo † ſi ſub pęna aliquis tenetur eis aliquid ſoluere certa die, licet non ſoluat, nõ incidit in pęnam: & eodem modo ſi per iuramentum: ꝙ eſt verum: quia in illa obligatione & iuramẽto tacitẽ ſubintelligitur, ſi talis permanſerit, cui communicare liceat. 22. q. 2. ne quis arbitretur. ff. de ſolut. cum quis. 1. reſpon. ſupra, de iure iuran. quemadmodum. & ſup. eod. excõmunicamus, §. credentes. Ber.*

† De materia huius gloſſæ præter doctores hic, vide Alfonsũ Caſtrum li. 2. de iuſta hære. puni. c. 7. & doctores in c. 2. de hęret. li. 6.

GLOSSA HOSTIENSIS SVPER DECRETALIBVS Tit. de Hæreticis, de volumine maiori.

c. Dubius.

SVMMARIVM.

1 Qui firmiter non crediderit, ſaluus eſſe non poterit.

2 Hæreticus eſt, qui a quolibet fidei articulo deuiat.

3 Infideles teſtes eſſe non poſſunt.

DVBIVS.] In fide.] 1. *in qua nemo debet dubitare, † ſed firmiter credere, & ſimpliciter confiteri, vt ſupra, de ſum. Tri. c. 1. reſpõ. 1. Alioquin ſaluus eſſe non poteſt, vt in ſymbolo Athanaſii. Quicunque vult. & 13. di. quando epiſcopus. quia nec in fide titubandum eſt. 24. q. 1. apertè.*

† De hoc copioſe dictum eſt ſupra in commẽtario c. Dubius.

2 Infideles eſt.] *etiam ſi tenui argumento reperiatur a fide catholica deuiare, ideſt articulo quocũq; volueris, de his qui cõtinẽtur in ſymbolo Apoſtolorum, Credo in Deum. & de quib. not. ſupra de ſumma Trin. firmiter. §. hæc ſancta Trinitas. ſuper verbo, impaſſibilis. & ſuper verbo, incarnatus, quibus per fidem ſolam eſt firma credentia adhibenda: quia fides eſt de re non viſa. de pœnit. diſt. 4. in domo. C. de ſum. Tri. l. fi. Non tamẽ per ſigna, ſed ꝑ fidẽ veritas eſt colẽda. de cõſec. diſt. 6. venit ſacerdos*

A dos. Vel dic tenui argumento. vt not. supra. de præsump. litteras. §. si. in principio.

3 Nec eis,] vers. quibuscunque non baptizatis, vel baptizatis et hæreticis. †Omnino. idest aliquo modo, hoc est nullo modo c redendum est. simile omnino sup. de iura. calum. in pertractãdis. ergo nec testes esse possunt. 23. q. 4. ipsa pietas. quod dic ut legitur, & nos supra. de testi. Iudæi, & c. licet, 1. Fidem veritatis. Negotij, de quo quæritur supra, qui ma. accusa. poss. videtur. & de iuramen. calum. in petractandis Vel dic, fidem veritatis, idest veritatem fidei catholicæ. Vel quia talis baptizari renuit. Vel quia in B articulis fidei errauit: & sic est hæreticus, vt supra not. & infra eodem firmissimè.

† Eymericus 3. par. q. 68. & seq. vbi dixi.

c. Qui alios:

S V M M A R I V M.

1 Qui errantem, cum potest, non corripit, errare censetur.

2 An omnes ad correctionem fraternam teneantur?

3 Corrigere iudicialiter soli prælati tenentur, fraterne autem omnes.

4 Delictum committendum omnes tenentur impedire.

QVI alios &c.

1 Non reuocat.] Simile ar. ff. ad l. Aquil. sciẽtiam. 2. q. 7. negligere. 83. dist. error. supra tit. 1. & si Iudęos. §. 1. in fi. & c. ad liberandum. in glo. & in decisione. §. cęterum.

2 Sed nunquid istud ad omnes pertinet? Dicunt quidam, quod de crimine iam commisso prælati tenẽtur corripere: † 23. q. 4. duo ista. & cap. ita planè. D A committendo autem quilibet tenetur alium auertere. & ipsum impedire, & occultè corripere. infra eod. cum ex iuncto. §. licet autem. ver. cum aliud sit & arg. 23. q. 4. ipsa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. 93. dist. diaconi.

†S. Th. 2. 2. q. 33. ar. 3. & Tabiẽsis in sum. verbo; correctio. §. 8. n. 9.

3 Tu dicas, quod correctio iudiciaria ad solum prælatum pertinet, vt in primis concor. Euangelica vero ad omnes, vt in secundis concor. & 2. q. 7. qua propter. quod dic vt not. supra, de cogna. spir. tua. et supra, de testib. in omni negotio.

4 Sed & omnes tenentur impedire peccatum cõmittendum, vt hic, cum suis similib. & argu. ff. de pact. si vnus. §. pacta.

c. Firmissime.

S V M M A R I V M.

1 Hæreticus multis modis quis dicitur.

2 Infans sine baptismo decedens, diuina visione priuatur

3 Qui extra ecclesiam est, saluari non potest, nisi reconcilietur.

4 Bona opera extra ecclesiam facta, non ducũt ad vitam, licet prosint ad bona temporalia.

A FIRMISSIME, &c.] Verba sunt Augustini de fide catholica.

2 Omnem hæreticum.] Hæreticus dicitur multis modis: † Primo ille, qui peruertit sacramenta Ecclesiæ, vt simoniacus. 2. q. 1. eos qui per pecuniam. 6. q. 1. §. sed licet. Secundo, schismaticus. 7. q. 1. denique. Tertio excommunicatus. 4. q. 1. quod autem hi. Quarto, errans in expositione sacræ scripturę. 24. q. 3. hæresis. 57. dist. relatum. Quinto qui nouam sectam fingit, vel confictam sequitur. 24. q. 3. hęreticus. Sexto. qui priuilegio Romanę Ecclesię, B q̃ præest omnib. detrahit. 22. dist. omnes. Septimo q cõmunionẽ catholicæ Ecclesiæ non recipit. in Auth. de priui. dot. hæret. mulieri non præstan. post prin. uer. igitur sacram cõmunionem, &c. coll. 8. Octauo, qui præcepta sedis Apostolicæ pertinaciter transgreditur, 19. dist. nulli. Nono, qui decretalibus epistolis Apostolicis contradicit: vel eas non recipit. 20. dist. de libellis. ad fi. Einsdem enim auctoritatis sunt decreta & epistolę decretales. 19. dist. si Romanorum. ad fi. Nam & peccatum paganitatis est pręceptis Apostolicis cõtraire. 81. dist. si qui præsbyteri. Decimo, stricto modo, & propriè dicitur hæreticus qui aliter sentit de articulis fidei, vel sacra C mentis Ecclesiæ, quam Romana Ecclesia. 23. q. 1. hæc est fides. & c. quoniam. infra eod. ad abolẽdam. & qui quo ad hoc non recipit quatuor concilia. Sic intellige C. eod. quicunque. C. de summa Tri. l. fi. in Authen. de eccl. ti. §. 1. coll. 9.

†Eymer. 2. p. q. 31. & 32. ubi dixi.

2 Incendio.] Idem videtur Augustinus dicere de puero, siue infante non baptizato. †de cons. dist. 4. firmissime. Sed ibi exponitur, igne, idest pœna carentię visionis Dei: quia sempter erit in tenebris, vt ead. dist. c. nulli.

† Vide supra par. 1. in commentario xi. super ca. Maiores. de baptis. §. sed ad hũc quæritur & Theologos lib. 4. sen. dis. 45. & Sotum l. 1. de natura & gratia, cap. 14.

3 Nisi ante finem. vers. Incorporatus] quamdiu enim sic stat, resecatum est membrum à corpore Ecclesiæ. Separatur etiam ouis morbida ab ouili, ne inficiat sanas oues; supra de sta. mo. ea quæ. §. 1. D

Reintegratus.] idest reconciliatus p manus impositionem: ante quam, ex quo semel excommunicatus est, non est communicandum eidem. 24. q. 3. notandum. supra, de vita & honest. cler. quoniã, in fi.

Et post pauca.] Secunda pars, idest vt breuiter me expediam: vel, Et post, idest, & cætera sequuntur. Pauca, quæ omitto. Et post illa, scilicet pauca quæ omittto, sequitur, Omni homini, &c. Et sic tãtum ualet ac si diceret, & cætera, & infra.

4 Neque mors. Unde Apost. 1. Cor. 13. Et si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. de pœni. di. 3. E c. si quis. circa fi. dist. de cons. dist. 3. solet. 1. q. 1. vide quantũ bonũ. Ad salutem. æternam; ualent tamẽ ad bona temporalia acquirenda. arg. 22. q. 2. si quę libet. in fi. Et ad minus supplicium subeũdũ. de pęn. di. 3. potest etiam. ad. fi. dist. & ad alia, de quib. no. in sum. de pœnit. §. & an ficte pœnitẽti. responso 1.

† Vide omnino s. Tho. 3. par. q. 89. art. 6. ad 3. arg.

c. Fraternitatis.

S V M M A R I V M.

1 Damnato auctore, libri damnautur.

2 Scripta

2 Scripta non habentia auctoritatem, allegari possunt vt rationabilia.
3 Qui publicum officium gerunt, vt notarij, licet vnam scripturam falsarint, aliæ non tamen infirmantur.
4 Instrumentum in uno falsum, in omnibus reprobatur.
5 Error in substantialibus, & præcipuis, instrumentum vitiat.
6 Error in accessorijs & accidentarijs non vitiat instrumentum.
7 Publica persona de falso damnata, quomodo scripta eius damnata censeantur.
8 Sacramenta ab hæreticis collata valent.
9 Scienter ab hæreticis & alijs ab Ecclesia præcisis, sacramenta recipiens, peccat.
10 Ignorantes & coacti virtute sacramentorum, quandc recipiant gratiam.

FRATERNITATIS tuæ.] & infra. Celestius atque Pelagius.] *scilicet hæretici, vt sequitur, fuerunt enim damnati† in synodo Ephesina de hæresi. Vnde dubitauit Patriarcha Antiochenus, an scripta ipsorum essent recipienda.*

† Videatur omnino commentarius super cap. Dubium.

1 Et respondetur quod nõ: quia ex quo auctor damnatus est, & scripta illius damnata sunt, nec admitti debent, vt hic sequitur. & probatur infra eod. ex- C *communicamus, 1. §. credentes. & arg. 96. distinct. bene quidem, supra de constit. ecclesia Sanctæ Mariæ. Et est expressum. 9. dist. si ad scripturas, & 16. dist. canones, quamuis aliqua sint ibi utilia, vt ibi dicitur & arg. ad idem supra, de testi. licet ex quadam. §. 1. versi. cum satis. Et quia destructo principali, accessorium est destructum; vt supra de fide instru. inter dilectos. §. cæterum. Et hoc verum, quod talia scripta nõ sunt auctorizabilia, nisi forsan essent per Romanam Ecclesiã approbata, arg. supra de sum. Trin. cap. 2. §. si. Sicut patet in scriptis Origenis, qui licet post mortem damnatus fuerit, 24. q. 2. sanè profertur, tamen propter multa bona quæ dixit, fuerunt* D *scripta sua quantum ad illa bona per Ecclesiam approbata. 16. quæstio. 7. & hoc diximus, aliqui tamen dicunt Origenem †non esse damnatum, vt not. infra de sent. excommu. a nobis, 2. §. 1. vers. & in certis casibus.*

† Vide beatũ Hyeronimũ epist. 65. ie ip. Schedulæ Et Nicephorum in li. 19. c. 27. historiæ ecclesiasticæ.

2 Quamuis autem alias talia scripta auctorizabilia non sint: si quid tamen ibi boni reperiatur, potest induci & allegari, non tanquam auctoritas, sed tãquam ratio naturalis. Et sic soluitur, nec cõtradicit 1. q. 1. dominus declarauit. 37. dist. si quid veri. Et ideo dicitur quod necessaria est legis notitia abrogatæ, di. 7. Moyses, Insti. de testa. responso 1. Vnde & Innocentius III. argumẽtatur ex lege Theodosiana E *abrogata, supra de iudi. nouit. §. nos igitur, vers. vt illud dimittamus, vbi de hoc.* Illa capitula. *quæ* scripserunt. Auctores, *quasi dicat non video.*

3 Et hoc est verum secũdum d. n. in expositionibus scripturarum, & in omnibus alijs confectis ab his, qui publica non gerunt officia. 9. dist. si ad scripturas. 16. dist. c. 1. 37. dist si quid. In scripturis autẽ tabellionũ, & aliorum publicum gerẽtium officiũ, secus est: quia licet vnam chartam falsam fecerint, nihilominus valent aliæ, quamdiu in officio toleran- A *tur, arg. 8. q. si. nonne: & melius supra de coha. cle. & mu. vestra. Et hoc propter publicam vtilitatem, & ne uenientes ad eum decipiantur, arg. ff. de offic. præto. l. 3. responso 1. ff. de offi. præsi. si forte, C. de lat. li. tol. l. vnica, §. sed & qui domini, & §. sed & si quis homini libero. C. de testa. l. 1.*

4 Dicimus tamen, quod si instrumentum aliquod in vno probetur falsum, non solum in illo, sed in totum etiam reprobandum est, arg. 3. q. 9. pura. ff. de ædil. edic. cum eiusdem, de consec. dist. 4. cum non liceat, & expressius 9. dist. si ad scripturas sacras.

5 Quod verum est, quando mentitur circa substantialia vel circumstantias negotij de quo agitur principalis: puta, cum ageretur inter contrahentes de bo- B *ue, tabellio scripsit de asino: vel de pecunia argẽtea & ipse posuit de aurea: vel agebatur inter Petrum & Martinum: et ipse scripsit inter Robertum & Guillermum, arg. in eo quod legitur, & not. supra de rescri. significante, est ratio: quia nunquam debet ponere in instrumento vel testimonio, nisi quod in veritate nouit & vidit: nec potest in hoc ignorantiã allegare, 3. q. 9. testes, & c. hortamur, & c. pura.*

6 Sin autem errauit, vel etiam scienter mẽtitus sit circa accessoria, vel circũstãtias negotij de quo agitur non substantiales: nihilominus valet instrumẽtũ quo ad substantialia, vt si dicat contrahẽtes esse C *de alia terra, quam sint, vel consanguineos: vel affines aliorum, quam sint, & similia. Et est ratio: quia non cõsistit in his officium tabellionis vel testis: nihil enim facit ad contractum vel testimoniũ vndecũq; sint cõtrahẽtes, arg. supra de iudi. cũ deputati.*

7 Est tamen euidens cõtra argu. in eo quod legitur & not. supra de rescrip. significante. Licet autem dicta alicuius ratione personæ (nisi alias falsa probentur.) redargui non possint de falso: si tamen publica persona de falso accusata & condemnata fuerit, ex tunc instrumenta & dicta eius carebunt robore, ratione personæ vt hic, et supra de testi. testimonium. Alij dicunt, quod si in vno instrumento plura capitula sint connexa sibi, & vnum sit accessorium alteri: D *vno cassato, cætera connexa & accessoria cassata intelliguntur. Secus si sint diuersa & separata. arg. ff. de mino. etiam ff. de nego. gest. cum actum, & l. at qui. Vel distingue vt supra, de fi. inst. ex litteris. Primum tamen dictum magis placet d. n.*

8 In sacramentis vero secus est: quia illa etiam ab hæreticis recepta valent † quo ad essentiam. 32. distin. §. verum, & etiam gratiã conferunt si qui illa ignoranter sumunt. De Iuda. n. constat quod fuit hæreticus, arg. 1. q. 1. eos qui, & tamẽ baptizati ab eo gratiam receperũt: alia peccasset qui eum cum alijs misit ad baptizandum, quia sic baptizati ab eo deciperentur, 1. q. 1. Christus, & c. dedit. Ad idem est 9. E *dicitur de infantibus 1. q. 4. c. 2. & 3. Idem etiam dicendum est si coactè recipiat, 1. q. 1. dominus declarauit, circa fi. Coactione tamen absoluta interueniente: nam si conditionalis esset, peccaret, nec gratiam reciperet. 50. dist. presbiteros. Sed & necesse est quod voluntatem habeat illud sacramentum recipiendi, quod dic vt legitur & not. supra de bapt. maiores. §. pen. & fin.*

† Vide cõcil. Trid. sess. 7. de sacr. in genere can. 12. & eadem sess. 7. de baptis. can. 4.

9 Si ergo aliter accedat quis scienter ad sacramenta hæreticorum, peccat: nec recipit gratiam. 1. q. 3.

K etiam,

etiam,&c.sequentibus. Et hoc ex sola constitutione † Ecclesiæ hoc prohibente: quod et ex eo apparet: quia ipsa constitutio excipit baptismum in casu necessitatis. 32. dist. §. verum. Et quia solus Deus dat gratiã, non minister: nec attenditur qualis sit minister, nisi in eo, qui scienter contra constitutionem Ecclesiæ recipit. Et hoc non solum de hæreticis prohibitum est, sed & de excommunicatis, depositis, & suspensis; quod dic, vt legitur & not. supra de ordi. ab episcopo, c. 1. & 2. Excepto notorio fornicatore, & simoniaco: qui licet suspensi sint a communione sacramentorũ: tamen in articulo necessitatis corpus Christi & baptisma conferũt. 32 dist. §. verũ. Unde & in tali articulo, ex quo licet ab eis sacramenta recipere, licitum erit eis tangere; non tamen conficere. Nec est istud ad sacramenta alia extendendum: quia cum de his hoc specialiter concedatur, consequens intellectus patet, qđ de cæteris hoc negatur 25. disti. qualis, supra de præsump. nonne, cũ suis concor. Licet plus placet, d. n. quod not. infra de schisma. c. 1.

† Expẽdãtur hæc iuxta approbata dogmata theologorum.

10 Verum contra id quod dictum est, ignorãtes & coactos recipere gratiã, est apertè, quod legitur 1. q. 1. etiam, & tribus c. sequentibus, vbi dicitur, quod ibi gratia non confertur. Sed illud intelligas postquã hoc sciunt, & facultatem habent per manus impositionem reconciliare Ecclesiæ, quam petere tenentur 1. q. 4. c. 2. & 3. 24. q. 3. notandum. Et hoc nisi fecerint, peccant: & sic gratia carebunt. Vel aliter, si sacerdos bonus est, per eius meritũ gratia confertur: si autem fictus est, licet fides Ecclesiæ & virtus sacramenti prosit, tamen meritum eius quo caret, nõ prodest. 1. quæst. 1. per Esaiam, secundum d. n. cuius gloss. hæc est quasi tota.

c. Si quis Episcopus.

SVMMARIVM.

1 Episcopus quos prohibeat hęredes instituere.
2 Hęretici & cęteri ab Ecclesia pręcisi, velut extranei habendi sunt, nisi conuertantur.
3 Episcopus & cæteri ecclesiastici prohibentur infideles instituere hæredes.
4 Hæreticus post mortem accusari, & damnari potest, & nu. 8.
5 Casus in quibus crimina morte non extinguantur.
6 Post quinquenium apostasiæ crimen abolet.
7 De Canonica æquitate etiam post mortem agi potest de notorijs criminibus, & quare.
9 Casus in quibus denegatur ecclesiastica sepultura.

SI quis † Episcopus, &c.] *Sic ordina litterã: Si quis Episcopus instituerit hęreticos hæredes extraneos a consanguinitate suæ vel etiam hæreticos cõsanguineos:* Repete instituerit: *Aut paganos pertulerit:* Repete etiam consanguineos.

† Videatur cõmentarius super hoc c.

1 Saltem per mortem, &c. *Alij etiam intelligũt quod nec etiam catholicos extraneos hæredes debet instituere omissa ecclesia, cui præerat: Nam ex hoc* A *præsumitur quod ecclesiam nõ diligat, arg. 12. q. 2. episcopus qui filios, C. eod. tit. cognouimus, & argu. infra de pœnis, c. 2. in fi. Sed primus intellectus magis placet nobis: si hoc intelligatur de reb. de quib. testari potest, vt patet in eo quod legitur & not. supra de testa. c. 1. & ea. cum in officijs, & c. tua nos.*

2 Hæretico.] *Tales. n. non dicuntur filij, nec consanguinei: vnde si frater tuus & amicus tuus, & vxor tua depravare voluerint veritatem, sit manus tua super illos: & si infidelis discedit, discedat. 23. q. 8. legi, 28. q. 1. si infidelis, & ca. vxor. in fi. Quod verum est, nisi pœniteant, pœnitentib. n. veniam nõ negamus, ut C. eo. Manichæos, & arg. supra eod. fir* B *missimè, §. vnico. Et idem dicitur de schismaticis, et excommunicatis, vt ibidem responso 1. & in Authent. vt cũ de appell. cog. §. generalẽ, & seq. & §. si quis de prædictis parentib. & de priuil. dotis hæret. mulier. nõ pręstan. respõso 1. et §. 1. et 2. coll. 8.*

3 Paganos.] *Et ita idem iuris est de Paganis, quod de hæreticis, & omnib. his, qui catholici nõ sunt. Sed & hoc prohibetur non solum episcopo, sed presbytero, & cuilibet clerico, vt patet infra eod. cap. 1. & in pced. gl.* Pertulerit. *Dimissa scilicet ecclesia sua. Alias prætulerit, s. ecclesię suæ, immo & talibus nihil conferre debent, vt infra c. 1.*

4 Saltem.] *quasi dicat, nedum in vita, immo &* C post mortem &c.

5 *Regulare est quod crimina morte, et pęnę infligẽdæ eum mortuis extinguuntur. 13. dist. quorundã. 24. q. 2. c. 1. & 2. supra qui filij sint le. causam, 2. §. fi. vbi de hoc. C. si reus vel accusator mort. fu. l. 2. Fallit hoc in casibus, in quib. etiam post mortẽ quæritur de crimine, & punitur. Primus est in crimine læsæ maiestatis: in quo etiam post mortem inchoari potest accusatio. siue inquisitio: vt conuicto mortuo memoria eius damnetur, & bona successori eius eripiantur, uita misera tãtũmodo reseruata, C. ad l. Iul. maiest. l. pen. & fi. quod tamen restringitur ad crimẽ perduellionis, idest, illius, qui fuit hostili ani*- D *mo aduersus rempublicam vel principẽ animatus, ff. ad l. Iul. maiest. l. fi. Quidam tamen idẽ volunt dicere de illo qui ecclesiam uiolauit. C. de his, qui ad eccl. confu. l. 2. & in lege Iul. repe. & quibusdam alijs quæ adæquãtur legi Iul. maiest. ff. de accu. l. antepe.*

6 *Et idẽ dicũt in apostata. C. de aposta. l. 4. ante finem. Sed expressum est, quod quinquẽnio post mortẽ lapso clauditur crimen istud. C. de aposta. l. 2. Secũdus casus est, & in crimen hæresis † 24. q. 2. sanè profertur, infra de senten. excomm. a nobis, 2. §. 1. uer. fin. Nã si in pręcedẽti primo casu hoc obseruatur multo fortius, & in hoc secundo erit hoc obseruãdũ, arg. in eo quod dicitur, & notatur infra eod. vergen*- E *tis, §. 1. sit enim expressè argumentatur lex in hoc etiam casu. C. eod. tit. Manicheos, & ita seruatur de cõsuetudine in partibus Tholosanis aliquo fluxu tẽporis non obstante, nisi forsan insontibus uel pęnitẽtibus bona redantur de gratia, infra eod. vergẽntis, respõso 1. et sic intellige, C. eod. Manichæos, ante finem, & alia inra cõsimilia, ut & not. infra eod. vergẽtis. Tertius est casus in episcopo, qui hæreticos hęredes instituit vt hic. Et idem videtur dicendum in quocũq; clerico, vt infra, c. 1. quinimo et de quocũq; catholico: quia sic indistinctè loquitur 24. q. 2. sanè profer-*

† Antonius Gomezius to. 3. variar. resolut. c. 14. nu. 5. Ioãnes Rojas singu. 134. Conradus Brunus lib. 5. de hæret. cap 17. & Zãchinus tractã. de hęret. cap. 24.

profertur, circa mediũ, ibi: Item multi Episcopi congregati, &c. secundum litteram de ipsis statuerunt: sed alia littera dicit: de Episcopis statuerunt, & illa omnino concordat cum isto cap. Quartus est generalis in quolibet notorio peccatore, 23. q. 5. placuit. 88. distin. c. fi. In his autem duobus casibus ultimis non confiscantur bona: sed & ad hoc quæritur tantũ de crimine, ne pro tali fiat oratio: & ne ecclesiasticam recipiat sepulturam; quod & in quibusdam alijs casibus accidit: de quibus dic vt no. supra de sepul. ex parte. versi. fi. A

7 *Et secundum canonicam ęquitatem etiã post mortem agi potest de criminibus, saltem notorijs per confessioné pœnitentis, vel alio modo, & coguntur hęredes satisfacere pro defuncto, ut patet in eo ꝑ leg. & no. supra de sepul. parochiano. in fi. & inf. de rap. c. 2. & c. in litteris. et de usuris, cũ tu. §. fi. & c. tua nos. §. unico. & de hoc notaui in sũma de accus. sub eadẽ rubr. §. quis accusari. & 24. q. 2. in sũma.* B

8 Anathema.) *Ergo non sepelistur, & si sepultus est, exhumetur, secundum quod legitur & not. supra de sepul. sacris.*

Nomen.) *tanquã infamis, vt & fructu participationis Ecclesiæ careat, arg. C. de ferijs, a nullo. in fi. nec memoria eius fiat. arg. C. ad leg. Iul. maiest. l. fi. §. post diui Marci. vnde & sequitur.*

Inter Dei sacedotes) *idest, in libro, in quo consueuerunt poni nomina episcoporum defunctorum, & pronuntiari obitus annuatim, simile, 21. q. 3. Cyprianus. ad finem. 88. dist. c. fi.* C

c. In eos.

S V M M A R I V M.

1 Hæreticis nihil in vita seu in morte est conferendum.
2 Hęretico famæ pereunti cibus dari an possit.
3 Appellatione presbiterorum clerici continentur, & vice versa. D

IN eos. &c.)

Consanguinei.) *Dic vt not. supra, c. pxi.*

1 Nihil conferant.) *nec distinguitur in morte, vel in vita: ergo nec nos distinguamus, argu. ff. de offi. præsid. l. 3. quia tales nec ex testamento capere possunt. infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. Et hoc verum est de quocunque relicto in morte.*

† Gl. & Doct. in c. 1. dist. 30. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 7. de iusta hær. puni. & Alb. tract. de statutis. p. 4. q. 7.

2 *In vita vero posset ei forte causa pietatis dari, † ne fame pereat. arg. 86. dist. pasce. & cap. non satis. Nam adhuc potest conuerti. quia de nemine, dum uiuit desperandum est. de pœn. dist. 7. nemo. 32. q. 2. ancillam. & arg. etiam ad hoc 42. dist. quiescamus. 11. q. 3. quoniam multos.* E

Denique.) *2. pars.*

3 De reliquis clericis.) *In hoc ergo pares sũt. arg. 16. q. 1. prædicator. in pr in. 24. q. 2. sanè profertur Et sic appellatione presbiterorum cõtinentur, et clerici: sicut & conuerso, appellatione clericorum cõtinétur presbyteri, 11. q. 1. de persona. sicut et de hoc legitur. & no. sup. de cohab. cler. et mul. c. 2. in prin.*

c. Cum Christus.

S V M M A I V M.

1 Christum esse hominem, articulus est necessario credendus.
2 Clericis plura & apertius quam laici scire tenentur.
3 Laicis quid credere sufficiat.

Vm Christus, &c.)

Sub anathemate.) *quę uerba habent hic sententiam iam lati canonis: sicut & infra, eo. c. 1. §. 1. quia hoc dicere hæreticum est: & omnes hæretici excommunicati sunt, ut infra eo. ad abolédam. responso 1. in fi. & c. excommunicamus, 1. & 2.*

1 Quia sicut vers. Verus est homo.) *quod probatur per hoc quod sequitur. Et iste est vnus de articulis, quos quilibet Christianus tenetur scire per fidé, arg. de conse. dist. 4. ante viginti, & c. baptizandos.*

2 *Clerici † tamẽ magis astringũtur, quam laici; qa tenentur ipsos scire explicitè. ut patet 38. dist. omnes psallentes. 24. dist. quando episcopus.*

† De hac materia late Innocentius in c. firmiter, de sum. Trin. & Eyme. supra, nar. 1. q. 4. & 12.

3 *Laicis autem sufficit credere implicitè, idest secũdum quod tenet catholica Ecclesia, & quod nihil sẽtiant contra fidem. infra eod. ad abolendam. responso 1. De his articulis tetigi supra, eod. c. 1. quod dic ut not. plenè supra de summa Trin. in ipsa rubrica.*

Rationabili.) *alias rationali. et est melior littera.*

Et humana.) *ergo est verus homo, vt supra de cele. mis. in quadam. vbi de hoc.*

c. Sicut ait.

S V M M A R I V M.

1 Leges in hæreticos latæ, licet de quibusdam loquantur, in omnibus locum habent.
2 Assassini sicut hæretici excommunicati sunt.
3 Cum excommunicato non participandum.
4 Propter delictum amittitur priuilegium.
7 Pro nullo, quem constat in peccato mortali decessisse, orandum est.

Icut ait beatus Leo: & infra.) *13. q. 5. res autem omnes.*

1 In patribus.) *Ideo canon iste videtur fuisse localis. argu. in eo quod legitur & not. supra de locato, ca. 1. sed hodie vbique est generalis, ut patet infra eod. cap. 1. responso 1. & e. excommunicamus 1. & 2.*

Eos.) *scilicet hæreticos.* Et defensores, &c. *infra eod. excommunicamus, 1. §. credenter. 79. dist. si quis Papa.*

2 *Et idem est hodie de assassinis, & de receptorib. & defensoribus, & occultatoribus eorundem, qui non solum sunt excommunicati, sed & plurib. alijs pœnis plectuntur: sicut legitur & not. extra d. n. de homicid. pro humani. §. sacri.*

§. Sub anathemate.) *2. pars canon. est latæ sententię. sic supra eod. c. proxi.*

Et quidem si legitimè cõstitit, vel etiam non cõstaret, quod tales ante huiusmodi abiurationem in hæresi commisissent, non est dubium, eos per hoc fuisse relapsos, quia tunc dubitari non debet illos ex approbati à se prius erroris consequentia id fecisse.

† Cap. accusatus. § Licet uero. de hær. lib. 6.

Præterea nonnulli † talium, vt proponitis; iurant coram Inquisitoribus tam de se, quàm de alijs super facto hæresis veritatẽ dicere, sed periurant, non odio tamẽ, vel pretio, sed timore sui potius, & suorum; corrigunt autem se postmodum super his contra se, ac alios suos complices deponendo: Cum itaq; periurius secundum iura † ét post pœnitentiam in criminalibus à testimonio B repellatur: hinc quæritur, vtrum cõtra illos suos complices sit per testimonia talium procedẽdũ. Super quo taliter respondemus: Quod cum crimen huiusmodi exceptum, si ex manifestis indicijs apparuerit, tales non animi leuitate, aut odij fomite ductos, seu corruptos pecunia, sed zelo fidei tanquam pœnitentes propriæ culpæ asserere quod talia prius tacuerant, & velint in hoc errorem suum corrigere; ac alios nominare, stari debet in fauorem fidei (nisi aliud obsisteret) attestationibus eorundem.

† Cap. quicũque. 5. q. 1. c. Testimoniũ, de testibus.

† Cap. Accusatus. § sanè. de hære. li. 6.

Ad illud autem † quod quæritur, vtrum ad Inquisitores hæresis pertineat de diuinationibus, C & sortilegijs, quæ contra aliquos sibi denuntiantur, cognoscere, ac punire talia exercentes. Breuibus respondetur, quod cũ negotium fidei quod summè priuilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquisitores ipsi de his, nisi manifestè saperent hæresim, ratione huiusmodi officiũ sibi commissi, se nullatenus intromittant, sed eos relinquant suis iudicibus pœna debita castigandos.

† Cap. accusatus. §. Si vero. de hæret. lib. 6. Eymericus 3. par. quæst. 120. ubi dicit

Quidam insuper, † ut adiicitis, pro his quæ cõ D miserunt in hæresi, astringunt se Inquisitoribus sub obligatione bonorum suorum ad recipiẽdã ab eis pœnitentiam, & complendam, sed ea licet iniuncta, non tamen peracta, quin potius in toto vel in parte neglecta, decedunt: Quæritur ergo vtrum Inquisitores ipsi, vel qui in eorum locum succedunt, possint ad satisfactionem pro ipsis defunctis hæredes vel detentores bonorũ sic decedẽtium coarctare. Ad quod dicimus, quod si per huiusmodi pœnitentiam aliquod onus ad salutẽ proficiens impositum fuerit in bonis temporalibus, exequendum, ad complementum ipsius, per Inquisitores cogi debent hæredes, vel alij, ad quos bona talia cum suo onere deuenerunt.

† Cap. Accusatus. §. de qstionib. de hære. lib. 6.

Iniungitur † etiam aliquibus ad pœnam in pœ E nitentia pro hæresi ab ipsius pestis Inquisitorib. vt vsuras restituant, ad quod obligauerant in iudicio Ecclesiæ se, & sua, In quo quæritur, vtrum Inquisitores ipsi, vel qui succedunt in locum eorum, ad respondendum coram se conquerentibus de vsuris huiusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constiterit, possint compellere taliter pœnitentes, prout ab eis in aliis iniunctis sibi pœnitentiis fieri consueuit. Ad quod respondemus, quæstionem super vsuris motam contra tales iudicialiter nõ debere audiri ab Inquisitorib. A hæresis, nec decidi; Nolẽtes quod per causas huiusmodi offendiculum negotio fidei preparetur: eos tamen, ad restitutionem vsurarum, de quib. constiterit, compellere poterunt, quibus in satisfactionem pro prædicto crimine, huiusmodi restitutionem in pœnitentiam iniunxerunt.

† Cap. Accusatus. §. Si vero. vers. porro. de hæret. lib. 6.

Sunt & alii, † qui confessi sunt iudicio de hæresi coram Inquisitoribus huiusmodi prauitatis: sed antequam eis iniungeretur pœnitẽtia, decesserunt. Super quo quæritur, si hæredes taliũ compelli possint ab Inquisitoribus, vt ad ipsorũ arbitrium satisfaciant pro defunctis; præcipuè cum ijdem dum viuerent, ad faciendam pœnitentiã, B quam Inquisitores eis vellẽt iniũgere bona sua Inquisitoribus obligarint. Cui quæstioni sic duximus respondendum, quod postquam tales nõ decesserunt hæretici, sed reincorporati potius Ecclesiæ vnitati, non videmus, quod eis post mortẽ vel eorum hæredibus, qui ad successionem taliũ admittuntur, sit satisfactio pro extincto iã crimine iniungenda. In eo vero casu, in quo hæredes huiusmodi ad successionem nõ deberent ob culpam sui actoris admitti, non obstante, quod actoribus ipsis viuentibus, hoc non fuerit (intercedẽte ipsorum morte) per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortem nihi- C lominus procedatur.

Adiecistis præterea negotium seu officiũ Inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori Fatrum Prædicatorum Parisien. à Sede Apostolica fuisse sub ea forma commissum, vt idem super hoc posset inquitere tam per se, quam per alios quos ad hoc idoneos reputaret. In quo quæritur, vtrũ tales delegati, vel subdelegati existãt, & quid possint etiam sic electi. Super quo taliter duximus ordinandum, quod idem Prior possit tres vel quattuor idoneos ad hoc opus assume D re qui parem cum ipso habeãt potestatẽ, & amouere illos, ac ipsorum loco alios substituere quotiescunque viderit expedire. Ipsi tamen Priori & aliis sic assumptis committendi dumtaxat citationes & examinationes testium cum de huiusmodi crimine ac circunstantijs eius inquiritur, ac denuntiationes sententiarum, quas super his contra quoslibet contigerit ferri, & his similia faciendi, conceditur ab eadem sede facultas.

† Cap. Quoniam. de hæret. lib. 6. Eymer. 3. par. in 10. modo processũ fidei terminandi, vbi dixi copiosè.

Quæstioni † vero qua quæritur, vtrum constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immutandus perpetuo prius sit ab ordinib. à suo episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi pœnitentiæ. Respondemus, quod ta- E lis, qui est perpetuo immutandus, prius debet à suis ordinibus degradari.

† Cap. Accusatus §. Sacerdotes de hæret. lib. 6.

Nõnulli † quoque clerici, & quod est deterius sacerdotes, prætextu pecuniæ vel alicuius seruitii temporalis, inuenitur aliquando inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos, hæreticorum credentes, de celanda veritate, falsitate dicẽda, vel eos indebitè liberando: de quibus quæritur, vtrũ Inquisitores possint tales capere, ac ét retinere, aut quod sic accepta restituãt coarctare. Dubium itaque non videtur; quod hi quos constat exercere præmissa, ea faciunt in fauorẽ hæreticæ

ticę prauitatis: quare possint à talibus per Inquisitores compesci, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum quam etiam alias, prout culpa exegerit delinquentis.

Quod autem postmodum quærebatur, quomodo essent puniendi religiosi, qui inueniuntur in hæresim deliquisse, cum sæculares peccãtes in simili casu immutationis, vel alia pœna plectantur? Eius solutio satis patet: cum certum sit tales in hoc & in consimilibus delinquẽtes grauius † etiam sæcularibus puniendos.

† Vide commen. xvi. super cap Grauem. de pœnis. supra in hac 2. parte.

Frequẽter etiam vobis ab Apostolica sede cõmittitur, vt tam hæreticos, credẽtes, receptatores fautores, & defensores eorum, quam ipsorum filios, & nepotes, ac illos etiam, qui prædictorum interuentu vel gratia talia essent adepti, vel assequerentur in posterum, priuandi personatibus, dignitatibus, & honoribus quibuscunq;, & beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis de dięcesanorum, vel eis absentibus, vicariorum suorũ consilio, habeatis liberam facultatem: quod qualiter intelligi debeat, petiuistis eiusdem Sedis oraculo declarari. Hoc sanè † de filijs, & nepotibus illorum hæreticorum, credentium, & aliorum huiusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligẽdum esse videtur, non autem illorum, quos emẽdatos constiterit, & pro culpa huiusmodi ad mãdatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quá ipsi vel iam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni eius insistunt, vel parati fuerunt, dum viuerent, ad recipiendam eandem. Diœcesani † quoque in priuandis talibus sunt generaliter requirendi nisi forsan constaret legitimè, quod ijdem scienter ei beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos esse non credimus, sed potius à suo iudice puniendos. Vos igitur in præmissis cõmissum vobis negotium, in Regno, & dominio charissimi filij nostri in Christo Illustris Regis Aragonum, iuxta dicti prædecessoris responsionem sic prudenter & fideliter exequi procuretis, sic ad ea pure propter Deum (cuius causam geritis) vestra feratur intentio, quòd labor vester vobis ad vitæ præmium, & alijs ad salutem (quæ solum in talibus quæritur) proficiat animarum. Datum apud Montem Flasconem, xij. Calen. Septembris, Pontificatus nostri anno primo.

† Concordat tex. in c. Statutum. 2. de hære. lib. 6.

† Concordat tex in c. Cũ cõmissi. § Sane autem. de hære. lib. 6.

COMMENT. XXIIII.

a Consultus.) *Hoc rescripto declarãtur multę difficultates in materia hæresis frequenter cõtingentes, quę etiam diluũtur in c. Accusatus. de hære. li. 6. breuius tamen & cõcisius, hic fusius, & clarius: itaq; hoc rescriptũ loco interpretationis deseruire potest ad intelligendũ dictũ c. Accusatus.*

Quo tempore priorem editionẽ fecimus, & hęc pars Directorij imprimeretur, nondum peruenerat ad manus nostras extrauagans Domini Alexandri Papæ IIII. incipiens, Quod super nonnullis. *cuius in hoc rescripto meminit Dominus Vrbanus IIII. qui proximè Alexandro in Pontificatu successit, & propterea non potuimus quam emendatissimum dare. Cæterum non multo post eã, ipsam authenticam extrauagantem Alexandri vidimus, Assisio ex conuentu Fratrum ordinis Minorum sãcti Francisci Illustrissimo Cardinali Fœlici Peretto de Montealto, qui modo summus est Pontifex, transmissam, cuius ille nobis copiam fecit: & nunc ad illius exemplar, hoc ipsum rescriptum damus emendatissimum. Eãdem quoque Alexandri IIII. extrauagantẽ inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis curauimus imprimẽdã.*

Alexander IIII.

Damnantur omnes hęreticorum sectę, & in eos eorumque complices variæ pœnæ feruntur.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, vniuersis Christi fidelibus, Salutem & Apostolicam Benedictionem.

NOVERIT vniuersitas vestra, quod nos ad instar fœlicis recordationis Gregorij Papæ prædecessoris nostri, excommunicamus † & anathematizamus vniuersos hęreticos, Catharos, Patharenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosephinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, quibuscunque nominibus censeantur: facies quidẽ habentes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum. Dãnati vero per Ecclesiam sæculari iudicio relinquantur animaduersione debita puniendi: Clericis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint, ad agendam condignam pęnitentiam in perpetuũ carcerẽ detrudantur. Credentes autem eorũ erroribus similiter hæreticos iudicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationis sententiæ decernimus subiacere; firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere cõtempserit infra annum ex tunc, ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiã intestabilis, nec testamenti habeat factionem, nec ad hęreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audiẽtiã perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumẽta cõfecta per ipsũ nullius penitus sint momenti, sed cũ auctore dãnato dãnentur, & in similibus † idẽ præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur.

Edita anno Dom. 1260.

† Concordat capit. excommunicamus. 1. & 2. extra de hæret.

Receptatores, defensores & fautores hæreticorum quibus pœnis puniãtur.

Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, alias animaduersione debita puniendi.

† Qualiter intelligantur hęc verba, tradit Hostiẽ. & Io. And. in c. Excõmunicamus. 1. §. credẽtes.

Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta consideratione suspicionis, qualitatemque personæ propriam innocẽtiam con-

grua purgatione mõstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur, ita quod si per annum in excommunicatione persliterint, tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiusmodi personarũ minime audiantur. Item iudices, aduocati, & notarij, nulli eorum officium suum impendant: alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Itẽ clerici non exhibeant huiusmodi pestilẽtibus ecclesiastica sacramẽta, nec eleemosynas aut oblationes eorum recipiant: Similiter Hospitalarij, & Tẽplarij, ac quilibet regulares, alioquin suo priuentur officio, ad quod nũquam restituãtur absque indulto sedis Apostolicæ speciali. Item quicũque † tales præsumpserint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsq; ad satisfactionẽ idoneã excõicationis sententiæ se nouerint subiacere: nec absolutionis beneficiũ mereantur, nisi proprijs manibus publicè extumulẽt, & proijciant huiusmodi corpora damnatorũ, & locus ille perpetua careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publicè vel priuatim de fide catholica disputare: qui vero contrafecerit, excõmunicationis laqueo innodetur: Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuẽticula celebrantes, seu à communi cõuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alij, per quem credat ad prælati sui, & Inquisitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire; alioquin excõmunicationis sententia percellatur. Hæretici † autẽ, & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorũ que filij vsque ad secundam generationẽ, ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur, quod si secùs actum fuerit, decernimus irritũ, & inane. Nos enim prędictos, & quoscunque viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarũ, dignitates personatus & quæcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquisitis: uolentes vt tales, & habitis perpetuo careant, & ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem nullius esse momenti volumus, quorum parentes post emancipationem huiusmodi, ad inuium superstitionis hæreticæ, à via declinasse cõstiterit veritatis. Dat. Anagniæ. vij. Calen. Maii, Pontificatus nostri anno sexto.

† Concordat tex. in c. Quicunque. §. 1. de hære. li. 6.

Hæretici sub pœna excommunicationis manifestandi.

† Cõcordat tex. in c. statutum. 2. de hære. lib. 6.

Clemens IIII.

Inquisitores omni humano timore deposito intrepide procedant contra hæreticam prauitatẽ. Idem non tenẽtur obedire prælatis suorũ ordinũ præcipiẽtibus, vt ad tempus, vel quoad certos articulos, aut quoad certas personas eidem negotio supersedeant. non obstãtibus quibuscũque priuilegijs, aut cẽsuris.

Clemens Episcopus seruus seruorũ Dei, Dilectis filiis Fratribus tam Prædicatorum, quam Minorum ordinum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, &c.

CATHOLICAE † fidei negotium, quod plurimum insidet cordi nostro, in vestris prospe

† Eymericus 3. par. q. 11.

A rati manibus, ac de bono in melius procedere cupientes: ac volentes omne ab eo impedimentum, omneque obstaculum remoueri, præsentiũ vobis auctoritate mandamus: quatenus in codẽ negotio de diuino & Apostolico fauore confisi, omni humano timore deposito, cõstanter ac intrepide procedentes, circa extirpandam hæreticam prauitatem cum omni vigilantia, omnique studio laboretis. Et si forsan Magister, & Minister generales, aliique Priores, & Prouinciales, ac Custodes seu Guardiani aliquorum locorum uestrorum ordinũ, prætextu quorũcũq; priuilegiorũ, seu indulgentiarũ eiusdẽ sedis, dictis ordi-

B nibus concessorũ, aut concedendorum in posterũ: vobis vel vestrum alicui, seu aliquibus iniunxerint, seu quoquomodo præceperint, vt ad tempus, vel quoad certos articulos certasvè personas in negotio supersedeatis eodem: Nos vobis vniuersis, & singulis auctoritate Apostolica districtius inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præsumatis. Nos enim priuilegia, seu indulgẽtias huiusmodi, quãtum ad hunc articulũ, tenore præsentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in vos, vel vestrũ aliquos hac occasione ferri cõtigerit, irritas prorsus

C decernimus, & inanes. Nã si prædicta † sedes interdũ prelatis aliquibus vestrorũ ordinũ, per suas sub certa forma cõmittat litteras, vt ad exercendum inquisitionis officium contra hæreticã prauitatem, aliquos suorũ ordinũ Fratres assumere valeant, ipsosque cum expedire viderint amouere, ac alios subrogare: non tamen per hoc quod ipsis, ea dumtaxat de causa in hac parte cõmittitur: quia de Fratrum suorũ ordinũ idoneitate pleniorẽ habere notitiã præsumãtur, aliqua eis super huiusmodi inquisitionis negotio uobis immediatè à prædicta sede commisso, & committendo, facultas vel iurisdictio attribuitur seu po-

D testas. Nulli ergo omnino hominum, & cætera.

† Eymericus 3. p. q. 6. Lucerna Inquisitorum verbo Inquisitor. §. 1.

Innocentius IIII.

Inquisitores statuta dubia contra hæreticos edita interpretantur: Et filios & nepotes hereticorũ, & similium priuant beneficijs, & officijs, dignitatibus & honoribus. Item nomina accusatorum & testium in causa hæresis non publicantur.

INnocentius [a] Episcopus seruus seruorũ Dei, Dilectis filiis Fratribus ordinis Prędicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, Salutem, & Apostolicã benedictionem.

Edita anno Dom. 1253.

E Cum negotium fidei Catholicæ aduersus hæreticæ prauitatis errores vobis; vt vera prudentia deprehendat vulpeculas demolientes vineam Domini, sub certa forma per alias litteras duxerimus committendum, vt commissum vobis ab Apostolica Sede tam salubre ac vtile ministerium exequi liberius, ac exercere possitis efficacius in hac parte interpretandi † [b] statuta ecclesiastica, & sæcularia contra hęreticos edita: Et hęreticorum [c] filios, & nepotes credẽtiũ, quoque, fautorum, defensorum, & receptatorũ ipsorũ di-

† Eymericus p. 3. q. 85. & 86. vbi dixi copiosè.

gnita-

gnitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficijs ecclesiasticis, & publicis officijs; illos etiam, qui hæreticorum, vel aliorum prædictorũ interuentu, † intuitu, vel gratia talia sunt adepti, vel in posterum assequentur, priuandi huiusmodi dignitatibus, personatibus, honoribus, beneficijs & officijs, liberam vobis auctoritate præsentium concedimus potestatem. Sanè d vo lumus, † vt nomina tã accusantium prauitatem hæreticam, quam tetificantium super ea, nullatenus publicentur propter scandalum vel periculum, quod ex publicatione huiusmodi sequi posset, & adhibeatur dictis huiusmodi testium nihilominus plena fides. Quòd si simul his non interfueritis exequendis, vnus vestrum ea nihilominus exequatur. Datum Lateran. vij. Idus Martij Pontificatus nostri anno vndecimo.

† al. interuenientium.

† Eymeriens 3. par. q. † 75. vbi dixi.

COMMENT. XXIIII.

INnocentius IIII.) *In concilio Barcinon. impresso tribuitur hæc extrauagãs Innocentio sexto, quẽ secutus Iacobus Simancas de instit. catho. tit. 64. de testibus, nu. 27. eidem Innocẽtio sexto attribuit. Cęterum Frater Paulus Constabilis Sacri Palatij Magister, qui postea fuit ordinis Fratrum Prædicatorum Magister Generalis, tum ex anno, quo datum id rescriptum hic dicitur, tum ex eo quod in tertia parte huius Directorij, q. 85. vbi eiusdem extrauagantis meminit Eymericus, in omnibus exemplaribus Innocentio IIII. tributur, demonstrauit mihi, hoc priuilegium seu rescriptum non esse Innocentij VI. ex anno quidem quo edita esse dicitur extrauagans, non obscurè colligitur Innocentio IIII. nõ autem sexto esse tribuendam: quoniã Innocentius VI. decem tantummodo annos vixit: in hoc vero rescripto annus vndecimus sui Pontificatus inseritur. Iã multo minus competit Innocentio V. qui annũ vnũ in Pontificatu non compleuit; sequitur ergo Innocentio IIII. esse ascribendum, qui annos vndecim vniuersali Ecclesię Romanus Põtifex præfuit. Hãc autem coniecturam non obscurè probare etiam videntur Eymerici verba infra par. 3. q. 75. qui cum dixisset, diuersos summos Pontifices diuersa respondisse super ea quæstione: An testium denuntiatorũ seu accusatorum nomina debeant reis publicari, sub dit ita:* Ideo tandem Bonifacius octauus statuit quid agendum, vt patet in capitulo statuta. §. iubemus. de hæret. lib. sexto. *hæc Eymericus. Nam si Innocentius sexti fuisset, cum is post Bonifacium octauum sexaginta ferè annis vixerit, dixisset potius Eymericus,* tandem Innocentius sextus. *Tria vero statuuntur in hac extrauaganti, sicut patet ex eius serie, & ex summario.*

b Interpretandi statuta ecclesiastica, & secularia contra hæreticos edita.) *In aliquibus codicibus post hæc verba continenter subsequuntur hæc:* cum diœcesanorum Episcoporum consilio. *de quo quid sentiam, vide infra par. 3. q. 86.*

c Et hæreticorum filios & nepotes.) *Concordat tex. in c. vt commissi. §. priuandi. de hæret. lib. 6. de quo dixi plenissime infra parte 3. super q. 113.*

d Sane volumus, vt nomina.) *Idem hoc rescriptum refert Repertorium Inquisitorum verbo, nomina. §. nunc videndum. hoc autem singulare de non publicandis testium denuntiatorum, seu accusatorũ nominibus, ipsis reis inquisitis in sacrõ inquisitionis tribunali, obseruant præter Repertorium Inquisitorum loco præcitato, Gõsaluus de Villadiego tracta. de hæret. q. 10. nu. 4. Ioannes Rojas sing. 208. Simancas de catho. instit. tit. 64. de testib. nu. 19. & seq. Campegius apud Zanchinum. cap. 9. et pleri que alij idem etiam cauit instructio Hispalen. anno Domini 1484. c. 17. Cætera ad hunc articulum spe ctantia copiosè dicam infra p. 3. super q. 75.*

Gregorius XI.

Inquisitores ad Romanam curiam venire possunt cum socio, quem ipsi elegerint, non obstante quod prælati petitam licentiam non concesserint. Ea diligenter curabunt, vt cito se expedientes ad partes ipsis commissas reuertantur.

GREGORIUS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriã. NEGOTIA Catholicæ fidei per nos ipsos promouere, & per alios promoueri facere, prout ad id tenemur, plenis desiderijs affectates: Vniuersis, & singulis Prædicatorum, & Minorum ordinum Fratribus Inquisitoribus hæreticę prauitatis vbilibet constitutis, præsentibus, & futuris veniendi liberè ad Romanam Curiam, in eaque morandi cum vno socio sui ordinis, non obtenta, vel petita licentia quorũcũque suorum superiorum, seu prælatorum: Et huiusmodi socium mutandi, & alium de sua prouincia assumẽdi, & secum tenẽdi, quotiẽs fuerit opportunum, non obstantibus quibuscunque prohibitionibus seu constitutionibus eorundem Prælatorum, seu Capitulorum generalium, vel prouincialium, ordinum prædictorum, quorumcunque tenorum existant contrarijs, plenam licentiam tenore præsentium impartimur.

Edita anno Dom. 1375. Vide Eymericum par. 3. q. 10.

Ipsos autem † Inquisitores hortamur, vt se facere expediri de dicta curia, quam cito poterunt bona fide procurent, & ad partes, in quibus eis commissum est inquisitionis officium, ad illud exequendum sollicitè non differãt remeare. Nulli ergo omnino hominum liceat hãc paginã nostræ concessionis, & horationis infringere: vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurũ. Datum Auinione, viii. Idus Februarij, Pontificatus nostri anno tertio.

† Eym. 3. pa. post formam concedendi appellãti apostolos affirmatiuos nu. 128.

Considerandum † vero est, quod omnia & singula Apostolica priuilegia antedicta, quæ in prædictis litteris Apostolicis Inquisitoribus Aragonen. conceduntur, habẽtur etiam, & conceduntur per alias litteras omnibus, & singulis Inquisitoribus generaliter quibuscunque.

† Hæc sunt verba Eymerici.

GLOSSA

GLOSSA BERNARDI ORDINARIA

SVPER DECRETALIBVS

Titulo de Hæreticis, de volumine maiori.

Cap. I. Dubius. sup. fol. 80.

† Videatur cōmentarius super c. Dubius.

DVBIVS.) *De fide enim † nullus debet dubitare, sed firmiter credere articulos fidei sup. de sum. Tri. c. 1. in prin. aliter saluus esse non poterit, vt in Symb. Qui cūq; vult. & 24. di. quādo Episcopus. et 23. q. 1. apertè. nullus enim titubare debet in fide, vt ibi dicitur.*

† Hoc declarat Petrus Gofredus in lib. 2. C. de heret.

In fide.) *etiā in tenui, † ar. C. de haret. l. 2. in fi. sic in leui offensa reuocatur libertus in seruitutē. C. de lib. & eorum lib. si manumissus. et hoc quo ad articulos fidei, qui cōtinētur in symbulo, credo in Deū: quibus per fidem sola adhibenda est credulitas: quia fides est de re non visa. de pœnit. distin. 4. in domo. C. de sum. Tri. l. vlt. nō p signa, sed per fidē veritas est colēda. de conse. distin. 4. venit sacerdos. Lauren.*

Credendum est.) *Ergo dubius in fide, testis esse non potest, 23. q. 4. ipsa pietas.*

Cap. II. qui alios. sup. fol. 87.

QVi alios.) Non reuocat.) *cum potest. ff. ad leg. Aquil. scientiam. 83. distinct. error. & arg. supra tit. pro xi. & si Iudæos. & 2. q. 7. negligere. Sed nunquid istud pertinet ad omnes? respondeo de crimine iam commisso soli prelati tenentur corripere. † 23. q. 4. duo ista. & c. ita plane. a peccato autem committen do quilibet tenetur aliū corripere occultè. infra eod. cum ex miunctio. vbi de hoc. & argum. 23. q. 4. ipsa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. & 93. distinct. diaconi. & supra de cog. spiritua. tua. & 2. q. 7. quapropter. sed istæ duę vltimæ concordantiæ intelliguntur in denuntiatione. Tanc.*

† Sāctus Thomas 2. 2. q. 33. art. 3. & seq.

Cap. III. Firmissime. super. fol. 89.

FIrmissime.) *Duæ sunt partes. Secunda ibi omni homini. Abb. Siculus.*

† Eymericus infra hac pa. q. 3 1. & Turrecremata in Sūma de Ecclesia lib. 4. pa. 2. c. 12.

Hæreticum.) *Hæreticus multis † modis dicitur. Ille dicitur hæreticus, qui peruertit sacramenta Ecclesiæ, vt simoniacus. 1. q. 1. eos qui per pecuniam. & 6. q. 1. c. nos sequentes. §. sed licet. Item ille qui scindit se ab vnitate Ecclesiæ. 7. q. 1. denique. Item omnis excommunicatus. 4. q. 1. quod autem hi. Item qui errat in expositione sacræ scripturæ. 24. q. 3. hæresis. Item qui confingit nouam sectam, vel consectam sequitur. 24. q. 3. hæreticus. Item qui aliter sentit de articulis fidei, quam Romana Ecclesia. 14. q. 1. hæc est fides, & c. quoniam. Vel qui male sentiūt de sacramentis Ecclesiæ. infra eod. ad abolendam. in princ. Tanc.*

Mors.) *Vnde Apostolus: Et si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuere, nihil mihi prodest. de pœni. dist. 3. circa. fi. cap. si quis et de cons. dist. 4. solet. & 1. q. 1. vide quantum bonum. Bernardus.*

A

Ad salutem.) *Aeternam scilicet, valent † tamē ad bona temporalia promerenda. arg. 22. q. 2. si qua libet. in fi. & ad mitius supplicium subeundum. de pœni. dist. 4. ad finem. §. post etiam. Bernardus.*

† Vide omnino beatū Thomam 3. pa. q. 89. art. 6. ad 1. argumētū.

Cap. IIII. Fraternitatis. sup. fol. 89.

FRaternitatis.) *Scripta per hereticos non habēt fidem authenticam: communis diuisio. Secunda ibi, cum cælestius. Abbas.*

Cælestius atq; Pelagius.) *Isti duo damnati erāt in synodo Ephesina de hæresi: dubitabat Patriarcha Antiochenus, an scripta eorum essent recipienda, † Et dicitur quod non: quia ex quo condemnatus est auctor, & scripta illius admitti non debent, vt 3. q. 4. nullus. et 16. distin. canones. quamuis aliqua vtilia sint ibi. arg. supra de testi. licet. arg. tamē ꝯ ratione etiam bonæ sententiæ recipi possent. 1. q. 1. Dominus declarauit. 37. dist. si quid veri. sicut & notitia legis abrogatæ necessaria est. dis. 7. Moyses. & Papa etiam argumentatur ex lege Theodosiana abrogata supra de iud. nouit. Sed uerū est, ꝙ scripta istorum non valent, etiam si alias bona sint, nec sunt recipienda. infra eo. excommunicamus. §. credētes, arg. ad hoc 96. dist. bene quidem. tamen ratione bonæ sententiæ scripta Origenis approbata fuerunt. 16. q. 7. & hoc diximus qui damnatus fuit post mortem. 24. q. 2. sane profertur. & si approbarentur, ualerent: alias non, arg. supra de sum. Trinit. c. 2. in fi. Item arg. quod destructo principali, destruitur accessorium, sicut in c. prædicto, & hoc diximus.*

B

† Videatur de hac materia cōmentarius super ca. Fraternitatis.

C

Cap. V. Si quis episcopus, sup. fol. 49.

SI quis Episcopus.) *Sic ordina istam litteram: si quis episcopus instituerit hæreticos hæredes ex traneos a consanguinitate sua, vel etiam si institue rit consanguineos hæreticos hęredes, aut Paganos pertinuerit † saltem post mortem, & c. & sic repete illam dictionem, hæreticos. Et ita nullus debet instituere hæreticum, siue sit consanguineus, siue non: ut hic patet, & infra c. proxi. Episcopus ergo instituat Ecclesiam, ex quo non habet consanguineos catholicos. 12. q. 2. episcopus qui filios. & c. cognouimus. et in Authen. vt cū de appel. cogn. §. dicimus. & §. si quis colla. 8. quia isti hęretici iam non dicūtur filij vel cōsanguinei. vnde dicitur in lege: Si frater tuus, & amicus & vxor tua deprauare voluerint veritatem, sit manus tua super illos. 23. q. 8. legi. & vxor est expellēda. 28. q. 1. vxor. in fi. Hoc intellige, nisi pęnituerint isti consanguinei: delicti enim ueniā pęnitentibus non negamus. C. eo. Manichæos. Ber.*

† al. prætulerit.

D

Paganos.) *Et ita idem iuris est in paganis, quod de hæreticis. & idem est de omnibus qui catholici*

non

non sunt. infra cap.proxi.Ber. A

Post mortem.] *Sic 24.q.2.sanè pfertur.& arg. C.eo.l.Manichaos. arg.contra quia crimina morte extinguuntur † 23.dist.quorundam,24.q.2.c.1.et crimen cum pena sit extinctum.C.si reus vel accus. mor.fue.l.2.hoc tamen speciale est in crimine haeresis,in criminis detestationem,ut post mortem possit accusari & excommunicari,& ne Ecclesia oret pro eo,quia non fuit accusatus in vita. Bern.*

† Ioannes Roias singu. 334.& pleni. Ant.Gomes. tom.3.var.re sol.c.1.num. 99.& seq.

Cap. VI. In eos. sup.fol.96.

IN eos.

Etiam consanguinei.] *Dic ut supra,c.proxi.* B

Nihil conferant.] *Nō distinguitur in morte uel in vita,ergo nec nos distinguamus : quia nihil capere possunt ex testamento.infra eo.excōmunicamus. §.credentes.causa pietatis forte posset eis dari,† ne perirent fame.86.dist.pasce fame,qa adhuc possunt converti ad fidem,quia de nemine desperandum est de pe.dist.7.nemo.& 32.q.2.ancillam.& argum. etiam ad hoc 42.dist.quiescamus.& 11.q.3.quoniam multos.Bernardus.*

† De hoc dubio gl.Archidiaconus, & Turrecremata,& alii in c. 1.dist.30.& in legibus septipartitis Hispaniae,pa.1. tit.14. leg.8.

De reliquis] *In hoc omnes pares sunt.ar.16.q.1. praedicatur.in prin.& 24.q.2. sanè profertur Ber.*

Cap.VII. Cum Christus.sup.fol.96.

CVm Christus.]

Sub anathemate.] *Quicunque ergo contrariū dixerit,est excōmunicatus,quia hoc dicere haereticū est:& haeretici omnes sunt excōmunicati.infro eod. ad abolendam,&c.excommunicamus.et quod Christus verus sit homo,ex anima rationali & humana carne subsistens,habes supra,de sum.Tri.c.1.et est articulus fidei nostrae. de quo habetur in praedicta constitutione & de alijs quos scire quilibet† Christianus tenetur per fidem.& argu.ad hoc de conse. dist.4.aute xx.& c.baptizandos,& ca.prima.Ad illos articulos,de quibus tractatur in illa constitutione,firmiter credimus,omnes indistinctè tenētur: tam clerici,quam laici,sed clerici magis, qui legem perscrutabiliter scire tenentur.38.dist. omnes psallentes.24.dist.quando episcopus.Quilibet ergo tenetur credere, secūdum quod catholica tenet ecclesia, & hoc sufficit in talibus articulis, dummodo nil in contrarium sentiat. infra eod.ad abolendam.Ber.*

† S Thomas 2.2.q.2.ar.5. & 6. & Eymeric.supra par. 2.q.7. & 12.

D

Cap. VIII. Sicut.sup. fol.96.

SIcut.]

Leo.] *23.q.5.res omnes.*

Defensores] *Simile infra eod. excōmunicamus. §.credentes.& 79.dist.si quis Papa.*

Obtentu.] *Sic ergo ratione delicti perditur privilegium infra c.prox.in fine.quia privilegium non extēditur ad illicitum casum. nec tuetur aliquem in malo.infra de sent.excom.c.ulti.& omni privilegio cessante,mali puniendi sunt.C.vbi de cri. agi.opor. Authen.qua in provincia.Ber.*

Per delictū privilegium amittitur.

Oblatio.] *Quia constat eum decessisse in mortali peccato.23.q.5.placuit.& est simile inf.de vsur. quia in omnibus.*

Cap.IX.ad Abolendam. sup.fol.97.

AD Abolendam.]

Obseruat] *Simile 24.q.3.haeresis.hoc ergo, quod Romana Ecclesia seruat, & mandat ab alijs obseruari,generaliter est obseruandum. 11.dist.quis nesciat. quicunque ergo male sentit de sacramentis Ecclesiae, haereticus est habendus: vt hic patet.*

Obseruandū est quod Romana praecipit Ecclesia.

Sede Vacante.] *Habes hic arg. quod vacāte Ecclesia,iurisdictio remanet penes capitulum.arg.65. dist.c.ult.23.dist.in nomine Domini.7.q.1.Pontifices.De hac materia plenè dictum est supra de maior.& obe.c.his qua.& cum olim.* B

Deprehensus.] *Facti euidentia:† puta quia publice praedicat haeresim.arg.ff.de ri.nupt.palam. §. vlt. vel legitima probatione, puta per testes : uel ex sua confessione.*

† Eymericus 3.p.q.89.

Praerogatiua.] *Arg.quod clericus depositus nō habet priuilegium clericale:et hoc cōcedit Ala.arg. 54. di.ex antiquis.in fi.quod non est verum,qa tenetur viuere clericaliter,quāuis sit depositus, vnde si hoc faciat, adhuc gaudet priuilegio clericali.81. dis.dictū.Et hoc dixit Hug.Si vero incorrigibilis esset,tunc nō solū perderet priuilegium clericale: verū etiam seculari curia traderetur, supra de iudic.cum non ab homine. sed in casu isto,perdit omne priuilegium,nisi reuertatur, vt sequitur.* C

Relinquatur]*Trib. † enim casibus relinquitur aliquis curiae saeculari statim post depositionem In crimine haeresis,ut hic & infra eod.excommunicamus.Item in crimine falsi.infra,de cri.fal. ad falsariorum.Et in alio, cum propter calumniam,vel cōtumeliā,quam cōtulit episcopo suo,aliquis depositus est.11.q.1.si quis sacerdotum,alias autem licet clericus sit depositus,non traditur statim curiae seculari:imò adhuc tenetur viuere clericaliter;et Ecclesia eum tuebitur, & gaudet priuilegio clericali, vt dictum est in proxima notula.Si uerò sit incorrigibilis,postea traditur,secundū quod dicitur supra de iudic.cum nō ab homine.Qualiter debeat tradi,†dicit infra de uerbor.signifi.nouimus.Qualiter puniri debeant haeretici,dicitur infra eod.excommunicamus.*

† Bernardin. Diaz in pra. crimi.Can.c. 106.& 130.& seq.

† Vide Eym. 3.p. post.modum nonum pcessum terminādi,vers. Considerandū. vbi dixi.

Sponte recurrere.] *Sed videtur,quod etiam cōpelli debeat seruare fidem.45.dis.de Iudaeis.postquā condemnatus est haereticus non compellitur, sed si vult sponte redire,debet recipi abiurato errore.24. q.3.dixit Apostolus. & in perpetuum carcerē ad agendā paenitentiam intrudi.infra eod.c.pen.Ber.*

Arbitrium episcopi.] *Argum.contra.1.q.7.si quis episcopus. illud olim obtinuit, vt in concilio tātum reciperetur, sed hodie sufficit quod hic dicit. Tancr.* E

Laicus.] *Laici enim per Ecclesiam condemnādi sunt de haeresi:sed iudex saecularis illos punire debet, nec traditur laicus curiae saeculari,sed clericus solūmodo.infra de verb. signi.nouimus. quia laicus semper est de foro saeculari : sed in casu isto sentētia debet ferri per Ecclesiam : executio fit solummodo per iudicem secularē.Qualiter tales puniri debeant dicetur infra eod.excommunicamus.Ber.*

† Eymericus 3.p.quest.98 99 & seq.

Audientia.] *Simile 22.dist. in nomine domini. Sed si volunt redire,†nonne debent audiri & reci-*

pi,quia

pi, quia Ecclesia non claudit gremium uolentib. redire ad ipsam. C. de sum. Tri. Inter claras, circa fi. & delicti ueniã petentibus non negamus dicit Imperator. C. eod. tit. Manicheos, de pœnit. dist. 3. ad huc instant. Videtur, quod debeant recipi: quia Dominus non vult mortem peccatoris, &c. 26. q. 6. agnouimus. cum quatuor c. praeced. sed vt conuertatur: & in carcerẽ perpetuum detrudatur, infra eod. c. pen. sed audientia denegatur quo ad bona, etiam si alias vellet se defendere: tamen littera ista contradicit Tanc. Hodie seruãdum est prout traditur infra eod. c. pen. §. si qui. Bernardus.

Iuramento.] *Hoc idem dicitur infra eod. excommunicamus. §. moneantur. Ber.*

Honore.] *Quia hoc ipso contra Ecclesiam esse uidentur: vnde dignitate debent priuari. 24. q. 1. qui contra ecclesiae pacem, & simile 22. quaest. 5. praeceptum. Bernardus.*

Ligandis.] *Simile infra eodem, excommunicamus. §. moneantur.*

Episcopali.] *Propter delictum suum simile 25. q. 2. ita nos.*

† Concordat glos. in c. Sicut. supra eo. tit.

Delegatis.] *Auctoritate generali huius decr. Simile supra, de offi. ordin. irrefragabili. §. caeterum. et sic ratione delicti, perdunt priuilegium: † quia priuilegiũ nõ dat causam delinquendi. C. de priuileg. scho. l. 2. lib. 12. nec permittas nocentes aliquibus priuilegijs vti. vt in Authen. de man. prin. §. quod si delinquentes, coll. 3. & supra c. prox. sic et remissio peccati non dat licentiam delinquendi, 1. q. 7. exigunt. Cõsueuit hic allegari quod ratione delicti perditur priuilegium. quod non est verum: quia si aliqui exempti sunt & delinquãt, nõ perdunt priuilegium propter hoc, sed puniri debent. Nec dicuntur proprie recidere in iurisdictionem episcoporum: quia non cognoscunt episcopi iure ordinario, sed auctoritate sibi delegata, vt hic patet, et supra de offi. ord. irrefragabili. & perinde est, ac si ipse Papa cognosceret, vel specialiter alij delegaret, per abusum enim vel per negligentiam perditur priuilegiũ, infra de priuileg. accedentibus, &c. si de terra. & 11. q. 3. priuilegiũ. De hoc dicitur infra de priuil. ex tuarum. Ber.*

An per delictum amittatur priuilegium.

Cap. X. Vergentis. sup. fol. 98.

VErgentis] *Diuiditur, Nam primo praemittit decisum exordium. secundo ponit statutum de publicatione, quod probat per argumentum a maiori. Tertio soluit obstaculum. Secunda ibi: in terris. Tertia ibi: nec. Abbas.*

Papa ratione delicti potest delinquentes dignitate priuare.

Praecipimus.] *Quod facere potest Papa ratione peccati supra de iudic. nouit. & potest eos dignitate priuare, vt sup. c. prox. §. statuimus. et propter alias iniquitates potest etiam Papa remouere eos a dignitate. 15. q. 6. alius. & imperium ipse transtulit de loco ad locum: propterea, quia non defendebat Ecclesiam. supra de electione c. venerabilem. ut ibi notatur. & iudex saecularis potest excommunicari, si negligat facere iustitiam. 23. q. 5. administratores. & hic expresse dicitur. & supra c. proxi. §. pen. & infra de maled. cap. 2.*

† Vide supra in commẽtario super c. Vergentis.

Misereri.] *De sola. n. misericordia, restituũtur bona. † vt hic dicitur; & etiã episcopatus: vt 23. q. 4.*

A *ipsa pietas. ver. item si inquiunt. in fi. & q. 7. quod autem. & 2. q. 7. conuenientibus. Ber.*

Disciplina.] *supra de elect. cũ in cunctis. 82. dist. plurimos, in fi. & C. de emen. propin. l. vna. & arg. 50. dist. vt constitueretur. Ber.*

Confiscentur.] *Quod dicit hic, habes 6. q. 1. ca. quaero. §. verum, &c. si quis cum militibus. & C. ad le. Iul. maiesta quisquis.*

Grauius.] *17. q. 4. sicut qui Ecclesiam. & 23. q. 5. si apud. & quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam: & publicũ crimẽ*

B *cõmittitur. C. eod. tit. Manicheos. vnde grauius est.*

Exheredatio.] *Hic expresse habes, quod bona haereticorum confiscantur: siue habeant filios, siue nõ; nec catholicis filijs haereticorum aliquid relinquendum est, † ut hic dicitur. Sed cõtra dicit. l. C. eod. tit. Manichaeos. & l. cognouimus. et auth. idẽ est de Nestorianis. vbi dicitur, qd filij catholici propter hoc haereditate paterna non priuantur: statur enim hodie huic decre. in odium criminis; sicut in crimine laesae maiestatis: vbi filij puniuntur quo ad bona, ut hic dicit. & 6. q. 1. c. quaero. §. verum. &c. si quis cũ militibus. multo fortius in isto crimine, vt hic dicitur. & hoc est expressum in Cõstitutione Friderici,*

† Vide commentariũ super cap. Vergentis, vbi habetur plene de hac re.

C *hac edictali, quae olim erat in quinta compilatione. eod. tit. & in alio casu etiam filij de delicto parentũ puniuntur temporaliter, vsque ad quartam generationem, secundum quod habes infra de poenis. in quibusdam. & in hac opinione fuerunt Io. & Lauren.*

Canonicas.] *15. q. 8. cum multae. & 1. q. 4. eum Ecclesia. §. item peccato Israelitarum. & supra de fil. presbite. per totum.*

Cap. XI. Si aduersus. sup. fol. 95.

SI aduersus.] *Primo ponit decisum exordium. Secundo prohibitionem. Tertio poenam. Secunda*

D *ibi, quia. Tertia ibi, quod si. Abbas Siculus.*

Quod specialiter.] *Hoc sumptũ est ex illo canone 23. dist. quamquã. ea enim, quae notabiliter fiunt nisi specialiter notentur, videntur neglecta. ff. de iniurijs item apud Labeonem. §. ait praetor. arg. supra de confir. uti. bonae. & supra de don. c. 2.*

Scriniarijs.] *idest tabellionibus. sic 25. q. 1. cap. dicenti. §. vniuersa.*

Auxilium.] *Cum sint excommunicati, infra eod. excommunicamus. 1. §. credẽtes. et supra eod. sicut. Sed uidetur saltẽ si conueniantur. quod non sit auxiliũ denegandum: † aut etiam iusta sententia. supra de except. cũ inter. & in pluribus c. ibidem. Hoc po*

† De materia glossae Simancas de catho. insti. tit. 5. de aduocatis.

E *test habere locum infra annũ: postquã uero constiterit eos esse tales, anno elapso inter haereticos cõputantur, nisi infra annum se correxerint. infra eodem, ex communicamus 1. §. credentes. & sicut haeretici puniuntur, infra, eo. c. penul. unde non admittuntur ad aliquam defensionem: cum ipsorũ bona debeant confiscari, sicut aliorum haereticorum: immo licitẽ eis auferuntur sua, ut 8. dist. que iure. 23. q. 5. nõ uos. et q. 7. c. 1. 2. et 3. sed melius est, si auctoritate iudicis hoc † fiat 23. q. 3. sex differẽtiae sunt. et C. de pig. l. 3.*

† Idem Archid. in ca. Si vos. 23. q. 5.

Infamiae.] *Et ita Papa potest infamiam irrogare quo ad forum ciuile, quia & tollere eam potest. argum. supra, qui filij sint legitimi. per venerabilẽ.*

Arg.

Arg.contra..1.q.3cap. Euphemium.§. hinc colligitur. Bernardus.

Cap.XII. Cum ex iniuncto, sup.fol.100.

CVm ex] *Primo ponit triplicem reprehensionẽ laicorum, quam secũdo prosequitur. Primo primam ibi deus. Secundo secundam: ibi, sicut enim, Tertio tertiam: ibi, licet. Abbas.*

Occulta conuenticula.] *Sicut conspiratores. 11. q.1. conspirationũ. 79. dist. si quis Papa. Isti enim conspirant contra Deum: vnde fortius sunt puniendi, quam si conspirarent contra hominem, supra eod. vergentis, ad finem.*

Simplicitatem.] *& male. 38. dist. sedulo. Ber.*

Deus enim.] *Hic incipit improbare factũ istorũ.*

In lumine.] *Hæc est improbatio contra occulta conuenticula.*

Sicut enim.] *Hic improbat, quod assumebant officium prædicandi.*

Non omnes.] *Immo singula officia, singulis debent esse commissa. 89. dist in c. singula.*

Alios.] *Sic infra c. prox. sicut, & 16. q. 1. adijcimus: quia nullus audet prædicare, nisi sacerdos, † vt ibi dicitur: & infra eodem. excommunicamus, §. qui vero, vel nisi esset missus, vt ibi. & 23. q. 3. displicet. arg. ibi. missus est, vt qualia, &c.*

† Leo primus epis. 63. recen. suo par. 6. cap. 249.

Præcipuus.] *Et priuilegiatus, supra de statu reg. quod Dei timorem.*

Rogare.] *21. dist in. in nouo. Ergo quia isti non erant missi, nec sacerdotes, & prædicare nõ debeãt.*

Quod si forte.] *Hic opponit, quod possit ei opponi ab alio, ita statim respondet.*

Non sufficit.] *Bene dicit: quia & si martyres etiam aliqua mandant fieri, statim non sunt facienda; sed ante est, vt sciamus illos impetrare a Deo, quæ postulant. 50. dist. si quis præpostera, & 42. dist in c. quiescamus. Ber.*

Miraculi.] *Nec istud statim credendum est, quia quandoque miracula † fiunt per malos. 1. quæstio. 1. teneamus.*

† Hæc non sunt propriè miracula. Tho. 2. 2. q. 178. art. 2.

Virgam.] *De consec. dist. 2. re vera.*

Licet autem.] *Hic improbat, quod deludebant simplicitatem sacerdotum. Ber.*

Labia sacerdotis.] *43. dist. sit rector. et 11. q. 1. sacerdotibus,*

Custodiunt.] *Idest, custodire debent.*

Exquirunt.] *Scilicet subditi a scolasticis, 38. dist. sedulo. Bernardus.*

Lege.] *Mosaica.*

Nec quisquam.] *respondet ad obiectionem, quã possent facere isti hæretici.*

Asina.] *Vt 2. qu. 7. secuti sunt, &c. nos si. §. Itẽ cum Balaam.*

Quod quisque tenetur.] *Ad hanc correctionem † quilibet tenetur, sicut hic dicit, & hoc intellige de occulta correctione, siue reprehensione, argu. 23. q. 5. non putes, vt hic dicit: Sed manifestè corripere pertinet ad prælatos, vel ad alios, qui habent aliquã potestatem in aliquos. 23. q. 4. duo ista, & c forte, pater enim filium potest corripere, & prælatus subditũ, & occultè & manifestè, vnde Apostolus Argue, obsecra, increpa, ut 45. dist. c. 1. & 8. q. 1. quod autem, sed filius non potest publicè reprehendere, siue corripere patrem, nec subditus prælatũ, vt hic sequitur in littera, et 21. dist. nolite, erubescit enim lex filios castigaturos parẽtes, in Authẽt. de nupt. §. sed quod sancitum est, coll. 4. versus finem per nam coll. hęc est canonica correctio, secundum Euãgelicam veritatem, vt occulta ad omnes, manifesta ad prælatos, vel alios aliquam potestatem habentes pertineant, vt hic distinguit, & sic potest intelligi. 2. q. 1. si peccauerit, & ad hoc. 22. q. 5. hoc videtur. Ad denuntiationem vero Euangelicam, quæ exigit admonitionem & probationem, ut 45. dist. sed illud ver. neque illud, & supra de testi. in omni negotio & 2. q. 1. si peccauerit: quæ fit ad pænitentiam, videtur quod quilibet teneatur. argum. 2. q. 7. quapropter, supra de cogna. spi. tua. dummodo persona sit honesta, & bona famæ: quia viles personæ non admittuntur ad denuntiationem, supra de sponsa. cum in tua, vbi de hoc.*

† De materia huius glossæ præter doctores hic, vide B. Thomam 2. 2. q. 33. ar. 2. & seq.

Fatue.] *55. dist. si Euangelica.*

Opponit.] *Vt 2. q. 7. nos si incompetenter.*

Præmissum Domini verbum.] *scilicet quis ex vobis arguet me de peccato?*

Inutilis.] *Si enim prælatus inutilis, aut negligẽs fuerit, remouendus est, supra, de offi. custo. c. 1. 81. dist. dictum, & infra c. proxi. in fi. & 18. q. 2. si qs Abbas, & C. de offi. præfec. præto. ori. si quos.*

Ordinate.] *Denuntiando vel accusando, secundum quod traditur supra de accus. qualiter, & supra, de simo. licet, & est ar. iuris ordinem esse seruandum.*

Tam institutio, quam destitutio.] *Ad quem ptinet institutio, & destitutio, supra, de capel. mona. c. 1. & c. 2. & infra, de priuileg. eum & plantare, §. in ecclesiis, et examinatio pertinet ad eum, ad quẽ manus impositio spectat. supra, de elect, venerabilẽ & c. nihil, & eum nobis olim, institutio autem ad episcopum pertinet. 16. q. 7. c. nullus Ber.*

Cap.XIII. Excommunicamus, supra. fol. 89.

EXcommunicamus.] *Habet multa dicta, & potest summari secundum uarietatem dictorum per partes, quæ patent per §§. Abbas Siculus.*

Superius.] *Supra de summa Tri. c. 1. & 2.*

Damnati.] *Scilicet de hæresi.*

Potestatibus.] *Sic infra de uerb. signi. nouimus, tamẽ si voluerint redire, in perpetuum carcerem detrudantur: infra eodem, excommunicamus.*

Relinquantur.] *Qualiter hoc intelligitur, dicitur supra eod. ad abolendum. Bernardus.*

Degradatis.] *Infra c. proxi. & c. penult.*

Cõnscentur.] *De hoc dictũ est sup. eo. uergẽtis.*

Stipendia.] *Si plura stipendia habuerint, inter ecclesias diuidantur pro rata, supra, de test. relatũ.*

Suspicione.] *idest, præsumptione. Et nota quod sola suspicio siue præsumptio purgationem inducit, quod si non fiat, † punitur, ut hic patet, arg. supra de cohabi. cleri. & mulier. tua nos, & intellige, quod sit probabilis præsumptio siue suspicio: alias non indiceretur purgatio, & sic non obst. 2. q. 1. primo, & ita hic respicitur infamia.*

† al. quam si non faciat

Suspicionis.] *Hoc semper est attendendum, ut*

secum

iterum litem deseruit, quam qui semel cœptam dereliquit. in Authen. de litig. §. edita in fi. coll. 8. Ber.

1 Iurare.] *Per iuramentum debet quis purgare cõscientiam suam de hæresi. de consecr. dist. 2. ego Berengarius. & 1. q. 7. quoties. vnde si iurare nõ uult, pro condemnato debet haberi, sicut de calumnia iurare non vult, actor cadit a causa, & reus pro cõdemnato habetur. supra, de iura. cal. c. vlt. & C. eod. tit. cum et iudices. §. quod si actor. Et est similis illi, qui neque defendit, neque exhibet, & condemnatur vt contumax. ff. de noxa. quoties. §. in potestate. Tenui enim religione iuraměta ět necessaria cõtemnũt. supra. de simo. & si q. & C. de fide instru. l. vlt. Ber.*

Indicijs.] *Not. quod per indicia probatur crimě. supra eod. c. prox. ibi, ꝙ si quis, &c. & 2. q. 8. sciant et 23. q. 1. dixit dominus. & infra, de priuil. cum olim. 1. et C. dě rei věd. indicia. Itě habes hic, ꝙ propter negligentiã remouetur prælatus. ar. sup. c. ꝓx. in fi. et 1. q. 1. c. si qui episcopi. §. ecce cũ honoris. B.*

Cap. XIIII. Sicut, sup. fol. 103.

SIcut.]

Sub specie virtutum.] *supra eo. c. prox. §. quia vero 41. dist. sæpe vitia. quia prætextu pietatis, nõ est impietas committenda. 30. q. 2. nosse. & ita nullus potest prædicare, nisi mittatur. vnde Dominus ait discipulis suis: Euntes prædicate Euangeliũ omni creaturæ. & iuběte Domino in toto orbe dispersi sunt. 21. dist. in nouo. vnde Esaias: Ecce ego, mitte me. 8. q. 1. in scripturis. & 16. q. 1. §. hoc idem. ar. ff. de tut. & cura. vbi & l. prætor.*

Alios Dominus Apostolos.] *Sic supra eod. cum ex iniuncto. Nec vniuersitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret. 89. dist. ad hoc. laici † ergo cuiuscunq; ordinis sint vel meriti, prædicandi officium debent assumere. Ber.*

† Vide supra in commentario c. Cum ex iniuncto. vbi de hoc.

Cap. XV. Excomunicamus. sup. fol. 103.

EXcommunicamus..] *Istud c. habet quatuor dicta. Secundum ibi damnati. Tertium ibi, si qui. Quartum ibi, credentes. Abbas Siculus.*

A Conuentendi.] *Supra eo. excommunicamus, quia ad eundem finem tendunt, scilicet, deceptionis. Ber.*

Puniendi.] *Et hoc tantum habes supra eod. excõmunicamus. Sed qualiter isti hæretici puniri debět secundum leges, postquam per Ecclesiam sunt condemnati, vt hic dicit? Vltimo supplicio puniuntur per iudices seculares, cũ distinctione vt uidetur, vt docětes vltimo supplicio, addiscentes verò děcě libris auri, vt C. eod. tit. quicunq; ad fi. Sed cõtra. C. de male. & mathe. l. culpa. vbi dicitur, quod culpa similis est tã prohibita discere, quã docere; non est contra: B quia l. illa quicunq; intelligitur de illis, qui nondũ didicerunt, sed causa addiscendi ad hæreticos accesserũt: † si autě ad actũ peruenissent, simili pœna punirentur, vt docětes, secundum legem illã. culpa. Ber.*

† Zanchinus tract. de hær. cap. 3.

Si qui autem.] *Ab hoc loco vsq; ad finem additum est. aliud totum habes supra eod. excommunicamus. & c. ad abolendam. §. 1. & 2. Ber.*

Deprehensi.] *Publice, ita quod notoriũ, uel etiã condemnati. Si vero postea redire voluerint. recipiědi sunt; quia Ecclesia non claudit gremium redeuntibus ad ipsam. C. de sum. Tri. inter claras. circa fi. C & delicti veniam pœnitentibus damus. C. eod. titu. Manicheos. ita tamen, vt in perpetuo carcere permaneant † vt hic patet. Sic et simoniaci in monasterio sub perenni pęna detrudãtur. 1. q. 1. recipiuntur, et sup. de simo. quoniam. quia & ipsi hęretici cěsentur. 1. q. 1. eos qui. & C. q. 1. c. nos seq. §. sed licet. Bern.*

† Et idem iudicium est de credentibus eorum erroribus habendum, sicut de ipsis, vt hic in fine.

Cap. XVI. Absolutos. sup. fol. 103.

ABsolutos.] *Ipso iure, ex quo manifestě lapsi sunt. simile 15. q. 6. iuratos. et c. nos sanctorũ. D & est arg. quod Papa potest absoluere laicũ a iuramento fidelitatis. arg. prædictorũ c. quia ad ipsũ spectat interptatio iuraměti. sup. de elect. venerabilě.*

Atque pacto.] *Ergo † si sub pęna aliquis tenetur eis aliquid soluere certa die, licet non soluat, nõ incidit in pęnam: & eodem modo si per iuramentum: ꝙ est verum: quia in illa obligatione & iuraměto tacitě subintelligitur, si talis permanserit, cui communicare liceat. 22. q. 2. ne quis arbitretur. ff. de solut. cum quis. 1. respon. supra, de iure iuran. quemadmodum. & sup. eod. excõmunicamus, §. credentes. Ber.*

† De materia huius glossæ præter doctores hic, vide Alfonsũ Castrum li. 2. de iusta hære. puni. c. 7. & doctores in c. 2. de hęret. li. 6.

GLOSSA HOSTIENSIS SVPER DECRETALIBVS

Tit. de Hæreticis, de volumine maiori.

c. Dubius.

SVMMARIVM.

1 Qui firmiter non crediderit, saluus esse non poterit.

2 Hæreticus est, qui a quolibet fidei articulo deuiat.

3 Infideles testes esse non possunt.

DVBIUS.]

In, fide.] 1. *in qua nemo debet dubitare, † sed firmiter credere, & simpliciter confiteri, vt supra, de sum. Tri. c. 1. respõ. 1. Alioquin saluus esse non potest, vt in symbolo Athanasii. Quicunque vult. & 13. di. quando episcopus. quia nec in fide titubandum est. 24. q. 1. apertě.*

† De hoc copiose dictum est supra in commětario c. Dubius.

2 Infidelis est.] *etiam si tenui argumento reperiatur a fide catholica deuiare, idest articulo quocũq; volueris, de his qui cõtinětur in symbolo Apostolorum, Credo in Deum. & de quib. not. supra de summa Trin. firmiter. §. hæc sancta Trinitas. super verbo,* impassibilis. *& super verbo,* incarnatus, *quibus per fidem solam est firma credentia adhibenda: quia fides est de re non visa. de pœnit. dist. 4. in domo. C. de sum. Tri. l. fi. Non tamě per signa, sed ꝑ fiděm veritas est colěda. de cõsec. dist. 6. venit sacer*

dos

dos. Vel dic tenui argumento. vt not. supra. de præsump. litteras. §. fi. in principio.

3 Nec eis,] vers. quibuscunque non baptizatis, vel baptizatis et hæreticis. † Omnino. idest aliquo modo, hoc est nullo modo c redendum est. simile omnino sup. de iura. calum. in pertractãdis. ergo nec testes esse possunt. 23. q. 4. ipsa pietas. quod dic ut legitur, & nos supra. de testi. Iudæi, & c. licet, 1. Fidem veritatis. Negotij, de quo quæritur supra, qui ma. accusa. poss. videtur. & de iuramen. calum. in pertractandis Vel dic, fidem veritatis, idest veritatem fidei catholicæ. Vel quia talis baptizari renuit. Vel quia in articulis fidei errauit: & sic est hæreticus, vt supra not. & infra eodem firmissimè.

† Eymericus 3. par. q. 68. & seq. vbi dixi.

c. Qui alios.

S V M M A I V M.

1 Qui errantem, cum potest, non corripit, errare censetur.

2 An omnes ad correctionem fraternam teneantur?

3 Corrigere iudicialiter soli prælati tenentur, fraterne autem omnes.

4 Delictum committendum omnes tenentur impedire.

VI alios &c.

1 Non reuocat.] Simile ar. ff. ad l. Aquil. sciétiam. 2. q. 7. negligere. 83. dist. error. supra tit. 1. & fi Iudæos. §. 1. in fi. & c. ad liberandum. in glo. & in decisione. §. cæterum.

2 Sed nunquid istud ad omnes pertinet? Dicunt quidam, quod de crimine iam commisso prælati tenẽtur corripere: † 23. q. 4. duo ista. & cap. ita planè. A committendo autem quilibet tenetur alium auertere. & ipsum impedire, & occultè corripere. infra eod. cum ex iuncto. §. licet autem. ver. cum aliud sit & arg. 23. q. 4. ipsa pietas. 22. q. 5. hoc videtur. 93. dist. diaconi.

† S. Th. 2. 2. q. 33. ar. 3. & Tabiẽs in sum. verbo; corre ctio. §. 8. n. 9.

3 Tu dicas, quod correctio iudiciaria ad solum prælatum pertinet, vt in primis concor. Euangelica vero ad omnes, vt in secundis concor. & 2. q. 7. qua propter. quod dic vt not. supra, de cogna. spir. tua. et supra, de testib. in omni negotio.

4 Sed & omnes tenentur impedire peccatum cõmittendum, vt hic, cum suis similib. & argu. ff. de pact. si vnus. §. pacta.

c. Firmissime.

S V M M A R I V M.

1 Hæreticus multis modis quis dicitur.

2 Infans fine baptismo decedens, diuina visione priuatur.

3 Qui extra ecclesiam est, saluari non potest, nisi reconcilietur.

4 Bona opera extra ecclesiam facta, non ducũt ad vitam, licet prosint ad bona temporalia.

A FIRMISSIME, &c.] Verba sunt Augustini de fide catholica.

2 Omnem hæreticum.] Hæreticus dicitur multis modis: † Primo ille, qui peruertit sacramenta Ecclesiæ, vt simoniacus. 2. q. 1. cos qui per pecuniam. 6. q. 1. §. sed licet. Secundo, schismaticus. 7. q. 1. denique. Tertio excommunicatus. 4. q. 1. quod autem hi. Quarto, errans in expositione sacræ scripturæ. 24. q. 3. hæresis. 57. dist. relatum. Quinto qui nouam sectam fingit, vel confictam sequitur. 24. q. 3. hæreticus. Sexto qui priuilegio Romanæ Ecclesiæ, B q præest omnib. detrahit. 22. dist. omnes. Septimo q communionẽ catholicæ Ecclesiæ non recipit. in Auth. de priui. dot. hæret. mulieri non præstan. post prin. uer. igitur sacram cõmunionem, & c. coll. 8. Octauo, qui præcepta sedis Apostolicæ pertinaciter transgreditur, 19. dist. nulli. Nono, qui decretalibus epistolis Apostolicis contradicit: vel eas non recipit. 20. dist. de libellis. ad fi. Eiusdem enim auctoritatis sunt decreta & epistolæ decretales. 19. dist. si Romanorum. ad fi. Nam & peccatum paganitatis est præceptis Apostolicis cõtraire. 81. dist. si qui presbyteri. Decimo, stricto modo, & propriè dicitur hæreticus qui aliter sentit de articulis fidei, vel sacra C mentis Ecclesiæ, quam Romana Ecclesia. 23. q. 1. hæc est fides. & c. quoniam. infra eod. ad abolẽdam. & qui quo ad hoc non recipit quatuor concilia. Sic intellige (cod. quicunque. C. de summa Tri. l. fi. in Authen. de eccl. ti. §. 1. coll. 9.

† Eymer. 1. p. q. 31. & ibi ubi dixi.

2 Incendio.] Idem videtur Augustinus dicere de puero, siue infante non baptizato. † de conſ. dist. 4. firmissime. Sed ibi exponitur, igne, idest pœna carentiæ visionis Dei: quia semper erit in tenebris, vt ead. dist. c. nulli.

† Vide supra par. 1. in commentario xi. super ca. Maiores. de baptis. §. sed adhuc quæritur & Theologos lib. 4. sen. dist. 45. & Sotum l. 1. de natura & gratia, cap. 14.

3 Nisi ante finem. vers. Incorporatus] quamdiu enim sic stat, resecatum est membrum à corpore Ecclesiæ. Separatur etiam ouis morbida ab ouili, ne in D ficiat sanas oues; supra de sta. mo. ea quæ. §. 1.

Reintegratus.] idest reconciliatus p manus impositionem: ante quam, ex quo semel excommunicatus est, non est communicandum eidem. 24. q. 3. notandum. supra, de vita & honest. cler. quoniã, in fi.

Et post pauca.] Secunda pars, idest vt breuiter me expediam: vel, Et post, idest, & cætera sequuntur. Pauca, quæ omitto. Et post illa, scilicet pauca quæ omittto, sequitur, Omni homini, & c. Et sic tãtum valet ac si diceret, & cætera, & infra.

4 Neque mors. Unde Apost. 1. Cor. 13. Et si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. de pœni. di. 3. E c. si quis. circa fi. dist. de conſ. dist. 3 solet. 1. q. 1. vi de quantũ bonũ. Ad salutem. æternam, ualent tamẽ ad bona temporalia acquirenda. arg. 22. q. 2. si quæ libet. in fi. Et ad minus supplicium subeũdũ. de pœn. di. 3. potest etiam. ad. fi. dist. & ad alia, de quib. no. in sum. de pœnit. §. & an fictè pœnitẽti. responso 1.

† Vide omnino z. Tho. 3. par. q. 89. art. 6. ad 3. arg.

c. Fraternitatis.

S V M M A R I V M.

1 Damnato auctore, libri damnantur.

2 Scripta

2 Scripta non habentia auctoritatem, allegari possunt vt rationabilia.
3 Qui publicum officium gerunt, vt notarij, licet vnam scripturam falsarint, aliæ non infirmantur.
4 Instrumentum in uno falsum, in omnibus reprobatur.
5 Error in substantialibus, & præcipuis, instrumentum vitiat.
6 Error in accessorijs & accidétarijs non vitiat instrumentum.
7 Publica persona de falso damnata, quomodo scripta eius damnata censeantur.
8 Sacramenta ab hæreticis collata valent.
9 Scienter ab hæreticis & alijs ab Ecclesia præcisis, sacramenta recipiens, peccat.
10 Ignorantes & coacti virtute sacramentorum, quandc recipiant gratiam.

FRATERNITATIS tuæ.]& infra. Cęlestius atque Pelagius.]*scilicet hæretici, ut sequitur, fuerunt enim damnati† in synodo Ephesina de hæresi. Vnde dubitauit Patriarcha Antiochenus, an scripta ipsorum essent recipienda.*

† Videatur omnino commentarius super cap. Damus.

1 *Et respondetur quod nõ: quia ex quo auctor damnatus est, & scripta illius damnata sunt, nec admitti debent, vt hic sequitur. & probatur infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. & arg. 96. distinct. bene quidem, supra de constit. ecclesia Sancta Maria. Et est expressum. 9. dist. si ad scripturas, & 16. dist. canones, quamuis aliqua sint ibi utilia, vt ibi dicitur & arg. ad idem supra, de testi. licet ex quadam. §. 1. versi. cum satis. Et quia destructo principali, accessorium est destructum; vt supra de fide instru. inter dilectos. §. cæterum. Et hoc verum, quod talia scripta nõ sunt auctorizabilia, nisi forsan essent per Romanam Ecclesiã approbata, arg. supra de sum. Trin. cap. 2. §. fi. Sicut patet in scriptis Origenis, qui licet post mortem damnatus fuerit, 24. q. 2. sanè profertur, tamen propter multa bona quæ dixit, fuerunt scripta sua quantum ad illa bona per Ecclesiam approbata. 16. questio. 7. & hoc diximus, aliqui tamen dicunt Origenem †non esse damnatum, vt not. infra de sent. excommu. a nobis, 2. §. 1. vers. & in certis casibus.*

† Vide beatũ Hyeronimũ in epist. 65. in sp. Schedulæ Et Nicephorum in li. 19. c. 27. in historiæ ecclesiasticæ.

2 *Quamuis autem alias talia scripta auctorizabilia non sint: si quid tamen ibi boni reperiatur, potest induci & allegari, non tanquam auctoritas, sed tãquam ratio naturalis. Et sic soluitur, nec cõtradicit 1. q. 1. dominus declarauit. 37. dist. si quid veri. Et ideo dicitur quod necessaria est legis notitia abrogatæ, di. 7. Moyses, Insti. de testa. responso 1. Vnde & Innocentius III. argumẽtatur ex lege Theodosiana abrogata, supra de iudi. nouit. §. nos igitur, vers. vt illud dimittamus, vbi de hoc.* Illa capitula. *quæ scripserunt.* Auctores, *quasi dicat non video.*

3 *Et hoc est verum secũdum d. n. in expositionibus scripturarum, & in omnibus alijs confectis ab his, qui publica non gerunt officia. 9. dist. si ad scripturas. 16. dist. c. 1. 37. dist. si quid. In scripturis aut ẽ tabellionũ, & aliorum publicum gerẽtium officiũ, secus est: quia licet vnam chartam falsam fecerint, nihilominus valent aliæ, quamdiu in officio tolerantur, arg. 8. q. fi. nonne: & melius supra de coha. cle. & mu. vestra. Et hoc propter publicam vtilitatem, & ne uenientes ad eum decipiantur, arg. ff. de offic, præto. l. 3. responso 1. ff. de offi. præsi. si forte, C. de lat. li. tol. l. vnica, §. sed & qui domini, & §. sed & si quis homini libero. C. de testa. l. 1.*

4 *Dicimus tamen, quod si instrumentum aliquod in vno probetur falsum, non solum in illo, sed in totum etiam reprobandum est, arg. 3. q. 9. pura. ff. de ædil. edic. cum eiusdem, de consec. dist. 4. cum non liceat, & expressius 9. dist. si ad scripturas sacras.*

5 *Quod verum est, quando mentitur circa substantialia vel circumstantias negotij de quo agitur principalis: puta, cum ageretur inter contrahentes de boue, tabellio scripsit de asino: vel de pecunia argẽtea & ipse posuit de aurea: vel agebatur inter Petrum & Martinum: et ipse scripsit inter Robertum & Guillermum, arg. in eo quod legitur, & not. supra de rescri. significante, est ratio: quia nunquam debet ponere in instrumento vel testimonio, nisi quod in veritate nouit & vidit: nec potest in hoc ignorantiã allegare, 3. q. 9. testes, & c. hortamur, & c. pura.*

6 *Sin autem errauit, vel etiam scienter mẽtitus sit circa accessoria, vel circũstãtias negotij de quo agitur non substantiales: nihilominus valet instrumẽtũ quo ad substantialia, vt si dicat contrahẽtes esse de alia terra, quam sint, vel consanguineos: vel affines aliorum, quam sint, & similia. Et est ratio: quia non cõsistit in his officium tabellionis vel testis: nihil enim facit ad contractum vel testimoniũ vndecũq; sint cõtrahẽtes, arg. supra de iudi. cũ deputati.*

7 *Est tamen euidens cõtra argu. in eo quod legitur & not. supra de rescrip. significante. Licet autem dicta alicuius ratione personæ (nisi alias falsa probentu.) redargui non possint de falso: si tamen publica persona de falso accusata & condemnata fuerit, ex tunc instrumenta & dicta eius carebunt robore, ratione personæ vt hic, et supra de testi. testimonium. Alij dicunt, quod si in vno instrumento plura capitula sint connexa sibi, & vnum sit accessorium alteri: vno cassato, cætera connexa & accessoria cassata intelliguntur. Secus si sint diuersa & separata. arg. ff. de mino. etiam ff. de nego. gest. cum actum, & l. at qui. Vel distingue vt supra, de fi. inst. ex litteris. Primum tamen dictum magis placet d. n.*

8 *In sacramentis vero secus est: quia illa etiam ab hæreticis recepta valent † quo ad essentiam. 32. distin. §. verum, & etiam gratiã conferunt si qui illa ignoranter sumunt. De Iuda. n. constat quod fuit hæreticus, arg. 1. q. 1. eos qui, & tamẽ baptizati ab eo gratiam receperũt: alias peccasset qui eum cum alijs misit ad baptizandum, quia sic baptizati ab eo deciperentur, 1. q. 1. Christus, & c. dedit. Ad idem est q dicitur de infantibus. 1. q. 4. c. 2. & 3. Idem etiam dicendum est si coactè recipiat, 1. q. 1. dominus declarauit, circa fi. Coactione tamen absoluta interueniente: nam si conditionalis esset, peccaret, nec gratiam reciperet. 50. dist. presbiteros. Sed & necesse est quod uoluntatem habeat illud sacramentum recipiendi, quod dic vt legitur & not. supra de bapt. maiores. §. pen. & fin.*

† Vide cõcil. Trid. sess. 7. de sacr. in genere can. 12. & eadem sess. 7. de baptis. can. 4.

9 *Si ergo aliter accedat quis scienter ad sacramenta hæreticorum, peccat: nec recipit gratiam. 1. q. 3.*

etiam,&c.sequentibus. Et hoc ex sola constitutione † Ecclesiæ hoc prohibente: quod et ex eo apparet: quia ipsa constitutio excipit baptismum in casu necessitatis.32.dist.§.verum. Et quia solus Deus dat gratiã, non ministri: nec attenditur qualis sit minister, nisi in eo, qui scienter contra constitutionem Ecclesiæ recipit. Et hoc non solum de hæreticis prohibitum est, sed & de excommunicatis, depositis, & suspensis; quod dic, vt legitur & not. supra de ordi. ab episcopo, c.1.& 2. Excepto notorio fornicatore, & simoniaco: qui licet suspensi sint a communione sacramentorũ: tamen in articulo necessitatis corpus Christi & baptisma conferũt. 32 dist.§.verũ. Unde & in tali articulo, ex quo licet ab eis sacramenta recipere, licitum erit eis tangere, non tamen conficere. Nec est istud ad sacramenta alia extendendum: qa cum de his hoc specialiter concedatur, consequens intellectus patet, qd de cæteris hoc negatur 25.dist. qualis, supra de præsump. noune, cũ suis concor. Licet plus placet, d.n. quod not. infra de schisma.c.1.

† Expēdĩtur hæc iusta, ꝑ probata dogmata theologorum.

10 Verum contra id quod dictum est, ignorãtes & coactos recipere gratiã, est aperte, quod legitur 1.q.1.etiam, & tribus c.sequentibus, vbi dicitur, quod ibi gratia non confertur. Sed illud intelligas postquã hoc sciunt, & facultatem habent per manus impositionem reconciliare Ecclesiæ, quam petere tenentur 1.q.4.c.2.& 3.24.q.3.notandum. Et hoc nisi fecerint, peccant: & sic gratia carebunt. Vel aliter, si sacerdos bonus est, per eius meritũ gratia confertur: si autem fictus est, licet fides Ecclesiæ & virtus sacramenti prosit, tamen meritum eius quo caret, nõ prodest.1. quæst.1.per Esaiam, secundum d. n. cuius gloss. hæc est quasi tota.

c. Si quis Episcopus.

SVMMARIVM.

1 Episcopus quos prohibeat hęredes instituere.
2 Hęretici & cęteri ab Ecclesia pręcisi, veluti extranei habendi sunt, nisi conuertantur.
3 Episcopus & cæteri ecclesiastici prohibentur infideles instituere hæredes.
4 Hæreticus post mortem accusari, & damnari potest, & nu.8.
5 Casus in quibus crimina morte non extinguantur.
6 Post quinquenium apostasiæ crimen abolet.
7 De Canonica æquitate etiam post mortem agi potest de notorijs criminibus, & quare.
9 Casus in quibus denegatur ecclesiastica sepultura.

SI quis † Episcopus, &c.] *Sic ordina litterã: Si quis Episcopus instituerit hęreticos hæredes extraneos a consanguinitate suæ vel etiam hæreticos cõsanguineos:* Repete instituerit: *Aut paganos pertulerit:* Repete etiam consanguineos.

† Videatur cõmentarios super hoc c.

1 Saltem per mortem, &c. *Alij etiam intelligũt quod nec etiam catholicos extraneos hæredes debet instituere omissa ecclesia, cui præerat: Nam ex hoc* A *præsumitur quod ecclesiam nõ diligat, arg. 12.q.2. episcopus qui filios, C.eod.tit.cognouimus, & argu. infra de pœnis, c.2.in fi. Sed primus intellectus magis placet nobis: si hoc intelligatur de reb. de quib. testari potest, vt patet in eo quod legitur & not. supra de testa.c.1.& ca.cum in officijs, & c.tua nos.*

2 Hæretico.] *Tales.n.non dicuntur filij, nec consanguinei: vnde si frater tuus & amicus tuus, & vxor tua deprauare voluerint veritatem, sit manus tua super illos: & si infidelis discedit, discedat. 23.q.8.legi, 28.q.1.si infidelis, & ca.vxor.in fi. Quod verum est, nisi pœniteant, pœnitentib.n.veniam nõ negamus, vt C.eo. Manichæos, & arg. supra eod. fir* B *missimè, §.vnico. Et idem dicitur de schismaticis, et excommunicatis, vt ibidem responso 1. & in Authent. vt cũ de appell.cog.§.generalẽ, & seq. & §. si quis de prædictis parentib. & de priuil.dotis hæret.mulier.nõ pręstan.respõso 1.et §.1.et 2.coll.8.*

3 Paganos.] *Et ita idem iuris est de Paganis, quod de hæreticis, & omnib.his, qui catholici nõ sunt. Sed & hoc prohibetur non solum episcopo, sed presbytero, & cuilibet clerico, vt patet infra eod.cap.1. & in pced.gl.* Pertulerit. *Dimissa scilicet ecclesia sua. Alias prætulerit, s.ecclesię suæ, immo & talibus nihil conferre debent, vt infra c.1.*

4 Saltem.] *quasi dicat, nedum in vita, immo &* C post mortem &c.

5 *Regulare est quod crimina morte, et pęnę infligẽdæ cum mortuis extinguuntur. 13.dist. quorundã. 24.q.2.c.1.& 2.supra qui filij sint le.causam, 2.§. fi. vbi de hoc. C.si reus vel accusator mort.fu.l.2. Fallit hoc in casibus, in quib.etiam post mortẽ quæritur de crimine, & punitur. Primus est in crimine læsæ maiestatis: in quo etiam post mortem inchoari potest accusatio, siue inquisitio: vt conuicto mortuo memoria eius damnetur, & bona successori eius eripiantur, vita misera tãtũmodo reseruata, C. ad l. Iul.maiest.l.pen.& fi. quod tamen restringitur ad crimẽ perduellionis, idest, illius, qui fuit hostili ani* D *mo aduersus rempublicam vel principẽ animatus, ff.ad l.Iul.maiest.l.fi. Quidam tamen idẽ volunt dicere de illo qui ecclesiam violauit. C.de his, qui ad eccl.confu.l.2.& in lege Iul.repe.& quibusdam alijs quæ adæquãtur legi Iul.maiest.ff.de accu.l.antepe.*

6 *Et idẽ dicũt in apostata. C.de aposta.l.4.ante finem. Sed expressum est, quod quinquẽnio post mortẽ lapso elauditur crimen istud. C.de aposta.l.2. Secũdus casus est, & in crimen hæresis † 24.q.2.sanè profertur, infra de senten.excomm.a nobis, 2.§.1. uer.fin. Nã si in pręcedẽti primo casu hoc obseruatur multo fortius, & in hoc secundo erit hoc obseruãdũ, arg. in eo quod dicitur, & notatur infra eod.vergen* E *tis, §.1. sic enim expressè argumentatur lex in hoc etiam casu. C.eod.tit.Manicheos, & ita seruatur de cõsuetudine in partibus Tholosanis aliquo fluxu tẽporis non obstante, nisi forsan insontibus vel pęnitẽtibus bona redantur de gratia, infra eod.vergentis, respõso 1.et sic intellige, C.eod.Manichæos, ante finem, & alia iura cõsimilia, ut & not. infra eod.vergẽtis. Tertius est casus in episcopo, qui hæreticos hęredes instituit vt hic. Et idem videtur dicendum in quocũq; clerico, vt infra, c.1. quinimo et de quocũq; catholico: quia sic indistinctè loquitur 24.q.2.sanè profer-*

† Antonius Gomezius to.3. variat. resolut.c.14. nu.5. Ioãnes Rojas singu. 134. Conradus Brunus lib.5. de hæret.cap 17.& Zãchinus tra ctã.de hęret. cap.24.

profertur, circa mediũ, ibi: Item multi Episcopi con A
gregati, &c. secundum litteram de ipsis statuerunt: sed alia littera dicit: de Episcopis statuerunt, & illa omnino concordat cum isto cap. Quartus est generalis in quolibet notorio peccatore, 23. q. 5. placuit. 88. distin. c. fi. In his autem duobus casibus ultimis non confiscantur bona: sed & ad hoc quæritur tantũ de crimine, ne pro tali fiat oratio: & ne ecclesiasticam recipiat sepulturam; quod & in quibusdam alijs casibus accidit: de quibus dic vt no. supra de sepul. ex parte. versi. fi.

7 *Et secundum canonicam ęquitatem etiã post mortem agi potest de criminibus, saltem notorijs per confesionẽ pœnitentis, vel alio modo, & coguntur* B
hęredes satisfacere pro defuncto, ut patet in eo ꝙ leg. & no. supra de sepul. parochiano. in fi. & inf. de rap. c. 2. & c. in litteris. et de usuris, cũ tu. §. fi. & c. tua nos. §. unico. & de hoc notaui in sũma de accus. sub eadẽ rubr. §. quis accusari. & 24. q. 2. in sũma.

8 Anathema.) *Ergo non sepeliatur, & si sepultus est, exhumetur, secundum quod legitur & not. supra de sepul. sacris.*

Nomen.) *tanquã infamis, vt & fructu participationis Ecclesiæ careat, arg. C. de ferijs, a nullo. in fi. nec memoria eius fiat. arg. C. ad leg. Iul. maiest. l. fi. §. post diui Marci. vnde & sequitur.*

Inter Dei sacedotes) *idest, in libro, in quo con-* C
sueuerunt poni nomina episcoporum defunctorum, & pronuntiari obitus annuatim, simile, 21. q. 3. Cyprianus. ad finem. 88. dist. c. fi.

c. In eos.

SVMMARIVM.

1 Hæreticis nihil in vita seu in morte est conferendum.
2 Hęretico famæ pereunti cibus dari an possit.
3 Appellatione presbiterorum clerici continentur, & vice versa. D

IN eos. &c.)

Consanguinei.) *Dic vt not. supra, c. pxi.*

1 Nihil conferant.) *nec distinguitur in morte, vel in vita: ergo nec nos distinguamus, argu. ff. de offi. præsid. l. 3. quia tales nec ex testamento capere possunt. infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. Et hoc verum est de quocunque relicto in morte.*

2 *In vita vero posset ei forte causa pietatis dari,† ne fame pereat. arg. 86. dist. pasce. & cap. non satis. Nam adhuc potest conuerti. quia de nemine, dum ui-* E
uit desperandum est. de pœn. dist. 7. nemo. 32. q. 2. ancillam. & arg. etiam ad hoc 42. dist. quiescamus. 11. q. 3. quoniam multos.

† Gl. & Doct. in c. 1. dis. 30. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 7. de iusta hæret. puni. & Alb. tract. de hæreticis. p. 4. q. 7.

Denique.) *2. pars.*

3 De reliquis clericis.) *In hoc ergo pares sũt. arg. 16. q. 1. prædicator. in pr in. 24. q. 2. sanè profertur Et sic appellatione presbiterorum cõtinentur, et clerici: sicut & conuerso, appellatione clericorum cõtinẽtur presbyteri, 11. q. 1. de persona. sicut et de hoc legitur. & no. sup. de cohab. cler. et mul. c. 2. in prin.*

c. Cum Christus.

SVMMARIVM.

1 Christum esse hominem, articulus est necessario credendus.
2 Clericis plura & apertius quam laici scire tenentur.
3 Laicis quid credere sufficiat.

CVm Christus, &c.)

Sub anathemate.) *quę uerba habent hic sententiam iam lati canonis: sicut & infra, eo. c. 1. §. 1. quia hoc dicere hæreticum est: & omnes hæretici excommunicati sunt, ut infra eo. ad abolẽdam. responso 1. in fi. & c. excommunicamus, 1. & 2.*

1 Quia sicut vers. Verus est homo.) *quod probatur per hoc quod sequitur. Et iste est vnus de articulis, quos quilibet Christianus tenetur scire per fidẽ, arg. de conse. dist. 4. ante viginti, & c. baptizandos.*

2 *Clerici† tamẽ magis astringũtur, quam laici; qa tenentur ipsos scire explicitè. ut patet 38. dist. omnes psallentes. 24. dist. quando episcopus.*

† De hac materia late Innocentius in c. firmiter, de sum. Trin. & Eyme. supra, nat. 2. q. 4. & 12.

3 *Laicis autem sufficit credere implicitè, idest secũdum quod tenet catholica Ecclesia, & quod nihil sẽtiant contra fidem. infra eod. ad abolendam. responso 1. De his articulis tetigi supra, eod. c. 1. quod dic ut not. plenè supra de summa Trin. in ipsa rubrica.*

Rationabili.) *aliàs rationali. et est melior littera.*

Et humana.) *ergo est verus homo, vt supra de cele. mis. in quadam. vbi de hoc.*

c. Sicut ait.

SVMMARIVM.

1 Leges in hæreticos latæ, licet de quibusdam loquantur, in omnibus locum habent.
2 Assassini sicut hæretici excommunicati sunt.
3 Cum excommunicato non participandum.
4 Propter delictum amittitur priuilegium.
7 Pro nullo, quem constat in peccato mortali decessisse, orandum est.

SIcut ait beatus Leo: & infra.) *23. q. 5. res autem omnes.*

1 In patribus.) *Ideo canon iste videtur fuisse localis. argu. in eo quod legitur & not. supra de locato, ca. 1. sed hodie vbique est generalis, ut patet infra eod. cap. 1. responso 1. & c. excommunicamus 1. & 2.*

Eos.) *scilicet hæreticos.* Et defensores, &c. *infra eod. excommunicamus, 1. §. credenter. 79. dist. si quis Papa.*

2 *Et idem est hodie de assassinis, & de receptorib. & defensoribus, & occultatoribus eorundem, qui non solum sunt excommunicati, sed & plurib. alijs pœnis plectuntur: sicut legitur & not. extra d. n. de homicid. pro humani. §. sacri.*

§. Sub anathemate.) *2. pars canon. est latæ sententię. sic supra eod. c. proxi.*

3 Item negociationem.] *simile infra eod.c.1. §. ciuitas. Et licèt hoc specificetur in hæretico, tamen & idem est in excommunicato, cum ei in nullo participari debeat, sed in omnibus sit vitandus. 11. q. 3. sicut Apostoli, &c. sequentib. quod dic, ut not. sup. tit. 1. ad liberandam, in decisione, §. cæterum, vers. sub interminatione: quamuis aliud sit de Paganis, vt patet 11. q. 3. ad mensam, & in eo quod legitur & not. supra tit. 1. significauit, §. pen. & fin. &c. quod olim, responso 1.* A

§. Si autem.] *3. pars.* Decesserit. *scilicet hæreticus, vel fautor ipsius,*

4 Priuilegiorum.] *mortuo concessorum, & secundum hoc ratione delicti hic perditur priuilegium, infra c. 1. in fi. Vel aliquib. personis vel locis concessorum: sicut patet in Hospitalarijs, & quibusdam alijs quibus conceditur, quod salua canonica ecclesiarum, a quibus corpora assumuntur, possint indistinctè recipere illos, qui apud eos elegerint sepeliri, vt supra de sepultu. in nostra, etc. certificari. Sed licet ita generaliter concedatur: est tamen quantum ad hoc priuilegium restringendum: quia non extenditur ad illicita, nec tuetur aliquem in delicto, vt patet in eo quod legitur. & not. infra de senten. excommu. nulli infra de priuil. tuarum, Et est hic arg. quod per generalem mentionem tolluntur generaliter omnia priuilegia quibuscunque concessa, & cuiuscunque tenoris existant, ad idem infra c. 1. in fi. arg. cõtra in eo quod legitur, & not. sup. de offi. leg. quod translationé, de hoc not. supra de iudi. causam, quæ, in fi. supra de dolo et cõtu. c. 2. §. verum. in princ. dic ut ibi not.* B C

5 Oblatio, &c.] *simile infra de vsuris, quia in omnibus, Et hoc quidem obtinet in omnibus, quos constat decessisse in peccato mortali. 23. q. 5. placuit, & not. supra de sepul. ex parte, in fine.*

c. Ad abolendam.

SVMMARIVM.

1 Ecclesia indirectè coercet Iudæos.
2 Hæreticus est qui non tenet quod Ecclesia Romana credendum esse definit.
3 Episcopi vbi de fide agitur, ordinarij sunt Iudices, sed dubia circa fidem diffinire non possunt.
4 Episcopus an consilium clericorum sequi teneatur.
5 Mortui iurisdictio post eius obitum ad quem transferatur.
6 Deprehensus in hæresi quis dicatur.
7 Clericus depositus, quando retineat priuilegium clericale, & nu. 8.
8 Quibus casibus clericus tradatur curiæ sæculari.
9 Sponte reuersos ad fidem recipiendos, errore abiurato.
10 Olim abiuratio solum in concilio fiebat, hodie coram fidei Iudicibus.
11 Hæreticorum pœna ignis; & nu. 13.
12 Appellatione vltimi supplicij mors intelligit.
13 Lege Euangelica, Canonica, Ciuili, & consuetudinaria hæretici comburendi.
14 In crimine hæresis condemnatio ad Ecclesiam spectat, sed punitio corporalis ad Iudices sæculares.
15 Pejus est recidere, quam incidere.
16 Relapsus si statim redire voluerit, an sit recipiendus.
17 Pœna in principes non adiuuantes Inquisitores.
18 Qui non adiuuat Ecclesiam cum potest, honore priuandus est.
19 Ciuitas resistens legibus in hæreticos latis, aliarum commercio priuatur, & Episcopo.
22 Allegans priuilegium, ostendere illud debet.
21 Priuilegium, exemptionis nemini dat licentiam delinquendi.
22 Delinquentibus aliquibus de collegio, an cæteri amittant exemptionis priuilegium.

D abolendam, & infra.] Vniuersos.] *qui in potestate christianorum consistunt, & eorum fidé seruãt: quid enim ad nos de his qui extra Ecclesiam sũt. 2. q. 1. multi. Exceptis his qui inter Christianos morantur, quos et leges imperiales astringunt. C. de Iudæi,*

1 *Et licet istos nõ possit directè coercere Ecclesia, † quia non potest ipsos excommunicare; indirectè tamen eos coercet, & distringi facit per dominos temporales, vt patet in eo quod legitur et not. supra de Iudæis, Iudei 2. §. fin.* Sacramentis. *quæ septem sunt, quod dic. vt legitur & not. supra de sacra. non iteran. c. 1. §. fin.* C

† Et quibus penis puniat, vide Syluest. in sum. uerbo Iudæus q. 5. Eyme. 2. p. q. 44. ubi dixi.

2 Prædicat & obseruat,] *Quicunque. n. hoc facit, hæreticus est, 24. quest. 3. hæresis, 17. dist. multis. Quod enim in talibus Romana ecclesia obseruat & mandat, tenẽdum est. 11. dist. quis nesciat, alioquin hæreticus iudicatur, vt patet in eo, quod not. supra eod. firmissimè, responso 1.*

3 Et generaliter, vers. Singuli Episcopi] *qui super hoc tenetur inquirere ex officio: & si quis inueniatur negligens, vel remissus, ab officio deponatur infra eo. excommunicamus, 1. §. fi. Sunt ergo Episcopi, etiam vbi de fide agitur ordinarij: tamen si aliquod dubium incidat, etsi illud possint examinare, non tamen sine Ecclesiæ Romanæ licentia diffinire, cuius est diffinitio in tali dubio, 24. q. 1. quoties. 12. dist. præceptis. Etiam quandoque si indubitatum, C. de sum. Trinit. l. fi. & de hac materia nota, supra, de accu. cum dilectus, §. vnico.* Diœceses. *vel ciuitate: simile supra de off. or. c. 1.* D

4 Cum Consilio.] *quia hoc de maiorib. est, sic supra de his quæ fi. a prælat. nouit. & cap. quanto. Sed nunquid tenetur sequi consilium? Dic vt not. supra de arbi. cum olim. Vel forsan hic ponitur consilium pro consensu, arg. infra de exces. præla. c. 1. responso 1. versi.* aut sine iudicio. *Dicas quod si in hoc casu maior & sanior pars capituli consentit cum ipso illud exequatur, argu. supra de his quæ fi. a ma. par. cap. c. 1. Alioquin ad metropolitanum, seu conciliũ referat quæstionem, 18. distinctio. propter ecclesiasticas 1. & 2. & quasi per totum, & supra de præben. graue 11. q. 3. si Episcopus forte, & sequentib. Et si omnes, vel maior pars concordes fuerint cum* E

metro-

metropolitano, ei ſtatur, ut patet in eo quod legitur & not. ſupra de tempo. ordi. nec epiſcopi, §. fi. Alioquin ad Romanam Eccleſiam recurſus habeatur, ut patet in eo, quod not. ſupra eod. ſuper verbo, prædicat & obſeruat.

5 Vel clerici. verſ. Sed vacante.] Mortuo aliquo ſi vis ſcire ad quem transfertur poteſtas faciendi ea quæ faciebat, antequam conſtituatur ſucceſſor, nota bis ſecundum d.n. quod ſi ea per ſe ſolum faciebat, ſicut eſt iuriſdictionis exercitium, & conſimilia: hoc faciet ille a quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono qui vicem gerit epiſcopi, ſupra de offic. arch. capit. 1. Epiſcopus eo mortuo iuriſdictionem archidiacono exercebit, arg. ſupra de maio. & obe. his quæ, §. fi. ſupra de inſtitu. cum veniſſent, reſponſo 1. Et ſunt hæc vera etiam in alijs ſi neceſſe vel vtile ſit hoc de quo agitur expediri, arg. 12. q. 2. hæc huius placiti, &c. ſi qua de reb. Alioquin reſeruabitur ſucceſſori, ff. de iudi. mortuo. C. de iudi. properandum, §. ſi autem. Maximè ſi in proximo ſucceſſor ſit futurus, argu. ff. de vaca. mu. l. penul. §. fin. ſecundū d.n. In iudicio autem non proceditur uacante ſede, ſupra ne ſe de vacan. cap. fi. niſi neceſſitate inſtante deputetur actor auctoritate ſuperioris ad repoſcenda alienata 12. q. 2. nobis, c. Vulteranæ, & arg. Inſt. de auct. tu. §. fi. & ff. de cura. bonis dan. l. ſi plures, & l. 1. et 2. Si tamen ad capitulum ſpectat electio archidiaconi ſecundum d.n. uel canonicorum vna cum archidiacono: eo mortuo deuoluetur ad capitulum prædicta poteſtas, ar. ſupra de conceſ. prӕben. poſtulaſti. Sed ſi archidiaconus aliqua fecit etiā ſuo iure, quæ nō ab alio ſunt collata, vt ſi fundauit eccleſiam de bonis archidiaconatus, nō capituli; tunc nō deuoluitur poteſtas ad capitulum, ſed ad ſucceſſorem tantum, ſupra ne ſe de vacan. illa, ſupra de teſtamentis, relatum 2. §. nomine, vbi de hoc. Et adde quod l. & not. infra de off. delega. quoniam Abbas, de exceſ. prӕla. ca. 2. Quid ſi aliqua habeat ab epiſcopo, & aliqua a capitulo? & ille, & hi in eo, quod ab eis tenebant, ſuccedunt, arg. ſupra de teſta. relatum, 2. §. fi. 12. q. 3. & 4. per totum. Cum autem epiſcopus & capitulum ſint. unū corpus, cuius caput eſt epiſcopus, arg. infra de verbo. ſign. cum clerici. & expreſſum ſup. de præſcript. cum non liceat, ſupra de his quæ fi. a prӕla. c. fi. Et inter eas ſit ſpirituale coniugium, ſupra de teſta. requiſiſti, §. ſecus, & melius ſupra de translat. epi. licèt. Dicendum eſt, quod ea quæ ſpectant ad epiſcopū ſuo iure, ſicut eſt iuriſdictio & confirmatio prælatorū: deuoluūtur vacante ſede ad capitulum ipſo iure, ſupra de maio. & obed. cum olim. Sed ſi cū alijs aliquid exercebat, non ad inferiores, nec ad ſuperiores: ſed ad collegas eiuſdē officij deuoluitur hæc poteſtas 65. diſt. c. fi. Idem forte dicendum eſt in abſente, ſiue ex iuſta cauſa abſit, ſiue ex iniuſta. In negligēte autem dic, vt not. ſupra de cōceſ. præb. nulla, & de ſup plen. neg. præl. per totum, ſecundū d.n. cuius eſt hæc totā gl. paucis exceptis. Iura tamen per ipſum inducta minus plenè probant intentionem ſuam. Tu dic de hac materia vt not. ſupra de maio. & obed. his quӕ, & c. cum olim, & ne ſede vacante, illa, & c. fi. per totum, & de elect. cum in cunctis, in fi. Vicinorum. ſimile 7. q. 1. Pontifices, §. Præſenti. 2. pars.

6 Depræhenſi.] Facti euidentia: puta quia publi- † Deprehenſus in hӕreſi quot modis quis dicatur & uide Eymericum 3. par. q. 89.

A ce hęreſim prędicauit. arg. ſupra de ritu nup. palam. §. fi. & expreſſum infra de pur. can. inter ſolicitudines. Vel ad rationem poſitus confitetur errorē ſuum & pertinax eſt, ſupra de accuſa. ſi conſtiterit. Vel alias in iudicio confitetur, ſiue conuincitur, ut ſupra de cohabi. cler. & mulie. c. fi. Obumbratione fuſcatus. Poteſt enim talis habere vmbrā religionis, ſed non ueritatē, ſimile ſupra de conſue. quanto. ad finē.

7 Prærogatiua nudetur.] Arg. quod clericus depoſitus non retinet priuilegium clericale, † ad idē 54. diſt. ex antiquis, in fi. quod concedit Alanus. Sed nō eſt verum cum teneatur viuere regulariter. 81. diſt. dictum. 50. diſt. ſtudeat, ſecundum Hug. Solutio. Re- † Sylneſterin ſumma verbo, degradatio q. 61

B gulariter verum eſt, quod clericus quamuis depoſitus dummodo corrigibilis ſit, priuilegium retinet clericale: & ſic intellige opinionem Hug.

8 Ab hac regula excipiuntur caſus, in quib. ſtatim traditur curiæ ſeculari, puta in hęreſi. niſi incontinēti pęniteat, vt hic: in quo caſu ſatisfacere debet, vt & hic ſequitur. Subaudi tu per pęnitentiā perpetuā in carcere peragendā, infra eod. excōmunicamus, 2. §. damnati. Secundo in falſario domini Papæ, infra de crimine fal. ad falſariorum. Tertio cum quis propter calumniam, quam intulit proprio epiſcopo, deponitur. 11. q. 1. ſi quis ſacerdotum. Si vero depoſitus ſit incorrigibilis: tunc nullo modo priuilegium

C detinet. Et ſic intellige opinionem Alani: immo finaliter poteſtati traditur ſæculari: quòd dic ut legitur, & not. ſupra de iudi. cum non ab homine. Qualiter autem tradi debeat, exponitur hic vbi ſequitur; Sæcularis. relinquatur, &c. infra de verbor. ſignf. nouimus, qualiter autem puniantur hæretici, legitur & not. infra eod. excommunicamus. 1. & 2.

9 Spóte recurrere.] poſtquā eſt de hęreſi cōdemnatus. Et ſi ſponte redeat, debet recipi abiurato errore. 24. q. 3. dixit Apoſt. & detrudi in carcerem ad perpetuam pęnitentiam peragendam, infra eo. c. pen. §. damnati. Alias autem ſi non eſſet damnatus de hæreſi, non ſolum ſponte rediens admitteretur, ſed etiā

D ad fidem ſemel ſuſceptam ſeruandam inuitus cogeretur. Et ſic ſoluitur & not. contra 45. diſt. de Iudæis. 23. q. 5. ad fidem.

10 Ad arbitrium epiſcopi.] Olim tamen non recipiebatur niſi in cōſilio † 1. q. 7. ſi quis epiſcopus. Sed propter periculum multitudinis, quæ inualuit, iſtud hodie ad arbitrium epiſcopi eſt redactum, vt hic dicitur, ad idem infra de pur. can. inter ſollicitudines. Abiurare. Vel ſe purgare, infra eod. §. illos, §. laicus autem. 3. pars. Arbitrio. Et idem eſt de clerico impœnitente, prius tamen a ſuis ordinibus degradato vt ſupra, §. proxi. & infra c. pœn. §. damnati. † Simācas de cath. inſt. tit. 1. de abiuratione, nu. 23.

E 11 Debitam.] Vltio debita eſt ignis † crematio: ſicut probatur ex verbis Domini dicentis. Io. 15. b. Si quis in me non manſerit, per fidem firmā & ſimplicē, ſupra de ſum. Tri. c. 1. in prin. ſed ab ea exorbitauerit, mittetur foras, ideſt, extra cōmunionē Eccleſiæ, ſiue clericus ſiue laicus ſit, per ſententiā excōmunicationis; qui tamē hodie omnes ſunt excōicati, ſupra eo. c. reſponſo 1. & infra eo. excōmunicamus. 1. & 2. Sicut palmes, i. homo infidelis, & inutilis ac mortuus, cū in eo omnino Dei gratia ſit extincta ſupra de rebus eccle. non alie. ſi quis presbirerorum. Et niſi pænituerit, areſcet, laicus fit, per indi- † Vide Petrū Godoffredū in l. 4. C. de hæret. & Couarruuiā lib. 2. uaria. reſo. c. 10. nu. 10.

cis ecclesiastici condemnationem,& curiæ secularis A *damnationem, & pœnæ corporalis executionem. Si vero clericus sit, per præmissam consimilē condem nationem,& secutam degradationem,& curiæ seculari traditionem,& colligēt potestates sæculares.* Eum,*scilicet laicum per damnationem corporalis pœnæ,& executionem: Clericum vero in foro suo recipient, vt & datam per eos pœnalem contra eū sententiam exequatur.* Et in ignem mittent. *ministri sæcularium potestatū de mandato eorum.* Et ardet, *idest, ad litteram, tradetur igni, & comburetur, ex hac auctoritate sic exposita, satis potest colligi id quod legitur & no. ins. de verb. sign. nonimus. Lex etiam humana in hac pœna concordat: dicit enim ta*- B *les vltimo supplicio puniendos. C. eo. tit. Arriani.*

12 *Quod vltimum supplicium alia lex mortem interpretatur, ff. de pœnis, vltimum supplicium. Et tertia lex expræssè dicit, quod viui crematio† vltimum supplicium est. ff. de pœnis, capitalium.*

† Hæc disputatio hodie cessat per legem Federici Imp. Incipien. Incōsutilem. ubi statuitur cōburendos eē hæreticos. hæc lex habetur inter literas Apostolicas p officio inquisitionis in fine Directorij.

13 *Hanc etiam pœnam sic interpretata est generalis consuetudo, secundum quam igni traduntur hæretici vniuersi. Ergo non solum secundū legem Euangelicam, sed & secundum humanam, nec non & generalem consuetudinem omnib. hæreticis debita est hæc pœna. Sed & ad hoc præstat arg. lex Canonica, supra eod. firmissime. responso, 1. vbi probatur. quod diabolo, & angelis eius participant, æterni ignis in*- C *cendio puniendi.*

14 *Ideo autem dixi condemnationem in personam Ecclesiæ, & damnationem in personam Potestatis sæcularis, quia ad Ecclesiam pertinet condemnatio de crimine: et non damnatio corporis; Ad sæcularē vero spectat condemnatio corporis, et non condemnatio de crimine, quæ pœnam corporalē, & eius sententiam præcedere debet. secundum hoc intellige qd not. in summa. eod. tit. §. qualiter deuitetur. versic. ergo cognitis.* Et infra. *Continebatur hic:* Qui vero inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad arbitrium episcopi propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, simili sententiæ D subiacebunt. *Quod non debuit remoueri, ut patet in eo quod legitur & not. ins. eod. §. 1. Sed & hoc hodie temperatur, infra eo. excommunicamus, 1. §. quod dic vt ibi not.*

§. Illos quoque.) 4. *pars,*

Et diximus.) *Verum est de abiuratione: de purgatione autem nihil dixit in superioribus, sed dictum fuit hoc in proxima præcedenti decisione, quæ nō debuit remoueri, ut ibi not. aut hæc littera non debuit apponi. Frequenter igitur dum breuis esse laboro, obscurus fio, ut hic patet, & supra eo. ad liberandam.* E *in prima decisione, vt & ibi not. & supra de voto. quod super his. §. rursus. in fi. in ipsa decisione. & e. ex multa. responso, 1. versi. si ergo. vt & ibi not.*

15 Recidisse.) *Nam secundum B. recidere peius siue periculosius est quam incidere, sic & deterior dolus est illius, qui interruptam iterum litē deserit, quam qui semel cœptam derelinquit, in Authen. de liti. §. si vero intra prædictum, in fi. colla. 8.*

16 Sine vlla audientia.) *quo ad bona: vel quoad hoc, vt nulla ipsius excusatio super heresi audiatur, quia sufficit, quod semel fuerit conuictus, & eodem natus; necesse est tamen quod condemnetur de recidiua. Sin autem statim sponte redire voluerit, admittendus† est secundum quosdam: ita tamen quod in perpetuum carcerem detrudatur, vt legitur & no. supra eod. §. præsenti. Et facit pro his, quia Deus nō vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. 26. q. 6. cognouimus, & in Authen. vt non luxuri. contra naturam. responso, 1. colla. 6. Unde & ecclesia nemini uolenti redire, gremium suum claudit, 1. q. 7. si quis omnem. C. de sum. Trin. l. fin. ante fi. & arg. C. eod. tit. l. Manichæos, & de pœn. disti. 3. adhuc. Alij tamen dicunt, quod iste est casus specialis in fauorem fidei: et quia omnino reddidit se indignum audientia, ex quo abusus est prima gratia* B *sibi facta. Et hoc credo verius de rigore, & ex mente. arg. sup. de postu. præla. c. 2. cum suis concor. 13. q. 3. priuilegiū. 25. q. 2. ita nos. ff. de ser. cor. inde Neratius. C. de epis. audi. l. 3. ad fi. Vbi hoc videtur expressum: vnde & talem interli. fecit hic d. n.* Audientia. *quasi dicat non proderit eis si dicant se velle hæresim abiurare: ac si diceret, nullo modo amplius recōciliabūtur, audientur tamen defendendo se super alijs criminib. accusati, vt no. infra eod. si aduersus. responso, 1. Prima tamē opinio de exuberāti æquitate, & benignitate tolerari potest: qd totū finaliter dicimus ad arbitrium boni iudicis redigēdū. arg. in eo quod legitur & not. supra de trāsact. c. fi. ad finē.*

† De hoc art. vide pleoein fra. 3. par. in pr in. cōmentatio super e i. de sermo. oe generali habendo. §. Magnam veniam.

C §. Statuimus. 5. *pars.*

17 Vt comites.) *Non potuisset hoc Papa statuere de laicis, nisi ratione immanitatis† criminis. sic infra, eod. c. 1. supra de iudi. nouit. §. 1. in fine. simile supra tit. 1. ita quorundam. Alij dicunt, quod ideo ualuit: quia Imperator præsens fuit, siue consensit, secundum d. n. Tu dicas, ut no. extra eosdem. d. n. de homi. pro humani, §. sacri. versi. sitque.* lib. 6. *cum suis concor.* Iuramento. *simile infra eod. excommunicamus. 1. §. moneantur.* Si vero. vec. Noluerint. *scilicet Potestates sæculares.*

† al. iniquitatis.

18 Honore.) *quia hoc ipso contra Ecclesiā esse uidentur: quare dignitate priuari debēt. 32. q. 5. præce*- D *ptum. 24. q. 1. qui contra Ecclesiæ pacem. quam potestatem habet Ecclesia: etiam quoad Imperatorē, quod dic ut legitur, & not. supra de elect. venerabilem. §. eos igitur.* Et ad alios. *scilicet honores, quib. se indignos reddunt: quia turpius eijcitur quam nō admittitur hospes: & multa impediunt promouendū, & c. supra de iureiur. quemadmodum. §. 2. versic. qa turpius, & §. 2. versi. profecto,* Eis. *scilicet, si rebelles fuerint, nec pœnituerint,* Excommunicatione, &c. *simile supra tit. 3. ad liberandum. §. cæterum.*

19 §. Ciuitas autem.) 6. *pars.* Commercio. *simile* E *supra eod. c. proxi. §. 1.* Priuandam. *propter tantū delictum. simile 25. q. secunda, ita nos.* §. Si qui vero. 7. *pars.* Exempti. *vt Templarij secundum d. n. Idem tamen contra diffiniuit extra idem d. n. de uerbo. signifi. veniens.* lib. 6. *Dicas ergo vt Cluniacen. & multi alij, quorū priuilegia uidimus; de his. n. aliter iudicari non pōt, ut patet, in eo quod legitur & no. supra eo. de usu palij. c. fi. et inf. de priuil. porro.*

20 *Et si quis se exemptum, vel priuilegiatū dicat, cum diœcesanus de iure cōi intentionē suam fundet, ut supra de relig. do. de xenodochijs, cum suis cōcor. necesse est, qd de priuilegio fiat fides, vt patet 100. dist. c. tua morē, ff. de iudi. si quis ex aliena. supra, de excep.*

excep.cum venerabilis.§.quia uero.& argu.supra, de offic.delega.cum in iure peritus existas. Episcoporum.*qui alias ordinarij sunt. vt supra eod. cap. responso 1.versi.& generaliter.* Et eis.*scilicet episcopis.*

21 Delegatis.)*generaliter & vbique auctoritate huius concilij.simile supra,de off.ord.irrefragabili.§.caterum.Gratia enim non dat licentiam delinquendi.1.q.7.exigunt.*

22 *Non tamen propter hoc amittunt in alijs exemptionis priuilegium illi,qui sunt de collegio exemptorum,sed delinquentes non obstante priuilegio puniuntur:quia non defendit priuilegium in delictis: quod dic vt legitur,et not.infra,de priuil.tuarum.Puniētur autem per episcopum,qui hoc facit vice Papæ, vt hic dicit.vnde perinde est ac si Papa hoc faceret. arg.infra,de sent.excom.mulieres.§.fi.cum suis cōcor.secundum Tanc.Tu dicas,quod omnes perdunt priuilegium in illa dięcesi,in qua hoc est cōmissum inf.eod.excommunicamus,1.§.sanè clerici.uersi.fi. Dicas etiam,quod cum hęc delegatio generaliter sit cōcessa,et vniuersaliter,vt no.supra ead.gl.in prin. huiusmodi delegatio hodie in tali casu ordinaria iurisdictio est cēsenda.arg.ff.de iud.cum prator.Nec isto verbo vsus est Papa,nisi quātū ad placādū exēptos ac si diceret;non moueamini: propter hoc vos exempti:quia nō procedit Episcopus in his iure suo, sed nostro.Sed quicquid dicat, possunt respondere exempti;hæc satisfactio est puerilis.Nā ex quo ita est quantum ad effectū,facit hoc episcopus iure suo, nec in verbis vim facimus, sed in rebus.C.communia de leg.l.2.in fi.C.de dona.l.fi.* Non obstantib. *simile supra eod.c.proxi.§.1.vbi de hoc.*

c. Vergentis.

SVMMARIVM.

1 Hæreticorum bona etiam post mortem publicantur.
2 Bona hæreticorum confiscata non reuertuntur ad eos nisi de misericordia.
3 Blaspemtæ in Deum,non sunt impunitæ relinquendæ.
4 Filii filiarum,et filij filiorum hęretici,an ęqualiter puniendi.
5 Bona hæreticorum,etiam si habeant filios catholicos,publicantur.
6 Spiritualis pœna in crimine hæresis non impedit temporalem.
7 In multis delictis hęresi minoribus,filii ob parentum delicta affliguntur.

Ergentis in senium sæculi corruptelam.*& infra.) Subaudi testantur nō solum elemēta,sed et hoc,sicut in integra cōtinetur.nostrę iurisdictioni. Loquitur prælatis,vt patet ex sequentibus.simile supra,de fo.compe. ex transmissa. &c. verum.& de vi.& hon.cle.quoniam.*

1 Publicari.†)*etiam post mortem:quod dic.ut no. sup. eo. si quis episcopus.* Et in alijs. *vers. scilicet terris,quę non subiacent ecclesiis,vel prelatis, sed*

† De hac materia late Zanchin.tract.de

A *laicis.* Præcipimus.*scilicet bona publicari.* Per potestates.*sim.supra c.proxi.§.statuimus.quod dic.ut ibi not.* Sæculares.*quibus non debet præiudicium generari.supra,qui fil.sint leg.causam,et quādiu obedientes,& non negligentes fuerint.Alioquin cōtra vt legitur & no.inf.eod.excommunicamus,1. §. si vero Dominus temporalis.vers.1.* Compelli.*quod potest fieri,23.q.5.administratores, & supra eod. c.proxi.,§.statuimus,versi.1.& supra. 1.postulasti.§.fin.& e.Iudæi,siue Saraceni.§.fin.*

hæret.c.25.& Ant. Gomez. to.3.var.reso. c.14.& Eym. inf p.3.q.109 & seq.

2 Nec ad eos.)*scilicet hæreticos.* Bona.*scilicet publicata.* Eorum.*scilicet quondam:nunc enim ex quo publicata sunt,dominium amiserunt.* Misereri. *De*

B *sola ergo misericordia restituuntur bona, vt hic patet,& etiam quandoque episcopatus. 23. q. 4. ipsa pietas.ver.item si inquiunt.in fi.& q.7.quod autē. & 1.q.7.conuenientibus.Et no.inf.eo. §. fin.super verbo,exhæredatio.* Disciplina. *simile supra, de elect.cum in cunctis.§.pen.cum suis concor.*

§. Cum enim.)*2.pars.* Sanctiones.*C.ad l.Iul. maiest.quisquis.& est canonizata 6.q.1.§.verum. vers.si quis cum militibus.*

3 Quanto magis.)*Si enim contra homines illatæ blasphemiæ impunitæ non transeunt. multo magis qui ipsum Deū blasphemat,dignus est supplicia su-*

C *stinere,vt in Auth.ut non luxu. contra naturam, responso 1.& §.1.colla.6.Vnde & infra sequitur, cum longè grauius sit,&c.vt inf.eo.§.in fi.& no. inf.de maledicis,statuimus.* Quod est Christus.*qđ dic vt not.supra de elect.significasti,in fi. & de sacra vnct.c.vni.§.vnde in veteri,versi.1.* Cum lōgè.ver. Sit grauius.*sim.17.q.4.sicut qui Ecclesiā. 23.q.5.apud.Quod.n.in religionē diuinam cōmittitur,in omnium fertur iniuriā.C.eo.tit. Manicheos. Nec debemus dimittere illius inulsū opprobrium, qui proba nostra deleuit.supra tit.1.in nonnullis.§. fi.ad idē supra,de decimis tua nobis.§. verū.23 q. 4.si is qui.& no.supra eod.super verbo,quanto magis.&c.si quis episcopus.*

D 4 *Sed quid si ita dicat Papa:statuimus,ꝙ hærerici & filij eorū vsq; ad quartū gradū non admittātur ad collegium clericorū:Nūquid est hoc intelligēdū, tam de filijs filiarū,quā de filijs filiorū†? Ita uidetur..Arg.inf.de pęn.in quibusdā.§.sacri.vbi de hoc Nā & tales astringūt verba & mens. Verba,quia tā hi,quā illi, ab hęretico descendūt: & differentia agnationis, & cognationis hodie est sublata, vt in Auth.de har.quæ ad intes.dese.colla.9.ergo a significatione verborū recedi nō debet:sicut dicit lex. ff. de l.3.nō aliter.ff.de exerei.act.l. 1.§.si is q nauē.*

† De hac materia Eym. infra p.3.q.115. & ibidem dixi copiosè.

E *Sed & de mēte idē videtur: voluit.n.princeps punire hæreticū,non solū in se,sed in filijs.arg.ff.qđ metus causa,isti quidem.Pone ergo, ꝙ non habet nisi vnicā filiā;si dicas nepotē ex filia descēdentē immunē,ergo nō punietur in filijs, cū alios nō habeat. Itē de mēte videtur,ꝙ ideo sit facta probibitio, ne quis ducat filiā hęretici in vxorē.Et merito: qa timeri potest de corruptione mariti, & filiorū: sicut enim vir infidelis saluat p mulierē fidelē:sic damnari potest fidelis per infidelē.ar.sup. de diuor.quāto.ff.de redhib.act.l.quoad si nolit.§.qui p mācipia.*

Dicendum ergo videtur in fauorē fidei, qđ talis filius,& si sit inculpabilis,puniatur:quia & hoc in

alij cōtingit. Et in hoc etiam possumus sequi diuinū iudicium, vt probatur in hoc c. & in his quæ supra no. Caueat ergo sibi vnusquisq; ne cōtrahat cū filiabus Canaan. Gen. 28. c. Econtra videtur: quia nemo debet puniri sine culpa, &c. C. de pœn. sancimus. cū suis concor. Nec obstat quod dictum est de verbis statuti: quia cum dicat, filijs, masculos cōplexus est, & nō fœminas secundum uerba, & secundum mētē: idem est cum agatur de pœna. arg. ff. de vētre in pos. mit. l. 1. §. 1. ff. de pœn. si præses. & l. interpretatione. cum suis concor. supra de testam. Raynaldus responso. 1. super verbo, masculis. *Item videtur potius comprahendisse agnationem prouenientem ex linea paterna, quam cognationem maternam. Insti. de leg. agna. suc. §. 1. de leg. agna. tu. §. 1. Preterea, ex quo quis de legitimis nuptijs genitus est, sequitur patrem, & non matrem. ff. de sta. ho. cum legitimè. quod omnino uerum est, cum agitur de dignitatibus & honoribus, & pœnarum immunitatibus, vt patet. C. de Decur. eos indulserunt. & l. exemplo. & l. nullus. & l. si ille. lib. 10. C. de pæ. decuriones. & l. decurionū filij, & melius, & expressius quantū ad pœnas. ff. de pæ. moris. §. si ff. de decu. l. 2. §. in filijs. Sol. non videtur ꝙ talis filius hoc statuto damnet. potius enim lineā masculinam, & paternam, quā feminam, & maternā comprehendit: etiam si de immunitate agatur, ut probatur ff. de mun. & hon. vacatio. ff. de iure immuni. l. 1. §. vnico. Et dicit lex, senatores, debere vocari ipsos senatores, & eorum filios & nepotes natos ex eis. Nepotes vero nati ex filiab. nō senatores dicentur, sed patris sui conditionem sequūtur. ff. de senato. l. liberos. Si ergo in beneficijs, & dignitatib. filius ex matrimonio natus matris cōditionē non sequitur, quanto magis dicendum est, in pœnis contra iura maximè adinuētis, non debeat sequi conditionem eiusdem? cum pœnæ legū in interpretatione sint molliendæ, non exasperādæ, vt supra not. Contra iura ēt generalia est, vt filius portet iniquitatem patris. ff. de pœnis. l. crimen. ff. de in ius vocan. adoptiuū. §. 1. Huic igitur adhærebo fauori, maximè quantum ad Ecclesiā, quæ innocentē punire non desiderat: immo nec nocenti redeunti claudere gremium consueuit. Et si specialia in contrariū sint, quadā, metas ipsorum ad consimilia nō trāscendā. ff. ad mun. l. 1. C. de decu. l. neque Dorotheū. C. de l. leges, ut generales. Insti. de iu. na. §. ꝙ principi. ff. de. leg. l. ius singulare. cum similib. Video insuper, quod si filius habeat patrem, & auum senatorē. et si pater a senatu remoueatur turpiter: tamē filius remanebit senator, ut plus ei ꝓsit aui dignitas, quā obsit casus patris. ff. de sena. emancipatū. §. si. Sic et hic debet dici, vt plus prosit filio patris fidelitas, cuius cōditionem naturaliter habet sequi. ff. de sta. ho. lex naturæ. à contrario: quam matris etiam, vel aui materni infidelitas, quib. quoad multa dicitur alienus: & quoad patriam potestatem, & substitutionē pupillarē, bonorum possessionē cōtra tab. & alia multa. Filia enim etiam quoad forum et dignitatem sequitur virum, nō patrem. ff. de sena. femina. Ergo multo fortius filius viri ipsum sequitur. & si undiq; inter patrē, & matrem sit parilitas, tamen viri cōditio præualet, & spectanda. ff. de senato. l. 1. Filius enim & pater iuris interpretatione idem sunt. C. de*

A . *impu. & alijs substi. l. ult. Insti. de inutil. stipu. §. et qui. ꝙ nunquā in matre vel auo reperitur materno. Cum ergo statutum dicat: &* filij eorum: *lineā paternam, nō maternā respexisse videtur. Alias sequeretur, punito filio ipsi in patrē puniri, quod dici non debet. Tum ex patris in filium affectione, quæ specialis est super omnes. C. de cura. furi. l. fi. 1. respōso cū similib. Tum ex filij infamia, quā licet patri ꝑse qui etiā inuito filio. Tum quia substātia filij minor esset, quem hēt necesse alere pater si oporteat. Tū qa filium saltem de facto infamem (. ff. de obsequijs a liberis; & c. l. 1.) in domo cogeretur habere; & in familia patriæ potestatis tenere: ꝙ dici non dēt. Nec*
B *obstat ꝙ dicitur de verbis statuti seruandis, quia ꝑꝑ sententiā ab eis receditur: cum verborum interpretatio nūquā tātū ualeat, vt melior sensu existat. 38. dist. sedulo. C. de liber. præteri. l. 3. C. de fideius. cum uirū C. de consti. pec. l. 2. Nec obstat ꝙ punire noluit princeps hereticum in filijs.* Hoc. *n. est dicēdum in proprijs filijs, nō in alienis: at filius filiæ nō suus est, sed alienus, cum non sit in potestate ipsius, vt C. de iur. do. l. fi. §. si quoquomodo. de rei uxo. act. l. vnica. §. accedit. versi. extraneum. Nec obstat ꝙ princeps arcere uoluerit hæreticū, ne quis contrahat cū filia eius: qa hāc pœnā expressam non inuenis in statuto, sed solum in filijs eius, ut puniātur in cleri*
C *promotione. Non ego eam extendam, sed restringā, ut odiosam, quia cum vir capud sit vxoris, verisimilius est ipsam trahi ad legem ipsius. Unde & hoc deterius contingere posset si cū catholico filia nubere nō posset scilicet augmētū hereticorū, & diminutio catholicorū. Et quia vir, qui diuinare non potuit heresim alienā ꝑꝑ iustum suum errorem, puniri nō debet. Si vero sciēter talē duceret, ei forsitā esset imputandū, vt not. inf. de pen. in quibusdam §. sacri.*

§. Nec huiusmodi.*) 3. pars* (Orthodoxorum) filiorum, vt sequitur,

5 Exhæredatio.*) Hic expressè habes, quod bona hæreticorum confiscātur, siue habeant filios catholicos siue non: sed econtra: qa filij catholici ꝑpter hoc*
D *hæreditate paterna priuari non debent. C. eod. titu. Manicheos, & l. cognouimus. & Authen. idem de Nestorianis, Sot illa iura hodie per hoc quod hic dicitur corriguntur, & per l. Federici. Hac edictali. quæ hoc idem dicit, & fuit olim posita in quinta compilatione. eod. tit. nec debui remoueri. Et est ratio, vt legitur, & not. infra eod. vers. 1 Vel intelliguntur de gratia secundum istam, ut supra eod. c. responso. 1. & not. supra c. si quis episcopus. Quia vero super hoc sunt dissensiones, si vis amplius prosequi hanc materia vide in sum. eod. tit. §. quæ pœna.*

6 Impedire*) idest spiritualis pœna non debet impe-*
E *dire temporalem, nec conuerso: immo vtraque est imponendæ, facit & infra de maledicis. c. 2. & arg. extra d. n. de re iud. cum æterni, in fi. Nec mireris si in hoc casu filij propter delictum patris exhæredentur, cum multis, &c. ut infra ver. 1.*

7 Cum in multis. *vers.* Casibus † *Alijs minoribus isto, & in quib. hoc minus uideretur. Multo magis ergo & in isto de quo magis videtur. arg. supra de elec. cū in cūctis, in prin. cū suis coucor.* Dominū iudiciū *quod nec fallit, nec fallitur. infra, de sen. ex com. nobis. 2. Et hoc patet per multa exēpla. 1. q. 4.*

§. *item*

† Alfonsus Castrus li. 2. c. 11. de iusta heret. punit. Rojas singu. 102.

§. Item pro peccato ciuium, & sequētibus. quod dic vt pleue not. infra de pœnis, in quibusdam. §. fi. Et iuxta canonicas. *vers.* Sanctiones. *15. q. vlt. cum multæ, supra, de fil. presby. per totum, infra, de pen. inquibusdam. §. fi. cum suis concor.* In progeniem. *In qua magis punitur pater quam in seipsum, vt patet ff. quod metus causa. isti quidem. & in eo quod legitur & not. infra de fil. præsbyt. litteras.*

c. Si aduersus.

SVMMARIVM.

1 Quod specialiter iubetur magis timetur.
2 Scriniarij, idest, tabelliones.
3 Cur sit prohibitum pro hæreticis patrocinari.
4 Hęreticis in q̄b. sit defensio denegata vel nō.
5 Soli Iudici ecclesiastico licet hæreticis captis consilium dare, & qualiter.
6 In nullis causis Iurisperiti hæreticis patrocinentur.
7 Notarii suspensi, durante suspensione, non valent instrumenta.
8 Aduocati suspensi an valeat patrocinium, & & quid faciendum.
9 Aduocatus suspensus exercens officium, non fit irregularis.
10 Suspensi à minoribus, ministrātes, an fiant irregulares.
11 Papa quoad forum ciuile infamiam irrogare & tollere potest.

SI aduersus nos terra cōsurgere, *et infra.* 1 Plus timeri solet.] *Hoc sumptum est ex illo canone 23. distinct. quamquam. Sic & dicit lex, quod ea quę generaliter dicuntur, nisi specialiter notentur, neglecta videntur. ff. de iniur. item apud Labeonem. §. ait prætor. arg. ad hoc supra, de confir. vti. bonæ. §. fi. supra, de dolo & contu. c. 2. §. fi. in prin. supra, de offi. lega. ꝙ translationē. cum suis concor.* Specialiter. *Ideoque quandoque quod de iure cōi cōpetit generaliter, speciali priuilegio impetrat, ut patet supra de procur. quia in causis. supra de iure iur. & si Christus. §. fi. & not. supra de æta. & qual. accepimus. § licet igitur. ver. ex superabūdāti. & supra eod. sicut ait. §. 1.*
2 Scriniariis.] *idest tabellionib. supra de præscrip. ad audientiam. §. fi. vers. nec credentes. vbi de hoc. simile 25. quæst. 2. sancimus. §. vniuersa. inf. eo. excōmunicamus. 1. §. credentes. vers. fi. infra de sentē. excomm. nouit.* Defensoribus. *qui omnes hæretici iudicātur. infra eod. excōmunicamus. 1. §. credētes.*
2 Auxilium vel fauorem.] *Cum sint excommunicati. infra eod. exocmmunicamus, 1. §. credentes. & sup. eo. sicut ait. Sed contra, quia si cōueniantur, nō est eis iuxta exceptio sine sententia denegan. vt patet supra de except. cū inter priorem. §. 1. cum suis concor. Sol. illud potest habere locum infra annum postquā eos constiterit tales esse. Nam elapso anno nisi interim se correxerint, inter hæreticos cōputantur. infra eod. excommunicamus. §. credentes. Vnde non admittuntur ad aliquam defensionem cū bona ipsorum debeant confiscari, immo & eis licite auferuntur. 23. q. 5. non vos. & q. 7. c. 1. Melius tamen est si auctoritate Ecclesiæ uel iudicis hoc fiat. 23. q. 3. sex differentiæ sunt. C. de pig. l. 2. secundum B. Non placet hæc glo. & dic de prima parte, vt not. infra. eod. excommunicamus, 1. §. credentes. De secunda verò parte dic, quod etsi non possint defendere quo ad bona, possent tamen aliter criminaliter accusari, vnde in illis non esset in iudicio iustitia deneganda.*
4 *Sed ad defendendum hæresim nullatenus audirētur, quod per iura inducta superius satis patet. Nec obstat in Authen. de priui. dot. post medium. l. ver. sed si sint eis inaggressibilia. coll. 6. vbi expresse dicit, quod nec beneficiis iuris, nec aliquibus alijs priuilegijs tales poterunt se iuuare: quia illud ius, & similia, intelligi possunt quantum ad accusationem, siue impugnationē, vel actionē, et hæresis defensionē. supra, eod. ad abolendam, §. illos. vbi de hoc. In alijs autē criminibus quo ad defensionē, iustitia nō denegabitur: quia nec in hoc attenditur fauor hæretici, sed æquitas iudicantis, vt legitur & not. supra de excep. cum inter priorē. §. 1. Et hoc satis apparet hic. nam ex eo quod hoc solis aduocatis & scriniarijs, non tamen iudicibus nulla fit hic mentio, prohibetur, satis patet, ꝙ de ipsis iudicibus contrariū sentit quantum ad iustitiam faciendam. arg. in eo quod legitur, & not. supra de præscri. nonne. Nec obstat si dicas, quod talis hæreticus est: & sic statim est puniendus. Nam & post deprehensionem, si sponte redierit, admittitur, & in monasterium est detrudēdus. inf. eo. excommunicamus. 2. §. penul. ibidem igitur se defendere posset super alio crimine accusatus argu. C. de his, qui ad ecclesiā cōfu. l. fi. §. 1. & respōso 1. Maxime si præuentus fuisset in alterius criminis accusatione. supra de foro compet. proposuisti.*
5 *Tamen excepto iudice, qui nec iudex est, nisi sit in eo iustitia. infra de ver. sig. forus. §. in omni. nulli alij pſonæ licèt talibus consiliū, vel auxiliū, vel cōmunionē aliquā nisi ad salutē animæ, etiā in causis uel factis alijs impartiri, ut patet infra eo. §. 1.*
§. Nec eis.] *2. pars. scilicet hæreticis.*
6 In causis.] *scilicet criminalibus.* Vel factis. *idest quibuscūque negotijs, quasi dicat, nec in iudicio, nec extra, infra de uerb. sign. forus. §. negotium.* Vel aliquibus. *scilicet alijs, etiam catholicis.* Sub eorum *scilicet hęreticorum, qui nullatenus iudicare possūt, nec aliqua publica officia exercere. infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes.* Patrociniū. *scilicet, vos Iuris periti etiam magno salario dato: quod alias liceret. 11. q. 3. non licet. quod dic, vt not. supra tit. 1. cum sit nimis absurdum. §. fi.* Facere. *vos tabelliones. Sed nonne iudices tales contra iustitiam condēnabunt, si fuerint super alijs criminaliter accusati? Non quod dic vt no. supra eo. resp. 1. in fi.*
§. Quod si contra.] *3. pars.* Præsumpseritis. *uos aduocati, seu scriniarii, quibus tantum scribit, ut patet supra eod. c. responso 1.*
7 Suspensos,] *qua sententia durante non valebūt confecta instrumenta. arg. 1. in eo quod leg. & not. supra de consuet. cum dilectus. §. quia nobis. & 10. dist. vides filij charissime. C. de leg. nō dubiū, supra de elect. qualiter post mediū, in fi. et infra eod. excō municamus, 1. §. credētes. ver. quòd si forte. & seq.*
8 Sed

8 *Sed quid de patrocinijs: num illa de facto tenêt? Respondeo, erũt forsan sententię irritãda, vt dicũt quidam. Alij contra. Credimus, quòd hoc esset per summum Pontificem declarandum. supra, qui filii sint legit. per venerabilem. §. rationibus. supra, de feudis. c. 1. supra, de constit. c. fi. cum super hoc nullum ius expressum habetur, nisi quod aduocatus per exceptionem poterit remoueri. infra eod. excommunicamus, 1. §. credentes. & §. quod si forte. in fi. uel dic lucrum pauperibus erogandum. arg. in eo quod legitur & not. supra ti. 1. ex speciali.*

9 *Sed nunquid si taliter suspensi officium suũ exequantur, irregularitatem incurrũt? Ita uidetur, vt infra de cle. excomm. mi. c. 2. vers. 1. extra de sent. excom. cũ medicinalis. §. fi. vers. quoniam, cum suis concor. lib. 6. Sed hoc falsum est: Nec obstãt iura inducta: quia loquũtur quando aliquis suspenditur ab officio spirituali ordini sacro annexo, ut patet. 11. q. 3. si quis episcopus dãnatus. et c. si quis episcopus in concilio: vbi etsi non fiat mentio nisi de ipso presbytero & diacono: tamẽ idem intelligẽdum est, & de subdiacono, cũ hodie † sacer ordo existat, ut patet in eo quod leg. & not. supra, de ser. non ordi. miramur.*

† Subdiaconatus semper fuit sacer, q̄uis aliquãdo non fuerit sacer reputat⁹, vt ait gloss. in ca. A multis. in verbo Solos, extra, de ætate & qualit. ord.

10 *De suspensis autẽ à minoribus ordinibus hãc pęnam expresse non inuenio iure cautam, quare non uidetur, quòd ad ipsos sit extendenda. arg. supra. de transla. episc. c. 2. §. sed neq; vers. fi. cũ suis concord. Nã & vbi pœna expresse inuenitur, cum sit odiosa, non est dilatanda, sed potius restringenda. ff. de pœn. si preses. & l. pen. Multo minus ergo dicam irregularitatem incurrere suspensum ab officio publico tẽporali, de quo hic loquitur: etsi propter transgressionẽ alias sit puniẽdus. arg. in eo quod legitur & not. supra, de dolo & contu. veritatis. §. fi. vers. in nomine domini. in princ. Sed verũ est, quod clerici etiam inferiorũ ordinum irregularitatem incurrere possunt: quod dic ut plene not. infra, de cler. excom. min. c. 2.*

11 Infamiæ.] *Et ita Papa potest etiam quod ad forum ciuile infamiam irrogare, cum & ipsam possit tollere, vt hic. & arg. supra, qui fil. sint legit. per venerabilem. Est tamen. argu. cõtra. 2. q. 3. §. hinc colligitur. secundum B. quod dic, vt not. supra, de secundis nupt. c. pen. & fi. & supra, de re iudic. cum te.*

c. Cum ex iniuncto.

SVMMARIVM.

1 Conuenticula fieri prohibita, & quare.
2 Officium prædicationis priuilegiatum.
3 Singula officia, singulis committenda.
4 Soli sacerdotes prædicent; aut saltem qui sunt missi.
5 Vbi maius periculum, cautius agendum.
6 Martyribus aliquid imperantibus, non statim credendum.
7 Miraculis non statim credendum, & quare.
8 Erubescendum est sacerdotibus imperitis,
9 Exempla & vulgaria prouerbia q̄n̄ probent.
10 Peccantem corrigere Euangelicè quilibet tenetur & qualiter.
11 Ad denuntiationem Euangelicam, an quiliber admittatur.
12 Quomodo intelligendum præceptum Domini de correctione fraterna.
13 Clericus violentiam corporalem inferens prælato, excommunicatus est.
14 Intellectus huius textus.
15 Ob negligentiam potest remoueri prælatus.
16 In remouendis sacerdotibus, negligentibus, & inutilibus qui ordo seruandus.
17 Qui instituit, deponit: & qui ligat, soluit.

B

CVm ex iniuncto, & infra. Studium.] *subaudi, habere, vt supra, de magist. super specula. & supra, ne cle. vel mo. super specula. §. quia vero.* In eo tamen *ver.* Arguendi. *idest reprehendendi.* Quod occulta. *Prima reprehensio, quam prosequitur infra eo. respon. & §. Deus enim. & seq.*

1 Cõuenticula. *quæ intra ecclesiam fieri prohibẽtur. C. de episcopis & cle. conuenticula. Et etiam extra ecclesiam, vt ibi not. & probatur infra eod. excõmunicamus, 1. § adiicimus. ver. 1. C. de sum. Tri. l. 2. Alioquin capitalis est pœna, vt patet C. de his* C *qui ad ecclesiã confu. denũciamus. Sed nec est de fide coadunatis turbis publice disputandũ. C. de sum. Trin. l. 2. quamuis & quandoque expediat responderе. 43. dist. in mandatis. ante fi. Prohibentur etiam conuenticula talium: quia timetur de conspiratione. 11. q. 1. conspirationũ. & c. coniurationum. 79. dist. si quis Papa. Et licet omnium conspiratorum graue sit peccatum, ut patet ex prædictis iuribus; & in eo quod not. supra, de re iud. cum I. & A. istorum tamẽ maius est peccatum, & pęna debet etiam maior esse, ut patet in eo quod legitur & not. supra eod. uergentis. §. cum enim. ver. cum longe.* Et officium. *Secunda reprehensio, & hanc prosequitur infra eod. §. sicut enim. per totum.*

D

2 Prædicationis.] *quod priuilegiatũ est multis modis, vt legitur & not. supra, de sta. mo. quod Dei timorẽ. & patet infra eod. §. sicut enim. ver. 1.* Et sacerdotũ. *Tertia reprehensio, quæ & probatur infra eo. §. licet autem.* Simplicitatem. *Et male 38. dist. sedulo.* Illudunt. *Omnis illusio generaliter reprobatur. supra de postul. prœl. bonæ, 2. §. nec nocebat.* Et eorum. *Quarta reprehensio, quæ omnino est detestanda, ut patet infra eod. §. fi.* Consortium. *Nõ solũ sacerdotũ, quos propria temeritate euitant, vt patet infra eo. §. fi. sed etiã aliorũ omniũ.* Qui talibus. *scilicet conuenticulis, vsurpationib. illusionibus, &* E *sacerdotũ euitationib.* Non inhærent. *quasi dicat, tales volunt omnes esse, quales ipsi sunt: quòd si aliter se habuerint, ipsos tanquã excommunicatos euitãt.*

§. Deus enim.] *2. pars. in qua intendit quod supra dixit de occultis conuenticulis improbare.* Lux vera. *Ioan. 1.* Tenebrarum. *simile supra, de off. de leg. consuluit. §. ne uero.* Omni creaturæ. *Mar. c. fi.* Dicens. *Math. 10. cap.*

§. Sicut enim.] *3. pars in qua improbat quod supra dixerat de vsurpatione officii prædicandi. Et sumitur hoc ex eo quod legitur Rom. 12.*

3 Sed non omnes.] *immo singula officia sunt singulis cõmittẽda. 89. dist in c. singula. & patet in eo quod legitur & not. infra, de præbend. cũ non ignores.*

res. Qui ſecundum Apoſtolum.*Eph*.4. Alios de- A
dit.&c.*ſimile infra eod.c.penult.*

† Iuo p. 8.c. 249.Cõc.Carthag.4.c.98. refert Iuo p. 8.c.123.

4 *Nullus enim quantumcunque litteratus ſit, prædicare debet,† niſi ſacerdos ſit.* 16.*q*.1. *adiicimus. Vel ſaltem niſi ſit miſſus, vt infra eod.§.verſ.nam ſecundum Apoſtolum,& c. excommunicamus,* 1. *§.quia vero.vbi de hoc.& arg.*23.*q*.4.*diſplicet.*

§.Cum igitur.] 4.*pars.* Doctorum.*id eſt prædicatorum.ſim.infra eod.c.ſicut in vno §.vnico.in prin.* Præcipuus.*& priuilegiatus.vt not.ſupra eo. reſponſo* 1.*verſ.*1.*ſuper verbo prædicationis.*

5 Indifferenter.] *immo cum maius periculum immineat,cautius eſt agendũ.*42.*diſt.quieſcamus,*32. *diſt.§.verũ.*1.*q*.1.*§.ecce cũ honoris.* Nã ſecũdum B Apoſtolum.*ad Ro.*10.*d.* Et etiã veritas ipſa. *ſcilicet Chriſtus præcepit Apoſtolis,Luc.*10.*a* Mittat. *quaſi dicat nullus ſibi vſurpet,ſed miſſus ſolũmodo admittatur,vt hic,&* 21.*diſt.in nouo.* Quod ſi forte.*ver.* Arguat reſpondeat.*id eſt,arguendo nos ſic opponat: Domine,non debetis dicere quod tales,tanquam non miſſi non admittantur.* Quia tales,&c. *Sed huic ſtatim reſpondet infra eo.ver.*1. Dignior. *Verum dicit ſi de illa conſtaret,vt patet ſupra, de regularibus,licet.reſponſo* 1.*ver.talis ergo.&* 19. *q.duæ ſunt.Sed non eſt credendum cuilibet,ut patet ſupra,de regularib.licet.§.ſi vero dubitetur. Vnde oportet,quod aliter probetur,quam nudo verbo illius,qui dicit ſe miſſum, vt infra eod.verſic.* 1. *& verſ.ſed oportet,& ſequentibus.*

6 Poteſt rationabiliter.] *verſ.* Non ſufficit. *Bene dicit:nam etſi martyres aliqua mandent, nõ ſtatim ſunt facienda;ſed ante eſt, vt ſciamus illos à Deo quæ poſtulant,impetraſſe.*50.*diſt. ſi quis prępoſtera.Nec ſemper eorum miraculis eſt credendũ, vt not. infra eod. verſic. ſi oportet. ad fin. & patet in eo quod legitur & not.ſupra,de reliq.& venera.ſanctorum.c.*2.*in fi.ad idem.*42.*diſt.quieſcamus.* Nude tantum,*id eſt ſine ſigno miraculoſo,uel teſtimonio ſcripturæ ſufficienti,vt not.infra, verſ.* 1.*Nam nec ipſius iuramento crederetur: tum quia* D *ſolus eſt.ſupra de teſti.licet* 1.*in fi.& c.cum à nobis.Tum quia in re propria generaliter nullus eſt idoneus teſtis.*4.*q*.3.*verſ.item nullus. & verſ. itẽ omnibus & not. de hac materia ſupra de teſti. in omni negotio.* Aſſeueret.*Nec enim ſufficit dicere, niſi & probetur,ut hic.& legitur,& not.ſupra,de conceſ.pręben.cũ ſuper quęſtione.et ſupra,de re iud. cum ſuper controuerſia.* §. Sed oportet. *verſic.* Aſtruat.*Aſſerendo ſtruat,ſiue inſtruat,hoc eſt probet,ſiue confirmet.*

† Vide S.Thomam 2.2.q.178.art.2.

7 Miraculi.] *Sed nec miraculo ſtatim credendum eſt,quia & quandoque per malos, † & peccatores miracula fiunt.*1.*q*.1.*teneamus.& not.ſupra eod. verſ.poteſt rationabiliter.Ideoque antequam fides adhibeatur,de vita & miraculis diligenter eſt inquirendum.Et poſtea referendum ſedi Apoſtolicæ, quæ hoc reprobet,vel confirmet,vt legitur & not. ſupra,de reliq.& venera. ſanctorum. cap.*1.*ad fi. & ſupra,de teſti.venerabili.* Hoc autem quod dicit *de miraculo,ſtatim exemplificat infra eod.verſ.*1. Scripturæ.*Et hoc exemplificat infra eod. verſic. Ioannes.* Vnde cum Dominus.*verſ.* Vellet *Exo.*4.Ioannes quoque.*verſ.* Dicens.*Matth.*10.

§.Licet autem.4.*pars in quo improbat, quod ſupra dixit de illuſione ſimpliciũ ſacerdotum.* Scientia.*etiam eminens:licet competens toleretur,vt legitur & not.ſupra de elec.cũ nobis olim.§.his igitur.uer.illius quoque.& de renun.etſi cum pridem. §.pro defectu.* Propheticum.*Malach.*2.*c.* Labia ſacerdotis.*ſimile* 42.*diſt.ſit rector.*11.*q*.1.*ſacerdotibus.* Cuſtodiunt.*id eſt cuſtodire debent.*

8 Exquirunt.] *ſcilicet ſubditi, vnde pudibundum eſt ſi neſciunt reſpondere.*43.*diſt.in mãdatis.ad fi. Quare et talis debet eſſe,qui omni poſcenti ſciat reddere rationem.*36.*diſt.§.ecce quod.ante fi.* Nõ eſt tamen *verſ.* à ſcholaſticis,38.*diſt.ſedulo,multo minus ab alijs ſubditis,*6.*q*.1.*oues,& c.præceden.& ſeq.* Cũ in eis.*quamuis ſimplicibus.* Propter quod. *verſ.* Præcepit. *Exo.* 22. Non detrahes. *per hoc quod dicit Dominus.* Sacerdotes, &c. Nec quiſquam.*ver.in quo reſpondet oppoſitioni,quæ ſibi fieri poſſet exemplo aſinæ,quod ſtatim ſequitur.*

9 Exemplo.] *Licet enim non ſit exemplis,ſed legibus iudicandum.C.de ſen.& interlo.nemo iudex. quod qualiter intelligatur, not.ſupra,de re iud. in cauſis.Exempla tamen ſacræ ſcripturæ & hiſtoriarum † frequenter inducuntur, & ipſa probationem inducunt,vt hic.& ſupra.de elect.uenerabilem §. obiectionem.uerſ.quod autem.in fi.Sicut & prouerbia vulgaria antiquorum,vt patet in eo quod legitur & not.ſupra tit.*1.*etſi Iudæos.reſpon.*1.*in fi.* Quod aſina.2.*q*.7.*ſecuti ſunt.& c.nos ſi incompetenter.* Legitur.*Nu.*22.*f.* Prophetam.*ſcilicet Balaã,vt infra verſ.*1. Vel *ſcilicet illo ſcripturæ teſtimonio,quod Dominus dixit.Io.*8 *f.* Quis ex vobis. *huic reſpondet infra,eod.ver.& aliud.& ſimile locutus ſum.Io.*18.*de quibus not.ſupra de ſimo.c.*3. De malo. *Subaudi,ſed non obſtat exemplum de aſina:& ſic continuatur ſequẽs ver.* cũ aliud ſit,&c.

† Vide Iaſonẽ & doctores in l.1.ff. ſi certum pet.

10 Cum aliud.*verſ.* Quod quiſque tenetur.*ſcilicet occultè reprehendere,vt hic.& argum.*23.*q*.5. *non putes.non manifeſtè vel publicè.Illa enim correctio ad ſuperiorem,vel iudicem tãtũ ſpectat. arg.* 23.*q*.4.*duo iſta.& c.forte.Prælatus enim ſubditũ ſicut pater filium, & publicè poteſt corripere, & occultè.Vnde Apoſtolus* 2.*Tim.*4.*Argue,obſecra increpa.*45.*diſt.c.*1.8.*q*.1.*quid autem.Filius vero patrem,vel prælatum ſubditus † publice reprehendere ſiue corripere non debet,vt legitur hic, & probatur,*21.*diſt. nolite.& in eo quod legitur & no. ſupra,de maio.& obe. cũ inferior.reſpon.*1. *correctio ergo canonica & occulta,de qua hic loquitur, ad omnes ſpectat ſecundum Euangelicam veritatẽ. Manifeſta vero ad prælatos,ſiue indices tantũ, vt hic diſtinguitur.Et ſecũdum hoc poteſt intelligi.*2. E *q*.1.*ſi peccauerit.et faciat ad hoc* 22.*q*.6.*hoc videt.*

† Vide Alfonſum Caſtrum lib.13. aduerſus hæreſes, verbo, ſubditus.

11 *Ad denunciationem autem Euangelicã,quæ admonitionẽ & probationẽ requirit.*45.*diſt.ſi illud. ſup.de teſtibus.in omni negotio,& quæ fit ad pœnitentiã.*2.*q*.1.*ſi peccauerit.videtur ꝙ quilibet ſit admittendus arg.*2.*q*.7.*qua propter.Dummodo ſit perſona honeſta.& ſupra,de ſpon.cum in tua. ſecundũ B.Tu dic vt ibi not.& ſupra, de cogna.ſpirit. tua nos.& plenius ſupra,de iud.nouit.reſponſo* 1. Euangelicã.*Matth.*18.*e.Si peccauerit in te frater tuus, &c.* Balaã.*per quẽ ſuperior intelligitur.* Ab aſina.

quæ

quæ tenet figuram subditorum. Subaudi, sed nec obstat quod obiectū est ex scripturæ testimonio. supra eod. ver. nec quisquam ubi, quis ex vobis, &c. Nam & aliud est, &c. ut sequitur. Et aliud est. *verf.* Patrem suum. *Alias fratrem.* Reprehendere. *Cum reprehensus se non submittat: alioquin contra. infra eo. ver. & rursus.* Manifeste. *ad detractionem tantum, quod non licet. infra eo. verf. & aliud.*

12 Euangelicam.] *supradictam, ex eo enim quod dicit, corripe eum inter te & ipsum solum; Et quod sequitur, duos vel tres testes adhibendos, subaudi, et non plures: sequitur quod hoc intelligendum est tantum de occulta, & non publica correctione. arg. in eo quod legitur, & not. supra, de præsump. nonne.* Nam qui etiam dicit. *verf.* Fratri fatue. *sicut legitur Matth. 5. c. & 55. dist.* Si Euangelicam. Et rursus. *verf.* Innocentia. *sicut Christus, qui semper innocens est, & fuit. 1. Pet. 2. g. Qui peccatum non fecit, &c.* Supponit quod *potest. 2. q. 7. nos si incompetenter. ff. de iurisdi. om. iudi. est receptum. Et tūc nulla potest notari detractio, siue iniuria, quæ volēti et sciēti nō infertur. ff. de iniur. l. 1. §. usq; adeo.*

13 *Hæc autem suppositio quantū ad violentiā corpori inferendā, à nullo clerico fieri potest, quin violentiam inferēs excommunicatus sit. Nam etsi manus non sit violenta respectu supponentis: tamen*

C *propter iniuriam, quæ fit Ecclesię, temeraria iudicatur, ut patet, in eo q̄ legitur, & not. infra, de sen. ex eō. cū desideres. §. fi. et c. cōtingit interdū, 1. Sed nec quo ad iurisdictionem hoc licet sine superioris licentia ut infra eo. et not. supra, de foro cōp. significasti. Nec q̄tū ad forū pœnitētiale. infra, de pœn. oēs. §. 1.*

14 *Quid est ergo, vel qualiter est hoc intelligēdū q̄ hic dicit? Respondeo indistinctè hoc intelligi pōt in Papa. 2. q. 7. nos si incōpetenter. & 2. q. 4. auditum est.. Alias audistis, quo ad iura positiua, quæ ipsū nō ligāt, nec ligare possunt, ut patet in eo quod legitur & no. supra, de cōces. p̄ebē. proposuit. Quo ad alios autē omnes intelligendum est hoc tātum extra iudicium, secundum quod fit. supra, de iure iur. ueniēs et c. Quintauallis. Nisi hoc fieret de licētia superioris & dummodo nulla violentia inferatur, ut patet ex premissis.* Verbum Domini. *Quis ex vobis arguet me, &c. Et si male locutus sum, &c. ut supra eo. uer. nec quisquam.* Et aliud. *ver.* Quia subditus. *sine aliqua submissione superioris.* Reprehendendi. *idest corrigēdi: nō q̄ hoc liceat in publico: sed hoc ideo dicit, quia minus peccaret, ut potest colligi in eo q̄ legitur & not. infra, de sent. excō. cū ab homine. respon. 1. & supra, de coha. cler. & mue. vestra. 1. itē aliud est.* In prælatum. *q̄ nulli licet, ut supra eod. ver. & aliud est.* Obsequendi. *idest obediendi. simile supra de reb. eccle. non alie. c. fi. responso 1. cum suis cōcor.*

§. Quod si fortè. 5. *pars. in qua improbat, quòd subditi contemnendo proprios sacerdotes, eosdem vitant, & faciunt euitari, ut no. supra eod. c. respon. 1. & verf. & eorum consortium, &c.*

15 Inutilis.] *nam & propter negligentiam remouetur. infra eo. c. & in fi. & 81. dist. dictum C. de off. præfect. ori. si quos. 18. q. 2. si quis abbas. quod dic ut legitur & not. supra, de off. custo. c. 1. §. fi. supra, de renun. c. fi. respon. 1 supra, de simon. licet Heli. §. cum igitur. verf. 1.* Remoueri. *Subaudi temeritate*

A *propria minime sunt vitandi, quamdiu ab Ecclesia tolerātur, nisi forsan essent notorij fornicatores, uel simoniaci. 32. di. §. verum. & legitur & not. supra de coha. cler. & mul. vestra. & supra eod. veritas.*

16 Sed agendum est, &c. Ordinate, &c. *Puta per modum accusationis vel denuntiationis, ut legitur & not. supra, de accus. qualiter, 2. §. pen. Et est hic argu. quod seruandus est ordo iuris. supra, de accusa. ad petitionem. §. fi. uer. 1. ubi de hoc.* Apud episcopum. *quod dic ut legitur & not. supra, de offi. archidia. cum satis. ad idem. 16. q. 7. nullus. infra, de priu. cum & plātare. §. in ecclesijs. supra, de capell. mon. c. 1.* Institutio. *scilicet auctorizabilis.*

B 17 Destitutio.] *Nam eius est soluere, cuius est ligare regulariter, quod dic ut not. supra, de maio. et obedien. cum inferior. Et sic & examinatio personæ ad illum pertinet, ad quem manus impositio spectat. supra, de elec. uenerabilē. §. 1. ver. est enim regulariter, & e. Sic omnis res, & e. infra, de regu. iuris. c. 1.*

c. Excommunicamus.

SVMMARIVM.

1 Hæretici omnes tametsi diuersatum sectarum conueniunt quantum ad errorem.

2 Qualiter intelligatur hæreticos relinqui curiæ sæculari.

3 Leges deferentes bona cognatis hæreticorum, correctæ.

Xcōmunicamus, itaque.] &c. Superius. *scilicet supra, de sum. Tri. e. 1. & 2.* Quia de varietate. *alias de vanitate. sim. infra eo. excōmunicamus, responso 1.* In idipsum. *quantū ad errorē hęreticū: omnes enim hęretici iudicantur, licet secta diuersa sint. 24. q. fi. §. fi. & §. seq. usq; in finē.*

D 1 Damnati vero. *ver.* Relinquantur.] *qualiter hoc intelligatur, legitur et not. infra, de uerbo. sign. nouimus. Sunt & alij casus in quibus degradatus statim sæculari relinquitur potestati, ut not. supra eo. ad abolendam. §. præsenti.* Puniendi. *nisi statim sponte reuertantur, in quo casu sunt in monasterium detrudendi. ut infra eod. c. penult. §. 1. & legitur et not. supra eod. ad abolendam.. §. præsenti.*

3 Ita quod bona. *verf.* Cōfiscentur.] *Corrigitur ergo lex, quæ defert bona cognatis hęreticorū. C. eo. tit. Authē. idē de Nestorianis secundum d. u. ut pa*

E *tet hic. & supra eo. uergētis. §. 1. & 2. ubi de hoc.* Stipendia. *pro rata. arg. supra, de testamētis, relatum 2. §. fi. & c. Raynutius. §. a cuius. verf. penul.*

§. Qui autem.

SVMMARIVM.

1 Ob solam suspicionem hæresis probabilem purgatio indicuur.

2 Deficiens in purgatione pro conuicto habetur; & plura nu. 10. in fine.

3 Negligēs se purgare, olim statim tradebatur curię

curiæ sæculari, hodie secus.
4 Qui post purgationem vel abiurationem recedit, curiæ sæculari traditur.
5 Excommunicatus ob contumaciam, quando & quomodo fiat de hæresi suspectus.
6 Quæ pœna eius, qui se purgare negligit.
7 Tentans se purgare, & deficiens, non excommunicatur, sed pro conuicto habetur.
8 Verba; velut heretici condemnentur, pulchrè explicata.
9 Ob præsumptionem iuris, & de iure, potest aliquis vt hæreticus condemnari.
10 Gradus quatuor per quos ad condemnationem veniuntur, ob hæresis suspicionem.
11 Speciale est in crimine hæresi, vt elapso termino mora purgari possit.
12 Quot & qualia incommoda afferat annalis contumacia.
13 Hæretici ipso iure sunt condemnati.
14 Legibus ciuilibus per ecclesiam approbatis vtendum in crimine hæresis.
15 An assignato termino ad Purgationem, videatur indicta purgatio?
16 An absens cui iudex indixit purgationem, & terminum assignauit, si non compareat, debeat velut hæreticus condemnari.

1. §. QVi autē.] 2. pars, Suspicione sola. *id est præsumptione, intelligas tu probabili, & sic nō obstat 2. q. 1. primo. Talis enim suspicio siue præsumptio purgationem inducit, vt sequitur, vnde quod infra dicit, monstrauerint. expone, idest, monstrare neglexerint.*

2 Anathematis, &c.] *nam etsi deficiat in præstando is cui indicitur, tanquā conuictus punitur, & sic sine aliquo temperamento potest intelligi quod legitur supra eo. ad abolendam. §. laicus, & infra eo. §. adiicimus, infra de pur. can. inter sollicitudines, §. fi. supra de cohabi. cle. & mulier. tua. sup. de simonia. de hoc autem. §. 1. & cap. insinuatum. §. fi. & de hoc not. infra de pur. ca. cum P.* Qualitatem. *quia hoc semper attendendum est, vt considerata suspicionis, & personæ qualitate, purgatio indicatur. 2. quæst. 1. omnibus, infra de pur. cano. inter sollicitudines.* Satisfactionem. *simile infra eod. §. credentes, quod dic, vt ibi plenè notatur.*

3 Anathematis.] *olim vero talis statim relinquebatur potestati sæculari, vt supra eod. ad abolendā, §. laicus in decisione: sed hodie per annum expectatur, vt hic sequitur, & postea velut hæreticus condemnatur, vt in fi. huius §. & sic traditur potestati sæculari, supra eod. ad abolendam §. 1.*

†Eym. par. 2. q. 58. & par. 3. in 2. mō p cessum termi nandi, vbi di xi.

4 Euitentur.] *quod si post purgationem† præstitā vel abiurationem factam in hæresim eandem reinciderent, sæculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquuntur, supra eod. ad abolendam, §. illos quoque.* Ita quod si per annum. *subaudi hac de causa excommunicati, vt præmisit.* Ex tunc. *scilicet elapso anno. simile infra eod. §. si vero dominus, & §. credentes, & accidit hoc propter contemptum, infra de exces. præla. c. fi. responso 1.*

5 *Si quis igitur hac de causa excommunicatus per annum in rebellione perstiterit, veluti hæreticus cō*A *demnatur, vt sequitur, sin autem propter crimen aliud, pro conuicto habetur 11. q. 3. rursus, & cap. quicunque. Quod si pro simplici excommunicatus contumacia fuerat non immerito de hæresi habetur suspectus. maximè si per biennium excommunicationem sustinuerit animo indurato. infra de pœn. c. fi. vbi de hoc multo fortius si per triennium: in quo quidem casu beneficijs ecclesiasticis omnibus est priuandus, supra de æta. & qualit. cum bona. Ad idē supra de appel. pastoralis, in fi. infra de cle. excom. mi. postulastis, in fi. & cap. fin. in fi. & ideo dixi, maximè, & multo fortius, quia idem est si per annum, vt hic, & in superioribus iuribus. Cum ergo* B *excommunicatus pro simplici contumacia, ex quo per annum excommunicatus steterit, de hæresi merito habeatur suspectus, vt supra not. si contra talem agatur, aggrauentur manus hoc modo,*

6 *Vt quia de hæresi tali de causa suspectus habetur infra certum tempus, secundum quod indicenti purgationem videbitur, debeat se purgare; si eandē purgationem sibi indictam, præstare neglexerit, ob talem negligentiam vt cōtumax iterum poterit excommunicari: et si postea in hac excommunicatione per annum steterit, veluti hæreticus debet iudicari, vt hic dicitur: per quod euidenter patet; quod maxima est potestas ecclesiastica, & quod nullus debet* C *cōtemnere Petri claues, infra de exces. prælat. tāta.*

7 *Quid ergo si non fuerit negligens: sed se purgare tentauit, in purgatione tamen defecit? Respondeo, Tunc non est locus excommunicationi, nec per consequens annali expectationi, sed incontinenti potest, tanquam conuictus de hæresi condemnari, vt patet in eo, quod not. supra eo. §. super verbo, suspicione sola. Qualiter autem contra contumacem in criminibus sit alias procedendum, dic, vt plene not. supra de dolo & contu. veritatis.*

8 Velut† heretici.] *licet in veritate possit esse,* D *quod non est hæreticus: tamen ac si esset propter tā tum contemptum ecclesiæ & clauium, ex quo si condemnatus est, pœnas hæretici incurrit, sim. infra de senten. excomm. si uero aliquis, de quibus legitur et not. infra eod. §. credentes, arg. infra de rapto. c. 2. in fra de exces. prælat. tanta, in authen. de priuil. dot. hæreti. muli. non præstan. quasi in medio, coll. 8. & ita, etsi hæreticus non sit, tamen veluti hæreticus condemnatur, & est simile quod dicitur; Sit tibi sicut ethinicus, & publicanus, supra de iudi. nouit. responso 1. uers. sed cum Dominus, est ergo talis velut idest præsumptus hæreticus iudicandus. Sed contra; quia etiam pro præsumptione vehementi non est quis de tanto crimine condemnandus, supra de* E *præsump. litteras §. fin. in prin. vbi de hoc.*

†Vide Archidiac. Io. And. & Franchum in c. cum contumac. de hæret. lib. 6.

9 *Sol. illud verū est de præsumptione facti, vel iuris tantum, vt ibi: secus de præsumptione iuris & de iure, vt hic, quæ non admittit probationem in cōtrarium, vt patet in eo quod not. supra de sponsal. his qui fidem.* Condemnentur. *si moniti competenter redire noluerint, & sic non obstat. 1. q. 8. conueniuentibus, sed & tales vitandi sunt, & ante admonitionem, ne secreta fidei nostra, quibus nos impugnēt, eis exponamur, siue reuelemus 43. dist. in mādatis, & sic intellige 24. q. 1. quæ dignior domus.*

10 *Et nota gradus per quos in hoc casu ad condemnationem*

nationem criminis hęrescos peruenitur. Primus est suspicio notabilis. Secundus, quòd propter hāc suspicionē indicatur purgatio. Tertius, quod si negligat se purgare, propter hoc feratur in ipsum excōmunicatio. Quartus, quod si hac de causa ligatus in sententia per annum pertinaciter permāserit, sequatur cōdemnatio. Primus ergo est suspicio. Secundus purgatio. Tertius excommunicatio. Quartus annualis limitatio: ascensis enim & obseruatis diligenter per ordinem his quattuor gradibus, sequitur condemnatio: alias casum sententiæ appetit, quę istis gradibus in tali casu postpositis, quęrit per abrupta ascensum argu. 48. distin. cap. si.

11 Et not. quod licet alias post terminum perēptorium lapsum, & datum ad aliquid faciendū non audiatur quis nec possit mora purgari regulariter, nisi gratia fiat, vt patet in eo quod legitur, et not. extra d. n. de resti. spol. frequens, §. pen. Hic tamen speciale est, quod possit purgari mora. & est ratio, quia nō debet quis de tanto crimine nimis leuiter condemnari vt patet supra de præsump. litteras, §. vlt. & magnum priuilegium est Ecclesię, vt ex hac causa & hoc seruato ordine, possit aliquem tanquam hæreticum condemuare, & de hoc not. infra de pur. cano. cum P. Mantonella.

12 Hic igitur notandum, ꝙ annalis contumacia quandoque aufert rei possessionem, vt patet, C. vt in rem act. l. 2. supra vt lit. non contest. quoniam frequenter. §. in alijs, & §. seq. nec mirū, quia & quandoque quod plus est, aufert omnem defensionem, & inducit sufficientem præsumptam probationem, & per consequens iustam condemnationem, vt hic, & 11. q. 3. rursus, & c. quicunque, ex quibus iuribus hoc, quod hic dicitur, videtur esse sumptum.

13 Hodie vero non est necesse, quod tales per Ecclesiam condemnentur, sicut patet per l. Federici positam, C. de hæreti. in modum Authen. quæ sic dicit: Gazaros, Patharenos, Leonistas, Speronistas, Arnaldistas, circūcisos, & omnes hęreticos vtriusque sexus, quoscunque nomine cēseantur, perpetua damnamus infamia: diffidamus, atque banimus, censentes, vt omnia bona talium confiscentur: nec ad eos vlterius reuertantur: ita quod filij eorum etiamsi orthbodoxi sint, ad successionē eorū peruenire non possint, cum longè grauius sit æternam, quam temporalem offendere maiestatē. Qui autē inuēti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ iuxta cōsiderationem suspicionis, qualitatēque personę propriā innocentiam cōgrua purgatione mōstrauerint, tāquā infames & bāniti ab omnibus habeantur: ita quod si sic per annum permanserint, extunc omnes tanquam hęreticos condemnamus. Ergo hodie non est necesse, quod per Ecclesiam excōmunicentur, vel condemnentur, sed sufficit, quod talibus purgationem indicat, quam si præstiterint, bene quidem: alioquin, ipso iure banniti & infames habentur, & si sic per annum permanserint, ipso iure sine aliqua sententia velut hæretici sunt damnati, vt patet per prædictam constitutionem.

† Alfonsus Castrus li. 2. c. vlt. de iusta heret. pun. ver. ad id igitur.

14 Nec obstat, † quod crimen hæreseos est de foro Ecclesiæ, quia dicta constitutio fuit per Romanam Ecclesiam non solum approbata, sed procurata, &

A sic ea vti possumus, supra de consti. Ecclesia sanctæ Mariæ, & patet in eo quod not. infra, de ope. no. nun. c. 1. & supra, de solu. c. 2.

15 Sed quid si Ecclesia suspecto assignet terminum ad purgationē pręstandā; nunquid per hoc videtur indixisse purgationem, ita ꝙ si non venerit, & hac de causa excommunicetur, & postea per annū expectet: & in eadem contumacia permaneat, debeat uelut hæreticus iudicari? Dicunt quidā quod sic: quia pro eo qd non venit, patet quod per eum stetit quominus purgatio indiceretur: vnde perinde est ac si indicta esset, arg. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper, & l. iure ciuili. ff. de cond. & demonst. l. iure ciuili. & l.

B quib. diebus. Quod non placet: quia aliud est tantū purgationē indicere, & aliud ad purgandū terminū assignare, aliud vtrumq; facere: ita ꝙ si tantū alterū interueniat, nunquam potest dici quod in nō purgando cōtumax sit. si enim terminus assignetur tantū, nō potest dici, quòd assignetur ad purgationē indictam, sed inbuandā, infra de pur. can. c. si. in prin. Si igitur non veniat, & sit contumax in non veniēdo non tamen est contumax in non purgando: quia nō potest dici cōtumax respectu purgationis indicēda cū adhuc non sit in rerū natura, arg. ff. de iure codicill. quidā referūt, supra de cōst. cum accessissent, §. si. Itē si purgatio sit indicta: sed nō sit terminus as-

C signatus, de facili non potest comprehendi cōtumacia, arg. in eo quod legitur, & not. infra de offi. ord. irrefragabili. §. excessus. nisi dicas intelligēdū esse, ꝙ statim purget se arg. ff. de verbo. ob. eū q Calēdis qd in hac materia durū esset sentire. Sic igitur vtrūque requiritur, scilicet, ꝙ terminus assignetur, & ꝙ purgatio indicatur, vnde, & in dicta constitutione Gazaros, iniungitur ad mandatū Ecclesiæ, vel ad arbitriū episcopi, supra eod. ad abolend. §. si laicus in decisione, vt ibi no. ex qua et iste §. videtur sumi. & tēperatur hic pęna illius, et ꝙ ad hoc faciēdū terminus perēptorius assignetur, arg. ff. de iudi. ad perēptoriū, et ll. seqnētib. supra de offi. deleg. consuluit,

D et probatur supra de re iudi. quod ad consultationem, supra de cohab. cler. & muli. c. penul. §. pen. & si. supra de sim. de hoc, & c. insinuatum.

16 Sed quid si ita dicat iudex; Volumus, decernimus & mandamus, ꝙ super tali suspicione te purges ad arbitriū nostrū: & ad hanc purgationē præstandā, tibi talē terminū peremptorium assignamus: in quo nisi veneris, & dictā purgationē præstiteris, cōtra te quantum de iure poterimus procedemus: & ipso non veniente excōmunicatur pro eo quod nō venit: nec dictā purgationē vt citatus erat, præstitit? Hic locū potest habere iste §. nisi citatus reputās se grauatū à tali mādato ex iusta causa expressa, duxerit appellandū, supra de appell. præterea, & extra d. u.

E in eo. tit. cordi. lib. 6. supra de re iudi. ꝙ ad consultationē, quā tāmē si Ecclesia velit excludere, indicat purgationē declaratam, & bene formatam, et bonę famæ de tali contumaci, quamuis absenti: ad quam præstandā iterū assignet ei diem peremptorium, in quo nisi venerit, excommunicet ipsum: quia purgationem sibi indictam non præstitit, & sic omnino locus est huic §. nec contumax audietur appellās 2. q. 6. §. sunt quorum. Nec mireris, quod dixi: absenti & cōtumaci purgationem determinatam & specifica-

ciſicatam indici poſſe: cui tamen forſan indiceretur, ſi præſens eſſet rationibus ſuis auditis: nam idem eſt & de ſententia definitiua, quæ plerumque datur contra abſentem contumacẽ, & tamen forte non datur contra præſentem, & de iure ſuo docentem, vt patet C. de iudi. properandum, ſupra, de elect. extra d.n. ſtatuimus. lib. 6. ſupra, de eo qui mit. in poſſ. cauſa rei ſer. extra d.n. eum qui. eo. lib. Hæc enim contumacia operatur, quæ vt ſupra not. & poſſeſſionẽ & proprietatem rei aufert, & probationem ſufficiẽtem inducit, ac exceptionem & defenſionem excludit. & adde quod not. infra de pur. can. nos inter alios. & c. inter ſollicitudines. §. fin. & de pęn. c. fi.

§. Moneantur.

SVMMARIVM.

1 Magiſtratus ſæculares renuentes præſtare iuramentum de fide defendenda, de hæreſi ſunt ſuſpecti.
2 Forma iuramenti de fide catholica tuenda, & cur hodie non pręſtetur.
3 Dictiones perpetua, & temporalis, cur in textu poſitæ?
4 Requirendi ſunt domini temporales, vt hæreticos expellant.
5 Magni princeps quomodo excommunicandi in hac cauſa?
6 Magiſtratus ſæculares excommunicati poſſunt per metropolitanũ & ſuffraganeos, & velut hæretici condemnari, & quando.
7 An ſpectet ad ſolum Papam priuare principes dominijs ſuis ob hæreſim?
8 Diœceſanus poteſt bona laicorum Eccleſiæ rebellium, catholicis exponere occupanda.
9 Eccleſia contra res, & contra perſonas poteſt inuocare auxilium ſæculare.
10 Pęnæ rebellium in Eccleſiam quales?
11 Regulariter nemo ob alterius delictum punitur: ſed hoc fallit vt hic.
12 Dominus principalis ob hæreſim ſui ſubditi non amittit ius ſuum: & quid in feudis, & bellis iuſtis & iniuſtis.
13 Sed ſi ſe Eccleſię opponat, non gaudet hoc priuilegio.

Moueantur autem.] 3. pars. Compellantur ſęculi poteſtates. ſim. ſupra eod. ad abolendam. §. ſtatuimus. dic. vt ibi not.

1 Fideles.] igitur ſi hoc iuramentũ pręſtare renuunt, reddunt de fide catholica ſe ſuſpectos vnde ſi propter talẽ ſuſpicionem indictam ſibi purgationẽ non exhibuerint, & propter hoc excõmunicati fuerint, & talem excommunicationem per annũ ſuſtinuerint, poterũt extunc tãquã hæretici condẽnari, ꝙ dic, vt legitur & not. ſupra eod. §. proxi.

2 Sacramentũ, quod de terris.] Hæc eſt ergo forma, †quã præſtare tenentur domini tẽporales ab Eccleſia requiſiti: in qua & aliud debet addi, ſcilicet, quod catholici ſunt. in Authen. de iureiur. quod pręſtatur ab his. §. & æquus ero. coll. 2. Quid eſt ergo quod hoc ſacramẽtum de facto hodie nõ pręſtatur? Reſpondeo Epiſcoporũ negligentia eſt in cauſa, quę

† Eymericus 3. par. nõ procul ab initio. & Cõciliũ Bitereñ. c. 32.

A in eis in hac parte admodum eſt veneranda, ſicut et in alio ſimili ſupra, de treuga & pace. c. 1. Sed et poteſt dici, hæc quæ hic dicuntur, & not. locũ tantum habere in terris ſiue prouincijs, in quib. fama eſt hæreticos habitare. arg. in eo quod legitur & not. infra eo. §. adijcimus. Studebunt. Diligentiam voluit notare, & fugare omnẽ fraudẽ, & negligentiam, ſi. nero dominus tẽporalis, &c. ut inf. eo. §. 1. Ita quod. ver. Ammodo. quaſi dicat, quicqd hactenus fuerit.

3 Siue perpetuã.] Hoc dicit propter Comitatus, Ducatus, & alios Principatus, in quibus filij ſuccedunt, vt not. ſupra, de voto licet. Temporalẽ. Hoc dicit propter Poteſtates, Conſules, & Rectores, qui B ad annum eliguntur. ſupra, de iudi. c. fi. & de immuni. Eccle. aduerſus. ſicut & hoc de vtriſq; exẽplificatur ſup. eod. ad abolendã. §. ſtatuimus, in prin. Teneatur. ſi reqratur, ut infra eo. §. 1. in prin. ꝙ dic, ut not. ſup. eo. §. ſuper, uer. ſacramentum ꝙ de terris.

§. Si vero Dominus.] 4. pars.

4 Et monitus.] Eſt ergo requirendus & monẽdus, quia cum excommunicari debeat ex hac cauſa, vt ſupra eod. §. proxi. in prin. aliter excommunicari non debet niſi monitus & rebellis, vt hic patet, & ibi, & infra de ſenten. excom. ſacro.

5 Per metropolitanum, & cęteros.] in cõcilio ſupra tit. 1. cũ ſit nimis. §. 1. & de præb. graue, ſi for- C ſan rex fuerit, vel magnus princeps, qui ei æquiparari valeat, vel quaſi, puta qa habet ſub ditione ſua vnũ metropolitanũ, & ſuffraganeos. 6. q. 3. ſcitote. 3. q. 6. non liceat. & c. vnaquæque. & ſeq. In concilio enim talia grauia, & ratione pſonæ, vel negotij de quibus agitur, ſunt tractanda. in Authen. de ſanctis. epi. §. vt autẽ omnis eccleſiaſticus. col. 5. coll. 9. & 18. diſt. propter eccleſiaſticas, 1. & 2. Sed cõtra, quia ſolus diœceſanus cum concilio clericorum hãc ſententiã ferre poteſt. ſupra eod. ad abolendã, reſponſo 1. Reſpondeo. Verũ eſt niſi ratione ſcandali, D vel grauitatis negotij oporteat cęteros epiſcopos cõuocare, ut ibidẽ patet, & hic. et infra eo. uer. 1. alias. enim unuſquiſq; epiſcopus ſubditũ ſuũ excõmunicat quẽ vicini epiſcopi tenẽtur denũciare, & ſñia approbare ad requiſitionẽ excõmunicantis, ut patet in eo quod legitur & not. ſup. de tregua & pace. c. 1. §. 1. & infra, de rapto. c. 1. Sed nũquid põt Epiſcopus ſic excõmunicare ſubditũ, ut in ſua parochia tãtũ, et nõ in alia ſit excõmunicatus, Videtur ꝙ ſic. arg. ff. de iuriſdict. om. iudic. l. fi. & de appel. paſtoralis, in fine. & de conſti. ex litteris. & expreſſius 58. diſt. ſi qs de alterius, & 34. diſt. placuit. ubi de hoc not. Io. Sed cõtrariũ uerum eſt: nã ſemel excõmunicatus in una Eccleſia, excõmunicatus eſt quoad omnes. ut 4. E q. 5. quiſquis. unde, et ab omnib. eſt uitãdus, infra, de raptor. c. 1. & 3. q. 4. nullus, & c. ſeq. 11. q. 3. excõmunicatos. Et ſi ſatisfacere. uer. Sũmi Põtifici. Tũ rõne grauitatis negotij, ut patet in eo ꝙ not. in pcedẽte gl. Tũ rõne grauitatis infligẽdę pęnę, ut ſequitur.

6 Ex tũc.] id eſt elapſo anno ſed & ipſe Dominus tẽporalis tanquã propter hoc ſuſpectus de hæreſi. p eoſdem metropolitanũ, & ſuffraganeos poterit excõmunicari: ita quod ſi per alium annum hãc ſecundã excommunicationis ſententiam corde ſuſtinuerit indurato, extunc velut hæreticus, poterit condemnari, ut patet in eo quod legitur et not. ſupra eo. c. §. 1.

7 Fide-

7 Fidelitate.)*instictio huius pœnæ ad solum spectare Papam videtur, vt hic. & 15.q.6.alius. & c. sanctorum. & seq. & præceden. vel ad illum cui specialiter hoc committit infra de pœnis.c.fin.quantum tamen ad hoc crimen spectat, non oportet hodie ad Papam recursum habere, quia ipso facto de iure sunt absoluti vassalli, vt infra eod.c.fi.*

8 Exponat.)*mandando prædicari crucē, quod nullus inferior Papa potest facere, vt legitur & no. infra eod.§.1.alias autē sine prædicatione crucis posset diœcesanus, vt puto bona excōmunicati subditi, & rebellis, ac per annum expectati exponere, vt patet in eo qd legitur, & no. extra d.n. de homicidio. pro humani.§.sacri concilij.vers.sitque cum suis.*lib.6. B *quod sic probo: potest enim personā exponere etiam clerici incorrigibilis: hoc non potest verti in dubiū quia expressum est nedum in crimine hæresis. supra, eo.c.respon.1.ver.1.et c.ad abolendam.§.præsenti: sed etiam in quolibet crimine, & qualibet contumacia: ex quo Ecclesia nō habet vltra quid faciat, vt patet in eo quod legitur & no.sup.de iud.cū non ab homine. infra de verb. sign.nonimus.sed si hoc potest de persona clerici, multo fortius in persona laici, vt patet in eo quod legitur. & not. supra de foro cōp. significasti. & si hoc potest de persona laici, multo fortius, & de rebus. arg.12.q.2.præcipimus.C.de sacrosan. Eccle.sancimus, 1.et in eo quod legitur et no.sup.de dona.inter ui.et uxo.per uestras.§.fi.sup.]q fil.sint leg. per venerabilē.respō.1.supra de decimis.ex parte, 3.*

† Eyme.3.p.q.17.Gōdisa.de hære.q.12.nu.17.Repertor.vers.brachium.

9 *Generaliter† enim non solum in res, sed etiā contra personas potest Ecclesia inuocare auxilium brachij sæcularis, vt patet in eo quod legitur & no. infra de homici.postulasti.infra de cleri.excom.ministran.c.2.in fi.cum suis concor. & in seq.gl.*

10 Possideant.]*& sic inuadendi sunt rebelles, & bona ipsorum occupanda ab alijs catholicis, Ecclesiæ auctoritate interueniente, vt hic, & 23.q.fi.§. his ita respondetur, & c.sequentibus, & q.5.§.ipsis autē principibus, & c.si apud carnales, & sequentibus. Qui enim tales, & taliter impugnant à locis suis expellendo, vel eos damnificando, vel pecunias auferendo, diligētissimi rectores, & pij consultores intelliguntur, vt ead.q.si nos contra Ecclesiā Christi, & c.sequentib. nā & necandi sunt, & ciuitates igne cremandæ: ita quod sine habitaculo sint in æternū.ead.q.si audieris, & maximè dominus tēporalis, qui iustitiam facere negligit impetendus est, vt ead.causa.q.2.dominus. & q.4.c.1.et sequentib.et in §.breuiter monstratum est. & capitulis præceden. & sequen. & 3.q.7.qui sine. & arg. in Authen. vt differen.iud.§.pen. & fi.coll.3. & 2.q.7.sicut & in fidei.alias fideli.*

†Zanch. de hæ.c.28.Alf.Cast.lib 2.c.10. & 11.de iusta hær punit.

11 Saluo iure.) *ver.arg.quod propter † delictū vnius, alius puniri non debet. quod regulariter omnino verum est, vt patet in eo quod legitur & no. supra de his, quæ fi.a maio.par.c.quæsiuit.quandoque tamen casu aliter accidit contrarium, vt patet in eo quod legitur & not. supra eod.vergentis.§.1. & infra de pœn.in quibusdam.*

†Spec.tit.de feudis.vers.40.quærit.nu.62.Albe.super stat.3.p.q.17.

12 Domini principalis.†)*idest maioris & immediatè superioris: nam res immobiles prioris Domini sunt. ff.de capt. & postli.re.l.antepenul.ff.de acquir.rerum do.l. & transfugam.C.de capti. ab hostibus. Vel dic, quod vbi inter Christianos iustum est bellū ex parte vna, ex altera uero parte iniustū, is, qui iuste pugnat omnia occupata sua facit: quæ tamen ab alio in feudum non tenētur C.de capti.l.5. §.in pace.23.q.5.dicat quis, & q.7.si de rebus. ff. de acq.rerum dom.naturalem.§.fi.sed & feudalia iure occupare possunt: saluo tamē iure domini innocentis à quo tenētur, vt hic. Vbi vero infideles vel Christiani iniuste pugnantes bona immobilia iuste pugnantiū occupant, & posita recuperantur, ad antiquū dominū tantū reuertuntur, vt in d.l.ff.de capti.l.si captiuus. mobilia uero, quę īfideles occupāt, sua sunt, ut ff.de capti.l.antepenul. & alijs duabus concor.supra inducijs, in ver.huius gl.quæ incipit, mobilia. nā si fideles sunt hi qui iniustū bellū fecerunt, uniuersa restituere cōpellūtur, ut patet in eo quod legitur & no.supra de iureiur.sicut. & infra vbi de hoc. & secundū hoc intellige quod not.extra d.n. de homicidio.pro humani.§.fi.ver.pen.sup verbo.diffidatus, et in uer.ipsius gl.quæ incipit: secūdū iudiciale.*

13 Opponat.]*nā si hoc faciat, nullo modo potest vti priuilegio, vt patet supra eod.ad abolendam.in fine, immo, & contra ipsum poterit procedere Ecclesia hac de causa, vt supra, eod.§.legitur, & not.* Eadem.*ver.* Lege seruata. *vt scilicet, si negligentes fuerint, excommunicentur, vt supra, eod.§.à princi-* C *pio.vsque ad ver.saluo. Omnino enim illa contra tales locum habent. illud autem quod dicit ver.saluo, ex quo non habent dominos, locum habere non potest: quia nequit saluari ius domini, qui non est in rerum natura. arg.supra de consti.cum accessissent.§.1.uers.per quod euidenter, cum suis concor.*

§. Catholici.

SVMMARIVM.

1 Quomodo auctoritate Ecclesiæ bellum fieri possit.

2 Crux (seu vt nostri loquuntur) cruciata, non potest sine Papæ licētia prędicari, & quare.

D 3 Quam indulgentiam consequantur, qui hęreticos persequuntur, & de priuilegijs cruce signatorum.

CAtholici.)5.*pars.*

1 Accinxerint) *Arg.quod auctoritate Ecclesiæ bellū† fieri potest. ad idem.23.q.fi.igitur. & c. hortatu.15.q.6.auctoritatem.63.dist.Adrianus. quod uerum est contra inimicos fidei: uel cōtra eos, qui Ecclesiam impugnant, secundum Ber.uel ei rebelles existunt, quod dic ut no.sup.eo.§.*

† S. Th. 2.2. q.40.artic.1. ad 3. arg. & ibi Caiet.

2 *Crux tamen prædicari nō potest, nisi de Papæ licētia speciali, sicut nec nomē ipsius redimi, ut patet* E *in eo quod legitur & no.supra de uoto. quod super his. & c.sequentibus. Et hoc tribus rationibus. Prima est, quia nemo potest crucis receptæ uinculū soluere nisi Papa: uel is cui hoc cōmittit, ut dictū est. ergo nec inducere seu ligare. arg.in eo quod legitur et not.infra de reg.iur.cap.1.sup.de maio.et obed.cum inferior. Secunda: quia ad solum Papam pertinet proprie & principaliter de fide respondere, & per cōsequens eius accessoria expedire.14.quæst.1.quoties. & no.supra eod.ad abolédam.respō.1. & arg.ff.de reg.*

regul.iur.cum principales. Tertia est quantitas indulgentiæ: de qua sequitur, quam nullus potest facere nisi Papa, ut infra not. De cæteris hanc materiam tangentibus, dic, vt plene not. in summa de no to: §. in quo casu, & à quo crux debeat predicari.

3 Indulgentia.†] *quæ est remissio omnium peccatorum, ut patet supra de Iudæis. ad liberandam. in textu decisionis, ibi not. §. nos ergo, quam nullus potest facere nisi Papa, vt ibi no. cum in alijs inferioribus ad xl. dies communiter, & in maiori casu ad annum potestas sit limitata, vt le. & no. infra de pœn. cum ex ep. §. ad hæc quia per indiscretas. De cæteris priuilegijs crucę signatorum, dic ut plene le. & no. in textu decisionis, siue dicti ca. ad liberādā.*

†Eyme 3. p. q. 127. & seq. Zich. de hęr. c. 37 nu. 4. & late ibid. Cāpeg.

§. Credentes.

SVMMARIVM.

1 Receptatores hæreticorum grauius puniendi si errorem defendant, & quid de credentibus.

2 Credentes, receptatores, &c. qualiter debeant satisfacere.

3 Receptatorum, defensorum, fautorum hæreticorum, similium pœnæ xij.

4 Et eisdem pœnis plectuntur aliæ similes personæ, & quæ sint illę.

5 Clerici fautores, receptatores, & defensores hæreticorum quibus pœnis puniantur.

6 Ratione dignitatis delictum aggrauatur.

7 Communicans cum excommunicato, nominatim denuntiato mortaliter peccat.

8 Pœna clericorum ministrantium sacramenta fautoribus hæreticorum, aut eos sepelientium.

9 Cum Papa aliquid sibi reseruat, cæteris prohibere censetur, secus cum non reseruat.

10 Episcopus sacerdotem excommunicatū, quia hæreticorum fautoribus, & similibus sacramenta ministrauit, redeuntem absoluere potest.

11 Quod procedit in excommunicato per sententiam canonis.

12 Secus in excommunicato ab ore Papæ, nisi, &c.

13 Pęna regularium ministrantium fautoribus hæreticorum Ecclesiastica sacramenta.

14 Regulares grauius puniendi quam clerici sæculares.

15 Multis de communitate delinquentibus, an omnes amittant priuilegia.

CRedentes.†]6. *pars.* Receptatores, *&c. sine quibus heretici diu occultari non possunt. arg. ff. de receptato. l. 1. ff. de offi. præf. congruit.*

1 *Vnde sicut heretici puniendi sunt, immo & grauius si eorum errorem defendāt. 24. q. 3. qui aliorū, & adeo merito sunt tales saltem pęna simili coercē di 11. q. 3. qui consentit. C. de his qui latron. occul. l. 1. etiā si cōsāguinei sint. arg. 27. q. 1. de filia. sup. eo. si qs Episcop. ubi de hoc, quāuis in alijs criminib. receptatorū pęna sit ratione criminis tēperāda. ff. de receptatoribus. l. 1. puniuntur autē tales vt sequitur*

¶De his hæreticorū cōplicibus vide copiose Eymeric. hac 2. p. q. 50 & seq. ubi dixi.

A *infra eo. §. per totū. credentes vero omnino heretici dicantur. infra eo. c. pen. in fi.* Firmiter statuentes. *vers.* Taliū. *s. receptatorum, defensorum, & fautorum. Credentes vero omnino sunt excommunicati & damnati. infra eo. c. 1. in fi.* Notatus. *idest hac de causa p Episcopū denunciatus. supra eo. ad abolēdā. vel iterū excōmunicatus. nā excommunicatus iterū excommunicatur. supra tit. 1. in quorundam. §. fi.*

2 Satisfacere.] *Simile supra eo. §. qui autem. & infra eo. §. 1. ad fi. & consistit hæc satisfactio in hoc, ut scilicet abiuret heresim, uel purget se, si suspectus sit tantum, infra eo. §. adijcimus. ver. fi. et si alia de causa notoria excommunicatus sit, debet restituere*

B *omnia percepta, & quæ percipi poterunt, supra de resti. spol. grauis, & quæ ex occupatione aliqua si forte ipsam fecerit, ad eum peruenerunt, supra de iureiur. sicut. & infra. Vel ex officio vsurpato, & damnato, vel ei interdicto, ut patet in eo quod legitur & not. supra tit. 1. cum sit nimis absurdū, §. fi. & cap. seq. sub §. precipientes. Idem ergo est de his, quæ occasione participationis ad eum peruenerunt, arg. in dictis iuribus. & infra eo. §. 1. & supra eod. ad abolendā. §. 1. in fin. uā de his omnibus, quæ notoriæ offensæ accedunt, & ipsius sequela sunt, sicut & de ipsa offensa notoria, pro qua excōmunicatus fuerat sa-*

C *tisfacere tenetur, vt patet in eo q legitur & not. infra de uerb. sig. ex parte 1. & c. seq. & supra de fide instru. inter dilectos. §. cæterū. ver. fi. cūm suis concor. sed & si pro suspectione hæresis excōicatus fuerat, lapso anno tanquā hereticus condēnatur, q dic, vt legitur & not. supra eo. §. qui autem.* Contempserit. *subaudi, si laicus fuerit: ex tūc ipso iure, &c. vt infra eo. uer. 1. et sequenti,* Si uero clericus, *&c. ut infra eo. §. 2.* Infra annum. *simile supra eo. §. si vero dominus, & §. qui autem.* Ex tunc. *vers. scilicet elapso anno.*

3 Ipso iure, &c. *Ecce pęnæ in quibus receptatores defensores, & fautores hereticorum afficiuntur. Pri*

D *mo. n. excōmunicantur, ut supra, & sequūtur aliæ pęnæ xi. sic sunt xij. per totū. vt infra not.* Infamis. *Ecce secunda pœna.* Nec ad publicas. *Tertia pęna, & habet locum etiam in excommunicato, vt patet in eo q legitur & not. supra de procur. c. fin.* Nec ad eligendos. *vers. Ecce quarta pœna. idē in excommunicato, et suspēso, ut patet, in eo quod legitur & not. supra, de consuetu. cū dilectus. §. quia nobis. supra de elect. illa.* Nec ad testimonium. *Ecce quinta pœna: idem in excommunicato. supra de testi. ueniēs 2. §. fi.* Sit etiā intestabilis. *ver. Ecce sexta pœna. et idem videtur in excommunicato. arg. in authen. de*

E *priuileg. dot. post mediū legis vers. sed sint eis inaggressibilia. coll. 8. & hoc not. extra. d. n. de excep. pia. sed nec tales vēdere nec donare possunt, nec aliquo modo contrahere. C. eo. tit. Manichæos.* Nec ad hæreditatis successionē, *vers. Ecce vij. pœna.* Accedat, *ex testamēto uel ab intestato. & idē uidetur in excommunicato, licet aliud innuatur in parte in authen. ut cum de appel. cog. §. generalem, & seq. Coll. 8. sed corrigitur in parte illa, supra eo. uergētis. §. 1.* Nullus præterea. *uer. Ecce octaua pęna, quæ & in excōicato quolibet locum habet. supra de iud. intelleximus. sup. de except. cū inter priorē. §. 1. & 2. in princ.* Qd si forte. *uer. Ecce ix. pęna, et idē est in ex*

communicato notorio. supra de re iudi. ad probandum. Nec causæ. *versi. Ecce decima pœna quæ sequitur in proxima superiori.* Si fuerit. *vers. Ecce xi. pœna, quæ ex proxima decima superiori sequitur.* Si rebellio. *Ecce xij. pœna, quæ & in excommunicato vendicat sibi locum. 3. quæst. 4. nullus. De cæteris pœnis contra hæreticos promulgatis dic, vt plene not. secundum leges & Canones in summa. eo. tit. §. vna pœna.* Damnato. *simile supra eod. fraternitatis, quod dic. vt ibi plene.*

4 Et in similibus.] *Vers. hoc verbum duobus modis potest intelligi. Primo vt fiat comparatio de his quæ hic interdicuntur ad alia consimilia, puta ad publica officia, quæcumque sint illa, & quocumque nomine censeantur, quia nec omnia de facili nominari specialiter possent. arg. ff. de præscript. verb. l. 4. & quia secundum diuersas prouincias ipsorum nomina variantur sed nec est vis in nominibus facienda, vt patet in eo quod legitur, & not. supra de procura. petitio. Item sicut sunt actus omnes legitimi. ff. de reg. iur. actus. qui omnes sunt talibus interdicti: quia & omnibus infamibus, supra de testi. licet ex quadam. §. 1. in fin. Secundo potest fieri comparatio de personis hæreticorũ ad alias similes, sicut sunt Schismatici, & etiam notarij excommunicati, qui & à prædictis omnibus repelluntur, vt patet in cõcor. supra signatis in singulis ver. & secundum hoc excõmunicati notorij intestabiles sunt; nec aliquem sibi obligare possunt, in quo tamen aliqui contradicunt. super quo vide quod not. extra d. n. de excep. pia. respon. 1. versic. & excõmunicati. lib. 6. & supra de dolo, & contu. veritatis. in fi. & in summa. de pœnitentijs. §. fi. sub. §. quid de ijs, qui excommunicati.*

5 §. Si vero clericus.] 6. *pars.* Fuerit. *Receptator defensor, vel fautor hæreticorum.* Deponatur. *exceptis pœnis supradictis contra laicos promulgatis, quæ & ibi simile tantum locum habeant, quibus & hæc additur propter rationem, quæ sequitur:* Vt in quo maior, *&c. nam vbi crimen est grauius, maior pœna est imponenda, vt hic, & 50. dist. in. quia tua. & patet in eo quod legitur et not. infra eo. §. 1. ver. similiter. & supra de vita, & ho. cleric. ut clericorum. §. 1. supra de transla. epis. cap. 2. §. 1.*

6 *Habes etiam hic arg. quod ratione dignitatis aggrauatur delictum. ff. de re milit. omne delictum, §. 1. & per consequens pœna, arg. ad idem 32. q. 1. qui viderit. 25. q. 1. nulli fas, 19. distin. nulli. 40. dist. homo Christianus. vnde & qui magnus sine comparatione creatus fuit, sine venia damnatus est. de pœn. dist. 2. §. principium enim. de hoc not. supra de iureiur. cum quidam.* Si qui autem. *vers.* Tales. *scilicet credentes, receptatores, & fautores hæreticorum, vt supra eod. §. proxi. in prin.*

7 Denotati.] *Argu. quod si quis communicat excommunicato non denuntiato, licet peccet venialiter, non tamen mortaliter: post denunciationẽ vero ab Ecclesia solemniter factam peccat mortaliter. ad idem supra de postul. præla. c. 1. §. 1. & 2. secundum hoc intelligi potest, supra quod metus causa. sacris, vt & probatur extra d. n. de sentent. excommu. statuimus. §. fin. lib. 6. quod dic, vt ibi not. & infra de cleri. excommu. mini. si celebrat. §. penul. & fin.* Satisfactionem. *De hoc dic, vt plene not. supra eod. §. credentes. ver. 1.* Percellantur. *qui enim participat excommunicato scienter, & monitus se non corrigit, est excommunicandus. infra de sent. excom. quod in dubijs 11. q. 3. qui communicat. secundum B. & extra. d. n. de sent. excom. statuimus, li. 6.*

†Sylvester in Sum. ver. excommunicatio. 5. nu. 3. & facit c. Sicut 11. q. 3.

A

8 §. Sane clerici. 8. *pars.* Pestilentibus. *à peste, quæ prouenit à participatione eorum. simile supra de Simonia, sicut simoniaca.* Sepulturæ. *De hoc casu, & alijs, dic vt not. supra de sepultu. ex parte. §. fin.* Alioquin. *versi. subaudi excommunicati sunt clerici ipso iure, cum censeantur fautores, supra eo. §. credentes, & cum ab ore Papæ tales ter excommunicentur in anno celebrantes diuina coram excommunicatis à Papa excommunicati sunt. infra de sent. excommu. significauit. restat quod si sic excõmunicati celebrent, ac sacramenta interdicta ministrent, irregularitatem incurrunt. infra de cleric. excomm. ministra. c. 1. & c. 2. & c. postulastis.* Præterea dicimus, *quod suo priuentur officio, & c. 11. q. 3. si quis Episcopus dãnatus, & c. si quis Episcopus in cõcilio* Absq; indulto, *simile inf. de cleri. exc. li.* Absq; ministrantibus. *c. 1. 2, 3. & 4. supra de rapto: c. 2. in fi. vbi de hoc.*

B

9 *Cum ergo hanc restitutionem sibi specialiter retineat Papa, alijs inferioribus hoc prohibuisse videtur, vt patet in eo quod legitur & not. supra de præben. graue. §. fi, sic è contra se absolutionem, quam sibi non retinet, alijs concessisse videtur. infra de sent. excom. nuper. §. in secundo. ver. fin.*

C

10 *Quamuis autem hæc restitutio prohibeatur Episcopo, ipsum tamen reuertentem poterit ab excommunicatione absoluere, & ecclesiæ reconciliare. supra eod. ad abolendam §. 1. ad fin.*

11 *Quod verum est quo ad sententiam canonis: secus de sententia oris Papæ, quam ter in anno profert, vt supra eo. §. ver. alioquin an prin. ab illa enim nullus inferior Papa absoluere poterit. supra de maio. & obe. cum inferior. ex quo & sequitur, quod nullus potest ad plenum recõciliare hæreticum, sine domini Papæ licentia speciali, quod est dignum not.*

D

12 *Nisi dicas, quod hæc sententia lata ab ore Papæ canon est generalis; à quo & inferior potest absoluere, ex quo Papa non retinet sibi absolutionem. infra de senten. excom. nuper. §. in secundo, & adde quod not: infra de priui. cum hoc in prin. et de sen. excom. a nobis 2. §. vt autem, versi. fi.*

13 Similiter. *vers.* Regulates.] *Subaudi, caueant ne talibus exhibeant ecclesiastica sacramenta, alioquin suo priuentur officio, &c. vt supra eo. §. respon. 1. ver. 1.* Quibus etiam. *scilicet regularibus circa prædicta delinquentibus.* Hoc. *idest hac pœna ad ipsos magis aggrauandos.*

14 *Sicut ergo clerici seculares grauius puniuntur quam laici: quia ratione clericatus grauius peccãt, vt legitur, & notatur supra eo. §. proxi. sic & religiosi plus peccant ratione religionis, quam clerici seculares, & ideo grauius puniuntur, vt hic.*

E

15 Vt illorum.] *Si omnes, vel maior pars delinquant, hoc planum est: alioquin contra, supra de his, quæ fi. à maio. par. cap. quasi nit. Vel dic, quod hoc est speciale ratione immanitatis criminis contra illam regulam, sicut & alias not. simile supra eod. vergentis. §. 1. & 2. & argu. in eo quod legitur & not. supra de offic. archid. ea quæ: §. vnico,* Priuilegia. quod

quod dic vt plene not. supra ad abolendam. §. fi. & est simile infra de priuileg. tuarum. §. 1. versi. 1.

§. Quia vero.

SVMMARIVM.

1 Episcopis proprie conuenit munus prædicādi.
2 An episcopus vbique, etiam extra suam diœcesim possit prædicare, & nu. seq.
3 Episcopus in aliena diœcesi non potest indulgentiam conferre.
4 Quinam prȩter Episcopos possint prædicare.
5 Abbates non possunt concedere licentiam prȩdicandi.
6 Et an possint concedere licentiam Missam celebrandi.
7 Vsurpare præsumitur officium prædicationis, qui missus non probatur. & quomodo probetur missio.
8 Nemo excommunicandus nisi monitione prȩmissa.
9 Crescente contumacia pœna augenda.

QVIa vero.] 9. pars. Apostolus dicat. Rom. 10. c. Omnes qui. vers. Prohibiti, vel nō missi. hoc ideo dicit, quia aliqui sunt missi ordinarij per C vniuersum mundum, sicut episcopi, qui à Domino habent auctoritatem prædicandi Euangelium per vniuersum mundum, & omni creaturæ, vt probatur Mar. vlti. 21. dist. in nono.

1 Vnde & dicit decretum, quod nullus audeat prędicare præterquam domini sacerdotes. 16. q. 1. adycimus. quod de sacerdotib. idest episcopis anthonomastice est intelligendum. non ergo refert quis episcoporū prædicet, sed quid prædicet, & sic potest intelligi. 19. dist. Secundū. Quod verū est, nisi ab illo cuius est diœcesis prohibeatur. arg. 6. q. 3. scriptū. Vel illud intelligatur nō de falce pdicationis, sed iurisdictionis.

2 Cum enim episcopi missio tanta auctoritate robo D retur, vt patet supra eo. glos. in prin. non potest prohiberi, immo ab omnibus debet recipi, & admitti, ut patet supra eod. cum ex iniuncto. §. 2. vers. sed oportet. & vers. Joannes. Dummodo caueat ab errore. alioquin contra infra, de purga. cano. inter sollicitudines. & 40. dist. si Papa. maximè quia verbū Domini nō est alligatū. 2. Tim. 2. b. Sed verius est vt episcopus semper admittatur, &. vbique, nisi ab illo cuius diœcesim intrat, prohibeatur. nam ex quo est prohibitus, alligatur verbo prohibitorio: unde debet omnino abstinere, vt hic. & probatur. 9. q. 2. c. 1. & 2. & c. episcopi. & in eo quod legitur & not. supra de vsu pal. c. antepen ad fin.

3 Quamuis autem non prohibitus possit episcopus E prædicare in aliena diœcesi, nō tamē indulgentiā dare, nisi hoc faciat auctoritate sedis Apostolicæ sibi cōmissa, vel de expressa licentia episcopi, vt infra de pœnit. quod autem. Ratio diuersitatis hæc est, quia p prædicationem nō intelliguntur multū iniuriose alieni limites vsurpari: nec aliquod paratur præiudiciū graue: immo fit melior cōditio episcopi, cuius est diœcesis, & animarū sibi cōmissarū, vt pbatur 96. dist. ecce. vnde & videtur, q eo inuito hoc exerceri pos-

A set. arg. ff. de nego. gest. soluendo. ff. de sol. si pro me. & l. soluere, & l. si debitor. Sed nō obstat, qa etsi nō fiat ei graue piudiciū, ut dictū est, tamē aliquatenus interest sua ne ipso inuito fiat: ne scilicet uideant sui terminos usurpari. arg. ff. de neg. gest. cū pecuniā. in fi.

4 Alij autē exceptis episcopis, † & saluo eo quod not. infra eod. super versi. non missi præter auctoritatē, & super verbo, episcopo loci, non debent, prædicare populo, cuius curā non habent nisi à sede Apostolica uel catholico loci episcopo hanc expresse obtinuerint potestatē, ut sequitur hic, qui etsi ipsā obtinuerit, reuocari possunt quandocunque placuerit concedenti. arg. ff. de iud. iudicium soluitur. secundū hoc B ergo expone q hic dicit. Omnes. subaudi Episcopi. Qui. Subaudi, ab illo cuius est diœcesis. Prohibiti. vel alij quicunque. Non missi præter auctoritatem &c. Sicut hoc concessit Prædicatoribus, & Minoribus, & alijs quibusdam religiosis, unde non sunt prohibēdi, ut hic patet, et infrà de exces prȩlator. nimis praua. & supra de cler. nō resid. fraternitati, cū suis concor. Sed caueant ipsi, quod suis terminis sint contenti, supra de sepult. cap. 1. §. fi. alioquin poterit eis prædicatio interdici, vt patet in eo quod legitur & not. infra de priuil. tuarum. §. 1. Episcopo loci. simile infra, de pœn. cum ex eo. respon. 1. ubi de hoc.

† Concilium Tridētinum sess. 5. de refor. cap. 2. & sessio. 24. de refor. cap. 4.

5 Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, C secundum d. n. arg. supra de præsump. nonne, & expressius, infra de exces. prȩla. accedentibus.

6 Secus si Missam uelit quis celebrare, quia illud potest concedere quilibet incuratus: dummodo constet esse presbyterum celebrare volentem, supra de cleri. peregri. cap. 3. secundum d. n. quod dic ut ibi not. Ratio diuersitatis est: quia in primo magis imminet periculum, quam in secundo, ut patet supra eo. cum ex iniuncto. infra eod. c. 1. secundum d. n. cum his quæ ibi not. uel dicas quod si persona nota sit, uolens prędicare, sicut magister in theologia, uel alius competens idoneus prædicator, etiam quilibet incuratus hanc auctoritatem dare poterit, secundum d. n. arg. D supra de offi. ord. ab ecclesiarū. quod intelligo casualiter & in transitu: sed episcopus hoc generaliter cōcedere potest per totam suam diœcesim. supra de off. ordi. inter cætera, quod inferior non potest, vt hic. Publice vel priuatim. priuata enim magis suspecta est arg. infra eo. §. 1. ver. 1. et in eo q legitur et not. supra eod. cum ex iniuncto, respon. 1. uers. 1. in prin.

7 Vsurpare.] Vsurpare intelligitur, qui missus nō probatur, uel per litteras Papæ, uel Episcopi, ut supra, uel qui missionem non probat per operationem miraculosam, uel scripturæ testimonium speciale, quod dic, ut plene legitur, & not. supra eod. cum ex iniuncto. §. 1. & qui etiam probat missionem si ab E illo cuius est populus prohibeatur: nisi ipsa missio superioris auctoritate roboretur, ut patet ex eo, quod supra legitur, & not. Præsumpserint. subaudi, si moniti non destiterint.

8 Excommunicationis, &c. aliter enim non est quis excommunicandus nisi monitione præmissa, ut patet in eo, quod legitur, & not. supra eo. §. si uero dominus & §. moneantur. Et nisi. uers. Quā citius ad arbitriū superioris. Resipuerint. sic excōmunicati. Alia competenti arbitraria, ut patet in eo quod legitur, & not. supra, de offic. leg. de causis. §. unico.

9 Plectantur.] *Quia crescente contumacia debet augmentari & pœna, vt hic, & legitur & not. supra lit. non contest. c. fi. §. fi.*

§. Adijcimus.

SVMMARIVM.

1 Ex causa fidei inquirere potest Episcopus prouinciam, & contra rebelles cuiusuis dignitatis procedere.

2 Vniuersitas non conuenitur nec agit, nec iurat nisi per syndicum.

3 Vniuersitas delinquere potest: & contra eam potest fieri inquisitio, & qualiter puniẽda.

4 Vniuersitas non potest excommunicari.

5 Dissidentes à communi fidelium ritu suspecti sunt de hæresi.

6 Deficiens in purgatione, vel iurare nolens, vt conuictus punitur.

7 Secus dicẽdum in eo qui se purgare negligit.

8 Qui renuit iurare, dicens non licere, hæreticus est. & nu. 10.

9 Pro condemnato habetur, qui renuit iurare de calumnia.

10 Qui recusat omnino iurare, de secta Valdensium præsumitur.

11 Intellectus. l. 2. C. de hæret.

12 Intellectus l. 1. C. de fide instr. & c. etsi quæstiones, §. 1. de simonia.

ADijcimus.] 10. *pars.* Honestas. *simile supra de offi. Archid. cap. 1. supra, de offi. ord. inter cætera.* Bis, aut saltem semel. *simile supra de offic. Archid. mandamus.*

1 Fama fuerit.] *Aliàs enim nisi ex causa tali vel consimili non est prouincia (etiam occasione religionũ, vel hæresum) cõmouenda, vt in authent. de mandat: prin. §. neq; occasione. coll. 3. Ex causa† autẽ hoc põt facere iudex ecclesiasticus, vt hic, & contra rebelles procedere, quantũcunq; magnæ dignitatis existãt, vt patet sup. eod. §. si vero dominus. & præceden. & seq. & in eo quod plane not. in summa eod. tit. §. qualiter deuitentur, maxime in vers. ergo cognitio, & vers. & hoc intelligas.* Et ibi. *versic.* Viros. *simile supra, de accu. sicut olim. §. 1. in prin.*

† Albertinus trac. de agno. asser. q. xi. nu. 10. & seq.

2 Totam viciniam.] *Argu. quòd vniuersitas potest præstare iuramentũ calũniæ, sic 35. q. 6. Episcopus in synodo, secundum B. Hoc multũ remotũ est argu. & planum est, quòd vniuersitas, vel collegiũ nec cõueniri, nec agere, nec iurare potest nisi per syndicum, vel prælatum, vt patet in eo quod legitur & not. supra de syndico. c. vnico, extra d. u. de testi. ad hæc. & c. præsentiũ. respon. 1. ver. ab eisdem.* lib. 6.

3 *Est tamen hic. arg. quod vniuersitas† delinquere potest, & quod contra ipsam, & singulos de vniuersitate potest fieri inquisitio, & quòd singuli iurabunt & pro delicto proprio punientur, vt legitur & not. supra eod. ad abolendam. §. ciuitas. & de simonia, dilectus 2. §. abbatibus.*

† Vide copiose per Panor. & Fel. in cap. dilectus 2. de simo.

4 *Excommunicari autẽ non potest ipsa vniuersitas. quod dic vt legitur & not. extra d. u. extra de sent. excom. Romana. §. fi.* lib. 6. Occulta conuenticula. *simile supra eod. cum ex iniuncto. respon. 1. ver. 1. in prin. vbi de hoc.*

5 Dissidentes.] *Propter quod merito suspecti habentur, vt hic, & supra de elec. in causis §. 1. & arg. 41. dist. quisquis. 86. dist. inferiorum. 23. q. 8. præterea. ff. ad leg. Aquil. scientiam. ff. de his qui not. inf. quid ergo. §. 1.*

Indicare.] *35. q. 6. episcopus in synodo, supra de testi. cogen. præterea. 2. q. 7. quapropter. 22. q. 1. si quis per capillum.*

6 Ipse autem Episcopus.] *vers.* Purgauerint. *immo in purgatione defecerint, vel quia iurare nolunt, vt infra §. 1. vel alio modo: tunc enim puniuntur tanquam conuicti, vt sequitur.*

7 *Secus de illis, qui negligunt se purgare: quia illi excommunicantur, & hæc est differentia quantũ ad illum articulum inter hunc, & illum quem habuisti, sup. eod. §. 1. vbi de hoc. Vel dic vt not. infra de pur. can. inter sollicitudines. §. fi. quod verius est.* Canonicæ.] *vt scilicet tanquam hæretici condemnentur hi qui in purgatione deficiunt, supra eod. ca. §. 1. Hi vero qui lapsi sunt sine vlla audientia seculari iudicio relinquantur, supra eod. ad abolendam. §. illos quoque.*

§. Si qui autem.] *xi. pars.* Obstinatione damnabili. *Hoc ideo dicit: quia & quandoque religiosi non rebelliter, sed ex quadam honestate iurare renuunt, vt patet in eo, quod legitur & not. supra de testi. nuper. supra, de iureiur. etsi Christus. §. fi.*

8 *Sin autem hoc aliquis omnino renueret† dicẽs, quòd crederet peccare mortaliter: quia nullo modo est iurandum, hoc ipso hæreticus reputatur, vt hic, & habetur pro conuicto, sicut & pro condemnato habetur is, qui renuit iurare de calumnia, vt legitur & notatur supra de iuramen. calum. c. fin. §. pœna. sicut & is, qui neq; defendit, neque exhibet; vt cõtumax condemnatur. ff. de noxa. quotiens. §. in potestate. ideoq; tenetur quis per iuramentum purgare de hæresi conscientiam. de consecra. dist. 2. ego Berengarius. 1. q. 7. quotiens. maxime quãdo circa hũc articulum præsumitur.*

† Eymer. [illegible] 2. par. q. 1[illegible] vers. tertius error.

10 *Quòd si omnino iurare renuat, de secta Valdensium, qui omnino iurare renuunt, præsumitur, & hoc solo hæreticus reputatur, vt sequitur.*

11 *Et hoc argumento leui à fide deuians, hæreticus censetur, & sic potest intelligi. C. eod. tit. l. 2. aliàs autem propter solam suspicionem, quamuis vehementem, de tanto crimine nõ condemnaretur: quod dic, vt not. supra eod. §. qui autem. in fi. & de præsump. litteras. §. fi. in prin.*

12 *Secũdum hoc duobus modis põt intelligi, quod legitur. C. de fide instru. l. 1. & supra. de sim. & si quæstiones. respõso 1. vers. 1. & 2. vt. s. quod ibi dicit de tali siue tenui religione, intelligatur de obstinata, & damnabili, & sic hæretica, vel simplici, et honesta, qui intellectus vltimus magis congruit mẽti, vt patet in d. c. etsi quæstiones. respon. 1. in fi.*

§. Volumus.

SVMMARIVM.

1 Omnis est adhibenda diligentia, ut hæretici extir-

1 Extirpentur.
2 An indicijs crimina probentur.

VOlumus igitur.] 12.*pars.* Inuigilent. *Erant enim paſtores ſuper gregem ſuum vigilantes Lucæ 2.quod dic,vt plene not.ſupra de offi. Archipreſ.cap. fina. in princ.* Canonicam.]*de qua ſequitur.infra eod.§.1.*

Si quis enim.] 13.*par.*

1 Super expurgando.] *Nam & ſi generaliter,† ſit Epiſcopo negligentia reprobanda.vt patet in eo, quod legitur & not.ſupra de offic.ordin.irrefragabili.reſponſo 1.hæc tamen eſt in hoc caſu propter periculum fidei ſpecialiter deteſtanda.* Negligens. *Remoueatur ergo prælatus propter negligentiam,vt hic & 1.quæſt.1.§.ecce cum honoris,& not. ſupra eo. cap.proxi.§.fina.*

† Inno.i. epiſto. 25. to. 1. concilio, refert Conra. Brun. lib. 3. de hær.c.15.

2 Indicijs.] *indicia igitur probãt crimẽ,vt hic, & ſupra eo.§. adijcimus. verſ.1.& 2.et quæſt.8.ſciãt. 32.q.1.dixit Dominus infra de priuil.cum olim.& C.de rei uen.indicia.ſupra,de cleri. peregrin. c.2.§. vnico,cum ſuis concor.ſupra de præſump.c.illud.& c.litteris,& c.tertio.* Deponatur. *tanquam negligens,& remiſſus, vt ſupra,* Et in locum. *verſ.* Qui velit,& poſſit. *ſimile ſupra de cleri. non reſid. quia nonnulli.§.1.& cap.relatum.reſpon.1.& §.1.*

c. Sicut in vno.

SVMMARIVM.

1 Cauendum ne ſub ſpecie virtutum vitia committantur.
2 Cauſæ,cur nullus prædicator admittendus, niſi mittatur.
3 Nulla poteſt vniuerſitas ſine ordine conſiſtere.

SIcut in vno corpore:& infra.] *Quod deeſt in hac deciſione legitur ſupra eod. cum ex iniuncto.§.ſicut enim.* Sub ſpecie virtutum. *Sic ſupra eod.ca.proxi.§.quia vero.41.diſt. ſæpe vitia.etenim prætextu pietatis non ſunt vitia committenda.30.q.1.noſſe.*

Hæc ſpectãt multa in conc. Trid. ſancta Seſſ.5 & 21. de refor.c.1.

2 *Et hæc eſt cauſa quare nullus prædicator admittendus eſt niſi miſſus:periculoſum eſt enim cum ſub ſpecie huius boni hæreticus aculeus poſſit latere, vt hic,& in præd.iuribus,& 1.quæſt.1.§.ecce cum honoris.32.diſtin.§.verum,& 42. diſtinct. quieſcamus,quamuis idoneus poſſit ſe vltro offerre ad mittẽdum,vnde Eſa.6.Ecce ego,mitte me.8.q.1.in ſcripturis.16.quæſt.1.§.hoc idem.arg.ff.de iu.& cur. da.ab his.l. vbi, & l.prætor.* Nos attendentes, 2. *pars.* Præcipuus.*ſic ſupra eod.cum ex iniuncto.§.ſicut enim,verſ.1.*

3 Dominus Apoſtolos.] *Nec vniuerſitas aliqua poſſet ſubſiſtere ratione,niſi eam huiuſmodi magnus ordo ſeruaret,89.diſt.ad hoc, ideoque nullus laicus eſt admittendus cuiuſcumqne meriti,vel ordinis exiſtat,ut ſequitur,& patet ſupra eo.cum ex iniuncto, reſpon.1.ver.1.& §.ſicut enim.verſ.cum igitur, et ſeq.& §.licet autem.*

A

c. Excommunicamus 2.

SVMMARIVM.

1 Omnes hæretici vnum habent finem erroris.
2 Docentium hæreſes, & addiſcentium debita pœna.
3 Addiſcentium hęreſes duplex genus diligenter notandum.
4 Deprehenſus in hæreſi quis dicatur,& qua pœna plectatur.
5 Simoniaci pœna,& ſimilitudo cum hęretico.
B 6 Credentium erroribus hæreticorum pœna.

EXcommunicamus,&c. Diuerſas.] 24.q. fi.§.fi.

1 Conueniunt.] *Quia ad eundem finem, ſcilicet deceptionis,& erroris tendunt. ſimile ſupra eo.excommunicamus.reſponſo 1.quod dic,vt ibi no.* Damnati uero. 2.*pars,* Puniendi. *Sic ſupra eod.excommunicamus. reſponſo 1.ver.damnati, & c. ad abolendam.§.præſenti.*

2 *Sed quæ eſt debita animaduerſio? Reſpondeo, vt docentes vltimo ſupplicio efficiantur addiſcentes,† vero,x.librarum auri pœna mulctentur.C.eod.titu.*
C *quicunque,ad fi.*

† Zanchinus Trac. de hæreti.c. 3. nu. 6. Ioã. Roias de hære.p. 2. aſſertiõe 43.

3 *Et hoc intelligitur de addiſcentibus,qui nondum didicerunt,ſed cauſa addiſcendi ad hęreticos acceſſerunt: nam ſi incæpiſſent diſcere,& ſic ad actum perueniſſent,eadem pœna punirentur qua & docentes, & ſic ſoluitur,nec contradicit.C. de mathematicis. l.culpa.ſimilis eſt tam prohibita diſcere,quam docere. De cæteris dic,vt plene not.ſecundum leges, ſupra eod.ad abolendam & ſecundum eaſdem leges,et canones in ſumma eod.tit.§.qua pœna.* Degradatis. *ſupra eod.ad abolendam.§.1.* Si qui autem. *verſ.ab hoc loco vſque ad fin.additur declarando quod deeſt ſupra eod.excommunicamus,reſponſo.1.verſic.dam*
D *nati.& cap.ad abolendam.§.1.& 2.nam alia, quæ hic præmittuntur,dicuntur ibi,& quædam alia, vt ibi patet.*

4 Deprehenſi.] *Publicè,ita quod notorium ſit, ut in eo quod legitur,& not.infra eo.c.1.qui ſi ſtatim ſponte redire voluerint,admittendi ſunt.vt ſupra eo. ad abolendam.§.præſenti,ita tamen quod in carcerẽ ad agendam perpetuam pęnitentiam detrudantur, vt hic ſequitur,& hoc non fuerat ibi dictum; quod hic declaratur,vt ibi not.*

5 In perpetuo carcere.] *Sicut & Simoniacus eſt in monaſterium detrudendus.1.q.1.reperiantur. ſupra de Simonia.quanta,& eſt bona ſimilitudo,nam*
E *ſimoniacus hæreticus reputatur.1.q.1.eos qui.6.q. 1.§.ſed licet.ſupra de Simonia,quotiens, vbi de hoc, & idem iuris eſt hodie de credentibus,ut infra,§.1.*

6 Credentes autem.] 3.*pars.* Eorum. *ſcilicet hæreticorum.* Similiter. *damnati ergo de credentia per Eccleſiam,ſæculari iudicio,&c.vt legitur & not.ſupra eo.§.damnati.Hodie ergo non excommunicantur,nec expectantur,ſicut receptatores, & defenſores,licet olim ſecus eſſet,etiam tempore Concilij generalis,quod dic,vt legitur,& not.ſupra eod.ca. ex communicamus.§.credentes.*

c. Absolutos.

SVMMARIVM.

1 Hodie ipso iure remanet absolutus qui hæretico erat obligatus.
2 An reconciliatus ecclesiæ, recuperat amissas fidelitates, & obligationes.
3 Non soluuntur à debito fidelitatis vassalli, domino in occultam hæresim incidente.
4 Hæretico non est soluendum, quod ei erat sub pœna, aut iuramento promissum.
5 Iuramentum tacitam habet conditionem, si communicare liceat.

† Vide Alfonsum Castrum li. 2. cap 7. de iusta hæreti. punit.

Absolutos, † &c.] *Ipso iure hodie, vt hic: olim nō sic erat expresse dictum, immo quod deberēt absolui, q dic, vt legitur & not. supra eod. excommunicamus, §. si vero Dominus, ver. 1.*

2 *Sed nunquid si talis recōciliretur, fidelitates istas ipso iure recuperabit? Videtur, quòd sic. C. de senté. pas. l. 1. & l. fi. Tu vero dicas, quod non, sicut nec faceret si fuissent vassalli ab hac fidelitate simpliciter absoluti. argu. supra de diuor. de illa. Secus si ad tempus lata esset sententia, scilicet quamdiu in excom-* A *municatione perstiterint, infra de pœn. c. fi. in fi. quia tunc cessante tempore erroris, cessaret & talis sententia, vt patet in eo quod legitur & not. supra, de vita & honest. cleri. c. fin. ad fin. & secundum hoc intellige 15. q. 6. iuratos, & c. nos sanctorum.*

3 Manifestè.] *Secus ergo si occultè, arg. supra de simonia, ex tua, & c. sicut nobis, in fi. cū suis concor. et c. fi. et not. supra eo. c. proxi. §. 1. ver. si qui autē.*

4 Aliquo pacto, &c.] *ergo si sub certa pœna aliquid ei soluere tenebatur, pœna non committitur: cū enim talium bona possint occupari, multo fortius retineri, vt patet in eo quod legitur & not. supra eod.* B *excommunicamus, §. si vero dominus, vers. 1. Eodē modo non intelligitur is qui iurauerat, deierare.*

5 *Quasi iuramentum † habet in se tacitam conditionem, scilicet si in tali statu permanserit, quod ei cōmunicandum sit, arg. supra de iureiur. quemadmodū respon. 1. verf. quia in illo, cum suis concord. & supra eod. excommunicamus 2. §. credentes, & idem si alias excommunicatus esset, vt in dictis ca. 16. q. 6. nos sanctorum, & c. iuratos, quod dic, vt not. in summa, de sent. excommun. §. fin. sub §. quid si tenor sacramenti. nisi forsan necessitas immineat, vel ex indulgentia aliud contingat, quod dic, vt legitur & not. infra, de sentent. excomm. si verè, id est ab vnitate Ecclesiæ recedentibus, 24. q. 1. si forori.* C

† Adde Albericum de ftatutis par. 1. q. 25. num. 3. & Decium in rub. C. qui admitti, nu. 4.

GLOSSA IOANNIS ANDREÆ
IN NOVELLA SVPER TIT. DE HÆRETICIS.
IN VOLVMINE MAIORI.

c. Dubius.

SVMMARIVM.

1 Dubitans in fide deliberatè hæreticus est.
2 Dubitatio procedens a timida conscientia non facit hæreticum.
3 Fidem veritatis quis dicatur ignorare.
4 Ignorantia in his quæ sunt fidei, non excusat.
5 Hæreticum esse, tenui argumento a fide flectere quomodo accipiendum.
6 Infidelis, siue baptizatus, siue non, testis esse non potest.

† Concordat Ioā. Ananias, Abbas, Fel. & alii hoc loco. Adde Melchiorem Canum lib. 12. ca. 9. de locis Theologicis & Alfonsum Castrum lib. 1. c. 9. de iusta hær. puo.

Dubius.] *Breue est.*

1 Infidelis est.] *Hoc verum in dubitatione, quæ habet pertinaciam, † animi deliberationem, & placentiam.*

2 *Sed dubitatio, quæ procedit à scrupulo conscientię potius est pœna quam culpa, nec habet hæresim, cū frequenter contra voluntatem accidat: immo ille, qui se bene firmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur, sicut & qui resistit carnis stimulis. 5. dist. sed pensandū, & c. testamentum, alias non esset dare fidelem, qui nō fuisset hæreticus, facit ad prędicta 24. q. 3. dixit, & quod dicā infra eod cum Christus.*

Omnino.] *id est, aliquo modo, hoc est nullo modo sit eis credendū, simile omnino, supra de iura. calum. in pertractandis. Hostien.*

2 Fidem veritatis.] *id est veritatem fidei: quia baptizari renuit, vel in articulis errat. posset etiam in-* D *telligi de catholico, qui ignorat veritatem negotij, de quo quæritur, cui in eo credendum non est, supra qui matri. accus. poss. videtur, de iuram. calum. in pertractandis, Hostien.*

4 Ignorant.] *non ergo excusat ignorantia in his, quæ sunt de fide: quod dic, ut dixi supra de sum. Trinit. super rubr.*

5 In gloss. 2. ibi, l. 2.] *ibi dicitur hæreticus, qui etiam leui argumento deuiat à documentis & tramite fidei.*

In gl. 2. ibi tenui.] *id est quantūcumque leui, Abbas, & in fi. vel dic, de tenui argumento, vt not. supra* E *de præsumpt. litteras, §. fi. in prin. Hostien.*

6 In gl. vltima ibi, in fide.] *licet baptizatus, idem in non baptizatis, supra de testib. c. 1. cum concord.*

c. Qui alios.

SVMMARIVM.

1 Quis sit intellectus huius capitis.
2 Delictum serui quando noceat domino.
3 Quilibet tenetur proximū ab hęresi reuocare.
4 Correctio

4 Correctio qualiter ad prelatos, & ad alios pertineat.

Melchior canus li.12.c.9. de locis theolog.

Vi alios.]

1 Errore.] *fidei catholicæ, vt faciat ad titulum.* Non reuocat. *fortius si defendit.*

Prima glos. quærit & soluit distinguendo.

2 *In glos. 1. ibi,* scientiam. *si seruus vulnerat, et occidit sciente domino, tenetur dominus, & scientia sumitur hic pro patientia, vt teneatur si non prohibuit, cum id posset.*

B 3 In gl. 1. ibi. prælati.] *facit quod not. infra de senten. excommu. quant. a, nisi dicatur aliquid speciale in hæresi, vt quilibet teneatur ab illa proximum reuocare, vel quod perseuerantia inducit quasi vetationem delicti, vt quasi videatur delictum omittendum.* & in fine.

4 *Hostien. dicit, quod iudiciaria correctio ad solũ prelatum pertinet, vt in primis concor. Euangelica ad omnes, vt in secundis, & remit. ad not. de cogna. spiritu. sua. de test. in omni.*

c. Firmissimè:

SVMMARIVM.

1 Schismaticus cur sit hæreticus.
2 Hæresis vnde dicatur.
3 Iudæi, & gentiles impropriè dicũtur hæretici.
4 Hæreticus propriè quis dicatur.
5 Peccatis dimissis, bona opera quandoque reuiuiscunt.

Irmissime.]

†Eym. hac 2. par. q. 48. vbi dixi. Conradus Brunus, lib. 1. de hær. c. 16.

1 Schismaticum. †] *qui etiam hæreticus est vineam Ecclesiæ diuidendo.*

Incorporatus.] *erat enim membrum abscissum à corpore. 23. q. 7. quemadmodum. 1. q. 7. conuenientibus. ver. item Ioannes. vbi dicitur, quod hæresis separat omnem hominem ab Ecclesia. ad idem 23. q. 5. si vos. facit 24. q. 1. hæretici. & c. alienus. & c. omnis, qui. & c. quicunque.* Et post pauca. *decisa. ac si dicat, & infra, vel & cætera. Gloss. 1. ponit septem modos, quibus dicitur hæreticus.*

†Eymer. hac 2. p. q. 1. Zanchi. de hæret. c. 1.

2 In 1. glos. ibi, hæresis.] *et dicitur hæresis † ab electione erroris ut ibi: vel ab erro erras, uel ab hæreo hæres; quia nimiũ hęrent suę opinioni. vel ab ereco, uel ercis cor, quod est diuido, sicut dicimus familię erciscundę,* & in fin. *de hoc 24. quęst. 3. §. quia uero.*

3 *Vbi not. largè Iudæos, & gentiles dici hæreticos: quia non tenent articulos fidei, secundum quod omnes hæretici non sunt excommunicati.*

4 *Dicit Hostié. quod duobus vltimis modis ꝓpriè, & strictè dicitur quis hæreticus, sicut qui quo ad hoc non recipit quattuor concilia, sic loquitur C. eo. quicumque. C. de summa Trinit. l. si. Dicitur etiã hæreticus, qui priuilegio Romanæ Ecclesiæ, quæ prę est omnibus detrahit. 22. dist. omnes. Qui præcepta Sedis Apostolicæ pertinaciter transgreditur. 10. distin. nulli. Qui decretalibus epistolis cõtradicit, uel eas non recipit 20. dist. de libellis. Qui communioné*

A *catholica Ecclesia non recipit. in authen. de priui. do. hære. mu. non præstan. post princ. colla. 8. Hostien. hic, & in sum. eod. tit. §. 1.* In gl. 2. ibi, Apostolus, *1. ad Cor. 13. a.*

5 In glos. vlt. in fi.) *& mortificatis malis interdum bona reuiuiscunt. † de pęn. distin. 3. pium. Gof. & Host. remittit ad sum. de pæn. & remis. §. & an fictè. 1. responso.* †S. Tho. 3. p. q. 89. art. 5. Sot. li. 5. dist. 16. q. 2. art. 5.

c. Fraternitatis.

SVMMARIVM.

B
1 Intellectus huius c. quis.
2 Quando tabellionis scriptura falsa, non rumpat cæteras bene factas.
3 Instrumentum; vel dictum testis, in vno falsum, an & quando in omnibus sit falsum.
4 Falsitatis instrumenti, vel dicti testis, non allegatur ignorantia.
5 Dicta alicuius, ratione personę solum reprobata, de falso non arguuntur.
6 Publica persona damnata, an eius instrumenta sint damnata.
C 7 Scriptura damnatorum quomodo recipiẽda.
8 De operibus Origenis variæ sententiæ.

Raternitatis.] Ephesina synodo. *prima catholica. T.*

Quomodo poterunt. *quasi dicat non poterunt.* Capitula. *scilicet quæ scripserunt.*

1 Auctores.) *suspensiuè legas. & intelligit Inno. hic in expositionibus scripturarum, & omnibus alijs confectis ab his, qui nõ gerunt publica officia. 9. distin. si ad sacras. 16. dist. c. 1. 37. dist. si quid.*

2 *In scripturis autem tabellionum, & aliorum publicum officium gerentium, secus est: quia licet vnã chartam falsam fecerint, nihilominus valent aliæ* D *quandiu in officio tolerantur. arg. 8. q. 4. nonne. & melius supra de cohabi. cle. & mulie. vestra. & hoc propter publicam utilitatem, & ne uenientes ad eos decipiantur. arg. ff. de offi. præto. l. 4. ff. ad Macedonianum, l. 3. respon. 1. ff. de offic. præsid. si fortè. C. de lati. liber. tol. l. vnica. §. sed domini. & §. sed & quis homini libero. C. de testam. l. 1.*

4 *Dicimus tamen, quod si instrumentum vel dictũ testis, in vno probetur falsum, non solum in illo, sed in totum etiam reprobandũ est. arg. 3. q. 9. pura. ff. de ædil. edict. cum eiusdem. de con. dis. 4. c. nõ liceat.* E *& expressius, 9. dist. si ad sacras. vbi de hoc, & ibi habetur dictum Bar. quod etiam tenuit in c. vener. 50. dist. ꝙ verum est, quando tabellio, vel testis mentitur circa substantialia, vel circunstantias negotij de quo agitur, principales: puta, cum ageretur inter contrahentes de boue, tabellio scripsit; de asino: uel de pecunia argentea, & ipse posuit de aurea: uel agebatur inter P. & M. & ipse scripsit inter G. & R. arg. in eo quod legitur & no. de rescrip. significante. & est ratio, quia nunquã debet ponere in instrumento vel testimonio, nisi ꝙ in veritate nouit, & vidit.*

4 *Nec potest in hoc ignorantiã allegare, 3. q. 9. testes, & cap. hortamur. & c. pura. & adde quod di-*

xi de off.deleg.cum in iure.in fi.Si autẽ errauit,uel scienter mentitus sit,circa accessoria,vel circunstãtias negotij,de quo agitur,non substantiales, nihilominus valet instrumentũ quo ad substantialia:ut si dicat,contrahentes esse de alia terra quam sint, uel consanguineos,vel affines aliorum quam sint,et similibus, & est ratio,quia non consistit in his officium tabellionis,vel testis,nihil enim facit ad contractum vel testimonium vndecumque sint contrahentes,argu.supra de iudi.cum deputati: & adde ꝙ post eum dixi de offic.deleg.cum in iure.post glossas in fin.& de hoc in Spec.de teste.§.1.& versic. item quod aliquid,cum sua remissione.Est tamen euidens contra argu. in eo quod legitur et not.supra de rescript. significante,cui contrario storetur,quando circunstantiæ facerent ad casum. A B

5 *Licet autem dicta alicuius, ratione personæ non alias,falsa probentur,vel reprobentur,redargui non possunt de falso.*

6 *Si tamen publica persona de falso accusata, & condemnata fuerat,ex tunc instrumenta, & dicta eius carebunt robore, ratione personæ, vt hic, & supra de testi.testimonium.Alij dicunt,vt Joan.in d.c.si ad sacras,& hoc placuit Gof.vt dixi de elec. Ecclesia,2.in glo.hoc tractat.quod si in vno instrumento plura capitula sunt connexa sibi, & vnum sit accessorium altero,vno cassato,cætera connexa, & accessoria cassata intelliguntur, secus si sint diuersa,& separata.arg.ff.de mino.etiam ff.de neg. gest.cum actum, & l.at qui natura, facit supra de appel.vna sententia,cum conc.uel distingue,vt supra de fide inst.ex litteris,primum tamen dictum magis placet Innoc.*† C

† Hic quędã cõsulto omisimus.

Glos.1.signat contrarium,quod dupliciter fortificat & soluit.

In gloss.1.ibi declarauit.] *& c. nonnè. vbi habes concor.ad hoc.*

† Vide omnino cõmentarium super isto c.Fraternitatis.

7 *Et ibi* recipienda.*tanquam auctorizabilia † possunt tamen recipi vt rationabilia,& sic cessant contraria.* D

8 *Et ibi* Origenis.]*aliqui dicunt Origenem excusabilem,quia hæretici ad obsfuscandum nomen suum hæretica interseruerunt libris suis.hoc recitat Host. infra de Sen.excom.à nobis,2.hanc expositioné improbat Hyeronimus in Epistola ad Pammachium & Oceanum,eo maximè,quia Eusebius,& Didymus ipsius tractarunt errores,tamen ipse idem fatetur aliquos dicere per ipsius pessimos discipulos aliqua admixta,sed non omnia. vide ad Desiderium de 12.lectoribus B.Videre potes de ipso & ipsius commendabilibus actibus,& de ipsius erroribus in historijs lib.12.8.c.cum 7.sequen. & in Hiero. ad Pam.& Occ.1.cap.*& in fin.*ubi de hoc,& infra de no.ope.nunc.c.2.& infra,de re iud.accessoriũ,li.6.* E

c.Si quis Episcopus.

SVMMARIVM.

1 Pęna huius c.quando locum habeat, & nu.4.
2 Episcopus hæreticos instituens,non sepelitur, & sepultus exhumatur.
3 Et memoria eius abolętur.
4 An Episcopus extraneos catholicos instituens plectatur pœna huius c.
5 Quoslibet infideles instituens hac pęna punitur.

SI quis Episcopus.

1 Pręlulerit.] *idest, instituerit.T. vel prætulerit Ecclesiæ suæ, & intellige de Episcopo, qui hoc fecit sciens : probabilis enim ignorãtia esset excusata,de cleri.excõm. Apostolicæ,infra eod.c.2.lib.6.Abbas exponit,idest errorem sustinuit.*Saltem.*quasi dicat,ne dũ in vita.*

2 Dicatur.]*ergo non sepeliatur, & si sepultus est, exhumetur,supra de sepul.sacris.*

3 Nomen.]*Damnatur ergo ipsius memoria.*Recitetur.*forte in libro,quo poni solent nomina Episcoporum defunctorum, & pronuntiari obitus annuatim.Hostien.*

Glo.1.respon.per obiectionem & solutionem.

Vlt.glo.signat contrarium,& soluit.

4 In glo.1.ibi.Hæreticos.] *secundum Ala. & Lau.& idem Inno.& Hostien.non enim locum habet hæc pœna in illo,qui in his quæ testari possunt, institueret extraneos tamẽ catholicos: licet quidam contradicant,quod non præsumitur Ecclesiam dilexisse, præponendo extraneos ipsi Ecclesię.*

5 In glo.2.ibi,Hæreticis.]*sic etiam parificantur Pagani Iudęis. supra tit.1.cum sit.*] In glo. vlti. ibi.cap.1.*& infra c.accusatus.§.si vero.in fi.li.6.* & in fin.*de hoc 24.q.2.in sum.& Hostien. remittit ad sum.de accusa.§.si quis accusari. & vide in Spe.de accusatore.ad fi. versi. item quod reus, sed nonne præsumi debet pro isto,qui in vltimo instanti potuit pænitere? dic.vt no.88.dist.neque.*

c.In eos.

SVMMARIVM.

1 Quis intellectus huius.c.3.
2 Pœna huius c.etiam in laicis locum habet.

IN eos.]

Qui non sunt.]

1 *Quia hæretici sunt Iudæi, vel Pagani.*In glo.2.ibi dari.*secundum Ala.& Ten.*In glos.vltima in fi.& ibi in ver.item multi.*secundum litteram de ipsis statuerunt defunctis, qui suas,& cetera.*

2 *Patet idem in laicis,alia littera, quæ habet de Episcopis,id non probat.*

c.Cum Christus.

SVMMARIVM.

1 Definitio huius c.etiam præterita respicit, & quare.
2 Papam posse,aut non posse facere nouum fidei articulum,quomodo intelligatur.
3 Definitiones Pontificum,& Conciliorum large dicuntur fidei articuli.

4 Et

4 Et a quibus sciri debeant, explicite vel implicite.
5 Omnis vera doctrina, quæ circa fidem versatur, largissimè dicitur fidei articulus.
6 Et ita licet de ea dubitare, antequam sit per Ecclesiam definita.
7 Qua ratione intelligendum illud Pauli: & habitu inuentus ut homo.
8 Anima humana forma corporis essentialis.

CVm Christus.] Perfectus.] *non enim nouit etiam opus imperfectum, de baptis. maiores.*

1 De cætero.] *Quia iuris diuini & naturalis est; hoc respicit etiam præterita. de hoc consti.c.fin. ad idem infra de vsur.cum tu.*

2 *Sed Alanus & Vincent. per hanc litteram notabant, quod Papa facere poterat nouos articulos* † *fidei, quod fatebantur verum secundum vnam acceptionem articuli, idest, tale quod credi oporteat, cũ prius non sic oporteret; sed cum dicitur articulus, eo quod necessario credi debet & debuit, non facit nouum articulũ: quia quod modo est articulus: semper fuit & erit articulus: sicut strictè sumitur expressi in symbolo Apostolorum, & hos secundum eos, fideles explicite scire tenentur; allegant canones de consecr. dist. 4. quos hic allegat glos.*

† Vide Sanctum Thomã 2.2.q.1.arti.10.

3 *Largius sumitur, cum comprahẽdit cum præmissis diffinitiones factas per Romanos Pontifices, vel concilia, quale est, tres personas esse coæquales, & alia multa, de quibus habetur 15. dist. c. 1. 2. & 3. & de cons. dist. 4. c. penul. & vlt.*

4 *Et ista* † *secundum eos necesse est credere implicite, explicite non, nisi prælatis, qui legem scrutabiliter scire tenentur: 38. dist. omnes 23. dist. qui episcopus, & de his hic remittam super si.gl.*

† Eymericus par. 2. q. 47. & 12. ubi co. piose pe hoc.

5 *Largissime vero secundum eos sumitur articulus secundum quod respicit omnem veram sententiam circa fidem, etiam nondum diffinitam.*

6 *Et in hac acceptione licet dubitare de articulo fidei, scilicet nondum diffinito: sicut de iam diffinitis licuit ante diffinitionem, allegãt 24. q. 2. dixit Apostolus, bene ponitur exemplum in visione diuina, p nouam constitutione in Benedicti, quæ incipit: Benedictus Deus. Speculator vocat talia articulos fidei. in Spec. de lega. §. nunc breuiter. ver. 2. contra.*

7 Secundum quod homo.] *dicit Vincen. quod quidam dicebant contrariũ, per id quod dicitur ad Phi. 2.* b. In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. *vnde dicebant, quod assumpserat humanã formam ut habitum, & potius continebatur sub prædicaméto habere, quã sub esse. Sed male dicebãt, quod hic reprobatur. Nec obstat illa auctoritas, quia & humana essentia et forma habet habitum hominis. Quare habitus nõ negat essenciã, quod intelligas, nisi poneretur negatiua, vt si diceretur habitu solum, vel tãtum, quod negatiuam sapit, de causa poss. cum Ecclesia, facit quod dixi supra de ele. non resi. quia nonnulli, in magna glo. ver. quid si omnes.* Ita uerus, *non phantasticus, ut dicebant Manichæi. de cele. mis. in quadam. in princ.*

8 Anima rationali.] *ipsum corpus vere, per se, & essentialiter informante, vt in Clem. de sum. Trinit.* A *cap. vno. in princip.*

In gl. 1. excommunicatus.] *sup. non tam ex vi horum verborum, quam ex eo.* & ibi c. 1. *et supra de celeb. mis. in quadam*, & in fi. *dic ut dixi supra de sum. Trin. super glo. rubrica.*

c. Sicut ait.

SVMMARIVM.

1 Et si de Tholosanis hæreticis loquatur hoc c. de omnibus intelligitur.
2 Cum quibus non exercenda negotiatio.
3 Per generalem clausulam, an omnia priuilegia tollantur.
4 Locis interdum pœna infligitur.

SIcut ait.] 1 Tholosanis.] *Non solum quo ad istos, sed etiam quo ad omnes est canon latæ sententiæ. Innocen.* Receptatores. *est simile secundum Hostien. de homici. pro humani, lib. 6.*

2 Negotiationem.] *& idem in excommunicatis. 11. q. 3. sicut & c. seq. de Paganis est dictum supra tit. 1. quam sit. Hostien.*

3 Priuilegiorum.] *arguit Hostien. per generalem mentionem tolli omnia priuilegia, cuiuscunque sint tenoris, remittit supra de dol. & contu. cap. 2. & vide quod dicam de exces. prel. c. vno, lib. 6. & infra c. prox. in fi. Phi. in contrarium, de rescript. ca. 1. & c. pastoralis, vbi speciale derogat generali: respõdet quod vnum & idem ibi dici potest generale, inquãtum omne priuilegium tollit; speciale, inquantum locũ habet solum etiam in causa fidei.* Quibuscunq; *sicut Templarijs & Hospitalarijs.*

4 Sepulturam.] *Et contrafacientibus, & loco* † *infligitur pœna. infra eod. c. 2. 1. respon. libro 6.* In gl. 1. *in fi. aliter tutæ esse non possunt, nisi ea quæ ad diuinam confessionem pertinent, regalis & sacerdotalis defendat auctoritas.*

† Ioan. Rojas sign. 102. Gõ. zal. de hær. q. 22. num. 5.

c. Ad abolendam.

SVMMARIVM.

1 Christiani excommunicantur, non infideles.
2 De sacramento eucharistiæ vbi tractetur in iure, & de reliquis sacramentis: nu. 3. 4. 5. 6.
7 Episcoporum partes in extirpandis hæreticis, & eorum pœnæ ob negligentiam.
8 In arduis Episcopus consilium capituli exquirat.
9 Mortuo aliquo quis exerceat iurisdictionem, quam mortuus exercebat, & nu. 11. & 12
10 Sede vacante, an, & quando in iudicio procedatur.
11 Quæ suo iure sunt Episcopi, sede vacante ad capitulum pertinent.
12 Absentis & negligentis iurisdictio, ad quem deuoluatur.
13 Religionis obũbratione fuscatus quis dicatur.
14. Debita hæreticorum pœna ignis; quod multis modis probatur.

15 Papa

15 Papa aduersus laicos condit leges.
16 Inter ordinem & dignitatem differentia,
17 Quæ religiones hic dicantur exem ptæ.
18 Depositus, an & quando amittat priuilegiú.
19 Depositus nisi sit contumax, an tradendus curiæ sæculari.
20 Casus in quibus audientia denegatur.
21 An delegatio facta Episcopis, procedendi in causa hęresis contra exemptos, sit iurisdictio ordinaria.
22 An in iurisdictione Episcopi, qua procedit cótra quoslibet hæreticos, succedat capitulum sede vacante.
23 An cum procedit Episcopus auctoritate delegata in hæreticos, fiat appellatio ad Papam, uel ad proximè superiorem.
24 Episcopus auctoritate delegata procedens, coercere potest Archiepiscopum sibi resistentem.

AD abolendam.]

1 Vniuersus, *Christianos. Non enim intendit excommunicare Iudæos, & similes, licet non recipiant baptismum: de quibus quo ad canonicas constitutiones nihil ad nos 2.q. 2. multi. de diuor. gaudemus, licet alias interdum puniantur. de hoc supra tit. 1. Judæis 2.*

2 Corporis.] *de hoc principaliter tractatur, & de erroribus circa illud. de consec. distin. 2. per totum & maximè in cap. cum omnem. & supra de celeb. Missar.*

3 Baptismate.] *de hoc de consec. dist. 4. per totum & supra de baptis. per totum.*

4 Confessione.] *de hoc in tractatu de pœnitentia. & infra de pœn. & rem. per totum.*

5 Matrimonio.] *de hoc sacramento satis supra de Biga. dubitatum.*

6 Sacramentis.] *scilicet Confirmatione in fronte, Ordine, & extrema vnctione, de quibus plene dixi supra de sacra. non iter. super rubrica.*

7 Singuli Episcopi.†] *qui super hoc inquirere tenentur ex officio; & si quis negligens esset, deponitur. infra eod. excommunicamus. infra §. fi. ergo episcopi etiam vbi de fide agitur, sunt ordinarij: dubia tamen fidei non possunt decidere; sed reseruāda sunt Papæ 24. q. 1. quotiens, secundum Inno. & Hostien.* Diœceses. *ciuitates includit. de hoc infra de rerum permu. cap. vno. lib. 6.*

† Conr. Brunus lib. 4. de hær. c. 1.

8 Consilio.] *in sententiis enim arduis requirit Episcopus consilium capituli, licet consensum non expectet. supra de his quæ fi. a prœl. nouit. & ca. quanto,* E *de consue. c. 3. lib. 6.* Clerici ipsi. *scilicet capitulum Ecclesiæ cathedralis.*

9 Sede vacante.] *mortuo aliquo, si vis scire ad quem transferatur potestas faciēdi ea, quæ faciebat antequam constituatur successor, notabis secundum Innoc. quod si ea per se solum faciebat, sicut est iurisdictionis exercitium & consimilia, & hoc faciet ille a quo ea habebat. Mortuo igitur archidiacono, qui vicem gerit Episcopi. supra de offi. archid. ca. 1. Episcopus eo mortuo, iurisdictionē archidiaconi exercebit. arg. supra de maiorita. & obed. his quæ. §. fi. supra de institu. cum venissent, & sunt hæc vera etiā* A *in alijs, si necesse vel vtile sit hoc de quo agitur expediri. arg. 12. q. 2. hæc huius placiti, & c. si qua de reb. alioquin seruabitur successori. ff. de iud. mortuo. C. de iudi. properandum. §. sin autem, maximè si in proximo successor sit futurus. arg. ff. de uaca. mune. l. pen. §. fin. secundum Inno.*

10 *In iudicio autem non proceditur uacante sede. supra, ne se. va. c. fi. nisi instante necessitate deputetur actor, auctoritate superioris ad reposcenda alienata 12. q. 2. vobis & c. Vulterang. & arg. institu. de aucto. tuto. §. fi. ff. de cur. bo. dan. l. si plures, & l. 1. & 2. secundum Hostien. si tamen ad capitulum spectat electio archi. secundum Inno. uel canonicorum, vna* B *cū archidiacono, eo mortuo deuoluetur ad capitulū prædicta potestas. arg. supra de conces. prœben. postulastis. sed si archidiaconus per se, suo iure aliqua fecit, quæ non ab alio sunt collata, vt si fundauit Ecclesiam de bonis archidiaconatus, non capituli: tunc nō deuoluitur potestas ad capitulum, sed ad successorē tantum. supra ne se. va. illa. supra de testa. relatum, 2. §. nomine. ubi de hoc, & adde quod legitur et not. infra de exces. prœla. ca. 2. & supra de offi. dele. quoniam Abbas. in fi. quod si aliqua habeat ab Episcopo, & aliqua a capitulo, & ille, & hi in eo quod ab eis tenebant, succedunt. arg. supra de testa. relatum, 2. §. fi. 12. q. 3. & 4. per totum.*

C 11 *Cum autem Episcopus, & capitulum sint vnum corpus, cuius caput est Episcopus, arg. infra de verb. sign. cum clerici, & expressum supra de præscript. cum non liceat. supra de his quæ fi. a prœl. c. fin. & inter eos sit spirituale coniugium. supra de testa. requisisti. §. secus, & melius supra de transla. Episcopi, licet, dicendum est, quod ea quæ spectant ad Episcopum suo iure, sicut est iurisdictio, & confirmatio prælatorum, deuoluitur sede vacante ad capitulum ipso iure. supra de maio. & obed. cum olim. sed si cū alijs aliquid exercebat, nec ad inferiores, nec ad superiores, sed ad collegas eiusdem officij deuoluitur hæc potestas. 65. distinc. c. fi.*

D 12 *Idem forte dicendum est in absente, siue ex iusta causa absit, siue ex iniusta. In negligente autem, dic vt not. sup. de testi. cū olim. de conces. prœben. nulla. & de sup. ne. prœl. per totum, secundum Inno. cuius est tota hæc glo. paucis exceptis, iura tamen per ipsum inducta minus plene probant intentionem suā, secundum Hostien. secūdum quem, tu dic de hac materia ut not. supra de maio. & obed. his quæ, & c. cū olim. & ne sede va. illa. & c. fi. & c. vno lib. 6. & de elect. cum in cunctis. in fi.*

Vicinorum.] *sic 7. quæst. 1. Pōtifices.* Perpetui. E *idest donec resipuerint, & absoluantur, sic supra de coha. cle. clericos, & ibi concor de hoc.*

13 Obumbratione.] *vmbra est vbi aliquid exterius geritur, cuius intus non subest veritas, de consue. quanto. & hic Gof.*

Fuscatus.] *infra eo. accusatus. in fi. lib. 6.* Nudetur. *infra eo. cap. 1. lib. 6.*

14 Debitam.†] *hic & supra eod. intelligitur debita pœna, ignis crematio: quod probatur Ioā. 15. b. ibi:* Si quis in me nō manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. *Lex humana imponit vltimum supplicium, C. eod. Ariani, quod alia lex interpræ-*

† Pet. Gode. in l. 4. C. de hæret. & Couarruuiā lib. 1. uaria. reso. c. 10. nu. 10.

*terpretatur mortem.ff.de pœn.vltimum supplicium, & alia lex dixit, quod viui crematio est vltimum sup
plicium.ff.de pœn.capitulum, & hanc esse pœnam
debitã, interpretata est generalis consuetudo, ad hoc
etiam supra c.firmissime.1.respon.& sic huic pœnę
conueniunt lex diuina, humana, consuetudinaria, &
canonica, secundum Hostien.* Qui verò.communiter
*non habetur † hic iste versiculus, habetur autem in
fra c.excommunicamus.§.qui autem.*

† Hodie in omnibus exẽplaribus habetur.

Simili.] *ista littera facit contra notata infra de
pur.can.inter, ad fi.sed ista littera tẽperatur infra
eo.excommunicamus.§.qui autem, secundum quod
bene videtur facere, prout ibi not.* Vt diximus, *secũ
dum illos, qui non habent illum §.proxi.dic, vt dixi
mus in parte decisa.* Recedisse. *dic vt infra eod.tit.
accusatus, in princ.lib.6.*

15 Comittes.] *not.quod Papa statuit de laicis, sed
hoc est propter crimen, sic supra de Iudæis. ita quo-
rundam. Alij dicunt ideo hæc statuta valuisse, quia
princeps consensit, & fuit pręsens. Innoc. Hostien.
remittit, de homici.pro humani, ver.sacris.* Bona fi-
de. *exponit, quod dixit fideliter.* Posse. *exponit quod
dixit efficaciter.* Assumãtur. *quod dic, vt infra eod.
vt officium.in fi.lib.6.* Eis *scilicet rebellibus, nec pę
tentibus.*

16 Dignitate.] *differentia est inter dignitatem &
ordinem, vt dixi infra de exces.prælа.accedentibus.*
Priuandam. *alibi est ipso iure priuata, infra de ele
ctio.vbi periculũ.§.ciuitas, & de pęn.felicis lib.6.*

17 Exempti.] *vt Templarij,† Inn.quod impugnat
Hostien.per suam dec.de verb.sign.veniens. & di
xi de hoc infra de priuil.recipimus.super 1.gl.dicit
autẽ Hostien.sibi constare de exceptione Cluniacen
sium, quia vidit illorum priuilegia, & mihi constat
de exemptione Cartusiensium, & Cisterciensium.*

† Sed hodie nulli sunt exempti a iurisdictione Inquisitorum Ey. mer.3. par. q. 28. vbi dixi.

Soli.] *not. litteram, cui cõcor. Clemen.de sta.reg.
attendentes. post prin.& quod ibi not.in glo.istorũ*
Episcoporum. *vel Inquisitorum.infra c.per hoc li.
6.* Priuilegijs. *ad idem supra ca.proxi. & quod hic
dicit Phi.ibi dixi.* Obseqnãtur. *simile infra de sta.
regular.c.vno.ad fi.lib.6.*

Secunda glo.arguit & remittit.

*Quarta glo.arguit pro opi.Ala.sed tenet contra
riam Hug.*

Quinta glo.ponit quinque casus, quibus, &c.

Sexta glo.signat contrarium, & soluit.

Septima signat contrarium, & soluit Gl. simile
23.obijcit & soluit.

*Vltima glo.dicit hoc allegari, quod ratione deli-
cti, &c.& respondet.* In glo.3.ibi §.vlti. *deprehen
sa in adulterio, licet sit damnata, notata est.* In glo.
2.in.fi.*&c.vno lib.6.*

18 In gl.arg.quod ibi dictum.] *vbi de hoc, & 50.
dist.accedés.et infra de sent.excom.contingit, infra
de degradato expeditum est infra de pœn.c.2.in fi.
lib.6.& ibi Dixi* Hug.*& hic Gof.ipse tamen Gof.
alternatiue sic locutus est.de hoc supra de iudi.cum
non ab homine, dici potest quod depositus omne pri
uilegium amittit, ita quod eum percutiẽs non est ex
communicatus: vel quod securius est, dic quod tunc
demum depositus priuilegium amittit, cum incorri-
gibilis factus, relinquitur curiæ seculari.Gof.*

19 *In glos.* Tribus enim.*ibi.* Depositus.]*& po-*

A *stea adhuc contumax, secundum Bar. Brix. qui hoc
not.2.q.7.si qui sunt.dixit Host.infra de verb. si-
gnifi.nouimus, quod iste intellectus est benignior,
sed contrarius verior, & ibi de hoc, ibi, si quis sacer
dotum, ubi idem not.* In gl.ar.contra.in fi. *idem ibi
not.& 50.dist.de eo.* In gl.laici, ibi punire debet.
infra eod.cum secundum.in fi.lib.6. In glo.simile,
ibi, in nomine domini. *ibi not. quidam alij casus,
in quibus audientia denegatur.*

20 In glos.hic habes.] *& vltra quatuor casus, qui
hic habentur. G.in dec.dilectus, de tempo.ord.adde-
bat alios, scilicet cum quis est sibi contrarius, vt ibi
& supra de præsumpt.vestras, & cũ quis appellat*
B *contra prohibitionem canonis, de iure pa.c.vlti.vbi
vide.* In 1.gl.vel Papę. *de appel.pastoralis, in prin.
Item cum quis discedit a suo præposito. 27.q.1.si
custos, & cap.si homo. Cum allegat turpitudinem
suam, de don.inter.dilectos.Cum quis est cõtumax,
& petit sibi per alios iustitiam fieri.ff.ex qui.ca.
ma.l.sed & si per prætorem, §.sed & si.item & illi
penes quem ludus exercetur.ff.de alea.l.1. Item ex
communicato & Schismatico.23.q.5.nõ nos.infra
eod.excommunicamus, item ei qui est in manifesta
calumnia.ff.de petit.hære.l.postquam, in fi. cum ta
men alias prosequens suam, vel suorum iniuriam,
prætextu criminis nõ repellatur.2.q.1.prohibẽtur,*
C *in fi. immo dic ut infra eod. super eo. lib. 6.* In gl.
vlti.ibi.§.cæterum. *concor.de cleri.ęgro.c.uno.lib.
6.& eo.lib.de sta.mo.c.vno ad fi.& Clemẽ.de sup.
neg.præla.quia regulares, de sta. mo. attendentes.
post princ.& de reli.do.quia contingit.*

Et ibi ordinario.

21 *Dicit Hostien.quod cum hæc delegatio sit gene
ralis, & vniuersalis, censenda est hodie ordinaria
iurisdictio.arg.ff.de iudi.cũ pretor.& secundum eũ
hoc uerbo vsus est Papa ad placãdos exemptos, nec
est vis facienda in verbis.C.communia de leg. l.2.
in fin.infra de elect.commissa.§.porro.lib.6.Certũ
est autẽ Episcopum hoc facere suo iure secundũ eũ,*
D *quicquid dicat Hostien. in appellatione interponen
da posset esse diuersitas. Pro veritate igit circa hoc
habẽda, vidẽda sunt tria, scilicet quomodo dicatur
iurisdictio delegata in casu isto, & iurium, quæ alle
gaui super princ.huiusmodi gl.Secundo, an in hac iu
risdictione succedat capitulũ vacãte sede.Tertio, an
in talib. casibus, quib. tali auctoritate proceditur,
necessario sit appellandum ad Papam. Ad primum
videri potest, quod nõ in §.cęterũ.allegato in princ.
gl.in glo.pen. ubi Io.& Ber.tenẽt, illam iurisdictio
nem ordinariam, vel quasi, quia si delegata esset, ex
piraret morte. Sed ut ibi scripsi, Vincen.præcise, &
Innocen.alternatiue tenet, illam delegatã; & est in*
E *ea speciale quod nõ expirat morte, sed quo ad casum
huius decretalis; quod dico ideo, quia non procederet
in casu illius §.cæterum, coadiuuatur taliter prima
opinio, quam hic tenet Hostien.ut prædixi.Certũ est
quòd diœcesani habebãt ordinariã, ratione huius cri
minis in omnes de diœcesibus suis.de offic.ordi.cap.
1.si igitur quo ad certos fuit eis sublata per priuile
giũ exemptionis, facit 16.quæst.1.frater.cum simi
libus, et postea restituta ut hic, ergo intelligitur or
dinaria sicut prima.facit de rescriptis, quamuis, lib.
6.cum concor. & facit quod not. de constitut. cum
accessis-*

accessissent. in fi. & quod not. de beneficio renouato in Clem. de rescrip. litteras, in gl. pone. sit ergo satis Episcopo, quod ordinariæ iurisdictionis iuuatur primordio, facit. ff. de l. 2. cum filius. §. hæres. Secunda opinio, quæ amicatur litteræ, videtur uerior: nec est speciale quod non expiret morte, cum isti nō sint delegati Papæ, sed sedis, quæ non moritur, de rescript. si gratiose. li. 6. Item ista iurisdictio non delegatur personis, sed dignitati, quæ non moritur, de offi. del. quoniam. Et ratio in cōtrarium inducta, procedit in restitutione: sed hic fit delegatio, non restitutio.

22 Circa secundum Ioan. Mona. in decret. vnica. de maio. & obed. lib. 6. ut ibi scripsi super glo. hoc tenebatur, dixit, quod in casu huius decret. & omni alio, B in quo Episcopus habet generalem iurisdictionem delegatam, succedit in illa capitulum. allegat eod. lib. de præbē. c. 1. in fi. Sed parum facit illud capitulum: aliud enim est dare Episcopo delegatam super exemptos, vt hic; aliud est iubere Episcopum aliquid non facere etiam ad petitionem exemptorum, vt ibi: tūc enim nil delegatur, sed officiū eius instituitur. facit de offi. ordin. licet. Quare videtur contrarium tenendum, vt sicut nulla alia iurisdictio delegata Episcopo, trāsiret in capitulum sede vacante, sed ad successorem, vt præd. decret. quoniam, de offic. delega. sic nec ista, illa tamen ordinaria, quam habet in subditos, bene transit, etiam in hoc crimine, vt supra in C princ. capituli. Ex verbis autem Innoc: quæ patent supra in glos. mortuo. non bene decidi potest, quid in hoc senserit.

23 Ex hoc secundo sequitur responsio ad tertium, quod si in casibus huius capituli, vel aliorum de quibus dictum est supra, locus esset appellationi, ad Papā appellabitur, † non ad proximum, facit de cleri. ægro. c. vno, §. si autem, vbi si in eo quod fit auctoritate Apostolica, occurrat dubiū, vel difficultas, ad Papam recurri opportet, non ad proximum, & facit quod de deuolutione not. in Clem. de sup. neg. præ. c. vno. in glos. auctoritate, in fi.

† Zanch. de hęr. c. 29. nu. 3. Reper. ver. appellare. §. Sed nunc. Siman. de cath. inst. ti. 6. n. 3.

24 Istud autem demonstrari potest per aliam quæstionem: pone quod Archiepiscopus impedit Episcopum in his casibus, quib. procedit auctoritate delegata, nō ne poterit Episcopus eum coercere? certe poterit: sicut quo ad illam speciē est maior illo. de offi. D deleg. sane. 2. si superior illo respectu est minor Episcopo, nō poterit ad eū, sed ad maiorē appellari: mouet & alia ratio, si dicis ad proximum appellari posse, erit dare amplius, quā sit expressum exceptionis priuilegio derogari: si enim de Episcopo ad Archiepiscopū, de ipso ad Patriarcham ipsorum causæ poterunt sic deduci, habebit tres iudices successiuè exēptus, cōtra quē Papa dederat vnū solum: item habebit iurisdictionē contra exēptos is, cui concessa non E est, cum tamen talia suas species nō excedant, ut patet in prædictis iuribus, de sta. mo. c. vno. in fin. lib. 6. & in clem. attendētes, eod. ti. ver. ad quæ omnia, & in cap. quia contingit. de relig. do. ver. nullo. Cum ergo a iurisdictione Episcopi, Archiepiscopi, & Patriarchæ exēptus esset, tu qui reducis illū in potestatē Archiepiscopi, & Patriarchæ, ostendas quo iure? Et per hoc sit responsum ad decre. Romana. de appella. §. debet. lib. 6. vbi appellatur ad Archiepiscopū etiā in his causis, quæ de iure communi nō spectant ad ipsum: nam ibi cessant rationes prædictæ, nec congnoscit vt delegatus, sed vt ordinarius. Et in fin. & cap. volentes. lib. 6. & 6. q. 3. cap. vlti.

c. Vergentis.

SVMMARIVM.

1 Bona hæreticorum, etiam post mortem publicantur.
2 Non tamen occupantur per fiscum, nisi præcesserit sententia iudicis ecclesiastici.
3 Et quid de bonis feudalibus, an publicentur ob hęresim.
4 Ob crimen hæresis a patre commissum, non perdit filius ecclesiasticum beneficium.
5 Filii filiarum hæreticorum an puniantur.
6 Iniuria Deo facta non ferenda.
7 Filiorum pœna parentes affligit.
8 Vbi locum habeat hæc decretalis.

VERGENTIS.] Et infra. non solum sapiunt elementa corrupta, sed etiam bomo testatur in antiqua, vbi de materia magnum est exordium. Nostræ. Hostien. habens in littera nostræ, dicebat, quod loquebatur prælatis Ecclesiarum.

1 Publicari.] etiam post mortem † supra eo. si quis, infra eod. accusatus. §. in eo. lib. 6. saluo quod dicitur de præscript. cap. 2. lib. 6.

† Anto. Gomez. rom. §. var. reso cap. 14. nu. 5 Zanch. de hær. c. 15. nu. 4. Ioā. Rojas singu. 134.

In alijs.] terris scilicet. quæ non sunt de temporali iurisdictione Ecclesiæ.

Idem.] scilicet bonorum publicationem.

2 Sæculares.] apprehensio tamen bonorum non fiet nisi primo pronunciatio fiat super crimine per iudicem ecclesiasticum, qui hoc possit. infra eod. cum secundum. lib 6.

3 Confiscentur eorum.] quid de feudo? vide satis in Spec. de feudis. §. 2. vers. 40. & aliquid dixi post Hostien. de pœnis in quibusdam. in fi.

4 Conseruata.] propter crimen læsæ maiestatis commissum a patre, filius † non priuatur ecclesiastico beneficio, ut not. 56. dist. satis peruersum.

† Gōdisal. de hęr. q. 23. nu. 2. Couar. li. 2. uar. res. c. 8 nu. 4. Gigas de crimi. lęsę maiest. lib. 3. q. 9.

Quod est Christus.] de hoc supra de elect. significasti. in fi. de sacra vnct. cap. vno, vers. vnde in veteri. Hostien.

5 Grauius.] quærebat hic Hostien. nunquid sententia, qua damnatur posteri hæreticorum, extendatur ad filios filiarum, de quo dic, vt infra eo. statutum, 2. lib. 6. & facit quod ibi notaui. & eo. libr. de pęn, vbicunque.

6 Aeternam.] Hierony. contra Vigilantium. 1. c. Meam iniuriam patienter tuli, impietatem contra Deum ferre non potuit. Seueritatis. scilicet publicationis, bonorum. Casibus. etiam isto minoribus, vt præmisit. Iudicium. qui nec fallit, nec fallitur. inf. de sen. excom. a nobis 2.

7 Progeniem.] ex cuius pęna pater affligitur †, ut ex propria. ff. quod met. causa. isti quidem, & dixi supra, de fil. presb. in rubrica.

† Glos. sing. in extran. Io. xxij. de pæn. c. unico verbo quomodo liber.

1. Gl. respondet per quæstionem, an Papa possit principibus imperare.

Penult.glo. signat contrarium, & soluit.

In 3.glo.ibi l.vna.] *vide de vita & hon. cleri. ut clericorum.in 3.gl.*

In glo.17.ibi si apud.] *& q.4.si is qui, ad idem supra tit.1.in nonnullis. in fi.& supra de decimis, tua 2.*

Et in fine.] *facit quod not.de maledi.c.2.in 1.gl.*

In gl. pen.ibi.eod.tit.] *nec debuit remoueri, secundum Host.*& ibi Ioan. *qui etiam hoc not.23.q.7.in summa.*& in fine.*& in eodem probatur infra eod.cum secundum.lib.6.*

8 *Ego crederē hanc decretalem praeualere legibus in illis terris tantum, quae subsunt temporali iurisdi*
B *ctioni domini Papae. In alijs autem praeualent leges, quae maiori aequitate nitūtur. C.de indic.placuit & poenae moliendae sunt.de poen.dist.1.§.poenae. T. Gof.Host.remittit ad summam eod.tit.§.qua poena; sed authen.Gazaros, contradicere videtur, quae concor.huic iuri canonum, & vers.huius, in decr.*

In glo.vltim.ibi item peccato, & ibi sunt multa exempla.

c.Si aduersus.

SVMMARIVM.

1 omnibus est prohibitum haereticis fauere.
2 Casus in quo fautor fautoris haereticorum punitur.
3 Omnis exceptio siue odiosa, siue fauorabilis excommunicato conceditur.
4 In nullis pro haereticis patrocinandum.
5 Suspensi a tabellionatus, seu aduocationis officio, quia haereticis patrocinari sunt, si iterū haec exerceant, non sunt irregulares.
6 Patrocinia suspensorum aduocatorū, an de facto valeant.
7 Excomunicatis noo ob haeresim, auxilium nō denegatur.
8 Haereticus quando, & quomodo audiatur in iudicio.
9 Solus iudex participare potest cum haereticis, in his tamen quae ad eorum salutem spectant.
10 Prohibitio huius cap.in quib. locum habeat.
11 Creditores haereticorum contra fiscum agāt.

SI aduersus.

1 Generaliter.] *hoc dicit quia generaliter omnibus est prohibitum, haereticis prębere fauorem: istis vero specialiter prohibetur.*

Imperatur.] *concor.Cle.de exces.prael.frequens. in fin.*

2 Fautoribus.] *not. casum quo ipso iure punitur fautor fautoris.*

Defensoribus.] *qui haeretici sunt, infra eod.excommunicamus.§.credentes.Hostien.*

3 Vel fauorem.] *dixit hic Vincen.quòd fauorabilis exceptio, ut Velleianum, non datur excommunicato; odiosa, vt Macedonianum bene.ff.de condi.indeb. qui exceptione, sed male cantant : quia omnis exceptio fauorabilis, & odiosa sibi competit : quia*
A *non excommunicati fauor, sed aequitas iudicantis attenditur. supra de excep. cum inter. Gof. & ipse idem Vinc.postea dixit idem, & Ioa. & adde quod dixi de excep.a nobis, super 1. gl.*

4 In causis.] *scilicet criminalibus.* Vel factis.*idest quibuscunque negotijs, ac si dicat in iudicio, vel extra.infra de verb.sig.forus.§.negotium.* Aliquibus. *etiam catholicis.* Eorum.*haereticorum, qui nec iudicare possunt, nec publica officia exercere.inf.eo. excommunicamus.§.credentes.*

5 Officio uestro.] *scilicet aduocationis, vel tabellionatus, nec essent isti irregulares, licet post suspensionem illud exerceret.infra de senten.excomm.his*
B *qui.li.6.& dicam infra de cler.excomm. c.fi.& de exces.prae.c.fi.idem G.in Spe.tit.2.§.iuxta.C.vers. sed quid dices.* Suspensos.*qua sententia durante, nō valebunt instrumenta confecta.infra.cap.2.credentes.vers.quod si forte.cum similibus.*

6 *Quid de patrocinijs, nam illa de facto tenent. dicunt quidam sententias irritandas, alij contra. Credit Hostien.quod esset per summum Pontificem declarandum.supra qui fi.sint le.per venerabilem, supra de feu.c.1.de consti.c.fi.cum super hoc nullum expressum ius habeatur, nisi quod aduocatus poterit per exceptionē remoueri, vt in prę. §. credētes.Vel*
C *lucrum pauperibus erogandum, ad hoc quod dixi, supra tit.1.cum sit.&c.sequentibus, talis etiam de transgressione alias puniri posset.*

Tertia gl.signat contrarium, & soluit.

Ult.gl.notat, probat, & signat contrarium.

In gl.3.ibi l.3.] *creditor ex ui pacti pecunia sibi nō restituta, possessionem ingrediens, vim non facit: tamen authoritate iudicis deberet id facere.*

In gl.1.in fin.] *infra de procur.qui ad agendū.li.6.*

In gl.2.in fi.supra de praescript. ad audientiam.

In gl.3.ibi.

7 Denegaodum.] *in excommunicatis non haereticis habent haec locum.*

D Et ibi : sententia]

8 *Dicit Hostiā.quod quamuis ad defensionē criminis, vel bonorū non audiatur, sit tamen alias, de alio crimine accusatus criminaliter, non denegabatur ista sententia.nec obstat secundum eum in authen. coll.6.de priui.dotis, post medium, vbi dicitur, quod nec beneficij iure, nec aliquibus priuilegijs tales possunt se iuuare: quia illud, & similla possunt intelligi quo ad impugnationem, accusationem, vel acquisitionē, vel ab haeresi defensionem: vnde & licet hoc patrocinium vetetur aduocatis, & scriniarijs, nō tamen iustitia iudicib.nec obstat si dicis, haereticum*
E *statim post deprehensionem puniendum; quia si spōte redeat, recipitur, & in monasterium detruditur. infra c.excōicamus.2.ergo se poterit defendere sup alio crimine accusatus, arg. C.de his qui ad Ecclesiā cōf.l.fur.maxime si praeuētus fuisset in alterius criminis accusatione. supra de fo. com. proposuisti.*

9 *Dic tamen, quod alius quam iudex in causis vel factis ipsorum non potest illis participare, †nisi in his quae spectant ad salutem.* † Vide cap. infideles. 23.q.4.

10 *Quicquid supra dixerit Hostien. non puto hanc prohibitionem locum habere, nisi in his qui sunt haeretici, non in his qui fuerunt, ad hoc infra cap. statutum 2.secundo responso, lib.6.*

Et

Et ibi.

11 Confiscari.] *vnde contra fiscum agant creditores, C.de fideiuss.l.1.& 3.Gof.concor.ff.solu.matri.si marito.C.eodem l.2.C.de bonis proscrip.si ut proponis.& ad l.Iul.de vi.l.tutoris.*

Et ibi auferentur sua.] *in Iudaeis secus. supra tit.proxi.sicut Iudaei.*

In gl.vlt.ibi,tollere.] *Hostien. de hoc remittit de secundis nup.c.penul.& vlt. & supra de re iud. cum te.vbi vide in gl.magna:super ulti.gl.*& in fi. *de infamia facti loquitur.*

c.Cum ex iniuncto.

SVMMARIVM.

1 Initium decretalis, quod nunc deest, repositũ.
2 Conuenticula non facienda, & qualis facientium pœna.
3 De fide publice non disputandum.
4 Simpliciter asserenti,se missum a Deo,quare non credendum.
5 Miraculis gentes ad credendum inductæ.
6 Prælatus reddere debet rationem omni poscenti.
7 Exempla & historiæ,quę & quando probẽt.
8 Reprehensionum genera quot.
9 Corrigi potest prælatus sponte subiectus absque nota detractionis.
10 Percutiens clericum sponte subiectum excõmunicatur.
11 Clericus non se supponat alterius iurisdictioni absque licentia prælati.
12 Papam iura positiua non ligant.
13 Subditus prælatum non corrigat publicè, vel priuatè.
14 Subditi prelatos non uitent per contemptũ, & quando liceat euitare.
15 Iudices inutiles,a principe remouendi.
16 Cui competit instituere, eidem competere destituere,quomodo intelligatur.
17 Et quid in præscriptione.

VM ex iniuncto.]

1 Et infra.] *sequebatur.Cũ ex in iniuncto nobis Apostolatus officio,simus secundum Apostolum,(scilicet Rom.1.)sapientibus,& insipientibus debitores, p vniversorũ salute nos oportet esse sollicitos,vt malos retrahamus a vitijs,& bonos in virtutib.foueamus.Tunc autem opus est discrettione maiori cum vitia sub specie virtutum occulte subintrãt. Postea sequebatur quomodo Meten. [Episcopus insinuauit Papa,quod multi laici,et mulieres: Euangelia,Epistolas Pauli moralia Iob.Psalteriũ,et libros alios fecerunt transferri in Gallicum faciẽtes postea quę sequuntur.Et simile in Clemen. de reli. do. cum de quibusdam,de haret.Clemen.ad nostrum.* Commẽdandum.*de magist.super specula,ne cler.vel mon. super specula.§.quia vero.Hostien.*

2 Conuenticula.] *quę in Ecclesia vel extra fieri non debent.C.de Episcop. & cler.l.conuenticula.et* A *C.de Sum.Trin.l.2.alias capitalis est pœn.C.de his qui ad eccles.confu.l.denunciamus.*

3 *Nec est de fide publicè disputãdũ.C.de sum.Trini.l.3.& infra c.2.§.1.*Lux uera.*Ioan.1.* Thenebrarum.*sic supra de off.deleg.consuluit.*Creaturę. *Marci ult.in fin.*Dicens.*Mar.10.*Tecta.*arg.quod magister docere debet in alto.ad idem 2.q.7.§.de his,ver.his ita.*

Apostolum.] *1.ad Corinth.12.ad fin.& ad Ephes.4.*

Doctorum.] *idest prædicatorum.* Apostolum. *ad Rom.10.* Præcepit.*Luc.10.a.* Dignior. *verum dicit,si de illa constaret.*

B 4 Nude.] *idest sine signo miraculoso,uel sufficienti scripturæ testimonio:nam nec ipsius iuramento,crederetur:tum quia solus:tum quia in re propria.supra de testi.licet 14.q.3.nullus.* Astruat.*i.asserendo struat,vel instruat.Hostien.*

5 Miraculi.] *Hieronimus super Isaia lib.18.nõ potuissent omnes gentes in tam breui tempore credere nisi signorum miraculis fides ipsorum quodãmodo fuisset extorta: clamantibus enim Apostolis, & Apostolicis viris,Dominus signorum magnitudine respondebat.* Vellet. *Exodi 7.* Dicens. *Ioan.1. Isaiæ 40.cap.in princ.*

Prophenicum.] *Malach.2.*

C 6 Ex ore.] *debet ergo talis esse,qui sciat omni poscẽti reddere rationem.26.dist.§.ecce q. ante fi.Host.* Scholasticis.*idest scholaribus,& prouectis,multo minus ab alijs subditis.6.q.1.oues.* Lege. *Exodi 22.in fi.ad idem,Ioan.10.*

7 Exemplo.] *licet nõ exemplis.† sed legibus iudicandum sit.C.de sen.& interlo.nemo,quod quomodo intelligatur,dixi supra de re ind.in causis.frequẽter tamen inducuntur et probant exempla,& historiæ sacræ scripturæ,vt hic.& supra de elect.venerabilem.vers.quod autem.secundum Hostien.* Legitur *Nu.22.* Ait.*Ioã.8.* Euangelicam. *Matth.18.*

†Copiose Ias in leg.1. ff. si cer.petat.ubi ... cius & alij.

8 Reprehendere.] *de triplici reprehensione, scilicet improperiosa,sociali, & temeraria notat Ioã.* D *21.dist.in.nolite.Et Hostien.de decem speciebus reprehensionum,tractat in prin.suæ summæ,quomodo viget hodie in omnibus reprehendendi libido, uide in Hieron.ad Celantiam.* Nam qui.*Matth.5.* Innocentia.*sicut Christus,qui peccatum non fecit,& c. 1.Petri.2.c.6.*

9 Supponit.] *& tunc nulla potest notari iniuria, vel detractio, quæ non infertur scienti, & nolenti. infra de reg.iur.scienti.lib.6.cum concor.*

10 *Ista tamen suppositio non posset fieri a clerico* E *quo ad uiolentiam inferendam corpori,quin inferẽs sit excommunicatus;quod dic,ut infra de sent.excom. contingit.1.supra de iureiur.ex rescripto.*

11 *Sed nec quo ad iurisdictionem hoc licet,sine superioris licentia.de foro cõp.significasti.nec quo ad forum pœnitentiale,infra de pæn.omnis.§.1.littera ergo ista,secundum Hostien.est intelligenda de extraiudiciali suppositione,quo ad inferiores a Papa: sicut supra de uare iur.ueniens.&c.Quintanallis.nisi fieret de superioris licentia.*

12 *Quo ad Papam potest intelligi etiam de iudiciali, per iura allegata hic in gloss. quem alia iura positiua non ligant. de hoc supra, de conces. præbend.*

ben.proposuit. Subditus. *sine aliqua submissione superioris.*

13 Reprehendendi.] *idest corrigendi; non quod hoc liceat in publico: sed dicit hoc: quia minus pecca ret, vt potest hoc colligi de sen. excom. cum non ab homine. de coha, cle. vestra. ver. Itē aliud. Host.* Ob sequendi. *idest obediendi, sic supra de reb. Eccles. non ali. c. si. cum concor.*

14 Quod si.] *hoc improbat secundum Hostien. q subditi contemnendo proprios sacerdotes, ipsos euitant; & faciunt euitari, de quo supra 1. respon. ibi; eorum consortium: sed ibi non loquitur de sacerdoti bus tantum.* Remoueri. *sup. Host. temeritate propria vitandi non sunt: quod intelligas, nisi in causa* B *supra de coha. cler. vestra.*

Sacerdotum] *& aliorum clericorum beneficia torum: omnis enim res, & cap. infra de regu. iur. omnis.*

Glosa quisque tenetur.] *distinguit inter correctionem publicam & occultam, & denunciationem Euangelicam.*

15 In gl. antep. ibi; si quos.] *si praefectus pretorio videt indices propter corporis inualetudinem, negligentiam, vel crimen, esse inutiles, illos remouet; & alios subrogat.*

In glos. immo in fi.] *contra. 94. dist. cap. 1.* In glo. sic infra, ibi, sacerdos. *contra. 94. dist. in sancta: ibi dicitur, quod diaconi praedicant. ibi tripliciter soluitur.* In glo. 2 1. in fi. *contra. 94. dist. 2. vltra medium ibi: non quaeritur quis vel qualis praedicet, ibi soluitur.* In gloss. nec istud, in fine, *vide in Hiero. super Matthae.* In glo. quisque tenetur ibi Apost. 2. *ad Timo.* 3 & ibi in omni. *vbi de hoc.* & ibi si peccauerit. *vbi de hoc* & in fi. *adde quod not. supra eod. titu. cap. 1. he hoc dixi supra de iudic. nouit.* C

In glo. n. 2. in fi.] *Ioan. 2. q. 5. auditum. ff. de iur om. iu est receptum.*

In glo. pen. in fin.] *de accusa. ad petitionem.*

16 In glo. vlti. ibi, pertinet.] *ordinario iure, ex speciali enim iure, vel commissione, posset competere alterum sine altero.* D

17 *idem in praescriptione; qui enim praescripsit institutionem, nō intelligitur praescripsisse destitutionē, vel renunciationis receptationem, alias diceretur praescriptum, quod nō fuit possessum, contra regulā sine possessione. cum concor. infra de reg. iur. lib. 6. & de vsuca. l. pen. §. si. non obstat conuexio, per ea quae nota. tit. odia. de visitatione quo ad procurationem, & de nonalibus quo ad decimas, ad idem quod not. de ma. & obe. cum inferior, in 1. gl. cum sua remis. & quod not. ff. de procur. qui procuratorem. & C. de an. excep. l. fi.* In 1. gl. post princ. *facit de re- sc. susceptum, lib. 6. & quod ibi scripsi in fi. & super. 5. glo. & quod scripsi de proba. in presentia super fi. vlt. glo. nisi secundo: & c. vno lib. 6.* & in fi. *de hoc dixi supra de offi. deleg. cum satis.* E

c. Excommunicamus.

SVMMARIVM.

1 Varietas lectionis in verbo, vanitate.

Excommunicamus.] Nominibus. *de quibus. patet 24. q. 3. c. pen.*

1 Varietate.] *alias vanitate: alias veritate, sic infra. c. pen.*

§. Damnati.

SVMMARIVM.

1 Priuatus an priuire possit haereticum.
2 Inquisitores ob delictum clericorum bona Ecclesiarum non proscribant.

Damnati.] *poena damnatorum.*

1 Balliuis.] *videtur quod etiam priuatus† puniire possit haereticum. de quo uide 55. q. 5. si audieris, & quod dicam infra eo. praesidētes. lib. 6.* Puniendi. *nisi statim sponte reuertantur, supra eod. ad abolendam. & infra c. pen.* Confiscentur. *ipso iure. infra eod. cum secundum. lib. 6.*

† Arch. in c. si uos. 23. q. 5 Contra. Brunus lib. 5. de haeret. ca. 14. Petrus Godofr. in authen. Gazaros, C. de haeret.

2 Receperunt.] *nec Inquisitores propter ipsorum delictum, bona Ecclesiarum debent applicare fisco, etiam Ecclesiae. & hoc scienter facientes, excommunicati sunt per Concil. Vien. eod. tit. nolentes.*

§. Qui autem.

SVMMARIVM.

1 Deficientes in purgatione, habentur ut conuicti.
2 Contingit, eum qui non est vere haereticus, quandoque vt vere haereticum condemnari.
3 Lapsus anni in multis causis, quae mala operetur.
4 An elapso anno, contra contumacem requiratur sententia condemnatoria.
5 An ex assignatione termini ad purgandum, purgatio censeatur indicta.
6 Cum iudex assignat terminum ad purgandum. & reus non comparet, quid faciendum.
7 Cur absēti et cōtumaci purgatio indici possit.
8 Contumaciae incommoda.

Qui autem.] *poena suspectorum se non purgātium:* Monstrauerint. *idest, si monstrare neglexerint.*

1 *Is enim, qui in praestanda deficere, puniretur ut conuictus, sine aliquo temperamento; & sic potest intelligi supra eod. ad abolendam. § qui autem. & de hoc infra de pur. cano. inter. in fi. & tunc non esset locus excommunicationi, & annali expectationi de qua sequitur, secundum Hostien. & adde quod. statim dicam.* Satisfactionem. *de qua dicam infra §. credentes.* Excommunicatione. *hac de causa lata.*

2 Velut.] *possibile est, quod non est haereticus, tamen propter hanc violentam praesumptionem, condemnatur vt haereticus. simile secundum Hostien. supra de iud. nouit. versi. sed cum dominus. ibi: sit ti bi sicut ethnicus.*

Et

3 *Et not. quod lapsus anni quandoque aufert possessionem, vt lit. non conte. quoniam. §. in alijs, quandoq; proprietatem. C. de requi. reis. l. 2. quandoque inducit iustam condemnationem, vt hic. & 11. q. 3. rursus, & c. quicunque,*

4 Condemnentur.] *secundum Vinc. per hoc verbum futuri temporis, videtur quod post annū necessaria sit sententia. et sic post annum ante latam sententiam poterit purgare vitium, sicut si legata est optio infra tēpus, post illud eligere possum, antequā mancipia distrahantur. ff. de opti. leg. l. mancipiorū. ad hoc infra de præben. si tibi absenti. lib. 6. Dicebat Hostien. quod per constitutionē Friderici. C. eod. authent. Gazaros. non videtur quod sit necesse tales cō demnari cum ibi dicatur: ita quod si sic per annum permanserint, eos tunc sicut hæreticos condemnāmus. ergo sine aliqua sentētia videtur illos esse damnatos. nec obstat secundum eum si dicas, quod crimē hæresis sit de foro Ecclesiæ, quia dicta constitutio fuit non solum per Romanam Ecclesiam procurata, sed etiam approbata: & probatur hoc infra eod. vt Inquisitionis. in prin. lib. 6.*

5 *Quærit hic Hostien. Quid si Ecclesia suspecto assignet terminum ad purgationem præstandam, nunquid per hoc sic videatur purgationem indixisse? quod si non venerit, & hac de causa excommunicetur, & postea per annum expectatus sit contumax, debeat vt hæreticus iudicari? Hanc quæstionem nō puto dubiam, eo modo quo proponitur, infra eod. cum contumacia. lib. 6. dicebat autem, quosdam dicere, quod sic; quia ex quo non venit, patet quod per ipsum stetit quo minus purgatio indiceretur: vnde perinde est, ac si indicta esset. arg. ff. de reg. iur. ad ea. §. semper. & l. iure ciuili. ff. de cond. & demon. iure ciuili, & l. quibus diebus. quod non placet: quia aliud est tantum purgationem indicere, aliud ad purgandum terminum assignare, & aliud vtrumque facere: ita quod si alterum tantum interueniat, nūquā potest dici quod in purgando contumax sit. Si enim terminus assignatur mixtum, non potest dici quod assignatur ad purgationem indictam, sed indicendam infra de pur. cano. c. fi. in prin. si igitur non veniat, & si sit contumax in non veniendo, non tamē est cōtumax in non purgando: quia non potest dici contumax respectu purgationis indicēdæ, cum adhuc non sit in rerum natura. arg. ff. de iur. codi. quidam referunt, supra de constitu. cum accessissent. §. fi. Item si purgatio sit indicta, sed non sit terminus assignatus de facili nō potest comprehendi contumacia. arg. in eo quod legitur, & not. supra de off. ord. irrefragabili. §. excessus. nisi dicas intelligendum esse, quod statim purget se. argu. ff. de verb. obl. cum qui Calend. 9 in hac materia durum esset sentire: igitur vtrumque requiritur, scilicet quod terminus assignetur, & quod purgatio indicatur. vnde & in prædicta constitutione, Gazaros, iungitur, ad mandatum Ecclesiæ, vel ad arbitrium episcopi. supra c. ad abolendam. §. qui autem, & hic temperatur pœna illius. & quòd ad hoc faciendum, terminus peremptorius assignetur, arg. ff. de iud. ad peremptorium, & l. sequentibus, supra de offi. deleg. consuluit. & probatur supra de re iudi. quod ad consultationē. supra de coha. cle. & muli. c. pen. §. pen. & in fi. supra*

A *de simo. de hoc. & c. insinuatum.*

6 *Sed quid si dicat iudex: Volumus, decernimus, & mādamus, quòd super tali suspicione te purges ad nostrum arbitrium, & ad hanc purgationem præstandam, tibi talem terminum perēptorium assignamus, in quo nisi veneris, & dictam purgationē præstiteris, contra te quātū de iure poterimus, procedemus: & ipso non veniente excommunicatur, nec dictam purgationē, vt citatus erat, præstitit? Hic locū pōt habere iste §. nisi citatus reputans se grauatū a tali mandato, ex iusta causa expressa duxerit appellādum. supra de appel. preterea. eo. tit. cordi. lib. 6. supra de re iud. quod ad consultationem, quem tamen* B *si Ecclesia velit excludere, indicat purgationem declaratam, & bene formatam tali contumaci, quamuis absenti, ad quam præstandam, iterum assignet ei diem perēptorium, in quo nisi venerit, excommunicet ipsum, quia purgationem sibi indictam nō præstitit. & sic omnino locus est huic §. nec contumax audietur appellans. 2. q. 6. §. sunt quorum.*

7 *Nec miretis, quòd dixi absenti, & cōtumaci purgationem determinatam, & specificatam indici posse, cui tamen forsan non indiceretur si præsens esset rationibus suis auditis: nā idem est & de sententia diffinitiua, quæ plerumque datur contra absentē contumacem, & tamen forte non daretur contra præ*C*sentem, & de iure suo docentem, vt patet, C. de indic. properandum. de elect. statuimus. infra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. eum qui. lib. 6.*

8 *Hoc enim cōtumacia operatur: quæ vt supra not. possessionem, & proprietatem rei aufert, & probationem sufficientem inducit, ac omnem exceptionem & defensionem excludit. et adde quod not. infra de pur. cano. nos inter alios, & c. inter sollicitudines, §. fi. & de pœnis, c. fi.*

§. Moneantur.

D *SVMMARIVM.*

1 Iuramentum de extirpandis hæreticis cur hodie non præstetur.
2 In quibus terris locum habeat huius cap. definitio.
3 Requirendi domini temporales vt præstent hoc iuramentum.
4 Fidei causas prælatus cum suffraganeis tractet, & quare qualiter.
5 Excommunicatus in vna Ecclesia, in omnibus est excommunicatus.
6 Negotia fidei vt hic cur Pontifici summo nunctianda.
E 7 Episcopus bona subditi rebellis Ecclesiæ post annum expectati, concedere potest catholicis occupanda.
8 Rebelles Ecclesiæ inuadendi, & eorum bona occupanda.
9 Cum bona rebellium conceduntur occupanda quid de mobilibus, immobilibus & feudalibus? & nu. 11.
10 In bello iusto omnia accepta fiunt iuste pugnantium.

11 Et

11 Et quid de bonis feudalibus.
12 De rege Aragonum notatu digna.

MOneantur.] *Iuramentum dominorum tem poralium contra hæreticos.*

2 Iuramentum.) *si hodie hoc iuramentum non præstetur, negligentia episcoporum est in causa; quę illis in hac parte multũ est uerenda. simile de treug. & pace, cap. 1.*

2 *Posset etiam dici secundum Hosti. hic, quod hic dicitur locum habere tantum in prouincijs, vel terris infamatis de habitatione hæreticorum. ad hoc infra. §. adijcimus.* Exterminare. *idem uerbum in. §. sequen. & vide quod dixi in clemen. de iureiur. Romani, §. porro. in princip.* Perpetuam. *not. ad ea, quæ dixi supra de iudi. c. si. tamen forte hoc dictum fuit propter comitatus, ducatus, principatus, in quibus succedunt filij. supra de voto. licet. secundum Hostien.*

† Authen. sta tuimus C. de epi. et cler. † Eyme. 3. p. q. 33.

3 Teneatur.] *si requiratur. † ad hoc infra. §. 1. in prin.* Si uero dominus. *pœna dominorum non purgantium terram suam de hæresi.*

4 Comprouinciales.] *& in prouinciali concilio. supra tit. 1. cum sit. nimis. de præben. graue. & habet hoc locum si ille sit rex, vel magnus princeps, qui possit illi æquiparari, vt si sub se habet Metropolitanum, & suffraganeos. 6. q. 3. scitote. 3. quæst. 6. non liceat, & c. vnaquæque. sunt enim talia grauia ratione personæ, vel rei de quibus agitur, in cõcilio tractanda, in authen. de sanc. Episcopis. ut autem omnis: columna 5. coll. 9. & 18. distinct. propter 1. & 2. & quod dicitur supra eod. ad abolendam. solum Episcopum hoc posse verum est, nisi propter scandalum, vel grauitatem negotij oporteat cęteros episcopos cõuocari; aliàs solus episcopus excommunicat, et vicini illum euitant ad eius requisitionem, de rapt. c. 1.*

5 *Nec potest quis excommunicatus esse in una Ecclesia, quin sit excommunicatus in alijs. 4. q. 5. cap. vno. secundum Hostien. vbi de hoc. & 18. distin. placuit. quod facit in contrarium. & 52. distinct. si quis.*

6 Pontifici.] *ratione grauitatis negotij. & grauis pœne infligendæ.* Ex tunc. *scilicet lapso anno. sed possent & metropolitani cum prouinciali concilio, contra istum quasi suspectum, seruare, quod dicitur supra eod. §. qui autem.* Exponat. *mandando prædicari crucem, quod alius facere non posset, ut dicam infra. §. catholici, super 1. glos.*

7 *Putat tamen Hostie. quòd diœcesanus, bona subditi excommunicati, & rebellis, & per annum expectati, posset exponere. infra de homicid. pro humani. versi. sitque cum suis. quod sic probat: certum est quòd potest hoc de persona clerici incorrigibilis, nõ solum in hoc crimine, sed in alijs, vt patet de iudic. cum non ab homine. de verb. signifi. nouimus. si potest de persona clerici, fortius & laici; & si de persona, fortius de rebus. argu. 12. q. 1. præcipimus. de dona. inter virum & vxo. c. penult. de deci. ex parte 3. generaliter enim in res, & in personas inuocat Ecclesia brachium sæculare. infra de homic. postulasti. de cle. excom. c. 2.* Exterminatis. *quasi extra terminos, & fines eiectis.*

A 8 Possideant. *Et sic inuadendi sunt rebelles. et ipsorũ bona auctoritate Ecclesiæ per alios catholicos occupanda. 22. q. vlt. §. his ita. & c. seq. 2. q. 5. §. ipsis autem. & cap. si apud carnales. cum c. seq. hoc autem agentes, dicuntur diligentissimi rectores, & pij consultores, ead. q. si vos. sunt etiam tales necandi, & ciuitates cremandæ. ea. q. si audieris. Et temporalis dominus, qui negligit, plectendus est. ea. causa q. 2. dominus. 3. q. 7. qui sine. in authen. ut dif. in §. penul. & vlt. coll. 9. secundum Host.* Fidei. *aliàs fidei.* Saluo iure. *not. pro protestatione.* Principalis. *à quo dominium illud tenebatur.*

9 *Et sic immobilia sunt prioris domini. ff. de capt.*
B *& postli. reuer. si captiuus. mobilia fiunt occupantium eod. tit. l. antepen. ff. de acq. re. do. transfuga. C. de capt. l. ab. hostib.*

10 *Vel dic; quod ubi inter Christianos ex vna parte est iustum bellum: ex altera iniustum, iuste pugnãs omnia occupata sua facit, quæ tamen ab alio in feudum non tenentur ff. de capt. l. 5. §. in pace. de acquirend. rerum do. naturalem. §. si. 23. q. 5. dicat. & q. 7. si de rebus.*

11 *Sed & feudalia occupare possunt, saluo iure domini innocentis, vt hic; vbi vero infideles, vel Christiani iniuste pugnantes bona immobilia iuste pugnantium occupant, & postea recuperantur, ad an*
C *tiquum dominium reuertuntur, ut in d. l. si captiuus. & de hoc supra de iureiur. sicut 2. & de homicid. pro humani. ibi, diffidatus. lib. 6. secundum Hostien. hæc autem clausula cessat, vbi non est principalis dominus secundum eum.*

12 Obstaculum.] *pręcedens littera facere videtur pro rege Aragonum, vt sibi non pręiudicet occupatio facta per regem Francorum de comitatu Tholosano ad mandatum Ecclesiæ: sed ista littera est cõtra eum, quia impedimentum præstitit Gallicis occupantibus terram, secundum Abbatem.*

Lege.] *de qua dictum est supra vsque ad versi. saluo.*

D

§. Catholici.

SVMMARIVM.

1 De prælato cruce signato obligante fructus ad trienium.
2 Indulgentia crucesignatorum.
3 Crucesignati etiam tempore pacis gaudent priuilegio.

CAtholici.] *Indulgentia crucesignatorum contra hæreticos.*

E 1 *Et quod hic not. Vinc. de prælato crucesignato, qui obligauit fructus ad trienium, vide ne præl. vices suas cap. vlt. super gl. 2. infra hoc no. reliqua vide ad litteram in Specu. eod. tit. §. in fauorem, vsque ad fi. scilicet an recipiat manualia, & an debeat tenere uicarium.* † Eyme. 3. p. q. 129.

2 Conceduntur.] *habent remissionem † peccatorum, & pręter id plura alia, quæ habentur supra ti. 1. ad liberandam. in parte decisa, quam ibi posui, & glossaui.*

3 *Interpretatur autem consuetudo, etiam per religiosos.*

giosos Inquisitores induƈta, quod etiam tempore pacis Ecclesiæ, & quo nō restat hæreticorum perfidia, vel potentia, vel incastellatio, datur contra hæreticos signum crucis. & sic crucisati priuilegio, de quo hinc loquitur, volunt vti.

§. Credentes.

SVMMARIVM.

1 Pœnæ credentium, &c. & num. seq.
2 Satisfactio pro hæresi in quo consistat.
3 Satisfactio etiam de accessorijs fiat.
4 Verba constitutionis Friderici Imp. de Patarenis, & eorum pœnis.
5 Præmium fautoris hæreticum reuelantis.
6 Excommunicatus non habet vocem eligēdi.
7 Nepos damnati de hæresi, an possit eligere.
8 Excommunicatus, an testabilis.
9 Fautores &c. hæreticorum non succedunt ex testamento, nec ab intestato.
10 Sententia lata per iudicem priuatum, de quo hic etiam inter ignorantes nulla.
11 Verba textus: & in similibus, explicata, & §. Volumus nu. 8.
12 Communicare cum excommunicato non denunciato, quale peccatum.
13 Clerici sacramenta hæreticis aut sepulturam exhibentes, ipso iure, sunt excommunicati.
14 Celebrantes diuina coram excommunicatis, sunt excommunicati.
15 Et fiunt irregulares.
16 Clerici grauius quam laici, & religiosi grauius clericis puniuntur.
17 Aliquibus de communitate delinquentibus, an communitas amittat priuilegia.

CRedentes.
1 *Pœna credentium, receptatorum, & fautorum.* Talium. *scilicet receptatorum :* † *defensorum, et fautorum: credentes enim omnino sunt damnati. infra cap. penult. in fin. Hostien. quod dic vt ibi dicam.* Satisfacere. *sic supra. §. qui autem. & infra. §. 1.*

† Eymer. hac 2. p. q. 50. & seq.

2 *Consistit autem in hoc satisfactio, quòd abiuret hæresim, purget se si tantum est suspectus, infra §. adijcimus. & si alia causa notoria excommunicatus sit restituere debet percepta, & quæ percipi potuerunt, arg. de restit. spol. grauis, & quę ex occupatione aliqua, si forsan illam fecerāt, peruenerunt. supra de iureiur. sicut. vel ex officio vsurpato. damnato, vel sibi interdicto. supra titulo 1. cum sit. idem ergo & de his, quæ ratione participationis ad eum peruenerunt. arg. dictorum iurium. & supra eod. ad abolendam. §. 1. in fi.*

3 *Tenetur enim satisfacere de accessorijs, & sequelis hic, sicut de ipsa offensa, secundum Hostien. ad hoc de verb. sig. ex parte. infra de regu. iur. accessorium lib. 6.*

Contempserit. *] supplet Hostien. si laicus fuerit, quia de clerico prouidetur. infra versicu. si vero clericus.*

A 4 Infamis. *] secunda pœna. in officio Inquisitorum habetur talis constitutio Federici :* Patarenorum receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui ut a pœna alios possint eximere, de se velut improuidi non formidant, publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filij ad honores aliquos nullatenus admittantur.

5 Si tamen † aliquis fautorum huiusmodi detexeri aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifeste probatur, in fidei præmium, quam agnouit famæ pristinę, de imperiali clementia, restitutionis beneficium integrum consequatur.

† Faciunt tradita p Alfonsum Cas. lib. 2. c. 26. de iu. hæret. pun. & per Gigā. de crī. lę. maiest. li. 3. p. ul. q. 6

B Nec ad publica. *] 3. pœna, quæ locum habet etiā in excommunicato, de procur. c. fi. Hostien.*

6 Ad eligendos. *] 4. pœna. & idem etiam in excommunicato ac suspenso, supra de consuet. cum dilectus. de elec. illa. Et not. quod ponit hæc vt diuersa.*

7 *Per quod videtur, quòd nepos damnati, licet non possit habere ecclesiasticum beneficium, vt publicū officium, vt infra eo. c. 2. di. 6. eligere tamē possit ad illa.* Ad testimonium. *5. pœna. & idem in excommunicato. supra de testi. veniens. 2. §. fin.*

8 Intestabilis. *] 6. pœna, de qua secundum Hostien. an in excommunicato † locum habeat, not.*

C *de excep. pia. de senten. excomm. decernimus. lib. 6. & ibi plene super vlt. gloss. dixi.* Hæreditatis. 7. *pœna.*

† Anc. Gēc. lib. 4. cōm. opin. cōcl. 1.

9 Accedat. *] ex testamento, vel ab intestato, licet aliud innuatur in parte. in authent. vt cum de appel. cog. §. generalem. & sequentibus coll. 7. sed corrigitur in illa parte supra eodem vergentis. Host.* Nullus. 8. *pœna. quæ in quolibet excōmunicato locum habet. supra de iudic. intelleximus.* Quòd si forte. *9. pœna. & idem in excommunicato notorio. supra de re iud. ad probandum. saluo eo quod habes infra eod. præsidentes. lib. 6.*

D 10 Sententia. *] lata etiam inter eos, qui ignorabāt eum talem, secundum Io. cum sit lata a non iudice. alleg. in contrarium. 3. q. 7. §. tria. in princip.* Nec causæ. 10. *pœna. quæ sequitur ex proxima.* Si fuerit. 11. *pœna. & idem in excōmunicato. aliās infra de senten. excomm. decernimus.* Si tabellio. 12. *pœna. quæ in alias excommunicato vendicat sibi locū. 3. q. 4. nullus. Host. qui de cæteris pœnis per utrūque ius contra hæreticos promulgatis, remittit ad sum. eo. ti. §. qua pęna feriatur receptator, defensor, vel fautor. Hostien.*

11 In similibus. *] potest facere comparationem ad similia officia, & ad similes personas, vt dicam super gloss. proxi.* Deponatur. *vltra pœnas prædictas, & additur hæc propter rationem, quæ sequi-*

E *tur.* Si qui autem. *pœna illorum, qui talibus communicant.* Tales. *scilicet credentes, receptatores, & fautores.*

12 Denotati. *] arg. quod communicare excommunicato non denunciato, sit veniale, post denunciationem mortale. de hoc supra quòd met. causa, sacris de cler. excom. c. fi.* Percellantur. *per sententiā, vel ipso iure, si intelligas de minori. uel de participatione in crimine.* Sepulturæ. *de hoc hic hodie ut infra eod. c. 2. 1. respon. lib.*

13 Alioquin,

13 Alioquin.] *supple secundum Hostien. excommunicati sunt clerici ipso iure cum censeantur fautores, & cum per Papā tales ter excommunicentur in anno.*

14 *Celebrantes autem diuina coram excommunicatis, a Papa excommunicati sunt. inf. de sent. excom. significauit. quod intelligas, vt ibi dicam.*

15 *Restat, quòd si sic excommunicati celebrant, & sacramenta interdicta in anno ministrent, irregularitatem incurrunt. infra de cler. excommu. min. c. 1. & 2. & c. postulastis.* Regulares, *supple, caueant a prædictis etiam hic.*

16 *Ac si diceret, si clerici grauius puniuntur quàm clerici, & ideo grauius puniuntur. ad hoc inf. eo. accusatus. ad fi. lib. 6.*

17 Vt eorum.) *si omnes, vel maior pars deliquerint, planum est: alias contra, de his quæ fi. a maio. par. c. quæsiuit, vel dic, quod hoc est speciale propter immanitatem criminis. sicut & alias. supra eo. vergentis. de offi. archi. ea quę Hostien.*

Diœcesi.] *simile infra de priuil. tuarum, de exces. prælat. illud.*

§. Quia uero.

SVMMARIVM.

1 Prohibitio prædicandi absque superioris auctoritate.

2 Episcopi auctoritate ordinaria possunt vbiq; prædicare.

3 Et an possint in aliena diœcesi a prędicando prohiberi.

4 Episcopus in aliena diœcesi non concedit indulgentiam.

5 Et quę sit differentię ratio cur prædicet, sed indulgentias non concedat.

6 Abbates non, sed episcopi soli, concedunt facultatem prædicandi.

7 An quiuis curatus possit concedere facultatē Missam celebrandi in sua ecclesia.

8 Quilibet curatus concedit facultatem prædicandi idoneis, & approbatis.

9 Priuatim facta mágis suspecta.

10 Quis dicatur officiū prędicationis vsurpare.

QVia vero.]

1 *Prohibitio prædicationis, absque superioris auctoritate.* Ait. 2. *ad Tim.* 3. 4. Dicat. *ad Rom.* 10.

2 Non missi.] *hoc dicit secundum Hostien. quia sunt quidam missi per vniuersum orbem ordinarij, sicut episcopi, qui habent auctoritatem à Domino prędicandi per vniuersum orbem Euangeliū omni creaturę, Matth. vlt. 21. dis. in nouo: & de talibus sacerdotibus, idest episcopis, potest intelligi, 16. q. 1. statuimus, & secundum hoc 19. dist. secundum.*

3 *Et hoc nisi prohibeātur ab eo cuius est diœcesis, 6. q. 3. scriptum. vel illud intelligitur de falce iurisdictionis, non prædicationis: cū enim missio episcopi,*

A *vt est dictum, probetur auctoritate diuina, non debet prohiberi, sed ubique recipi. ad hoc supra c. proxi. versicu. Ioannes. dū tamē caueat ab errore, alias contra. de purga. cano. inter sollicitudines. 40. dist. si Papa. maximè quia verbum Domini non est alligatum. 2 ad Timoth. 2. b. Dicit Hostiensis, quòd episcopus semper & vbique ad prædicandum admittitur, nisi prohibeatur ab illo, cuius diœcesim intrat: non prohibitus autem.*

4 *Licet prædicet in diœcesi aliena, non tamē dat indulgentiam, nisi speciali Papæ licentia, vel episcopi loci, infra de pœnit. & remis. Quod autem.*

B 5 *Quæ autem est ratio diuersitatis? quia per prædicationem non intelliguntur multum alieni limites vsurpari, nec paratur alicui graue præiudicium, immo fit melior conditio diœcesani, & animarū sibi commissarum. 95. dist. ecce. vnde videtur, eo inuito hoc fieri posse. ff. de neg. gest. soluendo. ff. de sol. l. soluere. & l. si debitor. sed hoc non procedit secundum eum, quia licet non fiat illi graue præiudicium, tamē interest sua ne fiat ipso inuito, ne ipsius termini videantur occupari. arg. ff. de neg. ge. cum pecunia. in fi. ad hoc de vsu pal. ex tuarum. De nō episcopis autem, dic ut sequitur,* Apostolica. *vt patet de prædicatoribus, & Minoribus in decre. Bonifa. super cathedram. innouata per Cōcil. Vien. de sepul. dudum*

C *Benedic. quæ ad idem supra tit. 1. quàm sit.*

6 Episcopo loci.) *Non ergo licet abbati hanc auctoritatem dare, secundum Innoc. arg. supra de prę sum. nonne. & melius infra de exces. prælato. accedentibus.*

7 *Secus si Missam velit quis celebrare: quia illud potest concedere quilibet curatus, dummodo constet celebrare volentem esse presbyterum. supra de cler. pereg. c. 3. secundum Inn. & est ratio secundum eū, quia in primo magis imminet periculum quàm in secundo, vt supra & infra c. proxi.*

8 *Vel dic, quod si persona prædicare volēs, sit notabilis, sicut magister in theologia, vel alius compe-*

D *tens, & idoneus prædicator. vt per episcopū approbatus & deputatus ad curam, vt sunt ecclesiarum prælati vel alij quib. prędicare generaliter vel specialiter sit concessum, etiam quilibet curatus hanc auctoritatem dare poterit secundum Innoc. ad hoc supra de offic. ordin. cum ab ecclesiarum. quod intelligit Hostien. casualiter, & in trāsitu; sed etiam episcopus hoc generaliter concedere potest per totam suam diœcesim. de off. ord. inter cætera, quod inferior non potest, vt hic.*

Priuatim.] *priuata magis est suspecta, supra e. proxi.*

10 Vsurpare.] *vt patet ex his, quæ supra dixi: vsurpare intelligitur non missus per Papam. vel episco-*

B *pum: vel non probans missionem per operationem miraculi, uel scripturæ testimonium. supra capitu. proximo. vel probans missionem, prohibitus tamen ab eo cuius est populus: nisi ipsa missio, superioris auctoritate approbaretur.* Præsumpserit. *supple, si moniti non resipuerint.* Quàm citius *ad superioris arbitrium.*

§.Adijcimus.

SVMMARIVM.

1 Inuestigandi hæretici.
2 De testibus in crimine hæresis necessarijs.
3 Verus intellectus huius capitis.
4 Vita & moribus a fidelibus dissidere, qualiter intelligendum.
5 Iurare recusans, quare hic putandus hæreticus.

ADijcimus.] 1 *Vitatio, & persecutio hæreticorum.* Ho B nestas, *supra de offi. arch. c. 1. de off. ord. inter cætera,* Semel. *supra de off. arch. mandamus.*

2 Tres vel plures.] *secundum quosdã intendit hæc littera, quòd in crimine hæresis requirantur necessario tres † testes ad minus, quasi iste sit casus specialis, in quo non sufficiunt duo, addendus ad notatos, 2. q. 4. in princip. cum videatur absurdum, quem de tã graui crimine ad dicta duorum testium cõdemnari, maximè cum trũcetur ordo defensionis circa notitiam testium. infra c. fi. lib. 6. & sic circa interrogatoria quæ dari solent, supra de test. per tuar. eo. tit. præsentium lib. 6.*

† Eyme. 3. p. q. 71. ubi dixi Io. Rojas tracta de heret. p. 2. asser. 4.

C 3 *Sed verius videtur, ideo de tribus hic dici, quia quanto pluribus committitur inquisitio, tanto facilius fiet nuntiatio, non quòd omnes tres debeant nũtiare, sed vnus ex tribus: nec totu vicinia, sed vnus ex vicinia, & vide quod dixi post Innoc. supra de simon. sicut.* Viros *simile supra de accusa. sicut olim.* Conuenticula. *simile supra capitulo proximo in princ.*

4 Dissidentes.] *vt quia laici non professi portant habitum regularem; vel pone exemplum in his, qui sequuntur nuditatem totius corporis, vel partis. puta pedum, vel non coniuncti hominibus, non visitant ecclesias. non audiunt verbum Dei, non colunt* D *Dominicam. fortè colentes sabbatum, sine lumine etiam die clarescente non comedunt, panis esum abhorrent, die dormiunt, nocte vigilant: hæc & similia dissident a communi vita fideliũ.* Purgauerint. *sed in purgatione defecerint, vel quia iurare nolũt, vel alio modo: secus si negligunt. de hoc dixi supra §. qui autem.*

5 Si qui vero.] *pœna iurare † nolentium.* Obstinatione damnabili. *hoc dicit propter religiosos, qui non rebelliter, sed quadam honestate iurare renuntiant. de testi. nuper, de iureiuran. & si Christus. ad fin. Si vero obstinabiliter iurare renuunt, dicentes hoc mortale, habet locum quod hic dicitur, & sunt tales de secta Valdẽsiũ, qui omnino iurare renuũt,* E *secundum Hostien. secundum quem istud est leue argumentum ad conuincendum hæreticum, de quo potest intelligi. lex. 2. C. de hæret. vt dixi supra de præsum. litteras super gl. penul.*

† Eyme. p. 2. q. 14. ver. tertius error. ubi dixi.

§.Volumus.

SVMMARIVM.

1 Episcopi in hæreticos intendant, licet adsint Inquisitores.
2 Vigilare dicuntur episcopi cum hæreticos persequuntur.
3 Episcopus negligens in persequendis hæreticis, a solo Papa deponendus.
4 Neque hoc casu contra episcopos procedunt Inquisitores.
5 Male factores sine receptatoribus diu non latent.
6 Crux sine speciali Papæ facultate prædicari non potest.
7 Qui consanguineos receptant hæreticos, non puniuntur mitius.
8 Verba textus: *& in similibus:* qualiter accipienda.
9 Omnia, secundum diuersas prouincias variantur.
10 Episcopus redeuntem ad Ecclesiam absoluit a sententia canonis.
11 An inferior Pontifice possit plenè hæreticum reconciliare.

VOlumus.] *pœna episcoporum non persequentium hæreticos.*

1 Euigilent. †] *etiam si per sedem apostolicam sint Inquisitores in prouincia, vel in diœce, deputati infra eod. per hoc. lib. 6.*

† Conr. Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & lib. 6. c. 1.

2 *Et tunc erunt pastores, super gregem suum vigilantes, Luc. 2. secundum Hostien. qui remit. de offic. archid. cap. fin.*

3 Negligens.] *in alijs reprobanda, sed hoc casu detestanda negligentia Episcopi.* Deponatur. *tamen a solo Papa.*

4 *Vnde nec hoc casu procedunt Inquisitores cõtra Episcopos, † infra eod. Inquisitores. lib. 6.* Et possit. *de cler. non resi. quia nonnulli. & cap. relatum.* Glo. videtur hic. *signat contrarium de dec. litteras, & soluit iterum signat contrarium. de causis conueniẽtibus, & soluit,* Gloss. arg. quod. *arguit, & signat contrarium.* In glos. arg. quod ibi sancimus. *vide in cap. proxi. alleg. super vlt. glo.* Et ibi si quis suo. *reuocatur lex, quæ permittebat propter odium paternum per matrem filium exhæredari.* In gl. sine quibus ibi.

† Eyme. 3. p. quæst. 27. ubi dixi.

5 Congruit.] *præses debet receptatores coercere, sine quibus latrones diu esse non possunt.* Et ibi. l. 1. *vide de fur. qui cum fure. super vlt. glos.* Et ibi l. 1. *qui occultat, vel socias criminis reum, pari pœna punitur.* In glos. vltima ibi. §. 1. *vide de calum. ca. 2. in glos. 2.* In gloss. hæc omnia. *sola prima concor. facit ad propositum. aliæ melius adaptantur ad sim. secunda gloss. & l. scientiam. vide supra c. 2. super 1. glo. l. quid ergo. §. 1. dicit, quod pater qui patitur filium, vel filiam constituere binas nuptias, notatur, quia constituisse videtur.* In gl. penul. ibi. §. in potestate. *loquitur in conuento noxali, qui non vult iurare seruum in sui potestate non esse: nec se dolo fecisse, quo minus esset.* In glo. vlt. ibi indicia. *vide de proba. tertio. super vlt. glo.* In glos. 1. in fi. *ista enim cõstitutio immediatè sequebatur illas, et fuit tertia, vt dixi. supra de accusa. sicut.* In gloss. videtur hic. ibi, violentissima. *idem not. supra de simo. insinuatum.* & ibi annus. *de hoc supra de do.*

&

& contu. veritatis. & ibi, ut ibi. *de hoc 24. q.3. dixit Apostolus,* & in fi. *vel eius contumacia infra eod. cũ contumacia. lib.6.* In gl. arg. quòd propter. in fin. *illud speciale, & vide quod not. in praece. cap. quasiuit. in vlt. gl. cum suis remis.* In gl. arg. quod auctoritate. in fi.

6 *Crux tamen prædicari nõ potest sine speciali Papæ licentia, sicut nec ipsius votum redimi, supra, de voto, quòd super. & cap. seq. ille ergo indicat, qui potest soluere. arg. de reg. iu. c.1. de maio. & obed. cũ inferior. secũda ratio, quia propriè, & principaliter ad Papam spectat respondere de fide, & per consequens eius accessoria expedire, 24. q.1. quoties. Tertia sit, quantitas indulgentię, de qua sequitur, quam nullus facere potest nisi solus Papa: remittit tamẽ Hostien. ad summam de voto. §. in quo casu. & a quo crux.*

7 In gl. sine quibus ibi consanguinei.] *in quibus tamen temperaretur pœna extra istud† crimen, ff. de excep. l.2. sed non in isto, secundum Lau.* In gl. sic supra ibi, exceptionem. *de hoc infra de senten. excom. decernimus.*

†Zanch. de hære. c.4. nu. 3. & c. 6. nu. 2. ubi Campe. h. Rojas sing. 172. Gigas de crim. læ. ma. lib. 3 q. q.10.

8 In glo. damnentur. & ibi, similibus.] *vt sic comprehendat omnia publica officia cuiuscunque nominis, quæ nec nominari possent, ff. de præscriptis verb. l.4.*

9 *Et variantur per diuersas prouincias: nec de nomine curandum, supra de procura. petitio, & omnes actus legitimos, vt supra gloss. proxi. potest etiam per illud verbum fieri comparatio ad personas similes, sicut sunt schismatici, & notorij excõmunicati secundum Host.* & in fi. *immo dic, vt infra de rescri. c.1. lib.6.*

10 In glo. hoc reseruat ibi; ipsum ecclesiæ,] *secũdum Ioan. & ipsum absoluere. quod videtur verum secundum Hostien. quoad sententiam canonis: secus de sententia oris Papę, quam profert ter in anno, à qua non videtur quòd inferior à Papa possit absoluere, de ma. & obed. cum inferior.*

11 *Ex quo sequitur. quòd nullus potest ad plenũ reconciliare hæreticum sine speciali Papæ licentia, qđ est notatu dignum, secũdum Hostien. nisi dicas, sententiam oris Papæ esse canonem generalem; a quo possit inferior absoluere, ex quo Papa nõ reseruat, de senten. excom. nuper. & adde secundum eum, qđ not. de priuile. ad hoc. de senten. excõmu. a nobis. 2. ver. vt autem. & quod dixi supra ti.1. quod olim super glos.2. & quod dicam eodem tit. ut officium, li. 6. in princ.* In gl. arg. quòd ibi calumniæ. *dic vt supra, de iuram. calum. imperatorum.*

c.Sicut in vno.

SVMMARIVM.

1 Laici cuiuslibet professionis non prædicent.
2 Quales actus spirituales laicis interdicantur.
3 Et quales eisdem permittantur.
4 Qualiter vitia pro virtutibus capiantur, pulchris exemplis ostensum.

Icut.

1 *Laici cuiuscunque sint professionis prędicare non debent.* Et infra. *hic decisum habes supra eo. cum ex iniuncto. versicu. sicut enim.*

2 Laici.] *Dicit Gofr. quòd hic spirituales actus interdicuntur laicis: scilicet prædicare, vt hic, & in concor. decimas recipere, 16. quæst. vlt. decimas. Item oblationes. 10. q.1. quia. & cap. sanctorum. itẽ cognitio causarum ecclesiasticarum, de iud. c. 2. & 3. recipere compromissum de re spirituali. de arbi. cõtingit. Eligere, de elect. quisquis, & ca. sacrosancta. recipere resignationem beneficij a clerico, de renũ. quòd in dubijs. dare inuestituram, 16. quęst. vlt. si quis deinceps.*

3 *Sustinentur tamen de gratia in iure patronatus, quod in spirituali est. de iure patro. quoniam. & vt partes suas interponat electioni tractandæ, eod. tit. nobis. vide plenius hoc casus post Hos. eu. in præde. decre. contingit. de arb. in vlt. glos.*

Verendũ. *) idest, timendum, vel cauendum; quandoque ponitur pro verecundia, 9. q.1. vereor.* Subintrent. *quasi inter bona & sancta verba occultè seminata per tales.* Doctorum. *idest Prædicatorum ad propositum.* Ordinis. *idest professionis, vel habitus.* In 1. ibi glo. ibi l. vbi. *vide hanc & seq. de elect. cũ in iure, super 1. gl.*

4 In gl. 1. ibi. sæpe vitia.] *vltra 4. exempla, quæ dat ille canon, dicens quod tenacia, parsimonia: effusio, largitas; crudelitas, zelus iustitiæ, & remissio, pietas vult videri. Seneca. 43. ad Lucillum addit; temeritas sub titulo fortitudinis latet: moderatio vocatur ignauia: pro canto, timidus accipitur: in his magno periculo erramus. Et an idem videas valdè pulchrè in Hiero. de homine perfecto. §. ibi, ecce. Iniuriam fecisse uirtutis est: aliena possidere pȍtentiæ, &c. Et quomodo quandoque realiter vitia uertuntur in vsum virtutum, uide Grego. super Iob. 2. c. ubi exemplificat de ira superbia, & fortitudine.* Et ibi Ila. 6. cap. & ibi mitte. *in hoc facie ad propositum. alias videretur facere contra. quia se obtulit: sed non obtulit se prædicationi, sed missioni.* In gl. vlt. ibi: ad hoc. *quod intelligas, vt ibi no.* & ibi ordinis. *idest professionis.*

c.Excommunicamus.2.

SVMMARIVM.

1 Paupertas non est de genere malorum.
2 Hæreticorum appellationes unde.
3 Hæretici per iudicem sæcularem non damnandi.
4 Nomine ecclesiæ hic Episcopus, & Inquisitores accipiendi.
5 Pœna carceris perpetui potest per Inquisitores mitigari.
6 Falso accusans, & desistens, in crimine hęresis an euitet pœnam talionis.
7 Credentes hæreticorum sunt in duplici genere.
Hodie credentes non excommunicãtur, cum ipso iure sint damnati.

Xcommunicamus.]

1 Pauperes.] *paupertas nō est de genere malorum. 15.q.1.illa.*

2 Arnaldistas.] *fortè isti sic dicuntur a nominibus adinuenientium istas sectas: sicut donatistæ, à Donato: Dulcinistæ nostri temporis à Dulcino.* Diuersas, 24.*quæst.* tertia c, *penult.*

3 Ecclesiam.] *non per iudicem sæcularem, cum sit crimen ecclesiasticum, infra eod, vt inquisitionis.§, prohibemus.lib.6.*

4 *Et appellatione ecclesiæ, intellige diœcesanum, et Inquisitores, si sunt in loco deputati per Papam: alter enim sine altero damnare nō potest, quod dic ut in clem.eod.tit.multorum.* Degradatis. *per episcopos suos, etiam non adiunctis sibi alijs episcopis, quod dic, infra eo.c.1.lib.6.*

5 Detrudantur.] *mitigari tamen & mutari potest hæc pœna per Inquisitores: quod dic, vt infra e, vt commissi.ver.& illorum.lib.6.*

† De hoc articulo dixi copiosè infra p. 3. super 1. modo proceden. di in causa fidei per accusationem.

6 *Sed dubitatur† circa pœnam talionis, an possit accusans, & desistens per pœnitentiam euitare pœnam talionis, sicut & ipse de hæresi accusatus, & conuictus potest. Et dicit Iacobus de Arena. C. de accusatio.l.fin.quod non, dicens sic obtentum; nam speciale est in crimine hæresis, quod licet pœnitere, vt hic; sed accusans non tenetur de hæresi, sed de calumnia, in quo crimine statutum non est per pœnitentiam vitari pœnam, & facit quod not.C.de quæstio.l.penul.*

7 Erroribus.] *hæretici ergo sunt, ex quo credunt errores. Sed sunt alij, qui credunt hæreticos bonos esse, & de talibus credentibus, qui alias fidem catholicam tenent, agitur supra eo. excommunicamus.§. credentes, secundum Abb. Ad hoc inf.eod.tit.accusatus, & si verò.in prin.lib.6.Dicit Host.*

8 *Hodie credentes non excommunicātur, nec suspenduntur, sicut receptatores, & defensores; licet olim secus esset, etiam tempore concilij.supra eod.excommunicamus.§.credentes.& hoc ideo, quia damnati sunt, ut hic patet.*

Gl.2.quærit, soluit, solutioni obijcit, et respōdet. In gl.2.ibi, supplicio.*nā igne cremantur; de hoc dixi supra eod.ad abolendam.§.laicus,* & ibi docere. *Idem not.26.q.5.aliquanti.* & in fin.*remittit Hostien.ad ea quæ not.supra in summa eod.titu.§.qua pœna.* In glo.vlt.ibi damus.*dic ut infra eod. super eo. lib.6.*

c. Absolutos,

SVMMARIVM.

A

1 Domino in hæresim labente, subditi quicun que a fidelitate liberantur.

2 Vxor an recedere possit a marito excommunicato vel hæretico.

3 Filij hæreticorum absoluti a patria potestate.

4 An dominus reconciliatus fidelitates amissas recuperet.

Bsolutos.] Domini.] *de hoc supra de simo. ex diligenti.infra de regu. iur. cap.fi.*

1 Obsequij.] *dicit hoc Gofr. quòd familiares, † serui, liberti, mercenarij sunt etiam absoluti. non obstat 11.q.3.quoniam.in-* † Alfonsus Castrus li. 2. de iusta hæreticorum pun cap.7.

B *fra de senten.excom.inter.alia, quæ loquuntur in excommunicato non hæretico.*

2 *Vxor autem non recedat ab excommunicato, ut ibi. ab hæretico sic 28.q.1.sic enim. Manifestè. secus si occultè, supra de simon. sicut nobis.in fine, cū suis concor. Phi.tamen dicebat. idem si occultè, dūmodo probari possit: si intellexit probari posset, & sit probatum: tunc procederet eius dictum, de verbo.sign.cum olim.*

3 Astricti.] *absoluti sunt etiam filij a patria potestate: quod dic ut inf.c.2.in §.lib.6.*

Gloss.2. respondet per quæstionem. In gloss.2. ibi, cum quis. 1. respon. *si stipulatus sum mihi*

C *aut Titio dari, Titio tunc rectè solui potest, si in eodem statu manserit, in quo erat tempore stipulationis.*

4 Gloss. 1. ibi, ipso iure.] *olim non erat sic expressum, secundum Hostien. qui quærit, an si talis reconcilietur, ipso iure fidelitates recuperet, quod videtur. argumen. C.de senten.pas.& re. l.prima, & vlt.2.quæst. 3.§.notandum.in fine dicit contra, secundū eum, sicut nec recuperaret, si fuissent vasalli sententialiter absoluti, argumen. supra de diuor.de illa: secus si ad tempus lata esset sententia, scilicet quamdiu.& cap.de pœn.capit. vltimo in fine, nam per absolutionem tunc excommunicatus recuperat*

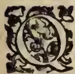
D *hæc iura. facit quod dixi de uita, & honesta.cler.ca. fin.secundum eum; huic solutioni concordat Abbas per decre.supra eod. vergentis. contra supra de electio.quia diligentia. vide quod ibi dixi super gl. fin. Dicebat hic Abb. post Vinc. quòd illud in ecclesia, hoc in priuato.*

Et ibi, lapsi.] *facit quod not. 11.quæst.tertia, Iulianus.* In gloss.2.in fin. *adde quod. not. 15. q.6. nos sanctorum. & quod dixi de dolo. & con- eu.veritatis. Hostien. remittit ad summam. de sent. excom.§.fi. vers. quid si teneor sacramento.*

E

GLOSSA ORDINARIA IOANNIS AND. SVPER SEXTO LIBRO DECRETALIVM TIT. DE HÆRETICIS.

Cap. I. supra fol. 104.

QVoniam.] *incipiebat: Et si contra. Et bene de medietate decurata est.*

Canonibus.] *15.q.7.si quis timidus. & duobus cap. sequentibus. & debent† esse sex in degradatione presbyteri, & tres in degradatione diaconi. Et idem in subdiacono videtur, vt supra de seruis non ord. miramur.*

† Vide quæ scripsimus infra p.3. in nono modo pro cessum fidei terminandi.

Facili.) *Bene est possibile, sed non facile: lex. n. debet esse possibilis. 4. dist. erit autem.*

Pro hæresi.] *in alijs igitur criminibus si immineret degradatio facienda, seruentur antiqua iura:† quia in hoc crimine hoc introductum est speciale. Ad idem infra eo. in fidei.*

† Hodie standum est decreto conci. Tri. sess. 23. de refor. c. 4.

Relinquendus.] *quod dic vt supra de ver. sig. nouimus. & infra de pœn. c. 2.*

Immutandus.] *supra eod. excommunicamus 2. in fi. & infra eo. accusatus in fin. & c. vt commissi. ver. & illorum, Ioan. And.*

Solus episcopus.) *excludit episcopos, non capitulum suum. ad idem 15.q.7.si autem. & §. seq. & c. episcopus. 18.q.2.c. nullam.*

Cap. II. supra fol. 104.

QVicunque.)

Scienter.) *Ignorantia ergo probabilis bene illos excusat, supra de cler. excomm. minist. Apostolicæ.*

Sepulturæ.) *Sic & manifesti vsurarij non traduntur sepulturæ, supra de vsur. quia in omnibus. & qui moriuntur in torneamentis, supra de torne. c. 1. & de hoc de sepul. ex parte, in vltima gl. Dicitur autem sepultura multis modis, vt not. 13. q. 2. §. item quæritur. & supra de sepul. cap. pen.*

Vsque.) *hic licet satisfaciant, sequi debet absolutio, vt patet per istud quod sequitur.*

Proprijs manibus.) *Nota casum, quod possum per me, quod nō possum per alium: de hoc dixi infra de reg. iur. potest. sicut enim exhibuerunt membra sua seruire iniquitati ad iniquitatem, sic exhibere debēt illa seruire iustitiæ ad iustitiam, sicut dicit Apostolus Ad Rom. 6. c. & sunt hæc verba in canone. 47. distinct. omnes huius.*

Publice.) *quia quæ publice peccantur, publice emendentur. de pœn. & remis. c. 1.*

Extumulent.) *hoc verum intelligo, quando ossa ipsorum possunt ab ossibus aliorum discerni, alias secus, supra de sepul. sacris.*

Locus.) *punitur res inanimata: † sic supra de pœn. in quibusdam. supra de electione, vbi periculum. §. ciuitas. & infra de pœn. c. ult. in fine. 15. q. 1. mulier.*

† Ioan. Rojas sing. 102. Gō diff. de hære. q. 22. nu. 5.

A Laicæ.) *Forte intellexerunt de laico ad modum vltramontanorum, qui illitteratos laicos vocāt, & litteratos clericos vocant. 88. distin. c. inutile. quid enim est dicere, quod ruralis clericus disputando de fide non incidat in hanc pœnam, & doctor decretorum laicus incidat? tamen sufficit ita esse scriptum & solū duo sunt Christianorum genera, clerici & laici 12. q. 1. duo sunt, & concor. ad hoc. C. de summa trinit. l. penult.*

Innodetur.) *Nunquid per sententiam vel ipso iure? videtur quod ipso iure, per id quod dicit, laqueo, quasi ipsum factum damnatum illaqueet. In contrarium videtur, quia in pœnis benigna debet fieri interpretatio, ut infra de reg. iur. in pœnis. cū suis*
B *concor. Est igitur benignius, ut intelligamus, canonem esse ferendæ sententiæ, quàm iam latæ: ergo est hæc pars amplectēda. vt ibi. Ad hoc. 9. distin. sana quippe. præterea si voluisset, quòd esset canon latæ sententiæ, dixisset, sit innodatus, vel eo ipso, vel similia verba.*

Filij.) *nota casum, in quo pro delicto paterno punitur filius. † hoc etiam procedit in crimine læsæ maiestatis, quod est minus hoc crimine, quo læditr æterna maiestas, supra eo. vergentis. Et si contra homines illatæ blasphemiæ impunitæ non transeunt, multo magis qui ipsum Dominum blasphemat, dignus*
C *est supplicia sustinere, in authen. vt non luxu. contra natu. 1. respon. & §. 1. coll. 6. nec debemus illius opprobriū multū dimittere, qui nostra probra deleuit, supra de Iudæis, in nonnullis. quod enim in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. C. de hæretic. Manichæos. ad idem. 17. q. 4. sicut. Alias regulariter pœna temporali non punitur vnus pro alterius delicto, quod dic ut not. 1. q. 4. in summā, & 24. q. 3. in summa. Et intelligas hoc de filijs non infectis: illi enim punirentur. vt ipsi, ex proprio delicto, non ex alieno.*

† Alf. Cast. li. 2. de iusta hæret. pun. c. 9. 10 & 11. Ioā. Rojas sing. 66. Hieron. Gigas de cri. læ. maie. lib. 3. c. 1. & mul. tis seq.

Secundum.) *hoc intelligas secundum determi-*
D *nationem decretalis, infra eo. tit. statutum. 2.*

Beneficium.) *large sumitur. † de hoc dixi infra de reg. c. 1.*

† Selua de beneficio. p. 1. q. 2. & 3.

Publicum.) *vt iudicatus, notariatus, & his similia. ad idem, infra de pœn. fœlicis. §. quod si quis, in princip.*

Dignitates) *nunquid & pontificalis † dignitas includitur? pro & contra, infra de pœn. felicis. §. quod si quis. in prin.*

† Selua de bene f. p. 1. q. 3. nu. 8.

Priuamus.) *nota speciale: quia alias non refert, per quem preces offerantur. C. de preci. Impe. off. l. vniuersis.*

Scienter.) *scilicet sciendo illos, qui preces offerebant, esse tales.*

Etiam.) *quia maior est dubitatio, quàm si ante emancipationem hoc apparuisset.*

Desierint.) *nota ergo, quod crimen hæresis pa-*

ternum etiam antequam per ecclesiam fuerit declaratum, liberat a patria potestate filium, & sic interdum paternum odiũ, interdũ filij fauor tale vinculũ soluit. 54. dist. si seruus, supra qui fil. sint legit. per venerabilem. post princ. versi. per simile. Io. And.

Cap. III. sup. fol. 104.

FIlij vel hæredes.] *abbreuiata est de narratione facti, & incipiebat: Olim ex parte. & dic filij. licet hæredes nõ sint: interest. n. eorum, vt in c. prox.*
Hæredes.] *Etiam si filij vel propinqui non sint. Et istorum interest † propter vitandam confiscationem bonorum, ut supra de hæret. vergentis. & infra eo. tit. cum secundum leges.*

† Eymer. 3. p. q. 121. vbi dixi.

B

Non sane.] *vnde quod tunc faciebant, non debet eis imputari: quia nullum maleficium sine consensu. 14. q. 5. si quid. 16. q. 6. c. 1. in fi. sed furiosus non habet consensum, vt supra de spon. dilectus. 25. q. 1. illud. sup. de suc. ab intest. cum dilectus. & supra de reg. sicut tenor. Joan. And.*

Viuebant.] *illi parẽtes, vel testatores cõsolati.*
Legitime.] *igitur nota casum, in quo probatio non admittit probationem in contrarium.*

Alioquin.] *idest, si hoc legitime non constat: nec ipsi dum viuebant infamati erant, vel suspecti.*

C

Præmissa.] *scilicet, quod tunc non erant sanę mẽtis, vel loquelam perdiderant, nec habebant ordinatam memoriam.*

Fide dignos.] *hæc clausula, quæ olim erat obscura et dubia, cũ deliberatione fuit ĩmutata. et bene.*

Cap. IV. supra fol. 105.

SVper eo.] *terminantur † quę not. supra eo. tit. ad abolendam. §. illos. & c. pen. §. si qui. Jo. And.*

† Eyme. 3. p. q. 100. & ibi dixi.

Legitur.] *13. q. 4. duo. & C. de sum. trin. l. ulti. ad finem.*

Redeunti.] *vel redeundi. hinc est quod omnibus dicitur liberalis, supra eo. de rescrip. sedes.*

D

Quodque.] *repete, & super eo, quod scriptum legitur, ꝙ. hi, qui post, & cætera.*

Relinquendi.] *vt in prædicta decretali, ad abolendam, §. illos.*

Sedem.] *ad quam in talibus recurrendum est, vt supra qui fi. sint le. per venerabilem.*

Denegãda.] *ꝙ ergo dicit prima auctoritas, intelligitur in salute animæ: secunda in corporali pœna.*

Cap. V. sup. fol. 105.

IN fidei. *Decurtata est de narratione facti quæ olim incipiebat. Consuluit.*

E

Inquisitionis.] *quid si non procedatur per modũ Inquisitionis, sed accusationis, vel exceptionis: Nũquid admittẽtur tales testes? videtur quod sic: quia eadem ratio, scilicet fidei fauor, & odium criminis versatur vtrobiq; ergo & idem ius. de rescrip. inter cæteras. cum simil. contrarium credo, quia ab illo iure regulari, quo cauetur tales personas ad testimonium admitti non debere, nõ recedam, nisi quantum inueniam permissum, qui ergo accusat vel excipit, habeat probationes idoneas: nec est accusatio fa-*

A

uorabilis, vt inquisitio. ad hoc. 2. q. 7. si quis episcopus. & verbũ istud debet aliquid operari, alias quare fuisset expressum? ad hoc de deci. ad audientiã. cũ suis cõcor. & infra de ptini. si Papa. 1. respon. in fi.

Excommunicati.) *simile infra c. proxi. tales. alias nõ admittuntur: immo etiam iudices sæculares censura ecclesiastica cõpelluntur tales a testimonio in foris suis repellere. infra de sen. excõ. decernimus.*

Particeps.] *quid de alijs † exceptis criminibus, an scilicet tales admittantur? dic vt supra eod. lib. test. c. 1. & supra de confes. c. 1. & 6. q. 1. §. verum, quid de periuris? habebis infra c. accusatus. §. licet.*

† Eyme. 3. p. q. 64. 66. & 68. vbi dixi.

Coniecturis.] *quas ipse iudex examinans melius scire poterit. ff. de testi. l. 3. & 4. q. 3. c. si testes. & pone exemplum supra de præsum. litteras. & concor. infra eod. c. accusatus. §. licet. Ioan. And.*

Deponitur.] *vt facilius credatur ipsis deponentibus contra infamatum vel suspectum de hæresi, quã contra non infamatum nec suspectum. ad idem supra eodem, filij.*

Cap. VI. sup. fol. 105.

PRæsidentes.] *Decurtata est de narratione facti, quæ incipiebat: Quæsiuistis.*

Excommunicati.] *Maiori excommunicatione, † & publice, vt sit maior dubitatio. ad hoc de re iudi. ad probandum. de cleri. excommu. minist. c. si celebrata. Joan. And.*

† Eyme. 3. p. q. 22. vbi dixi. Io. Rojas sing. 59.

Officiales.] *nunquid officialis excommunicatus iudicare possit? dic vt supra eod. lib. de sup. ne. præla. Romana.*

Dispendio.] *quãdo ergo † siue morę dispẽdio hęc possunt. tunc excommunicati essent eos requirendo; qui communicans cum excommunicato, excõmunicatus est seruata distinctione, de sent. excom. nuper, fallit hic. vbi ergo nõ est casus iste, nec fallit regula.*

† Idem Gondissaluus de hęret. qu. 19. nu. 8.

Excõmunicationis.) *minoris, & si intelligeres quòd isti essent excommunicati, quia iurisdictionem istam exercebant: tunc qui communicarunt illis iurisdictione, excommunicati essent maiori excõmunicatione. supra de sen. excomm. nuper. & c. si concubina: sed hoc speciale est, quia illam pęnam euitant. & sic dicamus, excommunicationis, scilicet etiam maioris, vel minoris; & facit quod dixi supra eo. lib. de supple. neg. præla. Romana.*

Prælibatis.) *scilicet excommunicatis, vel tãtum de facto iurisdictionem habentibus; est similis protestatio supra eod. lib. de sta. regula. cap. uno. et ibi concor. in ult. glos.*

Cap. VII. sup. fol. 105

CVm contumacia.] *Olim incipiebat: Consultationi.*

Vehementem.) *nota ex hac † decretali suspicionem vehementem, præsumptionem violentam: propter suspicionẽ citatur ut veniat responsurus, si contumax est, iam dicitur vehemẽter suspectus & excommunicatus: & si per annum in illa persistit, iã ista, quæ erat vehemẽs pręsumptio, transit in uiolẽtam, vnde ex tunc hæreticus condemnatur, vt hic ea idem est quod notat Ber. supra de præsu. litteras; in gl. pen. quòd non vehemens præsumptio, sed violenta,*

† De materia huius gl. late Eim. infra in hac 2. par. q. 55. & 56.

lenta,cōdemnationem inducit.Et eſt ſimile ad hoc, quod notatur de ſimo.inſinuatum. in vltimis gloſ.

Reſpondeat.*ergo vt habeat locum hac decretalis, requiritur quod hoc expreſſum ſit in citatione, vt ſcilicet de fide veniat reſponſurus †, ſicut & in ſententia requiritur,quod citata fuerit pars,vt veniat auditura ſententiam,alias ſine appellatione reſcinditur.ff.quę ſen.ſine appell.reſ.l.1.§.item cum ex edicto.*

† Circa hoc quid obſeruari debeat tradit Cōradus Bru.li 4.c.6. de hæret. & Sima. de cathol.inſtit.tit. 44.nu.12. dixi infra par. 3 à forma citandi abſentem.

Hæreticus.*]ſic & in alijs criminibus excōmunicatus,quia non venit reſpōſurus de crimine, ſi in excommunicatione ſtat per annum;poſt annum habetur pro conuicto.11.q.3.rurſus,& c. quicunque.*

Cap. VIII. ſup. fol.105.

A Ceuſatus.] *Diuide Decretalem in quattuor partes: in quarum prima ponuntur tres caſus, quibus quis dicitur relapſus, & durat vſque ad. §. licet vero.In ſecunda dicitur,quod periurus in cauſa hæreſis certis caſibus teſtimoniū perhibet,& durat vſque ibi,ſane: vbi tertia,in qua ponuntur ſex caſus olim dubitati, an ad officium Inquiſitorum ſpectarent vſque ad §.religioſi. vbi quarta, in qua dicitur religioſos in hæreſi delinquentes, grauius alijs puniendos.*

Vehemens.*]non violenta,de præſump.litteras. & facit quod dixi ſupra c.proxi.*

Fictione.] *ideo dicit,quia vere non poteſt dici relapſus †,de quo non conſtat an fuerit lapſus, ſicut dicit canon,quod non poteſt dici renatus,qui prius non fuit natus,de conſec.diſtinc.4.qui in maternis, & c.ſi baptizata. neque enim dici in eo regeneratio poteſt,quem generatio non præceſſit, vt ibi dicitur:propter uehementem ergo ſuſpicionem fingitur lapſus,ita quod poſt abiurationem rediens,fingitur relapſus. Sæpè enim iura talia fingunt.de hoc. 50. diſt.ferrum.*

† Eymericus hic 2.p q.49. & ja vbi dixi. Zanch. de hæret.c.16.

Ex hoc.*]ſcilicet quia poſt abiurationem reperitur relapſus.*

Grauius.*]ſcilicet quam ſi nunquam abiuraſſet.*

Pœna.*]ſupra eod.ad abolendam.§.illos quoque, & ſupra eod.ſuper.eo.*

Secta.*]multas potes videre 24.quæſt.3.cap. penult.*

Articulos.*]quos habes explicatos ſupra de Sum. Trin.firmiter.*

Simpliciter.] *per hæc verba puto,quod ſi abiuraſſet ſolū in vno articulo † licet laberetur in alio, nō diceretur relapſus. Et nota quod indiffinita æquipollet vniuerſali. Ad idē de priuilegijs ſupra, quia circa. Et nunquid de vno articulo infamatus, teneatur de omnibus ſe expurgare? not.de conſec.diſtinc. 2.Ego Berengarius. Et puto hanc litteram pro illa parte facere,quod non teneatur:tamen ſi id faciat, valet & habebit poſtmodum locum pęna relapſorum,& vt ſequitur.*

† Hodie omnis hæreſis abiuratur. Sim de cath inſt tit 2.nu. 82. & tit. 57. nu 7. dixi. 3. par.104 modo proceſſum terminandi.

Iudicari.] *contra.C.de tranſac. ſi de certa.ff.de tranſact.qui cum tutoribus.§.1.vbi generalis tranſactio reſtringitur ad id,de quo ſpecialiter actū erat ſolutio,illa locum habet in non connexis:ſed hic omnes hæreſes ſunt connexæ,quia habent caudas ad inuicem colligatas,& de vanitate cōueniunt in id ip-*

A *ſum.ſupra.eod.excommunicamus.1. & 2. vnde nō quærimus, an ſit relapſus in illā hæreſim,in quam prius fuerat lapſus,ſed quærimus an fuerit relapſus in hæreſim.Semel ergo lapſus in hæreſim,poſt abiurationē iterū lapſus,licet i alia ſecta,dicit relapſus.*

Munera.*]differentia eſt inter donum & munus.Munus enim ex cauſa datur, donum ex cauſa & ſine cauſa.ff.de verb.ſig.inter donum.*

Non poſſit.*]puta propter neceſſitatē famis.42. diſtin.quieſcamus 86.non ſatis.vel ignorabat illos hæreticos,& ſic per ignorantiam excuſatur. infra de reg.iur.ignorantia.*

Verbis veſtris.*]ſimile ſupra de reb. Eccl. non alie.hoc conſultiſſimo,& Clem.de priuileg.ca.1. de pęn.& remiſſ.cap.1.Ioan.And.*

B Id.*]ſcilicet receptare,deducere,viſitare,aſſociare,donare,mittere,vel fauorem impendere.*

Repellantur.*]6.q.1.quicumque.& ſupra de teſti.teſtimonium.*

Celando.] *duplex eſt forma iurandi,quod dic vt ſupra de accuſ.qualiter 2.*

Poſtmodum.] *ex interuallo,ut ſit hoc ſpeciale fauore catholicę fidei:alias nil eſſet hic fauoris, vt ſupra de teſti.cogen.c.præterea.*

Indicijs.] *ſic ſupra eodem,in fidei.& ſic per indicia ſtatur probationi.de hoc ſupra,qui fi.ſint leg. tranſmiſſa.*

Aliud obſiſtat.] *quàm prędictum periurum. vnde ſi de falſo redarguerunt, non ſtabitur eorum dicto.de teſtibus.ex tenore.*

Priuilegiatum.] *not.magis priuilegiatum anteponi,ſupra de offi.leg.c.volentes.21.diſt. denique. ff.de offic.procon.l.vlti.*

Apoſtolica.] *multo minus alij.*

Saperent.*]ſicut eſt circa aras† idolorum,nefarias preces emittere,ſacrificia offerre,dæmones conſulere,eorum reſponſa ſuſcipere. 26.q.2.hi qui.& q.4.igitur.Vel aſſociant ſibi propter ſortes exercendas,hæreticos: vel faciunt prædicta cum ſanguine*

D *vel corpore Chriſti,vel in ſortibus,vt poſſint habere reſponſa,puerum rebaptizant,vel his ſimilia.*

† Vide Auguſtinū de Ancona in ſumma de poteſtate Eccleſiaſtica q.48.artic.3.

Manifeſte.] *ergo in dubio hoc caſu,non habent iurſdictionem.Et licet alias iudex cognoſcat,an ſua ſit iuriſdictio,& in dubio dicatur iuriſdictionem habere.ff.de iudicijs.ſi quis ex aliena.quę in ordinario loquitur:hic tamen niſi id manifeſte appareat, ſe non intromittit.& ſimile ſupra eod.lib.de cenſibus c.1.§.notoria.& infra de pęnis.c.1.ſupra de offic.deleg.cap.vltim.*

Et contra illos.*]quaſi dicat multo minus ſi contra alios.*

E Offendiculum.*]Pluribus intentus, minor eſt ad ſingula ſenſus.& ſæpe qui ad vtrumque feſtinat,neutrum bene peragit.16.q.1.præsbyteros.& C.de aſſeſ.l.nemo.*

Hæreticos.*]cōtra ſupra eo.ti.c.pen.vbi defenſores,fautores hæreticorū hæretici ſunt.ſolutio,nō in fauente,& defendente,ſed in credente loquitur ibi.*

Ad ſalutem.*]vt puta,vt fundaret† vel ædificaret Eccleſiam, hoſpitalia, vel aliū pium locum:vel faceret ſimile pium opus:ut in authen.de Eccle.tit. §.ſi quis ædificationem.coll.9.*

† Zanch. de hęr.c.28. nu. 56 Eymer.3. p. q. 120. ubi dixi.

Temporalibus.*]hoc dicit,quia ſecus ſi in ieiunijs,*

nijs vigilijs, & orationibus, vel similibus consisteret illa pœnitentia idem esset, si nō posset illud iniunctum, licet salutiferum, expleri per alium: sicut esset theologiam audire, vel similia.

Heredes.] *12.q.2.Episcopus, qui filios.de sepul.c.vlt.de rapt.in litteris.*

Onere.] *16.q.1.si quis laicus.de deci. pastoralis, & c.cū non sit.C.de serui.& aqua, l.& in prouinciali, supra de pig.ex litteris.*

Extincto.] *crimina extinguuntur morte, vt 23.d.c.quorundā.33.q.2.admouere.ff.de his qui mor. sibi consci.l.vlti.ex quo ergo extinctum est crimen, & pœnitentia non est imposita pro crimine iam extincto, non imponetur vlterius.*

Casu.] *scilicet, quia non fuit reincorporatus unitati Ecclesiæ.*

Post mortem.] *14.quæst.2.sane 2.& C.ad leg. Iuli.ma.l.vlti.& intellige hoc † vsque ad xl.annos, nam postea abdicari non poterunt, etiam à Romana Ecclesia à filijs catholicis, qui illa tanto tempore bona fide possederunt, quod verum est, si parentes catholici putabantur, ut supra eod.lib.de præscript.cap.vlti.*

† Antonius Gomezius tom.3. varia. resol.c.14. nu.3. Zanch. de hære.c.25. num.4.

Impedire.] *manifeste, uel non manifeste, dummodo hoc constare possit.*

Castigari.] *sic infra de pœnis.Romana.*

Delinquentis.] *nam grauius delictum, grauius est vindicandum.24.q.1.non afferamus, supra de exces.præl.tanta, & in æqualibus delictis æquales sint pœnæ.infra tit.proxi.c.vnico.in fi.*

Religiosi.] *isti si reperiantur hæretici, non sunt dicendi religiosi, sed religionis obumbratione fuscati, supra eo.tit.ad abolendam.§.1.*

Immutationis.] *supra eo.tit.c.penult.*

Sæculares.] *scilicet clerici uel laici, & concor. optime supra ne Cle.vel mo.c.sed nec.*

Consimilibus.] *de quibus uidisti supra §.proxi.*

Cap. IX. sup. fol.106.

STatutum.

Directe.] *puta † ne aliquis ciuis illius loci accusari possit, vel contra eum inquiri super crimine hæresis: vel quod nullus contra alium de crimine hæresis audeat testificari, vel his similia.*

† Eyme. hac 2.p. q.54. & 3.p.quæst.34. Carretius de hære. §.nu.93. Campeg. ad Zanc. c. 31.

Indirecte.] *puta, vt nullus possit de aliquo crimine puniri ab aliquo quàm à Potestate; vel ut nullus alius quàm potestas possit aliquem capere, uel capi facere; vel ut nullus, nisi sit de familia Potestatis, possit arma portare, vel his similia.*

Retardari.] *Nota contra generale illud. Quod differtur, non aufertur.14.q.6.c.1.*

Nomine.] *supra eod.lib.de elect.fundamenta.*

Moræ.] *nota moram uitandam: de hoc dixi supra de elect.c.ulti.*

Tale.] *scilicet quod directè, vel indirectè impediat uel retardet.*

Retardentur.] *unde à statuto de non portandis armis, excipietur familia Inquisitorum: & his similia.*

Compellendos.] *sic supra de iureiuran.ca.licet, de except.cap.fin.infra de senten.excommun. decernimus.*

A Cap. X. sup. fol.106.

NE aliqui.) *Sicut officium legati non expirat re integra mortuo Papa, vt supra de offi. deleg.c.2.sic & officium Inquisitoris † hæreticæ prauitatis in fauorem fidei, re integra nō expirat, ut hic.*

† Eymeri. 3. p.q. 7. ubi de xi Nico. Alcratanus de hære.not.4.

Expiret.) *sicut potestas delegatorum datorum ad causas, supra eod. de offi.deleg.licet undique. & c.gratum.& c.relatum.*

Incœpta.) *de quibus non dubitabatur, per iura proxime inducta. Et nota, incœpta: quia per quemlibet iudicialem actum etiā præter citationē, iurisdictio perpetuatur, ut dici solet in decretali. de offic. B deleg.licet.ibi uti non cœperit.*

Non cœpta.) *no.quia si hoc esset speciale fauore catholicæ fidei, uti infra dicitur: ergo ubi non est fauor eius, contrarium est regulare: & sic nota terminatam quæstionem, not.supra de offi.deleg.licet.quæ quæritur, an perpetuatio facta in uno articulo, perpetuetur in alijs per easdem litteras, delegato commissis ad idem supra eod.lib.de offi. deleg.c.ult.§.officium.& est in hoc differentia inter ipsum Inquisitorem & conseruatorem, ut ibi patet.*

Emerserant.] *ut si tempore mortis Papæ non erat Titius hæreticus: postea lapsus sit in hæresim, de hoc poterit cognoscere Inquisitor.*

C In fauorē.] *sic supra eo.in fidei fauorē.& supra eo.c.accusatus.§.licet: cū simillib. multis in hoc ti.*

Cap. XI. sup.fol.107.

VT officium.) *Diuido decretalem in tres partes, in prima informat Inquisitores ad Deū, ut eius timorem hominum metui anteponant in procedēdo simul uel separatim cōtra hæreticos & suos fautores, & etiam in eos absoluendo cum uere redierint: & durat usque ibi; uerum quia. ibi secūda pars, in qua instruit in modo examinationis testium, & in personis, quæ testificata scribere debeant usque D ad §.Compescendi. ibi incipit tertia pars, in qua eos instruit circa personas, per quas impediri posset, uel differri Inquisitionis negotium.*

Prouincia.) *inspicit factum, & idem si in ciuitate, diœcesi, uel alio certo loco.*

Vbique.) *sic & ordinarius in qualibet parte diœcesis suæ potest causas audire, & pro tribunali sedere.supra eo.lib.de offic.ord.cum Episcopus.ad idem de offi.leg.nouit.*

† Eyme. 3.p. q.47. & seq.

Separatim. †) *regulariter cōtra nisi ex forma cōmissionis id habeatur.supra de off.deleg.causam.& E c.cum plures.supra eo.lib.Sed est hoc speciale fauore fidei, ut efficacius, & c.ut supra dixi.& æquiparantur † in hac parte ordinarijs, quorum quilibet per se procedere potest.ff.de offi.procon.l.1.quod de ordinarijs intellige, qui in solidum iurisdictionē habēt: sicut est in scholaribus, Episcopis, magistris, & doctoribus. C.ne filius pro patre.authent.habita.secus in his, qui non habent in solidum, sicut est cum capitulum cognoscit: quia tunc quilibet singularis per se non est iudex.ad hoc quod not.15.q.7.Episcopus nullus.& de offi.ord. irrefragabili. & concordat ad hanc decre.infra eod.per hoc Ioan.And.*

† Inquisitores æquiparātur ordinarijs. Eyme.3. p.q.4. vbi dixi.

Diuino.] *11.q.3.Iulianus. sic supra eod.lib. de immuni-*

immunitate Ecclesiarum.clericis.ad idem supra eo. vergentis.

Procedatis.] *hodie restricta est potestas Inquisitorum in quibusdam, per clem.eod. tit. multorum.*

Labe.] *generaliter,uel simpliciter:uel dic de ea, de qua suspectus,vel conuictus erat;de hoc dixi supra eod.accusatus.§.1.*

Formam. 11.*quæst.3.cum aliquis.supra de sen. excom.cum desideres.*

Ecclesiæ.] *quæ gremium non claudit. supra eo. super eo.*

Consueuit.] 1.*quæst.7.quoties cordis. & cap. saluberrimum.de conse.distin.2.Ego Berengarius.*

Simulata.] 27.*dist.quod interrogasti.1.q.1.sicut ficti.22.q.5.cauete.est tamen interdum vtilis simulatio 22.quæst.2.vtilem,& dic de hoc vt ibi: & 24.quæst.1.officij.*

B

Fallentes.] *mentiri Deo possunt: fallere autem ipsum non possunt:de conse.distin.2.panem de altari.*

Lupum.] *supra de renunciatione.cap.nisi.§.propter malitiam.& 23.q.4.ca.tres personas. & 81. dist.cap.oportet.Ioan.And.*

Duas.) *integrum est enim iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur. supra de offi.deleg. prudentiam.ad idem.20.dist.de quibus.*

Discretas.) *semper enim,quia graues causas ecclesiasticas audiunt, habent esse discreti. supra de consan.& affi.cap.1.*

Idoneos.) *sic supra de probatio.quoniam contra falsam.& dic vt ibi.*

Præmissa.) *per hanc litteram bene patet, quòd tabellio factus monachus † nō potest exercere,quoad alia,tabellionatus officium:et hoc etiam bene patet ex extrauaganti Bonifacij.debent superioribus. de offi.ord.circa medium decre. & idem probabamus olim per decre.supra,ne cleri.vel mo.sicut. per legem.C.de sacros.eccles.lege ante pen.16.q.1.§.nouare.C.de episcopis.& clericis.leg.placet. notat tamen Guil.in Spec. de sta.mo.ver.27. quod veteres rogationes compleuit,sed nouas non assumet.ff.familiæ.er.leg.alienationes.ff.de postu.l.1.§.casum. ff.de neg.gest.nam & seruus.§.si vno.ad idem supra de Iudæis.Iudæi de ciuitate.cum similibus.*

† Eymer. 5. p. q. 19. ubi dixi.

Canonis.) *supra ne elcri.vel mo.sicut te.*

Præmissa.) *hoc est regulare vt dixi,supra, & 32.q.2.e.indigne.de sen.excom.sacro.*

Postposita.) *quid hoc operetur, babes supra de appel.pastoralis.& not.eo.ti.vt debitus.*

Ipsos.) *scilicet quæstuarios.*

Facultatem.) *hoc vult dicere, † quod si facta per Inquisitores congregatione, pro negotio fidei, veniat aliqui de Rungiuallo,vel alij questuarij,& velint ibi prædicare, possunt compelli per censuram ecclesiasticā desistere.*

† Eymer. 3. p. q. 37. ubi dixi.

Auxilio.) 23.*q.5.prodest.de offi.ord.c.1.*

Duabus.) *supra de rescrip.nonnulli. quid dicemus de noua decre.supra eod.lib. de rescript. statutum? vides quod ista decretalis fuit Clementis:& sic quoad hoc videtur ista decre.per illam correcta, cum sit posterior.ad idem supra eo.li.de consti. ca. 1.cum suis concor. Contrarium dico,† quia decretalis illa locum habet in litteris impetratis à parte*

† Et hæc solutio est uera idem fere hic Archidiaco. facit textus, cum glo. in l. 2. C. de testa. tut.

A

contra partem:licet in conseruatoribus locum habeat: vt supra eod.lib.de offi.deleg.cap.vlt.§.conseruatores. Sed istud est quoddam speciale fidei fauore, quod non tollitur per generalem constitutionem,licet postea subsecutam. ad hoc infra de reg. iur.generi.& quod ibi dixi.Ioan.And.

Subiectis.) *quia extra territorium ius dicenti impune non paretur.de consti.c.2.supra eod.lib.& ff.de iur.om.iudicum.leg.vlt. & hoc quod hic dicitur,habemus supra eo.excommunicamus 1. §. moneantur.*

Approbatas.) *Omnia enim nostra facimus,quibus auctoritatem nostram impertimur.C. de vete. iur.enu.leg.1.§.sed neque.*

Publicum.) *sic infra de panis.felicis. & infra. cap.proxi.*

Cap. XII. sup. fol. 108.

VT commissi.) *Hic incipiunt decretales Bonifacij, & habent quidam hic rubricam de Inquisitoribus hæreticæ prauitatis: sed non debet hic esse rubrica:& fuit error scribentium ex superscriptione prouenie̅s,qui putauerunt quod Bonifacius viij.esset superscriptio,& residuum esset rubrica. Et comprehendit ista decret.plura vtilia pro expediendo officio Inquisitorum:dat enim eis potestatem committendi citationes,& sententiaru̅ denunciationes,dat potestatem vocandi peritos, clerum, & populum,vt eis assistant;dat potestatem procedendi,contra illos,qui de sua in aliam prouinciam se transtulerunt,dat potestatem repetendi libros et processus,cōmutandi & mitigandi pœnas,priuandi & priuatos nunciandi officijs & honoribus hæreticos,fautores,& defensores, eorum;ita tamen quod hoc fiat de diæcesanorum,vel in eorum absentia,Vicariorum suorum:nisi ijdem scienter talibus beneficia contulissent.hoc dicit.Ioan.And.*

C

Vestigijs.) *in diuersis commissionibus,quas suis temporibus fecerant Inquisitoribus hæreticæ prauitatis.Ioan.And.*

D

Singulis.) *possunt enim procedere simul & diuisim,supra cap.prox.in prin.*

Sententiarum.) *has etiam committunt conseruatores:sed de Inquisitoribus maior erat dubitatio,quia illorum ministerium videtur electum. supra de offi.deleg.cap.vlt.*

Tuleritis.) *vide infra circa fi.cap. ibi, plenam concedimus facultatem:& hoc idem repetas in fi. cuiuslibet versiculi.*

Expedierit.) *sic supra eod.cap.1. & cap. proxi. §.verum.& infra eod.cap.vlt.*

E

Procedendi.) *quid in casu conuerso, in eo scilicet,qui alibi crimen hæresis commisit, & modo est in prouincia huius Inquisitoris? dic quod poterit cognoscere,quia vbi inuenitur,conuenitur quis de crimine.C.vbi de cri.agi oport.leg.1. & sic secundum hoc esset reperire,quod interdum duo Inquisitores cognoscerent:pone,peccauit in Rauennate, & transiuit ad Mediolanum : secundum hoc Rauennas & Mediolan. poterit cognoscere,nec est mirum, vt infra eod.cap.per hoc.*

Quibus

Quibuslibet.) *siue sint ipsi scribentes, vel alij, quicunque ad quos quomodocumque peruenerint dicta scripta.*

Vel mutandi.) *regulariter contra. ff. de reg. iur. l. Paulus. & l. acta. §. 1. & supra de offi. dele. in litteris. functus est enim iudex officio suo iudicando bene vel male, vt ibi.*

Honoribus.] *nota quod in ea parte, qua priuat, vel priuatos denunciat dignitatibus ecclesiasticis, & ecclesiasticis beneficijs, requiritur cōsilium diœcesani, vel eo absente, eius Vicarij, quia sicut institutio fit eis auctorizantibus, sic etiam debet fieri destitutio. de insti. ex frequentibus, de hære. cum ex iniuncto. in fi. sed cum priuat officijs publicis, & honoribus, non requiritur consilium eorum, vt patet ex ordinatione istius litteræ, & ideo quia cessat in illis superior ratio.*

Scienter.] *sic supra eo. c. 2. §. ad hæc. & infra eo. decreuit. & præsumentur ignorare, nisi probentur scire. infra de reg. iur. præsumitur. ff. de probationibus. verius, quod sane intelligas, vt not. in dicta regula, præsumitur.*

Puniendos.] *quia vnde debetur pœna, non venit præmium. ff. de leg. 1. si seruus plurium, §. 1 & 3. in fi. 10. q. 1. c. legi. cum similib.*

Cap. XIII. sup. fol. 108.

Contra Christianos.

Redierint.] *forte prius fuerant Iudæi, † postea facti sunt Christiani. isti dicuntur redire: hi qui nunquam fuerant Iudæi, sed semper Christiani, illi dicuntur transire.*

† Eymer. hac 3. par. q. 44. & ibi dixi.

Infantes.) *scilicet minores septennio, vnde videbantur non obligati ad fidem: quia ætas illa ignorat quid videat. C. de fal. mo. l. 1. vnde nec sponsalia tales contrahere possunt. supra eo. lib. de spon. c. vno. Sed contrarium est verum, quia tali sacramento obligati † sunt etiam ignorantes. supra de bap. maiores. de cons. dist. 4. quæris. & ratio ibi patet in parte prima. & not. de hoc. ead. dist. c. nihil. sicut et punitur etiam ignoranter rebaptizatus, ea. dist. qui bis. & c. seq.*

† S. Thomas 3. p. q. 68. ar. 9. Sotus in 4. dist. 5. q. 1. ar. 9.

Absolute.) *ergo absolute coactus non recipit sacramentum baptismi; sed conditionaliter, & metu mortis coactus, bene. 45. dist. c. de Iudæis. supra de bap. maiores. coacta enim voluntas, voluntas est. 15. quæst. 1. merito quæritur. est autem absoluta coactio, cum quis inuitus, renitens, & reclamans fertur ad fontes, & cum verborum prolatione immergitur: & est fi. 50. dist. presbyteros. supra quod metus causa. cap. sacris. vbi de hoc in 1. glos. Ioan. And.*

Iudæos.) *non ergo possunt isti se iuuare per professionem, quam contempserunt. C. de aposta. l. hi qui sanctam. licet alias infidelis non recipiatur ad testimonium supra de testi. c. 1.*

Procedendum.) *Erit ne per istud c. canon. ille correctus. 1. quæst. 4. Iudæi, vbi dicitur, quod bona Iudæorum deuoluuntur ad catholicos filios: sed bona hæreticorum sunt confiscata. infra eod. cum secundum. quia correctio iurium est vitanda? Dicendum videtur quòd non, vt istud capitulum loqua-*

A *tur de pœna personali, non de damnatione bonorum: maxime quia hæc noua iura, quando corrigere intendunt, hoc exprimunt. supra de conces. præben. cap. 2. infra de senten. excom. c. vlt. contra videtur cum aperte dicat eos puniendos vt hæreticos, ergo ipsorum bona non deuoluuntur ad filios. infra eo. cum secundum, quod tutius videtur. nec est necesse quod noua lex corrigens præcedentem, de illa faciat mentionem. supra eo. lib. de consti. cap. 1.*

Cap. XIIII. sup. fol. 109.

B Decreuit.) *In commissionibus, per eum factis super hæretica prauitate.*

Confiscari.) *vt sic mulier † mariti odio non grauetur. infra de reg. iur. non debet. cum suis concor. quia nec vxor pro marito conuenitur. C. ne vxor pro ma. per totum: nisi in causa primipilarij. C. in quib. causis pign. vel hypotheca contrahi. leg. sacris.*

† Eymer. 3. p. q. 111. vbi dixi Palacius Rubius de regno Nauarræ p. 5. § 5.

Tunc.) *scilicet tempore contractus. ergo si tūc ignorabant: licet postea sciuerint, non habet locum pœna, vt sic inspiciatur initium. supra de emp. & ven. cum dilecti. præsumuntur autem ignorare, nisi probentur scire. ff. de proba. verius. de hoc supra ca. 2. & infra de reg. iur. præsumitur.*

C

Cap. XV. sup. fol. 109.

Statutum.

Innocentij.) *Si loquatur de quarto, habemus id in commissionibus per eum factis: vt dixi supra ca. prox. si dicamus de tertio, posset loqui de decretali. supra eod. vergentis, & cap. excommunicamus. §. credentes.*

Alexandri.) *IIII. supra eod. quicunque. §. hæretici.*

Inane.) *hucusque durat antiqua constitutio, modo sequitur declaratio, in qua declaratur not. per Hostien. supra eod. vergentis.* D *Et hanc declarationem † sic intelligo: si Titius fuit hæreticus, receptator, fautor, vel defensor: & habuit filium, vel filiam, vterque ipsorū subiacet prohibitioni: & si ille filius habet filium, ipse nepos ex filio prohibitioni subiacet. Sed si filia habeat filium, nepos ex filia non subiacet huic prohibitioni; item si mulier aliqua est hæretica, & habeat filios, soli filij includuntur hac prohibitione; sed nepotes ex filijs non: & hoc intendit hæc declaratio. Et hoc secundo casu cum mater fuit hæretica, intelligas verum, si pater fuit catholicus, vt eius respectus non habeatur. & facit in hoc id* E *quod not. † Accur. C. ad leg. Iul. ma. leg. quisquis. vbi dicit, quod eadem est pœna, cum mulier committit crimen læsæ maiestat. quod descendētes sicut cum vir. Est tamen sciendum, quòd vbi alias non caueretur de descendentibus per maternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur per sententiam iuris, vel hominis: vt infra de pœnis. vbicunque. sed quòd filij etiam filiarum includerentur, videbatur probari per decret. supra de pœnis. in quibusdam. §. sacri. vbi punit posteritates, & infra titul. proxi. cap. vno. & videbantur illi puniri et per verba, & per mentem: per verba, quia sunt descendentes, & à verborum significatione non debet recedi.*

† Eymer. 3. p. q. 114. & 115. Anton. Gomez. tom. 3. varia. resol. cap. 2. n. 4. Cynus, Saly. & Bal. l. quisquis. C. ad. l. Iul. maiesta.

† Sed non bene, quia in pœnis nō fit extensio. Iason consi. 106. li. 4. Decius cō. sil. 64.

ff. de

ff. de leg. 3. non aliter, & differentia agnationis, & cognationis hodie sublata videtur, in authen. coll. 9. de haer. quae ab intestato defe. & de mente idem ui debatur, quia voluerat constitutio punire haereticū in filijs. 24. quaest. 3. c. cū ergo. §. sed qui. & ff. quòd me. causa. leg. isti quidem. si enim ex vnica filia nepotem haberet, & ille non includeretur, non punire tur in filios. idem videtur de mente: ideo, ne quis du eat filiam haeretici in vxorem, sicut enim vir infide lis saluatur per mulierem fidelem, sic & damnari posset. arg. de diuor. gaudemus. vnde qui emit mancipia, de origine solet quaerere. ff. de adil. edi. quod si nolit. §. qui mancipia. Sed de iure secus est, vt in prae dicta decret. vbicunque. infra de poenis. in fin. vbi aliud cauetur, vt hic, & bene facit. ff. de senat. leg. liberos. vbi dicitur senatores vocari debere ipsos senatores, & filios eorum, & nepotes natos ex eis: ne potes uero ex filiabus nati, senatores non dicentur, sed patris sui conditionem sequentur.

Primum, & secundum gradum,) *idest filios. & nepotes: & hoc patet etiam ex §. sequenti. & supra eo. tit. ut commissi. ad fi. & est casus quo filius punitur propter delictum patris. de hoc dixi supra eod. cap. 2. §. haeretici.*

Volumus.) *supra dixit, declaramus, hic dicit, uolumus: quia inquantum punit descendentes per masculinum, declarat ius uetus: inquantum descendentes per foemininum, statuit ius nouum. ad idem infra de poenis. ubicunque. & bene facit haec littera, ad quaestionem, qua quaeritur, † an filij illegitimi includantur hac prohibitione? & videtur quod nō: quia non sunt in patris potestate. insti. de nup. circa fin. sed quod potestas nil operetur, probat haec littera, quae punit descēdentes per maternam lineam primi gradus, cum tamen filius in potestate matris non sit. & hoc est aequum, ne plus habeat luxuria quàm castitas. in authen. de resti. & ea qua pa. in fin. coll. 4. licet interdum secus, supra de biga. quia circa. Verum est tamen, quod isti alio capite prohibentur a successione, ut supra qui fil. sint leg. per uenerabilem. in fin. & ab honoribus. 56. distin. per totum. supra de fil. pres. per totum.*

† Gondisaluus de haeret. q. 13. num. 3. & 4. Cynus & Bald. l. quicquis C. ad l. Iul. maiestat. Gigas de cri. laesae maiest. lib. 3. q. 7.

Esse.) *nunc, quia uiuunt.*

Reincorporatos.) *quia lapsi fuerant simpliciter, non relapsi. de quo dic ut supra eod. accusatus.*

Insistunt.) *ad hoc supra de temp. ord. ex tenore. & supra de furtis, cap. ult.*

Parati) *ex quo non stat per eos, non debet ei imputari. de hoc supra de eo, qui mit. in pos. c. 1. & 3.*

Cap. XVI. sup. fol. 109.

Inquisitores.) *Inquisitor Papae super haeresi sine speciali mandato non inquirit contra episcopum: sed eum culpabilem sciuerit, nuntiat Papae.*

Quibuslibet.) *de quibus minus dubitatur.*

Apostolicae.) *nota hanc litteram: non dicit in litteris commissionis Apostolicę, uel aliorū, a quibus deputati fuerint, secundum quod dixerat in princ. ꝑ quod omissum uidetur, quod Inquisitor deputatus ab alio quam à Papa, etiam si habeat expressum mandatum, inquirere non possit contra episcopum. & licet antiqua iura dicāt, quòd synodus audit cau* A *sam criminalem episcopi, licet definitionem Papae reseruet. 3. q. 6. accusatus, & c. sequen. et 5. q. 4. duo decim. tamen committere non poterunt in hoc casu: & isti Inquisitores non poterunt. inquirere, etiā vt instructam remittant causam. supra de appel. consti itutis. quia non solum diffinitio, sed processus & Inquisitio est ipsis interdicta per hoc cap.*

Expresse.) *quantumcumque igitur sint uerba expressa generalia: puta ut inquirere possit cōtra quoscunque cuiuscunque conditionis, dignitatis ac status, non inquiret contra episcopos, † nisi illud exprimatur propter praerogatiuam episcoporum. ad idem infra de sent. excom. quia periculosum.* † Idē tra dūt hic Geminianus, & Francus, & alii.

B Nuntiare.) *quam cito poterunt propter periculum, quod ex facto posset insurgere. concor. supra eo. lib. de cleri. agro. cap. uno.*

Cap. XVII. sup. fol. 109.

Per hoc.

Generaliter.) *Bene dicit, quia secus esset si fieret de certis criminibus, & persona specialis commissio: quantum enim ad illam causam praeiudicaretur ordinariae potestati, ut supra de off. deleg. statuisti. quia generi per speciem, & cap. infra de reg.* C *iur. generi. cum suis concor.*

Delegata si habent.) *forte habent delegatam ab homine; quod accidit ordinario, cum Papa sibi com mittit crimen. secus si eum monet ad suum officium excitando, quod dic ut supra de offi. ord. licet, & ca. graue. uel habent delegatam à iure, sicut est uidere in hoc crimine, super exemptos. supra eod. tit. ad abolendam, in fin.* † Eyme. 3. p. q. 51. & 52.

Diuisim.) *sic & plures † Inquisitores communiter, & diuisim de hoc crimine cognoscere possunt. supra eo. ut officium, saluo eo quòd dicitur infra eod. cap. multorum. in clem.*

D Teneantur.) *not. quòd non dicit, possint: unde non relinquitur eorum uoluntati, cum ius hoc necessitati subijceat.*

Veritas inueniri.) *ad quod elaborare iudex debet. 14. q. 2. quamquam. supra de probationibus, quoniam contra. Sed quid dices si processus † isti inueniantur esse contrarij? tunc ipsi considerabunt, qui proximiora loquantur, & per ipsorum dicta se iudices informabunt, supra de testi. in nostra. ff. de testi. leg. 3. 9. disti. ego solis. si autem episcopus secundum suum pronunciare vult processum, Inquisitor secundum suum; quid iuris? infra sequitur.* † Zanchinus de haeret. ca. 15. num. 2.

E Deferendum.) *ad idem supra de rescrip. pastoralis.* Idē hic Ioan. Monach. & Archid.

Sententia.) *licet ergo de unius delicto inquiratur, per plures, etiam diuisim, unica tamen sententia fertur. Et sic nō obstat. supra de offi. leg. licet. ff. naut. caupo. sta. licet. ubi dicitur, ꝙ de delicto unius saepius non quaeritur. isti autem processus, quo ad finem pro uno habentur: quia illa loquuntur quando iam pronunciatum est: quod dic, ut not. 2. q. 5. habet hoc proprium: & supra de accu. de his.*

Remittatur.) *quid iuris? alias cum iudices discordant: † habetur supra de re iudi. cap. ult.* † Zanchinus de haeret. ca. 25. num. 2.

Iura communia.) *supra & infra hoc eo. tit.*

Ordi-

Ordinationes.] *etiam hoc volumine non insertas, †dummodo non his constitutionibus cõtrarias, infra eod.c. vlt, in fine, sunt enim ibi reseruatæ, & de his, loquitur proœmium huius libri, in fine.* A

† Ey me.3. par.q.84.vbi dixi.

Cap. XVIII. supra fol. 110.

VT inquisitionis.] *Primo approbat, & seruari præcipit leges canonibus non contrarias, per Fridericum contra hæreticos promulgatas. Secundo præcipit rectores locorum parere Inquisitoribus, ordinario, vel alteri eorum inuestigatione, captione, custodia, & punitione hæreticorum, & fautorem suorũ: eorum proclamationibus, vel appellationibus nõ obstantibus: ita tamẽ q̃ de illo crimine (cum sit mere Ecclesiasticum) nec iudicent, nec cognoscãt: contra facientes, & nõ parẽtes, & eorum fautores excõmunicat, quã si per annũ sustinuerint, vult eos vt hæreticos cõdẽnari. hoc dicit. Ioã. And.* B

† Hæ leges habentur in fine Directorii inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ inquisitionis.

Leges quasdam.] *has leges fertur, quod Clemẽs sub bulla redegerat, sed eas aliter non habemus † quoad verba: habemus tamen quasdam authenticas Friderici, de quibus etiam forsitã intellexit hic Bonifacius. C. de episcopa. audiẽt. authent. statuimus. signanter super l. iubemus, C. de hæret. authen. credẽtes. authen. si vero dominus: et authen. Gazaros. habebamus etiã olim quãdam ipsius cõstitutionẽ in 5. cõpilatione, q̃ incipiebat: Hac edictali. alias, hac decretali. & erat sub titulo de cõsti. & eadẽ cõpilatio quæ incipiebat: Gazaros, sub titulo de hæreticis.* C

Tunc.] *hoc dicit, quia postea recessit à deuotione Romanæ Ecclesiæ, & per Innoc. IIII. in concilio fuit depositus, ob certas causas. supra eod. lib. de re iudi. ad Apostolicæ.*

Quatenus.] *ergo aliàs non approbat, quia non tenent. concor. 10. dist. cap. 1. & facit quod notatur 37. dist. si quid veri. 19. dist. cap. 1.*

Nominibus.] *concor. supra de elect. fundamenta. eod. lib.*

Fideles] *quis enim fidelis, qui non doleat fide læsa? infra de pœn. felicis. ad fin* D

Catholicos.] *vnde non per Iudæos, hæreticos, vel Paganos, qui quoad prædicta suspecti sunt; & est simile supra de Iudæis. cap. penult.*

Vel eorum aliquo.] *hodie dic, ut in clem. eo. tit. multorum. §. sane. & §. seq.*

† Gondisaluus de hære. q 19 num 4. Ioan. Roias sing. 180.

Indilate.] *nota, quod sententia lata super crimine, statim dilatione †postposita mandanda est executioni, quod idem probatur. 2. quæst. 1. sicut. de pœn. dist. 1. Adam. fallit in casibus notatis. 11. quæst. 3. cum apud, quid iuris de alijs sententijs latis super personalibus, vel realibus actionibus, not. supra de offi. deleg. quærenti.* E

† Zenchinus de hæret. ca. 15. num. 3.

Puniendos.] *quid si Inquisitor, & ordinarius, discordant † in mandato, quia vnus mandat puniri per se condemnatum, alter mandat relaxari per se absolutum? satis videtur supersedendum, donec consulatur Papa. supra cap. proxi.*

† Habetur in fine Directorii inter litteras apostolicas pro officio inquisitionis.

Ordinationem.] *de ordinationibus loquitur Innocentij Alexan. & Clemen. quæ sunt reseruatæ, infra cap. vlt.*

Imperialem.] *ipsius Friderici, quam non habemus, † sed approbata est supra in prin. Ioan. And.*

A Quoquomodo.] *idest principaliter, vel incidenter. concor. supra de ord. cog. tuam. supra qui fi. sint leg. lator. cũ similibus. alias tamen cognoscit iudex incidenter, q̃ non cognoscit principaliter, C. de iud. quotiens. supra de resti. in inte. c. pen. cũ suis concor.*

Cognoscãt.] *nota, quòd licet regulariter de quare iudex cognoscit † pronunciare debeat. ff. de iudi. leg. de qua re. supra de causa pos. cum super. tamen hoc fallit interdum: sicut cum delegans reseruat prolationem sententiæ, supra de offi. deleg. super quæstionum. synodus cognoscit de causa criminali episcopi, & non pronunciat. 3. quæst. 6. accusatus. & capit. seq. 5. quæst. 4. duodecim. idem in casu, supra de rescrip. cum contingat. vbi ad sui instructionem de iurisdictione cognoscit is, qui super illa nõ pronũciat, hic tamen vtrumque expresse vetatur, scilicet cognitio, & pronunciatio, quia iudex huius rei non est capax, concor. infra de sen. excom. si iudex.* B

† Ioan. Roias singul. 107.

Indirecte.) *ad idem supra eo. tit. & lib. statutũ.*

Scienter.) *ignorantes ergo nõ ligat constitutio. ad idem supra eo. tit. & lib. c. 2. in prin. & cap. vt commissi. in fi. & cap. decreuit.*

Percussum.] *nota canonem latæ sententiæ: & quia non reseruat absolutionem sententiæ Papæ, ordinarius absoluere poterit. supra de senten. excommunic. nuper.*

C Condemnetur.) *ad idem supra eodem tit. & li. cap. cum contumacia.*

Cap. XIX. sup. fol. 110.

CVm secundum leges.) *Bona hæreticorum, ipso iure sunt confiscata: quod probatur triplici argumento legali: sed apprehensio bonorum fieri nõ debet per dominum sæcularem, nisi prius pronunciatum fuerit super crimine per iudicem Ecclesiasticũ.*

Naturæ contrarias.) *in quibus sexus perdit formam, & scelus est tale, quòd non proficit scire: venus mutatur in aliam formam. C. de adul. cum vir.* D *& omnium carnalium criminum pessimum, † est vsus cõtra naturã. 32. quæst. 7. adulterij: & si totus mundus eo vitio vteretur, non excusat. ea. causa, & q. flagitia.*

† S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 12.

Eo ipso.) *propter hoc facit ad propositum.*

Perdant.) *C. de incest. nup. leg. cum ancillis. & leg. seq. & leg. si quis. ff. de rit. nup. leg. incestæ. & insti. de nuptijs. §. si aduersus.*

Et mulier.) *repete, & cum secundum leges ciuiles mulier, & e. quare hoc dicam, videbis infra. & dic mulier ingenua. C. de rap. vir. leg. vna. §. & si* E *quidem. in ancillis enim & libertinis non habet locum pœna bonorum, vt ibi.*

Humanam legem.) *C. de rap. virg. leg. una & bene dicit, humanam, idest ciuilem: quia secundum canonum legem secus: rapta enim secundum nos licite contrahit cum raptore, si prior dissensus transeat in consensum. 36. quæst. 2. tria. & cap. seq. & supra de rap. cap. penult. & ult.*

Consortibus.) *delicti: ut quia comitati sunt raptorem in inuasione uel rapina, ut in præalleg. leg. una. C. de rap. uirg. §. pœnas autem.*

Ipso iure.) *propter hoc facit ad propositum; & habes hoc in authen. de rap. mul. in fi. coll. 9.*

Certo-

Certoque casu.] cum parentes mulieris non superſunt, nec alter eorum: vel ſi ſuperſunt, ipſi vel alter conſenſerunt in talibus nuptijs, hoc caſu bona deuoluuntur ad fiſcum, vt in præd. authent. de rap. mu. in fi. Sed nunquid de iure canonico habebit locum hæc pœna, cum ſecundum canones licite contrahat, vt ſupra dixi? not. Io. 63. q. 2. de puellis. alias. §. quibus. quòd pœna iſta locum non habebit ſecundum canones, ſecundum quos ceſſat interdictum, nisi cum ſponſa alterius rapitur, 27. q. 2. ſtatutū. & accedat quod not. 2. q. 3. §. notandum. in fine. de ſecundis nup. c. pen. & vlti. & ſecundum hoc bene dixi ſupra, repete: & hoc ſecundum leges ciuiles, quia ſecundum canones contra. Sed ſatis videtur, quod licet ſecundum nos teneat matrimonium, pœna legis habeat locum in his, quæ non eſſent de temporali iuriſdictione Eccleſiæ, cū enim illa ibi tractet de lucro captando, nō de diminutione ſui patrimonij, & pœna illa ſibi per legem obueniat, quare lex eo quod cōfert priuare non poteſt? & accedat quod dixi infra de reg. iur. c. 2. ſecus forte in pœna, de qua in prædicta decre. vlti. de ſecūdis nup. ibi. n. priuat lex eo quod nō cōtulit. fallit. ff. de adop. l. ſi. arrogator. Io. And.

Illicitas.) vt is, qui defert arma, ferrum, & lignamina Sarracenis. de Iudæis. ita quorundam.

Omittens.] hoc habet locum in priuato. ff. de vectigalibus. l. ſi. §. diuus. in milite non, vt C. eo. ti. l. 3. & habes hoc quod hic dicitur, ff. eo. tit. l. commiſſa. C. eod. omnium. & l. ſi quis. cum ſimilibus.

Bona hæreticorum.) ſecus in bonis Eccleſiarū, in quibus intitulati erant ipſi hæretici: vt in cle. eo. tit. volentes. poſt prin. Ioan. And.

Grauius.) ergo ſunt grauius puniendi, 24. quæſt. 1. non afferamus.

Quam prædicti.) ſcilicet contrahens nefarias nuptias: rapta quæ cum raptore contraxit, tranſuehens illicitas ſpecies, vel rerum vectarum profeſſio nem omittens.

Ipſo iure.) determinatum ſit ergo quod olim dubitabatur per decre. ſupra eo. excommunicamus 1. 2. reſponſo. vbi dicebatur ita, quòd bona damnatorum ſi laici fuerint, confiſcentur, † intelligamus ergo confiſcentur, ipſo iure, vt hic vides, & intelligo ipſo iure confiſcata a tempore commiſſi criminis, C. eo. tit. l. 4. idem dico in crimine læſæ maie. ff. de dona. l. donationes. ſecus eſt in alijs criminibus. ff. de dona. l. poſt contractum. Et puto confiſcationem hanc locum habere etiam ſi ille catholicos filios habeat, & iſte textus non diſtinguit: ſuper hoc tamen fuerunt opiniones notatæ ſupra eo. tit. vergentis.

† Vide Eym. 3. p. q. 109. vbi dixi. Zanchin. de hær. c. 25. repertorium uerbo: confiſcatio.

Declarationem.) quam hodie non habemus.

Eccleſiaſticam.) ſæcularis enim ſuper hoc eccleſiaſtico crimine iudicare non poteſt, ſupra eo. cap. xi. §. penult.

Cap. XX. ſup. fol. 111.

STatuta.] In prima parte vſque ibi: iubemus. concedit in negotio inquiſitionis hæreticæ prauitatis procedi poſſe ſimpliciter & de plano. In 2. dicit quid iuris ſi ex publicatione nominum accuſatorum & teſtium, ipſis periculum immineret, & quid ſi non immineret, et fictiones vitari præcipit, A ne dicatur periculum vbi non eſt, vel econuerſo: In tertia ibi: conſtitutiones. ſtatuta prædeceſſorū ſuorum ſuper hoc negotio edita, his. conſtitutionibus non aduerſa, corroborat.

Quædam.) aliàs quondam. aliàs quædam.

Poſſit.] non dicit per quos: intelligo ergo & per Inquiſitores hæreticæ prauitatis deputatos à Papa, & per ordinarios, & per delegatos. ad hoc eod. tit. per totum, in ſi.

Figura.] Diſtinxerunt † moderni, qui no. iſtam materiā ſupra de accu. olim. Inno. Hoſtien. & Guil. B in ſpeculo de Inquiſitione. §. nunc tractamus. uer. qd igitur. ſi autē detur poteſtas procedēdi ſimpliciter et de plano, & ſine iudiciorum ſtrepitu, an addatur ibi illud verbum, ſine iudiciorum figura: vt in primo caſu, omnē iudiciariū ordinē ſeruare teneatur in libelli oblatione, in exceptionibus, dilationibus, litis conteſtationibus, in iuramenti, & teſtium receptione, & ſententiæ prolatione, & alijs. ſed operabuntur illa verba; quòd ſi aliquid omittatur, non ideo uitiabitur proceſſus: & magis poterit partium aduocatorum, & teſtium inutilem ſtrepitum refrenare: tamē omittere nō poterit litis conteſtationem, vel aliud ſubſtantiale, quod etiam de conſenſu partium C omitti non poſſet, vt notatur ſupra de of. deleg. de cauſis. ſupra eod. lib. de re iudi. c. vlti. in ſecundo caſu, quando additur ibi, ſine figura, vt hic, nullum ordinē iudiciariū ſeruare tenetur: ad hoc, C. de lati. li. toll. leg. vna. §. ſimilique modo. 2. tunc enim ſufficit ſententia; quamuis omiſſa ſolemnitate, vt probatur, & not. C. quorū leg. l. vna: hodie dic ut in clem. de verbo. ſig. ſæpe: & vide quod ibi not. in vltima glo. Sed dubitari ſolet, an inferior à Papa, etiā legatus, ſi in caſu aliàs nō permiſſo à iure, poſſit cognoſcere de aliqua cauſa, vel eā cōmittere de plano, ſummarie: ſine ſtrepitu, & figura iudicij? Et videtur quod non; abſurdū enim eſſet dicere, quod minor legē maiorū D tot vigilijs & laboribus adinuentā, tollere poſſit. de elect. Eccleſia veſtra. 22. diſt. inferior. C. de inoffi. teſt. ſi quando. & in cle. de electio. ne Romani. in prin. licet ſucceſſor conditoris, qui pari ſungitur poteſtate, ipſam tollere poſſit. ff. ad Trebel. ille à quo. §. tēpeſtiuū. ſupra de elect. innotuit. ſupra eo. lib. de conceſ. præ. c. 2. & ipſe idē conditor, qui cōdidit. ſupra eo. lib. de reſcrip. ſtatutū. §. 1. Et præterea regula dicit: beneficiū iuris nemini denegari debere, infra de reg. iuris indultum. 28. diſt. de his. In contrariū uidetur, quod poſſit, quia legatus oīa poteſt, quæ Papa ſpecialiter ſibi nō reſeruat: gerit enim vices eius, et ſi eſt de latere, maius omnib. poſt Principem imperiū cenſetur habere, ſupra eo. lib. de elect. ſi abbatē. E Itē legatus quando ſibi videtur, ſecundū æquitatē procedit, ſupra de tran. c. vlt. & c. dicit Apoſtolus. in cuius loco videtur eſſe legatus: omnia mihi licēt. 11. q. 1. aliud ad idem. ff. de offi. pro. ſed in aliam. in fin. dici poteſt, per iura prius allegata, quòd inferior à Papa etiā legatus † iuris ſolemnitates, quoad hoc tollere non poſſit, in caſibus non expreſſis, vnde contra inferiores nō ſeruantes, prodita ſunt appellationū remedia. 2. q. 6. per totū. de appellat. per totū. ſolus autē princeps poteſt ius alterius auferre: cognoſcat ergo & cōmittat etiā legatus, ordine iuris ſeruato. ad hoc ſupra, de uerb. ſignifi. ſuper quibuſdam.

† Eymer. 3. p. q. 55. ubi dixi. Conradus Brunus li. 4. de hære. c. 5.

Vide Baldū in l. necquicquā §. de plano. ff. de offi. procon. & Imolam in c. ult. de cōfir. util. uel. inut.

† Fælinus in c. 1. de reſcr. Bald. conſil. 330. lib. 4. Alex. conſi. 17. nu. 14. lib. 4.

de iureiu.ad nostram.3.& c.ego 2. notatur ad hoc. ff.de offi.proconsul. leg.nec quicquam. §. de plano. & §.ubi decretum.legatus enim hēt se instar proconsulis:supra de offi.legati.c.2,eo.li. & proconsul ea,quæ cōmunia sunt præsidibus, seruare debet, vt in præall.l.nec quicquam:in fin.nec in generali demandatione videtur mādatum quòd specialiter mā daturus nō fuisset.supra eo.lib.de offi.vica.cū in generali.& infra de reg.iur.cap.in generali.& delegatus à Papa,in causa sibi delegata,maior est legato.de offi.leg.studuisti.& ordinario.supra de offi.de leg.sane 2.& tamē tenetur ordinē iudiciariū seruare, supra de iudi.exhibita.de libel.ob.cap. 2. & 3. de litis contesta.c.1.cum similibus.Ioan.And.

Periculum.]*timetur mors:† vel detruncatio ipsorum filiorum:vel parentum suorum: vel deuastatio substantiæ ipsorum:vel his similia.*

†Eyme.infra 3.par. q.75. ubi dixi. Repertorij uer. bo: nomina. Gondisaluus de hær.q.10. nume.4.

Absente.)*ergo diœcesano præsente,coram officiali non fiet:nisi forte coram honesta persona, de qua sequitur.ad idem supra eo.vt commissi.supra eo.li. de offi.ord.c.1.in fi.de temp.ord.cum nullus.§.*

A Haberi commode posit.]*commode.22.q.2.faciat homo.ff.de verb.signifi.l.nepos.*

Promulgare.) *vbi ergo non fiet talis promulgatio,licet indicatur secretum,reuelans excommunicatus non esset.*

Episcopum.) *simile supra eo. tit. Inquisitores.*

Iudicijs.)*supra de accusat.qualiter & quando. §.debet.& tradi debent nomina† cum dictis,ut possit & de falso arguere,& se plene defendere,vt ibi:*

B *tamen si hoc omitteretur parte tacente,non puto uitiari processum,ad hoc supra eo.lib.de accusat. cap. 1.& 2.*

† Hæc hodie non fiunt in causa hæresis ut dixi.3.par super q.75.

Dicant.) *simile supra de rescrip. cap. cum contingat.*

Conscientias.)*simile supra eo.lib.de rescrip.statutum.§.assessore.*

Permanere.)*non obstante† eo,quòd in huius 6. lib.volumine insertæ non sunt:sunt enim reseruatæ per hunc textum, & de his exemplifica quod dicitur supra in proœmio huius libri ad finem: vt ibi dixi,*

† Eyme.3.p. q.84.ubi dixi.

GLOSSA ARCHIDIACONI

SVPER SEXTO LIBRO DECRETALIVM

TIT. DE HAERETICIS.

c Quoniam.

SVMMARIVM.

1 Degradatio duplex.
2 In dilectis degradatione dignis certa forma seruanda.
3 Solus episcopus qualirer sacerdotum causas cognoscere dicatur.
4 In iudicando seu degradando subdiacono, quot episcopi requirantur.
5 Per religiosos,hic clerici solum accipiuntur.
6 Litteratorum nomine qui intelligantur.
6 Intellectus huius cap.& dilectio, solus,qualiter hic intelligenda.

Voniam.)*Hęc decretalis multum fuit detruncata,& olim incipiebat; Et si contra,& cætera.*

Degradationem.) *11.quæst.3.Episcopus presbyter.*

† Vide quæ dixi.3.p.in 9. modo procesum faciendi.

1 *Ad huius† declarationem scias,quòd duplex est degradatio,scilicet verbalis,& actualis,& qualiter fiat vtraque,habetur infra eod.lib.de pœnis.degradatio.& ibi dicetur quando quis degradatur.*

2 *Scias tamen,quòd ad cognitionem criminū,propter quæ quis debeat degradari, habet seruari certa forma:& ad huius declarationē,vide quod legitur*

C *& not.15.quæstione 8.in princ.& quod notant Innoc.Hostien.supra de præben.graue.ubi dicūt,quòd in Inquisitione sacerdotum,diaconorū, & subdiaconorum,& vbicumque de crimine agitur, de modo depositionis ab ordine vel officio, sua ferri debet.*

3 *Obseruandum tamen est,quod dicitur in canonibus,de quibus fit hic mentio,scilicet 10.quæst.7.felix.cap.si quis.& alijs capitulis eiusdem quæstionis,& 3.quæst.6.accusatus.reliquorum vero clericorum causas, etiam solus episcopus loci cognoscat & finiat:ut 15.q.7.si autem.in fine.& dic solus, quoad exclusionem aliorum episcoporum, non sui*

D *capituli,sine quorum præsentia eius sententia irrita erit,ut dixi.supra eo.lib.de consue.non est. nisi contra eos episcopus legitime præscripsisset,ut ibi dicitur.Sed cum in præd.c.si autem.*

4 *Dicatur,quod certus numerus in causa presbyteri requiritur,uidelicet sex:et certus numerus in causa diaconi,scilicet tres:& in fine concludat dicens: reliquorum uero clericorum,& cap. ut supra dixi: uidetur quod in causa subdiaconi iste numerus non requiratur,sed ab uno solo episcopo eius causa possit audiri & terminari.ad hoc quod legitur et not. 3.quæst.6.iuxta. Sed dic,quod subdiaconus hodie gaudet eodem priuilegio quo & diaconus. supra de seruis non ordin.miramur. ubi not. Hostien. quòd isti duo ordines, exceptis prohibitis, hodie in omni honore & priuilegio, quinimmo in omnibus adæquantur; ergo si contrarium tenere uolueris, da*

Diaconus & subdiaconus æque priuilegiati,

ad hoc

ad hoc ius expressum,& quod dixi locum habet regulariter,sed fallit in hæresi,vt sequutur.

A canonibus.] *de quibus facta est mētio supra. Sed certe illa capitula loqui videntur dumtaxat de criminum obiectorum examinatione, & definitione sententiali super illis.*

Cum.] *id est,quando.*

† al.casum. Hæresi.] *causam † demonstrant specialem,vt supra dixi,sic infra eo.in fidei.*

Relinquendus.] *sic supra eo.excommunicamus §.1.ibi videas,infra de ver.sig.nouimus.*

Immurandus.] *sic infra eo.accusatus.§.vlt.& dic,id est muro recludendus,infra eod.vt commissi.§.& illorum, vt patet, quòd aliud est immurari, aliud incarcerari.*

Vocatis abbatibus.] *simile. c.8. quæstio. 2. si quis Abbas.*

5 Personis.] *hic exprimit clericos dumtaxat, qui religiosi dicuntur, ut patet. 4. distinct. denique. in princ.1.q.nullus itaque,in fine.*

6 Litteris.] *in hoc genere possunt comprehendi laici litterati,vt pote doctores, vel bene instructi in iure canonico; vel ciuili.*

Videbitur.] *ipsi ordinario episcopo, qui debet sententiam promulgare.*

7 Solus episcopus.] *videtur respicere principium huius capituli,vbi dicit,episcoporum numerus: nā suum capitulum non videtur excludere ista dictio, solus,secundum id quod legitur & not.c.t.dist.sub mittitur.Sed potest dici quod illud locum habet quo ad causæ examinationem,& diffinitionem: & hoc patet 15.q.7.c.1.in fi.& c.episcopus sacerdotibus, in fine.vbi dicit: oportet diffiniri: & fine illorum præsentia non tenet, vt 15.q.7. Episcopus nullus, quod hic dicit,quando formam degradationis obseruat,de qua habetur,in præd.c.de pœnis,degradatio: vnde dicit hæc littera:possit degradare: vnde credo satis sufficere,quod tūc obseruetur,quod hic dicitur.*

c.Quicunque.

SVMMARIVM.

1 Hæreticus quis multis modis dicitur.
2 Nemo absque pertinacia iudicandus hæreticus.
3 Intellectus.c.dixit Apostolus.24.q.3.
4 Hæretieos ad fidem cogendos multis modis probatur.
5 Credentes hęreticis qui dicuntur.
6 Facta quam vim habeant ad probandum interiorem effectum.
7 Nemo facile credens hæreticus iudicandus.
8 Facta euidentissimam faciunt probationem.
9 Indicia quando probent.
10 Audientes prædicationes hæreticorum, quo modo censeantur credentes.
11 Suspectis purgatio canonica indicenda.
12 Libros hæreticorum retinens, suspectus est de hæresi.
13 Receptatores hæreticorum qui dicantur.
14 Defensores hæreticorum quidam errorem, alij personam tueantur.

A 15 Superiores non corrigentes hęreticos, non sunt eorum defensores,sed fautores.
16 Fautores hæreticorum,& quot eorū genera.
17 Verbis qualiter quis hæreticis faueat.
18 Lubricū linguę aut iocus nō īducūt hęresim.
19 Facto qualiter quis faueat hæreticis.
20 Intellectus c.1.vers.illud.14.q.6.
21 Prælati omittentes facere quę spectant ad promotionem inquisitionis,an sint hęreticorum fautores.
22 Ignorantia facti excusat.
23 Sepultura Ecclesiastica,& Christiana,idem.
24 Quid sit hæreticos sepultura priuari.
B 25 Publica noxa,publico eget remedio.
26 Res inanimatæ quandoque puniuntur.

QVicunque hæreticos.] *quis dicatur hæreticus,habetur 24.q.3.hæreticus.*

1 *Et not. quod pluribus modis dicitur quis hæreticus: † nam hæreticus dicitur, qui non recipit quattuor concilia: sic intellige.C.de hæret.l.quicunque,cum similibus: item & in casu. 20.dist.de libellis,de hoc etiam not.24.q.3. inter. in gl.vario modo,& supra eod.tit. firmissime, vbi de hoc, notantur varij modi.* † Eymer.hac 2.p.q. 30.31. 32.&ibi dixi.

2 *Is vero qui in fide errat, si paratus est corrigi,*
C *non debet hæreticus iudicari.ea.q.dixit Apostolus & c.qui in Ecclesia,& q.1.c.hæc est, vbi de hoc, & not.etiam e.q.quæ dignior.in gloss. vlt. & 17. dist.nec licuit,& 21.dist.nunc autem,in glo.sed videtur,in fine.Vnde scripsit Hug.in prin.eo.c. nunc autem,quod tunc Papa potest condemnari de hæresi,cum pertinax fuerit,aliter non.*

3 *Sed Lau.ibi scripsit, quod prædictum cap. dixit Apostolus,loquitur de non intelligente: vnde secundum eum,ille hæreticus,qui suum errorem non defendit,immo paratus est intelligere rationem, iam non est putandus hæreticus,ut ibi.*

4 *Hæretici † autem ad fidem compelluntur, multi-*
D *plici ratione: primo ad instar frænetici,quem medicus ligat,vt 23.q.4.ipsa pietas & c.nimiū,in prin. & Litargicus qui stimulandus est,vt ead.q.quid faciet.Item quia pater filium indisciplinatū,& magister discipulum bene castigat: vt in prǽd.c.ipsa pietas,& ea.q.c.displicet.ver. si uolutas.Præterea hi qui inueniuntur in vijs,& sæpibus,i.hæresibus, & schismatibus,coguntur intrare,id est † ad Ecclesiam redire: ut in prǽcitato c.ipsa pietas,et ea.causa.q.6. c.1.in fine.Item,quia Luca 14.legitur,quod pater familias dixit seruis suis. Quoscunque inueneritis*
E *compellite intrare, vt 23.q.4. nimium, & Paulus fuit coactus ad veritatem cognoscendam,et tenedā ut ibi. Item, quia pastor errantia pecora flagello reuocat, vt ibi.Itē,quia utilius esurienti de cibo panis tollitur,si malus est,quā ci detur,vt ibi.Itē, qa scriptū est, Detrahentē proximo suo,hūc persequebar,vt ibi.Itē,quia medicus ferro vulnera incidit, quæ fomenta non sentiunt.82.dist.plurimos, in.fi. q.1.reperiūtur.16.q.5.in canonibus,iuxta finem. Item quia Angelus coegit Agar,vt rediret ad dominā suam,vt 23.q.4.quando vult,in princ.c.Itē, Nabuchodonosor decretū dedit contra eos,qui dixerunt blasphemiam in Deum,vt ibi.& c.non inue-* nietur.

† S.Tho.2.2. qu.10. art.8. Gondisaluus de hære. qu. 15. Alfons. de iusta hæreti. punit. lib. 2, c. 2.

† al. & Matth. 12.

Actio.9.

N

nictur.11.q.3.Imperatores. Item, quia multi tenētur inuiti, & includūtur, vt bonum opus, idest episcopatum suscipiant, vt ea.q. displicet. iuxta princip. multo fortius hæretici ad fidem sunt retrahendi, vt ibi. Item, quia puniuntur pastores, quibus dicitur Ezechiel.13.& Ierem.5. Errantem nō reuocastis, perditum non requisiuistis, vt in præd.c. displicet. ver. si autem, & q.6. quod errauerat. Item quia, & illi compellunt catholicos ad malum, ergo, & ipsi sunt compellendi ad bonum opus. 23.q.5. relegētes.

† Sequentia glossemata emendauimus iuxta exēplū vetusti consilij Guidonis Fulcodij, quod est in bibliotheca Vaticana, Vnde ad verbum fere sumpsit hæc Archi. ut ait Zanch. tract. de hæret. c. 6.

5 Credentes.] *Illi dicuntur credentes † hæreticorum, qui ore proprio dicunt se credere erroribus eorum. ad hoc de pœnit. dist. 1. potest fieri, ver. quid ergo, & c. ibi de se fatentur, &c. & cap. in actione. 24.q.3. Deus quando, ad hoc de consecr. dist. 4. cum pro paruulis, & c. si quā mulier, vbi dicitur, quòd vnicuique propria voluntas in cōfessione ministra. ad idem. 22.q.2. is autem, & tales hæretici indicātur, supra eod. excommunicamus 2.§. vlti. infra de verb. signific. super quibusdam, vbi de hoc, & hoc indubitatum est, & probatione non eget. Qui vero adorauerunt, reuerentiam suo more exhibuerunt, cōsolationem, vel communionem ab hæreticis acceperunt, vel similia perpetrarunt, quæ ad ritum eorum pertinent, credentes merito debent dici.*

6 *Nam factis præsumitur de affectu. ad hoc 32.q.5. qui viderit. cap. sicut enim. C. de dolo. l. dolum. supra de biga. nuper. & plus est de facto quàm verbo aliquid facere. argum. supra de appella. dilecti. nec refert an quis voluntatem suam verbis exprimat, an factis. ff. de legib. l. de quibus, ad idem quòd legitur, & not. 20. quæstio. 1. quam progenitores, & dixi supra eod. lib. de reg. iuris, is qui, in glo. vlt. in fi. vbi videas: nam negare & confiteri possumus, non solum verbis, sed etiā factis. 11.q.3. existimāt, et hoc dico de his factis, & in quibus error exprimitur: sicut supra exempla posui de his quæ ad ritum errantium pertinent. verum si quis eos visitauit, alimoniam dedit, ducatum præstitit, vel similia fecit, in quibus nihil de ritu eorum ostenditur expressum, nō credo quòd possint credentes iudicari: nam hæc quandoque fiunt pecuniæ interuētu: secus si prius essent lapsi, & postea illa facerent, infra eo. accusatus §. ille quoque, & cum dicat. decre. supra eo. excommunicamus. 2.§. vlt. non simpliciter credētes, sed credētes eorū errorib. necesse arbitror, aliqd erroris in eis indiciū deprehēdi: unde supradictos, quos ultimo dixi nō induco hæreticorū credētes, sed potius fautores, vel receptatores. ad hoc infra eo. c. accusatus. §. si uero.*

7 *Cum enim credens hæreticus iudicetur, non debet de facili iudicari aliquis credens, nam in hoc crimine etiam ex vehementi præsumptione nemo condemnatur, supra de præsump. litteras, vbi de hoc in glo. immo ex leui. Si dicatur, quomodo ergo dicis illos credentes, qui adorant, & similia faciunt, si ex præsumptione neminem damnas? Respondeo, non credo illos ex præsumptione solummodo iudicari, † immo ex vera probatione.*

† al. eódē conati

8 *Nam probatio euidentissima est quæ fit ipso facto, vt not. 2.q.1.§. quando autem, in glo. iudicis nō sedentis, & c. & in concor. ibi notatur. alias de animo constare non posset. ad hoc 22. dist. erubescant, ad fi. 24. quæst. 3. Deus. 9. quæstio. 3. aliorum, infra*

A *de vsur. in ciuitate, in fine.*

9 *Sed huiusmodi indicia, quæ ad bonum retorqueri non possunt, nec ad aliud nisi ad illud quòd expresse indicant, pro probationibus sunt habēda: & ideo perspicue vocantur insidiæ. C. de dolo, l. dolum.*

10 *Quid ergo dicemus de his, qui eorum sermones seu prædicationes audient, † potest dici, quòd si semel tantum audierunt, & nunquam postea redire voluerunt, non debent iudicari credentes: nec enim videntur approbasse, quod postmodum euitauerunt, ad hoc effica x arg. 1. quæst. 1. constat, supra de præsumpt. ex studijs, C. de incest. nup. l. qui contra. in fi. ff. de in rem ver. l. si pro patre, cum similibus.* B

† Vide quæ dixi infra in hac 2.p.q.52. §. sermones eorum.

11 *Sane omnes, quos supra dixi non debere iudicari, credentes, fateor suspicione maxima non carere: & ideo posset eis purgatio indici, secundum canonicas sanctiones, iuxta illud:* Qui vero inuenti fuerint sola suspicione notabile, &c. *supra eo. excommunicamus. §. qui autem, ubi hoc.*

12 *Item qui libros hæreticorum susceperint, † dico suspectos, & eis purgationem indicendam, si tamen eos statim destruxerunt incendio, uel alio modo, credo innoxios iudicandos, argu. 5. quæstio. 1. c. 1. & c. si quis.*

† al. supprimunt.

C 13 Receptatores.) *illi dicuntur tales † qui scienter hæreticos recipiunt, etsi frequenter nō recipiāt. ad hoc habes efficax arg. infra eo. lib. de pœn capit. falicis. iuxta prin. ibi, receptauerint, uel defensauerint scienter, & c. & facit optime ff. ad l. Iul. de adul. l. mariti. §. quæstium: nam licet secundum uires grammaticæ, hoc uerbum sit frequentatiuum, tamen in iure pro simplici uerbo ponitur, idest receptare, pro recipere: ut probatur ff. de receptat. l. fi. sic & pulsare, dicitur cædere sine dolore, quamuis ibi nulla sit frequentia. ff. de iureiur. leg. Cornelia. §. item pulsatione. multa quidem contra receptatores disputandi de iure recepta sunt, ut ff. ad l. Aquil. l.* D *ita vulneratus, Horum autem, qui scienter receptant, quidam sunt in culpa, quidam non. C. de his qui lat. occult. l. 1. Hoc sane notandum uidetur, quod iura ciuilia uidentur intelligere, illum esse receptatorem, qui latenter recipit, & celat, ut conseruatus manus iudicis euadat, ut innuitur ff. de recepta. l. 1. & 2. de offic. præsi. congruit, C. de his qui lat. occul. l. ulti. de istis receptatoribus, & fautoribus not. Hostien. in sum. eo. tit. §. qua pena.*

† Eymer. hic 2. p. q. 53. & ibi plene dixi.

14 Defensores.) *ad huius intelligentiam † scire debes, quòd aliquando defendit quis errorem, aliquando personam errantem, is qui de-* E *fendit errorem, damnabilior est eo, qui errat: & non solum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicitur, ut habetur 24. quæstio. 3. qui aliorum, & in eodem casu intellige canonem 11. quæstio. 3. qui consentit, quamuis loqui uideatur ibi de illo, qui defendit errantem: sed intelligo quòd defendit errorem, & errantem per prædictum cap. qui aliorum, aliàs enim non esset acrius puniendus errante, & ita habes casum, in quo plus punitur consulens quàm faciens, ut not. in dicto cap. qui aliorum. sic 23.q.5. cum homo, ad hoc quod leg. & not. 86. dist. in. tanta, sic aliquando plus punitur consulens, quàm si ipse idem faceret quod cōsuluit. ff. ad l. Iul. de parricidis. l. utrum, & not. cod. titu. l. 1. sicut pa-*

† Eym. infra q. 52. p. 2. & ibidi xi plene.

tes

ne exemplum in medico, qui filio dedit uenenum, ut daret patri: nam in hoc caſu plus punitur medicus, quã ſi ipſe illius patrẽ uenenaſſet, ut ibi patet. Aliquãdo quis defendit perſonam, reſiſtens viribus vel potentia, ne ad manus iudicis veniat puniendus, uel examinandus; de ſimili defenſione loquitur, 21. q. 5. per totum. 27. q. 1. ſi cuſtos, & contra huiuſmodi defenſores ad excommunicationẽ procedi poteſt, & credo quòd pro huiuſmodi ſuſpicione poſſit eis indici purgatio. Si queras, vnde habeo quòd ex tali defenſione ſint ſuſpecti? dico quòd ex iniuſta defenſione opinio malè viuẽtium incurritur. 14. q. 6. hi qui.

15 Et ſcias quorundam ſententiam fuiſſe, quòd prælati ſeu principes, qui tales non corrigũt, & puniũt, poſſunt dici defenſores: quia negligere, cum poſſis perturbare peruerſos, nihil eſt aliud quam fouere. 2. q. 7. negligere. 83. diſtin. error. ſupra de ſent. excom. quantæ. infra de homi. ſicut dignum. §. illi etiam. Hoc † ego non conſentio, & expono fouere, ideſt nutrire, & hoc oſtendit canon. 86. diſtin. inferiorum. illos ergo appello fautores, de quibus ſupra dixi, in gloſ. illi dicuntur credentes, &c.

† al. Sed ego

16 Fautores.] de his † etiam habetur infra cap. contra Chriſtianos. hic nota, quòd aliqua ſunt perſonæ priuatæ, aliæ publica poteſtate funguntur. & non eſt omnium vna conditio: qui enim gladij poteſtate funguntur, ex ſola omiſſione poſſunt dici fautores: quia ſi ab Eccleſia condemnatos non fugant, & nõ puniunt ſicut debent, hoc probatur 23. q. 3. qui poteſt. & q. 5. qui vitijs, & quæſt. 8. præterea, & in caſu, qui habetur infra eodem, vt officium. §. ultimo ibi videas. Priuatæ vero perſonæ in hoc caſu, ſi non capiunt, ſi prætereuntes non detinent, fautores dici non poſſunt: nam hæc ad eos pertinent, qui poteſtate funguntur; ad hoc quod legitur, & not. 26. q. 2. ſi de area. licet ſit argum. contra. 23. q. 3. c. vlt. & infra eod. lib. de ſen. excom. dilecto. ver. & quidem. cũ ſim. & hoc fateor de priuatis perſonis, quæ ad hoc non ſunt ſacramento aſtrictæ: ſi enim iurauerint indicare, ſicut multi faciunt, & celant: non nego illos fautores, cum ad hoc teneantur debito iuramenti, et ſit mortale peccatum in hoc caſu veritatem celare, 11. q. 3. c. ſi quis. & ſic patet qualiter quis omiſſione fauere intelligatur, & etiam permiſſione iudex ſiue prælatus fauere intelligitur, vt patet exemplum 17. quæſt. 4. §. quòd autem. ubi videas.

† Eyme. infra q. 53. p. 2. & ibi dixi.

17 Sed & verbis quis fauere poteſt. Si quis enim excuſat hæreticum, non ex linguæ lubrico, nec per iocum, ſed in cõuẽticulis, vel etiam inter laicos, ſicut multi faciunt dicentes ſæpe: iſti homines non ſunt tales quales dicuntur, negant iſta, vel illa: vel forte quia aduocati ſunt aliqui, & defendendo eos, excuſant eorum excesſus, poſſunt dici fautores, conſideratione habita perſonarum, temporum, et locorũ: non enim hæc omnia poſſunt ad vnguem perſtringi plerumque enim homines ſimplices, hæc verba ad amorem hæreticorum prouocant, & deuotionem, quam habent ad Eccleſiam, minuunt & eneruãt et quòd huiuſmodi excuſatores falſi fauere uideantur, inſinuat canon. 11. quæſtio. 3. timendo. alias incipit non ſolum. ſed & illi Epiſcopi, qui Lothario adhæſerunt, tanquam fautores eius condemnati ſunt. 2. q. 1. cap. ult. & dicit Nicolaus Papa: quaſi fauen-

A di modum exponens,) quòd fucatis defenſionibus eius crimina tegere uidebantur. 11. quæſt. 3. ita corporis. Ex quibus duobus cap. colligitur, quòd per huiuſmodi coloratas defenſiones intelligitur quis fauere.

18 At ubi eſſet lubricum linguæ, † non obeſſet. quia illud ad pœnam, uel ad damnum trahi non conuenit. ff. ad l. Iul. maieſt. l. famoſi. ſimiliter quæ per iocũ dicuntur, non obligãt. ff. de actio. & obligatio. obligationum ſubſtantia. 22. q. 2. quòd autem ait.

† Zãch. trac. de hære. c. 7. nu. 9. Alber. de agnoſ. aſſer. q. 3. n. 10. Simancas de catho. inſtit. tit. 17.

19 Item quod quis facto faueat, probatione non indiget, puta in eo, qui tali alimoniam procurat, qui liberat, qui ea per quæ liberantur ſubminiſtrat, & ſi
B quæ ſunt ſimilia. ad hoc 23. q. 4. eſt iniuſta, ff. de fur. ſi pignore infra eod. accuſatus. §. ſacerdotes. dic. ut ibi. & infra eod. ut inquiſitionis officium. §. prohibemus. idem dico in eo: qui precibus † eum liberat, argum. 14. q. 6. c. 1. uerſic. illud uero.

† Quia non licet pro eis intercedere. Alfon. Caſt. li. 1. c. 27. de iuſta hæret. punit.

20 Nec te moueat quod ibi dicitur, ſocius criminis: non enim intelligitur ſocius criminis, quaſi idẽ crimen commiſerit, ſed ſocius, ideſt particeps infectionis, & de huiuſmodi ſocietate loquitur canon. quando dicit nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, & c. 2. q. 7. negligere, cum ſuis concor.

21 Sed ſi ſunt aliqui prælati, qui nolunt facere carceres ad cuſtodiam hæreticorũ, uel ſimilia, quæ ad
C promotionem officij pertinent, cum id non in fauorem hæreticorum, ſed ex auaritia faciant, non dicã eos fautores; & ideo ſecundum quoſdam Inquiſitores de hoc non habent procedere contra eos. arg. contra. 23. q. 5. adminiſtratores. ſupra de offic. deleg. preterea. cum ſimilibus.

Eorum.] ſcilicet hæreticorum.

22 Scientet.] ſimile infra de cleri. excommu. min. ſi celebrat. ergo ſi hoc neſciebat ipſe tumulans, non ligatur iſta pœna; quia facti ignorantia unumquemque excuſat. infra de cleri. excommu. mi. Apoſtolicæ. cum ſimilibus.

D 23 Eccleſiaſticæ perſonæ.] habes ſimile infra de tornea. c. 1. in fine. ſupra de ſepult. ex parte. in fine. de pœnit. & remiſ. cap. quòd in te. Aliquando dicitur Chriſtiana ſepultura infra de uſuris. quia in omnibus. infra de peniten. & remiſ. omnis utriuſque. ſupra de ſepul. ſacris. Sed credo, quòd iſta ſupponunt pro eodem: Chriſtianorum autem corpora, cum pſalmis, & orationibus ad ſepulturam deducuntur, ut 23. q. 5, placuit, 13. q. 2. qui diuina, in princip. & c. quæſitum.

24 Vult ergo dicere iſta littera, quòd talium cadauera non debent in cæmiterio eccleſiæ tumulari, ne-
E que etiam alibi ad modum Chriſtianorum, ſed foras iactari ab eccleſiaſtica ſepultura, ut in præd. c. ſacris in ſignum perpetuæ damnationis. ſupra de ſta. mon. cum ad monaſterium. §. 1.

Vſque.] iſtud, uſque, hic ponitur incluſiuè, & ſic ſecundum hoc habes hic, quòd prius debent ſatiſfacere quàm abſoluantur. ſic ſupra eod. lib. de cenſibus quamquam. in fine. ubi dixi de hoc.

Idoneam.] nam habent Deo ſatiſfacere de peccato ſic perpetrato. & † eccleſiæ quam offenderunt, de pœnit. diſt. 1. actione. infra de ſenten. excommu. cum deſideres §. ult. in fi. ſic ſupra eod. excommunicamus. §. qui autem.

† al. ideſt.

N 2 Pro-

Proprijs.) *ergo non alienis. habes simile sup. eo. lib. de elec. nulli. ubi dicit proprio iuramento, & c. & hic repetè quod ibi dixi.* A

Manibus.) *taliter tumulantes, exhibuerunt mébra sua seruire iniquitati, & peccato, ergo illa debent exhibere seruire iustitiæ in satisfactionem. ad hoc 47. dist. omnes huius sæculi. in fine.*

25 Publicè.) *si publicè tales tumulant, taliter dubium non esset, quin publicè haberent satisfacere: quia vt August. ait, Publica noxa publico eget remedio, vt de pœnit. dist. 1. §. hoc igitur. ad idem, infra de pęni. & remis. manifesta. cum sim. & ideo potest dici, vt videtur, quod hic dicit, locum habere, siue publicè tales ecclesiasticæ tradiderint sepulturæ quicunque fuerint laici, vel clerici. cum supra dicat: quicunque & ita nullum excipiat. supra de ma. & obed. solitæ. iuxta fi. siue priuatæ, ad hoc 5. q. 1. quidam, vt hoc contingat pro detestatione criminis: nam taliter delinquendo, videtur facere furtum animæ suæ, quam Deo subtrahit per peccatum. ad hoc videtur facere quod legitur & not. 50. dist. ex pęnitentibus. in glos. ex hoc. sed tunc obstare videtur 2. q. 1. si peccaueris in fi. ver. dicit: vbi contingit malum, ibi moriatur, vnde dicit Joan. Chrysost. Non dico tibi, vt te prodas in publicum. de pœniten. distinct. 1. §. his auctoritatibus. uersicu. item illud, & c. ibi etiam dicit Gratianus, quòd secreta peccata, secreta purgantur satisfactione. idem dicit eadé distin. §. econtra. in princip. vbi dicit: occulta peccata satisfactione publica quoque manifesta pęnitentia expiari debent. fortè illud potest solui, ex eo quod legitur & not. in præd. cap. quidem. videlicet, si crimen talis sepulturæ sit publicum, quamuis persona tumulans ignoretur, potest procedi contra eum in genere, vt suum errorem publicè confiteatur, ut ibi dicitur: & not. per Lauren. & Joan. in gloss. contra inf. & cæt.* B C

Proiiciant.] *hoc intellige, secundum id quod habetur supra de sepul. sacris.* D

Locus ille.] *idest, cæmiterium ecclesiæ, in quo tales sunt sepulti. & hoc quod hic dicit, intellige secundum illud quod legitur supra eod. lib. de conse. eccle. si ecclesiam. §. vlt.*

Perpetuam.) *idest, sine temporis præfinitione, quamuis hæc dictio multis modis exponi consueuerit. 10. q. 2. §. perpetua.*

† Gondisaluus. de here q. 22. pp. 5.

26 Caret.) *not. hic rem inanimatam † sine locum puniri, propter peccatum ibi commissum, sic 1. q. 4. ecclesia. & §. item peccatum ciuium. & §. ijs ita. supra eo. lib. de elect. ubi. §. ciuitas. infra eo. lib. de pęnis. fælicis. in fine.*

§. Inhibemus.

INhibemus.]

Laicæ.] *sic C. de sum. Trin. & fi. catho. nemo in principio.*

Personæ) *cuiuscunque sit ordinis, idest religionis, ut supra eod. tit. sicut in uno corpore.*

Innodetur.] *intelligo per sententiam. sic supra eo. excommunicamus. §. qui uero: & admonitione præmissa. 12. q. 2. indigne.*

§. Hęretici.

HAeretici.)

Ad secundam.) *dic ut inf. eo. statutum fallicas, & quod hic dicit, referas ad filios talium non infectos, ut sic ad proximum fiat relatio, ut ff. de post. l. 1. §. deinde.*

§. Ad hæc.

AD hæc.)

Priuantur.) *not. hic casum, in quo quis priuetur beneficio ex facto alieno: & hoc est contra regulam communem. & repetè, quod dixit sup. eo. lib. de rescript. ipso iure.*

§. Illorum.

ILlorum.) *Iste §. cótinet, quòd hæresis liberat filium à patria potestate.*

c. Filij.

SVMMARIVM.

1 Crimen hæresis non extinguitur morte.
2 An qui accusat in crimine hæresis, obligetur ad pœnam talionis.
3 Qui vult defendere hæreticum defunctum, admittendus.
4 Libri damnatæ lectionis si apud quem reperiantur, an eum probent hæreticum.
5 Semel furiosus, talis semper præsumitur, nisi contrarium probetur.
6 Vbi requiritur infamia, non sufficit rumor.
7 Leuis probatio sufficit ad suspicionem, non ad probationem.
8 Intellectus l. 2. C. de hæret. & quid sit leuè argumentum.
9 Quid dicatur legitimè constare.
10 Negatiua qualitatis à quo sit probanda.
11 Inquisitor diligéter videat, an quis sit furiosus.
12 Domestici qui dicantur.
13 Domestici cur à testimonio repellantur.

FIlii.) *Olim incipiebat: Ex parte.*

1 *Ad huius declarationem, scire debes, quod in crimine hæresis obtinet, quòd non extinguitur † morte (ut patet sup. eod. lib. de præscr. si quis in fi. & no. 23. distin. quorundam.) unde de eo post mortem potest quis accusari, ut patet 24. q. 2. §. his auctoritatibus. & cap. sequen. quod dic ut legitur, & no. ead. q. in fi.* E

† Zanchinus tract. de hęre c. 24.

2 *Et is, qui uult demóstrare peccatum hæresis defuncti, secundum plerosque, non admittetur denuntiatiuè, immo oportet ut se inscribat, & obliget ad talionem: & sic secundum hoc, admittetur per uiã accusationis duntaxat. ad hoc C. eodem titulo, Manichæos. uersicu. nam si. C. ad l. Jul. maiest. si quis. ibi: Si aliis manifestis, & cæt. & supponetur ei pęnæ, cui supponeretur ille, si uiueret: & hoc si uerum fuerit. Lauren. & Joan. ut not. 24. quæst. 1. sanè,*

in

in gloss. Sed qualiter. videas ibi.

3 Et quod notatur eo. c. in gloss. vbi dicunt, quòd vbi quis post mortem de hæresi impetitur, si quis voluerit defendere, admittetur.

4 Et nota quòd in crimine hæreseos, hoc obtinet ad plenam probationem, vt libri † reprobatæ lectionis inueniantur apud aliquem, vt patet in eo quod legitur, & not. in præd. c. sanè. & hoc propter enormitatem, & odium delicti. & adde quod dicitur infra eo. in fidei. in prin.

† Aliter sen sit & melius c. superiori, nu. 12. sed uide suo ta p. 2: super ca. fraternitatis.

Consolationem.] hoc sumitur hic in malam partem, sed regulariter sumitur in bonam, vt patet. 13. quæst. 2. animæ. & c. tempus. in fi. supra de cel. miss. cum Marthæ, in fin.

Effectu.] vt puta, quia tanquam freneticus alienatus erat à mente. supra de succe. ab intest. cum dilectus.

5 Et not. quòd qui semel fuit furiosus, semper præsumitur furiosus. 3. q. 9. indica: vnde qui dicit talem postea fuisse sanæ mentis, illud habet probare, vt legitur & not. in prædicto c. cum dilectus.

6 Diffamati.] ita quòd publicè laborauerunt infamia, & ad huiusmodi declarationem videas, quod legitur, & not. supra de accus. inquisitionis. in fi. infra de pur. cano. nos inter. in prin. & c. accedens. et c. cum dilectus. in fi. ver. si vero. 2. q. 5. omnibus, in uerbo, bonis. 11. q. 3. in cunctis, uidetur tamen, quòd rumor in hoc non sufficeret. arg. 23. q. 4. non inueniuntur. iuxta finem, vbi de hoc.

7 Suspecti.] videtur quòd leuis probatio sufficiat ad suspicionem, C. eod. tit. l. 2. supra de præsump. literas, §. nos vero, in princ. hoc tamen non sufficit ad condemnationem, vt in præd. c. litteras.

8 Vel dic, quòd illud, quòd dicitur in l. prædicta, leui argumento. & c. determinat illud verbum, deuiare. & non illud. detecti fuerint; vel leue argumentum vocat ibi facile, quo ad probationem, quando scilicet renuit iurare. dicens hoc esse peccatum, supra eod. excommunicamus 1. §. antepen. Preterea ex leui, idest facili argumento prohibetur condemnari de hoc crimine, in præd. c. litteras. in fi. vbi sic not. Host. vide quod not. ipse in sum. eod. tit. §. qualiter deprehenditur, ver. sed quod vocas. cum sequentibus, & quod dicetur infra c. vt officium. in glo. aliquorum fuit sententia, ver. scias tamen, &c.

9 Legitime.) idest clara probatione, vel competentibus indicijs, supra eod. lib. de regula. non solum. ver. aut euidenter.

Constiterit.) repete quod dicam infra c. ut officium. in verbo. testium.

Petierūt.) arg. ad hoc 26. q. 6. is qui. vbi de hoc, c. is qui in tempore ver. quòd si ita. de pænit. dist. 1. multiplex. ver. his atuem. aliàs est c. per se. versic. quòd si ita, de cons. dist. 4. ægrotantes.

10 Ad probandum.) & ita in hoc casu probabitur negatiua. † sic in præd. c. cū dilectus, vbi de hoc. & 17. q. 2. Gondisaluus, in gl. arg. est hic, & c. & supra de regula. sicut tenor. ibi videas, & hoc ideo est, quia est negatiua qualitatis, cum dicitur, non erat sanę mentis: & ista habet probari ab eo qui dicit, ut not. 6. quæstio. 5. actor. supra de elec. bonę memoriæ, & est ratio, quia quilibet præsumitur sanæ mentis, nisi probetur contrarium, C. qui testa. fa. po. l.

† Vide in hūc locum Frāc. Hæren. tract. de probanda negatiua, in 2. modo nu. 157. & sequ.

A l. 2. 3. q. 9. indicas, sed cum probatum fuerit, eū fuisse extra mentem, tunc temporis nil ei nocebit: nam ea quę fiunt mente alienata, non obsunt. 15. q. 1. aliquos, & in c. seq. vsque ad c. cum itaque, C. qui test. fa. pos. senium. in prædi. decre. sicut.

11 Vnde dicendum est, quòd iudex, vel Inquisitor diligentissime inquiret, an fuerit furiosus, quia multi furorem fingunt, † vt sic excusentur, ff. de cu. fur. obseruare, sicut etiam not. 3. q. 9. indicas.

† Eym. 3. par. ti. de modis decem sophisticandi in 9. mō, ubi dixi.

12 Familiares.] etiam mercenarij dicuntur domestici. ff. de pœnis. respiciendum. §. furta. C. de his, qui ad ecclesi. con. præsenti, & domestici fides improbatur. 4. q. 3. etiam. excipiuntur quidam casus,

B vt ibi not. & ad declarationem eorum, quæ hic dicuntur, vide quòd leg. & not. 3. q. 5. in sum. & c. 1. & supra de testi. in litteris. & 24. q. 2. in prin. & c. 1. & quod dicam infra eo. lib. de priuil. licet.

13 Isti autem propter suspicionem repelluntur, nā inter familiares facile quid confingitur, C. de dona. l. datam. aliàs secus, secundum illud quod legitur et not. supra de testi. veniens 2. in fin. & ibi videas, sed contra istam litteram est arg. C. ad l. Corn. de sicar. si forte, & ponitur de pęnit. dist. 1. si forte. Sed iste casus excipitur, in odium tanti criminis.

Aliquos.] à prædictis.

Dignos.] sic supra de elect. quia propter. Sed ad

C declarationem huiusmodi clausulæ, collige ex eo quod habetur 2. q. 7. non potest, & c. testes, & supra de testi. testimonium. cum similibus.

Fidei zelatores.] sic etiam ponitur in extrauag. Innoc. IIII. ad extirpanda de medio populi.

c. Super eo.

SVMMARIVM.

1 Misericordia nulli deneganda.
2 Pœnitentiam sequitur misericordia.
3 Qualiter intelligatur illud: Deus non iudi-

D cat bis in idipsum.
4 Signa indicantia hominem vere contritum.

SVper eo.]

Scriptum.] C. de sum. Trin. inter claras, circa fi. C. de hæreti. Manichęos. arg. de hoc 13. q. 4. duo ista.

1 Vbi dicit, quòd nulli homini claudenda est misericordia. 42. dist. in. quiescamus 16. q. 1. si cupis. 86. dist. qui clementiam, & c. non satis, hinc est quòd Romana Ecclesia dicitur liberalis, supra de rescrip.

E sedes, in prin. vbi de hoc.

Audientia.] casus in quibus audientia denegatur, notantur 23. distinctio. capitu. 1. in gloss. hic habes, & cætera.

Relinquendi.] vt supra eod. ad abolendam. §. illos quoque, vbi de hoc.

Postulastis.] & bene. supra qui fil. sint leg. per venerabilem.

2 Pœniteant.] quando peccator vere penitet, potest dici quòd habetur 50. dist. in. ponderet. ver. & dominus. ubi dicit: Peccator in quacunq; hora conuersus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius, Ezechiel. 18. & ali-

bi dicitur: Cum conuersus fueris & ingemueris, tūc saluus eris. 26. q. 6. is qui, cap. cognouimus. §. ecce. vbi post peccatum secuta est pœnitentia, ibi datur misericordia, ut 50. dist. quia. in fine, vnde non debet despici in eo quod fuit, quia iam incipit esse quod nō fuit. ead. dist. ferrum. ad idem de pœniten. dist. 1. quantuslibet. c. quamobrem. vers. neque enim, & c. et 32. q. 1. quòd autem in fin. 47. dist. nunquam, sed argum. contra 56. dist. illud quoque.

† Eym. 3. par. q. 100.

Deneganda.] *ad hoc † 50. dist. pœnitentes. 26. q. 6. is qui. & c. qui recedunt.*

3 *Nam scriptum est: Nō iudicat Deus bis in idipsum. 81. dis. presbyter. 13. q. 2. quæsitum. 23. q. 5. quid ergo, de pœni. di. 3. §. auctoritas, & dic in idipsum, idest propter eandem causam, vel propter idē factum: dummodo diuersæ causæ non subsint: nam bene punitur quis bis: puta cum ex diuerso facto, diuersæ oriuntur actiones: puta actio legis Aquiliæ, & iniuriarum, vbi intentata vna, intentatur, & alia in id quod reliquum est. ff. de act. & oblig. qui seruum, & sic collige ex præmissis, quòd illud quod primo dicitur supra eod. in prin. locum habet quo ad salutem animæ, quia Deus non vult mortem peccatoris, scilicet quo ad animam quā creauit, de pœnit. distinc. 1. c. quia diuinitatis. ad idem arg. ea. dist. sicut primi. in fi. 3. q. 4. bis qui. 13. quæstio. 8. bis à quibus. in fine, alia vero auctoritas locum habet quo ad corpus: nam & mortem corporis propter peccatum, homini Deus inflixit, vt in præal. c. sicut primi in fi. & ita patet, quòd hic loquitur de eo, qui Ecclesiæ sacramenta cum instantia petit.*

4 *Ex qua petitione, & pectoris tunsionibus, apparet eum vere contritum, & quòd vult suos errores, & peccata confiteri sacerdoti, de pœnitent. distinctio. 1. quem pœnitet. ver. tanta. & c. & hic videas quòd notat Inno. & Hostien. infra de senten. excommu. à nobis 2. in fi.*

c. In fidei.

SVMMARIVM.

1 Fauor fidei magnus, & quare.
2 Papa an de hæresi posit accusari.
3 Occultum seu secretum, quid dicatur.
4 Iudex idoneus in crimine hæresis contra Papam, est concilium.
5 Sed non Cardinales.
6 Quis debeat sententiam contra Papam hæreticum pronuntiare.
7 An contra Papam hæreticum defunctum, eius successor sit iudex competens.
8 An dispositio huius c. quæ loquitur de inquisitione, locum habeat, cum ageretur per uiam accusationis, denuntiationis, vel exceptionis.
9 Testimonium hæretici pro catholico valet, sed non contra.
10 Excommunicati aliàs ab actibus legitimis alieni, hic fauore fidei admittuntur ad testimonium.
11 Idem in participibus criminis.
12 Idem in socijs criminis.
13 Coniecturas criminum iudex rimetur.
14 Facilius deponentibus contra diffamatum, vel suspectum, credendum, quàm testificantibus contra non diffamatum, aut non suspectum.

In fidei.] *Olim incipiebat: Consuluit.*

1 Fauorem.) *qui magnus debet esse, ex eo quod extra fidem nō est salus. 24. q. 1. §. alienus. & c. quia ex sola. c. quicunque ab vnitate fidei. 93. dist. qui cathedram, & adde, & videas quod dixi supra eo. lib. de sum. Tri. fideli in glo. 1.*

2 *Et tantus est fauor fidei, quòd de crimine hæresis, etiam in occulto potest Papa † accusari, ut patet ex eo quod leg. & not. 40. dist. si Papa. & loquor de tali occulto, quod probari potest, C. de app. eos. et tūc secundū ueritatem, tale crimē dicitur manifestū, secundū illud quod legitur & notatur. 11. q. 2. eorū.* † Eym. 3. p. q. 25. & ubi dixi.

3 *Dicitur enim occultum siue secretum, id quod quinque sciunt: secundum illud, quod legitur et not. de pœniten. distin. 2. §. econtra, & c. versiculo filiam namque, & c.*

4 *Et huius criminis iudex competens, est concilium † generale dumtaxat, vt expresse legitur 17. distin. §. hinc etiam, ver. ad hæc serenissimus, & c. 2. q. 7. § ité Symmachus, Sed arg. contra 9. q. 3. nemo, vbi de hoc sed ibi loquitur de fideli, & catholico, non hæretico, & sic non obstat.*

† Caiet. op. auth. Pap. & conc. § uer. cōc. Sy. ver. concilio. § 4. uer. sicut dum.

5 *Scias tamen quòd Hug. scripsit. 63. dist. in synodo, quòd Cardinales possunt deponere Papam propter hæresim: sed hoc iure aliquo non probauit, & ideo non recedo ab eo, quod plane dicitur in præd. §. hinc etiam. ver. nobæc.*

6 *Et quamuis tale crimen probetur in concilio cōtra Papam, uidetur quòd concilium non debeat eum condemnare, sed ipse Papa contra se sententiam habeat promulgare, ut 21. dist. nunc autem. Sed contra credo: & hoc clarè colligitur ex præalleg. c. si Papa. iuxta finem.*

7 *Et de Papa uiuo indubitàter uerum est. Sed quid si opponatur per uiam accusationis tale crimen Papæ defuncto? nunquid eius successor erit iudex competens ita quòd non sit necessarium concilium conuocare ad cognitionem talis criminis? innuit Joan. & Lau. quòd sic: & hoc patet ex eo quod legitur et not. 24. q. 1. cap. 1. quod cap. non loquitur in cognitore, sed in executore, & quod ibi dicit glo. sic intellige: hic est casus, scilicet hæresis, in quo, idest propter quem, Papa, scilicet prius defunctus, Papam, scilicet uiuentem, uel etiam post prædecessorē mortuum, ligare potest, scilicet per constitutionem iuris, prius ab ipso defuncto editi. & hūc intellectum planè innuit quod dicit ibi tex. & illa glos. Et quod ibi dicit, non fuerat necessarium, ut aduersus eum noua facta prodirent, prout ibi notant doctores: potuisset tamen ferri ut supra de postula. præla. capit. ad hoc in parte decisa. uersicu. quod nisi: nam excommunicatus amplius potest excommunicari. 3. quæstio. 4. c. ult. & uideas quod dicam infra eod. ut commissi. in gloss. hic adde, & c. & quod dixi supra eod. filij, in princip.*

8 Inquisitionis.) *Quid si agatur per modum accusationis, uel denuntiationis, uel exceptionis, nunquid*

quid habebit locum quod infra sequitur? hic innuitur quod non, quia cum dicat de modo inquisitionis duntaxat, de alijs ex certa scientia subijcere videtur. 25. distin. qualis. 96. distin. vbi nam. & supra de præsum. nonne. & supra de decimis. ad audientiam. in fine, & supra de transla. inter corporalia, 2. q. 5. consuluisti. inf. eod. lib. de priuil. si Papa. 1. respon. in fi. contra credo.

9 *Nam est expressum, quòd catholico agente siue litigante contra hæreticum, pro orthodoxo quidem valet testimonium hæretici. 2. q. 7. si hæreticus. versic. si autem. sic etiam not. Laur. & Io. 23 q. 4. ipsa pietas. in prin. in glo. in hoc, & c. in fine, de pœnit. d. 1. multiplex. iuxta finem. in glos. maximè, &c. Si dicatur quòd hæreticus testificari non potest, vt supra eod. dubius. & infra eod. lib. de sententia excōmu. decernimus. 25. q. 4. ipsa pietas. in prin. dic vt ibi no. in gl. prędicta, scilicet quòd hoc verum est cōtra fidelem: nam eadem ratio est in casibus supradictis, quę est in casu inquisitionis, scilicet fauor fidei: ergo idem ius esse debet. ad hoc supra de consti. translat. supra de rescrip. inter cæteras. cum similibus.*

10 Excommunicati.] *isti regulariter ab omni actu legitimo repelluntur, vt supra eo. li. de exce. pia. ubi dixi de hoc. fallit in casu huius cap. & uidetur, quòd etiam non admittatur ad testimonium in hoc casu, is de quo habetur infra eod. li. de pœnis. fœlicis. §. 1. uer. in iudicij. &c.*

11 Participes.] *Isti etiam regulariter prohibentur † à testimonio. C. de testi. cog. quoniam. supra de testi. ueniens. 4. q. 3. liberi. arg. contra supra eo. lib. de test. mediatores. tu dic vt in gl. proxi. præce.*

†Eym. 3. p. q. 64. 65. 66. & 68.

†Gigas trac. de crim. læsæ Maie. lib. 2. q. 5.

22 Socij criminis.) *sed isti † in fauorem fidei admittuntur, vt dictum est, si verisimiliter verum dicere præsumantur, vt sequitur, quid de periuro? dic ut inf. eod. accusatus. §. licet.*

Hæreticos credentes, &c.) *repete circa istas dictiones, quod dixi supra eod. c. quicunque.*

Coniecturis.) *ad hoc concordat infra eod. accusatus. §. licet. & potes ponere exemplum, supra de præsump. litteras.*

13 *Has autē coniecturas, iudex examinans melius scire potest. ff. de testi. l. 3. ad hoc 4. q. 3. si testes.*

14 Daponitur.) *quia facilius ipsis deponentibus siue testificantibus, habet credi contra grauiter diffamatum, quàm nō diffamatum: uel suspectum, quàm non suspectum: ad hoc supra eod. filij.*

c. Præsidentes.

SVMMARIVM.

1. Per excommunicatos quoscunque punitionem hæreticorum fieri posse.
2. Nec propterea dicuntur Inquisitores eis communicare, si tempore necessitatis hoc fiat.
3. Tota ciuitas exuri potest ob hęreticos ibi commorantes.
4. Quilibet potest & occidere, & capere hæreticos.
5. Sed tutius est, id facere magistratuum auctoritate.

Præsidentes.) *Olim incipiebat Quæsiuistis.*

Regni.) *23. quęst. 5. principes. & capitu. regum.*

Prouinciæ.) *11. q. 1. experientiæ.*

Loci.) *ead. q. si quisquam. 23. q. 5. administratores.*

1 Eco mmunicati.) *quantumque † excommunicatione, & quantumcunque publicè, & hoc est in fauorem fidei, vt supra c. proxi.*

†Eym. 3. p. q. 22. ubi dixi.

De facto.) *Vt quia intrusus est, non de iure. Nunquid vna ciuitas se potest dare domino vni? de hoc satis no. Host. supra de iud. significauerūt. super uerbo labatur. & ibi videtur tenere quòd non: ibi videre poteris. hoc ergo casu habetur recursus ad eos, qui sunt in certis locis constituti, non distinguendo bene vel iniuste. sic, 11. quæst. 3. cap. si quisquam. ibi constitutorum, &c.*

2 Habere.) *ergo si ista cessant, non dicuntur talibus excommunicatis communicare, 11. q. 3. sicut Apostoli. cum tribus cap. ibi sequen. infra de senten. excommu. nuper.*

3 Iustitiam.) *videtur quòd si aliqui hæretici sunt in ciuitate, potest exuri † tota ciuitas. ad hoc 23. q. 5. si audieris. vbi de hoc.*

†Gōdi. trac. de hęr. q. 24. Alfon. de iusta hære. pu. lib. 2. c. 14.

4 *Ibi etiam habetur, quòd hæretici possint occidi, vt ea. causa. q. 4. quando. & uidetur, quòd quicūque possit hoc facere, vt notatur in præce. c. si audieris. in glo. in quicunque, &c. & idem not. Lauren. & Io. de Fan. Sed contra ea. q. si non licet. versi. quasdam. & vers. his igitur. & 23. q. 4. ea uindicta. uer. non ergo. & q. vlt. quicunque. facit ad hoc quod notatur, 33. q. 2. inter hæc, in glo. in fi. Dic quod quamuis Ecclesia concedat generalem auctoritatem, & speciale priuilegium exterminantibus hæreticos de ipsorum terris, vt 23. q. 5. si vos. & ca. si audieris, quod cap. loquitur in principibus sæcularibus, vt ibi pates ex rubrica. & quæst. 8. legi. supra eodem excommunicamus. §. catholici.*

5 *Verum tamen satis videtur tutum, † ut semper fiat speciali edicto principis, uel Ecclesiæ: ne aliàs ex cupiditate, uel ultione potius quā ex iustitia, uel obedientia uideatur pugnare, 23. quæst. 1. quid culpatur. & q. 2. cap. 1. & 23. q. 3. sex differentię. & huius sententiæ fuit Goff. in sum. eod. titu. §. sed nunquid catholici, et adde quod dicam infra eodem, cum secundum, in gl. ultima.*

†Idē Archi. in cap. si uos. 23. q. 5.

c. Cum contumacia.

SVMMARIVM.

1. Contumacia multis modis contrahitur, & graue est peccatum.
2. Suspicio regulariter repellenda potius quàm approbanda.
3. Præsumptio vehemēs, idest, fortis, & grandis.
4. Excommunicandus, quoties monendus. & nu. 5. in fine.
5. Pro prima contumacia nemo puniendus.
6. Qui fugit iudiciū, de iustitia censetur diffisus.
7. Præpositio, per, temporis continuationem significat.

nijs vigilijs, & orationibus, vel similibus consisteret illa pœnitentia idem esset, si nõ posset illud iniunctum, licet salutiferum, expleri per alium: sicut esset theologiam audire, vel similia.

Heredes.] *12.q.2.Episcopus, qui filios. de sepul. c.vlt. de rapt. in litteris.*

Onere.] *16.q.1. si quis laicus. de deci. pastoralis, & c. cũ non sit. C. de serui. & aqua, l. & in prouinciali, supra de pig. ex litteris.*

Extincto.] *crimina extinguuntur morte, vt 23. d. c. quorundã. 33.q.2. admonere. ff. de his qui mor. sibi consci. l. vlti. ex quo ergo extinctum est crimen, & pœnitentia non est imposita pro crimine iam extincto, non imponetur vlterius.*

Casu.] *scilicet, quia non fuit reincorporatus vnitati Ecclesiæ.*

Post mortem.] *14. quæst. 2. sane 2. & C. ad leg. Iuli. ma. l. vlti. & intelligo hoc † vsque ad xl. annos, nam postea abdicari non poterunt, etiam à Romana Ecclesia à filijs catholicis, qui illa tanto tempore bona fide possederunt, quod verum est, si parentes catholici putabantur, vt supra eod. lib. de præscript. cap. vlti.*

† Antonius Gomezius tom. 3. varia. resol. c. 14. nu. 3. Zanch. de hære. c. 25. num. 4.

Impedire.] *manifeste, vel non manifeste, dummodo hoc constare possit.*

Castigari.] *sic infra de pœnis. Romana.*

Delinquentis.] *nam grauius delictum, grauius est vindicandum. 24.q.1. non afferamus, supra de exces. prælat. sane, & in æqualibus delictis æquales sint pœnæ. infra tit. proxi. c. vnico. in fi.*

Religiosi.] *isti si reperiantur hæretici, non sunt dicendi religiosi, sed religionis obumbratione fuscati, supra eo. tit. ad abolendam. §. 1.*

Immutationis.] *supra eo. tit. c. penult.*

Sæculares.] *scilicet clerici vel laici, & concor. optime supra in Cle. vel mo. c. sed nec.*

Consimilibus.] *de quibus vidisti supra §. proxi.*

Cap. IX. sup. fol. 106.

STatutum.

Directe.] *puta † ne aliquis ciuis illius loci accusari possit, vel contra eum inquiri super crimine hæresis: vel quod nullus contra alium de crimine hæresis audeat testificari, vel his similia.*

† Eyme. hac 2. p. q. 14. & 3. p. quæst. 34. Carrerius de hære. nu. 93. Campeg. ad Zanc. c. 31.

Indirecte.] *puta, vt nullus possit de aliquo crimine puniri ab aliquo quàm à Potestate; vel ut nullus alius quàm potestas possit aliquem capere, vel capi facere; vel ut nullus, nisi sit de familia Potestatis, possit arma portare, vel his similia.*

Retardari.] *Nota contra generale illud. Quod differtur, non aufertur. 14.q.6.c.1.*

Nomine.] *supra eod. lib. de elect. fundamenta.*

Moræ.] *nota moram vitandam: de hoc dixi supra de elect. c. vlti.*

Tale.] *scilicet quod directè, vel indirectè impediat vel retardet.*

Retardentur.] *unde à statuto de non portandis armis, excipietur familia Inquisitorum: & his similia.*

Compellendos.] *sic supra de iureiuran. ca. licet, de except. cap. fin. infra de senten. excommun. decernimus.*

A

Cap. X. sup. fol. 106.

NE aliqui.) *Sicut officium legati non expirat re integra mortuo Papa, vt supra de offi. deleg. c.2. sic & officium Inquisitoris † hæreticæ prauitatis in fauorem fidei, re integra nõ expirat, ut hic.*

† Eymeri. 3. p. q. 7. ubi de xi Nico. Alecatanus de hæ se. not. 4.

Expiret.) *sicut potestas delegatorum datorum ad causas, supra eod. de offi. deleg. licet undique. & c. gratum. & c. relatum.*

Incœpta.) *de quibus non dubitabatur, per iura proxime inducta. Et nota, incœpta: quia per quemlibet iudicialem actum etiã præter citationẽ, iurisdictio perpetuatur, ut dici solet in decretali. de offic. deleg. licet. ibi uti non cœperit.*

B

Non cœpta.) *no. quia si hoc esset speciale fauore catholicæ fidei, uti infra dicitur: ergo ubi non est fauor eius, contrarium est regulare: & sic nota terminatam quæstionem, not. supra de offi. deleg. licet. qua quæritur, an perpetuatio facta in uno articulo, perpetuetur in alijs per easdem litteras, delegato commissis? ad idem supra eod. lib. de offi. deleg. c. ult. §. officium. & est in hoc differentia inter ipsum Inquisitorem & conseruatorem, ut ibi patet.*

Emerserant.] *ut si tempore mortis Papæ non erat Titius hæreticus: postea lapsus sit in hæresim, de hoc poterit cognoscere Inquisitor.*

C

In fauorẽ.] *sic supra eo. in fidei fauorẽ. & supra eo. c. accusatus. §. licet: cũ simil. multis in hoc ti.*

Cap. XI. sup. fol. 107.

VT officium.) *Diuido decretalem in tres partes, in prima informat Inquisitores ad Deũ, ut eius timorem hominum metui anteponant in procedẽdo simul uel separatim cõtra hæreticos & suos fautores, & etiam in eos absoluendo cum uere redierint: & durat usque ibi; uerum quia. ibi secũda pars, in qua instruit in modo examinationis testium, & in personis, quæ testificata scribere debeant usque ad §. Compescendi. ibi incipit tertia pars, in qua eos instruit circa personas, per quas impediri posset, uel differri Inquisitionis negotium.*

D

Prouincia.) *inspicit factum, & idem si in ciuitate, diœcesi, uel alio certo loco.*

Vbique.) *sic & ordinarius in qualibet parte diœcesis suæ potest causas audire, & pro tribunali sedere. supra eo. lib. de offic. ord. cum Episcopus. ad idem de offi. leg. nouit.*

† Eyme. 3. p. q. 47. & seq.

Separatim. †) *regulariter cõtra nisi ex forma cõmissionis id habeatur. supra de off. deleg. causam. & c. cum plures. supra eo. lib. Sed est hoc speciale fauore fidei, ut efficacius, & c. ut supra dixi. & æquiparantur † in hac parte ordinarijs, quorum quilibet per se procedere potest. ff. de offi. procon. l. 1. quod de ordinarijs intellige, qui in solidum iurisdictionẽ habẽt: sicut est in scholaribus, Episcopis, magistris, & doctoribus. C. ne filius pro patre. authent. habita. secus in his, qui non habent in solidum, sicut est cum capitulum cognoscit: quia tunc quilibet singularis per se non est iudex. ad hoc quod not. 15.q.7. Episcopus nullus. & de offi. ord. irrefragabili. & concordat ad hanc decre. infra eod. per hoc Ioan. And.*

E

† Inquisitores æquiparãtur ordinarijs. Eyme. 3. p. q. 4. vbi dixi.

Diuino.] *11.q.3. Iulianus. sic supra eod. lib. de*

immuni-

immunitate Ecclesiarum.clericis.ad idem supra eo. vergentis.

Procedatis.] *hodie restricta est potestas Inquisitorum in quibusdam, per clem.eod. tit. multorum.*

Labe.] *generaliter,uel simpliciter:uel dic de ea, de qua suspectus,vel conuictus erat;de hoc dixi supra eod.accusatus.§.1.*

Formam.11.*quæst.3.cum aliquis.supra de sen. excom.cum desideres.*

Ecclesiæ.] *quæ gremium non claudit. supra eo. super eo.*

Consueuit.] 1.*quæst.7.quoties cordis. & cap. saluberrimum.de conse.distin.2.Ego Berengarius.*

Simulata.] 27.*dist.quod interrogasti.1.q.1.sicut ficti.22.q.5. cauete.est tamen interdum vtilis simulatio 22.quæst.2.vtilem,& dic de hoc vt ibi & 24.quæst.1.officij.*

Fallentes.] *mentiri Deo possunt: fallere autem ipsum non possunt:de conse.distin.2.panem de altari.*

Lupum.] *supra de renunciatione.cap.nisi.§.propter malitiam.& 23.q.4.ca.tres personas. & 81. dist.cap.oportet.Ioan.And.*

Duas.) *integrum est enim iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur. supra de offi.deleg. prudentiam.ad idem.20.dist.de quibus.*

Discretas.) *semper enim,quia graues causas ecclesiasticas audiunt, habent esse discreti. supra de consan.& affi.cap.1.*

Idoneos.) *sic supra de probatio.quoniam contra falsam.& dic vt ibi.*

† Eymer. 5. p. q. 19. ubi dixi.

Præmissa.) *per hanc litteram bene patet, quòd tabellio factus monachus † nō potest exercere,quoad alia,tabellionatus officium:et hoc etiam bene patet ex extrauaganti Bonifacij.debent superioribus. de offi.ord.circa medium decre. & idem probabamus olim per decre.supra,ne cleri.vel mo.sicut. per legem.C.de sacros.ecclesi.lege ante pen.16.q.1.§.nouare.C.de episcopis.& clericis.leg.placet. notat tamen Guil.in Spec.de sta.mo.ver.27. quod veteres rogationes complenit,sed nouas non assumet.ff.familiæ.er.leg.alienationes.ff.de postu.l.1.§.casum. ff.de neg.gest.nam & seruus.§.si vno.ad idem supra de Iudæis.Iudæi de ciuitate.cum similibus.*

Canonis.) *supra ne cleri.vel mo.sicut te.*

Præmissa.) *hoc est regulare vt dixi,supra, & 12.q.2.c.indigne.de sen.excom.sacro.*

Postposita.) *quid hoc operetur, habes supra de appel.pastoralis.& not.eo.ti.vt debitus.*

Ipsos.) *scilicet quæstuarios.*

† Eymer. 3. p. q. 37. ubi dixi.

Facultatem.) *hoc vult dicere, † quod si facta per Inquisitores congregatione, pro negotio fidei, veniāt aliqui de Runginallo,vel alij quęstuarij,& velint ibi prædicare, possunt compelli per censuram ecclesiasticā desistere.*

Auxilio.) *23.q.5.prodest.de offi.ord.c.1.*

† Et hæc solutio est uera idem fere hic Archidiaco. facit textus, cum glo.in l. 2.C. de testa. mit.

Duabus.) *supra de rescrip.nonnulli. quid dicemus de noua decre.supra eod.lib. de rescript. statutum? vides quod ista decretalis fuit Clementis:& sic quoad hoc videtur ista decre.per illam correcta, cum sit posterior.ad idem supra eo.li.de consti. ca. 1.cum suis concor. Contrarium dico,† quia decretalis illa locum habet in litteris impetratis à parte*

A *contra partem:licet in conseruatoribus locum habeat:vt supra eod.lib.de offi.deleg.cap.vlt.§. conseruatores. Sed istud est quoddam speciale fidei fauore, quod non tollitur per generalem constitutionem,licet postea subsecutam. ad hoc infra de reg. iur.generi.& quod ibi dixi.Ioan.And.*

Subiectis.) *quia extra territorium ius dicenti impune non paretur.de consti.c.2.supra eod.lib.& ff.de iur.om.iudicum.leg.vlt. & hoc quod hic dicitur,habemus supra eo.excommunicamus 1. §. moneantur.*

Approbatas.) *Omnia enim nostra facimus,quibus auctoritatem nostram impertimur.C. de vete.*
B *iur.enu.leg.1.§.sed neque.*

Publicum.) *sic infra de panis.felicis. & infra. cap.proxi.*

Cap. XII. sup. fol. 108.

VT commissi.) *Hic incipiunt decretales Bonifacij, & habent quidam hic rubricam de Inquisitoribus hæreticæ prauitatis: sed non debet hic esse rubrica:& fuit error scribentium ex superscriptione proueniēs,qui putauerunt quod Bonifacius viij.esset superscriptio,& residuum esset rubri-*
C *ca. Et comprehendit ista decret.plura vtilia pro expediendo officio Inquisitorum:dat enim eis potestatem committendi citationes,& sententiarū denunciationes,dat potestatem vocandi peritos, clerum, & populum,vt eis assistant:dat potestatem procedendi,contra illos,qui de sua in aliam prouinciam se transtulerunt,dat potestatem repetendi libros et processus,cōmutandi & mitigandi pœnas,priuandi & priuatos nuntiandi officijs & honoribus hæreticos,fautores,& defensores, eorum;ita tamen quod hoc fiat de diæcesanorum,vel in eorum absentia Vicariorum suorum:nisi ijdem scienter talibus beneficia contulissent.hoc dicit.Ioan.And.*

D Vestigijs.) *in diuersis commissionibus,quas suis temporibus fecerant Inquisitoribus hæreticæ prauitatis.Ioan.And.*

Singulis.) *possunt enim procedere simul & diuisim,supra cap.prox.in prin.*

Sententiarum.) *has etiam committunt conseruatores:sed de Inquisitoribus maior erat dubitatio,quia illorum ministerium videtur electum. supra de offi.deleg.cap.vlt.*

Tuleritis.) *vide infra circa fi.cap. ibi, plenam concedimus facultatem:& hoc idem repetas in fi. cuiuslibet versiculi.*

Expedierit.) *sic supra eod.cap.1. & cap. proxi.*
E *§.verum.& infra eod.cap.vlt.*

Procedendi.) *quid in casu conuerso, in eo scilicet,qui alibi crimen hæresis commisit, & modo est in prouincia huius Inquisitoris? dic quod poterit cognoscere,quia vbi inuenitur,conuenitur quis de crimine.C.vbi de cri.agi oport.leg.1. & sic secundum hoc esset reperire,quod interdum duo Inquisitores cognoscerent:pone,peccauit in Rauennate, & transiuit ad Mediolanum: secundum hoc Rauennas & Mediolan. poterit cognoscere,nec est mirum, vt infra eod.cap.per hoc.*

Quibus

Quibuslibet.) *siue sint ipsi scribentes, vel alij, quicunque ad quos quomodocumque peruenerint dicta scripta.*

Vel mutandi.) *regulariter contra. ff. de reg. iur. l. Paulus. & l. acta. §. 1. & supra de offi. dele. in litteris. functus est enim iudex officio suo iudicando bene vel male, vt ibi.*

Honoribus.] *nota quod in ea parte, qua priuat, vel priuatos denunciat dignitatibus ecclasiasticis, & ecclesiasticis beneficijs, requiritur cōsilium diœcesani, vel eo absente, eius Vicarij, quia sicut institutio fit eis auctorizantibus, sic etiam debet fieri destitutio. de insti. ex frequentibus, de hære. cum ex iniuncto. in fi. sed cum priuat officijs publicis, & honoribus, non requiritur consilium eorum, vt patet ex ordinatione istius litteræ, & ideo quia cessat in illis superior ratio.*

Scienter.] *sic supra eo. c. 2. §. ad hæc. & infra eo. decreuit. & præsumentur ignorare, nisi probentur scire. infra de reg. iur. præsumitur. ff. de probationibus. verius, quod sane intelligas, vt not. in dicta regula, præsumitur.*

Puniendos.] *quia vnde debetur pœna, non venit præmium. ff. de leg. 1. si seruus plurium, §. 1 & 2. in fi. 10. q. 1. c. legi. cum similib.*

Cap. XIII. sup. fol. 108.

COntra Christianos.

Redierint.] *forte prius fuerant Iudæi, † postea facti sunt Christiani. isti dicuntur redire: hi qui nunquam fuerant Iudæi, sed semper Christiani, illi dicuntur transire.*

† Eymer. hac 3. par. q. 44. & ibi dixi.

Infantes.) *scilicet minores septennio, vnde videbantur non obligati ad fidem: quia ætas illa ignorat quid videat. C. de fal. mo. l. 1. vnde nec sponsalia tales contrahere possunt. supra eo. lib. de spon. c. vno. Sed contrarium est verum, quia tali sacramento obligati † sunt etiam ignorantes. supra de bap. maiores. de cons. dist. 4. quæris. & ratio ibi patet in parte prima. & not. de hoc. ead. dist. c. nihil. sicut et punitur etiam ignoranter rebaptizatus, ea. dist. quibis. & c. seq.*

† S. Thomas 3. p. q. 68. ar. 9. Sotus in 4. dist. 5. q. 1. ar. 9.

Absolute.) *ergo absolute coactus non recipit sacramentum baptismi; sed conditionaliter, & metu mortis coactus, bene. 45. dist. c. de Iudæis. supra de bap. maiores. coacta enim voluntas, voluntas est. 15. quæst. 1. merito quæritur. est autem absoluta coactio, cum quis inuitus, renitens, & reclamans fertur ad fontes, & cum verborum prolatione immergitur: & est si. 50. dist. presbyteros. supra quod metus causa, cap. sacris. vbi de hoc in 1. glos. Ioan. And.*

Iudæos.) *non ergo possunt isti se iuuare per professionem, quam contempserunt. C. de aposta. l. hi qui sanctam. licet alias infideles non recipiatur ad testimonium supra de testi. c. 1.*

Procedendum.) *Erit ne per istud c. canon. ille correctus. 1. quæst. 4. Iudæi, vbi dicitur quod bona Iudæorum deuoluuntur ad catholicos filios: sed bona hæreticorum sunt confiscata. infra eod. cum secundum. quia correctio iurium est vitanda? Dicendum videtur quòd non, vt istud capitulum loquatur de pęna personali, non de damnatione bonorum: maxime quia hæc noua iura, quando corrigere intendunt, hoc exprimunt. supra de conces. præben. cap. 2. infra de senten. excom. c. vlt. contra videtur cum aperte dicat eos puniendos vt hæreticos, ergo ipsorum bona non deuoluuntur ad filios. infra eo. cum secundum, quod tutius videtur. nec est necesse quod noua lex corrigens præcedentem, de illa faciat mentionem. supra eo. lib. de consti. cap. 1.*

Cap. XIIII. sup. fol. 109.

DEcreuit.) *In commissionibus, per eum factis super hæretica prauitate.*

Confiscari.) *vt sic mulier † mariti odio non grauetur. infra de reg. iur. non debet. cum suis concor. quia nec vxor pro marito conuenitur. C. ne vxor pro ma. per totum: nisi in causa primipilarij. C. in quib. causis pign. vel hypotheca contrahi. leg. sacris.*

† Eymer. 3. p. q. 111. vbi dixi Palacius Rubius de regno Nauarræ p. 5. § 5.

Tunc.) *scilicet tempore contractus. ergo si tūc ignorabant: licet postea scinerint, non habet locum pœna, vt sic inspiciatur initium. supra de emp. & ven. cum dilecti. præsumuntur autem ignorare, nisi probentur scire. ff. de proba. verius. de hoc supra ca. 2. & infra de reg. iur. præsumitur.*

Cap. XV. sup. fol. 109.

STatutum.

Innocentij.) *Si loquatur de quarto, habemus id in commissionibus per eum factis: vt dixi supra ca. prox. si dicamus de tertio, posset loqui de decretali. supra eod. vergentis, & cap. excommunicamus. §. credentes.*

Alexandri.) *IIII. supra eod. quicunque. §. hæretici.*

Inane.) *hucusque durat antiqua constitutio, modo sequitur declaratio, in qua declarãtur noĩ. per Hostien. supra eod. vergentis. Et hanc declarationem † sic intelligo: si Titius fuit hæreticus, receptator, fautor, vel defensor: & habuit filium, vel filiam, vterque ipsorũ subiacet prohibitioni: & si ille filius habet filium, ipse nepos ex filio prohibitioni subiacet. Sed si filia habeat filium, nepos ex filia non subiacet huic prohibitioni; item si mulier aliqua est hæretica, & habeat filios, soli filij includũtur hac prohibitione; sed nepotes ex filijs non: & hoc intendit hæc declaratio. Et hoc secundo casu cum mater fuit hæretica, intelligas verum, si pater fuit catholicus, vt eius respectus non habeatur. & facit in hoc id quod not. † Accur. C. ad leg. Iul. ma. leg. quisquis. vbi dicit, quod eadem est pœna, cum mulier committit crimen læsæ maiestat. quod descendẽtes sicut cum vir. Est tamen sciendum, quòd vbi alias non caueretur de descendentibus per maternam lineam, illi nullo gradu comprehenduntur per sententiam iuris, vel hominis: vt infra de pœnis. vbicunque. sed quòd filij etiam filiarum includerentur, videbatur probari per decret. supra de pœnis: in quibusdam. §. sacri. vbi punit posteritates, & infra titul. proxi. cap. vno. & videbantur illi puniri et per verba, & per mentem: per verba, quia sunt descendentes, & à verborum significatione non debet recedi.*

† Eymer. 3. p. q. 124. & 125. Antoni⁹ Gomez. tom. 3. varia. resol. cap 1. nu. 4. Cynus, Saly. & Bal. l. quisquis. C. ad. l. Iul. maiesta.

† Sed non bene, quia in pœnis nõ fit extensio. Iason consi. 106. li. 4. Decius cõsil. 64.

ff. de

ff.de leg.3 non aliter, & differentia agnationis, & cognationis hodie sublata videtur, in autheu.coll.9. de here.qua ab inteſtata.defe. & de mente idem ui debatur, quia voluerat conſtitutio punire hereticũ in filijs.24.quaſt.3.c.cũ ergo.§.ſed qui. & ff.quòd me.cauſa.leg.iſti quid.m.ſi enim ex vnica filia nepotem haberet, & ille non includeretur, non puniretur in filios.idem videtur de mente:ideo, ne quis ducat filiam heretici in vxorem, ſicut enim vir infidelis ſaluatur per mulierem fidelem, ſic & damnari poſſet.arg.de diuor.gaudemus.vnde qui emit mancipia, de origine ſolet quarere.ff.de edil.edi. quod ſi nolit.§.qui mancipia.Sed de iure ſecus eſt, vt in prędicta decret.vbicunque. infra de pœnis. in fin. vbi aliud cauetur, vt hic, & bene facit. ff. de ſenat.leg. liberos.vbi dicitur ſenatores vocari debere ipſos ſenatores, & filios eorum, & nepotes natos ex eis:nepotes uero ex filiabus nati, ſenatores non dicentur, ſed patris ſui conditionem ſequentur.

Primum, & ſecundum gradum,) *ideſt filios. & nepotes: & hoc patet etiam ex §.ſequenti. & ſupra eo.tit.ut commiſſ. ad fi. & eſt caſus quo filius punitur propter delictum patris. de hoc dixi ſupra eod.cap.2.§.haretici.*

Volumus.) *ſupra dixit, declaramus, hic dicit, uolumus:quia inquantum punit deſcendentes per maſculinum, declarat ius uetus:inquantum deſcendentes per fęmininum, ſtatuit ius nouum.ad idem infra de pœnis. ubicunque. & bene facit hac littera, ad quaſtionem, qua quaritur,† an filij illegitimi includantur hac prohibitione? & videtur quod nõ:quia non ſunt in patris poteſtate. inſti.de nup.circa fin. ſed quod poteſtas nil operetur, probat hac littera, qua punit deſcẽdentes per maternam lineam primi gradus, cum tamen filius in poteſtate matris non ſit. & hoc eſt ęquum, ne plus habeat luxuria quàm caſtitas.in authen.de reſti. & ea qua pa.in fin.coll. 4.licet interdum ſecus, ſupra de biga.quia circa. Verum eſt tamen, quod iſti alio capite prohibentur a ſucceſſione, ut ſupra qui fil. ſint leg. per uenerabilem.in fin. & ab honoribus.56.diſt.in.per totum.ſupra de fil.preſ.per totum.*

† Gondiſaluus de heret. q.23.num.3. & 4.Cynus & Bald. l. quiſquis C. ad l. Iul.maieſtat. Gigas de cri. leſæ maieſt. lib.3.q.7.

Eſſe.) *nunc, quia uiuunt.*

Reincorporatos.) *quia lapſi fuerant ſimpliciter, non relapſi. de quo dic ut ſupra eod. accuſatus.*

Inſiſtunt.) *ad hoc ſupra de temp.ord.ex tenore. & ſupra de furtis, cap.ult.*

Parati.) *ex quo non ſtat per eos, non debet ei imputari.de hoc ſupra de eo, qui mit.in poſ.c.1. & 3.*

Cap. XVI. ſup. fol. 109.

INquiſitores.) *Inquiſitor Papa ſuper hereſi ſine ſpeciali mandato non inquirit contra epiſcopum: ſed eum culpabilem ſciuerit, nuntiat Papę.*

Quibuslibet.) *de quibus minus dubitatur.*

Apoſtolicæ.) *nota hanc litteram:non dicit in litteris commiſſionis Apoſtolicę, uel aliorũ, a quibus deputati fuerint, ſecundum quod dixerat in princ. p quod omiſſum uidetur, quod Inquiſitor deputatus ab alio quam à Papa, etiam ſi habeat expreſſum mandatum, inquirere non poſſit contra epiſcopum. & licet antiqua iura dicãt, quòd ſynodus audit cauſam criminalem epiſcopi, licet definitionem Papa reſeruet.3.q.6.accuſatus, & c.ſequen.et 5.q.4.duodecim.tamen committere non poterunt in hoc caſu: & iſti Inquiſitores non poterunt.inquirere, etiã vt inſtructam remittant cauſam.ſupra de appel. conſtitutis. quia non ſolum diffinitio, ſed proceſſus & Inquiſitio eſt ipſis interdicta per hoc cap.*

Expreſſe.] *quantumcumque igitur ſint uerba expreſſa generalia:puta ut inquirere poſſit cõtra quoſcunque cuiuſcunque conditionis, dignitatis ac ſtatus, non inquiret contra epiſcopos,† niſi illud exprimatur propter prærogatiuam epiſcoporum.ad idem infra de ſent.excom.quia periculoſum.*

† Idẽ tradũt hic Geminianus, & Francus, & alii.

Nuntiare.) *quam cito poterunt propter periculum, quod ex facto poſſet inſurgere.concor.ſupra eo.lib.de cleri.agro.cap.uno.*

Cap. XVII. ſup. fol. 109.

PEr hoc.

Generaliter.) *Bene dicit, quia ſecus eſſet ſi fieret de certis criminibus, & perſonæ ſpecialis commiſſio:quantum enim ad illam cauſam præiudicaretur ordinariæ poteſtati, ut ſupra de off.deleg. ſtatuiſti.quia generi per ſpeciem, & cap.infra de reg. iur.generi.cum ſuis concor.*

Delegata ſi habent.) *forte habent delegatam ab homine;quod accidit ordinario, cum Papa ſibi committit crimen.ſecus ſi eum monet ad ſuum officium excitando, quod dic ut ſupra de offi.ord.licet, & ca. graue.uel habent delegatam à iure, ſicut eſt uidere in hoc crimine, ſuper exemptos.ſupra eod. tit. ad abolendam, in fin.*

Diuiſim.) *ſic & plures† Inquiſitores communiter, & diuiſim de hoc crimine cognoſcere poſſunt.ſupra eo.ut officium, ſaluo eo quòd dicitur infra eod. cap.multorum.in clem.*

† Eyme. 3.p. q.51.& 52.

Teneantur.) *not.quòd non dicit, poſſint : unde non relinquitur eorum uoluntati, cum ius hoc neceſſitati ſubiaceat.*

Veritas inueniri.) *ad quod elaborare iudex debet.14.q. 2.quamquam . ſupra de probationibus, quoniam contra.Sed quid dices ſi proceſſus† iſti inueniantur eſſe contrarij? tunc ipſi conſiderabunt, qui proximiora loquantur, & per ipſorum dicta ſe iudices informabunt, ſupra de teſti. in noſtra.ff. de teſti.leg.3.9.diſt. ego ſolis.ſi autem epiſcopus ſecundum ſuum pronunciare vult proceſſum, Inquiſitor ſecundum ſuum ; quid iuris ? infra ſequitur.*

† Zanchinus de hæret. ca. 15.num.2.

Deferendum.) *ad idem ſupra de reſcrip.paſtoralis.*

Idẽ hic Ioan. Monach. & Archid.

Sententia.) *licet ergo de unius delicto inquiratur, per plures, etiam diuiſim, unica tamen ſententia fertur. Et ſic nõ obſtat.ſupra de offi.leg.licet.ff. naut.caupo.ſta.licet.ubi dicitur, ꝙ de delicto unius ſaepius non quaeritur.iſti autem proceſſus, quo ad finem pro uno habentur:quia illa loquuntur quando iam pronounciatum eſt:quod dic, ut not. 2.q.5. habet hoc proprium: & ſupra de accu.de his.*

Remittatur.) *quid iuris ? alias cum iudices diſcordant:† habetur ſupra de re iudi.cap.ult.*

† Zanchinus de hæret. ca. 15.num.2.

Iura communia.) *ſupra & infra hoc eo.tit.*

Ordi-

Ordinationes.] *etiam hoc volumine non insertas, † dummodo non his constitutionibus cõtrarias, infra eod. c. vlt. in fine. sunt enim ibi reseruatæ, & de his, loquitur proœmium huius libri, in fine.* (A)

† Ey mc. 3. par. q. 84. vbi dixi.

Cap. XVIII. supra fol. 110.

VT inquisitionis.] *Primo approbat, & seruari præcipit leges canonibus non contrarias, per Fridericum contra hæreticos promulgatas. Secundo præcipit rectores locorum parere Inquisitoribus, ordinario, vel alteri eorum inuestigatione, captione, custodia, & punitione hæreticorum, & fautorem suorũ: eorum proclamationibus, vel appellationibus nõ obstantibus: ita tamẽ quod de illo crimine (cum sit mere Ecclesiasticum) nec iudicent, nec cognoscãt: contra facientes, & nõ parẽtes, & eorum fautores excõmunicat, quã si per annũ sustinuerint, vult eos vt hæreticos cõdẽnari. hoc dicit. Ioã. And.* (B)

Leges quasdam.] *has leges fertur, quod Clemẽs sub bulla redegerat, sed eas aliter non habemus † quoad verba: habemus tamen quasdam authenticas Friderici, de quibus etiam forsitã intellexit hic Bonifacius. C. de episcopa. audiẽt. authent. statuimus, signanter super l. iubemus. C. de hæret. authen. credẽtes. authen. si vero dominus: et authen. Gazaros. habebamus etiã olim quãdam ipsius cõstitutionẽ in 5. cõpilatione, q̃ incipiebat: Hac edictali. alias, hac decretali. & erat sub titulo de cõsti. & eadẽ cõpilatio quæ incipiebat: Gazaros, sub titulo de hæreticis.* (C)

† Hæ leges habentur in fine Directorij inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ inquisitionis.

Tunc.] *hoc dicit, quia postea recessit à deuotione Romanæ Ecclesiæ, & per Innoc. IIII. in concilio fuit depositus, ob certas causas. supra eod. lib. de re iudi. ad Apostolicæ.*

Quatenus.] *ergo aliàs non approbat, quia non tenent. concor. 10. dist. cap. 1. & facit quod notatur 37. dist. si quid veri. 19. dist. cap. 1.*

Nominibus.] *concor. supra de elect. fundamenta. eod. lib.*

Fideles.] *quis enim fidelis, qui non doleat fide læsa? infra de pœn. felicis. ad fin* (D)

Catholicos.] *vnde non per Iudæos, hæreticos, vel Paganos, qui quoad prædicta suspecti sunt; & est simile supra de Iudæis. cap. penult.*

Vel eorum aliquo.] *hodie dic, ut in clem. eo. tit. multorum. §. sane. & §. seq.*

Indilate.] *nota, quod sententia lata super crimine, statim dilatione † postposita mandanda est executioni, quod idem probatur. 2. quæst. 1. sicut. de pœn. dist. 1. Adam. fallit in casibus notatis. 11. quæst. 3. cum apud. quid iuris de alijs sententijs latis super personalibus, vel realibus actionibus, not. supra de offi. deleg. quærenti.* (E)

† Gondisaluus de hære. q. 19 num 4. Ioan. Roias sing. 180.

Puniendos.] *quid si Inquisitor, & ordinarius, discordant † in mandato, quia vnus mandat puniri per se condemnatum, alter mandat relaxari per se absolutum? satis videtur supersedendum, donec consulatur Papa. supra cap. proxi.*

† Zanchinus de hæret. ca. 25. num. 2.

Ordinationem.] *de ordinationibus loquitur Innocentij Alexan. & Clemen. quæ sunt reseruatæ, infra cap. vlt.*

Imperialem.] *ipsius Friderici, quam non habemus, † sed approbata est supra in prin. Ioan. And.*

† Habetur in fine Directorij inter litteras apostolicas pro officio inquisitionis.

Quoquomodo.] *idest principaliter, vel incidenter. concor. supra de ord. cog. tuam. supra qui fi. sint leg. lator. cũ similibus. alias tamen cognoscit iudex incidenter, quod non cognoscit principaliter, C. de iud. quotiens. supra de resti. in inte. c. pen. cũ suis concor.*

Cognoscãt.] *nota, quòd licet regulariter de qua re iudex cognoscit † pronunciare debeat. ff. de iudi. leg. de qua re. supra de causa pos. cum super. tamen hoc fallit interdum: sicut cum delegans reseruat prolationem sententiæ, supra de offi. deleg. super quæstionum. synodus cognoscit de causa criminali episcopi, & non pronunciat. 3. quæst. 6. accusatus. & capit. seq. 5. quæst. 4. duodecim. idem in casu, supra de rescrip. cum contingat. vbi ad sui instructionem de iurisdictione cognoscit is, qui super illa nõ pronũciat, hic tamen vtrumque expresse vetatur, scilicet cognitio, & pronunciatio, quia iudex huius rei non est capax. concor. infra de sen. excom. si iudex.*

† Ioan. Roias sing. 207.

Indirecte.) *ad idem supra eo. tit. & lib. statutũ.*

Scienter.) *ignorantes ergo nõ ligat constitutio. ad idem supra eo. tit. & lib. c. 2. in prin. & cap. vt commissi. in fi. & cap. decreuit.*

Percussum.] *nota canonem latæ sententiæ: & quia non reseruat absolutionem sententiæ Papæ, ordinarius absoluere poterit. supra de senten. excommunic. nuper.*

Condemnetur.) *ad idem supra eodem tit. & li. cap. cum contumacia.*

Cap. XIX. sup. fol. 110.

CVm secundum leges.) *Bona hæreticorum, ipso iure sunt confiscata: quod probatur triplici argumento legali: sed apprehensio bonorum fieri nõ debet per dominum sæcularem, nisi prius pronunciatum fuerit super crimine per iudicem Ecclesiasticũ.*

Naturæ contrarias.) *in quibus sexus perdit formam, & scelus est tale, quòd non proficit scire: venus mutatur in aliam formam. C. de adul. cum vir. & omnium carnalium criminum pessimum, † est usus cõtra naturã. 32. quæst. 7. adulterij: & si totus mundus eo vitio vteretur, non excusat. ea. causa, & q. flagitia.*

† S. Tho. 2. 2. q. 154. ar. 12.

Eo ipso.) *propter hoc facit ad propositum.*

Perdant.) *C. de incest. nup. leg. cum ancillis. & leg. seq. & leg. si quis. ff. de rit. nup. leg. incesta. & insti. de nuptijs. §. si aduersus.*

Et mulier.) *repete, & cum secundum leges ciuiles mulier, & c. quare hoc dicam, videbis infra. & dic mulier ingenua. C. de rap. vir. leg. vna. §. & si quidem. in ancillis enim & libertinis non habet locum pœna bonorum, vt ibi.*

Humanam legem.) *C. de rap. virg. leg. una & bene dicit, humanam, idest ciuilem: quia secundum canonum legem secus: rapta enim secundum nos licite contrahit cum raptore, si prior dissensus transeat in consensum. 36. quæst. 2. tria. & cap. seq. & supra de rap. cap. penult. & ult.*

Consortibus.) *delictum quia comitati sunt raptorem in inuasione uel rapina, ut in præalleg. leg. una. C. de rap. uirg. §. pœnas autem.*

Ipso iure.) *propter hoc facit ad propositum; & habes hoc in authen. de rap. mul. in fi. coll. 9.*

Certo-

Certoque casu.] *cum parentes mulieris non sunt* A *superstites, nec alter eorum: vel si supersunt, ipsi vel alter consenserunt in talibus nuptijs, hoc casu bona deuoluuntur ad fiscum, vt in præd. authent. de rap. mu. in fi. Sed nunquid de iure canonico habebit locum hæc pœna, cum secundum canones licite contrahat, vt supra dixi? not. Io. 63. q. 2. de puellis. alias. §. quibus. quod pœna ista locum non habebit secundum canones, secundum quos cessat interdictum, nisi cum sponsa alterius raputur, 27. q. 2. statutũ. & accedas quod not. 2. q. 3. §. notandum. in fine. de secundis nup. c. pen. & vlti. & secundum hoc bene dixi supra, repete: & hoc secundum leges ciuiles, quia secundum canones contra. Sed satis videtur, quod licet secundum nos teneat matrimonium, pœna legis habeat locum in his, quæ non essent de temporali iurisdictione Ecclesiæ, cũ enim illa ibi tractet de lucro captando, nõ de diminutione sui patrimonij, & pœna illa sibi per legem obueniat, quare lex eo quod cõfert priuare non potest? & accedat quod dixi infra de reg. iur. c. 2. secus forte in pœna, de qua in prædicta decre. vlti. de secũdis nup. ibi. n. priuat lex eo quod nõ cõtulit. fallit. ff. de adop. l. si. arrogator. fo. And.*

Illicitas.) *vt is, qui defert arma, ferrum, & lignamina Sarracenis. de Iudæis. ita quorundam.*

Omittens.] *hoc habet locum in priuato. ff. de vectigalibus. l. fi. §. diuus. in milite non, vt ẽ. eõ. ti. l. 3. & habes hoc quod hic dicitur, ff. eo. tit. l. commissa. C. eod. omnium. & l. si quis. cum similibus.*

Bona hæreticorum.) *secus in bonis Ecclesiarũ, in quibus intitulati erant ipsi hæretici: vt in cle. eo. tit. volentes. post prin. Ioan. And.*

Grauius.) *ergo sunt grauius puniendi, 24. quæst. 1. non afferamus.*

Quam prædicti.) *scilicet contrahens nefarias nuptias: rapta quæ cum raptore contraxit, transfuebens illicitas species, vel rerum vectarum professio nem omittens.*

Ipso iure.) *determinatum sit ergo quod olim dubitabatur per decre. supra. eo. excommunicamus 1. 2. responso. vbi dicebatur ita, quod bona damnatorum si laici fuerint, confiscentur, † intelligamus ergo confiscentur, ipso iure, vt hic vides, & intelligo ipso iure confiscata a tempore commissi criminis, C. eo. tit. l. 4. idem dico in crimine læsæ maie. ff. de dona. l. donationes. secus est in alijs criminibus. ff. de dona. l. post contractum. Et puto confiscationem hanc locum habere etiam si ille catholicos filios habeat, & iste textus non distinguit: super hoc tamen fuerunt opiniones notatæ supra eo. tit. vergentis.*

† Vide Eym. 3. p. q. 109. vbi dixi. Zanchin. de hær. c. 25. repertorium verbo: confiscatio.

Declarationem.) *quam hodie non habemus:*

Ecclesiasticam.) *secularis enim super hoc ecclesiastico crimine iudicare non potest, supra eo. cap. xi. §. penult.*

Cap. XX. sup. fol. 111.

STatuta.] *In prima parte vsque ibi: iubemus. concedit in negotio inquisitionis hæreticæ prauitatis procedi posse simpliciter & de plano. In 2. dicit quid iuris si ex publicatione nominum accusatorum & testium, ipsis periculum immineret, & quid si non immineret, et fictiones vitari præcipit,* *ne dicatur periculum vbi non est, vel econuerso: In tertia ibi: constitutiones. statuta prædecessorũ suorum super hoc negotio edita, his constitutionibus non aduersa, corroborat.*

Quædam.) *aliás quondam. aliás quædam.*

Possit.] *non dicit per quos, intelligo ergo & per Inquisitores hæreticæ prauitatis deputatos à Papa, & per ordinarios, & per delegatos. ad hoc eod. tit. per totum, in fi.*

Figura.] *Distinxerunt † moderni, qui no. istam* B *materiã supra de accu. olim. Inno. Hostien. & Guil. in speculo de Inquisitione. §. nunc tractamus. ner. qd igitur. si autẽ detur potestas procedẽdi simpliciter et de plano, & sine iudiciorum strepitu, an addatur ibi illud verbum, sine iudiciorum figura: vt in primo casu, omnẽ iudiciariũ ordinẽ seruare teneatur in libelli oblatione, in exceptionibus, dilationibus, litis contestationibus, in iuramenti, & testium receptione, & sententiæ prolatione, & alijs: sed operabuntur illa verba; quòd si aliquid omittatur, non ideo uitiabitur processus: & magis poterit partium aduocatorum, & testium inutilem strepitum refrænare: tamẽ omittere non poterit litis contestationem, vel aliud substantiale, quod etiam de consensu partium* C *omitti non posset, vt notatur supra de of. deleg. de causis. supra eod. lib. de re iudi. c. vlti. in secundo casu, quando additur ibi, sine figura, vt hic, nullum ordinẽ iudiciariũ seruare tenetur: ad hoc, C. de lati. li. toll. leg. vna. §. similique modo. 2. tunc enim sufficit sententia; quamuis omissa solemnitate, vt probatur, & not. C. quorũ leg. l. vna: hodie dic ut in clem. de verbo. sig. sæpe: & vide quod ibi not. in vltima glo. Sed dubitari solet, an inferior à Papa, etiã legatus, si in casu aliàs nõ permisso à iure, possit cognoscere de aliqua causa, vel eã cõmittere de plano, summarie: sine strepitu, & figura iudicij? Et videtur quod non; absurdũ enim esset dicere, quod minor legẽ maiorũ* D *tot vigilijs & laboribus adinuentã, tollere possit. de elect. Ecclesia vestra. 22. dist. inferior. C. de inoffi. test. si quando. & in cle. de electio. ne Romani. in prin. licet successor conditoris, qui pari fungitur potestate, ipsam tollere possit. ff. ad Trebel. ille à quo. §. tẽpestiuũ. supra de elect. innotuit. supra eo. lib. de concess. præ. c. 2. & ipse idẽ conditor, qui cõdidit. supra eo. lib. de rescrip. statutũ. §. 1. Et præterea regula dicit: beneficiũ iuris nemini denegari debere, infra de reg. iuris indultum. 28. dist. de his. In contrariũ uidetur, quod possit, qa legatus oĩa potest, quæ Papa specialiter sibi nõ reseruat: gerit enim vices eius, et si est de latere, maius omnib. post Principem imperiũ censetur habere, supra eo. lib. de elect. si abbatẽ. Itẽ legatus quando sibi videtur, secundũ æquitatẽ* E *procedit, supra de tran. c. vlt. & c. dicit Apostolus. in cuius loco videtur esse legatus: omnia mihi licẽt. 11. q. 1. aliud ad idem. ff. de offi. pro. sed in aliam. in fin. dici potest, per iura prius allegata, quòd inferior à Papa etiã legatus † iuris solemnitates, quoad hoc tollere non possit, in casibus non expressis, vnde contra inferiores nõ seruantes, prodita sunt appellatiorũ remedia. 2. q. 6. per totũ. de appellat. per totũ. solus autẽ princeps potest ius alterius auferre: cognoscat ergo & cõmittat etiã legatus, ordine iuris seruato. ad hoc supra, de uerb. signifi. super quibusdam. de u-*

† Eymer. 3. p. q. 55. ubi dixi. Conradus Brunus li. 4. de hære. c. 5.

Vide Baldũ in l. necquicquã §. de plano. ff. de offi. procon. & Imolam in c. ult. de cõfir. util. uel. inut.

† Fælinus in c. 1. de rescr. bald. consil. 330. lib. 4. Alex. consi. 17. nu. 14. lib. 4.

ad hoc ius expressum,& quod dixi locum habet regulariter,sed fallit in hæresi, vt sequitur.

A canonibus.] de quibus facta est mẽtio supra. Sed certe illa capitula loqui videntur dumtaxat de criminum obiectorum examinatione, & definitione sententiali super illis.

Cum.] idest,quando.

† al.casum. Hæresi.] causam † demonstrant specialem,vt supra dixi,sit infra eo.in fidei.

Relinquendus.] sic supra eo.excommunicamus §.1.ibi videas,infra de ver.sig.nouimus.

Immurandus.] sit infra eo.accusatus.§.vlt.& dit,id est muro recludendus,infra eod.vt commissi. §.& illorum, vt patet, quòd aliud est immurari, aliud incarcerari.

Vocatis abbatibus.] simile. 18. quæstio. 2. si quis Abbas.

5 Personis.] hic exprimit clericos dumtaxat, qui religiosi dicuntur, ut patet. 4. distinct. denique. in princ.1.q.nullus itaque,in fine.

6 Litteris.] in hoc genere possunt comprehendi laici litterati,vt pote doctores, vel bene instructi in iure canonico; vel ciuili.

Videbitur.] ipsi ordinario episcopo, qui debet sententiam promulgare.

7 Solus episcopus.] videtur respicere principium huius capituli,vbi dicit,episcoporum numerus: nã suum capitulum non videtur excludere ista dictio, solus,secundum id quod legitur & not.11.dist.sub mittitur.Sed potest dici quod illud locum habet quo ad causæ examinationem,& diffinitionem: & hoc patet 15.q.7.c.1.in fi.& c.episcopus sacerdotibus, in fine.vbi dicit: oportet diffiniri: & fine illorum præsentia non tenet, vt 15.q.7. Episcopus nullus, quod hic dicit,quando formam degradationis obseruat,de qua habetur,in præd.c.de pœnis,degradatio: vnde dicit hæc littera: possit degradare: vnde credo satis sufficere,quod tũc obseruetur,quod hic dicitur.

c.Quicunque.

SVMMARIVM.

1 Hæreticus quis multis modis dicitur.
2 Nemo absque pertinacia iudicandus hæreticus.
3 Intellectus.c.dixit Apostolus.24.q.3.
4 Hæreticos ad fidem cogendos multis modis probatur.
5 Credentes hęreticis qui dicuntur.
6 Facta quam vim habeant ad probandum interiorem effectum.
7 Nemo facile credens hæreticus iudicandus.
8 Facta euidentissimam faciunt probationem.
9 Indicia quando probent.
10 Audientes prædicationes hæreticorum, quomodo censeantur credentes.
11 Suspectis purgatio canonica indicenda.
12 Libros hæreticorum retinens, suspectus est de hæresi.
13 Receptatores hæreticorum qui dicantur.
14 Defensores hæreticorum quidam errorem, alij personam tueantur.
A 15 Superiores non corrigentes hęreticos, non sunt eorum defensores,sed fautores.
16 Fautores hæreticorum,& quot eorũ genera.
17 Verbis qualiter quis hæreticis faueat.
18 Lubricũ linguę aut iocus nõ idicũt hęresim.
19 Facto qualiter quis faueat hæreticis.
20 Intellectus c.1.vers.illud.14.q.6.
21 Prælati omittentes facere quę spectant ad promotionem inquisitionis,an sint hęreti eorum fautores.
22 Ignorantia facti excusat.
23 Sepultura Ecclesiastica,& Christiana,idem.
24 Quid sit hæreticos sepultura priuari.
B 25 Publica noxa,publico eget remedio.
26 Res inanimatæ quandoque puniuntur.

Vicunque hæreticos.] quis dicatur hæreticus,habetur 24.q.3.hæreticus.

1 Et not. quod pluribus modis dicitur quis hæreticus: † nam hæreticus dicitur, qui non recipit quattuor concilia: sit intellige.C.de hæret.l.quicunque,cum similibus: item & in casu. 20.dist.de libellis,de hoc etiam not.34.q.3. inter. in gl.vario modo,& supra cod.tit. firmissime, vbi de hoc, notantur varij modi. † Eymer.hac 2.p.q.30.31. 32.&ibi dixi.

2 Is vero qui in fide errat, si paratus est corrigi, C non debet hæreticus iudicari.ea.q.dixit Apostolus & c.qui in Ecclesia,& q.1.c.hæc est, vbi de hoc, & not.etiam e.q.quæ dignior.in gloss. vlt. & 17. dist.nec licuit,& 21.dist.nunc autem,in glo.sed videtur,in fine.Vnde scripsit Hug.in prin.eo. c. nunc autem,quod tunc Papa potest condemnari de hæresi,cum pertinax fuerit,aliter non.

3 Sed Lau.ibi scripsit, quod prædictum cap. dixit Apostolus,loquitur de non intelligente: vnde secundum eum,ille hæreticus,qui suum errorem non defendit,immo paratus est intelligere rationem, iam non est putandus hæreticus,vt ibi.

4 Hæretici † autem ad fidem compelluntur, multiD plici ratione: primo ad instar frenetici,quem medicus ligat,vt 23.q.4.ipsa pietas & c.nimiũ,in prin. & Litargicus qui stimulandus est, vt ead.q.quid faciet.Item quia pater filium indisciplinatũ,& magister discipulum bene castigat: vt in pręd.c.ipsa pietas,& ea.q.c.displicet.ver. si noluitas.Pręterea hi qui inueniuntur in vijs,& sapibus,i.hæresibus, & schismatibus,coguntur intrare,idest † ad Ecclesiam redire: ut in pręcitato c.ipsa pietas,et ea.causa.q.6. c.1.in fine.Item,quia Lucæ 14.legitur,quod pater familias dixit seruis suis . Quoscunque inueneritis E compellite intrare, vt 23.q.4. nimium, & Paulus fuit coactus ad veritatem cognoscendam,et tenẽdã ut ibi. Item, quia pastor errantia pecora flagello reuocat,vt ibi.Itẽ,quia vtilius esurienti de cibo panis tollitur,si malus est,quã ei detur,vt ibi.Itẽ, qa scriptũ est,Detrahentẽ proximo suo,hũc persequebar,vt ibi.Itẽ,quia medicus ferro vulnera incidit, quæ fomenta non sentiunt.82.dist.plurimos, in.fi. q.1.reperiũtur.16.q.5.in canonibus, iuxta finem. Item quia Angelus coegit Agar,vt rediret ad dominã suam,vt 23.q.4.quando vult,in princ.e.Itẽ, Nabuchodonosor decretũ dedit contra eos,qui dixerunt blasphemiam in Deum,vt ibi.& c.non inuenietur.

† S.Tho.2.2. qu.10.art.8. Gondisaluus de hære. qu. 25.Alfons. de iusta hæreti. punit. lib. 2, c.2.

† al. & Matth. 12.

Actio.9.

N

nictur.11.q.3.Imperatores. Item, quia multi tenētur inuiti, & includūtur, vt bonum opus, idest episcopatum suscipiant, vt ca.q.displicet.iuxta princip. multo fortius hæretici ad fidem sunt retrahendi, vt ibi. Item, quia puniuntur pastores, quibus dicitur Ezechiel.13.& Ierem.5.Errantem nō reuocastis, perditum non requisiuistis, vt in præd.c. displicet. ver.si autem, & q.6.quod errauerat. Item quia, & illi compellunt catholicos ad malum, ergo, & ipsi sunt compellendi ad bonum opus.23.q.5.relegētes.

† Sequentia glossemata emēdauimus iuxta exēplū vetusti cosi. lij Guidonis Fulcodij, qđ est in bibliotheca Vaticana, Vnde ad verbum fere sumpsit hæc Archi. ut ait Zanch.tract. de hæret.c.6.

5 Credentes.] Illi dicuntur credentes † hæreticorum, qui ore proprio dicunt se credere erroribus eorum. ad hoc de pænit.dist.1. potest fieri, ver. quid ergo, & c.ibi de se fatetur, &c.& cap.in actione. 24.q.3.Deus quando, ad hoc de consecr.dist.4.cum pro paruulis, & c.si qua mulier, vbi dicitur, quòd vnicuique propria voluntas in cōfessione ministra. ad idem.22.q.2.is autem, & tales hæretici iudicātur, supra eod.excommunicamus 2.§. vlti. infra de verb.signific. super quibusdam, vbi de hoc, & hoc indubitatum est, & probatione non eget. Qui vero adorauerunt, reuerentiam suo more exhibuerunt, cōsolationem, vel communionem ab hæreticis acceperunt, vel similia perpetrarunt, quæ ad ritum eorum pertinent, credentes merito debent dici.

6 Nam factis præsumitur de affectu.ad hoc 32.q.5.qui viderit.cap.sicut enim.C.de dolo.l.dolum. supra de biga.nuper.& plus est de facto quàm verbo aliquid facere.argum. supra de appella.dilecti. nec refert an quis voluntatem suam verbis exprimat, an factis.ff.de legib.l.de quibus, ad idem quòd legitur, & not.20.quæstio.1.quam progenitores, & dixi supra eod.lib.de reg.iuris, is qui, in glo.vlt. in fi. vbi videas: nam negare & confiteri possumus, non solum verbis, sed etiā factis.11.q.3.extimāt, et hoc dico de his factis, & in quibus error exprimitur: sicut supra exempla posui de his quæ ad ritum errantium pertinent. verum si quis eos visitauit, alimoniam dedit, ducatum præstitit, vel similia fecit, in quibus nihil de ritu eorum ostenditur expressum, nō credo quod possint credentes iudicari. nam hæc quandoque fiunt pecuniæ interuētu: secus si prius essent lapsi, & postea illa facerent, infra eo.accusatus §.ille quoque, & cum dicat.decre.supra eo.excommunicamus.2.§.vlt.non simpliciter credētes, sed credētes eorū errorib. necesse arbitror, aliqđ erroris in eis indiciū deprehēdi: unde supradictos, quos ultimo dixi nō iudico hæreticorū credētes, sed potius fautores, uel receptatores.ad hoc infra eo.c.accusatus.§.si uero.

7 Cum enim credens hæreticus iudicetur, non debet de facili iudicari aliquis credens, nam in hoc crimine etiam ex vehementi præsumptione nemo condemnatur, supra de præsump.litteras, vbi de hoc in glo.immo ex leui. Si dicatur, quomodo ergo dicis illos credentes, qui adorant, & similia faciunt, si ex præsumptione neminem damnas? Respondeo, non credo illos ex præsumptione solummodo iudicari, † immo ex vera probatione.

†al. cōdēnari

8 Nam probatio euidentissima est quæ fit ipso facto, vt not.2.q.1.§.quando autem, in glo.iudicis nō sedentis, & c.& in concor.ibi notatur. alias de animo constare non posset.ad hoc 22.dist. erubescant, ad fi.24.quæstio.3.Deus.9.questio.3.aliorum, infra

A de vsur.in ciuitate, in fine.

9 Sed huiusmodi indicia, quæ ad bonum retorqueri non possunt, nec ad aliud nisi ad istud quòd expresse indicant, pro probationibus sunt habēda: & ideo perspicue vocantur insidiæ.C.de dolo, l.dolum.

10 Quid ergo dicemus de his, qui eorum sermones seu prædicationes audiunt, † potest dici, quòd si semel tantum audierunt, & nunquam postea redire voluerunt, non debent iudicari credentes: nec enim videntur approbasse, quod postmodum euitauerunt, ad hoc efficax arg.1.quæst.1.constat, supra de præsumpt.ex studijs, C.de incest.nup.l.qui contra. in fi. B ff.de in rem ver.l.si pro patre, cum similibus.

† Vide quæ dixi infra in hac 2.p.q.50. §. sermones eorum.

11 Sane omnes, quos supra dixi non debere iudicari, credentes, fateor suspicione maxima non carere; & ideo posset eis purgatio indici, secundum canonicas sanctiones, iuxta illud: Qui vero inuenti fuerint sola suspicione notabile, &c. supra eo.excommunicamus.§.qui autem, ubi hoc.

12 Item qui libros hæreticorum suscipiunt, † dico suspectos, & eis purgationem indicendam, si tamen eos statim destruxerunt incendio, uel alio modo, credo innoxios iudicandos, argu.5.quæstio.1.c.1.& c.si quis.

†al. supprimunt.

C 13 Receptatores.) illi dicuntur tales † qui scienter hæreticos recipiunt, etsi frequenter nō recipiāt. ad hoc habes efficax arg.infra eo.lib.de pæn capit. fœlicis. iuxta prin.ibi, receptauerint, uel defensauerint scienter, & c. & facit optime ff. ad l. Iul. de adul.l.mariti.§.quæstum: nam licet secundum uires grammaticæ, hoc uerbum sit frequentatiuum, tamen in iure pro simplici uerbo ponitur, idest receptare, pro recipere: ut probatur ff.de receptat. l.fi. sic & pulsare, dicitur cædere sine dolore, quamuis ibi nulla sit frequentia.ff.de iureiur. leg. Cornelia. §.item pulsatione. multa quidem contra rationem disputandi de iure recepta sunt, ut ff.ad l. Aquil.l. D ita vulneratus, Horum autem, qui scienter receptant, quidam sunt in culpa, quidam non.C. de his qui lat. occult. l. 1. Hoc sane notandum uidetur, quod iura ciuilia uidentur intelligere, illum esse receptatorem, qui latenter recipit, & celat, ut conseruatus manus iudicis euadat, ut innuitur ff. de recepta.l.1.& 2.de offic.præsi. congruit, C.de his qui lat.occul.l.ulti.de istis receptatoribus, & fautoribus not.Hostien.in sum.eo.tit.§.quæ pœna.

† Eymer.hæc 2.p.q.15.& ibi plene dixi.

14 Defensores.) ad huius intelligentiam † scire debes, quòd aliquando defendit quis errorem, aliquando personam errantem, is qui de- E fendit errorem, damnabilior est eo, qui errat: & non solum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicitur, ut habetur 24.quæstio.3. qui aliorum, & in eodem casu intellige canonem 11. quæstio. 3. qui consentit, quamuis loqui uideatur ibi de illo, qui defendit errantem: sed intelligo quòd defendit errorem, & errantem per prædictum cap. qui aliorum, aliàs enim non esset acrius puniendus errante, & ita habes casum, in quo plus punitur consulens quàm faciens, ut not. in dicto cap. qui aliorum. sic 23.q.5.cum homo, ad hoc quod leg. & not.86.distin.tanta, sic aliquando plus punitur consulens, quàm si ipse idem faceret quod cōsuluit.ff.ad l.Iul. de parricidis: l.utrum, & not.eod.titu.l.1.sicut patet

† Eym. infra q.52.p.2.& ibi dixi plene.

tet

bet exemplum in medico, qui filio dedit uenenum, ut daret patri: nam in hoc casu plus punitur medicus, quàm si ipse illius patrē uenenasset, ut ibi patet. Aliquādo quis defendit personam, resistens viribus vel potentia, ne ad manus iudicis veniat puniendus, uel examinandus; de simili defensione loquitur, 21. q. 5. per totum. 27. q. 1. si custos, & contra huiusmodi defensores ad excommunicationē procedi potest, & credo quòd pro huiusmodi suspicione possit eis indici purgatio. Si queras, vnde habeo quòd ex sali defensione sint suspecti? dico quòd ex iniusta defensione opinio malè viuētium incurritur. 14. q. 6. hi qui.

15 *Et scias quorundam sententiam fuisse, quòd prælati seu principes, qui tales non corrigūt, & puniūt, possunt dici defensores: quia negligere, cum possis perturbare peruersos, nihil est aliud quam fouere. 2. q. 7. negligere. 83. distin. error. supra de sent. excom. quanta. infra de homi. sicut dignum. §. illi etiam. Hoc † ego non consentio, & expono fouere, idest nutrire, & hoc ostendit canon. 86. distin. inferiorum. illos ergo appello fautores, de quibus supra dixi, in glos. illi dicuntur credentes, &c.*

† al. Sed ego

16 Fautores.] *de his † etiam habetur infra cap. contra Christianos. hic nota, quòd aliquæ sunt personæ priuatæ, aliæ publica potestate funguntur. & non est omnium vna conditio: qui enim gladij potestate fungūtur, ex sola omissione possunt dici fautores: puta si ab Ecclesia condemnatos non fugant, & nō puniunt sicut debent, hoc probatur 23. q. 3. qui potest. & q. 5. qui vitijs, & quæst. 8. præterea, & in casu, qui habetur infra eodem, vt officium. §. ultimo ibi videas. Priuatæ vero personæ in hoc casu, si non capiunt, si prætereuntes non detinent, fautores dici non possunt: nam hæc ad eos pertinent, qui potestate funguntur; ad hoc quod legitur, & not. 26. q. 2. si de area. licet sit argum. contra. 23. q. 3. c. vlt. & infra eod. lib. de sen. excom. dilecto. ver. & quidem, cū sim. & hoc fateor de priuatis personis, quæ ad hoc non sunt sacramento astrictæ: si enim iurauerint indicare, sicut multi faciunt, & celant: non nego illos fautores, cum ad hoc teneantur debito iuramenti, et sit mortale peccatum in hoc casu veritatem celare, 11. q. 3. c. si quis. & sic patet qualiter quis omissione fauere intelligatur, & etiam permissione iudex siue prælatus fauere intelligitur, vt patet exemplum 17. quæst. 4. §. quòd autem. ubi videas.*

† Eyme. infra q. 55. p. 2. & ibi dixi.

17 *Sed & verbis quis fauere potest. Si quis enim excusat hæreticum, non ex linguę lubrico, nec per iocum, sed in cōuēticulis, vel etiam inter laicos, sicut multi faciunt dicentes sæpe: isti homines non sunt tales quales dicuntur, negant ista, vel illa: vel forte quia aduocati sunt aliqui, & defendendo eos, excusant eorum excessus, possunt dici fautores, consideratione habita personarum, temporum, et locorū: non enim hæc omnia possunt ad vnguem perstringi plerumque enim homines simplices, hæc verba ad amorem hæreticorum prouocant, & deuotionem, quam habent ad Ecclesiam, minuunt & eneruāt et quòd huiusmodi excusatores falsi fauere uideantur, insinuat canon. 11. quæstio. 3. timendo. alias incipit non solum. sed & illi Episcopi, qui Losbario adhæserunt, tanquam fautores eius condemnati sunt. 2. q. 1. cap. ult. & dicit Nicolaus Papa: quasi fauendi modum exponens,) quòd fucatis defensionibus eius crimina tegere uidebantur. 11. quæst. 3. ita corporis. Ex quibus duobus cap. colligitur, quòd per huiusmodi coloratas defensiones intelligitur quis fauere.*

18 *At ubi esset lubricum linguæ, † non obesset. quia illud ad pęnam, uel ad damnum trahi non conuenit. ff. ad l. Iul. maiest. l. famosi. similiter quæ per iocū dicuntur, non obligāt. ff. de actio. & obligatio. obligationum substantia. 22. q. 2. quòd autem ait.*

† Zanch. tract. de hære. c. 7. nu. 9. Alber. de agnos. asset. q. 3. n. 10. Simancas de catho. instit. tit. 17.

19 *Item quod quis facto faueat, probatione non indiget, puta in eo, qui tali alimoniam procurat, qui liberat, qui ea per quæ liberantur subministrat, & si quæ sunt similia. ad hoc 23. q. 4. est iniusta, ff. de fur. si pignore infra eod. accusatus. §. sacerdotes. dic ut ibi. & infra eod. ut inquisitionis officium. §. prohibemus. idem dico in eo: qui precibus † eum liberat, argum: 14. q. 6. c. 1. uersic. illud uero.*

† Quia non licet pro eis intercedere. Alfon. Cast. li. 1. c. 27. de iusta hæret. punit.

20 *Nec te moueat quod ibi dicitur, socius criminis: non enim intelligitur socius criminis, quasi idē crimen commiserit, sed socius, idest particeps infectionis, & de huiusmodi societate loquitur canon. quando dicit nec caret scrupulo societatis occultæ, & c. 2. q. 7. negligere, cum suis concor.*

21 *Sed si sunt aliqui prælati, qui nolunt facere carceres ad custodiam hæreticorū, uel similia, quæ ad promotionem officij pertinent, cum id non in fauorem hæreticorum, sed ex auaritia faciant, non dicā eos fautores; & ideo secundum quosdam Inquisitores de hoc non habent procedere contra eos. arg. contra. 23. q. 5. administratores. supra de offic. deleg. preterea. cum similibus.*

Eorum.] *scilicet hæreticorum.*

22 Scienter.] *simile infra de cleri. excommu. min. si celebrat. ergo si hoc nesciebat ipse tumulans, non ligatur ista pœna; quia facti ignorantia unumquemque excusat. infra de cleri. excommu. mi. Apostolica. cum similibus.*

23 Ecclesiasticæ personæ.] *habes simile infra de tornea. c. 1. in fine. supra de sepult. ex parte. in fine. de pœnit. & remis. cap. quòd in te. Aliquando dicitur Christiana sepultura infra de usuris. quia in omnibus. infra de peniten. & remis. omnis utriusque. supra de sepul. sacris. Sed credo, quòd ista supponunt pro eodem: Christianorum autem corpora, cum psalmis, & orationibus ad sepulturam deducuntur, ut 23. q. 5. placuit, 13. q. 2. qui diuina, in princip. & c. quæsitum.*

24 *Vult ergo dicere ista littera, quòd talium cadauera non debent in cæmiterio ecclesiæ tumulari, neque etiam alibi ad modum Christianorum, sed foras iactari ab ecclesiastica sepultura, ut in pręd. c. sacris in signum perpetuæ damnationis. supra de sta. mon. cum ad monasterium. §. 1.*

Vsque.] *istud, usque, hic ponitur inclusiuè, & sic secundum hoc habes hic, quòd prius debent satisfacere quàm absoluantur. sic supra eod. lib. de censibus quamquam. in fine. ubi dixi de hoc.*

Idoneam.] *nam habent Deo satisfacere de peccato sic perpetrato. & † ecclesia quam offenderunt, de pęnit. dist. 1. actione. infra de senten. excommu. cum desideres §. ult. in fi. sic supra eod. excommunicamus. §. qui autem.*

† al. idest.

Proprijs.) *ergo non alienis. habes simile sup. eo. lib. de elec. nulli. ubi dicit proprio iuramento, & c. & hic repetè quod ibi dixi.* A

Manibus.) *taliter tumulantes, exhibuerunt mēbra sua seruire iniquitati, & peccato, ergo illa debent exhibere seruire iustitiæ in satisfactionem. ad hoc 47. dist. omnes huius sæculi. in fine.*

25 Publicè.) *si publicè tales tumulant, taliter dubium non esset, quin publicè haberent satisfacere: quia vt August. ait, Publica noxa publico eget remedio, vt de pœnit. dist. 1. §. hoc igitur. ad idem, infra de pœni. & remis. manifesta. cum sim. & ideo potest dici, vt videatur, quod hic dicit, locum habere, siue publicè tales ecclesiasticæ tradiderint sepulturæ quicunque fuerint laici, vel clerici. cum supra dicat, quicunque & ita nullum excipiat. supra de ma. & obed. solitæ. iuxta fi. siue priuata, ad hoc 5. q. 3. quidam, vt hoc contingat pro detestatione criminis, nam taliter delinquendo, videtur facere furtiuo animæ suæ, quam Deo subtrahit per peccatum. ad hoc videtur facere quod legitur & not. 50. dist. ex pœnitentibus. in glos. ex hoc. sed tunc obstare videtur 2. q. 1. si peccauerit in fi. ver. dicitur. vbi contingit malum, ibi moriatur, vnde dicit Joan. Chrysost. Non dico tibi, ut te prodas in publicum. de pœniten. distinct. 1. §. his auctoritatibus. versicu. item illud, & tibi etiam dicit Gratianus, quòd secreta peccata, secreta purgantur satisfactione. idem dicit eadē distin. §. econtra. in princip. vbi dicit: occulta peccata satisfactione publica quoque manifesta pœnitentia expiari debent. fortè istud potest solui, ex eo quod legitur & not. in præd. cap. quidem. videlicet, si crimen talis sepulturæ sit publicum, quamuis persona tumulans ignoretur, potest procedi contra eum in genere, vt suum errorem publicè confiteatur, ut ibi dicitur; & not. per Lauren. & Joan. in gloss. contra inf. & sac.* B C

Proiiciant.] *hoc intellige, secundum id quod habetur supra de sepul. sacres.* D

Locus ille.] *idest, cæmiterium ecclesiæ, in quo tales sunt sepulti. & hoc quod hic dicit, intellige secundum illud quod legitur supra eod. lib. de conse. eccle. si ecclesiam. §. vlt.*

Perpetuam.) *idest, sine temporis præfinitione, quamuis hæc dictio multis modis exponi consueuerit, 10. q. 2. §. perpetua.*

26 Caret.) *not. hic rem inanimatam † siue locum puniri, propter peccatum ibi commissum, sic 1. q. 4. ecclesia. & §. item peccatum ciuium. & §. ijs ita, supra eo. lib. de elect. ubi. §. ciuitas. infra eo. lib. de pœnis. felicis. in fine.*

† Gondisaluus. de here q. 22. nu. 5.

§. Inhibemus.

INhibemus.]

Laicæ.] *sic C. de sum. Trin. & fi. catho. nemo in principio.*

Personæ) *cuiuscunque sit ordinis, idest religionis, ut supra eod. tit. sicut in uno corpore.*

Innodetur.] *intelligo per sententiam. sic supra eo. excommunicamus. §. qui uero. & admonitione præmissa. 12. q. 2. Indigne.*

§. Hæretici.

HAeretici.)

Ad secundam.) *dic ut inf. eo. statutum fælicis, & quod hic dicit, referas ad filios talium non infectos, ut sic ad proximum fiat relatio, ut ff. de post. l. 1. §. deinde.*

§. Ad hæc.

AD hæc.)

Priuamus.) *not. hic casum, in quo quis priuetur beneficio ex facto alieno: & hoc est contra regulam communem, & repetè, quod dixit sup. eo. lib. de rescript. ipso iure.*

§. Illorum.

ILlorum.) *Iste §. cōtinet, quòd hæresis liberat filium à patria potestate.*

c. Filij.

SVMMARIVM.

1 Crimen hæresis non extinguitur morte.
2 An qui accusat in crimine hæresis, obligetur ad pœnam talionis.
3 Qui vult defendere hæreticum defunctum, admittendus.
4 Libri damnatæ lectionis si apud quem repetiantur, an eum probent hæreticum.
5 Semel furiosus, talis semper præsumitur, nisi contrarium probetur.
6 Vbi requiritur infamia, non sufficit rumor.
7 Leuis probatio sufficit ad suspicionem, non ad probationem.
8 Intellectus l. 2. C. de hæret. & quid sit leuè argumentum.
9 Quid dicatur legitimè constare.
10 Negatiua qualitatis à quo sit probanda.
11 Inqsitor diligēter videat, an quis sit furiosus.
12 Domestici qui dicantur.
13 Domestici cur à testimonio repellantur.

FIlii.) *Olim incipiebat: Ex parte.*

1 *Ad huius declarationem, scire debes, quod in crimine hæresis obtinet, quòd non extinguitur † morte (ut patet sup. eod. lib. de præscr. si qui in fi. & no. 23. distin. quorundam.) unde de eo post mortem potest quis accusari, ut patet 24. q. 2. §. his auctoritatibus. & cap. sequen. quod dic ut legitur, & no. ead. q. in fi.* E

† Zanchinus tract. de hære c. 24.

2 *Et is, qui uult demōstrare peccatum hæresis defuncti, secundum plerosque, non admittetur denunciatiuè, immo oportet ut se inscribat, & obliget ad talionem: & sic secundum hoc, admittetur per uiā accusationis duntaxat. ad hoc C. eodem titulo, Manichæos. versicu. nam si. C. ad l. Jul. maiest. si quis. ibi: Si aliis manifestis, & cæt. & supponetur ei pœnæ, cui supponeretur ille, si viueret: & hoc si uerum fuerit. Lauren. & Joan. ut not. 24. quæst. 2. sanè,*

in

in gloss. Sed qualiter. videas ibi.

3 *Et quod notatur eo.c.in gloss. vbi dicunt, quòd vbi quis post mortem de hæresi impetitur, si quis voluerit defendere, admittetur.*

4 *Et nota quòd in crimine hæreseos, hoc obtinet ad plenam probationem, vt libri † reprobatæ lectionis inueniantur apud aliquem, vt patet in eo quod legitur, & not. in præd. c. sanè. & hoc propter enormitatem, & odium delicti. & adde quod dicitur infra eo. in fidei. in prin.*

† Aliter sensit & melius c. superiori. nu. 12. sed ut de suora p. 2. super ca. fraternitatis.

Consolationem.]*hoc sumitur hic in malam partem, sed regulariter sumitur in bonam, ut patet. 13. quæst. 2. animæ. & c. tempus. in fi. supra de cel. miss. cum Marthæ, in fin.*

Effecti.]*vt puta, quia tanquam freneticus alienatus erat à mente. supra de succe. ab intest. cum dilectus.*

5 *Et not. quòd qui semel fuit furiosus, semper præsumitur furiosus. 3. q. 9. indica: vnde qui dicit talem postea fuisse sanæ mentis, illud habet probare, vt legitur & not. in prædicto c. cum dilectus.*

6 Diffamati.]*ita quòd publica laborauerunt infamia, & ad huiusmodi declarationem videas, quod legitur, & not. supra de accus. inquisitionis. in fi. infra de pur. cano. nos inter. in prin. & c. accedens. et c. cum dilectus. in fi. ver. si vero. 2. q. 5. omnibus, in verbo, bonis. 11. q. 3. in cunctis, videtur tamen, quòd rumor in hoc non sufficeret. arg. 23. q. 4. non inuenitur. iuxta finem, vbi de hoc.*

7 Suspecti.]*videtur quòd leuis probatio sufficiat ad suspicionem, C. eod. tit. l. 2. supra de præsump. literas, §. nos vero, in princ. hoc tamen non sufficit ad condemnationem, vt in præd. c. litteras.*

8 *Vel dic, quòd illud, quòd dicitur in l. prædicta, leui argumento. & c. determinat illud verbum, deuiare. & nón illud detecti fuerint; vel leue argumentum vocat ibi facile quo ad probationem, quando scilicet renuit iurare. dicens hoc esse peccatum, supra eod. excommunicamus 1. §. antepen. Præterea ex leui, idest facili argumento prohibetur condemnari de hoc crimine, in præd. c. litteras. in fi. vbi sic not. Host. vide quod not. ipse in sum. eod. tit. §. qualiter deprehenditur, ver. sed quod vocas. cum sequentibus, & quod dicetur infra c. vt officium. in glo. als quorum fuit sententia, ver. scias tamen, &c.*

9 Legitime.) *idest clara probatione, vel competentibus indicijs, supra eod. lib. de regula. non solum. ver. aut euidenter.*

Constiterit.) *repete quod dicam infra c. ut officium. in verbo. testium.*

Petierūt.)*arg. ad hoc 26. q. 6. is qui. vbi de hoc, c. is qui in tempore ver. quòd si ita. de pænit. dist. 1. multiplex. ver. his autem. aliàs est c. per se. versic. quòd si ita, de cons. dist. 4. ægrotantes.*

10 Ad probandum.) *& ita in hoc casu probabitur negatiua. † sic in præd. c. cū dilectus, vbi de hoc. & 17. q. 2. Gondisaluus, in gl. arg. est hic, & c. & supra de regula. sicut tenor. ibi videas, & hoc ideo est, quia est negatiua qualitatis, cum dicitur, non erat sanæ mentis; & ista habet probari ab eo qui dicit, ut not. 6. quæstio. 5. actor. supra de elec. bonæ memoria, & est ratio, quia quilibet præsumitur sanæ mentis, nisi probetur contrarium, C. qui testa. fa. po.*

† Vide in hūc locum Frāc. Hercu. tract. de probanda negatiua, in 2. modo nu. 157. & sequ.

A *l. 2. 3. q. 9. indicas, sed cum probatum fuerit, eū fuisse extra mentem, tunc temporis nil ei nocebit: nam ea quæ fiunt mente alienata, non obsunt. 15. q. 1. aliquos, & in c. seq. vsque ad c. cum itaque, C. qui test. fa. pos. senium. in prædi. decre. sicut.*

11 *Vnde dicendum est, quòd iudex, vel Inquisitor diligentissime inquiret, an fuerit furiosus, quia multi furorem fingunt, † vt sic excusentur, ff. de cur. fur. obseruare, sicut etiam not. 3. q. 9. indicas.*

† Eym. 3. parti. de modis decem sophisticandi in 9. mō, ubi dixi.

12 Familiares.]*etiam mercenarij dicuntur domestici. ff. de pœnis. respiciendum. §. furta. C. de his, qui ad ecclesi. con. præsenti, & domestici fides improbatur. 4. q. 3. etiam. excipiuntur quidam casus,*
B *vt ibi not. & ad declarationem eorum, quæ hic dicuntur, vide quòd leg. & not. 3. q. 5. in sum. & c. 1. & supra de testi. in litteris. & 24. q. 2. in prin. & c. 1. & quod dicam infra eo. lib. de priuil. licet.*

13 *Isti autem propter suspicionem repelluntur, nā inter familiares facile quid confingitur, C. de dona. l. datam. alias secus, secundum illud quod legitur et not. supra de testi. veniens 2. in fin. & ibi videas, sed contra istam litteram est arg. C. ad l. Corn. de sicar. si forte, & ponitur de pænit. dist. 1. si forte. Sed iste casus excipitur, in odium tanti criminis.*

Aliquos.]*à prædictis.*

Dignos.] *sic supra de elect. quia propter. Sed ad*
C *declarationem huiusmodi clausulæ, collige ex eo quod habetur 2. q. 7. non potest, & c. testes, & supra de testi. testimonium. cum similibus.*

Fidei zelatores.]*sic etiam ponitur in extrauag. Innoc. IIII. ad extirpanda de medio populi.*

c. Super eo.

SVMMARIVM.

1 Misericordia nulli deneganda.
2 Pœnitentiam sequitur misericordia.
3 Qualiter intelligatur illud: Deus non iudicat bis in idipsum.
4 Signa indicantia hominem vere contritum.

Super eo.]

Scriptum.]*C. de sum. Trin. inter claras, circa fi. C. de hæreti. Manichæos. arg. de hoc 23. q. 4. duo ista.*

1 *Vbi dicit, quòd nulli homini claudenda est misericordia. 42. distin. quiescamus 26. q. 1. si cupis. 86. dist. qui clementiam, & c. non satis, hinc est quòd Romana Ecclesia dicitur liberalis, supra de rescrip.*
E *sedes, in prin. vbi de hoc.*

Audientia.]*casus in quibus audientia denegatur, notantur 23. distinctio. capitu. 1. in gloss. hic habes, & cætera.*

Relinquendi.] *vt supra eod. ad abolendam. §. illos quoque, vbi de hoc.*

Postulastis.] *& bene. supra qui fil. sint leg. per venerabilem.*

2 Pœniteant.]*quando peccator vere pœnitet, potest dici quòd habetur 50. distin. ponderet. ver. & dominus. ubi dicit: Peccator in quacunq; hora conuersus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor amplius, Ezechiel. 18. & ali-*

A *bi dicitur: Cum conuersus fueris & ingemueris, tūc saluus eris. 26. q. 6. is qui, cap. cognouimus. §. ecce. vbi post peccatum secuta est pœnitentia, ibi datur misericordia, ut 50. dist. quia. in fine, vnde non debet despici in eo quod fuit, quia iam incipit esse quod nō fuit. ead. dist. ferrum. ad idem de pœniten. dist. 1. quantuslibet. c. quamobrem. vers. neque enim, & e. et 32. q. 1. quòd autem in fin. 47. dist. nunquam, sed argum. contra 56. dist. illud quoque.*

† Eym. 3. par. q. 100. Denegenda.] *ad hoc † 50. dist. pœnitentes. 26. q. 6. is qui. & c. qui recedunt.*

3 *Nam scriptum est: Nō iudicat Deus bis in idipsum. 81. dis. presbyter. 13. q. 2. quæsitum. 23. q. 5. quid ergo, de pœni. di. 3. §. auctoritas, & dic in idipsum,* B *idest propter eandem causam, vel propter idē factum: dummodo diuersæ causæ non subsint: nam bene punitur quis bis: puta cum ex diuerso facto, diuersæ oriuntur actiones: puta actio legis Aquiliæ, & iniuriarum, vbi intentata vna, intentatur, & alia in id quod reliquum est. ff. de act. & oblig. qui seruum, & sic collige ex præmissis, quòd illud quod primo dicitur supra eod. in prin. locum habet quo ad salutem animæ, quia Deus non vult mortem peccatoris, scilicet quo ad animam quā creauit, de pœnit. distinc. 1. c. quia diuinitatis. ad idem arg. ea. dist. sicut primi. in fi. 3. q. 4. hi qui. 13. quæstio. 8. his à quibus. in fine, alia vero auctoritas locum habet quo* C *ad corpus: nam & mortem corporis propter peccatum, homini Deus inflixit, vt in præal. c. sicut primi in fi. & ita patet, quòd hic loquitur de eo, qui Ecclesiæ sacramenta cum instantia petit.*

4 *Ex qua petitione, & pectoris tunsionibus, apparet eum vere contritum, & quòd vult suos errores, & peccata confiteri sacerdoti, de pœnitent. distinctio. 1. quem pœnitet. ver. tanta. & e. & hic videas quòd notat Inno. & Hostien. infra de senten. excommn. à nobis 2. in fi.*

c. In fidei. D

SVMMARIVM.

1 Fauor fidei magnus, & quare.
2 Papa an de hæresi possit accusari.
3 Occultum seu secretum, quid dicatur.
4 Iudex idoneus in crimine hæresis contra Papam, est concilium.
5 Sed non Cardinales.
6 Quis debeat sententiam contra Papam hæreticum pronuntiare.
7 An contra Papam hæreticum defunctum, E eius successor sit iudex competens.
8 An dispositio huius c. quæ loquitur de inquisitione, locum habeat, cum ageretur per uiam accusationis, denuntiationis, vel exceptionis.
9 Testimonium hæretici pro catholico valet, sed non contra.
10 Excommunicati aliàs ab actibus legitimis alieni, hic fauore fidei admittuntur ad testimonium.
11 Idem in participibus criminis.
12 Idem in socijs criminis.
13 Coniecturas criminum iudex timetur.
14 Facilius deponentibus contra diffamatum, vel suspectum, credendum, quàm testificantibus contra non diffamatum, aut non suspectum.

In fidei.] *Olim incipiebat: Consuluit.*

1 Fauorem.) *qui magnus debet esse, ex eo quod extra fidem nō est salus. 24. q. 1. §. aliunus. & c. quia ex sola. c. quicunque ab vnitate fidei. 93. dist. qui cathedram, & adde, & videas quod dixi supra eo. lib. de sum. Tri. fideli in glo. 1.*

2 *Et tantus est fauor fidei, quòd de crimine hæresis,* B *etiam in occulto potest Papa † accusari, ut patet ex eo quod leg. & not. 40. dist. si Papa. & loquor de tali occulto, quod probari potest, C. de app. cos. et tūc secundū ueritatem, tale crimē dicitur manifestū, secundū illud quod legitur & notatur. 11. q. 2. corū.* † Eym. 3. p. q. 25. & ibi dixi.

3 *Dicitur enim occultum siue secretum, id quod quinque sciunt: secundum illud, quod legitur et not. de pœniten. distin. 2. §. econtra, & e. versiculo filiam namque, &c.*

4 *Et huius criminis iudex competens, est concilium † generale dumtaxat, vt expresse legitur 17. distin. §. hinc etiam, ver. ad hæc serenissimus, & c. 2. 9. 7. § itē Symmachus, Sed arg. contra 9. q. 3. nemo,* C *vbi de hoc sed ibi loquitur de fideli, & catholico, non hæretico, & sic non obstat.* † Caiet. op. de auth. Papæ, & conc. Syl. uer. cōc. Syl. ver. concilium. § 4. uer. sciendum.

5 *Scias tamen quòd Hug. scripsit. 63. dist. in synodo, quòd Cardinales possunt deponere Papam propter hæresim: sed hoc iure aliquo non probauit, & ideo non recedo ab eo, quod plane dicitur in præd. §. hinc etiam. ver. nobac.*

6 *Et quamuis tale crimen probetur in concilio cōtra Papam, uidetur quòd concilium non debeat eum condemnare, sed ipse Papa contra se sententiam habeat promulgare, ut 21. dist. nunc autem. Sed contra credo: & hoc clarè colligitur ex præalleg. c. si* D *Papa. iuxta finem.*

7 *Et de Papa uiuo indubitāter uerum est. Sed quid si opponatur per uiam accusationis tale crimen Papæ defuncto? nunquid eius successor erit iudex competens ita quòd non sit necessarium concilium conuocare ad cognitionem talis criminis? innuit Ioan. & Lau. quòd sic: & hoc patet ex eo quod legitur et not. 24. q. 1. cap. 1. quod cap. non loquitur in cognitore, sed in executore, & quod ibi dicit glo. sic intellige: hic est casus, scilicet hæresis, in quo, idest propter quem, Papa, scilicet prius defunctus, Papam, scilicet uiuentem, uel etiam post prædecessorē mor-* E *tuum, ligare potest, scilicet per constitutionem iuris, prius ab ipso defuncto editi. & hūc intellectum planè innuit quod dicit ibi tex. & illa glos. Et quod ibi dicit, non fuerat necessarium, ut aduersus eum noua facta prodirent, prout ibi notant doctores: potuisset tamen ferri ut supra de postula. præla. capit. ad hoc in parte decisa. uersicu. quod nisi: nam excommunicatus amplius potest excommunicari. 3. quæstio. 4. c. ult. & uideas quod dicam infra eod. ut commissi. in gloss. hic adde, &c. & quod dixi supra eod. filij, in princip.*

8 Inquisitionis.) *Quid si agatur per modum accusationis, uel denuntiationis, uel exceptionis, nun-*

quid

quid habebit locum quod infra sequitur? hic innuitur quod non, quia cùm dicat de modo inquisitionis dumtaxat, de alijs ex certa scientia subijcere videtur. 25. distin. qualis. 96. distin. vbi nam. & supra de præsum. nonne. & supra de decimis. ad audientiam. in fine, & supra de transla. inter corporalia, 2. q. 5. consuluisti. inf. eod. lib. de priuil. si Papa. 1. respon. in fi. contra credo. A

9 Nam est expressum, quòd catholico agente siue litigante contra hæreticum, pro orthodoxo quidem valet testimonium hæretici. 2. q. 7. si hæreticus. ver sic. si autem. sic etiam not. Laur. & Jo. 23 q. 4. ipsa pietas. in prin. in glo. in hoc, & c. in fine, de pœnit. d. 1. multiplex. iuxta finem. in glos. maximè, &c. Si dicatur quòd hæreticus testificari non potest, vt supra eod. dubius. & infra eod. lib. de sententia excommu. decernimus. 25. q. 4. ipsa pietas. in prin. dic vt ibi no. in gl. prædicta, scilicet quòd hoc verum est contra fidelem: nam. eadem ratio est in casibus supradictis, quæ est in casu inquisitionis, scilicet fauor fidei: ergo idem ius esse debet. ad hoc supra de consti. translat. supra de rescrip. inter cæteras. cum similibus.

10 Excommunicati.] isti regulariter ab omni actu legitimo repelluntur, vt supra eo. li. de exce. pia. ubi dixi de hoc. fallit in casu huius cap. & uidetur, quòd etiam non admittatur ad testimonium in hoc casu, is de quo habetur infra eod. li. de pœnis. fœlicis. §. 1. uer. in iudicij. &c.

11 Participes.] Isti etiam regulariter probibentur † à testimonio. C. de testi. cog. quoniam. supra de testi. veniens. 4. q. 3. liberi. arg. contra supra eo. lib. de test. mediatores. tu dic vt in gl. proxi. præce. †Eym. 3. p. q. 64. 65. 66. & 68.

12 Socij criminis.) sed isti † in fauorem fidei admittuntur, vt dictum est, si verisimiliter verum dicere præsumantur, vt sequitur, quid de periuro? dic ut inf. eod. accusatus. §. licet. †Gigas trac. de crim. læsæ Maie. lib. 2. q. 5.

Hæreticos credentes, &c.) repete circa istas dictiones, quod dixi supra eod. c. quicunque.

Coniecturis.) ad hoc concordat infra eod. accusatus. §. licet. & potes ponere exemplum, supra de præsump. litteras.

13 Has auté coniecturas, iudex examinans melius scire potest. ff. de testi. l. 3. ad hoc 4. q. 3. si testes.

14 Daponitur.) quia facilius ipsis deponentibus siue testificantibus, habet credi contra grauiter diffamatum, quàm nõ diffamatum: uel suspectum, quàm non suspectum: ad hoc supra eod. filij.

c. Præsidentes.

SVMMARIVM.

1 Per excommunicatos quoscunque punitionem hæreticorum fieri posse.
2 Nec propterea dicuntur Inquisitores eis communicare, si tempore necessitatis hoc fiat.
3 Tota ciuitas exuri potest ob hæreticos ibi commorantes.
4 Quilibet potest & occidere, & capere hæreticos.
5 Sed tutius est, id facere magistratuum auctoritate.

Præsidentes.) Olim incipiebat Quæsiuistis.

Regni.) 23. quæst. 5. principes. & capitu. regum.

Prouinciæ.) 11. q. 1. experientiæ.

Loci.) ead. q. si quisquam. 23. q. 5. administratores.

1 Eco mmunicati.) qua u nque † excommunicatione, & quantumcunque publicè, & hoc est in fauorem fidei, vt supra c. proxi. †Eym. 3. p. q. 22. ubi dixi.

De facto.) Vt quia intrusus est, non de iure. Nunquid vn aciuitas se potest dare domino vni? de hoc satis no. Host. supra de iud. significauerũt. super uerbo labatur. & ibi videtur tenere quòd non: ibi videre poteris. hoc ergo casu habetur recursus ad eos, qui sunt in certis locis constituti, non distinguendo bene vel iniuste. sic, 11. quæst. 3. cap. si quisquam. ibi constitutorum, &c. B

2 Habere.) ergo si ista cessant, non dicuntur talibus excommunicatis communicare, 11. q. 3. sicut Apostoli. cum tribus cap. ibi sequen. infra de senten. excommu. nuper.

3 Iustitiam.) videtur quòd si aliqui hæretici sunt in ciuitate, potest exuri † tota ciuitas. ad hoc 23. q. 5. si audieris. vbi de hoc. † Gõdi. trac. de hæ. q. 24. C

4 Ibi etiam habetur, quòd hæretici possint occidi, vt ea. causa. q. 4. quando. & uidetur, quòd quicũque possit hoc facere, vt notatur in præce. c. si audieris. in glo. tu quicunque, &c. & idem not. Lauren. & Jo. de Fan. Sed contra ea. q. si non licet. versi. quasdam. & vers. his igitur. & 23. q. 4. ea uindicta. uer. non ergo. & q. vlt. quicunque. facit ad hoc quod notatur, 33. q. 2. inter hæc, in glo. in fi. Dic quòd quamuis Ecclesia concedat generalem auctoritatem, & speciale priuilegium exterminantibus hæreticos de ipsorum terris, vt 23. q. 5. si vos. & ca. si audieris, quod cap. loquitur in principibus sæcularibus, vt ibi patet ex rubrica. & quæst. 8. legi. supra eodem excommunicamus. §. catholici. Alfon. de iusta hære. pu. lib. 2. c. 14. D

5 Verum tamen satis videtur tutum, † ut semper fiat speciali edicto principis, uel Ecclesiæ: ne aliàs ex cupiditate, uel ultione potius quã ex iustitia, uel obedientia uideatur pugnare, 23. quæst. 1. quid culpatur. & q. 2. cap. 1. & 23. q. 3. sex differentiæ. & huius sententiæ fuit Goff. in sum. eod. titu. §. sed nunquid catholici, et adde quod dicam infra eodem, cum secundum, in gl. ultima. †Idẽ Archi. in cap. si uos. 23. q. 5.

c. Cum contumacia.

SVMMARIVM. E

1 Contumacia multis modis contrahitur, & graue est peccatum.
2 Suspicio regulariter repellenda potius quàm approbanda.
3 Præsumptio vehemẽs, idest, fortis, & grandis.
4 Excommunicandus, quoties monendus. & nu. 5. in fine.
5 Pro prima contumacia nemo puniendus.
6 Qui fugit iudiciũ, de iustitia censetur diffisus.
7 Præpositio, per, temporis continuationem significat.

8 Dictio, ex tunc, quid hic importet.
9 Dictio, velut, veritatem exprimit.

Cum contumacia.] *Olim incipiebat: Consultationi.*
1 Contumacia.] *quæ contrahitur pluribus modis. 11.q.3. certum. & est graue peccatum. 8.q.1. sciendum. & no.3.q.1. in summa.*
Præsertim.] *idest, maximè.*
2 Suspicioni.] *regulariter omnis suspicio, potius repellenda quàm approbanda, vel recipienda. 6.q.1. omnis in fi. nec aliquis debet iudicare suspicionis arbitrio. 2.q.1. primo. dic vt ibi not.*
3 Vehementem.] *idest fortem siue grandem† secundum Hugut. sic inf. c. proxi. vbi dicam, in prin. sic inf. de purga. cano. inter sollicitudines. versiculo attendentes, & c. supra de præsum. litteras. versic. quo circa. vbi de hoc in glos. immo ex leui, & c. Facit etiam ad hoc, quod leg. & not. infra de simonia, insinuante. in fine.*
Eyme. hac 2. p.q.55. & ibi dixi.
4 Vocatus.] *Videtur quòd bis † debeat admoneri excommunicandus, hereticus maximè, vt 23.q.5. non vos. ver. qui d communione. vbi videas de hoc, in glos. hic dicitur, & c. et 24.q.3. dixit Apostolus. in princ. ibi etiam videas.*
† Eym. infra q.47. ubi. dixi.
5 Nam pro prima contumacia nemo puniẽdus est, vt arguitur. 74. distin. honoratus. vbi de hoc uideas in gl. arg. hic, & c. & 4.q.5. quisquis, in gl. sed obijcitur, & c. immo videtur quòd secunda, vel tertia monitio requiratur. ut 24.q.3. de excommunicationis. aliqui tamen dicunt, quòd in hoc casu statim post primam citationem, quis excommunicari possit. ad quod legitur & no. ead. q. si quis de potentibus. & adde quod dixi supra eod. lib. de appel. ab eo. in glo. semel secundo, & c. et.*
Respondeat.] *intelligo quando hoc in citatione exprimitur.*
6 Subterfugit.] *qui† refugit iudicium, apparet eũ de iustitia esse diffisum. 11. quæst. 1. Christianus. in fi. ad idem 3.q.9. decernimus. vbi hoc. Ad idem 74. dist. honoratus. supra de præsum. nullus. ibi:* Cõ bitur enim, & c. *vbi dicit Inno. confitetur, idest præsumitur contra eum, nõ tamen condemnabitur ex hoc. sed punietur in expensis. & aliquando grauius: supra de iudic. de Quoduultdeo. C. de iudicijs. sancimus. 11.q.3. c. rursus. quod dic ut not. 3.q.9. in summa. supra de dolo, & contu. veritatis, & supra vt lite non contest. c.1. iuxta fi.*
† al. quia,
Per annum.] *sic supra eod. excommunicamus 1. §. qui autem vbi de hoc uideas. & quod legitur & no. inf. de pœnis, grauem.*
7 *Et ex istis uerbis uidetur quòd ista præpositio, per, de sui natura demonstret temporis continuationem. ad idem, 7.q.1. præsentium. ibi:* Per duorum mensium, *& c. supra ut lite non contesta. quoniam frequenter. §. si uero. quòd si forsan. ibi: per spatium 6. & c. supra de cler. non resi. c.2. & c. ex parte. supra eo. lib. de elect. statuimus. §.1. & c. cupientes. uer. quod si per 20. & §. cæterum. et 5.q.2. præsenti su pra de præscrip. sanctorum. 16.q.6. c.1. & c. quicunque. & c. placuit. et C. de præscri. 30. ann. l. cõpetit. §. ultimo, quæ ponitur 16.q.3. sub §. præscriptionũ. & incipit, iubemus. ubi dicit per cõtinuum annum, & c. supra de frigi. & malefi. litteræ. in fi. et c. laudabilem. in prin.*
8 Ex tunc.] *idest anno elapso. ergo non ante. sic supra eod. lib. de elec. cu pientes. §.1. ubi de hoc.*
Velut.] *expressiuum est ueritatis.*
9 *Et hic adde quod dicam infra eod. ut commissi. in glo. qualiter, & c. sic supra eo. lib. de elect. cupientes. §.1. ubi de hoc.*

c. Accusatus.

SVMMARIVM.

1 Suspicio uehemens qua dicatur.
2 De hæresi diffamatus, nec se purgans, hæreticus est censendus.
3 Suspectus de hæresi per annum excommunicatus, vt hæreticus damnandus.
4 Purgatio ab accusatione descendit, & ideo deficiens in purgatione punitur, ac si esset accusatus.
5 Purgatio etiam ab inquisitione potest oriri.
6 Relapsus iuris fictione dicitur is, de cuius lapsu verè prius non constat.

Accusatus.] *Olim incipiebat: Quod super.*
Suspectus.] *subaudi, & super hoc fuit in ius uocatus. supra eo. excommunicamus. §.3. & sup. cap. proxi.*
1 Vehemens.] *dicit Papias, & Hugut. quòd uehemens† idem est quod fortis. siue grandis. & dic uehemens, nõ tamen uiolenta. supra de præsum. litteras. ubi patet, quòd propter præsumptionem dumtaxat non probatur hoc crimen, ut infra sequitur.* † Eymer. hac 2. p.q.55. & ibi dixi.
Magna, & vehemens. *hæc uerba respicit §. sequẽs, & hæc satis uidentur posse declarari per id quod legitur & no. infra de pur. cano. inter. §.1.*
Orta.] *fortè ex dictis testium, ut in præcit. decr. inter. §.1.*
2 *In qua decretali notat Hostien. quod si de hæresi sit aliquis publicè diffamatus, pro eo quia familiaritatem continuam habet cum hæreticis: seu ad occulta conuenticula conuenit unà cum alijs: siue à communi conuersatione fidelium uita, & moribus diffidet: si talis ad arbitrium episcopi se nõ purgauerit, siue quia iurare non vult, siue quia in purgatione deficit; canonicè est puniendus, idest uerè hæreticus est censendus, supra eodem excommunicamus. §. adijcimus. & §. seq. unde in prædicta decre. inter. ab officio, & beneficio deponitur, & in arctum monasterium detruditur.*
3 *Si autem super hoc diffamatus non sit, sed sola præsumptione habetur notabilis: puta quia per annum † stetit excommunicatus, ut infra de pœnis, grauem. uel alia de causa probabili: tunc si ad arbitrium episcopi se non purgauerit, non condemnatur statim, ac si conuictus esset: sed solummodo est excommunicandus, in qua sententia si per annum steterit, et si in ueritate hæreticus non sit, potest tamen* † Eyme. hac 2. p.q.47.

men vt hæreticus ab Ecclesia iudicari, siue damnari & sic loquitur secundum eum, supra eod. excommunicamus. §. 1. & hoc dicit tenendum; licet per alios fuerit cõtrarium notatum in prædicta decre. inter. videas quod ibi notatur in glo. immo videtur, &c. A

4 *Et si bene consideres, ibi defectus purgationis inducit depositionem: & est ratio secundum Goff. quia purgatio ab accusatione descendit: & ideo qualis pœna imponeretur per modum accusationis, talis imponetur per defectum purgationis descendẽtis ex ea. Nec obstat quod ibi dicitur, quod nullus apparebat accusator. quod debet intelligi verum esse nunc: apparuit tamen in principio, & destitit.*

5 *Vel dic. quòd purgatio descẽdit ex Inquisitione: quod innuit illud verbum:* ex dictis testium, &c. *vt qualis pœna imponenda fuisset per modum Inquisitionis, talis imponatur per defectum purgationis. Sed ibi cum ageretur de crimine hæresis, certum est etiam, quod per modum Inquisitionis imponeretur pœna depositionis ab officio & beneficio. supra de accus. Inquisitionis.*

Abiurauit.] *supra de pur. cano. inter. de consec. dist. 2. ergo Berengarius. Ex quibus iuribus colligitur modus & forma huius abiurationis.*

Committit.] *repete quod dixi supra eod. cap. 2. in tribus, vel quatuor glo. primis.*

† Zach. trac. de hær. c. 16. nu 3. repertorij uerbo relapsus. §. sicut relapsus

C 6 Fictione.] *de fictione † habetur etiam de pœnit. dist. 4. si ex homo. iuxta princ. & hoc caute dixit, cum secundum rei veritatem de lapsu ipsius accusati non constiterit principio: vt 15. q. vlt. c. vlt. in fi. immo postquam abiurauit hæresim, de qua erat infamatus, siue canonice se purgauit, debet denuntiari boni testimonij viri. vt 15. q. 5. c. 1. ad idem 2. q. 5. habet hoc. & c. omnibus. in fi. infra de purg. canon. ex tuarum. in fi. nec potest dici uere relapsus, arg. optimum de consecr. dist. 4. si baptizatus. ver. sacramẽtum. & c. qui in maternis. & sic hinc colligitur, quòd, vehemens suspicio contra ipsum inducit præsumptionem, quòd prius fuerit lapsus, vt sic post reditum possit dici relapsus.*

D Plene.] *demonstrat, quòd aliqualis fuit de hoc probatio contra ipsum, sed non plena propter quam posset condemnari. sic supra de test. veniens. cap. 1.*

Grauius.] *scilicet quàm si nũquam abiurasset.*

Pœna.] *quæ habetur supra eod. ad abolendam. §. illos quoque. supra eod. super eo.*

§. Eum vero.

SVMMARIVM.

1 Secta unde dicatur.
2 Articulus cur sic dictus.
3 Abiurans vnam hęresim singularem, & postea in aliam incidens, an sit relapsus.

EVm vero.] *Istum §. addidit Papa Bonifa. Berenga.*

† S. Tho. 2. 2. q. 11. arti. 1. ad 3. Eymer. par. 2. q. 1.

1 Secta.] *dicta est secta † a diuisione, quasi sectio: vnde secta philosophorum, vel hæreticorum: de quibus hæreticorum sectis habetur 24. q. vlt. quidam.*

Fidei.] *supra de sum. trin. firmiter. cum similib.*

A 2 Articulo.] *dicitur articulus diminutiue ab artu, idest membro: vnde dic articulo, idest membro.*

Simpliciter vel generaliter.] *factum respicit secundum quosdam: ad hoc facit de conse. dist. 2. ego Berengarius. dic vt ibi not. in gl. facit hoc.*

3 *Sed quid si tantum vnam † speciem abiurauit? & videtur idem arg. ff. de iureiur. duob. §. exceptio, de consec. dist. 4. in synodo. de pœnit. dist. 5. c. vlt. infra de reg. iur. defleat. Ex quibus videtur posse colligi, quòd si dumtaxat vnam speciem abiurauit. & non in illam speciem sed in aliam hæresim incidit, videtur relapsus. † cum fides de se, quoddam scutum reputetur. ad hoc facit de pœnit. dist. 5. c. 1. ver. defleat, &c. et ibi videas. & 50. dist. si quis diaconus. in fi. & ideo qui eius partem offendit, totam, & quãlibet eius partem tetigisse videtur, & offendisse. ad hoc de pœnit. dist. 1. vulgaris. nam genus. & species non sunt diuersa, nisi quia unũ est in plus, ut genus, aliud in minus, ut species. facit ad ista quod not. de cons. dist. 4. proprie. iuxta fi. in gl. sed quomodo, etc.* B

† Hodie omnis hæresis abiuratur, & ita cessat quæstio.

† Zãch. trac. de hær. c. 16. num. 2.

§. Ille quoque.

SVMMARIVM.

1 Fauor hæreticis exhibitus an quandoque excusabilis.
2 Hæreticum adorans, credens hæreticorum censetur.

ILle quoque.]

Acceptet deducat.] *hic videas quod dixi supra eod. cap. 2. in glo. illi dicuntur, & c. ver. verum si quis &c.*

Dona vel munera.] *ff. de uerbo. signifi. leg. inter donum.*

1 Non possit.] *sed si possit excusari, secus videretur, arg. hic a contrario sensu: vt quia fame moritur. argu. 11. q. 3. quoniam multos. in fi. cum similibus. 1. quæst. 2. quàm pio. iuxta princ. ibi;* quorũ nulli. *&c. vbi de hoc. sed arg. contra. 5. quæst. 5. cap. 2. 23. quæst. 4. nimium. iuxta principium. de hoc legitur & not. 42. dist. quiescamus. Item argu. contra 32. q. 4. sicut satius.*

2 Sine adoratione.] *hoc dicit, quia si hoc interuenisset, non esset dubium, quin esset credens hæreticorum, vt dixi supra eod. cap. 2. in glo. 2. iuxta princ.*

§. Licet vero.

SVMMARIVM.

E
1 Fere testimonium dignitas est.
2 Speciale est in hæresi, vt testis ex interuallo corrigat dictum suum.
3 In detestationem hæresis, quilibet aliàs inhabilis testificatur.
4 Indicia crimen probant.
5 Regulariter primo dicto testificantis statur; sed fallit in hæresi.

LIcet.] Repellantur. *vt 22. q. vlt. paruuli. supra de accus. cum oporteat.*

1 Et nota, quod facere testimonium dignitatis est 32. quæst. 5. præceptum. vbi de hoc, supra de testi. testimonium. in glo. unde admitti. & ca. sicut. in fin.

2 Postmodum.] *ex interuallo, & ita erit speciale † in casu hæresis, aliàs secus: quod dic ut legitur & not. supra de testi. cogen. præterea.*

† Eyme. 3. p. q. 65. vbi dixi

3 Exceptum.) *& ob hoc dicitur, quòd tanta est labes istius criminis, quòd ad eius accusationē etiam serui aduersus dominos, & quilibet criminosi, & et infames aduersus quemlibet admittuntur, vt 2. q. 7. §. huic opponitur. ad idem ea. q. cap. Paganus. §. in hoc. & §. sed quæritur. & extra de simo. tāta. Et idem est in alijs criminibus exceptis, scilicet in simonia, sacrilegio, & in crimine lęsæ maiestat. 15. q. 3. sane. secundum Ber. & Laur. & intelligas, quòd etiam in hoc crimine, inimicus capitalis admittatur ad accusationem, ad hoc 3. q. 5. cap. 2. infra de simo. licet Heli. in fine. & ca. per tuas. de hoc satis notat Hostien. in summa, de accusatio. §. quis possit. sub §. admittuntur. ad idem supra eod. tit. cum P. Mancella. vbi de hoc.*

† Eyme. 3. p. q. 65. Hieron. Gigas de crimi. læsæ maiest. lib. 2. q. 4. 5. & 6.

Manifestis.] *aliàs competentibus, ut supra eod. lib. de reg. non solum. ver. aut euidenter.*

4 Indicijs.) *hic uides quòd indicia probant. de hoc legitur & not. supra eod. excommunicamus. 1. §. ult. supra de cler. peregri. inter quatuor. in gl. non dicit, & c. supra, qui filij sint leg. transmissę. in fi. supra eod. li. de regula. non solum. ver. aut euidenter, infra eod. lib. de homi. pro humani in fi.*

Leuitate.] *hoc reprobatur, ut hic. 18. quæst. 3. statuimus.*

Fidei.] *sic supra eod. in fidei.*

Aliud.] *quàm periurum supradictum.*

Obsistat.] *forte potest poni exemplum, supra de testi. ex tenore. vel aliud consimile.*

5 *Regulare est tamen, quod potius, statur primo † dicto quàm secundo: vt legitur & not. supra ut eccle. benefi. ut nostrum. in glo. cum primæ, & c. supra de præsump. litteras. in glo. hoc est notandum, & e. ad idem concordat. supra de testi. veniens 2. in glo. sed quæritur, & e. in fi.*

†Eym. 3. p. q. 65. vbi dixi Arelatanus de hær. nota bi. 13. Couaruuias lib. 2. varia. resolut cap. 13. nu. 9.

§. Sane.

SVMMARIVM.

1 Diuinationis nomen semper in malum sonat.
2 Apostoli vnde dicantur diuini.
3 Diuinatio trifariam sumitur pro Theologia, pro scientia infusa, pro arte Magica.
4 Quibus locis tractetur in iure canonico de illicita diuinatione.
5 Diuinationum genera quot.
6 Sortilegi & diuinatores differunt, & quibus locis de illis agatur.
7 Procurare responsa a demonibus, hæresim sapit manifestam.
8 Manifeste, hic quid significet.
9 Episcopi sollicite inquirere & punire debent sortilegos.

SAnc.] Apostolica.] *maxime.*

1 Diuinationibus.) *dicit Hieronymus, quòd* A *diuinatio nunquam in bonam partem accipitur. 1. q. 1. nunquam diuinatio. † id etiam habetur ead. q. iudices. in prin. vbi dicitur: prophetæ eius in pecunijs diuinabant.*

† De hac materia late S. Tho. 2. 2. q. 95. art. 1. & 2. Zanch. tract. de hær. c. 22.

2 *Sed videtur contra ead. quæst. eos. in prin. ubi dicitur: Petrus diuinus Apostolus, & cap. 38. dist. omnes. ibi: diuini Apostoli, & cap. 16. quæst. 1. prædicator. dic quòd ibi sumitur in bonam partem, scilicet a diuinitate, non a diuinatione; sic etiam sumitur 26. q. 2. illud ver. hoc autem.*

3 *Et ad huiusmodi declarationem scias, quod diuinatio tripliciter accipitur: primo, pro scientia theologiæ, a qua theologi diuini dicuntur; secundo pro scientia infusa a Deo, & sic dicitur Prouerbiorum 16. Diuinatio in labijs regis, in iudicio non errabit os eius. tertio pro scientia magica, uel fallaci profanatione; qua falsi prophetæ, vel magi fingunt se præuidere, vel præscire futura. Num. 22. Non est augurium in Iacob, neque diuinatio in Israel. Et dicitur diuinatio a diuino, as. quod est vaticinari, vel futura prædicere.*

4 *De ista diuinatione habetur 26. q. 2. intelligi. & c. qui sine. & quæst. 5. cap. 2. & c. aliquanti. c. sortis. c. si quis clericus. & quęst. 7. non obseruetis. ubi videas: & 3. q. 5. constituimus. Ex quibus capit. collige argumentum, qualiter ad eos qui talem diuinationem faciunt concurrentes, debent pęnitere, & puniri. Genus diuinationis à Persis allatum esse fertur. diuini dicti sunt, quasi Deo pleni.*

5 *Duo autem sunt genera diuinationis, scilicet ars & furor. Varro autem dixit quatuor esse diuinationum genera. hæc habentur 26. q. 4. cap. 2. in princ.*

6 Sortilegijs.] *qui sunt sortilegi, † Isidorus diffinivit etymolo. lib. 8. & habetur 26. q. 1. capit. 1. ex quo c. colligitur, quòd est differētia inter sortilegos & diuinatores. ad idem, q. 3. cap. 1. in prin. & in fi. & q. 5. si quis clericus. de sortilegis habetur 33. q. 1. cap. ult. infra de sortilegijs cap. 1. & 2. & 26. q. 7. non obseruetis. 2. q. 8. quisquis, in fine.*

† Eymer. hæc 2. p. q. 42. & 43. & ibi dixi.

D 7 Saperent.) *vt 26. quæst. 4. c. 1. circa princ. uer. Arrioli. vt quando aliqua faciunt, ut habeant responsa à demonibus, ut ibi. & ead. causa. q. 2. hi qui. nam tales plus multo peccant, quam in casu posito, supra eo. ille. & magis hoc videtur hæreticum, quā illud.*

Manifeste.) *in dubio habent dimittere suis ordinarijs: vt sequitur.*

8 *Et dic manifeste, idest clare, perspicue, & certe: ita quod probatione non egeat, quia proprie sumpto vocabulo, manifestum dicitur illud, quod debet probari. 11. q. 3. eorū qui, sed notorium nō probatur: & sic intelligitur 2. q. 1. manifesta. secus in ordinario alio, qui in dubio habet cognoscere, an sua sit iurisdictio. ff. de iudic. si quis ex aliena. Idem in delegato: † supra de rescrip. super litteris. & est simile huic supra de censi. Romana. ver. notoria.*

† Squillacen. de fi. cath. c. 56. nu. 1. Nicolaus Arelatanus de hæret. notab. 3.

9 Iudicibus.) *episcopis vel legatis, quorum dicitur esse studium, tales solicite inquirere, et quoscunque ipsius Christi inimicos inuenerint, districta vltione corrigere, vt habetur 26. quæst. 5. peruenit. quod cap. loquitur in legato, vt patet ex titulo ipsius capituli.*

§. De Quæstionibus.

SVMMARIVM.

1 Qualiter Inquisitores vsuras restituere iubeant.

2 Cur interdictum Inquisitoribus, ne de vsuris iudicent.

DE quæstionibus.] *Hic fuit aliquid immutatũ de mandato Papę Bonifacii, nam per antiquã poterant compellere tales ad restituendas† vsuras, de quibus constabat iudicialiter: tamen de ipsis cognoscere non valebant. Beren.*

† Zanchinus de hær. c. 20. nu. 2. & 3.

Iniunxerunt.] *pęnitentia sine satisfactione, seu restitutione vsurarum, non esset fructifera. infra de pœnit. & remis. cum quidam.*

1 *Et ideo eis talem pœnitentiam imponunt Inquisitores: nam hoc pertinet ad iudicium animæ, non iurisdictionis ordinariæ: & ideo talem executionem habent facere ordinarij, & non ipsi, vt sequitur.*

Offendiculum.] *idest læsio, vel oppositio.*

2 *Nam si de talibus quęstionibus et possent, & vellent cognoscere, nõ ita taliter uacarent saluti animarum in officio Inquisitionis: et ita illa cognitio esset quædam oppositio tanto bono, quod esse nõ debet. ad hoc 26. q. 1. presbitero. in fi. cum concor. ibi notatis.*

§. Si vero.

SVMMARIVM.

1 Non omnis receptator, fautor, & c. est hæreticus: secus si sit credens hæreticorum.

2 Pœnitentia, & in persona, & in bonis potest imponi.

3 Varietas lectionis in hoc textu.

4 Qui dicantur reincorporati.

5 Hæretici pœnitentis, & reincorporati hæredes ad successionem bonorum eius admittuntur.

6 Intellectus cap. Vergentis, de hæreticis.

7 Intellectus huius §. in ver. porro.

8 Pœnitentia imposita personæ, non transit ad hæredes.

SI vero receptando, defendendo, fauendo.] *Ad declarationem horum verborum, uide quod notaui supra eod. c. 2.*

Hæreticus.] *hic manifeste patet, quòd nõ omnis receptator, defensor, fautor hæreticorum, est hæreticus; secus si esset credens eorum erroribus: sic loquitur supra eod. excommunicamus. 2. §. vlt.*

Impositum.] *secus si esset imponendum. infra §. proxim.*

2 In bonis.] *hęc littera demonstrat, quòd pœnitentia imposita respiciebat bona defuncti, non personã dumtaxat; secus esset † si Ecclesiam, vel hospitale, seu alium pium locũ cõstrueret, Ecclesiam dotaret, vel aliud consimile, quod consisteret iam vere.*

† Zanchinus tract. de hær. c. 20. Reper. uer. pœnitentia.

Hæredes.] *sic infra de sentent. excomm. a nobis 2. in fi. ubi de hoc. & 16. q. 6. c. si episcopũ. in fi. 12. q. 2. episcopus qui. vbi de hoc. & not. 1. q. 4. §. item*

A *peccato ciuium. in gl. idem est. &c.*

Deuenerunt.] *supra de pignõ. ex litteris, in fi. cum concor. ibi notatis, de hoc etiam dixi supra eod. lib. de immu. Ecclesiarum. quia nonnulli.*

Vellent.] *& ita erat de futuro, & ita diuersificatur à §. præcedenti.*

Extincto.] *dic de hoc, vt legitur & notatur 23. dist. quorundam.*

3 *Caueas tamẽ tibi, quia aliter est littera istius §. quàm communiter habeatur: Est enim sic:* Porro,† vel, qui confessi fuerint in iudicio de hæresi corã Inquisitoribus huius prauitatis, & ad faciendam pænitentiam, quam inquisitores iniungere ipsis B vellent bona sua eisdem Inquisitoribus obligarunt: sed antequã iniungeretur eis pęnitẽtia, decesserunt: non tamen hæretici, sed reincorporati potius Ecclesiæ vnitati, vel eorum hęredibus, qui ad successionem talium admittuntur, non est satisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. *Et talem litteram habet dominus Ioã. Cardinalis, qui eam sic exponit.*

† Vide rescriptum Vrbani IIII. consultus. § sunt & alii, quod est impressũ supra in hac. 2. parte pag. 133

4 Reincorporati.†) *idest per ipsos Inquisitores absoluti. & ad gremium Ecclesię per absolutionem debitam reducti admittuntur.*

† Sequentes glossæ sunt domini Ioan. Cardinalis.

5 *Et sic nota, si hæreticus pæniteat de hæresi, & fuerit vnitati Ecclesiæ reincorporatus, eius hæres* C *ad successionem bonorum admittitur: in authen. ut cum. de appel. cog. §. generaliter. ver. si vero. et uer. seq. coll. 9. & hoc videtur fieri de sola misericordia supra eo. vergentis. quæ sicut æquitas præferenda est rigori. C. de iudicijs. placuit. supra eo. libr. de rerum permu. c. 1.*

6 *Vel dic in dicto c. vergentis. fuit lata sententia diffinitiua super crimine infra eod. cum secundum, sed hic sponte fuit confessus ante diffinitiuam.*

Extincto.] *in eo, qui est cõfessus, & paratus fuit sententiam accipere: quam non religionis contemptus, sed necessitatis articulus excludit. infra de senten. excom. à nobis.*

D Crimine.] *contra infra c. proximo.*

7 *Solutio. crimen est extinctum morte, quo ad iniunctionem faciendam, vt hic, vel dic quod hic non loquitur de hæretico, sed de defensore, & similibus, qui non sunt hæretici, vt supra c. proximo: Et ideo ex quo non sunt in crimine excepto, tenebo regulam qua cauetur; Delicta & honores cum capite ambulant. ff. si ex noxa. cau. aga. l. 2. responso 1. & C. ne de sta. defunc. si pater tuus. C. si pen. appel. mors interue. si pater.*

Istæ glossæ sunt domini Ioan. Cardinalis, quas hic posui propter litteram supradictam, quæ est vera, alia vero littera communis,† est defectiua, & E *obscura.*

† Sed consulto est ita posita, nam in substãtia idẽ continet.

Iniungenda.] *defuncti ergo purgatorio reseruantur.*

8 *Et huius dicti est ratio: quia impositio pænitentiæ, personam sequitur, & non transit ad hæredes: quod patet, quia morientibus non imponitur, sed eis dumtaxat est innotescenda. 26. q. 7. c. 1. quod fieret si ad hæredes transiret. nec obstat si dicas, plerumque puniuntur hæredes pro peccatis parentum. supra eod. vergentis. Illud enim verum est in suo casu scilicet in confiscatione bonorum, non tamen cor*

poral-

poraliter, quia peccata suos debent tenere auctores quantum ad pœnam, supra de his quæ fi. a ma. par. c. quæsiuit, C. de pœnis. sancimus, & ideo nec ut pœna, nec vt pœnitentia iudiciaria potest ad hæredes transire, vt hic dicit, de hac materia not. 1. q. 4. in princ. ibi videas.

§. In eo.

IN eo.] Admitti.) *supra eod. vergentis. infra eo. cum secundum.*

Per sententiam declaratum.] *arg. quòd per sententiam ius non datur, sed declaratur: sic 11. q. 3.* B *c. quo modo. vbi de hoc.*

Post mortem.) *24. q. 2. sane.*

Procedatur.] *dic ut supra eod. lib. de præscript. si quis §. 1.*

§. Sacerdotes.

SAcerdotes.] Eorum. *subaudi erroribus, supra eo. excommunicamus. 2.*

Indebite.] *videas quod legitur & not. 23. q. 3. non in inferenda. in fi. & q. 5. reos.*

Impedire.) *etiam occulte.*

Immutationis.) *supra eod. c. 1. dic vt ibi.*

c. Statutum. 1.

STatutum.) *videas per te, & olim incipiebat. multorum, & multum fuit abbreuiata.*

c. Ne aliqui.

SVMMARIVM.

1 Iurisdictio concessa contra plures, vbi in vnũ cœpta est exerceri, in cæteros perpetuatur.
2 Intellectus huius cap.
3 Inquisitores an sint ordinarij iudices.

E aliqui.

1 Non cœpta.) *Hic vides Papalem declarationem, quæ habet quòd vbi est iurisdictio† commissa contra plures, si incipiat vti contra vnũ, est contra alios perpetuata, & nõ expirat: & hæc fuit sententia Inno. supra de rescrip. pastoralis, in gl. ex hoc, quam sententiam tenebat Ioã. de Deo in suis quæstionibus, & hoc per illam decre. pastoralis. iuxta fi. & est ratio, quia iurisdictio est res indiuisibilis: ergo quãcito est perpetuata quo ad vnũ intelligitur perpetuata quo ad omnia commissa, quãuis non expressa, sed tacite comprehensa & hãc sententiam tenuit Io. per l. C. de duo. reis. l. vlt. & C. de an. excep. l. vlt. Alij distinguunt, an negotia sint connexa, aut non, per id quod habes, ff. de mino. l. etiam. ff. de negotijs gest. l. eum actum. Alij distinguunt, an committatur contra vnam personam dũtaxat, quamuis super plures articulos diuersos: quo casu obtinet prima sententia: aut contra plures personas, quo casu obtinet quod not. supra de offi. deleg. licet. in glo. vlt. & in præci. c. pastoralis, & forte*

† De hoc articulo copiose hic Geminianus. cancel a Tholosana deci. 341. ubi additio.

A *ista sententia non est mala.*

2 *Et potest responderi ad hanc decr. quòd istud accidit in fauorẽ fidei, vt sequitur: & sic erit speciale.*

3 *Vel dic, † quod videtur, quòd sint, & sunt ordinarii, cum sint à principe ad vniuersitatem causarum deputati.*

† Vide Eyme. 3. par. q. 4. ubi dixi.

c. Vt officium.

SVMMARIVM.

1 Absolutus ab hæresi, non reseruata forma iuris, an sit absolutus.
2 Episcopus absoluit etiã redeuntem ab heresi.
3 Simulatio a Deo separat, & eius multiplex species.
4 Falli, bifariam sumitur.
5 Lupi nomen & natura.
6 Lupus pro hæretico, malo prælato, & c. sæpe sumitur.
7 Nomen lupi generaliter male sonat.

T officium.) *Olim incipiebat; Licet vbique, idest in quolibet loco: ad hoc supra eod. li. de off. ordi. cũ episcopus.*

Infamatos.) *2. q. 4. omnib. infra de* C *purga. cano. inter.*

Suspectos.] *infra eod. §. vlt.*

Sanctiones.) *supra eod. ad abolendam, infra de purga. cano. inter.*

Postposito.) *ad hoc 11. q. 3. quattuor. c. quisquis, & c. qui resistit. c. Julianus.*

Iuxta formam.) *11. q. 3. cum aliquis. infra de sen. excom. a nobis 2. iuxta fi.*

1 *Quid si fuerit absolutus non obseruata illa forma? videtur quod non sit absolutus, cum in absolutione certa forma requiratur. ut patet infra de sentent. excom. cum desideres, & sic etiam notat Inn. supra de fi. pres. veniens, in gl. 1. in fi. Contra credo,* D *secundum illud quod not. 2. q. 1. de manifesta, in gl. simile & in c. in fine, & 24. q. 3. comperimus.*

2 Impendatis.) *vos Inquisitores, sic etiam episcopus† diœcesis, siue eius superior, absoluit eum, qui incidit in hæresim iam dãnatam arg. 23. q. 4. ipsa pietas. sic etiam notãt Lau. & Io. 24 q. 1. c. 2. in fi.*

† Hoc uidetur fauere † Eyme. 3. p. q. 48.

Consueuit.] *hoc habetur 1. q. 7. c. saluberrimũ, de consec. dist. 1. ego Berengarius.*

3 Simulata.) *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Sapientiæ 1. de pœnit. distin. 3. inter hoc 2. & 1. q. 1. per Esaiam. in fi. 1. q. 3. Saluator. de cõse. dist. 4. ostenditur, ad idem. 1. q. 1. ita fit. & nota quod est multiplex simulatio: quod dic, vt legitur: et not.* E *24. q. 1. officij. ista, quæ hic loquitur, est detestabilis sic 86. dist. c. inferior.*

Fallentes.) *bene dicit, immo seipsos, & c. quia licet Deo possint mentiri, ipsum tamen fallere nõ possunt, de conse. dist. 2. panem de altari, sed contra 81. dist. oportet, iuxta finem, ibi; o vos sacerdotes, qui fallitis nomen meum, & c.*

4 *Dic, quòd falli potest duobus modis sumi: vno modo idest in falsam opinionem duci, & hoc non cadit in Deum: & sic loquitur præalle. c. panem. 24. q. 3. Deus. Secundo modo dicitur falli, idest fraudem pati,*

pati, ſecundum quod dicitur Deus fraudari, & nomen eius falli. & ſic loquitur prædictum c. oportet. 36.q.1. reuertimini.

Specie.] *inter cætera Apoſtolus dicit, quòd ipſe Satanas in lucis angelum ſe transformat. vt 2. ad Cor. 12. & 26.q.5. nec mirum. ver. porro hoc eſt.*

5 Lupum.] *dic quod lupus à græco translatũ eſt, græce enim licos dicitur, quòd rabie rapacitatis quicquid inuenerit, trucidet; eſt beſtia, quæ inſidiatur ouibus, quarum guttur inuadit, vt citius ſtrãgulet.*

6 *Et ſumitur hic lupus pro hæretico. ſic 25. quæſt. 1. ſunt quidam. in fi. Item dicuntur lupi † mali prælati qui ſubditos beſtiali more dilaniant. 2.q.6. decreto in fi. Item dicuntur lupi, mali† cuſtodes, ideſt iudices, 4.q.4. contra ritum. Item dicuntur lupi, laici reſpectu clericorum; quos ſemper mordaci lacerãt dente. 83. diſt. nihil. Item dicuntur lupi mali ſacerdotes, q adulteratorie exercent officiũ ſuum. de conſec. diſt. 4. quomodo. ver. non ob aliud. in fi. Item dicuntur lupi, qui falſe baptizantur, vt ibi.*

† Alfonſus Caſtrus lib. 3. ca. 4. de iuſta hæret. punit. verſ. alterum paſtoris officium.

† ⁊. ſalſ.

7 *Et ſumitur lupus generaliter in malam partem, vt patet 81. diſt. oportet. in prin. ſupra de elect. ne pro defectu. ſupra de renun. niſi cum. §. propter malitiam. 23.q.4. tres perſonas.*

Gerant.] *ideſt, ſub ſpecie veræ incorporationis ad fidem, non remaneant in errore.*

§. Verum quia.

SVMMARIVM.

1 In rebus magnis diligens Inquiſitio adhibenda.
2 Quantopere ab errore cauendum.
3 Seueritatis variæ appellationes.
4 An per duos teſtes tantum debeat quis de hæreſi damnari.
5 Per teſtes ſingulares, & famam, nemo debet de hæreſi condemnari.
6 De hæreſi nemo ex præſumptionibus condẽnandus.
7 Sententia innocentij, in crimine hæreſis ſufficere leuiores probationes.
8 Teſtes in cauſa hæreſis compelli poſſunt ad ferendum teſtimonium, & mortaliter peccant ſi ſubtrahunt ſe.
9 Neque ab hoc debito excuſat votum, aut iuramentum in contrarium.
10 Neque vllum exemptionis priuilegium.
11 Inquiſitor, iterato poteſt teſtes interrogare, ſi confuſe deponant.
12 Vbi numerus requiritur, duo ſufficiunt.
13 Quæ perſonæ ſint, aut dici poſſint religioſæ.
14 Diſcretæ perſonæ quæ dicantur.
15 Tabellioni ſcribenti acta Inquiſitionis, non debent ſatisfacere inquiſiti.
16 In cauſa hæreſis monachus conficit iſtrumẽta, aliàs ſecus.
17 Præcipiendi verbum, quam vim habeat.

VErum quia.] Procedi. *ad hoc eſt C. de appel. addictos.*

1 *Nam in magnis rebus diligentior faciẽda eſt in-* A *quiſitio. 42. diſt. quieſcamus. & legitur & not. 7. q. vlt. c. iuxta fi.*

Reos.] *ideſt peccatores, peccato hæreſis.*

2 Errores.] *dicit Auguſtinus. Quantũ poſſumus cauendum eſt errare, non ſolum in maioribus, verũ etiam in minoribus rebus: nec niſi rerum ignorantia poſſit errari. 38. diſt. quamuis.*

3 Seueritas.] *dicitur ſeueritas, integritas, rigor, diffinitio, iudiciũ. de hoc etiam habetur 12. q. 2. §. verum illud. 50. diſt. vt conſtitueretur, in fi.*

4 Teſtium.] *aliquorum fuit ſententia, quod in hoc caſu non ſufficiunt duo† teſtes argu. optimum ſupra eod. excommunicamus. 1. §. adijcimus. ibi: tres, aut* B *plures. & e. & ſic dicetur iſte caſus exceptuatus à regula, de qua habetur 2.q.4. in prin. vbi etiam ponũtur alij caſus exceptuati in ſumma ipſius quæſtionis. nam durum videtur, quòd homines bonæ famæ debeãt Inquiſitores, vel Ordinarius, ad dictum duorum ſimpliciter de tanto crimine cõdemnare; & eſt ratio, quia talibus ordo legitimæ defenſionis truncatur, ſcilicet in notitia teſtium, infra eod. ſtatuta. §. 1. in interrogationib. daudis, vt fieri conſueuit. ſupra de teſt. per tuas nobis. & no. 2.q.1. in primis. in gl. teſtes iurare, & e. ſed arg. contra infra proxime, ibi, duas, & e. & concor. ibi poſitis.*

† Eyme. 3. p. q. 71. vbi dixi Gondiſaluus de hær. q. 13. num. 9. Papacius Ru. in allegat. de hære ſi. § 13.

5 *Certum eſt tamen, quòd per ſingulares † teſtes* C *& famam, non poteſt quis de tanto crimine condemnari. ſupra de teſti. tam litteris. præſertim cum in criminibus probationes debeant eſſe luce clariores. C. de probat. ſciant cuncti. quæ ponitur 2.q.8. & notatur ſupra de teſti. veniens 1. in gl. ſed cum crimẽ.*

† Eymer. 3. p. q. 72 vbi dixi copioſe.

6 *Et de hoc crimine, non eſt quis ex præſumptionibus iudicandus. ſupra de præſump. litteras, indicatur ergo purgatio in hoc caſu.*

7 *Scias quòd Innoc. ſcripſit ſupra de ſimo. ſicut 1. quòd in crimine ſimoniæ, & hæreſis hoc eſt ſpeciale, quòd cum in alijs negotijs requirendæ ſint probationes luce clariores, vt dictum eſt: tamen in crimine hæreſis minores† probationes ſufficiunt. C. de hæ-* D *reticis. l. 2. & adde quod dictum eſt ſupra eod. filij. in gl. videtur q. & c. dicit tamen, quòd leuia ſigna ſufficiunt ad præſumendum aliquem hæreticum, ſed illa ſigna oportet plene probari. ſupra de præſump. litteras. propter ſuſpicionem tamen indicetur purgatio, ſupra eod. excommunicamus.*

† Et hæc ſententia eſt falſa. Palacius Rub. in alleg. de hær. § 12.

8 *Et quãdo agitur de hoc, credo quod teſtes poſſunt compelli, † ſi ſe ſubtraherent à teſtimonio perhibẽdo. ſupra de teſt. cogen. peruenit. & ſi Inquiſitori celarent veritatem, nouum contrahunt mortale peccatum. 11.q.3. quiſquis.*

† Eym. 3. p. q. 62. ubi dixi.

9 *Ex quo patet, quod iuramentum, † nec votũ contra hoc præſtitum, non excuſat, vt 22.q.4. in malis. infra eod. lib. de reg. iur. in malis.*

† S. Tho. 2. 2. q. 70 artic. 1. ad ſecũdum. Socin. Reg. 509.

E 10 *Nec priuilegium exemptionis habentes, meo iudicio, à ferendo teſtimonio ſe poſſunt excuſare, etiã coram Ordinario. argu. ad hoc efficax, ſupra eod. excommunicamus 1. §. adijcimus. in fi.*

11 *Circa talia debet iudex, vel Inquiſitor eſſe ſolicitus: nam ſi teſtes depoſuerunt confusè, † et de cauſa ſcientiæ cõſtat minus plene requiſitos fuiſſe, iterato debent requirere: nam hoc de iure fieri poteſt, vt ſupra de teſti. per tuas. ad hoc. ff. de quæſtionib. repet. debent etiam inquirere de inimicitia teſtium, cũ is*

† Eyme. 3. p. q. 62. vbi dixi

contra

A *contra quem inquiritur, de talibus nequeant diuina re supra vt eccle. bene cap. 1.*

12 Duas.] *quia in ore duorum stat omne verbum, 2. ad Cor. 13. 2. q. 4. §. quod uero. 4. q. 3. vbi numerus. 35. q. 6. §. vl. nam pluralis locutio, duorum numero est contenta. infra eod. lib. de reg. iur. pluralis.*

† Eyme. 3. p. q. 63. Fel. in c. licet, de of ord. & ca. tua nos, de iureiuran.

13 Religiosas.) *religiosi † etiam dicuntur clerici saeculares. 4. dist. deniq; iuxta prin. sic & laici. 44. dist. non liceat. vbi etiam idem dicitur de clericis: sic & episcopi. supra de voto, ex multa. ver. si ergo. vbi de hoc. sed forte hic intellexit de illis religiosis, qui habitum susceperunt: pro quibus multum praesumitur. infra de no. oper. nun. cum ex iniuncto. §. super eo. ubi de hoc.*

B 14 *Et not. quòd non sufficit, quòd sint personae religiosae, sed requiritur quòd sint discretae, nam multi religosi sunt idiotae, & iuris ignari: vt in praed. c. ex multa. ver. sie ergo. item nota. quòd illa persona dicitur discreta, quae bene scit discernere inter leprã & lepram. 11. quaest. 3. cap. quo modo. idest quis et qualiter sit ligandus, vel soluendus, ut ibi. ad hoc de pęnit. dist. 6. cap. 1. in prin. iuxta finem. ver. caueat spiritualis.*

Praesentia.) *idest, conspectu. 9. q. 3. saluo. sic. 15. q. 7. §. solus. & cap. sequen.*

C Publicam.) *supra de pręsump. illud. supra de pręscrip. ad audientiam. iuxta finem.*

15 *Isti personae tabellionis non debet satisfieri de labore ab his † contra quos inquiritur: nam Inquisitiones habent fieri sine incommodo reorum, in authent. vt nulli iudi. §. bis insuper. coll. 9.*

† Eyme. 3. p. q. 108.

Duos viros.] *supra, de probatio. quoniam cõtra. & extrauagan. Bonifacij. debent superioribus. ver. & statuit generale, &c.*

Scriniarij.] *vulgare est Romanorum. sic supra de praescrip. ad audientiam. iuxta fi.*

Seu.] *expositiue ponitur pro, idest,*

16 Teneri.] *arg. contra supra, ne cleri. vel mo. sicut te. dic † quòd iste casus est exceptuatus. & nota quòd iste solus casus excipitur, in quo monachus cõficiat instrumentum, vt clare patet in extrauag. Bonif. debent superioribus. ver. & statuit. ibi videas.*

† Eyme. 3. p. q. 29. vbi dixi

17 Pręcipimus.] *ergo est necessario obtemperandum. 23. q. 1. c. pen. & vlt. & 4. dist. §. vlt. 23. q. 1. quid culpatur. nam quod Caesar praecipit, ferendum est: quod imperat, tolerandum, vt ead. q. militare. et dic ferendum corpore, tolerandum, scilicet mente.*

Non obstante,] *sic infra eod. lib. de sen. excom. alma. §. fi. & infra eod. c. §. denique.*

Canonis.] *praedicti. c. sicut te.*

§. Compescendi.

SVMMARIVM.

1 An iudex delegatus possit inuocare auxilium saeculare.
2 Nulla constitutione obstante, Inquisitores libere procedant.
3 Quod a nobis approbatur, nostrum dicitur.
4 Facilius quis repellitur ab obtinendo, quàm ab obtento.

Compescendi.] Pręmissa. 12 q. 2. *indigne.*

Censuram.] *infra de verbo. signifi. quarenti.*

Praedicatores.) *idest, illos, qui praedicare volunt. quod dic vt legitur, & not. 6. q. 3. cap. 1.*

Quaestuarios.] *infra de pęni. & remis. cũ ex eo.*

Ipsos.) *scilicet quaestuarios.*

Brachij.] *24. q. 5. administratores. cap. prodest. supra de offi. ord. cap. 1. & cap. quoniam. in fi. 17. dist. nec licuit.*

1 *Et habes hic efficax arg. quod iudex delegatus nõ potest inuocare auxilium † brachij saecularis, nisi ei specialiter fuerit delegatum: & sic obseruat, & tenet curia: nam rescriptum est stricti iuris, vt not.*

† Eyme. 3. p. q. 57. Repertorij uerbo, brachium saeculare.

B *supra de rescrip. edoceri. in fine: ibi videas, & forma mandati ab homine dati, excedi non potest: supra eod. lib. de pręben. cui de non sacerdotali. in fine. cũ similibus ibi notatis. sic etiã tenuit B. in sua additione, quam posuit in praed. c. glo. vlt. in fi. vbi sic dixit; omnia ista loquuntur in ordinario: nam secus est in delegato, quia non potest implorare brachium saeculare, coadiuuat istud dictum stylus Curiae Romanae: nam in litteris Apostolicis, siue rescriptis, aliquando apponi consueuit: Inuocato ad hoc, & c. vt hic dicitur, quod quidem non fit sine causa, quasi nõ sit ipso iure illud auxiliũ, nisi in litteris apponatur: nam talis clausula adiectio aliquid operari debet,*

C *arg. ff. de leg. 2. si quando. ff. ad municipa. l. 1. in fi. cum similibus: alioquin si nil operaretur, frustra adijceretur: ad hoc quod legitur, et no. supra de ma. & obe. solitae. in gl. ꝑ quandoque & c. 28. q. 1. sicut enim. vltra medium. ver. sin autem, infra eo. lib. de primi. c. si Papa. §. 1. in fi. vt dictũ est supra eod. lib. de praeben. c. si cui, in glo. hac clausula. Sed arg. contra. 23. q. 5. administratores: ibi: ecclesiasticis viris, &c. & hanc partẽ videtur tenere Inno. de off. dele. significasti: & Host. eo. ti. c. 1. primã sententiã. teneas, & secundum hoc corrige quod dixi in praed. capit. administratores. quod capitulum intelligitur in ordinarijs iudicibus ecclesiasticis, de quibus di-*

D *ctum est supra eo. lib. de sta. mo. periculoso. in fine.*

Constitutione.] *supra de rescrip. nonnulli.*

2 De duabus.] *nec constitutione ista, quae loquitur de vna dumtaxat. sup. eo. lib. de rescrip. statutũ. nam illa loquitur in mero iudice delegato, licet etiã sibi locum vendicet in conseruatore, vt supra eo. li. de offi. deleg. ca. ult. ista in eo qui habet certam prouinciam limitatam: & sic omnes de illa prouincia sunt suae iurisdictionis, ergo omnes illos potest ad se uocare, & distringere sicut quilibet alius ordinarius: nam talis Inquisitor ordinariõ comparatur,*

E *vt patet supra eod. ne aliqui.*

Obseruari.) *videas quod legitur & not. 22. q. vlt. de forma. in gl. vide quomodo. sic supra eod. ex communicamus. 1. §. 2.*

3 Approbatas:) *quae sua etiam dicuntur per approbationem. C. de ve. iure enucle. le. 1. §. sed neque. supra eod. lib. de praeben. si Apostolicae.*

Fautor.) *repete quod dixi supra eod. c. 2. in uerbo, fautores.*

4 Spolietur.) *hoc verbum innuit, quod per sententiam, non ipso iure, nam facilius deiicitur quis ab obtinendo, quàm repellatur ab obtento, 15. q. 2. c. vlt. supra de iureiuran. quemadmodum. cũ simil ib.*

c. Vt commissi.

SVMMARIVM.

1 Super crimine hæresis, non fertur noua senté tia, sed iam per canones lata, renouatur.
2 Cur sint periti in causa hæresis aduocandi.
3 Differentia inter prudentes & peritos; & quis peritus.
4 Peritorum nomine Theologi, Canonistæ, & Legistæ intelliguntur, non mathematici, aut medici.
5 An periti in causis fidei adhibiti, possint reci pere salarium.
6 Recipere possunt gratis oblatum, sed non petere.
7 Qualis esse debeat Iurisconsultus.
8 Iurisconsultus fraudulenter consulens, tenetur de dolo.
9 Qualiter sit contra absentes procedendum.
10 Fideiusores absentium pęna pecuniaria mul ctandi.
11 Absentes hęreseos rei vbi debeát conueniri.
12 Hæreticus cum vbique peccet, vbique potest iudicari.
13 Sponte redire qui dicantur.
14 Detrusio pænitentium in carcerem, non tam fit ad pænam quam ad cautelam: & quare.
15 Nemo in pęnam criminis ad perpetuum car cerem damnatur iure ciuili, secus iure Ca nonico.
16 Quibus pęnitentiales pœnæ imponuntur, nõ dicuntur diffinitiue iudicati.
17 Fugientes è carceribus hæretici iudicandi.
18 Sententia qua in hęresim lapsi, Ecclesię reconciliantur, quibus verbis concipienda.
19 Sententiam diffinitiuam iudex non potest commutare.
20 An Inquisitor solus possit priuare clericos, vel priuatos nunciare ecclesiasticis benefi ciis, absque episcopi consilio.
21 Clericus corrigi paratus, deponi non debet.
22 Inquisitor solus priuare potest beneficijs sæcularibus.
23 Episcopum delinquenté, an puniat suus Me tropolitanus, vel Synodus.

T commissi.

Singulis.) *Nam singuli possunt procedere, vt supra c. prox. 1. responso.*

Committendi citationes.] *habes simile supra de offi. deleg. hac constitutione. §. vices.*

Denunciationes sententiarum.) *Sic habetur in præalleg. §. vices.*

Tuleritis.) *hic adde clausulam infra positam iuxta finem:* plenam concedimus facultatem; *& sic repetas ad finé cuiuslibet articuli, qui infra sequit.*

1 *Et licet ista† littera dicat, tuleritis sententias. &c. non tamé credas quod sit necesseriũ in crimine hæresis nouam sentẽtiam promulgari, cum iã à sanctis canonib. sit antiquitus promulgata: sed sufficit*

† Vide eundé Archidiac. in fra c. statuto. nu. 4. in verbo, ad sententiam.

A *quòd antiqua sentẽtia per denunciationẽ renouetur, & tunc talis sic denuncians nõ est promulgator noui constituti, sed executor antiqui, vt hæc colliguntur 24. q. 1. c. 1. & est huius ratio: quia lex factum notat, etiam sine sententia. vt ibi notatur per l. ff. de ritu nup. palam. §. vlti.*

2 Expedierit.) *quia cum in negotio hæresis sit cũ magna cautela procedendum, ut supra c. vt officium Inquisitionis. §. verum. ad talem cautelam sunt peritorum † consilia requirenda.* †Eym. 3. p. q. 77. & seq. repertoriũ uerbo Inquisitores. §. quæ est ratio.

3 Peritos.) *differentia est inter peritos, & prudẽtes, ut patet 11. q. 3. nemo peritorum. vel dic, quod hoc respicit litteratos; dicit Hug. in deriuationibus*

B *quòd peritus idem est quod doctus, instructus.*

4 *Nec credo hoc intelligendũ de quolibet perito litterato, sed de theologo, vel canonista, vel legista: nã cum hic agatur de crimine puniendo. uel absoluendo (quòd crimẽ est merè ecclesiasticum. infra eo. vt Inquisitionis. §. prohibemus. debet per canones cognosci, & decidi arg. ad hoc 11. q. 1. si quis cum clerico. cum similib. & ad hoc leges famulantur, ut ea. causa. q. 3. summopore. 3. q. 9. dignum. c. hortamur. 6. q. 4. si inter. 10. dist. si in adiutorium, aliàs imperitus mathefeos risui pateret. 37. dist. qui de mensa. ut si medicus cum suo urinario uellet in talibus iudicare, quod est risui patẽdũ. ad hæc infra eod. statuta. §. 1.*

C 5 Præbeant.) *nunquid gratis? † uidetur quòd non, quia nemo de suo cogitur facere beneficium. 10. q. 2. præcarie. Item quia dignum est recipere emolumentum, eũ qui præstitit obsequium. 12. q. 2. charitatẽ. Præterea nemo cogitur suis stipendijs militare. supra de præscrip. cum ex officijs. & hoc plane uidetur dicere August. 11. q. 3. nõ licet. ubi de hoc. & 14. q. 5. c. ult. in prin. Sed contra constat, quòd hic agitur de iustitia, & ueritate fidei, quã quilibet defendere tenetur, aliàs est proditor ipsius ueritatis. 11. q. 3. nolite timere eos. & ubi quis tenetur ad aliud, suis sumptibus illud habet exequi, ut dictum fuit supra eod. lib. de censi. Romana. in uerbo uisitatis.* † Repertoriũ uerbo gratis & uer. salariũ. §. 1. Zãchi. de hær. c. 15. n. 3.

D 6 *Credo quòd licite possunt recipere. si eis datur aliquid ab Inquisitore, uel alio iudice. arg. eius quod legitur & not. 1. q. 3. uendẽtes. & sic intelligo prima iura: sed non potest petere, & sic intelligo contraria in hoc casu, in alijs secus.*

7 Consilium.) *Iurisconsultus debet esse in consilio cautus: in patrocinio fidelis: & in iudicio iustus: ut olim habitum est in prima compilatione in prin.*

8 *Et quod dicit in consilio cautus, dic cum debet cõsulere, quia si fraudem adhibet, tenetur de dolo. ff. de reg. iur. consilij, aliàs regulare est, quòd nemo tenetur ex consilio. ff. manda. leg. 2. in fi.*

In virtute obedientiæ.) *sic supra eod. lib. de sepul. animarum. in prin. ibi dixi.*

E 9 Procedendi.) *qualiter procedi possit contra absentes, † sic plane indicio, si cõstat de ipsorũ perfidia & sint contra eos solemnia edicta proposita, quãuis de iure ciuili in criminalibus non pronuncietur diffinitiue contra absentem ad impositionem pęnæ. nisi usq; ad relegationem, ut ff. de pęnis. absentem, credo de iure canonico posse pronunciari diffinitiue super ipso crimine, supra de do. & cõtu. ueritatis. 86 dist. tãta. si autem non constat, locũ habet supra eod. cũ cõtumacia. de hac materia plene not. 3. q. 9. in prin.* † Guido Fulcodius. q. 6. Zanchin. de hær. c. 9. Sim. de catho. inst. tit. 2.

10 In

10 *In fideiussores autem absentium pęna pecunia-* A *ria †iudici potest.ff.de custo.reo.si quis.quod die ut not.23.q.5.cum homo.*

† Zanchi. de hære.c.9.nu.4. Guido Papæ deci.570.

11 *Quod c.videtur aliter dicere, quòd si citati non erant,& ibi iam deliquerant,ibi possunt conueniri ratione delicti,& remittendi sunt.C.vbi de cri.agi oportet.authent.qua in prouincia.& in authen.nulli iudicum.§.si vero.coll.9.3.q.6.c.1.vbi de hoc.& e.vlt.ff.de nox.actio.leg.vlt.ff.de offi.pres.l.3.arg.contra 24.q.2.nec quisque.vbi de hoc.circa hoc videas quod legitur & not.infra de rap.e.1.*

12 *Aduerte tamen quòd hęreticus ante conuersionem,semper est in delicto actu manente;& ideo uidetur quòd vbiq; possit conueniri& iudicari;at ubi* B *prius fuerant citati,& ex hoc pręuenti fuerint,tūc non obest mutatio domicilij.ff.de iur.om.iud.cum quædam.supra de foro compe.proposuisti.*

13 Obedientes.] *consueuit dubitari,qui dicantur sponte ad gratiam redire: ad hoc potest dici,quòd illi sponte redeunt,qui infra tempus gratiæ veniunt, licet in generali sunt moniti: neque enim coacti videntur, qui a nemine sunt prauenti:& facit bene ad hoc. ff.ad Tertull.l.1.§.si ea sit mater.cum sequenti.ver.certe.& post tēpus gratiæ,si est res integra hoc est,quòd non est corporaliter†requisitus,nec probationes contra eum receptę.ad hoc.ff.de opt.l.mancipiorum.nam si post tempus gratię requiritur per-* C *sonaliter,& auditur,quamuis errorem suum detegat,indignus est venia:& sic loquitur canon.in suo casu 24.dist.c.vlt cū similib.& circa hoc videas. C.de his qui latro.occul.leg.vlt.hic tamen loquitur de talib.obedientibus,quia nō incarcerarentur. & adde quod not.in summa Host.eod.tit.§.qualiter deprębendantur.ver.aduerte tamen,&c.*

† al. personaliter.

14 In carcere.] *ista carceris reclusio.non est tam ad pœnam criminis quàm ad cautelā. ad hoc infra eod.lib. de pęnis. quamuis.ne noceant,ne alios inficiant:vt appareat an in tenebris ambulent,an in luce: an ibi pœniteant.*

15 *Ad hoc supra eod.excōmunicamus 2.§.si qui* D *autem.non diffinitiue: nemo enim in pœnam criminis ad perpetuum carcerem † damnari potest.ff.de pęnis.aut damnum.§.solet.& hoc secundum leges, licet secundū canones imponi possit,& in perpetuū, & ad tempus:ut patet infra eod.lib.de pœnis quāuis etiam.vbi de hoc dicam.est ergo pœnitentię iniunctio,non iudiciariæ pęnæ impositio.*

† Zanchi. de hæret. ca.10. Campegius. ad Zanchi. c.20. Repertorium uerbo: Carcer.

16 *Unde attende,quòd absoluti,& postmodum detrusi in carcerem,vel alijs pęnitētijs leuioribus onerati,nullam diffinitiuam sententiam receperunt:nā non sunt absoluti a crimine,quod crimen vtique probatum est;sed a sententia excommunicationis,quā incurrerunt ipso facto.*

17 *Et si tales spōte carcerem exiuerint,si legitimā* E *excusationem non habent,possunt, tanquam hæretici condemnari: † nam pręsumitur ficta conuersio. & confessio simulata,& materia ueteris erroris reddita.ad hoc de pœnis. dist. 2.c.1.nam exitus acta probat.22.q.2.quòd ait.& præcedentia probantur per sequentia,vt ibi notatur.ad hoc 24.quæst.1.c.1.circa finem.*

†De hoc articulo latissime disserui infra par. 3. super quæst.97.

18 *Et hoc nota,quod in sententijs ferendijs,seu potius pęnitentijs,iniungēdis eis, qui redire volūt nō* A *debet iudex tales pronunciare hæreticos,vel credentes,quia non sunt tales,vt patet 24.quæst.1.hęc est fide.vbi de hoc,& q.vlt.dixit Apostolus. c.qui in Ecclesia.nec pronunciare debet eos fuisse:quia nec est modus pronunciandi in iure: dicetur ergo sic:* Quia te inuenimus per tuam cōfessionem,vel alias legitimas probationes hæreticū,uel hæreticos adorasse,vel similia perpetrasse: nunc tamen saniori vsus consilio,vis ad vnitatem Ecclesiæ,vt asseris, de corde bono & fide non ficta redire: ideo te,in primis abiurata omni hęretica prauitate,secundum formam Ecclesiæ,ab excommunicationis vinculo,quo tenebaris strictus absoluimus:si B tamen ad eam ex corde redieris: & inuicta tibi mandata seruaueris: & quia in Deum,& sanctā Ecclesiam prædictis modis temere deliquisti,ad peragendam pęnitentiam condignam, in perpetuum carcerem te detrudi volumus, & præcipimus ibidem perpetuò te morari.

Nec miretur de hoc aliquis,quòd dictum est sub conditione,si tamē:quia causa tollendæ quæstionis expedit sic dici,& poni:vt si nō seruauerit quod imponitur,appareat eum non fuisse absolutum.

Muro reclusi:] *sic supra eod.quoniam episcoporum.*

Mitigandi.] *ad hoc 26.q.7.tempora.50.dist.ac-* C *cedens,& c.presbiteros.iuxta princ.uer.diaconi.in fi.cum similibus.*

Mutandi.] *nota hic de pœnę commutatione ad hoc 82.dist.cap.presbyter.iuxta finem,vbi de hoc, & supra de voto.cap.1.vbi de hoc.*

19 *Si autem fuisset diffinitiua sententia,commutare non posset iudex.ff.de re iudi.Paulus.& le.acta.§.1.supra de offi.deleg.in litteris*

20 Consilio.] *non dicit,consensu; † & hoc consilium secundum quosdam potius requiritur de honesto quā de iusto.sed cōtra:ista littera ponit præpositionem,de,quæ uidetur de sui natura importare necessitatem sequendi consilium,secundum ea quæ dicta sunt supra eod.lib.ne se.va.c.1.si ad episcopum* D *in gl.fi.supra. & secundum hoc videtur,quòd talis priuatio siue denunciatio,non possit fieri sine episcopo,vel eius officiali:et hoc clarius fortificatur ex littera,quę sequitur,in qua dumtaxat vnus casus ab ista regula exceptuatur: & huius ratio potest esse, quia ipsius episcopi est destituere.supra eod.cum ex iniuncto.in fi.16.q.2.c.1.in fi.2.q.7.inuentum.*

† Eyme. 3.p. q.78.vbi dixi Alb.de agno. asser.q.26.n.11,& seq.

21 *Si tamen clericus paratus est corrigi, & corde non ficto redire ad ecclesiasticam unitatem, deponi non debet,ut not.21.dist.nunc autem in glo.sed uidetur, & c.in fine.*

22 *Et hoc consilium † requiritur tantum,quando de beneficijs Ecclesiasticis spiritualibus agitur:* E *sed in alijs secus, vt patet ex ordine litteræ subsequentis.*

† Idem Gemi nianus Franchus, & alij hic. & Bern. in Lucerna uerbo: Inquisitor.§.19.

Scienter.] *hoc uidetur prima facie. supra de elect. innotuit. 82. distin. proposuisti. argu.contra infra eod. lib.de reg.iuris. præsumitur.ff.de probatio,uerius.*

Eos.] *scilicet diœcesanos,in his quæ supra proxime præmittuntur.*

23 Suo iudice.] *vt metropolitano,qui est ordinarius suorum suffraganeorum.10.q.3.quia,in fi.sed*

uidetur

videtur quòd debet exponi, suo iudici, idest, synodo, ut 11.q.1 si clericus aduersus. uer. et si clericus. 34. dist. quorundam. vbi de hoc. 10.q.3.c.2.& 6.quest. 4. si inter. 9 quest. 3. saluo. vbi de hoc; quod prius dicitur, videtur verius: & secundum hoc dicemus quòd prædicta cap. loquuntur secundum antiqua tēpora, quā in cōcilijs omnia negotia tractabātur secū dum Hug. & Laur. Ergo sto capitulis supra dictis, cum hic agatur de episcopo puniendo, ut in præd. ca. quorundam. ver. oporteat ergo; & c. & dicam suo iudice, idest Metropolitano, in concilio existente, ut probant iura supradicta. de hac materia latius notant Innocen. et Hostiens. supra de præben. graue. ibi videas.

Puniendos.) *vt fautores hæreticorum. ad hoc facit optime infra eod. decreuit.*

c. Contra Christianos.

SVMMARIVM.

1 Transire ad Iudaismum, qui dicantur,
2 Hæreticum est asserere, legem cum Euangelio, & circuncisionem cum baptismate ob seruandam.
3 Pœna transeuntium ad Iudaismum, confiscatio bonorum.
4 Redeuntes ad Iudaismum, qualiter appellentur, & qui sint.
5 Iudeorum appellatio vnde; & quomodo prius uocarentur.
6 Paruuli, quam primum baptizantur, ad fidem obligantur.
7 Et qua ratione obligentur.
8 Absolute, coactus baptizatus, non obligatur, secus si conditionaliter.
9 Testimonium Iudęi, fauore fidei contra Christianum admittitur.
10 An filii Christiani existentes alicuius Iudæi, quo tempore pater baptizabatur, patre rejudaizante amittant paterna bona.
11 Præuaricatores qui dicantur.

† Ey: uer. hac 2. p. q. 44. & ibi dixi copiose.

Ontra †(Ritum.) *idest mores, vel obseruationes. 28.q.1. sæpe.*

1 Transierint.) *hic loquitur de illis, qui de Christianis facti sunt Iudæi.*

2 *Et nota. quòd illi incidūt in hæresim damnatam, qui perperam affirmant, legem cum Euangelio, & circuncisionem cum baptismate obseruandam, ut supra de bapt. maiores. circa prin. uer. ad illud autem.*

3 *Et isti, qui sic transeunt, puniuntur confiscatione bonorum. C. de apost. l.1. & hoc. cum accusatio fuerit comprobata, vt ibidem.*

† Rep. uer. rejudaizantes. Vmbertus in iudiciali ver. bo. inuocate. & verbo. apostata. Albert. de agnoscen. assert. q. 25. nu. 13.

4 Redierint.) *hoc dicit, quia perfidia Iudæorum frequenter ad vomitum redit, † ut de consec. dist. 4. Iudæi. & tales dicuntur præuaricatores in Christū 1.q.4. Iudæi. 2. quæst. 7. non potest. c. alieni. & ita loquitur hic de his, qui de Iudæis facti sunt Christiani. de hoc etiam loquitur eadem dist. plerique. 45. di stin. de Iudæis*

5 Iudeorum.) *scias quòd Iudæis scissura decem tribuum nomen dedit: nā antea Hæbrei, siue Israelitæ nominabantur. de Hæbreis habetur 28. q.1. sæpe. Ex quo autem in duo regna Dei populus est diuisus, dua tribus, quæ de stirpe Iuda reges habebant, Iudæi dicti sunt, reliquæ 10. tribus quæ in Samaria regem sibi constituerunt, Israel dicti sunt. de hac diuisione recitari historice consueuit. 7.q.1. denique, in principio.*

Infantes.) *idest minores septem annis. C. de iure. del. l.3. & 2. quæst. 4. c. denique. C. de iur. delib. l. si infanti.*

6 *Sed non facias vim in eo quod sic dicit: nam etiā infans unius diei si baptizaretur iuxta formā ecclesiæ, ad fidem obligatur, ut patet de consecr. dist. in 4. paruuli. & c. nihil est. & c. cum pro paruulis. & c. quæris c. paruuli 2. & c. mater Ecclesia. & c. quis. c. ad hoc, vbi dicit: Quis autem nesciat, credere esse infantibus baptizari: non credere autem non baptizari? & paruuli per alios credunt, vt ead. dist. in. in Ecclesia.*

7 *Sed potest quæri, quomodo tales infantuli obligātur ad fidem, vt dictum est? dic † quòd satis conueniens est, vt qui per alium liberatur, per alium obligetur, ut in præ. ca. quæris. quod dic ut not. in præd. cap. nihil.*

† Vĕ Hostien. & rec. in sum. tit. de baptis. mo §. quæ sit forma. in fin. ver. quæritur quo paruuli.

Mortis metu.) *in hoc casu obligantur ad fidem. 45. dist. de Iudeis dic vt ibi legitur & not.*

8 Coacti.) *talis coactio, quæ est absoluta, non conditionalis, vel est præcisa, excusat adeo, quòd non obligantur ad baptismum: & est ratio, quia ibi potius pati quàm agere videntur. vt 50. dist. presbyteros. dic ut ibi, sed in casu præmisso secus: & est ratio, quia et si nolit talis baptizari simpliciter, vti tamē illud propter quod baptizatur, scilicet vitam. 15. q. 1. merito, & not. 1 1. p. 3. timendo.*

9 Conuicti.) *quòd testimonium Iudæorum admittatur contra tales, hoc est in fauorem fidei. sic supra eod. in fidei. alias contra Christianum non admittitur. 4.q.3. placuit. alias est, vt legitur & nota. supra de testi. cogen. cap. 1. & hic adiunge quod infra sequitur, in fi.*

Fautores.) *repete quod dixi supra eod. c. 2.*

10 Procedendum.) *sed pone Iudæum baptizatum, & tunc temporis habere filios Christianos, postmodum præuaricatur in Christum, & ob hoc damnatur, nunquid eius filij Christiani, sunt excludendi à bonis paternis? videtur quod non, vt 1. q. 4. Iudæi; vbi videtur hoc expressum: sed hæc littera non videtur pati, cum dicat: contra talem tanquam contra hæreticum procedendum: & bona hæreticorum confiscantur, ut infra eod. cum secundum. quod teneā, non obstante pręall. c. Iudæi: quoniam loquitur quādo talis propter præuaricationem damnatur aliqua pœna, vt puta pensionum, siue tributorum exactionis, ut ipsa exactionis pœna compellantur ad restitutionem peruenire, ut 23. quæst. 6. iam uero. & sic notat ibi Hug.*

11 *Non obstat, quòd ibi dicuntur præuaricantes in Christum, quoniam præuaricatores dicuntur omnes qui in Deum præuaricauerunt, & non obedientes præceptis eius, vt patet 11. quæst. 1. relatum. in fine. ad idem ead. causa. q. 3. existimant. in princip.*

O c. De-

c.Decreuit.

SVMMARIVM.

1 Initium contractus hic respiciendum.
2 Matrimonium cum hæretico, & excommunicato contractum valet.
3 Scienter contrahens cum hæretico punitur hic, non autem ignoranter.

DEcreuit.) 1 Tunc.] *scilicet tempore contractus, ut sic inspiciamus initium ipsius contractus, vt alias diximus. supra de emp. et ven. cum dilecti. supra de elect. dudum 1. cum similibus.*

Sciebant.] *quo casu, contrahere non debuerunt † vt 28. q. 1. canc. & c. non oportet.*

2 *Sed si contraxerint, tenet matrimonium secundum Hug. vt etiam ibi not. sicut si contraheret cum excommunicato, cuius matrimonium tenet. supra de eo qui duxit in matrimonium quam pol. per adul. significasti. & ad id quod dicit. sciebant: repete quod dictum est supra eod. vt commissi. in glo. vlti.*

3 *Vnde cum talis vxor scienter fecerit contractũ, qui non sumpsit initium ab origine æquitatis, dignum est, vt puniatur: nam per hoc videtur tali hæretico fauere; vbi autem ignoranter contraxit, non fuit in culpa, ergo non debet ex hoc puniri. infra de cleri. excom. mi. Apostolicæ.*

† Eymer. 3. p. q. 111. Carrerius de hære. num. 141. & 169 Palacius Rub in l. Tauri 78. nu. 1. idẽ tract. de regno Nauarræ 4. 5. §. 5.

c.Statutum. 2.

SVMMARIVM.

1 Quorum statutorum fiat hic declaratio.
2 Quibus iuris locis fiat generationum computatio.
3 Parentelæ gradus qualiter computentur.
4 Verbum, declaramus, & volumus, quid significent.
5 Nisi nominatim caueatur, de descendentibus per lineam maternam, non continentur sententia iuris vel hominis.
6 Intellectus huius cap.
7 Pœna huius cap. etiam filios illegitimos compræhendit.
8 Item eos, qui non sunt in patria potestate.

STatutum.] Innocentij.] *Hic ponuntur duæ declarationes quorundam statutorũ antiquorum, scilicet Inno. III. supra eod. excommunicamus. §. credentes, &c. & c. uergentis vel dic. Innoc. IIII. quod fuit positum in commissionibus per ipsum factis Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & hoc statutum erat omnino simile statuto Alexandri IIII. quod habetur supra eod. quicunque. §. hæretici.*

2 Generationem.) *qualiter ista debeat computari, plene probatur per Isidorũ, & Alexãdrũ. IIII. † & Papam Zachariam. 35. q. 5. c. 1. & 2. & ca. parentelæ. & c. primo gradu. §. ecce hic aperte.*

† Alexander secundus legitur in uulgatis Gratiani lib.

A 3 Primum, & secundum gradum. *gradum parentelæ taliter computamus: † siquidem ego & frater meus, una generatio sumus, primumque gradum efficimus & nullo gradu distamus: rursus filius meus fratrisque mei filius, secũda generatio sunt, ac gradum secundum faciunt, nec a se aliquo gradu separantur. hoc ita dicit Papa Zacharias in præall. c. parentelæ. & hic fuit tenor statutorum prædictorum. & hæc verba, scilicet primum & secundum, & c. sunt uerba.*

† Hoc accipe secundum canonicũ: nã inter ciuiliter fit in collateralib. cõputatio. Hostien. in sum. ti. de consan. §. qualiter cõputetur.

Declaramus.) *quãuis sic dicat, de hoc erat olim magna altercatio in curia, vt de facto vidi: nam cuidam electo fuit hoc oppositum: super hoc inducebatur glo. Hostien. quam ponit in præd. cap. supra eo. vergentis. sed quicquid olim fuerit, tenendum est quod hic dicit.*

4 Volumus.) *supra proxime dixit, declaramus: quod verbum demonstrat, sic prius ante istam constitutionem obtinuisse; hic uero dicit, volumus: per quod demonstratur, quòd est in articulo noui iuris constitutio.*

5 *Et est notandum, quòd vbi aliàs nõ caueretur de descendentibus per maternam lineam; illi nullo gradu comprehenduntur, per sententiam iuris, vel hominis. infra eod. lib. de pœnis. vbicumque.*

† Quia in gñe nis masculorum non includit fœmineum. Bart. l. 1 ff. de uer. sign. Gigas de cri. læsæ maiest. lib. 3. q. 13.

Hoc.) *quod in prædictis statutis continetur.*

C 6 Hoc sane.) *dic hoc, idest quod ipse Bonifacius supra proxime præmisit: nã quod hic dicitur, loquitur de filiis excludẽdis a beneficijs ecclesiasticis, & officiis publicis: unde non videtur hoc statutum cõtingere, quod legitur & no. C. ad l. Iul. ma. quisquis. quæ ponitur 6. q. 1. si quis: nam ibi loquitur de bonis hæreditarijs, paternis, & maternis, & quæ confiscantur, supra eod. vergentis. infra eod. cum secundum. ita quòd ad parentes, vel filios vlterius non reuertantur. C. eod. tit. authent. Gazaros.*

7 Filijs.) *etiam naturalib. † & illegitimis, ne plus habeat luxuria quam castitas: in authen. de resti. & ea quæ pa. & c. in fi. coll. 4. hoc etiam demõstra- D tur per hanc litteram, quæ sic indistincte loquitur, ad hoc 31. q. 1. cap. vlt. in prin.*

† Hæc opinio uera & cõis Gondisaluus de hæt q. 13. nu. 3. & 4. Couarru. lib. 2. c. 8. uaria. resolut. num 3. Gigas de crimi. læsæ maie. lib. 3. q. 7.

8 *Aliqui tamen intelligunt de his, qui sunt in potestate dumtaxat, & filij illegitimi non sunt in potestate patris, insti. de nup. circa finẽ. sed littera præcedens, ubi dicit: per maternam uero, & c. hunc non recipit intellectum, quia mater filiũ in potestate nõ habet. insti. de adop. §. fœminæ. & not. 20. q. 1. c. 2.*

c.Inquisitores.

E INquisitores.) Inquirere.) *hoc uerbum demonstrat cum eo quod sequitur, quòd superfluum est quærere, an Inquisitores possint inquirere, & negotium remittere ad Sedem Apostolicam, sicut alias uidetur posse fieri, supra de appell. constitutis. & planum est quod non, quia actus inquisitionis expresse prohibetur eis, ut hic.*

Expresse.) *habes simile supra eod. lib. de procurat. cap. si quem. §. 1. ver. nisi infra eod. lib. de sent. excom. cap. cum medicinalis. §. 1. & hic.*

c. Per

c. Per hoc.

SVMMARIVM.

1 Episcopi in crimine hæresis aduersus exemptos procedunt, vt delegati.
2 Dubium olim, an per commissionem Inquisitoribus factam, iurisdictio Episcoporum circa hæresim cessaret.
3 Citantibus Episcopo, & Inquisitore, coram quo debet citatus se sistere.
4 Inquisitores, summi Pontificis delegati.
5 Cuius maior sit iurisdictio, Episcopi, an Inquisitoris.
6 Citante prius Episcopo, & deinde Inquisitore, citatus coram Inquisitore compareat.
7 Diuisim procedere, qualiter intelligatur.
8 Processuum communicatio, quando fieri debeat.
9 Veritas quomodo inueniatur.
10 Licet diuersi fiant in hoc crimine processus vna sententia tantum fertur.
11 In eodem crimine non est sæpius procedendum.
12 Inquisitor etiam publicatis de vno attestationibus; potest ab alijs inquirere.
13 Quando præsumatur subornatio.
14 Cum processus sunt contrarij, quid faciendum.

Er hoc.] Generaliter.) *hoc dicit, vt excludat specialem commissionem. supra de offic. lega. studuisti.*

1 Delegata.] *quia Papa eis specialiter commisit hoc officium: & Episcopi contra exemptos in hoc crimine possunt procedere tanquam delegati a Papa. supra eod. ad abolendam. §. si.*

2 Nolumus.) *hoc forte dixit, quia per magnos† uiros olim contrarium tenebatur: & erat ratio, quoniam Papa committendo tale officium Inquisitoribus, illud ad se renocasse videbatur: & ob hoc ordinariorum officium debebat conquiescere. supra de offic. lega. licet, supra ut lite penden. ecclesia 2. supra de appel. ut nostrum. 2. q. 1. nomen. infra de pur. canon. eum dilectus in fin. probabant etiam alia ratione cuiusdam inconuenientiæ, quæ ex hoc sequeretur si ordinarius posset inquirere: dicebant enim, si possent ordinarij inquirere, & procedere, cum constet quod Inquisitores possunt etiam inquirere, & procedere, distraherentur homines ad diuersa iudicia siue tribunalia, & sic promiscuis actibus rerum turbarentur officia, quod esse non debet. C. de episco. et cleri. repetita. C. de testam. cõsulta diualia. Sed hæc sententia succumbit, vt hic patet: & est ratio, quia generalis commissio facta Inquisitoribus, ordinariorum officium non subtrahit, eo quod sunt ipsi ordinarij Deo obligati ad reddendam rationem de animabus eisdem commissis, vt dixi supra eod. lib. de censibus Romana. in principio.*

† Hanc opinionẽ tenuit Gui. Falco. dius, qui fuit postea Clemens Papa iiij. ut confultationibus ad Inquisitores q. 1.

3 Derogari.] *pone quod diœcesanus ordinarius, et Inquisitor simul citent, cui tenetur citatus potius obedire? videtur quod ordinario, eo quòd habet superiorem † iurisdictionem, cui per commissionem alteri factam non derogatur, vt hic dicit. ad idem extrauagans Benedicti, ex eo. arg. ad hoc supra eo. de off. ord. significauit.*

† tal. ...

4 *Sed contra, Inquisitores dicuntur delegati à Papa, † cum hoc officium alias eis non competeret, & hoc patet ex littera præcedẽti, vbi dicit: delegati à Sede Apostolica: sed video quòd illi, quibus aliquid committitur à sede Apostolica, habent auctoritatẽ personæ illius a qua destinati sunt, ut legitur. 2. q. 6. si Episcopus, & dicuntur locum illius obtinere. 93. dist. incl. c. vlt. & 23. dist. in. c. 1. ad idem 97. disti. nobilissimus. supra de offi. deleg. sanè. ergo videntur maiorem, fortiorẽ, & nobiliorem iurisdictionem habere: ergo tali iurisdictioni potius est parendum. 8. dist. quæ contra. 11. q. 3. qui resistit.*

† Carterius de hæret. nu. 71. Campeg. ad Zanch. ca. 8. super verbo, episcopus ubi totũ hũc locũ illustrat

5 *Si dicatur, quòd diœcesanus, habet aequalem iurisdictionem cum inquisitore, & hoc per istam decretalem, hoc non videtur uerum, cum ipse fungatur ordinaria potestate, nisi super hoc haberet specialiter delegatam: & hoc clarè colligitur ex littera proximè præcedenti, vbi dicit: ordinaria, vel delegata, si habent delegatam, aut Inquisitor utitur sua speciali commissione Papali, quę est dignior, & maior. vt dictum est si dicatur, quòd ordinarius etiam videtur delegatus Papæ per istam decretalem, potest dici, quòd hoc non est verum, quia hic non datur maior iurisdictio, neque alia quam prius haberet: ad hoc supra de offi. ord. licet. & c. graue. non obstat eo. tit. significauit. nam si bene videatur, immo videtur facere pro nobis: uã ibi dicit, quòd vbi delegatus absolutit excommunicatum ab ordinario, & propter malitiam eius, uel desidiam, processus causæ retardatur, potest ordinarius illum absolutum reducere in pristinam excõmunicationis sententiam: sed non dicit, quòd possit in causa procedere, immo innuit contrarium: & si bene videas, ista littera non dat aliud ordinario, nisi quòd processus eius locum habeat, quamuis etiam Inquisitor procedat.*

6 *Et fortè si ordinarius prius citasset, & subsequẽter citet Inquisitor: citatus deserto ordinarij iudicio, debet venire coram Inquisitore. ff. de re. iud. cõtra pupillum. in præd. c. quę contra. & c. qui resistit. & secundum hoc, non est vis, si præueniat ordinarius in procedendo. quod verum credo.*

7 Diuisim processerint.] *hoc declaratum est per Papam Benedictum in sua const. eod. tit. Ex eo. vbi dicit, quòd intelligitur, diœcesanos, & Inquisitores tunc demum diuisim procedere, cum hi & illi separatim, non quando episcopi tantum, vel Inquisitores tantum procedunt.*

8 Communicare.] *scilicet in fine, quando nil restat agendum, † nisi quòd sententia proferatur, ut in præd. cõst. Ex eo. ver. consultationem. vnum tamen casum excepit illa constitutio. videlicet, si alter cõmodè non possit procedere, nisi alterius actus visis: ex hac enim causa, semel tantum, ut fraudi locus nõ fiat, in toto negotio copia tribuatur, vt ibi continetur. §. vnum sanè.*

† Eym. 3. p. q. 51. & 52.

9 Inueniri.) *dicit canon, quòd veritas sæpius exagitata, magis exsplendescit in lucem: nam fructus diuinus est, iustitiam sæpius recenseri. 35. quæst. 9. cap. vltimo.*

10 Prosecatur.] *nota hic diligenter. quòd licet separatim fiant processus per diuersos, tamen vna sententia promulgatur.*

11 *Et ita non tangunt casum istum illa iura, quę nolunt, quòd de eodem crimine contra aliquem non est sæpius procedendum. infra de collu. deteg. ca. vlt. de hac materia notat Inno. infra de pur. can. cum dilectus gl. de alio crimine, &c.*

12 *Sed circa hoc satis dici potest, quòd cum Inquisitor ex officio suo procedit, publicatis attestationib. de vno, ab alijs testibus inquirere potest. 2. q. 1. notum. & q. 5. c. Mennam.*

13 *Cum autem aliquo adiuuante inquisitionem non sic terminatur, timetur tunc subornatio, & huius sententiæ fuit Gof. supra de accusa. qualiter 2. §. debet, & in sum. eod. tit. §. videamus.*

† Zanc. trac. de hær. c. 15. nu. 2.

14 *Et ibi istorum processus essent contrarij, † ita q non potest secundum vtrumque processum iudicari, collige quod faciendum sit, ex eo quod legitur et no. supra de testi. in nostra.*

c. Vt Inquisitionis.

SVMMARIVM.

1 Hæretici inquirendi, & corrigendi, aut exterminandi.
2 Leges Friderici Clemens iiii. certo modo approbat.
3 In crimine hæresis uidetur sententia requiri.
4 Casus quo quis statim traditur curiæ seculari.
5 Pœna animaduersionis, idest mors.
6 Proclamatio, & appellatio, qualiter differant.
7 Hæreticus a sententia diffinitiua non appellat.
8 Potest tamen appellare in processu causę, cũ iniuste grauatur.
9 Omnis oppressus liberè appellat, & quare.
10 Oppressus vel grauatus quis dicitur, ante sententiam.
11 In occultis delictis iudicandis, cur debeat certus ordo seruari.
12 Hęretici nullo gaudent iuris priuilegio.
13 Appellationis remedium non denegandum his; quos non constat esse hæreticos.
14 Causæ fidei, in Ecclesia tractandæ.
15 Intellectus c. quoties. 24. q. 1.

VT Inquisitionis.] *vbi hæretici dicũtur esse admixti fidelibus, de hoc facienda est inquisitio, vt a fidelibus discernantur, & inuenti corrigantur, & quib. non prodest correctio, non parcat abscissio 24. q. 3. illud sanè: vnde hæreticus dicitur peccare in semetipso, ead. q. dixit Apostolus.*

2 Promulgatas.] *has leges Clemens, cum certis modificationibus, & adiectionibus, in vnum sub sua bulla redegit, & fit de hoc mentio infra eod. c. vlt. responso, 1.*

Sub arcta,] *idest dura, 23. q. 5. de Liguribus.*

A Terminetur.] *simile 2. q. 8. quisquis. 3. q. 2. quia ea. in fine. & hoc accidit propter graue crimen, & quando est suspicio non leuis; sic loquitur hic, & ff. de custo re. diuus. & not. quod dicit hæc littera: terminetur per iudicium Ecclesiæ. & infra proximè sequitur.*

3 Condemnatos.) *ergo videtur, quòd etiam in hoc crimine sententia requiratur, † per quam negotium terminetur, vt 20. dist. §. 1. ver. cum ergo. ad idem. ff. de re iud. l. 4. §. condemnatum. inf. eo. cap. vlt. §. 1. ibi: ad sententiam, &c.*

† Contra u. detur senten auctor supra ca. ut cõmiss nu. 1.

Indilatè.] *idest sine dilatione, 2. q. 1. sicut. de pœnit. dist. 1. Adam.*

B 4 *Et hic est vnus de casibus, in quibus quis dimittitur statim curiæ sæculari, vt notatur supra eod. ad abolendam. §. 3. in gl. in tribus autem, &c.*

5 Animaduersione.] *idest, pœna, qua anima vertitur de corpore. sic supra eod. ad abolendam. §. 1. et videas quod dictum est supra eod. lib. de except. cũ quidam. in fine.*

Proclamationibus.) *habes simile uerbum supra de stat. mona. ea quę. §. 1.*

6 *Et hic aliter quàm ibi sumitur, scilicet secundum quod habetur supra de appel. cum sit nam appellatio est in iudicio: proclamatio extra iudicium. quod*

C *dic ut ibi no. in gl. propriè, &c.*

Prędecessorum nostrorum.) *Innocentij, Alexandri, Clementis.*

Imperialem.) *Friderici insertam sub bulla Papæ Clementis.*

7 Interdictum.] *hoc planum est, vbi data est diffinitiua sententia, vt hic: et hoc demonstrat littera præcedens, vbi dicit;* condemnatos, *& vbi dicit:* sibi relicto statim, *&c. & sic etiam loquitur. ff. de appel. constitutiones.*

† Eyme. 3. p. tit. de appel. quæ fit ab Inquisitore vbi dixi. Zanch. de hær. c. 19.

8 *Sed nunquid erit idem in processu causæ inquisitionis, si grauentur contra iura? videtur quòd non, quia nulli est legitima defensio denegãda, vt supra de excep. cum inter. versi. inquisitionis, &c. & sic*

D *cognoscetur de iniquitate inquirentis, supra de appel. interposita. in fine.*

9 *Nam regulare est, quòd omnis oppressus liberè potest appellare. 2. quæst. 6. c. 2. & est ratio, ne innocens damnetur, vt ead. quæst. cap. 3. vbi dicit canon, quòd in causis ecclesiasticis, dicta, idest assignata causa, à primo iudice recedere licet, si necesse fuerit, aut se viderit prægrauari, vt 2. quæst. 6. capit. non ita. in fine.*

10 *Oppressi autem etiam prægrauati dicuntur ante sententiam, ut ead. q. §. oppressi.*

E 11 *Ideo autem in occultis debet certus ordo obseruari, ne quis innocens aduersariorũ pateret insidijs. 2. q. 1. c. de manifesta. non obstat quod hic dicit, immo potius facit pro: nam si bene videatur; loquitur de illis, de quibus iam constabat, vnde dicit: sit hæreticis, & credentibus, &c. Sic etiam loquitur constitutio Innoc. IIII. de qua fit hic mẽtio, dicit enim sic:* Item proclamationes, & appellationes huiusmodi personarum minimè audiantur.

12 *Ideo autem dicit, huiusmodi personarum: quia non debent hæretici gaudere aliquo iuris priuilegio. † vt in authen. de priuile. dot. hæreti. mulie. non præstan. circa medium. Idem etiam tenet constitutio*

† Et cur hæretici priuilegijs sunt indigni, tradit Petrus Gregorius dof. in l. 1. C. de hæret.

tio Friderici quondam Imperatoris, de qua etiam fit mentio hic, quæ incipit: Commissi nobis cælitus, & c. vbi etiam sic dicit. Omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorum penitus amouemus.

13 *Et sic a contrario videtur, quòd vbi nō constat aliquem esse hæreticum, tale iuris beneficium ei denegari non debet; coadiuuat etiam ad hoc, quòd in tā graui crimine oportet cum multa cautela procedi, supra eod. vt officium, §. verum.*

Merè sit ecclesiasticum.) *ad hoc in authent. ut cleri. apud propriū Episco. §. si vero Ecclesiasticū.* 14 *Vnde dicit Beatus Ambrosius causam fidei agēdam in Ecclesia quis abnuat? si quis confidit, huc veniat. 13. q. 8. ca. conuenior. vbi de hoc, vtinam secus esset.*

15 *Sed ad huius dicti declarationem uide quod legitur & not. 24. q. 1. quoties, & in concord. ibi notat. & c. si Petrus. 26. q. 5. contra idolorum. & in præcit. cap. quoties. & vt melius elucescat, sciendū est, quòd ea quæ ibi dicuntur, diriguntur Beato Augustino, & alijs Coepiscopis suis congregatis in Africa in Concilio Carthaginensi, vt ipse refert in suis Epistolis: quia in Concilio non fuit ausus condemnare pelagium, nisi requisito summo Pontifice, qui tunc Ecclesiæ Dei præsidebat, scilicet Innoc primo.*

Condemnetur.) *sic supra eo. cum contumacia, in fine.*

c. Cum secundum.

SVMMARIVM.

1 Quæ dicantur nuptiæ nefariæ, & quæ incestæ & inutiles.
2 Incestus cum quibus cōmittatur, & incestuosi Deo abominabiles.
3 Hoc nomen, res, large, & strictè sumitur, & quid significet.
4 Secundum canones, rapta cum raptore, licite contrahit.
5 Quibus casibus bona raptorum deferantur in fiscum.
6 Bona hæreticorum confiscata, a tempore cōmissi criminis.
7 Alienationes ab hæreticis factæ, ante damnationem, non valent.
8 Fiscus, vel inquisitores, non tenentur restituere pretium, his qui ab hæreticis emunt, cum ab illis bona uendicant.
9 Nisi pretium, vel aliud loco pretij inueniatur in bonis hæretici,
10 Nec restituitur pretium ei qui emit ab eo cui hæreticus uendidit.

Vm secundum.) 1 Nefarias.) *Nefariæ propriæ dicuntur nuptiæ inter ascendentes, & descendentes: incestæ, inter collaterales, & affines: aliæ, quæ alijs rationibus simpliciter prohibētur, inutiles dicuntur secundum quod not. C. de incest. nup. sub rubrica.*

A Contrarias.) *quoniam ex tali coniungio soboles potest subcrescere. 31. q. 3. quædam lex. ad idem. 56. dist. si gens.*

2 Incestas.) *cum quibus committitur incestus, habetur 36. q. 1. cum ergo. de talibus nuptijs incestuosis habetur 35. q. 3. cap. 2. & cap. nullum. & ca. do incestis. ibi videas: & c. nec eam quam. & tales nuptiæ hic appellātur nefariæ, quoniam tales incestuosos designare funestum est, vt in præd. c. de incestis & dicuntur abominabiles Deo, & cunctis hominibus, vt in præd. c. nec eam.*

B Eo ipso.) *in hoc videtur facere ad propositum, de quo habetur infra eod. c. ver. bona, in fine.*

3 Rerum.) *hoc nomen, rei, secundum veram significationem, omnia compræhendit, & corporalia & incorporalia. ff. de verb. signi. leg. rei appellatio. aliquando tamen hoc nomen, rei, strictè sumitur, et propriè, vt 13. q. 17. si de rebus. vbi de hoc in prin. sed ad huius verbi declarationem, vide quod plene dixi. 40. dist. ante omnia.*

Perdat.) *vt C. de incestis nup. leg. cū ancillis. & leg. seq. & leg. si quis. ff. eo. tit. leg. incestæ. insti. de nup. §. si aduersus.*

C Et Mulier.) *repete, & cum secundum leges ciuiles mulier, & c. & dic mulier, ingenua. C. de rapt. virg. leg. 1. §. & siquidem. In ancillis enim & libertinis, nō habet locum pęna bonorum, ut ibi habetur.*

4 Humanam legem.) *quæ habetur C. de rap. virg. leg. 1. & dic humanam, idest ciuilem, quia secundū canones, licite rapta contrahit cum raptore. quo dic vt 36. q. 2. in summa.*

Consortibus.) *idest socijs in delicto, ut in præ. l. C. de rap. virg. § pœnas. autem.*

Ipso iure.) *hoc habes in authent. de rap. mul. et e. in 9. colla. 9. & propter hoc quod sic dicit, facit ad propositum.*

D Certo casu.) *scilicet cum parentes mulieris non superfunt, nec alter eorum vel si superfunt ipsi, vel alter, consenserunt talibus nuptijs: hoc casu bona deuoluntur ad fiscum, ut in pre. authen. de rap. mul. in fi. Ista autem cessant secundum canones, vt not. 26. quest. 2. de puellis. in glos. hoc est derogatum, & c.*

Illicitas species.) *supra de Iudæis. ita quorundā.*

Omittens.) *hoc habetur. ff. de vect. l. commissa. C. eod. tit. leg. omnium. & leg. si quis. & quod hic dicitur locum habet in priuato. ff. eo. tit. leg. vlt. §. diuus. in milite nou. C. eod. tit. leg. 3.*

Prædicti.) *scilicet superius nominati, vt illicitas siue nefarias nuptias contrahens: raptæ quæ cum raptore contrahit: transuehens illicitas species, vel rerum vectarum professionem omittens.*

E Ipso iure.) *sic intellige quod dicitur sup. eod. excommunicamus 1. respon so. 2.*

6 Confiscata.) *ad hoc 23. q. 4. nimium. iuxta finem. ver. Constantinus. 6. quest. si quis eum. supra eod. tit. vergentis. & c. excommunicamus. infra 1. respon. 3. C. de apost. eum qui, infra de verb. signi. super quibusdam 1. respon. in fi. C. eod. tit. leg. 4. Saluo iure principalis domini, dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentū opponat. C. de hæret. authen. si vero dominus. fuit autem Friderici.*

Et dic confiscata, scilicet a tempore cōmissi criminis.

nis.C.ad leg.Iul.maiest.quisquis.§.emãcipationes. A
& C.de aposta.apostatarum.§.1. hoc tamen quidã intelligunt,crimine permanente.argum. supra eod. statutum.§.1.& 43.dist.cap.vlt.in fi.& 49.dist. ca.1.in fi.& aduerte,quomodo hęc littera loquitur indistincte.

7 *Vnde dico, quòd donatio siue alienatio facta ab hæretico,ante damnationem,non tenet: licet dominia hęreticorum bonorum nõ pertineant ad fiscum, siue ecclesiam,nisi demum damnatione secuta super crimine;tamen ex quo est secuta condemnatio, effectus huius damnationis trahitur retro, ad diem cõmissi criminis: & ex die commissi criminis videtur ei interdicta alienatio,vt in præd. §. emancipatio-* B
nes.ad hoc quod not.supra de simo.tanta.in glo.pręscisus.versi. & intus ortus,& c.arg.ad hoc supra eod.c.quicunque. §.vlt.ff.de accus.l.ex iudicio. hoc tamen intellige,cum determinatione eius quod habetur supra eo. lib.de præscri.si quis. §.1.

8 *Et vbi hæreticus alienauit,fiscus vel Inquisitores,non tenentur pretium restituere emptori.et est ratio,quia ut prædixi, effectus damnationis trahitur retro,ad diem cõmissi criminis: & sicut facta damnatione,non posset bona alienare, eodem modo nec ante damnationem,a die dicti criminis commissi,nõ potuit alienare.argu .ff.de dona.inter virũ.& uxorem. l. donationes. ff. de dona. l. post contractum.* C
ff.de accus.lex ex iudicio.& in præcitato.§.emancipationes,nam si hoc est in crimine læsæ maiestatis, vt ibi,multo fortius in crimine hæresis,cum maius sit crimen quod in Deũ committitur principaliter, quã quod in homine. 17.q.4.sicut qui.in fi.ad idem supra eod.tit.ver.cum enim.& est ratio,quia fiscus siue Inquisitores,talia bona,vt sua videntur vendicare.arg.prædictarum legum,quo casu certum est, uendicantem pretium non debere restituere. C. de furtis.l.in ciuilem.

9 *Et hoc verum intelligo,nisi pretium,vel aliud loco pretij inueniatur in bonis hæretici arg.ff.sol.matri.si cum dotem.§.vlt.& l.seq.ff.de leg. 1. l. Imperator. & leg.sequenti.*

10 *Et intelligas,quòd non solum aduocabit rem nõ restituto pretio emptori, qui emit ab hæretico, sed nec etiam ei,qui ab emptore emit : quantumcumq; bonam fidem habuerit,& quantumcumque per plures manus ambulauerat,& est ratio, quia non habuit ius vendẽdi,vt ff.de minori.in causæ.§.vlt.ff. de contrah.emp.& uend.l.si quis sub hoc pacto.& est ratio,quia effectus damnationis trahitur retro, vt prædictum est supra.& sic bona vendi non potuerunt,patet ex præmissis,sicut etiam tenebat Dynus in prædictis.*

Executio.] *supra de sponsa. cum in tua. & supra de accusatio.sicut olim.*

Promulgata.] *tunc demum est sententia executioni mandanda. ff. de re iud. l. a diuo. & secundum doc.intellige, quòd habetur 23.q.5.si uos. & cap. de Lignribus.in fi.24.q. 1. cap.qui contra. & hic adde: & videas quòd dicam infra eod.lib.de homi.cap.pro humani.in fi.in glo.quia sufficit,& ca. & infra eod.lib.de pęnis.felicis.in gl.quæ est in uerbo,infamis,& cap.2.q. 3.præuaricatorem.*

c.Statuta.

SVMMARIVM.

1 De plano procedere, qualiter sit intelligẽdũ.
2 Reum priuare debito iuris ordine, graue peccatum.
3 Episcopus non potest partem prouentuum ab Inquisitoribus exigere.
4 In crimine hęresis sententia,an requiratur.
5 An sit secretum, quod quinque sciunt.
6 Casus in quibus relinquitur quis conscientiæ suæ.

STatuta.]

1 De plano.] *sic supra de iudi.nouit.iuxta si.intellexerunt quidam,† quòd hoc debet intelligi,idest sine magna disceptatione,atque summatim: alij hoc non admittunt, & intelligunt de plano,idest sine scriptura , vel libello. arg.ff. de consti. princ. l. 1. vel idest non pro tribunali:vel in figura solemnis iudicij,sedendo in pratorio,vel ubi ius reddi consueuit: sed alibi, non seruata solemnitate strepitus iudiciorũ.ff. de adul.miles,* C
§.sexaginta.ff.quis ord.in bon.pos. seruetur.l. 2.§. dies.hæc tanguntur in Spec.de off.ord.iud.§.postremo.ver.tertio dicẽdũ est,& c.ibi videas quoad hãc materiam plenarię cognitionis;& secundũ hoc quãdo dicit,de plano,debet exponi,idest,iudice non sedente pro tribunali:licet enim de plano cognoscat, nihilominus libellũ recipiet iudex,ut in prę.§.sexaginta.hoc etiam sic notatur in Specula.de libelli cõceptione.§.nunc dicendum.versi.42.&c.

† Qua ratione intelligi hæc debeant docet Papa Clem. sæpe. de verb.signi. relata supra fol.120.

Strepitu.] *hæc clausula etiam habetur supra de sta.mo.ea quæ.§.quòd si abbas.aliquando istæ duæ clausulæ,de plano, & sine strepitu,ponuntur simul in commissione,ut supra de accus.olim.& tunc qua-* D
liter procedendum sit,plene ibi not.Innoc.& Host.

Figura.) *sic supra eo.lib.de elect.indemnitatib. §.verum.ibi dixi.*

Vel testibus.) *repete quod dictum est supra eo.tit. c.vt officium.in gl.aliquorum fuit sententia,&c.*

Potentiam.) *hic habes arg. quòd potentia temporalis obest.Sed arg.contra supra de appell.constitutis 2.ver.decanus:cum concor.ibi notat.*

Graue periculum.) *O, tu quicumque iudex in tali causa bene aduerte ista verba : nam non dicit quale periculum,sed dicit,graue. simile verbum habes 9.q.3.cap.graue.*

2 *Noli igitur reũ priuare debito iuris ordine sine* E
magna causa,quoniam hoc fieri non potest sine offensione Dei,ut satis colligit 28.dis.de his. in fine:

Eorundem.) *accusatorum,vel testium.*

Non publice.) *sic 30.q.vlt.§.bis ita.infra eod. lib.de priuil.episcoporum.ibi dicam.*

Commode.) *sic supra eod.de rescrip.statutum. §.1.supra eo.lib.de electio.quãm sit.ibi dixi.*

3 Processerint,) *quando in hoc solus procedit Episcopus,ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, nihil potest exigere de prouentibus, qui prouenium illis, prætextu expẽsarum quas facit dum inquirit,immo*

illud

illud debet exequi proprijs ſumptibus,ut in extraua A gãti Benedicti.eodem titulo.Ex eodem.§.verum.

Conſilio.] *ad hoc.1.q.1.extote.84.diſt.c.1.*

4 Ad ſententiam.] *hic videtur, quòd in crimine hæreſis ſent ẽtia requiratur.ſic ſupra eod.ut inquiſitionis.verſi.vbi per uiros,& c.ſed arg.contra infra eo.lib.de homici.c.1.in fine.*

5 Secretum.] *videtur, quòd illud dicitur ſecretũ quod quinque homines ſciũt: ſecundum id quod legitur,& not.de pœnit.diſt.1.§.econtra,ea quæ.verſ. filiam namque, &c. Sed hoc non eſt verum in hoc caſu,ut infra patet, ibi:alijs patefecerint, & c.Sic etiam ſumitur.3.q.7.ſacerdos.in fine.de pęni.diſti.6.ſacerdos.& adde quod dixi ſupra eod.li.de elect. vbi periculum.§.nulli.in verbo,ſecrete.*

Promulgare.] *demonſtrat.quia niſi ſic iniunxerit,pandentes ſententiam excommunicationis nõ* incurrunt.

Epiſcopum.] *ſic ſupra eod.Inquiſitores.*

Iudicijs.] *ſupra de accuſ. qualiter.2.*

6 Onerantes.) *nota hic,quòd quis relinquitur ſuę conſcientiæ.ſupra eod.lib.de reſcrip.ſtatutũ.§. aſſeſſorẽ.& 4.diſt. denique. & ad huius dicti declarationẽ ſcias,ꝙ trib. de cauſis relinquitur quis ſuo iudicio,ſ.cum nõ debet prohiberi,quia indifferenter poteſt illud facere, vel dimittere ſine peccato 33.q.4. uir cũ propria, vel quia timetur ſcandalum,ſicut cũ multitudo eſt in culpa,ut in prę.c.deniq;& 1.q.7.* C *quotiens.23.q.4.non poteſt.c.ipſa, vel quia defecit iudicium: & hoc dupliciter,ſ. vel propter perſonã, quę nõ poteſt iudicari.ut 17.diſt.§.hinc etiam.21.diſt.nunc autem. vel propter crimẽ, quod occultum eſt 33.diſt.habuiſſe.in fi.35.q.6.ſi duo 2.q.5.conſuluiſti, & etiam ſcripſit Hug.in pręd.denique.*

GLOSSA IOANNIS ANDR.

ORDINARIA SVPER CLEMENTINIS.

TIT. DE HAERETICIS.

Cap. 1. ſup. fol. 111.

Vltorum.) *Primo pręmittit conſtitutionis cauſam. Secundo ibi:* propter quod. *ponit conſtitutionem de officio Inquiſitionis exercẽdę per dięceſanos et Inquiſitores. primo ponens quinq; quę poteſt alter ſine altero.Secũdo tria,quæ non poteſt.& decretum apponit: ſubmittens quomodo impeditus vel intereſſe nolens cõmittit alij vel cõſentit.Tertio ibi,*Sane.*prouidet circa muros vel carceres hæreticorũ ipſorum,claues,cuſtodes,& cuſtodũ miniſtros.Quarto ibi:*Porro. *ponitur iuramentum cuſtodum,miniſtrorum ſuorũ,notariorum, & aliorũ officialiũ.Quinto ibi:*Verũ.*punit Epiſcopos,Inquiſitores,et eorũ ſubſtitutos,qui faciẽdo, vel omittẽdo delinquũt in officio.Sexto,ibi:*Alia. *confirmat antiqua iura huic cõſtitutioni nõ obuia.Ioã. And.*

Pulſauit.) *talis pulſatio communiter principes mouet,vt hic:quandoque etiam non mouet ex cauſa.de pur.cano.cum in iuuentute.*

Metas.) *dicitur a metior metiris:et eſt finis, vel terminus agri,vel cuiuſcũque rei.habemus meto me* E *tis,quod ponitur pro collectione meſſium. de pœnit. & remiſſ.cum ex eo.poſt princ. inde dixit quidam.*

Dum tua rura metis, vicinis parcito metis:

Has vero metas non licet tranſgredi.de ſepul. cap. 1. vbi de hoc.

Excedentes.) *alias extendentes.*

Pietatis ſpecie.) *concor.30.q.1.noſſe. eum ſuis concor.eod.titu. excommunicamus.§.quia vero.de ſimo.ad Apoſtolicam.infra c.fin. verſi.nonnulla.*

Innoxij.] *quod eſſe non debet. de ſenten.excom. Romana in fi.lib.6.*

Detrimentum.) *quod eſſe non debet. de pœnis.* C *in quibuſdam.de appel.cap.3.& ca. ſuggeſtum,de off.ord.irrefragabili.*

Indago.) *quaſi indagatio.inquiſitio,vel inueſtigatio.de inreiur.quanto.poſt princ.de offi. deleg.c.1.& vlt.lib.6.*

Deputatos generaliter.) *ſupra eo. tit.per hoc. lib.6.& uide quod ibi not.in 1.glo.*

Amore.) *quattuor modos exprimit, quibus peruerti ſolet humanum iudicium. 11.q.3. quattuor. de re iud.cum æterni.lib.6. Et iſti quattuor modi poſſunt his verſibus comprahendi.*

D Quattuor iſta:metus,odium,dilectio, cenſus:

Sæpe ſolent hominum rectos peruertere ſenſus.

Citare.) *hoc eſt primum de quinque, de quibus dixi.*

Capere.) *ſecundum quod differt a ſequenti.ſæpe etenim capitur,qui non incarceratur.de ſenten.excom.ſi clericos.lib.6.infra de exceſſ.pręla.frequẽs. in prin.& poſt prin.*

Mancipare.) *tertium.*

Ponendo.) *quartum.*

E Manicis.) *ſicut compedes ſunt catenæ,vel vincula circa pedes:ita manicæ catenę,vel uincula circa manus.de utroque in Pſal.149. Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis.Ioan.Andr.*

Oneramus.) *concor.ſupra ea.compil.de iu.pat. cap.1.& ibi dedi concor.de hoc.*

Inquirere.) *quintum.*

Duro.) *poſuit quinque alteri ſoli permiſſa:nunc ponit tria prohibita: & ecce primum.*

Ad pœnam.) *de pęnis quamuis.lib.6.de uerbo. ſigni.nouimus.de apoſta.cap.pen.*

Tormẽtis.) *ſecundum. De tormentis †teſtium* †Eym.3.p.q 61. ubi dixi.

actoris & rei, not. 15. quæst. 6. in suma. facit 5. q. 5. illi qui. de re iudi. cum in cõtemplatione. Puto autẽ quòd ieiunia, quæ Inquisitores ad veritatem eruendã solent indicere, sint tormenta: ita quòd alter hoc non possit sine altero: per hanc litteram. Nam quæstionis verbo intelligimus tormenta corporis, dolores, & malam mansionem. ff. de iniur. item apud §. quæstionem. & §. quæstiones. & ff. ad Syl. le. 1. §. quæstionem. item patet per etymologiam, qua dicitur tormentum, quasi torquens mentem. Io. Andr.

Ad sententiam.] tertium. Olim autem quãdo alter solus procedebat, solus sentẽtiabat. Si ambo procedebant, licet diuisim, cõmunicabant sibi processus in fine, cum non restabat, nisi ferre sententiam, eo. B tit. per hoc. lib. 6. & in extrava. Benedicti, Ex eo. ꝙ tamen adhuc hodie seruabitur: quod dicit decre. per hoc. ut si discordent in sententia, consulatur Papa.

† Eyme. 3. p. q. 48. vbi dixi

Contra eos.] sed nũquid pro eis † posset alter sine altero definire? videtur quod sic: quia a iure veteri non recedimus, nisi inquantum inuenitur expressũ: Sed ita est, quòd olim & hodie alter solus, potest inquirere: & de iure veteri, cum solus procedit, solus pronunciat, ut dixi in glo. proxi. quod hodie immutatum est, si condemnat per hanc litteram: ergo si absoluit, remanet ius antiquum: facit de elect. statutum. lib. 6. & est simile quod not. 12. dist. C præceptis. 3. q. 6. accusatus.

Sede vacante.] vel quasi vacante, vt in casu decre. si episcopus. de sup. neg. præla. lib. 6. Item intelligo sedem vacare, quoad hunc casum iurisdictionis capituli, etiam quando prouisum est, sed prouisus administrare non potest: quia nondum habet litteras per const. Bonifacij iniunctas, facit de transla. c. 2.

Capituli.] hæc littera infra pluries repetita, & decre. infra prox. faciunt ad quæstionem, an capitulũ sede vãcãte, possit visitare, & debeat procurari: quo per Io. Mon. de sup neg. præla. ecclesiæ. & per Archidi. eod. tit. si Episcopus, & quòd possit. alleg. quia Episcopus hoc potest: & est iurisdictionis, in qua succedit capitulũ de maio. et obed. ijs quæ. & c. D cum olim. eod. tit. c. 1. lib. 6. de insti. c. 1. eo. lib. ergo hoc poterit: alias tempore uacationis remanebunt crimina incorrecta. alleg. etiam præ. decr. Ecclesiæ. vbi visitator datus a metropolitano, à quo certus casus excipitur, in alijs videtur potestatem habere quasi per exceptionem firmetur regula. ff. de fundo instr. quæsitum. §. denique Neratius. 32. q. 7. dominus. Cum autẽ metropolitanus nil habeat, nisi de iure transfuso de capitulo in metropolitanum: ad capitulũ hoc habet. faciunt not. per Inno. de hære. ad abolendã. In contrarium, hoc non est iure expressum. ergo E nec attribuendum: licet. n. capitulum concernat iura episcopatus. 12. q. 2. charitatem. & c. illud. & ius reddat agentibus, accusantibus & denuncianti bus: non tamen visitat: sed is qui datur a Papa 61. dist. obitum. vbi probatur, quòd vacans Ecclesia destituitur visitatione. Sed secundum Archid. dici posset, quòd illud, destitutæ, nõ respicit visitationis operam, sed Ecclesiæ vacationem. sicut de elect. Ecclesia, 1. & 2. in prin. item Capitulum est necessarius, non uoluntarius administrator: ergo non poterit ꝙ administrationi necessario non incumbit. Et hoc tenet Io. Mon. sed Archid. non eligit: videtur tamen A plus accedere primo dicto, pro quo facit: quia iste non est actus per quem præiudicetur Episcopo: sicut beneficiorum collatio, & alienatio personarum, & rerum. de quibus de maior. & obedien. c. 1. 71. dist. fraternitatem. 12. q. 2. si qua de rebus. egeret declaratione, non solum in hoc, sed in pluribus alijs articulis, hoc quod dicitur, capitulum succedere in iurisdictione vacante sede. Volens tenere opinionem Ioã. posset dicere illam veram in generali visitationem ciuitatis, & diœcesis; contrarium, in speciali uisitatione, vel inquisitione contra certas personas, vel loca.

Requisierint.] requirit ergo per parem. de hoc B de off. deleg. cum causa. in 1. gl. & puto sufficere unã requisitionem. & facit quod not. 18. dist. si Episcopus. in vlt. gl. & quod dixi de iureiur. ego N. & in requisitione non est necesse terminum exprimi, sed ipso iure statim currit. sic de excep. pia. lib. 6. & supra ea. compil. de dec. cap. 1. & hic adde, quod ibi dixi. Ioan. Andr.

Ipso iure.] quo ad iuris effectum. si enim de facto, tortus est, vel dure carceratus, hoc nequit non fuisse. ff. de capt. & postli. reuer. le. in bello. §. facti, & facit quod dixi de appel. vt nostrum. Sed si interlocutoria solum lata esset super carcere, uel tortura, C illa nulla esset: & lex permittit tunc appellare: † quia grauamen tolli non posset, per appellationem interponendam postmodum a definitiua. de appell. super eod. tit. 1. responso. 2. q. 6. ante sententiã. ff. de appell. reci. vel non, l. 2.

† Eyme. 3. p. tit. de appell. quæ fit ab Inquisitore ubi dixi.

Noluit.] simile de rescrip. sciscitatus. in fine.

Inquisitori.) hic iunge finem, super illis, &c.

Super illis.) carceratione, tortura, & sententia.

Per litteras.] concor. 63. dist. c. 1. & 2. de temp. ord. nec episcopi.

Consensum.) sufficit ergo quòd committat, vel consentiat illum procedere, quæ sunt diuersa. facit ꝙ scripsi de foro compet. significasti. super glo. si. de eccl. ædifi. ad audiendam 2. super prima gl. vnde in ele D ctione licet primum, & non secundum. de elect. cap. pen. in fi. li. 6. ita hic delegatus Episcopi, vel capituli potest secundum. & non primum: quòd forte fuit causa huius disiunctæ: alterum verum hic est necessarium intra octo dies post requisitionem. post octo uero dies, neutrum est necessarium, ut supra.

Muri.) eodem tit. ut commissi. lib. 6. versic. & illorum.

Vulgariter.) simile supra ead. compil. de rel. do. c. 1. in prin. & ibi concord.

Duos.] nisi de uno concordarẽt: in casu enim di E scordiæ manasse videtur hæc prouisio. facit de appell. cum speciali. puto contrarium. s. quod de una cõuenire non possint, sed necessarij sint duo: nec est hoc prouisum propter discordiam. sed ad securiorem custodiam: quod satis sonant uerba. facit optime, ff. de custodia reorum. l. vlt. in prin. ibi, nec vani, sed duobus custodia committenda est. & idem dicimus de ministris de quibus sequitur.

Prouidebit eidem.] de suis redditib. non de parte prouentuum inquisitionis officio deputata, ut in extrauaganti Benedicti, Ex eo quod. §. verũ quia.

Etiam prouidebit.] Inquisitor, s. de prouentibus deputatis officio.

Mini-

Ministrum.] *simile de fil.presby.proposuit. in fi.facit quod dixi super tit.de offi.custo.Io.And.*

Conclaui.] *concor.de elect.vbi periculum.§.in eodem.cum suis concor.lib.6.*

Diuersæ.] *ne vnus custos sine altero possit aperire. Interdum enim in eadem sera habent plures socij plures claues, † vt quilibet per se & aperire & claudere possit: cuius contrarium hic intendit.*

† Vmbertus uerbo, carcer.n.12.Repert uerbo, claues.

Subdelegate.] *quod aliàs non posset: cum sibi ministerium demandetur sine iurisdictione: in quo videtur electa industria personæ.de offi.deleg.ca.fi. & puto per hanc litteram, quòd in assumendo ministro, non requiratur consensus Episcopi, vel Inquisitoris.*

Iurabunt.] *simile supra eod.compil.de rel.do.c.2.vers.illi etiam de magi.c.2.sed in illis nihil dicitur de coporali tactu.*

Tacta.) *vt not.de elect.vt circa.ver.coram.lib.6.in glos.2.in corporali iuramento non sufficit præsentia, sed requiritur tactura Euangeliorum. Quidam dicunt, quòd corporale iuramentum satis est, quod habet corporis sensum, vt visum.facit 35.q.6.Episcopus.per id quod de possessione dicitur, quòd ibi requiritur actus corporalis, & cũ visu transfertur.ff.de acq.posses.l.quod meo.§.si per venditorẽ. & l.1.§.pen.& not.de consuet.c.2.sed illud verũ, cum tradens & accipiens hoc intendunt. secus si possessio erat vacua, vt ibi not. Vt ergo scripsi, post Inno.de iureiur.etsi Christus.vers.quod autem. iuramenta, quæ præcipiuntur a iure. sicut testis, calumniæ, veritatis, vel quæ a iure, iudice, vel parte ex necessitate deferuntur, debent fieri tactis Euangelijs: aliàs fieri possunt sine tactura. & vide quod not.22.q.1.in summa. Sed videtur, quòd plus obliget corporale.facit.2.q.5.quanto, & e.seq.C. si minor se ma.dixe.l.si alterius. Quædã autem iura dicũt simpliciter iurari, quædã corporaliter, quædã super sancta Dei Euangelia, quædã addunt ipsorũ tacturã: ut hic, & 1.q.7.quoties. & supra ea.comp. de iureiur.Romani.ver.porro. de frigi. & malefi. laudabilẽ. Patet de primo, de iureiur.eo.tit.per totum li.5.de testi.præsentium, & cap.pen.de excep. pastoralis.qui ma.accu.pos.cum in tua.de sen. excõm.ex tenore. De secundo, de hæret.ad abolendam §.statuimus.de sent.excom.venerabilibus. de elec. vbi periculum.§.super his.& e.vt circa.& c.procurator. lib.6. De tertio, de purg.can.quoties. Apud Italicos, interpretatur consuetudo, quòd sufficit quemlibet librum, vel quamlibet scripturam tangere: quod satis puto procedere, etiam vbi de corporali iuramento exprimitur, non sic vbi de tactura Euangeliorum, vt hic, & in concord.*

Ponendorum.] *vbi hoc exprimitur, iuratur super futuris, & sic non obstat de iureiur.c.penul.*

Poterunt.] *22.q.2.faciat.*

Secreto.] *simile de elect.vbi periculum.§.nulli.lib.6.cum suis concord.& de secreto habetur infra c.proxi.de pœnit.dist.1.§. hoc ergo.in prin. & vers.filiam, & de hære.cap.vlt. lib.6. nec sumitur tam amarè hoc verbum quin alter custos in absentia alterius captiuum alloqui possit de non secretis ipsis in carceratis.*

Absque diminutione.) *non sicut infideles ser-* A *uientes, vel ministri, qui semper de eo quod dominis datur, decimam, vel aliam quotam subtrahunt, vt not.1.q.1.Christus.13.q.1.§.2.vers.sed videte.*

Coram eisdem.) *Episcopo, vel capitulo, & Inquisitore, vel substitutis ab illis.*

Pro dicto crimine.) *de incarcerandis, ergo pro alijs criminibus non iurant Inquisitori.*

Deputandi.) *dato ergo, quòd capitulum haberet iurisdictionem & carcerem: non tamen in suo carcere, sed episcopali tales tenebit sede vacante.*

Notarij.) *qui possunt esse constituti in sacris † & religiosi; quod dic, vt eo.tit. vt officium. §.ad conscribendas, lib.6.*

† Eymer. 3. par.q.19.ubi dixi.

B Iurabunt.) *speciale est, † propter magnitudinẽ criminis, & fautorem fidei; alias sufficere haberet iuramentum in creatione præstitum.de præs.ad audientiam.de cuius forma scripsi, ne cle.vel mo.sicut te.& Spec.de fi.instr.§.restat.ver.sed quæro.*

† Arelatanus de hære. notab.36. Bernard. in Lucerna uerbo. notarius.§.1.

Personis.] *officialibus nuncijs ad citationes faciendas, & apparitoribus: de quibus infra c. proxi.*

Non agere.) *concor.de simo.nemo. & quod ibi not.*

Dignissimum.] *idem vers.81.dist.c.1.in fi.*

Fraudulenter.) *falso alicui non imponant, quod sequitur.*

Obtentu.) *vbi ergo non propter alterum prædi-* C *ctorum: sed forte timore; uel propter uitandum scandalum, hoc omitterent, non est locus pœna.*

Et conscientiam.) *not. & quòd copulat.concor. de re iud.cum æterni.lib.6.*

Eodem.) *odij gratia, & c.vt supra.*

Alij vero.) *scilicet Inquisitores, uel substituti ab eis, uel ab Episcopis, uel capitulis uacante sede.*

Eo ipso incurrant.) *Hic patet aperte, quod constitutio Ecclesiæ militantis ligat crimẽ omnino occultum. quo ad pœnas suspensionis, & excommunicationis. ad idem supra ead.compil.de sta.mo.cap.1.§.quia uero.infra de pœnis. cap. cupientes. §. qui* D *uero. Nec turbentur aliqui: nam hoc idem probatur de schisma.cap.1.uers.omnem. lib. 6. & eo. lib.de elect.ubi periculum.uer.nulli.& e.fundamenta. §. quòd si secus.& c.quia sæpe.facit eo.tit.sciant. & c.seq.& c.indemnitatibus.§. postremo.de offi. deleg.c.fi.§.pars uero.de offic.ord.cap.ult.de iudi.ca.2.uer.promisso.de re iud.ca.1.& 2. ad fin.de homi. pro humani.uers.sacri. Ad idem antiqua iura. de sent.excom. porro. & cap.cum non ab homine. de temp.ord.cap.ult.patebat idem de immu.eccle.clericis.lib.6.uers.necnon. Et ex his uidetur indubitatum. quod Archid.habebat pro dubio: & disputa-* E *tioni relinquebat in decre.cum quis.de sent.excom. lib.6.an hæreticus omnino occultus sit excommunicatus. Ioan.tenet quòd sic. † 24.quæst.1.in summa. & in glos.seq.de pœn dist.1. cogitationis. Placet etiã Gof.& Ray.in summa, de hære. Ad contrariũ inducitur 32.dist.erubescant. & quod ibi not. 32. dist.habuisse.59.dist.§.sed illud.in fi.2.q.1.nomẽ. & q.5.consuluisti.& 6.q.1.simonia.15.q.6.ca.1. vers.non potest.30.q.ult.§.his ita.& c.seq.32.q.5.c.ult.de simo.sicut tuis.in fi.& ca.seq. Facit ad hoc, quia ex uoluntate, quæ non procedit in actum, non scandalizatur Ecclesia.24.quæst.3. Deus qui-bus, Sunt qui nolunt fateri, per clauẽ ecclesiæ ligari*

† Contra sentiunt, & uere Theologi. Caietanus 2.2.q.11.art.3. Sotus in 4.distin, 22.q.2.art.2. Alfonsus Cast.li.2.de iust. hære. pu.c.18.

posse

posse omnino occulta, nisi illa sint expresse lege diuina damnata, ut usura in qua damnatur spes occulta. de vsu. consuluit. Alij dicunt, quòd si factum est publicum, sed occultũ quis fecerit, ligari potest per Ecclesiam, 5. q. 1. quidam. de off. ord. si sacerdos. Si vero & factum & faciens sunt occulta, secus; ut in contrarijs. Sed vtrique dicto obuiant iura alleg. in princ. glo. quare de plano fateamus quòd constitutio militantis Ecclesiæ ligat omnino occultat; nõ tamen nominatim de illis iudicat tribunal Ecclesiæ: immo ipsa Ecclesia, inquantum per hominem, iudicat hominem nominatim, & in quantum est collectio fideliũ ligatos sic occultos habet pro solutis. de sent. excom. a nobis 2. & sic loquuntur contraria.

Excommunicationis sententia.) *de suspensione nil dicit, quare videtur, quòd ab illa superior possit absoluere. Dic contra. & ratio illius omissionis fuit, quia tempus habet determinatum: & vbi sic* A *determinatum est, videtur, quòd nõ possit superior absoluere, vt not. de elect. cupientes. §. cæterum. in glo. est ergo. Sed quid si tempus determinatum non esset? Videtur quòd possint, ex quo superior non reseruat. de sen. excõ. nuper. nec prohibet, vt infra de priuileg. c. 1. ver. si qui. facit quod not. de reg. non solum. in fin. lib. 6. & quod dixi de solut. c. 2. in fi. secus si reseruasset. de testi. tam litteris. in fi.*

Mortis articulis.]*qui casus semper excipitur. infra cap. proxi. de offi. ord. pastoralis. & vide quod ibi not.*

Et tunc.]*scilicet, quando in mortis articulo per Episcopum, vel presbyterum absoluuntur: & hoc intelligo, si facultas est satisfaciendi: tempus hoc patitur: aliàs absoluetur cum cautione. facit* B *infra cap. prox. de sepul. cap. vlt. de sent. excom. à nobis.*

Manere.]*concor. eo. tit. c. vlt. in fi. lib. 6.*

---

† Hęc glossa Pauli & Zenzelini super his uersiculis infra scriptis ponitur hic, sicut habetur i Directorio Bononiē manuscripto, deinde sequitur Io. And. sup Clem. nolentes, &c.

GLOSSA † PAVLI DE LEAZARIIS

IN CLEMENT. MVLTORVM.

De hæret. §. Propter quod. super vers. Vel tormentis exponere illos.

SVMMARIVM.

1 An Episcopus per se, vel inquisitor possit testem torquere pro habenda veritate.

2 Elaborãdum est iudici, vt veritatẽ inueniat.

3 An Inquisitor, uel Episcopus per se, possit testem falsum punire.

5 Vbi eadem est ratio, idem ius statui oportet. Inquisitor testem potest punire & torquere pro ueritate habẽda cõtra tertiũ, secus si cõtra testem nouam formet instantiam.

6 Custodibus carcerum, de quibus prouẽtibus debeat Inquisitor, & Episcopus ꝓuidere.

P*Aulus de Leazarijs super uerbo;* Illos. *dicit sic: illos. scilicet pro huiusmodi negotio inquisitos.*

1 *Aliud uidetur in testibus, † si causa subsit eos torquẽdi: quia cũ per se quilibet possit inquirere, poterit omnia ad illud necessaria, † sine quibus illud non potest expediri. de offi. de leg. præterea, & c. prudentiam. vers. explorati. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2.*

† Eyme. 3. p. q. 73. ubi dixi.

† al. accessoria.

2 *Sed planum est, quod ad veritatem habendam debet iudex laborare, de probatio. quoniam. 14. q. 2. quamquam. 30. q. 5. iudicantem. 23. q. 8. occidit. de testi. cum causam. C. de iudi. iudices: cum concord. quam ab inuito, et suspecto aliter habere nõ potest. 5. q. 5. illi. qui. vbi notatur de tormentis testium. ipsum ergo testem poterit Episcopus, & Inquisitor, & quilibet per se torquere.*

3 *Et eadẽ ratione videtur, quòd eum possit extraordinarie puniri, † si falso testimonio aurẽ eius offendit durante iudicio. C. de testibus nullum. ad idem de pęn. super his. & c. dilectus.*

† Eymer. 3. p. in 12. mõ processũ termi. Zanch. de hæret. c. 14 ubi Campegius.

C 4 *Sed contra uidetur, quia ratio, quæ subest in Inquisito, subest in teste: ergo erit idẽ ius in utroque, de translat. c. 2. cũ cõcor. & hæc duo infra æquiparantur: ibi:* prauitatẽ ipsam, vel impedimẽtũ officij. *Et si dicamus, quod Inquisitor nõ habet ordinariam, uidetur casus in authen. de testib. §. si uero. ꝓ hac parte facit, qa cũ qlibet possit inquirere usq; ad sententiã, et testes sint pars negotij de uerb. sign. forus. cui licet totũ, et pars. de reg. iuris. cui licet li. 6.*

5 *Solutio primum uerum est, ubi testẽ vult torquere pro ueritate habenda contra Titiũ delatũ: uel eũ extraordinariè punire, tãquam corã eo notorie delinquentẽ: facit quod not. de confessis. c. 2. & ꝙ ibi* D *notat Inno. & de iureiur. cũ impositionibus. lib. 6. et iura sup. allegata, si uero format inquisitionẽ cõtra eũ propter hoc, ita quod est noua instãtia, cũ testis sit nunc principalis inquisitus aliter per se non posset eũ torquere: & sic intelligantur iura supra secundo allegata.* Ad sententiam.)*condemnatoriam.*

Idem Paulus super verbo, Prouidebit, eiusdem clement.

P*Aulus super uerbo,* Prouidebit. *dicit sic;*

6 *Et prouidebit de redditibus suis, † non de parte prouentuum officio deputata: ut patet in extrauaganti Benedicti, Ex eo. §. uerum. & est simile de offi. ord. quoniam. Inquisitor autem bene prouidebit de parte illorum prouentuum, ut patet ibidem.* E

† Eymer. 3. p. q. 108. Reper. eo. verbo, salarium, & verbo, expensæ.

Zenzelin. sup eo. verbo, Prouidebit.

I*Tem Zenzelinus super eodem sic dicit.* Prouidebit. *etiam de suo: ut in extrauaganti Benedicti Papa xi. Ex eo quod. §. Verum.*

Cap.

Cap. II. ſupra fol. 112.

Olentes.) *Caſus. Primo ponens conſtitutionis cauſam, determinat ętatem Inquiſitorum: Secundo punit Inquiſitores, qui prætextu officij pecuniam illicitis modis extorquent: vel ob delictum clericorum Eccleſiarũ bona confiſcant. Tertio, præcipit notarijs, officialibus, & ſocijs, vt hęc facientes reprehendant, & ſuperioribus denuntient, ſi probare poſſunt. Quarto, prohibet Inquiſitoribus abuſum armorum, & circa quantitatem, & qualitatem officialum: partes patent. Ioan. And.*

Improbos.] *qui dederunt cauſam, merito huic conſtitutioni, & præcedenti.*

Caligine.) *Eſaiæ 5. in fi. Lux obtenebrata eſt in caligine.*

Ex nunc.) *ac di dicat, deinceps. vel forſan voluit Papa per hoc quòd hæc pars conſtitutionis ſtatim ligaret à tempore promulgationis, † non expectato lapſu duorum menſium. de quo dixi in proœmio: non quo ad hoc, quòd contra facientes hoc ignorantes, obligati eſſent ad culpam: ſed quo, ad hoc, vt contra factum non valeret: prius vero datos afficere non intendit.*

† Sorus li. 1. de inſt. & iu. q. 1. art 4. Ab bas do. 2. in c. cognoſcentes de conſti.

Quadrageſimum.) *concor. 20. quæſtio 1. ſanctimonialis. Et eſt mirandum, quod in Inquiſitore maior ætas † requiratur, quàm in Epiſcopo, qui tamen Inquiſitor eſt. & eſt ſimile de elect. nemo deinceps. lib. 6. & hoc eſt de arbitrarijs, de quibus non cogimur reddere rationem, vt ſcripſi de reſcriptio. ſi quando.*

† Eymer. 3. p. q. 1. Conrad. Bru. lib. 4. de hæret. c. 1.

Committi.) *per prælatos prouinciales, vel miniſtros illorum ordinum quibus deputatio talium à ſede Apoſtolica eſt commiſſa. Idem puto de Inquiſitoribus ab Epiſcopis, vel capitulis ſede vacante: vt ij quibus committunt habere debent hanc ætatem. Sed quid ſi contra fiat? certum eſt, quod puniendi ſunt committentes, tranſgredientes hoc præceptum: & vide quod no. de elect. generali §. illos. in vlt. glo. lib. 6. & licet hic non apponatur decretum: videtur tamen, quod non valeat commiſſio pro, & contra. de elect. licet canon. lib. 6. & vide quod ibi not. in gloſ. 2.*

Ipſorum.] *commiſſarijs, quod eſt infra. Et per hoc, & per c. ſupra proxi. ſoluitur, quod olim dubitabatur, an Inquiſitores poſſent committere † vices ſuas? & uidebatur quod nõ: quia decret. ut cõmiſſi. in prin. eod. tit. lib. 6. permittit, ut committant citationes, & ſententiarum denunciationes: ultra illa ergo permiſſa, committere nõ poterant. de transla. c. 2. facit de offi. deleg. c. ult. §. uices quoque. ubi etiã conſeruator non cõmittit niſi illa duo, uidetur enim electa induſtria perſonæ. de offi. deleg. c. eis cui. lib. 6. Contra: quia ſiue ordinariam, ſiue delegatam iuriſdictionem Inquiſitor habeat, committere poteſt. Primum patet. Secundum, ſcilicet cum dicitur, delegatus: quod uidetur uerius per decr. per hoc eod. tit. lib. 6. pro & contra. eo. tit. ne aliqui. eſt tamen delegatus principis, & cum iuriſdictione, non cũ miniſterio tantum, ergo committit, ita ſeruatur. Dãt ergo Inquiſitores commiſſario, quos uocamus Vicarios, uel ſubſtitutos, ſupra eod. c. proxi. §. porro. &*

† Eymer. 3. p. q. 33. & ſeq.

A §. notarij. & §. uerum. *Ad decret. ut commiſſi. reſpondetur, quod non loquitur negatiuè, ſicut illa, q̃ loquitur de conſeruatore, ſcilicet quod non poſſint il la duo committere: ſed loquitur affirmatiuè, ſcilicet quod illa duo committere poſſint, & de illis fortè dubitabatur, quaſi ante citationem non eſſet perpetua iuriſdictio, & per diffinitiuam eſſet functus ſuo officio. Ad primum, de offi. deleg. paſtoralis. §. 1. Ad ſecundum eod. tit. in litteris.*

Commiſſarius.) *de Epiſcopis loqui non uidetur, & ideo licet etiam ipſi ab his debeant abſtinere, pęna tamen quę ſequitur, non habet locum in illis. con*

B *cor. infra uer. notarij. uoluit ergo dignitati deferre. de off. deleg. c. 2. lib. 6.*

Prætextu.) *ubi ergo non eo prætextu illicitè exigit, licet malefaciat, non tamen eſt locus pænæ.*

Officii.) *& ſic committit crimen concuſſionis. de quo 1. q. 1. ad fin. 24. q. 1. c. 12. in fin. & c. militare. & de immun. eccle. quia plerique. tamen tales ab ſolui permittit infra reſtituendo ſimplum tantum; cum tamen concuſſor ſoluat quadruplum. 18. diſt. in. quoniam. in fine.*

Illicitis.) *pœnas pecuniarias † applicandas officio non prohibet imponi, & exigi, ſed illicitas exa-*

C *ctiones fieri. ff. de off. præſi. illicitas. in princ. de ſimo. in tantum. & c. audiuimus, & e. ſeq.*

† Zanch. de hęret. c. 19. & ibi Campegius.

Pecuniam.) *intelligo largè. 1. q. 3. per totum.*

Scienter.) *ignoranter ergo non tenet hæc pœna. ſimile ſupra ead. compil. de conſan. & aff. c. unico.*

Eccleſiarum.) *de bonis ergo clericorũ proprijs, §. non prohibet. Et per hoc dico, quid ſi monachus p̃ eſſet Eccleſiæ, quod etiam eorum quæ acquiſiuit in tuitu perſonæ applicatio iſta fieri non poſſet, cum enim impediente profeſſione ſibi non poſſit acquirere, & ſic acquiſita poſt poſſeſſionem ademptam, ſint. Eccleſiæ. 18. q. 1. c. unico, de priui. cum olim 2. ergo etiam in illis eſt locus ei, quod hic dicitur, quod*

† Eymer. 3. p. q. 112. ubi di xi plene.

D *tamen in quodam Inquiſitoris conſilio ante hanc conſtitutionem clamare non profuit.*

Delictum.) *de reg. iur. delictum. cum ſuis concor. lib. 6.*

Eccleſiæ.) *multo minus, ſibiipſis, vel officialibus, vel fiſco ſeculari, cui aliàs applicata ſunt ipſo iure bona laicorum damnatorum. de hære. eod. tit. cum ſecundum. lib. 6. Et vide quod not. de conceſ. præben. quia diuerſitatem. & quod ibi dixi ſuper gloſ. antepenul.*

Applicare.) *idem verbum, de prabẽ. c. 3. probatur autem hoc eod. tit. excommunicamus. in prin.*

E *vbi bona clericorum damnatorum diuidi iubentur inter Eccleſias, à quibus beneficiati ſunt.*

In his.) *duobus proximè dictis, ſcilicet de pecunia extorquenda: & de bonis Eccleſiæ confiſcandis; primum enim caſum ſcilicet de ęta includi non puto: quod patet per ſequentia: ibi, donec illis, & cæt.*

Abſolui) *per ordinarios, cum ſibi non reſeruet. de ſent. excom. nuper.*

In mortis articulo.) *ſupra c. proxi. in fi.*

Satisfecerint.) *ſi habent vnde: aliàs vero paupertas excuſat. de vſu. cum tu. de rap. c. 2. & vide quod no. de verb. ſign. ex parte 3. in fi. 4. gloſ.*

Remiſſionibus.) *concord. de cenſibus exigit. ad fi. ad*

si.de rescri. statutū. circa fi. li. 6. & adde q ibi not. A Commissarios.] *nil dicit de Episcopis, uel etiam supra dixi; & facit verbum, prælatis.*
Talia.] *In aliis ergo non habet locū q sequitur.* Corrigere.] *quantum in eis est: vel id est, corripere quod possunt, sed non corrigere: manus comprimere possunt, sed non animum mutare. 47. dist. §, necesse. in fi. Ioan. e And.*
Secreto.) *2. q. 1. si peccaueris.*
† Eymer. 3. p. q. 9. ubi dixi. Valent.] *alias taceās. 2. q. 7. plerūque. Io. And.*
† Eymer. 3. p. q. 8. Amouere.) *licet prælatus Inquisitoris, scilicet prouincialis, illū ab officio remouere † possit, vt hic patet, iurisdictio tamen Inquisitoris nō ab ipso prælato, sed à Papa † immediate depēdet: ut solus actus committendi, vel remouendi pendeat penes illū. & hæc patēt in priuilegijs officij. ex quo sequitur, quod corrigere, vel alterare non posset facta per illum uirtute officij; sed illum amotum puniat, vt hic.* B

Teneantur.) *non dicit possint.*
Prædictos.) *notarios, officiales, & socios.. Ioan. e And.*
Quibus.) *ordinarijs locorum.*
Perferant.) *de statu reg. c. vlt. de ele. agro. cap. vnico. §. si autem. lib. 6.*
Concessione.) *facta per priuilegia officij, vt habere possint officiales armatos. †*
Exequenda.) *sint enim tales, qui velint & possint officio deseruire. simile de præb. super ordinata de eleri. non resi. c. 3. & 4.* † Eymer. 3. p. q. 56. Gundisaluus de hæret q. 11. nu. 15. & seq.

Cap. III. sup. fol. 113.
AD nostrum. *Casus. Dānat sectam Begardorum, & Beguinarum Alemaniæ, & cetera.* † Hæc sunt verba Eymerici.
Cætera † omnia quę sequuntur in glossa concernunt magis Theologiam, & ideo recurrendum est ad illam.

EX CONCILIO TARRACON.

EXCERPTA EX CONCILIO TARRACONENSI pro officio Inquisitionis hæreticæ prauitatis: cui Concilio interfuit venerabilis pater frater Raymundus de Pegñaforte.

Attendendum tamen, quòd nondum erant in prouincia Tarraconensi Inquisitores, nec Sextus, nec Clementinæ, nec Consultata ad Inquisitores.

CVM nos Petrus miseratione diuina Archiepiscopus Tarraconēsis Inquisitionem incæptā per bonæ memoriæ B. Barchinon. Episcopum contra hæreticam prauitatem in ciuitate Barchin. vellemus effectui mācipare, † inter iurisperitos, qui nobiscū aderāt, dubitationes hinc inde variæ emerserunt. Quare, vt circa factum hęresis, Inquisitionis de cætero fiēdæ in prouincia Tarraconensi clarius procedatur, collationibus inde factis cum venerabili fratre Raymūdo de Pegñaforte Pœnitentiario Domini Papæ, & alijs prudētibus, in processu sententiarum hæreticorum, fautorū, suspectorū, relapsorum, & pœnitentiis eorum secundum discretionem nobis à Domino datam, ita duximus procedendum. † Id est, mandare.

In primis quæritur: qui dicātur hæretici, qui suspecti, qui credētes, qui fautores, q receptatores, qui defensores, & qui relapsi: cum ℞ ista genera hominum in canone explicentur. Et videtur quod hæretici sunt, qui in suo errore pdurāt: sicut sunt Inzabbatati, † qui dicunt in aliquo casu non esse iurandum: Et potestatibus ecclesiasticis vel sęcularib us non esse obediendum: Et pœnā corporalē non esse infligendam in aliquo C casu, & similia. † De inzabbatatis Eymer. hæc. 3. p. q. 14.

Credentes † vero dictis hæresibus similiter hæretici sunt dicendi. † Quæst. sed huius partis.

Suspectus † de heresi potest dici, qui audit prędicationem; vel lectionem Inzabbatatorū: vel qui flexit genua orando cum eis, vel qui dedit osculū eis: vel qui credit ipsos Inzabbatatos esse bonos homines, vel similia, quæ possunt pbabiliter suspicionem inducere. Et potest dici suspectus simpliciter esse, qui semel orauit, vel alterū fecit de prędictis cum eis. Si vero pluries audiuisset prædicationem, vel lectionem, vel orasset, vel aliquid aliud de prædictis fecisset cum eis, posset dici vehementer suspectus. Si autem prædicta omnia fecisset, maxime si pluries, posset vehemētissime dici suspectus. Ista ideo dicimus, vt discretus iudex purgationem possit grauare, vel moderare, prout magis visum fuerit expedire. † Q. aft. 55. huius partis. D Multiplicatio actus ſpicionem auget.

Celatores credimus eos, q viderūt Inzabbatatos in platea, vel in domo, vel in alio loco, & cognouerūt eos Inzabbatatos, & nō reuelauerunt eos, cū haberēt aptitudinē reuelādi eos Ecclesiæ vel Iustitiæ, † vel alijs qui possent eos capere. E † Ali. iustitiario.

Occultatores dicimus, qui fecerunt pactum de non reuelando hæreticos, vel Inzabbatatos; vel alias procurauerunt, quod non reuelarētur.

Rece-

Receptatores† sunt, qui scienter bis, vel vltra receperunt hæreticos, vel Inzabbatatos in domo sua, vel in alio loco suo.

† Quæst. 53. huius partis.

Receptaculum credimus esse domum, vel hospitium, vbi hæretici, vel Inzabbatati bis, vel pluries conuenerunt ad prædicationem, uel lectionem vel etiam vbi hæretici vel Inzabbatati pluries hospitantur.

† De his quæstio. 52. huius partis.

Defensores† dicimus, qui scienter defendũt hæreticos, vel Inzabbatatos, verbo, vel facto, vel quocunque ingenio in terris suis, vel alibi, quo minus Ecclesia possit exercere suum officium ad extirpandam hæreticam prauitatem.

† Quæst. 53. huius partis.

Fautores† credimus omnes supradictos posse dici secundum magis, & minus: & etiã qui alias quocumque modo eis dederint consilium, auxilium, vel fauorem. Et omnes fautores credimus posse dici suspectos, ita quod debent se purgare, & abiurare hæresim, & omnem fautoriam; & debent sanctæ matri Ecclesiæ reconciliari.

† Quæst. 58. huius partis.

Relapsos† dicimus illos, qui post abiuratam hæresim, vel renunciatam, reuertuntur in pristinam credentiam hæresis. Eo modo dicimus relapsos in fautoriam illos, qui post abiuratam hæresim, vel fautoriam benefaciunt hæreticis, vel celant eos.

Et omnes prædictos dicimus excommunicatos maiori anathemate: exceptis suspectis sine fautoria, si forte inueniantur.

Quæst. 1.

DVBITATIO oritur apud quosdam: vtrũ relapsi in credentiam, & hæretici dogmatizantes, si postquam fuerint deprehẽsi voluerint pœnitere, relinqui debeant iudicio sæculari? Et videtur nobis quod non, sed in quocumque casu tales ad intrusionem sunt condemnandi.

Modus procedendi vbi est multitudo hæreticorum, uel credentium.

Item si [c] multitudo hæreticorum, seu credentium fuerit multa, & parati sunt hæresim abiurare, discretus iudex secundum magis & minus iuxta prouisionem Apostolicæ sedis, pœnas canonicas poterit infligere talibus, & sic pœnam intrusionis vitare: vel etiam si multitudo non est tanta, circa credentes, discretus iudex consideratis circunstantiis poterit moderari prout viderit expedire: Prouiso tamen, quod perfecti hæretici vel dogmatizantes eorum errores, vel credentes relapsi in credentiam post abiuratam hæresim vel renunciatam, in perpetuũ carcerem intrudantur: hæresi primitus abiurata, & absolutione habita excommunicationis, vt ibi saluent animas suas, & alios de cætero non corrumpant.

Quæst. 2.

De cõuersante cum hæreticis.

Item quæritur: vtrum ille, qui dedit osculum Inzabbatato, vel hæretico, & credebat, vel sciebat eũ Inzabbatatũ: vel orauit cum eo, & celauit eum: vel audiuit prædicationem suam uel lectionem ab eo, & credidit talem esse bonum hominem, sit iudicandus credẽs eius erroribus? Et dicimus quòd non: sed talis condemnetur tanquam fautor uel occultator, & benefactor, & vehementer† suspectus, quòd credit eius erroribus; nisi adeo esset litteratus, uel discretus, quòd non posset ignorantiam prætendere: quod [d] arbitrio discreti iudicis duximus relinquendum.

Quæst. 3.

Item [e] quæritur: quis ante Inquisitionem incœptã fuit confessus sacerdoti suo de hæresi uel fautoria, & vocatur modo ab Inquisitoribus? In casu isto credatur confessori suo: & si inuentus fuerit bene confessus per confessionem sacerdotis licet sacerdos male fecerit, quia ipsum non remisit ad Episcopum: ille talis† confitens per talem confessionem euitet pœnam temporalem: nisi inueniatur in falsa pœnitentia: vel relapsus post pœnitentiam: vel poblice diffamatus. Si autem allegat manifestam pœnitentiam, vel reconciliationem: probet per duos testes.

De eo qui confessus est sacerdoti.

† Al. ille talem.

Si quos [f] vero, constat ante inchoatam Inquisitionem de his fuisse confessos, debent publice abiurare hæresim, & aliam solennitatem facere: nisi ita [g] sit secretum factum, quod non habeat contra se famam, uel testes, & tamen in utroq; casu sunt ab omni pœna temporali immunes.

Si vero aliqui vocati ab inquisitoribus, deierant tempore suæ depositionis: & postea ad Instantiam Inquisitorum, vel metu probationum discooperiunt veritatem, sed dicunt quòd hęc tacuerunt propter verecundiam vel timorem: tales credimus periuros: quia qui scienter falsum dicit, uel uerum tacet, periurus est: & ideo pœnitentia canonica est ei grauior imponenda.

Hæretici [h] perseuerantes in errore, relinquantur curæ secularis iudicio.

Perfecti [i] vero hæretici si conuerti noluerint & dogmatizantes, absolutione pręhabita, & abiuratione facta, perpetuo carceri intruduntur.

Formæ sequuntur hic pœnitentiarum.

Credentes [k] autem hæreticorum erroribus solemnem faciant pœnitentiam, hoc scilicet, modo: quod in festo Omnium sanctorum proxime venturo, & in prima Dominica Aduẽtus, in die Natalis Domini, Circuncisionis, Epiphaniæ, sãctæ Mariæ Februarij, sanctæ Mariæ Martij, & per omnes dies Dominicos Quadragesimæ, sint in [l] processionibus ad Sedem,† & ibi discalciati in braccis & camisia: præterquam in die sanctæ Mariæ Februarij, & in Ramis palmarum: vt reconcilientur in Ecclesia parochiali, in processionibus publicè disciplinati per Episcopum vel sacerdotem Ecclesię. Item in [m] quarta feria in capite ieiunij veniant simul ad Sedem, & sint eodem modo & secundum formam iuris discalciati in braccis, & camisia, & expellantur ab Ecclesia, vt sint extra Ecclesiã per totam Quadragesimam: sed tamen ad fores Ecclesię, & quod ibi audiant officium. Et in die cęnę Domini sint discalciati in braccis, & camisia ante fores Ecclesię, & tunc secundum canonica instituta publicę reconcilientur Ecclesię. Et hanc pœnitentiã de quarta feria, & de stando extra Ecclesiã per totam Quadragesimam, & de die cęnę, faciant quandiu vixerint quolibet anno. Sed in diebus Dominicis Quadragesimæ, facta reconciliatione exeant Ecclesiam, & stent ad fores vsque in diem cœnæ: & portent duas cruces† perpetuo ante pectus, quæ non sint eiusdem coloris cum vestibus: & portent ita, vt videri possint solenniter pœniteutes: ita tamen quòd non abstineant ab ingressu Ecclesiæ in Quadragesima vltra decem annos.

† Vox Hispana, idest, ad Ecclesiam cathedralem, quã Hispani Sed. vocant.

† De his dixi late in 3. par. te in sexto modo processum fidei terminandi.

Pœni

Pœnitentia relapsorũ in fautoriam. Pœnitentia illorum,qui sunt relapsi in fautoriam,similiter erit solemnis:vt de credentib.proximè dictum est,in diebus omnibus supra dictis hoc excepto,quòd cruces portare, & pœnitentiam de Mercurio cinerum, & sancto die Iouis faciant solummodo per decennium.

Pœnitentia fautorum vehementer suspectorum. Pœnitentia illorum, qui non sunt relapsi in fautoriam,sed sunt fautores,& vehementissimè suspecti,erit codẽ modo solemnis in festo Omnium sanctorum,Natalis Domini, Epiphaniæ, sanctæ Mariæ Februarij,per omnes dies Dominicos Quadragesimæ. Et aliam pœnitentiam de feria quarta Quadragesimæ, & de stando extra Ecclesiam per totam Quadragesimam,& de reconciliatione in die cœnæ,vt supra dictum est,faciant per septennium.

Pœnitentia fautorum vehementer suspectorum. Pœnitentia illorum,qui sunt fautores,& vehementer suspecti,erit solemnis eodem modo in festo Omnium sanctorum,Natalis Domini,sanctæ Mariæ Februarij,Ramis palmarum: & aliã pœnitentiam de quarta feria Quadragesimæ,& stando extrà Ecclesiam per totam Quadragesimam:& de reconciliatione in die cœnæ,vt supra dictum est,faciant per quinquennium.

Pœnitentia fautorum suspectorum. Pœnitẽtia illorum,qui sunt fautores,& suspecti, erit solemnis eodem modo in festo Omniũ sanctorum,sanctæ Mariæ Februarij, Ramis palmarum: & aliam pœnitentiam de quarta feria Quadragesimæ & de stando extra Ecclesiam per tota Quadragesimã:& de reconciliatione in die cœnæ,faciant per triẽnium. Intelligitur tamẽ,quod mulieres vestitæ veniant,& disciplinentur.

Hanc autem pœnitentiam faciant omnes prędicti in festiuitatibus & diebus præordinatis in ciuitate ista,vel loco nostro, & non alibi vsque ad festum Paschæ:illi scilicet,qui sunt ciues.

Forenses autem faciant eam in parochiis suis & non alibi:præterquã ĩ feria quarta in capite Quadragesimæ,& in die cœne Dñi in quib. veniãt omnes ad Sedem,vel ad locũ Ecclesiæ suæ; in sequentibus vero temporalibus Quadragesimalibus,decennalem pœnitẽtiam,septennalem, quinquennalem, & triennalem : quam debent facere in quarta feria in introitu Quadragesimę & in die cęnę Domini, secundum diuersitatem culparum,vt iam diffinitum est: faciant omnes tam ciues,quàm forenses in Sede ciuitatis suę,& non alibi:nisi ex iusta & rationabili causa,& de speciali licentia Episcopi,vel Vicarij sui. Et tũc in locis, ad quę de licentia Episcopi iuerint,faciant coram Episcopo illius loci, uel locum eius tenente eandem pœnitentiam : portãtes litteras Episcopi,vel Vicarij sui continentes pœnitentiã, quam facere debent. Et reportet etiam ille, qui pœnitentiam fecerit,litteras Episcopi illius loci ad N.talis diœcesis, de peracta pœnitentia testimonium continentes. Quod si fortè casu fortuito,sine fraude tamen & dolo,in illis duobus diebus non possent ad Cathedralem Ecclesiam peruenire:cum redierint in duabus alijs solemnitatibus assignatis eis iuxta arbitrium Episcopi,publicè disciplinentur apud Sedem N. secundum formam illorum duorum dierum.

Forma sententiæ côtra hæreticum absolutum. Si hæreticus pœniteat,& secreto absoluatur, Ecclesiæ iure solemnitatibus reseruatis, cum ita non sit hæreticus,formabitur sic sententia: Pateat omnibus quod per ea, quæ in inquisitione inuenta,probata,& acta sunt,liquido nobis constat,quòd talis fuit deprehensus in hæresi, postmodum reuersus ad Ecclesiæ vnitatem,agentes misericorditer cum eodem, ipsum ad perpetuum carcerem condemnamus secundum canonica † instituta.

† Cap.excõicamus 2. §. vlt.de hæret. Alia forma. Si autem nondum sit absolutus,sic formabitur: Pateat omnibus,& cætera,quòd talis est deprehensus in hæresi , & vult reuerti ,ad ecclesiæ vnitatem,agentes misericorditer cũ eodem,&c.

Forma sententiæ cõtra hæreticum pertinacem. Si vero non vult pœnitere,sed in errore perdurat,præsente iudice sæculari,sententia sic formetur: Pateat omnibus,quòd per ea,quæ inquisitione inuenta,probata,& acta sunt,liquido nobis constat,quod talis est deprehensus in hæresi per ecclesiam condemnata,& ipsum tanquam hæreticum † condemnamus.

| Cap.ad abolendã,& cap. excõicamus 2.de hæret. Forma sententiæ cõtra fautores. Contra fautores sententia sic formatur : Pateat omnibus,quod per ea,quæ inuenta,probata,& acta sunt in inquisitione,liquido nobis cõstat,quod talis est deprehensus in fautoria:et denunciamus ipsum excommunicatum , et suspectum de hæresi,et si per annum contempserit satisfacere,subiacet pœnis concilij generalis, † et si defecerit in purgatione,& in excõmunicatione per annum steterit,vt hæreticus condemnetur.

Suspectus de heresi purgabit se publicè in hunc modum:

† Lateranen. sub Innocentio III. & refertur in ca. excõicamus 1. de hæret. Forma purgationis. Ego talis iuro † per Deum omnipotentem,et per hæc sancta Dei Euangelia,quæ in manibus meis teneo,coram vobis domino tali Archiepiscopo,vel Episcopo,et coram alijs vobis assistentibus,quod non sum,vel fui Inzabbatatus, Valdensis, vel Pauper de Lugduno,nec hæreticus in aliqua secta hæresis per ecclesiam damnatę; nec credo,nec credidi eorum erroribus, nec credam aliquo tempore vitæ meæ:immo profiteor, et protestor,me credere,et semper in posterum crediturum fidem catholicam:quam sancta Romana Ecclesia,et Apostolica publicè tenet, docet,et prædicat ; et vos domine Archiepiscope, vel Episcope,et cæteri prælati ecclesiæ vniuersalis tenent,prædicant publicè,atque docent.

† Dei iuramẽto eius, qui se purgat,vide cap. Quotiens.de purgat. cano.

Compurgatores quali. ter iurare debẽt,& de eorum iuramẽto vide cap. de testib. de purg. cano. Compurgatores iurabunt per hunc modum: Ego talis iuro per Deum , et per hæc sancta quatuor Dei Euangelia,quæ manibus meis teneo,me firmiter credere,quod talis non fuit Inzabbatatus,Valdensis,nec Pauper de Lugduno nec hæreticus,nec credens eorum erroribus: & credo firmiter eum in hoc verum iurasse.

Caueat tamen iudex,quod ex quo certum numerum Compurgatorum duxerit alicui iniungendum , non est honestum, quòd postea mutet, ne sic [n] Lateranense concilium illudatur.

COM-

COMMENT. XXV.

TArraco ciuitatis olim opulentissima, quæ potiori totius Hispaniæ parti nomen dedit: metropolis ipsa, Scipionum opus: de qua Ptolemæus lib. 2. c. 4. Plinius lib. 3. cap. 1. & 3. & lib. 4. cap. 20. & Strabo, lib. 3. hodie nunc etiam metropolis in principatu Cataloniæ.

Fuit autem hoc concilium (nisi fallor) prouinciale, tametsi Eymericus generale uocet hac 2. par. q. 56. in fine. & prouinciale re vera ipsum appellat Directorium Bononiense in indice huius partis.

Non est autem putandum integrum id conciliū fuisse hoc loco relatū ab Eymerico, sed ea tantū desumpsit, quæ magis ad institutum suum existimauit pertinere; quod indicant satis verba illa in titulo apposita: Excerpta ex concilio Tarraconensi. *Sed plenius id nouimus, postquā in uetustissimo illo Codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ inuenimus paucis ante diebus quàm hæc scriberemus, idē ipsum conciliū absque vllo tamē præfixo titulo: cæterū ex serie apertissimè nouimus Tarraconēse esse.*

Concilium Tarraconense quo tempore fuerit conditum.

Quo autem tempore fuerit conditū, non est mihi omnino exploratum: certum est tamē vetustissimū esse, tum quia in prouincia Tarraconensi nōdū erāt Inquisitores delegati quando celebratum est, tum quia frequentissima est in eo mentio Inzabbatatorum hæreticorum, qui circa annos Domini M C C. maximè partes eas infestabant; tum quia huic concilio interfuisse memoratur frater Raymundus de Pegnaforte: fuit autē hic Raymundus is qui iussu Gregorij noni, Pontificis maximi decretales Pōtificum epistolas in vnum collegit, atque in certa capita, titulosque distinxit: quod accidit circa annos Domini MCCXXX. iuuat vero hanc meam coniecturam vetustus codex Directorij Bononiensis, q in indice partis secundæ Directorij, de hoc concilio ita habet: Cui concilio inter alios interfuit frater Raymundus de Pegnaforte in iure multum peritus, de ordine Fratrum Prædicatorū, qui decretales compilauerat paulo ante. *hæc ibi.*

Cum itaque Raymundus hic decretales epistolas compilasset paulo ante quàm hoc concilium celebraretur, & ea compilatio facta fuerit (ut dixi circa annos Domini MCCXXX. nam Gregorius nonus, cuius iussu eam fecit Raymundus, anno Domini. MCCXXVII. creatus fuit Pontifex Romanus, cōsequitur inde verisimiliter hoc concilium celebratum fuisse circa annos Domini MCCXXXV. aut MCCXL. Item quia ante principium huius concilij aduotat Eymericus nondum fuisse consultata ad Inquisitores, nec sextum librum Decretalium, quo tēpore fuit hoc concilium celebratum: constat autem cōsultata seu responsa ad Inquisitores, quibus in negotio sancti officij cōtra hæreticos plenissimè instructi sunt, ab Innocentio IIII. Alexandro IIII. Vrbano IIII. & Clemente IIII. Pontificibus Maximis data esse: hi aūt ab anno Domini MCCXLIII. vsque ad annum MCCLXX. floruerunt. Et Sextus liber Decretalium à domino Bonifacio octauo circa annos Domini MCCXCV. editus est.

Denique alia etiam coniectura suffragatur, vt credam circa memorata tempora fuisse hoc conci-

A *lium celebratum: quoniam in forma iuramēti, quod præstant Compurgatores, fit mentio Concilij Lateranensis, quod omnino fuisse existimo Lateranense sub Innocentio III. Romę celebratum anno Domini MCCXV. in quo plenissimè cautum est de pœnis hæreticorum. c. 3. quod nunc refertur in cap. excommunicamus. de hæret. Huic autem concilio Lateranensi, quod fuit longè celeberrimū, interfuit beatus Dominicus, vna cū domino Fulcone Episcopo Tholosano. atque his quidem coniecturis ductus existimo circa hæc tempora, quæ dixi, celebratum fuis-*
B *se hoc concilium: nam quo tempore celebratum est aliud Concilium Lateranense sub Alexan. III. anno Domini MCLXXX. tametsi Inzabbatati, seu Valdenses, iam essent exorti, at nondum videbantur descendisse in prouinciam Tarraconensem.*

a Dominicus, Concilio Lateranensi sub Innocentio III. interfuit.

Quoniam autem Raymundi mentio honorificè fit in hoc Concilio, libet hic in gratiam lectoris pauca quædam de eo scribere, vt qualis ac quantus fuerit, intelligatur.

Raymundi de Pegnaforte vita.

Fuit itaque Raymundus de Pegnaforte, natione Catalanus, patria Barcinonen-
C sis, honestis, & fidelibus parentibus natus, qui cum iuris peritia insignis esset, Senatus populusque Bononiensis publico stipendio ad interpretandum iura eum cōduxit; inde iubente Pontifice summo, & Episcopo Barcinonensi petente, in patriam reuertitur, & Archidiaconus Ecclesiæ Barcinonensis creatur. Paulò post, anno Domini MCCXIX. sacrum ordinem Prædicatorum recēter ibi diuulgatum cum ma-
D gna humilitate, & pietate (quæ in primis virtutes ab ineunte ætate illi fuerant indiuisæ comites) profitetur. Inde Gregorius nonus cum egregiam eius viri iurisperitiam cognitam haberet, eius opera vsus est in conficienda Decretalium pontificiarum compilatione, quem etiam in præfatione eius operis honorificè nominat; suūque constituit Capellanum ac Pœnitentiarium, quæ dignitas non nisi valde litteratis & egregijs viris conferebatur. Paulò post
E Romanus Pōtifex Archiepiscopum Tarraconensem Raymūdum creat: sed is eā, & alias dignitates vltro oblatas humiliter recusauit. Splendescente autem quotidie magis, ac magis tanti viri fama, & virtute in toto orbe ac ordine suo, vita functo fratre Iordano totius ordinis Prædicatorum Magistro Generali, viro integerrimo, & pijssimo, anno Domini MCCXXXVIII. Bononiæ in capitulo generali omnium patrum consensū Raymūdus absens (nam Barcinone eo tempore

re morabatur) Magister generalis eligitur, & fuit tertius in eo ordine Generalis. Delecti tunc sunt viri graues, qui ad Raymundum proficiscerentur, suaderentque, vt electioni factæ consentiret; annuit tandem tantorum virorum precibus: sed biẽnio tantum ea dignitate functus, anno Domini MCCXL. officio renunciauit; & diuinis meditationibus totus incumbens vitam agens sanctissimam, multisque miraculis coruscantẽ, anno Dñi MCCLXXV. ex hac vita migrauit ad Dominum. Post eius obitum Rex Aragoniæ miraculorum tanti viri multitudine, & magnitudine permotus sæpe apud Romanum Pontificem institit, vt sanctorum catalogo Raymũdus ascriberetur: cæterum obortis bellorum tumultibus, interruptum est id opus, atq; vsque in præsentem diem dilatum. Id ipsũ multis oblatis precibus apud Romanum Pontificem egerunt Archiepiscopi Tarraconenses, & omnes suffraganei, bis propterea in concilio prouinciali congregati, litteris super ea remissis ad Nicolaum Papã III. anno Domini MCCLXXIX. itẽ ad Ioannem Papam XXII. anno Domini MCCCXVII. Has litteras originales hoc die sancti Francisci, videlicet quarto Octobris huius anni MDLXXXIII. quo hæc scribimus Romæ, vidimus, & in nostris manibus habuimus, ex quibus apparet Raymundum non de penna forti appellandũ, sed ita, de Pegnaforte. Scripsit Raymundus summam valde vtilem, & elaboratam de casibus conscientiæ. Et quo tempore in ordine suo Magistri Generalis officio fungeretur, cõstitutiones suæ religionis, quæ antea indistinctè vagabantur, miro ordine distinxit: Et zelo fidei succensus, diligens quoque adhibuit studium, & conatum, vt varia genera linguarũ à Fratribus sui ordinis addiscerentur: quare eius diligentiæ pia sollicitudine interueniente diuulgatũ, & prædicatũ fuit nomen Christi, fidesque eius ex multorũ conuersione, amplioribus dilatata profectibus: nũtiata est etiam vsque ad Barbaras infidelium nationes. Huius beati viri corpus hodie apud Barcinonenses religiosè colitʼ in Ecclesia sanctæ Catharinæ, quam in ea ciuitate incolunt Fratres ordinis Prædicatorum.

Hæc diximus, vt huius viri vita innotesceret, & vt concilij huius locus, in quo Raymũdi fit mẽ-A *tio, illustraretur. Sed iam ad institutum reuertor.*

Est equidem Concilij huius Tarraconensis nobile decretum, quo primum species hæreticorum, & complicum declarantur, inde nonnulla dubitationes diluuntur; præterea pænitentia singulis imponenda traduntur, tandem formula sententiarum in singulos pronunciandarum proponuntur.

Cæterum multa in eo continentur antiquata iã & abolita, multa penitus extincta, tũ propter iura noua, quæ deinde sunt cõdita, tum propter extinctam iam & penitus abolitam sectam Inzabbatatorum, quam in primis damnat: tametsi multa inde prudenter colligi possint, quę etiam nostris tẽ-B *poribus multum nobis deseruiant: & propterea in singulis ferè sanctitis ab hoc Concilio recurrendum est ad Eymericum, qui suis locis cuncta tractat abũdè: & ideo in margine curauimus singula loca apertioris doctrinæ gratia indicare, vt plenius lectoribus satisfaceremus, eosque molestia quærendi singula, liberaremus.* Multa sunt in cõcil. Tarracon. antiquata.

Nos etiam, paucis quibusdam exceptis, ideo singula hic declarare omisimus, quoniam apud Eymericum hæc sumus debitis locis effecturi.

Erant autem hæc concilij huius fragmẽta in omnibus exemplaribus valde deprauata, atque corrupta: ea tamen partim coniectura, partim ab exem-C *plari illo Vaticano, cuius sæpe mentionem facio, sunt integritati restituta. Sed iam ad obscuriora quædam illustranda accedamus.*

b Cum ista genera hominum in canone explicentur.] *non intelligit de canone in textu cap. Quicũque. §. 1. & §. hæretici. de hære. lib. 6. aut de aliis canonibus eius tituli: quoniam sextus liber Decretalium, quo tempore fuit hoc concilium celebratũ, nõdum erat editus, vt patet ex supradictis: Sed intelligit proculdubio de canone in textu cap. excommunicamus. el. 1. §. credentes. extra de hæret. ibi enim ponuntur hæc genera hominum.*

c. Item si multitudo hæreticorum, & cætera, & sic pœnam intrusionis vitare.] *Hinc apparet pro*-D *pter multitudinem delinquentium pœnam mitigari; de quo articulo quid sit sentiendum, alibi dicetur copiosè: interim vide textum in capitulo latores. extra de clerico excommu. ministran. & ibi glos. Hostien. Ioannem And. Zabarellam, Panormitanum, & communiter doctores.*

d Quod arbitrio discreti iudicis duximus relinquendum.] *Subsequuntur in codice Sabellano hæc verba:* nũ sit simplex, vel ignorans: *sed re vera ea nusquã reperiũtur in hoc Concilio, & addita sunt proculdubio ab aliquo paraphraste explicationis gratia: in omnibus autẽ Codicibus manuscriptis videlicet Sabellano, & Bononiẽsi, & Cardinalis de* E *Gãbara, finita illa periodo,* duximus relinquẽdũ, *subsequuntur hęc:* Aduertendũ tamen est, quod Inzabbatati hæretici hic dicuntur, qui in sotulari quod zabbati vulgo dicitur, signum singulare quoddam, vt cognoscerentur ab eorum complicibus, deferrebãt. *hæc ibi. Mox sequũtur cætera vt sunt impressa: quæ verba nõ uidẽtur cõcilii Tarraconensis esse, vt cõstat ex codice Vaticano, sed Eymerici, qui ea prudenter inseruit, vt declararet nomen Inzabbatatorum: cæterum ne falleretur lector pu*- Qui dicãtur Inzabbatati.

tans

tans concilij esse, secreti codicem Barcinonæ impressum; ea consulto omisimus. idem pęnitus tradit iterum Eymericus 3. par. tit. de signis, per quæ Valdenses hæretici cognoscuntur, nu. 112. id quod verum esse constat ex vetustis scriptoribus. Jidem dicuntur hæretici Perfecti, vt dicam paulo post versic. Perfecti vero hæretici.

In omnibus autem codicibus tamen Inzabbatatorum, scriptum erat per, s, ita, Insabbatati, vnde multi putabant, à sabbato, quia more Judæorũ sabbatum colerẽt, Insabbatatos fuisse appellatos, quod ut euitaretur per, z, duximus imprimendum. sed de his Fusius Eymericus paulo post par. 2. q. 14. vbi & nos dicemus.

An qui confiteur hæresim sacerdoti suo, effugiat pœnas temporales.

e Item quæritur: quis ante inquisitionem inceptam fuit confessus sacerdoti suo, &c.] *Hic locus valde me torsit, quia in omnibus codicibus erat deprauatus, nec vlla omnino poterat colligi sententia. in Barcinonensi enim impresso, qui cæteris in hoc loco erat emendatior, ita legabatur.*

Item quæritur, quis ante inquisitionem inceptam fuit confessus sacerdoti suo de hæresi, vel fautoria, & vocatur modo ab Inquisitoribus? in casu isto credatur confessori suo: & si inuentus fuerit bene confessus per confessionem sacerdotis, licet sacerdos malè fecerit, quia ipsum nó remisit ad Episcopum, ille talis confitens talem cõfessionem euitet pœnam temporalem: vel inueniatur in falsa pœnitentia, vel relapsus post pœnitentiam, vel publicè diffamatus, & cætera. *Itaque cum non possem difficultatem superare, locũ deprauatum relinquere decreueram. Verum frater Paulus Constabilis Ferrariensis ordinis Prædicatorum sacri Palatij Magister, qui postea fuit totius ordinis Magister Generalis, cui hęc omnia merito fuerunt communicanda, paululum moratus, coniectura assecutus est veram & germanam lectionem: nam primam illam coniunctionem*, vel, *commutauit, in dictionem*, nisi, *vnde locus effectus est planus, & sententia clara, quæ huiusmodi est: Qui coram Inquisitore dicit se confessum hęresim sacerdoti, à quo est absolutus, antequam Inquisitores cæpissent inquirere contra ipsum, de hoc sacerdoti fides habenda est, & ille talis reus per talem confessionem pœnam temporalem euitabit, id est, non punietur amplius in foro iudiciali exteriori per Inquisitorem: tres tamen casus ab hac regula excipiuntur, qui numerantur ibi: nisi inueniatur in falsa pęnitentia: vel relapsus post pęnitentiam: vel publicè diffamatus. Et cum paucis post diebus in bibliotheca Vaticana reperissem (nisi fallor) integrum hoc concilium Tarraconense, protinusque consuluissem hunc locum, eum prorsus inueni ita perfectum & integrum, quemadmodum per coniecturam solam Magister sacri palatij paulo antea emendauerat.*

Vnde ortum mendum in Cõcilio Tarraconensi.

Et sanè facillimum fuit hoc mendum inducere: nam veteres scriptores librorum, dum compendijs litterarum integras dictiones vellent significare, illam dictionem, nisi, ita scribebant, n̄i, quæ a quibusdam lecta est, vel, putantibus illud iota suprapositum, l, esse; quoniam & dictionem, vel, ita in vetustis libris scriptum inuenimus, u̇l, iam codex Cardinalis de Gambara dictionem, vbi, habet; quia veteres etiam eam dictionem per compendium ita solebant scribere, u̇l, hinc vides quàm facilius fuit lapsus, et quàm merito cauerit olim Iustinianus, in §. illud autem. in proęmio Digestorum, ne quis leges suas per sigla, hoc est per compendia litterarũ scribere auderet: sed per consequentiam, hoc est, omnib. litteris appositis; ex hac enim causa ingentes difficultates & obscuritates superioribus sæculis ortas fuisse in legibus copiosè ostendimus in libris de causis, & remedijs difficultatis iurisprudentiæ. sed iam ad rem reuertor.

An sit credẽdũ sacerdoti asserẽti se absoluisse aliquem hæreticum.

Quæstio proposita in hoc concilio, An videlicet credi debeat sacerdoti asserenti se absoluisse aliquẽ hæreticum, olim valde dubia fuit, & controuersa in partibus Tholosanis, & Narbonensibus. Valdẽses enim hæretici, & alii eiusdem furfuris, quorum insignes erant fraudes in deludendis iudicibus, & fugiendis interrogationibus, ac iustis iudiciis, vbi videbant se ab Inquisitoribus nimis vrgeri, & legitimè conuinci, hac exceptione tandem utebantur, se videlicet in foro conscientiæ iam cõfessos esse crimen, & à suis confessoribus absolutos: quæ dubitatio variè fuit definita. nam concilium Tarraconense hic apertè voluit, & talem confessionem valere, & sacerdoti credendum, & exceptis tribus illis casibus iam relatis, tales ita absolutos, pęnas effugere tẽporales. Concilium autem Narbonẽse circa annos Domini MCCLXXX. celebratũ contra hæreticã prauitatẽ, an confessori credi deboat in hoc casu non definiuit, sed à summo Põtifice id monuit declarandum. nã cap. 20. ita scriptum est: Vtrum autẽ soli confessori credi debeat de absolutione, seu pęnitentia defuncti, seu viui, licet satis videatur quòd non, ne quid tamen Ecclesiæ possit impingi, domini Papæ responsio expectetur. *hæc ibi.*

Hæc autem quæstio, an in hoc casu confessori credi debeat, valde est utilis et cognitu necessaria, cum inde non modici effectus, seu vtilitates enascãtur, inter quas illa præcipua erit; quòd si aliquis dicatur impænitens decessisse, si confessori sit credendum, non poterunt Inquisitores post mortem contra eum procedere, si asserat confessor eum egisse pęnitentiam.

An credendũ sit sacerdoti asserenti defunctum, aut viuum pœnitentiã egisse.

Ergo vt, quod à Concilio Narbonensi indecisũ relictum est, lumen declarationis accipiat, donec aliud per sedem Apostolicam fuerit definitum, uidetur prima fronte dicendum, sacerdoti attestanti de innocentia vel pęnitentia defuncti, seu viui credendum esse. Primum quia ita in terminis propriis tenet glo. in cap nuper nobis. in verbo, nisi iuratus. extra de testib. & in c. testimonium. in verbo, in hoc casu. eod. titu. de testib. vbi ait quòd cum quis vult probare se egisse pęnitentiã, satis est si id probet per confessorem suũ. Præterea. quia sicut ratione officii creditur notario in his, quæ ad suũ munus spectant, capit. od audientiã, de præscrip. vbi Abbas nume. 6. & alii communiter, & late Grammaticus decis. 60. nume. 10. & sequen. & dec. 73. num. 33. ita videtur sacerdoti credendum. Rursus,

non refert sacerdotem vnum esse testem hoc casu: quoniam vni soli testi spectatæ fidei, & probitatis credendum tradit Thomas Grammaticus.cons.13. incipien.in causa Miloniana,nu.15.Præterea Clementiæ prærogatiua, & innocentiæ fauor hoc uidẽtur postulare,præsertim cum in hoc crimine proniores esse debeamus ad absoluendum,quam ad condẽnandum.Postremo,quia non est verisimile in sacramento confessionis,vbi omnia postulantur integra, iusta, & cum lege Dei coniuncta,aut confitentem, aut confessorem vsque adeo futuros suæ salutis immemores,vt mendacium dicere audeant.in eandem sententiam accumulari possent plurima fortassis non minus vrgentia,

Veruntamen securius est dicere cum concilio Narbonensi præcitato, satis videri, quòd credi non debeat confessori.

Sacerdoti testificanti de innocẽtia aut pœnitẽtia viui vel defuncti non creditur necessario.

Atque in hoc articulo hoc primum nobis exploratum esse debet, Inquisitores propter dictum confessoris excusantis aut viuentem aut defunctũ,non arctari ad recedendum ab his,quæ ordine iudiciario inuenta, & probata sunt in contrarium: præsertim cum communis sit & recepta tam Theologorum, quàm Iurisperitorum sententia secundum allegata, & probata iudicandum esse: non autem iuxta priuata, & illegitima indicia, vt præ cæteris testatur Beatus Thomas,2.2.q.67.art.2.

Ad hæc,neminem puto fore,qui facile admittat in tam graui causa dicto vnius solius standum potius esse,quam testibus alijs, & indicijs legitimè probatis. Deinde nulla lege canonica vel ciuili id cautum inuenitur,immo præcitatum concilium nõ obscurè videtur sentire contrarium. Postremo si delinquentes intelligerent generaliter fidem habendam esse sacerdoti testificanti de pœnitentia vel innocentia viui,vel defuncti, facilè vt pœnas huius criminis effugerent,attentarent mendacium in confessione dicere,ac mittere confessarium ad iudices, qui eos excusaret. quam ob rem tutius est, vt non credatur,sed vt ordine iudicario iuxta allegata, & probata legitimè procedatur.

Hoc tamen minimè omittendum putarem, posse quandoque confessorem vsqueadeo esse spectatæ virtutis, & probitatis, vt dictum eius multum prosit ad pœnitentiam seu pœnam minuendam: nam si, verbi gratia, delatus, & conuictus de hæresi dicat se dudum errorem suum agnouisse,confessum fuisse, & deseruisse: tũc benignius tractari poterit, si hoc ipsum confessor approbatus testificetur: quod tunc magis iuuabit,cum reus alias non est habitus suspectus, aut malis moribus præditus; cæterum non propterea omnino liberabitur: neque ab hac sententia recedendum putarem.

Quòd si quis dicat inutiliter nunc hanc quæstionem disputari,cum confessores non habeant potestatem absoluendi hæreticos,ut constat in processu bullæ in Cœna Domini, & tradit copiose Locatus in opere iudiciali Inquisitorum, verbo, Absoluere. Et Simancas de catho.instit.titu.3.de absolutione. Respondebo contingere quidẽ posse talem casum,vt cũ quis verbi gratia absoluitur virtute alicuius Iubilei,in quo summus Pontifex concedit facultatem absoluendi a tali crimine: Seu cum quis hæreticus A *diuino occultus vel mentalis absolutus est, & postea detegitur eius hæresis, & proceditur cõtra eum: item potest cõtingere similis casus in hæretico,qui iã moriturus pœnitet, & cum non sit locus, vt iudiciario ordine seruato Ecclesiæ reconcilietur, absoluitur a priuato quolibet sacerdote in articulo mortis,et deinde conualescit, & defertur ad sanctum officium. Si quis ergo in his casibus aut alijs huiusmodi vellet vti testimonio confessoris,non debet Inquisitor propter talem testem,iudiciarium omittere ordinem sicut dictum est.*

Absoluti in foro pœnitẽtiali non censentur absoluti in foro exteriori.

Quòd autem absoluti in foro pœnitentiali solum intelligãtur absoluti quoad illud forum siue iudiciũ B *& quòd propterea debeant in foro exteriori siue iudiciali satisfacere, singulariter declarauit Sanctissimus Dominus Gregorius XIII. in Bulla quadam Iubilei anno Domini MDLXXII.tertio idus Septembris.nam cum primum concessisset facultatẽ confessoribus approbatis, vt virtute præfati Iubilei pœnitentes possent absoluere a quibuscunque peccatis, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis, & in bulla cœnæ Domini contentis, & a quibusuis pœnis, & censuris ecclesiasticis.exceptis tamẽ quibusuis hæreticis, & libros damnatos sine Auctoritate Sedis Apostolicæ, scienter quoquo modo legentibus,aut in domibus suis tenentibus,vel imprimentibus; aut im-* C *portantibus,seu disseminantibus, vel officium sanctissimæ Inquisitionis sub quocunque prætextu vel colore impedientibus, his inquam concessis primũ, & exceptis, subdit deinde singularem, & notatu dignam clausulam in hæc verba:* Declaramus tamẽ tam per præsentes,quàm alias quascũque super concessione similium vel dissimilium indulgentiarum à nobis,& prædecessoribus nostris hactenus emanatas,& in futurum quomodolibet emanandas litteras Christi fidelibus ipsis nisi in foro conscientię,& pœnitentiali tantum, non autem in foro fori,& contentioso,nisi satisfecerint his, propter quæ censuræ huiusmodi in eos latæ fue- D rint, vllatenus suffragari, eosdemque Christi fideles illis iuxta huius nostræ declarationis formam & tenorem,& non aliter, nec alio modo vti, aut eis se iuuare posse,& potuisse; quinimmo eos in easdem censuras postmodum reincidisse, & in posterum reincidere, sicque ab omnibus quauis auctoritate fungentibus,censeri, & iudicari debere, irritumque,& inane quicquid secus à quoquam quouis prætextu, aut colore scienter, uel ignoranter attentatũ forsan est hactenus, uel in posterum contingerit attentari; non obstãtibus E quibusuis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cęterisque contrariis quibuscunque. *hactenus ibi.*

Cõfessarius an possit absoluere hæreticos virtute Iubilei.

Quòd si quis quærat, an si Papa non exciperet casum hæresis, posset ne tũc confessarius approbatus virtute Iubilæi, aut alterius diplomatis, aut bullæ Apostolicæ, per quam datur facultas absoluendi ab omnibus peccatis etiam in bulla Cœnæ Domini reseruatis, absoluere hæreticos, qui hæreses suas confiterentur: Respondet Couarruuias in cap. alma mater.de sent.excommu.lib.6.par.1.§.11.num.14.id confessario non licere. Couarruuiam sequitur Simancas de catho.institu.tit.3.de absolutione, nu.2. &

Ioannes

Joanes Roias tracta.de hæret.parte 2.assertio.39. Contrarium profitetur Dominicus Sotus lib.4.sen ten.distinct. 22.q.2.art.3.Sententia Soti videtur magna ratione niti: Et profecto si Papa noluisset virtute talis facultatis absolui hæreticos, eos excepisset sicut in præfata bulla Dominus Greg. eos excepit; quos & Pius Papa V.etiam exceperat in simili bulla Iubilei anno Domini MDLXVIII. & in alijs.Profecto ad tollendam omnem dubitationē optimum esset semper in similibus bullis illos excipere.Cæterum si non exciperentur, & ob id in foro pœnitentiali absoluerentur,nihilominus Inquisitores libere possent contra sic absolutos in foro exteriori procedere:prudenter autem fecerunt confessores,si in tali casu sic penitentibus suaderent, atque eos inducerent,vt ad Iuquisitores confugerent.

An absolutus in foro pœnitentiali effugiat pœnas temporales.

Rursus,altera quæstio & præcipua in hoc Concilio Tarraconen. posita est;An postquam aliquis est in foro pœnitentiali à crimine hæresis absolutus, effugiat etiam pœnas temporales,ita vt postea in eum inquiri non possit,ipseque reus possit se hac exceptione tueri,dicens iam esse absolutum in foro pœnitentiæ:& quamuis Concilium hoc Tarracon. senserit tribus illis concurrentibus,de quibus paulo antea dicebamus, immunem esse à pœna temporali; nunc tamen aliud est penitus obseruandum,videlicet,reum quemlibet siue ab Episcopo,siue ab Inquisitoribus,aut ab alijs habentibus absoluendi potestatem,absolutum in foro pœnitentiæ, & accusari posse in foro exteriori,& in eum inquiri,nec eū iuuari exceptione receptæ pœnitentiæ in foro interiori:ita Zanchinus,vbi copiose disputat hanc quæstionem tract.de hæret.c.34.& ibidem Campegius Repert.Inquis.verb.absolutio.§.sed an absolutio. & verb.confessio.§.vtrum si in foro,fol.163.ex impres.Venet.Locatus in opere iud verbo, absoluere, nu.1.& verbo,hæreticus,num.24.vers.Secreti vero hæretici,& alij alijs locis.

Pœna imposita in foro pœnitentiali,nō impedit pœnam imponēdam in foro iudiciali.

Breui ergo agendo sit hæc apud nos certissima conclusio: Pœna imposita per confessorem in foro pœnitentiali,quantumcunque sit magna, non tollit aliquo modo pœnam imponendam in foro iudiciali canonico,vel ciuili.gloss.singularis in c.gaudemus, de diuort.verb.poterit,vbi communiter hoc notant & tenent Doctores,Pau.de Castr.in l.cunctos populos,C.de sum.Trinit.& fide catho.nu.7.gloss.1. in fin.in c.2.de schismaticis,& ibi Panor.Card.et Docto.glo.in cap.de his.in fine,de accus. vbi Abbas,glos.in c.fi.25.distinct.argum.tex.in c.admonere.33.q.2.vbi glo.verb.pœnitentia,glo.fi.in cap. 2.de emptio.& vend.& ibid.Abbas,Imola & cōmuniter Doctores:& potissima ratio est:quoniam pœna pœnitentialis in foro interiori imposita tendit ad alium finem,videlicet,vt per eam pœnitens satisfaciat Deo,& animæ suę.Alia vero pœna.scilicet temporalis,spectat ad punitionem corporis,& pro vindicta publica,vt ita etiam reipublicæ satisfaciat,qui malo exemplo delinquēdo eam offendit. Hæc autem conclusio usque adeo uera est, vt contrariam putarem erroneam:proceditque etiam si pœnitentia illa in foro interiori imposita,fuisset publica:ita Abbas in dicto c.de his, de accusat. pro qua sententia facit optimè textus in c.2.de maledicis,et

A *notaut ibidem Abbas & Doctores.*

Mitius punīēdus in foro exteriori, qui confessus est delictum in foro interiori.

Illud hic monebo,multum esse minuendam pœnā in foro exteriori,quoties is,qui punitur in foro interiori, sine dolo fuit confessus delictum suum, & obtinuit absolutionem, maximè si iniunctam sibi pœnitentiam humiliter adimpleuit,cum satis appareat,huic culpam suam displicuisse,mitius enim agi debet,& leuius cum eo qui sponte confitetur peccatum suum, quàm cum eo qui conuincitur, iuxta doctrinam Abbatis & cæterorum in capitulo at si clerici,de iudiciis.

B *Ille autem qui post cœptam inquisitionem cōtra eum, quasi dissimulans & gemebundus accedit ad Inquisitores,vel Episcopum petens in foro interiori absolui,audiendus non est,quia peccatum eius iā non est occultum, ideoque non est adhibendum occultum remedium; nec talis dicitur sponte venire, cum illi dicantur uere & proprie sponte venire,qui ante incœptam Inquisitionem contra eos,receptasque probationes humiliter accedunt,vt pulchre docet Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores,quæstio.2.*

His ita positis,quæ occasione Concilij Tarraco. dicenda fuerunt, superest, vt pauca quædam huc
C *etiam spectantia breuiter perstringamus.*

An carceratis pro hæresi sint concedendi confessarii.

Ac primum hic quæritur: An uinctis & in carcere reclusis pro causa fidei, confessarij concedi debeant? Et tametsi quibusdam videatur non aliter confessariorum copiam reis esse faciendam, quā si plene Inquisitoribus suas hæreses fuerint confessi aut in extremum venerint vitæ periculum, vt tradit Simanca de catho.institu.tit.16.nu.30.quoniam huiusmodi homines cum pendente inquisitione reputentur hæretici,indigni videntur tanta benignitate, & consolatione: benignus tamen videtur toties eis confessarios concedere, quoties illi petierint:nam vt valde prudenter & pie referebat mi-
D *hi superioribus diebus F. Thomas Zobbius sanctæ Inquisitionis Romanę Generalis commissarius,uir & Theologiæ peritia, & pietate clarus, nunquam hoc obesse potest,immo interdum ualde prodest, cū à confessarijs moneantur & excitentur ad liberè confitendum iudicibus fidei delicta sua, vt paulo post dicemus,Cum ergo conceduntur,plurima obseruare conuenit, & diligenter animaduertere, ne quid committatur incautum.*

Cum carceratis pro hęresi concedūtur confessarii, quid obseruandum.

Totum vero hunc locū de cautelis,pie & prudēter obseruandis in hoc delicto cum reis cōceditur cōfessarius,luculenter præscripsit Madriliana instru-
E *ctio anno Domini.MDLXI.c.71.in hæc verba à nobis utcumque latine reddita:* Si reus aliquis ægrotauerit in carceribus,præterquam quòd Inquisitores debent diligenter curare,vt ei fiat medicina,exhibeanturque cūcta ad salutē eius necessaria,cōsilio medici seu medicorū,qui ei medentur,si petierit confessarium,debet ei cōcedi, qui sit spectatæ probitatis,& de quo plurimum cōfidatur,à quo iuramentum exigatur de custodiendo secreto,& ꝙ si pœnitēs ei dixerit aliquid in confessione,ꝙ velit reuelari extra carceres,ne in hoc vllo mō ei obtēperet,nec similia mādata reuelet:ꝙ si extra confessionē ei fuerit aliquid iniunctum,id Inquisitoribus manifestabit. Ad

Confessarius qualiter sege ret cum pœnitente.

hæc, Inquisitores confessarium admonebunt ac instruent, qualiter se gerere debeat cum pœnitente, vt videlicet dicat ei, quòd cum sit pro hæresi incarceratus, ac de ea reus accusatus, non potest absolui, nisi iudicialiter hæresim suam manifestet. Et cætera relinquentur confessoris iudicio & conscientiæ: qui debet esse doctus, vt intelligat id quod in causa tali fieri conueniat. hæc ibi.

Confessarius qualiter se gerat cum pœnitente.

Reus morti propinquus si cōfiteatur, absoluendus.

Atque hæc obseruari oportet, cum rei nondū venerunt in vltimum vitæ discrimen: nam si in vltimo mortis articulo fuerint constituti, cum eis illud est obseruandum, quod iura iubent: nam cum per tempus non liceat eos iudicialiter examinare, & reconciliare, si quidem vere contriti sint, & parati obedire Ecclesiæ mandatis, absoluendi erunt sacramentaliter. Concilium Arausicanum primum capit. 2. cuius hæc sunt verba: Hæreticos in mortis discrimine positos, si catholici esse desiderent, si desit Episcopus à presbyteris cum chrismate & benedictione consignati placet. hæc ibi. In tali enim casu nulla est reseruatio, & omnes sacerdotes possunt quoscunque pœnitente absoluere, à quibusuis, peccatis, & censuris. Conc. Trident. sess. 14. capitu. 7. de casuum reseruatione.

Reus persuadendus vt cōfiteatur.

Quòd si reus non peteret confessarium, & medicus crederet morbum esse periculosum: tunc reus persuadendus est omnino vt confiteatur, & vbi iudicialiter satisfecerit Inquisitoribus, priusquam moriatur, reconciliabitur Ecclesiæ: cumque fuerit in iudicio absolutus, inde confessarius absoluet eum sacramentaliter: atque hoc etiam præscribit præcitata instructio.

Sanis petentibus, confessarii concedendi, & quales confessoris partes circa eos.

Diximus hucusque de ægrotantibus: nā cum sanis paulo aliter agendum videtur: sunt enim qui existiment sanis etiam petentibus, nisi confessi fuerint iudicialiter, non esse confessarium cōcedendum: frustra namque videtur tunc concedi, si stet in negatiua: verumtamen, vt paulo antea dicebam, benignius videtur, vt eis cōcedatur, etiāsi cōfessi nō fuerint in iudicio: nā hinc multa cōmoda oriri possūt.

Et confessoris partes erunt hoc casu, reum cohortari ad deferendos errores suos, & dicendam integre veritatem tam de se, quàm de alijs, sicut de iure tenetur: addat tamen ne tædio carceris, vel spe celerioris liberationis, aut metu tormentorum, sibi aut alijs falsum crimen imponat.

Obseruādum diligenter.

Hunc tamen reum confessarius absoluere nō potest priusquam ab excommunicatione fuerit absolutus, & Ecclesiæ reconciliatus, atque hæc omnia mihi videntur commodissime posse obseruari in hac causa, nunc cætera prosequamur.

Nihil à confessore inquirendū de auditis in confessione.

Illud autem in primis debent Inquisitores præcauere, ne quid à confessario scire uelint de gestis in confessione, ne ve de his nimis solicite quicquam ab eo percunctentur: hæc enim longe abesse debent à tanti sacramenti secreto inuiolabili: iam in hac re præterea, quæ paulo antea diximus, cætera omnia sunt prudentiæ confessarij committenda, is namque videbit ne quid in fidei determinatum fiat.

Nec compellendus ut ea proferat quæ ibi nouit.

Compellere autem confessarium, aut eum adducere in testem vt proferat ea quæ in confessione audiuit, longe abest à synceritate, & pietate, & huius sacri tribunalis & nostrorum temporum. Id tyrānorum est, & iudicum imperitorum tentare: quod si re vera ab aliquo superbe imperante talia manifesta re cogeretur, nullo modo debet obtēperare, etiāsi iuramento prius constringeretur: immo licite potest asserere se nihil eorum scire, quia non dicitur scire vt homo, & priuata persona, sed vt Deus, c. dilectus, de excessibus prælat. vbi glos. & communiter Doctores, cap. omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remissio B. Thomas 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2. argum. Innocentius, & alij in c. qualiter & quando, el 1. de accus. & tradunt communiter etiam Theologi, lib. 4. senten. dist. 21. & Sotus lib. 4. sent. dist. 18. art. 5. quibus locis, & alias rationes adducunt ad probandum sacerdotem ita coactum posse licite respondere, se nescire: quas libenter omitto, quia hæc vulgaris est, & facilis quæstio.

Crimē sacerdoti reuelatum non in uim confessionis propalari potest.

Quòd si reus crimen suū sacerdoti dixerat, non in vim confessionis & pœnitentiæ, quantumuis sub secreto id sit dictum, & protestatione præmissa ne reuelet, si producatur in testem, potest & debet deponere, & veritatem reuelare: ita Innoc. in c. qualiter &. quando, el 1. de accusa. & ibi communiter Docto. Panor. in c. si sacerdos, de offi. ord. vbi Doctores. Fely. in c. intimauit, de testibus. S. Thomas, 4. senten. distinct. 21. q. 3. art. 1. quæ maxime obtinent in hoc crimine, quod vergit in magnum reipublicæ detrimentum, ad quod reuelādum omnes sub pena peccati mortalis obligantur, nullo obstante uoto, pacto, aut promissione, vt dix supra hac 2. parte super cap. qualiter & quando, traditque eleganter Guido Fulcodius in consultatio. ad Inquisitores. q. 8. B Thomas. 2. 2. q. 70. art. 1. Sotus lib. 5. de iust. & iure q. 5. ar. 2. & copiose Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 5. nu. 15.

An dictum sacerdotis reuelantis confessionem faciat indiciū, aut aliquam probationē.

Sed hic est pulchra difficultas obiter diluenda, An si sacerdos, aut per imprudentiam, aut per malitiam, aut alia quauis de causa confessionem reuelauerit, ea faciat indicium, aut probabilitatem aliquā, ita vt iudices virtute talis reuelationis, seu confessionis possint procedere ad torturam, aut alios actus iudiciales contra reum.

Omissis multis; breuiter respondeo, hanc confessionem factam de delicto manifestato in confessione sacramentali, nullum penitus effectum operari, nec facere aliquod indicium ad torturam: quia talis confessio fuit facta tanquam soli Deo, & non tanquam homini. arg. tex in c. si sacerdos. de off. ord. tradit Bal. in l. Archygerontes, C. de epis. audient. quem refert & sequitur Antonius Gomez. to. 3. varia. resol. cap. 13. nume. 9. asserens dictum huius sacerdotis nullam penitus fidem facere, & hæc opinio est valde æqua, & iusta: nam si tales reuelationes aliquid probarent, planè in manifestum sacramenti confessionis & sigilli secreti detrimentum verterentur.

Cui sacerdoti reuelanti cōfessionem nō credatur.

Atque hanc eandē sententiā profitetur synodus sub Carolo Magno celebrata, cuius Ansegisus Abbas Leobiensis meminit lib. 5. ca. 48. vt refert Marianus Victorius in libro de sacramento cōfessionis. c. 10. in hæc verba: Presbytero non licet peccatum Episcopo prodere, quia super eum est. Et si forte sacerdos peccatū, sibi in confessione Ecclesiæ patefactū, reuelauerit, præter depositione &

alias

alias pœnas, credi ei non debet, tum quia testimonium vnius, nullius, vt iura inquiũt, testimonium est, cum in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: tum etiam quia reuelando delinquit, & delinquendum tanquam infamis à testimonio ferendo, in eo præsertim in quo testando peccat, reiicitur. *hæc ibi.*

Quod autem de non credendo sacerdoti reuelanti confessionem proxime diximus, idem, & de Episcopo intelligendum esse videtur, sicut insinuat decretum concilij Africani, c. 99. & Concilij Carthaginensis septimi, c. 5. quod referunt Burchardus lib. 19. decre. c. 127. & Iuo parte 5. cap. 363. & Gratianus 6. q. 2. c. placuit, vbi scriptum est ita: Item placuit, vt si quando Episcopus dicit, aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget, & pœnitere noluerit: non putet ad iniuriam suam Episcopus pertinere, quod illi soli non creditur. *hæc ibi.*

Marianus tamen Victorius in libello de sacramento confessionis, c. 11. circa finem, hoc decretum proximè relatum intelligendum arbitratur, cũ peccatum auditum detectum est extra sacram Ecclesiæ confessionem, cæterum siue hoc, siue illo modo capiatur, non intelligatur, semper tamen verum erit, neque etiam Episcopo, nec cuilibet alij Ecclesiæ prælato reuelanti confessionem esse credendum. immo graui ter plectendi sunt per suos iudices, qui audita in cõfessione sacramentali reuelauerint, de quorum pœna plene tractatur in ca. sacerdos, de pœniten. dist. 6. & in c. omnis vtriusque sexus. §. Caueat autem. extra de pœnit. & remiss.

An coniecti in carcerem ob hæresim, admitti debeant ad audiendã Missam.

An autem coniecti in carcerem ob hæresim admitti debeant ad audiendam Missam, & ad alias orationes, quæ intra carcerem dicuntur, sicut admittuntur ad confessionem eo modo, quo hactenus diximus, & scitu & inuestigatione dignum est: Sed de hoc dicetur infra par. 3. super quæstio. 59.

f Si quos vero constat ante inchoatam inquisitionem de his fuisse confessos.) *in codice Bononiensi constanter legitur hic locus cum dictione, nõ in hunc modum:* Si quos nõn constat ante inchoatam Inquisitionem de his fuisse confessos, &c. *Et sane ita videtur legendum, vt series indicat, & vt facti species sint diuersa: nam cum de eo, qui ante inceptam Inquisitionem fuit confessus, locutum sit concilium in principio huius tertiæ quæstionis, frustra videbatur de illo etiam quærere, qui similiter ante inceptam Inquisitionem fuit confessus, quare lectio codicis Bononiensis mihi magis probatur.*

g Nisi ita sit secretum factum, quòd non habeat contra se famam, vel testes.) *Hic procul dubio est sermo de illo, qui seipsum sponte defert ad sanctum officium, & peccatum suum iudicibus, fidei detegit, de quo agimus copiose infra parte 3. tit. de sponte venientibus.*

Cum vero hic subdit concilium dicens; Et tamẽ in vtroq; casu, &c; *concludit, tam eos, qui antè inceptam Inquisitionem confessi fuerunt, quam eos, qui sponte seipsos detulerunt, immunes esse ab omni pœna temporali, de quo quid sit sentiendum, & dictum est hactenus, & dicetur in præcitatis locis.*

h Hæretici perseuerantes in errore relinquantur curiæ sæcularis iudicio.) *Hæreticos perseuerãtes appellat hic concilium pertinaces, qui post multas & legitimas monitiones nolunt veritati catholicæ fidei obtemperare, cæterum isti non sunt statim curiæ sæculari tradendi, sed diu asseruandi, sæpiusque monendi vt resipiscant; qualis vero praxis sit circa hos seruanda, docet pulchrè Eymericus 3. par. in 10. modo terminandi processum fidei. extat etiã insignis doctrina concilij Biterrensis cap. 17. in hęc verba:* Conuerti nolentes, vbi commode poteritis, damnare tardetis: ipsos frequenter tã per vos, quàm per alios ad conuersionem monẽtes, ac tandem in sua malitia pertinaces faciatis errores suos ad eorum detestationem publice cõfiteri, & sic eos damnatos præsentibus sæcularibus Potestatibus, eorumue Balliuis secundum mandatum Apostolicum relinquentes. *hæc ibi.*

Quid obseruãdum circa hæreticos pertinaces priusquam tradantur curiæ sæculari.

i Perfecti vero hæretici, si conuerti voluerint, & dogmatizantes, &c. perpetuo carceri intruduntur.) *Ita in Bononien. & etiam in Directorio Cardinalis de Gãbara: sed Sabellanus, Perfidi, habet, & male: nam inter hæreticos Valdenses, seu Inzabbatatos, de quibus hic locus est accipiendus, qui dam erant, qui dicebantur, Perfecti, quod nusquam declaratur luculentius, quàm in summa fratris Monneti, 5. par. c. 3. cuius extat fragmentum quoddam in vetusto codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ in quo plene disseritur de initiis, incrementis, & moribus, ac erroribus Valdensium: agens vero de sectis ipsorum ita habet:* Duo sunt genera sectę ipsorum. Quidam dicuntur Perfecti eorum, & hi proprie vocantur Poure Valdenses de Lió: nec omnes ad hanc formam assumunt, sed prius diu informantur, vt & alios sciant docere. Hi nihil proprium dicunt se habere, nec domos, nec possessiones, nec certas mansiones, coniuges, si quas ante habuerunt, relinquunt. Hi dicunt se Apostolorum successores, & sunt magistri aliorum & confessores: & circuunt per terras visitando, & confirmando discipulos in errore. His ministrant discipuli necessaria. In quocunque loco veniunt insinuant sibi mutuo aduentum illorũ, coueniũt ad eos plures in tuto loco in latibulis, audire eos, & videre: & mittunt eis illue optima quæq; cibi & potus: & indicũt collectas nummorum discipulis pro sustentatione eorũdem Pauperum, & magistrorum suorum, & studentium, qui per se sumptus non habent: vel etiam ad allicciendum aliquos, quos cupiditas nummi trahit ad sectam eorum. *hactenus ibi. quæ sunt plane scitu dignissima, ex quibus intelliguntur multa huius Directorij loca de his loquentia.*

Perfecti hæretici qui dicãtur, res scitu digna.

Addit Eymericus 3. par. tit. de signis, quib. Valdenses cognoscuntur, nu. 112. hos Perfectos hæreticos consueuisse deferre in superiori parte sotularis signum quoddam circulare, vt à cæteris & distinguerentur & cognoscerentur. De his Perfectis hæreticis insignis extat locus in Concilio Biterrensi cap. 16. quem retuli infra 2. parte super quæstio. 39. de Hæresiarchis.

Rursus illud est diligenter obseruandum, Concilium Tarraconense hic sentire magistros errorum & dogmatistas tunc demum tradendos curiæ secularis,

Hæresiarchæ an tradi debeant curiæ sæculari.

lari, cum noluerint conuerti; idẽ prorsus statuit Cõcilium Biterrense, c. 16. Hinc colliges non esse facile recipiendam eorum sententiam, qui dicunt dogmatistas indistincte curiæ sæculari esse tradẽdos; de quo video quæ scripsi supra parte. 1. super. l. nemo clericus, C. de sum. Trinit. & fide catho. & infra in hac parte 2. super dicta quæst. 1. de hæresiarchis vbi dixi plenissime.

K Credentes autem hæreticorum erroribus solemnem faciant pœnitentiam, &c.] *Hic incipit assignare pœnas pœnitentiales imponendas singulis, qui ad Ecclesiæ gremium reuertuntur, quarũ hodie maior pars abiit in desuetudinem. In eis* B *vetustam in coercendo hoc crimine seueritatem mirari licet, quæ valde distat ab hodierna huius tribunalis misericordia & benignitate: & plane quanta fuerit antiqua seueritas, docent plene decreta concilij Bitterensis, & Narbonensis: item litteræ quædã beati Dominici, quas affert Campegius apud Zãchinũ c. 20. adde Reperto. Inquisit. verbo publicè.*

Tametsi vero mentio fiat solemnis pœnitentiæ, & propterea iure optimo videretur hic declarãdũ, quid ea sit, quo ritu fiat, quos pariat effectus, et quo modo differat à publica pœnitentia: nihilominus tamen hæc disputatio ob id consulto à nobis omittetur hoc loco, quia C *eius vsus aut nullus omnino, aut valde rarus est nostris sæculis: quamquam non diffitear posse ex causa qoandoque reuocari & vsurpari. Interim tamen vide textum, & ibi doctores in capite 50. distinct. Magistrum, & doctores li. 4. sentent. distinctio. 14. Couarruuiam lib. 2. variar. resol. cap. 10. nu. 3. & in repetitione clemen. si furiosus, in prima parte relectionis, nu. 10. Bernardinum Diaz in pract. crimi. cano. cap. 19. Simonem Maiolum li. 3. de irregularit. c. 2. & 3. & Marianum Victorium in historia de antiquis pœnitẽtijs, in principio, vbi de hoc agit luculenter.*

l Sint in processionibus ad Sedem.] *dictio, Se*D*dem, in Sabellano est omissa, & male. Est autem dictio vulgaris apud Hispanos: nos enim ecclesiam cathedralem, Seo, vocamus: concilium dictionem vulgarem latinam fecit, sed ignorantibus nostram linguam, peperit difficultatem. Sunt autem in toto* A *hoc opere dictiones huiusmodi multæ, quæ suis locis à nobis declarabuntur. Iubebat ergo hic concilium, vt credentes hæreticorum erroribus, qui solẽnem pœnitentiam erant facturi, diebus hic præfixis proficiscerentur ad Ecclesiam cathedralem, ibique & processionibus & diuinis officijs interessent.*

m Itẽ in quarta feria in capite ieiunij veniãt simul ad Sedem, & sint eodem modo, & secundũ formam iuris, &c.] *Hic præscribit conciliũ credentibus hæreticorum erroribus, secundum ius in c. in capite 50. dist. formam agendæ solennis pœnitentiæ: quæ profecto pœnitentia grauissima est: at si* B *peccati magnitudo spectetur, debita censeri debet: nam cum grauius sit diuinam, quàm humanã lædere maiestatẽ, c. vergentis. extra de hæret. authent. Gazaros, C. de hæret. & offendentibus maiestatem humanam ultimũ mortis supplicium imponatur, l. quisquis, C. ad legẽ Iul. maiest. certè quælibet pœnitẽtia, in quã mortis suppliciũ cõmutatur, mortis cõparatione leuis cẽsenda est: at nõ modo credẽtes hæreticorũ erroribus, sed & alij de quibus hic, candẽ cõpellebãtur subire solẽnẽ pœnitentiã: illa tamẽ sicut paulo antea diximus iam in desuetudinẽ abiit.* Solemnis pœnitentia, grauis.

n Ne sic Lateranense concilium illudatur.] *codex Bononiensis ita:* ne sic Latinum consilium C illudatur. *Sabellanus ita:* nec sic ecclesiasticum iudicium illudatur. *In codice Cardinalis de Gambara ita:* ne sic datur consilium illudatur. *Sed nõ est visum recedere à Barcinonensi impresso: quamquam non video quomodo hæc Lateranensi concilio accomodentur, cũ nusquã ibi nominatim reperiatur cautũ, quod hic commemoratur de numero compurgatorum: nisi dicamus respexisse hoc loco concilium ad illud quod statuitur in concilio Lateranensi sub Innocẽtio III. c. 36. & refertur in c. cum cessante, extra de appel. vbi cauetur quòd iudex possit interlocutoriam & comminatoriam sententiam ex cau*D*sa reuocare, nõ aliter: ita hic non est honestũ ut post taxatũ & præfinitum certum numerum compurgatorum absque legitima & iusta causa is numerus immutet. Iã in codice illo uetusto Vaticanæ bibliothecæ, vbi reperitur idẽ hoc Tarraconẽse, Cõciliũ, hic locus ita legit:* Vt sic Lat. Concilio nõ illudat.

QVÆSTIONES QVINQVAGINTA OCTO DE HAERETICA PRAVITATE.

AD OFFICIVM INQVISITIONIS PERTINENTES.

QVÆSTIO. I.

De nomine hæresis.

SVMMARIVM.

1 *Hæresis ab electione dicitur.*
2 *Et ab adhæsione, nam pertinaciam requirit.*
3 *Atque etiam à diuisione.*
4 *Hæresis electionem, adhæsionem, & diuisionem includit.*

E PRIMA quæstio est: Hæresis unde sic dicta est, seu hoc nomen hæresis unde tractum est?

Ad hanc respondemus secundum mentem Isidori, † & aliorum vocabulorum expositorum, quòd hoc nomen hæresis etymologizatur, seu exponitur tripliciter. † Lib. 8. Etymolog. c. 3.

1 Et secundum hoc hæresis includit tria: primo hæresis dicitur ab eligo eligis: vnde secundum

dum Isidorum & Papiam, hæresis dicitur quasi elesis: & sic hęresis dicitur, ab eligendo, sicut secta à sectando: & inde dicitur hæreticus, quasi electiuus, ab eligendo sic dictus. Nam hæreticus propositis sibi, falsa & vera, sententiis, eligit falsam & peruersam, tanquam veram, vera & catholica refutata, ut habetur 24. q. 3. Hęresis. Et ex hoc patet, quòd hęresis importat electionem.

2 Secundo hęresis dicitur ab adhereo adhęres secundum Hug. & sic hæresis dicitur ab adhęrẽdo: sicut fides à fatendo, & secta à sectando: & inde dicitur hęreticus quasi adhæsiuus, ab hærẽdo sic dictus. Nam hæreticus falsæ & peruersæ doctrinæ tanquam veræ, vt prædicitur, electæ adhæret firmiter, & pertinaciter: aliàs si talis adhęsio pertinax non esset, hæreticus quis non foret, vt patet extra de sum. Trinit. & fi. cath. cap. Damnamus; & ex hoc patet, quòd hæresis importat adhæsionem.

3 Tertio dicitur hæresis ab erciscor ercisceris secundum Isidorum: quod idem est, quòd diuido diuidis, & sic dicitur hæresis ab, erciscendo, id est, diuidendo; sicut dicitur, per oppositum vnio ab uniendo, & coniunctio à coniungendo. Et inde dicitur hæreticus quasi diuisiuus, à diuidendo sic dictus: sicut dicitur Eremita, quasi diuisus à communi vita. Nam hęreticus postquam falsam doctrinam sibi eligit tanquam verã, eique pertinaciter adhęrit ab aliis verã doctrinam & sanam tenentibus (quibus ante erat unitus) se mente elongat & diuidit, & excommunicationis mucrone, ab eis per Ecclesiã merito & numero diuiditur, & Potestati sæculari traditur, à cõsortio hominũ totaliter diuidẽdus, ut patet extra de hęre. c. Excõicamus, primo, & secundo.

4 Et ex hoc patet quod hæresis importat diuisionem. Et per consequens ex prædictis omnibus liquet quod hæresis nomen importat tria, scilicet, electionem, adhæsionem, & diuisionem.

COMMENT. XXVI.

De Etymologia hæresis.

Haeresis vnde sic dicta est.] *De etymologia seu origine dictionis, hæresis, prater Eymericum hic, agunt fere omnes, qui de hæreticis scripserunt. Et Beatus Hieronymus in Epistola sancti Pauli ad Galatas, c. 5. & in Epistola ad Titum, c. 3. Tertullianus in libro de prascriptionibus hęreticorum, c. 6. Isidorus lib. 9. Etymolog. c. 3. Sanctus Thomas 2. 1. q. 11. artic. 1. Melchior Canus li. 12. cap. 9. de locis theologicis. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 1. aduersus hæreses, idem lib. 1. c. 1. de iusta hæret. punit. Repertorium Inquisitorum verbo, hæresis. Simancas de catho. institu, titu. 30. idem in Enchyridio violatæ religionis tit. 2. Locatus in opere iudiciali Inquisitorum, verbo, hæresis, & doctores in c. hæreses. 24. q. 3. & alijs plerisque in locis, quos gratia breuitatis omitto.*

Etymologia vera hæresis, quæ sit.

Vera autem hęresis etymologia à Verbo Græco αἱρῶμαι, *descendit, quod significat, eligo, volo, exopto, sumiturque pro opinione tenaci & confirmata de aliquo dogmate & sententia, in qua persistitur, electa. Quare hæresis latine reddita, electionem significat, scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. Verum est ergo hæresim significare electionem, at non descendit à verbo Latino, eligo, sed à verbo Græco, vt dictum est, atque hoc etiam vult Isidorus pręcitato loco. ait enim ita.* Hæresis Græce ab electione uocatur, quòd scilicet vnusquisq; id sibi eligat quod melius sibi esse videtur, vt Philosophi Peripatetici, Academici, Epicurei, & Stoici: vel alij, qui peruersum dogma cogitantes arbitrio suo de Ecclesia recesserunt. Inde ergo hæresis dicta Græca uoce ex interpretatione electionis, qua quisque arbitrio suo ad instituenda, siue ad suscipiẽda quælibet ipse sibi eligit. *hęc Isidorus, In quibus per omnia sequitur B. Hieronymum pracitato loco in Epistola sancti Pauli ad Titum, cap. 3.*

Alię hæresis etymologiæ quæ sint.

Alias autem etymologias, quas hic recenset Eymericus, videlicet, hęresim dici à verbo, adhereo, quia hæreticus falsę doctrinæ adhæreat: uel ab erciscor, quod est diuiduo, eo quod hæreticus per hęresim diuisus sit ab his, qui rectam Ecclesię catholicę doctrinam tenent, communiter & recensent & sequuntur Ioannes Andr. Antonius de Butrio, Zabarella, Panormitanus, et alij in cap. firmissime, extra de hęret. & Zanchinus tracta. de hęret. cap. 1. Odofredus in Rubrica, C. de hęret. ait hęreticum dici ab eremo, quia inquit sicut eremita dicitur à nemore, quia separatus est a ciuitate vel oppido, ita hęreticus dicitur separatus a fide catholica. Sunt etiam qui dicant hęresim dici à verbo, erro, quia hęreticus erat, idest, deuiat & deflectit à rectitudine fidei catholicæ.

Cęterum huiusmodi etymologię, & si qua sunt alię his prorsus similes, tametsi hęresis & hominis hæretici naturam explicent, verę tamen non sunt, vt ex supradictis constat. At ignoscendum est his viris, grauibus quidem & singularis eruditionis, quia certiora iniuria eorum temporum docere non valuerunt, docturi proculdubio si nouissent: ea vero tunc verissima esse putabant.

Nomen hæresis quando cœperit esse infame.

Nomen vero hæresis (vt obiter id dicam) ante constituta Christianę religionis fundamenta infame non erat, imo in bonam partem accipiebatur, significabatque illam disciplinam, quam quisque profitendam, & sequendam exigebat: hinc variæ sectę Philosophorum, hęreses dicebantur, vnde Stoici, Peripatetici, Academici, Epicueri illius vel illius hęresis appellabantur, vt pręcitato loco in Epistola ad Titum scripsit sanctus Hieronymus: At hodie id nomen odiosum est & infame, quo significantur, qui contra Christi Domini fidem, aut illius Ecclesiam, vel docent, vel credant.

Christianis cur nõ liceat sectã eligere.

Propterea vero apud nos Christianos hęresis siue electio sectę, infamis & execratione digna habetur: quia cum lex nostra data sit ab omnipotenti Deo per Iesum Christum filium eius, non autem ab hominibus electa, proinde quisquis aliam fidem, ac aliam doctrinam eligit, merito hęreticus est, & infamis habetur.

Nobis vero in his, quę ad fidem spectant, nihil arbitrio nostro eligere licere, sed quę sunt diuinitus tradita, sequi oportere, luculenter Tertullianus in libro de pręscriptionibus aduersus hęreti-

cos oſtēdit his uerbis: Hæreſum opera ſunt adulteræ doctrinæ, hæreſes dictæ Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis ſiue ad inſtituēdas, ſiue ad ſuſcipiendas eas vtitur: Ideo Apoſtolus & ſibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur ſibi eligit: nobis vero nihil ex noſtro arbitrio indulgere † licet, ſed nec eligere quod aliquis de arbitrio ſuo induxerit. Apoſtolos Domini habemus auctores, qui nec ipſi quicquam ex ſuo arbitrio, quod inducerent, elegerunt: Sed acceptam à Chriſto diſciplinam fideliter nationibus aſſignauerunt. Itaque etiam ſi Angelus de cœlis aliter Euangelizaret, anathema diceretur à nobis. *hactenus Tertullianus. Idē eiſdem verbis ſcribit Iſidorus lib. 6. c. 3. Etymolog. tacito nomine Tertulliani.*

† Inducere, apud Iſidorum.

Atque ex his apertiſſime conſequitur, religionem Chriſtianam, Euangelicamue doctrinam neque hæreſim neque ſectam appellari poſſe, tum quia nō eſt commentum aut inuentum noſtrum, cum eam habeamus ex diuina reuelatione & traditione: tum quia Chriſtiana religio, catholica, & vniuerſalis eſt, ad omnes æque pertinuit & pertinet, omneſque eam omni tempore tenuerunt ac tenent, qui de Deo & diuina veritate rectè ſenſerunt: hæreſis autē et ſecta priuatam diſciplinam ſignificant, & quam quiſque ſibi eligit opinionem, atque commentum.

Religio Chriſtiana nō poteſt hæreſis aut ſecta vocari.

His ita conſtitutis, iam quid ſit hæreſis breuiter quoque dicendum eſt, vt quæ deinceps tradēda ſunt de hoc crimine, eius natura cognita, facilius intelligantur.

Ac hæreſis quidem multis modis diffinitur à multis, tametſi omnium diffinitiones, licet verbis diſcrepent, in eandem ſententiam concurrere videātur. Guido Carmelita in ſumma de hæreſibus cit. 1. de hæreſibus in genere, c. 3. ita diffiniebat. Hæreſis eſt falſa opinio & erronea in intellectu, per quā falſe & erronee intellectus opinatur de aliquo contra fidei veritatem: *hæc ille.*

Hæreſis variæ multorū doctorū diffinitiones.

Guido Carmelita.

Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. parte 2. cap. 1. ita: Hæreſis eſt opinio vel aſſertio falſa, ſiue dogma falſum catholicæ veritati contrariū in eo qui Chriſtianam fidem profeſſus eſt. *hactenus Turrecremata: Cuius definitionem per omnia ſequitur Arnaldus Albertinus tract. de agnoſcen. aſſertio, quæſt. 1. nu. 4.*

Turrecremata.

Alfonſus Caſtrus lib. 1. capit. 1. de iuſta hæreticorum punitione ita diffiniebat: Hæreſis eſt enūtiatio ſiue propoſitio falſa, fidei catholicæ ita repugnans, vt cum illa ſimul eſſe non poſſit. *hæc Alfonſus.*

Alfonſus Caſtrus.

Conradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 1. ita: Hæreſis eſt dogma falſum, contra fidē orthodoxā, ab eo, qui fidē profitetur, pertinaciter vel aſſertum, vel in dubium reuocatū. *hæc ille. Albertus Pigius Carpenſis lib. 4. c. 8. Hierarchiæ eccleſiaſticæ latius diffinit: ſeu verius deſcribit hæreſim in hæc verba:* Hæreſis eſt non morum, non confeſſionis, ſed fidei vitiū, quo quis ſingulare aliquid à communi Eccleſiæ catholicæ fide ac ſententia eligit, ac proinde ſe ipſum ab Eccleſia ſeparat, qua ſe rectius ſentire, credereq; præſumit: & ob id hæreſis, hoc eſt, electio haud inſignificanter appellatur. *hactenus Albertus. Atque ex his vel ſingulis, vel omnibus ſimul ſumptis, intelligitur quid ſit hæreſis, cuius diffinitionem tum hic, tum in ſequentibus omiſit Eymericus. harum vero diffinitionum explicationem tradunt præcitatis locis, Guido Turrecremata, Albertinus, & alij.*

Conradus Brunus.

Albertus Pighius.

b Et per conſequens ex prædictis omnibus liquet, quòd hæreſis nomen importat tria ſcilicet electionem, adhæſionem, & diuiſionem. *Ex his quæ dixit Eymericus, ſatis conſtat ab hæreſibus hæc incōmoda prodire, videlicet electionem prauæ doctrinæ, omiſſa vera & catholica: adhæſionem ſeu pertinacem applicationem ad falſum, ſeu falſa dogmata, relictis orthodoxis: item diuiſionem à catholicorum fide ſicut dictum eſt.*

Hæreſum incommoda.

Iam hinc quaſi ex vberrimo omnium malorū ſeminario conſequuntur in republica multa alia mala & incommoda, quæ facile oſtēdunt, quam ingēs malum ſit hæreſis. Sāctus Baſilius Magnus epiſtola 69. cuius initium eſt, Fert equidem conſolationem. *plurima recenſet his verbis:* Dum multi in medio impietatem ſtudioſe excoluerunt, nunc perniciolos fructus protulērunt. Euecta enim ſunt pietatis dogmata, cōfuſe ſunt pietatis leges Ambitiones eorum, qui Dominum non timēt, præſidentias inuadunt, & in propatulo de cæteco impietatis præmium propoſita eſt prima ſedes. Quare qui grauiores blaſphemias protulit, ad populi Epiſcopū potior habetur. periit auctoritas ſacerdotalis, defecerunt qui paſcunt cū ſciētia ouile Domini. dum hi, qui primos locos ambiunt, œconomias pauperum in proprias voluptates, & munerū diſtributiones inſummant, annihilata eſt canonū ſynceritas, licentia peccandi multa eſt: nā qui hominū ſtudiis ad principatū accedunt, in hoc ipſo ſtudii gratiam rependunt. periit iudicium iuſtum. vnuſquiſque in voluntate cordis ſui ambulat. prauitas immenſa eſt, populi admoneri nolunt. præſides dicendi libertatē nō habent: ſerui enim ſunt eorū, qui beneficiū contulerunt, hi qui per homines ſibi ipſis potētiā cōpararunt. *hæc ibi Baſilius, vbi & alia his ſimilia annectuntur, quæ ob breuitatem omitto.*

Felix Papa, eius nominis primus, Epiſtola. 1. ad paternum Epiſcopum de hæreſis incommodis, ita etiam habet: Hæreſis quippe eſt nimis impia, & Euangelicæ veritatis inimica, quæ non portionē aliquam lædere, ſed ipſa Chriſtianę religionis conatur fundamenta conuellere. Quoſcunque enim rapit ad ſe, non ſolum in hoc uitium, ſed in multa alia vitia ruere facit: & ipſo ſuadente antiquo hoſte, non ſolum perſecutores Eccleſię ſed etiam Sacerdotum eius fiunt. *hæc ibi.*

Dicam ſemel ab hæreſibus oriuntur contra Deū blaſphemiæ, ſacrilegia, ſubuerſio piarū in Eccleſia fundationū, iudiciorum & ſacrarū legum violatio: contra catholicos & fideles iniuriæ, calumniæ, & crudelitates, quas in catholicos exercent hæretici. Vera & catholica fides atque religio per hæreſes euellitur, & extinguitur in animis hominū, corpora, & bona in diſcrimē inducuntur, omnes generis tumultus, & ſeditiones commouentur, pax & tranquilitas, publice pertubatur: Denique totius illius

Quæ mala quæ cæteruatim ex hæreſibus oriantur.

rei-

reipublicæ status & forma, in qua hæreses aut oriri permittuntur, aut ortæ foueantur, nec protinus extirpantur, in peius commutatur, & tandem in totum etiam quandoque subuertitur, & aboletur. Hæc omnia ita esse veterum testantur historiæ, præsentia quoque demonstrant tempora, in quib. videmus florentissima regna & prouincias ob hæreses in maximas calamitates, & miserrima pericula incidisse.

QVÆSTIO II.

De propositione, seu articulo hæretico.

SVMMARIVM.

1 *Ex triplici capite propositio aliqua iudicatur hæretica.*
2 *Vel quia est contra articulos fidei.*
3 *Vel contra determinationem Ecclesiæ:*
4 *Aut contra sacram scripturam.*
5 *Quæ manifestè hæretica sint reputanda.*

Ecunda quæstio est: Hæresis ª quid est: siue propositio, vel articulus quãdo hæreticalis dicendus, & habendus est?

1 Ad hanc respondemus secundum mentem sancti Thomæ prima parte, q. 32. art. 4. & 2. 2. q. 11. art. 2. quòd propositio aliqua, seu articulus hæresis est, & hæreticalis habẽdus est, ex vna trium causarum & rationum.

2 Vel quia est contra aliquem fidei articulum, vt pote, quòd Deus in personis nõ est trinus: seu quòd Dei filius non fuit incarnatus, & similia, quæ sunt contra fidei articulos directè: quæ sunt prima credibilia, & nostræ fidei catholicæ prima principia ac nostræ credentiæ rudimenta:

3 Vel quia est cõtra Ecclesiæ generalis determinationẽ, ut tamen de fide factam: utpote quòd Spiritus sanctus procedit a Patre & filio tanquã a duobus principijs: quod est contra determinationem factam vt de fide, extra de sum. tri. & fide catho. c. vnico, lib. 6. Seu quòd usura non est peccatum: quod est contra determinationem factam vt de fide, extra de vsur. in clement. Ex grauis. Quę determinationes Ecclesiæ vt de fide factæ sunt credendæ firmiter, ac tenendæ.

4 Vel quia est contra scripturam sacrã per Ecclesiam approbatam: hoc est cõtra Bibliã: utpote quod Deus cœlum & terram non creauit: quod est contra id, quod habetur Gen. 1. Vel quod Christus discipulos ad docendum gentes non misit: quod est contra illud quod habetur Marci vltimo. Qui quidem libri sunt ab Ecclesia approbati. & per consequens cõtenta in eis sunt credenda fore uera.

5 Quæcumque ergo apparent esse clare, vel cõtra aliquem fidei articulum in Symbolo fidei cõtentum: uel contra Ecclesiæ determinationem ut de fide factam: vel contra sacram scripturam (hoc est Bibliæ textum) per Ecclesiam approbatam; illa sunt hæreticalia manifeste. Nam prędicta tria, scilicet, fidei articuli, determinationes generales per Ecclesiam factæ ut de fide, & sacra scriptura, hoc est in Biblia contenta, sunt fide inconcussa tenenda: & consequenter eorum oposita sunt de se hæreticalia.

A

COMMENT. XXVII.

a HAeresis quid est, siue propositio uel articulus quando hæreticalis dicendus & habendus est. *Hæc disputatio valde utilis est, & necessaria nõ modo iudicibus, & cæteris officii sanctæ* B *quisitionis ministris, verum etiam cuilibet catholico, ut retineat vera & certa catholicæ religionis fundamenta et dogmata absque vlla erroris cõmixtione. Prudentissimè autẽ Eymericus per regulas generales inuestigat, quot modis, aliqua propositio hæretica dici possit, ne sit opus singula hæretica dogmata commemorare, quæ pertinaciter asserta hæreticum constituant, quod fecerunt nonnulli doctores, vt alibi diximus. id enim præterquam quòd valde laboriosum est, at uix etiam possunt singula individua comprahẽdi: tradenda ergo methodus fuit, per quam omnis hæretica propositio ad certa quædam* C *capita reducatur.*

b Quòd propositio aliqua, seu articulus hæresis est, & hæreticalis habendus est, ex una trium causarum & rationum. *Idem repetit Eymericus eadem p. 2. q. 35. non tamẽ præter rationem, & causam. Est autem auctoris institutum hoc loco docere quot modis contingat, siue ex quibus capitib. cognoscatur, aliquam propositionem esse hæreticam: nulla vero est disputatio magis difficilis in causis fidei pertractandis, nulla magis fidei iudicibus vtilis, et necessaria, cum sanctæ Inquisitionis negotium magna ex parte in cognoscendis hæreticis propositionibus, diiudicandisque seu separandis a catholicis consistat & quamuis breuitati studeam, ne muneri meo* D *& publicæ vtilitati defecisse videar, rem hanc, quãta fieri poterit tum breuitate tum perspicuitate disputabo. Eymericus hoc sentit: Propositio hæretica est, quando repugnat articulis fidei: aut Ecclesiæ diffinitionibus, aut litteris sacris: non tamen negat, quin & aliis quibusdam modis propositiones hæreticæ esse possint, q nominatim a nobis sunt hic adiungendi, nequid imperfectum in opere tam illustri relictum esse videatur.* Quot modis propositio dicatur hæretica utilis disputatio.

Ioannes Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. ca. 10. septem in primis modos numerat, qui E *bus propositio dicatur, aut fiat hæretica, quos colligit ex septem modis catholicarum veritatum eodẽ loco cap. 9. a se prius positarum: eosdem retulit, nec verbis quidem mutatis, Vmbertus Locatus in opere iudiciali Inquisit. verbo, credibilia. nu. 8. & sequen. Arnaldus Albertinus tracta. de agnosc. asser tio. q. 5. sunt autem sequentes.*

Primus earum, quæ in libris sacris habentur expressè. Catholicarũ ueritatũ gra-dus.

Secundus erum, quæ ex sacris litteris necessaria consequentia deducuntur.

Tertius earum, quæ verbotenus Christus & Apostolis, & Apostoli Ecclesiæ tradiderunt.

Quar-

Quartus earum, quæ in concilijs vniversalibus definitæ sunt.

Quintus earum, quæ a sede Apostolica sunt fidelibus ad credendum proposita.

Sextus earum, quæ de fide & refutatione hæresum sancti Patres vna mente, vnoque consensu docuerunt.

Septimus denique illarum, quę ex tertio, quarto, quinto, & sexto generibus consecutione firma et necessaria deriuantur. Quibus catholicis veritatibus demonstratis, facile est hæreticas propositiones docere; illæ enim hæreticę censebuntur, quæ his catholicis dogmatibus repugnant.

Catholicę ueritates & hæreses contrariæ octo regulis explicatæ

B Hæc quidem vera sunt, & summo iudicio constituta: cæterum in hac re placuit nobis sententia Melchioris Cani, lib. 12, cap. 7. de locis Theologicis, qui ordinatius & apertius videtur hęc tradidisse, a quo (breuitati studentes) ea mutuabimur, quæ huic instituto sunt necessaria, octo regulis comprahendentes omne genus catholicarum veritatum, ut inde hęretica dogmata intelligantur.

1. Regula

Catholica veritas est, quæ in sacris litteris cōtinetur.

Sit ergo prima regula: Catholicæ veritates illæ habendæ sunt quæ in scriptura sacra veteris, aut noui testamenti continētur; ipse enim apertus scripturæ sensus certum præsefert catholicę veritatis indicium; Deum initio creasse cœlum & terram. in hominem inspirasse animam viuentem, Filium Dei C incarnatum fuisse, & cętera huiusmodi infinita, catholicæ sunt veritates, & qui sciens hæc in diuinis scripturis contineri (quorum non facile præsumitur ignorantia) ea negaret, manifeste deprahenderetur hæreticus, atque hæc quidem apertissima sunt, cum scripturæ locus apertus est & clarus: sed cum sensus est obscurus, res difficilior est. hoc tamen ita est definiendum: cum scripturæ sensus obscurus fuerit, tunc Ecclesiæ intelligentia eadē est & germana & vera sacræ scripturæ intelligētia; eaque certum erit catholicæ veritatis indicium: Ecclesia enim iudiciū certum habet discernendi verba Dei a uerbis hominum, docēdique germanum sacræ scripturæ sensum; D Christus enim cū Lucæ c. 24. Apostolis aperui sensum vt intelligerent scripturas, non id propter illos tantum, sed multo etiam magis propter Ecclesiam suam fecit. Iam Ecclesia firmamentum est veritatis, veritas autem verè & propriè in scripturæ intelligentia est: habebit ergo firmam & certam veritatum cognitionem, quæ in sacris literis continentur. Ergo Adam fuisse formatum de limo terrę, & Euam illius vxorem de costa Adæ, & Euam a serpente fuisse deceptam, verè & propriè secundū historiam accipienda sunt: quia Ecclesia catholica ita semper intellexit: vnde Origeniani, qui hæc omnia allegoricis & figuratis interpretationibus peruerte E runt, merito in sexta synodo, actione vndecima damnati sunt. Huc plurima pertinentia omitto, quæ eleganter traduntur a Melchiore Cano lib. 7. de locis theolo. c. 3. conclu. 5. Atque ad hanc primam regulam pertinet, quod Eymericus ait in hac q. nu. 4. ibi: Vel quia est contra scripturam. &c.

2. Regula

Sit secunda regula: Quid Doctores & Pastores Ecclesiæ in Concilio legitime congregati fidelē populum docent, quod ad Christi fidem attinet, id plane verissimum, & pro catholica veritate accipien-A dū. Hanc regulam probat latissime Melchior Canus lib. 4. c. 4. de locis Theolo. conclu. 4. & lib. 5. c. 4. cōcl. 3. Concilium enim generale, ad quod confluunt Doctores & Pastores Ecclesiæ, auctoritate Romani Pontificis confirmatum, certā fidem facit catholicorum dogmatū. Exempla multa occurrent passim, nos pauca quædam afferemus. Concilium Lateranēse, Patrem & Filium in diuinis verè & propriè rē quādam summam, vnam eandemque esse intellexit, ex illo Ioannis c. 14. Ego & pater unum sumus. itaq; in hoc Abbas Ioachim damnatus est, qui hūc locum aliter interpretabatur, ut refertur in c. damnamus. de sum. Trin. & fide catho. Et conciliū Viē B nense definiuit, ac docuit, Christo iam mortuo fuisse lancea latus eius apertum, & refertur in cap. fidei. clemen. de sum. trini. & ob id qui contrarium asseruerunt, velut hęretici damnati sunt; ut de quodam Petro Ioanne manifestum est ex Eymeri. p. 2. q. 9. nu. 2. Hæc ergo, & alia huius generis prope infinita, quę in scripturis obscurius continentur, dum Ecclesia per Doctores suos & Pastores explicat, & auctoritate Papæ munita fidelibus ad credendū proponuntur, firma, certa, & stabilia sunt, & perinde rata esse debent, ac si patenter in scripturis sacris cōtinerentur. Et ad hanc secundam regulam spectat id quod tradit Eymericus in præsenti q. num. 3. ibi: C Vel quia est contra Ecclesiæ generalis. &c.

Catholica veritas est, quæ in generali cōcilio, vt de fide diffinitur.

3. Regula

Catholica veritas est quā Papa definit, vt de fide.

Sit tertia regula: si sedes Apostolica summusue Romanus Pontifex maturo consilio quippiam definiat tanquam ad fidem spectans, id catholica veritas censendum est; Romanus enim Pontifex claues habet Petri, & verus eius est successor; pro quo orauit Christus ne fides deficeret, ut fratres suos, hoc est fideles, quandocūque in fide vacillantes & nutantes confirmaret. Erit ergo eius iudicium certissimū, stabile, & infallibile; quod egregie docēt, qui de summi Romani Pōtificis auctoritate aduersus nostri temporis hæreticorum monstra tractatus scripserunt, & inter alios Ioā. Turrecremata in sum. de D Eccle. lib. 2. cap. 109. & sequenti. Res fiet uno exēplo illustris: Animas iustorum simulatque è corporib. migrauerint, diuinam essentiam clare videre, si nihil tamen habeant quod pœnis purgatorii expiandum sit, diffiniuit Benedictus xii. in extrauagāti incipien. Benedictus Deus. quam affert Eymericus supra in hac 2. parte. Contrarium igitur asserere impium erit & hęreticum, vt optime docet idem Eymericus in 3. p. q. 8. In cæteris idem est iudiciū. Quib. autem rationibus Apostolicæ sedis summiue Pōtificis firma iudicia internascātur, quæ veluti dogmata fidei habenda sint, copiose docet Melchior Canus lib. de locis Theologocis. & dicam aliquid infra, super q. 17. huius 2. partis, quæ nunc non sunt inutili E ter forte referenda.

4. Regula

Consentiens sanctorū sententia catholicam veritatem facit.

Sit quarta regula: Consentiens eadem Sanctorū omnium sentētia, aut scripturarum interpretatio, si ne intelligentia in docendo aliquid ad rectam fidem spectare, pro catholica veritate accipienda obseruāda; est & contraria sententia hęretica est putāda. Sane hæc sentētia apud catholicos facile poterit persuaderi. apud hæreticos autem, qui nihil recipiunt, quod ipsos vel ex longinquo oppugnet, non ita hoc admittitur: sed parum hoc refert: nam dum hoc non

admittunt

admittunt, & hæretici iudicantur, & cõburuntur; nec nos cũ ipsis modo agimus, sed veras regulas tradimus, quib. fidei iudices hæretica dogmata cognoscant. ergo ad rem aggredientes, etiam vestutissimi Patres scripturarum intelligentias, non ex cuiuslibet sensu, sed ex sanctorũ Patrũ sententijs accipiendas voluerunt: è multis unum, aut alterum in testẽ adducã, nã omnia persequi imměsi esset operis. Dionysius lib. 1. c. 1. de cælesti Hierarchia, ita scribit: Ad sanctissimarum scripturarum intelligentias, prout illa a Patribus accepimus, contuendas pro viribus pergamus *& Dionysio antiquior Clemens Papa 1. epistola. 5. ad discipulos, & refertur in ca. relatũ 37. dist. de hac re proculdubio edisserens ait:* Relatum est etiam nobis, quòd quidã in vestris partib. commorantes, aduersantur sanis doctrinis & prout eis videtur non secundum traditiones Patrum, sed iuxta sensum suum docere videntur: Multas enim quidam (vt audiuimus) vestrarum patrium, secundum ingenium hominũ, ex his quæ legunt, verisimilitudines capiunt: Et ideo diligenter obseruandum est, ut lex Dei cum legitur, non secundum propriam ingenij intelligentiam legatur vel doceatur. *hactenus Clemẽs de hac re. His consentit Epiphanius hæresi. 61. Clemẽs Alexãdrinus lib. 7. Stromat. Ambrosius lib. 3. c. 7. de fide ad Gratianum. & B. Hieronymus in epistola ad Euagarium, idem in Danielem c. 12. & in epistola illa celebri ad Paulinum. & Augustinus in lib. de vtilitate credendi ad Honoratum, c. 7. & alibi sæpe. & copiose Gregorius lib. 28. moralium. cap. 6. exponens de sanctis Doctoribus illud:* Super quo bases illius solidatæ sunt.

Quòd si rationem quæras, cur communibus Sanctorum expositionibus et sententijs standũ sit, eam pulchre docet Beatus Hieronymus super epistolam ad Galatas, c. 1. dicens; Ecclesiam Dei, quæ a posteris Apostolorũ fidẽ audiuit, non accepisse hominis Euangelium, sed Dei. Doctores enim Ecclesiæ non tam ipsi docent, quàm in ipsis Deus, qui ad sanctos loquitur. Verba sunt Sancti Hieronymi super illis verbis. Notum enim uobis facio Euangelium, *&c. ita habent:* Quæritur utrum totius orbis Ecclesiæ Dei acceperint Euangelium, an hominis: Quotus enim quisque nostrum per reuelationẽ Christi didicit & non homine prædicante cognouit? Ad quod respõdebimus: Eos qui possint dicere: An experimentum quæritis, qui in me loquitur Christus? &: Viuo autem iam non ego, viuit autem in me Christus, non tam ipsos docere, quàm in ipsis Deum, qui ad Sanctos loquatur, &c. *hęc Hieronymus.*

Ergo vt iam tãdem concludamus, Origeniani ob id sunt in sexta generali synodo damnati, quod nouas scripturarum expositiones contra maiorum traditiones innexerint. Ait enim Sophronius de Origenianis loquens: Multa alia extra Apostolicam atque paternam traditionem asseruerunt, paradisi plantationem proijcientes, in carne Adam formatum fuisse nolentes, ex eo Euam formatam fuisse vituperantes, serpentis sonitũ refutantes, *hac ille. Fuit autem hac Sophronij epistola confirmata actione 13. eiusdem sextæ generalis synodi.*

Iam sexta synodus Constantinopolitana in Trullo habita, cano. 19. ita habet: Quod oportet eos, qui præsunt Ecclesijs, in omnibus quidem diebus, sed præcipuè dominicis, omnem clerum & populũ docere pietatis & rectæ religionis eloquia, ex diuina scriptura colligentes intelligẽtias, & iudicia veritatis, & non transgredientes iam positos terminos, uel diuinorum Patrum traditionem: Sed etsi ad scripturam pertinens cõtrouersia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodo Ecclesiæ luminaria, & doctores suis scriptis exposuerunt, & maiorem ex his laudem assequantur, quàm si quæ a se dicuntur, cõponant: nedum quandoque ad id hæsitant, ab eo quod conuenit, excidant. Per prædictorum. n. Patrum doctrinam, populi ad eorum, quæ sunt bona & expetenda, & inutilia ac reijcienda, cognitionem venientes, vitam in melius cõponũt, nec ignorantiæ uitio conuincuntur, sed doctrinæ mentẽ adhibentes, se ipsos, ad id ne mali quid eis accidat, excitant, & imminentium suppliciorũm metu sibi salutem procurant. *hactenus ibi.*

Eadem hęc synodus actione 17. secundum sanctorum Patrum doctrinã, duas naturales operationes in Christo, & duas naturales uoluntates non cõtrarias, declarauit, definiuit, & prædicauit.

Ad hæc Clemens v. in concilio Viennensi, & habetur in clem. 1. de sum. Trini. & fide catho. definiturur illa verba Ioã. 19. Ad Iesum autem cũ venissent, vt viderunt eum iam mortuum, *vere de Christo mortuo esse accipienda ait:* Nos ad sanctorum Patrum et doctorum communem sententiam Apostolicæ considerationis aciem conuertẽtes, sacro approbante cõcilio, declaramus, &c. *Huc spectat quæ sanciuit Leo decimus in Cõcilio Lateranensi, sessio. 11. in decreto incipiente.* Supernæ maiestatis. *& Concilium Tridentinum, sessio. 4. dũ iubet in hæc verba:* Decernit, ut nemo suæ prudẽtiæ innixus in rebus fide & morum, ad ædificationem doctrinæ Christianę pertinentium, sacrã scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu scripturarum sanctarum, aut etiam contra vnanimen consensum Patrum, ipsam scripturam sacram interpretari audeat. *hæc ibi.*

Ex his ergo consequitur communem Patrum sententiam velut catholicam veritatem esse amplectẽdam; contrariam vero velut hæreticam damnandam. exempla manifesta sunt ex his, quæ diximus ex Sophronio contra Origenianos, item ex Concilio viennensi.

Qui sint autem hi Doctores, quorum doctrinam vocamus approbatam, docuit Gelasius Papa, & habetur in c. sancta Romana 15. dist. alij præterea numerantur in c. gloriosus. de reliq. & venerat. sanct. lib. 6. vbi referuntur Gregorius, Augustinus, Ambrosius, & Hieronymus. alios habes apud beatum Thomam lib. 4. contra gentiles, capi. 24. de quorum etiam Doctorum auctoritate videto Innocentium in c. ne innitaris. de constitutio. Qui sit Doctores Ecclesiæ.

Sit quinta regula: Si ex Apostolorum traditione cõmunis Ecclesiæ vsus aliquam scripturæ interpretationem 5 Regula. Traditio Apostolica, catholicam ueritatem facit

tationem accepit, aut aliud quid circa sacramentorũ ritus, aut res alias ecclesiasticas ad cultum diuinũ spectantes desumpserit, id pro catholica veritate sine mendum est, atque ita custodiẽdum ac si in ipsis sacris litteris esset expressum: quoniã Apostolicæ traditiones inconcussam inuiolabilemque habent auctoritatem, ut dixi supra p. 1 super. c. cum Marthę.

6. Regula. *De antiquitate & origine traditionum Apostolicarum grauiter disserit more suo Melchior Canus lib. 3. c. 3. de locis theologicis, ea nos qui catholicis scribimus, libenter omittimus, summatim tradentes quæ ad præsens institutum attinent. Sciendum ergo est non omnia, quæ ad doctrinam Christianam pertinent, neque ab initio nascentis Ecclesiæ, neque nunc esse literarum sacrarum mandata monumentis; nã perpetuam Beatæ Mariæ virginitatem, & paruulorum baptismum. & sexcenta alia huiusmodi, quæ longum esset commemorare non habemus expressa in sacris litteris: cæterum ita certa fide recipiuntur à catholicis, vt contrariorum dogmatum auctores catholica Ecclesia hæreticos iudicauerit.*

7. Regula. *Sit sexta regula: Quodcunque fidei dogma, quod vel Ecclesia habuerit, vel cõcilium auctoritate Papæ roboratum ediderit, vel etiam summus Põtifex Romanus fidelibus præscripserit, perinde nobis id pro catholica veritate habẽdum est, ut cõtraria sententia hæretica censeatur hac regula apertissima est ex superioribus tum eum Ecclesia in his errare nõ possit, nec concilium auctoritate Papæ confirmatũ, nec summus Romanus Põtifex iudicialiter definiẽs plane consequitur id esse hæreticum, quod huic repe rietur contrarium: exempla ad illustrandam hanc regulam satis abunde sunt in superioribus tradita.*

Sit septima regula: Si Ecclesia Concilium, aut sedes Apostolica vel etiam sancti Patres, vna voce & consensu aliquam theologiæ conclusionem confecerint, & fidelib. præscripserint; hæc veritas catholica putãda est, & qui ei aduersabitur, hæreticus censendus est. Voco autem theologiæ cõclusionem eam, quæ principijs huius facultatis theologicæ certa & firma consecutione deducitur. Sit exemplum: sexta generalis synodus actione 4. & actio 17. duas in Christo voluntates statuit item operationes duas, diuinam vnam, humanam alterã, tum ex illo Matth. 26. Non sicut ego volo, sed sicut tu uis. *tum ex eo quod Christus Deus est, & homo perfectus. Eodem quoque modo concilium Lugdunense sub Gregorio decimo, & refertur in c. fideli. de sum. Trinit. & fide catho. lib. 6. theologica ratione demonstrauit, Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere, non tã quam ex duobus principijs, sed tanquam ex vno, nec duabus spirationibus, sed vna tantum. Pari ratione Innocentius tertius in concilio Lateranensi c. 1. & refertur in cap. firmiter. extra de sum. Trini. & fide catho. syllogismo theologico cõclusit aduersum Abbatem Ioachim, essentiam diuinam nec genitam esse, nec generare. Ergo quidquid ratione theologica ex principijs theologiæ bona consecutione collectũ fuerit, eo modo quo dictum est, id pro catholica ueritate habendum est, & contrarium hęreticum putandum est.*

8. Regula. *Sit iam tandem octaua & vltima regula: quam Melchior Canus præcitato lib. 12 ca. 7. nimis forte sæuam posuit, dicens: Si scolastici theologi aliquã* A *indem conclusionem firmam, & stabilem vno ore omnes statuerint, atque vt certum theologię decretum fidelibus amplectendum constãter & perpetuo docuerint, illam vt catholicam veritatem fideles sane amplectantur. hactenus ille. exẽplum est, Christi animam quam primum fuit creata & corpori infusa, Deũ aperte vidisse docent scholastici Doctores vno assensu; vnde autem hoc sibi persuaserint, non est facile docere: contrarium ergo asserere hæreticum putandum est. Hæc est docti viri sententia, quam penitus approbare non audeo: ne* B *que enim satis aperte video, vnde theologi scholastici tantam habeant auctoritatem, vt communis eorũ sententia ita statuat catholicas veritates, vt cõtrariæ assertiones hæreses sint censendæ: nisi dicamus hãc concordem eorũ & penitus consentientẽ sententiam in Spiritum sanctum esse referendam, qui corda eorum interius ad ita vnanimiter sentiendũ moueat, quod forte nemini catholico videbitur absurdũ.*

Dicet hic forte quispiam, cur cum Eymerico non adduxerim aliam regulam, qua videlicet catholicæ veritates dicuntur illæ, quæ in articulis fidei continentur, quibus contrariæ assertiones sunt hæreses manifestæ, cum auctor in hac quæstione id recense- C *at in primo loco quasi præcipuum, ibi.* Vel quia est contra aliquem fidei articulum? *Sed is intelligat, nos regulas in his præscripsisse, quæ magis difficilia sunt: nam in claris, & apertis nullum nostrũ præceptum est. Quis enim catholicus non uidet apertissimè, ipsos fidei articulos, qui sunt prima principia, & Christianæ religionis fundamenta, manifestissimè præ se ferre catholicæ veritatis indicia, & contrarias falsitates apertissimas hæreses esse.*

QVÆSTIO. III.

D Error & hęresis sint ne idem in iure.

SVMMARIVM.

1 *Error latius patet, quàm hęresis.*
2 *Error in fide, & hæresis pro eodem in iure sumuntur.*

TErtia quæstio est: Hæresis & error in iure si idem sunt.

1 Ad hanc [a] respondemus, quòd licet error sit in plus, quam hæresis, & hæresis in minus: quia omnis hę E resis est error, & non omnis error est hæresis: sicut omnis hæreticus est errans, & non omnis errans est hæreticus.

2 Tamen [b] error ad ea quæ sunt fidei cõtractus, & determinatus: vtpote error in fide, & hæresis sumuntur pro eodẽ in iure, vt patet de sum. Tri. & fide catho. in 6. c. Fideli. & eod. tit. in elemẽt. c. Fidei. vbi errores sumuntur pro hæresibus. Et ẽt tit. de hære. in clem. c. Ad nostrum. vbi improbat nouem errores, qui hęreses clarè sunt. Et in extrauag. domini Ioan. xxii. quæ incipit, Vas electionis. vbi reprobat tres errores, qui sunt graues hæreses, & manifestæ. Et pcertim hoc patet eod. ut,

tit. de hæret. cap. Ad abolendam. §. præsenti. vbi dicitur sic:

Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, ut quicunque manifeste fuerint in hæresi depræhensi: si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prerogatiua nudetur: & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio Potestatis, animaduersione debita puniẽdus: nisi continuo post depræhensionẽ erroris, ad fidei catholicę unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitriũ Episcopi regionis publicè consenserit abiurare, & satisfationem congruã exhibere. Laicus autẽ nisi (prout dictum est) Abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem cõfugerit orthodoxam, sæcularis iudicis arbitrio relinquatur; debitam recepturus pro qualitate facinoris vltionem: & infra, Illos quoque qui post abiurationem erroris, vel postquã se, ut diximus, proprij antistitis examinatione purgauerint, depræhensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse; sæculari iudicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos.

Ex his verbis patet, quòd idem prius uocatur hęresis, post error, & econuerso.

COMMENT. XXVIII.

Duæ sunt assertiones. Prima est: Error latius patet quàm hæresis. Secũda: Error contractus ad materiam fidei, idem est cum hæresi.

Error & heresis nõ semper sunt idẽ.

a Ad hanc respondemus, quòd licet error sit in plus quàm hęresis, &c.] *Et ratio est quoniam error est genus, sub quo omnes falsorũ dogmatũ species continentur, quib. cum desunt illæ conditiones, quę ad hæresim cõstituendã exiguntur, errores sunt at hæreses non sunt. multæ enim sunt falsæ propositiones: quę hęreses dici non debent, cum nullo modo fidea pertinet ita non omnis falsitas aut error, fidẽ oppugnat, ita ut hęresis sit: multis namque falsis assertionibus assentiri possumus cũ errore, sine peccato tamen; at hęresi sine grauissimo crimine nullus vnquã sciens assentiri potest. ad quod extat insignis diui Augustini locus in Enchiridio ad Laurẽtium, c. 21. in hęc verba:* In quibusdam autem reb. nihil interest ad capescendum Dei regnũ vtrum credatur, an non: uel vtrum vera siue sint siue putentur an falsa: in his errare, id est, aliud pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum: aut si est minimũ esse atque leuissimum. Postremò qualecũque illud, & quantumcunque sit, ad illam viam nõ pertinet, qua imus ad Deum, quæ via fides est Christi: quæ per dilectionem operatur. neque enim ab hac via deuiabat in geminis filiis gratus ille parentibus error: aut ab hac via

Gen. 27.

deuiabat Apostolus Petrus quando se existimãs uisum videre, aliud pro alio sic putabat, ut a cor

A porum imaginibus, in quib. se esse arbitrabatur, vera in quib. erat corpora non dignosceret: nisi cum ab illo angelus, per quẽ fuerat liberatus, ab Act. 12.

scessit. Aut ab hac via deuiabat Iacob Patriarcha Gen. 37.

quando viuẽtem filiũ à bestia credebat occisum In his, atque huiusmodi falsitatibus, salua fide, quæ in Deo nobis est, fallimur: & via non relicta, quæ ad illum nos ducit, erramus. Qui errores etiamsi peccata non sunt, tamen in malis huius uitæ deputandi sunt quæ ita subiecta est vanitati, vt approbentur hic falsa pro veris, respuantur vera pro falsis, teneantur incerta pro certis. Quamuis enim hęc ab ea fide absint per quã ad

B verã, certamque atque æternam beatitudinem tendimus; ab ea tamen miseria non absunt, in qua adhuc sumus nullo modo q ppe falleremur in aliquo, vel animi vel corporis sensu, si iam vera illa atq; perfecta felicitate frueremur. *hactenus Augustinus. Qui plane insignis locus lucẽ affert huic quęstioni, quo apertissime docemur, nõ omnem falsam assertionem, aut errorem hæresim esse dicendum. Idem tradunt Repertorium Inquisitorũ verbo error. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 1. de iusta hęret. punitio. Ioannes Roias tracta. de hęret. p. 1. nu. 4. 66. & sequen. Est autẽ errare aliud pro alio*

C *credere, ut cõstat ex precitata sancti Augustini anctoritate, & refertur in cap. in quibus. 22. q. 2.*

b Tamen error ad ea quæ sunt fidei contractus, &c.] *quia tunc desinit esse genus & sumit naturam vnius particularis speciei, & hoc casu error, hæresis sunt nomina penitus synonyma. & loca citata ab Eymerico probant elegãter hanc sententiã. eum sequitur pænitus Ioan. Roias tract. de hęret. par. 1. nu. 478. nec dissentit Cardinalis Turrecremata in sum. de Eccle. lib. 4. par. 2. c. 1. & 11. & Albertinus tracta. de agnos. assertio. quęst. 1. nu. 1. & sequent.*

Iam error quando omnino accipiatur pro hęresi, antecedentia & consequentia facile commostrabũt,

D *vt in his locis ab auctore citatis: nam aliàs error siue propositio erronea, & hęresis, inter se plurimũ differunt: propositionum enim in fide peccantium* Gradus uarii propositionũ in fide peccãtium.

uarij sunt gradus, hęretica, de qua dictum est pręsertim cõmentario superiori, erronea, sapiens hæresim piarum aurium offensiua, temeraria, scãdalosa, bonis moribus contraria, blasphema, schismatica, seditiosa, iniuriosa, hęreticis fauens, & si quę sunt similes, quarũ cognitio valde est Inquisitori necessaria, et a Theologis magna ex parte petenda, quorũ est propositionũ qualitates & gradus diiudicare & ex

E *pẽdere, de quib. singillatim hic mihi erat agendũ: quandoquam fortassis est in hoc libro locus commodior. cęterum breuitas me hęc omittere cõpellit: interim fontes unde hæc cognitio petatur, indicabo. videto ergo Turrecrematam in sum. de Ecclesia, lib. 4. par. 2. cap. 11. Albertinum tract. de agnos. assertio. q. 6. Melchiorem Canum lib. 12. c. 11. de locis Theologicis. Alfonsum Castrum l. 1. c. 3. de iusta hęret. punitio. Simancam de catho. inst. tit. 54. eundem in Enchyridio uiolatæ religionis, tit. 24. & alios.*

Earum fit mentio in concilio Cõstantiensi, sessio. 15. tit. de sententia contra Joãnem Huss, & in Bulla Martini quinti approbatoria condemnationis Ioãnis

nis Uvicleff, & Ioannis Huss, quæ habetur in ultima sessione eius concilij, & in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sanctissimę Inquisitionis quæ in fine huius voluminis referuntur.

An autem error & hæresis pro eodē penitus sumantur in formula abiurationis, qua utitur sacrum tribunal sanctæ Romanæ & generalis Inquisitionis, declarari hoc loco poterat, nisi animaduertissē commodiorem occasionem offerri infra parte 3. super quarto vel quinto modo processum fidei terminandi, vbi de dubitatione tractabitur.

QVÆSTIO IIII.

De erroribus Philosophorum priscorum.

SVMMARIVM.

1 *Errores plurium Philosophorum in genere.*
2 *Aristotelis errores in specie.*
3 *Errores Auerois.*
4 *Errores Auicennę.*
5 *Errores Algazelis.*
6 *Errores Rabbi Moysis.*

QVarta quæstio est: Hæreses, [a] & errores antiquorum Philosophorum qui sunt? Ad hanc respondemus, quòd antiqui Philosophi, vt Platonici, Stoici, Pythagorici, Epicurei, in generali & Aristoteles, & Peripatetici, Auerroes, Auicenna, Algazel, Alchindus, [b] & Rabbi Moyses in speciali multos errores, & hæreses cōtra fidem sanctam nostram posuerunt: quod patet, prosequendo ut sequitur.

1 Isti posuerunt, quòd Deus est creator animarum, sed Angeli sunt creatores corporum.

2 Item, quòd animæ defunctorum post multorum annorum curricula circulariter in diuersa corpora reuertuntur.

3 Item, quòd anima cuiuslibet hominis tandiu est in corpore, quamdiu mansura est in corpore ex decreto naturę.

4 Item, posuerunt, quòd omne peccatum est uniforme, & æquale: vnde sic nocens est ille, qui paleas furatus fuerit, sicut qui aurum, vel argentum, & non plus neque minus: quia non res, sed animus crimen facit.

5 Item, quòd anima † simul cum corpore moritur, atque perit.

† Vide Federicū de Senis consi. siue q. 152.

6 Item, continentiam negant esse virtutem, asserentes, quòd castitas non est virtus.

7 Item, quòd homines non sunt æterni etiam quo ad animam: asserunt tamen quòd gloria æterna est ab hominibus affectanda.

8 Item, posuerunt, eorum aliqui, vt Melissus, Cicero, atque Varro mentem esse Deum lucidum.

9 Item posuerunt, animum esse † Deum commorantem in omnibus.

† Al. ita: esse Deum in omnibus.

A 10 Item posuerunt, non totam animam esse æternam, sed vnam particulam esse æternam & maiorem, aliam vero temporalem.

11 Item posuerunt, quòd mundus non regitur ulla diuina prouidentia.

12 Item quòd res quælibet ex atomis, corporibus minutissimis constituitur, & quando atomi diuiduntur, res corrumpitur: & quando vniuntur, generatur.

13 Item, voluptatem corporum asserunt summum bonum.

14 Item, Deum nihil agere asserunt.

15 Item, quòd anima nihil aliud est, quàm cor-
B pus; & mortuo corpore, & anima moritur consequenter.

Istæ sunt hæreses, & errores † Aristotelis.

† Non nullos errores Aristotelis refert Melchior Canus lib 12. 5. de locis theologicis.

I Sic ponit motum non incœpisse, neque tempus, sed quòd fuerunt omnia ab ęterno.

2 Item, quòd quoddam mobile fuit ab æterno: cum motus & tempus fuerint ab æterno, & non possint esse sine mobili: hæc patent ex viii. Physicorum.

C 3 Item, quòd mundus non incœpit, sed quòd fuit ab æterno, & erit in æternum.

4 Item, quòd cœlum non fuit genitum neque factum, sed ingenitum & æternum: hoc patet 1. cœli & mundi.

5 Item, quòd generatio & corruptio non incæperunt esse, neque desinent esse. hoc patet ex 1. de Generatione.

6 Item, quòd sol ab æterno plantas & animalia generauit, & in æternum etiam generabit.

7 Item, quòd Deus non posset alium mundum facere; quia quicquid fit ex præiacente materia fit: iste autem mundus constat ex tota sua ma-
D teria.

8 Item, quòd nihil noui potest a Deo immediate procedere, quia nihil potest fieri sine dispositione præuia, & motu præcedente: Deus autem immobilis perseuerat.

9 Item, quòd resurrectio mortuorum est impossibilis: quia mortuum non potest redire viuum: nec etiam per multa media: & si redit, non redit idem numero. hoc patet ex 1. de Anima, & viii. Metaphy.

10 Item, quòd vbi modo est mare, aliquando fuit sic cum; & econuerso, propter motus temporis æternitatem. hoc patet ex 1. Meteororum.

11 Item, quòd non fuit dare primum homi-
E nem neque primam pluuiam, & sic de aliis: vbi prius.

12 Item, quòd tot sunt Angeli, & non plures, quot sunt orbes, quos dicit esse quinquaginta, vel quadraginta. Et tamen de Angelis dixit Daniel, quòd millia millium ministrabant ei. *Daniel 7.*

13 Item, quòd cœlum est animatum anima intellectiua.

Erro-

Errores Auerrois.

ISTæ sunt hęreses,& errores Auuerois commẽtatoris Aristotelis.

1. Hic secutus † est errores Aristotelis, & cum maiori pertinacia errores eius defensauit:sed pręter errores Aristotelis,negauit creationem rerũ idest,quòd ex nihilo aliquid fiat: & vituperat legem Christianorum, & sectam Sarracenorum in hoc,quòd ponunt rerum creationem, & hoc patet ex xi.& xij. Metaph.

† In Bonon. Iste Auerroes fuit diligens cõmentator Aristotelis, & secutus est eum & cum maiori,&c.

2. Item vituperat nos Christianos,asserens nos esse garrulatores,& sine ratione nos mouentes: hæc patent circa principium tertij Physicorum.

3 Item negat, aliquid posse habere esse post omnino non esse & vituperat Christianos hoc credentes.hoc patet viij.Metaphy.

4 Item dicit, quòd potentia in productione alicuius rei non potest esse solum in agente.

5 Item ponit, quòd a nullo agente possunt progredi cõtraria diuersa, hoc patet xii. Metaphysi.

6 Item ponit & asserit, quòd Deo non est cura de indiuiduis,nec habet prouidentiam hic inferius existentium:quia,vt dicit, hoc non est conueniens diuinæ bonitati. hęc patent xij. Metaphysicæ.

7 Item negat in diuinis personarum Trinitatem:quia imaginatur,quòd si Deus esset trinus, & vnus,esset quoddam cõpositum, & vnum vnitate congregationis. hæc patent xii. Metaphysi.

8 Item negauit, quòd omnia:quæ hic aguntur in diuinam prouidentiam reducantur. hæc patent ex xij. Metaphysicæ.

9. Item posuit,vnum intellectũ numero in omnibus hominibus.hoc patet ex tertio,de Anima. Ex hoc enim inferri posset, quòd anima Iudæ damnata,sit anima Petri saluata : quod est hæreticum.

10 Item asserit, quòd ex anima intellectiua, & corpore non constituitur tertium, nisi sicut ex motore cœli,& cœlo,quod mouetur.

Errores Auicennæ.

1 HIc negauit motum,& tempus incœpisse, sequens Aristotelem. hęc patent ex xi. Metaphysicę.

2 Item ponit, quòd in omni factione noua præsupponitur materia,negando creationem,vt Aristoteles.

3 Item asserit, quòd à Deo inuariabili nullum variabile immediatè potest progredi: immò appellat omnes hęreticos dicentes Deum præcedere creaturam prioritate durationis; quia sic asserentes,vt dicit, negant de Deo libertatẽ arbitrij: Quia si creaturam nõ produxit, tãdiu, quamdiu ipse fuit, non habebat plenam libertatem suæ actionis: quia expectabat tempora, & horas,vt ageret.

4 Item ponit, quòd cęlum est quoddam animal obediens Deo: & quòd motus cęli, quem ponit æternum,ab eius anima causatur.

A 5 Item dicit,non solum producta a primo ente processisse ab æterno,sed voluit etiam quòd à primo non processit immediatè nisi vnum numero,vt intelligẽtia prima; vt patet ix. Metaph.

6 Item asserit,animas cęlestes produci ab intelligentijs,siue ab Angelis, & vnam intelligentiã produci ab alia.

7 Item asserit,corpora cęlestia esse producta ab animabus corporum cœlestium, sic quod ponit, quòd intelligentiæ sunt creatores corporũ cœlestium,& superiorem intelligentiam fore dicunt creatorem inferioris.

8 Item ponit,animas nostras esse productas ab B vltima intelligentia,à qua etiam secundum eum dependet gubernatio animarum nostrarum, & nostra beatitudo. hæc omnia patent ix. Metaph.

9 Item ponit,quòd ex anima cœli, & cœlo fiat vnum,sicut ex anima,& corpore nostro.

10 Item ponit, omnes formas esse a datore formarum,scilicet ab intelligentia infima. hoc patet ix. Metaphysicæ.

11 Item asserit, quòd anima per imaginationẽ operatur in corpore alieno,sicut in proprio: ex quo ponit fascinationem esse veram. hæc patent suo vi. de naturalibus.

12 Item asserit, quòd in intelligentijs nihil mali C potuerit esse,quod est cõtra illud Iob, quòd Deus in Angelis reperit prauitatem.

13 Item ponit quòd sanctitas, bonitas, & aliæ Dei perfectiones non dicuntur in Deo aliquid positiuè,sed tantum per remotionem:quod est contrà fidem:quæ habet quòd tales perfectiones uerius,& perfectius sũt in Deo,quàm in creaturis.

14 Item, quòd Deus non cognoscit singularia in propria forma. hoc patet ex viij. Metaph. suæ.

15 Item ponit tot esse intelligentias seu Angelos quot orbes, & in hoc concordat cum Aristotele. Iste error apparet ex ix. suæ Metaphysicæ.

16 Item, quòd prophetia est naturalis,quia ab D vltima intelligentia (vt dicit) deriuatur in animabus hominum prophetia,

17 Item ponit, quòd orationes,eleemosynæ,litaniæ,& similia , comprehenduntur sub ordine naturæ: quod est falsum: quia cum ordinent nos ad beatitudinem supernaturalem, reducuntur, & sunt in ordine gratiæ supernaturalis,

Istę sunt hæreses,& errores Algazelis Philosophi.

1 HIc posuit motum,& tempus,& mundum ab æterno,& nuaquam incæpisse.

E 2 Item quòd corpora cęlestia habent animam, & quòd non habuerunt principium sui esse, sed fuerunt ab æterno.

3 Item, quod a primo principio non potest progredi immediatè multitudo.sed tantum progreditur vnum ab eo immediatè, scilicet prima intelligentia,seu primus Angelus.

4 Item, † quòd a primo Angelo processit secundus Angelus,& a primo cœlo secundum cœlum & sic deinceps donec perueniatur ad vltimum Angelum, & vltimum cœlum.

† Ex Aegidio Romano videtur hic locus ita legendus: quòd à primo Angelo processit secundus angelus, & a primo Angelo primum cœlum & a secundo Angelo secundum cælum, & sic deinceps.

5 Item

5 Item quòd tantum sunt decem intelligentiæ siue Angeli.

6 Item, quòd vltima intelligentia, siue Angelus præest omnibus inferioribus rebus.

7 Item quòd Deus nihil agit nisi dispositione præuia materiæ, nec agere potest, negans totaliter creationem.

8 Item quòd Deus non permittit mala fieri, ut eliciat bona: sed quòd mala in mūdo proueniunt ex necessitate materiæ.† (†al. naturæ.)

9 Item quòd Deus ignorat particularia in propria forma, sed scit ea quasi uniuersaliter.

10 Item quòd anima hominis procedit a donatore† formarum, sicut & aliæ formæ: qui dator est vltima intelligentia, siue Angelus. (†al. datore.)

11 Item, quòd ista nostra perfectio, & scientia prouenit ab vltima intelligentia prædicta, siue decima.

12 Item dicit, quòd beatitudo nostra consistit in cognitione prædictæ vltimæ intelligentiæ: quā cognitionem asserit esse naturalem, & haberi naturaliter.

13 Item quòd poena animæ nostræ separatæ est separatio à prima intelligentia.

14 Item quòd anima separata non patitur poenam sensus: sed damni: quæ est separatio ab vltima intelligentia.

15 Item quòd anima coniuncta corpori non dolet, nec sentit dolorem, nisi quia separatur ab vltima intelligentia propter occupationem, quā gerit circa corpus.

16 Item quòd prophetia in nobis est cognitio futurorum, quæ naturaliter inest nobis.

17 Item quòd anima nostra per imaginationem potest operari in corpore alieno.

18 Item quòd impressio animæ transit in corpus aliud, ita quod potest ipsum destruere, & interficere per excitationem † suam, atque fascinationem. († Examinationem.)

Errores Alchindi.

1 Iste ponit, ex conditione cælestium corporum futura pendere in tantum, vt dicat, quòd si quis totam cōditionem cælestis harmoniæ haberet, plenè cognosceret tā præterita, quām futura.

2 Item, quòd omnia eueniunt de necessitate, asserens homines ignorantes, qui sperant, desiderant & timent futura.

3 Item asserit, quòd preces† fusæ Deo sunt ad consequendum bonum, & fugiendum malum: & hoc naturaliter, nō quòd propter tales preces Deus bona nobis tribuat, sed ab ipsis ueris, & ab ipso desiderio dum precamur Deum, deriuantur quidē radij, qui naturaliter in nobis efficiūt quod optamur. Et ista potuit esse opinio Auicennæ, qui orationes, & litanias posuit sub ordine naturæ. († Apud Aegidium ita: preces fusæ Deo ex spiritualibus certa ad consequendum, &c.)

4 Item quòd motus voluntatis † subsunt corporibus cœlestibus. († Feder. de Senis conf. 151 & Alb. rinus trac. de agno asser. q. 16.)

5 Item quòd attributa diuina Deo cōpetūt abusiuè: asserens incontinenter dici Deum creatorē primum principium, dominum dominorum; sic

A quòd perfectiones in diuinis nihil dicunt positiuè, sed tantum per remotionem.

6 Item, quòd characteres habent actionem naturalem circa ea, ad quæ ordinantur.

7 Itē ponit, quòd sacrificia oblata Deo, seu spiritibus nihil prosunt, vt per ea aliquid consequamur: sed naturaliter habent effectum, propter quem fiunt.

8 Item negat, quòd Deus per preces, & sacrificia placetur.

9 Item ponit, quòd corpora cœlestia, & dispositiones eorum, in quibus incipimus aliquid operari, B dirigūt operationes nostras a principio vsque ad finem per tantum, & per totum: ita quòd ista constellatio solum, in qua & sub qua opus incipitur, quantumcunque opus sit volūtarium, dominatur a principio vsque ad finem.

10 Item asserit, aliqua sacrificia naturaliter talē habere potestatem, quòd si secundum illa aliqđ opus incipiatur, tale sacrificium dominatur dicto operi a principio vsque ad finem.

11 Item ponit, quòd coniurationes, & obsecrationes naturaliter possunt dominari in affectib. nostris: ita quòd si, secundum eum, aliquod opus etiam C voluntarium inchoetur, dirigetur istud opus per prædictos characteres a principio vsq; ad finem.

Hęreses, & errores Rabbi Moysis.

Iste, quamuis posuerit mundum incœpisse in libro de expositione legis, reprobando Aristotelem:

1 Negauit tamen in diuinis esse Trinitatem, & quamcunque multitudinem re, vel ratione: & vituperans deridet Christianos, qui credūt in diuinis personarum trinitatem.

2 Item asseruit, attributa in diuinis, vt sapientiā, bonitatem, & similia non esse in Deo verè & realiter, sed tantum æquiuocè, & vocaliter, allegans D pro se illud Prophetæ dicentis: Cui me similem fecistis? Dicit namq; quòd cum dicitur, Deus sapiens, bonus, & similia, intelliguntur per causalitatem: quia scilicet, Deus dicitur bonus, quia causat bonitatem, & potens, quia causat potentiam, & sic de alijs. *Isaiæ 40.*

3 Item asserit, verbū in diuinis, & spiritum Dei dici solum essentialiter, & nō personaliter: vnde exponens illud psalmi: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius, &cæt. Dicit, ibi verbum, & spiritum sumi pro diuina voluntate, vel eius essentia, qua cœli facti sunt: cum tamen ista E sumantur personaliter: & in hoc concordat cum illis hæreticis, qui vocantur Alogij, idest, hæretici sine verbo, ab a, quod est, sine: & logos, quod est, sermo, vel verbum. hi Deum Verbū esse negāt, & non credunt respuentes Euangelium Ioannis, in quo ostenditur Verbum sumi personaliter in diuinis. *Psal. 32.*

4 Item ponit corpora cælestia esse animata, & animalia rationabilia, adducens pro se illud psalmi. Cœli enarrāt gloriam Dei. & illud Iob. Cum me laudarent astra matutina, &c. *Psal. 18. Iob. 38.*

5 Item asserit, quòd licet, mundus incœperit, nunquam tamen finietur, nec innouabitur.

6 Item,

6 Item asserit, quòd homo sufficienter potest se disponere ad gratiam prophetiæ: & quòd Deus non eligit in prophetando quemlibet hominem singulariter, sed illũ, qui se disponit ad talia per sua naturalia; vnde visus est velle, diuinam gratiam dependere ex operibus nostris.

7 Itẽ dixit, Deo aliqua esse possibilia, & aliqua impossibilia: inter quæ impossibilia asserit, accidens esse, vel posse sine subiecto esse: & illos, qui dicunt hoc deum posse, appellat ignorantes viã † disciplinæ, & scientiarum.

† al. viam disciplinabiliũ scientiarum.

8 Item errauit, quia asserit Deũ nõ habere prouidentiam aliquorum, quantum ad speciem, vel quantum ad singularia, vnde casum foliorũ de arboribus, & alia quæ contingunt circa particularia, talia noluit subesse diuinæ prouidentiæ, sed existimauit omnia talia contingere per accidẽs.

9 Item ponit, quòd licet voluntas a Deo immutari possit, nunquam tamen de facto immutatur; quod est erroneum, quia tunc esset frustra admonitio Prophetarum.

10 Item asserit, hominẽ per seipsum absq; Dei auxilio omnia peccata posse vitare, & omnes monitiones Prophetarum perfecte adimplere.

11 Item ponit simplicem fornicationem nullo modo esse peccatum de iure naturali, sed solum dicit esse peccatũ ex prohibitione legis, vnde ante legem datã dicit fuisse licitum fornicari, propter quod dicit, Iudam non peccasse cum Thamar, quia fuit ante tempus legis.

Hi dicuntur e Cynici ab immunditia, & impudicitia sic dicti: nam sicut canes coeunt in manifesto, sic isti dicunt fore licitum & honestum in patulo, & in vijs, & plateis cum vxoribus coire, & de facto faciunt, vnde a canibus, quorum morem imitantur, vocabulum traxerunt.

COMMENT. XXIX.

Hæreses & errores antiquorum philosophorum qui sunt.] *Posset hic Eymericus reprehensione dignus putari, eo quòd in opere, quo de hæreticis & hæresibus differitur, gentilium philosophorum errores commemoret, qui hæretici esse non possunt, cum nunquam fidem catholicam fuerint professi: sed plane immerito carperetur, & eius industria atque ingenium cum in alijs, tum in hac etiã re magnopere sunt commendanda, cum non modo consummatas hæreses, sed etiam principia, vnde hæreses nascerentur, commemorarit, vt vitarentur. Nouerat enim ex antiquorum philosophorum dogmatibus, ueluti ex vberrimis fontibus hæreticorum hæreses processisse, quod luculenter docet Tertullianus in libro de præscriptio. hæreticorum, capi. 7. in hæc verba:* Ipse hæreses a philosophia subornãtur; inde æones & formæ nescio quę, & trinitas hominis apud Valentinum: Platonicus enim fuerat. Inde Marcionis Deus melior de tranquillitate, à Stoicis venerat. Et ut anima interire dicatur, ab Epicureis obseruatur, & vt carnis restitutio negetur de vna omnium philosophorum scola sumitur. Et vbi materia Deo æquatur; Zenonis disciplina est. Et vbi aliquid de igneo Deo allegatur, Heraclitus (A) interuenit. Eædem materiæ apud hæreticos, & philosophos volutantur: ijdem retractatus implicantur. *hactenus Tertullianus. Quod ipsum susius etiam prosequitur eodem capite, quæ ob breuitatem omittimus. Rursus: idem Tertullianus scribens aduersus Hermogenẽ, philosophos vocat Patriarchas hæreticorum: idem repetit B. Hyeronimus initio libri contra Pelagianos ad Ctesiphontẽ: quod & nos verum esse copiosè ostendimus in singulis ferè hæresibus, in libris de pœnis hæreticorum: docet itẽ Alfonsus Castrus lib. 3. c. 8. de iusta hæret. punitio. & Cõradus Brunus, lib. 1. de hæreticis, c. 5. Hæc ergo sapienter intuitus Eymericus, optimo consilio falsa* (B) *præcipuorum philosophorum, & magis nota dogmata in hoc opere recitauit, vt ostenderet quantum gẽtilium philosophorum incautè lecta doctrina nocere posset. Et propterea in Cõcilio Lateranẽsi sub Leone X. sess. 8. in Bulla incipien.* Apostolici regiminis. *relata inter litteras Apostolicas in fine huius operis, diuinitus cautũ est, ut qui philosophiam profitentur in Vniuersitatibus, philosophorum dogmata catholicæ fidei aduersa auditoribus diluant, et religionis Christianæ veritatem ostẽdere nitantur in hęc verba;* Insuper omnibus, & singulis philosophis in vniuersitatibus studiorum generaliũ, & alibi (C) publicè legentib. districtè præcipiendo mandamus, ut cum philosophorum principia, aut cõclusiones, in quibus a recta fide deuiare noscuntur, auditorib. suis legerint, seu explanauerint, quale hoc est de animæ immortalitate aut vnitate, & mundi æternitate, ac alia huiusmodi: teneantur eisdẽ veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadẽdo pro posse docere, ac omni studio huiusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existãt, pro uiribus excludere atque resoluere. *hactenus ibi.*

Profitentes philosophiã soluant argumenta philosophorum fidei pugnãtia

Hæreses contra fidẽ a dogmatibus philosophorum processisse.

Rursus Eymericus magnos, & insignes viros habuit, quos imitaretur in recensendis in tali opere philosophorum erroribus. Quoniam & sanctus Epi(D)*phanius confutaturus omnium hæreticorum dogmata, quæ in Ecclesiam Dei inuecta fuerant, primum, antiquorum philosophorum errores recensuit. Beatus item Antoninus in sum. par. 4. tit. 11. antequam in c. 7. referret hæreticorum hæreses c. 5. & 6. antiquorum philosophorum, & aliorum infidelium errores commemorauit.*

Illud est præterea obseruandũ, Eymericũ hos philosophorum errores non videri hausisse ex proprijs fontibus, aut libris eorum auctorum, quib. tribuunt, sed vel ab alijs libris, vel ab illis, qui uiua voce eos (E) *sibi retulerunt, accepisse. Mihi autem valde fit verisimile, eum in tota hac quęstione secutum fuisse Aegidium Romanum, a quo dicitur esse cõscriptus tractatus de præcipuis philosophorũ erroribus, qui nũc impressus circumfertur, nam quæ hic tradũtur, cum illis maximè conueniunt.*

b Alchindus.] *in Barcinonensi,* Alundus, *in Bononiẽsi. & codice Cardinalis de Gãbara,* Alandus, *in Sabellano.* Almolus, *sed ex tractatu Aegidij Romani* Alchindus, *reposuimus, atq; ita legendũ esse iã in priori editione per coiecturã admonueramus.*

c Multos errores, & hæreses contra fidem sanctam nostram posuerunt.) *Sed non videtur hoc ue*

philosophorum errores quo hæreses dici possint.

rum; nam philosophi, qui nunquam sunt catholicam professi fidem, hæreses aut errores hæreticales aduersus eam proferre non possunt, cum hæresis propriè ab homine baptizato proferatur, ut alibi scripsimus. Cæterum respondemus, Eymericum non assertorem sed propositionum erronearum seu falsarũ, & fidei catholicę aduersantium naturam intuitum, etiamsi a non Christianis sint prolatę, hæreses vocauisse, quasi sentiat propositiones hæreticas dici non ab assertoribus, sed a natura rei, vt etiam voluerunt Turrecremata, & alij quos retuli supra p. 1. q. 7. §. controuersiam vero illam, quam sentẽtiam comprobat definitio hæresis ab Alfonso Castro allata lib. 1. c. 1. de iusta hær. pun. videlicet: Hæresis est enunciatio, siue propositio falsa, fidei catholicæ ita repugnans, vt cum illa simul esse non possit.

A

d .Item quòd pęna animę nostre separatę est separatio à prima intelligẽtia.] *Hęc Periodus deest in tribus codicibus, Bononiensi, Sabellano, & Cardinalis de Gambara: eam habet solus Barcinonẽsis impressus, & ideo non sum ausus omittere: cæterũ ita omnino legendum puto:* est separatio ab vltima intelligẽtia. *Quia anima ex Auerrois sententia, vt constat ex eius erroribus paulo antea ab auctore relatis, quem Algazel proculdubio sequitur Arabs Arabem, ab vltima intelligentia producitur, & eũ ea delectatur, a qua habet esse, vnde cum ab ea separatur, torquetur & affligitur. Ei iuuat hãc coniecturã Aegidius in præcitato tractatu de erroribus philosophorum, ait. De erroribus Algazelis, vbi cũ in 13. errores dixisset errare Algazelem circa pœnam animæ, quia ponit talem pęnam consistere in eo solum, quod separatur ab intelligentia agente, in Epiloga errorũ eiusdẽ Algazelis ait illum censere, quod tota pœna animæ separatæ est in eo, quod sentit se separatã ab vltimo Angelo, a quo dependet beatitudo sua. Sed non multum refert hæc tam diligenter perscrutari.*

Error Auerrois de productione animæ.

B

c Hi dicuntur Cyni.) *Hoc nomen in omnibus codicibus erat deprauatum; nam Barcinonensis impressus habebat* Canici. *Sabellanus* Cantici, *Directorium Cardinalis de Gambara* Caninici. *& Bononensis omnium corruptissime,* Cannnici: *nos eã sententiam, quã tractat auctor* Cynici *reposuimus, vt sit sensus. Qui dicunt simplicem fornicationem iure naturali non esse vetitam, Cynici dicũtur. fuerunt autem Cynici, vt scribit Laertius; philosophi quidam sectatores Antisthenis, Cratesque & Diogenes ille Cynicus, ita dicti, vel a Cynosarge gymnasio, vel a canina mordacitate: vel ab eo quod canum more in propatulo coire non vererentur, de quibus Cicero li. 1. de Officijs, & Isidorus lib. 8. Etymolog. c. 6. §. Cynici.*

Locus emendatus, & qui fuerint Cynici.

C

Q V Æ S T I O V.

De erroribus ab ipso Christo damnatis.

S V M M A R I V M.

1 *Pharisæorum errores primum recensentur.*

2 *Secundo Sadducæorum.*

3 *Tertio Herodianorum.*

VINTA quæstio est: quæ sunt hæreses, & errores per ipsum Christũ personaliter condemnatæ.

Ad hanc respondemus, quòd sũt tres in genere: scilicet, Pharisæorũ, Sadducæorum, & Herodianorum.

1 Isti posuerant, quòd traditiones hominum & ordinationes erant decretis legis diuinæ, & mandatis præponendæ; & prę illis obseruandæ.

Item, quòd melius & sanctius est temporalia sacerdotibus offerre, quàm patrem & matrem egentes; & necessitatem patientes substentare.

Item, quod lotiones, & munditię manuum & & corporum exterius inducunt necessario lotionem a peccatis, & munditiam interius. Hos errores condemnauit Christus, Matth. xv.

Item, quòd licitum erat vxorem dimittere etiam non fornicationis ratione, & libellum repudij ei dare.

Item, quòd exterior immunditia corporis, necessario inducit immunditiam mentis.

Item, quòd licitum erat vxorem alterius sic dimissam, in vxorem suam accipere viro viuente.

Item, quòd licitum est sicut amicos diligere, sic inimicos odire. Hos errores cõdemnauit Christus, Marci x.

Condemnauit etiam errores Sadducæorum.

2 Hi resurrectionem mortuorum esse futuram negabant: Hunc errorem Christus cõdemnauit, Ioan. v. & Matth. xxij.

Item animas esse spiritus non concedebant, sed solum esse corporalia affirmabant.

Item, Prophetarum dicta spernebant, nec dictis sanctorum patrum † fidem dabant. † al. prophetarum.

Item Herodianorum.

D 3 Hi posuerunt licitum esse vxorem alterius, eo viuente, sibi accipere in vxorem: & Herodes ita fecit qui vxorem fratris sui viuentis sibi in matrimonium copulauit. Et quia Ioannes Baptista hunc errorem arguendo Herodem, condemnauit, ipsum Herodes decapitauit. *Matth. 14.*

Item posuerunt, Christũ non esse verum Deũ, nec beatæ Marię filium, sed realiter Ioannẽ Baptistam ab ipso Herode decapitatum, qui postmodum (vt asserunt †) resurrexit, ut habetur Matth. xiiij. † asseuerant

E Horum trium errores, scilicet, Pharisæorum, Sadducæorum, & Herodianorum Christus Marci viij. condemnauit, cum dixit Cauete a fermento Pharisæorum, & Sadducæorum, & Hærod. *& Mat. 16.*

COMMENT. XXX.

a A D hanc respondemus, quòd sunt tres in genere, scilicet Pharisæorum, Sadducæorum, & Herodianorum:] *e Antiquo hoste instigante, doctrina Iudæorum in septem partes aliquando diuisa, septem hæreses peperit, & qui eas fouebãt: teste sancto Epiphanio li. 1. cõtra hæreses, hæresi,*

Iudæorum sectæ quot, & quæ sint.

hereſi 14. 15. & ſequent. hi fuerũt: Sadducæi, Scribæ, Phariſæi, Hemerobaptiſtæ, Nazaræi, Oſſeni, et Herodiani. horũ hæreſes recenſet etiam breuiter more ſuo Philaſtrius epiſcopus Brixienſis in catalogo hæreſum in principio, & Iſidorus lib. 8. Etimolog. c. 4. & ſanctus Antonius in ſum. par. 4. tit. 11. c. 6. & alii. Eymericus hoc loco tres tantum ſectas recenſuit, ſcilicet Phariſæorum, Sadducæorũ & herodianorum; Cæterum cum dixit tres eſſe in genere, apertè indicauit plures fuiſſe ſectas, omnes tamen ad has tres referri poſſunt, vt conſtat ex ſancto Epiphanio. Chriſtus autem Dominus in Euangelio ſępe acriter hos reprehendit, eorumque doctrinam & mores reprobauit, & ideo uere ait auctor hic, iſtorum errores pſonaliter fuiſſe a Ieſu Chriſto cõdemnatos.

Singulorum vero errores mores, & ſtudia, propterea hic referre omitto, quoniam ſatis eſſe exiſtimo indicaſſe lectori auctores, vnde iſta petere poſſit præſertim autem ſanctum Epiphanium, qui cęteris eſt in hac re copioſior.

Quæſtio VI. de Hæreſibus damnatis relatis in Decreto.

A
66 *Acephali.*
14 *Adamiani.*
38 *Aeriani.*
39 *Aetiani, ſiue Eunomiani.*
68 *Agnoitæ.*
26 *Alogij.*
18 *Angelici.*
46 *Antidicomaritæ.*
32 *Antropomorphitæ.*
19 *Apoſtolici.*
12 *Apellitæ.*
45 *Apollinariſtæ.*
23 *Aquarij.*
59 *Arabici.*
13 *Archontiaci.*
43 *Arriani.*
22 *Artotyritæ.*
B
4 *Baſilidiani.*
52 *Bonoſſiani.*
C
15 *Cainani.*
7 *Carpocratiani.*
27 *Cataphriges.*
28 *Cathari.*
20 *Cerdoniani.*
8 *Cerinthiani, vel Millenarii.*
53 *Circumcelliones, ſeu Scototopitæ.*
49 *Colluthiani.*
D
51 *Donatiſtæ.*
E
36 *Ebionitæ.*
65 *Enthychiani.*
F
50 *Floriani.*
G
6 *Gnoſtici.*
H
57 *Heluidiani.*
30 *Hermogeniani.*
33 *Hierachitæ.*
80 *Hæreſes variæ ſine nomine auctorum.*
I
56 *Iouinianiſtæ.*
L
55 *Luciferiani.*
M
44 *Macedoniani.*
31 *Manichæi.*
21 *Marcioniſtæ.*
17 *Melchiſedechiani.*
3 *Menandrini.*
47 *Metangiſmonitæ.*
35 *Montani.*
N
9 *Nazaręi.*
64 *Neſtoriani.*
5 *Nicolaitæ.*
41 *Noetiani, ſiue Patripaſſiani.*
34 *Nouatiani.*
62 *Nyctages.*
O
10 *Ophytæ.*
40 *Origeniani.*
P
58 *Paterniani.*
48 *Patritiani.*
29 *Pauliani.*
63 *Pelagiani.*
37 *Photiniani.*
54 *Priſcillianiſtæ.*
S
42 *Sabelliani.*
16 *Sethiani.*
24 *Seueriani.*
2 *Simoniani.*
T
25 *Tatiani, ſiue Encratitę.*
60 *Tertullianiſtæ.*
61 *Teſſareſcadecatitæ.*
67 *Theodoſiani, ſiue Gaianitæ.*
69 *Tritheitæ.*
V
11 *Valentiniani.*

SEXTA quæſtio eſt: hæreſes & errores per Chriſti Vicarium, & Eccleſiam cõdẽnati, de quib. agitur in Decretis qui ſunt? Ad hanc dicimus, quòd hæreſes & errores quam plures condenãtur, colliguntur, & ponuntur expreſsè 24. quæſtio, 3. capit. Quidam, vbi dicitur ſic:

Sectæ uero hereticorum quot ſint, & vnde nomina acceperint. Iſidorus 8. lib. etymologiarum. ca. 5. determinat, dicens.

1 Quidam autem hęretici, qui de Eccleſia receſſerunt, ex nomine ſuorum auctorum nuncupantur: quidam vero ex cauſis, quas eligentes inſtituerunt. (Iuxta emẽdetionem factã Romæ Decreti nuper editi)

2 Simoniani [a] dicti a Simone magicæ artis peritore: cui Petrus in actibus Apoſtolorum, maledixit (*Acto. 8.*) pro eo, quòd ab Apoſtolis Spiritus ſancti gratiã pecunia emere voluiſſet, hi dicunt [b] creaturam non a Deo, ſed a virtute quadẽ ſuperna creatã.

3 Menandrini, a Menãdro mago diſcipulo Simonis nuncupati: qui mundum non a Deo, ſed ab Angelis factum aſſeruit.

4 Baſilidiani, a Baſilide appellati, qui inter reliquas blaſphemias, Ieſum paſſum abnegauit.

5 Nicolaitæ dicti a Nicolao Diacono Eccleſiæ (*Acto. 6.*) Hieroſolimorum, qui cum Stephano, & cæteris conſtitutus eſt à Petro: qui propter pulchritudinẽ relinquens vxorem, dixerat, vt qui vellet, ea vteretur, verſa eſt in ſtuprum talis conſuetudo, vt inuicem coniugia commutarentur: quos Ioannes in Apocalypſi improbat, dicens: Sed hoc habes, quòd odiſti facta Nicolaitarum. (*Apoc. 2.*)

6 Gnoſtici propter excellentiam ſcientiæ ſe ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei eſſe dicunt: bonum & malum Deum ſuis dogmatibus fingunt.

7 Carpocratiani, à Carpocrate quodam vocantur, qui dixit Chriſtum hominem fuiſſe tantum, & de vtroque ſexu progenitum.

8 Cerinthiani, à Cerintho quodam nuncupati, hi inter cętera circumciſionem obſeruant: mille annos poſt reſurrectionẽ in voluptate carnis futuros prædicant: vnde & Græce χιλιάσται Latine millenarij ſunt appellati.

9 Nazaręi [c] dicti qui dum Chriſtum (qui à vico Nazaræus eſt appellatus) filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis cuſtodiunt.

10 Ophitæ, a colubro nominati ſunt, coluber enim græce ὄφις dicitur; colunt enim ſerpentẽ, dicentes ipſum in paradiſum induxiſſe virtutis cognitionem.

11 Valentiniani, à Valentino quodam Platonico ſectatore vocati, qui αἰῶνας, ideſt ſæcula

quædam in originē Dei Creatoris induxit: Christum quoq; de Virgine nihil corporis assumpsisse, sed per eā quasi per fistulam trāsisse asseruit.

12 Apellitæ, quorū auctor Apelles fuit, qui erea totem angelum nescio quem glorinsum superioris Dei faciens, Deū legis, & Israel illum igneum affirmans, dixit, & Christum non in veritate Deum, sed hominem in phantasia apparuisse.

13 Archontiaci, à principibus appellantur; qui vniuersitatem, quam Deus condidit, opera esse archangelorum defendunt.

14 Adamiani uocati, quòd Adę imitentur nuditatem: vnde & nudi orant, & nudi inter se mares fœminæque conueniunt.

15 Cainani [d] inde sic appellati, quoniam Cain adorant.

16 Sethiani nomen acceperunt a filio Adæ, qui vocatus est Seth, dicentes, eundem esse Christum.

17 Melchisedechiani vocati, pro eo quòd Melchisedech sacerdotem Dei non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur.

18 Angelici vocati, quia Angelos colunt.

19 Apostolici hoc sibi nomen ideo sumpserunt, quòd nihil possidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui † aliquo in hoc mundo vtuntur.

† al. aliquid.

20 Cerdoniani, a Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia asseruit.

21 Marcionistæ, a Marcinne Stoico Philosopho appellati, qui cerdonis dogma secutus, alterū bonum, alterum iustum Deum asseruit: tanquam duo principia creationis, & bonitatis.

22 Artotyritæ, ab oblatione uocati: panē enim & caseum offerunt, dicentes a primis hominibus oblationem a fructib. terræ, & a fructibus ouiū fuisse celebratam.

23 Aquarij appellati, eo quòd aquam solam offerunt in calice sacramenti.

24 Seueriani, à Seuero exorti, vinum non bibunt, vetus testamentum, & resurrectionem non recipiunt.

25 Tatiani, à Tatiano quodam vocati, qui & Encratitæ dicti: quia carnes abominantur.

26 Alogij vocantur tanquam sine verbo, λόγος Enim græce, verbum dicitur. Deum enim verbum non credunt, respuentes Ioannis Euangelium, & Apocalypsim.

27 Cataphrygis nomen prouincia Phrygia dedit: quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. Hi aduentum Spiritus sancti non in Apostolos, sed in se traditum asserunt.

28 Cathari propter munditiam ita se nominauerunt: gloriantes enim de suis meritis, negant pœnitētibus veniam peccatorum. Viduas si nupserint, tanquam adulteras, damnant. Mundiores se cæteris prædicant. Qui nomen suum si cognoscere vellent, mundanos se potius, quam mūdos vocarent.

29 Pauliani, à Paulo Samosateno exorti sunt, qui dixit non semper fuisse Christum, sed à Maria sumpsisse initium.

30 Hermogeniani, ab Hermogena quodā uocati, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparauit, matremque elemētorū, & deam asseruit: quos Apostolus improbat elementis seruientes. Gal.4.

31 Manichæi, à quodam Persa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas, & substantias introduxit, idest bonam, & malam, & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asserunt. testamentum vetus respuit, nouum ex parte recipit.

32 Antropomorphitæ dicti pro eo, quòd simplicitate rustica Deum habere humana mēbra, quæ in diuinis libris scripta sunt, arbitrantur. ἄνθρωπος enim Græcè, latinè homo interpretatur, ignorantes vocem Domini, qui ait: Spiritus est Deus. incorporeus est enim, nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur. Ioan.4.

33 Hierarchitę, ab Hierarcha auctore exorti, monachos tantum recipiunt, coniugia respuunt, regna cœlorum paruulos habere non credunt.

34 Nouatiani, à Nouatiano Romę vrbis presbytero exorti, qui aduersus Cornelium cathedram sacerdotalem conatus inuadere, hæresim instituit, nolens apostatas suscipere, rebaptizans baptizatos.

35 Montani hæretici dicti: quòd tempore persecutionis in montibus latuerunt, qua occasione se a catholicæ Ecclesiæ corpore diuiserunt.

36 Ebionitę, ab Ebione dicti, siue à paupertate: Christum enim per profectum solum virtum iustum putant effectum. Vnde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. hi enim semiiudęi sunt, & ita tenent Euāgelium, vt legem carnaliter seruent: aduersus quos Apostolus ad Galatas scribens inuehitur.

37 Photiniani, à Photino Gallogręciæ Syrmij episcopo nūcupāti, qui Hebionitarum hæresim suscitans, asseruit Christum à Maria per Ioseph nuptiali coitu fuisse conceptum. Galat.5.

38 Aeriani, ab Aerio quodam nuncupati sunt, hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt.

39 Aetiani ab Aetio sunt vocati; ijdemque Eunomiani ab Eunomio quodam Dialectico Aetij discipulo: ex cuius nomine magis innotuerūt, dissimilem patri asserentes filium, & filio Spiritum sanctum. Dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium.

40 Origeniani, ab Origene auctore exorti sunt dicentes, quòd non possit videre filius patrē, nec Spiritus sanctus filium. Animas quoq; in mūdi principio peccasse dicunt, & pro diuersitate peccatorum, e cœlis vsque ad terras diuersa corpora quasi vincula meruisse, eaque causa factum esse mundum.

41 Noetiani, a quodam Noeto vocati, qui dicebant Christum eundem esse, & patrem, & spiritum sanctum, ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus non in personis accipiunt. Vnde & Patripassiani vocantur, quia patrem passum dicunt.

42 Sabelliani, ab eodē Noeto pullulasse dicūtur cuius discipulū perhibēt fuisse Sabelliū, ex cuius nomine

nomine maximè innotuerunt: vnde & Sabelliani uocati sunt. hi vnam personam patris, & filii, & Spiritus sancti astruunt.

43 Ariani, ab Ario Alexandrino presbytero orti sunt, qui coæternum patri filium non agnoscens, diuersas in Trinitate substantias asseruit, contra illud, quod ait dominus: Ego, & pater vnum sumus. *Ioan. 10.*

44 Macedoniani, a Macedonio Constantinopolitano episcopo dicti sunt, negantes Deum esse Spiritum sanctum.

45 Appollinaristæ, ab Appolinare vocati sunt, dicentes Christum corpus tantummodo sine anima suscepisse.

46 Antidicomaritæ appellati sunt, pro eo quòd Mariç virginitati cõtradicunt, asserentes eã post Christum natum viro suo fuisse commistam.

47 Metangismonitæ[i] ideo tale nomen acceperunt, quia ἄγγος Græcè vas dicitur. asserunt enim sic esse in patre filium tanquam vas minus intra vas maius.

48 Patritiani, a quodã Patritio nuncupati sunt qui substantiam humanæ carnis a Diabolo conditam dicunt.

49 Colluthiani, a quodam Collutho nominati, qui dicunt Deum non facere mala, contra illud, quod scriptum est: Ego Dominus creans mala. *Esa. 45.*

50 Floriani, † a Floriano, qui econtrario dicunt Deum creasse mala contra hoc, quod scriptum est: Fecit Deus omnia bona. *† al. Florinia ni Florino. Gen. 1.*

51 Donatistæ, a Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia veniens, totam penè Africam sua persuasione decepit, asserens minorem patre filium, & minorem filio Spiritum sanctũ, & rebaptizans catholicos.

52 Bonosiani, † a Bonoso quodam episcopo exorti produntur qui Christum Dei filium adoptiuum, non proprium asserunt. *† al. Bonosiaci.*

53 Circumcelliones dicũtur, eo quòd agrestes sint quo Scotoropicos† vocant, supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore Martyrij semetipsos perimunt, vt violenter de hac uita discedentes, Martyrès nominentur. *† al. Cotopitas.*

54 Priscilianistæ, à Prisciliano vocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum, & Manichæorũ permistum dogma composuit.

55 Luciferiani,[k] a Lucifero Sardiniæ Episcopo orti, qui Episcopos catholicos, qui Constantij persecutione perfidiæ Arianorum consentiẽtes erant, & postea correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes siue quod crediderant, siue quod se credidisse simulauerant (quos Ecclesia catholica materno recepit sinu, tanquam Petrũ post fletum negationis) hanc illi matris charitatem superba accipientes, eosque recipere nolentes, ab Ecclesię communione recesserunt, & cũ ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt.

56 Iouinianistę, a Iouiniano quodã monacho dicti, asserentes, nullam nuptiarum, & virginum esse distantiam, nullumque inter abstinentes, & simpliciter epulantes esse discrimen.

57 Heluidiani, ab Heluidio nominati, qui dicũt post Christum natum, alios Mariam filios de uiro suo Ioseph peperisse.

58 Paterniani, a Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes a Diabolo factas opinantur.

59 Arabici nuncupati, eo quòd in Arabia exorti sunt, dicentes animam eum corpore mori, † atque in nouissimo vtrumque resurgere. *† Vide Federicum de Senis cõsil. siue quæst. 152.*

60 Tertullianistę, dicti a Tertulliano presbytero Africanæ prouinciæ ciuitatis Carthaginẽsis: animam immortalem esse, sed corpoream prædicãtes, & animas peccatorum hominum post mortẽ in dæmones verti putantes.

61 Tessarescædecatitæ, dicti quòd decimaquarta luna Pascha cum Iudæis obseruandum contẽdunt. Nam τέσσαρα, quatuor, δέκα decem significat.

62 Nyctages, † a somno nuncupati, quòd vigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes, iura temerari diuina, qui noctem ad requiem tribuit. *† aliàs, Nistages.*

63 Pelagiani, a Pelagio monacho exorti: hi liberum arbitrium diuinæ gratiæ anteponunt: dicentes sufficere voluntatem ad implenda iussa diuina.

64 Nestoriani, a Nestorio Constantinopolitano Episcopo nuncupati: qui Beatam Mariã Virginem, non Dei, sed hominis tantummodo matrem asserit, vt aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis, nec vnum Christum in verbo Dei, & carne crederet, sed separatim, atque seiunctim alterum filium Dei, alterum hominis prędicauit. *Turrecre. de Eccle. lib. 4. par. 3. c. 28.*

65 Eutychiani, dicti ab Eutyche Constantinopolitano Abbate, qui Christum post humanam assumptionem negauit existere in duabus naturis, sed solam in eo diuinam asseruit esse naturam.

66 Acephali dicti, idest, sine capite. nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti sint. hi trium Chalcedonensium capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & vnam in eius persona naturam prædicant.

67 Theodosiani[l] & Gaianitę appellati a Theodosio, & Gaiano, qui temporib. Iustiniani Principis, in Alexandria populi peruersi electione vna die ordinati sunt episcopi. Hi errores Eutychetis, & Diosceri sequentes, Calcedonense concilium respuunt: ex duabus vnam in Christo naturam asserũt: Quam Theodosiani corruptam, Gaianitę incorruptam contendunt.

68 Agnoitę,[m] & Tritheitę a Theodosianis exorti sunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad peruersitatem, a qua exorti sunt, id adijciunt, quòd Christi diuinitas ignoret futura, quę sunt scripta de die, & hora nouissima: non recordantes Christi personam in Esaia loquẽtis: Dies iudicii in corde meo. *Esa. 30.*

69 Tritheitæ vero vocati, quòd sicut tres personas in Trinitate, ita quoque tres asserunt Deos esse: contra illud, quod scriptum est: Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus vnus est. *Deut. 6.*

Q 3 70 Sunt

70 Sunt & aliæ hæreses sine auctore, & sine nominib. ex quibus aliq; putant triformē esse Deū. Aliq; Christi diuinitatem passibilem dicunt. Aliq; Christi de Patre natiuitati initium temporis dāt. Aliæ [a] liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt. Aliæ animam imaginem Dei negant. Aliq; animas conuerti in dæmones, & in quęcunque animalia existimant. Aliq; [o] de mundi statu dissentiunt. Aliæ innumerabiles mundos opinantur. Aliq; aquam Deo coæternam faciunt. Aliæ nudis pedibus ambulant. Aliæ cum hominibus non manducant. Hæ sunt hęreses aduersus catholicam fidē exortæ, & ab Apstolis, & a sanctis Patribus, vel concilis prædamnatę: quæ dum in se multis erroribus diuisæ inuicem sibi dissentiunt, † communi tamen nomine aduersus Ecclesiam Dei conspirat. Sed & quicunque aliter scripturam sanctam intelligit, quā sensus Spiritus sancti flagitat, a quo conscripta est, licet de ecclesia non recesserit, tamen hæreticus appellari potest.

¶Cōcor. tex. in c. excōicamus, 1. & 2. de hæret.

Refertur in cap. Ego Berengarius. de cōsec. dist. 2.

EGO † P Berengarius indignus sancti Mauricii Andegauensis Ecclesiæ Diaconus, cognoscens veram, catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem hæresim, præcipuè eam, de qua hactenus infamatus sum; quę astruere conatur panē, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodo sacramentum, & non verum corpus, & sanguinem Domini Nostri Iesu Christi esse; nec posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dētibus atteri. Consentio autem sanctæ Romanæ, & Apostolicæ Sedi, & ore, & corde profiteor de sacramentis Dominicæ mensę eandem fidem me tenere, quam Dominus, & uenerabilis Papa Nicolaus, & hæc sancta Synodus auctoritate Euāgelica, & Apostolica tenendum tradidit, mihiq; firmauit; † scilicet panem, & vinum, quę in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus, & sanguinē Domini Nostri Iesu Christi esse; & sensualiter non solum sacramento, † sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; iurans per sanctam, & homousion Trinitatem, & per hęc sacrosancta Christi Euangelia. Eos vero, qui contra hanc fidē venerint, cum dogmatibus, & sectatoribus suis æterno anathemate dignos esse pronuncio. Quòd si ego ipse aliquando cōtra hæc aliquid sentire, aut prædicare præsumpsero; subiaceam canonum seueritati, Lecto, & perlecto sponte subscripsi.

† formauit.

† al. in sacramento.

A Hanc confessionem fidei de corpore, & sanguine Domini Nostri Iesu Christi a Berengario Romę coram centū tredecim Episcopis factam, misit Papa Nicolaus per vrbes Italiæ, Germanię, Galliæ, & ad quæcunque loca fama prauitatis eius peruenire ante potuit: ut ecclesiæ, quæ prius doluerat de auerso atque peruerso: postea gauderent de reuerso, atque conuerso.

COMMENT. XXXI.

NVlla est tractatio, quam magis scire spectet ad B *Inquisitores, quàm hęc: & de notitia hæresum, & de auctoribus earum, monui iam alibi nullū artificem posse plenè, & perfectè suo muneri satisfacere, nisi cognoscat artis suæ pręcepta, intelligatque contraria, quibus illa corruant, & labantur. neque Inquisitores, quorum est fidem defendere, et fortiter tueri solum catholicas veritates scire debent, vt docuit Eymericus parte prima, sed etiam hæretica dogmata, quibus illæ violantur: quod tota hac ferè secunda parte ostendit. in omnibus autem fermè quæstionibus nulla est hac vtilior, aut cognitione dignior, cum hic numerentur omnium hęreticorum principes primi cum suis summatim erroribus, a qui* C *bus vniuersi hæretici, qui labentibus sæculis secuti sunt, velut ab fœtidis lacub. paucis additis, aut mutatis aut inuersis suas hæreses protraxerunt. Sunt autem in hoc capite multa difficilia, multa à vulgatis codicibus diuersa, multa etiam scitu digna, quę à nobis in gratiam iudicum violatæ religionis essent declaranda, nisi breuitas nostra nos tacere compelleret: ideo pauca quædam adnotabimus. Secuti vero sumus in hac quæstione imprimenda, emendationē Decreti Gratiani nuper Romę editi.*

Inquisitores dogmata hæreticorū nosse oportet.

Hos autem errores cum suis auctoribus eodem ordine quo hic Eymericus, retulerunt sanctus Antoninus in sum. par. 4. tit. 11. c. 7. Repertorium Inqui D *sitorum uerbo, hæresis. §. diuersitatem hæresum, et Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 34. quorum multos cum alijs ab his diuersis commemorat etiam Tabiensis, in sum. verbo, hæreticus. §. 27. num. 28. & seq.*

Qui vero & quales fuerint hi hæretici, quo tēpore vixerint, qualia eorum dogmata, & vbi condemnata, ne actum agere videar, tradere omitto: id tamen docent plenissimè Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. p. 2. à c. 23. vsque ad 33. Alfonsus Castrus in libris aduersus hęreses, & copiosè Gabriel Prateolus in libris de vitis, sectis, & dogmatibus hęreticorum, & alij tum ex antiquis tum ex recentioribus, quorum uolumina obuia cuique extant.

E a Simoniani.) *In vulgatis* Simonianici. *& male sed Simoniani repositum est ex antiquorum patrum sententia: nam Tertul. in lib. de præscript. hęreticorum, ca. 33. Augustinus tomo 6. in catalogo hęreticorum in principio, Theodoritus, lib. 1. hæreticarum fabularum, cap. 2. in fi. Aegesippus, ut refert Eusebius lib. 4. historiæ, cap. 21. & Epiphanius hæresi 21. Simonis sectatores non Simoniacos, sed Simonianos appellant.*

b Hi dicunt creaturam non a Deo, sed a uirtute

tute quadam ſuperna creatam.] Quid ſibi vellet Simon hæreticus, nemo melius expreſſit, quàm Teodoritus. Is enim hunc locum explicat, dum ait: Simon eiuſmodi fabulam peperit, infinitam quãdam poſuit potentiam, quam vniuerſorum radicem appellauit, eamque ignem eſſe dicebat, qui duplicem habebat operationem, hãc, quæ cernebatur: illam vero quæ latebat. Mundum autem genitũ eſſe ex operatione ignis quę cernebatur. hęc ille. Vt optimè adnotauit Ioſephus Steuanus in commentarijs huius capitis.

c Nazaræi dicti, &c.) Vt nominis huius ambiguitas euitetur, libet hic ex Epiphanio, & alijs breuiter pauca quædam adnotare. hos ergo Nazaræos Thæodoritus libro ſecundo hæreticarũ fabularum, Nazaręos, nominat, & etiam Epiphanius hæreſi. 29. eodem nomine donauit, dũ refert alios fuiſſe Nazıræos, alios Nazaræos, et alios. Nazoræos: illi ſanctificati dicebantur, cum dignitatem primigenitorũ gererent: Nazaræi antè appellantur Iudæi ſectarij ante Chriſtum exorti mille erroribus implicati, vt Philaſtrius refert. Nazoræi uero ab initio naſcẽtis Eccleſię, appellati ſunt omnes Chriſti fideles, tractu tamen temporis illis hæreticis remanſit hoc nomen, qui vna cum Euangelio lẽgẽ ſeruabant. hæc eſt Epiphanij ſententia.

d Cainani.] Irænens lib. 1. c. 35. & Theodoritus lib. 1. Cainos vocant, ab Auguſtino Caiani appellãtur in lib. de hæreſibus, c. 18. eodem nomine eos donat Tertullianus, lib. de præſcriptio. hæreticorum, c. 33. Sunt, inquit, & nunc alij Nicolaitæ, Caiana hæreſis dicitur. Ita animaduertit Michael Thomaſius Reuerendiſsimus quodam Epiſcopus Ilerdenſis, qui diu multa cum laude Gratianicæ emendationi præfuit Romę.

e Hermogeniani, ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non natam introducens.) Hic locus in vulgatis codicibus deprauatus erat, opera tamẽ Reuerendiſſ. Michælis Thomaſij Epiſcoi Ilerdenſis reſtitutus eſt, ex Tertulliano in libro de præſcriptionibus hæreticorum, c. 33. vbi agens de Hermogene ita ſcribit: Idem Apoſtolus cum improbat elementis ſeruientes, aliquem Hermogenẽ oſtendit, qui materiam non natam introducens Deo non nato eam comparat, & ita matrem elementorum Deam faciens, poteſt ei ſeruire, quã Deo comparat. hactenus Tertullianus.

f Antropomorphitæ.) In Codicibus Iſidori vulgatis, & aliquot manuſcriptis hęc antecedunt: Anomiani, Latinè ſine lege dicuntur. Quæ tamen abſunt a codice Iſidori peruetuſto, & valde emendato Monaſterij B. Auguſtini in Carbonaria Neapolis.

g Hierarchitę.) prius legebatur, Heraclitæ, & aliter Hierarchitæ: ſed locus eſt emendatus, & mutatus ex B. Auguſt. in lib. de hæreſib. c. 47. horum auctor Hieraca quidam cõſtituitur, vt præcitato loco Auguſt. refert, cuius meminit & S. Hilarius lib. 4. & 6. de Trin. à Beato Epiphanio aduerſus hæreſes, hęreſi. 67. Hieracitæ vocantur, & eorũ auctor Hierax, quo loco eiuſdem errores refert, & cõfutat.

h Montani.) Suſpicor locum hunc accipiendum eſſe de Montenſibus hæreticis. de quib. agit Beatus
A Auguſtinus in libro aduerſus hæreſes, c. 69. differẽs de Donatianis ſeu Donatiſtis, non autem de Mõtano, cuius in eodem libro meminit Augu. c. 25. agẽs de Cataphrygibus.

i Metangiſmonitæ,) Antea legebatur ita: Metangi nominati. emendatus eſt locus ex Iſidoro lib. 8. Etymolog. c. 5. & B. Auguſt. in lib. de hæreſib. c. 28. Horũ etiam hęreticorum meminit Philaſtrius in cathalogo hæreticorum.

K Luciferiani, &c.) Conſtantij perſecutione. Hic codices ſunt varij: nam quidam Conſtanti, habent: alij, Iſtanti. ſed iudicio eruditorum Conſtãtii. repoſuimus. Iam verbum illud, in catholicam,
B Demochares in cathedram, commutauit, quæ lectio non eſt forte contemnenda, cum ex Epiſcopi cuiuſdam electione, vt ſacri hiſtorici retulerunt, totũ hoc diſſidium fuerit exortum.

l Theodoſiani.) Horum meminit liberatus in Breuiario, Nicephorus lib. 18. hiſtor. eccleſiaſt. c. 45. 49. & 50. Georgius Cedrenus anno xiiii. Iuſtiniani Imperatoris. Sanctus Auguſtinus in libro de hæreſibus, cap. 33. memorat Theodotianos à Theodotione. Is idem videtur qui Theodotus. de quo Epiphanius aduerſus hæreſes, hęreſi. 54. ait ita: Et qui ab ipſo deſcenderunt Theodotiani; idem Philaſtrius, & Damaſcenus ſcripſerunt.

C m Agnoitæ, & Tritheitæ.) Hæc etiam nomina emendata ſunt ex re ipſa, & varijs antiquis ſcriptoribus: ab ignorantia enim nõ Gnoitę, ſed Agnoitę, nominandi erant. de his Agnoitis frequens eſt mẽtio in epiſtolis ſancti Gregorij, 35. & 42. lib. 8. Eulogio Alexãdrino miſſis, qui contra hos Agnoitas ſcripſerat, & de ipſis ac Thritheitis meminit Nicephorus lib. 18. c. 45. 49. & 50. & vtroſque a Theodoſianis profectos eſſe ſcribit.

n Aliæ liberationem omnium apud inferos factam Chriſti deſcenſione non credunt.) Hic locus in vulgatis Iſidori, & Gratiani exemplarib. appoſita negatione, non credunt, legitur: eum tamen abſque negatione legendũ cenſebat Petrus Iaconus, motus Beati Auguſtini auctoritate, in libro de hęreſib. c. 79. vbi ita ſcribit: Alia, deſcendente ad inferos Chriſto crediſiſſe incredulos, & omnes inde exiſtimat liberatos. Ita quoque Philaſtrius refert: cui etiam lectioni ad ſtipulantur duo potiſſimũ Iſidori manuſcripta exemplaria. in quibus abſque negatione hunc locum legi nobis aſſeruit idem Iaconus. vulgatam tamen lectionem retinuimus auctoritate Decreti nuper Romæ editi. Locus inſignis reſtitutus.

o Aliæ de mundi ſtatu diſſentiunt.) Quidam libentius legunt, ſentiunt, ex Philaſtrio, qui refert hæreſim, quę dicit, mundum non mutari, ſed in eodẽ ſtatu ſemper manere, etiam poſt Domini noſtri de cœlis præſentiam: ſed nos eiuſdem Decreti auctoritate, diſſentiunt, dicimus.

p Ego Berengarius indignus, &c.) Solus Codex Cardinalis de Gambara, hanc Berẽgarij abiurationem non habet, cæteri habent: at quo conſilio fuerit ab Eymerico appoſita, dubium non eſt: nam cum in hac quæſtione inſtituerint cõmemorare hæreſes, & errores, de quibus agitur in Decretis, & inter eas ille etiam referantur, quas Berengarius profitebatur, ideo id caput in quo de hoc diſſeritur, appoſuit.

Berengarius & eius in fide inconstātia.

Libet autem hic pauca quadam de hoc Berēgario dicere, vt hac eius abiuratio facilius percipiatur. Emersit hic Berengarius circa tēpora Leonis Papæ noni, ad annos Domini MXLIX. multasque hęreses de venerabili Eucharistiæ sacramēto promulgauit, & propterea à Leone nono Pōtifice Maximo in cōcilio Vercellis coacto, cum omnib. suis asseclis, nisi ad bonam mētem rediret, perpetuo anathemate percussus est, eiusque error omnium consensu Patrum fuit damnatus. verum cum defuncto Leone Berengarius in suo errore pertinaciter permaneret, synodus collecta est apud Turones sub Victore secundo, in qua hæreseos est conuictus. Denique cū neque sic resipisceret, sed multos passim in suum traheret errorē, Nicolaus secundus anno Domini MLIX. Romæ CXIII. Episcoporum concilium congregauit, ibique hanc abiurationem; quam ex Gratiano hic commemorat Eymericus, publice fecit: quam Nicolaus per vniuersas Italiæ, & Germaniæ vrbes misit, vt quæ Ecclesia doluerant de peccatore, de cōuerso gauderēt. cæterum non multo tempore in recta fide permansit Berengarius: nam alium errorem est professus videlicet, in Eucharistia adesse quidem verum corpus, & sanguinem Christi, sed simul etiam panis, & vini substantiam ibidem remanere: itaque ad hunc errorem penitus euellendū Gregorius septimus anno Domini MLXXIX. synodum Romæ celebrat ad quam accersitus venit Berengarius, suumq; in ea agnouit errorem, quem publicè abiurauit, noua cōdita abiurationis formula illi a synodo præscripta in hac verba: Ego Berengarius corde credo, & oce cōfiteor, panem & vinū, quæ ponuntur in altari per mysterium sacræ orationis, & verba nostri Redemptoris substantialiter conuerti in veram & propriam ac viuificatricem carnē, & sanguinem Iesu Christi Domini nostri, & post consecrationem esse verum Christi corpus, quòd natum est de Virgine, & quod pro salute mundi oblatum in Cruce pepēdit, & quod sedet ad dexteram Patris, & uerum sanguinem Christi, qui de latere eius effusus est, non tātum per signum, & virtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ, & veritate substantiæ; sicut in hoc breui continetur, & ego legi, & vos intelligitis: nec cōtra hanc fidē vlterius docebo, sic me Deus adiuuet, & hęc sacra Euangelia. *Huius postremę abiurationis meminit Blondus lib. 3. decadis 2. & Sabellicus lib. 3. nonę Aenneadis. & Berēgarius quidē in hac postrema abiuratione perseuerans pænitētiam egit, vt ait Ioannes Gerson sermone 1. de cœna Domini, quem grauiter de cōmissis sceleribus dolentē (& in primis quia reducere in viam veritatis non potuit, quos erroribus suis imbuerat,) in lecto decumbētem in ipso die Epiphaniæ, iamiam moribundum hęc uerba protulisse testat:*

Berengarij moribundi uerba.

Hodie apparebit mihi Dominus meus Iesus Christus: vel ad gloriā sicut spero, propter pœnitentiam meam: vel ad damnationem sicut formido, propter aliorum corruptionem, quos ad viam veritatis reducere non potui.

Non tamen desunt qui dicant, nunquam conuersum Berengarium, quorum opinionem satis probare videtur hæresiarcharum consuetudo, quos raro conuerti legimus, cum vt plurimum in erroris cōceptipertinacia perseuerantes impænitentes moriātur, licet quādoq; ob aliquas causas aliud exterius fingāt.

QVÆSTIO VII.

De hęresib. damnatis in Decretalib.

SVMMARIVM.

1 *Articuli catholici cum hæresibus illis contrarijs contenti in c. Firmiter, de sum. Trin.*
2 *Error abbatis Ioachim condemnatus.*
3 *Hæreses impij Almarici.*
4 *Christus secundum quod homo est aliquid.*
5 *De processione Spiritus sancti quid credendum.*
6 *Hæreses duæ de processione Spiritus sancti damnatæ.*
7 *Hæreses damnatæ in Clementinis.*

SEPTIMA quæstio est: hæreses[a] & errores per Ecclesiam condemnati, de quib. agitur in decretalib. qui sunt? Ad hanc respōdemus quòd quædā apparent condemnatæ ex volumine Decretaliū maiori; quædam ex Sexto Decretalium: quędam ex Clementinis.

Errores damnati in Decretalibus.

In volumine maiori damnantur istæ hæreses, & errores.

1 In primis in tit. de summa Trin. c. † Firmiter. & cap. Damnamus. profitetur sancta mater Ecclesia quā plures articulos fore catholicos, & fide tenendos: vtputa, quod unus est solus Deus, immensus, & incommutabilis, & alios plures quocū contrarij omnes sunt hęreticales, & erronei, vtpote, quòd non sit vnus solus Deus, quòd non sit immensus, quòd non sit incommutabilis, & sic de alijs articulis contrarijs illis articulis, in dictis capitulis approbatis ut fide tenendis.

† Relata sunt supra in parte 2. pag. 3.

2 In speciali autem in c. Damnamus. allegato. §. si quis. condemnatur iste articulus, ut hęreticalis: quęm[b] Abbas Ioachim asserebat, scilicet, quod Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt vnū, nō vnitate essentiæ, & naturæ, sed collectiua unitate sicut cum dicimus, quòd multi homines sunt vnus populus.

Almarici Hęreses.

3 Condemnatur etiam, eod. tit. & c. §: reprobamus, doctrina[c] impii Almarici, vt hæretica, & insana: quæ autem illa fuerit, c. non expressit: Vincentius tamē in Speculo historiali, xxx. lib. c. vii. ponit ipsum Almaricum in suis prauis dogmatibus tenuisse hæreses, & errores infrascriptos.

Prima hæresis eius fuit, quòd quilibet tenetur credere, se esse membrum Christi, & hoc esse vnum de fidei articulis, sine quo homo nō potest saluari.

Secunda hæresis fuit, quòd Patris potentia durauit quamdiu viguit lex Mosaica, scilicet, vsq; ad Christum: & tunc habuerunt finem omnia ueteris testamenti sacraméta: & viguit lex Christi nona vsque ad tempus Almarici: & ex tūc habuerunt finem, ac fuerunt euacuata Baptismus, Pœnitentia, & omnia alia nouæ legis sacramenta, sine quibus tamen & secundum veritatem non est salus.

Tertia hæresis fuit, q̃ à tempore ipsius Almarici euacuatis omnibus nouæ legis sacramentis incepit vigere Spiritussancti gratia, qua interius quilibet inspirabitur, & qua saluari poterat sine quocunque actu exteriori.

Quarta hæresis fuit: quod sic erat a Spiritu sācto illo tempore charitas ampliata, vt illud quod aliàs de natura sua erat peccatū: vt stupra, adulteria, & similia diceret non esse peccatum, dummodo illa facerent carnaliter se commiscentes ex charitate.

Quinta hæresis fuit: quod mulieres cū ponentibus tales errores non peccabant carnaliter cōmiscend ., dummodo ex charitate agerent.

Sexta hæresis fuit, quod pdicto tēpore Deus agebat vt bonus, & non vt iustus, quia prædicta stupra, adulteria, & similia ex charitate facta, Deus vt bonus, nullatenus puniebat.

4 In eodem volumine maiori tit. de hæret. cap. Cum Christus, damnatur etiam ista hæresis atque error, scilicet, quòd Christus non est aliquid secundum quòd homo.

Errores damnati lib. 5. Decretalium.

5 In sexto autem Decretalium condemnantur istæ hæreses & errores.

Supra 1. parte pag. 6. In primis d: sum. Tri. & fide catho. c. Fideli. profitetur sācta mater Ecclesia plures articulos fore catholicos & fide tenendos: vt puta, quòd Spiritus sanctus æternaliter ex Patre & Filio procedit, & alios in effectu plures, quorum contrarii omnes sunt hæreticales, & erronei, vt potè, quòd Spiritus sanctus à Patre & Filio non procedit; & sic de aliis articulis contrariis illis in dictis capitulis approbatis vt fide tenendis.

6 In speciali autem eod. ca. Fideli. §. nos huiusmodi erroribus, condemnantur infrascriptæ duę hæreses & errores.

Prima hæresis est: quod Spiritus sanctus ęternaliter à Patre & filio non procedit.

Secunda hæresis est: quod Spiritus sanctus à Patre & Filio non tanquam ab vno principio, sed tanquam à duobus principiis procedit.

Errores damnati in Clementinis.

Supra fol. 7. 7 In Clementinis vero condemnantur istæ hæreses & errores in tit. de sum. Trini. & fide cath. c. Fidei. profitetur sancta mater Ecclesia quamplures articulos fore catholicos, & fide tenēdos: vt puta quòd vnigenitus Dei filius humanū corpus passibile assumpsit: & alios in effectu, quorū contrarii omnes sunt hæreticales & erronei: vt pote, quòd Dei filius corpus passibile non assumpsit, & sic de aliis articulis cōtrariis illis in dictis A capitulis approbatis vt fide tenendis.

In speciali autem eodem c. Fidei. condemnantur infrascriptæ hæreses & errores

Prima hæresis: quod Dei Patris Filius humanum corpus passibile, & animam intellectiuam seu rationalē, ipsum corpus vere, per se, & essentialiter informantem, non assumpsit.

Secunda hæresis: quod quando vnus militū a lancea latus Christi aperuit, quod adhuc Christus viuus & non mortuus existebat.

Tertia hæresis: quod anima rationalis seu intellectiua non est forma corporis humani verè, B per se & essentialiter.

Quarta hæresis: quod baptismus non est communiter tam paruulis, quàm adultis perfectum remedium ad salutem.

Quinta hæresis: quod tam paruulis, quam adultis in baptismo non conferuntur informans gratia, & virtutes.

Infra autem in clement. de vsuris, c. Ex graui. §. sanè, condemnatur vnus articulus, & sit sextus.

Sexta hæresis est, quòd exercere vsuras non est peccatum.

C Et in tit. de hæret. in Clem. Ad nostrum. condemnantur istæ octo hæreses, seu errores. Supra parte 2. pag. 113.

Primus error est, videlicet, quòd homo in vita præsenti tantum & talem perfectionis gradū potest acquirere, quòd reddetur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit. Nam, vt dicunt, si quis posset semper proficere, posset aliquis Christo perfectior inueniri.

Secundus error est, quòd ieiunare non oportet hominem, vel orare, postquam gradum perfectionis huiusmodi fuerit assecutus, quia nunc sensualitas est ita perfectè spiritui & rationi subiecta, quòd homo potest libere corpori concede D quicquid placet.

Tertius error, quod illi qui sunt in prædicto gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesię obligantur, quia, vt asserunt, vbi spiritus Domini, ibi libertas.

Quartus error est: quòd homo, ita potest finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsenti assequi, sicut eam in vita obtinebit beata.

Quintus error, quòd quælibet intellectualis natura seipsa naturaliter est beata, quodq; aniE ma non indiget lumine gloriæ, ipsam eleuante ad Deum videndem, & eo beate fruendum.

Sextus error, quod se in actibus exercere virtutum, est hominis imperfecti; & perfecta anima licentiat à se virtutes.

Septimus error, quòd mulieris osculum, cum ad hoc non inclinet natura, est mortale peccatum, actus autem carnalis cum ad hoc natura inclinet, peccatum non est, maximè cum tentatur exercens.

Octauus error, qd in eleuatione corporis Iesu Christi, homo non debet assurgere, nec ei reuerentiā exhibere, asserentes, quod esset imperfectionis eisdē, si à puritate & altitudine suæ cōtempla-

templationis tantum descenderent, quòd circa mysterium, seu sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt, & committunt, quæ oculos diuinæ maiestatis offendunt, & graue in se continent periculum animarum.

COMMENT. XXXII.

a HÆreses, & errores per ecclesiam condemnati, de quibus agitur in Decretalibus, qui sunt?] *In quæstione proximè præcedēti retulit auctor hæreses, seu verius hæresiarchas, siue hæresum auctores, de quib. agitur in Decreto: nunc vero eas prosequitur, quæ in reliquis iuris Canonici voluminibus continentur; vt hinc etiam cognoscant fidei iudices, falsitates dānatas, & catholicas veritates illis contrarias cōstanter stabilitas. Iam eodem fere ordine, quo vtitur hic Eymericus, tractant rem eandem Sanctus Antonius par. 4. titu. 11. cap. 7. §. 2. 3. & 4. & Turrecremata in Summa de Ecclesia, li. 4. par. 2. c. 35. & 36.*

b Quem Abbas Ioachim asserebat.] *De Abbate Ioachim abunde diximus supra par. 1. super ca. Damnamus, de sum. Trinit. & fide cath.*

c Doctrina impij Almarici.] *De Almarico etiā pauca quædam diximus supra par. 1. super c. Damnamus, de sum. Trinit. §. reprobamus etiam, ea videnda sunt, vt hic locus apertior fiat.*

B

d Secunda hæresis est, quòd quādo vnus militū.) *Hanc hæresim & duas sequētes hic in ver.* Tertia hæresis, *& in vers.* Quinta hæresis. *tenebat quidā Petrus Ioannes, vt refert Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Petri Ioannis, c. 1. 2. & 3. cuius plures etiam errores commemorat Eymericus infra in hac 2. parte, quæstio. 9. vbi videas quæ copiosè, de hoc Petro Ioanne scripsimus.*

C

e Et in titu. de hæret. in Clement. Ad nostrum, condemnantur istæ octo hæreses, seu errores.] *Hos errores profitebantur Beguardi, sicut constat ex Clemen. Ad nostrum, & ex Eymerico infra in hac 2. parte, quæst. 15. Eosdem cum alijs multis refert & confutat Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Beguardorum, & Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu Ecclesiæ, cap. 52.*

D

QVAESTIO VIII.

De hæresibus condemnatis in Extrauagantibus.

SVMMARIVM.

1 *Errores Ioannis de Poliaco condemnati in extrauag. Vas electionis.*
2 *Errores Beguardorum damnati in extrauagan. Gloriosam Ecclesiam.*
3 *Errores dānati in extrauag. Cū inter nōnullos.*
4 *Errores damnati in extrauag. Quia quorundā.*
5 *Errores damnati in extrauag. Benedictus Deus.*

A

OCTAVA quæstio est: Hæreses & errores per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in extrauagantibus, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quòd pro nunc non sunt extrauagantes, in quibus cōdēnētur hæreses & errores nisi domini Ioannis xxii. & Domini Benedicti xii. Nā si ante aliquæ fuerunt, in corpore iuris postmodū sunt insertæ: & ea propter extrauagantes nō possunt dici hodie. In extrauagantibus autem domini Ioannis sunt hæreses & errores huiusmodi condemnati.

1 Primus, quòd confitentes fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones tenentur eadem peccata, quæ confessi fuerunt, iterum confiteri proprio sacerdoti.

Secundus quòd stante statuto: omnis vtriusque sexus, edito in Concilio generali, † Romanus Pōtifex non potest facere, quòd parochiani non teneātur cōfiteri omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti, quem dicit esse parochialem curatū: immo nec Deus posset hoc facere: quia, vt dicebat, implicat contradictionem. † Latera. sub Inn. III. cap. 21. & refertur in c. omnis, de pænit. & remiss.

Tertius error: quòd Papa non potest dare licentiam generalem seu potestatem audiendi cōfessiones: immo nec Deus, quin confessus habēti generalem licentiam, teneatur eadem iterum confiteri seu proprio sacerdoti, quem dicit esse (vt prædicitur) parochialem curatum.

Isti tres errores condemnantur in extranagante dicti domini Papæ Ioannis xxii. quæ incipit: Vas electionis, quæ est supra. Fol. 116.

Horum autem errorum auctor fuerat ac inuentor quidam magister in Theologia, Parisijs magistratus, uocatus Ioannes de Poliaco.

2 Quartus error & hæresis: quòd duæ sunt Ecclesiæ, scilicet carnalis diuitiis pressa, affluens delitiis, sceleribus maculata, cui Romanum præsulē, aliosque inferiores prælatos dominari, hæretici isti fingunt: alia spiritualis frugalitate mūda, virtute decora, paupertate succincta, in qua ipsi soli Beguardi, eorumque complices continentur.

Quintus error quòd venerabiles Ecclesiæ sacerdotes, aliique ministri, sic sunt iurisdictionis & ordinis auctoritate deserti, ut nec sententiam ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectum populum instruere valeant, vel docere: sed sunt priuati omni ecclesiastica potestate, nisi sint de eorum Beguardorum perfidia, apud quos solos, vt ipsi fingunt, sicut spiritualis vitæ sanctitas, sic & ecclesiastica auctoritas perseuerat.

Sextus error est, illos mortalis criminis contagione pollui, & pœna teneri, quos contigerit iuramenti religione constringi.

E

Septimus error est: sacerdotes ritè & legitimè secundum formam Ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos, non posse cōficere, vel conferre ecclesiastica sacramenta.

Octauus error est; quòd Euāgelium Christi in solos Beguardos hoc tempore completum: quod hactenus, vt ipsi Beguardi somniant, obtectum fuerat, immo prorsus extinctum.

Isti quinque errores condemnantur in extrauag. di-

uag. dicti domini Ioannis quæ incipit: Gloriosam Ecclesiam, quæ est infra.†

Quæst. 16. 3 Nonus[d] error est: quòd Dominus noster Iesus Christus, eiusq; Apostoli, non habuerunt ali qua nec in proprio, nec in communi.

Decimus error & hęresis est: quòd Dominus noster Iesus Christus, eiusque Apostoli in his, quæ ipsos habuisse sacra scriptura testatur, non habuerint, seu eis non competierit ius ipsis utendi; nec illa vendendi, seu donandi, aut ex ipsis aliqua acquirendi.

Isti duo articuli verè, vt hæreticales condemnantur in extrauag. dicti domini Ioan. quæ incipit. Cum inter nonnullos, quæ est infra.†

†Quæst. 15. in fine. 4 Vndecimus error & hæresis est: quòd Domi nus noster Iesus Christus, & eius Apostoli in his, quę habuisse leguntur, tantum habuerunt absque iure aliquo simplicem vsum facti.

Hic articulus tanquam verè hæreticalis condemnatur in extrauagan. dicti domini Ioa. quæ incipit: Quia quorundam mentes, & etiam in extrauagan. eiusdem, quæ incipit: Vir reprobus, quæ sunt infra.†

†Quæst. 15. 5 In extrauagante[e] autem domini Papæ Benedicti. xii. quæ incipit: Benedictus Deus, quæ est supra, sequentes hæreses condemnantur, & eorum opposita esse catholica, & fide tenenda omnia comprobantur.

fol. 137.

Prima hæresis est, quòd secundum Dei communem ordinationem, animæ iustorum decedētium ante Domini nostri Iesu Christi passionē, in quibus nihil erat purgabile, mox per eandem passionem eiusdem Domini nostri Iesu Christi ante resumptionem suorum corporum, & iudicium generale, non viderunt, nec vident, nec videbūt clarè, & apertè diuinam essentiam, nec illa etiam perfruuntur; nec post eiusdem Domini nostri Iesu Christi ascensionem fuerunt, nec sunt, nec erunt in cælo cœlorum regno, & paradiso cœlesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregatæ.

Secunda hæresis est: quòd secundum Dei cō munem ordinationem, animæ iustorum decedē tium ante Domini nostri Iesu Christi passionē: †al. remanet. in quibus aliquid purgabile remanebat, † purgatione peracta ex toto, mox post eādem passionē Domini nostri Iesu Christi ante resumptionem suorum corporum & iudicium generale, non viderunt, nec vident; nec videbunt diuinam essentiam clarè & apertè, nec illa etiam perfruūtur: nec post eiusdē Domini nostri Iesu Christi ascēsionem fuerunt, nec sunt, nec erunt in cęlo cœlorum regno, & paradiso cælesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregatæ.

Tertia hæresis est: quòd secundum Dei ordinationem communem, animæ iustorum decedentium post sanctum baptisma ab eis susceptū, in quibus nihil est purgabile, cum decedunt, ante suorum corporum resumptionem & iudiciū generale, non vident, nec videbunt clarè & apertè diuinam essentiam; nec illa etiam perfruūtur, nec sunt, nec erunt in cœlo cęlorum regno & paradiso cęlesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregatæ.

A Quarta hæresis est, quod secundum communem Dei ordinationem, animæ iustorum decedentium post sanctum baptisma ab eis susceptū, in quibus est aliquid purgabile cum decedunt, peracta etiam purgatione ex toto, ante suorum corporum resumptionem & iudicium generale, non vident nec videbunt clarè & apertè diuinā essentiam, nec illa etiam perfruuntur, nec perfruuntur; nec sunt, nec erunt in cœlo cęlorum regno, & paradiso cęlesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregatæ.

B Quinta hæresis est, quod secundum communem Dei ordinationem, animæ paruulorū sacro baptismate renatorum, decedentium ante vsum liberi arbitrii, ante suorum corporū resumptionem & iudicium generale, nec vident, nec videbunt clarè & apertè diuinam essentiam, nec illa etiam perfruentur, nec perfruentur; nec sunt, nec erunt in cælo cœlorum regno, & paradiso cęlesti cum Christo sanctorum Angelorum consortio aggregatæ.

Sexta hæresis est: quòd secundum Dei communem ordinationem, animæ iustorum omniū decedentium prædictorum, ante nostrorum corporum resumptionem & iudicium generale diC uina visione & fruitione non erunt beatæ; nec habebunt uitam & requiem sempiternam.

Septima hęresis est: quòd diuinæ essentiæ nō sio animarum beatarum, non est visio intuitiua & facialis.

Octaua hæresis est, quòd secundum communem Dei ordinationem, diuinę essentiæ intuitiua & facialis visio & fruitio in beatis euacuabitur, nec cōtinuabitur vsque ad finale iudicium, nec ex tunc vsque in sempiternum.

Nona hæresis est, quod secundum communē Dei ordinationē, animæ decedētium in mortali peccato, mox post mortem suam ad inferna D nō descendūt, nec pęnis infernalibus cruciātur.

Decima hęresis est: quòd in die iudicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus non comparebunt reddituri de factis ꝓpriis rationem, vt referat vnusquisque propriis corporib. prout gessit, siue bonum, siue malum.

COMMENT. XXXIII.

a HÆresis & errores per Ecclesiam cōdē nati de quibus agitur in Extrauagantibus.] *De hoc eodem instituto agunt sanctus Antoninus in summa, par. 4. tit. xi. c. 7. §. 5. & Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 37. quibus locis aliorum errores in alijs Extrauagantibus condemnati referuntur, quos non recensuit hic Eymericus; enumerat tamen eorum multos in alijs locis sicut occasio & series dicendi postulabunt.* E

b Horū autem errorum auctor fuerat, & cæt. Ioannes de Poliaco.) *Huius Ioannis Poliaci errores refert etiam Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorū lib. 2. & Prateolus lib. 9. de vitis & sectis hæreticorum, cap. 26. obiter autem hic est obseruādum, Ioannem hunc Poliacum in his erroribus non mansisse pertinaciter; nam & à sententia sua*

sua recessit, & errores publicè reuocauit, vt cõstat ex extrauag. incipien. Vas electionis, quam hic citat Eymericus; quod factum fuit anno quinto Pontificatus domini Joannis xxii. qui incidit in annum Domini, MCCCXXI.

c Quartus error & hæresis est, &c.] *Hic est primus error ordine eorum, qui damnati sunt per Ioãnem xxii. in extrauagan. incipien. Gloriosam Ecclesiam, cuius quoddam fragmentum refert Eymericus infra in hac 7. parte, q. 6. Hos autem errores profitebantur Fraticelli Begardi, quorum dux & caput fuit Henricus de Cena, vt constat ex dicta extrauagan. Gloriosam Ecclesiam, & ex Eymerico infra in hac 2. parte, q. 16.*

d Nonus error est. &c.) *Hunc item errorem & duos sequentes defendebant Fraticelli seu Begardi, vt constat ex Eymerico infra in hac 2. par. q. 11. et ex Beato Antonino in summa par. 4. ti. xi. c. 7. §. 5.*

e In extrauaganti autem domini Papæ Benedicti duodecimi.] *Antea legebatur, vndecimi. Sed locum restituimus tum in hac quæstione, tum alibi, vt de Benedicto duodecimo accipiatur, sicut ostendimus super extrauagan. Benedictus Deus, relata supra in hac 2. parte, folio 134. vbi nonnulla tradidimus, quæ hunc locum illustrabunt.*

QVÆSTIO IX.

De hæresibus à Rom. Pont. dãnatis post mortem auctorum earum.

SVMMARIVM.

1 *Petri Ioannis errores xx. damnati.*
2 *Alij duo insuper eiusdem errores.*
3 *Michael de Cæsena hæreticus.*
4 *Errores Ioanni de Parma tributi.*
5 *Raymundi Lulli errores quàm plurimi.*
6 *Lullistarum errores.*

NOna quæstio est: Hæreses & errores per diuersos summos Pontifices de fratrũ consilio condemnati, post mortem illorũ, qui errores huiusmodi posuerunt; qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod ante condemnationem prædictorum errorum factam per dominum Ioãnem xxii. in Extrauagantibus, Cũ inter nonnullos. &, Quia quorundam mentes, de quibus infra, † & ante [a] condemnationem statim dictorum errorum factam per dominum Benedictum xii. in Extrauagante, Benedictus Deus, de qua supra.

† Quæst. 15. huius partis.

fol. 127.

PETRVS IONNAES ET EIVS ERRORES DAMNATI

1 Idem [b] dominus Ioannes Vigesimussecũdus condemnauit de multorum consilio magistrorũ in theologia postillam fratris Petri Ioannis ordinis Fratrum Minorum super Apocalipsim, oriũdi de villa, quæ dicitur Seriatum, diœces. Biterren. propter hæreticales & erroneos articulos infrascriptos in dicta postilla contentos: quos articulos cũ postilla pariter condemnauit. Condemnauit etiam postillã eiusdem fratris Petri Ioãnis super Matthæum, & postillã etiã eiusdem super canonicas, † in quibus, vt in postilla super Apocalypsim continentur hæreses aliquæ in effectu consimiles. Hæreses autem dictæ postillæ sic, vt prædicitur, condemnatæ, sunt istæ.

† scilicet, epistolas.

Aduertendum tamen prius est, quòd infra per totum, per Babyloniam meretricem magnã intelligit vniuersalem Romanam Ecclesiam militãtem, quam nos, & vere, vocamus Sanctam Catholicam & Apostolicam. Per Ecclesiam carnalem intelligit idem, scilicet vniuersalem Romanam Ecclesiam. Per bestiam intelligit idẽ. Per synagogam Satanæ intelligit idem. Per mysticũ Antichristum intelligit Papam, seu Pontificem Romanum. Per Angelum consignatum intelligit Beatum Franciscum. Per Christi militiam intelligit Begardos, seu eorum hæresibus & erroribus credentes. Per Euãgelicam vitam, seu regulã intelligit nihil habere nec in proprio, nec in communi, nec ius, seu dominium in rebus habere donandi, vendendi, seu ex illis acquirendi, vel alias alienandi; sed habere in eis simplicem usũ facti. Per ecclesiam spiritualem intelligit idem, scilicet † eius erroribus credentes.

† In Sabellino ita legitur, f. sectam Begardorum, & eius, &c. † al. characterizatus.

Errores Petri Ioannis.

Prima hęresis est: quod sextus status Ecclesię quæ incœpit, vt dicit à tempore Beati Francisci, & plenius à tempore condemnationis Babylonis meretricis magnæ, quando Angelus Christi signo signauit per suos futuram militiam Christi, & durabit vsque ad tempus Antichristi, & præeminet notabiliter quinque primis.

Secũda hęresis est: quod sicut in primo Christi aduentu formata est noua Ecclesia, veteri synagoga reiecta: sic & in initio sexti status, vetustas prioris temporis est vniuersaliter repellenda, vt videatur nouum sæculum, seu noua Ecclesia tunc formari veteribus iam reiectis. Et sicut in sexta ætate reiecto carnali Iudaismo, & vetustate prioris sæculi, venit nouus homo Christus cũ noua lege, vita, & cruce: sic in sexto statu reiecta carnali Ecclesia, & vetustate prioris sæculi, renouabit Christi lex, & vita, & crux: propter quod in eius primo initio Frãciscus apparuit cauteriatus, † & Christo totus crucifixus, & cõsignatus.

Tertia hæresis est: quòd sicut gloria, quæ fuerat synagogæ parata, & põtificib. suis, si in Christum credidissent, translata fuit ad primitiuã Ecclesiam, & ad pastores eius: sic & gloria parata finali ecclesiæ quinti status, propter eius malitiam ad electos sexti status fuit translata.

Quarta hęresis est: quòd constat regulam fratrum Minorum per Beatum Franciscum editã, esse verè & propriè illam Euangelicam, quam Christus in seipso seruauit, & Apostolis imposuit, & Euangeliis suis conscribi fecit.

Quinta hæresis est: quod regula Beati Francisci esset condẽnanda à pluribus ab Ecclesia carnali, & superborũ neqter, & sophysticè, sicut Christus cõdẽnatus fuit à synagoga reproba Iudęorũ, & quod hoc oportet præire exterminiũ Ecclesię sicut Christi & suorum condemnatio à Iudęis præiuit temporalem exterminium synagogæ.

Sexta hęresis est: quòd beatus Franciscus est ille

Apoc. 7.

ille Angelus, de quo dicitur in Apocalypsi: Vidi alterum angelum habentem signum Dei viui: Euangelicæ vitæ, & regulæ sexto, & septimo tẽpore propagãdæ, & magnificãdæ renouator, & sũmus post Christum, & eius matrem obseruator.

Septima hæresis est: quòd decet condẽnationem regulæ beati Francisci præire exterminiũ carnalis Ecclesiæ, ad hoc, vt iusto Dei iudicio carnalis Ecclesia prout meruit excitetur, & eius malitia crescat, & consumetur † vsque ad impugnationem vitæ, & Spiritus sancti.

† In bonon. sta: & consequenter vsq; ad impugnationem vitæ, &c.

Octaua hæresis est: quòd ferè omnes clerici, & regulares possidentes aliquid in communi, videntur minus bene sentire de abrenunciatione B Euangelica huiusmodi in communi.

Nona hæresis est: quòd sicut synagoga propagata est ex duodecim Patriarchis, & Ecclesia de gentibus ex duodecim Apostolis: sic finalis Ecclesia reliquiarum Iudæorum, & gentium est per duodecim viros Euangelicos propagãda: vnde beatus Franciscus habuit duodecim filios, & socios, per quos, & in quibus fuit fundatus, & initiatus ordo Euangelicus.

Decima hæresis est: quòd tertia tribulatio transfigit manus per apparentiam celebris auctoritatis Ecclesiæ, & plebeiæ multitudinis sibi subditæ, & per apparentiam contrarij in spiri- C tualibus viris.

Vndecima hæresis est: quod Angelus Franciscus sentiet se prosperari, non ita in carnali Ecclesia Latinorum, sicut in Græcis, & Sarracenis, & Tartaris, & tandem in Iudæis.

Duodecima hæresis est: quòd omnes abbates quinti temporis conuenient in quintum caput bestiæ, quæ est diabolus, aut Antichristus, & congregatio malorum.

Tertiadecima hæresis est: quòd illa Ecclesia, quam nos vocamus vniuersalem Ecclesiam catholicam militãtem; est Ecclesia carnalis, Babylon meretrix magna extensiuè, quia boni sic sũt in ea, sicut pauca grana auri inter immensos aceruos arenæ, & sicut pauca grana tritici sub im D menso cumulo palearum, quæ etiam Ecclesia carnalis publicè, & impudentissimè adulteratur à suo sponso Christo: quæ etiam se, & omnes gẽtes sibi subiectas corrũpit, fœdis carnalitatibus, & simoniacis cupiditatibus, & terrena gloria huius mundi, quæ etiam nunc exarsit in iram contra viros spirituales, & contra vites, & influxus Spiritus sancti; quæ etiam cecidit intus spiritualiter, & exterius corporaliter, & quę per temporale exterminium cecidit in mundo, deinde ad æternum supplicium cecidit in inferno, & quæ sua malitia, & potestate impediuit, & angustiauit spiritum electorum, & controuersionem to- E tius orbis: quę etiam est exterminanda, & eius exterminium erit Sanctis quasi exitus de carcere, ad libertatis latitudinem, & volutum, & exitus de tenebrosissimo fumo fornacis ad lucem solarem, & sicut exoneratio à lapide molari, seu à monte immenso.

Quartadecima hæresis est, quod sicut per quatuor animalia quattuor primos status Sanctorũ A designãtia, sublimata est generalis sedes Romanæ Ecclesiæ cęteris patriarchalibus seu orientalibus à Christo, & ab eius vera fide reiectis, sic in eodem tempore per quattuor bestias à Daniele visas, quattuor primis ordinibus Sanctorum contrarias, sublimata est sedes bestiæ, idest bestialis caterua, ita vt numero, & potestate præualeat, & fere absorbeat sedem Christi, cui localiter, & nominaliter est commixta, vnde & sic appellatur Ecclesia fidelium, sicut & illa, quæ verè est per gratiã Sedes, & Ecclesia Christi. Super huiusmodi vero malitiã, non cessant zelatores sancti huius quinti temporis effundere phialam de- B testationis, & celebris increpationis, ita quòd regnum eius, velit nolit euidenter apparet omnib, & etiã ipsismet tenebrosum, idest, fœda & enormi luxuria, & auaritia, & simonia, & superbia, & dolosa negotiatione, & astutia, & ferè omni malitia dissipatũ, & abominandum: Vnde & infra vocatur Babylon meretrix habens in manu sua poculum aureum plenũ abominatione. Per hãc autem sedẽ bestiæ designatur principaliter carnalis clerus, in hoc quinto tempore regnans, & toti Ecclesiæ pręsidẽs: in quo quidẽ bestialis vita trãscendenter, et singulariter regnat, et sedet sicut in sua principali sede: et longe plus, quam in laicis plebibus sibi subiectis.

Dan.c.7.

Quintadecima hæresis est, quod tempore Antichristi mystici, carnalis Ecclesia, ***per quã intelligit in toto suo processu Ecclesiam Romanam***, contra doctrinam Sanctorum, & vitam & zelum, acrius exardescens, quasi omnino siccetur † spirituali sapienna, & virtuali gratia, & opulentia Christi: sicut factum fuit in Iudæis, & in Græcis, ita vt pateat omni errori.

† al. siccabitur.

Sextadecima hæresis est, quòd sicut Vasthi regina à regno, & cõiugio regis Assueri abiecta, electa est Esther humilis, & sancta ad eiusdem regis conubium, & regnum, fecitque rex magnificum conuiuium cunctis principibus, & seruis suis, sic reiecta synagoga, electa est Ecclesia plenitudinis gentium: sicque in sexto statu Ecclesiæ reiecta Babylone adultera, oportet spiritualem Ecclesiam exaltari, & celebre ac spirituale conuiuium post eius nuptias celebrari.

Esther.c.1. & 2.

Decimaseptima hæresis est: quòd sub mystico Antichristo fienda est subuersio & commotio, per quam tota carnalis Ecclesia terribiliter excitabitur, † & commouebitur contra Euangelicum spiritum Christi.

† al. excæcabitur.

Decimaoctaua hæresis est: quòd sub mystico Antichristo cadet Babylõ meretrix carnalis Ecclesia, quo tempore sancti patres fortiter prædicabunt dicentes, quòd ex tunc non est Ecclesia Christi, sed synagoga satanę, & habitatio dæmoniorum, quæ ante in corde suo dicebat superbiẽdo: Sedeo regina in magna præsidentia, & gloria, super regnum meum dominor, & quiesco, & vidua nõ sum; idest, non sum destituita gloriosis episcopis, & regibus.

Decimanona hęresis est: ꝙ Romana Ecclesia est mulier illa meretrix magna, de qua agitur in Apocalyp. quæ fuit quondam in statu paganismi, &c

Apoc.c.17. & 18.

mi,& postmodum fuit in fide Christi,quæ nunc multis criminibus cum hoc modo fornicata est, quæ merito vocatur meretrix magna, quia à fideli cultu,& à syncero amore,& delitijs Christi sponsi sui recedens,adhæret huic sæculo,& diuitiis,& delitijs eius,& diabolo,& regibus,& magnatibus,& prælatis, & omnibus alijs amatoribus huius sæculi.

Vigesima hæresis est:quòd magis appropriatè competit doctoribus status tertii generalis, qui est sextus,& septimus,esse spirituales portas apertas introducentes aperitores, seu explicatores sapientiæ Christianæ,quàm Apostolis.

Multa alia hæreticalia posuit iste frater Petrus Ioannes in epistola prædicta: sed hæc sunt principalia,& ad hæc cætera reducuntur:potius que quàplura alia falsa temeraria, blasphema, periculosa,præsumptuosa pariter,& insana.

Articuli autem postillæ super canonicas, & postillæ super Matthæum, continent prædictos articulos in sententia,& effectu,de condemnatione Ecclesię carnalis Babyloniæ meretricis magnæ,& exaltatione ecclesiæ spiritualis:sed in speciali ponuntur in postilla super Matthæum duæ hæreses,quæ sunt postmodum condemnatæ,vna per dominum Clementem V.& alia per dominum Ioannem XXII.

2 Prima hęresis est: quod quando vnus militũ lancea latus Christi in Cruce pẽdentis aperuit, quod Christus adhuc erat viuus, & nondum mortuus. Et hęc condemnatur in Clem.de sum. Trin.& fide Catho.cap.Fidei. Sup.pag.7.

Secunda hęresis est:quòd Christus,& Apostoli eius non habuerunt aliqua in proprio,nec in communi,nec in rebus,quibus vtebantur, habuerunt nisi simplicem vsum facti. Hæc condẽnantur in extrauagantibus prędictis,cum inter. &,Quia quorundam mentes. Habẽtur inf. q. 15. huius partis.

Errores Michaelis de Cęsana.

3 Postmodum vero factis dictis condemnationibus de præfatis hęresibus,& erroribus,& pręsertim de hæresibus condemnatis in sępe dictis extrauagantibus, fuerunt condemnatæ hęreses istę iterum,& consimiles contentę in libello fratris Michaelis de Cęsana hęretici Ministri Generalis ordinis Fratrum Minorum,propter hãc causam à ministerio † depositi: quem fecit contra dominum Ioannem XXII. prędictũ, vocãs eundem dominum Ioannem Papam, Ioannem de Caturco hęreticum,gerentem se pro Papa in Auinione:qui dominus Ioannes eundem fratrẽ Michaelem deposuit,& suum libellum, & contentos in ipso dictos errores condemnauit,& cõdemnando doctrinam eius hęreticalem, & pestiferam,condemnauit etiam & personam,cum hęreticum promulgando,vt patet in extrauagante eiusdem domini Ioãnis XXII.quę incipit:Quia vir reprobus Michael de Cæsana,& Magister † Generalis ordinis Fratrum Minorum.

† al. magisterio.

† al.Ministe.

Errores Ioannis de Parma.

4 Aduertendum tamen,quod ante cõdẽmnationem prædictorum librorum editorum à prædicto fratre Petro Ioanne factam Auinione per Dominum Papam Ioannem XXII. dominus Alexander Papa IIII.condemnauit Romæ quẽdam librum,Euangelium æternum communiter appellatum:cuius auctor fuit,vt fertur communiter,quidam frater Ioannes de Parma Italicus monachus: in quo libro sequentes hæreses & errores sunt reperti.

A

Primus error est:quòd doctrina Abbatis Ioachim excellit † doctrinam Christi, & consequenter nouum,& vetus testamentum. † al.excedit.

B Secundus error:quòd Euangelium Christi non est Euangelium regni,& ideo non est ædificatorium.

Tertius error:quòd nouum testamentum est euacuandum, sicut vetus est euacuatum.

Quartus error: quòd nouum testamentum nõ durabit in virtute sua, nisi per sex annos proximè tunc futuros, videlicet vsque ad annum Christi incarnationis Mcclx.

Quintus error:quòd illi,qui erunt vltra prędictum tempus,erunt in statu perfectorum.

Sextus error:quòd Euangelium Christi aliud

C Euangelium subdet,& ita pro sacerdotio Christi aliud Euangelium succedat.

Septimus error: quòd nullus simplex, homo est idoneus ad instruendum hominem alium de spiritualibus,& æternis,nisi illi,qui incedunt pedibus nudis.

Octauus error: quòd quantumcunq; Deus affligat Iudæos in hoc mundo,illos tamen seruabit; & quibus benefaciet etiam manentibus in Iudaismo:& quòd in fine liberabit eos ab omni impugnatione hominũ,etiã in Iudaismo manentes.

Nonus error: quòd Ecclesia nondum peperit nec pariet filios ante finẽ regni temporalis, quòd fi-

D nietur per sex annos tunc proxime sequentes.

Et per hoc datur intelligi ibidẽ, quòd religio Christiana,quæ iam multos peperit vocatos ad fidem Christi, non est Ecclesia.

Decimus error:quod Euangelium Christi neminem perducit ad perfectum.

Vndecimus error:quòd adueniente Euangelio Spiritus sancti,siue clarescẽte opere Ioachim (quod ibidem dicitur Euangeliũ æternum, siue

E Spiritus sancti)euacuabitur Euangeliũ Christi.

Duodecimus error:quòd spiritualis intelligẽtia noui testamenti non est commissa Papæ Romano,sed tantum litteralis.

Et per hoc datur ibi intelligi, quòd Ecclesia Romana non potest iudicare de spirituali intelligẽtia noui testamẽti; & si iudicat,temerariũ est eius iudiciũ, & ei non est acquiescendũ;quia Ecclesia Romana (vt dicunt)animalis est,& non spiritualis.

Tertiusdecimus error:quòd recessus ecclesiæ Græcorum à Romana Ecclesia fuit bonus,

Et per hoc datur intelligi, quòd viri spirituales non tenentur obedire Romanæ Ecclesiæ, nec acquiescere eius iudicio. A

Quartusdecimus error: quòd tertius ordo clericorum, qui secundum prædictum librum est ordo religiosorum, non tenetur se exponere morti pro defensione fidei, aut conseruatione cultus Christi, sed secus de alijs hominibus.

Quintusdecimus error: quòd populus Græcus magis ambulat secundum spiritum, quam populus Latinus.

Et per hoc datur intelligi, quòd populus Græcus magis est in statu saluandorum, & magis est adhærendum ei, quàm populo Romanæ Ecclesiæ. B

Sextusdecimus error: quòd sicut filius operatur salutem populi Romani siue Latini, qui filium repræsentat: sic pater operatur salutem populi Græci, qui Spiritum repræsentat.

Et per hoc datur intelligi, quòd pater saluum faciet populum Grecum, & Iudaicum, qui spiritum repręsentant.

Decimusseptimus error: quòd sicut veniento Ioanne Baptista, ea quæ precesserunt, refutata sunt necessario, propter noua superuenientia: ita adueniente tempore Spiritussancti, siue tertio statu mundi, ea quæ præcesserunt, refutabuntur necessario, propter noua quæ superuenient. C

Ex quo datur intelligi, ibidem, quòd nouum testamentum refutabitur, & vetus projicietur.

Decimusoctauus error: quòd Spiritus sanctus aliquid recipit ab Ecclesia, sicut Christus inquantum homo accepit à Spiritu sancto.

Decimusnonus error: quòd Christus, & Apostoli eius non fuerunt perfecti in vita contemplatiua. D

Vicesimus error: quòd actiua vita vsq; ad tempus Abbatis Ioachim fructuosa fuit: sed nūc fructuosa non est: contemplatiua vero vita ab ipso Ioachim fructificare cœpit, & amodo in perfectis successoribus eius perfectius manebit.

Et per hoc datur intelligi ibidē, quod ordo clericorum, ad quem pertinet vita actiua, amodo non fructificabit in ædificatione Ecclesiæ, & conseruatione; nec omnino in regimine; sed ordo monachorum in his fructificabit. E

Vicesimusprimus error: quòd aliquis de ordine religiosorum futurus est, qui præferetur omnibus dignitate, & gloria, in quo implebitur prophetia, & promissio Psalmistæ dicentis: Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi. Psal. 15.

Vicesimussecundus error: quod ille ordo in quo complebitur prædicta promissio Psalmistæ tunc conualescet, quando ordo clericorum desinet † perire.

† Vulgaris locutio, idest, quando omnino peribit, siue cum desinet esse.

Vicesimustertius error: quòd ille ordo paruulorum est, in quo complebitur promissio prædicta Psalmistæ. A

Vicesimusquartus error: quòd sicut in primo statu mundi fuit commissum regnum, seu regimen totius Ecclesiæ à Patre aliquibus de ordine coniugatorum, in quo auctorizatus fuit ille ordo: sic etiam in tertio statu mundi committetur alicui, vel aliquibus de ordine monachorum à Spiritu sancto, in quo vel quibus ab ipso gloriabitur ille ordo.

Vicesimusquintus error: quòd illi, qui præsūt collegijs monachorum, in diebus istis cogitare debent de recessu à sæcularibus, & parare se ad reuertendum ad antiquum populū Iudæorum. B

Vicesimussextus error: quòd prædicatores, qui erunt in vltimo statu mundi; erunt maioris dignitatis, & auctoritatis, quam prædicatores primitiuæ Ecclesiæ.

Vicesimusseptimus error: quod predicatores, & doctores religiosi viri quando infestabuntur à clericis, transibunt ad infideles, & timendum est ne adhoc transeant, vt cogant eos in prælium contra Romanam Ecclesiam, iuxta doctrinam Ioannis, Apoc. 15.

De Raymundo Lullo, & eius erroribus. C

Postea dominus Papa Gregorius XI. in Consistorio etiam de consilio fratrum interdixit, & condemnauit doctrinam cuiusdam Raymundi Lulli Catalani mercatoris, de Ciuitate Maioricarum oriundi, laici, phātastici, imperiti, qui quāplures libros ediderat in vulgari Catalanico, quia totaliter grammaticā ignorabat: quæ doctrina erat plurimum diuulgata, quam creditur habuisse à diabolo, cum eā non habuerit ab hominibus, nec humano studio, nec à Deo, cum Deus non sit doctor † hæresum, nec errorum: D licet ipse Raymundus asserat in libris suis, q. eam habuit in quodam monte à Christo, qui sibi (vt dixit) apparuit Crucifixus: qui putatur fuisse diabolus, & non Christus. Quę doctrina durauit ferè per octuaginta annos quousque scilicet, frater Nicolaus Eymerici ordinis Prædicatorū Aragoniæ Inquisitor ex certis causis habens eandē multum suspectam de hæretica prauitate, illam multo cum labore transcurrit, & postea præsentauit prædicto Domino Papæ Gregorio viginti volumina, & causa cōmissa domino Cardinali Hostiensi, de eius mandato fuerunt per viginti & vltra Magistros in Theologia diligenter examinata: & tandem de fratrū consilio, vt verè hæretica, condēnata, & tota doctrina generaliter interdicta: quæ doctrina continebat plusquam quingentos articulos erroneos, de quibus, vt prolixitati parcatur, centum præsentibus inserūtur. E

† al. auctor.

Primus articulus est; quòd Deus habet multas essentias. In lib. de philosophia amoris.

Raymundi Lulli errores

Secundus, q; in diuinis essentia nō est otiosa, sed essētiat, & natura naturificat, bonitas bonificat, & infinitas infinitificat, & æternitas æternificat.

cat. In lib. de centum Dei nominibus,& in lib. ſuper primo ſenten.q.2.

Tertius:quòd ſicut leo ſe habet ad leonificandum, & homo ad homificandum ; ſic & multo plus diuina natura ſe habet ad naturificandum, & diuinitas ad diuinificandum. In lib. ſuper primo ſententiarum,q.2.

Quartus:ꝙ ſicut diuina natura requirit agere intrinſecè,ſcilicet, naturare : ſic ſua bonitas requirit bonificare,magnitudo magnificare,æternitas æternificare, & ſic de alijs, cum ſint cum ipſa natura vnum numero. In lib. ſuper primn ſententiarum,q.2.

Quintus:quod ſicut Deus naturale habet intelligere,& amare intrinſecè: ita intrinſecè habet naturale bonificare,æternificare,poſſificare & virtuificare. In lib. ſuper primo ſenten. & in lib.de centum Dei nominibus.

Sextus:quod quia non eſt altera æternitas niſi Dei,oportet,quòd ſubſtantia ſe habeat,vt ſuppoſitum æternans, vt de ſeipſa producat æternum bonum. In lib.contemplanonum.

Septimus:quòd in diuinis eſt dare commune ſuppoſitum,quod reſpondet ſecundum ſuam naturam rationibus diuinis in producẽdo bonum. In libro contemplationum in pluribus locis, & in lib.de ſeptem arboribus.

Octauus quòd in diuinis ſunt tres perſonæ, & non plures,nec pauciores,ſcilicet,vniens,vnibilis,& vnire:deificans, deificabilis, & deificare:æternificans,æternificabilis, & æternificare. In lib.de ſeptem arboribus.

Nonus,quod in diuinis deificatiuus, bonificatiuus & æternificatiuus,virtuificatiuus,poſſificatiuus,& in amore intellectiuus eſt Pater deificabilis,bonificabilis,æternificabilis,virtuificabilis, poſſificabilis : & in amore intelligibilis eſt Filius;ſed deificare,bonificare,æternificare,virtuificare,poſſificare,& in amore intelligere, eſt Spiritus ſanctus. In lib.de centum Dei nominibus, & in lib.de vij.arboribus.

Decimus:quod eſſentia & natura Dei patris generat filium. In lib. de centum Dei nominibus,& in lib.de eccleſiaſticis prouerbijs.

Vndecimus : quod Deus pater eſt antequam Deus filins, In lib.de vij.arboribus.

Duodecimus: quod Deus pater , inquantum pater,eſt ſuppoſitum ſingulare;ſed inquantũ reſpondet ſuis rationibus ad procedendum filiũ, eſt ſuppoſitũ commune. In lib.dc 7. arboribus.

Tertiusdecimus:quòd ſi Deus non fuiſſet pater,non potuiſſet eſſe pater æternitatis,cuius eſt pater,eſt,inquantũ eam dedit filio per generationem. In lib.de eccleſiaſticis prouer.

Quartusdecimus:ꝙ Deus pater eſt multiplicabilis,& Deus filius con ſimiliter. In lib.de cõtritione,confeſsione,ſatisfactione, & oratione.

Quintusdecimus : ꝙ Deus filius eſt à Deo patre totus generatus,& tota eius eſſentia,& natura. In lib.orationum.

Sextusdecimus:quòd Deus filius ſic eſſentialiter eſt de eſſentia productus,ſicut perſonaliter de perſona. In libro ſuper primum ſententia-

A rum,quæſt.24.

Decimusſeptimus:quod Dei filij eſſentia relata ad perſonam filij ſic eſt genita,ſicut eſt ingenita eſſentia patris relata ad perſonam patris: in lib.ſuper 1.ſent.q.24.

Decimusoctauus : quod Deus, qui eſt filius deitatis,eſt pater hominis deificati, propter hoc vt deificare patri aſsimiletur. In lib. de centum Dei nominibus.

Decimusnonus:quòd Spiritusſanctus eſt conceptus de patre, & filio. In lib. de eccleſiaſticis prouerbijs.

B Vigeſimus: quòd Spiritus ſanctus procedit à patre,& filio,vt æqualis ſit patri , & filio, ita ꝙ habeat duas paſſiones,vnã ſcilicèt a patre,& aliã à filio,ſicut pater habet duas actiones, & filius vnam actionem,& vnam paſſionem. In lib. de 7.arboribus,& in lib.ſuper 1.ſent.q.12.

Vigeſimus primus:quod duæ paſſiones Spiritus ſancti ſunt de tota actiuitate patris, & ſtant ſicut una perſona , ſicut duæ actiuitates vnum principium. In lib.de 7.arboribus.

Vigeſimusſecundus : quod de patre,filio , & Spiritu ſancto ſic eſt, quòd quilibet eorum ſtat tã cõpletus, ſicut alius,& ſtant omnes tres vnus C Deus nõ diſtincti in aliquo. In lib.de cõfeſſione cõtritione,ſatisfactione; tempore , & oratione.

Vigeſimustertius:quòd tantũ ſunt tres perſonæ diuinæ in vnione, quòd nulla illarum trium poteſt aliquid agere intrinſecè ſine alijs : quia nec generare,nec ſpirare. In lib.contempl.

Vigeſimusquartus: quòd generatio , & proceſſio non poſſunt eſſe in diuinis , per vnam vel duas perſonas ſolum minus de omnibus tribus. In lib.de eentempla.

Vigeſimusquintus : quod ſtante filio de toto patre, & ſtante Spirituſancto de totis ambobus ſine aliqua conditione contrarietatis, ſtat eorũ D diſtinctio , & concordia in maioritate. quæ poteſt eſſe, & tres perſonæ diuinæ diſtinguuntur maiori diſtinctione,quę poteſt eſſe. in libro de 7.arboribus.

Vigeſimusſextus:quod ſicut inter patrem, & filium in diuinis eſt maior vnitas , & concordia, quæ poſſit eſſe; ſic inter eos eſt maior diſtinctio, quę poſsit eſſe. In lib.de 7.arboribus.

Vigeſimus ſeptimus:quod male faciunt illi,ꝗ dicunt,quòd inter patrem,& filium,& Spiritum ſanctum non ſit tanta diſtinctio, quanta eſt inter Deũ,& equum, cum inter diuinas perſonas E ſit maior cõcordia,quã inter Deũ,& eqnũ: quæ maior concordia non poteſt eſſe ſine maiori diſtinctione perſonarum. In lib.de 7.arboribus.

Vigeſimus octauus:quod extra Deum differẽtia eſt maior in pluralitate,& concordia in vnitate,ſed in Deo eſt æqualitas in differentia, & vnitate. In lib.amati,& amici.

Vigeſimus nonus,quod in quantum filius in diuinis eſt diſtinctus à Patre,& Spiritu ſancto ꝑſonaliter,poteſt eſſe incarnatus ſine hoc quòd illi non ſunt incarnati: ſed inquãtum omnes tres perſonæ ſunt vna eſſentia , & natura, oportet ꝙ Pater,& Spiritus ſãctus ſint ita veraciter homo

per

per incarnationem, sicut Filius. In li. 7. de arbo.

Trigesimus: ꝙ vnitas naturæ, & essentiæ diuinæ facit stare æqualiter tres personas diuinas hominem deitatum. In lib. de 7. arboribus.

Trigesimusprimus: quod in persona filii Dei accepit natura humana participationẽ cum persona Dei patris, & Dei Spiritus sancti. In lib. de ecclesiasticis prouerbiis.

Trigesimussecundus: quòd tunc quãdo Filius Dei accepit humanam naturam, produxit personam hominem in sua persona: sic in amando esse hominem, sicut produxit cum Patre Spiritum sanctum. in lib. de 7. arboribus.

Trigesimustertius: quòd esse humanum est nobilius esse, quòd Deus creauit, & homo melior creatura, quæ sit: & sicut essentia diuina est summũ esse in bonitate, ita Filius Dei fuit incarnatus in meliori esse, quod sit post diuinum esse. In lib. contempla.

Trigesimusquartus: quòd diuina natura, quæ est Filius Dei, voluit esse induta de humana natura, quæ est Christus homo. In lib. de 7. arborib.

Trigesimusquintus: quòd Deus pro humano genere saluando sine hoc quòd humanum genus non petiuit veniam, voluit ei indulgere per incarnationem, quam accepit misericordia, quæ est Deus. in lib. de 7. arboribus.

Trigesimussextus: quòd si humana natura potuisset se elongare à diuina natura, & eam fugere, vt non incarnaret se in ea, fecisset: sed natura diuina accessit ad humanam naturam, & incarnauit se in illa in lib. contempla.

Trigesimusseptimus: quòd natura diuina in Christo vnita humanitati à peccato originali purificauit, custodiuit, & mundauit eius humanitatem, vt non esset in ea. in lib. contemplationum.

Trigesimusoctauus: quòd in Christo sunt tres naturæ, scilicet diuina, anima rationalis, & corpus humanũ; & propter quamlibet istarũ naturarum est rex, nam propter naturã diuinam est rex diuinus, & æternus, propter animam rationalem est rex omniũ spirituum creatorũ, & creabilium, sed propter corpus humanum est rex totius corporalis naturæ. in lib. de Benedicta tu.

Trigesimusnonus: quod substantia Christi humanitatis distinguitur in tres res, scilicet, animã corpus; & spiritum, qui exit à duobus, scilicet, à corpore & anima. in lib. contempla.

Quadragesimus: quòd anima Christi diligit suã formam, & suam materiam: quæ forma animæ Christi est nobilior, pulchrior, melior, & honorabilior forma quæ sit; nec aliæ formæ aliarũ creaturarum habent tantam virtutem, sicut habet sola forma animæ Christi: in qua ꝓpter eius pulchritudinem illi, qui sunt in paradiso, habent magnam gloriam. In lib. contempla.

Quadragesimus primus: quod per Christum principaliter est mundus creatus de nihilo. in lib. de centum Dei nominibus.

Quadragesimussecundus: quòd diuina natura, & humana in Christo sunt magnæ in differentia & concordia; & tam magnæ, ꝙ sicut est concordia maior, quam alia concordia, quæ sit inter creatorem, & creaturã, † oportet quòd sit differentia maior inter diuinam naturam, & humanã in Christo, quã aliqua differentia, quæ sit inter creatorẽ, & creaturam. in lib. de 7. arboribus.

† Videtur his deesse dictio ita.

Quadragesimustertius, quòd inter verbum diuinum, & animam, quam assumpsit, est magna concordia per coniunctionem, & vnionem, & ita magna, quod verbum est anima, & homo, & homo est verbum cum omnibus partibus suis, & verbum conuertitur cum anima. in lib. super primo senten. q. 7.

Quadragesimusquartus: quod anima Christi est instrumentum, & verbũ est agens, & ideo mediante anima Christi verbũ cõprehendit, & non immediatè. in lib. 3. sententiarum, q. 17.

Quadragesimusquintus; quod Christo ita fuit leue in die passionis suæ dolores sustinere, sicut dicere. in lib contempla.

Quadragesimussextus: quòd tota humana natura Iesu Christi in passione pœnam habebat, & tota diuina natura pœnam eius sentiebat. in lib. de ecclesiasticis prouer.

Quadragesimusseptimus: quod corpus Christi stans in Cruce fuit mortuum, in quantũ anima dimisit illud, & non fuit mortuum, inquantũ deitas ab eo non recessit; nec coniunctio diuinæ naturæ, & humanæ fuit diuisa: remansit ergo Christus viuus, & mortuus: fuit mortuus secundũ cursum naturalem, sed remansit viuus supra cursum naturalem. In lib. de 7. arboribus.

Quadragesimusoctauus, quòd mortuus fuit Christus homo secundum mortem humanam; sed remansit homo Deus, inquantum Deus remansit homo. in lib. de 7. arboribus.

Quadragesimusnonus, quod resurrexit Christus propter hoc, vt esset homo coniũctus ex anima, & corpore, sicut erat homo antequam moreretur; & quando, fuit mortuus, fuit homo, inquantum filius Dei erat homo. in lib. de 7. arboribus.

Quinquagesimus, quod in cęlo imperiali sunt animę sanctorum, & in illo vident Deum, & contemplantur facie ad faciem, & oculo spirituali ad oculum; & in istis locis inferioribus nulla anima potest videre nec contemplari Deũ sine medio, quod est species phantastica. Est ergo nobilior locus ille superior, quam iste inferior; oportuit ergo quòd Christus ascenderit † corpus suũ in altum. in lib. de 7. arboribus.

† al. assumpserit.

In quo uidetur intelligere, quòd anima Christi usque post ascensionem non contẽplabatur, nec contemplari potuit diuinam essentiam immediatè, & facialiter.

Quinquagesimusprimus, quod Dei filius est bonus ratione bonitatis beatæ Mariæ, quæ est bona per naturam, & naturalem habet proprietatem, quod est bona in seipsa intantum quod non fecit peccatum mortale nec veniale, sed habet proprietatem per seipsam faciendi bonum. in lib. de beata Maria.

Quinquagesimussecundus, ꝙ beata Maria relaxat peccatoribus culpas, & peccata, & potest plus peccatoribus indulgere, quã ipsi peccare, do-

natque virtutes,& merita,fidem,ſpem,& charitatem,cum quibus habeant homines vitam æternam. In lib.de beata Maria.

Quinquageſimustertius:quòd voluntas beatę Mariæ eſt contra iuſtitiam, quia non dilexit filij ſui mortem,quem Deus cum iuſtitia interemit: & in hoc eſt ſtulta, & inobediens beatæ Mariæ voluntas. In lib.orationum.

Quinquageſimus quartus:quòd Papa eſt Vicarius beati Petri. In lib. de 7. arboribus: & in lib.contempla.

Quinquageſimusquintus: quòd propter peccatum primi hominis totus mundus fuit corruptus,& quantum ad vegetabilia,& animalia, & alia creata ad ſeruitium hominis: immo etiam quantum ad dæmones,& etiam angelos. In lib. contemplat.

Quinquageſimusſextus; quod propter peccatum originale corpus hominis, non eſt dignum, quod ſumat vſum,& ſeruitium,ac vitam de plantis,nec de animalibus brutis, quæ ſunt creaturæ Dei,in quibus non habet ius aliquis,qui ſit contra Deum in lib.de articulis fidei.

Quinquageſimusſeptimus:quod quia anima rationalis eſt forma corporis,& mouet corpus ad accipiendam vitam de plantis, animalibus brutis,& alijs rebus ei neceſſarijs,mouet corpus iniuſte contra ius,& rationem. In lib.de articulis fidei. Et quod ille, qui eſt in peccato, non habet ius in aliqua creatura. In lib.de eccleſiaſticis prouerbijs.

Quinquageſimusoctauus: quod poſt peccatū originale Deus, & humanum genus fuerunt in magna contrarietate boni,& mali,virtutis & vitij,veri, & falſi; & illa contrarietas erat ita magna,quòd Deus in mundo populum non habebar. In lib.ſuper ſenten.q.110.

Quinquageſimusnonus: quòd Deus conſentit,quod homo faciat peccatum veniale,vt † non faciat peccatum mortale: alias magis diſtaret a diuina bonitate, & magnitudine per peccatum veniale quam per mortale:& ſic Deus non licētiaret hominem,quod faceret peccatum veniale: quod eſt impoſſibile. In lib.ſenten.q.119.

† al.& non.

Sexageſimus:quod Deus peccatorem iuuare non poteſt,dum ſuum intelligibile, & amabile ſunt infirma,& hoc quia participare non poteſt per ſuam bonitatem, & virtutem cum malitia: neque Deus contra iuſtitiam agere poteſt. In li. ſuper 2.ſententiarum.q.47.

Sexageſimusprimus:ꝙ anima Iudei,& Sarraceni,qui credit eſſe in veritate,& nō peccat mortaliter in peccato actuali non habebit pœnam ſpiritualem. In lib.de 7.arboribus.

Sexageſimusſecundus, quod nullus eſt homo ita vtilis,nec ita peccator, qui qualibet hora,qua velit,non poſſit eſſe Dei amicus,& familiaris. In lib.contempla.

Sexageſimustertius:quòd homo non debet reclamare ad Deum ſi non diliget eum: & quòd ille facit magnam malignitatem, qui orat Deum ſine charitate, in lib.de eccleſiaſticis prouerbiis.

Sexageſimusquartus,quod in faciendo bonū nō oportet nos ſperare,quòd Deus incipiat,quia iam incœpit,quando nos creauit,& pro cōſeruatione noſtra mundum nobis dedit, vt ei ſeruiamus,& eum honoremus. In lib.orationum,& in lib.de philoſophia amoris.

Sexageſimusquintus:quod virtus eſt ita bona & quantitate magna, quòd omnis homo poteſt eam habere pro ſua voluntate. In lib.de philoſophia amoris.& in lib.de cētum Dei nominibus.

Sexageſimusſextus:quod nullus homo eſt qui non poſſit multiplicare amorem ſuum & velle, in quantum voluerit, In lib.contempla.

Sexageſimusſeptimus:quod de amore diuino quilibet poteſt habere quantum voluerit, & de Deo quilibet etiam poteſt habere quantum voluerit. In lib.contemplationum,& in lib.de centum Dei nominibus.

Sexageſimusoctauus:quod quilibet homo poteſt Deum contemplari quantum vult, & vbi vult,& quando vult. In lib.contempla.

Sexageſimusnonus: quòd quilibet homo de charitate,& ſpe poteſt habere quantum vult. In lib.contempla.& in lib.de 7.arboribus.

Septuageſimus:quòd homo poteſt venire ad ſaluationem per virtutes morales,& quod quilibet homo poteſt habere de gloria paradiſi tantā quantam vult habere omni tempore, quo eſt in iſto mundo,poteſt eam ſibi procurare,& in omni loco in quo ſit,poteſt homo eam lucrari. In li. de articulis fidei,& in lib.contempla.

Septuageſimus primus:quod homo peccat,& eſt Deo inobediens,ſi non facit bonum quod intelligit,quod quidem poteſt facere,licet illud bonum facere non ſit ei mandatum. In libro contempla.

Septuageſimusſecundus: quod qui non facit id bonum,quod poteſt facere, nō videtur Deum multum diligere. In lib.contempla. & in lib. de centum Dei nominibus.

Septuageſimustertius:quòd tantum eſt imputandum omnipotenti bonum facere, & nolenti, quantum ſi faceret malum; quia homo potens facere bonum,& nolens,ſemper eſt in culpa. In lib.de contemplat.

Septuageſimusquartus:quod qui non facit totum poſſe ſuum ad conuertendum omnes infideles,errat,& debet timere Deum, & eſt ſine charitate. In lib.contempla.

Septuageſimus quintus,quòd Deus eſt ita firmus ad indulgentiam, quòd nihil poteſt indulgentiam impedire niſi deſperatio. In lib.de centum Dei nominibus.

Septuageſimusſextus,quod Deus habet populo ſuo tantam charitatem,quòd quaſi omnes homines mundi erunt ſaluati, quia ſi plures eſſent damnati,quàm ſaluati,miſericordia Chriſti eſſet ſine magna charitate. In lib.de planctu.

Septuageſimusſeptimus, quod ſine charitate non poſſumus habere aliquam virtutem,ſicut ſine oculis non poſſumus videre. In lib.de doctrina puerili.

Septuageſimusoctauus,quod quia omnes homines eiuſdem ſpeciei ſunt: dignum eſt, quòd

homo

A homo diligat proximum ſuum quãtum ſeipſum; & ſi non facit, eius amor eſt falſus, & deordinatus: & de hoc eſt Dei mandatum. In lib. contemplationum, & in lib. de 7. arboribus, & in alio de doctrina puerilli.

Septuageſimusnonus: quòd illi, qui non diligunt pluuiæ multiplicitatem, vel paucitatem, vel ſterilitatem, ſeu ſiccitatem, caliditatem, & frigiditatem, & alia, quæ ſiunt in mundo ſimilia, non diligunt opera diuina, ſed contrariantur diuinæ iuſtitiæ. In lib. contemplat.

Octuageſimus: quòd homo debet amare Deũ quia bonus eſt, non autem propter vllam rem, quam ſibi donet; nec propter indulgere ſuũ peccatum; nec propter hoc, quòd ipſe non ſit damnatus: & qui ſic voluerit orare, ſentiet ſe tam altum per ſuum amare, & per ſuum intelligere, & memorari, quòd non poterit altius aſcendere. In lib. de contritione, confeſſione, ſatisfactione, & oratione. B

Octuageſimusprimus: quòd illi, qui amant Deum propter hoc vt det eis gloriam cæleſtem, vel bona temporalia, & timent Deũ propter hoc vt non det eis pœnam infernalem, vel labores temporales, faciunt de prima intentione ſecundam, & de ſecunda primam: & eorum intentio eſt peruerſa, & falſa, & contra Dei intentionem: & non C eſt vnus homo ſolus, qui fecerit tantũ malum ſicut id, quod fecit Machometus, qui tot homines miſit in errorem; & tamen maius malum ſequitur cum homo non habet Deum primam intentionem, quam ſit totum malum, quod fecit Machometus: quia maius bonũ eſt in homine vno, qui fortiter diligit Deum per primam intentionem, quàm ſit malum in omnibus hominibus, qui ſunt damnati. In lib. intentionum.

Octuageſimusſecundus: quod ſi Deus dat homini de bonis huius mũdi, nec propter hoc, quia dat ſibi, & multiplicat bona, homo debet eum diligere plus: quia tantum debet eum diligere, quòd plus non poſſit eum diligere. In libro de arte amatiua. D

Octuageſimustertius, ꝙ inconueniens eſt ꝙ verus amor ꝓpter aliqua, quę facit homini Deus multiplicet, ſeu minuat ſuum amare, quia, poſtquam Deus initiauit hominem amare bonitate, magnitudine amore, & ſic de alijs, & homo contemplati Deum, non conuenit quòd contrarie

Tal.cõtariũ. †habeat poſſe in amare: immo oportet eſſe tam magna magnitudo initiandi contẽplandi in amore, veſtito bonitate, magnitudine & duratione, & ſic de aliis, quòd non poſſit ſuum amare creſcere, nec minui: quia ſi poſſet creſcere & minui, iã initiare & contemplari non intraret medium amoris. In lib. de arte amatiua. E

Octuageſimusquartus: quòd tantum deſiderat & amat amicus, hoc eſt homo iuſtus, bonitatem, magnitudinem, & æternitatem ſui amati, hoc eſt Dei, quod propter ſuum amorem ſe concordant bonitas, magnitudo, & æternitas in eſſe vnam eſſentiam, & naturam, & vnam & eandem rem in numero in amico & amato. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimusquintus: quòd amicus, & amatus (ſcilicet homo iuſtus & Deus) ſunt vna indiſtincta & inconfuſa eſſentia & natura, in bonitate & magnitudine, & æternitate. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimusſextus: quòd ſi amicus, hoc eſt homo iuſtus, non fuiſſet ipſa ſubſtantia ſui amati, hoc eſt Dei, & amatus non fuiſſet ipſa ſubſtantia ſui amici, iam eorum gloria non fuiſſet in magna concordia amoris. In lib. de arte amatiua.

Octuageſimusſeptimus: quòd amicus & amatus, hoc eſt homo iuſtus, & Deus, in quibus non eſt paruus amor, ſed magnus: poſſunt eſſe, immo ſunt una met eſſentia & natura diuina indiſtincta, & indiuiſibilis ſine vlla contrarietate, & diuerſitate eſſentiæ. In lib. de arte amatiua.

Hæc verba replicat frequenter in ſubſtantia & effectu, quod amicus & amatus (per quos intelligit Deum dilectum, & hominem diligentem Deum) ſunt vna eſſentia in numero, vna natura, ſubſtantia vna, actualitas vna, æternitas una, magnitudo ſine contrarietate, & diuerſitate eſſentiæ indiuiſibilis, & indiſtincta. In li. de arte amatiua.

Octuageſimusoctauus: ꝙ de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, ſic eſt, quod quilibet ſtat tam completus ſicut alius: & ſtant omnes tres vnus Deus non diſtincti in aliquo. Et qui ſic poteſt leuare ſuum orare, & poteſt tam longo tempore ſtare ſine imaginatione de vlla re temporali, nulla oratio tantum valet: quia homo ſtabit totus raptus ſuperius per Spiritumſanctum, non curans de re quæ ſit hic; & ſuum orare erit ſic verum, quòd homo non poſſit addere in contemplando, nec deſiderando. In lib. de contritione, confeſſione, ſatisfactione, & oratione.

Octuageſimusnonus: quòd inſani, qui non vult aſſentiri ſacramento confirmationis, non valet ſacramentum baptiſmatis. In lib. contemplationum.

Nonageſimus: quod ſi homo non eſt confirmatus, & credit eſſe confirmatus, eſt à peccato originali mundatus ratione bonæ intentionis, quæ conſumit culpam & peccatum. In libro contemplationum, & in libro de Eccleſiaſticis prouerbiis.

Vbi dat intelligere, quòd peccatum originale non mundatur in baptiſmate, ſed in cõfirmatione; præſertim quia addit, quòd ſacramentum confirmationis eſt inuentũ ad hoc, ut infantes per ſe promittant quod eorum patrini pro eis in baptiſmate promiſerunt, & tunc patrini a promiſſione, quã fecerũt, ſunt totaliter liberati, in libris prædictis, & etiã in lib. de doctrina puerili.

Nonageſimusprimus: quòd quilibet eſt obligatus vt ſit in ordine matrimonij, uel religionis: quia omnis alius ſtatus diſcordat cum finali inté

tione, propter quam quilibet est creatus. In lib. de doctrina puerili.

Nonagesimus secundus: quòd in matrimonio generatur homo cum sanctitate: & quòd matrimonium sic ligat, quòd nullus debet accedere ad vxorem suam, nisi causa prolis. In lib. de Ecclesiasticis prouerbijs.

Nonagesimus tertius: quòd existentes in purgatorio non possunt Deum tantum diligere, sicut eum diligerent si illas pęnas non sustinerent. In lib. orationum.

Nonagesimus quartus: quòd sicut Deus Pater non addit aliquid in filio generando in ęternitate: ita sacerdos non addit aliquid Christo, vniendo sibi substantiā, quàm panis & eius accidentia dimittunt. In lib. de Ecclesiasticis prouerbijs. vbi supponit quòd vniat.

Nonagesimus quintus: quòd sicut Dei filius non accipit additamentum per esse hominem, ita sacerdos facit, quòd sanguis, quē accepit Christus de Domina nostra, non accipit additamentum propter additionem, quam facit cum sanguine calicis. In lib. de Ecclesiasticis prouerbijs. vbi supponit, quòd sanguis, quem Christus accepit de Domina nostra, & qui est in calice, sint duo sanguines distincti, post vniti.

Nonagesimus sextus: quòd omnes articuli fidei, & Ecclesiæ sacramenta, ac potestas Papę possunt probari, & probantur per rationes necessarias, demonstratiuas, & euidentes.

Et ipse Raymūdus dicit se probare per rationes, quas adducit, quas dicit & reputat esse tales: sed homines inscij, & peccatores non intelligunt eius rationes, In lib. de articulis fidei. & in lib. contemplationum. In lib. de Ecclesiasticis prouerbijs. & in lib. de planctu Raymundi.

Nonagesimus septimus: quòd fides est necessaria hominibus inscijs, rusticis † ministralibus, & non habentibus intellectum eleuatum, qui nesciunt cognoscere per rationem, & diligunt cognoscere per fidem: & quòd homines grossi ingenij, & illiterati, & inscij, diligunt cognoscere articulos fidei per fidem, & non per rationem: & facilius trahuntur ad veritatem Christianorum per fidem, quam per rationem: sed homo subtilis facilius trahitur per rationem, quàm per fidem. In lib. contemplationum.

† Al. rudibus.

Nonagesimus octauus: quòd ille qui cognoscit per fidē, ea quæ sunt fidei, potest decipi: sed ille qui cognoscit per rationem, non potest falli: quam fides potest errare, & non errare. Et si homo errat per fidem, non habet tantam culpam, sicut si erraret per rationem. Et sicut verius cognoscimus ea, quæ videmus, quàm ea, quæ palpamus: ita verius sumus dispositi ad cognoscendum veritatē per rationem, quàm per fidem. Sed sicut palpando aliquando inuenimus veritatem, ita etiā quandoq; per fidem cognoscimus veritatem sicut cæci, qui aliquando inueniunt quæ volunt, aliquan-

A do non. In lib. contempla.

Nonagesimus nonus: quod interficiētes † hæreticos sunt iniuriosi, & vitiosi in suo memorari, intelligere, atque velle, quia hæretici quando interficiuntur, moriuntur morte sensuali, & morte intellectuali: & Christus voluit, quod eius discipuli & Apostoli essent homines simplices, & qui non interficerent infideles; propter hoc, ne interficiendo eos sensualiter, morerent etiam eorum animæ: hęretici autem & infideles sunt eiusdem naturæ humanæ, sicut cæteri, pro qua humana natura filius Dei assumpsit carnem. In lib. contemplationum.

† Hunc errorem refellit S. Tho. 2. 2. q. 64. ar. 2. & Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæres. punit. ca. 12. & 13.

B Centesimus articulus, quòd Deus contulit ipsi Raymundo Lullo istam artem & doctrinā generalem in quodam monte †: qui sibi apparuit Crucifixus, & contulit eam sibi pro huius sæculi tenebris illustrandis, quæ est generalis ad omnem scientiam, & naturalem, & medicinam, & ad iura; & valet specialiter ad destruendum errores. In prologo super lib. sententiarum; & in lib. de planctu Raymundi.

† Hunc montem Maioricenses, Randa vacant.

Quamplures, & quamplures alios articulos ponit in suis libris hæreticales, erroneos, temerarios, & periculosos, qui digni
C relatione & memoria non existunt: vtpote qui nulla ratione apparente vel colorata fulciuntur; sed potius temeritati, præsumptioni, voluntati propriæ, & ignorantiæ multæ, & imperitiæ innituntur.

Horum centum articulorum primus, in duobus codicibus, quorum tamen vnus ab alio est extractus, non inuenitur taliter totaliter: sed vt mihi videtur; qui satis legi, contuli, & perlegi, inuenitur ęquipollenter, seu consequenter. Qui centum articuli à compilatione viginti Magistrorum præ-
D dictorum fuerunt abiecti.

De Lullistis, & eorum erroribus.

Iste Raymundus Lullus multos sequaces habuit, atque habet hodie, qui impudēter doctrinā suam, licet hæreticā, & peruersam, atque ab Ecclesia reprobatam, totis viribus sustinent & defendunt, & defendentes in errores varios incidunt: qui sequaces Lullistæ ab isto Raymundo Lullo communiter appellantur.

Hæreses autem, & errores istorum Lullistarum isti sunt.

6 Primus error; quod Raymundus Lullus dog-
E ma suum non habuit per hominem, nec per studium, sed per reuelationem Iesu Christi, qui in insula Maioricarum in quodam monte sibi apparuit crucifixus, qui dominus Iesus, ibi, illi dogma contulit antedictum.

Secundus error: quod doctrina Raymundi Lulli excellit omnium aliorum doctrinam in bonitate & veritate, etiam Augustini.

Tertius error: quòd Theologi nostri tēporis moderni nihil sciunt de vera Theologia.

Quartus error: quod Deus veram theologiam à theo-

à theologis moderni temporis propter peccata eorum abstulit, & eam Lullistis ipsis contulit.

Quintus error: quod omnes doctrinæ destruentur nisi doctrina Raymundi Lulli, quę perpetuò remanebit.

Sextus error: quod tempore Antichristi nos theologi apostatabimus à fide, & tunc Lullistę ipsi per doctrinam istius Raymundi reducent Ecclesiam ad fidem catholicam.

Septimus, quòd doctrina veteris testamenti attribuitur Deo patri, doctrina noui testamenti Deo filio; sed doctrina Raymundi Lulli, Deo Spiritui sancto.

Octauus error: quòd doctrina Raymundi Lulli nõ potest haberi nec per studiũ, neque per homines, sed tantum per Spiritus sancti reuelationem.

Nonus error: quòd doctrina Raymundi Lulli sic ab eius sectatoribus per Spiritus sancti reuelationem habetur, quòd in triginta, quadraginta, quinquaginta sexaginta horis habetur.

Decimus error quòd doctrinam ipsius Raymundi Lulli nullus intelligit, nec intelligere potest, nisi soli Lullistæ ipsi.

Vndecimus error: quòd dominus Gregorius Papa xi. qui doctrinam Raymũdi Lulli in viginti eius voluminibus contentam, vt hæreticalem in ducentis articulis Auinione in Consistorio cõdemnauit, totamque generaliter vt suspectã vehementer de hæresi cunctis fidelibus interdixit; sacrum collegium, quod consensit; Cardinalis Hostiensis, qui commissarius in illa causa fuit; Magistri in Theologia vltra viginti, qui ad condemnationem prædictam consilium præstiterunt, isti doctrinam istam non intellexerunt, decepti sunt, & turpiter errauerunt.

Duodecimus error: quòd Raymundus prædictus est in cęlis beatus, & pro tali habendus a suis sectatoribus, & nominandus.

COMMENT. XXXIIII.

Omnes hæ quæstiones, in quibus particulares quorundam errores recensentur mirabilẽ habent fructum, & Theologis & Inquisitoribus præsertim sunt valde vtiles, ad quos spectat (vt supra monui) nõ modo catholicas veritates noscere, sed & oppositas falsitate intelligere, ut muneri suo rectius satisfaciant. Docet autem Eymericus qui fuerint damnati, propter quid, item à quibus Romanis Põtificibus: nos singulorum historias breuiter more nostro recensebimus.

In primis tamen idest, tum in hac quæstione, tũ in alijs multis huius operis, in quib. Eymericus multorum errores & hæreses commemorat, diligenter obseruandũ, eum non putare omnes articulos, quos enumerat vere hæreticos esse, id enim manifeste falsum sæpe appareret, sed per errores latiori quadam verbi significatione comprehendit varios propositionum in fide peccantium gradus, seu qualitates, de quibus breuiter egimus paulò ante super q. 3. huius partis: nam & concilium Constantiense, & Martinus quintus in eodẽ Concilio errores Ioannis Vuicleff, & Ioãnis Huss, dãnant: nihilominus tamẽ nõ

A *omnia eorũ dogmata seu articuli damnantur, vt vere hæreticales, sed quidam vt blasphemi, quidã scandalosi, quidam piarũ aurium offensiui, quidã denique aliarum qualitatum, vt constat ex eodem cõcilio Cõstantiensi, Sess. 15. & ex Epistolo. Martini quinti relata in eodẽ concilio Sess. 45. & inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis in fine huius operis, ita prorsus Eymericus dũ articulos hæreticales nominat, aliarũ qualitatũ propositiones non excludit, neque. n. vir tam doctus tam est imperius.*

a Erant e condemnationem statim dictorum errorum factam per Dominum Benedictũ duodecimum in extrauaganti, Benedictus Deus.) *Prius*

B *legabatur* per dominum Benedictum vndecimũ *cæterum ex his quæ diximus supra super dicta extrauaganti, Benedictus Deus relata in hac 2. parte. pagi. 127. constat apertissimè eam Benedicti duodecimi esse; quare cõdemnatio facta per dictam extrauagantem omnino subsecuta est condemnationem factam hic per Ioannem xxii. cum Benedictus duodecimus post Ioannem xxii. Pontificatum gesserit.*

b Idẽ dominus Ioannes xxii. condemnauit, &c. postillam Fratris Petri Ioannis ordinis Fratrum Minorum.) *Gabriel Prateolus lib. 14. c. 10. de vitis & sectis hæreticorum, ait hunc Petrum Ioannẽ*

C *uixisse temporibus Cælestini Papæ III. circa annũ Domini MCXCIX. At Eymericus infra in hac 2. par. q. 15. eum insurrexisse in prouincia Narbonæ temporibus Clementis V. hoc est circa annũ Dom. MCCCVI. testatur; quòd ipsum asserere etiam videtur non obscure Alfonsus Castrus lib. 2. aduersus hæreses, verbo, Anima, hæresi 1.*

Fuit Petrus Ioannes Monachus ordinis Fratrũ Minorum sancti Francisci natus in oppido quodam Ciriacodiœcesis Bitteren. valdeque studuit doctrinæ Abbatis Ioachim, de quo egimus supra parte 1. super cap. Damnamus, de summa trinit. cuius etiam

D *Ioachim errores tenaciter sequebatur, quos late refert & confutat Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hęresibus Abbatis Ioachim, & Petri Ioannis. Hic Petrus, commentarios scripsit in Apocalypsim, Euangelium Matthæi, & Epistolas Canonicas, quos hic Emericus Apostillam, siue postillam vocat plenos, vt referunt doctores, & somniis, & mẽdacijs, ac vanitatibus, & hæresibus. Idẽ Prateolus præcitato loco scribit hunc Petrum Ioãnem de iussu & mandatu Cælestini Tertij post mortem exhumatum, & hæreticum omnium sententia & calculo declaratum, & eius ossa rogo imposita ac combusta fuisse; quòd tamẽ falsum esse videtur,*

E *cũ nec tempore Cęlestini Tertij, ac nec multis quidem postea annis ortus fuerit hic Petrus: nam à Cęlestino tertio vsque ad Clementem V. cẽtum annos intercessisse constat. Prateolus vero ideo fortassis in hoc deceptus est, quia cum apud Guidonem Carmelitam vidisset simul recẽseri hæreses Abbatis Ioachim & Petri Ioannis, & Abbas Ioachim vixerit circa tempora Cęlestini Tertij: putauit Petrum Ioãnem eisdem temporibus extitisse. Quare verius est eum tempore Clementis V. exortum circa annũ Domini MCCCVI. & per Ioannem xxii. qui proximè in Pontificatu successit Clementi V. ad annos Domini MCCCXVI. condemnatam eius do-*

ctrinam,& errores, ac iubente eodem domino Papa Ioanne xxii. post mortem fuisse exhumatum & combustum, si vera sunt, quæ annotãtur infra in hac 2. parte super q. 26. quæ mihi non videtur à veritate abesse. Bernardus tamen Lutzemburgus in catalogo hæreticorum lib. 3. in uerbo, Petrus Ioãnes, *ait tempore Clementis Sexti circa annos Domini MCCCXLVI. de mandato eiusdem Pontificis post mortem hæreticum declaratum, exhumatum, & combustum fuisse hunc Petrum Ioannem.*

Iam illud etiam constat quosdam peculiares errores huius Petri Ioannis, videlicet, quòd paruulis in baptismo gratia & virtutes non conferantur: item quod anima rationalis in quantum rationalis, non est forma corporis: item quòd Christo viuenti, et nõ mortuo fuit lancea apertum latus: per Clementem V. in Concilio Viennensi fuisse condemnatos, vt habetur in Clemen. 1. de summa Trinit. & fide catho. quos etiam refert Eymericus in varijs locis huius 2. partis, & Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Petri Ioannis, c. 1. 2. & 3. De eodem hoc Petro Ioanne agit rursus Eymericus infra in hac 2. parte, q. 15. & 26.

c Cõtentæ in libello Fratris Michaelis de Cæsana hæretici: Ministri Generalis ordinis Fratrum Minorum.) *Emersit Michael de Cæsana tẽpore domini Ioannis xxii. circa annos Domini Iesu Christi MCCCXVIII. fuit minister Generalis ordinis Fratrum Minorum superbia tumidus, non facile sanctorum dictis obtemperans: qui nullos genuit proprios, & professus etiam est aliorum errores. Denique vsque adeo à via humilitatis, & limitibus modestiæ ac obedientiæ deflexit, vt etiam in summum Romanum Pontificem Ioannẽ xxii. acerbe fuerit inuectus. Hunc Michaelem Ioannes Papa xxii. ob insignes hæreses dignitate, priuauit, & hæreticum declarauit, cæterũ is noluit resipiscere, neque Ecclesiæ iudicio obtemperare: sicut constat ex extrauag. Ioannis xxii. incicipien.* Nuper in Cõsistorio publico. *quæ habetur inter litteras Apostolicas, in fine huius voluminis, vbi multa de hoc diximus, & iterum infra in hac 2. parte super q. 15.*

d Aduertendum tamen, quòd ante condemnationem, &c.) *Sequentia vsque ad vers.* Postea dominus Papa Gregorius. *desunt in tribus codicibus manuscriptis, Bononiensi, Sabellano, & Cardinalis de Gambara. ea habet solus Barcinonensis, quæ quia instituto Eymerici conueniunt, non fuerunt omittenda.*

e Quidam frater Ioannes de Parma Italicus Monachus.) *Hic emersit circa annos Domini MCCL. post condemnatum libellum Abbatis Ioachim ab Innocentio III. in Concilio Lateranensi anno Domini MCCXV. Hic fuit doctrinæ Abbatis Ioachim sectator tenacissimus: nec modo tuebatur errorẽ Ioachimi dãnatũ, sed plures etiã alios, quos refert hic Eymericus: hũc ergo Ioannẽ Alex. IIII. damnat prope annũ Domini MCCLVIII. de hoc Ioanne de Parma rursus agit Eymericus infra in hac 2. parte, q. 26. dum ait ab Alexandro IIII. condemnatum fuisse librum, Euangelium æternum appellatũ, quo loco ostẽdimus alios libros erroneos præter hunc fuisse per Alexandrum IIII. damnatos.*

A f Postea dominus Papa Gregorius xi. &c. interdixit & condemnauit doctrinam cuiusdam Raymundi Lulli.) *Prateolus lib. 16. de vitis & sectis hæreticorum, c. 2. scribit Raymundum hunc Lullium floruisse tempore Alexandri IIII. Pontificis Romani circa annum MCCLX. de quo tametsi breuius, eadem illa scribunt Prateolus præcitato loco, & Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum li. 3. in verbo,* Raymundus Lulli. *quæ hic copiosius recenset Eymericus. Rescriptum autem Pontificum quo Raymundi tractatus interdicuntur, refert Eymericus paulo post in hac 2. parte, q. 26. quo loco continentur alia huc spectantia.*

B g Quod eam habuit in quodam monte, &c.) *Hunc montem Maioricenses hodie* Randa *vocant est autem propterea in ea insula valde celebris.*

h Ministralibus.) *Sabellanus* Magisterialibus. *codex Cardinalis de Gambara.* Ministralibus. *sed Barcinonen. & Bonon. melius habent,* Ministralibus. *est autem dictio Hispana qua significantur mechanicarum artium artifices, quos Itali vocant* Artesani.

i Horum centum articulorum primus, &c.) *Hæc quæ sequuntur vsque ad quæstionem decimam desunt in tribus codicibus manuscriptis, ea tamen habet Barcinonensis impressus, & propterea sunt* C *etiam impressa.*

QVAESTIO X.

De hęresibus ab Inquisitoribus Aragonię damnatis de Domini Papę mandato.

SVMMARIVM.

1 *Articulus hæreticalis de sanguine Christi condemnatus.*

D 2 *Articuli de Sacramento Altaris, & de B. Virgine reprobati.*

3 *Hæreses vigintiduæ publicè damnatæ, & liber combustus.*

DECIMA quæstio est: Hæreses seu errores condemnati extra curiam Romanam per Inquisitores Aragoniæ hæreticæ prauitatis auctoritate Apostolica & de expresso mandato domini nostri Papæ, qui sunt?

E 1 Ad hanc respondemus, quòd dominus Clemens vi. informatus per Fratrem Nicolaum Roselli ordinis Fratrum Prædicatorum Inquisitorẽ in partibus Aragoniæ & Cataloniæ, postmodum vero tituli sancti Sixti presbyterum Cardinalẽ, quòd in Catalonia in ciuitate Barchinonæ publicè prædicabatur, quò in sanguine [a] Christi sparso † in Parasceue non remanserat diuinitas, nec † al. asperso. sanguis ille erat deificatus, habito solemni Cõcilio magistrorum, & aliorum peritorum virorum, mandauit per suas patentes litteras dicto Inquisitori, quatenus dictum articulum vt hæreticalẽ, & erroneũ, faceret publicè reuocari, ac solẽniter

niter condemnaret:& sic ipse Inquisitor fecit in Ecclesia cathedrali publicè Barchinone, dictum articulum vt verè hæreticalem publicè condemnando.

2 Postmodum vero tempore domini Gregorij xj. Frater Nicolaus[b] Eymerici Ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in partib. Aragoniæ & Cataloniæ antedictis, successor immediatus præfati Fratris Nicolai Rosellt ad Cardinalatus apicem assumpti, informauit eundem dominum Gregoriú, quòd in dictis partibus infrascripti articuli de sacraméto altaris, & Beata Virgine publicè prædicabantur: qui dominus Gregorius præhabito multorum consilio magistrorum, mandauit dicto Inquisitori, & prelatis omnibus partium prędictarum per suas litteras, de quibus agitur in prima parte huius operis, quatenus illos articulos interdicerent per sententiam excommunicationis in Ecclesijs cathedralibus partium prædictarum: quòd & fecit. Articuli autem taliter condemnati, sunt isti.

Habetur supra fol. 44.

Primus: quod si hostia consecrata cadat, seu proijciatur in cloacam, lutum, seu alium turpem locum, quòd speciebus remanentibus, sub eis esse desinit corpus Christi, & redit substantia panis.

Secundus: quòd si hostia consecrata à mure corrodatur, seu à bruto sumatur, quòd remanentibus dictis speciebus sub eis desinit esse corpus Christi, & redit substantia panis.

Tertius: quòd si hostia consecrata à iusto vel peccatore sumatur, quod dum species dentibus teritur, Christus ad cœlum rapitur, & in ventrem hominis non traijcitur.

Quartus: quod Beata Maria mater Christi in cóceptione filij sui sic fuit gratia plena, quòd ex tunc in gratia nó profecit, nec proficere potuit.

Quintus: quòd Spiritus sanctus in die Pentecostes veniens in Beatam Virginem Mariam, & Apostolos, gratiam nullam contulit Beatæ Mariæ, sed Apostolis: quia sic erat gratia plena, quòd in gratia proficere non valebat.

3 Cósequenter vero idem dominus Gregorius xi. informatus per eun dem Fratrem Nicolaum Eymerici Inquisitorem, quòd in quibusdam[c] libellis ocularıter eidem ostensis continebantur infrascripti articuli, habitoque super illis pluries consilio magistrorum in præsentia dominorum Card. sancti Eustachij, & sancti Angeli in palatio domini Papæ in Auinione, & de mandato eiusdé, tandem ipse dominus Papa per suas patentes litteras mandauit eidem Inquisitori, quatenus ipse Inquisitor cum domino Archiepiscopo Tarraconen. dictos articulos vt hæreticales, & vere erroneos cum suo libello publicè condémnaret; ac condemnatis, dictum libellum traderet ignibus consumendum: & sic factum fuit. Hæreses autem & errores sunt isti.

Prima hæresis est: quod peruersú dogma impijssimi Almariei, Atij, Sabellij, & aliorum hæreticorum, non est hæresis de se, nisi tantú apud illum, qui ipsum eligit animo pertinaci.

Secunda[d] hæresis est: quòd licitum est creaturas adorare & honorare, honore & adoratione latriæ absque peccato, immo meritoriæ inquantum † sunt repræsentatiuæ sui creatoris.

† In Bonomię sic: ita: si reputent suú creatorem.

Tertia[e] hæresis est: quòd licet dęmones adorare & honorare latria meritoriè, si repręsentent suum creatorem.

Quarta hæresis est: quòd non tantum absque vitio hæresis, immo etiam absque vllo peccato possunt[f] dæmones adorari dulia, nisi quia prohibitum est per Ecclesiam Dei.

Quinta hæresis est: quòd æque & melius potest sacrificans dæmoni excusari ab idolatria, quàm Christianus adorans imaginem Christi, vel sanctorum.

Sexta hæresis est: quòd de iure naturæ adoratio & sacrificium debentur dæmonibus.

Septima hæresis est: quòd qui victi supplicijs Deum negant † ore, sed corde adorant, non solum non peccant, immo sunt digni remuneratione.

† Vide quæ diximus supra p. 1. super q. 9. cóm. 24.

Octaua[g] hæresis est: quòd laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicitè credendú, sed sufficit sibi ista conclusio in genere, quòd credat omne illud quod credit sancta mater Ecclesia Dei: & ideo quòd si laicus teneat vel credat oppositum alicuius articuli ex ignorantia & tentatione diaboli non peccat.

Nona hæresis est: quòd omnis inobediens præceptis Dei, vel Ecclesiæ, est hæreticus censendus.

Decima hęresis est: quòd omnis peccans mortaliter est proprijssime hæreticus.

Vndecima hæresis est: quòd omnis peccans, dum peccat, conformat suam voluntatem voluntati diuinæ.

Duodecima hæresis est: quòd † tantum placet Deo mala esse, quàm bona.

† In Bono. ita, quod tantum placent Deo mala, quantú bona.

Tertiadecima hæresis est: quòd tantum placuit Christo Iudę desperatio, quantum Petri contritio.

Quartadecima hęresis est, quòd nullum legis pręceptum in hac vita potest adimpleri.

Quintadecima hæresis est: quòd in hac vita à nullo viatore (vt viator est) charitas potest haberi, nec aliqua virtus.

Sextadecima est: quòd absque charitate infusa Deus potest super omnia diligi meritoriè, & absque ea haberi vita æterna de lege communi & secundum leges nunc currentes.

Decimaseptima hęresis est: quòd quis sine charitate non potest esse fidelis, & per consequens peccans mortaliter, & non habens charitatem, est proprijssimè hæreticus, quia peccat contra primum articulum fidei.

Decimaoctaua hæresis est, quòd omnis peccans, in eo, quòd peccat, conformat suam voluntatem voluntati diuinæ, & quòd homines æque conformant suam voluntatem voluntati diuinæ demerendo, sicut merendo, loquendo[h] de voluntate beneplaciti Dei.

Decimanona hæresis est, quòd tátum placet Deo voluntate beneplaciti Iudæ desperatio, quátum Petri contritio, & tantú aliquem esse in fide

lem, quantum esse fidelem: & tantum mala esse, quantum bona.

Vigesima hæresis est: quòd secta iniqui Mahometi est eq; catholica, sicut fides Iesu Christi.

Vigesimaprima hæresis est: quòd Christus, Apostoli. & omnes Angeli, & omnes beati sunt Schismatici: & quod perfectius est esse schismaticum, quàm catholicum.

Vigesimasecunda hæresis est: quòd solus Pater est optimus; sed Dei filius est bonus in primo gradu, Spiritus sanctus est bonus in secundo gradu: sed omnis creatura est bona in tertio gradu.

COMMENT. XXXV.

Quæ in hac quæstione cum præcedentibus & subsequentibus traduntur, eo spectant, vt multos articulos hæreticales, aut alterius generis tradat Eymericus vt euitentur: hoc enim est eius præcipuum institutum. Sed hoc est aduertendum, singulis ferè seculis pro qualitate hæreticorũ certas quasdam hæreses pullulare, quæ aliis temporibus omnino sint quasi sopitæ & extinctæ: vnde Eymericus (vt etiam in præfatione huius 2. par. dicebamus) eas in primis commemorat, quæ suo sæculo aut vigebant adhuc aut nondum omnino erant extirpatæ, q oportet animaduertere: ne quis auctorem aut reprehendat, aut miretur cur has adduxerit, alias vero omiserit: quamquã nullas potest dici omisisse, q etiam antiquorũ hæreticorũ errores numerauerit.

Singulis ferè sæculis certas hæres pullulare.

a Quod in sanguine Christi (sparso in Parasceue non remanserat diuinitas, &c.] *Sed vere velut hæreticus uel iam olim à sanctis patribus explosus videtur talis articulus: illi enim iuxta catholicam veritatem aliud semper docuerunt. Augustinus super Ioan. c. 10. tract. 47. Ambrosius & alij, quos refert Magister Sent. lib. 3. distin. 21. §. sicut Augustinus, & tradit luculenter sanctus Thomas. 3. part. q. 50. artic. 2. & 3. vnde commune est certissimum catholicorum dogma, videlicet, quòd Filius Dei Iesus Christus nunquam dimisit, quòd semel assumpsit, ac sibi vniuit.*

Caro & anima Christi semel uerbo vnita nũquã ab eo fuerũt separata.

Iam quãtum ad sanguinem, qui de corpore Christi fluxit, spectat, id tenendum est iuxta catholicam fidem quod Beatus Thomas docet part. 3. quæstio. 54. articu. 2. ad 3. argumentum, & communiter Doctores Theologi.

b Postmodum vero frater Nicolaus Eymerici.] *Quotiès de se loquitur auctor, modestiæ causa semper sub tertia persona se nominat.*

Quod vero asserit de his tribus articulis de recessu Christi ab speciebus sacramentalibus, supra abunde explicatum est par. 1. pag. 44. vbi assert cõdemnationem factam per Gregorium xi. & dixi ibidem copiose quæ ad hunc locum pertinent.

c Quod in quibusdam libellis oculariter. &c.] *Hos libellos hæreticales ediderat quidam Raymundus Neophytus, ut colligitur ex Eymerico infra in hac 2. parte, quæst. 27. vbi dixi de isto Raymundo.*

d Secunda hæresis est, quòd licitum est creaturas adorare, &c.) *Isti omnes errores de adorandis dæmonibus, à magicis & incantatoribus orti sunt: nam hi vt tuerentur suam damnatam artem, quam raro exercent absque adoratione & sacrificiis dæmoni exhibitis, alium errorem de adorandis dæmonibus adiũxerũt, vt vel inde intelligas quàm sit vere dictum à philosopho, Dato vno absurdo, multa inde sequi. Idem ferme articuli, aut sane his valde cõsimiles dãnati sũt cõmuni sñia per Theologos Parisien. anno Domini MCCCXCVIII. legũturque in fine lib. Sententiarum Petri Lombardi in quibusdam libris recenter impressis, de quibus dicam copiosius infra in hac 2. par. super q. 43.*

Errores de adorandis dæmonibus vnde orti.

e Tertia hæresis est, quod licet dæmones adorare & honorare latria meritorie.) *Latria vel theosebia, cultus est qui soli debetur Deo. Magister & cæteri communiter Theologi lib. 3. Sent. dist. 9. B. Thom. 2. 2. q. 84. artic. 1. ad primum argumentũ, & q. 103. art. 3. glo. in clem. si dominũ, de reliq. & venerat. sancto. glos. in c. venerabiles, de consec. dist. 3. Lapus in c. si canonici, de officio ord. lib. 6. et copiose Tabiẽsis in sum. verbo, adorare. & Syluester verbo, latria. ex quibus intelliges quàm sint hæc impia, quæ adoratione dæmonum traduntur.*

Quid latria & dulia.

f Quarta hæresis est, &c. possunt dæmones adorari dulia.) *Dulia cultus dicitur creaturis exhibitus, non simpliciter, sed propter aliquam excellentiam, ita Theologi, & B. Thomas locis proxime citatis, & adde quos citaui superiori adnotatione. De differentia vero vtriusque adorationis præter citatos in proxima præcedenti adnotatione, vide Archidiaconum in cap. Venerabiles, de consecra. dist. 3.*

g Octaua hæresis est: quòd laicus non tenetur ad aliquem fidei articulum explicite credendũ.) *hinc colliges optime conclusisse Eymericum par. 1. q. 12. iuxta mentem Beati Thomæ, ea quæ principaliter ad fidem spectãt, quales sunt fidei articuli, ab omnibus explicite tenenda esse neque excusare prauam consuetudinem in contrarium, cum pauci sint qui explicitè articulos sciant.*

h Loquendo de voluntate beneplaciti Dei.) *Theologi lib. 1. Sentent. distinct. 45. voluntaté vere & proprie non metaphoricè dictam, in Deo appellant volumtatem beneplaciti. Item Beatus Thomas, & ibi Caietanus parte. 1. quæst. 19. artic. 11. Quam sit autem impium quod hic traditur de Deo volente malum culpæ, eleganter docet vterque Thomas, parte 1. q. 19. art. 9. & Doctores & scholastici lib. 1. senten. dist. 46.*

Voluntas beneplaciti in Deo, quæ dicatur.

Olim vero Floriani hæretici, inter alios hunc etiam profitebantur errorem, dicentes, Deum creare mala; qui cum de malis culpæ loquerentur, merito vt hæretici damnati sunt, vt scribit Turrecremata in c. Quidam autem, §. Floriani 24. q. 3. contrarium asserebant Colutbiani, aientes Deum non facere mala: qui cum de malis pœnæ, & naturalibus defectibus id intelligerent, vt præcitato loco ait Turrecremata in §. Colutbiani, iure optimo hæretici habiti sunt, quare Sanctus Augustinus in libro de hæresibus, cap. 66. rectè ait vtrosque in his dogmatibus diuinis eloquiis resistere.

QVAE.

QVÆSTIO XI.

De hæresibus damnatis ab Inquisitoribus Aragoniæ sine expresso mandato Papæ.

SVMMARIVM.

1 *Arnaldus de Villanoua medicus celebris.*
2 *Arnaldi de Villanoua errores quamplures.*
3 *Petrus Olerij, & Bonanatus hæretici in Hispania.*
4 *Durandus de Baldach Gerunden. combustus.*
5 *Bonanatus princeps Begardorum impœnitens, & relapsus.*
6 *Iacobus Iusti Begardus immuratus.*
7 *Exhumata hæreticorum cadauera, & ipsi post mortem condemnati.*
8 *Berengarij Monachi Cistercien. error.*
9 *Nicolai de Calabria hereses.*
10 *Bartholomæus Ianouesius hæresiarcha.*
11 *Arnaldus Montaneroij hæreticus contumax.*

Ndecima quæstio est: hæreses, & errores, & temeritates, & falsitates cõdẽnatæ in prædictis partib. Cataloniæ & Aragoniæ per Inquisitores hereticę prauitatis auctoritate Apostolica, licet nõ de expresso mandato domini nostri Papæ super illis in speciali facto, qui sunt?

2 Ad hæc respondemus, quòd tempore domini Papę Clementis V. fuit in partib. illis quidã magnus medicus, vocatus magister Arnaldus de Villanoua: qui condidit multos libellos, in quibus erant quamplures inserte, & multum periculosę hęreses, & errores: quæ Tarraconę fuerunt condemnatæ per fratrem Ioãnem de longerio ordinis Fratrum Prædicatorum, & per dominum Gaufredum de Crudillis † Præpositum in Ecclesia Tarraconen. Vicariumque in eadem, sede vacante: & hoc, anno domini MCCCXVII. Errores autem, & hæreses a prædictis (vt prædicitur) condemnatæ cum magno cõsilio Theologorum istæ erant.

† Forte Crudilis.

Errores Arnaldi de Villanoua.

2 Primus error: quòd natura humana a Deo assumpta est æqualis Deo in omnibus bonis suis, & quòd tam alta sit humanitas in Christo, quantum deitas, & tantum possit.

Secundus error: quòd quã cito anima Christi fuit vnita diuinitati, statim ipsa anima sciuit omnia, quæ deitas scit: quia aliàs (vt dicebat) non fuisset cum ea una persona, præcipuè quia scire est circunstantia pertinens ad suppositum indiuiduale, & non ad naturam.

Tertius error: quòd Diabolus ingeniosè fecit totum populum Christianum deuiare à veritate Domini nostri Iesu Christi; sicque fuxit, & euacuauit populum Christianũ, quòd nõ dimisit in eo, nisi pellem idest, apparentiam cultus ecclesiastici, quem fecit ex vsu: & fides quam habet, A est talis, qualis est fides dæmonum. Et quòd totus populus Christianus ducitur in infernum. Et quòd Christiani per singulos status palam vita, & moribus, & affectibus ipsum abnegauerunt, & quòd in toto corpore Christi collegij vsq; ad verticem a planta pedis, non solum viuit, sed regnat, & imperat talis apostasia. *Ioan. 10.*

Quartus error est: quòd omnes claustrales sunt extra charitatem, & damnantur, & quòd omnes religiosi falsificant doctrinam Christi.

Quintus error est: quòd malè fecerunt Docto-B res Theologi, qui aliquid de philosophia posuerunt in suis operibus: studiũ philosophiæ, & philosophiam totaliter condemnando.

Sextus error: quòd reuelatio facta Cyrillo, est pretiosior cunctis scripturis sacris.

Septimus error: quòd opus misericordiæ plus placet Deo, quàm sacrificium altaris.

Octauus error est: quòd stabiliens capellanias, vel faciens celebrari Missas post mortem, non facit opus charitatis, nec ex hoc meretur vitã æternã.

Nonus error, quòd qui in vita sua scit multitudinem indigentium, & maximè amicorum Dei, & congregat, & retinet superflua ad stabiliendũ C capellanias, & ad perpetuandũ Missas post mortem, quòd certum est, quòd talis cadit in æternam condemnationem.

Decimus error: quòd in sacrificio altaris sacerdos offerens, vel offerri faciens, nihil Deo de suo offert, neque etiam voluntatem.

Vndecimus error: quòd in eleemosyna magis repræsentatur passio Christi, quàm in sacrificio altaris.

Duodecimus error, quòd in sacrificio Missæ non laudatur Deus opere, sed solum ore.

Tertius decimus error: quòd in consultationibus Papalibus non est scientia nisi operum humanorum.

D Quartusdecimus error: quòd nunquam Deus cõminatus est ęternam condemnationem peccantibus, sed malum exemplum præbentibus.

Quintusdecimus error & falsitas est, quòd anno ab Incarnatione Domini MCCCXXXV. esset mundi finis totaliter, & ex toto.

Petrus Olerij, & frater Bonanatus hæretici.

3 Item tempore domini Ioan. xxij. insurrexit in partibus antedictis in ciuitate Barchinon. quidã vocatus Petrus Olerij de Maioricis oriundus, E cũ quibusdam complicibus suis, & presbytero quodam vocato fratre Bonanato: qui posuit multa de hæresibus; & erroribus Begardorum infra scriptis, scilicet, de proprio, & communi: & tandẽ Barchinon. per fratrem Bernardum de Podio Certoso Inquisitorem, cum Episcopo Barchinõ. fuerunt eorum hæreses, & errores condemnati, & ipsi traditi curiæ sæculari, & combusti.

Curandus de Baldach hęreticus

4 Item tempore eiusdem domini Ioannis xxij. insurexit in partibus illis in ciuitate Gerundensi, quidam

quidam vocatus Durandus de Baldach ciuis Gerundensis cum quondam suo complice, qui dogmatizauit hæreses, & errores Beguardorũ, de proprio scilicet, & communi, & vlterius, quòd matrimonium nõ erat, nisi meretricium occultatum: tandẽ Gerundæ præsente domino Iacobo rege Aragoniæ bonæ memoriæ, eius hæreses fuerunt condemnatæ per dominum Episcopum Gerunden. de Villamarino, & Fratrem Arnaldum Burgeti † Inquisitorẽ hæreticæ prauitatis: & ipsi, ut impenitentes fuerunt traditi curiæ sæculari, & ignibus concremati.

† al. Burgaesii

Frater Bonanatus Beguardorum dux in Catalonia.

B Item tempore d domini Benedicti xij. insurrexerunt in eisdem partibus in Villafranca de Penedes, quàplures Beguardi, quorum erat primicerius † & hæresiarca prædictus presbiter, vocatus Frater Bonanatus: qui ante abiurauerat postquam e traditus fuerat ut impœniteos sæculari curiæ, & iam ex vno latere afflatus se finxerat pœnitere. Iste cum prædictis posuerunt hæreses Beguardorum, & tandem per dominum fratrem Dominicum Ferrarium de Apulia ordinis Prædicatorum Episcopum Barchinon. fratrem Guillelmum Conita Inquisitorem hæreticæ prauitatis, fuit eorum congregatio cõdemnata, & domus eorum habitationis in Villafranca diruta, & eorum hæreses condemnatæ, & dictus frater Bonanatus, ut relapsus, & impœniteos traditus curiæ sæculari, & ignibus consumatus, complicibus pœnitentibus, & erroribus abiuratis.

† al. primus.
al. primicerius

Domus hæreticorum diruta.

C

Iacobus Iusti hæreticus.

6 Item tempore Clementis vi. insurrexerunt in partibus illis, videlicet in Valentia multi Beguardi, quorum erat principalis quidam f vocatus frater Iacobus Iusti, qui dogmatizauerunt infrascriptas hæreses Beguardorum, & inter alia, quòd cõdemnati religiosi, clerici, & laici pro dictis hæresibus tam per dominum dictum Clementem in curia, quàm per Inquisitores in alijs mundi partibus erant beati, & in cœlis martyres Iesu Christi: Et tandem hæreses eorum fuerunt Valentiæ condemnatæ per fratrem Nicolaum Rosell prædictum Inquisitorem, & postmodum presbiterũ Cardinalem, et per dominum Hugonem de Fenolete † Episcopum Valentinum.

D

† al. Fenouel lo.

7 Errores iam mortui, scilicet Guillelmus Gilaberti, & Bartholomæus Fusterij, & quidam alius fuerunt exhumati, & vt impœnitentes hæretici condemnati. Et dictus frater Iacobus Iusti dictis hæresibus abiuratis exiuit immuratus, & ibi mortuus.

E

Berengarius Hæreticus.

8 Item tempore domini Innocentij Papæ vi. in surrexerunt in partibus antedictis, videlicet g in Monte albo quidam, qui ausi sunt dogmatizare, quòd oĩa de genere bonorum, quæ fienda sunt, sunt fiẽda Dei puro amore, & non ex alia causa, nec spe mercedis æternæ. Iste error ibi innaluit, cuius auctor h fuit frater Berengarius † de Monte Falcone ordinis Cisterciensiũ de Monasterio Populeti: tandem iste error fuit condemnatus solemniter, & publicè per Fratrem Sancium Archiepiscopum Tarracon. ordinis Fratrum Minorum, & per dominum Fratrem Nicolaũ Roselli Inquisitorem de ordine Fratrum Prędicatorum.

† al. Beningenius.

Nicolaus de Calabria, & eius errores.

9 Item tempore eiusdem domini Innocẽtij Papæ vi. insurrexit in partibus illis, videlicet in Barchinona, quidam i vocatus Nicolaus, de Calabria oriundus, sed in Hispania conuersatus. Iste publicauit subscriptas hæreses, & errores, qui fuerunt condemnati Barchinone solemniter, & publicè per prædictum Fratrem Nicolaum Eymerici in illis partibus Inquisitorem: & per dominum Arnaldum de Busquetis Vicarium illis diebus domini Episcopi Barchinon. Errores autem & hæreses isti erant.

Primus error quem posuit, est: qd quidam Hispanus hæresiarcha magnus, uocatus Gondisaluus de episcopatu Conxensi oriundus, erat Dei filius, in cœlis æternaliter generatus, licet videretur patrem, & matrem in terris habuisse.

Secundus error: quòd dictus Gondisaluus nũquam moreretur, sed viueret in æternum.

Tertius error: quòd Spiritus sanctus debebat futuris temporibus incarnari, & tunc ipse Gondisaluus totum mundum cõuerteret.

Quartus error: quòd in die iudicij Gondisaluus ille oraret pro omnibus mortuis in peccato mortali, & damnatis in inferno, & eius precibus liberarentur & saluarentur.

Quintus error: quòd in homine sunt tria: anima, quam formauit Deus pater: corpus, quod formauit Deus filius: & spiritus, quẽ creauit Spiritus sanctus, adducens illud, Formauit Deus hominem de limo terræ, & spirauit spiraculũ vitæ, & factus est in animam viuentem. Quamplura alia, posuit hæreticalia, erronea, falsa, temeraria, et periculosa, propter quę ut relapsus traditus est brachio sæculari.

Bartholomæus Ianouesius, & eius errores.

10 Item tempore domini Vrbani Papæ v. insurrexit in partibus antedictis, videlicet in Barchinona, quidam k vocatus Bartholomæus Ianouesius, de insula Maioricarum oriũdus, qui libellũ condidit ac publicauit, in quo multæ hæreses, errores, temeritates, & falsitate sde Antichristo, & eius tempore ponebantur, quas, cum suo libello Dominus Berengarius † Daril † Episcopus Barchinon. & dictus Frater Nicolaus Eymerici Inquisitor, de magno cõsilio multorum magistrorum in theologia, in sede † Barchinon. publicè cõdemnauerunt, & libellum ibidem tradi fecerũt ignib. comburendũ, ipso Bartholomęo publicè pœni-

† al. Beringerius.
† al. de Aril.
† Idest, in Ecclesia cathedrali.

ce pœnitente, & errores publicè abiurante. Hæreses autem & errores, ac falsitates, & temeritates in genere istæ sunt:

Primus error & falsitas, quòd præfigebat certum tempus aduentus Antichristi, in quo per totum mundum sui discipuli apparerent, scilicet in die Pentecostes de anno Domini MCCCLX.

Secundus error & falsitas: quòd tempore Antichristi cessaret sacrificium in Ecclesia, & alia ecclesiastica sacramenta.

Tertius error & hæresis est: quòd Christiani habẽtes vsum liberi arbitrij, qui peruenerentur per Antichristum, sic starent immobiliter in erroribus Antichristi quòd nũquã conuerterẽtur, B nec cõuerti possent ad fidem Christi: quia characterem, quem Antichristus eis faceret in fronte, vel in manu, haberet tantam efficaciam in animab. eórum, quòd in illis erroribus faceret eos immobiliter perpetuo permanere: & cõsequenter, q̃d omnes tales Christiani certitudinaliter damnarentur, & in igne de cœlo misso etiam corporaliter morerentur.

Quartus error, & falsitas: quòd pueri paruuli Christianorũ, & etiam Iudæi, Sarraceni, & infideles cæteri tam paruuli, quàm adulti per Antichristum peruersi, post mortem Antichristi omnes conuerterentur ad fidem Christi, sed nõ ali- C quis adultus de Christianis peruersis: & finaliter tota Ecclesia Dei esset de conuersis Iudæorum, Sarracenorum, et infidelium cæterorum. Quamplura alia erronea, falsa, et temeraria, & fatua posuit, quę relatione digna non existunt.

Frater Arnaldus Montanerius hęrèticus, & eius errores.

11 Item tempore dominorum Innocentij vi. et Vrbani v. et Gregorij xi. fuit quidam de ordine Fratrum Minorum in partib. antedictus, videlicet in Villa Podij Ceritani, † dięcesis Vrgelen. D vocatus, Frater Arnaldus Montanernij, † qui publicè prædicabat, & defensabat infrascriptas hæreses, & errores: Et quia dictus Frater Arnaldus prædictas hæreses noluit abiurare, licet finxerit se velle facere, sed fugit: & citatus respõsurus super illis, non comparuit, & sterit in tali pertinacia per annos xix. tandem prędictus Frater Nicolaus Eymerici Inquisitor (consultato primitus domino Papa Vrbano v. & demũ Gregorio xi.) & dominus prædictus Berengarius Darili, † tũc Episcopus Vrgelen. dictum fratrem Arnaldum E pertinacem hæreticum in Sede Vrgelli publicè declararunt, & eius hæreses, & errores publicè condemnarunt. Hæreses autem & errores huius hæretici isti erant.

† Vulgo, Paix Cerdan

† al. Mõtanerii.

† al. Montanarii.

† al de Aril.

† Vox Catalana, idest, in templo maximo, seu cathedrali Ecclesia.

Prima hæresis est: quòd dominus Iesus Christus, & eius Apostoli nihil habuerũt in proprio nec in communi.

Secunda hæresis est: quòd nullus potest damnari, qui deferat habitum beati Francisci.

Tertia hæresis siue error est: quòd beatus Frãciscus semel † in anno descendit ad purgatoriũ, & extrahit inde animas illorum, qui in hac vita

† In Bononiẽ. biaomnia no. olen:i.

A fuerunt de ordine suo seu ordinibus per eũdem institutis, & ducit ad paradisum.

Quartus error: quòd ordo beati Francisci in perpetuum duraret.

COMMENT. XXXVI.

CVm dicit hic Eymericus se agere de hæresibus damnatis per Inquisitores Aragoniæ sine expresso Papæ mandato, non intelligas Inquisitores propria auctoritate posse definire dubia circa fidẽ. Id enim Romani Pontificis munus est, c. quotiens. 24. q. 1. c. maiores, de baptis. & eius effectu. sed hoc B *nult, Aragonię Inquisitores sine expresso Papę mãdato declarasse hæreses iam damnatas, & iussisse ut iuxta sanctiones Canonicas earum punirẽtur auctores. de quo dixi supra in hac 2. parte super c. ad abolendam, vers. vel singuli Episcopi.*

Quid sit Inquisitores dũnare hæreses.

a Quidam magnus medicus, vocatus magister Arnaldus de Villanoua.] *Hic emersit circa annos Domini MCCCX. libellos, quos edidit hæreticos numerat Eymericus paulo post. q. 28. huius 2. partis: hic cum nollet se intra medicinæ terminos continere, dum temere vult etiam Theologiam profiteri, misere labitur. Alchimiam etiam profitebatur; in qua tantum se profecisse iactabat, ut laminas aureas ea* C *arte confectas, diceret omnibus se daturum explorãdas, ut scribit Cassanæus in Catalogo glorię mundi, p. 11. consideratione 40. Cæterum ea omnia arte dęmonum, cum quib. familiaritatem habuisse dicitur, constare creduntur: nam hoc est huic hominum generi valde familiare, ut ex Chymica professione ad dęmonum innocationes & pactiones accedant, vt docuit Eymericus 3. parte tit. de signis, quibus Necromantici hæretici cognoscuntur nu. 115. sed hoc eam distinctionẽ recipit, quam ibi attuli, scilicet p. 3. uersic. Alchimistæ, vt in pluribus.*

Arnaldus de Villanoua hæreticus.

Alchymistarum incommodum.

De hoc Arnaldo de Villanoua eadẽ quæ hic scribit Eymericus, recensent Bernardus Lutzemburgus D *in Catalogo hæreticorum lib. 2. verbo Arnaldus de Villanoua. & Gabriel Prateolus lib. 1. c. 69. de vitis & sectis hęreticorum.*

b Quidam vocatus Petrus Olerij.] *Emersit hic Petrus Olerius ad annos Domini MCCCXX. sequebatur cum Bonanato de quo mox dicemus, hæreses Begardorum, de quib. copiose agit Eymericus paulo post, q. 15. huius 2. partis, cum de hoc hæretico disseruit. Bernardus Lutzemburgus in Catalogo hęreticorum, lib. 3. verbo Petrus Olerij, pænitus consentit cum Eymerico in hoc loco.*

E c Quidam vocatus Durandus de Baldach.] *Idẽ scribit Bernardus Lutzemburgus in Catalogo hæreticorum lib. 2. verbo, Durandus de Baldach. Emersit autem eiusdem Domini Ioannis XXII. tempore idest circa annos Domini MCCCXXIII.*

Cauendus est ergo Prateolus qui li. 4. de sectis hęreticorum, c. 18. cum de hoc differit, mire labitur, dicens, hunc uixisse temporibus Henrici V. Imperatoris, & Paschalis II. Romani Pontificis, circa annum Domini MCXVII.

Iam in cõdice Bononien. & in altero Cardinalis de Gambara, pro Durando, legitur, Dacandus.

d Item tempore Domini Benedicti XII. insurre-

surrexorunt in eisdem partibus in Villafrāca de A Penedes quamplures Begardi, quorū erat primicerius, &c. frater Bonanatus.] *in codice Barcinonensi impresso scriptum est hunc Bonanatum tempore Benedicti XI. insurrexisse. quod non est verisimile, cum Bonanatus post Petrum Olerium potissimum congregationi Begardorum, quæ in Villafranca de Penedes orta est, præfuerit, & Petrus Olerius vnà cū Bonanato tempore Joannis XXII. exterit, qui post Benedictum XI. Pontificatum gessit, Clemente V. interposito: quare verius, & certius habet codex Bononiensis, Bonanatum videlicet tempore Benedicti XII. insurrexisse, qui post Joannem XXII. regnauit ad annos Domini MCCCXXXIV.* B *De hoc Bonanato nemo plura quā hic Eymericus, quem omnino sequuntur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. ver.* Bonanatus. *& Prateolus, lib. 2. c. 30. de sectis hæreticorum.*

Id vero oppidum quod hic dicitur Villafrāca de Penedes situm est inter Barcinon. & Tarracō. in recto itinere, quo itur a ciuitate Tarracon. ad Barcinō. vulgo hodie vocatur. Villafranca de Panades.

Traditus curiæ seculari si dicat se velle pœnitere an recipiendus.

e Postquam traditus fuerat vt impenitens sæculari curię, & iam ex vno latere allatus, se finxerat pœnitere.] *Olim ita quandoque fieri solitum erat; sed hodie recipiendus non esset ad misericordiā* C *qui semel esset curiæ seculari traditus, etiam si promitteret conuersionem: quoniā huiusmodi conuersiones non præsumuntur fieri de corde non ficto per dolorem peccatorum, sed per metum præsentis, & urētis ignis: & experientia sæpe docuit hos homines ita receptos deteriores fieri. Et quamquam postquā traditi semel sunt curiæ seculari summo iure, si dicant velle conuerti, dummodo sint relapsi, recipi possint, quia nullo iure id phibetur: nihilominus tamē tutius est, & securius ut nullo modo audiantur, immo in Hispania, nouissima quadam Madriliana instructione anno Domini MDLXI. c. 44. salubriter cautum est, vt raro recipiantur etiam illi, qui ante sententiæ prolationem in tabulato conuertuntur. &* D *tametsi ibi de negatiuis sit sermo, idem in impænitentibus locum habere debebat, qui errores, & confessos, & probatos noluerunt detestari: & hæc plana snía valde mihi æqua semper visa est, cum antequā producuntur illi qui tradendi sunt curiæ seculari, omnis sit adhibita diligentia, vt cōuertantur, iuxta consilium Calderini, tit. de hæret. consi. 2. Palacium Rubium in allegatione de hæresi, §. 4. et Simācam de catho. insti. tit. 48. nu. 32. & sanciuit valde prudenter Concilium Biterrense, c. 17. vt dixi supra in hac 2. parte super concilio Tarraconen. §. Hę* E *retici perseuerantes. & quod hic tradit Eymericus, iterū repetit 3. p. in 10. & 12. modo processum fidei terminandi, in fine; vbi sentit huiusmodi homines de benignitate posse recipi: id tamen nullo iure esse cautum, & valde periculosum esse huiusmodi homines recipere. Mea hęc est snía. tales nullo modo esse recipiendos. Et pro hac sententia faciunt tradita per Zanchinum tract. de hæret. c. 16. nu. 4.*

f Quidam vocatus frater Iacobus Iusti.) *Idem Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo, Iacobus Iusti, & Prateolus, lib. 9. c. 4. de sectis hæreticorum, vixit autem hic Iustus circa* A *Domini MCCCXLIIII. quidquid dicat Prateolus: nam Pontificatus Domini Clementis VI. in hæc tēpora incidit.*

g Videlicet in monte Albo.] *Voces vulgares sępe latinitate donat auctor, vnde parit quādoque difficultatem. hic locus celebris est in principatu Cataloniæ vulgo dictus Montblanch.*

h Cuius auctor fuit frater Berengarius de Mōtefalcone.] *Bononiensis, et codex Cardinalis de Gābora.* Benegrius. *Sabellanus,* Benigerius. *sed melius,* Berengarius, *Prateolus, lib. 2. de sectis hæreticorum, c. 37. hunc vocat,* Bugaurium: *sed parum refert. hic emersit circa annos Domini. MCCCLII.* B *Quod vero hic dicit de monasterio Populeti: id hodie in prouincia Catalonia longè est ditissimum, dictum vulgo* Pobletecuius *frequens est mentio in iure canonico sub nomine Populeti.*

i Quidam vocatus Nicolaus, de Calabria oriūdus.) *Hic emersit circa annos Domini MCCCLII. homo stultissimus, de quo nemo plura quàm hic Eymericus, quem sequitur Bernardus. Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, libro 2. verbo, Nicolaus de Calabria.*

K Quidā vocatus Barto lomæus Ianouesius.] *In Bononiensi, & Sabellano,* Ianuensis. *in codice* C *Cardinalis de Gambara,* Ianouelli. *& male, noluimus recedere a Barcinonensi impresso. Emersit autē hic nebulo circa annos Domini* MCCCLXIII. *de hoc eadem quæ hic ab Eymerico, tradit Prateolus, lib. 2. c. 11. de sectis hæreticorum.*

l Vocatus frater Arnaldus Montauernij.] *Bononiensis, codex Cardinalis de Gambara* Montanerij, *Sabellanus*] Montanarij *sed noluimus discedere à Barcinonensi impresso hic emersit ad annos Domini* MCCCLII. *is ortus est, ut ait Eymericus in villa Pody Ceretani, quod oppidum hodie Catalani vocant,* Puix Cerdan. *nobile in ea prouincia.*

QVÆSTIO XL.

D

De hęresibus Pseudo apostolorum in Lombardia.

SVMMARIVM.

1 *Geraldus Segarelli, & Dulcinus hæresiarchę.*
2 *Habitus, & mores eorum.*
3 *Errores viginti Pseudo apostolorum.*
E 4 *Litteræ Honorij IIII. condemnatoria huiusmodi sectæ.*

DVodecima quæstio est: Hæreses & errores Pseudo apostolorum, qui insurrexerunt in partibus Lombardiæ, ibique sunt per prelatos, & Inquisitores condemnatæ; qui sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd temporibus dominorum Honorij IIII. Bonifacij VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. in partibus Lombardię, videlicet in episcopatib. Parmensi, & Nouariensi, ac in partibus circumuicinis insurrexerunt

duo

dno mali hæreſiarchæ,ſcilicet, Geraldus [b] Segarelli, Parmenſis,& Dulcinus [c] Nouarienſis, qui totam terram illā ſuis,infra poſitis erroribus implentes, congregationem quādam fecerunt,quā Apſtolos vocauerunt, qui ſub nullius obedientia viuebant,ſed tantū ſe eſſe ſubiectos ſoli Deo, & nulli homini;& vitam ſequi Apoſtolorum ſingulariter aſſerebant.

a Iſti publice mendicabant : Chriſti Apoſtolos ſe vocabant : in plateis & vicis ea,quæ ſibi apponebantur,publice manducabant:pænitentiam p vicos & plateas prædicabant cum mātello albo ad collum per modum pallij eleuato,&tunica al- B ba ac longis crinibus : aliquando vtendo ad pedes ſoleis,aliquando nudis pedib.incedebant,& a communi conuerſatione fidelium vita & moribus diſſidentes; ſingularem ſe vitā ducere Apoſtolicam ſimulabant,virus hęreſum ſeminabāt, ac plures & quamplures inficiebant: poſt modū vero eorum vita & ſtatus per dominum Honorium IV.condemnata ſunt per ſuas patentes litteras infra poſitas. Tandem poſt quadraginta fere annos quibus eorum error in Lombardia inualuit,dictus Geraldus [d] per Epiſcopum Parmē ſem,& Inquiſitorem fratrem Manfredum ordi- C nis Prędicatorum tempore Bonifacij VIII. fuit vt hæreſiarcha publice condemnatus,& etiā cōcrematus xviij. die Menſis Iulij, anno Domini MCCC. Et poſt [e] annos octo ipſe Dulcinus tanquam hæreſiarcha,& Margarita tanquam hæretica eius conſors in ſcelere & errore fuerunt publice membratim dilaniati,& poſtmodum cōcremati: & finaliter pro maiori parte cum magna diligentia pręlatorū illarum partium , & Inquiſitorum hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorū ipſorum ſecta Pſeudoapoſtolorū fuit ab illis finibus extirpata,etiam cōgregato [f] exercitu magno Crucis ſignaculo inſignito, & collata per domi- D num Clementem V.indulgentia generali.

3 Hæreſes autem & errores ipſorum Geraldi & Dulcini hæreſiarcharum, & eorum ſequaciū Pſeudoapoſtolorum, iſti ſunt.

Dulcini & Geraldi hæreſes.

Primus error eſt: φ tota auctoritas a domino Ieſu Chriſto tradita & collata Eccleſiæ Romanæ eſt omnino euacuata,iamdudū ceſſauit, propter malitiam prælatorum:& φ Eccleſia Romana,quam tenent Papa,& Cardinales;& clerici, & religioſi,non eſt Eccleſia Dei , ſed reprobata E Eccleſia,quæ perſeuerat hodie ſine fructu.

Secundus error: φ Romana Eccleſia eſt illa meretrix,quæ a fide Chriſti apoſtatauit , de qua ſcribit Ioannes in Apocalypſi.

Apoc. 17. Tertius error:quòd tota illa poteſtas ſpiritualis,quam Chriſtus dedit Eccleſiæ ab initio , eſt tranſlata in ſectam illorū,qui dicuntur Apoſtoli, ſeu de ordine Apoſtolorum: quā ſectam vocant congregationē ſpiritualem,a Deo miſſam & electam in iſtis dieb. nouiſſimis;& ipſi,& nulli alij (vt dicunt)habent poteſtatem,quam habuit beatus Petrus Apoſtolus.

A Quartus error: φ Geraldus Segarelli de Parma prędictus,qui fuit [g] principiū huius ſectæ & auctor,fuit noua planta, pullulans in radice fidei:in qua Deus cępit reducere Eccleſiam ſuam ad conuerſationem,& perfectionem,& vitam & ſtatum , & paupertatem Eccleſiæ primitiuæ , in illo ſtatu,in quo Chriſtus commiſit Eccleſiam beato Petro Apoſtolo.

Quintus error:quòd ipſi ſoli,qui dicuntur Apoſtoli de prædicta ſecta ſeu cōgregatione: ſunt Eccleſia Dei,& ſunt in illa perfectione , in qua fuerunt primi Apoſtoli Chriſti: & ideo non te- B nentur alicui homini obedire,nec ſummo Pontifici,nec alicui:quia eorum regula, quæ fuit a Chriſto immediate,libera eſt,& † perfectiſſima vita.

† al. & perfectiſſimum tam habet

Sextus error,quòd nec Papa,nec aliquis alius, poteſt eis præcipere,quòd deſerant ſtatum illū, ſeu vitam tantę perfectionis , nec etiam poteſt eos excommunicare.

Septimus error eſt:φ de quolibet ſtatu & ordine poteſt quilibet licite tranſire ad eorum vitam,& ſtatum,ſeu ordinem,ſiue ſit religioſus ſiue ſæcularis:ita quòd vir ſine conſenſu vxoris, C & vxor ſine conſenſu uiri poteſt relinquere ſtatum matrimonij , & aduolare ad ordinem ipſorum;& quòd nullus prælatus Eccleſiæ Romanę poteſt ſeparare matrimonium,ſed ipſi poſſunt.

Octauus error, quòd nullus de vita,ſeu ſtatu, vel ordine ipſorum poteſt licite intrare alium ordinem,ſeu regulam ſine peccato mortali;nec poteſt ſe ſupponere obedientię hominis cuiuſcunque:quia hoc eſſet deſcendere a vita perfectiſſima ad minus perfectam.

Nonus error eſt : φ nullus poteſt ſaluari nec intrare regnum cælorum,niſi ſit de ſtatu ſeu ordine ipſorum; quia extra ſtatum , ſeu ordinem illum deinceps nullus ſaluabitur .

D Decimus error:quòd omnes qui perſequuntur eos,peccant mortaliter,& ſunt in ſtatu damnationis et perditionis .

Vndecimus error:quòd nullus Papa Romanæ Eccleſiæ poteſt aliquem abſoluere àpeccatis, niſi eſſet ita ſāctus,ſicut fuit beatus Petrus Apoſtolus viuendo in omnimoda paupertate ſine ꝓprio,& in humilitate,non faciendo guerras, nec aliquem perſequendo , ſed permittendo viuere quemlibet in ſua libertate.

Duodecimus error eſt, quòd omnes prælati Romanæ Eccleſiæ tam maiores , quàm mino- E res a tempore ſanctí Silueſtri, poſtquam declinauerunt a modo viuendi priorum ſanctorum , ſunt præuaricatores, & ſeductores,excepto fratre Petro de Marone,qui fuit Papa Cæleſtinus appellatus †.

† al. apoſtolicus.

Tertiusdecimus error eſt, quòd omnes ordines religioſorum,et ſacerdotum,diaconorum,et ſubdiaconorum,& prælatorum ſunt ad fidei catholicæ detrimentum.

Quartus decimus:quòd laici non tenētur,nec debent dare decimas alicui ſacerdoti,ſeu prælato Romanæ Eccleſię,qui non ſit in tanta perfectione & in tanta paupertate, in quāta fuerūt primi Apoſtoli:

Apostoli. Et ideo dicunt, quòd decimæ non debent dari nisi ipsis, qui dicuntur Apostoli, & sũt pauperes Christi.

Quintusdecimus error est: q̃ quilibet homo, quælibet mulier, nudi simul possunt licitè iacere sine omni peccato, in vno & eodem lecto: & licitè tangere mutuo vnus alterum in omni parte sui, & osculari se inuicem sine omni peccato, & quòd coniungere ventrem suum cũ ventre mulieris ad nutum, si quis stimuletur carnaliter, ut cesset tentatio, non est peccatum.

Sextusdecimus error est: quòd iacere cũ muliere & non commisceri carnaliter, magis est, quàm resuscitare mortuum.

Decimusseptimus error est; q̃ perfectior uita est viuere sine voto, quàm cum voto.

Decimusoctauus error est: q̃ ecclesia consecrata non plus valet ad orandum Deum, quàm stabulum equorum, vel porcorum.

[Decimusnonus error est: quòd ita bene potest Christus adorari in nemoribus, sicut in ecclesijs, vel † melius.

† al. et.

Vigesimus error est: quòd ꝓ nulla causa, nec in aliquo casu debet homo iurare nisi pro articulis fidei, & omnia alia possunt celari: Et quantũcumque iurent dicere veritatem coram prælatis seu Inquisitorib. nõ tenentur defendere verbo, seu voce, sed solum in mente retinere: Et quòd in nullo tenentur respondere veritatem, nisi de his, quæ verbaliter continẽtur in articulis fidei seu præceptis & si de alijs requirant, licet eis sine peccato mortali mentiri, & veritatem suæ sectæ negare ore, dummodo teneant eam in corde, ad hoc vt euadãt potestatem Inquisitorũ; sed debẽt respondere tergiuersando, colorando, seu palliãdo quocunque modo possint pertrãsire. Si tamẽ non possent aliter mortem euadere, tunc in tali casu, apertè debent profiteri, & defendere in omnibus, & per omnia prædictam doctrinam suam, mori in ea patienter, & constater; & nullatenus aliquos de socijs suis, vel credentibus reuelare.

Propter quod, prædictos errores in fide & nonnullos alios in dictis Pseudoapostolis adinuentos, ac plurimas etiam, quas faciebant in simplicibus deceptiones, & cũ mulieribus, quas secum ducebant, inhonestates, eos & eorum ordinem dominus Papa Honorius IIII. condemnauit per litteras suas sequentis.

4. Litteræ Honorij IV. quibus condemnatur secta Pseudoapostolorum.

OLim fælicis recordationis Papa Gregorius X. prædecessor noster, in Cõcilio Lugdunen. omnes religiones, & ordines Mendicantiũ, adinuentos post generale Lateranense conciliũ, qui nullam confirmationem Sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ probibitioni subiecit, & A quatenus processerant, reuocauit. Verum sicut ad nostri apostolatus auditum, fama querula deferente, peruenit, quidã qui post generale, & ante Lugdunen. prædicta concilia, sub nomine ordinis Apostolorum, habitum nouæ religionis assumpserunt, quanquam nullam aliquando cõfirmationem Sedis Apostolicæ meruissent, prohibitionis ac reuocationis prædictæ, temerarij præsumptores eundem habitum, seu ei consimilem sub eodem nomine vsque hodie deferẽtes, q̃ ụ̃ plures etiam alij, assumpto post dictum Lugdunen. Concilium, huiuscemodi habitu, per diuersas mundi partes mendicando discurrere non verentur, facientes ea, quæ non cõdecent, in animarum suarum periculum, & graue scandalum plurimorum; præsertim cum nonnulli, prauitatis hæreticæ vitio laborantes, sub huiusmodi habitu sint inuenti.

B

Nos igitur volentes, talium præuaricatorum insolentem audaciam refrænari, & prædictam, non tam religionem, quàm perniciosam sectam penitus aboleri, ne forte fidelium simplices, falsa sanctitatis eorum imagine seducantur, vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quoscumque de prædictis in vestris ciuitatibus, & diœcesibus inueniri contingerit, eos C ad deponẽdum huiusmodi habitum, monitione præmissa per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellatis; monentes eosdem, vt si religiosam vitam ducere cupiunt, ad aliquã se transferant de religionibus approbatis. Quòd si aliqui eorum censuram prædictam cõtempserint, vos contra ipsos ad pœnam carceris, seu aliã prout expedire videbitis, procedatis, inuocato aduersus eos, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis.

Cæterum, vt prædicti eo facilius a sua insolentia compescantur, quo magis a Christi fidelib. abijci se viderint, & contemni: Volumus nihilominus, quòd huiusmodi processum nostrum, in D vestrarum ciuitatum, & diœcesum terminis, iteratis vicibus publicantes, ac faciẽtes per aliquos publicari, eosdẽ populos auctoritate nostra moneatis, & inducatis attentè, nec aliquem de prædictis præfatum habitum deferentibus, recipere præsumant in hospitio, vel eis aliquas eleemosynas largiantur; nec ad defetendum babitum illum, seu ei consimilem, impẽdant consilium, auxilium, vel fauorem. Datum Romæ apud sanctam Sabinam. v. Idus Martii, Pontificatus nostri anno primo. Sub anno Dominicæ incarnationis MCCLXXXV.

E Ad instar ergo Domini Honorij IIII. Nicolaus Papa VI. uniuersis ecclesiarum prælatis, consimiles litteras destinauit, sub anno Domini MCCXC. Pontificatus sui anno III.

COMMENT. XXXVII.

Dulcinus, & Segarellus hæretici in Italia.

a *REcensuit hactenus errores in Hispania condemnatos, nunc de illis qui in Italia repressi*

pressi sunt, sermonem instituit: ac primum orditur ab hæresibus Pseudoapostolorum. hi ducibus Geraldo Segarello & Dulcino multas Italiæ ciuitates in Insubria falsis dogmatibus infecerunt. Vocati sunt autem Pseudoapostoli, quia cum Apostolorum vitam & mores imitari se dicerent, longe tamen ab eorum sanctitate & doctrina discedebant.

De his copiose scribit Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de heresibus Pseudoapostolorum, vbi eorum errores recenset, & confutat: atque horum sectam inuentam fuisse circa annum Domini MCCLX. à Geraldo Segarello de Parma; cui in secta successit Dulcinus Nouariensis. Segarelli quoq; discipulum fuisse Dulcinum testatur Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. & eum tempore Clementis Quinti Romani Pontificis ortum scribũt Lutzemburgus in catalogo hæreticorũ, lib. 2. verbo, Dulcinus. Gabriel Prateolus, lib. 4. de vitis & sectis hereticorum, ca. 17. Eym. hic vtriusque heresiarchæ, idest, Segarelli, & Dulcini tempora exortum, & incrementa, & finem sine interitum coniungens, eos insurrexisse scribit temporib. Honorij IIII. Bonifacij VIII. Nicolai IIII. & Clementis V. hoc est ab anno MCCLXXXV. vsque ad annos MCCCVI. parum plus vel minus.

b Scilicet Geraldus Segarelli Parmensis. *In codice Bononien. & in eo, qui est Cardinalis de Gambara* Pergamensis, *legitur, non Parmensis. cæterum Guido Carmelita & Lutzemburgus præcitatis locis eum Parmensem fuisse testantur, & Parmensem fuisse indicant sequentia loca huius quæstionis.*

In prioribus editionib. huius operis non licuit nobis certius aliquid de hoc Geraldo memoriæ prodere quàm nostri hic indicant comentarij: sunt enim quædam sæcula valde obscura, & ignorationis tenebris multum inuoluta ex defectu historiæ. Sed cum nuper in bibliotheca Illustrissimi & Reuerẽdissimi Iacobi Sabelli Cardinalis Inquisitoris supremi in vniuersa Christiana republica, repertus esset liber manuscriptus, qui res gestas in multis Italiæ vrbibus, superioribus sæculis continebat, inter cætera copiose eius libri autor Frater Salimbenus de Adã Parmensis ordinis Minorum San. Francisci, initia, progressus, & incrementa huius Segarelli describit.

Iacobus Sabellus Cardinalis Inquisitor supremus.

F. Salimbinus de Adam Segalelli initia copiose scripsit.

Ex eo auctore certum annum annotare, in quam potissimum Segarelli & sequacium (qui se Apostolos appellarunt) initia inciderint, omnino est difficile: sed quantum cõiectura assequi possemus, is fuit annus Domini 1146.

Quis igitur & qualis fuerit is Geraldus (quem Salimbenus Gherardinum Segalellum vocat) & quale illius secta habuerit initium, his verbis ille docet:

Segalellus quis & quale eius initium.

Istorum principium fuit in Parma. cum enim in ordine Fratrum Minorum habitarẽ in Parmẽsi conuentu, sacerdos & prædicator existens, venit quidam iuuenis natione Parmensis, de uili progenie ortus, illiteratus & laicus, idiota & stultus, cui nomen Gherardinus Segalellus, & petiit, ut à Fratribus Minoribus reciperetur in ordine, q cũ non exaudiretur ab eis, tota die quando poterat, morabatur in Ecclesia Fratrum, & cogitabat

A quod postea stultizãdo impleuit: nam super coopertoriũ lampadis societatis & fraternitatis Beati Francisci depicti erant Apostoli circumcirca eum soleis impedibus, & cum matellis circa scapulas inuoluti, sicut traditio pictorum ab antiquis accepit & vsus ad modernos deduxit, vbi iste contemplabatur: & excogitato consilio, postquã capillũ nutriuit, & barbam, accepit soleas Fratrũ Minorum & cordam: & fecit sibi fieri de bixeto vestitum, & mantellum album de stagmine forti, quod circa collum et scapulas inuolutum portabat credens per hoc Apostolorum habitũ demõstrare; & vendita domũcula sua, et accepto B pretio stetit super lapidem, super quẽ antiquitus Potestates Parmenses concionari solebant, & habens denariorum sacculum, non dispersit, & dedit pauperibus, nec congregationi pauperum affabilem se fecit, sed vocatis ribaldis, qui ibi prope in platea ludebant, sparsit inter illos alta voce dicẽdo: Quicunque vult accipiat, & habeat sibi. Collegerunt itaque valde cito ribaldi denarios illos, et iuerunt, & luserunt ad taxilos, et isto audiẽte, qui dederat, blasphemauerunt Deum viuentem. *hactenus Salibenus.*

Additque præterea, Segalellũ, ut filio Dei inter homines agenti assimilaretur, circuncidi voluisse, et C *fascijs inuolutum in cunabulis iacuisse, & lac, mammasque cuiusdam stultæ mulieris suxisse, multisque diebus solum cum nullum socium habuisset, Parmæ habitasse, donec Robertum quendam, qui fuerat famulus Fratrum Minorum, sibi comitem adiunxerit, ac mirantibus Parmensibus ambos per ciuitatẽ discurrisse, inde vero subito vsque ad trigesimum numerum creuisse.*

Quoniam vero Segalellus otiosus per omnia esse nec ullam suscipere volebat impuræ congregationis curam, quidam Guido Putaggius etiam Parmẽsis, qui eidem iam sectæ nomen dederat, primum locum sibi arrogauit, & cæteris dominatus fuit. hunc cum D *ferre non possent, quendam Matthæum eligẽtes sibi prætulerunt, & propterea ingens orta est inter eos contentio, cum multas iam repleuissent Italiæ vrbes, easque malis moribus & damnata doctrina infecissent.*

Segalellus vitã per omnia agit otiosam.

Contigit primum horum dissidium an. 1275. Fauentiæ, vbi tunc Segalellus degebat, ibique res valde perpetrauit obscænas; erant enim omnes magistrũ Segalellum imitantes, impudici, incontinentes, & libidinib. omnis generis valde dediti, quæ causa multiplicandæ sectæ opportuna fuit, sicut semper esse cõsueuit in omni fere secta & hæresi amplificanda; E *vt in libris de causis vnde hereses oriantur, copiose probauimus. Hinc dispersi sunt pseudoapostoli per vniuersam fere Europam, cæterum Segalellus Parmæ, quæ fuerat eius patria, remansit.*

Dissidium inter Segalelli sectatores.

Fuit ea tempestate Parmensis Episcopus Opizo de sancto Vitali Domini Innocentij Papæ IV. ex sorore nepos, vir auita nobilitate et familiæ Illustri progenie conspicuus, quem maiorum splendorem eadem de sancto Vitali familia Parmæ etiam nunc retinet, & propria virtute conseruat: is Opizo cum multa Segalelli & sequacium flagitia, & nefandas præsertim libidines intexisset, Segalellum capi, &

Opizo de sancto Vitali Parmensis Episcopus illustri familia genitus Segalellum comprehendi iubet.

carcere

carcere occlusum custodiri iubet. & quantum coniectura explorare licet, id factum est an. Domini circiter 1280. Segalellus interim amentiam finxit, ideoq; carcere eductus in Episcopali palatio morionum, et parasitorũ more habitauit & uictitauit, denique anno 1286. idem Opizo episcopus exploratis & plenius intellectis Segalelli & pseudoapostolorum sceleribus è ciuitate Parmensi, & toto Episcopatu expulit.

Segalellus Parma & eius Episcopatu exulat.

Quid postmodum Segalellus egerit, aut quò se cõtulerit, non explicat liber Salimbeni, quoniam multa ei iniuria vetustatis folia desunt, ex his tamen quæ hoc loco Eymericus recenset, non obscure colligitur, Segalellum non lõge a parma recessisse, aut vel ad eã, vel ad partes circumuicinas reuersum fuisse, cum idem Opizo Episcopus Parmensis, & Inquisitor Maufredus, xiiij. annis post expulsioné transactis, Segalellum ceperint, condemnauerint, & combusserint, nempe die 18. Iulij an. Domini 1300. quo tempore Dominus Bonifacius Papa VIII. Sedi Apostolicæ praeerat. Atque ex his accipiunt declarationis lumen, quę breuiter de Segalelli exortu memorat hic Eymericus.

Segalellus capitur, damnatur & comburitur.

Neq; his quæ hactenus diximus de Segalelli initijs, quæ in annum fere Domini 1246. incidisse scripsimus, obstãt quæ in principio huius quæstionis idé Eymericus narrat, nempe Segalellum & Dulcinum temporibus Honorij IIII. hoc est ad an. Domini 1285. insurrexisse: quoniam ut alids obseruauimus, sæpe auctores de vitis & sectis hæreticorum scribẽtes, eos aiunt exortos eo tempore, quo iam vel magnum incrementum susceperunt, vel innotescere & hæresim in publicum prodere ceperunt: omnes enim fere hæresiarchæ latitant prius, hæreses suas astute componunt, inde ad eas docendas uiam præinuiũt, postremo in publicum proferunt. Cum itaque ista Segalelli & pseudoapostolorum hęresis non statim susceperit incrementum, neque Ecclesiæ innotuerit, non mirum si Eymericus ita scripserit de eorum exortu.

Segalelli initia cur Eymericus ad an. Dñi 1285 retulerit.

Mirum autem est quam esset stultus & vanus Segalellus, quàm imperiti & turpes eius sequaces & imitatores, qui vt Salimbenus (qui eos vidit & audiuit) prudenter scripsit, falsissime se Apostolos esse dicebant, cum longe à vita & moribus discederent Apostolorum: cum nec ad prędicandum, nec ad ecclesiasticum officium decantandũ, nec ad Missas celebrandas, nec ad confessiones audiendas, nec ad artes, & disciplinas liberales docẽdas, vtiles essent: sed continuo discurrebant per vicos & plateas inuisendo fœminas, & decipiendo quas poterant, & cũ eisdem carnaliter se commiscendo.

Segalellus & eius sectatores ad opera boni erant inutiles.

Equidem initia, progressus, vita, & mores non modo istorum, sed omnium hæreticorũ quotquot fuerunt aut futuri sunt, efficacissima ad eos plene confutandos argumenta subministrant; vita enim, mores, conuersatio, doctrina, & denique actiones eorum cum paulo diligentius inspiciuntur; valde à Christiana pietate & Ecclesię catholicę ritu discrepare inueniuntur. Si quæ vero bona in ipsis quandoq; apparent, ficta sunt, & ea secundum speciem bona videntur, nõ secus ac chymicum aurum uel argentum, vel gemmæ, quæ tametsi verum aurum, & argentum, aut gemmæ videantur, non tamen sunt.

Hæreticorũ actiones etsi bonę videantur, non tamẽ sunt.

A

c Et Dulcinus Nouariensis.] *Dulcini huius hęresiarchæ creberrima extat mentio in libris Iurisconsultorum, qui circa ea tempore & paulo post floruerunt.*

Huius quoque acta, initia, incrementa & exitũ in vetusto reperta archiuio, Vercellensis Inquisitor nuper nobis transmisit, quorum summam in proxima futura editione in lectoris gratiam edemus.

Illud autẽ quod de hoc hęretico affert valde singulare auctor quidam innominatus in tractatu de forma procedẽdi cõtra Inquisitos de hæresi in Rub. B De hæreticis credentib. &c. *nu. 6. nõ est hic omittendum: ait enim hunc Dulcinum, antequam curię sæculari traderetur, se excusasse dicẽdo, quòd, ea quę prædicauerat & docuerat contra fidem & bonos mores, dixerat, nõ quia ita crederet, sed propter multa commoda, & delectabilia temporalia, et propter vanam gloriam, & propter dominium quod ex tali doctrina habebat. cæterum hęc vana excusatio eum non iuuit, quominus traderetur curiæ sæculari: nec facile sunt huiusmodi hæreticorum excusationes admittendæ, vt dixi infra p. 3. tit. de forma examinationis testium.*

Vana Dulcini excusatio.

C d Dictus Gerardus per episcopum Parmensem.] *In codice Cardinalis de Gambara,* Pergamensem. *& Bononiensis corruptissimè habet,* Patien. *sed Barcinonen. & Sabellanus veram lectionem habent, vt ex proxime relata historia constat. is autem Episcopus Parmensis, fuit Opizo de sancto Vitali, vt docuit Salimbenus, qui eodem tempore floruit.*

e Et post octo annos ipse Dulcinus tamquam hæresiarcha, &c.] *cum his quæ tradit hic Eymericus conueniunt quæ scribit Bernardinus Corius in historia Mediolanensi, p. 2. anno. MCCCVII. cuius hæc sunt uerba a nobis Latine reddita:* Hoc tempore frater Dulcinus hæreticus Mediolano fugiẽs, D ad vicinos Nouariæ montes sese recepit. cæterũ ab Inquisitore hęreticæ prauitatis inquisitus, vnà cum Margareta eius concubina hæretica, & plerisque alijs captus fuit, & Vercellas deductus ibidem combustus extitit. *hæc illa.*

f Etiam congregato exercitu magno Crucis signaculo insignito.] *Vt hic locus intelligatur, historia de his hęreticis breuiter est mihi enarranda. Dulcinus ergo, de quo est sermo, tam pudendæ ac effrenatæ libidinis extitit, vt ad sex millia vtriusque sexus sub charitatis specie & deceperit, & cohabi-* E *tare docuerit. Hi Alpes incolentes in omnem luxuriam prolabebantur: Adeo quidem vt hæc pestis per duorum aut trium annorum spacium multos corruperit: tanta quidem vi, ut summus Põtifex Clemẽs V. ad tantum malum sedandum Inquisitores ordinis Prædicatorum eo destinare decreuerit, qui Dulcinũ & suos cõplices a tam nefario scelere aut reuocarent, aut diligenti & accurata disquisitione facta ad eum referrẽt, num ita se res haberet, sicut a multis fide dignis nuntijs audierat: qui cum reuersi essent, ac Pontifici summo retulissent quę viderant & audierant; cognitis nefandis sceleribus & impuritatibus, contra tantam impietatem Cruciata*

da ab eodē summo Pontifice indicta fuit, & magnæ ac liberales indulgentiæ promulgatæ, quas consequerentur, qui se tam pio bello contra tam nefarios homines accingerent. Collectus est itaque exercitus, & illuc missus cum Apostolico legato cumque ad loca, in quib. pseudoapostoli habitabant, peruenisset, & repentino bello esset aggressus, eos partim inedia & frigore, partim armis oppressit exercitus catholicus Crucesignatorum: captusq; fuit Dulcinus, & Margareta, indeque puniti sicut narrat hic Eymericus, & nos quoq; apertius paulo ante retulimus.

Singuli autem Crucesignati magno protegendæ fidei desiderio excitati proprijs impensis ibāt in bellum: nam inter cætera hoc vouebant: vnde Inquisitores tūc tametsi pauperes, & mendici intrepide in hereticos animaduertebant. Huc spectat tex. in c. ex communicamus. §. catholici. extra de heret.

B

g Qui fuit principium, & auctor huius sectæ.] *Post hęc verba in codice Cardinalis de Gābara additur hæc:* Qui, vt Dulcinus dicit, et asserit, fuit noua planta, &c. *Barcinonensis ita:* Qui fuit præcipuus huius sectę auctor: *sed Bononiensis, & Sabellani lectionem secuti sumus, vt est impressus.*

h Vigesimus error est: quòd pro nulla causa, &c.] *Codices hic sunt varij: Sabellanus, & Bononiensis prope conueniunt cum Barcinonensi impresso, sed codex Cardinalis de Gambara hunc articulū ita habet:* Quòd ꝓ nulla causa nec in aliquo casu debet iurare homo, nisi ꝓ articulis fidei vel preceptis Dei, et omnia alia potest celare. Et quā tumcunque iuret dicere veritatem coram prælatis seu Inquisitoribus, non tenetur respōdere de aliquo alio, nec reuelare doctrinam suam, siue errores suos, nec tenetur defendere verbo seu voce, sed semper corde tenere. Si tamen cogatur iurare metu mortis, in eo casu debet iurare verbo seu voce solum, & in mente retinere. Et quod in nullo casu tenetur respondere veritatem, nisi de his, quæ verbaliter continentur in articulis fidei, seu preceptis & fide alijs requiratur, licet ei sine peccato mortali mentiri, & veritatē suæ sectę negare ore, dummodo teneat eam in corde, ad hoc vt euadat potestatē Inquisitorū sed debet respōdere inficiando, vel negando, seu palliando, quocunq; modo tergiuersando, colorando, seu palliādo quomodocunque possit pertransire, &c. *Hūc errorem a Pauperibus de Lugduno seu Valdensib. acceperunt Pseudoapostoli: nā Pseudoapostoli germen sunt Valdensium. hoc tamen, quod de turamento horū hic dicitur, lumen accipiet ex summa fratris Yuonetti, p.5.c.2. cuius fragmentum extat in vetusto illo codice mēbranaceo manuscripto bibliothecę Vaticanæ, vbi plenè agitur de secta Valdensium. is ergo agens de dispensatione eorum in iuramento ita habet:* Dicunt ierunt olim non iurare omninò, sed quia per hoc facilius deprehendebantur, & condemnabantur cautè dispensauerūt modo iurare, pro se vel pro alio a morte liberādo vel defendēdo. Cum autem iurare compellūtur, aut palliatis verbis iurant, ne putentur iurasse, sed fictè agūt huiusmodi, & diuersis modis: aut si coguntur ab aliquo iurare, refundunt peccatum in Christū, vt ipsi videantur immunes: aut si iurant pecca-

Iniqua dispē satio Valdensi in sacramento.

A timore mortis, proponunt facere pœnitentiam, vt pro quatuordecim periurijs teneantur vnum attrahere ad sectam suam pro satisfactione pec-ti. *hac ibi.*

i Tenoris sequentis.] *In codice Cardinalis de Gambara additur solita Pontificis præfatio in hunc modum.*

Honorius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilib. Patribus, vniuersis patribus Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filijs cathedralium ecclesiarum electis, & vicariis earundem, ad quos litteræ istę peruenerint, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Huius extrauagantis meminit Turrecremata in summa de ecclesia, lib.4. par.2.c.37. quo loco refert etiam Pseudoapostolorum errores.

C

QVÆSTIO XIII.

De hæresibus Manichæorum in Italia exortorum.

SVMMARIVM.

1 *Quo tempore noui Manichæi emerserint.*
2 *S. Petrus Martyr pro fide ab illis occisus.*
3 *Recentiorum Manichęorum errores.*
4 *Manichæorum figmenta de sacramentis.*

Ertiadecima quæstio est: Hæreses & errores Manichæorum, qui insurrexerunt in partibus Italiæ, & ibi sunt per prælatos, & Inquisitores condēnati, qui sunt?

D

1 Ad hanc [a] respondemus, quòd tempore Domini Innocentij Papæ III. in partibus Italiæ, videlicet in Archiepiscopatu Mediolanēsi, & alijs partibus circumuicinis a insurrexit quidam dictus Manes, a quo & eius sequaces Manichæi dicti sunt, qui multas hæreses, & errores publicè diuulgarunt, & publicè ac imprudenter in Italia prædicarunt.

2 Pro quarum [b] extirpatione frater Petrus de Verona ordinis Prædicatorum, Inquisitor in partibus antedictis, ab ipsis Manichæis hæreticis est gladijs interfectus, ac martyrizatus: & post eodē anno sui martirij sanctorum cathalogo aggregatus, ac per sanctam Ecclesiam canonizatus; & hodie claret multis miraculis gloriosus.

E

Istorum autem Manichæorum hæreses, & errores sunt ista.

3 Primus [c] error est: quòd duos Deos, aut duos dominos asserunt, & fatentur, Benignū Deū uidelicet, & malignum creatorem omnium rerum visibilium, & corporalium: asserentes non esse facta hæc a Deo patre cælesti, quem dicunt Deū benignū: sed a diabolo malo & Satana, quē ipsi vocant Deū malignū. & dominum huius sæculi, & principem huius mundi, sicque ponunt duos

S creato-

creatores, Deum videlicet, & diabolum; & duas creationes, vnam scilicet corporalium, & visibilium; aliam inuisibilium, & incorporalium.

Secundus error est: quòd fingunt duas esse ecclesias, vnam benignam, quam dicunt esse sectã suam eamque asserunt ecclesiam Iesu Christi: aliam vero ecclesiam vocant malignam, quam dicunt esse Romanam Ecclesiam, eamque impudenter appellant matrem fornicationum, Babylonem magnam meretricem, & basilicam diaboli, & Satanæ synagogam.

Tertius error est: quòd omnes gradus, & ordines, & ordinationes ecclesiasticas, † & statuta despiciunt, & deprauant, & omnes qui fidem eius tenent, appellant hæreticos, & errantes, nec aliquem posse saluari in fide Romanæ Ecclesiæ dogmatizant.

† al. Ecclesiæ sanctæ.

Quartus error est: quòd omnia sacraméta Romanæ Ecclesiæ, domini nostri Iesu Christi, videlicet Eucharistię seu altaris, & baptismi, qui fit in aqua materiali, necnon cófirmationis, & ordinis, & extremæ vnctionis, & pœnitentiæ, & matrimonij inter virum, & mulierem; omnia & singula asserunt esse inania, & vana: & confingũt tãquam simiæ quædam alia loco ipsorum, quæ quasi similia videantur.

Quintus error est: quòd confingunt loco baptismi sancti in aqua, baptismum alium spiritualem, quem vocant consolamentum Spiritus sancti: quando scilicet recipiunt aliquam personam in sanitate, vel in infirmitate ad sectam, vel ad ordinem suum per impositionem manuum, secundum ritum suum execrabilem.

Sextus error est: quod loco consecrati panis Eucharistiæ corporis Christi confingunt quendam panem, quem appellant panem benedictũ, seu panem sanctæ orationis: quem in principio mẽsæ suæ, tenendo in manibus, secundum ritum suum, benedicunt, & frangunt, & distribuunt assistentibus credentibus suis.

Septimus error est; quòd loco sacramenti pœnitentiæ, dicunt esse veram pęnitentiam, suscipere, & tenere sectã, & ordinem suum; & suscipientibus dictam sectam, & ordinem, siue in sanitate siue in infirmitate, dicunt omnia peccata esse dimissa, & tales esse absolutos ab omnibus peccatis suis, sine alia quacunque satisfactione, & absq; etiam restitutione, si haberet aliquid de alieno, dummodo seruent sectam & ordinem illum: asserentes se super his habere potestatem eandem, & tantam quantam habuerũt Petrus, & Paulus, & alij Apostoli Domini nostri Iesu Christi: dicẽtes confessionem peccatorum, quæ fit sacerdotibus Romanæ Ecclesiæ, nihil valere penitus ad salutem: nec Papam, nec aliquem alium de Romana Ecclesia habere potestatem absoluendi aliquem à peccatis.

Octauus error est; quòd loco sacramenti matrimonij carnalis inter virum, & mulierem confingunt esse spirituale matrimoniũ inter animã, & Deum, quando videlicet ipsi hęretici Perfecti seu consolati recipiunt aliquem ad sectam, & ordinem suum.

Nonus error est, quòd incarnationem Domini Nostri Iesu Christi ex Maria semper Virgine negauerant asserentes ipsum nõ habuisse verũ corpus humanũ, nec veram carnẽ hominis, sicut habent cæteri homines ex natura humana: nec verè fuisse passum, & mortuum in Cruce: nec verè resurrexisse a mortuis: nec verè ascendisse ad cęlum in corpore, & carne humana, sed omnia in similitudinem facta fuisse.

Decimus error est: quòd Beatam Virginẽ Mariam, negant fuisse veram matrem Domini nostri Iesu Christi: negant etiam fuisse mulierem carnalem. Sed sectam suam, & ordinem suum dicunt esse Mariam, Virginem, veram pœnitentiam, castam, & Virginẽ, quæ generat filios Dei, quando recipiuntur ad eandem sectã, & ordinẽ.

Vndecimus error est: quòd negant resurrectionem corporum humanorum futuram, loco eius configentes quædam spiritualia corpora, & quendam interiorem hominem, in quibus & quolibet dicunt resurrectionem futuram esse intelligendam.

Duodecimus error est: quia dicunt, quòd nunquam debet homo comedere carnes, nec tãgere eas, nec caseum, nec oua, nec aliquid quod nascatur ex carne per via generationis, seu coitus: sicut ipsi faciunt.

Tertiusdecimus error est: quòd dicunt, & credunt, quòd in animalibus brutis, & etiam in auibus, sunt spiritus illi, qui recedunt de corporibus hominum, quando nõ sunt recepti ad sectã, & ordinem suum per impositionem manuũ ipsorum, secundum ritũ eorum; & quòd transeunt de vno corpore in aliud corpus: quare non comedunt ipsi aliquod animal, nec aliquod volatile, nec occidunt.

Quartusdecimus error est: quia dicunt, quòd nunquam debet homo tangere aliquam mulierem.

Prædicti Manichęi faciunt congregationem, quam vocant, la continenza, pro eo quod habẽt illi de congregatione inter se multa pacta, atque seruant, quæ sunt peruersa, & iniqua, & Ecclesiæ Dei, & Reipublicæ mulum nociua.

Prędicta secta Manicheorum propter eorum præfatos errores, fuit per sanctam Romanã Ecclesiam condemnata, & condemnatur, 24. q. 3. c. quidam autem hæretici. ut in sexta quæstione prædicta habitum est. Supra f. 245.

COMMENT. XXXVIII.

Quomodo accipienda quę de Manichęis tradit Eyme.

QVæ hac quęstione cõmemorat Eymericus de nouis Manichæis in Italia exortis, falsa videri alicui possent: quoniam tempore Innocentij Papę III. videlicet circa annos Domini MCC. nulli hæretici Manichæi vocati Italiam infestarũt, sed Cathari, Leonistæ, & si qui fuerũt alij huius sectæ imitatores. Rursus qa quę dicuntur ab Eymerico de Manichæis, & errorib. eorum, Catharis illius ætatis penitus conueniũt, vnde fit ut lapsus hic auctor uideatur. Sed non est planè ita, tum qa etsi Catharis hæc conue-

conueniat, & cæteris eius furfuris hæreticis, de Manichæis etiam accipienda sunt: quoniam Cathari antiquorum Manichæorum errores penitus sequebantur, quibus & alios nouos adiungebant: vnde Eymericus re ipsa inspecta, non Catharos, sed Manichæos appellauit, quia hi per omnia Manichæorū insaniā imbiberant. cum quia sæculo etiam horum hæreticorum vtraque appellatio & Manichæorum & Catharorum, præsertim apud viros doctos in vsu erat: Eymericus vero antiquam appellationem est secutus, cum sub ea illius ætatis hæretici comprahenderentur: & plane errores, quos hic commemorat auctor, partim vetustiorum sunt Manichæorum, partim recentiorum: qui antiquorum sunt, velut noti, omitterentur a nobis; qui recentiorum apertius explicabuntur: nam difficilius noscuntur quæ nō sunt passim monumentis litterarum prodita.

De his autē nouis Manichæis seu verius Catharis, eorumque errorib. agit Guido Carmelita in summa de hæresibus sit. de hæresibus Catharorum, & Bernardinus Corius in historia Mediolanensi parte 2. anno MCCXXXIII. & MCCLII. & alibi ex quo intelliges vera esse quę de horum exortu in partibus Mediolanensibus scribit hic Eymericus.

Iam hi Cathari (vt testatur frater Raynerius ordinis Prædicatorum in Summa, qua de eis scripsit, quæ manuscripta apud nos extat) in tres partes siue sectas principales diuisi erant: nam quidam dicebantur Albanenses, alij Concorrezenses, alij vero Baguolenses, de quibus dicemus opportunis locis.

a Insurrexit quidam dictus Manes, &c.] In codice Bononiensi, Manens. nec male: nam Theodoritus in lib. hæreticarum fabularū Manichæos de Manente dictos ait. Manens autem seu Manes prius quam errorem suum diuulgaret, vt ait B. Augustinus in lib. de hæresibus. c. 46. Vrbicus dicebatur, siue Cubricus vt scribit sanctus Epiphanius hæresi 66. Theodoritus Scythianum, Philastrius Turbonē appellat. Suidas eius vitam & facta egregie est prosecutus. Beatus Augustinus in lib. de hæresibus to. 6. c. 46. Manichæos dixit dictos fuisse a verbo græco, quòd significat insaniam fundere. qd Manichæi fugientes, Manichæos per duplex n, quasi mānā & diuinitatem fundentes se ipsos iactabant vt, verbi lenocinio rudiores ad se homines pertraherēt. Hi in tres partes fuerunt olim distributi, alij auctoris nomen mordicus retinuerunt: alij Macarij, tertij Catharistæ siue purificatores dicti sunt ab Augustino loco citato; ex quibus etiam apparet non inepte Eymericum hic Catharos vocasse Manichæos, cum & Cathari seu Catharistæ de ea familia essent: quando autem fuerint condemnati, dicam in fine huius quæstionis.

Quis Manichæus, & qua fuit antea appellatus.

Horum autem nouorum Manichæorum siue Catharorum auctorem fuisse quendam dictum Manentem, qui tempore Innocentij III. insurrexerit, vt hic scribit Eymericus, mihi nondum constitit.

A *SANCTI PETRI MARTYRIS HISTORIA.*

b PRO quarum extirpatione frater Petrus de Verona ordinis prędicatorum, &c.]

Breuiter hic mihi pauca quædam dicenda erunt in gratiam Inquisitorum de B. Petro Martyre Inquisitorū principe, & acri hæreticorum hoste, vt vitam & mores eius intuiti discamus pro fidei catholicæ defen- B sione humiliter & fortiter sanguinem pro fundere. Hic ergo vir sanctus cū protinus ab ineunte ætate singularis probitatis & sanctitatis præbuisset specimen, relictis mundi huius fallacis insidijs, aduertens non esse tutum cum scorpionibus, hoc est, cum hæreticis habitare (nam ex parentibus hæresi deprauatis traxit originem) sacram ordinis Prædicatorum religionem professus est, in qua multa probitate & doctrina claruit spacio multorum annorum. C denique cum anno MCCLII. sedis Apostolicæ auctoritate esset Inquisitor in partibus Mediolano subiectis; cumque eodem anno Mediolanum pergeret, relicta ciuitate Como, ad extirpandam hæreticam prauitatem, quidam de ipsorum hæreticorum credentibus, prece illorum inductus & pretio, in itinere eum inuadens multis impressis vulneribus crudeliter iugulauit. Memoriæ proditum est, pridie eius diei quàm esset interfectus, sub- D latis ad cælum oculis, fusis lachrymis gemebundum humiliter a Domino postulasse, vt non sineret eum ex hac luce migrare, nisi sumpto pro Christo passionis calice: cuius orationem exauditam fuisse apertissime sequentis diei effectus demonstrauit. quo interfecto perductum fuit sacrum illius corpus Mediolanum, sepultumque ad sanctum Eustorgium, vbi adeo claruit miraculis, vt hæreticos non minus vicerit, ac strauerit occisus, quam E antea fecerit viuens. Cum itaque multis miraculis clareret, Innocentius IIII. cunctis rite celebratis, ac obseruatis sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ ritibus, Petrum Martyrem nōdum exacto post martyrium anno primo, octauo, Calendas Aprilis Perusij in catalogum Sanctorum retulit: extatque hodie huius apotheosis, seu canonizationis authen-

ticum rescriptum in libro priuil.ordin.Prędicat. fol. 26. pag. 2. Innocentio autem quarto vita functo, Alexander quartus ad Pontificam sedē euectus protinus sui Pontificatus initio, anno videlicet Domini MCCLIIII. Petrum etiam Martyrem egregio commendauit encomio, & canonizationem ab Innocentio celebratam cō firmauit rescripto incipiente: Magna magnalia de Beato Petro Martyre. *quod habetur in lib.priuil.ordin.Prędicato.fol.33.*

c

Huius sancti viri vitam scripsit Thomas Lentinus Patriarcha Hierosolymitanus, qui eodē tempore floruit eam refert Laurentius Surius tomo 2. de probatis sanctorum historijs, die 29. Aprilis.

Illud memoria dignum est, quod scribit Bernardinus Corius in historia Mediolanensi parte 2. anno MCCXXX. nempe fratrem Petrum Veronensem auctoritate Apostolica Inquisitorem, statuisse & ordinasse, vt inter cæterá statuta reipublicę Mediolanensis, multa quoque ponerentur & obseruarētur cōtra hæreticam prauitatem, quę breuitatis causa nunc omitto: refert autem ea præcitato loco Bernardinus Corius. idem vero in eadem historia Mediolani parte 2. anno Domini MCCLII. minutissime prosequitur factionem credentium hæreticorum, qui ad occidendum Petrum Martyrem coniurarūt, vbi luculenter totum hunc tractatum ponit ob oculos, cum nominibus coniuratorum patientia Martyris, & miraculis, & cęteris, quæ interitum eius antecesserunt, & subsecuta sunt.

Postremo sciendum est, Romæ die 29. Aprilis huius Beati Petri Martyris festum duplex, & de eo capellā solemnem in Ecclesia sanctæ Mariæ supra Mineruam, a Reuerendissimis dominis Cardinalibus Inquisitorib. Generalibus, alijs sanctę Inquisitionis officialibus, singulis annis celebrari, ex instituto pij Papę V. anno Domini MDLXIX. Sixtus vero V. Pont. Max. anno incarnationis Dominicæ 1586. Idibus Aprilis, eiusdem diem natalem sub eodem duplici officio ab omnibus ecclesiasticis celebrari & recitari iussit constitutione quadam incipien. Sanctorum Christi militum.

c Primus error est: quòd duos deos, &c.] *Hi Cathari etiam siue recentiores Manichæi eūdem errorem mordicus defendebant, vt intelligas vere scripsisse Tertullianum in libro de præscriptio. hæreticorum, c.1. nullam fuisse tam turpem hæresim, quam labentibus sæculis alij non excitarint, secutique fuerint.*

Quod vero recentiores Manichæi, seu Cathari de duobus deis seu principijs impie fabulantur, non est vno modo inter eos receptum; nam Belazmansa Veronēsis, qui fuit princeps horum hæreticorum in Italia circa annos Domini MCCXXV. & Ioannes de Lugio Bergomensis, qui eisdem fere temporibus vixit, valde inter se dissidebant, ut latissime docuit frater Rainerius de ordine Prædicatorum, in summa quam anno Domini MCCL. scripsit de Catharis & Leonistis, seu Pauperibus de Lugduno, quam vidi-

Belazmansa & Ioaones de Lugio Catharorum duces in Italia.

A *mus in vetusto illo codice manuscripto bibliothecæ Vaticanæ, & manuscriptam nunc habemus, in qua singillatim omnia horum dogmata persequitur, quæ nos hic breuitatis causa omittimus, alibi forsan commodius tradituri.*

d Tertius error est: quòd omnes gradus, & ordines, & ordinationes Ecclesiæ sanctæ, & statuta decipiunt & deprauant] *Ita Barcinonensis, Bononiensis, & Sabellanus. Unde velle videntur, quòd omnia sacramenta, cæremonię, & leges Ecclesiæ, fideles & catholicos decipiunt, deprauant, & corrumpunt: qui sensus satis aperte colligitur ex se-*B *quentibus erroribus, quibus Cathari, seu Manichæi reiectis Ecclesiæ sacramentis, alia ipsorum loco substituebant, vt mox dicemus ex summa fratris Raynerij de erroribus Catharorum. In Directorio tamen Cardinalis de Gambara legitur,* despiciunt & deprauant. *qui etiam sensus optime potest eorum sententiæ conuenire: nam Cathari & Ecclesiastica sacramenta & ritus despiciunt, hoc est, aspernantur. item etiam & deprauant, quoniam loco verorum falsa sacramenta, & cæremonias substituunt.*

e Et confingunt tamquàm simiæ, quædam C alia loco ipsorum, quæ quasi similia videantur.] *Tres errores, quos nunc prosequitur Eymericus, videlicet, 5. 6. & 7. ad sacramenta Catharorum spectant. quę mihi breuiter sunt declaranda, vt & hic & alia iuris loca de sacramentis, & consolatione Catharorum loquentia intelligantur, & præsertim cap. filij. de hæret. lib.6. & c.19. Concilij Narbonensis.*

*Sciendum ergo est, hos recentiores Manichæos, seu Catharos (vt in prædicta summa docet frater Raynerius) reiectis veris Ecclesiæ sacramētis, quatuor sibi sacramenta inania, illicita, & sacrilega cō finxisse, videlicet: manus impositionem, panis bene-*D *dictionem, pœnitentiam, & ordinem.*

Quatuor censorū Catharorum nia sacramenta.

Manus impositio vocatur ab eis consolamentum & spiritualis baptismus, seu baptismus Spiritussancti: sine qua secundum eos, nec mortale dimittitur, nec Spiritussanctus alicui datur: sed per eam solummodo ab eis factam, vtrumque conferri mentiuntur.

Hæc autem manus impositio hoc ritu absoluitur apud eos, eorum præpositus (de quo mox dicemus) cum aliquis ex ipsis incidit in peccatum, aut ad sectam eorum conuertitur, per manus impositionem consolamentum daturus librum Euangeliorum, vel totius noui testamenti tenet ante pectus suum: is E *vero qui consolamentum est recepturus, vbi coram Catharis confessus est in genere dicens se esse peccatorem, & humiliter accedere ad petendam veniam, tunc præpositus absolutione peracta ponit prædictum librum supra caput illius, & cæteri Cathari qui adsunt, manum dextram, & incipiunt suo ordine dicere Dominicam orationem. hoc ritu consolamentum & peccatorum remissionem dicunt se conferre, quam non habent miseri Cathari: de qua extat insignis locus in Concilio Narbonensi, cap.19. in hæc verba:* Si consolationes eorum, vbi eum quem consolantur, in hæreticum recipientes per impositionem manuum se saluare proditionaliter

Catharorum consolamentum.

naliter mentiuntur: aut seruitio eorundem, vbi maiore ipsorum librum tenente apertum, per ipsum quasi sub generali confessione, remissionē intelligunt fieri peccatorum.

Panis Benedictio Catharorum.

Alterum eorum sacrilegum sacramentum est panis benedictio. hęc est quædam fractio panis, quam ipsi quotidie faciunt tam in prandio quàm in cœna. fit autem hoc modo: cum ingressi sunt ad mensam Cathari, siue Catharæ, omnes dicunt orationem Dominicam: interim qui prior est apud eos professione vel ordine, tenet panem vnum, vel plures si necesse foret ad præsentem multitudinem saturādam, & dicendo: Gratia Domini nostri Iesu Christi sit semper cum omnibus nobis, *frangit panem seu panes, & distribuit omnibus discumbentib. non solum Catharis, sed etiam credentibus suis, adulteris, latronibus, & homicidis; atque in hoc differunt a Pauperibus de Lugduno; nam illi solum semel in anno conficiunt, seu benedicunt, vt suo loco dicemus.*

Falsa Catharorum pœnitentia.

Tertium sacramentum est pęnitentia, quam sine vllo peccatorum dolore faciunt in hunc modum: singulis mensibus semel tantum, si commodè possunt, confessionem faciunt de peccatis venialibus, hoc ritu; vnus pro omnibus loquens alta voce cæteris inclinatis in terra coram pręlato tenente librum ante pectus sum dicit ita: Nos venimus coram Deo & vobis ad confitendum peccata nostra, quia multum peccauimus in verbo, & opere, & visione, & cogitatione. *& cæteris huiusmodi. Quòd si quis eorum incidit in peccatum, quod iuxta opiniones eorum sit mortale, tunc illud confiteri oportet, & non alia, & recipere iterum manus impositionem a pręlato suo, & ab vno alio ad minus cum eo. Hæc autē omnia absoluunt Cathari absque lachrymis, contritione, & vlla satisfactione: vnde facile colligas, quam sit inanis & vana eorum pœnitentia, cum diuinę litterę & lugenda peccata, & male ablata restituenda, & in particulari peccata confitenda apertissime testentur.*

Catharorum ordo.

Denique ultimum eorum sacramentum est ordo. Catharorum seu recentiorum Manichęorū ordines quatuor sunt, ille qui est in primo & maximo ordine constitutus vocatur Episcopus; ille qui est in secundo, Filius maior; qui est in tertio, Filius minor; qui in quarto & vltimo, dicitur Diaconus: cæteri qui sunt sine ordinibus inter eos vocantur Christiani & Christianæ. Episcopi munus est principem semper tenere locum in omnibus, quæ ab ipsis fiunt. videlicet in impositione manus, in fractione panis, & in orando. idem seruat Filius maior absente Episcopo, & Filius minor absente Episcopo, & Filio maiore. Ad Diaconum vero spectat audire confessionem venialium, & impingere pro illis absolutionē quòd officium illi vocant, Carregare seruitium, *de quo breuiter meminit Concilium Narbonense, cap. 19.*

Dixi breuiter in gratiam lectorum quæ necessaria sunt ad inteligenda ea, quæ hoc loco tanguntur ab Eymerico paulo obscurius, ne vllus in hoc auctore obscuritati locus relictus esse videatur; ea non sunt inania putanda, cū multa inde iuris loca de hæreticis loquentia lucem accipiant, in primis Concilium Biterrense & Narbonense, in quibus horum sæpe fit mentio.

A

f Octauus, quòd loco sacramenti matrimonij carnalis inter virum & mulierem, confingunt esse spiritualē matrimonium, &c.] *Obserua hic quā cautè loquatur Eymericus iuxta errores Catharorū neque enim dicit, quòd loco sacramenti matrimonij carnalis constituant aliud sacramentum matrimonij spiritualis; nam Cathari quatuor tantum faciūt sacramenta, de quibus diximus: de matrimonio uero carnali sentiūt omnes Cathari, id semper fuisse mortale peccatum, & quod non punietur quis grauius in futuro propter adulterium, vel incestum, quā propter legitimum coniugium: neque etiam ob hoc quisquam grauius plectitur apud eos: ita docet Raynerius in summa de Catharis, & Leonistis, quæ hic Eymericum non latuerunt.*

Errores Manichęorum de matrimonio carnali.

B

g Negant etiam fuisse mulierem carnem.] *Hic existimo claudendam esse periodum: nā Cathari nō dicebant Mariam fuisse sectam suam, vt constat ex summa Raynerij, sed Belazmansa Catharorum dux asserebat Dei filium nō assumpsisse humanam naturam in veritate, sed eius simile in beata Virgine, quam dicebat fuisse Angelum. qua periodo absoluta sequitur mox,* sed sectam suam, &c. *quasi Maria Virgo, quam constituunt fuisse Angelum, præfigurarit sectam suam. & adstipulatur codex Cardinalis de Gābara in quo, loco illius dictionis,* Sed, *legitur,* Secundum, *ita:* Secundum sectam suam & ordinem suum dicūt esse Mariam Virginem veram pœnitentiam, castam, & Virginem, quæ genuerat filios Dei, &c.

Error Belazmanse de beata Virgine.

C

h Tertiusdecimus, &c. quòd in animalibus brutis, & etiam in auibus sunt spiritus illi, qui recedunt de corporib. hominum, &c. *Hoc ipsum scripsit de uetustis Manichæis Beatus Augustinus in libro de hæresibus tom. 6. cap. 46. his verbis, ex quib. hic locus lumen accipiet.* Animas auditorum suorum in electos reuolui arbitrantur, aut feliciore compendio in escas electorum suorū, vt iam inde purgatæ in nulla copora reuertantur: Cæteras autem animas, & in pecora redire arbitrantur et in omnia quæ radicib. fixa sunt, atq; aluntur in terra. *hęc ille.*

Manichæorū error de transmigratione animarum in varia corpora.

D

i Quare non comedunt ipsi aliquod animal; nec aliquod volatile, nec occidunt.] *Hic error de Pythagoreorum schola prodysse videtur, qui & à carnibus abstinendum omnino pręedicabant, ut copiose docet Ouidius libro 15. Metamorph. Iuuenalis satyra 15. & Laertius de vitis Philosophorum.*

E

Cur autem Manichæi carnibus non uescerētur, caussam tradit B. Augustinus præcitato loco his verbis: Nec vescuntur tamen carnibus, tanquam de mortuis, vel occisis fugerit diuina substantia, tantumque, ac tale inde remanserit, quod iam dignum non sit in electorum ventre purgari. *hæc Augustinus. ex quo multum potest hæc quæstio illustrari.*

Cur Manichæi carnib⁹ nō vescerentur.

Iam Eymericus hic paucissimos recensuit Manichæorum, seu Catharorum recentiorum errores, cum multo plures ab illis assererentur, non tamen eodem consensu: quia vt in principio huius quæstionis dicebam, Belazmansa & Ioannes de Lugio, qui

horum principes fuerunt in Italia valde inter se diſſidebant. Eymericus vero inſigniores quaſdam eorum hereſes numerauit.

Quando damnati Manichæi tam veteres quàm recentiores.

K Prædicta ſecta Manichęorum fuit per ſanctam Romanam Eccleſiam condemnata. *Non dicit a quo fuerint Manichæi damnati, cæterũ ſi de vetuſtis Manicheis loquamur, ſępius damnati ſunt, & repreſſi per viros ſanctos & ſummos Romanos Pontifices. in eos enim inuehit Auguſtinus in libris contra Fauſtum Manichæum. Vicentius Lyrinenſis, Titus Boſtræ, & Diodorus Metropolis Ciliciæ Epiſcopi, Gregorius Laodicenſis, & Euſebius, et in Decretis Siricij Papæ reſcriptum extat quorundam Epiſcoporum, quo etiam inſania Manichæorũ* B *comprimitur; & Anaſtaſius Papa primus, qui ſedit anno Domini CCCC. Epiſtola quadam decretali prima, c. tertio, multa contra Manichæos ſtatuit, cõdemnans eos. Et leges quoq; ciuiles ſeuere in eos animaduertunt. l. Manicheos. C. de hæret. Iam tempore Pij ſecundi, Ioannes Turrecremata Pontificis iuſſu tractatum collegit quinquaginta veritatum contra quinquaginta errores Manichæorum. Damnatis autem vetuſtis Manichæis, cæteri quoque, qui eos ſequuntur, damnati cenſentur.*

Quòd ſi de recentiorib. Catharis, ſeu Manichæis damnationem poſtules, eam fecit primum Alexander Papa III. in Concilio Lateranenſi cap. 27. anno Domini MCLXXX. quo tempore iam oriri cęperãt Cathari: poſtea vero Gregorius Papa Nonus, anno Domini MCCXXXVI. & habetur in cap. ex communicamus 2. extra de hæretic. C

QVÆSTIO XIIII.

De hæreſibus Valdenſium:

SVMMARIVM.

1 *Valdenſium, ſeu pauperum de Lugduno origo.*
2 *Valdenſes varijs nominibus appellati: & quare.* D
3 *Valdenſium hæreſes viginti.*

Vartadecima quæſtio eſt: Hæreſes & errores Valdenſium, ſeu Pauperum de Lugduno, vel inzabhatatorum (quod idem eſt) qui inſurrexerunt in partibus Franciæ, ibidem per prælatos, & inquiſitores condemnatæ, & ad huc frequentius condemnantur, qui ſunt?

1 Ad hanc [a] reſpondemus, quòd tempore domini Gregorij Papæ IX. & circa annum Domini MCCLXX. inſurrexit [b] in partibus E Gallicanis, in Archiepiſcopatu, & Ciuitate Lugdunenſi, quidam vocatus Valdentius ſeu Valdenſis, qui relictis omnibus propoſuit ſeruare Euangelicam paupertatem, ſicut Apoſtoli ſeruarunt: qui plures ſibi adhærentes habuit, & congregationem magnam virorum, & mulierum fecit. Hi hęreſes, & errores infraſcriptos ſecretè, & publicè dogmatizauerunt: & tandem Archiepiſcopum, & Eccleſiam metuentes, inde fugerũt per partes Franciæ, & Italiæ diſperſi: quam plures complices habuerunt, multumque creuerunt, A & vſque hodie errores ſuos hinc inde ſeminauerunt.

2 Hi enim vocantur Valdenſes à Valdẽſe eorũ magiſtro errorum, & auctore. Vocantur etiam Pauperes de Lugduno a Ciuitate Lugdunẽſi, vnde traxerunt originem, & quia vitam elegerunt pauperum. Vocantur vlterius Inzabbatati, quia in eorum ſecta magis perfecti in zabata eorum, ſeu ſotulari, ſignum [d] ſpeciale diſtinctum, ad modum ſcuti, publicè deferebant.

Errores [e] autem & hæreſes iſtorum Valdenſium iſti ſunt.

3 Primus error & hæreſis eſt: quòd ipſi nõ ſunt B ſubiecti Romano Põtifici, nec alijs prælatis Romanæ Eccleſiæ: aſſerẽtes, quòd eos Eccleſia perſequitur, & condemnat indebitè, & iniuſtè.

Secundus error & hæreſis eſt: quòd non poſſunt excommunicari à Romano Pontifice, nec ab alijs prælatis Eccleſiæ, nec ei tenentur obedire, etiam vbi mãdet, quòd dictam eorum ſectam deſerant, & abiurent.

Tertius error, & hæreſis eſt: quòd iurare in iudicio, ſiue extra iudicium, pro quacunque cauſa, & in quocunque caſu, eſt illicitum, & mortale peccatum.

Quartus error & hæreſis eſt: quòd deierare in C iudicio coram iudicibus fidei, de dicenda † veritate, & reuelandi complicibus ſuis in hac ſecta, nõ eſt illicitum, nec peccatum; immo licitum, atque ſanctum. † al. de celanda.

Quintus error & hęreſis eſt: quòd iudicare hominem ad ſupplicium, vel ad mortẽ in nullo caſu eſt licitũ, immo ſemper peccatum mortale.

Sextus error & hæreſis eſt: quòd decretales Eccleſiæ, & conſtitutiones domini Papæ de ieiunijs, & feſtis colendis, non ſunt obſeruandę; ſed refutandæ, & totaliter condemnandæ.

Septimus error eſt: quòd ipſi Valdenſes quãtumcunque ſint illiterati, nec ab Epiſcopis Ro- D manæ Eccleſię ad ſacrum aliquem ordinem promoti tam viri quàm mulieres habent poteſtatem à Deo ſolo, ſicut Apoſtoli habuerunt audiẽdi confeſſiones in foro pœnitentiali virorum, & mulierum, & pœnitentias iniungendi, etiam ſalutares.

Octauus error eſt: quòd indulgentiæ, quæ à Romano Pontifice, ſeu alijs Prælatis Eccleſiæ conferuntur, nullius ſunt valoris, efficaciæ, ſeu virtutis.

Nonus error, & hæreſis eſt. ꝙ in ſacramento E altaris panis non tranſubſtantiatur in verũ Chriſti corpus, nec vinum in ſanguinem, ſi ſacerdos conſecrans ſit peccator.

Decimus error & hæreſis eſt: quòd omnis homo eſt peccator, niſi ſit de ſecta eorum; & conſequenter quòd nullus celebrans, verè conficit Corpus Chriſti, niſi ſit de ſecta eorum, & credẽs erroribus eorundem.

Vndecimus error & hæreſis eſt: ꝙ quilibet ſiue ſit laicus, ſiue ſit clericus, ſiue ſit vir, ſiue ſit mulier, dumtamen ſit de ſecta eorum, poteſt verè conſecrare, & conficere corpus Chriſti.

Duodecimus error, & hæreſis eſt: quòd omnis

nis vir,& omnis mulier,de secta eorum est verè sacerdos.

Tertius decimus error est,quòd animæ decedentium, statim vt decedunt,euolant ad paradisum, vel ad cœlum, & descendunt damnati ad infernum:nec aliquis intrat purgatorium.

Quartusdecimus error, & hæresis est: quòd purgatorium nihil est. & quòd missæ,eleemosynæ,orationes,& suffragia,& alia,quę fiunt in Romana Ecclesia pro defunctis,nihil eis prosunt,nec prodesse possunt.

Quintusdecimus error,& hæresis est:quòd sancti,qui sunt in cœlo,orationes nostras nō audiūt nunquam,nec exaudiunt;nec pro nobis ad Deū orant,quia non est licitum eos orare, nec eorum suffragia implorare, nec pro eorum reuerentia festa celebrare ; sed miracula eorum,quæ a gentibus recitantur,tanquam falsa, & fictitia reprobare,nec fidem illis dare oportet.

Sextusdecimus error,& hæresis est:quòd melius est satisfieri libidini, quocunque actu turpi, quam carnis stimulis fatigari:sed est (vt dicunt, & ipsi faciunt)in tenebris licitum,quemlibet cū qualibet indistinctè carnaliter commisceri,quandocunque,& quotiescunque carnalibus desiderijs stimulentur.

Decimusseptimus error,& hęresis est: quòd symbolo fidei non est standum,nec credendum,nec pro oratione dicendum, cum sit per Romanam Ecclesiam(vt dicunt)ordinatum.

Decimusoctauus error & hæresis est : quòd nec salutatio angelica, scilicet, Aue Maria,nec orationes quæcunque aliæ sunt admittēdæ, nec dicendæ,quantumcunque per Romanam Ecclesiam fuerint ordinatæ,nisi tantum, Pater noster:cum hæc oratio sola per Christum fuerit ordinata.

Decimusnonus error,& hæresis est:quòd ipsi sunt successores Apostolorum in Euangelica paupertate,& cognoscunt melius fidei veritatē quàm prælati clerici,seu religiosi de Ecclesia Romana,& quòd eis,& non illis est credendum.

Vigesimus error,& hæresis est quòd Papa, Episcopi & prælati,qui habent diuitias huius mūdi,& sanctitatem Apostolorum non imitantur, non sunt Ecclesię Dei veri pastores,vel gubernatores:sed lupi rapaces,& deuoratores; nec talib. Christus dignatus est Ecclesiam cōmittere sponsam suam:quia eis non est credendum,nec obediendum; sed ipsis solis Valdensibus, qui habēt a solo Deo celebrandi,confessiones audiendi, et pœnitentias imponendi, plenariam potestatem, siue mulieres fuerint,siue mares.

Propter [b]huiusmodi errores,et hæreses istorum Valdensium, seu Pauperum de Lugdunn, processu temporis dominus Gregorius Papa IX. ipsos Valdenses,seu Pauperes de Lugdunn,aliàs vocatos Inzabbatatos,excommunicauit,anathematizauit,et condemnauit,vt patet extra de hæreticis in 5.lib.c.excommunicamus,2.vbi sic dicitur: Excommunicamus, et anathematizāmus vniuersos hæreticos, Catharos, Patharenos, Pauperes de Lugduno, &c.

COMMENT. XXXIX.

a Ad hanc respondemus,quòd tempore domini Gregorij Papæ. IX. circa annum Domini MCCLXX.] *Hoc loco codices sunt varij: Barcinonensis enim, & Directorium Cardinalis de Gambara, habent ita:* tēpore Gregorij Papę IX. circa annum Domini MCCLXX. *sed hoc falsū est:nā Gregorius IX.an.Dñi MCCXXVII. floruit,& illud tempus Gregorio Decimo omnino conuenit;is enim sedit anno Domini MCCLXXI. Directorium Cardinalis Sabelli ita habet:* tempore Hadriani IV.circa annū Domini MCLVII. *quod videtur verius:nam plerique scriptores tradūt, Valdenses,siue Pauperes de Lugduno exortos temporibus Alexandri III.circa annos videlicet Domini MCLX.qui proximè successit Hadriano IV.quatuor solum annis interpositis.his adstipulatur Raphael Volaterranus.qui in commentarijs suis Vrbanis,libro vigesimo,capitulo secundo.tradit,Valdenses sub Hadriano Quarto,auctore Valdone excitatos.& Guido Carmelita in summa tit.de hæresibus Valdensium ait,sectam Valdensium incœpisse circa annum Domini MCLXX. Itaque in Barcinonēsi proculdubio est mendum,quod quamuis nō sit immutatum,adnotatum est tamen.* Quo tempore fuerint exorti Valdenses.

Nec obstat a Gregorio Nono longo post tempore anthemate percussos in capitulo excommunicamus.el secundo,de hæret.sub nomine Pauperum de Lugduno:quoniam horum secta multis annis durauit,eiusque reliquiæ vsque ad Gregorium Nonum, & vlterius peruenerunt: ideo cum cæteris excommunicati sunt.

Iam in codice Bononiensi corruptissimè legitur: tempore Domini Gregorij Papæ Noni,& circa annum Domini MCLXX. *cum constet Gregorium Nonum,vt dixi,anno Domini MCCXXVII. floruisse.nec desunt qui dicant eos temporibus Innocentij III. exortos, vt sequens commentarius docet.*

b Insurrexit in partibus Gallicanis in Ciuitate Lugdunensi quidam vocatus Valdentius: seu Valdensis.] *Ita Barcinonensis impressus in Sabellano,* Valdesius*: in codice Cardinalis de Gambara,* Valdenius*: in Bononiensi,* Valdeneius. *Guido Carmelita in summa de hęresib. titulo de hęresibus Valdensium in principio ait, Valdensium sectæ principium dedisse quendam ciuem Lugdunensem nomine Valdensium seu Valdensem. Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum,in verbo pauperes de Lugduno. & Prateolus libro decimoquarto,de sectis hæreticorum,capitulo decimotertio, & lib.decimonono,cap. duodecimo. Valdonem vocat hunc ciuem Lugdunensem,qui principium huic sectę dedit.*

De origine autem horum hæreticorum multi scripserunt, nemo tamen distinctius quam frater quidam Iuonetus,qui eorum temporibus floruisse videtur:is enim in summa,parte 5.cap. secundo, (quod fragmentum extat in peruetusto illo codice membranaceo manuscripto bibliothecæ Vaticanæ. fol. 72. colum. 1.)de hoc ita scribit: Ortus illius sectę,quæ dicitur Valdensium prima initia & causæ.

dicitur Poure de Lyod, siue Pauperes de Lugduno, sicut a diuersis audiui, & a quibusdã ipsarum qui videbantur ad fidem reuersi dum eorum interessem examinationibus, sic se feretus habuisse Apud Lugdunum fuerunt quidam simplices laici, qui quodam spiritu inflammati, & supra cęteros de se præsumentes, iactabãt se omnino velle viuere secundum Euangelicam doctrinam, & illam ad litteram perfectè seruare. postulantes autem a domino Papa Innocentio III. hanc viuendi formam, auctoritate sua sibi & suis sequacibus confirmari, adhuc recognoscentes primatum apud ipsum residere Apostolice potestatis: postea cœperunt ex se, vt plenius se Christi discipulos, & Apostolorum successores ostenderent, etiam sibi, officium prædicationis iactanter assumere, dicentes Christũ præcepisse discipulis suis Euangeliũ prædicare, & quia sensu proprio verba Euangelij interpretari præsumpserunt, videntes nullos alios Euangelium iuxta litteram seruare: quod se facere velle iactauerunt, se solos Christi veros imitatores esse dixerunt; cumque Ecclesia videret eos officiũ prædicationis vsurpare, qd eis comissum non fuerat, cum essent idiotæ & laici, prohibuit vt debuit: & nolentes obedire, excommunicauit. Illi autem contempserũt in hoc claues Ecclesiæ, dicentes, clericos hoc facere per inuidiam, quia viderent eos meliores esse, & melius docere, & maiorem ex hoc populi fauorem habere, cum pro bono & perfecto opere nullus debeat, aut possit excommunicari, quale est docere fidem & doctrinam Christi; & quòd nullus debeat huiusmodi † tantum bonum prohibenti quatenus obedire, & illam excommunicationẽ reputabant sibi æternam benedictionem, gloriãtes se Apostolorum successores, quòd sicut illi pro doctrina Euangelij a scribis & Pharisęis, extra synagogas eiecti, maledictioni eorum & percussioni subiacebant, ita & ipsi a clericis similia paterentur, sic superba præsumptio palliata sanctitatis, & a sanctitate singularitatis, cæcitatem induxit hęreticæ prauitatis: cum Euangelica perfectio magis doceat humiliter obedire Doctoribus & rectoribus Ecclesiæ, quàm per amorem singularitatis, se scindere a catholica vnitate. *hactenus ille.*

† homini

Ex his tota hæc quæstio valde illustratur. item docemur paulo recentiores esse Valdenses, cũ Iuonetus hic, cui magna fides habenda est cum non longe ab illis temporibus vixerit, dicat eos exortes temporibus Inocentii III. nempe circa annos Domini MCC. à quo tempore nõ valde discedit Lutzemburgus, qui in Catalogo hæreticorum, verbo, pauperes de Lugduno, scribit eorum, hæresim incepisse anno Domini MCCXVIII. & plane non leui coniectura ducor ad credendum hanc opinionem verã esse: quoniam in Epistolarum regesto impresso Innocentij III. lib. 2. fol. 409. Epistola extat, cuius initium est. Et est. *qua committit quibusdam Abbatibus, vt animaduerterent in eos, qui officium prædicationis temere vsurpabant, quam habes in bullario litterarum Apostolicarum pro offi. sanctissimæ Inquisitionis, in principio.*

A c Vocantur vlterius Inzabbatati, quia in eorum secta magis Perfecti in zabata eorum seu sotulari, &c.] *Variarum appellationum causas tradit auctor: & inter eos qui dicantur Perfecti abunde docui supra in hac 2. parte super Concilio Tarraconẽsi vers. Perfecti vero hæretici.*

Inzabbatati dicti sunt a zabata, quod est pedis indumentum ex corio confectum, hoc Itali, scarpa, *Hispani,* zapato, *vocant.* — Inzabbatati.

d Signum speciale distinctum ad modum scuti publicè deferebant.] *alibi legitur,* signum singulare, *mihi reponendum videtur,* signum circu-

B lare, *propter illa uerba:* ad modum scuti. *sed omnes fere codices hic,* speciale, *habent,*

e Errores autem & hęresis istorum Valdensiũ isti sunt.] *Errores Valdensium recenset & cõfutat Guido Carmelita in summa de hæresibus: tit. de hæresib. Valdensium. nonnullos etiam cõmemorat sanctus Antoninus in summa par. 4. tit. xi c. 7. §. 2. & Bernardus Lutzemburgus in Catalogo hæreticorũ verbo: pauperes de Lugduno, M Prateolus lib. 14. cap. 13. de sectis hæreticorum, & Aeneas Siluius de origene Boemorum, c. 35. Eymericus hic xx, tantum eorum errores cõmemorat: sed frater Iuonetus*

C *in summa illa sępe citata, p. 5. ca. 2. plusquam xxx. illorum hęres affert. eorũ habitus pulchre describit Eymericus p. 3. n. 112. tit. de signis, per quæ Valdenses cognoscuntur,*

f Propter huiusmodi errores & hæreses, &c. processu tẽporis dominus Gregorius Papa Nonus, &c, condemnauit in ea. excommunicamus, 2. de hæret.] *Ex his verbis credo inductum esse mẽdum in principio huius quæstionis, cũ dicat hic Eymericus, Gregorium Nonum eos condemnasse; sed considerari oportuit illa verba,* processu temporis *quæ indicant apertissime auctorem non sensisse eos tempore Gregorij Noni exortos. Facta est autem*

D *hæc condemnatio per Gregorium IX. anno Domini MCCXXXVI. per bullam incipien.* Excommunicamus, *quam habes in bullario litterarum Apostol. pro officio sanctæ Inquisitionis: sed ante Gregoriũ, alij Romani Pontif. eos anathemate percusserunt, ex prædictis.*

Quoniam vero, vt docet Eymericus initio huius quæstionis, Valdenses metu pœnarum proprijs relictis sedibus in varias prouincias se cõtulerunt, etiã ad Hispaniam profecti sunt, et in regnis regis Aragonũ conati sunt latere, & suas hæreses paulatim docere. Cæterum Alfonsus Rex Aragonum pius et catholicus, maiores suos imitatus, qui nunquam in

E *eius Regnis hæreses viuere passim sunt sed debitam Romanæ Ecclesiæ obedientiam, & fidelitatem pręstiterunt, edictis cauit, vt valdenses & cæteri cuiuslibet secta hæretici è regnis suis exularent. Id edictum ex Bibliotheca Illustrissimi Iulij Antonij Sanctorij Cardinalis sanctę Seuerinæ unius ex Inquisitoribus generalibus in tota Repub. Christiana, quod nobis singulari benignitate exhibuit, cõ lubentius apponendum curaui, quia gratum futurum lectoribus notitiam antiquitatis eximo, & vt intelligatur Principum cura in exterminandis hæreticis: habet autem ita.*

Valdensium in uarias mũ in partes profectio.

Regum Aragoniæ cura in pellendis hæreticis.

EDI-

EDICTVM REGIS Ildefonsi contra hæreticos Valdenses, vt exeant de regno suo.

Ex process. dissolutionis Ecclesiarum Oscen. & Iaccen. & erectionis Balbastrensis inter iura producta procuratore & Ecclesiæ Iacceñ. fol. 456.

ILdefonsus Dei gratia Rex Aragonum, Comes Barchinonæ, Marchio Prouinciæ, vniuersis Archiepiscopis, Episcopis, & cæteris Ecclesiarum Dei Prælatis, Comitibus, Vicecomitibus, Militibus, & vniuersis populis in regno & in potestate sua constitutis, Salutem, & integram Christianæ religionis obseruantiam.

Quoniam Deus populo suo nos præesse voluit, dignum est & iustum, vt de saluatione & defensione eiusdem populi continuam pro viribus nostris geramus sollicitudinē. Quapropter præcedentium nostrorū imitatores, & iure canonibus obtemperantes, qui hæreticos à cōspectu Dei, & catholicorum omnium abiectos, vbique damnandos, atque persequendos censuerunt, Valdēses videlicet, siue Inzabbatatos, qui alio nomine se vocant Pauperes de Lugduno, & omnes alios hæreticos, quorum non est numerus, a sancta Ecclesia anathematizatos, ab omni regno nostro & potestatiuo, tanquam inimicos crucis Christi, Christianæque religionis violatores, & nostros & regni publicos hostes, exire ac fugere præcipimus. Si quis igitur ab hac die, & deinceps prædictos Valdenses & zaptatos aliosvè hæreticos cuiuscunque fuerint professionis, in dominibus suis recipere, vel horum funestam prædicationem aliquo loco audire, vel his cibum, vel aliud aliquod beneficium largiri præsumpserit: indignationem omnipotentis Dei, & nostram se nouerit incurrisse, bonisque suis absque appellationis remedio confiscandis, se tanquam reum criminis læsæ maiestatis puniendum. Et hoc nostrū edictum, & perpetuam constitutionem per omnes ciuitates, castella & villas regni nostri & dominationis, ac per omnes terras potestatis nostræ Dominicis diebus recitari ab Episcopis, cæterisque Ecclesiarum rectoribus, atque à Vicarijs, Baiulis, Iustitijs, Merinis, & Zenalmedinis, omnibusque populis obseruari & prædictam pœnam transgressoribus inferendam mandamus. Notandum etiam, quia si qua persona nobilis, aut ignobilis aliquos sæpe dictorum nefandorum, quibus iam per triduum edictum nostrum innotescere cōstiterit, alicubi regionum nostrarum inuenerit, non prorsus, aut cito tamen exeuntes, sed potius contumaciter commorantes, aut deambulantes omne malum, dedecus, & grauamen, quòd his, præter solummodo læsionem mortis, aut membrorum detruncationem intulerit, gratum & acceptum erit in oculis nostris, & nullam in pœnam pertimescat, quoquomodo incurrere, sed potius gratiam nostram se nouerit promereri. Damus autē nefandis illis inducias (quamuis quodammodo propter debitum, & cōtra rationem fieri videatur) vsque in Crastinum Sanctorum omnium, quo vel egressi fuerint de terra nostra, vel egredi incæperint, deinde spoliandis, cædendis, ac fustigandis, & turpiter, & male tractandis.

Signum † Ildefonsi Regis Aragonum Comitis Barchnonis, Marchionis Prouinciæ. Signum † Petri regis Aragonum, & Comitis Barchinonis in originalis huius chartæ, & signum Domini Regimundi Archiepiscopi Tarraconensis, & Domini G. Episcopi Tirassonensis, & Domini R. Episcopi Iaccensis, & fuit facta charta illa apud Illerdam à Gulielmo de Bassia regio notario, Anno Domini MCXCIIII. Fuit collationata cū originali. Ita est Martinus de Scribas notarius.

QVAESTIO XV.

De hæresibus Begardorum, & Beguinorum.

SVMMARIVM.

1. *Petrus Ioānes hæresiarcha caput Begardorum.*
2. *Michael de Cæsena sectator Petri Ioannis.*
3. *Begardorum & Beguinorum errores.*
4. *Hæretici pro martyribus habiti a suis.*
5. *Beguinorum maledicta contra Rom. Pontificē.*
6. *Literæ Ioannis Papæ xxii. in quib. damnatur eorum doctrina.*

Vintadecima quæstio est: Hæreses & errores Begardorum, Beguinorum, Fraticellorum, vel Fratrum de pœnitentia de

de tertio ordine beati Francisci, (quòd idem est) qui insurrexerunt in prouincia Prouinciæ, & in prouinciis Narbonæ, Tholosæ, Carcassonæ, Siciliæ insula, & Calabria, Tuscia, Allemania, & aliis diuersis mũdi partib., & adhuc dãnabiliter pseuerant in dictis partibus, cõd. natæ p prælatos & Inquisitores, & quæ quotidie cõdẽnãtur, q sunt?

1 Ad hanc respondemus, quòd tempore domini Clementis V insurrexit in prouincia Narbonæ homo quidam vocatus frater Petrus Ioannis de ordine fratrum Minorum, de villa, quæ dicitur Ciriacum, diœcesis Bitteren. oriundus. Hic quamplures hæreses & errores in dicta prouincia verbis, ac scriptis pariter publicauit, & quam plures ad se traxit. Hic condidit, dum viueret, Postillam super Apocalypsim, Postillam super Canonicas, Postillam super Matthæum, quendam tractatum de mendicitate, & quendam alium de dispensationibus; in quibus libris, præsertim in Postilla super Apocalypsim, quamplures hæreses & errores inseruit: vt supra patuit in quæstione 9. vbi recitantur. Ex cuius fratris Petri Ioannis prauis verbis, & informationibus factis suis, familiaribus dum viueret, & etiã ex eius prædictis libellis & Postillis: & præsertim super Apocalypsim quæ remanserunt post eius mortem, & remanent hodie apud Begardos, licet per Ecclesiam condenatæ,

2 Et ex propriis inuentionibus eius sequacium, vt pote fratris Michaelis de Cæsena hæretici, dicti ordinis Minorum Generalis Ministri, nonnullorum aliorum multorum eiusdem ordinis, hæreses & errores, ac abominationes, & blasphemiæ contra sanctam Ecclesiam pullularunt, & quam plurimum creuerunt, & hodie crescũt. Et quamplures in Catalonia, & in Narbona, Bitteris, Tholosa, Montepessulano, Capitestagni, Lunello, Marsilia, Calabria, Sicilia, Tuscia, Allemania: ac modernis temporibus Auinione, existenteibi Romana curia tempore Clementis Papæ VI. & Innocentii VI. ac in Viterbio tempore Vrbani Papæ V. fuerunt vt pertinaces hæretici dãnati, & ignibus concremati.

Hæreses autem & errores Begardorum, Beguinorum, Fraticellorum, vel Fratrum de pœnitentia de tertio ordine beati Francisci, isti sunt.

3 Primus error & hæresis est: quòd Dominus Iesus Christus inquantum fuit homo, & eius Apostoli nihil habuerunt in proprio, nec etiam in communi: quia fuerunt perfecti pauperes in hoc mundo.

Secundus error & hæresis est: quod dicunt hanc esse perfectam Euangelicam paupertatem videlicet nihil habere in proprio, nec in communi.

Tertius error & hæresis est, quod habere aliquid in communi diminuit de perfectione Euangelicæ paupertatis.

Quartus error & hæresis est: quòd Apostoli sine diminutione perfectionis eorum, & sine peccato, non potuerunt habere aliquid, nec in proprio nec in communi.

Quintus error & hæresis est, quod dicere &

A credere, ac asserere contrarium prædictorum, est hæreticum.

Sextus error est: quòd regula beati Francisci, est illa vita Iesu Christi, quam Christus seruauit in hoc mundo, & quam Apostolis suis tradidit, & imposuit obseruandam.

Septimus error est: quod sanctus Franciscus tradidit fratribus sui ordinis in regula sua supradictam Euangelicam paupertatem, ita quòd professores dictæ regulæ nihil possunt habere nec in proprio nec in communi.

Octauus error est: quia dicunt, quòd beatus Franciscus post Christum, & eius matrem (& aliqui addunt, post Apostolos) fuit summus & præcipuus obseruator vitæ & regulæ Euangelicæ, ac renouator eius in isto statu sexto Ecclesiæ, io quo dicunt iam nos esse.

B

Nonus error & hæresis est: quòd regulam sancti Francisci dicunt esse Euangelium Christi, ac vnum & idem esse cum Euangelio Christi.

Decimus error est: quòd quicumque impugnant, vel contradicunt in aliquo regulæ Sancti Francisci (quam dicunt esse Euangelium) impugnant, & contradicunt Euangelio Christi, & per consequens errant; & sunt hæretici, si in hoc perseuerant.

C Vndecimus error est: quod sicut Papa, vel aliquis alius, non potest aliquid immutare in Euangelio, nec addere, nec subtrahere ex eodem, ita non potest aliquid immutare in prædicta regula, nec addere, nec subtrahere ex eadem, quantum ad vota, seu consilia Euangelica, ac præcepta contenta in ipsa.

Duodecimus error est: quia dicunt, quod Papa non potest dictam regulam Euangelicam sancti Francisci cassare, vel immutare; nec tollere ordinem Sancti Francisci, quem Euangelicum ordinem esse dicunt. Idem dicunt de tertia eius regula.

Tertiusdecimus error est: quia dicunt, quòd Papa non potest facere cõstitutionem vel decre- Vide Concilium Tridẽ. Sess. 25. de Regularibus cap. 3.

D talem, per quam dispenset ac concedat fratribus Minoribus, quod possint habere bladum, vel vinum ad seruãdum in communi in granariis vel cellariis, pro tempore futuro ad suum vsum, seu victum necessarium: & quòd hoc esset facere cõtra Euangelicam regulam sancti Francisci, & Euangelium Christi.

Quartusdecimus error & hæresis est; quoniã dicunt, quòd dominus Papa Ioan. xxii. faciendo quandam constitutionem, quæ incipit: Quorundam. † in qua dicitur concedere, ac dispensare † Hæc habetur inter extrauag. Ioannis xxii. tit. de verborum signifi.

eum fratribus Minoribus, quod possint congregare vinum & bladum in granariis, vel cellariis

E pro tempore futuro ad arbitrium prælatorum ordinis ipsorum, fecit contra Euangelicam paupertatem, & per consequens (vt aiunt) contra Euangeliũ Christi: & ideo dicunt, q factus est hæreticus: & quod ex hoc perdidit potestatem Papalẽ ligandi & soluendi, & alia faciendi. si in hoc perseuerit, & q prælati per eum facti ex quo dictam constitutionem fecit, non habent aliquam ecclesiasticam iurisdictionem, seu potestatem.

Quin-

Quintusdecimus error, & hæresis est: quòd omnes prælati, & alij, qui eidem domino Papæ in dicta constitutione facienda consenserunt, ac consentiunt scienter, ex hoc facti sunt hæretici, si in hoc pertinaciter perseuerent: & quòd omnem potestatem seu iurisdictionem ecclesiasticam perdiderunt.

Sextusdecimus error est: quia dicũt quòd omnes fratres Minores, qui dictam constitutionem fieri procurarunt, ac qui eidem consentiunt, & eam recipiunt, vel ea vtuntur, ex hoc hæretici sunt effecti.

Decimusseptimus error est: quia dicunt quòd dominus Papa non potest facere secundũ Deũ, quòd aliquis frater Minor etiam de licentia ipsius Papæ, transeat ad aliam religionem, seu ordinem, vbi ipse frater Minor, sicut & alij fratres eiusdem ordinis habeant aliquas diuitias in communi. Quia vt dicũt, hoc esset descẽdere a maiori, & altiori gradu, seu statu perfectionis virtutis ad minorem, & inferiorem: & hoc esset destituere, & nõ constituere: & potestas Papę est data solum in constructionem, & non in destructionẽ.

† Vide S. Th. 2.2. q. 185. ar. 8.

Decimusoctauus error est: quòd si aliquis frater Minor factus fuerit Episcopus, † vel Cardinalis, vel etiam Papa, tenetur seruare votum paupertatis à se prius factum, secundum regulam sancti Francisci.

Decimusnonus error & hæresis est: quia dicunt, quòd perfectior status qui sit in Ecclesia Dei, est status ordinis fratrũ Minorum, qui paupertatem Euangelicam vouerunt, & promiserunt; nec status prælatorum ad perfectionẽ eius pertingit: sed illi prælati, qui de ordine fratrum Minorum assumuntur, vbi paupertatem Euangelicam promiserunt, ad quam seruandam sunt perpetuo obligati, ad eandem perfectionem pertingunt, si votum seruauerint à se prius factum.

Hæretici pro Martyrib. habiti à suis.

4 Vigesimus error est: quia dicunt quod illi quatuor fratres Minores, qui sub anno Domini MCCCXVI. apud Marsiliam per Inquisitorem hæreticæ prauitatis, qui etiam erat de ordine fratrum Minorum, fuerunt velut hæretici condemnati (ex hoc, vt ipsi dicunt, quòd volebant seruare, & tenere puritatem, & veritatem, & paupertatem regulæ dictæ sancti Francisci, & quia nolebant assentire in laxationem regulæ, nec recipere dispensationem prædicti domini Papæ factam super illam, nec sibi nec aliis super hoc obedire) fuerunt condemnati iniustè, pro veritate Euangelicæ regulæ defendenda: & ideo dicunt ipsos non fuisse hæreticos, sed catholicos, & etiam martyres gloriosos ipsorumque implorant orationes, & suffragia apud Deum.

Vigesimusprimus error est: quia dicunt multi ex eis se credere, eos esse non minores martyres, nec minoris meriti apud Deum, quam sanctos Laurentium, & Vincentium martyres.

Vigesimussecundus error est: quòd quidam ex ipsis dicunt, quòd in ipsis quatuor fratribus Minoribus, fuit Christus iterũ spiritualiter Crucifixus, tanquam in quatuor brachiis Crucis, cũ A paupertas Christi, & vita eius fuerint in ipsis condemnatæ.

Vigesimustertius error est: quia dicunt, quòd si dominus noster Papa mandauit, ac consensit, ꝙ prædicti quatuor fratres Minores fuerint per Inquisitorem velut hæretici condemnati, ex hoc ipse factus est hæreticus, & maior etiam inter alios, cum deberet ipse, sicut caput Ecclesiæ, perfectionem Euãgelicam defendere, & ideo (vt dicunt) Papalem perdidit potestatem, nec etiam credunt ipsum esse Papam, & quòd non est ei obediendum in aliquo à fidelibus, & quod ex tunc vacauit Papatus.

B Vigesimusquartus error, & hæresis est: quia dicũt, quòd omnes illi Beguini vulgariter appellati, qui seipsos fratres de pęnitentia, de tertio ordine sancti Frãcisci appellant, qui in istis tribus annis præcedentibus, videlicet ab anno Domini M CCC XVIII. vel circa, fuerunt per iudicium Prælatorum, & Inquisitorem hæreticæ prauitatis velut hæretici condemnati in prouincia Narbonę, & in Capite stagni, & Bitteris, & apud Lodonam, & in diœcesi Agatan. & apud Lunellum, & Magolon. diœces. qui credebant, prædictos quatuor fratres Minores esse sanctos martyres, & credebant, & tenebant, & sentiebãt, sicut

C ipsi de paupertate Euãgelica, & de Potestate Papæ videlicet quòd eã perdidit, & quod sit factus hæreticus, & quòd etiam Prælati, & Inquisitores qui dictos fratres persecuti fuerunt, ex hoc facti sunt hæretici, & quod doctrina fratris Petri Ioãnis, olim tota erat vera & catholica, & quòd ecclesia carnalis, scilicet Romana Ecclesia, erat Babylon meretrix magna, destruenda, & deiicienda sicut olim destructa fuit Synagoga Iudæorũ incipiente ecclesia primitiua; tales etenim Beguini, quamuis prædicta omnia crederent, & defenderent, fuerunt (vt dicunt) iniuste condemnati, & pro veritate defendenda, & non fuerunt hæreti-

D ci; sed catholici, & dicunt eos esse coram Deo martyres gloriosos.

Vigesimusquintus error, quia dicũt, quod Ecclesia Dei adhuc recognoscet, quod dicti quatuor fratres Minores, & dicti Beguini, qui fuerũt velut hęretici condemnati sunt sancti martyres, & de eis fiet solemne festum in Ecclesia, sicut de aliis magnis martyribus.

Vigesimussextus error: quia dicũt, quod Prælati, & Inquisitores, qui ipsos iudicauerunt, & cõdemnauerunt velut hæreticos, & etiam omnes

E illi, qui consenserunt ac consentiunt scienter, in condemnationibus eorum, ex hoc facti sunt hæretici, si in hoc perseuerant: & ex hoc perdiderũt ecclesiasticam potestatem ligandi, & soluendi, & administrandi ecclesiastica sacramenta, nec est eis obediendum à fidelibus Christianis.

Vigesimusseptimus error est: quia dicunt, ꝙ omnes, & singuli prædicti, quos dicunt esse factos hæreticos propter prædicta, non sunt de Ecclesia Dei, nec de numero fidelium: sed sunt extra Ecclesiam, si in hoc perseuerant.

Vigesimusoctauus error est: quia dicũt, quòd omnes illi, qui tenent, & credunt sicut ipsi Beguini, seu

ni,seu fratres pauperes de tertio ordine,credunt & tenent de prædictis omnibus; & sicut tenuerunt & crediderunt illi,qui fuerunt velut hæretici condemnati, & etiam alii fideles, qui non sunt de tertio ordine,siue sint clerici,aut religiosi,aut laici,qui credunt aut tenent de prædictis sicut ipsi Beguini; omnes inquam tales (vt aiunt) sunt Ecclesia Dei,ac de Ecclesia Dei,& intra ecclesiam Dei viuunt.

Vigesimusnonus error est:quòd multi Beguini,& Beguinæ,ac etiam credentes ipsorum erroribus,recollegerunt occultè ossa combusta,& cineres prædictorum combustorum, qui fuerunt velut hæretici condemnati,ad conseruandū sibi pro reliquijs& tanquam reliquias sanctorū osculabantur,& venerabantur,sicut aliorum sanctorum ob deuotionem & reuerentiam eorundem: sicut compertum extitit,& inuentum per inquisitionem,& confessionem,ac confessiones,ac depositiones quorundam Beguinorum receptas in iudicio,qui talia secum habebant,& alios habere,& habuisse videbant, & sciebant; sicut quoque † nos inquirentes de talibus reliquiis apud eos inuentis,palpauimus,& vidimus; & fide probauimus oculata.

† al. quandoque.

Trigesimus error est:quòd aliqui ex Beguinis scripserunt, & notarunt nomina prædictorum condemnatorum, & dies siue Calendas, in quibus passi fuerunt sicut martyres(vt ipsi asserunt) secundum quod Ecclesia Dei, de sanctis, & iustis martyribus facere consueuit,& nomina eorum adnotauerunt in suis Calendariis,& in suis inuocant Litanijs.

Trigesimusprimus error est:quòd Papa non potest dispésare cum aliqua persona in voto virginitatis, seu castitatis, etiam si votum id fuerit simplex,& non solemne, quantùmcumque etiā ex tali dispensatione sequeretur aliquod magnū bonum ciuitatis:†puta reformatio pacis alicuius prouinciæ siue regni: vel conuersio vnius gentis ad fidem Christi;quia persona,cum qua dispensaretur,de maiori, & altiori gradu perfectionis suæ descenderet ad minorem.

† al. communitatis.

Trigesimussecundus error est:quia dicunt ꝙ si omnes mulieres essent mortuæ, excepta vna, quæ vouisset castitatem vel virginitatem Deo,& etiam si genus humanum deficeret, nisi talis mulier contraheret, Papa non posset cum tali mulière dispensare;nec talis mulier teneretur obedire Papæ præcipienti,vt contraheret, & si obediret, mortaliter peccaret, & si propter hoc excommunicaretur per Papam, talis excómunicatio esset iniusta, & eam non ligaret;et si sustineret propter hoc mortem,esset martyr.

Trigesimustertius error est:quia dicūt,quòd non tenentur iurare coram Prælatis,& Inquisitoribus, quamuis delati sunt de secta, & hæresi Beguinorum ad respondendum eis, nisi solum de fide,ac articulis fidei.

Trigesimusquartus error,& hæresis est: quia dicunt , quod si excommunicarentur propter hoc, quia recusant iurare simpliciter,& absolutè de veritate dicenda in iudicio de requisitis,nisi

A si tantum de articulis fidei, & præceptis, ac sacramentis;& quia nolunt de alijs respondere,& quia recusant suos complices reuelare, quòd talis excommunicatio est iniusta, & quòd non ligat eos.

Trigesimusquintus error est:quia dicūt quòd Papa nō potest secūdum Deum inhibere Beguinis,etiam per sententiam excommunicationis,ꝙ non viuant de mēdicitate,quamuis possent laborare,& de arte sua victum sibi congruum procurare,nec tenentur sibi obedire:& si propter hoc condemnarentur ad mortem,dicunt quòd essent martyres gloriosi.

B Trigesimussextus error est:quia dicunt, & asseuerant,quòd tota doctrina, & scriptura fratris Petri Ioānis olim de ordine fratrum Minorum, est vera & catholica, & eandem credunt, & dicunt fuisse ei à Domino reuelatam,& dicunt fratrem Petrum Ioannis hoc ipsum, dum viuebat, suis familiaribus reuelasse.

Trigesimusseptimus error est; quod fratrem Petrum Ioannem communiter vocant sanctum Petrum non canonizatum, quia dicunt ita eum esse martyrem.

C Trigesimusoctauus error est,quia dicunt, eū esse ita magnum Doctorē, quod ab Apostolis,et Euangelistis citra, non fuit aliquis maior eo: & aliqui addunt, quod fuit maior in sanctitate, & doctrina.

Trigesimusnonus error, & hæresis est: quia dicunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrum Ioannē veritatem tenuisse,& dixisse,in eo quod dixit,& tenuit,quòd Christus [b] viuebat,quando fuit pendens in Cruce.in latere lanceatus dicentes quòd anima Christi secūdum rei veritatem, adhuc erat in corpore, sed quia Christus erat multum exinanitus,ideo aspicientibus mortuus videbatur: Ioannes autem Euangelista,ideo dicit eum tunc esse mortuum,quia mortuus apparebat,Matthæus [c] autem Euangelista scripsit, ꝙ Christus tunc viuus erat,quia secundum rei veritatem ita erat,sed Ecclesia abrasit hoc de Euangelio Matthæi,ne Ioanni Euangelistæ contrarius videretur.

D

Quadragesimus error est;quia dicunt,ꝙ scriptura, et doctrina prædicti fratris Petri Ioannis sunt magis necessariæ Ecclesiæ Dei pro isto tempore finali,quam aliquæ aliæ scripturæ quorumcunque Doctorum,& Sanctorum,exceptis scripturis Apostolorum , & Euangelistarum: quia (vt dicunt)ipse magis declarat,& dat intelligere malitiam Antichristi,& discipulorum eius, videlicet Pharisæorum,quos dicunt esse prælatos, & religiosos moderni temporis.

E

Quadragesimusprimus error est: quia dicunt quod illi,qui non recipiunt doctrinam eius,sunt cæci:& illi,qui reprobant eius doctrinam,& condamnant,sunt hæretici.

Quadragesimussecundus error est; quia dicunt,quòd si Papa condemnaret doctrinam vel scripturam fratris Petris Ioannis condemnando eam esset hæreticus,quia condemnaret vitam,& doctrinam Christi.

Quadra-

Quadragesimus tertius error est; quia dicunt (prout inueniunt in Postilla fratris Petri prædicti super Apocalypsim) Ecclesiā carnalem, per quam intelligunt Romanam Ecclesiam, nō solū pro ipsa Roma, sed quantum se extendit Romani Imperii latitudo, esse illam Babylonem meretricem magnā, de qua loquitur Ioannes in Apocalypsi. Et de ipsa exponunt & intelligunt, quæ leguntur ibidem, videlicet, quòd ipsa est ebria de sanguine martyrum Iesu Christi; & exponunt de sanguine illorum quatuor fratrum Minorū, qui fuerunt apud Marsilam combusti vt hæretici condemnati: & de sanguine Beguinorum de tertio ordine, qui fuerunt in istis retro annis tanquā hæretici condemnati & combusti in prouincia Narbonē. sicut superius plenius continetur; quos asserunt esse martyres Iesu Christi.

Apoc. 17.

Quadragesimus quartus error est: quia dogmatizant, ꝙ ecclesia carnalis, videlicet Romana Ecclesia, ante prædicationem Antichristi est destruenda per bella, quæ contra ipsam faciet Fredericus Rex Siciliæ, qui tunc regnabat cum cōplicibus suis, qui vocantur decem Reges, qui intelliguntur per decem cornua bestiæ de quibus scribitur in Apocalypsi. Et quædam alia de Rege Frederico contra Regem Franciæ, & Regem Robertum. Et circa hoc fabulabantur † multa alia tam erronea quàm insana.

Apoc. 17. † al. prædicabāt.

Quadragesimus quintus error est: quia isti dogmatizant, quòd in fine sexti status Ecclesiæ, (in quo statu dicunt nos esse) qui incœpit à sancto Francisco citra; prædicta Ecclesia carnalis, Babylon meretrix magna, est reiicienda à Christo, sicut reiecta fuit Synagoga Iudæorum, quia crucifixit Christum: Quia carnalis Ecclesia crucifigit & persequitur vitam Christi, in illis fratribus, quos vocant pauperes & spirituales, ordinis sancti Francisci: exponendo tam de primo, quàm de tertio ordine, & persecutione, quæ facta est contra eos in prouincia Prouinciæ, & in prouincia Narbon. de qua superioribus est peractum. †

† al. pertractatum.

Quadragesimus sextus error est: quia dogmatizāt, quòd sicut reiecta synagoga à Christo, fuerunt pauci viri electi per eū, per quos fuit fundata Christi Ecclesia primitiua, quātum ad primū statum Ecclesiæ, ita reiecta & destructa carnali Ecclesia Romana in sexto statu Ecclesiæ: nunc etiam remanebunt pauci viri electi spirituales, pauperes Euangelici, quorū maior pars (vt aiūt) erit de vtroq; ordine sancti Frācisci, videlicet de primo & de tertio, per quos fundabitur Ecclesia spiritualis, q̄ erit humilis & benigna in septimo & vltimo statu, qui incipiet mortuo Antichristo.

Quadragesimus septimus error est, quia dogmatizant, quòd omnes religiones seu ordines destruentur in persecutione Antichristi, excepto ordine sancti Francisci, quem distinguunt in tres partes, quarum vnam dicunt esse communitatē ordinis, & secundam dicunt esse illos, qui appellati sunt Fraticelli in Italia, & tertiam dicunt esse tam in fratribus, quos vocant spirituales, seruantibus puritatem † regulæ sancti Francisci, quàm in fratribus de tertio ordine eisdem adhærentibus. Et primæ duæ partes (vt aiunt) destruentur, & tertia remanebit vsque ad finem mundi duratura: quia (vt aiunt) beato Francisco sic fuit à Deo promissum.

† al. paupertatem.

Quadragesimus octauus error est: quia dogmatizant esse duplicem Antichristum, videlicet vnum spiritualem seu mysticum, & alium realē maiorem Antichristum, & primum dicunt esse præparatorem viæ secundi: & dicunt esse primū Antichristum illum Papam, sub quo fiet, & sub quo iam fit (vt aiunt) persecutio, & condemnatio eorundem.

Quadragesimus nonus error est: quod determinant tempus, infra quod maior veniet Antichristus, & incipiet prædicare, & finiet cursum suum; quem Antichristum iam dicunt esse natum, & finiet (secundum quosdam ex eis) cursum suum, circa annum, quo computabatur incarnatio Domini anno MCCCXXXV.

Quinquagesimus error est, quia dogmatizant quòd illi viri spirituales, quos vocant euangelicos, in quibus, & per quos fundabitur ecclesia, mortuo Antichristo, prædicabunt xij. tribubus Israel, & conuertentur de qualibet tribu, duodecim milia, qui simul congregati erunt centū quadraginta quatuor millia: & hæc erit militia signata per Angelum habentem signum Dei viui: & exponunt de Beato Francisco, qui habuit stigmata vulnerum Christi. Quæ militia signata primo pugnabit cum Antichristo, & per eum occidetur ante aduentum Heliæ & Enoch.

Quinquagesimus primus error est: quia dicūt quòd tempore persecutionis Antichristi, ita affligentur Christiani carnales; ꝙ desperati dicent, ꝙ si Christus esset Deus, non permitteret, ꝙ Christiani tanta paterentur mala, & sic desperati apostatabunt à fide, & morientur. Sed Deus abscondet prædictos viros spirituales electos, ne per Antichristum & ministros suos valeant inueniri, & nunc Ecclesia reducetur ad numerum personarum, in quo numero fuit fundata Ecclesia primitiua, ita ꝙ vix remanebunt xii. in quibus etiam fundabitur, & in quibus infundētur Spiritussanctus in æquali vel in maiori abūdātia, quā fuerit infusus super Apostolos in Ecclesia primitiua.

Quinquagesimus secūdus error est, quia dicūt quod post mortem Antichristi, dicti viri spirituales conuertent totum mundum ad fidem Christi, & totus mundus erit bonus & benignus: ita quod nulla malitia vel peccatum erit in hominibus illius status, nisi forte peccata venialia in aliquibus: Et omnia erūt communia quo ad vsum, & non erit aliquis, qui offendat alium, vel sollicitet ad peccatum, quia maximus amor erit inter omnes, & erit tunc vnum ouile & vnus pastor: Et talis omnium status & conditio durabit (secūdum aliquos ex ipsis) per centum annos: deinde deficiente amore, paulatim subingredietur malitia, & intantū excrescet paulatim, quod Christus propter excessum dictæ malitiæ; quasi cogetur venire ad generale iudicium omnium.

5 Quinquagesimus tertius error est, quia ignominiosè & grauiter obloquuntur contra dominum

num Papam Vicarium Iesu Christi, quem sicut insanum mente,& Schismatici vocant,& dicant esse mysticum Antichristum, maioris Antichristi præcursorem,& præparatorem viæ eius.

Quinquagesimus quartus error est, quod vocant eum lupum rapacem,à fidelibus euitandũ & prophetam luscum, seu cæcum: Caipham Pontificem, qui Christum condemnauit: & Herodem, qui Christum illudendo derisit: quia vt dicunt, ipse condemnat vitam Christi; & deridet Christum in pauperibus suis.

Quinquagesimusquintus error est: quia dicũt ipsum Papam esse aprum de silua,& singularem ferum, exterminantem & destruentem maceriã seu clausurã Ecclesiæ Dei: ità vt in eam possint ingredi canes & porci, id est, homines, qui perfectionem vitæ Euangelicæ dilacerant, atque conculcant: & dicunt, quod plus facit de malo in Ecclesia, quam omnes hæretici præcedentes: quia tempore hæreticorum manebat Ecclesia in statu suo, nunc verò tempore eius, carnalis Ecclesiæ destruetur, quia ipse solus cum duobus Cardinalibus fugiet,& latitabit,& morietur præ tristitia & dolore. B

Et quia prædicti errores fundantur originaliter in paupertate Euangelica, quam dicebant esse mendaciter quòd Christus & eius Apostoli nõ habuerunt aliquid in proprio, nec in communi: C & quòd in his quibus vtebantur, non habebant aliquod ius, sed solummodo simplicem vsum facti: ideo dominus Ioannes XXII. declarauit contrarium esse verũ & catholicum, & ista duo esse hæreticalia,& condidit de consilio fratrum extrauagãtem, Cum inter nonnullos, tenoris sequentis.

De proprio & communi Extrauagantes Domini Ioannis xxij.

† Hæc habetur inter extrauag. Ioan. xxii. ti. de verbo. sig. c. 4.

CVm inter † nonnullos viros scholasticos sæpe contingat in dubium reuocari, vtrum pertinaciter affirmare redẽptorem nostrum & dominũ Iesum Christum, eiusque Apostolos in speciali non habuisse aliqua nec in communi etiã, hęreticum sit cẽsendum, diuersis diuersa & aduersa etiam sentientibus circa illud; Nos huic concertationi finem imponere cupiẽtes, assertionem huiusmodi pertinacem, cũ scripturæ sacrę (quæ in plerisque locis ipsos nonulla habuisse asserit) contradicat expresse, ipsamque scripturam sacram, per quam vtique fidei orthodoxæ probantur articuli, quo ad præmissa fermentum aperte supponat continere mendacij, ac per cõsequens, quantum in ea est, eius in totum fidem euacuãs, fidem catholicam reddat, eius probationem adimens, dubiam & incertam; deinceps erroneam fore censendam, & hæreticam: de fratrum nostrorum consilio, hoc perpetuo declaramus edicto.

Rursus in posterum pertinaciter affirmare, quòd Redemptori nostro prædicto, eiusq; Apostolis in his, quæ ipsos habuisse scriptura sacra testatur, nequaquam ius ipsis vtendi competierit, nec illa vendendi, seu donandi ius habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamen ipsos de præmissis fecisse scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit expresse: cum talis assertio ipsorum vsum & gesta euidenter includat, in præmissis non iusta; quod vtique de vsu, gestis, seu factis redemptoris nostri Dei filii sentire nefas est; sacræ scripturę contrarium,& doctrinæ catholicę inimicum: assertionem ipsam pertinacem de fratrum nostrorum consilio deinceps erroneam fore censendam merito, ac hæreticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum declarationum infringere vel ausu ei temerario contraire. Si quis autem hoc attentare voluerit; seu præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se nouerit incursurum. Datum Auinion. ii. Idus Nouembris, Pontificatus nostri anno septimo.

Et quia prędictę constitutioni, Cum inter nõnullos. dictus frater Michael de Cæsena Minister Generalis fratrum Minorum hæreticus, contradixit, patenter, publicè, & impudenter cum suis complicibus mendaciter asserẽdo, quòd Romanus Pontifex constitutionem, Cum inter, prę D dictam, non potuit condidisse: Idem dominus Ioannes XXII. constitutionem edidit, quæ incipit: Ad conditorem † canonum: in qua clarissime ostendit, quod constitutionem potuit facere antedictam.

Contra errores Michaelis de Cæsena const. duę.

† Habetur in extraua. eiusdem, De verbo sig. c. 1.

Verum quia ille hæreticus Michael antedictus, cum quampluribus socius suis, etiam dictæ constitutionĩ, Ad conditorem etiam detrahebat: & ambas, Cum inter. & Ad conditorem. pariter condemnabat. Idem dominus Ioannes tertiam constitutionem edidit, quæ incipit: Quia quorundam mentes. in qua constitutione vtramque, Cũ inter. & Ad conditorem canonum. confirmauit, E & errores duos prædictos de proprio et communi fortiùs extirpauit, & verbis etiam alijs vsus fuit, vnde dicitur sic.

Extrauagans Ioannis xxij. Quia quorundam.

† Hæc habetur ti. de verbo. sig. c. 5. in fin.

QVia † quorundam mentes: & infra. Nos itaque ne fabricatores menda-

ciorum huiusmodi, ac etiam assertores de tam pestifera, erronea, & damnata doctrina, confutatione, ac cõfusione vtique omni digna, gloriari valeant, & alios trahere in errorem, cum ausu nefando, ac petulantia improba, ausi defendere publicè fuerint damnatam per constitutionem prædictam hæresim, ac etiã probare, videlicet, quòd Christus & eius Apostoli in his, quę habuisse leguntur, tãtum habuerint absq; iure aliquo simplicem vsum facti; ex quo (si verum esset) sequeretur vsum Christi fuisse non iustum: quod profectò blasphemiam continet, & catholicæ fidei inimicũ cum hoc de pertinaci animositate ac erronea non sit dubiũ processisse omnes & singulos; qui verbo ac scripto per se, vel per alium, seu alios talia publice præsumpserunt, ipsos quoq; qui eos instruxerunt in talibus, & vt præmissa facerent, docuerũt, in damnatam incidisse hæresim, ac vt hæreticos vitandos fore, de fratrum nostrorum consilio declaramus. Si quis autem damnatus per constitutionem, Cum inter, prædictas hæreses, vel ipsarũ alteram deinceps scienter verbo, vel scripto defendere, vel approbare præsumpserit, de fratrum eorũdem consilio decernimus, vt tanquam hæreticus ab omnibus euidenter habeatur. Adhuc, quòd constitutionem nostram, Ad conditorem canonũ, supradictã, insano ausu impugnare, nisi sunt (sicut fertur) districtius de eorundem fratrum consilio inhibemus, ne quisquam contra diffinita, ordinata, seu facta per ipsam, verbo, vel scripto scięter approbet aliquid, vel defendat. Si quis vero contra præsumpserit, tanquam contumax & rebellis Romanæ Ecclesiæ ab omnibus habeatur. Nulli ergo, &c. Datum Auinion. quarto idus Nouemb. Pontificatus nostri anno nono.

Et quia prædictis duobus erroribus in dictis duabus constitutionibus condemnatis, super materia de proprio & communi, adhuc in prouincia Tarraconen. nonnulli Begardi, & fratres Minores, solo nomine religiosi, a conuersatione aliorum ordinum † fratrum, vita & moribus dissidentes, præfatos condemnatos errores, in dicta prouincia Tarraconen. adhuc defendebant, Ideo dominus Ioannes prædictus, Archiepiscopo Tarraconen. eiusque suffraganeis, & Inquisitoribus illarum partium hæreticæ prauitatis, iterũ dictos errores, ac fratres eorum defensores vt hæreticos condemnando, ac tales publicari mandando, grauis & indulgentijs sui ordinis priuando, ac eos

† al. ordinis.

A Prælatis & Inquisitoribus subiiciendo, litteras destinauit tenoris sequentis.

Alia constitutio Ioan. XXII. super eodem.

IOãnes Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Tarraconen. eiusque suffraganeis, & dilectis filijs Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in prouincia Tarraconæ auctoritate Apostolica deputatis, salutem, &c.

Quia nonunquam vnius impunitas: &
B infra. Et quia indignum est, et eius, à cuius se obedientia subtrahunt, quemque † impugnare temere setagũt, priuilegiis perfruantur: ipsos omnib. & singulis tam exẽptionis, quam aliis quibuscunque priuilegiis, gratijs, & libertatibus, & immunitatibus, tam ordinibus suis, quã personis, & locis ipsorum, sub quacunque forma, vel expressione verborum, ab Apostolica sede concessis, auctoritate Apostolica omnino
C priuamus. Et præter pœnas alias contra talia præsumentes inflictas, quibus ipsos subiacere volumus, priuatos perpetuo, & ordinariorum locorum iurisdictioni ordinariæ, quo ad causas omnes, & omnia alia decernimus manere subiectos. Quo circa discretioni uestræ per Apostolica scripta in uirtute sanctæ obedientiæ districtius iniũgendo mandamus, quatenus singulis diebus Dominicis & festiuis, de quibus uideritis expedire, tales excommunicatos, hæ-
D reticos, & Schismaticos (ut prædicitur) eisdem priuilegijs, gratiis, libertatibus, & immunitatib. priuatos, uos fratres Archiepiscopi & Suffraganei facite in Ecclesijs uestrarum ciuitatum, & diœcesuum publice nuntiari: ac uos, uestrique uices gerentes uestra ordinaria: & uos filij Inqsitores auctoritate Apostolica aduersus eos, quos in præmissis, vel circa ea, summarie, simpliciter, & de plano in eisdem ciuitatibus, &
E diœcesibus reperietis deliquisse, tanquam contra hæreticos & Schismaticos, ad captionẽ, inquisitionem, correctionem, & punitionẽ, iuxta sanctiones canonicas; adeo diligẽter procedere studeatis, quod extirpatis de finibus uestris hæresibus huiusmodi, catholica fides illibata remaneat in hac parte. Datum Auinione, &c.

† al. quãque.

COMMENT. XL.

MVltis nominibus vocantur hi hæretici, nẽpe Begardi, Fratucelli, Fratres de paupere vita,

&

& Bizochi, vt constat ex quadam extrauagāti Ioānis XXII. incipiente, Sancta Romana: quam affert auctor Repertorij Inquisitorum verbo, Beatæ tertiæ regulę. per quam horum secta condemnatur.

a Ad hanc respondemus, quòd tempore domini Clemētis V. insurrexit in prouincia Narbonę homo quidam vocatus Petrus Ioannes.) *De Begardorum origine siue initio non est multum varia auctorum sententia: nam Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hęresibus Beguinorum in principio, scribit eorum sectam detectam fuisse circa annum Domini M. CCCXV.*

Begardorum secta quando incepperit.

Eymericus hic, qui aliquot annis post Guidonem Carmelitam floruit, non multum ab eo differt, dum Begardos, seu Beguinos tempore Clementis Papę V. insurrexisse potissimum significat, nēpe circa annos Domini M.CCCX. quorum auctorem constituere videtur Fratrem Petrum Ioannem, de quo diximus supra q.9. huius 2. partis.

Bernardus Lutzemburgus in Catalogo hęreticorum lib. 2. verbo, Begardi, exortos eos scribit sub Ioāne Papa XXII. circa an. Domini MCCCXXX.

Gabriel Prateolus, lib.6. cap. 13. de vitijs & sectis hæreticorum agens de Fraticellis, & lib.8. cap. 11. agens de Hermanno Italo, ait hunc Hermānum auctorem fuisse hæresis Fraticellorum, seu Beguinorum, & eos ortos fuisse temporibus Benedicti Vndecimi Pontificis maximi circa annum Domini, MCCCIIII.

Horum sententiæ veræ iudicari possunt. nam qui minora tempora constituunt, de primo eorum exortu loqui putandi sunt: qui vero media tempora narrant, de eorum incremento: qui autem maiora, de eorum statu, & dānatione agere intelligi possunt. Nā cum sępe contingat, hæreticorum sectas non statim suscipere incrementum, sed sua habere exigua initia, inde vero magis ac magis pullulare, incrementaque suscipere: fit inde, vt scriptores & historici de eisdem hæreticis loquentes interdum circa tempora varij quodammodo videantur, cum tamen non sint: nam quidam exortum primum, alij incrementum, alij denique condemnationem eorum respicientes, dicunt hoc aut illo tempore extitisse: vnde si quę quandoque varietas circa hæc apud graues auctores inueniatur, prędicto modo cōciliari potest, nisi aliud euidenti ratione, aut coniectura concludatur.

Ex his ergo constat Begardorum sectam circa tēpora Clementis V. & Ioannis XXII. Romanorum Pontificum exortam fuisse, aut sane detectam: quā iidem Pontifices Apostolica auctoritate sæpe represserunt ac condemnauerunt, nam sectam Begardorum, præsertim de Alemania, & eorum errores primum condemnauit Clemens V. in concilio Viennensi, & refertur in Clement. 1. de religio. domibus, & in Clemen. Ad nostrum. *de haret. inde Ioannes XXII. qui Clementi V. in pontificatu successit Begardos seu Fraticellos vbique existentes multis constitutionibus condemnauit, sed præcipue per quandam extrauagātem incipien.* Sancta Romana, *quæ habetur inter eius extrauagantes, tit. de religios. dom. Pontificatus sui anno secundo, nempe, anno Domini M.CCCXVIII. & refert auctor repertorij Inquisitorum. verbo:* Beatæ tertiæ regulæ. *& Eymericus* **A** *quæst. seq. in fine.*

Horum hęreticorum errores præter Eymericum hic, refert & confutat Guido Carmelita in summa, tit. de hęresibus Beguinorum, & Aluarus Pelagius, lib. 2. c. 52. de planctu Ecclesiæ. confutat etiā errores Beguinorum seu Begardorum, de quibus agitur in Clemen. Ad nostrum. *de hæret. Recenset eos prætera Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorum. lib. 1. verbo,* Begardi. *Turrecremata in summa de Eccle. lib. 4. parte 2. c. 36. Beatus Antoninus in summa. parte 4. tit. 11. c. 7. §. 4. et 5. et Prateolus, lib. 2. de vitis & sectis hæreticorum, c. 17. tametsi his locis potissimum agant de erroribus* **B** *Begardorum cōdemnatis in dicta Clemēt.* Ad nostrū. *de hæretico. adde Repertorium Inquisitorum verbo,* Begardi. *& verbo,* Beguinæ.

b Trigesimusnonus error, & hæresis est: quia dicunt aliqui ex eis, eundem fratrem Petrū Ioannem veritatem tenuisse & dixisse, in eo quod dixit & tenuit, quòd Christus viuebat quando fuit pendens in cruce in latere lanceatus.) *Hic error, vt alibi diximus, damnatus est in Concilio Viennēsi, & habetur in Clement. 1. de summa Trinit. & fi. de cathol. refert quoque Eymericus supra in hac 2. parte quęst. 7. nu. 7. ver. secunda hęresis. & quęst.* **C** *9. nu. 2. vers. prima hæresis.*

c Matthæus autem Euangelista scripsit, quod Christus tunc viuus erat, quia secundum rei veritatem ita erat, sed Ecclesia abrasit hoc de Euāgelio Matthæi, ne Ioanni Euangelistæ cōtrarius videretur.) *Hęc est insignis & impudentissima blasphemia: neque enim contrarium vnquam scripsit Matthæus, cum solus Ioannes de lāceatione lateris Christi pēdentis in cruce egerit: neque catholica Ecclesia id abrasit, aut correxit, vt vere etiam docet Guido Carmelita in summa de hęresibus, tit. de hęresibus Petri Ioannis, cap. 3. in fine. Sed vsitatus* **D** *mos est hæreticorum, vt ad tuendos errores suos facile confingant quicquid libet, addendo, aut detrahēdo sacris litteris, sicut late ostendimus, lib. 2. de causis vnde hæreses oriantur. De qua re singularis extat locus apud Tertullianum in libro de præscriptionibus hęreticorum, in hæc verba:* Ista hæresis non recipit quasdam scripturas; Et si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertit. Et si recipit, non recipit integras; Et si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata conuertit †. *hactenus Tertullianus.* † al. cōnectit

Iam eadem hæc blasphemia diligenter est præca-**E**-*uenda, atque delenda è plerisque voluminibus iuris canonici recenter impressis, velut ex his quę impressa sunt Antuerpię anno Domini MDLXXII. in officina Philippi Nutij, in quibus super Clement. 1. de summa Trinit. & fide cathol. recentior quidam vel imperitus, vel non vere catholicus, dum totius Clementinę conatur argumentum enarrare: sæpe inculcat hanc blasphemiam, videlicet, sanctū Mattheum contrarium scripsisse de lanceatione lateris Christi, his, quæ diuinitus narrauit sanctus Ioānes.*

d Quadragesimusquartus error est, quia dogmatizant quod Ecclesia carnalis, &c.) *Ita habet codex Barcinonēsis impressus. in tribus vero manu*-

scriptis

scriptis paulo aliter legitur in hunc modum: Quia dogmatizabant olim, quòd Ecclesia carnalis, videlicet Romana Ecclesia ante prædicationem Antichristi destruenda erat per bella, quæ cõtra ipsam faceret Federicus Rex Siciliæ, qui tunc regnabat cum complicibus suis, &c.

c Cum inter nonnullos.] *Ut apertius intelligãtur quæ tradit Eymericus tum in hac, tum in sequẽtibus quæstionibus de condemnatione Fraticellorũ, seu Fratrum de paupere vita, breuiter mihi enarrãda sunt illa, quæ tunc à Fraticellis gerebantur. Sciendum ergo est, Fratitellos tempore Joannis XXII. multum inualuisse in partibus Italiæ, necnon in Insula Siciliæ, Comitatu Prouinciæ Narbon. & Tholosan. ciuitatibus & diœcesibus & prouincijs, alijsque diuersis locis, sicut constat ex quadam extrauaganti Domini Joannis XXII. incipien.* Sancta Romana. *quæ habetur inter eius extrauagantes, tit. de religio. domi. adeo vt congregationes & conuenticula facerent, superiores sibi constituerent (quos Ministros, seu Custodes, vel Guardianos, aut alijs, nominibus appellabant) plurimos ad suam sectam reciperent, domos & habitacula cõstituerent, ac si essent de religionibus approbatis. His incommodis longe lateque patentibus occurrere volens dominus Papa Ioannes XXII. Auinione tertio Calendas Iannarij, Pontificatus sui anno secundo, id est, anno salutis MCCCXVII. die 30. mensis Decembris, prædictam extrauagantem incipien.* Sãcta Romana. *edidit, per quam Fraticellorum, seu Beguinorum sectam penitus condemnauit. inde vero paucis post diebus, id est, die 23 Januarij, Pontificatus sui anno secundo, qui incidit in initium anni salutis* MCCCXIX. *contra eosdem Fratricellos & Henricum de Ceua, quem sibi constituerant Ministrum Generalem, aliam constitutionem edidit, incipien.* Gloriosam Ecclesiam. *cuius fragmentum quoddã affert Eymericus quæstione sequenti. in qua eorum commemorantur errores præcipui, & breuiter ac eleganter confutantur, ac mandatur insuper vt Henricus de Cena, & eius complices caperentur, ac legitime punirentur. Hec extrauagans refertur in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio Sanctæ Inquisitionis.*

[Extrauagans Sancta romana edita anno 1318.]

[Extrauagans Gloriosam ecclesiam edita an. 1319.]

Cæterum quoniã impij Fraticellorum conatus nõ omnino fuerant repressi, immo multi non modo ex congregatione & ordine Fraticellorum, inter quos fuit Guilielmus O Kam Anglicus, sed etiã alij aperte profitebantur errorem, qui dicit, Christũ et Apostolos non habuisse aliquid in speciali, nec etiam in communi: & illũ, qui falsò quoque asserit, Christo & eius Discipulis, in his quæ ipsos habuisse scriptura testatur, nullum ius ipsis vẽdẽdi competiuisse, nec illa vendendi, aut donandi ius habuisse; propterea idem dominus Joannes XXII. secundo idus Nouembris, Pontificatus sui anno septimo, id est, anno salutis MCCCXVIII. tertiam fecit, incipien. Cum inter nonnullos. *per quam damnat errores paulo antea relatos: & quia huic constitutioni,* Dum inter nonnullos, *vt hic scribit Eymericus, Michael de Cæsena Minister Generalis Fratrum Minorum hæreticus, contradixit patenter, publice, & impudenter cum suis complicibus (inter quos primum sibi in scelere nefario vendicabat locum Guilielmus O Kam, qui contra hanc decretalem est debacchatus, dicens septem ex ea colligi errores, cum tamen totidem hæresibus se cum suis maculatũ esse ostenderit) ideo dominus Joannes aliam constitutionem edidit incip.* Ad conditorem. *in qua plenissime declarat quicquid de dominio rerum, quæ ad Fratres Minores puenìebãt, & de simplici vsu facti dubitari poterat, vt tandem omnis errorum obnubilatio ab eorum animis tolleretur. Edita autem fuit extrauagans incipiens,* Ad conditorem. *sexto idus Decẽbris, Pontificatus Domini Joannis XXII. anno septimo, id est, anno salutis MCCCXXIII. facta vere est hæc constitutio,* Ad cõditorem. *omnino post constitutionem,* Dum inter nonnullos. *ut cõstat ex tempore, quo vtraque data fuit, licet in codicibus iuris canonici impressis, constitutio,* Ad conditorem. *ponatur ante cõstitutionem,* Cum inter nõnullos, *cum reuera constitutio,* Cum inter nonnullos, *præcedere debuisset: nam in eodẽ anno septimo prior est mensis* Nouember, *quo data fuit constitutio,* Cum inter. *quã mensis* December, *quo data fuit cõstitutio,* Ad conditorem. *& Eymericus hic cum de his constitutionibus agit, rectam temporis seriem sequitur, vt constat.*

[Principui Fraticellorum errores.]

[Constitutio Cũ inter nonnullos, quando fuerit edita.]

[Extrauagans Ad conditorem quando fuerit edita.]

Attamen quia idem ille Michael de Cæsena magna complicum caterua stipatus, de quibus paulo post dicemus, proxime relatas cõstitutiones acriter mordebat, atque totis viribus & verbis & scriptis impugnabat, propterea dominus Ioãnes XXII. item Auinione quarto idus Nouembris, pontificatus sui an. nono, hoc est, an. salutis MCCCXXV. *aliam constitutionem publicauit incip.* Quia quorũdam. *in qua confirmauit constitutionem,* Cum inter nonnullos. *& constitutionem,* Ad conditorẽ. *Item prædictos errores de proprio & communi fortius extirpauit, & obiectionibus aduersariorum plene respondit, & tandem contradictores tanquã contumaces, & Romanæ Ecclesiæ rebelles & esse, & ab omnibus haberi debere declarauit.*

[Michael de Cæsena impudenter inuehitur in constitutiones Papales.]

[Constitutio Quia quorũdam.]

Tres autem hæ constitutiones nempe, Cũ inter nonnullos. Ad conditorem, &, Quia quorundam. *impressæ referuntur inter extrauagantes Joãnis XXII. de verb. sig.*

Cumque hi errores de proprio & communi tanquam heretici ex diuinis scripturis, & argumentis solidissimis in his tribus Decretalibus contentis merito essent per Romanum Pontificem condemnati, hæretici illi & rebelles, qui eos tuebantur, ausi sunt etiã Auinione in consistorio suo, in faciẽ resistere, & appellare, & rursus Pisis in Italia, & adhuc in ciuitate Mondensi in superiore Germania appellationes suas solẽniter publicare, & dominum Joannem XXII. *non Papam, sed apostatam & hæreticum nuncupare. Michael enim de Cæsena prædictus Generalis Minoritarũ, etiãsi in congregatione Parisiensi anno MCCCXXVIII. depositus, ausus est tamen rebellem ceruicem erigere, se pro Generali & catholico prædicando, Papam autem pro apostata, & hæretico, & sic ipso iure deposito, & ad hoc litteras impietatis suæ modo ad capitulum Fratrum Minorum, nunc ad Lodouicum IIII. Bauarum assertum Imperatorem, & alios destinare,*

[Michael de Cæsena impudenter inuehitur in Pontificem.]

T & omnia

& omnia contra Papam, imo contra Euangelicam veritatem hac in re moliri. Et habuit fautores, qui pro ipso, & cum ipso contra Romanam sedem similiter pugnarũt, multos: sed inter eos præcipuus fuit Guilielmus O Kam Anglicus, qui multa & dixit & scripsit contra Romanum Potificem, potestatẽ eius & Romanæ sedis & gloriam & auctoritatẽ, quantum potuit, minuendo. Adhæserant eidem Michaeli præter O Kam, Bonagratia de Pergamo, conuersus, & Henricus de Chalem, qui multa tũ amicitia, tũ etiam errorum ac hæresum concordia cũ Michaele coniuncti erant. Eisdem erroribus subscripserunt per id tempus nõnulli Theologastri, qui apud imperitam plebem inanis gloriæ nomen aucupabantur, in quibus memoratur Marsilius de Menandrino Paduanus, non ille, qui late scripsit de medicina, sed alius quidam, qui adhæsit Lodouico Bauaro, vt scribit Zabarella in c. Venerabilem. §. verum. extra de elect. & in Clemen. Exiui. §. proinde. verbo. signif. (contra quem scribit luculenter Albertus Pighius li. 5. Hierarchiæ ecclesiast. cap. 1. & multis seq.) item Ioannes de Iaduno homo philosophia gloria tumens, quem habuit familiarem, & in hoc errore consiliarium Lodouicus Bauariæ Dux, & huius sectæ fautor, vt constat ex processu contra hunc Lodouicum facto per Clementem sextum Pontificem maximum.

Michaelis de Cæsena fautores.

Cum autem dominus Ioannes XXII. decretalem illam edidisset, quæ incipit: Quia quorundam, *detractores illi & rebelles rursus in ea octodecem prætensos errores notauerant, quorum quinque videlicet 3. 5. 6. 13. & 14. iustantum ciuile concernunt: in quibus totidem errores se habere palã profitebantur: Interim dominus Ioãnes XXII. vt nullam intentatam relinqueret viam, qua velut pius pater posset errantes ad lumen adducere veritatis, aliam publicauit decretalem incipien.* Quia vir reprobus Michael. *quę non dum impressa, nec adhuc venerit ad manus meas, in qua plenissime impiorum appellationibus respondit, veritates catholicas, quas in alijs extrauagantibus definierat, firmiter stabiliendo, & errores contrarios confutãdo. Atque in hac rursus decretali truces illi Ecclesiæ rebelles triginta duos prætensos errores mẽdaciter notarunt, exceptis aliquibus, videlicet 18. 19. 20. 23. 24. & 28.*

Constitutio Quia vir reprobus.

Cum vero post multas blasphemias vbique verbis & scriptis contra constitutiones domini Papæ & sedem Apostolicam prolatas, Michaele de Cæsena, qui iam fuerat omni dignitate priuatus, Guilielmus O Kam, & Bonagratia de Pergamo conuersus iussi essent non recedere a ciuitate Auinion. ad quã fuerant perducti, vbi tunc curia Pontificia residebat, illi clam arrepta fuga ad præsentiam Petri de Coruario in Antipapam assumpti, & Lodouici de Bauaria pro Imperatore se gerentis suos gressus dirigere festinarunt, atque in Alemaniæ partibus nõ sunt veriti hæreses publice prædicare. Quare dominus Ioannes XXII. Auinione quarto idus Ianuarij pontificatus sui anno quintodecimo, id est, anno salutis MCCCXXXI. contra eosdem fugitiuos quẽ dam processum publicauit, cuius initium: Nuper in consistorio publico. quo citantur peremptorie illi ipsi rebelles, vt personaliter comparerent ad audiendam sententiam, prout excessus exigeret delinquentium. huiusmodi autem processus in fine huius operis habetur impressus inter litteras Apostolicas pro officio Inquisitionis.

A

Iam illud scire oportet, tempore Ioannis XXII. multos viros pios & doctos contra Fraticellorũ errores & verbis & scriptis grauiter decertasse, & Pontificiam auctoritatem & potestatem defendisse, in quibus fuit Augustinus Triumphus de Ancona Augustinianus, vir sanctitate & doctrina insignis, in summa de potestate ecclesiastica, quam domino Ioanni Papæ XXII. nuncupauit: Guilielmus de Cremona eiusdem ordinis, & alij, quorum opera, de hac re partim impressa circũferuntur, partim vero manuscripta adhuc seruantur, virorum diligentia, ut spero proxime edenda.

B

Hunc vero Augustinum de Ancona in priore editione horum commẽtariorum super hac ipsa quæstione, dixeram à Michaele de Cæsena tractũ fuisse cum alijs in errorem Fraticellorum: Cæterum eã infamiæ notam, tum falso impositam fuisse tanto viro comperi, cum loca eiusdem Augustini in summa, de potestate ecclesiastica, quæst. 78. & 79. diligentius & attentius perlegerem; quibus maturè consideratis, animaduerti, eũ à Fraticellorum errore procul abfuisse, & quæ tradit cum recta doctorum sententia conuenire, sicut admonui in summa eiusdem Augustini Romæ impressa an. Do. MDLXXVII. in principio quæstionis 78. Mouit autem me tunc vt in eam sententiam descenderem, quoddam additamentum, quod præfixum erat prędictę extrauaganti Ioannis XXII. incipienti, Cũ inter nonnullos. in aliquot voluminibus iuris canonici in breuiori forma cum glossis recenter impressis. Cęterum, vt dixi, id falsum esse deprehendi, postquam diligentius rẽ cõsideraui. sed ad rem reuertor.

C

Fraticelli non modo Ioanni XXII. quamdiu vixit, impudentissime restiterunt, sed etiam Benedicto duodecimo eius successori: quẽ (quia erat sacrę theologię doctor) ueriorem & damnabiliorem mẽdacissime proclamabant, negantes esse Pontificem, sed hęresiarcham palam esse afferentes, fictas rationes plurimos decipiebant, ita vt in diuersis mundi partibus multum durauerit Fraticellorum secta, vt testatur Zabarella in clemen. Exiui. §. proinde. de verbor. signifi. & Sanctus Antoninus in summa, parte 4. tit. xi. capi. 7. §. 5. quibus locis nonnulla afferunt, quę hanc historiam de Fraticellis poterunt illustrare: quam propterea paulo fusius duximus enarrandam, quoniam & pauca ab historicis, & absq; vllo fere ordine commemorantur, tum etiam quoniam quę in his tribus quęstionibus, videlicet 15. 16. & 17. traduntur ab Eymerico, vix sine harum rerum, quas adduximus, cognitione percipi possunt.

D

E

QVAE-

QVÆSTIO XVII.

De erroribus Henrici de Sena.

SVMMARIVM.

1 *Henricus de Sena apostata caput Beghinorum.*
2 *Beghinorum errores quinque dãnati à Ioa. xxij.*
3 *Secta Beguinorum prorsus damnatur.*
4 *Beguinorum excusationes friuolæ.*
5 *Titulo tertij ordinis S. Francisci sese Beguini palliare atque honestare nitebantur.*

SExtadecima quæstio est: Hęreses,[a] & errores Hẽrici de Sena, ordinis fratrũ Minorum Generalis ficti Ministri, non veri ordinis beati Frãcisci, sed fictitij: qui fratrum [b] a communi statu ordinis dissidentium in partibus Tusciæ, & in insula regni Siciliæ caput fuit; qui sunt?

1 Ad hanc [c] respondemus, quòd post condemnationem prædictarum duarum hæresum, & errorum de proprio, & communi, factam per dictum dominũ Ioannẽ xxij. in constitutionibus, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam mentes. quamplures fratres Minores in partibus Tusciæ, & insula regni Siciliæ, dictis duabus cõstitutionibus non obtemperantes, sed eas potius condemnantes, à communi statu ordinis beati Francisci vita, & moribus, ac etiam aliqualiter habitu dissidentes, ac totaliter deuiantes, sibi Hẽricum de Sena dicti veri ordinis sancti Frãcisci, eũ prædictis suis cõplicibus fugitiuũ, & apostatã, in Ministrũ Generalẽ talis peruersæ suę congregationis & ordinis elegerunt, sibiq; pręfecerũt magis in idolum, quàm prælatũ. Qui pariter Ministros, Custodes, Guardianos, temeritate consimili eligere pręsumpserũt, plurimos, ad eorum sectam recipere sicque receptis licentiam prędicandi, cõfessiones audiẽdi, cõcedere ausi sunt: ac sic in hęreses, & errores plurimos inciderunt. Quorũ quidẽ statum, cum suis erroribus quinque; de quib. dictum est supra eadem parte secunda; q. 8. idem dominus Ioannes pariter cõdemnauit, ac ęos capi mandauit per suam constitutionem, quę incipit, Gloriosam. quę est tenoris sequentis.

Extrauagans Ioan. xxij. qua damnantur errorres Henrici de Sena & sequacium suorum.

GLoriosam [d] Ecclesiam: & infra.

Et ne aliquid prædictarũ blasphemiarum tolerabile uideatur, aut dubiũ; de plurimis eorum erroribus, aliquos non latere, & perinde nocere ualeant, præsentibus duximus aduotandos.

2 Primus itaq; error, qui de istorum officina tenebrosa prorũpit, duas fingit Ecclesias, unam carnalem diuitijs pressam, effluentem diuitijs, sceleribus maculatã, cui Romanum præsulem, aliosque inferiores prælatos dominari asserunt: Aliã spiritualem, frugalitate mundam, uirtute decorã, paupertate succinctã; in qua ipsi soli, eorũque complices continentur: Cui etiam ipsi spiritualis uitę merito (si qua fides est adhibenda mendacijs) principãntur. A

Secundus error, quo prædictorum insolentium conscientia maculatur, Venerabiles Ecclesiæ sacerdotes, aliosque ministros sic iurisdictionis, & ordinis clamitat auctoritate desertos, ut nec sententias ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectum populum instruere ualeant, uel docere: Illos fingentes omni ecclesiastica potestate priuatos, quos à sua perfidia uiderint alienos: quia apud ipsos solos (ut ipsi somniant) sicut spiritualis uitę sanctitas, sic auctoritas perseuerat. B In qua [e] re Donatist. sequuntur errorem: qui olim facto schismate, ab unitate Ecclesiæ recedentes, ita in sua secta Dei gratiam dixerunt esse coactam, ut nullus eam recipere esset idoneus, qui non foret ipsorum scelere maculatus.

Tertius [f] istorum error in Valdensium errrorẽ coniurat, quoniam & hi, & illi in nullum euentum asserunt fore iurandum: C dogmatizãtes mortalis criminis cõtagione pollui, & pœna teneri, quos contingerit iuramenti religione constringi. Quorum blasphemias pietas Christiana condemnans, non leuitate mota, sed utilitate aut necessitate coacta, ueritatẽ præteritorum, atq; præsentium, & certitudinẽm futurorum, iurisiurãdi religione cõfirmat: certissimè tenens, quòd nullatenus de suo genere potest esse peccatũ, quod Christus exercuit, q̃ peccatũ nõ fecit, sed peccatũ omne sua D passione damnauit: Iurauit etenim Dominus, iurauit & Apostolus Paulus: suæ operationis exemplo monstrantes, ad hoc tantum iuramentum esse prohibitum, ne iurandi facilitas frequentiam, frequẽtia cõsuetudinẽ, cõsuetudo periurium introducat. Bonum est ergo iuramentum, ꝓ quod ueritas rerum diuino testimonio cõfirmatur. Sed malum est illi, qui eo male utitur & à malo infirmitatis humanæ est, ut aliquis uerum proferens, iurare cogatur.

E Quarto [g] huiusmodi impiorũ blasphemia, de prædictorum Valdensium uenenato fonte prorumpens, sacerdotes ritè, etiã & legitimè secundum formam Ecclesię ordinatos, quibuslibet tamẽ criminibus pressos, non posse conficere, vel conferre ecclesiastica sacramenta confingit.

Quintus error sic istorum hominũ mentes obcæcat, vt Euãgeliũ Christi in se solis,

hoc in tempore asserant esse completum: quod hactenus (vt ipsi somniāt) obtectum fuerat, immo prorsus extinctum.

Multa sunt alia, quę ibi pręsumptuosi homines contra coniugij venerabile sacramentū garrire dicūtur: Multa quæ de cursu temporum, & fine sæculi somniant. Multa quæ de Anthichristi aduentu; quē iam instare asserunt) flebili vanitate diuulgāt. Que omnia quia partim hæretica, partim insana, partim fabulosa cognoscimus, dānanda potius cum suis auctoribus, quā stylo prosequenda, aut refellenda censemus.

Et quia post prædicta adhuc insurrexit peruersa quædam eorum Begardorum, & Beguinorū cōgregatio, incidentium in errores, & hæreses leuiter supra dictas: ideo idem dominus noster Papa Ioan. xxij. damnauit istam congregationem, & statum eorum per consimilem constitutionē quæ incipit: Sancta Romana, tenoris sequentis.

3 Extrauagans Ioannis xxij. qua Begardi, & Beguini damnantur.

> † Habetur inter extrauag. Io. xxij. tit. de relig. dom. hęc autē impressa est iuxta veritatem ipsiusmet cōstitutionis originalis, quā habuimus sub pendenti plūbo.

SAncta [h] Romana † atque vniuersalis Ecclesia, cui auctore Domino licet immeriti præsidemus, sicut religiosa, & pia vota benigno fauore prosequitur, sic supstitiosos conatus insolentium hominū detestatur: videlicet ne sub ouina pellè gregem Dominicum truculentia lupi rapacis inuadat, sub pietatis imaginę virus hæreticæ prauitatis obrepat, & sub prætextu cōuersationis angelicę incautis mentibus spiritus malignus illudat. Cuius rei gratia sacris est canonibus interdictum, ne aliquis nouū ordinem aut religionē inueniat, vel habitum nouæ religionis assumat. Sed quicūq; ad religionem venire voluerit, ingrediatur vnam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanæ multitudinis viri, qui vulgariter Fraticelli, seu Fratres de paupere vita, ac Bizochi, siue Beghini, vel alijs nominib. nuncupantur in partibus Italiæ, necnō in insula Siciliæ, Comitatu prouinciæ, Narbonen. & Tholosan. ciuitatib. & diœcesibus, & Prouincijs, alijsq; diuersis cismarinis, & vltramarinis partibus contra dictos canones habitū nouæ religionis assumere, congregationes & [i] conuenticula facere, & superiores sibijpsis eligere, nos, aut nominibus alijs appellātes plurimos ad eorum sectā recipere, loca etiam de nouo construere, seu constructa recipere, in quibus habitant in communi, publicè mēdicare, quasi eorum secta foret vna de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis, temeritate damnabili præsumpserunt, & præsumunt etiam incessanter.

4 Et vt ipsorum error, veritas, & impietas, religio reputetur: Plurimi eorum regulam ordinis fratrum Minorum, quam sanctus Franciscus instituit, se profiteri, & ad litteram obseruare confingunt: quamquam sub obedientia Generalis, vel Prouinciallum Ministrorum ipsius ordinis nō morentur. Prætendentes se à sanctæ memoriæ Cœlestino Papa V. prædecessore nostro, huiusmodi status seu uitæ priuilegium habuisse, quod tamen etiam si ostenderēt, non ualeret: cum bonæ memoriæ Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster, ex certis causis rationabilibus omnia priuilegia ab ipso Cœlestino prædecessore concessa, quæ per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, uirib. penitus uacuauerit, dictumque uitæ priuilegium non inueniatur per eundē Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum, & uiuendi ritum à quibusdam Episcopis, seu eorum superioribus, uel alijs Ecclesiarum Prælatis se recepisse prætendunt, quos nec eis recipere, nec prædictis [k] Episcopis, uel eorum superioribus, seu alijs Ecclesiarum Prelatis concedere licuit contra formam Concilij generalis.

5 Nonnulli etiam ex ipsis asserentes se esse de Tertio ordine beati Francisci pœnitentium vocato, prædictum statum, & ritū eorum sub uelamine talis nominis satagūt palliare, cum tamē in regula ipsius Tertij ordinis, talis viuēdi ritus nullatenus sit cōcessus. Et quia in errorum barathrum faciliter ruunt, qui conceptus proprios Patrū diffinitionibus anteponunt. ipsorum quam plurimi sicut fide digna relatione percipimus, à ueritate catholicæ fidei deuiantes, ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare. Cum itaque talium damnanda temeritas in eiusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, præfati Minorum, & aliorum ordinum opprobrium, & etiam suarum, & aliarum multarum animarum perniciem redundare noscatur: Nos sectam, ritum, & statum huiusmodi: Non obstantibus præmissis eorum excusatio-

nib. quas friuolas reputamus, & quicquid per eos cõmuniter, vel diuisim, sub religionis, conuentus, collegij, seu congregrationis nomine, vel colore attẽtatũ extitit, vel existit, de fratrũ nostrorũ cõsilio, auctoritate Apostolica, nullius fuisse & esse decernimus firmitatis: & quatenus de facto processerunt, de consilio & auctoritate præmissis, reuocamus omnino, ac perpetuæ prohibitioni subijcimus, & ab Ecclesia Dei penitus abolemus. Eisdẽ personis, & alijs quibuscunq; sub pena excõmunicationis (quã eas si secus fecerint, incurrere uolumus ipso facto) iniungentes expresse: ne statũ, siue sectã, & ritum huiusmodi ab ipsis assũptum, sectẽtur vlterius, vel ipsum de nouo assumere quoquomodo præsumãt. Episcopos quoq; & eorũ superiores, & etiã alios Prælatos quoscũque, qui prædictis personis, uel alijs ritum viuendi, & habitum supradictos, præter specialem Apostolicæ sedis auctoritatem, deinceps cõcesserint, prędictæ excommunicationis pęnæ ipso iure decernimus subiacere. Dignum est enim, vt adulterinas plantationes, quas nõ pater cęlestis, sed humanæ temeritatis audacia plãtat, Apostolici culminis censura diuellat, nec patiatur in agro Dominico peruersę cõgregationis uepres excrescere, cui proprium est diuina opitulante gratia, virtutes serere, ac vitia radicitus extirpare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reuocationis, subiectionis, abolitionis, voluntatis, iniunctionis & constitutionum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Auinion. iij. Kalen. Ianuarij, Pontificatus nostri anno Secundo.

COMMENT. XLI.

a HÆreses & errores Hẽrici de Sena.] *Hic Henricus sicut constat ex extrauaganti domini Ioannis xxij. incipien.* Gloriosam Ecclesiã. *quæ in fine huius operis est impressa inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis, vocabatur Henricus de Cena. Emersit autem Henricus in ipso statim initio Pontificatus Ioãnis xxij. ad annos Domini MCCCXVI. vt clarius ex his, quæ paulo post dicemus, apparebit.*

b Qui fratrum à communi statu ordinis, &c. *Hic locus in omnibus codicibus erat penitus deprauatus, ita vt nullus omnino sensus posset inde colligi: nos tamen ex responsione Eymerici ita emendauimus vt est impressus.*

A

c Ad hanc respondemus, quòd post condemnationem prędictarum duarum hæresum, &c. factam in constitutionibus, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam mentes. quamplures fratres, &c.] *Non video quomodo possim tueri Eymericum dicentem hoc loco multos Fratres Minores, hoc est, Fraticellos sibi cõstituisse Ministrum Generalem Henricum de Cena, postquam dominus Joannes xxij. edidit constitutiones incipien.* Cum inter nonnullos. *&,* Quia quorundam. *& propterea insuper editam fuisse constitutionem incipiẽtem,* Gloriosam Ecclesiam. *per quam Fraticellorum errores pariter condemnauit, ac eos capi mandauit, non inquam video, quomodo eum tueri possim, cum constet apertissime, ex tempore, quo publicatæ, seu datæ sunt prædictæ extrauagantes, illam quæ incipit:* Gloriosam Ecclesiam. *editam fuisse Pontificatus domini Joannis xxij. anno Secundo, decimo Kalendas Februarij, quod tempus vt in commentario proxime præcedentis quæstionis late diximus, incidit in initium anni Salutis MCCCXIX. constitutionem vero incipientem,* Cum inter nonnullos. *publicatam fuisse anno septimo Pontificatus Joannis xxij. hoc est, anno Domini MCCCXXIII. & illam, quæ incipit,* Quia quorundam. *editã fuisse Pontificatus eiusdem Joannis anno Nono, id est, Anno Salutis MCCCXXV.*

B

C

Rursus in alio quoq; videtur Eymericus in hac quæstione, memoria lapsus. nam postquam retulit fragmentum ex constitutione incipiente, Gloriosam Ecclesiam. *ait constitutionem, cuius initium est,* Sancta Romana. *latam fuisse post prędicta, et condemnatã in cõstitutione,* Gloriosam Ecclesiã. *quod tamen non est verum, cum constitutio,* Sãcta Romana. *edita fuerit aliquot diebus priusquã ederetur constitutio,* Gloriosam Ecclesiã. *nępe tertio Kalen. Januarij Põtificatus Ioannis xxij. anno Secundo, idest, die xxx. mensis Decembris, anno Salutis MCCCXVIII.*

D

Res ergo hęc de exortu, & condemnatione Fraticellorum, & Henrici de Cena, & Michaelis de Cæsena per diuersas cõstitutiones domini Joannis xxij. facta, ita se habuit seruata serie & ordine tẽporum ex ipsismet constitutionibus collecto, quemadmodum copiose docuimus supra super quęstione proxime præcedenti: quæ omino videnda sunt, vt hæc apertius intelligantur. Hic vero lapsus facile condonãdus est tanto viro, cum in chronologijs et serie temporum facile erretur.

E

Iam quæ in hac quæstione commemorat auctor multo facilius percipientur, si legantur integræ hæ constitutiones, incipientes, Gloriosam Ecclesiam. *&* Sancta Romana.

d Gloriosam Ecclesiam: & infra.] *Eymericus hic ex constitutione hac solum deprompsit ac retulit Fraticellorum errores, omissis eorum confutationibus ex diuina scriptura petitis. est autem hæc constitutio valde elegans, & doctissima, sicut res ipsa indicat, quæ vt dixi integra refertur in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio*

sanctæ Inquisitionis.

Donatistarũ error qualis.

e In qua re Donatistarum sequuntur errorẽ, q olim,&c.] *Donatiani vel Donatistæ dicũtur ab Augustino in libro de hæresibus, c.60. quos Philastrius in catalogo hæresum Montanistas quoq; appellari scribit, & Parmenianos à Parmenione quodam, qui eorum successit erroribus atque falsitati.*

Hunc vero errorem, quo Henricus & eius sequaces seu Fraticelli falso asserebant Ecclesiam Dei apud ipsos solos remansisse, Donatistarum fuisse indicat apertissime D. Augustinus in libro de hæresibus, c.69. in hæc verba. Donatiani vel Donatistæ sunt, qui primum propter Donatum contra suam voluntatem Cæcilianum Ecclesiæ Carthaginensis Episcopum factum schisma fecerunt, obiijcientes ei crimina non probata, & maxime quòd a traditoribus diuinarum scripturarũ fuerit ordinatus. Sed post causam cum eo dictam atque finitam, falsitatis rei deprehensi, pertinaci dissensione firmata, in hæresim schisma verterũt: tanquam Ecclesia Christi propter crimina Cæciliani, seu vera, seu quòd magis apparuit Iudicibus, falsa, de toto terrarum orbe perierit, vbi futura promissa est, atque in Africa Donati parte remanserit, in alijs terrarum partibus quasi contagione communionis extincta. *hactenus Augustinus: vt vel hinc discamus, raras, aut nullas olim fuisse hæreses, quas renascentes hæretici labentibus sæculis non excitarint. Emerserunt autem olim Donatistæ circa tempora Liberij Papę, anno fere Domini CCCLVIII. Horum errores et schismata Optatus Afer, Episcopus Mileuitanus, sex libris aduersus Parmenianum grauiter confutauit. eum videto.*

Donatistæ quando exorti.

f Tertius istorum error in Valdẽsium errorẽ coniurat. quoniam & hi & illi in nullum euentum asserunt fere iurandum.] *Diuus Bonauentura li.3. Sentent. distin.39. nunquam licere iurare, Manichæorum dixit fuisse errorem: sed Guido Carmelita in summa de hæresibus, tit. de hæresib. Valdensium. capit.2. Valdensibus tantum tribuit: quod videtur verius. hæresis autem est asserere nunquã licere iurare; cum Deuteron.6. dicatur:* Dominum Deum tuum timebis, & per nomen eius iurabis. *sed de hac re copiose beatus Thomas 2.2. quest.89. art.2. & Sotus lib.8. de iustitia & iure. q.1. art.2. Repertorium Inquisitorum, verbo, iuramentum. et Tabiensis in sum. verbo, iurare. & Martinus Nauarrus in Enchyridio, seu Manuali cõfessariorum, c.12. nu.4.*

Error Valdẽsium, nunquã esse iurandũ.

g Quarta huiusmodi impiorum blapsemia de prędictorum Valdensiũ venenato fonte prorumpens, Sacerdotes rite etiam & legitime ordinatos quibuslibet criminibus pressos, non posse conficere.] *Hoc sensisse Valdẽses aperte docet Eymericus supra q.14. versi. decimus error. tradit amplius frater Raynerius ord. Prædicat. in summa de Catharis, eos sentire, nullum aliud sacramentũ posse confici à ministro existẽti in peccato mortali, vnde ob hanc insignem dubitationem in magno periculo omnes, inquit, olim hi hæretici versabãtur. sed non fuerunt primi Valdenses huius erroris inuentores; nam & Donatistæ olim idem asseruerunt, quẽ*

Error Valdẽsium à ministro peccatore nullũ posse confici sacramentum

A *errorem grauiter refellit beatus Augustinus in libris de baptismo contra Donatistas, & li.2. contra Parmenianum & lib.2. contra Petilianum, c.30. Sacramentum enim gratiæ dat Deus per malos, ipsam tamen gratiam per se ipsum.*

Neq; de hac veritate licet dubitare. c. quod quidam. 1. q.1. tandem hoc definiuit Concilium Tridẽtinum, sessio. 7. de sacramentis in genere, cano. 12. & sess. 7. de baptismo, can.4. Conficiunt itaque plane sacerdotes peccatores, quicunque illi fuerint, vera Ecclesiæ sacramenta, dummõ omnia, quæ ad essentiam sacramentorum spectant, seruauerint. Concilium Tridentinum d. cano.12. sess.7. de sacramen-

B *tis in genere.*

h Sancta Romana; &c.] *Legitur inter extrauagantes Ioan. xxij. tit. de religio. domi. c. sancta Romana. & in Repertorio Inquisitorum verbo,* beatæ tertiæ Regulę. *fuit autem edita hæc Decretalis eo anno quo diximus paulo antea.*

i Congregationes, & conuenticula facere.] *In causis religionis à priuatis hominibus celebrari conuenticula prohibitum est. l. conuenticulam. C. de Episcopis & cleri. l.1. ff. de collegiis illicit. facit tex. in c. coniurationum. 11. q.1. & in c. excommunicamus. clem.1. de hæret. §. adiicimus. Neque carẽt hæresis suspicione tales de religione priuatæ congre-*

C *grationes, nec permitti ab Episcopis, vel Inquisitoribus debent, maxime si de nocte fiant, quod tempus magnis sceleribus est opportunius.*

Priuatę congregationes de rebus religionis quatenus permittantur.

Academię tamen, seu litterariæ exercitationes, quæ solent in illustribus Italię Vrbibus, in priuatis nobilium & Doctorũ domibus de multiplici scientiarum genere celebrari: quibus sępe etiam de rebus theologicis disseritur, cum in bonum finem celebrentur, exerceanturque ibi litteratorũ ingenia, & multa alia commoda oriantur, permitti possunt. argumẽto d. l.1. §. Sed religionis. ff. de colleg. illicitis. §. si quis de parentibus. auth. vt cum de appellat. cognos. l. magistros. C. de professo. & medi. lib.10. &

D *argumento eorum, quæ notant Innocentius, & Hostiensis c.1. de schismaticis. & in c. dilecta. de excessibus prælat.*

In his Academijs curandum est, vt litterariæ exercitationes a Catholicis, & prudentibus, & litteratis habeantur: aliter enim periculum est, ne cũ theologia permisceantur errores. Rursus in his etiã priuatis Academiarum disputationibus, & lectionibus ea sunt omnino seruanda, quæ diximus supra par.2. super q.10.

K Nec prędictis Episcopis, vel eorum superioribus, seu alijs Ecclesiarum prælatis concedere licuit, contra formam concilij generalis.] *In-*

E *nocentius III. in Concilio generali Lateranen. Romæ habito anno Domini MCCXV. c.13. ita cauit:* Ne nimia religionum diuersitas grauem in Ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero nouã religionem inueniat. Sed quicunq; voluerit ad religionem conuerti, vnã de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosã domũ fundare de nouo, regulã & institutionem accipiat de religionib. approbatis. *hęc ibi. quod refertur in c. vlt. de religio. domi.*

Nouas religiones [illegible]

Hic vero locus, quem interpretamur, [illegible]

duas

dicat non esse munus Episcoporum, aut aliorū prælatorum Romano Pontifice inferiorum nouas inducere religiones, aut nouis inductis auctoritatem dare, easue confirmare, hoc enim ad solum Papā spectat, cum ad cōmunes, seu vniuersales Ecclesiæ catholicę mores pertineat: plurimum enim refert, quo ritu, qua forma, quibusque institutis Deus Optimus Maximus colatur.

QVÆSTIO XVII.

De obiectis Fraticellorum contra Constitutiones Ioan. xij. cum responsionibus ad illa.

SVMMARIVM.

1 *Constitutiones Ioan. xxii. à Beguinis seu Fraticellis reiectæ.*
2 *Sexdecim Fraticellorum obiecta pro defensione suorum errorum.*
3 *Baptizati ab hæreticis quādo rebaptizādi sint, & quando non.*
4 *Romanorum Pontificum statuta quandoque in stis causis variant.*
5 *Nicolaus Papa iij. ab heresis crimine defensus.*
6 *Romana Ecclesia ab errore in fide immunis.*
7 *Veniens contra determinationem Papæ quando sit hereticus.*
8 *Ioannes xxij. à notā inconstantię excusatur.*
9 *A Romanis Pōtificibus definita non sunt omnia irreuocabilia.*
10 *Error venialis sanctitati non repugnat.*

Decimaseptima quæstio est: Hæreses & errores, qui per nōnullos aduersarios veritatis (opponentes se dictis determinationibus factis per dictū dominum Ioānem Papam XXII. de proprio: & communi) asseruntur mendaciter atque falsè; qui sunt.

1 Ad hanc respondemus, quòd post prędictas determinationes factas de proprio, & cōmuni in constitutionibus, Cum inter. &, Quia quorūdā, quamplures pseudofratres Minores à communi vita, & moribus ordinis fratrum Minorū sancti Francisci deuiantes dixerunt, ac falsò asserue runt, infrascriptas hæreses, & errores sequi ex dictis constitutionibus, quas, dominus Benedictus xij, dum esset Cardinalis, recollegit, atq; soluit per modum qui sequitur luculenter.

2 Primo quidem asserūt pro sui erroris fundamento: quòd Apostoli, & religiosi vitā Apostolorum sequentes, non habuerunt, nec habēt in rebus vsu consumptibilibus, nec in nō cōsum ptibilibus vsu, aliquod ius dominij, vel proprietatis, aut ius vtēdi in speciali, vel in communi: sed tantum simplicem vsum facti, dominio, & proprietate talium rerum penes alium remanente.

Ad istud respondet dominus Benedictus, & dicit, quòd prædictum fundamentum hæreticū A esse, declaratum est: prout in decretali, Cum inter nonnullos. cōtinetur: quia (vt diligenter consideranti apparet) contrariatur diuinæ scripturę, sanctorum Patrum doctrinæ, & consuetudini totius Ecclesiæ.

3 Secundo, dicunt: quòd prædictam paupertatem fuisse Christi, & Apostolorum, determinauit dominus Nicolaus Papa III. in §. Porro abdicatio proprietatis omnium rerum, &c. in constitutione, Exijt.

Respondet, quòd licet illud in constitutione dicta contineatur; tamen ex scriptura diuina verum esse ibi non ostenditur, sed solummodo narratur. B Et tamen iam nos ostendimus, quod contrarium haberi potest ex scriptura Apostolica, & Euangelica: ex qua scriptura motus dominus noster Papa Ioannes declarauit dictam assertionē (si pertinax esset) hæreticam esse, sicut contraria diuinæ scripturæ. Nec hoc asserit simpliciter, & determinatè dominus Nicolaus, qui dictam constitutionem fecit; sed solummodo hoc dicit incidenter, & narratiuè. Posito etiam quod determinatiuè diceret, non obstat, cum contrarium inueniatur in scriptura diuina, si diligenter attendatur: & nunc est per Ecclesiā determinatū, & patet etiā ex supra inductis in tractatu prædicto.

C Tertio dicunt: quod in his, quæ pertinēt ad fidem, vel mores, determinatū semel per summū Pontificem, non potest per alium reuocari: talis autem est assertio domini Nicolai de Christi, & Apostolorum paupertate.

Respondet, quòd falsum est: nam Petrum qui non ambulat rectè ad veritatem Euangelij reprehēdit, & correxit Paulus: vt patet ad Ga. 2. Et tamen non erat illi par, sed inferior. Item Stephanus, Papa determinauit, quòd nullus baptizatus per quoscunque hæreticos, veniens ad Ecclesiam catholicā rebaptizaretur: Sāctus autem Cyprianus cum multis Episcopis in Africa cele D brans concilium, determinauit oppositum, vide licet, baptizatū à quicunque hæreticis, si ad Ecclesiam catholicam veniant, sunt baptizandi: reprobās in hoc Stephanum Papam, vt patet in Cypriani epistolis ad Iubaianum, ad Stephanū & Pompeium. Concilium autem Nicænū vtrāque opinionē Sancti Cypriani, & Stephani Papæ correxit; determinando quòd baptizati ab hæreticis non seruantibus formam Ecclesiæ, venientes ab Ecclesiam baptizentur: ab alijs vero hæreticis baptizati, non rebaptizentur: vt non, sit contra articulum fidei; Et vnum baptisma.

4 Item per multos Romanos Pontifices de-E terminatum fuit, quòd matrimonium factum infra septimum gradum cōsanguinitatis, debet separari: & quòd coitus cum muliere, quæ erat infra gradum dictū, erat incestuosus: vt patet 35. quæstio. 5. ca. Nullum. Hoc autem reuocatū est per alios, vt patet extra de consangui. & affin. c. Non debet. vnde nunc licet in sexto, & septimo gradu consanguinitatis matrimonium fieri: vnde si aliquis mulierem in dictis gradibus existentem carnaliter cognoscat, non committit incestum.

Item extra de eo qui cognouit consanguineá vxoris suæ.c.Discretionem tuá.dicitur,quòd cú quidam legitime matimonium contraxisset cum quadam,quam antequá carnaliter cognouisset, consanguineo suo tradidit renitentem, cum qua ille matrimonium contraxit,& carnaliter eá cognouit,cum ipsa vellet postea reuerti ad prioré maritum,& super hoc dubitaretur,an fieri deberet: Papa respondet,quòd licet quidam prædecessor eius aliter determinauerit,ipse tamen dicit:si mulier omnino hoc vult,licite pôt & debet priori viro restitui. Et tamen manente determinatione prædecessoris dicti Papæ, Ecclesia reputasset incestum,si talis mulier carnaliter coniungeretur cum priori marito.

Item extra de sponsal.duorum,cap.Licet.dicitur;quòd quidam prædecessores domini Alexandri Tertij iudicauerunt,quòd si inter virú & vxorem legitime matrimonium per verba de præsenti expresse esset contractum, siue iuramento interposito,siue non:si postea mulier nuberet alteri,á quo carnaliter cognita esset;non debebat separari ab isto secundo:& tamen Alexáder Papa ibi contrarium,scilicet quòd debet separari à secundo,& restitui primo: Et sic patet ,quòd primi Romani Pontifices male senserunt de separatione,& indissolubitate matrimonij. Ex quibus constat,quòd illud,quod circa fidem & mores male determinatum est per vnum Papá , vel concilium,potest per alium,perspecta melius veritate,corrigi & emendari.Ideo non est mirum, si dominus Ioannes diligenti deliberatione cum multis peritis in Theologia, & in vtroque iure,habita , reuocauit quæ male dixerat dominus Nicolaus de Christi & Apostolorum paupertate.

Quarto dicunt: quod si contenta in prædicta decretali, Exijt.sint falsa & hæreticalia,sequitur quòd Papa Nicoalus errauit in fide catholica,& hæreticus fuit.

5 Respondetur, quòd non : quia dum voluntas nó sit in crimine, si ex defectu humanę intelligentiæ error contingat,non est simpliciter culpabilis error,taliter quòd debeat pro errore damnabili reputari,vt patet in Petro,qué Paulus reprehendit:in Cypriano martyre,quem sic excusat Augustinus libro de baptismo contra Donatistas.

Tom. 2. Epl. 80.in fin. Itē quia dicit Augustinus in Epistola ad Hesychium: Error vitandus est,quantum ab homine vitari potest,sed mihi quisquam non videtur errare,cum aliquid nescire se scit;sed cum putat se scire quod nescit. Nicolaus autem faciens decretalem, Exijt.non videbatur, quod putaret se cótra veritaté fidei se motum determinare certitudinaliter,quod scientia requirit;quia dixit,quod si aliquod dubiú in sua declaratione insurgeret, non per quoscunque,sed per Romanum Pontificem declarari haberet:multum autem dubitabile erat id,quod dixerat de paupertate Christi & Apostolorú:& an vsus in omnibus rebus possit separari à dominio,& proprietate: Ideo potuit & debuit dominus Ioan.illud dubium declarare,

A contrarium ex scriptura diuina & legali possit deduci. Et sic dominus Nicolaus non errauit in fide simpliciter:quia non putauit, vel putabat se scire quod nesciebat,sed putabat se nescire quod nó sciebat: Alioquin frustra & sine causa, si crederet se scire prędicta,aliquem correctorem,vel emendatorem vellet habere:cum illud quod veraciter scitur sic esse,sit impossibile aliter se habere. Et ita ipse non errauit perniciose,nec Ecclesia sequens eum.quia sub declaratione & correctione auctoritatis Apostolicæ sedis,illa quę dixit,asseruit;propter quod eius error venialis, & humanus fuit:nec error simpliciter debet , dici, vt patet per dictum Augustini supra inductum.

B Et similiter disputans excusat beatum Petrum.

Quinto asserunt : quòd dicta decretalis, Exijt. fuit per vniuersalem & sanctam Ecclesiam approbata,& in Concilio generali Viennen.cófirmata.

Respondet,quòd nunquá fuit approbata per vniuersalé Ecclesiam aliter,nisi vt cómunes cóstitutiones Papales. Nec fuit approbata,nec improbata in prædicto concilio,nec dominus Clemens quintus in decretali, Exiui de Paradiso. dixit,quòd dictam decretalem, Exijt,conciliú generale approbauerit,vel confirmauerit.

6 Sexto dicunt,quòd sequitur totam Romaná Ecclesiam multis annis in fide errasse: quod est cótra articulum fidei: Credo in vnam sanctá catholicam,& Apostolicam Ecclesiam.

Respondetur,quòd non est imputandus error Ecclesiæ catholicæ,si aliquid diffiniat Papa, vel Ecclesia,seu Concilium generale, non pertinés ad fidem & mores,quod pro tunc quando diffiniebatur,non facta plena discussione,fuit diffinitum:quod tamen postea per diligentem inquisitionem factam,apparet cótrarium esse veritati. Frequenter enim contingit, quòd multa prius determinata per cócilia,vel per Papam,sunt postea reuocata,sicut patet per supradicta: &

D maxime in talibus, vbi sacra scriptura non loquitur omnino clare & expresse: vnde in talibus licet absque nota hæreticæ prauitatis opinari contraria,ante Ecclesiæ determinationem sub articulis fidei positam. Vnde sicut in domino Nicolao non fuit error perniciosus , sed venialis ex causis supra dictis:ita nec in sequentibus eum ante determinationé domini Ioannis, Quòd autem fuerit peccatum veniale in Ecclesia circa præsentem materiam,vel aliam,non est inconueniens. Nam cú dicit Apostolus ad Ephes.5.quod Christus exhibuit sibi Ecclesiam non habenté maculam neque rugá,debet intelligi de Ecclesia triúphante,non de militante,ut dicit Augustinus li. retractationum.

Septimo dicunt in decretali, Exijt, contineri:quod in rebus temporalibus est considerare proprietatem,possessionem,vsumfructú,ius vtendi,& simplicem vsum facti , & vltimo tanquam necessario eget vita mortalium, licet alijs carere possit;quia nulla potest esse professio,quæ à se vsum necessariæ sustétationis excludat:qui inquam vsus non iuris,sed facti tantummodo no

men

nem habens, quod facti tantum est, in vtendo præbet vtentibus, nihil autem iuribus.

Respõdet immo q non valet: quia quo ad illa dicta decretalis est correcta, & emendata rationabiliter per illum, qui potest; & ita cum ex statuto correcto, & emendato, quo ad illa, quæ sunt correcta, & emendata arguant, eorum dicta non concludunt.

Octauo dicunt: quòd multi Romani Pontifices in rebus temporalibus vsu consumptibilibus & non consumptibilibus vsu, quæ fratribus, Minoribus offeruntur, dantur, vel conceduntur; dominium Romanæ Ecclesiæ seruauerunt, vsu tantummodo simplices facti ipsis fratribus derelicto.

Respondet, quòd hæc fecerunt alij summi Pontifices de rebus, quæ non consumuntur vsu: dominus autem Nicolaus fecit hoc de omnibus rebus, supponens tamen dictum suum correctioni Romani Pontificis: Et sic dominus Ioannes, tam ex auctoritate iuris, quam ex auctoritate eidem reseruata per dictum suum prædecessorem, contrarium multis rationibus ostendit, & determinauit.

Nonodicunt: quòd Romanus Pontifex diffiniuit carentiam talis dominij esse sanctam, & meritoriam: & quod Christus, & Apostoli viam perfectionis ostendentes, abdicationem huiusmodi dominij docuerunt: & quòd carentia talis dominii non est infructuosa domino, cum sit meritoria ad æterna, & professioni pauperum opportuna.

Respondet, quod illud, quod hic dicunt, correctum est rationabiliter per illum, qui hoc corrigere poterat, & debebat, ostẽdendo esse impossibile in talib. rebus vsum facti separari à dominio: & quòd si separaretur dominiũ esset verbale, simulatum, & ænigmaticum.

7 Decimo dicunt: q veniens contra determinationem Papæ, & Romanæ Ecclesiæ, est hæreticus censendus, propter quod nõ licuit alicui diffinire contrarium determinationi domini Nicolai.

Respondet, quod illud non est verum, nisi determinatio Ecclesiæ contineatur in scriptura diuina, vel ex ipsa enidẽter, & necessario concludatur: vel nisi Ecclesia expresse determinet, quòd tale quid sit tenendum sicut pertinẽs ad fidei articulum, determinans q dicentes, & tenentes cõtrarium, sicut hæretici sunt habendi. Quod autẽ dixit dominus Nicolaus de Christi paupertate, & separatione dominij, &c. non continetur in scriptura diuina, nec potest concludi ex ea, nec fuit positus sub articulis fidei.

8 Vndecimo dicunt: quòd dominus Ioã. seipsũ condemnat reprobando, reuocando, & contrarium faciendo eorum, quæ de Christi, & Apostolorum paupertate decretalis, Exijt, continet: quia ipse antea pronunciauerat decretale, Exijt, & Exiui. salubriter editas, lucidas, multaq, maturitate digestas: prout in constitutione per eum edita, quæ incipit, Quorundam, deprehenditur euidenter.

Respondet, quòd non valet, quia dominus

A Ioan. in constitut. Quorundam .quæstionem de Christi, & Apostolorum paupertate, & inseparabilitate dominij ab vsu, non accipit determinandam, sed solum duos articulos, scilicet de vestib. fratrũ, & de cõgregando blado, vino, & alijs necessarijs in granarijs, & cellarijs: & in istis duobus articulis dicit, quòd vult declarationes dubias addere declarationibus dominorum Nicolai iij. † & Clementis v. & sic verba generalia, quæ in prologo dictæ constitutionis, Quorundã, præmittuntur, ad certos articulos in narratione restringuntur, vt patet intuenti eam: Et posito etiam quod ista verba, quæ isti ponunt, tunc dixerit quantum ad omnia contenta in dicta cõstitutione, Exijt. quando nondum quæstio de Christi paupertate erat ventilata; nõ est inconueniẽs, si postea diligentius veritate quæsita, & reperto fore verũ contrarium eorum, quæ dixerat dominus Nicolaus, dominus Ioannes dictum suũ correxit, asserendo; & determinando contenta de paupertate Euangelica in decretali, Exijt, nõ esse solida, nec vera. Sic enim, & sancti, quod prius dixerant, frequẽter posterius correxerunt, quando veritas magis incępit per disputationes, vel collationes scripturarum eis apparere: nec erubuerunt sua dicta corrigere, vt patet per Augustinũ in suo libro Retractationum, & in secunda epistola ad Marcellinum.

> † Suspicor hunc esse Nicolaum iv. vt plene dixi in comment. huius quæstion.

B

C

Duodecimo dicunt: q si Papa Ioan. potuit reuocare prædicta determinata per dominum Nicolaũ, eadem ratione summus Pont. potest oẽs diffinitiones suorum prædecessorum reuocare, & contrarium constituere: ex quo totius fidei, & auctoritatis Ecclesiæ destructio sequeretur.

9 Respondet, q non valet, quia non sequitur, si aliqua diffinita inconsulte in materia absolute non pertinente ad fidem, & ad mores possunt, & debẽt reuocari, ergo omnia: cum arguatur à particulari ad vniuersale; quod fieri nõ debet: Quia

D vniuersalis cõclusio non sequitur, nisi ad præmissas vniuersales. Item ea, quæ euidenter, & manifeste continẽtur in sacra scriptura, vel ex ea necessitate concluduntur, sunt omnia inconcussa stabilitate firmata: nec reuocari possunt, nec eorum contraria statui per quemcunq; vt dicit Augustin. io 2. lib. de baptismo, & Gelasius Papa in epistola ad Episcopos Dardaniæ: De numero autem talium non sunt ea, quæ dixit de paupertate Nicolaus Papa: nec vnquam pertinuerunt simpliciter ad fidem, vel ad mores, cum contrarium esset verum, & catholicum, vt in suis determinationibus dominus Ioannes Papa euidenter

E ostendit.

Tertiodecimo dicunt: q secundum hoc in decretali, Exijt, erratum fuit in doctrina, & vita Christi, & Apostolorum.

Respõdet, quòd verum est, non tamen errore pernicioso; cum adhuc ad plenum veritas discussa nõ fuisset, sicut nũc est, sed errore veniali: Sicut Augustinus declarat de Cypriano, & de Petro per Paulum correcto.

Non enim fuit voluntas in crimine, sed defectus humanæ intelligentiæ, potissime quia do-

minus

minus Nicolaus dicta sua supposuit correctioni A sedis Apostolicæ.

Quartodecimo dicunt: quòd sequeretur, ꝙ in approbatione status regulæ Fratrum Minorum Ecclesia errauerit.

tal. cor.

Respondet, ꝙ non sequitur: tú quia ante constitutionem, Exijt. status Minorum † fuit approbatus: tum quia regula eorum non dicit, ꝙ nihil habeant in proprio, nec in communi: nec dicit quòd non habeant aliquod ius vtendi: nec dicit, quòd solùm sint contenti simplici vsu facti, ad quæ eos restringit constitutio: Exijt. Quæ ostēsa est quantum ad hoc, impossibilis, & irrationabilis, per dominum Ioannem in suis constitutioni- B bus. Sed dicit regula prædicta: quòd viuant sine proprio, & quòd nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem. Quæ verba possunt verificari, si habeant in communi: nam solummodo prohibet quòd fratres habeant proprium, sicut Regulæ Basilij, Augustini, & Benedicti.

Quintodecimo dicūt sequi, ꝙ in concilio dictam decretalem approbante, erratum fuit.

Respōdet, quòd in nullo concilio generali decretalis, exiit, fuit confirmata, vel approbata: nec hoc poterit ostendi; & maxime cum constitutio, exini de Paradiso, non fuerit facta in concilio ge- C nerali Viennen. sed post concilium in Auinion. vt habet fide digna multorum relatio.

Sextodecimo dicunt: ꝙ secundum hoc errauit Ecclesia, aliquos Sanctos de ordine Frat. Minor. qui in hac vita, & doctrina diem clauserunt extremum, canonizando pro Sanctis.

Respondet, quòd nec illi, nec alij errabant simpliciter, errore damnabili; sed secūdum quid, errore veniali, constitutione, exiji, nondū correcta per eū, qui poterat; ideo canonizari, alijs suffragātib. meritis, potuerunt; Sicut dicit B. Augustinus D de sancto Cypriano, lib. de baptismo contra Donatistas, c. 17. & 18. quòd ille vir sanctus aliter de baptismo sentiēs, quàm res se habebat, quod postea diligentissima deliberatione retractatum est, in catholica veritate permansit, & charitatis vbertate compensatum est, & passionis falce purgatum. Et similiter dici pōt de Sanctis ordin. fratrum Minorum canonizatis, si doctrinam decretalis, exijt. tenuerunt, antequam per ecclesiam correcta, & emendata fuisset.

COMMENT. XLII.

Argumētum quæst. 17. de obiectis Fraticellorum.

VT hęc quæstio intelligatur, obseruandum est, E *sicut etiā diximus paulò antea super q. 15. ꝙ postquam Ioannes Papa xxij. edidit decretalē incipientem,* Quia quorundam. *aduersus Fraticellos, eorumque duces, illi contra acrius in Pontificem Romanum insurgentes, decem & octo errores in ea cōtineri dixerunt, quorum quinque, nempe. 3. 5. 6. 13. & 14. ius ciuile tantum respiciebant. cumque idem dominus Papa Ioan. eorum impijs appellationibus communiter respondisset in Decretali incipiente,* Quia vir reprobus Michael. *quæ non est impressa, iterum ijdem impij in ea triginta duos errores falso asserunt contineri. nec modo Ioanni XXII. quādiu vixit restiterunt, sed etiam Benedicto XII. eius successori impudenter maledixerunt, subtractæ iustæ obedientiæ debito. quem Benedictum (quia professione Theologus erat) peiorem, et damnabiliorem Ioanne xxij. esse clamabant, asserentes eum hæresiarcham, negantesq; Pontificem: quod enim, & scriptis editis, & publicis disputationibus impie profiterentur, multos in suum errorem quotidie pertrahebant, & propterea eorum secta plurimum inualuit, qui cum multis summi Pontificis Ioannis extrauagantibus essent damnati, vt ex superioribus cōstat, nec vellent respicere: multi ab Episcopis, & Inquisitoribus propterea comprehensi, non deserentes cōceptum errorem, comburi se passi sunt, vt testatur Cardinalis in Clem. Exiui. §. proinde. de verborū significat. & B. Antoninus in Sum. par. 4. tit. 11. capit. 7. §. 5.*

Guliermi OKam impudentia.

In hac rerum perturbatione cæteris impudentius debacchatus est in Roman. Pontificem Gulielmus OKam, qui quodam libro de potestate Pontificis, q. 8. nō erubuit dicere circiter nonaginta errores ad minus Ioannem xxij. protulisse.

Ex omnibus his Fraticellorum erroribus, & obiectionib. qui diu olim Ecclesiam perturbarunt, Eymericus in hac q. sexdecim tantummodo recenset, adhibitis solutionibus Benedicti xij. qui antequam crearetur Pontifex, eisdem satisfecit. atque hoc est huius quæstionis argumentum.

Animaduertendum est tamen in his Benedicti solutionib. multa contineri dubia partim, incerta partim; partim deniq; falsa, quę nec debeant, nec possint preteriri sine animaduersione. et propterea nos paulo diligentius rē perscrutantes diuino præsidio muniti, quod nobis adesse propitiū humiliter deprecamur, veritatem ipsam quoad fieri poterit, ostēdere conabitur.

Qui responderint erroribus Fraticellorum.

a Quas dominus Benedictus duodecimus dum esset Cardinalis, recollegit, atque soluit, & cæt.] *Easdem ferme difficultates, & obiectiones diluerūt postea insignes Theologi Antonin. par. 4. tit. 12. c. 4. Ioan. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 2. c. 112. Melchior Canus, lib. 6. c. 8. de locis Theologicis. & alij, quos mox suis locis referemus; ex quibus, sanctorum Patrum dictis, & Ecclesiæ recepta doctrina nitentes, veriora colligemus, & certiora, vt omnes difficultatum nebulæ clara veræ doctrinæ luce dissoluantur.*

b Ad istud respondet dominus Benedictus, & cæt.] *Summa solutionis est in extrauaganti,* Cum inter nonnullos. *Ioannem xxii. definiuisse Christum, & Apostolos habuisse aliqua in communi. quod verissimum est, vt patet in principio eius extrauagantis ibi:* Nos huic concertationi. *quam habes apud Eymericum supra par. 2. quæst. 15. nā asserere Christum, & Apostolos nihil habuisse, nec in speciali, neque in cōi, diuinæ scripturæ contradicit expresse, ait ibidem dominus Papa Ioannes: & vt obiter aliquid in medium proferam ad ostendendum hoc esse verum, primum Matth. 2. scribitur, Magos obtulisse Christo aurum, thus, & myrrham, rei autem oblatæ dominium acquiritur, cap. statuimus. 16. q. 1. cap. omnis Christianus. de consecrat.*

erat.dist.1.leg.vlt.C.de sacr.eccl. Et Matth. c.17. scribitur Christum precepisse Petro, vt didrachma vel staterem daret illis, qui nomine Cesaris exigebant tributū. habuit ergo eius rei dominium, & in illos transtulit, cum dare sit accipientis facere. l. vbi autem. ff. de verb. oblig. l. si ita. §.1. ff. de contrahen. empt. Et Joan. c.12. & 13. Iudam loculos habuisse dicitur, quibus ea, quæ mittebantur, portabat. c. exēplum. 12. q.1. denique multa sunt in sacris litteris, quæ comprobant hanc veritatem, vt copiose docet glo. in dicta extrauagā. Cum inter nonnullos. *in principio, verbo, asserit.*

c Secundo dicunt, quòd prædictam paupertatem fuisse Christi, & Apostolorum determinauit dominus Nicolaus Papa iij. in constit. Exijt, §. porro.] *Habetur hæc constitutio in cap. Exijt. de verb. signif. lib.6. Iam in multis codicibus hæc constitutio tribuitur Nicolao iij. quibus consentire videtur Platina in vita huius Pontificis, dicens eum adeo ordinis Minorum ob contemptum rerum humanarum fuisse amatorē, ut ipse etiam Decretali epist. quædam ipsius ordinis ambigua declarauerit. Sed ego verius arbitror constitutionem, Exijt, Nicolai iv. esse, tum quia in aliquot manuscriptis exemplaribus, lib.6. Decretalium in principio dictæ constitutionis Nicolaus iv. est prænotatus. Tum ēt quia is fuit de ordine Minorum, vnde verisimilius est regulæ sui ordinis dubia declarasse. Tum postremo, quoniam in extrauaganti Domini Joannis xxij. incipiente:* Gloriosam Ecclesiam. *quæ in fine huius operis habetur impressa inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis, videtur constitutio Exijt. tribui Nicolao Quarto, per quam declarauit plurimas dubitationes, quæ circa regulam Beati Francisci, contingere poterant. In ea constitutione inter cætera hæc continentur:* Dicimus quod abdicatio proprietatis huiusmodi omnium rerum, nō tam in speciali, quàm etiam in communi propter Deum meritoria est, & sancta: quam, & Christus vitam perfectionis ostendens, verbo docuit, & exemplo firmauit: quamque primi fundatores militantis Ecclesiæ, prout ab ipso fonte hauserant, volentes perfectè viuere, per doctrinæ, & vitæ exempla in eos deriuarunt. *hactenus ibi. His potissimum verbis vtebantur Fraticelli ad probandum Ioannem xxij. errasse in dicta extrauaganti:* Cum inter nonnullos. *cum hoc loco Nicolaus aperte sentire videatur, Christum, & Apostolos nihil habuisse. Quam ob rem, si hæc duo dicta conciliauerimus, nullus fere manebit amplius in hac difficultate obscuritatis, & dubitationis scrupulus: quia omnes obiectiones, quas hic affert Eymericus, hoc in primis agunt, vt doceant Ioannem Vigesimumsecundum errasse, cum definierit contra Nicolaum.*

Quantum ergo ad secundam hanc obiectionē attinet. Benedictus hoc loco duas affert solutiones. Prima est, nihil definiuisse Nicolaum, sed incidenter locutum fuisse de Christi, & Apostolorū paupertate. Altera est, & tametsi ex proposito fuisset locutus, nihilominus hoc non obstaret: quia contrariū deducitur ex sacris litteris. Non tamen admittit Benedictus, Papam contra scripturam sacram sanciuisse, sed posito, inquit, supple, & non concesso, & determinatiue diceret, hoc non obstaret, idest, non propterea esset recedēdum à veritate in diuinis scripturis expressa. Nam licet nos, *inquit diuus Paul. ad Galat. c.1.* aut Angelus de cęlo euangelizet vobis, præterquam, quod euangelizemus vobis, anathema sit. *quem locum B. Thomas exponens dicit:* Euangelicæ doctrinæ auctoritas habet, vt quicūque contra illam dicunt, excludendi, & repellendi sint. *hęc ille.*

A

Dictum est autem, posito, & non concesso, quia tanta fuit vis orationis Christi, qui rogauit pro Petro, vt eius fides non deficeret, & iussit, vt suos ipse fratres confirmaret, vt nullus vnquam Rom. Pōt. inueniatur errasse in iudicio fidei, videlicet in declarando quid sit credendum, vel non credendum: neq; in hoc errare potest propter assistentiam Spiritus sancti, vt enim subtiliter, & vere deducit Caietan. in opusculo de auctoritate Papæ, ca.11. cum ad Papam pertineat quæstiones fidei determinare, & statuere quid ex fide tenendum sit vnicuique fidelium, quidue tanquā hæreticum respuendum, si in his desiniendis ipse errare posset, inde plane consequeretur, quod tota pariter Ecclesia à recta fide posset aberrare: quæcunq; enim Sedes Apostolica Romana fidelibus credenda proponit, ea ab omnib. recipi necesse est: & qui aliter docet, & sentit de fide, et sacramētis, quàm Romana Ecclesia, hæreticus censetur, ca. ad abolendam. de hæret.

B

C

Sed iam duo hæc responsa conciliemus, Ac omissis multis, placet nobis conciliatio Joannis de Turrecr. in sum. de Ecclesia, lib.2. c.112. in solutione ad decimum argumentum, quem sequitur Melchior Canus, lib.6. c.8. de locis Theologicis ad 6. argumentum, & summa veræ solutionis est, Nicolaum iij. & Ioannem xxij. inter se non pugnare, immo declarationem, seu definitionem vtriusque summe inter se conuenire, quoniam Christus, vt ex contextibus Euangeliorum, & sanctorum Patrum expositionibus colligitur, duas paupertates ordinauit congruentes diuersis statibus perfectorum. Primam competentem illis, qui prædicaturi mittendi erant in Judæam ad annuntiandum Regis aduentum. & hæc paupertas nihil proprium habere permittebat, nec in communi, nec in speciali, & de hac accipitur illud Matth.10. Nolite possidere aurum, nec argentū, &c. *Quo loco ait Diuus Hieron. ideo hæc Dominū præcepisse, ne causa lucri potius, quàm salutis prædicare viderentur.* Definitiones Nicolai iv. & Ioan. xxij. de Christo, & Apostolorū paupertate conciliātur.

D

Altera fuit paupertas cōpetens illis, qui fixi erāt mansuri in congregatione, cuius propriū est nihil habere in particulari, bene tamen in communi: de hac Actuum, c.4. scribitur: Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum, quę possidebat, suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia. *hæc ibi. Vtramque hanc paupertatem Christus habuit. quodam enim tempore primam tenuit, nihil pœnitus habens nec in particulari, nec in communi, sed illis vescebatur, quæ sibi pie à pijs offerebantur, qui ipsum sequebantur; de quo Lucæ, capit 8. exemplum extat. Secundam paupertatem approbauit verbo, & exemplo, Lucæ cap.22. cum dixit:* Quando misi vos sine saccu-

E

facculo,& pera,& calceamentis, nũquid aliquid defuit vobis? *& paulo post:* sed nunc qui hẽt facculum, tollat similiter,& peram,&c. *Jam hæc secunda paupertas, quæ aliquid in cõi possidere permittit, non repugnat perfectioni Euangelicæ, vt grauiter ẽt docuit, & copiose B. Thomas 2.2.q.188. ar. 7. Primam ergo paupertatem intuitus Nicolaus Christum oĩa abdicasse, & in communi, & in particulari asseruit: sed & præterea concedit Christum aliqua in communi habuisse aliquando: Siquidem in dicta constit. Exijt. subiungit.* Nec his quisquam putet obsistere, quòd interdum Christus dicitur loculos habuisse, &c. *Secundam respiciens Papa Ioannes scripturæ sacræ repugnare decreuit, & hæreticum esse dixit, asserere, Christum, & Apostolos nihil in communi, aut in particulari possedisse. hæc summa est veræ solutionis. Aliam paulo difficiliorem, & fusiorem commemorat Beatus Antoninus 4.par. titul.12. capit.4.§.23. quam libenter omitto, & ex hac solutione diluuntur fere omnes obiectiones Fraticellorum, quas in hac quæstione Eymericus commemorat. quas libenter omitteremus, nisi falsę quandoq; Benedicti solutiones aliud suaderent.*

Determinatũ semel per vnum Papã, tanquam de fide, non põt per alium reuocari.

d Respondet, quòd falsum est: nam Petrum, qui non ambulabat,&c.] *In solutione huius tertię obiectionis aperte negat Benedictus determinatum semel per summum Pontificem, etiamsi ad fidem, vel mores pertineat, non posse per alium reuocari: quod nititur ostendere multis exemplis vsque ad quartam oppositionem: in quo vehementer est lapsus, si id sensit, quod eius verba præseferunt, videlicet, quod semel ab vno Romano Pontifice determinatum tanquam ad fidem spectans, id possit ab alio reuocari: quoniam vt optime tradit Caiet. in Apologia de auctoritate Papę, & Concilij, par.2.c.13. determinatio Papæ in iudicio fidei formaliter, scilicet, definiendo quid credendum sit, vel non credendum, ligat oẽs personas Ecclesiæ, atque ita personã propriam, & successorum ad recipiendam determinationem semel de fide factam: nec video quomodo possit vir tantus excusari: quare ne quis auctoritate eius ductus labatur: expendenda erunt mihi singula paulo diligentius: & quantum ad hunc locum attinet, grauissima fuit olim concertatio inter Beatũ Hieronymum, & Diuum Augustinum, nũquid vere, an simulate Paulus Petrum reprehenderit, quod à Theologis Scholasticis multis solet disceptari, li. 4. sent. dist.3. vbi Sotus quæst. vnica, art.2. vers. secunda cõclusio amplius. idem tractat hoc copiosius, lib.2. de iust. & iure, quęst.5. art.4. vers. de tertio vero membro, & Adrian. in 4. dist.1. & breuiter S. Thomas 2.2. quæst.33. art.4. ad 2. argumẽtum. & plane quidquid sit de eius historia, ac facti intelligentia, hoc est certissimũ. nihil statuisse ibi Petrũ, quod ad cõem fidem, & mores Ecclesiæ pertineret, neque mutasse in catholica religione: ac proinde hoc primũ exemplum non põt commode applicari ad id institutum quod Benedictus contemplabatur. Retineamus ergo supradictam solutionem, quam ex Turrecremata commemorauimus, et dicamus, Nicolaũ nihil illic de fide definire, neque aduersari his quæ à Ioanne fuerant definita.*

e Item Stephanus Papa determinauit, &c.] *Admonet hic locus, vt paulo exactius referam historiam, cuius in eo fit mentio, vt validius etiã refellatur hæc falsa Benedicti solutio, putantis Stephanum Papam correctum à Cypriano, & vtrumque à Concilio Niceno emendatum.*

Concil. Carthaginẽsi prouinciali determinãti baptizatos ab hæreticis rebaptizãdos grauiter restitit Stephanus papa.

Sciendum est ergo, Cyprianum Carthaginensem Episcopum tẽpore Stephani Papa circa annum Domini CCLVI. Carthagine concilium prouinciale coegisse, in quo decreuit baptizatos ab hæreticis iterũ baptizandos, cui subscripserunt plus quam octoginta Episcopi ex Prouincia Africana, Numidia, & Mauritania. Huic decreto grauiter restitit Stephanus Papa, cui obtemperauit veritate manifestius cognita Cyprian. cum reliquis catholicis. Sed quoniã res est grauissima, ne mihi sine pignore credatur, duo potissimum antiquorũ Patrũ testimonia proferam: vnum erit Vincentij Lyrinensis, alterum B. Hieronymi, ergo Vincentius Lyrinen. in aureo illo libello aduersus profanas hæresum nouationes scripto, de hac re ita ait: Quondam igitur venerabilis memoriæ Agrippinus Carthaginensis Episcop. primus omnium mortalium contra diuinũ canonem, contra vniuersalis Ecclesiæ regulam; contra sensum omnium consacerdotum, contra morem, ac instituta maiorum rebaptizandum esse censebat. Quæ præsumptio tantum mali inuexit, vt non solum hæreticis omnibus formam sacrilegij, sed etiã quibusdam catholicis occasionẽ præbuerit erroris. Cum ergo vndique ad nouitatem rei cuncti reclamarent, atque omnes quaquauersum sacerdotes pro suo quisque studio reniterentur: tunc beatæ memoriæ Papa Stephanus, Apostolicæ Sedis Antistes, cum cæteris quidem collegis suis, sed tamen præ cæteris restitit: dignum, vt opinor existimans, si reliquos omnes tantum fidei deuotione vinceret, quantum loci auctoritate superabat. Denique in Epistola, quę tunc ad Africam missa est, idem his verbis sanxit: Nihil nouandum, nisi quod traditum est. Intelligebat etenim vir sanctus, & prudens, nihil aliud rationem pietatis admittere, nisi vt omnia, qua fide à Patribus suscepta forent, eadem fide filijs consignarentur: nosque religionem, non qua vellemus ducere, sed potiùs qua illa duceret, sequi oportere: idque esse proprium Christianæ modestiæ, & grauitatis, non sua posteris tradere, sed à Maioribus accepta seruare. Quis ergo tunc vniuersi negotij exitus? quis vtique nisi vsitatus, & solitus? retenta est scilicet Antiquitas, & expulsa Nouitas. *& paucis interiectis.* Postremo ipsius Africani concilij, siue decreti, quę vires? donante Deo, nullæ: sed vniuersa tanquã somnia, tamquam fabulę, tamquam superflua abolita, antiquata, calcata sunt. *hactenus ille. Quibus adiungit multa alia in eandem sententiam, & præcipue de retractatione Cypriani, quæ breuitatis gratia missa facio.*

B. Hieronymus.

Jam Beatus Hieronymus extremo fere Dialogo aduersus Luciferianos ita habet: Conatus est, & Beatus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena: & idcirco hæreticorum baptisma reprobans ad Stephanum tunc Romę

vrbis

vrbis Episcopú, qui à Beato Petro vicesimussextus fuit, super hac re Africanam synodũ direxit, sed conatus eius frustra fuit. Deniq; illi ipsi Episcopi, qui rebaptizãdos hæreticos cum eõ statuerunt, ad antiquam consuetudinem reuoluti, nouum emisere decretũ. Quid facimus? ita & nobis Maiores nostri, & illi sui tradidere Maiores. *hactenus D. Hieronymus. Ex quibus clare constat, nõ Stephanum Papam à Cypriano, ut hic asserit Benedictus, sed Cyprianum ab Stephano fuisse reprobatum, atque correctum. quod ipsum docuit etiam Eusebius lib. septimo, historiæ Ecclesiasticæ, capit. 3. & quarto.*

Ex his ergo constat errasse Concil. Carthaginense prouinciale sub Cypriano celebratum, cum decreuit eós, qui apud hæret. baptizati sunt, cum conuersi ad Ecclesiam venerint, baptizãdos esse omnino: neque id Concilium recepit tunc, neque vnquam aliàs approbauit sancta catholica, & Apostolica Romana Ecclesia aliarum omnium magistra.

Intellectus concilij Niceni ... tamen ... rebaptizandos.

f Concilium aũt Nicenum vtramque opinionẽ sãcti Cypriani, & Stephani Papæ correxit.] *Hic est alius insignis etiam lapsus, qui animaduersione prorsus indiget. In Concilio Niceno primo capit. 19. cautum est his verbis:* Si qui confugerint ad Ecclesiã catholicam de Paulinastis, & Cathaphrygis, statutum est rebaptizari eos debere. *hæc ibi. Propterea vèro ita sanciuit: quoniam Pauliani hæretici à Paulo Samosateno exorti, non baptizabant in forma Ecclesiæ consueta: & ideo oportebat eos, qui reuertebantur ad fidem, baptizare. non ergo correxit concilium Stephani Papæ decretum, sed per omnia cum ipso consensit.*

Quòd verò Paulinistæ, seu Cataphrygæ non baptizarent in forma Ecclesiæ consueta, luculenter docet B. Gregorius, libro 9. Epistolarum, epistola 61. incipiente: Quia charitati. *in hæc verba:* hi vero hæretici, qui in Trinitatis nomine minimè baptizãtur, sicut sunt Bonosiani, & Cataphrygæ; quia & illi Christum Dominum non credunt, & isti sanctum Spiritum peruerso sensu esse quendam prauum Montanum credunt, quorum similes multi sunt, & alij, cum ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizantur: quia baptisma non fuit, quod in errore positi in sãctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. nec potest hoc ipsum baptisma dici iteratum, quod sicut dictum est, in Trinitatis nomine non erat datum. *Hactenus Beatus Gregorius. & refertur in capitul. Hi verò. de consecrat. distinct. quarta, & apud Iuonem par. 1. cap. 153.*

g Item per multos Romanos Pontifices determinatum fuit, quòd matrimonium, & cætera.] *Hic ponit Benedictus tria exempla, quibus conatur ostendere posse à posterioribus reuocari, quæ à præcedentibus Romanis Pontificibus statuta fuissent, quod in his, quæ ad mores pertinent, ac regimen populi Christiani verissime dicitur, nullamque habet difficultatem: nec enim debet reprehensibile indicari, vt dicitur in capitu. non debet. de consanguinit. & affinita. si secundum varietatem temporum statuta varientur humana. Et in sacra Tridentina synodo, sessione 21. capitul. 2. declaratur, hanc potestatem in Ecclesia perpetuo fuisse, vt in sacramentorũ dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientiũ vtilitati, seu sacramentorũ venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret, & ita aliquando gradus affinitatis, & consanguinitatis impedientes, & dirimentes contractum matrimonij longius protendebantur: & nouissime Sancta Trident. Synodus, sess. 23. multa circa matrimonium, & eius impedimenta cõstituit, diuersa ab his, quæ in sacris canonibus erant prius sancita.*

In priuatis etiam negotijs, & causis particularium personarum, et in his, quæ sunt facti, nedum Romanos Pontifices citra fidei iacturam posse diuersa statuere fatemur, sed interdum et falli, & posteriores accuratius perspexisse, & rectiùs determinasse, quã priores: in his enim locum habet illud Diui Augustini lib. 2. de baptismo contra Donatistas, c. 3. vbi cum docuisset sacram scripturam indubitabilis esse certitudinis, de concilijs tum prouincialibus, tum generalibus subdit, dicens: Et ipsa concilia, quæ p singulas regiones, vel prouincias fiunt, plenariorũ conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedere, ipsaque plenaria sæpe priora posterioribus emẽdari, cum aliquo experimento rerum aperitur, quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine vllo Typo sacrilegæ superbiæ, sine vlla inflata ceruice arrogantiæ, sine vlla contentione liuidæ inuidiæ, cum sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana. *hæc ille. Eodem spectat insignis illa sententia Nicolai Papæ I. in Epistol. ad Michaelem Imperat. cuius initium est:* Proposueramus. *non procul à fine, in hæc verba:* Ergo de iudicio Romani præsulis non retractando, quia nec mos exigit, quod diximus comprobãdo, quia nec mos exigit, quod diximus comprobãdo, ... Non negamus eiusdem sedis sententiam posse in melius commutari: cum aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, vel temporum, seu grauium necessitatum: dispensatorie quiddam ordinare decreuit: *hæc ibi.*

In definitionibus credendorum, certũ est Apostolicæ sedis iudicium.

Cæterum in definitione fidei, & credendorũ, ex directione, & assistentia Spiritus sancti, firmũ, et incorruptum est Apost. Sedis iudicium: neque à posterioribus Romanis Pontificib. mutata vnquã fuerunt, vel mutari possunt, quæ semel de fide iudicialiter sancita fuerunt tamquam credenda ab omnib. Christifidelib. Quæ verò à Benedicto hoc loco recẽsentur exempla ex allegatis Canonibus contra hæc nihil faciunt, et ad ea cumulatè respondent Caietanus in Apologia de auctoritate Papæ, & concilij, par. 2. c. 13. Melchior Canus li. 6. c. 8. de locis Theologicis, & alij, quos breuitatis causa omittimus, & ad eos lectorem remittimus.

h Respondet quòd non, quia dùm voluntas non sit in crimine, &c.] *Tametsi negare potuisset Benedictus haberi aliquid hæreticum in decretali, Exijt. Nicolai iiij. (iam enim ostensum est ex verbis illius, Nicolaum concedere quòd Christus loculos habuerit) vel quod in ea vllus error contineatur, vt de fide propositus: attamen merito negat, quod ex illo assumpto deducitur, nempe quòd inde conse-*

consequeretur Nicolaum fuisse hereticum, cū ex defectu humanæ intelligentiæ labi potuerit, quomodo autem error, & ignorantia excuset ab hæresi, copiose diximus, super q. 7. par. 1.

i Respondet, quòd non est imputandus error, &c. frequenter enim contingit, quòd multa prius determinata per Concilia, vel per Papam, sunt posteà reuocata.] *Hæc sententia vera est, dummodo rectè intelligatur: quod vt fiat, obseruanda est diligenter distinctio sana, & catholica, quam affert de hac re edisserens B. Thomas quodlibeto 9. ar. 16. quem sequitur S. Antoninus par. 3. tit. 12. c. 8. §. 2. videlicet ex illis, quæ à Pontifice Romano definiuntur, quædam spectare ad priuatas personas, & particularia negotia: alia vero ad fidem, & vniuersales Ecclesiæ mores in necessarijs ad salutem, & in his postremis nullo modo Papa, aut concilium auctoritate Papæ confirmatum errare potest: quoniā Spiritus veritatis in his definiendis semper assistēs promissus est, vt oēs catholici vno ore testantur, traditq; præ cæteris Melchior Canus lib. 5. ca. 5. de locis Theologicis, versicul. alter vero scrupulus, & Blasius Nauar. lib. 2. cap. 9. de sacro Ecclesiæ principatu: neque de his intelligit Benedictus in hac sua responsione, cum dicit:* Frequenter enim contingit, &c. *Quod satis indicant illa eius verba initio solutionis posita:* Si aliquid diffiniat Papa, vel Ecclesia, seu concilium generale, non pertinens ad fidem, & mores. *In his enim, quæ ad fidem, & vniuersales mores spectant, iudicialiter definiendis Papā, vel Ecclesiam errare posse falsum est, & de stabilitate, & firmitate horum iudiciorum notatu dignissimum extat Gelasij dictum ad Episc. Dardaniæ, quod paulò inferius adduximus hac ipsa quæst. in responsione ad 12. oppositionem. id enim ostendit quàm firma sint de his Ecclesiæ iudicia: quod et probat eleganter Turrecremata in sum. de Ecclesia, lib. 3. cap. 58.*

Positum, quæ à Papa determinantur duo sunt genera, & quæ ea sint.

In illis vero, quę priuatas personas, & facta respiciunt, decipi Papa quandoque pōt, præsertim cum in his humano testimonio vtatur, quod sæpe fallax est & incertum. ita et verè docuit etiam Blasius Nauar. preceptor noster eruditus, lib. 2. ca. 10. de sacro Ecclesię principatu, & tradidit Turrecrem. in sum. de Ecclesia, li. 2. c. 112. circa finem, vers. tum etiā. id quod expresse mihi sensisse videtur Innoc. Papa in c. à nobis. el. 2. de senten. excommun. ibi: Iudiciū Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur semper innititur: iudicium autem Ecclesiæ nonnunquā opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & falli. *hæc ibi.*

Rursus illud addo, summos Pontifices non semper respondere definiendo, sed consultos interdum, veluti priuatos, & particulares Doctores sentire.

Postremo adiungo, non protinus esse fidei dogma censendum quicquid in voluminibus iuris canonici continetur, vt optime docet Melchior Canus, li. 5. c. penul. de locis Theologicis, & lib. 6. c. 8. vnde sæpe in his contingit statuta per vnum, per alios aut immutata, aut reuocata absque vllo fidei præiudicio reperiri: quoniam hæc directè ad fidem non spectāt, neque ad vniuersales Ecclesiæ mores.

Breuius respondere potuisset Benedictus, andacter

A *asserendo, ineptissimè, et vanissimè inferri, quod Romana Ecclesia in fide errauerit tempore Nicolai Papæ, cum in constitutione, Exijt, nihil de fide statuatur.*

K Septimo dicunt, &c. qui inquam vsus non iuris, &c.] *Hic locus in omnibus codicibus erat deprauatus. eum nos re ipsa considerata, ex natura disputationis, quæ tractatur, correximus, vt est impressus. tum etiam ex contextu in d. cap. Exijt. vers. nec per hoc. de verb. signif. lib. 6.*

l Octauo dicūt, &c. Respondet quòd hęc fecerunt alij summi Pontif. de rebus, quę non consumuntur vsu, &c.] *Melius poterat respondere dicendo, quòd*

B *Ioannes xxij. in extrauag. Ad conditorem canonū. de verb. signif. §. quod autem. apertissime declarat, non fuisse intentionem Nicolai in rebus vsu consumptibilibus reseruare dominium Rom. Ecclesiæ: ipsis autem fratribus concedere simplicem vsum facti, seiunctum ab omni iure vtendi, quia is fuisset illicitus, ac verba quidem Ioannis huic Benedicti solutioni repugnare videntur præcitato loco, & nostram confirmare. habent enim ita:* Quòd autem dominium Romanę Ecclesię reseruatū simplex censeri debeat, ex hoc patet, quòd ex illo nullum eidem Ecclesię tēporale obuenit hactenus commodum, nec speratur quod obuenire debeat in

C futurum: cum nec intentio reseruantis, nec fratrum ipsorum fuerit, quòd ad quemcumq; aliū quàm ad fratres, dictarum rerum perueniret cōpendium: quod proculdubio modus vtendi fratrum ipsorum, & Romanæ Ecclesiæ subsecuta patientia euidenter declarauit. Et quòd talis intentio fuerit ordinantis, ex hoc patet, quòd illatum sibi, & Ecclesiæ Romanæ dominium dūtaxat retinuit, quarum vsum facti, liceret habere ordini, vel fratribus antedictis, & cætera. *Ex quibus sane videtur hoc loco male dicere Be-*

D *nedictus, quod Nicolaus id fecerit de omnibus rebus.*

m Nono dicunt, & cæt. Respondet, quòd illud, quod hic dicūt, & cæt.] *Ego declaratum potius dixeram per Ioann. xxij. in dicta extrauagan. Ad conditorem canonum. §. quod autem dominium. versic. talis autem dominij carentia. vbi optima glossa in ver. non efficit.*

n Decimo dicunt, &c. Respondet, quòd illud non est verum, nisi determinatio Ecclesiæ contineatur in scriptura diuina, &c.] *Breuius, & verius responderi poterat, nihil quod vt de fide fuerit à Nicolao definitum, immutatum, vel emendatum fuisse à domino Ioanne, sed in multis expositam, ac*

E *declaratam fuisse mētem Nicolai per Ioannem Papam xxij. vt series, & verba rescriptorum apertissime testantur.*

Atque hoc etiam ipsum dicere possumus ad soluendam obiectionem 11. & 12. vt & verbositatē, ac incertitudinem, & falsitatis etiam ambages rectius subterfugiamus.

o Et Gelasius Papa in epistola ad Episcopos Dardaniæ.] *Est autem singularis huius epist. doctrina, qua ostenditur, Acacium à Sede Apostolica competenter fuisse damnatum. incipit ea epistola:* Valde mirati sumus. *Scripsit eam Gelasius circa*

circa annum Domini MCCCXCIII. is locus, cuius hic meminit Benedictus, ita habet: Quapropter stultitiam respuentes inanium querelarum, perquirere vos oportet ab ipsis beatis Apostolis, & considerare prudenter: quoniam Patres nostri, catholici videlicet doctique Pontifices, in vnaquaque hæresi quolibet tempore suscitata, quidquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque Apostolica secundum scripturarum tramitem, prædicationemq; maiorum facta semel congregatione sanxerunt, inconuulsum voluerint deinceps, firmumque constare: nec in eadem hac causa denuo, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recenti præsumptione permiserint: sapientissime præuidentes, quoniam si decreta salubriter cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores, stabile persisteret Ecclesiæ constitutum, ac semper iisdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur.

Certissima sunt Apostolica iudicia.

p Tertiodecimo, &c. *In solutione huius obiectionis facile concedit Benedictus errasse Nicolaum, quod minime erat concedendum. ideo retineamus superiorem Turrecrematæ solutionem: quæ sæpius dicta sunt à nobis. Eadem ratione satisfacies decimæquartæ obiectioni, & decimæquintæ: nusquam enim erratum est exponentem mentem Domini Nicolai prout intelligendam esse Dominus Ioannes docuit.*

q Sextodecimo dicunt, quòd secundum hoc errauit Ecclesia, aliquos canonizando pro Sanctis. *Ideo fieri potest, vt non errauerint, qui definitioni Nicolai sequebantur, quoniam forsan optimè eam intelligebant iuxta adductam à nobis paupertatis distinctionem.*

At hæc si in re difficili hallucinati fuissent, non propterea à veritate errant; nec potuit Ecclesia errare referendo eos in numerum Sanctorum. hoc enim imprimis est asserere: scire enim quos debeamus religiosè colere, multum refert ad communes Ecclesiæ mores, vt optimè docet Melchior Canus lib. 5. cap. de locis Theologicis, versicul. in moribus nostris Ecclesiæ communibus. & Blasius Nauarrus, libro secundo, capit. decimo, de sacro Ecclesiæ principatu, circa finem. Antoninus tertia parte, titul. 12. capit. octauo, §. secundo. Caietanus in opusculo de Indulgentijs ad Iulium, capit. octauo. Beatus Thomas quodlibeto nono, articulo vltimo. Tabiensis in summa, verbo, canonizatio numero quarto. & Syluester numero secundo. Conarruuias, lib. 1. variarum resolutionum, capit. decimo, numero 13. & Augustinus de Ancona in summa de potestate Ecclesiast. q. 14. art. 4.

In canonizatione Sanctorum non potest Ecclesia errare.

Qui autem diceret, posse Papam errare in canonizatione Sanctorum, saltem velut temerarius, puniri posset per Iudices Ecclesiasticos, ita Melchior Canus præcitato loco.

Canonizatio vero Sanctorum per traditionem habetur in Ecclesia Dei, vt collegi ex Synodo Nicæna secunda, actione tertia, §. his itaque sex synodis, aduersus impium Molinæum in additione ad Decium super Rub. de constitut. in secunda lectura, verbo, Sanctorum, et tradit Melchior Canus, lib. 3. cap. 3. de locis Theologicis.

QVAESTIO XVIII.

De erroribus Græcorum.

SVMMARIVM.

1 *Hæreses duæ recentiorum Græcorum.*
2 *Dicta Sanctorum reuerenter sunt exponenda.*
3 *Dicta S. Athanasii male sonantia exposita à Sancto Thoma.*
4 *Articuli in S. Cyrillo obscuriores, &c.*
5 *Gregorij Nazianzeni, & Basilij loca aliquot piè accipienda.*

Decimaoctaua quæstio est: Hæreses, & errores Græcorum, quæ vsque hodie perseuerant: qui sunt?

Ad hanc respondemus, quòd sunt isti.

1 Primus, quòd Spiritus sanctus non procedit à Patre, & Filio, sed à solo Patre.

Secundus, quòd corpus Christi non potest confici in azymo, sed tantummodo in fermentato. Et in istis duobus erroribus non assenserunt sancti doctores Græcorum Athanasius, Cyrillus, Gregorius Nazianzenus, Basilius, Chrysostom. nec Græcorum sancti Patres alij.

2 Est tamen verum, quòd nonnulli sancti Doctores Græcorum posuerunt quamplures articulos non admittendos, loquentes incaute, & † erroneè: Qui articuli licet vt stant, sint falsi, & quamplures erronei; tamen possunt exponi, vt facit sanctus Thomas, respondendo ad dictos articulos de mandato Domini Vrbani IV. in libro, † qui intitulatur, Contra errores Græcorum: vbi dicit, quòd propter dictorum Doctorum dignitatem, non sunt condemnandi, sed reuerenter exponendi. Et licet sint plures, tamen principales, & peius sonantes sunt hi, qui sequuntur.

† al. & erroribus nondum exortis.

† Est opusc. 1. Tomo 17.

3 Primus: quòd in diuinis, essentia est genita in filio.

Secundus quòd in diuinis essentia est spirata in Spiritu sancto.

Tertius: quòd Spiritus sanctus non misit Filium.

Quartus: quòd Filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia.

Quintus: quòd homo fuit assumptus à Filio Dei.

Sextus: quòd creatura creatori non cooperatur.

Prædictos articulos ponit Athanasius in tertio sermone gestorum Nicæni concilij.

Septimus: quòd Spiritus sanctus est imago Filij.

Octauus est, quòd Filius est in Patre, tanquam in propria sua imagine,

Nonus, quòd diuina essentia increata, est concepta, & nata de Maria.

Decimus quòd diuina essentia, seu diuinitas, facta est homo.

Vndecimus: quòd Deus fecit hominem Deum.

Duodecimus: quòd à Christo fuit amota imago primi parentis.

Tertius

Tertiusdecimus: quòd qui semel blasphemauit, impossibile est non blasphemare.

Quartusdecimus: quòd fides non est nobis ministrata per Angelos.

Hos articulos ponit Athanasius in Epistol. ad Serapionem.

4 Quintusdecimus: quòd Iesus Christus filius dicitur paternæ essentiæ.

Sextusdecimus: quòd quæ sũt naturaliter propria Dei patris, sunt propria Dei filij.

Decimusseptimus: quòd nomine Christi intelligitur Spiritus sanctus.

Decimusoctauus: quòd docente Paulo, Seraphim addiscunt.

Decimusnonus: ꝙ quãdo Moyses dixit de hominis formatione, ꝙ Deus inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in aĩam viuentem, quòd istud spiramen, seu spiraculum, non fuit anima rationalis; quia tunc fuisset anima de Dei essẽtia; sed intelligitur, quòd fuit Spiritus sanctus homini inspiratus.

Hos artic. posuit Cyrillus in lib. thesaurorũ.

5 Vigesimus: quòd Spiritus sanctus est in medio Patris, & Filij.

Hunc articulum ponit Gregorius Nazianz. in sermone de Epiphania.

Vigesimusprimus, quòd Spiritus sanctus est verbum Filij.

Hũc articulum ponit Basilius in sermone de Spiritu sancto.

Vigesimus secundus: ꝙ Spiritus sanctus per Filium operatur.

Vigesimustertius: ꝙ in Angelis, quo ad naturam non dicimus secundum, nec tertium.

Hos artic. ponit Basilius contra Eunomium.

COMMENT. XLIII.

Grecorum arrogãtia, & in Ecclesiam latinã, inuidia.

GRæci tametsi initio nascentis Ecclesiæ catho. fuerint amplexi fidem, & viros quamplures sanctitate, et doctrina clarissimos habuerint: tamen labentib. sæculis ita eorum arrogantia creuit, vt Ecclesiæ Latinæ inuidentes, summo Romano Pontifici obedire recusarint, & Schismate facto ab Ecclesia Latina desciuerint, multasque in eam iniurias intulerint, quas recenset Leo Papa Nonus Epis. quadam contra inauditas præsumptiones Michaelis, et Acridani Episcoporum, c. 29. & eiusdem Epistolę, cap. 8. dicit, Græcos diuersis temporibus, diuerso errore, ad corrumpendam catholicæ matris Ecclesiæ virginitatem nonaginta, & eo amplius hæreses peperisse.

Ecclesiæ Romanæ in Græcos singularis benignitas.

Hos sæpe Ecclesia Rom. conata est in viam veritatis reuocare, vt abundè legitur in Concil. Florẽ. sub Eugenio iv. Sess. 3. Eisdem reducendis ad Ecclesiæ vnitatem incubuerunt diuersi Romani Pontifices Innocentius iij. Gregorius x. & Eugenius iv. Hi tempore Eugenij Quarti circa annos Domini MCCCCXXXII. in Concilio Florent. Ecclesiæ Latinæ vniuntur, vt sessione vltima eius Concilij scriptum est: idque post Eymerici, & B. Thomæ tempora. cæterum ea vnio non durauit.

Quanta vero animi acerbitate essent Græci contra Latinos, tametsi ex multis perspicere liceat, maximè tamẽ constat ex Concil. Later. sub Innoc. iij. capitu. 4. nam si quandoque sacerdotes Latini super eorum altaria celebrassent, non prius ipsi sacrificare volebant in ipsis, quàm ea tanquam per hoc inquinata lauissent. Quin & baptizatos à Latinis ipsi ausu temerario rebaptizare præsumebant. quod refertur in capitul. licet Græcus. extra de baptism. & eius effectu.

Iam quantũ attinet ad errores Græcorum, quos hic cõmemorat Eymer. eos copiose refert, & in sensu catholico explicat B. Thomas opusc. quodam contra errores Græcorum inscripto, quod est primũ tomi 17. inter opera S. Thomæ, cuius hic quoque mentionem facit auctor: ac multi quidem ex his declarati, sicut docet S. Thomas errores non sunt.

Cæterũ ijdẽ Græci, præsertim nostris sæculis proximiores, multos alios grauissimos errores pepererunt, quos bene interpretari non licet: cum et purgatorium negent, et secundas nuptias dãnent, & simplicem fornicationẽ non esse peccatum, & alios multos impie profiteantur, quos refert, et confutat Guido Carmelita in summa de hęresibus, titulo de hæresibus Græcorum. commemorat etiam Græcorum errores Beatus Antoninus in 3. par. histor. tit. 22. c. 11. §. 1. Arnaldus Albertinus in Rubrica de hęret. lib. 6. quæst. 12. circa finem. Bernardus Lutzẽburgus in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo: Gręci. *Augustin. de Ancona in summa de potestate Ecclesiast. q. 25. art. 5. & 6. & Prateolus lib. 7. de vitis, & sectis hęret. cap. 15.*

Filiũ Dei assumpsisse humanam naturam bifariam potest intelligi.

a Quartus quòd filius Dei assumpsit humanã naturam in sua essentia.] *Hic articulus duplicem sensum habere potest. Unus est, quòd Filius Dei assumpsit naturam humanam in sua essentia, id est, perfectam ex corpore, & anima constantem: et hoc est verum, catholicum, ac secundum fidẽ tenendum iuxta illud Athanasii in regula suæ confessionis.* Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens. *traduntque copiose Theologi scholastici, lib. 3. senten. dist. 2.*

Aliter sensus esse põt, quem hic crederem damnari, scilicet, Filius Dei assumpsit humanam naturam in sua essentia, quasi vnio naturæ humanæ, & diuinæ facta sit in essentia ad tertiam quandam naturã constituendam, quod est falsum, vt scribunt Theologi, lib. 3. sent. dist. 4. natura enim humana personæ Filii Dei vnita fuit primo, & per se, non naturæ, & essentiæ diuinæ, inde natura diuina humanæ naturæ in filio vnita fuit, vt verè, & subtiliter explicat Magister præcitato loco. §. non autem.

QVAESTIO XIX.

De erroribus Tartarorum.

SVMMARIVM.

1 *Tartari multifariam distincti.*

2 *Ex eis quidam patriæ adeundæ desiderio se ipsos necant.*

3 *Alij litteras etiam, quas defunctis perferant, ab amicis accipiunt.*

Decima

Ecima nona quæstio est: Hæreses & errores Tartarorum, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod Tartari cum sint plurimi, in suis erroribus sunt distincti.

1 Quidam namque sunt, qui ex toto sequuntur errores Sarracenorum, & sunt vere Sarraceni: quidam autem qui non. Et isti etiam non sunt in erroribus vniformes: nam eorum quidã adorant lunam in speciali: quidam autem eorum adorãt in generali illud animal, quod ei prius mane occurrit, siue sit canis, siue asinus, siue homo, seu aliud qualecunque; Et cum qualibet die de mane idem animal nõ occurrat, nec omnibus etiã eadem die idem animal occurrat, sed vnum animal vni homini, & aliud alteri: ideo difformiter sibi Deum constituunt & adorant.

† al. propriã. 2 Quidam eorum, cum sunt extra terram suam captiui, & desiderant redire ad terram suam, †sui spẽdunt se, seu præcipitãt se, vel aliter interimũt se credentes se redire ad partes suas, & ad patriã naturalem per modum prædictum.

3 Quidam vero, qui magis reputantur perfecti, congregatis parentibus & amicis, seu magis coniunctis, & receptis diuersis litteris à diuersis, quæ diriguntur amicis, & coniunctis eorum defunctis publice cũ illis litteris lætanter & gaudiose faciunt se comburi, credentes per talem combustionem, & genus mortis ire ad paradisum, & ad consortium beatorum.

Isti Tartari vt plurimum sunt homines bestiales: nec vetus testamentum, nec nouum admittẽtes, nec aliis scientiis intendentes, sed brutaliter conuenientes.

COMMENT. XLIIII.

Tartarorum errores, & sequentium in proximis quæstionibus, qui fidem Christianam non sunt professi, eo consilio enumerat Eymericus, quo diximus supra super q. 4. huius partis.

Qui Tartari & quales eorum errores & mores.

2 Ad hanc respondemus, quòd Tartari cũ sint plurimi, &c.] *Nonitia videtur Tartarorũ vox, et paucis ab hinc seculis nata: nemo enim veterum hac vsus legitur appellatione. Sunt autem Tartari populi partis Sarmatiæ Europeæ. Stephanus populos Scythiæ iuxta Danubiũ, in Mæoticam paludem vergẽtes asserit. Hos Græci* Sauromatas *Romani* Sarmatas, *appellabant.*

Horum variæ sunt appellationes ex diuersis ritibus sumptæ: nam quidam Geloni, *alii* Getæ, *ali* Antropophagi, *alii alijs nominibus vocantur, quod indicat hic erudite Eymericus iuxta historiæ veritatem, de quibus videto Plinium lib. 4. cap. 12. Strabonem li. 11. & Pomponium Melam libr. 2. de situ orbis, c. 1. & cum duæ sint Sarmatiæ teste Ptolomæo, lib. 3. vna in Europa, altera in Asia, in Europ* Olbia *est, quam nunc Russiam multi & Tartariam esse credunt.*

Apud hos ergo Tartaros reliquiæ multæ Scythicorum morum adhuc inueniuntur, quorum multos hic enumerat Eymericus, quibus (vt hic locus fiat illustrior) nõ pigebit in gratiam lectorum alios adiungere ritus, quos partim ex antiquioribus, partim ex recentioribus scriptoribus breuissime collegimus.

Vagantur ergo Tartari nullas certas habẽtes sedes: victum habent immundissimum: nam non operiunt mensas mãtilibus; nec manutergijs vtuntur, cum manus non lauent. nec corpora, nec vestimẽta. Quidam eorum panem non edunt, neque olera, neq; legumina, sed animalium omnium carnibus vescuntur, canum etiam & rattorum et murium grãdiusculorum. Captorum inimicorum corpora ad crudelitatem suam ostentandam, & vindicandi desideriũ ad ignem quandoque assant. Tam viri quam fœminæ vno fere vestitu induuntur. Scelus magnum habetur apud eos, si cibi aliquid aut potus perire permittatur. in hostem quem vicerunt, sunt crudelissimi, cuius e cadauere fluentem sanguinem sæpe sugunt et ingurgitant. Potentiores seruum vnum in vita eligunt, atque cauterio suo inustum secum tumulari faciunt, vt eo in alio mundo velut famulo vtantur, qualis Deus sit optimus ignorãt, atque ita sæpe quisque suo arbitratu Deum constituit.

Alios innumerabiles habẽt ritus fœdissimos & valde obscænos; quos hic veluti parerga libenter resecamus, nam & in bello, & in pace, & in coniugiis & cæteris actionibus ineundis, mira prorsus & nefanda quædam obseruãt, quæ longum esset recensere, nec sunt huius instituti.

De moribus vero ac ritibus Tartarorum copiosissime scribit Sanctus Antoninus in 3. par. historiali tit. 19. cap. 8. §. 1. & multis sequentibus, & §. 21. eiusdem capitis 8. ait regem Tartarorum circa annos Domini MCCLV. cum multis proceribus regni sui, ac magna populi parte conuersum fuisse ad fidem Domini nostri Iesu Christi.

Certe hoc nobis exploratum est, Innocẽtium Papam IIII. anno Domini MCCLIIII. multa priuilegia concessisse Fratribus ordinis Prædicatorum, qui ad prædicandum Euangelium missi fuerant ad terras Sarracenorum, Tartarorum, & aliorum infidelium, vt constat ex eius rescripto, incipiente: Cum hora iam vndecima, *quod habetur in libro priuilegiorum ordinis Prædicatorum, folio 30. Eadem autem priuilegia concessit Alexander IIII. anno Domini MCCLVIII. Fratribus ordinis Minorum in eisdem terris prædicantibus, sicut apparet ex rescripto Alexandri IIII. eiusdem initij et tenoris, quod est impressum in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis.*

QVÆSTIO XX.

De Turcorum erroribus.

Igesima quæstio est: Hæreses & errores Turcorum, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod Turci communiter sunt Sarraceni, & eorum erroribus inuoluuntur, alij †in speciali nullam sectam habent, nec errorem specialem, sed varii variis erroribus in suis mentibus captiuantur. † al. aliter.

COMMENT. XLV.

Qui Turci & quales mores eorum.

Mirandū non est, eo quod Eymericus hos Turcos vocauerit, non Turcas, nam Eustathius Turcos etiam appellat his verbis: Post Scythas, qui mari Cronio vicini, Caspium accolunt, Hunni sunt, quos Simocatus historiarum conditor à Persis vocari Turcos existimat, ad orientem venum spectantes. hæc ille. Tradit Cælius lib. 12. ca. 6. lectio. antiquarum.

Turcarum autem siue Turcorum non est nomen nouū, vt quidā opinātur, cum Pomponius Mela lōge supra mille annos Turcarum meminerit lib. 1. de situ orbis, ca. 21. non procul à fine ibi: Turcæq; vastas filias occupant, aluntur que venando.

Num autem Turcæ, quos Christiani hodie crudeles patimur hostes, descenderint ab illis Turcis quorum Mela præcitato loco meminit, quantumuis inter nomina cōueniat, dubitant nōnulli, & originē recensent, q nos libēter breuitatis gratia missa facimus.

Si quis autem hæc intelligere cupit, eos legat, qui de Turcorum rebus scripserunt, & breuiter sanctū Antoninum parte 2. histor. tit. 16. c. 4. §. 5. hoc est exploratum parum hodie, aut nihil differre Turcos & Sarracenos.

Hi olim more patrio, & Arabes intonsi & impexi incedebant, vt ait Cælius lib. 5. c. 8. Vnde huic genti mos fuerit gestandi fascias, tradit idem Cęlius lib. 24. cap. 6. sed de his plura Benedictus Rhambertus in itinerario ad Constantinopolim, et Egnatius de Romanis principibus, & Paulus Iouius.

Et de superstitione Turcarum, eorumque sacerdotum videto tractatum de moribus & consuetudinibus Turcarum nuper editum per quendam Bartholomæum Peregrinum, & copiose etiam in c. cadit. in clement. de Iudæis, & Sarracenis: vbi glossa in verbo, Zabazala, qua hanc quæstionem & sequentem illustrat.

Denique quanta sit horum barbarorum in Christianos sæuitia, docet eleganter Simon Beguius oratione quadam habita in Concilio Lateranensi sub Iulio Secundo Pont. Max.

QVÆSTIO XXI.

De erroribus Sarracenorum.

SVMMARIVM.

1 *Sarraceni vnde sic appellati sint.*
2 *Sarracenorum errores.*
3 *Machometus à suis propheta habitus.*

Vigesimaprima quæstio est: Hæ reses & errores Sarracenorum; qui sunt?

1 Ad hanc [a] respondemus, quod Sarraceni à Sarra, & Agareni ab Agar secundum veritatem prius dicti sunt; qui idem sunt in re, sed distincti in nomine, à Machometo [b] errores suos nefandissimos pertraxerunt.

A 2 Isti nec vetus totum testamentum, nec nouū recipiunt: Baptismum renuunt, circumcisionem admittunt: Beatam Mariam Matrē Christi Virginem cōcepisse, & absque viri † semine, ac sanctam & perfectam esse dominam asserunt: Christum eius filium non Deum, sed purum hominem, licet iustum & sanctum esse † dicunt: ipsum mortuum fuisse, & consequenter resurrexisse, non credunt: Sacramenta ecclesiastica, nisi matrimonium, non admittunt: Articulos fidei, nisi mundi creationem, respuunt.

† al. virili.

† al. etiam.

3 Machometum perfidū fuisse sanctū Dei prophetam prædicant, & attollunt. Per lotionem ma B num, pedum, & partium exteriorum corporis, etiam pudendorum, credunt mundari à peccatorum maculis, atque mentis inquinamentis. Et nonnulli eorum minus ratione vigentes, credūt paradisum in alia vita consistere in esu mellis, & potu lactis fluuij currentis, atque frequenti concubitu virginum puellarum.

COMMENT. XLVI.

a Ad hanc respondemus, quòd Sarraceni à Sarra, & Agareni ab Agar.] *Et Agareni proculdubio sunt dicēdi ab Agar ancilla Abrahæ.* C *Ipsi tamen hanc appellationem velut humilem & indecoram respuūt, & Sarracenos se vocant ab Sarra eiusdē Abrahæ vxore, horum progenitores per. Apostolorū prædicationem fidem catholicam olim susceperūt, à qua tamē impie desciuerunt, vt statim subiungam, hodie fere vna voce Turcæ appellantur, & nobiscum immania & iniusta bella gerunt.*

Qui Sarraceni, & vnde dicti.

De his multa tractat ius canonicū tit. de Iudæis. & Sarracenis, & leges septipartita Hispaniæ p. 7. tit. 25. l. 1. 2. & multis seq. Agit etiā Iosephus lib. 1. antiquitat. c. 20. & diuus Hieronymus ad Dardanū, idem super Esaiam, c. 21. super illud: Auferetur omnia gloria Cedar. *Socrates lib. 4. histo. eccle.* D *29. Sozomenus li. 6. c. 38. Theodoritus lib. 4. c. 23. Beatus Thomas lib. 1. contra gentiles, ca. 6. Antoninus par. 4. ti. 21. c. 6. §. 1. & alij ex antiquioribus. Ex recentioribus vero Couarruuias lib. 4. c. 9. varia. resolut. Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorū lib. 2. verbo. Machometus, Albertinus super rubrica de hæret. lib. 6. q. 2. nu. 52. et multis seq. & q. 3. & 4. Prateolus li. 1. c. 17. de sectis hæreticorū, Auctor Repertorij inquisitorum in verbo, Sarracenus, Ioānes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 10. cū seq. Simācas de instit. catho. ti. 39. de Ma* E *chometanis. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 13. nu. 3 Let amplius Eymericus hac eadē par. q. 45.*

Tametsi vero Eymericus duas quæstiones distinctas posuerit de Turcis & Sarracenis, tamen iidem nunc quoad errores esse videtur & Sarracenorum seu Machometanorum nomine accipimus Mauros, Turcas, & reliquos barbaros qui impium illum impostorem Machometem colunt.

b A Machometo errores suos nefandissimos pertraxerunt.] *Fuit Machometes Arabs genere, vt tradunt fere omnes pręcitati, quod etiam testatur Faccinus vetustus ille poeta Florentinus lib. 5. cap. 10. dum ait.*

Machometi origo & genus.

De

De vil prosapia pouero & soletto,
Nacque costui nel Arabico seno,
Abdimonepoli fu il suo padre detto.

De quo etiam amplius Antonius Beuter Valentinus lib. 1. Chronicorum Hispaniæ, c. 29.

Hic Mahometes inter populares suos Arabes sub Heraclio Imperatore, circa annos Domini DCXII. militauit, de cuius exortu & fraudibus Ioannes Zonaras tomo. 3. annalium in Heraclio ita scribit: In eodem triũphali ex Persia reditu, Mahometus Sarracenorum princeps Imperatorem conuenit. Ei principatus non ex nobilitate generis contingerat: Nam cum pauper esset, locupleti cuidam viduæ mercede seruierat, quam præstigijs quibusdam in amorem sui pellectam, vxorẽ duxerat. Sed quia comitiali morbo laborabat, & ex interuallis impetu illius mali prostratus, mente alienabatur: dominæ suæ, vxorique & mœrori & pudori fuit. Cæterum homo improbus Monachum se nequiorem nactus, ob peruersam religionem Byzantio exactum: illius instinctu, vxori ait Archangelum Gabrielem de cœlo ad se descendentem, diuina quædam arcanaque sibi reuelare: cuius conspectum, quia ferre non possit, se oborta ex metu vertigine humi procumbere. Ea verba testimonio dolosi Monachi confirmabantur, qui mulieri dicebat, omnino Gabrielem ad omnes Prophetas mitti solere. Ex eo mulier abolito dedecore, ac potius Prophetæ coniugio glorians, fabulam istam inter cęteras mulieres spargit. Sic impurus ille apud suos populares, Prophetæ nomen consecutus, & vxoris mortuæ hæreditate locupletatus, Ismaeliticæ gentis princeps, doctor, & legislator est habitus, cum alios verbis seduxisset, alios Imperium detrectantes stricto gladio sibi cedere coegisset. Iam enim manum non cõtemnẽdam fecerat. Is igitur ex Aethribo progressus Imperatorẽ conuenit, & regionem ad habitandum petitam accepit. Cumque omnes populares suos ad hunc modum deceptos subegisset, Syriam direptionibus vexauit, & multas Romanorum prouincias euastauit. Ex eo tẽpore gens Ismaelitarum Romanorũ terrã incursare, & prædari nunquã desiuit; *hactenus Zonaras. cui consentit Sãctus Antoninus par. 4. ti. 11. c. 6. §. 1. & communiter omnes boni historici.*

Vnde nullo pacto verum est quod scribit, glos. in Clement. Cedit. de Iud. & Sara. in verbo: Machometum, dicens ipsum nutritum fuisse à quodam clerico nobili Romano, qui cum tempore Bonifacij Papæ Quarti quædam petita impetrare non potuisset, apostatauit a fide, & Machometum conueniens, eũ nutriuit. Rursus id etiam est fabulosum, quod quidam tradunt, videlicet Machometum fuisse quendã Clericum Christianum de Bononia ciuitate Italię oriundum, qui postea a fide catbolica apostatauerit.

Tametsi autem perfidus hic Machometus hæreticus non fuerit, (cum Christianam religionem nunquam susceperit, nec fuerit baptizatus, merito tamen aliquibus velut à Lutzemburgo & Prateolo inter hæreticos numeratur: nam omne hæresium venenum quod diabolus in multos sparsim hæreticos olim disseminauit, in hunc impurum & bestialem A *Machometum simul cõprehensum videtur euomuisse: cum omnium fere hæresiarcharũ errores in suo Alçorano proponat suæ sectæ hominibus credendos, vt elegãter docet Frater Ricoldus ordinis Prędicatorum in libro, quem inscripsit,* Confutatio legis Machometicæ.

Hic ergo Machometes nouam sectam excogitat, in ea componenda, vt quidam tradunt, decem socios habuit septem Arabes, Christianos tres, qui a fide recesserat, quorum princeps Sergius Monachus Arrianus fuisse memoratur, qui librum legum nomine superbissimo Alcoranum appellatum, idest, lectionem inchoauit, & Ioannes Nestorianus, quibus su- B *peruenit Iudæus Thalmudista. Ac talia quidem fuerunt huius initia.*

Machometis errores multi confutarunt, Beatus Thomas opusculo quodam 3. incipien. Beatus Petrus Apostolus com. 17. Ricoldus ordinis Prędicatorum. Bernardus Perez Valentinus libro quodam cui titulum fecit Antialcoran. Pius Papa secundus epistola quadam ad Machometum Turcarum principem, Bartholomæus Vngarus. Ioannes Turrecremata tractatu quodam inscripto, Contra principales errores perfidi Macometi & Turcorum; qui manuscriptus seruatur Romæ in bibliotheca Vaticana. Armacanus lib. 10. de erroribus Armenorum, Ni- C *colaus Cussa, & Ludouicus Viues Valentinus li. 4. de veritate fidei Christianæ, & alij, qui & dogmate Sarracenorum referunt, & confutant: ea ideo recenset Eymericus, quoniã multarũ hæresum & malorum causa fuerunt, de qua late Prateolus lib. 11. c. 3. de sectis hæreticorum, & dixi copiose in libris de pœnis hæreticorum.* Qui confutarint Machometis errores

c Isti nec vetus totum testamentum, &c.) *In Barcinonensi impresso, & Sabellano, deerat illa dictio,* totum, *quam suppleuimus ex Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara. videbatur autem necessaria: quoniam Sarraceni multa recipiunt ex veteri testamento, vt mundi creationem, prophetas, & id genus pleraque alia.*

Sed de hac re vide distinctionem legis Hispanæ D *septipartitæ, ti. 25. l. 1. par. 7. quam nunc gratia breuitatis non expendo.*

QVÆSTIO XXII.

De Iudæorum erroribus.

SVMMARIVM.

1 *Iudæi vnde dicti, & quos libros recipiant.*
2 *Quæ sit eorum de Christo sententia.*
3 *Iustitiam ex lege veteri sequi consequi credunt.*

E Vigesima secũda quæstio est: Errores hæreses Iudæorum, quæ sunt?

1 Ad hanc a respondemus, quod Iudęi à Iuda filio Iacob, sic dicti, qui libros Moysi, & libros Regum & Prophetarum de antiquo testamẽto recipiũt: Testamentum nouum respuunt: Baptismũ non sed circuncisionem admittunt: Sacramenta Ecclesiæ, nisi matrimonium, contemnunt: Articulos fidei, nisi creationis mundi, non credunt.

2 Dominum [b] nostrum Iesum Christum esse, & fuisse purum hominem, ac prophetam deceptorem, & detestabilem blasphemantes, mendaciter, fallaciter, ac damnabiliter proferunt. Christum seu Messiam in lege promissum, qui iam venit, non agnoscentes, venturum pronuntiant, desiderant, & affectant.

3 Per solam legem veterem se iustificari existimant, & saluari: cum tamen secundum veritatẽ irrefragabilem fidei orthodoxæ, non sit aliud nomen sub cælo datum hominibus, nisi nomen Domini nostri Iesu Christi, in quo oporteat nos saluos fieri, teste Apostolo Petro.

COMMENT. XLVII.

OPportunius recenset Eymericus aliquot Iudæorum errores, quàm aliorum, de quibus egit hactenus quoniam eorum infidelitas proximius accedit ad hæresim: cũ Christianę fidei in figura susceptæ omnino renitantur, vt ait Beatus Thomas 2.2.q.10.articu.6.

Num. 1. a Ad hanc respondemus, quòd Iudæi à Iuda, &c.] *Est autem Iudas Hebraice, Latine confessio: sed Iudei nominis proprietatem per scelus, cum filium Dei non agnoscunt, amiserunt, vt eleganter scribit Beatus Clemens lib.2.c. 64. constitutionum* C *Apostolicarum.*

Num. 2. b Dominum Nostrum Iesum Christum, prophetam deceptorem & detestabilem blasphemãtes.] *Quantum sit Iudæorum odium in Christum, & impietas in Christianos, docent passim veterum monumenta, ac in primis Nicephorus lib.4.c.6. historiæ ecclesiasticæ, & lib.14.c.16. & Beatus Clemens lib.2.c.64. constituit. Apostolicarum, & Zonaras tomo 3. annalium in Imperio Heraclij.*

Ab his multas hæreses profluxisse testatur Origenes homilia quadam in Matthæum, & Nicephorus lib.14.cap.14. historię ecclesiasticæ narrat eos Alexandria pulsos à Cyrillo, vt liberaret hęresibus ciuitatem, & ab Hispanis, patrum memoria, D *ob eandem causam à Ferdinando Quinto Rege Catholico eiectos scimus. De his in iure canonico titulus extat de Iudæis, vbi multas etiam eorum impietates in Christianos licet contemplari; plurima quoque de Iudæis & contra Iudæos statuuntur lib.12. legum Visigothorum (quas sanctus Isidorus recognouit) tit.2. & 3. Item in legibus Hispaniæ septipartitis, par.7.tit.24. per totum.*

Qui confutarint Iudæorũ errores.

Iudæorum errores multi recensent & confutant ex antiquis frequenter Hieronymus, Augustinus, & reliqui Patres, cum se offert occasio in exponendis sacris litteris, quas ipsorũ Rabini, ne de Christo E *qui iam venit loqui videantur, contorquent & deprauant, & Isidorus Episcopus Hispalẽsis. Cyprianus duobus libris contra Iudæos. Tertullianus item in libro aduersus Iudęos. Athanasius in libro de Incarnatione verbi. Chrysostomus in orationibus aduersus Iudæos. Iustinus martyr Dialogo cum Triphone aduersus Iudæos. Paulus Burgensis in Scrutinio scripturam. Porchetus in libro inscripto, Victoria contra Iudęos. Rabbi Samuel de aduẽtu Messiæ. Iulianus Pomerius aduersus Iudæos. Petrus* A *Bles Archidiaconus Bathoniensis contra Iudæos. Guido Carmelita in summa de hęresibus tit. de hæresibus Iudæorum. Arnaldus Albertinus super* † Al. & *Rubrica de hęret. lib.6.q.12 multos refert & refutat Iudeorum errores: item Iacobus de Valentia in quæstionibs contra Iudęos, & Nicolaus de Lyra in quodlibetis, quæstiones itẽ edidit aduersus Iudæos. Petrus Brutus Episcopus Catharensis opere inscripto, Victoria contra Iudæos, & copiose Petrus Galatinus in opere erudito contra Iudæos. Ludouicus Viues lib.3. de veritate fidei Christianę. Sixtus li. 2. tom. 1: littera T. bibliothecę sanctæ, plurimos et refert Iudæorũ errores ex libris Talmud exceptos.* B *Andręas Tiraquellus de iure primogenituræ, q.66. & copiose Finus Hadrianus in flagello contra Iudęos. Deniq; multas Iudæorũ & Rabinorũ fraudes ac imposturas nouissime detexit Leo Castrus in disputatione de translatione sacræ scripturę pręfixa ad Esaiæ commentarios, præsertim ca.17.19.20.22. & aliquot sequentibus, item Prateolus lib.9.c. 31. de sectis hæreticorum.*

Summorum Pontificũ benignitas erga Iudæos.

*Insignem vero Iudęorum perfidiã sæpe respicientes Romani Pontifices, multis modis conati sunt eos ad viã veritatis reducere, proposita illis Euãgelij veritate, ac sublatis libris, quorum lectione perfidiores fierẽt et deteriores, vt cõstat ex rescripto Inno*C*cẽtij IIII. incipiẽte,* Impia Iudæorũ. *et alio Nicolai incipiente:* Vineã Soreth. *Quę curauimus imprimenda in Bullario litterarum Apostolicarum.*

Et eadem sollicitudine Gregorius XIII. *singulis hebdomadis Romę die sabbati fidei Christianę veritatem Iudæis hic commorantibus proponendam curauit, ne vllum salutis remedium, & beneficij salutaris genus eis deesse videatur.*

Iudęi autem delinquentes multis modis potestati Inquisitorum subiiciuntur: quod quando contingat, dicam cum Eymerico infra hac 2. par. q. 46. de quo etiam extat domini Gregorij Papę XIII. extrauagans, cuius initium est: Antiqua Iudæorum. *impressa in fine huius operis inter litteras Aposto*D*licas pro officio sanctę Inquisitionis.*

Inter Iudæos olim variæ sectæ viguerũt.

Postremo cum de erroribus Iudæorum agitur, obseruandum hic est quod admonui supra in hac 2. parte super q.5. de erroribus ab ipso Christo damnatis, videlicet inter Iudęos uarias olim viguisse sectas, ac peculiares quosdam errores vnamquamque tenuisse sicut docet sanctus Epiphanius lib.1. tomo. 1. contra hæreses, hęresi.14.15. & aliquot sequentibus, & Beatus Clemens Papa 1. lib.6. constitutionum Apostolicarum, c.6. & Eusebius lib.4.c.21. historię ecclesiasticæ. & Isidorus lib.8. Etymolog. c.4. & Beatus Antonius in summa, parte 4. tit. 11. cap.6. §.1.

E

QVÆSTIO XXIIII.

De libris hæreticis, seu apocryphis, de quibus in Decretis.

VIgesimaquinta quæstio est. Libri hæreticales erronei, seu apocryphi, de quibus agitur in Decretis per Ecclesiam condemnati: qui sunt?

Ad

Ad hanc respondemus, quòd tales libri enumerantur in Decretis,† vbi sic dicitur.

† Cap. Sancta 15. dist. §. In primis. iuxta emẽdationem factam Decreti Romæ editi anno 1582.

In primis [b] Ariminensem synodum, à Costãtio Cæsare, Constantini filio, congregatam, mediante Tauro præfecto, ex tunc & nunc, & vsque in æternum confitemur esse damnatam. Itẽ Itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur sancti Clementis libri octo, † apocryphum. Actus nomine Andreæ Apostoli, apocryphi. Actus nomine Philippi Apostoli, apocryphi. Actus nomine Petri Apostoli apocryphi. Actus nomine Thomæ Apostoli, apocryphi. Euangelium nomine Thaddæi, apocryphum. Euangeliũ nomine Thomæ Apostoli, quo vtuntur Manichæi, apocryphum. Euangelium nomine Barnabæ, apocryphum. Euangelium nomine Bartholomæi Apostoli, apocryphum. Euãgelium nomine Andreæ Apostoli, apocryphum. Euangelia, quæ falsauit Lucianus, apocryphum. Euangelia, quæ falsauit Hyrcius, † apocrypha. Liber de infantia Saluatoris, apocryphus. Liber de Natiuitate Saluatoris, & de S. Maria, & de obstetrice Saluatoris, apocryphus. Liber, qui appellatur Pastoris, apocryphus. Libri omnes quos fecit Lenncius † discipulus diaboli, apocryphi. Liber, qui appellatur Fundamentũ, apocryphus. Liber, qui appellatur Thesaurus, apocryphus. Liber, qui appellatur De filiabus Adæ vel Geneseos, apocryphus. Centimetrum de Christo, Virgilianis copaginatum versibus, apocryphum. Liber, qui appellatur Actus Theclæ, & Pauli Apostoli, apocryphus. Liber, qui appellatur Nepotis, apocryphus. Liber Prouerbiorũ, qui ab hæreticis conscriptus, & sancti Xysti † nomine signatus est, apocryphus. Reuelatio, quæ appellatur Pauli Apostoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Thomæ Apostoli, apocrypha. Reuelatio, quæ appellatur Stephani, apocrypha. Liber, qui appellatur Transitus † sanctæ Mariæ, apocryphus. Liber, qui appellatur Pænitẽtia Adæ, apocryphus, Liber Ogiæ nomine gigãtis, qui ab hæreticis cum dracone post diluuiũ pugnasse perhibetur, apocryphus. Liber, qui appellatur Testamentum Iacob, † apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Origenis, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia sancti Cypriani, apocryphus. Liber, qui appellatur Pœnitentia Iamnis, & Mambræ, apocryphus. Liber, qui appellatur Sortes Apostolorũ, apocryphus. Liber, Lusanæ, † apocryphus. Liber Canonum Apostolorum, apocryphus. Liber Physiologus, qui ab hæreticis conscriptus est, beati Ambrosij nomine præsignatus, apocryphus. Historia Eusebij Pamphili, apocrypha. Opuscula Tertulliani † siue Africani, apocrypha. Opuscula Posthumiani, & Galli, apocrypha. Opuscula Montani, Priscillæ, & Maximillæ, apocrypha. Opuscula omnia Fausti Manichæi, apocrypha. † Opuscula alterius Clemẽtis Alexandrini, apocrypha. † Opuscula Cassiani, presbyteri Galliarum, apocrypha. Opuscula Victorini Pictauiensis, † apocrypha. Opuscula Fausti Reghiensis Galliarũ, apocrypha. Opuscula Frumentij, † apocrypha. Epistola Iesu ad Agbarum regem, apocrypha. Passio Georgii apocrypha. Passio Cyrici, & Iulittæ apocrypha. Scriptura, quæ appellatur contradictio Salomonis, apocrypha. Philacteria omnia, quæ non Angelorum, vt illi confingunt, sed dæmonũ magis arte conscripta sunt, apocrypha. Hæc & omnia his similia, quæ Simon magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Basilides, Ebiõ, Paulus etiã Samosatenus, Photinus, & Bonosus, & qui simili errore defecerunt, Mõtanus quoque cum suis obscœnissimis sequacibus, Apollinaris, Valentinus, siue Manichæus, Faustus, † Sabellius, Arrius, Macedonius, Eunomius, Nouatus, Sabbatius, Cœlestius, † Donatus, Eustathius, Iouinianus, Pelagius, Iulianus, & Lauensis, Cœlestinus, Maximinus, Priscianus † ab Hispania, Lampedius, Dioscorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus è quibus vnus Alexandriam, alius Antiochiã maculauit, Acacius Constantinopolitanus cum consortibus suis, necnon & omnes hæreses, † quas ipsi eorumque discipuli siue schismatici, docuerũt vel conscripserunt, quorum nomina minimè retinentur, non solum repudiata, verum etiam ab omni Romana, & Apostolica Ecclesia eliminata, atque cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus sub anathematis indissolubili vinculo in æternum confitemur esse damnata.

† decr. orig.
† al. Esitius al. Hesychius.
† al. Leucius. al. Leutius. & [illegible]
† vel, abest ab orig.
† al. Sixti.
† idest Assumptio.
† al. Iob. ori.
† qui appellatur Laus Apostolorum.
† apocrypha.
Opuscula Lactantij, apocrypha. Opuscula Africani, apocrypha. Orig.
† Opuscula Cõmodiani, apocrypha.
† Opuscula Tatii Cypriani, apocrypha. Opuscula Arnobii, apocrypha.
Opuscula Tyconii, apocrypha.
† al. Pictabiensis.
† al. Frumentii cæci.
† Africanus Orig.
† al. Callistus
† Iulianus Celanensis, Cælestinus, & c. orig.
† Orig. Priscillianus ab Hispania, Nestorius Constantinopolitanus, Maximus, Vnicus Lampetius.
† Hæretici, eorumq; discipuli. orig.

A

B

C

COMMENT. XLVIII.

Quia non modo ex erroribus diuersarum gentium, & sectarum hæreses oriuntur, quas præcauere, ac extirpare oportet, verum etiam ex libris hæreticis, & falsa dogmata continentibus; ideo Eymericus post diuersarum gentium errores, de libris hæreticis, & apocryphis instituit disputationem in multis sequentibus quæstionibus, ac primum orditur ab illis qui damnantur in Decretis.

D

a Libri hæreticales, erronei, seu apocryphi.] *Qui libri ad fidem stabiliendam, seu (vt Eymericus loquitur) plantandam, spectant, retulit supra par. 1. c. Sancta Romana. de quibus dixi supra eadem prima parte: nunc eos refert, qui fidem violare possunt vel incertorum sunt auctorum, vel leuem habent in Ecclesia auctoritatem, idque ex decreto Gelasii primi, edito Romæ anno Domini CCCCXCIIII. quod refert etiam Gratianus in c. Sancta. 15. dist. § cæterum quæ ab hæreticis, & alij decretorum compilatores, vt Burchardus, lib. 3. decretorum, cap. 221. & Iuo Carnotensis, par. 4. c. 65.*

E

Quo autẽ apertius hæc quæstio tota intelligatur, obseruandum est, tria esse genera librorum ad religionẽ spectantiũ, seu de rebus religionis tractantiũ Canonicos, qui ab Ecclesia recipiuntur ad ædificationem fidelium, ex quibus sumitur efficax argumentũ ad probandum ea, quæ fidei sunt, scripti Deo immediatè inspirante, & manum calamumque diuinorũ scriptorum in singulis etiam minimis adtẽperante, de quibus Beatus August. lib. 11. c. 3. de Ciuitate Dei ait ita; Hic prius per prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos quantum satis esse iudicauit, locutus, etiam scripturam condidit, quæ Canonica nominatur eminentissimè au-

Quæ sint genera librorũ de religione tractantium.

ctoritatis, cui fidem habemus de his rebus, quas ignorare nō expedit, nec per nos ipsos noscere idonei sumus. *hac ille. Idem August. lib. 13. confessio. cap. 15. & epistola 7. ad Marcellinum. & epistola 19. ad Hieronymum, & lib. 1. de doctrina Christiana, c. 37. & lib. 2. de baptismo contra Donatistas, c. 3. Ioannes A Kius in Enchyridio c. 1. Driedon li. 1. c. 2. & lib. 4. c. 4. de dogmatibus ecclesiastici. Alfonsus Castrus li. 1. aduersus hæreses. c. 2. Melchior Canus lib. 1. de locis theologicis, cap. 1. 6. 7. & 8. Couarruuias lib. 4. cap. 14. varia. resolutio.*

Quot sunt autem libri canonici, quorū nonnullos impudenter hæretici impugnant, ponit Conciliū Tridentinū, sess. 4. in decreto, de canonicis scripturis.

Qui libri agiographi.

Alij sunt, quos Theologi Agiographos in Ecclesia vocant: quos eadem Ecclesia approbauit, vt publice quidem ad ædificationem fidelium moresque componendos legerentur, non tamen habent firmā fidem, & indubitatam auctoritatem, & hos numeros Gelasius in 2. parte sui Decreti, ibi, Iam nunc, *& Burchardus lib. 3. decretorum cap. 220. Iuo Carnotensis par. 4. c. 64. Gratianus in dict. c. Sancta Romana. §. iam nunc. 15. dist. & de his videtur loqui Diuus Augustinus lib. 18. ca. 38. de ciuitate Dei. agitque plene Couarruuias li. 4. c. 16. varia. resolut. & alii, & in hoc genere librorum reponuntur sanctorum Patrum scripta, vt Augustinus, Hieronymi, Ambrosii, Chrysostomi, & cæterorum, tā Græcorum quam Latinorum, quorū insignis probitas & eruditio cum sanctitate coniuncta valde emicat in Ecclesia Dei, & quanta sit eorum auctoritas, ostendit copiosè Melchior Canus li. 7. de locis theologicis.*

Qui libri & quot modis dicantur apocryphi.

Supersunt iam tādem Tertij generis libri, de quibus hic Eymericus, quos Doctores vocant apochryphos, de quibus Driedon lib. 1. de dogmatibus ecclesiasticis c. 4. & lib. 4. c. 1. & Couarruuias lib. 4. ca. 17. varia. resolutio. & Decretorum architecti locis fermè præcitatis.

Tametsi vero multis modis liber apocryphus dici possit, vt ait Turrecremata in c. sancta Romana. 15. dist. quæst. 6. nu. 18. & 19. Primum quoniam eius incognitus sit auctor, quamuis nihil contrariū fidei contineat: rursus vel quia extra canonem feratur: nam hunc vocat Hieronymus apocryphum in prologo in libros Regum: tamen quantum ad hanc quæstionem attinet, bifariam Eymericus hic ex Gelasio appellat libros apocryphos. Vno modo eos, qui ab hæreticis sunt conscripti aduersus fidem catholicam, quos omnino damnat, vetans penitus ne legantur: & hos verius dixeris hæreticos, vt optime admonet Couarruuias præcitato loco: Alio modo dicit apocryphos eos, qui modicam leuissimamque habēt auctoritatem, quos sancti Patres non approbarunt nominatim, quamuis nec expresse reiecerint, nec Ecclesia permisit, vt publice in templis legerentur; habent enim multa falsa veris admixta, vt optime explicat Melchior Canus lib. 11. cap. 16. de locis theologicis, versi. prima lex. circa finem.

Ex his tamen multos constat fuisse lectos ab antiquis Patribus, vt colligitur ex Beato Hieronymo in epistola 7. ad Letā, dum ait: Caueat omnia apocrypha, & si quando ea non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reuerentiam legere voluerit, sciat non eorum esse, quorum titulis prænotantur, multaque his admixta vitiosa: & grandis esse prudentiæ aurum in luto quærere. *hac ille. Et has duas postremas significationes intuitus Eymericus prudenter proponit quæstionem de libris hæreticis, erroneis, seu apochryphis.*

b In primis Ariminensem synodum. *Erat tota hæc quæstio in omnibus Directorijs prorsus deprauata, atque etiam in vulgatis Gratiani codicibus unde sumpta fuerat. eam imprimi curauimus iuxta Decretum Gelasii, quod nunc legitur in 2. tom. conciliorū Coloniensis editionis, fol. 319. & Decretū Gratiani nuper Romę editum, anno MDLXXXII.*

Index librorum prohibitorum.

Si quis autem singula, quæ in hoc decreto de libris apocryphis continentur, noscere desiderat, legat Couarruuiam lib. 4. ca. 17. varia. resolutio. vbi totam hanc quęstionem illustrat, quæ persequi non est nostrę breuitatis, aut instituti.

Illud hic tandem monebo, huic Decreto Gelasii prohibitorum librorū, respondere nunc etiam in repub. Christiana Indices, quibus damnatę doctrinę libri adnotantur, quos Romani Pontificis auctoritate viri docti Romæ conficiunt, nullum fere librorum genus omittentes, quorum dogmata non expendant.

Iam de materia librorum prohibitorum copiose diximus supra in hac 2. parte in principio super ca. Fraternitatis, de hæret.

QVÆSTIO XXIIII.

De libris damnatis in Decretaiibus.

Igesimaquarta quæstio est: Libri hęreticales, & erronei, de quibus agitur in Decretalibus per Ecclesiam condemnati: qui sunt?

Ad hāc[a] respondemus, quòd alibi in Decretalibus, libri tales non apparent per Ecclesiam condemnati, nisi in maiori volumine: extra de sum. Trinit. & fide catho. c. Damnamus. vbi sic dicitur:

Rela. supra fol. 4.

Damnamus igitur, & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Ioachim edidit cōtra magistrum Petrum Lombardum de vnitate seu essentia trinitatis.

COMMENT. XLIX.

a AD hanc respondemus, quòd alibi in Decretalibus, &c.) *Materiam huius quæstionis sub alijs uerbis tractauit Eymericus supra, in hac 2. parte, quæst. 7. agens de erroribus damnatis in Decretalibus, de quo argumento vide sanctum Antoninum in summa. parte 4. tit. 11. ca. 7. §. 2. & Turrecrematam in summa de Eccles. lib. 4. parte 2. cap. 35.*

Iam in Decretalibus præter hunc libellum siue tractatum Abbatis Ioachim, damnata quoque sunt capitula Cælestii atque Pelagij hęreticorum in ca. Fraternitatis. de hæret. de quo abunde diximus supra, in hac 2. parte, super dicto c. Fraternitatis.

QVAE-

QVAESTIO XXV.

De libris dânatis in Extrauagâtibus.

Vigeſimaquinta quæſtio eſt. Libri hæreticales ſeu erronei, de quibus agitur in Extrauagantibus per Eccleſiam condemnati, qui ſunt?

Ad hanc a reſpondemus, quòd in extrauagantibus nullus liber apparet, vt talis condemnatus, niſi in extrauaganti domini Ioânis Papæ XXII. quæ incipit, Quia vir reprobus. in qua libelli quidam, quos contra conſtitutiones prædictas, Cum inter, &, Quia quorundam. de proprio & B communi condiderat, & ad ſtudia generalia miſerat, ac in valuis Eccleſiarum, & alijs locis affigi fecerat frater Michael de Cæſona hæreticus prędictus, dudum Generalis Miniſter ordinis fratrum Minorum, tanquam hæreticales cum ſuo auctore hæretico condemnantur.

COMMENT. L.

a AD hanc reſpondemus, quod in Extrauagâtibus nullus liber apparet, &c.) *De hac quoque tractatione copioſe egit auctor ſupra ſub alijs terminis. q. 8. ſanctus Antoninus in ſum. p. 4. titu. xi. c. 7. §. 5. & Turrecremata in ſumma de Eccleſia, lib. 4. parte 2. cap. 57.*

Hæc autem extrauagans incipiens, Quia vir reprobus cuius hic meminit Eymericus, nondum eſt impreſſa, nec peruenit adhuc ad manus noſtras.

Quantum vero attinet ad hunc Michaelem de Caſena hæreticum, pleniſſime de eo egimus cum Eymerico ſupra in hac 2. parte, quæſt. 15. vnde quæſtio hæc lumen declarationis accipiet.

QVÆSTIO XXVI.

De libris damnatis à diuerſis Romanis Pontificibus.

SVMMARIVM.

1 *Libri Petri Ioannis damnati à Ioan. XXII.*
2 *Alexander IIII. damnauit lib. inſcrip. Euangelium æternum.*
3 *Opuſcula xx. Raymundi Lulli prohibita.*
4 *Litteræ Gregorij XI. de prohibitione dictorum librorum.*

Vigeſimaſexta quæſtio eſt: Libri hæreticales ſeu erronei, per diuerſos ſûmos Pontifices, de fratrum ſuorum conſilio, poſt mortem illorum, qui libros huiuſmodi ediderunt, damnati, qui ſunt?

1 Ad hanc a reſpondemus, quòd dominus Ioannes Papa XXII. Auinione reſidens, informatus b de peruerſa doctrina fratris Petri Ioannis de ordine fratrum Minorum, cû magno côſilio multorum in Theologia Magiſtrorum, & doctorum, condemnauit dicti fratris Petri Ioannis, de quo actum eſt ſupra, hos libros vt vere hæreticales, ſcilicet, poſtillam ſuper Apocalypſim: poſtillam ſuper Matthæum: poſtillam ſuper Canonicas, propter errores contentos in eis, hæreſes, quę recitantur ſupra q. 9.

2 Ante prædictorum librorum condemnationẽ factam per prædictum dominum Ioânẽ XXII. dominus Alexander IIII. condemnauit librum appellatum, Euangelium æternum, propter hæreſes & errores, quæ recitantur ſupra q. 9.

3 Poſt quem dominus Gregorius XI. condemnauit xx. volumina cuiuſdam Raymundi Lulli, propter plures hæreſes & errores, quę recitâtur ſupra q. 9. Libri autem condemnati & combuſti per dominum Papam prædictum iſti erant: B Liber de philoſophia amoris. liber de centum Dei nominibus. liber contemplationum. liber de vij. arboribus. liber de Eccleſiaſticis prouerbijs. liber de confeſſione, contritione, ſatiſfactione, & oratione. liber de orationibus. liber amati & amici. liber de benedicta tu. liber. de beata Maria. liber de articulis fidei. liber de doctrina pueriſi. liber de planctu Raymundi. liber de intentionibus. liber de arte amatiua. liber de tentatione. liber de oratione: & eſt alius à prædicto. liber de anima. liber ſententiarum. liber apoſtolicon.

Prædicta autem viginti volumina ſunt C condemnata per Bullam domini Papæ Gregorij XI. tenoris ſequentis.

4 Bulla Gregorij Papæ XI. qua condênantur viginti volumina Raymundi Lulli, & cętera eiuſdem opera interdicuntur.

GRegorius Epiſcopus ſeruus ſeruorû Dei, venerabilibus fratribus Archiepiſcopo Tarracon. eiuſque ſuffraganeis: Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Conſeruationi puritatis catholicæ fidei, D quam multi nequâ filij ſcelerati ſuis falſis aſſertionibus maculare nitentes, inter triticum purum agri Dominici peſtiferû ſemẽ zizania ſeminant, cum ad noſtrum præcipue ſpectet officium, vt euellamus praua, et deſtruamus peruerſa, prouidere ſalubriter, & animarum illaqueationibus obuiare côfeſtim plenis deſiderijs affectantes, opportuna in his, quæ poſſumus, remedia, ſtudio paſtoralis ſollicitudinis adhibemus. Dudum ſiquidem dilectus filius Nicolaus Eymerici E ordinis fratrum Prędicatorum profeſſor, in ſacra theologia magiſter, in regnis Aragoniæ, Valentiæ & Maioricarum Inquiſitor hæreticæ prauitatis, nobis expoſuit, ſe in regnis eiſdem inueniſſe viginti volumina diuerſorû librorû, in vulgari ſcriptorum, à quodâ Raymûdo Lullo ciue Maioricarum editorum, in quibus (vt ipſi Inquiſi-

quisitori videbatur) multi continebantur errores, & hæreses manifestæ: & quòd nonnulli de prædictis, & alijs regnis, libris vtebantur eisdem, & eorum doctrinæ dabant fidem non modicam in grande suarum periculum animarum: supplicauitque nobis Inquisitor ipse, vt (ne simplices deciperentur ex libris ipsis) dignaremur in hac parte de oportuno remedio prouidere; Nos autem cupientes animarum iam forsan imbutarum, & quæ imbui possent ex peruerso dogmate dictorum librorum, periculis celeriter obuiare, dictos libros per venerabilē fratrem nostrum Petrum episcopum Hostiensem, & per quamplures etiam vltra vigenum numerum in eadem Theologia magistros, examinari fecimus diligenter, per quorum relationem tandem habuimus, quod ipsi dictos libros omnes cum multa diligentia legerant, & examinauerant. & quod vltra ducentos † articulos erroneos & hæreticales inuenerant in eisdem; super quibus inter eósdem Episcopum & magistros, sæpius & demum coram nobis habita disputatione solemni, ipsos articulos (ad vitandum prolixitatis tædium, & horribilitatem eorum, haberi volumus præsentibus pro expressis) erroneos, & manifeste hæreticales de ipsorum Episcopi & magistrorum concordi consilio, censuimus reputãdos. Cum autem, sicut Inquisitoris præfati continebat assertio, in prędictis regnis alij libri, qui asseruntur editi à iam dicto Raymundo, reperiri dicantur, in quibus huiusmodi iam repertis, & alij errores & hæreses creduntur probabiliter contineri: Nos volentes de huiusmodi aliis libris & eorum doctrina informari plenariè, & super eis prouidere salubriter, ne fideles in errores huiusmodi damnabiliter prolabãtur; fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio, per Apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus diebus Dominicis & festiuis, in singulis Ecclesijs vestris cathedralibus, ac curatis, necnon religiosorum quorumcuque ordinum, exemptorum & non exemptorum, etiam Cisterciensis, Carthusiensis, Cluniacensis, Præmostratensis, Grandimõtensis, sanctorum Benedicti & Augustini, ac fratrũ Prædicatorum, Minorum, & Eremitarum eiusdem sancti Augustini, & Carmelitarũ, & aliorum ordinũ vestrarum ciuitatũ & diœcesuum, intra missarũ solẽnia existentibus

† in codice Sabellano legitur: quadringentos.

A populis ad diuina, & prædicationib. per vos vel † alios, quantum cito commodè poteritis, faciatis proponi, quòd omnes & singulę personę vtriusque sexus, cuiuscũque status, ordinis, vel conditionis existant, earumdem vestrarum ciuitatum & diœcesuum seu cõmorantes in eis, habentes libros quoscunq; a præfato Raymundo èditos (vt prefertur) ipsos infra vnius mensis spatium vobis assignare: & illi qui sciunt alias personas libros eosdem habentes, eas uobis reuelarę ac no-

† Al, &

B minare procurent: uosque libros recipi faciatis eosdem, quos cum habueritis, quam cito commodè poteritis, curetis nobis fideliter destinare ut ipsos simili examini subijcere ualeamus. Cæterum quia doctrina, seu potius dogmatizatio prędictorum librorum examinatorum reperitur erronea, hæreticalis, & periculosa nimium animabus: & uehemens suspicio est habenda, quod in alijs libris editis à dicto Raymundo similes, uel alij (ut prefertur) contineantur errores, uo-

C bis mãdamus, quòd omnibus & singulis eisdem personis uestrarum ciuitatum & diœcesuum, doctrinam seu potius dogmatizationem, & usum huiusmodi librorum interdicere studeatis, donec super his per sedem Apostolicam aliud fuerit ordinatum. Contradictores per censuram ecclesiasticã, appellatione postposita, compescendo: Nõ obstantibus, si aliquibus communiter, uel diuisim à sede Apostolica sit indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari: aut

D extra uel ultra certa loca, ad iudicium uocari non possint per litteras Apostolicas nõ facientes plenam & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionem, & quibuslibet exemptionibus, & alijs priuilegijs & litteris Apostolicis, quibuscũque locis, personis, uel ordinibus, sub quacunque forma, uel expressione uerborũ ab eadem sede concessis, de quibus eorumque totis tenoribus, etiam de uerbo ad uerbum in nostris litteris mentio sit habẽda: & per

E quæ præsentis mãdati nostri effectus ualeat quomodolibet impediri. Insuper uolumus quod per te frater Archiepiscope, tenor pręsentium sub tuo, uel officialis tui sigillo, ad tuos fratres suffraganeos transmittatur, cui per uos adhiberi uolumus, uelut ipsis originalibus plenam fidem. Datum Auinione viij. Kalenda. Februarij, Pontificatus nostri anno VI.

CO M-

COMMENT. LI.

a Vigesima sexta quæstio est: libri, &c. Ad hãc respondemus, &c.]

Hæc quæstio in Barcinonensi impresso mutila ui detur & imperfecta, si cum cæteris exemplaribus con feratur, vbi paulo fusius concipitur, vt mox subnum gam: non tamen est visum ab impresso recedere. Cæterum quia aliorum codicum magna est auctoritas, eorum lectionem hic apponere placuit: Bonomensis ergo, Sabellanus, & codex Cardinalis de Gambara manuscripti ita habent.

Ad hanc respondemus, quòd Papa Innocentius III. condemnauit libellum seu tractatum, quem ediderat Ioachim cõtra magistrum Petrũ Lombardum, tanquam hæreticalem: & hoc post mortem eiusdem Ioachim Abbatis, vt patet extra de sum. Trinit. & fide catho. ca. Damnamus. Postque tempore Ioãnis Papæ XXII. frater Petrus Ioannis de ordine fratrum Minorum oriundus de Villa, quæ dicitur Ceriacum, diœcesis Biterre. in Theologia lector famosus, mortuus est, & sepultus in ecclesia fratrum Minorum ciuitatis Narbonen. quo mortuo quidã eum sanctum, quidam eum hæreticum fratres eiusdem ordinis palam, & publice prædicabãt. propter quod simplices decepti, quam plures de Catalonia, Carcassona, Tholosa, & Prouincia ad eius tumulum cõfluebant: prudentes vero huiusmodi subsannabãt, cumque & per istos & per illos hæc: fuissent exposita prædicto †domino Ioanni XXII. Papæ: isti petentes quòd vti hęreticus condemnaretur; illi vero quòd prout sanctus, sanctorum† catalogo ascriberetur: ipse dominus Papa se plenius informauit, & tãdem reperit, quòd dictus Frater Petrus Ioannis dum viueret, ediderat postillam super Apocalypsim hæresibus, & blasphemiis conspersam intolerabilibus, & præuia diligenti examinatione Magistrorum in Theologia, & Doctorum in iure, eandem tandem vt hæreticalem, de consilio fratrum suorum publicè condemnauit: Ac etiam postillas super Matthæum, & super Canonicas per eundem editas in forma. Cuius postillæ sup Apocalypsim hæreses, blasphemiæ, & errores habentur supra hac parte 2. quæst. 9. Quibus condemnatis, idem dominus Papa Ioannes fecit exhumari ossa dicti fratris Petri Ioãnis & omnia tam ceteras imagines, quã pannos per manus simplicium ad eius tumulũ deducta, Narbone fecit publicè concremari. Aliqui tamen volunt dicere, quod licet ossa fuerint exhumata, nõ tamen cum prædictis concremata, sed Auinione deducta, & de nocte in Rhodanum proiecta, pro eo quia repertum extitit, quòd libros suos prædictos supponebat correctioni sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Tempore quoq; domini Gregorij Papæ XI. prædictus frater Nicolaus Eymerici præsẽtauit eidem domino Papæ viginti libros a quodã Raymundo Lullo dudum defuncto, ciue Maioricarũ editos, qui dominus Papa præuia diligẽti examinatione Magistrorum in Theologia viginti & ultra, eos de fratrum suorum consilio propter quãplures ibi repertas hæreses & errores publicè cõdemnauit, vt hæc omnia & errores ipsi plene patent supra part. 2. q. 9.

Libri autem hæreticales prædicti sunt isti:

Liber qui intitulatur. De doctrina puerili, & incipit: *Deus vol quens cuytem.*

Liber qui intitulatur: De articulis fidei, & incipit.

Liber qui intitulatur: De arte generali, seu de septem arboribus, & incipit.

Liber qui intitulatur: De centum Dei nominibus, & incipit.

Liber qui intitulatur: De ecclesiasticis prouerbiis, & incipit.

Liber qui intitulatur: De sancta Maria, & incipit.

Liber qui intitulatur: De benedicta tu, & incipit.

Liber qui intitulatur: De planctu sanctæ Marię & incipit.

Liber qui intitulatur: De arte amatiua, & incipit:

Liber qui intitulatur: De amato & amico, & incipit:

Liber qui intitulatur: De Euast & Blanquerna, & incipit:

Liber qui intitulatur, liber Intentionum, & incipit:

Liber qui intitulatur, liber Orationũ, & est alius à prædicto, & incipit:

Liber qui intitulatur: De Philosophia amoris & incipit:

Liber qui intitulatur: De anima, & incipit:

Liber qui intitulatur: Liber de oratione, & incipit:

Liber qui intitulatur, Liber contemplationum, alius a prædicto, & incipit:

Liber qui intitulatur: De contritione, confessione, satisfactione, tentatione & oratione, & incipit:

Liber qui intitulatur: quæstiones super quatuor libros sententiarum, & incipit:

Liber qui intitulatur: Planctus Raymundi Lulli & incipit:

Ita in tribus manuscriptis, vt dixi, quæ breuius continentur in Barcinonensi, a quo non est uisum recedere tamen uarietas obseruanda fuit.

b Informatus de peruersa doctrina fratris Petri Ioannis,] *Qui fuerit hic Petrus Ioannis, & quo tempore vixerit, abunde diximus supra super quæstione 9. huius 2. partis: ea sunt ergo ad memoriam reuocanda, vt hic locus apertius intelligatur.*

c Dominus Alexander IV. condemnauit librum appellatum, Euangelium æternum.] *Idem docuit Eymericus supra in hac 2. parte q. 9. nu. 4. &c. Aduertendum tamen: vbi etiam dixi, quæ hunc locum illustrabunt.*

Rursus obseruandum est, vt scribit sanctus Antonius

tonius in summa, par. 4. tit. 11. ca. 7. §. 5. & Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. parte 2. c. 37. Alexandrum IIII per quādam extrauagantem incipien. Quorundam scripturæ sacræ. *damnasse quēdam libellum Gulielmi, de sancto amore, inscriptum.* De periculis nouissimorum temporum. *quem ille ediderat contra statum religiosorum Mendicantium, item alios quosdam libellos detractione & erroribus plenos, editos a magistris quibusdam Parisiensibus contra eosdem ordines Mēdicantes. quos damnauit idem dominus Alexander IIII. per extrauag. incipien.* Ex alto fuisse conspicimus. *& per aliam extrauag. incip.* Cum olim. *ac Beatus etiam Thomas vt præcitato loco refert S. Antoninus eos errores, editis contra ipsos libris, efficaciter confutauit.*

d Conseruationi puritatis, &c.] *Solus Barcinonensis impressas habet hanc Gregorij bullam hoc loco insertam, in Bononiensi autem & Sabellanno reperitur in fine secundæ partis. est autem hæc bulla anni sexti, vt apparet ex Data.*

Sed obseruandum hoc est, ante condemnationem librorum Raymundi Lulli factam per hanc extrauagantem pontificatus domini Gregorij anno sexto alia præcessisse velut præparatoria ad condemnationem faciendam, vt apparet ex Regesto domini Gregorij XI. quod in Vaticana bibliotheca Romæ seruatur. Nam in 2. volumine Regesti anni II. fol. 131. litteræ Gregorij Papę XI. extāt ad Archiepiscopū Tarracon. incipien. Nuper dilecto filio. *quibus præcipitur prædicto Archiepiscopo, vt sibi faciat exhiberi libros Raymundi Lulli, in quibus quamplurimi errores dicebantur contineri, vt eos comburat & cōburi faciat, si prēuia cognitione ita esse repertat. Data autem fuerunt huiusmodi litteræ apud pontem Sorgię Auinionen. diœces. nonis Iunij, Pontificatus Gregorij XI. anno II.*

Item in 2. volumine Regesti anni IIII. fo. 201. referuntur aliæ litteræ eiusdem domini Gregorij incipien. Ad audientiam. *quibus præcipitur officialibus Episcopi Barcinonen. vt diligenter transmittāt ad dominum Papam, librum quendam Raymundi Lulli in pergamenis, & in vulgari Catalonico scriptum, in quo similiter plurimi errores scripti perhibebantur. Data vero fuerunt hæ litteræ apud Villanouam Auinionen. diœces. tertio Calend. Octobris, Pontificatus domini Gregorij XI. anno IIII.*

QVÆSTIO XXVII.

De libris damnatis de mandato speciali domini Papæ.

Vigesima septima quæstio est: Libri hæreticales, & erronei de mandato speciali domini Papæ, extra curiā auctoritate Apostolica condemnati, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quod tēpore domini Gregorij Papæ XI. dominus Petrus Archiepiscopus Tarracon. & frater Nicolaus Eymerici de ordine Prædicatorum, Inquisitor Aragoniæ, vt vere hæreticales & erroneos, quendam libellum de

A dæmonū inuocatione, qui incipit: Misericordia & veritas, & quendam aliū, qui incipit: Vtrum quilibet infidelis tam diuinis, quàm Apostolicis canonibus teneatur obedire; & quędam alia opuscula, ut omnia hæreticalia & erronea, edita[b] per quēdam Raymundum Neophitum, sententialiter condemnarunt, propter hæreses & errores in eis contentos, qui recitantur supra † q. 10.

† In hac parte.

COMMENT. III.

a DE mandato speciali domini Papæ condēnati, &c.] *Hic videtur indicari nō potuisse*
B *Episcopum & Inquisitorē condemnare hos libros nisi mandatum habuissent speciale à sede Apostolica, quod videtur dubium; cum eorum in hac re vt in cæteris ad fidem spectantibus non mediocris sit iurisdictio, ergo vt res hæc, quæ cognitu est dignissima, et valde etiam necessaria radicitus intelligatur breuiter nobis hoc loco est dicendum, quanta sit iudicum ecclesiasticorum in hac re iurisdictio.*

Quanta Episcoporum & Inquisitorum iurisdictio in prohibendis libris.

Ac primum quidem Episcopi & Inquisitores dānare possunt & prohibere in suis diœcesibus libros omnes, qui continent dogmata expresse condemnata per Ecclesiam, tametsi ab auctoribus nominatim nō condemnatis compositi sint, et ratio in prompta est:
C *quoniam quæ semel damnata sunt, absque noua condemnatione prohiberi possunt, ne nouis semper disputationibus, quę salubriter sunt semel sancita, perturbentur, & in dubium reuocentur, vt dixit Gelasius in epistola ad Episcopos Dardaniæ, quem retuli supra par. 1. super l. nemo clericus, C. de summa Trinit. vers. nam & iniuriam facit.*

Rursus Episcopi et Inquisitores prohibere etiam possunt in suis diœcesibus libros de hæresi suspectos ob quamcumque hæresis suspicionem, tametsi sint a catholicis auctoribus editi: cum enim possint procedere aduersus quosuis homines saltem ad inquirendū, etiam ob leues probabiles tamē hæresis suspicio-
D *nés, vt volunt auctor Repertorij verbo, suspectus. §. item nota. & Mattheus Afflictus in consti. inconsutilem, & Carrerius tract. de hæret. nu. 116. et alij quos retuli infra in hac 2. parte super. q. 56. profecto multo magis poterūt agere in libros suspectos eosque prohibere, qui continent propositiones suspectas: quia libri fortiores neruos habent ad nocendū quā homines; cum qui eos legūt firmius eis insistāt, quam qui homines loquentes audiunt. Item quia viuæ hæreticorum voces vix vnam ciuitatem replere possunt, libri autem cum facile hinc & inde transuehantur, non modo vnam ciuitatem, sed & regna & prouincias inficiūt. sunt enim velut perpetui quidam fontes hæresum virus copiose emittentes.*

E *Ad hæc, Inquisitores & Episcopi absque mandato speciali summi Pontificis ex propria iurisdictione possunt prohibere libros non modo suspectas cōtinentes propositiones, vt proxime dixi; verum etiā scandalosas, periculosas, erroneas, hæresim sapientes, à fide catholica quauis ratione discrepantes, & Christianæ pietati, ac bonis moribus non cōformes: quod cauit paulus Papa tertius rescripto quodam incipiente,* In Apostolici culminis, *quod in fine huius operis in bullario litterarum Apostolicarum*

cura-

curauimus imprimendum. Si enim Inquisitores inquirere possunt, & compescere, ac coercere eos, qui prædictas popositiones ausi fuerint prædicare, sanè multo magis prohibere poterunt libros ista continentes, qui non semel aut iterum, sed semper de die de nocteque prædicant, & auribus lectorum iteratis vicibus talia dogmata inculcant.

Libri Astrologiæ iudiciariæ, & poetici non facile permittendi.

Inter hos libros facilè referri possunt multi ex illis, qui de Astrologia iudiciaria tractat, itē de Chiromantia, & alijs diuinandi modis, in quibus multa passim sunt temeraria, incerta, a religione & Christiana pietate aliena, nimium astris tribuentia, & libero hominis arbitrio plurimum detrahentia: hi enim aut prorsus probiberi, aut non nisi quam emendatissimi permitti deberent in commercium hominum venire; quo nomine iam B. Clemēs, li. 2. c. 66. constitutionum Apostolicarum, cauendos penitus à viris Christianis iubebat superstitiosos Græcos.

Huc etiam referri possunt multi ex poetis tam antiquis quàm recentioribus, qui multa docent obscœna, & bonis morib. penitus aduersa, quos propterea iam olim Maximus Plato in sua repub. viuere non patiebatur: sunt enim tales iuuentutis corruptores, & cū parasitis, & lenonibus merito coercendi, quorum ars eò tandem euasit, vt nihil fermè scribant nisi quod ad lasciuiam, & turpem amorem pertineat. Hos ergo si iam editi sint, prohibere poterunt Episcopi, & Inquisitores in suis diœcesibus, quod si non sint editi, eos imprimi non permittant: quoniā talium librorum lectio multorum peccatorū causa esse solet.

Iam quod dixi de libris suspectis, aut erroneas propositiones continentibus, idem dictum uellem de libris habentibus ancipites, dubias, seu ambiguas propositiones, quę duplicem sensum habere possunt: hæreticum vnum, alterum catholicum, de quib. Albertinus tract. de agnoscen. asser. q. 34. nume. 50. hi enim tamdiu prohiberi poterunt ab Inquisitoribus, quamdiu non fuerint illæ ancipites propositiones declaratæ in sensu catholico; in quo etiam diligenter est animaduertendum in libris imprimendis, ne tales propositiones contineant.

Sed neque illos libros uel tractatus, aut imprimi, aut publicari, & uendi in suis diœcesib. permittent, in quibus propositiones, disputationes, aut cōtrouersiæ continentur, & diffiniuntur contra communem theologorum sententiam, aut receptum, & vsitatū sentiendi morem, in his præsertim rebus, quę ad theologiam, fidem, mores, sacramenta, potestatem prælatorum, & ministrorum Ecclesiæ spectant: tametsi enim quedam sint dogmata, & propositiones, quæ summo iure, & subtilitate defendi possint, tutius tamen est ab his abstinere: nam iuuare aut prodesse nō possunt, obesse vero interdum plurimum solēt. An nec permittendum quidem essent, vt similia liberè in scholis legerentur, et iuuenibus proponerētur, quorum ingenia sæpe amplecti magis solent, quę magis a communi via recedunt.

Idem prorsus iudiciū est de libris, & tractatib. quorundam inutilibus, & infrugiferis, aut qui de rebus leuibus, vel ridiculis tractant: hos enim me iudice, non deberent Episcopi permittere, vt in suis diœcesib. imprimerētur, aut distraherentur. in his tamen omnibus prudentia, & iudicio opus est.

Deniq; ex quibuscunq; causis Inquisitores procedere possunt contra homines, quia nocere sua doctrina possunt, ex eisdem poterūt etiam in libros inquirere ex data sibi potestate, & iurisdictione animaduertendi in hæreticos.

Quod si in libris tales reperiantur propositiones, quibus nondum constet an fidei repugnent, nec ne: tunc etiamsi auctores publicare suos libros vellent prohiberi poterūt per Inquisitores, & libri suspendi donec superiores iudices decernant re cognita, quid facto opus sit, argumento c. Inquisitores, de hær. lib. 6. Quibus a nobis assertis plurimum suffragatur id B quod in indice, librorum prohibitorum, in fine Reg. x. his verbis exprimitur: Liberum tamen sit Episcopis, aut Inquisitoribus generalib. secundum facultatem quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur prohibere, si hoc in suis regnis, aut prouincijs, vel diœcesibus expedire iudicauerint. hactenus ibi.

b Edita per quendam Raymundum Neophytum. Hic Raymundus, sicut constat ex Regesto domini Gregorij XI. loco quem mox adducemus, dicebatur Raymundus de Tarraga, qui cum prius esset Hæbræus, conuersus ad fidem Christi, factus est monachus ordinis Prædicatorum: cæterum vt res ipsa C demonstrauit, non mutauit mores, etsi religionem mutauerit. Vixit autem hic Raymundus circa tempora Gregorij XI. ad an. Domini MCCCLXXII. extantque in vnico volumine Regesti anni primi Gregorij, XI. fo. 225. litteræ Papæ Gregorij ad Archiepiscopum Tarraconnensem, & Nicolaū Eymericum Inquisitorem in Regno Aragonum, quib. pręcipitur, vt inquirant, & procedant contra Raymundum de Tarraga ordinis fratrum Prædicatorum, tenentē quosdam hęreticales errores, & eum puniāt. Rursus in secundo volumine Regesti anni secundi, fol. 191. rescriptum quoque habetur eiusdem Domini Gregorij, XI. incipien. Dudum ad audientiam. D per quod committitur Archiepiscopo Tarraconen. & Nicolao Eymerico inquisitori, vt omnes libros huius Raymundi sibi faciant exhiberi, atque comburi. iam hęc Raymundi opuscula. quot & quales errores continerent, docet idem Eymericus supra in hac 2. par. q. 10. nu. 3.

Illud vero obseruandum est diligenter, quod auctor docet in hac quæstione, videlicet, libellū de Dæmonum inuocatione editum fuisse per hunc Raymūdum Neophytum, in quo planè decepti mihi videntur, Bernardus Lutzemburgus in catalogo hęreticorum, lib. 3. verbo, Raimundus Lulli: et Prateolus, E 16. c. 2. de vitis, & sectis hæreticorum, asserentes libellum de Dæmonum inuocatione editum fuisse a Raymundo Lull. & sanè suspicor hos auctores fuisse allucinatos ex nominis similitudine.

Postremo, Raymundus hic de Tarraga dictus est Neophitus quasi noua planta seu germen. Dicūturque illi Neophyti, qui non nascuntur ex originarijs Christianis, sed ad fidem catholicam conuertuntur, de quibus Beatus Gregorius, lib. 4. Regesti, epistola 51. siue c. 95. & lib. 7. epist. 110. & Gratianus, in c. sicut Neophytus. 48. dist.

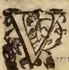
QVAE-

QVÆSTIO XXVIII.

De libris damnatis ab Inquisitorib. Aragoniæ.

SVMMARIVM.

1 *Arnaldus de Villanoua libros in Theologia scripsit.*
2 *Libri eiusdem multi damnati, & qui.*
3 *Gondisalui Virginale liber condemnatus.*
4 *Liber de inuocationibus dæmonum publicè combustus.*
5 *Bartolomæi Janouesf. De aduentu Antichristi libri damnati.*

Vigesimaoctaua quæstio est: Libri hæreticales, & erronei, per Inquisitores Cataloniæ, & Aragoniæ, cũ prælatis illarum partium condemnati; qui sunt?

1 Ad hanc [a] respondemus, quòd tempore Domini Clementis Papæ quinti, fuit in partibus Cathaloniæ quidam magnus medicus, vocatus magister Arnaldus de Villanoua, qui de Theologia condidit multos libros, quos tanquam falsos, & erroneos auctoritate Apostolica, licet non de expresso mandato domini nostri Papæ frater Ioãnes de Longerio ordinis Prædicatorum Inquisitor in partibus antedictis, & Gaufredus de Crudillis† Vicarius Ecclesiæ Tarraconen. sede vacãte, sententialiter condemnarunt.

†Forte Cruylles.

Libri autem condemnati per eos, isti sunt.

2 Libellus, qui intitulatur: De humilitate, & patientia Iesu Christi, & incipit: Si l'amor natural.

Libellus, qui intitulatur: De fine mundi, & incipit: Entes per vostres letres.

Libellus, qui intitulatur: Informatio Beguinorum, seu lectio Narbonen. & incipit: Tots aquells.

Libellus, qui intitulatur: Ad priorissam, vel de charitate, & incipit: Beneyt sia, e loat Iesu Christ.

†al. vel charitatem.

Libellus, qui intitulatur: Apologia. & incipit: Ad eã quæ per vestras.

Libellus seu littera, quæ incipit: Domino suo charissimo.

Libellus, qui intitulatur: Denũciatio facta coram domino Episcopo Gerunden. & incipit: Coram vobis.

Libellus, qui intitulatur: De eleemosyna, & sacrificio, & incipit: Al catholich Inquisidor.

Liber qui incipit: Peræo com molts desigensaber.

Libellus, qui incipit: Alia informatio Beguinorum, & incipit; Als cultiuadors.

Libellus, qui incipit: Dauant vos senyer en Iachme per la gratia de Deu Rey D'Arago.

Libellus, qui incipit: Quant fuy Aumio.

Libellus, qui intitulatur: Responsio contra Bernardum † Richardi.

†al. acnedicum.

A Isti libelli fuerunt condẽnati propter multos errores in eis repertos, qui recitantur supra, q. 11.

3 Post [b] tempore domini Innocentij Papæ VI. fuit in partibus Cataloniæ, videlicet Barchinone, quidam vocatus Nicolaus de Calabria, discipulus in erroribus eiusdem Gondisalui: diœcesis Conchensis in Hispania. Hi duo, scilicet Gõdisaluus: dictando, & Nicolaus scribendo; dæmone, dicto Gondisaluo visibiliter apparente; & docente, condiderunt quendam librum errorũ, & hæresum, quem Virginale † vocauerunt. hũc librum dictus frater Nicolaus Eymerici Inquisitor prædictus, & Vicarius Episcopi Barchinonen B sis; Arnaldus de Buschetis (dicto Nicolao primitus, vt relapso tradito brachio sæculari, combusto) sententialiter condemnarunt propter hæreses, & errores in eo contentos, quæ recitantur supra q. 11.

† Sabellanus & Bono. Codices, Virgilianũ habent.

4 Item tempore eiusdem Innocẽtij Papæ VI. idem frater Nicolaus Eymerici Inquisitor; & Arnaldus de Buschetis condemnarunt publicè Barchinon. & comburi [c] fecerunt quendã magnum & grossum librum dæmonum inuocationem in septem partes distinctum, qui intitulatur: liber Salomonis; in quo erant scripta sacrificia, oratio C nes, oblationes, & nefaria quamplurima fieri dæmonibus consultata.

5 Item tempore domini Vrbani Papæ V. Episcopus Barchinon. frater Berengarius de † Ril: & frater Nicolaus Eymerici, prædictos duos libellos de aduentu Antichristi, quos [d] ediderat quidam Bartholomæus Ianouesf. de insula Minoricarum, in Sede † Barchinon. vt hæreticales, & erroneos sententialiter condemnarunt, & publicè cõburi fecerunt, propter hęreses, & errores in eis contentos, quæ recitantur sup. q. 11.

† Fortè, de Aril.

† Idest, in ecclesia cathedrali.

COMMENT. LIII.

D a QVòd tempore domini Clementis Papæ V. fuit in partibus Cataloniæ quidam magnus medicus, &c. Arnaldus de Villanoua.] *De hoc Arnaldo de Villanoua eadem quæ hic recensentur, dixerat Eymericus paulo ante q. 11. huius partis, vbi dixi. illic autem errores huius Arnaldi retulit Eymericus: hic vero libros eius, & opuscula recenset, in quibus illi errores continebantur. vide Bernardum Lutzemburgum in catalogo hæreticorũ, li. 2. verbo,* Arnaldus de Villanoua, *& Pratcolũ, li. 1. de vitis, & sectis hęreticorum, c. 69.*

E b Post, tempore domini Innocentij Papæ VI. fuit, &c. quidam vocatus Nicolaus de Calabria.] *De hoc item Nicolao de Calabria, & Gondissaluo eadem hæc scribit Eymericus supra in hac 2. parte, q. 11. nu. 9. Lutzemburgus in catalogo hereticorum lib. 2. verbo,* Nicolaus de Calabria.

Iam librum hunc hæresibus plenum, quem asserit hic Eymericus a Nicolao de Calabria. & Gõdissaluo fuisse compositum. verisimilius est Virginale, quam Virgilianum fuisse ab eis nominatum: quia mos est vsitatus hæreticorum libris a se editis, vel deprauatis optimos, & honorificos titulos facere, ut facilius decipiant incautos, sicut copiosè ostẽdimus

lib:

lib. 2. de cauſis, vnde hæreſes oriuntur.

e Et comburi fecerunt quendam magnum, & groſſum librum dæmonum inuocationum.] *Extitit ſuperioribus ſæculis in Hiſpania inter infideles Arabes, qui circa annos Domini DCCXIV. tranato Herculeo freto Hiſpaniam occuparunt, et Iudæos qui ibidem degebant, frequens ſuperſtitio de conſulendis dæmonib. eſt enim hæc gens magnopere huic illicito ſtudio dedita, qui eam artem de inuocandis dæmonibus in ſcripta redigebant, et quaſi hæreditariam ſuis poſteris relinquebant. multi autem ex his qui ſacro baptiſmate erant abluti, etiam eandem ſuperſtitionem ſequebantur, & ea ſcripta retinebant contra expreſſas canonum iuſſiones. ea vix aboleri potuerunt, donec ab Hiſpania Hæbrei pulſi ſunt, et baptizati Sarraceni, & officium Inquiſitionis diligenter exerceri cœptum; fiebant autem per huiuſmodi nefarias inuocationes prorſus mira quædam, & pænè incredibilia, vt ſæpe a meis maiorib. audiuiſſe me memini.*

Arabum & Iudæorũ gens ſuperſtitioſa.

B *Qui vero hæc exercent, proculdubio ſubduntur Inquiſitorum iuriſdictioni: quia cum hæ inuocationes raro fiant ſine ſacrificio dæmoni exhibito, hæreſim ſapiũt manifeſtè, iuxta tex. cũ gl. in verbo, ſaperẽt. in ca. accuſatus. §. ſanè. de hæreticis. lib. 6. docetque eleganter Eymericus quæſtione proximè ſequenti, item amplius, q. 43. huius 2. partis.*

d Quos ediderat quidam Bartholomæus Ianoueſ.] *De hoc item Bartholomæo Ianoueſio una cũ Eymerico egimus ſupra in hac 2. p. q. 11. adde Prateolum, lib. 2. c. 21. de vitis, & ſectis hæreticorum, & Bernardum Lutzemburgum in catalogo hæreticorum, lib. 2. verbo,* Bartolomæus Ianoueſius.

QVÆSTIO XXIX.

De libris in Italia & Gallia. damnatis.

SVMMARIVM.

1 *Dulcini epiſtolæ duæ condemnatæ cum ipſo auctore.*

2 *Libri diuinationum, Necromantiæ, Chiromãtiæ, & c. reprobati.*

VIgeſimanona quæſtio eſt: Libri hæreticales, & erronei, per Inquiſitores in Italia, & Francia, & alijs mundi partibus condemnati; qui ſunt?

1 Ad hanc reſpondemus, quòd temporibus dominorum Honorij Papæ IV. & Nicolai IV. Epiſcopus Parmenſis, & frater Manfredus ordinis prædicatorum Inquiſitor in illis partibus Italiæ duas[a] epiſtolas cuiuſdam Dulcini Nouarienſis ut hæreticales (ipſo Dulcino, vt hæretico concremato) ſententialiter condemnarunt, propter hæreſes, & errores in illis contentos, quæ recitantur ſupra, q. 12.

2 Item in partib. Galicanis, videlicet Pariſiis Epiſcopi Pariſien. & Senonen. ac Inquiſitor de ordine prædicatorum, & de magno cõſilio magi-

A ſtrorum in Theologia, & in decretis doctorum vt erroneos, & ſacrilegos, & blaſphemos ſententialiter[b] condemnarunt omnes libros diuinationum, & fortium, † ſcilicet Libros[c] necromantiæ. Libros Geomantiæ, Libros Pyromantiæ. Libros Hydromantiæ. Libros Chiromantiæ. Libros decem annulorum Veneris. Libros tot Græci, & Germaniæ † Babylonenſis. Libros quatuor ſpeculorum, eorundem. Libros imaginum Thobiæ Bantricat † Libros imaginum Ptolemæi. Libros Hærmetis magi ad Ariſtotelem, quem librum, dicunt † Aros, ideſt, Gabrielem habuiſſe

† al. ſortilegiorum.

† al. Gerium.

† al. Bẽcricat.

† al. dixit.

B a Deo, in quo ſunt horribiles inuocationes, & ſuffumigationes deteſtabiles. In omnibus enim iſtis libris ſunt pacta, & fœdera cum dæmonibus, & inuocationes, & ſacrificia, tacitè vel expreſsè, quæ[d] exhibere dæmonibus ſapit hæreſim manifeſtè, vt dicitur inf. q. 43.

COMMENT. LIIII.

a DVas epiſtolas cuiuſdam Dulcini Nouarienſis] *De Dulcino copioſè diximus cũ Eymerico ſupra, q. 12. huius 2. partis.*

C b Sententialiter condemnauerunt omnes libros diuinationum, & fortium.) *Facta videtur hæc condemnatio, vt conſtat ex ſerie huius quæſtionis circa annos Domini MCCXC. Rurſus anno Domini MCCCCXCVIII. Pariſiis Theologorum ſchola intuita in vniuerſa ferè Gallia ſuperſtitiones, dæmonum inuocationes, & ſortilegia non ſine magna fidelium pernicie abundare, decretum edidit. quo dãnantur XXVIII. articuli partim hæreticales, partim erronei, partim vero blaſphemi, quos hic breuitatis gratia omitto: leguntur tamen in calce ſententiarum Petri Lombardi, & eos refero infra, q. 43. huius 2. partis.*

D *Diuinationes autem omni iure prohibitas eſſe copioſè docuimus in libris de pœnis hæreticorũ. leges diuinæ eas magnopere deteſtantur, Leuit. ca. 19. & 20. & Deuteronom. c. 18. Item iura canonica deteſtantur, & puniunt acerbè. Concilium Ancyranũ, c. 23. Concilium Laodicenum canone 36. ſancti Patres vno ore damnant, quorum de hac re dicta recitat Gratianus, 26. q. 5. per totum. & Iuo Carnotenſis, p. 11. & Burchardus, lib. decimo decretorum, et ſummi Pontifices multis locis, in primis uero in Decretalibus, tit. de ſortilegijs, ac de his vitandis inſignis extat locus apud Beatum Clementem, lib. 2. c.*

Diuinationes omni iure prohibitæ.

E *66. conſtitu. Apoſtolicarum. in hæc verba;* Fugite quoque incantationes, ariolationes, vaticinia, luſtrationes, aruſpicina, auguria, necromãtiam, inuocationes, quoniam ſcriptum eſt: Non erit augurium in Iacob, neque vaticinium in Iſrael, & & rurſum, Augurium peccatum eſt, & alibi Nõ augurabimini, & ariolationes, diuinationes, & pythones non ſequemini: luſtratores non acquiretis. ideo monet Ieremias dicens: Secũdum uias gentium ne ambulaueritis, & a ſignis cœli ne timueritis, *hactenus Clemens.*

Num. 23.

Deut. 18.

Ierem. 10.

Iam diuinationum libros olim comburendos decreuerunt pij Imperatores, vt conſtat ex l. Mathe-

Diuinationis libri comburendi.

maticus

manticos, C. de episco. audiẽtia. ijdem prorsus libri de A reiecti sunt in ind. librorum prohibitorũ Py IV. in hęc verba: Libri omnes, & scripta Gæomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, siue in quibus continentur sortilegia, veneficia, augu ria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus reijciuntur. *hęc ibi.*

c Scilicet libros Necromantiæ, libros Geomã tiæ, &c.] *Varro scripsit diuinationum quatuor esse genera per terram vnde Geromantia, per aquam vnde Hydromantia, per aerem vnde Aeromantia, per ignem vnde Pyromantia, ca. igitur. 26. q. 3. sed multas alias excogitauerunt Magi dęmonum arte, B ab omnibus fere rebus petitas. in primis vero a corpore humano, & singulis eius partibus; ex quibus quę per mortuorum cadauera quasi excitata & ad vitam reuocata contingit, Necromantia dicitur. c. nec mirum. 26. q. 5. quę per lineas manuũ chiromãtia, cęteras longum esset recensere, quę licet huius essent loci, non tamen sunt instituta nostræ breuitatis. eas copiose sumus persecuti in libris de pęnis hę reticorum, vbi tam vetera quam noua diuinandi genera recensuimus, ostendentes quantum singulæ distent a vero, & qualem hæresis suspicionem contrahant, qui illis vtuntur.*

d Quæ exhibere dæmonibus sapit heresim ma C nifeste.] *Et propterea earum tunc punitio & cognitio ad inquisitores spectabit. c. accusatus. §. sane. de hæret. lib. 6. Quo modo autem cognoscendum sit, quando diuinationes & sortilegia sapiant manifestam hæresim, et qualis sortilegiorum pęna, dixi infra super q. 42. huius partis. uide interim Zanchinũ tract. de hæret. c. 22.*

QVAESTIO XXX.

De vi nominis, Hæreticus.

Trigesima quæstio est: Hęreticus ex D vi nominis, quis dicendus est?

Ad hanc a respondemus, quòd sicut ab eremo dicitur eremita, sic ab hæresi dicitur hæreticus, seu hæretica. Hæresis autem, vt dictum est supra q. 1. tripliciter etymologizatur. Et primo ab eligo eligis secundum Isidorũ & Papam; & inde dicitur hæreticus quasi electiuus. Secũdo ab adhęreo, adhęres; secũd'i Hug. & inde dicitur hæreticus quasi adhęsiuus. Tertio ab ercisco, ris, secundũ Isidorum, quod idem est, quòd diuido, dis: & inde dicitur hæreticus quasi diuisiuus. Ex his patet, quòd hęreticus ex vi nominis, dicitur quasi electiuus, quasi adhæsiuus, & quasi diuisiuus: Nã do- E ctrinam falsam & peruersam primo eligit: post illi electæ pertinaciter adhæret: per quę ab alijs sanè sapientibus diuiditur & elongatur.

COMMENT. LX.

a AD hãc respondemus, quod sicut ab eremo dicitur eremita.] *De Etymologia huius nominis, hæreticus, eãdem fere omnino habuit disputationem Eymericus supra in hac 2. p. quæst. 1. quo loco nos quid sentiendum videretur plene diximus. Huiusmodi autem Etymologiæ quamuis hęresis, et hominis hæretici naturam explicent, vere tamen non sunt. Sed videnda omnino quæ in prædicta q. 1. scripsimus.*

QVÆSTIO XXXI.

Quot modis in iure quis dicatur hæreticus.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus in iure dicitur omnis excõmunicatus.*
2 *Item quilibet Simoniacus.*
3 *Ad hæc quisquis contra Romanam Ecclesiam agit.*
4 *Et qui errat in expositione sacræ scripturæ.*
5 *Nouæ sectæ auctor vel sectator.*
6 *Male sentiens de sacramentis Ecclesiæ.*
7 *Errans circa articulos fidei.*
8 *Postremò, qui dubius est in fide.*

Trigesima prima quæstio est: Hæreticus in iure quis, & quot modis, & extenso nomine dicendus est? C

Ad hanc a respondemus, q. hæreticus extenso nomine, octo modis sumitur.

1 Nam primo dicitur hæreticus, quilibet excõmunicatus. 4. q. 1. Quòd autem.

2 Secundo dicitur hæreticus, quilibet simoniacus. 1. q. 1. Quisquis.

3 Tertio dicitur hæreticus, qui aduersus Romanam Ecclesiam agit, & eius dignitatem a Domino traditam auferre conatur, dist. 22. Omnes.

4 Quarto dicitur hæreticus, quicunque errat in expositione sacræ scripturæ. 24. quæst. 1. Hæreticus.

5 Quinto dicitur hæreticus, quicunque confingit nouam sectam, vel confictam sequitur, 24. q. 1. Hæreticus.

6 Sexto dicitur hæreticus, quicunq; male sentit de Ecclesiæ sacramentis, de hære. Ad abolẽdam.

7 Septimo dicitur hæreticus, quicunque aliter sentit de articulis fidei, quam Romana Ecclesia. 24. q. 1. Hæc est fides.

8 Octauo dicitur hæreticus, quicunque est in fide dubius. de hæret. c. Dubius.

His concordat Hostien. Io. And. in nouella, Bernardus supra, c. Firmissime, extra de hæret. & alij notatores.† — † Idest, glossatores.

COMMENT. LXI.

a AD hanc respondemus, quod hæreticus ex tenso nomine, octo modis dicitur.] *Explicata vi et natura nominis, hęreticus, quot modis hęreticus quis dicatur, ostendit Eymericus: octo autẽ modos refert quibus aliquis hæreticus dici possit, ex tenso tamen nomine, id est, in lata significatione: at Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. p. 2. cap. 12. duodecim modos enumerat. totidem recẽset Tabiensis* — Quot modis quis dicatur hæreticus.

biens in summa verbo, hereticus, nu. 1. et Conradus Brunus, lib. 1. de heret. ca. 2. multos ité refert Paulus Grillandus tract. de hære. q. 2. & Gonsaluus tract. de hæret. q. 1. & Zanchinus de heret. capi. 2. vbi numerat decem modos. Plurimos affert Carrerius tract. de heret. num. 6. & multis sequentibus. inter hos tamen modos multi sunt improprij, quam uis horum labor nō prorsus videatur vanus & inutilis, nō tamen est valde necessarius, cum omnis hereticus ad octo illa capita reduci possit, quæ posuimus supra in hac 2. parte super q. 2. Canonistæ vero communiter enumerant hos modos quib. qui potest dici hæreticus, in ca. firmissime. extra de heret. vbi glo. in verbo, hæreticum plurimos item affert Repertorium inquisitorum verbo, hæreticus.

QVÆSTIO XXXII.

Qui proprie & vere dicatur hæreticus.

SVMMARIVM.

1. *Hæreticum proprie duo constituunt, & quæ.*
2. *Duo requiruntur, vt quis sit catholicus.*
3. *Quæ sint illa, in quibus errare cum pertinacia facit hæreticum.*
4. *Indirecte ad fidem pertinent contenta in sacra scriptura.*
5. *Et quæ ab Ecclesia definita sunt, vt fide credenda.*
6. *Tria in genere credend a ab omni Christiano.*
7. *Pertinacia in voluntate perficit rationem hæretici.*
8. *Pertinacia errantis in fide duobus modis cognoscitur.*
9. *Hæreticus quis proprie dicendus.*

Trigesimasecunda quæstio est. Hæreticus proprie, stricte, & in rei veritate, ac secundum theologiam, atque iura; quis dicendus est, & censendus?

1 Ad hanc respondemus,[a] quòd duo sunt quæ faciunt †aliquem hæreticum proprie & complete. Primum se tenet ex parte intellectus. & illud est initiatiuum, & dispositiuum: hoc est, vt eorum, quæ sunt fidei, sit error in mente, siue in intellectu. Secundum se tenet ex parte voluntatis seu affectus: & istud est perfectiuum & completiuum: & hoc est, vt de illo errore credēdo sit pertinacia in voluntate: vbi enim hæc duo concurrunt, hæreticum perfecte faciunt.

† Al. faciunt hominem esse hæreticū.

2 Sicut enim ad esse catholicum duo requiruntur, scilicet eorum quę fidei sunt credentia in mēte, & in credendo firma adhæsio in voluntate: & si vnum horum deest, catholicus non est: Ita per oppositū, ad hoc quòd aliquis sit hæreticus, duo oportet inesse, scilicet, quòd eorū, quæ sunt fidei habeat errorem in mente, & quòd de tali errore credendo, habeat pertinaciam in voluntate: & si

A vnum eorum deesset, hæreticus proprie & perfecte quis non foret. His concordat sanctus Tho. in 4. Sententiarum: † & alij theologi & iuristæ.

3 Quæ autem (loquendo de primo) sint illa, quę fidei sunt, & a quolibet catholico explicite vel implicite credenda sunt, & quorum error in mēte cum pertinacia in uoluntate faciūt hæreticū, (vt prædicitur) declarant doctores theologi, & præsertim sanctus Thom. 1. parte summę, q. 32. artic 4. & 2. 2. q. 11. artic. 2. dicentes, quòd sunt duo in genere, sed tria in specie Nam[b] ad fidem, quædam pertinent directe, quædam indirecte: directe quidem, vt articuli fidei, qui sunt Christianæ religionis seminaria, & in sacra theologia

B prima principia; & hæc a quolibet catholico, tanquam vera & catholica sunt supponenda, ac etiā explicite vel implicite credenda, attentis catholicorum statu, officio, & conditione, vt dictum est supra in parte 1. q. 4. & 12.

4 Indirecte vero ad fidem pertinēt tanquā credenda omnia illa, ad quorum abnegationem, & corruptionem, sequitur abnegatio, & corruptio fidei articulorum, & sunt duo: Primum est omnia ea, quæ sunt in sacra scriptura, quorum libri canonici appellantur, hoc est, quæ in Biblia, continentur, quæ a Spiritu sancto credimus firmiter

C reuelata. De quibus libris dicit Augustinus in epistola ad Hieronymum, & recitatur 9. dist. † Ego solis eis scriptorum libris, qui canonici appellantur, didici hūc honorem deferre, ut nullum auctorem eorum errasse aliquid firmiter credam; illos autem ita lego, ut quantalibet sanctitate polleant, non ideo uerum putem, quia ipsi ita senserunt. Ad abnegationem, seu corruptionē, aut in toto vel in parte istorum sacrorum librorum, sequit corruptio articulorum, cum in dictis libris articuli contineantur. Nam si quis non crederet omni

† cap. Ego solis.

D bus contentis in dictis libris, consequenter indirecte posset idem sentire de articulis. Nam si Spiritus sanctus non reuelauit, aut si reuelauit non verū dixit in vna parte, cōsequenter nec in alia.

5 Secūdum quod ad fidem pertinet indirectè, est, omnia quæ sunt per Dei Ecclesiam determinata vt fide tenenda, siue in quattuor concilijs, siue in constitutionibus post factis vt fide tenendis: quæ quidem declarētur ad fidem pertinere, quia in dictis libris canonicis videtur contineri.

6 Ex quibus patet, quòd tria sunt fideli mente

E credenda, scilicet articuli fidei: sacra scriptura, hoc est libri canonici in Biblia contenti: & ea quæ sunt per Ecclesiā determinata vt fide tamē tenenda, vt dicit Augustinus in secundo libro de baptismo: Et per [c] consequens prædictorum oppositum pertinaciter affirmans, hæreticus est habendus: Et in probationem huius, hæreses recollectę, & hæretici nominati sunt. 24. quęst. 3. cap. quidam hęretici. Nam quidam eorum suis hęresibus contradicunt fidei articulis: quidam sacris scripturis, videlicet libris prędictis canonicis: quidam sacris canonibus, & declarationibus per Ecclesiam factis vt fide tenendis: quare con-

concluditur quo ad primum, quòd habere alicuius istorum trium errorem in mente, facit hæreticum initiatiuè & dispositiuè.

7 Loquendo uero de secundo, quæ scilicet est illa pertinacia in voluntate, quæ habentem errorem illorum, quę sunt fidei, in mente, facit hæreticum perfectiue, & complectiue, declaratur ex verbis Beati Thomæ: vbi prius, quòd aliquis [h] dicitur habere pertinaciã in voluntate duobus modis, siue in duobus casibus.

8 Primus est, quando a iudice fidei quis vocatus vel pote à domino nostro Papa, vel eius inquisitore, ab eo delegato, seu ab ipso Episcopo ordinario, informatur ab eodem iudice, & clare ad oculum sibi ostẽditur, quòd illud, quod tenet, est contra articulum fidei vel prædictam scripturã, vel determinationem Ecclesiæ vt de fide factam & nihilominus perseuerat in suo errore, tunc pãdit clare se habere pertinaciam in voluntate. Secundus casus est, & magis pertinaciæ ostensiuus quãdo quis post depræhensionem sui erroris, ad mandatum iudicis fidei immediati non vult ab eo errore resilire, illum abiurando, & satisfactionẽ congruam exhibendo. Iste casus patet clare extra de hęret. cap. Ad abolendam. §. pręsenti. Quare concluditur quoad secũdum, quòd habere pertinaciam in volũtate illorum quæ sunt fidei quorum habet errorem in mente, facit hæreticum completiuè.

9 Ex quibus liquet clare, quod proprie hæreticus est ille, qui habet eorum quæ sunt fidei, errorem in mente, & pertinaciam in volũtate: quod clare ostenditur, quando post depræhensionem erroris ea renuit abiurare.

COMMENT. LVII.

Postquã superiori quæstione docuit quot modis possit quis vocari hæreticus, inter quos, vt monui, nonnulli sunt improprij, nunc exactissima diligentia demonstrat, quis vere & proprie hæreticus dicatur repetens fontes & initia unde hæresis error oriatur.

Quot requirãtur. vt quis dicatur hæreticus.

a Ad hanc respondemus, quod duo sunt quæ faciunt aliquem hæreticum.] *Sed huic dicto uidetur aduersari communis Theologorum & Canonistarum sententia, qui ad minus tria postulant, vt quis vere & proprie hæreticus dicatur; primum vt fidem catholicam sit professus, idest, vt sit baptizatus: alterum, error in intellectu eorũ quę fidei sunt: tertium, pertinacia in voluntate. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 7. de iusta hæret. punitio. Tabiensis in sum. verbo, hæreticus. nu. 1. vers. vnde ad hoc quod proprie, & copiosius ibidem. §. 25. nu. 26. versi. vigesimoquinto notandum, quòd hæresis. Simancas de catho. instit. tit. 31. nu. 4. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 2. num. 2. vbi quinque dicit exigi, quæ ad hæc tria reduci possunt. Couarruuias lib. 3. va. 1. nu. 2. varia. resolut. vers. hinc sane deducitur. Conradus Brunus li. 1. c. 2. de hæret. Antoninus in sum. par. 2. tit. 12. cap. 5. §. 1. Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. nu. 40. cum sequent. Melchior Canus lib. 12. cap. 8. de locis theologicis, & alij quos libens omitto, quę non inepte inferri possunt ex Beato Thoma 2. 2. q. 11. artic. 2. ex cuius sententia optime colligit hoc loco Eymericus, initium hęresis proficisci ex errore intellectus, seu mentis: complementum vero esse à pertinacia, qua quis obdurato animo repugnat veritati catholicæ obedire.*

Cæterum quamuis primum illud requisitum ad constituendum hominem hæreticum omiserit Eymericus, non est reprehendendus; quia id supponit velut manifestum: exploratissimũ enim est apud eruditos, neminẽ posse esse vere & proprie hæreticum, nisi sit prius per baptismum Christianam religionem professus.

b Nam ad fidem quædam pertinent directe, quædam indirecte.] *Idem tradidit Eymericus p. 1. q. 7. & q. 12. hic vero occasione nouæ disputationis repetiuit. Hæc paucis mutatis, sententia tamen prorsus eadem seruata, transtulit huc in suam summam Tabiensis, verbo hæreticus. §. 25. nu. 26.*

c Hoc est quæ in Biblia continentur.] *Biblia plurali numero per excellentiam dicuntur libri sacri seu canonici, quorum auctor est Deus, de quibus dixi supra hac parte super q. 23.*

d De quibus libris dicit Augustinus in epistola ad Hieronymum.] *Habetur hęc epistola in 2. tomo operum diui Augustini, estque epistola num. 19. et quoniam sæpe meminit Eymericus huius loci, quem truncatum sæpe citat ex Gratiano c. ego solis. distin. 9. placuit ex ipsius Augustini fonte integrum referre. habet autem ita:* Ego enim fateor charitati tuę, solis eis scripturarũ libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, vt nullum eorum auctorem scribendo aliquid errasse firmissime credam: Ac si aliquid in eis offendero litteris quod videatur contrariũ veritati, nihil aliud quàm vel mendosum esse codicem, vel interpretem non assecutũ esse quod dictũ est, vel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrinaq; præpolleant, non ideo verũ putem, quia ipsi ita senserunt: sed quia mihi vel per illos auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat, persuadere potuerunt. *hęc ille.*

e Quia in dictis libris canonicis videntur contineri.] *Ita emendaui contra omnes. nam in Bononiensi & Sabellano,* Canonibus *legebatur, in codice Cardinalis de Gãbarra* Canones, *sed perperã, ex quibus nulla conflabat sententia. sensus autem huius loci est: Quæ sunt per Ecclesiam definita vt de fide tenenda, ad fidem pertinẽt, quia in dictis libris canonicis videntur contineri. nam licet expresse nõ contineantur in ipsis libris sacris, tamen Ecclesia definiendo aliquid, auctoritate librorum sacrorum nitebatur, quorum auctoritas, ut dixi super quæst. 23. huius partis; necessarium præbet argumentum ad definiendum, ea, quæ fidei sunt.*

f Et per consequens prædictorum oppositum pertinaciter affirmans hæreticus non habẽdus.] *Idem dixit supra q. 2. Nihilominus tamen multis alijs modis aliquis dici potest vere & proprie hæreticus*

ticus, ut dixi supra super q.2. huius 2 partis, nisi dicamus illos omnes ad hos tres posse reduci.

Nemo hæreticus sine pertinacia. g Loquendo vero de secundo, quæ scilicet est illa pertinacia in voluntate.] *Pertinaciā requiri in voluntate, vt quis verè, et propriè hæreticus dicatur, cōis est Theologorum, & Iurisperitorum sententia, vt probant ferè omnes, quos citaui initio huius commentarij, et colligitur non obscurè ex verbis B. Thomæ in sum. par. 1. q. 32. art. 4. ibi:* Et circa hæc opinari falsū, hoc ipso inducit hæresim: maxime si pertinacia adiungatur. *idem scribit ibidem Bartholomeus Torres Episcopus Canariensis: & iterum diuus Thomas, 2. 2. q. 11. art. 2. ad tertium argumentum. Simancas de catho. instit. tit. 48. nu. 1. Alfonsus Castrus, lib. 1. cap. 9. de iusta hæret. punitio. Locatus in opere iudiciali, verbo hæreticus. num. 18. & copiose Albertinus tractat. de agnos. asser. quæst. 29. et alij, quos in re facili omitto libenter.*

Quid pertinacia, & qs pertinax. *Est aūt pertinacia finitima perseuerantiæ: quia vtraque in rebus cœptis persistit: sed perseuerantia occupatur in bono, pertinacia vero in malo. ita Alfonsus, & Simancas præcitatis locis.*

Pertinax vero est, qui id temere pertendit, qd debet dimittere, ut indicat Melchior Canus, lib. 12. c. 9. de locis theologicis, vers. at quid pertinacia sit. vel pertinax est, qui persistit in errore, quē sub reatu mortalis culpæ deserere tenetur. Ita Alfons. lib. 1. c. 9. in principio, de iusta hæreticorum punitione. quæ vero ad hunc locum attinent de pertinacia, & pertinace in causa hæresis, copiose, subtiliter, et eleganter more suo explicat Melchior Canus loco proxime citato.

h Quòd aliquis dicitur habere pertinaciam in voluntate duobus modis.] *Hi duo modi hoc loco ab Eymerico relati generales sunt, sub quibus forte multi alij possunt contineri, quibus pertinacia male credentiū non obscure detegitur: neque his solum modis, quis dicitur pertinax: nā Gerson par. 1. operum suorū tractatu quodā de pertinacia alios numerat. & gloss. in extrauaganti Ioan. xxij. incipientē.* Quot modis quis detegatur pertinax. Cum inter nonnullos, *de verb. signif. verbo, pertinaciter, il primo, septē recenset, & Turrecremat. in summa de Eccles. lib. 4. par. 2. c. 16. recenset viginti pertinaciæ modos, quos repetit Alfonsus Gherterus in thesauro religionis Christianæ, tit. de hær. nu. 20. cum seq. adde Albertin. tract. de agnos. asser. q. 3. nu. 13. & seq. & copiosius eod. tract. q. 30. vbi fuse recenset 19. modos cōuincendi aliquem de pertinacia. & multos etiam refert Simancas, de cathol. instit. tit. 48. num. 7. & sequentibus.*

Cū vero hic Eymer. dicit duobus modis quempiā habere pertinaciam in voluntate, perinde est, ac si diceret, duobus modis detegi latentem voluntatis pertinaciam, de quibus vide, quæ dixi supra par. 1. super q. 12. ver. si autem negat coram iudice fidei. vbi ostendi veram esse hanc Eymerici doctrinam, & monitioni Inquisitorum in causis fidei necessario parendum, cum sufficienter ostendunt aliquid catholicæ fidei repugnare, & hæreticum dogma esse.

A QVAESTIO XXXIII.

De Hæreticis tum manifestis, tum secretis.

SVMMARIVM.

1 *Manifesti hæretici quinam dicantur.*
2 *Et qui secreti.*

Trigesimatertia quæst. est. Hæretici a manifesti, & secreti, qui, & quot modis dicendi sunt?

B 1 Ad hanc respondemus, quòd istam quæst. proposuerunt canonici, seu capit. sedis Eccles. Tholos. domino Innoc. Papæ III. quib. respondet per hæc verba, vt patet extra de verb. signif. lib. 5. cap. super quibusdam. vbi sic dicitur: Super quibusdam mandatorum articulis: Et infra: Tua deuotio postulauit à nobis, q sint dicendi hęret. manifesti. Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligēdos esse manifestos hæret. qui contra fidē catholicam publicè prædicāt, aut profitentur, seu defendunt eorum † errorem, vel C qui coram prælatis suis conuicti sunt, uel cōfessi, uel ab eis sententialiter cōdemnati super hæretica prauitate. † Dictio, eorum, deest in antiquis codicibus Gregorianis.

2 Hæretici b vero secreti per oppositū dicendi sunt, qui eorū, quæ sunt fidei, habent errorem in mente, & pponūt habere pertinaciā in volūtate: sed tamen verbo, vel facto exterius nō ostēdunt.

COMMENT. LVIII.

De hæret. manifestis, qui different. a Hæretici manifesti.] *De hæretic. manifestis agunt Hostien. Zabar. Panorm. Anto. de Butrio, & cōiter Canonistæ in c. super quibusdā. extra* D *de verb. sign. Bernar. Lutzēbur. in catalogo hæret. lib. 1. c. 12. Reper. Inquisit. verbo: hęreticus. §. quis dicatur hæreticus manifestus, et copiose Arnaldus Albertinus tract. de agnos. asser. q. 29. Locatus in opere iudiciali verbo, hæreticus. nu. 24. & alij.*

Nec indiget longa disputatione tractatio hæc de manifestis hæret. qui scilicet manifesti dicantur, cū Roman. Pontifex id apertè definierit in d. ca. super quibusdam. de uerb. sign. quod adducit hic Eymeric. Et summa est, quinque vel sex modis dici posse aliquem hæreticum manifestum.

Hæretici manifesti qui, & quot modis dicantur. *Primo, is intelligitur manifestus hæret. qui contra fidem catholicam publicè prædicat, quod potest* E *contingere multis modis, vt docet Albertin. tractat. de agnoscen. assert. quæst. 29. num. 8. & seq.*

Secundo, hæreticus manifestus accipitur ille, qui profitetur errorem hæreticorum fidei contrarium: talis enim professio à voluntate firma solet procedere, quare non est mirum, si inter manifestos hæreticos computentur, & pertinaces etiam censeantur, qui hæreticales profitentur errores.

Tertio, vocatur hæreticus manifestus, qui vel suum proprium, vel aliorum hæreticorum defendit, siue tuetur errorem. immo vero qui aliorū defen-

dit errorem catholicæ fidei inimicum damnabilior est eo, qui errat, nec hæreticus solũ, sed etiam hæresiarcha dicendus est, cap. qui aliorum. 24. q. 3.

Zabarella in dicto c. super quibusdam. de verb. signif. hos duos modos pro vno, & eodẽ accipere videtur, dũ notat paria ꝓfiteri, uel defendere errorẽ.

Quarto, is quoq; inter manifestos hæreticos numerãdus est, qui coram prælatis, seu iudicibus fidei, Episcopis videlicet, aut Inquisitoribus iudicialiter conuictus est de hæretica prauitate. Conuictum aũt accipere debemus eum, de cuius hæresi constat per legitimam probationem, quæ facit rem manifestã, cap. cum olim. de verb. signif.

Quinto, manifestus hæreticus etiã dicitur; qui coram fidei iudicibus hæresim iudicialiter confitetur, ex qua confessione fit manifestum, & notorium talem confitentem habuisse errorem in mente cũ adhæsione voluntatis. manifestum enim etiam est, quod constat in iudicio per confessionem, vt in dicto cap. cum olim. de verb. signif.

Sexto, & postremo dicitur aliquis manifestus, seu notorius hæreticus, qui per eosdem iudices Ecclesiasticos condemnatus est de hæretica prauitate: sententia enim iudicis notorium facit, cap. vestra. & cap. vltim. de cohabit. cleric. & mulier. cap. vlt. de temp. ordin. l. emptorem. ff. de action. empt. & vend. & notat glos. in dicto cap. cum olim. de verborum signification. in verbo, confessionem.

Quid confestat intelligese qui sint hæretici manifesti.

Atque ex his innotescit, qui sint hæretici manifesti. cuius rei notitia multas utilitates parere põt, in quibus illa vna est non spernenda, vt cum caueatur, vel sancitur per leges, vel statuta. vt manifesti hæretici expugnẽtur, intelligatur quid nomine manifestorum hæreticorum sit accipiendum.

b Hæretici vero secreti per oppositum. &c.] *De hæreticis secretis alibi dicetur copiosius, quorum tractatio non potest breuiter absolui, vt perfecte intelligatur.*

QVAESTIO XXXIIII.

De Hæreticis affirmatiuis, & negatiuis.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici affirmatiui, qui censeantur.*
2 *Et qui negatiui.*
3 *Hæretici negatiui, vt impœnitentes condemnandi sunt.*

TRigesimaquarta quæstio est: Hæretici negatiui, & affirmatiui, qui dicendi sunt?

2 Ad hanc a respondemus, quòd hæretici affirmatiui dicti sunt, qui habent eorũ, quæ sunt fidei, errorem in mente: & verbo, b vel facto ostendunt, se modis prædictis habere pertinaciam in voluntate.

3 Negatiui c vero hæretici dicti sunt, qui corã iudice fidei per testes legitimos de aliqua hæresi

A vel errore, quos nolunt, vel non possunt repellere, rite siue iuste cõuicti sunt: sed non confessi, immo in negatiua constanter † perseuerant: verbo fidem catholicam profitentur, & detestantur etiam verbo hæreticam prauitatem.

3 Hi enim d quãdiu in huiusmodi negatione persistunt, licet alias conuersationem bonã prætendat, hæret. absque dubio sunt censendi: Euidenter namq; impœnitens est, qui peccatum, de quo conuincitur, diffitetur. Et hęc est sententia Hostiens. in summa, titulo de hæret. §. qua-
B liter deprehendatur quis in hæresi. vbi dicit sic: Aduerte tamen sane intelligendo, quia conuicatus, aut cõfitetur errorem suum, aut negat, si confitetur, & infra. Si autem negauerit, et conuictus fuerit: condemnari debet per ecclesiasticum iudicem, ad quem illud pertinet; vt dicitur eod. tit. Ad abolendã. respon. 1. et §. 1. et notaui infra eod. tit. §. qualiter deuitetur, & hoc præsentibus potestatibus sæcularibus, vel eorum baliuis, vt animaduersione debita puniatur. ut eo.
C tit. Excõmunicamus itaque. responso. 1.]

COMMENT. LIX.

a AD hanc respondemus, quod hæretici affirmatiui dicti sunt, &c.] *Idem per omnia auctor Repert. Inquisit. verbo, hæreticus. §. hæreticus affirmatiuus. & Campeg. apud Zãchinũ tract. de hæret. c. 12. & Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo heret. nu. 24. vers. horum etiam hęret. & alij. Est autem optima descriptio hæretici affirmatiui, & in his iudicandis Inquisitores, aut nullam, aut perexiguam habent difficultatem, cum eorum delicta statim se sensibus insinuent.*

D b Et verbo, vel facto ostendunt se modis prędictis habere pertinaciam in voluntate.] *Multũ sunt notanda hæc verba:* & verbo, vel facto, *quib. non obscure videtur indicare Eymericus affirmatiuos hæreticos dici posse, non modo ex verbis, verũ etiam ex factis, quasi facta interiorem animi credulitatem, et intentionem præseferant. l. 1. §. diuus Adrianus. ff. ad leg. Corneliam. de sicar.*

An qui facta hæreticalia cõmittit, sit puniẽdus, ut hæreticus.

Grauissima aũt est, & valde anceps hæc quæstio: An is puniendus, ut heret. qui facta hæreticalia cõmittit, quã tractat Albertinus tract. de agnos. assert. q. 32. nu. 17. & q. 34. nu. 53, & q. 36. nu. 18. & latissime Ioan. Rolas tract. de hæret. par. 1. nu.
E *276. & multis sequentibus.*

Ac primum quidem plurimum refert intelligere, an quis sponte, vel coacte facta hæreticalia commiserit. Si per coactionem, & metum fecit, quid sit sentiendum copiose docui supra part. 1. super q. 9. quod non est hic iterum inutiliter repetendum.

Facta, ex quibus oriuntur violentæ suspiciones.

Si vero spõte qs facta hæret. cõmittat, vt intelligatur, quãdo in eũ velut in hær. sit procedẽdũ, facta distinguẽda sũt. Quædã. n. sũt facta ex quib. uiolẽtæ oriũtur suspiciones. ut cũ qs de hæresi infamat°, aut suspectus tẽpore mortis petit cõsolationẽ ab hæreticis iuxta consuetudinẽ eorũ, & similia de quib. diximus supra part. 3. tit. de signis, quib. as diuersarum

sarum sectarum hæretici cognosci possint. atque hæc si quis committat præsumptione iuris, & de iure. cõtra quam non admittitur regulariter probatio censetur hæreticus, & habere præsumitur pertinaciam in voluntate, de quibus potest vere hic locus accipi.

Facta secundi generis, in quibus error exprimitur manifeste.

His factis proxima sunt illa, in quibus error exprimitur manifeste, quæ nullo modo possunt in bonã partem accipi, vt dæmones adorare, idolis genua flectere, reuerentiam hæreticis suo more exhibere, communionem ab eis iuxta ritum suum accipere, se more Iudæorum circumcidere, Machometo diuinum cultum præstare, & similia.

Alia denique sunt facta, in quibus nihil apparet de ritu infidelitatis: vt hæreticos visitare, almoniam eis præstare, comitari, defendere eorum personas, & similia.

Facta tertij generis in quibus non interueniunt ritus infidelitatis.

Si de secundis factis sit sermo, vera mihi uidetur sententia eorum, qui dicunt, contra eos, qui talia cõmittunt sponte, posse procedi velut contra hæreticos quãuis de intentione eorũ formaliter non constaret: quoniã interpretatione, siue iuris præsumptione intentio infidelitatis in illis actibus concurrit. Ita Albertinus, & vere præcitatis locis: nam cum factum suapte natura damnatum, & malum, præsumitur mala intentione factum. l. si non conuitij. C. de iniurijs. ca. 2. de præsumption. optime Panormitanus in cap. cum te. num. 29. de iud. & in cap. ad hæc, 1. nu. 3. de appellatio. facit textus in leg. nam ludus. et leg. item Mela. ff. ad leg. Aquiliam, atque de his factis crederem etiam posse hũc Eymerici locũ intelligi dum dicit, hæreticos affirmatiuos ex factis posse deprehendi: nam hæc quoque facta pro manifesta probatione habẽtur, cum ex eis oriantur iuris præsumptiones: legum autem præsumptiones veræ, & propriæ probationes dicuntur. l. fi. in fine. ff. de probat. Iason in leg. 1. nume. 9. C. de testament. milit. & in leg. licet Imperator. nume. 8. ff. de legat. 1. Et Archidiaconus in c. quicunque. de hæret. lib. 6. vers. credentes. optime ait ea indicia, siue facta, quæ ad bonum retorqueri non possunt, nec ad aliud, nisi ad illud, quod expresse indicant, probationibus habenda esse: & ideo perspicue vocantur insidiæ, leg. dolum, C. de dolo.

Ac de his proculdubio factis est etiam accipienda sententia eorum, qui autumãt, eum velut negatiuũ tradendum esse curiæ sæculari, qui factũ hæreticale confitetur, prauam autem intẽtionem negat: de quo articulo nihil nunc statuo: est enim perdifficilis, nec nostræ breuitatis, de quo latissime Ioan. Roias tractat. de hær. par. 1. num. 276. & multis seq.

Iam hoc est diligentissime obseruandũ, quod quãuis ex his factis fictione iuris præsumatur hæresis, vel apostasia, nihilominus tamen cum ea præsumtio solũ sit præsũptio iuris, aduersus eam probatio in contrariũ admitti poterit, iuxta doctrinam Barto. Iasonis, & aliorum in leg. licet. ff. de leg. 2. & dixi plene infra in hac 2. par. super quæs. 55. nam qui dæmones adorauit, aut ob amorem, aut ob cupiditatem habendi thesauros, se fecisse dicere poterit: & qui cæteros ritus infidelitatis patrauit, ob commoda tẽporalia id fecisse dicere poterit absque ullo mentis errore: quãuis, vt verum fatear, difficulter hæc possunt persuaderi, nec iudices debent huiusmodi excu-

A *sationes admittere nisi cũ exquisitissima consideratione: quis enim facile credat à volente, & non coacto hæc absque errore mentis fuisse perpetrata?*

Sed videamus quõ recipi debeant, qui facta hæc hæreticalia, & apostatica committunt. & omissa nũc longa, ac nimis exquisita disceptatione, in his recipiendis, ac reconciliandis vsu sacri, & supremi tribunalis hæc praxis recepta summo iudicio esse uidetur: si cõmittentes talia facta sponte compareant, et dicant se non credidisse ita faciendum esse, sed fidem in corde retinuisse, tunc abiurant, vt vehementer suspecti,

Cõmittentes facta hæreticalia, seu apostatica, quasi ter reconcilientur.

Vide Ioan Roias tract. de hæret. p. 1. num. 168 & seq.

B *& aliæ pænitentiæ salutares ipsis imponuntur. Quod si dicant, & fecisse, & ita faciendum credidisse, abiurãt tunc, vt formaliter hæretici, vel apostatæ, & grauius puniuntur, maxime si sponte, aut nullo inducto metu, aut leui metu incusso hæreticalia, vel apostatica facta commiserunt.*

Quòd si non compareãt sponte, & confitẽtur facta hæreticalia, vel apostatica, prauam autem intentionem negant: tunc super intentione torquentur, ut intelligatur, an reuera ita crediderint necne: & si post torturam legitime adhibitam in negatiua persistunt, dicentes se non habuisse prauam intentionẽ, tunc similiter abiurant, vt vehementer suspecti. &

C *verisimile sit eos non habuisse prauam intentionem qui per grauem metum talia commiserunt. Si vero intentionem prauam, seu mentis errorem confitentur: tunc tanquam formales hæretici, vel apostatæ abiurare compelluntur, si reuerti velint ad Ecclesiæ Catholicæ vnitatem: & graues item pœnitentiæ illis imponuntur.*

Cæterum, ut grauius, vel mitius puniantur, considerãda est qualitas metus illati, & persona delinquẽtis, an iuuenis, uel uir: an doctus, vel imperitus: an laicus, uel cler. seu religiosus, & similes circunstantiæ, quæ delicta solent minuere, vel aggrauare.

Sane illi, qui cum non spõte venerint confessi fuerint

D *prauam intentionem, & mentis errorem, si reuerti noluerint, postquam hæresim, vel apostasiam abiurauerint, de iure ad perpetuum carcerem sunt damnandi. cap. excommunicamus. el 2. §. Si qui autem, extra de hæret.*

Iam si de illis factis sit sermo, in quib. nihil apparet de ritu infidelitatis. quamuis ex illis suspicio hæresis oriatur, attamen nec hæresis, nec hæreseos credentia inde nascitur, & ob id in eos, qui talia facta committunt, non poterit procedi tanquam contra hæreticos, aut hæreticorum credentes, sed solum tanquam contra suspectos; cum ea facta interdum patrentur ex affectione carnali, interdum precib. ami-

E *corum, interdum vero pecunia interueniẽte, ut optime docuit Guido Fulcodius, in consultationibus ad Inquisitores q. 9. quem per omnia sequitur Eymer. par. 2. q. 50. num. 4. vbi scripsimus cumulate.*

Et ex hac accurata factorum distinctione, quæ à paucis fortassis tam dilucide tradita est, potest facile intelligi qualis hæresis suspicio à delinquentibus, & committentibus hæc, vel illa facta contrahatur, præsertim cum sponte ea committunt, ut dixi.

c Negatiui vero hæretici, &c.] *De negatiuis hæreticis agunt illi, quos initio huius commentarij citaui. item Repertorium Inquisitorum verbo, negatiua. & Simancas de catho. instit. tit. 48. num. 25 in-*

super omnes illi, quos longa serie retuli apud Eymericum 3. par. super 12. modum processum fidei terminandi. num. 207.

Negatiui hæretici difficulter cognoscuntur.

In his autem cognoscendis, & iudicandis grauis est difficultas: nam cum hi negent, cōtra vero testes dicta, vel facta eorum contra eos affirment; non facile potest iudicium exerceri: qua tamen ratione horū causæ tractari debeant, ne quid iniustum, aut incautum committatur, prudentissime, & plenissime more suo docet Eymericus 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi, num. 207. & sequentibus, vbi dicemus copiose.

d Hic enim quamdiu in huiusmodi negatione persistunt, &c.] idem repetiuit Eyme. 3. par. in 12. modo processum fidei terminandi, vbi nos plenissime ostendimus hanc sententiam, & veram esse, & communi voto receptam, quam præter cætera probant euidenter concilium Biterrense c. 9. & concilium Narbonense c. 26. neque huiusmodi negatiui excusabantur per protestationem, quo minus tradi debeant curiæ seculari, vt præcitat. loco ostēdimus.

An qui de antiquis dictis, vel factis hæreticalibus conuincuntur, sint negatiui.

Sed in hac quæst. illa est præcipua difficultas dirimenda, quā à paucis è nostris in hac causa tractatam uideo: An illi negatiui dici possint, qui de dictis vel factis hæreticalibus, vetustis tamen, & diu cōmissis conuincuntur, aut potius in his obliuio sit præsumenda: nam si obliuio præsumatur, non censebitur negatiui, cum proprie ea dicamur negare, quæ recordamur, & propterea non tradentur curiæ sæculari. Quæstio hæc frequens est, & valde vtilis, & maximi in primis momenti, cum de vita hominis agatur, totaq; pendet ab illa altera difficultate, quā to tempore præsumatur induci obliuio.

In his ergo breuiter more nostro certiora tradentes, primū statuendum est, in arduis, & horrendis factis non esse præsumendam obliuionem: nā vt Plinius affirmat, in rebus arduis non læditur, aut alteratur memoria. Aymo consil. 134. num. 31. Masuerus apud Iasonem in leg. seruum. C. de seruis fugi. quia expresse cautū inuenio instruct. quadā Hispal. anno MCCCCLXXIV. cap. 13. ibi: En actos graues y segnalados, en los quales no se presume oluido. idest, in factis grauibus, & insignibus, in quibus non præsumitur obliuio. quamobrem si quis Lutheranorum more tēpla sacra diruisset, aut deleuisset imagines Sanctorū, aut hæreticas propositiones ex proposito prędicasset, aut scripsisset, tametsi longū tempus post hæc facinora transiuisset, non excusaretur dicens se oblitum esse, quominus velut negatiuus hæret. esset tractādus: nam in factis huiusmodi proprijs non est facile credenda obliuio, quamuis aliàs etiā spatio aliquot annorum in facto proprio inducta præsumatur. l. si arbitr. ff. de probat. leg. 3. §. duę aūt. ff. de Carbo. edicto. leg. peregre. ff. de acq. possess. Grammat. decis. 60. incipien. in causa excellentis, num. 7. & seq. atque hoc ipsum puto statuendum in factis, aut dictis solitis, & consuetis, licet ardua non sint: nam nec in his præsumenda est obliuio. Idem sentias de factis semper comitantibus delinquentem, vt si quis libenter passus sit se circuncidi, & de hoc conuincatur, non poterit opponere obliuionis exceptionem.

In cæteris vero causis, quæ insignes, & ardua nō sunt, quantū tempus exigatur ad hoc, vt obliuio inducta præsumatur, non satis conuenit inter Doctor. nā multi in l. si de eo. ff. de acq. possess. & in l. furtū. ff. de vsuca. & in l. licet. vbi Bal. et Ang. C. de acq. posses. & Bar. in l. ex consensu. §. eum qui. de appell. per decenniū induci obliuionē autumāt. Innoc. in c. 2. de restit. in integ. & Bal. in l. seruum fugitiuū. C. de seruis fugitiuis. non requiri decennium ad inducēdam obliuionē putant, nullum tamen tēpus taxāt. Sed Accu. in d. l. furtum. verbo, vel longo. et Inno. in c. querelam. de elect. & Saly. in d. l. seruum fugitiuum. C. de seruis fugit. & Bal. in l. 2. C. de seruit. & aqua. & Cynus in l. 1. C. vbi causa stat. & alij asserunt, hoc arbitrio iudicātium esse relinquēdum. & hanc opinionem vocat magis cōem Iason in d. l. seruum fugitiuum. C. de seruis fugit. num. 46. quem sequitur Ioannes Roias tract. de hęr. par. 1. nu. 90. & seq. quia quādo tempus non est à iure præfinitū, id iudicantis arbitrio relinquitur, inspectis personarum, & causarum circumstantijs. l. 1. ff. de iure deliberan. Tiraquellus in l. si vnquam. verbo, omnia vel partem aliquam, num. 51. & sequent. C. de reuocan. donatio.

In factis, vel dictis non arduis, quanto tempore præsumatur induci obliuio.

Thom. Grammat. cons. 47. incip. In ci... honorabili... n... ...te stē cadere obliuionē spatio duorū annorum, & in minori.

Ego ab hac cōi sententia non recedo, nihilominus tamen hoc monendum diligentissime, & perspiciendum existimo, quoniam res grauis est, & de vita hominis agitur, vt Inquisitores cuncta rimentur, pendantque negotij, seu delicti qualitatem: in primis vero delinquentis ingenium, & naturam. sunt enim multi suapte natura obliuiosi, & stupidi, sunt alij memorosi, & factorum, ac dictorum tenaces, vnde in illis minori tēpore prēsumetur obliuio; nec propterea iudicabuntur negatiui, in his vero difficilius memoriæ lapsus creditur, ideoque si negent hęreses, de quibus conuincuntur, non facile se tuebuntur obliuionem allegando.

An sit negatiuus, vel diminutus confitens, qui non omnes hæreses, vel omne delicti tempus, vel omnes complices reuelat.

Ex his possumus colligere quid sit respondēdum ad perdifficilem illam quęstionē: An sit negatiuus censendus, ac velut diminutus cōfitens, & pertinax damnādus, qui vel omnes hęreses, de quibus conuincitur, vel omne delicti tempus, vel omnes complices non reuelat: nam si hæc recentia sint, in quibus non facile præsumatur obliuio, tamquam diminutus confitens, & impęnitens damnari poterit: secus autem erit agendum, quoties quędam in his erunt paulo antiquiora, & vetustiora, quæ facile a memoria recessisse credantur: vel si aliquæ causæ subsint, vt grauis infirmitas læsio capitis, negotia plurima vel alia, ex quibus prēsumi possit obliuio, vt luculenter, & vere ostendit Thomas Grammaticus in prędicta decis. 60. num. 7. verisimile enim est, eum qui quasdam hęreses fatetur, & eas grauiores, & quosdam complices reuelat prēsertim si coniunctos, & amicissimos, cætera etiam fuisse dicturum si recordaretur. ita sentire videtur Simancas de catho. instit. tit. 48. num. 28. & Ioannes Roias tractat. de hæret. par. 1. assertio. 22. quorum sententia, et ęquissima, & omnino tenenda mihi videtur.

Contra vero his velut diminutus confitens, et negatiuus tradendus esset curiæ sęculari, qui non fateretur omnes errores hæreticales, de quibus esset conuictus per testes omni exceptione maiores, si illi adeo recentes, aut graues essent, quorum verisimiliter

similiter non posset credi oblitus: nam falsa pœnitētia est, cum de omnibus peccatis non agitur, nec licet dimidiam sperare veniam. ca. quem pœnitet. de pœnit. dist. 1. cap. omnis. extra de pœnit. & remiss. Simancas in Enchyridio, tit. 61. num. 4. Ioan. Rojas tract. de hęret. par. 2. assertio 21. cętera huc spectantia facile nunc omitto, alibi fortassis commodius traditurus.

QVÆSTIO XXXV.

De causis, ex quibus in genere aliqui dicantur hęretici.

SVMMARIVM.

1 *Tria in genere credenda sunt, & quę.*
2 *Hęreses in triplici sunt genere.*
3 *Hęretici, vel sentiunt contraria articulis fidei.*
4 *Vel contra sacram scripturam.*
5 *Vel contra definitionem Ecclesiæ de fide.*

TRigesimaquinta quæstio est: Hæretici, [a] ex quibus, & quot casus in genere sic dicendi sunt

1 Ad hanc respondemus, quòd vt dictum est supra in prima par. quęst. 12. & in hac secunda, quæst. 32. Credenda sunt in genere tria, scilicet articuli fidei, libri canonici, & constitutiones, seu canones ab Ecclesia decreti, vt fide tenendi.

2 Et per oppositum hæreses sunt in triplici genere, s. quia vel obuiant fidei articulis: vel libris canonis: vel constitutionibus per Ecclesiam factis, vt de fide tenendis.

3 Et consequenter hæretici sunt, quicunq; sunt ex causis tribus in genere, s. vel quia defendunt errorem, qui est directe contra articulos fidei: ut defendentes Spiritū sanctum non procedere ab vtroque, videlicet Patre, & Filio: quod est cōtra illud, quod dicitur in Symbolo Patrum, vbi dicitur: Qui ex Patre, Filioque procedit. †

† Vide, quæ diximus sup. part. 1. super Symbolo Sanctorū patrū.

4 Vel quia defendunt errorem, qui est directe contra scripturā sacram, seu libros canonicos: vt defendentes mundū non incępisse, sed ab æterno fuisse: quod est cōtra illud, quod dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram.

5 Vel quia defendunt errorem, qui est directe contra constit. per Ecclesiam factas, vt de fide; vt defendentes vsurā non esse peccatū: quod est contra ca. Ex graui in Clem. de vsuris. seu quod Christus cum Apostolis nihil habuit in proprio vel communi, quod est contra extrauag. Domini Ioan. xxij. Cum inter, quæ capitula sunt decreta, vt fide tenenda, vt patet ibidem.

COMMENT. LX.

[a] HAeretici ex quib. & quot causis, &c.] *Materiam huius quęst. copiose tractauimus supra in hac 2. parte, super q. 2. vbi tradidimus plures generales regulas, ad dignoscendū ex quot capitib. seu causis possit aliqua propositio dici hęretica, siue homo hęret. de quo item argumento agūt luculenter Turrecremata in summa de Eccles. li. 4. par. 2. c. 9. et multis seq. Melchior Canus lib. 12. c. 7. de locis Theologicis. & Arnaldus Albertinus tract. de agnoscen. asser. q. 5. & alij. quare ne actum agere videamur, satis sit hęc admonuisse lectorem.*

QVÆSTIO XXXVI.

De hęreticis damnatis in toto iure Canonico.

SVMMARIVM.

1 *Hæretici damnati, de quibus in Decretis.*
2 *Hæretici, de quibus in Decretalibus fit mētio.*
3 *Hæreticus damnatus in extrauag. Quia vir.*

TRigesimasexta quæst. est: Hæretici [a] per Ecclesiam condemnati, de quibus agitur in iure Canonico, qui sunt?

Ad hanc respondemus, ꝙ quidam hæretici apparent condemnati ex Decretis: quidam ex Decretalibus: quidam ex Extrauagantibus.

De Hæreticis condemnatis in Decretis.

Ex decretis, dist. 15. & 24. q. 3. c. Quidam aūt hæretici. habentur isti. Simon magus, à quo Simoniani. Basilides, à quo Basilidiani. Nicolaus Diacon. à quo Nicolaitæ. Gnostici. Carpocrat. à quo Carpocratiani. Cerinthus. à quo Cerinthiani. Nazarei. Ophitæ. Valētinus, a quo Valētiniani. Appelles, a quo Appellitæ. Archōtiaci. Adamiani. Cainani. Sethiani. Melchisedechiani. Angelici. Apostolici. Cerdō quidā, à quo Cerdoniani. Marcion Stoicus, a quo Marcinonistæ. Artotyritæ. Aquarij. Seuerus, à quo Seueriani. Tatianus, a quo Tatiani. Alogij. Cataphrygi. Cathari. Paul. Samosaten. a quo Pauliani. Hermogenes, à quo Hermogeniani. Manes, à quo Manichæi. Antropomorphytæ. Hieracha, à quo Hierachitæ. Nouatianus Romæ vrbis presbyt. a quo Nouatiani. Mōtani. Hebiō, a quo Hebionitæ. Photinus Syrmij Episc. a quo Photiniani. Aereus, a quo Aeriani. Aetius, à quo Aetiani: Iiq; Eunomiani ab Eunomio dialectico Aetij discipulo. Origenes, a quo Origeniani. Noetus, a quo Noetiani. Sabellius, a quo Sabelliani. Arrius Alexādrinus presb. a quo Arriani. Macedonius Episc. a quo Macedoniani. Apollinaris, a quo Apollinaristæ. Antidicomaritæ. Metangismonitæ. Patritius, à quo Patritiani. Colluthus, a quo Collutiani. Florin. à quo Floriani, seu Floriniani. Donatus, a quo Donatistæ. Bonosus Episc. a quo Bonosiani, seu Bonisiaci. Circumcelliones. Prisci-

lianus, à quo Priscillanistæ, Lucifer Sardiniæ episcop. à quo Luciferiani. Iouinianus Monachus, à quo Iouinianistæ, Heluidius, à quo Heluidiani, Paternus, à quo Paterniani. Arabici, quia de Arabia. Tertullian. Africanus presb. a quo Tertullianistæ, Tessarescædecatitæ. Nyctages. Pelagius monachus, à quo Pelagiani. Nestorius Constātinopolit. Episc. à quo Nestoriani. Sabbatius. Cœlestius. Eustathius. Iulianus Celanensis. Cœlestinus. Maximinus. Maximus. Vnicus. Lampetius. Eutyches. Petrus. Acacius. Eutyches Constātinopolitanus Abbas, a quo Eutychiani. Acephali; Theodosius Alexandriæ episcop. à quo Theodosiani. Gaianus Alexandriæ episcopus, à quo Gaianitæ. Agnoitæ. Trithcitæ.

Hęretici in Decretalibus condēnati.

2 Ex Decretalibus vero extra de hæret. c. *Excōmunicamus.* 2. habentur isti: *C*athari: Patareni: pauperes de Lugduno: Passagini: Iosepini: Arnaldistæ: Spetonistæ.

De Hæreticis per Extrauagantes condemnati.

3 Extrauagantibus autem nullus habetur ex nomine, nisi in extrauagante domini Ioannis xxij. Quia vir reprobus. vbi damnatur, ac frequenter hęret. ibi nominatur fr. *M*ichael de *C*æsena prædictus, ordinis fratrum *M*inorum quondam Generalis *M*inister, sed postmodum propter hæresim depositus, & condemnatus.

COMMENT. LXI.

HAeretici per ecclesiam condemnati, de quibus agitur in iure canonico.] *De argumento siue materia huius quæstionis copiose disseruit Eymericus supra in hac eadem parte, q. 6. 7. & 8. quib. locis diximus, quæ hanc quæstionem illustrabunt. Et rursus de Michaele de Cęsena, cuius meminit auctor in fine huius quæst. num. 3. egimus copiose in hac 2. parte, super q. 15.*

Iam hæc quæstio in omnibus Directorij codicib. erat deprauata, quam tamen suæ integritati restituimus iuxta emendationem iuris canonici nuper Romæ impressi.

Cum vero auctor hic agit de hæret. damnatis in toto iure canon. intellige de damnatis nominatim, & exprẹsse sub proprijs nominib. vt patet· non aūt de dānatis in genere, de quib. agitur in multis locis iuris canonici: sed præcipue in c. excommunicamus 1. & 2. & in cap. Ad abolendam, extra de hæret.

QVAEST. XXXVII.

De hęretic. in iure ciuili nominatis.

Vigesimaseptima quæstio est Hæretici condemnati per ecclesiam, de quibus agitur in iure ciuili, qui sunt?

A Ad hāc respōdemus, ꝙ C. de hære. leg. Arriani. enumerātur quā plures hæretici de illis, qui etiā enumerātur 24. q. 3. c. Quidam aūt hæretici. de quibus est actum supra q. proxima. Enumerantur [a] etiā ibi alij, de quibus non agitur in Decretis, nec Decretalibus, nec extrauagantibus, & sunt isti Pneumatomachi: [b] *P*apianistæ: [c] *P*apuzitę: [d] Borborię: [e] *M*essaliani: [f] Euchytæ, siue Authousiastę: Audiani: [g] Hydroparastatæ: [h] Tascodrogitę: [i] Batrachitæ: [k] *M*arcelliani: [l] *E*ncratitę: [m] Apotácitæ: [n] Saccophori: [o]

COMMENT. LXII.

B *H*Aec quæstio in omnibus exemplarib. erat omnino mendosa, et deprauata, recitabanturq; in ea quædam nominū portenta nihil penitus significātia quam inspecto Eymer. instituto restituimus ex l. Arriani. C. de haret. cum n. Eymeri. videret quosdam in d. l. Arriani, numerari hæreticos, qui in iure canon. non recensentur, vt omnino notitia haberetur, eos hic instituit tantum recensere ex iure ciuili, quorū mentio non videbatur facta in iure canon. ita nos eos tantum selegimus, qui Pontificio iure non continerentur: atque ita instituto auctoris respondentes, quæstionem sui restituimus integritati.*

C *Monendi tamen sumus hæreticos, qui hac quæst. numerantur in iure canonico recenseri nominibus diuersis, tametsi reipsa conueniant; vt sequentia demonstrabunt.*

a Enumerantur etiā ibi alij de quibus non agitur in Decretis, &c.] *Non agitur sub eisdem nominibus, & appellationibus, hereses tamen ibi numeratæ his competunt; nam ijdem hæretici, aut ob diuersas hęreses, aut ob alias causas diuersas appellationes sunt sortiti.*

b Et sunt isti Pneumatomachi.] *Ita vocat Epiphan. hęresi 74. vbi contra hos grauiter more suo disserit, & ita rectissime græco vocabulo appellan-* Pneumatomachi.
D *tur, non* Pneumachomacon, *aut* Pneumachomachi, *vt apud Lutzēburg. in catalogo hęret. ita vero dicti sunt quòd Spiritui sancto aduersentur, seu pugnent quodāmodo contra Spiritum sanctum, dū ipsum negant esse Deum. hi non differunt à Macedonianis, quos damnat Synodus Constantinop. vt dixi supra par. 1. super cap. Sancta Romana. vnde Ioan. Damascen.* Pneumachomachi, *inquit*, idest cum Spiritu bellātes, aut Spiritus hostes, à *M*acedonio Spiritu hoste nominati sunt. *Spiritum autem sanctum ab eis contumelijs affici, quem Deū esse negāt Epiphanius præcitato loco docet his verbis:* In Spiritum sanctū omnes hi blasphemi sunt: non cō-
E numerantes ipsum Patri, & Filio in deitate. *hæc Epiphanius.*

c Papianistæ.] *Sunt qui putent dictos esse Papianistas à Papia Hieropolitano Episcopo Ioan. Euangelistæ auditore, & Polycarpi condiscipulo, de quo multa Eusebius lib. 3. c. vlt. histor. Eccles. hunc Alfonsus Castrus lib. 1. aduersus hęreses errori suo renuntiasse indicat, à quo non multum dissentit Ioannes Picus in Apologia sua, q. 7.* Papianistę.

Hæretici, qui hūc sunt secuti Chiliastæ, *dicti sunt, eo, ꝙ post mille annos Christum in terris, in carne*

cum

cum electis regnaturum Iudaicè arbitrarentur, vt referunt B. Hieronymus, & Trithemius.

Lutzemburgus in catalogo hæreticorum, verbo, Papianistę. *ait hos esse de sectu Manichęorum ponentium duo contraria principia.*

Pepuzitæ.
d Pepuzitę.] *Eosdem vocat* Pepuzianos. *August. hæresi 28. & Epiphanius hæresi 49. hos Nicephorus lib. 12. c. 32. cum Montanistis, & Phrygibus coniungit. Epiphanius cum alijs. nam hæresi 49. ita scribit:* Quintiliani, qui & Pepuziani appellantur, Artothytitęque, ac Priscilliani, ijdem sunt cum Phrygibus, & ex ipsis originem duxerunt. *hæc ille. Pepuzitis Pepuza ciuitas, seu villa nomē dedit, in qua Montanus, & Priscu, & Maximilla, à quibus hi duxerunt originem, vixerunt. apud hos fęminæ dignitate sacerdotali honorabantur.*

Horum alias nefandas, & sordidas opiniones refert Epiphanius præcitato loco, & Petrus Godofredus in l. Arriani. C. de hær. cū his consentiebant illi hæretici, qui pro vino, lac in calicibus consecrabāt quos Iulius Primus in epist. Aegypti missa, grauiter confutauit.

Borboritæ.
e Borboritę.] *Hos* Borborianos *appellat Epiphanius hæresi 26. quorum, & alia ibi refert portentosa nomina: nam ijdem* Gnostici *dicūtur, &* Coddiani, *&* Stratiotici, *&* Phiobionitę, *&* Zachęi, *&* Barbelitę, *hos Borboritas partem esse Manichaici furoris testatur Imperator in l. quoniam. C. de hær. ibi:* Exceptis scilicet his, quos, vel *M*anichaicus furor, cuius partem, & Borboritas esse manifestū est. *de his plura Epiphanius præcitato loco, & alij, quos omitto consulto.*

Messaliani.
f Messaliani.] *Messaliani, siue* Massaliani, Euchytę, *siue* Enthousiastę, *ijdem sunt, vt colligitur ex concilio primo Constantinopolitano, cuius canones habes in primo conciliorum tomo, pag. 620. vbi damnati sunt, de quibus ita ibi:* Venientes ad nos sapientissimi, & religiosissimi Episc. Valeriani, & Amphilochius proposuerunt in cōmuni considerandum de Messalianitis, hoc est, Euchytis, vel Enthusiastis, qui in Pāphilia versantur, vel quocunque nomine contaminatissima hæresis vocatur. *hæc ibi B. Augustinus in catalogo hæreseon, hæresi 57. Messalianos vocat* Psallianos, *siue Euchytas. Euchytæ aūt, seu Enthusiastæ dicti sunt ab orando, & sacrificando, vt præcitati scribunt: horum enim præcipua hæresis fuit semper absque vlla intermissione orādum esse, & ad omnia sufficere orationem. de his multa etiam Nicephor. lib. 11. c. 14. & Cassiod. in tripar. hist. lib. 7. c. 11. & Theodoritus lib. 4. cap. 10. hist. Eccles. De his nefanda etiam multa commemorat Michael Psellus in libro de dæmonibus, quem refert Petrus Godofredus in l. Arriani. C. de hæretic. ea nos breuitatis gratia ommittimus.*

Audiani.
g Audiani.] *Hos Epiphan. hæresi 70.* Audianos, *siue* Odianos *vocat, & B. Augustinus in catalogo ipso, num. 50.* Vadianos, *siue* Antropomorphitas. *hi ab Audio quodam, qui fuit temporib. Arrij, duxerunt originem. Is Audius, siue Audeus fatuè intelligens illud, quod scriptum est:* Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: *humanam formam putauit habere diuinitatem, & corporis partibus esse distinctū, non respiciens diuinæ scripturæ sensum. & qui ita putabant inter illos, propriè* Antropomorphitę *vocati sunt: eorundem alius error erat, dānare facilè Episcopos quòd essent diuites, & alijs de causis. De his multa quoque Nicephorus lib. 11. hist. Eccles. c. 14. et lib. 13. ca. 16. & Theodoritus lib. 4. c. 9.*

Hydroparastatæ.
h Hydroparastatę.] *Aliàs* Hydroparastæ, *hos ex ipso nomine conijcere licet eos fuisse, quos* Aquarios *appellat Isidorus, & Gratianus, 24. q. 3. c. quidam autem. quia solam aquam offerrent in calice sacramenti, apud Epiphanium hæresi 46. illi qui à Tatiano orti vinum reprobabant,* Tatiani *dicti sunt, sed Theodoritus lib. 1. hæreticarū fabularum,* Hydroparastatas *vocat. qui* Encratitis *adnumerātur. de Aquarijs Augustin. in lib. de hæret. c. 64.*

Tascodrogitæ.
i Tascodrogitæ.] *Constitutione 2. nouellarum legum Theodosij Augusti. hi* Ascodrogitæ, *seu* Ascodrogi *appellantur. Epiphanius hæresi 48.* Tascodrugitas *vocat, & cum* Phrygastis, ac Montanistis *coniungere videtur. hi cum cæteris eiusdem sectæ vetus, & nouum testamentū recipiunt, sed post prophetas, alios prophetas introducunt, nempe Mōtanum hęreticum, & Priscillam, & Maximillam impuras fœminas.*

Batrachitæ.
K Batrachitæ.] *Aliàs* Brachitæ, *vt habet Alfonsus Castrus, lib. 2. aduersus hęreses; ad Manichæos pertinent nimium notos, ut ait Lutzemburgus in catalogo hęreticorum verbo,* Brachitæ.] *in his non facile percipias originem, aut appellationis rationem: sunt enim vti existimo vulgares, & barbaræ voces eo sęculo notæ.*

Marcelliani.
l Marcelliani.] *Marcelliani, vt scribit Epiphan. hæresi 72. à Marcello quodam ex Ancyra Galatiæ vrbe originem trahente, appellati sunt: hic Marcellus in princip. cum Sabellio sentire diffamatus est: sed sæpè conatus est se tutari: at à multis accusatus est, quòd in eisdem perseueraret, fortassis ductus pęnitentia se aliquādo correxit: nam pro ipso ortodoxi quidam defensiones ediderunt. cæterum Imperator in d. l. Arriani, quam nunc interpretamur inter hæreticos ponit Marcellianos. non desunt, qui putent Marcellianos dictos à Marcellina quadam socia sectæ Carpocratis, quæ colebat imagines quidem Iesu, & Pauli, atque Homeri poetę simul, & Pythagoræ adorando, incensumque ponendo, vt B. Augustinus scripsit. rursus de Marcello vide Nicephorū, lib. 8. c. 53. histor. Eccles.*

Encratistæ.
m Encratistæ.] *Hos B. Epiphanius hęresi 46. & 47. & diuus Augustinus, tom. 6. lib. de hęresibus, c. 25.* Encratiras *vocant. alij* Engratitas, *siue* Engratistas *appellant. ijdem dicuntur* Tatiani *à Tatiano quodam, à quo sunt instituti. hi nuptias damnant, atq; omnino pares eas faciunt scortationibus, cæterisque turpibus fornicationibus; omnem animatorum esum euitant. Epiphanius Tatianos, & Encratitas ita discernit, vt Encratitas Tatiani schismaticos dicat. Damascenus vero Encratitas quasdam Tatiani reliquias esse dicit.*

Apotacitæ.
n Apotacitæ.] *In multis Codicibus loco huius vocis* Apotacitæ, *legitur* Carpocratitæ, *sed nos cōsulto Carpocratitarum vocem omisimus, vt instituto Eymerici deseruiremus, qui eos hic hęreticos*

instituit numerare, quos in iure canonico non inuenerat enumeratos. constat aũt Carpocraticas. siue Carpocratianos nominatos esse in iure canonico, ca. quidam autem. 24. q. 3. Eymeric. supra par. 2. q. 6. Apotacitas *B. Augustinus haresi* 40. Apostolicos, & Apotactitas *appellat; Epiphanius vero her.* 61. Apostolicos, seu Apotacticos. *eosdem Damascenus vocat* Apoctaticos, *idest, secretos, vel selectos; hi enim Apotacticos tantum, hoc est, secretos ab alijs recipiebant, vtentes coniugibus detestabantur, & eos reprehendebant, qui res proprias possiderent. ijdem ad Encratitas accedunt; quamuis alia etiam prater eos sentirent, & docerent.*

Saccophori.

o Saccophori.] *Hoc solum loco memini me legisse* Saccophoros, *nulli enim veterum, quos ego viderim, aliquorum hareticorum meminere, sub hac voce. quidam textus habent,* Sacrophoros. *Bernardus Lutzemburgus, & ipse hunc locum citans in catalogo hareticorum* Saecopharos, *ac vt in alijs eius libris est videre,* Saccophaios, *appellat, ac de perfidia Manichaorum esse dicit. itaque cum sint tot lectiones, nihil certi statui potest, & fortè qua est absurdior, verior est, cum huiusmodi appellationes sepe vulgares sint, & barbara. Petrus Godofredus in l. Arrian. C. de haret. postquam hac retulerat, addit fortassis legendum.* Siphori, *qui leguntur in definitionibus Ecclesiasticorum dogmatum, cap. 52. & dicuntur tingi non in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti, & ijdem esse Conosiani noti. Hac hactenus ideo paulo diligentius referre placuit, vt hi haretici, qui ignobiliores sunt, & minus cogniti saltem ex nomine innotescerent.*

QVAESTIO XXXVIII.

De Hæreticis in Rom. curia, & extra damnatis à Delegatis Papę.

TRigesimaoctaua quæstio est: Hæretici condemnati per delegatos domini nostri Papę, siue in curia Romana, siue extra, magis famosi, qui sunt?

Ad hanc respondemus, quòd tempore domini Clementis vi. per dominum Cardinalem Album, delegatum in negotijs fidei, fuerunt condẽnati tamquam hæretici pertinaces in Auinione, vbi tunc Romana curia residebat, ac etiam concremati, duo fratres Minores: quorum vnus vocabatur frater Petrus Castilionis, & alter frater Nicho.

Post tempore domini Papę Innoc. vi. fuerunt cõdemnati per eundem dominum Cardinalem Album, alij duo fratres minores ibidem Auinione tamquam hæretici pertinaces, & etiam concremati, traditi curiæ sæculari: quorum vnus vocabatur frater Mauritius, & alter frater Ioannes de Narbona.

Post tẽpore Vrbani Papæ v. fuerunt ꝙtiã nouem fratres de ordine Beati Francisci, (quorum quidam fuerunt fratres Minores, quidam Fraticelli de tertio ordine in Viterbio, vbi tũc Rom. curia residebat) tanquam pertinaces hęretici condemnati, & arsi, traditi brachio sæculari, quorum nomina in processibus continentur.

Extra autem Romanam curiã, fuerunt quam plures alij nostris temporibus condẽnati tanquã hæretici pertinaces. Nã tempore domini Papæ Bonifacij viij. fuit per Episcopum Parmensem, & per fratrem Manfredum Inquisitorem, de ordine Prædicatorum Geraldus Segarellus tamquam famosus hæreticus condemnatus, & crematus in ciuitate Parmensi in Italia.

Et post tempore domini Clementis Papæ V. Dulcinus Nouariensis famosus hęret. in eisdem partibus, vt pertinax hæreticus condemnatus pariter, et combustus cum Margarita consorte sua.

Post tempore prædicti domini Ioan. xxij. in Marsilia per Episcopum, & Inquisitorem de ordine fratrum Minorũ, fuerunt condẽnati, & cremati tanquam hęretici pertinaces quatuor fratres Minor. quorum nomina memorię nõ habẽtur; sed inde factis processibus continentur.

Post quorum combustionem quamplures Beguini fuerunt, vt hęretici condemnati in Lunello, in Narbona, in Capite stagni, Bitteris, & diuersis alijs partib. Prouinciæ Narbonę: qa asserebant prędictos quatuor fratres Min. combustos, martyres Christi, credentes erroribus eorũdem.

Tempore domini Clem. vi. in ciuitate Bitteris de mandato eiusdem fuit exhumatus Fr. Petrus Ioan. de ord. fratrum Minor. & post mortẽ hæreticus cõdemnatus, & ossa eius tracta, & cõbusta.

In Catalonia ẽt fuerunt concremati, vt hęretici Begnardi aliqui, scilicet Durandus de Baldachò Gerund. & Petrus Olerij Maioricen. Bonanatus Barchin. Gulielmus Gilberti. Valentinus, & frater Arnald. Montanerij de ord. fratrũ Minorum, de villa Podij Ceritani: †hic non fuit cõbustus, sed in absentia pertinax hæret. condẽnatus; de quibus omnibus dictum est supra.

† Hic locus hodie in Catalonia vulgo dicitur: Puis ceim.

Multi alij sunt hæretici in diuersis mundi partibus, & præsertim in Carcassona. & Tholosa, & Sede Vrgelli, ac comitatus Castri boni, finibus condemnati: quorum nomina memoriæ non habentur, licet in processibus reperiantur, quę discutere esset longum.

COMMENT. LXIII.

HAeretici condemnati per delegatos, &c.] *Historiam eorum, qui in hac quæstione cõmemorantur, copiose explicauimus cũ Eymer. supra in hac 2. par. q. 9. 10. 11. & seq. ex quibus patefiet, quo quisque tempore ex his hareticis vixerit, quid senserit, qualemue exitum habuerit: ac propterea ne eadẽ inutiliter hic repetantur, loca indicasse erit satis, vnde eorum notitia haberi possit.*

QVAESTIO XXXIX.

Qui dicendi sint Hęresiarchæ.

Rigesimanona quæstio est: Hæreticorũ hæresiarchæ, qui dicendi sunt?

Ad hanc respondemus, quòd sicut patriar-

patriarcha dicitur princeps patrum, sic & hæresiarcha princeps hæreticorũ, ab archos, quod est princeps, & hæresi, quasi princeps in hæresi, seu hæresum, vel hæreticorũ: & inde dicitur hæresiarcha quasi princeps hæresis, seu hæreticorum, seu sicut patriarcha princeps patrum. Illi autem (vt dictum est supra q. 22.) dicũtur hæretici & propriè, qui habent errorem eorum quæ sunt fidei in mente, & pertinaciam in voluntate: Igitur illi propriè dicuntur hæresiarchæ, qui non solũ habẽt eorũ quæ sunt fidei, errorem in mẽte, & pertinaciam in voluntate: verum etiam huiusmodi errorem adinuenerunt, seu cõfinxerũt: vel [a] adinuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt; iuxta illud quod habetur 14. quæst. 3. ca. Qui aliorum. vbi sic dicitur. Qui aliorum defendit errorem, multo amplius damnabilior est illis, qui errant: quia non solum errat, sed etiam alijs offendicula erroris præparat & confirmat: unde quia magister erroris est, non tantum hæreticus, sed etiam hæresiarcha dicendus est.

COMMENT. LXIIII.

Qui dicantur hæresiarchæ.

Eymericus ideo de Hæresiarchis quæstionẽ peculiarẽ instituit, quoniã tametsi hæretici sint, grauius tamen errant, quod non oportuit nouisse Inquisitores: Ex vi autem nominis colligit Hæresiarchas propriè eos, qui aut hæreses inueniunt, aut inuentas alios docuerunt.

Quæ autem hic commemorat Eymericus, refert etiam haec proculdubio mutuatus auctor Repertorij inquisitorum, verbo, Hæresiarcha. & item. dicendum. & Locatus in opere iudiciali verbo, hæreticus. nu. 22. & verbo, scriptura. nu. 7.

De Hæresiarchis seu errorũ magistris agit etiã Albertinus tract. de agnos. assertio. quæst. 29. nu. 23. & q. 30. nu. 60. & Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 54. & seq. Idem in Enchyridio tit. 59 de dogmatistis. copiose Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 2. assertio. 43. & alij, quos proxime referam.

Hæresiarchas multis nominibus appellant nostri, nempe magistros errorũ, dogmatistas, seu dogmatizatores, & concilium Biterrense, c. 16. vocat hæreticos perfectos, vt mox dicam.

An hæresiarchæ etiamsi conuertantur tradi debeant curiæ sæculari.

a Vel adinuentum & confictum alios docuerunt, & magistri erroris effecti sunt.] *Et propterea grauius peccant Hæresiarchæ, quàm alij hæretici, ideoque etiam acrius puniri debent.*

Sed illud hic in primis opportune quæritur: vtrum illi soli Hæresiarchæ dicẽdi sint, qui errores adinuenerunt, seu confinxerunt, an illi etiam qui inuentos & confictos ab alijs, alios docuerunt, & publice vel occulte prædicauerint? Et profecto illos quoque esse & dicendos esse Hæresiarchas puto, qui errores ab alijs inuentos & excogitatos docẽt & prædicant siue publice siue secreto. & hæc videtur esse expressa Eymerici sentẽtia hoc loco ibi: vel adinuẽtum & confictum alios docuerunt. & magistri erroris effecti sunt, hoc etiã non obscure colligitur ex cap. Qui aliorum 24. q. 3. quo vtitur hic Eymericus, & ex his quæ docet Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 30. nu. 60. iam si solum illi dicendi essent Hæresiarchæ, qui errores seu hæreses inueniũt & confingunt, equidem paucissimi, aut nulli nostris sæculis essent hæresiarchæ: cum paucas aut nullas de nouo hæreses inueniant, & confingant, sed veterum hæreticorum dogmata excitent & sequantur ac doceant, paucis vel additis, vel detractis.

Vtilis autem est huius quæstionis solutio & notitia ad intelligendas leges & statuta de Hæresiarchis loquentia, vt sciatur quid nomine Hæresiarcharum intelligi debeat.

B *An autem iidem Hæresiarchæ sine misericordia tradi debeãt curiæ sæculari, etiamsi cõuerti velint, quæstio est satis controuersa, quã supra par. 1. & par. 2 promisi me hoc loco explicaturum.*

Ac primum quidem Iacobus Simancas de cath. instit. tit. 47. num. 54. & multis sequentibus. idem in enchyridio tit. 59. rationibus non vulgaribus cõtendit, hæresiarchas, seu dogmatistas curiæ sæculari tradendos esse: quod ipsum audacter affirmat faciẽdum Ioan. Rojas tract. de hæret. par. 2. assertio. 43. & docuit iam ante ipsos Repertorium inquisitorũ verbo, docere. tum quia leges pontificiæ, quæ hæreticos pœnitentes recipiunt, non sunt ad eos trahendæ, qui multis mortibus digni sũt: tum quia ita melius

C *consulitur saluti reipu. postremo, quoniam, quando lex de aliquo crimine simpliciter loquitur, seruanda non est, si non alia concurrunt delicta & circunstantiæ aggrauantes. leg. nunquam plura, ff. de priuat. de... leg. si adulterium cum incestu. leg. vim passam. ff. ad leg. Iuliã. de adul. perinde est censendum de dogmatista, in quo plura concurrunt delicta quàm in hæretico simpliciter, cum dogmatista errores conceptos doceat alios.*

Hæc sententia, spectata horum temporũ conditione, mihi certissima, quibus nihil non impium audent, hæretici, cum ad summum sceleris peruenerint, absque vllo errore in eo iudicio obseruari posset, et fortassis melius

D *diceret nullus Hæresiarcha etiam si conuersionem nõ fictam ostenderet, euitaret vltimum supplicium: sed quia Ecclesia benigna et clemens nullo adhuc Põtificio iure cauit, vt dogmatistæ curiæ sæculari indistincte tradantur, immo concilium Biterrense, cap. 16. si conuerti voluerint, benigne recipiendos docet his verbis:* Perfectos hæreticos seu vestitos corã discrẽtis aliquibus & fidelibus examinetis secreto, ipsos ad conuersionem prout poteritis inducentes, & cõuerti volẽtib. vos exhibeatis fauorabiles & benignos, cum per tales multum fuerit illuminatũ negotiũ & promotũ: ac ipsorũ pœnitentias

Concilij Biterrensis sententia de dogmatistis.

pro qualitate conuersionis, & merito mitigetis,

E vel quantũ vobis visum fuerit, deferatis. *hæc ibi. Idẽ sancitũ est, in concilio Tarraconensi relat. pag. 221. in hæc verba:* Perfecti vero hæretici si conuerti voluerint, & dogmatizantes, absolutione præhabita, & abiuratione facta perpetuo carceri intrudantur *hactenus ibi. Perfectos autem hæreticos eosdem esse cum dogmatistis abundè explicui supra in hac parte super eodẽ concilio Tarracon.*

Notanda est autem causa, quam tradit concil. ũ Bitterense, cur dogmatistæ recipi debeant. Per ta-
les

les enim, inquit, multum est negotium illuminatum & promotum. *Idque ob varias causas. Primum, quia iidem illi dogmatistæ si vere conuertantur, & deceptis prædicẽt, multos eorũ facile cõuertẽt. Ad hæc, cum melius intelligant errores & fraudes deceptorum, quas ipsi docuerunt, cõmodius vel scribendo, vel eloquendo eas refutant. Postremo, quoniam dogmatistæ vere conuersi, & publice pęnitentes, sunt veluti limpidũ pænitentiæ & humilitatis speculum, in quod peccatores intuentes & conuertuntur, & in officio continentur.* A

Hoc verbo tum præcipue obseruandum esset cũ Hæresiarcha magnæ auctoritatis, doctrinæ, aut dignitatis foret, qui facile speratur sua auctoritate multos conuersurus. B

Præterea, si paulo diligentius inspiciamus seriẽ textus in cap. ad abolendam. de hæret. exæquare videtur Pontifex, eos qui docent, & credunt hæreses, ibi: Aliter sentire, aut docere non metuũt. *& postea subditur clausula generalis.* Nisi cõtinuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicę vnitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium episcopi regionis illius publice consenserint abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. *Cui plane textui non potest commoda assignari responsio.*

Et hanc sententiam de recipiendis Hæresiarchis seu dogmatistis apertissime profitetur Eymericus infra pa. 3. nu. 136. & num. 137. & 188. vbi eum qui prædicauit hæreses admittit ad abiurationem. Et Berengarium, quem constat fuisse Hæresiarchã ante aliquot sæcula conuerti volentem, receptũ fuisse ad gremium Ecclesiæ scimus. c. Ego Berẽgarius, de consecr. dist. 2. de quo dixi plura supra in hac 2. par. super q. 6. C

Itẽ hæc sentẽtia de recipiendis Hæresiarchis cõuerti volentibus, tunc maxime locũ habere posset, cum Hæresiarchæ sponte, non inquisiti, nec nominatim citati aut vocati accederent ad confitendũ peccatum suum, & misericordiam implorandam: tunc enim facilius eis parcendum crederem: cum mitius semper agi debeat cum sponte venientibus et confessis, quàm cum accusatis, & conuictis. glossa in c. de hoc. de simonia. D

Non obstant rationes in contrariũ adductę, quibus vno verbo possumus satisfacere dicentes, in rebus magnis qualis est hęc, in qua hominis uita uertitur, nihil esse facile statuendum, quod non sit iure cautũ: nullo autem iure pontificio sancitum est, dogmatistas relinquẽdos esse curiæ sæculari, immo quę nos paulo antea commemorauimus cõtrariũ docẽt. E

Iam leges ciuiles, quibus huiusmodi homines vltimo supplicio affici iubentur. leg. quicũque. C. de hęret. leg. eum qui seruum. C. de apostatis. l. fi. C. de Iudæis. leg. 2. C. ne sacrum baptis. iteretur. nunc in hoc crimine quod mere ecclesiasticum est, locũ non habent: nam tunc demum illis vtendum est, cum è foro ecclesiastico fuerint pulsi hi scelerati.

Prudẽtia adhibenda in recipiendis hæresiarchis.

Tametsi autem hæc ita se habeant in recipiendis Hæresiarchis prudẽtissimi esse debent Inquisitores: solẽt enim maiori ex parte fictæ & fraudulẽtę esse horum conuersiones, quos postquam semel excæcauit Satan, & inanis gloriæ, quam potissimum huiusmodi hominum genus affectat, stimulis agitantur: ideo plerumq; resipiscere puro corde simulant, vt in cõcepto errore perseuerent, & amplius decipiant. A

Cũ vero ad gremiũ Ecclesiæ recepti fuerint, grauissimæ pænitentiæ sunt illis iniungẽdę, nec mitigãdæ, nisi post lõgum tempus, & post manifestissima veræ pænitentiæ, conuersionis, & humilitatis signa vt elegãter indicat præcitatũ cõciliũ Biter.

Quibus Hæresiarchis nõ parcendum.

Illos autem Hęresiarchas ego nullo pacto incipiendos putarem, qui post longum tempus, frequentesque admonitiones & cohortationes vix cõuerti posse videntur, & maxime instãti tempore, quo tradendi sunt curiæ sæculari: hos enim metus mortis potius quàm studium veritatis ad petendam misericordiam videtur inducere. B

Neque illis omnino indulgendum censerem, qui, præceptis, comminationibus, pænis, pręmijs, promissionibus iuratis, aut alijs similibus modis, conãtur, aliquem seu aliquos arctare seu cogere ad hęresim contrahendam, vel contractam pertinaciter defendendam. Hi enim grauissime peccãt vt docet Albertinus de agnos. assert. q. 30. num. 60. & propterea merito crederem hos omnino fore tradendos curię sęculari, & vltimo supplicio plectendos. leg. eum qui. C. de apostatis. facit leg. 3. C. ne sanctum baptis. iteretur.

Postremo id mihi maxime probatur, quod docuit Simancas de catho. instit. ti. 47. nu. 68. & seq. illis dogmatistis, qui regibus, principibus, reginę, aut filijs filiabusque regum hæreses aut persuaserũt, aut persuadere conati sunt, nullo modo parcendum esse: quia cũ crimine hęresis maiestatis lęsę delictũ coniunxerũt: & qui principes deprauare aut corrumpere tentat, in totam rempublicam machinatur, cum tales futuri sunt subditi, quales fuerint magistratus. C

Nec huic sententiæ obstat concilium Biterrẽse proximè citatum. quoniam receptissima est Iurisperitorum & notissima regula, licere interdũ propter immanitatem facinorum leges transgredi, & à cõmunibus iuris regulis discedere. Innocentius in c. 1. de constit. quem ibidem sequitur Host. Archidiaconus in c. qui bona. 17. q. 1. & cæteri longo ordine relati per Tiraquellum trac. de pænis temperã. aut remitten. causa 49. num. 16. & 26. D

QVAESTIO XL.

De Hæreticis impœnitentibus, pęnitentibus, & relapsis.

SVMMARIVM. E

1 *Hæretici pertinaces seu impęnitentes qui sint.*
2 *Hæretici pænitentes.*
3 *Hęretici relapsi proprie qui dicantur.*
4 *Lapsus in hæresim post abiurationem de vehementi censetur relapsus.*
5 *Et qui lapsus est in hæresim aliam ab abiurata, si generaliter omnem hæresim abiurauit.*
6 *Et qui cum abiurasset vt hęreticus, postea hęreticis fauet.*

Quadra-

Vadragesima quæstio est, qui dicuntur hæretici impœnitentes, & qui hæretici pœnitentes, & qui hæretici relapsi, seu relabentes?

1 Ad hanc a respondemus, quòd illi dicuntur hæretici pertinaces, & impœnitentes, qui habent eorum quæ sunt fidei, errorē in mente, & pertinaciā in voluntate; sic, quòd quāuis eis per iudices fidei, ostendatur, quod errant in fide, & mandetur eis per eosdem quòd resiliant ab errore, & illum abiurent, & satisfactionē exhibeant competētem, nolunt tñ obtēperare: immo perseuerāt pertinaciter & contumaciter in errore: Et tales sunt vt hæretici pertinaces, & impœnitētes brachio sæculari tradendi, animaduersione debita puniendi. Hæc patent extra de hæret. c. Ad abolendam. §. præsenti.

Hæretici pœnitentes qui sint. 2 Hæretici b uero pœnitentes dicuntur illi, qui etsi aliquando habuerunt eorum quæ sunt fidei, errorem in mēte, & ad tempus, facto, verbo, vel proposito pertinaciam in voluntate: tamen post modum ad se reducti, & sui miseri, ac saniori cōsilio edocti, ab errore cordis resilierunt, & opere illum abiurarūt, & ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris satisfactionem cōgruam exhibuerūt. Hęc patēt eod. tit. de hæret. c. Ad abolendam §. præsenti. allegato.

Qui sint hæretici relapsi. 3 Hæretici c aūt relapsi, seu relabentes illi dicuntur propriè, qui postquā vt hæretici pœnitentes hæresim abiurarunt, & lapsi in hæresi extiterunt: sed per abiurationem surrexerunt: iterū ad hæresim reuertūtur, & in hæresi relabuntur. Isti enim postquā pleue, & clare constiterit de eorū lapsu: sine audiētia quacunq; (posito ēt quod pœniteant, & fidem catholicā profiteātur, ac eis humiliter petentibus sacramenta. Pœnitentiæ, & Eucharistiæ concedatur, iux. c. Super eo. extra de hæret. li. 6.) tradendi sunt tamen vt relapsi, brachio sæculari, animaduersione debita puniendi: iux. c. Accusatus. de heret. li. 6.

Relapsi quot modis dicantur. 4 Relabi aūt dicuntur, & consequenter relapsi in tribus casibus. Primus est, quando crimine hæresis plenè non probato, quis vt vehementer suspectus hęresi in iudicio abiurauit; si postea in heresim incidat, quadā iuris fictione iudicatur relapsus: iuxta c. Acusatus. in prin. de hæret. li. 6. Secus si abiurauit vt leuiter suspectus: quia tunc si incidat; post, pœna relapsorum non punitur.

5 Secundus casus est, quādo quis in vnā speciē hęresis cōmisit, & generaliter et simpliciter hęresim abiurauit, si post in quancūq; speciē hęresis incidat, relapsus veraciter iudicatur: iux. c. allegat. Acusatus §. cū vero. Secus si tātū vnā hęresis speciē abiurauit: tūc. n. si in aliā nō abiuratā incidat scdm Io. And. relapsus nō existit. licet Archi. d & Io. Monachus teneāt ibi cōtrariū: quorū opinio est nimium rigorosa, vt videbitur inf. in par. tertia, vbi agitur de officij inquisitionis practica.

6 Tertius casus est, quādo quis in aliquam hęresim lapsus fuit, quā ēt abiurauerit: si post abiurationē hæreticos recipiat: deducat: defendat, visitet, siue associet: ac dona vel munera eis donet, vel mittat, seu fauorē eis impendat, qui excusari non possit, dēt relapsus merito iudicari, iuxta capitulum allegatum, Accusatus. §. ille quoq;. De his plenius infra, cum agetur de practica.

COMMENT. LXV.

a Ad hanc respondemus, quòd illi dicuntur hæretici pertinaces, & impœnitentes.] *Eymericus hac quæstione solum ostendit qui dicantur impœnitentes, pœnitentes, & relapsi: nam qua ratione sit cum his agendum, plene ostendit, 3. par. in 9. 10. & 11. modo processum fidei terminādi, vt ipsemet indicat in hac q.*

De hæreticis impœnitentibus qui scripserint. *Ac de impœnitentibus seu pertinacib. hæreticis insignis extat locus in concilio Bitterense, c. 17. & in eodem concilio, c. 6. 7. 8. & 9. Agūt copiosè Reper. Inquisit. verbo, pertinax. gl. in extrauag. Ioan. XXII. incip. cum inter. tit. de verb. sign verbo, pertinaciter. Canus li. 12. c. 6. de locis theolog. Alfonsus. lib. 1. c. 9. de iusta hære. puni. Auctor innominatus in trac. de forma procedendi contra Inquisitos de heresi in rub. De hæreticis impœnitentibus. Iulius Clarus, §. hæresis. ver. & nota. cū alijs seq. Carrerius trac. de hęre. nu. 4. Albertinus trac. de agno. asser. q. 3. Locatus in opere iudiciali verbo, pena, nu. 8, Simancas de cath. instit. tit. 48. idem in enchyridio, tit. 30. Ioannes Roias tract. de hæret. p. 2. asser. 45. Zanchinus de hęret. c. 16. & ibi Cāpegius. Turrecr. in sūma de Eccle. li. 4. p. 2. c. 16. Bernardus Comēsis in lucerna verbo, ptinax, et alijs multis locis.*

In his pertinacibus hęc regula est obseruanda: diu sunt detinendi, & sępius monendi, vt conuertantur: quod si noluerint pœnitere, tradendi sunt absq; e miser: cordia curię secularis.

Quo mortis genere afficiēdi hæretici traditi curiæ sæculari. *Sed quo mortis genere sint afficiēdi p ministros sęculares, quęrūt nōnulli, et Alfonsus Castrus, li. 2, c. 12. de iusta hęret. puni. parū referre ait, an gladio, igni, vel alio supplicio vitā finiāt: sed Hostiensis in c. ad abolēdā. de hęre. hæreticos cōburēdos omnino cōtēdit; cui cōsentiūt Petrus Godofredus in l. 4. C. de hęre. & Couarruuias, li. 2. vari. resol. c. 20. n. 10.* D *& Iulius Clarus, §. heresis. verb. scias tamē, et vniuersalis recipi. Christianę cōsuetudo, p Federici lege cautū est, q incipit: Incōsutilē. §. 4. vbi ita scriptū est:* Præsentis nostræ legis edicto damnatos mortē pati Patarenos, aliosq; hæreticos quocūq; nomine censeantur, decernimus quam affectant: Vt viui in conspectu hominum cōburantur, flamarum cōmissi iudicio. *hac ibi. Ac viuos etiam comburendos tradūt Simācas de cath. insti. tit. 48. nu. 9. & Io. Roias trac. de hęre. p. 2. assertione, 46.*

Viui comburendi hæretici. *Sed cum viui cremantur, hoc est omnino precipiendū, vt lingua eorum alligetur, & impiū os obstruatur, nec si liberè loqui possint, audiētes impiis blasphemijs offendant.*

Quot autem modis impœnitentia, aut pertinacia detegatur, multi docent, quos retuli supra hac parte super q. 32. atque hęc de impœnitentibus quantū ad hunc locū spectat: nā cetera, par. 3. dicenda sunt.

pœnitentes dicantur. b Hęretici vero pœnitentes dicuntur illi &c.] *Ex cognitione impœnitentiū pœnitētes facile intelliguntur: hi ēt dicuntur conuersi, redeūtes, reconciliati, resipiscentes, & similibus appellationibus, de his Reper. Inqui. verbo, rediēs. copiosè Grillādus trac. de hęre. q. 5. & auctor innominatus tract. de forma proce-*

procedendi contra Inquisitos de hæresi in rubrica. A *De hæreticis redeuntibus, & conuersis. & Simãcas de cath. insti titu. 43. idem in enchyridio tit. 58. plene Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitore, q. 15. c. 19. 20. 21. & 22. Iulius Clarus. §. hæresis. ver. scias tamẽ. Alfonsus Castrus, li. 3. c. 21. & 22. de iusta hære. punitione. Ioãnes Roias tract. de hæret. par. 2. asser. 16. Zanchinus de hære. c. 20. & alij varijs locis. de his redeũtib. ac pænitentijs eorũ insignia extãt decreta in cõcilio Tholosano, c. 9. 10. & 11. et in cõcilio Narbonẽsi, c. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. & in cõcilio Bitterẽsi, c. 5. et 26. et alibi sępe.*

Redeuntes ab hæresi qualiter olim reciperentur, & punirentur, luculenter explicat concilium Aga B *thense circa tempora Cęlestini Papæ I. celebratũ, c. 60. quod gratia breuitatis omitto, id tamen suo loco, & tempore multum iuuare potest.*

Duplex redeuntium genus.

Horum redeũtium duplex potissimum est genus, quidam. n. sponte veniunt, aut intra tempus gratiæ, non citati aut vocati nominatim, nec specialiter inquisiti: alij vero redeunt post deprehensionẽ, citationẽ, et Inquisitionẽ, ac sępe post multas monitiones.

Qui primo modo reuertũtur, mitissimè sunt tractandi, & si peccatum fuerit occultũ, occulta est ẽt pænitentia iniungenda: abiurare tamen debẽt errores, & ad alia se obligare, quæ tradit eleganter cõcilium Biterrense, c. 5. his verbis: Talibus infra tem C pus gratiæ sponte ac plenè confitentibus, & ad ecclesiasticam se redire dicentibus vnitatẽ, beneficiũ iuxta formam Ecclesiæ absolutionis impendatis, facientes videlicet ipsos abiurare omnem hæresim extollentẽ se aduersus sanctam, & Romanã Ecclesiã, & fidem orthodoxam, quibuscunq; nominib. censeatur: & iurate ꝙ fidem catholicam, quam eadem sacrosancta Romana tenet Ecclesia, & prædicat seruabunt pariter & defendẽt: & hæreticos cuiuscũq; sectæ cõuictos pariter, & condẽnatos, credẽtes, receptatores, defensores, & fautores eorũ persequentur pro viribus, inuestigãdo, accusando, & capiẽdo, vel saltẽ D eos Inquisitorib. seu alijs fidelib. qui eos opportunius capere velint, & valeant, bona fide manifestãdo: Et ꝙ sup his q inuẽti sunt vel fuerint in eodẽ crimine deliquisse, stabũt mãdatis Inquisitorũ, & Ecclesię, ac pænitẽtiã, quæ sibi fuerit quãdocũq; p ipsos iniũcta, recipiẽt, & implebũt, pro ea recipiẽda, & implẽda bona sua oĩa Inquisitioni, & Ecclesiæ solẽniter obligãtes. *hactenus ibi.*

Qui non spõte reuertũtur acrius puniẽdi.

Cæteris vero qui non sponte reuertũtur, acriores sunt imponẽdæ pænitentiæ: nã mitius agitur cũ spõte confessis, quã cũ conuictis, & quommodo coactis. his quales pænitentiæ iniungi debeant, præscribi nõ potest: hoc. n. arbitrio Inquisitorum relinquitur, in E *quo quem modum seruare oporteat, tradit cõcilium Narbonense, c. 5. his verbis:* Hoc quidem ita perstringimus, non vt vos pænitentias prætaxatas, oẽs vbiq; vel oẽs oibus iponatis, sed vt eas scdm discretionem, vobis traditam à Domino, procul parum, & personarũ, locorũ, & tẽporum, & aliarũ circũstãtiarũ, qualitate ita cautè ac prudẽdè dispensetis, vt siue plectendo, siue ignoscẽdo vita culpabiliũ corrigatur, vel saltẽ valeat apparere, quis in tenebris ambulet, quis vere sit pęnitẽs, A quis ficte cõuersus; nec inde veris catholicis scãdalum generetur, nec prætextu scandali, seu alio quantum in vobis fuerit, defendi possit hæresis seu nutriri. *hæc ibi. Idẽ tradit Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, q. 15. c. 12. & 22. in specie vero quid cuique reuertenti sit iniũgendũ, docent præcitati, dicemusque nos cum Eymerico 3. par. in prioribus modis processum fidei terminandi.*

Qui ab hæresi reuertũtur nõ facilè admittendi ad religionem.

Illud hoc loco pro corollario adiũgã, caueri in cõcilio Narbonensi, c. 18. ne qui ab hæresi reuertuntur, cũ grauiter fuerint culpabiles, ad religionẽ admittantur: ait. n. ita: Ne aũt p tales religionis simplicitas corrũpatur, nullum de præfatis culpabi B libus religionẽ quãcũq; ingredi, nisi ex Domini Papæ vel eius legati indulgẽtia permittatis. Et si qui sine ipsorũ, & vestri licẽtia post inchoatã inquisitionẽ, vel si ẽt ante, nõ tamen cõfessi, & canonicè absoluti, ingressi fuerĩt, reuocetis. *hæc ibi.*

Reconciliati sua peccata sacerdoti cõfiteantur.

Postremo id reconciliati animaduertãt oportet, vt postquam ab Inquisitoribus iudicialiter sunt absoluti, eadẽ crimina proprio parocho confiteantur, Adrianus lib. 4. sent. de confessione, q. 4. Ioãnes Roias, & alij per eum citati, trac. de hære. par. 2. asser. 36. quod est in Hispanijs cautũ instructione quadã Madriliana an. MDLXI. c. 71. ibi: y absuelto iudicialmente, el confessor le absoluera sacramental C mente; *hoc est, postquam pænitens fuerit iudicialiter absolutus, cũ sacerdos absoluet sacramẽtaliter.*

c Hæretici autem relapsi, &c.] *De relapsis plenius differit Eymericus in fine huius partis. q. vlt. vbi dicam. ideo autem obiter auctor hoc loco de relapsis disseruit, quoniam relapsi interdum sunt pertinaces, interdũ vero pænitentes, de quibus proprie in hac quæstione instituerat disputare.*

Qui vnã solam hæresim abiurat, incidẽs in aliam, an sit relapsus.

d Licet Archidiaconus & Ioannes Monachus teneant ibi contrariũ.] *Quæstio huius loci talis est: An qui vnã solum hæresim abiurauit, postea incidat in aliam diuersam, relapsus censeatur. gl. Ioã. And. in c. accusatus, de hære. lib. 6. verbo. simpliciter. non esse relapsum contendit. Archid. vero, quẽ* D *sequũtur Gemi. Francus, & alij in d. c. accusatus. §. eum vero. de hęre. li. 6. relapsum esse scribunt. eos sequitur Zanchinus tract. de hære. c. 16. nu. 2. & Gõdisaluus tract. de hęret. q. 20. nu. 6. & alij.*

Sane perspecta verborum proprietate verior est Io. And. opinio: at considerata æquitate, & natura hæresum, quæ inuicem sunt connexæ. c. excõmunicamus, 1. & 2. de hær. opinio Archidiaconi pręualet.

Sed hæc quæstio non est longius disceptãda; nam hodie locum non habet, cum qui nunc reuertuntur, lĩcet in vna hæresi deliquerint, omnẽ hæresim abiurent, ꝙ vere tradũt præcitati, & dixi alibi plenius. E *vide etiam Simancam de catho. instit. tit. 1. nu. 11.*

QVÆSTIO XLI.

De blasphemis

SVMMARIVM.

1 *Blasphemorũ duplex genus, et q merè blasphemi.*
2 *Blasphemi hæreticales Inquisitorum iudicio subijciuntur.*
3 *Blasphemi hæreticales quando sint curiæ sęculari tradendi.*
4 *Et quando cogẽdi ad abiurãdũ hęreses prolatas.*

5 Quando habendi vehementer suspecti de hæresi.
6 Quando leuiter tantum.
7 Excusationes quorundam reijciuntur.
8 Metus mortis nõ excusat ab heresi,vel apostasia
9 Ebrietas quos et quãdo excuset à criminepatrato

Vadragesimaprima quęstio est:blasphemi,an hæretici seu suspecti de hæresi sint habendi,sic,vt Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti?

Ad hanc respondemus,ꝙ sunt duo hic videnda,secundum ꝙ duo in quæstione sunt quæsita. Primum est an blasphemi Inquisitoris hęreticorum iudicio sint subiecti. Secũdum: posito quòd sic,an sicut hęretici,vel vt suspecti de hæresi sint puniendi.

1 Quantum [a] ad primum considerãdum est, ꝙ blasphemi sunt in duplici genere, quidã qui articulis fidei nõ obuiant quoquomodo,vtpote malũ Deo,vel beatę Virgini imprecãtes,eisdẽ maledicẽtes,vel gratias Deo nõ exhibẽtes;sed ĩgratitudine agitan,oppositũ gratiarũ;et isti dicũt mere blasphemi. Et de istis loquitur li.5.ti.de maledicis,& blasphemis,distinctus contra tit.de hær. Nec de istis se habet intromittere inquisitor;sed debet eos relinquere suis iudicibus puniendos.

Mere blasphemi non hæretici.

2 Quidam sunt,alij,qui contra fidei articulos, verba sua proferunt,& eos agitant de directo,vtpote qui Dei omnipotentiam infringunt,dicentes Deũ tempus clarũ,vel huiusmodi factibilia non posse facere;quod est contra primum fidei articulũ qui est,Credere in vnũ Deũ patrẽ omnipotẽtẽ: vel qui beatæ Marię virginis matri Dei pudicitiã tollũt,dicere,eã meretricẽ,vel verba æquipollentia in effectu;qđ est contra articulũ fidei:qui est credere Filium Dei conceptũ de Spiritusancto,natũ fore ex Maria Virgine, & tales sic directè articulos fidei agitantes,dicũtur blasphemi,non merè,sed hæreticales blasphemi;& isti ad tit.de hær.reducuntur. Et isti hæreticorũ, vel suspectorum de hæresi legibus iudicantur,& tales blasphemi Inquisitorũ iudicio sũt subiecti.

Blasphemi hæreticales.

D

3 Quantum ad secundum considerandũ est, ꝙ tales blasphemi verba hęreticalia euomentes, postquã fuerunt in hmõi per iudices fidei deprehẽsi,si in talibus verbis hæreticalibus volunt stare,& pertinaciter defensare,hæretici sunt habẽdi,& tradendi,vt tales curiæ sæculari: iux.c. Ad abolendam.§.pręsenti.de hęret.li.5. Si autẽ non volũt stare,nec pertinaciter defensare, sed ad arbitrium iudicis fidei,volunt cũ effectu istas hæreses reuocare,& satisfactionem congruam exhibere,non sunt hęretici iudicãdi:iuxta c.allatũ, Ad abolendam.sed ad misericordiã admittendi.

An aũt tales debeant arctari ad abiurandũ hęreses antedictas:& si sic,an tanquã pœnitẽtes hęretici,vel tãquã suspecti de hæresi,& si tãquã suspecti,an tanquã vehemẽter,vel leuiter suspecti.

Blasphemi hæreticales, an teneantur abiurare.

4 Considerandum est, ꝙ si processus meritis diligenter actitatis inueniantur habuisse in mente eorum,quæ sunt fidei,errorem: ita vt aliquando crediderint hæreses mente,quas protulerũt ore, tenentur errores,vt deprehensi in hæresi,abiu-

A tare:iuxta alleg.c. Ab abolendam,quòd si relabantur,pœna relapsis debita puniantur:iuxta c. Accusatus.de hæret.li 6.

5 Si autem non inueniantur in hęresi taliter deprehensi,sed inueniantur pluries,& frequenter in ludo,& extra ludũ,& ad leuẽ turbationis motum in tales hęreses prorupisse:& nõ cõstat clare de mala credentia in mente,debẽt arctari ad abiurandum vt vehemẽter suspecti,pp frequentiam habituatã,quæ suspectos vehemẽter de hæresi illos reddit:iuxta ca. Accusatus.in principio.

De blasphemo hæreticali vicibus geminatis.

6 Si autem non frequenter,sed raro:nec longo tẽpore,sed pauco:& non extra ludum, sed in ludo tantum;tunc eo casu videtur abiurare debere vt leuiter suspecti:iuxta idem c. Accusatus.

7 Nec prodest quicquã, ꝙ ad excusandũ excusationes in peccatis ponitur à nonnullis, quòd verba hmõi hæreticalia euomẽtes,mouentur ad proferendum sola turbatione,& furia,& non assertione firma,& credentia,& iden ꝙ aliter proferunt,& aliter credunt; proferũt peruersè,sed credunt catholicè:nam furia,& turbatio hmõi totaliter nõ excusat:patet primo,quia maior in mẽte sequitur commotio,& turbatio ex metu mortis,& trucidatione corporis ꝓprij, q̃ ex perditione vnius oboli, seu denarij argentei vel aurei: adorantes [b] aũt Mahometũ,idolum,seu dęmonẽ metu mortis,& trucidatione corporis ꝓprij,vel famis,non excusatur in foro interiori à peccato. Vnde Aug.† de bono cõiug.& recitatur, 32. q. 4. Sicut satius est mori famę,q̃ vesci idolothytis.

† Aug.de bono coniugali c.16.

8 Nec excusatur in foro exteriori ab idolatria, & apostasia a fide,& consequens ab hæresi,secũdum Ray.tit.de aposta.q.7.§.circa istos. Metus enim mortis ꝓ fidei defensatione,& cõfessione, quãtum ad verum catholicum,nõ est metus cadẽs in cõstãtẽ virum,quinimmo nec metus mortis pro peccato mortali ẽt minimo ꝑpetrãdo,vt tenẽt Theologi doctores,& maxime S.Tho.q hoc tenet,nõ solum de peccato mortali,immo ẽt veniali,in 1.quodli.art.9.vbi de hoc qõnẽ facit in terminis specialẽ:& etiã Aug.† & recitatur 32. q.2.c.Ne quis. Si ergo turbatio,& commotio ex metu mortis,& trucidatione corporis proprij nõ excusat idolum,seu dęmonẽ adorantẽ ab hęresi, quia est contra primum articulum fidei;quomodo excusabit turbatio,& cõmotio ex perditione vnius denarij vel consimilis rei ab hæresi, cõtra articulum fidei,hęreses euomentẽ? Nequaquã. Nunquid est maior commotio ex vicina morte, quã ex aduersa sorte;& maior perditio personæ, quã pecuniæ? & maior mentis turbatio de hiatu vltimo,quã in ludo? Si ergo nõ excusatur quis ab hęresi,in casu illo,excusabitur ne in isto? Non.

† al.virum.

† Psal.5.vers. perdes omnes qui loquũtur,&c.

9 Rursus sedm Aug.super Gen.ad litterã: Noe post diluuium inebriatus, excusatur † a peccato & a tanto, & toto: quia vinum nõ nouerat,nec eius virtutem sciebat,& ideo cauere non expediebat;sed Lot inebriatus à prima filia,& cũ eadẽ fornicatus,excusatur a tanto,sed nõ a toto:q a vinum nouerat,& eius fortitudinem sciebat, & cauere expediebat:† & ideo ab ebrietate minime excusatur. Sed quia cõsequẽtiã ebrietatis ad luxu-

† S.Th.2. 2. q.150. art. 4. Albertus de aguos.assert. q.30. nu. 13.

† al.a .debea

luxuriā expertus non fuerat,nec sciebat,ideo ab A
incestu aliqualiter excusatur,sed nnn à toto. Sed
quando secundo à secunda filia inebriatus est,
& concubuit cum eadem,non excusatur à toto,
nec à tanto:quia vinum,& eius virtutem,& in-
clinationem ebrietatis ad luxuriam expertus in
se fuerat;& ideo cauere multum sibi debebat,et
ideo de secundo incestu non excusatur;sed egit
& vt ebriosus,& vt incestuosus. Si ergo iste non
excusatur a secunda,nec a prima ebrietate:quia
virtutem vini non nouerat,& non cauit:nec ex-
cusatur a secundo incestu,quia cōsequētiā ebrie
tatis ad luxuriam expertus extiterat,& nō fugit:
excusabitur istæ qui ludit,& cōsequenter turba B
tionē ex ludo in se,& in alijs expertus extitit,&
ex turbatione verba hæreticalia euomere se,vel
alios frequenter intuitus fuit,& ideo cauere lu-
dū,& omnē occasionē debuit,nec fecit,sed vtiq;
pquisiuit:nūquid iste excusabitur? Reuera nō.

Rursus,aliquis frequenter & scienter se ine-
briat,& inebriatus frequenter personā regis in-
uadit,et hæreses seminat:nunquid iste, præsertim
si frequenter se inebriat, & ita agit vt supra su-
spectus de crimine læsæ maiestatis, & hæreticæ
prauitatis erit,quòd scienter hoc egerit,an excu
sabitur? Non: sed magis suspectus habebitur ꝙ
hoc seriosè egerit,& nunquid non maior est tur C
batio mētis ex calore vini,quā ex feruore ludi?
ergo si ibi nō euadit Inquisitoris iudiciū, nec hic.

Et ita patet, ꝙ licet blasphemi meri cadant
sub titulo de maledicis,& non de hæreticis & hi
Inquisitoris hæreticorum iudicio non subdātur,
tamen blasphemi hæreticales fidei articulos agi
tantes,trahuntur & cadunt sub tit. de hæret. et p
consequens eorum inquisitio,iudicium,& puni-
tio ad Inquisitores nescitur pertinere.

COMMENT. LXVI.

HAec quæstione Eymericus diligentissime tra-
ctat materiam de blasphemis,etiam ad Inquisi D
torum iudicium quandoque pertinere possint.

De blasphemis,& eorum pœnis qui scii pserint.

De blasphemiæ vitio, quod hodie in Christiana
repub. non sine magna eius perniēie est frequentis-
simum,ac de pœnis blasphemorum,& ad quem indi
cem spectet eos punire,latè tradunt Doctores,in c.
2. de maledicis,& in c. si canonici. §. cæterum. de of
fi. ord. li. 6. vterq; Thomas 2.2. q. 13. Montaluus in
l. 1. tit. 26. partita 7. Couarruuias in c. quamuis pa
ctum. in 1. p. relectionis, §. 6. Multa Menochius, li.
2. de arbitrarijs iudicum, centuria 4. casu 375. Re-
pert. Inquisit. verbo, blasphemus. Alfonsus, li. 1. c.
12. de iusta hære. puni. Simācas de catho. instit. ti.
8. idē in enchyridio tit. 9. Tabiensis in summa, ver E
bo, blasphemia. Albertinus tract. de agnos. asser. q.
27. per totum. idē q. 6. n. 14. & q. 22. n. 63. vbi docet
quando spectet ad Inquisitores blasphemos punire.
Squillacensis tract. de fide cath. c. 16. Cōradus Bru
nus, li. 5. de hær. c. 20. Iulius Clarus. §. blasphemia.
Carrerius tractat. de hæret. numero. 26. Ponzyni
bius tract. de Lamijs. nu. 86. Ioann. Roias tract. de
hæres. par. 2. asser. 12. Grammaticus dec. 50. incip.
Marcus Spatarius. *Boerius decis. 301. incip.* Præ-
supposito quot modis. *Sotus li. 8. de iust. et iure q. 2*

art. 3. Diaz in prac. cri. c. 103. Antonius Gomez to.
3. var. resol. c. 1. nu. 1. & seq. et c. 2. nu. 2. Antonius
in summa, p. 2. tit. 8. c. 7. & alij pleriq; plurib. aliis
locis, sed hi copiosius, & diligentius rē edisserunt.

a Quārum ad primum considerandum est, ꝙ
blasphemi sunt in duplici genere,&c.] *Sūma hu*
ius disputationis hæc est: Ex his qui blasphemāt q-
dā nō proferūt blasphemias hæreticales, et hi nō spe
ctant ad tractatū de hæreticis, neq. iudicio Inquisi-
torū supponūtur: alij vero blasphemias hæreticales
euomūt, et propterea Inquisitorū iudicio subdūtur.
Hæc distinctio vera est, & cōiter a nostris nunc
recepta, quam sequuntur Alfonsus Castrus li. 1. c.
12. de iusta hæret. punit. ibi: Blasphemia aūt, quæ
hēt quandam cum hæresi vicinitatem, vel cone
xionem, hæc merito ad Inquisitores pertinent,
vt de illa iudicent, & puniant. *hæc ille. Idē tradūt*
Albertinus, Simancas, Conradus Brunus, Couarru
uias, Ioānes Roias, & nōnulli alij præcitatis locis,
asserentes, ꝙ quēadmodū sortilegia hæreticalia, seu
sapiētia hæresim manifeste, spectāt ad inquisitores,
ita ēt & blasphemiæ hæreticales idē cautū esse vi
de in Hispania Hispalensi quadā instructione an.
MD. c. 4. & alia Madrili. an. MDLXI. c. 65. ibi; o
por blasphemias qualificadas. *et ca. 73. ibi:* como
só blasphemias hęretical. nō muy qualificadas.

Blasph. mia hæreticales ad Inquisitores spectant.

Quoniam vero tota difficultas hic posita est in co
gnoscendis blasphemiis hæreticalibus, vt inde intel
ligatur quando possint hæreticæ prauitatis Inquisi
tores cōtra tales procedere, id breuiter explicare cō
uenit. Ioannes Roias tract. de hæret. p. 2. assert. 12.
ait hæreticales blasphemias esse, quæ habent signifi
cationem infidelitatis, & fidei abnegationē, & dire
ctè opponuntur fidei confessioni: quare receptū est,
has blaspemias esse hæreticales. abnego Deū: non
credo in Deum: Discredo de Deo: renego fidem: vel
Crucem Domini Iesu Christi: vel chrisma quod frō
te accepi: vel puritatem Virginis Mariæ.

Quæ dicātur hæreticales blasphemiæ.

Eymericus hic nu. 2. non obscure significat eas di
ci blaspemias hęreticales, quę contra fidei articulos
directe proferuntur; quæ sententia mihi magnopere
probatur. Quicunque ergo ore impuro atq; blasphe-
mo articulos fidei oppugnat, is hæreticalis blaspe-
mus cēsendus est, & ad iudiciū Inquisitorū spectat.

Blasphemiarum grauitas quo consideranda.

Blasphemiæ uero ex qualitate verborū ac perso-
narum, item ex circūstantiis temporum, & locorū
cēsendæ sunt magis vel minus nefariæ ac horrēdæ.

Illę vero inter maximas blasphemias computā-
dæ sunt, quæ cōtra sacratissimam Mariam Virginē
Matrem Dei prolatæ fuerint: has enim diuina etiā
vltio grauiter coercet, vt præter alia memorabile il
lud docet exemplum, quod refert Nicephorus li. 18
c. 33. historię ecclesiasticę.

Cur blasphemiæ aliquæ spectent ad sāctū officiū.

Aliæ aūt blasphemię nō censentur hęreticales,
quales sunt illę, quę Deo vel Sanctis imprecantur,
& p quas quodammodo illis conuitia inferuntur: ha
rū infinit⁹ est numerus, quarū multas referūt expē
dūtq; illi, quos initio adduximus, has quoq. & graui
ter esse p suos iudices coercēdas paulo post dicemus

Illud quæsitū est: cur blasphemię aliquę ad iudi
cium inquisitorum pertineāt, cum regulariter bla-
sphemātes aliud animo sentiāt, quā dicant. Sed huic
difficultati respondetur, quòd tametsi is qui blasphe

mat,

mat, non sentiat verum esse quod dicit, attamen dicendo & blasphemãdo induit personam sentientis rẽ habere, vt dicit: & cum per actum exteriorem infidelitatis indiciũ ostẽdat, propterea quadã blasphemiæ iudicũ fidei iurisdictioni subijciuntur, vt intelligant an blasphemi quandoque ita sentiant vt dicũt.

Qualiter autem procedẽdũ sit contra blasphemos diligenter & accurate præscribit in hac quæstione Eymericus: omisit tamen nominatim recensere pœnas blasphemis imponi solitas, quas nos hic breuiter adiungemus.

Variæ blasphemorum pœnæ.

Basphemi olim veteri lege pœna mortis puniebãtur, nam Leuitici c. 24. ita scriptum est. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte morietur. Lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi: siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit.

Iure itẽ ciuili Blasphemi pœna mortis puniũtur authen vt non luxurie. contra naturã §. præterea, q̃ pœna tũc locũ habet, cũ quis ex cõsuetudine et incorrigibilitate Deũ blasphemat, vt Cinus, Baldus, et Salicetus adnotarũt, in l. 2. C. de reb. credi. & Alexãder cõsi. 233. incip. Põderatis his. li. 6. pro quo facit decisio Delphinalis 508. incip. Quæritur de pœna.

In Hispania iure regio Partitarũ varie punitur blasphemus, sicut cõstat ex partita 7. tit. 28. quo loco Rex Alfõsus diligẽtissime pœnas aduersus blasphemos, distixit, atq; cõstituit. Ac in singulis quoq; ciuitatib. bene cõstitutis, p statuta municipalia cõscriptæ pœnæ sũt cõtra blasphemos. nec vlla fuit vnquã gẽs tã immanis & barbara, q̃ nõ putauerit grauiter plectẽdos eos, qui contra sua numina blasphemarẽt.

Iure Pontificio blasphemia, pœnitẽtia publica coercetur, & si fuerit blasphemus laicus, iudici sæculari iniungitur vt eum puniat pœna pecuniaria, c. 2. de Maledicis. At quia pœna dicti c. 2. de Maledicis, laicos tantũ, nõ clericos cõprehendebat, secũdũ Ioannem And. & Panormitanum ibidem, propterea in Cõcilio Laterane. sub Iulio II. cœpto, & sub Leone X. continuato sessi. 9. in bulla incip. Supernæ dispositionis. §. Ad abolẽdã. varias pœnas statuit Ecclesia cõtra blasphemos tã clericos, quã laicos. & Iulius itẽ Papa III. seuerũ edidit rescriptũ cõtra blaspemos anno Domini MDLIIII. cuius initiũ est: In multis deprauatis. Et postremo Pius v. Põt. Max. in bulla incip. Cũ primũ Apostolatus officiũ. plene etiam cauit de pœnis tã laicorum quã clericorũ blasphemãtiũ, quæ omnia breuitatis gratia omitto.

Blasphæmi hæreticales quibus pœnis afficiantur.

Cæterũ in his prouincijs vbi per Inquisitores blasphemi hæreticales puniuntur, his pœnis plecti solẽt vt Simancas & Ioannes Roias testantur præcitatis locis: nã si blasphemia sit atrox, & blasphemus sit plebeius, infami mitra conspicuus alligata lĩgua, & sine pallio in publicum ducitur spectaculũ, flagellis cæditur, et in exiliũ mittitur; Quòd si nobilis sit & honestior, sine mitra producitur: in monasteriũ ad certum tẽpus truditur: pecuniariam mulctã soluit: ob suspicionem abiurare quandoque cõpellitur.

In leuioribus blaspemijs mitius agitur Inquisitorum arbitrio, sed hæ pœnæ imponi solẽt. nã Inquisitores blasphemium damnant, vt aliquo die festo dum sacra peraguntur, stet capite nudo, sine pallio, sine calceis nudis pedibus, chorda succinctus, & cereũ ardentẽ manu gerat. tãdem absolutis sacris le-

A gitur sententia, qua illi sæpe indicuntur ieiunia, & pecuniaria pœna.

b Adorantes autem Machometum, &c. nõ excusantur in foro interiori a peccato.] Et ratio huius sentẽtiæ esse potest illa, quã mox subdit auctor. quoniam metus mortis pro fidei defensione & confessione non est metus cadens in virum constãtem.

An autem qui metu vel alia causa committit exterius aliquid hæreticale, vel apostaticum, sed tamẽ fidẽ interius retinent, si excommunicatus, aut alias censuras incurrat, quæsitum est a multis? Et Caietanus. 2. 2. q. 94. art. 1. incurrere asserit. cõtra sentiũt Archid. c. 1. de su. trini. & fide cath. li. 6. in fi. verbo, negare. Syluester in summa verbo, hæresis. 1. q.

B 6. nu. 9. Tabiẽsis verbo, Apostasia. §. 3. n. 6. & verbo, hæreticus. §. 2. nu. 3. Rosella verbo, hæreticus. §. Si vero hoc facio. & §. seq.

Et quamuis in foro conscientiæ excõmunicatus nõ sit: secus autem iudicatur in foro exteriori, & proinde qui talia facta cõmittũt, & Ecclesiæ recõciliãtur p iudices ecclesiasticos, et a censuris absoluũtur.

c Nec excusatur in foro exteriori ab idolatria, &c.] Idem repetiuit Eymericus paulo post q. 49. n. 9. cuius sententiam oppugnare videntur quæ scripsimus supra pa. 1. super q. 9. §. Sed iam alterum. vbi eos non esse hæreticos diximus, qui metu mortis ali

Qui metu mortis hæreticalia dicũt, vel faciunt, quandoque ab hæresi nõ excusantur.

C quid hæreticale dixerunt vel fecerunt.

Sed hęc Eymerici sentẽcia vera videtur de iuris (vt aiunt) rigore, nonnullis concurrentibus, videlicet, vt qui fidem metu moris abnegat, probe causam fidei intelligat: peritus sit: vt Theologus, Monachus, Episcopus, & similes personę conspicuę, quib. eam prædicare quasi ex officio incumbat. Rursus vt eam abnegent, vbi facile periculũ euadere poterãt: aut vbi maxime eã profiteri tenebantur: diutiusque in tali apostasia perdurant, nec statim nacta opportunitate reuertuntur, & Ecclesiæ reconciliari deposcunt. siue quando nõ ipsi se ipsos prodiderũt, sed aliorum testimonio legitime conuincuntur, nec metum

D probant, nec alia, quæ ad sui excusationem adducũt.

Et iuxta hæc intelligenda & moderanda censeo ea, quæ tradit Albertinus de agnoscen. assertio. q. 8. nu. 12. & q. 30. nu. 3. & 12. & Simãcas de catho. inst. tit. 32. de idolatria. nu. 7. docentes ex facto hæretico, qualis est adoratio idolorum, vel Mahometis, statim habẽdum esse, id facientẽ, hęreticũ.

QVAESTIO XLII.

De Sortilegis & Diuinatoribus.

SVMMARIVM.

1 Diuinatorum ac Sortilegorum duplex genus.
2 Sortilegi & diuinatores meri, qui sint.
3 Sortilegi hæreticales inquisitorũ iudicio subiecti.
E 4 Deprehensi fecisse hęreticalia, vt hæretici sunt habendi.
5 Sortilegia, vel diuinationes manifeste sapientia hæresim.
6 Suspecti tantum iuxta qualitatẽ suspicionis abiurare debent.
7 In dubio, an sortilegia sapiãt hæresi, qd faciẽdũ.

QVadragesimasecũda q̃stio est: Sortilegi & diuinatores an hæretici, vel suspecti de hæresi sunt habẽdi: ita q Inquisitoris hæreticorũ iu-

dici

dicio sint subiecti?

Ad hanc respondemus, quòd duo sunt hic videnda secundum quòd in quæstione duo sunt quæsita. Primum est, an diuinatores & sortilegi Inquisitoris hæreticorum iudicio sunt subiecti. Secundum, posito quòd sic, an sicut hæretici, vel vt suspecti de hæresi sunt habendi.

1 Quantum ad primum considerandum, quòd sicut in proxima quæstione distinctũ est de blasphemis, sic & hic distinguendum est de diuinatoribus & sortilegis, scilicet quòd diuinatores & sortilegi sunt in duplici genere.

Meri sortilegi & diuinatores qui sint.

2 Quidam sunt sortilegi & diuinatores meri, sicut sunt [a] qui agunt mere ex arte chyromantiæ, B qui ex manus lineamentis diuinant, & iudicant de effectibus naturalib. & cõditionibus hominis: vel qui ex æqualitate vel inæqualitate festucarũ aliquid præsens, sed † abscõsum ab eis iudicãt † diuinãdo, & cõsimiles: & isti cadũt in tit. de sorti. & diui. & de istis nõ se habet intromitere Inquisitor per frequẽter allegatum c. Accusatus. Et de his loquitur c. Ex tuarũ. extra de sortilegi. vbi dicitur, quod Vlricus presbyter cũ quodam infami, hoc est, diuinatore (dicit glossa) ad secretũ locũ prexit, nõ ea intẽtione vt dæmonẽ inuocaret: quasi dicat, quia hoc fuisset hæreticũ: sed [b] vt cũ inspectione astrolabij furtũ quoddã inueniret. C quasi dicat, quod est mere diuinatio, vel sortilegiũ.

† seu † indicant.

Sortilegi & diuinatores quando hæretici.

3 Quidam [c] autem alij sunt sortilegi & diuinatores non meri, sed ad hæreses contracti, vt sunt dæmonibus honorem latriæ vel duliæ impendentes, puerum rebaptizãtes, vel similia facientes: & hoc pro diuinãdo futura seu cordis intima penetrando: quę quidem sapiunt hæresim manifeste. Et tales sortilegi & diuinatores Inquisitoris iudiciũ nõ euadunt, sed hæreticorum legibus puniũtur, per allegatum c. Accusatus.

Quæ sortilegia vel diuinationes sapiãt hæresim manifestam.

4 Quantum [d] ad secundum considerandum est quod huiusmodi sortilegi & diuinatores, qui in suis sortilegijs & diuinationibus faciũt & admiscẽt D aliqua, quæ sapiunt hæresim manifeste: si isti tales deprehẽdantur vel cõfessione propria: vel testiũ productione legitima: vel facti euidẽtia (quibus modis iuxta gl. in c. Ad abolẽdã. §. præsenti, & verbo, deprehẽsus. quis propriè dicitur deprehensus) fecisse sortilegia, vel diuinationes, in quib. admiscuerũt aliqua, quæ sapiũt hæresim manifeste

5 Vtpote imagines baptizasse: vel puerũ rebaptizasse: vel tactũ oleo sacro inunxisse: vel caput defuncti subfumigasse, & his similia: tales vt hæretici sunt habendi, sic quod si voluerint pœnitere, E & abiurare huiusmodi, quæ sapiũt hæresim manifeste, & satisfactionem cõgruam exhibere, sunt per iudices fidei ad misericordiã admittẽdi. aliàs si noluerint vt hæretici impœnitẽtes tradẽdi sunt curiæ seculari, animaduersione debita puniẽdi: iuxta alleg. c. Ad abolendam. §. præsenti. non quia sortilegi vel diuinatores meri sint, sed quia hæreticalia in talibus sortilegijs & diuinationibus admiscentes, dicuntur sortilegi hæreticales.

6 Si autẽ clare non deprehenduntur incidisse in huiusmodi sortilegia seu diuinationes sapientes hæresim manifeste, vtpote, quia nec fatẽtur, A nec conuincuntur, sed sunt indicia; tunc de indicijs est videndum: Quia si sunt talia, quæ inducunt suspicionẽ vehemẽtẽ, debẽt abiurare huiusmodi, cũ sapiãt hæresim manifeste, tanquam suspecti de hæresi vehemẽter. Si autẽ sunt leuia, & faciãt leuem præsumptionẽ, debẽt abiurare tanquam suspecti leuiter: iuxta c. Accusatus. in pri. de hær. li. 6.

Si autem nec apparent clare indicia, sed tantum probatur clare infamia, tunc talibus est purgatio canonica indicenda, iuxta c. Inter sollicitudines. extra de purg. cano.

7 In casu [e], quo non appareat, quod illa, quæ admiscuerũt in sortilegijs, vel diuinationibus, sapiant B hæresim manifeste: sed sit dubium an talia admixta hæresim sapiant: vtpote si ad orientem se conuertant, aliqua verba insitata †, & nõ intelligibilia proferant, vel similia; tunc de his nõ se habet intromittere Inquisitor: sed debet tales dimittere suis iudicibus puniendos, iuxta notata per Archid. & Ioa. And. & Ioan. Monachum super alleg. c. Accusatus. §. sane. & verbo, manifeste. † al. extra...

COMMENT. LXVII.

Nulla est fere hodie frequentior disputatio, quàm quæ de Sortilegijs & Diuinationibus suscipitur, ob vanas & inanium hominum superstitiones, & opinationes, qui vt desiderijs suis impiè satisfa- C *ciant, non verentur grauissima hæc delicta, & quæ lex Dei acriter detestatur, & punit, perpetrare.*

Est autem late patens tractatio, quæ breui oratione concludi nequit: fontes tamen vnde copiose petatur, indicabo, inde auctorẽ lumine interpretationis, vbi opus fuerit, illustrabo.

De sortilegijs qui disseruerint.

Ergo præter ea, quæ ab Eymerico hac quæstione & sequenti de sortilegijs traduntur, late de eadem re disserit Grillãdus integro tractatu de sortilegijs. Zanchinus tract. de hær. c. 22. & ibi copiose Campegius. Speculator & ibi Ioan. And. in tit. de Sortilegijs. Reper. Inquisit. verbo. Sortilegia. *& verbo:* Diuinatores. *Tabiẽ. in summa verbo:* Sors. *Siluest.* D *verbo:* Diuinatio. *verbo,* Maleficium. *& verbo,* Superstitio. *Simancas de cath. instit. tit 62. de Sortilegis et ti. 63. de superstitionibus. Albertinus tracta. de agnos. asserq. 11. n. 3. et seq. Alfõsus li. 1. de insta hær. pun. c. 13. e. 12. S. Thom. 2. 2. q. 95. Bernardinus Diaz in pract. crimin. c. 160. & 101. Albertus Pighius li. 8. de libero hominis arbit. c. 4. Locatus in opere iudiciali, verbo,* Diuinationes. *Squillacẽsis tract. de fide catho. c. 1. & multis seq. Bernardus Comensis in Lucerna Inquisit. verbo,* Sortilegi. *Iam Decretorũ Ecclesiasticorum collectores co-* E *piosissime etiã de hac re egerunt colligentes ex probatis Concilijs & sanctis Patribus quæcunque aduersus hæc hominum monstra sancita sunt. Gratianus 24. q. 5. per totum. & 26. q. 7. c. non licet. c. si quis. c. admoneant. & c. non obseruetis. et illis locis latissimè Archid. Turrecre. & cæteri interpretes. Iuo in suo Decreto par. 11. quæ tota est de auguribus, incantatoribus, sortilegis, & pœnis eorum. Burchardus toto li. 10. decretorum. Canonistæ in Rub. & ti. de sortilegijs. Iuris ciuilis interpretes in Rub. & ti. C. de malef. & mathem. Idẽ in l. itẽ apud Labeonem. §. si quis astrologus. ff. de iniurijs. & alibi multis locis, tũ Theologi, tum aliarum artiũ professores.*

Sicut

a Sicut sūt q agunt mere ex arte chyromantiæ.) *Chiromantia, quæ per manuū lineas diuinat, non caret superstitione, vt alibi fusius docui, quæ non sunt nunc nostræ breuitatis: interim videndi Alfonsus lib. 1. c. 13. de insta heret. punitio. Grillandus tract. de sortilegijs, q. 3. n. 14. Casonus tract. 1. de indicijs ex persona, c. 6. nu. 4. & hanc verissime & plenissime refutat Petrus Cirnellus in libro de reprobatione superstitionum, & alij.* A

Astrologia iudiciaria interrogatoria penitus superstitiosa.

b Sed vt cum inspectione astrolabij futurum quoddam inueniret.] *Hoc pertinet ad eam astrologiæ iudiciariæ partem, quam interrogatoriam vanitas astrologorum appellat, de qua est accipiēdus. §. si qs astrologus. in l. item apud Labeonem. ff. de iniurijs. de hac loquitur Ptolemæus in centiloquio, sententia. 14. hanc grauiter & vere refutat Petrus Cirnellus lib. 4. fontis sapientiæ, & Picus Mirādulan. lib. 2. c. 13. aduersus astrologos. Hęc sūma sit: Pars hæc astrologiæ iudiciariæ, quæ interrogatoria vocatur, cum nulla nitatur ratione naturali, tota superstitiosa est & illicita. quæ tunc etiā sapiet hęresim, quando certo aliquid prenūciare audebit, ex his quę naturaliter sciri non possunt.* B

Scotus lib. 5. de iust. & iu. q. 10. ar. 2. circa medium, & lib. 8. q. 3. art. 2.

Vide constitutionem S. D. N. Sixti V. contra exercētes Astrologię iudiciariæ artē, incipien. Cæli & terre Ifetius inter litteras Apostolicas pro officio Inquisitionis editam.

c Quidam autem alij sunt sortilegi et diuinatores non meri, sed ad hæreses cōtracti, &c.) *Idē referunt illi quos initio huius quæstionis citaui. estque nobilis vera, & communis hæc distinctio, sed tota difficultas posita est in cognoscendo, quæ sortilegia, & diuinationes sapiant hæresim manifeste, quod est hic a me breuiter dicendum.* C

Qūo cognoscendum quę sortilegia sapiāt hæresim manifeste.

Primum ergo, omnia illa sortilegia sapiāt manifestam hęresim quæ cum aliquo dicto uel facto hereticali exercentur, vt si quis in sortilegio amatorio Deum abnegaret, et Ecclesiæ sacramenta: aut in eodem sortilegio Ecclesiæ sacramenta admisceret.

Item illa sortilegia, diuinationes, seu maleficia sapiunt hæresim manifeste, & reddunt operantē de hæresi suspectum, & eorum cognitio & punitio ad Inquisitorem spectat, in quib. admiscentur non modo Ecclesiæ sacramenta, verum etiam res, quas Theologi appellāt sacramētales: Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 15. circa finem de insta hęr. punit. & propterea hæc reddunt operantem, suspectum: quoniam nisi is crederet talia sacramenta, aut sacramentalia habere virtutem ad maleficiorum operationem, non adhibuisset illa: unde Inquisitores de credulitate curabunt hos diligenter interrogandos, & si intentionem negent, torquendi sunt; si eam non fateantur, & sit vehementer suspecti abiurare debent. D

Iam illa quoque sortilegia manifeste hæresim sapere, videtur in quibus sortilegi & diuinatores reb. sacris abutuntur pro dæmonum inuocatione. Barbatia consi. 55. incipi. Casus est talis: quidam pro inueniendo. *vol. 1. eum sequitur Bernardus Comēsis in Lucerna Inquisitorum uerbo diuinatio. §. 2. quib. locis concludunt eam diuinationem, quæ fit cū candela vel aqua benedicta ad sciendū furta vel aliqua occulta, sapere hęresim manifestam. His accedere, videntur Simanchas in Enchyridio violatæ religiones, ti. 8. de his quę facere nequeūt Inquisitores, nu. 9. & Ioan. Roias tract. de haret. p. 2. assert. 12. nu. 167. ubi ea sortilegia manifestam hęresim sapere dicunt, in quibus diuinatores rebus sacris abutuntur.* E

Hinc censeo iniuste reprahendi Barbatiā à Iulio Claro in. §. Hæresis. ver. Successiue quęro. *propterea quod dixerit sapere hęresim manifeste ea Sortilegia, quæ fiunt ad sciendum furta: quoniam iudicio meo recte consuluit Barbatia: nam vbi res sacra admiscentur in sortilegio, siue res sint, vt aqua benedicta, cādela benedicta, & similia: siue verba, vt Euāgelium, Symbolū fidei, Pater noster, Aue Maria, aut Psalmus aliquis Dauidicus, aut uerba sacrę scripturæ, aut aliæ sanctę orationes, ut iam sit sortilegiū qualificatum, & manifestæ hæresis suspicionem prę ferēs, & ob id ad Inquisitores spectat eius cognitio: secus autem esset si talia non interuenirent. nam tūc esset simplex sortilegium, ut indicant Squillacensis tract. de fide cath. c. 12. & Reper. Inquisi. verbo. sapere hæresim. & Old. consi. 210. incip.* Regulari habet traditio. *et Gamin. consi. 54. incip.* Quidam sacerdos. *in his tamen consilijs multa sunt quæ recipi facile non debent, quæ nos plenius alibi excussimus.*

Postremo generaliter omnia illa crimina sapiūt hæresim manifeste, quæ natura sua præ se ferunt aliquid, quod est hęresis manifesta, ut baptizare imagines præsefert qd illæ sunt capaces huius sacramēti, prēces nefarias dæmonib. fundere, aut illis sacrificare: idolis genua flectere, & similia, præ se ferunt idololatriam, & manifestam hęresim sapiunt, quamuis nullū factū per se sit hæresis. Syluester in sum. uerbo, hæresis 2. nu. 4. Simācas de catho. inst. tit. 30. n. 15. quę oia subtiliter attigisse hac qōne uidetur Eym.

d Quantum ad secundum, &c.) *Hęc quæ sequūtur vsque ad nu. 7. modum præscribunt, quem in sortilegis, & diuinatoribus examinandis & iudicādis obseruare debent Inquisitores: quibus pro modo culpæ, & qualiter suspicionis, & infamiæ, abiuratio, aut purgatio est imponenda.*

Sed amplius coerceri possunt anathemate, dignitatū suspensione, verberib. exilio, carcere monasterij, alijsque supplicijs spectata personarum qualitate. c. illud 26. q. 2. c. admoneāt. 29. q. 7. tradit Simancas de catho. inst. tit. 21. nu. 23. addit Panor. in cap. 1. n. 2. de sortileg. vltra pœnas iuris, sortilegos infami indutos mitra in publicum produci, aut scalis alligatos cum vituperatione prope Ecclesiæ fores constitui, et a diœcesi pelli. 26. q. 5. c. Episcopi. adde Romanū sing. 260. incip. Tu scis, quod isti diuinatores.

Quibus pœnis afficiātur sortilegi.

e In casu quo non appareat, quòd illa, &c. sapiant hæresim manifeste, &c.] *An autem hoc casu cognoscere possit Inquisitor, an sua sit iurisdictio dubium est: & glossa in cap. accusatus. §. sane, verbo, manifeste. quā sequuntur ibi Archid. & alij. & Arelatanus tract. de hær. notab. 3. Ioā. Roias singulari fidei 110. & alij per ipsos allati, non posse Inquisitorem cognoscere, an sua sit iurisdictio, autumant.*

Qū possit cognoscere Inquisitor an sortilegia spectēt ad suam iurisdictionē.

Cæterum in hac causa hæc est vera & cōmunis sentētia, Inquisitores nō possunt cognoscere an sortilegia sapiant hæresim necne: sed ubi constiterit hęresim sapere, si amplius dubitetur de illa qualitate, an manifestam hæresim sapiant: tunc ipsi cognoscere possunt, & iudicare ac pronūciare se iudices. Panormitanus in dicto c. 1. nu. 4. in fi. de sortileg. Bernardus Comēsis in lucerna, verbo, Inqsitor. §. 29. Squillacensis de fide cath. c. 56. Carrerius tract. de hære. n. 24. et alij p ipsos citati: atque ita uidentur, intelli-

gendi glo. & Doct. in dicto cap. accusatus. §. sane. verbo, manifeste. de haeret. lib. 6. A

COMMENT. XLIII.

De inuocantibus Dæmones.

SVMMARIVM.

1 *Inuocatores dęmonum in triplici sunt differen.*
2 *Quidam latrię cultum eis impendunt in suis inuocationibus.*
3 *Quidam vero dulię, & qui sint isti.*
4 *Alij tertio quodam modo illos inuocant.*
5 *Inuocantes dæmones cum cultu latriæ, ut hęretici haberi puniri que debent.*
6 *Futura ab ariolis, et dęmonib. inquirere illicitũ.* B
7 *Dæmonũ inuocatio cõiũctã hẽt apostasiã a fide.*
8 *Canonistarũ sentẽtia de inuocantibus dęmones.*
9 *Extrauagans Ioannis xxij. edita contra tales.*
10 *Declaratio verborum Glo. Ioan. And. & Ioan. Monachi.*
11 *Dęmoni exhibentes honorem duliæ, censendi sunt hęretici.*
12 *Dulię honor aliquando propter sanctitatem.*
13 *Aliquando propter potestatem ac iurisdictionem exhibetur.*
14 *De inuocatoribus tertij generis quid sentiendũ.*

Vadragesimatertia quæstio est: Dæmones inuocantes, an tanquam sortilegi vel tãquam hæretici seu suspecti de hęresi sint habendi sic, quòd Inquisitoris hęreticorum iudicio sunt subiecti? C

Ad hanc respondemus, quòd secundum varietatem modi inuocãdi sumitur & varietas quæstioni huiusmodi respondendi.

1 Inuocantes [a] namque dæmones, quantũ ad modum, trifarie variãtur, vt apparet in libro, qui Salomoni inscribitur, qui [b] tabula † Salomonis intitulatur: sup quo iurant dęmones aduocati de dicẽda veritate, sicut nos Christiani sup quatuor Dei Euangelia, & Iudæi super legẽ Dei q̃ dedit Moysi: in quo libro potestas Luciferi & aliorũ dæmonũ mendaciter est inserta: & orationes nefariæ a dæmonibus reuelatæ Lucifero, & alijs dęmonibus exhibẽdæ. Apparet etiam in libro, qui Honorio necromantico inscribitur: qui Thesaurus necromantiæ a necromanticis appellatur. Quos [c] quidem libros a necromãticis p me captis auulsi, & legi, & publice tradidi cõburẽdos. Apparet ẽt & de facto in diuersorũ inuocatorum dęmonum cõfessionib. & alijs Inquisitionis gestis per me, & alios Inquisitores hæreticæ prauitatis.

† al. clauicula

2 In prædictis enim & alijs nonnullis libris & Inquisitoribus apparet, ꝙ quidam dæmones inuocãtes, manifeste exhibẽt honorẽ latriæ dęmonib. inuocatis: vtpote eis sacrificando: adorando orationes execrabiles effundẽdo: se dęmonibus deuouendo: obedientiam promittendo: aliqd se facturos pro dęmonibus asserendo: p talẽ dæmonẽ iurando: p nomẽ alicuius superioris dæmonis istũ quem inuocant adiurando: laudes dæmonũ vel cantus in eius reuerentiã promẽdo: genuaflectendo: prostationes faciendo: castratẽ [d] pro dęmonis reuerẽtia, vel monito obseruando: ieiunãdo: vel carnẽ suam alias macerãdo: vestib. nigris E

Primus modus inuocãdi dæmones per honorem latriæ.

A vel albis pro dęmonis reuerentia, & artis monito inducendo: p characteres & signa, & ignota nomina obsecrando: luminaria accẽdendo: thurificando: de ambra, ligno aloes, & similibus aromaticis † subfumigando: aues, vel animalia alia immolãdo, sanguinem propriũ ex se emittere ꝓcurando: aues vel aĩalia, seu eorum partes cõburendo: sal in ignẽ mittendo; holocaustum de quouis faciendo. Oĩa. n. prędicta, & quamplura alia nefaria in prædictis inueniuntur a dæmonib. cõsultata & cõcupita; in quibus, omnib. & quolibet prædictorum honor latriæ, si ꝓdicta bene cõsiderentur, dæmonibus exhibet. Si. n. bene antiquæ B & nouæ legis sacrificia Deo exhibita cõtemplentur, illico inuenietur, ꝙ supradicta nõ dæmonib. sed Deo sunt solũmodo tanquam vera sacrificia exhibẽda. Ecce primus modus dęmones inuocãdi, vel aduocandi. Et isto modo sacerdotes Baal ipsum inuocabant; sanguinem proprium & animalia offerendo; vt legitur 4. Reg. 18. cap.

† al. aromatibus.

3 Quidam aũt dæmones inuocãtes, exhibẽt dæmonib. inuocatis nõ honorem latriæ, sed duliæ: vt pote nomina dæmoniorũ inter noia spirituũ Beatorũ, vel sanctorũ in suis qbusdã nefarijs orationib. miscẽdo, mediatores in illis orationibus a Deo exaudiendis ponendo: cereos accẽdendo: & C Deum per eorũ noĩa vel merita obsecrãdo. Hęc. n. prædicta & multa alia execrabilia in ꝓdictis libris inueniuntur conscripta: † in quibus honor duliæ dæmonibus exhibetur. Si. n. modus Sãctos exorandi ab Ecclesia institutus diligentius contẽpletur, videbitur ꝙ prædicta non sunt dæmonibus, sed sanctis & Beatis spiritib. exhibenda. Ecce secundus modus dæmones inuocandi. Et isto modo Sarraceni [i] inuocant Machometum tãquã Dei sanctum, & nõnulli Begardi fratrẽ Petrum Ioannem, & alios per Ecclesiam condemnatos.

Secũdus modus inuocãdi dæmones per honorem duliç.

† al. consulta

4 Quidam aũt dæmones inuocantes, quædã faciunt inuocãdo, in quib. non apparet clare, quòd D honorẽ nec latriæ nec dulię exhibeãt dæmonib. inuocatis: vt circulum in terra describẽdo; puerũ in circulo ponendo: speculum, ensem, amphorã, vel [g] aliud corpus peruium † corã puero statuendo; ipso necromãtico librum tenẽte, ac legẽte, & dæmonẽ inuocãte, & similia multa, vt ꝓdicta ars, & talium multorum confessio satis docet. Ecce tertius modus dæmones inuocãdi. Et isto [h] modo Saul p Pythonissam, spiritũ Pythonicum inuocauit: in qua inuocatione nullus honor legit interuenisse, nec duliæ nec latriæ, vt legit 1. Reg. 26.

Tertius modus dæmones inuocandi.

† In alio codice legitur, paruum.

Patet ergo quòd dæmones inuocantes tripliciter variãtur. His suppositis ac præmissis, tres ponuntur casus, seu conclusiones secundum quòd tripliciter distinguuntur [l] dæmones inuocantes. E

5 Primus casus seu cõclusio est: quòd si dæmones inuocantes exhibeant dęmonibus inuocatis honorẽ latriæ quoquomodo, & de hoc clare sint conuicti iudicialiter, vel confessi, tales non vt sortilegi; sed vt hæretici iudicio Ecclesię sunt habẽdi, & per [k] consequens si resipiscant, hæresi primitus abiurata sunt vt pœnitẽtes hæretici perpetuo immurãdi. Si autem noluerint desistere, vel si dixerint se velle desistere, & pœnitere, tamen noluerint

Inuocantes dæmones cũ cultu latriæ, vt hæretici haberi debẽt.

A noluerint abiurare; vel si abiurauerint, & postmodú relabantur, sęculari sút iudicio relinquendi, vltimo supplicio puniédi, per omnia sicut de alijs hæreticis iudicant canonicæ sanctiones.

Hæc cóclusio seu casus potest deduci tripliciter. Primo ex dictis sanctorum doctorum theologorum. Secundo ex dictis doctorum canonistarum. Tertio ex dictis Ecclesię determinationű.

August. De Ciuitate Dei, c. 19.

Primo ex dictis Theologorum. Beatus namq; Aug. 10. de ciuitate Dei, loquens de sacrificijs soli Deo, & non dæmonibus exhibendis, dicit, sic: Videmus in omni republica obseruari, qd summum rectorem aliquo singulari signo honorát, quod qui alicui alteri offerret, crimine læsę maiestatis obnoxius esset. B Et ideo in lege diuina statuimr pœna mortis his, qui diuinum honorem alijs exhibent. Exteriora sacrificia ita sunt signa interiorum, sicut verba sonátia sunt signa rerű: quocirca sicut orantes atque laudátes ad eum dirigimus voces significantes, cui res ipsas in corde quas significamus, offerimus; ita sacrificantes non alteri visibile sacrificium offerendum esse nouerimus, quàm illi cuius in cordib. nostris inuisibile sacrificium nos ipsi esse debemus,

Iudi. 13.

Sacrificium certè nullus est, qui audeat dicere deberi, nisi soli Deo, dicente etiá Angelo Manue, qui volebat sibi offerre hędum de capris sic C si me cogis, non comedam panes tuos: si autem vis holocaustum facere, offer illud Domino, Visibile sacrificium exterius, inuisibilis sacrificij interioris est signum: quis enim sacrificare cēsuit, nisi illi, quem vt Deum sciuit, aut credidit, aut finxit?

Ex quibus verbis Augustini clarè patet, quòd sacrificium soli Deo debetur: & qui aliter quam Deo illud exhibet, ex eius facto ostendit se credere illum fore Deum: quod est hæreticű. Qui igitur dæmonibus sacrificium offerunt, dęmonem se habere in Deum, ac credere esse eorum verű Deum exteriori facto profitentur & ostendűt: D quare hæretici sunt habendi.

Cap. 23.

Item Beatus Augustinus secũdo de doctrina Christiana, præmissis multis diuinationum, & inuocationum generibus dicit ita: Omnes igitur artifices † huiuscemodi vel nugatoriæ, vel noxię superstitionis ex quadá pestifera societatę hominum, & dæmonum, quási pacta quædam infidelis, & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudianda, & fugienda Christiano: non q idolum sit aliquid (vt Apostolus ait) sed quia quæ immolant, dæmonibus, & non Deo immolát. Superstitiosum est quicquid institutum ab hominibus est ad facienda, & colenda idola pertinens E vel ad colendam sicut Deű creaturam, partem ve vllam creaturæ, vel ad cósultationes, & pacta quædam signorum cum dæmonibus placita atque federata. hęc Augustinus. Ex his verbis Augustini patet, quod dæmonibus sacrificantes Augustinus vocat infideles, & superstitiosos. infidelitas autem, quæ accidit Christianis, hæresis est.

† In B. Aug. legitur, artes

1. Cor. 8.

Eod. li. c. 20.

Superstitio.

Superstitio 1 ēt est vitium oppositű de directo religioni Christianæ, seu latrię, ergo in Christiano hæresis est; & per consequens dęmonibus sacrificantes heretici habendi sunt.

S. Thomas.

6 Sanctus Thomas in postilla super Isaiam super isto verbo: Ecce dominator dominus exercituű auferet ab Hierusalem, & Iuda validum, & fortem, omne robur panis, & omne robur aquę, fortem, & virum bellatorem, iudicem, & Prophetam, & ariolum, Isaiæ, 3 c. super isto verbo ariolum, mouet quæstionem: an inquirere futura ab ariolis sit illicitű: & in fine loquens de scientia dæmoniorum, & quę scire possunt, & quę nó, dicit ita: Tamen est semper peccatum inquirere ab eis & appostasia a fide, vt dicit Augustinus. B hæc beatus Thomas, Et credo quòd intelligit dicere de illo verbo Augustini, quod recitatur 26. q. 7. Non obseruetis. quod ponitur infra, vbi expressè hoc dicit Augustinus. Ex quibus verbis apparet, quòd a dæmonibus futura inquirere est apostasia a fide: ergo longè fortius sacrificare, apostasia autem a fide in Christiano, hæresis est: ergo apostata a fide hæreticus est. Igitur dæmonibus sacrificans, vt apostata a fide Christi, & hereticus habendus est;

Futura ab ariolis inquirere illicitum est.

Idem sanctus Thomas 2. sententiarum dist. 7. articulo vltimo in corpore quæstionis, vbi quærit vtrum vti auxilio dæmonis sit pecatum, dicit C sic: Ræspondeo, dicendum quòd ea, quæ sunt supra facultatem humanæ naturæ a solo Deo requirenda sunt: & ideo sicut grauiter peccát qui illud, quod est Dei, creaturę impendunt per idololatriæ cultum; ita etiam grauiter peccant qui ea, quæ a Deo expetéda sunt, auxilio dæmonum implorant: & huiusmodi est vaticinatio de futuris, vt dicit Isaiæ 8. Nunquid non populus a Deo suo requirit visionem pro viuis, & mortuis, &c.

7 Et similiter etiam in alijs operibus magicis, in quibus complementű operis ex virtute dæmonis expectatur: in omnibus enim est apostasia a fide propter pactum initum cum dæmone: vel verbotenus si inuocatio intersit: vel facto aliquó D etiam si sacrificia desint. Non enim potest homo duobus dominis seruire, vt dicitur Math. 8. hæc beatus Thomas: Ex his clarè patet. quòd dæmones inuocare, & consulere, etiam sine sacrificio, apostasia est à fide, & per consequens hæresis: longè ergo plus sacrificio.

Inuocatio demonű coniunctam hēt apostasiam a fide.

Dominus etiam Albertus Doctor magnus ordinis fratrum Prędicatorum, qui fuit Archiepiscopus Ratisponen. super 2. sententiarum distin. septima, articulo vltimo, in corpore quæstionis. vbi quæritur: vtrum Magicis, & Mathematicis intendere sit peccatum, & apostasia a fide, respődet sic; Solutio, dicendum, quod in talibus semp E est apostasia verbi, vel operis: Si enim inuocationes, coniurationes, sacrificia, subfumigationes, & adorationes fiant, tunc apertè pactum initur cum dæmone, & tunc apertè est apostasia ibi oris. Si autem non fit, nisi opere simplici: tunc est apostasia operis: quia illud opus expectatur a dęmone. Cum autem expectatur aliquid a dęmone, vel aliquid percipere per ipsum, semper est fidei contumelia, et ideo apostasia. hæc Albertus.

Albertus Magnus.

Petrus di Tarantasia.

Idem tenet dominus Petrus de Tarantasia or- A dinis prædicatorum, qui postmodum fuit Papa Innoc. V. dicens, super 2. sententiarum ead. dist. & articulo, quo quærit: verum liceat vti dæmonũ ministerio, siue arte: addit tandẽ sic, respondens ad tertiũ argumentum: Ad illud de libro, Respondeo ꝙ quamuis liber perditus ab homine requiri possit, non tamen a dæmone; quia dæmõ interrogatus, non respondet super talib. nisi per quædam pacta, & venerationes, & adiurationes, & inuocationes illicitas. hęc ille.

An liceat vti dæmonũ ministerio, siue arte.

Bonauentura. Alc de Ales.

Et dominus Petrus de Bonauentura, qui fuit Cardinalis, & etiam Alexander de Ales de ordi- B ne fratrum Minorũ, omnib. prædictis assentiuntur super 2. Sententiarũ dist. 7. & nonnulli alij magistri in Theologia: Et specialiter dominus Frater Guido, de ordine Beatę Marię de Carmelo Episcopus Maioricensis, & post Eluensis, qui ad mandatum domini Ioãnis Papæ xxii. quęstionem super hoc edidit specialem.

Ioan. And.

Relat. supra fol. 185.

8 Secundo probatur hæc eadem conclusio ex dictis doctorũ Canonistarum. Nã Ioannes And. super c. accusatus. §. sanè. & verbo, Saperent. extra de hære. lib. 6. dicit ita: saperent, sicut est circa aras idolorũ nefarias preces emittere: sacrificia C offerre, dæmones consulere: eorumque respõsa suscipere. 26. q. 2. ca. Ii qui & q. 4. cap. Igitur vel associant sibi propter sortes exercendas hæreticos: vel faciunt prędicta cum sanguine, vel corpore Christi vel in sortibus (vt possint habere responsa) puerum rebaptizant, vel his similia. hæc Ioan. And.

Archidiaconus.

Relac. roz.

Archidiaconus vero super eod. c. & §. sanè, super eod. verbo. Saperẽt. vt 26. q. 4. c. 1. circa principium. ver. Arioli. quando aliqua faciunt, vt habeant responsa à dæmonibus, vt ibi & ead. causa q. 2. Ii qui. Nam tales multo magis peccant, quã in casu posito supra eod. ca. §. ille. Et magis hoc D videtur hæreticum, quam illud. hæc Archidiaconus.

Ioan Monachus.

Ioannes autem Monachus super eo. c. & §. & versic. Saperent. dicit ita, Saperẽt sicut circa aras idolorum nefarias preces emittere: sacrificia offerre: dæmones consulere: eorum responsa accipere. 26. q. 2. Ii qui. & cap. Igitur. ead. causa. q. 4. ver. Arioli. Et est ratio; nam si adorare hęreticos est hæreticum. §. ille. supra eo. c. & hoc nõ est propter personam, sed propter vitium; ergo adorare dęmonem erit maius peccatum: iuxta illud: Propter quod vnũquodque tale, & illud magis. argum. C. de sacros. Eccl. authen. multo magis. E hæc Ioannes Monachus.

Authe. Multo magis

† al. de Petri macho.

Et idem Oldradus in cõpilatione quæstionũ, quã fecit in concilio 2 10. quęstione, qua quærit: an Ioannes de † Poliaco, qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus de hæresi vehemẽter, in responsione quæstionis dicit sic: Nunc ergo videndum est; an dare procula amatoria mulieri hæresim sapiat manifestè. Et uidetur quod sortilegia simplicia: vel etiam pocula amatoria; vel propter conscientiam, hostiam non cõsecratam vt consecratam sumere, hæresim nõ sapiant manifestè, vt apparet ex criminum distinctione, & A pœnarum impositione, & de primo apparet, extra de sortileg. in rubro, & nigro: quæ rubrica separata ponitur a rubrica de hæret. & habetur expressè extra de hæret. lib. 6. c. Accusatus. §. sanè. De secundo habetur extra de cele. Mis. c. De homine. De tertio habetur. ff. de pęnis. l. Si qui abortionis. Imagines vero facere ad amorem mulierum procurandum, magis videtur superstitiosum quam hæreticum, licet hoc indubitanter secundum Augustinum, li. 10. de Ciuitate Dei ad dœmones pertineat ludificatores animarum sibi subditarum: sicut etiã tradit S. Thom. de Aqui- B no, 2. 2. q. 96. in tit. de superstitionibus obseruantiarum, artic. 1. Dęmonia vero inuocare; eis nefarias preces emittere: et funesta sacrificia offerre: hisque celebritatibus eorum responsa expetere, † videtur hæresim sapere manifestam, vt 26. q. 4. Igitur genus diuinationis, & infra: Inuocare vero dæmonia, & eorum respõsa expetere ad sciẽdum futura, & hoc hæresim sapit manifestè, quia creaturæ attribuitur, quod est propriũ creatori iuxta illud Isaiæ, c. 41. Annũciate nobis quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii uos estis. Si vero demones inuocentur ad tentandũ C pudicitiã mulieris, tũc quia inuocatur ad illud, quod est proprium eis, scilicet tentare (vnde Saluator in Euangelio eum tentatorem nominat) licet hoc facere sit turpe, fœdum, & mortale peccatum, tamen non censetur hæresim sapere manifestè: si inuocatio procedit per modum Imperij, non adorationis. Si enim adorare hæreticum, est hęreticum, vel sapit hæresim manifestè, & hoc non est propter personam, sed propter vitium: ergo vbi erit maius vitium, sicut est in adoratione diaboli, maius erit peccatum, vt habetur extra de hæret. lib. 6. capit. Accusatus. §. sanè. & ibi not. per Ioannem Monachum. hæc do- D minus Oldradus.

† al. expostere.

Proprium demonis tent.

Matt. c. 4.

Guielmus.

Guillermus de monte Landuno super antedicto verbo, saperent. dicit ita. Saperent. sicut sacrificia offerre dæmonibus, vel quia prædicta committunt cum corpore Christi, vel sanguine, 26. q. 2. Ii qui.

Bartolomeus Raym.

Bartholomeus Raymundi super eo. verbo, Saperent. dicit ita. saperet vt quia idola adorant, vel demones. 26. q. 4. Igitur.

Tertio P eadem conclusio, seu casus probatur ex dictis Ecclesię determinationib. nã 26. quæstio. 5. capitu. Episcopi, dicitur sic. Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, vt perniciosam, & a diabolo inuentam E sortilegam, & magicam artem, ex parochijs suis penitus eradicent: & si aliquem virum, aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem inuenerint, turpiter dehonestatum de parochijs suis eijciant. ait enim Apostolus: Hæreticum hominem post primam, & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est. Subuersi sunt & a diabolo capti tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quęrunt. Et ideo a tali peste decet mundari sancta Ecclesia.

Ad Tit. 3.

Ex his apparet, quòd magicam artem sectãtes

&

& exercentes,vt hæretici sunt habendi & vitandi:alias auctoritas Apostoli introducta prædicta. hęreticum hominem post primam & secundam correptionem deuita: tanquam impertinens ad ꝓpositū esset inducta. Sed dæmones inuocantes, & eisdem sacrificantes, magicam artem sunt in hoc sectantes,& exercentes:ergo ut hæretici sūt ab Ecclesia Dei habendi & vitandi. Et sequitur: Illud etiam non est omittendum,quod quædam sceleratæ mulieres,retro post satanam conuersæ dęmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ,credunt & profitentur se nocturnis horis cum Diana dea paganorum,vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum,æquitare super quasdam bestias, & multarum terrarū spatia intepestæ noctis silentio pertransire,eiusque iussionibus velut dominæ obedire, & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Sed vtinam hæ solæ in perfidia sua periissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent:nā innumera multitudo hac falsa opinione decepta hæc vera esse credunt, & credendo a recta fide deuiant,&errore paganorum inuoluuntur,cum aliquid diuinitatis aut numinis extra vnum Deū arbitrantur.Qua propter sacerdotes per Ecclesias sibi commissas,populo Dei omni instantia prædicare debent,vt nouerint hæc omnino falsa esse,& nō a diuino,sed a maligno spiritu talia phantasmata mentib. fidelium irrogari.hęc ibi.

Ex his apparet,quod prædictæ sceleratæ mulieres,in perfidia perseuerant, à recta via deuiāt atque fide,& earum mentibus infidelibus dęmones se obijciunt & deludunt.Si ergo istæ mulieres,de quibus non constat, quòd sacrificia afferant dæmonibus inuocatis, perfidæ & infideles & a recta via deuiantes in pręfato decreto in cōcilio Anquirensi dictæ & habitæ sunt;& ꝑ consequens,si baptizatæ sunt,vt hæreticæ habendæ sunt:quia Christianum a recta via & fide deuiare,& infidelitatem recipere, est proprie hæreticare; quanto magis Christiani, honorem latriæ exhibentes & sacrificantes dæmonib. inuocatis, dicendi & habendi sunt perfidi, a recta fide deuii, & infideles infidelitate Christianorum, quę est hæresis, & per consequens hæretici sunt habendi? Reuera sic. Et 24.q.3.c.Quidam hęretici vbi sectæ hæreticorum,& eorum nomina numerantur,† dicitur sic: Ophitæ,a colubro nominati sunt. Coluber enim græce ὄφις dicitur: colunt enim serpētem.& eod.cap. Cainam inde sic appellati,quoniam Cain adorant,& eod. cap. Angelici vocati,quia angelos colunt.Si ergo colentes serpentes,Cain,seu Angelos,hæretici sunt iudicati:non longe melius dæmones colentes, adorantes, vel sacrificantes hęretici sunt censendi? Reuera sic.Quanto enim magis creatura elōgatur a perfectione diuina,tanto est grauius scelus ei honorem latrię impendere. Et cum dęmones (etsi nō ratione naturę, saltem ratione culpæ) magis elongentur a Deo,quàm aliæ creaturæ,idcirco grauius est eos adorare. Et cum Angelos colere sit hæresis scelus,et tales sint per allegatū c.inter hæreticos,computati,multo fortius dęmones colere,adorare,vel quouis modo alio sacrificare sapit hæresim manifestę,& per consequēs tales scelus huiusmodi perpetrantes vt hæretici sunt ab Ecclesia iudicandi.

Relat. f. 243.

† al. nominantur.

Hanc conclusionem seu casum determinat dominus Ioannes Papa XXI.I in extrauaganie; Super illius specula.tenoris sequentis.

9 Extrauagans Ioannis xxii. contra Magos, magicasq; supęrstitiones.

SVper illius specula,quamuis immeriti, cius fauente clementia,qui primum hominem humani quidem generis protoplasti, terrenis prælatum, diuinis virtutibus adornatum, conformem & consimilē imagini suæ fecit, reuocauit profugum legem dando,ac dęmum liberauit captiuum,reinuenit perditum,& redemit venditum merito suæ passionis,vt contemplaremur ex illa super filios hominum: qui Christianæ religionis cultu Deum intelligunt & requirūt: dolenter aduertimus, quod etiam cum nostrorum turbatione viscerum cogitamus, quamplures esse solo nomine Christianos, qui relicto primo ueritatis lumine,tanta erroris caligine obnubilantur, ꝙ cum morte fędus ineunt, & pactam faciunt cum inferno;dæmonibus namque immolāt:hos adorant; fabricant,ac fabricari procurant imagines: annulum uel speculum,vel phialā, vel rem quamcumque aliam magice ad dęmones inibi alligandos ab his petunt, respōsa ab his recipiunt,& pro implendis prauis suis desiderijs auxilia postulāt, pro re fętidissima fœtidam exhibent seruitutem (prohdolor)huiusmodi morbus pestifer,nunc per mundum solito amplius conualescens,successiue grauius inficit Christi gregem. Cum igitur ex debito suscepti pastoralis officij, oues oberrātes ꝑ deuia, teneamur ad caulas Christi reducere,et excludere a grege Dominico morbidas,ne alias corrumpāt: Hoc edicto in perpetuum ualituro,de cōsilio fratrum nostrorum,monemus omnes & singulos renatos fonte baptismatis,in uirtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione anathematis præcipiētes eisdem,quòd nullus ipsorum, aliquid de peruersis dictis dogmatibus docere ac addiscere audeat, vel, qđ execrabilius ac quomodolibet alio, in aliquo illis uti. Et quia dignum est quòd hi, qui per sua opera peruersa spernūt Altissimum, pœnis suis pro culpis debitis percellantur. †.Nos in

omnes & singulos, qui cõtra nostra saluberrima monita & mãdata facere de prædictis quicquam præsumpserint, excommunicationis sententiam promulgamus, quam ipsos incurrere volumus ipso facto: statuentes firmiter, quòd præter pœnas prædictas, contra tales, qui admoniti de prædictis, seu prædictorum infra octo dies à monitione computandos præfata, à præfatis non se correxerint, ad infligendas pœnas omnes & singulas, præter bonorum confiscationem dũtaxat, quas de iure merentur hæretici, per suos competentes iudices procedatur. Verum cum sit expediens, quòd ad hæc tam nefanda omnis via, omnisque occasio præcludatur, de dictorum nostrorum fratrum consilio vniuersis præcipimus, & mandamus, quòd nullus eorum libellos, scripturas quascumque de præfatis damnatis erroribus quicquam continentes, habere, aut tenere, uel in ipsis studere præsumat; quin potius volumus, & in virtute sanctę obediẽtiæ cũctis præcipimus, quod quicunq; de scripturis præfatis, vel libellis quicquam habuerint, infra octo dierum spatium ab huiusmodi edicti nostri notitia† computandum, totum, & in toto, & in qualibet sui parte abolere, & cõburere teneãtur: alioquin volumus, quòd incurrant sententiam excommunicationis ipso facto, processuri contra contemptores huiusmodi (cum constiterit) ad pœnas alias grauiores, Datum Auinione.

† al. honoratur.

† al. publicatione.

10 Hic autem considerandum est, quòd illa prędicta, quæ ponuntur a Ioan. Andr. & Ioan. Monacho, & ab Archidiacono super c. accusatus. §. sane. & verbo, Saperent. scilicet, ad aras idolorũ nefarias preces emittere: funesta sacrificia offerre: responsa expetere, &c. & ea, quæ ponuntur etiam in extrauagante prædicta domini Ioan. XXII. super illius specula, scilicet, dæmones inuocare: adorare; sacrificia offerre, &c. non sunt sumenda, nec intelligenda copulatiue, vt omnia simul iuncta sapiant hæresim, & non aliàs; immo quodlibet illorum sapit hæresim manifeste. Qui enim Machometum in suum auxilium inuocaret, esto quòd aliud ei non faceret, manifeste in hęresim incideret. Similiter, qui in honorem eius aram sibi constitueret. Idem etiam consimiliter & de dęmone est dicendum: nam quodlibet illorum, scilicet inuocare: aram construere sacrificare, & cætera, actus sunt latrię, qui soli domino Deo debent offerri, Si ergo aliquis illorum actuum fiat, in honorem diaboli vel Machometi, sapit hæresim manifestè.

11 Secundus casus, seu conclusio est: quòd si dæmones inuocantes non exhibeant dęmonibus inuocatis honorem latriæ, sed exhibeant honorē

A hiperduliæ, vel duliæ, modo in antea explicato, & de hoc clare sunt confessi iudicialiter, vel conuicti: tales non vt sortilegi, sed vt hæretici iudicio Ecclesiæ sunt habendi: & per consequens si resipiscant, errore & hæresi primitus abiurata, sunt perpetuo immurandi vt hæretici pœnitẽtes. Si autem non resipiscant, sunt vt impœnitentes hæretici feriendi: vel si abiurant, & relabãtur sunt plectendi per omnia sicut cæteri hæretici.

12 Hic casus seu conclusio, quamquam ex prima conclusione satis pateat antefacta, potest nihilominus breuius sic conuinci; honor enim duliæ alicui exhibetur dupliciter, vel duplici de causa. prima est, in signum sanctitatis; & hac de causa Abrahã, Loth; & Manue, Angelos adorarunt: vt de Abraham patet Ge. 18. & de Lot Gen. 19. & de Manue. Iud. 13. Hac etiam de causa Assuerus Mardochæũ, & Salmanasar Thobiam super alios honorarunt. de Assuero patet Hester 3. & de Salmanasar Tobiæ. 1. Hac etiam de causa Angeli beati, & sancti, qui sunt in patria, à nobis adorantur, & honore duliæ festiuantur. B

Ex quibus causis exhibeatur creaturis adoratio.

13 Secunda causa est, in signũ gubernationis, iurisdictionis, & potestatis. Et hac de causa Natham propheta, & Bersabee mater Salomonis, Dauid Regem adorarũt, ut patet 3. Reg. 1. Hac etiam de causa Pontifices, Reges, & alij regimini præsidentes, ut Dei uices in regimine gerẽtes, à suis subditis honore duliæ uenerantur. Si ergo aliquis honorem duliæ exhiberet, facto se credere ostenderet, illum, cui talem honorem duliæ exhiberet, sanctum, & Dei amicum fore, uel gubernatorem, uel rectorem a Deo constitutũ esse; & sic Deum in eo, tanquam in sibi charo, & amico, uel in uicario suo principaliter honoraret. Nam cum sancto honor duliæ exhibetur, Deus in sancto principaliter honore latrię adoratur: & cum Pontifex, Rex, uel regimini p̃sidens, honore duliæ ueneratur: & ideo in huiusmodi honoribus, qui sanctis & Ecclesiæ rectorib. exhibentur, & mundi principibus, non ipsi, sed Deus in ipsis principaliter veneratur. Exhibens ergo honorem duliæ dæmoni inuocato, ex huiusmodi facto, & opere exterius, conuincitur se corde & mente reputare, ac credere interius dæmonẽ fore sanctum; & Dei amicum, & ideo sanctitate venerandum? vel fore in mundo rectorem, & gubernatorem a Deo constitutum: & ideo iurisdictione & potestate reuerendum. Quorum duorum vtrumque plane est hæreticũ & peruersum: quia sacræ scripturæ contrariũ, & determinationibus Ecclesiæ absonum. Dæmon enim neque sanctus, neque Dei amicus est, immo in culpa & malitia obstinatus est: neque in mundo a Deo gubernator, neque rector constitutus est; immo seruus captiuatus est, & falsator, & deceptor, vt in sacris canonibus, et etiam præcedentibus constat plane. † Quare conuincitur, quod dæmonibus honorem duliæ exhibentes, non vt sortilegi, sed vt hæretici sunt habendi, & hæreticorum ÿ legibus non produl pulsis, alijs anfractibus feriendi. C D E

† al. plane.

14 Tertius casus, seu conclusio est, q̃ si dæmones

nes inuocantes, ſeu conſulentes, talia peragãt, & taliter, quòd in eorum inuocationibus & conſultationibus nõ appareat manifeſte, quòd aliquis honor latriæ vel duliæ exhibeatur dæmonibus, inuocatis, modis explicatis in ſuperioribus, vel alijs ſimilibus quibuſcũque, tales nihilominus, vt dicitur, † no vt ſortilegi, ſed vt hæretici iudicio Eccleſię ſunt habẽdi. Quod ſic patet; inuocare. n. in ſacra ſcriptura pro actu latriæ ſumitur: vnde gl. ſuper illud Gen. 4. Iſte incæpit inuocare nomẽ Domini, dicit ſic: Inuocare, idem eſt, quòd colere, & deprecari.

Item glo. ſuper illud Ioel 2. Omnis quicunque inuocauerit nomẽ Domini, ſaluus erit, dicit ſic: Inuocauerit ſe ſubijciẽdo, & colendõ. Et Papias exponẽs quid eſt inuocare, dicit ſic: Inuocat, adorat, ſupplici prece poſcit. Inuocare etiã vt actus, latriæ a Deo præcipitur, Pſalmus, Immola Deo ſacrificiũ laudis, et redde Altiſſimo vota tua. Et inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Et Iſaiæ 55. Quærite Dominum, dum inueniri poteſt, inuocate eum dum prope eſt. Inuocare inter actus latriæ enumeratur, & ponitur, vnde Pſal. Audi populus meus, & loquar Iſrael, nõ in ſacrificijs arguam te: holocauſta autem in conſpectu tuo ſunt ſemper: non accipiam de domo tua vitulos neque de gregibus tuis hircos: & enumeratis latriæ actibus multis, dicit ita: Immola Deo ſacrificiũ laudis, & redde Altiſſimo vota tua, & inuoca me in die tribulationis. Inuocare, vt actus latriæ fieri dæmoni a Deo interdicitur; vnde Iudic. 10. Reliquiſtis me & coluiſtis Deos alienos: ite & inuocate Deos, quos elegiſtis. Et 3. Regum 28. dixit Helias ſacerdotibus Baal: Inuocate nomina Deorum veſtrorum: & ego inuocabo nomẽ domini Dei mei. Quia ergo inuocare, pro actu latriæ ſumitur, & inter actus latriæ enumeratur, & ponitur, & vt verus, actus latriæ exhiberi Deo præcipitur, & vt actus latriæ fieri dæmoni interdicitur, ergo ſi dæmon a Chriſtiano inuocetur, vbi aliud non apparet actus latriæ dæmoni offertur; quod ſapit hæreſim manifeſte, & tales, ut hæretici ſunt habendi, iuxta primam concluſionẽ. Nonne inuocantes Mahometum, ſunt hæretici habendi? Vtique, & nunquid non plus inuocantes dæmones? Concordat Beatus Thomas vt dictum eſt ſupra in prima cõcluſione eiuſdem quæſtionis, cõcludit nãque ſic: In omnibus namque; eſt apoſtaſia a fide, propter pactum initũ cum dæmone, vel verbotenus, ſi inuocatio interſit: vel facto aliquo, etiam ſi ſacrificia deſint: non enim poteſt homo duobus dominis ſeruire, vt dicitur, Marci 8. hæc Thomas.

Ad euidentiam autẽ tertiæ concluſionis eſt diligentius attendendum, quòd in inuocationibus dæmonũ, ad petitionem eſt acutius attendendũ: Nam ſi petitur quod excedit dæmonis facultatẽ, vt ſunt futura, a Dei vel hominis arbitrio mere dependentia vel voluntatẽ, vt reſuſcitatio mortui, quod petiuit Saul per Pythoniſſam: vel certificatio mortis vel vitæ: quod a Beelzebub petijt Ochozias, vt patet 4. Regum 1. vel hominem cogere ad peccatum, & ſimilia; & tũc ex huiuſmodi petitione hæretici iudicantur; quia proteſtantur ſe credere, dæmonem fore Deum.

Gl. vide tur.

Ex Io. 10.

Pſal. 49.

Pſal. 49.

S. Tho.

A

B

C

D

E

COMMENT. LXVIII.

QVæ hac quæſtione traduntur, frequentia etiam ſunt & ab Inquiſitoribus diligenter cognoſcenda, cum inter cætera grauiſſima ſcelera, hoc etiã de inuocandis dæmonibus multos in repub. Chriſtiana diuinæ legis proditores inuaſerit. Perſequitur vero Eymericus hanc tractationem diligenter, quã tradunt fermè omnes qui contra hæreticos ſcribũt. Repertorium Inquiſitorum verbo, dæmon. §. vtrum dæmones inuocantes. Locatus in operę inducali verbo, inuocare. & verbo, diuinationes. & verbo, apoſtaſia. Tabienſis in ſumma verbo, Inquiſitor. 33. nu. 34. Zanchinus tract. de hęret. c. 22. Albertinus de agnoſ. aſſert q. 11. nu. 4. & ſeq. Paulus Grillandus tract. de ſortil. quæſt. 10. & 11. Alfonſus Caſtrus lib. 1. c. 13. de iuſta hæret. punitio. Simancas de catholic. inſti. tit. 23. Bernardinus Diaz in practica criminali canonica cap. 100. & 101. Bernardus Comenſis in lucerna Inquiſitorum, verbo, dæmones. §. 1. & 2. ſanctus Antoninus in ſumma p. 2. tit. 12. c. 5. §. 1. Aegidius Romanus, lib. 2. ſentẽ. diſtinct. 7. q. 3. art. 3. & communiter theologi eod. diſ. 7. & de materia huius quæſtionis tractat plene Iacobus Sprenger in Malleo Maleficarum. B. Thomas 2. 2. q. 95. art. 4. Squillacenſis tract. de fide catholic. c. 9. & 10. & Hiſpani habemus hanc tractationem in legib. ſeptipartitis par. 7. tit. 23. ſunt & alij qui hæc tractãt, & ſibi copioſius.

Hæc damnata inuocandi dæmones cõſuetudo antiquiſſima eſt in orbe terrarum & in Eccleſia Dei, Elcheſaitæ quidam hæretici, qui circa annos Domini CCXL. exorti ſunt, vt ait Nicephorus, lib. 5. ca. 24. hiſto. eccle. inuocationibus, incantamentiſque dæmonum ſunt vſi.

a Inuocantes namque dæmones quantum ad modum triſariè variantur, &c.] *Totam hanc quæſtionem, quæ late patens eſt, complectitur auctor tribus aſſertionibus, & ſingulas copioſe comprobat.*

Prima eſt: qui dæmones inuocant exhibentes eis honorem latriæ, qui eſt cultus ſoli Deo debitus, vt hæretici ſunt habendi.

Secunda eſt: Inuocantes dæmones eum honore duliæ, qui eſt cultus Sancti glorioſis debitus, etiam vt hæretici ſunt tractandi.

Poſtrema eſt: Qui dæmones quouis alio modo inuocant, etiamſi nullum eis cultum exhibeãt: quia illis ſe ſuppōnere videntur, hæretici etiam ſunt putandi, de ſingulis agemus ſuis locis.

b Qui tabula Salomonis intitulatur,] *ita Barcinonenſis, & codex Cardinalis de Gambara, in Bononienſis, qui tabulæ Salomonis intitulantur, in Sabellano, qui clauicula Salomonis intitulatur.*

c Quos quidem in libros a necromanticis per me captus auuliſi & legi.] *Prodeſt ergo malos libros legere, vt errores refutentur eorũ, & fraudes detegantur ne nocere poſſint. Epiſcopus. 37. diſti. per quos autem legi debeãt, explicui ſupra in hac 2. parte ſup cap. Fraternitatis de hæreticis, libri vero quorum*

Contra inuocantes demones, qui ſcripſerint.

Inuocare dæmones antiqua ſuperſtitio.

Mali libri quatenus legendi.

quorum hic meminit Eymericus, mali homines dictante sæpe dæmone scripserunt.

Dæmones bona quandoq; consuluit, vt mala persuadeant.

d Castitatem pro dæmonis reuerentia, vel more nito obseruando, ieiunando, &c.) *Neque hoc debet impossibile viderit: sæpe enim dæmones, ité necromantici, & cæteri huius vetitæ artis professores, ut facilius decipiant, bona fieri iubent, vt malis & illicitis admixti fides adhibeatur; quoniam si omnia mala essent, quæ ab illis præcipereutur, facile fraus delegeretur; his autem bonorum operum umbris in primis capiuntur fœmina, quibus et ob fragilitatem sexus, & curiositatem multum illudunt dæmones; est autem insignis hic Eymerici locus, & multis exemplis illustris, quæ nosce oporteat Inquisitores.*

Characteres signa, & ignota nomina prohibita.

e Per characteres & signa, & ignota nomina obsecrando.) *Hæc nominatim prohiberi videntur in Leuitico cap. 19. dum cauetur ne figuræ aut stigmata fiant: quo intelligimus vetari, ne quis signa superstitiosa, aut imagines Astrologiæ, aut nomina ignota & characteres pingat; hæc enim omnia, vt ait Orig. lib. 3. in Iob, diaboli sunt seductiones; dæmonum sunt irrisiones, idolatriæ sunt fæx, animarum infatuatio, & cordium scandalum.*

f In quibus omnibus honor latriæ, &c.) *De adoratione latriæ & duliæ dixi supra super q. 10. huius partis, quæ sunt nunc in memoriam reuocanda, vt hæc quæstio percipiatur.*

Locus restitutus.

g Vel aliud corpus peruium.) *Hic locus in tritus codicibus erat deprauatus, paruum enim legebatur, restituimus est ex Bononiési, in quo legebatur peruium, hoc est, clarum & lucidum. solent namq; quandoq; necromantici lucidam ampullam, aut qd simile coram puero puellaue statuere, in quo dæmonum arte apparent spectra & simulacra eorum quæ scire cupiunt quæ ipsi non possint videre, videntur tamen ab innocentibus pueris, & referuntur, estque hoc diuinandi genus hodie valde frequens.*

h Et isto modo Saul per Pytonissam, &c.) *Valde difficilis est huius historia declaratio, cum absurdū videatur per Pythonicam diuinationē, quæ errori artis magicæ deputanda est, Pythonissam Samuelem prophetam suscitasse ad colloquium Saulis impijssimi Regis, sed ueram declarationem habes in c. nec mirum. §. præterea quidam. 26. q. 5. & apud diuum Thomam 2. 2. q. 95. art. 4. ad 1. argumentum.*

i Primus casus, seu conclusio est.) *Ratio potissima cur qui hoc primo modo dæmones inuocant, iudicātur hæretici, est, quoniam funesta offerre dæmonib. sacrificia: aut pacta cum eis inire: aut nefarijs præcibus eos deprecari: aut similia in eorum exercere honorem sapiunt manifestam hæresim, et idolo latriam præseferunt, & qui talia committunt, vt ait Alexander Alensis par. 2. q. 184. facile à dæmonib. trahuntur ad infidelitatem: in quam et sententiā cōsentire videtur Caietanus 2. 2. q. 95. ar. 4.*

Inuocantes dæmones quæ sit pœnæ.

K Et per consequens si resipiscant, hæresi primitus abiurata: sunt vt pœnitentes hæretici perpetuo immurandi.) *Hi iure ciuili vltimo supplicio affici iubentur, l. nullus, & l. nemo, C. de malefi. & mathe. & ipsum Hispanæ quoq; lege cauetur partita 7. tit. 23. l. 3. hanc tamē seueritatē Ecclesia benigne molliens mitiores pœnas in hos statuit, quales hic tradit Eymericus, & alias, de quibus egi superio*

A *ri quæstione, vers. quantum ad secundum.*

l Superstitio etiam est vitium oppositum directè religioni Christianæ, seu latriæ.) *Item B. Thomas 2. 2. quæstio. 92. articu. 1. Est, inquit superstitio vitium religioni oppositum secundū excessum, non quia plus exhibeat in cultū diuinū quam vera religio, sed quia exhibet cultum diuinum, vel cui non debet, vel eo modo quo non debet. hæc Thomas quare non male dixit Gellius, Superstitionem esse ineptam & importunam religionem.*

Quid superstitio.

m An inquirere futura ab ariolis sit illicitum
B &c.) *Ab ariolis & dæmonibus futura inquirere illicitum est, & hæresim sapit manifestā, quia dæmonib. tribuitur, quod solius Dei est, hinc valde pudenter Gratianus in sum. 26. q. 5. scribit ita:* Est quoddam genus culturæ idolorū ex dæmonū consultationibus futura prædicare, & q futura, quæ ex Dei oraculo nūquam reuelata inueniuntur, vel dæmonū consultatione, vel quibuslibet præstigiis inuenire laborant, diuinitatis iura creaturis attribuūt; futura enim præscire solius Dei est. *hæc ille. Idem sentit vterq; Thomas 2. 2. q. 95. ar. 4. Alfonsus Castrus, lib. 1. c. 13. de iusta hær. punit. Pau*
C *lus Grilládus tract. de sortil. q. 6 Simácas de cath. instit. tit. 21. nu. 12. & alii qui ergo futura scire uititur innocatis demonibus, hæreticus putandus est.*

Futura inquirere ab ariolis vel dæmonibus quid sapiat hæresim manifeste.

Sed hoc eam distinctionem recipit, quam præcitato loco affert Alfonsus. & Ludouicus Carrerius tract. de hæret. nu. 23. & aliquam si futura, quæ postulantur, talia sint, quæ dæmonis notitiæ subdātur, vt eclipsis, fertilitas terræ, aut sterilitas, et similia, quæ in causis naturalibus continentur; qui interrogat, quamuis grauiter peccat, nū putatur hæreticus, cum dæmoni tribuat, quod sibi competat: secus si tētaret præscire futura, quæ per naturam sciri non possūt, qualia sūt omnia, quę à mero et libero hominis
D *arbitrio pēdēt, quæq; Deus in sua posuit potestate.*

n Qui dedit pocula amatoria mulieri, sit suspectus de hæresi vehementer.) *Grauis est hæc quæstio, & valde vtilis, & frequens etiam nostris sæculis: solent enim qui turpibus amoribus capiūtur, pocula amatoria, quę Græci philtra vocant, amantibus propinare, vt mentes eorum ad amorem inflament, pudicumque interdum animum flectant. Hoc primum obseruādum est nullā in his sortilegijs amatorijs reperiri virtutem ad compellendam libera hominis voluntatem ad amandum. Paulus Grilládus tract. de sortil. q. 3. num. 17. & seq. Alfonsus Castrus lib. 1. c. 15. de iusta hęret. punitio. & alij, apta*
E *enim sunt potius ad inducendum furorem quā amorem, vel attestante Ouidio in amatorijs.*

Pocula amatoria non flectūt liberam hominis voluntatem.

Lib. 2. de arte amandi.

Nec data posuerunt pallentia philtra puellis,
Philtra nocent animis, vimq; furoris habēt.

Rursus id quoque animaduertendū, ah in his pocalis amatorijs misceātur sacramenta, vt hostia cōsecrata, vel sanguis Christi, aut res sacramentales, aut aliter sacræ, vt reliquia Martyrū, Agnus Dei, aut alia huiusmodi, quæ commemorat Paulus Grilládus tract. de sortil. q. 10. nu. 14. & seq. Nā si hæc interueniant, operantem reddent de heresi suspectū, vt scripsit Alfonsus lib. 1. de iusta hær. punitio. c. 15. circa fin. interrogādusque est ab Inquisitorib. dili-

Propinantes pocula amatoria quando reddantur de hæresi suspecti.

diligenter, quid de his sentiat: nam si hæc crediderit liberum arbitrium cogere posse, non modo vehementer de heresi suspectus, sed vere hæreticus putandus erit, nisi per ignorantiam aut aliter excusetur à crimine hæresis. Et circa hos illa obseruanda videntur quæ supra in hac 2. parte diximus super q. 34. cum ageremus de recipiendis illis, qui facta hæreticalia vel apostatica commiserunt.

Inuocantes dæmones ob amorem quando sint suspecti.

o Si vero dæmones inuocentur ad tentandum pudicitiam mulieris, &c.] *Hæc est altera difficultas etiam valde frequens: sæpe enim amantes stimulis libidinis agitati dæmones inuocant, vt illi flectant animũ illius quam amant, in amorem turpem & communis opinio est, talem inuocationẽ non sapere manifestam hæresim, quia dæmon tunc inuocatur ad id quod sibi competit, quod est tentare. Ioannes And. ad Specul. tit. de sortilegijs in Rubrica. idem in cap. accusatus. §. sane de hæret. lib. 6. & ibi dñ Geminianus, Francus, & alij. Carrerius tract. de hæret. nu. 23. vbi alios citat in eandem sententiam.*

Verum plurimum refert intelligere quibus verbis fiat hæc inuocatio, an imperatiuis, vt iubeo, præcipio, impero, constringo, & similibus: an vero deprecatiuis, vt precor, oro, obsecro, obtestor & alijs huiusmodi, vt ex Oldrado indicat hic Eymericus: nã si primo modo fiat, nulla hæresis interuenit manifesta: secus si secundo per verba deprecatiua, quæ adorationem includunt, quod sequitur auctor repertorij Inquisitorum verbo, dæmon. §. si enim dæmones, et Locatus in opere iudiciali, verbo apostasia. num. 7. §. si vero dæmones, & iuxta hanc distinctionem vidimus aliquando iudicari.

Simancas de cathol. institu. tit. 21. nu. 13. quamuis hæc non videatur improbare; addit tamen, aduersus hos inuocatores inquiri posse, tanquam contra vehementer suspectos, hæc enim ad apostasiam, inquit, & infidelitatem spectant, quę sententia accepta de illis qui verbis imperatiuis vtuntur, forte nimis est sæua, præsertim cum amantes impetu amoris hæc faciant absque vllo sæpissime intellectus errore. In his ergo personarũ ratio plurimum est cõsiderãda, ne quid durius in quemquam peccatorem in hoc sacro tribunali statuatur. Rem quidem valde illicitam cõmittunt quicunque dęmones inuocant, quocunque modo inuocẽt, & propterea acerbissimè sunt plectendi; at ut qualitas suspicionis grauioris, aut leuioris perpendatur, ad qualitatem personę delinquẽtis, & alias circũstantias recurrendũ esse arbitror.

Bartholomæus Spineus apologia 4. in Ponzinibiũ contra Oldradum & communem distinctionẽ, quam paulo antea attulimus, cõstãter asserit, omnẽ inuocationem Dæmonũ sapere hæresim manifeste: cui nõ repugno: cum inuocationem proprie accipiat, quã præcesserunt varij cultus, & nefariæ obseruationes ad reuerentię Dęmonibus exhibitę, quasi secus sit dicendum cum simpliciter Dęmones vocantur.

Intellectus cap. episcopi 26. q. 5.

p Tertio eadem conclusio seu casus probatur, &c. nam 26. quæst. 5. cap. episcopi.] *Huius capit. intellectus valde est difficilis, tametsi non inepte ab Eymerico huic instituto de quo disserit, accomodetur, videndi prę alijs, ad eum intelligendum Paulus Grillandus tract. de sortilegis, quæst. 7. Alfonsus Castrus lib. 1. c. de iusta hęret. punitio. Põzinibius*

A *tract. 2. de lamijs q. 2. nu. 43. 44. & 61. Albertinus de agnos. assertio. q. 24. nu. 24. vers. non obstante. Bernardus Comensis in disputatione de strigibus adiecta in fine lucernæ inquisi. denique Syluester, & Spineus de strigibus.*

q Se nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum.] *Videto Iuonem Carnotensem par. 11. ca. 54. & Burchardum lib. 10. decretorum, ca. 29. idem in Concilio Aghatensi, cap. 4. vbi fęminæ talia profitentes & credentes scopis prius cęsę e parochijs, pelli iubentur.*

Lamias corporaliter deferri, communis est sententia & vera.

r Sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari.] *Ex his potissimum ver-*
B *bis aduersus communem Theologorũ & Canonistarum sententiam colligebat Franciscus Ponzinibius tracta. de lamijs, nu. 45. & multis sequ. striges non deferri à dęmonibus corporaliter, sed is solus est in ea sententia, & contrarium asserunt uno ore omnes, quos citaui paulo antea, ver. tertio eadem conclusio, cum manifestis experimentis (quibus nemo nisi sensu careat possit contradicere) doceamur lamias sępe corporaliter deferri, sed Ponzinibio abunde satisfacit Spineus tractatu de strigibus.*

s In Concilio Aquirensi.] *Alias Acquirensi sicut in plerisque uetustis codicibus apud Gratianum, & apud Burchardum lib. 10. Decret. ca. 1, & Iuo-*
C *nem par. 11. c. 30. apud quos in aliquot codicibus legitur: Ancyrensi. Veruntamen in Concilio Anciræno Gręco, aut Latino, neque impresso, neque manuscripto hoc quod hic dicitur, est inuentum, licet qui tomos Conciliorum ediderunt, asserãt haberi in quodam uetusto codice xvi. librorum partialium. fragmentum uero, quod proxime retulit Eymericus, fere habetur apud beatum Augustinũ in libro de spiritu & anima, c. 27. ut docte annotatum est in Decreto nuper Romę edito, super c. Episcopi. 26. q. 5. quare iuxta hęc, non sunt Ecclesię determinationes, quę Eymericus putat hic Ecclesię definitiones, cum non sint in Concilio Anquirensi siue Acyrano, ut ipse existimat: magnæ tamen sunt auctoritatis.*

D
t Super illius specula, quamuis immeriti.) *Eandem refert Repertorium inquisitorum uerbo, Xorgunæ. §. & hanc quęstionem. vbi paulo aliter habetur principium ita:* Super illius specula: *& infra.* Meritis licet imparibus, eius fauente clementia, &cęt.

u Annulũ, vel speculum, vel phialam, vel rem quamcunque aliam magice ad dæmones inibi alligandos.) *At non est modica difficultas, quæ hic proponitur, de alligandis aut includendis dęmonibus in annullis, pyxidibus, uasculisue uitreis ad reddenda responsa, de qua eleganter beatus Augusti-*
E *nus lib. 21. c. 6. de Ciuitate Dei, & ibi Ludouicus Viues, & copiose Bartholomęus Sybilla in speculo peregrinarum quęstio. hecade 3. c. 8. q. 1. multa quoque Eusebius, lib. 5. de præparatione Euangelica, ca. 6. ubi tractat, quomodo dęmones coguntur ab hominibus: item eod. lib. cap. 7. 8. & 10.*

An dæmones compellãtur ad inhabitandum vascula corporea.

In hac re sit hęc prima conclusio; Dæmones spiritus potentissimi nullo pacto compelli ab homine possunt ad intrandum & habitandum alligati in his uasculis, multo minus cogi ad hoc possũt signis, herbis aut quibusuis alijs characteribus: quia ut ait Iob. c. 41.

Non est super terram potestas, quæ comparetur eis. *Quòd si quandoque verbis aut characteribus ingredi videantur compelli, hoc fit vel à summo Deo: vel à bonis Angelis: vel fortassis à dæmonibus potentioribus ac superioribus; vel (quod verius puto) dæmones ipsi sponte veniunt, fingunt tamen se compelli, vt credentes decipiant.*

Sit secunda & postrema conclusio: Ars includendi dæmones in his vasis ac rebus corporeis, non est ars, sed pactio tacita vel expressa inter dæmones & homines perditissimos inita, qua pepigerunt, vt quotiens homines hæc vel illa signa & characteres fecerint dæmones accederent ad eas imagines aut res, ex quibus responsa deceptis reddant: quod eleganter docuit Augustinus præcitato loco.

Dæmones quo consilio claudi se interdũ patiantur.

Quo autem consilio dæmones his rebus claudi ac gestari se patiantur, optimè docet Hẽricus de Assia super Genesim his verbis notatu quidem dignis: Non ergo cum necromantice, vel magice compellis, aut in vinculis eum vt putas, tenes: sed hoc certum habe, quòd ipse simulat se captum, vt te capiat: se vinctum, vt te vinciat; se tuo imperio subditũ, vt te sibi subdat: à te inclusum, vt te finaliter concludat: fingit se tua arte, vel lapidi vel imagini alligatum, vt te funibus peccatorum alligatum ad infernum perducat: *hæc ille.*

x Secundus casus, seu conclusio est, &c.] *Idem penitus hinc transcripsit auctor Repertorij inquisitorum verbo, dæmon. §. secundus casus, & Locatus in opere iudiciali verbo, apostasia. §. secundus casus nu. 8. & seq. nec obscura videtur ratio, cur hæretici haberi debeant, qui honorem hyperduliæ aut duliæ exhibent dæmonibus inuocatis. Nam se illis subijciunt, quòd apostasiæ crimen non obscure præ se ferre videtur. Verum nec facile nec præcipitanter veniendum est in hãc sententiam, sed plurimum spectanda est personarum qualitas & conditio, plurimum etiam causa, ob quam inuocant, & modus inuocandi: nam hæc & augere & minuere culpam plerumque possunt, vt alibi dictum est.*

y Et hæreticorum legibus non procul pulsis, aliis anfractibus feriendi.] *Hic locus in omnibus est deprauatus: nam Barcinonensis habet ita:* Et hæreticorum legibus procul pulsis, aliis anfractibus feriendi. *Bononiensis ita:* Hæreticorum legibus non procul pulsis, illis anfractibus feriẽdi. *codex Cardinalis de Gambara ita:* illis à fratribus feriendi. *Sabellanus denique ita:* Et legibus hæreticorum non procul pulsis vltimo supplicio feriendi. *Quocunque modo legatur, hic est sensus: Eos qui hoc secundo modo dæmones adorant, procul dubio pœnis hæreticorum esse coercendos: quod tamen non est simpliciter accipiendum, sed tunc cum recta hæc fieri posse crediderint, nec cõuerti voluerint: alias enim vt proxime dicebamus, circunstantiæ sunt diligenter perpendendæ, priusquam in hanc sententiam descendamus.*

An dæmonũ inuocatio fieri possit absque eorum cultu.

z Tertius casus seu conclusio est, &c.] *Tertia hæc assertio multã habet difficultatem: neque enim videntur hæretici aut apostatæ, qui hoc tertio modo inuocant, cum nullum cultum dæmoni exhibere videantur. Hæc quæstio pendet ex illa: An dæmonum inuocatio possit quandoque fieri absque eorum cultu, in qua breuiter cum Caietano 2. 2. q. 95. artic. 4. dico, posse dæmones inuocari absque cultu eis exhibito, vt cum requiritur ab illis, absque vlla reuerẽtia aliquid, quod ab ipsis præstari possit, quemadmodũ requireretur ab homine potente nos adiuuare, semota omni cogitatione subijciendi se dæmonibus: & quoniam huiusmodi inuocatio, quæ fit absque vlla exteriori cultus & adorationis specie, indirecte spectat ad cultum dæmonum non ex intentione inuocantis, sed ex instinctu, siue forsan & occulto pacto auctorum inuocationum huiusmodi cum dæmonibus, ignorato ab inuocante: ideo quamuis aliqua hæresis suspicio contraheretur ex huiusmodi inuocatione (quod nunc nõ definio) at nõ incurreretur hæresis omnino, vt voluit hic Eymericus, præsertim ab eo, qui solum curiositate ductus, vel alio praue affectu semel, vel bis quid tale faceret, neque ex professo eam artem profiteretur: & hoc modo videtur intelligendus hic Eymericus, dum dicit: Modis explicatis in superioribus, constat autem in 3. modo inuocandi dæmones, num. 4. eum locutum fuisse de eo in primis, qui hanc artem profitetur, dum dicit: ipso necromante librum tenente, ac legente.*

Verbũ inuocandi nõ semper includit actum latriæ.

Neque inuocandi verbum significat semper actum latriæ exhibere rebus inuocatis, cum, vt paulo antea docuimus ex Caietano quandoque indicet auxilium requirere ab eo, qui potest nos iuuare, absque vlla reuerentia. Quòd vero inuocare quandoq; nõ sit actus latriæ, aperte docet diuus Augustinus in 3. tomo, lib. 1. locutionum circa finem, in hæc verba; Iacob benedicens nepotes suos filios Ioseph, ait inter cætera: & inuocabitur in his nomen meum, & nomen patrum meorũ: Vnde notandũ est non solũ exauditionem, sed etiam inuocationem dici aliquando, quæ non Dei, sed hominũ sint. *hæc Augustinus. Iam in iure inuocare manifestæ significationis est, l. episcopale, C. de Epis. audient. pro implorare auxiliũ, seu gladiũ ciuilis magistratus, c. 1. de offi. ord. Bart. l. vnic. §. si quis iudicem nõ obtem.*

Postremo vt nihil desideres eorum, quæ ad hanc quæstionem spectant, intercuda hic est determinatio quædam facta per Almam facultatem theologicã Parisien. anno Domini MCCCXCVIII. vbi notantur omnes ferre errores, & qualitates propositionũ, quæ accidere possunt in hac materia inuocationis Dæmonum, & artis magicæ: quæ multam lucem huic disputationi afferre possunt, omissa ergo eius determinationis præfatione, articulorum condemnatio sequitur in hæc verba.

Est autem primus articulus: Quòd per artes magicas & maleficia, & inuocationes nefarias, quærere familiaritates & amicitias & auxilia Dæmonum, non sit idolatria. Error. Quoniam Dæmon aduersarius pertinax & implacabilis Dei & hominis iudicatur, nec est honoris, vel dominij cuiuscunque diuini vere seu participatiue, vel aptitudinaliter susceptiuus, vt aliæ creaturæ rationales non damnatæ: nec in signo ad placitum instituto, vt sunt imagines & templa. Deus in ipsis adoratur. † † al honoratur.

Secundus articulus; Quod dare, vel offerre vel promittere Dæmonibus qualemcunque rem, vt adimpleant desiderium hominis, aut in hono-

rem

rem eorum aliquid osculari, vel portare, non sit idolatria. Error.

Articulus iij. Quòd inire pactum cum Dæmonibus tacitum vel expressum non sit idololatria, vel species idolatriæ, vel apostasiæ. Error. Et intẽdimus esse pactum implicitum in omni obseruatione superstitiosa, cuius effectus non debetà Deo, vel natura rationabiliter expectari.

Articulus iiij. Quòd conari per artes magicas Dęmones in lapidibus, annullis, speculis, aut imaginibus nomine eorũ consecratis, vel potius execratis, includere, cogere, & arctare, vel eas velle viuificare, non sit idolatria. Error.

Articulus v. Quòd licitum est vti magicis artibus vel alijs quibuscunque superstitionibus à Deo, & Ecclesia prohibitis pro quocunque bono fine. Error. Quia secundum Apostolum, non sunt facienda mala vt bona eueniant.

Articulus vj. Quòd licitum sit, aut etiã permittendum, maleficia maleficijs repellere. Error.

Articulus vii. Quòd aliquis cum aliquo possit dispensare in quocunque casu, vt talibus licite vtatur. Error.

Articulus viii. Quòd artes magicæ & similes superstitiones & earum obseruationes sint ab Ecclesia irrationabiliter prohibitæ. Error.

Articulus ix. Quòd Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere Dæmones suis inuocationibus obedire. Error.

Articulus x. Quòd thurificationes & suffumigationes, quæ fiunt in talium artiũ & maleficorum exercitio, funt† ad honorem Dei, & ei placeant. Error & blasphemia, quoniam Deus alias non prohiberet vel puniret. †al. fiunt.

Articulus xj. Quòd talibus & taliter vti, nõ est sacrificare seu immolare Dæmonibus, & ex consequenti damnabiliter idolatrare. Error.

Articulus xii. Quòd verba sancta & orationes quędam deuotę, & ieiunia & balneationes, & continentia corporalis in pueris & alijs, & Missarũ celebratio, & alia opera de genere bonorũ, quæ fiunt pro exercendo huiusmodi artes, excusent eã à malo, & non potius accusent. Error. Nam per talia sacræ res, immo ipse Deus in Eucharistia Dæmonibus tentatur immolari: & hæc procurat Dæmon, vel quia vult in hoc honorari similis altissimo: vel ad fraudes suas occultãdas: vel vt simplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

Articulus xiij. Quòd sancti Prophetæ, & alij sancti per tales artes habuerunt suas prophetias & miracula fecerunt, aut Dæmones expulerunt. Error & blasphemia.

Articulus xiiij. Quòd Deus per se immediate, vel per bonos Angelos talia maleficia sanctis hominibus reuelauerit. Error & blasphemia.

Articulus xv. Quod possibile est per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad voluntatem seu desiderium alterius. Error. Et hoc conari facere est impium & nefarium.

Articulus xvi. Quòd ideo artes præfatæ bonæ sunt & à Deo, & quòd eas liceat obseruare: quia per eas quandoque vel sæpe euenit sicut vtentes eis quærunt vel prædicunt: vel quia bonum quandoque prouenit ex eis. Error.

Articulus xvij. Quòd per tales artes Dæmones veraciter cogũtur & compelluntur & nõ potius ita se cogi fingunt ad seducẽdos homines. Error.

Articulus xviij. Quòd per tales artes & ritus impios per sortilegia, per carmina, & incantationes Dæmonum, per quasdã inuultuationes, † & alia maleficia nullus vnquam effectus ministerio Dæmonum subsequatur. Error. Nã talia quandoque permittit Deus cõtingere; vt patuit in Magis Pharaonis, & alibi pluries, vel ad probationẽ fidelium, sicut habetur Deutero. xiij. vel in quorundam hominum dignam flagellationem: vel quia vtentes† seu consulentes propter malam fidem aut alia peccata nefanda† dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illud. †al. insultationes. †al. abutentes. †al. nefaria.

Articulus xix. Quod boni Angeli includantur in lapidibus, & consecrent imagines vel vestimẽta, aut alia faciant, quæ in istis artibus continentur. Errores & blasphemia.

Articulus xx. Quod sanguis vpupæ, vel bœdi, vel alterius animalis, vel pergamenum virgineũ vel corium Leonis, & similia habeant efficaciam ad cogendos, vel repellendos Dæmones ministerio huiusmodi artium. Error.

Articulus xxj. Quòd imagines de ære vel de plumbo, vel auro, vel de cera alba vel rubea, vel alia materia, baptizatæ, exorcizatæ, & cõsecratæ, seu potius execratæ secundum prædictas artes, & sub certis diebus, habeãt virtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur. Error in fide, & phylosophia naturali, & astrologia † vera. †al. astronomia.

Articulus xxij. Quòd vti talibus, & fidem dare, non sit idolatria, & infidelitas. Error.

Articulus xxiij. Quòd aliqui Dęmones boni sunt, aliqui benigni, alij omnia scientes, alij nec saluati, nec damnati. Error.

Articulus xxiiij. Quòd suffumigationes, quę fiunt in huiusmodi operationibus conuertuntur in spiritus, aut quòd sint debitæ eis. Error.

Articulus xxv. Quod vnus Dęmon sit rex oriẽtis, & præsertim suo merito, alius occidentis, alius septentrionis, alius meridiei. Error.

Articulus xxvj. Quòd intelligentia motrix cæli influit in animam rationalem, sicut corpus cęli influit in corpus humanum. Error.

Articulus xxvij. Quod cogitationes nostræ intellectuales, & volitiones nostræ interiores, immediate causẽtur à cęlo; Et quod per aliquã traditionẽ magicam tales possint sciri, & quod per illã de eis certitudinaliter iudicare sit licitũ. Error.

Articulus xxviij. Quòd per quascunque artes magicas possumus deuenire ad visionem diuinæ essentię, vel sanctorum spirituum. Error.

Acta sunt hæc & post maturam crebramq; inter nos & deputatos nostros examinationẽ conclusa in nostra congregatione generali Parisijs apud sanctũ Maturinũ, de mane sup hoc speciali ter celebrata. anno Domini MCCCXCVIII. Die XIX. mensis Septembris. In cuius rei testimonium sigillum dictæ facultatis præsentibus litteris duximus apponendum.

Hæc quidem habet prędicta condemnatio, quam affert

affert Ioannes Gerson to. 1. operum, tractatu quodam de erroribus circa artem magicam.

Cum vero in fine singulorum articulorum additur dictio illa: Error. per errorem accipere debemus non quamlibet falsitatem contra philosophiam naturalem, moralem, aut alias humanas artes, sed errorem, & falsitatẽ contra veritatem fidei catholicæ, quam nullo pacto recipit Christiana religio, iuxta id quod diximus supra in hac 2. parte super. q. 3.

Qui prædicto s teneret articulos iudicio Inquisitorum supponeretur.

Quicunque ergo scienter aliquem ex his articulis teneret ac profiteretur, iudicio Inquisitorum hæreticæ prauitatis procul dubio esset subiectus: tametsi enim generalia studia veluti Parisiense, Salamanticense, Bononiense, aut similia non habeant potestatem iudicandi certo & infallibiliter de fide, ita vt eorum definitionibus omnino ab omnibus sit parendum: nec propterea dicenda sit hæretica aliqua propositio, quia definitioni alicuius Vniuersitatis contradicit, at suspecta saltem de hæresi eo nomine haberi poterit, quod determinationi alicuius catholicæ & insignis academiæ, seu vniuersitatis opponatur, ut recte iudicio nostro docuit Alfonsus Castrus lib. 1. c. 5. de iusta hæret. punitione.

Huc etiam spectat rescriptum Sixti IIII. incipiens: Nunciatum est nobis. *& aliud Leonis X. incipiens:* Alias ad petitionem, *item aliud Hadriani VI. incipiens:* Dudum vti nobis exponi fecisti, *in quibus agitur de hoc argumento, quæ in fine huius oris habentur impressa.*

QVÆSTIO XLIIII.

De Christianis transeuntibus, vel redeuntibus ad ritum Iudæorum.

SVMMARIVM.

1 *Christiani transeuntes ad Iudaismum vt hæretici sunt iudicandi.*
2 *Et horum fautores censendi fautores hæreticorũ.*
3 *Etiam si Iudæi sint, & ideo ab Inquisitoribus puniendi.*
4 *Nicolai IIII. litteræ contra præfatos.*
5 *Quo pacto intelligatur quis ad ritum Iudæorum transire.*
6 *Ritus redeuntium ad Iudaismum.*
7 *Ritus trãseũtium à Christianismo ad Iudaismũ.*

Vadragesima quarta quæstio est: Christiani, qui ad ritum redeũt seu transeunt Iudæorum, & Christiani & Iudæi, qui talibus, qui ad huiusmodi redierint vel transierint, ritũ dederunt consilium, auxilium, vel fauorem; an omnes isti sint velut hæretici iudicandi, sic quòd Inquisitoris hæreticorum sint subiecti iudicio?

Ad hanc respondemus, & dicimus tria.

1 Primum est: quòd Christiani, qui transeunt ad ritum Iudæorum, & conuersi ex Iudæis, effecti Christiani, qui postmodum ad dictum ritum execrabilem reuertuntur (quia illi dicuntur transire, & isti redire) tam isti, quam illi, cum fidem abnegauerint Christi, ad quã se obligauerant in baptismo, hæretici sunt habendi, & vt tales iudi-

A candi; ita quòd si volunt redire à ritu Iudæorũ, atque sectam abiurare, & satisfactionẽ congruã exhibere, vt pœnitentes hæretici sunt ad misericordiam admittendi: si autem nolint redire, & ritum Iudæorum atque sectam abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, vt impœnitentes hæretici, per Prælatos & Inquisitores seculari brachio sunt relinquendi, animaduersione debita puniendi. Et est casus planus de hæret. lib. 6. ca. Contra Christianos.

2 Secundum est: quod Christiani, qui talibus, qui transierint, vel redierint ad dictum ritũ execrabilem Iudæorum, præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem, hæreticorum fautores sunt iudicandi. patet per allegatum cap. Contra Christianos. quod hoc dicit plane. Nam sic transeuntes & redeuntes sunt hæretici: ergo eis in hoc fauentes, hæreticorum sunt fautores. Supra pag. 108.

B

3 Tertium [b] est: quod Iudæi, qui talibus transeuntibus vel redeuntibus dederunt ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem, quod transirent vel redirent ad prædictum ritum: tales etenquam Iudæi fautores hæreticorum sunt iudicandi: & vt tales per Prælatos & Inquisitores puniendi.

Et licet alleg. c. Contra Christianos, hoc non

C dicat plane, loquitur tamen in genere de prædictorum fautoria; non exprimendo si Iudæi vel Christiani fuerint fautores huiusmodi. Tamen Nicolaus IIII. in extrauagante, Turbato corde. clarius hoc dicit loquens in specie de Iudæis; dicit enim sic.

TVrbato [d] corde audiuimus, & narramus, quod non solum quidam de Iudaicæ cæcitatis errore, ad lum.ẽ fidei Christianæ conuersi, ad priorem reuersi esse perfidiam dignoscuntur; verumetiam quamplurimi Christiani, veritatem catholicæ fi-

D dei abnegantes, se damnabiliter ad ritum Iudaicum transtulerunt: quod tanto magis reprobum fore cognoscitur, quãto ex hoc Christi nomen sanctissimum, quadam familiari hostilitate, securius blasphematur. Cũ autem huic pesti damnabili, congruis, & festinis deceat remedijs obuiare, vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirẽdum contra hæreticos auctoritate sedis A-

E postolicæ designatos, super præmissis, tam per Christianos, quam etiam per Iudæos, inquisita diligenter & sollicite veritate, contra omnes, quos talia inueneritis hactenus commisisse, ac committere in futurum, tanquam cõtra hæreticos, cõtra fautores quoque, receptatores, & defensores eorũ, tanquam contra fautores receptatores, & defensores hæreticorum procedere studeatis. Iudæos autem, qui Christianos vtriusque sexus, ad eorum ritum execrabilem induxe

rint

rint, aut inueneritis de cætero inducentes, pœna debita punitatis: Contradictores per cẽſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſt poſita compeſcendo; inuocato ad hoc ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Datum Romæ † Nonis Septembris, Pontificatus nostri anno primo.

† al. Reate.

5 Qualiter autẽ intelligatur, quòd quis redeat, vel tranſeat ad ritum Iudæorum, non eſt intelligendum ſecũdum quod exponit Bartholomæus Raymundi ſuper allegato cap. Contra Chriſtianos, ſcilicet quòd balneẽtur: & locus in quo fuit ſanctum chriſma poſitum, abradatur, & ſimilia, prout ponit: Nam hoc non eſt tranſire, vel redire ad ritum Iudæorum, ſed viuere ſecundum ritum: vnde poſito quòd Chriſtianus, vel Iudæus ad fidem Chriſti conuerſus ſine prædicto ritu efficiatur Iudæus, ſeruando eorum cæremonias, ſolemnitates, & feſtiuitates, & credat prout cæteri Iudæi, vere dicitur ad ritum Iudæorum tranſiſſe, vel rediiſſe.

Intelligendum ergo eſt, ad ritum iudęorũ aliquem rediiſſe, vel tranſiſſe, cum eorum cęremonias obſeruat: ſolemnitates eorum, & feſtiuitates celebrat, & cętera facit quæ iudęi communiter facere ſunt aſſueti.

6 Qualis autem eſt ille ritus, ſecundum quem illi, qui prius fuerunt iudæi, & poſt Chriſtiani, & iterum poſt redeunt ad iudaiſmum, ſeu iudęorum ritum: conſiderandum quòd talis eſt.

Ritus reiudaizantium.

Nam ille ſiquidem qui debet reiudaizare, requiritur ſeu interrogatur ab aliquo ex iudęis pręſentibus, ſi vult facere טבילה Teuilà, in hebræo, quod eſt dictum in latino, ſi vult facere balneationem, ſeu lotionem, ſeu balneum in aqua currente, vt efficiatur Iudęus: Ille autem reſpondet quod ſic: & tunc ille Iudæus, qui pręeſt, dicit ei dẽ in hebręo: בעל תשובה baal teſſuua, quod eſt dictũ in latino, reuertaris à ſtatu peccati: & poſt hæc ille exuitur ex toto, & quãdoque balneatur in aqua calida, & tunc iudæi fricant eum fortiter cum arena per totum corpus, ſed maxime in frõte, & in pectore, & in manibus: in illis videlicet locis, in quibus in baptiſmo fuit poſitum ſanctũ chriſma: poſtmodum vero abraduntur omnes unguens illius de manibus, & pedibus vſq; ad ſãguinẽ: Item radunt caput illius, & poſtmodum ponunt eum in aqua fluuij curentis, & faciunt illum facere immerſionem de capite, in aqua illa tribus vicibus, & poſt dictam immerſionẽ dicũt orationem talem Benedictus dominus Deus rex ſæculorum, † qui præcepiſti nobis ſanctificari ſuper iſtam aquã ſeu balneum, quod vocatur Teuilà in hebræo. Quo facto, ille egreditur de aqua, & induitur noua camiſia, & braccis recentibus, & omnes iudæi præſentes oſculantur eum, & imponitur nomen ſibi communiter illud, quod prius habuerat ante baptiſmum.

† al. Calore.

Item ille, qui ſic reiudaizatus eſt, requiritur, quod cõfiteatur legem Moyſi, & promittat ſe eã tenere, & ſeruare, & ſecundum eã viuere de cætero. Item quod abneget baptiſmum, & fidẽ Chriſti,

A & Chriſtianorum: nec de cętero eam teneat, aut ſeruet, & ille ita promittit ſe ſeruare legem, & abnegat baptiſmum, & Chriſti fidem: poſtmodum vero datur eidem charta ſeu inſtrumentum teſtimoniale ad omnes alios iudæos; vt ſic poſſint eũ recipere, & confidere de eodem, & benefaciant ei: & extunc viuit, & cõuerſatur vt iudæus, & ingreditur ſcholam ſeu ſynagogam iudęorum.

7 Qualis autem eſt ille ritus, ſecundum quem illi qui alias non fuerunt iudæi, recipiuntur ad iudaiſmum, conſiderandũ eſt, quod eſt idem qui prius, niſi quod prædicti non circũcidũtur, quia iam ſunt: vnde aliter circũcidunt iudæi pueros ſuos, B & aliter Chriſtianos, ſiue pueros ſiue adultos, quia circũcidendo Chriſtianos, adultos ſeu pueros, ſcindunt eis pellem deſuper ſemiplenè, & nõ per totum circulum, ſicut faciunt in pueris ſuis iudæis; ad hoc vt ſit diſtinctio inter eos.

COMMENT. LXIX.

De materia huius quæſtionis agunt Canoniſtæ in c. contra Chriſtianos. de hæret. lib. 6. Locatus in opere iudiciali verbo, apoſtata, num. 3. ubi penitus ſequitur hic Eymericum. idem per omnia Repertorium inquiſitorum verbo, Reiudaizantes, & Calderinus tracta. de forma procedendi contra in- C *quiſitos de hęreſi, in rubrica, De his qui condemnantur vt hæretici. Tabienſis in ſumma verbo, inquiſitor. §. 31. 32. 33. Squillacenſis tract. de fide catho. cap. 46. & in legibus Hiſpanię ſeptipartitis, par. 7. tit. 24. li. 7. Alfonſus Caſtrus li. 1. c. 23. de iuſta hęreti. punitio. Ioannes Roias tracta. de hęret. par. 1. nu. 557. & ſequen. Conradus Brunus, lib. 4. de hęret. c. 2. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 9. nu. 11. & alij quos omitto.*

Reiudaizantes poteſtati Inquiſitorũ ſubduntur.

Ac de his nulla eſt dubitatio, quin iuriſdictioni Inquiſitorum ſubiiciantur: ſunt enim non modo hęretici, verũ, & apoſtatę iudicãdi, cum in totum deſerant fidem Chriſti, & ſectam penitus execrabilẽ, & omnino à religione Chriſtiana diuerſam profi- D *teãtur. de quibus propria diſputatio eſt infra, q. 49.*

Iam quæ hac quęſtione dicuntur de poteſtate Inquiſitorum procedendi aduerſus iudaizantes, locũ habent etiamſi reiudaizantes fuiſſent baptizati dũ eſſent infantes, aut metu mortis, dummodo nõ fuiſſent baptizati abſolutè coacti. ſextus in dicto c. contra Chriſtianos. ibi: Etiamſi huiuſmodi redeuntes dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen abſolutè, aut præcisè coacti baptizati fuerũt. *hęc ibi. notatque ibidem gloſſa, Geminianus, & alij. Bernardus in lucerna Inquiſi. verbo, Iudęi. §. 2.*

Cum his tamen qui reiudaizant dum ſunt infantes, mitius eſt agendum, quam cũ adultis quia ętati E *parcitur, vt dixi par 1. ſuper l. ſi quis. C. ne ſanctum baptiſ. iteretur. verſ. ſi tamen criminis capax.*

Locus emendatus.

a Ita quod ſi volũt redire a ritu Iudæorũ, &c.] *Barcinonẽſis impreſſus hic erat mutilus, nam poſt illa verba:* Hæretici ſunt habendi, & vt tales iudicandi. *ſtatim ſequebatur:* Ita quod ſi nolint redire, & ritum Iudæorum atque ſectam abiurare, &c. *Nos tamen ex tribus manuſcriptis illa ſuppleuimus.* Ita quod ſi volunt redire à ritu Iudæorũ atq; ſectam abiurare, & ſatisfactionem congruã exhibe-

A exhibere, vt pœnitentes hæretici sunt ad misericordiam admittendi.

Iudæi ratione delicti supponuntur iudicibus ecclesiasticis.

b Tertium est, quòd Iudæi, qui talib. transeuntibus, &c.] *Nam ratione delicti Iudæi subiiciuntur foro Ecclesiæ, quamuis non sint de Ecclesia idē tradunt Locatus verbo, Apostata, nu. 3. Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitor. verb. Iudæi. §. 1. Repertorium Inquisi. ver. Iudæus. §. item Inquisitor. ver. & ibi dicunt Doctores. quibus accedūt Aucharanus consil. 15. incipien. Spiritualis Iudex. Calderinus cons. 2. incipiente: Iudæus dolosè. tit. de Iudæis. & Oldradus consil. 36. incipien: Infrascripti sunt articuli. Zabarella in Clemen. 2. §. 1. de hæret. Cardinalis Alexandrinus in cap. nulla, distin. 54.* B *vbi expressè asserit, Iudæos in casib. in quibus Christianis contrariantur, vel eos ad obseruandū suos ritus inducunt, iuri canonico, & iudicibus Ecclesiasticis subiectos esse. Idem tenuit Imola in Clemen. ex graui. de vsuris. ver. vlterius quæro an Iudæi asserentes, & Cāpegius ad Zanchinum, c. 36. versi. Deliquit contra fidem nostram. & eleganter Squillacensis tracta. de fide catho. cap. 46. tradunt Ioannes Andr. Germinianus, Francus, & cæteri communiter, in cap. contra Christianos. de hæret. lib 6.*

Iam quot & quibus casibus Iudæi & alij infideles subiiciantur Inquisitorum potestati luculenter declarauit Sanctissimus dominus Gregorius Papa C *XIII. rescripto quodam incipien. Antiqua Iudæorum. anno Domini MDLXXXI.*

Iudæi inducentes Christianos ad iudaismum, vt fautores hæreticorū plecti possunt.

c Tales inquam Iudæi fautores hæreticorum sunt iudicandi, & vt tales per prælatos, & Inquisitores puniendi.) *His verbis apertissimè indicat Eymericus Iudæos inducentes Christianos ad iudaismum plectendos esse pœnis fautorum hæreticorum, quod non est absurdum, quamuis enim re vera propriè fautores hæreticorum dici non possint, cum in eos non cadat hæresis, nec propterea hæresis fautoria, quia baptizati non sunt, at largè nō modo fautores, uerum sectatores hæreticorum, seu uerius apostatarum dici possunt, vt optimè scripsit Ioannes And. in dicto cap. contra Christianos.*

Franciscus Squillacensis tracta. de fide catho. ca. D *46. nu. 2. in casu huius quæstionis pœna arbitraria puniendos, dicit, ex quo pœna certa per leges non est statuta, per regulam in capitulo de causis, de offic. delega. quod etiam videtur indicare rescriptum Nicolai IIII.* Turbato corde. *quod hic recitat Eymericus, in quo circa finem dicitur:* Pœna debita punitatis. *quamuis enim nomine pœnæ debitæ, intelligamus pœnam a iure præscriptam; at vbi sancita nō est, pœnam arbitrariam à iudice debitè pensatis circunstantijs imponendam, accipimur. iudex enim legibus deficientibus, ne delicta maneant impunita, legibus sufficitur.*

Quibus pœnis plectendi Iudæi inducentes Christianos ad iudaismum.

Zanchinus tamen tract. de hæret. c. 36. nu. 4. Re- E *pertorium Inquisit. verbo, Iudæus. §. sed circa prædicta. Syluester in sum. verbo, Iudæus, q. 5. quatuor pœnas videntur numerare, priuationem communionis cum Christianis, pecuniariam, carceres, & verbera quæ colliguntur ex cap. ita quorundam. in fine extra de Iudæis. ex c. postulasti. de Iudæis. ex cap. in tu Archiepiscopatu. de rapto. & ex. c. sæpe. 28. q. 1. neque ab his puto recedendum.*

A *Sed si atrox sit scelus à Iudæo, uel alio infideli cōtra fidem patratum, acrior pœna eis imponi poterit, ac etiam relinqui poterunt curiæ sæculari: nam quoties pœna relinquitur arbitrio iudicantis, si crimen sit ingens, iudex arbitrium extendere potest vsque ad mortem, vt est glossa communiter recepta in §. in summa. verbo, extraordinaria. Instit. de iniurijs. Decius in cap. ex litteris. de constitu. & alij quos omitto consulto. postea vero iudices sæculares vltimo supplicio eos afficient. argumento l. 2. & l. nequis Christianam. C. de iudæis.*

Illud hic non est omittendum, quòd optimè monet Squillacensis tracta. de fide catho. cap. 46. circa B *finem, quòd quādo Iudæi in his causis ad fidem spectantibus sunt puniendi, non potest Episcopus sine Inquisitore, aut vice versa punire, sed simul interuenire debent quemadmodum in condemnandis hæreticis cautum est in clemen. 1. §. duro tamen. de hæret. & hæc sententia videtur mihi tutissima, & propterea penitus obseruanda.*

Num autem puniendus sit Iudæus si transierit ad sectam Sarracenorum docet Oldradus consi. 51. incipien. Iudæus transiuit. cuius dicta ob breuitatem non expendo.

Item an & qualiter sint puniendi Iudæi si infideles alterius sectæ inducant ad Iudaismum, cautum C *est a Ioanne Castellæ rege æra MCCCCXVIII. & refertur in collectione legum Hispaniæ Catholici Regis nostri Philippi II. lib. 1. tit. 1. de sum. Trinita. & fide Catho. lib. 6.*

d Turbato corde) *Refert etiam Campegius apud Zanchinum, c. 36. vbi eam tribuit Gregorio X. & Repertorium verbo, Reiudaizantes. §. sed est quæstio. Sed nihil refert, potuit enim ita primum cauere Gregorius X. idemque postea innouare Nicolaus IIII. quod sæpissimè contingit. eiusdem quoque extrauagantis meminit Ioannes And. & alij in cap. contra Christianos. de hæret. lib. 6.*

e Pontificatus nostri anno primo.) *Post hæc verba, in tribus codicibus manuscriptis subsequitur hæc periodus:* Similes litteræ Apostolicæ habentur de D Sarracenis mutatis mutandis, & incipiunt: Admodum, & sunt Gregorij. XI. *Sed nos secuti Barcinone impressum, ea omisimus, credentes adnotationem alicuius esse, quæ ex margine in cōtextum irrepserit: nam illæ litteræ quæstione sequenti referuntur.*

Locus restitutus.

f Si vult facere Teuilà in Hebræo.) *Hic locus in omnibus codicibus erat deprauatus; nam Barcinonensis, Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara ita habēt:* Si vult facere Tinila. *Sabellanus ita:* Si vult facere Tiuilam. *sed nos ex consuetudine, & ritu Hebræorum ita correximus, & restituimus, vt est impressus:* Si vult facere Teuilà. *obseruandum est autem, non quamcunque lotionem, qua He-*

Quid sit Teuila apud Hebræos.

E *bræi se solent lauare, aut purificare intra domum suam, vocari* Teuilà, *sed solum eam, quæ fit in aqua currenti, & naturaliter scaturienti, quod etiam hodie vbique obseruant, præsertim in purificandis fœminis menstruo, aut menstrui quacunque significatione pollutis, non enim prius viris iunguntur, quā fecerint* Teuilà. *hic locus apud Vmbertum in opere iudiciali verbo,* Tinilà, *eisdem verbis legitur etiam corruptè.*

g Dicit

Locus restitutus.

g Dicit eidem in Hebræo, Baal Tesciuua.] *Hic quoque locus in omnibus exemplaribus erat mēdosus, in Barcinonensi ita Baal tussima. in Bonouēsi, Ceisiura. in Sabellano, Cesuira, in codice Cardinalis del Gambara. Cesura. quem nos etiam edocti consuetudinem & linguam Hebræorum, ita restituimus vt est impressus, est autem hic modus dicendi consuetus & familiaris apud Hebręos, quo quadam animi letitia indicant lætabundi hominem pænitentem & conuersum, cum relictis religione Christiana, aut nefarijs sectis ad legem reuertitur, seu conuertitur, hūc etiam locum corruptum inuenies apud Vmbertum Locatū in opere iudiciali, verbo, Tinila.*

Qui apud Hebræos Baal Tesciuua.

h Et imponitur nomen sibi communiter illud, quod prius habuerat ante baptismum.] *Si quis ergo Iudæus effectus Christianus retinet nomen iudaicum antiquum, ac eo post baptismum, assumptū vtitur, ex hoc argueretur amor & affectus erga iudaismum, eumque approbare præsumeretur: ita docet valde singulariter Crauetta consil. 73. incipien. Dicendum videretur, nume. 14. & sequen. quem sequitur Franciscus Viuius lib. 2. communium opinionum, opinione 193. versic. & nomen turpe est demum tantæ infamiæ, ratio Crauettæ potissima est: quoniam valet, inquit, argumentum ex reliquijs præcedentibus desumptum. argumento cap. accusatores, vbi gloss. 2 q. 5. Ioannes Anania consil. 17. faciūt tradita per Felynum in c. quæ in Ecclesiarum, de cōstit. quem retulit Iason l. si ita stipulatus, §. Crysogonus, de verbor. obligat. & huic opinioni assentior libentissimè: qualis autem suspicio hinc oriatur, non potest à nobis certa regula definiri, sed personarum & circunstantiarum habita ratione indagandum erit. Hæc autem suspicio tunc cessaret, cum in baptismo retinere Iudæus, cum efficitur Christianus, illud nomen, quo vocabatur existens Iudęus, vt si Ioseph, Simon, aut similibus etiam apud Christianos vsitatis vocaretur, eaque retineret: tunc enim ex hoc solo non insurgeret Iudaismi suspicio.*

Conuersi ad fidem & nomen & ritum veterem dimittant.

His vero qui ad catholicam fidem conuertuntur siue ex Iudæorum, siue ex aliorum infidelium perfidia, iubendum est, ne nominibus antiquis, quibus in sua secta utebantur, appellentur, sed uocentur nominibus usitatis Christianorum, quod cauit in Hispania Catholicus Rex Philippus II. in collectione legum Castellæ lib. 8. tit. 2. delos Iudios y Moros. *l.* 13. §. 10.

Rursus præcipiendum est eisdem ne ueteres suarum sectarum ritus obseruent, sicut dispositum est in Concilio Lateranen. sub Innocentio III. c. 70. & refertur in c. Quidam, extra de apostat.

De originarijs seu antiquis Christianis quæsitū etiam est; An & ipsi talem suspicionem incurrant si nominibus Iudæorum appellentur? & sane iudicio meo consultius facient, si nominibus Sanctorum noui testamenti vocentur, quod si nominibus Iudęorum penitus insolitis apud Christianos, & inusitatis vtantur, fortassis causam præbebunt saltem suspicandi quod ab Hebræis originem ducant.

Hebræi vno modo circuncidunt omnes.

i Vnde aliter circuncidunt Iudæi pueros suos, & aliter Christianos, &c.] *In uetusto illo codice membraneo bibliothecę Vaticanę, quo sępe sum usus ad multos locos obscuros huius operis illustrandos, hæc prorsus leguntur, quæ hic tradit Eymericus de discrimine circuncisionis, cęterum a peritissimis Rabinis & Iudæis & conuersis ex Iudęis Romæ, dum hæc scribo, accepi, hoc nusquam obseruari apud eos, nec scire se aliquando hęc fuisse obseruata: immo aiunt non putari uere Iudæum eum, cui tota pręputij pellis abscisa non esset.*

QVÆSTIO XLV.

De Christianis transeuntibus ad sectam Sarracenorum.

SVMMARIVM.

1 *A Christianismo ad Sarracenorum ritus deficientes, hęretici sunt habendi.*

2 *Pręstantes eis fauorem sunt hæreticorum fautores.*

3 *Atque ut tales puniri debent, etiam si Sarraceni fuerint.*

4 *Gregorij XI. litteris de his omnibus puniendis.*

QVadragesima quinta quæstio est: Christiani, qui ad ritum redeunt seu transeunt Sarracenorū, & Christiani & Sarraceni, qui talib. q ad huiusmodi redierint, vel transierint ritum, dederunt consilium, auxilium, vel fauorē, an omnes isti sint velut hæretici iudicandi sic, quod Inquisitoris hæreticorum iudicio sint subiecti?

Ad hanc respondemus, & dicimus tria sicut in quæstione de Iudæis proxime dicta.

1 Primum est; quod tales trāseuntes vel redeūtes ad ritum Sarracenorum, hæretici sunt habendi, argu. extra de hæret. lib. 6. Contra Christianos, nam fidem Christi abnegarunt, & sectam peruersam Sarracenorum sibi elegerunt.

2 Secundum est, quod Christiani eis præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem, fautores hæreticorum sunt habēdi, & vt tales per prælatos & Inquisitores puniendi, arg. alleg. c. Contra Christianos. Nam taliter transeuntes & redeuntes sunt hęretici: ergo eis præstantes consilium, auxilium, & fauorem, hæreticorum sunt fautores veri.

3 Tertium est, quod Sarraceni præstantes prædictis (vt transeant vel redeant ad talem ritum seu sectā) consiliū, auxilium, vel fauorem, fautores hęreticorum sunt, & vt tales puniendi per prælatos & Inquisitores sunt, vt expresse determinat dominus Gregorius Papa XI. in extrauagante, Admodum dolenter, tenoris sequentis.

Extrauag. domini Gregorij xi.

4 ADmodum dolenter audiuimus, & narrauimus, quod non solū quidā de Sarracenica impietate ad Christianam fidem conuersi, ad eandem sunt impietatem reuersi; verum etiā quamplurimi Christiani, ueritatem fidei abnegantes, se damnabiliter ad Agarenorum perfidiam transtulerunt: quod tanto magis reprobum

fore

fore cognoſcitur, quãto ex hoc Chriſti nomen ſanctiſſimum, quadam familiari hoſtilitate ſecurius blaſphematur. Cum autem huic peſti damnabili congruis & feſtinis deceat remedijs obuiare: Vniuerſitati ueſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus infra terminos vobis ad inquirẽdũ contra hæreticos, auctoritate ſedis Apoſtolicæ deſignatos, ſuper pręmiſſis tam per Chriſtianos, quam etiam per Sarracenos inter Chriſtianos morantes, inquiſita diligenter & ſollicite veritate contra omnes, quos talia inueneritis hactenus commiſiſſe, & committere in futurum, tanquam cõtra hæreticos, contra fautores etiam, & receptatores, & defenſores eorũ, tanquã contra fautores receptatores & defenſores hęreticorũ procedere ſtudeatis. Sarracenos quoque, qui Chriſtianos utriuſq; ſexus, ad dictã eorum perfidiã induxerint, aut inueneritis de cætero inducentes, pęna debita puniatis: contradictores per cenſuram ecclesiaſticã, appellatione poſtpoſita, compeſcendo; inuocato adhoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Datum apud Villã nouam Auinion. diœceſis. 3. Non. Auguſt. Pontificatus noſtri anno Secundo.

COMMENT. LXX.

De ſecta & erroribus Sarracenorum actum eſt ſupra cum Eymerico in hac eadem parte q. 22. Hic breuiter diſſerit auctor de Chriſtianis, qui ad eam ſectam tranſeunt ſeu redeũt; quorum noſtris ſæculis magnus eſt numerus, notitia uero huius quęſtionis tota pendet ex illis, quæ dicta ſunt in proxima præcedenti.

Et de materia quæſtionis agunt Repertorium Inquiſitorum, verbo, Reiudaizantes. §. ſupra viſum eſt. Canoniſtæ in c. contra Chriſtianos, de hæret. li. 6. Carrerius tract. de hæret. nu. 51. verſ. item contrahitur hæreſis per apoſtaſiam. Simancas de cath. inſtit. tit. 39. de Machometanis, & alij.

Qua pæna puniantur, qui ſequuntur ſectam Sarracenorum.

Aduerſus eos, qui ex Chriſtiana religione ad ſectã Sarracenorum ſe transferunt, mortis pęna ſtatuta eſt, in l. 4. ſeptipartita, par. 7. tit. 25. cui conſonæ videntur l. hi & l. eum qui. C. de apoſtatis.

Sed iure Pontificio, quo Inquiſitores Apoſtolici vtuntur, huiuſmodi diſertores tanquam apoſtatæ puniuntur, & ſi vere pęniteant & conuertantur ad gremium ſanctæ matris Eccleſiæ condonata eis vita, recipiuntur, ſicut indicat hic Eymericus dicens, eos velut hæreticos eſſe habendos, de quo agemus copioſius infra in hac 2. parte, q. 49. de apoſtatis.

In his conſideranda eſt culpa ſeu lapſus, vt mitius vel grauius puniri debeant, an ſcilicet ſponte, an contra, metu, tormentis, aut alijs cauſis inducti eam ſectam ſecuti fuerint.

A *Iam extrauagãtem Gregorij xi. quam refert hic Eymericus, recitat quoque Repertorium Inquiſitorum verbo, Reiudaizantes.*

QVÆSTIO XLVI.

De infidelibus contra fidem Chriſtianam delinquentibus, an iuriſdictioni Inquiſitorum ſubdantur.

B

SVMMARIVM.

1 *Contentorum in veteri teſtamento diſtinctio.*
2 *Iudæi in quibus à nobis defendendi.*
3 *Iudæis communia multa cum Chriſtianis ſunt.*
4 *Iudæi in quibus delinquendo puniri ab Inquiſitoribus poſſint.*
5 *Iudæos & alios infideles ratione delicti effici de foro Eccleſię, multis probatur.*
6 *De poteſtate Papæ ſuper infidelibus.*
7 *Qua ratione Eccleſia quandoque bellum inferat infidelibus.*
C 8 *Rationes tenentium quòd Iudæorum punitio ſpectet tantum ad iudices ſæculares.*
9 *Intellectus c. Poſtulaſti. De Iudæis.*
10 *Quos blaſphemos punire ſit iudicis Eccleſiaſtici, & quos iudicis ſæcularis.*
11 *In crimine hæreſis iudicis eccleſiaſtici eſt cognoſcere, ſęcularis exequi.*
12 *Intellectus c. In Archiepiſcopatu. De Raptor.*
13 *Ritus Iudæorum cur tolerati ab eccleſia, non ita Sarracenorum.*
14 *Clementiæ vnicæ, De Iudæis & Sarracenis, pulchra declaratio.*
D 15 *Iudæi ex quibus capitibus ab eccleſiaſtico iudice puniri poſſint.*
16 *Epilogus totius quæſtionis.*
17 *Narratur caſus cuiuſdam Iudæi, & Decretum Papæ de illo conſignando Inquiſitori.*

Vadrageſimaſexta quæſtio eſt: Iudæi & infideles cæteri, dæmones inuocantes, hæreſes ſeminantes, ſeu alia circa vel cõtra fidẽ Chriſtianã delĩquẽtes, an hæretici ſint habẽdi; ita vt Inquiſitoris hæreticorũ iudicio ſint ſubiecti?

E 1 Ad hãc reſpondemus, quòd in veteri teſtamẽto continentur multiplicia, à Iudæis vera eſſe æſtimata, quæ ſe dicunt credere, & eis credendo inniti auctoritati diuinę vt infallibili veritati: Nã in dicto veteri teſtamento ſunt quædã moralia, quædam legalia, qdã iudicialia, quædam cęremonialia, quædam prophetalia, & quædã figuralia: quę omnia ſunt in genere duplicia: Nam quędã sũt in eis ſpecialia, quę à nobis Chriſtianis diſtinguuntur, & ipſi Iudęi ſunt, & dicũtur; & a nobis Chriſtianis infideles reputãtur, & vere habẽtur.

2 Et ſi Iudæi in his diſcendant à priori eorũ credentia, licet hæretici ſint in eorum perfidia, non tamẽ in fide Chriſtiana, immo nobiſcum tũc de nouo conueniunt, & ad nos conuertũtur: & ideo

in his,

amplius erudiendi,& defendendi.

Communia Christianis & Iudæis.

3 Quædam alia sunt nobis Christianis, & Iudæis, communia, per quæ à nobis Christianis nõ distinguuntur, nec Iudæi sunt nec habentur: vtpote, credere Deum vnum esse, & illum creatorẽ omnium,& similia. Et si Iudæi in his ab eorum priori credentia discedant,& ea abnegẽt esse vera, hæretici & priori promissa fidelitate,& in eorũ theologia seu lege,& communi Iudæorum æstimatione sunt,& habentur.

4 Et quia in his nobiscum conueniunt, & talia negare, est legem Christianam directe agitare; ideo à Christianis,& fidei Christi iudicibus Episcopis,& Inquisitoribus arctandi sunt ea credere,& fidem, quam Deo in his credendo promiserunt, firmiter obseruare. Si ergo a inueniantur Iudæi in his, quæ nobis Christianis & eis sunt cõmunia, delinquere, verbo vel facto ea abnegando, vt si asserant verbo, Deum non vnum esse vel facto, dæmonibus sacrificando: quod est facto asserere dæmonem fore Deũ,& similia perpetrare, præsertim in præsentia Christianorum, debent vt hæretici in eorum lege,& vt fautores hæreticorum contra legem Christi,& inductores,& arctari & puniri per Episcopos,& Inquisitores iudices fidei. Si enim infantes Iudæorum, vel adulti per minas, vel per rerum suarum ablationem, vel verberationem, vel similem coactionem, vel etiam metu mortis coacti baptizati fuerint,& receperint fidem Christi, sunt cogendi q promiserunt obseruare, vt habetur 45. distinct. c. De Iudæis.& cap. Licet. & extra de hæret. lib. 6. Contra Christianos. quanto magis Iudæi, qui voluntarie de credendo prædicta moralia, & illa prædicta, per quæ à Christianis non distinguuntur, Deo fideiusserunt, debent arctari ad seruandum id, quod promiserunt? præsertim q a fidẽ Christianam receperũt in figura vt dicit S. Thomas 2.2. q. 10. ar. 5.& 6. Et quia Iudæi, inter cętera, adorare vnum Deum, & illum solum promiserunt, iuxta illud Deuter. 6. Dominum Deum tuũ adorabis,& illi soli seruies,& in his modernis temporibus, & antiquis frequentissimè deliquerunt, saltem facto, quod est plusquàm verbo, idola colentes: eis sacrificia offerentes: dæmones inuocantes: ad aras idolorum eis preces nefarias effundentes: eisdem dæmonibus sacrificantes: responsa expectantes, & obtinentes: & nonnunquam Christianos verbo, facto, vel exemplo ad nefaria similia pertrahentes: Episcoporum & Inquisitorum pro talibus nefandis iudicium non euadunt, immo sunt ab eis acrius puniendi.

a Iudæi de... (margin note, partly illegible)

5 Quòd autem ita sit, quòd Iudæi,& infideles cęteri, dæmones inuocantes: hæreses seminantes: & similia peragentes, sint de foro iudicis ecclesiastici,& consequenter Inquisitoris hęreticorum, patet ex dictis doctorum Innocentij de uot. & voti red.& Ioannis And. ibi. vnde Innocen. vbi prius super c. Quòd super his. dicit ita: Sed nunquid est licitum inuadere terras infidelium? & in fra. Bene tamen credimus, q Papa, qui est Vicarius Iesu Christi potestatem habeat non tantum

Innocen.

A super Christianos, sed etiam super omnes infideles: cum enim Christus habuerit super omnes potestatem: vnde in psal. † Deus iudicium tuum regi da,&c. nõ videretur diligens paterfamilias, nisi Vicario suo, quem in terra dimittebat, plenã potestatem super omnes dimisisset. Item ipse Petro & successoribus eius dedit claues regni cœlorum,& dixit ei: Quodcunque ligaueris,&c. Item alibi: Pasce oues meas. supra de elect. Significasti. Omnes autem tam fideles quã infideles, oues sunt Christi per creationem, licet non sint de ouili Ecclesiæ:& sic per prædicta apparet, quòd Papa super omnes habet iurisdictionem & potestatem de iure, licet non de facto.

Potestas Papæ super infideles.

† Psal. 71.

B 6 Vnde b per hanc potestatem, quam habet Papa, credo q si Gentilis, qui non habet legẽ nisi naturæ, contra legem faciat, potest licite puniri per Papam. arg. Gen. 19. vbi habes, q Sodomitæ, qui contra legem naturæ peccabant, puniti sunt à Deo. Cum autẽ Dei iudicia sint nobis exẽplaria, non video quare Papa, qui est Vicarius Iesu Christi, hoc non possit,& etiam debeat, dũmodo facultas adsit: Et idem dico si colant idola. Naturale.n. est, vnum & solum Deum creatorem colere,& non creaturas. Item Iudęos potest iudicare Papa, si contra legem suam faciant:& etiam in moralibus, si eorum prælati eos non puniãt:& C eodem modo si hæreses contra legem sam inueniant. Et hac ratione c moti Papa Gregorius & Innocẽtius mandauerunt comburi libros tales, in quib. multæ cõtinebãtur hæreses & errores,& mandauerunt puniri illos, qui prædictas hæreses sequerentur, vel docerent.

De Christianis autem non est dubium, q eos iudicare potest Papa, si contra legem Euangelicam faciant. Et licet Papa quandoque omittat pęnas iustas & debitas omnibus prædictis inferendas, vel quia facultatem nõ habet, vel propter pericula, vel scandala, quæ inde obueniunt, vel euenire timentur: potestas tamen hoc faciendi de iu D re est apud eum.& infra: Nec est contra 2. q. 1. Multi. vbi dicitur, q non pertinet ad nos iudicare de his, quæ foris sunt: quia intelligitur, q nõ debemus eos iudicare, excommunicando vel compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gratia vocãtur. 45. dist. De Iudæis. hæc Innocentius.

Ioannes Andreas etiam in Nouella super cap. Quòd super his. dicit in effectu per omnia sicut Innocen. vbi supra. Idem Ioannes Andr. super cap. Ex graui. §. sane.& verbo, hæreticum, extra de vsuris. in Clemen. dicit ita: Non solum est hæreticus, male sentiens de articulis fidei, vel sacramẽtis Ecclesiæ, de hæreti. c. Ad abolendam. in E prin. sed etiam qui peruersum habet dogma, vel falsas vel nouas opiniones gignit, aut sequitur. 24 quæst. 3. cap. Hæreticus, aut si est contra determinationem † Ecclesiæ. co. nm. cap. 4. & cap. Cum ni. in fi. Iudæi vero, qui dicunt hæc, inducẽtes auctoritatem Deuterono. 23. Non fœnerabere fratri tuo: pro quibus videtur facere 23. quęst. 4. Ab illo. non includuntur hac constitutione: quia non cadit in illos proprie hæresis, quæ diuisionem notat, quia ipsi nunquam in

Ioan. Andr.

† al. doctrinam.

vnitate

vnitate fidei fuerunt. Item certum est, quòd peccant in articulis fidei, qui sapiunt humanitatem Christi, de quibus dicitur de sum. trin. Firmiter. & hoc scit Ecclesia: & illos sustinet, & nihil ad nos, &c. 2. q. 1. Multi. de diuor. c. Gaudemus. possent tamé super his per Ecclesiam compesci, si talia dogmatizarét inter Christianos, vt scripsi post Inn. & Hostien. de vot. & voti redempt. c. Quod super his. ver. defensionem. sicut & in alijs casibus coercentur, qui notantur extra de Iudæis. c. Iudæi. hæc Ioan. Ad.

Paulus de Leazaris super eod. cap. concordat etiam cum prædictis.

S. Thomas.

B Beatus Thomas 2. 2. q. 10. art. 9. in solutione secundi argumenti dicit sic: Ecclesia contra infideles non habet iudicium quo ad pœnã spiritualem eis infligendã: habet tamen iudiciũ super aliquos infideles quo ad temporalem pœnam infligendam: ad quòd pertinet, quod Ecclesia aliquãdo propter aliquas speciales culpas subtrahit aliquibus infidelibus communionem fidelium.

7 Idem sanctus Thomas ead. quæst. 8. art. dicit sic: Infidelium quidam sunt, qui nunquam fidem susceperunt, sicut Gentiles & Iudęi, & tales nullo modo ad fidem compellẽdi sunt, vt ipsi credant, quia credere voluntatis est: Sunt tamen cõpellendi ab Ecclesia, † si facultas adsit, vt fidem non impediant, vel blasphemijs, vel malis persuasionibus, vel etiã apertis persecutionibus: & propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum mouent; non quidem vt eos ad credẽdum cogant (quia etiã si vincerent eos, & captiuos haberent, in eorum libertate relinquerẽt, an credere vellẽt) sed propter hoc, vt eos compescãt, ne fidem Christi impediant.

† al. à fidelib.

Alij vero sunt infideles, qui quandoq; fidem susceperunt, & eam profitentur, sicut hæretici, vel apostatæ: & tales sunt etiam corporaliter cõpellendi; vt impleant quod promiserunt, & teneant quod semel susceperunt. Hæc beatus Thomas.

8 Nonnulli autem aduersarij veritatis, veritatem prædictam nituntur multipliciter impugnare, volentes probare, quòd cognitio & punitio Iudæorum, & Sarracenorum in & contra fidem delinquentium, pertineat non ad Episcopum, & Inquisitorem, sed tantum ad dominos temporales. Et primo probant per canones, secundo per leges.

Argumenta quib. quidam nituntur probare Ifideles non esse per Ecclesiam puniendos.

Per canones impugnant quintuplicitet & primo sic. Iudæus sic delinquens contra fidem, vel est de se de iurisdictione Episcopi, vel non: si sic, punit eum Episcopus, vt patet extra de Iudæis, c. Postulasti. & punit eum pecunia, vel pœna alia temporali: si non, punit eum dominus tẽporalis, vt patet per c. allegatum. Non ergo omnes Iudæos contra fidem agentes potest punire Episcopus; & per consequens minus ij se Inquisitor, cum ille sit ordinarius, & non iste.

Responsio ad primum arg.

9 Respondetur: ꝙ cap. allegatum nõ loquitur de hæresi, vel de fide, de quibus cognoscere, est per censuram ecclesiasticam prohibitus dominus tẽporalis, vt patet extra de hære. lib. 6. c. Vt inquisi-

A tionis. §. prohibemus. sed loquitur de excessu, de quo in Iudæo conceditur per Ecclesiam domino, temporali, quòd possit cognoscere, & punire: dicit enim sic cap allegatum: Postulasti qualiter contra Iudæũ procedere debeas, qui manus iniecit in quendam clericum violentas? Ad quod breuiter respondemus, quód si dictus Iudæus tuæ iurisdictionis existat, ipsum pœna pecuniaria punias, vel alia (secundum quòd conuenit) temporali, faciens læso satisfactionem congruam exhiberi: alioquin eius dominum moneas & inducas vt passo iniuriam, & Ecclesiæ ab eo satisfieri faciat competenter: Quod si dominus eius neglexerit adimplere, tu Christianis omnibus per censuram ecclesiasticam interdicas, ne cũ ipso Iudęo, antequam satisfaciat, præsumant cõmercia exercere.

Secundũ argumentum.

Secundo sic arguitur: Si in contumeliam creatoris prorumpant, Iudæi, puniũtur per principes temporales, vt patet extra de Iudæis. c. In nonnullis: Sed fidem Christi peruerso dogmate impugnare, vel aliàs in & contra fidẽ agere, est in contumeliam creatoris prorumpere: Igitur si Iudæi sic agitent contra fidem, non per Episcopum & Inquisitorem debent puniri, sed per principes tẽporales.

Responsio ad secundum argumentum.

C 10 Respondetur multipliciter: primo ꝙ duplex est blasphemia & contumelia in Deum. quędam est quæ mere contumelia: quædam quæ est hęreticalis. prima non agitat articulũ fidei, sed secũda de prima loquitur nr. de maledic. secunda autem contrahitur ad titulum de hęret. & de prima loquitur hic, & non de secunda cap. allegatum: quia luquitur simpliciter, & non ad hæresim contrahẽdo. Nec sequitur, quòd si dominus Papa comisit & pręcepit Principibus temporalibus, quòd puniant quendam Christianum, vel Iudæum de prima; ꝙ cõmiserit etiam de secunda: Et vbi hęc fecerit (quod non fecit) contrarium prædictis do-

D minis temporalibus postmodũ præcepit. extra de hęret. lib. 6. c: Vt inquisitionis. §. prohibemus. antea allegato. vbi eis præcipit. quòd de fide & hæresi quoquo modo non iudicent, nec cognoscant.

Secundo respondetur, quòd cum dicitur in dicto c. In nonnullis. præcipimus. quod per principes sæculares præsumptores huiusmodi animaduersione debita puniãtur: dominus Papa non excludit seipsum, quin possit iudicare & punire Iudęos contra fidem catholicam delinquentes, effectos de foro suo & Ecclesię, ratione criminis seu

B delicti. In foro autem ecclesiastico tales pœna pecaniaria vel temporali alia, citra effusionem sanguinis puniuntur: in foro autem sæculari pœna capitis plectuntur, quod notatur in hoc, quod dicitur, animaduersione debita puniantur, vt notat & exponit Hostien. in summa titu. De iudęis. §. quid si Iudęus. dicit enim sic. Cum autem Iudęus Christianum blasphemans, vel in eum sęuiens puniatur, multo fortius si Deum blasphemauerit, † est per potestatem sęcularem pœna legitima feriendus, vt infra eo. cap. In nonnullis. §. vlti. Sed quę est pœna hęc? dicunt quidam ꝙ pecuniaria, vt infra eo. Postulasti

† vide In[…] c. 24.

& hoc

& hoc eſt verum in fore eccleſiaſtico: ſed in ſæculari hoc nõ credo verum, immo legali, quę eſt decapitatio, etiam in Chriſtiano, vt dicam infra, de maledi. c. Qualiter quodlibet geous puoiatur, & infra: & hoc ſignificat Papa quando dixit: per poteſtatem ſecularem, condignæ animaduerſionis adiectione; animaduerſio enim merum imperium denotat: vode io hoc caſu animaduertere, eſt animã à corpore vertere. ff. de iuriſdi. om. iud. l. 3. nec excuſabit ſe aliquis cum iudice cauſa ludi. Quis enim ludos appellet, ex quibus crimina oriuntur? vt in conſtitutione ff. veteris §. illud veto ſatis. nam ludus noxius in culpa eſt. ff. ad leg. Aquiliã. Nam ludus. ad hoc ſupra de præſum. c. 1. hæc Hoſtien. B

11 Tertio reſpõdetur: quod in crimine hęreſis, iudicis eccleſiaſtici eſt cognoſcere, & iudicare; ſed iudicis ſęcularis eſt exequi, & punire, vt patet extra de hær. c. Ad abolendam. &c. Vergentis. & c. Excommuoicamus. vtroq; ſic in propoſito Eccleſia iudicat: quod ſignificatur in eo ꝙ Papa in dicto c. Io nonnullis. dicit: præcipimus, ꝙ præſuto ptores huiuſmodi: ſed dmoinus temporalis exequitur & punit, quod patet in eo, quod præcipit fieri per principes ſęculares, tanquã per executores: & in eo quod dicit, quòd condignæ animaduerſionis adiectione compeſcatur; pęna autem animaduerſionis vltimum ſupplicium deſignatur, vt patet clarè extra de hæret. c. Ab aboleodi. c. Vergeotis, & c. Excommunicamus. primo, & ſecundo. C

Tertium argum. Tertio arguimr ſic: Rex Sicillæ commiſit Epiſcopis, vt punirẽt Sarracenos, qui mulierib. Chriſtianis, & pueris paruulis abutebantur, vt patet extra, de rapt. c. Io Archiepiſcopatu. igitur ſi rex eis cõmiſit, ergo Sarracenorum punitio directe pertinet ad principes ſæculares.

Reſpõſio ad 3. argum. 12 Reſpondetur: quòd dominus Papa ibi, commiſſionem Epiſcopis factam per regẽ ſuper Sarracenos narrat: ſed eos ꝓcedere ex tali commiſſione non approbat: nec proceſſerunt ex illa, ſed propria poteſtate ordinaria. vode dicit ſic: Conſultationi tuæ taliter reſpõdemus: quòd tales in iuriſdictiooe tua exiſtẽtes, pęoa pecuniaria poterıs mulctare, &c. D

Poteſt & aliter reſponderi: quòd ibi prædicti Epiſcopi in dictis exceſſibus proceſſerunt ex cõmiſſione regia, & non poteſtate ordinaria: quia procedebant in caſu, & de exceſſu (quia de venereo, & damnato concubitu) io quo, & de quo poteſt cognoſcere, & punire dominus temporalis: ſecus autem de fide, & crimine hæreticæ prauitatis, de quo iudex ſæcularis cognoſcere prohibetur in allegato c. Vt inquiſitionis. §. prohibemus. E

4. argumẽtũ. Quarto arguitur ſic. Alta voce, & publice io terris Chriſtianorum perfidum Machometum, & ſacrilegum inuocare: peregrinationes ad Sarracenum defunctum aliquem vt ad ſanctum, palam & publice in eiſdem terris facere, & tolerare, cedit in offenſaio, & in opprobriũ fidei Chriſtianæ: Sed Sarracenos talia exercentes, mãdat dominus Papa caſtigari ꝑ principes Chriſtianos, & dominos tẽporales, vt patet extra de Iudæis, & Sarracenis in Clem. Cedit. Nõ ergo cognitio, & puoitio Sarracenorum cõtra fidem Chriſtianã delinquentium videtur ad Eccleſiam pertinere.

Reſpõſio ad 4. argum. Reſpondetur: ꝙ Iudęi, & Sarraceni (vt dictum eſt prius) aliqua habent nobis, & eis communia: vt credere vnum Deum: & illum fore creatorẽ; quod eſt commune nobis Chriſtianis, & Sarracenis, & Iudæis; vel credere Chriſtum de Virgine natum: et illum fore Prophetam verum, & ſanctum; quod eſt commune nobis, & Sarracenis; & in talibus aſſentire, ab Eccleſia non reprobantur, imo tacite approbantur. Et ſi poſt diſſentiant, in lege ſeu potius in ſecta ſua heręticãt, directe, & in noſtra indirecte. Ergo inquirere, & cognoſcere de huiuſmodi Iudæis, & Sarracenis ſic delinquẽtibus, eſt de fide, & hæreſi inquirere, & cognoſcere (quod eſt prohibitũ dominis temporalibus) ideo de huiuſmodi habet iudex Eccleſiaſticus cognoſcere, & iudicare: nec c. Cedit. allegatum, (vt patet ex eius ſerie) loquitur de Sarracenis taliter delinquentibus contra fidem.

Quib. diſtinguũtur Chriſtiani à Iudæis, & Sarracenis. Habent etiam Iudæi, & Sarraceni aliqua, quę nobis Chriſtianis, & eis non ſunt communia, ſed diſtincta, per quæ hi ſunt, & dicuntur Iudæi, & illi ſũt & dicũtur Sarraceni, & ꝑ quæ a nobis Chriſtianis ſunt diſtincti; vt Iudæi aſſerunt Chriſtũ adhuc fore venturum, & legalia obſeruãda: Sarraceni autem aſſeuerant Chriſtum veniſſe, tamẽ purum homioem fuiſſe, & Machometum perfidum, Chriſti nuntium, & Dei Prophetam ſanctum extitiſſe, & in his Eccleſia eos non approbat, immo reprobat; ſed licet reprobet, tameo tolerat, & ne eos quiſquã ad profitendũ fidẽ catholicam cogat, prohibet atq; vetat, vt patet diſ. 45. Qui ſincera. ted ſi voluerint ab eorum talib. erroribus reſilire, & Chriſti fidẽ ſuſcipere, eos fouet, recipit, protegit & amplectitur, vt patet de Iud. & Sarra. c. Iudæi, ſiue Sarraceni, & in protectione huiuſmodi eorum errorum, ipſi Iudæi, & Sarraceni exercẽt, & obſeruãt execrabiles varios ritus ſuos: hi in Synagogis, illi io Meſquitis.

Ritus Iudæorum. 13 Hi autem ritus plurimũ diſtinguũtur: nam ritus Iudæorum interdum fuerunt liciti, ſed ſemper habuerunt, & habent ſignificatiuẽ, & repræſentatiue aliquid veritatis. Nã olim in figura repræſentabant tunc futura: modo autem præterita: nũc autem licet Iudæis mendaciter repræſentent futura, nobis autem dũ per Iudæos fiunt, indicant præterita. Sicut ſerpens æneus, qui adhuc in quibuſdam Eccleſijs in Paſchate ſuper palũ exaltatur, & agnus, qui immolatur, figurant nobis Chriſtianis præterita, quia Chriſtum in Cruce exaltatum, & Deo in ara Crucis immolatum ſed olim ſanctis Patribus deſignabant talia in Chriſto fore futura. Nam (vt dicit Chriſtus Ioã. 3.) Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto ita exaltari oportet filium hominis: & ideo hi ritus Iudæorum ab Eccleſia tolerantur. quia in illis habemus teſtimonium fidei Chriſtianæ ab hoſtibus, & ab illis, qui foris ſunt, immo Papa ꝓhibet, quòd in eorum celebritatibus, & feſtiuitatibus à Chriſtianis nullatenus permbentur; vt

patet extra de Iudæis,& Sarra.c.ficut Iudæi.

Ritus Sarracenorum. Ritus autem Sarracenorum secundum suam totalitatem (quod dico propter circuncisionem) nec † fuerunt,nec sunt liciti:quia non continét veritatem,nec aliquam adducunt vtilitaté ; ideo ab Ecclesia iure,vel constitutione nec approbátur,nec licentiátur,nec etiam tolerantur:licet in Mesquitis suis,vel eorum domibus,inter se quadam taciturnitate ab Ecclesia videátur tolerari, quia sic fieri non prohibentur.Quòd autem istos execrabiles ritus non faciant inter Christianos publicè in loco eminenti:& proclament, & profiteantur Mahometum alta voce:& peregrinentur in multitudine,& publice ad sepulchrú Sarraceni,quem vt sanctum mendaciter colunt,& adorant,fieri prohibet dominus Papa vt Iudex ecclesiasticus,& proprius in hac causa:vnde dicit:† Cú autem hæc in diuinæ maiestatis displicentia non sint vllatenus toleranda,sacro approbante concilio,ipsa in terris Christianorum fieri deinceps districtius inhibemus:præcipiétes Principib.temporalibus(vt generalis iudex) quòd talia in eorum terris fieri non permittant.

† al.nûquam

† In d. Clem. Cedit. § cum autem.de Iudæis, & Sarracenis.

14 Si autem fiant per modum,per quem fieri prohibentur,(hoc est publice, & notoriè, quod probatione,& inquisitione non egeat,sed punitione)in isto casu præsenti statuto, & ipso iure dominus noster Papa committit,& remittit eos (vt punitionem, & vltioné in eos exequatur) ad Principes sæculares:† cum tales infideles publice Christum blasphemãtes,animaduersionis vl none debeant castigari,vt dictum est in solutione immediatè præcedentis argumenti: & patet extra de Iudæis,c.In nonnullis.animaduersionis autem pœna decapitationé significat, vt dicit Hostien. & dictum est vbi prius:quæ pœna non potest infligi per Ecclesiá. Quod bene designát verba in §.fin.Clem.prædictæ,Cedit. quæ sunt talia: Qui vero,qui secus præsumpserint,taliter ob diuinam reuerénam castigétur ab ipsis (scilicet Principibus) quòd alij eorum exemplo perterriti, à præsumptione simili arceantur.

† al.temporales.

Argum.5. Quinto arguitur sic: Iudæi proprie nó possút esse hæretici,neque per cósequens de hæresi suspecti;nam fidem Christianam nunquam moderni Iudæi receperunt,& per consequens perdere eam non possunt: Episcopi autem & Inquisitores non sunt simul iudices,nisi in materia hæresi. Ergo de eis qualitercunque delinquentibus cognoscere non possunt.

Responsio ad 5.argum. 15 Respósum est supra prolixe,quòd Iudæi hæreticorú fautores,& receptatores, & defensores possunt esse clare:& ideo possunt puniri per Episcopos,& Inquisitores plane:hæretici autem in lege nostra directè & proprie esse non possunt, nec suspecti,quia fidem Christi in re non receperunt:& sic vt tales puniri non possunt:hæretici autem in lege sua directe,& in lege nostra indirectè esse possút:& hoc si credát,vel pertinaciter asserant contrarium eorú,quibus a nobis distincti non sunt,sed nobiscum conueniunt:vtpote, Deum nó esse vnum,vel creatoré,&c.quibus assentire seu credere expressè vel tacite fideius

A ferunt in circuncisione,vel legis Moysi acceptatione,& ideo si deuiant,arcendi † sunt tenere q̃ fideiusserunt. De fide autem & hæresi nô habet cognoscere quoquomodo, nec diffinire dominus temporalis,sed tantum ecclesiasticus.

† arcendi.al.iudicandi.

Possunt etiam contra fidem Christianá agere,ipsam prauo dogmate corrumpédo:malis persuasionibus impugnando: Christianos ad hæreses inducendo:de hæresibus informando: ad ritus eorú execrabiles prauis suggestionibus pertrahendo:nouas hęreses contra legem Christi inueniendo:scribendo,& dogmatizando, & similia peragendo.de quibus non iudex sęcularis(cú sit prohibitus)sed ecclesiasticus habet de iure cognoscere,& diffinire;vt dictum est supra.

Per leges etiam veritas supradicta multipliciter impugnatur. Et primo sic: Iudęi Romanis legibus iudicantur.patet C.de Iudæ.l.Iudæi. ibi dicitur sic: Iudæi Romano communi iure viuétes, & infra: Adeant solemni more iudicia,omnesq; Romanis legibus conferant,& excipiant actiones. Ergo debét iudicari Romanis legibus,quod pertinet ad Principes sæculares.

Arg.ex l.civili desumpta.

Dicendum est,quòd Imperator in l.prædicta nihil aliud intendit,nisi q̃ Iudæi,qui viuunt iure & statutis Romanorum,iudicentur Romanis legibus in ciuilibus, sicut & Christiani: & non legibus Mosaicis, nec à senibus Iudæorum:immo eos per eorum seniores prohibet iudicari,vt patet.C.de Iud.l. Si qua. Ante enim aduentum Christi secundum legem Mosaicá in multis habebant immunitatem,quę omnia rescinduntur, eo.tit.l. iussio.& quędam iuxta legem suam instituerant,quę non licent. C.eod.l.Nemo.

Responsio ad 1.argum.

Secundo arguitur sic: Rectores prouinciarú debent prohibere Iudęos si faciant aliqua in cótemptum fidei Christianæ. patet C.de Iud.l.Iudęos.vbi dicitur sic: Iudęos quosdam festiuitatis suę solemnia,ad poenę quádam recordationé intendere,& sanctę crucis assimilatam speciem in contemptum Christianę fidei sacrilega méte exercere,prouinciarum Rectores prohibeát. hęc ibi.glos.solemnia. puta coronam spineam,& crucem,non ergo ad ecclesiam,sed ad dominos temporales,Iudęos contra fidem delinquentes pertinet cognoscere,& punire.

Argum.2.

D

Dicendum:quòd ex ista lege nihil aliud habetur,nisi quòd Rectores prouinciarum prohibeát Iudæos,ne talia faciant cótra fidem:nec per hoc Iudæi fidem peruertebant,sed cótemnebát, vnde in cótéptum dicit: nec per hoc excluditur ecclesia,ad quam de delinquentibus in fide pertinet iudicare,& non ad dominos temporales,vt patet extra de hæret.lib.6.c. Et inquisitionis. & §.prohibemus,sæpius allegato.

Responsio ad 2.argum.

Tertio arguitur sic: Princeps sæcularis iudicat pœna sanguinis Iudæos, qui expugnant fidé Christi peruersa doctrina, vt patet C. de Iud. l. vlt.in fine,vbi dicitur sic: Cernat præterea bona sua proscripta mox pœnæ sanguinis destinádus, qui fidem alterius(idest Christi) expugnauerit peruersa doctrina.hæc ibi. Non ergo ad ecclesiá pertinet Iudæos punire taliter delinquentes.

Argum.3.

Responsio ad 3. argumentum.

Dicẽdum est: quòd ex ista lege nihil aliud habetur, nisi ꝙ princeps sæcularis Iudæos expugnãtes fidem, punit pœna sanguinis: hæc autem pœna est secundum iudicium sæculare; nec ex hoc excluditur iudicium Ecclesię, cuius est cognoscere & diffinire, sicut nec in hæreticis, in quos, & contra quos est eadem pœna secundum leges, vt patet. C. de hæret. l. Manichæos. & l. Arriani. & tamen præcedit semper iudicium Ecclesiæ, vt patet. C. de sum. Trin. & fide catho. l. 1. in fi. & extra de hæret. c. Ad abolendam, &c. Vergẽtis, &c. Excommunicamus 1. & 2. Et Iudæi fidem Christi expugnantes eisdem legibus, quibus, & hæretici iudicantur. C. de Iudę. l. Cælicolarum. vbi dicitur sic. Iudæi nisi ad Dei cultum venerationemque Christianã conuersi fuerint: bis legibus, quibus præcipimus hæreticos adstringi, se quoq; nouerint adstringendos. hæc ibi. Constat autẽ quòd non adstringuntur eisdem legibus sicut hæretici nisi expugnent fidem in peruerso dogmate seu peruersa doctrina sicut hæretici, tunc enim eodẽ iudicio adstringuntur, vt patet C. de hæret. l. quicunque. §. eos vero, vbi dicitur sic: Vltimo supplicio coerceãtur qui illicita tentauerint docere: alias autem, princeps sæcularis Iudæos sustinet, protegit, & defendit, vt patet eo. tit. l. Nullus.

Arg. 4.

Quarto arguitur sic: Occasione quæstionis hęresum nullus habet prouinciam commouere, sed præses per se debet prouidere, in Authen. de mã. princ. coll. 3. §. eos vero, vbi dicitur sic: Neque occasione religionis hęresumque quæstionis permittas alicui prouinciam commouere. Ergo si Iudæus expugnet fidem, nullus debet se intromittere nisi præses.

Respõsio ad 4. argumen.

Dicendum, ꝙ ex lege illa nihil aliud habetur nisi quòd iudex ecclesiasticus non debet se intromittere de quęstione ciuili occasione hæresum vel religionum, sed pręses debet prouidere super decisione talis quæstionis ciuilis, nec lex intendit quin iudex ecclesiasticus de hęresi debeat iudicare: & vbi lex hoc diceret vel intenderet, lex illa tanquã impediens inquisitionis officiũ per Episcopũ & Inquisitorẽ foret penitus retractãda, vt clarè habetur extra de hęret. lib. 6. c. Statutũ.

Eymer. 3. p. q. 34.

Argum. 5.

Quinto arguitur sic: In crimine canonico pręses cum Metropolitano habet discernere, & non Metropolitano per se, sed adiuncto præside, vt patet in Authen. de manda. princ. §. si vero canonicum. Fidem autem per Iudæos vel Christianos expugnare falso dogmate, crimen est canonicum: Ergo de illo discernere pertinet non solum ad Ecclesiam, immo etiam ad præsidem, non disiunctiue, sed copulatiue.

Respõsio ad 5. argum.

Dicendum; quod prout patet per uerba legis subsequentia) illa quæstio nõ erat pure canonica, sed habebat aliquid de ciuili. Dubitabãt enim episcopi, in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de temporali iurisdictione, lex enim dicit sic: Si vero canonicum sit quod quæritur, vna cũ Metropolitano prouĩciæ hoc disponere, & discernere siue episcopi dubitent, siue alii quidam, & causæ dare Deo amabilẽm & decibilem terminum, qui & decẽter orthodoxam custodiat fidẽ, & indemnitatem procurret fiscalibus. Ecce patet quod dubitabant Episcopi; in quo dubio aliquid erat de fide, & aliquid de fiscalibus, in quo casu Metropolitanus & pręses habebant discernere: alias. n. episcopi per se & sine Metropolitano iudicant in quæstione canonica, vt in matrimoniali, & alijs multis. In crimine. n. vere Ecclesiastico, vt est crimen hæresis, iudex ecclesiasticus per se cognoscit & discernit; nec quo ad iudicium habet interuenire iudex ciuilis, vt patet in Authent. vt clerici apud proprios episcopos. §. si vero, colla. 6. vbi dicitur sic: Si vero ecclesiasticũ sit delictum, egens castigatione ecclesiastica, & mulcta, Deo amabilis episcopus hoc discerũt, nihil communicantibus clarissimis prouincię iudicibus. Neque. n. volumus talia negotia omnino scire ciuiles iudices, cum oporteat talia ecclesiastice examinari, & emendari animas delinquentium per ecclesiasticam mulctam secundum diuinas & sacras regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges, hæc ibi.

16 Non obstantibus igitur canonum & legũ allegationibus, & impugnationibus antedictis, patet clare; qd Iudæorũ & aliorum infidelium fidẽ Christianam prauis dogmatibus impugnãtium, seu aliàs modis prędictis contra fidem Christi delinquentium, & agentiũ, cognitio, iudicium & punitio pertinet de iure ad iudices ecclesiasticos: quia, ad Episcopos & Inquisitores hæreticę prauitatis, & non ad princeps seu dominos temporales: licet executio pertineat ad ipsos iudices sæculares, quando punitio transit in vindictam sanguinis, & sic delinquentes debeant animaduersione debita, hoc est vltimo supplicio castigari, prout in hæreticis de iure & cõsuetudine est fiẽdũ. (Tabien. in sum. verbo, Inquisitor. §. 33.)

17 Propter huiusmodi rationes nonnulli aduersarij veritatis, tempore domini Vrbani Papæ V. opposuerunt se episcopo Barchinon. & dicto Inquisitori fratri Nicolao Eymerici in Aragonia, qui tenebant captum Astruchum de Piera Iudæum Barchinon. conuictum pariter & confessum, ꝙ dæmones inuocauerat, sacrificauerat, responsa expectauerat, & habuerat: allegantes contra dictos Episcopum & Inquisitorem, Iudæum propter prædicta non esse de foro eorum, sed potius domini tẽporalis, & tandem dictus Iudæus fuit positus in sequestro, in posse Domini Episcopi Illerdensis, & deducta causa in Romana curia. coram Domino Gregorio Papa XI. & auditis partibus hinc & inde, demũ idẽ dominus noster Papa Gregorius in publico consistorio mandauit dominis Cardinalibus Bonon. & Mutin.† quatenus scriberent & mandarent domino Episcopo Ilderdensi, quod infra terminum certum dictum Iudæũ antedictis Episcopis Barchinon. & fratri Nicolao Eymerici Inquisitori restituisset & assignasset realiter, & de facto: Qui antedicti domini Cardinales eidẽ Episcopo Ilerdẽ. hoc mandauerunt, per suas litteras tenoris sequentis.

† al. Moti. neu.

MIseratione diuina Guido Portuensis & Aegydius Tusculanus Episcopi sanctæ Romanæ Eclesiæ Cardinales, ve-

nerabili in Christo patri domino episcopo Ilerdensi salurem in Domino.

De mandato Sanctissimi in Christo patris & Domini nostri Domini Gregorii diuina prouidentia Papę XI. viuæ vocis oraculo nobis facto tenore præsentium vobis præcipimus & mandamus, quatenus Astruchum de Piera, Iudæum Barchinon. penes vos & in vestra custodia certis de causis (vt dicitur) existentem, venerabili in Christo patri domino Episcopo Barchinon. & fratri Nicolao Eymerici Inquisitori hæreticæ prauitatis, in terris cismarinis regis Aragoniæ: vel ab eis certum mandatum habentibus, infra sexdecim dierum spatium à pręsentatione seu notificatione pręsentium, vobis facta, immediate sequentiũ tradatis, liberetis, & realiter assignetis.

Datum Auinione sub nostris sigillis, anno à natiuitate Domini MCCCLXXI. indictione IX. Die decima mensis Aprilis. Pontificatus prædicti Domini nostri Papę anno primo.

Iudæus quia dæmones inuocauit abiurauit. Quo [l] Iudæo recuperato, præfati Episcopus & Inquisitor eundem Iudæum Barchin. in Ecclesia cathedrali, in festo Circuncisionis Dominicæ fecerunt publicè abiurare, & eundem sententialiter carceri perpetuo manciparunt.

COMMENT. LXXI.

Quæstionis summa. *Tota hæc quæstio, quamuis late pateat, tribus tamen potissimum partibus velut certis cancellis clauditur.*

In prima docet, Iudeos, cæterosque infideles aduersus catholicam fidem delinquentes per Episcopos & Inquisitores puniri posse.

In secunda diluit ea, quæ huic sententiæ secundũ speciem videntur aduersari, quod pręstat dum ait; Nonnulli autem aduersarij veritatis.

In postrema ibi: Non obstantibus igitur. *propositum concludens, auctoritate pontificia confirmat infideles in certis quibusdam causis iurisdictioni Ecclesiasticorum iudicum supponi.*

Integram hanc quæstionem nullis pene mutatis transtulit Locatus in suum opus iudiciale, verbo, inuocare. à nu. 2. vsque in finem. Idem fecit, præssius tamen, Tabien. in sum. verbo, Inquisitor. §. 32. & 33. multa huc spectantia tradit Repertorium inquisit. verbo, Iudæus §. an & ex qua causa, & Zanchinus tract. de hęret. c. 36. & ibi late in additionibus Campegius. Ioan. And. Innocentius & alij, in cap. quod super his. de voto & voti redempt. Auchbaranus cons. 14. Calderinus cons. 2. tit. de Iudæis, vterque Thomas 2. 2. q. 10. art. 8. Fernãdus Vasquius li. 1. cõtrouersiarũ illustriũ, c. 24. Coradus Brunus li. 4. de hęret. c. 1. Ioannes Roia tract. de hæret. par. 1. nu. 357. & seq. Simancas de catho. instit. tit. 35. nu. 10. & 11. idem in Enchyridio tit. 17. nu. 1. & alij.

Iudæi delinquẽtes in his quæ nobis & a Si ergo inueniantur Iudæi in his, quę nobis Christianis & eis sunt communia, &c.) *Et hęc est*

A *communis sententia, quam tenent fere omnes præcitati exceptis Conrado, Bruno, & Fernando Vasquio in locis pręcitatis: cęterum, vt ingenue dicam quod sentio, licet horum virorum non sit auctoritas contemnenda, quos doctissimos esse constat: at communis opinio eis pręponderare debet, & fauor fidei, quem cõmunis sententia tuetur, multum põderis habere debuit apud ipsos. & eorũ ratio potissima, videlicet, de his qui foris sunt nihil nostra referre, facile refellitur: quia cum in fidẽ communẽ ipsis & nobis aut in nostram solũ delinquunt, Ecclesiasticis iudicibus se subijciunt, nec foris tunc omnino ratione delicti Ecclesiastici patrati censeri debent: hęc vero Ey* *ipsis sunt cõmunia, p Ecclesiam puniri possunt.*

B *merici doctrina tutissima est vbique, & valde secura, spectatis in primis circumstãtijs, quas auctor prudẽtissimè cõmemorat. videlicet, cum hęc delicta cõmittunt in pręsentia Christianorũ, & ꝑ quandoque ad similia malo suo exẽplo Christianos pertrahũt.*

Sed hæc quæstio antea quidem vt apparet in disputatione posita, iam pontificia auctoritate declarata est à Gregorio XIII. Pontifice Maximo, extrauaganti quadam incipien. Antiqua Iudęorum improbitas. *in qua cum recensentur causæ, & casus in quibus Inquisitores possunt procedere contra Iudęos, aut infideles, hũc de quo agimus primo loco enumerat, in hęc verba:* Si quis Iudęus, aut infide-

C lis in ijs, quę circa fidem cum illis nobis sunt cõmunia, veluti Deum vnũ, ęternum, omnipotentem, creatorẽ omnium visibilium & inuisibiliũ & similia non esse asseruerit, prædicauerit vel priuatim alicui insinuauerit, *Inquisitorum scilicet hęreticæ prauitatis iudicio subiacebit. quam sententiam iã olim professus fuerat Guido Carmelita in sũma de hæresibus, tit. de hęresibus Iudęorum, c. vlt. & nostris sęculis multi insignes uiri, in quibus sũt Marquardus tract. de Iudęis par. 2. c. 9. & Bursatus cons. 90. incipien.* An Iudæus. *lib. 1. & Lutzemburgus in Catalogo hęreticorum verbo, Iudæus.*

b Vnde per hanc potestatem, quam habet Papa, credo quòd si Gentilis, &c. contra legem fa-

D ciat, potest puniri licitè per Papam.) *Idem tenent Hostiensis & alij, cum Innocentio, in dicto c. quod super his. de voto. Repertorium Inquisito uerbo. Iudæus. §. item quando Iudæi. & Locatus, uerbo inuocare nu. 6. & eleganter ac more suo copiose Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hęret. punitio. c. 14. uers. prima igitur belli causa. & seq.*

c Et hac ratione moti Papa Gregorius & Innocentius mandauerunt comburi libros tales, &c.) *Hanc historiam breuiter indicat Bernardus Lutzẽburgus in Catalogo hæreticorum uerbo, Iudæi. res ita se habet: Gregorius Nonus circa annos Domini* *Gregorius Nonus Thalmud iussit comburi.*

E *MCCXXX. intuitus blasphemias & impietates aduersus religionem Christianam contentas in Thalmudo, iussit eum librum comburi, quod factum est per Cancellariam Parisiensem: Gregorio succedens Innocentius IIII. id factum confirmat, addens ut cęteri similes libri, si qui superessent, diligenter inquirerentur & comburerentur: Rescriptum quo hæc cauit Innnocentius incipit:* Impia Iudæorum perfidia. *quod hic libenter inseruissem, nisi curassem imprimendum inter litteras Apostolicas, habeturque in fine huius operis. idem Thalmud prohibetur in*

indice

indice librorum prohibitorū: & iubetur cōburi Roma. & vbique per Illustrissimos Cardinales Inquisitores, quorum de hoc edictum habetur in bullario litterarum Apostolicarum, itē in fine huius operis.

d Et punit eum pecunia, vel pœna alia tempo tali.] Quibus pœnis afficiantur infideles in fidē peccantes, dixi plene supra super q.44. vers. tales inquā Iudæi. illud hic adiungam, pecuniariam pœnam cæteris acerbiorem futurā Iudæis, est enim genus hominum auarissimum.

Locus restitutus. e Quædam quæ est mere contumelia.] Hic locus deprauatus erat, nec poterat omnino intelligi quid sibi auctor vellet. in Barcinonēsi enim impressio ita legebatur: Quædam quæ est mere causalis. B in Sabellano ita: Quædam quæ est mētalis. sed Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara opē tulerunt, ex quibus est locus restitutus, vt est impressus. qua restitutione facta vera est Eymerici solutio, & similem blasphemiæ distinctionem attulit auctor paulo antea q.41. in principio. hanc obiectionem paulo aliter soluit Panormitanus in dicto ca. postulasti. de Iudæis. nu.4. vers. puto respondendū, quem videto. adde ibidem Felynum.

f Hi in synagogis, illi in Mesquitis.) Quas nos dicimus Ecclesias, Hebræi Synagogas, Sarraceni Mesquitas vocant. cap. consuluit. de Iudæis. cle. cedit. §.1. de Iudæis, & Sarrac. vbi glossa in verbo C Mesquitis. In his autem si cupis scire quales ritus obseruent, legito quos citaui super q.20. & 21. huiusmodi secundæ partis.

Ritus Iudæorum cur tolerat Ecclesia, non item alio rū infideliū. g Et ideo ritus Iudæorum ab Ecclesia tolerantur, quia in illis habemus testimoniū fidei Christianæ.] Elegans est hæc ratio, quam sumpsit Eymericus ex beato Thoma. 2.2. quæst.19. ar.11. aliorum autem infidelium ritus multis sanctionibus inhibentur, l.1. C. de paganis. l.2. C. de sum. Trinit. & fide cath. l. conuenticula. C. de episcopis, & cler. Clemen. vnica de Iudæis. vbi Cardinalis, nu.3. & Ioānes Imolensis hanc discriminis rationem afferunt: quia Iudæi colunt vnum Deum, & verum, Sarraceni vero Mahometum hominem facinorosum, & nefandum: alij alias rationes afferunt, quas commemorat Ioannes Rojas tract. de hæret. par. 1. nume. 568. & sequentibus. D

Illud addiderim monere beatum Thomam præcitato loco, aliorum infidelium ritus posse quandoq; tolerari, præsertim vero cum salus, & conuersio eorum inde facilius speraretur.

Nomine animaduersionis, quando intelligatur vltimum supplicium. h Animaduersionis autem pœna decapitationem significat, &c.] Hanc sententiam tunc veram esse crederē, cum adijceretur verbum, seuerissima. E iuxta glossā in l. nemo. verbo, seuerissimis. C. de sum. Trinita. & Felynum in c. ex litteris. nu.22. de constitutio. vel grauissima, iuxta glossam in l. vnic. uer bo, grauissima. C. nemini licere signū saluato. & in l.2. C. de Eunuchis. verbo, pœna grauissima, vel similes voces, quæ excessum significant, dicta ē grāmaticis superlatiuæ, vt acerrima, maxima, acerbissima. alias enim nomine animaduersionis, aut pœnæ simpliciter prolatæ, non puto significari pœnā mortis: sed arbitrium esset iudicis punire vt vellet, spectata personarum, & delicti qualitate, iuxta doctrinam glossæ in c. sane, verbo, punire. extra de celebr. A missa. adde Corsetū in suis singula. verbo, pœna. 10.

Obseruandum tamen est, quandoque nomine debitæ animaduersionis mortem intelligi. c. excommunicamus. 4. de hære. & c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib.6. & tradit Felyn. in d.c. ex litteris. de constit. & Eymericus hac ipsa quæstione, in solutione quinti argumenti ex legibus desumpti, nume.16. in fine.

i Quo Iudæo recuperato, &c. eundem fecerūt publice abiurare.] Sed quomodo abiurabit Iudæus qui nunquam fidem recepit? Nam re vera huic deseruire non potest forma cap. ego Berengarius de cōsecrat. dist.2. nec aliæ vulgares abiurationum formulæ, quæ illis solum competunt, qui fidem Catholicam sunt professi. abiurabit ergo in hunc modū quoties talis casus occurrerit: Ego N. sacrosancta Dei lege posita coram me, & meis manibus tacta, iuro me credere corde, & ore profiteor illam veritatē ac fidem, quam lex Dei sacrosancta docet, tenet, & prædicat: ac in primis Deum esse inuocandum, solumque adorandum; & per consequens detestor eum errorem, qui dicit dæmones esse aduocandos, eisq; diuinos honores tribuendos: aut similia, iuxta qualitatem errorum, quos aduersus fidem admisit. Iudæus enim non iurat super Euangelia, quibus non credit, nec abiurat hæresim, quæ in ipsum non cadit. ac perinde dicendum est de abiuratione, vt diximus de iuramento supra in hac 2. par. super c. contra Christianos. §. Denique. Iudæus quomodo abiurabit.

QVAESTIO XLVII.

De excōmunicatis animo pertinaci per annum manentibus in excommunicatione.

SVMMARIVM.

1 Excommunicatio pœna spiritualis est pro mortali culpa inflicta.
2 In causa fidei excommunicātur aliqui in tribus casibus, & quibus.
3 Excommunicati præfati postquam per annum in tali excommunicatione sorduerint, vt hæretici sunt condemnandi.
4 Hæreticus quomodo condemnetur tam pœnitens quām impœnitens.
5 Consimili modo condemnandi sunt dicti excommunicati.
6 Excommunicati ob alias causas, per annum sic perseuerantes, hæresis suspicionem incurrunt.
7 Cum huiusmodi excōmunicatis quo pacto sit procedendum.
8 Si citati tempore statuto nō compareant, post annum quid agendum.
9 Et quid, si prius quam annus elabatur, compareant.
10 Et quid si intra terminum præscriptum.

Vadragesima septima quæstio est: Excommunicati, qui in excommunicatione per annum steterint animo cōtumaci seu ptinaci; an vt suspecti de hæresi, vel vt hæretici sint habendi sic, quòd Inquisitorum hæreticorū iudicio sint subiecti?

1 Ad hanc respondemus, q̄ excommunicationis sententia quædā est pœna spiritualis, quę semper infligitur iudicio Ecclesię pro mortali culpa, quia pro cōtumacia, & inobedientia vel iuris vel iudicis. Hæc autem contumacia interdum est in causa fidei, interdum in causa alterius rei: & consequēter excommunicatio interdum fertur propter contumaciam in causa fidei, interdū fertur propter contumaciam in causa alterius rei.

De excōmunicatis in causa fidei.

2 Sunt igitur excommunicati in duplici genere: quidam namque sunt excommunicati in causa fidei; & hoc est in tribus casibus, quia vel pro eo quia fuerūt citati responsuri de fide, & renuerunt respondere seu comparere, & vt cōtumaces in causa fidei non ipso iure, sed a iudice excōicātur, iuxta c. Cum contumacia. de hęr. lib. 6.

Vel quia impedierunt officium Inquisitionis directe vel indirecte: seu ad hoc præstiterunt auxilium, consilium, vel fauorem: Et isti ipso iure sunt excommunicationis mucrone percussi, iuxta c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. C

Vel quia crediderunt, receptarūt, defensarūt, seu fauerunt hæreticis: isti etiā ipso iure sunt excommunicati, iuxta c. excommunicamus itaque, §. credentes.

3 Omnes isti excommunicati in causa fidei, si p annum steterint in illa excōmunicatione animo pertinaci, non vt suspecti de hęresi tantum, sed vt hæretici sunt condēnandi, vt patet de prædictis citatis in cap. Cum contumaciā. De impedientibus patet etiam eo. tit. ca. Vt inquisitionis. D §. prohibemus. De credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eod. cap. Excommunicamus itaque. §. credentes. Isti omnes sunt vt hæretici condemnandi. Non dicit, quòd sint hæretici, quia fortasse non sunt, quia in veritate nō habuerunt errorem in mente, nec pertinaciā in defensando errorem in voluntate, quæ faciūt hæreticum proprie: sed citati non comparuerūt timore: vel impediuerunt officium inquisitionis, seu fauerunt hæreticis fauore, seu pecuniæ amore: sed dicit, q̄ sunt vt hæretici cōdemnandi. Nā sicut notat Archidiaconus super cap. Accusatus; de hæret. li. 6. in verbo orta, in prin. excommunicatus in causa fidei, qui per annum sic steteit, E & si in veritate [a] hęreticus non sit, ab Ecclesia tamen, quæ iudicat per exteriora, potest vt hæreticus condemnari.

Relat. supra fol. 100.

4 Sed videamus quomodo hęreticus condemnatur, & tunc videbitur quomodo talis excōmunicatus debeat cōdemnari. Hæreticus namque sic condemnatur, quia vel vult ab erroribus resilire, & eos abiurare, & satisfactionem ad arbitriū Episcopi, & Inquisitionis cōgruam exhibere, vel non. Si sic, abiurat, iuxta cap. Ad abolendam; §. præsenti, de hæret. & carceri perpetuo per sententiam detruditur, † iuxta cap. Excommunicamus A 2. §. si qui vero. Si autem non vult ab erroribus resilire, nec illos abiurare, nec satisfactionem ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris cōgruam exhibere, traditur vt impœnitēs brachio sæculari, animaduersione debita puniendus, iuxta allegatum c. Ad abolendam. §. præsenti.

† al. mancip. tur.

5 Pari forma est excommunicatus per annum in causa fidei, condemnandus: Nam si vult abiurare errores, pro quibus est citatus, de fide respōsurus, & excommunicatus, vel impedimētum inquisitionis officij, seu fautoriam, receptationē, & defensionem, pro quibus fuit excommunicatus, recipitur ad misericordiam, vt de pœnitentibus hæreticis statim est dictum. B † Si autem non vult, tāquā impœnitēs hæreticus, & cōtumax est tradendus curiæ sæculari (vt de impœnitētib. hæreticis mox est dictū) vltimo [b] supplicio feriēdus.

Quæst. 40. huius partis.

6 Quidam [c] vero sunt excommunicati non in causa fidei, sed pro contumacia in causa alterius rei: vtpote quia citati respōsuri super quibusdā articulis, qui non erant fidei, vel alia ex causa renuerūt comparere: vel quia istud vel illud infra certum tempus eis præfixum noluerunt restituere, & similia, siue sint excōmunicati à iudice (vt dictum est) siue à iure; vtpote, quia clericum vulnerauerunt, C vel similia; omnes isti sic pro contumacia non in causa fidei, sed alterius rei excommunicati, si in illa excommunicatione stant per annum animo indurato, non carēt scrupulo hæreticæ prauitatis; immo leuiter de hæresi statim efficiuntur suspecti, iuxta c. Grauem. de pœnis. & arg. de æta. & quali. Cum bonæ. Nec, vt dicit Host. in sum. tit. de hæret. §. qualiter quis deprehendatur in hæresi, facias vim in eo, quod decretales illæ prædictæ loquuntur de biennio, & triennio: narrant enim factum, quia sic cōtingerat, D sed idem est etiam si per annum. Cōcordat gl. in c. allegato, Grauem. de pœnis. super verbo, hæreticæ prauitatis. & gl. in cap. Excommunicamus itaque. in §. qui autem. super verbo, cōdemnentur. de hæret. lib. 5. Concordat, & Archidiaconus, in c. Accusatus. li. 6. tit. de hęret. super verbo, orta. Cōcordat & Hostien. vbi supra. Omnes isti notant, quod si quis per annum excommunicatus stetit pro contumacia in causa, quæ nō sit fidei, efficitur suspectus leuiter de hęresi, & vt responsurus de fide, potest citari.

7 Qualiter autem contra huiusmodi excommunicatos per annū non in causa fidei, sit procedēdum, considerandum est, q̄ dominus Ennecus † E Episcopus Gerundēsis, & frater Nicolaus Eymerici Inquisitor an. Domini MCCCLXVIII. † congregauerunt solemne concilium tam Iuristarum, quàm personarū religiosarum peritarū, vt de concordi consilio daretur modus iuri consonus cōtra [e] excommunicatos per plures annos. per Episcopos, & inquisitores amodo procedendi: & habita diuturna collatione modus, qui sequitur, est inuentus, & approbatus, & in libro curiæ Episcopi insertus, ad habendam de eo memoriam in futurum: modus autem talis est.

† al. Hēricus.

§ al. 1358.

Excommunicatus namq; per vnum annum

contu-

continuum, vel per plures suspectus est de hæresi leuiter, rõne contumaciæ ad Ecclesiam tanto tẽpore continuatæ: vt patet per c. Grauem. extra de pœnis. & per c. Cũ bonæ, de ætа. & qua. & per notata per Hostien. in summa. tit. de hær. §. qualiter quis deprehendatur in hæresi. Suspectus autem de hæresi, quatenus de fide respondeat, est citandus, vt videatur si ambulat in tenebris, vel in luce. Circiter ergo per Episcopum, vel Inquisitorem, vel eorum alterum responsurus de fide, cui vt comparear, terminus, congruus assignetur, infra quẽ, nisi comparuerit, sit excõicatus: in litteris citationis ponatur hoc verbũ: respon surus de fide; iuxta notata per Archidiaconum in c. Accusatus. de hæret. lib. 6. super verbo, orta. in principio, & iuxta notata per Host. in ca. Inter sollicitudines. de purg. cano. §. 1. Citatus igitur taliter, vel cõparet infra terminũ, vel renuit comparere. Si renuit comparere, eo facto est excommunicatus tanquam contumax in causa fidei: & consequenter aggrauatur, quia iam fit suspectus de hæresi vehementer, per cap. Cum cõ tumacia. extra de hær. lib. 6.

8 Tunc, vel infra illum annum comparet, vel non. Si nõ, tunc anno elapso est, vt hæreticus cõ demnandus; transiuit enim suspiciõ leuis in vehementẽ, & vehemens in violentã, vt patet in c. allegato, Cum contumacia. de hær. lib. 6. & per notata ibidem per Ioan. And. & Archidiaconũ. Taliter aũt condemnandus, vel ante sententiam redijt ad gremium Ecclesiæ paratus facere, quæ Ecclesia voluerit mandare: & tunc recipitur ad misericordiam, & recipitur vt hæret. pœnitẽs ad abiurationem, & carcerem perpetuum, iuxta ca. ad abolendam. §. præsenti. de hæret. lib. 4. & eod. tit. cap. excommunicamus 2.

Si autem redire noluerit, vt impœnitens hæreticus est relinquendus brachio sæculari, animaduersione debita puniendus, per allegatum cap. Ad abolendam. §. præsenti.

9 Si aũt infra illum annum non comparuerit, quia excõicationem in causa fidei contumaciter sustinuit, abiurabit, vt suspectus de hæresi vehementer, iux. c. Accusat. in princ. de hæret. libr. 6. Quo facto interrogabitur de fide, & articulis ꝑ quo ad respõdendum primo citatus fuerat, vt suspectus de hæresi leuiter: quia fuerat per vnũ annum, vel plures annos in excõicatione pro cõtumacia. Et tunc uel respondet catholice, vel non: Si non, fiet processus cõis per cap. Ad abolendã. extra de hæret. lib. 5. Si autem responderet catholice, dicetur sibi: Charissime, tu videris catholicus verbo, quia dicis, ꝙ credis, quod Ecclesia mãdat: sed contradicis facto, quia non facis prout Ecclesia tibi iubet, immo resistis eidem contumaciter. Quare, vt videremus clare de tua credentia: & si ambulas in tenebris, vel in luce, te citari fecimus; sed comparere, & respondere renuisti. Tũc attenta conditione personæ, & negotij, pro quo est excommunicatus, qualitate, & attentis attendendis, assignabitur sibi tempus conueniens triũ mensium, vel quatuor, vel plurium, & mandabitur . . . & mãdando monebitur literatorie, qua-

A tenus infra illud tempus faciat se absolui, aliàs ex tunc prout ex nunc, & econtra, excommunicationis sit vinculo innodatus. Tunc si paret mã dato, & monitioni, habebitur intentum: si autem non, & permiserit se incidere in dictam excommunicationem, sequetur processus prædictus: quia vel infra annum paruerit, vel non: & si sic, vel si non, fiat vt dictum est prius: & per prædictum modum procedetur in primo casu, scilicet, quando excommunicatus pro contumacia per vnum annum, vel plures citatus responsurus de fide noluerit comparere.

10 Si autem talis excommunicatus, & responsu B rus de fide citatus, infra terminum comparuerit assignatũ, fiet processus prædictus: nam interrogabitur de fide, & articulis fidei. Et tunc uel respondebit catholice, vel non: Si non, fiet processus cõis per c. alleg. Ad abolẽdam. tanquam contra illum, qui in hæresim incidit manifestè, quia propria confessione. Si autem respondet catholice, procedetur vt dictum est ante. Nam quia bene respondet verbo, sed contradicit facto, assignabitur (vt dictum est) competens tempus, & mandabitur eidem, & percipiendo monebitur, quatenus infra illud tempus, & et tres terminos assignatos, vel vnum pro trino edicto, faciat se C absolui; aliàs tanquam cõtumax in causa fidei sit excommunicatus. Tũc vel permittit se noua excommunicatione ligari non parẽdo, vel non: Si non, habetur intentum: nihilominus potest sibi indici abiuratio pro leui suspicione, quam incurrit: quia vltra quam per annum sustinuit excommunicationem animo indurato. Si autem permittit se excommunicari non parendo, fiet, vt dictum est; quia vel per annum sustinet dictam excommunicationem, uel non: Si non, habetur intentum: sed abiurat, vt suspectus de hæresi vehementer per ca. Cum contumacia. Si autem sustinet per annum animo indurato: vel ante senten D tiam paret, vel non: si sic, habet intentum; sed recipitur ad misericordiam, vt hæret. pœnitens ad abiurationem, iux. ca. Ad abolendam. de hæret. lib. 5. & carcerem perpetuum, iuxta ca. Excommunicamus, 2. de hære. lib. 5. licet post sententiam in carcere possit dispensari, iuxta c. Vt commissi, de hæret. lib. 6. Si autem ante sententiam non paret, tradetur per sententiam, vt hæret. impœnitens curiæ sæculari vltimo supplicio feriendus, vt in cap. alleg. Ad abolendam. Et ecce modus contra excommunicatos pro contumacia vltra quàm per annum per Ecclesi. procedendi.

E COMMENT. LXXII.

Quæ in his postremis quæstionib. traduntur ab Eymerico vtilissima sunt, & vsu frequentia: ideoque diligentissime perscrutanda, & intelligenda: quæ autem hac quæstione continentur, singularia etiam sunt, & valde elaborata, de quib. videndi Zanchinus tract. de hæret. cap. 9. num. 3. & seq. Locat. in opere iudiciali verbo, excommunicati, nu. 2. & sequent. Repertorium Inquisitorum verbo, excommunicare. §. si suspectus. copiose Archidiaconus,

Materiam huius quæst. qui tractarunt.

nus, Ioan. And. Geminianus. & Francus in c. cum contumacia. de hær. lib. 6. Panorm. Felinus, & alij, in cap. excommunicamus 1. §. qui autem. de hær. Simancas de catho. instit. tit. 27. nu. 4. idem in enchyridio tit. 55. late rursus Panormitanus, & cæteri in cap. grauem, de pœnis. Gondissaluus tract. de hæret. 9. num. 2. & alij.

In hac quæstione Eymer. luculenter præ cæteris docet quicquid in hac materia pōt desiderari: quod. iterum ad praxim reuocans, explicat 3. par. in vltimo modo processum fidei terminandi.

a Et si in veritate hæreticus non sit, ab Ecclesia tamen, &c. potest vt hæreticus condemnari.] *Idem obseruauit subtiliter idem Eymericus 3. par. in vlt. modo processū fidei terminandi. nu. 112. vbi adduxi rationem discriminis, vers. in secundo casu,*

b Vltimo supplicio feriendus.] *Hæc verba omissa erant in Barcinonensi impresso, quæ sunt ex manuscriptis suppleta.*

Qui per annum sustinet excommunicationem suspectus fit de hæresi.

c Quidam vero sunt excommunicati non in causa fidei, &c.] *Nobilis est hæc distinctio, quā tradit etiam Abbas in dicto c. grauem. de pœnis, num. 7. vers. dic tamen. idem indicat in c. postulasti. de homicidio volunt. num. 4. vers. 2. quæritur. Locatus in opere iudiciali verbo, excommunicati, num. 2. & dixi supra in hac 2. parte super dicto cap. grauem. & iuxta hanc Eymerici doctrinam intelligendum videtur decretum Concilij Tridentini, sessio. 25. sub rub. de reformatione cap. 3. §. in causis quoque. statuentis inquiri posse in quemcumque persistentem per annum in excommunicatione, tanquam in suspectum de hæresi.*

Ex recepta tamen consuetudine sanctæ Rom. & generalis Inquisitionis intelligo non solere procedi contra excōicatos per annum, aut amplius, nisi fuerint excommunicati ex causa hæresis.

Quo an. creatus fit Eymericus inquis.

d Et frater Nicolaus Eymerici Inquisitor anno Domini 1368. *Ita Barcinonensis impressus, et codex Cardinalis de Gambara: sed in Sabellano, & Bononiensi legitur* anno Domini 1358. *& potuit* D *quidem Eymericus iam eo anno fuisse creatus Inquisitor, cum Nicolaus Rosell. cui ipse in hoc officio successit, ab Innocentio Sexto, qui floruit anno Domini 1352. creatus fuerit Cardinalis, vt dixi in vita Eymerici initio huius operis præfixa.*

Locus restitutus.

e Contra excommunicatos per plures annos, &c.] *Hic locus in omnibus codicibus erat mutilus, & imperfectus, quem ita emendauimus, vt est impressus ex codice Cardinalis de Gambara, ex his tamen quæ sequuntur apparet ita esse legendum:* Contra excommunicatos per vnū, vel plures annos. *in Bononiensi, & Sabelliano legitur:* Vt darent modum iurisdictionis, *sed sequentia indicant legendū esse:* Modus iuri consonus.

Inquisit. terminum taxat intra quem veniant citati ad respondendum de fide.

f Cui, vt compareat, terminus congruus assignetur.] *Indefinite dixit,* Cōgruus terminus assignetur. *nam in arbitrio Inquisitoris positum est terminum taxare, intra quem accedere quis debeat ad respondendum de fide. in assignatione huius termini habenda ratio est temporum, locorum, & personarum, & qualis sit huius rei modus, et praxis, tradit eleganter Eymer. 3. par. tit. de forma citandi absentem, num. 131.*

A g In litteris citationis ponatur hoc verbum, responsurus de fide.] *Hæc citatio verbalis est, quæ fit per litteras, vel nuntium, in qua hoc est obseruādum: cum reus, qui citatur non est contumax, aut facile capi pōt, non est necesse addere verbū hoc,* Responsurus de fide: *sed generaliter ei præcipitur, vt se coram Inquisitoribus sistat. clem. 1. de hær. Conrad. Brun. li. 4. de hær. c. 6. Simancas de cathol. inst. tit. 44. nu. 12. quod si reus contumax fuerit effectus nec facile capi pōt, addendum est tunc in citatione verbum,* Responsurus de fide, *iuxta cap. cum contumacia. vbi Doctores de hær. lib. 6. obseruata ea forma, quam tradit Eymer. præcitato loco, & auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi, in rub. de hæret. contumacibus. & in rub. de materia processuū inquisitionis. cætera tradidi infra, par. 4. num. 131. & super quæst. 42.*

Verbum responsurus de fide, quando ponēdum in citatione.

B h Te citari fecimus, sed comparere, & respondere renuisti.] *Hæc verba deerant in Barcinonensi impresso, & Bononiensi, & codice Cardinalis de Gambara, quæ suppleuimus ex Sabellano, nam ad sensum perficiendum omnino desiderantur.*

i Licet post sententiam in carcere possit dispensari.] *Dispensant autē in iure communi inquisitores quilibet priuati per textum in c. vt commissi. §. nec non, de hær. li. 6. sed hoc priuatis Hispaniæ Inquisitorib. interdictū est per particulares inquisitionis eius prouinciæ instructiones, quib. cauetur, vt solus Inquis. generalis dispensare possit. Quanto autē tēpore elapso dispensare possit, tradit Simācas de catho. inst. tit. 16. nu. 21. et seq. dixi copiose 3. par. super 10. modo processum fidei terminandi, & alibi sæpius, quæ cū non sint huius loci, libenter omitto.*

In carcere re commuì inquisitores dispensant.

C

QVAESTIO XLVIII.

De Schismaticis.

SVMMARIVM.

1 *Differentia inter hæresim, & schisma.*
2 *Diuidi ab Ecclesia bifariam contingit.*
3 *Schismatici aliqui non sunt hæretici, & qui.*
4 *Aliqui vere sunt hæretici, & vt tales tractandi.*

QVadragesimaoctaua quæst. est: Schismatici, an hæretici sint habendi sic, vt Inquisitoris, hæreticorum iudicio sint subiecti.

1 Ad hanc respondemus, quòd inter schisma, E & hæresim est differentia, vt habetur 24. q. 3. ca. Inter hæresim. Nam schisma dicit diuisionem: hæresis autem errorem: vnde à schismate dicti sunt schismatici, quia ab Ecclesia diuisi.

2 Aliqui[a] autem ab Ecclesia duob. modis possunt diuidi, loquēdo de his, qui fidem receperūt: Quidam namque sunt diuisi ab Ecclesia quo ad obedientiam solam, nullum habentes de credendis errorem in mente, nec de defendendo errorem, & pertinaciam in voluntate.

3 Et tales non sunt hæretici in re, nec habendi,

post.

di, postquam non habent errorem in mente, nec pertinaciam in volũtate; nec aliàs apparet, quòd male sapiant de articulis fidei, & Ecclesiæ sacramentis, seu Ecclesiastica potestate, licet moti malitia, superbia, vel auaritia, seu alias deuiẽt ab obedientia Ecclesiæ; Attamen licet isti non sint hæretici, sunt tamen multum ad hæresim dispositi, vt dicitur vbi prius. Nam in eo quòd se diuidunt ab Ecclesia, & nolunt ei obedire in agendis, leuiter prorumpunt, quod non obediant in credendis.

4 Quidam [b] vero sunt diuisi ab Ecclesia non solum quo ad obedientiam, verum etiam quo ad credentiam; quia nolunt credere determinationib. Ecclesię, vt de fide factis: vtpote, quòd Spiritussanctus procedat à Patre, & Filio, vt Ecclesia determinauit de sum. Trin. & fide catho. li. 6. c. vnico & similibus. Et tales vt hęretici sunt habẽdi: quia habent, eorum quæ sunt fidei, & credere tenentur, errorem in mente, & pertinaciá in uoluntate: cum [c] post deprehensionem erroris ad arbitrium Ecclesiæ noluerint hæresim abiurare & satisfactionem congruam exhibere, vt patet clare extra de hæretic. lib. 5. ca. Ad abolendam. §. præsenti.

COMMENT. LXXIII.

De Schismaticis qui scripserunt.

DE materia huius quæstionis multis locis tractatur in iure canonico 24. q. 1. in plurib. capitibus, & ead. causa q. 3. & 7. q. 1. cap. denique. & 23. q. 3. & 12. q. 2. cap. alienationes. & 1. q. 7. qui in qualibet, & de consecr. dist. 4. c. hi qui. cap. ostenditur, & multis alijs. copiose iuris canonici Interpretes in decretalibus, Sexto, & Clement. in titulis de Schimaticis. fuse Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. p. 1. per 15. capita. Beatus Thomas, & ibi Caietanus 2. 2. q. 39. Alexander Alensis p. 2. q. 182. Bonauentura lib. 4. sent. distinct. 13. & ibidẽ latius Gabriel Biel, & petrus de Palude, & alij. Augustinus de Ancona in summa de potestate Ecclesiastica, q. 25. Antoninus in sum. 2. tit. 3. cap. 11. Abbas & alij, in cap. quia diligenti. de elect. Paulus Grillandus tract. de haeret. q. 2. nu. 6. & seq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. Cano. cap. 105. Palacius Rubius in trac. de Regno Nauarræ, p. 5. §. 7. Gondissaluus trac. de hær. q. 7. Summistæ omnes, et repertorium Inquisitorum, & Locatus, in opere iudiciali verbo, Schisma, Simancas de catho. institut. tit. 58. idẽ in Enchyridio tit. 5. Joãnes Roias tract. de haeret. p. 1. nu. 408. & sequen. eleganter Cõradus Brunus, lib. 1. de hæreticis. c. 16. idem toto libro secundo de hæreticis & Schimaticis. & olim Optatus Episcopus Mileuitanus sex libros scripsit cõtra Schisma Donatistarum, in quibus de hac materia vere, grauiter & copiose.

Quid Schisma, & qualis vox.

Est autem Schisma illicita diuisio per inobediẽtiã ab vnitate Ecclesię facta. c. loquitur. & ca. alienus 24. q. 1. ita pracitati.

Schisma vero vox grçca est, & latine scissuram sonat, qua apud Christianos illicita ab Ecclesia separatio indicatur; peccatũ enim Schismatis directæ et per se opponitur unitati. & Schimatici dicuntur qui A *subesse renuunt summo Pontifici. & qui membris Ecclesiæ ei subiectis communicare recusant. Beatus Thomas 2. 2. q. 39. art. 1.*

a Aliqui autem ab Ecclesia duobus modis possunt diuidi, &c. *Hic locus est valde insignis de primo genere Schismaticorũ, quos dicit Eymericus superbia tumidos ab Ecclesia se separare, & propterea leuiter prorumpere in id quod non obediant in credendis, quasi dicat: ex hoc saltem se reddere de hæresi leuiter suspectos; quod est verissimum; nam hoc facto videntur profiteri quod extra Ecclesiam sit salus, quòd extra Ecclesiam sint vera sacramen*B *ta: vel quod summo Pontifici non sit parendum, quę valde sunt impia. Palacius Rubius tract. de regno Nauarræ, par. 5. §. 7. quę sententia verissima est accepta in primis de illis, qui scienter Shisma profitentur.*

Schismatici primi generis, saltem leuiter de hæresi suspecti.

Quibus autem pœnis puniãtur Schismatici huius primi generis, luculẽter docet Turrecremata in summa de Ecclesia, p. 1. c. 8. & Palacius Rubius tract. de Regno Nauarræ, par. 5. §. 7.

Hoc est certũ, schismaticos primi generis ad unitatem Ecclesiæ redeuntes abiurare debere Schisma, & promittere satisfactionem ad mandatũ Ecclesię, C *vt recipiãtur: cuius abiurationis formulam præscripsit Turrecremata lib. 4. de Ecclesia. par. 1. c. 15. ad de Repertorium inquisitorum verbo, abiuratio. Abiurant uero Schismatici iuxta dispositionem ca. quoties cordis. 1. q. 7.*

Sed vlterius quaeritur; An Schismatici non modo abiurare debeant Schisma, sed etiam suspicionẽ aliquam hæresis ex Schismate contractã, & qualis ea suspicio sit. Hęc quæstio alterius difficultatis declarationẽ postulat, an scilicet in Schismate semper insit hæresis, de qua agit glos. & doctores in cap. inter hæresim. 24. quęst. 3. gl. 24. q. 1. in summa, & in c. non afferamus. 24. q. 1. quibus locis asserit glo. D *omne Schisma habere hęresim annexam. Sane huiusmodi Schismatici, qui ab vnitate Ecclesiæ, et Romani Pontificis obedientia discedunt, quãuis in nullam hęresim a principio incidant, at hęreticis confines sunt, & parum ab illis distare videntur: quare non carebunt hęresis suspicione, quam cum Schismate abiurabunt: ea vero suspicio maior vel minor censenda erit pro temporis diuturnitate, quo in Schismate perseueratum est, extrauagan. Ad certitudinem, de senten. excommun. inter communes. Panormitanus in c. quia diligenti. de elect. & pro alijs circunstantijs causarum & personarum, interdũ ergo vel leuiter, ut hic indicat Eymericus, aliquando uero ut* E *vehementer de hęresi suspecti abiurabunt Schismatici redeuntes: alias autem vt hęretici formales. si errorem in mente habuisse detecti fuerint: quem vix quandoque credibile est non habuisse, præsertim cũ diu in Schismatẽ persliterunt.*

An Schismatici post abiurationẽ remaneant inhabiles ad beneficia.

Cognitu dignum est; An Schimaticus, qui abiurato Schismate ad Ecclesię reuertitur vnitatem, sit habilis ad benefica, & ad maiores Ecclesiæ dignitates, an dispensatione potius egeat? Et Antonio Butrio, Ioanni Imolę & alij in cap. quia diligenti, de elect. rectè visum est, talem de iure communi ineligibilem, inhabilẽ, & irregularem remanere: quatuor delictum per pœnitentiam & abiurationem sit pur-

purgatum, non tamen est sublatum impedimentum siue irregularitas ex delicto oborta: & propterea nisi dispensatum fuerit cū tali schismatico ad unitatem Ecclesiæ reuerso, ad beneficia & dignitates ecclesiasticas promoueri non poterit, ac irregularem quoque remanere pronunciauit Maiolus lib. 5. de irregularit. cap. 46.

Sed quis cum schismaticis redeuntibus possit dispensare, fortassis non est facile aperto iure demonstrare. Mihi tamen multum placet Panormitani sententia in dicto c. quia diligentia. de elect. dicentis in hoc casu solum Papam posse dispensare. quod non obscure videtur indicare textus in dicto cap. quia diligentia. ibi: Eum dispensatiue permittimus confirmari. B

Atque ex his cōsequitur minus rectè dixisse Crauettam cons. 193. inci. Ardua admodum. *num. 10. sublato schismate per abiurationem eligi quem posse ac si nunquam schismaticus fuisset, c. quia diligentia. de elect. quia reuera inhabilis remanet, vt dictū est. & textus in dicto cap. quia diligenti. aperte oppugnat Crauettę sententiam.*

An autem aliqui per ignorantiam possint ab hæresis suspicione excusari, licet in schismate versentur, non est huius loci late tractare. Non tamen ambigo posse quandoque simplices et imperitos, qui auctoritati maiorum credunt, quos rectè sentire putāt excusari, vt dixi supra parte 1. super quæst. 4. C

b Quidam vero sunt diuisi ab ecclesia, &c.]

Schismatici secundi generis verę hæretici. *Et hi sunt hæretici consummati & veri, eodemque enim hæreticis iure censendi. Turrecremata lib. 4. de Ecclesia, par. 1. cap. 4. & Conradus Brunus lib. 1. de hæret. cap. 16. atque in his postremis iudicandis & puniendis non est multa difficultas, cum per omnia sicut hęretici sint tractandi. Nam hi non solum a summo Pōtifice, & ab Ecclesię unitate discedūt, sed ita prǽterea licere credunt, vel putantes non esse vnitatem in Ecclesia catholica: vel credentes nō esse obediendum summo Ecclesię pastori.*

Denique tertii generis schismatici constitui possunt illi, qui aut probabili, aut insuperabili ignorantia ducti, putant aliquem esse Papam, qui non sit: quod solet contingere cum duo pluresue de papatu contendunt, non tamen constat quis eorum rite & canonice electus sit. qui ergo tunc obediunt non vero Pontifici putantes esse verum, aut non obediunt vero, credentes non esse uerū, schismatici improprie tamē dici possunt. atque hi nec hæretici sunt, nec in aliquā iuris pœnam incurrunt: cum iustam excusationem habe it, et culpa careant. de qua re vide copiose Turrecrematam in summa de Ecclesia lib. 4. p. 1. c. 14. Iacobatium tract. de cōcilio, lib. 7. art. 1. Aluarum Pelagium, lib. 1. de planctu Ecclesiæ, c. 65. & Canonistas in dicto cap. quia diligenti. de elect. D

Exorto autem schismate, & duobus vel pluribus de papatu contendentibus, quot & quibus modis sit ei occurrendum, eleganter explicat Zabarella consil. 150. incip. Quæritur autem.

c Cum post deprehensionem erroris, &c.] *Ita Barcinonensis, Bononiensis & codex Cardinalis de Gambara: sed Sabellanus paulo aliter ita habet* Cum post determinationem Ecclesiæ, errorem, de quo sunt deprehensi, ad eiusdem Ecclesiæ arbitrium noluerint abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. A

QVAESTIO XLIX.

De Apostatis.

SVMMARIVM.

1 *Apostasia triplex, & quę.*
2 *Apostatę ab ordine, & a statu regulari nō sunt hęretici.*
3 *Apostatæ manentes in excommunicatione totū annum: fiunt suspecti de hęresi.*
4 *Apostatę a fide sunt hæretici.*
5 *Qui metu mortis fidem abnegant, vt pœnitentes hęretici recipiendi sunt, si reuertantur.*

Vadragesima nona quæstio est: Apostatæ an hæretici sint habēdi sic, vt Inquisitoris hęreticorū iudicio sint subiecti?

1 Ad hanc respondemus, quòd est apostasia quædam ab ordine clericali: est apostasia a statu regulari: & est apostasia quædam a ueritate Christianitatis & fidei.

2 Qui primo modò apostatant, a fide credendo cum ex hoc nō deuiant: quare nec hæretici sunt nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt. Qui secundo modo apostatant, ex eo quòd sic apostatāt, etiam a fide nō deuiant: quare nec hęretici sunt, nec iudicio Inquisitoris subiecti sunt.

3 Quia a vero tales apostatæ a regulari tramite excommunicati sunt, extra ne cler. vel mo. lib. 6. Vt periculosa. si in excommunicatione illa & apostasia per annū animo indurato persistunt, quia redire ad religionem nolūt, nec tēpus transferendi ad religionem illam quam dimiserunt, vel ad aliam habent, nec obtinuerunt euidenter de hæresi suspecti sunt, iuxta ca. Grauem. de pœnis, & de fide responsuri, citari possunt; & potest procedi contra tales per Episcopum & Inquisitorem coniunctim vel diuisim, prout dictū est supra parte ista. 2. quadragesima septima quæstione.

4 Qui b vero tertio modo apostatāt, eo quod sic apostatant, a fide etiam & ab Ecclesia totaliter deuiant. Et tales hęretici, immo infideles habēdi sunt: & si c haberi possunt, de eis sicut de cęteris hęreticis est agendum: quia si nolunt resilire, vt hęretici impœnitētes tradūtur curiæ sęculari: si autem velint, recipiuntur ad misericordiam prout hęretici pœnitētes: iuxta c. Ad abolēdam. §. prǽsenti. lib. 5. Concordat Ray. tit. de aposta. §. reuertentes. vbi dicit, quòd reuertentes ab apostasiæ perfidia cum fuerint hęretici, tanquam reuertentes ab hæresi sunt recipiendi. E

5 Illi vero d qui metu mortis fidem abnegant, & erroribus † non sunt credentes, licet, vere hæretici non sint postquam non habet errorem in mente: iudicio tamen Ecclesiæ, quæ habet per exteriora de interioribus iudicare, hæretici habēdi sunt: & si reuertantur, vt pœnitentes hęreti-

† aliàs & erroribus non credunt licet in re hęretici non sint.

recipiendi sunt. non enim metus mortis est metus cadens in constantem virum ad fidem Christi abnegandam, nam satius est mori, quã abnegare, vel vesci idolothytis, vt dicit August. † & recitatur 32. quæst. 4. cap. Sicut. Concordat Raymundus tit. de ap stata. §. circa istas. & S. Thomas 2. 2. q. 12. & Hostien. tit. de apostatis. §. qualiter.

In lib. de bono coniuga li cap. 16.

COMMENT. LXXIIII.

Multis quæstionib. præcedentibus explicauit Eymer. quædam delicta, de quorum patratoribus dubitari poterat, an ad iurisdictionem Inquisitorum spectarent; nunc iam propius accedẽs ad causam hæresis, eos recenset, qui aut vere hæretici sunt, aut hæreticorum complices, agitque in primis de apostatis, de quibus nulla est dubitatio quin sint hæretici, immo grauius quam hæretici delinquunt.

B

Et de materia huius quæstionis copiose vterque Thomas 2. 2. q. 12. & in c. non potest. 2. q. 7. c. beatus. 3. q. 4. c. non obseruetis. 26. q. 7. c. contra Christianos. de hær. lib. 6. & his locis Canonistæ. Innocentius, Abbas, & alij communiter in cap. 1. de apostatis. Ioannes Anania in rub. de Schismaticis. Alexander Ales par. 2. q. 183. Innocentius in ca. ex parte, el 2. de tempo. ordinatio. Accursius, Bartolus, Faber, Salycetus, Baldus, & alij communiter iuris ciuilis Interpretes. C. de apostatis. vbi copiose Petrus Godofredus in rubrica. Alfonsus Castrus lib. 1. de iusta hæret. punitio. cap. 7. & c. 23. Paulus Grillandus tract. de hæret. quæst. 2. Gondissaluus tract. de hær. q. 5. & q. 20. nu. 2. Repert. Inquisitorum, Locatus in opere iudiciali, & Sylvester, et reliqui Summistæ, verbo, apostata. & verbo, apostasia. Petrus de Palude, & alij lib. 4. sen. dist. 13. Simancas de catho. insti. tit. 7. idem in enchyridio tit. 4. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 484. & mult s seq. Bernardinus Diaz in pract. crimin. can. c. 104. Bernardus Comensis in lucerna, verbo, apostata. Nicolaus Arelatanus tract. de hær notabi li. 44. & eleganter Melchior Canus, lib. 12. de locis theologicis, cap. 9.

C

D

Quid apostasia, & quid apostata.

Est autem apostasia græca vox, quæ latine defectionem, & retrocessionem sonat. & apostata proprie in tertia significatione, quam hic tradit Eymericus (quæ propria est huius disputationis, nam cæteræ huc non pertinent) dicitur qui omnino à fide orthodoxa recedens, Iudaismum, Paganismum, seu Mahometicam sectam profitetur. talis olim fuit Iulianus Apostata. cap. non potest. 2. q. 7. & cap. Iulianus. 11. q. 3.

a Quia vero tales apostatæ à regulari tramite, &c.] *Et hæc sententia vera est ob rationem hic allatam ab auctore, iuxta doctrinam paulo antea explicatam. q. 47.*

E

Veruntamen quantum intelligo, Sanctum tribunal Romanũ, & generalis inquisitionis non consueuit procedere contra tales à regulari traditione apostatantes, ex eo solo, quòd relicto suæ Religionis habitum vltra annum apostatent, nisi quid aliud admisceant, quod merito ad id tribunal referendum videatur.

Monachi, & clerici in sa-

Iam apostatæ à religione Monachali non solum

fiunt de hæresi suspecti postquã per annum in excõmunicatione perstiterint, sed etiã ante annum, si relicta religione, quã professi sunt matrimonium contrahant. Ioan. Anania in c. ad abolendam. de hære. nu. 27. Caldérinus cons. 5. tit. de hær. Simancas in enchyridio, tit. 12. nu. 1. Campegius in additionibus ad Zanchinum c. 35. vers. idem quoque. & distinctionem, qu. m multi faciunt de hoc differentes, plurimum videlicet referre an contrahant publice, vel elam, merito reijciunt aliqui ex practicatis, neque ab hac sententia est recedendum.

cris constitu ti, matrimonium contrahentes suspe cti fiunt de hæresi.

Atq; hæc etiam sententia locum habet in clericis, qui sacris ordinibus sunt initiati: nã & hi si matrimonium contrahunt, suspecti in fide fiunt, & in eos possũt inquisitores animaduertere. Palacius Rubius in c. per vestras. de donatio. inter virũ, & vxorem. §. 58. nu. 26. vers. ex quo meo iudicio. Simãcas de cathol. instit. tit. 40. nu. 12. & Bernardin. Diaz in pract. crimin. canonica, c. 74. vers. redditur præterea suspectus. & dixi copiose in libr. de priuilegijs Inquisitorum.

b Qui vero tertio modo apostatant, &c.] *Grauis est quæstio: an apostata, & hæret. ratione apostasiæ, & hæresis specie distinguantur; id est, vtrũ infidelitas hæretici, & apostatæ sint duæ infidelitates specie distinctæ. quæ difficultas subtilis est magis q̃ vtilis, quã differui latissime apud Thomam 2. 2. q. 12. art. 1. de eadem agit copiose Melchior Can. lib. 12. c. 9. de locis Theologicis. mihi hæc sententia probatur: Apostasia non est species infidelitatis ab hæresi distincta, sed solum habet secum circumstantiam magis aggrauantem, nec differt ab hæresi, nisi secundum magis, & minus. atque hæc est non obscura sententia Beati Thomæ 2. 2. q. 12. art. 1. in resp. ad tertium argumentum.*

An apostasia & hæresis specie distinguãtur.

c Etsi haberi possunt, de eis sicut de cæteris hæreticis est agendum.] *Idem tenuit non obscure Eymericus supra q. 44. nu. 1. atque hæc sententia de recipiendis apostatis si conuertantur, vera est, & cõmunis. quam nominatim approbant Repertorium Inquisit. verbo, apostasia. §. sed vtrum ea. sequitur per omnia Gondissaluus tract. de hære. q. 20. nu. 2. Simancas de catho. instit. tit. 7. num. 4. & 5. idem in enchyridio tit. 4. nu. 2. & 3. & copiose Alfonsus Castrus lib. 1. c. 23. de iusta hær. punitio. Petrus de Palude in 4. sent. distin. 13. q. 3. Bernardus Comensis in lucerna verbo, apostata. §. 3. Melchior Canus lib. 12. c. 9. de locis theologicis. vers. secundũ vero argumentum.*

Apostatæ si reuertantur, recipi debẽt.

Et hanc sententiã aperte confirmãt Pontificũ, & Concil. decreta. Siricius Papa epist. 1. c. 3. ibi: Etsi respicientes forte aliquando fuerint ad lamenta conuersi, his quãdiu viuunt agenda pœnitentia est, & in vltimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda: quia docente Domino: Nolumus mortẽ peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. *hæc ibi. refert Iuo par. 15. c. 143. concil. Eliberinum c. 46. concil. Arelat. c. 23. refert. Iuo par. 15. ca. 144.*

Ezech. 18.

Atq; hoc iure vtimur, contra quã censuerit Nicolaus Arelat. tract. de hæret. notabili 44. per leg. his, qui. C. de apostatis. vbi pœna vltimi supplicij imponitur. sed in hoc crimine cum mere sit Ecclesiasticum, cap. vt Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret.

hæret. lib. 6. ius Pontificium sequimur. & perpera prçcitato loco Arelatanus asseruit, iure canon. non esse contrarium dispositū, & propterea ius ciuile fore obseruandū, cum manifeste multis canonicis Decretis, vt ostendimus, cautum sit, apostatas redeuntes, ad misericordiam esse recipiendos, & vitam eis condonandam. ac vna quidem potissimum ratione, eaque viua, & efficaci probari pōt euidenter, apostatas fore recipiendos: quoniam si intelligerent nullū ipsis patere misericordiæ locum, vt mortem effugerent, nunquam ab infidelitate, quam semel sunt professi, reuerterentur, & hanc quæstionem copiose disputat Montaluus in legibus Hispaniæ sep ipartitis par. 7. tit. 26. l. 1. q. 6. verbo, relapsi. versi. dubitant aliqui. vide in codice Theodosiano lib. 6. tit. de hæret. leg. 41.

Apostatas penitētes non esse ab Ecclesia recipiēdos, impie sensit olim Nouatus. 14. quęstio. 3. cap. Quidam autem. vers. Nouatiani. quem Fabian. Papa coacto Romę concilio sexaginta Episcoporum, condemnauit.

b Illi vero, qui metu mortis, &c.] *Qua ratione hoc accipi debeat, explicaui supra in hac 2. par. versic. nec excusatur, super quæst. 41. quod omnino videas. & de hac difficultate adde, quæ differui par. 1. super quęst. 9.*

QVÆSTIO L.

De credentibus hçreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Credentes hæreticorum sunt in duplici genere, et quidam sunt hçretici.*
2 *Iudicantur aliqui hçreticorum erroribus adhçrere, tum ex verbis, tum ex factis.*
3 *Quibus factis prçsumatur quispiam credere erroribus hçreticorum.*
4 *Sunt alij credentes hçreticorum, non quidem hçretici, sed suspecti.*
5 *Et his abiuratio, vel purgatio est indicenda.*

QVinquagesima quæstio est: Hæreticorum credentes, qui dicendi sunt; etsi hæretici habendi sunt.

1 Ad hanc respondemus, quòd credentes hæreticorum sunt in duplici genere: quidam namque sunt hæreticorum credentes, qui credūt eorum erroribus, & hæresibus, & isti sūt excommunicati, iuxta c. excommunicamus 1. §. credentes, de hçret. lib. 5. & etiam sunt hæretici: & tales habendi sunt, vt in eo. tit. c. excommunicamus, 2. in fi. vbi præmissis varijs hæreticorum sectis dicitur sic: Credentes autem eorum erroribus hæreticos similiter iudicamus.

2 Iudicantur autem aliqui credere hæreticorū erroribus ex eorum verbis, atque factis. Verbis quidem, vt confessione propria, dicendo se credere erroribus talium: Vel facti euidentia publice prædicando, seu defendendo illorum errores: vel testium productione legitima, vt si conuincātur per testes, quòd errores talium diuulgarunt, A seu dogmatizarunt. de verb. signif. c. Super quibusdam. vbi hæretici declarātur, qui publicè prçdicant, & profitentur, & defendunt errorē: Vel qui cōuicti sunt per testes talia publicasse, et glo. ad idem super cap. Ad abolendam. §. præsenti. & verbo depræhensus.

Relat. supra fol. 118.

3 Factis [a] aūt, vt si hæret. adorauerint: (eorum verbis vtendo) reuerentiam eis suo more exhibuerint: consolationem, vel communionē ab eis receperint, seu similia, quę ad ritum eorum pertinent, perpetrauerint: sermones [b] eorum, & prædicationes non tantū semel, vel bis, sed B frequentius audierint; & similia egerint, per quæ eorum aius, ꝙ credant eorū erroribus, apud iudicē per exteriora probabiliter conuincatur. Ex factis. n. præsumitur de affectu. ad hoc argu 32. q. 5. Qui viderit. & C. de dolo. l. Dolum. de bigamis. Nuper. nec refert ēt, an quis voluntatem suam verbis exprimat, aut factis. ff. de legibus. l. contra legem. & notatur 20. q. 1. Quem progenitores. immo plus est facto, quā verbo aliquid facere. arg. de appell. Dilecti. Magis [c] enim est standum factis, quàm verbis, vt docet Christus, Matth. 21.

Conuincuntur igitur aliqui esse credentes hæreticorum erroribus, verbis, & factis; dico factis, C in quibus ritus hæreticorum exprimuntur.

4 Quidā [d] alij sunt hæreticorum credentes, de quib. non apparet clare, ꝙ credant eorum erroribus, sed videntur credere hæreticorū verbis, iussionibus, & operib. vtpote quia ad eorum dictū vadunt, & veniunt: sermones eorum (licet raro) audiunt: litteras eorū hinc inde deferunt: eis seruiunt: libros suscipiunt: nec comburunt: alimoniam eis deferunt: ducatum præbent: eos visitāt & alia faciunt, in quibus de ritu hæreticorum nihil ostenditur.

5 Tales enim non iudicantur credentes hæreticorū hæresibus, nec hæretici sunt habendi: sed D non carent suspicione vehementi, vel leui, secundum ꝙ maiora, vel minora in eis indicia apparebunt: & consequenter [e] est eis abiuratio, seu purgatio indicenda, iuxta c. Excommunicamus 1. §. qui vero inuenti fuerint sola suspicione notabiles, & c. de hæt. li. 5. & eo. c. §. credentes. & c. Accusatus. in princ. eod. tit. lib. 6. Sunt enim tales suspecti, quòd credant hæreticorum erroribus.

His concordat Archidiaconus in c. Quicunque. super verbo, credentes, de hæret. lib. 6. Et Guido Fulcodius, postmodū Papa Clemens IV. in consultationibus ad Inquisitores hæreticæ pra E uitatis, q. 9.

COMMENT. LXXV.

DE credentibus, fautorib. defensoribus, & receptatoribus hæreticorum obuia cuiq; extat Pōtificum decreta in cap. excommunicamus 1. §. credentes. ca. si aduersus. vbi Doctores, extra de hçre. & in cap. quicunque. §. 1. & §. hçreticus autem. de hçret. libr. 6. vbi copiose Archidiaconus, Ioannes And. & aly. & in cap. in fidei fauorem. & in ca. vt officium. §. 1. & in cap. vt commissi §. fin. & in cap. statutum. §. 1. & in cap. vt Inquisitionis. versi.

D: credētib. fautorib. receptatoribus & defensoribus hæretic. qui differunt.

versi. ita pro defensione fidei. de hæret. li. 6. Repertorium Inquisitorum verbo, credente, fautores, &c. Zanchinus tract. de hæret. ca. 3. & ibi Campegius. Turrecremata in sum. de Ecclesia. li. 4. par. 2. c. 21. Simancas de catho. inst. tit. 15. idem in enchyridio. tit. 13. Locatus verbo, credentes. Siluester in sum. verbo, hæresis 1. §. 10. Tabiensis in summa verbo, hæreticus. §. 20. & 21. Alfonsus Castrus lib. 1. ca. 17. de iusta hære. punitio. auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, De hæreticis, credentibus, &c. idẽ eodem tracta. in rubrica. De pœnis hæreticorum, & similium. Petrus de Palude lib. 4. senten. disti. 13. quæst. 3. Conradus Brunus lib. 1. de hæreticis. c. 4. & alij, quos omitto consultè in re manifesta. quibus locis etiam de fautoribus, defensoribus, & alijs complicibus differunt. de his etiam omnibus agit copiose Montaluus in legibus septipartitis Hispaniæ, le. 1. tit. 26.

Quomodo autem ex verbis cognoscantur credentes hæreticorum, apertissime docet hic Eymericus, nec vlla nostra indiget expositione.

In libro quodã peruetusto, in quo multa ad Inquisitionis officium spectantia continentur, eos dici credentes legimus, qui tantum fidem hæreticorum habent, sed non vitam.

Petrus de Palude lib. 4. senten. distin. 13. quæst. 3. conclusione 7. ait, eos esse credentes, qui licet nulli hæresi explicite adhæreant, credunt tamen hæreticos esse bonos homines, & habere bonam fidem, habentes ergo perfidiam hæreticorum non explicitam, sed implicitam, credentes hæreticorum sunt iudicio Petri de Palude.

a Factis autẽ, vt si hæreticos adorauerint, &c.) *Multo facilius est cognoscere credentes hæreticorũ ex verbis, quam ex factis: ac propterea olim initio constitutæ delegatæ Inquisitionis valde dubitatum fuit, ex quibus culpis, vel causis, aut factis possent aliqui iudicari credentes hæreticorum, extátque in vetusto illo libro manuscripto bibliothecæ Vaticanæ, cuius sæpe mentionem facio, consilium peritorũ Auinionensium factũ anno Domini MCCXXXV. quo singillatim traduntur culpæ, ex quib. credentes hæreticorũ possint iudicari: sed copiosius & luculẽtius easdem declarauit concilium Narbonẽse c. 29. cuius verbo, etsi breuitati studeam, huc transferẽda curaui, vt huic loco lux clarior afferat, ait itaq; ita:*

Ex quibus factis cognoscãtur credentes hæreticorum

Sane inter culpas, ex quib. credentes possunt iudicari, ne vlterius dubitetur, has esse firmiter arbitramur: Si reuerentiam fecerũt hæreticis, vbi credentes, orationes ipsorum implorantes, & bonos homines profitentes, quasi adorant illos: Si consolatione † eorum, vbi eum quem consolantur in hæreticum recipientes, per impositionem manuum se saluare proditionaliter mentiuntur: Aut seruitio eorundem, vbi maiore ipsorum librum tenente apertũ, per ipsum quasi sub generali confessione remissionem intelligũt fieri peccatorum: Aut cœnæ Valdensium, vbi die cœnæ mensa posita, & pane super posito, Valdẽsis vnus benedicens & frangens, dansque adstantibus credit secundum damnabilem sectam cõficere corpus Christi non causa prodendi, vel reprehen-

† Vide in hũc locũ quæ dixi supra super quæst. 13. §. Et confingũt. cũ sequent.

A dendi eos, vel alia commendabili, seu excusabili, affuerunt. Si eisdem Valdensibus peccata sua cõfessi fuerint, vt solet & debet quis sacerdoti proprio confiteri; Si pacem ad hæreticis: seu Valdensibus, vel panem ab eis benedictum, a quocunq; sibi missum, vel datum, scienter & damnabiliter receperunt: Si crediderunt eos in sua secta saluari posse, vel esse bonos, vel sanctos homines. vel Dei amicos, vel nuntios; vel bonæ cõuersationis, vel vitæ: vel eorũ persecutores peccare, vel si eos taliter † laudauerunt, vel si aliquo † qualicunque signo seu verbo, in eis se fidem & credentiã habuisse in iure, vel alibi sunt professi: Si eos liben

† taliter † alio quocunque.

B ter & plures receperunt, audierunt, visitauerũt, victualia, seu alia dederunt, seu miserunt eisdẽ orationes ab eis, vel Epistolas, vel Euangelia didicerunt: hæc. n. & similia, etsi nõ probẽt singula, multa iuuant, præsertim cum † Ioannes dicat in epistola: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert; nolite eum recipere in domo; nec aue ei dixeritis: qui. n. dicit illi, aue, cõmunicat operibus eius malignis Hæc autẽ omnia intelligimus, cum hi q sic culpabiles sunt inuenti, sciebant illos, quib. vel per quos ista fiebant, esse hæreticos vel Valdenses. nec ignorabant, ꝙ sancta Ecclesia tales propter errore proprios sectalq; suas dãna-

† Epistu. 2. cap. 1.

Ignorantia quandoque excusat.

C biles, ab vnitate catholicæ fidei segregatos denũtiat, & excommunicat, persequitur, atque dãnat: nec dicenti se hoc ignorasse, leuiter est credendũ. *hæc ibi. quæ tametsi eius sæculi hæreticis competant, facile possunt cæteris accommodari, spectatis singulorũ hæreticorũ cõditione, ritu, & ceremonijs.*

b Sermones eorum & prædicationes non tãtũ semel vel bis sed frequentius audierint.] *Hic locus nõ est sine obseruatione omittẽdus, præsertim in eo quod dicit:* Non tantum semel, vel bis *quoniã communis sententia est, eum qui semel tantum audit cõciones hæreticorum, aut ad congregationes eorum proficiscitur non putari credẽtem: nã ex unico*

An qui semel uel bis audit conciones hæreticorum dicatur credens

D *actu non insurgit credentia. cũ non videatur approbari quod postea euitatur. argumẽto leg. qui contra. C. de incestis nupt. c. constat. 1. q. 1. cap. ex studijs, de præsumptio. secus tamen si bis uel pluries audiuisset, seu iuisset, quoniam ex actu geminato crimen ad consuetudinem trahi uidetur. leg. nemo. C. de Episcop. audient. cum similibus. ita Archidiaconus, Geminianus, Ioan. And. & alij in c. quicumque. §. hæretici. verbo, credentes. de hæret. lib. 6. Zanchinus tract. de hæret. cap. 3. num. 6. versi. sed pone. Repertorium Inquisitorũ uerbo, credẽtes. §. sed ponamus,*

E *& verbo, bis. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 16. & cæteri communiter.*

Et quamuis hæc sit communis sententia, nihilominus tamen non est contemnenda hoc loco Eymerici doctrina indicãtis, ex vno, vel bino actu audiẽdi sermones hæreticorũ non putari quẽ credẽtẽ, nisi pluries audiat: cui penitus consentit conciliũ Narbonense paulo anteá relatum. ubi pluries *posuit, nulla facta mentione de vnico uel gemino actu; idẽ uoluerunt periti Auinionenses consilio quodã de hac re, edito anno Domini MCCXXXV. ubi ita scriptũ est.* Similiter eos dicimus credentes, qui frequenter visitantes Valdenses; vel prædicationem eo

Ex uno uel bino actu audiẽdi conciones hæreticorũ, non insurgit credentia.

rum

rum audientes: vel eos recipiétes, seu alias benefacientes eisdem pacis osculum receperunt. *hæc ibi quod existimo diligenter animaduertendum: quoniam cum credentes iudicentur heretici, non videtur tutum ex geminato actu tantum crimen facile præsumere, prȩsertim si cum amplius potuerint frequentare, non frequentarint. nec obstat communis sententia quia nullo expresso iure nititur.*

Atque ex his intelliges non esse facile admittendum qd scribit Campegius apud Zanchinum cap. 3. uer. quod autem hic dicit. ubi sub dubio relinquit, an qui semel audiuit conciones hæreticorum, aut ad eorum iuit congregationem, debeat credens hȩreticorum iudicari, nam non erit plane credens.

Sed plurimum refert intelligere quo pacto hæc fiăt: nam si quis catholicus in terris hæreticorum existens semel, vel bis ad conciones vadat hȩreticorum, non iudicabitur credés iuxta præfatam doctrinam. si autem in terris catholicorum occulta ab hȩreticis conuenticula celebrari intelligat, etsi semel tantum vadat, nisi denunciet Episcopo, vel Inquisitori, non carebit iudicio meo credentiæ suspicione: cum in hoc posteriori casu approbare censeatur quod potuit auertere si iudicibus ecclesiasticis (vt debuit) indicasset. nisi considerata psonæ qualitate perignorantiam excusaretur.

Locus emendatus.

c Magis enim standum est factis, quàm verbis.] *Ita est emendatus hic locus ex codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcinonensi, Bononiẽsi & Sabellano præpostere legebatur ita:* Magis enim standũ est verbis quàm factis. *& sane præcedentia satis indicant perinde esse legendum, vt est impressum: quod apertissime etiam colligitur ex citata Christi auctoritate Matth. 21. vbi scriptum est in hęc verba:* Homo quidam habebat duos filios, & accedẽs ad primum, dixit: fili, vado hodie operare in vineam meam: ille autem respondens, ait: nolo; postea autem pȩnitentia motus abiit, accedens autem ad alterum dixit similiter. at ille respondens, ait: eo Domine, & non iuit. quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei; primus, &c. *quo loco aperte vult Christus concludere, in opere magis quàm in verbis cerni animum. Hoc ipsum indicat apertius quædã verba in codice Cardinalis de Gambara reperta, quæ in cæteris desiderantur. hæc videlicet:* Argumento de appellatio. dilecti. vbi dicitur: Cum autem plus sit ad Sedẽ Apostolicam facto prouocare, quàm verbo. & glossa ibi: quoniam plus est facto demonstrare, quàm verbis dicere. *quæ ideo sunt in hac impressione omissa, quoniam sine his sensus constare poterat.*

Factis magis standum quã verbis.

Prȩfatũ vero axioma, ꝙ magis sit factis quàm verbis standum in hac hȩresis materia, ex multis uerum esse ostendit Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 8. nu. 12. & q. 34. num. 53. & q. 36. nu. 18. & Joannes Roias tract. de haret. p. 1. nu. 276. & multis sequentib. quib. locis concludunt, eum qui confitetur factum hȩreticum, & prauam intentionem negate velut impenitentem curiæ seculari esse relinquendum. de quo dixi alibi plenius: neq; enim debet hac sententia simpliciter verba putari, nisi & alia pleraque concurrant.

d Quidam alij sunt hæreticorum credentes, de quibus non apparet clare, &c.] *Obseruandum est hic diligenter, eos solum ex factis dici proprie hæreticorum credentes, qui ea facta committũt, in quib. ritus hȩreticorum continentur; qui vero ea perpetrant, in quibus non est proprie ritus hæreticorum, licet suspicione hæresis, ob familiaritatem et obediẽtiam, quam hæreticis exhibent, non careant, non tamen iudicantur credentes. causam tradit Guido Fulcodius in dict. q. 9. quẽ hic citat Eymericus, dicens:* Verum si quis eos visitauit: alimoniam præbuit: ducatum præstitit, & similia, in quibus nihil de ritu ipsorum expressum ostenditur, quamuis aliqui contrarium scripserint, non credo quòd possit credens iudicari: nam hæc omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum precib. amicorum, interdum pecunia interueniente. *hęc ille Sunt autem quæ tradit Fulcodius ad hanc quȩstionem intelligendam valde apta, quæ nos ob breuitatem omittimus.*

Ex quibus factis oritur hæresis credentia.

e Et consequenter est eis abiuratio, seu purgatio indicenda.] *Verissima est hęc Eymerici sententia, vt scilicet aduersus huiusmodi credentes, quos vltimo loco numerauit, procedatur velut contra suspectos, qui compellantur vel abiurare, vel se purgare, aut tormentis subijciantur: aliter enim nõ possunt excludere suspicionem hæresis, quam ex præfatis operibus cõtraxerunt; quod qualiter fieri debeat alibi dictum est.*

QVÆSTIO LI.

De receptatoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Recipientium hęreticos duplex genus est.*
2 *Receptatores hæreticorum quando culpa vacent, & quando non.*
3 *Qui proprie receptatores appellentur hæreticorum.*
4 *Et qui ex his hæretici habendi sint, qui vero tantum suspecti.*
5 *Hȩreticorum receptatores qui dicantur proprie:*
6 *Et quando cum culpa, & hȩretici sint quando non.*

Vinquagesimaprima q̃stio est: Hæreticorum receptatores qui dicẽdi sunt; & si hæretici habendi sunt?
1 Ad hanc respódemus, quòd recipientes hæreticos in domibus suis sunt in duplici genere: Quidam namque sunt, q non tantum semel, neque bis, sed pluries & frequenter hæreticos recipiunt: & isti proprie & secundũ vim vocabuli dicuntur receptatores, à receptando, ꝙ est verbum freqnentatiuum: & inde dicitur receptaculum domus vel hospitium, in quo hȩretici frequenter & pluries conueniũt ad docendum, vel ad morandum.
2 Et tales receptatores quandoque sunt sine culpa, vt puta si ignoranter hoc faciũt, vt quia corũ errores nesciũt, nec aliquid sinistrũ de eis vnquã audie-

audierunt,nec suspicati sunt. Aliquando sunt in culpa, vtpote quando eorum errores sciunt,& q Ecclesia pro illis eos persequitur, non ignorant, & nihilominus eos latenter,& frequenter receptant, nè ad manus Ecclesiæ perueniat.

3 Tales enim propriè sunt,& dicuntur hæreticorum receptatores, & de talibus loquuntur iura:& isti tales sunt excommunicati,iuxta cap.de hæret. Excommunicamus,1.§. credentes. lib.5.

4 Etsi credant ipsorum hæreticorũ erroribus, hæretici sunt:quia credentes iudicari possunt,si constat. Si autem non suspecti vehementer de tali hæresum credentia habendi sunt: & est eis abiuratio,& purgatio canonica indicenda,iuxta c. Excommunicamus,1.§.qui autem inuẽti fuerint.de hæret.lib.5.& c. Accusatus.eod.tit.lib.6.

5 Quidam autem non pluries,& frequenter, sed tantum semel,vel bis hæreticos receperunt: & isti non videntur propriè posse dici receptatores,quia non frequẽtarũt,sed receptatores, quia eos receperunt,sed non receptarunt:licet Archidiaconus dicat contrarium in c.Quicunque.super verbo, receptatores. & ẽt Guido Fulcodius prædictus in cõsultationibus ad Inquisitores hæreticæ prauitatis,q.11.qui volunt tales etiam dici,& esse receptatores:de quo nõ est magna vis, nam non de verbis curamus,sed de factis.

6 Isti enim siue dicantur receptores,siue receptatores,quandoque sunt in culpa,quandoq; nõ vt statim de propriè receptatoribus dictum est. Nã si isti semel,vel bis receperunt latenter quos sciunt hæreticos esse, vt non peruenirent ad manus Ecclesiæ;si credant eorum erroribus, credẽtes, & hæretici sunt. Si autem hoc non apparet, ex tali receptione vehementer, ne credant eorũ erroribus,suspecti sunt,& excommunicati, vt de hæret.lib.5.c. Excommunicamus,1.§. credẽtes, & est c eis abiuratio indicenda, vt dictum est statim,iuxta c. Accusatus.in princ. His concordat concilium prouinciale Tarraconen. cui interfuit Frater Raymundus de Pegna forte, de quo supra parte ista secunda.

COMMENT. LXXVI.

DE materia huius quæstionis scribunt illi,quos initio superioris commentarij citaui eisdem ferè locis,sed Zanchinus tract.de hæret. c.6.Turrecremata in sum.de Ecclesia lib.4.par.2.c.21.Locatus in opere iudiciali verbo,receptatio.qui hinc illa transcribit. Repertorium Inquisitorum verbo receptatores. Auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica,De hæreticis,credentibus,&c.nu.14. Paulus Grillandus tract.de hæret.q.9.nu.1.& 2.Ludouicus Carrerius de hæret. num. 163. & seq. Ioannes Roias in singularibus fidei,singulari 172.& alij.

Nemo dicitur receptator nisi sciens receptat.

a Et tales receptatores quandoque sunt sine culpa,&c. *Et ratio est:quoniam ignorãtia eos excusat,quæ in illis præsumitur,nisi probetur sciẽtia. Petrus Godofredus,in l.4.C.de hære.& propterea non incident in pœnas receptorum,l.1.C.de deserto.lib.12.Bar.in l.1.§.vlt.ff.de receptator.Sim.in*

A *cas de cath.inst.tit.15.nu.17.& alij. nemo.n.dicitur in hac causa receptare nisi sciẽter.l.1.ff.de recept.l.1.&2.ff.de offi.præsid.& ideo cũ suo genere receptare non sit malũ,tota difficultas in hac causa posita est in probãda sciẽtia, qua non probata, ius commune sequendum est. Bal.in l.dolũ. C.de dolo.*

An receptator debeat probare ignorantiam, vel qui allegat scientiam.

An aũt receptator teneatur probare ignorantiã vel accusator eius sciẽtiam,quæstio est nõ leuis,verius tamen est ei qui allegat scientiam, incumbere onus probãdi. Accursius,Bar.& alij in l.1.§.vlt. ff.de receptat.Ioannes Platea in l.1.C.de deserto. lib.12.Carrerius,de hæret.nu.170.Simancas de catho.instit.tit.15.nu.18.& 19.de ignorantia vero B *credetur receptatori per suum iuramentum, vt præcitatis locis scribunt Carrerius, & Simaneas.*

Hæc tamen sententia non procederet,quoties hæreticus esset publicè denuntiatus,& notorius:tunc enim scientia præsumeretur in receptante,nõ ignorantia.gl.& Bar.in l.1.§.1.ff. de recepta. Marsilius cons.107.copiosè Carrerius de hæret.nu.170. vbi alios refert in hanc sententiam,quæ communis est,rationi consona,& amplectenda.

Hinc consequitur nautas,caupones,stabularios, & similes, qui non tenentur aduentantium mores perscrutari,l.1.ff.de furtis,aduer.naut.caup.& stabula.tunc demum teneri pœna C *receptatorum, cum publicè damnatum aut denuntiatum hæreticum receptabunt:ita Locatus, & verè in opere iudiciali verbo,receptatio,num.6.*

Receptator dicitur ex vno actu recipiendi.

b Quidam autem non pluries, & frequenter, sed tantum semel vel bis hæreticos receperunt, &c.] *Omissa hoc loco exquisitiori verbi recipiendi, & receptandi significatione, vera sententia est in hac causa,ex vnica receptione aliquem dici hæreticorum receptatorem.Zanchinus tract.de hæret.ca. 6.nu.2. Repertorium Inquisitorum verbo, receptatores.§.sed circa hoc,Conradus Brunus,lib.1.de hæret.c.4.in fine,& alij, estque communis sententia quidquid veteres quidã interpretes senserint: quod* D *intellige quando quis in agro, in domo, vel in alio loco suo receptaculum,& hospitiũ præstat ijs, quos hæreticos esse nouit,eo animo,vt iudicis manus effugiant,hi.n. propriè & verè receptatores dicũtur in hac causa.Conradus Brunus,lib.1.de hæret.c.4.*

Receptatores an de leui vel vehementi abiurare debeant.

c Et eis abiuratio iudicenda,&c.] *Hanc autem abiurationis pœnitentiam patiuntur ob suspicionẽ hæresis,quam ex receptatione cõtraxerunt. An autem hæc abiuratio de leui tantum, vel vehementi fieri debeat,qualitas personarum receptantium,& genus receptationis demõstrabunt; Eymericus hoc loco ex tali receptatione vehementem oriri hæresis suspicionem scribit,cuius sententia vera est pensa-* E *tis illis circumstantijs,quas ipse hic breuiter commemorat.*

Receptatorũ pœnæ.

Receptatores vero hæreticorum alias pœnas patiuntur,de quib. in c.excommunicamus.§.credẽtes de hæres.authen.credentes.C.de hæret. & copiosè Carrerius tract.de hæret.num.162. & multis seq. Paulus Grillandus,de hæret.q.9.Simãcas de cath. instit.tit.15.nu.14.& seq.& alij.

Ac præter cæteras quidem pœnas receptatorum præcipuè illæ sunt: nam postquam sunt excommunicatione notati,& in excessu huiusmodi persisten

tes, & banno exponuntur, & in perpetuum relegã A *tur, & bona confiscata amittunt. Zanchinus tract. de haeret. c. 17. nu. 4. Federicus Imperator in l. Patarenorum, quae est impressa in litteris Apostolicis, in fine huius operis, atque ita etiam sanciuisse non obscure videntur Innocentius iiij. & Clemens iiij. in bulla incipiente:* Ad exurpanda §. *Quicũq; autem. quam habes in bullario litterarum Apostolicarum, in fine huius operis. In dispositione enim eius §. receptatores, planè continentur, quamuis eorũ expressa mentio non fiat: nam praeterquã quod sub generalitate illorum verborum comprehendantur, ex eo satis euidenter videntur comprehẽsi, quia in defensores ibi pęna statuitur: qui vero receptat,* B *nihil aliud facit, quã defendere & fauere, vt et docuit Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 14. quod verum est, cum praeter simplicem receptationem, & occultationem, etiam amplius vi defendunt hęreticos, & prohibent catholicos ministros, ne eos capiant.*

Nunquid vero his pęnis liberentur consanguinei, vxores, amici, fratres, patres, filij, & similes personae receptantes haereticos sibi coniunctos, non est modica controuersia, quam nũc omitto, cum Eymericus nullam eius mentionem faciat, de ea tamẽ cum eo disputabo paulo post in hac 2. parte super q. 56. nu. 8. vbi Eymericus sentire videtur huiusmodi receptatores mitius esse puniendos. C

Iudęi vero aut alij quilibet infideles, si apostatas, aut haereticos receptauerint: aut quomodolibet defenderint, per Inquisitores puniendi sunt, sicut cauit dominus Gregorius Papa xiij. anno Domini MDLXXXI. extrauag. quadam incipien. Antiqua Iudaeorum. §. si quis, in hac verba; Si quis Apostatas haereticosve scienter domi suae acceptauerit: aluerit: commeatu iuuerit: seu quouis modo eis cibaria vbicunque praebuerit: aut dona vel munera dederit: vel miserit: aut de loco ad locũ deduxit: seu associauerit: vel deducendos seu associandos curauerit: aut sumptus ministrauerit: duces comitesve illis adiunxerit: vel ne ab eis perpetrata, deprehendi, aut inuestigari queant, fecerit. Quique dictos Apostatas, aut haereticos scienter aliquo modo receptauerit, occultauerit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel fauorem quomodolibet praestiterit, *Inquisitorũ scilicet iudicio subiacebit.* D

Sed quibus pęnis puniendi sint huiusmodi infideles contra fidem delinquentes, dictum est supra in hac 2. parte super q. 44.

QVAESTIO LII.

De defensoribus haereticorum.

SVMMARIUM.

1 *Defensores haereticorum in duplici sunt differentia.*
2 *Defendunt aliqui non errorem, sed personam.*
3 *Et hi pro modo defensionis suspecti de hęresi fiunt vehementer, aut leuiter.*

A QVinquagesimaquarta quaestio est: Haereticorum defensores, qui dicẽdi sunt, & si haeretici dicendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, quod hęreticorum defensores sunt in duplici genere: quidam [a] namque sunt, qui defendunt haereticorum errorem, & ij damnabiliores sunt illis qui errant: & nõ solum haeretici, immo haeresiarchae habendi sunt, vt patet 24. q. 3. Qui aliorum, & de his defensoribus communiter nõ loquuntur iura, quia ab haereticis non distinguũtur, & in his habet locum c. Ad abolẽdam. §. praesenti, de haeret. lib. 5.

B 2 Quidam [b] alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem: vtpote illi, qui resistunt viribus & potentia; ne haeretici ad manus iudicis fidei veniant examinandi, vel puniendi, & similia: & tales sunt excommunicati, iuxta c. allegatum, Excommunicamus primo §. credentes.

3 Et tales haeretici non sunt, postquam errorẽ non defendunt, arg. de sum. Trin. & fide catho. c. Damnamus, sed suspecti [c] de illorum haereticorum erroribus sunt vehementer, vel leuiter secũdum† defensionem, quam fecerunt: & debent abiurare, iuxta c. Accusatus, frequenter alleg. de haeret. lib. 6. † al. secundũ modũ defensionis.

C His concordant Archidiaconus in c. Quicunque. super verbo, defensores, & Guido Fulcodius praedictus, in consultationibus ad Inquisitores haereticae prauitatis, q. 12. & praedictum concilium Tarraconense.

COMMENT. LXXVII.

DE materia etiã huius quaestionis videndi sunt illi ipsi, quos paulo antea citaui initio q. 50. & 51. praeterea Zanchinus tract. de haeret. c. 4. Simancas in enchyridio tit. 14. Locatus in opere iudiciali, verbo, defensores. Repertorium Inquisitorum verbo, defensores. Bernardus Comensis in lucerna, verbo, defensor. doctrina vero Eymerici in hac quaestione vera & communis est. D

a Quidã nãq; sunt, qui defendunt haereticorũ errorẽ, &c.] *Idem penitus scribit Guido Fulcodius ab Eymerico hic citatus in consultationib. ad Inquisitores, q. 12. quem sequitur Archidiaconus in c. quicunq; de haeret. lib. 6. verbo, defensores, relatus sup. pag. 193. col. 2. nec de his est difficultas; nã pari iure cũ haereticis censentur; immo vero haereticis sunt deteriores, cum pertinaces videantur & haeretici manifesti, iuxta c. super quibusdam, de verb. signif. hi namque non modo errant, verum etiam offendicula errandi alijs parãt, vt optimè monet Cõradus Brunus, lib. 1. de heret. cap. 4. in fine, & Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 8. quib. locis eadem tradunt, quae hic Eymericus commemorat.* E Qui defendũt haereticorum errores, haereticis sunt deteriores.

b Quidã alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem.] *Hoc autem contingere potest multis modis, quos tradit Zãchinus tract. de haeret. c. 4. Simancas de catho. instit. titu. 15. nu. 9. & Repertorium Inquisitorum verbo, defensores. §. 1. de qua re insignis extat locus in bulla* Quibus modis quis defendat personas errantem.

A *Innocentij iiij. & Clementis iiij. Ad extirpanda. §. quicunque, vbi & varia defensionis genera, & pœna defensorum luculenter traduntur his verbis:* Quicunque autem hæreticum vel hæreticam, captum vel captam auferre de manibus capientium vel capiẽtis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur, seu prohibere aliquem intrare domũ aliquam vel turrem, seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduę promulgatam per Federicum tunc Imperatorẽ, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur, & domus illa, a qua prohibiti fuerint, sine spe reædificãdi funditus destruatur, & bona quę B ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac si hæretici fuissent ibidẽ inuenti. *hactenus* Innocentius, *quę paulo explicatius tradit rursus & confirmat Clemens iiij. relatus in bullario litterarum Apostolicarum. §. quicunque, in fine huius operis.*

Et sub his generalibus verbis comprehenduntur omnes defendendi modi, qui in hac causa possunt cõtingere: nam & cum armis & sine armis potest quis defendere hereticum: potest & clamorib. monendo illum vt fugiat: potest defendere illum in iudicio: item extra iudicium, denique, vt vno verbo dicam, quicunque officium Inquisitionis quacunque ratione impediunt, hereticorum defensores per consequentiam dici possunt. C

Qui se uel alium suppo nit pro hæretico, defensor est.

Iam vnus est casus singularis nullo modo hic prętereundus, quo quis defensor hereticorum dicitur, cũ videlicet supponit aliũ hominẽ, vel ẽt seipsum pro illo heretico, qui fuerat capiẽdus, de quo in prędicto rescripto Inno. iiij. Ad extirpanda. §. si quandoq; ita scriptum extat: Si quandoque aliqui vel aliquæ nõ hæretici pro captis hæreticis, ipsis non cõtradicentibus fuerint assignati, vel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus redire & assignari cogantur, & qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prædictã bonis omnibus publicatis in perpetuũ relegentur. *hęc ibi. Quod ipsum post Innocentium roborauit etiã Clemẽs iiij. in bulla incipiente;* Ad extirpanda. §. *si quando.* D

c Sed suspecti de illorum hereticorum erroribus sunt vehementer vel leuiter secundum defensionem quam fecerunt.] *Ita Barcinonensis, Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara, sed Sabellinus ita;* Secundum modum defensionis,

Defensionis modi notandi.

Hic autem modus defensionis alius atque alius rem dissimilem facit, & culpam nunc grauiorem; nunc leuiorem; nam grauius delinquit qui defendit eum armis, quã qui sine armis; grauius qui vi adimit hereticos de manibus capientium, quam qui voce monet vt fugiant, ac sese a custodibus eripere conentur; & sic de ceteris, quę sunt prudentissime cõsideranda, vt gradus suspicionis notari possint, & E *debitę penitentiæ iniungi.*

Pœnę defendentium hæreticos.

d Et debent abiurare, &c.] *Hęc abiurationis pœna omnibus suspectis est communis. Sed defensores hereticorum aliis preterea pœnis plectuntur, quas hic omisit Eymericus, de quib. Zãchinus trac. de heret. ca. 17. Tabiensis in sum. verbo, hereticus. §. 20. & 21. Gondissaluus tract. de heret. q. 16. Ludouicus Carrerius de heret. num. 163. & seq. Simãcas de catho. instit. tit. 25. nu. 10. & fere illi, quos citaui supra initio quęstionis 50. & dixi paulo antea hac ipsa quęstione, vers. quidam alij sunt, ac prę ter vetustas pœnas Federicus in l. Patarenorum. quã curauimus imprimendam in bullario litterarũ Apostolicarum in fine huius operis, quæ fuit ab Innocentio iiij. & multis alijs summis Pontificib. approbata, hereticorũ cõplices, hoc est, defensores, receptatores, & quocumque modo fautores, bonorum confiscatione, & exilio punit; & ipsorũ filios infamia notat; & ab omnib. honorib. excludit, nisi hæreticos reuelauerint; tũc enim his pœnis liberãtur.*

Postremo Pius V. Pont. Max. rescripto quodã B *incipiente;* Si de protegendis. *quod est impressum in bullario litterarum Apostolicarum, in hereticorum defensores grauissimas etiam statuit pœnas, quas in multis casibus illic expressis incurrant.*

Iudæi preterea ac alij infideles, si prædictis, aut alijs modis apostatas, vel hereticos defenderint, a iudicib. fidei puniũtur, per extrauag. Dñi Gregorij Papæ xiij. incip. Antiqua Judæorum. cuius uerba retulimus super quæstione proxime precedẽti in fi.

QVAESTIO LIII.

De fautoribus hæreticorum. C

SVMMARIVM

1 *Publica auctoritate fungentes quomodo per omissionem hereticis fauere censeantur.*
2 *Et quomodo per commissionem.*
3 *Priuata persona ex sola omissione non dicuntur hereticorum fautores.*
4 *Sed commissione, & quę committendo.*
5 *Fautores hereticorum excommunicationem, & alias pœnas incurrunt.*

D Vinquagesimatertia quæstio est: Hæreticorum fauores qui dicendi sunt; & si hæretici habendi sunt?

1 Ad hanc respondemus, quod fauentes heretici sunt in duplici genere. Quidam a nanque sunt, qui publica funguntur auctoritate, hoc est publicæ personæ, vt domini temporales, eorum Balliui,[b] Veguerij, c & officiales cæteri: & tales fauent, & fautores esse possunt hæreticorũ duobus modis, quia interdum omittendo, interdum committendo; omittendo quidem ea facere circa hæreticos vel suspectos, infamatos vel credentes, receptatores, defensores, & fautores, ad quæ d ex eorũ officio obligãtur, cũ tamẽ ab Episcopis & Inquisitorib. E vel eorũ altero requiruntur, vtpote, si eos non capiant, vel captos diligenter non custodiant, uel infra districtum suum ad locum, de quo eis mãdabitur, non deducant, ac executionem promptam de eis non faciant, & similia, vt patet extra de hær. lib. 6. c. Et inquisitionis, in principio.

2 Commitendo autem; vtpote, si captos huiusmodi absque Episcopi & Inquisitoris, vel alterius ipsorũ licentia, vel mandato, a carcere liberent, vel processum, iudicium, vel sententiam eo

rum directe vel indirecte impediant: & similia peragunt, vt patet cap. alleg. Vt inquisitionis. §. prohibemus. omnes isti fautores sunt, & etiam excommunicati ipso iure; in qua si per annũ steterint animo pertinaci, ex tunc vt hæretici condemnantur, vt clare patet c. & §. alleg.

3 Quidam autem sunt, qui publica non funguntur auctoritate, sed sunt personæ priuatæ: & isti non dicuntur fauere, nec fautores esse ex sola omissione: vnde si hæreticos non capiant, non dicuntur fauere, nec fautores esse: vel non custodiant, & similia, etiã si requisiti non faciant, quia non tenentur ad hæc, vel non tenebantur.

4 Dicuntur autem fauere & fautores esse commissione, vt si hæreticos seu captos pro hæresi, propria temeritate à carcere liberẽt vel auxiliũ, consilium, vel fauorem ad liberandum præstẽt: vel liberatos taliter associent, vt non capiantur: vel capientibus se opponunt: ac alias processum iudicium, & sentẽtiam in causa fidei directe vel indirecte impedire præsumant, vel ad impediendum prestant consilium, auxilium, vel fauorem.

5 Omnes tales fautores sunt, & excommunicati sunt ipso iure; & duodecim g magnas pęnas incurrunt, vt patet extra de hæret. lib. 5. c. Excommunicamus 1. §. credentes. & cap. alleg. Vt inquisitionis. §. prohibemus. in qua excommunicatione, si per annum steterint animo pertinaci, ex tunc sunt vt hęretici condemnandi, vt eo. cap. & §. alleg. Vt inquisitionis. §. prohibemus. Et nihilominus fautores sunt, & dici possunt prędicti omnes receptatores & defensores, de quibus est supra actum quæstionibus duabus proximis. Cõcordat h his Archid. super cap. Quicunq; & ver. fautores. de hæret. lib. 6. Et Guido Fulcodius prędictus quæst. 10. & prędictum concilium Tarraconen.

COMMENT. LXXVIII.

De fautoribus videndi sunt etiam illi, quos citaui in initijs superiorum quæstionum. gl. in clem. 1. de pœnis, verbo, defensauerit. & amplius Repertorium inquisitorum, verbo, fautores: & Bernardus Comensis in lucerna, verbo, fautor. & verbo, defensor. & Locatus in opere iudiciali, verbo, fautores. & Zanchinus tract. de hęret. capit. 5. & Bernardinus Diaz in practica crimi. cano. c. 107. & alij passim.

Qui sint fautores, & quot modis faueãt. *Sunt autem fautores, vt nomen ipsum indicat, qui hęreticis fauorem præstant, & per omnia defensoribus exæquantur: nam qui hæreticis fauet, re vera eos defendit, ideoq; quidquid in defensoribus statuitur, fautores comprehendit. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 11.*

Trifariam autem potest quis hæreticis fauere, omissione seu negligentia: facto seu cooperatione: demum consilio seu verbis, quæ qualia sint, optime explicat hoc loco Eymericus, & Zanchinus, & Repertorium præcitatis locis.

Principũ magna debet esse cura in pellendis hæreticis. a Quidam namque sunt, qui publica funguntur auctoritate. &c.] *Magistratus & principes quicunq; Christiani, magnam curam & sollicitudinem adhibere debent in extirpandis pellendisq; hæreticis de suis regnis, ac dominijs, & in præstando Inquisitoribus omne consilium & fauorem ad hæreticos puniendos, & coercendos: cum enim Inquisitores hæreticæ prauitatis sint inermes, non poterũt hæreticos pellere, nisi à dominis temporalibus adiuuentur; ideoq; grauissima est culpa magistratuum aut hæreticis fauentiũ, aut omittentium aduersus eos ea exercere quæ sacri Canones & leges iubent. Horum ergo partes præcipuè in hac causa, vt omnem euitent infamiam, erunt supprimere & extinguere suborientes hæreses, & schismata: & omnia sua studia actionesq; eo referre, ne sub eorum imperio hæreticorum augeatur improbitas, & catholicorũ minuatur, aut perturbetur securitas & religio, quod facile consequentur, si vnà cum religiosis Episcopis & Inquisitoribus cauerint, ne cuique in republica sit liberum credere vt voluerit, aut nouas inducere de religione quæstiones, & cultus permittant; sed ab Ecclesia catholica approbati omnino retineantur, vt olim iussum est in l. cunctos populos, C. de sum. Trin. & fide catho.*

Id quoq; in primis obseruare debẽt catholici magistratus & principes, ne in sua consilia hæreticos admittant, exemplo Moysi, qui Numer. c. 16. Chore, Dathan, & Abyron aduersus se rebellãtes expulit. cauitque iam olim Concilium Tholosanum c. 16. quod retuli infra hac 2. parte super q. 57. in fine, sed de his plura Conradus Brunus lib. 3. de hæret. c. 9. 10. & 18. & Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 23. Quibus autem pœnis affici debeãt magistratus hæreticis fauentes, mox subiungam.

Qui dicãtur Ballivi. b Balliui.] *Balliuus vox vulgaris est apud Gallos seu Prouinciales, vt ait gl. in Clem. 1. de pęnis, verbo, Balliuus, qua iustitiarios seu locorum rectores significãt, quorum meminit textus in c. quoniã, in principio, & ibi Archidiaconus de immunit. eccl. lib. 6. & iura passim in titulis de hæreticis.*

Qui dicãtur Veguerij. c Veguerij.] *Deerat hęc vox in codice Cardinalis de Gambara, in Sabellano, loco eius,* Vicarij *legebatur, sed Barcinonensis & Bononiensis optime habebant,* Veguerij *quæ vox Catalanorum est propria, qua significant magistratus quosdam in singulis ciuitatibus, gubernatoribus inferiores, quib. videntur similes antiqui prætores. hos* Veguerios *cõcilium Tarraconense relatum sup. pag.* 220. Iustitiarios *vocat.*

Ad quæ obligentur magistratus in causa hæresis. d Ad quæ ex eorum officio obligantur.] *Quæ aũt sint ea, ad quæ magistratus obligantur ex eorũ officio, mox subiũgit Eymericus, videlicet: ad requisitionẽ Inquisitorũ hęreticos capere: captos custodire: ad locũ destinatũ deferre: damnatos sibi relictos punire: quæ omnia continẽtur in c. vt inquisitionis, de hęret. li. 6. sed plenius in rescripto Innocẽtij iiij. & Clementis iiij. incipiente:* Ad extirpãda. *relato in bullario litterarũ Apostolicarũ in fine huius operis, qd est omnino videndũ, vt hic locus intelligatur.*

Magistratus hæreticis fauentes quibus pœnis plectantur. e Omnes isti fautores sunt, & etiam excommunicati ipso iure, &c.] *Præter has pœnas alias etiam sentiunt domini temporales, si hęreticis fauisse, aut in terris suis morari passos fuisse aut dissimulasse conuincantur; quas prescripsit iam olim Concilium Tholosanum cap. 3. & 4. in hęc verba:*

Sta-

catsa ab alijs non omnino distinguuntur.

Præsumptio quid.

Est autem præsumptio (quantum ad hunc locum spectat) rei dubiæ coniectura verisimilis, quæ ex natura rei, vel circunstantijs negotiorum, aut personarũ proficiscitur; hanc (cæteris diuisionibus omissis) Iurisconsulti bifariam diuidunt: nam vnam faciunt præsumptionem iuris, quam vehemẽtem vocare possumus; alteram vero iuris & de iure, quæ violenta appellatur, de quibus mox dicemus: nam sine harũ cognitione, hæc quæstio percipi nõ potest.

Suspicio leuis, ex qua nõ est facile procedendum in hoc crimine.

b Prima est modica, quæ in iure vocatur suspicio leuis.] *De hac scribunt præcitati, & eleganter Petrus Godofredus in lib. 2. C. de hæret. §. hæreticorum autem. &* B *Gerson in tracta. de protestatione, consideratione 12. optime de leui suspicione disserens, dicebat, eam prouenire ex signis exteriorib. operum aut verborum, ex quibus capitur coniectura, quæ concludi potest, non quidem frequenter, sed raro, seu casu, quod talia dicens vel faciens hæreticus sit: quod deducitur leui consequentia, vt si quis ita argumentetur: Petrus deierat frequenter, ergo non bene credit in Deũ, & ex hac suspicione non facile moueri debẽt Inquisitores ad aliquid, quod præsertim grauis sit momenti in hac causa, vt dixi supra in hac 2. par. super c. excõmunicamus. §. qui autem. nam vt optime scripsit Simancas de catho. instit. tit. 50. nu. 28. leuia signa mouere non debent* C *animum cõstãtis viri ad suspicãdũ tã graue crimẽ, sed potius interpretãda sunt in partẽ benigniorem.*

Suspicio vehemens.

c Secunda suspicio est magna, quæ in iure vocatur vehemens, &c.] *Hæc est præsumptio iuris tantum, quam Alciatus tract. de præsump. in principio, parte 3. ita definiebat.* Præsumptio iuris est probabilis coniectura ex certo signo proueniẽs, quæ alio non adducto, pro veritate habetur. *Dixit,* alio non adducto: *quia contra hanc præsumptionẽ probatio in contrarium admittitur: at si nihil in contrarium probetur pro plena probatione haberi solet. Hæc omnia docet subtiliter hoc loco Eymericus num. 4. &* D *exempla huius præsumptionis commemorat nu. 5. de hac præsumptione est sermo in c. litteras. de præsumptio. relato ab Eymerico supra in hac 2. parte.*

Ex vehementi præsumptione nemo condemnãdus vt hæreticus.

Et ob hanc præsumptionem nemo debet velut cõuictus de hæresi condemnari: quamuis vehementer suspectus de ea habeatur, & propterea sit acriter puniendus, vt paulo post dicemus. dixit itẽ Alciatus: ex certo signo proueniens: *quoniam hæc vehemens suspicio seu præsumptio sumitur ex signis exterioribus operum aut verborum, ex quibus capitur* E *argumentum concludens frequenter, & vt in pluribus, quod qui talia dicit vel facit, est hæreticus; vt si quis diebus prohibitis absque necessitate, & superioris facultate, carnibus vesceretur; aut diceret propositiones fidei contrarias his quæ explicite scire debet: quamuis hæc interdum ab ingluuie & voracitate, & ab ignorantia absque vllo mentis errore prodire possint.*

Quare Ioannes Gerson tract. de protestatione, cõsideratione 12. hanc præsumptionem ita describit: Vehemens suspicio prouenit ex signis exterioribus operum vel verborum; ex quibus cognitis accipitur argumentum concludens frequenter & A vt in pluribus, quod talia agens, vel dicens, est hæreticus: vt si quis neget explicite, palam, & publice ea quæ debet ex officio scire plus quã alij. Quamuis possit in rei veritate negatio talis ex ignorantia prouenire, vel animi leuitate, non ex hæretica prauitate. *Hæc Gerson.*

Violenta suspicio.

d Tertia suspicio, hoc est maxima in iure vocatur violenta, &c.] *Hæc violẽta præsumptio dicitur iuris, & de iure, quã ita possumus definire.* Præsumptio iuris & de iure est quædam legis dispositio aliquid præsumentis, & super præsumpto, tanquam sibi comperto & noto statuentis.

Nec cõtra hanc præsumptionem regulariter & B *directe admittitur probatio in cõtrariũ, quia cum ab apertis & violentis indicijs proficiscatur, pro manifesta veritate habetur. c. is qui. de sponsa. c. quanto, de præsumptio. l. 1. §. 1. C. de rei vxo. actione.*

Vnde oriatur suspicio violenta.

Hæc præsumptio seu suspicio violẽta, vt optime scribit Gerson tract. de protestatione, consideratione vltima, nascitur ex signis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus concludi solet efficaciter & fere semper, quod talia dicens vel faciens est hæreticus, vt si quis transit, vel redit ad ritus Iudæorum. c. contra Christianos, de hæret. li. 6. itẽ si quis in causa fidei excommunicatus per annum in excõmunicatione animo pertinaci durauit; quis anno C *elapso vt hæreticus condemnatur. c. cum contumatia. de hæret. lib. 6. In his enim casibus a iure expressis violenta oritur suspicio contra ita delinquentes. Casus vero in iure nominatim præscripti, ex quibus oritur violenta præsumptio, refert Albertinus tracta. de agno. assertio. q. 3. nu. 7. & q. 30. nu. 2. quos dilucidius enumerauimus infra parte 3. tit. de signis quibus diuersi hæretici cognosci possint.*

Et huius quoq; præsumptionis appositissima sũt exempla, quæ Eymericus hic commemorat, nu. 7. et omnia fere illa, quæ retulimus ex concilio Narbonensi c. 29. relato supra in hac 2. part. super q. 50. D *§. factis autem; nam illa facta, indicia indubitata sunt, quæ ad aliud trahi nequeunt, quam ad id quod indicant, quare vera sunt hæreticalia; ideoque pro veris probationib. sunt habẽda. Iura vero, quæ hoc citat Eymericus, optime probant suum institutum, vt dixi infr. 3. pa. super q. 121.*

e Nec tergiuersatione refellitur qualicũque.] *In Sabellano ita:* Nec defensatione repellitur qualicunq;. *eadem est sententia.*

Obseruãdum est autẽ nõ dici hic, nullo modo posse hanc præsumptionẽ violentã refelli aut purgari, E *sed non facile refelli; quia cũ oriatur ex signis apertis operum aut verborũ, difficilime potest cõtrariũ probari, quamuis aliquando contrarium probetur. vt dixi p. 3. super quæst. 121. quod est uidẽdũ. adde Gersonem tract. de protestatione, cõsideratione 12.*

f Et vbi quis sic inuenitur de hæresi leuiter suspectus &c. sed debet sibi indici canonica purgatio, vel iniungi tanquam pro leui abiuratio.]

Ex leuib. suspicionib cõtra quos potissimum procedi possit.

Quantum ad hunc locum attinet de iniungenda purgatione vel abiuratione pro suspicione leui, illud omnino putarem obseruandũ, quod optime admonet Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 50. num. 28. et seq. scilicet, periculosum esse ob leues suspiciones tra

here

bere in iudicium hominem honestum & probum, A eumque de fide interrogare. ergo personarum ratio habenda erit: nam ex leuibus suspicionibus, probabilibus tamen, aduersus viles & improbos procedi poterit, vt intelligatur quid pectore gerant: contra probos vero & honestos non ita facile.

Atq; ita crederem intelligendam communem sententiã Inno. in c. sicut. de simo. Ioannis Andr. in c. vt officium. §. 1. Ancharani in c. accusatus. in princ. de heret. lib. 6. Felini in c. litteras. de præsũptio. & aliorũ asserentium ex leuibus suspicionib. posse Inquisitores procedere in hoc crimine, de quo amplius disserui supra in hac 2. par. super c. excommunicamus. §. qui autẽ. & infra par. 3. super q. 59.

g Nullus enim pro suspicione etiam vehemẽti est de tanto crimine condemnandus.] Et hoc est verissimum, nemo enim de præsumptionibus & indicijs etiam indubitatis in criminalib. definitiue damnari debet. Gandinus tract. de malef. in rub. de presumptio. & indicijs indubitatis. & disputat latissime Boerius decis. 164. incipien. Alia insuper. quod in hoc tribunali obseruari dicit. Campegius apud Zanchinũ c. 11. vers. doctrinam hanc.

Ex vehementibus suspicio nibus nemo coercẽdus pœna ordinaria. Sed hanc sententiã ita intelligo, vt nemo debeat ex vehementibus præsumptionibus puniri & damnari pœna criminis ordinaria, sed alia maiori arbitrio iudicantis: quod optime admonuit Boerius in dicta decis. 164. nu. 6. quod in sacro tribunali frequentius quam in cæteris obseruatur.

h Sed quid agetur, si aliquis, &c. non consentiret continuo abiurare.] Est hæc Eymerici doctrina omnibus numeris absoluta, & diligenter consideranda atque obseruanda. iam verbum illud, continuo, quomodo sit accipiendum, explicat auctor 3. par. q. 98. & dixi supra in hac 2. par. super ca. Ad abolendam. §. nisi continuo.

Ob uiolẽtam præsumptionem pœna criminis ordinaria imponitur. i Violenta enim suspicio ad condemnandum sufficit, & probationem in cõtrarium nõ admittit.] Et ratio est, quam paulo antea docebamus, quoniam est presumptio iuris & de iure, ex qua deuenitur etiã ad criminalem punitionem, & pœnã criminis ordinariam imponendam, in quam sententiã optime Eymericus allegat c. excommunicamus. §. qui autem. de heret. vbi glossa in verbo, condemnẽtur. & ibi Panormitanus n. 6. tradit luculẽter Mathesilanus singul. 128. incipien. nota quod presumptio. & Antonius Gomez, tom. 3. variar. resolut. c. 12. nu. 26. vers. aduertendum tamen. & Paulus Grillandus tract. de heret. q. 10. nu. 1.

Contra præsumptionem uiolentam in directa probatio admittitur. Quamuis autem Eymericus hic dicat, violentã hãc presumptionẽ non admittere probationẽ in cõtrarium, hoc intelligendũ est regulariter; in hac tamen heresis causa indirecta probatio admittitur, iuxta ea que diximus paulo antea. §. tertia suspicio. & vide Alciatum tra. de presumpt. in principio. p. 3. nu. de presumptione iuris & de iure. n. 14. et seq.

QVÆSTIO LVI.
De casibus vehementis suspicionis hæreseos in iure expressis.

SVMMARIVM.

1 Vehementer suspectus de heresi habendus est qui vocatus ad respondendum de fide, non cõparet in tempore assignato.
2 Et quicunque scienter impedit sancta Inquisitionis officium.
3 Item præstantes scienter consilium, auxilium, uel fauorem dictis impeditoribus.
4 Qui instruit hæreticos citatos, vt veritatẽ subticeant, & dicunt falsitatem.
5 Excõmunicatus ex causa fidei quocũq; modo.
6 Fautor, Defensor, Receptator scienter hæreticorum.
7 Infamatus de heresi ob familiaritatem cũ his, quos hæreticos esse cognouit.
8 Scienter deducens, visitans, receptans hæreticos. B
9 Conuictus de periurio vel mendacio iudicialiter in causa fidei.
10 Et qui dixit vel fecit sæpius aliquid contra fidem.

Q Vinquagesimasexta quæstio est: Casus in iure expressi, qui sunt; in quibus incidẽtes suspecti de hæresi vehementer habendi sunt?

Ad hãc respondemus, quod sunt decem.

1 Primus casus est: quod quandocumque aliquis vocatur vt de fide respõdeat, & parere subterfugit, aut contumaciter se absentat, infra cõpetentem & assignatum terminũ nõ comparẽs, habendus est de hæresi suspectus vehementer. Hic casus patet per cap. Cum contumacia. extra de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Cum contumacia in causa præsertim fidei suspicioni præsumptionem adijciat vehementem, & cætera. C

2 Secundus casus est. quod quicumque impedit inquisitionis officiũ directe vel indirecte, aut etiam quouis modo, & hoc scienter; vehementer suspectus de hæresi est habendus. Patet sic: Impediens inquisitionis officium iuxta casum expressum, tanquam iuris contumax excommunicationis est vinculo innodatus, quam si per annum sustinuerit animo pertinaci, ex tunc violenta suspicione conuictus, est vt hæreticus cõdemnandus. Patet per cap. Vt inquisitionis negociũ. extra de hæret. li. 6. §. vlt. Violenta autẽ suspicio non insurgit nisi ex suspicione præsupposita vehementi; Igitur omnes tales antequã annus trãsierit, postquam officiũ inquisitionis impediuerint, suspecti sũt habendi de hæresi vehemẽter. D Habetur supra hac parte, fol. 129. Rursũ in priuilegio domini Papæ Vrbani Inquisitoribus Aragoniæ directo, quod incipit: Præ cunctis nostræ mentis, &c. dicitur ita: Cæterum si forte, quod non credimus, aliqui, cuiuscumq; conditionis huic negocio vobis commisso se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt non possit procedi libere in eodẽ, immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officiũ & posse suum singuli iuuerint studiose; contra eos tanquam contra hæreticorum fautores & defensores, secundum sanctiones canonicas, freti Apostolica auctoritate, intrepide procedatis. E

3 Tertius casus est: quod præstãtes sciẽter auxiliũ, consilium, vel fauorem impedientibus inquisitionis

nisi ipse de hoc crimine cognoscat: & quod nullus nisi sibi de hoc crimine accusari possit: nec testificari, nisi coram eo, & similia: Isti impediũt directè iuxta notata per Io. Andr. in c. Statutum super verbo, directe, de hæret. lib. 6. Et qui processum, iudicium, vel sententiam in causa fidei directè impediunt: vel qui ad hæc agenda præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem.

2 Et tales [b] licèt sint multum culpabiles, non tamen sunt ex hoc hæretici iudicandi: nisi aliter appareret, quod haberent errorem in mente, & pertinaciam in voluntate. Sunt tamen ipso iure excommunicationis mucrone percussi, iuxta ca. Vt inquisitionis. §. prohibemus, de hære. in 6. sic quod si in illa excommunicatione stant per annum animo pertinaci, extunc sunt vt hæretici condemnandi, vt patet c. & §. alleg.

3 Quidam vero sunt, qui impediũt indirectè: vtpote, qui statuũt, quod nullus portet arma, nisi de familia domini temporalis: nam consequẽter qui sunt de familia Inquisitoris nõ possunt portare, quod est indirectè impedire: Vel quod nullus possit capere aliquem, vel capi facere, nisi domini temporalis: nam consequẽter qui sunt de familia Inquisitoris non possunt capere, & similia, iuxta notata per Io. And. in c. Statutũ, super verbo, indirectè, & tales sunt minus culpabiles quam primi: nec sunt hæretici, sed sunt excõmunicati, iuxta allega. c. Vt Inquisitionis, & etiam præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem. Quòd si steterint in illa excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc sunt velut hæretici condemnandi per alleg. c. Vt inquisitionis. in §. prohibemus.

4 Quod est sic intelligẽdum, vt dictum est supra q. 47. quod sicut hæretici si velint redire, recipiuntur ad misericordiam errore primitus abiurato: aliàs, vt impęnitentes traduntur curiæ sæculari, vt patet per c. Ad abolendam, §. præsenti, sic tales, qui vt impeditores fuerunt excommunicati, & steterunt per annum in illa excommunicatione animo pertinaci, si volunt redire, abiurant impedimentum & fautoriam, & ad misericordiam admittuntur: aliàs vt impęnitentes hæretici traduntur brachio sæculari.

5 Et vbi [d] non stent per annum, nihilominus cõtra omnes impeditores huiusmodi potest procedi, vt contra fautores hæreticorum, iuxta priuilegiũ domini Vrbani IIII. & Clem. IIII. Alexandri, & aliorum summorum Pontificũ ad Inquisitores hæreticæ prauitatis generaliter, quod incipit: Præ cunctis, in quo sic habetur: Cæterũ si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis, huic negotio vobis commisso: se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt non possit procedi libere in eodem, immo nisi requisiti, illud fouerint, & iuxta officiũ & posse suũ singuli iuuerint studiose: cõtra eos, tanquam contra hæreticorum fautores & defensores, secundum sanctiones canonicas, freti eadẽ auctoritate intrepide procedatis.

Relat. supra pag. 131.

A

COMMENT. LXXIX.

QVoniam qui impediunt sacrum Inquisitionis officium, proximè accedunt ad fautores hæreticorum: ideo post disputationem de fautoribus, ad impeditores accedit auctor, & quemadmodum hæreticorum complices memorati, iurisdictioni Inquisitorum subiciuntur; ita quoque impeditores.

Decuit autem hanc potestatem Inquisitoribus tribuere aduersus impedientes officium Inquisitionis: nam nisi iudices fidei ab omni impedimento liberi essent, non possent commode hęreticam prauitatem extirpare. B *Quamobrem summi Romani Pontifices hæc intuentes, fauore fidei sacrum Inquisitionis officium ab omnibus impedimentis liberum cõstituerunt, vt longa oratione ostendit Camillus Cãpegius apud Zanchinum c. 31.*

Inquisitores procedere possunt contra impeditores officij.

Ac de materia huius quęstionis copiose agit Zãchinus & Campegius præcitato loco. Repertorium Inquisitorũ verbo, impedies, & verbo, directè. Locatus in opere iudiciali verbo, impedientes, nonnulla Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 21. Simancas de catho. inst. tit. 15. nu. 10. Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor, §. 28. nu. 29. Bernardus in Lucerna Inquisitorum, verbo, impedientes, C *§. 1. & aliquot seq. & alij, qui aut nulla, aut paucissima tradunt præter Eymericum hoc loco.*

a Quidam namque sunt qui impediunt directè.] *Directè quis agere & impedire dicitur, cũ nõ circuitu vel per aliud medium, sed principaliter in id incumbit, ne fiat. Indirectè contra, quis gerit ac impedit in hac causa, qui insinuatione vtitur, aut alio medio nititur id ipsum euertere, vnde in consequentiam oriatur impedimentum officij sanctę Inquisitionis, exempla quibus hic vtitur Eymericus, idonea sunt in hac causa. eadem recenset gl. in c. Sta*D *tutum 1. de hæret. lib. 6. verbo, directè, & verbo, indirectè quam citat hic Eymericus.*

Quid directè impedire, & quid indirectè.

His aũt modis impediendi directè & indirectè diligenter hic ab Eymerico explicatis, adde quod solis minis & terrorib. dicitur ẽt quis impedire officiũ, & iurisdictionẽ Inquisitionis, argumen. c. 1. in prin. ext. de offic. deleg. & tradit Bernardus Comẽsis in Lucerna Inquisitorũ verbo impedientes. §. 2.

b Et tales licet sint multum culpabiles, non tamen sunt hæretici iudicandi.] *Contrahunt tamen hæresis suspicionem ex impedimento, quod interposuerunt. Qualis autem sit hæc suspicio, ex qualitate personarum & impediendi modo pensanda erit. Eymericus vehementem suspicionem oriri putat infra* E *hac par. 2. q. 56. num. 2. vers. secundus casus est, de quo quid sentiam, dicam ibi.*

c Sic tales qui vt impeditores fuerunt excommunicati, &c. si volunt redire, abiurant impedimentum & fautoriam.] *Ex his verbis dirimitur quæstio illa anceps & subdifficilis, quam nobis proposuit Petrus Dusina sanctæ Romanæ generalis Inquisitionis assessor, vir iuris peritia clarus, & in causis fidei tractandis prudentissimus: An videlicet aliquo casu sustineri possit abiuratio generalis, non expressis particularibus erroribus, & hæresibus: nam qui generaliter alicui fa-*

Abiuratio omnis hæresi in genere quæ fieri põt, nulla hæresi in specie expressa.

uendo, aut etiam nulli fauendo, officium inquisitionis impedit, in nullam specificam & particularem hæresim videtur consentire, & propterea nullã in specie poterit abiurare, sed in genere dicet, se detestari omnem hæresim, cuius suspicionem impediendo inquisitionis officium contraxit. Atque hęc est expressa Eymerici sententia hoc loco, & Repertorij Inquisitorum verbo, fautores. §. an impediẽtes.

In hac tamen difficultate, quæ contemnenda nõ est, cum frequenter accidere possit, hoc amplius censeo obseruandum, vt inquiratur a reo qui impediuit officiũ Inquisitionis, vel alicui fauit adhibitis etiã tormentis, si ita causa eius & conditio postulauerit: An cum eo habeat familiaritatem, & cur ei faueat: nam si auxilium exhibitum in fauorem personæ potius quam erroris tendere videatur, sufficiet generalis abiuratio fautoriæ vel impedimenti, eo modo quo dictum est: quod si secus res habuerit; & aliqua alia concurrant, ex quibus oriatur suspicio, eum qui exhibet fauorem, eosdem illos errores habere, quos profitetur ille, cui fauet; tunc præter generalem impedimenti & fautoriæ abiurationem cogendus videtur ad particulares errores abiurandos. Quem autem effectum operetur generalis hęc abiuratio fautoriæ vel impedimenti, dicam cũ Eymerico infra hac parte 2. q. vlt. nu. 7.

Ob quas rationes inquisitores possunt in impeditores animaduertere.

d Et vbi non stent per annum, nihilominus contra omnes impeditores huiusmodi põt procedi, &c.] Nec desunt rationes, quibus hæc doctrina, quę vera est & cõmunis, probari possit. Primũ, quia impediẽtes officium suspicionẽ hęresis & fautoriæ contrahunt. Rursus, quoniam si non possent Inquisitores punire impeditores sãcti officij, nõ possent commode suum officiũ exercere. Ad hęc, quia ex quo mandata est Inquisitoribus iurisdictio, videtur quoq; demandata coertio. Pręterea quia iudex omnia potest, quę ad suam iurisdictionem exercendam pertinent, & sine quibus causa ęxpediri nõ potest, c. preterea, c. significasti, & c. prudentiam. §. vlt. de offic. deleg. & gl. in c. 1. verbo, impedire, de offic. deleg. Postremo, quoniam iudex potest punire excessus commissos contra suum officium. Zanchinus tract. de heret. c. 31. Repertorium Inquisitorum verbo, impediens. §. sed nunc quęritur.

e Contra eos tanquam contra hæreticorum fautores, & defensores, &c.] Inquisitores ergo punire possint impedientes suũ officiũ, postquã in eos procedere possunt, vt fusius docuit idem Eymericus 3. par. q. 36. vbi addidi nonnulla in hanc sententiã.

De pœna impedientium Inquisitoris officium.

At dubium est, quibus pœnis possint eos coercere; & Zanchinus tract. de hæret. c. 31. nu. 7. & Repertorium Inquisit. verbo, impediens. §. nota quod ista pœna. pœnam hanc arbitrio Inquisitorum imponendam esse voluerunt pensatis delicti & personarum qualitatibus, cum iure nihil cautum inueniatur, argumento l. 1. §. expilatores, ff. de effracto. cũ notatis in c. de causis, extra de officio delegati, in quam etiam sententiam consentit Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 10.

Cęterum hodie per Pium V. rescripto incipiente: Si de protegendis, impresso in Bullario litterarũ Apostol. in fine huius operis, grauissimæ pœnæ decernuntur contra id genus impeditorũ, qui fecerint aliqua ex ijs, quę illic exprimũtur. Iulij quoq; III. extat rescriptum incipiens: Licet à diuersis, cõtra iudices sęculares in cognoscendo de crimine hęresis se ingerentes, quod est impressum in eodem Bullario.

QVÆSTIO XLVI.

De suspectis de hæresi.

SVMMARIVM.

1 Suspicio de hæresi triplex, leuis, vehemens, maxima.
2 Leuis suspicio cur sic appellata.
3 Leuis suspicionis exempla.
4 Magna & vehemens suspicio quæ dicatur, & quare.
5 Suspicionis vehementis exempla.
6 Maxima & violenta suspicio, quę sit.
7 Violentę suspicionis exemplum.
8 Suspectorum de hæresi triplex genus, & qui dicantur leuiter suspecti.
9 Leuiter suspecto iniungi potest purgatio canonica.
10 Vel iniungi abiuratio de leui.
11 Suspecti vehementer qui dicantur.
12 Vehementer suspecto iniungenda est abiuratio de vehementi, & ut hæresim omnem generatim abiuret.
13 Quid faciẽdum si post abiuratione relabatur.
14 Casus in quibus iudicatur relapsus quispiã post abiurationem de vehementi.
15 Quid agendum si vehementer suspectus de hæresi recuset abiurare.
16 Violenter suspecti habentur ut hęretici, & qui nam tales reputentur.

Vinquagesimaquinta quæstio est: Suspecti de hæresi quot modis, & quibus dicendi sunt; & si in casu hęretici habendi sunt?

1 Ad hanc [a] respondemus, quod in iure triplex suspicio de hæresi reperitur; prima est modica, secunda magna, tertia maxima.

2 Prima est [b] modica, quæ in iure vocatur suspicio leuis, ista habetur extra de hęret. lib. 6. ca. Accusatus, in prin. vbi dicitur sic; Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet in hęresim relapsorum pœna puniri.

Et hæc suspicio dicitur modica siue leuis, tum quia modica & leui defensione tollitur, tũ quia ex modicis & leuibus oritur coniecturis, vnde dicitur modica a modicis indicijs, & dicitur leuis a leuibus coniecturis.

3 Vtpote, si aliqui reperiantur occulta conuẽticula celebrãtes, vel vita ac moribus a cõi cõuersatione fidelium deuiãtes, vt patet extra de hęreticis, li. 5. c. Excõicamus 1. in fine, & similia exercentes, tales namq; leuiter de hęresi habẽtur suspecti, talia enim hęretici frequenter facere cõprobantur. De huiusmodi leui suspicione de hæ-

resi

resi habetur C. de hæret. l. 2. in fine. vbi dicitur sic: Hæreticorum vocabulo continentur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui vel leui argumento a iudicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. Et huic sententiæ concordat Hostien. in summa. tit. de præsumptionibus. §. finali. vbi dicit sic: Et notandum, quod quamuis hæretici leui argumento deteguntur: scilicet, ad hoc quod suspecti habeantur, vt patet C. de hæret. l. 2. non tamen debent, &c.

4 Secunda [c] suspicio est magna, quæ in iure vocatur vehemens siue fortis; ita habetur extra de hæret. lib. 6. in princ. c. Accusatus. vbi sic habetur; Accusatus de hæresi vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna, & vehemens suspicio orta erat, &c. Ibi enim hæc coniunctio, &, non tenetur copulatiue, sed expositiue: Vt notat Io. And. ibidem. Vehemens autem idem est quod fortis, vt dicit Archidiaconus super alleg. cap. Accusatus, in verbo, vehemens. dicit enim ita; Dicunt Papias, & Hugutio quod vehemens idem est, quod fortis, siue grandis. Idem Greg. l. moralium super illo verbo Ioh. 1. cap. Ventus vehemens irruit a regione deserti. Et glo. super illo verbo Actuum 2. Factus est repente de cælo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, dicit, Hoc est ventus fortis. Et in libro Catholicon appellato, qui est de dictionibus, & earum significationibus, dicitur ita, Vehemens dicitur fortis; vnde dicimus aliquem vehementem habere causam, cum habet fortem. hæc ibi. Ergo suspicio magna, dicitur vehemens siue fortis. Et hæc suspicio dicitur magna, vehemens, siue fortis, tum quia non nisi magnis, vehementibus & fortibus defensationibus repellitur: tum quia ex magnis, vehementibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis, & indicijs:

5 Vtpote, si aliqui comperiantur, qui eos, quos sciunt hæreticos fore, occultent; fauorem impendunt, associent: visitent: munera offerant: recipiant: defensent, & similia exercentes; tales namque vehementer de hæresi sunt suspecti, vt patet per alleg. c. Accusatus. §. ille vero. & per notata ibidem per Archidiaconum, cum non sit dubium eos facere talia in fauorem hæreticæ prauitatis.

6 Tertia [d] suspicio, hoc est maxima, in iure vocatur violenta, vt patet extra de hæret. lib. 6. cap. Cum contumacia. & ca. Accusatus. & per notata per Archidiac. & Ioan. And. super cap. Accusatus. super verbo, vehemens. vbi sic dicunt: dicit vehemens, non tamen violenta. supra de præsumptionibus. cap. Litteras. De hac suspicione loquitur canon distin. 34. Quorundam. Et hæc præsumptio, seu suspicio dicitur violenta; tum quia violentat, cogit, & arctat iudicem ad credendum, nec tergiuersatione † refellitur qualicunque; tum quia ex violentis conuincentibus, atque coercentibus oritur coniecturis.

† al. defensatione repellitur.

7 Vtpote, si aliqui reperiantur, qui hæreticos adorauerint: seu eis reuerentiam suo more exhibuerint; consolationem vel communionem ab eis receperint: vel similia, quæ ad ritum eorum pertinent, perpetrauerint; tales namque violenta suspicione de hæresi, & hæreticorum credentia sunt conuicti, per c. Filij. & per c. Accusatus. extra de hære. li. 6. & per notata per Archidiaconum super c. Quicunque hæreticos. in verbo, credentes. extra de hæret. li. 6. cum non sit dubium eos talia facere in credentiam hæreticæ prauitatis.

8 Secundum hanc distinctionem dicendum, quod suspecti de hæresi sunt in triplici genere: nam quidam de hæresi sunt suspecti leuiter: quidam vehementer: quidam violenter. Leuiter sunt suspecti, qui talia leuia & modica peragunt, quod ex eis oritur leuis & modica suspicio contra eos de aliqua hæresi vel errore.

9 Et vbi † quis sic inuenitur de hæresi leuiter suspectus, nullatenus est hæreticus, nec habendus: sed debet sibi indici canonica purgatio, vel iniungi aliquam pro leui abiuratio: Quod purgatio possit sibi indici, habetur extra de hære. lib. 5. Excommunicamus 1. in principio, vbi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles (suspicione probabili, hoc est leui, & quæ leuiter apparet, dicit Hostien.) nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur: & vsque ad satisfactionem congruam ab omnibus euitentur: ita quod si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur. hæc ibi. Et indicta sibi purgatione canonica, siue consentiat, siue non: siue deficiat, siue non: est per omnia iudicandum sicut de diffamato de hæresi, cui est purgatio canonica indicenda.

Pro leui suspicione indicitur purgatio.

10 Quod autem abiuratio possit tali indici tanquam leuiter suspecto de hæresi. patet per c. Accusatus. in prin. vbi dicitur sic: Accusatus de hæresi vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, & postea committit in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam, hæresis crimen probatum non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri. hæc ibi.

11 Quidam autem sunt suspecti vehementer: & sunt illi, qui talia vehementia & fortia peragunt, quod ex eis oritur vehemens & magna suspicio contra eos de aliqua hæresi vel errore. Et ubi quis sic inuenitur de hæresi vehementer suspectus, nullatenus est hæreticus, nec potest vt hæreticus condemnari, Nullus [e] enim pro suspicione etiam vehementi est de tanto crimine condemnandus; vt expresse habetur extra de præsumpt. cap. Litteras, §. quocirca. vbi dicitur sic; Mandamus quatenus, cum propter solam suspicionem, quamuis vehementem, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, &c.

12 Quid ergo fiet suspecto de hæresi vehementer? debet sibi mandari, quod abiuret generaliter omnem hæresim, & specialiter eam, in quam commisit, tanquam vehementer suspectus, per cap. alleg. accusatus. in principio, vt est dictum, & per cap. Inter sollicitudines. extra de purg. cano. & per

Vehementer de hæresi suspectus iniungitur ut omnem hæresim generaliter abiuret.

& per cap. Litteras, extra de præsumpt.

13 Quod si postmodum relabatur, vel in pristinã, vel in aliam, vel eos, quos scit hæreticos associet: visitet; vel deducat, ac dona vel munera eis donet; vel mittat: seu fauorem eis impendat. qui excusari non possit, etiã sine adoratione, ad modum, scilicet, quo sancti viri ab omnibus reuerẽtur & honorantur; relapsorum pœnam non euadat per alleg. cap. Accusatus, vbi dicitur sic: Eũ vero qui in vna hęresis specie vel secta commisit aut in vno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramẽto errauit, & postmodum hæresim simpliciter, vel generaliter abiurauit: si extunc in aliam etiã hæresis speciem, siue sectam, aut alio articulo seu B sacramento committat: volumus vt relapsum in hæresim iudicari. Ille quoque, de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem constiterat, vel nũc cõstat: si post illam hæreticos recepterit: deducat, visitet: siue associet: aut dona vel munera eis donet: vel mittat; seu fauotem eis impendat, qui excusari nõ possit, etiam sine adoratione (vt verbis vestris vtamur) merito dẽt iudicari relapsus: cũ illum ex approbati a se prius erroris cõsequentia non sit dubium id fecisse. hæc ibi.

Relat. supra fol. 103.

14 Ex quibus verbis apparet, quod in tribus casibus in genere suspectus vehementer de hæresi, postquã abiurauerit, pœna plectitur relapso- C rum. Primus quando relabitur in eandem & pristinam hæresim, de qua suspectus habims fuerat vehementer. Secundus quando hæresim generaliter vel simpliciter abiurauit, & relabitur in aliã hæresim; esto quod de ea antea nũquã suspectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius quando hæreticos receptat, & eos deducit, & fauorẽ impendit; Et hic casus complectitur multos casus, & habet multos similes †, vt patet in alleg. §. cũ vero. in c. Accusatus, frequentius repetito.

† al. ānus

15 Sed quid [h] agetur, si aliquis suspectus de hæresi vehementer ad mandatum sui iudicis nõ cõ D senserit continuo abiurare? nunquid tradetur sęcularis arbitrio Potestatis animaduersione debita puniendus, per c. Ad abolendam. §. præsenti vero? Respondetur quod nequaquam, quia illud c. & §. eius, expresse loquuntur non in suspectis, sed in deprehensis manifeste in hæresi, & conuictis, nam dicit sic; Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicunque manifeste fuerit in hæresi deprehensus, & c. Et rigorosius contra deprehensos manifeste, quam contra suspectos tantummodo est agendum. Procedetur ergo contra talem præfatum per ca. Excommunicamus. & per §. qui vero sola suspicione, &c. superius insertum, & excommunicabitur: in qua ex- E communicatione si per annum steterit, est vt hęreticus condemnandus, per c. alleg.

16 Quidam autẽ sunt suspecti violẽter, & sunt illi, qui talia violenta peragunt, quod ex illis oritur violenta suspicio contra eos de aliqua hæresi vel errore: & vbi sic quis inuenitur de hæresi violenter suspectus, pro conuicto de hæresi, ac ut hæreticus est habendus; & sicut de deprehenso in hæresi est de eo per omnia iudicandum per c. Excommunicamus, 1. §. qui uero. extra de hæret.

A li. 6. & per c. Cum contumacia, & per c. Vt officium. Nam aut fatetur crimen, vel non; si sic, & voluerit redire, & hæresim abiurare, ad pænitentiam est recipiendus, per c. Ad abolendam. & p c. Excommunicamus, 2. §. fi. Quod si non cõsenserit abiurare, tradendus est curiæ sæculari animaduersione debita puniendus per ca. Ad abolẽdam. §. 1. allegatum. Si autem non fatetur crimẽ postquam est conuictus, nec consentit abiurare, est, vt hæreticus impænitens condemnandus per c. alleg. Ad abolendam. violenta enim suspicio ad condemnandum sufficit, & probationem in contrariũ non admittit, vt habetur extra de præ B sumpt. c. Litteras. & cap. Afferte.

COMMENT. LXXX.

HAec quæstio cũ sequenti, in quibus de suspectis & suspicionibus in causa hæresis disseritur, tantam habet vtilitatem, vt sine earũ cognitione nullus sit qui in sacro inquisitionis officio recte munus suum siue iudicando siue consulendo possit exercere: tametsi vero Eymericus more suo & copiose & dilucide loquatur, multa tamen a nobis cognitu valde necessaria addentur, & obscuriora C *quædam explicabuntur: sed prius fontes vnde hæc cognitio petatur, vt solitum est fieri, indicemus.*

Suspicionũ meminit in hac causa textus in c. accusatus. §. 1. & in c. cum contumacia. vbi glossa & Doctores de hæret. lib. 6. & textus in cap. Ad abolendã. §. qui vero. & in c. excõmunicamus. 1. §. qui autem. vbi optima glossa in verbo, condemnentur. & his locis plenissime Doctores, extra de hæret. et in c. litteras. vbi Panormitanus & alij cõmuniter de præsumptio. copiose Alciatus tract. de præsumptio. Ioannes Milleus in fine practicæ criminalis y tract. de presumptio. Auctor Repertorij verbo, pręsumptio. & verbo, suspectus. Albertinus tract. de D *agnos. assertio. q. 23. nu. 61. & q. 34. nu. 46. & 57. Auctor innominatus tracta. de formæ procedendi contra inquisitos de hæresi in rubric. 1, De hęreticis credentibus, & c. nu. 12. Simancas de cath. instit. titu. 50. idem in Enchyridio tit. 40. & 41. Loeatus in opere iudiciali. & Bernardus Comensis in Lucerna verbo, pręsumpt. & verbo, suspicio. & alij alijs locis. sed hi rem tractant diligentius & fusius.*

Quibus in locis de suspicionibus hæresis agatur.

Tametsi vero suspicio & pręsumptio nonnunquã differant, tunc autem pro eodem vsurpantur.

Suspicio autem opinio est mali alicuius ex signis ex qua ad præsumptionem venitur, vt scripsit optime Bal. in auth. si quis. C. de adulte. non tamẽ vna E *sola suspicio inducit pręsumptionem, sed plures suspiciones requiruntur, vt vere notauit Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura. q. 8. par. 2. nu. 4. & facit quod notat glossa in lib. 2. §. ætas. ff. de excusatio. tuto.*

Suspicio quid sit.

a Ad hanc respondemus, quod in iure triplex suspicio de hæresi reperitur, &c.] *Atque hęc sententia vera est, & communis: quoniam temeraria pręsumptiones, quibus temere et sine iudicio aliquid suspicamur, ab arte reijciuntur; probabiles vero pręsumptiones, aut suspiciones in hac*

causa

Statuimus etiam, vt quicūq; in terra sua de cætero permittet scienter morari hæreticū; siue propter pecuniam, siue propter aliam quamcūque causam, & fuerit inde confessus, aut conuictus, amittat in perpetuum terram suam, & corpus suum sit in manu Domini ad faciendum inde quod debebit.

Cap. 5. Si autem de scientia conuictus non fuerit, & probata non fuerit negligentia dissoluta, vel frequenter in terra sua inueniantur hæretici, vel super hoc sit diffamatus, pœnis legitimis puniatur. *hæc ibi.*

Eodem spectat rescriptum Pauli Papæ IIII. incipiens. Cum ex Apostolatus officio. *per quod graues, sed iustissimas tamen pœnas tulit cōtra dominos ecclesiasticos & temporales, qui in aliquā hæresim inciderint, seu schisma incurrerint, aut excitauerint, cum. n. hi alios docere, & illis bono exēplo, vt in si. de catholica contineantur, esse debeāt: prævaricando grauius cæteris peccant: cū non solū seipsos perdāt, verum etiā alios innumerabiles; populos suæ curæ & regimini creditos, seu aliàs subditos, secū in perditionem, & puteum interitus trahant.*

Quæ vero pœna sint afficiendi minores magistratus, qui in singulis locis præsidēt, si negligentes inueniantur in capiendis hæreticis, tradit idem Concilium Tholosā nu. 6. in hæc verba; Baillinus vero, qui semper est residens, in loco contra quē præsumitur, nisi cōtra hæreticos valde sollicitus inueniatur & diligens, bona sua amittat, & de cætero nec ibi nec alibi constituatur Baillinus. *hactenus concilium.*

Quid obseruādū in puniēdis magistratibus delinquentib. circa finem. *Ac in puniendis quidē magistratib. aut in fide, aut circa fidem delinquentibus, duo potissimum censeo obseruanda. Primum, vt grauissime puniantur, sicut iubēt canonicæ sanctiones, quarū meminimus: quia hi auctoritate sua magis nocere possunt, quā priuati delinquentes: nā, vt optime scripsit Fabius declamatio. 3. Perniciosissimus est malæ rei maximus quisq; auctor. tradit copiose Tiraq. trac. de pœnis tēper. aut remitten. cāu. 51. nu. 97. Alterum est, vt priuati Inquisitores non sint faciles ad eos puniēdos; quoniā fortassis ob impotentiā propriam irritus esset eorum conatus, & ob potentiam magistratuū facile posset tumultus in populo excitari; ergo tutius est maiores Inquisitores, aut summum Pontificē consulere, vt alibi copiosius scripsimus.*

Magistratus ex sola omissione dicuntur fautores. f. Et isti non dicuntur fautere, nec fautores esse ex sola omissione, &c.] *Dissimilis ergo hominū cōditio, diuersā causam cōstituit, & propterea magistratus sola omissione dicuntur fautores, quia nō caret scrupulo occultæ societatis, qui manifesto facinori desinit obuiare: & qui crimina, quæ pōt emēdare, nō corrigit, ipse cōmittit, c. qui potest. 23. q. 3. c. qui vitijs. 23. q. 8. c. ita corporis. 11. q. 3. c. negligere. 2. q. 7. c. error. dist. 83. cum similib. & quantū scelus cōmittat magistratus negligētes punire hæreticos, aut per dolū eis aliter fauentes, pulchre docet Petrus Godofredus in l. quicunq; C. de hæret. circa fin.*

Priuati ex sola omissione quando dicātur fautores. *Priuati autē homines generaliter, propterea omissione nō censentur hæreticorū fautores, quia nō incumbit eis ex officio hæreticos caperē, aut extirpare; cæterum hoc declaratione indiget, maxime propter sequentia Eymerici verba, nempe:* Etiam si requisiti non faciant, quia nō tenentur ad hoc vel non tenebantur.

Ergo priuati homines fautores hæreticorū erūt, si cum eis incumberet ex officio eos indicare, vel comprehēdere, hoc omisērunt: tales sunt crucesignati, quos in Hispania familiares vocamus. Turrecremata in sum. de eccl. lib. 4. par. 2. c. 21. Repertoriū inquisito. verbo, fautores. §. 1. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 13. & alij communiter.

Rursus si a magistratibus aliquid fuerit priuatis iniunctum aduersus hæreticos: Vt si, verbi gratia, eos requirant ad præstandum auxilium ad hæreticos capiendos, & sine causa, non impediti nolint eos adiuuare, fautores erunt: ita præcitati, & Conradus Brunus lib. 1. de hæret. c. 4. quorum sententia vera est & communis.

Postremo tam magistratum gerentes, quā priuati, fautores hæreticorum dici possent ex omissione denunciandi eos, cum omnes hæreticos etiam occultos denunciare episcopis seu Inquisitoribus, ac si necesse quoque fuerit, accusare teneantur, vterq; Thomas 2. 2. q. 68. artic. 1. Alexander Ales 3. par. q. 42. Sotus lib. 5. de iust. & iu. q. 5. art. 1. Cardinalis in c. si peccauerit. 2. q. 1. nu. 29. Conradus Brunus lib. 1. de hæret. c. 7. Ioannes Rosas in singularibus fidei, singul. 5. idem tract. de hæret. par. 2. assertione 3. Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæret. punitio. c. 25. Simancas de catho. instit. tit. 19. nu. 10. & seq. & alij.

Tenentur autem omnes ad hæreticos reuelādos & denunciandos sub pœna excommunicationis, vt late docuimus, super ca. qui alios, de hæret. relato supra in hac 2. par. pag. 87.

At non videtur à ratione absonum quandoque vel metu, vel obliuione, vel alia probabili causa contingere posse, vt quis absque fautoriæ suspicione denūciationem omittat: nam quid si, verbi gratia, sola vxor sciat maritū diebus prohibitis vesci carnibus, aut alia hæreticalia cōmittere, eumq; cognoscat terribilē, qui facile eā aut interimeret, aut male tractaret, si denunciaretur; dices ne hanc esse fautricem? ego plane ratione metus putarem excusandā, in cæteris idē est iudicium, plurimūq; sunt singulæ circumstantiæ ponderandæ. Non hæc dicimus vt hæreticis, quos odio habemus, faueamus, sed vt moneamus ex omissione denunciationis hæreticorū nō debere quemquā facile suspectum haberi, vel hæreticorum fautorem censeri, nec Theologi, quos paulo antea nominaui, videntur ab hac sentētia alieni. Quando ex omissione denunciādi hæreticos non dicatur quis fautor.

Iam si nosce cupis modos singulares quib. fautores hæreticorū dici possunt, legito præ cæteris Turrecrematam lib. 4. de Ecclesia, par. 2. c. 21. vbi septem fautoriæ modos enumerat, quib. adiunge alios duos, quos retuli inf. par. 3. super q. 113. sed nullus expressit luculentius quidquid ad cognoscendos singulos fautorum & fautoriæ gradus & modos attinet quàm concilium Narbonense c. 14. 15. & 16. cuius doctrina, quoniam huic quæstioni magnā lucem affert, nullo modo fuit omittenda, habet autem ita: Plane inter fautores accipimus tam eos qui hæreticorum seu credentium extirpationem seu correctionem impediunt, quam eos qui non Quibus modis dicantur hæreticorum fautores, & quales fautoriæ gradus. Cap. 14.

hæret.lib.6. ius Pontificium sequimur. & perpera prȩcitato loco Arelatanus asseruit, iure canon. non esse contrarium dispositū, & propterea ius ciuile fore obseruandū, cum manifeste multis canonicis Decretis, vt ostendimus, cautum sit, apostatas redeuntes, ad misericordiam esse recipiendos, & vitam eis condonandam. ac vna quidem potissimum ratione, eaque viua, & efficaci probari pōt euidenter, apostatas fore recipiendos: quoniam si intelligerent nullā ipsis patere misericordiæ locum, vt mortem effugerent, nunquam ab infidelitate, quam semel sunt professi, reuerterentur, & hanc quæstionem copiose disputat Montaluus in legibus Hispaniæ sep partitis par.7.tit.26.l.1.q.6. verbo, relapsi. versi. dubitant aliqui. vide in codice Theodosiano lib.6.tit.de hæret. leg. 41.

Apostatas penitētes non esse ab Ecclesia recipiēdos, impie sensit olim Nouatus. 24. quȩst.10.3. cap. Quidam autem. vers. Nouatiani. quem Fabian. Papa coacto Romȩ concilio sexaginta Episcoporum, condemnauit.

b Illi vero, qui metu mortis, &c.] *Qua ratione hoc accipi debeat, explicaui supra in hac 2.par. versic. nec excusatur, super quæst.41. quod omnino videas. & de hac difficultate adde, quæ disserui par. 1. super quȩst.9.*

QVÆSTIO L.

De credentibus hȩreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Credentes hæreticorum sunt in duplici genere, et quidam sunt hȩretici.*
2 *Iudicantur aliqui hȩreticorum erroribus adhȩrere, tum ex verbis, tum ex factis.*
3 *Quibus factis prȩsumitur quispiam credere erroribus hȩreticorum.*
4 *Sunt alij credentes hȩreticorum, non quidem hȩretici, sed suspecti.*
5 *Et his abiuratio, vel purgatio est indicenda.*

QVinquagesima quæstio est: Hæreticorum credentes, qui dicendi sunt; etsi hæretici habendi sunt.

1 Ad hanc respondemus, quòd credentes hæreticorum sunt in duplici genere: quidam namque sunt hæreticorum credentes, qui credūt eorum erroribus, & hæresibus, & isti sūt excommunicati, iuxta c. excommunicamus 1. §. credentes, de hȩret. lib.5. & etiam sunt hæretici: & tales habendi sunt, vt in eo. tit. c. excommunicamus, 2. in fi. vbi præmissis varijs hæreticorum sectis dicitur sic: Credentes autem eorum erroribus hæreticos similiter iudicamus.

2 Iudicantur autem aliqui credere hæreticorū erroribus ex eorum verbis, atque factis. Verbis quidem, vt confessione propria, dicendo se credere erroribus talium: Vel facti euidentia publice prædicando, seu defendendo illorum errores: vel testium productione legitima, vt si conuincātur per testes, quòd errores talium diuulgarunt,

A seu dogmatizarunt. de verb. signif. c. Super quibusdam. vbi hæretici declaratur, qui publicè prȩdicant, & profitentur, & defendunt errorē: Vel qui cōuicti sunt per testes talia publicasse, et glo. ad idem super cap. Ad abolendam. §. præsenti. & verbo deprȩhensus. Relat. supra fol.118.

3 Factis [a] aut, vt si hæret. adorauerint: (eorum verbis vtendo) reuerentiam eis suo more exhibuerint: consolationem, vel communionē ab eis receperint, seu similia, quȩ ad ritum eorum pertinent, perpetrauerint: sermones [b] eorum, & prædicationes non tantū semel, vel bis, sed frequen
B tius audierint; & similia egerint, per quæ eorum animus, quod credant eorū erroribus, apud iudicē per exteriora probabiliter conuincatur. Ex factis. n. præsumitur de affectu. ad hoc argu 32. q. 5. Qui viderit. & C. de dolo. l. Dolum. de bigamis. Nuper. nec refert ēt, an quis voluntatem suam verbis exprimat, aut factis. ff. de legibus. l. contra legem. & notatur 20. q. 1. Quem progenitores. immo plus est facto, quā verbo aliquid facere. arg. de appell. Dilecti. Magis [c] enim est standum factis, quàm verbis, vt docet Christus, Math. 21.

Conuincuntur igitur aliqui esse credentes hæ
C reticorum erroribus, verbis, & factis; dico factis, in quibus ritus hæreticorum exprimuntur.

4 Quidā [d] alij sunt hæreticorum credentes, de quib. non apparet clare, quod credant eorum erroribus, sed videntur credere hæreticorū verbis, iussionibus, & operib. vtpote quia ad eorum dictū vadunt, & veniunt: sermones eorum (licet raro) audiunt: litteras eorū hinc inde deferunt: eis seruiunt: libros suscipiunt nec comburunt: almoniam eis deferunt: ducatum præbent: eos visitāt & alia faciunt, in quibus de ritu hæreticorum nihil ostenditur.

5 Tales enim non iudicantur credentes hæreticorū hæresibus, nec hæretici sunt habendi: sed
D non carent suspicione vehementi, vel leui, secundum quod maiora, vel minora in eis indicia apparebunt: & consequenter [e] est eis abiuratio, seu purgatio indicenda, iuxta c. Excommunicamus 1. §. qui vero inuenti fuerint sola suspicione notabiles, & c. de hær. li. 5. & eo. c. §. credentes. & c. Accusatus. in princ. eod. tit. lib.6. Sunt enim tales suspecti, quòd credant hæreticorum erroribus.

His concordat Archidiaconus in c. Quicunque. super verbo, credentes, de hæret. lib. 6. Et Guido Fulcodius, postmodū Papa Clemens IV. in consultationibus ad Inquisitores hæreticæ prauitatis, q. 9.
E

COMMENT. LXXV.

DE credentibus, fautorib. defensoribus, & receptatoribus hæreticorum obuia cuiq; extat Pōtificum decreta in cap. excommunicamus 1. §. credentes. ca. si aduersus. vbi Doctores, extra de hȩre. & in cap. quicunque. §. 1. & §. hȩreticus autem. de hȩret. libr. 6. vbi copiose Archidiaconus, Ioannes And. & alij. & in cap. in fidei fauorem. & in ca. vt officium. §. 1. & in cap. vt commissi §. fin. & in cap. statutum. §. 1. & in cap. vt Inquisitionis. versi.

D: credētib. fautorib. receptatoribus & defensoribus hæretic. qui differunt.

versi. ita pro defensione fidei. de heret. li. 6. Repertorium Inquisitorum verbo, credente, fautores, &c. Zanchinus tract. de haeret. ca. 3. & ibi Campegius. Turrecremata in sum. de Ecclesia. li. 4. par. 2. c. 21. Simancas de catho. inst. tit. 15. idem in enchyridio. tit. 13. Locatus verbo, credentes. Siluester in sum. verbo, haeresis 1. §. 10. Tabiensis in summa verbo, hereticus. §. 20. & 21. Alfonsus Castrus lib. 1. ca. 17. de iusta here. punitio. auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de heresi in rubrica, De haereticis, credentibus, &c. idẽ eodem tracta. in rubrica. De poenis hereticorum, & similium. Petrus de Palude lib. 4. senten. disti. 13. quaest. 3. Conradus Brunus lib. 1. de hereticis. c. 4. & alij, quos omitto consultè in re manifesta. quibus locis etiam de fautoribus, defensoribus, & alijs complicibus disserunt. de his etiam omnibus agit copiose Montaluus in legibus septipartitis Hispaniae, le. 1. tit. 26.

Quomodo autem ex verbis cognoscantur credentes haereticorum, apertissime docet hic Eymericus, nec vlla nostra indiget expositione.

In libro quodã peruetusto, in quo multa ad Inquisitionis officium spectantia continentur, eos dici credentes legimus, qui tantum fidem hereticorum habent, sed non vitam.

Petrus de Palude lib. 4. senten. distin. 13. quaest. 3. conclusione 7. ait, eos esse credentes, qui licet nulli heresi explicite adhereant, credunt tamen haereticos esse bonos homines, & habere bonam fidem, habentes ergo perfidiam hereticorum non explicitam, sed implicitam, credentes haereticorum sunt iudicio Petri de Palude.

a Factis autẽ, vt si hereticos adorauerint, &c.) *Multo facilius est cognoscere credentes haereticorũ ex verbis, quam ex factis: ac propterea olim initio constitutae delegatae Inquisitionis valde dubitatum fuit, ex quibus culpis, vel causis, aut factis possent aliqui iudicari credentes haereticorum, extatque in vetusto illo libro manuscripto bibliothecae Vaticanae, cuius saepe mentionem facio, consilium peritorũ Auinionensium factũ anno Domini MCCXXXV. quo singillatim traduntur culpae, ex quib. credentes hereticorũ possint iudicari: sed copiosius & luculẽtius easdem declarauit concilium Narbonẽse c. 29. cuius verbo, etsi breuitati studeam, huc transferẽda curaui, vt huic loco lux clarior afferat, ait itaq; ita:* Sane inter culpas, ex quib. credentes possunt iudicari, ne vlterius dubitetis, has esse firmiter arbitramur: Si reuerentiam fecerũt haereticis, vbi credentes, orationes ipsorum implorantes, & bonos homines profitentes, quasi adorant illos: Si consolatione † eorum, vbi eum quem consolantur in haereticum recipientes, per impositionem manuum se saluare proditionaliter mentiuntur: Aut seruitio eorundem, vbi maiore ipsorum librum tenente apertũ, per ipsum quasi sub generali confessione remissionem intelligũt fieri peccatorum: Aut coenae Valdensium, vbi die coenae mensa posita, & pane superposito, Valdẽsis vnus benedicens & frangens, dansque adstantibus credit secundum damnabilem sectam cõficere corpus Christi non causa prodendi, vel reprehen-

Ex quibus factis cognoscãtur credentes haereticorum

† Vide in hũc locũ quae dixi supra super quae †. 13 §. Et confingũt. cũ sequent.

A dendi eos, vel alia commendabili, seu excusabili, affuerunt. Si eisdem Valdensibus peccata sua cõfessi fuerint, vt solet & debet quis sacerdoti proprio confiteri; Si pacem ad haereticis: seu Valdensibus, vel panem ab eis benedictum, a quocunq; sibi missum, vel datum, scienter & damnabiliter receperunt: Si crediderunt eos in sua secta saluari posse, vel esse bonos, vel sanctos homines, vel Dei amicos, vel nuntios; vel bonae cõuersationis, vel vitae: vel eorũ persecutores peccare, vel si eos taliter † laudauerunt, vel si aliquo † qualicunque signo seu verbo, in eis se fidem & credentiã habuisse in iure, vel alibi sunt professi: Si eos libenter & plures receperunt, audierunt, visitauerũt, B victualia, seu alia dederunt, seu miserunt eisdẽ orationes ab eis, vel Epistolas, vel Euangelia didicerunt: haec. n. & similia, etsi nõ probẽt singula, multa iuuant, praesertim cum † Ioannes dicat in epistola: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert; nolite eum recipere in domo; nec aue ei dixeritis: qui. n. dicit illi, aue, cõmunicat operibus eius malignis Haec autẽ omnia intelligimus, cum hi q sic culpabiles sunt inuenti, sciebant illos, quib. vel per quos ista fiebant, esse haereticos vel Valdenses: nec ignorabant, quod sancta Ecclesia tales propter errore proprios sectasq; suas dãnabiles, ab vnitate catholicae fidei segregatos denũ C tiat, & excommunicat, persequitur, atque dãnat: nec dicenti se hoc ignorasse, leuiter est credendũ. *haec ibi. quae tametsi eius saeculi hereticis competant, facile possunt caeteris accommodari, spectatis singulorũ hereticorũ cõditione, ritu, & ceremonijs.*

† totaliter
† alio quocunque.

† Episto. 2. cap. 1.

Ignorantia quandoque excusat.

b Sermones eorum & praedicationes non tãtũ semel vel bis sed frequentius audierint.] *Hic locus nõ est sine obseruatione omittẽdus, praesertim in eo quod dicit:* Non tantum semel, vel bis *quoniã communis sententia est, eum qui semel tantum audit cõciones hereticorum, aut ad congregationes eorum proficiscitur non putari credẽtem: nã ex unico D actu non insurgit credentia. cũ non videatur approbari quod postea euitatur. argumẽto leg. qui contra. C. de incestis nupt. c. constat. 1. q. 1. cap. ex studijs, de praesumptio. secus tamen sibis uel pluries audiuisset, seu iuisset, quoniam ex actu geminato crimen ad consuetudinem trahi uidetur. leg. nemo. C. de Episcop. audient. cum similibus. ita Archidiaconus, Geminianus, Joan. And. & alij in c. quicunque. §. haeretici. verbo, credentes. de haeret. lib. 6. Zanchinus tract. de haeret. cap. 3. num. 6. versi. sed pone. Repertorium Inquisitorũ uerbo, credẽtes. §. sed ponamus, E & verbo, his. & Nicolaus Arelatanus tract. de haeret. notabili 16. & caeteri communiter.*

An qui semel uel bis audit conciones hereticorum dicatur credens

Et quamuis haec sit communis sententia, nihilominus tamen non est contemnenda hoc loco Eymerici doctrina indicãtis, ex vno, vel bino actu audiẽdi sermones hereticorũ non putari quẽ credẽtẽ, nisi pluries audiat: cui penitus consentit conciliũ Narbonense paulo antea relatum. ubi pluries *posuit, nulla facta mentione de vnico, uel gemino actu; idẽ uoluerunt periti Auinionenses consilio quodã de hac re, edito anno Domini MCCXXXV. ubi ita scriptũ est.* Similiter eos dicimus credentes, qui frequenter visitantes Valdenses; vel praedicationem eorum

Ex uno uel bino actu audiẽdi conciones haereticorũ, non insurgit credentia.

rum audientes: vel eos recipiētes, seu alias benefacientes eisdem pacis osculum receperunt. *hæc ibi quod existimo diligenter animaduertendum: quoniam cum credentes iudicentur hæretici, non videtur tutum ex geminato actu tantum crimen facile præsumere, præsertim si cum amplius potuerint frequentare, non frequentarint. nec obstat communis sententia quia nullo expresso iure nititur.*

Atque ex his intelliges non esse facile admittendum qd scribit Campegius apud Zanchinum cap.3. ner. quod autem hic dicit. ubi sub dubio relinquit, an qui semel audiuit conciones hæreticorum, aut ad eorum iuit congregationem, debeat credens hæreticorum iudicari, nam non erit plane credens.

Sed plurimum refert intelligere quo pacto hæc fiat: nam si quis catholicus in terris hæreticorum existens semel, vel bis ad conciones vadat hæreticorum, non iudicabitur credēs iuxta præfatam doctrinam. si autem in terris catholicorum occulta ab hæreticis conuenticula celebrari intelligat, et si semel tantum vadat, nisi denuntiet Episcopo, vel Inquisitori, non carebit iudici meo credentiæ suspicione: cum in hoc posteriori casu approbare censeatur quod potuit auertere si iudicibus ecclesiasticis (vt debuit) indicasset. nisi considerata psonæ qualitate perignorantiam excusaretur.

Locus emendatus.

c Magis enim standum est factis, quàm verbis.] *Ita est emendatus hic locus ex codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcinonensi, Bononiēsi & Sabellano præpostere legebatur ita :* Magis enim standū est verbis quàm factis. *& sane præcedentia satis indicant perinde esse legendum, vt est impressum: quod apertissime etiam colligitur ex citata Christi auctoritate Matth.21. vbi scriptum est in hęc verba:* Homo quidam habebat duos filios, & accedēs ad primum, dixit: fili, vado hodie operare in vineam meam: ille autem respondens, ait: nolo; postea autem pęnitentia motus abiit, ac cedens autem ad alterum dixit similiter. at ille respondens, ait: eo Domine, & non iuit. quis ex duobus fecit voluntatem patris? dicunt ei; primus, &c. *quo loco aperte vult Christus concludere, in opere magis quàm in verbis cerni animum. Hoc ipsum indicat apertius quadā verba in codice Cardinalis de Gambara reperta, quæ in cæteris desiderantur. hæc videlicet:* Argumento de appellatio. dilecti. vbi dicitur: Cum autem plus sit ad Sedē Apostolicam facto prouocare, quàm verbo. & glossa ibi: quoniam plus est facto demonstrare, quàm verbis dicere. *quæ ideo sunt in hac impressione omissa, quoniam sine his sensus constare poterat.*

Factis magis standum quā verbis.

Pręfatū vero axioma, q magis sit factis quàm verbis standum in hac hęresis materia, ex multis verum esse ostendit Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q.8. nu.12. & q.34. num.53. & q.36. nu.18. & Joannes Roias tract. de hæret. p.1. nu.276. & multis sequentib. quib. locis concludunt, eum qui confitetur factum hęreticum, & prauam intentionem negat velut impęnitentem curiæ seculari esse relinquendum. de quo dixi alibi plenius: neq; enim debet hac sentētia simpliciter verba putari, nisi & alia pleraque concurrant.

A d Quidam alij sunt hæreticorum credentes, de quibus non apparet clare, &c.] *Obseruandum est hic diligenter, eos solum ex factis dici proprie hæreticorum credentes, qui ea facta committūt, in quib. ritus hęreticorum continentur; qui vero ea perpetrant, in quibus non est proprie ritus hæreticorum, licet suspicione hæresis, ob familiaritatem et obediētiam, quam hæreticis exhibent, non careant, non tamen iudicantur credentes. causam tradit Guido Fulcodius in dict. q.9. quē hic citat Eymericus, dicens:* Verum si quis eos visitauit: alimoniam præbuit: ducatum præstiuit, & similia, in quibus nihil de ritu ipsorum expressum ostenditur, quamuis aliB qui contrarium scripserint, non credo quòd possit credens iudicari: nam hæc omnia fiunt interdum ex affectione carnali, interdum precib. amicorum, interdum pecunia interueniente. *hęc ille Sunt autem quæ tradit Fulcodius ad hanc quęstionem intelligendam valde apta, quæ nos ob breuitatem omittimus.*

Ex quibus factis oritur hæresis credentia.

e Et consequenter est eis abiuratio, seu purgatio indicenda.] *Verissima est hęc Eymerici sententia, vt scilicet aduersus huiusmodi credentes, quos vltimo loco numerauit, procedatur velut contra suspectos, qui compellantur vel abiurare, vel se pur-* C *gare, aut tormentis subijciantur: aliter enim nō possunt excludere suspicionem hæresis, quam ex præfatis operibus cōtraxerunt; quod qualiter fieri debeat alibi dictum est.*

QVÆSTIO LI.

De receptatoribus Hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Recipientium hęreticos duplex genus est.*
2 *Receptatores hæreticorum quando culpa vacent, & quando non.*
D 3 *Qui proprie receptatores appellentur hæreticorum.*
4 *Et qui ex his hæretici habendi sint, qui vero tantum suspecti.*
5 *Hęreticorum receptatores qui dicantur proprie.*
6 *Et quando cum culpa, & hęretici sint quando non.*

Vinquagesimaprima q̄stio est: Hæreticorum receptatores qui dicēdi sunt; & si hæretici habendi sunt?

E 1 Ad hanc respōdemus, quòd recipientes hæreticos in domibus suis sunt in duplici genere: Quidam namque sunt, q non tantum semel, neque bis, sed pluries & frequenter hæreticos recipiunt: & isti proprie & secundū vim vocabuli dicuntur receptatores, à receptando, q est verbum frequentatiuum; & inde dicitur receptaculum domus vel hospitium, in quo hęretici frequenter & pluries conueniūt ad docendum, vel ad morandum.

2 Et tales receptatores quandoque sunt sine culpa, vt puta si ignoranter hoc faciūt, vt quia eorū errores nesciūt, nec aliquid sinistrū de eis vnquā audie-

audierunt, nec suspicati sunt. Aliquando sunt in culpa, vtpote quando eorum errores sciunt, & q; Ecclesia pro illis eos persequitur, non ignorant, & nihilominus eos latenter, & frequenter receptant, nè ad manus Ecclesiæ perueniat.

3 Tales enim propriè sunt, & dicuntur hæreti corum receptatores, & de talibus loquuntur iura: & isti tales sunt excommunicati, iuxta cap. de hæret. Excommunicamus, 1. §. credentes. lib. 5.

4 Etsi credant ipsorum hæreticorũ erroribus, hæretici sunt: quia credentes iudicari possunt, si constat. Si autem non suspecti vehementer de tali hæresum credentia habendi sunt: & est eis abiuratio, & purgatio canonica indicenda, iuxta c. Excommunicamus, 1. §. qui autem inuẽti fuerint. de hæret. lib. 5. & c. Accusatus. eod. tit. lib. 6.

5 Quidam autem non pluries, & frequenter, sed tantum semel, vel bis hæreticos receperunt: & isti non videntur propriè posse dici receptatores, quia non frequẽtarũt, sed receptauerunt, quia eos receperunt, sed non receptarunt: licet Archidiaconus dicat contrarium in c. Quicunque. super verbo, receptatores. & ẽt Guido Fulcodius prædictus in cõsultationibus ad Inquisitores hę reticæ prauitatis, q. 11. qui volunt tales etiam dici, & esse receptatores: de quo nõ est magna vis, nam non de verbis curamus, sed de factis.

6 Isti enim siue dicantur receptores, siue receptatores, quandoque sunt in culpa, quandoq; nõ vt statim de propriè receptatoribus dictum est. Nã si isti semel, vel bis receperunt latenter quos sciunt hæreticos esse, vt non peruenirent ad manus Ecclesiæ; si credant eorum erroribus, credẽtes, & hæretici sunt. Si autem hoc non apparet, ex tali receptione vehementer, ne credant eorũ erroribus, suspecti sunt, & excommunicati, vt de hæret. lib. 5. c. Excommunicamus, 1. §. credẽtes, & est eis abiuratio indicenda, vt dictum est statim, iuxta c. Accusatus. in princ. His concordat concilium prouinciale Tarraconen. cui interfuit Frater Raymundus de Pegna forte, de quo supra parte ista secunda.

COMMENT. LXXVI.

De materia huius quæstionis scribunt illi, quos initio superioris commentarij citaui eisdem ferè locis, sed Zanchinus tract. de hæret. c. 6. Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 21. Locatus in opere iudiciali verbo, receptatio. qui hunc illa transcribit. Repertorium Inquisitorum verbo receptatores. Auctor quidam innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, De hæreticis, credentibus, &c. nu. 14. Paulus Grillandus tract. de hæret. q. 9. nu. 1. & 2. Ludouicus Carrerius de hæret. num. 163. & seq. Ioannes Roias in singularibus fidei, singulari 172. & alij.

a Et tales receptatores quandoque sunt sine culpa, &c. Et ratio est: quoniam ignorãtia eos excusat, quæ in illis præsumitur, nisi probetur sciẽtia. Petrus Godofredus, in l. 4. C. de hære. & propterea non incident in pœnas receptatorum, l. 1. C. de deserto. lib. 12. Bar. in l. 1. §. vlt. ff. de receptator. Suncas de cath. inst. tit. 15. nu. 17. & alij. nemo. n. dicitur in hac causa receptare nisi sciẽter. l. 1. ff. de recepta. l. 1. & 2. ff. de offi. præsid. & ideo cũ sino genere receptare non sit malũ, tota difficultas in hac causa posita est in probãda sciẽtia, qua non probata, ius. commune sequendum est. Bal. in l. dolũ. C. de dolo.

Nemo dicitur receptator nisi sciẽter receptat.

An aũt receptator teneatur probare ignorantiã vel accusator eius sciẽtiam, quæstio est nõ leuis, verius tamen est ei qui allegat scientiam, incumbere onus probãdi. Accursius, Bar. & alij in l. 1. §. vlt. ff. de receptato. Ioannes Platea in l. 1. C. de deserto. lib. 12. Carrerius, de hæret. nu. 170. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 18. & 19. de ignorantia vero credetur receptatori per suum iuramentum, vt pręcitatis locis scribunt Carrerius, & Simancas.

An receptator debeat probare ignorantiam, vel qui allegat scientiam.

Hæc tamen sententia non procederet, quoties hæreticus esset publicè denuntiatus, & notorius: tunc enim scientia præsumeretur in receptante, nõ ignorantia. gl. & Bar. in l. 1. §. 1. ff. de recepta. Marsilius cons. 107. copiosè Carrerius de hęret. nu. 170. vbi alios refert in hanc sententiam, quæ communis est, rationi consona, & amplectenda.

Hinc consequitur nautas, caupones, stabularios, & similes, qui non tenentur aduenientium mores perscrutari, l. 1. ff. de furtis, aduer. naut. caup. & stabula. tunc demum teneri pœna receptatorum, cum publicè damnatum aut denuntiatum hæreticum receptabunt: ita Locatus, & verè in opere iudiciali verbo, receptatio, num. 6.

b Quidam autem non pluries, & frequenter, sed tantum semel vel bis hæreticos receperunt, &c.] Omissa hoc loco exquisitiori verbi recipiendi, & receptandi significatione, vera sententia est in hac causa, ex vnica receptione aliquem dici hæreticorum receptatorem. Zanchinus tract. de hęret. ca. 6. nu. 2. Repertorium Inquisitorum verbo, receptatores. § sed circa hoc, Conradus Brunus, lib. 1. de hæret. c. 4. in fine, & alij, estque communis sententia quidquid veteres quidã interpretes senserint: quod intellige quando quis in agro, in domo, vel in alio loco suo receptaculum, & hospitiũ præstat ijs, quos hæreticos esse nouit, eo animo, vt iudicis manus effugiant, hi. n. propriè & verè receptatores dicũtur in hac causa. Conradus Brunus, lib. 1. de hæret. c. 4.

Receptator dicitur ex uno actu recipiendi.

c Et eis abiuratio indicenda, &c.] Hanc autem abiurationis pœnitentiam patiuntur ob suspicionẽ hæresis, quam ex receptatione cõtraxerunt. An autem hæc abiuratio de leui tantum, vel vehementi fieri debeat, qualitas personarum receptantium, & generis receptationis demõstrabunt; Eymericus hoc loco ex tali receptatione vehementem oriri hæresis suspicionem scribit, cuius sententia vera est pensatis illis circumstantijs, quas ipse hic breuiter commemorat.

Receptatores an de leui vel vehementi abiurare debeant.

Receptatores vero hæreticorum alias pœnas patiuntur, de quib. in c. excommunicamus. §. credẽtes de hæret. authen. credentes. C. de hæret. & copiosè Carrerius tract. de hęret. num. 162. & multis seq. Paulus Grillandus, de hęret. q. 9. Simãcas de cath. instit. tit. 15. nu. 14. & seq. & alij.

Receptatorũ pœnæ.

Ac præter cæteras quidem pœnas receptatorum præcipuè illæ sunt: nam postquam sunt excommunicatione notati, & in excessu huiusmodi persistentes,

tes,& banno exponuntur, & in perpetuum relegã tur,& bona confiscata amittunt. Zanchinus tract. de hæret.c.17.nu.4. Federicus Imperator in l. Patarenorum, quæ est impressa in litteris Apostolicis, in fine huius operis, atque ita etiam sanciuisse non obscure videntur Innocentius iiij. & Clemens iiij. in bulla incipiente: Ad extirpanda §. *Quicunq; autem. quam habes in bullario litterarum Apostolicarum, in fine huius operis. In dispositione enim eius §. receptatores, planè continentur, quamuis eorũ expressa mentio non fiat: nam præterquã quod sub generalitate illorum verborum comprehendantur, ex eo satis euidenter videntur comprehẽsi, quia in defensores ibi pęna statuitur: qui vero receptat, nihil aliud facit, quã defendere & fauere, vt ẽt docuit Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 14. quod verum est, cum præter simplicem receptationem, & occultationem, etiam amplius vi defendunt hæreticos, & probibent catholicos ministros, ne eos capiant.*

Nunquid vero his pęnis liberentur consanguinei, vxores, amici, fratres, patres, filij, & similes personæ receptantes hæreticos sibi coniunctos, non est modica controuersia, quam nũc omitto, cum Eymericus nullam eius mentionem faciat, de ea tamẽ cum eo disputabo paulo post in hac 2. parte super q.56. nu.8. vbi Eymericus sentire videtur huiusmodi receptatores mitius esse puniendos.

Iudęi vero aut alij quilibet infideles, si apostatas, aut hæreticos receptauerint: aut quomodolibet defenderint, per Inquisitores puniendi sunt, sicut cauit dominus Gregorius Papa xiij. anno Domini MDLXXXI. extrauag. quadam incipien. Antiqua Iudæorum. §. si quis, in hæc verba; Si quis Apostatas hæreticosve scienter domi suæ acceptauerit: aluerit: commeatu iuuerit: seu quouis modo eis cibaria vbicunque præbuerit: aut dona vel munera dederit: vel miserit: aut de loco ad locũ deduxit: seu associauerit: vel deducendos seu associandos curauerit: aut sumptus ministrauerit: duces comitesve illis adiunxerit: vel ne ab eis perpetrata, deprehendi, aut inuestigari queant, fecerit. Quique dictos Apostatas, aut hæreticos scienter aliquo modo receptauerit, occultauerit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel fauorem quomodolibet præstiterit, *Inquisitorũ scilicet iudicio subiacebit.*

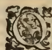
Sed quibus pęnis puniendi sint huiusmodi infideles contra fidem delinquentes, dictum est supra in hac 2. parte super q.44.

QVÆSTIO LII.

De defensoribus hæreticorum.

SVMMARIVM.

1 *Defensores hæreticorum in duplici sunt differentia.*
2 *Defendunt aliqui non errorem, sed personam.*
3 *Et hi pro modo defensionis suspecti de hęresi fiunt vehementer, aut leuiter.*

A Vinquagesimaquarta quæstio est: Hæreticorum defensores qui dicendi sunt, & si hæretici dicendi sunt? 1 Ad hanc respodemus, quod hæreticorum defensores sunt in duplici genere: quidam [a] namque sunt, qui defendunt hæreticorum errorem, & ij damnabiliores sunt illis qui errant: & nõ solum hæretici, immo hæresiarchæ habendi sunt, vt patet 24. q. 3. Qui aliorum, & de his defensoribus communiter nõ loquuntur iura, quia ab hæreticis non distinguũtur, & in his habet locum c. Ad abolẽdam. §. præsenti, de hæret. lib. 5.

B 2 Quidam [b] alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem: vtpote illi, qui resistunt viribus & potentia; ne hæretici ad manus iudicis fidei veniant examinandi, vel puniendi, & similia: & tales sunt excommunicati, iuxta c. allegatum, Excommunicamus primo §. credentes.

3 Et tales hæretici non sunt, postquam errorẽ non defendunt, arg. de sum. Trin. & fide catho. c. Damnamus, sed suspecti [c] de illorum hæreticorum erroribus sunt vehementer, vel leuiter secũdum† defensionem, quam fecerunt: & debent [d] abiurare, iuxta c. Accusatus, frequenter alleg. de
C hæret. lib. 6.

† al. secundũ modũ defensionis.

His concordant Archidiaconus in c. Quicunque. super verbo, defensores, & Guido Fulcodius prædictus, in consultationibus ad Inquisitores hæreticæ prauitatis, q. 12. & prædictum concilium Tarraconense.

COMMENT. LXXVII.

De materia etiã huius quæstionis videndi sunt illi ipsi, quos paulo antea citaui initio q. 50. & 51. præterea Zanchinus tract. de hæret. c.4. Simancas in enchyridio tit. 14. Locatus in opere iudi-
D *ciali, verbo, defensores. Repertorium Inquisitorum verbo, defensores. Bernardus Comensis in lucerna, verbo, defensor. doctrina vero Eymerici in hac quęstione vera & communis est.*

a Quidã nãq; sunt, qui defendunt hæreticorũ errorẽ, &c.] *Idem penitus scribit Guido Fulcodius ab Eymerico hic citatus in consultationib. ad Inquisitores, q.12. quem sequitur Archidiaconus in c. quicunq; de hæret. lib.6. verbo, defensores, relatus sup. pag. 193. col.2. nec de his est difficultas; nã pari iure cũ hæreticis censentur; immo vero hæreticis sunt deteriores, cum pertinaces videantur & hæretici manifesti, iuxta c. super quibusdam, de verb. si-*
E *gnif. hi namque non modo errant, verum etiam offendicula errandi alijs parãt, vt optimè monet Cõradus Brunus, lib.1. de heret. cap.4. in fine, & Simancas de catho. instit. tit. 15. nu.8. quib. locis eadem tradunt, quæ hic Eymericus commemorat.*

Qui defendũt hæreticorum errores, hæreticis sunt deteriores.

b Quidam alij sunt, qui non defendunt errorem, sed personam errantem.] *Hoc autem contingere potest multis modis, quos tradũt Zãchinus tract. de hæret. c.4. Simancas de catho. instit. titu. 15. nu.9. & Repertorium Inquisitorum verbo, defensores. §.1. de qua re insignis extat locus in bulla*

Quibus modis quis defendat personam errantem.

Innocen-

A *Innocentij iiij. & Clementis iiij. Ad extirpanda. §. quicunque, vbi & varia defensionis genera, & pœna defensorum luculenter traduntur his verbis:* Quicunque autem hæreticum vel hæreticam, captum vel captam auferre de manibus capientium vel capiētis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur, seu prohibere aliquem intrare domū aliquam vel turrem, seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduę promulgatam per Federicum tunc Imperatorē, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur, & domus illa, a qua prohibiti fuerint, sine spe reædificādi funditus destruatur, & bona quę B ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac si hæretici fuissent ibidē inuenti. *hactenus Innocentius, quę paulo explicatius tradit rursus & confirmat Clemens iiij. relatus in bullario litterarum Apostolicarum. §. quicunque, in fine huius operis.*

Et sub his generalibus verbis comprehenduntur omnes defendendi modi, qui in hac causa possunt cōtingere: nam & cum armis & sine armis potest quis defendere hereticum: potest & clamorib. monendo illum vt fugiat: potest defendere illum in iudicio: item extra iudicium, denique, vt vno verbo dicam, quicunque officium Inquisitionis quacunque ratione impediunt, hereticorum defensores per consequentiam dici possunt. C

Qui se uel alium suppo nit pro hæretico, defensor est.

Iam vnus est casus singularis nullo modo hic pretereundus, quo quis defensor hereticorum dicitur, cū videlicet supponit aliū hominē, vel ēt seipsum pro illo heretico, qui fuerat capiēdus, de quo in prefato rescripto Inno. iiij. Ad extirpanda. §. si quandoq; ita scriptum extat: Si quandoque aliqui vel aliquæ nō hæretici pro captis hæreticis, ipsis non cōtradicentibus fuerint assignati, vel se forsitan assignauerint, prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus redire & assignari cogantur, & qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prædicta bonis omnibus publicatis in perpetuū relegentur. *hęc ibi. Quod ipsum post Innocentium roborauit etiā Clemēs iiij. in bulla incipiente;* Ad extirpanda. §. *si quando.* D

c Sed suspecti de illorum hereticorum erroribus sunt vehementer vel leuiter secundum defensionem quam fecerunt.] *Ita Barcionensis, Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara, sed Sabellinus ita;* Secundum modum defensionis.

Defensionis modi notandi.

Hic autem modus defensionis alius atque alius rem difficiliorem facit, & culpam nunc grauiorem; nunc leniorem; nam grauius delinquit qui defendit eum armis, quā qui sine armis; grauius qui vi adimit hereticos de manibus capientium, quam qui voce monet vt fugiant, ac sese a custodibus eripere conentur; & sic de ceteris, quę sunt prudentissime cōsiderande, vt gradus suspicionis notari possint, & debite penitentiæ iniungi. E

Pœnę defendentium hæreticos.

d Et debent abiurare, &c.] *Hęc abiurationis pœna omnibus suspectis est communis. Sed defensores hereticorum aliis preterea pœnis plectuntur, quas hic omisit Fymericus, de quib. Zāchinus trac. de heret. ca. 17. Tabiensis in sum. verbo, hereticus. §. 20. & 21. Gondissaluus tract. de heret. q. 26. Ludouicus Carrerius de heret. num. 163. & seq. Simācas de catho. instit. tit. 15. nu. 10. & fere illi, quos citaui supra initio questionis 50. & dixi paulo antea hac ipsa questione, vers. quædam alij sunt, ac preter vetustas pœnas Federicus in l. Patarenorum. quā curauimus imprimendam in bullario litterarū Apostolicarum in fine huius operis, quæ fuit ab Innocentio iiij. & multis alijs summis Pontificib. approbata, hereticorū cōplices, hoc est, defensores, receptatores, & quocunque modo fautores, bonorum confiscatione, & exilio punit; & ipsorū filios infamia notat; & ab omnib. honorib. excludit, nisi hereticos reuelauerint; tūc enim his pœnis liberātur.*

Postremo Pius V. Pont. Max. rescripto quodā B *incipiente;* Si de protegendis. *quod est impressum in bullario litterarum Apostolicarum, in hereticorum defensores grauissimas etiam statuit pœnas, quas in multis casibus illic expressis incurrant.*

Iudæi preterea ac alij infideles, si predictis, aut alijs modis apostatas, vel hereticos defenderint, a iudicib. fidei puniūtur, per extrauag. Dñi Gregorij Pape xiij. incip. Antiqua Iudæorum. cuius uerba retulimus super quæstione proxime precedēti in fi.

QVAESTIO LIII.

De fautoribus hæreticorum.

C

SVMMARIVM

1 *Publica auctoritate fungentes quomodo per omissionem hereticis fauere censeantur.*
2 *Et quomodo per commissionem.*
3 *Priuata persona ex sola omissione non dicuntur hereticorum fautores.*
4 *Sed commissione, & quę committendo.*
5 *Fautores hereticorum excommunicationem, & alias pœnas incurrunt.*

Q Vinquagesimatertia quæstio est: Hæreticorum fautores qui dicendi sunt; & si hæretici habendi sunt? D

1 Ad hanc respondemus, quod fauentes heretici sunt in duplici genere. Quidam namque sunt, qui publica funguntur auctoritate, hoc est publicæ personæ, vt domini temporales, eorum Balliui, Vequerij, & officiales cæteri: & tales fauent, & fautores esse possunt hæreticorū duobus modis, quia interdum omittendo, interdum committendo; omittendo quidem ea facere circa hæreticos vel suspectos, infamatos vel credentes, receptatores, defensores, & fautores, ad quæ ex eorū officio obligātur, cū tamē ab Episcopis & Inquisitorib. E vel eorū altero requiruntur, vtpote, si eos non capiant, vel captos diligenter non custodiant, uel infra districtum suum ad locum, de quo eis mādabitur, non deducant, ac executionem promptam de eis non faciant, & similia, vt patet extra de hær. lib. 6. c. Et inquisitionis, in principio.

2 Committendo autem; vtpote, si captos huiusmodi absque Episcopi & Inquisitoris, vel alterius ipsorū licentia, vel mandato, a carcere liberent, vel processum, iudicium, vel sententiam eo

eatſa ab alijs non omnino diſtinguuntur.

Præſumptio quid.

Eſt antem prɇſumptio (quantum ad hunc locum ſpectat) rei dubiɇ coniectura veriſimilis, quɇ ex natura rei, vel circunſtantijs negotiorum, aut perſonarũ proficiſcitur; hanc (cɇteris diuiſionibus omiſſis) Iuriſconſulti biſariam diuidunt: nam vnam faciunt prɇſumptionem iuris, quam vehemẽtem vocare poſſumus; alteram vero iuris & de iure, quæ violenta appellatur, de quibus mox dicemus: nam ſine harũ cognitione, hɇc queſtio percipi nõ poteſt.

Suſpicio leuis, ex qua nõ eſt facilo, procedendum in hoc crimine.

b Prima eſt modica, quæ in iure vocatur ſuſpicio leuis.] *De hac ſcribunt prɇcitati, & eleganter Petrus Godofredus in lib. 2. C. de hɇret. §. hɇreticorum autem. & Gerſon in tracta. de proteſtatio* B *ne, conſideratione 12. optime de leui ſuſpicione diſſerens, dicebat, eam prouenire ex ſignis exteriorib. operum aut verborum, ex quibus capitur coniectura, quæ concludi poteſt, non quidem frequenter, ſed raro, ſeu caſu, quod talia dicens vel faciens hɇreticus ſit: quod deducitur leui conſequentia, vt ſi quis ita argumentetur: Petrus deierat frequenter, ergo non bene credit in Deũ, & ex hac ſuſpicione non facile moueri debẽt Inquiſitores ad aliquid, quod prɇſertim grauis ſit momenti in hac cauſa, vt dixi ſupra in hac 2. par. ſuper c. excõmunicamus. §. qui autem. nam vt optime ſcripſit Simancas de catho. inſtit. tit. 50. nu. 28. leuia ſigna mouere non debent* C *animum cõſtãtis viri ad ſuſpicãdũ tã graue crimẽ, ſed potius interpretãda ſunt in partẽ benigniorem.*

Suſpicio vehemens.

c Secunda ſuſpicio eſt magna, quæ in iure vocatur vehemens, &c.] *Hɇc eſt præſumptio iuris tantum, quam Alciatus tract. de præſump. in principio, parte 3. ita definiebat.* Præſumptio iuris eſt probabilis coniectura ex certo ſigno proueniẽs, quæ alio non adducto, pro veritate habetur. *Dixit,* alio non adducto: *quia contra hanc præſumptionẽ probatio in contrarium admittitur: at ſi nihil in contrarium probetur pro plena probatione haberi ſolet. Hɇc omnia docet ſubtiliter hoc loco Eymericus num. 4. & exempla huius præſumptionis commemoras nu. 5. de hac præſumptione eſt ſermo* D *in c. litteras. de præſumptio. relato ab Eymerico ſupra in hac 2. parte.*

Ex vehemẽti præſumptione nemo condemnãdus vt hæreticus.

Et ob hanc præſumptionem nemo debet velut cõuictus de hæreſi condemnari: quamuis vehementer ſuſpectus de ea habeatur, & propterea ſit acriter puniendus, vt paulo poſt dicemus. dixit itẽ Alciatus: ex certo ſigno proueniens: *quoniam hæc vehemens ſuſpicio ſeu præſumptio ſumitur ex ſignis exterioribus operum aut verborum, ex quibus capitur* E *argumentum concludens frequenter, & vt in pluribus, quod qui talia dicit vel facit, eſt hæreticus; vt ſi quis diebus prohibitis abſque neceſſitate, & ſuperioris facultate, carnibus veſceretur; aut diceret propoſitiones fidei contrarias his quæ explicite ſcire debet: quamuis hæc interdum ab ingluuie & voracitate, & ab ignorantia abſque vllo mentis errore prodire poſſint.*

Quare Ioannes Gerſon tract. de proteſtatione, cõſideratione 12. hanc præſumptionem ita deſcribit: Vehemens ſuſpicio prouenit ex ſignis exterioribus operum vel verborum; ex quibus cognitis accipitur argumentum concludens frequenter & A vt in pluribus, quod talia agens, vel dicens, eſt hæreticus: vt ſi quis neget explicite, palam, & publice ea quæ debet ex officio ſcire plus quã alij. Quamuis poſſit in rei veritate negatio talis ex ignorantia prouenire, vel animi leuitate, non ex hæretica prauitate. *Hɇc Gerſon.*

Violenta ſuſpicio.

d Tertia ſuſpicio, hoc eſt maxima in iure vocatur violenta, &c.] *Hɇc violẽta prɇſumptio dicitur iuris, & de iure, quã ita poſſumus definire.* Præſumptio iuris & de iure eſt quædam legis diſpoſitio aliquid præſumentis, & ſuper præſumpto, tanquam ſibi comperto & noto ſtatuentis.

Nec cõtra hanc prɇſumptionem regulariter & B *directe admittitur probatio in cõtrariũ, quia cum ab apertis & violentis indicijs proficiſcatur, pro manifeſta veritate habetur. c. is qui. de ſponſa. c. quanto, de præſumptio. l. 1. §. 1. C. de rei vxo. actione.*

Vnde oriatur ſuſpicio violenta.

Hɇc prɇſumptio ſeu ſuſpicio violẽta, vt optime ſcribit Gerſon tract. de proteſtatione, conſideratione vltima, naſcitur ex ſignis exterioribus operum, aut verborum, ex quibus concludi ſolet efficaciter & fere ſemper, quod talia dicens vel faciens eſt hɇreticus, vt ſi quis tranſit, vel redit ad ritus Iudɇorum. c. contra Chriſtianos, de hɇret. li. 6. itẽ ſi quis in cauſa fidei excommunicatus per annum in excõmunicatione animo pertinaci durauit; quia anno C *elapſo vt hæreticus condemnatur. c. cum contumatia. de hɇret. lib. 6. In his enim caſibus a iure expreſſis violenta oritur ſuſpicio contra ita delinquentes. Caſus vero in iure nominatim præſcripti, ex quibus oritur violenta prɇſumptio, refert Albertinus tracta. de agno. aſſertio. q. 3. nu. 7. & q. 30. nu. 2. quos dilucidius enumerauimus infra parte 3. tit. de ſignis quibus diuerſi hɇretici cognoſci poſſint.*

Et huius quoq; prɇſumptionis appoſitiſſima sũt exempla, quæ Eymericus hic commemorat, nu. 7. et omnia fere illa, quæ retulimus ex concilio Narbonenſi c. 29. relato ſupra in hac 2. part. ſuper q. 50. D *§. factis autem; nam illa facta, indicia indubitata ſunt, quæ ad aliud trahi nequeunt, quam ad id quod indicant, quare vera ſunt hæreticalia; ideoque pro veris probationib. ſunt habẽda. Iura vero, quæ hoc citat Eymericus, optime probant ſuum inſtitutum, vt dixi infr. 3. pa. ſuper q. 121.*

e Nec tergiuerſatione reſellitur qualicũque.] *In Sabellano ita:* Nec defenſatione repellitur qualicunq;. *eadem eſt ſententia.*

*Obſeruãdum eſt autẽ nõ dici hic, nullo modo poſ*E*ſe hanc præſumptionẽ violentã reſelli aut purgari, ſed non facile refelli; quia cũ oriatur ex ſignis apertis operum aut verborũ, difficilime poteſt cõtrariũ probari, quamuis aliquando contrarium probetur. vt dixi p. 3. ſuper quæſt. 121. quod eſt uidẽdũ. adde Gerſonem tract. de proteſtatione, cõſideratione 12.*

f Et vbi quis ſic inuenitur de hæreſi leuiter ſuſpectus &c. ſed debet ſibi indici canonica purgatio, vel iniungi tanquam pro leui abiuratio.] *Quantum ad hunc locum atinet de iniungenda purgatione vel abiuratione pro ſuſpicione leui, illud omnino putarem obſeruandũ, quod optime admonet Iacobus Simancas de catho. inſtit. tit. 50. num. 28. et ſeq. ſcilicet, periculoſum eſſe ob leues ſuſpiciones tra*

Ex leuib. ſuſpicionib cõtra quos potiſſimum procedi poſſit.

hɇre

nisi ipse de hoc crimine cognoscat: & quod nullus nisi sibi de hoc crimine accusari possit: nec testificari, nisi coram eo, & similia: Isti impediũt directè iuxta notata per Io. Andr. in c. Statutum super verbo, directe, de hæret. lib. 6. Et qui processum, iudicium, vel sententiam in causa fidei directè impediunt: vel qui ad hæc agenda præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem. A

2 Et tales[b] licèt sint multum culpabiles, non tamen sunt ex hoc hæretici iudicandi: nisi aliter appareret, quod haberent errorem in mente, & pertinaciam in voluntate. Sunt tamen ipso iure excommunicationis mucrone percussi, iuxta ca. Vt inquisitionis. §. prohibemus, de hære. in 6. sic B quod si in illa excommunicatione stant per annum animo pertinaci, extunc sunt vt hæretici condemnandi, vt patet c. & §. alleg.

3 Quidam vero sunt, qui impediũt indirectè: vtpote, qui statuũt, quod nullus portet arma, nisi de familia domini temporalis: nam consequẽter qui sunt de familia Inquisitoris nó possunt portare; quod est indirectè impedire: Vel quod nullus possit capere aliquem, vel capi facere, nisi dominus temporalis: nam consequẽter qui sunt de familia Inquisitoris non possunt capere, & similia, iuxta notata per Io. And. in c. Statutũ, super verbo, indirectè, & tales sunt minus culpabiles C quam primi: nec sunt hæretici, sed sunt excómunicati, iuxta allega. c. Vt Inquisitionis, & etiam præstantes ad hoc consilium, auxilium, vel fauorem. Quòd si steterint in illa excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc sunt velut hæretici condemnandi per alleg. c. Vt inquisitionis. in §. prohibemus.

4 Quod est sic intelligẽdum, vt dictum est supra q. 47. quod sicut hæretici si velint redire, recipiuntur ad misericordiam errore primitus abiurato: aliàs, vt impœnitentes traduntur curiæ sæ D culari, vt patet per c. Ad abolendam, §. præsenti, sic tales, qui vt impeditores fuerunt excommunicati, & steterunt per annum in illa excommunicatione animo pertinaci, si volunt redire, abiurant impedimentum & fautoriam, & ad misericordiam admittuntur: aliàs vt impœnitentes hæretici traduntur brachio sæculari.

5 Et vbi[d] non stent per annum, nihilominus cótra omnes impeditores huiusmodi potest procedi, vt contra fautores hæreticorum, iuxta priuilegiũ domini Vrbani IIII. & Clem. IIII. Alexandri, & aliorum summorum Pontificũ ad Inquisitores hæreticæ prauitatis generaliter, quod incipit: Præ cunctis, in quo sic habetur: Cæterũ E si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis, huic negotio vobis commisso se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, vt non possit procedi libere in eodem, immo nisi requisiti, illud fouerint, & iuxta officiũ & posse suũ singuli iuuerint studiose cótra eos, tanquam contra hæreticorum fautores & defensores, secundum sanctiones canonicas, freti eadẽ auctoritate intrepide procedatis.

Relat. supra pag. 131.

COMMENT. LXXIX.

QVoniam qui impediunt sacrum Inquisitionis officium, proximè accedunt ad fautores hæreticorum: ideo post disputationem de fautoribus, ad impeditores accedit auctor, & quemadmodum hæreticorum complices memorati, iurisdictioni Inquisitorum subiciuntur; ita quoque impeditores.

Decuit autem hanc potestatem Inquisitoribus tribuere aduersus impedientes officium Inquisitionis: nam nisi iudices fidei ab omni impedimento liberi essent, non possent commode hæreticam prauitatem extirpare. Quamobrem summi Romani Pontifices hæc intuentes, fauore fidei sacrum Inquisitionis officium ab omnibus impedimentis liberum cõstituerunt, vt longa oratione ostendit Camillus Cãpegius apud Zanchinum c. 31.

Inquisitores procedere possunt contra impeditores officij.

Ac de materia huius quæstionis copiose agit Zãchinus & Campegius præcitato loco. Repertorium Inquisitorũ verbo, impedies, & verbo, directè. Locatus in opere iudiciali verbo, impedientes, nonnulla Turrecremata in sum. de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 21. Simancas de catho. inst. tit. 15. nu. 10. Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor, §. 28. nu. 29. Bernardus in Lucerna Inquisitorum, verbo, impedientes, §. 1. & aliquot seq. & alij, qui aut nulla, aut paucissima tradunt præter Eymericum hoc loco.

a Quidam namque sunt qui impediunt directè.] *Directè quis agere & impedire dicitur, cũ nõ circuitu vel per aliud medium, sed principaliter in id incumbit, ne fiat. Indirectè contra, quis gerit ac impedit in hac causa, qui insinuatione vtitur, aut alio medio nititur id ipsum euertere, vnde in consequentiam oriatur impedimentum officij sanctæ Inquisitionis, exempla quibus hic vtitur Eymericus, idonea sunt in hac causa. eadem recenset gl. in c. statutum t. de hæret. lib. 6. verbo, directè, & verbo, indirectè quam citat hic Eymericus.*

Quid directè impedire, & quid indirectè.

His aũt modis impediendi directè & indirectè diligenter hic ab Eymerico explicatis, adde quod solis minis & terrorib. dicitur ẽt quis impedire officiũ, & iurisdictionẽ Inquisitionis, argumen. c. 1. in prin. ext. de offic. deleg. & tradit Bernardus Comẽsis in Lucerna Inquisitorũ verbo impedientes. §. 2.

b Et tales licet sint multum culpabiles, non tamen sunt hæretici iudicandi.] *Contrahunt tamen hæresis suspicionem ex impedimento, quod interposuerunt. Qualis autem sit hæc suspicio, ex qualitate personarum & impediendi modo pensanda erit. Eymericus vehementem suspicionem oriri putat infra hac par. 2. q. 56. num. 2. vers. secundus casus est, de quo quid sentiam, dicam ibi.*

c Sic tales qui vt impeditores fuerunt excommunicati, &c. si volunt redire, abiurant impedimentum & fautoriam.] *Ex his verbis dirimitur quæstio illa anceps & subdifficilis, quam nobis proposuit Petrus Dusina sanctæ Romanæ generalis Inquisitionis assessor, vir iuris peritia clarus, & in causis fidei tractandis prudentissimus: An videlicet aliquo casu sustineri possit abiuratio generalis, non expressis particularibus erroribus, & hæresibus: nam qui generaliter alicui fa-*

Abiuratio omnis hæresis in genere nõ quæ fieri põt, nulla hæresis in specie expressa.

uendo, aut etiam nulli fauendo, officium inquisitionis impedit, in nullam specificam & particularem hæresim videtur consentire, & propterea nullã in specie poterit abiurare, sed in genere dicet, se detestari omnem hęresim, cuius suspicionem impediendo inquisitionis officium contraxit. Atque hęc est expressa Eymerici sententia hoc loco, & Repertorij Inquisitorum verbo, fautores. §. an impediẽtes.

In hac tamen difficultate, quæ contemnenda nõ est, cum frequenter accidere possit, hoc an.plius censeo obseruandum, vt inquiratur a reo qui impediuit officiũ Inquisitionis, vel alicui fauit adhibitis etiã tormentis, si ita causa eius & conditio postulauerit: An cum eo habeat familiaritatem, & cur ei faueat: nam si auxilium exhibitum in fauorem personæ potius quam erroris tendere videatur, sufficiet generalis abiuratio fautoriæ vel impedimenti, eo modo quo dictum est: quod si secus res habuerit; & aliqua alia concurrant, ex quibus oriatur suspicio, eum qui exhibet fauorem, eosdem illos errores habere, quos profitetur ille, cui fauet; tunc præter generalem impedimenti & fautoriæ abiurationem cogendus videtur ad particulares errores abiurandos. Quem autem effectum operetur generalis hęc abiuratio fautoriæ vel impedimenti, dicam cũ Eymerico infra hac parte 2. q. vlt. nu. 7.

Ob quas rationes inquisitores possunt in impeditores animaduertere.

d Et vbi non stent per annum, nihilominus contra omnes impeditores huiusmodi põt procedi, &c.] *Nec desunt rationes, quibus hæc doctrina, quę vera est & cõmunis, probari possit. Primũ, quia impediẽtes officium suspicionẽ hęresis & fautoriæ contrahunt. Rursus, quoniam si non possent Inquisitores punire impeditores sãcti officij, nõ possent commode suum officiũ exercere. Ad hęc, quia ex quo mandata est Inquisitoribus iurisdictio, videtur quoq; demandata coerctio. Pręterea quia iudex omnia potest, quę ad suam iurisdictionem exercendam pertinent, & sine quibus causa expediri nõ potest, c. pręterea, c. significasti, & c. prudentiam. §. vlt. de offic. deleg. & gl. in c. 1. verbo, impedire, de offic. deleg. Postremo, quoniam iudex potest punire excessus commissos contra suum officium. Zanchinus tract. de heret. c. 31. Repertorium Inquisitorum verbo, impediens. §. sed nunc queritur.*

c Contra eos tanquam contra hæreticorum fautores, & defensores, &c.] *Inquisitores ergo punire possunt impedientes suũ officiũ, postquã in eos procedere possunt, vt fusius docuit idem Eymericus 3. par. q. 36. vbi addidi nonnulla in hanc sententiã.*

De pœna impedientium Inquisitoris officium.

At dubium est, quibus pœnis possint eos coercere; & Zanchinus tract. de hæret. c. 31. nu. 7. & Repertorium Inquisit. verbo, impediens. §. nota quod ista pœna. pœnam hanc arbitrio Inquisitorum imponendam esse voluerunt pensatis delicti & personarum qualitatibus, cum iure nihil cautum inueniatur, argumento l. 1. §. expilatores, ff. de effracto. cũ notatis in c. de causis, extra de officio delegati, in quam etiam sententiam consentit Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 10.

Cęterum hodie per Pium V. rescripto incipiente: Si de protegendis, *impresso in Bullario litterarũ Apostol. in fine huius operis, grauissimæ pœnæ decernuntur contra id genus impeditorũ, qui fecerint aliqua ex ijs, quę illic exprimũtur. Iulij quoq; III. extat rescriptum incipiens:* Licet a diuersis, *cõtra iudices sęculares in cognoscendo de crimine hęresis se ingerentes, quod est impressum in eodem Bullario.*

QVÆSTIO XLVI.

De suspectis de hæresi.

SVMMARIVM

1 *Suspicio de hæresi triplex, leuis, vehemens, maxima.*
2 *Leuis suspicio cur sic appellata.*
3 *Leuis suspicionis exempla.*
4 *Magna & vehemens suspicio quæ dicatur, & quare.*
5 *Suspicionis vehementis exempla.*
6 *Maxima & violenta suspicio, quę sit.*
7 *Violentę suspicionis exemplum.*
8 *Suspectorum de hæresi triplex genus, & qui dicantur leuiter suspecti.*
9 *Leuiter suspecto iniungi potest purgatio canonica.*
10 *Vel iniungi abiuratio de leui.*
11 *Suspecti vehementer qui dicantur.*
12 *Vehementer suspecto iniungenda est abiuratio de vehementi, & ut hæresim omnem generatim abiuret.*
13 *Quid faciẽdum si post abiurationẽ relabatur.*
14 *Casus in quibus iudicatur relapsus quispiã post abiurationem de vehementi.*
15 *Quid agendum si vehementer suspectus de hæresi recuset abiurare.*
16 *Violenter suspecti habentur ut hęretici, & quinam tales reputentur.*

Vinquagesimaquinta quæstio est: Suspecti de hæresi quot modis, & quibus dicendi sunt; & si in eã hęretici habendi sunt?

1 Ad hanc [a] respondemus, quod in iure triplex suspicio de hæresi reperitur, prima est modica, secunda magna, tertia maxima.

2 Prima est [b] modica, quæ in iure vocatur suspicio leuis, ista habetur extra de hęret. lib. 6. ca. Accusatus, in prin. vbi dicitur sic; Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet in hęresim relapsorum pœna puniri.

Et hæc suspicio dicitur modica siue leuis, tum quia modica & leui defensione tollitur, tũ quia ex modicis & leuibus oritur coniecturis, vnde dicitur modica a modicis indicijs, & dicitur leuis a leuibus coniecturis.

3 Vtpote, si aliqui reperiantur occulta conuẽticula celebrãtes, vel vita ac moribus a cõi cõuersatione fidelium deuiãtes, vt patet extra de hęreticis, li. 5. c. Excõicamus 1. in fine, & similia exercentes, tales namq; leuiter de hęresi habẽtur suspecti, talia enim hęretici frequenter facere cõprobantur. De huiusmodi leui suspicione de hæresi

resi habetur C. de hæret. l. 2. in fine. vbi dicitur sic: Hæreticorū vocabulo continētur, & latis aduersus eos sanctionibus debent succumbere, qui vel leui argumento a iudicio catholicæ religionis, & tramite detecti fuerint deuiare. Et huic sētentiæ concordat Hostien. in summa. tit. de præsumptionibus. §. finali. vbi dicit sic: Et notandū, quod quamuis hæretici leui argumento deregitur: scilicet, ad hoc quod suspecti habeantur, vt patet C. de hæret. l. 2. non tamen debent, &c.

4 Secunda [c] suspicio est magna, quæ in iure vocatur vehemens siue fortis; ita habetur extra de hæret. lib. 6. in princ. Accusatus. vbi sic habetur; Accusatus de hæresi vel suspectus, cōtra quē de hoc crimine magna, vel vehemēs suspicio orta erat, &c. Ibi enim hæc coniunctio, &, non tenetur copulatiuè, sed expositiue: Vt notat Io. And. ibidem. Vehemens autem idem est quod fortis, vt dicit Archidiaconus super alleg. cap. Accusatus, in verbo, vehemens. dicit enim ita; Dicūt Papias, & Huguttio quod vehemens idem est, p fortis, siue grandis. Idem Greg. l. in moralium super illo verbo Iob. 1. cap. Ventus vehemens irruit a regione deserti. Et glo. super illo verbo A- ctuum 2. Factus est repente de cælo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, id est, Hoc est ventus fortis. Et in libro Catholicon appellato, qui est de dictionibus, & earum significationibus, dicitur ira, Vehemens, dicitur fortis; vnde dicimus aliquem vehementem habere causam, cū habet fortem. hæc ibi. Ergo suspicio magna, dicitur vehemens siue fortis. Et hæc suspicio dicitur magna, vehemens, siue fortis, tum quia nō nisi magnis, vehementibus & fortibus defensationibus repellitur: tum quia ex magnis, vehemētibus ac fortibus oritur coniecturis, argumentis, & indicijs:

5 Vtpote, si aliqui comperiantur, qui eos, quos sciunt hæreticos fore, occultent; fauorē impēdant, associent: visitent: munera offerant: recipiant: defensent, & similia exercentes; tales namq; vehemēter de hæresi sunt suspecti, vt patet per alleg. c. Accusatus. §. illę vero. & per notata ibidem p Archidiaconum, cum non sit dubium eos facere talia in fauorem hæreticæ prauitatis.

6 Tertia [d] suspicio, hoc est maxima, in iure vocatur violenta, vt patet extra de hæret. lib. 6. cap. Cum contumacia. & ca. Accusatus. & per notata per Archidiac. & Ioan. And. super cap. Accusatus. super verbo, vehemens. vbi sic dicunt: dicit vehemens, non tamen violenta. supra de præsūptionibus. cap. Litteras. De hac suspicione loquitur canon distin. 34. Quorundam. Et hæc præuā ptio, seu suspicio dicitur violenta; tum quia violētat, cogit, & arctat iudicem ad credēdum, nec a tergiuersatione † refellitur qualicunque; tum quia ex violentis conuincentibus, atque coercentibus oritur coniecturis.

† al. defensatione repellitur.

7 Vtpote, si aliqui reperiantur, qui hæreticos adorauerint: seu eis reuerentiam suo more exhibuerint; consolationem vel communionem ab eis receperint: vel similia, quæ ad ritum eorum pertinēt, perpetrauerint; tales namque violenta suspicione de hæresi, & hæreticorum credentia sunt conuicti, per c. Filij. & per c. Accusatus. extra de hære. li. 6. & per notata per Archidiaconū super c. Quicunque hæreticos. in verbo, credentes. extra de hæret. li. 6. cum non sit dubium eos talia facere in credentiam hæreticæ prauitatis.

8 Secundum hanc distinctionē dicendū, quod suspecti de hæresi sunt in triplici genere: nā qui dā n de hæresi sunt suspecti leuiter: quidam vehementer: quidam violenter. Leuiter sunt suspecti, qui talia leuia & modica peragunt, quod ex eis oritur leuis & modica suspicio contra eos de aliqua hæresi vel errore.

9 Et vbi [f] quis sic inuenitur de hæresi leuiter suspectus, nullatenus est hæreticus, nec habendus: sed debet sibi indici canonica purgatio, vel iniungi aliquam pro leui abiuratio: Quod purgatio possit sibi indici, habetur extra de hære. lib. 5. Excommunicamus 1. in principio, vbi dicitur sic: Qui autē inuenti fuerint sola suspicione notabiles (suspicione probabili, hoc est leui, & quæ leuiter apparet, dicit Hostien.) nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriā innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur: & vsque ad satisfactionem congruam ab omnibus euitentur: ita quod si per annum in excōmunicatione perstiterint, ex tūc velut hæretici condēnentur. hæc ibi. Et indicta sibi purgatione canonica, siue consentiāt, siue non: siue deficiat, siue, non: est per omnia iudicandum sicut de diffamato de hæresi, cui est purgatio canonica indicta.

Pro leui suspicione indicitur purgatio.

10 Quod autem abiuratio possit tali indici tanquam leuiter suspecto de hæresi. patet per c. Accusatus. in prin. vbi dicitur sic: Accusatus de hæresi vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, & postea committit in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam, hæresis crimen probatū non fuerit cōtra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœna puniri. hæc ibi.

11 Quidam autem sunt suspecti vehemēter: & sunt illi, qui talia vehementia & fortia peragūt, quod ex eis oritur vehemens & magna suspicio cōtra eos de aliqua hæresi vel errore. Et ubi quis sic inuenitur de hæresi vehemēter suspectus, nullatenus est hæreticus, nec potest vt hæreticus cōdemnari. Nullus [g] enim pro suspicione etiam vehementi est de tanto crimine cōdemnandus; vt expresse habetur extra de præsumpt. cap. Litteras, §. quocirca. vbi dicitur sic; Mandamus quatenus, cum propter solam suspicionem, quamuis vehementē, nolumus illum de tam graui crimine condemnari, &c.

12 Quid ergo fiet suspecto de hæresi vehementer: debet sibi mandari, quod abiuret generaliter omnem hęresim, & specialiter eam, in quam commisit, tanquam vehementer suspectus, per cap. alleg. accusatus. in principio, vt est dictū, & per cap. Inter sollicitudines. extra de purg. can. & per

Vehementer de hæresi suspectus mandatur ut omnem hæresim generaliter abiuret.

& per cap. Litteras, extra de præsumpt.

13 Quod si postmodum relabatur, vel in pristinã, vel in aliam vel eos, quos scit hæreticos associet: visitet; vel deducat, ac dona vel munera eis donet; vel mittat: seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit, etiã sine adoratione, ad modum, scilicet, quo sancti viri ab omnibus reuerentur & honorantur; relapsorum pœnam non euadat per alleg. cap. Accusatus, vbi dicitur sic: Eũ vero qui in vna hęresis specie vel secta commisit aut in vno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramẽto errauit, & postmodum hæresim simpliciter, vel generaliter abiurauit: si extunc in aliam etiã hæresis speciem, siue sectam, aut alio articulo seu sacramento committat: volumus vt relapsum in hæresim iudicari. Ille quoque, de cuius lapsu in hæresim ante abiurationem constiterat, vel nũc cõstat: si post illam hæreticos receptet: deducat, visitet: siue associet: aut dona vel munera eis donet: vel mittat; seu fauorem eis impendat, qui excusari nõ possit, etiam sine adoratione (vt verbis vestris vtamur) merito dẽt iudicari relapsus: cũ illum ex approbati a se prius erroris cõsequentia non sit dubium id fecisse. hæc ibi.

Relat. supra fol. 103.

14 Ex quibus verbis apparet, quod in tribus casibus in genere suspectus vehementer de hæresi, postquã abiurauerit, pœna plectitur relapsorum. Primus quando relabitur in eandem & pristinam hæresim, de qua suspectus habitus fuerat vehementer. Secundus quando hæresim generaliter vel simpliciter abiurauit, & relabitur in aliã hæresim; esto quod de ea antea nũquã suspectus habitus fuerit, nec delatus. Tertius quando hæreticos receptat, & eos deducit, & fauorẽ impendit; Et hic casus complectitur multos casus, & habet multos similes †, vt patet in alleg. §. cũ vero. in c. Accusatus, frequentius repetito.

† al. sinus

15 Sed quid [h] agetur, si aliquis suspectus de hæresi vehementer ad mandatum sui iudicis nõ cõsenserit continuo abiurare? nunquid tradetur sęcularis arbitrio Potestatis animaduersione debita puniendus, per c. Ad abolendam. §. præsenti vero? Respondetur quod nequaquam, quia illud c. & §. eius, expresse loquuntur non in suspectis, sed in deprehensis manifeste in hæresi, & conuictis, nam dicit sic; Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicunque manifeste fuerit in hæresi deprehensus, & c. Et rigorosius contra deprehensos manifeste, quam contra suspectos tantummodo est agendum. Procedetur ergo contra talem præfatum per ca. Excommunicamus. & per §. qui vero sola suspicione, & c. superius insertum, & excommunicabitur: in qua excommunicatione si per annum steterit, est vt hęreticus condemnandus, per c. alleg.

16 Quidam autẽ sunt suspecti violẽter, & sunt illi, qui talia violenta peragunt, quod ex illis oritur violenta suspicio contra eos de aliqua hæresi vel errore, & vbi sic quis inuenitur de hæresi violenter suspectus, pro conuicto de hæresi, ac ut hæreticus est habendus; & sicut de deprehenso in hæresi est de eo per omnia iudicandum per c. Excommunicamus. 1. §. qui uero. extra de hæret.

A li. 6. & per c. Cum contumacia, & per c. Vt officium. Nam aut fatetur crimen, vel non; si sic, & voluerit redire, & hæresim abiurare, ad pænitentiam est recipiendus, per c. Ad abolendam. & p c. Excommunicamus, 2. §. si. Quod si non cõsenserit abiurare, tradendus est curiæ sæculari animaduersione debita puniendus per ca. Ad abolẽdam. §. 1. allegatum. Si autem non fatetur crimẽ postquam est conuictus, nec consentit abiurare, est, vt hæreticus impænitens condemnandus per c. alleg. Ad abolendam. violenta enim suspicio ad condemnandum sufficit, & probationem in contrariũ non admittit, vt habetur extra de præ

B sumpt. c. Litteras. & cap. Afferte.

COMMENT. LXXX.

HAec quæstio cũ sequenti, in quibus de suspectis & suspicionibus in causa hæresis disseritur, tantam habet vtilitatem, vt sine earũ cognitione nullus sit qui in sacro inquisitionis officio recte munus suum siue iudicando siue consulendo possit exercere: tametsi vero Eymericus more suo & copiose & dilucide loquatur, multa tamen a nobis cognita valde necessaria addentur, & obscuriora

C quædam explicabuntur: sed prius fontes vnde hæc cognitio petatur, vt solitum est fieri, indicemus.

Suspicionũ meminit in hac causa textus in c. accusatus. §. 1. & in c. cum contumacia. vbi glossa & Doctores de hæret. lib. 6. & textus in cap. Ad abolendã. § qui vero. & in c. excõmunicamus. 1. §. qui autem. vbi optima glossa in verbo, condemnentur. & his locis plenissime Doctores, extra de hæret. et in c. litteras. vbi Panorm. itanus & alij cõmuniter de præsumptio. copiose Alciatus tract. de præsumptio. Ioannes Milleus in fine practicæ criminalis, tract. de pręsumptio. Auctor Repertorij verbo, pręsumptio. & verbo, suspectus. Albertinus tract. de

D agnos. assertio. q. 23. nu. 61. & q. 34. nu. 46. & 57. Auctor innominatus tracta. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, De hęreticis credentibus, & c. nu. 12. Simancas de cath. instit. titu. 50. idem in Enchyridio tit. 40. & 41. Locatus in opere iudiciali. & Bernardus Comensis in Lucerna verbo, pręsumpt. & verbo, suspicio. & alij alijs locis. sed hi rem tractant diligentius & fusius.

Quibus in locis de suspicionibus hæresis agatur.

Tametsi vero suspicio & pręsumptio nonnunquã differant, tunc autem pro eodem vsurpantur.

Suspicio autem opinio est mali alicuius ex signis ex qua ad præsumptionem venitur, vt scripsit optime Bal. in auth. si quis. C. de adulte. non tamẽ vna

E sola suspicio inducit pręsumptionem, sed plures suspiciones requiruntur, vt vere notauit Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura. q. 8. par. 2. nu. 4. & facit quod notat glossa in lib. 2. §. ætas. ff. de excusatio. tuto.

Suspicio quid sit.

a Ad hanc respondemus, quod in iure triplex suspicio de hæresi reperitur, &c.] *Atque hęc sententia vera est, & communis: quoniam temerariæ pręsumptiones, quibus temere et sine iudicio aliquid suspicamur, ab arte reijciuntur; probabiles vero pręsumptiones, aut suspiciones in hac*

causa

Statuimus etiam, vt quicũq; in terra sua de cætero permittet scienter morari hæreticũ; siue pro ptet pecuniam, siue propter aliam quamcũque causam, & fuerit inde confessus, aut conuictus, amittat in perpetuum terram suam, & corpus suum sit in manu Domini ad faciendum inde quod debebit.

Cap. †. Si autem de scientia conuictus non fuerit, & probata non fuerit negligentia dissoluta, vel frequenter in terra sua inueniantur hæretici, vel super hoc sit diffamatus, pœnis legitimis puniatur. *hæc ibi.*

Eodem spectat rescriptum Pauli Papæ IIII. incipiens. Cum ex Apostolatus officio. *per quod graues, sed iustissimas tamen pœnas tulit cõtra dominos ecclesiasticos & temporales, qui in aliquã hæresim inciderint, seu schisma incurrerint, aut excitauerint, cum. n. hi alios docere, & illis bono exẽplo, vt in fi. de catholica contineantur, esse debeãt: præuaricando grauius cæteris peccant: cũ non solũ seipsos perdãt, verum etiã alios innumerabiles, populos suæ curæ & regimini creditos, seu aliõs subditos, secũ in perditionem, & puteum interitus trahant.*

Qua vero pœna sint afficiendi minores magistratus, qui in singulis locis præsidẽt, si negligentes inueniantur in capiendis hæreticis, tradit idem Concilium Tholosanu. 6. in hæc verba; Baillivus vero, qui semper est residens, in loco contra quẽ præsumitur, nisi cõtra hæreticos valde sollicitus inueniatur & diligens, bona sua amittat, & de cætero nec ibi nec alibi constituatur Baillivus. *hactenus concilium.*

Quid obseruandũ in puniẽdis magistratibus delinquentib. circa finem. *Ac in puniendis quidẽ magistratib. aut in fide, aut circa fidem delinquentibus, duo potissimum censeo obseruanda. Primum, vt grauissime puniantur, sicut iubẽt canonicæ sanctiones, quarũ meminimus: quia hi auctoritate sua magis nocere possunt, quã priuati delinquentes: nã, vt optime scripsit Fabius declamatio. 3. Perniciosissimus est malæ rei maximus quisq; auctor. tradit copiose Tiraq. trac. de pœnis tẽper. aut remitten. caus. 51. nu. 97. Alterum est, vt priuati Inquisitores non sint faciles ad eos puniẽdos; quoniã fortassis ob impotentiã propriam irritus esset eorum conatus, & ob potentiam magistratuũ facile posset tumultus in populo excitari; ergo tutius est maiores Inquisitores, aut summum Pontificẽ consulere, vt alibi copiosius scripsimus.*

Magistratus ex sola omissione dicuntur fautores. f. Et isti non dicuntur fauere, nec fautores esse ex sola omissione, &c] *Dissimilis ergo hominũ cõditio, diversã causam cõstituit, & propterea magistratus sola omissione dicuntur fautores, quia nõ caret scrupulo occultæ societatis, qui manifesto facinori desinit obuiare: & qui crimina, quæ põt emẽdare, nõ corrigit, ipse cõmittit, c. qui potest. 23. q. 3. c. qui vitijs. 23. q. 8. c. ita corporis. 11. q. 3. c. negligere. 2. q. 7. c. error. dist. 83. cum similib. & quantũ scelus cõmittat magistratus negligẽtes punirẽ hæreticos, aut per dolũ eis aliter fauentes, pulchre docet Petrus Godofredus in l. quicunq; C. de hæret. circa fin.*

Priuati ex sola omissione quando dicãtur fautores. *Priuati autẽ homines generaliter, propterea omissione nõ censentur hæreticorũ fautores, quia nõ incumbit eis ex officio hæreticos caperẽ, aut extirpare; cæterum hoc declaratione indiget, maxime propter sequentia Eymerici verba, nempe:* Etiam si requisiti non faciant, quia nõ tenentur ad hoc vel non tenebantur.

Ergo priuati homines fautores hæreticorũ erũt, si cum eis incumberet ex officio eos indicare, vel comprehẽdere, hoc enim ferunt: tales sunt crucesignati, quos in Hispania familiares vocamus. Turrecremata in sum. de eccl. lib. 4. par. 2. c. 21. Repertoriũ inquisito. verbo, fautores. §. 1. Simancas de catho. instit. tit. 15. nu. 13. & alij communiter.

Rursus si a magistratibus aliquid fuerit priuatis iniunctum aduersus hæreticos: Vt si, verbi gratia, eos requirant ad præstandum auxilium ad hæreticos capiendos, & sine causa, non impediti nolint eos adiuuare, fautores erunt: ita præcitati, & Corradus Brunus lib. 1. de hæret. c. 4. quorum sententia vera est & communis.

Postremo tam magistratum gerentes, quã priuati, fautores hæreticorum dici possent ex omissione denunciandi eos, cum omnes hæreticos etiam occultos denuntiare episcopis seu Inquisitoribus, ac si necesse quoque fuerit, accusare teneantur, vterq; Thomas 2. 2. q. 68. artic. 1. Alexander Ales 3. par. q. 42. Sotus lib. 5. de iust. & iu. q. 5. art. 1. Cardinalis in c. si peccauerit. 2. q. 1. nu. 29. Corradus Brunus lib. 1. de hæret. c. 7. Ioannes Rojas in singularibus fidei, singul. 5. idem tract. de hæret. par. 2. assertione 3. Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæret. punitio. c. 25. Simancas de catho. instit. tit. 19. nu. 10. & seq. & alij.

Tenentur autem omnes ad hæreticos reuelãdos & denuntiandos sub pœna excommunicationis, vt late docuimus, super ca. qui alios, de hæret. relato supra in hac 2. par. pag. 87.

Quando ex omissione denũciãdi hæreticos non dicatur quis fautor. *At non videtur à ratione absonum quandoque vel metu, vel obliuione, vel alia probabili causa contingere posse, vt quis absque fautoriæ suspicione denũciationem omittat: nam quid si, verbi gratia, sola vxor sciat maritũ diebus prohibitis vesci carnibus, aut alia hæreticalia cõmittere, eumq; cognoscat terribilẽ, qui facile eã aut interimeret, aut male tractaret, si denunciaretur; diceres ne hanc esse fautricem? ego plane ratione metus putarem excusandã, in cæteris idẽ est iudicium, plurimũq; sunt singulæ circumstantiæ ponderandæ. Non hæc dicimus vt hæreticis, quos odio habemus, faueamus, sed vt moneamus ex omissione denunciationis hæreticorũ nõ debere quemquã facile suspectum haberi, vel hæreticorum fautorem censeri, nec Theologi, quos paulo antea nominaui, videntur ab hac sententia alieni.*

Quibus modis dicantur hæreticorum fautores, & quales fautoriæ gradus. *Iam si nosce cupis modos singulares quib. fautores hæreticorũ dici possunt, legito præ cæteris Turrecrematam lib. 4. de Ecclesia, par. 2. c. 21. vbi septem fautoriæ modos enumerat, quib. adiunge alios duos, quos retuli inf. par. 3. super q. 113. sed nullus expressit luculentius quidquid ad cognoscendos singulos fautorum & fautoriæ gradus & modos attinet quàm concilium Narbonense c. 14. 15. & 16. cuius doctrina, quoniam huic quæstioni magnã lucem affert, nullo modo fuit omittenda, habet autem ita:* Plane inter fautores accipimus tam eos qui hæreticorum seu credentium extirpationem seu correctionem impediunt, quam eos qui non Cap. 14.

quisitionis negotium antefatum, suspecti de hæ A resi sunt habendi vehemẽter. Iste casus patet: Isti præstantes præfatis impedientibus auxiliũ, consilium, vel fauorem, tãquam satis & principalis iudicis mandati in causa fidei cõtumaces sicut & impedientes sæpefati, excommunicationis laqueum non euadũt. patet per c. Vt inquisitionis negotium in §. fin.

4 Quartus casus est, quod quicunque instruxerit per Inquisitores citatos hæreticos, vel eorum credentes, quod subticeant veritatem, vel vt asserant falsitatem; suspecti de hæresi vehemẽter sunt habendi. Hic casus sic apparet: Fauere hæreticis, in errore, seu aliquid facere in fauorẽ hæ B reticę prauitatis, suspicionem de hæresi adijcit vehementem, vt patet ex præfato casu statim dicto: Tales autem sunt præfati instruentes citatos de celanda veritate, vel dicenda falsitate: Ergo suspecti sunt de hæresi vehementer. hoc patet ex ca. Accusatus, in §. finali.

5 Quintus casus est: quod omnis excommunicatus ex causa fidei, vtpote, quia impedit inquisitionis negotium: vel citatus, contumaciter se absentat: vel instruit citatos de celãda veritate, vel dicenda falsitate: vel liberando captos pro hæretica prauitate: vel se fidei negotio opponẽdo: vel hæreticis fauẽdo: defensãdo: receptãdo: vel pur C gare se nolendo, vel alio quouis modo. quam excommunicationem si sustinuerit per annũ animo pertinaci, sic ipso iure vt hæreticus condemnãdus: quod quilibet talis de hæresi suspectus est vehementer. Hic casus apparet ex prædictis, & apparet specialiter ex duobus.

Primo, quia excommunicatio in causa fidei non incurritur, nisi propter contumaciam in eadem causa: contumacia autem in causa fidei indifferenter suspicioni præsumptionem adijcit vehementem. igitur tales de hæresi vehemẽter habendi sunt suspecti.

Secundo, quia violenta suspicio consurgit ex D vehementi, & eã præsupponit sicut superlatiuũ comparatiuum, vt dicit Ioan. And. super c. Cum contumacia. allegato frequentius. Si enim excõmunicati in causa non fidei, si per annum steterint, possunt citari per Inquisitorem tanquã de fide leuiter suspecti, de fide responsuri, vt sciatur an ambulẽt in tenebris, vel in luce, quia videtur de sacramentis Ecclesię male sapere, vt dicit Hostien. in summa. tit. de hæret. §. qualiter deprehẽdatur: nonne longe plus excommunicati in causa fidei, & contumaces, etiam antequam annus transeat, suspecti sunt vehemẽter? præsertim cũ si annus trãsierit, non leuiter suspecti, nec vehe E menter, sed violenter sunt suspecti ipso iure, & vt hæretici condemnandi?

6 Sextus casus est: quod omnes hæreticorũ fautores, & defensores & receptatores vehementer de hæresi sunt suspecti, vt patet supra casu statĩ posito. Hic casus sic apparet: Omnes excommu-
al. ex. nicati in † causa fidei & contumacia, vehemẽter sunt de hæresi suspecti, vt patet ex casu statim posito: Prædicti autem fautores hæreticorum, receptatores & defensores ex causa prædicta sunt

A excommunicati: patet ex c. Excommunicamus, 1. §. credentes. vbi sic dicitur, extra de hæret. li. 5 Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus subiacere.

7 Septimus casus est, quod quicunq; propter agnitorum hæreticorum familiaritatem est de hæresi infamatus, ratione dictæ familiaritatis, vehemẽter de hæresi est suspectus. Hic casus patet ex ca. Inter sollicitudines. extra de purg. cano. Vbi apparet, quod ratione infamiæ de hæresi, fuit cuidam decano indicta purgatio canonica: & ratione hæreticorum familiaritatis abiuratio publica B & ratione scãdali fuit priuatus beneficio, quousque scandalum sopiretur.

8 Octauus casus est: quod quicũque eos, quos scit hæreticos, scienter receptat: deducit: visitat, siue associat: ac dona seu munera eis dat, seu mittit: seu [b] alias fauorem eis impendit, qui excusari nõ possit, quin sit in fauorem magis culpę, quã personę, suspecti tales vehemẽter de hæresi sunt habendi, cum ex approbato a se errore nõ sit dubium id fecisse. Hic casus patet ex cap. Accusatus, extra de hæret lib. 6. §. illis quoque, vbi [c] manifeste apparet, quod qui antea abiurauit, si etiã abiurauerit ex sola suspicione vehementi suspe C ctus & nõ deprehensus, si prædicta hæreticis impendat, relapsus est iudicandus: Nonne ergo vbi non abiurauerit, lapsus vehemẽter erit præsumẽdus? si prædictus post abiurationem est præsumẽdus relapsus, ante abiurationem nõ erit vehemẽter præsumendus lapsus? Re vera fortius.

9 Nonus casus est; quod quicunq; in causa fidei iudicialiter est conuictus se negare dixisse quod ante affirmauit, vel quod asseruit mẽdaciũ vel commisit periurium, ex vtroque prędictorũ in causa fidei suspectus fit de hæresi vehemẽter. Hic casus apparet plene in ca. Litteras. extra de præsump. vbi recitatur, quod quidã Guillermus D nomine, confessus fuerat, quod tam ipse, quã frater suus hæresis vitio laborauerant; postea negauit, quod non dixerat de fratre suo sed de seipso, & quia fratri fuit post indicta purgatio canonica, ipse Gillermus ipsum purgauit. Et ideo addit dominus Papa, quod quia iste Guillermus quod ante dixerat, scilicet fratrem suum hæreticũ fuisse, negat se dixisse, cum postmodum ipsum fratrẽ de hæresi compurgauit, & ex consequẽtia dixisse mendacium, asserendo fratrem suum fuisse hæreticum, vel commisisse in Deum periuriũ eum purgando, & iurando, se credere fratrẽ suũ non fuisse hæreticum: habuit dictum G. suspectũ E de hæresi vehementer.

10 Decimus [d] casus habetur non directe in iure communi, sed priuato. Nam in consultationibus domini Archiepiscopi Tarraconen. & suffraganeorum, eius in cõcilio generali, cui, & in quib. interfuit frater Raymũdus de Pegnaforte, ad inquisitores Aragoniæ hæreticę prauitatis, talis fuit casus approbatus: quod qui dicit, vel facit aliquid cõtra fidẽ, & hoc semel, suspectus fit leuiter de hæresi: qui autẽ bis vel ter, suspectus fit de hæresi vehementer; qui autem plures, & frequenter

Refertur supra fol. 220.

suspe-

suspectus sit de hęresi vehementissime. Isti decem casus patent ex iuribus allegatis.

COMMENT. LXXXI.

TAmetsi valde laboriosum sit in qualibet arte casus singulares & indiuiduos præscribere, cum indiuidua ab arte repellantur, vt admonēt philosophi, nihilominus hic Eymericus, vt absolutā tradat Inquisitoribus eorum, quæ ad suum munus pertinent, cognitionem, etiam particulares casus cō memorat: nō tamen omnes, qui contingere possunt; id enim impossibile esset, sed eos tantum, qui varijs iuris locis continentur. eosdem retulit breuiter Campegius apud Zanchinum c. 20. vers. suspecti. & Lo B *catus in opere iudiciali verbo, suspicio. nu. 10. ver. casus autem. quo loco alios plures addit omnino Inquisitoribus & consultoribus cognoscendos.*

a Secundus casus est, quod quicunque impedit inquisitionis officium.] *Eymericus bifariā probat eos qui scienter directe vel indirecte impediūt inquisitionis officium suspectos vehementer esse habendos: Primo ratione, inde auctoritate. Ratio talis est: Qui impedit officium inquisitionis, excōmunicatus est, & elapso anno fit suspectus violenter, ergo prius vehementer suspectus habendus erit: nā suspicio violenta non consurgit ex leui, quamuis ab* C *ea quandoque incipiat, sed ex vehementi. Auctoritate vero ita probat: Vrbanus ait, posse animaduerti in impeditores, velut in fautores & defensores hæreticorum: fautores autem & defensores vehementer suspecti sunt. ergo & impeditores.*

Impeditores S. Inquisitionis sunt vehemēter suspecti, quod aliquā do fallit.

Et quamquā hæc sententia de ratione iuris stricta verissima sit, nihilominus tamen saltem in illis qui indirecte impediunt, temperanda videtur, considerata personarum, & factorum qualitate: nam si quis ratione affectionis potius quā odij quod habeat contra fidem, aut sacrum officium, consanguineis aut amicissimis fauendo, Inquisitores aut eorū officiales impedierit, quamuis acriter sit puniendus, D *forte tamen non est credendus vehementer suspectus: & hoc præsertim haberet locum in illis, qui non adeo callent fidei causas, quales sunt rustici, & plebei. Quam ob rem antequam abiuratio de vehementi talibus imponatur, propter periculū relabendi, & traditionis curię seculari, diligenter est personarum qualitas perpendenda.*

Atq; hæc eadem obseruāda penitus existimo in illis, qui pręstant auxilium, consiliū, vel fauorē impeditoribus sacri officij, quos in tertio casu, vehemēter etiam suspectos asserit Eymericus.

In quarto casu nulla occurrit difficultas: nam & verissima est Eymerici doctrina, & colligitur ex loco quem citat, quo spectat etiā illud Ambrosii lib. E *1. de officijs c. 36. relatum in cap. non in inferenda. 23. q. 2.* Qui non repellit, *inquit*, à socio iniuriam si potest, tam est in vitio, quam ille qui facit.

b Seu alias fauorem eis impēdit, qui excusari non possit, quin sit in fauorē magis culpæ quam personæ] *Ex his verbis dirimitur quæstio illa anceps & dubia: An qui receptant, & defendunt cōsanguineos, seu aliter præstant eis consilium, auxilium, & fauorem, in causa hæresis mitius puniri debeant iuxta dispositionē l. 2. ff. de receptato. per quā* A *in minoribus quibusdam delictis non esse admodū seuere in hos homines animaduertendū scribit Paulus Iuriscons. in hæc verba:* Eos apud quos affinis vel cognatus latro conseruatus est, neq; absoluēdos, neque seuere admodum puniendos: non enim par est eorum delictum, & eorum, qui nihil ad se pertinentes latrones recipiunt. *hæc ibi. Quā legē in receptantibus cōsanguineos hæreticos, aut alios cōplices in hoc crimine propter eius immanitatē noluerūt hēre locū Repertoriū Inquisitorū verbo, receptatores. §. sed tamē si receptatus. & Paulus Grilandus tract. de hæret. q. 9. nu. 2.*

receptantes & defendētes cōsāguineos, an mitius plectendi in hoc crimine.

Sed Zanchinus tract. de hæret. c. 4. nu. 3. & c. 6. B *nu. 3. & ibi Campegius, & Carrerius tract. de hæret. nu. 167. & Locatus in opere iudiciali verbo, receptatores, nu. 7. & Simācas de cath. instit. titu. 15. nu. 20. & 21. & Hieronym. Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 3. tit. De pluribus & varijs quæstionibus, q. 5. nu. 3. & Andręas Tiraq. tracta. de pęnis temperan. aut remittendis, causa. 4. 20 & 21. & alij locum habere prædictam legem etiā in receptantibus consanguineos criminis læsæ maiestatis reos asseruerunt: quam sententiam non obscure tenet hic Eymericus: quia rōne sanguinis & naturalis affectionis, nō fidei contemptu, aut hæreseos amore id fecisse videntur, quamuis enim hæretici sint, at iure naturæ cōiuncti sunt, nec possumus* C *facile iura naturæ exuere, & propterea plurimum ei tribuendum est, & putandum est hos consanguineos suos receptasse, non tanquam hæreticos sed tā quam consanguineos. atq; hæc sententia mitior est & communior, ideoque obseruanda mihi videtur.*

Ceterū multa in hac causa considerare oportet. Primum est, quod qui receptāt consanguineos, quā uis mitius puniri debeant, non tamen excusantur a tota pœna, vt tradūt multi ex pręcitatis, indicātq; apertissime præfatæ legis verba, quia non sunt penitus immunes a delicto.

Rursus, consanguineorū, seu coniunctorum ratio D *habenda erit: nam filius receptans patrē hæreticū, vxor virum, frater fratrem, leuius puniendi sunt, quam si remotiores, siue alios non vsque adeo coniunctos receptassent, aut defendissent.*

Postremo, vt hæc sententia locū habeat, necesse est vt qui receptat, nō participet in crimine cum receptatis: nam si particeps eiusdem criminis fuerit, ordinaria pœna puniendus erit, vt late & vere probat Gādinus tra. de malef. tit. de furibus & latron. nu. 13.

Nunquid autem eadem sententia etiam locū habet in receptantibus extraneos, amicissimos tamen, item amantes, dubium videtur: Tiraquellus tamen E *tract. de pœnis temperan. aut remitten. causa 4. & 22. non inepte contendit locum habere, quoniā amicitia, vt ait Valer. Max. lib. 14. c. 7. vinculū potens est, & prævalidum, neque vlla ex parte sanguinis viribus inferius. & amicitia ipsa veluti quædam fraternitas est. l. verum. ff. pro socio. notat Socinus consi. 263. & Iason in l. quæ dotis. ff. sol. mat.*

An qui receptant amicissimos vel cōiunctos, vel amantes mitius puniri debeant in hoc crimine.

Iā amore capti receptantes, mitius quoq; videntur puniēdi, cum amor immodicus furori æquiparetur, ac interdum etiam furor appelletur. cap. cum in iuuentute, de pręsumptio. Cicero libro quarto. Tusculan.

ſculan.quæſt.& Bald.in l.precibus.C.de impub. et alijs ſubſtit.quem ſequitur Franciſcus Curtius ſenior conſ.67.Sed ſi quis velit hanc ſententiam ſequi(quod non reprehenderim)amicitiæ,& amoris qualitatem contemplari debet; neque enim quæuis amicitia,ſed maxima;nec quiuis amor, ſed ingens hoc lenioris pœnæ beneficium præſtabit.

Quiſcienter receptat hæreticos ſuſpectus eſt uehementer.

c Vbi manifeſte apparet, quod qui antea abiurauit,&c.] *Hic locus eſt obſcurus:cæterùm ſi paulo diligẽtius ſeries inſpiciatur,hoc videtur eſſe Eymerici propoſitum: Quicunque ſcienter receptat hæreticos,& cet.ſuſpectus eſt vehementer ; quod ita probat:Qui prius abiurauit de vehementi aliquam hæreſim,ſi poſtea hæreticos receptet,relapſus iudicatur,cap.accuſatus,§.illoque.de hæret.lib. 6. ergo qui iſta facit,ante abiurationem proculdubio cenſendus eſt vehementer lapſus,ſeu ſuſpectus,cũ violenta præſumptio(vt alibi ſcripſit auctor)nõ oriatur niſi ex vehementi ſuſpicione.*

Iam Eymericus hic apertiſſimè ſentit, eum qui ob vehementem ſuſpicionem abiurauit hæreſim, ſi poſtea cum hæreticis communicet,eo ipſo relapſum eſſe cenſendum:quod etiam aſſeruit paulo antea, q. 55.nu.14.verſ.tertius,quando hæreticos receptat. atque hanc ſententiam ſecundum ſuperficiem aſſerere videtur Alexander IIII.in cap.accuſatus.§. ille quoque.de hæret.lib.6.quo etiam vtitur hoc loco Eymericus ad hoc adſtruendum.

Vt quis puniatur ut relapſus, neceſſe eſt vt cõſtet ad minus de vno lapſu in manifeſtã hæreſim.

Cæterum hæc ſententia tuta nõ eſt,nec vllo modo obſeruãda in praxi,cũ ſit valdè periculoſa:quoniam vt aliquis damnetur,& curiæ ſeculari tradatur velut relapſus,neceſſe eſt vt ſaltẽ ſemel de hæreſi relapſi plene conſtet in iudicio, quod apertiſſime etiam colligitur ex dicto cap. accuſatus. §. ille quoque. vbi ſunt illa verba: Conſtiteratq́, vel nũc conſtat:*quæ nullo modo ſuſpicioni etiam vehemẽti poſſunt accommodari:Cum itaque qui prius abiurauit de vehementi,de nulla hęreſi fuerit plene conuictus,nec poſtea conuincatur de hęreſi, ob id quia receptet,aut deducat hęreticos,hęc enim facta ſuſpicionem hęreſis,non expreſſam hęreſim prę ſe ferunt,relinquitur omnino,vt hic nullo modo debeat cenſeri relapſus:atque hanc ſentẽtiam ſequitur Alfonſus Caſtrus,lib.2.de iuſta hęret.punitio.cap.2. & apertiſſime Geminianus in dicto ca. accuſatus. §.ille quoque.verſi.quęro an ſufficiat. quos laudat Simãcas de cath.inſtit.tit.57.nu.5.quibus libẽtiſſime ſubſcrib.quare cauẽdus eſt hic Eymerici locus*

d Decimus caſus habetur,&c.[*Pręter hos decem caſus vehementis ſuſpicionis,quos ex communi iure recenſuit Eymericus.ſunt & alij propè infiniti,qui nulla arte præſcribi poſſunt : quoniam facta,& dicta ex quibus vehemẽs ſuſpicio oriri poteſt,nullis adhuc ſunt limitibus circumſcripta.multos tamen caſus ſingulares vehementis ſuſpicionis pręter hos decẽ enumerauit Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo,ſuſpicio.nu.19.& ſequen.& Zanchinus tracta.de hęre.c.35.quos libenter omitto,cum obuij paſſim extent horum auctorũ ſcripta.*

Qui non reuelat hæreticos, vehemẽter eſt ſuſpectus.

Illis ex Ioãne Roias ſingu.5.nu.6.& 7.& nu. 17.& 18.addi poteſt ſequens : Qui non reuelat hæreticos proprijs iudicibus, ſaltem vehemẽter redditur de hæreſi ſuſpectus.*dixit,ſaltem,quoniã*

A *Alfonſus Caſtrus,li.2.c.25.in prin.de iuſta hęre. punitio.non reuelantem hæreticos,violẽter dicit eſſe ſuſpectum:quod eſt nimis crudele,nec vllo prorſus iure nititur:neque ſententiam hanc Alfonſi,neque Ioannis Roias arbitror ſecure amplectendã indiſtinctè,cum multis modis qui non reuelat hęreticos excuſari poſſit,vt dixi ſupra ſuper q.53.§.ac nõ videtur.Tunc autem ſententia Ioannis de Roias locum habere poſſet,cum nulla adeſſet probabilis cauſa cur nõ reuelaret,vel in iudicio interrogatus eos ſcienter celauerit,iuxta doctrinam Zanchini tract. de hęret.c.7.nu.4.*

B *De eo qui retinet libros prohibitos,quẽ nonnulli vehementer ſuſpectum eſſe dicunt,quid ſentiam, dixi in principio huius partis ſuper c.fraternitatis.§. ſed alter caſus.*

Binas nuptias cõtrahens ſuſpectus eſt de hæreſi.

De eo qui viuente prima vxore legitima aliam vxorem accepit,an iuriſdictioni Inquiſitorum ſubijciatur, rectè quærit Repertorium Inquiſitorũ verbo,contrahens,& latiſſime Albertinus tractat. de agnoſ.aſſer.q.23.& Simancas de cath.inſtitu. tit. 40.Equidem qui ſcienter cum pluribus ſimul matrimonium contrahit,rectè ab Inquiſitoribus Apoſtolicis iudicatur,quia male ſentire videtur de ſacramento matrimonij,& propterea vt vehemẽter ſuſpecti ſolent tales regulariter abiurare:ſed multa C *quandoque ſolent ſuſpicionem leuẽ efficere, interdũ etiam omnem ſuſpicionem excludere quod eſt iudicanti diligenter obſeruandum.*

Suſpectus eſt qui ad peccandũ ſollicitat confitentẽ in ſacramẽto cõfeſſionis.

Ille quoque grauiter peccat,nec leuem contrahit malæ credẽtiæ ſuſpicionẽ,qui in ſacramento confeſſionis vel ad venerem,vel ad quæque flagitia ſeu peccata prouocat confitẽtem:& propterea iure etiã optimo,iudicio Inquiſitorum ſubiectus eſt. Sed in hoc multa ſunt capita,& circumſtantiæ conſiderandæ,quæ gratia breuitatis omitto.

In extrauaganti Ioannis xxij.incipien.Ad noſtrum.tit.de regula.inter communes. vehementer D *de hæreſi ſuſpecti arguuntur religioſi,qui in partibus vltramarinis abſque ſuperiorum licẽtia commorantes,detrahunt Sanctæ Romanæ Eccleſiæ conſtitutionibus,& alia multa a fide deuia in ſuis ſermonibus,& ſecretis collocutionibus euomere inſanis auſibus non verentur.*

Quæ indicia faciant vehementem hæreſis ſuſpicionem.

Iam vt vno verbo cõplectar ea,quę vehementer reddunt aliquem de hæreſi ſuſpectum,dico vniuerſa illa indicia vehemẽtem hæreſis arguere ſuſpicionem,quæ frequenter,& facile ſolent hæreſim ſecum E *ferre:vt ſi quis ſciens matrimonium contrahat cũ hæreticis:amicitiam cum eis ineat:ad eos cõfugiat: litteras aut nuntios ad eos mittat;aut alio quouis modo,qui probabili ratione excuſari non poſſit,hæticos recipiat,defendat,excuſet,laudet,& ſimilia ; hæc enim indicia frequenter hæreſim inducunt, ac facile indicant aliquem mentis errorem; & propterea ſuſpicionem includunt vehementem.*

Poſtremo vnum hoc præ cæteris habeant Inquiſitores ante oculos,ne facilè credãt hũc vel illũ eſſe vehementer ſuſpectũ,quia in hoc vel illo auctore reperiãt ex tali,vel tali cauſa oriri vehementẽ ſuſpicionem;nam plurimum ſemper ſunt,& perſonarum,& cauſarum circunſtantię conſiderandę, ex quibus interdum vehemens ſuſpicio,interdũ leuis,

inter-

interdum vero nulla orietur, vt in eo qui retinet libros prohibitos ostendi supra hac. 2. par. super cap. fraternitatis. §. est supradictis. & seq. & in cæteris causis idem ex cõsiderandum, ne quid vnquam durius quam postulat ęquum, statuatur.

QVÆSTIO LVII.

De diffamatis de hæresi.

SVMMARIVM.

1 *Diffamati de hæresi qui dicantur.*
2 *Diffamatis canonica purgatio est indicenda etiam si per testes infames sint delati.*
3 *Et apud malos ac viles sint infamati:*
4 *Siue ab æmulis ortum habuerit infamia.*

Vinquagesimaseptima quæstio est: Diffamati de hæresi, qui sunt?

1 Ad hanc [a] respondemus, quod illi dicuntur de hęresi diffamati, de quibus est publica vox, & fama, & communiter apud omnes simplices, quod talem hęresim prędicauerint seu defẽsauerint, vel alias illi adhærent.

2 Et talibus [b] est purgatio canonica indicẽda, iuxta cap. Inter sollicitudines. extra de purg. cano. Nec [c] refert an fuerint infamati per graues, & bonos testes, an per infames, & viles: vtpote per periuros, & hæreticos, vt in c. Accusatus. §. licet. extra de hæret. li. 6. per excommunicatos, & in crimine participes, vt in c. Contra Christianos. eod. tit. & lib. qui omnes in hoc crimine ad testificandum admittuntur.

3 Refert ne an sit infamatus de hoc crimine apud bonos, & graues, vel apud viles, & vitijs irretitos? certe non, quantum ad indicendam purgationem, sicut nec ibi, quantum ad condemnationem. Nunquid est maior labes hæresis infamia, quam hæresis ipsa? certe non, quantum ad indicendam purgationem; Grauius est forte cõuictum de ipso crimine, quam de criminis infamia volitante. Si ergo creditur criminosis in illo, nunquid plus in isto? certè sic. Et in probationem huius c. Inter sollicitudines, & c. Excommunicamus. præalleg. & allega. c. Vt officium. & c. Inquisitores, & omnia alia eo. ti. li. 6. loquũtur de infamatis de hæresi indistincte, nullam faciẽtia penitus mẽtionem, an apud bonos, & graues, vel apud malos, & viles fuerint infamati.

4 Nec [d] refert etiam an infamia habuerit ortũ ab æmulis, vel amicis, nec in hoc crimine, nec in alijs, postquam habuerit initium a qualitatibus facti, & conditionibus, vt est textus rotundus extra de purg. cano. c. Accedens. Sufficit enim quod sint publice infamati ad hoc quod eis purgatio canonica indicatur, in quam si non cõsenserint, sunt anathematis gladio feriendi: & si per annũ in excommunicatione perstiterint, sunt velut hęretici condemnandi, vt habetur clare eo. li. 5. c. Excommunicamus, 1. §. qui autem.

A

COMMENT. LXXXII.

MAteriam huius quæstionis tractãt Locatus in opere iudiciali verbo, diffamati, et Repertoriũ Inquisitorum verbo, diffamatus. & Zanchinus tract. de hæret. c. 11. nu. 3. & ibi Campegius, ac alij competentibus locis. Est autem frequens etiã in hoc tribunali diffamationis vsus, cũ ex diffamatione Inquisitores inquirere possint in diffamatos de hęresi, & propterea quid sit in hoc articulo obseruandum, explicat hic luculenter Eymericus.

a Ad hanc respondemus, quod illi dicuntur
B de hęresi diffamati, de quibus est publica vox, et fama, &c.] *Concilium Tholosanum, ca. 16. §. illos autem. in hæc verba describebat diffamatos de hæresi* Illos autem debent pro diffamatis habere, cõtra quos publica fama clamat; vel de quorum diffamatione apud bonos, & graues coram Episcopo loci legitime constiterit, *hæc ibi. & quomodo quis dicatur diffamatus, tradit etiam Bar. in l. turpia. §. 1. nu. 3. ff. de leg. 1.* Qui dicũtur de hæresi diffamati.

b Et talibus est purgatio canonica indicenda, &c.] *Qualis autem ritus debeat in hac purgatione indicenda obseruari, tradit copiosè Eymericus p. 3. in secundo modo processum fidei terminandi: vbi* Diffamatis iniũgitur purgatio canonica.
C *dixi copiosè.*

Purgatio vero diffamatis tãtum iniungitur: nã si præter infamiam alia suspicionum hęresis adessent indicia, abiuratio quoque esset imponenda, vt docuit Eymericus, 3. par. in 7. modo processum fidei terminandi, de quo quid sit sentiendum dicam ibi. & de purgatione canonica egi etiam supra in hac 2. parte super c. inter sollicitudines.

c Nec refert an fuerint infamati per graues, & bonos testes, an per infames & viles.] *Sed his videtur aduersari Concilium Tolosanum paulo antea relatum, quod postulare videtur testes graues, & bonos ad probandum diffamationem alicuius su*
D *per hęresi, cum Eymericus hic dicat parum referre an testes apud quos est infamia de aliquo, sint integri necne. Hęc controuersia ita mihi breuiter videtur dirimenda, vt diffamatio, aut infamia de hęresi perfecte probetur, duo testes boni, & graues sufficiunt, vt differui inf. par. 3. nu. 78. & ita videtur intelligendum Concilium Tholosanum paulo antea relatũ; & vbi sic fuerit probata diffamatio contra aliquem, pœna ordinaria erit diffamatis de hęresi iniungenda, idest, illa quę talibus iure solet iniungi, qualis est canonica purgatio. quod si testes fuerint viles, & infames, licet contẽnendi non sint, ad hoc vt ex dictis eorum ad inquirendum procedatur duo tamen ex illis nõ videtur sufficientes ad hoc ut*
E *diffamato pęna ordinaria imponatur, sed mitius erit tractandus, nec ad purgationẽ subeundã erit cogendus, nisi plenior probatio accedat, & alia indicia, & adminicula simul cum diffamatione concurrant; quoniam duo testes solũ minus idonei in causis, in quibus ad testificãdũ admittũtur, nunquã sufficiunt ad hoc, vt ex dictis eorum reo pœna ordinaria imponatur, vt late docui inf. par. 3. super q. 64. vbi ita cum communi Doctorũ sententia interpretor iura hoc loco ab Eymerico allata. Nam quam-*

Vbi infamia per testes integros probatur, pœna ordinaria plectitur reus, aliàs secus.

uis

nis Inquisitor nullam hæresis infamiam a quibuscunque ad se delatam contemnere debeat; non tamé putare debet eã æque probari per testes minus idoneos, atq; per graues, & omni exceptione maiores.

Hac ergo ratione intelligenda & temperanda mihi videtur Auctoris sententia hoc loco, ne quid durius contra aliquem statuatur.

d Nec refert etiam an infamia habuerit ortũ ab æmulis, &c.] At contrarium videntur concludere communiter Doctores. Gandinus tract. de malefic. tit. quomodo cognosc. de malefi. per inquisitionem. Practica Papiensis in forma inquisitionis, verbo, non quidem a maleuolis, quod probat apertè textus in c. qualiter & quando 2. de accusatio. ibi: Non quidem a maleuolis. & in cap. licet Heli. de simonia.

B

A quibus oriri debeat infamia, vt pœna ordinaria reus plectatur.

Et Eymericus quidem hic apertè concedere videtur diffamato de hæresi canonicam purgationé esse indicẽdam, etiamsi infamia originem habuerit ab æmulis & inimicis: qua sententia simpliciter accepta, iuxta ea quæ paulo antea dicebamus, tenẽda non videtur: sed cum ab inimicis & æmulis orta est infamia, ea plane sufficiet ad dandum initiũ inquisitioni, non tamen ad canonicam purgationem iniungendam: quia, vt dixi, sicut pœna ordinaria imponenda non est ob dicta duorum testiũ minus idoneorum, eodem modo non videtur iniungenda, quoties ab æmulis & inimicis initium duxit, quod si plures testes minus idonei affuerint, aut a multis æmulis profluxisse infamia videatur, si verisimilia dicant, tunc purgatio canonica imponi poterit, & pœna qualibet alia ordinaria: atq; hæc videtur esse non obscura Eymerici sentẽtia hoc loco, ob illa verba: Postquam habuerit initium a qualitatib. factis, & conditionibus, sed hæc omnia plenius probã tur a nobis in 3. parte super tit. de modo continuandi processum per inquisitionem, & super q. 64.

C

Atque hæc sunt in hac causa diligentissime considerãda, ne quid durius, quam postulat æquum in reos vllo tempore statuatur, eandem cum Eymerico præcitatis locis senserunt Locatus, & Capegius, quæ vel ita sunt intelligenda, vel respondenda.

D

Quomodo autem probetur infamia, per quos, & quales effectus producat, dixi infra par. 3. vers. & fama probata, nu. 80.

Ex locis suspectis oritur diffamatio cõtra aliquẽ in eo commorantem.

Ad hæc, ne quid desideretur, quod huic loco lucẽ afferre possit, obseruandum est, diffamationem de hæresi quandoq; oriri aduersus aliquos, ex eo quòd in locis diffamatis de hæresi aut suspectis versati fuerint, ex quibus inde ad nos accedunt: in quibus quid sit obseruandum his maximè temporibus eleganter docuit synodus Salisburgensis superioribus annis celebrata, constitutione 6. c. 2. in hæc verba:

E

De obseruandis illis, qui ex locis suspectis de hæresi adueniunt.

Eos quoque obseruare debent Parochi, qui ex hæreticorum locis, siue de hæresi suspectis veniunt, singulorumque dicta, & facta animaduertant; ac de eorum vita, consuetudine, & ratione cognoscant, si qua de ijs suspicio fuerit, ordinarium admoneant. hactenus ibi.

Postremo illud est hic addendũ, quod valde salubriter cauit olim Concilium Tholosanum ca. 16. §. sed nec eos, ne videlicet Prælati, Barones, aut quicũque alij Domini terrarum, diffamatos de hæresi, vel

A

suspectos in familia, aut consilio suo habeant in hęc verba: Sed nec eos, scilicet hæreticos, aut hæreticorum credentes, aut etiam aliquos diffamatos de hæresi, vel quos credũt de hoc esse suspectos, in sua familia, vel suo consilio habere vel retinere præsumant. hæc ibi. Quod non modo intelligendũ puto postquam damnati sunt, & in iudicio legitimè constitit de infamia & suspicione, verum ante sententiam: nulli enim quacunque hæresis suspicione, aut infamia notati magistratus gerere debent, vt dixi supra hac eadem parte super q. 52. §. quidam namque sunt.

QVÆSTIO LVIII.

De Relapsis.

SVMMARIVM.

1 *Qui dicantur proprie relapsi, & quod labũtur aliqui in hæresim, aliqui in fautoriam.*

2 *Relapsorum in hæresim casus quatuor. Primus siquis incidat in eam, quam abiurauit.*

3 *Secundus si labatur in hæresim, quam abiurauit vt vehementer suspectus.*

4 *Tertius: si post abiurationem hæresis generaliter labatur in hæresim aliam ab abiurata.*

5 *Quartus, si postquam abiurauit vt hæreticus, deducat, visitet hæreticos, &c.*

6 *Relapsi præfati tradendi omnes brachio sæculari.*

7 *Casus dubij, in quibus Papa esset consulendus.*

Vinquagesimaoctaua quæstio est: Relapsi qui sunt, & si hæretici habendi sunt.

1 Ad hanc respõdemus, quod illi proprie dicũtur relapsi, qui prius fuerunt lapsi; vnde relapsi, quasi iterum lapsi. Labi enim dupliciter: nam aliqui labuntur in hæresim, aliqui in fautoriam hæresis. Labuntur autem in hæresim, qui in illa deprehenduntur, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti, de hæret. lib. 5. siue deprehendantur facti euidentia: siue confessione propria: siue testium productione legitima, iuxta gloss. super allegato cap. & §. & verbo, deprehensus, & de verborum sign. capit. Super quibusdam. Labuntur autem in fautoriam, qui hæreticos receptant: defensant: sententiam, iudicium, vel processum fidei directè vel indirectè impediunt, iuxta cap. Vt inquisitionis. per totum.

2 Ergo & relapsi sunt in dupliei genere: quidam enim sunt relapsi in hæresim: & sunt casus quatuor, in quibus aliqui dicuntur proprie in hęresim relapsi.

Primus casus est: quando quis incidit in illam hæresim, quam antea abiurauit, vt deprehensus in eadem, vt in c. Ad abolẽdam §. præsenti, & §. illos quoque. Vtpote, deprehensus est quidam in hanc hæresim incidisse, quod Christus nõ est natus de Virgine: abiurauitque illam: & post in eandẽ abiuratã depræhensus est recidisse: relapsus

sus est, & vt talis animaduersione debita puniendus, iuxta cap. alleg.

3 Secundus casus est: quando quis non est deprehensus, sed est vehemẽter suspectus de aliqua hæresi, seu errore, & abiurat eandem tanquã vehementer suspectus: si post talẽ abiurationẽ deprehensus est in eandem abiuratã hæresim incidisse, relapsus debet censeri quadam iuris fictione, & tanquã relapsus habendus est, vt patet in c. Accusatus, in princ. de hęret. lib. 6. Vtpote, suspectus est quis habitus vehementer; sed non deprehensus, quod credat Christum non esse natũ de Virgine, & abiurat illam hæresim vt vehemẽter suspectus; postmodum deprehenditur q incidit in hæresim abiuratam; relapsus est, & vt talis puniendus, iuxta cap. alleg. Secus si abiurauerat vt leuiter suspectus: Nã si post abiurationem talẽ incidit in eandẽ hęresim abiuratam, licet ex hoc sit grauius puniendus, non tamen debet relapsorum pœna puniri. patet eod. c. §. si autem leuis.

4 Tertius casus est: q quando quis deprehensus est, vel vehemẽter suspectus est, quod incidit in aliquam hæresim, & post abiurat nõ solũ illã, immo simpliciter & generaliter omnem; postea deprehẽditur in illam in quam inciderat, vel in aliam quamcumque, relapsus est, vt patet in ca. Accusatus. §. cũ vero, de hæret. li. 6. Vtpote, quis est deprehẽsus, seu vehemẽter suspectus de hac hæresi, quod Christus non resurrexit, & abiurauit non tantum illam hęresim, immo omnem; si post talem abiurationem deprehendatur in hac hęresi, quod Christus ad cęlos nõ ascendit, relapsus est, iuxta cap. allegatum.

5 Quartus [a] casus est: quis hæresim abiurauit, de cuius lapsu ante abiurationem constabat: vtpote, quia fuerat deprensus: vel post [b] cõstitit; vtpote quia abiurauerat vt suspectus vehementer & post constitit quod ante abiurationem lapsus fuit; si post huiusmodi abiurationem hæreticos deducat; visitet, seu associet: ac dona vel munera eis donet, vel mittat: seu fauorem eis impendat, qui excusari non possit; merito debet iudicari relapsus, vt patet in cap. Accusatus §. ille quoque.

6 Et omnes [c] isti relapsi siue pęniteãt, siue nõ sine vlla audientia sunt tradendi brachio sęculari animaduersione debita puniendi. Est verum, quod si non pœniteant, sunt tradendi vt hæretici pertinaces; si autem pæniteant, sacramẽta Pænitentiæ & Eucharistiæ non sunt eis denegãda, vt patet in c. Super eo. de hæret. lib. 6.

7 Quidam [d] vero sunt relapsi in fautoriam; vtpote, quia fautoriam abiurarunt, & post in abiuratam fautoriam relabuntur; iuxta Cõcilũ Tarraconen. relapsi habentur.

Si autẽ ita est, & an intelligatur si relabantur in aliam fautoriam, vel eandẽ: & an sint isti vel illi; vel isti, & nõ illi, tradendi curię sæculari vltimo supplicio feriendi, iura nõ loquuntur clare.

Eodẽ [e] modo si quis diffamatus de aliqua hæresi canonice se purgauit, & post incidat in eandem, vel aliam; an sit realiter, vel iuris fictione, vel alias relapsus, vt pæna relapsis debita puniatur, iura non loquuntur clarẽ, licet c. Ad abolen-

A dam. §. illos quoque, &c. Excommunicamus. §. adijcimus, videatur dicere, quod qui post purgationẽ reincidit, quod sęculari iudicio sine vlla audientia est tradendus; sed loquitur indistincte: Vnde puto Papam in huiusmodi consulendum.

COMMENT. XXXIII.

B *Postrema hæc tractatio huius partis, in qua de relapsis disseritur, valde frequens est in hoc sacro tribunali, occurruntque interdum in ea quæstiones perdifficiles. Eymericus hic more suo singulariter persequitur quæ ad eam cognoscendam spectant: de ea disseruit idem quasi aliud agens supra hac eadem parte quæstio. 40. nu. 3. & seq. & q. 55. num. 13. & seq. quibus locis ideo nihil addidimus, quoniam ex proposito hic agebat auctor de relapsis, circa quos qualis praxis debeat obseruari, docuit idẽ abunde 3. par. in 9. & 11. modo processum fidei terminandi, & rursus alia plura huc spectantia adiunxit in eadem 3. par. q. 99. & seq.* De relapsis qui disseruerint.

Iam qui hæreticis agunt, nulli omittunt hanc tractationem Zanchinus de hæret. c. 16. Campegius Zanchinum c. 17. Repertorium & Lucerna C *Inquisitorum verbo, relapsus. Locatus in opere iudiciali verbo, relapsi. Auctor quidam inominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi in rubrica, De hæreticis relapsis. Simancas de cath. instit. ti. 57. idem in enchyridio tit. 60. Albertinus tract. de agnoscendis assertio. q. 25. nu. 25. et seq. Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 173. idem tract. de hæret. par. 2. assertio. 41. Alfõsus Castrus lib. 2. de iusta hęret. punitio. Syluester in summa verbo hæresis, 1. q. 9. nu. 15. & in legib. Hispaniæ septipartitis par. 1. l. 60. tit. 6. & copiose Montaluus in l. 1. partitæ 7. tit. 26. in 6. q. Archidiaconus, Ioannes And. Gemmianus & cęteri cõ*D *muniter in cap. accusatus, de hæret. lib. 6. Petrus de Palude lib. 4. senten. distin. 13. q. 3. & alij alijs locis, ex quibus more nostro quę ad illustrandum hũc locum attinẽt, mutuabimus: quamquam Eymericus & copiose, & perspicui satis loquatur.*

Obseruandam est autem, hic tractari de illis relapsis, qui post abiuratas hæreses, iterum in hæreses incidisse conuincuntur; hi namque traduntur curiæ sæculari; non de illis, qui in eundem errorẽ iterum atque iterum labantur, nulla pęnitentia solẽni interueniente, aut abiuratione, canonicaue purgatione iudicialiter facta. Si quis enim iterum atque iterum in varias, aut easdem hæreses labatur, etsi vere relapsus dici possit priusquam illas abiurauit; at E *puniri non debet velut relapsus, ita vt tradatur curiæ sęculari, dummodo velit vere pęnitere: nã iure pontificio is hęreticus vere relapsus accipiẽdus est qui post solemnem iudicialemque hęresum abiurationem relapsus fuerit, c. accusatus, & ibidem Ancharanus de hęret. lib. 6. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 2. de iusta hæret. punitio. Simancas de cath. insti. tit. 57. nu. 2. & seq.* Qui in iure dicantur relapsi. Duæ relapsorum differentię explicatę.

a Quartus casus est, quis hæresim abiurauit, &c. [*Libet clarius & apertius dicere quod hic Eymericus breuiter, paulo tamen obscurius tradit, sub hoc ergo quarto casu duę relapsorum differentię*

conti-

continentur. Prima est eius relapsi, qui post abiuratam hæresim, de qua vere constitit ante abiurationem iudicialem, postea reperitur cum hæreticis communicare.

Altera est illius, qui abiurauit vt vehementer suspectus, quia de hæresi tunc vere non constabat, post abiurationē vero, de hæresi constitit, quā abiurauit prius vt vehemēter suspectus: is enim si post hac cum hæreticis communicet, relapsorū pœna plectendus est, & ratio huius assertionis verissima illa est, quam tradunt Ancharanus in cap. accusatus de hæret. li. 6. in 2. notabili, & Paulus Grillandus, tract. de hæret. q. 10. nu. 1. quoniam per hanc secundam deprehensionem expressam declaratur animus illius, qui prima vice fuerat in mala opinione cōtra fidem Christi, in qua semper præsumitur continuasse vsque ad secundam deprehensionem: fingit enim ius istum a principio talem fuisse, qui postea talis esse conuincitur, argu. l. si quis adulterij, C. ad legē Iul. de adulter. super qua lege fundatur hæc fictio, seu præsumptio. quæ presumptio cum sit iuris et de iure, non admittit probationem in contrariū, vt notant Doctores in c. afferte, de præsumptio. & dixi plene supra in hac 2. par. super q. 55.

Atque hæ duæ relapsorum postremorum differentiæ continentur breuiter in dicto c. accusatus. §. ille quoq; de hæret. li. 6. & de postrema agens Ancharanus ibidem notabili 6. ait: Nota in verbo, ille quoque, quod sufficit post abiurationem constare de hæresi abiurata ad conuincendum aliquem vt relapsum super his, de quib. in textu. *hæc Ancharanus.*

b Vel post constitit; vtpote quia abiurauerat vt suspectus vehementer.] *Hæc verba sunt notatu dignissima, quibus apertissime refellitur opinio Ancharani in dicto c. accusatus, notabili 6. de hæret. lib. 6. & Matthæi de Afflictis in constitutionibus Siciliæ, tit. 1. de hæret. & patarenis, super constitutione inconsutilem, notabili. 18. vers. quid autem si contra, nu. 32. asserentium, eum quoque esse censendum relapsum, qui de leui abiurauit, & postea vere constitit de illo crimine, de quo antea leuiter tantum erat suspectus: nam si post leuem abiurationem hæreticus, inquiunt, deprehendatur, relapsorum pœna plectendus erit; hæc enim opinio falsa est, neque usquam est decreta, neque vsu recepta, et misericordiā excludit ab hoc sacro tribunali: vllam in hoc casu admittit differentiam inter abiurationē de leui, & de vehementi, quod apertissime aduersari videtur textui in dicto capit. accusatus, §. 1. versic. si autem leuis, de hære. lib. 6. Quam ob rem merito iam ante nos confutauit Ioannes Roias in singularibus fidei, singulari 1. nu. 26. in fine, & Simācas de catho. instit. tit. 1. nu. 19. & 20. & hanc sententiam quam amplectimur, profitetur hoc loco apertissime Eymericus, a qua nullo pacto est recedendum.*

Qui de leui abiurauit, nō punitur vt relapsus, etiā si post abiurationem constet de hæresi, quā leuiter abiurauit.

c Et omnes isti relapsi, &c. sunt tradendi brachio sæculari] *Cur autem relapsos Ecclesia non recipiat, etiamsi conuerti velint, docet Conciliū Narbonense c. 11. in hæc verba:* Et illos qui post abiurationem erroris, seu purgationem deprehēsi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari

Cur relapsos Ecclesia non recipiat.

A iudicio sine vlla penitus audiētia relinquatis animaduersione debita puniendos, cum sufficiat tales per falsam cōuersionem semel Ecclesiam decepisse. *hæc ibi, & dixi plura infra part. 3. super quæst. 99.*

d Quidam vero sunt relapsi in fautoriam: vtpote quia fautoriam abiurarunt, & post in abiuratam fautoriam relabūtur.] *Hæc est grauissima & perdifficilis quæstio, quæ pendet ex illa, quā disseruimus paulo antea in hac 2. par. super q. 54. §. sic tales, & quamquam Eymericus in fine huius quæstionis quem sequitur penitus Campegius apud Zāchinum tract. de hæret. capit. 17. dicat in his summum*

B *Pontificem consulendum esse; donec tamē definitio Papæ habeatur, quid mihi dicendum videatur breuiter explicabo.*

Qui ergo fautoriam hæreticis exhibitam vel impedimentum sacro officio præstitum abiurauit, si simul particulares aliquos errores, vel hæreses vt hæreticus abiurauit, & postea relabatur in fautoriā, siue eandem siue, a priori diuersam, plane relapsus erit iudicandus: nam talis proculdubio comprehenditur sub dispositione textus in capit. accusatus. §. ille quoque, de hæret. lib. 6. neque de hac facti specie videtur vlla esse dubitatio; & hic sine vlla misericordia tradēdus est curiæ sæculari, ētsi cōuerti uelit.

C *Sed tota difficultas huius quæstionis in altero capite versatur; An is scilicet relapsus sit dicēdus, qui nullo errore; aut hæresi expressa, fautoriam, seu impedimentum in genere abiurauit; quod fieri sæpe potest, iuxta ea quæ scripsimus supra in hac 2 parte super quæst. 54.*

An qui relabitur in fautoriam, siue abiuratā siue aliam sit puniendus vt relapsus.

Ac primum hic animaduertere, oportet hāc quæstionem non disputari in illis qui leuiter fauent, quoniam in his nulla dubitatio est, eos non fore plectendos pœna relapsis de iure debita; sed tantummodo in illis, qui magnopere fauēt, & insigniter sacrum inquisitionis officium impediunt, iuxta illas circunstantias, quas diligentissime enarrauit Concilium

D *Narbonense capit. 14. 15. & 16. relatū a nobis supra in hac 2. parte super quæstio. 53. §. iam si nosse cupis, vt si quis captos et incarceratos præter iudicum ecclesiasticorum voluntatem a carcere liberet; condemnatos, & curiæ sæculari relictos, cum possit & debeat, non puniat; aut denique scienter et nequiter insignem aliam iniuriam in detrimentū fidei sacro inquisitionis officio irroget, vnde vehemens suspicio malæ credentiæ orta fuerit, quam de vehementi abiurauerit.*

His ita positis, prima fronte videtur dicendum, velut relapsos fore iudicandos eos, qui postea in hanc fautoriam abiuratam, vel in aliam similem,

E *vel grauiorem relabuntur. Primum, quia hæc non videntur posse fieri sine scrupulo iniquæ societatis, non modo susceptæ cum personis, quibus tantopere fauerunt; uerum etiā cum erroribus & hæresibus earūdē personarum. Rursus, quoniam cū ex priori fautoria & impedimento orta fuerit vehemens suspicio hæresis (vt supposuimus) ea in secunda fautoria transire videtur in violentam, ex qua suspicione violenta tandem poterunt capitaliter condemnari, cum hoc postulet natura violentæ suspicionis, vt diximus in superioribus; & tradit*

A *glossa cõmuniter recepta in c.excommunicamus 1. §.qui autem, verbo, condemnentur, de haeret. relat. supra apud Eymericum par.2. Quis enim dicat hãc secundam suspicionem non fuisse auctã, & in aliud genus suspicionis maioris non transiuisse? at nõ potest in alias transire quam in violentam; ex ea ergo poterunt condemnari atque ex his redditur satis probabilis haec sententia.*

Altera huic aduersa, quae tutior est, bifariã potest probari auctoritate, & ratione. Auctoritas est in Concilio Tarraconensi relato supra apud Eymericum par.2.pag.220. vbi cum ageretur de poenitentia lapsorum in fautoriam, dicitur: Poenitentia illorum, qui sunt relapsi in fautoriam simili- B ter erit solennis, &c. *Ex quibus apparet apertissime sensisse Concilium, relapsos in fautoriam non esse tradendos curiae saeculari, alias nõ tradidisset poenas poenitentiales eis imponendas. Ratio vero huiusmodi est: Relapsi natura hoc exigit, vt de aliquo lapsu in haeresim vere constet ad hoc vt poena relapsis debita puniatur. cap. accusatus. §. ille quoque, de haeret. lib. 6. vbi communiter interpretes, traditque prae caeteris Alfonsus Castrus lib.2.c.2. de iusta haereticorum punitione, & Simancas de cath. instit. tit. 57. nu. 5. At qui relabitur in fautoriam abiuratam, vel in aliam diuersam, in nulla haeresi* C *expressa est deprehensus, vt supponimus: ergo nõ poterit dici relapsus, nec tradi cur. saeculari. Haec sũt, quae iudicio meo pro vtraq; sentẽtia adduci possũt ex quibus redditur valde dubia pposita difficultas.*

Si cui tamẽ sententia prima arriserit, caueat, ne quid propria auctoritate in re tam graui, conficiat: nec temere in his, in quib. vita hominis periclitatur dicant Inquisitores licere sibi interpretari statuta contra haereticos edita, vt docet Eymericus 3. par. q.85. & 86. ac proinde posse declarare, tales homines poenis relapsorũ plectendos; quamuis enim summo iure fortassis fieri posset, tutius tamen erit summum Pontificem, aut illustrissimũ sacrosanctae generalis Romanae Inquisitionis Senatum consulere. D

Hoc vnũ postremo adiungã, iustissimũ & aequissimum mihi videri, eos qui non tantum semel, sed bis, aut pluries vel in abiuratam fautoriam, vel in alias relabuntur, absque misericordia tradẽdos fore curiae saeculari: quoniã in his ob multiplicatos actus grauissima sunt, & quasi violenta perfidiae indicia & ob criminis toties repetiti grauitatẽ, liceret tũc secure leges transgredi, si hoc vere esset leges trãsgredi, quod non credo. Haec tamẽn ita dixi, vt cuiuslibet viri docti & catholici meliora sentientis iudicio libenter supponam.

c Eodẽ modo siquis diffamatus de aliqua haeresi canonice se purgauit, & post incidat in eandẽ vel aliam, &c.] E *Haec est secunda quaestio, eaq; et in hac causa valde difficilis, de qua non vno mõ sensit multis locis Eymericus, quã disputaui infr. 3. parte, in secundo modo processum fidei terminandi.*

Postremo illud in fine huius disputationis, quae suscepta est de relapsis, obseruãdũ est, q canit Sanctissimus Dominus noster Paulus Papa IIII. ann. Domini MDLV. per bullam incipien. Cũ quorundam hominum. *Dat. Romae apud sanctum Marcũ, septimo idus Augusti, Põtificatus sui anno primo*

Quibus casibus possit quis velut relapsus tradi curiae saeculari in primo lapsu.

A *videlicet pro relapsis in haeresim haberi, et vt relapsos curiae saeculari tradendos etiam in primo lapsu omnes & singulos illos, qui asseruerint, dogmatizauerint, vel crediderint aliquem ex infrascriptis erroribus haereticalibus, aut haeresibus, quae in praedicta bulla referuntur in haec verba:* Vel Deum omnipotentem non esse Trinum in personis, & in composita omnino indiuisaque vnitate substantiae, & vnum vna met simplici diuinitatis essentia: aut Dominum nostrum Iesum Christũ non esse verum Deum eiusdem substantiae per omnia cum Patre, & Spiritusancto: Aut eundẽ secũdum carnem non conceptum in vtero Beatissi- B mae semperque Virginis Mariae de Spiritu sancto, sed sicut caeteros homines ex semine Ioseph; Aut eundem Dominum ac Deum nostrum Iesum Christum nõ subijsse acerbissimam crucis mortem, vt nos a peccatis & ab aeterna morte redimeret, & Patri ad vitam aeternam recõciliaret: Aut eandẽ Beatissimã Virginẽ Mariam non esse veram Dei matrem, nec perstitisse semper in virginitatis integritate, ante partum scilicet, in partu, & in perpetuo post partum. *hactenus ibi, & post multa subdit rationem constitutionis, & poenam in haec verba:* Et insuper cũ errores, quos C supra narrauimus ita graues & nefandi sint, vt illi, qui in eos decidunt, excusationẽ nõ habeãt, sed subuersi potius atq; immanes, quam haeretici merito dici possint: Hac nostra perpetuo valitura cõstitutione sancimus, quod tã illi qui hactenus in ipsos errores, vel eorũ aliquem lapsi sunt & infra supradictum terminum nõ resipuerint & ea, quae supradiximus nõ adimpleuerint, quã omnes & singuli alij, qui in futurum in illos, vel illorum aliquem quomodolibet prolabentur, cuiuscumque dignitatis status, gradus, ordinis, vel cõditionis existãt, pro subuersis & relapsis in haeresim haberi, & vt relapsos curiae saeculari tradi, & per ipsam curiam debitis poenis in relapsos D statutis puniri possint, in omnibus & per omnia perinde ac si vere & realiter in haeresim relapsi essent, & eos relapsos esse constaret. *haec ibi.*

Alium praeterea casum, in quo aliquis pro relapso habeatur, sancit idem Dominus Paulus Papa IIII. anno Domini MDLVIII. per bullam incipien. Cũ ex Apostolatus officio. *quae habetur inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimae Inquisitionis in fine huius operis, aduersus magistratus quoslibet & Dominos ecclesiasticos, aut alios etiam saecularẽ iurisdictionem habentes, qui in schisma, aut haeresim inciderint, aut schisma vel haeresim excitauerint, de quo cum alibi dixerim co-* E *piosius, nihil amplius hic differendum putaui, & satis esse existimaui eum indicasse, & qualiter in eo sit procedendum series praecitatae constitutionis continet non obscure.*

Finis Secundae Partis.

IN TERTIAM PARTEM DIRECTORII INQVISITORVM

Nicolai Eymerici Præfatio, & Argumentum.

ORPVS Humanum mirabili quadam elementorũ symmetria, et quasi cõsensione, atq; concordia diuinitus constitutum, per varios casus, & rerũ diuersa accidentia, dissoluta ea consensione, ametriaque accedente, in terras, infaustas, infelicesque calamitates, & morbos labi, & incidere quotidie conspicitur. ex his quidam medicorum peritia, & medicamentorũ ope (iuuante tamen natura) longe lateque expulsi, sanitati cedunt, corpusque ipsum ante afflictum in pristinũ constitutionis statũ reuertitur, & conseruantium pharmacorum virtute munitum foeliciter roboratur. Alij contra, humorum malignitate peccante adeo pestilentes existunt, vt prorsus incurabiles, totiusque remedij expertes efficiantur: qui (nisi vel ferro vel igni protinus occuratur) synceras sanasque partes sua innata malitia corrumpentes, & vicinitate deprauantes, paulatim totum corpus velut crudeles inimici, trucesq; tyranni immani feritate atque sæuitia inuadentes, quasi diripiunt & depopulantur. his tamen vnicum remedium est ferro protinus resecare, iuxta illud.

. . . . . . sed immedicabile vulnus.
Ense recidendum est, ne pars syncera trahatur.

His prorsus similia in vitijs animi, morbis corporis lõge crudelioribus, & immaniorib. licet velut in claro speculo, aut aqua limpidissima contemplari: quorum quidam perturbant equidem mentem, rationemq; præpediunt: at quia summa abest malitia, non omnino inficiunt corrumpuntve diuinam intellectus facultatem. Alij tamẽ tanta sunt iniquitate, & malignitate affecti, vt quod est in homine pulcherrimũ, excellentissimũ & prorsus diuinum auferant, & extinguãt. Inter hos est hæreseos crimen, morbus mẽtis, & intellectus omnium fœdissimus, grauissimus, & pestilentissimus: qui quamprimum animum alicuius infœliciter inuaserit, primum fidem, cæteras deinde virtutes diuinas corrumpit, violat, aufert. Hoc tamen morbo ægrotantes sanantur interdum, sunt tamen interdum sua culpa incurabiles, & omne remedij genus detrectantes: at quia morbus est spiritalis, & proinde magis occultus, & latens: ideo difficilè sanatur, difficilius opportuna medicamenta inueniuntur, & omnium difficillime aptus medicus potest reperiri. Cæterum ne in hac parte, quæ omnium erat grauissima, & vtilissima, reipublicæ Christianæ defuisse videretur Eymericus, vir, vt mihi videtur, ad fidei negotia prudenter, & pie peragenda diuinitus natus, cũ in superiori operis parte docuisset morbos, generaque morborum, & ægrotorum, in quibus plantata fides, aut quasi fracta fuerat, & debilitata, aut violata omnino, & radicitus auulsa: nunc mirabili prorsus arte velut prudens medicus rem aggreditur magnam, præstantem, & fere omni humano ingenio maiorem. tradit enim quidquid ad deprehendẽdũ hæreseos morbum occultum, & latitantem exigitur: quidquid ad cognoscendam ægrotantium malitiam attinet: quidquid ad sanandos hæreticos requiritur, remedia omnia prudentissime commonstrat: Iudices violatæ religionis (qui sunt ad curandam, & auellendam hæresim medici a summo Pontifice Romano destinati) instruit: vt intelligant, quos, quibus, & quando, & quomodo curare oporteat. Qua ratione ad salutem reuocati hæretici per pœnitentiales pœnitentias, quasi per medicinas salutares in sanitate debeant conseruari, demonstrat; & quomodo desperati, & incurabiles, hoc est, pertinaces è consortio fidelium eijciantur, ne vicinitate, & morbi contagione proximos quosque fideles inficiant, & corrumpant diligenter ostendit: quales sint medicorum, hoc est, iudicum in hac re partes edocet; quæ ministrorum officia, & munera tractat abundè. ita denique totam in hoc negotio procedendi seriem, & ordinem ponit ob oculos, vt nullus futurus sit vel mediocriter eruditus, qui cum hunc laborem fuerit intuitus, & secutus, non facile suo muneri, & officio satisfaciat, & in sanctissimo Inquisitionis officio, non etiam possit sanctissime (vt decet virum inquisitorem) versari. Cuncta vero qua ratione (quod erat longe difficillimum) debeant ad praxim reuocari, singulari methodo ostendit. Tandem si quæ difficultates (quod sæpe contingit) in officio inquisitionis vel in iudicum personis, vel in ministrorum creatione, & officio, vel in pœnis aut pœnitentijs iniungendis vel remittendis, vel temperandis; vel denique in alijs quibuscunque, quæ breui oratione recenseri non possunt, oriantur, opportune omnibus in fine huius operis, centum & triginta propositis quæstionibus occurrit Eymericus adeo fœliciter, vt sæpe sim hominis ingenium, laborem vero & industriam in primis admiratus, qui eo tempore quo bonæ fere litteræ sepultæ iacebant, librorumque erat non parua penuria, potuerit tam fœlix, tam copiosum, & eruditum opus absoluere. Iam in singulis edocendis non friuolis, & caducis rationibus, sed vel apertis Pontificum summorũ definitionib. vel Conciliorum decretis, vel sanctorum Patrum dictis, vel probatorum iurisperitorum grauibus sententijs, & doctrinis vtitur: quæ res maiorem sibi honorem, & operi auctoritatem merito est allatura. Cæterum singula qualia sint, series & ordo docendi abunde commonstrabunt.

INCIPIT TERTIA PARS DIRECTORII INQVISITORVM,

Cum Comentarijs Francisci Pegnę Sacrę Theologię & iuris vtriusque Doctoris.

ERTIA Pars huius Directorij officij Inquisitionis est de practica huius officij, qualiter scilicet, sit ipsum officium exequendum, & hic oportet tria videre. Nam primo videndum est, quomodo & qualiter inquisitionis processus hęreticę prauitatis sit incipiendus. Secundo, quomodo & qualiter sit mediandus. Tertio, quomodo & qualiter sit fine debito terminandus.

QVOMODO ET QVALITER PROCESSVS IN CAVSA FIDEI EST INCIPIENDVS.

Inquisitori de nouo instituto quid agendum.

RIMO est videndum, quomodo, & qualiter processus in causa fidei est incipiendus. Vbi considerandum est, quod quādo Inquisitor est a domino nostro Papa, vel ab alio eius vice, de nouo institutus in aliquib. regnis, vel terris.

Inquisitor si. dē Domino temporali de sua institutione faciat.

In primis a debet se præsentare Regi, vel domino temporali illarum partium, vel terrarum, in quibus est Inquisitor a Sede Apostolica deputatus, & facere sibi de sua commissione Apostolica plenam fidem, & post eidem supplicare, & B exhortari, quod habeat eum, quo ad situm officium commendatum, præstando sibi (cum opus fuerit) consilium, auxilium, & fauorem: Exponendo eidem, quod ad hoc tenetur secundum canonicas sanctiones, si fidelis haberi cupit (prout debet) & vitare vult multiplices pęnas iuris, quæ continentur in capit. Ad abolendam, de hæretic. libro quinto, & in capit. Vt inquisitionis, de hæret. libro sexto.

Litteras fauorabiles ab eo impetrare studeat.

Quibus b factis, petere debet litteras saluægardiæ, & protectionis a prædicto domino temporali, pro seipso Inquisitore, & eius socio, notario, & familia sua, ac bonis eorum: quæ officialibus illius domini dirigantur, & nihilominus quod dicti officiales Inquisitori pareant in capiendo hæreticos, credentes, receptatores, defensores, fautores, ac de hęresi diffamatos; ac in executione facienda contra prædictos faciāt omnia & singula, quæ ad eorum officium spectant, pro extirpanda hæretica prauitate, & extollenda catholica fide, quando & quoties ab Inquisitore, vel eius nomine fuerint requisiti. Et habeat ipse Inquisitor ab ipso rege vel principali domi- C

A no temporali, si & prout melius poterit, huiusmodi litteras saltem in substantia, & effectu tenoris sequentis.

Forma litterarum domini temporalis, quas debet impetrare Inquisitor quando est nouiter institutus.

Dei gratia Rex talis regni, dilectis, & fidelibus vniuersis, et singulis officialibus nostris, & eorum loca tenentibus vbilibet infra dominium nostrum constitutis, & constituen- B dis, ad quos præsentes peruenerint. Salutem & dilectionem.

Cū Religiosus, dilectusq; noster frater N. ordinis fratrum Prædicatorū Inquisitor hæreticæ prauitatis in regnis, & terris nostro dominio subiectis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus pro Dei seruitio, & cultu, seu relaxatione sanctæ fidei orthodoxæ, vtq; ipsum hæresis detestabile crimen a dictis partib. quib. p̄sidemus (si forsan alicubi vigeat, siue inoleat) valeat extirpare, ad loca seu ad partes nostræ iurisdictioni subiectas, & vobis cōmissas declinare quandoque habeat, seu etiam proficisci: Nosq; velut princeps C catholicus, q de manu Altissimi multa bona, variosque honores recognoscimus recepisse, in prędictis, & alijs, quę diuinum concernūt obsequiū ipsi Deo conditori omnium placere (vt cōuenit) plurimum cupientes, intendamus, immo & velimus omnino fauorabilē date locum, ipsumq; Inquisitorē tanquā specialē Dei ministrum nostris prosequi gratijs, & fauoribus oportunis: Ideoq; vobis, & vnicuiq; uestrum dicimus, & expresse præcipiendo mandamus, sub pęna nostrę gratiæ & mercedis: quatenus quouelcunq; dictum fra-

trem

trem N. Inquisitorem pro exercendo dictũ officium, ad dicta loca seu partes vobis commissas contingerit se transferre, & pro vel super prædictis sæculare brachium inuocando, vestrũ auxilium postulare; eũdem c fratrem N. Inquisitorẽ fauorabiliter admittatis; capiendo seu capi faciẽdo quoscunque dictus Inquisitor de memorato facinore suspectos, aut diffamatos nouerit, seu ẽt hæreticos quoscunq; vobis duxerit nominãdos: & captos etiam detinendo: & infra d iurisdictionẽ vestrãm ad locũ, de quo dictus Inquisitor vobis dixerit † deducendo: necnon pœna debita plectendo eosdem, sicut ipse decreuerit, & est fieri consuetum: si videlicet quando, & quoties, & prout Inquisitor vos duxerit requirendos. Vt autem e Inquisitor præfatus suum Inquisitionis officiũ securius & liberius exercere valeat, nostro suffultus præsidio & fauore, Inquisitorem eũdẽ, eius socium, ac eius notariũ & familiam, res & bona eorum sub nostro speciali guidatico, custodia, & commenda ex nostra regali clementia benigne recipimus, cum præsenti Mandantes fuobis (vt supra) quod guidaticum seu protectionem nostram huiusmodi dicto Inquisitori, eius socio notario ac familiæ, & rebus eorum inuiolabiliter obseruando, nullam iniuriam, nullumq; dispendium, grauamen, aut damnum aliquod eis inferri in personis, aut bonis a quoquam permittatis: quinimmo prouideatis eisdem de securo conductu, & transitu, si & prout per iam dictũ Inquisitorem inde fueritis requisiti. Datum in tali loco sub nostro sigillo in pendenti, tali die, mensis talis, anno tali.

† al. iniunxerit.

Quibus f litteris sic obtentis pariter & acceptis accedat ipse Inquisitor ad Archiepiscopum seu Metropolitanum, Archiepiscopos seu Metropolitanos illius prouinciæ seu illarum prouinciarum, ad quã vel quas extitit deputatus, & de commissione Apostolica sibi in fidei causa facta, etiam faciat plenã fidem: & consimiliter se habeat ad omnes et singulos Episcopos, seu eorum vicarios illarum diœcesũ, ad quas extitit deputatus, antequam in eorum diœcesibus suum officium exequatur; quod de commissione sua eis fidem faciat certiorem. Nam alias si ante fidem factam suum officium exequatur, poterit h & merito tam per prælatos, quã per dominos tẽporales in suo officio molestari, ac etiam retardari pariter & requiri ne amplius procedat, quousq; de commissione Apostolica sua eis fecerit plenã fidẽ.

Eymericus. 4 prælatos locorum adeat.

Sicque fide facta prælato illius diœcesis, in qua 5 voluerit suum officium exercere, præsentet litteras præfatas domini regis, seu domini tẽporalis officialibus suis in illa dicta diœcesi, in qua disponit exequi suum officium antedictum, requirens eos, quod iuxta mandatum eis factum, capiant, vel capi faciant delatos de heretica prauitate, ac faciãt ea omnia, quæ ad eorũ spectant officiũ cũ ab ipso Inquisitore seu eius nomine vel mãdato fuerint requisiti.

Litteras domini tẽporalis eius ministris ostendi.

Sicque facta fide de sua cõmissione & prælato, & domino temporali, ac præsentato mandato dicti domini tẽporalis eius vicarijs, ballinis, seu alijs officialib. regimen habentibus, & potestatẽ capiẽdi, & retinẽdi, quibusuis nominibus censeantur, potest

A *Inquisitor ipse, si vult, iuxta c. Ad abolendam. §. statuimus, de haret. lib. 5. & c. Vt officiũ. §. statuimus, de hæret. lib. 6. exigere ac petere iuramentum ab officialibus prædictis domini temporalis, de defendenda Ecclesia contra hæreticam prauitatẽ, & ipsi Inquisitori parendi iuxta officium ac posse suum ac eos citandi, quatenus coram eo compareant per litteras tenoris sequentis.*

COMMENT. I. Num. 1.

a IN primis debet se præsentare Regi, vel domino temporali, &c.] *Traditurus Eimericus quæcunq; ad peragendum heresis causam spectant,* B *a iudice orditur, docens eum quid facere debeat cũ primum est institutus, acceduq; ad gubernandam prouinciam sibi creditam. hunc vero locum tractãt etiam Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 10. nume. 11. & Simancas de cath. instit. tit. 44. de ordine procedendi. nu. 1.*

Inquisitori 1 gre∫∫o in prouinciam sibi decretã quid primũ faciendum.

Neque hic ordo discepat a iure communi: nam in l. obseruare. ff. de offic. proconsulis: ita cauetur: Antequam vero fines prouinciç sibi decretę procõsul ingressus sit, edictum debet de aduẽtu suo mittere, &c. *Sed Eymericus in his alterius fortassis sanctionis doctrinam sequitur: nam in concilio Bitterrensi c. 1. de hoc ordine obseruando ita sanci-* C *tur:* Consulimus, vt intra terminos inquisitionis limitatæ vobis ad locum, de quo expedire videtis, iuxta mandatum Apostolicum declinetis, vt inquisitionem de illo, vel de locis alijs faciatis, cum tutum non sit vos ad loca singula declinare atque ibi conuocatis clero & popolo, & proposito verbo Dei, mandatum vobis factum, & aduentus vestri causam, lectis litteris, quarũ auctoritate procedere habetis, sicut oportere noueritis exponatis. *hæc ibi.*

Neq; ab his differt admodum hodiernus vsus; nã Inquisitores quamprimum prouinciam sunt ingressi, litteras delegationis, quibus creati sunt Inquisitores, ostendere debent capitulo maioris Ecclesiæ, et D *consistorio ciuitatis, vt notum sit eos in crimine heresis iudices esse. Conradus Brunus lib. 1. de legat. c. 8. cauetur etiam in Hispania prima instructi. Hispalen. cap. 1.*

b Quibus factis petere debet litteras saluægaurdiæ, &c.] *Sæpe monui, Eymericum in hoc opere vti solitum vocibus vulgaribus nationis nostræ. nam quod latini asylũ, vocant, Hispani saluaguardiam dicunt, Itali franquiziam, ergo litteras saluæguardiæ, hic intellige tutrices & adiutrices litteras, seu, vt idem dicit, litteras protectionis, quibus iubetur exhiberi Inquisitoribus omnis immunita-* E *tis & fauoris plenus thesaurus.* Num. 2.

Litteræ saluæ guardię quæ dicantur.

c Eundem fratrem N. Inquisitorem fauorabiliter admittatis, capiẽdo seu capi faciẽdo quoscunque, &c.] *Hoc ipsum præcepit cunctis sæculi magistratibus Federicus Imperator, in l. commissi nobis. §. 3. quam inter litteras Apostolicas in fine huius operis curauimus imprimẽdam, in hęc verba* Præterea quicunque heretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu alijs locis Imperij, per Inquisitores ab Apostolica sede datos, & Num. 3.

Magistratus iussu Inquisitorum capere & custodire tenentur hæreticos.

alios orthodoxos fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem; eos capere teneantur: & eos captos arctius custodire, donec per censuram ecclesiasticam condénatos damnabili morte peribant, qui fidei sacramenta & vitæ damnabant. *hæc ibi.*

Et eos ducere quo Inquisitores voluerint.

d Et infra iurisdictionem vestram ad locum de quo dictus Inquisitor vobis dixerit, deducendo.] *Desumptum videtur ex rescripto Innocentij IIII. incipiente:* Ad extirpanda. §. *teneatur, el primo, vbi magistratibus secularibus hoc præcipitur in hæc verba:* Teneatur autem Potestas, seu Rector quilibet in expēsis communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos, quocúq; diœcesanus vel eius Vicarius in iurisdictione, vel districtu diœcesani Episcopi seu ciuitatis, vel loci voluerit illos duci. *hæc ibi, quę verba tametsi solis episcopis & eorum Vicarijs, hanc præcipiendi hoc facultatem tribuere videantur, Inquisitoribus etiam competunt, vt initium et series eius rescripti indicant, declarauitque etiam Clemens IIII. alio rescripto incipiente:* Ad extirpanda. *quod est relatū inter litteras Apostolicas in fine huius operis.*

e Vt autem Inquisitor præfatus suum inquisitionis officium; &c. nostro suffultus præsidio et fauore, inquisitorem eundem; &c. benigne recepimus cum præsenti.] *Hoc ipsum præcepit Federicus Imperator vniuersis præsidibus tam ecclesiasticis, quam secularibus in l. commissi nobis. §. 10. in hæc verba:* Ad hoc notum fieri volumus, fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperij nostri contra hæreticos deputatos: cęteros quoque qui ad hæreticos iudicádos accesserint, & venerint, nisi aliqui eorum ab imperio sint præscripti, eundo, morádo & redeúdo, sub nostra & imperiali defensione, speciali recipimus: & quod apud omnes sub ope & recommédatione fidelium imperij esse volumus offensos: vniuersitati vestræ mádantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque vestrú peruenérint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incursu hæreticorum eis insidiantiū cóseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis pro tam acceptis coram Deo negotijs exequendis. *hactenus ibi. ex quibus Eymericus hanc scribēdi praxim subtiliter accepisse videtur.*

Inquisitores ab omnibus debēt protegi & defendi.

f Mandantes vobis (vt supra) quod guidaticū seu protectionem, &c. *In Directorio Sabellano paulo fauorabiliora leguntur hæc, in hunc modum:* Mandantes vobis, vt dictum Inquisitorem, eius socios, notarios, & familiares, ac eorum res & bona ab huiusmodi † guidagijs, datijs, portubus, ac ab alijs oneribus, & grauaminibus liberos, & expeditos esse faciatis, nó permittentes eos pro huiusmodi aliquid soluere, aut eis damnū aliquod a quocunque inferri, siue pro personis siue pro rebus: quinimmo prouideatis eisdem de securis transitu & portu, ac custodia, aut guidagio, sicut per eundem Inquisitorem fueritis requisiti. *hæc ibi. quę priuilegia exemptionum & immunitatum satis videntur colligi ex præcitata Federici lege.*

† forte, omnibus.

A *Et plane iustissimum est & æquissimum, vt Inquisitores, & eorum res & bona istis immunitatibus fruantur: nam si Doctoribus & scholaribus ratione publicæ vtilitatis concessum est, vt ab omnibus muneribus, seu oneribus realibus & personalibus sint immunes & liberi, l. 1. C. qui ætate, vel profeßio. se excusant. lib. 10. vbi Nicolaus de Neapoli, Luc. de Penna, & alij communiter, & Gulielmus de Cuneo in tract. de muner. nu. 9. & Bartolus in l. sed & reprobari. §. amplius, nu. 4. ff. de excusatio. tuto. & copiose Horatius Lucius tract. de priuilegijs scholarium in priuilegio 57. profecto multo magis hoc Inquisitoribus debet tribui, cum causam fidei, quæ cæteris præponderat, tueantur. Tradit Ioannes Roias tra. de hæret. par. 2. nu. 421. facit optime textus in c. non minus de immunit. ecclesia. vbi sacerdotibus Aegyptijs, quia religioni, & cultui suorum idolorum seruiebant, de publico alimoniam administrari, & ab omnibus oneribus liberos fuisse, scribit Romanus Pontifex: quod multo magis in repub. Christiana competere debere sacræ fidei censoribus exploratissimum est, faciunt quę tradit Guido Papę decisio. 83. incip.* Die decima quarta. *& alij, quos breuitatis causa omitto.*

Inquisitores & eorū res ab omnibus oneribus sunt immunes.

g Quibus litteris sic obtentis, accedat ipse Inquisitor ad Archiepiscopum, &c.] *Hodie qua ratione* C *hoc fieri debeas, dixi paulo antea in principio huius commentarij: & conuenit penitus doctrina concilij Biterrensis c. 1. quam supra etiam citaui.* Num. 4.

h Poterit & merito, &c. in suo officio molestari, ac etiā retardari, & requiri ne amplius procedat:] *Et causa in promptu est, quia nemo creditur delegatus, nisi probet delegationem. c. cum in iure. de offic. delegati. itaq; si virtute mandati sibi facti procedere cupit, mandatum ostendere, & probare debet, de quo vide quę eleganter & copiose tradit Conradus Brunus lib. 1. de legationibus, c. 8.*

Ibidem. Nemo creditur delegatus nisi delegationem probet.

D

Forma litterarum vocandi officiales temporales, vt compareant coram Inquisitore.

Frater N. &c. ordinis [a] Prędicatorum Inquisitor hęreticę prauitatis in terris talis domini, a sancta sede Apostolica delegatus, venerabilibus & dilectis in ciuitate tali, vicario, balliuo ac consulibus; Salutē, & mandatis [b] nostris, immo verius Apostolicis, prompto animo obedire.

E CVM Propter inquisitionis hæreticorum nobis iniūctum officium, & etiam propter vestrū, habeamus super negotijs fidei vna vobiscū aliqua pertractare: idcirco auctoritate domini nostri Papę, qua fungimur in hac parte, & iniūcti nobis officij, vos & quemlibet vestrū rogamus & requirimus per præsentes (quāuis possimus præcipere & mandare) sed de prómptitudine zeli vestri in causa maxime fidei minime dubitātes; quatenus omnib. negotijs prætermissis, die tali, quæ cōputabitur talis dies, mensis talis, & hora tali ad talem locum domus fratrum Prędicatorū talis loci certa ratione ad nos personaliter veniatis.

nitis. Datum in tali loco, die tali, talis menſis, an notali.

8 *Quod ſi comparuerint, Inquiſitor verbis exhortetur eos, quatenus præſtent ei iuramentum corporale, de defendenda Eccleſia contra hæreticos iuxta poſſe & officium ſuum, faciẽdo eis legi per notariũ prædicta capitula ſeu decretales in vulgari. Quibus factis, vt magis appareat de iuſtitia & eorum obedientia, monebit eos, ac requiret in præſentia proborum, & maxime perſonarum eccleſiaſticarum, quatenus faciãt antedicta per literas tenoris ſequẽtis.*

Comparẽtes adhortetur ad præſtãdũ ſacramentum.

COMMENT. II.

*Q*Voniam multis Pontificũ reſcriptis (de quib. in 2. par. copioſe egit Eymericus) iubentur quarumlibet ciuitatum magiſtratus iure ad nutum Inquiſitorum ſe inuiolabiliter obſeruaturos quaſcũque leges aduerſus hæreticos editas, & expurgaturos ciuitates ſuas ab hæretica prauitate, & capturos hæreticos, & præſtituros ipſis Inquiſitorib. auxilium, conſilium, & fauorẽ; quos ſi prædicta præſtare renuerint, poſſunt Inquiſitores cõpellere per eccleſiaſticas cẽſuras: propterea Eymericus qua ratione ea iuris præcepta ad praxim reuocentur, induſtria ſingulari propoſitis exemplis edocet, addita præterea forma abſolutionis, ab eiſdem cenſuris, vt cuncta adamuſſim intelligantur, idque vſque ad titulum de inſtruendo vicario, ſeu commiſſario.

Num. 7. a Ordinis Prædicatorum.] *Fratr. ordinis Prædicatorum in his ſemper nominantur, quia initio delegatæ inquiſitionis contra hæreticam prauitatem, hi cum fratribus Minoribus ordinis B. Franciſci huic muneri fuerunt præfecti, quod vſque in hodiernam diem exercent adhuc in vniuerſa fere Italia.*

Modus ſcribendi Inquiſitorum. b Et mandatis noſtris, immo verius Apoſtolicis.] *Obſeruandus eſt hic modus, quem ſcribẽdo Inquiſitores vſurpant, quo ideo vtuntur, quoniã Pontificis ſummi perſonam repræſentant, vt notat Abbas in c. ſane. de offic. delegati, & Campegius apud Zanchinum c. 8. quod ad amplam eorum dignitatẽ ſpectat, is autem ſcribendi modus deſumptus uidetur ex reſcripto quodam Innoc. iiij. incipiente:* Orthodoxæ fidei, *circa finem ibi.* Si vero noſtris, imo potius Apoſtolicis acquieſcere monitis non curauerint, &c.

Forma litterarum requirendi officiales temporales vt præſtent iuramentum.

FRater N. &c. ordinis Prædicatorum Inquiſitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, a ſede Apoſtolica delegatus ſpecialiter; Venerabilibus, vicario, balliuo, ac cõſulibus talis ciuitatis, ſeu loci: Salutem, & mandatis noſtris, immo verius Apoſtolicis, prompto animo obedire.

CVM A ſtatutis ſacroſanctæ Roman. Eccl. & præſertim ſuper negotijs fidei, in qua eiuſdẽ matris Eccleſiæ fundamenta a domino noſtro Chriſto poſita dignoſcuntur, & firmiter ſtabilita, nullus vere catholicus debeat deuiare, ſed potius ſecundum eius officium promouere totis viribus & complere, idcirco nos frater N. ordinis Prædicatorum prouinciæ talis, a ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, & iniuncti nobis officij, Vos venerabiles Iuratos, Balliuum, Subballiuum, Vicarium, & ſubuicarium ciuitatis talis, generaliter, & quemlibet veſtrum ſingulariter monemus per præſentes, & requirimus de præſenti, quatenus præſtetis ad ſancta Dei Euangelia (vt eſt iuris) publice iuramentum, de a obſeruandis Imperatoris Federici legibus, & ſtatutis ſuper negocio fidei editis, & hæreticæ prauitatis, ſecundum formam & modum per ſecũdum ſtatuta Eccleſiæ exprimendũ. Si autẽ (quod abſit) contempſeritis, & renueritis mãdatis Apoſtolicis & noſtris in hoc negocio obedire; denunciamus vos per nos mucrone anathematis feriẽdos & veſtris publicis officijs ſpoliandos in poſterũ etiam, & priuandos, ſecundum Apoſtolica & canonica ſtatuta. Datum. &c.

Quibus litteris eis lectis, ſi prædicti officiales taliter requiſiti conſenſerint ac ſe velle dixerint præſtare antedictum iuramentum, præſtabunt, ibidem, vel in Eccleſia publice, vel in loco, de quo videbitur; præfatum autem iuramentum præſtabunt flexis genibus libro Euangeliorum ſtante ante eos, & ipſis officialibus ponentibus manus ad librum prædictum per verba, & formam tenoris ſequentis. 10

Conſentientes genu flexi iurabunt.

COMMENT. III.

Num. 9.

a DE obſeruãdis Federici legibus ſuper negocio fidei editis.] *Tulit has leges Federicus Patauij, eaſque promulgauit 22. die Februarij indictione 12. prima incipit;* Commiſſi nobis cœlitus. *ſecunda:* Incõſutilem. *tertia:* Patarenorum. *quarta:* Catharos. *has multi Pontifices Romani olim inuiolabiliter obſeruari iuſſerunt. Innoc. iiij. reſcripto incipiente:* Cum aduerſus. *Vrbanus iiij. alio incipiente:* Licet ex omnibus. *Alexander iiij. & alij, vt conſtat ex litteris Apoſtolicis, quas in fine huius operis imprimendas curauimus, vbi & has leges habes inſertas, & earum nonnullas nunc primum in lucem editas. tandẽ Bonifacius octauus eaſdem leges iuſſit obſeruari, vt patet in c. vt inquiſitionis. §. 1. de hæret. lib. 6. huius rei hoc loco non immemor Eymericus hanc clauſulam prudentiſſime appoſuit.*

Federici leges cõtra hæreticos multi Pontifices cõfirmabunt.

Nec modo ad obſeruandas Federici leges, ſed & ad quælibet alia ſtatuta tam eccleſiaſtica quã ſecularia cogi poſſunt ſæculi magiſtratus per Inquiſitores hæreticæ prauitatis, ut cõſtat in primis ex duob. reſcriptis Innocentij iiij. incipientibus; Orthodoxæ fidei. *quæ ſunt impreſſa in bullario litterarum Apoſtolicarũ, cautũq; ẽt nominatim cõcilio Biterrenſe c. 3 1. in hac verba.* Vt autem adiuuante Domino hæreſis melius extirpetur & citius, fideſq; plantetur in terra, ſtatuta & iura per ſedẽ Apoſtolicã, eiuſq; legatos, ac principes ſuper his edita, faciatis pleniſſime obſeruari. *hac ibi. Ad hoc autem per cenſuram eccleſiaſticam cogi poſſunt, ut in præcitatis Innocentij iiij. reſcriptis continetur.*

Item leges quaſlibet iubent obſeruari.

Forma

Forma præstandi canonicum iuramentum de defendenda Ecclesia contra hæreticam prauitatem.

A

11 Os talis Vicarius talis ciuitatis vel loci, & talis subuicarius, & talis balliuus, & talis subballiuus, & tales consules, vel Iurati ciuitatis talis, vel loci, ad requisitionem & monitionem venerabilis præfati domini Inquisitoris fratris N. tamquam veri fideles & obediētes Ecclesiæ sanctæ Dei: promittimus & iuramus per hæc sancta quatuor Euangelia coram nobis posita, & per nos corporaliter tacta, quod fidē Domini nostri Iesu Christi, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ tenebimus, & teneri faciemus, seruabimus, & seruari faciemus, & ipsam cōtra omnes pro viribus defendemus, ita quod hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, ac defensores eorum; nec non diffamatos, vel suspectos de hæresi, persequemur, & capiemus, seu capi faciemus quandocunq; poterimus: & accusabimus, & denunciabimus Ecclesiæ, vel Inquisitoribus, si alicubi sciuerimus eos esse, vel aliquē de prædictis, præsertim cum fuerimus requisiti. Item[a] ꝙ non committemus balliuias, fayonias, vel aliqua officia publica, quibusuis nominibus cēseantur, alicui de huiusmodi personis pestiferis, vel suspectis, ac diffamatis de hæresi: nec alicui, cui impositum fuerit ratione criminis hæresis, vel alias prohibitum ab Inquisitoribus, vel a iure, ꝙ publicis officijs non fungatur: nec eos, vti prædictis, nec tenere publica officia permittemus. Itē[b] quod nullum de prædictis recipiemus, nec babebimus in nostra familia, vel consortio, vel seruitio, nec in nostro consilio scienter: & si forte contrarium factum fuerit ignoranter, illos postquam ad notitiam nostram per Ecclesiam, vel Inquisitores hæreticæ prauitatis, vel eorum Cōmissarios peruenerit, protinus expellemus: & quod in his & in alijs, quæ ad officium inquisitionis hæreticæ prauitatis pertinent, erimus obedientes Deo & Romanæ Ecclesiæ, & Inquisitoribus eiusdem hæreticæ prauitatis, iuxta officiū & posse nostrum: sic nos Deus adiuuet, & hæc, super quibus iuramus, sancta Dei Euangelia manibus proprijs per nos tacta.

B

C

D

12 Recusantes admoneantur, &c.

Si aūt fortasse lectis dictis officialib. litteris antedictis, ac sic verbo litteratorie requisitis spatium deliberādi petierint, & tādē recusauerint præstare iuramētū antedictū; tūc transactis aliquib. paucis dieb. inquisitor requiret eos, vel requiri faciet sub pœna excōmunicationis, per litteras tenoris seq.

E

Num. 11.

COMMENT. IIII.

Iuramētum magistratuū qd cōtineat, cum iussu Inquisitoris iurant.

HOc etiam canonicū iuramentum præstādum olim sanciuit cōciliū Biterrēse c.32. vbi singillatim expressit, quæ in hoc iuramento cōtineri debent. quæ quoniam claram lucē sunt loco huic allatura, non duximus omittenda. habet autem cōciliū ita. Adiecto in iuramento Comitum, Baronum, Rectorum, & Consulum, ac Balliuorum ciuitatum, ac aliorum locorum, quòd fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerit requisitum, Ecclesiam contra hæreticos & eorum complices adiuuabunt, iuxta officium & posse suum, & de terris suæ iurisdictioni subiectis bona fide pro viribus exterminare studebunt vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos. *hactenus ibi.*

In statutis Vrbis Romæ lib.1.c.7. de iuramento Senatoris de hac quoque re ita cauetur. Senator statim cū Capitoliū ascenderit ad officium exercendum, iuret in manibus Conseruatorū ad sancta Dei Euangelia, &c. Inquisitoribus hæreticæ prauitatis contra hæreticos, quandocunq; fuerit requisitus, fauorem, & auxilium præstare, &c.

Illud monebo, posse, ac debere inquisitores pro temporum varietate, ac hæresum pullulantiū qualitate adijcere in hoc iuramēto eas clausulas, quas opportunas iudicauerint, veluti nostris temporibus se adiuuaturos Ecclesiam contra Lutheranos, Caluinistas, & ceteros hæreticos quibuscunque nominibus censeantur: possunt autem huiusmodi iuramenti formulæ facile ab eruditis concipi, nunc fusioribus, nunc breuioribus verbis, dummodo in substātia complectantur, quæ a concilio Biterrēsi præscribuntur. eiusdem quoque iuramenti meminit Zāchinus tract. de hæret. c.37. eum videto.

a Item quod nō committemus balliuias, fayonias, vel aliqua officia publica, &c. alicui de huiusmodi personis pestiferis, &c. *Hæc clausula est etiā valde necessaria, & propterea nullo modo fuit omittenda. desumpsit eam (vt credo) Eymericus ex concilio Tholosano ca.16. in quo ita sancitum est:* Inhibemus etiā ne prælati, barones, milites, seu quicunq; domini terrarum, hæreticis, vel credentibus eorum, balliuias, seu administrationes suarum terrarum committant. *hæc ibi. Hinc enim quot incommoda oriantur, testantur passim maiorū exempla, quibus ob breuitatem valere iussis, id solū commemorabo, quod Laurentius Surius memoriæ prodidit in commentarijs historiæ sui temporis: ait enim Martinum Lutherum hominem pestilentem, & cum antiquis hæresiarchis facile conferendum, & ad omnia mala natū, Vormatiam a Cæsare Carolo Quinto euocatum data fide publica, dummodo in itinere a prædicandis hæresibus abstineret, ideo contra Cæsaris edictum fecisse, & impunitum euasisse, quoniā Cæsaris caduceator, qui fuerat missus ad conducendum Lutherum, hæretica labe infectus erat, Lutheroq; tacite fauebat; quod si Cæsar resciuisset, potuisset tunc Lutherum perdere. Cauendum est ergo diligentissime, ne vllæ penitus administrationes hæreticis, aut etiam suspectis de hæresi cōmittantur. idem quoq; cauit cōcilium Biterrense c.28. quod paulo post referam. huc spectant quæ dixi supra par.2. super q.53. & 57. quæ ad hunc locum illustrandum sunt apta.*

Hæreticis aut credentibus, & cæteris similibus non sunt administrationes committendæ.

Balliuiæ & fayoniæ quid significent.

Iam Balliuię & fayoniæ, *voces sunt vulgares. Prima, Gallicana, qua significatur potestas eorum, qui exercent iudicium decreta & ministeria, siue corū qui imperia iudicum exequūtur, quales sunt apparitores, lictores, & ceteri administri. Altera est Hispana antiqua, qua indicatur officiū satellitū, apparitorū, seu ministrorū ipsorū iudicum, seu magistratuum,*

stratuum criminalium, quos Itali vocant sbirros. perinde est ergo ac si diceretur, non faciemus ministros eos, qui malè de fide sentiant, aut hæreticis faueant: siue non præficiemus tales officijs publicis aut honorificis administrationibus: nam per illud verbum, baillivias, id quoque potest significari, vt videtur indicare Concilium Bitterense, cap. 28. ibi Et nè Bailliuias seu administrationes teneant.

Heretici, aut suspecti non debent esse in familia, aut consilio potentum. b Item quod nullum de prædictis recipiemus, nec habebimus in nostra familia, vel consortio, vel seruitio, nec in nostro consilio scienter.] *Desumptum valde prudenter ex concilio Tholosano, & concilio Bitterensi, in quorum primo, c. 16. ita scriptum est:* Sed nec eos *(scilicet hæreticos) aut eorum credentes)* aut etiam aliquos diffamatos de hæresi, vel quos credût de hoc esse suspectos, in sua familia, vel sun consilio, habere, vel retinere præsumânt. *hæc ibi. In Bitterensi vero cap. 28. idem cauetur his verbis:* Et ne Bailliuias, seu administrationes teneant, nec sint in consilijs, vel familijs potentum, &c. *Sunt hæc valde insignia, & diligentissimè perpendenda in hac hæresis causa; nec vllus est in hac praxi locus, qui non habeat reconditam eruditionem, defuit Eymerico stylus elegans, sed non prudentia, & profunda rerum cognitio, cum nihil ferè dicat, quod probatis auctoritatibus non nitatur, quamuis eas ipse non citet; quo magis miror quorundam iniustam fortassis sententiam, asserentium hæc omnia vel abijsse iam in desuetudinem, vel facilè contemnenda, cum meliora excogitari possint, quod nusquã putarem audiêdû.*

Forma litterarum requirendi, & monendi officiales temporales, vt præstent iuramentum sub pœna excommunicationis.

Frater N. ordinis Prædicatorum in talibus terris, seu dominio talis domini, Inquisitor hæreticæ prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus venerabilibus, & in Christo nobis dilectis, tali Vicario, tali Balliuo, tali Subballiuo, & talibus Consulibus talis ciuitatis, vel loci: Salutem, & mandatis nostris, immo verius Apostolicis firmiter obedire.

Cum omnes renati fonte baptismatis, & præsertim domini temporales, consules, officiales, & aliarum prouinciarum, ciuitatum, castrorum & locorum rectores, & regimini præsidentes, teneantur in defensione sanctæ fidei orthodoxæ, & extirpatione prauitatis hæreticæ, iuxta posse, & officium suum Ecclesiam adiuuare, si fideles haberi cupiunt, & tales a cæteris reputari; & hoc iurare cum ab Episcopis, vel Inquisitoribus fuerint requisiti, si vitare cupiunt graues, & multiplices pœnas iuris, prout docent cannonica instituta: Et nos qui ad ciuitatem talê venimus causa fidei, & existimus de præsenti, habemusq; in ea nônulla fidei ardua negotia peragere pro sancta fidei defensione, & extirpanda hæretica prauitate; quod facere commode nequimus, nisi vestrorum inuocato auxilio brachij sæcularis; Ea propter auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte: Vos & vestrum quemlibet requirimus, & monemus, ac monendo in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis iure contentis præcipimus, & mâdamus, quatenus post tres dies naturales proxime, & immediate sequêtes, quorum primum pro primo, secundû pro secundo, & tertium pro tertio termino, & peremptorie, ac trina monitione canonica assignamus; scilicet die tali proxime, & immediate sequêti veniatis in terram talem, & tali hora, & in tali loco corã nobis corporaliter †côpareatis, & corporale † iuramentû ad sancta quatuor Dei Euãgelia ibi nobis, & coram nobis præstetis, iuretis, & promittatis, quod toto tempore vestri regiminis in officio memorato fideliter, & efficaciter, cû a nobis fueritis requisiti, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum côplices adiuuabitis, bona fide, iuxta officium, & posse vestrum. Et nihilominus quod inuiolabiliter seruabitis, & seruari facietis in terris vestræ iurisdictioni ac regimini subiectis, constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores ipsorumq; filios, & nepotes a sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas. Si autem (quod Deus auertat) nostrorum monitorum, mandatorum, & præceptorum, immo verius Apostolicorum immemores extiteritis, & rebelles præfatis nostris monitis, & mandatis, infra præfatum vobis terminum non parendo, sciatis vos, & vestrû quemlibet, sic rebellem, contumacem, & inobedientem, vel sic rebelles, contumaces, & inobediêtes nobis, immo reuerâ Ecclesiæ sanctæ Dei, excommunicationis sententia innodatum, & innodatos: quam excommunicationis sententiam in vos, & vêstrum quemlibet, sic inobedientem, contumacem, & rebellem nobis, immo sanctissimo nostro Papæ, nunc vt extunc, & tunc vt ex nunc, vestra contumacia exigente, & iustitia requirente, in his scriptis sententialiter promulgamus. Notificantes, quod si permiseritis vos præfata nostra sententia innodari, procedemus contra vos ad pœnas alias debitas grauiores, & ad incursionem earundem, prout ius & iustitia suadebunt. Datum sub nostro sigillo, die tali, mensis talis, anno tali, ac loco tali.

† al. personaliter.
† al. personale.

14 *Quibus litteris præsentatis, si infra eis terminû assignatum comparuerint, & iurare consenserint, iurent secundum formam superius expressam. Si autem non comparuerint, clapso dicto termino, publicentur excommunicati, & publicari mandentur in Ecclesia cathedrali, saltem per litteras tenoris seq.*

Si non obedierint declarentur excômunicati.

COMMENT. V.

Num. 13. Magistratus sæculi côpelli possunt ab Inquisitorib. ad præstandû iuramentum

Multis rescriptis Apostolicis conceditur Inquisitorib. vt possint sæculares magistratus côpellere per cēsurã ecclesiasticã ad præstandû iuramentum, & de custodiêdis legib. in hæreticos editis, & de extirpandis eisdem de terris suis: nam, vt cætera omittam, Innocentius iiij. rescripto incipiente: Orthodoxæ fidei. *hanc illis apertissimè tribuit facultatem, ibi:* Si vero nostris in hoc, immo

mo potius Apostolicis acquiescere monitis non curauerint, ipsos ad id per censuram Ecclesiasticā, appellatione remota cogatis. *hæc ibi: quæ qua ratione debeant ad praxim reuocari, opportune docet hoc loco Eymericus.*

a Et nihilominus, quod inuiolabiliter seruabitis, &cæt. constitutiones contra hæreticos, &c.] *Multa sunt Pontificū extrauagantes in fine huius operis impressæ, quibus præcipitur sæculi magistratibus, vt constitutiones, & leges contra hæreticos latas obseruent. Innocent. IIII. sæpe cauit per bullam incip.* Orthodoxæ fidei. *item per bullam incipien.* Ad extirpanda. §. *Statuimus. vbi ita scriptū est:* Statuimus, vt Potestas seu Rector, qui B ciuitati præest, vel loco alij ad præsens, aut pro tempore præfuerit in futurum in Lōbardia, Romaniola, vel Marchia Teruisana, iuret præcisè, & sine tenore aliquo attēdere inuiolabiliter, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tēpore sui regiminis, tam in ciuitate, vel loco sui regiminis, quam in terris suę ditioni subiectis, omnes, & singulas, tam infrascriptas, quā alias constitutiones, & leges, tam canonicas, quā ciuiles, editas contra hęreticam prauitatem: & super his præcisè obseruandis recipient a quibuslibet sibi in potestaria vel regimine succedentibus iuramenta: quæ qui præstare noluerit, pro Potestati C bus vel Rectoribus nullatenus habeantur. *hactenus ibi. Huc quoque spectat quod sanciuit Bonifacius Octauus in c. Vt inquisitionis. de hæret. libr. 6.*

Forma denunciandi excommunicatos prædictos officiales.

15 FRater N. ordinis prædicatorum, &cæt. Inquisitor, &c. dilectis nobis in Christo curatis, clericis talis Ecclesiæ cathedralis, ad quem, vel quos præsentes peruenerint: Salutem, & mandatis nostris, immo D verius, & cæt.

Vobis, & cuilibet vestrum notum facimus tenore nostrarum præsentium litterarum, q̄ die tali, de mēse tali, & de anno tali, assistentibus nobis talibus, ac in tali loco, vocauimus ad nos venerabiles talem Vicarium, & talem Subuicariū, talem Balliuum, & talē Subballiuum, & tales Cōsules talis ciuitatis, vel loci, & requisiuimus verbo prius, postmodum litteratoriè: quatenus præstarent nobis iuramentum (vt tenentur) secundū canonicas sanctiones, quod quandocunque per nos requirentur, vt Ecclesiam contra hęreticos, & eorū complices adiuuarent bona fide, & iuxta E officiū, & posse suū, &c. facerent, quę in dictis litteris continentur. Cumq; parere noluerint, vt tenentur, requisiuimus eos ac monuimus, & requiri ac moneri sub pœna excommunicationis fecimus, quatenus dictum iuramentum præstarent infra certum eis terminum assignatū, vt patet per nostras litteras tenoris sequētis. *Inseratur tota immediate littera antedicta, et cōtinuetur sic:*

Verū cum talis Vicarius, vel Consules, ac Balliuus, &c. antedicti: nostris præfatis monitus, & A mandatis, immo verius Apostolicis, nō paruerit cum effectu, contemnēdo prętare petitum iuramentum canonicū antedictum, propter quę antefatam excommunicationis sentētiam incurrerunt, vt contumaces nobis, & rebelles, immo verius Sanctissimo domino nostro Papę, & Ecclesię sanctę Dei, ideo auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, vobis, & cuilibet vestrū, dicimus, & in virtute sanctę obedientię, ac sub pœnna excommunicationis pręcipimus, & mandamus, quatenus tali die proxime venienti, & in omnib. & singulis alijs diebus Dominicis: & festiuis, & tandem † quousque a nobis oppositum B habueritis in mandatis, populo denuntietis in tali Ecclesia, vel tali, in Missa maiori, quādo maior erit ibi multitudo populi atq; cleri, pręclictos talem, & talem, fore per nos excommunicatos, & tanquam vere excommunicatos vitetis, & faciatis ab alijs euitari, tantum, & tamdiu, donec de absolutione eorū legitime vobis constet: Et has nostras reddatis latori pręsentium cum subscriptionibus vestris, cōtinentibus diē & horā receptionis vestrę in signum mādati completi, positis in eisdem. Datum sub nostro sigillo, die tali, mensis talis; anno tali, & loco tali.

† al. & tādiu.

Quibus denunciatis, si præstare voluerint iura 16 C *mentum canonicum antedictum, pręstabunt secūdum formam in antea expressam, & absoluentur a sententia excōmunicationis, iniuncta* a *eis aliqua dura pœnitētia arbitraria salutari: vt pote q certis diebus Dominicis, vel festiuis, habeant stare dum Missa maior dicitur, & populi maior fuerit multido, in porta Ecclesię, vel in gradibus ante altare, capucio & sotularibus depositis, tenendo in manu cereum tanti ponderis, offerendū sacerdoti Missa terminata, seu diuino officio celebrato. Vel quod hoc faciant omni vel certo tempore, quando contigerit Inquisitorem pro fide sermonem facere generalē. Vel iniungatur alia pœna, de qua magis videbitur expe* D *dire, per modum tenoris sequentis.*

Pœnitentia publica infligenda talibus si resipiscant.

COMMENT. VI.

a INiūcta eis aliqua dura pœnitentia arbitraria salutari.] *Optime dicit,* arbitraria: *quoniā licet ob id quia reuersi fuerint, euitauerit pęnas, de quibus in c. ad abolendam. §. penul. & in cap. excōmunicamus. §. moueātur. de hæreticis, & in auth. si vero dominus. C. de hæret. vbi interpretes; nihilominus ob delictū præcedens puniēdi sunt, & quia tunc pœna non est a iure taxata, propterea arbitrio iudicantis relinquitur imponēda: c. de causis. extra* E *de offic. deleg. & tradit Panormitanus, in capi. admonet. de renuncia.* Num. 17.

Hæ vero pœnæ de quib. hoc loco Eymericus, non debent acerbæ videri, cum delictum fuerit grauissimum: nam non obedire Inquisitori in his quæ ad fidem spectant, ingens scelus est, poterunt autē aliæ mitiores excogitari, veluti copiosa eleemosyna, pij loci ædificatio, & similes, dummodo delictum non maneat impunitum, & cęteri timere discant.

Quibus pœnis, & qualiter puniendi magistratus, qui Inquisitoribus non obediunt.

Illud tamen est hic diligentissime obseruandū, in puniendis magistratibus multa prudentia opus

esse,

eſſe, & cauendum eſt, ne illi ſuperbia efferantur, & magis peccent, ac in grauiores errores incidāt. quamobrem priuſquam ad has anguſtias, & difficultates perueniatur, conari debent Inquiſitores ſalubribus monitionibus eos commonere ab obediēdum et parendum mandatis Eccleſiæ, & raro cenſeo agendum cum ipſis imperioſe.

Meminerint Inquiſitores ſe imbelles eſſe, ac egere ſæcularium magiſtratuum auxilio, quorū propterea amicitiam & beneuolentiam debent ſibi conciliare. Cæterum cum ad has tandem ventum eſt calamitates, vt illi obedire renuant, et propterea ſint puniēdi, tutius eſt inferioribus inquiſitoribus, vt ſuperiores conſulant; vt generales inquiſitores, ſummuſue Pontifex ſtatuant quid in tam graui cauſa agendum eſſe videatur.

B

Atq; hoc eſt maxime obſeruandum in liberis ciuitatibus, in quibus & principes & magiſtratus nullū dicunt ſe recognoſcere ſuperiorē: in his enim raro poterunt Inquiſitores ſuam omnem iuriſdictionem exercere: ſecus in illis, in quibus minores magiſtratus ſuperiores recognoſcunt, & illi fidei ardenter fauent. in his enim hæ pænitentiæ, de quibus hic Eymericus, iniungi poterunt, quas & nos, quandoque imponi vidimus.

C

Iam qua ratione procedi debeat contra dominos temporales, qui nolunt Inquiſitoribus obedire, traditur copioſe in reſcripto Innocentij IIII. incipiente: Ad extirpanda. *Et docent breuiter Simancas de cath. inſtit. tit. 23. nu. 8. & 9. & Repertoriū Inquiſitorum verbo, dominus. & alij.*

Forma abſoluendi prædictos a ſententia excommunicationis.

Nam [a] dicti excommunicati flectētes genua iurabunt ſtare mandatis Eccleſiæ: & [b] poſt ſtati dicetur per Inquiſitorē & alios ibi pręſētes Pſalmus: Miſere mei Deus. vel: Deus miſereatur. vel aliquis alius. Quo dicto, dicetur Kyriel. Chriſteel. Kyrieel. Pater noſter. Et ne nos, &c.

D

Saluos fac ſeruos tuos.

Deus meus ſperantes in te.

Dominus vobiſcum.

Et cum ſpiritu tuo. Oremus.

PRÆTENDE Domine famulis tuis dexteram cœleſtis auxilij, vt te toto corde perquirāt, & quæ digne poſtulant, aſſequantur.

E

Præſta, quæſumus domine, his famulis tuis dignum pænitētiæ fructū, vt Eccleſiæ tuæ ſanctę a cuius obedientia deuiauerant delinquendo, dono tuæ gratię reformentur. per Chriſtum dominum noſtrum.

Et addat Inquiſitor:

Et nos auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte, abſoluimus vos, & veſtrum quemlibet a ſententia excommunicationis maioris, qua fueratis per nos legitime innodati, pro eo q̃ contumaciter recuſaueratis ad noſtri requiſitionē præſtare canonicum iuramentum, de ſancta Eccleſia defendenda contra hęreticam prauitatē:

A & reſtituimus vos & quemlibet veſtrum ſacramētis Eccleſię. In nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti, Amen.

19 Et [c] dicetur eis ſic: Vos iuraſtis ſtare mādatis Eccleſiæ, & nos mandamus vobis ſub virtute iuramenti per vos præſtiti, quatenus pro pęnitentia ſalutari vos ſingulis dieb. Dominicis faciatis hoc vel illud. Iniungetur eis pænitentia ſalutaris prout honori fidei videtur melius expedire.

Quod expedire viſū fuerit mandetur illis.

20 Quibus abſolutis, mandabitur prędictis rectoribus Eccleſiarum; qui eos excommunicatos denuntiauerunt, quatenus eos de cætero habeant ꝓ abſolutis; nec deinceps hac de cauſa eos vitēt, B nec faciāt ab alijs vitari: ſed potius eos ad diuina admittant, & admittere faciant, prout ante per litteras tenoris ſequentis.

Curet inquiſitor vt pronuntiētur abſoluti.

COMMENT. VII.

a IAm dicti excōmunicati flectēntes genua iurabunt ſtare mandatis Eccleſiæ.] *Valde prudenter Eymericus hoc loco regulis iuris ſemper hæres, admonet, qui fieri debeat ab abſoluente, & ſit præſtandum ab abſoluto, vt beneficium abſolutionis impendatur.* Num. 18.

Primum ergo eſt, vt qui abſoluendus eſt, ante- C *quam beneficium abſolutionis conſequatur, iureiurando promittat, ſe ſubiturum & facturum eā pœnitentiam, quam Eccleſia, ſeu iudex Eccleſiæ nomine ſibi iniunxerit. poteſt autem hoc iuramētū bifariam ei per Inquiſitorem præſcribi. Primo vt dicat ita:* Ego iuro me pariturum mandatis Eccleſiæ: *vel ita:* Ego iuro quod ſtabo, & obediam mandatis tuis. *Quod aperte colligitur ex c. ex tenore. de ſēten. excom. ibi:* Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo iuramento, quod tuo debeat mandato parere, ipſum vice noſtra a ſententia, qua tenetur, abſoluas: *hæc ibi. Atque hoc poſtremum fieri poſſe dixit ibidem Archidiaconus. quæ ſententia in hoc grauiſſimo crimine vera eſt. nec pertimeſcat* D *qui abſoluitur iurare de parendo mandatis iudicis: quoniam iudex non debet ſibi poſtea iniungere iniqua mādata, nec abſolutus eſt obligatus niſi ad iuſta, rationabilia poſſibilia, & honeſta mandata exequenda. argumen. l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. & tradit Hoſtien. in dicto c. ex tenore. de ſenten. excommuni. & paulo poſt dicemus in hoc eodem commentario.*

Iuramētū de parēdo mandatis eccleſię præſtandū ab eo qui abſoluitur.

Sed antequam ad cetera progrediar, id quod eſt ſcitu digniſſimum in hac cauſa, in primis eſt indagandum; Quando ſcilicet requirendum eſt iuramētum de ſtando mandatis Eccleſiæ ac primum hoc generaliter videtur verū, ab omni redeunte ad Ec- E *cleſię gremium exigendum eſſe hoc iuramentū, maxime vero ab illis, qui ſuſpicionem hæreſis quādcumque contraxerunt, & abiurant; cum nulla abiuratio fiat, in qua abiurantes non pręſtent hoc iuramētum de parendo mandatis Eccleſiæ, ſeu Inquiſitoris: nam inter abiurandum præter cętera profitentur ac ſpondent ſe ſubituros omnem pęnitentiam, quā pro delictis decreuerint Inquiſitores iniūgere.*

Iuramētū de ſtando mandatis Eccleſię quando exigendum.

Ad hæc, obſeruandum eſt, eos qui circa fidem delinquunt, bifariam poſſe Eccleſiam offendere, primo;

primo,male solum credendo,ac etiam hæreses euulgando: secundo,cum præter malã credentiam, alia quoque facinora adiungunt, vt si ecclesias comburant: imagines deleant,catholicos interficiant, & his similia perpetrent. Si primo modo delinquant, & reuertantur priusquam ab excõmunicatione absoluantur,potest Inquisitor si vult exigere ab ipso redeunte non modo iuramentum de parendo mandatis Ecclesiæ,verum etiam cautionem & fideiussores sub pœna pecuniaria de parendo mandatis,& pœnam exigere si non pareat. Zanchinus tract. de hæret.cap. 16.nu.9.ver.poterit insuper.& Repertorium Inquisitorum verbo,caucio.§.cautionẽ, quæ euidentius probatur per rescriptum Innocentij IIII.incipiens: Cum per nostras:*relatũ inter litteras Apostolicas in fine huius operis.sed in terminis hoc canit Alexander IIII. rescripto incipiẽte:* Super extirpatione *quod Zanchinus,& Repertorum præcitatis locis tribuunt Innocentio IIII. tametsi eius etiam esse potuerit.*

A pecuniarijs pœnitentijs quatenus abstinẽdum.

At quamuis hic possint Inquisitores,honestius tamen est ab huiusmodi recipiendis cautionibus sub pœna pecuniaria abstinere,ne quid potius auaritiæ occasione,quam religionis amore facere videantur vt monuit valde salubriter concilium Narbonense c.19.in hæc verba: Ab huiusmodi enim pecuniarijs pœnitentijs,& exactionibus vobis est abstinendum pariter & parcendũ propter vestri ordinis honestatem.*hæc ibi.*

Non tamẽ ambigo interdũ tutissime hoc fieri posse,præsertim cum illi,qui reuertuntur auari sunt et tenaces,qui facile a peccato abstinebunt, ne pœnã pecuniariam,ad quam se obligauerunt,soluãt:quod etiã videtur monuisse cõcilium Narbonense c. 13. ibi: Ab ipsis talibus ac tantis exactis securitatib. præter iuratoriã cautionem,quod timore pœnæ temporalis, ab excessu simili debeant coerceri. *hæc ibi.Quod explicat erudite Zanchinus tract. de hæreticis c.19.dum docet quando possint Inquisitores pœnas incidere pecuniarias.*

Absoluendus prius dãni dati reparatio-nẽ si potest.

Quod si secundo modo deliquerunt,de stricta iuris ratione non prius videntur recipiendi,nec absoluendi, quam præstiterint sufficientem damni dati valorẽ,& reparationẽ, iuxta proprias facultates. c.porro & e. parochianos.de sent.excom.ibi. Eos monere debes ac inducere,vt ijs quos læserunt congrue satisfaciant.*& ibi:* Ipsosque faciatis sicut excommunicatos arctius euitari,donec læsis congrue satisfaciant.*Tradunt ibi Panormitanus, & alij communiter.& Syluester copiose in verbo, absolutio.3.nu.3.*

Si vero statim præstare non potest illati damni reparationem vel ob inopiam, vel ob alias causas data cautione idonea,pignoratitia videlicet,aut fideiussoria de satisfaciendo vbi poterit, aut peruenerit ad pinguiorem substantiã,erit absoluẽdus.c.Odoardus.de solu.e. ex parte. el primero de verbo. signif.sin autem idoneam cautionem præstare nequiuerit,fortassis ob inopiam:tunc iuratoriam exhibebit,& absoluetur.argumento c.si presbyter.26.q.6.atque hæc quidem præstanda videntur a redeuntibus ad Ecclesiæ gremium:quamuis aliquãdo, vel ob contritionem vehementem,humilitatem,lachry-

A *mis,vel ob alias causas remitti multa possint pœnitentibus & condonari,quæ ab arbitrio prudentis Inquisitoris relinquitur.*

b Et post statim dicetur per Inquisitorem, & alios ibi præsentes Psalmus, &c.] *Hoc est alterum quod exigitur ad absoluendum excommunicatum redeuntem,nempe,vt ab eo qui habet potestatẽ absoluatur,præmissa oratione Dominica,& alijs cõsuetis orationibus;addita solita & visitata absolutionis formula, de qua hic Eymericus. adde Gratianum in c.cum aliquis.11.quæst.3.eleganter Burchardus lib.11.decretorum,c.8.ex quo totus hic locus lumen accipiet.& e.a.nobis.el secundo. circa* Num. 18.

Excommunicatus quõ absoluẽdus,qui virgis molliter percutitur.

B *finem,de sent.excom.ibi:* Absolutionis autem forma seruetur, vt fiat cum pœnitentiali psalmo, etiam oratione Dominica, quam alia consueta. *hæc ibi.*

Quod vero Inquisitores hodie vbique laudabiliter obseruant,dum absoluunt redeũtes,quos virgis molliter percutiunt, quamuis nullo iure cautũ esse videatur,quod ego sciam;id tamen obseruant Hostien.& alij in dicto c. a nobis. & Syluester in sum. verbo,absolutio.3.nu.4.& alij,quod & seruandum est.

c Et dicetur eis sic: Vos iurastis stare mandatis Ecclesiæ,& nos mandamus vobis,&c.] *Hoc* Num. 19.

In mandatis iniũgẽdis q̃d obseruãdum

C *est postremum,quod excommunicato iam absoluto iniungitur;nempe id,ad quod se per iuramentum obligauit de parendo Ecclesiæ, vel Inquisitoris mandatis.*

In his autẽ mandatis iniungendis multa sunt diligenter obseruanda,sed hoc est præcipuũ,ne iniusta et irrationabilia,aut probabiliter loquendo, impossibilia mandet:nã ab his posset iuste absolutus appellare.c.vlt.de pactis.c.vt debitus. de appellatio. tradit Syluester,verbo, absolutio. 3. nu. 4. versi. quartum est,vt absoluens.nam qui sic iurat, nõ adstringitur nisi ad iustum mandatum. argumento c. causam q.de electio.& e.veniens.de iureiuran. ita

D *quo valde prudens debet esse Inquisitor, ne mandata pœnitentem perturbent, atque in desperationem potius,quam humilitatem et pœnitentiam inducãt. quod facile præstabit,si iuxta qualitatem delicti et delinquentis,pœnitentias iniungat:ita vt seni non indicat ieiunia,aut peregrinationes:nec pauperi copiosas eleemosynas,aut similia peragat,quæ penitus dissentanea iudicentur.*

Illa autẽ mandata æquissima sunt censenda quæ aduersantur ei delicto,quod pœnitẽs commisit,ut ei qui prædicãdo male dixerat de fide,iniũgatur quod publice eam laudet, vt dixi supra parte 2.super c.inter sollicitudinẽ.§.præcipias insup.Ei qui noluerat ieiunare,orare,aut diuina officia audire,vt ieiu-

Quæ mãdata sint iusta.

E *net,oret,audiat:qa medicina morbo debet esse contraria.de quo singularis extat Zanchini doctrina tract.de hæret.c.20.nu.2.& Repertorij Inquisit. verbo,pœnitẽtia.quod etiam docuit apertissime Romanus Pontifex in dicto c.ex tenore.de senten.ex. com.vbi ei qui manus violentas in clericum coniecerat,præcipitur,ne amplius cõuciat in hæc verba:* Sibiq; in virtute iuramenti præcipias,nec de cetero in clericũ,monachum, vel alicuius religionis Cõuersum,manus injiciat uiolentas.*hæc ibi.*

Sed

Sed & alia quoq; poterunt imponi, quæ magis vtilia, & honori fidei apta iudicabũtur: quod arbitrio Inquisitorum est relinquendum.

Forma denunciandi prefatos officiales absolutos ab excommunicatione.

21 FRater N.ordinis,&c. Venerabilibus,& nobis in Christo dilectis talibus talium Ecclesiarũ rectoribus, seu curã animarũ gerentibus, Salutem & mandatis nostris,&c.

Vobis,& cuilibet vestrũ notum facimus per præsentes,quod tales, quos de mandato nostro,immo verius Apostolico, denũciastis publice fore per nos excommunicationis vinculo innodatos,ac euitastis, & euitari fecistis merito vt decebat, pro eo quia nolebant iurare coram nobis,quatenus Ecclesiam Dei defensarent contra hæreticam prauitatem, absoluimus ab excommunicationis præfatæ contra eos sentẽtijs per nos latis,pro eo quia(vt debebant)mãdatis nostris antefatis humiliter paruerunt:ac vt requisiti fuerant defensare Ecclesiam bona fide, & iuxta posse suum,ad sancta Dei quatuor Euãgelia iurauerunt:idcirco vobis dicimus & mandamus, quatenus eos de cætero non vitetis, nec faciatis ab alijs euitari. Datum,& cetera.

22 *Si autem per duos,aut tres menses talem sententiam excõmunicationis in causa fidei sustinuerint animo indurato,aggrauentur processus, & mandẽtur denuntiari excommunicati publice in Ecclesijs antedictis,& hoc accensis candelis in terram proiectis,vel in aqua extinctis,& campanis pulsatis semel,vel pluries in hebdomada, seu in die : & hoc per litteras tenoris sequentis.*

Contra cõtumaces ad grauiora procedatur.

Forma litterarum aggrauandi predictos, cum candelis extinctis, & campanis pullatis.

23 FRater N. &c. ordinis prædicti &c. Venerabilibus,& dilectis in Christo nobis,curatis talis Ecclesiæ,seu curam animarum gerẽtibus in eadem, Salutem,& mandatis nostris, &c. vt prius.

CVM Crescẽte contumacia,crescere debeat ipsa pena secundum canonica instituta : & nos frater N. Inquisitor præfatus, talẽ & talem,seu tales,eorum contumacia exigente excõmunicauerimus, & excõmunicatos vobis mandauerimus denuntiare in causa fidei orthodoxæ,pro eo quia recusarunt de defendenda Ecclesia contra hæreticã prauitatẽ præstare canonicum iuramẽtum:& tales per vos de nostro mandato excommunicati,denuntiati fuerunt per mẽses tot, nec A parere voluerunt,nec velint nostris præfatis monitis ac mandatis,immo verius Apostolicis,& cõtumaciter sustinuerint per dictos mẽses & in præsentiarum sustineant animo pertinaci: Ideo vobis & cuilibet vestrum in virtute sanctæ obediẽtiæ præcipimus & mandamus, quatenus continuando dictam iniunctam vobis per vos denuntiationem de præfatis excommunicatis, eosdem excõicatos denunciando,candelas † ardẽtes vos ibi habentes,in terrã proijciatis,seu in aqua, vel aliàs coram populo extinguatis, & cãpanas pulsetis, seu pulsare faciatis ab alijs quolibet die semel: & tamdiu præcipimus auctoritate Apostolica vos facere supradicta,quousque a nobis oppositum habuerins in mandatis,&c. Datum, &c.

† vide c. dẽnt 11.q.3.

Si autem propter prædictas denunciationes resilierint a contumacia antedicta; & præstiterint prefatum canonicum iuramẽtum in forma antedicta, absoluantur a dicta excommunicatione,iniũcta eis duriori quam prius penitentia arbitraria salutari : in qua penitentia adiungatur semper aliquid, quod directe cedat ad honorem fidei Christianæ. 24

Resilientes a contumacia absoluantur.

Vbi aũt nec sic voluerint resilire a contumacia antefata,sed sustinuerint dictas excõicationes, & denũtiationes cũ cãdelis extinctis: & cãpanis pulsatis,p aliquos mẽses,poterũt aggrauari processus, & excõicari cũ sibi participantibus aliquib. de magis visum fuerit; per formam tenoris sequentis. 25

Contra obstinatos vlterius procedẽdum excõicando participantes cum eis.

Forma excõmunicandi participantes cum predictis rectoribus ciuitatum,vel locorum.

FRater N.ordinis Prædicatorum, Inquisitor,&c. Venerabilibus dilectis nobis curatis,talis Ecclesiæ,&c. Salutem,& mandatis nostris,&c. 26

Cũ participare cũ leprosis plurimũ sit damnosum,& excõicati præsertim in causa fidei,moraliter sint leprosi sic,vt ad se accedentes damnabiliter inficiant,& corrumpant;propter quod vt vere leprosi arctantur, & merito a consortio hominum elongantur: idcirco vobis,& vestrũ cuilibet in virtute sanctæ obediẽtiæ auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, præcipimus,quatenus in vestris Ecclesijs dũ Missarũ solẽnia celebrãtur, & populi in eis fuerit multitudo,tali & tali,seu talibus,generaliter omnib. præcipiatis,mãdetis, & moneans canonice, vno pro trino edicto,quatenus non participent comedendo,bibendo,pertractando,colloquendo,seu aliàs prędictis talib. Vicario,Subuicario,Balliuo,&c. aliàs sciant se excõicationis vinculo innodatos: quam excommunicationis sententiam in eos vt in contumaces,si contra fecerint,Nos frater N. Inquisitor præfatus,illorum contumacia exigente ferimus in his scriptis: absolutiones a dictis sententijs,si forsan incurrerint, nobis vel domino Papæ solummodo reseruantes. Datum,&c. 27

Leuit.c.13.

Et supponendo loca quibus præsunt interdicto.

Quib. denunciationib. factis,si cõsenserint præstare canonicũ iuramentũ,præstent in forma superius explicata,& absoluantur a snia excõmunicationis,

tionis, eis iniuncta arbitraria pœnitentia duriori.

Si autem non præstiterint, poterit processus vlterius aggrauare, vt scilicet terra, quæ prædictorum excommunicatorũ dominio seu regimini subsunt, supponantur ecclesiastico interdicto per formam tenoris sequentis.

Forma supponendi ciuitatem uel locum ecclesiastico interdicto, quia eius rectores noluerunt iurare, &c.

28 NOs frater N. &c. ordinis Prædicatorum, in dominio talis domini, Inquisitor hæreticæ prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

Attendentes, quod talis Vicarius, talis Subuicarius, talis Balliuus, &c. talis ciuitatis vel loci, non solum recusauerunt præstare nobis canonicum sacramentum vel iuramentum, de defendenda Ecclesia contra hæreticam prauitatem, quamuis ad hoc tenerentur secundum canonicas sanctiones, & per nos fuerint pluries requisiti: verum et permiserunt se hac ex causa contumaciter excommunicationis vinculo innodari, & publice excommunicatos denuntiari: ac crescente eorum contumacia fuerint denuntiati publice excommunicati, et cum extinctis candelis & pulsatis campanis, ac demum eum participantibus, iustitia requirente: & huiusmodi excõmunicationis sententias, ac ipsarum denuntiationes publicas, & aggrauationes sustinuerunt per mẽses plures, seu tot, animo pertinaci in detrimentum animarum suarum ac salutis, & contemptũ non modicum Ecclesiæ sanctæ Dei, & tolerant D animo indurato et de præsenti: Idcirco nos frater N. Inquisitor præfatus dignũ existimantes, quatenus pœna excrescat, contumacia excrescente: & vt antefati excommunicati Vicarius, Subuicarius, & cæteri antedicti, vtilius inducantur ab antedicta contumacia resilire, & ad gremiũ sanctæ matris Ecclesiæ aduolare; ipsam talem ciuitatem vel locum, qui subest regimini eorũdem, supponimus ecclesiastico interdicto: nolentes, quod præfatum interdictum per alium, quã per nos seu Romanum Pontificem relaxetur. Datum, &c.

29 *Quo apposito, interdictum executioni debitæ demandetur per litteras formæ sequentis.*

Forma denuntiãdi talem ciuitatem uel locum esse suppositum ecclesiastico interdicto.

FRater N. ordinis Prædicatorum, &c. Venerabilibus & nobis in Christo dilectis curatis talis Ecclesiæ: Salutem, & mandatis nostris, &c.

Vobis vniuersis & singulis tenores nostrarũ litterarum præsentium intimamus, quod nos iu- A stitia requirente talem ciuitatem, seu locum supposuimus ecclesiastico interdicto per nostras litteras, & sententias tenoris sequentis: Nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorum, &c.

Inserantur ex toto litteræ immediate præcedentes: Qua propter vobis & vestrũ cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna præcipimus, & mandamus: quã excommunicationem in vos, nisi infra sex vel tot dies, quos vobis vna pro trina monitione canonica assignamus, feceritis quæ mãdamus, ferimus in his scriptis: quatenus infra Missarum solemnia in vestris ecclesiis, quando ibi fuerit populi B multitudo, denuntietis publice & alta voce, talẽ ciuitatem seu locum esse & fuisse per nos ex causis præfatis suppositum ecclesiastico interdicto; nec relaxandũ per alium, quam per nos, vel dominum nostrum Papam: vos idem interdictum seruetis, & facietis in vestris ecclesijs obseruari, quousque de relaxatione vobis constiterit legitime, prout decet. Datum, &c.

Quod si ciuitas prædictos excommunicatos coegerit, seu induxerit ad præstandum petitum præmissus iuramentum, absoluentur ipsi excommunicati in forma ecclesiæ anteposita, & mandabitur curatis qualiter sunt absoluti in forma superius enarrata. Et ciuitatis interdictũ relaxabitur per litteras tenoris sequentis. 30

Si tãdem obedierint absoluantur, & amoueatur interdictum.

C

Forma absoluendi prędictos, officiales & relaxandi interdictum.

NOs frater N. ordinis Prædicatorum, & cetera. 3

Attendentes quod tales, ciuitatis tales D regimini præsidentes, contumacia postulante fuerunt per nos excommunicationis vinculo innodati, ac demum ipsa ciuitas antedicta supposita ecclesiastico interdicto; vt saltẽ sic inducerentur a tanta contumacia resilire, ac iurare de defendenda Ecclesia sancta Dei contra hæreticam prauitatem: & ipsi tales, saniori consilio adhærẽtes, ipsa ciuitate eos suis sanis consultationib. ad huiusmodi inducente, a sæpefacta contumacia resilientes, præstiterunt antedictum petitum a nobis canonicum iuramentum: & quia dignum existit, quod eis obedientia suffragetur, ad quam se de proximo reduxerunt, & cessante culpa cesset & pœna: Eapropter Nos Inquisitor præfatus E eos a sententijs excommunicationis præfatis absoluimus in forma ecclesiastica consueta, & pro absolutis habemus, & haberi ab omnibus volumus pro prædictis: ipsamque ciuitatem a dicto interdicto liberamus, ipsum interdictum totaliter relaxando. Datum, &c.

Quibus sic actis mandet Ecclesiarum curatis, quod interdictum deinceps non obseruent, nec prædictos excommunicatos vitent, nec faciant euitari per litteras tenoris sequentis.

Forma

Forma denunciandi regentes ciuitatem vel locum esse absolutos ab excommunicatione, & interdictum relaxatum.

Rater N. ordinis Prædicatorum, Inquisitor, &cęt. Venerabilibus, & nobis in Christo dilectis ecclesiarū talium, curam regētibus animarum: Salutem, & mandatis nostris, &c.

Tenore pręsentium litterarum vobis, & vestrū cuilibet intimamus, quod nos iustitia postulante absoluimus a sententijs excommunicationis tales, quibus tenebantur per nos merito innodati, atque à ciuitate tali interdictū per nos impositum relaxauimus, ipsis obtemperantibus nostris monitis & mandatis, prout in litteris nostris videritis plenius cōtinetur tenoris sequentis: Nos frater. N. &c. *Inserantur ex toto litteræ immediate præcedentes:* Idcirco vobis, & cuilibet vestrum auctoritate Apostolica præcipimus, & mandamus, quatenus prædictos pro absolutis habentes de cætero eos non euitetis, nec faciatis a cæteris euitari: immo, put ante, ad diuina libere admittatis, ipsumque interdictum deinceps non seruetis, cum per nos ex toto fuerit relaxatum. Datum &cæt.

33 Quid insup faciendū rebus cōtra sic obstinatos.

Quod si nec sic præstare voluerint antefatū canonicum iuramentum, poterit processus aggrauari, iuxta c. Ad abolendam. §. statuimus. extra de hæret. & iuxta c. Vt officium. §. statuimus. & vt infames hæreticorum fautores, & de fide suspecti honore & officio sui regiminis spoliari & condemnari, nec de cætero illud seu ad aliud officium publicū, vel dignitatem aliquam assumantur; & ea, quæ fecerint de cætero, nullam firmitatem habeant & hoc per litteras tenoris sequentis.

Forma aggrauandi officiales prędictos excommunicatos, & priuandi eos officijs publicis.

Os frater N. & cætera.

Attendētes quod ciuitatis, villę, vel loci alterius regiminis præsidentes, tenentur præstare corporale iuramentum de defendenda Ecclesia sancta Dei cōtra hæreticam prauitatem, ac constitutionib. contra hæreticos, credētes, receptatores, fautores, & defensores eorū, ipsorumq; filios, & nepotes editis a sancta sede Apostolica inuiolabiliter obseruandis, & obseruari toto tempore sui regiminis faciendis, cū fuerint ab ipsis Episcopo seu Inquisitore legitime requisiti; quodque præstare antefatum iuramentū cōtumaciter recusantes, sunt ut infames & hæreticorum fautores ac de fide suspecti, honore & officio sui regiminis spoliandi, & de cæ-

A tero ad nullam dignitatem, neque ad vllum publicum officium assumendi: quinimmo declarādum, quod quidquid fecerint deinceps in suo officio, nullam obtineant firmitatem: Et cum talis Vicarius, talis Subuicarius, & talis Balliuus, talis Subballiuus, talesq; Consules, & Rectores talis ciuitatis seu loci, fuerint per nos inquisitorē præfatū legitime pluries requisiti, de defendēda Ecclesia sancta Dei, bona fide iuxta officiū & posse suū cōtra hæreticam prauitatem: Et nihilomi-
B nus quod constitutiones a sancta sede Apostolica editas contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, ipsorumq; filios & nepotes toto tempore sui regiminis inuiolabiliter obseruarent, & facerent in terris sui regiminis obseruari, ipsiq; taliter requisiti præstare contumaciter renuerunt antefatum canonicum iuramentum: verum quia ipsorum contumacia exigente fuerūt excommunicationis vinculo innodati, & etiam publicati: accrescente eorum contumacia etiam cum candelis extinctis & campanis pulsatis, demumque cum participātibus, ipsaque ciuitas talis, in criminis detestatio-
C nem, & ipsorum criminum punitionem supposita ecclesiastico interdicto; ac in præsentiarū persistant in tali ac tam graui cōtumacia animo indurato: Idcirco, nos inquisitor præfatus, dignū merito reputantes, vt hi officijs priuentur, qui officijs abutuntur, volentesque in hac parte mādata canonica & Apostolica fideliter exequi (vt tenemur) ipsos talem, à vicariatus, talem a subuicariatus, talem a balliuatus, talem a subballiuatus, talem a cōsulatus officijs talis ciuitatis seu loci, eorū in causa fidei, postulante inobedientia & contumacia, vt infames, & tanquam hæreticorum fautores, & de fide suspectos tenore præsentiū merito expoliamus: sicq; deinceps talis ꝓ
D vicario, talis ꝓ subuicario, talis ꝓ balliuo, talis ꝓ subballiuo, & tales pro consulibus ab aliquo nullatenus habeantur, nec de cætero ad aliquā dignitatem vel publicum officium assumātur: Eo deinque tenore decernētes irrita, & inania quæcuuque deinceps talis vt vicarius, talis vt subuicarius, talis vt Balliuus, talis vt Subballiuus, & tales vt Consules fecerint seu ordinauerint, mandauerint, vel fieri iusserint: nullamque obtinere deinceps firmitatem. Datum, &c.

E *Qua sententia sic lata, mandetur regentibus curam animarum, in cathedrali et in alijs ecclesiis publicari per litteras tenoris sequentis.*

COMMENT. VIII.

Quoniam, vt in superioribus docuimus, grauissima oriuntur incommoda, quoties magistratus aut hæreticis fauent, aut negligunt ea præstare, quæ ad fidem protegendam, & propagandam attinēt; ideo iustissime cautum est, vt officijs & dignitatibus; quibus abutuntur, priuentur, vt si resipiscant, & in officio contineantur: id vero qua ratione peragatur, diligenter docet hic Eymericus. Num. 34.

Solus Inquisitor pōt secularib. officijs priuare

a Idcirco nos Inquisitor præfatus,&c.] *Vides hic, solum Inquisitorem priuare, & priuatos denũtiare delinquentes in causa hæresis officijs & dignitatibus sæcularibus, quod facere potest; secus est dicendum de ecclesiasticis, in quorum priuatione cum inquisitore interuenire debet episcopus. glossa communiter recepta in c. vt commissi. §. priuandi, verbo, honoribus. de hæret. li. 6.*

At hodie per clem. 1. de hæret. §. propter quod, inquisitor non posset priuare officijs sæcularibus absq; episcopo, per illa verba; aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diœcesano, &c. nõ valebit. *Sed de hoc dixi amplius infra par. 3. super quæst. 113.*

Quid nomine publici officij intelligatur, notatu digna disputatio.

b Nec de cætero ad aliquam dignitatem, vel publicum officium assumãtur.] *Hoc loco obscurissimum dubium occurrit, Quid nomine publici officij intelligatur; nam leges nusquam id nominatim (quod ego sciam) declarant; tametsi quandoque nõ obscure in quibusdam colligatur, vt in c. fœlicis. de pœnis, lib. 6 & notatur in c. vbi periculũ. §. quod si præmissa, de electio. in 6. tradit Archidiaconus in c. 1. de consuetu. libro 6. optima glossa in l. legatis, §. ex officio. ff. de legat. 3. & in Hispania olim Ferdinandus Quintus Rex Catholicus lege quadam incipiẽte:* Al nuestro iustitia mayor, & a los del nuestro consejo, *nominatim declarauit munera & officia, a quibus excluderentur, qui ab hæresi vel apostasia fuissent reuersi dãnatorumque filij vsq; ad secundam generationem per lineam masculinam, et vsq; ad primã, per lineã femininã in hęc verba.*

Por la qual mãdamos y defendemos, que de aqui adelante ningũ recõcialiado por el dicho delicto de heregia, y apostasia: ni hijo ni nieto de condennado por el dicho delicto; fasta la segunda generaciõ por linea masculina, y hasta la primera por linea femenina, no puedan ser ni seã del nuestro consejo: ni oydores de las nuestras audiencias & chancilleria, ni de algunas dellas: ni Secretarios, ni Alcaldes, Alguaziles, ni mayordomos, ni cõtadores mayores, ni menores, ni Thesoreros: ni Pagadores, ni Contadores de cuentas, ni Scriuanos de Camara, ni de rentas, ni Chãciller, ni regidores, ni relator, ni abogado, ni fiscal: ni tener otro officio publico, ni real en la dicha nuestra casa y chãcillerias: y assimismo que no pueda ser ni sea Corregidor, juez, Alcalde ni Alguazil, ni Merino, ni Preboste, ni veynte y quatro: ni Corregidor, ni iurado, ni Fiel, ni Executor, ni Scriuano publico, ni del Consejo, ni mayordomo, ni notario publico, ni fisico, ni cirujano, ni boticario, ni tener otro officio publico ni real, en algunas de las dichas ciudades, uillas, y lugares de los dichos nuestros reynos y señorios, solas penas en que

A caen & encurren las pſonas priuadas que vsan de officio para que no teniẽ abilidad ni capacidad, y so pena de confiscation de todos sus bienes para la nuestra camara y fisco, en las quales incurrã por el mismo fecho sin otro processo, ni sentẽcia ni declaraciõ, y las personas quedẽ a la nuestra merced, *hæc ibi; Quod fuit sancitum Granatæ. 21. die Septemb. anno Domini MDI.*

Idem quoque cautum fuerat in Inquisitione Hispaniæ per constitutionem quandam Valladolitanã B *anno Domini MCCCCLXXXVIII. c. 11. incipien.* Item que los derechos.

Quid nomine publici officii vel dignitatis intelligatur Inquisitor declarat.

Quoniam vero hæc velut priuata vnius regni decreta facile alibi contemni possent, nos qui generales regulas scribimus, ita sentiendum putamus: quoties dubitatur, quid nomine publici officij aut dignitatis intelligatur in hac causa, a quibus hæretici, & eorum descendentes excluduntur, ad Inquisitorem solum, vel ad eum vnà cum episcopo id pertinebit declarare, cum Inquisitor vel solus vel cum episcopo facultatem habeat interpretandi leges, & C *statuta dubia contra hæreticos edita, vt optime docuit Eymericus pa. 3. q. 85. & 86. ubi dixi, neq; ab hac sententia crederem recedendum.*

Iã obseruatione dignũ est, quod recte docet Hostiensis, Joannes And. Ioannes Anania, & communiter doctores in cap. excommunicamus. §. credentes. extra de hęre. videlicet, non multum esse laborandum in nominibus publicorum officiorum recensendis; cum nec omnia facile nominari specialiter possint. argu. l. 4. ff. de præscript. uerbis. & secundum diuersas prouincias ipsorum nomina varientur: sed generaliter dicendum est hęreticos, credentes, & cęteros, qui hac pęna coercentur, D *inhabiles esse ad publica officia, quęcunque illa sint & quocunque nomine censeantur secundum varios ritus & cõsuetudines diuersarum prouinciarum.*

In concilio Tolosano c. 14. olim cautum fuit, vt qui diffamatus aut notatus esset de hæresi, officio medici non vteretur in hęc verba; Statuimus etiã, vt quicunque fuerint infamati de hæresi, vel suspicione notati, officio medici de cætero non vtãtur. *hęc ibi.*

Postremo illud addiderim, pœnitentibus ac re- E *conciliatis Ecclesię ab hæresi reuertentibus, ac filijs & nepotibus damnatorum non modo, interdici ne publica officia gerant, aut beneficia & dignitates habeant, verum amplius ne argento, auro, aut pretiosis vestibus & ornamentis vtatur; quod olim in concilio Bitterrensi, c. 28. eleganter cautum est his verbis.*

Et ne balliuias seu administrationes teneant: nec sint in consilijs vel familijs potentum: neq; vtãtur vel medici vel notarij officio: nec ad alia officia publica, vel ad actus accedant legitimos: nec portent aurifrisia: nec sericum, vel similia ornamenta: vel vittas croceas; vel corrigias auro vel argento membratas: vel sotulares incisos seu pictos: & vbi expediens visum fuerit, eijciantur de villa in qua cõuersati fuerãt, in alia certa villa seu prouincia moraturi ad tempus. *hactenus ibi.*

Est

Est autem iustissimum hoc statutum: indignum est enim in ciuitate bene constituta, eos qui sunt infames, honorificis ornamentis decorari, eisdem etiã inhibetur, ve phaleratis equis instar nobilium vtãtur, quod, & ad mulas trahi debet, ut optime scripsit Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 23. & seq. sed in his post aliquot tempus dispensari solet.

Forma publicandi tales officijs publicis priuatos.

35 FRater N. ordinis Prædicatorum, Venerabilibus & nobis dilectis vniuersis & singulis talis ciuitatis ecclesiæ cathedralis curatis & nõ curatis, ad quos præsentes peruenerint: Salutem, & mandatis nostris, immo, &c.

AD Vestri cuiuslibet notitiam deducimus, tenore nostrarum pręsentium litterarũ, quod nos, iustitia exigente, ac infrascriptorum cõtumacia requirente, talem Vicariũ, talem Subuicariũ, & talem Balliuum, & talem Subballiuum, & tales Consules ciuitatis talis seu loci, spoliauimus officijs, quibus præerant antedictis, ac ipsos inhabilitauimus ad officia publica, & honores publicos qualescunque habendos deinceps in futurum, C decernentes etiam quidquid de cætero fecerint seu ordinauerint, virtute seu occasione prædictorum, seu aliorum officiorum esse irritum & inane; ac nullius existere firmitatis, sicut in nostris litteris infra scriptis videbitis plenius contineri, quarum tenor sequitur in hunc modum.

Nos frater N. &c. *Inserantur ex toto litterę immediate præcedentes.*

Verum cum velimus (vt debemus) ad pręfatæ talis ciuitatis seu loci pręducti deduci notitiã singulorum, cum omnes tangere dignoscatur, & quod omnes tangit, ab omnibus debeat approbari, ne eos contingat erga huiusmodi ex ignorantia oberrare; Vobis & cuilibet vestrũ, seu vobis D talibus, & talib. auctoritate Apostolica, qua fungimus in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ pręcipimus & mandamus, & mandando requirimus ac monemus, quatenus infra sex † dierum spatium, quos vobis, & vestrum cuilibet pro trina monitione canonica, & termino peremptorio assignamus; quibus elapsis excommunicationis sentẽtię uos subiacere volumus ipso facto, in vestris ecclesijs dum Missarum solemnia celebrantur, & populi erit inibi multitudo, pręfatas nostras litteras alta voce in vulgari, & intelligibiliter publicetis, ac faciatis per alios publicari, notificantes omnib. vt supra, quod nos, pręductos, & E eorũ quemlibet spoliauimus officijs publicis antedictis, quibus antea vtebantur, ac etiam spoliamus, & inhabilitamus eos, & eorum quemlibet deinceps ad quęcunque publica officia obtinenda, decernentes, quidquid de cętero attẽtauerint occasione pręductorum officiorum, seu eorum nomine vel colore, fore irritum & inane, ac nullam obtinere vlterius firmitatem, Mandamus vniuersis & singulis vniuersitatibus pręfatę ciuitatis seu loci, quatenus pręductis taliter a suis offi-

† Hoc arbitrariũ est, & maius spatium si vult pōt Inquisitor constituere.

A cijs per nos auctoritate Apostolica spoliatis, quod eis non pareant seu obtemperent in his, quę spectant ad executionem officiorum pręductorum, quibus antea vtebantur, cum illi sint suis demeritis auctoritate Apostolica spoliati. Datum, &c.

Si autẽ illa ciuitas siue locus prædictos recusauerit, & eos habuerit ut ueraciter a suis officijs spoliatos, eligantur seu ponantur alij officiales boni, qui in principio suę creationis & nouitatis, præstent, ut tenentur, prædictum canonicum iuramentum. 36

Vbi autem dicta ciuitas siue locus non obtẽperauerit sententijs per Inquisitorem latis in antea memoratis, sed duxerit contumaciter resistendum, dictos B *spoliatos in prioribus officijs tolerando, a quibus fuerint canonice spoliati, tunc in illo casu, licet Inquisitor possit procedere, & ciuitatem, si ciuitas fuerit, priuare aliarum commercio ciuitatum, ac episcopali etiam dignitate, iuxta cap. Ad abolendam. §. statuimus, in fine, de hæret. lib. 5.*

Tamen [a] *melius est, quòd ad tantam pœnam per Inquisitorem non procedatur; sed ciuitatis contumacia domino nostro Papæ exponatur, præsertim cum cap. Vt officium, de hæret. lib. 6. ad pœnam ciuitatis vel loci amplius non procedat.*

COMMENT. IX.

a TAmen melius est, quod ad tantam pęnam p Inquisitores non procedatur. *Singulare est hoc Eymerici documentum, quod est in magnis causis semper obseruandum; tutius enim ac securius est punitionem differre, & principem consulere, quàm dum celeriter procuratur, tumultum excitare; cum sæpissime contingat, populos non ita delegatis iudicibus, aut gubernatoribus, ac principibus ipsis obedire. Etsi Inquisitores vellent potestatis suæ omne imperium exercere, facile ad seditionem cunctos commonerent.*

Num. 36. D. Herẽda sæpe punitio, ne scãdalum oriatur.

In Hispania, qui ita delinquerent, per Inquisitores D *proscriberentur, & manu regia comprehenderentur ac punirentur, vt testatur Iacobus Simancas de cath. inst. tit. 23. num. 8.*

De institutione Vicarij, seu Commissarij.

DVM autem pręducta taliter peragũtur, pręstito antefato canonico iuramento vel nõ pręstito, potest & debet Inquisitor in quolibet episcopatu vnum Cõmissarium instituere quadraginta annorum ętatis, iuxta glossata super c. Nolentes, de heret. in cle. religiosum, seu clericum sęcularem, virum prouidum & prudentem, scientia E & moribus pollentem, sanctę fidei zelatorem, & hoc per litteras tenoris sequentis.

Forma instituendi Commissarium specialem.

FRater N. ordinis Fratrum Prædicatorum, sacrosanctæ Theologiæ magister, &c. Venerabili & nobis in Christo dilecto N. ordinis supradi-

cti Salutem in auctore & conseruatore fidei domino Iesu Christo.

† al. pellibus.

QVIA Callidæ vulpes Samsonis pedibus † versutis, ceruicibus erectis gestu & habitu obfuscatis sub quadã specie sanctitatis colligatis caudis ardentibus, intricatis vocibus nefarijs non verentur per agrum vniuersum Dominicum currere, hac illacque discurrere, segetẽ albam fidei splendoribus Dominicam dissipare, comburere & ardere, immisso igne ascendente ab inferis, deuastante hæreticæ prauitatis, vt nos paulo ante

B rerum magistra omnium experientia docuit euidenter: & timeamus, & non immerito, ac reuolutis visceribus tremamus nocumenta fidei segetib. & agris fertilib. Dominicis inferri, grãdia supradictis incursu præscriptarum vulpium & discursu, ex nostri Inquisitoris absentia, quę eiusdem Inquisitoris præsentia, Dei fauente gratia, conseruantur: Et quia propter varia & ardua fidei negotia habemus interdum per partes regni diuersas percurrere, vt exposcũt negotiorũ qualitas & necessitas, ac requirunt: ideo nos Inquisitor præfatus vos N. de cuius discretionis synceritate, conscientiæ soliditate, scientiæ profunditate,

C & zelo fidei accenso, & veritate, fidẽ gerimus solidam in Domino & probatam, Vicarium nostrum seu Commissarium in tota tali diœcesi, statuimus & facimus firmiter per præsentes cõmittentes a vobis plenarie & expresse, quatenus denuntiationes, & informationes, seu accusationes auctoritate nostra à quibuscunque, & etiam contra quoscunq; recipere, & procedere, (prout nos possemus) libere valeatis: ac super & pro eisdem tã testes quã reos citare, † arrestare, compedire, confessiones seu testimonia recipere, & ea probare, & ẽt examinare, & ad testificandum cogere, atq; pro dicenda veritate vnà cũ domino episcopo seu eius vicario quæstionibus exponere &

D tormentis: ac etiam ponere ad carcerem, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur: cõsilium peritorum, quando vobis videbitur, conuocare: atq; generaliter omnia alia facere, quæ nos facere valeremus, si ibi personaliter præsentes essemus. In prædictis b enim omnibus & alijs ex eisdem, modo aliquo emergentibus, dependẽtibus, & connexis plenariam concedimus & cõferrimus potestatem: diffinitiua c dumtaxat sententia omnium impœnitentium & relapsorũ (vt est moris) ad quam absque nostra licentia & consensu nolumus vos extendere manus vestras, nobis penitus reseruata. Datum sub sigillo nostro

E in pendenti, in tali loco, tali die, talis mensis, & talis anni.

† Hoc dicit iuxta constitutionem clemen. I. §. præterea quod, de hæret.

38 *Potest Inquisitor plenè committere vices suas, et ad procedendum ad sententiam diffinitiuam: sed melius est, & communiter fit, quod sententias relapsorum & impœnitentium sibi retineat, & reseruet: quia magis præsumitur de Inquisitore, & magis obtẽperatur Inquisitori, quàm cõmissario: & quia cõmuniter Inquisitor est magis expertus: & quia si bene procedatur vel male, sibi totũ imputabitur: & quia ipsius est processus sui commissarij defensare, cum idem sit consistorium vtriusque.*

A *Quare multũ pertinet ad Inquisitores, quòd habeant bonos cõmissarios & industrios, & qui sciãt & velint prudenter negotia fidei exercere, vt secũdũ eorũ, & maiorẽ & minorem prudentiã, & practicã † possint Inquisitores minus vel plus grãdiora, seu minus grãdiora negotia eis cõmittere, & ad istas vel ad illas sententias procedendi potestatem cõferre: & prout negotiorũ qualitas hoc exposcit.*

† al. peritiam

Forma alia ad hoc idem.

B FRater N. ordinis Prædicatorum, &c. Venerabili & religioso viro fratri N. ordinis talis: Salutem in auctore & conseruatore fidei, &c. 40

CVM Per absentiã hæreticę peruersitatis Inquisitorum, diabolica suggestione in locis pluribus experiamur sæpissimè catholicę fidei cõtraria suboriri, quæ per eorum præsentiam validius extirpantur: Nos qui sumus arduis negotijs plurimis sanctæ fidei in præsentiarũ taliter occupati, quod ad talẽ diœcesim quoad præsens, accedere commode nõ valemus: Idcirco vobis de cuius

C zelo, scientia, & discretione fiduciam gerimus in Domino pleniorẽ in negotio fidei, infra talẽ diœcesim cõmittimus plenarie vices nostras, donec ad nos duxerimus reuocandas, semper dumtaxat nobis diffinitiua sententia reseruata. In cuius cõmissionis testimonium, sigillum nostrum duximus præsentibus apponendum. Datum, &c.

COMMENT. X.

Num. 37.

QVoniam inter ministros Inquisitorum Principem locum sibi vendicant commissarij seu Vicarij eorum, quos vbi occasio postulauerit, pos-

D *sunt & debent instituere, vt multis Pontificũ rescriptis continetur, & docet copiose Eymericus infra q. 13. & seq. ideo nunc quomodo institui debeãt & quã habeant auctoritatem docet vsq; ad tit. De sermone generali habendo, quicquid autem ad hanc tractationẽ attinet, copiose dicemus cum Eymerico infra super q. 13. & multis sequentibus; nunc practicam in tali negotio seruandam consideremus.*

a Committentes vobis plenarie & expresse, quatenus denuntiationes & informationes, &c. I *Quę hoc loco commemorat Eymericus posse Inquisitores Vicarijs suis cõmittere, explorati iuris est. c. vt commissi. §. committendi, de hæret. lib. 6. concessitque etiam apertius Vrbanus iiij. rescripto quodã*

Quid possint Inquisitores vicarijs suis committere.

E *incipiente:* Licet ex omnibus. *in hæc verba:* Vt ergo commissi vobis officij debitum vtilius & liberius exequamini, committendi citationes, testiũ examinationes, cum de huiusmodi crimine ac ipsius circumstantijs duxeritis inquirendum, & denunniationes sentẽtiarum, quas in quoslibet hac de causa tuleritis, &c. plenam cõmittimus facultatem. *hæc ibi. Tradit Gondissaluus tract. de hæres. q. 7. nu. 13. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §. 2. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. num. 429. atque hoc iure communi obseruari vere testatur Vmbertus in opere iudiciali, verbo, Inquisitor, nu. 5. & verbo. Vicarius, nu. 8.*

Docet

Teſtium examinatio quā do vicarijs cōmittenda.

Docet tamen Simancas de catho.inſt.tit.64.nu. A *11.teſtium examinationem ab ipſo Inquiſitore fieri debere, nec alteri committendam, niſi cum teſtes ſunt impediti, ad quos nec iudices ire facile poſſint aut debeant; quod non negamus: neque enim facile debent Inquiſitores vices ſuas committere, ſed tūc cum iuſta cauſa poſtulat: nam quæ ab Inquiſitoribus geruntur, maturius & prudentius facta eſſe præſumuntur, quàm quæ ab eorum ſubſtitutis fiūt.*

Ac de hac quidem teſtium examinatione alteri non committenda, cum Inquiſitor eſt pręſens, nec legitime impeditus, in Hiſpalenſi inſtructione anni Domini MCCCCLXXXIII.c.17.his verbis a nobis latine redditis cautum eſt: Item Inquiſitores B per ſe ipſos recipiant & examinent teſtes, nec committant eorum examen notario vel alteri perſonæ: niſi teſtis eſſet ita infirmus, quod non poſſet ante Inquiſitorem comparere, & Inquiſitori non eſſet honeſtum ire ad recipiendum teſtis dictum, vel eſſet impeditus: nam eo caſu poſſet Inquiſitor committere examen teſtis iudici ordinario eccleſiaſtico loci, & alteri perſonę prouidæ & honeſtæ, quæ ſciat bene examinare cum notario, & referat modum, quem tenuię teſtis in deponendo. *hæç ibi.*

Quamquam autem extra Hiſpaniam non teneātur neceſſario Inquiſitores Apoſtolici huius inſtru C *ctionis decretum obſeruare, vt alibi copioſius ſcripſimus, poſſintque inſpecto vel iure communi, vel priuato, vel conſuetudine aliqua, non modo cætera, ſed etiam teſtium examinationem committere, tutius eſt tamen, vt per ſe ipſos eos interrogent atque examinent, vt dictum eſt.*

Commiſſarijs vero ſuis alibi conſtitutis propterea & hoc & alia committere coguntur, quia non poſſunt ipſi Inquiſitores per ſe alibi conſtitutos teſtes examinare, cæteraq; tranſigere.

Iam hoc ipſum quod de Inquiſitoribus Apoſtolicis diximus, in epiſcopis quoque locum habere cenſemus, in his locis, in quibus non ſunt Apoſtolici Inquiſitores: vt videlicet ipſi Epiſcopi per ſe te- D *ſtes in cauſa fidei examinent, ob eaſdem cauſas.*

Quid operetur clauſula, cum emergētibus, dependentibus, & connexis.

b In prædictis enim omnibus, & alijs ex eiſdē modo aliquo emergentibus, dependentibus, & connexis, &c.] *Vtilis eſt admodum hæc clauſula ad tollendas varias difficultates, quæ in negotio inquiſitionis occurrere ſolent, de quibus facile a cauilloſis & fraudulentis reis opponi poſſet ex omiſſione huius partis, ad differendum iniq; iudicium. Cū enim cauſa principalis tractatur, aliqua quæſtio incidere poteſt, vel quippiam emergere, quod cum ad cauſam principalem immediate non pertineat, negotium poſſet iudicibus faceſſere: quo fit vt optimo* E *conſilio in commiſſione addatur præfata clauſula.*

Quæ autē dicantur incidentia, dependentia, emergentia, & connexa, tradit Specul.tit. de incidenti quæſtione. & gloſſa in l.quod iuſſit. §. prætor. vbi copioſe Doctores. ff. de re iudi. item Doctores in l. quoties. C.de iudi. & in l.1. C.de ordine iudicior. & Canoniſtæ in c.1. & 2.de ordi.cognitio.

Cōmiſſarij Inquiſitorū, an poſſint pronuntiare ſententias impenitentiū, & relapſorum.

e Diffinitiua dumtaxat ſententia omnium impęnitentium & relapſorum, &c. nobis penitus reſeruata.] *Cæterorum ergo delinquentium ſentētias* A *veluti ſuſpectorum redeuntiū, fautorū, receptatorū & ſimilium, Inquiſitorum commiſſarij virtute acceptę ſubdelegationis ferre poſſent: immo ēt ſnīas in relapſos & impęnitentes poſſent pronuntiare, quoties generaliter illis forent Inquiſitorum vices commiſſæ. quod non obſcure videtur hoc loco ſentire Eymericus, dum ſpecialiter ſibi reſeruat ſententias relapſorum, & impęnitentium, indicans commiſſarios eas tunc poſſe ferre, cum Inquiſitor ſpecialiter ſibi nō reſeruaſſet: cui opinioni manifeſtius adſtipulatur idem Eymericus paulo poſt num.42. circa finem, ibi:* Parati vobis committere, quatenus ad diffinitiuam ſententiam procedatis. *& nu* B *me.44.ibi:* vſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiue procedere valeatis.

Et hanc ſententiam ſummo iure veram eſſe exiſtimo: nam cum Inquiſitores ſint principis delegati, hanc etiam facultatem poterunt ſuis commiſſarijs ſubdelegare. c.cū ſuper. de offic.delegati. l.auia. C.de indi.

Cæterum quia res eſt magni ponderis, cum de vita hominis agatur, tutius erit hanc poteſtatem Commiſſarijs non tribuere, vt optime etiam hoc loco indicat Eymericus. Iam de cōmiſſarijs amplius diſſerit auctor 3.par.q.13. & ſeq. vbi & nos copioſe cum eo diſſerimus. C

Forma litterarum inſtituendi duos commiſſarios ſimul, qui procedant pariter & coniunctim.

FRater N. ordinis Prædicatorū, &c. 41
Venerabilibus, & uobis in Chriſto dilectis religioſis uiris fratribus, tali & tali, ordinis talis: Salutem in auctore & conſeruatore, &c.

Quia ſecundum canonicas ſanctiones† integrum eſt iudicium, quod plurimorum ſentētijs D confirmatur: & negotium talis viri delati, capti, & detenti pro hæretica prauitate ſit negotiū nimis arduum atq; graue: attētis circunſtantijs criminis, & perſonæ: ea propter, vt fidei negotiū arduū antefatum maturius peragatur, & in eo ſecurius procedatur: ac conſultius fine debito terminetur: Vobis duob. pariter coniunctim, & nō vni ſine altero committimus plenariè vices noſtras, ac plenariā procedēdi poteſtatem in dicto fidei negotio, & in omnib. ex illo emergentibus, incidentibus, & connexis, etiam vſq; ad diffinitiuas ſententias excluſiue concedimus facultatē, E tenore pręſentium noſtrarum litterarum. In cuius rei teſtimoniū, præſentes noſtras litteras noſtri ſigilli appenſione iuſſimus communiri.

† Cap. prudētiā. de officio deleg. cap. de quib. 20. diſt.

Forma alia ſecunda pro eodem.

FRater N ordinis Prædicatorum, & cætera. Magnæ prudentiæ religioſis viris fratribus tali, & tali, ordinis talis: 42
Salutē in auctore & cōſeruatore, &c.

QVIA Secundum catholicam irrefragabilē A veritatem, † vbi multa consilia, ibi salus, & vbi peritorium plurimorum sententia, ibi virtus; cū per plurima consilia atque iudicia rei veritas me lius discutiatur, efficacius detegatur, & clarius videatur: Eapropter cupientes negotia fidei orthodoxæ cōmodius, ac vtilius promoueri ad Dei gloriam, & honorem; Vos talem, & talem, viros vtiq; scientia prouidos, sapientia circunspectos, zelo sanctæ fidei circumcinctos, prout per experientiam diuturnam esse nouimus, & de quorū virtutib. fiduciam in Domino gerimus plenam; Vicarios nostros, ac Commissarios speciales instituimus in tota tali diœcesi, cum plenitudine B potestatis: cōmittentes vobis, ex certa scientia, † & expresse, quatenus pariter, & coniunctim in negotijs sanctæ fidei ad eandem fidem sanctam firmius complantandam, & ad prauitatem hæreticam validius extirpandam, auctoritate nostra, immo verius Apostolica, vsque ad diffinitiuam sententiam exclusiue, & in omnib. ex illis emergentibus, dependentibus, & connexis, procedere valeatis, liberam potestatem conferentes tenore nostrarum præsentium litterarum: parati uobis committere quatenus ad diffinitiuam sententiā procedatis, cum per vos vel vestras litteras fuerimus de qualitate negotij plenius informati. In C cuius commissionis, & concessionis testimoniū præsentes nostras litteras nostro sigillo iussimus communiri.

† prou. c. 11. & 24.

L. fin. C. de fideicom. l. hæredes palam. §. 1. de test.

† Hæc clausula quam vim habeat tradit Fely. in c. nō nulli. de rescriptis.

Forma instituendi ab Inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem.

43 FRater N. ordinis Prædicatorum Venerabili, & nobis in Christo dilecto patri, fratri tali, talis ordinis sacræ Theologiæ egregio professori: Salutem in auctore & conseruatore, &c. D

Quia Dignum merito existimamus & suffragantibus nobis ad hęc canonicis institutis, secundum negotiorum qualitatem, eorumq; minorē, seu ampliorem arduitatem, de ministris idoneis prouidere, & negotium sanctæ fidei, in renatis fonte sancti baptismatis commodius confouendæ, ac in præcordijs conuersorum ad eādem firmius complantandę, & de hæreticorum infectis visceribus labem ipsam hęreticam cautius euellendę, sit negotium ad honorē Dei, & fidei augmentum & vtilitatem Ecclesiæ, & populi, super omnia alia negotia sęculi obtinēs principatum: propter quod cum magna circunspectione, & E indagine est de ministris idoneis ad exequendū dictum fidei negotium prouidendū: Idcirco nos frater N. Inquisitor pręfatus, attendentes, quod commode in terris nostrę iurisdictioni subiectis non valemus diutius cōmorari: cum nos oporteat ad Romanam curiā dirigere breuiter gressus nostros, pro consultando Sanctissimo domino nostro Papa super quibusdam arduis negotijs sanctę fidei promouendis: & cupiamus totis nostris visceribus de idoneo generali commissa A rio prouidere: Vos venerabilem fratrem sacrę Theologię magistrum, de cuius scientię profunditate, sapientię soliditate, & conscientię synceritate fidem in Domino gerimus firmiorem, experientia solida comprobatam: Vicarium nostrū, & Commissarium in omnibus regnis, & terris talis domini, nostrę Inquisitioni subiectis, instituimus, & facimus generalem: committentes uobis ex certa scientia & expresse, in, & super omnibus & singulis fidei negotijs, quę occurrent, & etiam in omnibus ex illis dependentib. emergentibus, incidentibus, & connexis, quandocunque, & quomodocunque plenarie, & generali- B ter vires nostras, etiam vt ad sententias diffinitiuas relapsorum, & impęnitentium, & alias qualescunque libere procedere valeatis, liberā concedimus potestatem tenore nostrarum præsentium litterarum: In quarum commissionis, & concessionis testimonium, præsentes nostras litteras sigilli nostri munimine iussimus roborari. Datum in tali loco, tali die, talis mensis.

COMMENT. XI.

CVM nos oporteat ad Romanam curiam dirigere breuiter gressus nostros, pro consul C tando Sanctissimo domino nostro Papa, &c.] *Cum olim initio constituta Inquisitionis delegatę, nulli (quod ego sciam) essent Inquisitores Cardinales generales in tota republica Christiana, quos per litteras liceret consulere, & ab eis etiam in arduis responsum, habita prius cum Pontifice summo debita consultatione, vt nunc fit, accipere: propterea sæpe cogebantur priuati Inquisitores Romam proficisci, in quorum absentia negotia fidei multum periclitabātur, vt copiose docet Eymericus paulo post num. 128.*

Num. 43. Cardinales Inquisitores generales in tota republ. Christiana qñ inceperint cōstitui.

Quibus incommodis inspectis primus (quod ego legerim) Vrbanus iiij. anno Domini MCCLXIII. D *Cardinalem sancti Nicolai in carcere Tulliano Inquisitorem creauit generalem, seu quasi protectorē Inquisitorum constituit, quem possent particulares Inquisitores consulere, vt constat ex peruetusto rescripto Vrbani iiij. incipiente:* Cupientes, *quod nos authenticum vidimus in inquisitione Bononiensi. quem morem multos deinde Romanos Pontifices obseruasse, præsertim eo tempore quo hæreses pullularent, fit mihi maxime verisimile.*

Hodie singulari Romanorum Pontificum prouidentia hęc penitus incommoda sunt sublata: nā in Hispania Inquisitores singularum vrbium generalem eorum regnorum Inquisitorem seu Inquisitionis præsidem consulunt: is vero cum cæteris aliarū E *prouinciarum Illustrissimos ac Reuerendissimos Cardinales inquisitores generales in tota republica Christiana; quos per litteras consulere licet; quibus principes omnes in hac causa merito subijciuntur, vt ordinatione quadam Pij Quinti Pont. Max. iustissime cauetur.*

Eius autem rescripti cuius paulo ante memini, fragmentum hic transcribere placuit, in gratiā eorum qui notitia antiquitatis delectantur. habet vero in hunc modum,

Periculoſa,& grauia impedimenta,quæ in prædicto negotio vobis emerſerint,dilecto filio noſtro I.ſancti Nicolai in carcere Tulliano diacono Cardinali, quem eidem præfecimus negotio,ſignificare curetis.Super alijs vero impedimentis quibuslibet, quæ ſiue ex defectu ſociorum, ſiue alias ex quacunque cauſa vobis in ipſo negotio emergere fortè contigerit, & perſonaliter ſi opus fuerit ad Cardinalem recurratis eundem, & per litteras veſtras ſeu nuntios ſecurè ipſi Cardinali omnia intimare curetis: vt nos per eum ſufficienter ſuper præmiſſis inſtructi,contra impedimenta huiuſmodi prouideamus de remedijs opportunis. *hæc ibi.*

Forma alia ſecunda inſtituendi Vicarium generalem in tota prouincia.

44 FRater N.ordinis,&c. Venerabili,& no C bis in Chriſto dilecto patri fratri tali, talis ordinis, ſacræ Theologiæ magiſtro. Vel ſic: Honorabili domino prouido,& diſcreto tali,decretorum doctori,canonico in tali Eccleſia cathedrali: Salutem in auctore,& conſeruatore:&c.

INTER Alia honeſta obſequia atq; ſancta, quæ grata exiſtunt plurimum altiſſimo creatori prout teſtimonijs veridicis comprobatur,eſt animarum zelus,peccatorum ſalus,fidei orthodoxę augmentum,prauitatis hæreticæ exterminiũ:ac pro fidei catholicæ,& orthodoxæ defenſione nocte, & die continuè inſudare. hinc eſt quod nos D frater N.Inquiſitor præfatus,cui ex iniuncto nobis officio a Sãctiſſimo domino noſtro Papa peragere hæc incũbit, non valentes huiuſcemodi incũbere,ſeu intendere de præſenti, cum habeamus ad Romanam curiam accedere,pro quibuſdam ibi negotijs ſanctæ fidei exequendis: Vos venerabilem patrem,ſeu dominum antefatum, de cuius fidei integritate, vitę puritate, diſciplinę ſufficientia,morũ modeſtia,atq; in cunctis agẽdis prudentia circumſpecta, ſynceram in Domino fidem gerimus,& probatam,Vicariũ noſtrũ, & commiſſarium,in omnibus,& ſingulis ciuitatibus,territorijs, atque locis iuriſdictioni noſtræ E ſubiectis,tenore præſentium inſtituimus generalem;cõmittentes vobis,quatenus auctoritate noſtra,immo verius Apoſtolica,in omnibus,& ſingulis fidei negotijs,quę obuenient,& in omnib. ex illis dependentibus,emergẽtibus, & connexis libere etiam vſque ad ſententiam diffinitiuã incluſiuè procedere valeatis:ſuper quibus omnib. & ſingulis,committimus vobis vniuerſaliter ac plenariè vices noſtras, quouſque ad nos duxerimus reuocandas. In quorum omnium,& ſingulorum teſtimonium,ſigillum noſtrum duximus præſentibus apponendum. Datum,&c.

A POterit etiam ipſe Inquiſitor,ſi voluerit,facere huiuſmodi commiſſiones nõ per litteras ſuas,ſui ſigilli munimine roboratas, ſed per publicum inſtrumentum, ſigno notarij clauſum: In quo inſtrumento,vltra ſignũ,ſi voluerit, notarij,poterit etiam facere apponi ſigillum ſuum in pendenti, & per conſequẽs poteſt Inquiſitor commiſſiones huiuſmodi facere tripliciter. Primo,per litteras ſuas,eius ſigilli munimine roboratas. Secundo,per publicum inſtrumentum,ſigno notarij ſignatum. Tertio,per publicum in- 45

Modi alij inſtituendi vicarios.

B ſtrumentum,ſigno notarij conſignatum, & appenſione ſigilli Inquiſitoris communitum.

46 Aduertendum tamen,quod Commiſſarij debent eſſe multum circumſpecti,& cauti,& præſertim qui non ſunt practici,vt de capite ſuo nõ procedant,potiſſimè in arduis: ſed habeant ſibi aliquem bonum, & practicum aduocatũ, cuius conſilium in agendis frequenter requirant, & ſemper faciant poſſe ſuum, vt ſi commodè poſſint,maxime in dubijs, & arduis, quod ea quæ agunt, Inquiſitori ſtudeant intimare,& de aſſenſu illius procedere,& abſque eius conſilio nullatenus negotijs finem dare, alias poſſent leuiter C oberrare,& tunc Inquiſitor talem errorem non poſſet leuiter reparare,& eſſet ſibi magis,quàm commiſſarijs imputandum,& poſſent proceſſus per Romanam curiam reuocari in opprobriũ, & iacturam officij inquiſitionis, & verecundiã, & ruborem Inquiſitoris, quæ ſummopere in tã magno negotio ſunt cauenda.

Aduertenda a commiſſarijs, & vicarijs inquiſitorum.

De ſermone[a] generali habendo ab Inquiſitore.

DVM prædicta taliter peraguntur, ſeu diſponuntur,commiſſarijs iam inſtitutis, vel nõ inſtitutis, ſemper tamen facta fide ipſi ordinario, in D cuius diœceſi Inquiſitor diſponit ſuum officiũ exequi,de ſua poteſtate,& delegatione ſibi facta a domino noſtro Papa, indicat ſermonem generalem, non pro aliquo feſto ſolemni, ne officiũ feſti impediatur,& populus a ſuis Eccleſijs, pro tunc parochialib. detrahatur,ſed pro aliqua die Dominica communi, quæ non ſit Quadrageſimæ,vel Aduentus, mittendo ad clericos curatos omnium Eccleſiarum parochialium illius loci, vel ciuitatis, in quo ſermonem decreuit facere generalem,litteras tenoris ſequentis. 47

E

Forma litterarum inducendi ſermonem generalem.

Rater N.ordinis Prædicatorũ, &c. Dilecto tali,talis Eccleſiæ, ciuitatis talis,vel loci: Salutem, & mãdatis noſtris,immo verius Apoſtolicis,prompto animo obedire. 48

QVIA pp iniunctũ nobis officiũ Inquiſitionis hęreticæ prauitatis,intendimus Dominica die tali,& talis mẽſis,in tali Eccleſia cathedrali pdicare vniuerſo clero,& populo cõgregato,ac proponere aliqua ſuper negotijs fidei,& de fide: eapro

Inquiſitorẽ uocare põt populum, & clerum.

per auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, Vos rogamus, requirimus pariter, & monemus, quatenus crastina die, quæ erit dies Dominica tanta eiusdem mensis, dum Missarum celebrabuntur solemnia, populũ alta voce, & intelligibili moneatis, quod die præfata Dominica, sint in prædicta Ecclesia cathedrali, hora qua Missa maior cõsueuit ibi aliàs celebrari, visuri, & audituri, quod ad fidem pertinet orthodoxam: adijcientes quod nos suspendimus omnes alios sermones generaliter illa die, & cõferimus auctoritate Apostolica quadraginta dierum de indulgentia, ad sermonem nostrum cõfluentibus antedictum. Datum, &c.

Et silentium ea die alijs prædicatorib. indicere.

49 *Disponat Inquisitor ita, quod sabbatho ante; dictæ litteræ Ecclesiarum rectoribus præsententur, & sequenti die, scilicet in crastinum, quæ est dies Dominica, faciat prædictam monitionem, pro alia die Dominica, tunc immediatè sequenti.*

Poterit ipse inquisitor etiam, si vult, litteras præmittere antedictas, & die Dominica, de mane dictis curatis mittere paruas cedulas † tenoris sequentis.

† Vox hispanica, qua significat chyrographũ breui, cõprehensum sermone

Forma altera ad idem.

SIGNIFICAMUS Vobis, quod nos proponimus Domino disponente, Dominica die immediate sequenti in Ecclesia cathedrali, de fide sermonem facere generalẽ: quare hodie in Missa rogamus, & volumus, quod populum moneatis, quatenus veniant ad sermonẽ: Nos enim suspendimus pro illa die omnes sermones, & conferimus indulgentiam quadraginta dierum ad sermonem nostrum venientibus antedictum.

50 *Eadem die seu in crastinum intimet Inquisitor hæreticorum per nuntium, seu per cedulam præsidẽtibus, in domibus religiosorum, quod Inquisitor Dominica sequenti immediatè sermonem faciet generalem, quare non oportet se ad sermonem aliquem præparare.*

Adueniente autem sabbatho sequenti, mandabit Inquisitor per nuntium, seu cedulam prædictis præsidentibus in domibus religiosorum, quatenus de qualibet religione tot, scilicet duo, vel quatuor ad sermonem veniant generalem.

Et ex singulis religionibus, aliquos sermoni suo adesse iubere.

51 *Die autẽ Dominica assignata, faciet Inquisitor sermonem generalem, loquendo de fide, eandẽ commẽdando, & ad eius defensionẽ, & hæreticæ prauitatis extirpationẽ populum inducendo: tandẽ facto sermone moueبit populum verbo: Quod si sciuerint aliquem dixisse, vel egisse aliqua contra fidẽ, seu tenere aliquem errorem, quod debeant Inquisitori reuelare, qui potest prodesse, & non obesse, & aliqua verba similia in effectu concludendo, quod licet ipse Inquisitor bene præsumat quod reuelabũt, quicquid sciuerint de prædictis: tamen vt ipsi talia scientes magis apud homines excusentur, & apud Deum de obedientia mereantur, ꝙ ipse eis præcipiet, & eos monebit canonicè (vt est iuris) & ẽt fieri cõsueuit.*

Amonitio de reuelatione hæreticorum facienda.

Quibus [b] dictis ipse Inquisitor faciet legi publicè alta voce, & intelligibili, & in vulgari, per suũ notarium, vel aliquem clericum, vel religiosum, in ambone iuxta se existentem, litteras admonitorias tenoris sequentis.

A

Forma admonitionis in sermone generali de hæreticis reuelandis.

V M nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorum in regno, & terris Illustrissimi domini talis ditioni subiectis, Inquisitor hæreticæ prauitatis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus, per varios processus prædecessorum nostrorum, & narratione vulgata, ac

B per propriam experientiam aliquorum inuenerimus, & de cætero nonnullas personas pestiferas Christi, & Ecclesię, ac verius sanctæ fidei inimicas, antiqui serpentis veneno hæresis esse infectas, vulpinis caudis intricatis, sanctitatis specie, & habitu obfuscatas, in varijs ciuitatibus atq; locis huius patriæ, & regnorum, temporib. retroactis, vineam Domini Sabbaoth discurrentes, ac pariter deuastantes, voce nefaria Deum deorũ in Sion blasphemantes; & probabiliter timeamus ac reuolutis visceribus tremamus, iam tale venenum multorum pręcordia infecisse: Ea propter nos plenis desiderijs affectantes, periculosis

C eorum insultibus totis nostris conatibus obuiare, auctoritate domini nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis præcipimus, mandamus, & mandando requirimus, & monemus primo, secundo, tertio, ac peremptoriè, vniuersos, & singulos tam clericos, quàm laicos, tam regulares, quàm sæculares, cuiuscunque conditionis, gradus, status, ordinis, religionis, ac dignitatis existant, qui sunt infra terminos huius talis ciuitatis, ac loci, & circumquaque illam, per vnã leucam, † ad quos hæc nostra præsens monitio peruenerit, & mandatum, quatenus [c] infra sex dies proximè computandos, quorũ primos duos

† Vox Hispanis nota, q cõtinet quatuor millia Italica.

D pro primo, & reliquos duos primis duobus immediatos pro secundo, & vltimos duos pro tertio termino, & peremptoriè, ac trina monitione canonica assignamus: nobis reuelent, si sciuerint, viderint, vel audierint aliquam personam esse hæreticam, diffamatam de hæresi, seu suspectã, aut loquentem contra articulos fidei, vel Ecclesiæ sacramenta, aut aliàs vita, & moribus a communi conuersatione fidelium dissidentem, seu dęmonibus inuocando sacrificantem. Si autem (qd Deus auertat) aliquis suæ salutis immemor extiterit, pręfatis nostris mandatis, & monitis nõ parendo, ea quæ iussimus non complendo, sciat

E se excommunicationis vinculo innodatum: quã excommunicationis sententiam Nos frater N. Inquisitor præfatus cõtra tales nobis rebelles, & inobedientes, immo reuera domino nostro Papæ, & Ecclesiæ sanctæ Dei, eorũ contumacia exigẽte, inobediẽtia requirente, & iustitia postulante nunc vt extunc, & tũc vt exnunc ferimus in his scriptis: absolutiones a dictis sententijs, si forsan aliqui incurrerint, nobis seu domino nostro Papæ tantummodo reseruantes. Datum, &c.

Forma

Forma ſecunda pro eodem.

53 NOs frater N. ordinis Prędicatorũ in domituio talis domini, Inquiſitor hęreticę prauitatis a ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus, totis noſtris affectibus inhiãtes, omnibus noſtris præcordijs affectãtes populũ Chriſtianum in vnitate, & ſynceritate catholicæ fidei confoueri, ac ab omni peſte prauitatis hæreticæ viſceraliter elongari: Idcirco nos frater N. Inquiſitor præfatus, cui ex iniũcto nobis officio, hæc incũbunt, ad gloriam, & honoré recolẽdi nominis Ieſu Chriſti, & ad exaltationem ſanctæ fidei orthodoxæ, atque ad depreſſionem hæreticæ prauitatis: vniuerſis, & ſingulis cuiuſcũque gradus, conditionis, ſtatus, ordinis, religionis, ac dignitatis exiſtãt, qui ſunt infra terminos huius ciuitatis talis, ac talis, aut circa illã ad duas leucas, ad quorum notitiam noſtra peruenerint hæc mãdata, auctoritate Apoſtolica, ac iniuncti ſancti nobis officij, qua fungimur in hac parte, in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub excommunicationis pœna præcipimus, & mãdamus, ac mãdando requirimus, & monemus, quatenus infra duodecim dies proxime computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor immediatos pro ſecũdo, & vltimos quatuor pro tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica aſſignamus, vt nobis reuelent, ſi ſciunt, viderunt vel audierunt aliquam perſonam eſſe hæreticam, diffamatam de hæreſi, vel ſuſpectam, aut peruerſæ ſapiẽtem de articulis fidei, ſeu eccleſiaſticis ſacramentis, ac alias a communi conuerſatione fidelium vita, & moribus diſſidentẽ, & in ſpeciali talem hæreſim, nũc vigentem, defendere, approbare, vel alias dogmatizare, *ponatur quę eſt illa, vel illę:* alias ſi noſtris, immo verius Apoſtolicis antetatis monitis, & mandatis non paruerint cum effectu præmiſſa infra prætaxatum terminum reuelando ſciãt ſe excommunicationis ſententiam in omnes, & ſingulos taliter, vt prædicitur, contumaces, præfata noſtra monitione canonica præeunte, & eorum inobedientia requirẽte, nũc vt ex tũc, & tũc ut ex nũc, ferimus in his ſcriptis: abſolutione hat rum ſententiarum nobis, & domino noſtro Papæ tantummodo reſeruando. Datũ &c.

Poſt publicationem edicti quid facere debeat Inquiſitor.

QVA ſententia vel ſimili in effectu in vul 54 gari promulgata, Inquiſitor habet facere tria. Primum eſt, ſententiam antedictam breuiter explicare ad certa puncta eam redeundo, ut melius populi memorię infigatur: dicẽdo hęc vel ſimilia in effectu. Iſta ſententia ſtat in trib. pũctis. Primus eſt generalis: vt ſi ſcitis aliquem hæreticum vel de hereſi ſuſpectum ſeu diffamatum, quod reueletis eũ nobis. Secundus eſt ſpe-

Contenta in edicto ad certa capita reducenda.

A cialis: vt reueletis ſi ſcitis aliquem dogmatizare errorem de proprio vel communi, ſeu talẽ. Tertius eſt ſingularis: vt ſi ſcitis aliquem tenentẽ libros hęreſum, ſeu dæmonum inuocationum.

Secundum, [d] quod habet facere Inquiſitor 55 eſt indulgentias promulgare dicendo: Auctorita te domini noſtri Papæ, ego confero cuilibet veſtrum, qui veniſtis ad ſermonem iſtum, indulgẽtiam quadraginta dierum. Et idem dominus noſter Papa dat tres annos de indulgentia omnib. qui præſtiterint in officio meo, & ad hęreticos reducendos, conſilium, auxilium, vel fauorẽ: *quare iſte qui legit ſententiã antedictã, habet tres annos.*

Promulgãdæ indulgentiæ.

B Et quicunque reuelauerit mihi aliquem hæreticum vel diffamatum de hæreſi, vel ſuſpectũ, ſeu alias in cauſa fidei perhibebit coram me verum teſtimonium, habebit alios tres annos de indulgentia, quare ſitis diligentes, vt habeatis. *De iſtis indulgentijs cõſtat in priuilegio Vrbani IIII. quod incipit: Præ cunctis. quod priuilegiũ ſupra eſt inſertum.* 56

Tertium, [e] quod habet facere tũc Inquiſitor, eſt, tempus aſſignare gratiæ, dicendo ſic: Et ego auctoritate Apoſtolica de gratia ſpeciali aſſigno omnibus hæreticis, credentibus, fautoribus,

Tempus gratiæ aſſignandum ſponte venientibus.

C receptatoribus, & defenſoribus hæreticorum, ac de hæreſi diffamans vel ſuſpectis, ſi qui ſunt in tota iſta diœceſis, totum menſem immediate ſequentem, ſeu tantum tempus, infra quod libere veniãt ad me, nec expectent ſe denuntiari, ac cuſari vel capi: infra quod [f] tempus gratiæ ſi libere, & ſpontanea volũtate ad me venerint, & fea tum ſuum reuelauerint, & veniã petierint, magnam [h] veniam, & † miſericordiam cõſequentur. Si autem expectauerint quod accuſentur, denuntientur, citentur, vel capiantur, vel tempus gratiæ trãſire permiſerint, & poſt venerint, tantæ gratiæ non erunt digni: quare veniant infra tempus gratiæ aſſignatum.

† al. gratiam.

D Quibus peractis poterit Inquiſitor pręfatas ſuas ſententias admonitorias affigi facere in valuis Eccleſię dictæ cathedralis, vt ab omnib. poſſint legi.

Quibus duobus terminis aſſignatis, vno hæ 57 ticis credentib. defenſoribus, &c. in ſpeciali: alio omnibus ad denuntiãdum; ſi ſciuerint aliquem hæreticum, vel diffamatum generaliter, &c. ſpectet ipſe Inquiſitor, & attendat, quod nõ diſcurrat, ſed in domo (vt in pluribus) perſonaliter perſiſtat, vt ibi inueniatur ſi veniunt hi, uel illi.

E *De ſponte uenientibus in tempore gratię, & crimen ſuum Inquiſitori prodentibus.*

QVOD ſi infra terminum aſſignatum hæ 58 reticis credentibus, fautoribus, &c. quod tempus grans a doctoribus nominatur, aliqui ad dictum Inquiſitorem acceſſerint, qui dicant, & recognoſcãt ſe in aliquã hæreſim incidiſſe, ille credidiſſe vel hæreticis fauorẽ præſtitiſſe, ne ad manus peruenirent Inquiſitorum, & ſimilia; circa iſtos, qui

Spõte veniẽtes tempus tractandi.

non

non sunt accusati, nec denunciati, nec citati, seu voluntarie aduenerūt, & errorem suum detexerūt, infra terminum eis assignatum, debet Inquisitor mitius se habere.

59 Attendat [h] tamen Inquisitor taliter veniētes, qualiter velint detegere errorem suum. Nā si volunt detegere tantum in foro pœnitentiali per modum confessionis sacramentalis, Inquisitor non admittat, nec confessiones eorum audiat: nō enim Inquisitores, vt Inquisitores, sunt iudices in foro pœnitentiali, & interiori, sed iudiciali, & exteriori: vndè ad confessiones sacramentales libenter accedere non debēt, ne inquisitionis officium deludatur, & sacramentum pœnitentiæ contemnatur, & ipse Inquisitor audiens tales cōfessiones sacramentales scandalizetur. Nā si Inquisitor audiat aliquem in confessione sacramētali, & ille confiteatur, quod tanto tempore in tali errore ꝑstitit, & illo multos infecit, vel aliquid simile. & post, processu temporis de his denuntiatur seu accusatur Inquisitori, & ille iudicialiter inquirit, factum detegitur, ille citatur, medio iuramento interrogatur, & imponit Inquisitori, ꝙ secretum confessionis reuelauit, & eūdem & sacramentum pœnitentiæ scādalizabit: frequenter enim repertum est (& qui vidit, & comperit scit, quia verum dicit) quod tales dubitantes, & timentes ne præueniātur per Inquisitorem, per se veniunt, & audiri in confessione sacramentali per Inquisitorē petunt, ne sic confessi possint detegi, nec puniri. quare confessiones sacramentales talium non sunt ab Inquisitoribus admittēdæ: detegant ergo crimen suum, & errorem coram Inquisitore in foro iudiciali.

Inquisitor est iudex in foro exteriori non in interiori.

60 Quo crimine detecto, si videat Inquisitor eū iam præuentum, hoc est, alias sibi denūtiatū vel accusatū, procedat ad audiendā confessionē suā iudicialiter cum notario, & testibus, & procedat in causa, vt ordo postulauerit rationis. † semper cū eo mitius se habendo, quia venit nō vocatus.

† al. iuris.

61 Si autem Inquisitor non videat eū præuentū vtpote quia alias non fuerat ei delatus, nec actū fuerat contra eum: inquirat diligenter cum eo si factum totaliter est secretum: vtpore, quia dubitauit aliquando de sacramento Eucharistiæ, vel simili, & ad finem aliquando credidit sacramentū huiusmodi nihil esse, & aliquāto tempore in hoc perstitit, tamen nulli se reuelauit, nec aliquē infecit: & tunc [i] si totaliter est secretum, nō procedat ad iudicialem confessionem recipiēdam, sed secrete absoluat eum iniuncta sibi aliqua pœnitentia salutari, indicendo, ꝙ stet firmiter in catholica credentia, & repellat tales tētationes, &c.

De crimine penitus occulto non est iudicialis cōfessio sumenda.

Si autem comperiat factum non esse secretū, immo ille detegit nō solum malè credidisse, sed etiam se alijs suam peruersam credentiam reuelasse, & alios infecisse; tunc Inquisitor descēdat ad confessionem suam iudicialiter recipiēdam, & informet se plenius cum illis, quibus se reuelauit, quos infecit, & procedat in causa iuxta canonicas sanctiones, semper mitius se habēdo erga eum, quia venit per se non vocatus, & infra tempus gratiæ.

Iuridice accipienda est cōfessio criminis alijs manifesti.

A

COMMENT. XII.

Postquam Inquisitores hæreticæ prauitatis ciuitatē sibi decretam sunt ingressi, fidemq; fecerint capitulo Ecclesiæ maioris, & senatui vrbis, ostensis litteris delegationis, quibus creati sunt Inquisitores; alterum quod proxime illis agendū incūbit, est, conuocare clerum, & populum, vt certo die festo conueniant in maiorem Ecclesiam, vt illic sermo de fide catholica habeatur, & potestas, & iurisdictio Inquisitorum declaretur, & quam ob rem missi sint publice intelligatur. c. vt commissi. §. aduocandi. c. vt officium. §. compescendi. de hæret. lib. sexto, quod præscripsit luculenter Concilium Biterrense, c. 1. in hæc verba: Atque ibi conuocatis clero, & populo, & proposito verbo Dei, mandatū vobis factum, & aduētus vestri causam, lectis litteris quarū auctoritate procedere habetis, sicut oportere noueritis, exponatis, *hæc ibi. In his omnibus qualis ordo obseruari debeat, singillatim ostēdit Eymericus, traditque Simancas de catho. instit. tit. 44. nu. 2. & copiosè Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 10. nu. 11.*

Num. 47. Ab Inquisitore de nouo instituto sermo de fide habendus, & quid in eo gerēdū.

B

C *Illud præterea solet in multis locis obseruari, vt finito sermone de fide catholica, omnes simul corā Cruce ac libro Euangeliorum iureiurando promittant se præstaturos fauorem, auxilium, & consiliū sanctæ Inquisitioni, eiusque ministris, & quod nullo modo directè vel indirectè eos impedient: quod iuramentum in specie præstare debent ciuitatis magistratus, ad quod præstādum eos posset compellere Inquisitor: quod & faciet si viderit expedire, alias ne quid noui, & inusitati moliatur, quod vel minimum obesse possit in hac causa, in omnibus laudabilem eius ciuitatis consuetudinem sequatur, vt etiam monuit Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 10. nu. 11.*

D b Quibus dictis Inquisitor faciet legi publice alta voce, & cæt. litteras admonitorias tenoris sequentis.] *Hoc est in ordine tertium, quod Inquisitor obseruare debet finita concione de fide, & præstito iuramento: vt scilicet litteræ monitoriæ prius confectæ legantur aduersus cūctos rebelles, moneaturque totius confluentis populi multitudo, vt omnes hæreticos, & hæreticorum complices, aut quos sciunt de hæresi suspectos, vel infamatos, reuelent: quod pereleganter etiam præscripsit Concilium Biterense, c. 1. in hæc verba:* Ac deinde, *(scilicet post finitum sermonem de fide, & declaratam iurisdictionem Inquisitorum, & aduentus causam)* man-

Num. 51. Finito sermone d fide monentur omnes, vt hæreticos, & suspectos reuelēt.

E detis, vt omnes qui se vel alios sciuerint in crimine labis hæreticæ deliquisse, compareant coram vobis veritatem dicturi.

c Quatenus infra sex dies proxime computādos, &c.] *taxare hoc tempus in arbitrio Inquisitorum positum est, & propter præsentes, breue tēpus sufficit, cum illi statim aut seipsos, aut alios deferre possint: absentes vero vbi accesserint ad ciuitatē, illud ipsum tempus initio constitutum habent, & tunc illis incipit currere.*

Num. 52. Taxare tempus aduenit. tib. arbitrarium est.

d Secundum quod habet facere Inquisitor est indulgentias promulgare, dicendo.] *De indulgētys, quas tā Inquisitores, quam eorum ministri, & cæteri*

Num. 55. Indulgentia concedenda.

ceteri qui præſtant in cauſa fidei conſiliũ, auxilium vel fauorem conſequuntur, multa extant Pontificũ reſcripta, agitque plene Eymericus 3. par. q. 227. et ſeq. & nos ibidem late.

Num. 56. Tempus gratiæ aſſignandum edictis publicis, & quando adliceat.

e Tertium quod habet facere Inquiſitor, eſt tempus aſſignare gratiæ.] *Hoc ita nũc peragitur: edicta publica proponuntur, & publicis locis affigũtur, vt in notitiam omnium facilius perueniãt. Tabienſis verbo, Inquiſitor, §. 10. nu. 11.*

Iam aſſignare plures vel pauciores dies in hoc edicto, arbitrarium eſt: & menſem vnum, quadraginta vel plures dies concedere poteſt Inquiſitor. Simancas de catho. inſtit. tit. 44. nu. 3.

Sed animaduertãt oportet hoc loco Inquiſitores ne fallantur, putantes liberum ſibi eſſe cõcedere hoc B *tempus gratiæ, quoties accedunt ad diœceſim ſibi decretam, in qua per alios Inquiſitores fieri ſolita eſt contra hæreticos inquiſitio. quoniam huiuſmodi gratiæ tempus aſſignare tunc poſſunt cum mittũtur ad ciuitatem ſiue diœceſim, in qua de nouo cõſtituuntur Inquiſitores, quemadmodum ſingulariter docet prima quedam inſtructio Hiſpalen. anni Domini MCCCCLXXXIIII. c. 1. 2. & 3. nam cum in c. 3. de hoc tempore gratiæ conſtituendo ageretur, c. 1. ſtatuerat quando id eſſet concedendũ in hæc verba à nobis vtrumque latine edita;* Primum prædicti domini Inquiſitores & conſultores dixerũt, vt quotieſcunque fuerint de nouo conſtituti In- C quiſitores in aliqua diœceſi, ciuitate, aut oppido vel quolibet alio diſtrictu, vbi hactenus non fuit facta inquiſitio ſuper delicto hereticæ prauitatis & apoſtaſiæ. *& infra. Et poſtquam nonnulla de eorum ingreſſu in dicto c. 1. & 2. dixiſſet, continenter in c. 3. agitur de hoc tempore gratiæ conſtituendo, ſeu promittendo. quare ſi verbi gratia Inquiſitore Bononienſi vita functo, vel amoto alius ad eam ciuitatem deſtinaretur, is nõ poſſet nec deberet hoc tempus gratiæ aſſignare ſicut prediximus: ſecus autem eſſet ſi in litteris delegationis talis ſibi cõcede*- D *retur per Romanum Pontificem facultas, quam interdum indulgere ſolet ob cauſas æquas & rationi conſonas, quæ pium principis animum mouere poſſunt; Atque iuxta hæc quæ diximus intelligẽda eſt doctrina & praxis Eymerici hoc loco, ſicut etiam apparet ex Simanca, de catho. inſtit. tit. 44. de ordine procedendi. nu. 1. & ſeq. & clarius ex Arnaldo Albertino in repetitione c. 1. de hæret. li. 6. q. 12. num. 4. verſ. Et quod dixi ſupra, & ex ipſomet Eymerico in principio huius 3. partis, tit. 1. quo loco dicit ita:* Vbi conſiderandum eſt, quod quando Inquiſitor eſt a domino noſtro Papa, vel ab alio eius vice, de nouo inſtitutus in aliquibus regnis E vel terris. *hęc ille, & ſeries totius ordinis & diſputationis id potiſſimum reſpicit, de quo proxime diximus quod ipſum etiam ex Concilio Biterrenſi c. 1. & 2. non obſcure colligitur.*

Num. 56. Sponte venire qui dicantur.

f Infra quod tempus gratiæ ſi libere, & ſpontanea voluntate ad me venerint, &c.] *Qui dicantur ſponte venire, elegãter docuit Guido Fulcodius in conſultationibus ad Inquiſitores, quæſt. 2. quã quia ſingularem habet eruditionem, & multam lucem huic loco affert, referre placuit: ea ita habet* Quoniam illis, qui ſponte redeunt ante tempus A gratię promittitur & obſeruatur impunitas, mortis videlicet, carceris & confiſcationis, quod fieri poſſe credo iuxta mandatum Papæ, & Conciliũ Tholoſanum, † quęritur hic qui ſponte redire dicantur? Sponte igitur iudicio meo redeunt, qui infra tẽpus gratię redeunt, licet in generali ſint moniti, nec enim coacti videntur, quia a nemine ſunt præuenti, & facit bene ad hanc materiã ff. ad Tertullian. l. 2. §. ſi mater, cum ſequentib. verſiculis. Certe poſt tempus gratiæ, ſi res eſt integra, hoc eſt, quia non eſt perſonaliter inquiſitus, nec probationes contra eum receptæ, quod credo verum per legem, ff. de optio. legata. l. mancipiorum: nam ſi poſt tempus gratiæ perſonali- B ter requiritur, & auditur, quamuis errorem ſuũ detegat, indignus eſt venia, & ſic ſonãt ea nõ in ſuo caſu. 24. diſt. c. vlt. quod autẽ tempus hoc tecte præfigatur, non eſt in dubium ab aliquo reuocatum: & poſſent ex vtroque iure multa induci ſimilia: ſed nimis eſt a materia alienum: ſponte ergo venit, qui non venit admonitus nominatim: & colligitur hæc diſtinctio C. de his q latrones occult. l. vlt. in illo verſiculo, Domini, &c. *hactenus Guido Fulcodius, quẽ penitus ſequũtur Archidiaconus, & Ioan. And. in c. vt commiſſi, de hæret. lib. 6. idem penitus reſcripſerunt periti Auinionenſes reſponſo quodã ſuper varijs dubijs circa in-* C *quiſitionẽ, edito anno Domini MCCXXXV. quod eſt in vetuſto illo codice bibliothecæ Vaticanæ.*

† Concilium Biterrenſe, legendum credere, in quo hæc immunitas præſtatur ſponte venientibus, cap. 2.

g Magnam veniam & miſecordiam conſequentur.] *Et ratio eſt, quoniam mitius eſt agendũ cum ſponte confeſſis, quam cum conuictis, c. presbyterum. 50. diſt. in gloſſa communiter recepta in c. de hoc verbo, in iure. extra de ſimonia. vbi Hoſtienſis, & ibi Panormitanus nu. 6. Sed hic Eymericus non expreſſit quam gratiam conſequantur ſpõte venientes, nec quod ego legerim eſt aliquo iure communi cautum, eam tamen nominatim docuit Conciliũ Biterrenſe cap. 2. in hæc verba:* Ac deinde mandetis D vt omnes qui ſe vel alios ſciuerint in crimine labis hæreticę deliquiſſe, compareãt coram vobis veritatem dicturi: Aſſignato eis termino competenti, quod tempus gratię vocare ſoletis; quibus tamen alias huiuſmodi gratia non eſt facta: infra quem terminum veniẽtes, pænitentes, & dicẽtes plenam de ſe ac dè alijs veritatem, habeãt impunitatem mortis, immutationis, exilij, & confiſcationis bonorum. *hæc ibi. Quod in Hiſpania noſtra cautum etiam refert Simancas de cathol. inſtitu. tit. 44. nu. 3. inſtructione quadam Hiſpalẽſi prima, cap. 3. & 7.*

Sponte venientes quam gratiã conſequantur, ſcitu digna.

Non tamen ſponte venientes euitabunt omnem E *pęnam, ſed pro qualitate perſonarum & criminũ, arbitrio Inquiſitorum benigne tractabũtur, aut pęnam aliquam pecuniariam ſoluentes, aut eleemoſynas erogantes, aut alia huiuſmodi charitatis opera pręſtantes.*

Id quoque diligenter eſt animaduertendum, huius promiſſę gratiæ beneficium collatum ſponte venientibus, non tribui illis, quibus alias huiuſmodi gratia iam facta fuit, vt pręcitatum conciliũ docet; nihilominus tamẽ ijs etiã, quibus alias hoc beneficiũ eſt tributum, aliquid eſt condonandum.

Sed

An relapsis sponte venientibus sit parcendum, grauis & vtilis quæstio.

Sed quid si relapsus a nemine adhuc deprehēsus sponte veniat, ac errorem plene confiteatur, lachrymisque misericordiam imploret; erit ne sibi mortis pœna remittenda, ita vt non tradatur curiæ sęcularis? grauissima est plane quæstio, quæ fortassis longiore oratione egeret: breuiter tamen quid sentiam meo more explicabo; ac pœnam quidem mortis condonandam omnino censeo. Primum, quia in hoc cessat sinistra illa suspicio, qua relapsi putantur ficte conuersi, cum seipsum pœnitendo deferat, & veniā postulet. Rursus, quoniam is non est censendus incorrigibilis, qui sponte crimen fatetur, & errati veniam deprecatur. Preterea nullus potest vere dici relapsus, nisi qui bis de hæresi conuincitur. qui vero crimen fatetur, non videtur secundo conuictus, Postremo, Concilium Biterrense paulo antea relatum hoc videtur sentire dum ait, Spōte venientibus impunitatem mortis esse concedēdam. Quæ verba nullo modo possunt in hoc crimine competere nisi relapsis. Nam quicunque alius delinquens sponte conuersus, quamuis grauissime deliquerit, mortis pœnā euitat; & propterea concilium de illis videtur loqui, qui si fuissent conuicti, mortis supplicio essent plectendi: relinquitur ergo relapsos sponte venientes pœnam mortis effugere.

Quando sint admittēdi relapsi sponte venientes.

Atq; hæc sententia benignior est, vt ait Hostiensis in c. ad abolendam. §. illos, in verbo, sine ulla audientia, & verbo, audientia, de hæret. vbi videtur in hanc partem inclinare, quam amplectuntur Ioan. Lupus Decanus Segouiensis tract. de hæret. quem refert & sequitur Montaluus in legibus septipartitis. l. 1. tit. 26. par. 7. quęstio. 6. vers. est tamen conclusio. & Albertinus in lib. de agnos. asser. q. 25. nu. 25. & Alfonsus Cast. lib. 2. c. 2. de iusta hæret. puni. quibus omnino censeo subscribendum; dummodo (quod illi etiā adnotant) peccatum huius relapsi sponte venientis sit occultum.

Contrarium videtur tenere Simancas de cath. insti. tit. 57. nu. 21. & seq. sed nostra sententia benignior est, illud certe verum est, huic homini acriorem pœnitentiam esse iniungendam.

Quia tamen nullo expresso iure cautum esse uidetur, vt huiusmodi relapsis parcatur, propterea cum talis casus occurreret, tutissimum esset, vt priuati Inquisitores supremum Senatum sanctæ Inquisitionis consulant, & id circa tales relapsos exequantur, quod Senatus causa cognita decernet.

Qui non veniunt spōte, aut post tempus gratiæ, qualiter puniendi.

Cæteri autē qui vel sponte non veniunt, vel post tempus gratię veniunt, si hæretici aut credētes fuerint, in perpetuum carcerem sunt detrudēdi, nisi eorum tanta fuerit multitudo, vt commode fieri non possit: quod eleganter docet Concilium Narbonense c. 9. in hæc verba: De hæreticis autem seu credentibus præfata immunitate (quia veritatē de se vel de alijs suppresserunt, vel quia infra tempus indulgentiæ non venerūt, seu alias) indignis paratis tamen absolutè mandatis Ecclesiæ obedire, & recognoscere quam vel suppresserāt, vel negauerant veritatem: quamuis tales proculdubio sint secundum statuta domini Papę in perpetuū carcerē detrudendi: quia tamen intelleximus vos de his tātā in pluribus partibus multitudinem inuenisse, vt nedum expensæ, sed uix etiā lapides aut cęmēta sufficere possint ad carceres construēdos: consulimus, vt eorum immurationes, vbi expedire uidebitur, differatis, donec ipse dominus Papa de illorū multitudine plenius sit cōsultus: nisi forte aliqui essent tam facinorosi, vt de ipsorum impœnitentia, vel fuga, vel relapsu, vel corruptione seu turbatione aliorū nimiū timeretur: tales enim sine nulla prorsus dilatione firmo & perpetuo carceri deputetis. *hęc ibi.*

An qui metu probationum cōfitetur spōte, mitius puniri debeat.

Postremo illud quęsitum est; An qui metu probationum sponte crimina confitetur, mitius puniri debeat, an potius ordinaria pœna sit coercendus; et glossę in c. presbyterū. 50. distin. & in c. de hoc, extra de simonia, ordinariā pœnam imponēdam arbitrantur. sed benignior est Hostien. sententia in dicto c. de hoc, asserentis etiam hoc casu mitius agendum esse. Quanta autem pœnæ pars remitti debeat, arbitrio iudicantis relinquitur.

Et metu probationis confiteri quis dicitur, quando iam vocatus erat ad iudiciū; vnde è diuerso spōte confessus appellatur, cum nullo pręcedente stimulo iudicem adit, & crimē confitetur, vt in dicto c. de hoc, de simo. optime docuit Panor. atque hęc omnia sunt diligētissime obseruanda, vt pęnæ nūc grauiores, nunc remissiores imponantur.

Illi vero qui post tēpus gratiæ sponte veniunt, etiā mitius sunt puniendi, quamuis non consequantur tantam indulgentiam, vt prudentissime obseruat hoc loco Eymericus ibi; vel tempus gratiæ trāsire permiserint, tantę gratiæ non erunt digni.

Quot autem modis seu temporibus reuerti quis possit, secundum quæ aut facile recipietur, & sibi pęnę remittentur, aut contra non recipietur, elegāter et copiose docet Arnaldus Albertinus in repetitione c. quoniam, de hæret. lib. 6. q. 12. & Simancas de cath. instit. tit. 47. nu. 27. & multis seq.

Num. 59. Inquisitor ne audiat sacras confessiones.

h Attendat tamen Inquisitor, &c. nam si volunt detegere tantum in foro pœnitentiali, &c.] *Pulcherrimum est, & valde vtile hoc documentū & omnino in hoc tribunali obseruādum, vt etiā admonent Campegius ad Zanchinum c. 34. vers. cōsiderent etiam Inquisitores, & Locatus in opere iudiciali verbo, absoluere, nu. 7. Cætera documenta, quę circa confessionem sacramentalem reorū in hoc tribunali obseruare oportet, tradidi supra in hac 2. p. super Concilio Tarraconensi.*

Num. 61.

i Et tunc si totaliter est secretum, non procedat ad iudicialem confessionem recipiendā, sed secrete absoluat eum, &c.] *Non est contēnēdum hoc Eymerici consilium, sed non videtur tutū; quoniam si hoc ita fiat, ferme eadem incommoda cōcurrunt, quę ipse paulo antea commemorauit, dum monebat, ne Inquisitores audiant sacras confessiones; quare tutius semper erit persuadere sponte venientibus, vt iudicialiter confiteantur crimina sua, hoc est, notario eorum confessionem recipiente corā Inquisitore dicant peccatum suum, inde secreta recōciliatione facta, mox absoluat eū, ac ne de hac quidem facti specie accipiendum mihi videtur id quod sanciuit Clemēs VII. rescripto incipiēte; Cū sicut. §. vobis etiam, quod est in bullario litterarū Apostolicarum in fine huius operis, de quo alibi dicemus copiosius.*

Persuadendi sunt rei vt iudicialiter dicant crimina sua.

De modo recipiendi denuntiationes.

63 QVOD ſi infra termitium ad reuelandú hęreticos.credentes,fautores,&c.omnibus generaliter aſſignatum,aliqui paruerint &cóparuerīt, volentes contra aliquos aliqua ad fidem pertinétia Inquiſitori intimare,recipiat Inquiſitor denuntiationes huiuſmodi iudicialiter. Et ſi forſan tam multi denutiatores, vel reuelatos aduenirēt infra terminum aſſignatú,vt nó poſſent omnium denuntianones iudicialiter recipi,ne vnus alium impediat,habeat Inquiſitor ſemper vnū librum † paruum,per diœceſes diſtinctū,in quo ſcribat omnes,quæ fiunt ſibi denuntiationes, & nomina denūtiantium,& nomina teſtium productorum,& vicum & locú vbi morátur: quem librum teneat ſecrete,ne ab alijs videatur,& nomina dennnnantium reuelentur,& periculum illis immineat: Et in iſto libro ſcribat etiam de manu ſua ipſe Inquiſitor,per modum memorialis,omnes denuntiationes,& omnia nomina denunriantium & denuntiatorum, ac etiam teſtium interrogandorum, quę fiant ſibi infra dictum terminum generalem ad denuntiandum omnibus aſſignatum per modum, qui ſequitur.

† Vide Simācam de cath. inſtit. tit. 34. nu. 17.

Forma ſcribendi dicta teſtium per modum memorialis.

De tali dięceſi. Talis de tali loco,qui moratur
64 in tali vico,& vtitur tali arte, vel eſt mercator, vel huiuſmodi,deponit contra talem,qui moratur in tali loco,& in tali vico,& vtitur tali arte, quod dixit ac aſſeruit,quod in ſacramento altaris non eſt veraciter Corpus Chriſti, vel ſimile.

Interrogetur talis,qui moratur in tali loco,& tali vico,& habet tale officium: & etiā interrogetur talis, qui moratur in tali loco & tali vico, & habet talem artem, & ſic de alijs.

Ex alia dięceſi. Talis de tali loco,qui moratur in tali loco,& tali vico,& vtitur tali arte,deponit quod talis de tali loco,qui moratur in tali vico, & vtitur tali arte,dixit vel fecit talia contra fidē.

Interrogētur tales,qui morantur in talibus locis,& talibus vicis,& vtuntur talibus artibus,

Tempore gratiæ elapſo quid agendum.

QVO aſſignato generali termino iam elap-
65 ſo,& delationibus ſcriptis in dicto libro per modú memorialis,Inquiſitor diligenter delatiooes diſcurrat,ac prudenter aduertat, quæ delationes habent maiorem apparentiam veritatis, & quæ crimina ſunt grauiora, & fidei magis periculoſa & vbi maius periculum fidei viderit imminere, ibi incipiat inquirere,citando illum, qui detulit, ſeu reuelauit; & medio iuramento informet ſe de facto,vt diligentius poterit,ſi habet apparentiam veritatis: Quod ſi inuenerit veritatis apparentiam non habere, perſuadeat; non tamen a libro ſuo delationem amoueat: nā quod vno die

Maiori malo celerius occurrendum.

A ſeu tēpore nó inuenitur,alio tēpore reperietur. 66

Si autē apparuerit vel repererit habere apparentiam veritatis: tunc a cum ſint tres modi procedendi ac proceſſus incipiendi, vt habetur extra,de accuſ.denū.& inquiſit.c.Qualiter,& quādo. Primus,per accuſationem,quam præcedere debet charitatiua monitio: Tertius, per inquiſitionem,quam præcedere debet clamoſa inſinuatio: informet ſe Inquiſitor cū ipſo deferente,an uelit accuſare,& procedere per modum accuſationis in negotio vel non: ſi dicat quod accuſat, & vult eſſe accuſator,& procedere per modum accuſationis,informetur per Inquiſitorē, quod
B oportet eum ſe inſcribere ad talionis pœnam,declarando periculum,quod poteſt ſibi imminere de accuſatione,& inſcriptione. Qui ſic informatus,ſi dicat ſe velle accuſare,& requirat procedi per modum accuſationis,& inſtet: fiet prout petit,& formabitur proceſſus per modū infraſcriptum. Si autem dicat ſe nolle accuſare (vt communiter fit) ſed denūtiare,& hoc metu incurſionis pœnæ excommunicationis latæ per eundem Inquiſitorem de reuelando talia ad fidem pertinétia infra terminum aſſignatum: & quod alias non vult facere partem (vt eſt cōmunis curſus)
C tunc formabitur proceſſus per modum infraſcriptum. Si autem non vult accuſare,nec denuntiare proprie,ſed dicit infamā eſſe talem, & ſic quod Inquiſitor informet ſe de fama,& ſi vult inquirat; tunc formabitur proceſſus per modum aliū infraſcriptū. de quibus tribus modis proceſſum incipiendi in cauſa fidei agitur, vt ſequitur.

Quo modo à delatore quo pacto procedere velit.

COMMENT. XIII.

a TVnc cum ſint tres modi procedendi ac proceſſus incipiendi,&c.] *De his etiam Campegius ad Zanchinū c.9.in principio.c.& Tabienſis in ſum.verbo,inquiſitor.§.11.nu.12. Sylueſter verbo,hęreſis.2.§.8. Carrerius tract. de hæretic.num. 105. Gondiſſaluus de hęre. q.10.num. 1. & alij. addunt multi quartum modum procedendi in delictis per viam exceptionis, vt indicat gloſſ. in fidei fauorem. verbo,inquiſitionis,de hęre.lib.6.& Carrerius,de hęret.nu.104. item addunt quintum, per viā notorij,de quo Gondiſſaluus & Campegius pręcitatis locis, addunt tandem ſextū per viā actionis,de plene Aegidius Boſſius tit. de modo procedēdi in delictis per viā actionis. In hoc ſacro tribunali duo modi per viam denuntiationis,& inquiſitionis ſunt frequētiſſimi,cęteri ſatis inuſitati,nō tamē cōtēnēdi,cū quādoq; aliqs locus eis eſſe poſſit. cętera huc ſpectātia in ſequētib. explicabuntur copioſe.*

Quot modis procedatur in crimina hæreſis.

De primo modo procedendi in cauſa fidei per Accuſationem.

PRIMVS modus procedendi & proceſſum incipiendi in cauſa fidei eſt per modum accuſationis,& eſt quando aliquis accuſat aliquem de crimine hæreſis vel fautoriæ,& hoc corā Inquiſitore offerendo illud ſe probaturum, & inſcribit

bit [a] se ad pęnam talionis, nisi probet, hoc est, quod plectatur illa pœna, si deficit in probatione, qua plectetur acusatus si probaretur. Et attendat Inquisitor, quod istum modum procedendi non libenter admittat, tum quia non est in causa fidei visitatus: tum quia est accusanti multum periculosus; tũ quia est multum litigiosus. Vbi autẽ [b] accusator instet & requirat, Inquisitor acquiescat, & dicat accusanti, quod accusationem porrigat in scriptis. Quo facto ipse Inquisitor procedat nõ ex officio, sed ad instantiam partis, & habito notario publico, & duabus personis religiosis, si cõmode potest, vel saltem duabus honestis sibi assistentibus, iuxta c. Vt officium, incipiat † processum, & scribat notarius per modũ qui sequitur. B

† c. Vt officium. de hæres. lib. 6.

IN nomine Domini, Amen. Anno a Natiuitate Domini tali, die tali talis mẽsis, in præsentia mei notarij & testium infrascriptorũ. Talis, de tali loco & diœcesis talis, comparuit personaliter in tali loco corã Venerabili & religioso viro domino fratre N. ordinis talis, magistro in Theologia, ac in terris & dominio talis domini Inquisitore hæreticæ prauitatis a sancta Sede Apostolica specialiter delegato; & obtulit eidẽ C domino Inquisitori quandam cedulam accusatoriam tenoris sequẽtis. Coram uobis, &c. *Inseratur tota: Qua inserta sequitur sic paulo infra:* Acta sunt hæc anno, die, mense, & loco prædictis, in præsentia talium testium ad hæc vocatorum, & rogatorum, & mei talis notarij publici, talis loci, & etiam scriptoris sacri officij inquisitionis, seu domini Inquisitoris.

COMMENT. XIIII.

Num. 67.

Talionis pœna quid.

a ET inscribit se ad pœnam talionis, nisi probet.] *Talio in legibus 12. tabularum, vt ait* D *Festus lib. 18. parem vindictam significat, verba legis refert Gellius lib. 20. cap. 1. noctium Attic. Accursius instit. de iniurijs. §. pœna autem, verbo, talio erat, vocat similitudinem supplicij. Isidorus lib. 5. etymolog. caput. 25. talionem similitudinẽ vindictæ esse dicit, vt taliter quis patiatur ac fecit: huius pœnæ meminit ius diuinũ Exodi c. 21. & Matth. 5. & ius canonicum in c. licet Heli. de simo. c. calumniator. 2. q. 3. c. quisquis. 2. q. 8. c. de crimine. 25 quæstio. 3. cap. hæc imago. 33. quæst. 3. & alibi sæpe, & ius ciuile passim in dicto §. pœna autem, instit. de iniurijs, l. vlt. C. de accusatio. l. leuia. ff. de accusatio. l. tutor. ff. de his quibus vt indig. l. 2. C. de* E *falsa mon. l. fi. C. de sepul. violato. & his locis plenissime interpretes. Beatus Thomas 2. 2. q. 68. art. 4. Sotus lib. 5. de iustitia & iure, q. 5. art. 4. & Fernandus Vasquius lib. 1. controuersiarum illust. ca. 24. nume. 16.*

An hodie locus sit pœnæ talionis in accusatore.

His positis quæstio est hic grauissima: An hodie talionis pœna locum habeat: ac primum quidẽ hic mihi est obseruãdum, bifariam posse quæstionẽ hanc tractari, primo in accusatore, secundo in testibus, de hoc postremo nihil nunc dicam, acturus de ea difficultate plene infra, super quæstio. 73. Alterũ caput est tractandũ: An in accusatore talio vẽdicet sibi locum, & prima fronte dicendum videtur, accusatorem in accusatione deficientem, hoc est, non probantem crimẽ, ad quod se probãdum in iudicio obligauit, non esse subiectum pœnæ talionis: quoniã talio per cõsuetudinem iam diu abolita est, & sublata, vt testantur communiter Doctores. Speculator tit. de accusa. §. 1. nu. 4. Ioan. And. in additi. ad Specula. ti. qui accusa. non pos. Gandinus tract. de malef. tit. qui accus. non pos. nu. 38. Salycetus in l. qui crimen. n. 4. C. qui accusa. non pos. Hieronymus Gigas tract. de crimi. læsæ maiest. lib. 1. tit. qualiter in B *crimi. læsæ maiest. procedatur, quæst. 1. nu. 5. Conarruuias, lib. 2. vari. resolu. c. 9. num. 1. Bartolus in l. si cui. ff. de accusatio. quem sequũtur Angelus & Salycetus in authen. sed nouo iure, C. de adulte. & alij, quos refert & sequitur Petrus Dueñas regula 27. incipiente:* Accusans aliquem. *tenet postremo Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 6. & Simancas de cathol. instit. tit. 64. nu. 93. & alij prope infiniti, quos libens omitto. Potissima autem ratio horum est, quoniam si pœna talionis accusatoribus infligeretur, nõ reperientur facile qui vellẽt accusare: itaque crimina remanerent impunita, quod in maximum reipub. detrimentum verteretur.*

C *Sed Iacobus de Arena vetustus & grauis Iurisconsultus in l. vlt. C. de accusatio. quem refert & sequitur Ioan. And. in c. excommunicamus, el 2. asseruit, accusatorem in crimine hæresis non probantem, etiam si velit pęnitere, non esse recipiendũ: cũ speciale sit in crimine hæresis, vt quis possit pęnitere, non autem in alijs criminibus, quare sicut calumniatorem posse puniri: atque ita fuisse quãdoq; pronuntiatum testatur præcitato loco idem Iacobus de Arena.*

In crimine hæresis cum proceditur per viam accusationis, nõ est necessaria inscriptio ad pœnam talionis.

Ex his redditur valde dubia hæc difficultas, in qua vt certiora tradamus, sit hoc primum axioma: In crimine hæresis cum proceditur per viã accusa- D *tionis, nõ est necessarium, quod accusator se inscribat ad pœnam talionis; nam et hoc in cæteris criminibus obtinere hodie fatentur præcitati, & tradit præ cæteris Ioannes Roias, in dicto sing. 6. nu. 6. si quis ergo accusare velit, nec oportet quod se inscriba ad pęnam talionis, neque ad hoc est compellendus: quod si in probatione defecerit, acriter coercendus est arbitrio Inquisitoris: non tamen puniendus est pœna talionis. l. in prauitatis. ff. ad Turpilia. gl. in c. tua, verbo, effectum, de procurato. quod etiam tenẽt Couarruuias & Ioãn. Roias pręcitatis locis.*

Sed quid si re vera se inscripsit, seu ad talionis pęnã se obligauit, ac deficiat in probatione; erit ne E *ea pœna puniendus, quam reus excepturus esset si crimẽ foret vere probatum? & adhuc existimo mitius puniendum fore, nec est tradendus curiæ sęculari, etiam si formalem hæresim obiecisset reo, nec probasset. Primum, quia accusator minus nocet quam testes, cum solus ipse non sufficiat ad conuincendum reum: rursus, quia hoc nusquam est in hoc tribunali consuetudine receptum, vt accusator pœna talionis plectatur: postremo, ita videtur probare textus in cap. super his, de accusatio. his verbis:* Ad extraordinariam pęnam; secundum arbitriũ iudicis discreti, citra vinculum inscriptionis, est excipientis adstringendus, si defecerit in probando. *hæc ibi.*

Iam

Abolitio in hoc crimine non facile cõcedenda.

Iam ſi reus in hoc crimine poſtquam cœperit accuſare,deſiſtere velit ab accuſatione,abolitione petita,non facile audiendus eſt,quoniam hoc crimen grauiſſimum eſt:multumque intereſt reipub.vt puniatur,in quo iudex non minus accuſatorem,ad docenda quæ detulit,quam reum ad purganda quæ negat,debet vrgere,vt optime sanciuerunt Imperatores in l.vlt.in fin.C.de abolitio.atque hoc ipſũ cẽſeo obſeruandum in eo qui denuntiat,qui ſi dicat ſalſo ſe denuntiaſſe,aut quid ſimile,nõ eſt facile audiẽdus,nec forte cum delato,vel cũ teſtibus cõuenerit.

Atq; ex his intelliges qualiter ſit iudicanda Eymerici doctrina paulo inferius nu.71.titu.de modo continuandi proceſſum per accuſationem.ibi; Inquiſitor conſulat accuſatori,&c.

Quando minuenda pœna accuſatori non probãti.

Tandem accuſatori conanti probare obiectũ crimen,& in probatione deficienti,tum præcipue pœna minuẽda erit,cum teſtem vnum produxerit; nã tunc etiam alias pœnam talionis euitaret.Bal.apud Specu.tit.de accuſatio.in fine.refert Marſilius ſingulari,47.incipiẽte: In ore duorum.*item ſi doceret de eo crimine publicam fuiſſe famam,aut ab amicis,vel conſanguineis delatũ,vel alijs perſonis fide dignis audiuiſſe.Bar.in l.ſi.ff.de hære.inſtitu.quod eſt diligentiſſime obſeruandum.*

Num. 67. An accuſans libellũ accuſatorum in ſcriptis porrigere debeat.

b Vbi autem accuſator inſtet,& requirat,&c. Inquiſitor acquieſcat,& dicat accuſanti,quod accuſationem porrigat in ſcriptis.] *Libellum accuſatorium in ſcriptis proponendũ docet Barto.in Extrauagan.ad reprimendum.verbo,per Inquiſitionẽ nu.33.cuius opinionem ſequitur,& communem vocat Cardinalis in capi.1. verſicu.ponitur etiam.2. quæſt.8.per textũ ibi:* Accuſatorum perſonę nũquam recipiantur ſine ſcripto. *cæterum Salyceti ſententia præualuit,in l.penul.nu.2.C.de accuſa.aſſerentis,validam eſſe accuſationem,ſiue accuſator porrigat libellum in ſcriptis, ſiue verbalem tãtum querelam apud acta iudicis,quam tabellio redigat in ſcriptis,& hanc Salyceti opinionem in praxi obſeruari tradit Iulius Clarus,li.5.ſenten.§.fi.q. 12. verſicu.quæro quæ ſit forma.quod eſſet etiam obſeruandum in hoc tribunali,ſi per viam accuſationis ageretur,præſertim cum in hoc crimine ſimpliciter procedi poſſit.cap.fin.de hæret.lib.6.nec propterea ſummæ iuris ſolemnitates ſint neceſſario requirendæ,præ cæteris tradit Bernardus Comenſis in Lucerna verbo,litis conteſtatio.*

Fiſcalis ſanctũ officij,& eius munus.

Sed cum hodie accuſantis perſona raro admittatur,publicus eſt conſtitutus miniſter,quem vulgo Fiſcalem dicimus,qui perſonam accuſatoris ſubit, & reos accuſat;nec ſe ſubſcribit ad pœnã talionis, aut ad alias,quas falſi accuſatores pati ſoleat, qui teſtibus habitis de crimine,& diligenti Inquiſitione præcedẽti,& debitis informationibus,in hęc ferme verba libellum accuſatorium formare ſolet.

Forma libelli accuſatorij quam Inquiſitori porrigit fiſcalis.

Ego Auguſtinus officij ſãctiſſimę Inquiſitionis Fiſcalis,coram te Reuerendo Inquiſitore iudice delegato in cauſis fidei contra hæreticã prauitatẽ,criminaliter accuſo Martinũ Lutherum,qui cum ſit Chriſtianus baptizatus,& velut talis apud omnes habitus,a fide catholica receſſit,& ad

A peſtiferã hæreſim Manichæorum,ac aliorum hæreticorum,talem videlicet,& talẽ impie acceſſit,prædicans,ſcribens,componens, firmiterque aſſerens multa dogmata hæretica,erronea,ſcandaloſa,& valde ſuſpecta in approbationem,& laudẽ præfatæ hæreſis.& hęreticorum, quos velut magiſtros imitatur.

Hæc eſt vulgaris forma,qua hodie Fiſcalis vtitur,de qua Spec.tit.de here.in principio. Simancas, de catho.inſtit.tit.4.nu.11.Conradus Brunus,lib.

B *4.de hæret.c.7.omneſque Criminaliſtæ.in ſuis practicis libellis.Millens,ſ.14.& 15.in c.de accuſationis formula.Hieronymus Gigas trac.de crimine læſæ maieſtatis,li.1.tit.qualiter in crimi.læſa maieſta.procedatur,q.2.Iul.Clarus,in pract.crim.§.fi. q.12.verſi.quæro quæ ſit forma.& alij.*

Libellus accuſatorius quid cõtinere debeat.

In hoc libello crimina ſingula admiſſa Fiſcalis narrare debet,vt reus intelligat quibus ſit reſpõſurus delictis,vt ſe tueatur,nomina teſtiũ,& quędã aliæ circunſtantiæ commiſſi criminis omittũtur,ne quid detrimenti teſtes patiantur:quod ſi reus petat edi ſibi teſtium nomina,nullo pacto audiendus eſt, de quo dicemus copioſè inf. ſuper q.75.vbi eſt proprius locus,vnde intelliges quales circunſtantiæ

C *declarari reo poſſint,quales vero occultari.*

De ſecundo modo procedendi in cauſa fidei per Denuntiationem.

SECVNDVS modus procedendi,& proceſſum incipiendi in cauſa fidei,eſt per modum denuntiationis;& eſt quando aliquis denuntiat aliquem de hæreſi,vel fautoria,vel alijs ad fidẽ pertinentibus ipſi Inquiſitori,ſine hoc q offerat ſe probaturum,nec vult facere partem;ſed dicit, q denunnat ratione ſententiæ excommunicationis latæ per Inquiſitorem contra non denuntiã- 68

D tes,vel alias denuntiat zelo fidei non faciens partem & tũc a Inquiſitor mãdet ſibi, q det in ſcriptis,vel ſaltem dicat in præſentia teſtium,& notarij:& in tali caſu procedat Inquiſitor ex officio,& non ad inſtantiam partis.

Et hic eſt communis modus procedẽdi, & vſitatus in cauſa fidei;& tũc habito notario,& duabus perſonis religioſis, ſeu alias honeſtis (vt dictum eſt ſupra) incipiat proceſſum per modum, qui ſequitur.

IN Nomine Domini amen. Anno a natiuitate Domini tali,die tali,de menſe tali,in pręſentia mei notarij,& teſtium infraſcriptorum ; talis

E de tali loco comparuit perſonaliter in tali loco, coram honorabili,& religioſo viro fratre N. in terris ac dominio talis domini,Inquiſitore hæreticæ prauitatis a ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegato,& obtulit b eidem domino Inquiſitori cedulam tenoris ſequentis: *Inferatur tota.*

Si autem non denuntiauit ſcripto,nec cedulam obtulit,ſed tantum verbo,ponetur ſic: Cõparuit perſonaliter in tali loco corã honorabili, & religioſo,&cęt.& denuntiauit eidem domino Inquiſitori,quod talis de tali loco,& diœceſis ta

lis,

lis asseruit, & dixit tali a cōtra fidem, & tenet, & defendit. *Ponatur prout denūtiabit.* Quo facto incontinenti ipse Inquisitor faciat iurare ad quatuor Dei Euangelia ipsum denuntiantem de veritate dicenda super denuntiatis; præstito iuramento interrogabit eum: vnde scit esse vera quę denuntiauit, & si vidit, vel audiuit. Si dicat se vidisse, interrogabit eum: vbi vidit, & quando, & quoties, & per quem modum, & qui erant præsentes. Si dicat, quod non vidit, sed audiuit, interrogabit eum Inquisitor a quibus audiuit, & vbi, & quando, & quoties, & per quem modum, & quibus præsentibus audiuit, formando articulos de quolibet prædictorū singulariter, & diuisim.

Et notarius ponat totū in actis seu processu immediatè post prædictam denuntiationem continuādo sic. Qua quidem denuntiatione sic ut præmittitur facta, ipse Inquisitor incontinenti fecit iurare ad quatuor Dei Euangelia ipsum denuntiantem de dicenda veritate super denuntiatis, & interrogauit eundem: vnde, & quomodo ea, quæ denuntiauerat, nouerat esse vera. Qui respondit, quod pro eo scit ea quæ denuntiauerat esse vera, quia vidit.

Interrogatus vbi vidit dictum talem facere, vel dicere supradicta, dixit, quod in tali loco.

Interrogatus de tempore, dixit, quod tali die, talis mensis, & talis anni.

Interrogatus quoties vidit, &c. Formentur articuli, vt dictum est, & totum ponatur in processu, & specialiter inquiratur ab eo, qui sciunt in tali causa, & qui possunt scire.

Quibus omnibus sic peractis, vltimo interrogabitur, si denuntiat mala volūtate, odio, vel rācore, vel dimittit aliquid fauore vel amore, vel alias rogatus, vel subornatus: & postremo iniungetur ei virtute iuramenti pręstiti tenere secretū quidquid ibi dixit, vel per Inquisitorem sibi dictum fuerit: & ponetur totum in processu, & in actis. Quibus omnibus sic expletis, sequetur paulo infra. Acta sunt hæc in tali loco, tali die, talis mensis, & tali anno, in præsentia mei notarij talis loci, auctoritate talis, & scriptoris domini Inquisitoris, & talium testium ad hæc vocatorum, & rogatorum.

COMMENT. XV.

Num. 68. DE hoc secundo modo procedēdi in delictis per denuntiationem copiosè disserunt suis locis criminalistæ: sed de ea, quantum ad nostrum institutum pertinet, agit S. Antonius, 3. par. tit. 9. c. 9. Gondissaluus tract. de hæret. q. 10. nu. 6. Cāpegius apud Zanchinum, c. 9. vers. de tertia. Repertorium Inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali, verbo, denuntiatio. Simancas de Catho. instit. tit. 19. idem in Enchiridio, tit. 23. Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 5. Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 26. nu. 27. & alij.

Denuntiatio quid. *Est autem denuntiatio alicuius criminis apud competentem iudicem, sine inscriptione, facta delatio ad pœnitentiam peragendam, vel aliam pœnam legitimam imponendam, vel etiam ad vtrumque.*

A *ita Host. in sum. tit. de denuntia. §. 1. & Repertorium Inquisito. verbo, denuntiatio. colligiturq; non obscurè ex cap. 2. & 3. & capit. super his. & capit. nouit. de iudicijs.*

a Et tunc Inquisitor mandet sibi, quòd det in scriptis, vel saltem dicat in præsentia testium, & notarij.] *Et re vera indifferenter hæc admitti possunt, & obseruari, vt verè admonet Julius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 7. vers. vlterius quæro. in finam hanc denuntiationem, & in scriptis, & verbo tantum porrigere possunt iudici, qui denuntiant, quod tenet etiam Bossius, tit. de denuntiatione. nu. 14. & videntur velle Angelus, Salycetus, & alij. in l.* Denuntiatio & verbo, & scripto fieri potest.

B *ea quidem. C de accusat.*

Quod vero hic ait Eymericus: Vel saltem dicat in præsentia testium: *non est ita accipiendū, vt credamus testes esse necessarios, coram quibus denuntiatio Inquisitori proponatur: id enim nec necessarium est, nec iure vsquam cautum: sed per testes hic duas illas personas religiosas accipere debemus, de quibus in c. vt officium. de hæret. li. 6. & meminit auctor in modo præcedenti, & amplius paulo post nu. 84. in tit. quot personæ esse debeant in examinatione testium, & delatorum in causa fidei.*

b Et obtulit eidem domino Inquisitori cedulam tenoris sequentis.] *Cedula vox est Hispana,* Qualis denuntiationis forma.

C *idest, scriptura, seu chyrographum.*

Denuntiationis autem formula ita habet: nam syndicus, seu officialis, vel in proposito nostro crucesignatus, aut quilibet denique fidelis, indicat Inquisitori apud acta, die tali fuisse tale maleficium commissum, aut talem hæresim assertam a tali homine, & id scire Caium, verbi gratia, & Seiū, aut tales, & tales. atque ita vsus obseruat, vt ait Angelus tract. de malefi. vers. nec ad denuntiationem. nu. 20. & Iul. Clarus, in pract. crim. §. fi. q. 7. vers. quæro nunc quæ sit forma.

His peractis, nullæ sunt amplius denuntiantiū partes, sed iudici totum relinquitur, vt is inquirat Facta denuntiatione, quæ les Inquisitoris partes.

D *de delicto, de delinquente, accitis testibus, quos denuntians nominauit; item alijs, a quib. veritas haberi possit: quod etiam vsus obseruat. quamuis enim denuntiator iure probare olim deberet vera esse quę in denuntiatione asseruit. l. diuus. & l. ab accusatione. ff. ad senatuscon. Turpillia. hodie tamen id praxis iudicantium non admittit. ita Angelus præcitato loco. & Saly. in l. ea quidem. C. de accusatio. nu. 23. & Marianus Soc. in c. qualiter, & quando el 2. num. 72. vers. Et licet secundum iura. extra de accusatio. quos sequitur Clarus paulo antea relatus.*

E

c Quo facto incontinenti ipse Inquisitor faciat iurare denuntiantem de veritate dicenda.] *Idem est in testibus, vt paulo post docet Eymericus, nu. 82. tradit concilium Biterrense, c. 4. & dixi copiosè inf. nu. 21.*

De tertio modo procedendi in causa fidei per viam Inquisitionis.

TERTIVS modus procedendi, & processū inci-

incipiendi in causa fidei est per modum Inquisitionis, & est quādo nō est aliquis accusator, nec denunciator, sed fama laborat in aliqua ciuitate vel loco, quod aliquis dixit vel fecit aliqua contra fidem, & clamor ad aures inquisitoris peruenit pluries publica fama deferente, & clamosa insinuatione producente: Et tunc Inquisitor inquirat non ad instantiā partis, sed ex officio. Et hic est etiam communis & vsitatus modus procedendi. Et cum talis clamor frequēs peruenit ad aures Inquisitoris, præsertim p personas graues & honestas, & fidei zelatores, habito notario & duabus personis religiosis, seu alias) vt dictū B est supra) honestis, incipiat processum per modum, qui sequitur.

In nomine Domini amen. Anno a natiuitate Domini, tali die, de mense tali; ad aures Venerabilis & religiosi viri domini fratris talis: ordinis talis, in dominio talis domini Inquisitoris hæreticæ prauitatis a sācta sede Apostolica specialiter delegati, peruenit pluries, fama publica referente, & clamosa insinuatione perducente, quod talis, de tali loco dixit, vel fecit talia contra fidem. *Ponatur totum prout fama laborat, & paulo infr.* Acta sunt hæc die tali, mensis talis, anno tali, in presentia testium vocatorum & rogatorum, & mei notarij talis, auctoritate talis, & scriptoris domini inquisitoris & sacri offici inquisitionis.

COMMENT. XVI.

Num. 69. *De hoc tertio modo procedēdi in delictis per Inquisitorem eadem ferme, quæ hic tradit Eymericus, repetit Tabiensis in sum. verbo, inquisitor. §. 27.28. pulchre Hostiensis in sum. hoc titulo. Antonius p. 9. t. 1. 9. c. 7. Iulius Clarus in practi. crimi. §. vlt. q. 3. & 6. late practica Papiēsis in fine tituli de forma inquisitionis. Gōdissaluus trac. de haret. q. 10. Ludouicus Carrerius tract. de haret. nu. 102.* D *Franciscus Casonus tract. singularium quæstionū criminalium c. 8. Repertorum inquisit. & Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitio. copiose iuris canonici Interpretes in c. qualiter & quādo. extra de accusatio. & iuris ciuilis Doctores in l. congruit. vbi late Bart. ff. de offic. presid.*

Quid Inquisitio, & quotuplex. *Est autem inquisitio alicuius criminis manifesti ex bono & æquo iudicis competentis canonice facta inuestigati. ita Hostiēsis in sum. tit. de inquisi. §. 1.*

Hæc vero inquisitio præcitatis locis duplex constituitur, vna generalis, specialis altera: quarum E *vtraq; in hoc tribunali magnū habet momentum.*

Et generalis tūc locū habet, quoties Inquisitores prouinciam visitant, & generalia edicta promulgāt inquirendos occultos & incertos hæreticos, ad quam exercendam non exigitur infamia præcedēs: nam ex officio certis statisque temporibus incūbit Inquisitorib. ea vti: de qua accipitur textus in c. ex communicamus 1. §. adijcimus. & §. vlt. de hæret. extatque insignis locus in Conc. Tholosano ca. 2. in hęc verba; Insignis Cōc. Tholosani locus de inquirendis hæreticis. Statuimus itaque, vt Episcopi & Archiepiscopi in singulis parochijs tam in ciuitatibus q̄ extra, sacerdotē vnum, & duos vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures si opus fuerit sacramento constringant, qui diligenter inquirāt fideliter & frequenter hæreticos in eisdem parochijs, domos singulas & cameras subterraneas aliqua suspicione notabiles perscrutando, & appensa, seu adiuncta in ipsis tectis ædificia, seu quęcunque alia latibula, quæ omnia destrui præcipimus perquirēdo; & si quos repererint hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, seu defensores eorum, adhibita cautela, ne fugere possint, Archiepiscopo, vel Episcopo, dominis locorum, seu baillmis eorundem cum omni festinātia studeant intimare, vt animaduersione debita puniantur Hoc idem faciant Abbates exempti in locis suis, quæ non sunt ordinarijs iure diœcesan. subiecta. Solliciti etiā sint domini terrarū circa inquisitionem hæreticorum in villis, domibus, & nemoribus faciendam: & circa huiusmodi appensa, adiūcta, seu subterranea latibula destruēda. *hęc ibi. De hac agit plene & elegāter Barto. in præcitata l. congruit. et in l. 2. §. si publico. ff. ad legem Iul. de adult. & Simancas de cath. instit. tit. 44. nu. 7.*

Specialis vero inquisitio est quoddā ius per officium procedendi ad condemnationem et punitionē contra aliquos nominatim inquisitos de certis Inquisitio spālis quid. C *delictis diffamatos. ita Angelus tract. de malefi. verbo, hæc est quadā inquisitio. quem sequitur Gigas tract. de crimine læsæ maiest. lib. 1. tit. qualiter procedatur. q. 8. nu. 3. neque ad hanc proceditur absq; præcedente infamia, quæ vicem accusatoris retinet. c. qualiter & quando. de accusati. Hippolytus Marsilius consi. 53. incipien.* Longe est Dominus. *Simancas de catho. instit. tit. 44. nu. 8.*

Quamquā in hoc crimine hæresis, ob indicia & suspiciones verisimiles, eam possit Inquisitor exercere, nulla infamia præcedēte: caute tamen & prudenter & valde occulte, ne cuiusquam fama honorque lędatur. Gemini anus, Francus, & alij in ca. vt D *officium. de hæret. lib. 6. & Baldus in l. iubemus. C. de probat. quæ sententia verissima est.*

De modo prosequendi & continuandi processum in causa fidei.

VISO primo, quomodo, & qualiter processus inquisitionis hæreticæ prauitatis in causa fidei est incipiendus: videndum est secundo quomodo, & qualiter processus huiusmodi est mediādus, & continuādus. Vbi considerandum est, quod in causa fidei proceditur summarie, simpliciter, & de plano, absque aduocatorū, & iudiciorum strepitu, & figura, vt patet extra de hæret. c. Statuta. li. 6. Qualiter autē ista verba intelligātur, patet extra de verb. sign. c. Sæpe contingit. in Clemen. vide supra in 2. par. nam non oportet de necessitate libellum offerre, nec litem contestari: appellationes frustratoriæ nō sunt admittendæ, & cætera multa, vt patet ibi. Et quia processus, vt visum est supra, est tripliciter incipiendus; quia vel propter instantiam partis seu accusatoris: vel propter zelum denūnatoris: vel 70

† al. ita; vel propter famā publicē referentem, vel clamosā infamationē deferentem.

propter † clamorē famæ laborantis. Ea propter postquam visum est de quolibet illorum quomodo incipitur, videatur quomodo mediatur, & continuatur.

Modus continuandi processum per accusationem.

PRIMVS processus, ille scilicet, qui fit ad instantiam partis accusantis, siue accusatoris, cōtinuatur sic: Nam postquam accusatio est facta contra aliquem de heresi coram Inquisitore, & in scriptis est redacta, & in processu pro fundamento inserta, secundum modum de quo dictū est prius, Inquisitor mandabit accusatori, quod nomina testium producat, quibus productis citabuntur, & examinabuntur diligenter medio iuramento: Et si reperiatur quod nihil faciant ad factum, Inquisitor consulat accusatori, quod desistat †, & ipse Inquisitor supersedeat. Si autem reperiatur, quod testes non plene probant, licet eorum dicta indicia magna faciant, consulet Inquisitor accusatori, quod amoueat verbū accusationis, & apponat denūtiationis; vt sic Inquisitor procedat ex officio, & non ad partis instantiam propter accusatoris graue periculum: & sic procedet per modum prędictum secundū. Vbi autem reperiatur, quod testes plene probāt, & accusator omnino vult stare in accusatione, & non vult denuntiare, sed accusare: tunc Inquisitor testes productos iudicialiter coram notario, & duabus personis religiosis, vel alias honestis. iuxta c. Vt officium, de hæret. lib. 6. diligēter examinet, iurato primitus ad quatuor Dei Euāgelia de dicenda veritate, & cōtinuabit sic.

† Vide omnino quæ diximus sup. commentario 14. huius partis, sup. 1. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem. §. Iam si reus.

Post quā cōsiderans ipse Inquisitor, quod prædicta hæreticalia, de quibus talis est accusatus, sunt talia, & tā grauia quod non potest, nec debet ea conniuentibus oculis pertransire, & oportet eū reddere iustitiā accusanti, descēdit ad testes productos examinando per modum, qui sequitur.

Forma examinationis testium.

TALIS de tali loco testis productus, citatus, iuratus, & interrogatus si cognoscit talem, *exprimendo nomen accusati*, dixit quod sic.

Item interrogatus de causa cognitionis: dixit quod pro eo quod vidit, & locutus est cū eo pluries, & etiam quia sic, vel sic,

Exprimat alias causas, vt pote si est de genere suo vel fuerint socij, & sic de alijs causis cognitionis.

Item interrogatus de tempore cognitionis: dixit, quod sunt decem anni, vel tot.

Item interrogatus de fama illius talis, & præsertim quo ad ea, quæ sunt fidei: dixit quod quo ad moralia est homo bonę famę, vel malę famę, vt testificabitur. Quantum autē ad ea, quę sunt fidei; dixit, quod est fama in tali loco, quod dixit vel fecit talia contra fidem catholicam, vel quod est talis sectæ, & eam tenet, & defendit: Vel quia est bonæ famæ quo ad ea quæ sunt fidei.

A Interrogatus [a] quid est fama: dixit, quod est id, quod communiter dicitur.

Item interrogatus si vidit, vel audiuit talē dicentem, vel facientem aliquid contra fidē: dixit quod sic: talia, &c.

Interrogatus vbi vidit fieri supradicta, vel dici, dixit quod in tali loco.

Interrogatus in quorum præsentia sunt dicta, vel facta supradicta; dixit quod in præsentia talium, & talium.

Interrogatus quotiēs vidit dici, vel fieri supradicta, dixit quod totiens.

C Itē interrogatus de modo, quo talis fecit, vel dixit supradicta; dixit quod modus fuit talis: nā

B & cætera.

Item interrogatus si attentis omnibus antedictis quæ dixit, vel fecit ipse talis, si videtur ipsi testi, quod dictus talis prædicta dixerit, seu fecerit trufatorie [b] †; seu dixerit [c] recitatiue: seu animo [d] indeliberato: dixit quod credit, quod fecerit, vel dixerit supradicta iocose, & trufatorie: seu recitatiue, & non animo sic credēdi, seu assertiue: Vel quod dixit animo deliberato, seu assertiue.

† Hoc est, per iocum.

Item interrogatus de causa credentiæ; dixit quod credit pro eo quod ille talia dicebat ridendo, vel sic, vel sic, vel pro eo quia cum super talibus reprehenderetur, adhuc perseuerabat, & iterabat, &c.

Et hoc est multum diligenter inquirendum, quia nonnulli quandoque dicunt aliqua contra fidē recitado aliorum verba, & trufando, & burlando, vel disputando, & conferendo, vel interdum asserendo, & affirmando, &c.

Itē interrogatus, si hoc deponit odio, vel rancore: seu dimittit aliquid amore, vel fauore: dixit quod &c. *Et sequitur*, iniunctum est sibi tenere secretum. *Et paulo infra*. Acta sunt hæc in tali lo-

D co, die tali, mēsis talis, anno tali, in præsentia talium testiū vocatorū, et rogatorū, et mei talis notarij.

Consimiliter examinentur alij testes omnes. Quibus examinatis, si Inquisitor viderit factū esse probatum plene, vel esse maxima indicia, & suspiciones vehementes contra accusatum, & timetur de fuga accusati, vt pote, si accusatus sentiat, quod cōtra eum de hæresi inquiritur, faciat eum capi. Si autem non timeat de fuga accusati faciat eum citari, & accusato coram Inquisitore personaliter constituto collectis his, de quib. est accusatus, & his, de quibus est per testes conuictus vel habitus suspectus, formet interrogatoria

E super illis, & interroget eum, ac inquirat cū eodem, habito secum notario, & duabus personis religiosis, seu honestis, vt dictū est supra; & hoc per modum, qui sequitur, præstito prius corporali iuramento ad quatuor Dei Euangelia de dicenda veritate.

COMMENT. XIIII.

CVm inter cæteras probationes, ea quæ per testes fit, magnū habeat pōdus in hoc tribunali, præsertim si a fide dignis personis proficiscatur: ideo pars hæc, quæ ad testes attinet, diligētissime et Num. 72.

tra-

tractari debet et obseruari: ac multas difficultates, quæ circa testes oriri possunt, multis persequitur Eymericus hac 3. par. q. 62. & sequentibus. hic vero in examinandis testibus praxim obseruandā tantum demonstrat. de qua re copiose tractant glo. & doctores in c. præsentium. de testib. lib. 6.

Sed hic multa Inquisitores obseruare oportet: ac primum illud est, vt diligenter & efficaciter admoneant testificari volentes, ne pretio corrupti, prece victi, ira vel odio cōmoti, aut qualibet alia illicita, vel iniusta causa excitati falsum testimonium dicant. moneant præterea quam ingens & atrox scelus sit, quempiam innocentem de tam graui & horrendo hæresis crimine infamare. ad hæc iurare debent de veritate dicenda, vt paulo post dicemus, & illa interuenire, quæ prudentissime tradit Eymericus infra nume. octuagesimo primo.

Quid premonere debeant inquisitores, testes in causa hæresis testificantes.

Sed præ cæteris dum vel testes, vel reos interrogant Inquisitores hoc cauere debent, ne ita interrogēt, vt suggerere potius responsiones videātur, vel monere eos qua ratione interrogationes effugere possint, & facilius delicta diffiteri, vt optime admonuit Franciscus Casonus in tract. de tormentis. ca. 15. quod qua ratione sit intelligendum, dicam paulo post in commentario sequenti.

Testis interrogatus quid sit fama, non tenetur reddere exactam famæ definitionem.

a Item interrogatus quid est fama, dixit quod est id quod communiter dicitur.] *Apposite et vere formauit responsionem Eymericus: non enim testes super fama deponentes, debent reddere exactā famæ, vel infamiæ definitionē, sed satis est eos more vulgi respondere, famam esse publicam quandā vocem, quæ de aliquo publice & passim circumfertur; aliter enim vix posset fama probari, & testes oporteret esse iurisperitos, vt ait Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 6. versi. postremo scias.*

Sed quid si interrogatus quid sit fama, respōdeat se nescire? plane tūc non probaret. ita Hyppolytus Marsilius in l. de minore. §. plurimum. nu. 104. in fi. ff. de quæstio. quem cæteri Criminalistę communiter sequuntur.

b Quod dictus talis prædicta dixerit, seu fecerit trufatoric.] *Voce minus elegāti iocū vocat trufam, et iocose quid facere vel dicere, trufatorie. ac plurimum quidem refert, (vt mox subdit Eymericus) intelligere, an verba hæreticalia per iocum & ludum sint prolata, an vere, & animo deliberato.*

Et quamuis regulariter dictum, vel factum ioco sum pęnā non mereatur. l. 1. §. diuus. ff. ad l. Corneliam de sicar. l. obligationum substantia. § vlt. ff. de actio. & obligati. l. sicut semel. C. de liberali causa. c. 1. de senten. excom. notat Paulus Castrēsis. in l. si seuerior. C. quibus. cau. infam. irrog. idē Paulus & Baldus in l. nemo deinceps. C. de episco. audient. In crimine tamen hæresis longe aliter est indicandū: nam si quis iocose quippiam dixerit in fidem, in Deum, vel in Sāctos, puniendus quidē est. Cardinalis Zabarella in clem. 1. §. nos igitur. in fine. de sum. trini. Nicolaus Arelatanus tract. de hęret. notabili 28. Franciscus Squillacensis tracta. de fide cath. c. 19. nu. 3. in fi. Gondissaluus de hæret. q. 1. nu. 7. Lapus & Cardinalis in clem. vnica. §. sane. da vsuris. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. 4. in fine. Simancas de cath. instit. tit. 17. nume. 22. & 23. Ioannes Roias, in singularibus fidei singu. 103. & alij.

An puniendus per episc. vel Inquisitorē.

Num autē puniri debeat per Episcopos, an etiā per Inquisitores, dubitant nonnulli ex præcitatis, sed verior mihi sententia videtur, per Inquisitores esse puniendos, quod voluit Cardinalis, & Ioannes Roias præfatis locis, & Gondissaluus tract. de hæret. q. 8. nu. 6. quibus propterea subscribo; quoniam ex quo quis hæreticalia dixit, aut fecit, statim subijcitur Inquisitorum iurisdictioni. explorare autem, an per iocum, vel serio ea sint asserta, ad eosdē quoque Inquisitores spectat.

Qua pœna coercendi sunt qui per iocū proferunt hæreticalia.

Sed qua pœna puniri debeāt qui per iocum proferunt hæreticalia, non est iure cautum: ideoque arbitrio iudicantis hæc relinquuntur. Primum hoc sit exploratum, hos non esse puniendos velut hæreticos, sed leuius, quia nō concurrunt necessaria ad hæresim constituendam, videlicet error in intellectu, & pertinacia in voluntate; nisi qui dicterium, seu iocum protulit, in eo persisteret, veluti si quis iocādo diceret (quod est præfatorum frequens exēplū) se habiturum vxorem in alio sęculo, postquam in hoc non habuit, ac postea in ea sententia stulta perseueraret.

Punientur ergo pœna pecuniaria pijs locis eroganda, vt præcitatis locis Gondissaluus & Ioannes Roias rescripserunt, vel aliqua pœnitentia salutari.

Meminerint tamen Inquisitores pœnam esse augendam, vel minuendam iuxta qualitatem personæ iocantis, loci personarum astantium & audientium, & scandali inde orti; quæ in delictis coercendis sunt obseruāda. c. sicut dignum. de homici. l. aut facta. ff. de pœnis.

Ex quib. causis minuatur pœna.

Modus proferēdi dicteria eiusmodi, & qualitas personæ ad minuendam pœnam multum prosunt: vt cum repente, celeriter, inconsiderate, ac sine deliberatione dicta fuerunt, vt sæpe contingit. item vidēdum, an persona etiam sua natura faceta esset, quæ proculdubio ea protulit, vt astātibus risum excitaret; quamuis ob id non sint hæc impunita relinquenda omnino, quia vt recte scripsit Gerson. p. 2. tractatu vlt.

Non patitur ludum, fama, fides, oculus.

Ideoque eos, qui dicta hęc petulantia in Deum & Sanctos proferunt, suspectos fieri.

In viris theologis et religiosis hęc acrius sunt coercenda, præsertim, si corā laicis hęc dicteria & facetias proferant.

Genus quoque facetię spectandum est: nam acerbius puniendus est qui facetias hęreticales profert, quam qui scandalosas, erroneas, aut alterius qualitatis.

Nō facile credendū dicentibus se hæreticalia dixisse per iocū.

Ad hęc illud diligenter pręmonendum est, quod docuit auctor quidam incertus, non tamen imperitus nec contemnendus in tract. de forma procedendi contra inquisitos de hęresi, in rubrica de hæreticis. credentibus, & c. nn. 6. in hęc verba.

Si vero dicit quis, ꝙ ex leuitate, vel ex ira, iocō & perturbatione, & sine deliberatione docuit, vel dixit aliquid contra fidē: tūc ipse reus debet probare prædicta, & perfecte: & Inquisitor debet ꝑdicta diligēter inuestigare, & nō dēt esse facilis

ad recipiẽdum talem excuſationem; quia quaſi omnes moderni hæretici ſic ſe excuſant. Inuenta autem veritate, quãtum eſt poſſibile, ſi inuenitur ꝙ ſe non excuſet, debet Inquiſitor cõtra eũ procedere; ſi vero inuenitur quod vere ſe excuſet, adhuc dicunt quidam, quod Inquiſitor poteſt eum punire, & debet: quia homo ex leuitate vel loco, vel turbatione verba hæretica non debet proferre cõtra fidem & bonos mores. *hactenus ille. Et Dulcinum olim Hæreſiarchã perfidum hac ratione ſe excuſare voluiſſe ſcimus, vt dixi ſupra parte 2. ſuper q. 14.*

Qui verba ſcripturæ ſacræ ad inania, velut Paſquinos, & turpẽ amorẽ trahũt, grauiter coercendi.

Poſtremo, quæ de facetijs & facetis hæreticalibus paulo antea diximus, obſeruanda quoque putamus aduerſus illos, qui verba ſacræ ſcripturæ ad ioco ſa, ſcurrilia, & inania trahunt, ex his quãdoque (vt vulgus loquitur) Paſquillos, ſeu Paſchinos cõponentes, quod eſt ingens & immane ſcelus, cũ Spiritus ſancti verba in ludibrium cõuertantur, cuius ſceleris patratores per Epiſcopos grauiter coercendos iubet concilium Tridentinum ſeſſione 4. in fine. verſi. poſt hæc temeritatem.

His adiungendi amantes, qui paſſim etiam ſolẽt ſcripturæ ſacræ verba ad ſua trahere deſideria vt perſuadeãt: & cæteri vani homines & impoſtores qui vt ſua facilius perſuadeant, contortis ſcripturæ teſtimonijs nefarie vtuntur: in hos enim Inquiſitores, aut ſaltem procul dubio Epiſcopi animaduertere poſſent.

Recitãtes aliorum hæreſes, an puniẽdi, & quomodo.

c Seu dixerit recitatiue.) *Quoniam qui refert aliorum hæreſes, niſi dolo malo & fraudulenter faciat, puniendus non eſt: ſecus tamen dicẽdum, ſi recitauit approbando & laudando: quod quandoque fit a perfidis & malis hominibus ex induſtria, quibus non debet prodeſſe hoc refugium ſi dicant, ſe recitando eas protuliſſe. argumento l. qui iniuriæ. ff. de furt. tradit Simãcas de cath. inſtit. tit. 17. n. 18.*

An autem per dolum, aut ſine dolo recitatæ ſint hæreſes, circunſtantiæ rerum, & qualitas perſonarum recitantium facile commonſtrabunt. animaduertant autem iudices fidei, vſitatam eſſe aſtutorũ hæreticorum impoſturam, dicẽtium (vt ſe tueãtur) ſe recitando tantum, non approbando, nec prædicãdo hæreſes protuliſſe, quibus non eſt facile credendum: & ſi hanc excuſationem attulerint, eam probare debent, vt paulo antea oſtendimus in iocante.

His præterea quales pœnæ imponi debeãt, & delicti qualitas, & incommoda inde orta, & ſcandalum excitatum, docebunt.

Poſtremo obſeruandum eſt, recitari poſſe quandoque aliorum hæreſes ſine dolo, non tamẽ ſine culpa ac imprudentiæ nota, vt docuit Eymericus par. 1. q. 10. nu. 5. nam qui diſputando coram rudibus, aut concionando coram his, qui nihil contra fidem audierunt, recitant ad inanem quandam oſtentationem hæreticorum dogmata; quamuis ſine dolo id faciant, aut ſine culpa interdum nõ faciunt; & propterea ne amplius id fiat, inhibendum eſt ab Epiſcopis. ſæpe enim compertum eſt, multos lapſos fuiſſe in eas hæreſes; quas audierunt recitari; quod ego quandoque contigiſſe ſcio.

Qui per lubricũ linguæ hæreſim pferũt, an puniẽdi, & quõ.

d Seu animo indeliberato.] *Hoc eſt, (vt noſtri loquuntur.) per lubricum linguæ. nam qui per facilem & indeliberatum linguæ lapſum inconſideratẽ hæreſim proferunt, nec hæretici ſunt, nec puniendi videntur: quia lubricum linguæ non facile ad pœnam trahendum eſt. l. ſi quis non dixerit. ff. ad leg. Iuliã maieſta. l. 1. C. ſi quis imperat. maled. 22. ca. quod autem ait, ita Zanchinus tract. de hæret. c. 7. nu. 9.*

Sed Lapus & Cardinalis in clem. ... de vſuris, non eſſe inultum relinquendum delictum per lubricum linguæ commiſſum, tradunt. & alios qui ſequuntur extraordinarie puniendos ſcribunt, nempe Albertinus tract. de agnoſ. aſſert. q. 3. nu. 10. Gondiſſaluus tract. de hæret. q. 1. nu. 7. Squillacẽſis tracta. de fide cath. c. 19. nu. 3. in fine. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 66. & Campegius apud Zanchinum. c. 7. verſ. non ex propoſito.

Erit autẽ hæc pœna pecuniaria in pios vſus erogãnda, aut alia leuis, conſideratis illis circunſtantijs, quas, cum agerem paulo antea de hæreſibus per iocum dictis obſeruandas.

Illud hoc loco addendum, multum eſſe pœnã minuendam, aut nullam penitus infligẽdam ei, qui ſtatim correxit quod per linguæ lubricum temere effutiuit: reprehendendus eſt autem grauiter, & admonendus, vt præcaueat in futurum.

De proferente hæreſes p iram.

Hæc quæ proxime diximus de proferente hæreſes animo indeliberato ſeu per lubricum linguæ, locum quoque habere putamus in illis qui per iram, ſeu calorem iracundiæ aliquod verbum hæreticum proferunt. Zanchinus tract. de hæret. c. 7. nume. 9. Gondiſſaluus de hæret. quæſt. 8. numero 6. & alij, de quorum pœna pauca quadam dixi infra ſuper q. 103. §. Rurſus Inquiſitores. & faciunt quæ late tradit Tiraquellus tract. de pœnis temperan. aut remitten. cauſa. 1.

Qui p ebrietatem protulit hæreſes, an & quando puniendus.

De eo vero, qui cũ eſſet ebrius, hæreſes protulit, dubitãt quidam, an ceſſante ebrietate, vt hæreticus puniri debeat, cum is videatur in ebrietate proferre quod antea mente conceperat; ac proinde cenſeatur in priori propoſito perdurare: ſed benignius & verius eſt, ebrietatem ab hæreſi excuſare, nec puniendum, qui dum vere ebrius eſſet, hæreticatur; nã perinde de eo cenſendum eſt, ac de furioſo & mente capto. c. a crapula. de vita & honeſta. cleri. l. reſpiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. l. omnẽ delictum. §. per vinum. ff. de re milit. tradit eleganter Zanchinus tract. de hæret. c. 7. n. 10. vbi valde prudenter adiungat, ebrios propter præcedentem culpã, ceſſante ebrietate, corrigendos.

Hæc vero de ea ebrietate ſunt accipiẽda, quæ omnino mente priuauit: nam ſi modica fuerit, coercendus eſt qui deliquit, vt optime ſcripſit Bar. in d. l. reſpiciendum. §. delinquunt. de pœnis. et Campegius apud Zanchinum capi. ſeptimo, uerſicu. aliqualiter corrigi.

Dormientes qui hæreſes proferũt, non puniuntur.

De dormientib. quod interdum contingit hæreticalia proferre: idem iudicandum putamus, quod de vere ebrijs paulo antea diximus. horum enim nullum eſt tunc animi iudicium, cum ſenſus ſint penitus ligati, & dormientes furioſis æquiparantur. l. 1. §. adipiſcitur. ff. de acquiren. poſſeſſio. & propterea ne puniẽdi quidem, cle. vnica, de homici. vbi Landunus, & Cardinalis Florẽtinus, q. 6. traditque eleganter Tiraquellus tracta. de pœnis temperandis, aut

aut remitten.causa 5.nu.2.& seq.

Poeri, & senes delirantes, & hæreticantes non puniuntur.

In cæteris vero qui vel propter ætatē decrepitā iam delirant, vel propter ætatem prematurā et teneram quid loquantur, non intelligunt, ac denique ob alias quascunque causas indeliberato animo hæreticalia proferunt & impia, puniendi non sunt, hos enim omnes cōsilij, & prudētia inopia, tum in hoc tribunali, tum in cæteris a pœnis commissorum delictorum tuetur, atq; ex his, nisi fallor, remanet locus his satis apertus, & clarus: est enim insignis, nec fuit vllo modo omittendus.

Num. 73.

e Quibus examinatis si Inquisitor viderit factum esse probatum plene, vel esse maxima indicia, &c. faciat eum cap.] *Hic locus, si quisquā alius est, valde insignis, prudentiæ plenus, & multum Inquisitoribus considerandus, ne temere in tā graui causa ad capturam reorum accedant, hæc vero Eymerici doctrina apertis iuribus nititur, quamuis ipse iura non citet.*

Quis ordo seruandus in captura reorum in crimine hæresis.

Ergo in hoc articulo, de capiēdo reo hæc sunt obseruanda. Primum enim de delicto constare debet, vel indicia aliqua habere oportet per secretam inquisitionem a iudice factam, aut alijs modis: quia nunquā est in criminalib. à captura reorum inchoādum. l. nullus in carcerem, & l. fi. vbi Bartolus, Baldus, & Salycetus, C. de exhiben. reis, l. nemo, C. de exacto. tributo. lib. 10. Baldus in l. quod euitandi, nu. 2. C. de cōdict. ob turpem caus. Salicetus in l. absentē, nu. 9. C. de accusatio. copiose & vere suo more Antonius Gomez. tom. 2. varia. resolut. cap. 9. num. 1. Iulius Clarus in pract. crim. §. vlti. q. 24. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. asserti. 1. nu. 2. & seq. Albertinus de agnos. assertio. q. 32. n. 21. & cæteri communiter.

Verbalis citatio quādo facieda, & quādo omittēda.

Rursus, vbi denuntiationes & indicia rite conscripta fuerint, reus citari debet verbaliter per nuntiū, aut per litteras vt se sistat coram Inquisitoribus; sed si recessus, aut fuga timeatur, tunc omissa verbali citatione statim est ad citationem realem, hoc est, ad personalem capturam deueniendum: ita scribunt omnes præcitati, et probat apertissime textus in d. l. nullus, C. de exhiben. reis, & in l. fina. C. de custo. reorum. & l. 1. ff. eodem tit. Salycetus in l. nullus, & in l. absentē, C. de accusat. Angelus tracta. de malefi. verbo, iudex commisit. Marsilius in pract. crimin. §. constante, in principio, & alijs, & dixi plenius inf. nu. 131.

Magno consilio ad capturam procedēdum in hoc crimine.

Hæc res, vt breui cuncta complectar, in hoc tribunali hoc ordine conficitur: vbi ex testimonijs & delicti qualitate visum fuerit delatos esse huius criminis reos, Fiscalis petit ab Inquisitore, vt rei comprehendantur, is vero protinus habito peritorū cōsilio, quid facto opus sit, deliberat; & si plusquam semiplenis probationib. reos cōuici viderit, eos cōprehendi iubet. Simancas de catho. insti. tit. 44. nu. 12. idem in enchyridio tit. 25. nu. 1. & 2. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertio. 1. n. 12. et seq. atq; hæc est tutissima procedendi ratio, præscripta etiam Inquisitorib. Hispaniæ Madrilianæ quadam instructione anno MDLXI. c. 3. in hæc verba a nobis latine facta: Inquisitores visa informatione simul si præsens fuerint, deliberent de captura, quæ magis iusta videretur, si fieret cum cōsilio consultorū eius inquisitionis, si commode fieri posset, & videretur Inquisitorib. conueniens & necessarium, & quod decretum fuerit in actis referatur. *hæc ibi.*

Dixi vero, habito consilio peritorum: *nam quanquam solus Inquisitor decernere possit, vt rei personaliter capiantur, clem. 2. §. propter quod, de hæret. securius tamen est, & tutius, vt rem tātam maturo consilio peritorum aggrediatur, cum enim hoc delictum sit grauissimum, & ex sola captura non modice fama lędatur, non facile decernendum est, vt rei capiantur. Eymericus hoc loco valde prudenter hæc intuitus, aut plenam probationem delicti, aut maxima indicia, aut vehementes suspiciones præcedere debere capturam asserit: nam ex leuibus suspicionibus nusquam est ad eam deueniendū, vt monui supra in 2. parte, super c. excommunicamus. §. cæterum, cætera huc spectantia copiose tradidi infra super q. 59.*

Modus interrogandi reum accusatum.

TALIS de tali loco, delatus prædictus iura- 74
tus ad quatuor Dei Euāgelia corporaliter tacta, tam de se, quam de alijs dicere veritatem, & interrogatus [a] vnde est, seu vnde originem trahit: Respondit, quod de tali loco, talis diœcesis.

Item interrogatus, qui sunt eius parentes, & si sunt viui, vel mortui: Respōdit, quod vocātur taliter, & quod sunt viui in tali loco, vel mortui.

Itē interrogatus vbi fuit nutritus, & vt in pluribus conuersatus: Dixit quod in tali loco, vel tali. Et si videat Inquisitor quod mutauit locū proprium, & cōuersatus fuit in alieno, & præsertim in locis, in quibus consueuerunt hæreses vigere, interrogabit eum sic.

Item interrogatus quare mutauit locum suæ natiuitatis, & se transtulit ad commorandum in tali loco, vel talibus: Dixit quod ex tali causa.

Et secundum responsiones formabuntur articuli quousque ad propositum veniatur.

Itē interrogatus si in dictis locis, vel alibi audiuit loqui de tali materia, *exprimendo materiā, de qua est accusatus*: vtpote si audiuit loq de paupertate Christi, vel Apostolorum, seu de visione Beatorum, &c. Et si dicat, quod sic; interrogetur diligenter, quid audiuit loqui de materia antedicta, & scribantur eius responsiones. dixit. &cæt.

Item interrogatus, quid ipse super hoc aliquā do est locutus; respondit, & dixit, &c.

Item interrogatus, quid ipse credit super hoc quod, &c. dixit.

Et sic [b] prudēs Inquisitor interrogabit & formabit sibi articulos secūdum materiam, de qua est accusatus, & de qua per testes est conuictus, vel suspect⁹ habitus, taliter vt veritas habeatur. *Qua cōfessione perfecta scribatur paulo post:* Acta sunt hæc in tali loco, &cæt.

Et si videat Inquisitor, quod plene de hæresi
est conuictus per testes, vel confessione propria 75
deprehēsus, vel negat, sed est cōuictus vel multū suspectus, capi eū faciat, & includi ad custodiā

Quando detur mandatū de capiendo

ne euadat,in careere proprio,si habeat ; vel in A palatio episcopali cõmuni:vel teneat eũ in posse curiæ sæcularis,prout sibi & negotio videbitur expedire. Vt communiter tamen tutius , & melius tenentur in carcere curiæ Ecclesiasticæ, quã sæcularis: Et etiam quia episcopus est ordinarius iudex,sine quo Inquisitor non potest de hæresi diffinitiue aliquem condẽnare,nec quæstionibus exponere,seu tormentis,nec carceri , qui magis ad pęnam,quam ad custodiam videatur mancipare,vt habetur extra de hære.c.Mul B torum querela.in clemen.quibus ex causis habet frequenter cum episcopo de captis pro hæresi contractare,& eundem captum interrogare,quando processus est communicatus.

76 Sæpius interrogãdus reus.

Cumque [c] accusatus fuerit sic captus,interrogabit eum,& examinabit eum frequẽter Inquisitor super his,quæ negat,& sunt probata,vel suspiciones vehementes contra eum quousq; amplius nolit fateri,fatendo,vel negãdo,& in causa sit cõclusum,continuando cõfessiones in processu,& actis semper cum notarijs,& testib. per C modum prædictum. Et post datis , & præmissis legitimis defensionibus,si petit,finietur negotiũ per modum infrascriptum.

COMMENT. XVIII.

Num.74.

QVamuis in his quæ ad praxim attinẽt,nihil fere sit nominatim a iure cautum:ea enim indicum prudentiæ relinqui solent, & plurimum in his etiam consuetudo singularum inquisitionũ sibi vendicat:nihilominus tamen,vt facilem in his quoq; modum,cum se offert occasio,præscribamus,quo ordine commodissime hęc sint gerenda in gratiam lectoris breuiter indicabimus.Ergo vt hunc locũ illu D stremus,omissa supplẽtes in hac parte,hæc possent tutissime obseruari.

In examinandis & interrogandis reis, quis ordo seruandus.

Cõmunioribus interrogationibus absolutis,quarum hic meminit Eymericus,mox reus ipse interrogabitur in genere:an sciat quam ob causam sit captus:an aliquos suspectos habeat,a quibus se delatum fuisse reputet,& quos: ac iuxta eius responsionem formabuntur cæteræ interrogationes causæ ei competentes;monebitur præterea,vt clare & aperte veritatem fateatur , recepturus & inuenturus apud Inquisitores omne misericordiæ auxiliũ. hæc E vero admonitio ter poterit fieri intra primos decem dies a captura:quãuis plures dies assignare possint Inquisitores,intra quos hæc terna admonitio interpolatim fiat arbitrio Inquisitoris.Potest etiã & sæpius interrogari,vt mox subiungam,interrogabitur etiam dę consuetis Christianę religionis orationibus , seu precibus , ac de doctrina Christiana:item vbi,& quando,& quibus sacerdotibus fuerit confessus peccata sua.

Inquisitoris prudentia & modestia in interrogãdis reis.

Hoc autem præ cæteris caueant Inquisitores,ne sint in interrogationibus faciendis nimis molesti, ea percũctantes,quæ parũ ad rem faciunt,& quæ reos ad irã possint cõmouere,dũmodo nihil omittãt eorum quæ ad causam & substãtiã delicti attinẽt.

Quod si delinquẽs libere cœperit confiteri, nullatenus interrumpatur,nisi aliena fuerint a proposito quæ dicit,& parum conducant ad causam.

A *Hæc omnia notarius excipiat, & reus subscribat,si sciat;si minus,signum aliquod aliud apponat ac iterum in carcerem remittatur.*

Inquisitoris benignitas.

Dum hæc omnia geruntur cum illis qui examinãtur,Inquisitor humaniter eos tractare debet,memineritque se hominem esse,qui & similia committere possit, nisi omnipotentis Dei gratia iuuetur; quẽque reum iuxta qualitatem & dignitatem suam tractet, ita vt Inquisitor suam semper tueatur auctoritatem.

B *Non erit indecorũ,nec inutile,vt dum reus examinatur,in humiliori sedili,quã Inquisitor,sedeat, vt pacatior & magis quietus sit animus ad tractãdam causam suam,& ad respondendum,hæc ferme salubriter præscribuntur Madrilıana quadã instructione anno Domini MDLXI. c.13.14.& 15. a quibus non dissentit Alfonsus Castrus lib.2.ca.1. de iusta hæret.punitio.& Simancas de cathol. instit.tit.44.nu.14.& seq.*

Quomodo interrogabit iudex reum ne suggerere videatur.

Id vero in primis pręcauere debẽt iudices violatę religionis , ne ita reos interrogent, vt suggerere illis C *potius,ac fingendi modos pręscribere, quam veritatem ab eis indagare videantur.*

Vt autẽ periculum suggestionis euitetur,cũ quis de proprio delicto interrogatur,in genere interrogãdus est,inde paulatim ad speciem descendendũ est, nullam singularem delicti circumstantiam exprimendo,vt scribit Franciscus Casonus tract.de tormentis c.15.quem ordinem præscribere mihi videtur Iurisconsultus in l.1.§.in causa tributorum.ff. de quęst. in hęc verba: Qui quæstionem habiturus est,non debet specialiter interrogare,an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis id fecerit: alterum enim magis suggerentis D quam requirentis videtur.*hæc ibi.*

Et in hæresi quoque suo tempore ex causa id locũ habet, vt periculum suggestionis vitetur.Sed vlterius de seipsis rei interrogandi sunt iuxta qualitatem indiciorũ,& sæpe ad particularia est descendendum,vt reus vel conuincatur,vel crimen suũ detectum agnoscat,vel si quid oblitus est, recordetur: caute tamen hoc est faciendũ,ne vel suggestio contingat,vel aliquid periculi testibus vel denunciatoribus ea particularium circumstantiarum commemoratione seu recordatione immineat.

E *Inter cęteros autem suggestionis modos vnus ille habetur valde perniciosus,cum iudex facta interrogatione,in responsione præit vel præuenerit reum subtiliter quasi indicando ei viam euadendi,& subministrando modum,quo se tueatur,quod grauissimum est crimen,præsertim in iudice violatę religionis,quod si dolo forte commiserit, in eam pœnã propterea incidit,quam tradit Concilium Viennense in Clem.1.§ Verum quia,de hęret.*

Num.74. De origine sua , & alijs circunstãtijs cur reus interrogandus.

a Et interrogatus vnde est , seu vnde originem trahit,&c.] *Propterea de origine & alijs circunstãtijs hoc loco ab Eymerico cõmemoratis , debet fieri diligẽs interrogatio:quoniã,vt optime oratores admonent,suspicionum argumenta non leuia sumũtur ex genere,natione,patria,educatione,disciplina,bonitate,prauitate,tempore pręterito, societate et amicitia,morib.& verbis,& alijs huiusmodi,docẽt Cicero li.2.Rethor.ad Herennium.Quinti*

lianus

lianus lib. 5. c. 30. orato. instit. & Gandinus tract. crim. tit. de præsumptionibus. & copiose, ac diligenter Franciscus Casonus tract. 1. de indicijs ex persona, c. 1. & multis sequentibus: quod in hoc crimine potissimum est obseruandum: nam qui in locis suspectis est educatus, facile creditur labe hæresis infectus: de cæteris vero circunstantijs idem est indicium. hęc omnia prudentissime docet hic Eymericus quamuis sine arte id facere videatur.

Delati nō interrogentur nisi de his de quib. sunt indiciati.

b Et sic prudens Inquisitor interrogabit, & formabit sibi articulos, secundum materiam, de qua est accusatus.] *Hoc est præcipuum documentum Inquisitoribus obseruandum, dum reos interrogant, ne videlicet eos interrogent extra id, de quo sunt inquisiti vel delati, nisi ipsi rei dum confitentur, dederint occasionem ad alia etiam interroganda; quod frequētissime contingit: tunc enim si ea nō sunt prorsus inepta, & ad causam conducant, etiam interroganda sunt, instructione Madriliana anno MDLXI. c. 15. §. y deuen siempre. in hæc fere verba:* Habeant etiam Inquisitores magnam curā, ne interrogent extra indicia, nisi reus per suam confessionem occasionem habuerit. *quod etiam optime admonuisse videtur hoc loco Eymericus.*

Num. 75. c Vel teneat eum in posse curiæ sæcularis.] *Sæpe contingere potest, vel ob impotentiā Inquisitorū, vel ob multitudinē hęreticorum, vel ob alias causas, vt rei capti tuti non sint in carcerib. Inquisitorū, & propterea docet eos quandoq; custodiri in carcerib. curię sęcularis: quod & olim saluberrime cauit Innocentius iiij. rescripto incipiente:* Ad extirpāda. *in hęc verba:* Teneatur insup potestas, seu Rector, quilibet, omnes hæreticos & hæreticas qui capti amodo fuerint per viros catholicos ad hoc electos a diœcesano, si fuerit præsens, & fratribus supradictis, in aliquo speciali carcere tuto & securo, in quo ipsi soli detineātur seorsum a latronibus & bannitis, donec de ipsis fuerit definitum, sub expensis communis ciuitatis, vel loci sui, facere custodiri. *hæc ibi.*

Delati de hæresi in carceribus iudicii sęcularis possunt quādoq; custodiri.

Verum cum hoc contingeret fieri, obseruāda sunt huius constitutionis verba iubentia, vt hæretici custodiantur à viris electis per Inquisitores & Episcopos: item separentur ab alijs delinquentib. quod est salubriter cautum, ne vel per malos ministros, aut perfidos socios, quales sunt latrones & banniti, in detrimentum fidei aliquid committatur, instruanturq; de celanda veritate.

Num. 76. d Cumque accusatus fuerit sic captus, interrogabit eum & examinabit frequenter Inquisitor &c.] *Neq; his obstat id quod paulo antea diximus de terna admonitione facienda; nam illæ interpolatim fiunt intra decem dies a tempore capturæ, per quas si reus, vel nihil confiteatur, vel non plene cōfiteatur, tunc promotor Fiscalis accusationem proponit contra reum de illis delictis, quæ per testes probata sunt, omissis nominibus testium, & alijs nonnullis circunstantijs commissorum criminum, vt constat ex forma libelli, quam diximus paulo ante commentario 14. §. sed cum hodie ac illæ quidem tres monitiones necessariæ videntur.*

Reus sæpius interrogādus & quādo.

Cæterum non modo in principio actorum, sed in tota etiam causa quoties expedire videbitur, multæ

A *etiam aliæ fieri possunt ab Inquisitoribus: tunc aūt expedire videtur, cum vel reus obiecta crimina negat, vel partem negat, & partem confitetur, vel noua superueniunt indicia, aut denique ob alias causas, quas nominatim ars complecti non potest. cap. vlt. 30. q. 5. ibi:* Et tādiu actio ventiletur, quousq; ad rei veritatem perueniatur. Frequenter interrogari oportet, ne aliquid prætermissum forte remaneat, quod annecti conueniat. *hæc ibi. & facit c. iudicet. 3. q. 7. & optima ad hoc glo. in c. pen. verbo, interrogationibus. extra de iuram. calum.*

B

Modus continuandi processum per Denuntiationem.

SECVNDVS processus, † scilicet ille, qui fit ad denuntiationem alterius, partem non facientis, sed tantum denuntiantis, in quo proceditur ex officio, & non ad instantiam partis, continuatur sic: Nam postquam denuntiatio est facta contra aliquem de hæresi coram Inquisitore, & in scriptis redacta, & in processu inserta pro fundamento processus, secundum modum, de quo dictum est prius; Inquisitor faciet citari testes, C quos denuntians intimauit, & præsertim illos, qui magis videntur scire in facto: & continuabitur in processu sic. 77

† Tabiēsis in sūma verbo, Inquisitor. §. 26.

Post quę attendens Inquisitor ipse denuntiata sibi hæreticalia antedicta, fore ex sui natura talia, & tam grauia, quæ non possunt nec debent conniuentib. oculis tolerari, cū cedant in opprobrium diuinæ maiestatis, & fidei catholicæ detrimentum, descendit ad se informandum, & ad testes examinandum per modum, qui sequitur.

Continuatio processus.

Talis testis citatus, iuratus, interrogatus; &c. vbi supra.

D *Modus continuandi processum per Inquisitionem.*

TERTIVS processus, scilicet, ille qui non fit ad accusationem, nec ad denunciationem alterius, sed fama publica referente, vel clamosa insinuatione deferente: & sic non ad instantiam partis, sed ex officio iudicis, continuabitur sic: Nam prędicta insinuatio, vel famæ reclamatio deducta ad aures Inquisitoris, & inserta in processu pro sui fundamento, vt dictum est supra, Inquisitor faciet citari aliquos testes, & præsertim personas graues, & bonas, & coram notario E & duabus personis religiosis, vel honestis, (vt dictum est) inquiret de fama tantummodo cum illis, an sit veraciter apud bonos & graues ille, de quo agitur, de hęresi infamatus: & continuabitur sic processus. 78

Tabien. verbo, Inquisitor. §. 27.

Post quę attendens ipse inquisitor, quod iniurias creatoris nimis est impiū tolerare, maxime illas, q̄ vergūt, vel vergere possūt ī graue eiusdē vituperiū & offensam, ac sanctę fidei opprobriū & iacturā; voluit (vt debuit) plenius se informare an talis de tali hęresi sit apud bonos, & graues veraciter infamatus, & sic ꝓcessit ad se informādū & testes examinandum per modū, qui sequitur.

Continoatio processus.

Forma examinandi testes super fama alicuius infamati de hæresi.

TALIS testis citatus, iuratus, & interrogatus si cognoscit talem de tali loco: dixit quod sic.

Item interogatus de tempore cognitionis: respondit, & dixit, quod cognoscit eum a tanto tẽpore citra.

Item interrogatus de causa cognitionis: dixit, quod ex tali causa, vel tali causa cognoscit eum.

Item interrogatus si est fama de eo in tali loco, quod ipse dixerit, vel fecerit talia contra fidẽ; dixit quod sic.

Interrogatus quomodo scit esse famam de eo quod talia fecerit, vel dixerit contra fidem; dixit per talem modum.

Item interrogatus quãtum tempus est, quod talis est infamatus de tali hæresi in tali loco; dixit, quod tantum.

Item interrogatus si scit ipsum infamatũ de illa hæresi, vel alia, nisi in loco tali; dixit, &c. Item interrogatus si scit vnde orta sit, & est cõtra talem illa fama, & si a maleuolis, vel a quib. dixit, &c. Acta sunt hæc; *vt prius.*

Et testib. [a] aliquibus examinatis, & fama probata, ipse Inquisitor descendet ad inquirendum super rei veritate, an sit ita, nec ne; & faciet citari testes, & maxime ipsi delato familiares, & bonos, & fidei zelatores, de quibus præsumãt, quod fauore delati non deierabunt; & inquiret cũ eis medio iuramẽto, non de fama, sed de re ipsa præsentib. notarijs, & duabus personis religiosis, vel honestis, & continuabitur sic processus.

Continuatio processus. Post modum cupiens ipse Inquisitor scire an clamor, qui venit ad eũ, opere cõpleatur: & an famæ tam peruersæ de tali super hæretica prauitate veritas suffragetur: descendit ad vindendũ, ac se informandum, & inquirendum, ac testes examinandum per modum, qui sequitur.

Talis de tali loco testis citatus, iuratus, & interrogatus: &c. *prout supra, vbi agitur de examinatione testium, quando & proceditur per modum accusationis: & examinatis testibus procedetur ad examinãdũ infamatum per modũ prædictũ, vt prius.*

COMMENT. XIX.

Num. 78. *HIc modus fabricandi processum per Inquisitionẽ laboriosior est illo, qui fit per denuntiationem; idque propter incertitudinem famæ, seu infamiæ, quia hic modus nititur veluti principio et fundamento: & ob id paulo diligentius nobis hic erunt perscribenda quæ adhoc institutũ proprie spectant. Praxim erudite tractat hoc loco auctor, reliqua breuiter perstringemus: & quantũ ad hãc etiã praxim atinet, videndus est omnino Julius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 5. versi. poterit igitur. et q. 6. in principio, vbi erudite tractat hunc procedẽdi modũ. adde Tabiensem in sum. verbo, Inquisitor. §. 27.*

Num. 80. a Et testibus aliquibus examinatis, & fama probata] *Quomodo autẽ fama probetur, per quot testes, & quales, necessario est tradendum: nã hæc magnum habent momentũ in hoc tribunali. de hac re varijs locis disserunt Doctores. Innocẽtius in c. qualiter & quando. el 2. & in ca. cum oporteat. de accusatio. Panormitanus in c. inquisitionis. §. quæsiuisti. de accusati. Bartolus in l. de minore. §. plurimũ. ff. de q. & copiosius ibidem Hippolytus Marsilius nu. 40. cum multis sequen. & Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 6. vers. sed quoniam. & versi. sciendum est autem. cũ aliquot sequẽtibus. & Thomas de Piperata in tract. de fama, quem sequitur per omnia Bart. in dicta l. de minore. Simancas de cath. institut. tit. 65. nu. 34. & aliquot sequentibas & Campegius ad Zanchinum c. 11. & passim Criminalistæ.*

De probãda fama in criminalib. quæ differuerint.

Ex his primum colligo, famam per duos testes esse probandam. Bart. in dicto §. plurimum. nu. 19. & glossa communiter recepta in l. 8. §. eiusdem. ff. de testibus. Salicetus in l. ea quidem. nu. 106. vers. ad septimam. C. de accusa. & præcitati. & hanc sentẽtiam dicit communem Albericus in dicta l. ea quidem. nu. 24. C. de accusatio. addit Marsilius in dicto §. plurimũ. nu. 93. adeo verum esse, duos testes requiri ad probationem famæ, vt si vnus tantũ deponeret, non modo nõ faceret plenam, sed nec semiplenam probationem: neque etiam indiciũ, quia fama est indicium, a crimine remotum: omne autẽ indicium a crimine remotum debet saltem per duos testes probari, glossa singularis in l. vlt. C. familiæ ercifcundæ. & tradit Marsilius loco præcitato.

Fama p duos testes probari debet.

Fama vero, vel infamia de aliquo quã rõne probetur, eleganter docet Innocentius in dicto c. qualite & quando. de accusatio. his verbis; Hic potes colligere qualiter probetur infamia; debet enĩ dicere testis, cum de quo agitur, de tali crimine diffamatum, & si quæratur ab eo, apud quos est infamatus; debet respondere, apud tales: & nisi eos assignet. nõ videtur bonam reddere causam dicti sui. præterea quia non potest sciri, an sint graues, vel maleuoli. *hæc Innocentius.*

Quõ probetur fama.

Ergo testes debẽt assignare causam dicti sui sufficientem, alias non probarent. & hanc sentẽtiam communem dicit Corneus lib. 2. consl. 232. & li. 3. cõs. 216. personas vero ideo nominare debẽt, ut iudices intelligãt ex qualitate personarũ quãta fides sit famæ adhibenda. sufficit autem testibus nonnullas nominare personas, à quibus dicant se audiuisse Lutherum, verbi gratia, de hæresi infamatum. ita practica Papiẽsis in forma positionum actoris, verbo, item quod de prædictis omnibus et singulis. num. 9.

Testes cauã dicti sui reddere debeant.

Duo autem testes vt plene probent infamiã, ita vt in hoc crimine hæresis diffamato canonica purgatio indici possit ratione diffamationis integri esse debent, & omni exceptione maiores: atque hoc est tutius & securius, vt dixi supra par. 2. sup q. 57. atq; hac sententia tũc maxime procedet, quãdo infamia duxisset originem vel a maleuolis, vel ab infamibus, & vilibus.

Teste squales esse debeant.

Rursus, si testes super infamia deponentes diuersi essent, aut in nominibus personarũ: quia vnus diceret se audiuisse a Titio & Seio, alius a Marco, & Caio: aut in tẽpore, qa vnus diceret se audiuisse mẽse Aprilis, alius mense Martij: aut in loco, quia vnus

Testes diue si quãdo probẽt infam

vnus diceret se audiuisse in platea, alius in palatio, nihilominus famam probant. argumento, l. ob carmen. §. si. ff. de testib. Bart. in d. l. de minore. §. plurimum. nu. 24. ff. de quæst. Innocen. in d. c. qualiter, & quando. verbo, & famam. de accusatio. Practica Papiensis in forma positionum actoris. verbo, item quod de prædictis omnibus, & singulis, nu. 9. in fine, quos cæteri communiter sequuntur.

Testes etiã si nõ cõueniãt in causa sciẽtia, famã probant.

Præterea, quamuis testes non conueniant in causa scientiæ: quia videlicet vnus dicit: scio quia ab eo audiui, vel a talibus audiui: & alius dicit, scio quoniam ab hoc ortum est scandalum in vicinia, nihilominus tamen, quoniam omnes istæ causæ in eũdem finem diriguntur, verè probant famam, aut infamiam. ita idem Innocentius in cap. qualiter & quando. de accusa. verbo, & famam.

Quid sit publicè dici.

Ad hęc, vt testes probent famam, satis est si dicant se audiuisse a talibus, aut talibus (iuxta ea quę in præcedentibus diximus) publicè dici, Bucerum, verbi gratia, imagines Sanctorum deleuisse, hoc est publica voce dici a populo. ita Baldus in c. litteras. nu. 2. de præsumpt. & in c. præterea. nu. 9. & 10. de testibus. & in l. hæredes palam. in princ. ff. de testibus. quem sequitur Marsilius, in d. §. plurimum. num. 42. in fine, quod ita obseruari testatur Julius Clarus in pract. crim. §. si. q. 6. vers. debent etiam dicere. & Cassadorus decis. 3. nu. 7. de probatio. & Romana curia hanc sententiam vsu forensi custodiri tradit Parisius, lib. 3. cons. 52. in fine. & Hieronymus Mont. tract. de finibus. fol. mihi 50. nu. 4. reiecta opinione Bartoli in dicta l. de minore. §. plurimum. nu. 19. ff. de quęst. vbi dixit testes probantes famam, debere dicere se audiuisse a maiori parte populi: aliàs non probarent: quam sententiã communis iudicantium vsus explosit.

Item testes de fama deponentes, quid fama sit dicere debent, aliàs non probarent; quod qua ratione intelligatur, dixi paulo antea commentario 17. §. item interrogatus quid est fama.

Fama de aliquo vbi quęrenda.

Iam illud monendi sumus, famam de aliquo in eo loco esse quærendam, in quo versatur, aut est aliquando versatus: vt de milite in castris, & bello: de Doctore in scholis, & foro: de Monacho in Monasterio. iuxta tex. in d. l. de minore. §. plurimum. ff. de q. ibi: vel cuius existimationis quisque in ciuitate sua est.

Postremo agendum hic mihi erat de effectib. probatæ famæ: an scilicet faciat plenam probationem, siue semiplenam, aut saltem indicium generet ad torturam, aut sit sufficiens ad inducendam purgationem, siue alijs adminiculis, & de multis huc spectantibus, quæ non sunt huius loci, cum Eymericus de probatione famæ disputandi tantum præbuerit occasionem. De his videndi sunt præcitati, quanquam obscurissimè loquantur, & sæpe pugnantia tradant, de quo egi plenissimè infra super q. 61. adde Campegium ad Zanchinum c. 11.

Quot personæ esse debeant in examinatione testium, & delatorum in causa fidei.

81 VERVM cum in examinatione testium, & delatorum, & præsertim hæreticorum, sit cũ cau-A tela maxima procedendum, vt suspicio de fraude committenda totaliter repellatur, & veritas omnimoda habeatur: personę quinq; in tali examine debent præsentes esse; scilicet, Iudex inquirens: Testis, vel delatus respondens: Notarius scribens: Et duo religiosi assistentes.

Prima persona est iudex, scilicet Inquisitor, seu eius commissarius, cuius est testes, & delatos examinare, articulos formando, & illis verbo, vel scripto offerendo, & super illis interrogãdo. Inquisitor [a] namque debet esse multum prudẽs, circumspectus, & valde cautus in examinando testes, & delatos, & præsertim delatos de moder-B nis erroribus, scilicet Valdensium, & Begardorum, qui pro posse celant veritatem: quare cum magna cautela, & prudentia est ab eis veritas eruenda, propter quod in informatione articulorũ debet Inquisitor esse multum circumspectus.

Secũda persona est testis, seu delatus, qui exa- 82
minatur. Quilibet [b] horũ debet prius iurare de dicenda veritate, aliàs depositio careret omnimoda firmitate, & post iuramentum non violare, sed dicere meram veritatem, nec odio, nec rancore addere, nec fauore diminuere; sed semper ad formam articulorum respondere: & ad men-C tem [c] iudicis plusquam ad aliud intendere; & nõ tergiuersari, nec æquiuocare, sed clarè ad mentẽ iudicis, seu interrogantis articulis respondere: & an testis, seu delatus ita respõdeat nec ne; debet circumspectus Inquisitor multum attendere; & si videat quod respondeat cautelosè, & vulpinè, debet cautelas detegere, & arctare ad clarius, & ad propositum respondere.

Tertia [d] persona est scriptor, qui interrogatio- 83
nes Inquisitoris, & responsiones delati, seu testis scribat: & in actis, seu in processu inserat; & hic debet esse publica persona, vtpote, quòd sit notarius habens auctoritatem, siue laicus, siue clericus, siue religiosus. Vnde non solum laicus, & D sęcularis clericus, immo etiam religiosus, qui habebat auctoritatem antequã intraret religionẽ, posito etiam quod sit præsbyter, potest esse notarius in fidei causa, vt patet in capit. Vt officium. de hęret. lib. sexto, & tunc agit auctoritate Apostolica. In casu autem, in quo Inquisitor non possit habere commodè publicam personam, seu notarium, pro illo actu, potest sibi eligere duos viros idoneos sæculares, vel ecclesiasticos, qui ambo [e] pariter habeant vim & auctoritatem vnius personæ publicæ, seu notarij, qui [f] E depositiones testium seu delatorum insimul quilibet in suo folio fideliter conscribant, & isti duo agunt auctoritate Apostolica in scribendo. *hæc patent in allegato capit. Vt officium. de hæret. lib. 6.*

Relat. supra pag. 107.

Quarta persona, & quinta sunt duo ipsi In- 84
quisitori assistentes, & totius examinis testes: & ibi debẽt esse duæ discretæ personę, & religiosæ, vel aliàs honestæ: vt duo discreti, & honesti clerici, vel laici, vt notat Archid. alleg. c. Vt officiũ. in quarum præsentia per publicam personam prędictam, vel per duos viros idoneos depositiones testium, & delatorum fideliter conscribãtur: quę

duæ

duæ discretæ, & religiosæ, vel honestæ personæ assistant ipsi Inquisitori; & adsint toti examini testis, vel delati a principio suæ depositionis vsque ad finem, si Inquisitor potest commodè pro toto illo tempore secum habere: quod difficulter potest facere. Vbi autem Inquisitor nō possit commodè istas duas personas in toto examine testis, vel delati habere, saltem habeat in fine depositionis; & tunc legatur depositio per notariū ipsi deponenti testi, vel delato, in præsentia Inquisitoris, & prędictarum duarum personarum discretarum, & interrogentur si stat & perseuerat in depositione illa; & eo stante, & perseuerante, scribat in actis quomodo in pręsentia taliū fuit sibi depositio lecta, & stetit, & perseuerauit, & puto s † sufficere, & non deuiare a mente statuti prędicti c. Vt officium. de hęret. lib. 6.

† Al. ita: puto sufficiet, & satisfaciet statuto prędicto.

COMMENT. XX.

Num. 81. *QVoniam quæ multorum testimonijs comprobantur, certiora creduntur, & quæ multorū sunt sensibus insinuata, procul à mendacio abesse putantur: ideo oportuit (vt docet Eymericus) in causa fidei, dum reorum negotia tractantur, multas interuenire personas.*

Quales Inquisitorē par tes in examinandis testib. & delatis.

a Inquisitor debet esse multum prudens, circūspectus, & valde cautus in examinando testes & delatos.] *Primum in examinandis testibus ideo prudentissimum, & diligētissimum esse oportet Inquisitorem; quia cum testium nomina reis non publicentur, nec reorum patroni possint eos examinare, ac ob id defensionis ordo quasi truncatus esse videatur, nè iniustè rei condemnentur, debet omnino Inquisitor patronorum personam induere, & cauta sollicitudine quærere veritatem; ne innocens condemnetur: ac proinde in testibus personarum qualitatem, & fidem, mores, & studia rimari debet, & considerare quo animo, qua fide, an zelo iustitiæ, an potius inuidię, aut inimicitiæ stimulis agitati ad testificandum accesserint. Aurea sunt, quæ huic causæ accōmodari possunt Euaristi Pōtificis verba, in c. si qui sunt. 2. q. 7. omnino a iudicib. fidei memoria retinenda. ait enim;* Diligenter perscrutandū esse, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua consciētia, quoue merito si pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia vel odio, aut cupiditate ista præsumpserint. *hęc ibi. Idem cautum est Hispalensi quadam prima instructione anni MCCCCLXXXIV. cap. 14.*

Iam in reis examinandis, & interrogandis propterea valde etiam sollicitus, & diligēs esse debet, quoniam hæreticorum potissima cura est, occultare hæreses: fingere sanctitatem, fictas quandoque emittere lacrymas, quibus vel sæuissimum iudicē possint interdum permouere. cęterum nō propterea succūbere debet Inquisitor, sed semper suspicari debet se posse deludi, & ficta esse quæ a reis proferuntur dū negant, pręsertim cum indicia, vel testes sint in cōtrarium: hęc autem tunc maximè præcauere debet, cum rei iterum capti in causa fidei fuerint, vel inquisiti, quę omnia diligentissimè tradit Eymericus paulo post nu. 85. & seq.

Num. 82. Iuramentum de dicēda veritate præstandum a testibus, & delatis examinandis.

A b Quilibet horū debet prius iurare de dicenda veritate.] *Ideo prius de veritate dicenda iurandum est; quoniā testi non iurato nulla fides habēda est, etiam si grauissimus, & probatissimus foret. c. hortamur, 3. q. 9. ca. nuper. & ca. fraternitatis. vbi gl. in verbo, iuramentis, extra de testibus. l. iurisiurandi. C. de testibus.*

Quod vero hic docet Eymericus de hoc iuramēto præstando, iam olim in hac causa præcipit concilium Bitterense, c. 4. in hæc verba; Ab illis qui sic citati coram vobis infra tempus cōparuerint assignatum, recipiatis iuramenta, de mera, & plena super facto labis hęreticę, tam de se quam de

B alijs viuis, & mortuis dicenda, quam nouerint, veritate. *hæc ibi. Idem cauit Martinus V. in bulla incipiente:* inter cunctas. *in Concilio Constantiensi sessio. 45. quam retulimus in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis.*

Huius autem iuramenti formula vulgo talis esse solet: Iuro per Deum, & Crucem, & sacrosancta quattuor Euangelia manibus proprijs tacta, me dicturum veritatem: quod si fecero, Deus me adiuuet; sin autem contra, Deus me condemnet. facit c. de parentela. 1. & 2. 35. q. 6.

Iuramentum pręstandū est iuxta mentē eius qui exigit iuramentum.

c Et ad mentem iudicis plus quam ad aliud intendere.] *Et ratio est, quoniam in iuramento quod*

C *præstatur ei cui legitimè subiecti sumus, hęc regula est penitus obseruanda, qui iurat, iuxta mentem iudicis cui iurat, non secundum propositum aliud iurare debet, aliàs dolosum emitteret iuramentum, & grauiter peccaret. Beatus Thomas, 2. 2. q. 89. art. 7. in respon. ad 4. argumentū, & ibi Caietanus. copiosè Sotus, li. 8. de iust. & iure. q. 1. art. 7. & cæteri cōmuniter Theologi. hinc illud Isidori, lib. 2. de summo bono, cap. 31.* Quacunque arte verborum quis iuret. Deus tamen qui conscientię testis est, ita accipit, sicut cui iuratur, intelligit. *hæc ille.*

Idem iudicium habendum est de æquiuoco iuramento, quod fit vel simulatis verbis, vel artificiosè

D *prolatis, ita ut duplicem sensum recipere possit, nā si iuramentum iure etiam, & legitimè petatur, non licet tali amphibologia uti ob iniuriam, quæ fit ei, qui habet ius exigendi tale iuramentum. ita Sotus in d. art. 7. in fi. & cæteri communiter.*

His autem fraudibus vti in iuramento in causa fidei præstito, tanto iniquius est, & turpius, quanto res est grauior, & causa fidei cęteris prælatior. olim hunc dolum consueuisse exercere Pseudo apostolos, cum ab Inquisitoribus interrogarentur, docuit Eymericus par. 2. q. 12. & dixi ibidem. §. vigesimus error est.

Num. 83. Cui olim inquisitorum ut alij pter notarios, acta inquisitionis scriberent.

d Tertia persona est scriptor, qui interroga-

E tiones Inquisitoris, & responsiones delati, seu testis scribat, &c.] *Olim ob Inquisitorum inopiam, qui notarium certum, & huic officio destinatū alere nō poterant, multis modis prouiderant Romani Pontifices, ut nō deessent, qui inquisitionis acta cōscriberent; interdū dispensantes cum clericis, & religiosis, qui prius notarij fuerant, vt officiū tabellionis in causa fidei possent exercere; interdum concedentes, vt duæ idoneæ personæ gesta conscriberent, quibus plena fides adhiberetur, vt eleganter docet hic Eymericus, qui ex Biterrensi Concilio sumpsisse*

mihi

mihi hanc doctrinā videtur, in quo c.4. (vbi totius ordo in hac re eleganter describitur) ita scriptū extat: Ab illis, qui siccitati coram vobis infra tem pus comparuerint assignatum, recipiatis iuramēta, de mera & plena super facto labis hæreticæ, tam de se quàm de alijs viuis & mortuis dicēda, quam nouerint, veritate: ac postmodum per vos vel per scriptores diligenter interrogantes eosdē de singulis, de quibus requirendi videbuntur, faciatis confessiones ac depositiones ipsorum fideliter scribi, & in actis inquisitionis reponi: aut per publicam, si potestis habere personam, aut per aliam idoneam & iuratam, cui & alius vir idoneus iuratus similiter adiungatur: vt sic scripta huiusmodi, vt per manum publicam, vel per duos (vt tetigimus) viros idoneos, in actis reposita & conscripta, ac ei qui confitetur & deponit coram Inquisitore & notario, vel dictis duobus viris idoneis recitata, robur obtineant firmitatis. *hactenus ibi.*

Inquisitores notarios sibi possunt creare.

His omnibus priuilegijs vocandi aut notarios, aut religiosos, qui notarij fuerāt, aut duos viros idoneos ad actā inquisitionis conscribenda, tandem accessit & illud, quod anno Domini MDLXI. Inquisitoribus tribuit Pius Papa iiij. vt possint, vbi occasio postulauerit, notarios sibi creare, rescripto quodam incipiente: Pastoralis officij cura, *impressō inter litteras Apostolicas in fine huius operis, de quo dicam amplius infra super q. 18. & 19.*

Ideo vero tam diligens obseruatio in hac testiū & reorum depositione recipienda exigitur, vt quæ sunt tot inspecta oculis, & tot sensibus insinuata, falsi prorsus suspicionem excludant, vt colligitur ex his quæ notāt Ancharanus & Geminianus in ca. vt officium. §. verum, & in ca. vlt. de hæret. lib. 6. & Simancas de catho. inst. tit. 64. nu. 9. & Campegius apud Zanchinum c. 9. vers. si quæris.

Tot personæ adhibendę in examine inquisiti, quot in examine testium.

Iam ex his Eymerici verbis: Et responsiones delati seu testis scribat: *tunctis his, quibus initio huius disputationis, de quinque personis examini adhibendis, orsus est, colliges eum sentire totidem personas, nēpe quinq; esse adhibendas in examinatione inquisiti, quot postulantur in examinatione testium per dictum c. vt officiū, de hære. lib. 6. quānis enim ille textus de personis adhibendis in testium examinatione loquatur, eadem tamē causa, nempe, negotij grauitas, & falsi excludendi suspicio in examinandis delatis seu inquisitis reperitur: erit ergo ius idem statuendum l. illud, cum similibus, ff. ad l. Aquiliam, quod ipsum videtur apertius tradere eidē Eymericus in hac 3. par. q. 63. cui adstipulatur Cāpegius apud Zanchinū c. 9. vers. si quæris.*

Obseruandū.

Quod tunc omnino obseruandum ab Inquisitoribus crederem, cum cauillosos, tergiuersatores, astutos, callidos, impios, impœnitentes, & grauiter facinorosos reos examinant; in alijs vero hæc tanta solemnitas remitti potest, quod & vsus multarum inquisitionum obseruat, tutius tamen est, si hæ personæ religiosæ commode haberi possint, eas semper examini adhibere, ob causam proxime allatam, & alia pericula, quę ab iniquis hęreticis obijci possent.

Ambæ personæ acta inquisitionis scribentes suo ratio æquiparantur.

e Qui amb pariter habeant vim vnius personæ publicæ (seu notarij).] *Et ita videtur sentire gl.*

A *in c. quoniam contra, verbo, duos viros, de probat. & Repertorium Inquisitorum verbo, notarius, §. nota circa notarios, & Locatus in iudiciali verbo, notarius, nu. 4. ac de his duabus personis loco vnius notarij adhibendis multa Angelus in lege, gesta, C. de re iud. & Franciscus Curtius iunior tract. de feudo. par. 7. q. 4.*

Sed diligenter considerandum est, quod dicit Decius in dicto c. quoniā contra, nu. 35. & seq. de probatio. videlicet, quòd cum duo hi viri idonei admittantur in subsidium, quoties publica persona cōmode haberi non potest, non videtur proprie notario posse æquiparari; quod etiam ibidē docet Aretinus.

B *Cæterum quamquam hæc disputatio fructu non careat, omittenda nunc est, & quid in hac causa obseruari debeat, cum vsus exegerit, breuiter dicamus.*

In actu inquisitionis scribendis qs ordo seruandus.

Primum ergo acta iudicij per publicā personā, hoc est, per notariū sunt scribēda, siue is sit laicus, siue religiosus cuiusuis ordinis, qui dum esset in seculo hoc exercuit officiū, quod si hos Inquisitor habere nō potuerit, in subsidiū duas personas idoneas, id est, peritas & officio cōgruentes, & honestas et bonæ famæ adhibere debet: ita Hostiensis, & Ioannes Andr. in d. c. quoniam contra, de probatio.

Rursus id est obseruandum, hos viros idoneos ad hanc prouinciam suscipiendam per Inquisitores cōpelli posse: ita Baldus in rubr. C. de fide instrumen. facit quod notat Cynus in l. inuitus, C. de procurat. tradit nominatim Decius in dicto c. quoniam contra, de probat. nu. 36.

C

Iuramentum ab scribentibus quale ea hibendum.

Postremo antequam hi duo viri idonei quicquā conscribant, iurare debent coram Inquisitore se fideliter & sine fraude cuncta excepturos, & gesturos, quæ negotij qualitas postulat, & necessitas: ita Panor. & Bald. in d. c. quoniam contra, quos refert ibidem Decius nu. 199. & facit text. in l. Domitius Labeo, ff. de testib. & in c. peruenit. 1. de testib. cogend. & in hac causa de qua agimus hos viros iurare debere apertissime probat Concilium Biterrense relatum initio huius commentarij.

D

Iurabunt vero in casu nostro præcipue, se non reuelaturos depositiones testium vel reorum, nec de ea re verbis aut signis quicquam indicaturos.

Et quid si iuramentum omittatur.

Sed quid si non iurent, vt si, verbi gratia, per imprudentiam, aut obliuionem omissum fuit iuramentum, erunt ne valida acta per ipsos conscripta? Respondeo, adhuc instrumēta & gesta, seu excepta per ipsos probare, & robur firmitatis habere. Primum, quoniam satis esse videtur publica iudicis auctoritate fuisse deputatos; tum etiam, quia numerus videtur cætera quæ in notario exiguntur supplere, cum duo sint. Postremo, quoniam textus in d. cap.

E *quoniam contra. de probat. & in ca. vt officium de hæret. lib. 6. indistincte dicunt adhibendos esse, nulla facta iuramenti mentione: erunt itaq; intelligēdi indistincte l. 3. de offic. præsid. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præstan. tenet Decius in d. c. quoniā cōtra. de probat. nu. 199.*

Neq; his videtur obstare Concilium Biterrense paulo antea relatum, quod vtramque personā iuratam postulat: quoniā id re vera tutius est & securius, at non simpliciter necessarium, & Conciliū id exigit quod fieri debet, sed non infringit factū contrarium,

trarium, si solemnitas iuramenti omittatur: & hoc credo verius fauore fidei, ne ex defectu iuramenti acta corruere dicamus.

An vterque eorũ qui adhibentur ad acta inquisitionis scribẽdæ per se scribere debeat.

f Qui depositiones testium seu delatorum insimul quilibet in suo folio similiter conscribát.] *Quòd vero ambo simul excipere debeant depositiones testium & delatorum, velle etiam videtur Cõcilium Biterrense paulo antè relatum, & ita quoq; præcipit obseruaro Goffredus, sicut dicitur de pluribus arbitris constitutis, quod aut omnes pronũtiabunt, aut nullus. l. item si unus, §. item si plures, ff. de recep. arbit. & c. 2. de arbitris li. 6. ideo vero simul scribere debent, vt maior sit consensio, & falsi suspicio excludatur, cum vtriusque scripturæ eadẽ contineant, & per omnia conueniant: atq; hoc est tutius & securius, & obseruandum præsertim in causis maioris ponderis, veluti in processibus relapsorum, & impœnitentium.*

Subscriptio quid operetur.

. *Cæterum si vnus tantum scriberet, & alius postea (dummodo præsens examini adesset) se subscriberet sanè sufficeret, cum subscriptione testificetur perinde coram eo fuisse actum sicut scriptũ est: ita Panormitanus post veteres interpretes in d. c. quoniam contra, de probatio. quos sequitur ibidem Decius nu. 200. quod etiam ipsum in pluribus notarijs deputatis ad vnum actum ex forma legis vel statuti obseruandum monent Innocentius, Abbas, & Decius in d. c. quoniam contra, & Bald. in l. iurisiurandi, in fi. vers. quæro vni testi. C. de testib. & horum ratio est, quoniam idẽ operatur subscriptio alicuius, quod operatur scriptura eius manu in totum scripta. Innocentius & Abbas in d. c. quoniam cõtra. Bar. in l. emptor. §. Lucius, ff. de pactis, & Alexander cons. 147. nu. 4. lib. 2. & tenet Decius in d. c. quoniam contra, nu. 202.*

An generalis subscriptio sufficiat.

Quæ sententia vera est, quamuis non sit adhibita specialis subscriptio, sed solum generalis. Bald. in authen. si quis in aliquo documẽto, C. de edẽdo. Ancharanus cons. 242. incipien. Prius de viribus probationis. *Alex. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verbor. obl. & ibidem Angelus, Ioannes Imola, & Paulus Castrensis: idem Alex. in l. quæ dotis, ff. soluto matri. & in cons. 147. incipiente:* Ponderatis. *lib. 2. & hanc opinionem asseruit mihi quandoque Bononiæ summo iure dicens veriorem esse Ludouicus Segnius præceptor, legum interpres publicus, & in reddendis responsis verax, nec vulgaris eruditionis.*

Et hanc sententiam, quod scilicet, tãtum valeat subscriptio generalis quantum specialis, dicit communem Decius in d. c. quoniam contra, num. 203. veruntamen securius est specialem facere subscriptionem, præsertim in causis arduis, hæc vero nullo modo sunt negligenda, cum eorum vsus frequens accidere possit.

g Et puto sufficere, & non deuiare a mente statuti prædicti.] *Hic locus varie legebatur in tribus exemplaribus Barcinonensi, Bononiensi & Sabellano; nam codex Cardinalis de Gambara cũ Bononiensi conuenit, ex quibus duobus restituta est (nisi fallor) vera lectio, & consulto recessimus a Barcinonensi impresso.*

A *Obseruanda ab Inquisitoribus in examinatione hæreticorum.*

QVIA vero in examinatione fiendi non solum est necessarium, vt suspicio de fraude committẽda totaliter repellatur, quod fit propter præsentiam personarum plurium prædictarum: verum etiam est necessarium, vt veritas ab hæreticis, & delatis clare, nude, & omnimode habeatur, quod fit cum modus circumspectus, & cautelosus in examinatione hæreticorum, & delatorũ ab Inquisitoribus obseruatur: Eapropter circa modum hæreticos, & delatos examinandi, sunt B tria vtiliter aduertenda. Primum est: Inquisitor quomodo, & qualiter, & de quibus hæreticos interrogabit. Secundum est: quæ & qualia in respõsionibus hæreticorum delatorum Inquisitor attendet, & considerabit. Tertium est: quomodo & qualiter responsionibus vulpinis, & cautelosis hæreticorum obuiabit. 65

PRIMVM dico aduertendum, quomodo, & qualiter, ac de quibus Inquisitor hæreticos seu de hæresi delatos examinabit, inquiret & interrogabit. Vbi considerandum est, quod sicut non omnium morborum est eadẽ medicina, sed potius diuersorum & singulorum diuersæ sunt & C singulæ medicinæ: si nec[a] ad omnes hæreticos seu de hæresi delatos, idẽm modus interrogandi, inquirendi, & examinandi, quo ad articulos, est seruandus: sed secundum varietatem ac diuersitatem sectarum, hæresum, ac personarum, & errorum, varius, & diuersus modus interrogandi, inquirendi & examinandi prudentius † est tenendus. Idcirco ipse Inquisitor vt prudens medicus animarum, debet diligenter cõsiderare circa personas, quas, vel de quibus inquirit, ipsarum qualitatem, conditionem locum, statum, morbumque, quo laborant: non omnes de eisdem, & de eodem ordine interrogando, nec eos D dem articulos inculcando; sed sic fræno discretionis astutias hæreticorum circumducat, easque aperiat detegendo, vt fauente gratia IESV CHRISTI de sententia abyssoque hæresum, & errorum obscuritate eius manu educatur coluber tortuosus: non enim potest super istis vna & infallibilis † depingi inquirendi regula, siue modus: ne si fieret, cum illum modum sic assuetum, ac regulam generalem, tenebrarum filij præuidissent, ipsum tanquam sui laqueũ facilius euitarent, seu etiam præcauerẽt. Curet ergo pru E dens & industrius Inquisitor occasionẽ & modũ accipere inquirendi hæreticos & delatos, siue ex accusantium vel denuntiantium dictis, siue ex testium responsis, siue ex his, quæ experientia docuit; seu ex his, quæ proprij ingenij acumen aperit, semper considerando attentius & diligenter ex denuntiationib. & accusationib. deferentiũ, ac attestationib. testiũ, ipsi delati hæretici cuius sectæ videantur esse, nouæ, vel antiquæ: Vt potè,[b] si videntur esse de secta Pseudoapostolorũ, vel Manichæorum, vel Valdensium; vel Begardorum, & sic de alijs: seu si conuersi de perfidia Iudæorum, vel Sarracenorum, vel dæmonum 66

† prudenter

† Al. particularis.

Interrogationes fiant pro qualitate & cõditione personarum, locorum, & iudiciorũ, &c.

inuo-

inueſcatorum, & legere diligenter in præcedentibus in hac parte ſecunda, vbi agitur de erroribus, & hæreſibus prędictorum, errores & hęreſes illius ſectæ, de qua examinandus delatus videbitur, & ſuper illis formare articulos, de quib. eſt diligentius examinandus.

87 SECVNDVM in examine aduertendũ eſt: quę & qualia in reſponſionibus hęreticorum delatorum Inquiſitor attendet ſollicitè, & conſiderabit. Vbi conſiderandũ eſt, quod hęretici ſunt in duplici genere.

Hæretici manifeſti, & notorij.

Quidam c namq; manifeſte tales ſunt, & manifeſtè in erroribus ſuis ſiue coram prælatis ſiue Inquiſitoribus perſiſtunt, eos palam & publicè defendendo: ſicut fuerunt Arriani, Sabelliani, Manichęi, & quamplures alij, qui de hęreſibus ſuis publicè diſputabant, & rationibus, & auctoritatibus ad falſum eorum intellectum tractis, & extortis expoſitionibus notoriè defendebant: Et tales per viros litteratos faciliter de crimine hęreſis conuincuntur, quia eo quod errores ſuos coram prę latis, & inquiſitorib. pertinaciter defendunt, hęretici conuincuntur, iuxta c. Super quibuſdam. de verbo. ſignifi. & tales examinare nõ eſt difficilè; ſed a ſuo errore reuocãdi ſunt: quod faciendum eſt per viros litteratos eorum rationes ſoluendo, & auctoritates, quas pro ſe falſo allegant declarando, & alias contra eos inducendo.

Hæretici manifeſti per viros litteratos conuincendi.

Quidam autem alij hęretici ſunt, qui errores ſuos pandere nolunt, ſed potius abſcondunt, & palliant cautelofis reſponſionibus, & cauillofis, prout poſſunt, vt ſunt Valdenſes, & nonnulli Begardi, & quidam alij. Et tales eſt valde difficilè examinare, & eorum errores detegere: propter quod in examinatione talium oportet multum prudenter ac ſagaciter agere, & ad eorum cautelofas reſponſiones, & cauillofas attendere, & iſtorũ verſutias vulpinas, & extortas locutiones conſiderare: quia totum eorum ſtudiũ eſt, vt euadant, & non deprehendantur, nec conuin cantur.

COMMENT. XXI.

Num. 85.

TOta hæc diſputatio, quam nunc orditur Eymericus; prudẽtiæ eſt potius quã artis. eſt vtilis & neceſſaria, & valde negotio de quo agitur, accõmodata; mirabilis vero in primis auctoris induſtria, quod tam diligenter cuncta pręſcribat, quę ad praxim pertinent. Vniuerſa vero hęc pręcepta duo potiſſimum requirunt, vt commodè ab Inquiſitore exerceantur. Primum eſt prudentia, quę in iudice violatę religionis debet eſſe maxima, vt alibi admonuimus: Alterum eſt peritia, & notitia nõ mediocris dogmatum, ſectarum, errorum, vitę, & morũ ipſorum hęreticorum, tam ueterum quam recẽtiorũ: ſine his enim fermè impoſſibile eſt Inquiſitorẽ rectè ſuo munere fungi poſſe; nã cum Inquiſitor ſit fidei cuſtos, & defenſor, c. vt Inquiſitionis. de hæret. lib. 6. & docet optimè Albertinus in repetitione, rub. de hęret. lib. 6. q. 5. nu. 3. non poteſt commodè eam defendere, niſi contraria noſcat, quibus ipſa A *fides, fideique dogmata violenter, ut tradit etiã Eymericus paulo poſt cum agit de ſignis, quib. variarum ſectarum hęretici cognoſcuntur.*

Quæ requirãtur in Inquiſitore ad examinandos hæreticos.

a Sic nec ad omnes hęreticos, &c. idem modus interrogandi, &c. eſt ſeruandus. ſed ſecundum varietatem ſectarũ varius modus eſt tenẽdus.] *Ex tota hac diſputationis ſerie, hęc regula colligitur: Inquiſitores multis prudentibuſq; interrogationibus uti debent, iuxta varietatem ſectarum, dogmatum, ac etiam qualitatem perſonarum, quas interrogant, ita ut omnibus modis veritatem detegere, & inuenire ſtudeant: huc referri poſſunt quamuis in alio foro dicta, quę ſcribit beatus Auguſti-* B *nus in libro de uera, & falſa pęnitentia, cap. 20. & refertur in capit. primo, §. induſtria, de pœniten. diſtin. 6. in hęc uerba:* Diligens igitur Inquiſitor, & ſubtilis inueſtigator ſapienter & quaſi aſtutè interroget a peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundia velit occultare. cognito itaque crimine, varietates eius non dubitet inueſtigare, & locum, & tempus, &c. *hactenus Auguſtinus. Eodem ſpectat illud non minus eleganter, quã prudenter dictum.* Num. 86.

Diligẽtia Inquiſitorũ in interrogãdis reis.

Sed quoniã variant animi, variabimus artes,
Mille mali ſpecies, mille ſalutis erunt.

b Vtpote ſi videntur eſſe de ſecta Pſeudoapo- C ſtolorum, &c.] *Tametſi præcepta ſequẽtia, quę ab Eymerico pręſcribuntur ad detegendos hęreticorũ errores, maiori ex parte in deſuetudinem abierint; erant enim accommodata ad examinandos hęreticos ſuperiorum ſęculorum: nihilominus tamen ad alios hęreticos examinãdos, & cõuincendos facilè a prudentibus Inquiſitorib. poſſunt reuocari, ut noſtro ſęculo ad Lutheranos, Caluiniſtas, & cęteros cuiuslibet ſectę: quorum errores, ritus, & loquendi modos, ac phraſim genuinam debent dilīgẽter fidei Iudices intelligere: & ſicut circa Eymerici tẽpora errores de Chriſti, & Apoſtolorum paupertate, ac uiſione Beatorum, & alij plures frequenter circũ-* D *ferebantur, ita nunc ſepultis & extinctis illis, Romani Pontificis diuina poteſtas, Sanctorum merita, indulgentiarum theſauri, ſacramentorum uirtus bonorum operum merita, ſacrarum religionum inſtituta, & alia eius generis ſexcẽta paſſim negantur, quibus detegendis, & inueſtigandis, hęc eadẽ, paucis commutatis, pracepta deſeruient.*

Quo Eymerici præcepta ad vſum ſint reuocanda.

c Quidam namoue manifeſte tales ſunt, &c.] *In codice illo membraneo Bibliotheca Vaticanę, in quo extat fragmentum ſummę fratris Iuoneti, legitur etiam hoc documentum de cõuincendis facilius tam hereticis litteratis, & manifeſtis, quàm occultis, & palliatis: additque ibidem Iuonetus in titu-* E *lo: De modo examinandi hęreticos, unde totus hic locus mihi uidetur deſumptus, uidiſſe ſe uilem quãdam fęminam fornicariam inſignibus uiris litteratis multis diebus illuſiſſe per palliatas, fictas, & cauillofas reſponſiones, quę cum iam foret liberanda, inuenta fuit recondidiſſe in arcula oſſa cuiuſdã hęretici nuper combuſti, qua illa uelut Martyrum reliquias uenerabatur. ergo diligẽter ſunt hęc animaduertenda, ne nocentes iniuſtè liberati diutius in erroribus perſeuerent, & facultatem habeant alios corrumpendi.* Num. 87.

Ex hæreticis qui facilius & qui difficilius conuincantur.

De

De modis decem hæreticorum, quibus errores suos obtegere student.

88 Modus primus per æquiuocationem.

MODI autem hæreticorum euadendi, & sophisticandi verba, sunt decem.

Primus [a] est per verborum æquiuocationẽ: vt si interrogentur de corpore Christi vero, respondent de corpore Christi mystico. Vnde si dicatur eis: credis tu quòd hoc sit corpus Christi? respondet, credo, quòd hoc est corpus Christi, intelligendo de lapide, quem videbit ibi, vel de suo corpore proprio, quod est corpus Christi, intelligendo, quod omnia corpora mũdi, sunt Christi, quia Dei, qui est Christus. Vel si interrogatur: credis tu baptismum esse sacramentum necessarium ad salutem? respondet, credo: intelligendo quod ipse habet credentiam, sed non intelligit quod talem, sed suam: & non de isto, de quo interrogatur, sed de alijs. Vel si interrogatur: credis tu, quòd Christus fuerit natus de virgine? respondet, firmiter: intelligendo, quòd firmitatem habet in sua mala perfidia. Vel si interrogetur: credis in vnicam sanctam Ecclesiam catholicam? respondet, credo in vnam sanctam ecclesiam, intelligendo de sua, & suorum complicium congregatione, quam vocat ecclesiam, & non de ecclesia nostra: semper conuertendo intentionem suam ad illam partem æquiuocationis, quam gerit in mente: & sic de alijs æquiuocationibus.

89 Secũdus modus per cõditionis adiectionem.

Secundus modus euadendi, & sophisticandi est per conditionis adiectionem: vt si interrogetur: credis tu matrimonium esse secundum sacramentum? respondet, si Deo placet, ego bene credo: intelligendo quòd Deo non placet, quod ipse hoc credat. Vel si interrogetur: credis tu carnis resurrectionem? respondet, ita ego, si Deus vult: intelligendo, quod hoc Deus non vult, quod ipse hoc credat: & sic de alijs conditionũ adiectionibus.

90 Tertius modus per retorsionem interrogationis.

Tertius modus euadendi, & sophisticandi est per quæstionis seu interrogationis retorsionem: vt si interrogetur: credis tu in Spiritum sanctum a Patre, & Filio procedentem? respondet, & quo modo vos creditis? cum dicitur sibi: nos credimus, quod Spiritus sanctus procedit à Patre, & Filio: respondet, ego ita credo: intelligendo, ego ita credo, quòd vos sic creditis: sed ego non sic. Vel si interrogatur: credis tu quòd vsura sit peccatum? respondet, & quid dicitis vos credendũ super hoc? & cum dicitur sibi: nos dicimus, quod quilibet catholicus debet credere vsurã esse peccatum: respondet, & ego sic credo: intelligendo, sic ego credo, quod vos dicitis: † & sic de alijs quæstionum retorsionibus.

† al. creditis.

91 Quartus modus per fictã admirationẽ.

Quartus modus euadendi, & sophisticãdi est per verborum fictam admirationẽ: vt si interrogetur: credis tu Deum omnium esse creatorem? respõdet cum admiratione, quasi turbatus; quid ergo aliud crederem, nõne ita debeo credere? intelligendo, quod non debet ita credere. Vel si interrogetur: credis tu Dei filium esse incarnatum

A in vtero virginali? respondet cum admiratione, ò Deus meus, quare interrogaris me de istis; credis, quòd sim Iudæus? Christianus sum. Scitote, quòd credo omnia, quę bonus Christianus debet credere intelligẽdo, quòd bonus Christianus nõ debet ita credere: & sic de alijs verborum admirationibus.

92 Quintus modus per tergiuersationem.

Quintus modus euadendi, & sophisticãdi est per verborum tergiuersationem: vt si interrogetur: credis tu quòd iurare de veritate dicenda in iudicio sit peccatum? respondet tergiuersando; credo quòd, qui dicit verum, non peccat: non respondet de iuramento, de quo quæritur, sed de dicendo verum, de quo non quæritur. Vel si interrogetur: credis tu, quòd omne iuramentum sit peccatum? respondet, magnum peccatum est iurare in vanũ. Vel si interrogetur: credis tu quòd Christus post mortem descendit ad inferos? respondet, magna fuit iniquitas Iudæorum quam habuerunt ad Christum: & sic de alijs verborũ tergiuersationibus.

B

93 Sextus modus per digressionem a propositio.

Sextus modus euadendi, & sophisticandi est per verborum manifestam translationẽ: vt si interrogetur: credis tu quòd Christus post mortẽ descendit ad inferos? respondet, ò domine Inquisitor, quantum debet quilibet cogitare in corde suo Christi mortem diram, & ego miser non facio: sum enim pauper propter Christũ, & habeo quærere mihi victum: & sic transferunt se ad loquẽdum de paupertate sua, vel Christi. Vel si interrogetur: credis tu quòd Christus quando fuit in cruce lãceatus, quòd adhuc esset viuus? respõdet; magna quæstio audiui, quòd fuit de hoc, sicut & de visione animarum Beatorũ est hodie: vos, domini, ponitis, mundum in istis quęstionibus, pro Deo, dicatis quid tenendum est de ista quæstione de animabus Beatorum, quia nollẽ in fide errare: & sic transfert locutionem ad quæstionem illam. Vel si interrogatur: credis tu quòd Christus nihil habuit in proprio vel communi? respondet conuertendo se ad circũstantes, ponẽdo eos in verbis, vt sic euadat pro tunc responsionem: & sic de alijs verborum translationibus.

C

D

94 Septimus modus per sui iustificationem.

Septimus modus hæreticorum euadendi, & sophisticandi est per sui iustificationem: vt si interrogetur: credis tu quòd Christus ascendit ad cœlos, vel aliàs interrogetur de fide; respõdet, iustificando se: ò domine, ego sum homo simplex, & illitteratus, qui in simplicitate mea seruio Deo, & nescio istas quæstiones, nec istas subtilitates; de facili caperetis me, & induceretis me in errorem, pro Deo, non interrogetis me de istis. Vel si aliàs interrogetur de fide, respondet: domine, ego sum homo, qui libenter cogito de Deo, & cogitarem libentius de suis mirabilibus operibus, & fidei articulis, & de trinitate, & de alijs: sed postmodum occurrunt mihi quædam dubitationes de fide, quæ ponunt me in periculo, propter quod nolo nimis cogitare de talibus subtilitatibus, nec vellem etiã audire: quare, pro Deo, non ponatis me in istis, quia poneretis me in periculo, & errore, quod vitare cupio toto corde, & sic de alijs eorum iustificationibus.

E

Octa-

95 Octauus modus hæreticorum euadendi, & sophisticandi est per sui corporis fictam debilitationem; vt si interrogetur de fide, & multiplicatis interrogatorijs, videat quòd non potest euadere quin deprehendatur in sua hæresi, & errore, dicit: ego sum valde debilis capite, & non possum amplius sustinere, placeat vobis, pro Deo, quòd dimittatis me modo, vel dicet; dolor nimis inuadit me, parcatis, pro Deo, vado ad lectum, & surgens ponit se in lecto, & sic pro tunc euadit, & interim cogitat quomodo respondebit, & quomodo cautelosè se habebit: & sic de alijs corporis fictis subitis passionibus. Hunc modum frequenter tenent, quando vident se debere quæstionari, dicentes se infirmos, & quòd morientur si quæstionentur, & mulieres dicunt se frequenter pati muliebrem passionem, vt sic ad tempus euadant quæstiones.

Octauus modus per simulationem corporei languoris.

Cautelæ eorum qui sunt quæstionãdi.

96 Nonus modus hæreticorum euadendi, & sophisticandi est per fatuitatis seu impudentiæ simulationem, vt si interrogentur de fide, dubitantes ne per industriam Inquisitoris in suis erroribus deprehendantur, fingunt se [b] fatuos, & mente alienatos, sicut fecit Dauid coram Achis, ne deprehenderetur, & respondentes rident, & interserunt multa verba impertinentia, derisoria, & fatua, & sic suas cooperiunt hæreses, & errores; vt sic quasi iocosè videantur dicere quidquid dicunt. hunc [c] modum etiam frequenter tenent, quando vident se quæstionandos, vel curiæ sæculari tradendos, vt per tales falsitates, quæstiones euadant, seu mortem, & tales pluries sum expertus, & interdum fingunt se continuè amentes, interdũ [d] habere lucida interualla; & sic de alijs simulationibus.

Nonus modus per simulationẽ amentium.

1. Reg. 21.

97 Decimus [e] modus hæreticorum euadendi, & sophisticandi est per palliatæ sanctitatis cõuersationem. Sunt enim hæretici a communi conuersatione fidelium vita & moribus, habitibus, & locutionibus dissidentes, nam incedunt, vt communius pedibus discalciatis, vel cum soleis, induuntur exterius deiectis habitibus colore, & figura; aliqui de albo, aliqui, bruno, aliqui mantello, aliqui longo, & lato tunicello, cinguntur non corrigia, sed corda, aliqui vtuntur capucio demisso, aliqui deferunt crines longos, secũdum eorũ sectarum varietatem, aliqui incedunt vultu demisso ad terram, aliqui eleuato ad cœlum, habẽt verba humilitatis, & exteriorem apparentiã sanctitatis, sicut sepulchra exterius dealbata, & deaurata, quæ interius sunt plena cadauerib. mortuorum; Nam interius, vt in pluribus, pleni sunt superbia, luxuria, gula, accidia, & vanagloria, vt sciunt, qui eos nouerunt; propter quam speciem sanctitatis plurimos inficiunt, gentes decipiunt, & Inquisitoris iudicium euadunt.

Decimus modus per fa sanctitatis speciem.

Isti sunt decem modi hæreticorum euadendi, & sophisticandi ac se palliandi, ne in suis erroribus detegantur. Multos autem & alios modos varios decipiendi, & se palliandi habent, quos probat magis vsus, quàm ars, prout in eorum Inquisitionibus inuenitur.

COMMENT. XXII.

Totus hic locus de modis, quibus hæretici errores suos olim occultare conabantur, reperitur in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ, fol. 88. col. 3. tametsi auctor hic illustriorem multis mutatis verbis effecerit: & pauca ferè sunt in tota hac praxi, quæ in diuersis locis eius codicis non reperiantur: vnde suspicor (vt alibi dixi) Eymericum eum ipsum librum, aut alium ei similem Auinione habuisse, & quamuis nonnulli ex his ab hæreticis nostri sæculi non vsurpentur, cognoscendi tamen sunt, vt ex horum notitia per similitudinem ad vsitatos nunc & alios hæreticorum proprios detegendos facilius perueniatur. Num. 88.

Id tamen non est omittendum, quod in prælaudato codice initio horum modorum scriptũ extat, hoc loco ab Eymerico non tactum; præsumendum videlicet esse, eos non bene sentire de fide, qui de ea interrogati fraudulenter respondent: nam qui bene credunt, intrepidè fidem fatentur: eius codicis verba ita habent: Nota quod fidelis requisitus de sua fide statim respondet simpliciter, siue bene siue malè, paratus corrigi, hæreticus verò quia non potest se defendere per potentiam, nec per rationes, nec per auctoritates, statim currit ad sophismata sua, & duplicitates, & fugas verborum ne capiatur, vnde hoc est vnũ, per quod aliquis sic respondens potest cognosci maximè hæreticus esse.

Nõ bene præsumuntur de fide sentire qui de ea interrogati respondent fraudulenter.

a Primus est per verborum æquiuocationem, &c.] *Hic locus admonet non fore inutile quandoque ea legere de locis sophisticorum argumentorum, quæ scripsit Aristoteles præsertim lib. 1. elenchorum, c. 3. nam ea procul dubio ad superandas hæreticorũ fraudes claram lucem dabunt, quæ si vacet legere, non pœnitebit collocatæ in eis operæ.* Num. 88.

Et hunc primũ locum, quem Eymericus hic vocat per æquiuocationem, *(cum verius esset dicendus* per amphibologiam, *cũ in tota oratione cõsistat) meminit Accursius in l. quotiens. 80. de verb. obli. Eam Græci homonymiam appellant, quæ tunc contingit, cum in oratione id sumitur, quod idẽ manẽs sub eodem tenore verborum plura significat: vt in exemplo auctoris:* hoc est corpus Christi: *nam duo significat, aut esse corpus Christi essentialiter, aut ad Christum pertinere ratione dominij.*

Fallacis æquiuocationis quõ dissoluatur.

Hæc vero æquiuocationis seu amphibologiæ fallacia dissoluitur, distinguendo ambiguam vocem seu orationem, ita enim exitus aut decipiendi via præcluditur hæretico, vt tali deceptione tueri se nõ possit. exempla in promptu sunt, quæ breuitatis gratia omitto, & quod proximè retulimus de corpore Christi apertè hoc indicat.

Iam quantum ad hæreticorum fraudes, & cauillosas responsiones vitandas dum examinantur, attinet, hæc in vniuersum regula obseruanda est. Inquisitores quantum fieri potest apertè eos interrogẽt, in singulis interrogationibus singulas res non simul plures proponentes, ad quas attentè compellant reos respondere, nusquam patientes vt extra propositum euagentur, vt docet etiam Eymericus paulo post nu. 99. in prima cautela.

Cauillosæ hæreticorum responsiones qualiter euitandæ.

Quòd

Quòd si quandoque contingat reum apertis interrogationibus obscuras, aut dubias, & ancipites responsiones reddere, iubeatur eas, priusquam ad vlteriora progrediatur, declarare, ne postea excogitet super obscuris, & dubijs propositionib. nouas fraudes.

Postremo dum reus interrogatur, etiamsi is disputare velit, quod sępissimè cum callidis, & astutis contingit, Inquisitor nullam cum eo ineat contentionem: sed semper ad institutum eundem reuerti compellat, ne tortuosus anguis possit illęsus euadere: nam si hęc obseruentur, raro proderũt suę fraudes iniquis.

Num. 96. Quibus modis cognoscẽdum an hæreticorũ dementia sit ficta vel vera.

b Fingunt se fatuos, & mente alienatos.] *Qua autem ratione sit intelligendum, an hęc dementia sit ficta vel vera, non facilè potest intelligi, pręsertim cum sint quidam adeo astuti, vt dementiam fingant, quę verè sit omnino similis. cęterum duobus modis poterit detegi. Primũ ex obseruatione actuũ exteriorum, raro enim contingit mente sanos, omnia mentecaptorum more facere: propterea custodes diligenter aduertent vniuersas horum actiones, & verba. Rursus hoc etiam detegi poterit metu tormẽtorum, aut alterius periculi grauioris, quod minabitur eis Inquisitor vbi opus fuerit, quod si nec sic resipiscant, alia remedia opportuna erunt excogitãda, iuxta delicti qualitatem.*

Num. 96. c Hunc modum etiam frequenter tenẽt, quãdo vident se quæstionãdos, uel curię sęculari tradendos, vt per tales falsitates quęstiones euadãt, seu mortem.] *Si probabiliter credatur ex actibus exterioribus, & verbis fictam esse dementiam, & insaniam, non propterea desistendum est a quęstione seu tortura, immo sæpe contingit huic fictę insanię remedium afferre torturam, nam dolor non facilè patitur iocum, & fictionem, atque in hoc casu nullum videtur periculum ad explorandum animi morbum, an sit verus vel fictus, ad torturam insanos tradere, si aliàs indicia adsint sufficientia, cum nullum hic mortis periculum timeatur.*

Ob fictã insaniã nõ est differenda tortura.

In altero vero casu maior est difficultas, cum ad supplicium reus deferatur, dubium enim est, an si quando reus ducitur ad supplicium, insaniã fingat; aut more stultorum blasphemias interdũ proferat; nec velit conuerti, debeat differri supplicium, & primo obtutu videbitur alicui dicendum, nullo modo tales in hoc ementito furore, aut impœnitentia perseuerantes vltimo supplicio afficiendos, quoniam ex duobus malis minus permittendum est, l. si procurator. ff. de except. doli. l. quoties nihil sine captione. ff. de regulis iuris. at minus malum videtur eum impunitum relinquere, quàm puniendo animam perdere; differendum est igitur, aut etiam amouendum penitus omne supplicium.

An debeat differri supplicium ob fictam reorum insaniam.

Sed in hoc casu res ita videtur gerenda, quoties traditus curię sęculari aut quilibet, qui ad supplicium ducitur, aut vt mortem effugiat, aut qualibet alia causa non vult pęnitere, sed fingit se dementẽ, & amplius blasphemat, aut inepta loquitur, vt stultus, & insanus videatur, cũ tamen non sit, tunc differendum est aliquantulum supplicium, & adhibendi viri pij, & Theologi, qui omni studio, & diligentia conentur reum ad pęnitentiam reducere, quod si

A *deniq; noluerit conuerti, impęnitens tandem mortē pęnas luat. ita videtur non obscurè innuere textus in c. placuit. 23. q. 5. vbi dicit Concilium Bracharense, primo, cap. 34. ex mente Gratiani, & doctorũ ibidem, sepulturam denegari illis criminosis, qui impęnitentes moriuntur ita:* Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur. *hęc ibi. additq; statim Gratianus hęc verba,* impęnitentes subaudiãtur. *Indicat ergo, quòd etiãsi nõ pęniteant, mori debeant. idem colligi potest ex c. quęsitum, 23. q. 2. & docet nominatim Cassaneus in consuet. ducatus Burgundię, rub. 1.* des iustices, *§. 5. super uerbo* S'il n'a gracè. *vers. ad vnum tamen, nu. 125. & seq. quod ipsum affirmat insignis theologus Dominicus Sotus, lib. 5. de iust. & iure. q. 1. art. 2. ad secundum argumentum. cuius ratio potissima est, quoniam si his fictis insanis parceretur, ad euitandam mortem facilè esset cuique hac uti fraude, & se impœnitentem fingere.*

B

Neq; obstat ratio initio allata, quoniam punitio non refertur primo, & per se in correctionẽ, & bonum eius qui punitur, sed in bonum publicũ, vt alij terreantur, & à malis committendis reuocentur: bonum autem publicum etiã ordine charitatis priuatorum commodis pręferendum est, nam hac etiam via consulitur vitę spirituali totius populi. cũ quis ergo simulat furorem, plectendus est, quod etiã lege ciuili cautum est, in l. congruit. §. vlt. ff. de offic. pręsid. ibi. Vt si simulasset, plecteretur; si fureret, in carcere contineretur. *Nec ab his dissentit Panormitanus in c. excommunicamus, primo, de hęre. nu. 10. vbi quęrit, an expectanda sit hęreticorum conuersio priusquam tradantur curię sęculari, & quamuis multo tempore expectanda sit: at si impœnitentes perseuerant, tradendi quidem sunt, vt alibi plenius diximus.*

Punitio delinquentium in quem finẽ dirigatur.

C

Sed quid si re uera hęreticus in furorem incidat; quid est tunc agendum, aut quomodo eius causa tractanda? Respondeo, custodiendum esse omnino donec ad sanam mentem reuertatur, nec potest damnari priusquam in furore moriatur, quia fortassis resipiscet, & reconciliabitur Ecclesię. nec ob id dicetur recedere impunitus, cum satis ipso furore puniatur, l. diuus Marcus. §. primo, & l. congrui. §. ult. ff. de offic. pręsid. tradit latè Tiraq. tract. de pœnis tẽpe. aut remitten. causa 3.

Si hæreticus verè incidat in insaniam quid agendum.

D

Bonorum tamen causa furore non obstante tractari poterit, aut curatore bonis dato, aut uocatis hęredibus; quoniam furor post delictum adueniens, quamuis excuset a pœna corporali, non tamen liberat a bonorum adnotatione. ita Baldus, Alexander, & alij in l. furiosum. in fine. C. qui testam. facere poss. quos sequitur Tiraquellus, d. tract. de pœnis tempe. aut remitten. causa. 3. nu. 1. quod & uerum est.

E

d Interdum habere lucida interualla.] *Quę proximè diximus de his qui fingunt continuam insaniam, eadem accipienda sunt, & multo magis, de illis qui lucidis interuallis se frui quandoque simulant.* Num. 96.

Sed quid si is qui re uera incidit in furorem lucidis internallis gaudeat, erit ne tunc plectendus? hęc quęstio nondum uidetur a iure definita, tutius

gelt Principem consulere:nam & in dicta l. diuus A *Marcus.§.si vero.ff.de offic.præsid.ita scriptū est.* Si vero(vt plerumq; adsolet)interuallis quibusdam sensu saniore est;num fortè eo momento scelus admiserit: nec morbo eius danda sit venia,diligenter explorabis,& si quid tale compereris,consules nos,vt æstimemus,an immanitatē facinoris,si cum posset videri sentire, commiserit,supplicio afficiēdus sit. *hactenus ibi. Quæ verba licet hunc sensum habeant,videndum esse,an scelus sit admissum tempore lucidi interualli,huc etiā trahi possunt,num scelestus quo tempore gaudet lucidis interuallis coerceri debeat; & tutius mihi videtur Superiores consulere,quàm aliquid temere* B *committere.*

An qui lucidis interuallis iudicij fruuntur sint plectendus.

c Decimus modus hæreticorum euadēdi,&c. est per palliatæ sanctitatis conuersationem.] *Ex hoc decimo modo decipiendi, quo sæpe multi hæretici vti solent,duo potissimum documenta colliguntur,quorum primum est:plurimum valere ad fallēdos incautos fictam, & simulatam hæreticorum sanctitatem,per quam non modo idiotis,& simplicibus hominibus,sed etiam litteratis, ac fidei iudicibus imponere nituntur. Alterum est: Eam sanctitatem,verane,sit an ficta,ex vita,& moribus eorū facilè posse detegi,cum vitijs his laborent, videlicet superbia,luxuria,gula,inani gloria, inuidia, &* C *alijs huiusmodi,quæ hæreticorum vitam solent comitari.*

Hæretici per fictam sanctitatem multos decipiūt.

*Quod ad primum documentum attinet,latè docuimus lib.2.de causis unde hæreses oriuntur,& remedijs,quibus extirpantur,ubi multis exemplis,et probatorum uirorum testimonijs,ostendimus,multos per hæreticos fuisse deceptos per fictæ sanctitatis, & simulatę probitatis speciem, quod de Priscillano docet Sulpicius Seuerus,lib.2.sacrę historię, & de Nectario Cassiodorus in historia Ecclesiastica Tripartita,lib.12.c.4. de Hierace Epiphanius heresi,67. & de Dulcino, & Pseudoapostolis,& Valdensibus, seu Pauperibus de Lugduno di*D *ximus copiosè supra in secunda parte, ac deniq; de uniuersis hęreticis sanctitatem simulantibus eleganter ostendit Thomas Valdensis in prologo doctrinalis fidei,doctrina octaua.*

Ex secundo autem documēto hoc diligēter obseruabunt fidei iudices,ut uitā,& mores eius,qui sanctitatem fingit,accuratè explorent:nam si ea ficta sit,ut in omnib. hęreticis esse solet,protinus uel ex uerbis,uel ex scriptis eius,uel ex illis cū quib. uersatus est is hęreticus,qui se sanctū & probum,aut humilē simulat,deprehendent in eo aut omnia,aut aliquod ex uitijs,quę paulo antea cū Eymerico hic cōmemorauimus.atq; hic est singularis, & certissimus modus detegendi fictam aut ueram alicuius sanctitatem.

Qualiter detegatur ficta hęreticorum sanctitas.

Cautelæ Inquisitorum contra hęreticorum cauillationes, & fraudes.

98 · TERTIVM in examinatione hæreticorum aduertendum est:quomodo & qualiter Inquisitor responsionibus cautelosis,& cauillosis hęreticorum obuiabit. Vbi est considerandum,quod A quando Inquisitor videt hæreticum cauillosum, verlunim & astutum,vt nolit detegere errorem suum,sed circūducat negotium per cauillosas responsiones,& tergiuersationes:tunc ipse Inquisitor vt clauus† clauo retundatur, debet etiam vti cautelis,vt in errore hæreticum cōprehendas,& deprehensum ad lumen veritatis fidei cōuertat; vt post dicere valeat eis cum Apostolo: Cum essem astutus,dolo vos cepi.

† Adagiū est, de quo Placa lib. delictorū c.37.nu.3.

2. Cor.2.

Cautelæ autem Inquisitoris esse possunt istę, quibus vti poterit modo vna,modo alia secundū quod hæreticorum cauillationes,& versutię hoc requirunt,& requirent,& sunt etiam decem.

B PRIMA cautela Inquisitoris est: vt si videat hæreticum vti duplicitatibus verborum in suis responsionibus, vtpotè æquiuocationibus, conditionis adiectionibus,quæstionum retortionibus,quęstionum admirationibus,tergiuersationibus, verborum translationibus, & sic de alijs eorum cauillationibus, quæ dictæ sunt supra: quod non permittat in huiusmodi persistere,sed conetur per sua interrogatoria ad propositū de quo intendit ipse Inquisitor,reducere: ut si [a] interrogetur,an credat in vnicam sanctam Ecclesiam catholicam;intelligēdo de ecclesia eorum, quæ est ecclesia malignantium: interrogetur ille C de qua Ecclesia dicit, & quis præest? & si dicat,quod Papa: inrerrogetur ubi moratur pro nunc ille Papa,& similia, prout materia requiret:& sic de alijs ad propositū,de quo quæritur, eum reducendo.

SECVNDA cautela Inquisitoris est: vt si 100
præsentiat hæreticum nouiter captū nolle detegere errorem suum,quod potest pręsentire antequā intret ad eum per custodem,qui loquatur ex se illi capto,vel aliàs per dicta testiū,uel mittendo sibi aliquem,qui ex se loquatur sibi,informando eum, quod dicat [c] Inquisitori veritatem quia homo est misericors,& similia bona uerba. D tunc quando de nouo incipit talem examinare, quem sic præsentit velle celare errorem suū, loquetur sibi blande, & mansuetè, dando † sibi à innuere,quòd iam scit eius factum, dicendo sibi hæc verba,vel similia in effectu: videas,ego compatior tibi,quia sic es delusus tua simplicitate,& perdis animam quadam bestialitate:& licet habeas aliquam culpam,maiorem habet, qui te de talibus instruxit; non facias peccatum alterius, tuū; nec facias te magistrum, vbi fuisti discipulus,dicas mihi veritatem,quia ut videbis† totum E negotium ego scio, sed ut gentes habeāt te excusatum,& non perdas tuam bonam famam,& vt possim te citius vel statim liberare,& gratiam facere,vt vadas uias tuas ad domum, quis est ille, qui docuit te(qui nihil mali sciebas)hos errores, & ubi docuit te? & similia verba bona, semper sine turbatione, & supponendo factum esse verum,sed quærendo de circunstantijs.

† hoc est. iudicando ei.

† Al.tuum.

TERTIA cautela Inquisitoris est, vt si videat 101
Inquisitor hęreticum siue delatum nolle detegere errorem suum,& stare in negatiua, & scit ipsum per testes cōuictū,quod Inquisitor legat, vel legi faciat sibi dicta testiū suppressis nominib. taliter,

liter, quod cognoscat se conuictum per testes, & non intelligat qui sunt deponentes, vbi periculum deponentibus possit imminere: aliàs explicare potest, & facie ad faciem affrontare, vt sic rubore, & verecundia veritatem fateatur; & præsertim si ante induxerit ipsum hæreticum seu delatum ad fatendum in casu, quo corá eo veniant deponentes.

102 Quarta cautela Inquisitoris est: vt si videat Inquisitor hæreticum vel delatum nolle detegere veritatem, & scit eum per testes non esse conuictum, & secundum iudicia videtur eidem esse verum, quod deponitur contra eum: quod quando negat hoc vel illud, quod Inquisitor accipiat B processum, & reuoluat eum, & post dicat ei: clarum est, quod non dicis verum, & quod ita fuit sicut dico ego; dicas ergo veritatem negotij clare, sic vt ille credat se conuictum esse, & sic apparere in processu. Vel teneat in manu vnam cedulam seu scripturam, & quando delatus seu hæreticus interrogatus negabit hoc, vel illud; Inquisitor quasi admirãs dicat ei; & quomodo tu potes negare, nonne clarum est mihi? & tunc legat in cedula sua, & peruertat eam, & legat: Et post dicat: ego dicebam verum: dicas postquam vides me scire. Caueat tamen Inquisitor, quòd nó tamen descendat ad speciem dicendo se scire nego C tium, quod hæreticus cognoscat, quod ipse ignorat: sed stet in genere dicẽdo: bene scitur vbi fuisti, & cum quo, & quo tempore, & quid dixisti; & tangat sibi aliquod certum, quod scit ita esse, de alijs autem in genere loquatur.

103 Quinta cautela Inquisitoris est: vt si videat sic hæreticum in negatiua perseuerantem, fingat se longius debere ire, & dicat sibi: videas, ego compatiebar tibi, & volebam quòd mihi diceres veritatem, vt expedirem te, & factum tuum, & nó remaneres sic captus, quia delicatus es, & posses leniter incurrere ægritudinem, quia habeo recedere à te, & ire vbi sum valde necessarius, & ne- D scio quando reuertar: Nunc autem postquã non vis fateri veritatem, cum displicentia ego habeo te in carcere dimittere compeditum vsque ad regressum meũ, & displicet mihi, quia nescio quãdo regrediar: & tũc ille incipiet rogare, ne sic in carcere dimittatur, & paulatim fortassis aperiet veritatem.

Sexta cautela Inquisitoris est: vt si videat hæ-
104 reticum sic in negatiua taliter perseuerãtem, & non esse plenè cõuictum, & credat probabiliter illum errorem suum negare: tũc multiplicet interrogatoria sic, quod per multiplicationem arti- E culorum veritas habeatur: quia modo aperiet vnum, modo aliud: vel varius comprehendetur. Quod si sic veritas habeatur, habetur intẽtum: si autem non habeatur inde veritas, sed varietas: tunc qñ in diuersis varius inuenitur, exponatur sibi, quomodo nunc dixit vnum, modo aliud; & quòd omnino dicat veritatem, exponendo sibi quomodo fortassis oportebit, quod cogatur, & quæstionetur.† Quòd si dicat, habetur intentũ: si non, erit locus quæstionum, cum alijs indicijs, & de bono consilio peritorum poterit expo- A ni quæstionibus, & tormentis ad veritatem illis mediantibus extorquendam. Hæc autem multiplicatio articulorum non fiet, nisi vbi constet de pertinacia magna delati; aliàs non, cum per talẽ interrogationum multiplicationem, præsertim circa eosdem articulos, & diuersis temporibus, quilibet leuiter posset induci ad variandum.

† Eymericus infra q. 61. regula 1. vbi dixi.

Septima cautela Inquisitoris est: vt si videat hæreticum nullatenus velle prodere veritatem, nullo modo tradat eum canonibus,† nec fideiussionibus, nec aliàs manuleuræ: † nam de cætero a talibus manuleutæ datis veritas non habetur: immo tunc peiores efficiuntur, & malignantur, B & procurant multa, propter quæ Inquisitoris officium atque iudicium retardantur.

† Eymer. infra q. 90.
† Vox Catalana, quæ significatur fideiussio.

Octaua cautela Inquisitoris est: vt si uideat 106 hæreticum in negatiua taliter perseuerantẽ, blãdis sermonibus eum alloquatur, quoad cibum, & potum tractet eũ humaniter, & procuret quod aliqui probi viri nullatenus de fide suspecti ad eundem intrent, & frequenter & de diuersis & impertinentibus eidem loquantur, & tandẽ persuadeant, vt confidat de illis, & consulant sibi ꝙ fateãtur veritatem, promittẽdo, quod Inquisitor faciet sibi gratiã, & ponent se quasi mediatores. Et Inquisitor intrabit ad finem cum eis, & pro- C mittet sibi facere gratiam, & faciat: nam totum est gratiosum, quod fit pro conuersione hæreticorum, & pœnitentiæ sunt gratiæ, & medelæ. Et vbi delatus petat gratiam, & quod deteget errorem suũ, dicatur sibi, quod amplius fiet sibi quã ipse petat, & quędam verba generalia, taliter, vt veritas habeatur, & hęreticus couertatur, & fiat sibi gratia, quòd ad misericordiam admittatur.

Nona cautela Inquisitoris est: vt si videat hæ- 107 reticũ nullatenus velle prodere veritatẽ, habeat Inquisitor vnum de complicibus suis, seu alium bene ad fidẽ cõuersum, & de quo Inquisitor bene cõfidere possit, illi capto non ingratũ, & per- D mittat illum intrare, & faciat, quod ille loquatur sibi, & si opus fuerit, fingat se de secta sua adhuc esse, sed metu abiurasse, vel veritatẽ Inquisitori prodidisse, & cũ hęreticus captus cõfiderit in eo, intret quodam sero ad hęreticum illum captum protrahendo locutiones cum eodem, & tandem fingat nimis esse tardè pro recessu, & remaneat in carcere cũ eodẽ, & de nocte pariter colloquãtur, vt dicant sibi mutuo, quæ commiserũt, illo, qui superintrauit, inducente ad hoc captum: Et tunc sit ordinatum, quod stẽt extra carcerẽ in loco cõgruo explorantes eos, auscultãtes, & verba colligentes, & si opus fuerit notarius cũ eisdem.

E Decima cautela Inquisitoris est: vt si videat 108 Inquisitor talẽ sic captũ incipere dicere veritatem, quod nullo modo dimidiet recipere eius cõfessionem, sed continuet quantũ poterit: nec curet si dimittit, seu prorogat prãdium, vel cenam, sed instet quousq; ille dixerit veritatem, saltem quoad principalia: Nã per dimidiationes, & interruptiones cõfessionum hęreticorum, vbi incipiunt detegere veritatẽ, frequentius est repertũ, ꝙ redeũt ad vomitum, & non aperiunt veritatẽ, quã aperire incęperunt habito cõsilio deteriori.

Istæ

Istę sunt decem cautelę Inquisitoris ad extorquendum veritatem ab hæreticis gratiose absq; quæstionibus, & tormentis.

COMMENT. XXIII.

Num.98. *Sed vti cautelis prorsus videtur probibitū: quis enim dicat cauillationes, fallacias, & improbas, aut sophisticas interrogationes seu argumentationes licite vsurpari posse ad extorquendam veritatem, quas etiam veteres absque fidei luce vitādas docuerunt. Aristoteles libris duobus Elenchorum, Iurisconsultus in l. cum bi. §. si cum lis. ff. de trāsac. vbi sapienter protulit Accursius non debere viam aperiri malitijs, l. 1. §. sed & si qs. ff. de Carb. edict.* B *hinc Paulus Castrensis in l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud. & in l. edita. C. de eden. vere asseruit, quod quamuis cautelæ honorem afferant iudicibus & aduocatis in hoc sæculo, in alio tamen ædificant ad gehennam, cum doceant damnare animam.*

Cautelarum quot genera, & quibus uti liceat.

Sed duo sunt cautelarum genera: Quædam deceptoriæ, & in malum finem directę, & ad decipiendum aptæ, quæ nusquam vsurpari debent, & has iura detestantur. Aliæ sunt laudabiles & iudiciariæ pro veritate inuestiganda, in quibus non iniquitas, sed ratio, iudicium, & vtilitas versatur, ad bonum finem ordinatæ. c. quanto. 63. dist. & c. illa præpositorum, 11. q. 3. vbi ita ait Gregorius: C Illa præpositorum sollicitudo vtilis, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vēdicat. *hęc ibi. Has autem vsurpare ad fraudes detegendas, ad vitia præcauenda, & ad peccatores conuertendos valdę est laudabile.*

His vsus videri potest Salomon ad inuestigādā veritatem de filiatione vera a diuersis matribus petiti infantis. c. afferte. de præsump. facit textus in c. vtilem simulationem. 22. q. 2. & de bis intelligendus est hoc loco Eymericus locutus, quod satis etiā indicant illa eius verba, videlicet, Et deprehēsum ad lumen veritatis fidei conuertat. D *Et in hoc sacro Inquisitionis officio cautelis bis laudabilib. vti licere nominatim docet Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 94. circa medium.*

Has autem cautelas nullis penitus mutatis recēsuit auctor Repertorij Inquisitorum verbo, prouiso solerter. §. sequūtur cautelæ. quarum multas approbat Io. Roias in singularibus fidei, sing. 94. nōnullę etiam reperiuntur in vetusto illo codice Vaticano, ac pręsertim in fragmento Summæ fratris Iuoneti, quod est in eo libro insertum parte 5. c. 2. tit. De modo examinandi hæreticos.

Num.99. a Et si interrogetur, an credat in vnicam sanctam Ecclesiam catholicam.] *Hic locus in omnibus exemplaribus, & in Repertorio etiam Inquisitorum, verbo, Prouiso solerter, fol. 649. secundum impressionem Venet. an. 1575. imperfectus videtur & mutilus, & Fratri Paulo Constabili sacri Palatij Magistro videntur, post hæc verba, hæc alia desiderari, vt sententia sit perfecta:* Et ipse respōdeat se credere. *quod & verum puto.*

Locus restitutus.

b Interrogetur ille de qua Ecclesia dicit, & qui præest?) *Ita Barcionensis impressus, sed Bononiensis & Repertorium Inquisitorū, fol. 649. ex impres-* A *sione Venet. an. 1575. & codex Cardinalis de Gambara melius habent ita:* Interrogetur, illi Ecclesiæ, de qua dicit quis præest? & si dicat quod Papa: interrogetur, vbi moratur pro nūc ille Papa. *hæc ibi: Quæ sententia planior est, & facilior in Sabellano hic locus penitus est deprauatus.*

c Quod dicat Inquisitori veritatem, quia homo est misericors.] *Hoc per se præstare tutius Inquisitores possunt, cōmemorando reis, quoniā soleat sacrum Inquisitionis officium misericordiā exhibere illis qui sponte delicta sua, quamuis grauissima & maxima, confitentur, hoc autem ipsum præceptū præscripsit frater Iuonetus in illo Summę fragmento sæpe citato, ex codice vetusto bibliothecæ Vaticanæ, vbi titulo De reducendis timore mortis vel carceris, ita scriptum est:* Loquantur etiam ei blādiendo sic: Non formides secure confiteri si forte quia credebas illos bonos esse homines, quia ista & ista docebant, adhibuisti eis fidem, & libēter audiebas eos, & dedisti eis de substantia tua, vel aliquando recepisti eos in domum tuam, vel fecisti eis confessionem, cū esses simplex; & diligens eos, quos putabas esse bonos homines, & malum nescires de ipsis: hoc enim posset contingere multo sapientioribus quam tu es, & sic deciperentur. *hęc ibi, Neq; hęc cautela est prorsus in hac causa contemnenda. multi enim hac benignitate emolliuntur, confitentur, & conuertuntur.* Num. 100.

Promissa misericordia, rei facilius cōuertuntur.

d Dando sibi innuere, quod iam scit eius factum.] *Obserua hic non dicere Eymericū, quod Inquisitor cum vtitur hac cautela, dicat reo, se iā scire eius factum: quoniam si nesciret, & se scire diceret, peccaret; quod nullo modo fieri debet, etiamsi inde veritas detegēda speraretur: sed dicit, quod det sibi innuere se scire factum eius; caute enim potest Inquisitor ita loqui, vt reus quasi credat omnia iā scire inquisitorē: & hoc licitum est, & valde et accōmodatū. sed ad hanc exercendam cautelā prudentia opus est, & tali moderatione, vt mendacium nullū vnquam dicatur: neque enim facienda sunt mala vt veniant bona. mentiri autem semper est illicitum.* Num. 100,

e Alias explicare potest, & facie ad faciē affrōtare.] *voce vulgari rem pulchre expressit: nā affrōtare est præsentialiter testes & reum producere & cōciliare, vt acrius visis testibus, & cōmemoratis singulis commissi delicti circūstātijs reus vrgeatur per textū in l. si postulauerit. §. questioni. ff. ad l. Iuliam de adulter.* Quæstioni, *inquit Iuriscōsultus,* interesse iubentur reus, reaue, & patroni eorum, & qui crimen detulerit. *hæc ibi, quod ideo fieri præcipitur, quoniam ex præsentia accusatorum seu testium, reus vix potest euadere iudicium, & veritatem diffiteri: nam vbi delatores singulas delictorū* E *circumstantias commemorauerint, titubat reus, nec potest commodas adducere responsiones.* Num. 101.

Sed hęc in alijs delictis fieri possunt, in hoc autem crimine maiorem hic articulus habet difficultatem, & Ioannes Roias in singularibus fidei, singu. 94. & Repertorium inquisitorum verbo, prouiso solerter. §. sequuntur cautelæ. vers. tertia cautela, hanc Directorij doctrinam sequuntur, quę iure communi roborata videtur. ca. vlt. §. cessante. de hæret. lib. 6. vbi disponitur, vt cessante periculo testiū no-

mina reo publicentur, vt se plenius defendere possit. A *eadem ergo ratione poterunt simul conciliari, vbi necessitas id postulauerit.*

Cæterum, contraria sententia tutior est: nam si testiũ nomina publicari reo nõ debent, quod multis cõstitutionibus cautum esse docui plene infra, super q. 75. sane multo minus confrontari testes & reus debent, cum inde grauissimum semper periculum timeatur: ex quo amplius sequeretur vix esse qui vellet hereticos denũtiare, aut cõtra eos testificari. atque hęc sñia saluberrima quadã Madriliana instructione anno Domini MDLXI. c. 72. in Hispania cõprobata est, in hæc verba, q̃ nos latina fecimus ita:

Quanquam in alijs tribunalibus soleant iudi- B ces ad veritatem delictorum indagandam conciliare testes cum delinquentibus, in iudicio Inquisitionis nec debet, nec solitum est fieri; quia prę terquam quòd ex hoc violatur secretum, quod circa testes haberi præcipitur, experiẽtia notum est; quod si quandoque id factum est, non est secutus inde bonus effectus, immo ex eo incommoda orta sunt. *hactenus ibi.*

Non tamen ambigo posse aliquando contingere possum, in quo id fieri possit, vt dixi infra super 12. modo processum fidei terminandi. quod video: sed exquisitissimæ considerationes præcedere debent, et causæ maximę, & grauissimę. C

An Inquisitor possit cõpellere testes vt cõpareant coram reo.

Quæsitum scio, An si Inquisitor vellet testes, seu delatores cũ reo conciliare seu confrontare, ipsi vero id se facturos recusarent, possint per Inquisitorem cõpelli: & si quis amplissimam Inquisitorũ potestatẽ, & late patens officiũ cõtempletur, dicet eũ hoc posse præcipere: nam cum ad testificandum, & veritatẽ indagandam compellere possit, poterit pręcipere ea omnia, quæ ad hunc actum cõmodius exercendum requiruntur, per singularem doctrinã Pauli de Leazaris in Clem. multorum. de hæret. relatã apud Eymericum, pag. 218. Manifestum est autem Inquisitorem cogere posse testes ad testificandũ in hac causa, l. vnica. C. si quis ius dicen. nõ obtem. Ab D *bas in c. causam. de testi. cogen. Locatus in opere iudiciali, verbo, testis. 4. nu. 23. & seq. Ioãnes Roias sing. fidei 197. Zanchinus tract. de hæret. c. 13. nu. 9. & ibi late Campegius, verbo, cogi poterit. Host. Innoc. Ioannes Andr. & cæteri communiter in c. dilectorum. de testibus cogendis, poterit ergo cogere ad realem confrontationem.*

Et summo iure communi hoc posse Inquisitores, fortassis posset defendi. Cęterum imprudentissime eos facturos putarem, si ad hoc compellerent; mihi verisimilius videtur ob multiplices probibitiones de non publicandis testium nominibus multo magis interdici sibi, ne cogant testes confrontari. E

Neq; est similis ratio in compulsione ad testificãdum, ac in confrontatione: quia ibi non versatur tã graue periculũ, cum nomina testium de recepta sacri officij consuetudine per Pontificum constitutiones salubriter introducta, reis non publicentur.

Hoc addiderim in illis casibus, in quibus hęc cõfrõtatio fieri potest, suspicari posse testes falso deposuisse contra aliquem, si recusent coram eo confrontari, præsertim, si sint viles & infamẽs: nam in viris probatæ virtutis secus est censendum.

f Si non, erit locus quæstionum cum alijs indicijs.] *Hic aperte sentit auctor solam variationem delinquentis non sufficere ad torturam, nisi alia simul adsint indicia, de quo scribit plenius infra q. 61. vbi dixi copiose.* Num. 104.

g Et Inquisitor intrabit ad finem cum eis, & promittet sibi facere gratiam, & faciat.] *Cautela de promittenda reo impunitate. si veritatẽ confiteatur, licite possit vsurpari, & iudex obligetur ad pręstandam impunitatem, vel non obstante promissione possit reum condemnare, valde est controuersa et dubia, de qua Archidiaconus, & alij in ca. vtilem. 22. q. 2. Ias. in l. si mora. num. 4. ff. soluto matr. Decius, & ibi Cuchalon in additionibus, & Cagnolus, in l. ea est natura. ff. de reg. iur. Felin. in c. afferte. de præsump. & in c. accedens. el segundo. vt lite non contest. Imola in l. is qui. ff. de publ. iud. Hippol. Marsilius in l. 1. §. quęstioni. ff. de q. idem sing. 201. incipiente:* In confessum. *copiose Franciscus Viuius in communib. opinionibus, verbo, iudex promittẽs. Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 55. ver. circa primum. & seq. Anto. Gomez. tom. 3. varia. resõ. c. 12. nu. 6. Placa. lib. 1. delictorum, c. 37. Couarruuias lib. 1. var. reso. c. 2. nume. 16. Ioan. Roias sin. fid. 94. circa finem. & alij, quos libens omitto.* Num. 106.

Cautela de impunitate promittenda reo, si veritatem dicat.

C *In hac quæstione, quę & vtilis est, & vsu frequens, duo sunt mihi potissimum breuiter dicenda. Primum an liceat hac cautela veritatem indagare: Alterum an fidem promissam reo de impunitate & gratia iudex debeat ei seruare.*

Quantum ad primum attinet, Hieronymus Cuchalon apud Decium in d. l. ea est natura. nu. 7. ff. de reg. iur. quem refert Placa præcitato loco asserit, cõmunem esse opinionem, posse iudicem hac vti cautela ad extorquẽdam veritatẽ: quoniam certum videtur iudicibus licere exemplo Salomonis indagandæ veritatis gratia aliquid aliquando simulare. d. c. afferte. de pręsumpt.

D *Hęc tamen opinio non placet Iulio Claro præcitato loco: quoniam longe aliud est fingere seu simulare, quod fecit Salomon, ac mentiri, & decipere, quod fit cum promittitur impunitas, nec præstatur: & propterea alijs censet cautelis iustioribus vtẽdum, vt veritas habeatur; quod etiam asserunt Dynus tract. de quæstio. quem refert Paris de Puteo. tracta. de syndicatu, c. 7. atque hæc est sententia Iulij Clari.*

Verumtamẽ in hoc tribunali ego crederẽ optime posse hanc cautelam usurpari, etiam statim à principio, offerendo reis non quidem impunitatem, sed amplam misericordiam & gratiam, si protinus ve- E *ritatem fateantur: quamuis enim quo ad alia tribunalia & alios iudices sit vera sententia Iulij Clari ea tamen in hoc tribunali locum nõ habeat: quoniã Inquisitores in remittendis pœnis & temperandis, ampliorem quàm cęteri quicunque iudices habent potestatem. cap. vt commissi. de hæret. libro 6. quod alibi fusius diximus: nam in cæteris delictis puniendis, in quibus per leges statuta pœna est, cũ de illis constiterit, iuxta scriptas leges necessario inferiores iudicès iudicare debent: S. Thomas. 2. 2. q. 60. articu. quinto, & Dominicus Scotus lib. tertio, de*

inst.

instit. & iure, quest. 4. art. 5. at in hæresis crimine, etiamsi de eo constet, nec possint Inquisitores pęnas a iure taxatas penitus remittere; at possunt temperare omnes illas, quæ arbitrio eorum relinquuntur, quales sunt pœnæ pœnitentibus: iuxta quod optime dicit hic Eymericus, vt promittat sibi gratiã, quam faciat: quod qua ratione intelligendum, paulò post clarius explicabo.

An fides data reo de impunitate pręstida, seruari debeat.

Quantum ad secundum caput susceptæ disputationis attinet; An fides data reo de impunitate pręstanda, si veritatem fateatur, seruari debeat, duæ sunt extremę opiniones. Vna est Geminiani, & Prępositi, in c. nos in quemquam. 2. q. 1. quos videtur sequi Felinus in c. accedens 2. vt lite non contest. & in c. afferte, de præsumptio. & Hugutij & Archidiaconi, in cap. vtilem. 22. q. 2. & Iasonis in d. l. si mora. num. 4. ff. solut. matr. & Cyni in l. præsenti. C. de his qui ad Ecclesias cõfu. & plurium aliorum asserentium, iudicem non obstante pręfata impunitatis promissione posse reum condemnare. Primum, quia cautelis vti licet ad veritatem indagandam, dicto c. afferte, de præsumptio. Pręterea, quoniam hic dolus bonus est, & ad publicam pertinet vtilitatem, vt intellecta veritate rei, condemnentur, ne delicta maneant impunita. Tum quia in male promissis fides seruanda non est, capit. in malis, de reg. iuris, libro 6. constat autem hanc promissionem de impunitate delinquentium, cõtra publicam esse vtilitatem. Item quia non refert quomodo veritas habeatur, dummodo habeatur. l. cũ seruus, ff. de verb. obl. Postremo quoniam si licet iudici reos torquere, fame & vigilia afficere, ad extorquendam veritatem, multo magis licebit eam exquirere verbis blãdis, & fictis. in cuius sententię confirmationem etiam adiungitur historia ab Archidiacono allata in dicto cap. vtilem. 22. quęst. 2. de Alexandro iij. Pont. Max.

Alteram sententiam huic oppositam tenet Iacobus Beluisius in pract. crimin. in rubri. de quæstio. Decius, Cagnolus, & Cuchalon, in d. l. ea est natura. ff. de regul. iuris. Ioannes Imola consilio 109. incipiente Visa inquisitione. *Fortunius Garzia in l. conuentionum. ff. de pactis. Hippolytus Marsilius in dicto singulari 201. nume. 4. Remigius Gonni in tract. de immunit. Eccles. fallentia 26. Ægidius Bossius tit. de confessis per torturam. Antonius Gomez. tomo 3. variarum resolut. c. 12. nu. 6. & alij. eam etiam obseruandam penitus admonebat me audiente Bononiæ Ferrantes Vetius pręceptor, Iurisconsultus insignis, publicus iuris interpres in gymnasio Bononiensi. Primum, quoniam fides & promissio etiam inimicis præstita semper est seruanda, cum implementum eius descendat a iure naturali, quod violare non licet, l. conuentionum, ff. de pactis, vbi communiter Doctores. Rursus, quia iuramentum & fides ęquiparantur, capit. ad aures, de eo quod met. causa. at iuramentum semper est obseruãdum, vbi potest sine interitu salutis ęternę. ca. cum dilectus, de eo quod metus caus. c. si verò, de iureiuran. ergo & fides promissa. Postremo, quoniam aliqui ex Doctoribus, qui priorem opinionem sequuntur, vt Felinus in dicto c. accedens, el 2. vt lite non contest. expressè fatentur, in foro conscientię nõ esse licitum talem fidem violare, quod & cęteros sentire credo; atque hęc sententia in hoc tribunali quantum ius patitur, obseruanda est.*

In quib. pœnis possint Inquisitores gratiam facere, & quomodo.

Cum verò Inquisitores hanc se facturos gratiã reis spoponderint, de his pœnis solum intelligitur, quę in eorum arbitrio positę sunt, quales sunt multæ pęnæ pœnitentiales; nam eas, quæ a iure sunt sancitæ, remittere ipsi non possunt, vt vere docet Zanchinus tract. de hęret. c. 19. nu. 1.

Rursus, in his etiam pœnis pœnitentialibus seu arbitrarijs iudicium adhibere debent, non obstante prædictæ gratiæ promissione: quoniam si post longum tempus, & assiduas monitiones, quandoq; post tormenta, ea gratia promissa, delictum confiteantur; iure & iustè poterunt, omissis leuioribus pęnis pęnitentialibus, grauiores imponere: neque enim æquum est eis qui tam coactè, & post tam longum tempus confitentur, pœnas aut omnes, aut grauiores remittere, sed sufficit vnam aut alteram remittere, vt datæ fidei, quantum licet, fiat satis.

Iam in hac promissione facienda Inquisitores in genere loquantur, neque ea promittant, quę sine peccato pręstare non possent, vt valde prudẽter hic indicat Eymericus, dum dicit, quod promittant se facturos gratiam: nam quamcunque postea faciendo, quantumuis minimam, fidem datam adimplebunt: relapsis vero hęc impunitas aut gratia promitti nõ potest.

Confessio facta iudicis suasu, nõ sufficiat ad condẽnationem.

Postremo, idest valde singulare, & in hac causa diligenter animaduertendum, multos putare hãc confessionem rei extortam cum maxima iudicis persuasione & promissione sub spe venię & immunitatis, non sufficere ad condemnationem: quia iudicis dolo facta videtur, nec iudicari potest spontanea: ita Antonius Gomez. 3. tom. varia. resolut. c. 12. nu. 6. quod & latissimè probat: additque Hieronymus Cuchalon apud Decium, in dicta l. ea est natura. ff. de regul. iur. oportere vt reus hanc suam confessionem persuasione iudicis factam ratificet, vt ex ea condemnari possit: quoniam talis confessio, vt singulariter docuit Imola in dicto consil. 109. ei comparatur, quę facta est in tormentis: quod sequitur Marsilius in l. 1. §. quęstioni. ff. de quęstio. vers. modo redeundo, & latissime in singul. 177. incipiẽte: Malitijs hominum, *& singul. 201. incipiente:* Inconfessum. *vbi plures citat, qui hanc tuentur sententiam.*

Hanc opinionem ideo magis approbo, quia sępe contingit reos, vt à carceribus & alijs molestijs liberentur, ob promissam a iudice gratiam fateri, quæ non commiserunt: itaq; tutissima est hęc sententia, quę tunc magis uera erit, cum reus confessionem ita factam reuocauerit: nam hoc casu inhumanum erit, & quasi à iustitię rectitudine alienum, reum pœna criminis ordinaria punire: sed mitior alia pœna arbitraria imponenda erit, quod si cum tali confessione concurrant alię coniecturę, indicia, & præsumptiones commissi delicti, non erit, inquit Couarruuias, ab ęquitate alienum, tunc reum ordinaria pęna punire, cum his coniecturis tandẽ accesserit eius confessio. Couarruuias lib. 1. capitu. 2. varia. resolu, nume. 16.

Nos in hoc crimine, vt cõsentanea pręcedẽtibus

tradamus, asseramus tutius, & securius esse vt reus ratificet confessionem, cui ita ratificatæ, etiãsi aliæ accedant coniecturæ, quas adesse frequenter contingit, semper erit leuius puniendus, & ordinaria criminis pœna temperanda, ne Inquisitor datæ a se fidei, & promissæ gratiæ deesse videatur, cum tuto possit eam facere prædictis modis. A

Num. 106. h Et fiat sibi gratia, quòd ad misericordiã admittatur.] *Ita Bononiensis, & Barcionensis impressus, & codex Cardinalis de Gambara: sed in Sabellano ita:* Et fiat sibi gratia, & misericordia, vel saltem ad salutem animæ: *in Repertorio vero Inquisitorum in dicto verbo, prou: so solerter. §. sequũtur cautelæ. vers. octaua cautela. hic locus ita legitur:* Et fiat sibi gratia quòd admittatur ad misericordiã, si sponte dixerit quæ commisit. *hæc ibi. Quæ lectionis varietas multum est consideranda: ex qua ferè hoc colligitur, quòd gratia in genere ab Inquisitore promissa, hoc operatur, ꝙ reus ad misericordiam admittatur, ac mitius puniri debeat; non tamen omnino liberari. Vel hanc habet tacitã conditionem: gratiã consequetur, si spõte, & integrè cõfiteatur quæ commisit: ex quibus confirmantur quæ paulo antea dicebamus, in §. rursus in his. in fine.* B

Lectionis varietas, obseruanda.

Num. 107. i Et faciat quòd ille loquatur sibi, & si opus fuerit, fingat se de secta sua adhuc esse, &c.) *Si dicat se esse de secta sua, cùm non sit; & metu abiurasse, cum non abiurauerit, & similia, mendacium dicet, ꝙ saltem sit veniale peccatum; quod nullo modo est committendum pro quacumque veritate habenda: & tutius erit facinus impunitum relinquere, quàm per illicitas rationes illud inuestigare, & detegere: nusquã enim mala sunt facienda, vt inde bona proueniant. quam ob rem ex his cautelis eas tantũ in praxi vsurpare licet, quæ sine vlla mendacij, aut iniquitatis specie possunt ad vsum reuocari.*

Illicitę cautelæ quæ absq; peccato exerceri non possunt, nullo modo vsurpãdę.

Hoc semper est animaduertendum, puniẽda quidem esse delicta, coercendos malefactores, adhibendam esse omnem diligentiam, vt veritatem ab inuitis, & sceleratis iudices extrahant: at seruato iuris ordine id esse faciendum, nec committendũ quidquã quod æquitas, & iustitia non admittat; quòd si ita haberi veritas non possit, nec malefactores puniri, meminerimus verissimi illius theologici dogmatis. Multa relinqui punienda iudicio diuino. *Est equidem valde laudanda iudicum quorundam sollicitudo in inuestigandis, & coercendis sceleribus; sed magnopere vituperanda, & detestanda consuetudo, vt illicita quæque committant ad veritatem eruendam. quorum errores diligenter detegit, & refellit in hac re Franciscus Casonus integro tractatu de tormentis. sed non est nostrum hæc corrigere.* D E

His cautelis, quę ab Eymerico longo sunt sermone relatæ ad eruendam ab inuitis seu volentib. hæreticis veritatẽ, multæ aliæ à prudentibus, & eruditis Inquisitoribus, & inueniri, & vsurpari possunt iuxta qualitatẽ, naturam, & mores varios ac diuersos diuersarum personarũ. placuit hic illã recẽsere, qua vsus est Flauianus Antiochię Episcopus ad deprehendendos detegendosq; Massilianos hęreticos, qui diligenter hæresis venenum occultare conabãtur. de qua re Theodoritus, lib. 4. historię ecclesiasticę, c. 10. scribit in hęc verba: Quin etiam Flauianus Antiochię Episcopus, vir multorum sermone celebratus, cum accepisset hos Edessæ ætatem agere, & suum venenum in vicinorum animos infundere, missa ad eos Monachorum turba deduxit Antiochiam, & morbum, quem pernegabant, extorsit ad hunc modum: Adelphium admodum senem benignè vocat ad se, propè assidere iubet: Tum quoniam inquit, o senex, ad longinquum temporis spatium vitam propagauimus, idcirco, & natura humana, & fraudulenti Dæmonum aduersariorum conatus nobis accuratius perspecti sunt, & cogniti; Multoq; etiam vsu, quæ & quãta sint dona gratiæ edocti sumus. Isti cum sint iuuenes, & nihil istarũ rerũ exquisitè norint, sermones spirituales audire vix, aut ne vix quidem ferunt. Itaq; tu, quæso, dic mihi, qua ratione affirmetis, & spiritum cõtrarium recedere a vobis, & sancti Spiritus gratiam aduentare? His verbis Senex ille delinitus venenũ occultum exprompsit vniuersum. *hactenus Theodoritus. quo loco continenter subiungit, qua oratione Adelphius ille Senex hæreticus venenata hæresis felle dogmata patefecerit, tandẽq; subiungit dicẽs.* Itaque diuinus ille Flauianus, fœtido isto fonte effosso, & impijs eius riuulis patefactis, miserum senem sic affatur: O diebus onuste, & inueterate, tuum ipsius os te coarguit, haud ego: tua labia contra te testimonium dicunt. Itaq; erroris morbo retecto, Syria exacti erant illi quidem, sed in Pamphiliam profecti; eam eadem pernicie referserunt. *hæc Theodoritus.* C

Qualiter detecta Massilianorum hæresis.

Insignis est profecto cautela, per quam blandiẽdo, & quasi desiderium discendi ostendendo, inani gloria tumescens hæreticus (quod vitium hæreticis est valde familiare) dum Episcopum vult instruere, & docere, morbum hæresis, quem antea occultauerat, manifestè, & patenter declarauit.

De signis & indicijs exterioribus, quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint.

SAne quia multum interest ad habendũ ab hæreticis de suis erroribus, & complicibus veritatem, cognoscere cuius sunt sequaces hæresis, siue sectæ, quod ex eorum vita, seu moribus, & ritibus ac signis exterioribus patet clarè, & apertè; ea propter ut hæretici, cuius sectæ sint, citius cognoscantur, de modernorum hæreticorum ritibus, viuendi modis, & eorum habitibus aliqua breuiter perstringamus. 109

COMMENT. XXIIII.

Num. 109 *QVo tempore Eymericus hęc scribebat, valdè necessaria erat huiusmodi cognitio: nam circa ea tempora frequens adhuc erat horum hæreticorum turba, & perfidia, quemadmodum ex secunda parte, vbi horum origo, & errores narrati sunt, constat: hodie sola historiæ commemoratio valde delectat, & cæteri qui de hæreticis scripserunt post Eyme-*

Eymericum in his enim sunt magna ex parte secuti, vt Alfonsus Castrus, Prateolus, & Lucéburgus, quorum opera de hæreticis & contra hæreticos extant frequentia.

Verumtamen hæc quoque exteriora signa fallacia esse poterant, cum frequenter huiusmodi habitus multis de causis absque hæresi, aut hæresis suspicione vsurpari potuissent, vt ostendimus supra par. 1. super q. 9.

At maior difficultas versatur in intelligendis & deprehendendis hæreticis occultis, qui per hæc patentissima signa errores suos & sectas minime profitentur: quæ res cum sit difficilis, & cognitu necessaria, in gratiam lectoris est mihi breuiter indicanda, cum alibi ab Eymerico non doceatur, nec sit cuique patens & obuia.

Initio hoc statuamus velut certissimum & exploratissimum, omné hæresim per aliqua signa exteriora esse à iudicibus fidei deprehendendam: quia ea quæ omnino occulta est, nec vllis prodita indicijs, diuino iudicio relinquitur vindicanda. Rursus, omnis hæresis, omnisve hæreticus bifariam deprehenditur, verbis, aut factis; verba enim & facta signa sunt indicantia interiorem mentis conceptum. Aristoteles lib. 1. de interpretatione, & Imperator in l. si non conuitij, C. de iniurijs.

Omnis hæresis bifariam detegitur.

Ac verbis quidé quomodo hęretici deprehendantur plus quam manifestum est, hãc nihilominus partem explicat Albertinus tract. de agnosc. assertio. q. 30. per totam, vbi affert 17. modos, quib. hęreticorum pertinacia conuincatur, quos paucis immutatis repetiuit Alfonsus Guererus in speculo, titu. de Apostatis. 2.

Verum nos vt breuius hanc tractationem absoluamus, generalibus regulis absoluétes, quod illi enumeratis indiuiduis nituntur ostendere, quod est impossibile, cũ indiuidua, quę numero esse possunt infinita, vt bene philosophantes tradũt, nullis artis pręceptis comprehendi possint, dicimus, hęreticum ex verbis deprehendi eum, qui aliquid dixerit contra septem genera veritatum catholicarum, & species sub illis generibus contentas, quę tradidimus supra par. 2. super q. 2. neque in his amplius vlla nostra preceptio est: nullus enim est, vel mediocriter eruditus, & in fidei dogmatibus exercitatus, qui non facile cognoscat hæreticas propositiones, & inde facile hæreticos deprehendat.

Qualiter deprehendatur hæreticus ex verbis.

Ex factis autem cognoscere hæreticos longe difficilius est, cum & varia sint factorum hęreticalium genera, eaque multis etiam modis, & varijs de causis possint a diuersis patrari; ergo in vniuersum facta quandoque indicant hominem hæreticum, vel apostatam, quandoque de hæresi suspectum vehemẽter, aut leuiter, iuxta facti, & personæ faciẽtis qualitatem.

Illa facta hæreticum, vel apostatam indicãt, ex quibus violenta oritur pręsumptio, & a iure approbata est, nec in contrarium admittit directam probationem: ea vero sunt sequentia; transire ad ritus Iudæorum se circuncidendo, vel ad ritus Sarracenorum, aut aliorum quorumuis infidelium, factum est indicans hominem hęreticum, vel apostatam. c. cõtra Christianos, de hęret. lib. 6.

Ex quibus & quot factis quis deprehãdatur hæreticus.

A *Qui citatus ad respondendum de fide velut suspectus in ea, nõ comparuit, & excommunicationẽ per annum pertulit animo pertinaci: anno elapso ex hoc facto hæreticus reputatur, & velut talis damnatur, c. cum contumacia, de hęret. lib. 6.*

Qui deficiunt in purgatione canonica, quã in causa fidei sibi indictam pręstare non potuerunt, velut hęretici condemnantur. c. inter sollicitudines, de purgatio. cano. & dixi plene supra par. 2. super ca. inter sollicitudines.

Qui relabuntur in hęresim quam abiurauerunt in genere, vel in specie, ex relapsu pertinaces hęretici iuris pręsumptione putantur, c. ad abolendam. B *§. illos quoque, de hęret. c. super eo. & c. accusatus. §. eum vero, de hęret. lib. 6.*

Qui post abiuratam hæresim, de qua conuictus fuerat, uel postea conuincitur, cum hęreticis communicat eos uisitando, receptando, deducendo, associando, dona vel munera eis donando, uel mittẽdo, hęreticus putatur. c. accusatus. §. ille quoque, de hęret. lib. 6.

Qui inuenti fuerint de hęresi suspecti, nec Episcopi mandato obedientes congruè se purgauerunt, uelut hęretici traduntur curiæ sęculari, c. ad abolẽdã. §. qui uero, de hęret. quod est intelligendum iuxta declarationem textus in c. excommunicamus, 1. §. C *qui autem, de hęret. ut primum scilicet excommunicetur: nam si per annum sustinuerit excommunicationem, eo elapso ut hęreticus potest damnari.*

Qui cum essent sanę mentis in corporis infirmitate & morbo constituti, & petierunt hęreticos consolaturos, hęretici habẽtur, c. filij, de hęret. li. 6.

Qui morti etiam propinqui petierunt eosdẽ hęreticos consolantes, quamuis post perditã iã loquelam, uel mentem amissam, consolationem eam, seu uerius desolationem receperint, si prius habiti fuerant de hęresi suspecti, uel diffamati, hęretici reputantur, d. c. filij, de hęret. lib. 6.

Atque ex his quidem factis iuris uiolenta præ- D *sumptione hæretici conuincuntur, ut pulchrè docuit Albertinus tract. de agnosc. assertio. q. 3. nu. 7. & q. 30. nu. 2. eiusmodi fere sunt etiam omnia illa facta, quę enumerat Concilium Biterrense c. 29. quod retuli supra par. 2. super q. 50. adde quę dixi par. 2. super q. 55. §. Tertia suspicio.*

His modis addi posset ille, quem explicui infra hac 3. parte in 2. modo processum fidei terminandi. §. nec contemnat, de eo qui recidit in hęresim, de qua se prius purgauit, iuxta declarationem ibi allatam, quam uideto.

E *Sunt iam alia facta propemodũ infinita, ex quibus oriuntur nunc uehementes, nunc leues hęresis suspiciones, quę nominatim recenseri non possunt: nonnulla tamen referam, ut res hęc quam tracto, intelligatur apertius: Ad aras idolorum thurificare: dæmones colere uel inuocare, ab eisue responsa petere; sydera uenerari, manifestę hęresis sunt signa, glossa communiter recepta in c. accusatus, §. sane, uerbo, saperẽt, de hęret. lib. 6. Zanchinus trac. de hęret. c. 22. nu. 7.*

Ex quibus factis vehementes hęresis suspiciones oriantur.

Conuersari cum hęreticis: aut libenter & frequenter cum alijs infidelibus, uelut Hebręis, Sarracenis & similibus: euitare communionem, & con-

sortium fidelium: raro diuinis officijs interesse, quo tempore Ecclesiæ præcepto ad id obligamur, & similia opera exercere, indicia sunt hæreses, c. excommunicamus, §. adijcimus, de hæret. Zanchinus trac. de hæret. c. 7. nu. 7.

Ecclesiastica sacramenta non recipere: Ecclesiæ præcepta non obseruare quo tempore recipienda & obseruanda sunt, iuxta Ecclesiæ leges & consuetudinem, vt non confiteri: non recipere Eucharistiam: non ieiunare cum possis: non abstinere ab esu carniũ cum debeas, & similia, externa sunt hæresis signa, quæ suspicionem malæ credulitatis pariunt. Zanchinus tract. de hæret. c. 35. nu. 2. vbi Campegius, Felynus in c. ad abolendam, nu. 2. de hæret.

Iudaizare, idest, facere id quod à Iudæis solitũ est fieri, vt sabbatũ colere, & similia, indicia sunt latentis perfidiæ. Alber. tract. de agnos. assertio. q. 8. nu. 12. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 304. & seq. Eymericus paulo post tit. de signis per quæ hæretici reiudaizantes dignoscuntur. nu. 114.

Huc sunt referenda opera, siue facta fautorum, receptatorum, & defensorum hæreticorum: Itẽ opera persequentium fidem Catholicam, & impedientium sacrum inquisitionis officium directè, vel indirectè, &c. quæ longum esset recensere, ex quib. quãdo vehemens, quandoque leuis suspicio nascitur, de quibus copiose Eymericus parte 2. q. 50. & sequentibus, & nos cum eo eisdem locis, adde Albertinum de agnosc. assertio. q. 30. num. 60. & seq. & Iacobum Simancam de catho. instit. tit. 31. nu. 14. cum aliquot sequentibus, & Matthæum Ory in Alexipharmaco contra recidiuas hæresum affectiones, parte vltima, tit. Quomodo debet purgari Ecclesia ab hæresibus.

Sunt item quędam facta & maleficia ex quibus protinus videtur oriri suspicio malæ credentiæ cõtra perpetrantem ꝙ male sentiat de aliquo Ecclesię dogmate, aut instituto, aut ordine, aut re aliqua, de qua sentire debemus sicut catholica sentit Ecclesia; veluti de potestate Papæ, & prælatorum, de sacris Monachorum religionibus, de sacramentorum ritibus, & multis huiusmodi, quæ breui oratione comprehendi non possunt: siquis enim indigno aliquo facto iniuriam & contumeliam his inferret, malę credentiæ suspicionem contraheret, ac proinde tanquã suspectus de hæresi per iudices ecclesiasticos esset puniendus, sicut eleganter & copiose ostendit aliquando illustrissimus: dominus Marcus Antonius Columna. Marsilius, Archiepiscopus Salernitanus, vir iuris vtriusq; peritia insignis responso quodã, quo luculenter probauit delictum quorundam, qui conspurcauerant libellos excommunicatorios, quos vulgus cedulones vocat, cum turpium figurarũ appositione ad sanctum officium pertinere: hoc enim facto videtur de potestate prælatorũ male sentire, & censuras Ecclesię contemnere, atq; irridere, & ignominiã Ecclesię irrogare, quę eis cẽsuris vtitur.

Deniq; vt in hac causa vno verbo tradam signa quibus hęretici, aut de fide suspecti deteguntur, dico, omnia opera per quę dissidẽt a communi vita & conuersatione fidelium: aut ab Ecclesiæ probatis ritibus & consuetudinibus: aut receptis Patrum doctrinis & præceptis, quę cõmunes magis quã pri- A *uatos mores respiciunt; aut hæresim induũnt, aut hæresis suspicionem, c. excommunicamus 1. §. adijcimus, de hæret.*

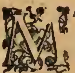
Signa exteriora, per quæ hæretici Pseudo apostoli cognoscuntur.

Pseudoapostoli † hæretici per signa huiusmodi cognoscuntur: induuntur tunica alba, longa, ac desuper mãtello albo ad collum per modũ pallij eleuato, & super tunica non B corrigia de corio, sed funiculo adstringũtur: crines longos deferunt: caput non cooperiunt, sed incedunt capite denudato; nudis pedibus incedunt, & quandoque soleis vtuntur: per mũdum discurrunt: in plateis publicis in mensa eis parata sedendo comedunt: nihil petunt: sed de omnibus quæ apponuntur eis edunt: ponentes se ad mensam cantando benedicunt, & quando surgunt, etiam cantando gratias agunt: mẽsam paratam in via publica cum comederint, dimittũt, nihil inde secum ferunt, sed totum ibi dimittunt & recedunt cantando per vias publicas, clamando: agite pœnitẽtiam, quia appropinquat regnũ C cęlorum: aliquando Salue regina cantant: vitã se soli tenere Apostolicam mendaciter asserũt: nulli obediunt: Apostolos se communiter † appellant, atque dicunt, 110 † De his hæreticis & eorum origine & erroribus, dictum est supra par. 2. q. 11. † al. communi nomine.

Quanta autem istorum Pseudoapostolorum sit impietas, & quantus error, dictum est supra in secunda parte q. 11. vbi agitur de hæresibus, & erroribus Pseudoapostolorum.

Signa exteriora per quæ à Manichæis hæretici dignoscuntur.

D Manichęi † hæretici signis huiusmodi dignoscũtur: in nullo casu iurant: tres Quadragesimas in anno seruãt, s. à festo beati Britij vsq; ad Natale, & a Dominica prima Quadragesim a vque ad Pascha, & à festo Pentecostes vsq; ad festum Apostolorum Petri, & Pauli: & vltimam septimanam cuiuslibet Quadragesimę vocat septimanã sanctã, siue strictã: quia in illa ieiunãt in pane & aqua: alijs aũt septimanis tribus dieb. ieiunanti in pane & aqua. Isti carnes nunquam comedunt, neq; etiam tãgunt, nec caseum, nec oua, nec aliud, qđ nascatur ex carne per E viam generationis, seu coitus edunt, sed respuũt: nullum animal gressibile, aut etiã volatile occidũt: quia fallaciter asserunt atq; credũt, ꝙ in animalibus brutis, atque auibus degant illi spiritus, qui recedunt de corporibus hominum, qui non fuerunt de secta eorũ: mulierẽ in nullo casu tangunt, vitam Apostolicam se soli tenere fingunt. 111 † De his Manichæis cognosc. diximus con Eymeri. [illegible] sup par. 2. super q. 13.

Quantus autem istorum hæreticorum Manichæorum sit error & impietas, dictum est supra in 2. parte. q. 13. vbi agitur de hæresibus & erroribus Manichæorum.

Signa

Signa exteriora per quę Valdenſes hęretici cognoſcuntur.

112 De Valdenſibus larè diximus cum Eymenco ſupra parte 2 ſuper q.14. inde petenda ſunt quæ ad huius loci declarationem pertinent.

VAldēſes † hæretici, ſeu Pauperes de Lugduno, ſiue Inzabbatati, q ijdē ſunt per ſigna huiuſmodi cognoſcūtur. Valdēſes ſe vocant, ſeu Pauperes de Lugduno a ciuitate Lugduni, in qua principium habuerunt a quodā vocato Valdenſio: a quo & iſti Valdēſes etiam cōmunius appellantur, quoddam ſcutum in ſotularis, vel zabbate parte ſuperiori, hi qui Perfecti inter eos ſunt, in ſignum deferunt, a quo & Inzabbatati etiam dicti ſunt. Hi iuramentū in omni caſu reſpuunt: imitatores Apoſtolorum ſe aſſerunt. Decretales, & ſtatuta ſummorum Pontificū non recipiunt: nullam orationem niſi, Pater noſter, admittunt. omne humanum iudiciū ſubterfugiunt: carnes omni die comedūt: libidini totaliter ſe exponunt: die Lunę, & die Mercuri etiā vtēdo carnibus ieiunant: melius eſſe ſatis fieri libidini quocunq; actu turpi, quā interius tentari publicant: vnum ſibi præferunt, quem Maioralem vocant, cui ſoli & non alteri obediētiā præſtant: Quando ponunt ſe ad menſam per

Ioan. 6.

hūc modū benedicūt: Qui benedixit quinq; panes hordeaceos & duos piſces in deſerto diſcipulis ſuis, benedicat hanc menſam nobis: & quādo

Apoc. 7.

ſurgunt dicunt illud Apocalypſis: Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſęculorū, Amen. ſemper tenendo manus & oculos ad cęlum eleuatos.

Quantus autē iſtorum Valdenſium ſit error & impietas habetur ſup. in 2. par. q. 14. vbi agit de hæreſib. Valdēſiū, & Pauperū de Lugduno.

Signa exteriora per quæ Beguini, vel Begardi, ſeu Fraticelli hæretici dignoſcuntur.

113 † De his egimus cum Eymerico iſtā ſe ſupra 2. par. 2. q. 15.

BEguini † hæretici, ſeu Fraticelli, vel Begardi, ſeu Fratres Pauperes, ſiue Fratres de pęnitentia, qui ijdē ſunt, ſignis huiuſmodi dignoſcuntur: Iſti tertiam regulam beati Franciſci ſe tenere & profiteri aſſerunt, veſtem de burello aliqui cum mantello aliqui ſine mantello deferunt: capucio demiſſo incedunt: faciem quaſi cooperiūt: crocei in colore in facie apparēt, ſed pingues, vt communiter, exiſtūt: laute bibunt & comedunt: conuiuia quęrunt, mulierum cōſortiū non reſpuūt, ſed amplectuntur: ſalutando & reſalutando dicunt, benedictus ſit Ieſus Chriſtus: vel, benedictū ſit nomē domini noſtri Ieſu Chriſti: intrantes ad eos ſic, vt prædicitur, eos dicere † volūt, ſcilicet, benedictus ſit Ieſus Chriſtus, vel benedictum ſit nomē domini Ieſu Chriſti: orantes in Eccleſia nec ſtexis genibus, nec cōplanſis † manibus, vt cæteri Chriſtiani, ſtant; ſed ſedent in terra verſo vultu ad parietem obiectum: & oculos ad cælum non eleuat: aliqui publice mēdicāt, aliqui in domib. ſuis habitant: congregationes maxime mulierum

† Al. docens.

† Forſan, expanſis.

A larū ſibi faciūt & adunāt: quib. de poſtilla fratris Petri Ioannis ſuper Apocalypſim, per Eccleſiā cōdemnata, & de alijs opuſculis eiuſdem: & pręſertim de tranſitu dicti fratris Petri Ioannis, eis in vulgari de nocte & ſecrete legūr, Hi quā plurimū venenati ſūt, & multū Eccleſię Dei ſe oppoſuerūt de præterito, & opponūt etiā de pſēti.

Quantus autē iſtorum hæreticorum Begardorum error fuerit, atque ſit, & impietas, experientia docet rerum omnium magiſtra, & habetur ſupra in ſecunda parte. q. 15. vbi agitur de erroribus & hæreſibus Begardorum.

B *Signa exteriora per quæ heretici reiudizantes dignoſcuntur.*

REiudaizātes a heretici, ſeu cōuerſi de iudaiſmo, & reuerſi mente & ſecrete ad Iudaiſmū, huiuſmodi ſignis exterioribus dignoſcuntur: Raro Eccleſiā intrāt. Iudaiſmum ſiue locū, in quo morantur Iudæi: frequētant: Iudæis ſe aſſociant: a Chriſtianorum cōſortio ſe elōgat: cum Iudæis in eorum feſtiuitatib. vbi cōmode poſſunt, comedunt: carnes porcinas non edunt: diebus veneris carnes comedūt: ſabbatum colūt: diebus Dominicis ſecrete in domibus ſuis operibus ſeruilibus ſe exponunt. 114

Quāta autē ſit nequitia & malitia, error & impietas iſtorum peruerſorū ad vomitū redeuntiū, habetur ſup. ſecūda parte, q. 44. vbi agitur de erroribus, & hæreſibus ad Iudaiſmum reuerſorū.

COMMENT. XXV.

a REiudaizātes heretici, &c. & reuerſi mēte ſecrete ad Iudaiſmum, huiuſmodi ſignis exterioribus dignoſcuntur: Raro eccleſiā intrāt, &c.] *Hic locus eſt valde inſignis, & eius notitia vtilis & neceſſaria ad cognoſcendum tū eos, qui ex Iudaiſmo conuerſi Chriſtiani facti ſunt, & iterum* Num. 114.

D *ad Iudaiſmū reuertūtur, vel ad præſumendū ꝙ qui talia faciūt, aut aliquod ex his quę hic enumerātur ex Iudæorum gente deſcendāt, aut originem ducāt. Huius doctrinæ vſus in illis potiſſimū locis eſt neceſſarius, vbi Iudæi habitare permittūtur in terris Chriſtianorū, & ſæpe nonnulli ex ipſis ad fidē catholicam cōuertūtur, vt frequēter cōtingit Romę.*

Cū ergo aliqs ex Iudęo effectus Chriſtianus aliquid horū cōmittit, vt refert hic Eymericus, præſumendū eſt, ꝙ tacite ad Iudaiſmum ſit reuerſus, & propterea Inquiſitor aduerſus illū pcedere poterit.

His autem ſignis exterioribus adiungi poteſt illud quod retulit auctor ſupra par. 2. q. 44. nu. 6. di-

E *cens ſolitū eſſe apud Hebræos, vt reuerſis ſeu redeuntibus ad eorum ſectam imponatur frequenter illud nomē ꝙ habebant antequam baptizarentur. Si quis ergo poſt baptiſmum ſuſceptum, in quo ſolitū eſt depoui vetus nomē Iudaicū, & imponi nomē alicuius Sācti more vſitato Chriſtianorū, eo demiſſo neophytus ille aut vetus nomen Iudaicū, aut aliud Iudæis familiare & cōſuetū vſurpet, ſaue præſumptio erit, ꝙ Iudaiſmum approbet, vt docuit Crauetta con. 73. incip.* Dicendū videretur. *de quo diximus abūde ſup. p. 2. ſup dicta q. 44. §. Et imponitur*

Neophytus vtens poſt baptiſmum ſuſceptum, nomine antiquo, ſuſpectus præſumitur.

Iam

Iã multis alijs modis & exterioribus signis pos sunt videri neophyti siue ex Iudaismo conuersi approbare Iudaicam sectam, sicut constat ex lege quadam, quam Hispani vocant del Fuero iuzgo, *per quam neophyti Toletanæ ciuitatis, & Hispaniæ, qui post fidem susceptam defecerant, sub pœna vltimi supplicij sese obligant ad euitãdos omnes Iudęorum ritus, in primis vero ad comedendũ carnes porcinas, vel saltem ea edulia, quæ cum porcinis carnibus cocta fuerint: Eam constitutionem, quia huic loco lucem ẽst allatura, ex lib. 12. legũ* del Fuero *iuzgo, ti. 2. l. 16. hic referre placuit, habet autẽ ita.*

Signa cognoscendi reiudaizantẽs ex lege. de Entero Iuzgo.

Placitum Iudæorum in nomine Principis factum.

CLementissimo ac Serenissimo Domino nostro Recesuiundo Regi, omnes nos Hebręi Toletanæ ciuitatis atq; Hispaniæ gloriæ vestrę, qui infra subscripturi vel signa facturi sumus.

Bene quidem ac iuste nos meminimus cõpulsos fuisse, vt placitum in nomine diuæ memorię Chintillani Regis pro conseruanda fide catholica conscribere deberemus, sicut & fecimus. Sed quia perfidia nostrę obstinationis & vetustas paretalis erroris nos ita detinuit, vt nec veraciter in Iesum Christum Dominũ crederemus, nec catholica fidẽ sincere teneremus: idcirco nũc libẽter ac placite spopondimus gloriæ vestræ, tã pro nobis, quam pro vxoribus & filijs nostris, p hoc placitũ nostrũ, vt deinceps in nullis obseruationibus, in nullis incestiuis vsibus Iudaicis misceamus: Iudęis † etiã nobis baptizatis nullo penitus execrando consorcio consociemur: nõ more nostro propinquitate sanguinis vsque ad sextũ gradum incestiua pollutione in cõiugatione vel fornicatione iungamur: nõ coniugia ex genere nostro, aut nos, aut filij nostri, vel nostra posteritas vllatenus sortiamur: sed in vtroq; sexu deinceps Christianis iugali copula connectamur: nõ circũcisionẽ carnis operemur, nõ pascha, & sabbata, cæterosq; dies festos iuxta ritum Iudaicæ obseruationis celebremus: non escarum discretionem vel consuetudinẽ teneamus: nõ ex omnib. quæ Iudæorũ vsus, & abominanda consuetudo vel conuersatio agit, aliquatenus faciamus: Sed sincera fide, grato animo, plena deuotione in Christũ filium Dei viui, secundum quod Euangelica, & Apostolica traditio hẽt, credamus, atq; hũc cõfiteamur ac veneremur. Omnes etiã vsus sanctæ Christianæ religionis tam in festis dieb. vel in coiugijs, & escis, quam in obseruationib. vniuersis veraciter teneamus, & fínceriter amplectamur: nullo reseruato apud nos aut oppositionis obiectu, aut fallaciæ argumẽto, per quod aut illa quę facere denegamus, iterum faciamus aut hęc, quę facere promittimus, minime vel nõ sinceriter cõpleamus. De suillis vero carnib. id obseruare promittimus; vt si eas pro consuetudine minime percipere poterimus, ea tamen quæ cum ipsis decocta sunt, absque fastidio & horrore sũmamus & comedamus. Quod si in his omnibus, quæ supra taxata sunt, in quocunque vel minimo trãsgressores inuenti fuerimus, & aut contra Christianæ fidei agere præsumpserimus

† Id de ex, Iudęis nõ baptizatis non baptizati non communicabimus.

A aut quæ congrua catholicæ religionis promisimus, verbis aut factis implere distulerimus: Iuramus per eundẽ Patrẽ, & Filium, & Spiritũ sanctum, qui est vnus in Trinitate & verus Deus, qui ex nobis horum omniũ vel vnius transgressor inuẽtus fuerit, aut nouis ignibus, aut lapidibus perimatur. Aut si hunc ad vitã glorię vestræ reseruauerit pietas, mox amissa libertate, tã eum quam omnem rei ipsius facultatem, cui volueritis perenniter seruiẽdã donetis: vel quidquid ex eo, vel ex rebus eius fieri iusseritis, nõ solũ ex regni vestri potentia, sed etiam ex huius placiti nostri sponsione potestatẽ liberã habeatis. Factum

B placitũ sub die xij. Kalẽdas Martias an. Feliciter texto regni glorię vestrę in Dei nomine Toleto.

Editum est hoc placitum, vt colligitur ex annalibus Hispaniæ circa annos Domini DCLIII. quo tẽpore Recesuiundus Rex (quem Recesiunthum vocant) cuius Imperio factum fuit, vt constat ex principio constitutionis, regni gubernacula administrabat. Idem placitum refert in lingua vulgari Hispana auctor Repertorij Inquisitorũ verbo, comedere. §. An suspectus.

In eo multa nõtatu digna obseruare licet, sed illud in primis, quod de carne Suiiña siue porcina à neophytis edenda promittitur, non est negligendũ; nã auctor Repertorij Inquisitorum verbo, comede

C *re. §. An suspectus. ait, Iudæos factos Christianos, ne videantur reiudaizare, debere comedere, vel saltem gustare de his, quibus priusquam conuerterẽtur minime vescebãtur, alias de hæresi fieri suspectos.*

Neophyti ex Iudęis cõuersi, & alij non cõmedentes carnẽ porcinam, an sint de hæresi suspecti.

Iacobus quoq; Simancas de cath. instit. titu. 50. de prẹsumptionibus, nu. 32. amplius ait, nõ esse leuẽ præsumptionem contra descendentes ex Machometanis si vinum non bibant, nec carnẽ Suillã edant; ita vt proculdubio præsumi possit in maiorum sectis adhuc permanere.

Horum virorum sententiã non obscure confirmant ea quæ docet hic Eymericus, et quæ hactenus

D *commemorauimus: cæterum iudicio opus est, et mores hominum diligenter sunt explorandi; sunt enim quidam quibus certa quædã non placẽt edulia, vel quia stomachus illa ferre non potest, vel quia gustui insuaua, vel quia illis vesci non consueuerunt, & propterea potest sæpe cõtingere vt absq; vllo mẽtis errore, aut vlla prioris sectæ approbatione ab his abstineãt: quare ex hoc solo nõ videtur omnino prę sumendum de hæresi vel apostasia: & tunc fortassis omnis suspicio cessaret, cũ cõuersi cæteros ritus Iudaicos, aut Machometanos penitus euitarẽt, et nostros hoc est, veterũ Christianorũ diligenter, pie, & humiliter more Christiano sequerẽtur et obseruarẽt.*

E *Sane ex cæteris ritibus Iudæorum, aut Machometanorum, aut Gentiliũ, obseruatis, ab his, qui ex illis sectis conuertuntur, certior videtur oriri hæresis suspicio, quam ex non manducanda carne porcina, videlicet ex nimia familiaritate cum Iudęis: ex frequentatione ad loca, in quibus ipsi morantur, & præsertim ad Synagogas: ex obseruatione Sabbathi et alijs multis, quę supra indicauimus, et refert hic Eymericus; hos enim non ita abhorret stomachus, & palatũ, sicut carnes procinas, anguillas, & alia animalia, quibus Hebræi vesci non sunt soliti.*

Atque

Atq; hæc tam diligens consideratio loc habere potest in ipsismet conuersis, quibus pro consuetudine non facile caro porcina, aut similes cibi illis veti ti antequã conuerterentur, placere possunt: At nõ ita videtur iudicãdum de ipsorum filijs, & nepotibus, & alijs descendentibus, quos non videtur verisimile ad his abstinere, nisi ex damnatæ sectæ reuerentia & approbatione: cum in his cesset ratio illa consuetudinis, quæ ipsosmet conuersos tueri potest.

Quæ autem de Iudæis diximus in hac causa, eadem in alijs qui ad Christianam religionem ex alijs sectis conuertuntur, locum habere putamus, consideratis ritibus & moribus singulorum.

Signa exteriora per quæ necromantici hæretici dignoscuntur.

115 Magi hæreticantes [a], seu necromantici, vel dęmonũ inuocatores, & sacrificatores, qui ijdẽ sunt per signa exteriora huiusmodi dignoscũtur; habent [b] enim, vt cõmunius, ex visione, apparitione, ac collocutione malorum spirituũ toruũ visum & obliquum; ponuntque se ad diuinandum de futuris, etiam de illis, quæ depẽdent ex mera Dei voluntate, vel hominum: nõnulli eorum astrologiæ, vel alchimiæ intendẽtes, vnde si Inquisitori aliquis defertatur quod necromãticus est, & apparet manifeste, quod alias est diuinator, vel astrologus, seu alchimista, maximũ signum sit Inquisitori de veritate; nam diuinatores vt plurimum expresse, vel tacite sunt dęmonũ inuocatores, Astrologi [g] etiam, vt frequẽter; & alchimistæ, vt in pluribus, nam quãdo nõ possunt pertingere ad finem intẽtum, dæmonis auxilium quærunt, inuocant & sacrificant tacite, vel expresse.

Quanta autem istorum sit dementia, error, & impietas habetur in secunda parte. q. 43. vbi agitur de erroribus, & hęresibus necromanticorũ, ac dæmonum inuocatorum.

COMMENT. XIIII.

a Magi hęreticantes, seu necromãtici, &c. *Eadem hæc habes apud Vmbertũ in opere iudiciali, verbo, necromãtici. tradit Repertoriũ Inquisitorum verbo, necromantia. & Tabiensis in summa, verbo, sors. §. 2. nu. 3. & his locis etiam cęteri Summarũ collectores. copiose Paulus Grillandus tract. de sortilegijs. q. 10. & Alfonsus Castrus lib. 1. c. 14. de iusta hæreti. punitione.*

Prudenter vero Eymericus hoc loco non dixit, magos simpliciter, sed magos hæreticãtes, quasi velit indicare, non oẽm magiã illicitã, aut magos oẽs vetitos & malos. quod vt apertius intelligatur, ne qs ẽt in re obscura, nec passim obuia decipiatur, obseruare oportet, duplicem in primis esse magiam, vt videtur optime sensisse Marcus Mantua singu. 514. incip. In eadem lege. *mathematicã vnam, altera naturalem, siue elementariam, quamuis vtraq; naturalis sit, cũ vtraq; sine dæmonũ præstigijs exerceri possit: prima tamen regulis mathematicis Arithmeticæ & Geometriæ videtur absolui: altera circa res alias versatur, aliterque conficitur, vt proxime dicam. res fiet exemplis.*

Magia duplex, naturalis, & mathematica.

Naturalis magia est, quæ ex cõpositione & mutua vnione quarundam rerũ, miras alias quasdã res producit, vt si quis mixturam faciat, quæ sub aquis ardeat, vel quæ a radijs solis accendi possit: vel si qs ignem in certa materia ita accẽdat, qui oleo extinguatur, & similia.

Magia mathematica est, quæ per Geometriæ & Arithmeticę regulas mira prorsus opera fabricat: vt columbã, quæ in aere volat, quam dicitur fecisse olim Archytas, vt refert Gellius li. 10. c. 12. noct. Atticar. & Petrus Crinitus li. 14. de hone. disciplina c. 12. & Cassiodorus in lib is variarum, refert B *Boetium insignem philosophum hac arte, quã pragmaticam vocãt, mira prorsus fecisse in hæc verba.*

Tibi ardua cognosce, & miracula monstrare propositum est: tuæ artis ingenio metalla mugiũt. Diomedes in ære grauis buccinatur: æneus anguis insibillat: aues simulatæ sunt, & quæ vocem propriam nesciunt habere, dulcedinem cãtilenæ probantur emittere: parua de illo referimus, cui cęlũ imitari fas est *hæc Cassiodorus. & patrũ memoria Georgius Caputblancus Vincentinus (quẽ falso Cardanus lib. 2. & lib. 17. de subtilitate Brixellẽsem fabrum appellat) nauiculam argẽteam hac arte cõstituit opere pragmatico, vel automato, quam plurimis in ciuitate conspiciendus, super mensa per se pergentem, cum muliere ornata lyrã pulsante, nautis remos agẽtib. & catulo in prora baubante. eiusmodi nonnulla cõspiciuntur Tybure in horto Illustris. Cardinalis Estensis, quamuis manifestior sit in illis causa: nã impulsu aquarũ artificiose distinctarum illa fiunt: sed ars est prorsus mira. cætera multa omitto breuitatis studio, curiosi indaganda. hæc vtraque magia, nisi recte exerceatur, dolos admittere potest.*

D *Ex his orta est tertia venefica vocata, seu malefica & infamis, quæ tota est immũdorum spirituũ incantationibus & inuocationibus concinnata: nefaria eam peperit curiositas. nã cũ multi vera arte destituti, mira illa opera, de quibus diximus fabricare non possent, ad dæmones confugerunt, qui hæc illos docerẽt. hanc Græci γοητείαν siue κακομαγίαν vocant. hæc præstigia & phantasmata porrigit, veneficia docet, incantationes & omnia maleficiã opera dæmonum demõstrat. quid per hanc veteres præterint, docent passim poetarum libri. & de hac postrema est accipiendus hic Eymerici locus, qui plaue insignis est. dum magos siue necromanticos. hæreticos appellat, quos & hæreticos esse plene parte 2. q. 43. demonstrauit.*

Magia venefica & malefica unde orta.

b Habent enim, vt communius, ex visione, et apparitione, ac collocutione malorum spirituũ toruum visum & obliquum.] *Ita omnino legendum est ex Bononiẽsi, & codice Cardinalis de Gãbara, qui cæteris sunt emẽdatiores hoc loco; na vox illa, ex apertione, quæ erat in Barcinonẽsi impresso, non conuenit huic loco, neque illa,* tortum, *quæ erat item in Barcinonensi & Sabellano: nam vox,* obliquum, *quæ postea sequitur, satis indicat, tortuum, hoc est, terribilem, & non tortum (ne frustra bis idem sub duabus uocib. idem significantibus*

bus repeteretur) esse legendum.

pulchra magorum descriptio.

Est autem pulchra Magorum descriptio, desumpta, vt puto, ex illa Horatij li. 1. serm. satyra 8. vbi inuehitur in Cratidiam veneficam Neapolitanam, quã ibi Canidiam vocat, cuius aspectum & scelera refert: quod ideo placet apponere, quoniã & huic loco lumen affert, & quæ hodie a Magis & dæmonũ inuocatoribus patrantur, omnino sunt similia, & Inquisitorum interest talia nosce. is ergo ita habet.

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis, passoq; capillo,
Cũ Sagana maiore vlulantem: pallor vtrasq;
Fecerat horrendas aspectu: scalpere terram B
Vnguibus, & pullã diuellere mordicus agnã
Cœperunt: cruor in fossam confusus vt inde
Manes elicerẽt animas responsa daturas, &c.

Qualia magorum scelera.

Eadem faciunt hodie Magi, atque his peiora; *nam res sacras interdũ vsurpant ad dæmones inuocandos: aras illis cõstruunt: candelas benedictas accendunt: verba sacra proferunt, & nefarias preces illis fundunt, vt patet ex illorum proprijs confessionibus: quare non mirum, si vel hæretici ab Eymerico dicantur hoc loco. in hos iure ciuili mortis pœna est sancita, l. nullus, & l. nemo, C. de malefi. & mathemat. iure canonico aliter puniuntur, vt dixi supra par. 2. super q. 43.* C

Qui dæmones inuocãt, si post abiurationẽ iterũ inuocent, an sint relapsi.

Vnum hic addidero, quod & ibi omiseram, putare Reuerendissimum Iacobum Simancam hos dæmonum inuocatores, seu magos, si propter hæresim aut vehementem hæresis suspicionem coacti semel fuerint solemniter abiurare, ac deinde iterũ dæmones inuocasse conuincantur, velut relapsos esse puniendos. ita Simanca, de catho. institu. tit. 57. num. 9. quam opinionẽ dicit esse Lapi, Archidiaconi, Geminiani, & Philippi Franchi, in c. accusatus. §. sane, de hæret. lib. 6.

Sed solus Lapus ita tenet, vt apparet ex Geminiano in dicto §. sane. nam Archidiaconus ibi de ea re nullum verbum, in meo libro: & Geminianus et Frãchus in re tam ardua, in qua hominis vita versatur, putarunt ita hoc esse distinguendum: Aut inuocatores dæmonum postquam semel prædicto modo abiurarunt, iterum inuocantes credunt dæmones ex sua propria et actiua potestate posse facere id ad quod inuocantur; & tunc quoniam id tribuunt creaturæ quod est proprium creatori, re vera sunt hæretici, & sicut relapsi puniri debent. & ita est uera opinio Lapi: Aut non credunt dæmones id omnino posse operari ad quod inuocantur, sed iuuare & inducere, vt si ad expugnandam fœminarum pudicitiam inuocentur: nam si hoc modo iterum post abiurationẽ eos inuocent, nec iudicabuntur hæretici, nec vt relapsi erunt puniendi: quia dæmonem inuocãt ad id quod sibi competit, videlicet ad tentandum. et ita potest intelligi illorum opinio, qui dicunt, eos qui post abiurationem de vehementi, dæmones inuocant, non esse relapsos. D E

Præterea sententia Lapi, vt colligitur ex Geminiano & Francho in dicto c. accusatus. §. sane. accipienda videtur cum inuocator dæmonum primũ abiurauit vt formaliter hæreticus, quia videlicet patuit eum habuisse aliquem mentis errorem quod attdicant illa verba, quibus præfati doctores quæstionem hanc proponunt, videlicet: Inuocator dæmonum in iudicio corã Inquisitore hęresim abiurauit. in qua facti specie vera videtur omnino Lapi opinio, vt si postea inuocet dęmones, vt relapsus puniri debeat, cum semel saltem de hæresi constiterit, iuxta textum in eodem cap. accusatur. §. ille quoque. de hæret. lib. 6.

At si inuocator dęmonum primo abiurauit solũ vt vehementer suspectus, si postea inuocet, de stricta (vt dicitur) ratione iuris, non potest ut relapsus condemnari, nisi de errore constaret: quoniã ad hoc ut aliquis uelut relapsus damnari possit, necesse est B *ut saltem semel de hæresi relapsi cõstet, ut recte docet Alfonsus Castrus, libro secundo. cap. 2. de iusta hęret. punit. quem sequitur Simancas de catho. instit. tit. 57. de relapsis. numero quinto. Et de hac facti specie non uidentur loqui doctores præcitatis locis, nec utriusque casus eadem est ratio, ut apparet: quare nullo pacto uidẽtur coniungendi, ut fecit Simancas de catho. instit. tit. quinquagesimo septimo, nu. 9.*

Tabiensis in sum. uerbo, Inquisitor. §. 18. nu. 19. ita hunc articulum diluebat. Si prima inuocatio sapiebat hæresim manifeste, & inuocãs abiurauit ut uehementer suspectus, & iterum secunda inuocatio C *sapiebat hæresim manifeste: tũc ut relapsus condẽnabitur, alias secus. hæc sententia apertior est, & clarior, quæ non est contemnenda. cæterum multũ considerandã esse censeo quæ paulo antea dixi.*

c Astrologi etiam vt frequenter.] *Optime loquitur: nam non omnis per astrologiam diuinatio est interdicta, ut dixi super par. 2. super q. 43. et tradit beatus Thomas 2. 2. q. 95. art. 5.*

d Et Alchimistæ vt in pluribus.] *Non est contemnendum hoc Eymerici consilium aduersus Alchimistas, quod verum esse multis posset exemplis comprobari. nam ut cæteros omittam, Arnaldum Villanouam, scimus Alchimistam, magnum fuisse* D *hæreticum, & dęmonum inuocatorem, ut dixi supra cum Eymerico par. secunda, super q. 11. §. quidam magnus medicus.*

Sentio hic acerbe reprehendi auctorem, quod tale fecerit de Alchimistis iudiciũ, sed immerito carpitur: nam multa sunt quæ Alchimistas impostores esse conuincant, ut paulo post indicabo. interim uidendi de hoc articulo uterque Tho. 2. 2. q. 77. ar. 2. in responsione ad primum argumentum. Oldradus consi. 74. incip. An Alchimista peccet. Andreas de Isernia in c. quæ sint regalia. in usibus feudo. uer E *sic. moneta. Fabianus de monte tract. de emptione & uenditione. Hieronymus Zaneti. in repet. c. 1. de accusat. Albertus Brunus consi. 76. Angelus, Syluester, Tabiensis & alij Summistæ uerbo, Alchimia. Ioãnes And. in additio. ad Specula. tit. de crimine falsi. copiose Cassaneus in catalogo gloriæ mũdi par. 11. consideratione 40. & Surgetus in compendio militaris disciplinæ, & alij: ex quibus nonnulli studio potius contra dicendi quam ueritatis indagandę absq; certa ratione Alchimiam admittunt: Sed uerior & tutior sententia eorum est, qui inutilem & reipublicę perniciosam esse fatentur.* Alchimistæ.

Sed donec perspicuum fiat, an per Alchimiam uerum argentum, uel aurum, uel gemmę fieri pos-

sint

sint: quod non spectat ad hoc institutũ, ne quis prorsus improbabilem esse credat hanc Eymerici sententiã, plurimum refert intelligere à quib. Alchimia exerceatur: nam si a principibus tractetur, & opulentis, ac pecuniosis diuitibus, hac fortassis suspicione, quam ei hoc loco tribuit Eymericus, vacabit: ꝙ si a pauperibus, vel mediocriter diuitibus vsurpetur, quoniam aurum & argentum maiori ex parte (vt præcitato loco dixit Caietanus) vertitur in fumum, & illi propterea ad inopiam rediguntur; ad duo solent se incommoda cõuertere, aut ad dæmones inuocandos, ob rationem quã hic auctor commemorat, aut ad falsam & adulterinã monetam cudẽdã. Video huius artis professores acerbius fere in me propter hoc iudicium inuehendos, at non ego hęc loquor, sed viri grauissimi & doctissimi. & quidquid ipsi dixerint, at certe non poterunt optime satisfacere extrauaganti Ioannis xxij. incipienti: Spõdẽt quas nõ exhibent diuitias pauperes Alchimistę. *refertur inter extrauagantes communes tit. de crimine falsi. per quam summus Põtifex grauissimas pœnas illis imponit, qui alchimicum aurum, vel argentum, aut monetam ex illis confectam tamquam vera vendunt, dant in solutum, aut similia: nã hæ transformationes sophisticæ sunt, non veræ, vt optime scribit ibi Romanus Pontifex. hinc illud vere etiam dictum.*

Qui Alchimistæ suspecti & qui contra.

Ars suspecta probis, ars ipsa inuisaq; multis,
Inuisos etiam cultores efficit artis.
Mendaces, addo, multi manifeste videntur.
Qui se ipsos, aliosq; simul frustrãtur inertes;
Dum rerum vertere species tentant.

De ijs quæ processus fidei prorogare & retardare possunt.

116 COnsiderandũ vltra occurrit, ꝙ quandoq; sunt, quæ processum fidei prorogãt & dilatant, scilicet: Testium multiplicatio: Defensionum concessio: Inquisitoris recusatio: Delati appellatio: Et eiusdem delati fuga, seu elõgatio. Quodlibet horum quinque, processum, iudicium, & sententiã, prorogant & dilatant: propter quod qualiter obuietur, est aliqualiter perstringendum.

De Testium multiplicatione.

PRIMVM quod prorogat & dilatat Inquisitoris processum, iudicium, & sententiã est testiũ multiplicatio; & hæc quandoque est necessaria, quãdoque est superflua. Quando [a] enim delatus de hęresi est conuictus tribus, quatuor, vel quinque legitimis testibus, vel [b] non cõuictus, sed ipse confitetur crimen totaliter in substantia. & effectu, prout est delatus; tunc quia deprehẽditur in cõfessione propria, & non est locus defensionibus, procedere ad vlteriores examinandos & multiplicandos non est necessariũ, sed superfluũ sed tunc est ad pęnitentiã, vel sententiã procedẽdum cum bono consilio peritorum. Quando vero delatus non est legitime conuictus: vel [c] si est

Testium multiplicatio quãdo sit necessaria vel non.

A conuictus, paucis testibus est conuictus; vtpote duobus, tribus, quatuor, vel quinque testibus, & stat in sua negatiua in parte, vel in toto, & pręsumitur plus de pertinacia eius, & malitia, quã de obedientia & pęnitentia; licet de iure sufficiant, tñ vt fortius conuincatur, & veritas melius detegatur; & quia facilius est repellere a testimonio tres, vel quatuor, quã decem, vel quindecim, vel viginti; tunc ad conuincendum eius malitiam, ad examinandum etiam plures testes fidei zelatores, est cum magna industria procedendum.

COMMENT. XXVII.

DIxerat paulo antea Eymericus iudicem in hac causa esse velut medicum, qui quemadmodum B *nõ omnibus morbis eandem adhibet medicinam; ita nec in singulis reis eundem debet iudex tenere interrogandi modũ: quibus nunc addo, quod sicut prudentis medici opus est, propinatis, si necesse fuerit medicamentis, pręcauere, ne morbi humanum corpus inuadant, aut morbi fiant diuturniores; ita sapientis iudicis est, ea amouere & lõge lateque repellere, quæ vel iudicium impediunt, vel litem facere possunt propemodum immortalem: quod est omnino euitandum. l. properandum. C. de iudic. nam quod medicamenta morbis, idem exhibent iura negotijs. auth. hec constitutio innouat. §. cæterum. & ibi gl. 1. extra de iuramen. calum. & glo. in proœmio decretal. uerbo, noua litigã. & propterea in sequenti disputatione Eymericus hæc impedimenta commemorat, necessariaque remedia adhibet.* Num. 116.

Iudex amoueat impedimenta, quæ negotiũ protrahunt.

a Quando enim delatus de hæresi est conuictus tribus, quatuor vel quinque testibus.] *Hoc loco sentire videtur Eymericus per duos testes in crimine hæresis non posse quemquam legitime condemnari, & plane multis antiquis Doctoribus ita olim visum est, dicentibus durum videri hominem bonæ opinionis & famę per duorum testimonia de* D *tanto crimine cõdemnare, vt dixi infra super q. 71. vbi ex professo hãc quæstionem disputaui: interim videto Ioannem And. in c. excommunicamus, 1. §. adijcimus, de hæret. relat. ab Eymerico supra pa. 2.*

Quot testibus conuincendus reus in hoc crimine

b Vel non conuictus, sed ipse confitetur crimẽ totaliter, &c. tũc quia deprehenditur cõfessione propria, & non est locus defensionibus, &c.] *Et ratio est, quoniam inter omnia probationum genera reorum confessio obtinet primum locum. de quo vide quæ dico statim in commentario sequenti.*

c Vel si est conuictus, paucis testibus est conuictus, vtpote duobus; tribus, quatuor, vel E quinque testibus, &c.] *Hic locus uidetur superiori periodo omnino repugnare: nam cum antea dixisset tres, uel plures testes sufficere ad conuincendum aliquem; nunc eosdem paucos esse dicit. quare putabam quandoque ita legendum;* paucis testibus est conuictus, vt pote duobus, & stat in sua negatiua, &c. *& illa uerba,* tribus, quattuor, vel quinque testibus, *imprudenter credebam fuisse hic repetita a scriptore imperito ex superiori periodo. cæterum quoniam omnes codices conueniebant, non sum ausus quidquam immutare. cogitabam si posset hæc contrarietas ita conciliari: propte-*

Locus obscurus aduotatus.

propterea in priori casu tres, quatuor, vel quinq; dixit sufficere, quoniam præter testes, accesserat reorum confessio, hic vero ydem non videntur sufficere, quia in sua negatiua perseuerat. Sed hoc non videtur verũ, tum quia in priori casu per disiunctionem loquitur, & solam confessionem sufficere indicat: tum quia siue confiteatur reus, siue neget, per tres legitimos testes (vt cum Eymerico nunc loquar) potest condemnari.

Verum his nõ obstantibus sequentia apertissime indicant, ideo auctorem dicere quatuor, vel quinque non sufficere, quia reus stat in negatiua, & propterea videntur pauci: quare vt fortius conuincatur, & penitus confundatur, ita ut negare non valeat, tutius est plures testes examinare. Et hæc procuｌdio fuit mens & institutum Eymerici hoc loco. Sed tamen ut dicam infra super q. 71. etiam hoc casu sufficiunt duo, qui sint omni exceptione maiores. hæc tamen postulat auctor, ut securius procedatur cũ reus est negatiuus. tunc enim nec facile nec præcipitanter est ad cõdemnationem procedẽdum.

De defensionibus reorum.

SECVNDVM quod prorogat, & dilatat
Inquisitoris iudicium, sententiam, & processum,
est defensionum concessio: & hæc interdum est
117 superflua, interdum necessaria. Quando a enim
delatus, siue sit testibus conuictus, siue non, confitetur crimen, de quo delatus existit, & prout testes deponunt; tunc cõcedere sibi defensiones ad dicendum contra testes superfluum est: quia magis statur tunc suo dicto, & eius propriæ confessioni, quam testium depositioni. Quando vero crimen diffitetur, & sunt testes contra eum, & petit defensiones sibi concedi, siue præsumatur de delati innocentia, siue de eius pertinacia, impœnitentia, & malitia, ad se defendendum admittendus est, ac b defensiones iuris sunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ. Et c sic concedentur sibi aduocatus, probus tamen, & de legalitate non suspectus, vir vtriusque iuris peritus, & fidei zelator: & procurator d pariforma, ac processus totius copia, suppressis tamen testiũ, & deponentium, ac accusantium nominibus, vbi Inquisitor in conscientia sua videat eisdem graue periculum imminere, si ipsorum nomina proderentur propter potentiam delatorũ. Vbi e autem non videatur tale periculũ imminere, si ipsorũ nomina proderentur propter potẽtiam delatorũ, sunt huiusmodi nomina delato in prædicta copia exprimẽda, iuxta c. Statuta. de hær. li. 6.

De aduocato & procuratore reis concedendo.

Intelligas hic potẽtiam delatorum nõ tãtum potentiam generis, sed & potẽtiam pecuniæ, vel malitiæ. Grauius enim periculum immineret testibus, si eorum nomina proderentur delato homini non generoso, sed alias malitioso, & factiõ legis, & peruersis hominibus associato, qui nihil habet perdere, quam homini potenti genere, vel milit, diuiti, seu mercatori locupleti, qui habet quod perdat, & nõ vult seipsum perdere: & hæc experientia docet Inquisitores quotidie euidenter.

Quare quando conceduntur testium nomina publicari, multum est delati conditio attendenda, an. s. alias sit malitiosus, vel simplex, pauper, vel diues, habens societatem hominum peruersorum, vel proborum, & similia.

Nec putet delatus de hæresi testes a iudicio in causa fidei faciliter repellendos: nam a ferendo testimonio in causa eadem nõ repellit legitime quemquam, nisi sola inimicitia capitalis. Nã in fauorem fidei, infames, conscij criminis ac participes, necnon & excommunicati, & quibuscũque alijs criminibus irretiti, in defectum præsertim aliarum probationũ, ad testificãdum in causa fidei admittuntur, iuxta c. in fidei fauorem. de hæret. li. 6. Immo etiam & periuri, iuxta cap. Accusatus. §. licet periuri. de hæret. li. 6. 11

11 Inimicitia capitalis repellit testes.

Repellit f igitur sola inimicitia, non quæcunque, sed capitalis: vtpote g, vel quia mors inter eos est de facto illata, vel fuit intentata, seu ea quæ sunt ad mortem inductiua atq; via, vel vulnera grauia, & lethalia sunt secuta, & similia (vt videbitur infra) quæ animi peruersitatem, & malignitatẽ pergentis contra passum indicãt manifeste; propter quod præsumitur, quod sicut intentauit contra istum mortem corporalem per illũ modũ, scilicet vulnerando, intentaret & per istũ scilicet crimen hæresis imponendo; & sicut voluit ei auferre vitam, vellet auferre & famã: quare h tales inimici capitales a testimonio legitime repelluntur.

Aliæ autem inimicitiæ, præsertim graues, etsi non repellunt totaliter, tamen dictum eorum debilitant aliqualiter, vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibenda; sed cum alijs adminiculis, & aliorum testium dictis, possunt plenã facere probationem. Sane qãndo ipsi delato deponentium, seu testificãtium nomina publicantur, & ille allegat contra eos causas inimicitiæ capitalis, producendo ad hoc testes; in illo casu, an dicti deponentes & testificantes probentur legitime inimici capitales, & per consequens a testificãdo merito repellẽdi necne, satis ex meritis processus potest parere Inquisitori, iudici in hoc casu, & procedere diœcesanus & ipse ad sententiã sicco pede. Sed quando delato, deponentiũ, seu testificantium nomina supprimũtur, nec ipse potest se ab eis defendere in specie, sed solum in genere palpitando †, cum non valeat diuinare: in isto casu multum interest Inquisitoris, vt modum congruum teneat, per quem eidem innotescat, an dicti deponentes & testes sint ipsius delati inimici capitales, nec ne, vt sine vllo errore diœcesanus & Inquisitor possint ad sentẽtiam procedere, vt insontes nõ cõdẽnent, nec reos iustificẽt. sed tam istis, quã illis iustitiam administrent.

Graues inimicitiæ dicta testium debilitant.

† suspicando.

COMMENT. XXVIII.

a QVando enim delatus, & cæt. confitetur crimen, & cæt. tunc concedere sibi defensiones, &c. superfluum est.] *Etenim qui confitetur crimen, protinus obycitur illud Lucæ capit.* 19. Ex ore tuo te iudico. *nec vlla clarior, aut efficacior* Num. 117.

cacior probatio poteſt inueniri, quam reorũ confeſſio, vt optime docet Romanus conſi. 329. incipien. Præſens conſultatio in hanc. *n. 11. & Alexãder li. 1. conſi. 13. incipien.* Ex his quæ in themate. *& Felynus in cap. 1. de exceptio. & in c. cum ſuper. de re iudicata, optime dicebat probationem, quæ fit p propriam confeſſionem, fortiorem eſſe ca quæ fit per teſtes, & rem notoriam facere. & Baldus in authen. ſed nouo iure. C. ſi certum peta. dicebat non eſſe exigẽdam ſolemnitatem probatoriam; vbi adeſt confeſſio partis.*

In crimine hęreſis ſola reorum cõfeſſio ſufficit ad cõdemnationẽ.

Et quamquam in alijs delictis ſola confeſſio delinquentis non ſufficiat niſi de crimine, hoc eſt, verbi gratia, de corpore interfecto conſtet, l. 1. §. item B *illud. ff. ad Senatuſc. Syllania. vbi Bart. & Bal. in auth. ſed nouo iure, C. de ſeruis fugit. & Angelus in l. 1. C. de confeſſ. in crim. ne hæreſis, ex ſola reorum confeſſione ad condemnationem procedi poteſt quia cum hæreſis crimen mente concipiatur, & in animo lateat, plerumque non poteſt aliter probari, quam per propriam confeſſionem reorum. Bald. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſcopis, & clericis. quem ſequuntur Felynus in c. auditis, de præſcr. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 2. & Franciſcus Põzinibius de lamijs, n. 52. et 70.*

Ex his ergo apparet veram eſſe doctrinam Eymerici hoc loco, videlicet, ſuperfluum eſſe concedere C *defenſiones reo ad dicendum contra teſtes, quotiẽs de delicto conſtat per propriam confeſſionem: & hunc Eymerici locum inuenies etiam apud Vmbertum Locatum in opere iudiciali verbo, defenſiones.*

*Et quamquã hæc ita ſe habeant, nihilominus tamen cum defenſiones ſint de iure naturę, l. vt vim, ff. de iuſt. & iur. non obſtante propria confeſſione offerri debent reo defenſiones, & ſi quid opponere voluerit aduerſus eã, audiendus erit, ne iniuſte vnquam ſe damnatum conqueratur: nã & contra propriã confeſſionem poſſunt multa opponi, vt docet Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 55. & præcipue, verſi. ſed pone. & q. 64. verſi. ſin autem reus confe*D *ſſus tradita per Simancam, de cath. inſti. tit. 17. de defenſionibus reorum, nu. 53. & aliquot ſeq.*

Inquiſitis de hæreſi legitimæ defenſiones concedẽdæ.

b Ac defenſiones iuris ſunt ei concedendæ, & nullatenus denegandæ.] *quoniam iuſta defenſio eſt de iure naturæ, & propterea nullo modo poteſt, aut debet denegari, l. vt vim. & ibi cõmuniter Doctores, ff. de iuſt. et iure. l. quotiens, C. de precib. Impera. offerendis. clemen. paſtoralis. §. cæterũ, de ſentent. & re iud. tradit Ioannes Imola in clemen. ſæpe. de verborum ſignifica. ſuper glo. in verbo, defenſiones. & Bernardus Comenſis in lucerna verbo, defenſio. §. 2. & hoc ipſum iam prouide olim in hac cauſa cauit Concilium Bitterenſe cap. octauo,* E *in hæc verba:* Ac datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate conceſſa, benigne admittatis exceptiones, & replicationes legitimas eorundem. *hæc ibi. Offerebat hic locus amplã occaſionem agendi de defenſionibus reorum in hoc crimine: quæ res, licet valde vtilis eſſet, at quia nõ erat omnino huius inſtituti, omittenda fuit: neque enim ex propoſito videtur agere hoc loco auctor de defenſionib. quam ob rẽ de illis tantũ agemus, quas Eymericus proponit, cæteras ſuis locis pſequemur,* A *quas ex indice operis licebit depræhendere.*

Inquiſitis de hæreſi aduocati concedẽdi, & quales.

c Et ſic concedetur ſibi aduocatus, probus tamen de legalitate non ſuſpectus, vir vtriuſque iuris peritus, & fidei zelator.] *His verbis breuiſſimis duo complectitur auctor. primum reis eſſe dandos aduocatos: alterum quales eſſe debeãt: de aduocatis etiam tradit Locatus in opere iudiciali verbo, aduocatus. copioſe Repertorium Inquiſitorum verbo, aduocatus. & Simancas, de cathol. inſtitu. titu. 5. & in Enchyridio violatæ religionis titu. 42.*

*Vt ergo breui cuncta huc ſpectantia complectar præter has cõditiones, quas vere in aduocato poſtu*B*lat hic Eymericus, ſequentes etiam concurrere oportet: vt aduocatus non ſit aut hæreticus, aut de fide ſuſpectus, vel infamatus. Repertorium Inquiſitorũ verbo, aduocatus. §. ſed vtrum hæreticus. facit textus in c. excommunicamur, 1. de hæret. §. credẽtes. ibi.* Si vero fuerit aduocatus, eius patrociniũ nullatenus admittatur. *ad hæc nec malo genere natus eſſe debet, ſed ab originarijs Chriſtianis ſtirpẽ ducat, & generis principium.*

Quando dandus aduocatus in hoc crimine.

Dãdus eſt autẽ aduocatus, cum reus negat obiecta crimina: nam ſi fateatur, nullo aduocato indiget: idque poſtquam tres monitiones factæ fuerint reo, ut libere ueritatem fateatur. in his qualis ritus C *obſeruari debeat, ſalubriter & prudenter cautũ eſt Madriliana quadam inſtructione anno MDLXI. c. 23. in hæc fere uerba, a nobis latina facta:* Inquiſitor vel Inquiſitores reum admonebunt, quantũ ſua interſit, fateri veritatẽ, quo facto nominabunt ad ſuam defenſionem aduocatum, vel aduocatos a ſancto officio huic rei deſtinatos; & in præſentia cuiuslibet ex Inquiſitoribus reus communicabit cum eo, & de cõſilio aduocati vel verbo, vel ſcripto reſpondebit ad accuſationem. Aduocatus vero prius quam ſuſcipiat defenſionem rei, iurabit ſe bene ac fideliter eum defenſurum & cuſtoditurum ſecretum in his quæ audiet & D videbit, etiam ſi iurauerit cum primum aſſumptus fuit a ſancto officio ad hoc munus exercendum. Aduocati partes erunt admonere reum, vt veritatem confiteatur, pęnitentiamque petat pro culpa, ſi quam habet; reſponſio vero fiſcali notificabitur ſeu intimabitur. *hæc eſt eius inſtructionis ſententia vera quidem & prudens, ac proinde iudicio meo vbique obſeruanda. nec noſtri de hac re differentes quidquam præter hęc adducunt, quæ alicuius ſint momenti. nonnulla vero huc ſpectantia dixi ſupra par. 2 ſuper cap. ſi aduerſus. de hæret. pag. 99.*

d Et procurator pari forma.] *De procuratore* E *quantum ad hunc locum attinet, agit Repertorium Inquiſitorum & Locatus in opere iudiciali, verbo procurator, & Simancas de catho. inſtit. tit. 52. & in enchyridio tit. 43.*

Eſt autem procurator, qui negotia mandato Domini adminiſtrat, cum Dominus vel non vult, vel non poteſt negotijs ſuis ſupereſſe.

Inquiſitis de hæreſi an ſit concedendus procurator.

Ac quantum ad hoc crimen attinet, iure dubitatur, an procurator ſit captis pro hæreſi concedendus, & re vera iudicio eruditorum ei denegari non debet, & quæ de aduocato proxime diximus, eadem

dem etiam accipienda sunt in procuratore.cęterum raro nunc admittuntur procuratores,quia aduocati sufficiunt,& munus procuratorũ subeunt: immo verius Inquisitores videntur reorum procuratores cum officio eorum fiant reorum defensiones.quod si quandoque reo petente,Inquisitores procuratorem concesserint,probum admittere debent,non cauillosum & garrulum,vt optime admonuit Locatus in opere iudiciali verbo,procurator.nu.2.reo autẽ petenti procuratorem non potest Inquisitor denegare,vt voluit Repertorium verbo,procurator.§.Inquisitores tenentur.

De procuratore in hac causa apud Inquisitores Hispaniæ per Madrilianam instructionem ann. M.D.LXI.ca.35.ita scriptũ est:Quamuis instructi disponat dãdos esse reis procuratores, tamẽ dari non debent,quia experientia docuit multa incommoda inde solere prouenire:& ob modicam vtilitatem,quam rei inde consequebantur, non est in vsu,vt amplius dẽtur;quanquam aliquando ob magnam necessitatem solet concedi aduocato,vt reos defendat.hæc ibi. In his tamen laudabiles & receptas consuetudines seruãdas puto,aut respiciendum quid supremus Senatus S.Romanæ generalis Inquisitionis obseruet.

Minoribus 25. annis inquisitis dantur curatores.

Hoc tamen non omittam,quod maxime ad hanc causam videtur spectare,minoribus 25.annis delatis dandos omnino esse curatores,quorum auctoritate defendantur,ne vel ob imperitiam, vel ob iuuenilem ætatem aliquid taceant,vel dicant, quod si fuisset prolatum,vel nõ dictum,prodesse eis posset.

De hoc curatore minoribus dando in sacro Inquisitionis officio Madriliana instructione ann. M.D.LXI.c.25.a nobis nunc latina facta ita cautũ est: Si reus fuerit minor vigintiquinque annis,prius quam accusationi respondeat,sibi dabitur curator,cuius auctoritate ratificabit confessiones factas,& formabitur totus processus: sed curator nõ sit ex officialibus sancti officij.& pôtest esse aduocatus eius,vel quælibet alia persona grauis fidelis,& bonæ conscientiæ.hæc ibi.Si quid vero cum minoribus gestum sit absque horum curatorũ auctoritate,id ipso iure irritum est,& nullũ.l.clarum.C.de auctor.pręstan.Corneus cõs.198.lib.4. Matthæus de Afflictis decisione 208.incipien.Minor adultus.Alexander cons.115.incipie. In causa Inquisitionis,& eleganter Antonius Gomez tomo 3.de delictis,c.1.nu.64.quam ob rem omnino sunt eis dandi curatores.

e Vbi autem non videatur tale periculum imminere,si ipsorum nomina proderẽtur, &c.] Hæc quæstio cessat hodie: neque enim delatis testiũ nomina publicantur,vt dixi supra hac 3.p.nu.101.

Locus notandus.

& infra nu.209.& super q.75.est autem hic Eymerici locus de triplici potentia valde insignis,quẽ cæteri qui de hæreticis scripserũt post eũ,secuti sũt.

Num.118. f Repellit igitur sola inimicitia,non quæcumque,sed capitalis.] Hæc periodus & proxime præcedens,videlicet;nec putet delatus de hæresi,&c.

Quæ exceptiones opponi possunt testibus in hoc crimine.

desumptæ mihi videntur ex vetusto concilio Biterrensi & Narbonensi,olim contra hæreticos celebratis,in quorum primo,videlicet Biterrensi c. 12. & 13.de hac re ita scriptum est.

A Quamuis in huiusmodi crimine omnes criminosi & infames,ac participes criminis ad accusationem & testimonium admittantur, cap. 12.

Illis tantum exceptionibus fidem testium euacuantibus in totum,quę non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur: vt sunt conspirationes & inimicitiæ capitales: alia vero crimina etsi debilitent,non repellunt.maxime vbi testes de crimine fuerint emẽdati. hæc ibi:In Narbonensi quoque c.24.& 25.ita. cap.13.

Quãuis in huiusmodi crimine,propter ipsius cap. 14.
B enormitatẽ,omnes criminosi & infames,& criminis etiam participes,ad accusationem,vel testimonium admittantur;

Illis tantum exceptionibus fidem testium ex toto euacantibus,quæ non ex zelo iustitiæ,sed de malignitatis fomite procedere videantur, vt sint conspirationes & inimicitiæ capitales: alia vero crimina etsi debilitent, non repellunt,pręsertim si testes de crimine fuerunt emẽdati. hæc ibi.Insignia sunt plane loca,nec cuique obuia,& diligenter in hac causa animaduertenda. cap. 25.

Inimicitia capitalis vnde oriatur.

g Vtpote vel quia mors inter eos est de facto illata,&c.] Obseruanda sunt hæc exempla,ex quib.
C inimicitia capitalis nascitur.de quibus in l.licet. C. de recept.arbit.& in c.repellantur.& in c.cũ oporteat.de accusatio.& ibi Panormitanus.textus singularis in §.inimicitiæ.cum glossa,in verbo,si capitales.instit.de excusatio.tuto.vbi communiter interpretes effectus inimiciarum capitalium recensere solẽt,inter quos vnus & præcipuus est is,de quo Eymericus hic,& in l.testium.ff. de testibus. quinimmo etiãsi inimicus capitalis examinaretur,non faceret indicium.Bar.in l.maritus.ff.de quęst. neque ad accusandum et in notorijs admittendus est inimicus capitalis,vt ait Romanus cons.324.incipie.In proposita consultatione.

Et qualiter probetur.

D Quomodo autem probetur inimicitia, textus est singularis,vbi late Iason in l.liberi.C.de inofficio. testamento.nos vero & quomodo probetur, & ex quibus causis oriatur,copiose diximus infra super q.67.quæ huic loco claram lucem sunt allatura.

Iam hæc eadem quæ hic docet Eymericus,refert Locatus in opere iudiciali,verbo inimicitiæ.ver.adde ex Directorio.vide insup Simãcã de cath.instit.64.nu.80.& Zanchinũ trac.de hęret.c.13.n.3.et ibi Cãpegiũ.& Repertoriũ Inquisi.verbo inimicus;& verbo,testis et Ioãnẽ Roiã in singula.fidei,singu.200.cætera tradidi infra super d.q.67.

h Quare tales inimici capitales a testimonio
E legitime repellũtur.aliç autem inimicitię,pręsertim graues,etsi non repellunt totaliter,&c.] Hic locus in tribus manuscriptis aliter legitur,in Bononiensi fol. 108. ita; Quare tales inimici capitales a testimonio legitime repelluntur totaliter,cũ dictum eorum debilitent aliqualiter,vt non sit plena fides eorum attestationibus adhibẽda, sed cũ alijs adminiculis, & aliorum testium dictis possunt plenam facere probationẽ. In Sabellano vero fol.496.ita ; Quare tales inimici capitales merito repelluntur a testimonio,&c.& licet talibus non sit plena fides adhibenda,tamen cum alijs adminiculis & dictis aliorum testium, pos-

Locus notatus.

sent plenam facere fidem. *In codice Cardinalis de Gambara fol. 662. ita:* Quare tales inimici capitales a testimonio legitime repellūtur totaliter, alias licet dictum eorum debilitet aliqualiter, vt non sit plena fides eorū attestationibus adhibē-da, sed cum alijs adminiculis, & aliorum testiū dictis potest plenam facere probationē. *hęc ibi. Ac proculdubio, vel corrupta sunt & depravata, vel falsa, & quæ vix sibi cohæreant: quam ob rem noluimus recedere a Barcinonensi impresso, qui cæteris erat emendatior.*

Inimicitiæ non capitales non euacuat dictum testis quamuis deti liter.

Sententia vero huius loci omnino hæc esse videtur, quæ etiam colligitur ex Concilio Biterrensi, et Narbonensi paulo antea relatis: nam in hoc criminē propter eius enormitatem omnia testimonia recipiunt. Vtcunque voces & accusationes audiuntur, exceptis solis capitalibus inimicis, & conspiratoribus: quod si alij inimici non capitales testificentur, quamuis eorum attestationes non faciant tantam fidem quātam facerent, si nō essent inimici capitales; at non propterea repelluntur. & hæc sententia verissima est, quam etiam asseruerunt iam olim periti quidam Auinionenses consilio quodam edito in materia Inquisitionis. c. 4. quod est in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ, dicentes duas solas exceptiones testibus obijci posse, quæ penitus dicta eorum repellant, videlicet inimicitias capitales, & conspirationes. quod etiam ipsum velle videtur Zanchinus tract. de hæret. cap. 13. nu. 3.

Aliorū vero inimicorum & criminosorum dicta quantum debilitentur, aut quantum sit illis detrahendum propter inimicitiam aliam præter capitalem, aut propter alia crimina, arbitrio iudicātis relinquitur id inuestigare & iudicare. quod facile fortassis poterit deprehendere vir prudens ex personarum & negotij qualitate. l. testium. ff. de testib. Panormitanus in c. accedens. vt lite non contest. & in c. cum oporteat. de accusat. Felynus in c. quoties. nu. 4. de testibus. Campegius apud Zanchinum c. 12. versic. de alijs vero.

i In illo casu, an dicti deponentes & testificantes, &c.] *Hic locus varie legebatur, nec vllus ut debatur posse colligi bonus sensus; quare Barcinonensem impressum emēdare oportuit ex Bononiēsi qui cæteris hoc loco erat emendatior, in quo ita legebatur:* In illo casu, an dicti deponentes & testificantes probentur legitime inimici capitales, & per consequens à testificando merito repellendi nec ne, satis ex meritis processus potest parere Inquisitori iudici in hac causa, & procedere diœcesanus & ipse ad sententiam sicco pede. *& hæc proculdubio est vera & clara lectio.*

In Sabellano vero paulo aliter legitur: in illo casu prædicti deponentes, siue testificantes probātur legitime inimici capitales, & per consequēs merito repelluntur a testificando: & sic ex meritis processus possunt Inquisitor & Episcopus suum firmare processum. *hæc ibi. In his hoc est Eymerici institutum: quoties obijcitur testibus inimicitia capitalis, probari debet, & ex probatione apparet, an testes sint repellendi nec ne, quibus intellectis facile peruenitur ad sententiam.*

Modi sex tradendi copiam processus delato de hæresi, suppressis delatorum nominibus.

Modus autē in talibus consueuit a diœcesanis & Inquisitorib. multiplex obseruari. 119

Primus a est: quod prædictorum nomina, non in ipso processus copia, sed in aliqua particulari cedula conscribantur: non tamē eo ordine quo deponunt, & talis delato cedula cōferatur, sic, vt nomen testis, qui est primus in copia, sit sextus uel septimus in cedula, & qui secundus in copia, sit vltimus vel penultimus in cedula: & sic de alijs, nomina ordinem transmutando: & sic delatus quis hoc deponat, vel quis illud, & quis sit primus, & quis secūdus in sua copia cognoscere non valebit.

Iste modus non videtur multum valere, quia non videtur delato multum prodesse, & deponētibus potest multum obesse. Nam per hunc modum delatus non potest cognoscere quis est ille qui deponit illud; nec potest cognoscere, quis est qui deponit pro eo, & quis qui contra eum, cum inter deponētes interdum vnus deponat pro delato, alius contra delatum: quare clare nō potest scire cōtra quem habet agere in specie, sed aget contra omnes illos in genere, immo contra quēlibet in specie, dando † eos omnes inimicos capitales, fingendo inimicitiarum colores. Et cū cōstet sibi per cedulam antedictam, sibi oblatam, quod aliquis illorum deposuerit, talia grauia contra eū, figet intentionē suā cōtra vnū vel duos, qui fortasse illa non deposuerunt; vel si fecerunt, cū veritate fecerūt, & conabitur eos destruere: quare grande periculum imminere poterit: & sic Inquisitor incidet in id, quod vult & debet subterfugere nisu † toto. † Al. dicēdo.

Secundus modus est: nam datur delato processus copia ad partem vnam, & deponētiū nomina seu deferentium ad partem aliam, & admiscentur cum illis alia extranea eorum, qui nū quā deposuerūt cōtra in illa materia: & per hūc modum potest dicere delatus contra illū, & contra istum, & non veniet in cognitionem eius qui deposuit contra eum. † Al. in toto processu.

Iste modus est æque, vel magis periculosus quam primus: nam per processus copiam, ipse scit in tali certo numero esse deponētium nomina cōtra eum, & per oblatam sibi cedulā noscit, quod plura sibi nomina præsentantur, quā sint illorum qui deposuerunt: itaque figet mentem suam contra aliquos illorum certos, qui fortassis nunquam deposuerunt: vel si deposuerunt, pro eo deposuerunt: vel si contra, deposuerunt cum veritate, & virtute iuramenti præstiti deposuerunt: & sic molietur contra eos insidias, & poterit illis graue periculum imminere, quod volumus cauere.

Tertius modus est: nam quando delatus examinatur in fine suæ confessionis, antequam sibi copia processus concedatur, interrogatur, an reputet

putet se habere inimicos capitales, qui omni diuino timore postposito falso imponerêt sibi labê hæreticæ prauitatis; & tunc impræmeditatus, ac improuisus, & non visis deponentium attestationibus respondet, quod non reputat se habere tales inimicos: vel si dicat quod reputat se habere, nominat aliquos vt occurrunt.

Iste modus est cautelosus, quia non datis defensionibus, nec exhibitis testium depositionibus, respondet improuisus, licet non sit deponentibus periculosus: quare non videtur multũ tenẽdus, quia delato nociuus.

Quartus modus est: nã delatus in fine suę confessionis, antequam dentur sibi defensiones, interrogatur de testibus, qui grauiora deponũt cõtra eum, vt de delatis, per hũc modum: Cognoscis tu talem? nominando vnum de testibus, qui grauiora deponunt cõtra eum: & dicit quod nõ, vel quod sic: si dicit quod non, non potest ex tũc dando defensiones, illum ponere capitalem inimicum, cum dixerit se medio iuramento non cognoscere illum. Si dicit quod sic: interrogatur si scit vel audiuit ꝙ iste dixerit vel egerit aliquid cõtra fidem: & si respondet quod sic, talia vel talia; interrogatur si est eius amicus vel inimicus, & statim respondebit quod amicus, vt eius testimonio stetur; & ex tunc [b] in illa causa nõ potest dare illum inimicum capitalem, cum medio iuramẽto dixerit amicũ. Si aũt respondeat quod non; interrogatur si est eius amicus, vel inimicus, & respondebit quod amicus; tamen non staret propter hoc, quod si aliquid sciret quin diceret, & ex tunc in illa causa non poterit eum ponere inimicum: & post fit idem de alijs testibus.

Iste modus est magis quam immediate pręcedens cautelosus, ex causis ibi allegatis: quare nõ est tenẽdus, nisi contra cautelosos & cauillosos: & hũc contra tales (licet raro) tenui, & cũ essem D astutus, vt dicit Apostolus, dolo eos cæpi.

2. Cor. 12.

Quintus modus est: nam datur delato copia processus suppressis nominibus deponẽtium, & ipse visis depositionibus coniecturatur quis, vel qui deposuerunt talia contra eum, & frequẽter venit in cognitionem, & dat quamplures, quos dicit inimicos esse suos capitales, assignat rationes, & producit testes.

Hic modus usu sacri tribunalis est receptus.

His omnibus exhibitis, & taliter actitatis, Inquisitor cõsiderat si aliquos diuinauit, seu cognouit: & si sic, attendit ad causas inimicitiarum: & si non sunt sufficiẽtes, dimittit: & si sunt, examinat testes secrete; & si non probant legitime, repelluntur, & hæc fiunt conuocato ad hoc bono consilio peritorum: & iste modus vt communius obseruatur.

Sextus [c] modus est: nam delato processus copia exhibetur: sed deponentium & deferentium nomina supprimuntur, defensiones eidem cõceduntur: & se defendendo multos se habere inimicos capitales exprimit, & nominat, causas talium inimicitiarũ assignat: Quibus sic peractis, diœcesanus & Inquisitor consilium theologorũ & iurisperitorum congregant, & iuxta alleg. c.

A Statuta. de hæreti. libro 6. totum processum integraliter & perfecte, concilio per notariũ legi faciunt, testium vel deponentium ac deferentium nomina concilio publice, exponũt, & nõ solum ad dandum sanum consilium: sed etiam ad tenẽdum secretum iuramento, vel excommunicationis sententia eos arctant, & etiam eo ipso statuto ipsi Episcopus & Inquisitor sub pręcepto obedientiæ extunc ad secretum huiusmodi adstringũtur: Et [d] ibi per consiliarios tractatur si delatum & testes cognoscãt plene, si inter eos est inimicitia capitalis, nec ne: & si p consiliarios plene cognoscẽtes istũ & illos, deliberatur de omniũ, vel aliquorum inimicitia capitali cõtra delatũ, vel non, statur consilio eorum & deliberationi: & B qui per consiliũ iudicabuntur inimici capitales, a testimonio repelluntur, & qui non, admittuntur. Si autem consiliarij delatum & testes plene non cognoscunt, de consilio eorundem consiliatiorum eligentur duo, tres, vel quatuor probi uiri de villa † dicti delati, qui cognoscant plene delatum: quorum saltẽ vnus, vel duo sint sacerdotes parochiani, & alius (si potest cõmode) religiosus, & alij laici probi viri veritatis zelatores: isti p Episcopũ & Inquisitorem secretius vocabuntur, & per iuramentum vel excõmunicationis sententiam de dicenda veritate interrogabuntur de delati & testium amicitia, vel inimicitia capitali, publicando eis nomina istius & illorum, & stabitur iudicio eorundem, vt quos (habita prius inter se bona ac diligenti deliberatione) dicent ipsius delati inimicos esse capitales, rationes legitimas allegando, a testimonio repellant: quos autem non, admittant: & istum modum communiter obseruaui, & deceptum (vt puto) inde non me inueni, sed ad veritatẽ negotij sic perueni.

† Idest, oppido seu ciuitate: nã est uox Hispana.

COMMENT. XXXI.

Num. 119.

HAec disputatio saluberrima est, & vtilissima: cũ enim delatus non possit facile se tueri ab obiectionibus testium, quos ignorat, diligentissime debent Inquisitores pręcauare, ne quid durius propterea in eos statuatur. & ob id Eymericus prudentissime hoc loco præscribit modos, quibus hoc incommodũ euitetur. eosdem autem hos modos retulit Campegius apud Zanchinum tract. de hæret. c. 13. versi. nec desunt modi. quo loco primos duos modos velut parũ tutos omittit, cæteros non omnino E *damnat. eosdem refert nullis pene mutatis Iacobus Sprenges in malleo maleficorum par. 3. q. 11. act. 7. & Siluester li. 3. de strigimagis c. 3. pũcto nono.*

In tota hac disputatione hoc est præcipue Inquisitori curandũ, nedũ cautelas & modos excogitat ad inquirendũ, an delati habeãt inimicos capitales per alias circunstantias efficiat, vt ijdem delati in notitiã testium deueniant. & hæc summa sit, testiũ incolumitati omnino consulendum esse, alias nõ facile reperirentur qui hæreticos, vel denuntiarent, uel aduersus eos testificarentur: quod in maximum catholicæ fidei detrimentum vergeret.

Et

Et propterea in Hispania prudētissime prima in Instructione Hispalensi c.16. cautum est, quod cū depositiones testium publicantur, & earū copia reis traditur, supprimantur quædam circumstantiæ, ex quibus testes possunt cognosci, quod refert etiā Joannes Roias in singularibus fidei, singular. 208. Sūt autem circunstantiæ illæ, dies & hora delicti commissi, & si quæ sunt similes, quæ prudentię Inquisitorum relinquuntur. Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 26. atque hoc ipsum videtur iam olim statuisse cōcilium Bitterrense c. 10. dum iubet ne testium nomina signo, vel verbo aliquo publicentur, de quo dicam amplius infra super quęst. 75.

Quæ circūstantiæ tacendæ, cū copia depositionū Inquisitis traditur.

a Primus est, quod prædictorum nomina nō in ipsa processus copia, sed in aliqua particulari cedula conscribantur, &c.] *In Bononiensi, Barcinonensi, & codice Cardinalis de Gambara ita;* sed in aliqua ad partē cedula conscribantur, *est phrasis Hispana latinitate incōdito stylo donata,* ad partem, *id est in vna papyro scribātur nomina testiū, in alia vero testium depositiones. sed vt cuncti facilius sententiam deprehenderent, visum est lectionem codicis Sabellani sequi, vt est impressa.*

Locus notatus.

Iam quantum ad hunc primum modum attinet, eum tradit etiam Franciscus Bruuus tract. de indiciis & tortura. sed nullo modo debet in hoc crimine obseruari,

b Et ex tunc in illa causa non potest dare illū inimicum capitalem, cum medio iuramento dixerit amicum.] *Et ratio est, quoniam qui semel approbauit testem, non potest amplius eum reprobare. Felynus in c. præsentium, de testibus. num. 7. & 8. S. Antonius part. 3. tit. 9. c. 11. §. 1. Salycetus, & alij, in l. si quis testibus. C. de testibus. Alexander consi. 62. li. 1. late Bossius tit. de publicatione process. & test. num. 13. & seq. & præ cæteris eleganter Boerius decisione 245. incipien.* Sed quid si quis in iudicio. *nu. 2. 3. 4. vbi hoc declarat & limitat, quem omnino videto.*

Testis semel approbatus non potest reprobari.

c Sextus modus est: nam delato processus copia exhibetur, &c. & se defendēdo multos se habere inimicos capitales exprimit, &c.] *Hic modus est tutissimus, & vtilissimus in hac causa, quē iam olim præscripsisse mihi videtur Concilium Bitterrēse ca. 10. in hęc verba:* Illud autem caueatis, secūdum prouidam sedis Apostolicæ volnntatē, ne testium nomina signo, vel verbo aliquo publicentur, sed si instat contra quem Inquisitio fit, dicens forte se habere inimicos, vel in se aliquos cōspirasse; inimicorum ab eo, seu conspiratorum nomina, & inimicitiarū, seu cospirationis causa, & veritas exigantur: vt sic & testibus consulatur, & ipsis etiam conuincendis. *hactenus ibi, quod est diligentissime animaduertendum.*

Quid faciēdū cum Inquisitus dicit se habere inimicos

d Et ibi per consiliarios tractatur, si delatum & testes cognoscant plene, &c. *Conueniunt fere in omnibus hoc loco Bononiensis, Barcinonensis, & codex Card. de Gambara, sed in Sabellano fortassis clarius ita legitur:* Et ibi tractent ipsi consiliarij, si inter delatum & testes plene cognoscatur inimicitia capitalis, vel non: & si per huiusmodi cōsiliarios plene cognitū fuerit de inimicitia capitali omnium vel aliquorum, qui reputabuntur consilio plurium inimici capitales, repellentur: qui vero non reputabuntur, admittentur: Si autem dicti consiliarij nō cognouerint delatum, & testes, &c. *fere vt impressor in quo vt planior esset sentētia, ita vellem legendū:* Et ibi per cōsiliarios tractetur, si ipsi delatum & testes cognoscūt plene, & si inter eos est inimicitia capitalis, &c. *Nihil fuit immutatum, sed hoc fuit animaduersum, & sane codicis Sabellani lectio planior videtur.*

Locus notatus.

Hoc autem Eymerici consilium vsque adeo tutū esse existimo, vt si obseruetur, nihil inde incommodi vel testibus vel reis possit oriri: imo vero multum hac ratione reorum saluti consuletur. Cęterum integerrimos esse oportet consultores, quibus res tanti momenti credenda est; nec illis Inquisitor committet tale secretum manifestādo nomina testium, vel delatorum seu denuntiatorum, quos probabiliter suspicatur, aut propter magnam amicitiam, aut sanguinis coniunctionē, aut ob alias causas reis quandoq; propalaturos nomina testiū aut accusatorum, aut denunciatorū, in quo multa opus est prudentia.

De recusatione Inquisitoris.

TERTIUM quod prorogat & dilatat episcopi seu Inquisitoris iudicium, sentētiā seu processum, est ipsius iudicis, s. Episcopi vel Inquisitoris recusatio; & hæc quandoque est aliqua, atque iusta, quandoque est friuola, atque nulla. 110

Quando enim delatus videt, quod Inquisitor grauauit eū realiter & de facto, vtpote, quia defensiones iuris eidem petenti non concessit, vel aduocatū eidem negauit, vel similia; recusat eū merito vt suspectum: causam recusationis pręhabitam allegando. Tunc Inquisitor debet attēdere ad causam recusationis: & si videt quod cōtra ius & iustitiam eum aggrauauit, defensiones iuris sibi denegando, vel similia peragendo: tunc Inquisitor habet duas vias recusationem huiusmodi repellendi.

Causæ iustæ recusandi iudicem.

PRIMA est, vt cū senserit, quod delatus vult eum recusare, antequam recusatio ad eum perueniat, committat alicui plenarie vices suas; & extunc nō poterit recusari, nec facta commissio impugnari, vt habetur extra de off. deleg. li. 6. c. Iudex. secus si non committeret in totum & plenarie vices, vt in c. allegato.

Modi duo repellendi recusationem.

SECVNDA via est, vt cum recusatio fuerit Inquisitori presentata, Inquisitor vidēs quod merito delatus ipsum vt suspectū recusauit, pro eo quia defensiones iuris sibi denegauit, vel aliud simile, quod fieri non debuit, corrigat errorem suum, & reducat processum ad illum statum, in quo erat antequā ipsum aggrauasset, vtpote ad illum statum, in quo delatus ab eo defensores iuris petiuit, dicendo: Ego reduco processum ad illū statū, in quo talis petiuit defensiones iuris, & acquiesco petitioni suæ, admittēdo eum ad se defendēdum; & concedo sibi iuris defensiones, & mando sibi dari copiam processus, & cōcedo, si bi talē, quē petit in aduocatū, & talē in procuratorē; & sic ablato grauamine aufertur cā suspi-

cionis,& recusatio iam sit nulla, iuxta cap. Cum cessante. extra de appellatio.

Causæ friuolæ recusandi.

Quando vero delatus videt se habere iniustitiam,& præsumit de iudicis vero iudicio & iustitia, exquirit interdum coloratas causas eum recusandi vt suspectum, vt sic subterfugiat eius iudicium,& recusat eum, allegãdo, quod ipse Inquisitor est de parentela talis, qui denuntiauit eum, seu deposuit contra eum; seu est amicus talis, qui est eius inimicus; & similia colorata exquisita: Et tunc ipse Inquisitor, iuxta cap. Suspicionis. extra de offic. deleg. & de appella. cap. Secundo requiris, &c. Cum speciali. eligat vnũ probum virum in arbitrum,& mandet recusanti, quod eligat alium: & sic electis arbitris mandet Inquisitor & cogat per suas litteras per † sententiã excommunicationis latę, quatenus eitent recusantem, mandando ei, quod præsentet eis recusationem,& testes producat,& ipsi arbitri eos examinent diligenter, sic, quod infra tale certum tempus, scilicet, octo dies ambo, si conueniãt; vel vnus eorum cum tertio per ambos electo, si non conueniant, super recusatione pronunciẽt: alias ipse vtetur suo iudicio & officio, sicut prius in causa recusantis principali, recusatione huiusmodi non obstante.

† Al. sub excommunicationis latæ sententiæ pœna.

Si autem infra tempus arbitris assignatũ percipiat Inquisitor, ꝙ recusatio foret falsa, & per falsos testes probatur, & quod pronuntiabitur contra eum; tunc, cum assensu tamen recusantis alias non potest alicui committere plenarie vices suas, vt patet in alleg. c. Iudex. de offic. deleg. Si autẽ adueniẽte termino arbitris assignato, arbitri nõ pronuntiauerint: Inquisitor ex tunc iudex remanet prout antę. Si arbitri pronuntiauerint recusationem fore nullã, remanet iudex vt prius: si autem pronuntiauerint recusationẽ esse legitimam, Inquisitionis officium conquiescit & quoad illam recusatoris causam desinit esse iudex; nec potest alicui committere vices suas, vt patet in alle. c. Iudex. Et cum Episcopus siue Inquisitor non possit procedere ad sententiam, Episcopus & Inquisitor vel alter eorum denuntiet factum domino nostro Papę, supponendo, ꝙ nõ obstante huiusmodi recusatione possit Inquisitor procedere cum Episcopo in causa illa, vel subroget aliũ quo ad causam illam, qui cum Episcopo & Inquisitore possit procedere in eadem.

COMMENT. XXX.

Num. 120.

Quid recusatio.

Quid appellatio.

Hic titulus de recusatione Inquisitoris, licet parum differre videatur a sequenti de appellatione: quæ fit ab Inquisitore; tamen ex definitione vtriusque discrimen nõ modicum colligetur. Est enim recusatio (vt ait Hostiensis in sum. ti. de recusatio. iud. delegati. §. quid sit recusatio.) ob iustam causam suspicionis contra iudicem propositam, audientiæ eiusdẽ iudicis declinatio canonice allegata. Appellatio vero (vt cum Canonistis nũc sentiam) a minore iudice per inuocationem maioris iudicis prætextu iniquitatis primæ latæ sententiæ rescissio. ita idem Hostiensis in sum. tit. de appellatio. §. quid sit appellatio.

Inquisitorem posse recusari.

Tametsi vero iudices, tam ordinarij quam delegati recusari possint. c. suspicionis. de offic. delegati. c. cum speciali. de accusatio. & l. apertissimi. C. de iudicijs. traditque Hostiensis pręcitato loco tit. de recusatio. §. quis recusetur. nihilominus tamen de Inquisitore hæreticæ prauitatis insignes viri id negarunt, asserentes eum vt suspectum recusari non posse, cum grauissimus, æquissimus, probatissimus; & prudentissimus eligi præsumatur. ita videtur posse colligi ex Archidiacono in cap. quia plerique. de offic. ord. lib. 6. tradit Franciscus Ripa tract. de peste, par. 3. nu. 140. & Iacobus Menochius lib. 1. de ar- B *bitrarijs iudicum, quæst. 37. nu. 40. & nominatim recusari non posse scripsit Ioannes Rojas in singularibus fidei, singu. 100. incipien.* Inquisitores nõ possunt. *& in tract. de hæret. par. 2. tit. de priuilegijs Inquisitorum, nu. 435. & Bernardus Comẽsis in Lucerna Inquisitorum verbo, recusatio. §. 1. scripsit, in causa hæresis recusationem Inquisitoris raro & fere nunquam contingere.*

Recusari possunt Inquisitores.

Cęterum Simancas de catho. instit. tit. 17. num. 51. & 52. Bernardus Comẽsis pręcitato loco. Locatus in opere iudiciali verbo, recusatio. Tabiensis in sum. verbo, inquisitio. §. 4. nu. 5. & alij non inferioris auctoritatis, posse recusari Inquisitorem admit- C *tunt. & hæc sententia summo iure verior est, & tenenda: quamuis prior spectata iudicum probitate honestior videatur.*

Et in Hispania Madriliana quadam instructione anno Domini MDLXI. cap. 15. nominatim hæc sententia definita videtur, vt iudices fidei recusari possint, in quo quis etiam ordo debeat obseruari præscribit, vt post referam.

Cum Inquisitor recusatur quis ordo seruandus.

Demus ergo posse Inquisitorem recusari, vt hic vult etiã Eymericus; nam & hoc tutius est, ac magis quoque remouet omnem iniquitatis suspicionem ab hoc sacro tribunali; & doceamus breuiter quis in tota recusationis causa ordo sit seruandus. ac pri- D *mum recusationis causę sunt afferendæ, de quib. copiose Hostiensis in sum. tit. de recusatio. §. quæ sunt iustę causæ. & Ioannes. And. in ca. legitima. de appellatio. li. 6. quib. locis ille tredecim, hic duodecim causas recusationis commemorant. refert etiã multas Panormitanus in c. cum speciali. de appellatio. & alij quos prudens omitto.*

Ex quibus causis recusentur Inquisitores.

Veruntamen in hoc tribunali non quælibet causę sufficientes ad recusandos alios iudices sunt admittendæ, sed solum hę, inimicitia, cõspiratio in reos, aut quid tale, vt grauis æmulatio vnde inimicitia oritur, quę inimicitia sępe comparari potest; nã causæ quæ fuerint his leuiores, negliguntur. Zabarella E *in clemen. 1. de hæret. Angelus in sum. verbo, inquisitio. §. 9. Simancas de catho. instit. tit. 17. numero 51.*

Iam nõ quæuis inimicitia sufficiens erit ad repellendum Inquisitorem, sed iudicio meo aut capitalis aut saltem grauis esse debet, iuxta doctrinã Specul. & Ioannis And. ibi in additionibus tit. de iudice delegato. §. superest. ver. item si est inimicus. notat Abbas in c. accedens. el 2. nu. 3. & ibidem Felyn. extra vt lite non contest. & dixi copiose in libris de pœnis hæreticorum, ex quibus autem causis oriatur capitalis inimicitia, explicui super q. 67.

Postremo

Inquisitore recusato, quid faciendum.

Postremo videndum est,quid fieri debeat,vbi inquisitor recusatus est,in hoc articulo,vt ex tota hac Eymerici serie disputationis colligitur,bifariam potest inquisitor recusari: Aut quia reum non seruato iuris ordine aggrauauit: Aut quia eius est inimicus. Si ob primam causam recusatio sit proposita,duas regulas tradit auctor vt possit euitari,quas nec refello,nec approbo:quia ea potius pertinent ad titulum de appellatione inquisitoris,quam ad hunc de recusatione:& vt mox dicam,tutius est recusatione interposita quiescere.

In casu recusationis non eligantur arbitri.

Si ob secundam causam recusetur,Eymericus hic §.quando vero delatus.aperte sentit, arbitros esse eligendos,qui de recusationis causa cognoscant,iuxta cap.suspicionis.de offic.delegati.& c.cum speciali.de appellatio.idem tenere videtur Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, recusatio. Cæterum decentius & honestius est,ne iudicium eludatur, et negotium catholicæ fidei differatur , & vt omnib. occasio facile recusandi inquisitorem auferatur, vt nulli arbitri eligantur:sed causa recusationis ad supremum inquisitionis Senatum est remittenda , vt ibi summatim recognita,vel inquisitor recusatus reijciatur seu prohibeatur,ne iudicet in ea causa: vel contra,iudicare iubeatur,dummodo semper meminerimus ob friuolas et leues recusationis causas nõ esse prohibendum inquisitorem ne iudicet.

Atque hæc sententia de non eligendis arbitris, sed de remittenda recusationis causa ad supremum Senatum in Hispania Madriliana quadam instructione edita anno Domini M.D.LXI.cap.52.sancita est his verbis a nobis latine redditis. Si aliqui ex Inquisitoribus ab aliquo reo fuerit recusatus si Inquisitor habuerit collegam,qui fuerit præsens,debet tunc à cognitione illius causę abstinere,& certiorem facere Senatum,& interim collega suus procedat.quod si collegam nó habeat, similiter faciat Senatũ certiorem,& interim nó procedat in ea causa, donec visi, & examinatis causis suspicionis , Senatus decernat quid fieri debeat.atque hoc ipsum fiet cum omnes Inquisitores fuerint recusati.hæc ibi.

Hanc vero sententiam & ordinem in recusatione seruandum omnino existimo,tum quia tutissimũ hoc est & securrissimum; tum etiam quoniam in iudice recusationis perinde est in hæresis causa iudicãdum atque in iudice appellationis. Manifestum est autem,quod cum in hoc crimine admittitur appellatio,ab Inquisitore ad Papam, aut ad supremum Senatum appellatur,vt dicemus in tit.sequenti,traditque copiose Zanchinus tract.de hæret.c. 29.ita ergo videtur penitus in recusatione faciendum.

An Inquisitor debeat cõcedere reo aduocatum quẽ petierit.

a Et concedo sibi talem quem petit in aduocatum,& talem in procuratorem.] Hæc verba diligenter sunt obseruãda:quoniam sæpe vidimus dubitari,an Inquisitor debeat reo petenti hunc vel illum aduocatum concedere alium ab eis qui sunt ordinarij aduocati constituti in officio inquisitionis. & profecto non obstante quod in sacro officio deputati sunt aduocati,cum expedire viderit Inquisitor potest alium constituere,seu concedere reo petenti: cum enim non reperiatur in iure sibi denegatũ quo minus possit hoc facere,cõcessum esse videtur per generalitatem textus in c.vt commissi.§. aduocandi. de hęret.lib.6.

Expedire autẽ videbitur,quoties aduocatus deputatus reo repertus fuit inimicus,aut alias infenso in eum animo,vel ex aliqua causa suspectus : nã tunc petenti alium concedet, sed & ex officio quandoque alium dabit,cum cognatus vel affinis ipsius aduocati fuerit delatus.sunt ex pluribus alijs causis possunt hæc fieri,quæ nominatim a nobis pręscribi non possunt.

Cum vero noui aduocati conceduntur, meminerit Inquisitor prius circa eos obseruandas esse eas iuris solennitates,quas supra tradidimus tit.de defensionibus reorum.§.& sic concedetur sibi aduocatus. De procuratore(si is etiam concedendus fuerit)eadem sunt accipienda.

Tempus arbitris concessũ ad terminandam causam, non est iure taxatum.

b Sic quod infra tale certum tempus , scilicet octo dies,ambo,&c.] Iam monui paulo antea in hac casu non esse arbitros eligendos. cæterum si contingeret quandoque eos eligi, hæc verba sunt declaranda.dicit ergo Eymericus, vt arbitri intra tale certum tempus iudicent de causa recusationis, quoniam tempus,intra quod arbitri terminare debent causam,non est a iure taxatum: sed iudex recusatus id debet præfigere , intra quod nisi arbitri iudicarint de causa recusationis,tunc iudex recusatus cognoscere poterit de causa principali.c. legitima.de appella.li.6.ibi: Infra quem(scilicet terminũ)in idẽ cõueniãt,vel tertiũ concorditer aduocent,cum quo ambo, vel alter eorum,eius suspicionis negotium terminare procurent: alioqui iudex ex tũc in principali negotio procedere nó omittat.hæc ibi.quę non latuerunt Eymericum,dũ paulo post dicit: Si autẽ adueniente termino, &c.

De appellatione quæ fit ab Inquisitore:

D QVARTVM quod prorogat & dilatat iudicium, sententiam & processum Inquisitoris,est delati ab Inquisitore appellatio:& hæc interdũ est aliqua atque iusta, interdum est friuola atq; nulla. Quando enim delatus sentit ab Inquisitore realiter & de facto contra ius & iustitiam aggrauatũ,vtpote,quia non vult eum ad se defendẽdũ admittere,vel solus sine Episcopo seu eius Vicario pronuntiauit delatum quæstionare , & similia non fiẽda,& appellat ab Inquisitore , huiusmodi grauamina allegando , atque apostolos sæpe & sæpius postulãdo:tunc Inquisitor appellatione huiusmodi sibi præsentata sine turbatione atque metu debet petere copiam appellationis protestans verbo,quod non currat sibi tempus. Et cum ipse delatus tradiderit sibi copiam , adhuc inquisitor habet duos dies ad respondendum:& post hæc habet adhuc triginta ad apostolos exhibẽdũ: Et licet statim possit respõdere, & apostolos dare,istos vel illos,vbi multũ sit periculum: tñ,vt cautius procedatur,melius est aliquẽ terminũ vel decem, vel viginti,vel vigintiquinque dierum eidem ad dandum pariter & recipiendum apostolos,quales dare decernit,† assignare,cũ potestate prorogandi infra tẽpus iuris.

Et infra tẽpus assignatum debet diligẽter attẽdere, & discutere causas appellationis, seu grauamina allegatá; & si videt habito bono cõsilio peritorum, q iniuste & indebite delatum aggrauauit, se ad defendendum eum non admittẽdo, vel solus & per se sine Episcopo, vel eius Vicario eundem delatum quæstionandũ pronũciando, vel similia, adueniente termino assignato corrigat errorem suũ, & reducat processum ad punctum & statum, in quo erat, quãdo defensiones ille petiuit, vel terminum ad interloquendũ assignauit; & similia; & tollat grauamen, quo oblato procedet prout ante: quia per amotionem grauaminis, appellatio, quę erat aliqua, fit nulla. iuxta ca. Cum cessante, extra de appel.

Grauamina reparabilia quædam, alia nõ.

Attendat autẽ circumspectus & prouidus Inquisitor, q quædam sunt grauamina reparabilia vt sunt ista, de quibus statim dictum est; & tũc habet locum modus prædictus. Quædam autem sunt irreparabilia, vtpote si delatus iã fuerit quęstionatus realiter, & de facto, & post euadens appellat: vel si libri sunt ab eo recepti pariter & cõbusti, & similia, quæ nequeũt reparari nec reuocari: & tunc non habet locum modus prædictus scilicet processũ ad statũ reduceret, in quo fuit grauamen huiusmodi irrogatum.

Attendat etiam Inquisitor, q licet a die respõsionis habeat triginta dies ad Apostolos exhibẽdum, iuxta ca. Ab eo. de appella. li. 6. & possit petenti apostolos assignare vltimam diẽ iuris, hoc est trigesimam ad apostolos recipiendũ; tamen ne videatur, quod vult vexare delatum; & de vexatione indebita reddat se suspectũ; & ne videatur confirmare grauamen sibi impositum propter qd exutit appellatũ; melius est, qd assignet infra tempus iuris terminum competentem, vtpote decem dierum vel viginti, & potest postmodum (si expedire viderit) adueniẽte termino, prorogare, dicendo se fuisse alijs negotijs fidei implicatum, vel huiusmodi.

Attendat etiam Inquisitor, quod quando præfiget terminum appellanti, & apostolos petenti, quod non assignet solum ad apostolos dandum, sed ad dandum pariter & recipiendum: quia si assignatet ad dandum, tunc Inquisitor a quo appellatur, haberet eis mittere. assignabit ergo appellanti terminum, hoc est, talem diem, talis anni, vtpote vigesimam † mensis Augusti ad dandum ei, & recipiẽdum ab Inquisitore apostolos tales, quales decreuerit se daturum.

† al. decimã.

Attẽdat etiam Inquisitor, quod in assignatione termini, non dicat respondendo, quod dabit apostolos negatiuos, nec quod dabit affirmatiuos, sed (vt possit interim plenius deliberare) dicet, quod exhibebit tales, quales tunc ei decreuerit exhibendos.

Attendat etiam Inquisitor, quod in assignatione huiusmodi termini appellanti, vt tollatur omnis cautela, & prouideatur & astutię & malitiæ appellãtis; assignet locum in specie, diem, & horam, vtpote q assignet vigesimã diem Augusti anni præsentis, & horam vesperorum, & camerã ipsius Inquisitoris, in domo Pręedicatorum talis ciuitatis, vel loci sitam, tali appellanti ad dandum & recipiendum tales apostolos, quales tunc decreuerit exhibendos.

Attendat etiam astutus & circũspectus Inquisitor, quod si ipse decreuerit in animo suo detinere delatum, crimine requirente, & iustitia exigẽte: in termini assignatione ponat, quod assignat talem terminum ad dandum & recipiendum personaliter apostolos ipsi appellanti, assignetq; talem locum ipsi appellanti ad dandum, eidem, & recipiẽdum ab eodem apostolos, de quo sit in potestate Inquisitoris appellantem libere detinere, datis prius tamen statim apostolis negatiuis, alias non.

B

Attendatque Inquisitor, ne aliquid innouet circa appellantem, ipsum capiendo vel quæstionando, seu a carcere liberãdo, seu alias, ab hora, qua fuit eidem appellatio præsentata, vsq; ad horam, qua tradidit apostolos negatiuos.

123 *Si ex friuolis causis appelletũ sit quid facere debeat inquisitor.*

Quando vero delatus dubitat, quin contra eũ feratur sententia, quia constat sibi de culpa sua: frequenter recurrit ad appellationis remediũ, vt sic subterfugiat Inquisitoris iudiciũ: & sic ab Inquisitore appellat, & causas friuolas assignat: vtpote, quod Inquisitor eum captum tenuit, &

C

cautioni idoneæ eũ tradere noluit, & similia friuola colorata: quia appellatione Inquisitori præsentata, Inquisitor copiã appellationis petat, qua habita statim, vel post duos dies respondeat, in qua respõsione diem, & horam, & locum appellanti ad dandum & recipiẽdum apostolos tales, quales decreuerit, pręfigat, infra terminum tamẽ iuris, vtpote x. xv. xx. vel vigesimum quintũ diẽ, talis mensis, infra quem terminum assignatum Inquisitor copiam appellationis, & grauamina seu causas, propter quas appellat, diligenter discutiat, & cũ bono consilio peritorũ delibe ret, an exhibeat appellanti apostolos negatiuos,

D

hoc est responsiones negatiuas, appellationẽ nõ admittendo: vel affirmatiuos, hoc est, responsiones affirmatiuas & reuerẽtiales, mittẽdas ad iudicem, ad quẽ appellatur, appellationi deferẽdo.

Si enim videat quod causæ appellationis sunt falsæ vel friuolæ, atque nullæ, & quod appellans nõ vult nisi iudicium subterfugere, seu prorogare, det apostolos negatiuos seu refutatorios. Si autem videat, quod grauamina sunt vera, & iniuste sibi illata, & nõ sunt reparabilia: vel dubitat si est ita, vel alias fatigatus propter malitiã appellantis, vult se a tãto onere liberare: exhibeat appellanti apostolos affirmatiuos seu reuerẽtiales.

E

Adueniente igitur appellanti termino assignato, si Inquisitor nondum formauit apostolos seu responsiones, vel alias non est dispositus, peremptorie potest prorogare simul, vel successiue vsque ad trigesimum diem, qui est vltimus terminus iuris ad exhibẽdum apostolos assignatos: si autẽ formauit, & est dispositus, potest statim dare apostolos appellanti.

Si igitur decreuerit dare apostolos negatiuos seu refutatorios, adueniẽte termino peremptorio assignato, exhibebis per modum qui sequitur in scriptis.

Forma

Forma dandi apostolos negatiuos.

124 ET dictus Inquisitor respondens præfatæ interiectæ appellationi(si dici appellatio mereatur)dicit, quod ipse iuste & secundum canonicas sanctiones,ac consulta ad Inquisitores & priuilegia eorundem processit,& procedere intēdit, ac a iuris tramite non discessit,nec discedere intendit; neque † ipsum appellantē aggrauauit, nec aggrauare intellexit,nec intendit.quod patet per causas coloratas allegatas singulas discurrendo: Non enim grauauit eum in hoc, quod ipsum cepit,& captum tenuit;quia cū sit sibi delatus de hæretica prauitate,& testes multos habeat contra eum,merito ipsum tanquam conuictum de hæresi,vel sibi vehementer suspectum captū tenere debuit,atque debet:nec grauauit eū: quia dare ipsū noluit cautioni:† nam cum crimē hæresis sit crimen de maioribus, & ipse appellans esset conuictus,& staret in negatiua, nequaquā erat,nec est cautioni etiam maximæ dandus:sed est & erat in carceribus detinendus: *Et sic discurrat per alias rationes. Quo facto,dicat sic;*

† al. minusque.

† Symeticus infra q. 90. ubi dixi.

Quare apparet, quod ipse Inquisitor iustè,& debite processit,& a iuris semitis minime deuiauit, minusque ipsum in aliquo grauauit:sed ipse appellās per causas coloratas,atq; fictas nititur subterfugere iudicium,iniuste & indebite appellando:propter quæ eius appellatio est friuola atque nulla,vtpote à nullo grauamine interiecta,peccās in materia,& forma. Et cum appellationibus friuolis,nec iura deferant,† nec sit à iudice deferēdum: ideo dicit ipse Inquisitor, quod interiectā appellationem nō admittit,nec admittere intendit,nec ei defert,nec et deferre proponit. Et hāc responsionem offert dicto tali,sic indebite appellanti,pro apostolis negatiuis, & mandat inseri statim,& immediate post appellationem prædictam eidem præsentatam: *Et sic tradat notario, qui appellationem eidem præsentauit.*

† Cap. cum appellationibus,de appel. lib. 6.

Forma alia concedendi appellanti apostolos negatiuos.

ET dictus Inquisitor respondendo antefatę interiectæ appellationi(si dici appellatio mereatur) dicit quod ipse iuste & iuridice cōtra ipsum appellantem processit,nec ipsum in iudicio † aggrauauit,sed ipse appellans timens ne secūdū eius demerita feratur contra eū sententia, nititur subterfugere iudiciū & iustitiā;fingensq; se indebite aggrauatū, sine cā legitima appellauit: propter quæ eius colorata appellatio de iure est friuola atq; falsa,vtpote a nullo grauamine interiecta:& cū appellationib. friuolis nec iura deferant,†nec sit a iudice deferēdū:ideo dicit ipse Inquisitor,quod interiectā appellationē nō admittit,nec ei defert,nec deferre intēdit. *Et hāc respōsionē offert pro apostolis negatiuis, mandando eā inseri immediate post interiectā appellationē. Et sic tradet notario,q appellationē eidē presētauit*

† al. velima modo.

† Cap. cum appellationibus,de appel. lib. 6.

125 Quib. apostolis negatiuis,sic exhibitis,appel-

A lanti,statim Inquisitor continuando,ipsum sui officium exequatur,mandādo eundem capi, seu detineri,vel [e] ipsum arrestando,† vel terminum ad comparēdum coram se eidem assignādo; vel aliquid simile,propter quod appareat,quod non desinit esse iudex;continuando q; processum suū contra appellantem;quousq; per iudicē, ad quē fuerat appellatum,sit prohibitū ne procedat:Caueat tamen Inquisitor,quod nullam nouitatē † faciat erga appellantis personam,nec ipsum ca
B piendo:nec,si captus est,a carcere liberādo: nec alias ab hora,qua appellanti fuit appellatio sibi præsentata,quousque eidem appellanti apostolos tradiderit negatiuos:sed ex tūc(vt prædicitur) poterit si iustitia hoc requirat, quousque sit prohibitus à iudice,ad quem fuerat appellatum: & tunc cum processibus † clausis & sigillatis,& cū fida & tuta custodia,idonea cautione, si oportue rit,remittet eum ad iudicem antedictum.

† Arrestare, vox vulgaris de qua vide. to hic in cōmentario.

† L. 1. §. 1. ff. nihil nouari appellat. interpos.

Cap. 1. de... post ... appellatio...

126 Si autem [f] Inquisitor exhibere decreuerit appellanti apostolos affirmatiuos,& reuerentiales adueniēte eidem termino peremptorio assignato ad dandum & recipiendum apostolos,exhibe
C bit per modum,qui sequitur,in scriptis.

Forma concedendi appellanti Apostolos affirmatiuos.

ET dictus Inquisitor respondens præfatæ interiectioni † appellationis(si dici appellatio mereatur)dicit,quod ipse iuste, & prout debuit de iure,in causa præsenti processit,& non alias, nec dictū appellantē aggrauasse intendit: quod patet ad allegatas rationes singulas discurrendo Non enim ipsum aggrauauit in hoc,quod dicit, &c. *Discurrat per causas singulas appellationis me*
D *liori modo,& cum veritate, qua poterit respondendo,concludendo sic:*

† Al. interiectæ appellationi.

Quare apparet,quod ipse Inquisitor dictum appellātē nullatenus grauauit,nec cām dedit eidē appellandi: sed ipse appellās metuēs ne secūdū eius demerita ad iustitiam procedatur,appellauit: propter quod eius appellatio est friuola atque nulla,q a nullo grauamine interiecta, nec ei est iure a iudice deferēdū. Verū [g] † propter reuerentiā sedis Apostolicæ,ad quā extitit appellatū,dicit ipse Inquisitor,quod dictā appellationē admittit,eique defert,& deferre intendit,totum,præsens negotium ad Sāctissimum dominū no-
E strum Papam,& sanctam sedē Apostolicam remittendo,assignādo eidem appellanti certū tempus,scilicet tot menses proxime sequentes,infra quos cū processibus clausis,& sigillatis,sibi per ipsū Inquisitorē tradēdis,& alias data idonea cautione de præsentando se in Romana curia, vel cum fida & tuta custodia,eidē per ipsum Inquisitorē exhibenda,habet se in Romana curia prę sentare domino nostro Papæ.

† Cap. 1. de appella. in 6.

Et hanc responsionem offert ipse Inquisitor eidē appellanti pro Apostolis affirmatiuis, & mandat eam inseri immediate post interiectam appellationem eidem præsentatam. Et sic tradat Notario, qui appellationem eidem præsentauit.

cap.cum causam.extra de appella.& docet egregiè Bonifacius de Vitalinis in Clem.appellanti.de appel.nu.24.& seq. Si quis ergo simpliciter diceret, appello à tali interlocutoria: talis appellatio nō valeret,quia in ea nulla grauaminis causa exprimeretur;nec esset tunc differentia inter appellationem à diffinitiua,& interlocutoria contra textum in d.c. vt debitus.& in c.ex parte.extra de appella. Similiter si quis appellaret,causam solum in genere,non specifice proponendo,dicens,appello à tali interlocutoria,quia est iniusta,huiusmodi appellatio nō esset valida:quia talis expressio propter nimiam generalitatem,pro non facta haberetur.arg.l.si in rem.in princip.ff.de rei vend.& l.prætor edixit. in princ. ff.de iniur.

Quanquam autem taliter appellare non sufficiat at nihilominus satis erit ita causam exprimere, & ex inspectione tenoris appellationis cōcludatur euidenter,appellantem fuisse grauatum, dum tamē ne va sint in appellatione contenta.ita Bonifacius in d.clem.appellanti.de appel.nu.27.& seq.

Cum præiudicium irreparabile reis inferri pōt, caute procedendū, & qualiter.

a Quædam autem sunt irreparabilia,vtpote si delatus iam fuerit quæstionatus realiter, &cæt.] *Quotiens grauamina irreparabilia inferri possunt, prudentissimè animaduertendum est,ne quid ab Inquisitoribus incautè,ac sine maturo consilio, conuocatis si opus fuerit peritis,geratur.neque ad torturam deueniendum est sine indicijs legitimis. sed de hoc articulo insignis extat instructio Madriliana apud Hispanos anni MDLXI.c.50. in qua ita cautum est:* Debent Inquisitores plurimum considerare, vt sententia de retorquendo iustè feratur,& præcedentibus legitimis indicijs: Et cum de hoc dubitauerint (quia ex hoc nascitur præiudicium irreparabile, & quoniam in causa hæresis habet locum appellatio ab interlocutoria iudicis sententia) concedent reo appellanti appellationem. Sed si talem dubitationē non habeāt, immo reputant indicia ex processu resultātia legitima esse;tunc ad executionē torturæ sine mora est procedendum:quoniam appellatio hoc casu friuola reputatur.sed in dubio semper est appellationi deferendum . & vlterius considerare debent Inquisitores neque ad sententiam tormēti,neq; ad eius executionem procedendum esse, nisi causa conclusa, & acceptis rei defensionib. *hæc ibi.quæ vbique obseruari vellem, quoniam tutissima sunt & æquissima.*

Num.122. Appellatiōe interposita cur nihil nouandum.

b Attendatque Inquisitor ne aliquid innouet circa appellantem,&c.] *Causam eleganter tradit Vlpianus,in l.1. ff. nihil nouari appellat. interpo. his verbis:* Appellatione interposita, siue recepta sit,siue non,medio tpe nihil nouari oportet. Si quidē fuerit recepta appellatio : quia recepta est. Si vero non est recepta:ne præiudicium fiat, quoad deliberetur, vtrum recipienda sit appellatio an non sit. Recepta autem appellatione,tamdiu nihil erit innouandum, quamdiu de appellatione fuerit pronuntiatum.*hæc Vlpianus.*

Num.123. Appellatio ob causas friuolas nō admittenda, & quę sint causæ friuolæ.

c Et sic ab Inquisitore appellat, & causas friuolas assignat.]*Vt appellatio ab interlocutoria Inquisitoris sententia admittatur,causæ iustæ afferri debent ; nam friuolæ nullo modo sunt admittendæ. c.cum appellationibus.de appellatio.lib.6.*

Quæ autem dicantur friuolæ appellationes , non videtur iure expressum,& propterea arbitrio iudicantium relinquitur id definire,& Inquisitor an appellationis causa sit friuola nec ne,nisi peritissimus sit,& doctissimus, consilio peritorum statuere debet;hoc enim semper est tutius:cognoscetur autem, friuolas esse appellationis causas,quando nec iustā afferunt rationem,aut iuri consonam, aut non idoneam.

Appellationes frustratoriæ, & moratoriæ repellēdæ.

Quod vero de appellatione ob friuolas causas interposita diximus,idem locum habet,cum causæ frustratoriæ,aut moratoriæ interponuntur, quæ nullā rationem probabilem secum ferunt: moratoriæ enim appellationes recipi non debent,cum non tā appellationes quàm ludificationes dici debeant,in eum potissimum finem à reis astutis,& cauillosis fictæ,vt iudicium iniquè euitent,& causam producant;nam frustratoria appellatio est,quæ morandi causa interponitur.l.4.ff.de appellat.recipien.vel non.

Postremo quia sæpe cōtingit multos in sacro inquisitionis officio iniquè & frauduléter appellare, vt processum & iudicium Inquisitoris impediant, sententiamq; morentur, vt optimè etiā hic animaduertit Eymericus:propterea his fraudibus vigilanter est occurrendum,quod quibus modis fieri possit, tradit copiosè Bernardus Comensis in lucerna,verbo,appellatio.num.6. vbi numerat 30.notabilia in hac causa satis vtilia,quę breuitatis gratia omitto.

Qua autem ratione sit appellatio formanda,tradit abundè Hostiensis in summa titu.de appella.§. qualiter sit appellatio facienda.cum multis seq. & Speculator lib.4.tit.de appella.

Num.124. Appellatiōe interposita quo ordine res geratur.

d Exhibeat appellanti apostolos affirmatiuos seu reuerentiales.]*Post appellationē interpositā, quo ordine sit res gerenda docet hic Eymericus,iuxta legū sanctiones,à quib.in tota hac praxi formandā nusquam discedit: nam de proposita apostolorū materia ita scribit Martianus l.1.ff. de libellis dimissorijs.* Post appellationem interpositā litteræ dandæ sunt ab eo,a quo appellatum est,ad eum, qui de appellatione cogniturus est, siue principem,siue quem alium : quas litteras dimissorias siue apostolos appellant. Sensus autem litterarum talis est : appellasse puta Lucium Titium à sententia illius,quæ inter illos dicta est. *hactenus Martianus.*

Dicti autem sunt apostoli, ἀπὸ τοῦ ἀποστέλλειν, quod mittere significat.l.dimissoriæ.106.ff.de verbo.sign.& qua ratione formentur, tradit breuiter Accursius in d.l.dimissoriæ.copiosè Speculator li.4.tit.de apostolis seu libellis dimissorijs,& Gratianus in c.post appellationem.2.q.6.& 73.dist.

Quid apostoli,& quot eorum genera.

Apostolorum vero varia sunt genera:sunt enim aut conuentionales,aut testimoniales,aut dimissorij,aut refutatorij,aut reuerentiales,seu affirmatiui,vt tradit Speculator præcitato loco nu.1. & Hostien.in Sum.tit.de appel.§.qualiter.vers.dicuntur autem apostoli. Ad hunc Eymerici locum illustrandum de refutatorijs primum, tum de reuerentialib. quos affirmatiuos appellat, breuiter dicam.

Apostoli negatiui qui dicantur.

Ergo apostoli refutatorij,siue negatiui sunt illi, per quos apparet iudicem a quo appellatur , non deferre

ferre appellationi, nec eam admittere in quibus cũ iudex appellationem refutat, causam refutationis inserere debet c. 1. §. in quibus. de appellatio. lib. 6. ibi: In quibus appellationis causam iudex exprimat, & cur appellatio non sit admissa. *hac ibi. Facit tex. in l. penult. ff. de appellatio. recipien. vel nõ. ibi:* Et causam pro qua non receperit appellationem.

Qui sint apostoli affirmatiui seu reuerentiales. *Affirmatiui apostoli per cõtrarium dicuntur, si appellationi defertur: eosdem reuerentiales non incommodè appellabis, quia ob reuerẽtiam superioris iudicis, cui destinantur, quodammodo concedi vidẽtur. c. ordi. de appellatio. li. 6. l. eos. §. super his. C. de appell. ita fermè Hostiensis, & Speculator prçcitatis locis, vbi Speculator singulorum formas nominatim tradit: sed quas hoc præscribit Eymericus, per fectas esse scio, nunquid autem hæc in hoc crimine nunc locum habeant, paulo post docebo.*

Num. 125. e Vel ipsum arrestando.] *Arrestare vox vulgaris est apud Hispanos. Est autem arrestare, vel domum propriam, vel totam ciuitatem, vel aliquem certum, ac præfinitum loců reo assignare, extra quẽ non potest exire absque expressa iudicis facultate: idq; quandoq; sub certa pœna statuta, vt, verbi gratia, ne exeat sub pœna mille ducatorum: quandoque vero nulla pęna adiecta, vt eum delicta sunt leuia: de quo videto c. vt famæ. & c. nuper. de sent. excom muni. & Ioannem Imolam, & Zabarellã in clem. 1. eod. tit. & Campegium apud Zanchinũ, c. 8. vers. capiendo, & arrestando.*

Quid arresta re & quando in causa hæresis locũ habeat.

Dixi, quandoque nulla pęna est adiecta. quoniam cum aliquis bonæ opinionis, & famæ apud Inquisitores denuntiatur, si leue sit crimen, non mittitur in carcerem, sed accersitus ab Inquisitoribus, interrogatur ordine iudiciario, & fit sibi verbale mãdatũ; ne verbi gratia, è ciuitate exeat, donec aliud fuerit definitum: interim secreto causa tractatur, et debito fine terminatur.

Atque huius quidem arrestationis non est modicus vsus etiam in hoc tribunali. verum cum delicta grauia, & pęna magna, præsertim corporalis est imponenda, non est locus arresto, sed ad realem capturam venire oportebit, vt alibi plenius dixi.

Num. 126. f Si autem Inquisitor exhibere decreuerit appellanti apostolos affirmatiuos, & reuerentiales, &c.]

Quoties apostoli negatiui reis dandi sunt, hoc est, cũ eorũ appellatio nõ admittitur, quid fieri debeat, optimè hactenus docuit Eymericus, cui in præcedẽtib. cõmẽtarijs addidimus, quæ luce ei afferre poterant, quaq; spectata horũ tẽporũ consuetudine necessaria videbantur: nunc vero quid sit agendum cum appellatio admittitur, accuratè etiam ostendit auctor iuxta cõmunes iuris regulas: & in summa hoc cõcludit, vbi admissa est rei appellatio, is reus q appellauit, transmittendus est ad sedẽ Apostolicã, cum processu, & idonea custodia ne fugere possit.

Cum reo cõceditur appellatio, qd agendum. *Hæc tamen obseruatione indigent: neq; enim inferiores Inquisitores hodie hoc iure vtuntur, & in Hispania quidem Madrilana instructione anni Domini MDLXI. c. 51. de hac re ita cauetur.* Si in aliquo casu videatur Inquisitoribus appellationem esse admittendam, in causis criminalibus reorũ

A in carceribus detentorum, debent mittere processus ad Senatum inquisitionis, non factis certiorib. ipsis reis, & ita cautè ac secreto, vt nullus extra carcerem id intelligat: quoniam si Senatui aliter videatur in aliqua causa particulari id possit præcipere, & prouidere. *hæc ibi.*

In alijs vero prouincijs, ac præsertim in Italia, hac consuetudine vtuntur Inquisitores: vbi admissa est appellatio, Sacrosanctæ, & generalis Romanæ inquisitionis in tota repub. Christiana Senatum consulunt, breuiter & summariè causa enarrata; q si Senatus iudicat reos esse Romam transmittẽdos, id fieri iubet, & Inquisitores cum idonea cautione,

B *& custodia reos tunc Romam destinant. neque ab hac consuetudine est vllo pacto recedendum ob pericula, quæ consequi possent, si res aliter gereretur.*

In causis fidei ad Sedem Apostolicam appellidum.

g Verum propter reuerentiam Sedis Apostolicæ, ad quam extitit appellatum.] *Vbi statutũ fuerit licere in causis fidei prouocare ab interlocutorijs sententijs, seu interfationibus Inquisitorum ratione grauaminum, protinus quæritur ad quem sit appellandum: & Eymericus hoc loco verè scribit ad Sedem Apostolicam prouocandum: Sed Zanchinus tract. de hæret. c. 29. & nu. 3. & 4. quem penitus sequuntur Auctor Repertorij inquisitorum, & Vmbertus Locatus in opere iudiciali verbo, appellare,*

C *& nonnulli alij de hoc articulo ita sentiunt: Aut appellatur à processu Inquisitoris, aut a processu Episcopi: si ab Inquisitore prouocetur, ad Papam est appellandum, cum ipse Inquisitorem delegauerit: nam regula certa est, a delegato ad delegantẽ prouocandum, l. Imperatores. ff. de appellat. l. præcipimus. §. huic. C. de appellat. ca. super quæstionum. §. porro, extra de offic. deleg. neque de hac assertione est aliqua difficultas.*

Quòd si ab Episcopis agentibus aduersus hæreticos prouocetur, ita distinguunt: si Episcopus procedat aduersus exemptos, quia tunc delegata iurisdictione procedit, similiter ad Papam est prouocãdũ:

D *quod si ex iurisdictione ordinaria agat aduersus nõ exemptos, tunc ad proximum superiorem, videlicet ad Metropolitanũ appellari poterit in causis fidei, quemadmodum fit in alijs causis, vel etiam omisso medio ad Papam. c. si duobus. de appella. c. quoties. & c. ad Romanam. 2. q. 6.*

An in causa fidei ab ordinario ad metropolitanũ appellari possit.

Hęc postrema assertio, de prouocando in causis fidei ad Metropolitanum, non facilè videtur admittẽda: quã ob rem putabam quocunque modo agat Episcopus, cum ab eo prouocatur, semper ad Sedem Apostolicã supremumvè tribunal vniuersalis sanctissimæ inquisitionis Romanæ esse appellandũ. et

E *cum negotia fidei inter maiores Ecclesiæ causas cõputentur, consequitur planè ad Sedem esse Apostolicam deferenda. c. maiores. de baptis. & eius effectu: traditq; luculenter Anacletus Papa, epistola quadam prima in hæc verba:* Difficiliores quæstiones, & maiores causæ ad Sedem Apostolicã referantur: quoniam Apostoli hoc statuerũt iussione Saluatoris, vt maiores & difficiles quęstiones semper ad sedem deferantur Apostolicã, super quam Christus vniuersam cõstruxit Ecclesiam, dicente ipso ad beatum Principem Apostolorum, Tu es Petrus, & super hanc petrã ædificabo

tabo eccleſiam meam. hęc ibi. Huc etiā ſpectāt, qua doctiſſime docet Melchior Canus lib.6.de locis theologicis.c. 4.

Nec mihi quiſquam obijciat, hoc verū eſſe, quoties agitur de propoſitionibus nondum definitis, aut de dubijs circa fidei articulos; ſecus vero dicendum in caſu noſtro, in quo agitur de minimis quibuſdam rebus, videlicet grauaminibus, & alijs huiuſmodi, quę ad cauſas fidei non videntur proprie & vere pertinere: nam hoc non facile cenſeo admittēdum, cum ſimul in his cauſa fidei tractetur: & qui prouocat in vno, in alio quoque non obſcure prouocare videatur. Rurſus etiam quoniam cum ad ſolum Papam pertineat proprie & principaliter de fide reſpondere, & fidei cauſas terminare, & per conſequēs ad eum pertinebit eius acceſſoria expedire, ita Hoſtienſis in c. excommunicamus 1. §. catholici. extra de hæret. & Io. And. in eodem c. §. volumus. verſ. crux tamen prædicari. idem Ioannes And. in c. ad abolendam. circa finem. de hæret.

Atque in hanc ſententiam prudentiſſime inclinauit paucis antea diebus quàm hæc ſcriberemus Petrus Druſiana ſanctę Romanæ, & generalis Inquiſitionis aſſeſſor, vir inſigni eruditione, & prudētia ſingulari, qui cū à me rogatus eſſet de hac re ſententiam dicere, humaniſſime reſpondit in hæc verba,

Magna ſubeſt cauſa quod Sāctitas ſua moueri poſſit ad ſtatuēdum, quod in cauſis fidei ad Papam ſemper appellari debeat, vel ad ſupremum tribunal vniuerſalis Inquiſitionis Romanæ, tum propter rei grauitatem, tum etiam propter euitāda multa inconuenientia: & quia ipſi metropolitani in arduis tenentur conſulere ſedem Apoſtolicam; quare circuitus inutiles eſſent euitādi, quibus rei fatigantur, negotia fidei publicantur, nec ea cura & dignitate tractantur, ſicut tractari debent. *hactenus vir ille.*

In Hiſpania, vt paulo antea dicebamus, ab inferioribus Inquiſitoribus ad generalem eorum regnorum Inquiſitorem ſeu Inquiſitionis præſidem prouocatur, qui cum conſiliarijs eius Senatus de appellatione cognoſcunt.

In cæteris prouincijs longe diſtantib. a Romana curia, ne fidei cauſa protraherētur, & delinquētes, ipſa longa tēporis mora & expectatione fatigarentur, ſaluberrimum eſſet conſtituere vnum aliquem inſignē pietate & eruditione virum, veluti Metropolitanum, vel ſummi Pont. Nuntium, aut a latere Legatū, ſi adeſſet, inſtar generalis Inquiſitoris Hiſpaniæ, ad quē in hac cauſa prouocaretur, cū appellatur ab inferioribus Inquiſitoribus, vel Epiſcopis; interim, vt paulo antea diximus, ſedes Apoſtolica conſulatur.

h Attendat autē prudēs Inquiſitor, ꝙ mox, vt
Num.127. Apoſtolos reuerentiales appellāti exhibuit, &c. ſtatim ipſe deſinit eſſe iudex, &c.] *Iudex deferēs appellationi, hoc eſt, appellationē admittens, iudex eſſe deſinit in illa cauſa. c. cū appellationib. §. ſi vero iudex. de appel. li. 6. huic tamē deciſioni videtur aduerſari text. in c. ad aures. de appel. vbi is qui appellauit, ſi intra terminū non proſequatur appellationem, non liberatur à iuriſdictione iudicis a quo.*

Iudex deferens appellationi quādo amittat iuriſdictionem.

Cæterum, huic dubitationi reſpōdeo cū Gemini- A *no in d. cap. cum appellationibus. §. ſi vero iudex in fine. verſ. an iudex. quod per appellationem interpoſitam, & delationem ei factā ſeu admiſſam, nō eſt ſuſpenſa iuriſdictio iudicis a quo, quantū ad illa, quę tendunt in faciliorem exitum appellationis. & hęc eſt cauſa, cur etiam poſt appellationem, iudex a quo remanet iudex ad terminum aſſignādum, & apoſtolos tradendos, & ad proſequendam appellationem. c. 1. §. 1. de appellatio. lib. 6. & iuriſdictionem tunc abdicat cum apoſtolos tradit; quod doctiſſime Eymericus hic indicat, dum ait:* Quod mox vt iudex apoſtolos exhibuit appellanti, deſinit in ea cauſa eſſe iudex. *hanc Eymerici doctrinā nullis pene mu-* B *tatis refert Iacobus Sprenger in malleo maleficarū par. 3. q. 35. verſ. attendat autem.*

i Si autem Inquiſitor habet cauſam aliā, &c. in ipſa illa cauſa Inquiſitor iudex remanet prout ante.] *Hanc Eymerici doctrinam probat text. in c. ad hæc. el primero. de appellatio. vbi ſtatuitur poſſe reum conueniri coram iudice a quo appellauit, in alia cauſa, niſi eum velut ſuſpectum velit recuſare; addo tamen, quod ſi crimen fuerit manifeſtū, in quo non poteſt commoda afferri excuſatio, aut ſuſpicionis iuſtæ ratio ob quam poſſit iudex recuſari, tunc locum non habebit ſuſpecti recuſatio. c. propoſuit. de appell. ex quib. iuribus videtur hoc loco veriſſima* C *eſſe Eymerici doctrina, & diligenter notanda, cum poſſit quandoq; occurrere vſus eius: nā ſi quis, verbi gratia, in cauſa hæreſis appellauit eo modo, quo hactenus dictum eſt, & poſt appellationem admiſſam de alijs hæreſibus Inquiſitori denuntietur, revera in illis adhuc ſubiectus remanet inquiſitori, et appellatione nō obſtāte, poterit pcedere cōtra eū.*

Et quamquam Eymericus hoc loco vere aſſerat, in tali caſu: finita prima cauſa, eum poſſe procedere libere in ſecunda, probabilius eſſe crederem, quòd ſi crimen de quo poſtea denuntiatur, eſt grauius vel horribilius, quàm prius, cuius punitio ſi omitteretur, populus fortaſſis, aut multi ſcandalizarentur; D *tunc omiſſa cauſa appellationis, poſſet Inquiſitor in alia cauſa reum iudicare, quamuis prima appellationis cauſa nō eſſet expedita, per textum ſingularem in d. c. propoſuit. de appellatio. in fine ibi:* Iudex tamen à quo appellatur (quia illi omnino ſuſpectus eſt) eum non dēt ad reſpondendum ſuper alijs compellere, niſi pro crimine adeo graui & manifeſto, quo ipſo actu merito ſit damnandus. *hæc ibi. Nam tali caſu nec ſuſpecti recuſatio, nec iuriſdictio iudicis ad quem eſt appellatum, impediūt iuriſdictionem iudicis à quo: cum is tunc in graui, & manifeſto crimine nihil fere faciat aliud quā iuris pęnam ei delicto debitam & aſſignatam decla-* E *rare. His tamen ceſſantibus tutius videtur non procedere, & ſuperioris reſponſum expectare.*

Interpoſita appellatione quando poſſit Inquiſitor contra appellantem procedere.

Quod Inquiſitores non debent moram trahere in Romana Curia.

CONſulo[a] autem Inquiſitorib. quibuſcunq; Ego Frater Nicolaus Eymericus Aragonię Inquiſitor: qui in Romana curia multis annis ét interpollatis, aliquando diuerſos ſuper crimine hære-

hæresis, eorum exigentibus demeritis, fatigaui vsq; ad condemnationem; & verla vice multis annis fui etiam fatigatus varijs tædijs, miserijs, laboribus,& expensis, qui & modos curiæ sum expertus: quod negotia fidei, quæ per appellationes ad Romanam curiam deuoluuntur, non curent Inquisitores personaliter ducere, nec partẽ facere, nisi confidant de pleno marsupio, & fauore curiæ magno, quod expedientur tempore exiguo: de quibus omnibus non est faciliter & probabiliter confidendum: sed sint [b] diligentes, prouidi & circumspecti ad processus suos bene fundandum,& de his, quæ concernunt eorũ officium,& non de alijs inquirendum, testes & de B latum diligenter examinandum, delatum in sua causa ad defensiones legitimas admittendũ, cõtra ius & iustitiam eum non vexandum, in toto processus decursu à iuris tramite non discedendum,& tunc superuenientibus appellationibus, causis ad Romanam curiam deuolutis, inquisitores dictos processus clausos,& sigillatos, ad Romanam curiam mittant, iudicibus assignatis, qui iustitiam faciant, processus meritis actitatis: nec Inquisitores curent ibi agere contra appellãtes, sed dimittant eos prædictis suis iudicibus iudicãdos. Qui iudices, si Inquisitores nolunt facere partem contra appellantes, procedent ex officio C ad procurationem † appellantium, si voluerint expediri. Vbi autem Inquisitores ad appellannũ instantiam citẽtur personaliter, & compateant, caueant omnino litem nõ intrare, sed attendant processus exhibere, & totam causam ad illos reducere; & procurent, vt citius poterũt remeare, ne ibi tædijs, miserijs, laboribus,& expensis damnabiliter frangantur: sequuntur namque damna Ecclesiæ sanctæ multa, quando Inquisitores in Romana curia propter causas huiusmodi longo tempore trahunt moram.

† Idest, ad instantiam.

Quæ damna ex Inquisitorum absentia prouenient. D

PRIMVM damnum est, quòd interim propter Inquisitoris absentiam in terris eius iurisdictioni, subiectis, suboriuntur hæreses & errores qui in eius præsentia validius extirpantur,& tũc pullulant & accrescũt in magnum sanctæ Ecclesiæ detrimentum. Nam [c] licet diœcesani sint ibi pro Ecclesiæ suæ oneribus supportandis, multis negotijs tam temporalibus, quàm spiritualib. implicitι, commode non possunt, quia nolũt alijs negotijs præferre fidei negotia, vt deceret: qua ex causa de Inquisitoribus olim prouidit multũ consulte Ecclesia sacrosancta. Commissarij etiã inquisitorum, cum sint subdelegati, nolunt se subijcere tot periculis, laboribus,& expensis,& ærumnis sicut ipsi inquisitores delegati, nec inueniunt tantum fauorem, nec reuerentur, nec timentur prout inquisitores, quare præsentia inquisitoris est multum necessaria, & eorũ absentia Ecclesiæ multum periculosa.

Secundum damnum est: q̃ heretici, seu de hęresi diffamati, delati, vel suspecti videntes inquisi A tores per similes sibi in Romana curia fatigari & detineri, erigent sibi cornua, & contemnent, ac malignabuntur; resistent,& audacius hęreses seminabunt; & vbi agatur contra eos per diœcesanos, vel inquisitorum commissarios; consimiliter appellabunt, vt sic negotia fidei inuoluantur & securius hæreses inserantur.

Tertium damnum est: quia Inquisitores sic in Romana curia fatigati, cum redierint, & inquisitores aliarum partium huiusmodi illorum fatigationes audierint, efficientur debiliores ad negotia fidei promouendum,& ad hæreticos exturpandum, metuentes ne per consimiles delatorum de hæresi appellationes, consimiliter tędijs, miserijs, paupertatibus, expensis,& laboribus fatigentur; & sic non curabunt negotia fidei promouere, nec hæreses exstirpare; sed quiescent a laboribus suis, in magnum præiudicium fidei & Ecclesiæ sanctæ Dei.

COMMENT. XXXII.

a COnsulo autem Inquisitoribus quibuscunque,&c.] *Hæc olim initio constituta delegatę inquisitionis frequenter fiebant: hodie vero ob incommoda hic ab Eymerico commemorata, res aliter geritur eo modo, quo in superioribus dictum est: nam cum appellatio in causis fidei interponitur & admittitur, iudex a quo generales inquisitores consulit, a quibus quid fieri oporteat, præscribitur, nec necesse est inquisitores inferiores personaliter comparere coram supremis iudicibus, ad quos est appellatum, vt amplius diximus supra in hac 3. par. nu. 43. tit. de forma instituendi ab inquisitore in tota prouincia Vicarium generalem.* Num. 128. Priuati inquisitores nũc nõ accedunt ad Romanã Curiam.

b Sed sint diligentes, prouidi & circumspecti ad processus suos bene fundãdum,&c.] *Tametsi in causis fidei simpliciter & de plano procedi possit c. fi. §. 1. de hæret. lib. 6. traditq; Eymericus infra q. 54. nihilominus in his, quæ spectant ad substantiam causæ, nisi velint acriter coerceri, a regulis iuris discedere non debent: q̃ optime admonet auctor hoc loco, q qua ratione accipi debeat, explicui infra super q. 54. & 55. est aũt locus hic valde insignis, & consilium Eymerici diligentissime obseruãdum.* Quatenus possint Inquisitores de plano procedere.

c Nam licet diœcesani sint ibi,&c. multis negotijs,&c. impliciti, commode nõ possunt &c. alijs negotijs præferre fidei negotia,&c. qua ex causa de Inquisitoribus olim prouidit multum consulte Ecclesia sacrosancta.] *Graues ergo Episcoporũ* E *occupationes causam dederũt summis Romanis Põtificibus, vt huic soli fidei negotio certos iudices cõstituerent. cum Eymerico sentit Simancas de catho. instit. tit. 25. nu. 4. Episcopi tamen hanc fidei causam in primis tractaturi erant, cum iure diuino eis incumbat lupos rapaces, hoc est, hæreticos, ab ouili Domini arcere, grauissimas pœnas subituri, nisi ita faciant. de qua re extant antiquissima Conciliorum decreta penitus animaduertenda: in Concilio Mileuitano c. 25. in Concilio Lateranensi sub Innocentio iij. cap. 3. in Concilio Toletano 11. capit. 2. & alibi sępe, traditq; elegãter Albertinus de agnosc. assertio. q. 11. num. 11. & 12. & Simancas de catho.* Num. 129. Quare olim Inquisitores fuerint cõstituti.

tho.instit.tit.25.num.3. quot autem incommoda orta fuerint in causis fidei, ex eo quòd Episcopi alia negotia prætulerint negotijs fidei, copiosè veterum monumenta, & nostri sæculi hæreses apertissimè testantur.

Inquisitionis delegatæ officium quando cœperit.

Quo vero tempore fuerint primum Inquisitores delegati in causa fidei cõstituti, qualia fuerint eorũ incrementa, officia, priuilegia, munera, & partes, copiosè docuimus in peculiari libro de hoc ipso argumento, quę ob breuitatem hic tradere omittimus, tametsi res sit cognitu iucundissima, nec inutilis.

Officium delegatæ inquisitionis (vt obiter illud hic dicam) exploratum est in prouincia Prouincia siue in Gallia Narbonensi primum beato Dominico fuisse commissum, ab eoque circa annos Domini MCC. sumpsisse prima exordia, temporibus Innocẽtij tertij Pontificis Maximi.

B. Dominicus.

Fuit B. DOMINICVS Canonicus Oxomensis, vir sanctitate insignis, & Theologię peritia clarus & verbi Dei prędicator admirabilis, ex illustri, & antiqua Guzmanorum familia ortus. is fidei zelo accensus, aduersus instantes tunc Albigensium, & aliorum hęreses, fidem Christi imperterritus prędicat, & quia multi conuertebantur, vt salutares eis imponeret pęnitentias, absolueretq; redeũtes, facultatem à Sede Apostolica id faciendi plenã obtinet, & in Italiam ex partibus Tolosanis trãsmigrat. cũ B. FRANCISCO multam habet familiaritatem. hi duas insignes Religiones in Ecclesia Dei velut duo clarissima sydera constituunt, & officium delegatę inquisitionis suis Fratribus exercendum relinquũt, ꝙ in Italia adhuc exercẽt. In Hispania quoq; fratres ordinis Dominicani (qui post obitum sancti Dominici potissimum multum in ea prouincia creuerunt, plurimumq; semper, vitæ ac morũ honestate profecerunt, & singulari doctrina, & sanctitate claruerunt) eidem sanctę Inquisitionis officio cõtra hæreticam prauitatem, & apostasiam Apostolica authoritate pręfecti fuerint. Sed cum temporibus Domini Innocentij Papæ octaui, & Regũ Catholicorum Ferdinandi, & Isabellæ idem officiũ de nouo esset introductum seu verius instauratum, ac renouatum, vt ait Albertinus in repetitione ca. 1. de hęret. lib. 6. q. 12. nu. 4. clericis sęcularibus Decretorum, ac legum peritis committi cœptum fuit, donec paulatim ad eosdem fuit omnino deuolutum, ita vt nunc nullæ sint iam amplius in eo fratrum Dominicanorũ partes, quamuis sępe Inquisitores in iudicandis propositionibus eorum opera vtantur, & cõsultorum munere apud sanctum officium fungatur.

Hoc igitur officiũ post aliquot sęcula in Hispania renouatũ apparet anno 1. Põtificatus Innocẽtij Papę viij. videlicet anno Dñi MCCCCLXXXIIII. ut cõstat ex prima Hispalensi instructione: quo anno auctoritate Pontificia, Catholicis Regib. postulantibus, celeberrimus virorũ in utroq; iure, & sacra theologia doctissimorũ conuentus Hispali habitus fuit; cui pręfuit frater Thomas de Torquemada ordinis fratrum Prędicatorum Prior monasterij sanctę Crucis Segobiensis primus Inquisitor generalis Regnorũ Hispanię. In eo conuentu stabilitus ordo fuit, quẽ obseruare oporteret aduersus hęreticam prauitatẽ, latis constitutisq; super eo negotio saluberrimis legibus ac constitutionibus, quibus et hodie inquisitores Hispaniæ prudentissimè utuntur.

In eodem conuentu (ut apparet ex c. 3. eiusdẽ primę Hispalensis instructionis) cautum fuit, ut Inquisitores in suis diœcesibus edictum proponerent cum dilatione triginta, uel quadraginta, uel plurium dierum, prout melius eis uisum fuisset, intra quam quicunq; sponte suos errores, & hæreses coram Inquisitoribus plenè confiterentur, & alios hæreticos indicarent, admitterentur ad pœnitentiam salutarẽ, & Ecclesię reconciliarentur, nec mortẽ aut uincula, nec bonorum publicationem seu confiscationẽ paterentur. Atq; hæc fuerunt prima initia delegatæ inquisitionis tam in Gallia, quam in Italia, & Hispania, ex quibus hic Eymerici locus fit illustris.

De absentia, & fuga delati.

QVINTVM quod prorogat, & dilatat iudicium, sententiam, & processum Inquisitoris est, ipsius delati absentia, fuga & elongatio, & hæc quandoque est culpabilis ipsi delato, quandoque non. Quando enim Inquisitori accusatur, seu denunciatur aliquis, quod est hæresi aliqua irretitus, & ipse non est præsens in loco, ubi est Inquisitor; est tamẽ in alio loco domiciliatus, infra terminos iurisdictionis Inquisitoris, tũc dicitur absens, sed non fugiens: & tunc recepta primitus aliquali informatione, poterit citari per modum sequentem. 461

Quis dicatur absens, & nõ fugiens.

Forma citandi absentem, non tamen fugitiuum, cum est delatus, uel suspectus de hæretica prauitate.

FRater N. ordinis Fratrum Prędicatorum, in terris talis domini, Inquisitor hæreticæ prauitatis, dilecto in Christo tali, Salutem, & mãdatis nostris, imò verius Apostolicis firmiter obedire.

QVIA de persona vestra talia à fide dignis, ad nostram notitiam sunt deducta: quæ si uera, essent, de fide redderẽt uos suspectũ; ideo ex debito iniuncti nobis officij, uos monemus peremptoriè per præsentes, quatenus tali die, tali hora, curetis ante nos in tali loco personaliter comparere, modo debito responsurus. Datum, &c.

Item alia forma ad hoc idem.

FRater N. ordinis Prædicatorum, in terris ditioni domini talis subiectis, Inquisitor hæreticæ prauitatis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus, dilecto [b] nobis in Christo rectori talis ecclesiæ, talis diœcesis, Salutem in Domino & mandatis nostris, immo verius Apostolicis, prompto animo obedire. 131

CVM talis parochianus vester fuerit delatus nobis de hęretica prauitate, & teneamur ex iniũcto nobis officio, nos de huiusmodi informare; idcirco auctoritate dñi nostri Papæ, qua fungimur in hac parte, uobis districtè pręcipimus, & mandamus, quatenus prędictũ talẽ parochianũ vestrum,

vestrum, coram testibus fide dignis, vno pro trino, peremptorio citetis edicto, vt de fide responsurus, & veritatem de se, & de alijs dicturus super crimen hæresis, tali die, & loco compareat personaliter coram nobis: alioquin eidem notificetis ex parte nostra, quod nisi comparuerit, vt sibi iniungitur per præsentes, procedemus cótra eum, eius contumacia non obstante. Vos autem quicquid inde feceritis, per vestras patentes litteras, diem, locum, & modum citationis, ac testiú, qui affuerint, nomina continentes, quam citius fideliter rescribatis: Reddatis litteras portatori in signum mandati nostri completi, vestro sigillo posito in eisdem. Datis, &c.

132 Quando vero delatus talis exiuit totam iurisdictionem Inquisitoris, & iuit ad alias partes, nó vt fugitiuus, sed ex alijs certis causis, ignorans se Inquisitori fore delatum: tunc Inquisitor procedat ad se informandum testes examinando secretè, vt ad prædicti delati notitiam (si culpabilis existit) quòd inquiratur contra eum, non perueniat, informetq; se dictus Inquisitor, an dictus delatus sit venturus vel non; & si venturus est, expectet eum etiam per annum, vel plus, si oportuerit; & tunc examinet, & procedat vt iustitia suadebit. Si [c] venturus non est, sed domicilium mutauit, poterit requirere Inquisitorem, vel diœcesanum, quorum iurisdictioni subest locus, ad quẽ se transtulit recepta prius informatione contra eũ, quatenus mittant eum sibi: vel poterit mittere processum eis, vt faciant quod fuerit rationis.

Absens nō fugitiuus si uenturus speratur, expectetur.

133 Quando vero contra delatum inquiritur, vel captus pro hæresi detinetur, & iste timens de se, exhibet terga fugæ, in tali casu potest Inquisitor diligenter, & secretè, & sine tumultu inquirere, vbi sit, seu declinauerit; & [d] si inueniat, siue sit infra suam iurisdictionem, siue extra, faciat eum capi, & ad se remitti. Nam si est intra, potest requirere dominum temporalem, quatenus illum capiat, & infra districtum suum ducat; & potest etiam mandare alteri domino quod faciat similiter, quousque eum habeat, iuxta c. Vt inquisitionis. de hæret. lib. 6.

Contra fugitiuũ quomodo procedendum sit.

Si [e] autem reperitur extra iurisdictionem ipsius Inquisitoris, nihilominus potest procedere contra eum, iuxta c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. & requirere, vt dictum est, diœcesanum, vel Inquisitorem illarum partium in subsidiũ iustitiæ, quatenus talem delatum de hæretica prauitate, vel deprehensum, qui commisit infra suam iurisdictionem, & contra quem processum fecit, capi faciant, & remittant: vel [f] si vult, mittat eis processum, vt faciant quod iustitia suadebit. Modus autem requirendi erit tenoris consimilis.

COMMENT. XXXIII.

131 A QVia de persona vestra talia à fide dignis ad nostram notitiam sunt deducta, &c.] *Dixi supra in hac 3. par. nu. 73. cum timetur de fuga delati, nullo modo esse faciendam verbalem citationem, sed ad realem citationem, hoc est, ad capturam esse deueniendum, nũc addo (quia hic locus hoc postulat necessario) in hac citatione verbali nullo modo esse in specie causam, ob quam reus citatur, apponendam: sed generaliter reo præcipiendum est, vt se coram Inquisitoribus sistat, quia volunt ab eo quædam scire: & proinde nec loci, nec temporis, nec delicti specificatio requiritur. ita tradit, & verè Conradus Brunus lib. 4. c. 6. de hæret. quem sequitur Simancas de catho. insti. tit. 44. nu. 12. & hoc est rationi valde consonũ: nam si causa apponeretur, statim reus citatus inciperet cogitare de fuga, maximè si sibi alicuius criminis conscius esset; ideoque rectius, & tutius fiet generaliter ei præcipere, vt veniat ad Inquisitores: quoniam illis opus est, quædã ab eo percunctari. iam hæc citatio verbalis tũc vsurpanda est, cum de leuioribus criminibus agitur, vel* B *cum leuiter suspectus est reus: alias enim securius est ad realem confugere.*

In citatione verbali quid sit seruandũ.

Causam autem & facultatem citandi absentes Inquisitorib. cõcessam pulchrè tradit Innocentius rescripto quodã Inquisitorib. vltramontanis misso, vt ait auctor innominatus tract. de forma procedendi contra inquisitos de hæresi, in rubric. De ijs, quæ pertinent ad executionem officij inquisitionis, num. 13. in hæc uerba: Quia sicut intimantibus vobis accepimus, propter fautorum, & credentium hæreticorum insidias non potestis ad aliqua loca secure accedere, audire confessiones de hæresi suspectorum, vel reis huiusmodi criminis pœnitentiã C iniuncturi: Nos volentes eisdem insidijs obuiare, citandi dictos hæreticos vel suspectos pro hæresi pro audiendis eorũ confessionib. & pœnitentijs iniungendis ad loca vobis tuta, ea præcipuè in quib. poteritis habere prælatorum, & aliorum proborum consilium, in his præsertim casibus, in quibus deberet ferri sententia contra ipsos hæreticos, de consilio prælatorum, auctoritate vobis præsentium concedimus facultatem. *hæc ibi.*

Cur inquisitores possint absentes citare.

Fit tamen interdum, ut graue sit scelus in fidem commissum, nec tamen liceat delinquentem capere, quoniam uel latitat, uel sui copiam facere nõ vult, & tunc verbaliter per litteras est citandus, in quibus causa D *exprimenda est, & citatio concipi poterit in hęc ferme vel similia verba:*

In uerbali citatione quando sit causa apponenda.

Ad notitiam nostram peruenit, plerisque fide dignis hominibus id de te narrãtibus, scripta quædam in publicũ à te edita esse, in quibus quædam catholicæ fidei contraria dogmata à te asserta contineantur: quibus, & plebem Christianam in publicis concionibus, & priuatis congressi- E bus infecisse diceris: Quoniam autem nostri officij est, vulpeculas vineam Domini deuastantes capere: idcirco te tanquã falsorum dogmatum assertorem, & de multorum errorum temeraria doctrina suspectũ, & infamatum euocamus, & citamus sub tenore præsentium, vt infra terminum. N. dierum, quorum N. pro proximo N. pro secundo, & N. pro tertio & peremptorio termino, & monitione canonica tibi præfigimus, & assignamus, vt in auditorio hu-

ius

ius nostri tribunalis compareas, responsuturus ad ea, quæ tibi in causa fidei, & de asserta tua doctrina obijcientur, & recepturus, & facturus in omnibus iustitiæ complementum: alias procedemus contra te, sicut iura disponunt, & tua contumacia, & delicta exegerint.

Ita poterunt concipi huiusmodi citationes mutatis mutandis, iuxta delicti, & personarum qualitatem, siue fiant à Concilijs, siue ab Episcopis, siue à delegatis Inquisitoribus.

Num. 131. Litteræ citatoriæ, & citato, & alij mittuntur possunt.

b Dilecto nobis in Christo rectori talis ecclesiæ, &c.] *In priori forma citandi, ad ipsummet citãdum directæ sunt litteræ citatoriæ; hic vero ad parochum mittuntur, qui ex parte Inquisitorum eum citet, vt corã ipsis compareat: hãc vero praxim, quæ contemnenda non est, ex concilio Biterrensi desumpsisse videtur Eymericus, in cuius c. 3. ita scriptum est:* Clericis, & laicis in loco illo, de quo fiet citatio cõuocatis per aliquã personã Ecclesiasticam, cui hoc per vestras patentes literas committatis, qui in testimonium recepti mandati, sigillũ suũ litteris eisdem appendat, & nihilominus rescribat per suas patẽtes similiter litteras cũ suo sigillo pendenti, qualiter, & coram quibus, & quãdo mandatum impleuerit sibi factum. *hactenus ibi.*

Num. 132. c Si venturus non est, sed domicilium mutauit, poterit requirere Inquisitorem vel diœcesanum, &c. quatenus mittant eũ sibi.] *Quia Eymericus in hac praxi de recuperando absente, videtur indicare, aut absentẽ esse remittendũ, aut processũ esse destinatum ad eum Inquisitorẽ, in cuius iurisdictione absens ille moratur: propterea de remissione reorũ pauca hic mihi, & breuiter sunt dicẽda, cũ nusquam cõmodius hoc tractari possit in hoc opere, sitque res vtilis, & cognitu necessaria, vt quid facto sit opus, iuxta iuris regulas intelligatur.*

De remittendis reis qui scripserint.

De hoc articulo copiosè differit Couaruuias in practicis quæstionibus c. 11. nu. 5. & seq. Bernardus Comensis in Lucerna verbo, Inquisitor. §. 24. Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 38. vers. est aũt, Ioannes Roias in singularibus fidei, sing. 174. incip. Remittendus est reus. *Zanchinus tract. de hæret. c. 8. Gondissaluus tract. de hæret. q. 8. nu. 10. Simancas de catho. instit. tit. 2. nu. 14. & seq. Antonius Columbanus in tract. procedendi in controuersiis criminalibus, art. 141. & seq. Ioan. And. Franchus, & cæteri communiter, in c. vt commissi, de hæret. lib. 6. Barto. & communiter Doctores in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimin. agi oport. Guido Papæ decis. 202. incipien.* In remissione malefactoris. *& alij multis locis: ex quibus fusè hanc quæstionem tractãtibus nos summam proposito nostro deseruientem accipiemus.*

An reus sit remittendus.

Ac primum cõmunis opinio est, vt testatur Ioãnes Roias loco præcitato, remittendum esse reum ad iudicẽ loci in quo deliquit, quã probat text. in auth. vt nulli iudicum. §. si vero quis comprehensorũ. & in l. capitaliũ. §. famosos. ff. de pœ. & alibi sæpe: nec desunt rationes, quibus nitatur communis hæc sententia. Prima, quia punitio delinquentis in loco delicti alijs transit in exemplũ, vt in præcitato §. famosos. Rursus, quoniam facilius probatur in loco vbi est commissum, quãm alibi. authen. vt omnes obediant iudici. §. hoc considerandum. Postremo, quia iudex loci in quo delictum est perpetratum super reum, ratione delicti acquisiuit iurisdictionem, quam vt puniendo possit exercere, remittendus est sibi reus.

In causa hæresis an remittendus reus.

Veruntamen in crimine hæresis remissionem nõ habere locum, sed posse hæreticum puniri quocunq; in loco repertus fuerit, videntur velle Paulus de Leazaris, & Zabarella in clementina pastorali. §. Denique. de re ind. Guido Papæ, in dicta deci. 202. nu. 2. Cassaneus super consuetu. Ducatus Burgundiæ, Rubrica duodecima. Des adueuz. *nume. 17. Gondissaluus tract. de hæret. q. 8. & alij, vt refert Couarruuias in practicis quæstionibus, c. 11. nume. 12. Et horum potissima ratio est, quoniam hæreticus vbique offendit diuinam maiestatem, & omnẽ creaturam lædit, cum etiam elementis faciat iniuriam. l. Arriani. & l. Manichæos. C. de hæret. & quia, vt dicit Ioannes Andræas in d. c. vt commissi de hæret. lib. 6. vbicunque est malè credens, vbi peccat, ideoque ibidem puniri poterit, nec propterea remittendus videtur.*

Et quanquam hæc ita se habeant, nihilominus in hac causa sequentia putarem esse obseruanda. Si inquisitor loci, in quo commissum est delictum, petat sibi remitti reum absentem, id fieri debet, alias non est necesse. ita videntur sensisse Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, q. 5. quem paulo post referam. Couarruuias in pract. q. ca. 11. nu. 12. & Ioannes Roias in dicto singulari. 174.

Rursus, si hæreticus vbique (verbi gratia, Bononiæ a qua recessit, & Ferrariæ in qua nũc habitat) vel publicè vel occultè peccat, & remissio petatur, fieri etiam debet: quanquam si publicè vtrobiq; peccauit, melius esse putarem adiungere pœnitentiam iterabilem, quam faceret in eis locis, in quibus deliquit, vt in eisdẽ satisfaceret: quod sensit Guido Fulcodius præcitato loco, ut mox ostendam.

Tandẽ multo magis fieri debet remissio si petatur, cum hæreticus per actum exteriorem est professus hæresim Bononiæ, Ferrariæ vero occultat hæresim, & solo prauo animo retinet: nam hoc casu præcipuè locum habent rationes allatæ paulo antea pro communi opinione: nec video quid huic remissioni, si petatur, obstare possit: & pro hac sententia facit quod docet Cynus de hac quæstione differens, in l. cunctos populos. in fine. C. de sum. Trini. dicens ex sententia Petri, remittendum esse hæreticum ad locũ vbi hæresim exercuit, & ubi magis sunt nota delicta sua, quia ad locum maioris delicti quis remittẽdus est. l. si cui. §. cum sacrilegium. ff. de accusat.

Quid exigatur in remissione facienda.

His ita constitutis, nonnulla sunt amplius obseruanda, vt remissio iure fieri possit: ac primum vt remissio fiat, constare debet de crimine commisso, hoc est, iudex requisitus non debet reum petitum in causa criminali remittere sine causæ cognitione: debet enim coram iudice remittente aliqualiter constare de delicto. Cardinalis in clem. pastoralis. §. denique de sent. & re iudicata. Oldradus cõs. 124. incipien. Quod remissio. *& Fernandus Vasquius lib. 1. de successionum creatione. §. 6. nume. 16. vers. denique, circa finem.*

Secundo

Secundo exigitur, vt constet crimen esse commissum in territorio iudicis requirentis. l. 1. C. vbi de crimine agi opor. id autem constabit ex processu uel summaria illa informatione, quam iudex requirens mittit ad iudicem requisitum, & in hoc casu ad inquisitorem vel Episcopum alterius diœcesis.

Tertio, quod non commiserit idem vel aliud crimen in territorio iudicis, penes quem detinetur. nã antequam remittatur, debet ibi de tali crimine puniri. l. eus. §. fin. & l. si. de accusatio. quod uidetur ꝓbare nõ obscurè concilium Narbonense, c. 20. cuius verba retuli infra in hac 3. par. super q. 52. quod tñc in primis obseruandum esset in hoc crimine, cũ reus B *in territorio iudicis requisiti publicè hæresim professus, deliquisset: tunc enim non prius consulerem remittendum quàm si debitas ibi pęnas lueret.*

Quarto opus est, vt iudex debitè requiratur, aliter non debet remittere. authen. ut nulli. iudicum. §. si vero quis cõprehensorum. debitè autẽ requiritur, cum iustè requiritur, & a legitimo iudice requiritur, his obseruatis documentis, quæ nunc sigillatim tradimus.

Quinto, quod delictum sit graue, quoniam pro delicto minimo non debet fieri remissio. Geminianus in c. cum sit Romana. §. contrahentes, nu. 17. versi. C *ad secundam dicit. de foro compet. lib. sexto, & probat tex. in dicta authen. vt nulli iud. §. si vero quis comprehensorum. vt notat glossa in c. si. verbo, ratione delicti. extra de foro competen. crimen autem hæresis semper est graue, quamquam pro leui hęresis suspicione remissio non sit necessaria.*

*Sexto, quod remissio petatur inter subditos eidẽ imperio. Baldus in l. 2. C. de seruis fugitiuis. in hac vero causa quiuis Inquisitor, à quouis Inquisitore cuiuscumque prouinciæ remissionem petere poterit: quia quoad hanc causam omnes sunt Romani Pontificis delegati, & crimen est merè ecclesiasticum, ratione cuius nulli domino temporali subsunt Inquisitores, sed soli Romano Pontifici, aut generalibus In*D*qsitorib. debẽt obtẽperare; qua ratione sub eiusdem imperio esse merito dici possunt. itaque si delinquentium culpa ita exegerint, & commodum videatur, ac opportunum, ab Italia in Hispaniam, & uice uersa, rei huius criminis remitti debẽt: quod & in alijs prouincijs ob publicam vtilitatem, & criminis grauitatem penitus esset obseruandum, nullis priuilegijs, aut immunitatibus quidquam iuuãtibus, quæ ratione hæresis amittuntur. l. 1.*

Septimo, in alijs delictis exigitur, vt remissio petatur fieri à minori tribunali ad maius, vel saltem E *ad ęquale: quoniam non fit de maiori tribunali ad minus. Oldradus in dicto consi. 134. sed in crimine hæresis ob rationes hactenus memoratas hæc contemplatio locum non habet: quamuis enim iudices maiores non cogantur remittere reos inquisitoribus alijs petentibus: at iustissimum erit, & æquissimum concedere illis petitam remissionem, vt in quo loco reus deliquit, pœnas luat.*

Postremo, remissio fieri debet de condẽnando, nõ de iam punito, & condemnato. Baldus in l. executorẽ. C. de executio. rei iud. Cassaneus ad consuetudines ducatus Burgundiæ. rub. 12. nu. 19. Cæterum in hoc crimine cum pænitentia iterabilis imponi possit, quæ in diuersis locis agatur, ut tradit Zãchinus tract. de hæret. c. 8. num. 7. & Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, quæst. 5. etiam in condemnato in vno loco, remissio poterit habere locum. si quis enim & Bononię, & Ferrariæ deliquit & Bononiæ, et Ferrariæ pęnitere poterit. atque hęc sunt diligenter in hac causa obseruanda. cuius autem expensis fieri debeat hæc remissio, paulo post docebo versic. nos enim offeremus.

d Et si inueniat, siue sit infra suam iurisdictionem, siue extra, faciat eũ capi, & ad se remitti.] *Hoc est prudenter, & diligenter obseruandũ contra* B *Regulos, & quoslibet dominos terrarũ, qui vt nescio quas suas immunitates tueantur, non verentur Inquisitorum ministris se opponere, quoties illi reos huius criminis inuestigant, non permittentes quemquam extrahi è suo territorio: intelligant ergo hoc omnino licere inquisitoribus, vt hic admonet Eymericus, quod saluberrime iam olim sanciuit cõcilium Tholosanum, c. 8. (à quo hæc videtur auctor accepisse) in hęc verba :* Statuimus etiam, vt quilibet in terra alterius possit inquirere, & capere hæreticos, & balliui locorum teneantur eis præstare auxilium, & fauorem: ita quod balliuus Regis C in terra Comitis Tholosani, & aliorũ hoc facere possit, & Comes Tholosanus, & alij in terra Regis. *hactenus ibi. In Hispania quoque Hispalensi prima instructione anni M CCCC LXXXIIII. c. 21. idem cauetur adiecta pœna contra dominos tẽporales, qui non obediuerint Inquisitoribus. Eius instructionis verba à nobis latinè reddita ita habẽt:* Item quia Serenissimi Reges præcipiunt, & ratio ita postulat, vt æqualiter fiat inquisitio super delicto hęresis in terris nobilium, sicut in suis: Inquisitores tam præsentes, quam futuri debent in suis dięcesibus ordinare, ut eant liberè ad faciendam inquisitionem in dictis terris. Quod si mandatis Inquisitorum nobiles non paruerint, proce D dant contra rebelles & contumaces ad imponendas omnes censuras, & pęnas à iure statutas, *hæc ibi. de quo est textus in c. vt inquisitionis. de hæret. lib. sexto, Tradit etiam Gondissaluus tracta. de hæret. q. 21. nu. septimo, & hæc sententia de extrahendis reis e territorio cuiuslibet domini temporalis, procedit fauore fidei, etiam si reus extrahendus sit subditus domini.*

Num. 135. Fauore fidei in cuiuscumque territorio potest rei capi.

e *Si* autem reperiatur extra iurisdictionem ipsius Inquisitoris, nihilominus potest procedere contra eum.] *Causam tradit eleganter Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, quæst. 5.* E *in hæc verba:* Quam autem in eos habeant potestatem, qui eũ scirent eos procedere domicilium mutauerunt, quæri nõ oportet; nã si citati erant, non mutant forum, quia præuenti sunt. ff. de iurisdictio. omn. iud. cum quædam puella. extra de foro competenti, proposuisti, quod si citati non erant, & ibi iam deliquerant, ibi possunt conueniri ratione delicti, & remittendi sunt. C. vbi de crimi, agi opor. auth. qua in prouincia, & in authen, vt nulli iudicum. §. si vero. & 3. q. 6. c. 1. & si deliquerunt in pluribus locis, vtrobique puniri possunt in bonis; sed & in corpore, si penitẽtia sit eis indicẽda, q̃ sit iterabilis: puta peregrinatio

Cur Inquisitores procedant contra mutantes domicilium.

nes

nes, vel eleemosynæ: sed in carcere secus, sicut patet lippis, & tonsoribus. *hactenus ille. Quod refert et sequitur auctor innominatus tractatu de forma procedendi contra Inquisitos de hæresi, in rub. de ijs, quæ pertinent ad executionem officij, nu. 14.*

Ibidem.

f Vel si vult, mittat eis processum, vt faciant quod iustitia suadebit.] *Videtur hic Eymericus arbitrio Inquisitorum relinquere, an velint remitti sibi reū, aut potius eum puniri in loco, in quo reperitur: quod cum decreuerint, mittent causam instructam ad iudicem, in cuius territorio reus versatur. cæterū quæ paulo antea docuimus, existimo obseruanda. quoties autem videbitur opportunius non esse remittendum reū, sed puniendum vbi moratur: tūc quicquid vnus* B *Inquisitor de eo sciuerit, ad alium mittere debet, vt sancinit Concilium Narbonense ca. 21. quod retuli infra super quęs. 42. vbi videto: & multa sunt, quæ quandoq; remissionem iuste impediant, vt si timeatur quod reus sit in itinere a suis amicis, seu fautoribus intercipiendus & eripiendus è manib. ministrorum, seu custodum: interdum longū iter, & impēsæ immodicę, & similia, quę prudenter sunt obseruanda. hæc enim suadent pleriiq; melius esse puniri reū in loco vbi moratur, quàm remitti ab locū delicti.*

Cum reus nō remittitur, quid faciendum.

Forma requirendi diuisim, vel coniunctim diœcesanum, vel Inquisitorem, ad quorum iurisdictionem fugiendo, vel non fugiendo delatus de hæresi se transtulit, quatenus eum remittant Inquisitori, a quo fugit, vel in cuius iurisdictione deliquit.

134 Reuerendo in Christo patri, & domino Episcopo talis ciuitatis, ac venerabili, & religioso viro fratri N. in dominio talis domini Inquisitori hæreticæ prauitatis, frater N. in dominio talis domini, Inquisitor hæreticæ prauitatis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Salutem, & impugnantes catholicam veritatem reducere ad fidei vnitatem.

CVM delicta remanere non debeant impunita; † præsertim maiora, & inter ea, illa, quę vergunt in directam offensam diuinæ maiestatis, & iacturam Ecclesiasticæ dignitatis, detrimentumque totius Christianitatis, qualia sunt crimina hæreticæ pranitatis, & talis de tali loco fuerit nobis delatus de hæretica prauitate, processimus contra eum ad testium examinationē, & ad personæ etiam captionem iustitia requirente; ipse vero mala malis accumulans, & delicta delictis coadunans, insano ductus consilio, se absentauit, vel carcerem nostrum fregit atque aufugit, medicinam sibi apponi metuens salutarem, ac eius vulnera vino, & oleo confoueri: verum cū (prout ad nostram notitiam est deductum) dictus profugus ad talem locum vestræ iurisdictioni subiectum se transtulerit ad habitandum, credés inibi latitare: Nosque visceraliter cupiamus eundé reducere ad carcerem antedictū, vt clarius videa

† L. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publ.

A mus, an sit realiter, & de facto infectus præfata hæretica prauitate, de qua agitur contra eum, & an ambulet in tenebris, vel in luce: Vos Reuer. dominum Episcopum, & vos venerabilem Inquisitorem, in antea nominatos attētè rogamus, ac in subsidium iustitiæ requirimus in Domino, & exhortamur, quatenus prædictum profugum capi omnimodè faciatis, & captum nobis ad talem ciuitatem, vel locum cum fida, & tuta custodia remittatis. Nos [illegible] offerimus. nos promptos, & paratos, ad satis[illegible]ciendum plenariè pro expensis. Datum in tali loco, tali die, talis mensis, anno tali.

Alia form. ad idem.

Reuerendo in Christo patri ac domino diuina prouidentia Episcopo talis ciuitatis: vel Venerabili ac religioso Fratri N. in partib. talibus inquisitori hæreticæ prauitatis: Salutem, & fidem catholicam feruenti spiritu defensare.

CVM longè sit grauius † æternā quam temporalem lædere maiestatem, & reis lęsæ maiestatis profugis locus non pateat, in quo valeant liberè se tueri; sed vbicunq; inueniantur, sint capiē- C di, ac ét remittēdi, ne tm̄ facinus pertranseat cōniuentib. oculis, ac crescentib. periculis impunitū, scdm legitimas sanctiones: Quanto minus hęretica labè respersis profugis, reis inquā sacræ diuinæ imperatoriæ maiestatis, aduersarijs irrefragabilis catholicæ veritatis, ac seminatorib. pestis proditoriæ falsitatis, & peruersoribus ecclesiasticæ potestatis, debet patere locus alicubi se tuēdi? nequaquā: sed sunt ad potestatē ecclesiasticā reducendi, vt scdm modū culparū cōsequatur modus vtiq; & plagarū. Sanè cū talis de tali loco foret antefata hęretica labe respersus, ac in eadem peste iudicialiter deprehensus, & ea causa in nostris carcerib. detentus, vt de eo fieret quod ius & iu- D stitia suaderent; ipse humani generis inimici insano consilio ductus, pariter & seductus, abhorrens salubrē sibi pęnā infligi tēporalē, vt euaderet æternam, & expauescens medicinarū fomēta eius cruentatis vulnerib. salubriter, ac misericorditer exhiberi; nos Inquisitorē eius, & cōsiliū salutarē, medicū animarū, more infirmi frenetici, & insani fugit pariter, & aufugit: Nosque in præsentiarū, & merito amplius quā prius cupiētes totis nostris præcordijs eius magis ac magis vulneribus, delictis, & inobedientijs cruentatis, E medicinarum fomentum imponere salutare, vt non in corpore, & anima damnabiliter moriatur sed viuat in Domino, & ad vnitatem fidei catholicæ vtiliter conuertatur: Ea propter vos Reuer. dominum Episcopum antedictum, vel vos Venerabilem dominum Inquisitorem antefatū, in subsidium iustitię requirimus, in Domino exhortantes, quatenus dictum profugum in tali locó vestræ iurisdictioni subiecto (vt scimus certitudinaliter) commorantem, captum cum fida, & tuta custodia ad nos in tali loco, eo breuius quo poteritis, remittatis; notificantes vobis nostrarum tenore præsentium litterarum, quod ad satisfactio-

† c. Vergētis de hæret.

Prou. c. 25.

risfactionem plenariè pro expensis, prompti exi-A stimus,& parati: Rescribentes nobis quæcunque fuerint vobis grata. Datum,&c.

COMMENT. XXXIIII.

Reus qui petitur remittendus,qualiter sit requirendus.

*E*Xtant in vetusto illo Codice bibliothecæ Vaticanæ eiusmodi formulę multæ,quib.omnis praxis in hoc negotio commodissimè absoluatur. verū hæc aperto iure nituntur;nam in authen. vt nulli iudicum.§.si vero quis quomodo sit reus requirēdus, & qualiter sit rescribendū, & totus deniq; ordo in hoc negotio obseruandus pręscribitur in hæc verba: Si vero quis comprehensorum criminū latuerit, B aut reliquerit prouinciā illā,in qua criminaliter deliquit;iubemus legitimis edictis a iudice euocari eū:& si non obediat,illa in eum procedere, quæ nostris legibus definita sunt. Si vero cognoscatur,quod in alia prouincia degit,iubemus pro uinciæ illius iudicem,in qua peccati quid huius modi contigerit, epistola publica vti,ad prouinciæ illius iudicem in qua delinquens persona degit,illum vero qui publicas susceperit litteras, & periculo suo,& officij sui comprehendere huius modi,& ad iudicem prouinciæ transmittere, in qua peccauit,supplicijs legitimis subijciendum. Si vero qui publicam epistolā susceperit,neglexerit hoc facere,aut officiū eius tradere,aut imperata neglexerit:tūc & ipsum iudicem tres auri libras, & officium eius alias tres pro pœna inferre iubemus. Si vero iudex, aut aliquis officij eius propter lucrum, huiusmodi personam non comprehendat, aut comprehendens non transmittat,& hoc agens conuincatur, spoliatus cingulo exilio tradatur. *hactenus ibi. Quæ ideo retulisse placuit, vt intelligatur quales sint iudiciū in hoc casu partes,& pęnæ.addė Oldradum cons.124.incipien.* Quod remissio.*& Cassanęum super consuetudines ducat. Burgundiæ Rub.12.* C

Num.134. Rei quatenus expensis remittendi.

a Nos enim offerimus nos promptos,& paratos ad satisfaciendū plenariè pro expensis.] *Bal. in vsibus feud.tit.de pace tenenda.§.si iudex ita de hac re sentiebat;si quis priuatus pro suo interesse petat fieri remissionē,tunc impensis eius fieri debet.l. cum sępe.C.de erogat.milit.anno.lib.12.quod si index ex officio hoc petat,tunc impensis publicis eius terræ,ad quam fit remissio,fieri oportet. argumēto l.mulier in opus.ff.de captiuis,& postli.reuersis. Gondissaluus tamen tract.de hæret.q.11.num.8.in crimine hæresis, remissionem esse faciendam putat impensis officij,si illius reditus sufficiant: & hanc sententiam videtur hoc loco amplecti Eymericus.*

Ego ita putarem dicendum in hac causa,si crimē valde offendit rempub.per actum exteriorem, quia tunc magni refert puniri reū in loco delicti, vt eius pęna cęteris transeat in exemplum,iustissimum esset reductionem fieri impensis loci: quod si obtineri non possit,fiat impensis sacri officij,quas postea soluat reus,si bona habeat: æquum est enim hæc onera subire delinquentem.

Atq; hæc sententia placet Matthæo de Afflictis super feu.tit.de pace tenenda. §. si iudex,nu.4. dicenti remittendum esse reum de suis bonis, ac suis A *expensis arg.l.quemadmodum. §. magistratus. ff. ad l. Aquiliam.§.si nostra.authen. vt cū de appel. cognos.§.si vero contigerit.authen.de incestis nup. & eorum quę notantur per gl. vltimam,& doctores in ca.ne religiosi.extra de regularib. quib.locis probatur reos de suis bonis esse alendos: Eadem ergo ratione quoties auctoritate legis vel superioris de vno loco ad alium transmittuntur,impensis pro prijs(si bona habeant) remittendi sunt.& huic sententiæ omnino cōsentit instructio Madriliana anni Domini MDLXI.c.9.incipien.* El Alguazil.

PRACTICA CITANDI. iuxta formam cap.Cum contumacia.

135

SI autem a *Inquisitor inuenire non poterit, vbi ille fugitiuus est,seu quò iuit,licet aliquanto tēpore fuerit expectatus,& diligētius perquisitus,citet eū personaliter in Ecclesia cathedrali illius diœcesis, cuius est,& etiam in Ecclesia parochiali illius villæ,vel ciuitatis,in qua commorabitur, ac etiam in domo propria,vel vbi communiter degebat,quatenus iuxta c.Cum contumacia.de hęret.lib.6. infra certū terminū corā Inquisitore personaliter cōpareat,de fide & articulis fidei respōsurus; aliàs nūc pro tunc excommunicet eum, nisi infra assignatum eidē terminum personaliter comparuerit,ut mandatur:& hoc per suas litteras tenoris sequentis.*

Forma b *citandi aliquem fugitiuum, quatenus infra certum terminum compareat coram Inquisitore, de fide catholica responsurus: & excommunicandi eū nisi compareat infra terminum assignatum.*

D *N*Os Frater N.ordinis Fratrum Prædicatorū in terris tali domino subiectis Inquisitor hæreticæ prauitatis à Sācta Sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES c quod fuga delatorum de hæretica prauitate, ac detentorum in carceribus pro eadem, suspicionē de labe præfata adijcit ampliorem, vt tales fugitiui suspecti de fide habeantur,& merito fortius † quàm ante. Et cū talis,de tali loco,talis diœcesis fuerit nobis delatus de hæretica prauitate: *Exprimantur hęreses,* † Al. plus.

E *& errores:* processimus ad testes examinandū,& ad nos de huiusmodi informandū; tandē iustitia requirēte,ipsum in carcere ad custodiā iussimus detineri,vt merito videremus an ambularet in tenebris vel in luce, & an ea peruersa, quæ de eo nobis suggesta fuerūt,veritatis certitudine fulcirētur: sed ipse maligno spiritu dānabiliter agitatus ac in reprobum sensum datus, insano cōsilio acquiescens, & medicinam sibi imponi metuēs salutarem,carcerē fregit,pariter & aufugit. Et cum propter eius fugam, ipsum magis suspectū de fide nunc quàm prius merito habeamus; ex propter auctoritate Apostolica,qua fungimur in

hac

hac parte, eidem tali absenti vt præsenti, in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, & mandando requirimus, & monemus, & monẽdo citamus, quatenus infra tres hebdomadas proxime sequentes: *vel ponatur aliud certum tẽpus*, Quarum primam pro primo termino, secũdam pro secundo, & tertiam pro tertio termino & peremptorio, & trina monitione canonica eidẽ assignamus; quatenus compareat in tali loco personaliter corã nobis, de fide catholica & eius articulis responsurus, & alias facturus vt fuerit rationis. significantes eidem, quòd si mandatis nostris, immo verius Apostolicis non paruerit cum effectu, infra præfatum terminum ei assignatũ, comparendo in loco antedicto personaliter corã nobis, quod erit maioris excommunicationis vinculo innodatus: Quam excommunicationis sententiam, nos Inquisitor præfatus auctoritate qua supra, in eum vt in contumacem & inobedientẽ nobis, immo re vera domino nostro Papæ, nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc, præfata trina monitione canonica præeunte, iustitia suadente, & eius inobedientia, & contumacia exigente, ferimus in his scriptis. Datum, &c.

Alia forma ad idem.

FRater N. ordinis Fratrum Prædicatorum, in terris talis domini Inquisitor hæreticæ prauitatis a sancta sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabili & dilecto nobis in Christo Rectori talis Ecclesiæ, Salutem & mandatis nostris, immo verius Apostolicis firmiter obedire.

AD vestri notitiã deducimus tenore nostrarum præsentium litterarum, (quod dolendo referimus, & referendo dolemus) quod talis, de tali loco, talis diœcesis, delatus nobis de hæretica prauitate, recepta informatione & iustitia suadente extitit per nos captus, vt videremus, an ambularet in tenebris vel in luce: ipse vero nos metuens, absque causa, cum nostri sancti officij sit nulli obesse, sed potius prodesse: quia reducere oberrantes ad ouile Dominicum, ne lupinis hæreticorum morsibus deuorentur, imprudenti cõsilio inductus, pariter & seductus, illius, qui primum hominem decepit, ne paradisi terrestris de huijs frueretur, carcerem fregit pariter & aufugit, & quo iuerit, ignoramus: Nosque cupientes eundem totis nostris visceribus † reducere, ne oberret, & versutorum hæreticorum laqueis inuoluatur, vel si iam inuolutus extiterit, enodetur: Ea propter auctoritate Apostolica, qua fungimur in hac parte, vobis in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, & mandãdo requirimus, & monemus, vno pro trino edicto, alias excommunicationis sententiam vt contra inobedientem, in vos ferimus in his scriptis, quatenus die Dominica proxime venienti, in vestra Ecclesia, quando Missarum solemnia celebrantur, & maior inibi erit cleri & populi multitudo, auctoritate nostra, immo verius Apostolica, eidẽ tali fugitiuo in virtute sanctæ obedientiæ præcipiatis & mandetis, & mandando requiratis, moneatis, & citetis, alta & intelligibili voce: immo nos eidẽ tali præcipimus & mandamus, & mandando requirimus, monemus, & citamus, quatenus infra triginta dierum spatiũ proxime subsequentium, in tali ciuitate & mõnasterio eiusdẽ Fratrum Prædicatorum, compareat personaliter coram nobis, de fide catholica, & alias de articulis fidei responsurus: quorum primos decem pro primo termino, & alios decẽ prædictis decẽ immediatos pro secundo, & vltimos decẽ pro tertio & vltimo & peremptorio termino assignetis: & nos ẽt assignamus; notificãtes publice, vbi prius, fugitiuo tali prænominato, q̃ nisi corã nobis personaliter cõparauerit cũ effectu, infra terminũ dictum eidem assignatum, & in loco in antea memorato, sciat se fore excommunicationis vinculo innodatũ: quã excommunicationis sententiam nos in eum tamquam in inobedientem, rebellem, & contumacem nobis, immo verius dño nostro Papæ, & Ecclesiæ sanctæ Dei, nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc, iustitia suadente, & eius inobedientia requirente, ferimus in his scriptis: significantes eidẽ q̃ si contumaciter se permiserit excommunicationis vinculo innodari, procedemus contra eum ad vlteriora, prout ius & iustitia suadebũt: Reddatis litteras portatori in signum nostri mandati completi, vestris subscriptionibus positis in eisdem. Datum, &c.

† Al. visceribus.

COMMENT. XXXV.

a SI autem Inquisitor inuenire nõ poterit vbi ille fugitiuus est, &c. citet eum personaliter in Ecclesia cathedrali illius diœcesis, &c.] *Hunc ipsum ordinem citandi fugitiuos, quem hic docet Eymericus, præscripsit iam olim Concilium Biterrense c. 14. in hæc verba:* Eos qui se contumaciter absentant, facitatis citari solenniter in parochiali, seu cathedrali Ecclesia eorundem, & in locis, in quibus domicilium vel habent, vel habere solebant, & ita contra eos legitimis edictis propositis, præcedenti expectatione matura, diligenti ẽt discussione habita super actis: ac prælatorum, de quibus expedire videritis, consilio sigillato, ad talium condemnationem, eorum absentiam, Dei & Euangeliorum supplente præsentia, pro culparum exigentia procedatis. *hactenus ibi. Idem vult Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores q. 6. & auctor innominatus in tract. de forma procedendi contra Inquisitos de hæresi, rubrica, De his, quæ pertinent ad executionem officij inquisitionis. num. 15. & plenius eodem tract. in rubr. De hæreticis contumacibus. cætera quę de ordine procedendi contra absentes tradit hic Eymericus, valde sunt notanda, quibus nos more nostro in sequentib. magis necessaria tantum adiungemus.* Num. 135. Forma & ordo citandi fugitiuos.

b Forma citandi aliquem fugitiuum, &c.] *Diximus paulo antea cum Eymerico, eos qui non inueniuntur, aut fugiunt citandos esse in causis fidei, vt compareant responsuri de fide; nunc ea res, quomodo sit reuocanda ad praxim, diligenter ostendit.*

c Attendentes quod fuga delatorum de hæretica prauitate, ac detentorum in carceribus pro Num. 135.

eadem, suspicionem de labe præfata adijcit ampliorem, &c.] *Insignis est hic Eymerici locus, & vera doctrina contra Zanchinum tract. de hæret. c. 10. nu. 4. & Campegium ibidem vers. fregit carcerem. & quosdam alios asserentes, eũ qui fuit in carcerem coniectus ad custodiam pro crimine hæresis, si fugiat, pro conuicto habendum, & tanquam hæreticum esse damnandum, quamuis enim hoc in alijs criminibus sit verum, vt multi putant, per l. in eos. ff. de custo reo. vbi Doctores. l. milites agrũ. §. eius qui fugã. vbi Bar. ff. de re mili. & l. si quis aliquid. §. miles. ff. de penis. tenet Iason in l. admonendi. nu. 90. & in repetitione eiusdem legis, num. 272. ff. de iureiur. Marsilius in pract. crim. §. diligenter, num. 46. & attingam. nu. 44. & cæteri, quos refert Ioannes Roias in tract. de hæret. par. 2. assertio. 15. nu. 185. & seq. & Petrus Duenas in regula 392. incipien.* Fugiens ex carceribus. *& Campegius apud Zanchinum loco præcitato.*

An fugiens è carcere habeatur pro conuicto de hæresi obfugam.

In crimine tamen hæresis locum non habet hæc communis sententia, vt vere scripsit Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 23. & in tractatu aduotationum ad Zanchinum c. 8. quem sequitur Ioannes Roias in d. tract. de hæret. par. 2. assertio. 15. quib. omnino censeo subscribendum: nam effractio carceris, seu fuga nihil habet commune cum heresi, & potius præsumendum est carceris tædio, aut metu falsorum testium, aut ob sæuitiam tormentorum aufugisse, quàm quod errore intellectus id fecerit.

Ad hęc, nullo iure hæc tam sæua Zanchini opinio cõprobatur. nec videtur rationi consonũ solã fugam, aut carceris effractionem, violentam generare hęresis suspicionem, ex qua fugiens, aut fugeret attentãs debeat vt hæreticus condemnari. quãto igitur rectius scripserit hic Eymericus, ostendũt aperte quæ proxime diximus. fuga itaque pręcedenti suspicioni aliquid addit, vt docet hic auctor: id vero quantũ sit, & quale, ex delicti & personæ qualitate, et indicijs criminis prudẽs Inquisitor iudicabit.

Et hęc vera esse putamus in eo qui carceri traditus est ad custodiam, qui fugit antequam damnaretur de hæretica prauitate, de quo loquitur auctor hic & alij pręcitati, nam de damnato iam et carceri ad penitentiam tradito, quid sit sentiendum si fugiat, an velut relapsus, aut impęnitens sit damnandus, agam cum Eymerico infra super q. 97. hi enim casus longe diuersi sunt, nec pari iure censeri debent.

Sed ne ob fugam impunitus euadat, qui dum custodiretur pro hęresi è carceribus effugit, consuetudine potius quàm lege aliqua receptum est, præsertim in Hispania, vt si honestior sit is qui fugit, vt si nobilis, doctor, religiosus, aut aliàs honorabilis ciuis custodiatur arctius, & durius puniatur. quòd si vilis sit, publice verberibus flagelletur, & causa hęresis in suo statu permanens tractatur, non tamen propterea conuictus de hæresi habetur. quamquã & alijs pęnis arbitrarijs puniri possunt; in quo mitius est cum illis agendum, qui custodis negligentia euaserunt, vt respondit Vlpianus in l. 1. ff. de effractoribus, ibi: Quòd si per negligentiam custodum euaserint, leuius puniendos.

Fugiens carcere, ob solã fugã qua pęna afficiẽdus.

Hæc tamen tunc obseruari possunt, cũ cõprehendi possint qui aufugerunt: nam si haberi nõ possint edictis publicis sunt euocandi, & in eos velut in cõtumaces & impęnitentes est procedendum.

Circa fugientes dum haberi non possũt quid obseruãdum.

Diligenter vero curabunt Inquisitores, cum primum intellexerint reum euasisse, rescribere ad circunuicinos Inquisitores, aut Episcopos, aut alios, quos idoneos iuducauerint, vt animaduertant, an is qui effugit, ad suam ciuitatem fuerit profectus, vt eum curent capiẽdum, adiectis in Epistola nomine, cognomine, patria, statura, colore & cæteris circunstantijs, ex quibus in notitiam rei fugientis facile possint deuenire.

Si autem fugitiuus ille, qui nescitur quò abijt, erat deprehensus in hęresi non solum testibus, sed propria confessione, & dixerat ac concesserat se velle eas abiurare, & ante abiurationem fugit, & præsertim si erat religiosus, & ipsas hæreses prædicasset, potest citari, & verbis magis aggrauari per modũ sequentem. 136

Forma citandi aliquem fugitiuum, qui debuerat abiurare, quatenus veniat infra certum terminum, ad faciendam abiurationem prædictam, & excommunicandi eum, nisi faciat vt mandatur.

VNiuersis & singulis Christi fidelibus in regnis & terris Illustrissimi talis regis, & alias vbilibet cõstitutis, frater N. in prædictis terris & regnis Inquisitor hęreticę prauitatis a sancta Sede Apostolica specialiter delegatus: Salutẽ in auctore & conseruatore fidei Dei, & Virginis filio domino nostro IESV CHRISTO.

MISSVS à sede patris redemptor noster Dominus IESVS CHRISTVS, ne ad imaginem suam hominem conditum perdi contingeret, si vnde redimeretur † non haberet, similem nobis sumẽs habitum, vt pateret oculis in mortis tenebris positorum, de sua ineffabili pietate remedia diuersa contulit, per quæ humano generi ẽt posset fęlicitas impartiri: sed ecce declinante iã mũdi vespere ad occasum, & hominum malitia excrescente, corruptũ iam sæculi corruptelam non solum sentiunt elementa corrupta, verum etiam creaturarum dignissima creatura ad imaginem & similitudinem condita creatoris. Peccat enim ad extremum homo misertimus, qui in sui creatione in paradisi medio constitutus, vt operaretur & custodiret eũdem, & de omni ligno, quod erat in eo, excepto ligno scientię boni, & mali, vesceretur, manere non potuit in eodem; qui etiam erga fines sęculorũ degenerat, & uarijs & noxijs quęstionum nexibus se innectit. Ecce nãq; peccatis exigentibus oua aspidum iam sunt rupta, & telas araneę texuerunt, quia fallaces & subdoli vulpini & infęlices hęretici, falsum & peruersũ intellectum, quinimmo buccis crepantibus per mundi latera sonuerunt. Sed re vera qui de venenatis eorum comederit, morietur: quoniã eorum perfidę doctrinę, ac nefarijs consilijs inhęrentes, ęternis incendijs adscribũtur. Ecce siquidem

† In omnibus manuscriptis legitur, reducerer.

Gen. 1.

Ioſue 7. & c. Eccleſia 1. q. 4. Num. c. 16.

dem noua Achan progenies, quæ de anathemate Iericho regulam auream palliolúq; furatur, Abiron quoq; & Dathan, & Chore, deteſtanda ſoboles, nouis thuribulis fermentatum thymiama, nouis volunt altaribus adolere: hi ſunt namque caupones, qui aquam vino commiſcētes, virus draconis in aureo propinãt calice Babylonis; ita quod niſi botrus, vnde vinum naſcitur, in flore lædatur, fructum non ſolũ amarum, ſed etiam peſtiferũ germinabit. Ecce ſiquidem (qđ prædolentes referimus, & referendo dolemus) veſtræ charitati irradiatæ ſplendoribus fidei orthodoxæ notum facimus per præſentes, quod vir quidam
B Eccleſiæ ſanctæ Dei cõtumax, & rebellis, frater N. vocatus, ordinis talis, habitu obfuſcatus, de tali villa, †talis dięceſis; tã ex teſtiũ legitima productione, quàm eiuſdem propria confeſſione malignitatis ſpiritu agitatus, conuictus extitit, hęreſibus multiſque erroribus irretitus iudicialiter coram nobis, † & hoc in errores quoſdam, quinimmo peſtiferas damnatas hæreſes incidendo, ſemel & bis eas in tali loco publicè prædicando; immo potius aliquando pertinaci animo defendendo. Hæreſes autem & errores iſti erant: Primus quod, &c. *ponatur:* Secundus quod, &c. *po-*
C *natur:* Tertius, &c. *ponatur: & ſic de alijs conſequenter.* Ea propter per nos præfatum Inquiſitorem in multis concilijs diuerſis locis, & temporibus celebratis, in quibus idem Frater pluries pleniſſimè eſt auditus, de multorum peritorum tam ſæcularium quàm regularium, tam doctorum in vtroque, quàm magiſtrorum, & lectorũ in Theologia conſilio, & aſſenſu extitit vnanimiter concordatũ, nullo penitus diſcrepante, ꝙ præfatus Frater N. ordinis memorati habitu obfuſcatus, pro ſuis hæreſibus, & erroribus, quia videbatur redire ad gremiũ ſanctæ matris Eccleſię pęnitẽdo, non erat pro tunc curię ſęculari tradendus vltimo ſupplicio feriendus; ſed potius (ſibi parcen-
D do pro illa vice, & non amplius) in villa tali, vbi deliquerat, pręfatos errores ac hæreſes publicè prædicando, publicè illos ac omnem hæreſim generaliter abiurare: & poſtmodum ſpoliatus omnibus priuilegijs † ſui ordinis, & nudatus in cõuẽtu tali ſui ordinis, pro carcere perpetuo reſiderer, & ita fuit in eius præſentia condẽnatus. Ipſe autem tanquam canis ad vomitũ rediens, nouiſſima peiora prioribus commiſcens, dolores doloribus adijciẽs, noua vulnera corpori Chriſti myſtico grauiter imprimens; quod mentis noſtræ
E præcordijs tãquam res cogitatu terribilis actuq; horribilis, Deo nimium abominabilis, & omnib. Chriſti fidelibus odibilis, grauem pertulit vim doloris. Nam ipſe frater N. qui videbatur aliàs pęnitere, quem ſancta mater Eccleſia ſatagebat eius miſericordię vberib. enutrire, cũ de eius fuga nullus aliquid cogitaret, ipſe medicinã refutans ſalutarẽ, vt ęgrotus fręneticus, & inſanus, timẽs vino, & oleo eius vulnera confoueri, tanquã rebellis, & inobediens, matri noſtræ Eccleſię ſanctæ Dei, & eius Inquiſitori iudici delegato, præmiſſa cõplere cõtẽpſit, & quodlibet pręmiſſorũ; vulpinæ fugiens, per diuerſas partes regni, & pro-

† id eſt, oppido ſeu ciuitate.

† maluimus hunc locum ita corruptũ relinquere, quàm ex noſtro capite quicquã addere, vel mutare.

† Cap. excommunicamus. 1. §. Credentes. extra de hæret.

A uincię diſcurrendo, & hoc quaſi per annum in latibulis habitando; nunc autem eũ, quo malignus ſpiritus duxerit, ignoramus. Ideirco cupientes nos, & noſtris totis conatibus inhiantes, qui in officio Inquiſitionis ſanctæ præfatæ, quãuis immeriti, pręſidemus, ipſum Fratrem N. dicti ordinis, vt ouem perditam oberrantem ad ouile Dominicum reuocare, exemplo illius, qui dimiſſis nonagintanouem in deſerto, centeſimam venit requirere, ne periret: Citamus, monemus, & requirimus, primo, ſecundo, & tertio peremptoriè per præſentes, quatenus infra tot dies a monitione iſta noſtra proximè computandos, in tali lo-
B co, vel vbi fuerimus, compareat perſonaliter coram nobis, abiurationem prælibatam facturus, & alias per nos pro ſuis demeritis puniendus: Et hoc ei mandamus in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis infra terminũ prætaxatum. Si autem (quod Deus auertat) nobis in hoc inobediens extiterit, & rebellis pręfatis noſtris mandatis, & monitis, immo verius Apoſtolicis non parendo, ſciat excommunicationis ſententia innodatum; quam ſententiã nos F N. Inquiſitor pręfatus nunc vt ex tunc, & tunc vt ex nunc auctoritate Apoſtolica, & iniũcti nobis of-
C ficij contra Fratrem N. ſupradictum ferimus in his ſcriptis: quam ſententiã ſi ſuſtinuerit animo pertinaci, contemnendo abiurationẽ facere prælibatam, iudicabimus eum tradendum curię ſęculari tanquam hæreticum pertinacem, prout nobis mandant canonicæ ſanctiones. Lata eſt hæc ſententia, &c.

Forma alia ad hoc idem.

VNiuerſis, & ſingulis Chriſti fidelibus, in 137
terris Sereniſſimi talis domini Principis iuriſdictioni ſubiectis, & alijs quibuſcunq; Chriſti imagine inſignitis, & fonte baptiſmatis rena-
D tis F. N. in pręfatis terris Inquiſitor hæreticę prauitatis a ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatus: Salutem, & ad æthereos choros victricem palmam fidei reportare.

AD extirpanda zizania venenoſa de medio populi Chriſtiani, vbi dignoſcuntur claris veſtigijs excreuiſſe, ſeminante illa zizaniorum ſatore Satana, humani generis peſtifero inimico, tanto ſtudioſius inuigilandum exiſtit, quanto pernicioſius (ſi negligantur de medio catholici ſeminis eradicari) in tantum ſuperexcreſcerent, quod
E ſegetem tritici iam albam, ad meſſem fidei ſplendoribus relucentem, in agro dominico ſuffocarent. Hi ſunt ſubdoli ac fallaces hęretici, Chriſtiani populi mortiferi inimici; ſubuerſores catholicæ fidei, & contemptores Eccleſiæ ſanctæ Dei. Hi ſunt vulpeculæ Samſonis facies quidem habentes diuerſas, ſed caudas adinuicem colligatas, qui vineam Domini Sabaoth, Eccleſiam videlicet catholicam diffuſam per orbem hac illac diſcurrentes, conantur totis viribus demoliri. Hi ſunt, qui circumeuntes mare, & aridam, & occulta conuenticula † facientes, ſegregant ſe à communi conuerſatione fi-

Iudicũ. c. 15

† c. Excõicamus. 1. §. 2. [illegible] cimus de hæret.

 delium,

delium,vita & habito diſſidentes. Hi ſunt apri A
de ſylua motu velociſſimo,& morſu amariſſimo
fructus fidei vberes deuaſtãtes. Hi ſunt qui prę-
tendunt quãdam fictam, & ſimulatam exterius
ſpeciem ac imaginem ſanctitatis,per quam faci
lius perſuadeant,& ſeducant, ſed ſunt veraciter
vt ſepulchra exterius deaurata, quæ interius ple
na ſunt ſpurcitijs, & cadaueribus mortuorũ: nã
omnis cogitatio eorum intenta eſt ad malũ om-
ni tempore. Sunt enim ſerpentes hæreſis virus
efflantes,qui eos lethaliter inficiunt,ad quos ac-
cedunt: ſuntque veoenoſi ac mortiferi ſcorpio-
nes geſtu,& habitu ſimplices, qui niſi de medio
extirpentur,veoena ſua infundent,inficient, & B
mactabunt. Sanè nouiſſimè diebus iſtis,peccatis
exigeotibus noſtris,in partibus iſtis, ille humani
generis pertinax † ioimicus, qui ab initio niſus
eſt omnifaria ſua perfidia,& inuidia,ſalutem ho
minis impedire, per quendam ſuæ miniſtrũ ne-
quitiæ,& operariũ iniquitatis, ſparſit mortifera
venena,dum Frater talis ordinis,tali habitu obfu
ſcatus,auſu nefario prędicauit publicè in tali Ec
cleſia talis ciuitatis vel loci,damnatas hæreſes,&
errores intolerabiles,quę ſequũtur: Primus,&c.
Inſeratur,prout teſtibus legitimis eſt conuictus,
& etiam iudicialiter eſt confeſſus: Verum poſt
multas catholicas informationes,& poſt crebras C
vexationes carcerales,& calamitates frequẽtes,
adhærens conſilio ſaniori,tandem acquieuit di-
ctos errores,& hęreſes reuocare,ac publicè abiu
rare; ſed poſt anteſati humani generis inimici
inſano ductus perſuaſu pariter, & ſeductus, &
mala malis accumulans,peioribus ſe ſordidans,
errores erroribus coadunans, tanquam canis ad
vomitũ rediens,dãnatas hæreſes priſtinas eſt am
plexus; quod nimium noſtra interiora pręcordia
ſauciauit: Nam cũ fingeret pęnitere,ac velle aſ-
ſertas ac prædicatas per eundem,damnatas præ-
fatas hæreſes,& errores reuocare,ac publicè ab-
iurare, & abnegare, & de eius fuga nullus ali- D
quid cógitaret: ipſe carcerẽ fregit,noſque,immo
ſanctã Eccleſiã deluſit,pariter & aufugit,& quo
eum duxerit antefatus malignus ſpiritus, cuius
applauſu ſic egit,totaliter ignoramus: Noſque,
& non immerito,metuentes,ne venena ſuę per-
uerſæ antefatæ doctrinæ alibi diffundat, corda-
que ſimplicium inficiat pariter,& deludat, cu-
pientes ſimplices ab huiuſmodi prauis incurſi-
bus præſeruare, ipſumque reducere ad gremiũ
Eccleſiæ Dei ſanctæ,atq; ad vnitatẽ fidei ortho-
doxæ: Nos illi abſens corpore, † præſens autem
mente,illi abſenti vt præſenti, auctoritate Apo-
ſtolica,qua fungimur in hac parte,in virtote ſan E
ctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, &
mandando mooemus pariter,& citamus; quate-
nus infra tres menſes, quorum primum pro pri-
mo,ſecundum pro ſecũdo,tertium pro tertio, &
peremptorio termino aſſignamus,in domo Fra-
trum Prædicatorum talis loci, facturus præliba-
tam abiurationem,reuocationem,& abnegatio-
nem publicam hæreſum prædictarũ,& aliàs re-
ſponſurus de fide, compareat perſonaliter corã
nobis, ac etiam recepturus ſecundum ſua tanta

Pulchra hæreticorum cum reb. fœtidis, & uenenatis comparatio.

† Al. inimicus.

† cap. Veritatis §. nos igitur. de dolo & contu.

A demerita pęnitentiam ſalutarẽ: aliter elapſo ter-
mino præfato aſſignato, ſciat ſe excommunica-
tionis mucrone percuſſum: quam excómunica-
tionis ſententiam nos Inquiſitor præfatus, in eũ
vt in contumacem,inobedientem,& rebellẽ no-
bis,immo re vera domino noſtro Papæ,& Eccle
ſiæ ſanctæ Dei,præfata trina monitione canoni-
ca præeunte,nunc vt ex tunc,& tunc vt ex nunc
iuſtitia exigente,& eius inobedientia requiren-
te,ferimus in his ſcriptis: notificantes eidem, quod
ſi antelata ſententia ſe permiſerit contumaciter
innodari,procedemus contra eum ad vlteriora,
eius cótumacia non obſtante,prout volunt cano
B nicæ ſanctiones. Lata fuit hæc ſententia,&c.

Si autem citati huiuſmodi non comparuerint, ſed permiſerint ſe excommunicationis vinculo innodari, publicabuntur excommunicati in omnibus illis Eccleſiis atque locis,in quibus fuerunt citati per litteras tenoris ſequentis.

Forma denuntiandi excommunicatum qui citatus reſponſurus de fide, vel abiurationem facere, noluit comparere.

C
FRater N. ordinis Fratrum Prædicatorum, in
terris talis domini ditioni ſubiectus, Inquiſi-
tor hæreticæ prauitatis a ſancta ſede Apoſtolica
ſpecialiter delegatus, dilectis nobis in Chriſto
Rectori talis Eccleſiæ,ac Vicario talis Eccleſiæ,
& alijs quibuſcũque, ad quos præſentes perue-
nerint: Salutem in Domino, & mãdatis noſtris,
immo verius Apoſtolicis firmiter obedire.

Ad veſtram, & veſtrorum cuiuslibet notitiã
deducimus,noſtrarum tenore præſentium litte-
rarum,quod nos talem,de tali loco,iuſtitia ſuadẽ
te, fecimus moneri, & citari in veſtris præfatis
D Eccleſijs, quatenus ſub pęna excommunicatio-
nis cóparerct infra ei certum terminũ aſſignatũ
reſponſurus de fide,& alias acturus,& facturus,
vt ratio ſuaderet,perſonaliter coram nobis, vt in
noſtris litteris videbitis plenius contineri: quarũ
tenor ſequitur per hæc verba: Frater, &c. *Inſerã
tur totaliter,& ex toto,& ſequatur.*

Verum cum ductus malo cóſilio,& ſeductus,
non comparuerit,nec excuſationem miſerit,ſed
contumaciter renuerit comparere, pariter & pa
rere noſtris,immo re vera Apoſtolicis monitis,
& mãdatis, propter quod eſt excómunicationis
vinculo innodatus: Ea propter vobis, & cuilibet
E veſtrum,auctoritate Apoſtolica ſupradicta dici-
mus;& in virtute ſanctæ obedientię pręcipimus,
& mandamus,& mandando vos requirimus, &
monemus,vno pro trino edicto, aliàs excommu
nicationi volumus vos ſubiacere; quatenus pri-
ma die Dominica immediatè ſequẽti,& aliàs ex-
tunc,omnibus,& ſingulis diebus Dominicis, &
feſtiuis,in veſtris Eccleſiis,dum Miſſarũ ſolem-
nia celebrantur,& inibi erit cleri, & populi mul
titudo,ipſum talem excommunicatum alta voce
& intelligibiliter publicetis,ac eum vitetis, & vi

tari

tari à vestris subditis faciatis, tantum, & tamdiu, quousque de eius absolutione vobis per nostras litteras constiterit manifeste: Reddatis litteras portatori, diem & horam receptionis, & publicationis continentes, & testes etiam coram quibus vestris subscriptionibus positis in eisdem. Datū, & cætera.

Forma alia ad hoc idem.

139 FRater N. ordinis Prædicatorum in terris ditioni talis domini subiectis, Inquisitor hæreticæ prauitatis a sancta Sede Apostolica specialiter delegatus, Venerabilibus & nobis in Christo dilectis Rectoribus, talis & talis Ecclesiarū: Salutem in Domino, & mandatis nostris, immo verius Apostolicis firmiter obedire.

CVM talis de tali loco, &c. de mandato nostro, ac per litteras nostras fuerit citatus peremptorie & canonice in vestris Ecclesijs, & aliàs in domibus proprijs, in quibus consueuit communiter commorari, quia præsens non poterat personaliter inueniri, cum diceretur & esset veraciter fugitiuus, nec sciremus, sicut nec in præsentiarum scimus, quò eum duxerit malignus spiritus humani generis inimicus: vt certa die & loco compareret personaliter, corā nobis, super quibusdam articulis hæreticalibus, de quib. erat publice diffamatus, vel nobis delatus, vel in tali Ecclesia publice prædicauit, vel confessus extitit, & alias de fide catholica responsurus, & acturus, ac recepturus quod iustitiā suaderet, sub pœna excommunicationis, qua (si contra faceret) eum innodari voluimus ipso facto: ipse vero insano cōsilio acquiescēs, & mala malis adijciēs, & peiora peioribus † subnectens, cōtumaciter [a] renuit cōparere; nec pro eo tunc comparuit aliquis excusator; nec postmodum, quāuis diutius fuerit expectatus; sed subterfugiens, & hinc inde latitās, in causa fidei se contumaciter absentauit. Nos igitur Inquisitor præfatus, attendentes quod secundum canonica instituta, pœna contumacibus debetur, & crescente contumacia, † crescere debeat & ipsa pœna, ipsum talem pro hæresi fugitiuum, ac parere subterfugientem, in causa fidei contumacem, & excōmunicatum habuimus & habemus, & talem ab omnibus haberi volumus, ac etiam reputari. Ea propter auctoritate Apostolica, vobis & vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pęna excommunicationis præcipimus & mandamus, quatenus prædictum talē in vestris Ecclesijs publicè, alta voce & intelligibili, singulis diebus Dominicis & festiuis, ibidem ad audienda diuina clero & populo congregatis, excommunicatum, vt contumacem pro hæresi, & fugitiuum publice nuntietis, & vos eum euitetis, ac faciatis a vestris subditis euitari, tantum, & tamdiu, quousque vobis plene constiterit, quod sit a prædicto excommunicationis vinculo absolutus: monentes nihilominus parochianos vestros semel, secundo & tertio, canonice & peremptorie, ex parte nostra, & sub excommunicationis pœna, ne prædicto tali, aut cum eodem excommunicato participient quoquo modo: sed [b] ipsum tanquam vere excōmunicatum habeant & euitent, ac tamquam fugitiuum pro hæresi, si ipsum [c] alicubi esse sciuerint, nobis detegant & reuelent; alioquin in eos, qui legitime ac canonice moniti scienter contra fecerint, excommunicationis sentētiam, hac nostra competenti monitione canonica præeunte, ferimus in his scriptis: volentes, vt in signum ac testimonium recepti & completi per vos mandati nostri, sigillum vestrum præsentibus apponatis. Datum, &c.

† Al. peioribus.

† De multis incommodis & pœnis contumaciæ. Vide Hostien. Ioan. And. & alios in c. excommunicamus. de hæret.

COMMENT. XXXVI.

a CONtumaciter renuit cōparere, nec pro eo tunc cōparuit aliquis excusator.] *Multa mihi probant, Eymericum præter theologiā, vtrūq; etiam ius non leuiter calluisse, cum in hoc præclaro opere plurima passim inserat, quæ cum iuris regulis penitus conueniant: quamuis ipse iura non citet. & qui dicunt eum nihil præter rudem praxim intellexisse, longe absunt a veritate quos ita dicere puto, vel quia eū non legerunt vt oportuit diligenter, vel vt furta sua occultarēt, cū ita fere sit hodie natura comparatum, vt eum magis vituperent, a quo plura acceperint; aut saltem nolunt nominare.* Num. 139.

Eymericus peritus.

Sed in viā reuertor. Hic locus inter cętera mihi suadet verum esse quod paulo antea dicebā. nouerat Eymericus ex iuris traditionibus, nō posse in causis criminalibus interesse procuratorem, præsertim in grauioribus, neque ad agendum pro absente, neque ad defendendum eum. l. penul. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. cap. veniens. de accusatio. cap. 1. in fine. capit. in criminalibus. 5. quæst. 3. cum similibus allatis per Antonium Rubeum Alexādrinum in trac. de potest. procurato. in causis criminalibus. numero 54. & sequ. & Ioannem Roiam in singularibus fidei, singul. 170. incipien. Procurator. *& Repertorium Inquisito. verbo, procurator. & ratio est: quoniam sicut sententia capitalis nō potest ferri in absentem, ita nec in eius procuratorem, cum procurator non deliquerit. Rursus, quoniam necessaria est reorum confessio, præsertim in crimine hæresis, cum consistat in mente eius, qui id scelus cōmisit, de quo nemo melius quàm delinquens ipse potest respondere. Hæc inquam intuitus auctor hoc loco, nō dixit, nullum pro hoc absente fugitiuo eius nomine comparuisse procuratorem, quia is non fuisset admissus ob rationes allatas: sed dixit, non cōparuisse aliquē excusatorem.*

In causis criminalib. eius non posse interuenire procuratorem.

Atque hoc verissime & doctissime dixit, quoniā cum reus est absens, potest aliquis de innocētia eius coram iudicibus dicere, non velut procurator, sed vt quilibet. ita Bartolus in extrauaganti, ad reprimendum. verbo legitime. quem sequitur Carrerius trac. de hęret. num. 113. & Simancas de catho. insti. tit. 52. numero 4. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singul 170.

Pro reo absente, an excusator admittendus, & quādo.

Sed hæc omnia ita accipienda esse docent præcitati, vt uera sint, cum absens est reus; item cum solū est in fide suspectus; secus autem si vere hęreticus esset, tunc enim nullus pro eo excusator, aut defen-

for esset audiendus, iuxta c. si aduersus. de hære. quo omne hæreticis patrocinium denegatur. neq; hęc Eymericum latuerunt hoc loco, cum solum agat de citando suspecto in fide, non autem de eo, quem vere constabat hæreticū esse, vt series disputationis ostē dit à num. 138. vsque ad nu. 140. exclusiue.

Excusatoris partes quales.

Huius autem excusatoris partes erunt allegare probabiles & iustas absentię seu fugæ causas, verbi gratia, reum tædio carceris, aut tormentorū metu, cum esset delicatus, aut falsorum testium præiudicio recessisse, quæ si verisimilia iudicentur, sententia differenda est, donec omnia maturius expendantur, ne inauditus reus, aut indefensus condemnetur.

Hæretici bāniti, & diffidati: & quid bānire & diffidare.

b Sed ipsum tanquam vere excommunicatū habeant, & euitent, ac tanquam fugitiuum pro hæresi, &c.] Sed non videtur hic auctor iuxta legum sanctiones loqui, cum hæreticos propria auctoritate capere, spoliare, ac etiā interficere liceat: sunt enim banniti & diffidati. authent. Gazaros. C. de hæret. ibi: diffidamus atque bannimus. hæc enim verba: diffidare, & bannire significant statuere, vel præcipere, vt impune possint interfici. cap. felicis. de pœnis. lib. 6. docent Angelus de Perusio cōs. 13. quem sequitur Geminianus in ca. 1. de homicid. lib. 6. circa finem vers. quęro quid. importent. & alij eodem loco. & Petrus Godofredus in dicta authen. Gazaros. C. de hæret. verbo, diffidamus. & Ioannes Rojas in singul. fidei. 5. nu. 31. in octaua ampliatione. & alij per hos relati.

Banniti & diffidati, an impune occidi possint.

Diffidatos vero & bannitos, non modo per iudicem, sed etiā per priuatos impune posse occidi Martianus videtur permittere. l. 3. in fine. ff. ad leg. Cornel. de sicarijs, ibi: transfugas licet vbicunque inuenti fuerint, quasi hostes interficere. & ratio esse videtur, quoniam bāniti & diffidati a Papa, vel Imperatore, vel à legibus iam conditis per eos, sunt extra beneficia ipsorum diffidantium; iam in diffidatos & bannitos publice bellum indictum esse videtur, vt pulchre docet Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 14. in fine.

Hæreticos an quilibet propria auctoritate capere possit & spoliare.

Sed hæc sententia saltem de capiendis, ac spoliādis hæreticis propria auctoritate aperte statuta est rescripto quodam Innocentij iiij. incipiente: Ad extirpanda. §. idem quoq; in hæc verba: Idem quoque Potestas, seu Rector cuiuslibet ciuitatis, vel loci, in principio sui regiminis publica concione more solito congregata, banno ciuitatis, vel loci supponat tanquam pro maleficio omnes hæreticos vtriusque sexus, quocunq; nomine censeantur: & teneatur bannum huiusmodi a suis prædecessoribus positum confirmare: præcipiat autem A quod nullus hæreticus, vel hæretica, de cętero habitet, vel moretur, aut subsistat in ciuitate, seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem; & quicunque ipsum, vel ipsam inuenerit, libere capiat, & capere possit impune: & omnes res ipsius, vel ipsorum eis licenter auferre, quę sint auferentium pleno iure. hactenus ibi. Quæ cum ita sint, non videtur debuisse loqui Eymericus præfato modo, sed oportuit eum dixisse, vt quilibet caperet & spoliaret eum, qui pro hæresi fugitat.

Veruntamen hanc in Eymericum obiectionē bifariam diluimus. Primum dicimus, superiorem allatam à nobis sententiam accipiendam esse, cum constat vere hæreticos esse eos, qui fugiunt, aut latitāt, B vel quia damnati sunt, vel quia aliàs constat eos in manifestis hæresibus esse, iuxta textum in cap. super quibusdam. extra de verbor. signi. tunc enim iure & capi propria auctoritate, & spoliari, ac etiam si resisterent violenter, impune occidi possent: is autē de quo hic agebat auctor, nondum damnatus erat, nec fortassis conuictus, ideoque velut excommunicatum vitandum asseruit, non vt hæreticum capiendum, aut interficiendum, sed reuelandum, & detegendum admonuit.

Rursus addo, quòd etiamsi constaret hæreticum eum esse, tutius tamen est & securius, vt iudicis auctoritate & capiatur (si commode hoc fieri possit, C & absque periculo euasionis ipsius rei) & spolietur, vt optime docuit Goffredus in sum. tit. de hæret. §. sed nunquid catholici. quem sequitur Archidiaconus in c. si vos. 23. q. 5. in prin. in hæc verba: Sed nunquid catholici propria auctoritate possunt hęreticos spoliare? dic, cum Goffredo satis esse tutum, vt hoc fiat auctoritate Ecclesiæ, vel principis. hęc ille. idem tradit glo. in c. si aduersus. de hęret. verbo, auxilium. in fine. quod etiā videtur sentire Concilium Tholosanum, quod mox citatur, & Ambrosius de Vignate tract. de hæret. q. 16.

Ibidem. Reperti hęretici detinendi ne fugiāt. & iudicibus indicandi.

c Si ipsum alicubi esse sciuerint nobis dete- D gant, & reuelent.] Ita fieri iussit iam olim Concilium Tholosanum c. 2. in hęc verba: Et si quos repererint hęreticos, credentes, fautores, & receptatores: seu defensores coram adhibita cautela ne fugere possint, Archiepiscopo, vel Episcopo, vel dominis locorum, seu balliuis eorundem cum omni festinantia studeant intimare, vt animaduersione debita puniantur. hæc ibi.

IN

IN TREDECIM MODOS PROCESSVM in causa fidei debite terminandi obseruatio.

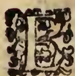

ÆC pars,quę nunc sequitur,est valde necessaria:in primis vero admirabilis,multoque iudicio & prudentia cōstituta,cum Eymericus rem alioquin per se difficilem,fusam,& late patētem,ad certa quædam capita deduxerit,quibus omnis hæresis causa possit terminari.quę fuerit in hac re auctor secutus, ignotum est mihi:coniectura tamen assequor,eum acri iudicio,multo labore,& diligentia,vsu rerum accedente,ex Concilio Tholosano,Bitterensi,& Narbonensi olim in partibus Gallicanis contra hæreticos editis, & ex consultationibus Guidonis Fulcodij ad Inquisitores,hos terminandi processus modos collegisse,& in hanc methodum absolutissimam & exactissimam redegisse.neminem inuenio qui ante Eymerici tempora hæc docuerit:multos tamen reperio,qui ipsum penitus fuerint postea secuti, nec verbis quidem mutatis:nam inter cęteros Iacobus Sprēgerius in malleo maleficarum in 3. parte à quæstione 20. vsque ad quæstionem 34.totam hanc tractationē transcripsit. idem fecit Tabiensis,breuius tamen in Sum.verbo Inquisitor.§.12 nume.13.& multis sequentibus.& Postremo Reuerendissimus Vmbertus Locatus in fine sui operis iudicialis,tit.De formulis in sancto inquisitionis officio agendorum,eundem in hac parte Eymericus est imitatus.

Eymerici methodus in cōstituēdis modis finiendi fidei processū, & qui eū fuerint imitati.

Hæc tamen non sunt furti nomine censenda.nam vt vere de hac etiam re differens Bartholomęus Riccius,vir latinè peritus dicebat:non sunt ea furta putanda, quæ fiunt non inuitis dominis: honestius tamen & laudabilius est ingenue profiteri per quos profecerimus;nam & hinc quandoque iniuria auctori fieri potest:qui enim ignorāt tempora, quib. quisque scripserit, facile putabit,eum a quo cæteri acceperunt,vice versa a cæteris accepisse: & propter hanc causam compellimur quādoque(ut cuiq; honos suus illęsus conseruetur)aperte dicere quib.locis alij Eymericum penitus sequantur tametsi alia quoque inde nascatur vtilitas:quoniam veriora & firmiora putantur,quæ multi,præsertim viri graues & docti vno consensu sequuntur. itaque quo plures sunt qui ab Eymerico acceperint,eo magis credēdum est eius doctrinam sanam esse,tutam esse,& multa æquitate, ac prudentia niti.

Quomodo & qualiter processus in causa fidei est terminandus; & sunt tredecim modi processum in causa fidei debite terminandi.

Xpedito primo,quomodo & qualiter processus fidei sit initiandus;& secūdo,quomodo & qualiter sit cōtinuandus: tertio nunc videndum existit,quomodo & qualiter sit fine debito terminandus. Vbi est considerandum q omnis processus fidei, vno tredecim modorū est debite terminandus. Nam delatus de hæresi

A vilis & diligenter discussis omnibus actis & actitatis,& in causa productis,& habitis varijs consilijs peritorum.

1 Vel reperitur absoluendus,& ab hæresi totaliter immunis.

2 Vel reperitur solum diffamatus de hæresi generaliter.

3 Vel reperitur quæstionib. & tormentis supponendus aliqualiter.

B

4 Vel reperitur suspectus de hæresi leuiter.

5 Vel reperitur suspectus de hæresi vehementer.

6 Vel reperitur suspectus de hęresi violenter.

7 Vel reperitur diffamatus de hæresi,& suspectus insimul & communiter.

8 Vel

8. Vel reperitur confessus hæresim & pœnitens, & non relapsus probabiliter.
9. Vel reperitur confessus hæresim & pœnitens, sed relapsus veraciter.
10 Vel reperitur confessus hæresim, & impœnitens, sed non relapsus realiter.
11 Vel reperitur confessus hæresim, & impœnitens atque relapsus certitudinaliter.
12 Vel reperitur nõ cõfessus, sed conuictus de hæresi legitimis testibus, & alias iudicialiter.
13 Vel reperitur conuictus de hæresi, sed fugitiuus, vel absens contumaciter.

Et sicut dictum est de hæresi, sic & dicẽdũ est de hæreticorum receptatione, defensatione, vel fautoria. Nam delatus de receptatione, defensatione, vel fautoria hæreticæ prauitatis, vel reperitur absoluendus, & immunis totaliter, vel diffamatus generaliter, & sic de alijs, vt de hæresi est prædictum.

De primo modo finiendi fidei processum quando delatus est absoluendus.

Primus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quãdo delatus de hæresi processus meritis diligenter discussis cum bono consilio peritorum reperitur ab obiecto hæresis crimine immunis totaliter: & hoc est, quãdo delatus non conuincitur, nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima; nec alias suspectus, nec diffamatus publice de prædicto crimine reperitur.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim per Episcopũ & Inquisitorẽ cõiunctim, vel diuisim, quia in hoc casu vnus solus potest, iuxta gl. Ioan. And. super c. Multorum querela. de hæret. in Clemen. §. duro tamen. & versi. procedere contra illos, in alijs autem non, absoluatur per sententiam tenoris sequentis.

Forma absoluendi delatum de hæretica prauitate, cum nihil probatur legitime contra eos.

Nos frater N. ordinis fratrum Prædicatorũ, Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini a sancta sede Apostolica specialiter delegatus. Attendentes [b] quod tu talis de tali loco, & talis diœcesis fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate, scilicet quod, &c. Attẽdentes etiã illa esse talia, quæ nõ valebamus, nec debebamus conniuentibus oculis pertransire, descẽdimus ad inquirendum si prædicta fulcirẽtur aliqua veritate, testes recipiendo & examinando, defensiones etiam cõcedendo, & alia faciendo, quæ decebant, secundum Canonicas sanctiones: Ea propter visis, & diligenter examinatis omnibus actis & actitatis in hac causa, omnibusq; A æqua lance libratis, habitoque consilio peritorũ in iure, ac etiam in Theologiæ facultate, illoque sępius repetito, sedentes pro tribunali, more iudicis iudicantis, ac habentes præ oculis solũ Deũ & negotij veritatẽ, sacrosanctis Euãgelijs positis corã nobis, vt de vultu Dei nostrum iudiciũ procedat, & oculi nostri videant æquitatem; Ad nostram diffinitiuam sententiã procedimus in hũc modum.

B CHRISTI nomine inuocato. Quia per ea, quæ vidimus & audiuimus, & producta & oblata, acta, & actitata sunt coram nobis, in præsenti causa, non inuenimus aliquid contra te legitime fore probatum de his, quibus delatus fueras coram nobis, pronũciamus, declaramus, ac sententialiter diffinimus, contra te non esse, nec fuisse aliquid actũ legitime corã nobis, propter quod possis, vel debeas hæreticus iudicari, nec suspectus haberi aliqualiter de hæretica prauitate; quare te a præsẽti instantia, Inquisitione, & iudicio totaliter relaxamus. Lata fuit hæc sentẽtia, &c.

Alia forma ad hoc idem.

Nos frater N. ordinis Prædicatorũ Inquisitor, &c. Visis & diligenter discussis omnibus & singulis in pręsẽn causa actis, & actitatis, C habitoq; solenni consilio super illis, maturo pariter & digesto, in sacra Theologia, ac iure peritorũ, sedentes pro tribunali more iudicis iudicãtis, habentesq; præ oculis solũ Deum, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, ac die, hora, & loco tibi tali, de tali loco, talis diœcesis, ad audiendam diffinitiuam sententiam assignatis, sententialiter declaramus, pronunciamus, & diffinimus D contra te nõ esse coram nobis legitime probatũ aliquid de his, de quibus delatus fueras corã nobis, scilicet quod dixeras, vel feceras, &c. propter quod debeas hæreticus, vel suspectus de hæresi reputari. Quare te absoluentes per præsentem nostram sententiam, a præsenti instãtia, ac nostro iudicio relaxamus. Lata fuit hæc sententia, &c.

Caueatur [c] quod non ponatur in sententia, quod est insons, vel immunis, sed quod non fuit probatum legitime contra eum: vnde si post modum, temporis processu iterum deferatur, & legitime probetur, potest non obstante prædicta absolutoria sententia condemnari. 143 In sententia absolutoria nemo insons pronuncia-dus, & quare.

E Eodem modo absoluendus est quis, quando est delatus de receptione, defensatione, seu alias fautoria hæreticorum, seu hæreticę prauitatis, cũ nihil probatur contra eum legitime.

COMMENT. XXXVII.

Idem prorsus Iacobus Sprenger in malleo maleficarũ 3. p. q. 20. & Locatus in fine operis iudicia lis, in formula absoluẽdi delatũ, quando nihil est legitime contra eum probatum, & Zanchinus c. 41. in fine. & Tabiensis in Sum. verbo, Inquisitor. §. 12. n. 13. & Sylvester de strigibus li. 3. c. 4. puncto. 3. Num. 141 De sententia proferenda in hoc crimine qui dissetur.

Et

Et de sententijs in causa hæresis pronūtiādis vide Conradum Brunum lib.4.de hæret.c.10.& Ioānem Roiam in singularibus fidei, singul.177. cum aliquot sequen. Gondissaluum tract.de hæret.q.20. nu.8.& seq. Franciscum Squillacensem de fide catholica c.44. Simancam de catho.instit.tit. 60. & Archidiaconum & Ioannem And.copiose, in c.ut commissi.de hæret.lib.6.

An solus Inquisitor vel solus Episcopus possit absoluere.

a Talis enim per Episcopum,& inquisitorem coniūctim, vel diuisim: quia in hoc casu vnus solus potest,&c.] *Et hæc sententia, quod cum reus absoluendus, vel solus Episcopus, vel solus Inquisitor ipsum possint absoluere, de iure verior est: quamuis contraria sit tutior: sed de hoc articulo ex professo disputat Eymericus infra hac par.3.q.48. ubi dixi copiose.*

Num.142. b Attendentes, quod tu talis de tali loco, &c. fuisti nobis delatus de tali hęretica prauitate, scilicet quod,&c.] *Hic videtur nō obscure indicare Eymericus in sententia absolutoria exprimendas esse hæreses, aut delicta eius qui est absoluendus, ob quæ fuit accusatus, siue denūtiatus; quod tamen nullo iure cautum est: & propterea crederē salubrius esse, nullis erroribus recitatis, cum non fuerint aduersus ipsum probati, pronuntiandam esse sentētiā absolutoriam publice, siue contra defunctum, siue contra viuentem, quod valde prudenter cautum inuenio per Madrilianā instructionē anni MDLXI. c.62. in hæc verba à nobis Latine reddita.*

In sententia absolutoria, an sint errores exprimēdi.

Quando defensor memoriæ & famę alicuius defuncti legitime causam defenderit, fueritque defunctus ab ea iudicij instantia absoluēdus, sētentia eius pronuntiabitur in publica actione, cum edicta publicata fuerint contra ipsum. quāquam non debēt hoc casu produci statuta defuncti qui absoluitur in publica actione: neq; etiam debent recitari in particulari errores, de quibus fuit accusatus, cum probati nō fuerint. atq; hoc ipsum debet obseruari circa illos, qui personaliter fuerunt capti & accusati, & absoluuntur ab instantia iudicij, si fuerit hoc ab ipsis petitū. *hactenus ibi. Quæ propterea mihi vbique obseruanda videntur, quoniam multa æquitate nituntur, & rationi sunt valde consona.*

Num.143. c Caueatur, quod non ponatur in sententia; quod est insons,&c.] *Idem hoc obseruāt Tabiēsis in sum. verbo, Inquisitor.§.12.nu.13.versi. caueatur.& Sprenger in malleo maleficarum.3.p.q.20. in fine. quod est custodiendum ob rationem hic ab Eymerico allatam. quamobrem minus bene fortassis Zanchinus tract.de hære.c.41. in fine posuit in sententia absolutoria hæc verba.*

Qui absoluitur nō est pronūtiandus immunis,& quā do hoc fallit.

Ideirco te tanquam penitus innocentem, per nostram diffinitiuam sententiam in his scriptis absoluimus a dicta Inquisitione & cōtētis in ea.

Sed quid si absoluatur tanquam penitus innocēs & immunis, & postea de eodem crimine deferatur poterit ne non obstante sententia absolutoria, iterū iudicari, & condemnari? Respondeo posse; quoniam in hoc crimine fauore fidei sententiæ quæcunq; nūquam transeunt in rem iudicatam, vt singulariter docuit Lucas de Penna, in l.vnica. verbo, notū. C. de sent.aduersus fiscum latis, retract. lib.10. quem sequitur Ioannes Roias tract.de hęret.par.2.assertio.49.& idem in eadē parte de priuilegijs Inquisitorū, nu.449.& Simancas de cath.insti.tit.60. nu.13. quam sententiam videtur probare textus in c.vt commissi.§.nec non.de hæret.li .6.

Verum omissis tam antiquis controuersiis, nouissime Pius V. Pont.Max. rescripto quodam incipiente: Inter multiplices curas. *quod est impressum inter litteras apostolicas pro officio Inquisitionis, in fine huius operis, iustissime cauit, ne sententiæ in causa fidei numquam transirent, aut deinde transeant in rem iudicatam.*

Sententiæ in causis fidei nō transeunt in rem iudicatam.

Atque ex his penitus refellitur opinio Decij consi.137. incipien. Diligenter pro tenui facultate. Conradi Bruni lib.4.de hære.c.8. in fine, asserentis, hæretico prodesse exceptionem rei iudicatæ: nullis ergo diffinitiuarum absolutoriarum sententiarum exceptionibus obstantibus, quoties nouæ probationes, aut indicia accesserint, de eodem crimine & inquisitio, & condemnatio fieri poterit.

Quod vero paulo antea dicebam cum Eymerico, videlicet, neminem esse pronuntiandum innocentē, aut immunem in sententia absolutoria: tunc nō crederem procedere, quando per testes falsos fuit conuictus, aut per iniquos & maleuolos, & inimicos capitales, vel conspiratores delatus, qui postea pœnitētia ducti dixerunt se falso dedisse, aut falsum testimonium contra delatum dixisse constitit: hoc enim casu cum constet de manifesta innocentia delati, & de aperta iniquitate testium & delatorum, optime poterit in sentētia absolutoria pronuntiari insons, & peritus immunis, vt etiam Eymericus ipse indicat faciendū in 12. modo procesum terminandi. nu. 208. in fine, ibi: Ipso relato vt immuni a iudicio relaxato. *& hac fortassis ratione locutus cęseri potest Zanchinus, quem paulo antea merito refellebamus: sed cū testes, aut denūtiatores tractaut dictū suum, videndū est diligenter ne id faciant, quia corrupti fuerunt prece, vel a delato, vel a consanguineis & amicis delati, de quo dixi alibi plenius.*

De secundo modo finiendi processum in causa fidei per purgationem canonicam.

Secundus modus processum fidei terminandi, & finiendi est, quando delatus de hæresi, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio peritorum, reperitur solummodo de tali hæresi diffamatus in aliqua villa, ciuitate, vel prouincia: & hoc est quando delatus non conuincitur, nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, nec quæcunque alia indicia probantur legitime contra eum: nisi præcise sola infamia.

Circa istum talis practica est seruanda in tali casu. Quia [a] sententia nō potest ferri pro delato, absoluendo eūdem, sed cōtra, indicendo sibi purgationem canonicam, Episcopus & Inquisitor coniunctim, & nō diuisim (nisi vnus committat alteri

alteri vices suas,) iuxta cap. Multorum querela. de hæret. in clement. ferant sententiam per hunc modum, vel similem in effectu.

Forma purgationem canonicam diffamato indicendi.

145 NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorũ in terris talis domini, inquisitor hereticę prauitatis a sancta sede Apostolica spāliter delegatus: Considerantes, ꝙ meritis processus facti per nos contra te talem, talis diœcesis, nobis delatum de tali hæretica prauitate, s. ꝙ, &c. nõ inuenimus te confessatum, nec conuictum de prædicta labe, nec alias suspectum, nisi ꝙ te reperimus legitime ac veraciter in tali villa †, ciuitate, vel dięcesi, & apud bonos & malos publice diffamatum; Ea propter ad purgãdam huiusmodi infamiã tibi indicimus purgationem canonicam, vt est iuris; assignãdo tibi talem diem talis mẽsis, ac talẽ horam illius diei, in qua cõpareas personaliter corã nobis, & purges tuam infamiam tãtis †, seu tot ordinis tui: qui quidem compurgatores tui, sint homines fide catholici & vita probati, & q conuersationem tuam, & vitã nouerint, nõ tam moderno tempore quam transacto: significantes ꝙ si in purgatione defeceris, te habebimus pro conuicto, prout volũt canonicæ sanctiones.

† Id est, optime.

† Al. cũtra manu ordinis tui

146 Hic autem considerandum est, quod cum aliquis reperitur legitime de aliqua hæresi publice diffamatus, & cõtra eum aliud non probatur nisi infamia ipsa sola, sibi indicitur purgatio canonica: hoc est, ꝙ habeat bonos aliquos viros septẽ, decem, viginti, vel triginta, secũdum quod plus, vel minus, & in locis pluribus, vel paucioribus, magis, vel minus insignib. fuerit diffamatus, qui sint suæ conditionis, vel ordinis: vt si diffamatus est religiosus; & illi sint religiosi: si clericus sæcularis, & illi clerici sæculares: si miles, & illi milites, qui purgẽt eum a crimine, de quo est diffamatus: qui compurgatores debent esse homines fide catholici, & vita probati, qui & illius cõuersationẽ & vitam, non tam moderno tempore cognouerint, quam antiquo, vt habetur extra de purg. cano. c. Inter sollicitudines.

Quales esse debeant compurgatores.

147 Si autẽ se purgare noluerit, excõmunicetur: quam excommunicationem si per annum sustinuerit animo indurato, ex tunc vt hæreticus cõdemnetur, iuxta c. Excommunicamus itaque, §. qui autem, de hæret.

Pœna recusãtis in cõpurgare.

Si autem se purgare decreuerit, sed in purgatione defecerit, hoc est, ꝙ purgatores tales, & tãtos, prout est ei iniunctum, qui eum purgent, nõ inuenerit, pro conuicto habetur, & sicut hæreticus condemnatur, vt habetur extra de hæret. Excommunicamus 1. §. adijcimus, & versi. qui nisi se, & de purg. cano. c. Cum dilectus.

Pœna deficiẽtis in cõpurgatione.

Considerandum [b] etiam hic est, quod quãdo dicitur quod indicatur diffamato, quatenus purget se; trina vel quarta manu ordinis sui, ꝙ ordo sumitur ibi in genere, & non in specie: vnde si Episcopus purgandus est, nõ negatur, quin cũ Episcopis, in purgatione possint admitti abbates & religiosi presbyteri, & in alijs pari forma: de purg. cann. c. Quoties. Purgabit autem se diffamatus per modum, qui sequitur, vt colligitur extra de purg. cano. ca. Quoties. § porro. & c. Acce.

Forma purgationis canonicæ a diffamato de hæresi faciendæ.

ADVENIENTE [c] autem termino eidem diffamato ad se purgandum canonice assignato, comparebit personaliter purgãdus cum suis cõpurgatoribus coram Episcopo, seu Inquisitore, in loco vbi noscitur infamatus: & ille qui diffamatus est ponens manum super librum Euangeliorum ante eum positum dicet sic: Ego iuro super quatuor ista Euangelia sancta Dei, quod talẽ hæresim: *exprimendo eam, de qua est diffamatus*: nunquam tenui: nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo. *Negabit. s. cum iuramento illud, de quo est diffamatus, quidquid sit illud: Quo facto omnes compurgatores ponent manũ super prędictũ librum Euangeliorum, & quilibet dicet ita:* Et ego iuro sup ista sancta Dei Euãgelia, quod credo ipsum verum iurasse. *Et tũc canonice est purgatus.*

Considerandum [d] est etiam, ꝙ diffamatus de hęresi, ibi est purgãdus, ubi noscitur diffamatus: & si in multis locis fuerit diffamatus, imponatur sibi, ꝙ in omnibus illis fidem catholicam publice profiteatur, & detestetur hæresim, de qua ibi noscitur infamatus. de purg. cano. c. Inter sollicitudines.

Nec [e] cõtẽnat qui canonice de hæresi se purgauit: nam si post purgationẽ incidit in hęresim iam purgatam, pro relapso habetur, & tũc vt relapsus est tradendus curiæ sæculari, iuxta c. Excõmunicamus 1. §. adijcimus. & ver. vel si post purgationem. &c. Ad abolendam. §. illos quoq; Secus autem si in aliam hæresim inciderit, de qua se ante non purgauerit, iuxta c. allegatum.

COMMENT. XXXVIII.

OBseruandum hic est primũ, hunc modũ secundum finiendi processum fidei differre a septimo, in quo etiam agit auctor de indicenda canonica purgatione ipsi diffamato, sed ille amplius ibi, ex alijs indicijs de hæresi erat suspectus, & ꝓpterea nõ modo purgationẽ, sed etiã abiurationẽ simul est subire coactus, hic vero solũ erat infamatus de heresi.

Et quæ ad hunc modum spectãt, repetunt Tabiẽsis in sum. verbo, Inquisitor. §. 13. nu. 14. & Sprẽgerius in malleo maleficarum, par. 3. q. 21. Locatus in opere iudiciali verbo, purgatio. et in fi. operis in forma ferendi sententiã cõtra diffamatũ de hæresi; vt purget se canonice. plenissime etiã Repertorium Inquisitorum verbo, purgatio. Syluester de strigibus lib. 3. cap. 4. puncto 4. de qua multa quoque extant in cõcilio Tarraconensi relato ab Eymerico supra par. 2. Franciscus Squillacensis tract. de fide catho... p. 32. & dixi multa de canonica purgatione

De purgatione canonica in hoc crimine qui diffamati fuerint.

in

in hoc crimine omnino cognoscenda supra parte. 2. super c. inter sollicitudines. de purg. cano. quæ sunt omnino videnda ad tollendas omnes huius loci difficultates.

Vsus canonicæ purgationis in crimine hæresis.

Et cum in omnibus fere criminibus abolitus fuerit & extinctus vsus canonicæ purgationis; in crimine tamen hæresis, etiam nunc vsitatus est, & in sacro Inquisitionis tribunali frequentatus, quamuis enim in alijs multis delictis sinistra suspicio, præsertim à maleuolis orta, aut tolerari possit, aut interdum negligi; in crimine tamen hæresis ferenda non est, nec dissimulāda; sapienter enim scribit Rufinus lib. 1. inuectiuarum in Hieronymum: Gloriosum quidem esse Christi exemplo iniurias tolerare patienter, at vnam hęreseos notā qui ferat, aut dissimulet, non esse Christianum. & beatus ipse Hieronymus ad Pammachium epistola. 61. aduersus error. Ioannis Hierosolymitani altissima clamat voce in hæc verba: Nolo in suspicione hęreseos quē quam esse patientem: ne apud eos, qui ignorant innocentiam, eius dissimulatio, conscientia iudicetur si taceat. hæc ille. quod retulit Albertinus in repetitione rubricæ de hæret. li. 6. quæst. 14. numero 75. huc spectāt quæ tradit Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. c. 140.

Iustissime ergo Catholica & sanctissima mater Ecclesia, respiciens quam graue & periculosum sit hac hæresis infamia laborare, varios modos excogitauit ad excludendam sinistram hæreseos suspicionem, quoties aut dictis, aut factis fidelis quispiā eā contraxisset, varijs etiam pœnis coercens. inter

Num. 144. cæteros vero modos vnus est canonica purgatio.

An solus Episcopus, vel Inquisitor indicere possit purgationem canonicam.

a Quia sententia non potest fieri pro delato, absoluendo eundem, sed contra indicendo sibi canonicam purgationem, Episcopus & Inquisitor coniunctim, &c. [Sed videbatur quod vnus sine altero posset indicere canonicā purgationem; nā cum delinquētes in hoc crimine ad abiurationē, uel purgationem recipiuntur, non videtur pronunciari sententia contra eos, sed pro eis: quare potius videtur fauorabilis & absolutoria, quam condemnatoria. vnde iuxta sententiā Eymerici in modo superiori, & infra quest. 84. huius 3. partis non videtur necessarium quod simul conueniant ad hęc exercēda Episcopus & Inquisitor: & plane quāuis hæc sententia de ratione iuris stricta, fortassis verior videatur, at contraria est tutior, quā hic profitetur auctor, ut dixi infra in hac 3. par. super dicta quæst. 48. vbi hāc difficultatē plene declaraui. interim videto Cāpegium apud Zāchinū ca. 8. verbo, diffinitiuam. & Syluestrū de Strigibus li. 3. c. 4. puncto 4. Mihi magnopere probatur cōtraria sententia, iuxta id quod dixi paulo post hoc ipso commentario. §. hæc quidē.

Et in Hispania, e Abulensi quadam instructione anni MCCCCXCVIII. c. 1. postquam statutum esset, vt in qualibet Inquisitione duo constituantur Inquisitores, subdit in hæc verba: Qui (scilicet Inquisitores), simul & non vnus sine altero cedant ad capturam, torturam, compurgationem canonicam, &c. similiter ergo iustissimum est, vt in locis vbi vnus tantum est Inquisitor Apostolicus, is non indicat canonicam purgationem sine Episcopo loci.

A Considerandum etiam hic est, &c. quod ordo sumitur ibi in genere, & non specie: vnde si Episcopus, &c.] Est omnino obseruandum hoc Eymerici documentum: nam si in specie inueniēdi essent tales compurgatores, qualis est purgandus, aut nūquam posset se purgare, aut facile deficeret in purgatione: nusquam enim, verbi gratia, Episcopus purgandus posset inuenire duodecim, vel viginti Episcopos, qui ipsum purgarent: ac de cæteris idem est iudicium: nam si dux belli esset purgandus, difficulter posset inuenire tot alios duces bellicos, qui ipsū purgarent. ergo sufficit ad satisfaciendum iuri postulanti in purgatione tantam manum, hoc est tantum numerum ordinis eius, cuius est ipse purgandus, vt habeantur illi, de quibus in genere vere prædicetur illa qualitas, quæ est in purgando. quæ latius hic persequi, non est præsentis instituti, nec necessarium, videndus interim Albertinus in repetitione c. quoniam. de hæret. li. 6. quæstione prima, & nonnullis sequentibus, qui multam lucem huic Eymerici documento dabit. Num. 148.

Qualiter intelligendum, Compurgatores esse debere eiusdem ordinis cum purgando.

B

c Adueniente autem termino, &c. comparebit personaliter purgandus cum suis cōpurgatoribus, &c.] supra part. 2. super cap. inter sollicitudines. vbi egimus de canonica purgatione, praxim omisimus, quę in ea solet obseruari: quoniam eam Eymericus hoc loco docebat: verum nimis breuiter persecutus est rem difficilem, & periculosam, quæ non debet nisi cum maxima fieri consideratione, vt ibi diximus. Quare vt hic locus illustretur, & suppleamus quæ deficiunt, tota hæc praxis indicendę purgationis erit hic pręscribenda: nulli autem luculentius (quos ego viderim) rem hanc tradiderunt, quam Auctor repertorij Inquisitorum verbo purgatio. §. forma. & Simancas de cath. instit. tit. 56. nu. 25. & seq. sed Simancas ordinatius loquitur, cuius verba huc transcribere placuit, num nec melius a me, nec elegātius dici possit, et vt viro docto suus habeatur. dicit ergo ita. Num. 149.

Ritus & ordo in purgatione canonica obseruandus:

D In causa purgationis canonicæ hoc ordine et ritu procedi solet. Conueniunt in vnum Inquisitores, Episcopus, aut eius Vicarius, & assessores seu consultores periti, & excussis probationibus reū condemnāt, vt se purget septem plus minus testibus: hoc addito, vt si defecerit in vno, duob. tribus aut pluribus, exinde conuictus plene de crimine censeatur. Hæc autem sententia reo dicēda est, & ab ea potest prouocare; & post appellationem causa referenda est ad Senatum, nisi forte friuola fuerit appellatio: quia tūc ei ab Inquisitorib. deferendū nō est, vt generaliter Clemens iiij. cōstituit, & specialiter epistola quadā Senatus sanctę Inquisitionis plenius continetur. l. 2. C. de decurio. lib. 10. l. 1. de appellatio. c. cū appellationibus friuolis. de appellatio. li. 6. Num. 25.

E

Deinde si a sententia non fuerit appellatum, vel post appellationem sententia confirmata sit vel appellatio friuola reiecta fuit ab Inquisitoribus, tunc reus ad se purgandum debet nominare tot uiros bonos, testes expurgatores, quot in sētentia Inquisitorum continentur. Illi autē testes vocari seorsum debēt ab inquisitorib. & ab eis tria sunt inquirēda. Primum, an reū cognoscāt, Num. 26.

& a

& a quo tẽpore: secundũ, an reus, vel eius cõsanguinei, vel affines dederint, aut ꝓmiserint aliqd ipsis, et testibus, vt reo fauerent: tertium, an testes ipsi se obtulerint ad reum purgãdum. Quæ oĩa quodã instructionũ capite plenius cauta sũt.

Num. 27. Post hæc testes omnes conuocantur in auditorium Inquisitorũ, & reus ad tribunal ducitur, & ab Inquisitoribus interrogatur, an homines illos cognoscat, & an illi sint, quos ipse in testes purgatores nominauit: qui respondere solet, se illos cognoscere, & eosdẽ esse, quos nominauit. fiunt autem hæc omnia coram Inquisitorib. solis, ac tabellione, seu notario, qui litteris mandare singula debet: nec alius quispiam præsens esse huic purgationi permittendus est: ne ipse quidem vicarius Episcopi ordinarij, vt quadam epistola Senatus sanctæ Inquisitionis continetur: à sententia vero purgationis excludi nõ potest ordinarius, aut eius vicarius, vt dixi titulo de abiuratione. [confert c. 1. 15. q. 1.]

Num. 28. Deinde Inquisitor ad expurgatores cõuersus talia dicere solet: Scitote, fratres, ꝙ Acacius reus de hoc & illo crimine accusatus, & suspectus est: quã obrẽ ab ea suspicione se purgare tenetur, & vos nominati estis in testes innocentiæ suæ. Tu vero Acaci per Deum & sacrosancta Euangelia responde, an ea crimina commiseris: & statim reus coram illis iurat, se nihil eorum dixisse, aut fecisse. Deinde reus abire iubetur: & Inquisitor interrogat purgatores, an ea omnia probe intellexerint: qui respõdent, se intellexisse. Mox testes omnes secedũt: & singulis seorsum vocatis, & ab eis solenni iuramento exacto, quærit Inquisitor, an credant Acaciũ iurasse verũ, vel falsũ: & quid quid respõderint, a notario fideliter scribẽdũ est. *hactenus de ritu purgationis canon.*

Cum indicitur canonica purgatio, aut Episcopus, aut eius vicarius adesse debet.

Hæc quidem Iacobus Simancas, in quibus id in primis mihi videtur notatu dignum, quod dicit nu. 27. videlicet, huic purgationi non posse interuenire Episcopi vicariũ; quod licet in Hispania custodiatur, per priuatas eius Inquisitionis instructiones; alibi secus faciendum crederem, quod est iuri communi magis consonũ, et doctrinę Eymerici hoc loco cõuenientius, qui scribit in purgatione iniungenda Episcopũ & Inquisitorẽ simul conuenire debere, ꝙ non solum puto locum habere in pronuncianda sententia, sed etiã in toto purgationis actu exercẽdo: & hoc videtur esse tutius, & obseruandum donec alij meliora doceãt, quib. libẽtissime acquiescã: nã cũ reus si deficiat in purgatione, possit vt hæreticus cõdẽnari, ꝙ non põt fieri sine Episcopo; oportet omnino vt ei etiã actui, ex quo tãtus effectus facile seq põt, Episcopus, aut saltẽ eius vicarius adsit pręsẽs.

Postremo, hoc mihi præterea videtur addendũ, ipsis compurgatoribus, distincte & clare legendũ esse processum, id est summarie, et delicta, et indicia esse illis declaranda, ob quæ purgandus ipse captus est, & compulsus canonicam subire purgationẽ: nisi enim hæc intelligant compurgatores non poterũt iure, & debite ipsum purgare.

Hispalensi quadam instructione anni M D. post cap. 4. forma obseruãda in canonica purgatione pręscribitur in hæc verba à nobis latine reddita: Qui

A compurgandus est in præsentia compurgatorũ, iuret in forma iuris super Crucem & Sãcta Dei Euangelia de dicenda veritate, super his de quibus fuerit interrogatus. Et præstito prædicto iuramento, Inquisitores dicant ei: Tu. N. fuisti accusatus de tali & tali delicto (specificatis ei solũ illis delictis, quę sapiunt hæresim) de quibus es vehementer suspectus, meritis processus considerātus: percunctamur a te sub debito iuramenti, quod emisisti, an commiseris, vel feceris, vel credideris hæc delicta, vel aliquid ex eis? Et habita responsione ipsius rei in præsentia compurgatorum,

B reducatur ad carcerẽ: Et postea recipiatur iuramentum a compurgatoribus in forma iuris &c. & quilibet seorsum interrogetur sub debito iuramenti, an credant quod dictus N. reus carceratus dixerit veritatem: & scribatur in processu quidquid dixerint: & quidquid actum fuerit suo ordine. *hæc ibi.*

Ex his quæ dicta sunt hactenus videtur consequi canonicã purgationem in secreto esse faciendã, videlicet, in auditorio Inquisitorum, aut in palacio Episcoporum.

Admonebo tamẽ solitum olim fuisse indicere publice canonicam purgationem, cap. illud. 23. dist. & C constat ex peruetusto codice manuscripto, qui penes me extat, in quo plurima continentur ad sanctũ officium spectantia, vbi cum agitur de forma indicẽdæ purgationis canonicæ ipsis infamatis, pręscribitur, vt is qui se purgat, præsente multitudine copiosa id faciat.

An purgatio canonica in publico fieri debeat.

Sed in hac difficultate ita videtur dicẽdum, si qs publice de hæresi diffamatus est, sane publice quoque purgare se debet, vt eis publice satisfaciat se purgando, quos publice per ingratum infamiæ offendit odorem: imo quidem in fauorem eius, qui se pur- D *gat hoc tendere videtur, vt publice si purgationem præstiterit, honori & famæ restituatur: quod si publice non fuerit diffamatus, tunc priuato præstabit hanc canonicam purgationem. hanc distinctionem affert gl. 2. quæst. 5. in summa. verbo. cogendus. gl. in ca. 1. verbo, publico. 15. quæst. 5. Archidiaconus in c. illud. 23. dist. Repertorium Inquisitorum verbo, purgatio. §. si enim est infamatus. & alij, à quibus non videtur dissentire hic Eymericus, numero 150.*

Sunt autem quidam, qui cogi nõ possunt, ut in publico purgentur, de quibus Archidiaconus præcitato loco. hæc indicasse sit satis: nam diligentiori fortassis indigent consideratione, & vberiore explica- E *tione.*

Nu. 150. In pluribus locis diffamatus in illis debet satisfacere.

d Considerandum est etiam, quòd diffamatus de hæresi, ibi est purgandus, vbi noscitur diffamatus, &c.] *Quia medicina morbo debet esse contraria, & ideo per purgationem debet ibi satisfacere, vbi per malam famam offendit, & deliquit. Sed amplius obseruari iubet auctor; vt qui in pluribus locis diffamatus est, in pluribus satisfaciat, non quidem per purgationem, quam cum semel adimpleuerit, non debet iterum subire, sed per prædicationem: quod qualiter accipi debeat, dixi supra par. 2. sup. cap. inter sollicitudines. §. præcipias insuper.*

c Nec contemnat qui canonica de hæresi se purgauit: nam si post purgationem incidit in hæresim iam purgatam, pro relapso habetur, &c.]

An reciders in hæresim de qua se purgauit, sit vt relapsus puniendus.

De hac difficultate varijs locis varie sensit Eymericus. nam par. 2. q. 58. in fine. nu. 7. vers. codē modo si quis diffamatus. dixit de hoc casu iura non loqui aperte, & propterea Pontificem summum esse consulendū. & 3. pa. nu 7. modo processum fidei terminandi. titu. De forma hæresim adiurandi. §. ratione autē purgationis. nu. 184. non admodum determinate videtur asserere sententiam, quam hic audacter adstruit, dum dicit, dubium esse an is qui incidit in hæresim de qua se purgauit, velut relapsus curiæ sit sæculari tradendus: quamuis subiungat, ꝙ videtur tradendus.

Et quoniam supra pa. 2. super q. vltima. promisi me hanc difficultatem hoc loco explicaturum; ideo quātā fieri poterit & breuitate & perspicuitate, quid mihi dicendum videatur, explanabo.

Ac primum de iure nulla videtur esse dubitatio, quin is qui se purgauit, si iterum incidat in hæresim, de qua se purgauit (vt hic vult Eymericus) debeat vt relapsus tradi curiæ sæculari per textum in c. ad abolendam §. illos quoque. de hæret. quē hic citat auctor, cuius verba sunt. Illos quoque qui post abiurationem erroris: vel postquā se (vt diximus) proprij antistitis examinatione purgauerint, deprensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio, sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos *hæc ibi.*

Idem videtur innuere textus in cap. excommunicamus 1. §. adiicimus. de hæret. cuius verba sunt. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam cōuocet accusatos: qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint; vel si post purgationem exhibitam, in pristinā fuerint relapsi pfidiā, canonice puniantur. *Idem apertius sancivit Alexander IIII. in c. super eo. de hæret. lib. 6. ibi.* Quodq; ij, qui post abiurationem erroris, vel postquam se proprij antistitis examinatione purgauerint, si deprēsi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari decernuntur iudicio, sine vlla penitus audientia relinquendi. *hæc ibi.*

Postremo eandem Eymerici sententiam comprobare videtur non obscure concilium Narbonense, c. 11. in hæc verba. Et illos qui post abiurationem erroris, seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio sine vlla penitus audientia relinquatis animaduersione debita puniendos: cum sufficiat tales per falsam cōuersionem semel ecclesiam decepisse: præsertim vbi tanta eorum inualuit multitudo, ... licet eis pænitentibus nequaquam pænitentia sit neganda. *hactenus ibi.*

Ex his apparet sententiam Eymerici, aut verā esse, aut saltem multum probabilem: nam in his locis citatis videmus abiurantem & se purgantē in hoc æquiparari, vt si iterum incidant in abiuratum errorem, sæculari iudicio relinquantur.

Quod si quis dicat his locis haberi sermonem de eo qui simul & abiurauit & se purgauit; hoc nō videtur facile admittendum; quoniam illa particula, vel, aperte indicat casum sequentem, diuersum esse a præcedenti, cum eius natura sit distinguere & separare, non coniungere aut copulare.

Ex his plane redditur hæc quæstio valde difficilis, nec video quid primo obtutu his iuribus possit responderi. quam ob rem omissis hic multis contemplationibus, hanc putarem veram esse præfatorū rescriptorum sententiam: Qui abiurauit de vehementi hanc, verbi gracia, hæresim: Romanus Pontifex non est caput Ecclesiæ. *si postea vere in eam relabatur, tradendus est curiæ sæculari: & hoc est sine controuersia. per textum in c. accusatus. §. eum vero. de hæret. lib. 6. quod procedit etiamsi in aliā hæresim à priori diuersam incidat iuxta præcitatum textum, cum generaliter abiuret omnem hæresim.*

Recidens in hæresim de qua vt vehemēter suspectus se purgauit, vt relapsus est puniendus.

Eodem modo si quis ob vulgatam & frequentē infamiam, quam ex dictis, vel factis seminauit, grauem & vehementem contraxit hæresis alicuius suspicionem, verbi gratia, huius: Non esse purgatorium. *aut huius:* Errare eos qui hæreticos persequuntur; & dicunt fore puniēdos: *& coactus fuerit se de hac hæresi purgare tanquā vehementer suspectus, & grauiter infamatus, si postea vere deprehendatur incidere in eandem hæresim de qua se purgauit, re vera vt relapsus erit curiæ sæculari tradēdus, iuxta textum in dicto ca. accusatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. idque ob rationem quam adduxi supra, par. 2. super q. 58 §. quartus casus est. quoniā per hanc secundam deprehensionem expressam declaratur animus illius, qui primo fuit in mala opinione contra fidē Christi, in qua semper præsumitur continuasse vsque ad secundā deprehensionem. hæc mihi videtur vera & tuta sententia, cum post purgationem, quam quis vt grauiter & vehementer infamatus fecit, vere deprehādatur in hæresim lapsus. & in his terminis accipiendū videtur quod hic valde prudenter tradit Eymericus.*

Hanc Eymerici sententiā aperte profitetur Hostiensis in c. Excōmunicamus 1. de hæret. §. qui autem. verbo, euitentur. in hæc verba: Quod si post purgationem præstitam, vel abiurationem factā in hæresim eandem reciderint, sæculari iudicio sine vlla penitus audiētia relinquuntur. sup. eo. Ab abolendā. §. illos quoque. *hæc Hostiensis. Idē tenet in summa tit. de hæret. §. qualiter deprehendatur. versi. idem si iam purgauerat se. Hostiensem sequitur Ambrosius de Vignate tract. de hære. q. 19. num. 167. & in eandem opinionem consentit Hieronymus Gabrielius consilio 160. incipi.* Purgatio canonica. *nu. 21. vers. Quoad tertium. & nu. seq. & gloss. in c. accusatus. §. Eum vero. verbo, simpliciter. de hæret. li. 6.*

Cur q̄ se purgauit non sit relapsus nisi in purgatā hæresim recidat.

Hoc tamen discrimen est inter eum qui abiurat de vehementi, & eum qui vt vehementer infamatus de hæresi se purgat: qui abiurat de vehementi, si iterum vere incidat, siue in eandem, siue in aliam hæresim, curiæ sæculari traditur, iuxta dist. c. accusatus. §. eum vero. de hæret. li. 6. secus autem dicendum est in eo, qui vt vehementer infamatus se purgauit: nam nō censebitur relapsus nisi recidat in eādem hæresim, de qua prius se purgauit: ita docet hic Eymericus, quod videtur apertissime velle iura paulo antea relata, & Hostien.

Quod si rationem discriminis quæras, dicam aut

non

non facile reddi posse;sed ita voluisse legislatores, eum non omnium quę ab illis sancita sunt,ratio reddi possit.l.non omnium.ff.de legibus.aut;quod verius & certius est;ideo qui incidit in aliā hęresim diuersam ab ea,de qua se purgauit,non punitur pœna relapsorum, nec traditur curię sęculari; quoniā de illa solum aut illis hęresib. se purgauit, de quib. fuit infamatus:non autem de omni hęresi generaliter.qui vero abiurat hęresim,vt vehementer suspectus,omnem hęresim abiurat, & propterea in quacunque postea labatur,relapsorum pęna punitur.et hęc mihi videtur vera & solida discriminis ratio.

Dixi autem hanc sententiam veram mihi videri in eo,qui vt vehemēter diffamatus de aliqua hęresi se purgauit:nā si quis leuiter diffamatus esset, etiamsi in hęresim purgatam relaberetur,non putaretur relapsus:sed perinde iudicandum esset de eo, ac de illo qui de leni abiurauit,sūt enim abiuratio, & purgatio duo remedia ad excludendam hęresis suspicionem valde apta,et inter se multum similia: vnde quę de vna dicuntur,de altera possunt accipi, nisi in his,in quibus ius nominatim aliud disponit.

Siquis vero non recideret in hęresim purgatam, sed in aliam,quamuis non sit puniendus vt relapsus,acriter tamen esset coercendus. quod si sępius post purgationem recideret in aliam atque aliā hęresis infamiam,tunc fortassis tradi posset curię sęculari, iuxta id, quod diximus supra p.2. super q. 58.§.hoc unum postremo.

Quæ dicatur grauis hæresis infamia:& qualiter cognoscatur.

Sed quęret quispiam;quęnam dicitur grauis hęresis infamia,& respondeo multis modis hoc posse deprehendi:nā si quis apud bonos viros seu plnries, passim notetur infamia, ea grauis, & vehemēs censenda erit. Rursus,si quis propterea bonorū consortio repellatur,eumque viri probi euitent,accedantque etiam indicia & suspiciones infamiam hęresis augentia,ea grauis infamia putāda erit. Preterea, si statim post magnum aliquod delictū commissū, verbi gratia,post deletas Sanctorum imagines, cōbusta tēpla,uiolata sacramenta,& similia,statim aduersus aliquē oriatur īfamia,illa plane grauis putabitur. Sed & alijs quoq; modis innotescere id poterit,quos prudens iudex facile inspectis personarum,locorum,& tēporum circumstātijs rimabitur.

Purgatus canonice an remaneat inhabilis.

Postremo vt nihil hic desideraretur eorum quę ad canonicam purgationem spectant,dicēdum erat de eius effectu,an.s.is qui se canonice purgauit, remaneat inhabilis ad officia & beneficia quęcunq; ecclesiastica,an vero contra libere & absque vllo canonico impedimento promoueri possit. Sed qa hęc tractatio copiosam requirit indaginem, & a nobis diffuse alibi disputata est,ideo hoc loco omittetur.

Hieronymus Gabriel:us consilio quodā 160.incipien. Purgatio canonica. *purgatum canonice nullo modo remanere impeditum,quominus libere promoueri possit,ex multis probare contendit : ceterū eius sententię non puto indistincte subscribendum, & multa cōsiderare oportet antequam in eam eatur:nam iura fere omnia,quibus ille vtitur,loquūtur depurgato iā promoto, non autem de purgato promouendo,& eius sententiam nihil magis confirmat quàm c.illud 23.dist. quod tamen ille omisit.*

A

De Tertio modo terminandi processum in causa fidei per tormenta

TERTIUS modus processum fidei finiēdi & terminādi, est, quando delatus de hæresi pro cessus meritis diligenter consideratis,cū bono consilio peritorū,reperitur varius: vel habens indicia contra se ad quæstiones,vt.s.exponatur quæstionib.& tormentis; vt si quæstionatus nihil concesserit,pro immuni & innocente habeatur: Et a hoc est,quando delatus nō est deprehensus nec propria cōfessione,nec facti euidentia,nec testium legitima productione , nec sūt indicia ad talem suspicionem, vt habeat hæresim abiurare:est tamen in suis cōfessionibus, varius,vel aliàs sunt indicia sufficiētia ad quæstiones & tormenta.

B

Circa istū talis practica est seruanda, In b tali autem casu quia sententia interlocutoria est contra delatum ferenda,& non pro eo,per Episcopū & Inquisitorem,coniunctim,& non diuisim est ferenda,iuxta c. Multorum.in cleme. In primis,si talis steterit in negatiua firmiter , & nullatenus(licet inductus per probos viros) fateri voluerit veritatem,feretur sententia,quę videtur sapere vim diffinitiuæ sententiæ per modū tenoris sequentis.

C

Forma sententiæ interlocutoriæ ad supponendum aliquem quæstionibus & tormentis.

NOs N.miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis,& frater N. Inquisitor in terris ditioni talis domini subiectis,a sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

D

Attēdētes meritis processus facti per nos contra te talem,talis loci,talis diœcesis,diligēter examinatis,quòd tu es varius in tuis confessionibus, & sunt nihilominus indicia multa,quę sunt sufficientia ad te exponendum quęstionibus & tormentis. Ea propter vt veritas ab ore tuo proprio habeatur,& vt deinceps aures iudicū non offendas;interloquēdo declaramus,iudicamus,& sententiamus die præsenti & hora tali,te supponendum tormētis & quæstionibus. Lata fuit hæc sētentia,&c.

E

Instructio accutissima circa quæstiones reorum.

Si c quæstionandus reperiatur varius, & insimul sint indicia alia ad quæstiones sufficientia, ponatur vtrumque in sententia, vt in prædicta positū est. Si aut hæc duo non concurrant , sed vnum tantum,vtpote varietas sine alijs indicijs, vel alia indicia sine varietate,ponetur in sententia vt inuenitur. Sententia autem lata mox exequetur,vel exequi simuletur.

Non

Non facile ponatur ad tormenta.

Nō ᵈ sit tam ᵉ Inquisitor multum volūtarius A
ad quæstionandum aliquem;nam quæstiones &
tormenta non inferuntur,nisi in defectum alio-
rū probationū;& ideo perquirat alias probatio-
nes.Quòd si nō inuenerit, & tenet probabiliter
ꝙ delatus est culpabilis,sed metu negat verita-
tem,bonis modis & quandoque cautelosis,& in
terdū adhibitis eius amicis inducentibus ad veri
taté dicendam,faciat suam diligētiam, vt ab ore

Notanda Inquisitoribus.

eius habeat veritatem,& negotium nō festinet:
nam meditatio frequens,& carceris calamitas,
& replicata informatio proborum virorum di-
sponunt ad veritatem eruendam.

154 Quòd si delato conuenienter expectato, & tē B
pore congruenter prorogato,ac delato multipli
citer informato,credant bona fide Episcopus &
Inquisitor,omnibus cōsideratis,ipsum delatum
negare veritatem,quæstionent eum moderate,
sine tamē effusione sanguinis,sciētes quòd quæ
stiones sunt fallaces & inefficaces.Nā aliqui sūt
ita molles corde & vecordes,quòd ad leuem tor
turam omnia concederēt quæcunque falsa: ali-
qui autem sunt ita pertinaces,quòd quantūcūq;
vexentur,ab eis veritas nō habetur.Aliqui sunt
qui fuerūt aliàs quæstionati;& istorū aliqui me
lius sustinent quæstiones, quia statim brachia
trahuntur & firmantur:aliqui autem remanent C
debiliores,& sic minus sustinēt quæstiones.Ali-
qui ᶠ sunt etiam maleficiati,& in quęstionib.ma
leficijs vtūtur,quia ante morerentur,quàm ali-
quid faterētur.efficiuntur enim quasi insensibi
les.Quare in quæstionibus cum maxima prudē
tia est agendū,& ad conditionem quæstionandi
quamplurimum attendendum.

Cum autem lata fuerit sententia,mox mini-
155 stri se disponent ad quæstionādum delatum:Et

Practica in torquendo seruanda.

disponunt se, Episcopus & Inquisitor per se,
& per alios bonos viros fidei zelatores,inducant
quæstionandum ad fatendum libere veritatem:
ꝙ si fateri noluerit,Mādēt ministris quòd expo- D
liēt eū,& illi statim obtemperent,non læti, sed
quasi turbati.& expedite expoliēt eum; & dum
spoliatur,inducatur fateri veritatem: quod si re
nuerit,per aliquos probos viros trahatur ad par
tem spoliatus & induatur,et inducēdo informe

† Aliàs dum modo amplius non reuertatur ad delictum.

tur,quod ᵍ nō tradetur morti,sed † iurabit ne de
cetero reuertatur ad delictum:Nam de certo(vt
experientia pluries me docuit)multi faterentur
veritaté,nisi metu mortis terrerentur:& si pro-
mittatur eis,quòd non tradentur morti,fatebun
tur;& audacter Episcopus,& Inquisitor promit
tāt ei,quia possunt cū veritate, nisi ageretur de
relapsu:& tunc non est promittendum.

Quòd si nec minis,nec talibus promissis fate E
ri voluerit veritaté,sententiā exequantur,& quę
stionetur ʰ consuetis modis,& non nouis,nec ex
quisitis,cuius vel fortius secūdū quod crimē exi
git delinquentis.Et dū torquetur super certis ar
ticulis,super quibus quæstionatur, interrogetur
& frequenter,à leuioribus tamē incipiēdo,quia
citius concedet leuia,quàm grauiora.

Et dum hæc fiūt,Notarius totū scribat in pro
156 cessu,& quomodo quæstionatur,de quib. inter-
rogatur,& quomodo respondetur.Quod ⁱ si quę A
stionatus decenter,noluerit fateri veritatē, po-
nātur alia genera tormentorū coram eo,dicēdo
quod oportet eum transire per omnia, nisi pro-
dat veritatem:quod ᵏ si nec sic,poterit ad terro

Assignari ad cōtinuandum tormenta.

rem vel etiā ad veritatē,secūda dies,vel tertia as
signari,ad cōtinuandum tormenta non ad iterā
dum:quia iterari non debent,nisi nouis superue
niētibus indicijs contra eum;quia tunc possunt:
sed continuari non prohibentur.

Dicetur ergo sic.Et nos N.Episcopus & In-
quisitor præfati,assignamus tibi tali, diem talē
ad quæstiones continuādū,vt à tuo ore proprio
veritas eruatur. Et totum ponatur in processu, B
& infra tempus eidem assignatū,& per se, & p
alios probos viros inducent eum ad fatendū ve-
ritatem:quòd si fateri noluerit, die assignata po
terunt quæstiones continuari; & sic quæstione-
tur eisdē vel alijs generibus tormentorū fortius
vel leuius secundum maiorem culpam vel mi-
norem grauitatem. Et poterunt iudices multas
cautelas licitas adhibere, & in verbis & in fa-
ctis,vt veritas habeatur,quas magis docebit ex-
perientia atque vsus, & negotiorum varietas,
quam ars alicuius, seu doctrina.

Vbi ˡ autem decenter quæstionatus & tormē
tis expositus noluerit detegere veritatem, ampli C 157

Tortus sufficienter, & perstans in negatiua, liber dimittatur.

us non vexetur,sed abire libere dimittatur:Et si
requirat iudices,quod per sententiam expedia-
tur, ei non poterunt denegare; & tunc feretur
sententia,quod de tali crimine,de quo fuit dela
tus,meritis processus diligenter discussis,non in
uenitur probatum aliquid legitime contra eū;
sicut,in primo modo finiendi processum & ter-
minandi dictum est. Videatur ibi.

Si autem ᵐ in quæstionibus prodiderit verita- 158

Cum in tormentis confitetur, quid agendum.

tem,scribatur totū in processu,& post quæstio-
nes ducatur ad alium locum,in quo non sit aspe
ctus ad tormēta,& legatur sibi confessio, quam D
fecit in tormentis,& interrogetur ⁿ etiam diligē
tius & semel,& pluries,quousq; veritas habea-
tur.Quod ᵒ si non perstiterit in prima confessio
ne,immo adhuc negauerit ueritatem, & nō est
decēter quæstionatus,poterit(vt dictum est ite-
rum supponi quęstionibus & tormentis,nō ite
rando,sed continuādo.Si autem decenter quæ-
stionatus est(vt dictum est)libere dimittatur.&
si ᵖ omnino requirat per sententiam expediri,
fiat sibi,vt dictum est statim.

Si autem perstiterit in ipsa cōfessione,& pro 159

† Al. tacitè fecerit.

diderit † veritatem,culpam propriam recogno-
scendo,& ab Ecclesia veniam postulando,tam-
quam deprehensus in hæresim propria cōfessio E
ne,sed pœnitens,iuxta c. Ad abolendam. §. præ-
senti.abiuret,et sententialiter vt deprehēsus pu
blice,condemnetur per modum,quo damnan-
tur in hæresim deprehensi propria confessione;
vt dicetur infra in octauo modo expediendi hu-
iusmodi deprehensos. Videatur ibi.

Si sit impœnitens, tradatur curiæ sæculari.

Vbi vero veritatem prodiderit, & non pœni-
tuerit,sed in hæresim pertinaciter perstiterit,&
relapsus non fuerit,condemnabitur iuxta c. Ad
abolēdā. §. præsenti.& expectatus competēter,

& informatus decenter, tradetur brachio sęculari vltimo supplicio feriendus, vt dicetur infra in decimo modo. Si autem relapsus fuerit, condemnabitur per modum de quo dicetur infra in vndecimo modo processũ terminãdi. Vide tur ibi.

160 Hic q autem est diligentius attendendum, quòd ille, qui quæstionandus est, ante quæstiones interdum contra se nihil confitetur; nec cõtra eũ aliquid probatur, propter quod possit nec debeat hæresim abiurare, nec propter hæresim condemnari: & de talibus agitur hic, & dictum est statim.

Durant in tormentis in negatiua quã do iniungenda sit abiuratio.

Interdum autem ipse delatus est in hæresi deprehensus, vel aliàs sunt alia coram eum probata indicia, propter quæ debet abiurare vt leuiter, vel vehementer de hęresi suspectus, propter quę non est quęstionandus: sed vltra hoc negat aliqua, quę non probantur, sed sunt indicia sufficiẽtia ad quęstiones. Et cum pro talibus quęstionatur, si nihil propter quæstiones confiteatur, iste non est absoluendus, sed secundum probata contra eum procedetur, & abiurabit velut suspectus; vel vt deprehensus, prout processus merita exigunt & requirunt. Si vero propter quæstiones cõfiteatur illa, vel corũ aliqua, propter quæ quæstionatur, tunc abiurabit hæc & illa, & pro istis & illis sententia contra eum est ferenda.

COMMENT. XXXIX.

Num. 151. Idem tradũt Tabiẽsis in sum. verbo, Inquisitor. §. 14. nu. 15. & Jacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. p. q. 22. multa Vmbertus Locatus in opere iudiciali, verbo, tortura. Sylueſter de Strigibus lib. 3. c. 4. puncto 5. Simancas de cath. insti. tit. 65. de tormentis. sed quantum adhunc locũ spectat de torquendis reis, & ex quibus indicijs id facere liceat, videndus est Eymericus infra par. 3. q. 61. vbi dixi plenissime.

Tormentis quando sit locus ex Eymerici sententia.

a Et hoc est quando delatus, &c. nec sunt indicia ad talem suspicioné, vt habeat hæresim abiurare, &c. vel aliàs sunt indicia sufficientia ad quæstiones & tormenta.] *Hic locus est obscurus, ita vt vix percipias quid sibi velit Eymericus: hoc tamen videtur concludere, tunc locum esse tormentis. cũ vel uarius est reus, vel sunt indicia ex quib. possit torqueri, quæ tamen non sufficiant ad hęresim abiurandam. quæ doctrina nõ videtur vera. Primũ enim sola quæuis variatio non sufficit ad torturã, vt dixi infra super quęstio. 61. §. prima regula est. Rursus, quia eadem illa indicia, quæ sufficiũt ad torturam, videntur etiam vt plurimum sufficere ad indicendam abiurationem, sicuti patet etiam mediocriter eruditis.*

Ad suspicionem hęresis excludẽdam tria opportuna remedia, & qualia.

*Quare hoc articulo ita clarius est dicendum: cũ delictũ est semiplene probatum, vel sunt talia indicia aduersus reum, vt non possit simpliciter absolui ab instantia seu accusatione: tunc ad diluẽdum delicti suspicionem, tria sunt in hoc tribunali prodita remedia: purgatio canonica, de qua egit auctor in superiori modo processum fidei terminandi: abiuratio de vehemẽti, seu leui, de qua agit in sequẽtibus, & tormentum, de quo nunc disserit. hoc tamen po*A *stremum accomodatius est cęteris ad eruendã veritatem: nam purgatio, & abiuratio non tam sunt apta & inducta ad veritatem indagandam, quam ad suspicionem, & infamiam hęresis excludẽdam.*

Itaque hoc remedium per torturam non differt pręcipue ab alijs penes indicia aut suspiciones, vt hic videtur simpliciter velle Eymericus, ita vt quę non sufficiunt ad abiurationẽ, sufficiant ad torturã: qa generaliter id falsum videtur: sed differt quo ad modũ infligendi, quamuis casdem vbique contingat adesse suspiciones & cõiecturas. atq; hæc est vera & solida doctrina, comprobata etiam per Madrilianam instructionem anno Domini MDLXI. cap. B *46. 47. & 48. quæ suis locis retulimus.*

Non tamen propterea diffiteor euenire sæpe posse, vt talia indicia concurrant contra reum, ex quibus non possit tuto imponi abiuratio de vehementi, aut alia grauior, cum ea sit grauissima pœna ob periculũ relabendi: ea tamen indicia sufficientia iudicabuntur ad torturam infligendam, quæ nõ est adeo periculosa, vt per eam indagetur veritas, & ab ore ipsiusmet delinquentis, si fieri potest, habeatur, vt tunc securius possit procedi ad iniungendam abiurationem, & alias pœnitentias. immo sæpissime hoc fieri est necessarium, & hac fortassis ratione loquitur Eymericus.

C *Iam quando sit locus quæstionibus, trado copiose infra par. 3. super dicta q. 61. ex quibus tractatio hęc lumen accipiet, cui non est facile fidendum sine his adnotationibus.*

Et in sententia torturæ & in eius executione interuenire Episcopus cũ Inquisitore.

b In tali casu, quia sententia interlocutoria est contra delatum, ferenda, &c. per Episcopum & Inquisitorem coniunctim, &c.] *Hæc est vera & sana sententia, quam in terminis probat textus ab Eymerico citatus. illud addo non modo ad pronuntiandam tormenti sententiam, interuenire debere Episcopum & Inquisitorem: verum etiam ad executionem eius, nisi per infirmitatem, aut aliam iustam causam alter excusaretur: hoc enim tutius* D *est, & cautum etiam in Hispania Madrilãna instructione anno MDLXI. capi. 48. in hæc verba:* Ad pronuntiandam tormenti sentẽtiam interueniant Inquisitores, & ordinarius, & eodem modo ad eius executionem, ob varios casus, qui in tortura accidere possunt. *hæc ibi. Quod cum sit tutissimum, vbique mihi videtur obseruandum; quod etiam apertissime velle videtur auctor paulo post nu. 155. ibi:* Et cum disponunt se, Episcopus & Inquisitor per se, &c. inducant quæstionandum ad fatendum libere veritatem. *quod est obseruatione dignissimum.*

c Si quæstionandus reperiatur varius.] *Hic* Num. 152.
E *sentit apertissime auctor ob varietatem solam reũ posse torqueri: quod qua ratione sit accipiẽdum, explicui infra super dicta q. 61. §. prima regula est, & omnino videas, ne te hic locus decipiat, qui sano modo intellectus veram doctrinam continet.*

Nõ facile veniendum ad torturam, & qualia debeant esse indicia.

d Non sit tamen Inquisitor multum voluntarius ad quæstionandum.] *Hoc est saluberrimum documentum; quamuis enim indicia, ex quib. ad torturam deuenitur, sint arbitraria; non tamen proinde temere & in qualibet causa sunt tormenta vsurpanda; indicia enim talia esse debent, quę iure subsi-*

A si obstiterit et affirmabentur, aliter reijcienda sunt, vt plene dixi super dict. q. 61.

Nam tota hæc tractatio et obseruatio, quã hic tradit Eymericus de torquendis reis absolutissima est, & multa prudentia, ac iudicio constituta.

Num. 154. e Scientes quòd quæstiones sunt fallaces & inefficaces, &c.] Insignis est hic locus desumptus ex Vlpiano, in l. 1. §. in causa tributorum. vers. quæstioni. ff. de quæstionibus. vbi ita scriptũ est: Quæstioni fidem non semper, nec tamen nunquam habendam, constitutionibus declaratur: Etenim res est fragilis, & periculosa, & quæ veritatem fallat. nã plerique patientia siue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, vt quoduis mentiri quàm pati tormenta velint. ita fit, vt etiam uario modo fateantur, vt non tantum se, uerum etiam alios comminentur. † hactenus ibi. Huc pertinet locus communis à quæstionibus, & contra quæstiones, de quo eleganter Quintilianus lib. 5. orato. instit. circa principium. & Cicero lib. 2. de inuentione. & li. 2. Rheto. ad Herennium.

Tortura res fragilis & incerta.

† Al. criminentur.

f Aliqui sunt etiam maleficiati, &c.] Ipsemet explicat quid sibi velit esse maleficiatos, hoc est ipsi sponte deforunt maleficia, vt nõ sentiant sæuitiã tormentorum. nec putes hęc prorsus vana esse: nam & Paulus Grillandus causarum criminaliũ acer quondã iudex, in tract. de quæstionibus & tortura, quæst. 4. nu. 17. & seq. refert se expertum hæc esse; idem testatur sibi contigisse Hippolytus Marsilius in repetitione. ff. de quæst. Solent autẽ magna ex parte huiusmodi malefici vti verbis & orationib. sumptis, vel ex Psalmis Dauidicis, vel ex alijs sacræ scripturæ locis, quæ miris interdum modis et superstitionibus describunt in chartis membraneis puris, quas ipsi chartas virgines vocant, intermixtis quandoque incognitis Angelorum nominibus, qualia nos superiori anno vidimus à quodam vili homine, dum ad carcerem duceretur, abstracta; in quibus inusitati quidam erãt circuli, characteres, & figuræ prorsus admirandæ, & valde superstitiosæ.

Maleficia quæ tuentur à tortura, & qualiter disponuntur.

C

D

Hæc omnia interdum in aliqua secreta corporis parte recondunt, vt cum torturæ admouentur, fiãt quasi insensibiles. interdum vero solo verbo proferunt quædã voce submissa, ita vt proculdubio quandoque contingat quæ hoc loco commemorat Eymericus.

Aduersus has fraudes & incantamẽta, quæ remedia opem ferant, nondum sum expertus: iuuabit fortassis cunctas vestes detrahere cum quæstionibus admouentur huiusmodi homines, quibus sępe has figuras scriptas occultant.

E

Nu. 155. g Quòd non tradetur morti, sed iurabit ne de cætero reuertatur ad delictum.] Ita Barcinonensis impressus, Bononiensis item & codex Cardinalis de Gambara, sed Sabellanus ita: Quod non tradetur morti, si cõfessus fuerit, dummodo amplius non reuertatur ad delictum.

Locus animaduersus.

h Et quæstionetur consuetis modis.] Hic locus est valde notandus: neque enim debẽt noua tormentorum genera excogitari, sed solita & vsitata sunt adhibẽda, vt pulchre docet Antonius Gomez tomo. 3. vari. resol. c. 13. nu. 5. & dixi plene infra supe. q. 61. vbi totum hunc locum de tormentis cõpiose declaraui.

Solita tormẽta vsurpãda

Num. 156. i Quod si quæstionatus decenter, noluerit fateri veritatem, ponantur alia genera tormentorũ coram eo, &c.] Prima fronte videtur absurdum quod hic tradit Eymericus, dum ait eum qui decenter est quæstionatus, debere perterrefieri appositis corã eo nouis tormentis, ac etiam iure torqueri, quod est iniquum. quando enim quis decenter est tortus, iam vicit ac superauit tormenta, & ideo liberãdus est, non amplius terrendus, nec torquendus: quare ex sequentibus verbis & tota horum verborum serie hæc colligitur Eymerici fuisse sententia, cũ reus primo die decenter est quæstionatus, iuxta qualitatem tormenti, quod iudicatum est primo sufficere ad eruendam veritatem, licet non sit datum cum debito rigore, vt fieri solet: nam semper à leuioribus tormentis incipiendum est, nec fassus fuerit veritatẽ, licet pro illa uice ac die decenter sit quæstionatus, non tamen est sufficienter tortus: & tunc ostẽdi illi poterunt noua tormenta, quibus amplius in sequẽtibus sit torquendus nisi fateatur: atque hoc consilium est laudabile & securum: nõ ergo loquitur de eo, qui iuxta qualitatem indiciorum omnia iam tormẽta superauit, sed de illo qui licet semel fuerit pro illa vice sufficienter tortus, adhuc tamen secundum iura remanet torquendus, quod indicant apertissime illa verba: Ad continuandum tormenta, non ad iterandum.

Locus de tormentis apud Eymericum obscurus, explicatus.

B

C

Scio quæsitum esse, an qui iure torqueri nõ possunt, terreri saltem possint, velut milites, doctores, equites, & alij nobiles. Sed hæc quæstio in hoc crimine locum non habet, cum omnes priuilegiati & exempti à tortura in alijs delictis, in hoc torqueri possint, vt dixi infra super dict. q. 61.

Qui iure torqueri nõ possunt, an possint saltem terreri.

D De illis vero qui vel propter immaturam ætatẽ et corporis debilitatem, quales sunt impuberes, aut propter senectutem non torquentur, dubium est, an saltem terreri possint. & verius est posse, cũ leuiter etiam & cum moderamine, iuxta personæ & temperamenti corporis qualitatẽ, torqueri possint, iuxta textum singularem in l. 10. §. impuberi. ff. ad senatus C. Syllanian. cuius verba sunt: Impuberi autem vtrum in supplicio tantum parcimus, an vero etiam in quæstione? & magis est, vt de impubere nec quæstio habeatur, & alias solet hoc in vsu obseruari, vt impuberes non torqueantur terreri tantum solent, & habenã, vel ferula cædi. hæc ibi. Et tenet Simancas de catho. instit. titu. 65. nu. 45.

Impuberes & senes terreri possunt & leuiter torqueri.

E Si quis autem alterius gratia iure torqueri prohibeatur, vt mulier prægnans propter periculũ partus; tunc nec terreri potest: quoniam ex terrore & comminatione posset sequi abortus: expectãdum igitur est donec pariat, si veritas aliter quam per torturam aut terrorem haberi non possit, de quo alibi fusius diximus.

Mulier prægnãs nec torquenda nec terrenda.

Illa vero est cognitu necessaria, & huius loci propria disputatio, An confessio facta per terrorem & comminationem, absq; ratificatione sit valida, & fidem faciat: in quo articulo, qui valde singularis est

Cõfessio per terrorem facta an ratificanda et quando, pulchra disputatio.

ris & notandus in hac causa, ita distinguere oportet: Aut terror, & comminatio realis est, & actui propinqua, vtpote, cum reus accusatus vel inquisitus erat ligatus, vel spoliatus prope tormentũ, aut sane in loco tormentorum: Aut terror remotus est à tormento, & verbis tantum illatus per iudicẽ cõminantem reo, se miris modis eum excruciaturum, nisi veritatem fateatur.

Si primo modo per terrorem extracta sit cõfessio; tunc non valebit sine ratificatione: quia paria sunt confiteri in tormẽtis, vel metu tormentorum. ita Baldus in l. nouissime. ff. quod falso tutore auctо. quem sequitur ibidem Raphael Cumanus. Idẽ Baldus in l. interpositas. C. de transactio. tradit Gãdinus tract. de malefi. in rubrica, De quæstionibus. vers. quæ confessio dicatur facta formidine tormentorum. & alij quos libens omitto. & hæc sententia vera est & tuta, & obseruanda. hoc ergo casu, vt confessio valeat, ratificatio & perseuerãtia exigitur, perinde ac si in tormẽtis facta esset.

Tortura & terrorem paria esse qualiter intelligẽdum.

Sin autem quis secundo modo perterrefactus cõfiteatur, valet tũc confessio absque ratificatione, et tamquam spontanea & sine tormentis facta censeri debet: nam regula quæ dicit, paria esse torturã & terrorẽ: de qua Baldus in dict. l. nouissime. ff. quod falso tut. auct. locum habet in terrore primi generis qui actui propinquus est, vt vere & singulariter adnotauit Antonius Gomez 3. tomo. vari. resoluti. c. 13. nu. 4. ver. & ita debet procedere. tenet Bart. in l. 1. §. diuus Seuerus. nu. 2. ff. de quæst. & Gandinus tract. de malefi. præcitato loco. hæc autẽ verbalis perterrefactio cuilibet & indistincte fieri potest, atque ex his puto hunc Eymerici locum claram lucem accepisse.

Num. 156. K Quòd si nec sic, poterit ad terrorem, vel etiam ad veritatem secunda dies, &cæt. assignati ad continuandum tormenta, non ad iterandũ.]

Tormẽta nouis indicijs accedẽtibus, an & quando iteranda.

Singularis est & tutissima, & penitus obseruanda hæc Eymerici doctrina de non iterandis tormentis, nisi noua indicia superueniant. quam sententiã tradunt communiter Doctores. Bartolus in l. vnius. §. 1. ff. de quæstio. Odoffredus. Cynus, & Salycetus, in l. fin. C. de quæst. Alexander lib. 1. consil. 5. incipi. In casu Inquisitionis. nu. 5. Guido de Suzaria tracta. de indicijs & tortura, nu. 3. vers. quartum notãdum. Franciscus Casonus tract. de tormentis, c. 14. nu. 1. & seq.

Noua autem indicia voco, quæ à primis differunt specie & substantia, vide Alexandrum in præcitato consil. 5. lib. 1. & Franciscum Casonum tracta. de tormẽtis, c. 14. Et noua indicia sunt, siue procedant ex dicto eius qui torquetur, siue aliunde, vt not. in l. per hanc. C. de tempor. appel. & tradit Casonus præcitato loco.

Veruntamen quamuis noua superuenerint indicia, non est retorquendus reus, nisi in corporis fortitudine durauerit. l. vnius. §. 1. ff. de quæstio. tradit Guido de Suzaria præcitato loco, quod est obseruãdum, ne forte reus in tortura, dum retorquetur, exanimatus concidat; nec refert etiam si leuiter primo fuerit tortus. sunt enim multi ita debiles, vt ex prioribus tormentis ita remaneant infirmi, vt probabiliter credatur eos non posse alia nondum inflicta

A etiam leuiora sustinere graui iactura & periculo vel animi vel corporis. meminerint ergo iudices se non esse carnifices, & fallaces esse quæstiones, vt paulo antea monuit auctor.

Cæterum, vt hic locus amplius lucem accipiat, videndum est, quando tormenta repeti possint. quæ licet vulgaris sit quæstio, at est valde vtilis, & cognitu necessaria.

Tormenta quando repeti possunt.

Sit ergo hæc prima regula: Cum reus fuit leuiter et molliter tortus, repeti potest in tormentis, ita vt sufficienter torqueatur. quo casu iudices solent cum iubent reum deponi à prima tortura, iubere notario vt scribat, se illum deponi iubere animo repetendi:

Tortura proprie quando dicatur repeti.

B & hæc non tã dicitur repetitio torturæ, quam continuatio: quoniam vere & proprie loquendo repeti tunc dicitur, quãdo reus fuit sufficienter tortus, ita quod priora indicia plene diluerit, & superauerit: quod si reus fuit sufficienter tortus, & nihil est confessus, tunc non possunt repeti tormenta, vt optime docuit idem Eymericus, nisi noua indicia superueniant. ita Albericus in rubrica C. de quæst. nu. 8. vbi ita seruari asseruit. & hanc opinionẽ vocat communem Alexander lib. 1. consil. 5. nu. 5. & alij quos refert, et sequitur Iulius Clarus in practi. crim. §. fi. q. 64. vers. vltimo vidẽdum est. atq; ita potest accipi hoc Eymerici dictum.

C Sit secunda regula: Quamuis ex primis indicijs nemo debeat in tormentis repeti, quod communiter teneri tradit Alexander in dict. consi. 5. nu. 5. hoc tamen fallit, quando prima indicia sunt multum vrgentia & manifesta: nam quamuis hoc casu secundum aliquos de iure tortura repeti non possit; nihilominus de consuetudine seruatur, vt tormenta repeti possint. Bar. in l. vnius. §. reus. num. 2. ff. de q. quem alij sequuntur, quos præcitato loco refert Iulius Clarus. sed cauendum hic est, ne quid nimis seuerum ratione huius opinionis committatur. sæpe enim contingit ob sæuitiam tormentorũ multos fateri quæ non commiserunt. ego tutius putarem hoc

D casu non esse repetenda tormenta, si reus sufficienter tortus fuerit, nec aliquid fassus fuerit: quamquã non ambigo in hominibus multum facinorosis, & robustis cum exquisitissima tamen consideratione, hanc regulam quandoque locum habere posse.

Sit tertia & postrema regula: Cum reus in tortura fuerit confessus delictum, & deinde ductus ad ratificandum, confessionem factam reuocauerit; tũc repeti potest in tortura, etiamsi alia indicia non superueniant, quia ea confessio primum facta in tormẽtis, dicitur nouum indicium. Bartolus in l. vnius. §. reus, in fine. ff. de quæstio. & hanc opinionem dicit communem Bossius tit. de tortura, & alij, quos re-

E fert & sequitur Iulius Clarus in pract. crimi. §. fi. q. 21. versi. vlterius quæro. & q. 64. versi. vbi vero & ver. vltimo videndum est. in fine. verum hoc casu vitanda est iudicum quorumdam crudelitas, & immanis plusquam carnificum sæuitia, qui tamdiu reum detinent in tormentis, donec perseueret; hoc enim fieri non debet, nec potest, vt optime præcitato loco scripsit Iulius Clarus.

Quoties autem fieri possit hæc repetitio tormentorum ob reuocatam confessionem factam in tormẽtis, paulo post aperiam.

Num.157. l Vbi autem decenter quæstionatus, & tormentis expositus noluerit detegere veritatẽ, amplius non vexetus, sed abire sibere dimittatur.] *Hic locus est obseruatione dignissimus contra sententiam Cardinalis in clem. 1. de vsuris. & Francisci Squillacensis tract. de hæret. c. 31. nu. 7. & quorundam aliorum asserẽtium, reum prius quæstionãdũ, & si nihil fateatur, purgandum. tandem ad abiurationem compellendum: quę sententia velut nimis sęua explosa fuit à nobis supra p. 2. super c. inter sollicitudines. §. atque ex hac. & §. seq. & Eymericus hoc loco sapientissime more suo sentit reum sufficiẽter tortum liberandum esse absq; alijs pęnitentijs. in quo quid sit obseruandum, docui præcitato loco, quod omnino videas in hac causa.*

Reus sufficiẽter tortus, si nihil fateatur, liberandus.

Tunc autem dicitur reus tortus sufficienter, quãdo ita rigida inflicta est sibi tortura, vt iudicio prudentum considerata indiciorum qualitate ea ipsa indicia purgauerit, & nihil fuit confessus, sed in tortura semper mansit in negatiuis. ut ergo intelligatur quando per torturam indicia sint purgata, commensuranda est qualitas rigiditatis inflictæ torturę, cum qualitate grauitatis indiciorum.

Tortus sufficienter quis dicatur.

Num.158. m Si autem in quæstionibus prodiderit veritatem, scribatur totum in processu, & post quæstiones ducatur ad alium locum, &c.] *Post institum tormentum & confessionem in eo extortam, vt virtute eius reus possit condemnari, necessarium est vt eam ratificet extra locum torturę: quantum autem tempus transire debeat in hac causa nullo cõmuni iure (quod ego sciam) præfinitum est. Bartolus, & alij in l. 1. §. diuus Seuerus. ff. de quæst. & alij alijs locis in arbitrio iudicis hoc esse positũ videntur sentire. Cæterum Antonius Gomez tomo. 3. varia. resolut. c. 13. nu. 24. recte admonet id spatium esse debere vnius diei naturalis: quam sententiam comprobare videtur instructio Madriliana anno M D L X I. capit. 53. quam paulopost referam: sed hoc spatium ad minus debet transire. benignius tamẽ est, vt hæc ratihabitio fiat post duos, vel tres dies postquam inflicta fuit tortura, ne adhuc tormentorum dolor & vehemens animi perturbatio durare videatur.*

Quanto tempore transacto debeant ratificari cõfessio in tormentis facta, & quare.

Hæc ratihabitio quibus obseruatis fieri debeat, tradit hoc loco Eymericus, & præscripsit luculenter Madriliana instructio c. 53. in hæc verba a nobis latina facta: Translactis vigintiquatuor horis post tormentum, debet reus cõfessionem suam ratã habere. quòd si eam reuocauerit, vtendum erit iuris remedijs. & quó tempore tormentum infligitur, notarius debet horam scribere, & similiter faciat tempore ratificationis, ne si sequenti die fiat ratihabitio dubitetur, an sit facta post vigintiquattuor horas, uel ante. quòd si reus cõfessionem in tormentis factam, ratam habuerit, & Inquisitorib. fuerit satisfactum de bona reorum confessione & conuersione, poterunt ipsũ admittere ad recõciliationẽ: quamuis in tormẽtis confessus fuerit. prudẽter tamen animaduertere debent, qualiter huiusmodi homines recipiãt, & cõsiderare oportet hęresum quas cõfessi fuerãt, qualitatem, an eas didicerint ab alijs, vel eas ipsi alios docuerunt ob periculũ quod inde

A consequi potest. *hæc ibi. adde omnino Antonium Gomez præcitato loco.*

n Et interrogetur etiam diligentius, & semel, & pluries, &c.] *Modus autem interrogationis talis esse solet,* Recordaris eorum quæ heri, aut abhinc dies duos in tormentis dixisti? nunc dic libere veritatem. *& notarius scribat responsionem. quòd si ratam habuerit confessionẽ, plenissima tũc ei fides habetur, vt hactenus dictum est. & cauetur l. 4. septipartita, par. 7. tit. 30.* Num.158.

o Quòd si non perstiterit in prima confessione, immo adhuc negauerit veritatem, & non Num.158.
B est decenter quæstionatus, &c.] *Hic locus de reuocante confessionem factam in tormentis non est sine adnotatione omittendus, cum sit res vsa frequẽs & cognitu necessaria. Eymerici sententia talis esse videtur: si is qui reuocat confessionem, non est sufficienter tortus, iterum potest torqueri, nõ iteratis tormentis, sed continuatis: quòd si sufficienter est tortus, & reuocet confessionẽ, dimittendus est. Sentire ergo apertissime videtur Eymericus, ob reuocatam confessionem factam in tormentis, non posse reum iterato torqueri, si sufficienter est tortus: sed circa hoc tene quod diximus paulo ante. §. sit tertia et postrema regula.*

Reuocans cõfessionem factam in tormentis retorquendus est.

C *Maior tamen difficultas est, cum reus confessionem reuocat, quotiens repeti ad tormentum possit, aut debeat. & Iulij Clari sententia esse videtur in prac. crimi. §. fin. q. 21. ver. vlterius quæro. in fine. & Antonij Comensis 3. tom. varia. resolut. c. 13. nu. 27. & Carrerij in prac. crim. nu. 194. et aliorũ, quos refert Boerius decisione 163. incip.* Dico præmittendo. *nu. 19. & seq. & Pauli Grillandi trac. de quæst. & tortura. q. 7. in fine. horum inquam sententia esse videtur, quod cum reus bis tortus, bis cõfitetur & reuocat, tertio possit torqueri, & de integro quæstio haberi. Cæterum hæc sententia multis videtur nimis crudelis, ac multis rationibus refelli*
D *potest. Primum, quia nulla lege certa nititur: rursus, quia confessio secunda facta in tormentis nõ generat nouum indicium, cum sit eadem cũ prima confessione: tãdem, quoniam qua ratione ter torquetur, posset & pluries torqueri, cum nulla diuersitatis ratio commoda assignari possit.*

Quoties retorqueri possit reus ob reuocatas confessiones.

Quare benignius & securius est, ne quis ob reuocatam confessionem tertio torqueatur: nam hoc pręterquam quod nulla certa lege cauetur, crudele etiã nimis, & inhumanum videtur. atq; hæc sententia placuisse quoq; videtur Iacobo Simancæ de cathol. instit. tit. 65. nu. 82. nam nonnulli alij eorum, quos ille citat in hãc sententiã, aperte contrariam tenentur. addit tamen, quod & nos approbamus, tunc demum fortassis recipi posse superiorem sententiã de tertia torturæ repetitione, cum reus bis fuerit lenissime tortus, & in posteriore illa confessione, aliqua noua signa priori confessioni addiderit: quorum alterum si desit, nullo modo tertio torquẽdus est reus, & hæc videntur mihi in hoc articulo diligenter obseruanda, & hic Eymerici locus idem indicare videtur, si diligenter inspiciatur.

p Et si omnino requiratur per sententiam expediri, fiat sibi, &c.) *Et hæc est vera sententia, quamuis enim Salycetus in l. si sibi. C. de adulter.* Num.159.

Reus sufficienter tortus, ...

> nihil cõfitea tur, absque fi deiussoribus liber dimit tendus.

& in l.3.C.ad l.Iuliam maiestatis.& in l. ea quidem.C.de accusat.& Paris de Puteo in tract.syndicat.in parte, viso de repetitione torturę. & alij, quos refert Antonius Gomez tom.3.varia.resol. c 13.nu.23.teneant rei pluries torti negantis delictum, causam indecisam relinquendã; at verior sententia est hoc casu, reum esse expediendum, & causam eius decidendam, & debito fine terminandam, quia vulgaris est regula: quod actore non probante reus debet absolui.l.actor.C.de probatio.l.qui accusare.C.de edendo.quod tenet & probat latissime Antonius Gomez præcitato loco.& Paulus Grillandus tract.de quæst.q.7.nume.11.& alij, quos in re aperta libenter omitto:neque ab hanc sententia recedendum est; quam intellige iuxta ea quę dixi paulo antea.§.vbi autem decenter.& p.2.super c.inter sollicitudines.§.atque ex hac.et §.sequenti.

q Hic est diligentius attendendum,&c.] Hoc est accipiẽdum iuxta ea quæ diximus supra in principio huius commentarij §.& hoc est,quando delatus. Atque ex his, et illis quæ copiose dicturus sum cum Eymerico infra quæst.61.declarantur (nisi fallor) maiores & graviores difficultates, quæ in hac materia contingere possunt.

De quarto modo terminandi processum fidei per abiurationem de leui.

Vartus modus processum fidei finiẽdi & terminandi est, quando delatus de hæresi processus meritis diligenter discussis, cum bono cõsilio in iure peritorum, reperitur tãtum suspectus de hæresi leuiter: & hoc est quãdo delatus de hęresi non deprehenditur nec cõfessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, nec aliàs sũt indicia fortia seu vehementia de illa hæresi contra eum: sed tantummodo modica & leuia, & talia esse per consilium iudicata, propter quæ vt suspectus de hæresi potest & debet, vt talis, illam hęresim, de qua delatus extiit, abiurare: & talis si relabatur, pœna relapsis debita nõ punitur: licet grauius tunc fuerit puniendus, quàm si non in antea abiurasset, iuxta c. Accusatus, in princip. de hæret.li.6.

> Qui abiurauit de leui, si relabatur, nõ punitur pœna relapsorũ.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim si habetur suspectus publice, abiurabit publice in Ecclesia; et si nõ, abiuret in palatio episcopali, vel in capitulo cõuẽtus, Fratrũ, vbi Inquisitor morã trahit, vel in cãmera Episcopi vel Inquisitoris, secundũ ꝙ apud plures vel pauciores suspectus de dicta hęresi est habitus et reputatus.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad abiurationem publice faciendam.

VEniet namque abiurãdus ad Ecclesiã vbi sit determinatum per consilium quod debeat publice abiurare: indicto tamen primitus p Ecclesias Dominica præcedenti, quòd omnes intersint tali die sermoni, quem Inquisitor faciet de fide & pro fide: & ponetur in loco congruo vnũ pinnaculum, vel posticũ, seu cadafal † iuxta altare in medio populi, & ipse abiurandus supra illud stans & non sedens, vt omnibus videatur, capite denudatus, stantibus custodibus circa illũ: Et facto sermone in Missa, populo & clero inibi congregato, ac in illo impugnata hæresi de qua abiurandus est delatus; Inquisitor dicet publice, quomodo ille ibi positus in alto bastimẽto, † est habitus suspectus ex talibus indicijs atque factis, de tali expugnata in sermone hæretica prauitate; & ideo dignũ est quod purget se de illa, eam vt suspectus leuiter abiurando. Quo dicto ponetur liber Euangeliorum coram illo, qui debuerit abiurare; quo posito, ipse talis ponet manus super illum, & abiurabit illam hæresim per modum qui sequitur.

> † Cadafal, vox Hispana pro tabulato in quo reus sistitur.

> † Bastimentum, vox Cathalana pro tabulato.

Forma abiurandi hæresim quando delatus est suspectus leuiter.

EGo talis, diœcesis talis, habitator ciuitatis vel 163
loci talis, in iudicio constitutus coram vobis domino Episcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in terris dominij talis domini subiectis, sacrosanctis Euangelijs positis coram me, & proprijs manib. meis per me tactis, iuro me credere corde, et profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam & Apostolicam, quam sacra Romana Ecclesia credit, profitetur, prædicat, & obseruat. Item iuro, me credere corde, & profiteor ore, quod dominus Iesus Christus: *exprimatur articulus catholicus contra hæresim, de qua leuiter est suspectus: verbi gratia, si est de proprio, vel communi: dicetur sic:* Iuro me credere corde, & profiteor ore, quod dominus Iesus Christus, & eius Apostoli, dũ erant in vita mortali præsenti, habebant & habuerunt in communi aliqua, quę dicit sacra scriptura illos habuisse, & quod in illis habuerunt ius donandi, vendẽdi, & alienandi. *Et post abiuret hæresim contrariam sic:* Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco illam hæresim, de qua me habetis suspectum vos domini Episcopus & Inquisitor, quæ mendaciter asseuerat, quod dominus Iesus Christus, & eius Apostoli non habuerunt aliquid in proprio nec in communi, & etiam quod non habuerunt in aliqua re ius illam donandi, vendendi, & alienandi. Item iuro, quod nunquam prædictam hæresim credidi, neque credo; nec illi adhæsi, nec adhæreo de præsenti, nec vnquam credam, nec adhærebo: nec illam docui, neque docere intendo. Quòd si aliquid prædictorum fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis iuris taliter abiuranti debitis prompto animo me submitto, paratus[b] subire omnem pœnitentiam, † quam pro his quę feci & dixi, pro quibus merito me habetis suspectũ, uolueritis mihi iniũgere et illã studebo ꝓ uiribus adĩplere, & nullatenus

> † Al. pęnam.

contra

contra venire; sic me Deus adiuuet, & hæc sacro sancta Euangelia.

164 Admonitio facienda post abiurationem. Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari, vt ab omnib. intelligatur: qua facta Inquisitor poterit sibi dicere publice in vulgari talia verba, vel similia in effectu: Fili, suspicionem, quã de te habebamus, & non immerito, purgasti per abiurationem præhibatam; de extero caueas tibi, vt non incidas in hanc hæresim abiuratam: nam licet, si peniteres, non trandereris brachio sæculari, quia abiurasti tamquam suspectus leuiter, & nõ vehementer; tamen tunc multo fortius punireris, quã si non abiurasses, & amodo pro modico habereris suspectus vehementer, & vt talis abiurares, & si prolaberetis, pœna relapsis debita puniteris, & absque misericordia trandereris curiæ sæculari, vltimo supplicio feriendus.

Si autem abiurat secrete in palatio Episcopi, vel camera eiusdem Inquisitoris (quãdo scilicet, factum non est publicum) modo consimili abiurabit. Quibus peractis feretur sententia in hunc modum.

165 Forma ferendi sententiam, seu iniungendi penitentiam ei, qui abiurauit vt suspectus leuiter.

NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater, &c. *vt in prædictis*. Attendentes, quod visis & diligenter consideratis processus meritis per nos facti, contra te talem delatum nobis de heretica prauitate, reperimus te talia, & talia cõmisisse: *dicantur illa*: quæ te reddũt leuiter suspectũ de hæresi, & propter quæ te talem merito nos habẽtes, te fecimus vt leuiter suspectum de prædicta labe, eandem hęresim abiurare: verum ne prædicta per te commissa remaneant impunita, & ut efficiaris cautior in futurũ de multorum & magnorum consilio in iure peritorum, ac etiam religiosorum, & super his habito maturo consilio, pariter, & digesto, habẽtes præ oculis solum Deum, ac irrefragabilem sanctæ fidei catholicæ veritatem, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videãt æquitatem: Sedẽtesq; pro tribunali, more iudicũ Iniũgatur q̃ ei expediens sui dicatur cõtra ea ex quibus oritur suspicio. iudicantium, te talem hic in nostra præsentia p̃sonaliter cõstitutum, per modum, qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius pęnitẽtiamus, scilicet, ne de cætero vnquam scienter legas, teneas, seu habeas talem librum, & etiam nedeinceps, &c. *Ponantur illa, qua commisit, propter qua suspectus habitus fuit de prædicta hæreti ca prauitate*. Lata est hæc sententia, seu penitentia, &c.

Caueat autẽ notarius, quod in processu ponat, quod talis abiuratio est facta per talẽ, tãquã per suspectum habitum de hæresi leuiter, & non vehementer, aliãs periculum magnum esse posset.

Indulgentia. † Relat. sup. pag 137. Qua sententia sic perlecta, Inquisitor poterit cõferre indulgẽtiam xl. vel xx. dierum, iuxta priuilegium, Prę cũctis † omnibus, qui prædictis fere moni, & abiurationi interfuerũt; addendo, quod quicunque præstitit cõsilium, auxilium & fauorem, vt prædictus abiuratus taliter abiuraret, habet tres annos de indulgentia.

COMMENT. XL.

QVæ ad intelligendos hos tres modos sequentes videlicet quartum, quin um & sextum maxime sunt necessaria, tradita sunt copiose ab Eymerico supra par. 2. q. 55. vbi disseruit de præsumptionibus leuibus, vehementibus, & violentis: quo loco & nos plurima ad eum illustrãdum addidimus. his vero locis de abiurationibus iniungendis ad purgandas vel excludendas, aut ad luendas pœnas pro illis suspicionibus differit singillatim, praxim docens, quæ in singulis debeat obseruari: cuius occasio ne tractanda a nobis hic est abiurationis materia. Num. 161. Abiurationis tractatio.

Quantum autem ad hunc modum spectat, eum transtulit in suam summam Tabiesis verbo, Inquisitor. §. 15. Iacobus Sprenger in malleo maleficarũ 3. par. q. 23. Locatus in fine operis iudicialis in forma sentẽtiæ contra leuiter suspectum de hæresi. nõ nulla Zanchinus tract. de hæret. c. 41. Syluester de strigibus li. 3. c. 4. puncto 6.

Sed iam nos de abiuratione dicamus, vt hi modi sequentes facilius percipiantur; de qua agunt Zanchinus tract. de hæret. c. 20. num. 2. & ibidem Cãpegius. Repertorium Inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali, & Bernardus Comensis in Lucerna, verbo, abiuratio. Petrus Godofredus in l. 2. C. de hæret. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 30. n. 66. & seq. Turrecremata in summa de Ecclesia, li. 4. parte 2. c. 22. Simancas de Cath. instit. tit. 1. idẽ in enchyridio tit. 53. copiose Ioannes Roias in singularib. fidei, singula. 1. idem tract. de hæret. p. 2. assertione 41. nu. 331. Conradus Brunus lib. 3. de hæret. c. 6. Doctores communiter in c. accusatus in principio. de hæret. li. 6. & alijs varijs locis, quos prudens omitto: nam hi cæteris copiosius rem tractant. extatque etiam de abiuratione hac, de qua disserendum est, singularis locus in Concilio Tholosano c. 11. & in Concilio Narbonensi c. 7. & in Concilio Bitterensi c. 29. De [illegible] rint.

Est autem abiuratio (quantum pertinet ad hunc locum, nam cæteras huius vocis significationes libenter omitto) solemnis hæresum detestatio, cũ assertione catholicæ veritatis, & obligatione, iuramento et pœna munita permanendi in fide Christiana. ita colligitur ex c. ego Berengarius. de consecra. dist. 2. & ex c. ad abolendã. §. illos quoq. de hæret. et ex c. super eo. & ex c. accusatus. de hær. li. 6. et ex c. inter sollicitudines. de purg. can. & ex plurib. alijs Iuris canonici & Cõciliorũ, ac sãctorũ Patrũ locis. Abiuratio quid.

Abiuratio res est antiquissima, cõtra quã sentiãt imperiti quidã vetustatis, et Ecclesiæ [illegible] in prima Nicęna synodo c. 8. ita scriptũ inuenio. Si quis volueri it venire ad ecclesia catholicã ex Nouatianis, placuit sãcto Cõcilio vt ordinẽtur, & sic maneãt in clero. Ante oĩa aũt hic habeãt ab eis cõfessionẽ, quã p scripturã exigi oportet, vt fateãtur se cum oĩ cõsensu Ecclesiæ catholicę & Apostolicę statuta obseruaturos, i. cõmunicaturos & Abiuratio res antiquissima.

& his, qui forte secūdas nuptias experti sunt, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt: quibus tamen lapsis pęnitentiæ modus, & tempus ascriptum est, vt in omnibus sequantur ea, quæ in Ecclesia catholica & Apostolica obseruātur. *hactenus ibi.*

Eiusdem abiurationis meminit conciliū Ephesinum sub Cælestino primo celebratum, & Conciliū Laodicenum, sub Liberio c. 7. & alibi sæpe ab approbatis concilijs, & sanctis Patribus, & vsurpatum, & visitatam scimus abiurationē. Et Leo Papa refertque Gratianus in c. saluberrimum. & in cap. donatum. 1. q. 7. nullum hæreticum ad vnitatē Ecclesiæ recipiendum iubet, nisi prius hæresim abiuret, & anathematizet. huc spectant, quæ docet Nicephorus lib. 6. c. historiæ ecclesiasticæ. tandem labentibus sæculis idem est semper cum hæreticis redeuntibus obseruatum, vt in concilio Constantiensi sessio. 13. cum Hieronymo de Praga, & in concilio quodam sacerdotali temporibus Nicolai. 11. cū Berengario, & refertur in c. ego Berengarius. de consecratio. distinct. 2.

Abiurtaionis vsus cur olim inuentus.

Fuit vero olim salubriter institutus abiurationis vsus, ob continuas frequentesque hæreticorum fraudes, & intercadentias, vt abiurationis robore adacti, & quasi vinculo constricti, & alligati, cogerentur in catholicæ Ecclesiæ vnitate permanere, ne liberū eis esset impune quoties vellēt, recedere, ac Ecclesię deludere, vt grauiter, & vere cōstituit Leo primus epistola 49. cuius initiū est; Relatione sancti fratris. *et refert Cōradus Brunus li. 3. de hęr. c. 6*

Quid continere debeat abiuratio.

Iam quid cōtinere debeat abiuratio, luculenter prescripsit olim idem Leo eius nominis Papa primus in dicta epist. 84. ad Nicætam Aquileiensē Episcopum in hæc verba: Damnāt apertis professionibus suis superbi erroris auctores, & quidquid in doctrina eorū vniuersalis Ecclesia exhorruit, detestentur: omniaque decreta synodalia, quæ ad excisionem huius hæreseos Apostolicæ sedis cōfirmauit auctoritas, amplecti se, & in omnibus approbare, plenis, & apertis, ac propria manu scriptis protestationibus eloquantur. nihil in verbis eorum obscurum, nihil inueniatur ambiguū: quoniā nouimus hanc istorū esse versutiam, vt in quacunque particula dogmatis execrandi, quam à damnandorum societate discreuerint, nihil sibi sensuum suorum eximent esse non saluum. *hæc ibi. Insignis est locus, & ob id nō fuit omittendus: in quo illud est diligenter obseruādum, totam abiurationem propria manu esse scribēdam: quod si fieri commode potest, omnino est custodiendum, & præsertim cum abiurant viri insignes, nobiles, litterati, doctores, pręedicatores, aut similes.*

Quotuplex abiuratio

Abiurationē hanc quadruplicem colligimus, ex hac Eymerici tractatione, Aut enim est de leui, aut de vehementi, aut de violenta suspicione, aut denique de hęresi formali: quæ partitio aptissime conuenit abiurationi, cum omnis cui subeūda est abiuratio, aut leuiter suspectus sit in fide ob modicas, et leues malæ credentiæ suspiciones: aut vehementer, ob vehementia infidelitatis, aut hæresis alicuius indicia: aut violenter, ob violenta indicia, & iuris, et de iure pręsumptiones: aut vere, & formaliter sit hæreticus.

Abiuratio de leui, & de vehementi quomodo differant.

Quamquam vero huiusmodi abiurationes, pręsertim de leui, de vehementi, & de uiolenta (nam in formali manifestior est discriminis ratio) ratione finis nō differant, cum in id potissimum referantur, ut abiurātes virtute earum adacti, in catholica unitate contineantur; at quo ad effectus ualde sunt dissimiles: primum enim differunt formula siue conceptione uerborum, neque enim eisdem uerbis concipiuntur ex utriusque formula apparet.

Pręterea differunt ex quorūdam sententia ratione loci ubi fiunt: quoniam abiuratio de leui fit in domo Episcopi uel Inquisitoris: at abiuratio de uehemēti fit in publico, in conspectu populi ad hoc conuocati, ut uoluit Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 1. nu. 26. ubi dicit ita voluisse hoc loco Eymericū, cum auctor hic nu. 161. vers. circa istum, apertissime sentiat, hanc abiurationem de leui non modo secreto, verum etiam publice fieri posse, cum is qui sic abiurat, publice est de hæresi suspectus, item abiurationem de vehementi, & publice, & secreto ob eandem rationem fieri posse, docet paulo post Eymericus in 5. modo nu. 166. §. circa istum. vers. & abiurabit publice vel secrete.

Abiuratio de leui priuatim fiat, non publice.

Tametsi vero in abiuratione de vehemēti cū Eymerico consentiam, eam. s. publice fieri posse, immo addo, et ita fieri debere, nisi causa rationabilis aliud suadeat: quantū ad leuē attinet benignius est, & acceptius vt priuatim in auditorio Inquisitorū fiat, ut recte ait Iaco. Simancas de cath. inst. ti. 1. n. 24.

Sed Eymerici sentētia olim obseruabatur, cum acrius punirentur, quàm nunc, redeuntes ad Ecclesię gremium. & concilium Bitterensē c. 29. & Narbonense c. 6. apertissime comprobant hanc Eymerici sententiam: nam in Narbonensi ita scriptum est.

Omnes vero faciatis culpas clero & populo conuocatis publice confiteri, & abiurare, atque iurare, prout in mandatis Apostolicis, & statutis Domini Romani plenius cōtinetur: nisi vbi culpæ leuitas, & scandali enormitas † rigori etiam huic quicquam ostenderet detrahēdum. *hęc ibi. quod Eymericus secutus nunc publice ratione publicæ suspicionis, nūc secreto propter secretam suspicionem docuit hanc abiurationem faciendam: sed mitius est, vt dixi, vt ea semper in priuato fiat, & occulto.*

† Libētius legerē, exiguitas.

De hac vero antiqua seueritate alibi plenius diximus, & tradit multa opportune Repertorium Inquisitorum verbo, publice.

Tertia inter has abiurationes differētia est, quo ad pęnitentias iniungendas abiurantibus: quoniam de leui abiurantibus non imponitur tam acris pænitentia, quàm abiurantibus de vhementi.

Abiurātes de vehementi si recidant, relapsorum pęna plectuntur.

Denique vltima, & potissima differētia est, quoniam qui de vehementi abiurat, si relabatur in hæresim, relapsorum pœna punitur, & curiæ sæculari traditur: qui vero de leui abiurat, quamuis relabatur in hæresim siue abiuratam siue aliam: nec putatur relapsus, nec relapsorum pœna plectitur, quamuis acrius ob secundum lapsum puniatur. cap. accusatus, in princ. vbi Doctores, de hæret. lib. 6. Simancas de cath. instit. tit. 1. nume. 19. Ioannes Roias

in

in dicto sing. 1. nu. 26. & tradit etiam hoc loco Eymericus nu. 161. & hanc sententiam veram esse contra Ancharanum, & alios demonstraui supra par. 2. super quæst. 64. §. vel post constitit.

Qualis autem sit abiurationis formula, seu quibus concipiatur, copiosè tradunt præcitati in principio huius commentarij, & Eymericus in his modis finiendi processum fidei.

Initio cuiuslibet abiurationis generalis fit protestatio fidei.

In quo tamen hoc est diligentissimè obseruandū, commune esse omnibus abiurationibus, vt is qui abiurat, in principio generaliter seu vniuersaliter profiteatur se credere, & tenere eā fidē, quā tenet sancta Romana, & Apostolica Ecclesia; veruntamen in sequenti clausula detestationis, & anathematizationis est differētia: nā qui abiurat de leui, cū descēdit postea ad detestandos errores, & hæreses ex sententia Eymerici non profert clausulā illā vniuersalē, videlicet hanc: Et consequenter abiuro, & abnego omnem hæresim extollētem se aduersus sanctam Romanam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam: *Sed protinus post vniuersalē fidei protestationem descendit ad particularem eius hęresis, aut earū hæresum detestationē, in quib. est habitus leuiter suspectus, sic:* Item iuro me credere, & ore profiteor (verbi gratia summum Pontificē Romanum esse militantis Ecclesiæ visibile caput: *aut quid simile, & post detestatur hæresim huic articulo contrariam, sic:* Et consequenter abiuro, abnego, & detestor illā hæresim, quę falso asserit, summum Romanum Pontificem non esse militantis Ecclesiæ visibile caput. *Quam differentiam inter abiurationem de leui, & inter abiurationē de vehementi, ac de violento, vt adnotauit auctor, in sexto modo processum fidei terminandi, nu. 176. posuit titulū, de forma abiurandi omnem hæresim, ab eo faciendam, qui est suspectus habitus violenter.*

Abiurans de leui ex sentē. tia Eymerici non detestatur omnem hæresim.

In hanc opinionem putarem descendisse auctorē per textum in c. accusatus. §. eum vero. de hæret. libro 6. vbi narratiuè dicitur formaliter hæreticum simpliciter vel generaliter abiurasse: ex quo loco puto auctorem collegisse suspectos de hæresi leuiter, non debere detestari seu abiurare omnem hęresim, sed solum eam, aut eas de quibus leuiter habentur suspecti.

Cęterū, vt in hac re, quæ non est leuis momenti, quid fieri debeat indicemus: dico, primum in abiuratione de leui omitti posse securè clausulam illā generalē detestationis, & anathematizationis de omni hęresi, quia etiāsi apponeretur, nihil operaretur, cū is qui abiurat de leui siue incidat iterum in hęresim abiuratam siue in aliā, non censeatur relapsus: nihilominus tamen posset apponi, siue in principio post vniuersalem protestationē, siue post abiuratas particulares hæreses, sic: Et postremo abiuro omnem hæresim extollentem se contra dictam sanctam Romanam, & Apostolicam Ecclesiam.

Hęc dū scribo Romę, anno Dñi MDLXXVIII. die 12. mensis Octobris, cōsulens in sacrosancto vniuersalis Romanæ Inquisitionis officio formulas abiurationis de leui, inueni hāc generalē detestationē omitti quandoq; solitam, quandoque vero apponi. placebat Petro Dusina assessori sanctę Romanę Inquisitionis, vt semper apponeretur: quod mihi etiā A *magnopere probatur, & ita obseruatur hodie Romæ, vt eodē die mihi asseruit Frater Thomas Zobbius Sacrosanctæ generalis Romanæ Inquisitionis Commissarius. atque hoc etiam velle videtur Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 1. nu. 12. & titu. 57. nu. 7. dum ait, omnibus abiurandi formulis contineri, vt qui reuertitur ad Ecclesiam, omnes hæreses abiuret. & valde videtur rationi consentaneū, vt is qui quocunq; modo fidem visus est offendere, & protestetur se tenere omnem illam fidem, quam profitetur Sancta Romana Ecclesia, & detestetur omnem hæresim aduersus eam fidem se extollentē.*

In abiuratione de vehemēti generalis omniū hæresum fit detestatio.

In abiuratione vero de vehementi nulla dubitatio est, quin B *prædicta generalis detestationis clausula apponi debeat post præmissam protestationem; idque siue fiat ante particularem hæresum in processu delinquentis contentarum detestationem sic:* Et consequenter abiuro, abnego, & reuoco omnem hæresim extollentem se aduersus sanctam Romanam Ecclesiam: *siue post abiuratas particulares hæreses, sic:* Et postremo abiuro omnem hæresim, &c. *vt indicat faciendum Locatus in fine operis iudicialis, in forma abiurationis suspecti vehementer: nam cum abiuratur de vehementi, necessaria est hæc clausula propter relapsus delinquētiū, ne si illi relabantur in aliam hæresim ab ea quam* C *in particulari abiurauerunt, tueantur se hac exceptione dicentes, se non incidisse in hæresim abiuratā sed in aliam quam non abiurauerunt: quod est diligenter obseruandum.*

Neque Eymericus contrarium sentit, quamuis in forma abiurationis de vehementi, clausulam detestationis generalem non apposuerit, cum ipse paulo post in septimo modo finiendi processum fidei. nume. 148. vers. aduertendum hic tamen, nominatim docuerit, suspectos de hæresi vehementer, debere generaliter omnem hæresim abiurare. quod ipsum ibidem iterum aduotauit numero 186. versic. Dicatur, omnem hæresim, si abiurauit vt suspectus vehementer. D *Hæc volui paulo fusius fortassis adnotare: quoniam sæpe vidi apud doctos hæc sollicite quæri.*

Ad id autem quod quæsitū est; an in abiurationis formula, qua vtitur Sacrosanctum tribunal sanctæ Romanæ, & generalis Inquisitionis, videlicet: quos errores, & hæreses, simul cum omni alio errore, & hæresi contraria sanctæ matri Ecclesiæ catholicæ, & Apostolicæ Romanæ, abiuro, & detestor: *an inquam in hac abiurationis formula verba illa,* error, & hæresis, *accipiantur pro eodem, nēpe pro assertione seu propositione hæretica, iuxta ea quæ diximus supra par. secunda, super quæstio. ter-* E *tia, breuiter respondemus, nomine erroris eo loco nō modo hæreticam, verum etiam quamlibet aliā propositionem in fide peccantem esse intelligendā, scilicet propositionem erroneam, sapiētem hæresim, piarum aurium offensiuam, temerariam, scandalosam, blasphemam, schismaticam, seditiosam, & alias similes: is enim qui abiurat non modo hæreses, sed etiam quidquid suspicionem hæresis cōtinet, detestari debet. Rursus quia si pro eodem sumerentur, inutilis, & vana esset repetitio. quare nomine erroris latiori significatione id accipiēdū est, quod proxime*

dixi-

diximus; & valde prudenter in abiurationis formule ea dictio apponitur. Ex quo efficitur, vt si is qui abiurauit, post abiurationem incidat in aliquã speciem harum propositionum proxime dictarum, etiam virtute abiurationis, et obligationis, grauius puniri possit. argumen. ca. accusatus. in principio. de haret. lib. 6.

Qui debeant abiurare.

His ita positis, videamus iam quis debeat abiurare: ac respõdeo in vniuersum omnes qui ab hæresi reuertuntur: item omnes de hæresi suspectos abiurare debere vel canonice se purgare: quoniam iura de abiuratione loquentia generaliter loquuntur, ac proinde generaliter intelligi debent. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præstan. & per consequens oẽs prædictos comprehendent. itaq; ab hac abiuratione facienda nullus in fidem delinquens, & ad eam reuertens, etiam aliàs priuilegiatus, vel in quacunq; dignitate constitutus excusabitur, nisi per purgationẽ aut torturam indicia, & suspiciones purgauerit, vt supra monuimus: quod probat apertissime conciliũ Tholosanum, quod paulo post citabo.

Q[uo] ætate possunt homines abiurare.

Sed qua ætate fieri debeat abiuratio, a paucis (quos ego viderim) differitur: ideoque hoc erit & obiter indicandum. Primum qui tenet cum glossa in cap. 1. verbo grandiusculis. Extra de delictis puerorum. de iure canonico post septem annos, homines esse doli capaces, etiam fortassis assererent ea ætate compelli posse ad abiurationem. idem dicerẽt multo magis qui iure ciuili aiunt capacem doli esse masculum in decimo anno cum dimidio, & feminã in nono cum dimidio, vt tradit glo. in l. impuberem. ff. de furtis. & l. 1. C. de donatio. & in l. pupillum. ff. de reg. iur. & in §. pupillus. verbo, proximus. institu. de inutilibus stipulatio.

Sed iudicio meo, quamuis in cæteris delictis hac recipi possint, in crimine hæresis non crederem habere locum, cum crimen hæresis mente cõcipiatur, nec cum sit spirituale tam facile appareat esse crimen, quàm furta, homicidia, rapinæ, & similia scelera: ideoque grauissimum, & durissimum mihi videtur hac ætate quemquam ad abiurationem compellere, cum vix in eam ætatem crimen hæresis cadere possit: quòd si tale quid quandoque contingeret, plurimũ spectanda esset pueri puellæue conditio, & quid in ea ætate de dogmatibus fidei scire teneatur vel præsumatur. Sunt enim nonnunquam multi hac ætate adeo acris ingenij, & iudicij, vt ratio naturã facile vincere videatur, nec qui intra pupillarem ætatem abiuraret, publice id facere deberet, vt admonuit Simancas de catho. instit. tit. 1. nu. 24.

Decretum cõcilij Tholosani, & Biterrẽsis de ætate qua fieri possit abiuratio.

Sed hæc difficultas olim iam proposita, & diffinita mihi videtur in concilio Tholosano anno Domini MCCXXIX. in hæreticos celebrato, vbi cap. 11. ita scriptum est: Vniuersi tam mares quam fœminę, masculi a decimo quarto anno, & supra, fœminę a duodecimo abiurent omnem hęresim extollentem se aduersus sanctam, & catholicam Romanam Ecclesiam, & fidem orthodoxam, quibuscunq; nominibus censeatur. hæc ibi. Idẽ paucis post annis cauit Concilium Biterrense c. 31. his verbis: Pı æterea vniueı sos tam mares quam fœminas, masculos a quatuordecim, fœminas a duodecim annos, & supra, faciatis abiurare omnem hęresim, & iurare quòd fidem seruẽt, & defendent catholicam. hæc ibi. Quæ sententia tutissima mihi plane videtur, cum tot prælatorum doctissimorum fuerit iudicio comprobata. Siquis ergo infra hanc ætatem in fide deliquerit, aliis pœnis erit coct cendus, non aũt ad abiurationem compellendus, vt ex his verbis colligitur: & hoc tutius esse credo.

Instructio tamen quędam Valladolitana facta anno Domini MCCCCLXXXVIII. c. 12. indicare videtur, ante hanc ætatem posse pueros abiurare si doli capaces fuerint, non tamen publice, in hæc verba a nobis latinè reddita: Item constituerunt, vt minores ętate discretionis tam masculi, quam fœminę, nõ teneãtur publicè abiurare, nisi post dictos annos discretionis: qui est annus duodecimus in fœmina, & quartusdecimus in masculo, atque ita intelligatur statutum ordinationum Hispalensium, quod de hoc disponit: cumq; prędictos annos excesserint, abiurent quod deliquerint dum essent in minori ætate constituti, si fuerint doli capaces. hactenus ibi.

Sanè mea hæc est sententia, grauissimam esse abiurationis pęnitentiam, propter pœnas, ad quas se obligant, qui abiurant, & propterea in hac ętate nõ facilè esse imponendam abiurationem, nisi de malitia pueri ac cęteris quę solent delictum comitari in hac causa, velut de errore intellectus, & notitia cõtrarię veritatis constaret.

Impuberes an de leui tãtum abiurare debeant.

Sed vbi admiserimus in pupillari ætate cogi pueros posse ad abiurationem, abiurabunt ne vt vehementer suspecti, aut vt hæretici formales, aut tantum de leui? Grauis est hęc difficultas, & maturæ indiget considerationes & cum prematurà ętas plurimum in causa hæresis delicto detrahat, vt dixi supra par. 1. super l. si quis. C. ne sanct. baptis. itere. §. si tamen criminis, fortassis nõ ineptè quis diceret de leui tantum iniungendam esse abiurationem: nã fragilis ętas, iudicium inconstans, rationabilis ignorãtia credendorum, & aliæ circumstantiæ multum detrahunt delictis puerorum, & plurimum etiam minuunt hæresis suspiciones.

At si de hæresi formali constaret, nec excusarent quę proximè diximus, abiuratio de formali hæresi esset facienda.

De abiuratione constare debet per publicã scripturam.

Iam vt constet eum qui abiurauit, qualiter abiurauit, publicum fieri debet de abiuratione instrumẽtum: quod sępius inculcat Eymericus in his tribus modis, quibus de abiuratione differit: id quod luculenter cauit olim Cõcilium Narbonense, c. 6. in hæc verba: Omnes vero faciatis culpas suas, clero, & populo conuocatis, publicè confiteri, & abiurare, atque iurare prout in mandatis Apostolicis, & in statutis Domini Romani plenius continetur: nisi vbi culpæ leuitas, & scandali enormitas, † rigori etiam huic quicquam ostenderent detrahendum: & de singulis fiant publica instrumenta cõtinentia culpas, abiurationes, promissiones, & pęnitentias eorundem, ne vlterius perire possit, vel latere veritas diu celata; nunc autem Domino tam mirabiliter, quam misericorditer reuelata. hactenus ibi.

† Fortassis legendum, exiguitas.

An abiurans debeat se subscribere.

Postremo, vt nihil in hac abiurationis causa desideres, videamus an qui abiurat, debeat se subscribere?

berei? & ſane quæ diximus paulo antea cum agere mus de origine abiurationis, ſubſcribendum eſſe, pro bare videntur Sylueſter in ſum. verbo, hæreſis 1. §. 13. nu. 19. & Ponzinibus tract. de lamijs, num. 89. de abiuratione conſtare debere per ſcripturam aiunt: quod eſt verum, ſed nihil de ſubſcriptione dicunt, vt quidam falſo eos citantes aſſerunt. Petrus Godofredus in l. 2. C. de hæret. §. hæreticorum autẽ vocabulo. & Campegius apud Zanchinum cap. 20. verſ. abiuratio. ſubſcriptionem non eſſe de eſſentia abiurationis autumant, & ſatis eſſe aiunt, vt de eo actu conſtet per teſtes, & publicam ſcripturã, præſertim cum non omnes aut ſcribere poſſint, aut ſciant, id quod ex longa huius tribunalis conſuetudine Campegius dixit comprobari.

Campegius apud Zanchinum, c. 20.

Veruntamen in hac re hoc videtur penitus obſeruandum, ſi ſcribere ſciat reus, abiurationi a ſe factę addere ſubſcriptionem debet; quòd ſi neſciat, aut nõ poteſt ſcribere, tunc Inquiſitor, & notarius ſe ſubſcribent. & hoc eſt tutiſſimum, & Inquiſitoribus Hiſpaniæ preſcriptum per Madrilianam inſtructionem anno MDLXI. c. 42. in hæc verba: Abiuratio, quam rei fecerint, apponatur in fine ſententiæ, & pronunciationis illius, cui, ſi ſciunt rei ſcribere, ſubſcribẽt, appoſitis nominibus ſuis: ſed ſi neſciant, tunc vnus ex Inquiſitoribus, & notarius ſubſcribent. *hæc ibi. idem cautum eſt per eandem inſtructionem c. 46. in fine.*

Quoniam vero ſi abiuratio fiat in loco publico, tunc reus non poteſt ei ſubſcribere: curabunt Inquiſitores, vt vel ante, vel ſequenti die in ſuo auditorio, rei ſubſcriptiones ſuas apponant eo modo, quo dictum eſt.

Id etiam erat hic dicẽdum, an abiuratio ante ſententiam, vel poſt eam fieri debeat, de quo agã paulo poſt ſuper quinto modo proceſſum fidei terminandi. atque ex his, niſi fallor, manebit illuſtriſſima Eymerici doctrina in his modis abiurandi.

Num. 162. a Et facto ſermone in Miſſa, &c. Inquiſitor dicet publice quomodo ille ibi poſitus eſt habitus ſuſpectus, &c.] *Sed hoc hodie vſus non obſeruat; neque eſt neceſſarium, cum antequam ſententia pronuncietur in reum, publice legatur totius cauſę ſumma, & explicentur delicta, ob quæ Inquiſitores proceſſerunt contra eum. itaque hac moleſtia ſe poterit Inquiſitor abſq; vllo periculo liberare.*

Abſoluto ſermone, quid facere poſſit Inquiſitor.

In vetuſto tamen illo codice, cuius nobis copiam fecit Illuſtriſſimus Cardinalis Sirletus in fine, hæc praxis, quam hic tradit Eymericus, præſcribitur, nã ita iubet dicere Inquiſitorem: Magnifici domini rectores, nobiles, & generoſi, iſte qui eſt hic in alto poſitus, incidit in hæreſes, contra quas eſt vobis prędicatum, & illas tenuit, & circa illas multum offendit. *& mox iubet notario, vt legat.*

Num. 163. b Paratus, &c. ſubire omnem pęnitẽtiã, &c.] *Hæc eſt ſolemnis obligatio, quam præſtat reus cũ abiurat, quæ quid contineat, & quid in ea ſit obſeruandum, dixi plene ſupra hac 3. parte num. 18. vbi videas quæ ad hunc locum ſpectant.*

Nu. 165. c Forma ferendi ſententiam, ſeu iniungendi pœnitentiam, &c.] *In toto ordine iudiciario poſt perfectum iam, & completum proceſſum, & poſt cauſam debito iuris ordine ſeruato terminatam, duo poſtremo loco requiruntur, ſententia diffinitiua, & executio ſententiæ, ſeu rei iudicatæ: in quibus quis ordo in hac hæreſis cauſa obſeruandus ſit, breuiter eſt hoc loco dicendum. trademus vero more noſtro receptiora, & ſecuriora.*

Ergo poſtquam in crimine hæreſis diligens facta fuerit inquiſitio, & examinatio, & datæ ſuæ defenſiones delato, inquiſitor cũ Epiſcopo, vel eius vicario, ac cõſilio peritorum de ſentẽtia deliberabũt: vt ſi reus innocẽs fuerit repertus, abſoluatur; cõtra vero damnetur, vbi vel confeſſus, vel conuictus legitime reperiatur. Gõdiſſaluus tract. de hęret. q. 15. nu. 1. Simãcas de catho. inſt. tit. 60. num. 2. & alij.

Inferẽda ſententia contra reos huius criminis quis ordo ſeruandus.

At qua ratione abſolutoria ſententia, ſit proferenda, paulo antea docuit Eymericus, & nos cũ eo in primo modo proceſſum fidei terminandi, & ideo de condemnatoria nunc eſt agendum.

Rurſus, cum decretum fuerit quo die, & qua hora, & quo loco pronuntianda ſententia ſit, citandus eſt reus, ac vocandus, vt perſonaliter ſententiam audiat, recepturus debitam pro delictis pœnã. Gondiſſaluus tract. de hęret. q. 15. nu. 1. Ludouicus Carrerius tract. de hęret. nu. 128. & hęc praxis communiter obſeruatur, nec ab ea eſt vllo pacto recedendum. Iulius Clarus in pract. crim. q. 31. verſ. ſed hic quæro. textus in clem. ſæpe. de verb. ſignifi. circa finem, ibi: Sententiam vero diffinitiuam (citatis ad id licet non peremptorie partibus,) &c. proferat. *Ac de hac citatione vide plene per glo. in verbo, non obſtantibus. in extrauagan. rem nõ nouam. tit. de dolo, & contu. inter communes.*

Citãdus reus ad audiendã ſententiam.

Nec valeret citatio ſi diceretur reo, vt ad audiẽdam iudicis voluntatem veniat; ſed dicere oportet, vt veniat ad audiendam ſententiam. glo. in ca. cum contumacia. de hæret. lib. 6. verbo reſpondeat. gl. in d. clemen. ſæpe. verbo, ad id. Bernardus Comenſis in lucerna verbo, ſententia. §. 10. adde Conradum Brunum lib. 4. de hæret. c. 10.

Neque hæc citatio omitti debet, alias ſententia non conſiſteret. quam ſententiam ſtando, non ſedẽdo reus audire debet nudo capite.

Ad hęc, ſententia condemnatoria proferenda nõ eſt per Inquiſitorẽ niſi præſente ordinario, vel eius vicario. clemen. 1. §. propter quod. verſ. duro tamen de hæret. niſi vnus alteri commiſerit vices ſuas, vel adeſſe non potuerit, vel legitime expectatus nõ venerit intra terminum, d. clemen. 1. de hæret. tradit Eymericus 3. parte quæſt. 49. ſed conſultius erit, ut ſemper vel ordinarius (præſertim cum publice ferenda eſt ſentẽtia) vel eius vicarius adſint; vocandi quoque ſunt conſultores, de quorum conſilio ad ſententiam ventum eſt, quamuis ſine ipſis ferri poſſit.

Sententia cõdemnatoria præſente Epiſcopo proferenda.

Præterea in ſcriptis ferri debet, & recitari; ne deinceps ex defectu ſcripturæ contingeret occultari veritatẽ ſemel propalatam, & in iudicio definitam vt optime docuit gloſſa. in d. clem. ſæpe. de verbor. ſignifi. verbo, in ſcriptis. cui ſententię, ut ibidem docet gloſſa, non aduerſatur textus eius clementinę. l. 1. C. de ſentent. ex breuiloquio recitan. Sylueſter in ſum. verbo, ſententia. quæſt. 4. verſ. tertium. quod etiã nominatim in hac cauſa videtur ſanciuiſſe Concilium Narbonenſe, ca. 6. quod retuli paulo ante in hoc

In ſcriptis ꝓferenda ſententia.

hoc eodem commentario. §. iam vt constet. & ita nominatim faciendum docet in hac causa, quocunque modo in delicto fuerit processum, Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10.

Inquisitores per alios possunt pronunciare sententias.

Et quamquam in alijs causis iudex ipse, nō alius sententiam pronuntiare debeat, Inquisitores tamen hæreticæ prauitatis per alios possunt eas recitare. c. vt commissi. in principio. de heret. lib. 6. vbi notant Joannes And. Dominicus, & alij. tradit Conradus Brunus lib. 4. de haret. c. 10. & Ioannes Roias in singularibus fidei, singula. 94. in prin. Nam Inquisitores sicut Episcopi sententias possunt per alios recitare, vt dicit Geminianus in cap. vlt. de re iud. & Bernardus in Lucerna verbo, sententia. §. 9. idem verbo, Inquisitor. §. 28.

De die proferenda sententia.

Iam sententiæ reorum de die, non de nocte proferri debent. Panormitanus in c. consuluit. de officio delegati. & ibi Fabianus: fieri tamen potest quandoque, vt ob multitudinem reorum, & prolixitatem processuum, & delictorum, non possunt cōmode aliquorum sententiæ interdiu in hoc crimine pronunciari, præsertim qua tempore ad actionem fidei publicam plures rei simul producuntur; quo casu quāuis de nocte nonnullorum sententiæ proferantur, nō ideo reddentur vanæ, aut nullæ: melius tamen erit, & securius propter alia pericula, quæ ob tenebras interuenire possunt, interdiu omnia absoluere.

Qualiter ordinanda sñia condemnatoria.

Postremo, sententia condemnatoria ita formabitur, vt in ea primum qualitas heresum, & errorū à reo assertorum declaretur: inde diligens criminum inuestigatio, citationes, admonitiones, confessiones, probationes legitimæ, induciæ ad penitendum competētes datæ, obduratus in erroribus reorū animus, & reliqua quæ ad iustum processum conficiendum attinent, enumerentur; tandem pro qualitate criminis secundum leges, & regulas in hoc crimine obseruandas subiungatur ipsa sententiæ dispositio. Conradus Brunus lib. 4. de heret. c. 10. Simancas de catho. instit. tit. 60. nu. 2.

Cetera vero, quæ ad particulares quorundam reorum sententias spectant, veluti impœnitentium, & relapsorum, paulo post suis locis dicam: hic enim in genere tantum ostendimus, quæ in pronūciandis sententijs sint obseruanda. & multa cōsulto omisimus quæ vel in hoc crimine locum non habent, vel facilia sunt, & cuique vel mediocriter erudito, nota.

Sñiæ cōdemnatoriæ qualiter executioni mandādæ.

Sed iam alterū susceptæ disputationis caput absoluamus, videlicet, de sententiæ pronunciatæ executione, in quo hec summa est: Si rei contra quos sententia lata est, relapsi fuerint, aut impœnitentes, curiæ seculari relinquuntur, nec in his vllæ amplius sunt Inquisitorum partes, sed illi per iudices seculares statim debent vltimo affici supplicio, vt alibi fusius dictum est.

Admonitio Inquisitorū ad penitētes.

Quod si pœnitentes, & reconciliati fuerint, & in publicum spectaculum producti eo die, quo sñiæ in eos sunt prolatæ, ad solitos sancti officij carceres reducendi sunt, & die sequenti producātur in aditorio Inquisitorum, & admonebuntur earum quæ per sñias fuerunt illis iniuncta, & quam graues pœnas sint habituri, nisi humiliter iniunctas pœnitentias adimpleant: quibus peractis, vnumquemque mittēt ad locum, quem ei per sententiam assignerunt.

A Illos vero, quos ad pœnas triremium condemnarunt, ad carceres iudicum secularium transmittendos curabunt. in his denique quisque laudabilē suæ Inquisitionis consuetudinem obseruabit, quamuis superiora tuta sint, & quæ facile possint, aut debeant in hoc iudicio obseruari.

d. Per modum qui sequitur condemnamus, sententiamus, seu potius pœnitentiamus.] Pœnitentiamus dicit, non punimus, quoniā quæ redeuntibus imponuntur pœnitentiæ, non sunt propriè pœnæ, sed salutares medicinæ, & pœnitentiæ quidē eius Nu. 166.

In pęnitētijs iniungendis quid obseruandum.

B qui leniter abiurauit, arbitrio Inquisitoris imponitur, iuxta personarum, & delicti qualitatem; in quo hoc est obseruandum, quod hic indicat Eymericus, vt videlicet contraria eorum quæ commiserūt, reis iniungātur: quod etiam plenius explicui supra in hac 3. par. commentario. 7. nu. 18. §. & dicetur eis sic; traditque singulariter Zanchinus tract de heret. c. 20. vbi valde prudenter docet quomodo sint imponendæ pœnitentiales pœnæ iuxta personarum, & delictorum qualitatem.

C

De quinto modo terminandi processum fidei per abiurationem de vehementi.

Quintus modus processum fidei finiēdi, & terminandi est, quando delatus de hæresi, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur suspectus de hæresi vehementer: & hoc est quādo delatus de hæretica prauitate, non reperitur legitime deprehensus, nec confessione propria, nec facti euidentia, nec testium productione legitima, sed sunt magna, & grauia probata indicia cōtra D eum, & talia per consilium iudicata, quæ illū reddunt suspectum vehementer de prædicta hæretica prauitate. 166

Circa istum talis practica est seruanda. Talis namque debet, vt suspectus vehementer de tali hæresi, abiurare illam hæreticam prauitatem; ita quod si postmodum relabatur, pœna relapsis debita puniatur: hoc est, quod tradatur brachio sæculari vltimo supplicio feriendus, iuxta c. Accusatus. in prin. de hæret. lib. 6. Et abiurabit publice, vel secrete, secundum quod suspectus est habitus publice, vel secrete, & apud plures, vel pauciores, & graues, vel leues, vt dictum est statim E de illo, qui est suspectus leuiter de hæresi, & habet vt talis hæresim abiurare.

Abiuratio de vehementi & publice & secrete fieri potest.

Modus autem disponendi ad abiurationē talis erit.

Forma disponendi ad heresim abiurandam eum, qui est suspectus de heresi vehementer.

SI enim determinatum est per cōsilium, quod delatus ille debeat in cathedrali, vel alia solenni ecclesia publice abiurare, per aliquot dies 167

ante

ante ex parte Epiſcopi,& Inquiſitoris, vel eorũ alterius,per omnes eccleſias illius ciuitatis,vel loci,in quo fienda eſt abiuratio antedicta, populo publicè indicatur,quod tali die, & in tali eccleſia,Inquiſitor de fide ſermonem debet facere generalem:& quod non erit ſermo in illa ciuitate, vel loco,niſi ibi;& ſic quod veniant,& habebũt indulgentiam conſuetam. Et eadem die Inquiſitor notificabit ad conuentus religioſorum,quod tali die non erit ſermo in illo loco niſi ſuus. Interim Inquiſitor ſit diligens ad componendum ſermonem ſuum,formando ſecundum materiã, de qua agitur,informando populum de veritate fidei catholicæ,contra illam hæreſim,quam delatus ille habebit iurare, & ad formandum abiurationem,& ſententiam cum epiſcopo,vel vicario ipſius,illius ciuitatis,vel loci: & etiam vt die præcedenti abiurationem,de ſe to ordinet, quod ponatur in medio in eccleſia vna ſedes alta, in qua abiurandus ponatur.

Adueniente autem die Dominica ad abiurationem faciendam,& ad audiendam ſententiã, ſeu pœnitentiam abiurando imponendam, Inquiſitor ſermonem faciet generalem,quo facto, legantur publicè per notarium,vel aliquem Fratrem, vel clericum,ea de quibus ipſe abiurãdus eſt conuictus,& alia,ex quibus habitus eſt ſuſpectus de hæreſi vehementer: poſt dicetur ſibi per Inquiſitorem: Ecce [a] quod ex hic recitatis tu es nobis ſuſpectus de tali hæreſi vehementer,quare oportet quod tu purges te,& abiures hæreſim ſupradictam: & tunc ponetur coram abiurando liber Euangeliorum, & ipſe ponet manus ſuper illum:& ſi ſcit legere competenter, tradetur ſibi ſequens abiuratio in ſcriptis, & leget coram omni populo. Si autem neſciat legere competenter, notarius,vel aliquis religioſus,ſeu clericus,leget ea ſpatiosè, & abiurandus reſpondebit alta voce,& intelligibili per hunc modum. Nam notarius, ſeu religioſus dicet ſic: Ego talis de tali loco;& ipſe reſpondebit per eadem verba: & ille, in iudicio conſtitutus;& iſte reſpondebit per eadem verba ſemper in vulgari, & ſic quouſq; abiuratio ſit finita,& abiurabit per formam tenoris ſequentis.

Forma [b] *abiurandi hæreſim, quando delatus* [c] *eſt ſuſpectus vehementer.*

168 Ego talis de tali loco,talis diœceſis,in iudicio perſonaliter conſtitutus coram vobis venerandis dominis Epiſcopo talis ciuitatis, & fratre tali,Inquiſitore hæreticæ prauitatis, in terris ditioni talis domini ſubiectis,ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram me , & proprijs manibus per me tactis,iuro me credere corde,& profiteor ore illam ſanctam fidem catholicam,& Apoſtolicã, quam ſacroſancta Romana Eccleſia docet, profitetur,prædicat atq; tenet. Item iuro me credere corde,& profiteor ore quod,&c. *Explicetur articulus catholicus cõtrarius illi hereſi,de qua vehemẽter eſt ſuſpectus,vt verbi gratia,ſi eſt ſuſpectus*

A *de proceſſione Spiritus ſancti a Patre,et Filio; dicetur ſic.* Iuro me credere corde,& profiteor ore,ꝙ Spiritus ſanctus procedit † a patre , & Filio, & æqualiter tanquã ab uno principio,& nõ a duobus:*& poſt abiuret hereſim cõtrariam ſic:* Et conſequenter abiuro,abnego, & reuoco illam hæreſim,quæ falſo,& mendaciter affirmat,quod Spiritus ſanctus nõ procedit a Patre,& Filio ſimul, tãquã ab vno principio,ſed a duobus. Item iuro, quod nunquam prædictæ hæreſi credidi, neque nunc credo,nec credam,nec illi adhæſi, nec adhæreo de præſenti,nec adhærere intẽdo;nec docui,nec docere intendo,nec docebo. Item iuro,

† Capit. 1. de ſum. Trin. & fide cath. li. 6

B & promitto,ꝙ talia,& talia,*exprimãtur*, propter quæ habetis me ſuſpectum de huiuſmodi hæreſi vehementer, nunquam faciam, nec operam vt fiant,dabo. Quod ſi alicuid de prædictis fecero in futurum(quod Deus auertat)pœnis de iure relapſis debitis,prompto animo me ſubmitto, paratus ſubire omnem pœnitẽtiam ,quam pro his quæ feci, & dixi propter quæ habetis me ſuſpectum de dicta hæreſi vehementer, decreueritis mihi iniungere;& illam iuro,& promitto pro viribus adimplere,& nullatenus contraire: ſic me Deus adiuuet,& hæc Euangelia ſacroſancta.

Prædicta autem abiuratio fiat in vulgari, ut 169
C ab omnibus capiatur, niſi fieret ſolummodo coram perſonis eccleſiaſticis,qui linguam latinam intelligerent competenter. Si autem abiurauerit ſecretè,ſcilicet in palatio Epiſcopi, vel in capitulo fratrum,vel Camera Epiſcopi,vel Inquiſitoris,quando ſcilicet factum non eſt publicũ; modo conſimili abiurabit.

Abiuratio fiat in vulgari, & quando poſſit fieri aliter.

Facta autem prędicta abiuratione,Inquiſitor poterit dicere ei,qui abiurauit,talia verba ibi publicè,vel ſimilia in effectu: Fili, tu ſuſpicionem, quam de te, & merito habebamus, purgaſti per abiurationem,quã feciſti; volo tamen te reddere cautionem: Caueas tibi deinceps qũo ages:nã
D ſi de cætero talia agas vel dicas,propter quæ probetur, quod [c] incideris in futurum in hæreſim abiuratam,ſine miſericordia pœna relapſis debita punieris,& vt relapſus traderis brachio ſæculari,vltimo ſupplicio feriendus: quare ſuper omnia elonges te a conſortio hominum, vita,& moribus ab alijs communiter diſſidentium,ne te faciant recidere in relapſum.

Admonitio facienda ab Inquiſitore poſt abiurationem.

Sit cautus notarius,ꝙ ponat in actis, qũo talis abiuratio facta eſt per talem, vt per ſuſpectũ de hæreſi vehementer,& non ſolum leuiter,ad hoc vt ſi relabatur,ſciatur qualiter puniretur: † quia pœna relapſis debita. Quibus peractis feretur ſen
E tentia,ſeu pęnitentia in hunc modum.

† Al. puniri debeat.

Forma ſententiandi eum, qui abiurauit vt ſuſpectus vehementer.

Nos N. Epiſcopus talis ciuitatis,& Frater N. Inquiſitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni ſubiectis,à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegatus. 170

ATTENDENTES quod tu talis,de tali loco, & talis diœceſis, talia, & talia commiſiſti, *dican-*

dicatur illa, vt ex processus meritis diligenter discussis legitimè nobis cõstat, propter quæ, & merito habentes te suspectum vehementer de tali hæretica prauitate, illám vt taliter suspectum te fecimus abiurare, de magno cõsilio in iure peritorum, iustitia suadente: verum vt efficiaris cautior in futurum, & ne reddaris procliuior ad consimilia peragenda, & ne crimina remaneant impunita, & vt sis cæteris delinquentibus in exemplum, de multorum magnorum in iure peritorũ ac ẽt in sacra Theologia magistrorum, seu doctorum, in & super his habito maturo consilio, pariter & digesto, habẽtes præ oculis solum Deum ac sanctæ fidei Catholicæ, & Apostolicæ veritatem, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat; & nostri oculi videant æquitatem: Sedentesq; pro tribunali more iudicum iudicantium, te talẽ hic in nostra præsentia personaliter constitutũ, forma, quæ sequitur condemnamus, seu potius pœnitentiamus, videlicet, ne deinceps talia, vel talia facere, vel dicere præsumas.

Ponãtur illa, quę cõuincitur commisisse, propter quę fuit suspectus habitus de prędicta hęresi vehementer, & non illa, propter quę si committeret, incideret leuiter in relapsum, sed alia sibi imponãtur prout negotij varietas † *expostulat, & requirit; vtpote, quòd nunquam scienter habeat tales libros, vel ne eos, quos sciuerit abiurasse;* † *receptet, & similia.* Lata fuit hæc sententia, &c.

† Al. qualitas

† Al. hæreticos.

141 Qua sententia sic lata pariter & perlecta, Inquisitor poterit facere tria. Primum est, quod reducat pœnitentiam ad certa puncta, & pœnitentiato exponat illa vt cautior reddatur, informando eũ, quod obseruet pęnitentiam sibi iniũctã, alias incideret in relapsum, & posset impęnitens merito iudicari. Secundum est, quod cõferat indulgentiam xl vel xx. dierum, iuxta priuilegiũ, Præ cunctis. † omnibus, & singulis, qui sermoni suo, vel abiurationi prædictis interfuerunt. Tertium quod exponat populo, quod omnes, qui præstiterunt consilium, auxilium, vel fauorem, quod prędictus talis abiurauerit hæreticam prauitatẽ, vtpote, qui eum denunciarunt, deposuerunt, consilio interfuerunt, abiurationem, vel sententiã legerunt, habent tres annos de indulgentia; concludendo, & monendo populum, quod quicũq; sciuerit aliquem hæreticum, vel de hæresi suspectum, seu diffamatum, debet Episcopo, vel eidẽ Inquisitori, seu eorum vicarijs intimare, & habebunt etiam tres annos de indulgentia, iuxta priuilegium allegatum, & vltra hoc præmium in cęlis in æternum.

† Habetur supra pag. 131

172 Attendẽdum ^e autem, quod suspecti de hæresi, & non deprehensi, siue sint suspecti vehemẽter siue leuiter, non debent perpetuo immurari, nec perpetuo incarcerari: quia hæc ẽst pęna illorum, qui fuerunt hæretici, & post pœnituerũt, vt patet in c. Excõmunicamus, 2. de hæret. & in c. Quoniam. de hæret, lib. 6. Sed possunt propter illa, quæ commiserũt, ex quibus habiti sunt suspecti, ad certum tẽpus incarcerari, seu carceri mancipari, & postmodum, prout videbitur, dispensari, iuxta c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. Nec huiusmodi suspecti sunt crucibus consignandi. Nã cruces sunt insignia hæretici pœnitẽtis: suspecti autem non fuerũt hæretici habiti, quare nõ sunt consignandi; potest tamen eis imponi, quod stẽt certis diebus solemnibus in valuis talium ecclesiarum, vel circa altare dum Missarum solemnia celebrantur, habentes in manibus cereum ardẽtem tanti ponderis; vel quod vadant ad talem peregrinationem, & similia, prout negotij qualitas expetit, & requirit.

Pœnitentiæ suspectorum de hæresi.

COMMENT. XLI.

EVndem hunc modum paucis mutatis præscribunt Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 16. & Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum, 3. par. q. 24. & Locatus in fine operis iudicialis, tit. De forma sententiæ contra vehementer suspectum de hæresi. Syluester de strigibus, li. 3. c. 4. puncto 7. nonnulla Zanchinus tract. de hæret. capi. 41. & Repertorium Inquisitorum verbo, sentẽtia. §. alia sententia. vers. quia nobis constat, & alij quos libens omitto. & circa hunc modum nulla ferè occurrit difficultas, quam non abunde explicauerimus supra in modo quarto finiendi processum. Num. 166.

Hoc tamen loco illud occurrit declarandũ, quod in præcitato commentario consulto omiserã ob prolixitatem: An scilicet prius debeat fieri abiuratio, deinde vero pronunciari sententia, an è conuerso? & Eymericus, vt series eius indicat, in his modis semper abiurationem præfert sententiæ: neq; absq; ratione. cum enim sententia supponat processum cõpletum, & absolutum, rationi consentaneum videtur, vt prius quam sententia pronuncietur, cuncta debito ordine expediantur, iuxta doctrinam Specul. tit. de sen. §. nunc videndum restat. hęc fortassis respiciens Eymericus abiurationem vbique præmisit, inde sententiam pronunciauit.

An prius debeat fieri abiuratio, quã sentẽtia pronuncietur.

Veruntamen Romæ Illustrissimus sacrosancta, & generalis Inquisitionis Senatus cõtrariũ obseruat: prius. n. profertur sñia, inde penitus abiurat. quod prudentissima, & consultissima ratione fieri crederem: quoniam abiuratio inter pœnas reducentib. imponendas solet numerari. neque ab hac, cõsuetud. ne crederem recedendum. videto Campegium apud Zãchinum, c. 41. vers. circa ordinem vero.

a Post dicetur sibi per Inquisitorẽ: ecce quòd ex hic recitatis tu es nobis suspectus, &c.] *Non credo necessarium hoc Eymerici documentum, nec vsus Inquisitionum hoc nunc obseruat, quod ego sciam: veruntamen cum hanc publicè admonitionẽ reis fieri voluerint Inquisitores, honorificentius, et magnificentius videtur, vt decretum legi iubeant, quo contineatur, talem iuridicè deprehensum in lectas hęreses incidisse, aut habitum fuisse de illis vehementer suspectum, & velut hęreticum, & impœnitentem iudicandum, nisi eas, & alias omnes detestetur hoc loco, hac die, hac hora. quo edicto publicato reus clara voce, dicet se pœnitere, & paratum esse ad abiurandum, Campegius apud Zanchinum. capitu. 41. versic. circa ordinem vero, nihil damno, quisq; in his laudabilem suę Inquisitionis sequatur consue-* Num. 167.

Edictum an præmittendũ ante abiurationem.

[illegible] si irreprehensibilius vult agere supremi Senatus sacrosanctæ Romanæ, & generalis Inquisitionis ritum sequatur.

Num. 163. b Forma abiurandi hæresim, quando delatus est suspectus vehementer.] *Pulchræ sunt istę formæ, quas Eymericus præscribit, sed si per tempus licuerit, legito illam, quam Concilium Constantiense præscripsit Hieronymo de Praga sessio. 19. alteram, quam fecit Berengarius, habes apud Gratianũ in c. ego Berengarius. de consecr. dist. 2. quã retulit Eymericus par. 2. q. 6. vbi ego aliam eiusdem Berẽgarij retuli: aliam abiurandi formulam refert Ioannes Turrecremata, lib. 4. de ecclesia. par. 2. c. 22. & aliam Alfonsus Castrus lib. 1. c. vlt. de iusta hæreticorum punitio. & Joannes Roias singulari, 1. & alij, quas velut notas, & cuique obuias omitto. ex quibus quædam hereticis redeuntibus, quædam vehementer suspectis competunt.*

De formulis abiurationũ.

Num. 169. c Quod incideris in futurum in hæresim abiuratam, &c.] *Idem sentiendum est etiamsi non reincidat aut relabatur in hæresim abiuratam, sed in aliam speciem hæresis. c. accusatus. §. eum vero. de hęret. lib. 6. quoniam hodie de recepta sancti officij consuetudine omnis hæresis abiuratur, vt dixi sup. parte 2. super quęst. 40. circa finem.*

Num. 171. d Secundum est, quod conferat indulgentiam quadraginta, vel viginti dierum, &c.] *De his indulgentijs conferendis omnibus, qui actui fidei interfuerunt, plenissime differit Eymericus in hac 3. par. q. 127. cum aliquot sequentibus. vbi, & nos ét multa adiungemus.*

Indulgẽtiam conferat Inquisitor.

Num. 172. e Attendendum autem, quòd suspecti de hæresi, &c. non debent perpetuo immurari.] *Optimè iura hoc loco per Eymericum adducta probare videntur hanc suam sententiam, de quo dicam plenè infra super decimo modo processum fidei terminandi extatque singularis de hac re doctrina in Cõcilio Biterrensi, c. 23. & 24. quam afferam præcitato loco. interim videto Zanchinum tract. de hæret. c. 10. hoc vero Eymerici documentum retulit, & secutus est Locatus in opere iudiciali verbo, suspicio. nu. 31. vers. suspectis de hęresi.*

Suspecti de hæresi redeũtes nõ immurantur.

f Nec huiusmodi suspecti sunt crucibus consignandi, &c.] *Hoc ipsum documentum, quod & verum est, & obseruandum, refert, & sequitur Campegius apud Zanchinum c. 20. vers. portet crucem, & Repertorium Inquisitorum verbo, crux. §. qualiter redeũtes, & de his crucibus extat insignis locus in concilio Tarraconẽsi relato apud Eymericũ sup. p. 2. & in Cõcilio Tholosano c. 9. & in cõcilio Biterrẽsi c. 26. de quo disserã plenè commentario sequẽti vbi est proprius locus. interim videto Zanchinum tract. de hęret. c. 20. & Repertoriũ Inquisitorũ verbo, crux, & verbo, pęnitentia. §. itẽ si quis publicè.*

Suspectis de hęresis redeũtibus non imponuntur vestes crucibus signatę.

De sexto modo terminandi processum fidei in casu violenter suspecti.

173 SExtus modus processum fidei finiendi, & terminandi est, quando delatus de hæretica prauitate processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio in iure peritorum, reperitur suspe- A ctus de hæresi violenter, & hoc est quando delatus ipse non reperitur legitimè deprehensus cõfessione propria, nec facti euidẽtia, nec testium productione legitima, sed sunt indicia non leuia solum, vel vehementia, sed fortissima, & violenta, quæ ipsum delatum reddunt merito suspectũ de hæresi violenter, propter quæ talis debet vt suspectus violenter de hæresi abiurare. Vtpote, propter aliquid, quod dixit, vel egit, vt quia sustinuit excommunicationem per annum, vel plus in causa fidei. Qui enim sustinet excommunicationem per annum, vel plus, licet non in causa fidei, est suspectus leuiter de hæresi: quia hoc nõ caret scrupulo hæreticæ prauitatis. de pœnis ca. B Grauem. Et si citatus responsurus de fide non comparet, sed renuit contumaciter comparere, propter quod excommunicatur; tunc fit suspectus de hæresi vehementer: nam leuis suspicio transit in vehementem. Sed si sustinet illã excommunicationem per annum animo pertinaci: tunc fit suspectus de hæresi violenter, nam vehemens suspicio transit in violentam, cõtra quã non admittitur defensio; immo ex tunc talis est vt hæreticus condemnandus, quæ omnia prædicta patent per cap. Cum contumacia. & no. ibidem. de hæret. lib. 6.

Circa istum talis practica est seruanda. Iste 174
C enim licet fortasse in re non sit hæreticus, vtpote, quia non habet errorem in mente, nec de illo errore tenendo pertinaciam in voluntate: vt no. arg. supra allegato: Nihilominus est vt hæreticus condemnandus propter prædictam suspicionem violentam, contra quam non est probatio admittenda. Hæreticus autem taliter condemnatur, quod si nolit resilire, & hęresim abiurare, & satisfactionem congruam exhibere, traditur brachio sæculari animaduersione debita puniendus, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. Si autem velit, & cõsentiat cum effectu, abiurat hæresim, & carceri perpetuo mancipatur, iuxta c. Excom- D municamus. 2. de hæret.

Practica circa violenter suspectos seruanda.

Pari forma ille, qui sic est suspectus de hęresi violenter, & est vt hæreticus iudicandus, si nolit resilire, & ad gremium Ecclesiæ aduolare, nec hæresim abiurare, nec satisfactionem cõgruam ad arbitrium Episcopi, & Inquisitoris exhibere, traditur brachio sæculari vltimo supplicio feriẽdus. Si autem velit hæc facere, & consenserit cũ effectu, abiurabit, & sententialiter perpetuò carceri condemnabitur.

Violenter suspectus si renuet abiurare, traditur brachio sæculari.

Modus autem disponendi ad abiurationem ta- E lis erit.

Forma disponendi ad hæresim abiurandam eum, qui est suspectus de heresi violenter.

NAm, vt dictum est in quarto, & quinto modis præcedentibus processum fidei terminandi; Episcopus, & Inquisitor concordabũt de aliqua die Dominica, vel festiua, in qua fiat abiuratio antedicta. Quo facto facient intimari per

omnes

omnes ecclesias illius ciuitatis, vel loci, in quo fiẽda est abiuratio antedicta, suspeudendo omnes sermones ciuitatis, vel loci pro die illa ad abiurationẽ huiusmodi assignata, & monebitur populus in ecclesijs antedictis, ꝙ veniát ad sermonem Episcopi, vel Inquisitoris in causa fidei faciẽdũ, & quod habebunt indulgentiam consuetam.

Prouideat a etiã Inquisitor, ꝙ interim faciat fieri vnam vestem habẽtem duas pecias ante, & retro ad modum scapularis religiosorũ, sine capucio tamen, in qua sint duæ cruces de pãno croceo, vno ante, & alia retro, longitudine triũ B palmorum, & latitudine duorum, facientque parari locum, seu sedem in alto in populi medio, vt stet abiurandus taliter, quod a populo videatur.

Adueniente b aũt die præfixa, & facto sermone per Episcopũ, vel Inquisitorẽ, legentur culpę publicè ipsius abiurandi per notariũ, vel religiosum, vel clericum aliquem; propter quas abiurãdus est suspectus habitus de hæresi violenter.

Quo c facto dicetur sibi sic per Episcopũ, vel Inquisitorem: Fili, ex his quæ recitata sunt te cõmisisse, nos te habemus suspectum de hæresi violenter, propter quæ de iure tu es vt hæreticus cõdemnandus; Consideres ergo, & attendas quę dicam tibi: si tu vis ab huiusmodi hęresi, vel hęresibus sic resilire, quod velis eas hic nunc publicè abiurare, & pœnitẽtiam, quam tibi iniungemus patienter sustinere, Ecclesia, & Nos tanquã Vicarij Christi, recipiemus te ad misericordiã; sed iniungemus tibi pœnitentiam, quam bene poteris tolerare, & absoluemus te a sententia excommunicationis, qua teneris inuolutus, & poteris saluus fieri, & habebis gloriam in futurum. Si autem nolueris abiurare, nec pœnitentiam sustinere, statim trademus te brachio sæculari, & insimul perdes animam, & corpus. Quid igitur vis, abiurare, & saluari; vel renuis abiurare, & D damnaberis? Si dixerit, nolo abiurare, & in hoc steterit; tunc tradetur curiæ sæculari per modum infra expressatum in decimo modo processum fidei terminandi. Si autem dixerit quod vult, ponetur liber Euangeliorum apertus coram eo, & abiurabit omnem hęresim per modum, qui sequitur.

Forma abiurandi omnem hęresim generaliter, ab eo qui est suspectus habitus de hæresi violenter.

376 EGo talis, de tali loco, talis dięcesis, in iudicio personaliter constitutus coram vobis venerabilibus dominis N. Episcopo talis ciuitatis, & fratre N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in terris talis domini, a sancta Sede Apostolica specialiter delegato, sacrosanctis Euangelijs positis corã me, eisq; proprijs manibus corporaliter p me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam sanctam fidem catholicam, & Apostolicam quam sacrosancta Romana Ecclesia tenet, profitetur, credit, prædicat, atque docet: & consequenter abiuro, abnego, & reuoco omnẽ hæresim ex- A tollẽtẽ se aduersus sanctã Romanã, & Apostolicã Ecclesiã, cuiuscunq; sectæ fuerit, vel erroris.

Suspectus violenter abiurat generaliter omnem hæresim.

Item, iuro me credere corde, & profiteor ore, *quod sic, & sic, explicetur articulus catholicus, contrarius illi hæresi, de qua ipse qui abiurat, est suspectus habitus violenter: vt uerbi gratia, si est suspectus habitus de uirginitate Beatæ Mariæ Matris Domini Nostri Iesu Christi, dicet sic.*

Item iuro, me credere corde, & profiteor ore, quod gloriosa Beata Maria Mater Domini Nostri Iesu Christi fuit toto tempore vitæ suæ semper B uirgo, ante partum, & in partu, & post partum; & consequenter abnego, reuoco, & abiuro illam nefandissimam hæresim, quæ falso, ac mẽdaciter asseuerat, quod mater Domini Nostri Iesu Christi aliquando non fuit virgo, sed quod ante partum, in partu, vel post partũ fuit corrupta, & amisit virginitatem, de qua hæresi sum vobis dominis prædictis suspectus habitus violenter: *Et si de pluribus hæresibus est suspectus habitus, et non tantum de una, abiurabit quemlibet articulum singillatim per modum statim dictum.*

Item iuro, quod nũquam prædictæ hęrẽsi, seu hæresibus adhesi, nec adhæreo de præsenti, nec C credidi, nec credo; licet propter culpam meã, & his, quæ male egi, vos me habeatis, & merito suspectũ de huiusmodi hæresi, seu hæresibus, quod illi, seu illis crediderim corde firmo.

Item, iuro, & promitto, quod prædictam hæresim nunquam dogmatizabo, nec prædicabo, nec docebo: immo si vnquam sciuero aliquẽ, qui illa hæresi sit infectus, teneat seu doceat, vel aliã qualemcunque, quod vobis dominis Episcopo, & Inquisitori, seu alicui vestrum seu vestris Vicarijs, vel alteri eorum vel successoribus vestris, citius quam commodè potero, denunciabo.

Item iuro, & promitto, quod talia, & talia, *ex-* D *primantur illa*, quæ egi seu dixi, propter quæ ex culpa mea habetis me suspectum de dicta hęresi violenter, deinceps nunquam faciam, vel dicam; nec quod fiant, operam dabo.

Iuramentum de pœnitentia implenda.

Item iuro, & promitto, quod omnem pęnitentiam, quam mihi iniungere volueritis pro prædictis, pro viribus adimplebo, nec contraueniã in aliquo: sic me Deus adiuuet, & ista Euangelia sacrosancta. Quod si contra abiurata vel iurata fecero in futurum, diabolo instigante (quod Deus auertat) pęnis de iure relapsis debitis, nunc pro tũc me obligo, & adstringo, quatenus illis feriat, cum legitimè constiterit me contrafecisse.

E Sit cautus notarius, quod inscribat in actis, quod dicta abiuratio est facta per talem tanq̃ per habitum suspectum de hæresi violenter, ut si † probaretur abiurans relapsus iudicaretur, & ut talis traderetur brachio sęculari.

Pro notario.

† Al. quatenus si probaretur contrauenire abiurans, &c.

Prædicta abiuratio fiat (vt dictũ est alias) in vulgari, vt à vulgaribus capiatur, nisi fieret tantũ coram personis ecclesiasticis, & ipse abiurans latinum intelligeret competẽter, tunc enim posset fieri in latino. Si autẽ prædictus abiurans abiuraret in secreto, hoc est, ĩ camera Episcopi uel Inquisitoris, seu in palatio Episcopi, vel Capitulo canonicorũ, vel Fratrum religiosorum, nihilominus

minus

minus per modum præhabitum abiurabit.

277 Facta autem prædicta abiuratione, Inquisitor statim ibi publicè poterit abiuratum informare per hæc verba, vel similia in effectu: Charissime, tu hæreses, de quibus habebaris merito suspectus violenter, vt debuisti, in forma consueta Ecclesiæ abiurasti: & in hoc bene fecisti; caueas tamen tibi quod non facias contra antedictam a te factam abiurationem, incidendo in aliquam hæresim qualemcunque generaliter, seu alias: nam scias de certo, quod (sicut te obligasti) sine vlla misericordia traderis brachio sæculari, vltimo supplicio feriendus: quare consulo quòd sis cautus.

Absoluatur sic iterans ab excommunicatione.

Quibus sic actis, absoluat eum a sententia excommunicationis, de qua est suspectus habitus violenter, quod inciderit in hęresibus supradictis vnde sicut hæreticus, cum redit, & abiurat, est a sententia excommunicationis absoluendus: quia omnis hæreticus est excommunicatus, iuxta cap. Excommunicamus, 1. & 2. de hæret. & etiã iuxta c. Ad abolendam. in principio: Sic talis, de quo agitur, cum sit vt hæreticus condemnandus, vt dictum est prius, postquam abiurauerit, est ab excommunicationis sententia absoluendus: absoluetur ergo per hunc modum.

Forma absoluendi ab excommunicatione.

278 NAM dicetur Psalmus; Deus misereatur nostri. vel alius; quo dicto addetur, Kyrie elei. Christe eleis. Kyrie eleis. Pater noster. Et ne nos inducas, &c. Saluum fac seruum tuum, &c. Dominus vobiscum, &c.

Oremus.

PRÆTENDE Domine famulo tuo dexteram cælestis auxilij, vt te toto corde perquirat, & quæ digne postulat, assequatur.

Oremus.

PRÆSTA quæsumus Domine huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, vt Ecclesię tuæ sanctæ, a cuius integritate fidei deuiauerat, delinquendo, dono tuæ gratiæ reformetur. Per Christum dominum nostrum. Amen. Et post addat sic: Ego auctoritate Apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te a sententia excommunicationis maioris, qua fueras innodatus, pro eo quia talia contra fidem commisisti, propter quæ habitus fuisti suspectus de hæresi violẽter, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti Amen.

Et si fuerat citatus responsurus de fide, & quia renuerat contumaciter comparere, fuerat excommunicationis vinculo innodatus, in qua steterat per annum animo pertinaci, & propter hoc vt suspectus de hæresi violenter, & vt hæreticus condemnandus ab ista excommunicatione absoluetur in speciali, quæ fuit sententia hominis, & non iuris, dicẽdo sic: Et ego auctoritate Apostolica, qua fungor in hac parte, absoluo te a vinculo excommunicationis maioris, qua per me fueras innodatus, pro eo quia citatus legitimè responsurus de fide, renueras contumaciter comparere: & restituo te sacramentis Ecclesiæ. In nomine Patris, &c.

Qua absolutione facta feretur sententia seu pœnitentia per modum tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam, siue iniungendi pœnitentiam ei, qui fuit habitus suspectus de hæresi violenter.

NOs N. Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hæreticę prauitatis, in terris talis domini, a sanctã sede Apostolica specialiter delegatis.

ATTENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis delatus de talibus, & talibus, fidem sanctam tangentibus, *exprimantur illa*, & quod nos processimus ad informandum nos super illis, vt iustitia suadebat, & meritis processus diligenter examinatis, & omnibus actis, & actitatis in causa præsenti, inuenimus te talia, & talia commisisse, *explicentur illa*: Ita propter, & nõ immerito de tali hęresi, *explicẽtur illa*, te suspectum violenter habentes, fecimus te vt taliter suspectum omnem hæresim generaliter, publice abiurare, prout nobis mandant canonicæ sanctiones.† Sane cum secundum eadem canonica instituta omnis talis sit vt hæreticus cõdemnandus, & tu saniori consilio inhærendo, & ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redeundo, abiuraueris, vt pręmittitur omnem hæreticam prauitatem: propter quod absoluimus te a sententia excommunicationis, qua vt obnoxius Dei Ecclesiæ astrictus merito tenebaris, si tamen de corde vero, & fide non ficta reuersus es ad Ecclesię vnitatem; idcirco deinceps inter pęnitentes computaberis, ad misericordię sinum te sacrosancta Ecclesia recipiente de pręsenti. Verũ quia indignũ valde existit offensas diuinas† conniuẽtib. oculis impunitas pertransire, & iniurias hominũ castigare: cum grauius sit diuinam quàm humanam lędere maiestatem: & ne inulta crimina incentiuum existant alijs delinquendi, & vt tu efficiaris cautior in futurum, ac minus procliuis reddaris in posterum ad prędicta seu similia committenda, & vt in futuro sęculo leuius patiaris: Nos Episcopus, & Inquisitor præfati præhabito in & super his sano ac maturo consilio peritorum; sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei irrefragabilem veritatem, sacrosanctis Euãgelijs positis coram nobis; vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, te talem in nostra præsentia personaliter constitutum, hac die & hora tibi in antea assignatis, sententialiter per modum, qui sequitur condemnamus, seu potius pœnitentiamus.

† c. Excommunicamus, 1 §. qui autẽ &c. Cũ contumacia. de hære. li. 6.

† c. Vergentis. de hæret.

Vestis pœnitentialis.

In primis quod statim induaris super omnes vestes, quas defers, veste liuida, ad modum scapularis monachi sine capucio facta, ante & retro habente cruces de panno croceo lõgitudinis trium palmorum, & latitudinis duorum: quam vestẽ deferre habeas super omnes vestes alias p

tantum tempus, *exprimatur vnius anni vel duorũ vel plus vel minus prout culpa exiget† delinquẽtis*, & nihilominus, quod cum dicta veste, & crucibus stes in porta talis Ecclesiæ, tali & tanto tẽpore, scilicet in quatuor festis principalibus gloriosæ Virginis Mariæ talis Ecclesiæ, vel talibus, & talibus festiuitatibus, in valuis talis, & talis Ecclesiarum: teque ad talem carcerem ad perpetuũ, vel ad tale tempus sententialiter condemnamus: *Ponantur illa quæ videbuntur magis ad honorem fidei expedire, attenta culpa maiori vel minori, seu contumacia delinquentis, & sequatur:* Retinentes† nobis ex certa scientia & expressè, vt nobis concedunt canonica instituta: quatenus dictam pœnitentiã possimus mitigare, aggrauare, mutare, tollere in toto, & in parte, toties quoties nobis visum fuerit faciendum. Lata est hæc sententia, &c.

† Al. exegerit.

† c. Vt cõmissi. §. illorum. de hære. li. 6.

180 Qua lata† mox executioni debitæ demandetur, & induatur veste prædicta cruces huiusmodi continente.

† Al. lecta.

Monitio Inquisitorum.

Quo facto poterit Inquisitor taliter monere sententiatum, & pœnitentiatũ, & inducere ad pœnitentiam ne desperet; dicendo ei publicè, quod si patienter sustinet, & apparent signa in eo pœnitẽtis hominis, quod Episcopus, & ipse sunt prompti dictam pœnitentiam mitigare, & facient cum effectu: indicendo etiam sibi, quod dictam pœnitentiam interim teneat, & obseruet, alias vt impœnitens puniretur.

Indulgentia.

Concedat etiam indulgentiã quadraginta seu viginti dierum omnibus qui sermoni, & talibus actibus fidei interfuerunt. Indicet etiam publice, quod omnes, qui præstiterunt consilium, auxiliũ, vel fauorem, vel deferẽtes, testificantes, cõsilantes, abiurationem vel sententiam perlegentes in causa præsenti, habuerunt tres annos de indulgẽtia ex parte domini nostri Papæ.

Moneat etiam populum, quod quicunque scit aliquem hæreticum, suspectum, vel diffamatum, & specialiter de tali, & tali hæresi, quæ magis pro tempore illo viget, debeat Inquisitori seu Episcopo intimare, & si† fecerit, concedat ei de indulgentia tres annos iuxta priuilegium, *Præ cunctis* ex parte domini nostri Papæ.

† al. q̃ si fecerit, consequetur indulgentiam triũ annorum.

COMMENT. XLII.

Num. 173.

R*Efferunt etiam hunc modum Tabiensis in summa verbo, Inquisitor. §. 17. Sprengerus in malleo maleficarum, 3. par. q. 25. & Locatus in ope re iudiciali in fine in formula sententiæ contra violenter suspectum de hæresi. Zanchinus tract. de hæret. c. 41. Repertorium Inquisitorum verbo, sententia. §. de formis sententiarum, & alij.*

Cur ponatur gradus violentæ suspicionis.

In hoc vero sexto modo, si quis quærat cur Eymericus ponat violentæ suspicionis gradum; respondebo, huic quæstioni ipsummet auctorem satisfacere. nu. 174. vers. circa istum. quoniam tametsi iuris fictione, qui ea facta committit, quæ hic refert Eymericus, & illa, quæ enumerauimus supra in hac 3. parte super titu. de signis exterioribus, quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possunt, nume. 109. hæreticus existimetur: at re vera fieri potest, vt nullum in mente habuerit errorem, & propterea si reuerti voluerit, (dummodo non sit relapsus) recipitur ab Ecclesia.

Quoniam vero is ipse, qui ita reuertitur, fictione iuris hæreticus reputatur, hinc fit, vt Eymericus velit talem indui habitu pœnitentiali, qui in pœnitentiam solet iniungi hæreticis redeuntibus: nã per omnia exæquat violenter suspectum cum hæretico, ob violentam illam suspicionem, quæ cum a iure sit approbata, non recipit directam probationem in contrarium.

Iam quæcunque in hoc modo repetit de violenta suspicione dum ait eam non recipere probationem in contrarium, aut similia, accipienda sunt & intelligẽda, iuxta, ea quæ adnotauimus supra par. 2. super q. 55. & 56. quæ nunc consulto omittimus ne eadem sepius inutiliter repetamus.

a Prouideat etiam Inquisitor, quod interim faciat fieri vnam vestem, &c. in qua sunt duæ cruces. &c.] *Hæc vestis pœnitentialis, qua, qui reuertuntur ab hæresi, induuntur, antiquissimam originẽ habere videtur; neque valde obscurum eius cernitur in sacris litteris fundamentum: nam qui pro impietatibus olim pœnas luebant, ad implorandam diuinã misericordiam, & reddendum beneuolum Deũ, quẽ offenderant, præter cæteras pœnitentias, sacco quandoque induebantur: nam vt alia omittam. lib. 3. Regum ca. 21. legimus Achab postquam per nefas vineam Naboth possedisset, commissi sceleris pœnitentiam acturus, vestimenta scindens saccum posuit super carnem suam c. Achab. de pœn. dist. 3. facit tex. in c. in capite Quadragesimæ. 50. dist. nam huiusmodi vestimentum valde accommodatum esse ad pœnitentiam agendam, ostendam paulo post super octauo modo processum terminandi.* Num. 175.

Habitus pœnitẽtialis crucibus signati origo antiqua.

In crimine vero hæresis vsurpatum esse, ac vsitatum hunc pœnitentialem habitum etiam protinus ab initio delegatæ inquisitionis contra hæreticos, testatur primum Concilium Tarraconense relatum ab Eymerico supra par. 2. vbi tit. de formis pœnitentiarum. §. credẽtes. vers. & portent duas cruces. de hoc pœnitentiæ genere manifestè meminit, & beatus ipse Dominicus, quibusdam litteris, quas affert Camillus Campius apud Zanchinum c. 20.

Vestis crucibus signata initio delegatæ inquisitionis vsitata.

Sed Cõcilium Tholosanũ anno Dñi MCCXXIX. aduersus hæreticos celebratum, de his crucibus in veste pœnitentiali gestandis ita cauit: In detestationem quoque veteris erroris, duas cruces portent de cætero altius præminentes, alterius coloris quã sint vestes eorum, vnam à dextris, & alterã a sinistris: nec propter cruces excusetur aliquis, nisi habeat litteras sui Episcopi testimoniales de reconciliatione ipsius. *hactenus ibi.*

Sed quoniam dubitabatur, qua ratione eiusmodi cruces, & cuius coloris essent conficiendæ, & gerendæ, paucis post annis Concilium Biterrense, cap. 26. (à quo hæc mihi videtur accepisse Eymericus) luculenter omnia huc spectantia præscripsit in hæc verba: In detestationem etiam erroris veteris portent in superiori veste duas cruces coloris crocei longitudinis duorum palmorum, & dimidij, latitudinisque† duorum, & in se trium digitorum habẽtes latitudinem: vnã anterius in pectore, & aliam

Vestis crucibus signatæ cuius coloris & qualiter cõfici debeat.

† idest, ex trãsuerso protrahantur in duos palmos.

A aliam posterius inter spatulas. vestes in quibus cruces portauerint coloris crocei non habentes, superiori veste intellecta, supra quam in domo, vel extra alia non portetur.

Et si fuerint Vestiti hæretici, vel Dānati, portent crucem tertiam competentis quantitatis, seu coloris eiusdem in capucio, vel in velo.

Et si forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierandum, portent in superiore parte duarū crucum (quas portare habent in pectore, & inter spatulas) brachium transuersale palmi vnius, vel circa.

B Qui autem transfretare debebunt, portēt cruces prædictas donec applicuerint vltra mare, & eas vlterius non teneantur portare donec in littore transfretatino nauem ad redeundum intrantes, easdem circa mare, & in mari, & in insulis eas perpetuo portent. *hactenus ibi. Illustrissimus est planè locus, multumque in hac causa considerandus, ex quo hæc Eymerici doctrina lucem capiet, & auctoritatem, ne temere auctor hæc sibi confinxisse videatur.*

Mos antiquus in gestandis vestibus cruce signatis.

Illud est tamen obseruatione dignissimum, quod de his crucibus in his locis traditur: nam Concilium Tarraconense præcitato loco has cruces paulo aliter portandas iubet, dicens: Portent duas cruces perpetuo ante pectus. *Concilium quoque Tholosanum idem videtur præscribere, dum ait has cruces gestādas esse, vnā a dextris, & alteram a sinistris. Eymericus vero & Conciliū Biterrense vnā ante pectus, & alteram inter spatulas retro deferri iubent.*

C *Sed hoc postea fuit introductum ea ratione (vt credo) vt pænitentes patentius, & manifestius omnium oculis obijcerentur, siue aduersi, siue auersi essent.*

Erant autem duæ illæ cruces, quæ iure veteri ante pectus deferri iubebantur ita dispositæ in pectore vt vnaquæque suæ papillæ responderet, vt constat ex præcitatis beati Dominici litteris, in quibus ita scriptum extat. Religiosis vestibus induatur, tum in forma, tum etiam in colore, in quibus in directo vtriusq; papillæ singulæ cruces paruulæ sint assotæ. *hæc ibi.*

D *Harum quoque crucum siue huius habitus pænitentialis frequens mentio fit in instructionibus inquisitionis Hispaniæ, veluti in instructione Abulensi anno Domini MCCCCXCVIII. c. 6. & in instructione Madrilsana anno Domini MDLXI. c. 41. & c. 81.*

De crucibus gestandis qui meminerit.

E *Earundem crucum meminere etiam qui aduersus hæreticos latas pænas tradunt. Zanchinus tract. de hæret. c. 20. num. 3. & ibi Campegius, & Repertorium Inquisitorum verbo crux. §. qualiter redeuntes. & verbo, pænitentia. §. item si quis publice. & verbo, signum. §. nota, quod bonum esset. & Simancas, de catho. inst. tit. 47. nume. 9. 12. & seq. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 1. nume. 23. & seq. & alij.*

Appellatio varia vestis cruce signatæ.

Hoc palliamētum Itali habitello *vocant, Hispanorum autem quidam* Samarreta, *alij* Santbenito *appellant, quasi saccum benedictum, propterea quòd sit aptus ad agendam pænitentiam, per quam benedicimur, & saluamur.*

A *Hæ cruces ad tempus perpetuum quandoq;, quādoque vero ad præfinitum imponi solent, vt indicat Eymericus paulopost in hoc eodem modo, nu. 179. super quarum depositione interdum etiam dispensatur, vt dicam in oct. suo modo processum fidei terminandi. quæ omnino videas.*

Num. 175. Expedit in hoc crimine publice legi delinquētiū culpas.

b Adueniente autem die præfixa, &c. legentur culpæ publice ipsius abiurandi.] *Audiui quādoque eos, qui dicerent, non expedire, vt in conspectu popularis multitudinis reorum delicta nominatim legantur, quia multi inde arripiunt occasionem perpetrandi similia. sed horum iniquæ sunt voces, nec vllo pacto ferendæ: actus quidem huiusmodi bonus*

B *est, qui non propterea fit malus, quòd in malum finem scelerati eum conuertant.*

Ac salubriter has populorum fieri cōgregationes ad audiendas sententias hæreticorum, & eorū delicta, pulchrè docet Ioannes And. in ca. vt commissi. de hæret. lib. 6. non procul ab initio: in hæc verba: Istæ conuocationes fieri solent ad audiendas sententias, & pœnas, quas Inquisitores infligunt, ad videndos aliquos cruciari, & expedit fidei talia publice fieri ad instructionem, ac etiam ad terrorem. *hæc ille.*

Hoc ipsum etiam fieri suasit iam olim Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores. q. 15. c.

C *20. in hæc verba:* Sed illud adijcio, quod omnes errores suos sigillatim profiteri, & abiurare publice faciatis: quia nihil magis in confusionem hæreticæ prauitatis redundat, & gloriam nominis Christiani. *hæc ille.*

Num. 175. Nō est necessariū publice monere reū, an velit abiurare.

e Quo facto dicetur sibi sic per Episcopum, vel inquisitorem, &c.] *Iam monui supra super 5. modo processum terminandi. §. post dicetur sibi. non esse necessarium hoc Eymerici documentum: sed cū ita fieri decreuerit Inquisitor, aliter poterit rē honorificentius expedire, vt ibi dixi. nūc addo propterea*

D *hoc non fore necessarium: quoniam priusquam ad tabulatū producatur reus, iam sunt omnia diligentissimè adhibita remedia ad ipsum conuertendum, qui si verè conuersus fuerit, absque ista præmonitione abiurabit, & hac consuetudine nunc vtimur.*

Impœnitētes sæpe etiā publice mouendi vt conuertantur.

Sin autem impænitens extiterit, aut negatiuus, non modo antequam producatur, verum etiam et in ipso tabulato inducendus est, ac sæpissimè & instantissimè commonendus, vt errores deponat & abiuret. idque fieri poterit hoc ordine: pænitentium, & conuersorum sententiæ prius pronuntiabuntur, si tales affuerint, & vltimo loco impænitentium, & negatiuorum, si qui fuerint; sed priusquam proferātur, coram omni populo admonebuntur huiusmodi hære-

E *tici, ut resipiscant, & tandem conuertantur, quoniā adhuc durat tempus misericordiæ, quod si cōuerti se velle dixerint, ad carcerem sunt reducendi, & ad pænitentiam admittendi: quòd si in sua pertinacia, & impænitentia perseuerauerint, legenda est sententia, & tradendi sunt curiæ sæculari, vt igni in conspectu populi combusti, debitas impænitentiæ pænas luant. Simancas de catho. insti. tit. 60. num. 11. addens cū Lutheranis omnium pessimis hæreticis aliter esse faciendum.*

Indigentes videndum, qualiter reci...

His adiungo, plurimum esse considerādum qualiter recipi debeant hi qui in tabulato, aut in Eccle-

sia postquam in publicam fidei actionẽ sunt producti conuertuntur, qui potius metu instantis mortis, quàm amore veræ pœnitentiæ conuerti videntur, quam ob rem cum negatiuis hoc raro fieri debere, et non nisi cũ exquisitissimis considerationibus admonuit optimè instructio Madriliana anno MDLXI. c.44. de quo dixi alibi plenius.

piantur, qui conuertũtur postquam in publicũ sunt producti.

Nollem certè vnquam ab hoc sacro tribunali misericordiam excludere; verumtamen vbi malitiam perfidorum huiusmodi contemplor, auderem dicere iustissimè fieri si locus misericordiæ solũ pateret reis donec è carceribus Inquisitorum educerentur, & postea nullo modo audirentur, præsertim cum tantum, & tandiu laboratum sit in eorum conuersione: quia B *tamen nondum damnationis sententia est promulgata, ideo in hoc crimine vsque in id tempus locus est pœnitentiæ, & propterea sententia prior tutior est, sed hæc altera fortassis iustior, spectata perfidorum iniquitate, & sera pœnitentia.*

Num. 176. d Immo si vnquam sciuero aliquẽ, qui illa hæresi sit infectus, &c. vobis Episcopo, & Inquisitori, &c, denuntiabo.] *Hæc clausula omissa est in superioribus abiurationum formulis, quam fortassis expediret in omni abiuratione adiungere, vt scilicet, is qui abiurat, obliget se ad denuntiandos quoscũq; sciuerit hæreticos, aut de hæresi suspectos, vel infamatos, de qua obligatione alibi copiosè diximus.* C

Qui abiurat, an obligare se debeat ad hæreticos denunciandos.

Num. 179. e Ad misericordiæ sinum te sacrosancta Ecclesia recipiente de præsenti.] *Ita Barcionensis impressus. Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara ita:* Ad misericordiæ sinum sacrosancta Ecclesia te recipiens de præsenti. *Sabellanus ita:* Ad misericordiæ sinum sacrosanctæ Ecclesiæ, & recipimus te de præsenti.

Locus varius

Num. 179. f Et ne multa crimina incentiuũ existant alijs delinquendi.] *Ita Barcionensis impressus. Bononiensis, & codex Cardinalis de Gambara ita:* Et nè impunita, &c. *sed Sabellanus ita:* Et ne impunitas criminum alijs incentiuum præbeat delinquendi.

Num. 179. g Et nihilominus quod cũ dicta veste, & crucibus stes in porta talis Ecclesiæ, &c.] *Desumptum videtur ex Concilio Biterrensi, c. 26. vbi grauiores pœnitentiæ imponuntur. nam cum præmisisset, pœnitentes singulis dieb. Dominicis, & festiuis interesse debere diuinis officijs, subdit:* Et in Missa cuiuslibet diei Dominicæ, ac festiuæ, inter Epistolã, & Euãgeliũ, veste superiori, & velo, siue capucio depositis (nisi & in velo, seu capucio portent cruces,) sacerdoti missam præsente populo celebranti, cum virgis in manu publice se præsentent: ibique data illis disciplina exponat sacerdos, quod propter culpam labis hæreticæ pœnitentiam illam agunt. *hactenus ibi. Vt vel ex his intelligas antiquam in* E *coercendo crimine hæresis seueritatem.*

D

Conuersi ab hæresi quoniam olim agerent pœnitẽtiam.

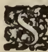
Hic vero pœnitentiæ ritus, quem hoc loco præscribit Eymericus, antiquissimus videri potest: nã Joannes Climacus gradu quarto, de obediẽtia, disserẽs de pœnitentia iniuncta monachis colloquentibus dũ cæteri orarent, quia contra deuotionis regulas eo loco, & tempore deliquerant, ita scribit: Ad orationẽ plerumque stantibus nobis, animaduertit pater sanctus *(idest, qui cæteris præerat)* quosdam inuicem colloquentes, quos ante fores Ecclesiæ statuens,

Insignis Ioannis Scholastici locus.

A iussit vt per septem dies cunctis intrantibus, & exeũtibus prosternerentur, siue clerici, siue presbyteri fuissent, *hæc ille.*

h Retinentes nobis ex certa scientia, &c. quatenus dictam possimus mitigare, aggrauare, &c.] *Hæc clausula magnum tribuit Inquisitoribus priuilegium, & valde vtilis est, & vsu frequens in hoc tribunali, de qua dicam infra super octauo modo processum fidei terminandi, & super q. 86. & alibi.* Num. 175.

De septimo modo terminandi processum fidei per canonicam purgationem, & abiurationem.

SEptimus modus processum fidei finiendi, & terminandi est, quãdo delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cum bono consilio peritorum in iure, reperitur suspectus de hæresi, & etiam diffamatus, & hoc est quando delatus ipse non reperitur legitimè deprehensus, nec propria cõfessione, nec facti euidentia, nec testium legitima productione; sed reperitur publice diffamatus, ac etiam reperiuntur indicia contra eum, quæ ipsum reddũt suspectum aliàs de hæretica prauitate: vtpote, quia habuit magnam familiaritatem cum hæreticis, qualis fuit ille, de quo agitur in c. Inter sollicitudines. de purga. cano. Et tali ratione infamiæ est indicenda canonica purgatio, & ratione suspicionis debet hæresim abiurare, iuxta alleg. capit. Inter sollicitudines. 181

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim sic publice de hæresi diffamatus, & vltra infamiam ex alijs indicijs suspectus habitus de hæretica prauitate, in primis purgabit se publice per hunc modum.

Forma disponendi ad purgationem canonicam, & abiurationem faciendam ab eo, qui est diffamatus, & alias suspectus de hæretica prauitate.

NAM in dicto sermone generali (per aliquos dies ante, in omnibus Ecclesijs illius ciuitatis, seu loci, in quo purgatio, & abiuratio sunt fiẽdæ: & suspensis sermonibus omnibus pro illa die assignanda, & adueniente die ad huiusmodi assignata, & ipso purgando, & abiurando in medio populi in alta sede, & eleuata constituto, & facto sermone de fide per Episcopum, vel Inquisitorem, vt dictum est supra in alijs modis processum fidei terminandi. His, inquam, præhabitis, legentur culpæ ipsius purgandi, & abiurãdi per notarium seu religiosum vel clericum: quibus lectis, purgabit se diffamatus per hunc modũ, qui sequitur.

Forma purgationis canonicæ a diffamato de hæreſi facienda.

182. COmparebit namque perſonaliter ipſe purgandus cum ſuis compurgatoribus, eidem in certo numero generaliter conceſſis: talibus, qui eum, & eius vitam & mores nouerint moderno tempore, & antiquo, & ſint ſuæ conditionis ſeu ordinis, vt dictum eſt in ſecundo modo prædicto proceſſum fidei terminandi, vbi agitur de purga. cano. huiuſmodi: & ſtabũt coram Epiſcopo, & Inquiſitore; in loco tamen vbi purgandus ipſe noſcitur de illa hæreſi infamatus, & ponetur liber Euangeliorum coram eis, ipſeq; diffamatus ponet manus ſuper eũ ſic dicens: Ego iuro ſuper iſta quatuor Dei Euangelia ſacroſancta, quod talem hæreſim, *exprimẽdo eam,* de qua ſum diffamatus, nũquam tenui, nec credidi, nec docui, nec teneo, nec credo, *negabit ſcilicet cum iuramento illud, de quo eſt diffamatus, quidquid illud ſit:* Quo facto omnes copurgatores ponent manum ſuper illum librum Euangeliorum, & quilibet dicet ita: Et ego iuro ſuper iſta quatuor Dei Euangelia, quod credo ipſum verum iuraſſe: & tunc canonicè eſt purgatus. Qua purgatione expleta per ipſum diffamatum, mox idem diffamatus vt ſuſpectus aliter, & ex alijs indicijs, hęreſim, de qua eſt ſuſpectus habitus, habens prædictum libellum Euangeliorum coram ſe, abiurabit per hunc modum.

Forma hæreſim abiurandi per illum, qui eſt de hæreſi diffamatus, & ſuſpectus alias de eadem.

183 EGo talis, de tali loco, talis diœceſis coram uobis Venerabilibus dominis meis N. Epiſcopo talis ciuitatis, & Fratre N. Inquiſitore hæreticæ prauitatis in terris talis domini, a ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter delegato, in iudicio perſonaliter conſtitutus, ſacroſanctis Euangelijs poſitis coram me, eiſque proprijs manibus corporaliter per me tactis, iuro me credere corde, & profiteor ore, illam ſanctam fidem catholicam, quã Romana Eccleſia credit, profitetur, prædicat & obſeruat: & conſequenter abiuro, deteſtor, abnego, & reuoco omnem hæreſim extollentem ſe aduerſus ſanctam & Apoſtolicam Eccleſiam cuiuſcunque ſectæ fuerit ſeu erroris.

Item iuro me credere corde, & profiteor ore, *quòd ſic & ſic: exprimatur articulus catholicus cõtrarius illi hæreſi de qua eſt diffamatus, & aliàs ſuſpectus, vt ſi eſt ſuſpectus habitus, & diffamatus, quod non credat Deum eſſe viſibilium creatorem, ut faciunt Manichæi, dicet ſic:*

Itẽ iuro me credere corde, & profiteor ore, quod Deus eſt verus creator omnium, tam viſibilium quàm inuiſibilium. Et conſequenter abiuro, deteſtor, abnego, & reuoco illam hæreſim, quæ falſo & mendaciter aſſerit, & affirmat, quòd Deus non eſt generalis omnium creator, ſed tãtummodo inuiſibilium. *Et ſi de pluribus articulis hæreticalibus eſt ſuſpectus habitus, abiurabit quemlibet ſingillatim per modum prædictum.*

Item iuro, quòd nunquam prædictæ hæreſi *ſeu* hæreſibus, *ſi plures ſint,* adhæſi, nec credidi, nec adhæreo, nec credo de præſenti, licet propter culpam meam ex his, quæ malè egi, ſum diffamatus, propter quod habui me purgare, & alias ſum ſuſpectus merito coram vobis, quòd illis hæreſibus crediderim corde firmo.

Item iuro, quod prædictã hæreſim ſeu hæreſes nunquam dogmatizabo, nec prædicabo, nec docebo, nec aliquẽ inſtruam in illis, ſeu de illis: immo iuro & promitto, ſi vnquam ſciuero aliquem, qui aliquam hæreſim de prædictis, vel aliquã aliam teneat, credat, ſeu doceat, quòd uobis dñis meis Epiſcopo, & Inquiſitori, ſeu alteri veſtrum ſeu veſtrorum Vicariorum, ſeu ſucceſſorib. ueſtris protinus quo citius potero, intimabo.

Item iuro et promitto, quod talia, et talia, quæ egi, propter quę et merito ſum de tali hęreſi diffamatus, et vltra, vos me habetis ſuſpectum, *exprimãtur illa,* nunquam deinceps faciam, ſeu dicam, nec operam dabo, quòd fiant.

Item iuro & promitto, quòd omnem pęnitentiam, quam mihi iniũgere decreueritis, pro prædictis, pro viribus adimplebo, nec cotraueniam in aliquo: Sic me Deus adiuuet, & iſta Euangelia ſacroſãcta. Quòd ſi cõtra prædicta iurata, & abiurata fecero in futurum (quod Deus auertat) pœnis talibus de iure debitis, me nunc pro tunc libere ſuppono, obligo, et adſtringo, quatenus illis plectar cum probatum legitimè extiterit me talia commiſſe.

Aduertendum hic tñ, quod ſi indicia ſint talia et tã fortia, quòd cũ infamia prædicta uel abſq; ea reddant prædictum diffamatum ſuſpectũ de hæreſi vehementer, tunc abiurabit omnem hęreſim generaliter: vt habitum eſt; et ſi relabatur in quamcunque hęreſim, pœna relapſis debita, punietur, vt in cap. Inter ſollicitudines. de purg. cano. & in c. Accuſatus. de hæret. li. 6. Si autem indicia illa ſint ita modica & leuia, quod etiam cũ prędicta infamia non reddant eum ſuſpectũ de hæreſi vehementer, ſed ſolum leuiter; tũc ſufficiet, quòd abiuret non generaliter, nec ſimpliciter, ſed ſingulariter hæreſim, de qua habitus ẽ ſuſpectus ita quòd [a] ſi prolabatur in aliam ſpeciẽ hęreſis, pœna relapſi debita non punietur ratione abiurationis: quia ſcilicet vt ſuſpectus leuiter abiurauit: licet punietur durius, quàm ſi aliàs non abiuraſſet. Et omnia hęc patent in c. Accuſatus. in princ. de hęret. li. 6. 184

184 Suſpectus vehemẽter omnẽ hæreſim debet generaliter abiurare.
Leuiter ſuſpectus nõ abiurat generaliter.

Ratione [b] autem purgationis canonicæ eſt dubium; an ſi poſt purgationem canonicam in eandem ſpeciem hęreſis, de qua ſe purgauit canonicè, prolabatur, pœna relapſis debita, hoc eſt, vltimo ſupplicio feriatur; Et videtur quod ſic, per cap. excommunicamus, I. §. adijcimus. ver. vel ſi poſt purgationem, & per cap. Ad abolendam. §. illos quoque, de hęret.

Sit cautus notarius, quod ſcribat in actis, an talis abiurauerit tãquam ſuſpectus de hæreſi leuiter,

vel vehementer, quia multum interest, vt alias supra dictum est. A

185 Prædictæ autem purgatio, & abiuratio fiant in vulgari, si fiant publicè, & coram vulgaribus; si autem tantummodo coram viris litteratis, & a litteratis, poterunt fieri in Latino. Et si fiant publicè (vt videtur fiēdum ratione infamiæ, & quia est publicè diffamatus) fiant cum solemnitate in Ecclesia, de qua dictum est frequenter, scilicet, in die festiua; & facto sermone per Inquisitorē prius indicto in Ecclesijs parochialibus, & religiosorum: & sermonibus alijs suspensis pro illa die; & posito abiurando in populi medio, vt ab omnibus videatur; & lectis primitus ibidem publice eius culpis per notarium, seu aliquem religiosum, seu clericum sæcularem. B

Factisque antedictis purgatione, & abiuratione, Inquisitor (vt alias dictum est pluries) indicet sibi publice periculum, quod sibi imminet, si in hæresim prolabatur: de cuius periculo dictū est statim: quibus sic actis, feretur sententia seu pœnitentia per formam tenoris sequentis.

Forma ferendi sententiam vel iniungendi pœnitentiam diffamato de hæresi, & suspecto alias de eadem. C

186 NOs N. Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum Inquisitor hęreticę prauitatis, in terris tali ditioni, talis domini subiectis, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus: Diligentius attendentes, quod tu de tali loco, & talis diœcesis, fuisti delatus nobis de tali hęretica prauitate, *exprimatur illa*, Nos volentes, vt tenebamur, iudicialiter informari, an tu incidisses in prædictam hæresim condemnatam, ad inquirendum, testes examinandum, teque citandū & interrogandum medio iuramento, & ad alia facienda, quæ fienda erant per nos, descēdimus, & processimus, vt decebat. Quibus peractis, visis & diligenter inspectis pariter & discussis, processus meritis huius causæ, & omnibus, & singulis productis, actis, & actitatis æqua lance libratis, habitoq; in & super illis, theologorum, ac in iure peritorum pluries maturo consilio, ac digesto, reperimus te de prædicta hæresi in tali loco, seu talibus locis apud bonos, et graues publicè diffamatum: propter quod, vt nobis mandant canonica instituta, † indiximus tibi purgationē canonicā, qua corā nobis hic publicè te purgasti, & ipsi cōpurgatores pariter te purgarunt. inuenimus etiā te talia cōmisisse, *exprimantur illa*, propter quæ, & non immerito, te suspectum habuimus vehementer, seu leuiter: *dicatur si est illud vel illud*, & hoc de hæretica prauitate: propter quod fecimus te vt taliter suspectū hęresim abiurare, *dicatur*, nem hæresim, *si abiurauit vt suspectus vehementer; vel* hæresim supradictā, *si vt suspectus leuiter:* Verū quia non possumus, nec debemus, talia quæ peregisti, vllatenus tolerare, sed cogimur ea vitare † iustitia suadente, ad hoc vt reddaris cautior in futurum, & vt crimina nō remaneant impunita, & vt cæteri non reddantur procliuiores ad similia committenda, & vt Creatoris iniuriæ nō æquanimiter tolerentur: Ea propter te talem prædictum purgatum, & abiuratū, hic in nostra præsentia personaliter constitutum, in hoc loco, & hora tibi in antea assignatis; Nos Episcopus, & Inquisitor præfati sedentes pro tribunali more iudicū iudicantiū, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrū prodeat, & oculi nostri videant æquitatem: sententiamus, seu pœnitentiamus per modum, qui sequitur, scilicet, quod tenearis, &c. D E A

† c. Inter sollicitudines. e purga. cano.

† Al. vindicare

Ponantur illa quæ videbuntur magis ad honorem fidei esse, & ad exterminationem hęreticæ prauitatis, vtpote quod certis diebus Dominicis, & festiuis, habeat stare ad portam talis, vel talis Ecclesiæ cum cereo tanti ponderis in manu, dum Missarū solemnia celebrantur, capite discooperto, & pedibus nudatis, & offerte ad altare cereum antedictum, quod habeat sextis ferijs ieiunare, & quod certo tempore locum illum non audeat exire, sed certis diebus hebdomadæ se habeat Episcopo, vel Inquisitori præsentare, & similia, quæ iniungenda videbuntur secundum culparum exigentiam, & varietatem: quia nō potest dari vna regula generalis. Lata fuit hęc sententia, seu pœnitentia, &c. 187 B

Pœnitētiæ salutares visitatæ.

C Qua lata, exequatur: poteritq; dispensari; vel mitigari, vel commutari, secundum quod negotium, & pęnitentis correctio, & humilitas hoc requirunt: quia potestatem habent Episcopus, & Inquisitor, etiam si non retineāt, & hoc de iure, vt in c. Vt commissi. de hæret. lib. 6.

COMMENT. XLIII.

IAm monui supra super 2. modo processum terminandi, hunc modum septimum eo nomine a secūdo differre, quia ibi de solo diffamato, hic vero de diffamato simul & suspecto agitur. Num. 181.

D *Ac de hoc modo agit etiam breuiter Tabiensis in summa verbo, Inquisitor. §. 18. & Iacobus Sprēger in malleo maleficarum, 3. par. q. 26. Syluester de Strigibus, lib. 3. c. 4. puncto 9. & alij.*

Quæcunque autem necessaria sunt ad intelligendum hunc modum, plenissimè dicta sunt a nobis supra super dicto 2. modo processum fidei terminādi. Ad indicendā purgationem raro deueniendum.

Hoc solum præterea admonebo lectorem, ne fortassis dum hæc legit apud Eymericum, quid vnquā durius in reos huius criminis statuat, animaduertēdum esse id, quod docuimus supra par. 2. super cap. inter sollicitudines. §. ita tamen. & sequentibus, nec facilè, & frequenter purgationem indicat, cum sit remedium valde dubium, et periculosum, sed ad alia iuris remedia confugiat. E

a Ita quòd si prolabatur in aliam speciem hęresis, pœna relapsis debita non punietur ratione abiurationis, &c.] *Videtur Hic Eymericus sentire, quòd si is qui abiurauit de leui, postea manifestè incidat in eam hæresim, quā prius vt leuiter suspectus abiurauit, debeat censeri relapsus. quę sententia videtur fuisse Anchárani in cap. accusatus. notabili 6. de hęret. lib. 6. quod tamē est falsum, vt docui supra par. 2. super quæst. 58. §. vel post confitit.* Num. 184.

Abiurans de leui incidens in eādem hęresim abiuratam non est relapsus.

vbi

vbi ostendi apertissime Eymericum vere tenere contrariam opinionem quare bic locus ita est accipiendus: Qui leniter abiurauit, si relabatur in aliam hæresim ab ea, quam abiurauit, non erit relapsus; quia non abiurauit omnem hęresim: adde, neq; erit relapsus ad hoc vt relapsorum pœna puniatur; etiā si in eadem hæresim, quam leniter abiurauit, incidisse deprehendatur. Dixi; ad hoc vt relapsorum pœna puniatur; *quoniam si vocis proprietatē spectemus, re vera erit dicendus relapsus, cum in priorem lapsum recidat. nec putandum est virum egregie eruditum aliter sensisse. Nec video quō aliter possem hūc locum accipere, quem non sum ausus immutare, quia omnes codices penitus conueniebant. cæterū ita putabam legendum, vt ex serie auctoris colligitur:* Ita quod si prolabatur in eandem speciem hæresis. *siue ita:* Ita quod si prolabatur in eandem, vel in aliam speciem hæresis, *&c.*

Num. 184. b Ratione autem purgationis canonicæ est dubium, &c. *] Admonui supra in hac 3. par. super 2. modo processum fidei terminādi. §. nec contemnat. Eymericum varijs locis, varie scripsisse de hac difficultate: sed ne actum agam, quid mihi in hoc dubio sentiendum videatur, dixi copiose prædicato commētario, vbi omnino videas.*

De octauo modo terminandi processum fidei per abiurationem faciendam ab hæretico pœnitente.

188 Ctauus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quādo delatus de hæretica prauitate, meritis processus diligenter discussis, cum bono cōsilio in iure peritorum, reperitur confessus hæresim, sed penitens, & aliàs non relapsus veraciter; & hoc est quādo delatus ipse confitetur iudicialiter Episcopo, vel Inquisitore medio iuramento, fore verum φ ipse tanto tempore stetit, & perseuerauit in illa, seu alia, de qua delatus est hęretica prauitate, & illi credidit & adhęsit, sed postmodum ad informationē Episcopi, & Inquisitoris tandem vult resilire, & ad gremium Ecclesiæ redire, & illam ac omnē aliā hæresim abiurare, & satisfacere prout ipsi voluerint ordinare; & non reperitur, quod vnquā alias hæresim aliquam abiurauerit, sed nunc abiurare prompto animo est paratus.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim esto quod multis annis steterit in hęresi prędicta, ac ēt alijs quibuscumque, illas crediderit,[a] dogmatizauerit, multosque induxerit in errores; si tandem cum effectu illas hæreses consenserit abiurare, & satisfactionem congruā ad arbitriū Episcopi & Inquisitoris exhibere; non est tradendus brachio sæculari vltimo supplicio feriendus; nec si est clericus, degradandus, [b]sed est ad misericordiā admittendus, iuxta c. Ad abolendam. §. præsenti. extra de hæret. & abiurata primitus hæretica prauitate, est in perpetuum carcerem detrudendus, iuxta c. Excōicamus, 2. §. si quis. & absolutionis beneficio impertito, & iniū-

Hæretici pœnitentes non relapsi recipiuntur misericorditer.

A cto eidem, quod talibus iniungi consueuit, iuxta c. Vt officium. prouiso tamen solerter, ne simulata fictione redeat fraudulenter, & Episcopum et Inquisitorem, immo seipsum fallendo, sub agni specie lupum gerat.

Prouidendū ne ficta sit hęreticorū conuersio.

Modus autem disponendi ad abiurationem talis erit.

Forma disponendi ad abiurationem faciendam per illum, qui est propria confessione in hęresi deprehensus, & pęnitet, & alias non relapsus.

B IN primis Episcopus & Inquisitor inter se cōcordabunt de prædicta abiuratione fienda publice, aliqua certa die Dominica, vel festiua, quę quidem non sit Dominica de Aduentu, vel Quadragesima, vel alias dies multū solemnis, vt dies Natiuitatis Domini, vel festum Paschæ, & similes, quia prædictis diebus honestū est sermones non suspendere, & quemlibet accedere ad ecclesiam suam parochialem; quod fieri non posset si in illa fieret abiuratio antedicta: tum quia suspēderentur sermones; tum etiam quia omnes confluerent ad ecclesiam, in qua fienda foret abiuratio supradicta. 189

C Concordata igitur de tali certa die Dominica, vel festiua, mandabitur præcedenti die Dominica, seu alia festiua, per dies aliquos ante præfixam diem ad abiurandum præcedente, ex parte Episcopi & Inquisitoris, curatis omnibus ecclesiarum illius ciuitatis, vel loci, in quo prædicta abiuratio est fienda, vel religiosis, q habēt illa die populo prędicare, quod insinuent publice populo, ac clero, quod tali Dominica, seu die festiua, Inquisitor in tali ecclesia pro fide & de fide sermonem faciet generalem; & sic quod D quilibet vadat illuc ad videndum, & audiendum ea quæ fient, & habebūt ex parte domini nostri Papæ Indulgentiam consuetam, scilicet, quadraginta dierum, indicando etiam, quod illa die nō erit alius sermo in loco illo. Quo facto, mittatur ex parte Episcopi & Inquisitoris ad domos religiosorum; qui prædicant communiter verbum Dei, & intimabitur eorū superioribus, quod die Dominica sequēti, seu tali die festiuo, Inquisitor sermonem faciet pro fide in tali ecclesia generalem, & quod suspendit omnes alios sermones; & ideo quod nullus in loco illo prædicet illo mane, sed quod quilibet superior mittat quatuor fratres, vel ditos prout videbitur, qui intersint sermo E ni, & abiurationi, & sententiæ ferendæ.

Medio autem tempore Inquisitor sermonem suum ordinabit, iuxta materiam fidei, de qua pro tunc est agendum: ordinabit etiā cum Episcopo de culpis in scriptis redigendis, abiuratione formanda, & sententia, ac etiam de loco & sede, seu bastimento ponēdo in alto in ecclesia antedicta in medio, in quo possit poni abiurandus & sentētiandus, vt ab omnibus videatur. ordinabit etiam de veste fiēda ad modum scapularis religiosorū sine tñ capucio, q̄ sit de pāno liuido, vel alterius coloris, & habeat insertas cruces ante & retro de

Vestis pœnitentialis.

Panno,seu tela crocea lõgitudinis trium palmorum,& ex transuerso duorum,& latitudinis medij palmorum.

Practica. Quibus omnibus sic dispositis,& adueniente die ad abiurandum præfixa,statim in principio Missæ ponetur abiurandus in sede seu bastimẽto prædicto in alto,in populi medio,seu in loco,in quo possit libere ab omnibus intueri,circundantibus eum curiæ sæcularis,seu ecclesiasticæ ministris:& stabit discooperto capite,& dicto Euãgelio(vt est moris) Inquisitor prædicabit,detestãdo & reprobando illam hæreticam prauitatem,seu illas in qua,vel in quib. abiurandus confessionẽ propria est deprehẽsus. Quo sermone finito,Inquisitor dicet hæc verba,vel similia in effectu: Iste,qui est hic in alto positus,incidit in hæresim cõtra quã vobis prædicaui,& illam tenuit,& circa illam multum offendit:quod autem ita sit,vos audietis. Quibus dictis mãdet notario statim ibi, vel religioso,vel clerico ibi in ambone præsenti, cui tradidit cedulam,culpas illius abiurandi continentem,quod legat illam,& ille statim obtemperabit: Cedula autem,seu scriptura erit tenoris sequentis.

Forma cedulæ legendæ in publico crimine illius continentis,qui habet hæresim abiurare.

190 Istæ sunt culpæ & mala opera contra fidẽ catholicam,quæ gessit talis hic præsens,quæ confessus est in iudicio se cõmisisse ore proprio, medio iuramento.

In primis confitetur ore proprio & medio iuramento,quod tot annis stetit,& perseuerauit in ista hæresi,& errore: *exprimantur.*

Item confitetur,quod in dictam hæresim incidit in hunc modum: *dicatur.*

Item cõfitetur,quod dogmatizauit,& pluries induxit plures ad eandem hæresim per hũc modũ. *dicatur,& sic explicentur eius culpæ omnes.*

Quibus lectis si Inquisitor videat eum certis indicijs bene conuersum ad fidem,& præsumat ꝙ veritatẽ interrogatus publice nõ negabit,interrogabit eum dicens:stãt ne ista omnia in veritate sicut lecta sunt? & eo respondẽte quod sic, adiungat: Vis tu in istis hæresibus perseuerare; quod si feceris,damnaberis in æternũ,& perdes etiam nunc corpus tuum:vel eas abnegare & abiurare,vt possit animam tuam saluare,& vitã corporalem præseruare? Quo dicente,nolo in istis stare;sed volo libenter illas abnegare,& reuocare;dicet Inquisitor,sano consilio adhæsisti.

Si autẽ Inquisitor hæsitet,an ille sit bene conuersus,& dubitat,quod si interrogetur lectis culpis,an ita stet in veritate,quod ipse cõmiserit illas,quod negaret veritatẽ,& se ibi excusaret propter verecũdiam,& populus scandalizaretur:in illo casu non curet eum interrogare,an illa quæ sunt lecta ita stent in veritate nec ne: sed illis lectis interroget eum(vt est dictum) si vult in illis hæresibus stare,vel ipsas abnegare,& abiurare, & responso,quod abnegare,& abiurare:tũc po-

A netur coram ipso abiurando liber Euangeliorũ: quo facto,deposito capucio,& genibus ibi flexis,ac manibus ad librum positis,leget ipse,si scit legere,abiurationem:alias notarius,vel religiosus aliquis,seu clericus,per orationes breues illo eadem replicante per hunc modum: Nam notarius dicet in vulgari: Ego talis,de tali loco,talis diœcesis:& abiurans replicabit:Ego talis,de tali loco,illa exprimendo. Notarius coram vobis dominis Episcopo & Inquisitore: Et abiurans eadem replicabit:& sic de alijs.& quilibet dicat ita alta voce,vt quilibet discernatur. Abiuratio autẽ talis erit.

B *Forma omnem hæresim abiurandi per illum,qui propria confessione est in hæresi deprehensus,& pœnitet,& alias non est relapsus.*

Ego talis de tali loco,talis diœcesis in iudicio personaliter constitutus,coram vobis dominis Venerabilibus N. Episcopo talis ciuitatis,& Fratre N. Inquisitore hæreticæ prauitatis in terris talis dñi ditioni subiectis,a sancta sede Apo- 191
C stolica specialiter delegato,sacrosanctis Euangelijs positis coram me,eisq; proprijs manib. per me tactis,iuro me credere corde,& profiteor ore illam sanctam fidem catholicam & Apostolicã, quã sancta Romana Ecclesia credit,profitetur, prædicat,& obseruat:& consequenter abiuro,reuoco,detestor,& abnego omnem hæresim cuiuscunque sit conditionis & sectæ extollentem se aduersus sanctam & Apostolicam Ecclesiam.

Item iuro me credere corde,& profiteor ore, quod *sic & sic:explicetur articulus catholicus,contrarius illi hæresi,in quam se confessus est incidisse, vt verbi gratia,si confessus est incidisse in illã hæ-*
D *resi,quod dominus noster Iesus Christus non fuit verus Deus,sed homo purus,abiuret sic.*

Item iuro me credere corde,& profiteor ore, quod dñs Iesus Christus beatæ Mariæ semper Virginis filius,fuit verus Deus,genitus de Deo patre æternaliter,& verus homo ex Maria Virgine cõceptus,& natus tẽporaliter: Et cõsequẽter abiuro,abnego,detestor,& reuoco illã hæresim damnatam per sacrosanctam Ecclesiã,quæ falso ac mendaciter asseuerat,quod dominus Iesus nõ fuit verus Deus,sed homo merus & purus,in quam hæresim ego miser incidi,eamq; tenui,& illi credidi per annos tot,atque dogmatizaui,docui &
E defensaui: Cuius scelere pœnitet corde toto. *Et si in plures hæreses se incidisse est confessus,abiurabit quamlibet singillatim per modum statim dictum.*

Item iuro pariter & promitto,quod deinceps nullam hæresim prædictarum,seu aliam qualẽcumque tenebo,credam nec adhærebo,nec dogmatizabo alicui,nec docebo,nec instruam quẽcumq; de aliqua hæresis prauitate,nec libros hæreticales scienter habebo:immo iuro & promitto,quòd si sciuero aliquem esse infectum aliqua hæresis labe,seu aliquem dogmatizare,docere,

aut

aut quemquá inſtruere in aliqua hæreſi, vel errore, ſeu libros, vel ſcripturas hereticales habere, quá citius cómode potero vobis domino Epiſcopo, vel Inquiſitori, ſeu alteri ſucceſſorum veſtrorum, vel alicui vicariorum veſtrorum, vel illorum, renunciabo & intimabo.

Item iuro pariter & promitto, quod pœnitentiam per vos mihi iniungendam prædictis nó recuſabo, nec contraueniam in aliquo, immo pro viribus adimplebo.

Item iuro pariter & promitto, quòd nó fugiá nec abſentabo me, niſi de veſtro beneplacito, licentia & aſſenſu; immo iuro & promitto, quòd quãdocunque & quotieſcunque requiſitus fuero per vos, ſeu alterum veſtrum, ſeu vicariorum veſtrorum, ac ſucceſſorum veſtrorum, aut eorú vicariorum alterius nomine, vel mãdato, quam citius commode potero, me perſonaliter præſentabo: ſic me Deus adiuuet, & hæc Euangelia ſacroſancta. Quòd ſi cótra prædicta iurata, vel abiurata, ſeu eorum aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurú, haberi volo protinus pro relapſo; ac pęnis relapſis de iure debitis, me nunc pro túc obligo & adſtringo, quatenus illis plectar, ſi & quando probatum extiterit legitime in iudicio, ſeu me confeſſum, contra nunc iurata & abiurata, aliqua commiſiſſe.

Sit autem circumſpectus, & cautus notarius, ꝙ ſcribat in actis, ſeu proceſſu, quòd prædictus abiurauit tanquam deprehenſus in hæreſi propria confeſſione, vt ſi relabatur, pœna relapſis debita puniatur.

191 Monitio Inquiſitoris. Facta autem prędicta abiuratione Inquiſitor poterit ei qui abiurauit, talia verba dicere in effectu: Chariſſime, in eo ꝙ abiuraſti, ſano conſilio adhęſiſti, quia euaſiſti infernú, & introibis, Dęo adiuuãte ſi volueris, paradiſum: ſed præmoneo, quod ſis cautus, & in agendo, loqnendo & cóuerſando: nam ſi de cętero prolabi inuentus fueris in quamcumque hæreſim, vel errorem; vel eis, vel ei quos vel quem ſcieueris eſſe in aliqua hęreſi vel errore, de cætero fauorem in hæreſi præſtiteris, ſine miſericordia traderis curiæ ſæculari, vltimo ſupplicio feriendus: quare tibi conſulo, ꝙ ſis cautus, & fugias hæreticos & ſuſpiciones, & ſemper aſſocies viris catholicis atq; bonis, & qui ſuſpecti de fide nullatenus habeantur.

193 Et quia iſte, qui eſt ſic deprehenſus in hæretica prauitate, eſt ex cómunicatus, iuxta c. Excommunicamus. 1. & 2. de hęret. Et per abiurationé redijt ad gremium Eccleſiæ, ideo eſt ei abſolutionis beneficium impendendum, iuxta c. Vt officium, in princip. de hæret. li. 6. Quare poſt prædictam abiurationem poterit ei dicere Inquiſitor: Fili, quia tu credidiſti & hęſiſti hæreſib. ſupradictis, tu fuiſti excommunicatus: quia omnis talis de iure eſt excommunicatus: ſed núc huiuſmodi hęreſes abiuraſti, abnegaſti, & reuocaſti, ideo videris pęnitens, & cóuerſus, propter quod ego abſoluam te à dicta ſenteñtia excommunicationis, & reſtituam te Eccleſiæ ſacramentis, & amodo eris particeps bonorú Eccleſię; dútamé attendas bene, quod de corde vero, & fide nó ficta re conuerſus ſis ad Eccleſiæ vnitatem, & ſerues ea quę tibi iniúcta per nos fuerint & mandata; aliàs non eſſes abſolutus: ſed confido quòd veraciter es conuerſus, & tibi iniúgendam pœnitentiá obſeruabis; ideo volo te abſoluere, flecte genua. Quo facto dicatur pſalmus, Deus miſereatur noſtri. Kyrie eleiſon, &c. Pater noſter, &c. Et ne nos, &c. Saluum fac ſeruum tuum, &cęt. Deus meus, &c. Dominus vobiſcum, &c.

Oremus.

PRÆTENDE Domine famulo tuo dexteram cæleſtis auxilij, vt te toto corde perquirat, & quæ digne poſtulat, aſſequatur.

Oremus.

PRÆSTA quæſumus Domine hic famulo tuo, dignum pœnitétiæ fructum, vt Eccleſię męſanctę, à cuius integritate fidei deuiauerat, in hęreſim incidẽdo, dono tuę gratię, reformetur, Per Chriſtum dominum noſtrum. Amen.

Ei addat ſic: Et ego auctoritate Apoſtolica, qua fungor in hac parte, abſoluto te à ſententia excommunicationis maioris, qua fuiſti innodatus, pro eo quia in damnatam hęreſim credẽdo incidiſti, & reſtituo te ſacramentis Eccleſiæ, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amé.

Quibus peractis dicat ſibi Inquiſitor: Fili, modo Eccleſia sãcta Dei recepit te ad miſericordiá, & es factus vnus de numero filiorum eius: ſed vt melius caueas in futurú, & Deus indulgeat tibi tantum quod commiſiſti peccatú, & ſis cæteris in exemplum, dominus Epiſcopus & ego iniungemus tibi pœnitentiam, non tantam quantam meruiſti, ſed talem qualem valeas ſuſtinere: & terrearis ſi tibi dura videatur, quia ſi bene perſeueres, nobiſcum miſericordiam inuenies. Et tūc Inquiſitor iniungat notario, vel illi religioſo, ſeu clerico, cui ſententiam tradidit perlegendá ibi in ambone præſenti, quod legat eá, & ſtatim feretur ſententia per hunc modum.

Forma ſententiæ contra eum, qui abiurauit vt hæreticus pœnitens.

NOs N. Epiſcopus talis ciuitatis, & Frater N. ordinis Prædicatorum Inquiſitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini ditioni ſubiectis, à ſancta Sede Apoſtolica ſpecialiter delegatus. 194

ATTENDENTES, ꝙ tu talis de tali loco talis diœceſis, fuiſti nobis publica fama referéte, ac fide dignorú inſinuatione, delatus de hæretica prauitate, & quod illa infectus fueris multis annis, in magnum tuæ animæ detrimentú: quæ delatio pręcordia noſtra acrius vulnerauit: Nos quibus incumbit ex officio nobis tradito, ſanctá fidem catholicam in cordibus hominum complãtare, ac prauitatem hæreticam ab eorum mẽtibus eneruare. †(volẽtes vt tenebamur & tenemur) in & ſuper his certius informari, & videre ſi clamor ad aures noſtras peruenerat, veritate aliqua fulciretur, vt ſi ſic veritas ſe haberet, prouideremus de ſalubri remedio opportuno: deſcẽdimus ad inquirẽdum, teſtes examinandú, teq; vocandum: † Al. extermінare.

A dum; ac vt congruentius potuimus, in & super contra te denuntiatis te interrogandum medio iuramento, & ad peragẽdum omnia & singula, quæ per nos erant fienda, iustitia exigente, ac vt nobis mandant canonicæ sanctiones. Sanè cum vellemus causæ tuæ huiusmodi congruum dare finem, & videre clarè, quod compertum fuerat, an scilicet, ambulares in tenebris, vel in luce; & an fores infectus hæresis labe necne: processus meritis actitatis, solemne tam in Sacræ Theologiæ facultate, quã in iure canonico, & ciuili peritorum corã nobis consiliũ ordinauimus cõgregari, scientes, quòd secundum canonica instituta, integrum est iudicium, † quod plurimorum B sententijs cõfirmatur. Et habito in & super omnibus, & singulis actis, & actitatis in causa pręsẽti, sano, maturo, ac digesto cõsilio prædictorum; visisque ac diligenter inspectis processus meritis, omnibusq; & singulis in eo contentis, æqua lance libratis, inuenimus te propria confessione in iudicio recepta per nos medio iuramento, in multiplici prauitate hæretica deprehensum. Nã inuenimus, ꝙ tu per annos tot credidisti corde, & affirmasti ore sæpe, & sæpius, *qd sic & sic; explicẽtur oẽs hęreses, in quib. incidit singillatim, verbi gratia, scilicet,* quod dominus Iesus Christus C non fuit Deus, & homo, sed tãtum homo purus. Itẽ quòd beata Maria mater pręfati domini nostri Iesu Christi nõ fuit semper virgo, sed postquã Christũ virgo peperit, ipsa de Ioseph alios filio generauit, &c. *exprimantur omnes quæcunque sint illæ, & etiam explicentur omnia, quæ contra eũ legitime sunt probata. Et post sequatur sic.* Verum cũ misericors, & miserator Dominus nõnullos prolabi permittat aliquãdo in hęreses, & errores, non solum vt viri catholici, & litterati in sacris eloquijs exercitentur, verum etiã vt sic lapsi humiliores deinceps fiant, ac in pœnitẽtiæ operibus exerceãtur, eiusdem processus meritis diligẽter discussis, reperimus, quod tu ad in- D formationem frequẽtem nostram, & aliorũ proborum, adhęrendo consilio saniori ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ, & ad eiusdem vnitatem salubriter euolasti; prædictos errores, & hæreses detestando, ac fidei sanctæ catholicæ agnoscens irrefragabilem veritatem tuis intimis viscerib. infigendo, propter quod te admisimus ad abiuratoriam, & adiuratoriam publicam cautionem faciendo te in præsentiarum præfatas hæreses, & omnem aliam hęresim publicè abiurare; qua expleta absoluimus te à sentẽtia excõmunicationis maioris, qua ex lapsu in hęresim extiteras in- E nodatus, & te reconciliando sanctæ matri Ecclesiæ, restituimus ecclesiasticis sacramentis, dum tamẽ de corde vero, & fide non ficta redieris ad Ecclesiæ vnitatem, prout te fecisse credimus, & speramus. Sanè cum indignum valde existat dominorum temporalium iniurias vlcisci, Dominique cælorũ, & creatoris omnium iniurias æquanimiter tolerare, cũ multo grauius sit ęternam, † quam temporalem lædere maiestatem: & vt ipse peccatorum miserator, tui misereatur: & vt sis cęteris in exemplum, & vt crimina nõ remaneant impunita, & vt efficiaris cautior in futurum, & vt non reddaris proclinior, sed difficilior ad prędicta, & quęcũq; alia illicita cõmittenda:

† c. Prudentiam. de offi. de leg.

† c. Vergẽtis de hæret.

Nos Episcopus, & Inquisitor iudices in causa fidei antefati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, de prędictorum in sacra theologia, atque iure consilio peritorũ; sacrosanctis Euãgelijs positis corã nobis, vt de vultu Dei iudiciũ nostrum prodeat, & oculi nostri videãt æquitatem, habentesque prę oculis solum Deum, ac fidei orthodoxæ irrefragabilem veritatem, te talem in nostra præsentia constitutum in hoc loco, die, & hora tibi ad audiendam diffinitiuè sen- B tentiam, seu iniungendam pœnitentiam in antea assignatis, sententialiter & taliter dãnamus ac pęnitentiamus, solam tibi vitã de misericordia relinquentes:

In primis, quod mox induaris veste liuida facta ad modum supersigni militum, seu scapularis absq; capucio monachorum, habente cruces de panno croceo, vnam ante, & aliam retro, longitudinis trium palmorum, & ex transuerso duorum palmorum, & latitudinis medij palmi: quã vestem, & cruces super vestes alias deferre habeas toto tempore vitæ tuæ in signum pœniten- C tię, & si destruatur, habere & deferre aliam tenearis, cũ cruces sint insignia hominis pęnitentis: quod abhorrere non debes, sed diligere, quia Dominus Iesus Crucem in suis humeris humiliter baiulauit. Item te condemnamus, ac pœnitẽtiamus, quod mox hac prædicta veste indutus, ponaris cũ prædicta veste, & crucibus in porta tali huius ecclesię, tali in scala, in alto, & ibi stes vsq; ad horam prandij, taliter vt videri possis ab egredientibus, & ingredientibus euidenter, & post reducaris ad eundem locum, & scalam indutus veste prædicta; & crucibus, in prima pulsatione Vesperorũ & illic taliter stes vsque ad solis occa- D sum. Item te sententialiter condemnamus, ꝙ tali die Dominica seu festiua stes in porta talis ecclesiæ in scala in alto, à principio Missæ maioris vsq; ad finẽ, cũ veste, & crucibus supradictis, & tali die Dominica vel festiua per modum consimilem in porta talis ecclesiæ, & tali: *exprimantur omnes, vel multæ ecclesiæ parochiales, & religiosorũ, & præsertim illæ, in quib. maior populi cõfluit multitudo, & assignẽtur dies solẽniores anni, sicut Christi Natiuitatis, Apparitionis, Paschę, Ascensionis, Pentecostes, et quatuor festiuitates Virginis gloriosæ, plus minus, vt culpa exegerit delinquentis.*

E Item te sententialiter condemnamus carceri tali ad perpetuũ, vt ibi semper pane doloris, & aqua angustiæ crucieris. Retinentes nobis ex certa scientia, & expressè, ꝙ possimus liberè dictã sententiam seu pęnitentiam mitigare, aggrauare, commutare, tollere totaliter, vel in parte, si & quãdo, & prout nobis, & toties quoties videbitur faciendum. Lata fuit hæc sententia.

Qua lata, Inquisitor assumet per puncta, & di- 195
cet sententiato hæc vel similia in effectu: Fili, sẽtẽtia vel pęnitẽtia tua stat in hoc, quod tu scilicet portes toto tempore vitæ tuæ cruces, & ꝙ stes in

scala

A scala cum eis in porta taliũ ecclesiarũ, & quòd sis in carcere perpetuo ad panem&aquã·sed fili, non sit tibi graue, quia certifico te, quòd si patiẽter toleres, misericordiã apud nos inuenies; nec dubites, nec desperes, sed firmiter species.

• Quibus dictis sententia executioni debitę demandetur: & statim vestis prædicta sibi induatur, & in scala in alto ponatur, vt ab egredientibus euidenter videatur, circundantibus eum ministris curię, hora autem prandij ducatur à ministris ad carcerem: & post fient alia prout ponuntur in sententia.

Dum autem ipse inducitur, & ad portam ecclesiæ ducitur; Inquisitor faciat tria.

Indulgentia.

B Primo largiatur quadraginta dies de indulgẽtia omnibus, qui prædictis actibus fieri in ecclesia interfuerunt.

Secũdò indicet ibi publice, ꝙ omnes qui præstiterunt cõsilium, auxilium, vel fauorẽ, quod ille abiurauerit hæresim, & ad Ecclesiæ vnitatem redierit, sicut fuerũt denuntiantes, testificantes, consiliantes, culpas, abiurationem, & sentẽtiam legentes, ac ministrieum custodientes, habuerũt ex parte domini nostri Papæ tres annos de indulgentia.

C Tertio insinuet ẽt omnibus, ꝙ quicunq; sciet aliquẽ hęreticũ, seu de hęresi diffamatũ & suspectum, & denũtiauerit ipsi Inquisitori, ꝙ ẽt habebit ex parte domini nostri Papę tres annos de indulgẽtia, & sic cõsiderat & denunciẽt, si aliq̃d sciuerint vel audiuerit de prędictis. & sic est finis.

mitigari & mutari potest pœnitẽtia hæreticò cõuerso si

Considerãdum aũt est, quod Episcopus & Inquisitor possunt in dicta sententia seu pœnitẽtia dispensare, mitigare, & commutare prout maior vel minor correctio, patientia, vel humilitas apparuerit delinquẽtis, iuxta c. Vt cõmissi. in prin.

Redeuntium hæreticorum differentiæ.

Attendendum tamen est, ꝙ tales in hęresi deprehensi, postquam redeuntes conuersi sunt, in sua conuersione differentes sunt. Quidã namq; sunt, qui licet hęresibus crediderint, ac eas dogD matizauerint, tamen continuo vt ab Episcopis seu Inquisitorib. deprehensi sunt, & de fidei catholicæ veritate, ac contrario eorum, quæ ante crediderũt, informati sunt, ⁊ suis erroribus resiliunt, & abiurare errores illos cõsentiũt, ac de facto faciunt, & cũ his mitius est agẽdum, & quo ad sententiam & pęnitentiã, & quo ad mitigationẽ eiusdem pænitentiæ seu dispensationẽ ipsius: Vnde cũ talib. lenius dispẽsatur, pręsertim quo carceris perpetui detrusionẽ, & panis & aquę perpetuam macerationẽ. In alijs aũt ẽt aliqualiter, sed nõ totaliter, maximè in portatione crucium.

De effectib. portandi crucem habitus pœnitẽtialis.

E Multũ.n. congruũ est & vtile talibus, totã ciuitatẽ seu locũ eis pro carcere assignare: sed cruces longo tempore deferre. Deportatio.n. cruciũ publica, potest esse deferentibus multum satisfactoria, immo esset multũ meritoria propter verecundiã, quã deferentes sustinent satis magnam, & potest esse & est cæteris plurimũ in exẽplum, & ꝙ sic in depositione earum difficiliter dispẽsat.

De sero redeuntib. quibus minus est fidendum.

Quidam autem alij sunt, qui & hæresib. crediderunt, & eas dogmatizauerunt, ac deprehẽsi ab Episcopis vel Inquisitoribus in eisdem sunt, & de earum prauitate & cõtraria catholica veritate plenius informati, resilire ab erroribus nolunt, sed per tempora cõtumaciter persistunt, & tandem fortasse plus metu mortis, quàm amore veritatis resiliunt, seu potius resilire se fingũt, et abiurant: tales rarissime veraciter cõuertuntur, sed ficte, & sub agni specie gerunt lupum: quare talib. sic difficiliter abiuratis, non est fides magna adhibenda de eorum conuersione, ꝓpter quod cum eis cautius est agendum, nec sunt faciliter à carcere liberandi, sed potius per annos plures, seu perpetuo in eisdẽ detinẽndi, ne alios inficiant; nec debent permitti intrare ad eos mulieres, q̃a fragiles sũt, & faciliter puertũtur, nec viri simplices, sed tãtũ viri catholici & approbati zelatores fidei, nullatenus de fide suspecti: tales nãq; multos deceperunt, multosq; infecerũt, & fraudes quãplurimas cõmiserunt, ac frequentius, & vt plurimũ recidiuauerunt, & ad vomitũ redierunt, & relabentes & impænitẽtes ignibus sunt consumpti, vt experientia terũ magistra docet, & docuit in diuersis mundi partib. euidẽter.

Pulchra auctoris documenta, diligẽter aduertenda.

COMMENT. XLIIII.

Retulit hunc modum etiam Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 10. & Iacobus Sprenger in maleo maleficarum 3. p. q. 27. & Syluester lib. 3. de strigibus c. 4. pũcto 10. & Locatus in fine operis iudicialis, in formula referendæ sententiæ, seu iniungendi pænitentiam ei per testes cõuictus est in hæresi incidisse, sed pęnitet, nec est relapsus, et alij.

a Illas crediderit, dogmatizauerit, multosque induxerit in errores. [*Hic locus manifeste indicat Eymericum sentire, dogmatistam, siue magistrũ errorum conuerti volentem, recipiendum esse ad Ecclesiæ gremium: quam sententiam non esse simpliciter explodendam, (vt quidam putant) abunde docuimus supra par. 2. super q. 39.*

Dogmatista ex sententia Eymerici recipiendus si conuertatur.

b Interrogabit eũ dicens: stant ne ista omnia in veritate sicut lecta sunt?] *Sane sine pręsumat Inquisitor reum libere dicturum veritatẽ, quia bene cõuersus videatur, siue negaturũ, nullo pacto debet eũ interrogare, an crimina obiecta & publicata ita se habeant, nec ne: quoniam grauissimum inde posset nasci incõmodum. si. n. reus malo spiritu agitatus, coram populo negaret ea ita se habere, in dubium reuocarentur quę magno labore sunt inuenta, & inquisita; ac multitudo plebeia non leuiter etiã commoueretur. ergo seu speret confessurum, seu secus, tutius est semper talem omittere interrogationem. vidi ego quandoque eos qui coram vno, aut altero libere recitauerant suos errores, postea ob verecundiam fortassis, aut alios affectus magnopere expauescere eosdem coram alijs, aut plurib. referre.*

Ad hæc: quamuis qui ita interrogaretur, non negaret probata crimina; posset tamẽ se excusare, aut alio modo se fingere innocentem: quod omnino vitandũ esse in hac causa monuit iam olim frater ille Iuonetus sæpe citatus in sum. p. 5. c. 2. cuius fragmẽtũ extat in codice illo bibliothecæ Vaticanæ; vbi tit. Qualiter examinãtur hæretici, ita habet: Et caueat ne permittat excusare se, vel alio modo se innocentẽ fingere, ne populus scandalizetur pu

tantes

tantes eum iniuste damnatum. *hæc ille.*

Num. 194. c Verum cum misericors & miserator Dominus nonnullos prolabi permittat aliquãdo in hæreses, &c.] *Sæpe monui Eymericum reconditæ eruditionis suæ semina vbique spargere: nam hoc loco quasi aliud agens breuissime indicat quæ vtilitates ex hæresibus oriantur, de quibus grauiter & vere beatus Tho. 2. 2. q. 11. art. 2. ad secundum argumẽtum. plene quoque disserit Ioannes Turrecrem. in sum. de ecclesia, li. 4. par. 2. c. 5.*

Quot & qualia commoda ab hæresibus. oriantur.

Ac in summa tria potissimum cõmoda pariunt hæreses, quorum duo tantum hic recenset Eymericus: primum est, intelligentia diuinarum scripturarum, & fidelium exercitatio in illis percipiendis, B *dũ vigilanter inquirũt Spiritus sancti recõdita mysteria, de quo multis locis disserit Augustinus, sed nusquam luculentius, quam tom. 8. in psalmum 67. super illo versiculo:* Cõgregatio taurorũ, &c. *quem locum, quia valde est in hac causa insignis, referre placuit, hẽt aũt ita:* Multi sensus scripturarum sanctarum latent, & paucis intelligentioribus noti sunt, nec asseruntur commodius & acceptabilius, nisi cum respondendi hæreticis cura copellit. Tũc enim etiam qui negligunt studia doctrinæ, sopore discusso, ad audiendi excitantur diligentiã, vt aduersarij refellãtur. Denique quàm multi scripturarum sanctarum sensus de C Christo Deo asserti sunt contra Photinũ, quàm multi de homine Christo contra Manichæum, quã multi de Trinitate cõtra Sabellũ, quã multi de vnitate Trinitatis contra Arrianos, Eunomianos, Macedonianos, quàm multi de catholica Ecclesia toto orbe diffusa, & de malorum cõmixtione vsque in finem sæculi, quod bonis in sacramẽtorũ eius societate nõ obsint, aduersus Donatistas & Luciferianos, aliosque si qui sunt, qui simili errore à veritate dissentiunt: quem multi contra cæteros hæreticos, quos enumerare, vel cõmemorare nimis longum est, & præsenti operi non necessariũ. quorum tamẽ sensuũ probati D assertores aut prorsus laterent, aut nõ ita eminerẽt, vt eos eminere fecerunt superborum cõtradictiones. *hactenus ibi Augustinus. quib. adde id quod idẽ docet in libro de vera religione, ca. 8. in hæc verba:* Quapropter multi, vt diẽ Dei videant, & gaudeãt, per hæreticos de somno excitãtur. Vtamur igitur etiam hæreticis, nõ vt eorũ approbemus errores, sed vt catholicè disciplinã aduersus eorũ insidias asserentes, vigilãtiores & cautiores simus, etiam si eos ad salutẽ reuocare non possimus. *hæc ille. quæ Eymericũ hoc loco non latuerũt.*

Insignis Augustini locus de commodis quæ oriũtur ab hæresibus.

Alterũ commodum ostendit hic auctor, dũ ait, Verũ etiã vt sic lapsi humiliores deinceps fiant, E ac pœnitentiæ operibus exerceantur. *fit enim sæpe multos eorum, qui in hæreses labuntur, & vere conuertuntur, ita pœnitentiæ operibus insistere, ac vetera dæmonis opera detestari, & vt & ipsi nõ modo sibi, verum etiam humilitatis & veræ pœnitentiæ exemplo alijs prosint vehementer.*

Tandem illud est ingens ex hæresibus cõmodũ, quod diuus Paulus commemorat 1. ad Corinth. c. 11. dicens: Vt & qui probati sunt, manifesti fiant in uobis. *quasi dicat, constantia fideliũ roboratur,* A *vt interpretatur præcitato loco diuus Thomas. & hoc plene commodum ex hæresibus proueniẽs apertissima testantur insignia & clarissima supplicia Martyrum, ab exordio nascentis Ecclesiæ vsq; ad nostra tempora, qui potius miris carnificum cruciatibus affici se passi sunt, quam Christi fidem violare, vel negare.*

Dogmata præterea fidei catholicæ, quæ hæretici subuertere nituntur, firmius roborantur et stabiliũtur. vnde apud Euagrium lib. 1. hist. Ecclesiasticæ, ca. 11. de hac re legimus ita: Et ob hanc causam dictum est ab Apostolo planissime: Oportet hæreses in vobis esse, vt qui probati sunt, ma- B nifesti fiant. Atque in hoc etiam arcanam Dei sapientiam licet admirari ad diuum Paulum sic loquentis: Virtus mea in infirmitate perficitur. Ex quib. namq; rebus Ecclesiæ disrupta sunt mẽbra, ex eisdem recta dogmata, quæ in nullam reprehensionẽ possunt incurrere, accuratius limãtur, & reponuntur integrius, & Ecclesia catholica indies crescit, & ad cælum quodammodo extollitur. *Alia commoda refert Turrecremata præcitato loco, sed illa facile ad hæc tria enumerata referri possunt.*

d Eiusdem processus meritis diligẽter discussis, reperimus, quòd tu ad informationẽ frequentem nostram, &cæt. adhærendo consilio saniori, Num. 194. C &c. ad gremiũ sanctæ matris Ecclesiæ, & c. euolasti.] *Ex his verbis, & ex illis paulo antea appositis, videlicet:* Nã inuenimus, quod tu per annos tot credidisti corde, &c. *videtur apertissime sentire Eymericus, quod sententia, qua lapsi in hæresim reconciliantur, debeat continere talem conuersum hæreticum fuisse. de hac enim re non mediocris olim inter viros insignes extitit controuersia. nam primus omnium, quod ego sciam, Guido Fulcodius in consultationib. ad Inquisitores q. 16. c. 19. tales redeuntes non esse pronuntiandos hæreticos, scripsit in hunc modum:* In ferendis autem sententijs, seu D potius pœnitentijs iniungendis in eos, vel eis qui redierunt, non credo quod sint hæretici, vel credentes pronuntiãdi, quia nõ sunt tales, vt probatur 24. q. vlt. dixit Apostolus. in fine capituli, nec pronũtiandum est fuisse, quia nec est modus pronuntiandi in iure. dicetur ergo sic: quia te inuenimus per testium, vel tuam confessionẽ hæreticum, vel hæreticos adorasse, vel similia perpetrasse; nunc vero saniori consilio vsus, ad vnitatẽ Ecclesiæ (prout asseris) de corde bono & fide non ficta vis redire: ideo te, in primis abiurata à te omni hæretica prauitate secundũ formã Ecclesiæ ab excommunicationis vinculis, quib. E tenebaris astrictus, absoluimus, si tamen ad eam ex corde redieris, & iniũcta tibi mãdata seruaueris. *hæc ille. cuius sententiam eisdem prorsus verbis sequitur Archidiaconus in ca. vt commissi. de hæret. li. 6. & Zanchinus tract. de hæræ. 41. §. dictum fuit. & Gondissaluus tract. de hære. q. 20. nu. 6. & Squillacensis trac. de fide cath. c. 26. & quidã alij.*

Sententia conuersorum ab hæresi, an debeat continere eos hæreticos fuisse.

Sed verior sentẽtia est, quam videntur sequi hoc loco Eymericus, & tenent Joannes And. & Geminianus, in dict. cap. vt commissi. dicentes, Inquisitores nostri temporis bene pronũtiare illum fuisse hæreticum,

Qui ab hæresi redeunt ad Ecclesiã, pronũciandi sunt in sentẽ. fuisse hæretici.

reticum, neque aliquid esse quod obsistat; immo Simancas de cath. instit. tit. 60. nu. 5. qui hanc sententiam amplectitur, addit prima instructione Hispalensi c. 10. cautum esse, vt qui reincorporantur, vel vniuntur Ecclesiæ, declarentur fuisse hæretici, vel apostatæ, et incidisse in pœnas à iure statutas: quia tamen dicunt se velle puro corde & fide non ficta redire ad Ecclesiam, iudices absoluunt eos ab excommunicatione, et reconciliant eosdem Ecclesiæ, si ita est, vt asserunt, quòd absque vlla simulatione verè conuertuntur. & hanc sententiam comprobat communis Inquisitorum vsus.

Cur sententia conuersorũ, sub conditione proferatur.

Cur autem apponuntur illæ conditiones: si tamẽ ad eam ex corde redieris, & fide nõ ficta, & iniũcta tibi mandata seruaueris, *docet idem Fulcodius præcitato loco in hæc verba:* Nec miremur de illis conditionibus, si tamen, &c. causa enim tollendæ quæstionis expedit eas poni: vt si forte nõ seruauerint, appareat non fuisse absolutus. *hæc ille. Idem Geminianus, & alij in d. c. vt commissi. §. necnon, de hæret. li. 6.*

Num. 194. e Retinentes nobis ex certa scientia, & expresse, quòd possimus libere dictam sententiam, seu penitentiã mitigare, aggrauare, cõmutare, &c.] *Hoc est insigne Inquisitorum priuilegium, vt etiã post sentẽtiam pronuntiatam iurisdictio eorum in eadem causa nõ expiret, vt copiose docet Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores q. 13. quem sequitur more suo Archidiaconus in c. vt cõmissi, de hæret. li. 6. licet ea, quæ dicunt, indigeant animaduersione.*

Pronunciata sententia durat inquisitorum iurisdictio, & pœnitentias possũt aggrauare, minuere, &c.

Et valde æquum est, vt inter cætera Inquisitores aggrauare quandoq; possint iniunctas pœnitentias, ne delinquentes facilitate fortassis & exiguitate iniunctarum pœnitentiarum elati, aut indeuoti effecti facile relabantur; asperitate enim facilius in debito iustitiæ officio continebuntur.

Quod vero hic docet Eymericus non est temere ab ipso confictum, cum & olim in Concilio Narbonensi idem cautum fuerit, c. 7. in hæc verba. Illa sẽper retẽtione cautè adhibita, vt liceat vobis, seu alijs Inquisitoribus, seu quib. hoc Romana Ecclesia, vel illi cui ex officio competit, duxerit cõmittendum, pro vestro & illorum arbitrio, ac voluntate, iniunctis pęnitentijs addere, vel detrahẽre ex causa rationabili quandoque. *hactenus ibi.*

Immo & Concilium Biterrense c. 22. addit posse quandoque absque causa expressa augeri pœnas cũ negotio fidei visum fuerit expedire. ait enim ita: Ac semper vobis potestate retenta, vt si videritis negotio fidei expedire, sine noua etiam causa positis ad carcerem reducere supradictos. *hæc ibi. quod ita est accipiendum, vt pœna penitentibus augeatur, aliqua semper causa rationabilis, iuxta dispositionem Concilij Narbonensis interuenire debet; nõ tamen necesse est, quod illã causam præbeãt semper ipsi pęnitentes: satis enim erit quandoque si fidei negotio expediat. nam si ex liberatione alicuius pœnitentis damnati ad perpetuum carcerem, timeretur probabile aliquod periculum, quo in detrimentum fidei posset redundare: sane tunc is in carcerem iterum detrudi posset: atque hoc vult Concilium Biterrense: quod non est contemnendum, cũ quandoque hi casus accidere possint. neq; tunc iniuste quidquam committitur, cum causa religionis & fidei (quæ cunctis rebus præferenda est. l. sunt personæ. ff. de religiosis et sumpt. fune.) hoc ita fieri postulet, ac persuadeat.*

Diligenter tamen est obseruandũ, quod dicit concilium: videlicet: vt si videris negotio fidei expedire: *nam nisi causa fidei id postulet; non potest iste Inquisitor ob alias causas eum cui semel condonauit carceris pœnã; iterũ in carcerem detrudere.*

Quæ autẽ sint causæ rationabiles ad augendam, vel minuẽdã, vel penitus tollendam pœnitentiam, prudens inquisitor cõsiderabit, spectata pęnitentiũ, seu conuersorum conditione, natura, & humilitate: nam, verbi gratia, detrahere poterit iniunctis pœnitentijs, easque minuere, seu etiam tollere ob infirmam valetudinem, vel etiam ob insignem pœnitẽtis humilitatem, & veram cõuersionem. sunt enim quidam, qui post lapsum ita vetera scelera detestãtur, vt asperrimam sponte agant pœnitentiam, & etiam maiorẽ quã illis fuerit iniũcta; his enim tũc aut minui poterit, aut mutari in aliã leniorem, aut tolli. quod elegãter ostendit Eymericus paulo post. nu. 196. versi. considerandum autem est.

Quæ causæ sint rationabiles ad augẽdam, vel minuendam pœnitentiam.

Addet vero, seu aggrauabit pœnitentias ob conuersorum indeuotionem, malitiam, contentionem, seu rixam & similia, quæ mentem & animum eorum indicant parum obedientem Dei legi, & iniunctis sibi mandatis.

Denique, vt vno verbo dicã, in aggrauando hãc regulam puto obseruandam, vt augeatur pœna, & talis imponatur, quæ sit contraria ei actui, quo reus delinquit, vt amplius docui supra in hac 3. par. nu. 18. Ad hunc etiam locum illustrandum spectãt ea quæ dixi infra super q. 86. cum agerem de potestate Inquisitorum in augendis statutis pœnalibus cõtra hæreticos.

Inquisitor non retenta facultate põt pœnitentias aggrauare, mutare, &c.

Sed quid si Inquisitor propter obliuionẽ, aut alias causas hanc potestatem expresse sibi non reseruauerit, poterit ne nihilominus pœnitentias augere, mutare, tollere, vel minuere? Et verius est adhuc posse: quod voluit & vere Eymericus supra in septimo modo processum fidei terminandi in vltimis verbis ibi: Quia potestatem habet Episcopus & Inquisitor, etiamsi non retineãt, & hoc de iure, vt in c. vt commissi. de hæret. li. 6. *hæc ille; cuius sententia verissima est: tutius tamen est expresse retinere, vt iubent præfata concilia.*

Iam inquisitores iure communi hanc habent potestatẽ super omnes pœnitentias iniũctas. cæterum in Hispania super quibusdam pęnitentijs inferiores inquisitores, postquam iniunctæ sunt, nullum habent arbitrium absque generalis Inquisitoris eorũ regnorum facultate; quæ qualia sint, suis locis indicabimus.

Num. 196. f Et sic in depositione earum difficiliter dispẽsatur.] *Hic locus de gestandis vestibus cũ crucib. depictis, & de dispensatione super depositione earũdem crucũ, valde est considerãdus, cui similia prorsus scribit Auctor repertorij Inquisitorum verbo, signum. §. nota quòd bonum esset. notandæ vero imprimis sunt causæ, cur super deponendis crucibus*

In deponẽda veste crucib. signata difficulter dispensatur, & quare.

difficul-

A *difficulter fieri debet dispensatio, inter quas illa potissima est, quia multum potest gestātibus prodesse propter verecundiam: vnde si patienter eam tolerent, valde erit illis meritoria. huc accedit, quoniam huius etiam vestis, seu sacri gestatio multum est apta ad agendam facilius quamlibet pœnitentiam. vide Simancam de catholica institutione titu. 47. numero 10.*

Cruces damnatorum nō facile amouēdæ ab ecclesiis vbi fuerūt suspensę.

Iam quod hic refert Eymericus de non concedenda facile dispensatione in deponendis crucibus, locum etiam habet cum cruces pœnitentium suspensæ sunt in ecclesiis illis, in quarum parœciis habitabāt illi: neque enim inde facile debent amoueri, immo si vetustate labantur, renouanda sunt, inscriptis nominibus illorum, quorum palliamenta fuerunt, vt extent in perpetuū ea signa & monumenta impietatis, & eo horrendo & formidando infamiæ spectaculo homines à committendo tam graui scelere arceantur. B *neque hoc est recens inuentum, vt alibi plenius dixi. interim videto Simancam de cath. instit. tit. 47. numero 13.*

Iure communi quilibet Inquisitor dispensat in depositione crucum.

Tametsi vero Eymericus difficulter dispensari dicat: at non ait nullo modo dispensari. verū causæ ad hanc dispensationem concedendam magnæ concurrere debent, possuntque dispensationem hāc concedere iure communi quilibet Inquisitores per tex- C *tum in c. vt cōmissi. §. illorum. de hæret. lib. 6. quod & velle videtur hic Eymericus. atque hæc sententia vera est. Iacobus tamen Simancas de cath. instit. tit. 47. nu. 12. asseruit, inquisitores ipsos non posse moderare tempus præfinitum ad huiuc vestitum ferendum; cuius sententia in solis Hispaniæ inquisitoribus locum habet, cū ibi hoc sit reseruatū inquisitori generali: sed nos communis iuris regulas sequimur, nec priuatas Inquisitionum sanctiones uelut leges generales & vbique obseruandas putamus, tametsi illis vtendū velut æquis & iustis sæpe moneamus, vt in præfatione operis docuimus.*

D *Hoc tamen addiderim, tutissimū mihi videri, ut cæteri Inquisitores antequam in depositione crucū dispensent, consulant Sacrosanctæ & generalis Romanæ Inquisitionis Senatum, expositis breuiter causis cur ea dispensatio facienda videatur: quamuis vbi iustissima visa fuerit, per se id efficere possint.*

Qui difficulter conuertūtur, difficulter sunt à carcere ꝑpetuo liberandi.

g Propter quod cum eis cautius est agēdum; nec sunt faciliter à carcere liberandi, & cætera.] *Hic locus de secundo genere conuersorum, videlicet eorum, qui sero & tarde post multas admonitiones reuertuntur, diligentissime est obseruandus ob pericula, quę hoc ipso loco recenset auctor: quod videtur accepisse ex Concilio Bitterensi c. 23. vbi ita scri-* E *ptum est:* Curetis tamen vt talibus immurandis, fiant iuxta Sedis Apostolicæ ordinationem separatę & occultę camerulę, sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus diœcesum corruptarum, vel alterutrum, vel se vel alios peruertere nequeant. *hactenus ibi. Sed de hac re plura sumus dicturi in sequentibus, ex quibus hic locus amplius illustrabitur. adde Albertinum in repetitione c. quoniam. de hæret. li. 6. q. 12.*

A *De nono modo terminandi processum fidei in casu relapsi pœnitentis.*

Onus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis, cū bono consilio in iure peritorum, reperitur confessus hęresim & pęnitens, sed relapsus realiter; & hoc est quando delatus ipse cōfitetur iudicialiter coram Episcopo & Inquisitore alias se abiurasse omnem hæresim, & ita legitime re- 197
B peritur, & q̄ post credidit illi tali hęresi seu errori, vel quòd specialiter aliquam hæresim abiurauit, & post rediit, & credidit in eādē: Sed post adhærens consilio saniori, pęnitet, credit catholice, & reuertitur ad Ecclesiæ vnitatē: Tali enim non sunt, si humiliter petat, deneganda† Pœnitētiæ & Eucharistiæ sacramenta: sed quantumcūque pœniteat, nihilominus vt relapsus est tradēdus brachio sæculari, vltimo supplicio feriēdus: hoc autem intelligitur vbi reperitur quòd abiurauerit tamquam deprehensus in hæresi, seu tāquam suspectus de hæresi vehementer, non au-
C tem leuiter tantum.

† Cap. super eo. de hæret. lib. 6.

Circa[a] autē istum talis practica est seruāda: Nam concluso in consilio peritorum maturo pariter & digesto, & si oportuerit replicato, quòd prędictus delatus de iure est relapsus, Episcopus & Inquisitor mittēt ad dictum delatū relapsum, in carcere inclusum, duos vel tres probos viros, & præsertim religiosos, vel clericos fidei zelatores, eidemq; relapso nō suspectos seu ingratos, sed familiares & gratos, & isti intrabunt ad eum captata hora competenti, & loquentur sibi de contemptu mundi, & miseriis vitæ pręsentis, & gaudiis ac gloria paradisi. Et demum his præmissis
D indicabunt sibi ex parte Episcopi & Inquisitoris, q̄ non potest euadere mortem temporalem; & ideo q̄d curet de salute animę suæ, ac disponat de peccatorum suorum confessione, ac sacramēti Eucharistiæ receptione: & isti frequentabunt eum, inducendo illum ad pœnitentiam & ad patientiam, confirmātes eum pro viribus in catholica veritate, taliter vt ipsum diligenter faciat cōfiteri, ac conferri eidem petenti humiliter Eucharistiæ sacramentum. nam huiusmodi sacramenta non sunt talibus deneganda, iuxta c. Super eo. de hæret. lib. 6.

Quibus sacramentis receptis, eoq; bene dispo-
E sito ad salutem iudicio prædictorum; post duos vel tres dies, in quibus per prædictos in fide catholica confirmetur, & ad pœnitentiam patientiamque inducatur; Episcopus, & Inquisitor mādabūt Balliuo loci, vel Potestati curiæ sæcularis, q̄ b die tali & hora, scilicet, non festiua, sit cum sua familia in tali platea seu loco, extra ecclesiā tamen, ad recipiendum de foro suo quendā relapsum, quē ipsi Episcopus & Inquisitor tradēt ei, & nihilominus q̄ die præfixa de mane seu p̄cedenti, faciat publice præconizari per ciuitatē seu locū in locis illis seu vicis, in quib. præconi-

zationes

rationes aliæ communiter consueuerunt fieri, quod tali die, & hora, & in tali loco Inquisitor pro fide sermonē faciet, & quod Episcopus, & Inquisitor condemnabunt quendam relapsum in hæreticam prauitatem: tradendo eum curiæ sæculari.

198 Considerandum autē hic est, quòd iste, qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus constitutus, vel aliàs sacerdos, vel cuiuscunque ordinis seu religionis obumbratione fuscatus, ante quā tradatur, est totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudandus, & sic omni beneficio, & officio ecclesiastico spoliatus, relinquatur sæcularis arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus: vt in c. Ad abolendā. §. præsenti. de hære. Cū igitur talis est à suis ordinibus degradandus, & curiæ sæculari relinquendus, Episcopus cōuocet prælatos, Abbates, & viros religiosos suæ diœcesis: quia licet non olim, nūc tamen solus Episcopus cū prælatis, & alijs viris religiosis, & peritis suæ diœcesis potest in sacris ordinibus cōstitutū degradare, cum est relinquendus brachio sæculari, vel ppetuò immurandus pro hæretica prauitate, iuxta c. Quoniā. de hæret. lib. 6.

Relapsus si sit in sacris, degradandus est, &c.

Aduenìente autem die præfixa pro degradādo relapso, si fuerit in sacris ordinibus constitutus, ac tradendo brachio sæculari: aut relinquendo, † si fuerit laicus, ad audiendam diffinitiuam sententiam assignata in aliqua platea seu loco extra Ecclesiam, populo cōgregato, & facto sermone per Inquisitorem, ac ipso relapso ibi in alio constituto, & præsente curia sæculari: si degradādus ipse relapsus fuerit, ipse Episcopus in Pontificalibus indutus, & prælatis suæ diœcesis eidem assistentib. ipsum degradandū corā eis existentem, & indutum ac dispositum sicut si deberet in suo ordine ministrare, à suo ordine degradabitur, & à superiori ordine incipiendo, & degradatim vsque ad infimum. Et sicut conferēdo ordines vtitur Episcopus verbis ad hoc ecclesiam ordinatis: ita degradando in qualibet depositione, & casulæ, & stolæ, & sic de alijs, poterit vti aliquibus verbis contrarijs primis. Qua quidem degradatione facta, vbi fienda sit, per modum, secūdum quem de iure, seu consuetudine est fienda: Inquisitor mandabit notario seu religioso vel clerico, quòd legat sententiam: quæ sententia, siue fuerit relapsus laicus, siue clericus degradandus, feretur per modum tenoris sequētis.

† Apud dictæ. [illegible] quæ laicus [illegible] semper [illegible] de [illegible] [illegible] tradatur, [illegible] Gio. in c. Ad abolendā [illegible] laicus de [illegible].

Forma ferendi sententiam contra eū, qui in hæresim est relapsus, sed pœnitens, & vt relapsus traditur curiæ sæculari.

199 NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorū Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini ditioni subiectis, à sācta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES legitimè informati, quòd tu talis de tali loco, & talis diœcesis, fuisti coram nobis, *si ita fuit*, seu corā talibus Episcopo, & Inquisitore delatus de tali hæretica prauitate *seu talibus, explicentur*, in quibus hæresibus vt legitimè fuit compertum, fuisti confessione propria deprehensus, ac etiā testibus conuictus, & quod in illis perstiteras tanto tempore animo indurato, *dicatur prout fuit*, sed post adhærēs (vt videbatur) consilio saniori, illas hæreses in tali loco, publicè abiurasti, abnegasti, & reuocasti in forma Ecclesiæ consueta; propter quę prædicti Episcopus & Inquisitor credētes te veraciter cōuersū ad gremium ecclesiæ sanctæ Dei, te ab excommunicationis sententia, qua constrictus tenebaris, absoluētes (si tamen de cordē vero, & fide nō ficta reuersus esses ad sanctæ Ecclesiæ vnitatē) iniunxerunt tibi pœnitentiam salutarem. Verū post omnia supradicta, & tot annorum curricu lis iā elapsis, nunc nouiter iterum delatus nobis fuisti, & extitisti, quod iterū incideras in tales hęreses abiuratas, *explicētur*. Nosque, licet displicēter, de te talia audiuissemus, tamen iustitia nos cogēte, descendimus ad inquirendum, testes examinādo, teque vocandū, & interrogādū medio iuramento, necnon ad omnia, & singula faciēda, quę per nos fienda erant secundum canonica instituta: Sanè cum vellemus præsentē causam fine debito terminare, solēne consilium tā in theologiæ facultate, quàm in iure canonico, & ciuili peritorum, iussimus congregari, & habito prædicto cōsilio maturo pariter, & digesto, in & super omnibus: & singulis actis, & actitatis; ac visis & diligēter discussis processus meritis, & omnib. & singulis actis, & actitatis, æqua lance libratis, prout fieri exigebat, reperimus legitimè tam per testes, quàm per propriam tuam confessionē iudicialiter receptā, quod reincidisti in hæreses abiuratas: Nā reperimus, quod talia & talia dixisti, vel fecisti, *explicentur omnia*, propter quę & merito, de prædictorum cōsilio te habuimus, & habemus pro relapso iuxta canonica instituta; † quod dolenter referimus, & referendo dolemus: Sed quia ad informationem nostrā, & pro bonorum virorū catholicorū, diuina gratia inspirāte, iterū es reuersus ad gremium Ecclesiæ, & ad eiusdē vnitatē, prædictos errores, & hæreses detestando, & credendo catholicē, fidemque catholicā protestādo, admisimus te ad recipiendū Pœnitentiæ, & Eucharistiæ petita per te humiliter ecclesiastica sacramenta: prout relapsis pœnitētibus, & humiliter petentib. cōcedunt canonicæ † sanctiones. Verū cū ecclesia Dei, in te circa te non habeat vltra quid faciat, cū ita misericorditer se habuerit erga te (vt prædiximus) & tu illa abusus fueris in abiuratas hæreses incidēdo: ea ppter, nos Episcopus, & Inquisitor iudices ante fati sedētes pro tribunali more iudicū iudicātiū, sacrosanctis Euangelijs positis corā nobis, vt de vultu Dei iudiciū nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatē, habēteque præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei irrefragabilē veritatē, ac extirpationē hæreticę prauitatis: te talē hoc loco, die, & hora tali, tibi ad audiendam diffinitiuam sententiam in antea assignatis, sententialiter iudicamus esse veraciter relapsum in hæreticā prauitatem, licet penitētem, & vt veraciter relapsum

† ca. Accusatus, §. 1. & 2. de hære. lib. 6.

† cap. Super eo. de hæret. lib. 6.

psum in eandem, de foro nostro ecclesiastico te proijcimus, & relinquimus, seu brachio sæculari tradimus. Rogamus † tamen & efficaciter dictam curiam sæcularem, quod circa te, circa sanguinis effusionem, & mortis periculum sententiam suam moderetur.

† Iuxta c. Nouimus; de verbo. sign.

Et tunc Inquisitor conferat indulgentiam cõsuetam, scilicet quadraginta dierum, omnib. qui eius sermoni interfuerũt, & sententiæ ant edictis: & notificet (vt supra alias dictum est) ꝙ omnib. qui dederunt auxilium, cõsilium, & fauorem, vt dictus relapsus ad fidem conuerteretur, confert dominus noster Papa tres annos de indulgẽtia: & sic Episcopus, & Inquisitor recedant, & curia sæcularis suum officium exequatur.

200 Attendendum est tamen, ꝙ quamuis Episcopus, & Inquisitor debeant esse summopere diligentes, & per se, & per alios facere, vt relapsus pœniteat, & ad fidem catholicã reuertatur: tamen postquam pœnituerit, & conclusum fuerit in consilio, ꝙ licet pœniteat, nihilominus veraciter est relapsus, & vt talis tradendus est brachio sæculari ipsi personaliter, ꝙ tali sententia debet plecti, idẽ non indicent: quia facies iudicis terret condemnandũ, & verba sua magis inducũt plectendũ ad impœnitẽtiam, quàm ad patiẽtiam: nec ex tunc, nec ante sententiam, nec post, eum sibi faciant præsentari, vt non moueatur animo contra eos, quòd in casu tali mortis diligẽtius est cauendum; sed (vt est dictum) mittant ad eum aliquos probos viros, præsertim religiosos, seu clericos ei non ingratos, qui futuram sentẽtiam atque mortem infligendã indicent, cũ in fide confirment, ad pœnitẽtiam exhortentur, & post sententiam eum associent, & consolentur, & cũ eo exorent, & ab eo nõ recedant donec spiritũ reddiderit Creatori: qui [d] tamen sint cauti, & auisati, ne quid agant, seu dicant, propter quod relapsus morte præueniatur, & ipsi efficiatur irregulares, & vnde deberẽt meritum reportare, deferant secum pœnam pariter atque culpam.

Considerandum etiam est, ꝙ tales sententiæ tradendi aliquem curiæ sæculari non consueuerunt fieri die festino, vel solemni, nec in Ecclesia, sed extra in aliqua platea: quia sententia est, quæ ducit ad mortem, & honestius est, quòd feratur in die feriali; & extra Ecclesiam, cum dies festiua, & Ecclesia sint Domino dedicata.

COMMENT. XLV.

R*Efert Tabiẽsis in summa verbo, Inquisitor. §. 21. & 22. Locatus in fine operis iudicialis. in forma sententiæ contra confessum, & pænitentẽ, sed relapsum, & Iacobus Spregerus in malleo maleficarum, 3. par. q. 28. Repertorium Inquisitorum verbo sententia. §. sequitur sententia condẽnatoria, & Syluester de strigibus, lib. 3. c. 4. pũcto xi. ac de relapsis quidem copiosè Eymericus parte, 2. q. 58. vbi diximus, quæ hoc loco non sunt inutiliter iterum repetenda.*

Num. 197.

a Circa autem istum talis practica est seruanda.] *Quicunque post Eymericum de hæreticorũ pœnis scripserunt, in hoc consilio eum sunt penitùs secuti: quamuis magna ex parte tacito huius auctoris nomine. laudat tamen Campegius apud Zanchinum c. 16. versic. relapsus recipiatur. ac planè valde consentaneum est rationi, vt tam diligens opera adhibeatur ad conuertendum relapsum priusquam curiæ sæculari tradatur, ne anima eius ex hoc sæculo migratura, quæ cunctis rebus est præferẽda. l. sancimus. C. de sacro. Ecclesiis. naufragium faciat. Ad hæc, quæ in principio huius modi tradit Eymericus & de tradendo relapso licet pœnitente curiæ sæculari, & de concedendis ei Pænitentiæ, & Eucharistiæ sacramentis iterum repetit infra in hac par. q. 99. & 100. quibus locis nonnulla addidimus.*

relapsus Curiæ sæculari tradẽdus cõuertatur.

b Quod die tali, & hora scilicet non festiua, sit cum sua familia in tali platea seu loco, &c.] *Duo videtur præcipere Eymericus: primum, quòd relapsus non est tradendus curiæ sæculari in die festo: secundum, negotium tale non esse peragendum in Ecclesia, sed in aliquo alio loco non consecrato seu religioso, & vtriusq; huius dicti refert causam auctor in fine huius modi, nu. 200. vers. considerandum.*

Quãtum ad primum attinet, scio equidem in multis Europæ vrbibus obseruari hanc Eymerici doctrinam: nam cum Inquisitores hæreticæ prauitatis aut relapsos, aut impœnitentes tradunt curiæ sæculari, id non faciunt in die festino, sed in alio; idq; duobus etiam vel tribus diebus antequam reus cõburatur, solet è domibus, seu carceribus Inquisitorum ad carceres iudicum sæcularium transferri: in quo nolo laudabilem, & consuetam cuiuslibet inquisitionis consuetudinem immutari, dummodo reus criminis iustè supplicio afficiatur.

An in die festo sint tradendi rei huius criminis curiæ sæculari.

Veruntamen hoc liberè dicam, multum mihi probari earum inquisitionum ritum, in quibus huiusmodi sententiæ in diebus festiuis solent pronũtiari. cũ enim (vt pulchrè docuit Ioannes And. in c. vt commissi. de hæret. lib. sexto, & dixi supra super sexto modo processum terminandi. §. adueniente autem die.) expediat multitudinem populi congregari ad videndos reorum cruciatus, & pœnas, vt inde discant timere homines, & à malo committendo auocari; valde conueniens videtur fieri hæc et publice, & in diebus festiuis, cũ maior tunc adsit confluentis populi multitudo.

Certe in Hispania publica fidei actio in dieb. festiuis solet celebrari, fortassis ob præfatam rationẽ: idque eo ritu, quem præscripsit instructio Madriliana anno MDLXI. c. 77. in hæc verba a nobis latina reddita: Vbi reorum processus conclusi fuerint, & ordinatæ sententiæ, Inquisitores diem feriatũ, in quo fiat publica fidei actio, assignabũt: quem diem, significabunt capitulis Ecclesiæ, & consistorio ciuitatis, & vbi fuerit Regius Senatus, intimabitur etiã præsidi, & auditoribus, qui omnes inuitabuntur, vt fidei actionẽ comitẽtur, iuxta consuetudinem cuiusq; loci, curent autem Inquisitores, vt hæc tam commodo tẽpore fiant, vt executio sententiarum eorum qui tradendi sunt curiæ sæculari, possit fieri de die ob euitãda inconuenientia. *hæc ibi.*

Quo ritu celebretur fidei actio in Hispania.

Ingenuè fatebor quod sentio, hæc mihi magnopere probantur; licet cum cum ita res hæc celebratur

tur in Hispania, videre, horrendum, ac tremendum spectaculum, & quasi imaginem futuri iudicij, quo nihil esse potest ad terrorem incutiédum in hac causa aptius & accommodatius, ex quo ingentia commoda consequuntur.

An actio fidei celebranda sit in Ecclesia cum alij qui sunt tradendi curiæ sæculari.

Quantum vero ad alterum caput spectat: An, scilicet, actio fidei in Ecclesia celebrari debeat, eo præsertim tempore, quo vel relapsi vel impœnitentes sunt tradendi curiæ sæculari, Eymericus tũ hoc loco, tum in fine huius modi, extra Ecclesiam gerẽdũ hoc contendit: quoniam sententia est, inquit, quę ducit ad mortem.

Verum doctissimus, & multis nominibus venerandus Martinus ab Azpilcueta doctor Nauarrus in enchyridio seu manuali de oratione et horis canonicis impresso Romę an. Domi. MDLXVIII. c. 5. dum hanc ipsam quæstionem tractat suasu Fratris Pauli Constabilis Ferrariensis sacri Palatij Magistri, rationibus non vulgaribus vere contẽdit intra Ecclesiam posse hoc tractari, contra quã hic velit Eymericus: cui sententiæ ob casdem illas rationes censeo subscribendum. hoc vnum addiderim, commodissimum esse ob rationem paulo antea à me allatam ex Ioan. And. vt in ampla & late patẽti platea seu foro, ac in prę altis tabulatis hæc celebrẽtur, vt cunctus populus facilius hæc & apertius intueatur. raro enim tã commode videntur huiusmodi spectacula intra Ecclesias, quàm in late patẽtib. foris ac plateis: et propterea in Hispania extra Ecclesiam solent huiusmodi publicę fidei actiones celebrari, vt optime adnotauit idem Nauarrus præcitato loco, in fine eius capitis. 5.

c Cõsiderandum autem hic est, quòd iste qui sic relapsus est, si fuerit in sacris ordinibus cõstitutus, &c. antequam traditur, est totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudandus.] Eadẽ ferme repetit de degradatione Eymericus in modo sequẽti.

Quoniam vero hic locus proprius est huic disputationi, nec alibi tradidi, vt plurima huius Directorij loca illustrentur, dicendum est mihi breuiter de degradatione.

Vetustus est degradationis ritus.

Franciscus Duarenus homo satis eruditus, sed parum prius, lib. 1. de sacris Ecclesiæ ministerijs, c. 2. vix sibi persuadet morem hunc tradendi clericos exauthoratos curiæ sæculari, veteribus notum fuisse, quasi recens putet inuentum: cęterum nos qui nihil temere in Ecclesiam introductũ confitemur, vel in moribus componendis, vel in delictis coercẽdis, vetustum credimus: nec esset laboriosum, aut difficile ostendere rem aliter se habere, quàm homo ille suspicetur. de hac ergo exauthoratione, & sęculari curiæ traditione, manifestissime loquitur c. degradat. de pęnis. li. 6. quem retulit Eymericus sup. p. 2. in quo singulariter præscribit ritus degradationis.

Olim autem cum deponendi vel coercendi essent religiosi certus quidam numerus iudicum postulabatur, nam ad audiendum Episcopum duodecim Episcopi: ad presbyterum sex Episcopi: ad Diaconum tres Episcopi requirebantur, cap. si quis tumidus. et c. felix. 15. q. 7. Conciliũ Triburiense c. 10. At quia in casu hæresis de quo nunc agimus ad exauthorandum religiosum iam per iudices fidei iudicatũ difficulter tot Episcopi conuenire poterant, ideo in cap.

A quoniam. de hæret. lib. 6. relato ab Eymerico supra par. 2. Gregorius nonus salubriter cauit, vt solus Episcopus clericum in quibuscunque sacris ordinibus constitutum, degradare posset, conuocatis abbatibus, alijsque prælatis. & religiosis personis: quod etiam obseruat hoc ipso loco auctor.

Solus episcopus potest degradare, & qualiter.

Demum concilium Tridentinum sess. 13. de reformatione, c. 4. qualiter posset clericus etiam presbyter, & per quos degradari præscripsit luculenter. id quod breuitatis gratia omittimus, cum cuiq; sit obuium, & patens.

De degradatione qui scripserint.

B Quòd si cętera omnia ad degradationem spectãtia, nosce cupis, ea tradunt copiose Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 39. versi. scias autem. cum aliquot sequentibus. & quæst. 74. Tabiensis, Syluester Angelus in Sum. verbo, degradatio. Repertorium Inquisitorum, & Locatus in opere iudiciali verbo, degradatio. eleganter Conradus Brunus li. 4. de hære. c. 13. & Ioannes Roias in singularibus fidei singula. 48. & Simancas de cath. insti. tit. 36. nu. 69. & 70 & alij plerique.

Degradatio duplex, verbalis, & actualis.

Ex his colliges duplicẽ esse degradationem, vnã verbalem, actualem alteram, per textum in dict. c. degradatio. de pœnis li. 6. & verbalis degradatio C est, quando Episcopus pronuntiat sententiam contra clericum, per quam priuat illum ordinibus clericalibus, seu verius ordinũ ministerio siue executione, cuius formam habes in pontificali.

Actualis autem est, cum clericus non modo per sentẽtiam priuatur, verum etiam actualiter et personaliter priuatur, exuitur, seu spoliatur ordinibus ecclesiasticis. Ita Iulius Clarus in practi. crimi. q. 74. & hanc proprie dicimus degradationem: nam primã illã verbalẽ, potius depositionem vocamus, tametsi quandoque Doctores degradationem appellẽt, vt optime pcitato loco adnotauit Iulius Clarus.

In crimine hæresis actualis degradatio vsurpãda.

In crimine hæresis actualis degradatio locum habet, & de ea loquitur hoc loco Eymericus, cuius formam inuenies etiam in Pontificali, & quidquid ad eam exigitur, copiosissime docuit Arnaldus Albertinus in repetione c. quoniam. de hæret. li. 6. denique quo ritu fiat, singillatim tradit textus in ca. degradatio. de pœnis. lib. 6. relatus apud Eymericũ supra. part. 2. quæ velut facilia & obuia consulto omitto.

An Inquisitor pronuntiet clericum hæreticum degradandum.

Numquid autem solus Inquisitor possit declarare clericum hęreticum degradandum, quæstio est non vulgaris, quam disputat Albertinus in dict. c. quoniam. de hære. lib. 6. q. 7. nu. 4. vbi asserit id posse solum Inquisitorem, vbi Episcopus fuerit negligẽs, cui propterea subscribo, quoniam cum id possit E Episcopus per textum in c. ad abolendam. §. præsenti. de hæret. idem quoque poterit inquisitor: namque paria sunt, paris virtutis iudicantur, vt optime dicit Albericus in l. de quibus. C. de legibus. manifestum est autem Inquisitorem in hoc crimine aut maiorem. aut saltem parem, habere cum Episcopo iurisdictionem.

d Qui tamẽ sint cauti, & auisati, ne quid agãt seu dicant, propter quod relapsus morte præueniatur, & ipsi efficiãtur irregulares.] A nu. 200. vsque ad finẽ huius noni modi terminãdi fidei processum, quatuor potissimũ documenta tradit Eymericus.

ricus. Primũ, ad iudices violatæ religionis spectat; quod est omnino obseruãdum: duo postrema quæ incipiunt ibi: Considerandum etiã est. *à nobis sunt explicata paulo antea hoc ipso loco. §. quòd dictali, & hora. tertium ad eos attinet, qui hæreticũ relapsum pœnitentem comitantur, & exhortãtur, vt patienter mortem sibi infligendam ferat.*

Quid cauere debeat, qui comitantur afficiendũ vltimo supplicio, ne fiat irregularis.

In quo hoc sentit Eymericus: Qui dant causam dictis vel factis, vt is qui trahitur ad supplicium celerius moriatur, irregulares efficiuntur: quam ob rẽ diligenter præcauere debent, ne talem committant errorem.

Hæc Eymerici doctrina vera est, et communiter recepta, quam tradidit primum Beatus Antoninus 3. p. tit. 28. c. 2. §. 5. quem sequuntur Tabiensis in summa verbo, irregularitas. 3. §. 13. & Martinus Nauarrus in Manuali seu Enchyridio Confessariorum, c. 27. tit. de irregularitate. Syluester verbo, homicidium. 3. q. 2. uers. Tertium similiter est irregularis. & alij. si quis ergo hortetur condemnatum vt caput carnifici offerat, aut in furcarum scalas ascẽdat: aut carnifici dicat, vt ita aptet vindicem gladium, vt vno ictu reum iugulet, ne pluribus ictibus feriatur, aut his similia faciat, vel dicat, seu persuadeat, vnde celerius mors consequatur, quamuis sub secuta fuisset, etiamsi hæc facta vel dicta nõ intercessissent, planè irregularitatem contrahet.

Neque excusabitur propterea, quòd dicat se dare operã rei licitæ, & coadiuuare, vt malefactores puniantur: aut si dicat, quòd quamuis ipse hæc non dixisset uel fecisset, nihilominus is reus erat moriturus: his enim non obstantibus irregularitatem contrahet. ita Tabiensis pręcitato loco. & idem Tabiẽsis uerbo, irregularitas. 1. §. 4. ex quibus constat diligenter esse obseruandum hoc Eymerici documentum, & ueram esse eius doctrinam: quo qua facit textus in c. si quis uiduam. 50. dist. in.

De decimo modo terminandi processum fidei per condemnationem hæretici impœnitentis non relapsi.

201 Ecimus modus processum fidei terminandi & finiẽdi est, quãdo delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iuris peritorum, reperitur confessus hæresim, & impænitens, nõ tamen relapsus: & hoc est, quando ipse delatus ore proprio iudicialiter cõfitetur, se credere aliqua, quæ sunt hæreticalia planè, & ea defendit, & informatus per Episcopũ, & Inquisitorem, quòd illa sunt hæreticalia, non vult eis credere; immo corã eis defendit, nec vult ad eorum mandatũ illas hęresesabiurare, nec abnegare, seu reuocare: immo persistit in eis, & sustinet animo pertinaci, & nõ inuenitur quòd vnquam abiurauerit aliquã hæresim, seu errorem: talis, quamdiu sic in pertinaci proposito perseuerat, est veraciter impœnitẽs hæreticus, non relapsus.

Circa [a] istum talis practica est seruanda. Talis & tenebitur in carcere firmo, bene cõpeditus, &

A catenatus, ne possit euadere, & alios inficere, nullus intrabit ad eũ, nec loquetur sibi, nisi custodes, qui sint probi viri, & de fide nõ suspecti, nec faciles decipi: frequenter Episcopus, & Inquisitor modo cõiunctim, modo diuisim eum sibi facient præsentari, & informabunt [b] de veritate fidei, & falsitatis illorum articulorum, in quibus stat animo pertinaci, adducendo auctoritates sacræ scripturæ. Et si possunt eum conuertere ab erroribus, bene quidem; si non, [c] interrogẽt, eũ, in quo fundet se, & videantur eius rationes, & auctoritates; & soluãtur sibi, ac destruãtur ei fundamenta sui erroris. Quòd si diu informatus acquiescere noluerit catholicæ veritati, assignẽtur

B ei decem, vel duodecim informatores homines litterati, de diuersis statibus, vtpote, religionum diuersarum, clericorum, & sæcularium iuristarum: qui simul † conueniant: & eum faciant sibi frequentius præsentari, & informabunt eũ de catholica veritate, adducẽdo Biblia, vel alios libros authenticos ad eum, ostendendo sibi id, quod tenet, esse contra scripturam sacrã, & Ecclesiæ determinationes, ac destruẽdo id, in quo se fundabat. Si autem [d] conuerti noluerit, non festinetur, nec mox tradatur brachio sæculari, & posito quòd ipse petat, & instet, credendo se pati pro iustitia, & quòd sit martyr: quia tales à principio sunt multum feruentes, vt comburan

C tur, credentes statim euolare ad cœlos: quare eorum insanis petitionibus non est standum, sed sunt diu, † videlicet per medium annum, vel per vnum in carcere detinendi duro, & obscuro bene compediti: nam vexatio frequenter aperit intellectum, & calamitas carceris: & sic sunt detinendi, & frequentius admonendi, quòd in corpore, & anima cremabuntur, ac perpetuo dãnabuntur, & similia. Et si videant Episcopus, & Inquisitor, quòd nec propter prædictorum informationem, nec ꝓpter carceris calamitatem à suis erroribus voluerit resilire; tentent si cum aliquibus consolatorijs † possent eum reducere,

D ponendo eum in carcere minus malo, vel camera competenti, prouiso tamen ne possit euadere: & lautius faciant sibi ministrari, & promittere, quod si à suis erroribus conuertatur, quòd se habebunt ad eum misericorditer, & si resiliat, benedicatur Deus. Si autem per aliquot dies; sic habitus, & tractatus noluerit resilire, permittant ad eũ venire filios, si quos habet, præsertim paruulos, & vxorem, seu alios attinẽtes, qui eũ emolliant, & eidem in aliorũ præsentia colloquãtur. Qui si tandem, nec prosperis, nec aduersus, nec

E minis, nec blanditijs poterit emolliri, vt resiliat ab erroribus suis, et fuerit prædicto congruo tempore expectatus: Episcopus, et Inquisitor disponent se tradendum eũ, seu relinquendũ brachio sæculari, et mandabunt per cedulam, seu nũtiũ Balliuo, seu Potestati curiæ sæcularis, quòd tali die non festiua, et tali hora, sit in tali loco, extra Ecclesiam tamen, cum sua familia, vbi ipsi tradent sibi quendam hęreticum impœnitentem, et nihilominus, quòd ex parte sua faciat publice præconizare in illis vicis, seu locis, in quibus alæ

† Al. qui sibi cõdiuidant.

† Simãcas de catho. instit. tit. 48. nu. 2.

† Zanchinus trac. de hæret. c. 16. nu. 5.

liæ præconizationes sunt fidei consuetæ, quòd die & hora, ac loco prædictis, Inquisitor sermonem faciet pro fide, & de fide, & tradet hæreticum quendam brachio sęculari; & ideo quòd omnes veniant, & intersint, & habebunt indulgentiam consuetam.

Adueniente autem die præfixa & hora, erũt Episcopus & Inquisitor in loco assignato, & tradendus stabit ibidem in alto, vt ab omnibus videatur, præsente populo atque clero, ac potestate curiæ sæcularis, & si tradendus fuerit in sacris ordinibus constitutus, vel cuiuscunque religionis, ex ordinis obumbratione fuscatus, stabit ibidẽ indutus & dispositus, ac si deberet a suo ordine ministrare. Quibus sic dispositis Inquisitor faciat sermonem detestãdo hæreses illas, in quibus stat ipse tradendus, & facto sermone, faciet per notarium, seu alium clericum, vel religiosũ, quatenus legantur culpa illius, & hæreses, ut frequenter aliàs fuit dictum.

Quibus lectis adhuc interrogabit eum, si vult pęnitere, & ab hæresibus resilire, & abiurare ipsas: quòd si Deo inspirante consenserit abiurare, admittatur Prouiso tamen solerter, ne simulata cõuersione abiuret, & sub agni specie gerat lupũ. Et tunc abiurabit vt deprehensus in hęresi propria confessione; & pœnitens non relapsus secũdum formam positam in octauo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Et facta ᶜ abiuratione, quia illa conuersio & abiuratio præsumũtur esse factæ plus metu mortis, quàm amore veritatis: iste est perpetuo immurandus, & consequenter ᶠ primitus à suis ordinibus degradãdus, iuxta c. Quoniam. de hære. li. 6. Propter quod Episcopus assistẽtibus sibi prælatis suæ diœcesis, & alijs personis religiosis, & iuris peritis, indutus pontificalibus eundem deponet ab officio & beneficio, & etiã ab ordine degradabit; auferendo sibi ea, quæ sunt officij, & ab vltimo ordine incipiẽdo, & in primo finiẽdo, vtendo aliquibus verbis contrarijs illis, quibus in conferendo vti Episcopi cõsueuerũt. Qua degradatione expleta, feretur sentẽtia cõtra eũ, & tradetur carceri perpetuo per formam, qua dictum est in octauo modo, vbi agitur de talibus.

Si autem noluerit pęnitere, nec hęreses abiurare, (vt fit de communi cursu quãdo sunt in tali passu) tunc Episcopus modo prædicto eundem degradabit; degradatione expleta, tradetur curiæ sæculari per modum tenoris sequentis.

Forma 8 tradendi hęreticum pertinacem, aliàs non relapsum Curiæ sæculari.

NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticę prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis delatus fama publica referente, ac fide dignorum insinuatione, de hæretica prauitate, scilicet, quòd asserebas & affirmabas publice, *quòd sic & sic explicẽtur hęreses:* & quòd tu in illis hęresibus perstiteras multis annis in tuæ animę detrimentũ: Nosque quib. ex officio incumbebat prauitatẽ hæreticam extirpare, volentes, prout tenebamur, in & super his certius informari, & videre, an ambulares in tenebris, an in luce, diligenter inquisiuimus de prædictis, teque citantes, ac efficaciter interrogantes reperimus te prædicta infectum hæretica prauitate, ac eandem defensantem corã nobis animo pertinaci. Sane cum præ cunctis nostrę mentis desiderabilibus cordi nostro insidat fidem sanctam catholicam & Apostolicam in populorum præcordijs complantare, eradicata hæretica prauitate, modos diuersos, varios, & congruos tam per nos, quàm per alios adhibuimus, quatenus resilires ab hæresib. & erroribus antedictis, in quibus steteras atque stabas, prout nunc stas, contumaciter, ac pertinaciter animo indurato; Verum cum humani generis inimico tuis præcordijs assistente, teq; in dictis erroribus voluente & inuoluente, nolueris neque velis à sæpe dictis hæresibus resilire, plus eligens mortem animæ incurrere gehennalem, & corporis temporalem, quàm antefatas hæreses abiurare, & ad gremium Ecclesiæ aduolare, & animam lucrari, in reprobum sensum datus: ea propter cum sis ab Ecclesia sancta Dei excommunicationis vinculo innodatus, & merito; immo à grege Dominico separatus, ac participatione bonorum Ecclesię priuatus, & Ecclesia non habeat circa te vltra quid faciat, cum ad te conuertendum fecerit iuxta posse: Nos Episcopus & Inquisitor iudices in causa fidei sæpefati, sedentes pro tribunali more iudicum iudicantium, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & vt oculi nostri videant ęquitatem: habentesque prę oculis solum Deum, & sanctę fidei veritatem, ac extirpationem hęreticę prauitatis, hac die, hora, & loco tibi in antea assignatis ad audiendam sententiam diffinitiuam; condemnamus, ac sententialiter iudicamus, te esse veraciter hęreticum impęnitentem, & vt veraciter talem tradendum & relinquendum brachio sęculari, & sicut hęreticum impęnitentem per hanc nostram sententiam de foro ecclesiastico te proijcimus, & tradimus, seu relinquimus brachio sęculari, ac potestati curię sęcularis; dictam curiam sæcularem efficaciter deprecantes, quòd circa te citra sanguinis effusionẽ, et mortis periculum, suam sententiam moderetur. Lata fuit hęc sententia, &c.

Et tunc Inquisitor conferet indulgentiã consuetam, scilicet quadraginta dierum, omnibus et singulis, qui prędictis sermoni & sententię interfuerunt, notificãdo etiam cunctis, quòd omnes qui præstiterun. consilium, auxilium, vel fauorẽ, vt hic hęreticus impęnitẽs ad manus Ecclesię adueniret, pro extirpãda hæretica prauitate, habẽt tres annos de idulgẽtia ex parte domini nostri Papę.

204 Et dum curia sæcularis suum officium exequetur, poterunt aliqui viri probi, & fidei zelatores ipsum associare, eundemque inducere ad fidem catholicam, & exhortari adhuc, vt resiliat ab erroribus.

Et si forsan tunc post latam sentētiā, ac postquam traditus est curiæ sæculari, dū ducitur ad comburendum, vel ligatur ad palum, vt comburatur, dicat se velle resilire, & pęnitere, ac hæreses abiurare; crederem [b] de misericordia posse recipi vt hęreticum pœnitentem, & perpetuo immurari, per gl. de hæret. c. Ad abolendam. §. præsenti. & vers. audientia. &c. Excommunicamus 1. quamuis nō inueniatur (vt puto) iure cautum; nec tali conuersioni sit magna fides adhibēda.

† Hoc narrat Eymericus supra par. 2. q. 21.

Et facto † sic contingit in Cathalonia in ciuitate Barchinon. vbi fuerūt tres hæretici vt impœnitētes, sed non relapsi, traditi brachio sæculari; & cum vnus eorū, qui erat sacerdos, fuisset igni expositus, & ex vno latere iā aliqualiter adustus; clamauit quòd educeretur, q̄a volebat abiurare, & pœnitebat, & sic factum est: verū si bene vel male, nescio: vnum scio quòd post quatuordecim annos accusatus, inuentus est in hæresi permansisse cōtinue, & multos infecisse, nec cōuerti voluit, sed vt impœnitens & relapsus iterū est relictus brachio sęculari, & ignibus cōsumatus.

COMMENT. XLVI.

Referunt Iacobus Sprengerius in malleo maleficarum 3. par. q. 29. & breuiter Tabiēsis in summa, verbo, Inquisitor, §. 23. Syluester de strigibus li. 3. c. 4. puncto 12. & Locatus in fine operis iudicialis in forma tradendi brachio sæculari hereticum impœnitentem. & Repertorium Inquisitorū verbo. sententia. §. sequitur sententia condemnatoria. & Campegius apud Zanchinum c. 16. in principio. & alij quos suis locis paulo post referemus.

Num. 201. a Circa illum talis practica est seruanda.] *Idē sentiunt præcitati, & Simancas de cath. instit. tit. 48. nu. 32. vbi testatur multis instructionum capitibus id esse cautum in Hispania.*

Cap. autem. 43. Madrilianæ instructionis anni MDLXI. quam ille omisit, de hac re ita cautū est: Cū reus extiterit negatiuus, et legitime fuerit de crimine hęresis, (de quo fuit accusatus) conuictus: vel extiterit pertinax, manifestū est in iure, q̄ debet tradi curiæ sæculari: cęterū in tali casu Inquisitores multū debēt eius cōuersionē procurare, vt saltē in gratia Dei moriatur. in quo Inquisitores facient quidquid pie poterūt. *hæc ibi.*

Quid seruandum circa hęreticos impœnitētes priusquā tradātur curiæ sæculari.

Tota hæc praxis obseruanda circa hæreticos impœnitentes prius quā tradātur curiæ sæculari, præscripta fuit olim Inquisitoribus per conciliū Biterrense c. 17. ex quo eam videtur accepisse Eymericus: is locus insignis est, & ita habet: Conuerti nolentes, vbi cōmode poteritis, damnare tradetis: ipsos frequēter tā per vos, quàm per alios ad cōuersionem monentes, † ac tandē in sua malitia pertinaces, faciatis errores suos ad eorum detestationem publice cōfiteri; & sic eos damnatos pręsentibus Potestatibus sęcularibus, eorumue Baillius, secundum mandatum Apostolicum relinquentes. *hactenus ibi. Sed quod in genere fieri præcipit concilium, qua ratione singulariter et in specie fieri debeat prudentissime docet auctor hoc loco.*

† monentes.

b Et informabunt de veritate fidei, &c. adducendo auctoritates sacræ scripturæ.] *Atque hic modus est optimus, præsertim ad conuincendos hæreticos litteratos, vt docuit Eymericus paulo ante, nu. 87. versi. quidam namque. prodest etiam multū ad eosdem conuertendos, vt hic indicat auctor: neque temere aut imprudenter: quoniam paucissimi sunt hæretici impœnitentes, qui non teneant suam perfidiam aliqua scripturæ sacræ auctoritate praue intellecta, quæ vbi vere declarata fuerit, sperandū est, hæreticum, qui ea nititur, suum errorem defendere, cum depositurum & conuertendum fore, nisi prorsus deliret, & clarissimæ veritatis luci tenebras offundere conetur, quod est proprium eorum qui pertinaces sunt.* Num. 201.

Hæretici impœnitentes per scripturā sacrā conuincendi & conuertendi.

Et certum est ac exploratum apud eruditos ex praua scripturæ intelligētia multa hæretica dogmata & perniciosa profluxisse, vt optime indicat Beatus Augustinus tom. 4. in lib. de catechizandis rudibus. cap. 8. & lib. 1. c. 2. contra Iulianū Pelagianum. & nos afferimus copiose lib. 2. de causis vnde hæreses oriuntur.

Ex praua scripturæ intelligētia hęreses prodire.

In primis vero hęresiarchæ, omnes suorum errorum, occasiones ex scriptura male intellecta acceperunt, vt grauiter docet Epiphanius in secunda synodo Nicæna, actione 9. & habetur nunc in 3. to. conciliorū Coloniensis editionis anno MDLXVII. pag. 257. ait enim: Quoties recta dogmata homines iuxta suam opinionem subuertere conantur, non miretur aliquis, si scripturæ verba vsurpāt: nam & omnes hæresiarchæ suorum errorū occasiones è diuina scriptura collegerūt: & quæ recte à Spiritu sancto dicta erant, peruerse animi sententia conuellunt. *hæc ille. quod & multis exēplis euidenter ostendit. Optimum est ergo vel ad cōuertendos, vel saltem ad conuincēdos hęreticos auctoritatibus scripturæ vti, vt pulchre docet hic Eymericus.*

Vetustum autem esse, & approbatum in sancta Dei Ecclesia morem, vt ad hunc modum agatur cū hæreticis pertinacibus, vt conuertantur & resipiscant, apertissimè indicat textus in c. conuenientibus. 1. q. 7. ibi quid huiusmodi factum esse cernitur; desumptus est is locus ex prima actione 7. synodi, quæ est secūda Nicæna, vbi Petrus presbyter Hadriani Papæ Romani Vicarius loquitur in hæc verba: Et Romę quoq; extorris erat Macarius, hæreticus à sancta synodo sexta designatus: Verum piæ memorationis pater noster Benedictus, deliberandi spatium per xxx. dies illi cōcessit & quodam tempore Bonifacium consiliarium ad eum misit, quo verbis admonitione plenis ex sacra scriptura illū instrueret: verū ad meliorem mentem haud quaquam perduci potuit. Id autem pater beatus ob id egit, quo rursus illū in pristinū statum reciperet. *hæc ibi. habeturq; tomo. 3. cōciliorū Coloniēsis editionis an. MDLXVII. pag. 60.*

c Si non, interrogent eum in quo se fundet, & videatur eius rationes, & c. & soluantur sibi, &c. Num. 201.
Hunc locum & consilium saluberrimum diluendis

dis

Hæreticorū rationes soluendæ vt cō uertantur.

dis hæretici impœnitentis rationibus, & cōtraria veritate ei ostendenda, vt tandem conuertatur, desumpsisse mihi videtur valde prudēter Eymericus ex extrauaganti Ioannis XXII. incip. Vas electionis, relata supra par. 2. vbi summus Pontifex ad conuertēdū Ioannē de Poliaco simili methodo vsus est, is vero Poliacus intellecta veritate resipuit.

Num. 201. d Si autem conuerti noluerit, non festinetur. nec mox tradatur brachio sæculari, etiam posito quòd ipse petat. &c.] *Obseruandum est penitus hoc consilium. est autem hæc vsitata hæreticorum impœnitentium infamia, et grauissima miseria, qui cū a diabolo decepti pro ipso moriantur, tamen Christi martyres se esse dicunt, ac velut tales coli, & adorari cupiunt: hæc enim via se saltem in hoc sæculo credunt fore immortales. quod non est recens nostrum inuentum. nam & hoc iam olim fieri ab ipsis est consuetū, vt colligitur ex beato Cypriano in libro de vnitate Ecclesiæ in hæc verba:* Quā sibi pacem promittunt inimici fratrum? quæ sacrificia celebrare se credūt æmuli sacerdotum? An secum esse Christum, cum collecti fuerint opinantur, qui extra Christi Ecclesiam colligētur? Tales etiamsi occisi fuerint in confessione nominis, macula ista nec sanguine abluitur; inexpiabilis & grauis culpa discordiæ, nec passione purgatur: esse martyr nō potest, qui in Ecclesia non est. *hæc ille & paulo post subdit ita:* Cum Deo manere nō possūt, qui esse in Ecclesia Dei vnanimes noluerūt. Ardeat licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestijs, animas suas pōnāt: nō erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ, nec religiosæ virtutis exitus gloriosus; sed desperationis interitus. occidi talis potest, coronari non potest. *hactenus Cyprianus. hanc ergo martirij laudē affectant sæpe hæretici, & velut tales coli desiderant; & propterea ne id fiat sub anathematis pœna grauiter interdictum est in concilio Laodiceno can. 34. in hæc verba.* Quòd non oportet omnem Christianū Christi martyres relinquere, & ad falsos martyres hoc est, hæreticos abire. hi enim sunt à Deo alieni. sint ergo anathema qui ad eos abeunt. *hactenus ibi.*

Hæretici pro martyribus adorari cupiunt & id olim prohibitum.

Num. 202. e Et facta abiuratione, quia illa conuersio, & abiuratio præsumūtur esse factæ plus metu mortis, quā amore veritatis, iste est perpetuo immurandus.] *Desumptum videtur ex concilio Tholosano c. 10. vbi ita scriptum est:* Hæretici autem qui timore mortis, vel alia quacunque causa, dummodo non sponte redierint ad catholicam vnitatem, ad agendam pœnitentiam per Episcopū loci, in muro cum tali includantur cautela, q facultatem non habeāt alios corrumpēdi. *hæc ibi.*

Et an qui cō uertūtur qui sint perpetuo immurandi.

Sententia vero huius concilij talis est: Qui valde difficulter, & post multas admonitiones, et magnum temporis spatium conuertūtur, in carcere perpetuo sunt recludēdi, quia non omnino sponte & voluntarie conuerti videntur, & propterea non sunt liberi dimittendi, ne si ficte fuerint conuersi, quod est facile præsumendum, alios corrumpere possint.

Intellectus concilij Tholosani.

Atque in hunc sensum intelligere quoque oportet textū in l. commissis. §. 2. Federici Imperatoris relatum in bullario litterarum Apostolicarum, in A *fine huius operis. vbi ita scriptum exstat:* Si qui vero de prædictis postquā fuerint deprehensi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendū pœnitētiam in perpetuum carcerē detrudātur. *hæc ibi. Et eodem modo videtur accipiendus textus in c. excommunicamus. el. 2. §. si qui autem. de hæret. sed vide Simancam de cath. institu. titu. 47. nu. 27. & sequen.*

Nec modo hi qui valde difficulter ab hæresi conuertuntur, in perpetuum sunt carcerem detrudendi, B *verum etiam & alij quidam, quorum insignia sunt delicta in causa fidei commissa, quos singillatim enumerat concilium Narbonense paucis post Tholosanum annis celebratum. cap. 9. in hæc verba:* De hæreticis autem seu credētibus, præfata immunitate, quia veritatem de se, vel de alijs suppresserunt, vel quia infra tempus indulgentiæ non venerunt, seu aliàs indignis, paratis tamen absolutè mandatis Ecclesiæ obedire, & recognoscere quā vel suppresserant, vel negauerant, veritatē; quamuis tales procul dubio sint secundum statuta domini Papæ, in perpetuo carcere detrudēdi: quia tamen intelleximus vos de his tantam in C pluribus partibus multitudinē inuenisse, vt nedum expensæ, sed vix etiam lapides, aut cæmenta sufficere possint ad carceres constituēdos; cōsulimus vt eorum immurationes, vbi expedire videbitur, differatis: donec ipse dominus Papa de illorum multitudine plenius sit consultus: nisi forte aliqui essent tam facinorosi, vt de ipsorum impœnitentia, vel fuga vel relapsu, vel corruptione, seu turbatione aliorum nimium timeretur; tales enim sine vlla prorsus dilatione firmo & perpetuo carceri deputetis. *hactenus ibi. Qui ergo prædictis modis deliquerint, perpetuo sunt immurandi, vbi nulla talium fuerit mul* D *titudo, ob quam sit rigori detrahendum, cum cessante tunc causa, effectus cessare debeat. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronatus. c. cum cessante. de appellatio.*

Qui grauiter deliquerit cōtra fidem immurandi, & qui sint illi.

Iam ex his duobus conciliorum decretis aperte colliges, eandem prorsus esse pœnam immurationis & carceris perpetui, contra quam quidam huius antiquitatis ignari censeant.

Quamquā vero hodie aut rarus, aut nullus antiquæ immurationis, seu carceris perpetui vsus reliqtus esse videatur: nā, vt ait Auctor repertorij Inquisitorum verbo carcer. §. item nota, quòd loco carceris perpetui, hanc Episcopi & Inquisitores possunt commutare in detrusionē in monasterium, E *& sæpe faciunt: quia tamen ex causa potest optime vsurpari, præsertim his turbulentis temporibus, quibus nihil nō audent hæretici; operæ pretium erit referre ex concilio Biterrensi, quo ritu, quibusque formatis immuratio fieret, seu perpetua carceratio. ibi ergo. c. 23. 24. & 25. ita scriptum est*

Qui ritus antiquus immuratis, seu perpetui carceris.

Curetur tamen, vt talibus immurādis fiat iuxta sedis Apostolicæ ordinationem, separatæ & occultæ camarulæ, sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus diœcesum corruptarū, vt alterutrū vel se vel alios peruertere queāt; & eos enormis rigor carcerū nō extinguat: quos ab illis, q bona eorū Cap. 23.

tenuerint, fieri, & in necessarijs prouideri faciatis eisdem secundum statuta concilij Tholosani.

Quando remittenda pœna carceris perpetui.

Hæc autem perpetui carceris pœna, seu pœnitentia nulli ab initio de præfatis culpabilibus remittatur, aut in aliam commutetur: nisi vel hæreticos redderet, vel propter eius absentiā euidēs mortis periculum eius liberis, vel parentibus immineret: vel propter aliam causam, quæ multū iusta, & rationabilis videretur.

Si autē liber accessus vxori ad virum immuratum, & è conuerso, ne cohabitatio denegetur eisdem, siue ambo immurati fuerint, siue alter. *hactenus ibi.*

perpetuo carceratis vnde prouidendū.

Quod vero dicit hoc cōcilium in c.23. vt immuratis prouideatur secūdum statuta concilij Tholosani, in dicto concilio Tholosano c. 10. in fine ita cauetur: Quibus (scilicet immuratis) ab illis qui bona eorum tenuerunt, prouideatur in necessarijs secundum dispositionem prælati. Si vero bona nō habuerint, eis prouideatur per prælatum. *hec ibi. de eisdem eadē ferme traduntur in concilio Narbonensi c.4.*

In carcere perpetuo difficulter dispensatur.

Præterea, quæ de difficultate dispensandi in carcere perpetuo tradidit cōcilium Biterrense c. 24. luculentius expressit concilium Narbonense postea, vt mihi fit verisimile celebratum c.19. in hæc verba. Circa incarcerandos etiam duximus hoc addēdum, vt a carcere nec vir propter vxorem, licet iuuenem, nec vxor propter virum, nec quisquam propter liberos seu parētes, seu aliter necessarios, aut propter debilitatem vel seniū, vel aliam similem causam excusetur absque indulgentia sedis Apostolicæ speciali. *hactenus ibi.*

Hæc omnia ex causa diligentissime mihi uidētur custodienda suo tempore, & loco, licet alicubi in vsu non sint, quia fortassis temporum iniuria diu latuerunt. sed de dispensatione in carcere perpetuo dicam infra in hac parte super q.96.

Cætera omnia, quę cum intrusis in carcerem perpetuum obseruari debent, consulto hic omitto, cum non sit proprius locus: de illis agam infra, super q. 159. vbi videas.

Clericus immurandus degradetur pri⁹.

f Et consequenter primitus a suis ordinibus degradandus iuxta c. quoniam. de hęret. lib.6.] *Olim valde fuit dubitatū in principio delegatæ Inquisitionis constitutæ: An sacerdos, qui ob crimen hæresis erat detrudendus in perpetuum carcerē, iuxta prædictum ritum, prius foret a suis ordinibus actualiter degradandus; veruntamen hanc dubitationem sustulit Vrbanus IIII. rescripto incipiente:* Consultus. §. *quæstioni vero. relato supra par. 2. vbi ita scriptū est:* Quæstioni vero, qua quæritur vtrum constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius sit ab ordinibus a suo Episcopo degradādus, antequam tradatur huiusmodi pœnitentiæ: respondemus, quòd talis qui est perpetuo immurādus, prius debet a suis ordinibus degradari. *hæc ibi.*

Ne quis autem putet hęc accipienda esse de verbali degradatione, hoc est, de suspensione ab ordinū executione, non autem de degradatione reali & actuali, cum talis non tradatur curiæ sæculari, sed solum carceri perpetuo; propterea valde prudēter Eymericus ad tollendam hanc dubitationem ait, ab officio & beneficio esse deponendum: quod est verbaliter degradare: item ab ordine esse degradandum, auferendo sibi ea quæ sunt officij, quod est proprie actualiter degradare, vt patet ex cap. degradatio. de pœnis li.6. et hanc sententiam videtur profiteri Paulus Grillandus tract. de hæret. quęst.7. & Albertinus in cap. quoniam. de hæret. li.6. in principio nu.75. & Campegius apud Zanchinum c.20. ver. obserua denique.

Perpetuo immurādus, cur degradetur.

Quòd si quis quærat, cur perpetuo immurandus degradari debeat: respōdebo propterea fortassis, ita constitutum fuisse: quoniam talis immuratio perpetua morti æquiparatur, vt ait Innocentius in capi. qualiter, & quando, el secundo. de accusatio. quem refert, & sequitur Auctor repertorij Inquisitorū, verbo, carcer. §. quotuplex sit carcer: et Philippus Francus in rubrica de testamen. li.6. nu.27. versi. decimo prohibetur testari. vbi citat Bartolū in eādem sententiam in l.2. ff. de publi. iudic. atque hāc opinionem summo iure veram esse credo, licet consuetudo aliud nunc communiter obseruet, vt mox dicam.

Ad triremes perpetuo dānatus, an debeat degradari.

De eo vero qui in perpetuum ad triremes damnatur, quæsitum scio, an debeat actualiter degradari. sed verissimum mihi videtur actualiter degradādum fore, cum par sit vbique & penitus similis ratio; & propterea idem erit statuendum. l. illud. ff. ad legem Aquiliam. quam sententiam Campegius quoque asserit Apud Zanchinum ca.20. circa finē versi. obserua denique.

Tametsi vero hæc de iure vera sint, nihilominus tamen cum regulariter dispensari soleat cum illis, qui vel in perpetuum carcerem, vel in perpetuū ad triremes condemnantur; ideo non solent condemnati ad has pœnas actualiter degradari; sed solū verbaliter: quod benignitas huius tribunalis laudabiliter introduxit: Sed quot annos soleat hæc pœna remitti, alibi dixi copiose.

Num.203.

g Forma tradēdi hæreticum pertinacem aliàs non relapsum curię seculari,] *Hæc forma vsitata est, & probata viris doctis: consimilem habes apud Zanch. c.41. verum si aliam cupis, accipito illam, qua concilium Constantiense sessione 15. Ioānem Huss velut hæreticum pertinacem, et hæresiarcham damnat, & curiæ sæculari prius degradatum tradendum decernit: in qua multa licet animaduertere notatu dignissima in hac causa: sed illud est pręcipuū, quod vanam eius appellationem reiecit, apertissime indicans, eam in hoc tribunali non recipi à sententia definitiua vt alibi plenius diximus.*

Num.204.

Qui traditus est curiæ, sæculari, nullo modo recipiendus, etsi cōuerti velit.

h Crederem de misericordia posse recipi, &c.] *Sed tutius est, vt in nullo modo recipiatur, etiamsi miles promitteat veram conuersionem, tum quia, vt optime scribit hic Eymericus, nullo iure id videtur cautum; tum quoniā experientia docuit, hos ita receptos, raro bonos euasisse: ergo nullo modo recipiantur, vt dixi supra par.2. super quæst.11. §. post quā traditus. & quod hic dicit auctor, repetit etiā paulo post in duodecimo modo terminandi processum fidei, in fine.*

Ac tales quidem nullo pacto esse recipiendos ex multis probare contēdit Arnaldus Albertinus in

repeti-

repetitione, ca. quoniam, de hęret. lib. 6. quaest. 12. circa finem, numero 16. vers. sexto, & septimo casu. cuius sententiæ ob easdem rationes, quibus ille vtitur, & ob eas, quas proxime retuli, libenter subscribo.

De vndecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem hæretici impęnitentis ac relapsi.

205 Ndecimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quãdo delatus hæretica prauitate processus meritis diligẽter discussis cum bono consilio in iure peritorũ, reperitur confessus hæresim ac impęnitens, & relapsus: & hoc est quando ipse delatus ore proprio cõfitetur iudicialiter, talia, & talia se credere, coram Episcopo, & Inquisitore. quæ tamẽ sunt hæreticalia manifeste: & licet informetur per Episcopum, & Inquisitorem, q̀ illa sunt hęreticalia, non vult eis credere; immo coram eis illa defendit esse catholica, nec ad mandatum eorum vult ea abiurare: sed persistit in eis contumaciter, & pertinaciter animo indurato, & reperitur legitime, q̀ aliàs vt deprehensus in hęresi, vel vt suspectus vehemẽter, omnẽ vel illã hęresim abiurauit secus sit vt suspectus leuiter abiurasset: et iste talis est veraciter impęnitẽs hæreticus, & relapsus.

Circa istum talis practica est seruanda. Talis enim (quia in omni casu, pœniteat vel non pęniteat, tradendus seu relinquendus est brachio sæculari vt relapsus) teneatur in duro carcere atq; tuto in firmis compedibus, & catena, ne possit euadere, & alios inficiat: nullus ad eum ingrediatur nisi custodes, q sint viri probi, & de fide non suspecti, & qui à relapso non possunt trahi faciliter in errorem. Episcopus, & Inquisitor eũ sibi faciant frequentius præsentari, & exerceant vires ad eundem à suis hæresibus conuertendum, nũc inducendo auctoritates sacræ scripturæ, nũc determinationem Ecclesiæ, nunc soluendo relapsi rationes, & eneruando sui erroris fundamẽta; nũc mittẽdo sibi viros literatos, & religiosos, seu clericos, ac laicos, qui faciant illud idẽ, loquẽdo illi nunc coniunctim, nunc diuisim. Quòd si conuertatur, diuina gratia peragente; nihilominus est informandus per aliquos probos viros, præsertim religiosos eidem non ingratos, ex parte Episcopi, & Inquisitoris missos, quòd non potest mortem euadere temporalem, & ideo quòd disponat de salute animæ, & confiteatur, & accipiat Eucharistiæ sacramenta: quę sacramenta, si humiliter petat, non sunt ei deneganda, iuxta c. Super eo. de hære. li. 6. Pæniteat autem, vel non pæniteat, congruo tempore expectatus (vt dictũ est) vt vere relapsus tradendus est curiæ sęcülari. Perceptis † igitur sacramẽtis si pæniteat: vel nõ si non pæniteat, & competenti tempore expectatus, Episcopus, & Inquisitor disponẽt se ad relinquendum eundem potestati curiæ sæcularis, &

† Alias, perceptis igitur sacramentis si pæniteat. & competenti tempore expectatus Episcopus, & Inquisitor disponẽt se, &c.

A mandabunt per cedulam, seu nuntium Balliuo, seu potestati, q̀ tali die, & tali hora, sit cũ sua familia in tali platea, seu loco extra ecclesiã (vt dictũ est) & tradent sibi quendam relapsum, & nihilominus q̀ faciat publice præconizari in vicis illis, seu locis, in quibus consueuerunt fieri aliæ pconizationes, indicãdo omnibus ex parte Episcopi, & Inquisitoris, quòd tali die, & hora sint omnes in tali loco, quia ibi Inquisitor faciet sermonẽ pro fide; tradendo quẽdã relapsum curiæ sæculari, & habebunt indulgentiam cõsuetam.

Adueniente autem die, & hora præfixis, Episcopus, & Inquisitor erunt ibi, & tradendus stabit ibi in alto, vt ab omnibus videatur, circundã-

B tibus eum ministris, præsente populo, atque clero, ac Potestate curiæ sæcularis.

Quòd si tradendus sit in sacris ordinibus constitutus, vel cuiusquam ordinis, seu religionis obumbratione fuscatus, stabit dispositus, et indutus, ac si deberet in suo ordine ministrare. Quib. sic dispositis Inquisitor faciet ibi sermonem pro fide, detestãdo hæreses, pro quibus relapsus ille est tradẽdus, & facto sermone, Episcopus in põtificalibus indutus, ac assistentibus sibi suæ diœcesis prælatis, viris religiosis, † ac in iure peritis, iuxta c. Quoniam. de hæret. li. 6. degradabit eũ secundum quòd de iure, & consuetudine est fiẽ-

C dũ, auferendo ea, quæ sunt officij sui, incipiẽdo ab ordine vltimo vsque ad primum, vtẽdo aliquibus verbis cõtrarijs illis, quibus in collatione ordinum Episcopi vti consueuerunt: qua degradatione expleta, pæniteat, vel nõ pęniteat, relinquẽdus est brachio sæculari: sed si pæniteat, vt hæreticus pænitens: sed relapsus, per modum quo agitur supra in nono modo processum fidei terminandi, vbi agitur de talibus: si non pæniteat, vt hæreticus impænitẽs, & relapsus: & hoc per formam tenoris sequentis.

† Appellatione harũ personarum, qui contineantur, exponit docet Albertinus in repetitione c. 1. de hære. lib. 6. q. 1. & seq.

D

Forma relinquendi, seu tradendi impęnitentem hæreticum, & relapsum brachio sæculari.

NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & frater N. ordinis Prædicatorum Inquisitor hæreticę prauitatis, in terris talis domini, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus. 206

E ATTENDENTES, q̀ tu talis de tali loco, talis dięcesib. fuisti nobis, seu talib. prædecessorib. nostris delatus de multiplici hæretica prauitate, *explicentur*, in quibus, vt legitime est compertũ, fuisti confessione propria ac iudicialiter, & fide dignis testib. deprehẽsus, & quod in illis perstiteras tanto tpe animo indurato, *dicatur prout fuit*, sed post sano cõsilio inhærendo, illas hæreses publice abiurasti in tali loco in forma Ecclesię cõsueta: pp q̃ prędicti Episcopus, & Inquisitor, credẽtes te veraciter resilijsse ab errorib. antefatis, & ad gremium Ecclesię credendo catholicæ aduolasse, tibi absolutionis beneficium impartie-

runt,absoluentes te ab excommunicationis sententia,qua adstrictus in antea tenebaris,si tamẽ de corde vero,& fide non ficta conuersus existeres ad sanctæ Ecclesiæ vnitatem,ubique salutarẽ pœnitentiam iniungeres,ad misericordiam receperunt,quia Ecclesia sancta Dei non claudit gremium reuertenti. Verum post omnia antedicta,fuisti nobis delatus(quod displicenter accepimus)quòd interim incideras in damnatas hæreses per te publice in antea abiuratas,seu talia, & talia commisisti contra abiurationem prælibatã, in tuæ animæ detrimentum,*explicentur*, Nosque quamquam displicentia sauciati,quòd de te talia audissemus:nihilominus iustitia nos cogẽte, descendimus ad inquirendum, testes examinandũ,teque vocandum,& interrogandũ;(vt decebat)medio iuramento,& ad faciendum omnia, & singula,quæ per nos fienda erant secundũ canonica instituta. Sane cum vellemus præsẽtem causam fine debito terminare, solemne tam peritorũ in theologiæ facultate,quàm in iure canonico,& ciuili consilium fecimus congregari, & habito cũ prædictis in & super omnibus, & singuli in præsenti causa productis,deductis,actis, & actitatis consilio maturo pariter,& digesto,ac etiam replicato, visisque ac diligenter inspectis processus meriti huius causæ, ac omnibus æqua lance libratis,prout ius,& iustitia suadebant, reperimus legitime tam per testes dignos fide,quã per tuam confessionẽ propriam pluries per nos iudicialiter receptam,te incidisse ac recidisse in hæreses abiuratas: Nam reperimus ; quod talia dixisti , & egesti , *explicentur omnia* , propter quæ,& merito de prædictorum consilio te habemus tuis exigentibus excessibus pro relapso secundum canonicas sanctiones ; quod dolenter referimus, & ferendo dolemus, nouit ille qui nihil ignorat,qui cordium intima omnium intuetur. Et cũ totis nostris præcordijs cuperemus, prout adhuc cupimus,reducere te ad sanctæ Ecclesiæ vnitatem,ac eneruare à tuis viscerib. præfatam hæreticam prauitatem, vt sic saluares tuã animam,ac mortem euaderes corporis, & animæ gehẽnalẽ,conatus nostros exercuimus ad te salubriter cõuertendũ,modos cõgruos varios adhibẽtes;sed tu ĩ reprobũ sensum datus,maligno spiritu ductus pariter & seductus, præelegisti torqueri diris, & perpetuis cruciatibus in infernũ,& hic temporalibus ignibus corporaliter cõsumari,quam adhærendo consilio saniori, ab erroribus damnabilibus ac pestiferis resilire,& ad gremium ac misericordiam sanctæ matris Ecclesiæ aduolare. Ea propter cum ecclesia Dei vltra non habeat erga te quid faciat,cum ad te cõuertẽdũ totum exercuerit posse suum: Nos Episcopus,& Inquisitor iudices in hac causa fidei memorati,sedentes pro tribunali more iudicũ iudicantiũ,sacrosanctis Euãgelis positis corã nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videãt æquitatem:& præ oculis habentes solum Deũ,& honorẽ sanctæ fidei orthodoxæ,hac die,hora,& loco,ad audiendam sentẽtiã diffinitiuã tibi in antea assignatis,te talem in præsentia cõstitutũ sententialiter condẽnamus, & condemnando iudicauimus,te esse veraciter impœnitẽtem hæreticum,& relapsum , & vt talem realiter,tradendum seu relinquendum brachio sæculari,& sicut vere hæreticum impœnitẽtem pariter & relapsum per hanc nostram sententiam diffinitiuam de foro nostro ecclesiastico te proijcimus, & tradimus seu relinquimus brachio sæculari,ac potestati curiæ sæcularis: deprecantes efficaciter curiam sæcularem prædictam,quòd citra sanguinis effusionem,& mortis,periculum,erga te sententiam suam moderetur. Lata fuit hæc sententia,&cæt.

Et tunc Inquisitor conferet omnibus,qui prædictis sermoni,& sententiæ interfuerint,quadraginta dierum indulgentiam consuetam,ac intimet,quod omnes qui dederunt consiliũ, auxiliũ, vel fauorem,quod prædictum factum fidei fine debito terminaretur,habent tres annos de indulgẽtia ex parte domini nostri Papæ.

Et dum curia sæcularis suum officiũ exequetur,poterunt ipsum relapsũ associare aliqui probi viri,fidei zelatores,qui eum informare nõ desistant,a conatum suum exceant, vt conuertatur ad fidẽ catholicã,ac resiliat ab erroribus suis.

Resiliat autẽ vel non resiliat, Ecclesia tamen eum ad suum forum deinceps non admittet.crederem tamen,quòd si tunc ad fidem catholicam conuerteretur,adhuc sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ non essent ei petenti humiliter deneganda,iuxta c.Super eo.de hæret.li.6. non autem esset aliter ad misericordiam ab Ecclesia admittendus.

COMMENT. XLVII.

IN hoc modo nihil fere occurrit notatu dignum aut difficile,quod in alijs modis non sit copiose explicatum. Eum nihilominus referunt Locatus in opere iudiciali in fine, in forma sententiæ contra impœnitentem,& relapsum,& Iacobus Sprengerius in Malleo maleficarum par.3.quæst.30.& Repertorium Inquisitorum verbo, sententia. §. sequitur sententia. eiusdem etiam meminit Syluester lib. 3. de Strigibus c.4.puncto.13. Num.205.

Iam hic modus eadem ratione absoluitur,qua nonus fuit tractatus,in quo actum est de praxi tradendi seu relinquendi relapsum curiæ sæculari.

Quantum vero ad formam ferendi sententiã cõtra impœnitentem,& relapsum attinet,eam possumus accipere ex concilio Constantiensi sess.21: vbi condemnatus fuit Hieronymus de Praga, qui relapsus extiterat,& impœnitens, in hæc verba.

Tenor sententiæ diffinitiuæ latæ contra Hieronymum de Praga.

In nomine Domini , Amen. CHRISTVS Deus,& Saluator noster vitis matura †,cuius pater agricola est,discipulos,cæterosq; fideles suos in illis instituens,inquit: Si quis in me non manserit,mittetur foras sicut palmes,& arescet. Cuius summi doctoris,& magistri doctrinã sequẽs, & pcepta exequẽs hæc sancta Constantiẽsis Synodus in causa Inquisitionis hæreticæ prauitatis p

† Al vera. — Ioan. 15.

can-

eādem sanctam Synodum mota, fama publica referēte, et clamorosa insinuatione demōstrāte, contra magistrum Hieronymum dictū de Praga, dictū magistrū in artibus, laicū, ex cuius causæ actis & processibus constat, eundem Hieronymum tenuisse, asseruisse, & dogmatizasse non nullos articulos hæreticos & erroneos, dudum à sanctis Patribus reprobatos, quosdā vero blasphemos, & alios scandalosos, & alios piarū auriū offensiuos, temerarios & seditiosos, dudum per dānatæ memoriæ viros Ioannem Vvicleff, & Ioannē Huss assertos, prædicatos & dogmatizatos, ac in nonnullis eorum libris & opusculis insertos. Quique doctrina & libri prædictorū Ioānis Vvicleff, & Ioānis Huss, ac Vvicleff memoria, dictique Ioannis Huss persona, per eādē sanctā Synodum & eius sententiam de hæresi damnati & damnatæ fuerunt. Quamq; damnationis sententiam idem Hieronymus postmodum, pendente huiusmodi Inquisitionis causa, in eadem sancta Synodo cognoscens & profitens verā, Catholicā & Apostolicam fidem approbauit, & eidem consensit, anathematizauitq; omnem hæresim, præcipue eā, de qua erat infamatus, & se cōfitebatur infamatū, & quā præteritis temporib. dogmatizauerunt & tenuerunt Ioānes Vvicleff & Ioānes Huss in suis opusculis, sermonibus, & libellis, & propter quam seu quas cū suis dogmatibus erroribus ab eadem sancta Synodo dānati fuerunt tanquam hæretici, & eorum doctrina similiter damnata, præmissorumque omniū damnationem professus, & iurauit se in hac fidei veritate permansurum. Et si ipse quicquam cōtra sentire, vel prædicare præsumpserint, canonum seueritati subiacere, & æternæ pœnæ voluit obligari: Necnon suam professionem manu sua conscriptā, eidem sanctæ Synodo obtulit, atq; dedit. Post quas professionē & abiurationē multis diebus transactis, sicut canis ad vomitum rediens, virus pestilentissimū, quod in suo latitabat pectore, publice euomeret, audientiam publicam sibi dari in eadē sancta Synodo postulauit. Qua sibi cōcessa, corā eadem Synodo publice cōgregata asseruit, dixit, & professus est in effectu, quod præfatæ sententiæ dānationis dictorū Ioānis Vvicleff, & Ioannis Huss iniquè consenserat, & illam sententiam approbando mentitus fuit: Nec verebatur se confiteri mēdatiū, quin imò cōfessionem aprobationē & professionē suas super illorū dānatione reuocabat nunc & in æternum, asserens, se in libris Ioannis Vvicleff, & Ioannis Huss nullam vnquam hæresim vel errorē legisse, licet ante fuerit cōfessus, & probatum sit euidenter, ipsum libris eorum diligenter studuisse, legisse, & dogmatizasse, & in quibus cōstat plures errores & hæreses cōntineri. Vnde idē Hieronymus de sacramento altaris & transubstantiatione panis in corpus professus est, se tenere & credere quod Ecclesia tenet, dicens se plus credere Augustino & cæteris Ecclesiæ doctoribus, quàm Ioanni Vvicleff, & Ioanni Huss. Cōstat insuper ex præmissis, eundem Hieronymū prædictis Vvicleff & Huss damnatis, & eorum erroribus adhærere, illorumq; fautorē fuisse & esse, propter quæ eadem sancta Synodus eūdem Hieronymum palmitem putridum, aridum, in vite non manētem, foras mittendum decernit, ipsumque hæreticum, & in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronunciat, & declarat, atque damnat. *hactenus ibi.*

Qualitates articulorum damnatorū, quos profitebatur Hieronym. de Praga.

Abiuratio Hieronymi de Praga.

Hieronymi de Praga relapsus in hæresim.

Hæc formula mutatis mutandis, paucis additis, & detractis deseruire poterit ad ferendam sententiam contra impœnitentes relapsos. Num. 291.

Nemo vero miretur cur non sit in hac sentētia nominatum dictum, sancta Synodus decernit prædictum Hieronymum de Praga tanquam impœnitētem & relapsum iuxta canonicas sanctiones relinquendū esse curiæ sæculari, quoniam satis id non obscure continetur sub illis verbis: foras mittendum decernit, ipsumq; hæreticū, & in hæresim relapsum, excommunicatum, anathematizatum pronunciat, & declarat, atq; damnat. *Ex quibus protinus intelligitur, eos qui tales esse declarantur, iuxta legum sanctiones per sæculares magistratus esse plectendos.*

De duodecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de hæresi, et persistentis in negatiua.

207 Duodecimus modus processum fidei terminandi & finiēdi est, quādo delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, repertus in hæresi deprehensus facti euidentia, seu testium productione legitima, non tamē cōfessione propria: et hoc est, quando ipse delatus conuincitur legitime de aliqua hæretica prauitate, vel facti euidentia, vtpote, quia hæresim publice prædicauit, vel per testes legitimos, contra quos excipere delatus legitime non potuit, tamē ipse se conuictus & deprehensus, persistit firmiter in negatiua, & confitetur constāter catholicam sanctam fidem.

Iste[b] talis quamdiu sic persistit in negatiua, hæreticus impœnitens est censendus, iuxta notata per Hostien. in summa. tit. de hæret. § Qualiter quis in hæresi deprehendatur, vt patuit supra, par. 2. q. 34.

Neg ans crimen, de quo est cōuictus, censetur impœnitens.

Circa istū talis practica est seruāda. Talis duro carcere est tenendus in compedibus & catenis: frequenter ab Episcopo & Inquisitore coniunctim & diuisim, & per se, & per alios est efficaciter admonendus, quod eis detegat veritatē, indicando ei, quod si faciat et confiteatur errorē suum, quod ad misericordiam admittetur, abiurādo primitus illam hæreticam prauitatem: si autem noluerit, & steterit in negatiua, quòd ad finem relinquetur brachio sæculari, et mortem non poterit euadere temporalem.

Quòd si diutius informatus et expectatus, steterit in negatiua, Episcopus et Inquisitor modo coniunctim, modo diuisim, nunc per se, nūc per alios

alios probos viros trahant ad se modo vnum testem, modo alium informando eum, quod attendat quid deposuit, & si dixerit verum vel non: quia si non, damnat se ipsum æternaliter, & aliū temporaliter; & quod non vereatur saltem secrete eis dicere, ne ille delatus moriatur iniuste: & verba talia studeant dicere, vt clare videant si deposuerunt veritatem, nec ne.

Quod si testes sic informati steterint in affirmatiua, & delatus in negatiua, nec ex hoc statim velint Episcopus & Inquisitor negotium per sententiam determinare, tradendo taliter deprehensum brachio sæculari; sed diutius eum teneant, nunc inducendo deprehensum ad affirmatiuam, nunc testes, diuisim tamen, ad excutiendam bene conscientiam suam: & singulariter attendant Episcopus & Inquisitor ad illum testem, quē viderint melius dispositum ad bonum, & qui videatur melioris conscientiæ: & circa illum instent diutius, si res ita se habuerit, vt deposuit nec ne, eius conscientiam onerando.

208 De teste vacillante.

Et si viderint testem aliquē vacillare, vel alias habeant indicia contra eum, propter quæ suspectus, quod falsitatem dixerit, merito habeatur, de bono consilio peritorum arrestent eum, & procedant vt iustitia suadebit. Compertum namq; est frequenter & frequentius, quod sic deprehensus testibus fide dignis, postquam in negatiua diu perstitit ad cor reductus, præsertim veraciter informatus, quod nō tradentur brachio sæculari, sed ad misericordiam admittetur, si suā detegat prauitatem; & veritatem, quam diutius negauit, tūc libere confitetur. Et frequenter repertum est, quod testes malitia agitati, ac inimicitia superati, se adinuicem colligarunt ad imponendam insonti hęreticam prauitatem; postea vero ad informationem frequentem Episcopi & Inquisitoris, remorsu conscientiæ fatigati, reuocant quod dixerunt, & fatentur maliciose se illi imposuisse tantam labem, propter quod, talis & taliter deprehēsus nō est per sententiam festinandus, sed diutius, quia per vnum annum, vel plures expectandus, antequam sic tradatur curiæ sæculari.

Si talis tandē errorem suū fateatur abiuret, &c.

Quo expectato tempore competenti, & adhibita diligentia concedenti, si sic delatus ac legitime deprehensus recognouerit culpam suam, ac confessus fuerit iudicialiter se fuisse illaqueatum tanto tempore præfata hæretica prauitate & illā ac omnem hæresim non contempserit abiurare, & satisfactionem ad arbitrium Episcopi & Inquisitoris congruam exhibere, tanquam in hæresi deprehensus & propria confessione, & testiū legitima productione, vt hæreticus pœnitens, abiuret omnem heresim publice, per formam, de qua agitur in octauo modo supra posito processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Si vero sit confessus, quod incidit in hæresim, sed nec omnem, nec illam voluerit abiurare, sed steterit in illa animo pertinaci, relinquatur brachio sæculari, & agatur circa illum per modum, de quo supra agitur in decimo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur.

Si autem ipse deprehensus steterit constāter in negatiua: sed ipsi testes resilierunt a sua affirmatiua, suum testimonium reuocando, ac culpā suam recognoscendo, quia insonti tantam labem falso imposuerunt, rancore & odio agitati, prece seu precio seducti, ipso delato vt immune à iudicio relaxato, puniētur ipsi vt falsi testes, accusantes seu deferentes, vt notat Paulus super c. Multorum. & ver. illos, in prin. de hæret. in cle. & feretur sententia seu pęnitentia contra eos per formam tenoris sequentis.

Forma puniendi ac condemnandi falsos testes, vel falso seu malitiose imponentes innocenti crimen hæretici prauitatis.

NOS N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis in terris talis domini, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus;

ATTENDENTES, quod tu talis de tali loco, talis diœcesis, veniens per teipsum spontanea voluntate, alias non citatus nec vocatus, ac comparēs personaliter coram nobis Inquisitore prędicto, seu Episcopo & Inquisitore prædictis in iudicio cōstitutus accusasti, seu denuntiasti, ac testificatus fuisti medio iuramento, quod talis, de tali loco, & talis diœcesis, talia dixit seu fecit contra sanctam fidem catholicam, ac in fauorem hæreticæ prauitatis, *exprimantur illa*: Nos merito præsumētes te nō falso contra prædictū talē talia deposuisse, nec ex odio vel rancore, neque ex animo maligno, sed zelo fidei orthodoxæ, quātū prima facie apparebat: dictum talem vocari fecimus corā nobis, & in iudicio constitutum, iuratumque de dicenda veritate requisiuimus, quatenus de prædictis super facto hæresis quæcunq; sciret tā de se q̄ de alijs plenam & meram nobis diceret veritatem: quo constanter negāte prædicta, & in negatiua diu & continue persistente, suspicantes eundem negare veritatem contra proprium iuramentum, eundem fecimus tanto tempore in carcere detineri: seu alias arrestari, credendo te & alios eundē nobis zelo fidei detulisse: Demū tā ex negatiua ipsius delati talis, (in qua perstitit, & persistit medio iuramēto, & multo tēpore expectatus) q̄ ex quibusdā verisimilibus cōiecturis merito suspicantes, quod tu malitiose & calumniose cōtra talem prædictum deponētes, eum inuoluere nixus fueris in crimine tā nefando; te citari, & ad nostram præsentiam adduci, ac prædictum talē coram nobis fecimus confrontari: & cū prędictus talis delatus in negatiua perstiterit, & tu in affirmatiua; & vterque medio iuramento, te iussimus detineri donec de prædictis (prout nos decuit) fuissemus plenius informati; & cōpertis talibus & talibus, *exprimantur*, te de carcere educi fecimus, & coram nobis in iudicio constitutum iuratumque, iterum monuimus & requisiuimus canonice, quod nobis aperires & diceres an ea, quę contra talem prędictum deposueras, continerent in aliquo veritatem: tu vero ductus cōsilio sanioris tuæ

ri, tuæ malitiæ conscius, & ad cor rediens, constitutus in iudicio coram nobis sponte & libere recognouisti, quod omnia & singula quæ deposueras contra eum, non fidei zelo, nec veritatis amore hoc feceras, sed potius typo malitiæ & rancoris, & liuore iracundiæ, & odio cōcitatus, & quod talia, quæ deposueras contra eum, non continebant in aliquo veritatem, sed simpliciter erāt falsa, petēs tu humiliter pro præmissis tibi misereri, ac tibi iniungi pœnitētiam salutarem: Nos igitur Episcopus & Inquisitor præfati, pensatis præmissis ac circūstantijs alijs, quibus motus animus noster & cuiuslibet iudicis potuit merito informari; certiores effecti quod veritatem, quę sola in negotio fidei quæritur, denigrasti, synceritatem sancti officij inquisitionis corrupisti, & nos tuos iudices delusisti, in præiudicium fidei orthodoxę, & in scādalum ac graue periculum prædicti talis innocentis, quem in tam detestabili crimine maliciose & fraudulenter inuoluere nitebaris, falsum ferendo testimonium in iudicio coram nobis: Ea propter ne (sicut nec dēt nec expedit) tale & tam graue crimen remaneat impunitum, & vt tui pęna transeat cæteris in exemplum, & alij a cōsimilibus arceantur, sedentes pro tribunali more iudicum iudicātium, sacrosanctis Euangelijs positis coram nobis, vt de vultu Dei omne iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem habentesque præ oculis solum Deum, de multorum peritorum in theologiæ facultate, & in iure canonico & ciuili, maturo consilio pariter & digesto, te talem [e] in causa fidei falsum testem, seu delatorem ad carcerem perpetuum talem, in his scriptis per nostram diffinitiuam sententiam cōdemnamus: in quo sub vinculis ferreis in pane doloris & aqua angustiæ, quamdiu vixeris, agas pęnitentiam de præmissis, solam vitam tibi de misericordia relinquentes; & nihilominus qd statim ponaris & eleueris in scala, in tali porta huius ecclesiæ, in qua stes ligatis manibus, & capite discooperto, & in camisia spoliatus, vsque ad horam prandij, & modo consimili tali die Dominica in porta talis ecclesiæ, & tali in tali, &c. *ponantur alia, vt visum fuerit, & culpa maior vel minor exegerit delinquentis*: Reseruantes nobis ex certa scientia & expresse, quatenus dictam pœnitentiam libere valeamus mitigare, relaxare, aggrauare, & mutare, si, & quādo, & toties, quoties nobis visum fuerit faciendum. Lata fuit hæc sentētia, &cæt.

Si aūt taliter deprehensus, per annū seu plus,
210 vel alio maiori congruo tempore expectatus perstiterit in negatiua continue, & testes legitimi in affirmatiua; disponāt se Episcopus & Inquisitor ad relinquendum eundem brachio sæculari, mittendo eidem aliquos probos viros fidei zelatores, & præsertim religiosos eidem non ingratos, sed familiares & gratos, qui [f] sibi indicent, quod mortem non potest euadere corporalem, dum stat in negatiua, sed tradetur tali die vt hæreticus impęnitēs brachio sæculari: & nihilominus Episcopus & Inquisitor, mittant balliuo, seu potestati curiæ sæcularis, quatenus tali die & hora ac loco, extra

A ecclesiam tamen, veniat cum familia sua ad recipiendum quendam hæreticum impęnitentem, quem tradent ei; & etiam quod faciat publice præconizari in locis illis, in quibus præconizationes aliæ fieri consueuerunt, quod omnes sint tali die & hora in tali loco ad audiendum sermonem quem Inquisitor faciet de fide, & tradent Episcopus & Inquisitor quendam hæreticum pertinacē brachio sæculari.

Adueniente aūt die prædicta ad ferendam sententiam assignata, erūt Episcopus & Inquisitor in loco prædicto, ipso tradendo ibidem existente in alto, & clero & populo congregato, vt eminēter
B ob omnibus videatur: ac [g] præsente Potestate curiæ sæcularis, stante ipso tradēdo, si fuerit in sacris ordinibus cōstitutus, vel cuiuscūq; religionis seu ordinis obumbratione fuscatus, induto, ac disposito ac si deberet in suo ordine ministrare. Et facto sermone per ipsum Inquisitorē, si (vt dictum est) relinquendus ipse fuerit in sacris ordinibus constitutus; Episcopus Pontificalibus indutus, eū degradabit, ea quæ sunt officij sui retrogrado ordine auferendo, incipiendo a supremo: & poterit vti verbis contrarijs his, quibus in conferendo talem ordinem Episcopi vti consueuerunt.

Qua degradatione expleta, si tradendus fuerit
C in sacris ordinibus constitutus, vel si non fuerit, facto sermone prædicto, legantur culpæ tradendi seu relinquendi brachio sæculari: quibus lectis feretur sententia per hunc modum.

Forma tradendi seu relinquendi brachio sæculari eum, qui conuictus est de hæresi per testes legitimos, & stat pertinaciter in negatiua, licet fidem catholicam
D *profiteatur.*

NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis & Frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini, a sancta sede Apostolica specialiter delegatus. 211

ATTENDENTES, quod tu talis, de tali loco, & talis diœcesis, fuisti nobis delatus de tali hęretica prauitate, *exprimatur*, & vellemus certiorari, in ea quę de te, & contra te nobis dicta fuerūt, veritate aliqua fulcirētur, & an tu ambulares in tenebris vel in luce, descēdimus ad nos informādū, testes diligentius examinandū, teq; vocandū ac interrogandū sæpius medio iuramento, defen-
E sionesque exhibendū, & ad omnia & singula faciendum, quæ per nos facienda erant secundum canonicas sanctiones. Verum cum vellemus pręsens tuum negocium fine debito terminare, solēne consilium tam in theologię facultate, quā in iure canonico & ciuili coram nobis fecimus congregari; & uisis ac diligēter discussis, ꝓcessus meritis, ac omnibus & singulis in præsenti causa ꝓductis, deductis, actis, & actitatis æqua lāce libratis, prædictorū consilio digesto pariter & maturo reperimus contra te probatum legitime, quod fuisti tanto tempore infectus hæretica prauitate: nā

reperimus

reperimus quod dixisti & fecisti talia & talia, *exprimantur*, ex quibus apparet manifeste quod es legitimè deprehensus in prædictam hęreticã prauitatem. Sanè cum cuperemus (prout adhuc cupimus) te veritatem fatẽdo resilire ab hæresi antedicta, & reduci ad gremium Ecclesiæ sanctæ, & ad sanctę fidei vnitatem, vt sic saluares animam tuam, & tam animæ, quam corporis mortem euadere gehennalem; tam per nos, quam per alios nostram diligentiam exercentes, ac te per longa tempora expectantes, tu in reprobum sensum datus contempsisti acquiescere nostro consilio saniori, immo perstitisti & persistis in negatiua pertinaciter animo indurato: quod dolenter referimus & referendo plangimus, & dolemus. Verũ cum Ecclesia Dei tanto tempore te expectauerit, quatenus resilires recognoscendo propriã tuã culpam, & nolueris, neque velis; & non habeat vltra quid tibi gratiæ faciat atq; mercedis: † eapropter vt sis cæteris in exemplum, & alij ab huiusmodi hæresibus arceantur, & tanta facinora non remaneant impunita: Nos Episcopus & Inquisitor, iudices in causa fidei memorati, sedẽtes pro tribunali more iudicũ iudicantium, sacrosancti; Euangelijs positis corã nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videãt æquitatem, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei gloriam, & honorem: te talem, in nostra præsentia constitutum, hac die, & hora, & loco, ubi ad audiendum sententiam diffinitiuã assignatis: diffinimus, declaramus, ac sententiamus, te esse hæreticum impęnitentem, & tradendum, seu relinquendum, vt talem, brachio sæculari, & per hanc nostram sententiam, vt verè hęreticum pertinacem, ac impœnitentem, a foro ecclesiastico te proijcimus, & tradimus, seu relinquimus brachio sæculari, ac potestati Curiæ sæcularis: Eandem curiam sæcularem efficaciter deprecantes, † quatenus circa te, citra sanguinis effusionẽ & mortis periculum, suam sententiam moderetur. Lata est hæc sententia, &c.

† Vox Hispana, idest, beneficij.

† Iuxta c. Nouimus. de verbo. sig.

Et tunc Inquisitor conferet omnibus, qui prædictis sermoni & sentẽtiæ interfuerũt, quadraginta dies de indulgentia ex parte domini nostri Papæ: indicãdo ẽt publice, quod oẽs qui præstiterũt auxilium, consilium, fauorem in facto fidei ante lato, habuerunt tres annos de indulgentia.

De associantibus relaxatũ.

Poterunt autẽ Episcopus & Inquisitor disponere, quod aliqui probi viri fidei zelatores, ipsi relicto curiæ sæculari non ingrati, sed familiares & grati, associent dictum relictum, dum curia sæcularis in eum suum officium exequetur, qui eum consolentur, & adhuc inducant, quod fatendo veritatem, ac recognoscendo culpam suam, resiliat ab erroribus suis.

Quod si forsan post sententiã, & iam relictus, & ad locum vbi est comburendus, deductus, dixerit se velle fateri veritatẽ & recognoscere culpã suã, & ita fecerit, & paratus fuerit huiusmodi hęresim & omnem aliã abiurare, licet præsumatur quod hoc faciat plus metu mortis, quam amore veritatis, crederem (vt dictũ est supra, in decimo † modo processum fidei terminandi) quod de misericordia possit recipi vt hæreticus pęnitens, & perpetuo immurari, iuxta glo. super c. Ad abolẽdam. §. præsenti. & ver. audientia. & c. Excõicamus. 2. de hęret. quamuis non, vt puto, de rigore iuris, nec tali conuersioni (vt dictum est ibi) est magna fides adhibenda a iudicibus fidei.

† Vide q̃ ibi scripsimus.

COMMENT. XLVIII.

De hoc modo agunt Tabiensis in Sum. verb. Inquisitor. §. 24. Iacobus Sprẽger in malleo maleficarum par. 3. q. 31. Syluest. lib. 3. de strigibus. c. 4. puncto 3. & Locatus in fine operis Iudicialis in formula tradendi brachio sæculari hæreticum impęnitentem, fidem tamen catholicam profitentem. & Repertorium Inquisitorum verbo, sententia. Num. 207.

In hoc autem modo præter praxim, quæ absolutissima est in hoc casu, duo potissimum offert Eymericus examinanda; quorum primum ad reum negatiuũ spectat; alterum vero ad testes, de quibus, ac plerijque alijs occurrentibus sigillatim receptiora, & securiora trademus.

Quid potissimum tractet Eymericus in duodecimo modo.

a Tamen ipse sic conuictus & deprehensus.] *Ita hunc locum imprimendum curauimus ex tribus manuscriptis Sabellano, Bononiẽsi, & Codice Cardinalis de Gambara: nam in Barcionensi impresso ita legebatur:* Cũ ipse sic conuictus, & deprehensus. *quæ lectio non multum cum antecedentibus & consequentibus cohærebat: quare manuscriptos secuti sumus, quorum planior & facilior est electio.* Num. 207.

Locus emendatus.

b Iste talis quamdiu sic persistit in negatiua, hæreticus impœnitens est censendus.] *Ex his verbis, & illis quæ profert Eymericus paulo post, nu. 218. ibi:* Qui sibi indicent, quod mortem non potest euadere corporalem, dũ stat in negatiua. *Itẽ est q. 34. partis secundæ, nu. 3. & deniq; ex tota serie huius disputationis, videtur dirimi quæstio illa anceps & controuersa, de qua valde olim fuit dubitatum: An qui accusatur de hæresi, de qua legitimè conuincitur, & negat se talia dixisse vel fecisse; protestatur tamen se omnino credere & tenere, quod tenet & credit sancta Romana Ecclesia, sit velut hæreticus impęnitens tradendus curiæ sæculari.* Num. 207.

An negatiuus protestans se credere vt credit Ecclesia, sit tradendus curiæ sæculari.

Et non obstante prædicta protestatione, procul dubio tradendus est, vt his locis docet apertissime Eymericus, cuius sententia vera est & communis, quã tradidit decisio Rotæ antiqua 875. tit. de hære. quæ incipit: Accusatus. *tenet etiam Hostiens. hoc loco ab Eymerico citatus. Calderinus cons. 2. titu. de hæret. Ioannes Anania in c. excõmunicamus. §. adijcimus. de hæret. & alij quidam ex antiquioribus. Recentiores aũt fere omnes, qui de puniendis hæreticis scripserunt, hanc ipsam sententiam audacter profitẽtur: Repertorium Inquisitorum verbo, negatiua. §. si tamen accusatus. Albert. tract. de agnosc. assertio. q. 8. num. 7. & 8. & q. 34. nu. 51. idem videtur tenere Boerius decisione 343. incip.* Quia in pręcedenti. *contra id, quod male prius differuerat decis. 341. incip.* inquisitus de hæresi. *tenet etiam Simancas de catho. inst. tit. 48. nu. 25, & 26. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 69. & seq. & cæteri bene sentientes vno consensu.*

Et quamquam non desint rationes viuę quidem

&

& efficaces ad hanc sententiam comprobandam, de quibus paulo post agam; hoc mihi videtur iam olim initio constitutæ delegatæ Inquisitionis definiuisse concilium Biterrense, & Narbonense, in quorũ primo videlicet Biterrensi ca.6.7.8.& 9. de hac facti specie, ac etiam de ordine procedendi in tali casu ita scriptum est:

Cap.6. Illos qui cum sint culpabiles, contemnunt cõparere infra tẽpus gratiæ, aut malitiose supprimunt veritatem, citetis suo tempore nominatim.

Cap.7. Eisque si veritatem contra se inuentam confiteri noluerint, exponatis capitula super quibus inuenti sunt culpabiles, & dicta similiter testium publicetis.

Cap.8. Ac datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate concessa, benigne admittatis exceptiones, & replicationes legitimas eorundem.

Cap.9. Et si quidem in sua defensione defecerint, nisi culpam probatam gratis confiteri voluerint, assignato ad sententiam termino peremptorio competenti, damnetis eosdem: non enim sunt ad misericordiam admittendi, dum in sua negatione persistunt, quantumcunque voluntati Ecclesiæ se supponunt. *hactenus ibi.*

Iam Concilium Narbonense apertius eandẽ sententiam comprobans c.26. ita cauit.] Si quis tamen culpam suam, ex qua possit credẽs vel hæreticus iudicari, de qua plene per testes seu aliam probationem constat, pertinaciter negare non metuit, quamdiu in huiusmodi negatione persistit, licet alias conuersionem prætendat, hæreticus absque dubio est censendus: euidenter namque impœnitens est, qui peccatum nec vult etiam confiteri. *hactenus ibi.*

Iam Hispania prima instructione Hispalensi anni Domini MCCCCLXXXIIII. c.14. apertissime declarata est eadem sententia, simulque prouisum, vt quotiens talis casus occurrerit, Inquisitores vitam & mores testium diligentissime perscrutentur, quod & ab Eymerico quoque hoc loco copiose & vere traditum est.

Illud vero præ cæteris est adnotandum, quod euidenter videtur indicare præcitatum concilium Narbonense, videlicet, hanc conclusionem de damnando tanquam impœnitente eo qui hæresim contra se probatam negat, licet protestetur se credere, locum habere non modo cum quis conuincitur de hæresi, quam dixit; verum etiam de facto aliquo hæreticali, ex quo possit vel hæreticus, vel credens hæreticorum iudicari: quod est valde singulare & notandum: quæ autem sint facta hæreticalia, dixi supra in hac 3. par. nu. 109. tit. de signis & indicijs, quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint. & quæ sint facta ex quibus homines iudicantur hæreticorum credentes, docui parte 2. super q.50. §. factis autem.

Rursus aduertendum est, hic haberi sermonem de eo, qui negat factum hæreticale, de quo legitime conuincitur, non autem de illo, qui confitetur factum hæreticale, prauam autem intentionem negat: nam in hoc alia agitur difficultas diuersa ab ea, quã hic tractamus, de qua vide in præcitato loco.

Rationes quibus superior sñia fulcitur. *Quod si quis quærat, quibus rationibus hæc sen-* A *tentia niti possit, illæ in promptu sunt. Primum, quoniam si hæresis huius negatiui plene ac legitime probata est, iam Ecclesiæ constat hunc hæreticum esse, qui nisi errores suos confiteatur ac detestetur, velut impœnitens hæreticus merito tradendus erit curiæ sæculari.*

Rursus qui legitime cõtra se probatos errores nõ concedit, quamuis protestetur, se rectam fidẽ tenere, nihilominus non satisfacit Ecclesiæ, quæ in primis satisfactionem postulat de probatis hæresibus, quas ipse dixisse diffitetur: quam ob rem cum non sit correctus, velut impœnitens erit damnandus, quoniam peccati venia non datur nisi correcto:

B *Postremo, quia ad veram pœnitentiam necessaria est confessio, nec veniam consequi meretur qui peccatum non agnoscit. c. non potest, cum seq. de pœniten. dist. 1. cum itaque is negatiuus non confiteatur, impœnitens putatur, ac curiæ sæculari propterea merito est relinquendus. plures alias rationes in eandem sententiam viuas sane & expirantes commemorat præfata decisio Rotæ 875. quas breuitatis gratia omitto.*

Ex his omnibus valide refellitur sententia Iulij Clari, qui in §. hæresis. uersic. & nota in hoc casu proposito. de hac veritate dubitauit, quamuis Ecclesiæ iudicio se supponat. cæterum a superiori sen- Sñia Iulij Clari reiecta. C *tentia nullo modo est recedendum, & hoc iure vtimur.*

Nec quisquam dicat, iniuste se hac ratione condemnari, nec conqueratur de iudicibus Ecclesiasticis, vel de iudicio Ecclesiæ ita statuentis, quæ de occultis non iudicat: sed si fortassis per iniquos testes est conuictus, ferat id æquo animo, ac lætetur, quod pro veritate mortem patiatur.

Monebo tamen hoc loco apertioris doctrinæ gratia, nonnulla esse necessaria, ad hoc vt prædicta sententia locum habeat, vt optime admonent Albertinus in dicto tract. de agnoscen. assertio. q.8. nu.8. & q.34. nu.51. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. Vt præfata sñia obseruetur, quot requirantur. D *1. nu.84. & seq.*

Primum, quod sit conuictus de vera & formali hæresi, verbi gratia, de hac: Non esse purgatorium, non de assertione scandalosa, temeraria, male sonãte, aut similibus: idem forte dicas de factis, ex quib. insurgit hæresis vel apostasia seu credentia, iuxta cõcilium Narbonense, vt paulo antea dicebamus, in quo multa prudentia opus est.

Alterum est, quod verba hæreticalia, de quibus negatiuus conuincitur, sint certa & clara, nõ dubia vel ambigua, habentia duplicem sensum, hæreticum vnum, catholicum alterum: quoniam tunc relicto sensu hæretico, catholicus accipiendus est, vt late do- E *cet idem Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q.7. & Ioannes Roias tract. de hæret. par. 1. nu. 366. dubia enim in meliorem & saniorem partem interpretari debemus, vt etiam docet sanctus Thomas 2.2. q.60. art. 4.*

Tertium est, quod reus conuincatur de hæresi, quã negat per testes legitimos & idoneos, seu omni exceptione maiores, non per inimicos aut singulares, aut aliàs inhabiles.

Quartum est, vt illud factum seu dictum hæreticale, de quo reus conuincitur, sit recens, non vetustum;

ctum; ita vt verisimiliter reus credatur eius fuisse oblitus, cum in facto antiquo obliuio præsumatur: de quo quid sit sentiendum, abunde dixi supra in 2. parte, super quæst. 34. §. sed in hac quæstione. & §. seq.

Postremum est, quod his negatiuus per testes cõuincatur asseruisse se illa credere, & credenda alijs esse. nam cum testis deponit de verbis hæreticalibus ab alio prolatis, debet etiam deponere de illius accusati credulitate: quia hoc in verbis necessarium est: cum aliquando talia verba possint dici referẽdo aliorum opiniones, aut disputando, aut lapsu linguæ, aut subito iracundiæ calore, aut alijs huiusmodi modis. hæc omnia colliguntur debere concurrere ex principio, & tota serie prædictæ decisionis 875. vt optime pręcitatis locis obseruauit Albertinus, quidquid dicat Ioannes Roias, qui fortassis in hoc non bene perpendit verba Albertini.

Num. 209. c Forma puniendi ac condemnandi falsos testes, &c]*Quoniam in hoc duodecimo modo processum fidei terminandi potest contingere testium falsitas; ideo quasi incidenter de testibus falsis puniendis disserit Eymericus: nam ex professo hoc tractat infra par. 3. q. 73. vbi diximus copiose. id solum hoc loco admonebo, dubitatum fuisse olim, an Inquisitor posset testes falsos punire, & qua pęna. sed hęc quęstio hodie penitus cessat, vt experientia ipsa quotidie testatur. Adde Zanchinum tract. de hæret. c. 14.*

Inquisitor falsos testes punire põt.

Iam quantum attinet ad formam ferendi sententiam contra falsos testes, diligenter eam hic prosequitur Eymericus, quem per omnia sequuntur repertorium Inquisitorum verbo, sentẽtia. §. sequitur forma sententiæ. & Locatus in fine operis iudicialis, in formula sententiæ contra falsos testes, seu falsum deponentes.

Num. 209. d Te citari, & ad nostram præsentiam adduci, ac prædictum talem corã nobis fecimus confrontari.]*Hoc ipsum in eadem facti specie consuluit faciendum Eymericus supra tit. De cautelis Inquisitorum contra hæreticorum cauillationes. §. tertia cautela. nu. 101. vbi diximus hanc reorum & testium conciliationem non facile esse admittendam.*

Cæterum, quia in hunc locum lectorem remiserã, dum quærerem, nunquid in aliquo casu locũ hæc confrontatio habere possit: nunc dico, prima fronte videri æquum & rationi consentaneum in hoc casu, vt rei negatiui & testium affirmantiũ conciliatio fiat, vt sic veritas habeatur, ne innocens negatiuus curiæ sęculari vltimo supplicio afficiendus tradatur.

Verumtamen quia grauis est hæc causa de confrontatione facienda, ideo in ea multum circumspecte loqui oportet, ne ex dictis nostris quis arripiat occasionem: & inconsiderate quando agat.

Confrõtatio testiũ & reorum in crimine hęresis, an & quando locum habeat.

Sit ergo in hac re hoc primũ axioma: Vbi magna affuerit causa, & omne periculũ cessauerit, recto iudicum arbitrio quandoque fieri potest hęc cõfrontatio. ita Simancas & vere in enchyridio violatæ religionis tit. 35. nu. 16. quam ob rem etiam in hoc casu de quo hic Eymericus agit, cum reus in negatiua perseuerat, non aliter fieri poterit confrontatio, nisi procul absit omne periculum: quod si affuturum crederetur ipsis testibus, nullatenus esset faciẽda ad explorandam veritatem; sed tunc ad condemnationẽ A *negatiui possent Inquisitores deuenire, nec dicentur iniuste eum condemnare, cum legitimis testibus sit conuictus: quia si facile permitteretur huiusmodi cõfrontationes, proculdubio redundaret in fidei detrimentum. nam homines a testificando contra hæreticos propterea auerterentur; quod est omnino pręcauendum, ne publicum commodum ob priuatã vnius aut alterius vtilitatem lædatur.* Num. 194.

Sit secundum axioma: Confrontatio tunc secure fieri potest, quando testes complices sunt eiusdẽ criminis cum reo: hoc enim casu manifestum est ad conuincendum reum negantem nominandos ei esse complices, cum quibus dicitur deliquisse: quare similiter poterunt ei confrontari. neq; enim tunc tam confrõ- B *tantur vt testes, quam vt complices.*

Sit tertium axioma: Cum vilissimi sunt testes & rei, qui parum curant bonam vel malam habere famam, quales sunt vilissimæ meretrices, & vilissimi homines, qui humeris onera deferunt, & si qui sunt similes; tunc fieri fortassis poterit confrontatio. sed hoc casu omnẽ periculi suspicionem procul etiam abesse oportet: ac in alijs etiam forsan casibus poterit admitti qui recto iudicum arbitrio relinquuntur.

In confrontatione facienda, & vbi fuerit facta, quæ obseruandũ.

Iam in confrontatione facienda hæc mihi uidentur obseruanda. primũ ne solus Inquisitor eã decernat, quia res magni momenti est: adhibeat ergo cõsi- C *lium Episcopi & peritorum, sine quorũ assensu nullo pacto crederem decernendam; quod si non conueniant; maiores Inquisitores consulant. certe in supremo Senatu Sacrosanctę & generalis Inquisitionis Romanæ nunquam fiunt huiusmodi confrontationes nisi re cognita, & decreto interposito per Illustrissimos Cardinales in tota Christiana repub. Inquisitores generales; vt vel hinc cęteri intelligant quam caute in re tam periculosa sit progrediendum.*

Postremo vbi decreta fuerit confrontatio, cauendum est, ne simul duos testes, aut omnes quotquot testificati sunt contra reum negatiuum producant coram ipso, sed singulos per se ei sistant, & vtriusque D *dicta notarius scribat: nam si diuersi fortassis in tẽpore vel loco commissi delicti deprehendãtur, aut in alijs substantialibus eius delicti, de quo agitur; tũc magna pręsumptio erit eos esse falsos, exemplo eorũ qui falso Susannam accusarunt, vt legitur Daniel. c. 13. sed hoc non erit obseruandum cum testes & reus sunt eiusdem criminis complices: tunc enim omnes simul produci poterunt.*

Quid obseruandum circa negatiuũ priusquã cõdemnetur.

Quantum vero attinet ad negatiuum, priusquam vt impœnitens condemnetur, plurima considerare oportet: & rationem diligentem esse habendam & rei negatiui & testium affirmantium facile suadet grauitas huius negotij. nam si reus negatiuus ex vi E *ta anteacta, bonis moribus, & bona fama procul ab hæresi sibi obiecta abesse videatur, iniquo testimonio vrgeri pręsumendum erit; quod tunc magis erit suspicandum, cum testes non sunt per omnia probati, aut aliquando accusato fuerunt inimici: quod Inquisitor ex officio debet inuestigare.*

Contra vero, reum negantem iniquum pręsumere licebit, & iusto testimonio conuinci, cum malę vitæ & famæ fuerit, & testes probati sunt & graues. hæc inquam & alia huiusmodi sunt aduertẽda priusquam ad condemnationem deueniatur.

Num. 209. e Te talem in cauſa fidei falſum teſtem ſeu delatorem ad carcerem perpetuum talem, &c. condemnamus.] *Ex hoc loco apertiſſime colligimus ſentire Eymericum teſtes falſos teſtificantes in cauſa fidei non eſſe puniendos pœna talionis, nec tradẽdos curiæ ſæculari, cum ad carcerem perpetuũ dãnet, de quo quid ſentiam, dicam copioſe infra ſuper d. q. 73.*

Delatoris & teſtis falſi æqualis pœna in hoc crimine.

Ad hæc, illud hoc loco obſeruabis, Eymericũ quo ad pœnam æquiparare delatorem, & teſtes, & recte quidem: quoniam licet in alijs criminibus mitius puniatur qui falſo defert, quàm teſtes: at cum in hoc crimine delator ſeu denunciator teſtibus annumeretur, vt aiunt Abbas & Felynus, in c. in omni, de teſtibus, & Albertinus in tract. de ſecreto num. 177. B *& Simancas in enchyridio tit. 23. nu. 7. conſequitur aperte delatoris & teſtis falſi parem futuram pœnam, æqualemque vindictam, vt ſubtiliter, & breuiter indicat hoc loco Eymericus.*

Num. 210. An qui falſo conuincitur in hoc crimine, poſſit illud fateri vt mortem effugiat.

f Qui ſibi indicent, quod mortem non poteſt euadere corporalem dum ſtat in negatiua, &c.] *Horum verborum occaſione diluenda eſt hoc loco pulchra difficultas, quæ doctis etiam poſſit negotium exhibere: An huic ita conuicto per falſos teſtes, qui re vera crimen hæreſis ſibi obiectum non admiſit, liceat illud fateri, & agnoſcere, ſique infamare, vt mortem euadat temporalem, & miſericordiam implorando ad Eccleſiæ gremium pœnitentiamque ad-* C *mittatur.*

Ac primum quidem cum fama inter bona temporalia numeretur, quamuis externorum bonorum maximum cenſeatur. cap. deteriores. 6. quæſt. 1. Ariſtoteles lib. 4. Ethicorum c. 3. B. Thom. 2. 2. q. 129. artic. 1. traditque copioſe Dominicus Sotus lib. 4 de iuſt. & iure quæſtione 2. artic. 3. concluſ. 4. & alij Theologi communiter, poterit vbique quilibet arbitrio ſuo ita famam vt pecunias & cætera bona temporalia profundere, præſertim ad vitam redimendam, quæ cunctis rebus etiam pretioſiſſimis antepo- D *nenda videtur.*

Rurſus quamuis honor ſeu bona fama res præſtãtiſſima ſit, opinione tamen hominum, qua honor conſiſtit, pluris æſtimatur ingens auri pondus, quam tenuis honor & fama: vitam autem famæ eſſe præferendam ſecundum eſſentiam valoris vtriuſque, nullus vnquam (quod ego ſciam) dubitauit. licere itaque videtur vel ad conſeruandam vitam, vel ſæuitiam ad ſæuitiam tormentorum euitandam, neglecta fama crimen fateri quod non commiſimus.

Multa in eandem ſententiam afferri poſſent, quæ libenter omittimus, atque in hac difficultate ſit hæc prima concluſio: Quamuis homo ſit dominus ſuæ famæ, & ſe quandoque infamando, prodendo, & de- E *tegendo crimen quod commiſit, non pecet contra iuſtitiam, neque vlli iniuriam irroget; nihilominus ſaltem veniale peccatum committit contra ſui ipſius charitatem: quod plane multo magis tunc contingeret, quando ad euadendam ſæuitiam tormentorum id diceret quod non commiſit: nam tunc culpam mendacij admitteret; mendacium autem licet ex ſuo genere non ſit peccatum mortale, dictum tamen in iudicio coram iudice legitime interrogãte, & cum iuramento præcedenti, mortale peccatum eſt: quod ſi venialis etiam tantum culpa eſſet, nec tunc* A *quidem admittere liceбit, quia mentiri ſuo genere malum eſt.*

Sit ſecunda concluſio: Quotiens quis conuincitur de nefandiſſimis quibuſdam horrendiſſimiſque flagitijs, quæ aures exhorreſcunt, veluti de crimine vtriuſque maieſtatis læſę, adulterio, & ſimilibus, ipſeque re vera hæc non commiſit, ſi vel vt mortem euitet, vel tormentorum ſæuitiam, vel aliud ſimile periculum inſ met ſe ſatendo quod non fecit, vix poteſt à mortali peccato excuſari, etiamſi non iuratus & extra iudicium talia diceret, propter grauiſſimã infamiam, quam ſibi imponeret. has duas concluſiones colligo ex ſententia Soti lib. 4. de iuſt. & iure. quæſt. 2. artic. 3. concluſione 4. circa finem. quem per omnia ſequitur Couarruuias lib. 1. varia. reſolutio. cap. 2. nume. 8. cui ſententiæ libentiſſime ſubſcribo, quia & tutiſſima eſt, & omne peccati periculum excludit.

Vt mortem fugiamus nõ licet fateri crimen quod non fecimus

Quam ob rem, cum crimen hæreſis inter nefanda & horrenda delicta connumeretur, immo ſit grauiſſimum & maximum, nullus vt mortem euitet debet de eo ſe infamare. quemadmodum enim grauiter peccaret, qui de eo crimine alterum infamaret; ita quoque peccaret qui infamaret ſe ipſum, iuxta doctrinam Archidiaconi in cap. non eſt. 23. q. 5. Panormitani in cap. ex parte el 2. de ſepulturis. C *Syluestri in ſum. verbo, detractio. q. 3. Caietani 2. 2. q. 73. art. 2. & aliorum aſſerentium perinde eſſe peccatum mortale infamare ſe ipſum, ac infamare proximum.*

Confeſſarij qd agere debeant circa negatiuum.

Quare in hoc caſu, quamuis huic negatiuo duriſſimum videatur innocentem mori, & propterea fortaſſis credat ſibi licere ad mortem euitandam crimina obiecta fateri; nullo tamen modo id eſt permittendum. quam ob rem eorum theologorum & confeſſariorum, qui negatiuum talem conſolantur, & ad ſupplicium comitantur, munus erit eum induce- D *re, vt veritatem prodat. ſed caueat omnino ne ſibi crimen, quod non commiſit, imponat, vt temporalem mortem euitet; memineritque, ſe ſi patienter eã iniuriam & ſupplicium toleret, velut martyrem eſſe coronandum.*

Iam non obſtant rationes initio adductæ, quibus vno verbo reſpondemus, quod tametſi concedamus homines dominos eſſe famæ (quod tamen multi negant, ac de ea velut de pecunijs ſibi diſponere licere: certiſſimum tamen eſt tunc prohiberi cum præter famæ iacturam peccatum committitur, vt in caſu propoſito.

Num. 210. An ad ſententiam ferendã contra hæreticos, ſit neceſſaria præſentia iudicis ſæcularis.

g Ac præſente poteſtate curiæ ſæcularis, &c.] *In omnibus ſententijs eorum qui curiæ ſæculari re-* E *linquuntur, Eymericus ſecutus iura de hæreticis in hac cauſa tractantia, ſemper meminit præſentię curię ſęcularis: quare non infrugifera hinc nec inutilis oritur dubitatio: An Epiſcopus, vel Inquiſitor poſſint ad talem ſententiam diffinitiuam procedere, abſente iudice ſęculari: vel contra, ita eius pręſentia exigatur, vt ſententia aliter lata nulla ſit.*

Ac prima quidem fronte dicendum videtur pręſentiam ſæcularis iudicis requiri; quoniam vbi certa forma, ſeu modus adiungitur iuriſdictioni alicuius iudicis, ceſſante eo modo, iuriſdictio ceſſare videtur, l. cum hi §. ſi pretor. ff. de tranſactiou. facit

textus

textus in cap. quia propter. de electio. at a iure præscribitur Inquisitoribus certus modus promulgandi sententias aduersus hæreticos, videlicet, vt eas pronuntient relinquentes damnatos præsentibus Potestatibus sæcularibus animaduersione debita puniendos. cap. excommunicamus 1. in princip. de hæret. ca. ad abolendam. §. illos. de hæret. & c. nouimus. de verb. signifi. fit ergo, vt aliter nequeant sententias pronuntiare. A

Rursus, cum aliquid est inductum a iure pro solemnitate sententiæ, si illud prætermittitur, non valet sententia. 2. q. 1. in summa. cap. nihil. & cap. Primates. eadem causa. & q. quare in casu proposito necessaria videtur iudicis sæcularis præsentia, cum vel ut certa quædam solemnitas a iure præscripta esse videatur. B

Præsentia iudicis sæcularis quatenus exigatur.

Verum his non obstantibus, certior & verior sententia est, valere sententiam condemnatoriam aduersus hæreticos latam in absentia iudicis sæcularis, dummodo interueniant alia substantialia. quamuis enim iura requirant in tali sententia, seu actu condemnandi, præsentiam iudicis sæcularis, seu Bailliuorum suorum, non ita postulant, vt absque illis nihil vtile geratur, sed vt illi velut ministri sententiam latam debitæ executioni mandent: nam omnis actus alius præterea illis interdicitur in hoc crimine, quod mere est ecclesiasticum. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. C

Iam si præsentia Potestatis sæcularis necessaria esset in proferenda sententia condemnatoria contra hæreticos impœnitentes, vel relapsos, facile ob hanc causam posset impediri officium inquisitionis, dum magistratus sæcularis, aut nulla, aut ficta interdum quæsita causa, suam præsentiam denegaret.

Postremo ita iudicandum videtur de præsentia iudicis sæcularis in hac causa, ac de adhibendo & requirendo peritorum consilio, sine quo Inquisitores iudicare possunt, cum non teneantur necessario peritorum, aut consultorum iudicium aut opinionem sequi, vt dixi infra in hac 3. parte super q. 78. itaque quemadmodum sententia lata, vel contra suffragia peritorum, vel non requisitis eorum suffragijs iure valet, eodem modo valebit non adhibita præsentia iudicis sæcularis. D

Sed cum Inquisitor & Episcopus in reum sententiã tulerint, vbi suam præsentiam, aut noluerit, aut non potuerit præstare sæcularis magistratus, ea quidem valida erit, & sufficiet per legitimam personã, publica si opus fuerit scriptura interueniente (quod est tutius) intimare iudici sæculari talem, verbi gratia Caluinum, pertinacem hæreticum & impœnitentem, seu relapsum esse iudicatum: ipseque magistratus sæcularis, quamuis præsens sententiæ non assuerit, fidem huic intimationi debet adhibere, & hæreticum sibi traditum vltimo supplicio afficere, nisi velit tanquam hæreticorum fautor, & sacri officij impeditor grauissime coerceri: nec processus copia sibi est tradenda, vt late alibi differui. E

His ita vere constitutis, non obstant adducta in contrarium, quibus vnica solutione satisfacimus, dicentes ex sententia glossæ in clemen. 1. verbo inhibentes, circa medium. de iure patronatus. quod vbi mandatur aliquid, sub certo modo faciendum ab eo qui alias habet super ea re ordinariam iurisdictionem, etiam procedat illo modo, & forma non seruata, vel omissa, valet nihilominus, & tenet actus. manifestũ est autem, Episcopos iurisdictionem ordinariam habere ad coercendos hæreticos: quamuis ergo nõ obseruent in hoc casu istam solemnitatem de adhibenda præsentia iudicis sæcularis, cum reos damnant, nihilominus sententia valebit.

De inquisitoribus vero, qui alias non habent ordinariam iurisdictionem contra hæreticos, dubium maius esse posset: nihilominus tamen dicimus idem in eis locum habere, quoniam in negotio hæreticæ prauitatis eorum potestas & iurisdictio æquiparatur potestati ordinariæ: immo non inepte quidam asserunt, maiorem eorum esse iurisdictionem in causis fidei, vt alibi examinabimus. quare quod de vno dicitur, de altero penitus accipi potest. & hanc sententiam olim etiam inuenio comprobatam responso quodam de hac re edito, quod extat in vetusto illo codice Marcelli secundi Pontificis Maximi, cuius nobis copiã fecit Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Guiliermus Sirletus, a qua nullo pacto crederem recedendum.

De tertiodecimo modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de hæresi contumaciter absentis, vel fugitiui.

Ertiusdecimus & vltimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de hæretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum, reperitur conuictus de hæretica prauitate; est tamen fugitiuus, seu absens contumaciter, sed congruo tempore expectatus: & hoc est in tribus casibus. 212

Primus est: quando ipse delatus est deprehẽsus in hæresi, vel confessione propria, vel facti euidentia, vel testium productione legitima, sed fugit, vel se absentauit, & citatus legitime noluit comparere.

Secundus casus est: quando aliquis est delatus de hæretica prauitate, & recepta informatione aliquali contra eum, habetur aliqualiter, seu leuiter suspectus de hæresi, & sic citatur responsurus de fide; & quia renuit contumaciter comparere, excommunicatur, & excommunicatus sustinet illam excommunicationem per annum animo pertinaci, & semper contumaciter se absentat.

Tertius casus est: quando aliquis impediuit directe iudicium, sententiam, seu processum fidei Episcopi, vel Inquisitoris; vel qui ad hoc dederit auxilium, consilium, vel fauorem, & contumaciter se absentauit. Talis est excommunicationis mucrone percussus, quam si sustinuerit per annũ animo indurato, ex tunc est vt hæreticus cõdemnandus, per c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

In primo casu ille talis est impœnitens hæreticus condemnandus, iuxta c. Ad abolendã. §. præsenti,

senti. In secundo a casu,& tertio nõ est hæreticus impęnitens iudicandus,sed tamquam seu, vt hæreticus impęnitens condẽnandus, iuxta c. Cum contumacia,& per c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Circa quemlibet istorum talis practica seruãda est. Talis enim congruo tempore expectatus citetur per Episcopum,vel Inquisitorem in Ecclesia cathedrali illius diœcesis, in qua deliquit, & in alijs Ecclesijs illius loci, vbi domicilium cõtrahebat, & specialiter vnde fugit, & citabitur per formam tenoris sequentis.

Forma [b] citandi conuictum de heresi absentem, vel fugitiuum contumacem ad sententiam.

213 NOs N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis,& Fr. N. Inquisitor hæreticæ prauitatis,in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta sede Apostolica specialiter delegatus,tali,talis diœcesis,seu talis ordinis,seu religionis,Spiritum consilij sanioris.

PRAE cunctis nostræ mentis desiderabilib. illud potissimum infigitur cordi nostro,ne tẽporibus nostris in dicta tali dięcesi vberẽ florẽtẽq; vineam, Ecclesiam inquam, vineã Domini Sabaoth,quam summi Patris dextera virtuosius cõplantauit,quã eiusdẽ Patris Filius proprii,ac viuifici vnda cruoris vberius irrigauit, quam ipse almus Spiritus paraclitus miris, ineffabilibusq; donis intimius fęcũdauit, quam tota ipsa incõprehensibilis,atq; inattingibilis Trinitas beata,grãdissimis,varijsque priuilegijs sanctius dotauit,pariter & ditauit, Aper de sylua, qui est, & dicitur hæreticus quilibet, absorbeat, & depascat, fructus fidei vberes deuastãdo,ac lacerantes, hæresum vepres palmitibus inserẽdo,serpensque tortuosus nostri improbus humani generis inimicus,efflãs virus,q est Satanas,& Diabolus; eiusdẽ vineæ Dominicæ palmites inficiat,atque fructus,virus prauitatis hæreticæ immittẽdo. † Nẽ et ager ipse Dominicus, populus inquã catholicus, ad quem excolendum pariter,& serendũ descendit de summorum polorum arce,Dei Patris vnigenitus,atq; primogenitus,seminauit miris,sanctisq; prædicationibus,discurrit per villas,& castella docens non sine magnis fatigationibus,elegit Apostolos viros vtique operarios industrios, ac conduxit,ditãs illos æternis retributionib. expectãs ipse Dei filius de agro isto magno illo die iudicij extremo vberes manipulos colligere, & per manus sanctorum angelorum recondere in cęlesti horreo sancto suo, Sampsonisque vulpeculæ intricatæ, quæ sunt personæ labe hæretica deprauatæ,facies quidem habentes diuersas,sed caudas ignitas adinuicẽ colligatas,qa de vanitate conueniunt in idipsũ,segetẽ Dominicam iam albam ad messem, splendoribus fidei relucẽtem, morsu amarissimo demoliantur,ac discursu subtilissimo † perdant, impetuque validissimo ac-

† Subintelligendum hic videtur aliquod verbũ, nempè arceat, aut aliud simile.

† Al. velocissimo.

A accedant,pariter, & accendant,dissipent, & deuastent,synceritatem sanctæ fidei catholicæ subtilitec,& dãnabiliter subuertendo: ea propter cũ tu talis incideris in damnatas hęreses manifestẽ, illas publicè in tali Ecclesia prædicando, seu taliter, *dicatur*, seu fueris per testes legitimos conuictus de hæretica prauitate, siue deprehẽsus propria confessione in iudicio p nos recepta,& post captus fugeris,medicinã refutãs salutarem: Nos vero citauerimus te, vt de, & super his coram nobis manifestius responderes,tuque ductus maligno spiritu pariter,& seductus,renueris cõparere; *Vel sic:* Ea proptec cum tu talis delatus nobis B de hæretica prauitate, & recepta informatione contra te aliàs de eadẽ esses nobis suspectus leuiter,qd fores infectus labe prædicta,citauimus te, quatenus coram nobis personaliter compareres de fide catholica responsurus: Cumq; citatus renueris contumaciter comparere, excommunicauimus te,ac excõmunicatum fecimus publicari, in qua excõmunicatione stetisti per annum, seu annos tot,aĩo pertinaci,latitans,& fugiens hinc, & inde,ita q nũc quò te duxerit malignus spiritùs ignoramus, & cũ te expectauerimus misericorditer,& benigne,vt reuerteretis ad gremium ecclesi. sanctæ Dei,& ad sãctę fidei unitatẽ;tu facere C cõtẽpsisti in reprobũ sensum datus. Sane cũ velimus (vt tenemur iustitia nos cogẽte) causam tuã huiusmodi,fine debito terminare,nec valeamus tam nefanda crimina cõniuentibus oculis tolerare: Nos Episcopus,& Inquisitor,iudices in causis fidei supradictis,te talẽ sępefatũ latitantẽ, profugum,& fugitiuum, per præsens nostrũ edictum publicũ requirimus,pariter, & citamus peremptoriè,quatenus tali die,talis mensis,de tali anno,in tali Ecclesia cathedrali,talis diœcesis, hora tertia, cõpareas personaliter coram nobis,diffi- D nitiuam sentẽtiam auditurus;significantes quòd siue comparueris,siue nõ,procedemus ad nostrã sententiam diffinitiuam cõtra te,prout ius, & iustitia suadebũt. Et vt præsens nostra citatio perueniat ad tui notitiã,nec valeas ignorantiæ velamine te tueri,præsentes nostras litteras,dictas requisitionem, & citationem nostras in se continẽtes,volumus,& mandamus affigi in valuis publice talis prædictę Ecclesiæ cathedralis, in quorũ testimonium singulorum,præsentes nostras litteras impressione nostrorũ sigillorum iussimus communiri. *Datum,* &c.

Adueniente [c] aũt die præfixa ad audiendã diffinitiuam sententiam assignata,si profugus cõpa- E ruerit,& cõsenserit publicè omnẽm hæresim abiurare,humiliter pœnitens,admitti ad misericordiam postulando, si relapsus non fuerit, admittetur:& si fuerit deprehensus propria cõfessione, vel testium legitima productione, abiurabit, & pœnitebit vt hæreticus pœnitens, secundum modum, de quo agitur supra in octauo modo processum fidei terminandi, vbi de talibus agitur. 214

214 De citatis absentibus venientib. post annum.

Sed si fuerit suspectus violenter, qa citatus responsurus de fide noluit cõparere,& fuit ex hoc excommunicatus, et stetit in excommunicatione per annum animo pertinaci,& pęnitebit,ad-

mittetur, & abiurabit oēm hæresim, & pœnitebit, vt hæreticus suspectus de hæresi violéter pœnitens, secundum modum, de quo agitur supra in sexto modo processum fidei terminandi.

Si autem comparuerit, & non consenserit abiurare, tractetur vt verus hæreticus impœnitens præsens brachio sæculari, per modum, de quo dictum est supra, & agitur in decimo modo processum fidei terminandi.

Si autem contumaciter renuerit comparere, facto sermone per Inquisitorem, iuxta materiã, si talis profugus fuerit in sacris ordinibus constitutus, seu aliàs cuiuscunque religionis, seu ordinis obumbratione fuscatus, Episcopus in pontificalibus indutus degradabit eum, non realiter ea, quæ sunt sui officij ab eo personaliter auferendo cum non sit præsens: sed verbaliter, & per sentẽtiam eundem ab officio deponendo, iuxta c. Veritatis est verbum de dolo, & contu. & agitur supra par. 2. q. 40.

Deponet autem eum Episcopus, seu degradabit per sententiam tenoris sequentis.

215 *Forma[d] degradandi verbaliter absentẽ condemnandum, vt impœnitentẽ.*

NOs N, miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis, &c.

ATTENDENTES, quòd tu talis in sacris ordinib. constitutus, *exprimantur*, vel talis religionis obũbratione fuscatus, *exprimatur*, tuis demeritis exigentib. es mox per nos, & venerabilem Inquisitorẽ hæreticæ prauitatis impœnitens hæreticus iudicandus, & vt talis per nostram sententiã relinquendus brachio sæculari: ea pp iustitia exigente, & vt nobis mandant canonicæ sanctiones sententiam depositionis, ac degradationis in, & contra te ferimus in his scriptis, te ab omni officio sacerdotali, & sacris ordinibus, ac prædicatione, atque confessionum audientia deponẽtes. Lata fuit hæc sententia, & cætera.

Formetur depositionis sententia secundũ qđ in tali sacro ordine, vel tali fuerit cõstitut⁹. Qua lata, Episc. & Inquisitor forment sententiã contra eũ, iudicando eũ hæreticum pertinacẽ, & si volunt, etiam relinquendo eum per sententiam brachio sæculari: hoc est à foro Ecclesiast. expellendo, licet nõ realiter tradendo, quia nõ est præsens; & si volunt, ẽt possunt se habere mitius, scilicet, quod declarent eum fore hæreticũ impœnitentem, sed nõ relinquant brachio sæculari, nec à suo foro expellant ad finem, quòd si adhuc voluerit pœnitere, possit liberè, & absque quæstione admitti ad misericordiam, & abiuret.

Feretur autem sententia per modum tenoris sequentis.

216 *Forma ferendi sententiam contra absentem, vel fugitiuum declarandum hæreticum impœnitentem.*

NOs O. Episcopus miseratione diuina talis ciuitatis, & frater N. Inquisitor hæreticæ prauitatis, in terris talis domini ditioni subiectis, à sancta Sede Apostolica specialiter delegatus,

ATTENDENTES, quòd tu talis de tali loco, talis diœcesis, fuisti nobis delatus de multiplici hæretica prauitate, fama publica referente, seu fide dignorum insinuatione: Nos quibus ex officio incumbit, descendimus ad videndum, ac inquirendum, an clamor, qui ad aures nostras peruenerat, veritate aliqua fulciretur, & an tu sic delatus ambulares in tenebris, vel in luce: verum cum inuenissemus te in hæresi deprehensum, deponentibus contra te quampluribus testibus fide dignis te, coram nobis aduocatum iussimus detineri, ac te interrogantes medio iuramento, confessus es nobis iudicialiter, quòd fuisti tanto tempore infectus prædicta hæretica prauitate: & quòd eras paratus pœnitere, ac dictam hæresim abiurare, & facere quæ tibi forent per nos imposita, & mandata, *dicatur, vt fuit*: Sed post maligni spiritus consilio ductus pariter, & seductus, metuens tua vulnera vino, & oleo salubriter confoueri, carcerem, & arrestum fregisti pariter, & aufugisti, latitans hinc, & inde, & quò te malignus spirit⁹ duxerit antefatus totaliter ignoramus. *Vel sic*: Verum cum inuenissemus contra te (taliter, vt prædicitur, nobis delatum de hæretica prauitate) multa indicia, propter quæ suspectum leuiter de prauitate prædicta te merito haberemus, citauimus te per publicum edictum in talibus, & talibus Ecclesiis talis diœcesis; quatenus infra certum terminum tibi per nos præfixum, coram nobis in tali loco personaliter compareres, in & super prædictis contra te depositis, & aliàs de fide catholica, & eius articulis responsurus: Tu vero insano consilio inhærendo, renuisti contumaciter cõparere: Cũque iustitia exigẽte te excommunicauerimus, ac fecerimus excõmunicatũ publicè denunciari, tu medicinam refutans salutarem, dictam excõmunicationem vltra quam per annum sustinuisti, & adhuc sustines in reprobum sensum datus: animo pertinaci & profugus latitãs hinc, & inde. ita vt quò te malignus spiritus duxerit, ignoremus. Sane cum lõgo tempore *quia tamdiu*, † te expectauerit Ecclesia sancta Dei misericorditer, & benignè quatenus ad eius misericordiæ gremium euolares, ab errorib. resiliendo, & fidẽ catholicã profitendo, ipsaq; te clemẽtiæ vberib. enutriret; malignorũ seductus cõsilio, acquiescere recusasti, in tua pertinacia perseuerans. Verum cũ vellemus, prout volumus, & debemus, iustitia nos cogente, causã tuam fine debito per sentẽtiam terminare, citauimus te, quatenus hac die, & hora, & hoc loco, cõpareres personaliter corã nobis, diffinitiuam sententiam auditurus: & quia renuisti cõtumaciter comparere, merito te ostendis velle perpetuo in tuis hæresibus, & erroribus remanere, quod dolẽtes referimus, & referẽdo dolemus. Sed cum nõ possimus, nec velimus iustitiã subterfugere, nec tantam inobediẽtiam, & contumaciam ad Dei Ecclesiã tolerare, ad exaltationem fidei catholicæ, & ad extirpationem prauitatis hæreticę iustitia exigente, & tua inobedientia, ac contumacia requi-

† Alit a: quia tanto, die quanto.

requirente hac die, hora, & loco tibi in antea ad audiendũ diffinitiuam sententiam peremptorie assignatis, præhabito consilio multorũ peritorũ tam in iure canonico, quàm in theologiæ facultate, siue in iure ciuili, pcessus meritis visis, & diligenter discussis, oĩbusq; in eis contentis æqua lance libratis: Nos sedẽtes pro tribunali more iudicũ iudicantium, sacrosanctis Euãgelijs positis coram nobis; vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri uideant æquitatẽ; habentesq; præ oculis solũ Deũ, & sanctæ fidei irrefragabilem veritatẽ, contra te talẽ absentem, vt præsentem, B. Pauli Apostoli vestigia imitãtes, sententiã [c] diffinitiuã taliter ferimus in his scriptis.

CHRISTI NOMINE INVOCATO.

NOS Episcopus, & Inquisitor iudices in causa fidei memorati, attendẽtes in causa ista fidei, ac processib. inde cõfectis, ordinẽ iuris fore seruatũ: attendentes ẽt quòd legitime citatus non comparuisti, nec per te, nec per alium te aliqualiter excusasti: attẽdentes etiam, quòd in præfatis hæresibus lõgo tempore cõtumaciter perstitisti, & adhuc ẽt perseueras, ac excommunicationem per tot annos in causa fidei sustinuisti, prout, & nunc sustines animo indurato: attẽdentes etiam quòd Ecclesia sãcta Dei nõ hẽt vltra erga te qd faciat, cum perseueres, & perseuerare velis in excommunicatione, & hæresibus prælibatis: Ea propter B. Pauli vestigia sectãtes, declaramus, diffinimus, ac sententiamus, te talem absentem, vt præsentem, esse hæreticum pertinacem, & vt talem relinquendum brachio sæculari, & per nostram sententiam diffinitiuã te à foro Ecclesiast. expellimus, ac relinquimus potestati curiæ sæcularis, eandẽ curiam affectuosius deprecãtes, vt si quando te habuerit in sua potestate, erga te citra sãguinis effusionẽ, & mortis periculũ suã sententiã moderetur. Lata fuit hæc sententia, & cætera.

213 Considerandum est hic, quòd si iste profugus & cõtumax fuerit deprehensus in hæresim, vel propria confessione, vel testibus legitimis, et ante abiurationem aufugerit, est per sententiam verè hæreticus impenitens iudicandus, & ita in sententia ponendum.

Qui nam ex his habendi sint hæretici, & qui vt hæretici.

Si aũt aliter non fuerit deprehensus, nisi quia delatus, et suspectus habitus fuerit citatus de fide responsurus, & quia renuit comparere, fuit excõmunicatus, & in excommunicatione steterit vltraquam per annũ animo indurato, & tandẽ noluerit comparere: iste nõ est iudicandus hæreticus, sed vt hæreticus, & vt talibus condemnandus, & ita ponendũ est in sententia, vt dictum est prius.

COMMENT. XLIX.

REferunt Iacob. Sprẽgerius in malleo maleficarũ 3. par. q. 32. Tabiens. in sum. verbo, Inquisitor. §. 25. & Locatus in fine operis indicialis in formula sententiæ contra hæreticum fugitiuum contumacem, & congruo tempore expectatum. & Syluester tract. de Strigibus, lib. 3. c. 4. puncto 15.

Est autẽ totus hic Hymerici locus planus, et facilis, & in praxi velut præcedentes maiori ex parte A *etiam nunc susceptus, & vsitatus, paucis exceptis, quæ ob temporũ varietatem sunt addita, vel immutata: quæ qualia sint, suis locis explicabuntur. iam quæ ad hũc locum spectant, copiose tractauit Simancas de catho. instit. tit. 2. & in enchyridio tit. 45.*

a In secundo casu, & tertio non est hæreticus impenitens iudicandus: sed, tanquam; seu, vt, hæreticus impenitens condemnandus.] *Optimè loquitur Eymericus, & secundum iuris regulas, & ratio differentia est, quia in primo casu de hæresi constabat (vt ipsemet auctor docet hic in principio uersic. primus est.) per confessionem, vel facti euidentiam, vel testium depositionem; in secundo vero, &* B *tertio solum per iuris præsumptionem.* Num. 212.

Absentes cõtumaces, an damnandi sint hæretici, vel tanquam hæretici.

Hoc vero discrimen, dũ vult auctor adnotare, addit illas voces, tanquam: &, vt: quæ licet quandoque veritatem significent, tamẽ vt plurimum similitudinem includunt. c. cum dudum 1. de electio. & alibi sæpè, quæ velut nota omitto.

Archidiaconus, Ioan. Andr. & Franchus in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. veritatẽ significare putant: sed re vera Eymerici sententia hoc loco magis videtur secundum iura; quoniam istæ dictiones, & aliæ similes in materia præsumptionũ, aut nunquam, aut raro significãt ueritatem. præsumptio enim nõ est veritas ipsa, quãuis sæpissimè super veritate fundetur. C *quam ob rẽ benignior est Eymerici sententia hic dicentis, absentem in secũdo, & tertio casu non esse condemnandum sicut vere hæreticum, sed tanquam hæreticũ, aut vt hæreticum. iuris enim præsũptione hæreticus putatur, licet fortassis re uera hæreticus non sit; quod ipsum docuit paulo antea Eymericus in sexto modo terminandi processum, nu. 174. §. circa istum. & ita obseruandum (et recte iudicio meo) admonet in postremis verbis huius 13. modi. num. 217.*

Dictiones, vt & , tanquam an significẽt fictionẽ, vel ueritatem.

Neque his aduersatur elegans decisio Bellamere 676. incip. Cõtumax, vt hæreticus. *probantis hunc contumacem absentem verũ hæreticum esse reputandum, quod nos nõ negamus:* D *nam re vera iuris fictione hæreticus verus creditur, quia talis suspicio violenta est, nihilominustamen probationẽm potest recipere in contrariũ. c. nec aliqua. 27. q. 1. c. causam. & c. proposuisti. de probatio.*

b Forma citandi cõuictum de hæresi absentẽ, &c.] *De citandis absentibus satis multa dixit Eymericus supra 3. par. nu. 130. in quinto impedimento, quod prorogat Inquisitoris iudicium, & sententiam, ubi nos diximus satis copiosè: hic uero opportunè addit, quomodo sint citandi contumaces ad audiendam sententiam contra eos ferendam, nisi intra terminum præscriptum accesserint, ac sui copiam fe-* E *cerint in iudicio Inquisitorum.* Num. 213.

Quantum verò ad hanc citationis formã attinet, tametsi nõ inepte hodie possit vsurpari, cõsuetudine tamẽ receptũ est, vt breuius concipiantur citationũ formulæ omissis his lõgis quamuis eruditis exordijs: in qua re quisque suo iudicio, seruatis tamẽ substantialibus, potest citandi formulam componere.

Obseruandũ est aũt hoc loco diligentissimè antequam pronuntiẽtur sententia cõtra absentes in causa hæresis, plurimum referre, an absens contumax plene conuictus sit de uera, & formali hæresi eo mõ,

Priusquã ferantur sentẽtiæ cõtra absentes, qui ordo seruandus.

quo dixit Eymericus in principio huius modi, vers. primus est. an uero solum hęresis suspicione laboret.

Si primo modo quis in causa fidei contumax sit, & absens, nec cõprehẽdi põt; tunc hoc ordine res est gerenda: edictis publicis est vocandus reus, quibus ei denũtiatur, vt verbi gratia intra triginta dies cõ pareat demonstraturus suam innocentiam. ea vero dilatio peremptoria esse debet, idest, vna pro tribus, in qua citandus est reus ad omnia, & singula iudicij acta, illo addito: iudices violatæ religionis de sua causa cognituros, & sententiam pronuntiaturos cõtra ipsum, nisi compareat, iuxta textum in l. ad peremptorium, cum legibus sequentibus. ff. de iudicijs, & c. de illicita. 24. q. 3. cum similibus.

His peractis, si reus non comparuerit, accusata eius contumacia in singulis edicti terminis, fiscalis sanctæ Inquisitionis libellum accusatoriũ edet iuxta ordinem traditum à nobis supra in hac parte nu. 67. quo exhibito, ordine iudiciario procedetur, obseruata sancti Officij consuetudine, & legibus; quibus absolutis, si de crimine vere constiterit, de quo in casu proposito rato non constat, sententia in reum pronuntianda est, quandocunque processus rite, & legitimè fuerit absolutus. Bernardinus Diaz pract. crim. cano. c. 142. Simancas de cathol. instit. tit. 2. nu. 6. & 7. Et hoc casu ne frustra sententia ferri videatur; statua absentis produci solet in publicum, & comburenda tradi ministris sæcularibus, vt paulò post plenius dicam.

Quòd si is, qui absens est in causa fidei, solũ est de hæresi suspectus, citãdus est, vt accedat de fide rẽ spõsurus intra certum tẽpus ei præfinitum, vt alibi scripsimus; qui si nõ accesserit intra præscriptũ tempus, pronũciãdus est excommunicatus, in qua s. per annum extiterit animo pertinaci, eo completo tanquam hęreticus est damnãdus. c. cum cõtumacia. de hęret. lib. 6. Cõradus Brunus lib. 4. de hæret. ca. 11. nam expleto anno iam est factus vere cõtumax; et tũc debito iuris ordine seruato velut hæreticus dãnabitur, vt paulò antea diximus. ac talis quidem ordo est in vtrisque seruandus, vt breuiter in hac causa certis regulis quid sit faciendum intelligatur; praxim ab Eymerico hic accipe.

Num. 214. Anno elapso non auditur contumax quoad bona, sed bene de crimine.

c Adueniente autem die præfixa, &c. si profugus comparuerit, &c. & consenserit publicè omnem hæresim abiurare, &c. admittetur, &c.] *Sed nõne post annum velut hæreticus est cõdemnandus, cap. cum cõtumacia, de hęret. lib. 6. & propterea videtur ei audientia deneganda? Respondeo, non audiri expleto anno quoad hoc, vt bona recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimẽto legitimè constiterit: auditur tamẽ quãtum attinet ad excusandum crimẽ, & probandam innocentiã quocunque tempore, non obstante, quòd quiuis terminus sibi assignatus fuerit elapsus, vt uerè docet glossa communiter recepta in ca. excõmunicamus. §. qui autem. verbo, condemnentur. de hæret. per textum in l. annus. ff. de requirendis reis, ibi:* In súma sciendum est, nulla temporis præscriptione à causæ defensione summoueri eum, qui requirẽdus adnotatus est. *hæc ibi. Simancas de cathol. instit. titu. 2. num. 20. & tit. 14. num. 10.*

Ex quibus intelliges, iniqua esse, & valde iniusta

A *earum ciuitatum statuta, quibus cauetur, vt certo tempore expleto post latam sententiam in absentia ob contumaciam reus nullatenus audiatur, etiã quo ad crimen: hæc enim omnia statuta, velut cõtra naturalem rationem condita, quæ defensionem cuique permittit, delenda penitus essent: sed non est nostrum hæc emendare.*

Num. 21[5] Verbaliter tantum degradatus, possit puniri per iudicem sæcularem.

d Forma degradandi verbaliter absentem condemnandum, vt impęnitentem.] *Multa hoc loco cõmemorat Eymericus notatu digna; inter quę dubia sunt aliqua, quæque necessario declaratione indigeant.*

B *primum dicit, absentem contumacem, si fuerit in sacris constitutus ordinibus, verbaliter degradandum: nam realiter, seu actualiter non põt, cum sit absens: & in hoc nulla est controuersia. subiungit postea, posse hũc ita verbaliter degradatum relinqui per sententiam brachio sæculari, nõ realiter, cũ nõ sit præsens, sed fictè. addit etiam; mitius posse rem tractari, si nõ tradatur curiæ sæculari, vt quoties ille reuerti voluerit, possit ad misericordiam admitti.*

In his verbis illa occurrit grauissima dubitatio, & huius loci ꝓpria, et obseruatione dignissima: An clericus in sacris cõstitutus ob cõtumaciam cõdem-

C *natus in absentia, addo etiã verbaliter degradatus, (vt cum Eymerico hic rem proponã) vbi fictè traditus fuerit curiæ sæculari, possit absque reali degradatione puniri à iudice sæculari, quoties illum inuenerit, & ceperit. & Eymericus hoc loco non obscurè videtur indicare id posse facere iudicem sæcularẽ. ait enim:* Sed nõ relinquant brachio sæculari, nec à suo foro expellãt, ad finem, quòd si adhuc voluerit pęnitere, possit liberè, & absq; quęstione admitti ad misericordiam, & abiuret. *Hęc Eymericus, Sẽtire ergo videtur, quod si expulsus fuerit de foro Ecclesiæ, iudex sæcularis põt tunc in eum oẽ suum imperium exercere: nec erit locus pœnitentiæ etiam si reuerti voluerit, sed quòd poterit eum*

D *punire etiam non secuta reali degradatione.*

Et pro hac sentẽtia facit doctrina Ioannis Lupi doctoris Hispani tractatu de libertate Ecclesię q. 9. asserentis quòd in quocunque delicto, propter quod clericus degradari meruisset, si absens citatur, et nõ comparet, & condemnatur in absentia, & legitimè cõuincitur, uerbi gratia testibus, & datur facultas ab Ecclesiastico iudice, iudici sęculari, ut capiat eũ, & secundum suas leges indicet, quòd ex hac sola sententia, sine alia actuali degradatione, talis clericus habetur pro realiter degradato ad hoc, vt nõ gaudeat priuilegio clericali, per textum in cap. cum

E *non ab homine. de iudi.*

Rursus, eãdem sentẽtiam probare potest communis illa Doctorũ opinio in c. 1. de homicį. li. 6. asserẽtiũ, clericũ de assassinio imputatũ, ubi probatum hoc fuerit, & declaratũ, posse iudicẽ sęcularem ipsum punire nulla precedẽte actuali degradatione: et hãc esse testatur communẽ opinionem Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 36. ver. sed quæro. quod multo magis videtur habere posse locum in clerico hęretico, qui grauius crimen cõmisit. c. vergẽtis. de hęret.

Postremo, quãuis per uerbalem degradationem iudex laicus nullam assequatur iurisdictionẽ in clericũ ita degradatũ: hoc tamen fallit, quando præter

verbalem

verbalem degradationem relictus est amplius curiæ secularis: nam tunc perinde, ac si esset actualiter degradatus, subest iurisdictioni iudicis sæcularis, & hanc etiam testatur esse cõem opinionem Iulius Clarus in pract. crimin. §. fi. q. 36. vers. scias autem.

In sententia contra clericum contumacem in hoc delicto, quid obseruandũ.

Ex his, & alijs multis fit valde probabilis hæc Eymerici sententia. mihi tamen (quamuis grauissima sit hæc quæstio, & fere nancleris destituta, cũ nusquã viderim in his terminis tractatam) in hoc casu ita sentiedũ videtur. Primũ quotiés siue in clericos, siue in laicos absentes huius criminis reos pronuntiatur sententia, mitius est, & benignius, (vt hic obseruat Eymer.) ne Ecclesiast. Iudices eũ expellant de foro suo, ob rõnem, quã adducit, vt videlicet, si cõ- B *uerti voluerit, sine quæstione, hoc est, absque cõtrouersia, possit ab Inquisitorib. recipi, ne iudex sæcularis dicat se acquisiuisse super eũ, per talem fictã traditionem sibi factam, iurisdictionem, & potestatẽ.*

Præterea dico, pquãuis clericus in sacris constitutus verbaliter degradatus, & fictè relictus curiæ sæculari, iure posset puniri per iudicem sæcularẽ, & vltimo supplicio affici: tutius tamẽ est, et humanius vt actualiter degradetur: quoniã iura loquentia de degradatione ad effectũ tradendi aliquem curiæ sæculari, vt per iudicẽ sæcularem puniatur, de actuali oĩno videtur accipienda. c. quoniã. de hæret. lib. 6. c. degradatio. de pœnis. c. ex. õmunicamus. el 2. de hær. C *quibus locis degradationis nomine verè, & propriè actualem degradationem accipimus: nã verbalis degradatio, depositio solet vocari, vt optimè tradit Iulius Clar. in pract. cri. §. fi. q. 74. in princ. & nisi ita fieret, populus cõmoueretur uehementer, dicens indignũ fieri facinus absq; actuali degradatione clericũ in sacris constitutum vltimo supplicio affici: quod aliquando contigisse scio.*

Tandem addo q, quãuis superior sententia vera sit in alijs criminib. pro quibus clericus põt degra- D *dari, vt in eo, qui cõmisit crimen falsi, & in eo, qui intulit calumniã Episcopo suo, iuxta glossam in c. ad abolendam. verbo, relinquatur. de hæret. & in assassinio in quo ipso iure dicitur degradatus c. 1. de homicidio. lib. 6. quibus casibus, postquam de crimine constitit, & in potestatem iudicis sæcularis clerici redacti sunt, non audiuntur, etsi cõuerti velint: in crimine tamen hæresis in proposita nostra difficultate non uidetur ita sentiendum, cum sit crimen occultũ, & in mente consistens, & propterea non crederem tutum, vt absenti contumaci redeunti etiam degradato (vt hic scribit Eymericus) audientia denegaretur: itaque melius est, vt semper admittatur ad proponendam excusationem de crimine, & ad miseri-* E *cordiam etiam, si humiliter petierit. & hæc sententia tum maximè obseruanda esset, cum is, qui in absentia condemnatus est per fictas iuris præsumptiones tantum esset conuictus de crimine, vt quia per annum sustinuit excommunicationem in causa fidei, nec comparuit ad se defendendum, iuxta textum in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6.*

Absenti contumaci degradato redeunti, non videtur audientia denegãda.

Ita magistratus sæculares non obstante verbali degradatione, & traditione sibi facta in hoc crimine melius facient si clericũ capeũ Inquisitorib. afferãt, vt ab ipsis audiatur, & quid sit faciendũ, indicetur. quod ipsum, & circa laicum quoque puto esse A *obseruandũ: & ideo melius esset, vt in talibus sententijs ferendis Inquisitores nominatim dicerent, ac iuberent magistratibus sæcularib. vt quotiens tales in absentia nominatos inuenerint, et ceperint, id sibi significare debeant in hæc, aut similia verba.* Et contra eundem de capiendo ipsum personaliter vbicumque locorum officio nostro subiectorum repertus fuerit, &c. mandatum executiuũ decernendum fore, & esse, quemadmodum nunc decernimus, & relaxamus, & exequi mandamus, ipsumq; captum carcerandum esse per quemcumque iustitiæ ministrum, ac eius carceratioñẽ nobis significari debere, vt quod iustitia postula- B uerit exequi valeamus: &c. *Quæ verba, & pronũtiandæ sententiæ modum vidimus in quodam manu scripto libro, quo continebatur forma sententiæ contra tales ferenda.*

e Sententiã diffinitiuam taliter ferimus in his scriptis.] *Est tamen quæstio, an elapso anno requiratur sententia condemnatoria, vel censeatur iã ipso iure lata. & Hostiens. Ioannes And. Ioannes Anania, Panormitanus, Felynus, & cæteri cõmuniter, in c. excommunicamus. 1. §. qui aũt, de hær. & Philippus Franchus in c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. nu. 2. uers. 2. nota. uno consensu aiunt, post exactũ annum non requiri sententiam iudicis cõdemnato-* C *riã, sed ipso iure in eos iam intelligi latam, cum lex ipsos condemnet. authent. Gazaros. C. de hæret. vbi ita scriptum est:* Ita quòd si sic per annum permanserint, ex tunc omnes tanquam hæreticos condemnamus. *hæc ibi. quo loco verbum,* condemnamus, *quod est præsentis temporis, ipso iure iã esse factam condemnationem demonstrat. atque hæc sententia vera est.* Num. 216.

An elapso anno in hoc crimine requiratur sententia condemnatoria.

Neq; huic opinioni obsistit textus in c. ex. õmunicamus. el primo. §. qui aũt. & in c. cum contumacia. de hær. lib. 6. vbi nõ lata ipso iure sententia, sed D *potius ferenda indicatur, dum dicitur:* Ex tunc velut hæretici condẽnentur: *quoniã, vt præcitati Doctores, & vere asserunt prædicta authen. Gazaros. per Ecclesiam fuit in hoc crimine approbata. cap. vt Inquisitionis. in principio. de heret. lib. 6.*

Dũ autem Eymerius hic, & Inquisitores singuli his in absentes contumaces sententias ferũt, nihil de nouo statuunt, sed potius declarãt, quod est contra ipsos per leges statutum. quare hæ sententiæ declaratoriæ potius sunt, quàm de nouo condemnatoriæ, necessario tamen ferendæ, ut his certis personis, quæ per tales sententias hæreticæ sunt declaratæ, pœnæ à iure statutæ applicentur.

Verum hoc est obseruatione dignissimum, quod re- E *ceptissima cõsuetudine solet in hoc crimine custodiri, dũ in absentès cõtumaces sententia diffinitiua pnũtiatur: ne ea ne frustra lata esse videatur, & corã omni populo publicari solet, & amplius imago absentis, quam Statuã, vulgo dicimus, in publicum producitur, cui titulus affigitur cõtinens nomen, & cognomen absentis cõtumacis, qui dãnatur, eaq; statua sæculari potestati traditur, in quam combustionis sententiã, & pœnam exercet, ac si facturus esset in absentem ipsum si præsens affuisset, (nisi conuerti voluisset) aut aliàs esset relapsus. Simancas de cathol. instit. tit. 2. num. 8.*

Absentis imago, quando producenda.

Ritus cōburendi statuas in hoc crimine quādo cœperit.

Quando cœperit hæc laudabilis consuetudo cōburendi statuas reorū absentium, qui ob contumaciam dānantur in hoc crimine, incertum est mihi. crederē tamen rem esse non valde antiquā; cum nec Eymericus, qui diligentissimè cūcta ad praxim spectātia in hoc crimine complexus est, nec alij ex veteribus, qui de ordine procedendi contra hæreticos scripserūt (quod ego legerim) huius consuetudinis meminerint: nec in codice illo Vaticano, nec in illo Illustrissimi Cardin. Sirleti, vbi plurima sunt, etiam minutissima de ordine iudicandi, ac puniendi hæreticos, aliquod reperitur huius consuetudinis vestigium: res tamē est valdè laudabilis, & aptissima ad incutiēdum timorem, & propterea omninò exercenda.

Atq; hic est vnus casus, in quo statua eius qui damnatur pro hoc crimine, producitur in publicam actionem, & curiæ sæculari traditur. alios addo infra in hac 3. parte super q. 43.

Quāuis imago absentis sit combusta si cōpareat, audiēdus est.

Postremo illud est obseruādum, quòd tametsi absentis statua cōbusta sit, & ille postea viuus, siue spontè, siue vi cōprehensus est, audiendus est tamē: nulla enim tēporis præfinitione à causæ defensione submoueri debet. l. annus. ff. de requiren. reis, tradit optimè Simancas de cath. instit. tit. 2. nu. 20. & in Enchyrid. violatæ religionis tit. 45. nu. 16. & si misericordiam petierit, admittendus erit ad Ecclesiæ gremium. nisi fuerit relapsus: acerbissimè tamen puniendus est propter contumaciam, quamquam tunc lenienda pœnitentia erit, & rigori detrahendum, si cum spōtè ad agnoscendam culpam suam accesserit, aut impedimenta verisimiliter probauerit, quo minus in tempore accedere potuerit.

Atq; ex his remanent iudicio nostro satis declarata ea, quę pertinēt ad ordinādos, & absoluendos quoslibet processus, qui fieri possunt aduersus quoscūque huius criminis reos, viuentes tamen: nā qua ratione is processus sit ordinandus, qui cōtra mortuos cōcipitur in hoc crimine, quod morte non extinguitur, non docuit Eymericus, idq; propterea vt credo, quoniam ex dictis, vt difficulter poterat colligi: cum eadē ferè (paucis tamē mutatis) sit series, & textura. Cæterum ne quid in hac causa omissum esse videatur, & modum instituendi processum cōtra mortuos huius criminis reos, & formulas pronuntiandæ sententiæ, damnandæque defunctorum memoriæ iuxta canonica instituta trademus copiose infra super q. 43. vbi de potestate Inquisitorum procedendi cōtra defunctos differit Eymericus.

IN QVÆSTIONES CENTVM, ET TRIGINTA, super practica officij Inquisitionis obseruatio.

ABsoluta praxi, non adhuc omnino fuit absoluendum opus. nam cum ingentes interdum difficultates in hoc negotio oriantur, quibus nondū erat satisfactū; ob id Eymericus ne quid imperfectum, aut parū explicatum reliquisse videretur in toto Inquisitionis negotio: nunc in fine huius operis centum triginta quæstionibus propositis vniuersas fermè difficultates, quę in titulis de hęreticis continentur, declarat; pressius tamen, & obscurius interdum quàm fieri debuerit: sed nos nihil omittimus (nisi fallor) parum explicatum: & quamquam singulæ ferè quęstiones tractatum integrum postularent, nihilominus maiori breuitate, quàm sit credibile, cuncta huc spectantia, complexi sumus.

QVÆSTIONES CENTVM TRIGINTA.

SVPER PRACTICA OFFICII INQVISITIONIS, eidem officio congruentes.

QVAESTIO PRIMA.

De conditione Inquisitoris.

RIMA quæstio est: Inquisitor hęreticæ prauitatis, cuius debet esse conditionis.

Respondemus, quòd Inquisitor debet esse conuersatione honestus, prudētia [a] circumspectus, constantia firmus, sacra [b] doctrina fidei eminenter eruditus, & virtutibus circumfultus. Ita habetur supra parte 2. in litteris Vrbani iiij. & Clementis iiij. ad Inquisitores generaliter: Præ cūctis. & infr. Prouidimus igitur ibidē ad pręsēs personas aliquas circūspectas, pro tanto negotio deputari, quarū honesta cōuersatio exēplum tribuat puritatis, † & doctrinā fundāt erudita labia salutarē, vt sacro ipsarū ministerio Pag. 329.

† Al. pietatis.

ſterio præfatæ partes ab huiuſmodi contagijs expurgētur. Et infra. quatenus in charitate Dei, hominum timore poſtpoſito, virtutem Spiritus inducentes ex alto, prædictum officium, &c.

COMMENT. I.

In cauſa fidei duo iudicum genera, ordinarij, & delegati.

DVo ſunt genera iudicum in cauſa fidei, Ordinarij, vt ſummus Romanus Pontifex, & Epiſcopi locorum, qui cum ordinantur, ſeu conſecrātur, iure diuino in hæreticos accipiunt poteſtatem, & iuriſdictionem, vt optime ſcribit Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. Simancas de catho. inſtit. tit. 25. num. 3. & tit. 34. & Albertinus tract. de agnoſ. aſſertio. q. 11. nu. 11.

B

Alij ſunt iudices delegati, quibus a ſede Apoſtolica hoc munus iudicandi hæreticos in ſpecie datum eſt, quos iura, Inquiſitores, vocant: quę appellatio vulgaris etiam facta eſt, cum vulgus quoq; ita appellet. Eymericus tum in hac, tum in ſequentib. quęſtionibus de his poſtremis potiſſimum loquitur, quāuis de cęteris etiam agat, cum ſe offert occaſio.

De inquiſitoribus qui tractarunt.

Ac de his quidem inquiſitorib. delegatis multa multi tradunt. Repertorium Inquiſitorū, Locatus in opere iudiciali, Bernardus Comēſis in Lucerna, & Tabienſis in ſumma, verbo, Inquiſitor. Simancas de catho. inſt. tit. 34. idē in enchyridio tit. 7. Ioan. Rojas in ſingularibus fidei, ſingulari 94. 95. & ſeq. & eleganter Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 1. & alij paſſim, qui cum de qualitate Inquiſitorum diſſerunt, quantum ad hunc Eymerici locum illuſtrandū ſpectat, eadem penitus tradūt; licet mutatis verbis: quæ tamen omnia hoc loco ab Eymerico breuiter recenſentur. quibus adiunge Campegium apud Zanchinum tract. de hæret. in pręfatione verbo, circa.

C

Prudentia in inquiſitore maxime neceſſaria.

a Prudentia circumſpectus.] *In omnibus iudicibus prudentiæ virtus penitus requiritur; ſed maxime deſideratur in Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, cum plurima ſint in hac cauſa, quæ prudentię potius quàm legum regulis debeant expediri. hūc vero de prudentia Inquiſitoris locum abunde tractat Simancas de catho. inſtit. tit. 34. nu. 10. quem videto.*

D

Fidei doctrina quæ dicatur.

b Sacra doctrina fidei eminēter eruditus.] *vox Sacra, deeſt in Bononienſi & Sebellano, quam habent Barcionenſis & codex Cardinalis de Gābara. ſed ſiue deſit, ſiue adſit per doctrinam fidei vere & proprie theologię cognitionem accipere debemus: iuris prudentia enim non dicitur fidei doctrina.*

Inquiſitores iuriſperiti, an theologi ſint eligendi.

Vnde videtur ſentire Eymericus, Inquiſitores theologos potius quā iuriſperitos eſſe eligēdus: et ita plane cōtendit Melchior Canus theologus & ipſe nō vulgaris lib. 8. c. 7. de locis theologicis. verſ. quę cū ita ſint. & videtur etiam velle Cōradus Brunus li. 4. de hæret. ca. 1. quibus fauet doctrina Illuſtriſſimi Cardinalis Caietani apud beatū Thomā 2. 2. q. 185. art. 3. & Auguſtini de Ancona in ſumma de poteſtate eccleſiaſtica q. 3. art. 5. aſſerentium omni ſpe theologum iuriſperito, vt Epiſcopus fiat, eſſe pręferendum. manifeſtum eſt autem in hac cauſa animaduertendi in hæreticos, Inquiſitores in locum Epiſcoporum ſubſtitui: eligendi itaque uidentur theologi. Quod ſi quęras, an Inquiſitor hęreticæ prauitatis debeat neceſſario eſſe ſacerdos, Reſpōdetur quòd nō,

E

A *licet contrariū velit Franciſcus Aretinus conſ. 58. incipien. Diligenter nu. 6. verſ. Reſtat igitur. nec uadet ratio Aretini quia Inquiſitor abſoluit redeuntes, ſed non in foro pœnitentiæ.*

Simancas tamen de catho. inſt. tit. 41. nu. 3. iuriſperitos eſſe eligendos relictis theologis cōtendit. nec deſunt grauiſſimæ rationes pro vtraque parte, quas ſtudio breuitatis conſulto omitto.

Veruntamē hoc eſt certum, quòd ſolus theologus aut ſolus iuriſperitus non facile dirimet hanc litem, cum quiſque cauſam ſuam tueatur, & pro ſe ſententiam dicat.

Inquiſitor theologus & iuriſperitus ſimul eligendus.

Ego ita ſentio, ſi fieri poſſet, is eſſet eligendus Inquiſitor omnino, qui utraque ſtudia & theologia, & vtriuſque iuris coluiſſet; ſin minus, ritus cuiuſuis prouinciæ obſeruetur: tametſi enim maiori ex parte in Italias inquiſitores Apoſtolici delegati, theologi eligantur; non propterea cauſa fidei tractātur inepte, aut contra iuris regulas.

Hoc tamē eſſe debet exploratum, Inquiſitores in primis diuinarum litterarum & ſacrorum canonū peritos eſſe debere, vt grauiter et vere docet Conradus Brunus lib 4. de hære. c. 1. & Campegius apud Zanchinum in præfatione, verbo, circa.

Illud adiungam, conſultiſſimum mihi videri, vt illis ciuitatibus, in quib. duo ſunt Inquiſitores, unus eligatur probatiſſimus & doctiſſimus theologus alius conſtituatur iuriſconſultiſſimus & canonum peritiſſimus: grauia enim ſunt fidei negotia, & res, quas tractant, magnæ; & propterea per iudices integerrimos & doctiſſimos eſſe peragenda.

QVÆSTIO. II.

De ætate Inquiſitoris.

SEcunda quæſtio eſt: Inquiſitor cuius debet eſſe ætatis?

Reſpondemus, [a] quòd quadraginta annorum ſic, quod inceperit quadrageſimum annum. Ita habetur in c. Nolentes. de hæret. in clemen. vbi ſic dicitur: Nolentes ſplendorem ſolitum negotij fidei per actus indiſcretos & improbos quorumuis inquiſitorum hæreticæ prauitatis quaſi tenebroſi fumi caligine obfuſcari, hoc ſacro concilio approbante, ſtatuimus nullis ex nunc, niſi qui quadrageſimum ætatis annū attigerint, officium inquiſitionis prædictę committi inquiſitoribus. Hæc etiam ætas requiritur in inquiſitorum commiſſarijs, vt dicit Ioan. And. in glo. ſuper c. allegato,

Supra Pag. 113

COMMENT. II.

a REſpondemus, quòd quadraginta annorū, &c.] *Atque in hac ętate nihil adhuc immutatum inuenio, licet in Commiſſarijs Inquiſitorum triginta anni ſufficiant, vt dicemus paulo poſt ſuper quæſt. 16.*

b ætas, an 40.

Simancas de catho. inſtit. titu. 34. nume. 12. generali decreto Pontificis maximis conſtitutum dicit, vt qui triceſimum annum attigerit, in Hiſpania Inquiſitor eſſe poſſit. id decretum nondū vidimus,

nec scimus cuius Pontificis sit. & quamuis id in ea prouincia fiat, alibi ius commune omnino obseruandum censeo; nam & experientia docet, in tam iuuenili ætate non facile contingere tam acre adesse iudicium, & tantam prudentiam, quanta ad hoc grauissimum officium exerceudum requiruntur.

Non tamen ambigo ex causa spectata personæ probitate, doctrina & prudentia, super hac ætate a iure communi requisita, dispensari posse.

Cur in Episcopo 30. anni sufficiant, non sic in Inquisitore.

Quod si quis quærat, cur in Episcopo, qui est Inquisitor ordinarius solum postuletur annus tricesimus. c. cum in cunctis. §. 1. de electio. in Inquisitore aũt quadragesimus, causam docet Panor. in d. c. cũ in cunctis. §. 1. nu. 6. dicens; Sed forte hoc contingit, quia promouendi in Episcopos transeunt eũ magna Inquisitione: nam recipiuntur testes, & discutitur prius promotio in consistorio Papæ in collegio Cardinalium. Item quia promotus ad tã tam dignitatem præsumitur ex omni parte idoneus, sed officium Inquisitionis nõ committitur cum tãta indagatione, & ideo voluerunt iura, ut sit maturus ætate. *hactenus Panormitanus.*

Glossularius in clem. nolentes. de hæret. §. 1. verbo, quadragesimum:, dicebat hęc esse de arbitrarijs: de quibus rationem reddere non cogimur, iuxta dictum iur: sconsulti in l. non omnium. ff. de legibus.

Cęterum hęc 40. annorum ætas Inquisitorib. statuta & requisita videri põt, vel quia hoc tempore solent prudentissimi esse homines, vt ait Dionysius lib. 2. Rom. antiquitat. vel quia tunc potissimũ viget mens & intellectus, vt ait Arist. lib. 7. politico. ca. 6. vel denique ob alias causas, quas grauiter inquirit Conradus Brunus lib. 4. de hęret. c. 1. sed vide Tabiésé in sum. verbo, Inquisitor. § 1. & Locatũ codẽ verbo, n. 4. et Simãcam de cath. inst. tit. 34. nu. 11.

DE INSTITVTIONE Inquisitoris.

QVAESTIO III.

De auctore potestans Inquisitorum.

A Papa est Inquisitorũ potestas.

TErtia quæstio est: Inqnisitor a quo potestatẽ habet, vt tale officium exequatur? Respondemus, a ꝙ a domino nostro Papa, qui interdum immediate Inquisitorem instituit oraculo viuæ vocis, & per suas litteras Apostolicas, vt fecit de multis: interdum cũmittit alicui domino Cardinali, seu eius Legato: regularitet b tamen committit Magistro & Priorib. Prouincialibus Ordinis Prædicatorum; Generali ac Prouincialibus Ministris Ordinis Minorũ, quatenus in partibus eis traditis, valeant de fratribus sui Ordinis de Inqnisitoribus prouidere; ita habetur in eorũ priuilegijs Apostolicis.

COMMENT. LII.

a RESpondemus, ꝙ a domino nostro Papa.] *Et hoc est cõmune omnium decretũ, Locati in opere iudiciali, verbo, Inquisitor. nu. 5. Repertorij Inquisitorum verbo, Inquisitor. §. item an Inquisito-*

A *res. & cęterorum. quod est apertissime definitum Apostolico rescripto Clementis iiij. incipiente:* Catholicæ fidei. *relato apud Eymericum supra par. 2. §. nam si prædicta sedes. quod refert iterum Eymericus paulo post in hac parte, q. 6.*

Cur tributa sit potestas prælatis ordinũ vt Inquisitores eligant.

b Regularitet tamen committit Magistro & Prioribus Prouincialibus, &c.] *Ratio vero potissima, cur summi Pontifices tribuerint hanc potestatẽ eligendi Inquisitores Apostolicos Magistris Generalibus & Prouincialib. ordinis Prædicatorum, & Minorũ, ea fuit, quoniã ipsi maiorẽ notitiã pręsumũtur habere de Fratrib. suis, & propterea facilius iudicant, qui sint magis idonei, vt tanto muneri præfi-* B *ciãtur adde Syluestrũ in sũma, verbo, hęresis 2. q. 1*

Multis vero Pontificum rescriptis constat de hac potestate Magistris Generalibus & Prouincialibus vtriusque ordinis memorati concessa: Prædicatoribus quidem rescripto quodam Innocentij iiij. incipiente: Licet ex omnibus. *quod est impressum in bullario litterarum Apostolicarũ in fine huius operis. Itẽ alio Alexandri iiij. quod incipit:* Olim prę senriens. *quę nos authentica vidimus in Archiuo Inquisitionis Bononiensis.*

Minoribus vero eandem potestatem tribuit Clemens iv. rescripto incipien. Licet ex omnibus: *& Alexander iv. rescripto item incipien.* Licet ex om- C nibus. *quorum, & multorum aliorum ad hæreticam prauitatem coercendam spectantium, authenticorũ quidem cum pendenti plumbeo, nobis copiam nuper humanissime fecit Illustrissimus & Reuerẽdissimus Cardinalis Frater Felix † Perettus de Montealto vir pientissimus, & hæreticorũ hostis acerrimus, quæ suis locis sunt notata.*

† Nunc est Sixtus V. diuina clementia Pont. Op. Max.

Hodie in tota Italia Apostolici Inquisitores nõ eliguntur a Prelatis Ordinum prædictorũ, sed a Reuerendissimis Cardinalibus Inquisitoribus Generalibus in vniuersa republica Christiana, qui diligenti inuestigatione facta eos eligunt. in Hispania etiam preses inquisitionis Inquisitores constituit.

D

QVAESTIO IIII.

Inquisitor sit ne iudex ordinarius, an delegatus.

Inqsitor non est ordinarius, sed delegatus.

QVarta quæstio est: Vtrum a Inquisitor sit ordinatius vel delegatus? Respondemus, quod non est ordinarius, sed delegatus domini nostri Papę quia b nullam habet iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, nec in causis, nisi vbi, quãtum, & circa quos ei confert dominus noster Pa- E pa. vnde licet Episcopi vtantur potestate ordinaria in non exemptos, & delegata in exemptos. iuxta c. Ad abolendam. §. si qui vero. de hæret. & c. Per hoc. §. siue autem ordinaria. de hæret. lib. 6. Inquisitores tamen non ordinaria, sed semper delegata vtuntur, quia auctoritate Apostolica; ita habetur supra in secunda parte, in litteris Apostolicis præfatis Vrbani iiij. & Clementis iiij. Præ cunctis. & infra. Vt autem Inquisitionis officium † contra hæreticos in præfatis partibus possit efficacius adimpleri: discretioni ve-

Pag. 125

† al. negot

strae per

ftræ per Apostolica scripta mandamus, in remissionem vobis peccatorum iniungẽtes, quatenus in charitate Dei, hominum timore postposito, virtutem Spiritus induentes ex alto, prædictum officium, in dictis partibus simul vel separatim, aut singulariter, prout negocij vtilitas suadebit, ad extirpandã de ipsis partibus hæreticam prauitatem sub spe mercedis æternæ sic efficaciter prosequi, & exequi studeatis, vt per sollicitudinis vestræ prudentiam de partibus ipsis radix iniquitatis hæreticæ succidatur. Expressius habetur in. c. Ne aliqui. de hæret. li. 6. ubi dicitur sic: Ne aliqui dubitationem sollicitam excitẽtes, in dubiũ reuocẽt, an officium Inquisitionis hæreticæ prauitatis, sollicitudini vestræ infra certos limites ab Apostolica sede commissum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit, &c. Ab idem in c. Multorum. in princip. de hære. in Clementinis.

Supra pag. 106.

COMMENT. LIII.

Inquisitores non sunt iudices ordinarii sed delegati.

a VTrum Inquisitor sit ordinarius vel delegatus,] *Archidiaconus in c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. in fine libenter admittit, Inquisitores hæreticæ prauitatis esse iudices ordinarios, cũ sint, inquit, à Principe ad vniuersitatem causarum deputati. Ceterum sententia quam hic profitetur Eymericus, præualuit, videlicet, eos delegatos esse, eamq; communi voto amplectantur, glossa singularis in Clement. nolentes, de hære. verbo, ipsorum commissarijs. Joannes And. Geminianus, & cęteri cõmuniter in dicto c. ne aliqui. de hære. li. 6. Lapus allegatione 32. incip.* An frater Minor. *Federicus de Senis consi. 145. incipien.* Ioannes Episcopus *nu. 1. Sylvester in sum. verbo, hæresis 2. q. 1. Abbas in cap. causam matrimonij. nu. 7. de offic. delegati. Idem in c. fin. de senten. & re iud. Gondisaluus tracta. de hæret. quæst. 23. nu. 6. Alciatus, qui hanc dicit cõmunem opinionem in rubrica de offic. ord. num. 19. Simancas de cath. instit. tit. 34. n. 13. Locatus uerbo, Inquisitor nu. 5. & sequen. Bern. a lus. comensis in Lucerna verbo, Inquisitor. §. 16. Ioannes Rotas in singularibus fidei 44. & 97. & alij quos libenter in re manifesta omitto.*

Inquisitores delegati sunt ad vniuersitatẽ personarũ.

Illud tamen obseruatione dignum est, quòd tametsi Inquisitores non sint dati ad vniuersitatem causarum, quo fit vt non dicantur ordinarij, cũ sint dati ad specialem hęresis causam tractandam: sunt tamen dati ad vniuersitatem personarum, cum in hac causa fauore fidei aduersus omnes psonas (paucis quibusdam exceptis, de quibus suo loco dicemus) procedere possint. ita & vere Geminianus in d. c. ne aliqui. de hære. li. 6. atque ex hoc capite efficitur, vt parum ab ordinarijs distare videantur.

Inquisitorũ iurisdictio ad quæ se extendat.

b Quia nullam habent iurisdictionem, nec in psonis, nec in criminibus, nec in causis, &c. *Hæc est probatio illius axiomatis, videlicet, Inquisitores nõ esse iudices ordinarios, sed delegatos, quia nullam, inquit auctor, habẽt iurisdictionem, nec in personis, nec in criminibus, &c. quæ verba ita sunt accipienda ac si dixissent eos nõ habere vniuersalem iurisdictionẽ, ita vt aduersus omnes personas præ-* A *ter committentes in fidem inquirat, & de omnibus delictis præter hæresim cognoscant, & de omnibus causis præter eas, quæ ad fidem spectant, intromittant: quoniam hoc ordinariorum est, & potestas Inquisitorum hanc habet qualitatem annexam, vt nõ nisi ad quę negotium tangunt, fidei pertingat.*

QVÆSTIO. V.

De comparatione Episcopi, & Inquisitoris.

B *SVMMARIVM.*

1 *Episcopus, & inquisitor pares sunt, cũ potestate delegata procedunt.*

2 *Citatus ab eis pro tẽporibus diuersis debet utrique parere.*

3 *Si vero pro eadem hora citetur, vtri maluerit, obediat.*

4 *Inquisitor maior est Episcopo potestate ordinaria procedente.*

5 *Quare coram illo potius comparere debet citatus, & cet.*

6 *Ordinarius processum inquisitoris nequit prohibere.*

C Vinta quęstio est: Vtrũ Inquisitor sit maior Episcopo ordinario in officio Inquisitionis, ad quod ipse inquisitor est delegatus.

Respondemus, quòd Episcopi, & prælati, vt dictum est supra, q. proxima. & patet c. Per hoc. extra de hæreti. lib. 6. Quandoque procedunt contra hęreticos, suspectos, seu diffamatos auctoritate delegata, quandoque auctoritate ordinaria.

1 Quando procedũt auctoritate delegata, pro ut faciũt semper ipsi inquisitores, tũc pares sũt: quia & isti & illi ab eodem, & ad idem delegati D sunt. Vnde quando Episcopus, & inquisitor procedunt contra aliquem exẽptum, pares sunt; & vnus maior alio non est, nec impedire eum potest. arg. 21. dist. Inferior.

2 Quare si Episcopus, & inquisitor eum citent, vnus pro die vna, & alius pro die alia, seu pro eadẽ die, sed vnus pro hora Tertiarũ, & alius pro hora Vesperorum, tenetur coram vtroq; humiliter comparere: quia vterque potest eum citare, iuxta c. Multorum. de hæret. in Clem.

3 Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet pro eadem die, & hora, sed ad loca diuersa, in quibus non potest insimul esse, compareat co- E ram illo, de quo placuerit, & liberatus est de rigore iuris. Si tamen compareret hora assignata coram vno, & coram alio alia hora etiam nõ assignata, protestando quod comparuit etiam corã alio, & non potuit coram vtroq; pro hora eadẽ cõparere: putarem quod prudenter ageret, si suspicionem, pro qua citatur, aliqualiter purgaret: licet ad huiusmodi minime teneretur.

4 Si autem Episcopi, & prælati procedant auctoritate ordinaria, cũ Inquisitor semper procedat auctoritate delegata, certe maior est Inquisitor

tor

tor, Episcopo; quia delegatus est: omnis enim de legatus in officio sibi commisso maior est quocũ que ordinario, iuxta illud de officio, & potestate iudicis delegati. c. Sane.

5 Sed quid si Episcopus, & Inquisitor eundē citent, ille potestate ordinaria, iste delegata, cõparebit ne coram vtroque? vtique, si citent pro diuersis tẽporibus, sic distinctis, vt citatus possit coram quolibet comparere; nam quilibet potest etiam vnus sine alio, vt in c. Multorum. de hær. in Clem.

Sed ponatur, quod quilibet eundē citet de fide responsurum pro eadem die, & hora, sed ad diuersa loca, siue ad tales terminos, q citatus nõ potest commode corã vtroque in assignato termino comparere: tenetur cum Inquisitor sit delegatus domini nostri Papæ, vt in c. Ne aliqui. de hæret. li. 6. quia aliàs officium sibi nõ competit: auctoritatem habet illius, à quo delegatus est, vt not. 2. q. 6. Si Episcopus. & vices eius gerit, ac lo cum eius obtinet. 93. dist. c. vlt. Ad idem 97. dist. Nobilissimus. & de offic. iudic. deleg. Sane. Propter quod citatus, deserto Episcopi iudicio, comparebit coram Inquisitore. ff. de re iudi. Contra pupillum. ad maius enim tribunal vocatus est, & ab eodem præuentus est postquam pro eodē termino, & ad eundē terminum, ad diuersa loca citatus est: quia Inquisitor maior est: & ideo coram eo cõparere debet. Nec obest si primo ab Ordinario citatus est, quia inquisitor maior est: & ideo coram eo comparere debet. 11. q. 3. Qui resistit. & ff. de iudi. Contra pupillum.

Ordinarius processum inquisitoris nõ potest prohibere.

6 Sed nõne potest ordinarius processũ inquisitoris prohibere? Non: quia minor est, & minor in maiorem nullum habet iudiciũ, vel imperiũ, nec potestatem; immo nec in parem. 21. dist. In ferior. ff. ad Trebel. ille a quo. & potius est obediendum maiori potestati, quàm minori. 11. q. 3. Qui resistit. de his Archidiaconus in cap. Per hoc. de hæret. li. 6. Et Guido Fulcodius postmodum Clemens iiij. in q. 1. illaũ quindecim, quas fecit ad Inquisitores hæreticæ prauitatis.

COMMENT. LIIII.

EX tota quæstionis huius serie colliguntur quatuor potissimum axiomata.

Primum est: Episcopus & inquisitor procedere possunt auctoritate delegata, & tunc pares sunt.

Alterũ est: Cum Episcopus procedit auctoritate ordinaria, & inquisitor auctoritate delegata, tunc inqsitor est maior. ibi: Si aũt Episcopi, & Prælati.

Tertium est: Si Episcopus, & inquisitor citant eundem, vt coram ipsis se sistat, responsurus de fide, citatus corã vtroque debet comparere, si diuersa sint citationis tempora; q si eadem, compareat coram inquisitore. ibi: Sed quid si Episcopus. *quod procedit etiamsi prius sit ab Episcopo citatus.*

Vltimum est: Episcopus nõ potest impedire processum inquisitoris.

Inquisitor est maior Episcopo in causa fidei.

Præcipua huius quæstionis conclusio est, inquisitorem velut summi Pontificis delegatum, in causa hæresis maiorem esse Episcopo. hanc assertionem probat textus præcipuus in c. sane. lo 2. de officio de A *legati. concordat textus in c. studuisti. de officio legati. textus in l. fi. ff. de offic. eius cui mandata est iurisdict. & in l. & si prætor. eo. tit. atq; vt vno verbo dicam, hæc est communis opinio. nec placet hic, quia breuitati studeo, recensere varias interpretũ contemplationes, quæ non tam vtiles sunt, quã subtiles: eas in scholis disputandas libenter omitto.*

Num. 5. Citatus ab Episcopo, & Inquisitore corã Inquisitore comparebit.

a Vbi autem quilibet eorum eundem talem citet, &c.] *Citatum ab Ordinario, & inquisitore eo dem tempore debere comparere coram inquisitore, cum is sit maior, optime probant relata per Panormitanum in c. significasti. nume. 5. de officio delegati. & in c. finali. nu. 10. de consuetud. et in repetitione c. si quis contra. nu. 22. de foro compet. & in* B *c. pro illorum. nu. 15. de præben. & in c. sane. nu. 3. & 8. de officio delegati. nam cũ delegatus repræsentes vices summi Põtificis in causa sibi specialiter commissa, ei velut Pontifici summo relicto omni alio iudice, obtemperandũ est. Immo amplius addit Auctor repertorij inquisitorum verbo, delegatus. §. delegatus repræsentat. Ordinariũ etiam eius mãdato obedire debere; quoniam delegatus non modo summi Pontificis vices gerit, sed etiam eius locũ tenet. c. si quis Episcopus. 2. q. 6. et c. vltimo. dist. 93.*

Iam quantum ad hanc assertionem attinet, eam probat latissime Carrerius tract. de hæret. nu. 71. vers. citantibus tamen ambobus. & Ioannes Rojas in singularibus fidei, singula. 43. & Guido Fulco- C *dius, quem hic citat Eymericus in fine quæstionis, in consultationibus ad inquisitores. q. 1. quod etiam tenet Lupus allegatione 32. incipi. An frater Minor. multa vero ad hãc quæstionem spectantia tradit Campegius apud Zanchinũ, confuse tamẽ satis ac sine ordine, ita vt vix sæpe intelligas quid velit.*

Priuilegia Inquisitorũ, an competãt eorum Commissarijs.

Num autem huiusmodi prælationis, seu superioritatis priuilegium, quod cõpetit inquisitoribus supra Episcopos, conueniat etiam inquisitorum Commissarijs? grauis est quæstio, nec vulgaris, nec inutilis, aut infrugifera, quę d mox breuiter est hoc loco declaranda ex sententia Bartoli in l. filius. ff. de le- D *gationibus quem cæteri, quos mox referam, vno eõ sensu laudant & sequuntur.*

Duo vicariorum genera.

Obseruandum est ergo duo esse genera vicariorũ. Quidam enim sunt vicarij constituti ab ipsomet iudice inferiore, siue ordinario, siue delegato, qui succedũt, cũ ipse iubet, in locũ suum: quidam vero sunt cõstituti ab ipsa vniuersitate, sine à principe, qui se pe cõsueuit eligere magistratũ aliquẽ, & amplius in locũ eius mortui, vel absẽtis cõstituit vicarium.

Si de primo vicariorum genere sit sermo, illi non gaudent ea immunitate, & priuilegijs, quibus fruũ E *tur illi quorũ sunt vicarij. dicta l. filius. & l. vicarius. ff. de legatio. q si de postremis vicarijs a principe cõstitutis sermo habeatur, illi proculdubio gaudent illis priuilegijs, quibus utuntur illi quorũ sunt uicarij. l. fi. C. ut digniт. ordo seruet. li. 12. l. 2. C. de officio eius qui uices alterius gerit. & hanc Bartoli sententiã sequuntur cõmuni voto magnæ auctoritatis doctores Alexãder in Rub. ff. de officio eius cui mãdata est iurisdict. nu. 14. & sequ. Romanus singular 367. incipien. Bartholus in l. filius. Abbas, & Decius in c. sane 2. de officio delegati. Abbas, & Felynus in c. mandata. de præsumpt. Felynus*

nus in Rub. de maioritat. & obedient. Iason in l. 1. nu. 74. ff. de officio eius. Ludouicus Gomez, qui alios in hanc sententiã citat, in §. fuerat. instit. de actio. Aretinus in §. cum autem. instit. quibus modis ius pat. potest. sol. Iason in l. sed si hoc. ff. de in ius vocando. Cũ his concordat etiam Baldus in l. aliquando. ff. de officio procon. & Cardinalis Florentinus in clem. 1. in 6. oppositione. de offitio vicarij, per illum textum cum glossa in verbo sacerdotium. vbi dixit de consuetudine obseruari, vt distincte vicerector gaudeat immunitate rectoris.

Vicarius Inquisitoris à Papa constitutus priuilegijs Inquisitoris gaudet.

Quare in proposito nostro, si vicarius aut commissarius Inquisitoris ab ipsomet Inquisitore fuerit constitutus, nec ordinario præferretur, nec indistincte omnibus alijs priuilegijs gaudebit, quibus fruitur Inquisitor: quod si vicarius nominatim auctoritate Apostolica sit cõstitutus, ille & gaudebit priuilegijs Inquisitoris, et ordinario præferetur, eis modis quos in hac quæstione tradit Eymericus. nã quãuis subdelegatus sit, nõ est tamẽ su[b]delegatus à delegato, sed ab ipso principe; et propterea par erit vtriusq; priuilegiũ. & hanc sententiam veram puto, quã videntur quandoq; indicare rescripta pontificia, vt obseruaui supra par. 2. super c. fraternitatis. §. iã hæc prohibitio. q. videto, quãuis in casu de quo ibi videar aliter sentire, hoc ipsũ etiã tenere videt Locatus in opere iudiciali verbo inqsitor. n. 7. ver. in cõtrariũ est. Sed an ita teneat nec ne, parũ refert.

b Et Guido Fulcodius, postmodum Clemens IIII.] *Guidonis autem huius verba ex duobus illis vetustis codicibus, de quibus alibi diximus, ita habent,* Item cõstat q. delegatus in commisso sibi negotio maior est quolibet ordinario, vt extra de offic. & potesta. iud. deleg. sane. pone ergo q. citatur aliquis ab Inquisitoribus, nemo certe dicet q. possit ordinarius prohibere processum, q. a inferior est, vt dixi, & minor in maiorem nullũ habet imperium, quinimo nec in parem. argumẽto 22. dist. inferior. ff. ad Trebel. l. ille à quo. §. tempestiuum, & potius obediendum est maiori potestati quã minori. 11. q. 3. qui resistit. quid igitur faciet ordinarius si illum citat, qui auditur ab Inquisitoribus? non recte agit, quia citatus est coram maiore. ff. de in ius vocando. l. 2. §. fi. itẽ si ponas, quod prima eum citauerat ordinarius, adhuc dico q. deserto eius iudicio debet venire corã Inquisitoribus, si eum citent. ff. de re iudicata. contra pupillum. §. vltimo. & 11. q. 3. qui resistit. & ita nullus est effectus ordinarij processus, siue præueniat, siue præuentus ab Inquisitoribus. *hactenus ille.*

Citatus ab Episcopo, & ab Inquisitore coram quo debeat comparere.

QVÆSTIO. I.

Inquisitor à Prælatis ordinis sui institutus, cuius sit delegatus.

SExta quæstio est: Vtrum Inquisitor, qui est institutus ab ordine suo auctoritate Apostolica, sit delegatus tãtum domini nostri Papæ, vel etiam Magistri ordinis, seu Prioris Prouincialis, vel Ministri Generalis, seu Prouincialis qui eum instituit.

Respondemus, quod tantũ domini nostri Papæ, & non alterius. licet. n. dominus noster Papa commiserit prædictis ordinum Prædicatorũ & Minorum prælatis, quatenus personã eligerent, nullam tamen sic electis potestatẽ contulit potestatẽ. Ita habetur supra in secunda parte in litteris Apostolicis Clementis iiij. & Vrbani iiij. directis Prędicatorum & Minorũ Inquisitoribus, in quibus dicitur sic: Catholicæ fidei negotium. & infra. Nã si prædicta sedes interdum prælatis aliquibus vestrorum ordinum, per suas sub certa forma committat litteras, vt ad exercẽdũ Inquisitionis officium contra hæreticam prauitatem, aliquos suorum ordinũ Fratres assumere valeãt, ipsosque cũ expedire viderint, amouere, ac alios subrogare: non tamen per hoc quod ipsis, ea dũtaxat de causa in hac parte cõmittitur: quia de Fratrum suorum ordinum idoneitate, plenierẽ habere notitiã præsumatur, aliqua eis super huiusmodi Inquisitionis negotio vobis immediate, à prædicta sede commisso & committendo, facultas, vel iurisdictio attribuitur, seu potestas.

Supra pag. 365.

COMMENT. LV.

QVæ ad hanc quæstionem spectãt, facile intelliguntur ex his quæ tradidimus supra super q. 3. huius partis. cum Eymerico sentiunt Repertorium inquisitorum, verbo. Inquisitores. §. item an inquisitores. Lucerna inquisit. eodem verbo, §. 1. & alij. Certissima est autem hęc Eymerici doctrina, inquisitores enim hæreticę prauitatis à quocunq; eligantur, seu nominentur, semper sunt Papę delegati, & ab eo accipiunt iurisdictionem & potestatem, illi vero quibus hoc Romanus Pontifex committit, solũ hẽnt à Papa ministeriũ eligẽdi seu nominãdi Inquisitores. ita practicatũ & vere; confer ut tradita per Lapũ allegatione 32. incipi. An frater Minor.

DE DESTITVTIONE Inquisitoris.

QVÆSTIO. VII.

An defuncto Romano Pontifice expiret Inquisitoris potestas.

SEptima quæstio est: Vtrum defuncto Romano Pontifice, qui Inquisitorẽ instituit, statim expiret potestas Inquisitoris ab eodẽ defuncto Romano Pontifice institutu? Respõdemus quod nõ, sed manet, etiã quo ad negotia nõ incępta. Ita habetur in c. Ne aliqui. de hære. li. 6. vbi dicitur sic: Ne aliqui dubitationẽ sollicitã excitãtes, in dubiũ reuocẽt, an officium inquisitionis hæreticæ prauitatis sollicitudini vestræ intra certos limites ab Apostolica sede cõmissum, expiret per morte Romani Pontificis, qui commisit; præsenti declaramus edicto,

Supra pag 106.

per mortem Romani Pon. non expirat inquisitoris potestas.

edicto, ipsum officium non solum quo ad negotia viuēte mandatore incępta, immo etiam quo ad integra, & non cœpta; & (quod plus est) quātum ad ea, quæ tunc nequaquam emerserant in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare. A

COMMENT. LVI.

Mortuo Papa officiū Inquisitorū nō expirat.

Ex hac quæstione simul & ex textu quem auctor citat, duo colliguntur axiomata. Primum est: Inquisitorum officium morte concedentis non expirare.

Alterum est: Eorum officium extendi ad negotia nōdum cœpta, & de nouo exorta, cum mādator, scilicet Romanus Pontifex, moritur. B

Vtrumque axioma fauore fidei est inductum, et maximam habet æquitatem: de quibus agunt communiter Doctores in c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. quos hic citat Eymericus. & Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 4. Ioannes Roias tract. de hęre. p. 2. num. 436. idem in singularibus fidei, singu. 214. & 115. incipi. Iurisdictio. *de cath. instit. tit. 34. num. 14.*

Verum Geminianus in dicto c. ne aliqui. de hæret. li. 6. num. 4. vers. quid si isti Inquisitores, tunc dicebat more Pontificis non expirare officium inquisitorum, quando immediate à summo Romano Pontifice essent creati; secus si à Cardinalibus, Episcopis, seu Magistris ordinum Generalibus, Prouincialibus, aut quibusuis alijs: quam sentētiā persuadere conatur ex illis verbis in dicto cap. ne aliqui. Ab Apostolica Sede commissum: *quasi aliud sit sentiendum, cum ab alijs: quam à Romano Pontifice inquisitoribus est officium commissum.* C

Geminiani sententia reiecta.

Sed huius sententia tamquam falsa merito ab alijs explosa est: quoniam à quocumque eligantur inquisitores, semper ab Apostolica Sede habent auctoritatē, vt quęstione 3. & 6. huius partis apertissime docuit Eymericus, & alij à nobis super eis locis citati, quod est certo certius: nec debuit hæc ignorasse Geminianus. D

Ioannis And. & Arelatani opinio reiecta.

Ad hoc, Nicolaus Arelatanus in dicto notabili 4. nu. 3. secutus Ioannem And. in dicto c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. vers. in glossa 1. in fine primum axioma dicebat verum esse, cum inquisitor simpliciter erat datus: secus autem si in priuilegio poneretur huiusmodi clausa: Ad beneplacitum Romani Pontificis: *Nam tunc, inquit, mortuo Papa expiraret inquisitoris officium; cum voluntas Papæ delegantis & concedentis per mortem expirauerit, per textum in c. si gratiose. de rescriptis lib. 6.*

Sed vt verum fatear, hoc etiam in hac causa falsum est, vt alibi copiose ostendimus. & summa hæc est; quocumque modo sit inquisitor constitutus, siue ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, siue ad beneplacitum Romani Pontificis, non expirat eius officiū morte delegātis, donec aut expresse, & nominatim fuerit reuocatus: aut nisi in litteris creationis contrarium caueretur, & hoc propter singularem fidei fauorem, nisi incidamus in aliquē casum, in quo, aut in hęreticos nō inquiratur: aut eorum punitio omittatur, seu differatur. neque ab hac sententia puto recedendū, & ex his remanet declarata hęc quęstio. E

QVÆSTIO VIII.

An defuncto prælato instituente Inquisitorem, experiet potestas Inquisitoris.

Octaua quæstio est: Vtrū defuncto promotore, seu amoto Magistro Prouinciali, seu Ministro, qui inquisitorē instituit auctoritate Apostolica, seu etiā Cardinali, vel Legato, expiret potestas Inquisitoris taliter instituti?

Neque per mortem prælatorum, à quib. fuit institutus.

Respondemus quod non: nā (vt dictum est supra statim q. 6.) talibus fuit data potestas personam eligendi, sed non auctoritatem, nec potestatē aliquam, sic electis conferendi: Vnde potestatē habent Inquisitores à domino nostro Papa immediate, & eius funguntur auctoritate, non ab alio quocumque. Et etiam quoniam si defuncto Romano Pontifice, qui Inquisitorem instituit, & ei officium cōmisit, non expirat potestas inquisitoris, vt dictum est statim supra q. 7. & habetur in c. Ne aliqui. de hæret. li. 6. quanto minus expirabit defuncto Magistro, vel Ministro, qui auctoritate, non sua, sed Apostolica personā elegit, & nullā electæ personę potestatē contulit?

COMMENT. LVII.

Nulla sup hac quæstione occurrit notatu digna difficultas. rectissime aūt argumētatur hoc loco Eymericus, quoniā si defuncto Papa, à quo habēt auctoritatē, iurisdictionē & potestatē, nō expirat inqsitorū potestas, vt dictū est in quæstione proxime pcedēti, multo minus expirauit defuncto plato, qui solū habebat ministeriū eligēdi seu nomīādi.

An aūt inquisitor durante officio possit ab inferiore à Papa promoueri ad aliqd aliud officiū seu dignitatem, quæstio est, nec huius loci, nec nostrę breuitatis. vide Lapum allegatione 32. incipien. An Frater Minor.

QVÆSTIO IX.

A quo possit Inquisitor ab officio remoueri.

Nona quæstio est: Vtrum solus dominus noster Papa, possit inquisitorem ab officio remouere?

Respōdemus, quod dominus noster Papa, & ēt alius à Papa, quia Magister Prouincialis, & Minister Generalis, vel Prouincialis, & Vicarius Prouincialis possūt, auctoritate tamē Apostolica, Inquisitores suorū ordinū ab officio remouere. Ita habetur in priuilegijs ordinis Prædicatorum, quę incipiunt, Virtute cōspicuos. & infra dicitur sic: Illos vero ipsius ordinis Fratres, qui ad prædicandum crucē, vel inquirendum contra hæreticam prauitatem, seu ad alia huiusmodi negotia sunt, vel fuerunt vbicumq; à sede Apostolica deputati: Tu fili Magister, tuique successores remouere, ac reuocare peni-

Inquisitores etiam a prælatis eorum possunt amoueri.

penitus transferre, ipsisq; ꝙ supersedeant iniũgere, aliosque substituere, cum expedire videritis, licite, ac libere valeatis; & in eo si contra venerint, cesuram ecclesiasticam exercere: ac quilibet Prior Prouincialis, vel eius Vicarius eisdẽ ordinis in sua Prouincia, citra Fratres ipsius ordinis, quibus ab eadem sede similia cõtingeret in illa committi, facere possit.

COMMENT. LVIII.

Circa remouendos Inquisitores tria potissimũ sunt tractanda. Primum, quis possit eos remouere, de quo in hac quæstione disseritur: Alterum, quibus ex causis possint remoueri, quo tractatur q. 10. & 12. Vltimum est, quis possit remouere Inquisitoris Commissarios seu Vicarios, de quo agitur q. 17. De duobus postremis suis locis dicetur: nũc de primo videamus.

Quis possit Inquisitores remouere.

Optima consilio hæc tractat Eymericus: nam cũ remouere Inquisitorem a tanto officio, et dignitate sit valde odiosum, iure dubitatur, á quo possit remoueri. & plane nisi auctoritate Põtificia cautum esset, vt Magistri Generales, & Prouinciales, aut alij quibus id ius datum est, possent eos remouere, solus id Papa facere posset.

Priuilegia de remouendis Inquisitoribus.

Quantum vero attinet ad hoc priuilegium, quod hoc loco citat Eymericus, cuius initium est: Virtute conspicuos: *id nobis nondum contingit videre, nec circunfertur in impressis ordinis Fratrum Prędicatorum priuilegijs: sunt tamen alia, quæ nos vidimus in inquisitione Bononiensi eiusdem roboris Innocentij IIII. quod incipit:* Licet ex omnibus. *Itẽ aliud eisdem, quod incipit:* Odore suaui. *Quod etiam ipsum cõtinetur in priuilegijs Clemẽtis IIII. & Alexandri IIII. missis ad Magistrum Prouincialem ordinis Minorũ, quæ habuimus ex bibliotheca Illustrissimi Felicis † Peretti Cardinalis de Mõte alto. quo loco in eo rescripto quod incipit,* Licet ex omnibus. *hæc sunt verba:* Si vero quemquam eorundem Inquisitorũ, ex causa videris aliquando amouendum, alium illo amoto substituas pari potestate functurũ, quoties id faciẽdũ, deliberatione cũ discretis Fratrib. pręhabita, tibi vel Vicario tuo te absente, visũ fuerit expedire. *hęc ibi. cęterorũ rescriptorum de hac re eadẽ est sententia.*

† Nunc est Sixtus V. Pont. Opt. Max.

Atq; hęc quidem ante Eymerici tempora, post Eymericum vero annis ferme cẽtum, Sixtus IIII. anno Domini MCCCCLXIX. idẽ renouauit in bulla aurea incipiente: Sane Prædicatorum, & Minorum. *§. & si in aliquo. quę habetur in libro priuilegiorum ordinis Prędicatorum fol. 163. pag. 2.*

Cur data certis personis facultas remouendi Inquisitores.

Propterea autem, vt credo, his prælatis data est facultas remouendi Inquisitores: quoniam facilius ipsi intelligunt quando remouere expediat, cũ suos quisque cognoscant Fratres, & cuiusque notas habeat vires, & an sufficiant ad tantum officiũ exercendum: hæc enim non tam facile intelligeret supremus Pontifex. verum non temere ac pro libero voluntatis arbitrio remouere possunt Inquisitores, sed ex causa, vt paulo post aperiam.

Hodie nullæ sunt horum prælatorum partes in remouendis Inquisitoribus, nam Reuerendiss. Domini Cardinales Inquisitores Generales in vniuersa repub. Christiana, ex causa, re maturè cognita (vt A *decet) Inquisitores remouent, mutant, ac de vno, cum expedit, ad alium locum transferunt.*

QVÆSTIO X.

An Inquisitores ex mera pręlatorum suorum voluntate remoueri putant.

Decima quæstio est: Vtrum præsidentes ordinum Prædicatorum, & Minorum possint Inquisitores suorũ ordinum ab officio remouere voluntate libera absq; causa legitima B atque iusta?

Respondemus, ꝙ non mera & libera voluntate; sed exigente causa rationabili, legitima, atque iusta. Ita habetur supra quæst. proxima, in clausula priuilegiorum prædictorum ordinis allegata, vbi dicitur sic: Tu fili Magister, tuiq; successores remouere, ac reuocare, penitusq; transferre, ipsisque quod supersedeãt iniungere, aliosque substituere, cũ expedire videritis, licite & libere valeatis. In hoc, quod dicit: cum expedire videritis: iudicium dicit & iustitiam, & non voluntatẽ merã. Et in c. Nolentes, de hære. in Clemen. loquendo de Inquisitoribus & Commissarijs pecunias extorquentib. committitur prælatis eorum, & dicitur sic; Qui equidem prælati Inquisitores & Commissarios prędictos, reos inde repertos, ab officijs amouere, & amotos aliàs punire debite, seu corrigere teneantur. Videant tamẽ prælati glo. Ioannis And. Pauli, & Gẽzellini, quid est pecunias extorquere: nam pœnas pecuniarias applicandas officio non prohibet, sed illicitas exactiones, vt videbitur infra quæst. 104. C

Relat. supra pag. 113.

De penis pecuniarijs.

COMMENT. LIII.

D *Nunc prosequitur secũdum caput, eorum triũ, quę superiori quęst. circa remouendos Inquisitores diximus esse consideranda.*

Inquisitores non nisi ex causa iusti remouendi.

Secundum autem caput est: ex quibus causis possint Inquisitores remoueri: & in hac quæstione Eymericus solum in genere docet non posse remoueri Inquisitores, nisi ex causa iusta, rationabili, sed legitima; quod apertissime indicant verba rescripti à nobis citati in superiori commentario.

Quid significent hæc verba, cum expedire videbitur.

Quæ autem sint causæ legitimę, & rationi consentaneæ ad remouendos Inquisitores, explicabitur à nobis infra super q. 12. Eymericus vero subtiliter hoc loco ex illius rescripti à se citati verbis, cũ expedire videritis: docet causas has iustas, & æquas esse debere: nam hæc verba: cum expedire. *ęquitatem, & vtilitatem continent. c. non solum. de regula. lib. 6. notat Archidiaconus in cap. cum expediat. de electio. li. 6. tradit Albericus in l. 1. §. 1. ff. de aqua quotidiana & æstiua.* E

Rursus hæc verba: cum visum fuerit expedire: *important arbitriũ boni viri, vt pulchre tradit Decius consil. 493. nu. 17. vt vel hinc colligas, quã vere, & secundum legum decreta Eymericus semper loquatur.*

Hanc

Hanc quæstionem habes etiam apud Locatum in opere iudiciali verbo, Inquisitor. §. Inquisitor non tantum. nu. 38. adde Campegium apud Zanchinum tract. de hære. in præfatione.

QVÆSTIO. XI.

Mandari ne possit Inquisitoribus à suis prælatis, vt supersedeant ab executione officij.

VNdecima quæstio est: Vtrum prælati Ordinum Prædicatorum, possint mandare Inquisitoribus suorum Ordinũ, supersedere quo ad certos articulos, certasue personas, seu eos suspendere, ne suum officium exequantur?

Respondemus, ꝙ olim sic, per clausulam priuilegiorum ordinum prædictorũ in quæst. duabus supra proximis allegatam, vbi dicitur sic: Ipsisque ꝙ supersedeant, iniungere, & cetera. Hodie tamẽ nõ, & bene: & hoc patet supra in secũda parte, in Priuilegio Alexandrini iiij. Clemẽtis iiij. & Vrbani iiij. directo Inquisitoribus Prædicatorum, & Minorũ, vbi dicitur sic: Catholicæ fidei. & infra: Etsi forsan Magister, & Minister Generales, aliiq; Priores, & Prouinciales, ac custodes, seu Guardiani aliquorũ locorum vestrorum Ordinum, prætextu quorumcumq; priuilegiorũ, seu indulgentiarum eiusdem sedis, dictis ordinibus, aut concedẽdorũ in posterum, vobis vel vestrum alicui, seu aliquibus iniunxerint, seu quoquomodo præceperint, vt ad tempus vel quo ad certos articulos, certasue personas in negotio supersedeatis eodem: Nos vobis vniuersis, & singulis auctoritate Apostolica districtiue inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præsumatis: Nos enim priuilegia, seu indulgentias huiusmodi (quantum ad hunc articulum) tenore præsentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in vos, vel vestrum aliquos hac occasione ferri contigerit, irritas prorsus decernimus, & inanes.

Relat. supra pag. 152.

COMMENT. LX.

REferunt hãc Eymerici doctrinam Locatus in opere iudiciali verbo, Inquisitor. §. nota quod nu. 39. Ioannes Rojas tract. de hæret. p. 2. nu. 418. & Campegius apud Zanchinum c. 31.

Hoc autem priuilegium, vt prælatis suorũ ordinum non teneatur obedire Inquisitores in spectantibus ad suum officium: fauore fidei ipsis tributũ est. nam cum Romani Pontifices sacrum Inquisitionis officium ab omni impedimento liberum, et immune constituere sapienter, & religiose decreuerint, vnũque ac præcipuum impedimentum nasci potuerit à prælatis religionum, si cum Regulares Inquisitores creantur, suis prælatis obedire in suo officio tenerẽtur, propterea prudentissima ratione cautum fuit, vt ab eorum quo ad hoc iurisdictione eximerẽtur: nec prælati ordinum super Inquisitionis negotio vllam habeant potestatem; immo vero tamquam impeditores sancti officij acriter possent coerceri, iuxta qualitatem impedimenti, si quid eorum committerent, quæ in hac quæstione recensentur, ac prohibẽtur illis ne faciant.

Et profecto ob eandem causam tollendorum scilicet omnium impedimẽtorum Pōtifices summi omni ætate ac tempore varijs priuilegijs, & præsidijs sanctum Inquisitionis officium munire studuerunt, vt ex multis constitutionibus in eius fauorem editis, manifeste constat.

QVAESTIO XII.

An inquisitores teneãtur reddere rationem prælatis ordinis de spectantibus ad officium suum.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores subduntur prælatis ordinis in concernentibus religionem suam.*
2 *Non autẽ in iis quæ sunt officij Inquisitionis*
3 *Ab Inquisitore ad prælatos ordinis nõ potest appellari.*
4 *Diluuntur obiecta quædam contra præfata.*
5 *Quæ sint causæ legitimæ remouẽdi Inquisitorẽ.*

DVodecima quæstio est: Vtrũ prælati ordinũ Prædicatorum possint mandare Inquisitoribus suorũ ordinũ, quatenus eis, seu Capitulo Generali, vel Prouinciali reddãt rationẽ de his, quæ spectant ad eorum officium Inquisitionis prauitatis?

1 Respondemus ꝙ non: Inquisitores enim, & sunt religiosi, & sunt domini nostri Papæ delegati, iuxta c. Ne aliqui. de hære. lib. 6. Inquantũ sunt religiosi suis præsidentibus, ac domino nostrõ Papæ sunt subditi; vnde quo ad ea quæ concernunt suam religionem subiecti sunt domino Papæ, & etiam præsidentibus suæ religionis: & ideo si Inquisitores committunt cõtra vota, seu regulam, aut alias obseruantias regulares, & denuntiantur, & interrogantur, & inquiritur, tenentur veritatem dicere de his, & de alijs etiam concernentib. religionẽ, vt si inquiratur quid, vbi, & quantum habent, & similia, tenẽtur præsidentibus eorum inquirentib. reddere rationẽ. extra de stat. mon. c. Cum ad monasterium. Inquisitores in quib. subdantur prælatis ordinis.

2 Inquantum vero ipsi Inquisitores sunt domini nostri Papæ, & nullius alterius delegati, vt in c. Ne aliqui. de hære li. 6. soli domino nostro Papæ sunt subiecti: vnde quo ad ea, quæ cõcernũt ipsam delegationem, seu delegationis officium, in nullo subsunt eorum præsidentibus, sed solũ soli domino Papæ. In quib. vero non sint subiecti.

3 Et ideo si ipse Inquisitor indebite aliquẽ vexaret captũ pro hære. si, uel ipsi capto videretur, talis non posset appellare ad præsidentẽ illius religionis, sed tantum ad dominum nostrum Papam, nec Inquisitor præsidenti suæ religionis pe- Ab Inquisitore ad prælatos ordinis appellari non quit.

tenẽ,

tenti vt sibi respondeat de citationibus, captionibus, processibus, abiurationibus, ac sentētijs per eum latis, & alijs ad suum officium pertinentib. tenetur ei in aliquo obtemperare, sed soli domino nostro cuius immediate gerit vices. Quis enim sanæ mentis diceret, quòd visitator, seu vicarius Magistri Ordinis Prædicatorum, seu Ministri Generalis Minorum, ad aliquam prouinciam visitandā destinatus, teneretur reddere rationem eorum quæ reperit atque concernunt suum vicariatum, seu visitationem, alteri præsidenti illius religionis, nisi soli Magistro, vel Ministro; qui eū ad huiusmodi destinauit? Et certe si aliquis alius à Magistro, seu Ministro ei mandaret, & ille obtemperaret, vterque ignoranter ageret, & dignus pęna foret, quanto magis si pręsidentes ordinum Prædicatorum mādarent Inquisitoribus suorum ordinū, quatenus eis de concernentibus illorū officium redderent rationē, & illi obtēperarent, & isti & illi agerent vt ignorantes, ac digni pœna, tanquam vsurpantes iurisdictionem domini nostri Papæ haberentur?

4 Et si dicatur, quòd aliquando sic factum est, respondetur, quod male factum est, & cōtra ius factum est, & non est curandum quid factum est, sed quid fiendum est. Nam quæ contra ius fiūt, debent pro infectis haberi. † Nec ad consequētiam est trahendum, si illi, qui hoc fecerunt, magni fuerunt, quia à iure cōmuni exorbitauerūt: quæ autem à iure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda, extra de reg. iur. † Nec etiam obuiat supradictis, quod in c. Nolentes. de hæret. in clem. mandatur prælatis Inquisitorū, quod si eos reos reperiant, modis scilicet illicitis pecunias extorquendo, quod eos deponāt, & depositos puniāt: hoc autē (videtur) requirit præuiam inquisitionem, in qua si interrogetur Inquisitor, tenetur super huiusmodi respōdere: Nā dicitur quod hoc factū est ad correctionem Inquisitoris, & ista est sola culpa vna in qua conceditur prælatis deponere Inquisitorem in c. allegato. à particulari,[a] autē ad vniuersalem, consequentia est nulla. Et etiam quia modis licitis pecunias extorquere, non est actus officij Inquisitoris, immo est cōtra officiū Inquisitoris: quia à Papa in c. allegato Nolentes. est eis interdictū. Et si tenetur Inquisitor prælato suo requirenti, an modis illicitis à talibus extorserit pecunias respondere, non tamen sequitur quod teneatur de alijs quibuscunq; respondere, vtpote, quos processus fecit, si contra talem processit, qs & quid talis testificatus fuerit, & similia. Nec valet si dicatur, quòd iuxta priuilegia ordinum prædictorum, Magistri & Priores Prouinciales, ac Ministri Generales, & Prouinciales possunt Inquisitores suorum ordinum remouere seu reuocare, cum eis visum fuerit expedire, quod denotat dictorum præsidētium non meram voluntatem, sed causam rationabilē sic exigētē; quod requirit iudicium præuium & Inquisitionē. Nā verum existit quòd eos possunt reuocare, cū viderint expedire, & non libera voluntate.

† l. nemo potest. ff. de leg. 1. l. non dubium. C. de legib.

† c. quæ à iure. de regul. iur. lib. 6.

5 Expedire autē videtur, inquisitorem ab officio remouere, cùm eum præsidentes facti euidentia ad laborandum viderint impotentem, in firmitate, senectute; & quòd[c] deterius est, ignorantia: seu aliàs, cum facti euidentia ad laborādum viderint eum negligentem, & tunc ante debent eum sollicitare, & ad diligentiā excitare. Quòd si tempore congruo expectatus noluerit vacare, possunt eum licite reuocare, vel si euidenter eis constiterit, quòd pecunias extorserit modis illicitis, viso digeste quid est de iure, & secundū glo. c. Nolentes. alleg. modis illicitis pecunias extorquere. His modis & similibus expedit Inquisitores per dominum nostrum Papam, ac per corū præsidentes ab officio reuocare.

Causæ amouendi inquisitorem.

Sed quod ipsi eorū pręsidentes inquirant cum eisdem, cōtra quos, & qualiter processerunt, qui & quæ testificati fuerunt, & similia directe officiū contingentes, nequaquam tenentur eorum præsidentibus in & super his inquirētibus respōdere, quia subiecti eis in huiusmodi non existūt, sed tantummodo domino nostro Papæ, in quibus auctoritate eius agunt, ac vices eius gerunt, vt not. 2. q. 6. Si Episcopus. & locū eius obtinēt. 93. dist. c. vlt. quare maiores in officio eis tradito ordinum præsidentibus sunt, vt in c. Sane. de offic. iudic. deleg. Minor autem in maiorem nō habet imperium, immo neque in parem. argu. 21. dist. Inferior. & ff. ad Trebel. Ille à quo. quare in his obedire Inquisitores talibus præsidentibus non debent, sed Papæ, qui potius est obediendū maiori potestati quàm minori. 11. quæst. 3. Qui resisūt.

COMMENT. LXI.

Totam hanc Eymerici disputationem transtulit Locatus in suum opus iudiciale verbo, Inquisitor. §. reddere autem rationem. nu. 40. retulit etiam, seu breuius, Campegius apud Zanchinum, c. 31. vers. secundum quod ad superiores attinet. meminit eiusdem priuilegijs, de quo hic differitur, Ioānes Rojas tract. de hæret. par. 2. nu. 418. tota per se est facilis, nec fere indiget interpretationis lumine: verum more nostro insigniora illustrabimus.

a A particulari autem ad vniuersale consequentia est nulla.] *Axioma est Aristotelis li. 1. Prior. Analy. c. 7. dicentis, in nulla syllogismorum figura ex sumptionibus particularibus, siue sint aiētes siue negantes, effici necessariam conclusionem.* Num. 4.

b Expedire autem videtur Inquisitorem ab officio remouere, cum eum præsidentes, &c.] *Hæc disputatio de causis, quibus remoueri possint Inquisitores, propria erat quæstionis decimæ; sed quoniam occasio non inepta oblata hoc loco fuit, ad hanc disputationem habendam, propterea res hic ab Eymerico tractata. persequitur autem tū breuiter, tum diligenter singulas remotionis causas: sunt uero in genere tres, impotentia, negligentia, iniquitas dolus se fraus præxtextu officij commissa, de quibus suo ordine dicam.* Num. 5.

Causę ex quibus possunt Inquisitores remoueri.

Ac de causis quidē remouendi iudices singularis extat constitutio in l. si quos. C. de offic. præfecti præto.

prato. Orient. in hæc verba: Si quos iudices vel propter aduersam & longinquam corporis valetudinem; vel propter negligentiam, aut futurũ vel simile aliquod vitium sublimitas tua inutiles esse reperit: his ab administratione remotis, & vice eorum alijs subrogatis, furibusque pęnis legitimis subactis, ad nostrę mansuetudinis sciẽtiã, nõ crimina, sed vindicta referatur. *hæc ibi. Sed ad Eymericum reuertor.*

Sub impotẽtia ad exercendum officium Inquisitionis contra hęreticos ponit & recte, infirmitatẽ, senectutem, ignorantiam, siue imperitiam: quamuis enim quod ait hic Eymericus de imperitia Inquisitorum, non sit in Barchinonẽsi impresso, nec in Bononiensi, nec in codice Cardinalis de Gambara, in Sabxilano tamẽ recte ponitur, vt paulo post aperiã.

Ob quam infirmitatẽ possit Inquisitor remoueri.

Sed iam percurramus singula. de infirmitate distinguendum est: nam quædam est temporalis, alia vero perpetua. ob temporariam, siue transeuntẽ infirmitatem non est Inquisitor remouendus; nã tũc ipsemet inquisitor infirmitate durãte, potest sibi vicarium, seu commissariũ instituere, cui conferat plenarie vices suas; quod iure fieri posse alibi docuimus: nam cum sit principis delegatus; ob iustã causam potest subdelegare. infirmitatem vero & absentiam iudicis delegati, iustas esse subdelegãdi causas explorati iuris est. l. 1. vbi cõmuniter Doctores. ff. de officio eius cui mand. est iurisdict. vbi vero liberatus fuerit à morbo, poterit ad se subdelegatam iurisdictionẽ reuocare, vt optime docet Bernardus Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 2. cuius sententiam veram esse aduersus Panormitanum in c. venerabili. nu. 6. notabili, 9. de officio delegati. & Locatum in opere iudiciali verbo, Inquisitor. nu. 9. copiose alibi probaui.

Quòd si infirmitas, aut perpetua sit, aut talis ut Inquisitorem vel omnino impediat, aut certe ineptiorem reddat; tunc remouendus erit. argumento textus in l. morbus sonticus. vbi glossa & Doctores. ff. de verb. signifi. Et eorum quæ docet sanctus Thomas 2. 2. q. 71. art. 3.

De senectute idem sentiendum arbitror, cũ morbo comparetur, iuxta illud Terentianum: Senectus ipsa morbus est. *& ideo de senibus etiam distinguendum arbitror. Quidam enim sunt adeo senio cõfecti, vt nec memoriam valeãt nec iudicio; qui quãuis fuerint prudentissimi, interdum tamẽ uel delibe rant, vel non sunt eorum consilia tuta ob rationis & iudicij imbellicitatem, de quibus vere accipitur illud:* Bis pueri senes. *& hi iuste, immo necessario remoueri debent.*

Inquisitores quando ob senectutem possint remoueri.

Sunt alij consistentes, & mente & iudicio validi, & ob multam ætatem, & rerum experientiam, multa prudentia decorantur: & hi non modo remoueri non debent, verum in officio sunt confirmandi; quamuis illi id tractare recusent. hi enim ad regendum & gubernandum aptissimi sunt, vt grauiter & vere docuit Aristoteles li. 7. politicorũ, & beatus Hieronymus Epistola quadã ad Nepotianum, tradit optime Archidiaconus in cap. tanta. distinctio. 86.

Iam qui dicantur senes, docet Speculator titu. de teste. §. nunc tractemus. versicu. sed quos vocat senes, & Felinus in c. quoniam. extra, vt lite non contest.

Iudices ob imperitiam remouendi.

Quod vero ad imperitiam spectat, exploratissimũ est ob eam posse Inquisitores amoueri. si enim nõ sunt quales docuit Eymericus paulo ante quęst. 1. velut inepti reijci debent. & generaliter quidem cautum est, iudices omnes peritos esse oportere: imperitos vero remouendos. in authe. de iudicibus. §. 1. consentit textus in c. ex litteris. §. cęterum. de cõsanguinit. & affinit. cuius verba sunt, Cęterũ tuã prudentiam volumus non latere, quòd nõ sunt causæ matrimonij tractandæ per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habeãt iudicandi & statuta canonum nõ ignorent. *hactenus ibi. Quod multo magis obseruari debet in causis fidei, quæ causis matrimonij præponderant. facit textus in §. 1. instit. de officio iud.*

Peritorũ nomine qui intelligantur.

Debent autem Inquisitores, si fieri potest, theologiæ, iuris canonici, & ciuilis periti esse: nam & peritorũ nomine hos intelligimus, vt docet Ioannes And. in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. quòd si eum eliguntur (vt sępe contingit) non plene intelligunt quę ad exercendum hoc grauissimum officium exiguntur: ac deinde oportet eos diligentissimos esse in cognoscendis omnibus his, sine quibus vix possunt suo muneri satisfacere; & nisi ita faciant, nõ dubito quin grauissime peccant.

Nunc vero huic incommodo satis occurrere poterunt Inquisitores, cum in vno hoc Directorij volumine demus illis quidquid ad eorum officium secure exercendum attinet. nam quod non est apud Eymericum tractatum, in nostris hisce exiguis laboribus videbunt fortassis non male explicatum.

Ob negligentiã remouendi inquisitores.

De negligentia, nulla dubitatio est, quin ea causam præbeat Inquisitorem remouendum, cum generaliter quilibet prælati iurisdictionem habẽtes possint ob negligentiam circa officium suum remoueri, c. si qui Episcopi. 1. q. 1. Glossa, Hostiensis, & communiter Doctores in c. excommunicamus 1. §. vlt. de hæret. & negligentia dolo æquiparatur. Specul. tit. de restit. in integrum. §. 1. versi. vt autem. iam quanto tempore inducatur et quomodo probetur negligentia, tradit Bart. in tract. de testibus, & Felynus in c. si autem. de rescript. nu. 3.

Inquisitores omnino negligentiam caueant.

Monebo hic, vt Inquisitores in hac fidei causa negligentiam omnino caueant: quoniam etsi in omnibus iudicibus negligentiam circa officium suum graue peccatum sit; in Inquisitoribus tamen ingens est scelus, & non caret fautoriæ hæreticorum suspicione, iuxta tradita per Eymericum par. 2. q. 53. n. 1. hinc grauissimæ olim pœnæ statutæ sunt in Episcopos negligentes procedere aduersus hęreticos, vt accurate docet Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 1. & tradit textus in cap. excommunicamus 1. §. vlt.

Quis dicatur negligens.

Generaliter autem eum appello negligentem, qui aut non exercet, aut debito tempore non exercet quæ ad munus suum spectant. itaque non modo dico negligentem eum, qui non procedit contra hæreticos, verum etiam illum, qui non debito tempore procedit; vt si procedat quando capi non possunt, aut quando iam hęreses docuerunt, cum potuerit, si diligenter egisset, hęc incommoda præcauere. & de ne-

de negligentia Inq. isitorum extat textus in clem. hæres. §. verum quia, vers. quod si odij.

Inquisitores iniqui remouendi, & ex quib. causis.

Denique ob iniquitatem possunt etiam remoueri inquisitores, de qua loquitur hic Eymericus num. 5. dum ait: vel si euidenter eis constiterit, quòd pecunias extorserit modis illicitis. *Sub iniquitate ergo pono cum auctore primum auaritiam, & extorsionem illicitam pecuniarum sacri officij prætextu. per textum in clem. 2. §. 1. de hære. & facit textus in l. illicitas. ff. de officio præsid. & in c. in tantum. & in c. audiuimus. de sim. tradit Bernardus Comensis in Lucerna verbo, inquisitor. §. 10. & Franciscus Squillacensis tract. de fide cath. c. 53.*

Nomine Pecuniæ quid intelligatur.

B *Nomine vero pecuniæ (vt obiter id dicam) hoc loco non solum intelligimus pecuniam numeratam aut causam, sed rem etiam quamcunque pretio æstimabilem, vt ait optime Zabarella in dicta clem. 2. de hæret. quod apertissime docet Hermogenianus in l. pecuniæ nomine. ff. de verb. signi.* Pecuniæ nomine non solum numerata pecunia, sed omnes res tam soli quàm mobiles, & tam corpora quā iura continentur. *hæc ille.*

Rursus sub iniquitate colloco prauitatē, qua imponunt alicui crimen, vel suspicionē hæresis. de qua in clemen. 1. §. verum quia. de hæret. traditque Bernardus Comensis in Lucerna verbo, inquisitor. §. 9. & alij communiter tum ibi, tum alijs locis.

C *Alijs quoque modis possunt per iniquitatē inquisitores in grauissimo & integerrimo tribunali delinquere, quos singulatim tradere non est artis. atque vt tandem finiam, nullæ sunt causæ ob quas possunt inquisitores remoueri, quæ ad hæc tria generalia capita non referantur.*

Inquisitores delinquentes à quo puniendi.

Quòd si quæras à quo puniri debeant inquisitores, cum in causa sancti officij deliquerint, responde bo iure cautum esse in clem. 2. de hæret. §. qui equidē vt à suis prælatis puniātur in hęc verba: Qui equidem prælati, inquisitores & commissarios prædictos reos inde repertos ab officijs amouere, et amotos aliàs punire debite seu corrigere teneantur. *hæc ibi.*

D *Cæterum hodie sicut nec Prælati ordinum cōstituunt, aut destituunt seu remouent Apostolicos inquisitores, vt supra q. 9. dictum est, ita nec eos puniunt, sed ea res ad Cardinales inquisitores generales in vniuersa republica Christiana delata est, ipsi enim culpabiles puniunt.*

In Hispania præses inquisitionis (quem Maiorē inquisitorem vocamus) inquisitores delinquētes coercet, quod iure videtur posse facere per textum in dicta clem. 2. de hære. quem paulo ante retulimus, & refert Eymericus supra q. 10. huius partis. nihilominus diplomate quodā Leonis V. Pontificis maximi id ei expressius indultum est.

E *Quibus tamen minime obstantibus quotiens domino Papę visum fuit ad Rom. curiam libere potest quoslibet inquisitores quorūcumque regnorū vocare, citare, & punire: cum sit omnium iudex, et inquisitores ab eo sint delegati, & ad eum spectet eorum causas delictaque cognoscere & coercere. quòd si alij de eis cognoscant, id ex potestate à Papa contingit, quam quotiescumque voluerit, & auferre poterit, & ad se negotium auocare.*

A *Ex quibus fit consequens, minus decenter & vere Ioannem Roiam tract. de hæret. par. 2. tit. de priuilegiis inquisitorum, nu. 417. versi. item inquisitores. dixisse, inquisitores non posse ad Rom. curiam citari; id enim absolute & simpliciter falsum est. Equidem non possunt inquisitores à quibusuis iudicibus, & pro quibusuis sicut alij quilibet ad Romanā curiam euocari, vt à Romano Pōtifice velut proprio & immediato iudice, & possunt quidē citari, & debent ipsi (nisi rebelles haberi velint) & obedire & cōparere, nullis, indultis aut priuilegijs obstantibus quorum ope nullo pacto à Romani Pontificis iurisdictione eximi possunt.*

Citari possunt inquisitores Ad Romanam cur.

B *Postremo cum de puniendis inquisitorib. in causis sancti officij delinquentibus agitur, id obseruandum censeo quod beatus Thomas admonebat 2. 2. q. 70. art. ad 3. argum. edisserens de coercendis Cardinalibus Rom. Ecclesiæ, vt scilicet caueatur ne ex condemnatione, aut punitione alicuius eorum derogetur in opinione hominum dignitati & auctoritati sancti officij sacrosancti inquisitionis. quod est periculosius, quàm impunitum relinquere aliquem peccatorem: nisi tale esset delictum vnde scandalū oriretur, & propterea non esset impunitum relinquendum: cum enim inquisitores Apostolici multis ac præsertim sceleratis hominibus sint formidabiles & inuisi, si facilè ac publice punirentur, non difficulter eorum delicta à populo stulto & insana plebe in odium & dedecus sancti officij traherentur. itaq; cū necessitas punire inquisitores cogit, caute id fieri debet, ne in superiora incommoda prolabamur.*

Cautè sunt puniendi inquisitores.

C c Et quod deterius est, ignorantia.] *Hęc verba in solo codice Illustriss. Cardinalis Sabelli reperiebātur, quæ nullo pacto visa sunt omittenda et satis est verisimile hæc scripsisse Eymericum, vt priori . . . as pręcepta cōsentanea tradat. cum enim supra q. 1. huius partis dixerit, inquisitorē dēre esse eminenter eruditū, consequitur eum propter ignorātiā, seu imperitia remoueri posse, vt paulo antea diximus.* N.

DE INSTITVTIONE Commissarij Inquisitoris.

QVÆSTIO XIII.

An Inquisitor possit instituere sibi Vicarium.

Tertiadecima quæstio est: Vtrū inquisitor possit sibi Vicariū seu Cōmissarium auctoritate Apostolica instituere?

Respōdemus q sic: quia delegatus est domini nostri Papæ, vt dictum est supra in hac par. 3. q. 4. & patet in c. Ne aliqui. de hæreticis lib. 6. Delegatus autem potest subdelegare. C. de iudicijs. l. a iudice. & extra de offi. iudic. deleg. c. Super quæstionū. Possunt igitur Inquisitores subdelegare, & commissarios seu vicarios facere vel instituere, & hoc supponitur in capi. Multorum. de hæreti. in clemen. §. verum. vbi dicitur sic: Verum. & infra: Episcopo & inquisitori prædictis, ac alijs ad dicti

Relat. supra pag. 111.

dicti executionem officij substituendis ab eis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ præcipimus,&c. & supra eo.c.§.porro.& eo.tit.in c.Nolentes.§.& tā ipsorum: vbi dicitur sic: Et tā ipsorum quā Episcoporum,seu capitulorum sede vacante, super hoc deputatis cōmissarijs quibuscumque,districtius iniungentes,&c.& infra: Notarij vero, & officiales dicti officij,nec non Fratres & socij Inquisitorum,& commissariorum ipsorum, qui dictos Inquisitores aut commissarios,&c.

COMMENT. LXII.

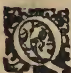
Non inepte hanc quæstionem proposuit Eymericus: quia olim & initio cōstitutę delegatæ inquisitionis,& pauco post tempore dubitatum fuit, An inquisitores possent sibi vicarios,seu commissarios constituere.hodie tamen hæc res omni dubitatione caret, non modo per canones in hac quæstione ab Eymerico citatos; verum ēt & obsequētia Pōtificum rescripta: in primis vero per bullā Pij II. incipiētem: Cū iam dudum. *missam ad Gabrielem de Barchinona inquisitorem Bononiensem,quā vidimus in Archiuo inquisitionis Bononiensis. & per Bullā Clementis VII.missam ad Paulum Butigellam,quæ incipit:* Cū sicut. *vbi ita scriptum extat:* Decernimus insuper,vt vestros vicarios siue cōmissarios instituere valeatis; viros vestra sententia prouidos,aptos,& idoneos,dūmodo ætatis trigesimum annum attigerint. *hæc ibi. Refertur in libro priuilegiorum ord.Prædicat.fol.201.pag.2. & in bullario litterarū Apostolicarum pro officio inquisitionis in fine huius operis.*

Inquisitores vicarios possunt sibi instituere.

Quòd si plura huc spectātia videre cupis, ea tradunt Decius in ca.cum causam.de appella.notabili 4.Antonius Butrius,Panormitanus, & cęteri in c.super quæstionum.§ si vero,de officio deleg.Bonifacius Vitallinus in clem.2.de hære.nu.80.& seq. Gōdissaluus tract.de hære.q.7.nu.13.Zanchinus de hæret.c.30.& ibi Campegius Repertorium inquisitorum verbo,commissio.Ioan. Roias in singu. fidei,sing.97.Bernar.Comēsis in lucerna verbo,inquisitor.§.2.Simācas de cath.instit.tit.34.nu.29. & alii,ex quibus intelliges & delegatum posse subdelegare,& inquisitorem plenarie posse committere vices suas: quod & verum est,& sequenti commentario fusius ostendemus.

QVÆSTIO. XIIII.

An vicarij Inquisitoris ab ipso solo institui possint,& non ab eius prælatis.

Quarta decima quæstio est: Vtrum solus Inquisitor possit in officio sibi tradito vicarios seu commissarios instituere; vel ēt magistri et Prouinciales Ordinis Prædicatorum,Ministri Generales & Prouinciales Ordinis Minorum illud possint?

A Respondemus,quòd solus potest inquisitor, & non dictorum ordinum præsidentes: quia præsidentibus nulla attribuitur potestas,seu iurisdictio prauitatis hęreticæ officium exequendi: sed tantum attribuitur eis ministerium inquisitorū personas eligendi. quia præsumitur, eos habere suorum fratrum notitiam pleniorem,vt dictum est supra par.ista.q.10.Quare ipsi inquisitores, & non dictorum ordinum, pręsidentes, sunt in dicto inquisitionis officio delegati,& consequenter ipsi inquisitores solum possunt sibi commissarios substituere,& subdelegare.

COMMENT. LXIII.

B *Practicam creandi Vicarios seu Commissarios luculenter ostēderat Eymericus supra in principio huius 3.partis nu.39.& multis sequentibus.at ex illis non liquebat huius difficultatis solutio, & propterea hoc etiam fuit declarandum. Vnica vero conclusione rē absoluit,videlicet à solis Inquisitoribus,non ab eorum prelatis,de quibus hic,posse creari cōmissarios seu vicarios.rō qua vtitur auctor,vera est et certa,nec indiget amplius declaratione nr̄a.*

Hanc quoque quæstionem Locatus transtulit in suum opus iudiciale,verbo,Vicarius.

C *Inquisitor non modo vnū aut alterū,sed plures interdum Vicarios aut Commissarios sibi constituere potest,cum eius diœcesis seu prouincia late patet ac multæ in ea ciuitates continentur.nam cum tūc inquisitor singulis per se interesse non possit,necesse est Commissarios in eis constituere.*

Inquisitor plures vicarios creare potest.

Creabit vero in singulis vnum commissarium uirum prudentem,doctum,Christianum veterem,piū & negotio aptum atque idoneum, sui vel alterius ordinis religiosum,aut clericū sæcularem,uerbi gratia aliquem in ecclesia principali eius ciuitatis in dignitate constitutum,aut canonicum,quem proculdubio credat negotia fidei diligenter & iuxta canonicas sanctiones esse curaturū.iā qualis esse debeat D *inqsitoris Cōmissarius paulo post docet auctor q.16.*

Quales vicarij constituendi.

QVÆSTIO. XV.

An Inquisitor uices suas alij plene committere valeat.

SVMMARIVM.

1 *Inqsitor vices suas alij plene cōmittere potest.*
2 *Vicarius inqsitoris nō pōt Vicariū substituere.*
3 *Quanā sibi reseruare cōsueuerint inquisitores.*
4 *Et cōmuni & priuato iure licet inquisitori plenarie committere vices suas.*

Quintadecima quæstio est: Vtrum Inquisitor Vicario suo seu commissario, possit plenarie committere vices suas?

1. Respōdemus quòd sic; Nam inquisitor (vt dictū est supra pa.ista.q.13.) est delegatus domini nostri Papæ, vt patet in c.Ne aliq.de hær.li.6. Et oīs delegatus pōt subdelegare, et alteri plenarie cōmittere vices suas, vt extra de of. iudic.

iudic.deleg.Super quæstionum.

2 Non tamē sic plenarie, quod sicut Inquisitor potest Commissariū instituere, quòd ipse cōmissarius possit etiam alium commissarium substituere: nam subdelegatus nō potest subdelegare.

Potest igitur inquisitor commissarium instituere, & eidem committere, vt possit delatos vel suspectos citare, testes examinare, reos condemnare, & generaliter eidem committere plenarie vices suas.

3 Sed licet possit, attendat tamen quibus eam mittit: nam in pluribus nō sunt ita experti sicut inquisitores, nec ita reuerentur, nec timētur; & ideo non committitur eis regulariter condemnatio relapsorum, nec impœnitentium: immo etiā rarò quòd possint sententias diffinitiuas ferre, nisi prius consultato inquisitore, cuius est processus etiam suorum commissariorum, quadam decentia defensare.

Condēnatio relapsorū & impœnitentium referuā da inquisitoribus.

4 Sed si inquisitor potest de iure communi vt delegatus, commissarijs suis committere plenarie vices suas, cur non & tute priuato? vt in priuilegijs Vrbani, Innocentij, Alexandri & Clementis summorum Pōtificum ad inquisitores. Et in c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. conceditur eisdē inquisitoribus, quatenus possint committere citationes, testium examinationes, & sententiarum denuntiationes. Respondet Io. And. quòd propter prædictam decretalem, Vt commissi. olim dubitabatur à nōnullis, an inquisitor hoc posset: sed hodie non est dubium, quia est expressum in c. Multorum. §. verum. & in c. Nolentes. §. inquisitoribus. & §. Notarij, de hæret. in Clem. vbi expresse cōmittitur inquisitorib. substituere & eō missarios ponere. not. de hoc Io. And. in c. Nolēntes. allegato.

COMMENT. LXIIII.

Ex hac quæstione duæ potissimum colliguntur assertiones.

Prima est: inquisitores Vicarijs seu Commissarijs à se institutis plene cōmittere possūt uices suas.

Altera est: Commissarius tamen cum plena potestate institutus, non potest sibi alium Commissarium substituere.

Quæstionis summa.

Quantum ad primam assertionem attinet, eā abūde docuit Eymericus paulo antea in hac 3. par. tit. De forma instituendi Vicarium specialem. nu. 37. & dixi ibi, eamque ostendunt etiā illi, quos citauimus paulo ante super q. 15. §. quod si plura. quibus adde Locatū in opere iudiciali verbo, inquisitor, n. 4.

Num. 2. 2 Non tamen sic plenarie, &c.] *Hęc est secūda assertio, quam probat Eymericus dicens, subdelegatum non posse subdelegare.*

Subdelegatus, an possit subdelegare, anceps quæstio.

Hęc tamen ratio valde est cōtrouersa et anceps inter Doctores: nam Raphael Fulgosius in l. more maiorum. ff. de iurisdict. om. iud. quem videtur laudare Iason in l. à iudice. C. de iudic. subdelegatū posse iterū subdelegare ex multis cōtendit, cuius plane rationes nō sunt fortassis debiles, nec contemnendæ, quas apud ipsos videto neque. n. instituti nostri est scholastico more singula discutere, sed summatim certiora tradere.

A

Panormitanus tamen in c. cum Bertholdus. nu. 25. extra de senten. & re iudi. hāc difficultatem distinctione tollebat. horum tamen sententias (cōmuniora & veriosimiliorā secuti) libenter omittimus.

Communis enim opinio est, delegatum principis, qualis est Inquisitor, subdelegando, non posse dare facultatem subdelegato suo seu Vicario, vt iterum ille subdeleget. ita glossa singularis in c. super quæstionū. §. porro. verbo, transfert. de officio iud. delegati, & gl. in c. cū causā. verbo, delegatus. de appellat. Archidiaconus in c. quāuis. & Io. And. in c. is cui. de offi. dele. li. 6. Alexāder in d. l. à iudice. C. de iud. & ips ū sequitur expsse Albericus in l. more maiorū. ff. de iurisdict. om. iud. & Panormitanus in c. super quæstionū. §. si vero. nu. 2. de offic. iud. deleg.

Vicarius inquisitoris nō potest alium Vicarium sibi creare.

B

Probari potest hęc sententia, quam hic sequitur Eymericus viuis quidem nec obscuris rationibus. prima est Io. And. præcitato loco: quoniam si delegatus posset suo vicario aut subdelegato concedere facultatē subdelegādi, progressus esset in infinitū. nam & subdelegatus subdelegati id etiam posset, cum nulla diuersitatis ratio afferri commodè possit aut probabilis. progressus vero infinitos vitari leges iubent. l. fideicommissū. §. si quis. ff. de legat. 3.

Altera ratio & vera esse potest: quoniam delegatus potestatem quam habet subdelegandi, à lege habet, quod est velut personale priuilegium, quod cū personam, cui tribuitur, sequatur, in alterum transferri non potest, & cū persona extinguitur. c. priuilegium. de reg. iuris li. 6. notat Bars. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. et glossa in c. quām sit, de electi. li. 6. ex quibus fit perspicuum, doctrinam Eymerici hoc loco securam & sanam esse, & cōmunibus interpretum votis niti. quare Commissarius non potest sibi alium substituere commissarium.

C

Quam aūt facultatem possit Inquisitor concedere suis commissarijs, copiose explicatū est supra in hac 3. parte nu. 37. super tit. de institutione Vicarij seu Commissarij.

D

QVÆSTIO XVI.

De ętate & conditionibus Vicarij Inquisitoris.

Sextadecima quæstio est: Inquisitoris Vicarius seu Commissarius cuius debet esse conditionis, & præsertim ætatis?

E

Respondemus, quòd debet esse vir litteratus, constans, & firmus, multum circunspectus, fideique zelator feruidus, vt literatura, atque scientia sciat discernere inter lepram & lepram, hæresim & hæresim, catholicam veritatē & hæreticam prauitatem, vt constanter aduersitates & labores toleret patiēter, nec trepidet, sed cōstanter & viriliter negotia fidei exequatur, vt circunspectione sit prouidus, atque prudens, & sciat prouidere quomodo & qualiter sit agendū & vt fidei zelo & feruore sit deuotus, ac sub spe mercedis ęternę negotia fidei deuotius exequatur.

Quantum [a] vero est de ætate, non est in iure A expressum de ipso commissario, quamuis de Inquisitore quòd debet attingere quadragesimum annum, in c. Nolentes. de hære. in Clem. glos. tamen Io. And. ibi habet, quòd idem de commissario putat; sed si ipse putat, non sequitur, quòd alij putent, nec quòd ita sit, cum iure non sit cautum.

COMMENT. LXV.

Quales esse debeant Inquisitorũ Vicarij.

DVæ sunt partes, vna est de qualitate commissarij, altera de eius ætate.

Quantum ad primam attinent, eadem ferme dicit Eymericus de qualitate Vicarij Inquisitoris, quæ B *supra quæs. 1. de ipsomet Inquisitore tradiderat; nec immerito: nam cum subrogatum seu substitutum debeat sapere naturam eius in cuius locũ subrogatur, l. parabolani. C. de Episco. & cleri. eandem qualitates, quibus decoratur inquisitor, debent eius cõmissarium illustrare.*

a Quantum vero est de ætate, &c.] *De ætate cõmissariorum, vt vere scribit hoc loco Eymericus, iure nihil cautum nominatim ostenditur: & quidẽ annos quadraginta natum esse debere Inquisitorem volebant. quam opinionem, quamuis nõ refellat auctor; non tamen videtur approbare. ac satis tuto dici poterat pauciores annos natum cõstitui olim po-* C *tuisse, cum regulariter, nec omnia, nec maxime ardua fidei notitia inquisitorum Vicario demandari.*

Triginta anni sufficiunt in Vicarijs Inquisitorũ.

Verumtamen hodie hæc controuersia sublata est per rescriptum Clementis VII. quod incipit: Cum sicut. *§. decernimus. quo loco & commissariorum qualitas, & eorundem triginta annorum ætas luculenter præscribitur. eius rescripti verba relata sunt à nobis paulo antea super q. 13. vbi videto.*

QVÆSTIO XVII.

De destitutione commissarij Inquisitoris.

SVMMARIVM.

1 *Vicariũ inquisitoris amouere non possunt Prælati ordinis.*
2 *Electio personæ inquisitoris cur sit Prælatis commissa.*
3 *Verba canonis non sunt in pœnalibus extendenda.*
4 *Locus à maiore non habet semper locũ in iure.*
5 *Vicarios et Notarios Inquisitorum mutare nõ licet Prælatis.*
9 *Quales se præstare debeant Prælati erga inquisitores.*

DEcima septima quæstio est: Vtrũ Inquisitoris Vicarium seu commissarium, possint Magistri seu Priores Prouinciales ordinis Prædicatorũ, vel Ministri Generales seu Prouinciales ordinis Minorum, infra eorum ordinem amouere?

A 1 Respondemus, quòd non: Nam eius est destituere, cuius est instituere: & omnis res per quascũq; causas nascitur, per easdem dissoluitur. extra de reg. iur. Magistrorum aũt, Priorum Prouincialium, seu Ministrorum, non est Vicarium seu Commissarium Inquisitoris instituere, sed solius Inquisitoris, vt patet supra hac parte 3. q. 14. vbi de hoc quæritur: Igitur nec illorũ præsidentiũ, sed solius Inquisitoris est Vicarium suũ destituere. Et vltra: Delegati n. est subdelegare: & illius solius in officio, ad quod est delegatus, C. de iudic. A iudice, & extra de offi. iudi. dele. Super quæstionum. Inquisitor autem domini no- B stri Papæ est delegatus, vt patet in c. Ne aliqui. de hær. li. 6. & non Magistrorum, nec Ministrorum, nec Priorum, vt patuit supra par. 3. q. 7. vbi de hoc quæritur: Igitur Inquisitoris solius est Vicarium subdelegare, & subdelegatum tenere, & à subdelegatione, cum ei videbitur, reuocare.

Inquisitoris Vicarium nõ possunt removere eius Prælati.

2 Et Amplius; Licet enim Magistrorum, Ministrorum, & Priorum Prouincialium sit personam Inquisitoris eligere, vt patet in eorum priuilegijs & indultis; hoc ideo fit, quia pleniorem notitiam de idoneitate suorum Fratrũ videntur habere, quàm dominus noster Papa: & ideo commisit eisdem personam eligere, vt de hac causa C patet in priuilegijs Inquisitorũ Vrbani IIII. & Clem. IIII. Catholicæ fidei. & patuit supra hac par. 3. q. 11. Nullam tamen potestatem seu iurisdictionẽ super dicto Inquisitionis officio tribuit præsidẽtibus antedictis, vt patet expresse in priuilegijs, & quæst. prædictis, sed personæ ab eis electæ, scilicet Inquisitori, cuius tantum est auctoritate Apostolica Vicarium sibi instituere, & subdelegare, in causa fidei procedere, inquirere, testes cogere & examinare, & sententiam cũ diœcesano ferre. Sicut igit' prædicti præsidentes nõ possunt in causa fidei procedere, nec testes ad testificandum cogere, nec processus Inquisitoris D detrũcare, nec reuocare, nec eius sentẽtias mutare, nec testes prohibere ne deponãt, sic nec possunt Vicarios in officio instituere, nec institutos destituere, nec eis mãdare ne procedãt quòd si fecerint, tanquã impeditores officij inquisitionis, excommunicationis mucrone eo ipso sunt percussi, in qua si steterint per annum animo indurato, ex tunc sunt vt hæretici condemnandi, vt patet in c. Vt inquisitionis officium. de hære. li. 6. Et vltra hoc contra eos vt contra fautores hæreticorum, per ipsos Inquisitores est procedẽdũ iuxta priuilegiũ Vrbani iiij. & Clemen. iiij. Præ cunctis. in §. cæterum veró. quod habetur supra E par. 2. Vicarium igitur Inquisitoris instituere & destituere est Inquisitoris solius; & non alterius nisi domini nostri Papæ, qui habet super istũ & illum plenitudinem potestatis.

Electio personæ inquisitoris cur sit prælatis commissa.

Relat. supra pag. 132.

Relat. supra pag. 129.

3 Nec valet quod allegatur ab eorũ quibusdã, quòd eis committitur potestas inquisitorẽ instituendi & destituendi, & consequenter eius Commissarium per locum à maiori, † quia cui conceditur quòd est plus, uidetur & concedi quòd est minus. Nam commisso facta alicui tantum valet, quantum verba sonant, nec sunt verba extẽdenda præsertim

† Authen. multo magis C. de sacro. eccles.

fertim in odiosis & pœnalibus,quia odia restringi,fauores autē conuenit ampliari.extra de reg. iur.† In priuilegijs autem prædictorum præsidentium,& commissionibus eis factis,& si fit mentio de Inquisitoris destitutione,nō tamen de destitutione eius Vicarij; quare cum destitutio sit odiosa,non est ad Vicarios extendenda.

†Cap. odia. de regu. iur. lib.6.

4 Nec a locus à maiori in iure habet locum.Si enim Papa aliquem delegat ad inquirendum de vita,moribus & regimine alicuius Magistri vel Ministri Generalis cum potestate etiā deponendi,de quibus est informatus seu deformatus,nulla facta mentione in commissione de Prioribus, vel Ministris Prouincialibus , seu Guardianis, B nunquid poterit de eis inquirere ac eos deponere?nequaquam. Sic nec in proposito. Destitutio ergo dicti Vicarij ad Inquisitorem,& nō ad prædictos noscitur pertinere.

Et vltra: Si enim dominus Papa male, sed vere informatus de malo regimine,vita,& moribus Archiepiscopi p eius bonos suffraganeos & Ecclesiæ zelatores,delegat aliquem vt inquirat de Archiepiscopo,cum potestate eum suspendendi vel deponendi,nulla facta mētione in litteris delegationis de inquisitione,suspēsione,seu depositione fiendis de suffraganeis antedictis,poterit ne delegatus agere ad suspensioné vel depositio C nem suffraganeorum prædictorum?nequaquā: sic & in proposito; cum in litteris Apostolicis prædictis præsidentibus directis fiat mentio tantum de destitutione Inquisitoris, & non eius Vicarij; poterit illum ex causa legitima,& non voluntate libera deponere,vt habetur supra parte. ista q.q.10.sed nō eius Vicarium:sed amoto Inquisitore spirat statim potestas Vicarij antedicti.

5 Minusque valere videtur quod ab eorundem quibusdam replicatur:quòd præsidētes prædicti possunt Fratres suos de loco ad locū, ab officio ad officium transferre ad libitū voluntatis.quod nequaquā fieret,si non possent Vicarios & Cō- D missarios Inquisitorum destituere libera voluntate:Nā ab illo eodem,scilicet à domino nostro Papa,cuius est religiones condere,† & approbare,& sustinere,& priuilegiare,a quo dicti præsidentes habēnt quòd præsideāt,& quòd Fratres eis subiaceant,ab eodem habent Inquisitores,& eius Commissarij,& Fratres,qui antequā intrarent ordinem,habebant auctoritatem officiū notariatus exequēdi, quòd in causa fidei procedāt, Inquisitor vt delegatus & Commissarius vt subdelegatus,& Frater dudū notarius,si per Inquisitorem fuerit requisitus, quòd sit eius notarius auctoritate tunc Apostolica fultus,vt in c. Vt of E ficium.§.ad conscribendas.de hæret.lib.6.Quare præsidentibus non licet eos in officio eis tradito,impedire, eos de loco ad locū transferendo vel de officio ad officium transmutando, per qd ipsi in causa fidei ne procedant,valeant impediri:nec ipsi dictis præsidētibus in huiusmodi sunt subiecti,sed domino nostro Papæ, & ideo illi & non istis debent obedire:nam potius est obediendum maiori potestati,quā minori. 11. quæst. 3. Qui resistit.

†Al. concedere.

Notarij Inquisitorum à prælatis non possunt amoueri.

6 Debent igitur Præsidentes prædicti,Inquisitores,eorum Commissarios & socios ac notarios fouere,& causam omnem licitam præstare, vt tā salubre officium diligentius exequatur,& ad cōtrarium nullatenus causam dare debent.

Et etiā Inquisitores salua sui officij libera exe cutione,Fratribus materiam non præstare, vt à sua obedientia resiliant salutari. Igitur illi & isti suis terminis sint contenti,cum sint in simul diuinis obsequijs mancipati.

Saluberrima a monitio.

COMMENT. LXVI.

IN tota hac quæstione vnū præcipue axioma tractatur,videlicet: Solum Inquisitorem posse Commissarium à se institutum deponere,& nullo modo id posse religionum suarum præfectos.quod axioma probat multis eisdemque viuis quidem ac spirantibus rationibus:inde vero obstantia diluit argumēta,ibi: Nec valet quod allegatur ab eorum quibusdam.

Solus Inquisitor deponit Vicarium sibi substitutum.

Totam hāc tractationem retulit Cāpegius apud Zanch.num,breuius tamen,c.30. vers. denique dicit.& Locatus in opere iudiciali,verbo, Vicarius, num.1.& alij,Est autem tota quæstio facilis, & per se perspicua,adeoque dilucide loquitur auctor,vt nulla nostra fusiore interpretatione indigeat, vno excepto,quod mox explanabo.

a Nec locus a maiori in iure habet locū, &c.] Num.4.

Depositionē Commissariorū esse odiosam,vt in proximis præcedentibus verbis ostendit Eymericus, certissimum est,& exploratissimum:at locum à maiori in iure non habere locum,paradoxon videtur esse & improbabile,cum communis sit theorica, argumentū à maiori & forte esse in iure,& frequēs, & vtile.c.licet vniuersis.vbi glossa extra de testibus.l.nec eis vrea.ff.de acquire. poss.l.1.C. de negotiis gestis.glossa,Ioan.And.& Panorm.in c.cū in cunctis.de electio.& copiose Euerar. in locis argumentorum legalibus in loco à maiori.

Locus à maiori in iure valdus.

Sed quo apertius hæc intelligas, finge Eymericū huic argumento respondere:Cui licet quod est plus, licet vtique quod est minus.c.cui licet,de regu.iur. lib.6.at prælatis ordinum licet remouere inquisitores,quod videtur plus:ergo licebit Cōmissarios eorum,quod est minus. Eymericus respondet maiori propositioni, dicens,prædictam regulam in iure nō habere locum,idest,non semper habere locum;quod est verum:nam argumentum à maiori tunc solum procedit,quando minus continetur sub maiori tanquam species vel pars.cum itaque Vicarius Inquisitoris non sit eius pars,aut species subiecta;nō mirum,si is qui remouet Inquisitorem, non possit remouere eius Vicarium.

Locus a maiori ad minus, quando nō procedat.

Rursus dico,sæpe eos qui possunt maiora,nō posse agere minora,quotiens ius,consuetudo, vel priuilegium repugnant. Sed vide Hostiensem & Præpositum in c.per venerabilem.extra qui filij sint legit.glos.singularem in Clement.vlt. verbo,defensor de rebus Eccles.non alienan. Paulum Castrensem in auth.multo magis.C.de sacros.Eccles.& Zabarellam in clem.ne Romani.in 4.oppositio.de electi.

Multis quoq; alijs modis præfata regula nō procedit,quos refert Euerardus in loco à maiori nu. 4.

ex quibus intelligimus prudenter fuisse locutum au A ctorem. qui, vt alibi monui, hoc habet familiare, vt non citatis legibus secundum leges loquatur, & ob id nobis fuit valde molestum has in eam adnotationes perficere.

QVÆSTIO. XVIII.

De creatione Notarij inquisitionis.

DEcimaoctaua quæstio est: Vtrum Inquisitor possit sibi notarium creare?

Respondemus quòd nõ, nec de iure communi, nec priuato, nec in priuilegijs Inquisitorum de hoc aliquid reperitur. Habeat ergo B notarios publicos Episcoporum, locorũ, vel dominorum temporalium illarũ terrarum vel regnorum, in quibus officium est sibi commissum qui processus conficiant, & alia, quæ ad negotia fidei pertinent, exequantur; vel petat à domino nostro Papa creari sibi tres vel quatuor, quos sibi nominauerit in notarios; quod sibi non negabitur, qui auctoritate Apostolica in partibus Inquisitori traditis, negotia fidei exequãtur; dummodo hoc tolerent dicti domini temporales, quod male libenter communiter faciũt: quare tutius est, cum notarijs Episcoporum, locorum, vel dominorum temporalium illarum terrarum vel regnorum, quòd processus fidei conscribantur. C

COMMENT. LXVII.

PVtabit aliquis imprudẽter loqui hic Eymericũ, dum dicit non posse Inquisitorem sibi notarium creare, cum aliud videatur esse statutum in c. vt officium. §. verum; quia, de hæret. li. 6. et in literis Vrbani IV. incipien. Licet ex omnibus. §. *ad conscribendas. veruntamen non est ita: nam illis locis, solum cauetur, vt qui iam notarij erant, ab Inquisitoribus compellantur ad id munus exequendũ, tametsi religiosi facti sint: nec vllum vidimus antiquum rescriptum, quo tribueretur Inquisitoribus potestas creandi notarios: ideoque olim notarijs deficientib. quia notarios creare nõ poterãt, duos viros idoneos assumere poterant ad acta inquisitionis conscribenda, vt alibi fusius diximus.* D

Olím inquisitores non poterant sibi notarios creare, hodie secus.

Ceterum hodie quodam Pij IV. rescripto incipiẽte: Pastoralis officij cura. *dato Romę apud sanctũ Petrum anno Domini MDLXI. sexto Calen. Septemb. quod refertur in bullario literarum Apostolicarum in fine huius operis, cautum est, vt Inquisitores & eorum commissarij in quibusuis fidei causis cum viderint expedire, auctoritate Apostolica possint vnum vel plures etiam clericos sæculares, vel quorumuis ordinum regulares in notarios eligere, assumere, atque creare.*

In creando notarios qd obseruãdum.

Sed in hac causa hoc animaduertere oportet, nõ propterea religiosum, aut clericum notarium creari quod ab Inquisitoribus iussus sit officij sacri acta cõscribere, sed vt cuncta valida sint, coram alio notario hunc religiosum notarium creare oportet, testibus adhibitis, tradito sibi de more calamo & atramentario, additoque solemni iureiurando, & verbis coniunctis videlicet: Esto notarius & fidelis, *addatum apud Zanchinum. c. 9. vers. adde rursus. et Locatum in opere iudiciali, verbo, notarius. n. 4. & 5. cętera huc spectantia dicam seq. quæst.*

QVÆSTIO XIX.

An Inquisitor cogere possit ad exequendum tabellionatus officium clericos, & alias personas idoneas.

DEcimanona quęstio est: Vtrũ Inquisitor, clericum seu religiosum etiã sacerdotẽ, aliàs notarium, vel alias personas idoneas, possit cogere ad exequẽdũ tabellionatus officiũ, quo ad ea, q̃ cõcernũt inquisitionis officiũ hęreticę prauitatis?

Respondemus quòd sic, iuxta c. Vt officium. de hæret. li. 6. §. Ad cõscribendas. vbi dicitur sic: Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in cõmisso vobis officio ad scriniarij, seu tabellionis officium pertinent, teneri districte præcipimus, cum per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis Fratres, qui dum essent in sæculo tabellionatus officiũ habuisse aut exercuisse noscuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officiũ ratione præfati negotij fidei, fuit ab Apostolica sede commissum, & in posterum cõmittetur, cõcedentes huiusmodi Fratribus, necnon & alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dũ essent in sæculo, tabellionatus officiũ habuerunt & exercuerunt, quibusuis etiã clericis sæcularibus officium ipsum habentibus (etiamsi ijdẽ Fratres religiosi & clerici sint in sacris ordinib. constitu.) exercendi libere officium ipsum, quo ad præmissa, nõ obstante statuto aliquo cõtrario canõnis vel ordinis quocunque vallato munimine potestatem. Et eo. c. §. verum. dicitur sic: Volumus & mãdamus; vt in examinatione testium quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum præsentia per publicam (si commode potestis habere) personã, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Eadem verba habeatur in priuilegijs prædictis Vrbani iiij. & Clemẽtis iiij. Præ cunctis. §. verùm.

Relat. supra pag. 107.

COMMENT. LXVIII.

PErsonas religiosas cuiusuis ordinis, quæ dũ essent in sæculo, notarij fuerant, posse per Inquisitores compelli ad hoc officium exequendum ob singularem fidei fauorem, cauit etiam Vrbanus IV. in rescripto incipien. Licet ex omnibus. §. *ad conscribendas. relato in bullario literarum Apostolicarum. & Alexand. IV. rescripto incipiente:* Ne cõmissæ. §. *ad hæc. relato itẽ in bullario in fine huius operis. quæ sub pendenti plumbeo authentica vidimus in archiuo inquisitionis Bononiensis: quo loco*

Inquisitor quoslibet idoneos potest compellere ad scribenda inquisitionis acta.

In hac

in hac causa hunc ordinem obseruãdum videtur innuere Papa, vt primũ laici notarij vocentur, & illis deficientibus, personæ religiosæ, quæ dum essent in sæculo officium tabellionis exercuerant, accersantur: quibus deinque deficientibus, alij duo viri idonei clerici vel laici ad acta officij scribenda accedere iubeantur. sed hodie, vt superiori commẽtario docui, notarij creari possunt, ne ex defectu scribentiũ quicquam omittatur, quod ad fidei negotium propagandum spectet.

A notario scripturo inquisitionis acta, de nouo iuramentum est requirendum.

Illud est tamen hoc loco diligenter obseruandũ, vt quotiens Inquisitores notarios quoslibet de nouo aduocant ad cõscribenda acta sacri officij, denuo ab illis exigant iuramentum de officio fideliter exercendo, & custodiendo secreto, non obstante, quòd fideliter semel iurauerint cuncta exercere, cum primum notarij fuerunt creati: quod est in causa fidei particulari, vt notat glossa in clem. 1. §. porro. verbo, iurabunt, de hæret. & ibidem Paulus, Anchoranus, & Imola. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 39. incipien. Nota quod quamuis. *Ioan. Roias singulari* 141. *incip.* Notarius. *Bernardus Comensis in lucerna verbo, notarius. §. 1.*

Cetera huc spectantia tradunt Repertorium Inquisitorum, Bernardus Comensis in lucerna: & Locatus in opere iudiciali, verba, notarius. Campegius apud Zanchinum cap. 9. vers. omnia faciet. & Simancas de catho. instit. tit. 41. nu. 7. & seq.

QVÆSTIO. II.

De socijs Inquisitoris.

SVMMARIVM.

1 *Non potest Inquisitor ad libitum sui ordinis Fratres in socios assumere.*
2 *Sunt ei tamen à prælatis socij grati & idonei consignandi.*
3 *Ad Romanam curiam ire possunt Inquisitores cum socio siue prælatorum ordinis licentia.*
4 *Gregorij XI. de hac facultate litteræ.*

Vicesima quæstio est: Vtrum Inquisitor possit sibi libere Fratres sui ordinis in socios assumere, ad se associandum, cõmorandum, et ad exequendum officiũ hæreticæ prauitatis, & cũ eisdem procedere hinc & inde, etiam ad Romanam curiam, & ibi causas sui officij ducere, nõ habita nec petita sui ordinis præsidentium licentia speciali?

1 Respondemus duo: Primum est, ꝙ licet in c. Nolentes. §. notarij. de hær. in Clemen. fiat mentio de socijs Inquisitorum, & eorum Commissariorum: tamen nec in iure communi, nec priuato inuenitur, ꝙ Inquisitor regulariter, † nisi vt dicetur, possit sibi assumere, absque sui ordinis licẽtia socium, vel socios sui ordinis Fratres ad se associandum, secundum commorandũ, & ad exequendum officium hæreticæ prauitatis.

† Alias aliter.

2 Bene tamen inuenitur, quòd præsidentes eorũ tenentur eis concedere socios, de quibus merito cõsolẽtur: Vnde in priuilegijs Vrbani iiij. & A Clementis iiij. directis Prioribus Prouincialib. Cõuentualibus, ac Subprioribus & Vicarijs ordinis Prædicatorum, dicitur sic: Ne catholicæ fidei negotium dilectis filijs Fratribus vestri ordinis, infra designatos limites, sedis Apostolicæ auctoritate commissum, & in posterum committendũ, ex personarum defectu contingat (quòd absit) quomodolibet impediri, volumus & præsentium auctoritate vobis districte præcipiendo mãdamus, quatenus tu fili Prior Principalis, singulis ex prædictis Fratribus, singulos socios, Fratres videlicet ipsius ordinis, prouidos & discretos, ac eidem negotio congruentes, de quibus hi quibus consignati fuerint, merito valeant cõsolari, sublata difficultate qualibet, assignare ꝓcu- B res; & nihilominus tã tu, quàm vos alij Priores, Subpriores, Conuentuales, ac Vicarij quotiẽs ab eisdem Fratribus, quibus dictũ est cõmissum negotiũ & cõmittetur in posterũ, fueritis requisiti, & dicto negotio fuerit opportunum, de alijs etiã Fratribus eiusdem ordinis præter illos, qui eis in socios deputati fuerint, cũ omni promptitudine prouidere curetis; ita quòd præfatũ negotiũ, nul- H lũ † ex vestra negligentia suscipiat detrimentũ.

Inquisitorib. assignari debent socij officio congruẽtes, & eis grati.

† In autographo ita, nullam ex negligentia vestra dilationẽ capiat, sed potius ex diligẽtia continuũ suscipiat incrementum.

3 Secundum est: quòd confertur Inquisitorib. libera potestas, ad curiam Romanã eundi ac morandi, & socium assumendi absque licentia sui C ordinis, ut patet in litteris Gregorij XI. impetratis per me Inquisitorem Fratrem Nicolaum Eymerici, tenoris sequentis.

4 Ad perpetuam rei memoriam. Catholicæ fidei negotium per Nos ipsos promouere, & per alios promoueri facere (pro vt ad id tenemur) plenis desiderijs affectãtes, vniuersis & singulis Prędicatorum & Minorum Fratribus Inquisitorib. hęreticæ prauitatis, vbilibet constitutis, præsentibus & futuris veniendi libere ad Romanam curiam, & in eadem morãdi cum vno socio sui ordinis, non obtenta, vel petita licentia quorumcũque suorum superiorum, seu prælatorum, & hu- D iusmodi socium mutãdi, & alium de sua Prouincia assumendi, & secum tenendi quotiens fuerit opportunum, non obstantibus quibuscunque prohibitionibus, sed constitutionibus eorũdem prælatorum, seu capitulorum generalium, seu Prouincialium, ordinum prædictorum, quorumcunque tenorum existant, contrarijs plenam licẽtiam tenore præsentium impartimur.

COMMENT. LXIX.

Quales esse debeãt Inquisitorũ socij.

E *Magnã habet æquitatẽ quod hic docet Eymericus, cũ nõ sit æquũ, Inquisitorẽ solũ in magnis reb. et negotijs tractãdis ac peragẽdis degere.*

Siue ergo Inquisitores ipsi socios sibi eligant, siue à prælatis suis eis conferantur, eos eligi oportet, quorum prudentia & consilio in arduis vt possint, & aduersa superare.

Quantum verò attinet ad primũ rescriptum, ꝙ hic citat Eymericus, id integrum extat, & authẽticum in archiuio inquisitionis Bononiensis, quod ẽt curauimus imprimendum in Bullario litterarum Apostolicarum, in fine huius operis.

Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. tit. de pri-

nilegijs inquisitorum.nu.418.ver.item inquisitores Monachi,huius priuilegij de quo hic Eymericus meminisse etiam videtur.

DE EXCOMMVNICATIONE Inquisitoris, eius socij, & notarij.

QVÆSTIO IX.

Excommunicarine possit Inquisitor & eius notarij ab Apostolicę Sedis delegatis.

Vicesima prima quęstio est: Vtrum sedis Apostolicæ delegatus, aut ab eo subdelegatus,cōseruator,aut executor, à sede Apostolica deputatus,possit inquisitorem, & eius notarios excommunicare.

Respondemus quòd non, vt patet, in litteris prædictis domini Vrbani iiij. tenoris sequentis: Ne inquisitionis negotium contra damnatā hęresim prudentiæ vestræ cōmissum,impediri (quod absit) propter aliquorum astutiam,vel etiam retardari contingat. vobis auctoritate præsentium indulgemus,vt nullus sedis Apostolicæ delegatus,vel subdelegatus,ab eo conseruatòr, aut etiā executor à sede Apostolica deputatus eadē, seu etiam deputandus,in vos,vel quatuor [a] notarios siue scriptores vestros, super his vobis fideliter obsequētes,quamdiu in prosecutione huiusmodi & negotij vos & ipsi fueritis,possit excommunicationis,vel suspensionis, aut interdicti sentētiam promulgare,absque speciali mandato prædictę sedis faciente plenā, & expressam de hac indulgentia mentionem:decernentes irritū, & inane,si secus fuerit attētatum. Nulli ergo, &c.

Habētur supra pag.132.

COMMENT. LXX.

Inquisitores nequeunt ab inferioribus excommunicari.

IN signe hoc est,& præclarum priuilegium fauore fidei concessum,ne causa religionis propter excommunicationem inquisitorum,aut aliorum officij ministrorum deserantur,aut impediantur;et interim impeditis iudicib. hęretici impune grassētur.

Concessit Vrbanus hoc priuilegium inquisitoribus anno Domini MCCLXI.idem prorsus tribuerat paucis antea annis Alex.IIII.anno Domini MCCLIX.Anagniæ.xiiii.Cal.Maij,refertur q; in libro priuilegiorum ord.Prædicat.fol.49.pag. 2.idem concessit etiam Clemens IIII.rescripto incipiente: Catholicæ fidei.vers.uos enim eorum.quod refertur supra apud Eymericū.p.2.& huius etiam priuilegij meminit Campegius apud Zanchinum c. 31.vers.secundum autem.

a Vel quatuor notarios siue scriptores vestros. Quod hic de quatuor notarijs dicitur,de plurib.etiā intelligendum est,si plures constituerentur:& quatuor expressit,quoniam tunc illi sufficiebant.

An ministri inquisitorū, [illegible] eorum [illegible] ne [illegible] excō municati.

[illegible] autem hoc priuilegium de non excommunicandis Inquisitoribus vel eorum notarijs competat etiam nunc alijs inquisitorum,& sacri officij ministris,veluti aduocatis,pcuratori fiscali,consultoribus, carcerum custodibus, & similibus dubitari potest:& posset qs fortassis satis probabiliter dicere alijs quoq;ministris cōpetere,tū quia fauores ampliari debent,non restringi.c.odia.de reg. iuris lib. 6.tum fauore fidei:tū postremo quoniam eadem est in his ministris ratio reperiri videtur,quare idem statui oporteret.l.illud.ff.ad leg. Aquiliā.ac sane quomodocunque res se habeat,satis videtur æquū, vt Sanctitas sua etiā ad alios ministros extēderet.

Verum id est notandum quod in rescripto continetur,videlicet:Quandiu in prosecutione huiusmodi negotij vos,& ipsi fueritis; vt intelligatur non tribui hoc priuilegium ministris amotis ab hoc officio:quoniam cessante causa priuilegij priuilegiū cessat.l.adigere.§.quamuis.ff.de iure patron. c. cū cessante.de appellatio.

Atque ex his rescriptis,quorum cum Eymerico meminimus,respondetur ad dubium nobis aliquādo propositum, an scilicet Inquisitor hæreticæ prauitatis obligatus in forma cameræ ad soluendam pensionem,aut ad quodlibet aliud possit virtute obligationis excommunicari ob non solutionem,nam non posse in personam ipsius inquisitoris intentari aliquam actionem,aut excommunicationem ferri,durante officio per hęc rescripta videtur esse certum: nec apparet inter priuilegia præfecti Cameralis,vt etiam contra inquisitores possit censuras proferre. quare fauore fidei ne in officio impediantur absque expressa Romani Pontificis facultate, faciente de hoc priuilegio mentionem,ac illud reuocāte, nullus cuiusuis auctoritatis,aut potestatis existat, potest inquisitores censuris ecclesiasticis innodare.

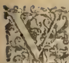
Nec obstat,si dicatur, inquisitorem obligando se in forma Camerę huic priuilegio renunciasse;quoniam respondetur,quod cum aliquod beneficium seu priuilegium concessum est toti potius alicui ordini, quàm priuatis personis eius ordinis,tunc tali priuilegio renuntiari non potest,c.si diligenti. extra de foro competen.& ibi communiter gl.f.Hostiens.Ioan.And.& alij.quare cum priuilegium prædictū sit concessum toti ordini,& collegio inquisitorum: item propter publicam vtilitatem, nempe ob fidei fauorem,& vt hæreses extirpētur,consequitur plane,vt ei renuntiari non possit.

Quòd si dicas ex hoc damnificari contrahentes cum inquisitoribus,cum non possint ius suum consequi,respondebo id non esse ita,cum vel ad sanctissimum dominum Papam,qui quoslibet priuilegiatos coercet,vel ad supremos inquisitores recursus habere possit,qui re cognita iubeant,atque decernant,vt inquisitores,& iuri,& debitis suis satisfaciant:nō enim debēt officij ac priuilegiorum suorum prætextu quemquam lædere.Clem.1.§.1.de hęret.vbi cōmuniter Doctores.

QVÆSTIO XXII.

An inquisitor absque incursu excōmunicationis requirere possit DD. temporales excommunicatos.

Vicesi-

Icesimasecũda quæstio est: vtrũ Inquisitor aliq; incursu pœnæ excommunicationis, possit requirere dominos tẽporales, eorumq; officiales excõmunicatos, quatenus iuxta officium suum præstent sibi auxilium, & fauorem?

Respondemus quòd sic, vt patet in ca. Præsidentes. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic. Præsidentes regimini alicuius regni, prouinciæ, siue loci licet excommunicati, vel de facto tantũ, & non de iure iurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionẽ ordinariorum, vel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum hæreticę prauitatis nõ valentium sine moræ dispẽdio, vel nego tii periculo, recursum habere ad superiores (qui legitimè in locis ipsis possint iustitiam exequi) possunt, & debẽt cõtra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum, iustitiã, & suum officium exercere. Nec requirentes huiusmodi excommunicatos, propter hoc sententiã excommunicationis incurrunt. Non tamen præsidentibus prælibatis, vel officialibus eorundem, propterea in alijs casibus intelligatur concessum aliquid, vel permissum.

Relatum sup. pag. 105.

B

COMMENT. LXXI.

Alexandri IIII. est hoc rescriptum quo proposita quæstio dirimitur, quod dedit Anagniæ V. Calẽd. Iunij, Pontificatus sui anno 6. qui incidit in annum Dom. MCCLIX. incipiebat: Quæ sinistri id vidimus integrum, & authenticum in Archiuio inquisitionis Bononiensis.

Inquisitor præcipuè cũ excommunicatis, quatenus non excommunicentur.

Fauore fidei respicit, & etiam inquisitoribus priuilegium tributũ non vulgare: quoniam participans cum excommunicato maioris excommunicationis vinculo innodato, minori excõmunicationi supponitur. c. nuper. & c. si quidem de sent. excom. quoniã multos, 11. q. 3. quod tamen incommodum hac fauore fidei euitant inquisitores.

Notãt hoc priuilegiũ Gondissaluus tract. de hæret. q. 19. num. 8. Ioannes Roias sing. 59. incip. Excommunicatus est. *& sing. 72. incipien.* Secus per Regem. *idem tract. de hæret. par. 2. nu. 441. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 40. incipien.* Quamuis tyrannus. *quibus locis dicunt hoc esse speciale fauore fidei, vt notat etiam glossa in ca. 1. de Offic. Vicarij, lib. 6.*

Est aliud etiam speciale: quoniam gesta per tyrãnum ipso iure sunt nulla. c. fundamenta. §. quod si se xus. de electio. in 6. Clemen. pastoralis. de re iudic. l. decernimus. C. de sacros. Ecclesiis. at fauore fidei si iussu inquisitorum quid in hæreticos exerceat tyrãnus, aut alius iniustus dominus, validum est. ita præcitati.

Monebo tamen hęc tunc locum habere, cum inquisitores nõ possunt sine moræ dispendio superiores consulere: quod patet ex illis verbis: Non valentiũ sine moræ dispendio, &c. *aliter enim in excommunicationem inciderent. glossa in c. præsidentes. verbo, dispendio. de hæret. lib. 6. & notat nominatim Gondissaluus præcitato loco.*

QVÆSTIO XXIII.

An Inquisitor, & eius socius se mutuo absoluere possint ab excommunicatione.

Icesimatertia quæstio est: Vtrum inquisitor, ac eius socius, si forsan recognouerit se esse excõmunicationis vinculo innodatos, aut et irregularitate ligatos, possint se mutuo absoluere, & in irregularitate etiam dispensare?

Respondemus quòd sic, vt patet in litteris Vrbani IV. tenoris sequentis.

Vt negotium fidei valeatis liberius promouere, vobis auctoritate præsentium indulgemus, vt si vos, & fratres vestri ordinis socios vestros excõmunicationis sententiam, & irregularitatem incurrere, aliquibus casibus ex humana fragilitate cõtingat, vel reuelatis et incurrisse: quia pter iniunctum nobis officium ad Priores vestros de leui super hoc recurrere non potestis, mutuo vos super his absoluere, iuxta formã Ecclesię, & vobis auctoritate nostra dispensare possitis in casibus, in quibus dictis Prioribus, vt dicitur, est ab Apostolica sede concessum: Nulli ergo, &c. Relat. supra pag. 132.

C

COMMENT. LXXII.

Magnum est etiam hoc priuilegium, et est duplex. vnum vt ab excõmunicatione se possint absoluere: alterum vt super regularitate secum possint dispẽsare. concessit hæc Vrbanus anno Domini MCCLXI. idem refert Repertorium Inquisitorũ verbo, irregularitas. §. si tamẽ, & Campegius apud Zanchinum cap. 31. in princ. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. num. 423.

Inquisitores mutuo se absoluunt, & se cum in irregularitate dispensant.

D

Obseruãda tamẽ sunt illa rescripti verba: Quia propter iniunctum vobis officium ad Priores vestros de leui super hoc recurrere non potestis: *Nã à contrario sensu optime videtur sequi, Inquisitores non posse, aut nõ debere se mutuo absoluere ab his cẽsuris, si facile, & sine fidei, & sacri officij detrimento ad suos possint recurrere superiores, à quibus mutuo absoluantur.*

Et quãuis hæc sententia summo iure sustineri possit, altera hic aduersa benignior est, & fortassis verior, cum sit fauorabilis; nec argumentum à contrario sensu semper locum habet, vt latè docent Doctores in rub. ff. de offic. eius, cui mandata est iurisd.

E

Num autem hoc priuilegiũ Commissarij et inquisitorum competat, dubitari pot est, & verius est, cum sæpe fere fauore fidei. sed de hoc alibi pleniùs scripsimus.

QVAESTIO XXIV.

Quibus casibus inquisitores excommunicationem Papę reseruatam incurrant.

SVMMARIVM.

1 *In tribus casibus excõmunicationem Papę reserua-*

seruatam incurrunt Inquisitores.

2 *Si contra iustitiam,& conscientiã ex odio, vel amore omittant procedere,&c.*

3 *Si modis illicitis pecunias extorqueant.*

4 *Si bona Ecclesiæ ob delictum clericorum scienter fisco applicent.*

Vicesima quarta quæstio est: Vtrum sint aliqui casus speciales excommunicationis,à quibus inquisitor non possit absolui si incurrat,nisi per dominum nostrum Papã?

Relat. supra pag. 121. 1 Respondemus, quòd sic: & sunt tres, vnus qui ponitur in cap. Multorum.§.verum.de hær. in Clem.vbi dicitur sic:

2 Verũ,& infra,Quòd si odij,gratiæ,vel amoris,lucri, aut cõmodi temporalis obtentu,contra iustitiam,& conscientiam suam omiserunt contra quẽquam procedere, vbi fuerit procedẽdum super huiusmodi prauitate: aut obtentu eodem, prauitatem ipsam,vel impedimentum officij sui alicui imponẽdo, cum super hoc præsumpserint quoquo modo vexare (præter alias pœnas pro qualitate culpæ imponendas eisdem) Episcopus, aut superior, suspensionis ab officio per trienniũ: alij vero excommunicationis sententias, eo ipso incurrant. A qua quidem excõmunicationis sententia, qui eandem incurrent,nisi per Romanũ Pontificem nequeant (præterquam in mortis articulo,& tunc satisfactione præmissa) absolutionis beneficium obtinere:nullo in hac parte priuilegio suffragante.

Supra pag. 113. 3 Alij casus duo ponuntur in c,Nolentes.§.Et tam ipsorum de hære.in Clemen.vbi dicitur sic: Et tam ipsorum,quàm Episcoporum,seu capitulorum sede vacante,super hoc deputatis Cõmissarijs,quibuscunque, districtius iniungentes, ne prætextu officij inquisitionis,quibuscuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant.

4 Nec scienter attentent ecclesiarum bona ob clericorum delictum, prædicti occasione officij, fisco etiam ecclesiæ applicare. Quòd si secus in his,vel eorum altero fecerint,excommunicationis sententiæ eos subiacere decernimus ipso facto: A qua non possint absolui præterquam in mortis articulo, donec illis, à quibus extorserunt plenè satisfecerint de pecunia sic extorta. Nullis priuilegijs, pactis, aut remissionibus super hoc valituris.

COMMENT. LXXIII.

Quibus casibus non possint inquisitores se mutuo absoluere. *Hæc quæstio superiorem limitat,& eius summa est:Tres esse casus, in quibus Inquisitores mutuo se non absoluunt.*

Primus est: cum omiserunt procedere contra quem procedere debuerant.

Secundus est:cũ alicui hæreseos crimen falsò imposuerunt; aut dixerunt eos impediuisse sacrum officium,qui re vera nõ impediuerunt. & hi duo continentur in Clem.1.de hæret. §. verum quia,hoc loco à auctore relata, quamuis Eymericus vnũ hic tantum casum contineri ducat.

Tertius est:cum illicitis modis prætextu officij pe- A *cunias extorserunt;ut in Clem.nolentes.§.Et tã ipsorũ.de hære. ex quo loco auctor hic ponit duos casus,vnũ de illicita extorsione pecuniarũ,alterum de confiscandis ecclesiarũ bonis ob delictum clericorũ. & ita re vera erũt quatuor casus,duo in Clem.1.et alij duo in Clem. 2. & horum meminit Campegius apud Zanchinum,c.31.in principio.et Caie.in sum. ma uerbo,excommunicatio.casu,seu c.3.in his ergo casibus inquisitores non se absoluunt mutuo.*

Rursus et ab illis casibus non se possunt absoluere, quorum absolutio non est suis superioribus concessa.quod indicant non obscure illa rescripti verba relata in q.23.proximè præcedenti in fine dum di- B *citur:*In casibus,in quibus dictis Prioribus (vt dicitur)est ab Apostolica sede cõcessum.*Ergo à cõtrario sensu aliud est in casibus non concessis: quod est verum,& diligenter obseruandum.*

Obseruandũ tamẽ est,q.ad hoc,vt inquisitor subiaceat prędictę pęnę ex omissione procedendi cõtra quos procedere debuerat,requiritur non solũ,vt illa omissio sit contra iustitiã,sed etiam contra cõscientiam,& scientia ipsius inquisitoris; Papa enim noluit prædicta pęna plecti inquisitores omittentes procedere,ex ignorãtia,sed eos,qui cũ intelligerent, ac scirent esse procedendũ,odio,gratia,amore,pretio vel prece,cõtra iustitiã,& cõscientiam propriã omi- C *serunt procedere vbi fuerat procedendũ, aut contra processerũt, cum nõ debuissent. ita colligitur nõ obscure ex textu in dicta Clem.1. §.verum,de hæret. & docet nominatim Caietan.in summa verbo, excommunicatio.casu, seu c.3.quod etiam videtur posse colligi ex B.Antonino, par.3.tit.24.c.7.*

CONTRA QVOS POTEST procedere Inquisitor.

QVÆSTIO. XXV.

D An Inquisitor,vel quisquã alius procedere possit contra Papam deprahensum in hæresi.

Vicesimaquinta quæstio est: Verũ inquisitor, vel quis possit procedere contra Papam deprehensum in hæretica prauitate.

Respondemus, q. Inquisitor nõ: quia deleg.eius est,& cõsequenter inferior; inferior autẽ in superiorem non habet potestatẽ, vt 22.dist. Inferior.& ff.ad Trebel. l. ille à quo.

E Quis aũt sit illius iudex,vel generale Conciliũ,vel Cardinalium consistorium,nihil ad præsens negotium: sed de hoc vide Archidiaconum in cap.In fidei,de hæret.lib.6.in principio.

COMMENT. LXXIIII.

Grauis est difficultas, quæ hoc loco proponitur tractãda, quę nec huius est loci,nec temporis, nec nostræ breuitatis.

Qui tenent summum Pontificem (postquam rite,

& legi-

& legitimè electus est Pontifex Romanus. & Ecclesiæ caput) posse incidere in hæresim, mox de indice quærunt, vt hic facit Eymericus. Primum ergo quærendum erat an Papa hæreticus fieri possit, inde de iudice erat inuestigandum.

Papam in hæresim posse incidere, qui cõsenserint.

Quantum ad primum attinet, Eymericus apertè sentit, Papã in hæresim posse incidere: cuius sententia communi Theologorum, & Canonistarum voto recepta est: quã tenent Turrecremata in sum. de Ecclesia, lib. 2. ca. 93. & multis seq. Caiet. in opusc. de auctoritate Papę, & concilij, Cardin. Hieronymus Albanus Iurisconsultus celeberrimus in lib. de potestate Papę, par. 1. Dominic. Sotus lib. 4. sent. dist. 22. q. 2. art. 2. versic. dubium autem est. Alfonsus Castrus lib. 2. c. 23. in princip. de iusta hæret. punitio. Melchior Canus li. 6. c. vlt. de locis theologicis. Syluester in sum. verbo, Papa. q. 4. nu. 4. Canonistæ communiter in c. si Papa. 40. dist. Ioannes Rotas singu. 146. incipien. Papa de crimine hęresis. Augustinus de Ancona in sum. de potestate Ecclesiast. q. 5. per totam quæstionem. Simancas de catho. inst. tit. 12. nu. 13. & tit. 45. de Papa, num. 35. & alij, quos longum esset recensere. quorum frequentiori sententia, Papa effectus hęreticus Cõcilio velut legitimo iudici supponitur.

Papam non posse incidere in hæresim censerit Albert. Pighius.

Sunt alij, qui intrepidè asserant, Papam nõ posse fieri hęreticum, inter quos est Albertus Pighius Campensis lib. 4. c. 8. de Ecclesiast. Hierarchia, cuius sententia satis probabilis videtur, & consona rationi, & fortassis etiam antiquorum Patrum dictis. quæ si vera sit, omnes superiorum Doctorum longissimæ altercationes facile cessabunt.

Hoc certum putat Albertus Pighius præcitato loco, oẽs Romanos Põtifices, qui in hæresim incidisse cõmemorãtur, posse ab hæresis nota liberari, ostẽdique rem aliter habuisse, ac à multis referatur.

Et hęc sententia illo potissimũ nititur fundamẽto, quòd Christus orauit ꝓ Papa ne deficiat fides sua, vt ipse fratres in fide nutantes confirmaret; quasi videatur hoc priuilegium personale esse, & annexũ ei, qui rite, et canonice electus est Pontifex Romanus, ex assistentia Spiritus sãcti nõ permittentis cũ in hęresim labi; quãuis in quęuis alia delicta possit ex humana fragilit. incidere. sed de his alibi plura.

Interim Locatus hęc eadem, quę ab Eymerico dicuntur, refert in opere iudiciali verbo, Papa, nu. 6. vbi addit extare bullam Pauli Quarti de hac materia diffuse loquentem.

QVAESTIO XXVI.

An inquisitor possit procedere contra officiales Papę.

VIcesimasexta quæstio est, Vtrũ inquisitor possit procedere cõtra officiales, seu nuntios domini nostri Papæ, si deferantur de hęretica prauitate?

Relat. supra pag. 125.

Respondemus ꝙ non; vt patet in litteris domini Ioã. xxij. tenoris sequentis: Cum Mattheus de Pontiniano ordinis Prædicatorum, inquisitor

A hæreticæ prauitatis in Regno Siciliæ auctoritate Apostolica deputatus, friuola occasione quæsita, ac nostra, & Apostol. sedis reuerentia, & honore postpositis in dilectũ filium magistrum Guillermum de Baleto Archidiaconum Foroliuien. capellanũ nostrum, Campaniæ maritimæq; rectorem excommunicationis sententiam, inconsultis moribus nõ sine multa temeritate duxerit proferendam: Nos volentes de cętero taliũ præsumptionib. † obuiare: vniuersis, & singulis tã ordinarijs, quàm delegatis iudicib. ac inquisitorib. prauitatis eiusdẽ, & alijs vniuersis, & singulis quacũque auctoritate fungantur, auctoritate Apost. districtius inhibemus, & mandamus ex-

† al. præsumptoribus.

B pressè, ne contra nostros, & Apostol. sedis officiales, vel nuntios, aut ipsorum aliquem quauis occasione, vel causa, absque nostra, & Apostol. sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius litteras cõcedenda, plenam faciente de tenore præsentiũ mentionẽ, procedere quoquo modo præsumant, aut in eos, vel ipsorum aliquẽ excommunicationis, vel suspensionis, seu quasuis alias sententias promulgare: Nos enim ex nunc decernimus irritũ, & inane, quicquid contra inhibitionẽ, & mandatũ huiusmodi contigerit attentari. Volumus tamen ꝙ diœcesani, & inquisitores prædicti super

C his, quę negotiũ tangunt fidei, alij vero super his quæ rem tangunt, vel publicam, vel priuatã, siue ordinarij, siue delegati, quacũq; auctoritate fuerint, prout posset ad eorũ officium pertinere, si quid per officiales, & nuntios ipsos indebite forsan attẽtatum extiterit, se plenius informare: idque nobis significare studeãt, vt prouidere super hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergo, &c. Datum Auinioni xij. Cal. Ianuarij. Pontificatus nostri; anno vndecimo.

COMMENT. LXXV.

D *DVplex axioma colligo ex hac quęstione. Primum est: Inquisitores non procedunt contra officiales, & nuntios sedis Apostolicę.*

Alterum est: Possunt tamen talium delicta sedi Apostolicę denuntiare.

Et quoniam alibi promisi me hoc loco de hac re disputaturum; ideò quamuis tractatio sit latè patens, breuissime tamen non expediam.

Per hanc quęst. videtur ampliari definitio cap. inquisitores de hęr. li. 6. et limitari inquisitorũ põtas: quia nedũ contra Episcopos, sed neque contra officiales, & nuntios sedis Apostolicę possunt procedere.

In hac quęst. tota difficultas posita est in intelli-

Quis dicatur officialis, vel nuntius sedis apostolicæ.

E *gendo quis dicatur nuntius, aut officialis sedis Apostol. & quamuis nomen nuntij sit generale, quo significamus eũ, per quem quid alijs denuntiamus, nobisq; vicissim quid alij denuntiant. l. 1. ff. de procurato. l. qui autem. §. vlt. ff. de constit. pecunia. at hic per nuntium, seu officialem sedis Apost. eum accipimus, qui nũtium eius, siue mandatum profert, qui & Legatus dicitur. 97. distin. cap. nobilissimus.*

Officialium sedis Apost. duo genera, & cõtra quos nõ procedũt inquisitores.

Rursus obseruandum est, duo esse genera nuntiorum, officialium, seu delegatorum sedis Apostol. Quidam sunt, qui dati sunt ad decidendam causam

aliquam

aliquam inter partes, quę ad sedem Apostolicã non pertinet, sed priuatorũ vtilitatem respicit: Alij sũt ab ipsa sede constituti, circa ea, quæ honorẽ, et dignitatem sedis Apost. respiciunt, & qui vices Pontifici summi in aliquibus causis, seu causa gerunt, quorumq; officium circa negotia sedis Apost. versatur. primi non gaudent priuilegio immunitatis, de quo hic Eymericus: postremi omnino illo priuilegio fruuntur: neq; enim inquisitores possunt procedere contra eos. ita voluit Lapus de Castilione antiquus iuris interpres quodã responso de hac re edito incipien. Factum super quo. *vers. Ad secundum vero dicendũ est. qd responsum nunc circumfertur post cõsilia Oldradi, Lapũ sequitur Dec. in Rub. ff. de officio eius.* B *nu. 8. & in rub. extra de officio deleg. nu. 9. quorum sententia vera est, & tenenda; nã cum hoc priuilegium sit tributũ ob reuerentiam, & honorem sedis Apost. valde ęquum est, vt illi solo eo vtantur, qui negotia immediatè ad dictam sedẽ spectantia tractant: quãdo verò liceat absolute inquisitoribus contra hos procedere, dicam in quæst. seq. & ex his breuissime dictis remanet tota hęc quæstio clarissima.*

QVÆSTIO XXVII.

An Inquisitor procedere possit contra Episcopos.

C

VIcesimaseptima quæstio est: Vtrũ Inquisitor possit procedere cõtra Episcopos, & prælatos alios superiores super hæretica prauitate.

Relat. supra pag. 103.

Respondemus ꝙ non. vt patet in c. Inquisitores, de hęret. lib. 6. vbi dicitur sic: Inquisitores hæreticę prauitatis, ab Apost. sede, seu alio, vel alijs quibuslibet deputati, de huiusmodi crimine inquirere cõtra Episc. nequeunt, aut eius prætextu D procedere contra eos: nisi in litteris cõmissionis Aposto. quòd hoc possint, contineatur expresse. Si tamen Inquisitores ipsi, Episcopos, vel alios superiores Prælatos sciuerint, vel inuenerint circa crimen hæreseos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere, vel suspectos, id tenebuntur sedi Apostolicæ nunciare.

COMMENT. XXVI.

PRiuilegium est Episcopalis dignitatis, cui sẽper plurimũ tributum est, vt inquisitores nõ inquirant in Episcop. & tradit Gõdissaluus tract. de hęret. q. 7. nu. 15. Simancas de catho. instit. tit. 25. nu. E *7. & 8. Repert. inquis. verb. Episcopus. §. ad secundum. Carterius tract. de hæret. num. 74. vers. prohibentur autem tales, & alij communiter.*

Quid possit inquisitor cõtra Episcop. hærct.

Monẽdi tamẽ sumus, posse Inquisitores recipere dicta testium aduersos Episcopos, vt eorum delicta sedis Apostol. possint denunciare. ita Simancas, & Repertorium præcitatis locis: quod & verum puto. & id sensisse etiam videtur Ioannes Monachus in c. inquisitores. de hæret. lib. 6.

Num quandoque liceat inquisitorib. in Episcopos procedere.

Num aũt aliqui sint casus, in quibus liceat Inquisitorib. agere aduersus Episcopos, nõ erit inutile A *inuestigare, & Repert. Inquisit. verbo Episcopus. §. ad secundum, & Gondissaluus tract. de hæret. q. 7. nu. 15. dicunt, quòd licet Inquisitores non possint cognoscere de hoc crimine contra Episcopos: si tamẽ id specialiter illis à Papa committeretur: tunc procul dubio possent procedere. idem Simancas in Enchyridio tit. 8. num. 1. neque de hoc est aliqua dubitatio, cum id expressum esse videatur in dicto c. Inquisitores. de hæret. lib. 6. ibi,* nisi in literis cõmissionis Apostolicæ, quod hoc possint contineatur expresse. *hæc ibi.*

Rursus, si Episc. hæreticus esset suspectus de fuga: tunc inquisitores possent eum incarcerare, vt ad Papam remitteretur: ita dicunt se credere posse fieri Repertorium, & Gondissaluus præcitatis locis.

Quod si verũ est, multo magis tunc procederet, cũ Episc. aliquid moliretur, quod in manifestum fidei detrimentum, et fidelium perniciem conuerteretur, vt si hæreses prædicaret, & fideles seduceret, aut quid simile graue, & horrẽdum patraret: tunc enim expediret Episcopos capere, & custodire. donec Romanus Pontifex certior redderetur.

Cęterum, quia video generaliter prohiberi Inquisitorib. ne contra Episcopos procedant. c. Inquisitores. de hæret. lib. 6: & generaliter causæ criminales grauiores etiam hæresis contra Prælatos sedi Apostolicæ reseruentur, vt sancíuit concilium Trid. sess. 24. de reform. c. 5. parcissimè, & rarissimè vtẽdum est hac facultate; nec aliquid moliẽdum puto in hac causa contra Episc. nisi ex vrgentissimis, & exquisitissimis cõsiderationibus, & cauere omnino debent inquisitores ne prætextu superioris sententiæ, & facultatis aliquid cõmittant incautum. ne quod in amplificationem fidei est concessum, in detrimentũ ministrorum eius conuertatur, itaque vbi tales casus acciderint, si consulere Papã cõmode non possunt, prudentissimè id gerant, quod fidei fauorem, & vtilitatem respicit, & caueant ne scandalum aliquod inde ruinosum consequatur.

Iam quod de Episcopis diximus, eadem putamus habere locum ob easdem causas in officialib. & nuntijs sedis Apostolicę aduersus quos ob reuerẽtiam, & dignitatem Apostolicam nec temere, nec facile in hoc casu procedendum.

Num aũt vice versa non possit Episcop. procedere contra inquisitorem, grauis est quæstio, de qua Eymericus paulo post quæst. 30. vbi dicam.

Sed ad Episc. reuertor, quorum huiusmodi causæ si quandoq; necessario extra Romanã curiam cõmittendæ sint, quib. personis cõmitti debeant, & quanta cum cautela id fieri debeat, diligenter cauit cõcilium Trid. sess. 24. de reform. c. 5. et siue commutãtur, siue non committantur, semper diffinitiua sententia sanctissimo domino Papæ reseruatur.

Illud postremo adiungã, quod Pius Papa V. Romę sanciuit per extrauagãtem incipien. Romanus Pontifex. *anno Domini MDLXIII. vt scilicet Reuerendissimi Cardinales Inquisitores generales in vniuersa Republica Christiana procedere possint contra Episcopos, & quoslibet alios Prælatos, de quibus ibi, eosque moneant, citent, & requirant, vt intra certum terminum personaliter cõpareant, idque sub grauibus pœnis in dicta extrauaganti contentis*

tentis, vt cū processus confectus fuerit sanctissimo domino nostro referatur, vt debitā, & iusta sententia contra tales promulgetur. hæc autem extrauagans refertur inter litteras Apostolicas pro officio sanctissimæ inquisitionis in fine huius operis.

QVÆSTIO XXVIII.

An Inquisitor possit procedere contra religiosos exemptos.

Vicesimaoctaua quæstio est: Vtrū inquisitor possit procedere cōtra religiosos exemptos, & præsertim cōtra Prædicatores, & Minores, & maxime Inquisitor de ord. Prædi. contra Fratrem Minorem: & Inquisitor de ord. Minorum, contra Fratrem Prædicatorem.

Relat. supra pag.107. Respondemos q sic, vt patet in c. Vt officium. §. deniq; de hæret. lib. 6 vbi dicitur sic: Denique vt circa præmissa plene vobis, & singulis vestrū coërtionis expedita, & inuiolabilis adsit auctoritas, volumus vt ea oīa viriliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachij sæcularis: cōtradictores per censurā ecclesiast. appellatione postposita, compescendo: Nō obstantibus aliqui bus priuilegijs, vel indulgentijs, quibuscunque personis cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, cōitatibus, vel vniuersitatib. ciuitatum, & locorum, specialiter, vel generaliter, sub quacumque verborum expressione, vel forma, à memorata sede concessis, vel in posterū cōcedendis, cum ex huiusmodi, vel alijs priuilegijs, vel indulgentijs, nullū vobis in tante pietatis negotio velimus obstaculum interponi.

Inquisitor p̄ cedere potest contra exemptos.

Relat. supra pag.105. Et in c. Accusatus, de hęr. lib. 6. in fin. vbi dicitur sic: Religiosi ēt sunt immutationis pœna, vel alia grauius puniendi, quàm sęculares: si inueoti fuerint in heresi, vel cōsimilib. deliquisse. Eadē verba habentur in priuilegijs Alex. iv. & Vrbani iv. quod supra habetur et magis expresse in litteris Clementis, Alexan. & Vrbani iv. in quibus de hoc dicitur sic: Denique vt circa præmissa plene vobis, & singulis vestrū, coërtionis expedita, & inuiolabilis adsit auctoritas, volumus, vt ea oīa viriliter exequamini; inuocato (si opus fuerit) auxilio brachij sæcularis: cōtradictores per cēsurā ecclesiast. appellatione postposita cōpescendo: Non obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs quibuscunque personis, cuiusuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, & præsertim Cistercien. Prædic. & Minorū, seu Eremitarum, siue communitatibus, &c. Sequitur generalis clausula sicut prius. Et si inueniantur literæ Clementis iv. quod Prædicator nō inquirat contra Fratrem Minorem, & econtra, per eundem fuerunt postmodum reuocatæ, & post per Bonifacium viij. in Sexto.

Relat. supra pag.107.

COMMENT. LXXVII.

De procedēdo cōtra exēptos in hoc crimine varia olim statuta sunt.

Vnica est assertio, & vera: Hodie inquisitores in quoslibet religiosos exēptos inquirere possunt, & procedere, quia quo ad crimen hæresis omnis exceptionis cessat immunitas, licet olim in hac re aliter quandoque fuerit statutum.

In hac causa multa antiquis tēporibus fuit varietas circa facultatē procedendi contra exemptos: nā Alexander iiij. rescripto quodam incipiente: Ne cōmissæ vobis. anno Dom. MCCLX. statuit, vt indistinctè inquisitores contra quoslibet religiosos, & exemptos procederent: idem ipsum, & alij sanciuerunt. verum ea res mutationem passa est: nā Pius ij. circa annos Dom. MCCCCLX. generali Vicario ordinis Fratrum Minorum concessit, vt ipse inquisitionem, & punitionem suorum Fratrum in fide, uel hæresi suspectorum exerceret, inde post aliquot annos Sixtus per bullam auream incipientem: Sacri Prædicatorū *quæ habetur in libro priuilegiorū ordin. Prædicatorum, fol. 163 sanciuit, ne Prædicatores contra Fratres Minores, aut Minores cōtra Fratres Prædicatores in locis, in quibus exercent inquisitionis officium, procederent. Vnde verò aliquot annis interiectis Innocentius viij. omnibus inquisitoribus interdixit, ne contra Fratres Minores quomodolibet procedere, vel inquirere auderent, vt patet in litteris Apostolicis de hac re conscriptis, & relatis in libro, cui titulus est:* Fundamētum trium ordinum B. Francisci.

Verū, cum ex his immunitatibus manifesta, quādoq; in fide pericula sequerentur, posteriores Pontifices valde salubriter omnes religiosos etiam alias exēptos in causa fidei sicut olim inquisitoribus hæreticæ prauitatis subiecerunt, vt Clem. 4. rescripto incipiente: Cum sicut, *relato in bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctæ Inquisitionis in fine huius operis: & Pius Papa Quartus rescripto incipiente:* Pastoralis oficij *q. … impressum in bullario litterarum Apostolicarum in fine Directorij.*

Omnes religiosi in causa fidei subduntur potestati Inquisitorum.

In nonnullis religionibus ordo præscribitur, qui seruari debeat in Fratribus hæreticis, aut suspectis denuntiandis: nam (vt alias omittam) in constitutio bus Fratrum B. Mariæ Seruorum in rubrica de Prædicatoribus, c. 25. & in rubrica de visitatoribus, c. 30. de hac re cauetur, & postremi loci verba ita habent: Si qui Fratres de fide suspecti inueniantur, vel libros habeant ab indice prohibitos, Prior conuentus Prouinciali, & Prouincialis Generali, & Generalis sacrosanctissimo officio inquisitionis danuntiet. *hæc ibi. sed vt hic circuitus cui tetur, vbi commode superiora obseruari nō poterit, ne causa fidei differatur, solus Prior poterit denuntiare, aut eo absente alius loco eius.*

Tametsi verò in præcitato rescripto Pij Quarti contineatur, vt inquisito. possint in hac causa procedere contra quoslibet religiosos, & exemptos, dum modo à suis superiorib. non fuerint præuenti, vnde consequitur non obscurè posse religiosos contra fidē delinquentes, si eorum superiores iudicium, & causam præoccupent, ab eisdem suis superioribus iudicari: nihilominus tamē quoad hanc partem, illa extrauagans non videtur fuisse in usu recepta, & quamquā aliquādo recepta fuerit, nūc sancti tribunalis stylus & consuetudo contrarium obseruat; nulli enim superiores audēt suos subditos religiosos in hac causa indica-

Prælati religionū hodie non iudicant suos subditos in causa hæresis.

iudicare, aut punire, sed protinus ad sanctū officium causam deferunt, nec aliud agentes benefecerunt.

Iustissimè vero, atq; rectissimè huius causæ cognitio contra quoscunq; à cæteris abdicata est, & ad solos inquisit. siue delegatos, siue ordinarios delata: nā in horū tribunali magis iuridice cuncta geruntur, & cū maiori secreto: & cū ex cotidiana experiētia notos habeant hæreticorū mores, melius intelligunt modū, & ordinē interrogandi, examinādi, et cōuincendi reos, quàm quilibet alij religionum superiores, qui tametsi essent vtriusq; iuris peritissimi tamen ob non frequentatum hunc iudicandi morem non possent ita diligenter processus fabricare sicut iudices fidei in suo tribunali, ac ob has quidem, & alias causas fortassis grauiores, quas prudens omitto, non debent contra suos subditos procedere.

Contra prælatos religionū cautè procedendum.

Postremo hoc admonebo, ꝙ tametsi inquisitores, vt proximè dictum est, contra quoscumque religiosos ét exemptos procedere possint, nihilominus tamen certi quidam sunt religiosi, contra quos ob prærogatiuam dignitatis non facile debent priuati Inquisitores procedere, sed fere cum eis eadem obseruanda censerem, quæ paulo antea custodienda dixi cum agerem de causis Episcoporum.

In hoc numero reponi possunt Magistri ord. Generales. veluti Generales ordinis Prędi. Minorum, & similes: item Magistri Generales religionum militarium. contra hos enim cum procedendum est, res prius nuntianda videtur Generalib. inquisitoribus, qui causa cognita decernant, quid facto opus sit.

QVÆSTIO. XXIX.

An inquisitor procedere possit contra sacerdotes.

VIcesima nona quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra sacerdotes.

Relat. supra pag. 105.

Respondemus quòd sic: vt supra patet. quæst. proxima, & in c. Accusatus. §. sacerdotes. extrà de hæret. vbi dicitur sic. Sacerdotes insuper, & alij clerici, qui negotium inquisitionis instrùendo citatos hæreticos, vel eorum credentes, de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebitè liberando, inuenti fuerint impedire (cum non sit dubium eos ipsa facere in fauorem hæreticæ prauitatis,) per Inquisitores à talibus compesci possunt, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quàm alias, prout culpa exegerit delinquentis. Eadem verba habentur in priuilegijs prædictis Alexandri Quarti, & Vrbani Quarti, quæ sunt supra.

COMMENT. LXXVIII.

CVm de sacerdotibus puniendis tum in hoc, tum in alijs criminibus agitur, duo potissimum obseruanda sunt. Vnum est, vt caute admodū ad actus iudiciales veluti ad capturam. & ad publicam pœnitentiam procedatur, tum ob prærogatiuam sacerdotalis dignitatis, tum ob iniuriam totius ordinis sacerdotalis: laici enim, quos infestos esse clericis iura, & experientia testantur, cap. laicos. & capit. laici in accusatione. 2. quæst. 7. magnopere lætantur in peccatis, & punitione eorum, & tales esse cęteros facile, & suspicantur, & iactitant.

Alterum est, vt cum in hac causa de eorum constiterit crimine, quod facile excusationem non admittat acrius, & seuerius quàm laici puniantur. argumento textus in cap. accusatus. §. sacerdotes, versic. religiosi. de hæret. lib. 6. & eorum, quæ docet Andreas Tiraquellus in tract. de pœnis temperan. aut remittendis, causa 31. num. 25. quem retulimus supra par. 2. super cap. grauem, de pęnis. §. volentes tamen. quis enim neget sacerdotem, qui tantę dignitatis nobilitatem potissimum Deo debet, si in fide, & religione ipsius errauerit, multo magis in eū peccare, quàm laicum.

QVAESTIO XXX.

An Episcopus, vel Inquisitor procedere possit contra alium Inquisitorem.

TRicesima quæstio est: Vtrum Episcopus vel Inquisitor possit procedere contra alium Inquisitorem delatum, vel suspectum de hæretica prauitate?

Nec Episcopus, nec Inquisitor pōt contra Inquisitorem procedere.

Respondemus, ꝙ Episcop. non: quia Episcop. (vt supra dictum est) inferior est. Nec etiam Inquisitor, quia par est: Inferior aūt in superiorem & par in parē non habent dominium. 21. dist. Inferior. & ēt ipse inquisitor est officialis, vel saltem nuntius domini nostri Papæ: quia delegatus eiusdem, vt patet in cap. Ne aliqui. de hæret. lib. 6. contra officiales autem, & nuntios domini nostri Papę nō possunt episcopus, & inquisitor procedere, vt patet supra par. 2. in extrauag. domini Ioan. xxij. Cum Matthæus, vbi reprehenditur inquisitor, quia processerat contra G. capellanū domini nostri Papæ, vbi dicitur sic.

Relat. supra pag. 125.

† Al præsumptionibus.

Nos volētes de cætero talium præsumptionib. † obuiare, vniuersis, & singulis tā ordinarijs quā delegatis iudicibus, ac inquisitoribus prauitatis eiusdem, & alijs vniuersis, & singulis quacunq; auctoritate fungantur, auctoritate Apostolica districtius inhibemus, & mādamus expresse, ne cōtra uos; & Apostolicæ sedis officiales, vel nuntios, aut ipsorum aliquem, quauis occasione, vel causa absque nostra, & Apostolicę sedis licentia speciali eis per sedis ipsius litteras concedenda, plenā faciente de tenore pręsentium mentionē, procedere quoquomodo præsumāt, aut in eos, vel ipsorum aliquem excommunicationis, vel suspē sionis, seu quasuis alias sententias promulgare, Nos enim ex nunc decernimus irritum, & inane quidquid contra inhibitionem, & mandatum huiusmodi contigerit attentari.

Crederem tamen, quòd sicut ibidem dicitur de officialibus, & nuntijs domini nostri Papæ, &

de Epi.

de episcopis dicitur in c.inquisitores.quod inquisitores non possunt procedere, cõtra eos, sed possunt, & debent se plenius informare, & significare domino nostro Papæ: quòd ita possit fieri in proposito, quòd informent se, & significent domino nostro Papæ.

COMMENT. LXXIX.

Ex hac quæstione vna potissimum colligitur conclusio videlicet: Neq; Episc. neq; alij inquisitores possunt procedere contra inquisitorem hæreticũ, aut de hæresi suspectum, sed recipere debent informationes contra eũ, & sũmo Pontifici denunciare.

Hæc quæstio longe difficilior est, q̃ illa, quæ à nob. attacta est supra, super q.27. quoniam in hac nulla nominatim reperitur summi Pontif. definitio; & ob id, & à plurib. & maiori rõnum robore hinc, & inde tractatur: de qua breuiter etiam dicam, quia facile põt huiusmodi factũ incidere, de quo Zanchinus tract. de hæret. c.8. nu.9. vers. sed pone. & ibid. Cãpegius. Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitor, nu.15. & verbo Episcop. nu.2. Geminianus in c. inquisitores. de hæret. lib.6. nu.5. vers. sed quæro, an Episcopi. & ibidem Abbas, et Lapus. Gondissaluus tract. de hæret. q.7. nu.17. Repertorium inquisitorũ verbo Episcopus, §.1. Ioan. Roias singul. 109. incipien. Iudices si sunt duo. *Alfonsus Guerrerus in thesauro religionis Christianæ, tit. de hæret. num.9. & alijs plerisque locis.*

An Episcop. possit agere contra inquisitorem, varia opinio.

Hi vero inter se dissentiunt: nã Zanchinus, Repertorium, & Gondissaluus posse Episcopum contra inquisitorem procedere, libenter admittunt. Sed Locatus, Cãpegius, & nonnulli alij id Episcopis licere negant. cęteri de crimine distinguũt; nã si inquisitoris esset manifesta hæresis, tunc Episcopus posset cõtra inquisitorẽ procedere: secus si esset occulta, tũc enim summo Pontifici esset nuntianda.

An Episcopi cum inq: possit agere cõtra inquisitorem.

Nos in hac controuersia diluẽda, eadẽ fere illa obseruanda crederemus, quæ tradidimus supra super q.27. §. nam aũt. & seq. nam neque temere in inquisitores delegatos irruendũ est. quamuis.n. non sint Episcopali dignitate decorati, at proculdubio sũt officiales summi Pont. & proinde continebuntur sub dispositiones extrauagantis, cum Matth. de hær. de quo Eymer. paulo antea q.26. Quare sicut Episcopis plurimum in hac re defertur pp priuilegium Episcopalis dignitatis. ita, et inquisitoribus plurimum deferri debet, ac tribui, pp reuerentiam sedis Aposto. cuius sunt officiales, & propter summi Pontificis eminentem honorem, cuius personam inquisitores repræsentant. itaque si hær. fuerit inquisitor, aduersus eum Episcopus, aut alius inquisitor informationes secreto recipere poterit, vt summo Pont. denuntiet, vt optime docet hoc loco Eymer. §. crederem. at ad capturam realem accedere non credo tutum.

Quod si manifestissima esset inquisito. hæresis, & malitia effrenis; vt si contra fidem prædicaret, aut scriberet, aut prędicari, et scribi permitteret, aut hæreticos captos impunitos dimitteret, & his similia perpetraret, quæ in manifestum fidei detrimentum conuerterentur, nec facile summus Pontifex posset consuli, & interea fides periclitaretur; liceret tunc Episcopo in inquisitorem agere. Geminian. in ca. inquisitores. de hæret. lib.6. nu.5. Locatus, Repertorium, & Ioannes Roias præcitatis locis.

Verũ in hac quoque re cauti, & prudentes debent esse Episc. & cauere debent, ne ad has punitiones, et capturas descendant absque exquisitissimis considerationibus, et causis maturo consilio pensatis; & cũ aliter fides defendi non potest. nam magnus honor habendus est ei, quem summus Pontifex idoneum iudicauit, vt tanto muneri præficeretur: est enim, & dicitur inquisitor, fidei defensor. c. vt inquisitionis. de hæret. lib.6. tradit Albertinus super rub. de hæret. lib.6. q.5. num.3.

Iam id rescriptũ, quo vtitur auctor in hac quæst. optime conuenit inquisitoribus: quamuis enim in eo nominatim de inquisitorib. mentio non fiat: at proculdubio sub rescripti verbis continentur. cum sint officiales summi Pontificis, immo personam eius repræsentent, vt alibi diximus, & docuit etiam singulariter Lapus responso de hac re conscripto, quod habetur post consilia Oldradi.

Et quod diximus de Episcopis, idem sentimus de inquisitore contra inquisitorem; nam unus aduersus alium procedere non facile posset, nisi prædictis modis fauore fidei.

Quid de Cõmissarijs Inquisitorum.

Idem fortassis etiam dici posset de Commissarijs inquisitorum Apostol. auctoritate constitutis iuxta id, quod disseruimus supra in hac 3. par. super q.5. §. num autem.

QVAESTIO XXXI.

An Inquisitor possit procedere contra Reges, & omnes laicos indistinctè.

TRicesima prima quæstio est: Virũ inquisitor possit procedere cõtra principes, & omnes laicos indistinctè in hæresi irretitos, suspectos, vel diffamatos.

Respõdemus, ꝙ sic: vt patet in c. Vt officiũ. §. denique, de hær. li.6. sæpius allegato ibi: Cuiuscunque sint cõditionis, dignitatis, vel gradus: Patet etiam in litteris Clemẽ. & Vrbani iv. quę incipiunt. Præ cunctis, in quibus eadem clausula est inserta, vt visum est supra quæst. 28. Relat. supra pag. 107. Relat. supra pag. 129.

Consulerem tamen, vt cõtra reges, & regales personas publicè non procederent Inquisitores: sed vt cautius, & tutius negotium fidei possit agi, informaretur primitus dominus noster Papa, vt procederetur eius consilio, & mandato, & secundũ modum, quem ipse decreuerit obseruandũ.

COMMENT. LXXX.

Dvæ sunt assertiones, & veræ ambæ, & communiter receptæ.

Prima est: inquisitores aduersus quoslibet, quacunque auctoritate decoratos procedere possunt.

Secunda est priori veluti declaratiua: Quãuis in oẽs procedere possint, tutius tamen est, cum procedendum est aduersus principes, & magnates hæ-

reticos,

reticos, aut de hæresi suspectos, vt summus Pontifex consulatur, cuius arbitrio, et modo ab eo præscripto aduersus eos procedatur.

Prima conclusio nullā hēt difficultatem: nā si possunt inquisit. agere contra exēptos, vt docuit paulo antea q.28. multo magis pcedēt in eos, qui nominatim nō sūt exēpti. adde Carrer. tract. de hær. nu. 85. vers. itē pōt procedere contra quascunq; personas.

Quantum ad secundā assertionem spectat, eā tenet etiam Ioan. And. in c. inquisitores. de hær. li. 6. quem sequitur ibidem Geminian. vers. quæro an indistinctè. & Philippus Francus circa fin. ca. vers. Et dicit hic Ioan. Andr. & horum sententia vera quidem, & prudentiæ plena talis est. Prædictū ca. Inquisitores. de hæretic. lib. 6. quo prohibentur Inquisitores procedere contra Episcopos, prohibere et ne procedant contra laicos inconsulto Romano Pōtifice, quotiens, vel magnæ sunt personę, & dignitate conspicuæ: vel tanta est hæreticorum multitudo, vt si contra illos procederetur, aut ingens periculū, aut grauis populi turbatio prouentura crederetur.

Quando non debeat Inquisitor contra laicos procedere.

Non tamen intelligas eadem rōne vtrūque prohiberi mam ob prærogatiuā Episcop. dignitatis, Inquisitores in Episcopos non inquirunt: sed in viros potentes, & illustres, ideò non inquirunt, ne ob id scandalum oriatur, non quòd in hoc casu aliquid nobilitati derogetur, quæ propter hæresim amittitur. Adde Simancam de cathol. instit. tit. 23. num. 8.

Quos appellet auctor viros regales.

Viros aūt regales vocat hic Eymericus, uel Regulos, quales sunt Duces, Marchiones, & similes: vel eos, qui Regib. adstant, vt consiliarios, & senatores: vel denique potentes Barones cuiuslibet ciuitatis, qui regali luxu viuūt, & opib. abundāt, quos velut patronos multi tum nobiles, tum plebei sequūtur in omnibus ferme ciuitatibus: vel denique intelligere pōt per viros regales ciuitatum magistratus, vt Gubernatores, Potestates, Consules, & similes: in hos enim, si publicè vellent inquisitores aiaduertere, facile impedirētur, præsertim in locis suspectis, & vbi inquisitores sunt pauperes, & imbelles.

Abundante hæreticorum multitudine, quid facere debeat inquisitor.

Illud postremo moneo, vt quando ob multitudinē hæreticorū inquisitor non pōt procedere; tunc qa hæretici suscipiunt incrementū, et fideles corrūpuntur, inquisitores in publiū prodire debent, et audacter verbū Dei prędicare: quānis intelligant graue sibi periculū imminere, vt nutātes in fide cōfirmēt; quo casu necessaria est in inquis. theologię cognitio.

QVÆSTIO XXXII.

An Inquisitor cogere possit ciuitatū rectores ad iurādum de defendenda Ecclesia contra hæreticos.

Vicesima secunda quæstio est: Vtrū Inquisitor possit, & debeat ip specialiter procedere contra Comites, Barones, Potestates, Capitaneos, Ballinos, ac ciuitatum, & locorum Cōsules, & Rectores, quatenus iurent coram eo de defendenda Ecclesia contra hæreticā prauitatē?

Respondemus, quòd iuxta c. Ad abolendam, §. statuimus. de hæret. & in c. Vt officium. §. statuimus. de hæret. lib. 6. omnes prædictū tenentur ad requisitionem episcoporum, vel inquisitorū, iurare Ecclesiam defendere contra hæreticos fideliter, & efficaciter, bona fide iuxta posse, & officium suum: & obseruare, & obseruari facere toto tēpore sui regiminis, in terris suo regimini, seu iurisdictioni subiectis, constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorum filios, & nepotes, à sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas. Quòd si iurare noluerint, debet inquisitor procedere contra eos, secundum tenorem illorū capitulorum, & ad pœnas ibi contentas in capit. alleg. Ad abolendam. vbi dicitur sic: Statuimus insuper, vt Comites, Barones, Rectores, & Consules ciuitatum, & aliorum locorum iuxta commonitionem Episcoporum, præstito corporaliter iuramento promittant, quòd fideliter, & efficaciter, cum ab eis fuerint requisiti, ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices adiuuabūt bona fide, iuxta officium, & posse suum. Si vero id obseruare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur: & ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto ecclesiæ supponendis. Ciuitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum careat commercio ciuitatum, & episcopali se nouerit dignitate priuandam. *Relat. supra pag. 97.*

In c. vt officiū. §. statuimus. dicitur ita: Statuimus insuper, vt Pōtas, Capitaneus, seu Rector, vel cōsules, seu quiuis alij, qui ciuitati præsit, uel loco alteri ad præsens, aut præerunt in futurum, ad requisitionē diœcesanorum, vel Vicariorum suorū, seu Inquisitorum hæreticæ prauitatis iurent pręcise attēdere inuiolabiliter, et obseruare, ac facere à suis subditis obseruari toto tēpore sui regiminis, in terris suæ iurisdictionis, regiminiue subiectis, constitutiones cōtra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorū, ipsorumque filios, & nepotes à sede Apost. promulgatas, ac etiam approbatas: quas qui iurare noluerit, & seruare, vt infamis, & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus officio, & honore sui regiminis spolietur: nec vlterius Potestas, capitaneus, consul, vel rector habeatur in aliquo aut de cętero in aliquam dignitatem, vel officiū publicum vlterius assumatur, et quę vt Potestas, ballinus, consul, vel rector fecerit, nullam obtineant firmitatem. *Relat. supra pag. 107.*

COMMENT. LXXXI.

De compellendis ciuitatum magistratibus ad præstandum hoc iuramentum de defendenda Ecclesia ab hęretica prauitate, et custodiendis legibus in hæreticos latis, copiose egit Eymericus supra initio tertiæ partis, nu. 9. & sequent. quo etiam loco res ea abunde traduntur, quæ ad hanc quæstionem illustrandam spectant. adde Simācam de cath. instit.

inſtit.tit.ñ3.nu.8. & 9.& copioſe Repert. inquiſ. A *verbo,iuramentum.& Campeg.apud Zanch.c.31. ex quib.accipies quæ hanc quæſt.& ſeq.illuſtrabũt.*

QVÆSTIO XXXIII.

De iuramento à Dominis temporalibus pręſtando in initio officij de extirpandis hęreticis.

TRiceſimatertia quęſtio eſt: Vtrũ inquiſitor debeat cõpellere, ſeu monere dominos temporales, perpe- B tuam, vel temporalem iuriſdictionẽ habentes, quatenus in eorum nouitate antequã eorũ officium exequantur, iurent corã inquiſitore hæreticos per Eccleſiã denotatos pro viribus à ſuis terminis extirpare?

Relat. ſupra pag. 101.

Reſpondemus, ꝙ ſic: iuxta c. Excõicamus itaq; de hæret. §. moneantur. vbi dicitur ſic: Moneantur aũt, & inducantur, & (ſi neceſſe fuerit) per cenſuram Eccleſiaſt. compellantur ſæculares poteſtates, quibuſcunq; fungantur officijs, vt ſicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publicè iuramentũ, ꝙ de terris ſuæ iuriſdictioni ſubiectis, vniuerſos hæreti- C cos ab Eccleſia denotatos, bona fide pro viribus extirpare ſtudebunt: ita ꝙ amodo quandocunq; quis fuerit in poteſtatem, ſiue perpetuam, ſiue tẽporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. hęc ibi. & non ſolum in ſuã nouitate, immo ſemper, vt patet in c. Ad abolẽdam, §. ſtatuimus, de hæret. & c. Vt officium. §. ſtatuimus. de hæret lib. 6. & patet expreſſe ſupra parte iſta tertia, q. 32. proxima.

COMMENT. LXXXII. D

DE hoc iuramento præſtando, ac de eius formula copioſe actum eſt ſupra cum Eymerico, in principio huius partis, num. 9. & ſeq.

Intereſt aũt ſæcularium magiſtratuũ, & principũ non mõ requiſitos, ſed ẽt ſpontaneos hoc iuramentum præſtare, et hęret. debellare, cũ facile corruant principatus, & regna, in quib. hæretici impune permittuntur habitare. equidẽ multa in hanc ſententiã conferri poterant, quæ gratia breuitatis omitto. illud tamen quod de Regib. Hiſpan. legitur in Concil. Tolet. 6. c. 3. quod habitũ fuit æra 686. non eſt ſilentio prætereundũ, videlicet, vt cũ ſortiti fuerint Re- E *gni apicẽ, non ante conſcendant regiam ſedem, q̃ inter reliqua cõditionum ſacramenta polliciti fuerint ſe non permiſſuros habitare in Regno ſuo eos, qui nõ fuerint catholici. quod vtinam nunc vbique & in vſum reuocaretur, & inuiolabiliter cuſtodiretur.*

Regũ Hiſpaniæ iuramentum de pellẽdis infidelib. è regno ſuo.

QVÆSTIO XXXIIII.

An Inquiſitor cogere poſſit ad reuocandum ſtatuta impedientia officium ſanctę Inquiſit.

A TRiceſimaquarta quæſt. eſt: Vtrum Inquiſitor poſſit procedere contra dominos tẽporales, ſeu eorum officiales condentes ſtatuta, per quæ inquiſitionis negotium, ſeu officium, directe vel indirecte impediatur, ſeu quomodolibet retardetur?

Supra pag. 106.

Reſpõdemus, ꝙ ſic: vt patet in c. Statutũ. de hæret. li. 6. vbi dicitur ſic: Statutũ ciuitatis, caſtri, villę, vel alterius loci, per quod negocium inquiſitionis hæret. prauitatis directe vel indirecte (ne in eo libere procedi valeat) contigerit impediri, vel quõlibet retardari, nullius exiſtere firmitatis, ipſiuſq; ciuitatis, vel loci dominum, poteſtatem, ca- B pitaneum, conſules, vel rectores, per quem, vel quos eadem ciuitas, ſeu locus regitur, quocunq; nomine cenſeantur, ad ſtatutum huiuſmodi loci diœceſano, vel eius vicario, aut inquiſitori, ſeu inquiſitoribus labis præfatæ ſine moræ diſpendio exhibendum: & ſi tale inuentum fuerit, reuocandum omninò, vel ſaltem eatenus moderandum, quod per illud inquiſitionis proceſſus non impediantur, vel aliquatenus retardentur: per cenſuram Eccleſiaſt. decernimus compellendos.

Statuta, per quę officium inquiſitionis impeditur reuocari debẽt.

COMMENT. LXXXIII.

C *OMnia impedimẽta, quib. iuriſdictio inquiſitorũ poterat cohiberi, quominus libere in hæreticos poſſent animaduertere, ſuſtulerunt vbiq; ſummi Rom. Pontif. quia verò vnum poterat eſſe, idque maximum, ſtatuta, ſeu leges municipales cuiuslibet oppidi: ideo hæc deleri iubentur, cum directe, vel indirecte ſacro huic officio opponuntur.*

Priuilegium de delẽdis ſtatutis negotio fidei oppoſitis, ſæpius cõfirmatum.

In eãdem ſententiam extat elegans reſcriptum Alex. iv. quod incipit: Implacida relatio. *quod vidimus authenticum in archiuio Bonon. inquiſitionis, & retulimus in bullario litterarum Apoſto. in* D *fine huius operis. idem cauit Innocen. iv. aut Vrbanus iv. reſcripto incipiente:* Ad extirpanda. *§. cæterum teneatur. relato item in litteris Apoſt. pro officio ſanctæ inquiſitionis. idem quoque conſtituerũt & alij Rom. Pontifices uno conſenſu, de quo agit ẽt Carrer. in tract. de hære. nu. 93. verſ. item poteſt tollere. Campegius apud Zanchinum, c. 31. verſ. ceſſat præterea. circa finem. Repert. inquiſit. & Locatus verbo ſtatutum.*

Idem locum habet aduerſus ius commune.

Quamuis autem reſcriptum hoc, quo vtitur Eymericus, indicet ſtatuti nomen ſumi ſtricte, ſiue expreſſe pro iure priuato cuiuslibet ciuitatis, vel oppidi, iuxta notata per Bartolum, & Doctores in l. omnes populi. ff. de inſt. & iur. quaſi hoc ſolum deleri E *debeat, ſi negotio fidei opponatur, non autem ius cõmune: nihilominus tamen id ipſum locum habet fauore fidei aduerſus ius commune: quare, ſi in iure cõmuni reperiretur aliqua lex, per quam negotium inquiſitionis impediretur directe, vel indirecte, eam etiam iubere poſſent inquiſitores ceſſare.*

Item aduerſus conſuetudinem.

Addo nomen ſtatuti quandoq; generale eſſe, et ius cõmune etiam complecti. l. quamuis. C. de iuris, et facti igno. c. deceſſorum. 25. q. 2. & quod dico de ſtatutis, & legibus delendis, cum fidei negotium impediunt, idem intellectum volo de conſuetudine, quamuis eſſet vetus, & immemorabilis. ſi enim per

eam negotium inquisitionis impediretur per inquisitores posset aboleri; nec consuetudo cęseri debet, sed abusus, & praua corruptela.

Leges, & statuta impedientia negotium fidei, ipso iure nulla. *Illud tamē obiter dixerim, huiusmodi statuta, et leges directe, uel indirecte officium inquisitionis impedientia ipso iure nulla esse, & prorsus inualida, tanquam edita contra Ecclesię cathol. libertatem, vt constitutione quadā Federici Imper. tit. de statutis, & consuetud. contra libertatem Ecclesię editis in princ. plenius continetur, & refertur in auth. cassa, & irrita. C. de sacros. Ecclesi. vbi glossa, & communiter Doctores. adde Tabiensem in sum. verbo, inquisitor. num. 10.*

Quid autem sit directe, vel indirecte negotium fidei impedire, tradit Eymericus supra par. 2. q. 54. vbi dixi in §. quidam namque sunt.

QVAESTIO XXXV.

An inquisitor possit procedere cōtra Dominos tēporales negantes ei debitum auxilium.

SVMMARIVM.

1. *Domini temporales requisiti ab Inquisit. tenentur illi parere in captione hęreticorum, &c.*
2. *In mittendo captos ad loca designata intra districtum dominij eorum.*
3. *Et in recipiendo sibi relictos, ac puniendo debita pœna.*
4. *Nec possunt de hoc crimine cognoscere, vel iussu inquisitoris captos liberare.*
6. *Neque eius iudicium, sententiam, vel processum vllo modo impedire.*

A Tricesimaquinta quæstio est: vtrū inquisitor possit procedere cōtra dominos tēporales, & eorum officiales, qui requisiti per eundē nō iuuāt eū iuxta posse, & officiū suum, seu eidem nō obtemperant prout debent?

Respondemus, quòd sic: vt patet in c. vt inquisitionis. de hæretic. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt inquisitionis. & infra.

Relat. supra pag. 110. 1 Vniuersos sæculi Pōtates, & dominos tēporales, ac prouinciarum, terrarū, ciuitatum, aliorūq; locorum rectores quibuscunq; dignitatibus, vel officijs, aut nominibus censeantur, requirimus, & monemus, vt sicut reputari cupiūt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei diœcesanis Episcopis, & inquisitoribus hæreticæ prauitatis à sede Apostol. deputatis, aut in posterum deputandis, pareant: & intendāt in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorū ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti.

2 Et vt præfatas personas pestiferas in pōtatem seu carcerē Episcop. aut Inquisit. dictorū, vel ad locum, de quo ipsi, vel aliqui ex eis mandauerint infra eorundē domin. Pōtatem, vel Rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora: vbi per viros cathol. à præfatis Episcopis, seu Inquisitorib. vel eorum aliquo deputatos sub arcta, & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per Ecclesię iudicium terminetur.

3 Vtq; de hæresi à diœcesano Episc. vel Inquisit. seu Inquisitoribus condemnatos, præfati pōtates, domini temporales, si ue rectores, vel eorum officiales, seu nūtij sibi relictos statim recipiant indilatè, ai aduersi one debita puniēdos: non obstātibus appellationibus, seu proclamationib. prędictorum nequitiæ filiorum: cum tā secundum ordinationem præd ecessorum nostrorum, quàm secundum legem Imperialē appellationis, & proclamationis beneficium expresse sit hæreticis, et credentibus, ac eorum receptatoribus, fautorib. & defensoribus interdictum.

4 Prohibemus quoq; districtius potestatib. dominis tēporalibus, & rectorib. eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cū mere sit Ecclesiast.) quoquomodo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine absque dictorum Episcop. siue inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentiam, vel mandato à carcere liberent, aut executionem sibi pro huiusmodi crimine à diœcesano, vel inquisitoribus, seu inquisitore iniunctā, prompte (prout ad suū spectat officium) facere, seu adimplere detrectent: vel alias diœcesanorum, aut inquisitorum iudicium, sententiam, seu processum directe, vel indirecte impedire præsumant.

5 Si quis vero de prædictis Pōtatibus, dominis temporalib. Rectoribus, vel eorum officialibus seu ballinis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sęperānis diœcesano Episcopo, vel inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire: necnon, & qui scienter, in prædictis dederit auxiliū, consilium, vel fauorem, excōicationis se nouerit mucrone percussum: quā si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc velut hæret. condēnetur. In litteris vero Vrbani iv. & Clemen. iiij. Relat. supra pag. 19. Præ cunctis de hoc habetur sic: Cæterum, si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negotio uobis commisso se opponere, seu illud præsumpserint aliquatenus impedire, ut non possit procedi liberè in eodem: immo, nisi seu requisiti id fecerint, & iuxta officium, et posse suum singuli inuenerint studiose, contra eos tanquam hęreticorum fautores, & defensores secundum sanctiones canonicas freti eadem auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. LXXXIV.

Materia huius quęstionis eò etiam spectat, ut Inquisitores muniat, quo liberius, & validius officium suum exequantur.

Multis quoque Pontificum rescriptis, & extrauagantib. tributum est priuilegium, de quo hic agitur inquisitorib. hæreticę prauitatis, quę referuntur inter litteras Apost. in fine huius operis. de quo Carrerius tract. de hęret. num. 93. vers. item potest cogere. Locatus in opere iudiciali, verbo, domini tēporales. Simancas de cathol. instit. tit. 25. de dominis tempo-

temporalib.nu.8.at 9.Matth. de Afflictis in proœmio constitutionum regni Siciliæ,nu.52. & multis sequent.et alijs plerisq; in locis,quæ prudés omitto.

QVÆSTIO XXXVI.

An Inquiſitor poſſit procedere contra impedientes eius officium.

TRigeſimaſexta quæſtio eſt: Vtrũ inquiſitor poſſit procedere cõtra dominos temporales,eorumq; officiales,eius proceſſum, iudicium, ſeu ſententiam directe, vel indirectè impedientes, ſeu retardãtes, vel ad hoc præſtantes auxilium, conſilium, vel fauoré?

Relat. ſupra pag. 110.

Reſpondemus, ꝙ ſic: iuxta c. Vt inquiſitionis. §. prohibemus.lib.6. vbi dicitur ſic: Prohibemus quoque diſtrictius poteſtatib. dominis téporalib. & rectorib. eorundemq; officialibus ſupradictis, ne ipſi de hoc crimine(cum mere ſit Eccleſiaſt.) quoquo cognoſcant, vel iudicent: ſiue captos ꝓ eodem crimine,abſq; dictorum Epiſcoporũ, ſiue inquiſitorum,aut ſaltem alterius eorundem licentia,vel mandato à carcere liberent,aut executionem ſibi pro huiuſmodi crimine à diœceſano vel inquiſitoribus,ſeu inquiſitore iniunctã, prõpre (prout ad ſuum ſpectat officium) facere, ſeu adimplere detrectent, vel alias diœceſanorũ, aut inquiſitorum iudicium, ſententiam, ſeu proceſſum,directè, vel indirectè impedire præſumant. Si quis verò de prædictis poteſtatibus, dominis temporalibus, rectorib. vel eorum officialib. ſeu balliuis contra prædicta fecerit,aut præfato fidei negotio ſæpefatis diœceſano Epiſcopo,vel inquiſitoribus incumbẽti, ſe opponere forte præſumpſerit,vel ipſum aliquatenus impedire: necnon, & qui ſcienter in prædictis dederit auxilium,cõſilium,vel fauorem, excommunicationis ſe nouerit mucrone percuſſum: quam ſi per annum animo ſuſtinuerit pertinaci,ex tunc velut hæreticus condemnetur.

Relat. ſupra pag. 139.

In litteris vero Apoſt. Vrbani iiij & Clem.iiij. Præ cunctis. §.cæterum,dicitur ſic: Cæterum, ſi forte(quod non credimus)aliqui cuiuſcunque cõditionis huic negotio uobis commiſſo ſe opponere, ſeu illud præſumpſerint aliquatenus impedire, ut non poſſit procedi libere in eodem: immo niſi requiſiti illud fouerint, & iuxta officium, & poſſe ſuum ſinguli iuuerint ſtudioſe, contra eos tanquam contra hæreticorum fautores,& defenſores ſecundum ſanctiones canonicas freti eadẽ auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. LXXXV.

EX hac quæſt. licet multæ concluſiones poſſint colligi;cum tamen Eymer.ad vnum ſolum inſtitutũ citet reſcriptũ pontificiũ ex c.vt offic.§.prohibemus.de hær.li.6.ideo vnũ ſimplex axioma colligemus,videlicet inquiſitores poſſe coercere magiſtratus ſæculares impedientes proceſſus, aut ſententias in hæret.latas,aut eorũ punitioné differentes: quo- A *niã cum hoc crimen ſit mere Eccleſ. de eo nullus laicus directe,vel indirecte ſe debet intromittere.*

Iudex laicus abſ; reuiſione proceſſus facti per inquiſitorem debet ſibi relictum punire.

Ex hac aſſertione,quæ et vera eſt, & auctoritate pontif.roborata,atque declarata,validiſſime refellitur opinatio multorum Iuriſcõſultorum aſſerentiũ, poſſe iudices ſeculares,poſtquam ipſis traditi,vel relicti ſunt rei hæreſeos relapſi,vel impœnitentes vltimo ſupplicio feriendi,iterum examinare proceſſum, & cauſam,& corrigere,vel mutare,ſi opus fuerit, aut etiam nullam dicere ſententiam. nam, vt alios omittam,hoc aſſerunt Bart.Fulgoſius,Paul.Caſtr. & multi alij iuris ciuil.interpretes in l.magiſtratib.ff.de iuriſdict.om.iud.idem Bart.in l.nõ dubiũ. B *& in l.diuus.ff.de cuſto.reo.Marius Mãtua ſingul.274.incip.* Crimen hæreſis. *& alij quos omitto conſulto.*

Vera Canoniſtarum ſententia.

Sed Canoniſtæ per d.c.vt inquiſitionis.§.prohibemus,veram ſequuntur ſententiã. Abbas,& Anch. in c.at ſi clerici.de iudi.Ioan.Imola in c.1.de officio ord.Iaſon in d.l.magiſtratib.de iuriſd.om.iud.Caſſaneus in conſuet.ducat.Burgun.Rubr.des Iuſtices. §.8.circa fin.nu.14.Albertinus tract.de agnoſ.aſſertio.q.25.nu.43.cũ ſeq.Bernard.Diaz. in pract. crim.cano.c.141.Ioan.Ananía in c.excõicamus.lo primo.de hær.nu.27.Alfonſus Caſtr.li.1.de iuſta hær.punitio.c.23. Bernardus Comenſis. in lucerna C *verbo,executio.§.6. verſ.ſed quæritur. quod ipſum tenent etiam victi veritate multi iuris ciuilis Doctores,quos refert Fernand.Vaſquius,lib.1.de ſucceſſionum creatione.§.6.nu.16.verſ.denique.(quãuis ipſe eo loco more ſuo contra cõem,& veram opinionem feratur)& Simancas de catho.inſtitut. tit. 36.nu.5.Ioan.Roias ſingula.107. incipien.* Iudex de qua re. *idem in tract.de hær.par.2.nu.450. Cãpegius apud Zanchinum,c.8.verſ.ſed quid ſi laicus, Matthæus de Afflictis in proœm.conſtit.Regni Siciliæ,num.56.verſ.ſecunda concluſio ſit iſta. Aegidius Boſſius tit.de foro compet.nu.160.verſ.et ideo in crimine hæreſis. idem tit.de hæret. nu. 10. verſ. non poteſt autem.* D *Salicetus in l.ea quidem.C.de accuſation.Iulius Clarus in pract.crimin. quæſt. 96. verſ.Quæro etiam.idem in §.hæreſis. verſ.hoc crimen.& verſ.& ſcias. & plerique alij, quos longũ, & moleſtum eſſet ſingulatim recenſere. atque hæc ſententia definita fuit per Innocentium Octauum, reſcripto quodam incipiente,* Dilectus filius, *quod curauimus imprimendum inter bullas Apoſtolicas pro officio ſanctiſſimæ Inquiſitionis in fine huius operis.*

Inquiſitor cõpellere poteſt iudices laicos vt mandent executioni ſententiam à ſe latam.

Ergo inquiſit. iudici laico proceſſum à ſe factum oſtẽdere nõ debet, ſed magiſtratus ſæcularis indilate,& ſine mora ſententiam iudicis eccleſiaſt.debet E *executioni mandare: quod ſi id facere omittat, aut executionem præter morem ſolitum ſine vlla legitima cauſa differat, compelli poteſt ad exequendum per inquiſitorem per cenſuram Eccleſiaſticã.& ita cautum aſſerit Bernardus Comenſis in lucerna verbo,executio.§.7.verſ.immo inquiſitor. quodam reſcripto Vrbani Quarti incipiente:* Cum ſicut,quod *nondum vidimus.*

† Nunc eſt Sixtus v. Põt. Opt.Max.

Sed paucis antea diebus quàm hæc ſcriberemus, Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſ. Felix † Perettus Cardinalis de Montealto Venetijs (vbi multis an-

nis multa cũ laude viriliter, ac prudẽter exercuit officium inquisit. contra hæreticam prauitatem) afferri iussit authenticũ rescriptum Alex. iv. quod incipit. Ad audientiã: *cuius ob publicam vtilitatẽ nobis humanissime copiã fecit, quo apertissime deciditur hæc sẽtentia, tribuiturq; plenissima põtas inquisitorib. aduersus magistratus negligẽtes, aut differẽtes sententias latas in hæreticos, executioni mandare: id rescriptũ breuitatis gratia hic omittimus, nã in fine huius operis curauimus imprimendũ. Qui uero tã graue, et immane scelus cõmiserint, velut fautores hæreticorum puniendi sunt, vt alibi diximus.*

B *Iam hæreticos curiæ sæculari traditos indilate, & statim puniendos iubet Rom. Pontifex in d. c. ut inquisitionis. §. prohibemus. quæ verba, idest, sine mora, interpretatur ibidem glossa.*

Varia consuetudo in puniẽdo eos qui traduntur curiæ sæculari.

Verũ in hac re consuetudo prouinciarum spectãda est. Solent in Hispania quamprimum lecta est sententia relapsorum, aut impœnitẽtium, aut quorumcũque, qui traduntur curiæ sæculari, iudices sæculares eosdem statim in suum forum recipere, & ad supplicium locum pronuntiata mortis, seu cõbustionis sentẽtia rectè deferre. In Italia in multis vrbib. quas vidimus, iudices sæculares reos sibi per inquisitores relictos, aut traditos, per tres, vel quatuor dies, anteq̃ C *vltimo supplicio afficiant in suis carcerib. detinent: inde certo die non festiuo publice educunt, et comburunt: quod videtur fieri auctoritate Innoc. iv. in bulla incipien.* Ad extirpanda. *relata in bullario in fine huius operis, vbi ita scriptum est:* Damnatos vero de hæresi per diœcesanum, vel eius Vicarium, seu per Inquisitores prædictos, Potestas, vel Rector, vel eius nuntius specialis, eos sibi relictos recipiat, statim, vel infra quinque dies ad minus, circa eos constitutiones contra tales editas seruaturus. *hactenus ibi.*

Ex quib. declaratur pulchra difficultas, videlicet, non esse negligẽtes, nec velut fautores hæreticorum D *puniendos magistratus, qui per quinq; dies defferrẽt hæreticorum supplicium. nec etiam si differrent per sex dies, vt in rescripto Innocen. viij. incipien.* Dilectus filius. *cuius hæc sunt verba:* Eisdem officialibus sæcularibus sub excõicationis pœna, & alijs censuris Ecclesiast. præcipiatis, atque mandetis, vt infra sex dies, postquam legitime fuerint requisiti, sine aliqua dictorum processuum, per uos agitatorum visione, sententias per vos latas contra huiusmodi hæreticos prõpte exequantur appellatione remota. *hæc ibi.*

Quæsitũ est, qd facere debeat inquisitor, siue ordinarius, siue delegatus, si videat iudicẽ sæcularẽ, ità E *negligentẽ, vt ẽs post transactos hos quinq; uel sex dies absq; legitimo impedimento, non curet hæreticos sibi traditos, vel relictos vlt. supplicio afficere? dicebat mihi quidã non imperitus posse tunc Inquisitorẽ præcipere iudici sæculari, vt combustionis, vel mortis pœnam exerceat in hæret. sibi assignatos, cũ ea pœna soluta sit in tales exerceri: neque propterea incideret in irregularitatem, sicut Felino placuit in c. ad abolendam. circa fin. extra de hæret. quẽ sequitur Tabiensis in summa verbo, irregularitas, 2. §. 9. nu. 10. & §. 15. nu. 16. & Maiol. lib. 2. de irreg. c. 10. & pro hac sententia facit quod diximus supra* A *parte 2. super c. nouimus. de verbor. signif. §. Quamquam autem.*

Cæterũ idem Feli. in c. vergentis. de hær. cum de eadẽ difficultate dissereret, anceps hæsitauit, et profecto tutum non videtur, vt inquisitor in hoc casu pœnã cõbustionis, aut mortis nominatim exprimeret, præcipiendo iudici sæculari, vt eam imponeret: nam fortassis in irregularitatem incideret, ob q̃ euitandã cũ consignat hæret. iudici sæculari, facit solitam protestationem, de qua in c. nouimus. de verb. signif.

Quare omisso hoc modo dicendi, tutius est, ut in ge- B *nere iubeat, & præcipiat iudici sæculari sub pœna excõicationis, aut alijs censuris, vt sententias à se latas executioni mandet. hic modus dicendi cõtinetur in rescripto Alex. iv. incip.* Ad audientiam: *cuius paulo antea mentionẽ fecimus, item in rescripto Leonis X. incipien.* Honestis petentium votis. *& hic modus secure vsurpatur, et sufficit ad euitandã irregularitatem, c. Episc. ne clerici, vel monac. lib. 6.*

Põt ẽt inquisitor in proposito casu, iubere magistratui sæculari sub censuris Ecclesiast. ut seruet cõstitutiones, & leges contra hæret. editas. & hic modus præscribitur non obscurè ab Innoc. iv. in extrauag. Ad extirpanda. §. damnatos vero. cuius verba C *paulò antea retulimus in hoc eodem comment. Atque hi quidem modi tuto seruari possunt.*

Quòd si nec iudex sæcularis induci velit ad puniendos hæret. sibi assignatos, ad grauiores pœnas erit procedendum: quod vt maturius peragatur, senatui inquisitionis erit significandum.

QVAESTIO XXXVII.

An Inquisitor in aliquo casu possit compescere quæstuarios.

D TRricesimaseptima quæstio est: Vtrũ Inquisit. possit, & debeat in aliquo casu p̃cedere contra quæstuarios prædicantes.

Relat. supra pag. 107.

Respondemus, q̃ sic: vt patet in c. Vt officiũ. §. cõpescendi. de hær. li. 6. vbi dicitur sic: Cõpescendi præterea monitione præmissa p̃ censuram Eccles. appellatione postposita prædicatores quæstuarios (vbi contigerit pro inquisitionis, seu fidei negotio congregationem fieri, vel alias eidem negotio quõlibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio; quod ad ipsos nullatenus pertinet (quorum interẽst tantum charitatiua subsidia suppliciter petere, ac in-E dulgentiam, si forte habent, exponere) liberam vobis, & singulis vestrum concedimus auctoritate præsentium facultatem.

Idẽ habetur per oĩa ẽt verbo ad verbum in litteris prædictis Apostol. Vrbani, Clement. & Alexandri iv. Præ cunctis. §. compescendi.

COMMENT. LXXXVI.

FAcilis est huius quæst. tractatio. potest enim inquisitor procedere contra quæstuarios imponendo illis silentium, ne prædicent, quotiens actionem fidei sunt celebraturi.

Idem

Idem penitus cautetur rescripto Urbani iv. incipiente: Licet ex oibus. §. compescendo, & alio rescripto Greg. ix. incipiente: Ille humani generis. *quæ vidimus in archiuio inquisitionis Bononien. et curauimus imprimenda in bullario litterarũ Apostolicarum in fine huius operis. Idem hoc inquisitorum priuilegium tradit Bernar. Comensis in lucerna verbo, Inquisitor. §. 11.*

Inquisitores celebraturi si dn actionē, publicatores sere habent. *Sed hodie in quæstuarijs iā hęc locum non habet, cum eos sustulerit Concilium Trident. sess. 4. c. 2. in fine. & sess. 21. de reform. c. 9.*

In cęteris tamen prædicatorib. & nunc, & olim habet hęc Eymericus, seu potius Rom. Pont. doctrina, quę licet de solis quæstuarijs loquatur, ad alios et trahenda est, cũ par sit vbiq; rō, nempe fauor fidei. erit ergo idem statuendũ. l. de Tuio. ff. de ver. oblig. l. illud. ff. ad l. Aquil. notat Zabarel. in clem. du dũ. §. ab olim. q. 12. in fine. de sepult. tradit Tabien. in sum. verbo, inquisitor. et Bernar. Comensis preci tato loco. & notant Ioan. Andr. Geminianus, Franchus, in c. ut officium. §. compescendi. de hæret. li. 6.

QVÆSTIO XXXVIII.

An Inquisitor prohibere possit laicis disputare de fide.

Ricesimaoctaua quæstio est: Vtrum inquisitor possit excommunicare, vel aliàs procedere contra laicos de fide catholica disputantes publice, vel priuate?

Respondemus, quòd tales sunt excommunicandi, vt patet in c. Quicunque. de hære. lib. 6. §. inhibemus. vbi dicitur sic: Inhibemusque, ne cuiquã laicę personæ liceat publice, vel priuatim de fide cath. disputare: qui vero contrafecerit, excõicationis laqueo innodetur. Eadẽ verba sunt in priuilegio Alex. iv. Nouerit vniuersitas, &c. de hoc habetur plenius supra part. 1. q. 20. Vtrum liceat de fide publice disputare. Supra pag. 104. D

COMMENT. LXXXVII.

De materia huius quæst. copiosè dictum est supra par. 1. super q. 10. præter Doctor. in c. quicunq; §. inhibemus. de hęret. lib. 6. vbi de hoc agũt abunde, vide B. Thom. 2. 2. q. 10. art. 7. Alfonsum Castrum lib. 1. c. 19. de insta hæret. punitione, et seq. & alios quos super dicta quæstione retuli.

QVÆSTIO. XXXIX.

An Inquisitor procedere possit contra aduocatos, & notarios patrocinantes hæreticis, &c.

Ricesimanona quęst. est: Vtrum inquisitor possit pcedere cõtra aduocatos, notarios, seu scriptores, prẽstãtes hæreticis credentib. receptatorib. defensorib. ac fautorib.

A eorundẽ, patrociniũ, vel iuuamen, & contra eos, seu alios homines, libros, vel scripturas auctorita te Apost. seu legatorum eius factas, in quib. processus facti contra prædictos, continentur, & eos cogere quatenus tradant eis?

Respõdemus, q sic: & primo patet de notarijs, & aduocatis præstantib. prædictis patrociniũ, & iuuamẽ: vnde in c. si aduersus. de hær. dicitur sic: Si aduersus nos terra consurgeret, & infra: Quia plus timeri solet, quod specialiter iniungitur, quã quod generaliter imperatur: vobis aduocatis, & scriniarijs firmiter inhibemus, ne hæreticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorũdem in aliquo prẽstetis auxilium, consilium, vel fauorem: nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine vestrum patrocinium prębeatis, & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta facere nullatenus attẽtetis. Quòd si contra præsẽpseritis, ab officio vestro suspensos perpetuæ vos decernimus infamiæ subiacere. Relat. supra pag. 99. B Aduocatis, & notarijs vetatur patrocinari hæreticis.

Et secũdo patet de habentib. processus, seu scripturas prædictas. vnde in c. Vt commissi. de hær. lib. 6. dicitur sic: Vt cõmissi vobis. & infra: Necnon faciendi à quibuslibet assignari vobis libros seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ, ac processus per quoscunque auctoritate sedis Apostolicæ, vel legatorum eius habiti contra hæreticos continentur. Relat. supra pag. 108. C

Idem habetur per omnia de verbo ad verbũ in præfatis litteris Apostol. Clementis, Alexand. & Vrbani iv. Præ cunctis. §. necnon.

COMMENT. LXXXVIII.

Ex hac quæstione duæ potissimum colligũtur assertiones.

Prima est; Inquisitores procedere possunt cõtra eos, qui hæreticis, vel eorum complicibus prẽstant auxilium, fauorem, aut patrocinium.

Altera est: Inquisitores cõpellere possunt eos, qui habent processus, aut quęlibet alia instrumenta facta contra hęreticos, vt sibi ea assignent. Inquisit. quęlibet instrumenta ad inquisitionem spectantia sibi iubet assignari.

Quantũ ad primam assertionem spectat, videnda sũt, quę scripsimus supra par. 2. super c. si aduersus. de hæret. et alibi super postremis quęstionib. secundę partis. quę hic non sunt inutiliter repetenda, & ideo altera est nunc breuiter declaranda.

Ac ante Bonifaciũ viii. quinquaginta fere annis sanciuit hoc ipsum de assignandis scripturis quibuslibet, & processibus factis contra hæreticos Alex. iiij. rescripto quodam incipiente: Cupientes. *misso Fratribus Prędicatoribus inquisitorib. hęreticę prauitatis in Lombardia, et Marchia Ianuensi: quod ipsum vidimus in archiuio inquisitionis Bononiensis. Et paucis antea diebus quã hęc scriberemus ex Assisio allatum est idem authenticum rescriptum missum Fratrib. Minoribus ab eodem Alexand. iiij. in quo plenius quędam continentur. ea vero pars, quæ de hoc differit, quia huic loco lucem est allatura, transferenda huc fuit. habet ergo ita.* E

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filijs Fratribus de ordine Minorũ

 Inqui-

A inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

CVPIENTES, vt inquisitionis negotium cõtra hæreticam prauitatem sollicitudini vestrę cõmissum ad Dei gloriam, & augumẽtum fidei catholicæ, in vestris manibus fęliciter prosperetur, compellendi appellatione remota per censuram Ecclesiasticam per vos, vel per alios, quos ad hoc idoneos, vos, vel alter vestrum duxeritis eligẽdos omnes illos, qui scripta, vel instrumenta inquisitionis, vel ad eius officium pertinentia, per quoscumque hactenus facta, ac etiam facienda contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, seu defensores eorum habent, vel habuerint, vt ea sine cuiuslibet difficultatis, seu dilationis dispendio, vobis, vel alteri vestrum exhibeant, &c. B auctoritate præsentium, vobis, & cuilibet vestrũ concedimus facultatem. *hæc ibi. Huius etiam priuilegij meminit Geminianus, Franchus, & alij in c. vt commissi. de heret. lib. 6. Bernardus in lucerna verbo, inquisitor, §. 22. Repertorium inquisit. verbo, libri. §. nota quòd inquisitores.*

Propria instrumenta cõtra se edenda in causa fidei.

Ex hoc priuilegio Perusinus, Franchus, & alij primũ inferunt, & rectè, in causa hæresis teneri reũ edere contra se Fiscali agenti propria instrumẽta, ad intentionẽ suam, & accusationem fundandam; quã C *uis regulariter de iure sit contrariũ statutum, l. qui accusare. & l. vlt. cum ibi notatis per Doctores. C. de edendo. & hanc sententiam tenet Purpuratus in dict. l. fin. C. de eden. numero 20. & Nicolaus Aretatanus tract. de hæret. notabili 12. incipien.* Magnificus, *Ioãnes Rojas singulari 54. incipien.* Edere instrumenta. *& faciunt notata per Angelum in l. per hanc. C. de tempo. appellatio.*

Item edenda cõtra tertiũ.

Rursus hæc sententia, quòd quis teneatur edere in causa hæresis Fiscali agenti propria instrumenta, libros, & alias quaslibet scripturas, non modo habet locum, cum agit Fiscalis contra te, sed etiam cũ agit D *contra quemlibet alium: tu enim poteris cõpelli edere contra illum tertium quidquid id negotium spectans habes. ita uidetur probare glossa in dicto cap. vt commissi. verbo, quibuslibet. & quamquam id glossa non sentiret, adhuc verum est fauore fidei: et quia si quis contra se edere tenetur propria instrumenta, multo maiori ratione, aut saltem pari tenebitur edere contra tertium. ergo si Titius captus pro hæresi, librum hæreticum, aut quid simile dedisse dicatur Sempronio, compellendus est Sempronius id non modo contra se, sed contra Titium edere.*

Item edendũ quidquid iuuare potest.

Denique non modo libros, & scripturas, sed quidquid iuuare potest ad veritatem inueniendam, fauore fidei exhibendum est: quia dum Papa iubet, ut E *qualibet instrumenta exhibeantur, plane iubet, vt exhibeatur quidquid ad causam instruẽdam spectat: nam nomine instrumenti id intelligimus. l. 1. ff. de fide instrument. itaque imagines, statuas, marmora & similia, per quæ in hac causa, aut inuestigari veritas, aut haberi potest, edendum est: cur autem olim ita sancitum fuerit, alibi docui, quæ nunc breuitatis gratia omitto.*

QVAESTIO XL.

An Inquisitor possit procedere contra scienter sepelientes hęreticos in loco sacro.

QVadragesima quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra eos, qui hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorũ præsumpserint scienter tradere Eccles. sepulturæ.

Respõdemus, quòd sic; iuxta. c. Quicũque in principio. de hęr. li. 6. vbi dicitur sic: Quicumque hæreticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorum, scienter præsumpserint Eccles. tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam excõmunicationis sententiæ se nouerint subiacere: nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorũ: & locus ille perpetua careat sepultura. *Supra pag. 104.*

Eadem verba habentur in priuilegio Alexandri iv. Nouerit, &c.

COMMENT. LXXXIX.

C *VNica est conclusio, videlicet, inquisitores posse procedere contra illos, qui hæreticos, credentes, fautores, & cæteros huiusmodi tradiderint Ecclesiastica sepultura.*

Duo sunt in hac quæst. breuiter tractanda. Vnũ erit de priuatione sepulturæ; nam sepultura carent hæretici, & qui illis fauent.

Alterum erit, qua rõne possint Inquisitores procedere contra sepelientes.

Hæretici sepultura priuati, & quare.

Quantum ad primum spectat de priuatione ecclesiast. sepulturæ, cum textu allato hic ab Eymerico, consentit textus in c. sicut ait. de heret. vbi Alexan- D *der iij. in Concilio Lateranensi multis annis ante Alexandrum iiij. hæreticos, & eorum fautores. & alios similes sepultura priuauit. quod ipsum, & multi alij Romani Pontifices, aut sanciuerunt, aut comprobarunt.*

Priuantur autem hæretici, eorum credentes, fautores, & cæteri Ecclesiastica sepultura multis rationibus. Primum, quoniam excommunicati discedunt, & in peccato mortali; & propterea in locis sacris non sunt sepeliendi, 13. q. 3. c. quibus.

Rursus, quoniã illi indigni sunt sepultura, pro quibus orare non licet, vt latè prosequitur B. Augustinus in lib. de cura pro mortuis gerenda: at pro hære- E *ticis orandum non est, cũ constet eos in peccato decedere. optima ergo ratione sepultura priuantur. Potissima enim causa cur ante Ecclesias constituta sũt cęmeteria, & defunctorum sepulchra est, vt viuentes introeuntes, & exeuntes, pro illis ad Deum preces fundant: hinc sepulchra (vt docet Augustinus præcitato loco) dicta sunt monumenta, quia moneãt viuorum mentes, vt defunctorum recordentur.*

Priuatio sepulturæ magna pœna.

Iã priuatio sepulturæ magna pęna est, & ignominia. l. vnica. C. de his, qui parentes, aut lib. occid. Bald. cons. 426. incipiente: Prætermittendũ. *nu. 5. vers.*

versi. itē quia corpus non traditur sepulturæ. lib. 1. & Franciscus Ripa tract. de remed. cōtra pestē nu. 139. quib. adde de hac pœna loquentes. Reperto. Inquisit. verbo, sepultura. Alfonsum Castrum li. 2. c. 18. de iusta heret. punitio. vers. ex ista pœna. Syluestrum, & Tabiensem in sum. verbo, sepultura. amplius de hac re disserunt Ioan. Roias in singularib. fidei, singul. 181. incipien. Sepultura Ecclesiast. Gondissaluus tract. de hæret. q. 2. num. 7. Paulus Fuscus lib. 1. de visitatione Eccles. c. 25. num. 4. & alij per hos relati.

Exhumandi heretici, & comburendi.

Quod si quādoq; de facto sepulti fuerint hæretici, exhumari debēt, et procul abijci; immo nūc cōburi, dūmodo discerni, seu separari possint eorū cadauera, vel ossa ab ossibus, & cadaueribus catholicorum. c. sacris, de sepult. & locus pollutus debet reconciliari. c. consuluisti, de consecrat. Eccles. vel alt.

Item si post mortem alicuius detectum est eū hæreticū decessisse, qui velut catholicus erat sepultus, cùm eius crimen in vita fuisset occultum, exhumari debet, vt dicemus paulò post super q. 43.

Qui priuātur sepultura.

Item non modo hæretici formales, verum et credentes, fautores, receptatores, et defensores eorū sepultura priuantur; quod ipsum ad quoslibet suspectos, aut diffamatos de hæresi decedentes trahēdum est ob easdem causas.

Postremo, hoc ipsū de priuatione sepulturæ multò magis, q̄ in proximè citatis, locum habet in illis, qui in carceribus pro hęresi, aut hæresis suspicione detenti, seipsos occiderunt, quoniam impœnitentes censentur, & in manifesto mortali peccato decedunt.

Quid aūt sit tradi Ecclesiasticæ sepulturæ, aut ea carere, docet Archidiac. in c. quicunque, de hære. lib. 6. in verbo Ecclesiast. sepulturæ.

Cauta sepelientes hæreticos quatenus procedāt Inquisitores.

Sed alterum iam caput susceptæ disputationis est declarandum, videlicet, quō sit accipiendū quod hic tradit Eymer. dum dicit Inquisitores posse procedere aduersus eos, qui hæreticos scienter sepeliunt: nā textus per Eymericum citatus ex c. quicunque. de hęret. lib. 6. solum iubet, vt is, qui hæreticos, & cæteros, de quibus ibi, sepeliuit, eosdem publice extumulet, nec vlterius videtur quidquam Inquisitoribus concedere.

Sane neminē hactenus vidi, qui hæc diluerit. de primo posset hic quispiam dicere, Eymericū hoc velle, vt Inquisitores possint procedere contra eos, qui sepeliunt hęret. cogentes eos, vt proprijs manib. extumulent huiusmodi damnatorū cadauera. quæ expositio quamuis textui conueniat; non tamen conuenit instituto auctoris, cum hoc ipsemet Eymericus nominatim deinceps doceat q. 118. & imprudens esset bis idem repetere.

Qui scienter sepeliunt hæreticos, suspecti sunt de heresi & quatenus.

Quare verius est hoc velle hic auctorem, vt scilicet Inquisitor possit contra sepelientes procedere, tā quam contra suspectos de hæresi: nam preterquam quòd illi, qui ita hæreticos sepeliunt, sunt ipso iure excommunicati, & tenentur proprijs manib. exhumare quos sepeliuerunt; amplius ex hoc facto incurrunt hęresis suspicionem: nam qui scienter sepelit eos, quos Ecclesia, vt hęreticos, aut de hæresi suspectos persequitur, & damnat, quamuis aliud animo gerat, hoc facto indicare, ac profiteri videtur, ab eo non debuisse Ecclesiam tales sepultura priuari, seq; pro hæ-

A reticis, & eorum credentibus, & cæteris esse orandum, cū more catholicorum eos sepeliat, aut aliud simile. vnde suspicio hæresis proculdubio oriatur. atq; hęc sententia colligi pōt ex illis textus verbis: Vsq; ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere. tamdiu enim sūt excōmunicati, donec idonee satisfecerint. per satisfactionem aūt idoneam, & abiurationem, & canonicam purgationem possumus intelligere c. ad abolendum. §. præsentia. & c. excommunicamus, 1. §. qui aūt. de hæret. nam qui abiurat, vel se purgat, & iniuncta sibi mandata adimplet, idonee satisfacit. manifestū est autem, abiurationem, & canonicam purgationē

B non indici nisi suspectis, vel diffamatis de hæresi. & hoc videtur sentire Archidiaconus in dicto c. quicunque. de hær. lib. 6. verbo, idoneā. † dum citat dictū §. qui autem. in c. excommunicamus. de hæret.

Q. d sit idonea satis acce ta.

† apud Archidiacon. est in verbo condigna.

Num aūt hæc suspicio sit tantum leuis, an etiā vehemens ex personarum qualitate pensandum erit iudicio peritorum. Hoc tamen pro explorato habeo, eū vehementer fore de hæresi suspectum; qui de facto hæreticum, aut suspectum ab Ecclesia notatum, & vt talem persecutū, scienter sepeliret, nisi probabilis aliqua ratio in eius excusationē afferri posset.

Quando hæret. licite possint terra condi.

Si quis verò hæreticū, aut credentem, aut fautorē, aut cęteros huiusmodi mortuos deprehendat in

C his locis, in quibus non possit facile eos ad legitimos iudices deferre; tunc terra non sacra condere pōt, ne cadauera insepulta aerem corrumpāt: neque ex hoc merebitur vllam pœnam, nec contrahet vllam hæresis suspicionem: nam in bonum facit finē: & hoc non est tradere Ecclesiasticæ sepulturæ, vt præcitato loco docuit Archidiaconus: rem tamen cum poterit, ad iudices fidei referre debet, vt illi quid facto opus sit, statuant.

Celebrās exequias pro hæreticis, & eorū ossa custodiens, suspectus de hæresi.

Postremo eædē illæ suspiciones, quæ oriuntur quoties quis sepelit hęreticum, credentem, aut alium huiusmodi, nascuntur aduersus eū, qui celebrat eorum exequias more catholicorum, quando is hæreticus,

D aut suspectus alibi est defunctus, verbi gratia, Geneuæ, aut alibi. vbi hæretice viuitur, & creditur. Idē sentias de illo, qui hęreticorum cōbustorum cineres, ossa, vestes, aut similia furatur, & custodit: hic enim verisimiliter putatur credere, eum qui iudicio Ecclesiæ damnatus est, sanctū esse; quod inducit hæresis suspicionem. de quo vide Eymeri. par. 2. q. 15. versic. Vigesimus nonus error. & quæ scripsi super q. 53. supra par. 2. circa finem. versic. Quintū est. Atque hoc esse videtur proculdubio Eymerici institutum in hac quæstione.

E

QVAESTIO XLI.

An Inquisitor possit procedere contra renuentes iurare in causa fidei, &c.

Quadragesima prima quęstio est: Vtrum Inquisit. possit procedere cōtra illos, qui iurare coram eo de dicenda veritate in causa fidei requisiti, contumaciter renuerint.

A Respondemus, quod sic: iuxta c. Excómunicamus itaque. extra de hæret. §. adijcimus. vbi loquẽdo, quod testes compellantur iurare, sequitur sic: Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione dãnabili respuentes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam hæretici reputentur. De hoc Ioan. And. in nouella super eod. c. Iste enim est error Valdensium, qui dicunt iuramentum esse peccatum mortale: secus si dubitant iurare ex quadam honestate, tandem obtemperant.

Supra pag. 101.

COMMENT. XC.

EX hoc solo quòd contumaciter iurare renuunt, contrahunt hęresis suspicionem, immo vero tã quam hęretici reputantur, vt dicit text. hic ab Eymerico citatus: videntur. n. sentire iuramentum esse illicitum: quod sentiunt Valdenses, quod patuit apud Eymericum, par. 2. q. 14. vers. tertius error.

Recusantes iurare, quando hæretici, & quãdo nõ

Quem errorem grauiter confutat B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. & Domin. Sotus lib. 8. de iust. & iure, q. 1. art. 2. Syluester in sum. verbo iuramentum 1. & eodem verbo Tabiensis. Nauarrus in manuali, c. 12. nu. 4. & alij, quos in re manifesta omitto.

Et profectò textus in c. Excõicamus 1. §. adijcimus. vers. Si quis vero ex eis. de Valdensibus accipientibus oĩno videtur, qui tempore Innocentij III. (sub quo in Conc. Later. factum est decretum eius ea canonis) iam erant exorti, vt dixit copiose supra parte 2. super q. 14. & tenaciter hunc errorem profitebantur de non iurando in aliquo casu. Ad cognoscẽdum ergo aliquent hæreticum de secta Valdensium hoc erat euidens argumentũ, sicuti Hostiensis, et cæteri communiter canonistæ docent in prędicto c. excommunicamus 1. §. adijcimus. de hæret.

Non tamen essent hæretici, qui ex quadã honestate recusarent iurare, vt docet hic Eymericus in fine; quales sunt clerici, & religiosi cęteri, si quadã simplicitate putarẽt non esse licitum eis iurare etiam in causa fidei coram inquisitoribus absque superiorum suorum licentia; cum tamen fauore fidei iurare debeant, & ẽt in alijs casibus, quos refert Rayner. in sum. verbo, iurare. & Syluester, verbo, iuramentũ, 2. q. 3. nu. 3. & in causa fidei omnes cõpelli possunt ad testimonium ferendum, & ad iurandum de veritate dicenda, vt alibi plenè diximus, & tradit Eymericus paulo post q. 62.

QVAESTIO XLII.

An Inquisitor possit procedere contra delatos, qui aliò se transtulerunt, &c.

QVadragesimasecũda quæstio est: Vtrũ inquisitor possit procedere cõtra eos qui extra partes iurisdictionis Inquisitori subiectas, domicilium transtulerunt, vel aliàs se absentarunt, delatos de hæretica prauitate; vel extra iurisdictionem Inquisitoris delinquentes, in sua nunc existentes?

Respondemus, quod sic: iuxta c. Vt commissi. in princip. & iuxta c. Cú contumacia. de hær, lib. 6. In c. vt cómissi. dicitur sic: Vt commissi. & infra: Et contra illos, quos in prouincia, in qua vobis inquisitionis officium est cõmissum, hæresis crimen constiterit commisisse (licet ad alias partes se transferendo duxerint) procedendi.

Supra pag. 108.

Idem habetur per omnia de verbo ad verbũ in præfatis litteris Apostolicis, Clementis, & Vrbani IV. Præ cunctis. §. Etiam contra illos.

In c. Cú contumacia. dicitur sic: Cum contu- B macia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adijciat vehementẽ, si suspectus de hæresi vocatus à vobis, vt de fide respondeat, excõicationis vinculo (pro eo, quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus: quã si per annum aĩo sustineat pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

Supra pag. 105.

Etiã potest procedere contra eos, qui licet extra iurisdictionem inquisitoris istius deliquerint, nunc autem in sua sunt: quia hæreticus vbi inuenitur, ibi conuenitur. ad hoc Ioan. Andr. in c. Vt commissi. in principio.

C COMMENT. XCI.

DVo axiomata complectitur hic Eymeric. Primum est: Inquisitores procedere possunt contra eos, qui in sua prouincia deliquerunt, & ad aliã se transtulerunt.

Alterum est: Item possunt procedere contra eos, qui cum alibi deliquerint, in sua prouincia nunc morantur, ibi: Etiam potest procedere.

Quæ in hac quæst. traduntur ab Eymerico excitatis Pontificum responsis collecta, fusius explicantur in Concilio Narbonensi c. 19. 20. & 21. vbi et potestas procedendi contra absentes, & modus quo procedatur, luculenter tribuitur, & præscribitur in D *hac verba:* Si qui vero culpabiles, vel suspecti ad vestram pertinentes inquisitionem, præsentes, nec sint, nec fuerint, & infra competentẽ terminum eisdem à vobis perẽptorie assignatũ, & per Ecclesias publicatum non curauerint comparere, vel se legitime excusare, contra eos tamquam contra præsentes non dubie procedatis.

Inquisitorũ potestas in absentes.

Cap. 19.

Ad Inquisitionẽ quippe vestram eos intelligimus pertinere, qui vel infra eiusdem inquisitionis limites deliquerunt, vel domicilium ibi habent, seu habebãt, quando inquisitio cœpta fuit, vel cũ ibi morarẽtur occasione † officij cuiuscũ- E que publici, seu priuati, vel certũ domicilium nõ habẽtes ibidẽ inuenti, citati fuerunt à vobis, siue illis per quãcunq; cautionẽ adstrictis, siue non, inquisitionẽ contra eos facere incępistis, vel eis purgationẽ forsitan indixistis. Si quidẽ contra tales præsẽtes, vel absentes potestis procedere, ac debetis: nisi forte rõne delicti maioris, seu minoris cõmissi alibi. vel rõne domicilij, vel alia de prædictis, inquisitores alij procedere cęperint cõtra illos. Etenim cum in locis diuersis, & per Inquisitores diuersus Deo auctore inquisitio celebret tutius, & salubrius est, ut quisq; culpabilis in quibuscunq; † locis deliquerit, vni, & illi inquisitori

Cap. 20.

† ratione.

† quocunque loco.

perma-

permaneat obligatus, à quo primo ex aliqua de
causis præscriptis, sine fraude, & sine periculo
negotij, & animarum fuerit occupatus.

Ita tamen vt inquisitores cæteri, quicquid de
illo nosse poterunt, inquirant nihilominus, &
scribant inquisitoribus illis, quibus idem culpa-
bilis sit adstrictus: sic enim quasi vir vnus pugna
bitis, & vincetis. *hactenus ibi.*

*Huc spectant quæ tradit Guido Fulcodius in con
sultationibus ad inquisitores, quæst. 5. quem retuli
supra ti. de forma citandi absentem nu. 133. §. Si au
tem reperitur. vbi tradidimus multa ad hanc quæ-
stionem intelligendam spectantia.*

*Quoniã vero nec proxime citato loco, nec in 13.
modo processum fidei terminandi quanta fortassis
oportebat distinctione egimus de modis procedendi
cõtra absentes, proinde breuiter est hic explicandũ.*

*Res hæc tota Hispalensi quadam prima instru-
ctione c. 19. præscripta est inquisitoribus Hispaniæ,
quã latine tamẽ redditam referre placuit, nec enim
puto ulterius in hac causa è me, aut ordinarius quic
quam dici posse. habet autem ita:*

Inquisitores procedunt cõtra absentes tribus modis

Similiter decreuerunt, vt cõtra culpabiles in
dicto hæresis crimine si absentes forent, inquisi
tores procedãt, citando præfatos absentes per pu
blica edicta, quæ publicari faciãt, & affigi ianuis
Ecclesiæ principalis illius loci, vel locorum, in
quibus morabantur.

Primus modus procedendi contra absentes.

Possunt autem inquisitores fabricare proces-
sus contra absentes vno ex tribus modis. Primo
secundum formam c. Cum contumacia. de hæ-
ret. lib. 6. videlicet citando, & admonendo ab-
sentes, vt compareant se ad defendendum, & re
spondendum de iure suo super certis articulis fi-
dei causam contingentibus, & super certo hære-
sis crimine, &c. sub pœna excõmunicationis cũ
suis admonitionibus in forma. Quod si non com
paruerit, iubebunt promotori Fiscali, vt accuset
eius contumaciam, & petat litteras seu libellos
magis aggrauãtes, quib. denũtietur, quod si per spa
tiũ vnius anni perseuerauerint in sua pertinacia
& cõtumacia, declarẽt illos hære. in forma iuris.
Et hic processus est magis tutus, et minus rigidus.

Secundus modus procedendi contra absentes.

Secũdus modus est, quod si inquisitoribus visũ
fuerit, delictum contra aliquem absentem debe
re plene probari, citent illum per edicta, sicut
dictũ est, vt veniat responsurus, & dicturus sup
iure suo, ostensurus suam innocentiam infra tri
ginta dies, in tribus terminis diuisos, vnicuiq; ter
mino decem dies tribuendo: vel cõcedant illis
aliud longius tempus, si expedire viderint iuxta
distantiam seu locorum intercapedinem, in qui
bus præsumitur, vel præsumi debet habitare præ
dictos citatos: quos citare debent ad omnia pro-
cessus acta vsque ad sententiam diffinitiuam in-
clusiue: quo casu si reus non comparuerit, accu-
sabitur eius cõtumacia in omnibus edicti termi-
nis: recipiantq; Inquisitores eius denuntiationẽ,
& accusationẽ à Fiscali, conficiantq; processum
in forma: quib. absolutis, si delictum visum fue
rit sufficienter probatum, poterunt absentẽ con
demnare, eo amplius non expectato.

Tertius modus, qui in conficiendo processu

A contra absentes obseruari potest, hic est, vt si in
inuestigatione processus facti in Inquisitione re
peritur præsumptio hæresis contra absentem, ta
metsi delictum non videatur plene probatum,
possunt inquisitores decernere edictum cõtra ta
lem absentem notatum, & suspectum de crimi-
ne hæresis, & iubere ei, vt infra certũ tẽpus com
pareat ad se liberandum, et canonice purgandũ
a dicto errore, seu delicto: eo addito, quòd si non
comparauerit ad recipiendam, & præstandã præ
dictam cononicam purgationem, vel non se libe
rauerit, vel purgauerit, habebũt ipsũ pro conui-
cto, procedentque ad faciendum, quod iure fieri
B debeat. Atque hæc processus forma est aliquãtu
lum magis rigida: cæterum iure recte nititur, &
inquisitores prudentes, & litterati eligent modũ
quem magis tutum iudicauerint, & melius vide
rint in practica posse vsurpari iuxta diuersitatẽ
causarum, quæ sese offerre poterũt. *hactenus ibi.*

Tertius modus procedendi contra absentes.

*Quòd si quæras, an expediat, cũ absentes sunt rei
diuersos a diuersis fidei iudicib. fieri processus con
tra eos: breuiter respondeo id nõ expedire: quia si di
uersi processus fierent, posset quandoque cõtingere,
vt quidam iudices absoluerent, alij vero dãnarẽt,
vnde facile discordia oriretur, aliaque non leuia in
commoda, quæ diligenter sunt in hac causa præcauẽ
C da. Quare tutius est, vt is inquisitor processum con
ficiat, qui præuenerit, in iudicio; cæteri vero ad illũ
transmittant quicquid habẽt actorum in suis inqui
sitionibus aduersus illum reum. ita prudenter ac sa
lubriter cautum est Valladolitana quadam instru-
ctione anni Domini MCCCCLXXXVIII. c. 8. &
perscripsit etiam non obscure concilium Narbonen
se capitulum, cuius verba paulo ante retulimus in
hoc eodem commentario.*

An expediat fieri diuersos processus cõtra aliquem.

*Iam quantum spectat ad secundam conclusionẽ
de puniendo, & capiẽdo hæretico, qui alibi deliquit,
obseruãdum est, generalem esse regulam, delicta ibi
esse punienda vbi sunt commissa, non alibi: itaque
D cõmittens homicidiũ Bononiæ, tutus erit Ferrariæ,
nisi ibi habeat domicilium. c. vlt. de foro compet. c.
1. de rapto. c. ibi semper causa. 3. q. 6. et in auth. qua
in prouincia. C. vbi de crim. agi oport. quia in quo lo
co quis per delictum dedit malum exemplum, ibidẽ
debet per punitionẽ debitas luẽdo pœnas satisfacere*

Vbi quis deliquit, ibi puniendus.

*Hæc tamen regula multis modis fallit, de quibus
Socinus, & alij. Sed omissis cæteris, quæ nõ pertinẽt
ad hoc institutum, non habet locum in hæresi: quia
vbique hæretici capi possunt, & puniri, Bal. in l. et
si excepta. C. de malefi. & mathe. Cardinalis in cle
men. 2. §. denique. q. 9. de re iud. Carrerius tract. de
hære. nu. 153. itẽ quia hæreticus. Socinus regula 220.
E incipiente:* Delicta extra territorium, *in prima fal
lentia. Iacobus de Rauenna in l. 1. C. de sum. trin. &
fid. cath. glos. in c. vt commissi. de hære. li. 6. verbo
procedendi. Repertorium inquisitorũ verbo, absens.
Simancas de cath. instit. tit. 2. nu. 12. ex quibus pa
tet veram esse hanc Eymerici conclusionem.*

Hæretic[illegible] vbique capi & puniri pos.

*Num autẽ in hoc casu reus sit remmittendus di
ctum est abundè supra in hac 3. par. nu. 131.*

QVÆ-

QVÆSTIO LXIII.

An Inquisitor possit procedere contra mortuos.

Quadragesimatertia quæstio est: Vtrum Inquisitor possit procedere contra mortuos, qui ante mortem, vel post delati sunt eidem de hæretica prauitate?

Relat. supra pag. 104.

Respondemus quod sic, iuxta c. Filij. de hæret. li. 6. vbi dicitur sic: Filij vel hæredes illorũ, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolaturos, vt ab eis per manus impositionem consolationem reciperent secũdum pessimam consuetudinem eorundem; sicque viam fuerint vniuersæ carnis ingressi, ad probandum quod ipsi defuncti consolationem illam, immo verius desolationem non sanè mentis † effecti susceperint, vel post perditam iam loquelam (cum tamen moris sit, vt dicitur apud eos, quod nullũ taliter consolentur, qui nõ sit sanè mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent, si dum viuebant diffamati erant de hæresi, vel suspecti: aut legitime constiterit, quod sanæ mẽtis existẽtes, huiusmodi hæreticos petierunt: alioqui admitti poterunt prædicti filij, vel hæredes ad probandũ præmissa: non tamen per vxores, filios, familiares vel de suis aliquos; sed per testes alios fide dignos & specialiter fidei zelatores.

† Anto. Gomez to. 3. varia resol. cap. 3. nu. 71.

Idem habetur de verbo ad verbum in litteris prædictis Apostolicis Vrbani, & Alexandri iiij. Olim & in c. Accusatus. in eo vero. de hæret. lib. 6. De hoc plenius Archidiaconus super ca. Filij. de hæret. lib. 6.

COMMENT. XCII.

Vnum est axioma, videlicet, Inquisitorẽ posse procedere contra mortuos huius criminis reos; quod quibus modis contingat, paulo post aperiam in hac eadem quæstione.

In hac quæstione tria mihi sunt breuiter tractanda. Primum, quanto tempore duret hæc actio procedendi contra mortuos in hac causa, aut intra quantum tempus extinguatur: est enim hæc res cognitu necessaria, & valde frequens.

Alterum est, in quibus locum habeat, an in solis hæreticis, an etiam in fautoribus, receptatoribus, & similib. nam hęc propriè spectant ad Eymerici institutum hoc loco.

Tertium & postremum erit, cum proceditur contra mortuos, quis sit ordo seruandus, & qualiter sententiæ pronuntientur.

Delicta morte extinguuntur, secus tamen in hæresi.

Quantum ad primum attinet, animaduertendũ est, regulã esse generalem, quod morte delinquẽtiũ extinguitur etiam delictum, & omnis actio contra illud sine intentata, siue intentata vacat, ita ut postea nullus aut accusari aut puniri possit, l. 2. et 3. C. si reus vel accusator mort. fue. l. vlt. C. de bonis eorũ qui sibi mort. consc. l. si seruitus. §. si propter mortẽ. ff. ad senatusc. Turpillia. c. peruenit. c. eam sam quæ. el secundo. qui filij sint legit. c. quorundã. dist. 23. & ratio est, quoniam mors omnia soluit. auth. de nuptijs. §. deinceps. l. defuncto. ff. de pub. iud. In crimine tamen læsæ maiestatis diuinæ vel humanæ speciale est, vt morte non extinguatur, idque ob immanitatem facinoris ad maiorem eius detestation. c. accusatus. §. fin. de hære. lib. 6. c. filij. vbi gl. eo. tit. & c. siquis Episcopus. extra de hæret. vbi cõmuniter Doctores, & concilium Bitterense, c. 18. quod paulo post citabo.

Ob duplicem causam procedit inquisitor contra defunctos.

His ita positis, videamus intra quot annos possit Inquisitor contra hæreticos defunctos procedere. sed vt quæstio hæc melius intelligatur, apertioris doctrinæ gratia distinguendũ est: nã bifariã potest procedere Inquisitor aduersus defunctos. Primo, ad effectũ confiscandi bona, seu potius declarandi iam confiscata, vt à tertio possessore auferatur, & sacro Inquisitionis officio applicentur. Secũdo, potest agere ad effectũ, & finẽ damnãdi memoriã defunctorum declarãdo eos hæreticos decessisse, & velut tales pœnas hæreticorum incurrisse, ex quo tandem sequitur alius effectus, vt eorũ cadauera seu ossa exhumẽtur & extra locum sacrũ proijciatur, aut comburãtur.

Quanto tẽpore duret actio contra hæreticos defunctos.

Quãtum ergo attinet ad primam partem, videlicet, cum agitur ad effectum confiscationis bonorũ, Bart. & Salyc. in l. 1. C. de apostatis. Hippolytus Marsilius sing. 306. incip. Bona delinquentis, & alij quos ibi refert, dicunt, Inquisitores nõ posse inquirere contra hæreticos defunctos, quoad bonorũ publicationẽ post quinque annos, à morte delinquentis computandos. Hos sequitur Rom. sing. 436. incipiente: De crimine. Idem tenet glossa in l. Manichæos. C. de hæret. verbo, subire, & Ang. in §. interdum. instit. de hære. quæ ab intest. defer.

Verùm Panormitanus in c. cum nobis. de præscrip. nu. 9. & ibid Fel. nu. 11. & Ant. Gomez to. 3. uaria. resol. c. 13. num. 5. versi. nec obstat tex. ita distinguunt: Cum bona hæreticorum defunctorum applicantur fisco sæculari, post quinque annos non possunt Inquisitores procedere cõtra defunctos, quoad hunc effectum, iuxta textum in l. 2. C. de apostatis, & in l. 2. C. de vectigab. com. quod si bona adiudicentur fisco ecclesiæ, tunc spatio quadraginta annorum durabit hæc actio, atque ita monent intelligendum textum in c. 2. §. 2. de præscrip li. 6. vbi statuitur, bona hæreticorum defunctorum præscribi per filios vel hæredes catholicos spatio quadraginta annorum, dummodo ea possederint bona fide.

Durat per quadraginta annos.

Hac tamen distinctione non obstante, verior mihi sententia videtur, indistinctè asserere durare hanc actionem quoad effectum confiscandi bona per quadraginta annos, siue applicanda sint fisco sæculari, siue fisco ecclesiæ.

Primum, quoniam in delictis ecclesiasticis coercendis dispositioni iuris canonici standum est, potius quàm iuris ciuilis: manifestum est autem hoc crimẽ mere esse ecclesiasticum. c. vt Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Rursus, quoniam cum in detestationem tanti criminis constitutum sit, vt bona etiam post mortẽ publicentur, sanè dicẽdum erit ad quadraginta annos hoc extendi, iuxta textum in dicto c. secundo, de præscriptio. li. sexto, vbi indistincte loquitur Papa de hac cõfiscatione, nulla facta mẽtione de fisco seculari vel eccles. sicut ipse indistincte est is textus accipiendus, l. prima, §. generaliter. ff. de lega. præst. quoniam

niam vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. l. 3. ff. de officio præsid. l. de pretio. ff. de publi. in rem actio.

Et hæc sententia apertissime est diffinita in prima instructione Hispalensi, c. 20. vbi tametsi bona defunctorum hæreticorum applicentur fisco sæculari, nihilominus spatio xl. annorum durare hæc actio declaratur, non modo ad damnandam memoriam defunctorum, sed etiam ad confiscanda bona, vt à quibuscunq; possessoribus auferantur.

Leges ciuiles quando locũ habeãt in crimine hæresis.

Neque obstat l. 2. C. de apostatis. vbi quinquenniũ tantum post mortem datur ad procedendum cõtra defunctos: quia non est absurdum dicere ius canonicum, quod postea superuenit, ei derogasse, maxime in crimine mere ecclesiastico.

B Rursus addo, leges ciuiles in hoc crimine in his habere locum, quæ non sunt à sacris canonibus prouisa. item in pęnis alijs, quæ per Ecclesiam, aut iudices ecclesiasticos non possunt irrogari, quale est hæreticos vltimo supplicio afficere, quam ob rẽ hanc puto veram sententiam, & in praxi obseruandam, vt inquisitores indistincte procedant contra hæreticos defunctos, quo ad effectum publicationis bonorum integro quadraginta annorum curriculo durãte, siue fiat applicatio fisco Ecclesiæ, siue fisco sæculari, aut cuilibet alij.

Filij vero vel hæredes defuncti tũc bona fide dicẽtur possedisse bona defuncti; cum & tẽpore mortis eius, & toto quadraginta annorum spatio crediderunt & intellexerunt defunctum catholicum decessisse: nã si intra hos quadraginta annos quandocunque intelligant defunctum hæreticum decessisse, cũ iam incipiãt esse in mala fide, nunquam præscribẽt: nam ad præscriptionem inter cętera requiritur saltem de iure canonico omni tempore bona fides. c. fi. de præscriptio. ibi: Vnde oportet, vt qui præscribit in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ. hæc ibi. itaque si mala fide possederint, etiã post quadraginta annos fiscus officij inquisitionis talia bona occupabit vide Zanchinum tract. de hæret. c. 24. & 25.

Quòd si plures de hac re videre cupis; de ea differunt Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 17. Franciscus Squillacensis tract. de fide cath. c. 54. Simancas de cath. instit. tit. 18. nu. 11. & seq. Zanchinus de hære. c. 24. & 25. nu. 4. Repertorium inquisito. verbo, bona, §. sed an sint. Petrus Godofredus in l. 2. C. de apostatis. Bald. in margarita verbo, memoria. Marsilius singulari 306. incip. Bona delinquẽtis, Ioannes Roias singul. 50. incip. Delictũ defunctorum. Baldus consi. 70. tom 4. gloss. in c. accusatus, de hæret. li. 6. verbo post mortẽ. Carrerius trac. de hære. nu. 142. ver. sed infra quãtũ tẽpus, & alij.

Ad damnandam memoriam hæreticorum omni tempore procedũt inquisitores.

His ita positis, videamus iam alteram partẽ propositæ difficultatis, videlicet, Cũ inquisitores agũt ad effectum, et finem damnandi memoriã defunctorũ, an aliquibus temporum metis circunscribantur, vel cõtra, quocunq; tẽpore, nulla annorũ prescriptione obstãte, eos pronũtiare possint hæreticos decessisse.

In qua difficultate breuiter dico, nullis temporũ spatijs hanc actionem impediri aut finiri; immo & post quadraginta, & plures annos, quocunque tẽpore detectum fuerit, ac legitime constiterit, quempiã

A hæreticum decessisse, poterunt inquisitores agere cõtra eum, ad memoriam eius damnandam, & vt declarent excommunicatum decessisse, atque vt inhibeant ne quisquam pro illo oret, & vt extumulẽtur ossa, si fieri possit, & comburantur: nam cui viuo cõmunicare non licet, nec mortuo licebit.

Iura vero præfatum tempus quadraginta annorum præscribentia, iura quod contra defunctos hæreticos agi potest, intelliguntur quoad effectum cõfiscationis bonorum, non de damnãda memoria: nã in hoc nulla præscriptio currit. ita videntur sentire Felynus in dicto c. cũ a nobis. extra de præscript. n. 12, & nu. 13. & Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 17. in fine. & Simancas de catho. inst. tit. 18. nu. 14. tametsi valde obscure loquantur interdum non distĩguẽtes hos duos fines, sed simul de vtroq; loquẽtes. sed quidquid alij senserint, ita tenẽdũ putamus.

Damnata hęreticorũ memoria, filij eorum iuris pœnas incurrunt.

Et ex hoc capite nascentur multi, & magni effectus; nam excepta confiscatione bonorum, quã filij euitabũt, si bona fide per annos quadraginta possederint, cęteras iuris pęnas incurrẽt, quas filijs dãnatorũ iura decernũt, nẽpe infamiã, & inhabilitationẽ ad officia publica, & beneficia. et hæc sentẽtia summo iure vera est, quãuis illud sentiã, facile cũ his esse dispensandũ, quia aliena culpa, & delicto torquẽtur.

An post mortem inquiri possit contra fautores, receptatores, & defẽsores hæreticorum.

Alterum caput præcipuum in hac quæstione declarandum erat: An scilicet, hæc actio procedendi contra defunctos in hoc crimine locũ habeat aduer- C sus hæreticos solum, an etiam contra credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum. Philippus Francus in c. accusatus, §. si vero. notab. vlt. nu. 2. Gondisalluus trac. de hære. q. 22 nu. 8. Simãcas de cath. instit. tit. 4. de accusationibus. nu. 5. & tit. 18. de defunctis nu. 13: & Ioannes Roias in singularibus fidei, singulari 134. incip. Morte delinquentiũ n. 11. et 12. nõ posse cõtra hos post mortẽ procedi scribunt. quoru plane sententia uerissima est, & iure apertonititur in c. accusatus. §. si vero. de hæret. li. 6. ibi: eius hæredibus non est satisfactio, pro extincto iam crimine iniungenda. hæc ibi.

D Et ratio quidem vera, & solida esse potest, quoniã in hoc crimine suspicionis quantũuis vehementis morte reorum extinguitur. Simancas de catho. insti. tit. 46. de pœnis. nu. 77.

Cęterũ si prædicti aut hæretici fuerint, aut errores defenderint, etiam post mortẽ inquiruntur, quia tũc pari iure cũ hęreticis censentur. neq; de his est aliqua dubitatio. Adde Zanchinum de hæret. c. 24

An cõtra credentes hæreticorum post mortem procedatur.

Sed in credentibus dubitari potest, An post mortẽ eorũ inquiri in eos possit. & Gõdisalluus in dicto tract. de hæret. q. 22. nu. 8. neq; in credentes hęreticorũ defunctos dari hanc actione asseruit. quod tamẽ absolute non crederẽ verũ: nã credentes hęreticorũ, hæreticis ipsis exequãtur: quã ob rẽ aduersus eos defunctos procedi poterit: & hãc sententiam videtur sanciuisse cõcilium Bicterense c. 18. in quo ita scriptum est: Ad hæreticorum seu credentium condẽnationem, qui non fuerunt reconciliati canonicę ante mortẽ, citatis eorũ hæredibus, siue alijs, qui de iure citãdi fuerint, & cõcessa eisdẽ opportuna copia defendẽdi similiter procedatis. hæc ibi.

Et huic sẽtẽtię multũ quidẽ adstipulatur textus in dicto cap. accusatus. §. si vero. de hære lib. 6. vbi nullum

nullum apparet verbum de credētibus, cū agitur de extincto crimine post mortem: sed tantum habetur sermo de fautoribus, receptatoribus, & defensorib. & præcitati quoq; doctores de hoc articulo differētes, nullam de credentibus mentionem fecerunt.

Mihi hęc sententia verissima videtur, à qua non puto recedēdum, dummodo accipiatur in his, qui vere, & proprie credentes hæreticorum tā ex verbis, quàm ex factis iudicantur: nō in illis qui improprie dicuntur credentes, de quibus dixi supra par. 2. super. q. 50. §. quidam alij sunt. vbi videas ad intelligendum hoc discrimen.

Sed veniamus iā ad tertiā, & postremam huius disputationis partē videlicet, quis ordo seruari debeat cū pceditur cōtra defunctos huius criminis reos. B

Quot modis cōtingat post mortē hæreticos dānari.

Ad primum quidem obseruandū est, multis modis posse contingere aliquem post mortem vt hæreticum iudicari: primum si antequam moreretur, cœpta fuit inquisitio contra eum, & de eius crimine cōstitit, aut per propriam cōfessionem, aut per facti euidentiā; aut per testium legitimam probationem, et antequam processus finiatur, is reus moritur, vel cōfessus, & impœnitens, nolens Ecclesiæ reconciliari, uel negatiuus: hic enī post mortē est cōdēnādus.

Idem iudiciū est de relapso, tametsi pœnitēti, & conuerso, qui aliàs iuxta canonum sanctiones, si viueret, tradendus esset curiæ sæculari, & antequam traderetur, mortuus est. C

Quod ipsum in eo quoq; locum habet, qui cum in carceribus esset pro hæresi detentus, se ipsum occiderit, is enim vt paulo post dicemus, tanquam impœnitēs damnandus est; cum se interficiendo, crimen confiteri videatur, vt Cynus scripsit in l. 2. C. qui testam. facere possunt. q. 4. nu. 6.

Denique reum huius criminis post mortem dānari, potest contingere, quoties dum viueret de eius hæresi non cōstitit, aut de ea non fuit accusatus: post mortem tamen eius quocunque tempore cōstitit cū hæreticum decessisse.

Constabit vero vel per aliorum dicta, et attestationes: vel per facta, opera seu libros ab eo cōpositos, quæ excusari non possint: aut per quamuis aliā rationem legitimam. D

Multi post mortem hæretici detegūtur.

Neque enim incognitum est, multos post mortē hæreticos detegi, qui dum viuerent, catholici habiti sunt. nam vt cæteros nunc omittam, quendam Hermannum Italum (vt scribit Prateolus li. 7. cap. 21. de vitis, & sectis hæreticorum, & Bernardus Lutzemburgus in catalogo hæreticorū li. 2. verbo Hermannus) scimus multis annis Ferrariæ pro sancto habitum, & cultum, à Bonifacio octauo iussum exhumari, & cōburi, quia constitit eū, & hæreticū vixisse, & impœnitentē decessisse. Et Ioānē Vuicleff eod. modo post mortem damnatum nouimus in cōcilio Cōstantiensi sessi. 8. anno Domini MCCCCXV. E

De hac materia qui disseruerint.

His positis progrediamur ad institutum. De materia huius quæstionis disserit Zanchinus tract. de hære. c. 23. Repertorium inquisitorum verbo, defunctus. Simancas de cath. inst. tit. 18. de defunctis Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis. lib. 1. ait. qualiter in crimine læsæ maiestatis procedatur, q. 20. & aliquot sequentibus. Conradus Brunus lib. 5. de hæret. ca. 17. Ioannes Roias trac. de hæret. par. 2. assertione 14. idem in singularibus fidei, singul. 134. incipien. Morte delinquentium: *glossa, Aretinus & alij in §. interdum. insti. de hæredit. quæ ab intestato deferūtur. doctores in l. 2. C. de apostatis, canonistæ in c. filij, de hęret. lib. 6. glossa 24. q. 2. in summa. Gondissaluus tract. de hęre. q. 22. Iulius Clarius in §. hæresis, ver. fic. item de crimine hęresis, Bellamera decisi. 677. incip.* In tali processu. *& decisione 678. incip.* Si apparét fi lij. *& decision. 679. incip.* Conclusio supra pręcedens, *& decisione 687. incip.* In causa cōclusionis *& decisione 888. incip.* proxima conclusio. *In quibus multa eleganter tractat in hac materia. Adde alios ab his citatos, quos gratia breuitatis omitto.*

Ordo procedēdi contra hæreticos defunctos desumi posset ex cōcilio Constantiensi sessione 6. vbi processum fuit aduersus Ioannem Vuicleffium defunctū: sed ne quid in hac causa desideretur, singulatim cuncta huc spectantia præscribemus, tum inde, tum alium de collecta.

Contra mortuum defūcti formandus pcessus.

Obseruatione dignum est, quod Angelus Aretinus docet in §. interdum, insti. de hęredit. quę ab intest. deferuntur. videlicet, q̄ cum proceditur contra defunctum reum lęsæ maiestatis, non formatur processus aduersus mortuum, qui cum defunctus sit, citari ad iudicium non potest. l. de quare. §. 1. ff. de iudic. sed formandus est contra eius memoriam, quę per sententiam est damnanda.

Ob quem finem proceda tur cōtra defunctos in hoc tribunali.

Proceditur vero contra defunctos in hoc tribunali ob triplicem potissimum finē: primum vt memoria eius damnetur: Secundo vt bona illius per fiscum ab hęredib. defuncti, seu à quibuslibet alijs possessoribus auferantur: tertio, vt defunctus exhumetur, & extra locum sacrum projiciatur, & comburatur. & Zanchinus trac. de hęret. c. 24. instructio prima Hispalēsis, anni MCCCCLXXXIIII. c. 20.

Non est procedendū contra defūctos, nisi sufficiens probatio habeatur.

Primū itaq; non est leuiter instituenda actio seu accusatio contra aliquē defunctū, seu verius loquendo cōtra memoriā, & famā eius, nec aliter damnanda, nisi plena probatio habeatur, sicut recte, & salubriter sanciuit instructio Abulensis anni MCCCCXCVIII. c. 4. in fine cuius hęc sunt verba, Nec votur in iudiciū defunctus aliquis, nec procedatur cōtra eius memoriam, & famā, nisi plena probatio habeatur, et inde possit condemnari. *hęc ibi.*

Fiscalis petitio, vt contra defunctū procedatur.

Cum itaq; talia pręcesserint indicia, & probationes, qualia diximus, protinus Fiscalis sancti officij petet instanter, vt cōtra eū reum procedatur, libello proposito & concepto per hęc, aut similia verba: Corā te Reuerendo domino inquisitore aduersus hæreticam prauitatem, & apostasiā cōparet N. huius sancti officij promotor Fiscalis, qui denuntiando, insinuando, & accusando proponit, talem defūctum, talis loci habitatorem, dū viueret, contra catholicam fidem hæc aut illa dixisse vel commisisse, *explicētur in libello hęc delicta* & non peracta pęnitētia in eis erroribus decessisse: quamobrem petit eum declarari fuisse hęreticū, eiusq; memoriā damnari, cæterisq; pęnis affici, quas contra tales statuerūt canonicę sanctiones.

His quidē aut similibus uerbis poterit concipi libellus accusatorius cōtra defunctos huius criminis reos Repertor. Inqu. verbo, libellus. §. forma libelli.

Hiero-

Hieronymus Gigas tract. de crimine lęsę maiest. li. 1. q. 1. qualiter in crimine lęsę maiest. pcedatur, q. 22.

Accusatio cõtra def. inclũ quibus sit notificanda.

Hæc accusatio filijs, vel hæredibus, vel alijs quorum interest memoriam defuncti non damnari, notificanda protinus est, qua in re diligentissimos esse oportet inquisitores, & videre omnino debent, an sint aliqui defuncti descẽdẽtes, vt personaliter citẽtur ad defendẽdã rei memoriã. instructio Madrilia na anni MDLXI. c. 61. Aretinus in §. interdum. inst. de hæredit. quæ ab intest. deferũtur. Et praescripsit nominatim conciliũ Bitterense c. 18. in hæc uerba. Ad hæreticorum seu credentium condẽnationem, qui non fuerunt canonice reconciliati ante mortem, citatis eorum hæredibus, sine alijs qui de iure citãdi fuerint, & cõcessa eis opportuna copia defendẽdi, similiter procedatis. *hæc ibi.*

Publica edicta proponenda.

Ne quis autem accusationem aut ignoratiã causari possit, p publica edicta, addito legitimo termino ad cõparendũ, citandi quoq; erunt filij, aut hæredes defuncti, aut quicũque alij quorum interesse possit, vt ad defensionem legitimam proponendã accedat.

Eo termino elapso si nullus ex præcitatis comparuerit, inquisitores defensorẽ causæ cõstituẽt, virũ pium, fidelẽ, & negotio idoneum, qui pro defuncto legitimas excusationes, & defensiones proponat, atque huic similiter accusatio, & testificatio cõtra defũctũ communicabitur, iniũcto ei vt secretũ obseruet negotiumq; cũ aduocatis sancti officij solũ cõferat. & ita fiet pcessus iure, & ordine debito obseruato.

Quòd si comparuerit, admittendus est ad memoriã defendẽdã: nec refert an is qui comparuit ad defendẽdum in hac causa sit etiam de hęresi notatus, aut inquisitus, aut in carceribus detentus: quia cum fieri possit, vt & defunctus, & hic qui compatet inquisitus liberari possint ab ea inductione, & accusationis instantia, profecto ne ei præiudicium fiat, cõcedendum huic est (cum sua quoque intersit) vt ad reum defunctum excusãdum admittatur. quod Madriliana instructio præcitato loco rectè constituit.

An quilibet sit admittendus ad defensionem defuncti defendendum.

Illud præterea quæsitum est, an quilibet sine delectu audiendus sit, qui velit memoriam, & famã defuncti defendere. Simancas de catho. instit. titu. 18. nu. 15. quemlibet esse admittendum non improbat, si modo probabilẽ defensionis causam afferat: nam & vnicuique Deus mandauit de proximo suo, & natura inter omnes homines cognationem quãdam constituit: & in omnibus rebus, præsertim fidei, & religionis omnes sumus fratres in Christo: & postremo quia humanitatis ratione cuiuslibet appellatio pro homine ad mortem damnato admitti solet, nec quæritur cuius intersit: multo ergo magis admittẽda pro defuncto defensio est, qui se defẽdere nequit. Equidem huic sententiæ libẽter accedo.

Defunctorũ causæ breui tempore sunt finiendæ.

Obseruandum etiam censeo diligenter, quod capite quodam quarto Abulensis instructionis anni MCCCCXCVIII. sancitum extat, vt processus contra defunctum breui tẽpore conficiatur, nec in causa supersedeant inquisitores ob defectum probationum; nisi forte sit verisimile quòd intra breue tempus, alia probationum genera superueniẽt; cũ vero plena probatione reus conuictus nõ fuerit, protinus absoluendus est. Rationem huius decreti profectò iustissimã addit præcitata instructio: quoniã A *nisi ita fieret, filij forte, & filiæ eius defuncti, cuius causa agitur, si diu in ea supersederetur, interim non inuenirent cum quibus matrimonia contraherẽt, nec possẽt disponere de bonis à defũcto relictis.*

Quòd si fortassis post absolutum defunctum alij contra eum testes superuenirent, tractari denuo causa posset. nam in hoc crimine fauore fidei (vt alibi copiose diximus) sententia lata nõ transeunt in rẽ iudicatã. priora vero testimonia vim suam integrã conseruabunt, & cum his, quæ superuenerunt cõiungi poterunt ad faciendam plenam probationem.

Etiam absoluto defuncto tractari denuo causa potest, si probationes superuenerint.

Quamuis enim perempta instantia, pereant acta ordinaria, quæ instantiam illam respiciunt, vt fideiussoris datio, citatio, litis contestatio, & id genus B *alia, l. properandum. §. & si quidem. vbi Bartolus, & alij C. de iudicijs. l. cum lite mortua. ff. indicatũ solui. ea tamen acta, quę concernunt litis decisionẽ, vt sunt confessiones, attestationes publicatæ coram iudice, & similia tendentia ad probationem iuris, & merita causæ, non pereunt. l. iubemus. C. de liberali causa. l. properandum. §. vlt. C. de iudi. & propterea fidem facient in alia instãtia, & causa tendente ad eundem effectum cum prima. ita singulariter, & vere docet Alexander consi. 57. incip.* Visa petitione. *li. 1. notant communiter canonistæ in c. causam quæ. el. 1. extra de testibus, & doctores in l.* C *is apud quem. C. de edendo. & hæc est vera, communis, & vsu recepta sententia, quam profitẽtur, quos præcitato loco adducit Alexander.*

Acta in vno iudicio in alio faciunt fidẽ.

In hac causa cum agitur contra defunctum, plenior & clarior probatio exigenda est, quàm cũ procceditur contra viuentem. & ratio in promptu est, quia defunctus se defendere nequit. quare in præcitata instructione Abulensi anni MCCCCXCVIII. c. 4. rectissime statutũ est, ne absq; plena probatione ad damnadã memoriã, & fama defuncti pcedatur.

Cõtra defunctum plenior exigitur probatio, quã contra viuentẽ.

Tametsi vero sufficiens probatio habeatur contra aliquem defunctũ ad eius famã, & memoriã cõdẽnandã, nihilominus tamen non debet fieri bonorũ D *sequestratio: quæ cum sint iam apud tertios possessores, non debent illis spoliari donec defunctus fuerit hæreticus declaratus, & possessores bonorũ in iudicio victi, atq; hoc est iuri, et rationi cõsonũ vt rectè testatur Madriliana instructio an. MDLXI. c. 61.*

Bonorum sequestratio cur non fiat.

Cum reus moritur priusquam eius causa esset absoluta, & finitus processus, quamquam ille cõfessus esset, si tamen talis confessio nõ plene satisfaciebat depositionibus contra eum in processu habitis, & ppterea viuens nõ poterat ad recõciliationem recipi, similiter id notificandũ est filijs, aut hæredib. eius, aut alij quorum interest eum defendere, & illis defendere volentibus, danda copia est accusationis, & testificationis, vt supradictũ est. et quicquid legitime E *ad defuncti defensionẽ proposuerint, audiẽdũ, et admittẽdum est. huc spectant tradita per Aretinũ in §. interdũ. inst. de hæredit. quæ ab intest. deferũtur.*

Si reus moriatur anteq. eius causa finiatur, quid agendum.

His ita positis, et rite obseruatis, aut absoluẽdus est defunctus, aut contra memoria eius, & fama cõdẽnanda: si absolutus fuerit, sententia absolutoria publice pronuntiari debet, idq. optima ratione fieri oportet, quoniam cum cœptum est procedi cõtra defunctum, publica edicta proposita fuerunt, ex quib. cõstitit populo, quòd inquisitores procedere volebãt ad

Cum defunctus est absolutus sententia publice pronuntianda.

ad damnandam famam, & memoriam ei is. vt ergo quoquo modo fieri potest fama restituatur, publice nuntiandus est absolutus.

Statua defuncti absoluendi minime est producenda.

Cæterum hoc casu nec defuncti statua in publicū producenda est, nec errores de quibus accusabatur, nominatim referendi sunt, cū probati non fuerint. atque hæc rectissime vt cætera, sancivit Madrilliana instructio anni MDLXI. c. 62.

Statua defuncti damnandi producenda est in publica fidei actione.

Contra vero fiet si damnāda fuerit defuncti memoria: nam in primis imago seu statua eius, qui dānatur, in publicum producenda est, (cui maioribus characteribus descriptum affigitur nomen illius defuncti, cuius memoria damnatur) & præterea coram illa, ac si defunctus ipse viuens, et præsens, esset, recitantur omnes articuli erronei seu hæreticales, facta itē seu opera hæreticalia, quæ legitime probata fuerūt cōtra defūctū, eo modo quo gesta sunt ab illo, qui damnatur, sicut in cōcilio Cōstātiensi factū fuisse videmus, & obseruatum contra Ioānē Vuicleff, cuius memoria damnata fuit, & articuli eius reprobati se. 8. vt paulo post apparebit

Statua defuncti damnati curiæ sæculari traditur.

Hæc defuncti statua per sententiam curiæ sæculari traditur, quam iudex sæcularis deinde cōburit, ac combussisset defunctum illum si vixisset, & pertinax decessisset.

Statua eius qui se occidit an producenda.

De illo, qui in carcere pro hæresi detentus, se ipsum interfecit, dubium videtur, an eius statua produci in publicum debeat, & curiæ sæculari tradi: et verius quibusdam apparet illius velut impœnitentis statuam in publicam actionem producendam, et curiæ sæculari tradendam: quod Ioannes Roias asseruit trac. de hæret. par. 2. assertione 14. nec ratione id caret: nā conscientia criminis sibi mortem consciuisse putandū est, & eo ipso crimen confiteri videtur, vt Cynus scripsit in l. 2. C. de his qui testamen. facere possunt, q. 4. & Gōdissaluus tract. de hæret. q. 22. nu. 1. & Simancas de catho. instit. tit. 18. nu. 31. & Montaluus in legibus Hispanis septipartitis, partita 7. tit. 1. l. 24. & cæteri per hoc relati.

Quare nisi filij, aut heredes eius qui se interfecit aut alij quorum interest, probauerint reum non se interfecisse criminis conscientia (quod equidē iudicio meo difficulter probari potest) ille perinde punietur, ac si eius hæresis plene probata fuisset, quod recte præcitato loco Simancas sensit.

Atque hoc ipsum Simācas, & Ioannes Roias locum habere censent in eo, qui post plenam confessionē sibi manus intulit: nā eius cōfessio post necē nō valebit ad eum excusandum aut tuendum: nam, & Iudas confessus fuit crimen, quia tamen laqueo se suspendit, neque confessio neque pœnitentia quidquam ei profuit, cap. Iudas, & cap. nihil. de pœnit. distinct. 2.

Vsus producendi statuas in sancto officio.

Quod si quæras, an quæ de statua producenda, & relaxanda seu tradenda curiæ sæculari, & comburenda prædiximus, aliquo iure sint constituta, respondebo, id mihi non cōstare, nec videri rem admodum antiquam, vt dixi supra super 13. modo procesum fidei terminandi, circa finem: iure enim solum cauetur, vt defunctus exhumetur, eiusque ossa ecclesiastica sepultura priuentur. c. quicunque, de hæret. li. 6. & in concilio Constantiensi, sessi. 8. nihilominus tamen res est valde apta ad defunctorū memoriā damnadam, & timorem incutiendum: ideoq; in hoc, vt in cæteris, quæ lege definita non sunt, consuetudo sancti officij pro lege seruanda est, nec sine piaculo hæc rejicere licet, aut improbare, sicut latius alibi de hoc differendo, ostendimus.

Sed proponamus iam tandem formulam sententiæ pronuntiandæ contra huiusmodi defunctos. & omissis cæteris, quæ referri possent, de quibus Zanchinus trac. de hæret. c. 41. & Repertorium inquisit. verbo, sententia, §. supra visum est. illam omnino recensere placuit, quam protulit concilium Constantiense sessi. 8. contra Ioannem Vuicleff, vnde totus ordo procedendi contra hæreticos defunctos colligi potest. ea vero ita habet.

Sententia damnationis doctrinæ Ioannis Vvicleff, & articulorum quadragintaquinque.

Fidem catholicam, sine qua (vt ait Apostolus) impossibile est placere Deo, à falsis eiusdē fidei cultoribus, immo peruersis impugnatoribus, & per superbam curiositatem intendentib. plus sapere quam oportet, mundi gloriam cupiētibus, oppugnatam sæpius, & contra illos per fideles Ecclesiæ milites spirituales opposito scuto fidei defensatam fuisse, sanctorum Patrum scripturis atque gestis instruimur. Hæc quippe bellorum genera, in bellis carnalib. Israelitici populi aduersus gētes idolatras præsignata fuerūt. In his itaque spiritualibus bellis sancta Ecclesia catholicā in fidei virtute superni luminis radijs illustrata, Domino prouidente, & sanctorum patrocinio opem ferente, semper immaculata permanens, erroris tenebris velut hostibus profugatis, gloriosissime triumphauit. Nostris vero temporibus vetus ille, & inuidus hostis noua certamina (vt probati temporis huius, manifesti fiāt) suscitauit, quorum dux, & princeps extitit quondam Ioannes Vvicleff. pseudo Christianus, qui dum viueret, aduersus religionem Christianā, & fidem catholicā pertinaciter asseruit, & dogmatizauit plures articulos, quorum XLV. huic paginæ duximus inserendos. *hactenus ibi.* Heb. 11.

Et mox concilium subdit nominatim, & expresse articulos hæreticales, & erroneos eiusdē Ioannis Vvicleff, & condemnationem eorum, & cæterorū tractatuum, & librorum eiusdem: inde vero eū pronūtiat hæreticum, & memoriam eius condēnat, & ossa ipsius exhumari mandat in hæc verba.

Formulæ sententiæ damnatæ memoriæ hæretici.

Insuper quia auctoritate sententiæ, & decreti Romani concilij, mandatoque Ecclesiæ, & sedis Apostolicæ, datis dilationibus debitis processum fuit super cōdemnatione dicti Ioannis Vuicleff & suæ memoriæ, edictis propositis, denūciationibusq; ad vocandum eos. qui eundē, siue eius memoriam defendere vellent, si qui penitus existerēt. Nullus vero cōparuit, qui eundem, siue eius memoriam defensaret. Examinatis insuper testibus super impœnitentia finali pertinaciaq; dicti Ioannis Vuicleff, per commissarios deputatos. p dominum Ioānem Papam, modernū, & hoc cō-

cilium

ciliium, ſeruatiſque ſeruandis, vt prout in tali negotio poſtulat ordo iuris, de eius impænitētia ac finali pertinacia per euidentia ſigna teſtibus legitimis cōprobata, fuit legitime facta fides. Propterea inſtante procuratore fiſcali, edictoque propoſito ad audiēdum ſententiam ad hanc diē, hęc ſancta Synodus declarat, diffinit, & ſententiat, eundē Ioannem Vvicleff fuiſſe notorium hæreticū, pertinacem ac in hæreſi deceſſiſſe, anathematizando ipſum pariter, & ſuam memoriā condemnādo, decernitque, & ordinat corpus & eius oſſa (ſi ab alijs fidelibus corporibus diſcerni poſſint) exhumari, & procul ab Eccleſiæ ſepultura iactari, ſecundū canonicas, legitimas ſanctiones. *hæc ibi. Quæ omnia mutatis mutādis, paucisque additis & detractis, pro cauſæ varietate, facile poterunt quibuſuis defunctis damnandis accommodari. Atque ex his omnibus copioſe, niſi fallor, explicata remanēt quæcūq; in hac cauſa deſiderari poſſūt.*

Domus hæreticorum ſæpe diruuntur.

Quoniam vero contingere ſæpe ſolet, vt cum hæreticus quiſpiā vel hæreſiarcha vel viuens vel mortuus condemnatur, domus quoque eius ſeu turres, et habitacula, in quibus ille hæreticus aut hæreſiarcha conuenticula, & congregationes perfidiæ celebrauerat, diruantur penitus, & ſolo æquētur, ne tātæ impietatis vllum remaneat veſtigium: propterea hæc etiam formula ſententiæ diruendarum domuum, quæ ab Eymerico ubiq; fuit omiſſa, ſuppleri debuit: ea vero ita habet:

Formula ſententię, qua domus, in quibus hæretici reperti ſunt, aut conuenticula celebrantur, dirui iubentur.

CVM fida teſtium relatione, aut facti euidentia, vel propria cōfeſſione reorū nobis conſtiterit legitime, in tali domo ſeu turri ipſo domino ſciente, & diſſimulāte, aut non impediente, hæreticos ſua conuenticula legibus vetita celebraſſe, aut eoſdem eſſe receptos, aut dānata, & falſa dogmata prædicaſſe: idcirco vt locus ille, qui fuit receptaculum, & latibulū hęreticorū, ſit inſordium putredinumque receptionē, ob deteſtationē tāti criminis perpetuo deputatas, auctoritate, qua fungimur pronuntiamus, præcipimus, & iubemus, præfatam domum funditus dirui, & ſolo ęquari, ſine ſpe reædificationis in futurum; pronuntiātes amplius, & declarātes, omnes lapides, rudera, & cœmenta inde amota ad fiſcum noſtrum pertinere. *Ita fere Zanchinus trac. de hæret. ca. 41. & Repertorium inquiſitorum verbo ſententia. §. aliud genus ſententiæ.*

Multis conſtitutionibus ſancitum, vt domus hæreticorum diruantur.

Hæc pœna diruendarum domuum in deteſtationē huius criminis multis Eccleſiæ ſanctionib. continetur: nā in concilio Toloſano anno D. MCCXXIX. contra hæreticos celebrato, cap. 5. ita ſcriptum eſt: Illam autem domum, in qua fuerit inuentus hæreticus diruēdam decernimus, & locus ipſe ſiue fundus confiſcetur. *Et paucis poſt annis in concilio Biterrenſi c. 35. idem eſt plenius cautum his verbis:* Domos etiam in quibus inuenti ſunt vel fuerint hæretici viui vel mortui, veſtiti ſeu damnati ſcientibus, & conſentientibus dominis domorū exiſtentibus legitimæ ætatis, dirui faciatis, & bona omnium ibidem tunc habitantium confiſcari: niſi ſuam innocentiam, & iuſtam ignorantiā probare potuerunt manifeſte. *hactenus ibi. Et nō multo poſt tempore Innocentius Quartus hoc ipſū ſanciuit reſcripto quodam incipiente:* Ad extirpanda *(cuius archetypus extat in inquiſitione Bononienſi) §. Domus autem. in hæc verba:* Domus autem in qua repertus fuerit aliquis hæreticus vel hęretica ſine vlla ſpe reædificandi, funditus deſtruatur, niſi dominus domus eos ibidem procurauerit reperiri. Et ſi dominus illius domus alias domos habuerit contiguas illi domui, omnes illæ domus ſimiliter deſtruantur. *hæc ibi. Eandem hanc pœnam confirmauit, et declarauit idē Innocētius paucis poſt annis per Bullam incipientem,* Cū in conſtitutionibus. *quam inſeruimus in fine huius operis, de quo plenius diſſerui alibi: interim videto Zanchinum in tract. de hæret. c. 39. vbi Campegius. & c. 50. Repertorium inquiſitorum, verbo, domus. & Simancas de cath. inſtit. tit. 36. num. 88. & ſeq.*

Area dirutæ domus ſale cōſpergitur.

Illud hic addiderim, ſolere quandoque aream dirutæ domus ſale conſpergi ob ſterilitatem, cum dirorum prolatione ac interpretatione verborum, vt pulchre docet Bernardinus Miedes vir varia lectione li. 2. commentariorum de ſale. num. 43. & alibi in eodē opere, quod tametſi nullo iure (quod ego legerim) cautū ſit, nihilominus laudabiliter induci noſtro poterit in deteſtationem huius criminis vſurpari. quod cum fieri decreuerint inquiſitores, in ſententia apponendum curabunt; videlicet vt & domus diruatur, & ſolum ſale conſpergatur.

In area dirutæ domus columella erigitur, rē geſta indicans.

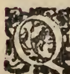
Poſtquam autem domus vel turris diruta eſt et ſolo æquata, vt perpetuū extet infamię ac iuſtæ punitionis monumentū, in eadem area ſiue ſolo ſolidus lapis vel marmorea columella quatuor aut quinque pedibus alta erigitur, inciſis in ea maiuſculis quibuſdam characteribus continentibus nomen domini domus, deſtructioniſque cauſam indicantibus, & tempus ſignificantibus, ſub quo Romano Pontifice, & ſub quo Imperatore vel Rege imperāte res acta eſt. cuius rei noſtris diebus celebre monumētū extat in Hiſpania in illuſtri oppido de Valladolid, Vbi anno Domini MDLIX. Auguſtinus Cazzala tametſi conuerſus & pęnitens velut dogmatiſta traditus fuit curiæ ſeculari, & domus eius diruta, in cuius nunc area, columella appoſita cernitur, rem geſtam, ſicut prędiximus, indicans.

Quæſtiones autem varias, quæ, dū huiuſmodi domus dirui iubentur, incidere poſſunt, explicui copioſe in commentarijs concilij Biterrenſis, c. 35. quos (ſi Deus conceſſerit) proxime edemus. interim vide Albericum de Roſate trac. de ſtatutis par. 3. queſ. 46. & ſeq.

QVAE-

QVÆSTIO LXIIII.

An Inquisitor possit procedere contra Blasphemos, Sortilegos, Necromanticos, &c.

Vadragesimaquarta quæstio est: Vtrũ inquisitor possit procedere contra blasphemos, sortilegos, necromanticos, per annum excommunicatos, apostatas, schismaticos, neophytos ad priorem perfidiam reuersos, Iudæos, & infideles cęteros in terris Christianorum conuersantes, dæmones inuocãtes, seu aliàs fidẽ catholicam peruersis dogmatibus corrumpentes?

Respondemus, quod ad hoc responsum est in secunda parte in 41. q. & sequẽtibus, in qua de his sunt formatę specialiter quęstiones: videãtur ibi.

COMMENT. XCIII.

CVm auctor hoc loco non proponat materiã huius quæstionis ex proposito disputãdam, cum multis eam explicauerit supra parte 2. quæsti. 41. & seq. vt ipsemet testatur, frustra hic repeterẽtur, quæ copiose sunt à nobis illis locis declarata. vide Tabiensem in summa verbo, inquisitor. §. 28. vbi consentit cum Eymerico.

QVÆSTIO LXV.

Cõtra quos generaliter ex officio suo possit inquisitor procedere.

Vadragesimaquinta quæstio est: Inquisitor contra quos generaliter ex suo officio potest procedere, & tenetur?

Respondemus, quòd potest procedere cõtra de hæresi suspectos, de hæresi diffamatos, hæreticos, credentes, receptatores, defensores, fautores, ac officij impeditos, ac directe, vel indirecte retardatores.

De hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus hæreticorum, habetur in c. Excommunicamus itaque. in §. credentes. de hęret. Sed de omnibus his, ac etiam de diffamatis, & suspectis, habetur expressius in c. Vt officium. in princi. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Vt officium inquisitionis cõtra hæreticos in Prouincia, in qua vobis idem officiũ est cõmissum, auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mãdamus, quatenus vbiq; in præfata Prouincia simul, vel separatim, aut singulariter, (prout negocii vtilitas suadebit) cõtra hęreticos, credẽtes, receptatores, fautores, & defensores eorum, nec non cõtrã infamatos de hęresi, vel suspectos iuxta sanctiones canonicas, (hominũ metu diuino timori postposito) procedatis. (Relat. supra pag. 104.)

De impeditoribus officij, seu retardatoribus habetur in litteris Clemẽtis, & Vrbani IIII. quę (Relat. supra pag. 129.)

A incipiũt: Præ cunctis. in §. cæterum. vbi dicitur sic: Cęterum, si forte (quod non credimus) aliqui cuiuscunque conditionis huic negocio vobis cõmisso se opponere, seu illud pręsũpserint aliquatenus impedire, vt nõ possit procedi libere in eodem: immo nisi requisiti illud fouerint, & iuxta officium, & posse suum singuli iuuerint studiose, contra eos tamquam hæreticorum fautores, & defensores, secundum sanctiones canonicas freti eidem auctoritate intrepide procedatis.

COMMENT. XCIIII.

OMnes, cõtra quos procedere potest inquisitor, breuiter complexus est hic Eymericus, quem Tabiẽsis sequitur in summa verb. inquisitor. §. 28.
B *Ego verò vt vno verbo rem late patentem comprehendam, dico inquisitorẽ posse procedere in hac causa contra omnes, paucis quibusdam exceptis, qui ab eius iurisdictione iure eximuntur, quales sunt Episcopi, & officiales Papæ, & similes de quibus paulo antea dictum est. quamuis enim inquisitor nõ sit iudex ordinarius, sed delegatus specialiter ad causã hęreticæ prauitatis tractandam, nihilominus tamẽ in Prouincia sibi decreta datus est contra vniuersitatem personarum in ea causa, ut optime Geminianus scripsit in c. ne aliqui. de hæret. lib. 6. ergo contra illos omnes procedere poterit, qui excepti non re*
C *periuntur. hanc tamen latẽtem potestatem iudicio, & prudentia gubernare debet, vt alibi diximus.* (Inquisitor procedere potest contra omnes qui non reperiũtur excepti.)

DE MODO PROCEDENDI.

QVÆSTIO. LXVI.

An Inquisitores plures in eadem Prouincia delegati procedere possint. vnus sine altero.

D QVadragesima sexta quęstio est: Vtrum vnus inquisitor possit procedere sine alio Inquisitore, quando sunt duo in eadem Prouincia, & sunt communiter auctoritate Apostolica delegati?

Respondemus quòd sic; vt patet in c. Vt officium. in princip. de hære. li. 6. vbi dicitur sic: Vt officium inquisitionis contra hæreticos in prouincia, in qua vobis idem officium est cõmisũ, auctoritate Apostolica possitis efficacius adimplere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vbique in præfata Prouincia, simul, vel separatim, aut singulariter, (prout negocij vtilitas suadebit) cõtra hæreticos, credẽ
E tes, receptatores, fautores, & defensores eorum: necnon cõtra infamatos de hęresi, vel suspectos, iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis. (Relat. supra pag. 107.)

COMMENT. XCV.

EX tota hac quæstione una cõclusio pręcipue colligitur, videlicet, Inquisitores simul & separatim procedere posse, quotiens cõtingit duos esse in eadem Prouincia constitutos: c. Vt officium. de hęret. lib. 6. quo auctor vtitur hic ad probandam suam

senten-

Simul duo Inquisitores procedere possunt, & quare.

A *sententiam: rationem vero huius assertionis pulchram, & veram docet Ancharanus in d. c. vt officium. quoniam habent, inquit, iurisdictionem in solidum, in quo sunt similes ordinarijs.*

Decuit autẽ ita cõstitui in fidei fauorem, vt liberius fidei negotia tractarentur, & per plures haeretici extirparentur, vt tradit Panormitanus in cap. fin. de re iud. & copiose Carrerius tract. de haeret. nu. 69. vers. & dicit Panormitanus. nu. 94. versi. Et nota de istis Inquisitoribus. cum Eymerico *sentit etiam Simancas de catho. instit. tit. 34. nu. 25.*

Reus ab vno tantum puniendus.

Quamuis autem simul, vel separatim procedere valeãt, reus tamen haereseos nõ punietur ab omnibus, sed ab vno. B *Angelus in l. si pluribus. in principio, versi. propterea dixit. ff. de leg. 1. Guido de Suzaria in l. si quia postea. ff. de iudi. Carrerius in d. tract. de haeret. nu. 94. in fine. neq; enim iustũ est pro eodem delicto quempiam pluribus poenis affici, cum ab vno legitimo iudice sufficienter fuerit punitus.*

An Inquisitores procedant contra eum contra quem datus est Inquisitor specialis.

Sed obiter est hic nobis diluẽda pulchra difficultas, An Inquisitores Prouinciarũ, & dioecesum, qui quodammodo vt iudices generales videntur vniuersalẽ habere iurisdictionẽ, saltem ratione personarum, vt alibi docuimus, possint procedere contra eum, contra quem à Papa specialis datus est Inquisitor. & omissis multis, breuiter respondeo, nõ posse; quia summus Pontifex causam alicuius delin- C *quentis alicui specialiter committendo, censetur ad se, seu ad specialem iudicem datum aduocare; & ideo videtur potestas procedendi alijs interdicta. Decius consi. 137. in principio facit textus in cap. vt nostrum. de appellatio. & in cap. studuisti. de officio delegat. sequitur Ludouicus Carrerius tract. de haeret. num. 83. versi. item non potest procedere. atque haec sententia vera videtur etiamsi alij Inquisitores procedere incoepissent: quia suspensa censetur eorum iurisdictio per specialem commissionem à Papa factam.*

Verum qui cõstitutus est Inquisitor specialis, vti poterit omnibus actitatis & inuẽtis ab alijs Inqui- D *sitoribus, quos si necesse fuerit, poterit compellere ad exhibendum sibi omnes processus, scripturas, inquisitiones, testium depositiones, & caetera quae fortassis iam fuerunt contra reum per alios Inquisitores inuenta. per textum, in capit. vt commissi. versi. necnon. de haeret. lib. 6. & dixi supra super q. 39. quamuis modestius sit, ut hoc faciat superioris auctoritate, quando specialiter in litteris suae commissionis non est sibi haec facultas tributa.*

Postremo tamen hoc mihi addendum videtur, quòd si Inquisitor specialis vel ob malitiam, vel ob alias causas aut non procedat, aut non recte, & diligenter vt decet, procedat aduersus eum contra E *quem habet potestatem, tunc si periculum aliquod inde probabiliter fidei imminere videatur, alij Inquisitores fideliter tenerentur rem Romano Pontifici indicare, vt is quid facto opus sit, statuat.*

QVAESTIO XLVII.

An Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore procedere possit.

SVMMARIVM.

1 *Quatuor per se potest Episcopus sine Inquisitore & contra, citare, arrestare, &c.*

2 *Et tria non potest vnus sine altero: & quae.*

QVadragesimaseptima quaestio est: Vtrum Inquisitor possit procedere sine Episcopo siue dioecesano ordinario, & Episcopus sine Inquisitore?

Respondemus quod sic: nisi in tribus casibus, in quib. vnus sine alio non põt, vt patet in c. Multorũ. in prin. de haer. in Clem. vbi dicitur sic:

Relat. supra 111.

1 Multorum querela. & infra: Vt negotium in- B quisitionis huiusmodi eò prosperetur felicius, quò deinceps eiusdem labis indago solemnius, diligentius & cautius peragetur, ipsum tam per dioecesanos Episcopos quàm per Inquisitores à sede Apostolica deputatos (omni carnali amore, odio, vel timore, ac cuiuslibet cõmodi temporalis affectione semotis) decernimus exerceri: sic quod quilibet de praedictis, sine alio citare possit & arrestare, siue capere, ac tutae custodiae mancipare: ponendo etiam in compẽdibus, vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum: super quo ipsius conscientiam oneramus: Necnon inquirere contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deũ C & iustitiam viderit expedire.

Quae possit Episcopus sine Inquisitore & Inquisitor sine Episcopo.

2 Duo tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad poenam, quàm ad custodiam videatur: vel tormentis exponere illos: aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo dioecesano, aut eius officiali, vel Episcopali Sede vacante capituli super hoc delegato: si sui ad inuicem copiam habere valeant, intra octo dierum spatium, postquam se inuicem requisierint, non valebit: & si secus praesumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso iure.

Et quae non possit vnus sine altero.

Quòd autẽ vnus sine alio procedere ad sententiam non possit, ante istam Clementinam iã erat D cautũ in c. Per hoc. de haeret. lib. 6. sed perfectius habetur hic in c. Multorum allegato.

COMMENT. XCVI.

QVòd inquisitores & Episcopi possint simul et separatim procedere, etiam cauit Vrbanus IIII. rescripto quondam incipiente: Licet ex omnibus. *§. non obstantibus aliquibus, versic. nec praetextu commissionis. quod est impressum inter litteras Apostolicas in fine huius operis.*

· Inquisitor sine Episcopo, & vice versa Episcopus sine Inquisitore potest procedere.

Verumtamen neque in eo rescripto, neque in ca. E *per hoc. de haeret. lib. 6. qua ratione id esset intelligendũ, declaratũ fuit, & cum nõ modica difficultas in hoc versaretur, cum saepe cõtigeret super eadem causa & eodem reo diuersos processus per Inquisitorem & Episcopum fabricari, indeque dubia non parua oriebantur, Benedictus XI. extrauaganti quadam incipiente:* Ex eo. *relata ab Eymerico par 2. qualiter id esset accipiendum, declarauit. de quo agit paulo post Eymericus.*

In hac vero quaestione illa sunt in primis obseruanda, quae possunt facere Inquisitores sine Episcopis, & vice versa. de quibus Repertorium Inquisitorũ,

verbo, Inquisitor. §. in quibus possit. Locatus in opere iudiciali verbo, Inquisitor. n. 9. Carrerius tract. de haeret. nu. 77. versic. item prohibetur carcerare, Zanchinus de haere. c. 8. Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 23. nu. 62. Bernardus Comensis in lucerna, verbo, Inquisitor. §. 13. & verbo, capere. §. penult. & alijs, quos omitto consulto.

QVAESTIO XLVIII.

An sententiam pro delato diffinitiuā ferre possit Episcopus sine Inquisitore, & econtra.

SVMMARIVM.

1 *Sententiam absolutoriam ferre potest Episcopus sine Inquisitore: & versa vice, Inquisitor sine Episcopo.*

2 *Quid de antiquo iure poterant Episcopus & Inquisitor.*

3 *Idem cum Eymerico tenent Ioann. And. & Paulus.*

QVadragesima octaua qō est: Vtrū Inquisitor possit procedere sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore, ad sententiam diffinitiuam, quando est ferenda pro delato & non econtra?

Supra pag. 111.

Sententiam pro delato ferre potest Inquisitor sine episcopo, & contra.

1 Respondemus quòd sic; iuxta c. Multorū. de haeret. in Clem. & in quaest. supra proxime allegata. Nam exponendo tres casus, in quibus non potest vnus sine alio, vt dictum est dicit sic: Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad poenā, quàm ad custodiā videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sentētiā procedere cōtra eos, &c. Ergo sicut vnus sine alio potest tradere carceri, qui non magis ad poenam, quàm ad custoditā uideatur, & sic quotidie: ita procedere pōt ad sententiā pro eis: quia à iure † veteri non recedimus, nisi in quantū inuenitur expressum in iure nouo.

† l. Sancimus C. de testa.

2 De iure autem antiquo vnus poterat per totum sine alio: de iure autem nouo sunt expressi tantum tres casus praedicti, in quibus non potest vnus sine alio, de quorum numero non est iste de quo quaeritur: igitur remanet ius antiquum, per quod vnus potest sine alio.

3 Istius intentionis est Io. And. in c. supra alleg. Multorum. in verbo, contra eos Paulus ēt idē dicit super eodem c. & ver. Zenzellinus nihil dicit, nec Guillermus de Monte Laud. in glo. suis.

COMMENT. XCVII.

VNa est conclusio affirmatiua, videlicet: Episcopus sine Inquisitore, & vice versa, Inquisitor sine Episcopo, quoties reus est absoluendus, potest sententiam absolutoriam promulgare.

Haec conclusio valde est dubia & controuersa inter doctores vtriusque iuris ob rōnes nec vulgares nec infirmas, quae hinc & inde afferri solent. mihi tamē breuitati studēti satis erit more meo summa

A *rerum capita attingere, & communiora atque certiora praescribere, ne uel lectori defuisse videamur, vel lucem huic quaestioni detraxisse.*

Ac primum hoc statuendum est in hac lite dirimenda, non esse priuatas inquisitionum quarumlibet sanctiones inspiciendas, quibus saepe ex causa id cauetur quod iure communi & communibus Doctorum dictis videtur aduersum.

His positis, haec Eymerici sententia cōis est, quā sequuntur illustres vtriusq; iuris interpretes, Ioānes And. hic ab Eymerico relatus in Clem. multorum. de haeret. in glossa super verbo, contra eos. Paulus de Leazaris, Zabarella, Panormitanus, & alij B *in dicta Clemen. multorum, quos sequuntur Tabiēsis in sum. verbo, Inquisitor. §. 11. in fine. Iason in l. 3. ff. de re iudicata. Decius in l. nemo qui condemnare. ff. de reg. iuris. & alij in rubr. ff. de acquir. poss. vbi late solet haec quaestio à iurisperitis nostris disputari. Camillus Campegius apud Zanchinum c. 8. versic. diffinitiuam. Bonifacius Vitallinus in dicta Clemen multorum. nu. 173. & 174. Carrerius tract. de haeret. num. 72. versic. in praemissis autem quaerendum est. vbi tandem videtur Ioann. And. sequi. Zanchinus de haeret. c. 15. nu. 2. idem videtur uelle Archidiaconus in cap. vt officium. de haeret. lib. 6. Franciscus Bursatus consil. 24. incipien. Qui*C *dam notarius. nu. 3. ubi hanc dicit esse communiorem opinionem Canonistarum. & Eymericus hoc asserit tum hic, tum supra 3. par. in primo modo processum fidei terminandi num. 144. versic. circa istum. & alij quos esset longum singulatim recensere. quorum vnanimis sententia est, posse Inquisitorem sine Episcopo, & vice versa sententiam absolutoriam pronunciare, cum nihil est aduersus aliquem legitime probatum.*

Solū Inquisitorem, aut solum Episcopum, posse absoluere qui asseruerunt.

*Oppositam sententiam profitentur Ancharanus in dicta Clemen. multorū. & nonnullis iuris ciuilis interpretes. Aretinus, & Bartholomaeus Socinus in rub. ff. de acquir. poss. & Marianus Socinus ibi*D*dē nu. 66. & multis seq. quos sequitur Simancas de cath. inst. tit. 3. nu. 9. & in adnotationibus ad Zanchinum cap. 1. & alij quidam, sed longe fortassis & numero, & auctoritate superioribus inferiores.*

*Ac plane sentētia prior summo iure uerior uidetur, et multis rationib. cōfirmatur. Primū, quia hoc non est nominatim interdictum: rursus, quoniam fauorabilior est absolutionis, quàm cōdemnationis causa: praeterea, ob rōnem quā hic ualde subtiliter affert Eymericus, quae robore, & firmitate caeteris praepōderat. uidelicet, quia à iure veteri nō recedimus, nisi inquantū prohibitū, correctū, seu emēdatum inuenimus, semper enim censetur in suis termi*E*nis permanere, nisi correctum inueniatur. authen. de non alienan. aut permutan. rebus ecclesiast. §. finali; quod enim non mutatur, stare nō prohibetur. l. sancimus. C. de testam. l. praecipimus. de appellat. & notatur in cap. ad nostram. de regula manifestū est autem de iure veteri saltem Episcopos per se potuisse totum negotium tractare, & definire, neque hodie contrariū est sancitum in absolutione: poterit ergo proculdubio absoluere solus Episcopus aut Inquisitor. Postremo si rectè inspiciatur textus in dicta Clemen. multorum de haeret. apertissimè*

Inquisitorem solum, aut Episcopum solum posse absoluere, uerum est de ratione iuris antiqua.

vide-

videbitur hanc sententiã probare, inducendo illã, sicut hac ipsa quæstione inducit Eymericus. idẽ videtur posse colligi ex rescripto Vrbani IIII. Præ cũctis. §. si vero relato ab Eymerico par. 2. sed manifestius ex rescripto Cemẽtis VII. incipiente: Cum sicut. *relato in bullario litterarum Apostolicarũ in fine huius operis. cuius verba sunt:* Contra huiusmodi exẽptos, usque ad sententiam diffinitiuam, ad quam ferẽdam (si fuerit cõdemnatoria) cum cõsensu ordinarij procẽdatur. *hęc ibi nam illa verba,* si fuerit cõdemnatoria: *indicare videntur, quòd in absolutoria consensus ordinarij non requiratur.*

Ex his omnibus apparet priorẽ sententiam veriorem esse, & propterea forsassis non erraret, qui eã in praxi vsurparet. cæterum posterior opinio tutior est: non enim quidquid iure permittente fit, id semper tuto fit. quare salubrius & tutius erit etiã in absoluendo mutuum consensum vicissim requirere, sicut in condemnãdo, ne quid vnquam incautum in hac causa committatur, cum maturius, & sanius sit id consilium, quod plurimorum sententijs roboratur, neque aliter faciendum consulerem.

B

An solus Episcopus vel solus Inquisitor possit redeuntibus indicere abiurationem.

An autem eodẽ modo solus Inquisitor vel solus Episcopus possit pœnitentibus aut suspectis abiurationem indicere, grauis est controuersia, & Antonius de Pendalys responso quodam de hac re edito, cui subscripserunt illustres iurisconsulti, quos refert, & sequitur Campegius. apud Zanchinum cap. 8. versicu. diffinitiuã. audacter tenuit abiurationem fieri posse coram sola Inquisitore, quòd solus inquisitor potest abiuratum absoluere, & pœnitentiam ei imponere.

C

Primum, quia tunc sententia ferri dicitur cõtra aliquos in hoc crimine, cũ hæretici pertinaces, aut impœnitẽtes, aut relapsi declarãtur, et ita declarati traduntur seu relinquuntur curiæ sæculari: at cum indicitur abiuratio redeũtibus ab hæresi vel suspectis, nõ videtur sententia ferri cõtra illos, sed pro illis, cum absoluantur à censuris, & Ecclesiæ reconcilientur. postremo quoniam redeuntes non dicuntur hæretici, nec in sentẽtia hæretici pronuntiãtur. In eandem sententiam adducit pleraque alia Bernardus Comensis in lucerna verbo abiuratio. §. 4.

D

Solus Inquisitor, aut solus Episcopus non imponat abiurationẽ.

Verumtamen quãuis summo iure hæc fortassis sẽtẽtia defẽdi possit, vt indicaui supra ĩ hac tertia parte super primo modo processũ fidei terminãdi. §. talis enim. at cõtraria tutior est, & securior, & vsu recepta, quã etiã nõ obscurè insinuasse videtur Innocẽtius IIII. rescripto quodã incipiẽte: Tũc potissimè. *§. si vero aliqui. relato inter litteras Apostolicas vbi ita scriptum est:* Si uero aliqui hęretica labe penitus abiurata, redire uoluerint ad ecclesiasticã unitatẽ, eis iuxta formam Ecclesiæ consultis diœcesanis, eisdẽ bñficiũ absolutionis impẽdens, insigna eisdẽ quod iniungi talibus cõsueuit *hæctenus ibi. Itaque cõsultius facturos putarẽ Inquisitores, vt semper in his exigant Episcoporum consensum, vt sine vllo erroris periculo, & abiuratio, & pœnę impositio statuatur. mea hæc est planè opinio, has sententias quibus redeuntes cõpellũtur ad abiurandam, propriè non posse dici absolutorias, & profectò magis participare de condemnatorijs, ac proinde non debere ferri per solum Episcopum,*

E

A

aut Inquisitorem. Et hanc sententiam videtur tueri Bernardus Comensis in Lucerna Inquisit. verbo, absoluere. nu. 2. vers. Aliqui tamen.

Neque obstant rationes in contrariũ allatæ. Primũ enim verissimè dicere possumus, nõ modo ferri sententiam cõtra aliquos, cũ illi curiæ sæculari adiudicantur, verũ generaliter cõtra eos pronuntiari dicitur, quoties nõ absoluũtur, & penitus liberantur, quod videtur verius iã in proposita causa; quis dicat eũ omnino absolui, qui per abiurationẽ obligatur ad pœnas relapsis debitas? neminẽ sanè credo id dicturũ. Nec obstat secũda ratio: falsum enim est redeuntes ab hæresi nõ pronuntiari in sentẽtia hæreticos, vt abundè docuimus supra in hac 3. parte super octono modo processum fidei terminandi. traditque Simancas de catho. instit. tit. 60. nu. 5.

B

Solus Inquisitor, aut solus Episcopus nõ indicat canonicã purgationẽ.

In indicẽda canonica purgatione hoc ipsũ existimo obseruandũ; idq; multo etiã magis, cũ canonica purgatio sit res valde periculosa de quo vide quæ dixi supra super 2. modo processũ fidei terminãdi.

Sit ergo hoc apud nos exploratũ, nõ modo ĩ ferẽdis sẽtẽtijs, quibus hæretici brachio sęculari relinquuntur, verũ etiã in abiurationibus quibuscunq; & purgationibus canonicis indicendis, omnino iudicio nostro Episcopũ, & Inquisitorem simul interuenire debere, nec vnũ solum hæc decerni oportere.

C

Atque hęc videtur quoq; esse nõ obscura Eymerici sentẽtia, qui in praxi modorũ finiẽdi processus fidei, tã in indicẽdis purgationibus, quam in iniungendis abiurationibus, sẽper meminit Episcopi, & inquisitoris, indicans hæc potius sapere naturã sententiarum condemnatoriarum, quàm absolutoriarũ: aliter enim vnus tantum ex sentẽtia huius auctoris suffecisset. vt ipse docet hac ipsa quæstione.

An abiuratio facta corã Episcopo vel Inquisitore tãtum, sit valida.

Quòd si quæras, an censeã abiurationẽ redeuntiũ, vel canonicã purgationẽ infamatorum de hæresi, corã Episcopo tãtum, aut Inquisitore tantum factam, & præstitam inualidam esse, & nullam, an vero cõtra viribus cõsistere: responde primum iuxta prædicta, coram altero tantum hæc fieri non debere, hoc enim conati sumus proximè pro virili sueri.

D

Rursus dico, quòd si vnus tantum ad abiurationem, vel canonicam purgationem quempiam admittat, talis abiuratio vel purgatio valida penitus videtur: primo quia nõ videtur aliquo iure nominatim cautũ cõtrariũ. prętereà quia olim ante cõstitutos Inquisitores Apostolicos corã solo Episcopo hæc peragebantur, et veteri iure non receditur, nisi correctũ inueniatur. §. fin. in auth. de nõ alienan. rebus eccles. optima glos. in Clemen. prima, in verbo, cõtra eos. de hæret. & quod nõ mutatur stare non prohibetur l. sancimus, C. de testam. ergo nunc aut corã Episcopo aut corã Inquisitore, vel eorũ subdelegatis plenã ad hoc potestatẽ habentibus, fieri hæc poterunt: nam Inquisitorum potestas non fuit data priuatiuè, sed cumulatiuè, capit. per hoc. vbi communiter Doctores, de hæreticis, lib. 6. postremo quãuis aliquo pacto ex traditis paulo antea hæc vni corã viderẽtur esse prohibita, nihilominus putarẽ hæc esse de genere illorũ prohibitorum, quæ si fiant, facta tenẽt, c. 1. extra de eo qui duxit in mat. quã pol. per adult. capit. rursus, qui cler. vel voue. capit. transmissa. de eo qui cognouit consan. vxo-

E

ris sua. ualebit ergo abiuratio facta, & purgatio canonica praestita à sciēte, & nō contradicente, vel nō appellante, coram altero tantum ex supradictis. A

Ex his cōsequitur nobilis ille effectus, de quo Frāciscus Bursatus cōs. 24. incip. Quidā notarius. *lib. 1. siquis enim vt hereticus, aut vehemēter suspectus coram altero tantū ex praedictis abiurauerit, & postea in haeresim incidisse deprehendatur, velut relapsus tradendus erit curiae secnlari: nec poterit se tueri opponendo nullitatem seu inualiditatem abiurationis, ob id quia coram altero tantum ex praedictis facta fuerit.*

QVAESTIO XLIX. B

An Episcopus & Inquisitor possint procedere ad sententiam alter sine altero, quando nequeunt vel nolunt in eundem locum conuenire.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, et Inquisitor possunt sibi mutuo vices suas cōmittere in his quae nenter per se potest.*

2 *Debet vnus alterum requirere quando simul cōuenire nolunt.* C

3 *Quot diebus vnus alterum expectare debeat.*

Quadragesimanona quęstio est: Vtrū inquisitor possit procedere ad sententiā sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore: quando nō possunt, vel nolunt personaliter ad eūdem locū inuicē cōuenire?

1 Respondemus quòd si non possunt, aut nolunt personaliter adinuicem conuenire, potest vnus alteri committere vices suas: vel mittere Commissarium, seu Vicarium: vel suum significare per litteras consilium, & assensum.

2 Quòd si noluerint, vnus requirat alium, quatenus infra octo dierum spatium adueniat, vel substitutum, vel suum mittat consilium, & assensum. ita habetur in c. Multorum. de haeret. in Clemen. ibi in clausula allegata supra in proxi. q. dicitur ita: D

Supra pag. 111. 3 Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad poenam, quàm ad custodiam videatur: vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo dioecesano aut eius officiali, uel Episcopali sede uacante capituli super hoc delegato; si sui adinuicem copiam habere ualeant infra octo dierum spatium, postquam se inuicem requisierint, nō ualebit. Et si secus praesumptum fuerit, nullum sit, & irritum ipso iure. Verū si Episcopus, uel eius capituli (sede uacante) delegatus cum Inquisitore, aut Inquisitor cum altero eorundem propter praemissa nequeat, aut nolit personaliter conuenire, possit Episcopus, uel eius, seu capituli (sede uacante) delegatus Inquisitori, & Inquisitor Episcopo, uel eius delegato, seu sede uacante, illi, qui ad hoc per capitulum fuerit deputatus super illis committere uices suas, vel suum significare per litteras consilium, & consensum. E

COMMENT. XCVIII. A

QVa hoc loco traduntur nulla nostra indigent diligentiori explicatione, apertis enim iuris diffinitionibus nituntur. idem docent Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 5. Simancas de cath. insti. tit. 34. de Inquisitoribus Apostolicis. nu. 38. adde Zabarellā in clem. 1. §. Duro tamen. de haeret. & ibidem Ioannem de Imola.

QVAESTIO L.

Quid agēdum cum Episcopus, & Inquisitor discordant. B

Quinquagesima quaestio est: Vtrū Inquisitor sine dioecesano Episcopo, uel Episcopus sine Inquisitore possit procedere ad sententiam, quando non possint adinuicem concordare, uel tunc in casu huiusmodi quid agendum?

Respondemus quòd non, sed tunc negotium bene instructum uterque destinet † domino nostro Papę. Ita habetur in c. Per hoc. de haeret. lib. 6. ubi sic dicitur: Per hoc. & infra: Per utrosque simul sententia proferatur (scilicet per Episcopum & Inquisitorem, de quibus ibi loquitur) & sequitur: In qua ferenda si non conuenerint, per utrosque negotium sufficienter instructum ad sedem Apostolicam remittatur. C

† Al. mittat. *Supra pag 109.*

COMMENT. XCIX.

EX hac quaestione haec colligitur certa, & vera conclusio: cum Episcopus, et Inquisitor non cōueniunt in ferenda sententia; tunc non potest vnus sine altero eam pronunciare, sed causam instructam ad summum Pontificem transmittere debent.

De materia huius quęstionis agit Zanch. tract. de haeret. c. 15, nu. 2. vbi textum ab Eymerico hic citatum ex c. per hoc. de haeret. lib. 6. ita videtur interpretari, vt tunc debeant consulere Papam, cum discordant in condemnando: secus si ageretur de absoluendo poenitente: quoniam, inquit, si vnus solus processit, qui cognouit, posset absoluere, etiamsi consensum alterius non haberet. D

Haec sentētia si vera est amplissimam tribuit Inquisitoribus potestatem nobis, quibus nihil licet sine efficaci probatione, & firma ratione quidquam in rebus grauibus statuere, ita videtur dicendum; vt generaliter siue agant de condemnando, siue de absoluendo in causa discordiae superiorem consulere debeant: quia textus in c. per hoc. nullam indicat talem distinctionem qualem Zanchinus imaginatus est. quare succedit vulgaris illa & trita iuris regula: Quòd vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus; & quòd lex generaliter loquens, generaliter debet intelligi. l. 1. §. generaliter. ff. de lega. praestandis. l. 3. ff. de offic. praesiden. cum sim. & hoc est etiam conuenientius ei sententiae, quā docuimus paulo ante super q. 58. dum assereremus etiam in absolutione aequius, & tutius esse, vt vnus sine altero non procedat. E

Inquisitor & Episcop⁹ discordes siue in condēnando siue in absoluendo superiorē consulant.

Neque ab his est aliena Eymerici sentētia in hac quaestione, qui generaliter etiam loquitur, dicens: Vtrum Inquisitor sine dioecesano Episcopo, uel

Episco-

Epiſcopus ſine Inquiſitore poſſit procedere ad ſẽtentiam. *Quibus verbis non diſtinguit de ſententia condemnatoria vel abſolutoria.atque hoc ipſum nominatim affirmat Repertorium Inquiſit.verbo, Epiſcopos.§.quando Epiſcopus. pag.302. ex impreſſione Venet.ann, M.D.LXXV. quo loco ita interpretatur textum in dicto c.per hoc. adde notata in c.vlt.de ſent.& re iudicata.*

In quocunq; cas inquiſitor,& ordinarius diſcordant, ad ſupremū inquiſitionis Senatus consulatur.

Iam illud vlterius addo, non modo cũ in condemnando vel abſoluendo Epiſc.& inquiſitores diſcordãt, cauſam eſſe ad ſupremum inquiſitionis tribunal remittendã; verũ etiã quotiens in alijs non ita arduis,& grauibus reperiũtur diſſentientes, vt admonet Ioannes Roias tract.de hære.par.1.nu.437.
B *de qua facti ſpecie extat in Hiſpania pulchra doctrina in instructione Madriliana anno MDLXI.c.66. in hæc verba à nobis latine reddita:* In omnibus caſibus, in quibus contigerit ſuffragiorum diſcrepãtia inter inquiſitores,& Ordinarium, vel aliquem ipſorum, in definitione cauſæ, vel in quocũq; alio actu, vel ſententia interlocutoria, debet cauſa ad Senatum ſupremum inquiſitionis remitti. quòd ſi Epiſcopus & inquiſitores concordauerint, quia periti ſeu conſultores diſſentiant, etſi numero ſint plures, ſententia Epiſcopi, & inquiſitorum executioni mandetur. verumtamẽ in cauſis grauiſſimis non debent vota inquiſitorum, ordinarij, & conſultorum executioni mandari, etiamſi fuerint conformia, inconſulto Senatu, ſicut ſolitum eſt,& iuſſum fieri. *hactenus ibi. Eſt equidem hæc tutiſsima methodus, & ob id mihi vbiq; videtur obſeruãda.*

Hoc ſumme notandum.

Hoc poſtremo adiungam. euitendũ omnino eſſe, vt inter ſe cõueniant Epiſc.& Inquiſitores: quòd facile eueniet ſi diligenter iuri dent operã; vt intelligãt quid cuiq; caſui, et negotio ſecũdũ regulas iuris in hac cauſa cõueniat; nã ex iudiciũ diſcordia ingẽtia ſolent oriri incommoda, vt tradit Simancas de catho.inſtit.tit.34.num.19.ſed hoc caſu præcipuũ incommodum vergit in præiudicium reorum, qui nõ detinerentur tanto tempore in carceribus, ſi iudices conſenſiſſent. Ego ita puto, grauiſsime peccant qui vel ob negligentiam ſtudendi, vel ob alias cauſas præbent occaſionem ne in ferendis ſententijs inter ſe conueniant; quare niſi velint ex opere bono detrimentum reportare, diſcordiam fugiant, quam euitabunt, ſi diligentiſsime ſtuduerint. cauſa fidei grauis eſt & iudices poſtulat diligentiſsimos.

Studeant Inquiſitor, & Epiſcopus, vt ſint conformes.

QVAESTIO LI.

De communicatione proceſſuum inter Epiſcopum, & Inquiſitorem.

Qvinquageſimaprima quæſtio eſt: Vtrũ Inquiſitor, & Epiſcopus teneãtur ſibi mutuo communicare proceſſus, quando procedunt diuiſim, & non coniunctim?

Reſpondemus quòd ſic, iuxta c. Per hoc.§ verum.de hære.lib.6.vbi dicitur ſic: Verum vt dictũ inquiſitionis negotium efficacius, melius, vtiliuſque procedat: concedimus, quòd per Epiſcopos ipſos, & per inquiſitores, de facto eodẽ inquiri
A valeat cõmuniter uel diuiſim: & ſi diuiſim proceſſerint, teneantur ſibi inuicem communicare proceſſus, vt per hoc poſſit melius veritas inueniri.

Supra pag. 209.

COMMENT. C.

VNica eſt aſſertio, Communicationem proceſſuum fieri debere cũ diuiſim proceſſerint Epiſcopus, & inquiſitores.

Ratio huius aſſertionis in promptu eſt: nam quãdo procedunt coniunctim, apertum eſt iam eſſe communicationem proceſſuum factam; propterea tunc fieri debet, quando diuiſim proceditur.

Cõmunicatio proceſſuũ quãdo & cur fieri debeat.

B *Ideo autẽ cõmunicatio facienda eſt, quia res grauis eſt et ardua, ideoq; paria iudicia requirere oportet, vt abſq; errore ſentẽtia proferatur. Zanchinus tract.de hæret.c.15.nu.1. copioſe Campegius apud eundem Zanchinum c.8. vbi docet quando hæc proceſſuum communicatio fieri debeat: quamuis id apertius cautum ſit per extrauagantem incipien. Ex eo. de hæret. relatam ab Eymerico ſupra par.2.*

Cætera huc ſpectãtia tradit Repertoriũ Inquiſito. verbo, communicare. §. ſed quomodo. Aegidius Boſsius tit.de hæret.nu.12. Carrerius tract. de hæret.nu.128.verſ.in ferẽda tamẽ ſentẽtia. Simancas de catho.inſtit.tit.60.nu.2. idem in enchyridio tit.
C *64.nu.1.& Conradus Brunus lib.4.de hæret.c.10.*

QVAESTIO LII.

Quando diuiſim procedere dicantur Epiſcopus, & Inquiſitor.

Qvinquageſima ſecunda quæſtio eſt: quomodo intelligitur, quòd Epiſc. & Inquiſitor procedunt diuiſim, & non coniunctim?

Reſpondemus, quòd intelliguntur diuiſim procedere, non quando inquiſitor tantum, vel
D quãdo Epiſcopus tantum procedit, ſed cũ Epiſcopus per ſe procedit ex vna parte, & inquiſitor per ſe ex altera; ita quòd fiunt duo proceſſus de eodẽ facto, vnus per Epiſcopum, & alius per inquiſitorẽ. Ita habetur in extrauag. domini Benedicti XI. Ex eo. vbi ſic dicitur: Nos autem de Fratrum noſtrorum conſilio, intelligendo diœceſanos, & Inquiſitores tunc demum diuiſim procedere, cum ij & illi ſeparatim, non quando Epiſcopi tantum vel Inquiſitores tantum procedunt.

Supra pag. 125.

COMMENT. CI.

E *IN cap.per hoc de hæret.lib.6.ſtatutum erat, vt ſuper eodem facto Epiſcopus, & Inquiſitor poſſent procedere communiter vel diuiſim, vel proferre ſententiam: id ſtatutum quomodo ſit intelligendum declaratum fuit per extrauag. domini Benedicti incip. Ex eo. tit.de hæret. qua vtitur Eymericus in hac quæſtione.*

Quamquã vero ſuper eodẽ facto aduerſus vnũ & eundem reum, & per Epiſcopum, & per Inquiſitorem diuerſi proceſſus fieri poſſint, commodius tamen videtur, vt in illis ciuitatibus & prouincijs, in quibus Apoſtolici Inquiſitores ſunt conſtitu-

ti (nã in alijs ad solos Epis. id negotiũ spectat) per alterũ eorũ tantũ, videlicet per inquisitorẽ, qui carceres, et ministros ad hoc habet destinatos, vnicus processus fiat; ita tamẽ vt Epis. ad Inquisit. secreto trãsmittat quidquid nosse poterit et habere cõtra reum illum inquisitum, sicut fieri opportere diximus paulo antea super quæst. 42. cũ ageremus de ordine procedendi contra absentes. Et profectò nisi ita fieret, facile causa omnis, & ordo procedendi confunderetur, ac perturbaretur; & propterea vix interdum posset veritas inueniri. immo vero hodie iã vsu receptum esse videtur hoc ipsum quòd nunc faciendum admonemus: soli enim Apostolici inquisitores vnum faciunt processum, vocatis episcopis, aut eorũ Vicarijs ad omnia illa iudicij acta, quæ sine ipsis iure expediri nõ possunt, iuxta decretum Clemẽ. 1. §. propter quod. de heret. Ego ab hac cõsuetudine, nõ nisi ex magna causa, putarem recedendum.

A

Occurrit tamen hoc loco difficultas necessario ad me diluenda, An cũ diuisim proceditur, ante torturam fieri debeat processuũ communicatio. & verius est oportere fieri cõmunicationẽ; quoniã cum sententia interlucutoria super tormẽtis per vtrumque simul, Epis. scilicet, et inquisit. proferri debeat. Clem. 1. de heret. §. propter quod. vers. duro tamẽ. necessariũ est, ut indicia, ex quibus reus torquẽdus est, ab vtroq; videãtur: aliter enim nõ poterit iudicari, an sint sufficiẽtia ad torturã nec ne. ita Reper. inquisit. verbo, cõmunicare. §. sed quomodo vers. et similiter. & Campegius apud Zanchinum præcitato loco. — An cum diuisim proceditur, debeat fieri ante torturã processuum cõmunicatio.*

Sed hoc intelligendũ est, quando reus torquẽdus est: nam si testis esset torquendus, tunc non oporteret processus communicare, cum vterq; per se testis torqueri possit in hoc tribunali, iuxta doctrinã traditam ab Eymerico infra in hac 3. parte, q. 73. vbi dixi. interim videto Zanchinũ tract. de heret. c. 14. — Testis in hac causa vterq; torqueri potest.

B

QVAESTIO LIII.

Quando facienda sit processuũ communicatio, in medio, an in fine.

Qvinquagesima tertia quæstio est: Vtrum in medio causæ, vel tantum in fine ista communicatio processuum sit facienda?

Respondemus quòd in fine tantum. quando nihil restat agendum, aut patet in prædicta extrauag. domini Benedicti XI. Ex eo, in qua dicitur sic: ex eo quòd quædã nouella constitutio super negotio hæreticæ prauitatis a bonæ memoriæ Bonifacio Papa VIII. prędecessore nostro edita continet, quod in ipso negotio per dięcesanos Episcopos & inquisitores super eodem facto inquiri valeat cõmuniter uel diuisim: & si diuisim processerint, teneantur sibi inuicem communicare processus: Nos consulere uoluistis, quãdo & quotiés sit ista processuum communicatio facienda: Nos autem de Fratrum nostrorum consilio, intelligendo dięcesanos, & inquisitores tunc demum diuisim procedere, cum ij & illi separatim, non quando Episcopi tantum, uel inquisitores tantum procedunt: Consultationi vestræ breuiter respondemus, quòd quando vtrique procedunt seiunctim, sibi debent in fine tantum, dum nil restat agendum, nisi quòd solum sententia promulgetur, communicare processus & infra: Vnum sane casum excipimus, si alter commode non possit procedere, nisi alterius actis nisis: Ex hac enim causa semel tãtum (vt fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. — Relat. supra pag. 125.

C

D

COMMENT. CII.

Vna est conclusio, videlicet, In fine tãtum causę debet fieri processuũ cõmunicatio, quãdo nihil restat agendũ: nisi alter commode procedere nõ posset, nisi alterius actis visis: tunc enim semel processus copia esset tribuenda ante finem causæ.

Hac assertio nulla nostra indiget declaratione, cũ sit per se apertissima. videto interim Cãpegium apud Zanchinum. c. 8. vers. processum. & Repertoriũ inquisito. verbo: cõmunicare. §. sed quomodo.

E

QVAESTIO LIV.

An in negotijs fidei summarie, & de plano procedi possit, &c.

Qvinquagesimaquarta quęstio est Vtrum inquisitor possit procedere in negotijs fidei summarie, simpliciter, de plano, & absque aduocatorum, & iudiciorum strepitu, & figura? — *Supra pag. 111.*

Respondemus quòd sic, iuxta c. Statuta. de heret. lib. 6. ubi dicitur sic: Statuta quædam felicis recordationis Innocentij, Alexandri, & Clementis prædecessorum nostrorum quibusdam declaratis, & additis recensentes; concedimus, quod in inquisitionis hæreticæ prauitatis negotio procedi possit simpliciter, & de plano, & absque aduocatorũ ac iudiciorum strepitu, & figura.

Idem habetur in priuilegijs antedictis.

COMMENT. CIII.

Possunt inquisitores procedere simpliciter, & de plano, vt statuit Bonifacius VIII. cuius est rescriptum in dicto cap. statuta. de heret. lib. 6. quo vtitur hoc loco Eymericus.

Verum ante Bonifacium multis annis idẽ sanciuerat Alexãder IIII. anno Domini MCCLI. rescripto quodã incipiẽte: Cupientes, ut inquisitionis negotiũ. *& Vrbanus IIII. anno Domini MCCLXI. alio rescripto incipiente:* Licet ex oĩbus *item Innocentius IIII. quæ vidimus authentica in archiuio Inquisitionis Bononiensis. & in bibliotheca Illustrissimi Cardinalis Felicis † Peretti Montealto, quæ ex Assisio afferri iussit, vt alibi scripsi plenius.* — † Nunc est Sixtus V. Pont. Opt. Max.

Est autẽ magnũ, & singulare hoc priuilegiũ: quoniam iudex, qui potest procedere simpliciter, & de plano, nõ cogitur omnẽ ordinẽ iudiciariũ seruare: nã hæc verba inter cætera hoc operantur, vt si quid omissum sit ex ordine iuris, non propterea processus vitietur, vt pulchre tradit glossa in dicto c. statuta. de here lib. 6. verbo, figura. dummodo substãtialia causæ & iudicij nõ ommittãtur. nam tunc processus etiã in causa heresis vitiaretur: neque enim possunt — Iudex procedens simpliciter & de plano, quid possit.

negari

negari appellationes ab interlocutoria, nec legitimæ defensiones, & similia, quæ à natura potius quàm à iure concedi omnibus videntur.

Iam huius priuilegii meminerũt Oldradus cons. 113. incipien. in iudicio. Corneus consil. 315. lib. 2. & cæteris copiosius Gondissaluus tract. de hæret. q. 12. ex quo accipiet lucem hæc quæstio. cætera huc spectantia tradam sequenti commentario.

QVAESTIO LV.

De intellectu verborũ, procedere summarie, simpliciter, & de plano.

SVMMARIVM.

1 Cũ summarie proceditur, quæ nã omitti possint.
2 Probationes ac defensiones legitimæ non prætermittendæ.
3 Neque citatio, & iuramentum de veritate dicenda.

QVinquagesima quinta quæstio est: Quomodo intelligantur ista uerba, scilicet, procedere summarie, simpliciter, & de plano, & absque aduocatorum & iudiciorum strepitu, & figura?

Relat. supra pag. 120.

Respondemus, quòd hoc declaratur de uerbo. signif. c. Sæpe. in clemem. ubi dicitur sic: Sępe cõtingit, ꝙ causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij procedi mandamus: de quorum significatione uerborum à multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur: Nos autem dubitationem huiusmodi (quantum nobis est possibile) decidere cupientes, hac in perpetuũ ualitura constitutione sancimus, ut iudex, cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum a iure procedere ualeat: amputet dilationum materiam, litem quantum poterit faciat breuiorẽ, exceptiones, appellationes dilatorias, & frustratorias repellendo partium aduocatorum, & procuratorum contentiones, & iurgia, testiumq; superfluam multitudinem refrænando:

2 Non sic tamen iudex litem abbreuiet, quin probationes necessariæ, & defensiones legitimæ admittantur.

3 Citationem uero, ac præstationem iuramenti de calumnia uel malitia, siue de ueritate dicenda, ne ueritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi.

COMMENT. CIIII.

DOcuit Eymericus superiori quæstione, priuilegium esse inquisitoribus tributum, vt in fidei fauorem, quò citius, & absq; fraudibus negotia religionis tractẽtur, possint procedere simpliciter, & de plano: nũc iure optimo docet, qua ratione verba hæc intelligi debeant. et sũma disputationis est, ordinẽ et solennitates à iure aliàs requisitas non esse necessa-

Quid sit procedere simpliciter, & de plano.

A rio obseruãdas: ille tamẽ ommittẽdæ nõ sunt, quę ad substãtiã causæ spectãt, hoc est illæ, sine quibus nec iuste, nec recte aut cõmode negociũ tractari poss.t.

Olim ante tempora Clementis V. cuius est hæc cõstitutio, valde fuit cõtrouersum de significatione harum vocum, nempe, Simpliciter & de plano, sine aduocatorum, & iudiciorum strepitu, & figura iudicij. Et multa sunt ab Hostiensi, & alijs antiquis interpretibus, qui ante Clemẽtem V. floruerũt, dicta in c. olim de accusatio. & ĩ dicto c. statuta. vbi glossa verbo, figura: de hæret. lib. 6. quæ per hoc rescriptũ sunt aut declarata, aut penitus sublata; ideoq; cauendum in hac parte ab illis glossematis.

B Nunc vero qua ratione hoc rescriptum in causa hæresis locum sibi vendicet, tradunt nostri (hoc est, illi qui aduersus hæreticos scribunt) multis locis, copiose Tabiensis in summa verbo, ĩquisitor. §. 38. Carrerius tractat. de heret. num. 103. vers. Et an ordinem. Repertorium inquisit. verbo, ordo iudiciarius. §. sed quo ad telam iudiciariam. Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 27. Ioannes Roias sing. 145. incipien. Ordo iudiciarius. & omnes quos superiori commentario citaui.

Itaq; cum summarie procedere possint Inquisitores, multa expedire possunt, quæ iuri cõmuni aduersantur. Primũ enim nõ erit necessaria solemnitas requisita per l. libellorũ. ff. de accusatio. vnde si agatur

C in hoc crimine per viam accusationis, nõ se inscribet accusator ad pœnam talionis, ut copiose docui supra in hac 3. parte. tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem.

Quę solennitates possint omitti cum summarie procedi tur.

Rursus, conclusio in causa non erit necessaria, sed quotiẽs reus se defendere voluerit, audietur, vt tradit glossa in clem. sepe. de verb. signifi. & notat Bar. in extrauaganti, Ad reprimendum. atq; vt vno verbo dicã, multa alia poterit omittere absq; vitio, quæ in alijs causis sunt de iuris præscripto seruanda.

Admonebo tamen, processũ in causa hæresis, quãtum ad substãtialia attinet, ita oportere bene forma

D tũ esse, ac si pleno iuris ordine procederetur, vt optime obseruauit Tabiẽsis præcitato loco, quẽ sequitur Locatus in opere iudiciali, verbo, processus, num. 7.

Processus in causis fidei quo ad substantialia integer esse debet.

Voco autem substãtialia illa, sine quibus iudicium non potest iuste expediri, vt citationem, iuramenti præstationem de veritate dicẽda, probationes legitimas, exceptiones vtiles, appellationes necessarias, inducias seu terminos competẽtes, & alia huiusmodi, sine quibus aut vere delictum probari nõ posset, aut reus non posset se iure defendere, & cętera, quæ reo competunt nõ tam ciuili iure, quàm naturali ratione: hæc enim omnia, & si quæ sunt similia, prohiberi nõ possunt ab inquisitoribus virtute huius amplis

Que dicãtur substãtialia.

E simi priuilegij.

QVAESTIO LVI.

An Inquisitor familiam armatam possit habere.

QVinquagesima sexta quæstio est: Vtrum inquisitor possit procedere cum armatis, ad suum officium exequendum?

Respondemus quòd sic, ad tuitionem suæ personæ, uel familiæ suæ, & ad capiẽdum hereticos, credentes, receptatores, defensores eorum, & fautores. Sed debet cauere ne huiusmodi abutatur, iuxta c. Nolentes. in clemen §. Porro. ubi dicitur sic; Porro inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua cum inquisitoribus ipsis officia exequenda.

Supra pag. 113.

De hoc Ioan. Aud. in cap. Si statutum, 1. de hæret. lib. 6.

COMMENT. CV.

Cur institutum vt inquisitores familiam armatã habeant.

HOc singulare priuilegium, quòd Inquisitores possint habere officiales armatos, quoties aut ad suam defensionem, aut ad capiendos hæreticos opus esset, iustissimis causis illis ab initio delegatæ inquisitionis fuit tributum. cum enim tanta esset hæreticorum sæuitia, vt sæpissime imbelles inquisitores immaniter trucidarent, vt cum agerẽ de Beato Petro martyre indicaui supra parte 2. super quæst. 13. his periculis omnino oportuit occurrere. itaq; mox statutum, vt & armatam possent habere familiam, de qua re hic agit nunc Eymericus, & vt auxilium brachii sæcularis possent inuocare, de quo differit auctor quæstione sequenti.

Quoniam vero sæpe contingit, ut sub velamine priuilegii abusus sese insinuẽt, nisi prudẽter priuilegium vsurpetur; ideo Clemens Quintus in concilio Viennensi circa annos Domini MCCCX. idem priuilegium inquisitoribus confirmauit: abusum tamen, si quis irrepserat, abstulit.

Idem priuilegium renouauit Ioan. xxii. rescripto quodam incipiente: Exigit ordinis uestri. *quod vidimus in archiuio Inquisitionis, Bononiensis, ac curauimus imprimendum in bullario litterarum Apostolicarum in fine huius operis, id edidit Auinione anno Domini MCCCXXI.*

Huius vero priuilegii quòd inquisitores familiã armatã habere possint, meminit Gõdissaluus tra. de hæret. q. 11 nu. 15, & seq. Repertoriũ Inquisi. uerbo, arma. §. sed vtrũ inquisitores. Bernardus Comensis in lucerna verbo, inquisitor. §. 14. Simancas de catho. instit. tit. 41. nu. 15. Ioannes Roias tract. de hæret. parte 2. tit. de priuilegiis inquisit. nu. 422. versi. itẽ Inquisitores habent familiã armatã, & alij.

Familia inquisitorum arma deferri, nulla lege obstante.

Iam hoc priuilegiũ ita cõpetit inquisitoribus fauore fidei, & in odium hæreticæ prauitatis, vt eorũ officiales portare possint arma et de die, & de nocte: idque non obstante quacunq; lege ciuili, vel municipali in cõtrarium edita vel edẽda: immo quicunq; legem conderet, qua prohiberentur officiales inquisitorum arma deferre, velut impeditor sacri officii puniri posset, iuxta doctrinam glossæ cõmuniter receptam in c. statutum, el primero. de hæret. lib. 6. de quo plene Eymericus par. 2. q. 54. vbi dixi.

Quibus competat deferre arma.

Rursus, arma deferre non solum crederem competere illis inquisitorum officialibus, quos uulgus Cruces*ignatos in Italia, in Hispania* Familiares *appellat, qui destinati sunt ex officij sacri instituto vel ad denunciandos hæreticos vel ad comitandum inquisitore, vel ad capiẽdos hæreticos, si & quando fuerint ab inquisitorib. requisiti; sed etiã cęteris ministris, qui quauis alia ratione officio sacro inseruiunt, veluti aduocatis, notariis, consultoribus, custodibus, & aliis: ibi enim omnes ratione officij inuisi esse solẽt male credentibus, blasphemis, ac similibus peccatoribus, & ob id ob eandem rationem iustissimum est, vt vel iidem vel eorum famuli armati incedant, maxime in illis partibus, in quibus vel hæretici abundant, aut saltem de hæresi sunt suspectæ.*

Idem dicẽdum existimarem de illis, qui publice scribunt aduersus hęreticos. hi enim non modo sacri officii ministri sunt: verum quod amplius est, fidei sunt defensores, qui cum multos habeant inimicos, iustum videtur, ut hoc in priuilegio delationis armorum utãtur, aut saltem iustissimum esset, vt ad hos etiam benignitate pontificia extenderetur.

Quibus autẽ hominibus concedenda sint arma ab inquisitoribus, eleganter præscripsit Ioan. xxii. in præcitato rescripto: Exigit ordinis vestri. *quo cauet, ne sceleratis hanc facultatem concedant, sed nec alienigenis est concedenda nisi ex magna causa.*

Idem putarem vicẽdũ de neophytis ex Iudaismo vel Paganismo conuersis: tales enim non facile sunt creandi familiares, aut Crucesignati, neque nunc in tanta veterum Christianorũ copia necessario in his indignus eorum auxilio: quamuis ex causa quãdoq; aliud recte fieri possit.

Tandem nec illis est usus portationis armorũ concedendus, qui verisimiliter hoc priuilegio abuti possunt, ne sub fidei prætextu facinora committant.

An Episcopis cõpetat priuilegium habẽdi familiam armatã.

Postremo in hac quæstione illa occurrit vtilissima, & scitu digna difficultas breuiter mihi hoc loco diluẽda: An hoc idem priuilegium habendi familiã armatã Episcopis competat. & Panormitanus in c. significasti. de officio deleg. multis rõnibus, debilib. tamen & infirmis, probare contendit Episcopis nõ cõpetere hoc priuilegium; sed quicquid ille sẽserit, vera & communis opinio est, Episcopos etiã hoc priuilegio decorari. ita Bal. in l. nam salutem. §. fi. ff. de officio præfecti vigil. copiose, & recte Decius, in d. c. significasti. nu. 17. & seq. de officio dele. Repertoriũ inquisitorũ verbo, arma. §. sed nunc quæritur. & §. sed supra dictũ est. copiose Gondissaluus tract. de hæret. q. 11. nu. 16, & sequen, & alij quos libens omitto: nam quæ ratio in inquisitoribus est, eadẽ in Episcopis repertur, ergo idẽ ius statuere oportet, l. illud. ff. ad legem Aquiliam cum similibus.

An omnia Priuilegia Inquisitorũ epĩscopis cõpetant.

Num autem cætera etiam priuilegia Inquisitoribus concessa, Episcopis quoque concessa esse intelligantur, grauis est quæstio, nec huius loci, nec nostræ breuitatis. mihi obiter hæc percurrẽti hæc sententia placebat: Omnia priuilegia, quæ fauore fidei tributa sunt inquisitoribus delegatis, competere ẽt, & ordinariis, nisi expresse illis denegẽtur, qualis est lectio librorum prohibitorum, quæ conceditur inquisitoribus, & Episcopis denegatur, vt ostendi supra parte 2. super cap. fraternitatis, de hæret. non enim conferuntur ratione personarum, sed intuitu fidei: fauor autem fidei vbique vnus est.

Verum caute hoc accipere oportet, ne dissensio ex hac opinione consequatur, cum multa sint, quæ solis Inquisitoribus delegatis competere videantur; crederem

derem

derem ergo (ad remouendam nunc omnem dubitationem) absentibus aut mortuis Inquisitoribus, & nullis alijs in eorum locũ substitutis, omnia priuilegia inquisitoribus tributa Episcopis competere.

Idem dicas in illis locis, in quibus nunquã sũt adhuc delegati inquisitores cõstituti. in illis enim Episcopi in causis fidei ea prestare poterunt, quæ si adessent inquisitores ratione suorũ priuilegiorũ præstitissent: idque fauore fidei, qui est huius assertionis potissima & certissima ratio: atque hinc patebit posse Episcopos sicut Inquisitores citare testes extra suam diœcesim, vt dixi infra super q. 74.

QVAESTIO LVII.

An Inquisitor brachij sæcularis auxilium inuocare possit.

Vinquagesimaseptima quæstio est: Vtrum inquisitor pro capiendis hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum, diffamatis de hæresi, uel suspectis, possit inuocare auxilium brachij sæcularis?

Supra pag. 117. Respondemus q; sic, iuxta c. Vt officium, §. denique. ubi multis præmissis sic subiungitur: Denique uterica præmissa plene uobis & singulis uestrũ coerctionis expedita, & inuiolabilis adsit auctoritas, uolumus, ut ea omnia utiliter exequamini (si opus fuerit) inuocato auxilio brachii sæcularis.

Hæc eadem uerba habentur per omnia in litteris Apostolicis sæpe allegatis Clementis, & Alexandri, & Vrbani IIII. Præ cunctis.

Delegatus [a] enim non potest ex officio suo inuocare auxilium brachij sæcularis, nisi ex speciali commissione, ut sit inquisitoribus. De hoc arg. super cap. & § allegatis.

COMMENT. CVI.

NOn modo inquisitores habent familiã armatam, sed quotiens ea non sufficit pro officij sacri executione, auxiliũ sæculariũ magistratuum possunt inuocare quod ipsum sanciuit iam olim Vrbanus IIII. rescripto quodã incipiẽte: Licet ex omnibus. §. deniq;. quod vidimus in archiuo Inquisitionis Bononiensis, referturq; impressũ in bullario litterarũ Apostolicarũ. tradũt & hoc priuilegiũ Repertoriũ inquisitorũ verbo, brachiũ. Zanchinus de hæret. c. 37. nu. 1. Panormitanus in c. 1. de officio ord. Simãcas de catho. instit. ti. 23. nu. 8. Locatus in opere iudiciali verbo, inquisitor. nu. 30. Ioan. Roias sing. 21. incipien. arma. & alij. (margin: Priuilegium inquisitorũ vt brachium inuocent.)

Atque hoc etiam priuilegium magnã habet æquitatem: sæpe enim est tanta hæreticorum multitudo, aut potẽtia, vt vires inquisitorũ, aut Episcoporũ nõ sufficiant; & propterea oportuit brachium sæculare inuocare. l. si quis 10. C. de Episcopis, & clericis.

Hoc amplius additum est huic priuilegio, vt possint inquisitores per cẽsuras ecclesiasticas cõpellere magistratus sæculares, vt sibi auxilium hoc præbeant quotiẽs fuerint requisiti; vt multis Põtificum rescriptis cautũ alibi docuimus, qui si in eo auxilio præstã (margin: Inquisitores compellunt magistratũ, vt auxiliũ sibi præstet.)

A do aut cõtumaces aut negligentes fuerint, & excommunicari possunt, & honore priuari, & allis pœnis pro delicti qualitate coerceri iuxta c. ad abolẽdã. §. penult. & c. excõmunicamus. §. moneãtur. de hæret.

a ¶ Delegatus enim non potest ex officio suo inuocare auxilium brachii sæcularis, &c.] Hanc quæstionẽ late disputat Archidiaconus & Ioannes Fãtuccius in c. administratores. 23. q. 5 vbi multorũ pugnãtes refert sententias. de eodẽ auxilio sæculari præstando vide textũ & ibi glo. & doctores in c. 1. & in c. quoniam. extra de offic. iud. ordinarii. & Innocentium & doctores in c. significasti. de offic. deleg. (margin: Delegatus ratione solius delegationis an inuocet auxiliũ sæculare.)

B Et quamuis communis sententia videatur cõtra Eymericũ: nihilominus nihil est nominatim cautũ; & fortassis probabilius est, quod hoc loco asserit auctor, videlicet, delegatũ, qualis ẽ inquisitor, nõ posse ex officio, & ratione solius delegationis auxiliũ sæculare inuocare: quoniam aliàs hoc nõ concederetur sibi tanquã priuilegium, dũ vulgo in rescriptis delegatorum dicitur: Inuocato, si opus fuerit, auxilio sæculari: Frustra enim fieret expressio eius quod inest, & concessio specialis eius, quod suo iure conuenit.

Itaq; hæc Eymerici sententia magis videri posset alicui ad veritatẽ accedere propter memoratã rationem, & curiæ consuetudinem: quã etiã videtur velle Repertorium inquisitorum verbo, brachiũ. §. sed C an delegatus. & hanc Eymerici sẽtẽtiã tenet Archidiaconus in c. ut officiũ. §. compescendi. de hæret. li. 6.

Cæterũ Federicus de Senis vir magnæ auctoritatis, consil. siue q. 163. incip. Super inuocatione & petitione. ex multis contendit delegatum etiãsi non habeat expresse in mandatis, quòd possit brachiũ sæculare inuocare: nihilominus tamen posse inuocare; quia cum res aliqua conceditur, omnia etiam illa cõcessa intelliguntur & permissa, sine quib. ea res expediri nõ potest: quare vt delegatus recte exercere possit suã iurisdictionem, brachiũ sæculare debet posse inuocare, quãuis id sibi expresse nõ cõcedatur, sane hæc sentẽtia multũ fauorabilis est, et mihi placet.

D

DE CARCERE Inquisitoris.

QVAESTIO LVIII.

An Inquisitor possit habere carcerem proprium.

SVMMARIVM.

E 1 Inquisitor potest habere proprium carcerem ad custodiam reorum.

2 Domini temporales in quibus parere tenentur inquisitoribus.

3 Carcer ad pœnam Episcopo & inquisitori debet esse communis.

QVinquagesimaoctaua questio est: Vtrum inquisitor possit habere carcerem proprium pro reis seu delatis ibidem detinendis ad custodiam seu ad pœnam?

1 Respon-

1 Respondemus, quod sic ad custodiam, vt patet in c. Vt inquisitionis. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Vt inquisitionis, & infra.

Relat. supra pag. 115.

Vniuersos sæculi potestates, & dominos tẽporales, ac prouinciarum, terrarum, ciuitatum, aliorũq; locorum rectores quibuscũq; dignitatibus vel officijs, aut nominibus censeantur: requirimus & monemus, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles.

Domini tẽporales iquisitoribus pareant.

2 Ita pro defensione fidei diœcesanis Episcopis. & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis à sede Apostolica deputatis, aut in posterũ deputandis, pareãt & intendant in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, ac custodia diligenti, cum ab eis fuerint requisiti; & vt præfatas personas pestiferas in potestatem seu carcerem Episcoporum, aut inquisitorum prædictorum, & cætera.

Relat. supra pag. 111.

In c. ẽt, Multorum. de hæret. in clemen. in prin. loquendo de Episcopis & inquisitoribus, dicitur ita: Sic quod quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare siue capere, ac tutæ custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manicis ferreis, si eis visum fuerit faciendum.

3 Ad pœnam aũt non: vnde carcer, qui est magis ad pœnã, quam ad custodiam, est Episcopo & inquisitori communis, ut unus non possit sine alio tali tradere carceri quemquam, iuxta c. Multorum allegatum: vnde post prædicta verba dicitur ita: Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam uideatur, uel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine inquisitore, aut inquisitor sine Episcopo diœcesano, aut eius officiali, vel Episcopali sede uacante capituli super hoc delegato, si sui adinuicem copiam habere ualeant, infra octo dierum spatium postquam se inuicem requisierint, non ualebit.

COMMENT. CVII.

DVæ assertiones, quas hic ponit Eymericus de carcere proprio & communi, verissimæ sunt, vt paulo post indicabo.

Vt quæ de carcere his quæstionibus traduntur ab Eymerico, apertius intelligãtur, obseruandũ est, carceres ad cõtinẽdos homines nõ ad puniẽdos inuẽtos esse, Baldus in l. incredibile. C. de pœnis. Bossius tit. de carcere, in princ. Follerius in pract. cri. 1. par. 2. partis. vers. vel carceretur. nu. 1. de quo est textus apertissimus in l. aut damnũ. §. solẽt. ff. de pœnis ibi. Solent præsides in carcere continendos damnare, aut vt uinculis contineantur.

Carcer ad custodiẽdũ, nõ ad puniẽdũ inuentus, secus tamen de iure canonico.

At iure canonico ad pœnã potest esse carcer. cap. quãuis. de pœnis. lib. 6. c. tuæ. de pœnis. tradũt Conradus Brunus li. 5. de hæret. c. 12 Locatus in opere iudiciali. Repertorium inquisit. Bernardus Comẽsis in Lucerna verbo carcer. et cæteri cõmuniter, quibus adde Zanchinũ tract. de hæret. c. 10. & Syluestrũ in sum. verbo, hæresis. 2. q. 7. nu. 9. & Simancam de catho. instit. tit. 16. nu. 14. & seq.

Et iuxta hãc iuris ciuilis, & pontificij differẽtiã de carcere vel ad custodiam, vel ad pœnam, loquitur hoc loco Eymericus, dum ait, inquisitorẽ posse habere carcerem proprium, qui ad custodiá spectat, A *is vero qui ad pœnam est constitutus, inquisitori cũ Episcopo debet esse communis.*

Ratio autem primæ assertionis in promptu est; nã si Episcopus potest habere proprios carceres, plane multo magis id poterit inquisitor, cum maiorẽ aut saltem parem cũ Episcopo habeat in causa hæresis iurisdictionem: verum hodie nõ solent carceres separati constitui, sed idẽ carcer qui est inquisitoris, in quo vincti ad custodiam continentur, communis etiã est Episcopo, vt indicat Eymericus quæst. sequẽti: quod salubrius est, ne frustra fiat carcerũ multiplicatio, cum vnicus sufficiat, & cuncta æque bene tractẽtur.

Inq̃sitor cur carcerẽ proprium habere possit.

Alterius aũt assertionis ratio est, quoniã cõdem- B *nare non potest inquisitor sine Episcopo, nec vice versa. clemen. 1. §. duro tamẽ. de hæret. & propterea nõ poterit habere carcerẽ propriũ, qui ad pęnã sit fabricatus, qualis est ille, in quẽ vel in perpetuũ vel ad tempus hæretici redeuntes detruduntur.*

Carcerem ad pnẽ, qui sit ad pęna, cur non habeat inquisitor.

Carceres ergo qui iuxta dict. cle. 1. de hæret. § sane. iubẽtur esse cõmunes, vbi & muri dicũtur, quorũ ibidem etiã iubentur esse duo custodes, nõ sũt ad custodiam, sed ad pęnã, vt voluerunt ibi Cardinales in prima oppositione, & Ioãnes de Imola super gloss. sub delegare. vers. sed aduerte, quos refert & sequitur Bernardus Comẽsis in lucerna ver. carcer. §. 2.

Intellectus clemen. 1. de hęre. §. sane.

Mihi vero paulo attẽtius seriẽ eius §. cõtẽplãti, C *verisimilius uidetur de carcere ad custodiã eo loco haberi sermonẽ, nõ aũt de carcere ad pęnã cõstituto. Primũ, quia Papa videtur ibi statuere non esse amplius necessariũ separatos habere carceres ĩ hæc verba:* Nos uolentes super hoc prouidere, statuimus, ut quilibet talis carcer, uel murus, quẽ de cætero Epõ, & inquisitori pdictis uolumus fore cõem, duos custodes habeat, &c *Rursus, hæc ratio mihi magnopere persuadet, nõ loqui ibi Papã de carcere ad pęnã: quoniã in eo nõ adhibetur tãta diligẽtia in custodiẽdis & occludẽdis reis, ne quis cũ eis loquatur; quia iam tunc iudicati sũt, & vt alibi docuimus, ad eosdos damnatos ad carcerẽ perpetuũ aditus patet* D *alijs: secus autẽ in his qui carceribus ad custodiam detinẽtur, qui propterea tã diligẽter custodiri iubẽtur, ne quis eos instruat de celãda veritate, aut de dicẽda falsitate, aut de iusto iudicio declinãdo, & hæc mihi sẽtẽtia verissima videtur, quam fortassis etiã indicat non obscure Eymericus quæst. seq. nu. 1. & 2.*

Præterea hæc sententia, quòd videlicet inquisitor non possit habere proprium carcerem, qui sit ad pęnam in quẽ sua sola authoritate conijcere aliquẽ & damnare possit, nõ modo procedit quotiẽs per sententiam aliqui damnãdi sunt ad carceres, vt prædiximus: verum etiam cum ad torquendos & affligẽdos reos huius criminis, in deteriores & obscuriores E *carceres detrudũtur, ut acerbitate mansionis crimẽ detegant: nam cũ inquisitor sine Episcopo, & vice versa Episcopus sine inquisitore nõ possit tormẽtis exponere delinquentes, vt in dict. cle. 1. de hæret. §. propter quod. uers. uel tormẽtis exponere illos. eodẽ modo non poterit conijcere reos in duriorem carcerẽ, qui magis ad pęnã quàm ad custodiã uideatur; et hæc quoque uideri potest uera expositio, & sententia textus in dict. clem. 1. de hæret. §. propter quod. ibi.* Duro tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam uideatur.

Solus iquisitor non damnat ad carcerem qui sit ad torturam.

Est

Est autē quādoque necessariū hac fieri ob malitiā, & pertinaciā reorū, à quibus vix veritas extrabi pōt, quos necesse est sępe ī duros carceres detrudere, vt docuit Eymericus cū impęnitētibus faciēdū: 3. par. ī 10. modo processū fidei terminandi, nu. 201.

Reus quādo possit in duriorem carcerem trudi p solum inquisitorem.

Et quamquā hac ita se habeant, vt prædiximus, nihilominus tamen cū reus securus non est in loco mitiori, tunc ad arctiorem per solum inquisitorem potest transferri: quia tunc ad custodiam fieret, non ad penā, ita Paulus de Leazaris, Zabarella, Imola & alij in dict. clemen. multorum. de haret. quare si verbi gratia, fuga, colloquium, aut peruersio aliorum, aut aliud quid huiusmodi, quod in detrimentū veritatis vergeret, immineret; tūc solus inquisitor,
B *non requisito Episcopo reos posset durioribus locis & obscurioribus conclauibus occludere: & hac sententia vera mihi videtur, & obseruanda.*

Reis male sanis locis, traditis, & ob id mortuis, inquisitores fiūt irregulares.

Veruntamen dum hac fiunt, quæ in præcedētibus tradidimus de tradendis reis durioribus carceribus siue ad custodiā siue ad pęnā, illud cauendum est, ne tanta sit carcerum asperitas, vt delinquentes horrore, & malitia loci moriantur: quoniam tunc iudices fidei, qui hac decreuerunt subire reos, irregulares fierent. Laudunus & Zabarella in clemen. vnica, de homicidio. Abbas in c. à nobis: de apostatis. & in c. qualiter & quando. de accusatio. traditque Locatus in opere iudiciali verbo, carcer. nu. 6.
C
Et de hac re singulare decretum extat in Cōcilio Biterrēsi. c. 23. in hęc verba: Cutetis tamē, vt talib. immurandis fiaot iuxta sedis Apostolicæ ordinationem separatæ & occulię camarulæ, sicut fieri poterit in singulis ciuitatibus diœcesum corrupterū vt alterutrum, vel se, vel alios peruertere nequeāt, & eos enormis rigor carcerum non extinguat. *hac ibi. quod tametsi de damnatis in carcerem ad pęnā loquatur, locum etiam habet in detrusis: aut detrudendis in carcerem ad custodiam ob eandem rationem. cætera huc spectantia tradam copiose sequenti commentario.*
D
QVAESTIO LIX.

An Episcopus & Inquisitor possint habere communem carcerem, & de custodibus carceris.

SVMMARIVM.

1 *Proprios carceres possunt sibi communes facere Episcopus & inquisitor.*
2 *Alicubi carcere sunt apud inquisitorem.*
3 *Alibi Episcopi ipsi carcetes habent.*
4 *Quid de custodibus carcerum canones statuãt.*

Vinquagesima nona questio est: Vtrū Episcopus & inquisitor possint carcerem habere communem pro reis seu delatis ibidem detinendis ad custodiam seu ad pęnam: & tunc de custodibus qualiter fuerit prouidendum?

1 Respondemus, ꝙ quilibet tā Episcopus quàm inquisitor pōt habere carcerē propriū, vt patet in
A alleg. c. Multorū. & ponere ibi delatos ad custodiā in manicis ferreis, & in compedibus, vt dictum est supra quæstione proxima. Et quilibet suum carcerem potest facere communem ambobus.

2 In aliquibus enim partibus, vt in Tholosa, & Carcassona, Inquisitores habent in suis domibus carceres, quos vocant muros, quia domunculæ illæ adhærent muris loci, qui sunt Episcopo & inquisitori communes, & de his habetur in c. Multorum. alleg. de hæret. in clemen. §. sane. vbi dicitur sic: *Supra pag. 121.* Sane quia circa custodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelle-
B ximus perpetratas: Nos uolentes super hoc prouidere, statuimus vt quilibet talis carcer uel murus, quem de cætero Episcopo & inquisitori prædictis uolumus fore communem, & cætera.

3 In quibusdam[a] autem alijs partibus, Episcopi habent ipsos carceres, in quibus possunt detineri hæretici siue suspecti, non solum ad custodiam, sed etiam ad pœnam, & mox vt detinentur ad pęnam, fiunt carceres cōmunes, quia absque inquisitoris consensu hoc fieri non potest, vt est dictum, Et de his habetur in c. Multorum. alleg. §. & quia, vbi dicitur sic: Et quia sæpe contingit Episcopos proprios habere carceres sibi & dictis inquisitori-
C bus non communes, & cætera.

4 Qualiter[b] autem est de custodibus prouidendum, statutum est in c. alleg. Multorum. per hunc modum, quòd (loquendo de carceribus siue muris prædictis) fiat duo custodes principales, discreti, & industrij & fideles: & ꝙ vni prouideat Episcopus, & alteri inquisitor, & horum quilibet habeat substitutum, & quòd sint ibi duæ claues: Qui custodes iurabunt coram Episcopo & inquisitore, quòd suum officium fideliter exequentur, & non permittent, ꝙ aliquis loquatur dictis capitis in secreto, & ꝙ ministrabunt eisdem prout per Episco-
D pum, & inquisitorem fuerit ordinatum.

Loquendo vero de carceribus Episcopi, ꝙ custodes positi per Episcopum, iurabunt coram inquisitores, ꝙ suum officium exequentur.

Quia vero ordinatio ista de custodibus murorum & carcerum pędictorum longa est, & verbalis, & non realis, quia non est prouisum (unde inquisitor prouidebit sibi & custodibus antedictis) non curaui totam inserere in præsenti; nam non seruatur: nec potest propter penuriam stipendiorum inquisitorum commode obseruari.

COMMENT. CVIII.

E *IN hac quæstione rursus Eymericus de carcere agit, addens id quod omiserat superiori quæstione, videlicet, inquisitorem & Episcopum habere posse carcerem communem non modo ad pęnam, verum etiam ad custodiam.*

Quæstionis summa.

Sunt autē huius quæstionis tres potissimum partes: Vna est de carcere ad custodiā, altera de carcere ad pęnam, tertia de custodibus carcerū. de quibus singulis nimis breuiter agit auctor: sed nos ne quid parum explicatum reliquisse videamur, de singulis plenius differemus, ea summatim præscribētes, quæ ad

ad vsum nostrorum temporum sunt accommodata; nam reliqua libenter omittimus.

Primum ergo de carcere ad custodiam constituto agendum est, de quo duo potissimum capita explicabimus. Primum erit de his quæ præcedere debent priusquam quis in carcerem custodiendus coniiciatur. Alterum vero, quis ordo in carceratis custodiendis & collocandis debeat obseruari.

In capiendis reis qs ordo seruandus.

A

Quantum ad primum caput attinet, vbi de delicto constiterit, & visum fuerit reum capiendum esse, ad realē capturam poterit deuenire Inquisitor, illis obseruatis, quæ breuiter docuimus supra in hac 3. parte nu. 73. quibus adiungo sequentia diligenter in hac causa consideranda.

Personæ insignes qualiter capiendæ in hoc crimine.

Si persona delata insignis alicuius fuerit auctoritatis, videlicet, religiosa, nobilis, aut litteris conspicua, quæque incorruptæ vitæ fama publica illustretur, non prius ad eam capiendam accedere vellem inquisitores, quàm superiores consuluerint, & decreuerint, an is in carcerem sit mittendus nec ne.

Quoniā vero id superiores deliberare nequeunt nisi re cognita; ideo priuati īquisitores ad eos sūmariū mittent indiciorum, & delictorum informationem; eò vero amplius hoc facere debent, cū non omnes periti de captura cum Inquisitore consenserint.

Hæc aut his similia prescripta vidētur inquisitoribus Hispaniæ per Madrilianā instructionem anni M D L X I. cap. 5. in hæc verba à nobis latine facta: Si Inquisitores de captura consenserint, iubeant eā fieri sicut decreuerunt quod si negotium fuerit magni momenti propter personas insignes, vel ob alias causas, priusquam suū decretū executioni mandent, senatum consulant: vbi vero suffragia non fuerint conformia, res ad Senatum remittatur, vt is prouideat quod fieri conueniat. *hæc ibi.*

Quæ propterea mihi vbiq; videntur obseruāda, quia valde sunt rationi cōsentanea, & multū conferunt ad conseruandum honorem delatorū, quod in hac causa omnino fieri debere alibi dixi copiosius.

Personæ insignes inconsulto senatu quando capi possint.

Verum hæc tam diligens, & exquisita obseruatio tunc cessabit, cum vel delati fuga timetur, vel cum hæreticus est manifestus tunc enim superioris expectare responsum imprudens esset & periculosum. & quamuis hæc vera sint, nec vlla probatione indigeant, videndi tamen erunt qui hæc latius persequuntur. Repertorium inquisitorum verbo, carcer. §. viso de carcere. & §. seq. & Locatus verbo, carcer. Simancas de cath. instit. tit. 16. Ioannes Roias tract. de hæret. par. 2. assertio. 1. Zanchinus tract. de hæret. cap. 10. nu. 1. & alij.

Mandatum de capiendo reo dandum & qualiter.

Iam vbi captura fuerit decreta, mandatū de capiendo reo exhibendū est ei ministro, qui ex cōsuetudine sancti officij reos capere solet, idque mandatum subscribendum est ab inquisitoribus. quòd si plures personæ fuerint eodem die, aut tēpore capiendæ, de singulis singula mādata dabūtur; quæ deinde singulorū processibus inserētur, vt de actibus huiusmodi, quæ magni sunt ponderis, aperte constare possit.

Nō sunt omnibus reis pares carceres assignandi.

His ita cōstitutis, quæ priusquā ad capturam deueniant, obseruāda videntur; nunc alterū primæ huius partis caput est explicādū, videlicet, Quis intra carceres ordo obseruari debeat; in quo id est primū animaduertendū, ne inquisitor oībus pares carceres assignet: nam pro delictorum & personarū qualitate nunc duriora conclauia & obscuriora, nunc vero lætiora & ameniora assignabit: nam qui leuius deliquit, mitius tractari & leuius custodiri debet. diuus. ff. de officio præsi. l. 1. ff. de cust. reo. tradit Simancas de catho. instit. tit. 16. num. 5.

Quando autem domus propria, vel ciuitas tota, aut certus aliquis locus pro carcere assignari possit, in superioribus docuimus.

Mares & fœminæ nō carcerentur simul.

B

Rursus id obseruandum est, ne in eodem conclaui mares & fœminæ concludantur. l. quoniā. C. de custo. reorum. ibi: Sexu tamen dispares diuersa claustrorum habere tutamina iubeantur. *Tradit Thomas Grammaticus decisione 33. incipien.* Magnifica Lucretia, *nu. 12. Syluester in summa, verbo, hæresis. 2. q. 7. vers. tertium. Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 6. quod obtinet tam in carcere ad custodiam, quàm in carcere ad pœnam constituto, cum sexuum commistio sit periculosa.*

Hoc tamen fallit, præsertim in carcere ad pœnam dato, in marito & vxore, vbi vel ambo vel vnus tātum fuerint cōdemnati: nam & simul concludi possunt, vel vnius ad alterū accessus patere debet, vt canit olim Cōciliū Biterrense c. 25. in hæc verba: Sit autem liber accessus vxori ad virum immuratum, & è conuerso, ne cohabitatio denegetur eisdem: siue ambo immurati fuerint, siue alter. *hæc ibi.*

C

Multi simul in eodem cōclaui non ponantur, & qua re.

Itē id præcauere oportet, ne simul duo, vel plures in eodē cubiculo concludātur, nisi ex causa aliter faciendū statuerit Inquisitor: nam vincti præsertim scelerati & facinorosi, maiori ex parte secum ineunt consilia de celanda veritate, de fugiendo, de euadendis interrogationibus, & similibus, quæ multum solent quādoque negotium inquisitoribus, aut quibusuis iudicibus facessere; quod eò magis contingere solet, quia communis calamitas breuissimo temporis spatio solet magnam amicitiam inter reos conciliare: vnde non difficulter secum deliberant de instanti miseria auertenda & euitanda.

D

Inquisitores carceres visitent, & quoties, & qualiter.

Ab hæc, Inquisitores bis singulis mēsibus tenētur visitare vinctos, et ab eis quærere an illis necessaria ministrētur, & an bene vel secus habeāt. ita Simācas de cath. inst. tit. 16. n. 13. quod ei recte probat.

Verum si occasio, aut necessitas postulauerit, & ter, & quater id facere nō erit indecorū; immo quādoque est necessarium, vt cum reus impatiēter fert carceris calamitatē, & infamiam: tunc enim sæpius nō modo per se ipse Inquisitor, verū & per alios eū curabit consolandū, dicēs quòd si confiteatur libere, cūcta fore & cito & humaniter expediēda: quāuis enim quādoque reis terribilis esse soleat vultus iudicis, aliàs tamē nō mediocriter humana & mansueta eiusdem iudicis allocutio reos solet consolari.

E

Inquisitor ne cum reis loquatur nisi de negotijs ipsorum.

Hæc amplius Inquisitores obseruare oportet, ne cū reis loquantur, vel cum examinātur, vel cū visitātur, nisi de his quæ ad eorum negotiū spectāt; nec solus inquisitor, uel dū visitat, vel dū aliter eos auscultat, esse debet; sed vel cū collega, vel saltē cum notario, vel alio fideli sacri officij ministro: quod tūc maxime obseruare debet, cū agendū est cum sceleratis quibusdā, & iniquis reis, qui vndique calumniandi arripiunt occasionem, quod etiam cautū est Madriljana instructione anni M D L X I. c. 17.

In pri-

[Rei non faci... transferen... de vno cu... biculo ad a... liud.]

In primis vero idquoq; custodiendum est, secundum providū multorū peritorum Inquisitorū consilium, ne rei ex vno cubiculo ad aliud transferantur, & cum alijs associentur: sed vincti, qui semel simul in vno conclaui clausi fuerint, vbi transferēdi fuerint, simul & transferri conuenit: sic .n. vitantur cōicationes eorū, quæ intra carceres geruntur; nam experientia compertum est, reos ex vna societate ad aliā translatos, referre solere quæ ibi gesta sunt: atq; hoc tunc maxime obseruandum est, quādo post translatos aliquos de vno conclaui, & vna societate in aliam, cōtingunt confessionū reuocationes: quare hoc velut præcipuum & maximū existimo præcauendū. cætera huc spectātia ab vsu magis quā ab arte præceptis nostris petenda sunt, præsertim cū sint quædā, quæ non oporteat uel euulgare, vel docere, & sint inquisitoribus satis per se nota.

[An carcerati admitti debeant causa pendente ad audiendā Missam, & alias orationes.]

De his aūt qui in carceres ob hæresim conijciuntur ad custodiā, donec causa eorū definiatur, quæsitum est, an admitti debeant ad audiēdam Missam, & ad alias orationes, quæ intra carceres dicuntur. Et Martinus Nauarrus in Manuali de oratione & horis canonicis c. 22. vbi hanc difficultatem in vtramque partem disputat, duo potissimum concludit, primū est, præfatos hæreseos accusatos, vel inquisitos, non esse iure cōmuni à Missa, nec ab alijs orationibus & sacramentis excludendos, plusquā alios accusatos & inquisitos, ob alia crimina excommunicationem annexam habentia. Alterum & postremum est, existimare se è re christiana fore, si prouideretur, vt qui causa fidei violatæ conijciuntur in carceres, donec damnarentur, perinde ad sacramentorum & diuinorum participatione participium admitterentur, ac alij ob crimina in bulla cœnæ Domini prohibita capti. Atque hæc est viri docti & pij sententia, quam multis rationibus probare nititur, quamuis libenter sanctissimi domini Papæ & prudentiorum sententiæ se supponat.

[Carcerati in sancto officio iuste repellūtur ab audiēda Missa, & alijs orationibus, quæ intra carceres dicuntur.]

Cæterum omisso nunc eo capite, an de iure communi admitti debeant nec ne, breuiter dicimus, huiusmodi reos in carcerem coniectos, lite seu causa pendente, rectè & prudenter per fidei iudices repelli ab audienda Missa, & orationibus, quæ intra carceres inquisitorum dicuntur.

Primum, quoniam ita hoc obseruat sacri tribunalis recepta consuetudo, quæ vt mox patefiet, ratione non caret.

Rursus res quodammodo horrenda fieri videretur, si illi ad hæc diuina mysteria admitterentur, qui pro sceleribus vel aduersus eadem, vel aduersus similia commissis capti detinentur.

[Simoniacus a dicēda Missa excluditur.]

Præterea, quoniā minora crimina, qualis est simonia, ab his mysterijs peragendis pendēte lite excludit, c. accusatū, de simonia. & c. accusatum, 2. q. 4. quod ex B. Gregorij Regesto desumptum esse videtur, lib. 5. epistol. 3. vbi rescribens Maximo præsumptori Ecclesiæ Salonitanæ, quem per Simoniam ordinatum intellexerat, dicit ita: Peruenit itaque ad nos, quòd per simoniacam hæresim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hic dicta sunt, de quibus vnū quam maxime fuit, propter quod necesse habuimus te summopere per scripta nostra prohibere, ne missarum solemnia celebrare

A debuisses: donec quid esset, uerius potuissemus addiscere. *hactenus Gregorius.*

Ad hæc, excommunicatos uitare iubemur, vt est notissimum, cap. nuper, extra de senten. excom. cap. ad mensam. xi. q. 3. cum multis similibus, at magna præsumptio est, eos qui pro hæresibus capiuntur excommunicatos esse, ergo tametsi inspecto communi iure ante sententiam vitare non teneremur, tutius tamen est, vt euitemus, cum plura argumenta suadeant eos tunc tales esse.

Item quia si vincti huiusmodi ad hæc audienda producerentur, (præterquam quòd difficulter possent custodiri, præsertim vbi magna esset eorum B *multitudo) facilè cōtingeret, vt saltem nutibus, & signis complices, socij, & participes criminis sibi mutuo indicarent, qualiter esset iustum iudicium subterfugiendum, aut celanda ueritas.*

[In sancto officio non solent comprehendi rei nisi præcedat sufficiens informatio.]

Postremo hæc Inquisitorum, & sacri tribunalis consuetudo, & receptus vsus, per quem isti ab audiēda Missa repelluntur, prudentissima quidē, & æquissima rōne nititur, quia cū in sancto officio nō soleant comprehendi rei, nisi legitimis indicijs, & sufficientibus argumentis præcedentibus, videlicet receptis testibus, & propositionibus qualificatis, & cum multa diligentia discussis, vt Abulensi quadam instructione anni MCCCCXCVIII. c. 3. et alia C *Madriliana anni MDLXI. c. 1. 4. & 5. plenè sancitum est, & tradit Ioannes Roias tracta. de hæret. par. 2. assert. 1 nu. 12. et multis seq. & Simancas de cath. inst. ti. 16. nu. 1. & 2. inde consequitur apertissimè, vt rei ita comprehēsi, & in carceres coniecti, pendente iudicio, ab audienda Missa iuste arceantur: cum vtique per præcedentes probationes, & ante habitas depositiones, & informationes quasi notum, & exploratum sit fidei iudicibus, reos illos comprehensos tales esse, quales denuntiati sunt.*

Et ex his non difficulter potest respōderi ad omnia argumenta, quæ pro contraria parte afferri possent: si quis enim pro alijs criminib. captus ad hæc D *audienda admittatur, non refert, quia minora sunt, nec solet per alios iudices ante capturam fieri tam diligens criminis inuestigatio.*

Nec obstat si dicatur, quòd per extrauagantem Martini V. solum tenemur euitare excommunicatos denuntiatos, & manifestos percussores clericorum: nam tutius est, ut quos scimus aut præsumimus tales esse, euitemus, & hæc responsio nunc sufficiat, tametsi posset alijs modis responderi.

Item non est facilè admittendum; quod pro aduersa sententia adducitur, videlicet, quia si rei carcerati admitterentur ad supradicta, facilius confiterentur; quoniam non sunt adhuc id Inquisitores E *experti: immo vero si nō admittantur, videtur magis conferre ad expediendas reorum causas, quia hoc ratione qui catholici, & verè fideles sunt, facilius confitebuntur, & citius petēt expediri, ne tanto tempore tantis bonis, & suffragijs priuentur.*

Immo vero frequenter Inquisitores hinc sumere possunt probabile signum, & argumentum, aut culpæ aut innocentiæ ipsorū reorū: sunt .n. quidā carcerati, qui tametsi multo tempore in vinculis contineantur, nihil curant; nec dolent, quòd huiusmodi beneficijs careant ac priuentur, quod eorum cul-

pa

pe Iudicium esse potest: alij contra se bis priuari contristantur quod innocentiæ est argumentū, nisi fictè fieri videatur, & ad eius expediendā eorū causam multum conducere debet, ne tantorū bonorū fructu diu priuentur, vt paulo antea dictum est.

Postremo non obstat si dicatur, plerosque ex his qui comprehenduntur, absolui; quoniam cōsiderato numero eorum qui cōdemnantur, qui absoluuntur pauci quidē sunt, & lex, quæ plerumq; accidere solent, cōsiderat. l. nam ad ea. ff. de legibus. illi aūt qui recipiuntur ad Ecclesiæ gremium hæresi abiurata, nō dicuntur propriè absolui, & si hæresim abiurēt, iā constat fuisse hæreticos. quòd si mitiori pęna plectantur, id fit, vel quia iudices benignè se cū illis habuerunt, vel quia nō constitit de errore intellectus, quamuis ad id præsumendum sufficientia extarent indicia. iuste ergo pendēte iudicio, à Missa, & alijs orationibus audiendis repelluntur. hæc tamen omnia libentissimè sapientiorum censuræ subycio.

Num. 3. a ¶ In quibusdam autem alijs partibus Episcopi habent ipsos carceres, &c.] *Hæc est secunda huius quæstionis pars de carcere ad pęnam destinato, quem perpetuum vocare solemus; de quo satis multa diximus supra in hac 3. par. super 10. modo procesum fidei terminandi hoc vero loco ea solum adiungemus quæ ibi consulto omisimus, quæq; nunc frequentius solent obseruari.*

Ac primum, quamuis nostris sæculis non soleat carcer perpetuus in eam formā constitui, qua olim solitus erat fabricari, opportunū tamen est, & omnino procurandū, vt certa aliqua domus velut carcer perpetuus destinetur, in qua habitant illi, qui iure sunt immurandi. neq; n. si aliter fiat, satis pōt intelligi, quō pęnitentes adimpleant pęnitentias sibi iniunctas. iu his omnibus qualis ordo debeat obseruari saluberrimè cautum inuenio per Madrilianam instructionem anno MDLXI. c. 79. & 80. in hæc verba à nobis latinè facta: Damnati ad perpetuum carcerem custodi carceris perpetui consignabuntur. iniungendo eidem ut custodiant eos; & curet ut adimpleant impositas pœnitentias, atque ut certiores reddat Inquisitores de illorum negligentia, si qua fuerit. item curet, ut subueniatur eis in suis necessitatibus, procurando ut affetatur illis materia iuxta officium, seu artificium cuiuslibet, vt inde aliquid lucrantes alantur, & præsentem miseriam, & paupertatem ferant.

Carcer perpetuus instituendus, & quare.

Quis ordo in eo seruandus.

Cap. 79.

Cap. 80. Inquisitores autem aliquoties in anno perpetuum carcerem visitabunt, ut videant qualiter viuant, quomodo tractentur, & quàm vitam degant, & quoniam in nonnullis inquisitionibus non est carcer perpetuus, cum sit res valde necessaria, debent emi domus, ut carcer talis fiat: quoniam deficiente carcere non potest intelligi quomodo adimpleant reconciliati suas pœnitentias, nec possunt custodiri qui fuerint custodiendi. *hactenus ibi. Sunt quidem hæc diligenter in hac causa præscripta, & ideo iudicio meo vbique obseruanda.*

Quis obseruabit, an pœnitentes adimpleant pęnitentias.

Quod vero hac instructione cauetur de obseruādo, nunquid pęnitentes adimpleant iniunctas pęnitentias, cuius rei curā tradit carceris custodi, olim in Concilio Narbonensi, c. 8. diligentissimè quoque fuit præscriptū, sed paulo aliter in hæc verba: Obseruationis etiam pęnitentiarum curam proprijs eorum sacerdotibus committatis, its ut ipsi sacerdotes penes se habentes pęnitentias singulorum parochianorum suorum, & circa earum obseruationes solicitè vigilante contemptores si qui fuerint, uobis, seu quibus statueritis, † denuntient sine mora, processuris in eos iuxta formam inferius designatam: *hæc ibi.*

† al. commiserius.

Mihi hoc consilium de committenda cura obseruationis pęnitentiarum proprys sacerdotibus, eo nomine nunc magnopere probatur; quoniam in ciuitatib. vbi non est carcer perpetuus, aut non solet esse tāta pęnitētium multitudo, vt carcer talis fieri debeat; se vnus aut alter pęnitēs tantū quādoq; reperitur, non videtur commodius cuiquam posse hæc cura iniungi quàm proprio sacerdoti. is ergo hanc curam suscipiat, vbi instructionis præcitatæ consilium locum non habet: consilium vero Narbonensis consily vbique locum habere facilè potest.

Postremo de cōmutatione pęnæ perpetui carceris, seu de dispensatione est dicendū, in quo hoc est exploratum, iure cōi quilibet priuati Inquisitores vnà cum ordinarÿs arbitrium habent dispensandi, vt alibi docuimus per tex. in c. vt cōmissi. §. & illorum. de hæret. lib. 6. & hoc iure adhuc vbique vtimur excepto quòd Inquisitoribus Hispaniæ id est denegatum per priuatas eius inquisitionis sanctiones; nam solus generalis Inquisitor in hoc dispensat. sicut & in depositione vestis crucibus signatæ, vt docet Simancas de catho. instit. tit. 16. num. 20. sed hoc in illis regnis tantum locum habet.

In carcere perpetuo qui dispenset.

Quæsitū scio, post quantū tempus soleat in carcere perpetuo dispensari: sed neque in hoc velut in pluribus alijs, quidquam est nominatim vniuersis Inquisitoribus iure præscriptum: quamobrem eorum arbitrio hæc relinquuntur, qui spectata pęnitentiam humilitate, & pęnitentia intra minus tempus poterunt hanc pęnam remittere aut in aliam leuiorem cōmutare: & post lapsum triennū remitti solere scripsit Simancas præcitato loco, nu. 21.

Post quantū tēpus in carcere perpetuo dispensetur.

Quod si pęna carceris irremissibilis fuerit imposita, elapso octauo anno solet relaxari, vt idem Simancas testatur ibid. nu. 22. cæterū nullo hæc sunt iure sancita, nec in his quidquā præscribimus, cum in arbitrio Inquisitorum sint posita. atque hactenus summatim diximus, quæ ad hunc locum spectabant, nunc reliqua simili breuitate persequamur.

b ¶ Qualiter autem de custodibus prouidendum, &c.] *Hæc est postrema pars huius disputationis quæ de custodibus carcerum concepta est, in qua optimè admonet auctor, ea quæ iure ueteri erāt sancita, nunc non obseruari: erat aūt accuratissimè, & diligētissimè cautū quidquid ad custodiendos reos spectabat: sed postquam hæc in desuetudinem abierunt, quid nunc fieri debeat ostendamus.* Num. 4.

Ergo siue sit unus, siue duo carcerū custodes (ita meisi hodie unus tantū esse soleat) is eligendus est, qui sit fidelis, & industrius; idē nihil cum reis in secreto loquetur: nihil dabit reis ex his quæ à cōsanguineis uel amicis reorum mittuntur, inconsultis inquisitoribus: idem coram Episcopo, & Inquisitore iurabit se fideliter muneri suo satisfacturum.

Carcerū custos qualis eligendus, & quid custodire debeat.

Huic accedūt plurima alia, quæ ex cōsuetudine sera,

fere singularum inquisitionum sunt, petenda, inter quæ hoc maximè obseruandum est, vt fidelissimi, & integerrimi sint reorum custodes, aliàs vix poterit veritas ab illis inuestigari, si de his quæ foris gerun tur per infidos custodes, & ministros, certiores reddantur.

Cetera huc spectantia tradunt Syluester in sum. verbo, hæresis. 2. q. 7. n. 9. Locatus in opere iudiciali verbo, carcer. nu. 11. & seq. Gondisaluus tracta. de hæret. q. 11. n. 11. & seq. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 3. sed præ cæteris Simancas de cath. insti. tit. 16. nu. 7. & seq.

QVAESTIO LX.

De iuramento notariorum, & custodum carcerum.

Sexagesima quæstio est; Vtrum Episcopi notarij, & eius carcerum custodes teneantur iurare coram Inquisitore de fidelitate: & econtra, Inquisitoris notarij, & carcerum eius custodes coram Episcopo?

Respondemus quòd sic; iuxta c. Multorum. alleg. de hæret. in Clemen. in §. porrò de custodib. Inquisitorum carcerum, ibi dicitur sic: Porro coram Episcopo uel capitulo sede uacante, & Inquisitore, prædictis, uel substitutis ab eis custodes supradicti, antequam suum officium exequantur, iurabunt ad sancta Dei Euangelia, corporaliter à se tacta, quòd in custodia immuratorum, & aliorum pro crimine supradicto in sua custodia positorum, & ponendorum, omnem diligentiam, & solicitudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt.

Supra pag. 111.

De custodibus uero carcerum Episcoporum, dicitur ibi sic: Et quia sæpe contingit Episcopos proprios habere carceres, sibi & dictis Inquisitoribus non communes: uolumus, & districtè præcipimus, ut custodes ad incarceratorum pro dicto crimine custodiam per Episcopos, uel sede uacante, per capitulum deputandi; & eorum ministri coram dictis Inquisitoribus uel substitutis ab eis, præstent simile iuramentum.

De notarijs sequitur sic: Notarij quoque inquisitionis coram Episcopo, & Inquisitore uel substitutis ab eis, iurabunt suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de alijs personis necessarijs ad prædictum officium exequendum.

COMMENT. CIX.

De iuramēto præstando in sancto officio ab eius ministris generaliter sancitum est, vt tam Inquisitores ipsi, quàm reliqui omnes officiales, & ministri, quo tempore recipiuntur ad officia sua exercenda, iurent quòd bene, diligenter & fideliter officijs seu muneribus sibi iniunctis inseruient, vnicuique ius suum tribuent sine acceptatione personarum, & secretum omnino seruabunt. Hispalensi instruct. anno MCCCCXVIIJ. c. incip. Item que los dicos Inquisidores.

Custodes autem carceris coram Episcopo, & Inquisitore iurabunt, quòd in custodiendis reis curā, & sollicitudinem fidelem adhibebunt: & quòd neuter eorum alloquetur eos nisi corā altero custode: & quod nihil subtrahent ex alimentis, nec ex illis rebus, quæ carceratis deferuntur: quod ipsum iurare tenebūt ministri eorum. ita colligitur apertissimè ex dicta Clemen. 1. §. porro de hæret. qua vtitur hoc loco Eymericus. idē docent beatus Antoninus in sum. parte 3. ti. 18. c. 2. §. 2. Syluester in summa, verbo, hæresis. 2. quæst. 7. & Simancas de catho. instit. tit. 26. de custodia reorum. nu. 10.

De iuramento notariorum sancti officij similiter constitutum est, vt idem præstent iuramentum non enim sufficit, quòd quando notarij creati fuerunt, iurauerunt officium suum fideliter exercere, cap. ad audientiam. de præscrip. glos. in l. quædam. §. nummularios. verbo, decurritur. ff. de edendo. nam eo iuramento non obstante, cum in notarios sancti officij recipiuntur, iterum iurare debent, glo. in dicta Clemen. 1. §. porro, verbo, iurabunt. 2. de hære. & notāt communiter ibidem Zabarella, Imola; & alij, & Nicolaus Arelatanus tracta. de hæret. notabili 36. incipien. Nota quòd. *Ioannes Rojas in singularibus fidei, sing. 141. incipien.* Notarius quando creatur. *Lucerna Inquisitorum, verbo, notarij. §. 1. & alij, quos omitto consulto.*

QVAESTIO LXI.

De quæstionibus, & tormentis.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, & Inquisitor simul tormentis exponere possunt.*
2 *Indicia ad torturam sufficientia sunt varietas, & vacillatio.*
3 *Infamia cum vno teste de scientia.*
4 *Infamia cum indicijs vehementibus vno, vel pluribus.*
5 *Testis de scientia cum vno vel pluribus indicijs vehementibus.*
6 *Indicia plura vehementia seu violenta.*
7. *Infamia cum teste de scientia, & indicijs vehementibus.*
8 *Nullus torqueri debet ex sola infamia, vel propter vnum testem seu indicium tantum.*

Sexagesimaprima quæstio est: Vtrum Episcopus, & Inquisitor possint aliquos exponere quæstionibus, & tormentis, & ex quibus indicijs atque causis?

1 Respondemus, quòd primū non est dubium, quin Episcopus, & Inquisitor possint aliquos exponere quæstionibus, & tormentis coniunctim, sed non diuisim, iuxta cap. Multorum, de hæret. in Clemen. in princip. ubi enumeratis quę potest facere quilibet diuisim, de his, quæ habent facere communiter, & coniunctim, sequitur sic; Duro *Relat. supra pag. 111.* tamen tradere carceri siue arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam uideatur; uel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diœcesano, aut eius officiali, uel Episcopali sede uacante capituli super hoc delegato,

to, si sui adinuicem copiam habere valeant infra octo dierum spatium postquam se inuicem requisierint, non valebit.

In hoc autem quod negat, quòd vnus non possit sine alio, concedit quòd vnus possit cum alio.

De indicijs ad torturam.

2 Quibus [a] autem indicijs, & causis sufficientibus possunt aliquos exponere quæstionibus, & tormentis, non possunt perfectè atque infallibiles regulæ assignari: dantur tamen aliquæ.

Regula. 1. Varius, & vacillãs torqueri potest.

Prima [b] regula est: quòd si delatus de hæresi reperitur in suis confessionibus vacillans ac varius, negans tamen id, de quo principaliter inquiritur, quæstionandus est: vt patet in ijs, quæ notantur per Doctores in c. Cum in contemplatione, extra de reg. iuris. vide etiam de pœnis. Super his, & 5. q. 5. Illi qui. Nam præsumitur quòd veritatem, quam nouit, vult celare: & quia non potest commode, nacillat & variat ad interrogatoria iudicis respondendo. Secus si crimen negaret in vna confessione, & post ductus pœnitentia & conscientia, in alia fateretur: tunc enim non reputabitur varius, nec consequenter quæstionandus, sed pœnitens, & condemnandus iuxta c. Accusatus. §. licèt perdurià de hæret. lib. 6. Ad hoc facit quod no. in c. Literas. de præsum. vbi prima facie videntur hæc literaliter continere.

Regula. 2. Et cõtra quẽ extat infamia & testis de scientia.

3 Secunda [c] regula est: quòd si quis reperitur de hæresi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra se vnum testem de scientia, talis quæstionandus est, ut patet. 4. q. 3. c. Si testes. §. sæpe. & cũ notatis ibi. de testi. Sicut quia unus testis, & fama dicuntur facere semiplenam probationem: imo unus testis solus dicitur facere indicium competens, ut notat Azo † in summa de quæstionibus. Nam hæc sunt duo indicia uehementia: duo autem indicia uehementia ad torquendum sufficiunt, ut patet in his quæ notantur in c. Præterea. de testib. Et licet dicatur, quòd testis unus, est testis nullus: & dictum testis unius, dictum nullius, uerum est ad condemnandum, non autem ad præsumendum: quia licet duo, seu plures testes, & nõ unus solus faciant probationem planam, unus tamen facit semiplenam, ut iamq; superius est deductum. & hoc [d] ualet in ciuilibus: in criminalibus autem quamquam unus testis semiplenam probationem non faciat, ut allegatur per Doctores. ff. de excu. tuto. l. 2. † faciet tamen competens indicium, ut notat Azo in summa vbi supra.

† Lib. 9. Codicis.

† Notat ibi glossa in verbo, legitimis.

Regula. 3.

4 Tertia [e] regula est: quòd si quis reperitur de hæresi diffamatus, & cum hoc probatur contra eũ, unum uel plura indicia uehementia aut uiolentia talis questionandus est, ut patet; quia fama per se non est sufficiens, saltem quo ad quæstionandos clericos. notat Abbas in c. Grauis de deposit. & dicit feleticos non torquendos, nisi infames: secus si leue, uel leuia. Nam hic sunt plura indicia simul iuncta ad torquendum sufficientia, scilicet infamia, & unum, uel plura alia indicia uehementia, & fortia.

Regula. 4.

5 Quarta [f] regula est: quòd si quis reperitur super crimine hæresis habere contra se vnum testem de scientia, & cum hoc probantur contra eum unum uel plura indicia uehementia aut uiolentia,

A talis quæstionandus est. patet. & est dictum supra proximè in tertia regula: secus si leue, uel leuia. Nam in hoc casu sunt duo indicia ad torquendum sufficientia simul iuncta, scilicet, unus testis de scientia, & unum siue plura indicia de hæresi uehementia, aut violentia, ut dictum est supra. *Regula. 5.*

6 Quinta [h] regula est quòd si quis reperitur contra se habere plura indicia de hæresi uehementia, & uiolentia absque alia infamia, aut teste de scientia, talis est quæstionandus, ut patet ex prædictis; secus si leuia. Nam in tali casu sunt plura indicia ad torquendum sufficientia, scilicet, plura indicia de hæresi uehementia, aut uiolenta.

B 7 Sexta [i] regula est: quòd si quis reperiatur de aliqua hæresi diffamatus, & cum hoc probatur habere contra se vnum testem de sciẽtia, aut ẽt unum, uel plura indicia de hæresi uehementia aut uiolẽta, talis qõuandus est, ut patet ex præcedentibus. Nam in hoc casu sunt tria in genere sufficiẽtia indicia simul iuncta ad torquendum, scilicet, infamia, testes de scientia, & plura alia fortia indicia. *Regula. 6.*

8 Septima [k] regula est: propter infamiam tantum, aut [l] unicum testem de scientia tantum, aut [m] indicium uehemens, uel uiolentum tantum, * * * * * * * * * nullus quæstionandus est; *Regula. 7.*

C nam nullum prædictorum indiciorum tãtum, est sufficiens ad tormentum: sed bene duo eorum vel omnia simul iuncta, ut patet ex præcedentibus: nã quæ singula non possunt, simul iuncta sufficiunt, ut dictum est supra in quarta regula. de quo latius in summa Innocentij super hac materia cõpilata.

COMMENT. CX.

NVlla ferè est in tota hoc opere hac vtilior quæstio, nulla difficilior, nec quæ maiori, & diligentiori declaratione indigeat. In ea vero explicanda breuis cõmẽtarij fines nobis meta negligenda, idq; necessario; quoniã nisi ita fiat, obscuris remanebit D *hic locus, poteritq; quandoq; ẽt mediocriter eruditos decipere, nisi cuncta singulatim declarentur declarabuntur autem, ut spero, multa facilitate.*

Iam tota hæc tractatio in duas potissimum partes est diuisa, in quarum prima docet, posse Inquisitores vna cum ordinarijs reos torquere; in altera septem regulis ostendit quando torquere liceat, ibi: Quibus autem indicijs.

Et quantum ad primam partem attinet, olim in principio cõstitutæ delegatæ Inquisitionis, nõ uidetur licuisse Inquisitorib. reos torquere ob periculũ (vt credo) incurrẽdæ irregularitatis, sed tortura ad uersus hæreticos, aut suspectos per indices laicos E *exercebetur, nã in cõstitutione Innocentij Quarti, incipiente. Ad extirpanda. §. teneatur præterea. ita scriptum est:* Teneatur præterea Potestas seu Rector omnes hæretices, quos captos habuerit, cogere citra membri diminutionem, & mortis periculum, tanquam uerè latrones, & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei, & fidei Christianæ, errores suos expresse fateri, & accusare alios hæreticos, quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorũ, sicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accu- Olim Inquisitores nõ torquebãt reos.

accusare suos complices, fateri maleficia quæ fecerunt. *hactenus ibi.*

Cur statutũ vt iudices fidei reos torqueant. *Ceterum cũ hinc in secreta sæpius in hac causa reuelarentur, & non mediocria in fidem incommoda nascerentur, commodius postea & salubrius visum est statuere, vt cũ totũ hoc crimen mere ecclesiasticum esset, tota eius cognitio ac plena disceptatio ad Inquisitores pertineret: quæ cum fieri sæpe non possit sine quæstionibus, ideo cautũ est, vt Inquisitores & Episcopi possint reos huius criminis torquere; quod probant recentiora iura, quibus hic vtitur Eymericus: concessaque insuper illis est facultas, vt si contingeret quandoque irregularitatem contrahere, mutuo secum possent dispensare, vt patet in rescripto Vrbani IIII. incipiẽte* Vt negotiũ. *relato ab Eymerico supra par. 2. atque hoc iure nũc vtimur, neque modo vlla est controuersia, an Inquisitores possint reos torquere.*

Num 2. a ¶ Quibus autem indicijs & causis sufficientibus, &c. non possunt, &c. infallibiles regulæ assignari.] *Recte plane loquitur: quoniam quando & quibus dari debeat tortura, & ex quibus indicijs et causis, iudicis fere prudentiæ & arbitrio relinquitur, vt is pensata delictorum & personarum qualitate quæstiones adhibeat. Guido Suzaria tract. de indicijs & tortura nu. 30. versicu. quæ & qualia. & Barto. in l. vlti. ff. de quæstio. Salycetus in l. vlti. C. de quæstio. Panormitanus in ca. cum in contemplatione, extra de regu. iuris & alij.* — Arbitrio iudicis relinquitur an & quando reus sit torquendus.

Priusquam reus torqueatur, quid seruandum. *Quia vero hæc res vsu frequẽs est, & cognitu necessaria, vt in hac parte iudicib. fidei satisfaciamus obiter huc spectãtia in genere erũt à nobis afferenda, inde in specie ad indicia cũ auctore descẽdemus.*

Primum ergo ad torturã nõ est accedendũ, prius quã de delicto cõstiterit, seu in casu nostro de dicto, aut facto hęreticali: tortura enim non tã adhibetur ad inuestigandũ factum, quàm ad habẽdam veritatẽ ex ore ipsiusmet delinquentis, cum factũ vel dictũ, quod dicitur esse cõmissum, difficiliter. ita et recte Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura, par. 2. q. 5. nu. 10. quem sequitur Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 64. versic. debet autẽ iudex. & cęteri cõiter. in hac autẽ causa de delicto cõstare dicitur ad hoc vt tortura possit infligi, cũ adest semiplena probatio, vel sufficiens indiciũ ad torquendũ, iuxta id quod dixi supra in hac parte super 3. modo terminãdi processum fidei. §. quare in hoc articulo.

Quando nõ torquẽdum. *Rursus, si delictũ aliter quã per torturam probari potest, ad torturã accedere non debemus: quoniã regulariter non deuenitur ad torturã nisi in defectum aliarum probationũ. est enim tortura subsidium quoddã extremum ad inueniendam veritatem: quamuis hodie de sanguinariorum quorũdam iudiciũ cõsuetudine, facile nõ expectatis alijs probationibus ad torturam protinus accedatur, in quo grauissime erratur. Angelus. l. fina. nu. 4. C. de quæstio. Boerius decis. 163. incipiente.* An per torturam. *num. 1. Marsilius in l. 1. in princip. num. 7. ff. de quæstio. vbi hanc fatetur esse communem opinionem, quam & cæteri Criminalistæ vno ore sequuntur, & Panormitanus in cap. cum in contemplatione. quæst. 2. de reg. iuris.*

In delictis. *Ex hac vero proxime dicta doctrina cõsequitur,* A *in delictis manifestis torturã fere nõ habere locum, sed in occultis, cũ occulta delicta sint difficilis probationis, idoq; facilius in occultis quæstio vsurpatur, quàm in manifestis. & hæc opinio communis etiã est, & vsu recepta. Igneus in l. 1. §. serui. num. 75. ff. ad senatusc. Syllania. Bald. in l. nemo. C. de Episc. audient. quod sequitur, & multis modis atq; exemplis illustrat Franciscus Brunus tract. de indicijs & tortura par. 2. quæstio. 8. numero 2. pro qua sententia facit textus in l. vlt. C. de quæstionibus, ibi;* Et ex his ea quæ occulta sunt, reuelari, *vnde cum crimen hæresis maiori ex parte sit occultum, cum in intellectu consistat, in eo frequẽter tortura* B *locum habebit, vt quid reus credat intelligatur; tametsi de eo constare dicatur quando adsunt exteriora indicia sufficientia ad torturam infligendam, vt paulo antea dicebamus.* — manifestis tortura raro habet locũ.

Indicia præcedant torturam. *Ab hæc priusquã ad torturã deueniamus, indicia præcedere oportet: quoniã regula cõmunis est, non esse à tortura inchoandum. l. 1. ff. de quæstio. tradit Thomas de Piperata Bononiensis, Bartolo vetustior, tract. de fama, nu. 58. Zasius cons. 19. nu. 31. lib. 1. Bologninus in additionibus ad tractatum de tormẽtis Guidonis de Suzaria, num. 29 & hanc testatur communem esse sententiã Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 64. vers. dixi etiam. Itaque tunc* C *demum ad torturam est deueniendum, cum suspectus est reus, & cum multis argumentis vrgetur.*

Indicia ad torquẽdum probata esse debent. *Iam indicia ex quibus reus torqueri potest, probata esse debent, vt vere tradit Marsilius in pract. crim. §. diligenter. & in l. 1. §. idem. ff. de quæst. estq; communis etiam conclusio, vt testatur Ioannes de Ami. cons. 127. nu. 10. vbi vere addit, quodlibet indicium, siue adminiculum per duos testes ad minus esse probandũ. idem tenuit iam antea Bartolus, in l. fi. num 7. ff. de quæst. & probat plenissime Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 22.*

Indicia sint legitima. *Itẽ indicia ex quibus reus torqueri possit, legitima esse debẽt, et à iure approbata, vel saltẽ cõmuni* D *voto à magnis Doctoribus recepta. nã ex alijs indicijs, inter quæ leuia cõputãtur, nemo torqueri debet: sed hęc qualia sint, dicã paulo post cũ Eymerico.*

Vbi ergo præcedentes regulæ fuerint obseruatę, ad torturã erit deueniendum, iuxta eum ordinem & ritũ, quẽ accuratissime præscripsit Eymericus. 3. par. in 3. modo processum fidei terminandi. super quo dixi multa, quæ hanc quæstionem illustrant.

Gradus torturæ. *Solent à nostris gradus torturæ quinque numerari, eo ordine quo infliguntur, quos omitto, quia cuique sunt obuij & patentes, traduntur que singulatim à Paulo Grillando tract. de quæstio. q. 4. num. 11. & à Iulio Claro in pract. crim. §. fi. q. 64. vers.* E *nunc de gradibus & retulit etiam Locatus in opere iudiciali, verbo, tortura. & alij.*

Qualia tormenta vsurpanda. *Qualia tormẽtorũ genera vsurpari debeant, nõ est iure cautũ; ideoque arbitraria sunt, potestque iudex in tormẽti genus imponere, quod sibi ad veritatẽ eruendã cõmodius videatur, iuxta qualitatẽ personæ & indiciorum; dummodo id caueat diligenter, ne insolita tormentorũ genera adhibeat, sed ea tantũ quæ vsu iudicantium prudenter recepta sunt, vt pulchre & vere more suo explicat Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. c. 13. nu. 5. Funis*

seu (vt vulgus loquitur) chordæ tormentum hodie ubique frequens est, à quo non est recedendum.

Varia tormẽta excogitata.

Non tamen defuerunt qui plura excogitauerint tormentorũ genera, vt Marsilius in repetit. l. 1. ff. de quæstio. in princip. vbi quatuordecim species tormentorum enumerat, additque se alia inuenisse, vt somni substractionem; quem laudat Paulus Grillandus tract. de quæst. quæst. 2. quorum multos torquendi modos commemorat Locatus in opere iudiciali verbo, tortura num. 38 cæterum, vt ingenue dicam quod sentio; hæc tractatio de nouis tormentis excogitandis carnificum est potius & crudeliũ, quàm iureconsultorum & theologorum; ideoque consulto existimo omittendam.

Torquere reos res laudabilis.

Laudo equidem consuetudinem torquendi reos, maxime his tẽporibus, quibus facinorosi vix vllis cruciãtibus delicta cõmissa fatẽtur: immo sæpe multi, quorũ insignis est audacia & impudentia, vltro delinquunt cũ spe superãdi tormenta, quæ per maleficia euitãt, vt docui cum Eymerico supra super 3 modo processum fidei terminãdi. §. aliqui sunt etiã maleficiati. at vehementer reprehẽdo sanguinarios iudices, qui vt vanã & inanẽ, nescio quam gloriam aucupentur, noua genera tormentorũ contra ius & fas misellis reis imponũt, ita vt præ sæuitia aut deficiant in tortura rei, aut membra rumpantur, ita vt in perpetuũ reddantur inutiles. id quod grauiter etiã reprehẽdit Antonius Gomez to. 3. varia. resolutio. cap. 13. nu. 5. Vsitatus ergo modus nec periculosus in tormentis retineatur, & Christiani iudices habeant illa Iurisconsulti verba ante oculos in l. quæstionis modum. ff. de quæstio. videlicet: Itaque quæstionem habere oportet, vt seruus saluus sit vel innocentiæ, uel supplicio. quod recte quoque admonuit Panormitanus in e. cum in contemplatione. q. 3. num. 4. extra de regul. iuris.

In crimine hæresis omnes priuilegiati torquẽtur & quare.

His constitutis, quæ in genere ad indicia & tormenta spectant nunc; ad personas quæ torqueri possunt, accedamus: & quamuis in alijs causis & delictis quædam sint exceptæ personæ, veluti doctores, milites, decuriones, nobiles, horumque filij, item impuberes, id est, minores quatuordecim annis, item senes, & si qui sunt similes. l. milites. l. diuo Marco. l. decuriones. C. de decurio. l. 3. §. pæna militum. ff. de re milit. vbi copiose Doctores. quod omissis cæteris tradunt eleganter Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 13. numero 3. & seq. & Joannes Roias in singularibus fidei, singula. 209. incipien. Torqueri non possunt.

In hoc tamẽ hærescos grauissimo & horrẽdo crimine, nullũ priuilegium, aliquã personam tuetur, sed omnes torqueri possunt. l. 4. C. ad l. Iuliã maiestat. l. et si excepta. C. de malef. & mathe. Angelus tract. de malefi. verbo, fama publica. Couarruuias lib. 2. varia. resolut. cap. 9. nu. 4. Paulus Grillandus tract. de quæstion. & tortura, q. 6. circa finem, Antonius Gomez & Ioã. Roias locis præcitatis, Simancas de catho. instit. tit. 95. num. 44. & seq. & ratio potissima est fauor fidei. interest enim plurimũ reipub. hæresis detegi crimen, vt coerceatur, ne dum latitat, inficiat & corrumpat fideles. Rursus etiã, quoniã si præfatæ priuilegiatæ personæ ob crimen læsæ maiestatis humanæ torquẽtur, vt probãt pro-

A xime citatæ leges, multo magis torqueri debent ob hæresim, cũ longe sit grauius diuinam quàm humanam offendere maiestatem. c. vergentis, de hæret.

Religiosi mitius torquendi.

De clericis, monachis, & cæteris religiosis personis idem iudicium est; dummodo meminerimus, & ob periculum excommunicationis, si grauius torquerentur & læderentur, & ob dignitatem ipsam, qua decorantur leuius & mitius torqueri debere, nisi delicti enormitas, & indiciorũ grauitas acriorem torturam infligendam suaderent.

Clerici à quo torquendi.

Illud addit Simancas de catho. instit. tit. 65. nu. 50. clericos nõ debere torqueri a tortore laico; nisi forte clerici non possint inueniri, qui id facere velint, aut sciant. B & hæc sententia multum mihi probatur si seruari commode posset Verumtamen vsitatum est iam & communiter receptum, vt à ministris laicis clerici torqueantur.

Sed quantum pertinet ad hunc locum de torquẽdis clericis, eum pulchre & copiose persequitur Bernardinus Diaz in pract. crim. cau. c. 117. quem omnino videas, vt in hac re cautius agas.

Quæ personæ in hoc crimine nõ torqueantur.

Quod autem paulo antea dictum est de personis torqueri prohibitis, quas in hoc crimine torqueri posse ostendimus, verum est, cum torqueri prohibentur ob dignitatem, vel priuilegium: secus si ob ætatem. senectutem, vel partus periculum sint torqueri C prohibitæ; quoniam tunc nec in hoc crimine, nec in alijs exceptis torquebantur, vt optime docet Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 13. num. 3. circa hos tamen quid exerceri possit, tradidi supra in hac 3. parte super 3. modo processum fidei terminandi. §. scio quæsitum. cum aliquot seq.

In quibus fuit regnis etiã Aragoniæ, tortura locũ habet in causa hæresis.

Minores vero 25. annis ob hæresis suspitionem torqueri posse explorati iuris est, vt tradit etiam Simancas de cath. inst. tit. 65. num. 45. minor autem 14. annis torqueri non potest, sed terreri, & ferula cædi, vt dixi in præcitato commentario.

Postremo, quod de personis quibuscunq; torquẽdis diximus in hoc crimine, idem etiã locũ habet in D quibuscunq; locis, in quibus vel ob antiquã consuetudinem, vel ob leges municipales nullus ob delicta torqueri solet, vt in Augusto & semper catholico Aragonũ regno, vnde mihi generis origo est, in quo non potest per iudicem in delictis imponi tortura, vt agnouit etiam Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 13. nu. 1. nam fauore fidei etiam in hoc regno quicunque etiam priuilegiati ob suspiciones hæresis torquebuntur, neque enim tantum debet cuiuscunque loci prævalere immunitas; vt ea in fidei præiudicium quandoque conuertatur.

His ita constitutis, quæ sunt velut fundamenta E futuræ disputationis, nunc ad indicia & causas, ex quibus ad torturam deueniri possit, vna cum Eymerico accedamus.

b ¶ Prima regula est. Quòd si delatus de hæresi reperitur in suis confessionibus uacillans, &c.] *Num. 2.*

An variatio sit indicium sufficiens ad torturam.

Hæc prima regula, quòd per variationẽ delinquentis sumatur indiciũ ad torturam, pugnare videtur cũ regula septima eiusdem quæstionis, in qua dicit auctor propter vnum indicium neminem esse torquendum; variatio autem vnum est indicium. Rursus, ob indicia à crimine remota nullus videtur torquendus, variatio autem indiciũ videtur à crimine

satis

satis remotum: quare dicendum videtur variationem, seu vacillationem delinquentis non facere indicium ad torturam, & hanc sententiam vocat cõmunem Carrerius in pract. crim. nu. 119. vers. quintum indicium est. vbi asserit solam variationẽ, aut mẽdacium, aut pallorem, titubationem, trepidationẽ, & id genus alia, quæ coram indice fiunt, non facere indicium ad torturã, sed quandam suspicionem, cum hoc sit remotũ indiciũ. idẽ tenet Masilius in pract. crim. §. diligenter. idem consi. 51. Grammaticus decis. 34. incipien. In præsenti. Ioannes de Ami. consil. 134. & alij quos ibi Carrerius refert.

Qui dixerint variationem sufficere ad torturam. Verum è diuerso variationem esse sufficiens indicium ad torturam, profitetur hoc loco Eymericus, B idẽ docuit supra in hac 3. par. ti. de cautelis Inquisitorum contra hæreticorum cauillationes, cautela 6. nu. 104. eandem sententiam tenent Goudisaluus tract. de hære. q. 13. nu. 6. Guido de Suzaria tract. de indicijs, & tortura versic. quæ & qualia. nn. 33. Franciscus Brunus tract. de indicijs. par. 1. q. 3. nu. 30. Marcus Antonius Blancus tract. de indicijs num. 220. & alij qui hos sequuntur, & hanc dicunt fuisse sententiam Baldi in l. multum interest, & Bartoli in l. de minore, §. plurimum. ff. de quæst. tametsi quidam dubitent, an Bar. ita senserit, necne.

Quæ concurrere debeat in reus propter variationem torqueatur. Ex his videtur valde difficile definire, quid sit in tanta controuersia inter tot viros graues statuẽ- C dum. ne quid tamẽ parum explicatum, aut indecisum relinquatur in hac frequẽti & quotidiana tractatione, ita mihi videtur sentiendum: Quotiescunque res, de qua agitur cum reo, talis est, circa quã exiguo temporis spatio obliuio cadere non facile præsumitur (quod arbitrio iudicantis relinquitur) & reus non est omnino stupidus, aut obliuiosus, si vel in eadem confessione, vel in diuersis vacillet, & variet, torqueri ob id poterit.

Sed in hoc articulo vltra variationem, sequentia videntur debere concurrere. Primum, quòd variatio, vacillatio, seu mendacium committatur circa substantialia delicti, de quo quæritur. ita tradit D valde singulariter, & iudicio nostro verè, Paris de Puteo in tract. syndicatus, verbo, tortura. lo primo. versic. viso, de indicijs. quem sequitur Carrerius in pract. crimi. nu. 119. & 120. vbi addit solam variationem non facere indicium, nisi & alia concurrãt, de quo paulo post dicam. Hos refert Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. versic. mendacium, & hanc sententiam prudentissimè indicat hoc ipso loco Eymericus, dum ait: Negans tamen id, de quo principaliter inquiritur, quæstionandus est. quare variatio circa extrinsecas quasdam, & remotas delicti circunstantias nullo modo est sufficiens indicium, seu causa ad infligendam torturam.

Rursus præter variationem, & mendacium, necesse est, quòd alia signa delicti commissi à vacillante interueniant, vt quia, verbi gratia, reus aliàs suspectus est de hæresi, vel infamatus, quod id crimen commiserit, de quo interrogatus vacillat, ita Iulius Clarus præcitato loco, & Simancas de catho. instit. tit. 65. num. 33.

Et hanc sententiam ita explicatam appellat cõmunem Plotus in repet. l. si quando. nu. 886. & ita est intelligendus hoc loco Eymericus: quod hoc in A crimine semper contingit, cum nemo in carcerem coniiciatur, nisi magna de delicto commisso præcesserint iudicia. Si quis ergo huius criminis reus, dum legitimè interrogatur, vacillet, peieret, mẽtiatur, ut prædiximus, ob id ad torturam rapi poterit.

Quam ob rem sola variatio, aut titubatio, aut pallor, nisi, & quæ tradidimus, concurrant, nullo modo sufficiunt ad torturam; nam verecundia, timor, periculi magnitudo, rei nouitas, iudicium auctoritas, ira, dolor, recordatio futuræ infamiæ, & cæteræ animi perturbationes, ita sæpe rationem impediunt, & perturbant, vt sæpe etiam sapientissimi, & prudentissimi viri aliena loquantur. quam ob rem diligenter est perscrutandum, an & quando deceat ex hoc indicio ad torturam infligendam accedere. hominibus facinorosis, quibus familiare est vti fraudibus ad occultandam veritatem, facilius ob variationem infligenda tortura erit. — Causæ cur reus sæpe vacillat.

c ¶ Secunda regula est, Quòd si quis repertus de hæresi diffamatus, &c.] Hac regula secunda nullam habet dubitationem; nam si fama sola quandoque, & vnus solus testis aliquando faciunt indiciũ ad torturam, vt in septima regula dicemus, planè ambo simul iuncta pleuissimum facient indicium, & quod hic docet Eymericus, probat satis aperte textus in c. præterea. de testibus. glossa in l. 3. verbo, conuictus, C. ad legem Iuliam maiestat. vbi Cynus. Bartolus, Albericus, Baldus, Salycetus, & Doctores communiter. textus in l. de minore. §. tormẽta. vbi glossa, Bartolus, & communiter Doctores. ff. de quæstio. probat pleuè & efficaciter Antonius Gomez. to. tertio, varia. resolut. c. 13. nu. 7. & 10. & Carrerius in practica crim. nn. 110. & 111. & alij quos in re facili omitto. ergo si quis, verbi gratia, hæreses Lutheranorum secutus, imagines Sanctorum visus fuerit ab vnico teste cõculcasse, fregisse, aut deleuisse, simulq; orta fuerit fama de hoc delicto contra eum, isque coram iudicibus fidei neget, procuidubio ex dictis illius testis, & fama, rapi poterit ad quæst. ac talis quidem est hoc loco Eymerici doctrina, quæ cõis est, & ceruissima, & tutissima. — Num. 3. Fama & unus testis simul sufficiũt ad torturam.

d ¶ Et hoc valet in ciuilibus; in criminalibus autem quanquam vnus testis semiplenam probationem non faciat, &c.] Sententia Eymerici hoc loco est, in ciuilibus causis vnum testẽ omni exceptione maiorem facere semiplenam probationem; in criminalibus autem non facere nisi solum indicium. — Num. 3.

Cæterum non video quomodo eum hic tueri possim; nam communis opinio est, vnum testem fide dignum, & omni exceptione maiorem deponentem de facto, seu delicto per visum, uel alium sensum corporeum, ita vt concludat, etiam in criminalibus E semipleuè probare. glossa in l. admouendi. ff. de iure iurando. verbo, exacto. & ibi Bart. nu. 36. & cõmuniter Doctores. & præcipuè Iason in secunda lectura, nu. 92. glossa in l. in bona fidei, C. de reb. credit. verbo, decidi oportet. circa medium, & ibidem Baldus, & communiter Doctores. glossa. in l. 3. C. ad legem Iuliam maiesta. uerbo, conuictus, & ibi communiter Doctores, quod refert & sequitur Antonius Gomez tomo tertio, varia resolut. c. 12. num. 2 circa finem. idem testatur Zabarella consil. 9. incipien. In facto dominæ Bayetæ. nu. 7. & alij. — Vnus testis idoneus in criminalibus semiplenè probat.

Vnus testis idoneus sufficit ad torquendum.

Atque ex his amplius infertur vnum testē tantum, & talem, qualem nunc descripsimus facere etiam sufficiens indicium ad torturam, vt paulopost etiam indicabo in septima regula.

Cum vero hoc loco in fine huius regulæ Eymericus dicit, vnū testē tātū facere copetens indicium, intelligendū est ex sententia eius, ad inquirendum, non ad torquendū: ne sibi sit contrarius, cum in regula septima dicat, vnū testem tantum non sufficere ad torquendum: nā communis regula est, vnicum testem ad inquirendū sufficere, vt testatur Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. versic. vnus testis. sed hæc amplius in sequētibus suis locis explicabo.

Num. 4.

Fama cū alijs grauibus indicijs sufficit ad torquendum.

e ¶ Tertia regula est, Quòd si quis reperitur de hæresi diffamatus & cum hoc probatur, &c.] Hac etiā regula est apertissima, & verissimo, videlicet, famam de delicto commisso contra aliquem ortam, iunctā cum alijs grauibus indicijs sufficere vt quis torqueatur. verbi gratia, publica fama est legitimè per duos testes probata, per Bucerum malè sentire de Eucharistia sacramento, & hanc famam comitātur alia indicia legitimè etiam probata, exempli gratia, Bucerū raro interesse Missæ sacrificio, quo tēpore de Ecclesiæ præcepto iubetur interesse; aut per vnum testem conuincitur in vniuersum malè sentire de Ecclesiæ sacramentis: profectò hoc casu torqueri poterit, & ratio huius regulæ est, quia fama alijs adminiculis corroborata, sufficiens est indicium ad torturā Gratus consi. 7. nu. 8. lib. 2. et hāc sententiam testatur esse communem Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. quæst. 21. versic. fama sola. & Carrerius in pract. crimi. versic. secundum indiciū. num. 111. vbi plures affert huius sententiæ assertores, quos gratia breuitatis omitto.

Num. 4.

Abbas antiqui sententia de non torquendis clericis nisi sint infamati.

f ¶ Et dicit clericos nō torquēdos nisi infames.] Ex dicto Abbatis antiqui, cuius hoc loco meminit Eymericus, colligimus, qualis sit huius loci sententia. Abbas enim antiquus in capit. grauis. de deposito, vt refert ibidem Panormitanus, num. 6. versic. nota vlterius. dicebat se nunquam reperisse, quòd clericus possit torqueri nisi sit infamatus, quamuis alia concurrant indicia, & hæc sententia communi multorum insignium iurisconsultorum voto recepta est, quos refert, & sequitur Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. capit. 117. idem in regula 125. incipiente: Confessus de Crimine. in tertia sublimitatione. quod ipsum probat latissimè Carrerius in practica criminali, num. 161.

Et quamquam hæc sententia benigna sit, & plurimum clericis faueat; nihilominus verior videtur aduersa opinio, quam sequitur Panormitanus in dicto cap. grauis. de deposito, num. 6. & Alciatus in cap. 1. de officio ord. num. 43. & Simancas de catho. insti. tit. 65. num. 48.

Clericus in hoc crimine etiam nō infamatus torquendus.

Et tametsi plurimi priorē illam sententiam sequātur; ea tamē nulla certa ratione nititur, nec iure probatur, vt optimè monuit Panormitanus præcitato loco, hæc vero posterior rationib. nō vulgaribus nititur, quas Simācas paulo ante relatus commemorat: quibus adde iniquū videri, & valde à ratione remotū, si in causa fidei iustissimis, & euidentibus indicijs concurrentibus non posset torqueri clericus, nisi & infamia laboraret. quare torquebi-

A tur ille quidem sicut & cæteri laici ex legitimis indicijs præcedentibus; mitius tamen & rarius, vt supra diximus §. de clericis. cætera ad hāc regulā spectantia amplius in sequentibus declarabuntur.

Num. 5.

Vnus testis cum grauib. indicijs sufficit ad torturam.

g ¶ Quarta regula est, Quòd si quis reperitur super crimine hæresis habere contra se vnum testem de scientia, &c.] Hac regula etiā est certissima, & plus quā manifesta: quoniā cōmunis opinio est, vt in secunda regula diximus, vnum testē etiā in criminalibus facere semiplenam probationem, & per consequens facit indiciū sufficiens ad torturā: quare multo magis indicium faciet, si cum teste concurrant alia indicia vehementia aut violenta. quod exigit hoc loco Eymericus, non quòd aliter res trāsigi non possit, sed quia auctior securiora docet.

B

Vnus testis fide dignus sufficit ad torturam.

Itaque vnus solus testis de visu siue scientia, vt quia verbi gratia, audiuit Lutherū dicentē, nō esse purgatoriū; aut vidit Lutherū imagines sanctorum delentem, & similia. si sit fide dignus seu omni exceptione maior, cui nihil opponi possit, quamuis nulla alia indicia concurrāt siue vehemētia, siue leuia sufficiēs indicium facit ad torturam. Romanus consi 451. incipien. Quedam mulier, nu. 4. Clarus in pract. crimi. q. 21. versi. vnus testis, & hanc sententiam vocat communem Antonius Gomez tomo. 3. varia. resol cap. 13. nu. 7. tenet etiam Carrerius in C pract. crimi. num. 110. vers. primo maius indicium. quibus omnino censeo subscribendum.

Non dubito tamen posse quādoq; indices à tortura abstinere, etiamsi adsit vnius fidelis testis dictum, quando reus eius est qualitatis, & probitatis, vt facile delictum præsumi nō possit: tunc enim tutius erit obseruare ea, quæ postulat Eymericus in hac regula, quæ verissima sunt, & securissima.

Num. 6.

Quæ sint leuia indicia quę grauia, & quæ violenta.

h ¶ Quinta regula est, Quòd si quis reperitur cōtra se habere plura indicia, &c.] Marcus Antonius Blancus tracta. de indicijs nume. decimo, loquens de vario genere indiciorum, ita habet: Distinctio autem indiciorum leuium, & indiciorum D grauium cognoscitur hoc modo: nam si frequenter, & facilè hoc ab illo contingit abesse, tunc est leue indicium: si autem frequenter & facilè contingit adesse, tunc est graue indicium. hac ille. his consentis quod diximus supra par. 2. super quæst. 55. vbi habes plenissimè explicatum quidquid attinet ad cognoscenda indicia, suspiciones seu præsumptiones leues, vehementes, & violentas: quibus adde Locatum in opere iudiciali, verbo, suspicio. nu. 9. & multis sequentibus.

Et de culpis vnde oriantur violenta indicia de hæresi, habes locum insignem in concilio Narbonensi c. 29. quod retuli supra parte 2. super quæst. E 50. §. factis autem.

Ex indicijs vehemētib. aut violentis torqueri potest reus.

Cognitis ergo culpis, factis, seu dictis, vnde indicia vehementia, aut violenta cōtra aliquem de hæresi oriantur, facillimum erit percipere, quod hoc loco tradit Eymericus, cuius doctrina talis est: ex vehementibus, aut violentis indicijs torqueri aliquis potest, absque infamia, vel testibus.

Hæc sententia verissima est, & communis, quam probat Bartoli doctrina, in l. fi. ff. de quæst. nu. 6. quē sequitur Marcus Antonius Blācus in tract. de indicijs, in 6. præmisso, nu. 39. cū multis sequentibus, & nu-

& nu.178. & cæteri communiter Criminalistæ. nã si vnum tantum indicium vehemens, seu violentum, propinquum tamen & cum crimine coniunctum sufficiens facit indicium ad torturam, vt plenè probabo in vltima regula, & tradunt præcitati: multo magis facient duo, vel plura simul iuncta, & de hac re nulla est dubitatio.

Si quis ergo scienter præstitisse auxilium, consilium, vel fauorem hæreticis conuincatur: item probetur, eundem citatos pro hæresi informasse qualiter debeant tacere veritatem, aut dicere mendacium: quoniam hinc vehementia indicia oriuntur, cum hæc operantem reddant de hæresi vehementer suspectum, iuxta veram Eymerici doctrinam parte 2. quæst.56 num.3. & 4. torqueri poterit.

Et iuxta hãc sẽtẽtiã, multo magis poterit is torqueri, aduersus quẽ violẽta indicia sunt probata. Casus autem ex quibus oriũtur indicia seu præsumptiones violẽtæ numeraui supra in hac 3. parte, nu. 109. super tit de signis, & indicijs, quibus diuersarũ sectarum hæretici cognosci possint. §. illa facta.

Ex leuibus autem indicijs quemadmodum nemo capiendus est in hoc crimine, nec in carcerem mittendus iuxta veriorem sententiam, vt alibi ostendimus; ita nemo est torquendus.

Num.7. In multis indicijs torquẽdus reus. i ¶ Sexta regula est: Quòd si quis reperiatur de aliqua hæresi diffamatus, &c.] Hæc regula apertissimè consequitur ex traditis in superioribus: nam si infamia sola quandoque sufficit ad torquendum, vt dicemus, & solus vnus testis, et solum vnum indicium propinquum vehemens, multo magis sufficient hæc omnia simul iũcta, quod patebit amplius ex his quæ proximè dicemus.

Num.8. K ¶ Septima regula est, propter infamiam tantum, &c.] Hæc postrema regula cæteris lucem affert: nam in ea declarat qualiter superiora sint intelligenda. verum quæ proponuntur in ea valde disputabilia sunt, in primis vero vtilia, & vsu frequentia, & propterea singulatim cuncta explicabo, ne quis obscuritati, aut dubitationi locus in hac tractatione relictus esse videatur.

Ex sola fama nemo torquendus. Primum ergo dicit, Propter solã infamiam neminem esse in hoc crimine torquendum. Quæ sententia vera, & communis est: nã sola fama, seu infamia in criminalibus nõ facit indiciũ ad torturam. Bar. in l. milites. C. de quæst. Ant. de But. & communiter Doct. in c. veniens. & primo. de testibus Ioan. And. in addit ad Specu. tit de proba. §. videndum. ad num.19. verbo sciant. Aug. tract. de malef. verbo, quod fama publica. num.41. Panor. c. 1. nu. vlt. de purgat. cano. & hanc opinionem vocat communem Marsil. singu. 97. incip. Fama sola. & Iaf. in repe. l. admonendi, num.251. ff. de iureiur. & cæteri quos refert Petrus Duennas in reg. 300. incip. Fama in criminalibus. fallentia quarta.

Ob solam famam quando quis torquendus. Verum hæc cõmunis opinio quãdoque fallit: nã primo sola fama, seu infamia sufficere dicitur ad torturam, quãdo est vehemens. ita expressè concludit Bart. in consi.191. incip. Domino paci. quod sequitur Bald in cap. 1. § iniuria de pace iuramento firmanda, in vsibus feud. Fely. in c. veniens. 1. de testibus nu.15. Marsilius in pract. crimi. §. diligenter. num.19. idem consil.3. num.6. & consil.49. nu. 65.

A & singul.97. & 205. Thomas Grammaticus decis. 34. incip. In præsenti. num.52. & alij plurimi, quos refert & sequitur Petrus Duennas in regula 301. incipien. Fama in criminalibus. in prima limitatione, & hæc sententia sæpe locum habere poterit, vt ex tradendis patebit.

Sed tota difficultas posita est in cognoscendo, quæ dicatur fama vehemẽs, & Marsil. in l. de minore. §. plurimum. nu.30. & Grammaticus in dicta deci.34. nu.53. ex Baldo dicunt arbitrio iudicantiũ relinquẽdũ esse, quãdo dicatur fama vehemẽs: quod nos libenter amplectimur; verum declarandum putamus ingratiam lectoris, ne quis temere arbitratu B suo famam vehementem esse facilè pronunciet. Fama vehemẽs, quæ dicatur.

Ergo si à fide dignis personis orta sit, si frequens sit, si ob id quis viciniã, amicosuẽ, aut viros probos, et plures scãdalizauit, et alijs quibusdã modis, quos retuli supra in hac par.3. super 2. modo processum fidei terminandi. §. sed quæret quispiam. malam de se opinionem seminauit; is vehemẽter diffamatus cẽsẽdus erit, & ob id torqueri fortassis iuste poterit.

Ad hæc, sola fama indiciũ sufficiẽs præstabit ad torturã, cum reus, de quo mala fama inualuit, aliàs erat malæ opinionis, & famæ, malæ vitæ, & malis moribus prȩditus. Gãdinus tract. de malefi. in rub. C à quo vel à quib possit fama incipere. nu.12. Augustinus Ariminẽsis apud Angelũ. tract de malefic. verbo, quòd fama publica. nu.44. quos refert & sequitur Petrus Duẽnas in dicta regula 301. incip. Fama in criminalib. in 3. limitatione. quib. in hoc crimine propterea libẽtius cẽseo subscribẽdum, quoniã qui deprauatis sunt moribus præditi, facilius in errores, & hæreses labũtur, quã alij, & præsertim in eas, quę oriũtur ab eo vitio, quo sunt irretiti: nam intemperatissimi, & ad venerẽ multum procliues facilius inducuntur ad credendum supplicem fornicationem non esse peccatum. vnde aduersus tales ob solam infamiam, legitimè tamen probatam, poterit Inquisitor ad torturam accedere.

D Præterea, quãdo simul cũ fama adesset fuga delinquẽtis, is torqueri posset. auth. de exhiben. reis. §. si vero. auth. de sanctissimis Episcopis §. si quis autem. Bart. in l. fi. ff. de quæst. Gratus consil.48. nu.8. volum,2. Ioannes Imola, & ibi Felyn. nume. 6. in cap. nullus de præsumptio. immo Antonius Gomez. tom.3. varia. resolut. cap.13. num.10. versic. quartũ indiciũ. addit, solã fugam post delictum commissum sufficiens indicium esse ad torturam, quod qualiter intelligi debeat, pulchre docet Carrerius in pract. crim. nu.112. versi tertium indicium. Fama cum fuga sufficit ad torturam.

Item, fama cũ dicto crucesignati seu familiaris E sãcti officij, seu cuiuslibet alterius catholici contra aliquẽ, sufficiẽs facit indicium ad torturam. Barto. consi.191. incip. Domino paci. Paris de Puteo in tract. syndicatus. verbo, an fama. nu.3. & Marcus Antonius Blãcus tract. de indicijs. nu. 315. & alij. Quod & verũ est, quãuis hoc non præstet sola fama, cũ dictum vnius (quem syndicum siue officialem vocant præcitati) quasi testis superaddatur. Fama cũ dicto vnius sufficit ad torturam.

Iam sola fama dicitur facere plenũ indicium ad torturã, cum originem habuit ab honestis personis & fide dignis. Marsilius in dicta l. de minore §. plurimum, nu. 30. ff. de quæstio. Salycetus in l. ea quidem. Fama à fide dignis orta sufficit ad torturam.

dem.C. de accusat. Franciscus Aretinus in dicto c. veniens.nu.36.de testib. Panius Parisius consi.153. incip. In causa ista, nu.12.vol.4. facit tex. in c. cum in iuuentute. de purga.cano. hoc ipsum profitetur expressius Hyppolitus Marsilius consil. 3. incip. Sæpe ac sæpius decreui, *nu.5. & ratio esse potest, quoniam personæ honestæ & integræ, a quibus fama duxit initium (iuxta ea quæ in superioribus tradidimus) vehementem famam faciunt; ex vehementi autem fama torqueri reus potest, vt ostendimus paulo ante. §. verum hæc.*

Fama orta simul cũ delicto an sufficiat ad torturam.

Denique sola fama indicium faceret ad torturã quando orta esset contra aliquem à personis fide dignis, cum primum delictum est commissum; verbi gratia, si cum combusta est Ecclesia, aut Sanctorum imagines deletæ, & fractæ, aut violata Sacramenta, protinus nec temere, nec ab stultis oritur fama, Bucerum id fecisse; tunc is, & capi poterit, & torqueri: quoniam fama statim cum commisso crimine orta, criminis inesse videtur. ita Gaudinus tract. de maleficijs, tit. de quæst. & tormentis, nu. 39. vers. sed de vno quæro. quem refert & sequitur Franciscus Casonus tract. 8. de indicijs, ex dicto in delicto, seu post delictum, cap. 2. num. 2. & alij.

Verum plurimum in hoc casu pendendum existimo à quibus fuerit orta fama; item an verisimiliter is qui infamatus est, id delictũ cõmittere potuerit: nã vt in eodem exẽplo persistamus, si Bucerus male putabatur prius de sacris imaginib. sentire, si raro visus est eis caput aperire aut reuerentiam exhibere, forte torqueri poterit. itaq; ne quid durius dicam, tũc crederẽ ex fama orta cõtra aliquẽ, quamprimum fuit delictum commissum, ad torturam posse deueniri, quando alia cõcurrerẽt adminicula, aliæq; cõiecturæ verisimiles præcessissent: qđ arbitrio prudentis iudicis arbitror relinquendum.

Num. 8. Vnus testis sufficit ad torturam.

l ¶ Aut vnicum testem de scientia tantum.] *Ex his quæ diximus supra super secunda, & quarta regula sit perspicuum vnicũ tantum testem omni exceptione maiorem idest, talem cui nihil opponi possit, facere sufficiẽs indicium ad torturam, cum quia etiam in criminalibus facit semiplenam probationem; tum quia qui dicto vnius testis vrgetur, grauiter est de crimine infamatus apud iudicem competentem: & propterea absque vllo erroris periculo torqueri potest, & hæc est communis opinio, ut ait Ruinus cons. 147. lib. 5. quam tenent alij, quos refert & sequitur Iulius Clarus in pract. crim. q. 21. vers. vnus testis. Eymericus vero, ut tutiora traderet, non sufficere unum testẽ dixit, & eius dictũ verissimum est, quando testis non esset omni exceptione maior: tunc enim non faceret indicium ad torturam, nisi alia concurrerent indicia, & adminicula.*

Num. 8. An ex uno indicio uehementi, aut violẽto quis torqueri possit.

m ¶ Aut iudicium uehemens, uel uiolentum tantum.] *Grauis est difficultas, An propter vnum iudicium tãtum vehemens, aut violentum aliquis torqueri possit. hanc quæstionem monet Bar. in l. fi. ff. de quæst. nu. 6. quam prosequitur copiosè Marcus Antonius Blancus tracta. de indicijs, num. 39. versic. 6. præmitto.*

In hoc dubio non desunt qui dicant arbitrio iudicũ esse relinquendum, an sufficiat vnum indiciũ, vel contra plura exigantur ad torquendum; leges enim loquentes de indicijs idoneis, & sufficientib. ad torturam, oẽs ferè loquuntur in plurali; ut in l. 1. in prin. & in l. vnius. §. 1. & in l. vlt. ff. de quæst. vbi plura indicia postulari videntur. Aliquæ tamẽ glossæ sunt, quæ videntur sentire vnum tantum indiciũ sufficere; ut in l. si quis. C. ad leg. Iuliam maiest. & in l. vlt. ff. de quæst. vbi glossa, verbo, suspicionibus. de suspicione loquitur in singulari. quæ omnia latius prosequitur Salycetus, in l. vlt. C. de quæst. n. 7. vers. quæro, an sufficiat vnum indicium.

Verum omissis in hoc articulo prolixis multorũ altercationib. breuiter & resolutiuè dico, quòd si indicium est leue, & remotũ à delicto; tũc nõ sufficit ad torturã absq; alijs adminiculis suffragantib. & ad crimen ipsum propius accedentib. iuxta doctrinã cõem traditam à nobis in præcedẽtib. quare sola fama, quia inditium est a crimine remotũ, regulariter non sufficit ad torturam. de cæteris indicijs, & præsumptionibus leuibus idem est iudicium.

Si vero indicium est propinquum, vrgens, vehemẽs, & (vt cum Eymerico loquar) violentũ; tũc vnicũ sufficit ad torturam, vt vnus bonus testis de visu, uel confessio extra iudiciũ, vel res furto sublata apud aliquem reperta. ita Bar. in d. l. fin. nu. 6. ff. de quæst. Saly. in l. fi. C. de quæst. & Marcus Antonius Blãcus trac. de indicijs. nu. 45. vbi dicit hanc esse communem opinionem, à qua in praxi non est recedendum: quoniam hæc indicia licet singularia sint, cum tamen negotium ipsum seu delictum comitentur, & raro ab eo contingãt abesse, absq; dubio sufficient ad torturam. hanc opinionem satis cõfirmant Iulius Clarus in pract. crimin. §. fin. q. 21. vers. vnus testis, & Antonius Gomez to. 3. variar. resol. c. 13. nu. 7. & 8. & cæteri criminalistæ.

Ac postremò de varijs indiciorum generibus, & an ex illis quis possit ad pœnam ordinariam condemnari, videto Boerium decis. 164. incip. Alia insuper orta fuit quæstio.

Quare si hæretici cõbusti ossa uel uestes religiose culta apud aliquẽ reperiãtur, cũ hoc sit uehemẽs hæresis latẽtis iudiciũ, is torqueri poterit, ut intelligatur, quid credat de Ecclesia hæreticos puniẽte.

Idem dicas de illis, qui sciẽter recipiũt litteras, uel munera ab hæreticis missa, nulla causa apparẽte, qua excusari possint. huc referas illa opera, quæ reddũt operãtes violẽter suspectos: ut se circũcidere, hæreticos adorare, dæmones obsecrãdo inuocare, & similia, de quib. plerisq; locis egimus: ob hæc enim indicia etiam singularia torqueri poterũt, quicũq; dixerint se nõ fecisse malo animo; aut non habere errorẽ in intellectu, cũ nõ sit verisimile hæc tã horrẽda à quoquam patrari absque mẽtis errore. Simancas de catho. insti. tit. 65. nu. 52. ex sentẽtia Albertini tract. de agnos. asser. q. 36. in fine.

Ac de varijs quidem indiciorum generibus, quæ ad hunc locum spectant, multis locis egimus, nempe parte 1. super q. 53. §. iam ut nihil. & super q. 5. eiusdem 2. partis. item parte, 3. nu. 109. tit. de signis, & indicijs, quibus diuersarum sectarum hæretici cognosci possint §. illa facta ad Locatum in opere iudiciali uerbo, iudicium.

n ¶ Aut propter indicia uehementia, aut uiolenta tantum.] *Hæc uerba erãt in omnibus codicibus* *Num. 8.*

tam

Locus animaduersus. tam impressis quàm manuscriptis, ea tamẽ omnino duximus omittenda, cum ex diametro pugnent cũ traditis in quinta regula praecedẽti, vbi scripsit auctor, ob plura indicia vehementia, aut violenta aliquem torqueri posse. nec vllo modo crederem hae scripsisse auctorem, sed ab imperito quopiam librario temere, & aliud cogitante, dum scriberet, addita fuisse. & sequentia apertissimè indicant haec non esse auctoris verba, cum protinus adiungat, duo aut plura ex his indicia ad torturam sufficere.

APPENDIX SEV COROLLARIVM ad septem Eymerici regulas de causis torquendorum reorum.

Cõfessio extraiudicialis sufficit ad torturam. Dixi hactenus summatim quidquid pertinebat ad declarãdas septẽ propositas ab Eymerico regulas. sed quoniam ex alijs causis & indicijs amplius rei huius criminis in hoc tribunali torqueri possunt; ideo breuiter eas quoque adiungemus.

Ergo praeter memorata indicia, cõfessio delinquẽtis extraiudicialis sufficiens quoque indicium erit, & probabile satis ad torturam. glossa singularis in l. capite quinto. ff. de adulterijs, vbi Bartolus, Raynerius, Angelus, & cõiter Doctores. Bart. in l. fin. nu. 6. ff. de quaest. et caeteri, quos longo ordine refert Antonius Gomez to. 3. variar. resol. cap. 13. num. 8. & 9. & Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 21. vers. cõfessio extraiudicialis. & Carrerius in pract. crimi. num. 121. vers. septimum iudicium.

Si quis ergo dixerit inter amicos, aut alibi (referendo, seu iactãdo, aut gloriando, aut alijs modis, vt saepe contingit) se saepius concionibus haereticorum interfuisse, coenam more eorum sumpsisse, Mahometum adorasse, daemones inuocasse, aut aliquid haereticale dixisse vel commisisse, vbi constiterit per testes legitimos de eius confessione extraiudiciali; vocari poterit, & interrogari, & vbi expediens fuerit, iudicatum in carcerem mitti; & si negat, torqueri ob illam confessionem poterit.

Ad haec si factum vel dictum haereticale confiteatur, intentionem autem prauam haereticandi neget, torqueri poterit, vt intentionem declaret, & hoc postremum vere asserit Albertinus tract. de agnos. assertionib. q. 36. circa finem, quem sequitur Iacobus Simancas, de catho. instit. tit. 52.

Addit Antonius Gomez to. 3. varia. resol. nu. 8. vers. 2. quia, multorum, quos ibi refert, sentẽtiã esse, vsqueadeo verũ esse confessionẽ extraiudicialẽ esse sufficiens indicium ad torturam, vt si reus positus in tormento confiteatur delictũ, non requiratur postea aliqua perseuerãtia vel ratificatio, quia sufficit illa confessio extraiudicialis, quae praecessit, vt postea plenè probet confessio quae sequitur in tormento, vt reus definitiuè condemnetur sine aliqua alia ratificatione: licet aliàs regulariter semper requiratur, quando positus sit in tormento ratione aliorum indiciorum, & confiteatur delictũ.

Cõfessio extraiudicialis in tormentis iterata, ratificari debet. Verũ haec sententia obseruãda non est in praxi. tũ quia nullo iure nititur; tum quoniã generaliter ius disposuit cõfessionẽ factã in tormentis ratificãdã: postremo, quia cum confessio extraiudicialis iã sit suum effectum operata, vt scilicet ex ea reus

A torqueri possit, non debet alium effectum operari, vt scilicet non requiratur ratificatio. ita asserit, & verè, Antonius Gomez praecitato loco.

Si quis autem fuerit sacerdoti confessus, isque vel per malitiam vel per imprudentiam aut ebrietatem confitentis delictum detegat, talis confessio seu reuelatio nullum prorsus effectum producit, vt dixi supra par. 2. super concilio Tarraconensi. §. sed hic est pulchra difficultas & §. seq.

An autem socius criminis faciat indiciũ ad torturam, quaeri solet: sed verior & receptior sententia est, non sumi hinc ad torturã indicium, quãuis qualis qualis praesumptio inde oriatur Boerius deci. 319. inci. Socius criminis. Ioannes de Anania cõs. 59. incip. visa inquisitione, Grammaticus, decis. 28. incip. Magnificus Ioannes. num. 14. & alij multi per hos relati. Socius criminis an faciat indicium ad torturam.

B Si tamen duo socij criminis aduersus aliquem deponant, & is negetis tunc torqueri poterit. Boerius dicta decis. 319. Iulius Clarus in pract. crim. §. fin. q. 21. ver. sed pone.

De confessione facta coram iudice incompetenti, an faciat indicium ad torturam, longa à nostris institutitur disputatio, quae cum ad hoc negotium conferre possit, non est consenmenda: sed cum breui oratione concludi non possit, videndus est Clarus in pract. crim. §. fi. q. 21. vers. sed hic quaero.

C Libri vero haereticorum apud aliquem reperti, an indicium faciant ad torturam, ex qualitate personarum, penes quam repeciuntur, pensandum erit, iuxta id quod tradidimus supra in hac 2 par. super cap. Fraternitatis. debaret.

Postremo videndũ est: An cum disputatur in hoc tribunali, nũ reus sit torquẽdus nec ne, debeat eius aduocatus ad disputationẽ admitti, vt videatur nũ sufficientia sint indicia ex quibus est torquendus reus: et chagatur de grauissimo delinquẽtis praiudicio, ne indefensus videri possit, vocãdũ esse aduocatũ vt reum iuste, si potest, tueatur, respondit Auctor repertorij Inquisitorum, verbo, aduocatus. §. sed an aduocetus, et verbo, tortura: §. an aduocatus. An aduocatus admittatur, cum quaeritur an indicia sufficiant ad torturam.

D Hoc exploratum est, indiciorum exemplum, seu copiam reo dandam esse, & concedendam dilationem ad ea diluenda, & suam innocentiam probandam. hoc. n. & naturalia & humana iura fieri iubent, & iurisconsulti vno ore fatentur, & tradũt passim criminalistae, quos in re facili cõsulto omitto: interim videto Antonium Gomezium tom. 3. variarum resolut. c. 13 nu. 21.

DE TESTIBVS IN negocio Inquisitionis.

E

COMMENT. LXII.

An inquisitor cogere possit testes ad testificandum.

SVMMARIVM.

1 Inquisitor super crimine haeresis, & id contingẽtibus testes recipere potest.

2 Et ad veritatẽ dicendã iuramentũ illos cogere

3 Ac eos iterato examinare.

Sexagesima secunda quæstio est: Vtrum Inquisitor testes possit compellere ad iurandum de dicenda eidem in causa fidei veritate, ac etiam pluries eos examinare?

1 Respondemus quòd sic: nam Inquisitor potest, & debet inquirere super hæretica prauitate, & in tali Inquisitione testes examinare, de qua testium examinatione habetur in cap. Vt officium. §. verum. de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Verum quia in tam graui crimine cum multa oportet cautela procedi (vt in reus sine vllo perforatur errore dure ac digne seueritas vltionis) volumus, & mandamus, vt in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, &c.

2 Testes [a] autem cogendi sunt in causis ecclesiasticis veritatem deponere medio iuramento. extra de testi. cogen. Peruenit, aliàs testimonium non valeret. & extra de hæret. c. Excómunicamus itaq; . §. adijcimus. dicitur, quod Archiepiscopus vel Episcopus, (& idem de Inquisitore) parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiá si expedire videbitur, totam viciniam iurare compellat, & sequitur infra: Si qui vero ex eis iuraméti religionem obstinatione damnabili respuentes iurare fortè noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

3 Quòd [b] autem pluries possint examinari, ita docet Archi. in c. Vt officium. §. verum. super ver. testium. vbi dicit sic: Inquisitor debet esse solicitus, vt si testes confusè deposuerint, & de causa scientiæ minus plenè requisiti fuerint, quod iterato cú eis inquirat: nam hoc de iure fieri potest. extra de testi. Per tuas. Ad hoc. ff. de quæst. Repeti.

Supra pag. 107.

COMMENT. CXI.

Disputatio de testibus.

Eymericus absoluta disputatione de tortura, alteram nunc exorditur de testibus; cuius cognitio quàm sit vtilis & necessaria, res ipsa indicat. prosequitur vero hanc tractationem multis quæstionibus, quas singulatim tutiora & communiora tradentes breuiter enarrabimus.

Sed illud præfandú est; circa testes in hoc crimine multa esse singularia fauore fidei inducta, quę in alijs criminib. nó admittűtur: quæ qualia sint, suis locis declarabitur. & in hac prima quæst. duo potissimű docet. primű est de cópellendis testibus: alterum de eisdem interrogandis, ibi: Quòd autem pluries.

Testes quicűque i hoc crimine cogentur ad testificandum.

Quantum ad primá conclusioné attinet, licet dubitatű sit, an in causis criminalib. testes cogi possint ad testimoniű ferendum. c. dilectorű. de testi. cogen. nunc tamé omissis in hac re futilibus quæstionibus dico in crimine hæresis quoscunque quacűque auctoritate præfulgeant, compellendos esse ad iurádum de dicenda veritate. Záchinus tract. de hæret. c. 13. nu 9. & ibi late Campegius. Reperto. Inquisitorum, verbo, testes. §. an si testes: Fely. in d. c. dilectorum, num. 3. de testib. cogen. Ioannes Roias sing. 197. incipiente, Testificari in criminalibus. *Simácas de catho. instit. tit. 64. num. 12. & seq. & alij.*

Nec vero putandű est, ab hac regula aliquos eximi, quoniá omnes cópelli possunt non obstante quolibet priuilegio. faciunt quæ tradunt Innocentius in c. 1. nu. 5 de test. cogen Host. & Ioan. And. in d. c. dilectorű. de test. cogen. Repertorium Inquisit. verbo, testes, §. an si testes. Ioan. Roias in dicto singu. 197. Socinus regula 509. incipiente: Testificari in criminalibus *fallétia 3. item compelli possunt quilibet religiosi, Syluester in sum. verbo, testis, q. 8. Campegius ad Zanchinum c. 13. versi. et quoniam. tradit Archidiaconus in cap. vt officium. §. verum quia. de hæret lib. 6. relatus supra parte 2.*

A testificando i hoc crimine nemo excusatur.

Sed pręter cęteros singulariter Guido Fulcodius hoc docuit in cósultationibus ad Inquisitores, q. 8. in hac verba: A ferendo testimonio priuilegiatos excusari non puto, nisi super hoc ipso priuilegiű speciale haberent, quia ad veritatem detegendam in hoc casu omnes tenentur, vt infra dicá: sed nec iuramento, vel uoto in contrarium emisso: nam licet veritatem celare pessimus hosti vel persecutori, vt 22. q. 2 ne quis. iudici tamen veritatem inuestiganti eam occultare mortale peccatum est, vt 11. q. 3. quisquis. ergo iuramentum vel uotum in contrarium emissum non est seruandum. 22. q. 4. in malis. & determinat quæstionem expresse, extra de testi. cogen. peruenit. & c. vlt.

Sed nec excommunicatio ordinarij nocet, qui illos excommunicato præsumpsit, qui coram Inquisitoribus deponerent veritatem: Tum quia nó potest inferior superioré suis diffinitionibus subiugare. 21. dist. inferior. Tum quia maiori est potius obediendum. 11. q. 3. qui resistit. Tum quia huiusmodi sententia cótinet errorem expressum. extra de sent. excó. per tuas. nec est quæstio, quin in crimine hæreseos testes sint compellendi vt extra de hæret. excómunicamus. *hactenus Guido Fulcodius, à quo nusquam discedit hic Eymericus.*

Sed opportune hic quęritur, an si aliquis vocatus ab Inquisitoribus ad testificandum contra aliquem, & non impeditus, recuses venire, aut dicere testimonium, pręter alias pęnas, quas propterea meretur, fiat etiam suspectus de hęresi; & tanquá fautor, aut celator hęreticorum haberi & puniri possit. Geminianus & alij, in c. vt officium. §. verű. de hęret. lib. 6. compellendum dicunt esse testem, si se à dicédo testimonio subtraheret in hac causa, sed dubitationi propositę non satisfaciunt.

Testis renuens dicere testimonium, an sit suspectus.

Ego distinguendű putarem, an is testis vocetur ad testificandű contra personas sibi sanguine vel affinitate cóiunctas, vel amicissimas, vt cótra parentes, fratres, & alios ascendentes, vel descendentes, vel transuersales, an vero contra alios quoslibes cum quibus sanguinis nec magnę amicitię vinculo est coniunctus: nam in primo casu quamuis ob inobedientiam & contumaciam, quia Inquisitoribus non satisfecit in hac causa, iusta pręcipientibus, puniri possit, at non videtur vlterius suspectus tanquam fautor vel celator habendus, quoniam affectione carnali potius, quam aliquo intellectus errore, aut odio contra fidem catholicam id facere pręsumendum est, argumento eorum quę diximus supra par. 2. supra quęst. 56. §. seu aliàs fauorem.

In secundo vero casu fautor quádoq; censeri poteris, aut celator, & veiut talis puniédus cósiderata personę, & negotij de quo agitur, & inobedientię

tiæ, aut contumaciæ qualitate.

Celatores in hac causa qui dicãtur.

Nomine autem celatorum hoc loco non solum intelligimus eos, qui quos cognoscunt hæreticos, aut suspectos, omittunt iudicibus reuelare, cum possint, iuxta concilium Tarraconense relatum supra par. 2. §. Celatores. sed illos quoque multo magis, qui coram iudicibus stricter & prudenter renuunt comparere, vt hæreticos occultent, aut postquam comparuerint de illis interrogati, supprimunt malitiose quam noscunt veritatem, ne illi contra quos proceditur, deprehendantur, aut puniantur

Num. 2.

Testes iurare debẽt cũ deponunt.

a ¶ Testes autem cogendi sunt, &c. veritatẽ deponere medio iuramento, &c. alias testimonium non valeret.] *Hoc ipsum docuit Eymericus supra in hac 3. par. nu. 82. vbi dixi in §. quilibet horum.*

Et quamuis iuramentum sit de validitate testimonij, quia sine iuramento testimonia testium non valent. l. iusiurandi. C. de testibus. non tamen est de substantia & essentia testimonij. sed de his vide Repertorium Inquisitorum, & Locatum in opere iudiciali verbo, iuramentum,

Num. 3.

Testes sæpius examinãdi.

b ¶ Quòd autem pluries possint examinari, ita docet, &c.] *Hoc ipsum docuit iam olim luculenter Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores q. 15. c. 16. & 17. in hæc verba:* Et si testes inueneritis confuse deposuisse, & de causa scientiæ minus plene requisitos fuisse, suppleatis omissa; & eos de causa scientiæ, & causa causæ, vbi faciendũ videbitur, sollicite requiratis; quod sic fieri posse, scilicet iterari testium interrogationes omissas, dicit decretalis de testibus, per tuas. & concordat l. ff. de quæstio. repeti.

Cap. 17.

Et hoc dico cum tanta diligentia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur, præcluditur uia iuris in notitia testium, & reddendis interrogationibus, prout in iure fieri consueuit: & quanto magis eis præcluditur, tanto sollicitudo maior vobis incumbit; adeo quòd etiam de inimicitia testium per vos debetis inquirere, cum non possint alij diuinare: & nisi testes plene & plane in omnibus concordauerint, melius est vobis purgationem indicere, uel differre sententiam, quàm damnare. *hactenus Fulcodius, quibus nihil potest prudentius vel tutius in hac causa præscribi.*

In causa hæresis clara esse debent testium dicta. & quare.

Tametsi vero in omnibus causis euitandum sit, vt clara & aperta sint testium dicta; in crimine tamen hæresis id est præcipue obseruandum, præsertim cum sæpe contingat ex vnius voculæ mutatione, additione, subtractione, aut declaratione, vel adesse hæresim, vel abesse: quod in primis contingit testibus imperitis, qui nesciunt veritates catholicas ab erroribus secernere & separare; & propterea in hac causa omnino est vitanda in testium dictis vel obscuritas, vel ambiguitas.

In dubijs dictis id accipiendum qđ delictum excludit.

Sed cũ in dictis testium deponentium contra aliquem de dicto hæreticali contingit obscuritas, seu ambiguitas, ita vt dictum illud & ad delictum & ad non delictum referri possit, aut hæresim includere, seu contra excludere, nec testis aut reus adsit, vel sciat dictũ suũ interpretari: tunc ille sensus accipiendus est, qui delictum excludit. l. si quis intentione. ff. de iudi. Innocentius in c. dudum. de electio. tradit Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 29. nu. 19. & copiosius q. 34. n. 48. et seq. et Ioãnes Royas tracta. de hær. p. 1. n. 199. & seq. quotiẽs .n. verba propositionũ, de quib. reus accusatur, duplicẽ possunt habere sensum, catholicum vnum, hæreticum alterum, sensus catholicus accipiendus est, fauore delinquentis. l. fauorabiliores. ff. de reg. iur.

Exemplũ de propositione habente duplicẽ sensum, vnum catholicum, alterum hæreticum.

In quare, vt cetera exempla omittam, appositissimum est illud quod de Florianis & Colluthianis hæreticis refertur in c. quidam autem 24. q. 3. relato apud Eymericum par. 2. quorum Colluthiani Deum non facere mala asserbant; quæ verba de malo culpæ accepta, catholica sunt, sed de malo pœnæ intellecta (vt illi intelligebant) hæretica sunt; & propterea fuerunt damnati:

Floriani cõtra, asserebãt, Deũ creasse malã, quæ de malo pœnæ sũpta, catholica sunt, hæretica vero de malo culpæ, vt ab illis intelligebatur; quemadmodũ pulchre ibi declarat doctissimus Turrecremata.

Dictũ dubiũ quando non sumẽdum in bonã partẽ.

Verumtamen hæc interpretatio in meliorẽ sensum, tunc iudicio meo locum habet, cũ his qui protulit dictum dubium, vir probus est, & omni mala suspicione carens; tunc. n. in tali viro non est præsumendũ delictum: secus aũt esset censendũ, cũ is qui protulit verbum dubium, alia sinistra suspicione laborabat, vt quia vel infamatus esset de hæresi, vel ex suspectis prouincijs esset, veluti Anglia, Germania, aut similibus, vbi nunc hæreses pullulant, argumento tex. in l. aut facta. §. persona ff. de pœnis. l. quòd si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædil. edic. ibi; Seruos bonos esse, quia nationis non infamatæ quosdã malos videri quia ea nationi sunt, quæ magis infamis est. *hæc ibi. tradit Ioan. Roias (cui libẽter subscribo) tracta. de hære. par. 1. nu. 205. & seq.*

Hæc vero in hoc tribunali magnum momentum habent, ad excusandos rudiores quosdam, qui sæpe absque hæresis malitia propositiones habentes sensum hæreticum proferunt; quales sunt illa: Sola fides sufficit: Deus solam voluntatem respicit, & similes, quæ bene, & male accipi possunt.

Etiam publicatis attestationib testes possunt recipi.

Iam quod de examinandis & sæpius interrogandis testibus confusè deponentibus docet hic Eymericus, locum habet etiam post publicatas attestationes. c. cum clamor, extra de testibus. hoc consilio ab Eymerico relato supra par. 2. & ratio est: quoniam obscurum dictum quod effectum iuris pro nõ dicto habetur glos. in c. si testes. §. in testibus. verbo, simpliciter. 4. q. 3. glos. in c. qui episcopus. verbo, simplicib. 23. dist. concordat textus in l. de ætate. §. si interrogatus. ff. de interrogato. actio. Rursus, quoniã hoc etiam postulat æquitas, ad pleniorem innocentis defensionem. arg. l. 1. §. si quis vltra. ff. de quæst. tradidit Socinus reg. 498. incipiente. Testes publicatis attestationibus. *in fallentia 6. 10. & 11.*

Deniq; publicatis attestationib. non modo ijdẽ illi testes, qui prius deposuerunt, possunt iterũ atq; iterum in hac causa, vbi occasio postulauerit interrogari, & examinari verumetiam & alij testes possunt audiri & recipi. Socinus præcitato loco. Archidiaco. in cap. super hoc de hæret. lib. 6. Carrerius tract. de hæret. nu. 124. vers. sed an publicatus. & Ioannes Royas singu. 22. incipiente. Attestationibus publicatis. *quod intelligo non modo cum recipiuntur ad defensionẽ reorum; verum etiam ad offensam,*

fensam,& pleniorem delicti probationē, quidquid fiat in alijs delictis,idque fauore fidei.tenet Curre rius præcitato loco, cui libenter subscribo secutus Ange.in l.per hanc.C.de temp.appellat. & Geminianum in c.officium. §. verum, de hæret. lib. 6.& Simancam de catho.instit.64.nu.50.& seq.

QVAESTIO LXIII.
An inquisitor debeat solus cum notario examinare testes,siue reos.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor duas religiosas personas adhibere debet in examinibus faciendis.*
2 *Religiosa personæ quænam hic intelligantur.*

Sexagesima tertia quæstio est: Vtrum Inquisitor in examinatione testium & reorum, seu delatorum, cum suo notario debeat esse solus?

1 Respondemus quòd non; immo oportet quòd in tali examinatione, sint etiam duæ religiosæ & discretæ personæ, ut patet in c. Vt officium. proxime alleg.de hæret.lib 6.in uer.uerum. ubi dicitur ita: Verum quia in tam graui crimine cū multa oportet cautela procedi(ut in reos sine ullo pro feratur errore duræ ac digne seueritas ultionis)uolumus,& mādamus,ut in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque cō tingētibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas, in quarum præsentia per publicam(si commode habere poteritis) personam, aut per duos uiros idoneos fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. (Supra pag. 107.)

2 Religiosæ personæ possunt hic intelligi, personæ honestę, siue sint clerici, siue laici: sed magis uidetur, quòd loquatur de religiosis qui religionis habitum receperūt, ut dicit Archid. ibi in glossa.

COMMENT. CXII.

QVæ ad hanc quęstionem spectant copiose tradidit Eymericus supra par.3.num.85.tit.quot personæ esse debeant in examinatione testiū & delatorum.tradunt etiam Simācas de cath.instit. tit. 64.nu.9. Locatus in opere iudiciali verbo, testis. post nu.54.vers.& primo.& alij communiter.ideo vero huiusmodi personæ interesse iubentur,ut quę geruntur,postquam tot sunt oculis inspecta,& tot sensibus insinuatu, falsi suspitionem excludant.

¶ Religiosę personę possunt hic intelligi,&c.] *Idem fere tradit auctor supra 3.p.nu.84.& per religiosas personas Philippus Franchus in c. vt officium.de hæret.lib.6.eas tantum intelligit strictè & presse loquendo, qui religionis habitum usumpserūt,vouerunt q; illa tria, paupertatem,obedientiā, & castitatem: pro his enim multum præsumitur, de quibus in c. cum monasteriū.de statu monacho.* (Num. 2.)

Sed Archidiaconus, Ioannes And. & alij in dicto c.vt officium.§.verum quia per c.denique. dist. 4. optime obseruant,religiosorum nomine intelligi etiam clericos sæculares: quare & hi poterunt huic examini adhiberi, quod & Simancas adnotat de catho.institu tit.64.num.9. (Per religiosas personas qui intelliguntur.)

Et quamquam re vera (vti ego existimo) supra dictæ personæ comprehendantur in dispositione dicti c.vt officium.§.verum quia,de hæret.lib.6.nihilominus, vbi visum ei fuerit Inquisitoribus, discretos et laicos,peritos, honesta vita & spectata prudentię huic examini poterunt adhibere.Primo, quoniam Christiani laici honeste viuētes, large religiosi appellantur.c.ecclesia S. Mariæ.de const.c. fi.de reb.eccl.nō alie. tradit plene Albertinus in c. quoniā.de hær.lib.6.q.1.cōcl.3.n.5. Rursus; quamuis dum est sermo de materia odiosa & pęnali, uerba proprie & strictè accipi debeant.c.statutum. de elect.lib.6.at in materia fauorabili large accipi possunt, vt Albertinus adnotauit pręcitato loco nu.6. (Nomine religiosorum laici quādoque intelliguntur.)

Cum ergo hic sit sermo de fauorabili materia, vt manifestum est,laici adhiberi poterunt. Postremo hoc voluit Eymericus 3. par.nu.84. Denique arbitrio Inquisitorum hæc crederem relinquenda, qui eos adhiberet,quos magis idoneos iudicarent; honestius tamen & decentius est, religiosos monachos,vel clericos sæculares adhibere.

Per discretas autem personas, viros peritos & doctos accipere debemus,qui intelligant negotium de quo agitur sciantq; discernere quod geritur, ut optime interpretatur Archidiaco. in d. c. vt officium.§.verum quia.de hæret.lib.6.nu.14.

Tametsi vero ob causas in principio huius cōmētarij relatas, cum vel rei, vel testes examinantur, huiusmodi duæ religiosæ personæ interuenire postulentur; hodie tamen maiori ex parte processus in sancto tribunali fiunt absq; præsentia, siue interuētu istarum personarum,& eos sic factos tolerat supremus senatus sanctæ Romanæ & generalis Inquisitionis. Et profecto duæ illæ religiosæ personæ, de consilio magis,quā de pręcepto videtur adhibēdæ.

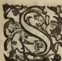
Equidem in hac causa mea sententia est, si fieri commode posset,singulis actibus examinandi reos, aut testes,adhibendas fore has duas personas; aut saltem vtilissimum & consultissimum esset finitis examinibus,repetere omnia coram illis: quod tunc potissimum procurare debent Inquisitores, cum agitur maior aliqua & grauior causa,qualis est relapsi,vel pertinacis,vel cum reus qui examinatur callidus est, cauillosus,& sceleratus.

Cum testes examinantur difficilius possunt hæc obseruari:cum multi nolint coram illis personis deponere contra aliquem, timentes ne reuelentur, aut ob alias causas.

Quòd si quæras,an Episcopi in suis diœcesibus, præsertim vbi non sunt Apostolici Inquisitores,debeant hæc seruare; respondeo debere quidem. quod non obscure significatur in c. per hoc. de hæret.lib. 6.quare rectè Simancas scripsit de catho. instit. tit. 25.de Episcopis.nu.4.quòd Episcopi in procedendo super hoc crimine, eundem ordinem seruare tenentur, quem Inquisitores seruant. (Episcopi in causis fidei eundem ordinem teneant, quem obseruāt Inquisitores.)

QVAESTIO LXIIII.
Excommunicati & socij criminis sint ne admittendi in testes in causa fidei.

Sexagesi-

S Exagesima quarta quæstio est: Vtrum inquisitor excommunicatos, seu participes, uel socios criminis, possit licite admittere ad agendum & testificandum in causa fidei?

Supra pag. 105.

Excommunicati, & socij criminis possunt esse testes in causa fidei.

Respondemus quòd sic, in probationum aliarum defectum, vt patet in c. In fidei. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic; In fidei fauorem, concedimus, ut in negotio inquisitionis hæreticæ prauitatis excommunicati & participes, uel socij criminis ad testimonium admittuntur, præsertim in probationum aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorũ, si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium; aut personarũ tam deponentiũ, quàm eorũ cõtra quos deponitur, qualitate, ac alijs circunstãtijs sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

COMMENT. CXIIII.

Testes aliàs inhabiles fauore fidei admittuntur in hoc crimine.

HIc incipit tractare de testiũ qualitate. vbi notandũ, quòd quamuis regulariter inhabiles, ut excõicati, infames, & similes à testimonio repellantur. cap. 1. de exceptio. c. licet. de probatio. c. testimonium. de testibus. c. testes. 2. q. 7. cum similibus. at in causis fidei propter religionis fauorem, ne tam graue hæresis crimen remaneat impunitum ob defectum probationum, qui aliàs repellerentur ob quẽcumq; defectum, nunc in causis fidei admittũtur, ut apertissime probat textus in c. in fidei fauorem. de hær. lib. 6. hic ab Eymerico citatus. cui peritus cõsentit Cõciliũ Biterrẽse c. 12. in hæc uerba; Quamuis in huiusmodi crimine, omnes criminosi & infames ac participes criminis ad accusationẽ & testimoniũ admittantur. *hæc ibi: idẽ in Cõcilio Narbonẽsi c. 24. et de hoc nulla est ambiguitas.*

In hac vero quæst. & duab. potissimum sequentib. hoc in primis est inquirẽdum, postquã cõstat testes aliàs inhabiles in hoc crimine admitti ad testificandũ: an duo ex illis plene probent, quemadmodũ duo idonei & oĩ exceptione maiores plene probãt.

Multiplex intellectus c. in fidei. de hæret. in 6.

Primũ hoc constituere oportet, varios & multiplices intellectus afferri à Doctorib. super d. c. in fidei fauorẽ. ut patet ex his quæ docent Franciscus Aretinus in c. fi. de testibus. Aegidius Bossius ti. de hæret. nu. 3. & 4. Angelus in l. in iudicio. ff. de accusatio. Sociu. cons. 118. in pri. uolu. Glossa, Ioan. Andr. Dominicus, Franchus, & alij in d. c. in fidei fauorem, Gondissaluus tract. de hæret. q. 13. & Ioan. Royas singul. 189. Incipien. Testis criminosus.

Duo testes minus idonei non faciunt plenã fidem.

Cæteris tamen in præsentia omissis, quãmuis nec inutiles sint, nec inepti, color & receptior dicti c. in fidei fauorẽ. sensus est, prædictos testes periuros, vel excõicatos, uel socios criminis, uel infames, aut deniq; aliàs minus idoneos, in crimine quidem hæresis, seu in criminibus exceptis admitti: cæterum duo ex ipsis non sufficere ad plenam probationem faciendã, vel ad pœnam delicti ordinariam imponẽdam, sed ad præsumptionem vel aliqualem probationem faciendam, vel indicium ad torturam, vel pœnam extraordinariam imponendam. ita Abbas in c. per tuas. nu. 4. de Simo. Felynus in c. testimonium. nu. 22. de testibus Iason in l. 4. §. si tibi ob in- A *dicium. nu. 4. ff. de condi. ob turbem causam. Hippolytus Marsilius in pract. crim. §. diligenter. nu. 56. Gondissaluus tract. de hæret. q. 13. nu. 12. Palacius Rubius in allegatione de hæresi. §. vlt. Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 36. Io. Royas in dicto singul. 189. nu. 11. Aretinus in c. fi. in fi. de testibus. Albertinus tract. de agnos. asert. q. 34. n. 3. & alij plerique; inter quos est Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 21. versic. sed pone. ubi in multis alijs delictis ita seruatum testatur apud illustres insignium ciuitatũ Senatus: nunquã enim ob dicta duorum testium sociorum in crimine, pœnam ordinariam impositã dicit, sed tantum dicit facere indicium ad torturã.*

B *Ex his ergo more nostro in hac causa, quæ grauissima est, certiora, & securiora colligentes.*

Primum hoc ponamus: Duo testes inhabiles & minus idonei in crimine hæresis nõ facient plenam probationem, & proinde reus non punietur pœna ordinaria, sed alia mitiori, arbitrio iudicantis: ex quo cõsequitur, neque relapsum, neq; negatiuum per duos testes inhabiles conuictum, tradendos fore curiæ sæculari: atque hoc axioma consequitur apertissime ex præcitata sententia; quod equidem non obscure videtur indicari in dicto cap. in fidei fauorem. dum ait: Et ex numero testium, *quasi diceret, ex multitudine testium.*

Plures testes quã duo minus idonei, cum alijs cõiecturis plene probant.

C *Nec refert, si quis dicat appellatione numeri duos intelligi. l. vbi numerus. ff. de testib. c. pluralis locutio. de reg. iur. nã ea verba hunc sensum non ferũt; immo uera intelligẽtia est, quòd si plures excõinicati quàm duo, vel participes, vel socij criminis, deponunt cõtra aliquem hæresi, si ex coniecturis aliquibus nõ præsumantur falsa dicero; tunc tales plures quàm duo, additis alijs cõiecturis de veritate criminis sufficient ad condemnationẽ. Propositũ enim summi Pontificis in d. c. in fidei fauorem. hoc fuit, fauore fidei cõcedere, vt testes aliàs inhabiles in hoc crimine testificarentur, non tamen sanciuit, quod duo ex illis sufficerent ad cõdemnationem, &* D *ob id addidit illa verba:* Et ex numero testium. *ita Franciscus Aretinus in dicto cap fina. de testibus. quem sequitur Palacius in allegat. de hæresi. §. vlti. quos agminatim laudant multi ex præcitatis, quibus omnino censeo subscribendum; quoniam & verissima mihi videtur hæc sententia, & tutissima, ac penitus in praxi obseruanda, & pro hac expositione facit quod notat Felynus in dicto cap. testimonium. de testib. num. 22. versic. 2. limitant.*

Plures testes minus idonei quando plene probent.

Sit secundum axioma; Plures quàm duo testes inhabiles & minus idonei in hoc crimine tunc faciẽt plenã probationẽ, & ad condemnationẽ, seu pœnam criminis ordiariam imponendã sufficiẽt, quã- E *do ex circũstãtijs, & cõiecturis, & personarũ qualitate, verisimiliter præsumũtur verũ deponere. & hanc sententiam videntur non obscure probare illa textus uerba in dicto c. in fidei fauorem.* Si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero testium; aut personarum tam deponentium quam eorum contra quos deponitur; qualitate ac alijs circunstantijs, sic testificãtes falsa non dicere præsumantur. *hæc ibi. Ita Palacius, Rubius, Aretinus, & Albertinus præcitatis locis; vbi amplius admonent, hac ratione posse accipi sentẽtiam eorum qui dicũt, ad*

condem-

condemandum hæreticum non sufficere duos testes: de quo articulo dicemus paulo post super q.71. atque hic plane videtur verus & germanus sensus dicti c. in fidei fauorem. & hæc est doctrina secura, tuta, & ob id in praxi seruanda.

Testis idoneus & alius minus idoneus nō probat in hoc crimine.

Sit iam tertium & postremum axioma: Quamuis in multis causis testis valde dignus, & alius testis infamis, seu minus idoneus coniungantur ad faciendam plenam probationem, quia integra & superabundās fides vnius supplet defectum alterius, vt singulariter notant Baldus & Auge. in l. si quis ex argentarijs. § 1. ff. de edendo. quos refert & sequitur multa in eandem sententiam adducens Marsilius in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæst. & Iason in l. cunctos populos. in 2. lectura, nu. 53. versic. item inquantum. C. de sum. Trin. & fide Catho. & pleriq; alij quos prudens omitto: in causa tamen hæresis hoc non crederem habere locum, quoniam præfata sententia locum non habet, quoties ex forma iuris vel hominis requiruntur duo testes: quia tūc, præsertim in criminalibus, vbi probationes debēt esse claræ & certæ. l. sciant. C. de probatio. vterque testis debet esse integer, & probatæ vitæ. ita limitabat singulariter & vere præfatam sententiā Felynus in c. tertio loco, in fi. post Bal. ibidem, extra de probatio. quos sequitur, Bernardinus Diaz in reg. 752 incip. Testis ualde dignus *in 2. limitatione.*

C *Manifestum est autem in causa hæresis ad minus duos testes idoneos a iure postulari, sicut copiose ostendemus infra super dicta q. 71. quare, ut ad dicta duorum testium reus huius criminis condemnetur, illi ex omni parte fide digni & integri esse debent: sin autem res aliter se habuerit, pœna extraordinaria erit imponenda. ne propterea omnino inulta crimina relinquantur neque ab hac sententia discrepat Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores. q. 15. c. 17 quem alibi retuli.*

Testis non idoneus, emendatus, idoneus efficitur.

D *Verumtamen, si testis ille minus dignus de crimine fuisset emendatus, & per posteriores probatæ vitæ laudabiles actus bonæ fidei, & opinionis specimen dedisset; tunc iudicio meo sufficeret: quoniam is iam potest dici idoneus; quod videtur sensisse concilium Biterrense c 13. & concilium Narbonense. cap. 25. quæ alibi retulimus.*

Testis minus dignus cū digno & alijs indicijs probant.

Idem videtur dicendum, si cum teste digno, & teste minus digno concurrerēt aliæ coniecturæ, & indicia de crimine prepetrato; tunc enim indicia alia testimonium testis minus idonei coadiuuarent; quod videtur indicari per textum in dicto c. in fidei fauorem. ibi; Ac alijs circunstantijs sit testificantes falsa non dicere præsumantur. *Sed de his amplius agemus in sequentibus.*

Socius criminis cū deponit, iurare debet.

E *Testes vero inhabiles cum admittuntur, sicut cæteri iurare debent de dicenda veritate, vt alibi plene scripsimus.*

Sed de socio criminis an iurare debeat, dubitatur: & Marcus Antonius Blancus tracta. de indicijs, nu. 384 in socio criminis nō esse iuramentū necessariū putauit. præualuit tamē Iulij Clari sētētia in pract. crim. §. fin. q. 21. versi. quæro nunquid. dicētis, dictum socij criminis nō facere indicium, nisi cū iuramento deponat. quamuis enim quo ad se ipsum sit reus, tamen dum deponit cōtra alium, fungitur

A *vice testis; ideoque non est sibi habenda fides nisi cum iuramento.*

Sufficit autem socio crimnis iurare quandocunque, siue antequam torqueatur, siue etiam iuret præsente ipso contra quem deposuit. ita Clarus præcitato loco mihi magis probatur, vt in principio iuret, vt in reliquis testibus obseruatur: quia cum deponit testis est potius quàm reus.

An testis inhabilis torqueri debeat.

Illa est etiam in hac quæstione præcipua dubitatio, An huiusmodi testes suspecti & minus idonei cum admittuntur, torqueri debeant, an potius dictis ipsorum sine tortura sit standum. & glossa 15. q. 6. in summa, torquendos autumat, siue sint serui,
B *siue viles personæ, vel etiam si sint liberi homines, dummodo sint criminosi et infames, vel obscuri uel ignoti. idem sequitur Hyppolitus Marsilius cons. 109. incipien.* Spiritus sanctus. *nu. 13. 14. 15. & in pract. crimi. §. diligenter num. 62. & Bartolus in l. cunctos populos. C. de summa trinit. & fide catho. num. 12. eiusdem sententiæ esse videtur, siue testes sint infames infamia facti, siue infamia iuris: nam non admittuntur inquit, nisi in subsidium, & cum tormentis. adde Goudissaluum tract. de hæret. q. 13. num. 15. & Iulium Clarum in pract. crimi. q. 21. vers. sciam etiam.*

Equidem tametsi hæc sententia vera sit dura ta
C *men nimis & aspera videtur. & ideo crederem hos testes inhabiles indicium facere siue maius siue minus, spectatis personarum qualitatibus, & alijs circunstantijs, etiam si sponte & sine tormentis testimonium dixerint. & plane si testes inhabiles non admitterentur ad testimonium dicendum sine tormentis, facile auerterentur à dicēdo testimonio in causa fidei. quare benignior est & fortassis commodior hæc sententia. non tamen ambigo quandoque & posse & debere torqueri; quod quando fieri debeat, arbitrio iudicantis relinquitur, spectata testiū infamium malitia, improbitate, & varietate.*

Socio criminis, an credatur sine tormentis.

De socio criminis quæsitum est, an ei credi de-
D *beat sine tormētis, & Iulius Clarus in pract. crim. §. fin q. 21. vers. scias etiam. torquendum arbitratur, vt fidem faciat:* Cum enim, *inquit*, ex proprio delicto sit effectus infamis, non debet admitti in testem sine tortura. *idem omnino tenet Hyppolitus Marsilius in d. cons. 109.*

Sed magis mihi placet sententia Iacobi Simancæ de catho. instit. tit. 64. nu. 38. asserentis, socium criminis absque tormentis indicium facere maius aut minus pro personarum qualitate, & criminum & aliarum rerum circunstantijs. verum ex causa torqueri etiam potest, ut proxime dictum est.

Socius criminis quis dicatur.

Quis autem dicatur socius criminis notatur in
E *c. neglıgere 2. q. 7. & in c. 1. 14. q. 6. & in c. ita plane. 23. q. 2. & in l. comparētem C. ad leg. Flauiam, de plagiarijs, & in l. quoniam liberi. C. de testibus. ubi late glossa, Cynus, & Salycetus. & Archidiaconus in c. quicunq;. de hæret. lib. 6. verbo, fautores, vers. nec te moueat. Ex his colligo primum socium siue participem criminis dici posse eum, qui committit aliquod crimen cum illis, cum quibus habet societatem, cap. ita plane. 23 q. 4. ibi:* Ita plane si sociatur quis malis, idest, si mali aliquid cum eis committit. *item socius delicti dicitur, is qui*

parti-

particeps est eiusdem infectionis, vt præcitato loco Archidiaconus scripsit, & qui delinquentibus fauent, participes & socij criminis vocantur, vt patet in præcitatis iuribus. glossa quam laudat Salycetus in d.l. quoniam liberi. C. de testib. ait non omnes criminosos appellari socios criminis, sed illos tantum, qui eiusdem delicti numero fuerunt socij, ita quod absolutoria lata pro uno, prosit alteri: uel condemnatoria qualę quale ei paris præiudicium. Recte tamen iudicio nostro, præcitato loco Salycetus addit, idem esse tametsi non sit idem crimen numero, dummodo sit ei connexum, verbi gratia quia sit illius causa uel occasio, quare in causa hæresis, qui induceret aliquem, vt alicuius hæretici sermonibus interesset, socius criminis esset ei qui prædicaret, cum ei cooperaretur in eo delicto, & causa esset, vt alij inducerentur ad audiendas hæretici conciones. Exempla huiusmodi multa occurrere possunt, quæ ex prædictis facile intelligentur.

QVAESTIO LXV.

An periuri possint in testes admitti in causa fidei.

Sexagesima quinta quæstio est: Vtrum Inquisitor periuros possit licite admittere, ad testificandum in causa fidei, seu agendum?

Relat. supra pag. 109. In fidei fauorem admitti periuri.

Respondemus, quod sic, ubi præsumat quod deponat zelo fidei orthodoxæ, ut patet in c. Accusatus. §. licet de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Licet uero periuri a testimonio etiam post pœnitentiam repellantur: si tamen ij, qui coram inquisitoribus iurantes tam de se, quàm de alijs super facto hæresis dicere ueritatem, eam celando deierent, & postmodum uelint corrigere dictum suum contra se, ac alios complices deponendo: cum crimē huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicijs apparuerit tales non animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, seu zelo fidei orthodoxæ dictum suum uelle corrigere, ac modo (quæ prius tacuerant) reuelare, in fauorem fidei, (nisi aliud obsistat) stari debet tam contra se, quàm contra reliquos attestationibus eorundem.

Regulare[a] est tamen in altis, quòd potius stetur primo dicto, quàm secundo, de hoc Archidiaconus ibi in glo.

COMMENT. CXIIII.

De periuris testibus quid sentiendum.

CE periuris eadem fere dicimus, quæ superiori commentario tradidimus de testibus inhabilibus. verum in dicto cap. in fidei fauorē. de hær. lib. 6. nulla fit de testib. periuris mentio; eorum. n. paulum diuersa consideratio habenda fuit.

Periurus cur repellatur à testimonio.

Eymerici vero axioma de testibus periuris in hac causa tale est: Cum testes periuri præsumuntur zelo fidei dicturi veritatem, audiendi sunt.

Periurus vero ideo regulariter à testimonio repellitur, vt notant doctores in cap. testimonium. de testib. vel quoniam infamis est, uel quia iuepsū censetur illius testimonium, qui uacillat, & de eadem re contraria profert modo aiendo modo negando.

De materia huius quæstionis agit Locatus in opere iudiciali, & Repertorium Inquisitorum verbo, periurus. Gondisaluus tract. de hær. q. 13. n. 12. Tabiensis in summa, verbo, Inquisitor. §. 35. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis, lib. 2. n. quomodo, & per quos probetur. q. 11. Iacobus Nouellus, reg. 160. incipiente: Periurus. & alij.

Periuri vero quo admittantur in testes in cā fidei, eleganter explicat Gondisaluus d. tract. de hær. q. 13. n. 12. quem per omnia sequitur Hieronymus Gigas præcitato loco: quorum hæc sententia est: Periuri in hoc crimine ad testimonium dicendum tam contra se, quàm contra alios admittuntur, dum tamen ex manifestis apparuerit indicijs, tales non animi leuitate, non odio, non corruptos pecunia; sed zelo fidei velle deponere, aut dictum suum, quod antea in forma testimonij deposuerant, uelle emēdare, & corrigere, ac quæ prius tacuerant, reuelare.

Vt aūt periurorū testium dictis fides habeatur, ea concurrere debent quæ superiori commentario diximus. quæq; præscribuntur in dicto c. in fidei fauorem. de hæret. lib. 6. ibi: Si ex verisimilibus coniecturis, &c. *ita Gondisaluus & Gigas præcitatis locis. additq; Gigas ibidem nu. 8. & 9. Quòd si prædictæ coniecturæ non concurrant de verisimili veritate à periuro dicenda, tunc non est admittendus sine tortura, de quo quid sentiam, paulo antea dixi: quamuis fortassis in periuro maior adsit ratio cur torqueri debeat, quàm in alijs inhabilibus.*

a ¶ Regulare est tamen in altis, quòd potius statur primo dicto, quàm secūdo.] *Optime infert Eymericus hic ex contextu citato: posse testes corrigere dictū suū, si prius deierauerant, & postea ducti pœnitentia uoluit emēdare quod male deposuerāt.*

Cui dicto stādum in causa fidei, an primo uel secundo.

Verumtamē dubiū erat cui dicto esset standum, primo ne an secundo: & videbatur standū esse primo dicto, iuxta doctrinam Innocētij in c. præterea. de testibus cogen. tradunt Abbas in c. veniens. el se cundo. de testibus. & Deus qui hanc asserit communē opinionem cons. 174. incipien. In causa falsitatis. *nu. 7. & cons. 189. & cæteri relati per Ioannem Roiam in singularibus fidei, singula. 194. incipien.* Testis qui in iudicio. *in principio.*

Cæterum, in causa fidei speciale est, vt posteriori dicto testium stetur, vt vere docet hoc loco Eymericus: cuius sententia communi cōsensu approbatur, quam tenēt Archidiac. in cap. accusatus. §. licet de hæret. lib. 6. relatus apud Eymericum supra parte 2. Gondisaluus tract. de hæret. q. 13. nu. 12. Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 13. Ioan. Roias in dicto singula. 194. & alij plerique.

Hac tamē sententia, quòd posteriori dicto credatur in causa hæresis tunc procedit, quādo ex manifestis cōiecturis apparet posteriora dicta uerisimiliora esse quàm prima, testesq; Priorib. cōtraria deponere zelo fidei, non malitia aut pecunia corruptos: quod apertissime probat textus ibi: Si ex manifestis indicijs appatuerit tales non animi leuitate, aut odij fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere. *Nisi. n. hæc indicia apparuerint, ex quibus ostendatur*

datur posteriora dicta veriora esse, Prioribus depositionibus erit standum, ita Couarruuias lib. 2 varia. resol. cap. 13 nu. 9. & Ioannes Roias sing. 206. incipien. Testis qui contra.

Sentẽtia de reuocãdo primo dicto ẽt procedit, cũ dictũ fuit cõtra quẽlibet.

Rursus, has sententia de reuocãdo primo dicto, & de fide adhibenda secundo, non modo procedit quando deponentes testificantur contra se, & contra complices suos; quòd apertissime indicat pracitatus textus in dicto c. accusatus. §. licet, de haret. lib. 6. sed etiam cum deponunt simpliciter contra alios quoslibet, ita videntur velle, ex quo indistincte loquuntur, Zanchinus tract. de hare. c. 14. nu. 5. Repertorium Inquisitorum verbo, testes. §. sed ponamus. & Arelatanus pracitato loco, contra quã velle videatur Couarruuias lib. 2. varia. resolutio. c. 13. nu. 9. ubi dicit, non temere Romanum Pontificem commemorasse, testimonium ibi exhiberi à testificante contra se ipsum & criminis socios, cum maxima sit veritatis prasumptio propria culpa cognitio, & eius apud iudicem professio.

Opinio Couarruuiæ reiecta.

Verum, dico quòd cum hoc sit fauore fidei concessum, & fauor fidei aqualiter reperiatur tam in testificante contra se & complices suos, quàm contra quoslibet alios tertios delinquentes profectò in omnibus hac sententia locum habebit. Rursus, textus etiam in dicto §. licet. satis indicare videtur hanc sententiam Couarruuiam, dum ait: Stati debet tam contra se, quàm contra reliquos attestationibus eorundem: *Nam dum reliquos, dicit Romanus Pontifex, omnes complectitur. l. cum optio. ff. de optione legata. ibi:* Reliquorum appellatione omnes ad Maeuium pertinent.

Secundo dicto. quando non fletur in causa fidei.

Postremo, præfata sententia de stando secunda depositioni, vera est, cum quis in secundo dicto reuelat hæresim & delictum: secus si negat, cum prius de hæresi deposuisset, vt si quis prius dixisset in iudicio, Bucerum negasse purgatorium; deinde vero hoc retractasset: quia hoc casu priori dicto stabitur, non secundo. Repertorium Inquisitorum verbo testes. §. sed ponamus. & §. seq. & Zanchinus tract. de hæret. cap. 14. nu. 5. ubi pulchram huius dicti rationem assignant: quoniam ex quo alioqui potuit reum, præsumitur corruptus & subornatus; ideoque primo dicto erit standum.

Illud tamen verum est, ob reuocationem non nihil priori testimonio detrahi: quod quantum sit, arbitrio iudicantis relinquitur: talis autem testis velut falsus puniendus videtur: de cuius pœna alibi scripsimus, & Repertorij & Zanchini sententiam sequitur Couarruuias lib. 2. varia. resolutio. cap. 13. num. 9. quibus libenter subscribo, in quo prudentissime animaduertendum est, ne ob huiusmodi reuocationes delictum hæresis impunitum quãdoque relinquatur. vide ad hanc materiam, si plures desideras Felinum in cap. cum in tua. de testibus. Alciatum tracta. de præsump. regula 2. præsumptio ne 29. & Albertinum in c. 1. de hæret. lib. 6. q. 16. nu. 72 & multis sequent.

QVAESTIO LXVI.

An infames & criminosi in testes recipi valeant in causa fidei.

Sexagesimasexta quæstio est: Vtrum Inquisitor infames & criminosos, aut seruos contra dominos, possit licite admittere ad agendum, seu testificandum in causa fidei?

Respõdemus quòd sic: unde Archid. in c. Accusatus. de hæret. lib. 6. in § licet. super ver. exceptũ. dicit ita: Tanta est labes criminis hæresis, quòd ad eius accusationem etiam serui aduersus dominos, & quilibet criminosi, etiam infames aduersus quemlibet admittuntur, ut 2. q. 7. §. huic opponitur. Ad idem ea. q. cap. Pagani. §. in hoc, & §. sed quæritur. & extra de simo. c. Si dominus. & c. Tanta. Et idem est in alijs criminibus exceptis, scilicet in simonia, in sacrilegio, & in crimine læsæ maiestatis. 25. q. 3. Sane.

De criminosis satis etiam in c. In fidei, de hæret. lib. 6. ubi participes & socij criminis admittuntur, vt dictum est supra q. 64.

De infamibus etiam patet; quia periuri de iure sunt infames. & tamen periuri admittuntur, ut patet in cap. Accusatus. §. licet. & dictum supra quæst. proxima.

COMMENT. CXV.

Qvæ ad hanc quæstionem spectant abunde sũt à nobis exposita supra super q. 64. & 65. quæ propterea non erunt amplius hoc loco inutiliter repetenda. interim videto Zanchinum tract. de hæret. cap. 13. & Bernardum Comensem in Lucerna Inquisitorum, verbo, testis. §. 18.

Criminosi autem testes & quilibet inhabiles in hac causa admittuntur ad testimonium dicendum, siue agatur contra Sæculares siue contra Regulares, vt optime notat Panormitan. in cap. litet. Heli de simo. num. 20. super glo in verbo, indifferenter. — Criminosi & quoslibet recipi posiũe in testes in causa hæresis.

Quod vero Eymericus scribit hic ex sententia Archidiaconi, videlicet in detestationem huius criminis etiam seruos admitti ad testificandum contra dominos, verissimum est, præsertim in defectum aliarum probationum.

Cæterũ obseruãdũ est plerumq; seruorũ, immo quidem, & famulorum dictis modicã fidẽ esse adhibendam, cum dominis suis infensissimi esse soleant.

Iam non solum serui cõtra dominos admittũtur, sed & cũ opus est aduersus eosdem dominos, immo quidem & aduersus extraneos torquentur, vt Salycetus & alij optime scripserũt, in l. 1. C. de quæst. per textum ibidem cuius hæc sunt verba; Quæstio nem de seruis contra dominos haberi non oportet, exceptis adulterij criminibus, item fraudati censũs accusationibus, & crimine maiestatis, qd ad salutem principes pertinet *hæc ibi. Adde Ioannem Roiam singul. 183. incipien.* Seruus nõ est torquendus, *& Simancam de cath. instit. ti. 61. de seruis. num. 13. & Panormitanum in cap. cum in conplatione. in fine, extra de reg. iuris,* — Serui in hac causa contra dominos torqueri possũt.

QVAESTIO LXVII.

An inimici capitales admitti possint ad testificandum, &c.

Exagesima septima quæstio est: Vtrū Inquisitor Inimicos capitales alicuius delati possit in causa fidei ad testificandum, seu agendum admittere contra illum?

Respondemus quod non: unde Archid. in c. Accusatus. §. licet, de hære. lib. 6. super uer. exceptum. præmisso quo modo in crimine hæresis, & alijs criminibus exceptis admittuntur ad testificandū, agendum serui contra dominos suos; & criminosi, & infames, contra quemlibet, ut habitum est su pra quæst. proxima dicit [a] sic: non tamen intelligas, quòd in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accusationem, 3. q. 5. c. 2. & de simon. Licet Heli. in fi. & c. Per tuas.

De hoc satis notat Host. In summa. de accus. §. quis possit. Et Archid. in c. Vt officium. §. uerum. de hæret. lib. 6. super uer. testium. in fi. dicit sic; Debent etiam Inquisitores per se, inquirere de inimicitia testium, cum is, contra quem inquiritur, de talibus nequeat diuinare quid quisque dicit. Quia ubi potest testibus graue periculum imminere, testium nomina delato non publicantur, ut in c. Statuta de hæret lib. 6. Idem [b] dicit dominus Guido Fulcodius post Clemens iiij. In fine illarum, 15. quæstionum, quas fecit ad Inquisitores.

COMMENT. CXVI.

Institutum Eymerici in hac quæstione.

IN hac quæstione Eymericus vnam proponit exceptionem in hoc crimine, quæ obijci possit aduersus testes, videlicet, Inimicitiam capitalem: hac enim testem repellit prorsus in hoc tribunali.

Optimo autem cōsilio de hoc differit auctor hoc loco: nam cum in superioribus docuisset, testes inhabiles in hoc crimine fauore fidei admitti ad testificandum, dubitari poterat, an etiam inimici capitales admitterentur.

Iura quibus vtitur auctor, optimè probant suā sententiam, quæ vera est, & cōis, sancitaq; iam olim duobus illis sapientissimis prælatorum concilijs Biterrensi, & Narbonensi, in quorum illo cap. 13. ita scriptum est: Illis tantum exceptionibus fidem testium euacuantibus in totum, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, ut sunt conspirationes, & inimicitiæ capitales. *hæc ibi in Narbonensi vero c. 25. ita:* Illis tantum exceptionibus, fidem testium ex toto euacuantibus, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, ut sunt conspirationes & inimicitiæ capitales. *hæc ibi. concordat tex. in c. repellātur in c. meminimus, & in c. cū oporteat. de accusa. & in c. si testes. 4. q. 3. & alibi sæpe. tradit Gondissalnus tract. de hæret. q. 13. nu. 13. & cæteri quos retuli supra in hac 3. parte titu. de defensionibus reorum. nu. 118. vbi pauca quadam dixi de capitali inimicitia, quæ ei instituto conueniebant: nunc vero cætera sunt tradenda quæ & cognitu necessaria, & vsu sunt frequentia.*

Iura de repellendis inimicis à testificando.

Inimici multum nocere possūt in hoc crimine.

Nusquā aūt reis magis nocere potest inimicitia testium, quàm in hoc tribunali cū ipsis nomina testificantiū non aperiātur, sicut in alijs delictis fieri iure solet, & ob id Eymericus hunc locū de cognoscēdis inimicis capitalib. egregie tractauit 3. p. nu. 118. & seq. præscribēs modos uarios, quib. Inquisitores intelligant, an testes inimici sint reo nec ne.

Causas uero ex quibus inimicitia talis oriatur, paucissimas tradidit auctor præcitato loco. cæterum cum ea res sit magni ponderis in hac causa, vt lectoribus plenius satisfaciam, visum est nec indecens nec inutile, referre hic ex varijs locis, & iurisperitorum responsis causas, ex quibus iuste credantur capitales inimicitiæ oriri, ut cum cognitæ fuerint, testificantium dicta repellant.

Sunt qui dicant iudicantium arbitrio esse relinquendū desuire quæ inimicitiæ dicantur capitales: propterea quòd à iure nominatim causæ præscriptæ nō sunt. Fely. in c. cū oporteat. de accusa. nn. 5. Maria. Soc. in c. repellantur. nn. 13. & Grammeticus conf. 57. incip. In causa mihi transmissa. *nn. 9. quos alij recentiores sequuntur. Verum ne de nono arbitrari oporteat, ac ne in arbitrando propter humanam fragilitatem in re tam graui decipiamur; tutius erit in hac re aliorum arbitrium sequi. quanquam non diffitear hanc facultatem non esse iudici denegandā, cum possint occurrere casus, ex quibus oriantur inimicitiæ, quos alij nondum prauiderūt.*

Quæ inimicitia sit capitalis arbitrio iudicantis relinqui.

In Hispania legib. septipartitis nominatim traduntur causæ plurimæ, ob quas vnus in alterū in re dicere testimonium prohibeatur. nam in l. 22. p. 3. tit. 16. sapientissimè, & prudentissimè ita scriptum est. Malquerencia mortal alos omes muchas vegadas de manera que maguer sou sabidores de la verdad que non la quieren dezir ante dizen el contrario. E por ende defendemos, que ningun ome que sea omiziado con otro de grand enemistad que non pueda ser testigo contra el en ningun pleyto si la enemistad fuere de pariente que le aya muerto, o que se aya trabaiado de matar a el mismo, o si le ouirsse accusado, o enfamado sobre tal cosa que si le fuera pronado ouiera de recebir muerte por ello, o perdimiento de miembro; o echamiento de tierra, o perdimiento de la mayor partida de sus bienes. Ca por qualquier destas maneras, que aya enemistad entre los omes non deuen testiguar los vuos contra los otros en quanto la enemistad durare. *hactenus ibi.*

Lege Hispana notatæ causæ capitalis inimicitiæ.

Quorum verborum hæc est sententia latinè vt cunq; reddita. Prohibemus ne quisquam, qui magnam gerit cum altero inimicitiam, contra illum in aliqua causa possit esse testis: ut si inimicitia sit cōtracta ob consanguineos occisos: aut quia testis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari: uel accusauit eum de delicto, quod si fuisset probatum, sequeretur uel mors, uel membri abscissio, uel exilium, uel amissio maioris partis bonorum; nam ob singulas ex causis prædictis non potest unus contra alterum esse testis, durante inimicitia. *ac talis quidem est lēgis sententia.*

Legis sententia qualis.

Prima ergo causa capitalis inimicitiæ oritur cō tra eum qui occidit consanguineum meū, ita Bart. in l. 4. §. si. ff. de adimen. legatis, & Hyppolitus Marsilius in l. 1. §. præterea. ff. de quæst. per textum in l. lex Cornelia. ff. de iniurijs. addit Socinus in cap. repellantur. de accusat. nn. 14. non solum esse effectum mihi inimicū capitalem, qui consanguineum meum inter-

Causæ multæ capitalis inimicitię ordine relatæ.

interfecit, sed etiamsi tantum dederit operam, vt interficeretur.

2. Causa. Altera causa capitalis inimicitiæ oritur, quoties quis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari. ita docet eleganter Eymericus, 3. p. n. 118. ibi: vel mors fuit intentata. vbi paulo post addit elegantem rationem, cur talis sit à testimonio merito repellendus, ibi: propter quod præsumitur.

3. Causa. Tertia causa, quæ proxima superioris videtur explicatio, oritur ex solis minis de occidendo. glossa in l. licet, ff. de recept. arbit. verbo, capitales. Alexander consi. 14. incipien. Ponderatis. nu. 3. lib. 3. Grammaticus consil. 57. incipien. In causa mihi transmissa. nu. 8. Abbas in cap. repellantur. nu. 4. de accusatio. Cardinalis in cap. cum oporteat. de accusatio. quo loco Ioannes Anania num. 7. optimè dicit, hoc tunc procedere (secundum Baldum in l. metum. C. de eo quod me. cau.) quando is qui minatur aut est potens ad id faciendum quod minatur, aut est solitus minas suas executioni mandare, iuxta notata per Doctores in simili in l. 1. C. vnde vi. & in l. ut vim. ff. de iust. & iure. quod refert, & sequitur Marsilius in dicta l. 1 §. præt. ff. de quæst.

4. Causa. Quarto inimicitia capitalis oritur ex insidijs paratis vitæ eius contra quem is qui parauit vult testificari. glo. in §. inimicitia. verbo, si capitales, inst. de excusa. tuto. Eymericus supra 3. par. nu. 118. vers. repellitur igitur. ibi: seu ea quæ sunt ad mortem inductiua, atque via. tales enim sunt insidiæ.

5. Causa. Quinto nascitur ex eo, quòd quis accusauit aliquem de causa capitali, vt verbi gratia de homicidio, crimine læsæ maiestatis, rapina, crimine nefando veneris, præpostera, adulterio, seu quolibet alio delicto ex quo nascitur infamia, quod si fuisset probatum, imposita fuisset pœna mortis, abscissionis mẽbri, aut publicationis omnium, vel maioris partis bonorũ, aut exilij. Bart. in l. 4. §. fi. ff. de adimen. legatis. glossa in dicta l. 3. verbo, capitales. ff. de recep. arbit. glossa melior, & apertior in d. §. inimicitia. verbo, si capitales. instit. de excusatio. tuto. Abbas in c. accedens, vt lite non contest. & in cap. repellantur num. 4. de accusat. Zabarella in cap. cum oporteat. num. 12. de accusat. & alij per hos relati.

6. Causa. Sexto oritur inimicitia, quæ repellit testem quoties, licet non accusauerit aliquem de crimine capitali, deposuit tamen in causa criminali contra eum. Abbas Ioannes de Anania, Socinus, & alij in c. cũ P. Manconella, de accusatio. faciunt tradita per glossam, Bartolum, & Doctores, in l. 3. ff. de testib. & per Specula. tit. de teste. §. 1. in prin. adde omnino Grammaticum consil. 46. incip. In causa magni Tristani. num. 4. & seq.

7. Causa. Septimo oritur capitalis inimicitia, ex eo quòd aliquis eum, qui modo contra se testificatur, detinuit aliquando in vinculis. Felinus in cap. repellantur de accusatio. nu. 3. versic. adde quòd si tenuit te. Grammaticus cons. 46. incip. In causa magni Tristani. nu. 1. & 2. hæc autem inimicitia semper durare præsumitur, nisi contrarium probetur, ut docuit Baldus in l. non ignorabit. C. ad exhiben. quia inimicitia tunc cresceret vehementius contra carceratem si in dicta carceratione fuisset incarceratus tortura suppositus, vt idem admonent.

8. Causa. Octauo oritur ex sola iniuriarũ prolatione. Baldus in c. veniens. circa finem de iureiurando. quem sequitur Iason in l. procuratoribus. C. de procura. Marsilius in dicta l. 1. §. præterea. ff. de quæstio. vbi ita quandoque iudicatum fuisse testatur idem Marsilius consil. 3. incipien. Sæpe ac sæpius decreui. Thomas Grammaticus voto 6. incip. In causa excellentis Comitis. nu. 4. & 5. & alij, quos prudens omitto. exempla talia esse possunt: appellare virum coniugatum cornutum, siue vxorem eius meretricem: item si quis virum honestum dixerit, ebrium: monachum dixerit, apostatam à sua religione: presbyterum dixerit, simoniacum: aduocatum appellauerit, impostorem: procuratorem, cauillatorem: iudicem acceptorem personarum; tabellionem, falsarium: mercatorem, monetarium, seu pecunias tondentem, & his similia: atque vt vno verbo dicam, verbum iniuriosum dicitur, cum siue in genere, siue in specie delictum aliquod commissum licet commissum non sit, alicui improperatur, ut notant Bartolus, Baldus & communiter Doctores, in l. 3. ff. de liberis, & posthumis. Faber, Aretinus, Ioannes de Platea, & alij, in §. 2. institu. de iniurijs. Quid dicatur verbum iniuriosum.

Sed in hoc multum considerare oportet personas inter quas conuicia sunt prolata: personæ enim viles, & infames, quemadmodum parum curant honorem, ita quoque facilè ad proferendas iniurias prorumpunt, quarũ etiam facillimè obliuiscuntur, & mox reconciliantur; quod vilibus fœminis solet frequentissimè contingere: nobiles autem & ingenui non sunt ita iudicandi: ac inter hos verè dixeris, ob conuicia oriri inimicitias capitales. Personarum est habenda ratio in conuicijs.

Rursus, plurimum consideranda est Prouinciarum & ciuitatum consuetudo: sunt enim quædam iniuriæ in vna Prouincia, quæ in alia non solent pro conuicijs accipi.

Nunquid autem iniuria fiat dicendo alicui; mentiris tradit Bart. in l. si quis extraneus. de acquir. hæred. vbi iniuriam fieri dicit. idem sentiendum est cum alicui dicitur; tu es spurius, quamuis re vera spurius sit. Thomas Grammaticus decis. 37. incip. Magnificus Carolus quæ tamen si quis effugere velit postquam prolata sunt obseruet cautelam 39. quam tradit Thomas Ferrarius.

Item oritur capitalis inimicitia, ex eo quòd quis alterius vxorem tenet marito inuito reclamante, ac repugnante. Antonius de Butrio, & Baldus, & alij, in c. accedens. el 2. vt lite non contesta. quos sequitur Marsilius in d. l. 1. §. præterea. ff. de quæst. nu. 23. adduntq; idem esse intelligendum de eo qui terram alterius tenet quod intelliget etiam per vim, vt villas, agros, prata, domos, & similia, ex quorum fructibus commodum suscipiat. 9. Causa.

Quod autẽ de uxore dictum est; idem & sentias de sororibus, & alijs famulis nobis coniunctis, quarũ honor vel infamia nos plurimũ potest afficere, quarum pudicitia si attentata solum fuerit, nobis infertur iniuria, per textum in §. 2. instit. de iniurijs. ibi: Siue quia matrem familias, aut prætextatum, prætextatamvè assi ctatus fuerit: siue cuius pudicitia attentata esse dicetur. hac ibi. Concordat textus in l. item apud Labeonẽ. §. si quis virgines. ff. de iniurijs. quoniam ex his factis inhonestis, & impudi- Ex fœminarũ nobis sanguine cõiunctarũ honore violato, nascitur inimicitia.

impudicis infamia generatur, & iniuria infertur, A *& inde inimicitia inter viros honestos, & probos nascitur l. 1. cum ibi notatis. ff. quibus vt indig. glo. in l. sororem. C. eod. tit. Ioannes Anania in cap. cum oporteat. num. 6. extra de accus.*

10. causa. *Item oritur inimicitia capitalis, si quis alteri moueat quaestionem status, afferens, videlicet eum esse libertum non ingenuum natum, aut esse seruū, iuxta textum in §. item is. instit. de accusatio. tut. iuncta glossa ibidem, verbo, pupillorum. ita Accursius in §. inimicitia. verbo, si capitales. instit. de accusa. tut. argumento textus in cap. frequens. de restitutio. spolia. glossa in authen de teste. §. si quis vero, verbo, quaestiones. Bald. in l. athleta. §. dant remissionem. ff. de excusatio. tuto.*

11. Causa. *Item oritur capitalis inimicitia, cū quis mouet alicui quaestionē de omnibus bonis, aut de maiori bonorum parte. ita in d. l. 22. partita 3. tit. 16. quam initio huius commentarij retuli, quod ipsum asserunt etiam multi ex illis, quos adduxi in praecedentibus, & Felyn. in cap. quoties, de testibus, num. 5. Panormitanus in cap. 1. nu. 3. de indicijs. idem Panormitanus, in cap. repellantur. de accus. nu. 4. Ioannes de Anania in c. cum oporteat. de accus. num. 6. Alex. consil. 99. incipien.* In causa accusationis. *lib. 5. & alij per hos relati. Huius causae ratio non est difficilis, quoniam ex ablatione, vel retentione aut* C *omnium aut maioris partis, bonorū, vita nō mediocriter laeditur, quā sine alimentis trāsigere nō possumus: bona enim temporalia vita hominis dicuntur, vt notatur, in l. aduocati. C. de duo. diuer. iud.*

Idem sentiendum est, cum quaestio est de magna pecuniarum quantitate, vt voluit Bar. in l. 3. ff. de testib. ad quod facit doctrina Baldi in l. parentes. C. de test. vbi causam ciuilem magnam aequiparat causae criminali. quos sequitur Marsilius, in d. l. 1. §. praeterea. num. 23. ff. de quaest.

Idem etiam sentiendum est de spoliatione, aut perditione vnius magnae rei tantum: hinc enim nascitur inimicitia capitalis. cap. item cum quis. de D *restit. spol. facit cap. accedens. el. 2. vt lite non contesta. tenet nominatim Ioannes Anania in cap. cum oporteat. num. 6. de accusa.*

12. Causa. *Item oritur inimicitia capitalis, cum quis offendit alium in persona vel in rebus. de rebus proximè dictum est, de persona id asseric Bald. in l. in his. ff. sol. matri. quem sequitur Marsilius in d. l. 1. §. praeterea. ff. de quaestio. quod docuit etiā eleganter appositis exemplis Eymericus supra 3. par. num. 118. ibi* vel vulnera grauia, & lethalia, *quae tunc in primis procedunt, cum inhonesto modo aliquis corporalem iniuriam pertulit, vt si cui pugnus seu alapa sit inflicta; aut fustibus sit pulsatus, seu cāna: quod* E *genus iniuriae magnam opinione hominū affert infamiam, & dedecus, per textum singularem in §. 2. institu. de iniurijs ibi:* Cum quis pugno pulsatus, aut fustibus caesus, vel etiam verberatus erit, &c. *& docet copiosè Antonius Gomez to. 3. varia. resolu. cap. 6. num. 1. & seq.*

Idem sentias quoties quis alterum in facie vulneranit, praesertim si turpis in vultu remaneat cicatrix. Alex. consil. 99. incipien. In causa inquisitionis. *quem sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. praeterea. ff. de quaestio.*

Ad haec non potest esse testis in criminibus exceptis qui dudū fuerat inimicus, si recenter est reconciliatus. c. 1. accusatores. el. 1. 3. quaest. 5. cuius verba sunt: Accusatores & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem, aut nudius tertius inimici fuerunt: ne irati nocere cupiant, vel laesi se vlcisci velint. *hac ibi. vbi id notant Praepositus, & Turrecr. & Fely. in c. eam te. de rescr. vers. infidelitas. Alex. consil. 99. incip.* In causa inquisitionis. *Grammaticus, consil. 57. incip.* In causa mihi transmissa, *num. 8. Alciatus tract. de praesum. regu. 2. praesumptione 11. Innoc. in cap. cum oporteat. de* B *accusa. Marsilius in dicto l. 1. §. praeterea. num. 4. ff. de quaest. sequitur Anton. Gomez to. 3. varia. resol. c. 22. num. 14.* 13. Causa.

Item descendentes ab inimico capitali praesumuntur etiam inimici, & ideo à testimonio repelluntur l. athleta. § dat remissionem. ff. de excusat. tut. vbi id notant. Bald. & communiter Doct. quos sequitur Ant. Gomez loco proximè citato eademque ratione collaterales vsque ad quartum gradū reputantur inimici argumento textus in l. lex Cornelia. §. 1. ff. de iniurijs, & ita tenet Bald. in d. §. dat remissionem proximè citato, & Marsilius in d. l. 1. §. praeterea. num. 103. ff. de quaest. 14. Causa.

Huc spectant quae docet Felynus in cap. repellātur. de accusatio. num. 4. vers. item adde dum ait Si ego contraxi inimicitiam cum vno de vna familia, praesumitur quod omnes de familia sua sint mihi inimici vsque ad quartum gradum inclusiuè, & voluit Bald. in l. si vasallus. el. 1. in tit. si de feudo fuer. *cont. hac Fel. tenet quoque Angelus consil. 248. incip.* In splendidissima ciuitate. *& Alexander de Imola cōsil. 24. incip.* Animaduersis his. *lib. 2. & Grammaticus consil. 13. incip.* In causa istorum.

Item praesumuntur inimici mei qui cū meis inimicis commorātur, & propterea à testimonio meo repellūtur. cap. accusatoribus. 3. q. 5 vbi Geminianus, & alij, & cap. repellantur, & c. cum oporteat. de accusa. hinc amicus inimici mei non admittetur ad me accusandum, neque ad testimoniū contra me dicendum, praesertim si cum meo inimico sit magna ac iustus amicitia, vt praecitatis locis plenè notatur. idipsum sentias de eo, qui fecit (vt nostri loquūtur) parentelā seu confederationem cum inimico meo capitali, vt voluit Bal. in l. liberi. C. de inoffi. testa. vbi de hoc copiosè agitur per Doctores. 15. Causa.

Idem loco habet in eo qui contrahit amicitiam cū meis inimicis: is enim inimicus meus rectè dicitur, vt latè & verè probat Thomas Grammaticus consil. 24. incip. Et quia nihil ita. *num. 6. vol. 2. & Ias. in liberi. C. de inoffi. testam.*

Tandem non ineptè quis dicat eos esse inimicos censendos, & propterea fortassis à testimonio repellendos, qui sunt de aliqua familia, seu factione alteri familiae, & factioni contraria, quales sunt Guelphi, & Gibellini in tota Italia, & in singulis ferè vrbibus est vna aliqua familia potens, & nobilis alteri contraria; nam horum testimonium mutuo contra se non esset fortè facilè admittendum. Baldus in lege vnica. C. de rapt. virgin. quem 16. Causa.

nandum est, iudicio meo plurimũ ferre, an hæreticus testificetur cõtra fideles in causis fidei; an vero in alijs causis, quæ ad fidẽ non spectent, vt in contractibus, & alijs etiam delictis ab hæresi separatis; nã si in causis alijs à fide separatis testificentur, quid de illorum testimonio sit sentiendum, tradit Imperator in l. quoniam. C. de hæret. vbi glossa, Bartolus, Salycetus, & communiter Doctores, Speculator tit. de teste. §. 1. Repertoriũ Inquisitorum verbo, testes § an hæreticus. & alijs plerisque locis.

Testimoniũ hæreticorũ non admitti per secũdum canones.

Et quamquis legibus ciuilibus quãdoque liceat hæreticis testimoniũ ferre inter catholicos, vt in cõtractibus & vltimis voluntatibus, ne probationum vsus angustetur, vt in d. l. quoniã. C. de hæret. at sacri canones prævalẽt, quibus cauetur ne eorum testimoniũ recipiatur. sunt enim excommunicati, cum quibus omne cõmerciũ est catholicis interdictum, omnisq; cõmunicatio prohibita. cap. excõmunicamus 1. & 2. extra de hæres. hinc legimus in Cõcilio Toletano IIII. quod refertur in cap. non potest. 2. q. 7. hæreticos ad testimoniũ admitti non debere, quamuis dicãt se esse Christianos. tradit glossa in c. si. hæreticus. 2. q. 7. Repertoriũ inquisitorũ præcitato loco. Zanchinus tract. de hæret. c. 13. nu. 2. & alij.

Sed nec nouo iure ciuili hæreticorum testimonium admittitur in vlla causa, neque ciuili neque criminali: nam Federicus Imperator in l. Catharos. ita sancinit: Nec ad publica officia seu cõsilia, vel ad aliquos eligendos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittantur. hæc ibi. & habetur in authent. credentes. C. de hæret. tradit pulchre Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 10.

In quibus delictis admittantur.

Placet tamen Iasoni & Alciato in l. 2. C. de sum. Trinit. quos refert & sequitur Conradus Brunus præcitato loco, hæreticorũ testimoniũ admitti posse vtraque parte approbãte, vel cũ hæretici rem à se gestam explicãt, adhibitis tormentis; vel cũ testificãtur in causis grauioribus, vt hæresis, simoniæ, sacrilegij, læsæ maiestatis, expilatæ annonæ. sequitur Siman. de cath. inst. tit. 64 nu. 43. vbi addit, his casibus hæreticis credi, si verisimilia dicunt, vel sint plures numero, & hactenus de primo capite.

An in causa fidei hæreticus testificetur contra fidelem.

Quantum verò ad secũdã partem spectat, An in causis fidei possit hæreticus dicere testimoniũ cõtra fidelẽ, aut etiã pro fideli. Eymericus aperte fatetur hoc loco eius testimonium neq; cõtra, neque in fauorẽ esse audiẽdum. & quia huius dicti duę sunt partes, vt omnẽ dubitationem procul amoueamus, singulatim de vnaquaque est agẽdũ. tota verò difficultas consistit in ea parte quã dicit, Testimonium hæretici non valere cõtra fidelem: neque enim video quomodo possit Eymericus negare testimoniũ hæretici admitti in causa fidei cõtra fidelem, cum de hæretico perinde sit censendum ac de reliquis testibus inhabilibus quos in hoc crimine fauore fidei admitti abunde paulo antea cum auctore docuimus.

Testimoniũ hæretici contra eum qui putatur fidelis audiẽdũ.

Ergo ita statuamus: Quotiescumque hæreticus, aut de hæresi suspectus, vel in carcerib. positus, vel alibi existens alicui fideli, qui pro vero fideli & catholico reputatur crimẽ hæresis imponit, siue eum dicat esse socium criminis, siue non; profecto huius vocem contemnere nõ debẽt inquisitores: sed ad inquirendũ secreto accedent, vt intelligant an is fidelis qui ab hæretico nominatus est, recte de fide sentiat necne. hoc est certũ, dictũ huius hæretici hoc casu nõ facere semiplenã probationem, ita vt ad capturã possit deueniri; cęterum saltem ad inquirendum faciet indicium. quòd cum alijs coniecturis verisimilibus, & adminiculis coniungatur, tunc ad cętera parabit viam. nec credo ab hac sententia recedendum, quę magis patefiet ex sequentibus.

Vnde autẽ descẽderit auctor in hanc sententiam plane nõ video: existimo tamen eũ ex dicto Archidiaconi, quẽ hic citat, fuisse deceptum; Archidiaconus enim in c. in fidei fauorẽ, dicit, hæreticum non testificari cõtra fidelem; sed ibi in genere loquebatur, iuxta dispositionem textus in l. quoniam. C. de hæret. cuius dictum acceptum eo modo, quo explicauimus in principio huius commentarij, verum est, & eodem modo loquitur Zanchinus tract. de hæreticis. c. 13. num. 2. cæterum neque Archidiaconus, neque Zãchinus eo loco addiderunt hanc particulã, quã hic adiecit Eymericus, videlicet, in causa fidei: nam tunc proculdubio aliter sensissent iuxta modum à nobis proxime explicatum.

Intellectus c. dubius de hæret.

Neque his obstat textus in ca. dubius, de hæret. ibi: Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorãt. vbi glos. & aliqui doctores sentiũt dubiũ in fide, siue hæreticũ testẽ esse non posse: quoniã respõdetur illius textus varios esse intellectus, vt constat ibi ex Zabarella, & propterea non debere ad hãc controuersiã diluendam adduci: an si de testimonio hæreticorũ accipiatur, intelligendum profecto esse iuxta ea quę hactenus docuimus, vt sit sensus: hæreticis seu alijs infidelib. quia fidẽ catholicã nõ tenent, omnino credẽdũ non est, id est, non est plena fides adhibenda, qualis testibus integris & omni exceptione maiorib. adhiberi solet, itaq; nõ dicit textus quod nullo pacto possint ferre testimoniũ; sed quod eorũ testimoniũ nõ est omnino integrum.

Hæretici testimoniũ nõ recipitur ad excusandum aliquem in hoc crimine.

Altera pars est: Hæretici testimoniũ in causa fidei nõ admitti pro fideli. hæc minorẽ habet difficultatem: hæretici enim testimonium non recipitur ad defendendum aliquem in hoc crimine, contra quã aliqui senserint, vt quæstione sequenti explicabo.

QVAESTIO LXIX.

An hæretici contra hæreticum testimonium admittatur.

SExagesima nona quæstio est: Vtrum Inquisitor possit hæreticum admittere ad testificandum contra hæreticum, seu pro eo?

Respondemus q; sic, cõtra; sed nõ pro eo. Nam in cã fidei participes & socij criminis in tali casu admittuntur, vt patet in c. In fidei. de hæret. lib. 6. in defectum tamen aliarum probationũ, vbi dicitur sic: In fidei fauorẽ. Concedimus, vt in negotio Inquisitionis hæreticæ prauitatis excõmunicati & participes, vel socij criminis ad testimoniũ admittãtur, præsertim in probationum aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum,

Relat. supra pag. 105.

memoriam habeat ordinariam) admitti non debent si dum viuebant diffamati erant de hæresi, uel suspecti: aut legitime constiterit, quòd sanæ mentis existentes huiusmodi hæreticus perierūt. Alioqui admitti poterunt prædicti filij, uel hæredes ad probandum præmissa. non tamen per uxores, filios, familiares, uel de suis aliquos; sed per testes alios fide dignos & specialiter fidei zelatores.

Et si ipsi non admittuntur pro hæretico mortuo, pari forma nec pro viuo.

2 Quòd [b] autem prædicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum de hæretica prauitate, satis patet: est enim testimonium eorum magis efficax ad probandum.

COMMENT. CXIX.

De non admittendis testibus domesticis ubi dis feratur.

Haec quæstio pugnare videtur cum quæstione 121 nisi diligenter animaduertantur quę super illa tradidimus.

De materia vero huius quæst. hoc est de excludendis, aut non admittendis ad testificandū testibus domesticis, agūt Doctores varijs locis.c.in litteris. de testib.l.etiā.C. de testib.l.idonei. & l.testes.ff.de testibus.l.1.§.ad quæstionē ff. de quæst. vbi copiose Doct. Ant. Gomez to.3.var.resol. c.12.nu.15. Repertorium inquisitorum, verbo, familiaris. Locatus in opere iudiciali verbo, domestici.glossa & Doctores in §.pater.instit.de testam.ordinan. Marcus Antonius Blancus tract.de indicijs n.361. & multis sequen. Zanchinus tract.de heret.c. 13. Archidiaconus in c.filij, de haret.lib.6.verbo, familiares. Ioānes Royas singul.198 incip. Testis domesticus. *Hieronymus Gigas tract.de criminine lesæ maiestatis lib.2.ti.qui accusare possint, q.15.idē eod.lib. tit.quomodo, & p quos probetur q.15. Simācas de cath.inst.ti.64.n.46.et seq.et alij quos libēs omitto.*

Domestici testimoniū in delictis exceptis auditur.

Horum sententia est, Testes domesticos regulari ter à testimonio repelli: tamē id fallit in criminibus exceptis, velut in crimine per duellionis, maiestatis humanę lęsę, & in causa hęresis l.vlt.C.ad l. Iuliā maiest. Gondissaluus tract.de hær.q.13.nu. 11. Bernardinus Diaz regula 746.incipien. Testis domesticus. *in his enim ad testificandum cōtra consanguineos, affines, & quoslibet familiares admittuntur, idque ob rationem, quam paulo post dicemus.*

Num. 1 Testimoniū domesticorū nō ualet pro reis, & quare.

a ❡ Quòd non pro, satis videtur, &c.] *Hæc est prima assertio huius quęstionis, videlicet, Familiares & domesticos non admitti in hoc crimine ad defendendum reum; & ratio non inepta hæc esse potest: nam quemadmodū nemo vnquā carnem suam odio habuit, eodem modo nemo putandus est consanguineos suos odio habere: tum etiam quia cum ex hoc crimine infamia in filios descendat, si filij ad testimonium dicendum pro parentibus admitterentur, facile vt infamiam fugerent, mētirentur itaq; horum testimonium non inepte in hac causa, pro delatis falsum putatur. quòd si nec consanguinei sint nec affines sed extranei, domestici tamen, ratio ne amicitiæ et familiaritatis præsumantur non dicere veritatē, vt à tāto crimine reos possint liberare.*

Grauius puniendus qui testificatur contra suos consanguineos.

Ex priori vero ratione illud consequitur, quod prudēter traditur à quibusdam, videlicet. Grauius puniendos eos qui falsum testimonium dixerint con tra cōsanguineos, quàm cōtra extraneos: tales enim naturę leges videtur euertere, cū dū cōsanguineos falso testimonio pulsant, in suam quoq; carnē seuire uideantur. Simācas de cath.instit.tit.64.n.49. facit textus in l. capitaliū.§. omnia admissa.ff.de pœnis.

Num. 2. Testimoniū domesticorū recipitur cō tra domesticos in hac cā & quare.

b ❡ Quòd autem prædicti admittantur ad testimonium ferendum contra delatum, &c.] *Ratio potissima cur in hoc crimine testis domesticus non modo admittitur, verūetiam si opus fuerit, compellitur ad testificandū, ea est: quoniā cum hoc crimen secreto committi soleat, & in occulto, melius per domesticos quàm per alios probari potest. cōsensu. C.de repud.c.tertio loco.de probatio. & ob id Eymericus prudentissime addit in fine huius quæstionis, horum testimonium cōtra reos huius criminis magis efficax esse ad probandum: ac tanto firmius haberi solet, quāto consanguinei & domestici à suspicione odij longius abesse putantur.*

Sed in hac quęstione tota difficultas posita est in cognoscendo qui dicantur domestici & familiares: nam de cōsanguineis res est apertior, cū ex legibus noscamus qui sint cōsanguinei; nō ita in domesticis & familiaribus, quos qui sint, nullæ leges in iure communi (quod ego sciam) nominatim præscribūt.

Domestici & familiares qui dicantur.

In Hispania septipartita lege multi tradūtur domestici, quorū propterea testimonia in alijs causis non recipiuntur. nam l.18.partitæ 3.tit.16. ita scriptum est: En su pleyto mismo non puede ser ningund testigo. otrossi non puede ser cabido en aquel pleyto testimonio de su fiio, nin de su fierno, nin de su afforrado, nin de su mayordomo, nin de su quintero, nin de su ortolaon, nin de su molinero, nin de ome que sea su apaniaguado. e esto es porque non serie guisado, nin derecho de un ome recebir logar de su parte, & de testigo. nin otrossi a quellos que biuen en su merced, & an de fazer su mandado que podiessen testignar por el. *hac ibi, quibus verbis multæ personæ exprimūtur, quæ appellatione domesticorum & familiarium continentur, quas more nostro explicabimus.*

Doctores quos initio huius quæstionis citauimus in his conueniunt: domestici & familiares seu de domo dicūtur, seruus, colonus, libertus ascriptitius, mercenarius. Speculator tit. de teste. §. 1. vers.item excipitur quod est domesticus. glossa in c. in litteris. verbo, de familia, extra de testibus.

Famulus autem & mercenarius familiaris est, ētsi gratis nobis seruiat, vt voluit Ioannes And. apud Speculat. loco præcitato, quam sequitur Felynus in c.in litteris.de testibut.nu.1.

Item pater domesticus est filio, & contra, filius patri: item uxor uiro, & è conuerso. Felynus in d. c.in literis. & Antonius Blancus tract. de indicijs numero 363.

Item latius loquendo familiares dicuntur qui viuunt (vt cum nostris loquar) ad vnum panem & vnum vinum. autben. de monachis. §. cogitandum. tales sunt qui uiuunt in communi.

Itē dicuntur domestici omnes illi, quibus ratione patriæ, vel dominicæ potestatis potest imperari, quales sunt qui in domo nostra habitant nobis seruiētes. Marcus Antonius Blancus præcitato loco.

additio ad glossam, in §. pater. instit. de testam. ordinan. Bal. in d. c. in litteris, de testibus. Montaluus in d. l. 18. partitæ 3. tit. 19. de quo vide pulchram distinctionem allatam ab Henrico Boich in d. cap. in litteris. adde ibidem Franciscum Aretinum, & Crottum tracta. de testibus, nu. 104.

Vbi ergo constiterit quempiã domesticum esse, & alicuius familiarẽ, is nõ dicet testimoniũ pro accusato de hæresi, nec volebit ad ipsum defendendum.

Domestici testimoniũ, an & quoquã doque audiatur.

Et quamuis hæc ita se habeant, illud tamen putarem in hac causa obseruandum, quòd si persona domestica esset valde digna, ac spectatæ probitatis, planè etiam in hoc crimine nõ esset penitus cõtemnendum eius testimonium ad excusandum reum, iuxta doctrinam Innocentij, Ioannis Imolæ, & Antonij de Butrio, in d. c. in litteris de testibus: nam si talis persona esset, de qua non præsumeretur, quòd deieraret, tũc eius testimonium recipiendum esset. atq; hoc tunc potissimum locũ haberet, si cum huiusmodi teste domestico conueniret alius testis non domesticus, & omni exceptione maior, aut alia indicia de innocẽtia reorũ iuxta doctrinã Marsilij in l. de minore. §. tormẽta. ff. de quæstio. vbi plures citat in hanc sententiam, quos videto. quanta autem fides his habenda sit, in defensionem reorum, iudex magis scire poterit spectata personarum, & aliorum indiciorum qualitate l. 3. ff. de testibus.

QVAESTIO. LXXI.

An testes plures duobus requirantur ad condemnãdum quempiam de hæresi.

SVMMARIVM.

1 *Duo testes legitimi non singulares de iuris rigore videntur sufficere.*
2 *Ex æquitate tamen in crimine hæresis plures requiruntur.*
3 *Leuiores probationes non condemnandum, sed ad præsumendum sufficiunt.*
4 *Inquisitoris diligentia defensionum defectum in crimine hæresis supplere debet.*
5 *Quid agendum cum quis per duos testes tãtum est conuictus.*
6 *Concordat Guido Fulcodius, Archidiaconus, & Ioan. And.*

Eptuagesima prima quæstio est: Vtrũ Inquisitor depositione solum duorũ testiũ legitimorum, nõ singularium, possit licitè aliquẽ de hæresi cõdemnare, vel plures quàm duo necessario requirãtur?

1 Respondemus, quòd quamuis videantur sufficere duo testes de iuris rigore: quia regulare est, quòd in ore duorum vel trium testium stat omne verbũ:

2 Tamen de iuris æquitate non videtur in hoc crimine duos sufficere, tũ propter criminis immanitatem; in criminibus enim probationes debent esse luce clariores. C. de probat. l. sciant, hæresis autem inter maiora crimina enumeratur.

3 Et si dicatur, quòd in hoc crimine sufficiunt leuiores probationes, quia leui argumẽto quis deteriorum est ad præsumendum, non autem ad condemnandum: tum propter iuris ordinis in hoc crimine detruncationem: In hoc enim ordo iudiciarius in fauorem fidei detrũcatur; quia nec delatus videt testes iurare, nec sibi etiam publicantur, vbi posset eis graue periculum imminere, vt in c. Statuta, de hæret. lib. 6.

4 Propter quod delatus non potest diuinare, sed tenetur ipse Inquisitor per se, & ex officio, de testium inimicitia inquirere, & etiam si deposuerũt confusè de causa scientiæ eorũ iterũ interrogare: quod potest facere, extra de testi. Per tuas. & ff. de quæstionibus. Repeti. Nam quanto magis via defendendi delato præcluditur, tanto magis incumbit Inquisitori sollicitudo diligentius inquirendi.

Inquisitoris diligẽtia suppleat defectũ defensionũ, &c.

5 Vbi ergo inueniantur duo testes concordes, & legitimi contra quenquam, nec ex hoc vellem eũ de tanto crimine condemnare, sed purgationem, si esset diffamatus, indicere: vel propter vehementem suspicionem dictorum, quæ oritur ex dictis duorum testium, abiurare eum facere: vel quæstionare, seu sententiam differre: nõ enim videtur tutum ad vocem duorum testium hominem bonæ famæ de tanto crimine condemnare: secus si fuerit malæ famæ.

6 Concordat his Guido Fulcodius, postmodum Clemens Papa iiij. in q. 15. quæstionũ ad Inquisitores. Et de hoc Archidiaconus plenius in cap. Vt officium. §. verum. in prin. de hæret. lib. 6. super ver. testium. & in c. In fidei. in fi. glos. illius. c. Et Ioan. And. ibidem. & in c. Excommunicamus itaque, extra, de hære. §. adijcimus. vbi dicitur, quod faciat Episcopos iurare tres vel plures boni testimonij viros de dicenda veritate si sciuerint in parochia hæreticos ibi esse.

COMMENT. CXX.

PRimus omniũ, quod ego sciam Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores hæreticæ prauitatis quæst. 15. cap. 18. asseruit, durum sibi videri hominem bonæ opinionis & famę ad voces duorum testium de tanto crimine condemnare: eius verba ita habent: Adeoque non crederem tutum ad uocem duorum testium hominem bonæ opinionis damnare, licet: videar cõtra ius dicere quia vbi numerus testium nõ exigitur, duo sufficiunt. Sed hoc dico, quòd duos vix duos iudico, eo quòd urgente necessitate legitimæ defensionis ordo truncatur. *hęc ille.*

Quis senserit in crimine hęresis plures quã duos testes postulari.

Hunc Guidonem penitus sequitur Archidiaconus, in c. vt officiũ. §. verum quia. de hęret. lib. 6. relat. supra apud Eymericum parte. 2. (nam vt obiter illud hic dixerim, Archidiaconus interpretationes suas ad tit. de hęret. lib. 6. ab hoc Guidone Fulcodio paucis additis transcripsit) eidem sentẽtię subscripsit Hostiensis in sum. tit. de hęret. §. qualiter. versi. vt autem & alij quos paulo post referam. Hos sequitur etiam hoc loco Eymericus. quorum sententia nec inepta fortassis est, nec penitus contemnenda, vt ex sequentibus apparebit.

At posteri iuris interpretes audacter vbique de hoc differentes constituunt duos testes sufficere ad quemlibet in hac causa cõdemnandum. hoc videtur

Duos testes sufficere in causa hæresis qui dixerint.

velle

velle non obscure Ioanes Andr. in cap. excommunicamus. 1. §. adijcimus. vbi verum adducis eius. §. intellectũ. idem tenet apertius in dicto cap. vt officiũ. de haret. lib. 6. & ibidẽ Geminianus, Frãcus, Perusinus & alij: & hanc esse cõmunem opinionem fatentur Antonius de Butrio, Ioãnes de Anania, & Marianus Socinus & alij, in dicto c. excõmunicamus 1. extra de haret. addit Gondissaluus tract. de haret. q. 13. nu. 9. hanc sibi videri veram opinionem. sequitur Carrerius in pract. crim. num. 162. Petrus Godofredus, in l. quicunque. in principio. C. de hareti. Syluester in sum. verbo, haresis. 2. quast. 4 Simancas de catho. instit. tit. 51. num. 7. & 8. idem ibidem titu. 64. num. 36. Ioannes Roias singulari 165. incipiente: Probationes in causis criminalibus. *num 8. & seq. Aegidius Bossius titu. de haret. nume. 4. Iulius Clarus in §. haresis versi. habet etiam Boerius decisione 342. incipiente:* Sed quod testes. *Antonius Gomez tom. 3. variar. resolut. c. 12, num. 9. Zabarella in clemen. 1. de hareti. §. verum. q. 1. num. 5. Ambrosius de Vignate, tracta. de haret. q. 13. & multi alij, quos longum esset recensere.*

Horum omnium sententia communis est & vera: tum quoniam casus hic de condemnandis hareticis per duos tãtum testes non inuenitur exceptus ab illa vulgari & communi regula diuini & humani iuris, In ore duorũ uel trium testium stabit omne verbum. *Tum etiam quia non potest videri denegata facultas defensionis ei, cuius causa tam diligenter tractatur, & in qua tam accurate ante condemnationem omnia expenduntur.*

Tum postremo, quia nullo iure id apparet esse constitutum, vt recte multi ex pracitatis doctoribus testantur.

Quales debeant esse testes.

Idem tamen admonent, ad hoc vt per duos tantum testes vere probetur haresis, necesse omnino esse, vt illi sint integri, inconfutabiles, & omni exceptione maiores.

Voco autem testes omni exceptione maiores eos, qui repelli non possunt aliqua exceptione. cap. licet. de testibus. Decius consil. 429. Palacius Rubius in dicta allegatione de haresi. §. 13. Albertinus tract. de agnoscen. assert. quastio. 34. nume. 4. & 5. & cateri vno ore.

Sensus sententiæ Eymerici, & qui fuerunt eam secuti.

Quamuis autem hac vera sint, non propterea contemnenda est Eymerici sententia, is enim non dicit, nec alij quos sequitur, absolute nõ sufficere duos testes in hoc crimine; sed durum videri hominẽ bona opinionis & fama ad voces duorum condemnare, cum ei ordo legitima defensionis denegetur non publicatis testium nominibus. quare eius sententiã illustres etiã Doctores sunt secuti. Albertinus tracta. de agnoscen. assertio. quastio. 34. nu. 3. idẽ videtur velle Conradus Brunus lib. 4. de hareti. cap. 9. & S. Antonius 3. parte tit. 18. cap. 2. §. 5. & Tabiẽsis in sum. verbo, Inquisitor §. 37. & postremo Ioãnes Roias tracta. de hares. assertio. 4. nu. 103. apertissime scribit contra id quod senserat prius in singulari. 165. incipiente: Probationes in causis criminalibus. *asserens se non audere in tam graui crimine, in quo trũcata est & diminuta reorum defensio; duobus tantũ testibus etiã legitimis quemquam cõdemnare, & per omnia sequitur sententiã Hostien-*

A *sis, quam profitetur Eymericus hoc loco.*

Huic sententia eo libentius putaret quis subscribendum fore, quò tutior apparet & securior: & sane tutissimum est, vt si homo videatur spectata virtutis & probitatis, non cõdemnetur ad voces duorum testium nisi alia adsint adminicula & indicia: tunc enim condemnari poterit. hoc ipsum dicẽdum est de homine mala fama, qui duobus testibus legitimis conuictus poterit damnari.

Postremo, vt vno verbo dicam, in hac re fortassis non esset absurdum dicere, arbitrio Episcopi & Inquisitoris esse relinquendum, quando duo sufficiant testes integri ad condemnandum, quando vero non,
B *quod facile intelligetur spectata tum delinquentis tum testium qualitate.*

Duobus testibus idoneis si quis conuincatur, libere damnari potest.

Hoc tamen non possumus diffiteri, liberum esse iudicibus fidei, & ob communem sententiam, & ob iura, duos solum testes idoneos in quauis causa postulantia, & ob communem etiam vsum sacri tribunalis Inquisitionis ad voces duorũ testiũ idoneorũ reos huius criminis condemnare, Eymerici sententia valde benigna est, & secura, qua tunc potissimũ non esset contemnenda, quando reus insignis probitatis communiter haberetur, & integra fama, & incorrupta vita: tunc enim non esset incongruum, aut differre suppliciũ donec forte alia accederent
C *cõiecturę, & probationes; aut mitius punire: et hac rõne videntur locuti huius opinionis assertores.*

QVAESTIO LXXII.

An ex pluribus testibus singularibus sit aliquis condemnandus.

SVMMARIVM.

1 *Nemo ex testibus singularibus etiam cum infamia de haresi est condemnandus.* D
2 *Abiuratio autem & purgatio canonica indici poterit tali.*
3 *Cardinalis Albanen. in hoc casu sententia.*
4 *Facultas Inquisitoribus data circa statuta legatorum sedis Apostolica.*

SEptuagesima secunda quæstio est: Vtrum inquisitor per testes singulares solum, vel saltem cum infamia possit iuste de hæresi aliquem condemnare?

1 Respondemus q̃ non; nec per testes singula-
E res solum, nec etiam cũ infamia. extra de testi. Tã litteris. præsertim cum in criminibus probationes debeant esse luce clariores, C. de proba. l. Sciant cuncti. & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus. de præsump. Litteras.

2 Ergo sibi indicatur purgatio ratione infamiæ in hoc casu: & abiuratio ratione suspicionis uehementis, quæ consurgit ex dictis testium. His concordat Guido Fulcodius prædictus in 14. q. de illis 15. quas fecit ad Inquisitores. & Archid. in c. Vt officium, in §. uerum. super uers. testium.

3 Est [a] uerum quòd in litteris Cardinalis Albanensis sedis Apostolicæ delegati ad Inquisitores, de hoc habetur ita: Cum nuper dominus Papa: & infra: Quando [b] uero testes singulares sunt in dictis, tamen concordant in substantia rei, seu in effectu, relinquitur Inquisitoris arbitrio, vt sicut ei secundum Deū uidebitur, sic procedat: maxime si fama cōsistat, & idoneitas & fides deponētium cōtra eum, contra quem fuerit inquirēdum. hæc ibi.

Relat. supra pag. 129.

4 De consultationibus uero & consilijs legatorum sedis Apostolicæ in litteris Clementis, Alexādri, & Vrbani Quarti, Præ cunctis præmissis multis priuilegijs dicitur sic: Et obseruari omnia statuta tam per sedem Apostolicam, quàm in concilijs legatorum eiusdem sedis prouide edita, quę negotium catholicæ fidei tangere dignoscuntur, sicut promotioni negotij, & augmentationi fidei fuerit opportunum. *Sequitur infra illa clausula generalis*, Plena sit uobis & singulis uestrum præsentium tenore facultas.

COMMENT. CXXI.

EX hac quęstione tria potissimum colliguntur axiomata.

Primum est: Per testes singulares nemo est condemnandus.

Secundum est: Neque etiamsi infamia cum teste singulari adiungantur.

Postremum est: Cum testes singulares sunt in dictis, conueniunt tamen in substantia rei, seu in effectu, arbitrio inquisitoris relinquitur, vt sicut ei videbitur, procedat.

Hæc quęstio partim est facilis, partim vero difficilis, ac valde cōtrouersa. facilis est quātū attinet ad priora axiomata: lōge vero difficilis, ob tertiū dictū. cęterū ne quid parum explicatū reliquisse videamur, singula lumine interpretationis illustrabim⁹.

Quatuplex sit singularitas.

Sed quò apertius cuncta intelligantur, obseruādum est multiplicem esse singularitatē. quadā est obstatiua, alia cumulatiua seu adminiculatiua; tertia diuersificatiua. ita Baldus singulariter & vere in l. licet causam, nu. 11. de probatio. & in l. testiū. C. de testibus. num. 9. et 14. sed copiosius & cæteris apertius Ayman Crauetta in tract. de antiquitate temporis, par. 4. nu. 157. cum multis sequentibus. & Albertinus in cap. quoniam, de hæret. lib. 6. q. 16. nu. 38. cum multis sequen. quo loco recenset plures alias singularitatis species, quas libens omitto.

Obstatiua est, quando ex dictis testium nascitur repugnantia aut contrarietas, vt cum vnus ait, alter vero negat.

Quo casu dictum vnius, alterius dictum aut debilitat aut infringit, aut non probant.

Cumulatiua est, cum dictum vnius coadiuuat dictum alterius, vt cum vnus deponit de facto, alter de fama; seu vnus de visu, alter de auditu & hæc, vt probat Crauetta præcitato loco, semiplenā facit probationem.

Vltima est diuersificatiua, ex qua nascitur diuersitas rei in substātia, vt cū vnus testis dicit vno loco & tempore quid factum, alius vero alio loco & tempore; quo casu dictum vnius non infringit dictum alterius immo coadiuuat & carroborat.

His ita cōstitutis, primum & secundū Eymerici A *axioma verū & cōmuni voto receptū est, eiusq; doctrina procedit nō modo quādo testes sunt singulares singularitate obstatiua, quia tūc nulla esset difficultas: sed etiā cū sunt singulares, singularitate cumulatiua, vt ipsemet auctor tradit in 2. axiomate.*

Hæc vero axiomata tradidit iā olim ante Eymericū in hac causa Guido Fulcodius, quē hic refert auctor. nu. 2. in cōsultationib. ad inquisitores q. 14. in hæc verba: An autem per testes singulares, & famam, possit aliquis in hoc crimine condemnari, quæri non oportet: constat enim q̄ non, vt extra de testibus tam litteris. præsertim cum in criminalibus probationes esse debeant luce clariores. C. B de probatio. l. sciant. & in hoc crimine nemo sit ex præsumptione damnandus: iudicetur ergo purgatio, vt ostensum est supra. *hactenus Guido.*

Per vnum testem & famā nemo damnandus.

Eandem hāc sententiam profitetur Ioānes And. in c. vt officiū. in principio. vers. certum est autem. de hæret. lib. 6. & Archidiaconus in e. vt officium. §. verum quia. de hæret lib. 6. Baldus in l. ob carmē. §. fi. ff. de testibus. Zabarella in clem. 1. §. verum. de hæret. Cōradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 9 Palacius Rubius in allegat ione de hęresi §. 12. Repertorium inquisitorum verbo, testis. §. an in causa hæresis Albertinus tract. de agnos. assert. q. 34. num. 9. Iulius C *Clarus in pract. crim §. fi. q. 53. vers. dixi etiam. Simancas de catho. instit. tit. 51. num. 3. idem eodem tract. tit. 64. nu. 61. et sequē. Boerius decisione. 342. incip.* Sed quot testes. *Marsilius cons. 109. incip.* Audito & intellecto. *Parisius cons. 2. incipien.* Et si esse Iudæū. *lib. 4. Denique, vt numerosam aliorum caterua omittam, idem tradit S. Tho. 2. 2. q. 70. art. 2. & Sotus lib. 5 de iustitia & iure q. 7. ar. 2.*

Testis vero singularis (vt obiter hoc dicā) proprie & vere is vocatur, qui solus est, nec aliū sibi habet in depositione per omnia contestem & concordē, vt optime scribit practica Papiensis in forma oppo. contra testes. vers. sunt que etiam singulares nu. 11.

Quia dicatur testis singularis, & cur ei nō credatur.

D *Ratio autē cur vni testi singulari non credatur, seu in hoc seu i alio quolibet crimine, pulchra traditur à Soto præcitato loco: Nā cū reus, inquit, sit suæ* rei, & bonorum possessor, & melior sit conditio possidentis, vnius auctoritas affirmatio non putatur sufficiens ad pellendum ipsum de sua possessione.

Alij hāc rationē adducunt: Si in alijs criminibus testes singulares non probāt, multo minus in hoc probabūt, cū in eo vberiores probationes desiderētur. Si quis ergo vnum solū testē singularem habeat contra se, propter dictū eius non condemnabitur, sed torquebitur, si testis ille fuerit omni exceptione maior, vt supra monuimus super q. 61. et si nihil E *cōfiteatur, vbi sufficiēter fuerit tortus, absoluetur.*

Quòd si cū teste singulari adsit fama de crimine, quāuis legitime sit probata, nō propterea condemnabitur reus. ita ferme oēs præcitati, quod tradit Eymericus in secundo axiomate, cuius ratio hæc esse potest: quoniā in criminalib. ex pluribus imperfectis probationibus non consurgit vna integra & perfecta probatio, vt colligitur ex glossa in c. veniens. 1. in verbo, illorum & ex notatis ibidem per Antoniū de Butria, & alios extra de testibus. adde Marsilium in Rubrica. C. de probatio. & Iulium Clarum in pract. crimin. q. 63. vers. si tu scis.

Hac

Qui vno teste conuincitur, & infamia laborat, extra ordinē puniendus.

Hæc tamen conclusio, quæ & vera & communis est. vt docet Palacius Rubius in dicta allegatione de hæresi. §. 12. vera est quo ad pœnam ordinariam imponendam, non autem quoad purgationem indicendam, vel aliam pœnitentiam iniungendam. Idem tradit Eymericus hic, nume. 2. & Repertorium Inquisitorum verbo, testes, §. an in causa hæresis, si quis ergo contra se vnum bonum testem habeat, & infamia etiam notetur de eodem illo crimine, arbitrio Inquisitoris plectendus est.

His ita positis, ad postremum axioma accedendum nobis est, in quo versatur ingens difficultas, & pœnæ inextricabilis controuersia, quæ fortassis egeret Pontificia declaratione.

Quot modis quis possit habere contra se plures testes singulares.

Quantum ergo ad id axioma attinet, bifariam potissimum potest quis contra se habere plures testes singulares: Primo, cum duo vel plures deponunt de diuersis hæresibus, item diuersis locis atque temporibus; vt cum, verbi gratia, vnus dicit se audiuisse Lutherum negantē Purgatorium mēse Maio: alius uero dicit se audiuisse eundē Lutherū negantē potestatē summi Pontificis mense Aprilis.

Secūdo, potest quis habere aduersus se duos vel plures testes singulares de eadem seu eisdem hæresibus deponentes; discordant tamen in loco & tempore: ut si duo vel plures testes oī exceptione maiores ita se habeant, vt vnus, verbi gratia, dicat se audiuisse Bucerū nudiustertius in platea dixisse, summū Pontificē non esse caput Ecclesiæ: alius vero dicat, se nudius quartus in scholis audiuisse Bucerū asserentem Papam item non esse caput Ecclesiæ.

Prima difficultas nunc est diluenda: altera paulopost tractabitur: illud tamen ingenue dicam, à plerisque è nostris ita hæc confusè tractari, ut vix percipias, quid sibi velint, aut in quo articulo versentur: à nobis, nisi fallor, apertius & ordinatius explicabuntur, ne quid in hac grauissima lite parum declaratum relinquatur.

Senētia eorum, qui dicunt per testes singulares quē probari hæreticū i genere.

Ergo quātum ad primā difficultatē attinet, multorum sententia est, ad probandum aliquid in genere sufficere quidem testes singulares, ut verbi gratia, in exemplo posito, si agatur in genere de probando, an Bucerus sit hæreticus, satis est si per testes singulares de diuersis hæresib. & diuersis locis atq; temporibus prolatis conuincatur: tunc enim probatum erit in genere Bucerum hæreticum esse. ita Iacob. Butrigarius in l. Arriani. & Salycetus in l. quicūque. C. de hær. Baldus in l. actor. C. de probatio. Ioannes Anania in c. 1. de hær. nu. 7. vers. vlt. scias. Alexander consil. 141. incip. Ponderatis. *lib. 1. idem consil. 92. incip.* Viso & opportunè discusso, *lib. 5. Calcaneus consi. 19. incip.* Ad primum videtur dicendum. *& alij quos refert Iulius Clarus in practica crimina. quæst. 53. vers. dixi etiam. & Philippus Portius lib. 1. com. opinio. regu. 34. versic. septimo infertur Zanchinus tract. de hær. c. 13. nu. 6. Aym. Crauetta consil. 78. lib. 1. & Bernardus in lucerna verbo, testes. §. 19. versic. tres testes. Campegius apud Zanchinum, c. 13. verbo, singulares, & Locatus in opere iudiciali verbo, testis. nu. 19. & alij multi, quos libenter omitto.*

Quod autē testes singulares eo modo quo dictū est, probent aliquid plenè in genere, tradunt multi A *insignes iurisconsulti, quos refert (vt breuius agā) Philippus Portius lib. 1. communium opinionum regula 34. versic. contrariam opinionem, eamq; fatetur communem Antonius Gomez to. 3. uaria. resol. c. 12. nu. 12. & Albertinus in c. quoniam, de hæret. lib. 6. nu. 51. & 52. vbi affirmat hanc forsan opinionem obseruandam fore in praxi, tametsi securius esset, & tutius si super hoc fieret constitutio. Potissima autem ratio, qua nititur præfata sententia est: quoniam hæreses inuicem sunt colligatæ, & ad vnum finem tendunt, & in uno erroris termino volutantur. cap. excommunicamus, 1. & 2. de hær.*

Testibus singularibus nemo proqatur hæreticus in genere.

Cæterum, omissa horum insignium virorum opi- B *nione in hac causa (nam in alijs quid sit statuendū, cum non sit instituti nostri, minimè curo) dicendū est; testibus singularibus prædicto modo neminem probari hæreticum in genere. Primum enim vix intelligi potest. quid sit, hominem aliquem hæreticum esse in genere: nam & ratio & modus ipse loquendi oppugnat hanc ipsam eorum sententiam: genus enim quid confusum est, incertum, & commune, & ubi quid in genere probaueris, nullum adhuc certum indiuiduum demonstrasti. itaque conuincere aliquem esse hæreticum in genere aut nihil est, aut ridicula planè est loquendi ratio.*

Rursus, nemo de hæresi potest condemnari, nisi C *duobus legitimis testibus sit conuictus: atqui de pluribus differentibus articulis per testes singulares conuincitur de nulla hæresi plenè conuincitur.*

Præterea, in hoc crimine vberiores, & clariores probationes ob eius atrocitatē desiderantur, cū sit ordo defensionis quasi imperfectus, & trūcatus: fit ergo ut nullo modo talis probatio in genere ad pœnā criminis ordinariā imponendam sit admittēda.

Postremo, quemadmodum testib. singularibus, prædicto modo nullus probatur in genere adulter, fur, raptor, homicida, incendiarius, & similis: ita nec probabitur hæreticus, & hæc sentētia uera est, & vsu recepta, quam profitentur insignes ēt iurisperiti. D *Salyc. plenè in l. testium n. 16. C. de testibus, quem sequitur Conradus Brunus lib. 4 de hæret. c. 9. & Simancas de catho. inst. tit. 64. nu. 69. & seq. & Ioannes Royas tract. de hæret. par. 2. asser. 6. nu. 142. & seq. quibus est omnino subscribendum: quia hæc sententia verior est, & tutior, & firmioribus rationibus munita, neque Eymericus in hac tertia assertione loquitur iudicio nostro de hac facti specie, sed de alia, quam mox explicabimus.*

Sententia Imolæ de nō probādo hæretico in genere.

Pulchra quidem sunt in hanc nostram sententiā Alexandri Imolensis verba cons. 104. incipien. In causa & lite. *quæ ideo referre placet: quoniā apertam lucem huic difficultati, de qua agimus, afferunt. ait ergo ita:* E Vbi tractatur de probando aliquos actus ex quibus resultat multiplicatio alicuius rei, non sufficiunt testes singulares: unde si volo probare talem religiosum fecisse miracula, & per vnum testem probo quòd sanauit vnum claudum, & per alium testem probo quòd illuminauit cæcum, testes isti non probant, ut no. Archidiaconus in ca. nec mirum. 26. q. 5. & Vincentius in c. Venerabili. de testib. & Antonius de Butrio, in cap. cum oporteat. de accusatio. vbi ex hoc infert, quòd si uolo probare Titum esse hæreticum, & unus

& vnus testis deponit quòd Titius dixit, quòd Christus non venit in Virginem; alius dicit, quòd personæ Trinitatis non sunt æquales, certè non probant; quia sunt singulares. licet secūdum eum Iaco. de Butrig. dicat cōtrarium in l. Arriani. C. de hæret. *hactenus Alexander, qui fideliter retulit sententiam Antony de Butrio in dicto cap. cum oporteat, de accusat. q. 9.*

Et rationem pulchram videtur assignare Salycetus in l. testium. C. de testibus. num 16. vbi eandem profitetur sententiam in hæc verba: Secundo casu quando uarietas loci inducit uarietatem facti circa modum cognoscendi, & sic circa cognitionem testium. ut hoc exemplo: Ego uolo probare Titium esse hæreticum, & ad huius probationem unus testis dicit, quòd audiuit ipsum dicentem in tali loco, puta in platea ipsum dixisse, & affirmasse, quòd Iesus Christus non fuit filius Dei: alter dicit quòd audiuit ipsum dicentem in alio certo loco, quòd Spiritus Sanctus non procedit à Filio; & isto casu repetio uarias opiniones; nam quidā dicunt, quòd probant, quia ambo in hæresi concordant, licet in specie hæresis non sint contestes: alij dicunt quòd non probant, quia debent esse contestes nedum in genere, sed etiam in specie hæresis, aliàs dicuntur singulares. ut in cap. cum dilecti. de elect. & ideo non probant, ut 3. q. 9. nihilominus, Ego teneo hanc secundam, ubi certa species hæresis fuit deducta in libello: sed ubi hæresis in genere deducta fuisset, licet de iure libellus admitti non debuit, secundum notata in l. libellorum. ff. de accusat. forte prima opinio procedit. forte ideo dixi, quia uidetur quòd nec tunc testes probēt plene, sed semiplenè: quòd sic probo: Nulla species hæresis est plene probata, ergo ex probatione super ea facta non potest inferri, seu dici, uel affirmari, quòd Titius sic dixit, sed bene potest opinari per iudicem, quòd ita fuerit. ut ille testis dixit. ff. eo. l. 3. §. eiusdem, in fine. ibi: aut parū tibi probatum opinaris. Ex eo ergo quòd non potest uerum esse in tali specie, non potest dici uerū esse in suo genere. Sed ex nulla illarum probationum in aliqua specie potest dici sic esse, uel accusatum uel inquisitum hoc dixisse: ergo nec hæresim probatam esse. quod demonstro aliter: pone quòd Titius accusatur à Caio specifice de tali specie hæresis, & quilibet probat per vnum testem tantum, an dicentur isti probasse? certè non. sic nec in proposito. Dico igitur non plene, sed semiplene tantum probatum esse, & omnes isti habentur loco vnius. nisi dicatur quòd in crimine hæresis non requiratur tanta subtilitas probationis. *hactenus Salyc. Atque ex his remanet declarata prima difficultas.*

An per testes loco & tempore diuersos, plenè probetur eadem hæresis, ardua quæstio.

Subsequitur nunc difficultas altera diluenda, quæ maximi est momenti in hac causa, An videlicet, is plenè conuincatur de hæresi, qui duos aut plures habet testes legitimos, & omni exceptione maiores de eodem aut eisdem erroribus deponentes, ut prædiximus, loco tamē & tēpore diuersos.

Et Albertinus tract. de agnoscen. assertio. q. 34. nu. 12. & Conradus Brunus lib. 4. de hæret. cap. 9. non procul a fine, & Simancas de cath. instit. titu. A *64. n. 75. & 76. secuti Salycetum in l. testium. C. de testibus. nu 16. asserunt, hæresim plenè & perfectè remanere probatam, si quis, verbi gratia, conuincatur Bononiæ dixisse; Papam non esse caput militantis Ecclesiæ, & Romæ per alium testem, item dixisse; Papā non esse caput militantis Ecclesiæ, & Salyceti verba, ita habent.* Secus si ambo deponunt de eadem specie hæresis, licet unus dicat se audiuisse in uno loco, alter in alio; quia tunc uidetur dicendum, quòd species illa sit plene probata: quia isto casu locus non plurificat hæresim sæpius firmatam, & recensitā, & continuatam *hactenus Salyc.*

Opinio Salyceti, & aliorum.

His addit Simancas præcitato loco rationes a- B *lias fortassis non vulgares: tum quia diuersitas testium in alijs quàm in substantia, non abrogat fidē eorum: tum quoniam perinde fecit hæreticus, qui varijs locis, & temporibus eandem hæresim repetit ac fur, qui id quod rapuit, & furatus est singulis testibus ostendit, uarijs temporib. & locis; postremo quia absurdum esset, ut seductor quispiam singulos homines totius populi seorsum doceret suas hæreses, & tamen vniuersorum testimonijs conuinci non possit: quod nemo sanus probabit. hæc Simancas, citatque Diuum Thomam 2. 2. q. 70. ar. 1. & Bartolum. atque hoc ipsum videtur velle Eymericus hoc loco num. 3. ibi:* tamen concordant in C substantia rei, seu in effectu.

Horum potissimum fundamentum est, locum & & tempus externa esse, nec plurificare, aut variare substantiam facti, seu in casu nostro, hæresim sæpius dictam & continuatam: de quo quid sentiam, mox explicabo.

B. Thomæ sententia.

Primum tamen hoc monebo, Beatum Thomam non sentire pro Simanca, quem ille in suam citat opinionem. nam verba Diui Thomæ 2. 2. q. 70. ar. 2. ad 2. argumentum, in multis nostris exemplaribus ita habent: Ad secundum dicendum, quòd discordia testium in aliquibus principalibus circunstantiis, quæ uariant substantiam facti (puta in D tempore, uel in loco, uel in personis de quibus principaliter agitur) aufert efficaciam testimonij: quia si discordant in talibus, uidentur singulares esse in suis testimonijs, & de diuersis loqui: puta si unus dicat, hoc factum esse tali tempore uel loco, alius alio tempore uel loco, non uidentur de eodem facto loqui. *hæc Beatus Thomas. cum quo sentit ibidem Caietanus, & Dominicus Sotus libro 5. de iustitia & iure. quæst. 7. art. 2. ad primum argumentum.*

Testes loco & tēpore discordes, non probant eandē hæresim.

Omißa igitur hac opinione cum D. Thoma, Caietano, & Soto præcitatis locis intrepide asserēdū puto. hos testes loco, et tēpore discordes, quāuis de E *eadē hæresi seu hæresib. deponant, singulares eße, ideoq; non plenè probare: neq; ex talib. dictis ad pœnam criminis ordinariam imponendam vllo modo esse accedēdum. Primum .n. nullus dubitabit, quin in hos testes cadat singularitas diuersificatiua, ut plenè probat Crauetta in tract. de antiquitate temporis, par. 4. nu. 157. nam ex quo diuersi sunt in loco, & tempore, uidentur omnino loqui de actibus diuersis: diuersitas aūt tēporis, diuersitatē factorum seu actuum inducit; & per consequens reddit testes singulares. ita Antonius de Butrio, & communiter*

muniter Doctores in c.cum causam. de testib..Cynus in l. testium q.6. & ibidẽ Baldus,C.de testib. Archidiaconus in cap.nihilo minus. 3.q.9. Abbas consil.98. incipien. In quęstione quæ uertitur. lib. 2.Baldus cons. 39 incipiente: Proponitur quòd celebratus.lib.3.idem consil.459.incipiente; Visa dicta petitione. versic.1.quia testes.lib.4. Ancharanus consi.64.incipien. In causa quæ vertitur. idem consi. 147. incipiente: Super alia querela. Paulus Castrensis consi.137.incipiente: In causa quæ uertitur Pergami. in fine. & consil. 151. incipiente: In causa quæ vertitur coram domino Vicario. in fine.lib.2.Iason consi.131.lib.1.& alij prope infiniti.quos libenter omitto.

Sed omissis cęteris,hanc sentẽtiam videtur apertissime probare textus in dicto c. nihilominus.3.q.9.vbi de hac fere re differens Leo Papa ita sancit: Nec eorum uoces tanquam plurium admittuntur,quos temporum quidem diuersitas simul interfuisse prohibuit.hæc ibi. & facit textus in cap. de parentela, el secondo.35.q.6.& nominatim in causa, de qua agimus, hanc sententiam profitetur Palacius Rubius in allegatione in materia hæresis. §.12.incipien Restat modo.

Ex his ergo omnibus consequitur periculosum esse ad voces talium testium singularium quempiam condemnare; & Susannæ exemplum Danielis cap.13. satis etiam ostendit singulares esse censendos: nec propterea plenam fidem eis esse adhibendam, ita etiam ante nos agnouit Ioann. Royas tracta.de hæret.assertione 6.nu.145.

Quis vero feriendus cõtra illum qui pluribus testibus singularib.de eodem errore conuincitur.

Quia vero ex dictis talium testium probatorum quidem & idoneorum magna & vrgentia nascuntur indicia aduersus illum, qui vnam & eandem, aut plures & easdem hæreses diuersis locis & tẽporibus dicitur repetiuisse. torquendus erit: quod si nihil fateatur (quia hoc casu non videtur sufficiẽter superasse indicia in tortura, eaque diluisse, seu, ut melius loquar, purgasse) non crederem iniquum vt abiurare quoque compellatur de vehementi, eique aliæ salutares pœnitentiæ iniungantur: at nullo modo tamquam negatiuus tradendus est curiæ sæculari; neque ab hac sententia puto ullo modo recedendum. Eymericus autem hoc loco non scribit contrarium: nam de altera facti specie, quam mox subiungam, mihi loqui videtur.

Quid si plures quã duo testificentur.

Et quæ hactenus diximus in hac difficultate verissima & certissima esse credimus, cũ duo tantũ adsunt testes singulares, qui de eadem, aut eisdẽ hæresibus, diuersis locis atq; temporibus auditis, testificantur, si autem plures quàm duo testificentur, grauior fortassis est difficultas, in qua moltorũ sententia est. quòd cum testes singulares ad eundem finem tendunt, & plures sunt, & fide digni ita ut iudicem adducant ad indubitatam fidem, nõ debet iudex curare de illa singularitate, sed ex eorum dictis poterit iudicare, & pœnã ordinariã imponere. ita in casu nostro tenet Simancas de cath. inst.ti.64.nu.77. quod ipsum insignes iureconsulti profitentur. Caccialupus in repetione l.admonendi.ff.de iureiurando.colum.39.vers.patet igitur tibi studioso. Frãciscus Brunus tract. de indicijs & tortura. p.1. quæstio.2.nu.6.Socinus consi.262. lib. 2. Hippolytus

A Marsilius singulari 114.incipien. Vulgatum & tritum est. Idem in l.1.§. ad quæstionem.ff.de quæstio. & Andræas Tiraquellus tract.de pœnis temperandis aut remittendis, causa 51.nu.106. & omnes in hoc dicto præcipue sequuntur Paulum Castrensem in dicta l.admonendi.ff.de iureiurando. & in l.Lucius.ff.de his qui notantur infam.in recollectis Florentinis: quamuis in his locis in nostris codicibus non inueniamus hæc dixisse Paulum, quod etiam testatur Tiraquellus loco præcitato.

Cęterum, huic opinioni multum fauet illa ratio, quam ex Simanca adduximus paulo antea. §.his addit. quia absurdum videtur, vt seductor quispiã

B singulos homines totius populi seorsum doceat suas hæreses, tamen vniuersorum testimonijs conuinci non possit. in eandem sententiam confert plurimum illustris decisio Guidonis Papæ 544. incipiente. Quidam elegit. vbi per tres, vel quatuor testes singulares plene probari iurisdictionem scripsit. Postremo satis videtur rationi consonum, vt iudex possit tuto condemnare eum, quem videt per plures testes graues, nobiles, probatos, spectatę uirtutis & probitatis conuinci, quamuis illi sint singulares; quia non est verisimile tot homines iniquo animo conuenire aduersus aliquem.

Qui plurib. testib. singularib. quam duobus. conuincitur, an plectendus ordininarie.

His fortassis & alijs huiusmodi rationibus ali-

C cui videri posset satis iusta & æqua hæc opinio: uerumtamen è diuerso clamant sequentia, quibus demonstratur neque hoc casu ad condemnationem esse deueniendum, hoc est, ad pœnam criminis ordinariam imponendam.

Primum, quia ex pluribus diuersis nunquam consurgit vnum integrale l.sancimus.§.si quis autem.C.de donatio.l.vsuræ.C.de vsuris. & plura imperfecta non faciunt vnum perfectum. l. vnica. C. qui ma.tutela se excus.

Rursus, probationes in sua specie imperfectæ in criminalibus ad plenam probationem non coniunguntur. gloßa singularis in verbo, illorum. in cap.

D veniens. el primero. de testibus. Bartolus in l.si quis ex argentarijs.§.1.ff.de edendo. Albertinus tracta. de agnoscen. assertionibus quæstio.25.nume.21.& alij. & hanc fatetur esse communem opinionem Simancas in enchyridio violatæ religionis. tit. 34. nume.3. & Ioannes Royas tracta. de hæret.par.2. assertio.6.nume.147.

Ad hęc, in concilio Biterrẽsi c.11. ita scriptũ est: Ad nullius uero condemnationem procedatis sine confessione propria, uel probationibus dilucidis, & apertis; satius enim est relinquere facinus impunitum, quàm innocentem damnare. hęc ibi.

Idem paulo post sanciuit concilium Narbonense

E c.23. in hæc verba. Ad nullius uero condemnationem sine lucidis & apertis probationibus, vel cõfessione propria procedatis: satius enim est facinus impunitum relinquere; quàm innocentem condemnare. hæc ibi.

Confert singulare illud & obseruatione dignissimũ dictum Guidonis Fulcodij in cõsulationibus ad Inquisitores. q.15.c.17. vbi de proposita facti specie loquens; ait; Et nisi testes plene, & plane in omnibus cõcordauerint, melius est vobis purgationem indicere, vel differre sentẽtiam, quàm damnate,

nare. hæc illa. Manifestum est autem testium singularium dicta, secundum regulas iuris non posse dici dilucidas, claras, integras, et aptas probationes.

Huc spectat c. 1. 2. q. 1 cuius verba sunt: Nos in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi aut conuictum, aut sponte confessum. Conuinctus nūt dici non potest, qui non habet testes idoneos ad uersus se, & per omnia contestes, & conformes.

Præterea, quamuis in alijs delictis superior sententia locū habere possit, de quo nō sum ualde sollicitus: at in crimine hæresis prorsus aliud prorsus videtur sentiēdum: nā cū in eo nomina testium reis nō publicētur, nec videatur per omnia concedi plenissimus defensionis ordo & facultas, semper timendū est ne innocēs iniuste damnetur. & quamuis quilibet testis singularis probitatis sit: ignotū tamē est iudici quid illi à reo posset obijci; et fortassis si reus eum nosset, iustum quid posset ei obijcere, propter quod dictū eius aut repelleretur, aut debilitaretur.

Denique hanc sententiam sequuntur viri insignes, Caietanus, apud Beatum Thomā. 2. 2q. 70. ar. 2. Dominicus Sotus lib. 5. de iust. & iure. q. 7. ar. 2. ad primum argumētum. vbi asserunt, quòd tametsi inter religiosos, qui iam sunt mortui mundo, ob dicta plurium testium singularium, facinorosi possint condemnari propter animæ salutem & fauorem regularis obseruantiæ: in dictis tamen exterioribus, vbi ad grauiora supplicia proceditur, id locum nō habet. idem voluit Ioannes Royas tract. de hæret. par. 2. assertione 6. nu. 146. & seq.

Quis ordo seruãdus cõtra eum qui plur. b. testibus singularibus cõuincitur.

Atq; vt in hac quoq; causa meā sententiā dicā, si alicuius auctoritatis futura est apud viros doctos, crederē in hoc casu sequentiū posse obseruari. Quoties quis pluribus testibus singularibus, & idoneis vrgetur prædicto modo, nec vult fateri, expectandum est per aliquod spatium temporis, & inquirendum, an inueniri possint testes per omnia concordes & contestes, sed prius torquendus est, vt si fieri potest, ab ore eius veritas habeatur. quòd si nihil confiteatur, quia hoc casu non potest videri purgasse indicia per torturam, cum sint multa, & vrgentissima ac vehementissima contra eum, ad abiurationem saltem de vehementi, aut canonicam purgationem subeundam iustissime compelletur: in quo casu locum habere poterit opinio Squillacensis, tracta. de fide cath. c. 13. & aliorum, quos refutaui supra parte 2. super c. inter sollicitudines. de purgatione cano. §. Atque ex hac, inde vero spectata personę qualitate, vel ad triremes, vel ad detrusionem in aliquod monasterium, per aliquod tempus poterit condemnari: ut nunquam consulerem, nec crederem iuste fieri posse, vt velut negatiuus & impœnitens propter tot testium singularium dicta curiæ sæculari relinquatur.

Hæc mea sententia est, quam tamen libenter suppono correctioni sanctę Romanæ Ecclesiæ, aut virorum doctorum, qui meliora docuerint.

Postremo illud hoc loco opportune quæritur, an si duo uel plures per vnū foramē (per quod simul videre nō poterant, sed tātum vnus post alterum) viderunt quempiam committentem aliquod factū hæreticale siue apostaticum, verbigratia frangentem imagines, aut se more Mahometano lauantem A & inclinantem, aut figuram Crucifixi flagellantē, & similia, an inquā huiusmodi homines successiue videntes tale quid, & de eo testificante, sint censendi testes singulares, an vero contestes. & propterea plene probantes?

Et breuiter respōdetur, nō esse testes singulares, sed contestes, & plene probantes, cum intra breuissimum temporis spatium idem delictum cōtinuatum viderint, ac propterea de vno & eodem actu numero testificentur: neque enim hic præsumitur pluralitas actuū, nec temporis diuersitas, sed potius vnus numero actus & vna temporis coniunctio. ita scribunt communiter insignes & antiqui Iurisconsulti. B Iacobus Butrigarius, Iacobus de Arena, Cynus, Salycetus, Baldus, & alij. in l. testium. C. de testibus, cum docent prædicto modo probari posse adulterium, glossa in cap. nihilominus. in verbo, simul. 3. quæstio. 9. & Antonius de Butrio in cap. cum oporteat. de accusat. quæst. 9 num. 20. Geminianus in dicto cap. nihilominus. 3. quæstio. 9. & alij, qui hos communiter sequuntur.

Nec obstat si dicatur, prædictos testes censendos fore singulares ex diuersitate temporis, quia dum vnus vidit, alius non vidit quoniam respondetur, quòd ex quò viderunt eundem actum, & incontinenti vnus post alium, simul vidisse dicuntur, nec C singulares sunt. ita præ cæteris docent Iacobus de Arena & Cynus in dicta l. testium. C. de testib. nu. 5. vers. Sed è contra videtur. & eodem modo possumus ad alia respondere, si quæ fortassis obijciātur.

Atque ex his, nisi fallor, plenissime est declaratum quidquid spectat in hoc crimine ad materiam testium singularium; in quo ideo fortassis iusto longior fui. quoniam operę pretium me facturum putaui, si quanta fieri posset distinctionis luce & claritate, hæc traderem, quæ a multis ex nostris forrassis obscurissime docentur; idque feci libentius, vt Inquisitoribus valde in causis fidei occupatis satisfacerem: eosque liberarem à molestia euoluendorum ac legendorum tot interpretum varijs locis D hæc tradentium. nunc ad cętera pergamus.

a ¶ Est verum quòd in litteris Cardinalis Albanensis, &c.] Extat in uetusto illo codice membranaceo bibliothecæ Vaticanæ creberrima mentio eiusdam domini Albanen. Apostolicæ sedis Legati, quem coniectura assequimur, quo tempore Pauperes de Lugduno seu Albigenses, aliique hæretici parces Galliæ, & Lombardiæ infestabāt, Legatum sedis Apostolicæ fuisse constitutum, multasque cōstitutiones ex Papæ commissione edidisse tum de pœnis hæreticorum, tum etiam de ordine procedendi aduersus eos quibus Inquisitores priuati ad E dirimendas fidei causas & controuersias fœliciter & vtiliter uterentur: ac in uetusto quidem illo codice Vaticano huius Legati, huius fortassis hic meminit Eymericus, quędam ordinationes breuissimę reperiuntur, in quibus tamen non legitur hoc frugmentum, quod citat hoc loco auctor.

Num. 3. Albanen. sedis Apostolicæ legatus.

Cæterum cum anno Domini MDLXXX. Inquisitor Florentinus Romam venisset, secum detulit vetustissimum codicem membraneum manuscriptum, in quo continebantur quæ ad sanctum officium spectabant, in eo codice (quem nobis exhiberi iussit

iussit illustrissimus dominus Iacobus Sabellus Cardinalis Generalis Inquisitor in universa Republica Christiana) ha ipsa cõstitutiões, quarũ hic meminit Eymericus, legebantur directa Inquisitoribus Lõbardiæ. Ea vero constitutio, quæ de testibus agit, quã affers, hoc loco auctor ; in prædicto codice ita habet. Quando uero testes uel diffamatores, singulares sunt in dictis, concordant autem in substantia, uel in specie rei, relinquitur Inquisitorum arbitrio, ut sicut eis secundum Deum uidebitur, sic procedant ; maxime si fama consentit, & idoneitas & fides deponentium contra eum, contra quẽ fuerit inquirendum. *hactenus ibi.*

In hac ergo constitutione diligentissime sunt obseruanda hac verba : Quando uero testes singulares sunt in dictis, concordant autem in substantia seu in specie rei. *quæ profecto difficilem & obscurum habeñt sensum, nec primo obtutu faciles percipias quid sibi velint.*

Vnius sensus uerborũ Cardinalis Albanen.

Vnus ergo sensus hic esse posset, quòd quando testes singulares sunt in dictis, quia videlicet in loco & tempore discordant, conueniũt tamen in substantia rei seu in specie uel in effectu, hoc est, de eadem seu eisdem hæresibus deponunt; si testes huiusmodi sint idonei, & ultra illorum probitatem, & fidem adsit fama de crimine contra reum: tunc arbitrium erit Inquisitoris, vt secundum eius conscientiam procedat.

Hic etiam sensus, quamquam hoc loco sit significatus; nihilominus tamen non probat absolute eam sententiam, quam proxime reiecimus; quia vltra testes singulares famam postulat: & nihilominus, quamuis fama de delicto consisteret, & cum testibus coniungeretur, adhuc non putarem eam sententiam verã esse: quia fama indicium est debile, & à crimine remotum: quod etiam si coniungatur cum alijs indicijs, aut semiplenis probationibus, in criminalibus non faciet plenam probationem, ut late ostendimus in superioribus. quare semper sententia à nobis in superioribus asserta, velut æquior & tutior esset retinenda: quamuis hoc casu grauior pænitentia esset iniungenda.

Secundus sẽsus.

Alter sensus, nec ineptus forsitan aut cõtemnendus esse posset: quando testes sunt in dictis singulares, quia uidelicet non deponunt per eadem formalia verba, sed per æquipollentia; quamuis non sint singulares in loco & tempore: tunc an plene probent, arbitrium est Inquisitorum, qui diligenter debent cõsiderare, qualiter quisque fuerit locutus. quo casu si eorum depositiones eũdem errorem formalem referre videantur, si fama vlterius cõsistat, arbitriũ erit Inquisitoris quid tunc fieri debeat. & hunc plane sensũ vidẽtur mihi redolere hæc verba.

An testes sint singulares quando nõ deponũt per eadẽ formalia verba.

Sed quò apertius hæc intelligantur, animaduertẽdũ est, quæstionem esse; An testes dicantur singulares, quando non deponunt de aliqua hæresi in specie per eadem formalia verba, sed tantum per æquipollentia, & quæ eundem errorem sapere omnino ac referre videantur, vt si, verbi gratia, vnus deponeret se audiuisse Bucerum dicentem, non esse purgatorium; alius vero deponeret eodem loco & tẽpore, se audiuisse Bucerum dicentem, post mortem animas omnium morientium aut recta in celũ, aut

A *in infernum proficisci, nec dari tertium alium purgatorij locum in quem tendant. Siue si vnus deponeret se audiuiße Bucerum asserentem, imagines Sanctorum non esse venerandas ; alius vero deponeret, audiuisse eundem Bucerum eodem loco & tempore dicẽtem, vsum imaginum in Ecclesia Dei inutilem esse, & abolendum. sunt huius quæstionis exempla passim obuia. quæque frequenter contingant in sacro Inquisitionis tribunali; in quo articulo quid sit sentiẽdum, breuiter est mihi ostendendũ*

Variæ sentẽtiæ de probatione testiũ deponẽtium p uerba æquipollentia.

*Non vno modo præsentem controuersiam declarari video; nam Albertinus tracta. de agnoscendis assertio. q. 34. nu. 47. aßeruit in probatione proposi*B*tionum hæreticarum testes debere attestari per eadem uerba formalia, & non per diuersa, quia de verbis, inquit, est quæstio, & propterea illa sunt attendenda, & ponderanda: quã ob rem testes in formalitate verborum diuersi non probant, vt ait Geminianus consi. 142. incipiente :* In causa prioris. *& Antonius de Butrio in c. nihil. de verb. signifi.*

Iam in his Eymerici verbis, quæ nunc interpretamur, secundus ille sensus, quem paulo antea referebam, contineatur; secunda opinio erit Eymerici sententis arbitrio Inquisitoris relinquendum esse, quando ex dictis testium non formalibus, sed æquipollentibus, & conuenientibus in substantia C *rei seu in effectu sit procedendum, & ad inquirendum, & ad reliqua iudicij acta. de qua sententia quid sit sentiendum, amplius in sequentibus apparedit, ubi demonstrabitur posse absque dubio Inquisitores ex testibus per æquipollentia deponentibus procedere secure ad condemnationem.*

Testes non dicuntur singulares, sed uere probãt quando in facto principali cõueniũt.

Verumtamen his omissis, vera sententia est, & communis & vsu recepta, Testes plene probare aliquam hæresim, nec dici singulares, immo contestes eße & conformes; quando in facto principali, in quo negocij substantia præcipue consistit, concordant per eadem vel æquipollentia verba; quamuis in alijs minus præcipuis circunstantijs discordent. D *c. nihil obstat. de verb. signific.* Nihil obstat, *inquit textus,* narrandi diuersitas, ubi eadem dicuntur, *facit textus in l. qui sententiam. C. de pœnis. & in l. quicunque. vbi Salycetus. C. de hæret.*

Præterea, virtus & substantia verborum nõ in cortice aut superficie consistit, sed potius in sensu & intentione. cap. intelligentia. & c. præterea, de verb. signific. & c. Martion. 1. q. 1.

Ad hæc, iuris regula est satis vulgata & tritu, nihil referre, quod aliquid ex æquipollentibus fiat l. mulier. ff. ad Senatusconsul. Trebellianum. l. si mater. C. de institr. & subst. sub cond. fact.

Postremo, hanc sententiam minime obscure af- E *firmant Beatus Thomas 2. 2. q. 70. ar. 2. ad 2. argumentum, ibi.* Si uero sit discordia testimonij in aliquibus circunstantijs non pertinentibus ad substantiam facti, &c. talis discordia non præiudicat testimonio; quia homines non consueuerunt circa talia multum solicitari, unde facile à memoria elabuntur. *hactenus sanctus Thomas. eum per omnia sequitur Sotus de iustitia & iure. lib. 5. quæst. 7. ar. 2. ad primum argumentum. idem tenet glossa in c. dudum. de conuers. coniugato. & in c. cum Ecclesia Sutrina. verbo, vacillasse. de caus. possess.*

& propriet. Alexander, Decius & alij, quos refert, & sequitur Antonius Gabrielius lib. 1. commu. conclusio. tit. de testibus, conclus. 2 n. 64. versi. & propterea infertur. quibus adde Geminianum in cap. nihilominus. 3. q. 9.

Denique hoc fatetur in causa nostra Ioannes Royas. singulari 204. incipiens. Testes singulares. *nu. 8. & seq. & tract. de hæret. parte 2. assertio. 6. num. 127. & aliquot sequent. quorum omnium vnanimis sententia est, testes concordes in eo de quo præcipue agitur, siue in substantia & effectu rei, non esse singulares; quamuis in minimis quibusdam discordent, cum ea non faciant actum diuersum.*

Discordia testium in minimis non infringit eorũ testimoniũ.

Immo vsque adeo verum est, discordiam in minimis quibusdam non nocere, vt hæc interdum testimonium reddat validius: vnde Beatus Thomas 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. argumentum, in fine, ita dixit: Quinimo aliqua discordia in testibus *(scilicet in circunstantijs non pertinentibus ad substantiam facti)* facit testimonium credibilius ut Chrysostomus dicit super Matthæum: quia si in omnibus concordarent, etiam in minimis; uiderentur ex condicto eundem sermonem proferre; quod tamen prudentiæ iudicum relinquitur discernendum. *hactenus idem Sotus de iustitia et iure lib. 5. quæst. 7. artic. 1. ad primum argumentum. probat tex. in l. 3. ff. de testibus, ibi:* Vtrum unum eũdemque præmeditatum sermonem attulerint.

Si ergo duo testes coram Inquisitore se sistant, & vnus dicat se audiuisse Lutherum dicentem, Indulgentiarum virtutem nullam esse: et alius dicat, se eodem tempore & loco audiuisse eundem Lutherum asserentem, Indulgentias à Pontificibus summis esse ad quæstum inuentas, nec virtute diuina pollere: sane hi plene probarent per æquipollentia verba Lutherum hæreticum esse: neque ab hac sententia est recedendum.

Quòd si in verbis æquipollentibus dubius sensus esset, qui & catholicam veritatem, & errorem referre posset: tunc quid sit agendum, abunde docui supra in hac 3. par. q. 62.

Quando nõ sufficiat per æquipollentia probare.

Sed illud non omittam, quòd si quandoque ageretur de probandis verbis formalibus: tunc procul dubio non sufficeret æquipollentia. Antonius Butrius. & Abbas in cap. nihil. de verb. signific. & multi ex practicis, & alij quos refert & sequitur Nicolaus Euerardus in locis argumentorum legalibus in loco ab æquipollentibus.

QVAESTIO LXXIII.

An Inquisitor valeat torquere testes, & si falsi deprehensi fuerint, punire.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor per se potest tormentis subijcere testes.*
2 *Et illos, si falsi inuenti sint, extraordinarie punire.*
3 *Rationes pro vtraque parte adducuntur.*
A 4 *Soluuntur quæ cõtra veritatem opponebantur.*

Eptuagesima tertia quæstio est: Vtrũ inquisitor ualeat testes torquere pro habenda ueritate, seu aliàs punire eos quos manifeste deprehendit in causa fidei esse falsos testes, seu contra insontem falso & scienter imposuisse medio iuramento; crimen hæreticæ prauitatis?

1 Respondemus quod sic: & licet nec de iure speciali, nec in priuilegijs Inquisitorum, nec in consultationibus † titulorum de hæreticis aliquid de hoc habeatur: tamen hoc est de iure communi, ut te- † Al, constitutionibus.
B stes possint torqueri, & etiam si falsi deprehensi fuerint, puniri: & hoc potest fieri in causa præsenti, ut declarat Paulus de Leazaris in c. Multorum. de hæret. in Clem. in principio super uerbo, Vel tormẽtis exponere illos, qui diciti ibi fiet *illos*, scilicet pro huiusmodi negocio inquisitos, aliud uidetur in testibus, si causa subsit eos torquendi: quia eum per se solum quilibet possit inquirere, potetat omnia ad illud necessaria, † & sine quibus illud non potest expediri. de officio delega. Præterea. & c. Prudentiam. uerbo, explorari. & ff. de iurisd. om. iud. l. 2. Sed planum est, quòd ad ueritatem habendam debet iudex laborare. de proba.
C Quoniam 14. q. 1. Quamquam. 30. q. 5. Iudicantem. 23. q 8 Occidit. de testi. Cum causam. & C. de iudi. Iudices, cum concordantijs: quam ab inuito & suspecto aliter habere non potest. 5. q. 5. Illi qui. ubi notatur de tormentis testium, ipsum ergo testem poterit Episcopus & inquisitor, & quilibet per se torquere.

Relat. supra pag. 111.

† Al, accessoria.

2 Et eadem ratione uidetur, quod eum possit extraordinarie punire, si falso testimonio aurẽ eius offendit durante iudicio. C. de testi. Nullum. Ad idem de pœnis. Super his. & cap. Dilectus.

3 Sed contra uidetur, quia ratio quæ subest in in-
D quisito, subest in teste: ergo erit idẽ ius in utroq;. de trans la. e. 2. cum concor. Et hæc duo ista æquiparantur ibi, *prauitatem ipsam vel impedimentum officij*. Et si dicamus, quòd Inquisitor non habet ordinariam, uidetur casus in Authen. de testib. §. si uero. Pro hac parte facit, quia cum quilibet possit inquirere usque ad sententiam, & testes sint pars negocij. de uerb. sig. Forus. cui licet totum, & pars, de reg. iur. Cui licet. lib. 6.

4 Solutio. primum uerum est, ubi testem uult torquere pro ueritate habenda contra Titium delatum, uel eum extraordinarie punire tanquam coram eo notorie delinquentem. Facit quod not.
E de confessis c. 2. & quod ibi notat Inno. & de iureiu. Cum in positionibus. lib. 6. & iura supra allegata. Si uero format inquisitionem contra eum propter hoc, ita quòd est noua instantia, cum testis sit nunc principaliter inquisitus, aliter per se non posset eum torquere: & sic intelligantur iura supra allegata.

Et de facto hic casus accidit Tholosæ Anno Domini MCCCXII. ut uidi in sententia contineri: nam pater deposuerat contra filium crimen hæreticæ prauitatis, & postmodum reuocauit.

COM-

COMMENT. CXXII.

IN hac quaestione tria sunt à nobis potissimum tractanda.

Primum erit: An Inquisitor testes in suo tribunali delinquentes punire possit.

Alterum erit: An Inquisitor solus possit torquere testem quoties opus fuerit, non adhibito Episcopi consilio; & vice versa idem possit Episcopus sine Inquisitore.

Postremum erit: Qua poena sint afficiendi testes in hoc tribunali falsum testimonium dicentes, & alicui haeresis crimen imponentes: quod est praecipuum & magni momenti in hac causa, & frequens etiam propter insignem hominum malitiam & iniquitatem.

De materia huius quaestionis qui disserant. Sed primum adducendi sunt qui de materia huius quaestionis disserunt, inter quos praecipue hoc agunt Zanchinus, & ibidem Campegius tract. de haeret. c. 14. Tabienfis in sum. verbo, Inquisitor. §. 36. Iacobus Simancas de catho. instit. tit 64. nu. 84. idē in enchyridio violatae religionis. titu. 38. Ioannes Royas tract. de haeret. par. 2. assertio. 8. plenissime Eymericus 3. p. in 12. modo processum fidei terminandi, quibus adde Iulium Clarum in §. falsum. differunt & alij suis locis postea referendi.

Inquisitor testes delinquentes in tribunali punire potest. Quantū ad primum caput attinet, tametsi olim cōtrouersum fuerit, an Inquisitor possit testem falsum, aut alter in suo tribunali delinquētem punire, cum sit iudex delegatus, qui non videtur posse testem coram se delinquentem coercere, vt late demonstrās tradita per Menochium lib. 1. de arbitrarijs iudicum q. 91. nunc haec controuersia, ob solam consuetudinem in contrarium cessat: nec propterea longū nobis tempus in ea dirimenda terēdum erit.

Cum enim Inquisitor sit delegatus Romani Pontificis, nō mirum si possit testes coram se delinquentes ex propria iurisdictione, concessa sibi per delegationem, punire Speculator tit. de teste, nu. 44. & ibi Ioannes And. verbo, coget. & Abbas in c. 1. extra de crimine falsi, nu. 9. & alij optime ergo cōcludit hic Eymericus nu. 1. hoc iure communi competere: quamuis nullis priuatis statutis haec potestas Inquisitoribus videatur esse concessa. & haec sint satis quoad primum caput.

Solus Inquisitor testem torquet. Alterum est de potestate Inquisitoris in torquēdis testibus non requisito Episcopo: in quo articulo Eymericus hoc loco ex sententia Pauli de Leazaris apertissime sensit, quòd quamuis reum non possit vnus sine altero torquere: at testem quilibet potest per se torquere: & ratio qua vtitur hic, nu. 3. elegans est: nam cum vnusquisq; per se vsque ad sententiam inquirere possit, & expedire quaecunque ad plenam causae cognitionem desiderantur, & testes fiat potissima totius causae pars, sane si casus occurrerit, in quo necesse fuerit torquere testes, & solus Inquisitor, & solus Episcopus id per se efficere poterit: atque hoc iure vtimur: tenet Zancbinus tract. de haeret. cap 14. nu. 3. ibi. Dic quod li quintor poterit eum ponere ad tortutam. & ibi Campegius. versic. ex his iam colligere possamus. & Tabienfis in sum. verbo, Inquisitor. §. 36. & alij quos in re manifesta omitto.

Id tamen est caute obseruandum, quòd si cōtin-

A *gat ex teste reum fieri, isque torqueri debeat; tunc non poterit solus Episcopus, aut solus Inquisitor id efficere. clemen. 1. de haeret. §. proter quod. verf. duro tamen. atque ex his remanent satis aperta, quae ab Eymerico traduntur hac quaestione; nam circa haec duo potissimum uersatur.* Testem effectum reum non torquet solus inquisitor.

Sed tertiū caput est iam declarandum, in quo tota difficultas posita est, nempe; Qua poena affici debeāt testes falsi in hoc crimine haeresis delinquētes.

De falso accusator eiusque poena satis multa diximus supra in hac 3. parte, num. 67. tit. de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem, ubi promisimus hic nos fore declaraturos quod ad B *falsum testem spectabat.*

Graue scelus est dicere falsum testimonium. *Ac primum quàm ingeas scelus committant falsi testes, luculenter explicatur in c. 1. extra de crimine falsi in hac uerba.* Falsidicus testis tribus personis est obnoxius; primum Deo, cuius praesentiam contemnit: inde iudici, quem mentiendo fallit; postremo innocenti, quem falso testimonio laedit. *haec ibi.*

Nullus aūt falsus testis grauius aut horribilius delinquit, quam qui in hoc tribunali uirū catholicū haereticū esse mentiendo asserit cum pietatis intuitu, grauissimo periculo reum exponat, cum nominatim falsorum testium ei occultentur, & proinde C *difficilius se defendere queat.*

Quis dicatur falsus testis. *Falsum autē testem iura uocant nō modo eum, qui mendacium dicit, sed & qui veritatem occultat, c. 1. extra de crimine falsi; cuius verba sunt:* Vterque reus est, & qui ueritatem occultat, & qui mēdacium dicit: quia & ille prodesse non uult, & iste nocere desiderat. *haec ibi.*

Nec modo hunc uoco falsum testem, sed etiam illum, qui refert quidē uerba ipsa illius contra quem testificatur, sed de illis tamen testificatur alio sensu, quàm prolata sunt; ut si ea non integra referat: uel dicat uerba haereticalia fuisse prolata affirmatiue; cum tamen aut recitando & referendo, aut inter- D *rogatiue fuerint dicta, Simancas de catho. instit. tit. 64. nu. 89. uers. est quoque falsus testis. & in hoc diligenter animaduertere debent iudices fidei, cum frequenter haec in suo tribunali cōtingere soleant.*

De poena falsidicorum testium. *Sed iam qua poena affici debeat testis falsus in hoc tribunali doceamus. ac primum uidetur dicendam eos non esse plectendos talionis poena, nec tradēdos in aliquo casu curiae saeculari. primo quia nullo iure ueteri nominatim cautum inuenio in hac causa, vt testes hac poena plectantur.*

Rursus in tribus illis uetustis Cōcilijs Tholosano, Biterrensi, & Narbonensi, quibus plenissime cōstitutū extat, quidquid ad poenas & poenitētias reorū in hac causa spectat, de hac poena in testes falsos E *exercēda nullum apparet uestigium. Sed in Biterrensi c. 26. aduersus deierātes, & inducentes alios ad deierandū (hoc est, vt ego interpretor, ad falsum deponendum medio iuramēto) poena deportationis vestis crucibus signatae, cōtinetur in haec verba;* Et si forte deierauerint, aut induxerint alios ad deierandum, portent in superiori parte duarum crucū (quas portare habēt in pectore, & inter spatulas) brachiū trāsuersale palmi vnius uel circa. *haec ibi.*

Ad haec nullus ex veteribus (quaē ego viderim)

de

de crimine hæresis tractans talem pœnam impouendam docuit. Nam Zanchinus qui de hac re plura tradidit tract. de hæret. c. 14 arbitrarias pænitentias iniungendas docuit testi falso per inquisitores. Eymericus quoque qui omnia fere prosecutus est, quæ ad negotium hæreticæ prauitatis spectant, neque in hac quæstione, neque in 12. modo processum fidei terminandi, huius pœnæ meminit: cum tamen pleuissime ageret de testibus falsidicis puniendis: quamquam indicet vitam eis de sola benignitate & misericordia relinqui.

Postremo non videtur vbique receptum in sacro Tribunali ut testes huiusmodi curiæ sæculari tradantur, & vltimo supplicio afficiantur.

Pœna talionis in testibus locum habet.

B *Sed in contrarium facit primum, quia quamuis in accusatore abolita sit & antiquata talionis pœna, vt ostendimus supra in hac 3. p. nu. 67. & in de primo modo procedendi in causa fidei per accusationem. §. his positis. at in testibus adhuc habere locũ testantur. Bal. in c. 1. §. iniuria, de pace iuramento firmãda in usibus feudo, & in l. 2. C. de rebus creditis. Corsetus in singulari incipiente:* Testis. el 12. *Iason in l. etsi lege. nu. 5. C. si contra ius uel vtilit. publicam. et in l. si duo patroni. § si. ff. de iureiuran. idem in §. item si quis postulante. num. 64. instit. de actio. Alexander consi 55. incipien.* In causa inquisitionis *lib. 7. Guido Papæ decisione 44. incipien.*

C Testis falso deponens. *Cassaneus super consuetud. Ducatus Burgun. rubrica 1. des iustices. super textus, es droicts d'icelles. nu. 15. Socinus consi. 185. lib. 2. Couarruuias in cap. quamuis postum. de pactis lib. 6. par. 1 §. 7. num. 6. Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano. cap. 87. Nellus tract. de testibus. §. falsus testis, num. 231. Petrus Duenans in regula 27. incipien.* Accusans aliquem. *versic. quod tamen in testibus. quod non obscure probat textus in l. 1. §. præterea. ff. de Sicarijs, vbi falsus testis in causa homicidij puuitur tamquam homicida, si dolo malo deponat. & in Hispania lege quadam Taurina 83. nominatim cautum est, testem falsum in*

D *causa criminali puniendum eadem pœna, qua reus foret puniendus, si verum deposuisset contra eum. videantur ibidem Antonius Gomez, & Palacius Rubius, & alij plerique, varijs locis, quos longum esset recensere.*

Iam in hac hæresis causa testem falsum talionis pœna plectendum asserunt Ioannes Royas tract. de hæret. parte secunda assertione 8. & Iacobus Simancat de catholica institu. tit. 64. num. 90. nec desunt viuæ & efficaces rationes, quibus hac sententia nititur.

E *Primum quia hoc crimen grauius est cæteris, cap. Vergentis. extra de hæret. grauius ergo plectendus erit, qui falso contra quempiam de eo testificatur,*

Rursus cum testium nomina in hoc tribunali nõ publicentur, reus vix põt diuinare, quis eũ falso testimonio vrgeat; & propterea difficilius põt se tueri. & quemadmodum grauius est hominem interficere veneno, quàm occidere gladio, l. 1. C. de malef. & Mathemat. quia qui veneno interficit cũ occulto id faciat, aufert ei qui occiditur omne remediũ

A *se defendendi: ita qui in hoc crimine falsum deponit contra aliquem, grauius peccat: nam cum occulto mendacium dicat, quod non facile detegitur propter non publicata testium nomina, iustam defensionem, quæ est de iure naturæ, l. vt vim ff. de iusti; & iure, ei subtrahit.*

Extrauagar. Leonis X. quam teste falsidici in causa fidei possunt tra curiæ sæculari.

Postremo Leonis Papæ decimi diploma extat di rectũ Adriano Cardinali generali Inquisitori Hispaniæ, Datum Romæ apud Sanctum Petrũ die 14. Decembris, anno M D X V I I I. Pontificatus sui anno sexto, quo Inquisitoribus Hispaniæ concedi-tur, vt possint falsum testem curiæ sæculari relinquere irregularitatis securi. eius rescripti verba ita habent; Intelleximus quòd multi perditi ingenij homines in testimonijs, quæ perhibent super dictæ prauitatis ueritate inquirenda, falsitatem quandoque prece, pretio, odio, uel amore, & quandoque metu committere, aut se eandem falsitatem commisisse publice licet falso fateri non uerentur: Sicque huiusmodi diabolicæ artis ministerio plerumque uel damnantur insontes, uel diuinæ maiestatis Dei, & orthodoxæ fidei sub Christiano nomine derisores ueniam consequuntur. Ad quæ facinora perpetranda ipsi falsi testes tam propria improbitate & inconstantia, quàm audacia & impunita temeritate eorum, qui illos ad talia committenda minis cogunt, aut pecunia alliciunt, impelluntur. Nos igitur scelestum hoc hominum genus, qui in diuinam humanamque simul naturam conspirant, & in nefandi criminis causa uel iniuste absolutionis uel iniquæ cõdemnationis auctores existunt, & acriori longe supplicio, quàm cæteri falsidici testes plecti soleant, dignum censentes: circumspectioni tuæ, & vniuersis & singulis alijs per te & pro tempore existentem generalem dictæ prauitatis in regnis & dominijs prædictis Inquisitorem ad ipsum Inquisitionis officium pro tempore deputatis, contra omnes & singulas personas cuiuscuis status, gradus, ordinis, dignitatis, & conditionis existant, quas tibi, aut alijs Inquisitoribus prædictis in crimine heresis falsum scienter deposuisse, aut alium ad falsum deponendum, aut uerum tacendum induxisse, uel quempiam ob perhibitum ueritatis testimonium, uel propter falsum nõ attestatum, occidisse, aut membro aliquo mutilasse, aut bonis suis omnibus, uel maiori parte illorum spoliasse, uel spoliari fecisse, seu atrocissima iniuria affecisse legitime constiterit, tuo aut à te deputando, seu deputandis & subdelegandis, arbitrio procedendi, & eos pœnis, de quibus tibi, uel illis uidebitur condemnandi, super quo tuam & illorum, quibus negocia huiusmodi commiseris, conscientiam oneramus, absque alicuius pœnæ seu censuræ ecclesiasticæ metu, aut irregularitatis nota tradendi uel relaxandi curiæ sæculari, plenam & liberam concedimus facultatem; non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscunque.

Atq; ita quidẽ habet id rescriptũ, ex quo itẽ ex illis, quæ paulo antea retulimus, ac ex alijs fort assis,

sis, quæ in eandem sententiam afferri possent, videtur esse iustissimum, vt falsi testes in causa hæresis pœna talionis afficiantur, & curiæ sæculari quandoque relinquantur. immo vero plures & maiore rationes suadēt testem falsum in hoc crimine pœna talionis fore plectendum, quàm in alijs delictis, cum pœnæ huius criminis etiam ad descendentes condemnati extendantur, qui & honorum successione priuantur, & grauissima quoque infamia notantur.

Nō quilibet falsus testis est curiæ sæculari relinquendus.

Caterum obseruandum est ex verbis superioris rescripti non quemlibet falsum testem in hoc tribunali delinquentem, curiæ sæculari relinqui posse, sed illum tantum qui grauiter seu notabiliter nocuit ei, contra quem deposuit: tunc autem exempli gratia notabiliter nocere intelligitur, cum de vera & formali hæresi deposuit aduersus aliquem.

Qui testes falsidici maxime nocere dicantur.

Illi vero maxime nocuerunt, & propterea eis nullo pacto parcendum putarem, cum ille contra quem deposuerunt, velut negatiuus & impœnitens ob eorum depositiones & testificationes traditus fuit curiæ sæculari & vltimo supplicio affectus. nam hoc casu eos grauissime nocuisse, plusquam manifestum est, id quod ex illis rescripti verbis aperte colligitur, videlicet: sicque huiusmodi diabolicæ artis ministerio plerumque damnantur insontes.

Qui falsum deposuerunt ad liberandū aliquē graui ter puniēdi.

Par ratio eorum esse videtur, qui falsum dicentes aliquem iniuste liberauerunt, qui velut hæreticus plectendus fuisset: nam & hi Deo & eius Ecclesiæ sacrosanctæ, & reipublicæ Christianæ grauissimam inferunt iniuriam: quòd tunc potissimum verum est, cum it, qui falsorum testium iniquo præsidio & damnabili mendacio liberatur, non emendatur, sed in erroris concepta constantia perseuerat, aut etiam alios hæretica conatur inficere prauitate.

Qui testem falsū instruit eadem pœna plectendus.

Atque hoc ipsum locum habere videtur in eo qui prece, aut pretio, testem corrumpit, vt falsum testimonium ferat, aut minis & terroribus eum ad id maleficij genus perpetrandum compellit: quoniam eius criminis auctor est. immo vero plus videtur delinquere, qui testi persuadet, aut quocumque alio modo inducit, vt falsum testimonium dicat, quàm testis ipse: quoniam qui mandat prius habet nocendi animum, & alium impellit ad id facinus, quod fortassis non fecisset.

Mandans alicui ut testem falsū instituat afficiendus.

Idem dicas in eo, qui mandauit alicui, vt testem aliquem prædictis modis corrumperet, l. is damnum dat. ff. de regul. iuris. vbi Decius, Cagnolus, & cæteri, & Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 64. numero 96. vide Matthæum de Afflictis: super constit. Neapolit. libro 3. in constitutione incipiente: Qui falsitatem. in Rubrica 65. de falsitate cuiuslibet in testibus producendis. Atque hi quidem proxime relati casus satis aperte contineri videntur in præcitato rescripto Leonis X.

Priuati inquisitores nō decernāt ut falsidicus testis

Iam quamuis in his aut alijs similibus casibus iuste falsus testis curiæ sæculari tradendus videatur, quia res grauissimi momenti est, in qua de vita

A hominis agitur, priuati Inquisitores iudicio meo id non decernent, sed ad supremum sanctæ inquisitionis prætorium rem deferent, & eius expectato decreto illud exequentur, quòd præscriptum fuerit, ac sancitum.

tradantur curiæ sæculari.

Cum parcitur testi falsidico, quasi pœnitētia ei iniungi debet.

Cum vero iudicis fidei alicui testi falsidico ob aliquam causam (vt verbi gratia, quia se sponte detulit, & misericordiam petiuit, & antequam is contra quem deposuit traderetur curiæ sæculari, & vltimo supplicio afficeretur) parcendum putauerint, & vitam condonandam, grauissima est ei iniungenda pœnitentia. itaque in perpetuum & irremissibilem carcerem conijcere poterunt, vt docuit Eymericus supra parte 3. in B 12. modo processum fidei terminandi numero 209. & alias pœnitentias addere, quas tradit idem auctor præcitato loco. ad triremes quoque mitti iustissime poterunt huiusmodi delinquentes, vt pane doloris & aqua angustiæ in eis sustententur, vt loquitur textus in cap. nouimus. §. pro illo. extra de verbo. signif.

Sententia cōtra testes falsidicos publice pronūtiatur.

Contra testes falsos sententia palam pronuntiatur, quoniam in publicum spectaculum producuntur, & immani facinore coram populo patefacto, qualis eorum fuerit conatus & flagitium disertis verbis detegitur, & cur ita puniantur, ratio redditur, & omnibus innotescit: quod vtiliter plane fit & sapienter, vt C cæteri eorum exemplo discant nefaria scelera euitare.

Testes falsidici nocētes qualiter puniantur.

Quòd si leuiter nocuerint falsi testes, mitius puniri solent: nam cum hæreticis redeuntibus & alijs pœnitentibus ipsi quoque in publicam fidei actionem, seu publicum spectaculum infami mitra induti producuntur, publiceque eorum delicta leguntur, inde fustibus seu verberibus cæsi, vel in exilium, vel in triremes etiam mitti solent, aut alia extraordinaria pœna coerceri. Simancas de catho. instit. tit. 64. numero 91. Zanchinus quoque D tract. de hæret. pœnam extraordinariam eis infligendam docet.

Testis falsidicus puniendus est, quādo eius dictum eius fit inualidum.

Id est autem obseruatione dignissimum, quod tradit Panormitanus in capit. 1. extra de crimine falsi. videlicet, testem falsum in forma iudicij deponentem coram legitimo Iudice, puniendum esse, etiamsi eius dictum non valeat, vt quia verbi gratia non iurauit, vel ob alias causas. idem tenet Bartolus in lege si quis legatum. ff. ad legem Cornel. de falsis. Salycetus & alij, in lege prima. C. de sepulchro uiolato, & Palacius Rubius in lege Taurina. 83. & Iulius Clarus in §. falsum. vers. Tu scis. vbi hanc dicit esse communem opinionem. Ratio verò illa est, quæ præcitato loco vtitur Salycetus, quia falsus testis, quantum in se fuit, iam nocere procurauit, immo vero & dictum consummauit: quòd si ob aliquem defectum eius dictum non valuit, aut non nocuit, præter eius intentionem fuit.

Multis modis spectata personarum, & delicti qualitate in puniendis falsis testibus pœna augeri aut contra minui potest: sed illa minuendi pœnam satis idonea causa censenda est, cum quis sponte ad confitendum crimen accedit, & errati veniam po-

Rr stulat

stulat coram Inquisitoribus; quod & vtilitas publica, & huius tribunalis clementia facile persuadet. & late probat Andreas Tiraquellus tract. de pœnis temperan. aut remittendis, causa 30.

Falsidico testi petenti veniam an sit parcendum.

Quæsitum est, an testis, qui in causa hæresis testimonium dixit, veniam petens, antequam curiæ sæculari relinquatur, admittendus sit ad pœnitentiam subeundam, sicut hæreticus ad Ecclesiam conuersus admittitur. & recte Simancas scripsit de catho. instit. tit. 64. num. 24. parcendum non esse testi pœnitenti, tum quia hæretico id tantummodo concessum est, tum etiam quoniam cum falsus testis eum, qui innocens est, hæreticum esse testetur, ille qui falso testimonio vrgetur, pœnitentiam agere nõ debet, nec errorem aliquem confiteri potest, cum catholicus sit; vnde fit vt innocens tamquam pertinax & impœnitens condemnandus veniat. iure itaque falsus testis id pati debet, quod proximo suo facere cogitauit. atque hanc quidem sententiam in eo qui falso quempiam de hæresi accusauit, vt scilicet non admittatur pœnitere volens, tenuit Iacobus de Arena, in l. vlt. C. de accusat. vbi ita quandoque seruatum fuisse testatur. eum sequuntur ibidem Cynus, Baldus, & alij, & Ioannes And. Antonius de Butrio, Panormitanus, Marianus Socinus, & alij Canonistæ in cap. excommunicamus. el. 2. extra de hæret.

Testis falsidici an p solũ inquisitorẽ vel solum Episcopũ puniri possint.

Illa etiam est in hoc negotio explicatu digna difficultas, an testes falsidici per solum Inquisitorem, aut solum Episcopum puniri possint. & verius est, vtrumque in his puniendis interuenire debere; ita cautum est rescripto quodam Leonis X. anni Domini M D X X. vbi multa capitula per Inquisitores Regni Aragoniæ obseruanda continentur, inter cætera autem vnum id est, de quo agimus in hæc verba: Et quòd si aliquis testis falsum deponeret in dicto Inquisitionis officio, per iudices ecclesiasticos, ordinarios diœcesis, in qua falsum huiusmodi committeretur, & per dictæ prauitatis Inquisitores in eadem diœcesi pro tempore deputatos, simul, ita ut alius sine alio procedere nõn posset, puniretur. *hactenus ibi. equidem Eymericus supra in hac 3. parte in 12. modo processum fidei terminandi, numero 209. cum de punitione testium falsidicorum disserit, Episcopum & Inquisitorem simul in eo negotio expediendo adhibet. atque hoc est tutius.*

Filij falsi testis an fint infames aut alijs pœnis æque vt filij hæreticorum subiecti.

Postremo quæsitum est, an filij & nepotes falsi testis, qui combustus fuerat, infames sint, & alijs pœnis plectantur, quibus filij hæreticorum afficiuntur. & verius est non subijci his pœnis. primo, quia non est vsu receptum vt ita plectantur. præterea non sunt exequandi in hoc filij falsidicorum testium, & filij hæreticorum: nam hæretici maius crimen committunt, quàm falsi testes. cum illi & Deo & toti Christianæ reipublicæ iniuriam faciant: illi autem in primis vni illi contra quem testificantur nocere cupiunt: postremo quamuis concederetur, par esse vtrorumque crimen, nullo tamen adhuc iure sancitum esse apparet, vt in his pœnis filij falsidicorum testium filijs hæreticorum æquentur leges autem pœnales extendendæ non sunt, cap. odia, de regul. iur. lib. 6. cap. pœnæ de pænit. dist. 1. & conferunt quæ copiose docet Alfonsus Castrus lib. 2. de potestate legis pœnalis, cap. 7. neque ad sententia recedendum arbitror.

QVAESTIO LXXIIII.

An Inquisitor citare & pertrahere possit de diœcesi ad diœcesim testes pariter ac delatos.

Eptuagesimaquarta quæstio est: Vtrũ inquisitor possit de diœcesi ad diœcesim testes trahere vel citare, & etiam delatos de hæretica prauitate?

Respondemus quòd sic, non obstante constitutione de duabus diebus. de rescriptis, Nonnulli. nec illa de una. eo. tit. de rescriptis, lib. 6. Statutum. sed infra suæ terminos iurisdictionis potest inquisitor testes citare, & delatos trahere & vocare, vt patet in cap. Vt officium. §. denique, de hæret. libro 6. ubi mandatur inquisitoribus, quòd procedant contra quoscumque de hæresi delatos cuiuscumque conditionis sint, dignitatis, ordinis, religionis, &c. Et sequitur: etiam constitutione non obstante de duabus dietis edita in concilio generali.

Eadem uerba per omnia habentur in litteris Apostolicis Clem. Alexan. & Vrbani IIII. de hoc Archidiaconus super c. alleg. Vt officium. & uer. de duabus dietis.

COMMENT. CXXIII.

Dvæ sunt assertiones, prima est: inquisitor delatos seu accusatos pertrahere potest de vna diœcesi ad aliam.

Altera & postrema est: Testes quoque potest euocare, & ad suam diœcesim transferre. vtraque assertio facilis est, & de prima copiose egimus cum auctore supra in hac 3. parte, super quæstione 42.

De secunda pauca quædam hoc loco sunt dicenda, de qua Simancas de cath. instit. tit. 34. de inquisitoribus Apostolicis, nu. 24. Ioannes Royas singulari 95. incipien. inquisitores fauore fidei. adde Repertorium Inquisitorum, verbo, dieta.

Itaque Apostolici inquisitores fauore fidei non obstante constitutione de duabus dietis edita in cõcilio generali, testes possunt extra suam diœcesim euocare, & iubere vt coram eis se sistant, c. vt officium. §. compesc. eudi de hæret. lib. 6.

Inquisitor potest testes euocare extra suam diœcesim.

Prudenter tamen hoc fieri debet, nam egregiæ personæ non facile trahendæ sunt, sed ita cum illis agendum est, vt rogari potius, quàm compelli videantur; & ne Imperium Inquisitorum recusent, vrbanius & modestius est, vt vel iudices ad eos eant, vel certe alios mittere debent. qui depositiones earum recip. ãt. idem iudicium est

Cum egregijs & nobilibus personis qualiter agendum.

de viris

de viris Illustribus, Monialibus, & alijs honestis fœminis, quas non decet facilè in iudicium trahere. Quanta autem modestia, & vrbanitate cum singulis vtendum, & quid fieri magis causis fidei expediat, ex dignitate, auctoritate, honestate, aliisque testium qualitatibus constituendum erit.

Episcopi quoque fauore fidei possunt testes euocare sicut Inquisitores. Quæsitum est, an sicut Inquisitores Apostolici possunt euocare testes extra suam diœcesim, & prouinciam, non obstante prædicta constitutione de duabus dietis, ita quoque & Episcopi possint. Et sanè affirmatè respondendum est posse, cum hoc priuilegium fauore fidei sit concessum: hic autem fauor pariter Episcopo, & Inquisitori Apostolico in causa hæresis procedenti competere debet: cum non ratione personæ, sed intuitu negotij de quo agitur, sit omnino tributum. de quo plura diximus supra in hac tertia parte, super quæstio. 56.

Episcopus euocans testes, non tenetur mittere processum ad Episcopum re quisitum. Neque Episcopus, aut Inquisitor euocans testes de diœcesi alterius, tenetur mittere processum ad Episcopum è cuius diœcesi testis ille euocatur, nec id fieri iustè peteret ille Episcopus, immo tenetur & debet mittere testes inspectis litteris Episcopi requirentis, ac dicentis sibi opus esse hoc vel illo teste, cuius causa fidei testimonio indiget. ac mittendus quidem est testis requisitus, & curandum omnino si fieri potest, ne intelligat se vocari, vt in causa fidei contra aliquem testificetur, ne fortè rem detegat, & causæ obsit: nisi aliqua ex causa aliter fieri oporteret, cognita probitate, & fidelitate testis euocati. hæc omnia ita seruari debere, & ratio ipsa, & iustus procedendi ordo, & negotij qualitas facilè persuadent. atque ex his iudicio nostro satisfactum esse videtur illis difficultatibus, quas nobis quandoque proposuit Marcus Antonius Massa Salernitanus. vir multa prudentia, & eruditione ornatus.

QVAESTIO LXXV.

An nomina testium & denunciatorum sit delatis publicanda.

SVMMARIVM.

1. Nomina testium, & denuntiatorum non sunt publicanda, si eis ex hoc graue periculum immineat.
2. Cessant vero periculo publicari debent.
3. Potentia personarum multiplex Inquisitori expendenda.
4. Quale periculum imminere soleat ex tali manifestatione.

Septuagesimaquinta quæstio est; Vtrum Inquisitor nomina testium, denunciatorum, seu accusatorum delato debeat publicare?

A 1 Respondemus, quòd de ista materia diuersi Summi Pontifices diuersa responderunt. Aliqui dixerunt, quòd in nullo casu: aliqui quòd in aliquo: ideo tandem Bonifacius octauus statuit quid agendum, vt patet in capitulo Statuta. §. iubemus. de hæreticis, libro sexto, vbi dicitur sic: Iubemus tamen, quòd si accusatoribus uel testibus in causa hæresis interuenientibus, seu deponentibus (propter potentiam personarum, contra quas inquiritur) uideant Episcopus uel Inquisitores graue periculum imminere, si contingat fieri publicationem nominum eorum, ipsorum nomina non publicent, B &cætera. Et sequitur infra: Sicque (non obstante, quòd illis, contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem, &c. & infra: Relat. supra pag. 111.

2 Cessante vero periculo supradicto, accusatorum, & testium nomina (prout a in alijs fit iudicijs) publicentur.

3 Attendat tamen circumspectus Inquisitor, de potentia personarum: Nam est potentia generis, seu familiæ: est potentia pecuniæ: est etiam potentia malitiæ. de certo rarissimè est: quin graC ue periculum immineat testibus, si eorum eis, contra quos deponunt, nomina publicentur: & qui vidit & scit, ita dicit: maius enim est periculum, nomina testium publicare alicui delato pauperi, habenti in malis complices rebelles, & homicidas, qui nihil habent nisi personam, quàm generoso uel diuiti in temporalibus abundanti.

4 Quale autem est tale periculum graue declarat Ioan. And. super prædicto uersu periculum, qui dicitur ita: Periculum.] quia timetur mors, uel detruncatio ipsorum, uel filiorum, uel parenD tum suorum, uel deuastatio substantiæ ipsorum, uel his similia.

COMMENT. CXXIIII.

Magna fuit olim controuersia, nunquid testium nomina in hoc crimine, vt in cæteris, reis essent publicanda, cum hinc fauor reorum, vt pleuè se possent defendere, inde fide prærogatiua clamaret, vt facilius in hac causa, quæ omnium est maxima, & grauissima, denuntiatores, & testes inuenirentur: tandem merito causa fidei præua E luit, vt non obstante dispositione capitu. finalis, de hæret. libro sexto, nomina testium nullo modo publicentur. atque hoc iure, & consuetudine nunc vbique vtimur. Dubium fuit olim an in hoc tribunali publicanda forent testium nomina.

Obseruant autem hoc singulare de non publicandis nominibus denuntiatorum, & testiū, cuncti fere qui de hæreticis scripserunt, Repertorium Inquisitorum, verbo, nomina. Gondisaluus tract. de hæret. q. 10. nu. 4. Ioannes Royas singul. 208. incipiente: Testium publicatio. Simancas de catho. instit.

titu.,64. de testibus. numero 28. Campegius apud Zanchiuum. cap. 9. & plerique alij, quos studio breuitatis omitto.

Vt non publicentur testium nomina quis sanciuit.

Hoc ipsum singulare de non publicandis testium nominibus in hac causa sanciuit Innocentius IIII. rescripto quodam incipiēte: Cum negotium fidei. quod retulit Eymericus supra par. secunda, pag. 145. vbi videto quod de autore seu conditore eius rescripti annotaui. nec alienum est ab hac re quod traditur in rescripto Vrbani Quarti incipien. Præ cunctis. §. quod si testibus, relato apud Eymericum supra parte secunda.

Decretum Concilij Biterrensis de non publicandis testium nominibus.

Olim vero initio ferè constitutæ delegatæ inquisitionis sæpe constitutum fuit, vt testium nomina non publicarentur: nam vt alia omittam id Concilio Biterrensi, cap. 30. luculenter de hoc scriptū est ita: Illud autem caueatis secundum prouidam Sedis Apostolicæ uoluntatem, ne testium nomina signo uel verbo aliquo publicentur. hactenus ibi. idem prorsus eisdem verbis habetur in concilio Narbonensi, cap. 22.

In his concilijs illud verbum, signo, diligenter est obseruandum, quasi dicat, non modo testium nomina publicari non debent, sed neque circunstantiæ (id enim eo loco puto vocari signum) sunt exprimendæ. ex quibus posset delatus venire in notitiam testium, vel denuntiatorum.

In Hispania item præceptum est obseruari, ne reis testium nomina publicentur, nā Hispalēsi quadā instructione anno Domini MCCCCLXXXIV. capit. 16. his verbis à nobis vtcunque latinè redditis continetur: Item quoniam habita legitima informatione constitit, ac constat, quòd ex publicatione nominum, & personarum ipsorum testium, qui deponunt super dicto hæresis crimine possent incurrere in graue damnum, & periculum personarum, & bonorum; nam experientia demonstrauit, atque demonstrat, testes aliquos esse interfectos, aut vulneratos, & male affectos ab hæreticis ob præfatam causam, attendendo in primis etiam in Regnis Castellæ, & Aragoniæ reperiri magnum numerum hæreticorum ob graue damnum, & periculum præfatum, quod testibus imminet, cum eorum nomina publicantur: Domini decreuerunt, ut Inquisitores possint non publicare nomina, uel personas testium, qui contra hæreticos deposuerint. hactenus ibi.

Instructio Inquisitionis Hispaniæ de non publicandis testium nominibus.

Tametsi vero Bonifacius octauus in dicto capit. finali, de hæreticis libro sexto. §. cessante. quo etiā vtitur hic Eymericus, concedat posse testium, & accusatorum nomina in hoc crimine sicut in alijs, omni periculo cessante, publicari; hodie tamen perpetuo id periculum adesse putatur, & propterea nunquam fit talis nominum aut personarum testium publicatio. in quam rem extat quoque breue Apostolicum Pij Quarti Pontificis Maximi, quod incipit: Cum sicut. quod est impressum inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis in fine huius operis. quare uel per cōtrariam cōsuetudinem, uel per hoc Pij Quarti breue, sublata prorsus nunc videntur Bonifacij octaui prouisio.

Semper præsumitur graue periculū imminere in testium nomina publicentur.

Et certè semper graue periculum ex ea re imminet testibus, vel saltem causis fidei vniuersis: quod apertissimè cernitur in prædicto rescripto Pij Quarti. Item in Præfata Hispalensi instructione. prudentissimè ergo constitutum est, ne testium nomina publicentur. Et quòd de triplici potentia scribit hic Eymericus, quæ testibus, si eorum nomina publicarentur, valde nocere posset, luculenter & verè probat sacri Tribunalis laudabilem, & iustissimum stylum.

Nec cognomina testiū sunt publicāda.

Quod de nominibus testium non publicandis proximè diximus, locum quoque habet in cognominibus: nam neque cognomina publicanda sunt, vt in præfato rescripto Pij Quarti constitutum est.

Quid si reus id petat instanter.

Quòd si reus instaret, postularetque vt sibi concederetur defensio secundum iuris ordinem, & per consequens ut testium nomina simul cum dictis eorum sibi ederentur, audiendus non esset, vt iam olim etiam in hoc articulo consuluerunt periti quidam Auinionenses responso quodam super quibusdam dubitationibus in causa fidei, quæstio. tertia, quod legitur in vetusto illo codice bibliothecæ Vaticanæ.

Ac si fortassis ob id grauari se diceret, & appellaret, talis appellatio nullo modo esset admittenda; sed ea non obstante, immo vero ea reiecta tamquam friuola, & iniusta, ad vlteriora iudicij acta est intrepidè procedendum.

Atque ex his refellitur omnino opinatio Pauli Parisii cons. 2. incip. Et si esse Iudæum. volum. 4. vbi contrariam sententiam persuadere conatur. sed cauendus est in hoc articulo.

Quales circunstantiæ possint reis publicari.

Quòd si quæras, an postquam testium, & denuntiatorum nomina reis non publicantur, sint tamen illis petentibus aut non petentibus, vt facilius se defendant, aliquæ circunstantiæ delicti commissi publicandæ, qualia sunt locus, & tempus, aut alia huiusmodi de hac re in Hispalensi institutione anni Domini MCCCCLXXXIIII. capitu. 16. ita sancitum est: Cum probatio facta fuerit, & testes reproducti, debent Inquisitores publicare dicta, & depositiones eorum suppressis, & tacitis nominibus, & circunstantijs, ex quib. reus accusatus posset venire in cognitionem testium. hac ibi.

Ex his verbis videtur arbitrio iudicum violatæ religionis relinqui, quales circunstantiæ publicari possint, quales vero contra taceri: nam ex quo constitutio eas non præscripsit, iudicio Inquisitorum reliquisse videtur. quod & verum puto. in hoc tamen prudentissimos esse oportet.

In Madriliana institutione anni MDLXI. c. 32. cum de publicatione depositionum reo exhibenda sermo habetur, quales temporis, & loci circunstantiæ in publicatione apponi debeant, & quare, sancitur his verbis à nobis itē latinè redditis: In publicatione ponetur mensis, & annus, in quibus deponunt testes: quoniam si aliquod inconueniens

infur-

insurgeret, si poneretur, præcisè dies, non debet apponi,& sufficiet mensis,& annus, quod fieri sæpe solet,cum testibus in carcere deponentibus similiter apponetur in publicatione locus & tempus commissi delicti, quoniam hoc ad defensionē reorum spectat. Cæterum non est apponendus locus loci. *hactenus ibi.*

Sed non diffiteor cōtingere quādoque posse, vt si locus & tempus commissi criminis reis panderentur, ipsi possent facile deuenire innotitiam denuntiatorū, vt cum delictum recenter est commissum, quo casu sicut in alijs, prouidendum omnino est testium incolumitati, & legitimæ etiam reorum defensioni, alijs cōpetētibus modis, quos prudens Inquisitor pro negotij qualitate melius scire poterit.

Cura Inquisitorum circa testes. *Quoniam vero legitimæ defensionis ordo, ob suppressam nominū, & cognominum testium publicationē, quodammodo videtur trūcatus in hoc crimine, proptera Inquisitores vitam & mores testium, ac delatorum diligēter debent inuestigare, vt alibi scripsimus copiosius, traditq́; Ioannes Roias in dicto sing.208. incip.* Testium publicatio. *& alij.*

An autē quandoq; liceat nō modo testium nomina publicare, sed etiam reum & testes cōciliare seu cōfrontare abūdè docui supra in hac 3. parte, num. 101. super tit. de cautelis inquisitorum, & num. 209. super 12. modo processum fidei terminandi.

Num. 2. a ¶ Prout in alijs fit negotijs, publicentur.) *Post hæc verba in omnibus codicib. mox subsequuntur hæc alia:* Ita quòd vbi graue periculum deponentibus seu testib. videatur imminere, iudicio Episcopi,& Inquisitoris, non publicentur delatis: ubi autem eis non publicentur, attendat circunspectus Inquisitor,&c. *Hæc omnia placuit remouere, quia non admodum cohærent cum præcedentibus, & cōsequentibus, & verisimile mihi fit ab aliqua marginali annotatione in contextum irrepsisse. videtur autem hæc annotatio desumpta fuisse ex sententia Archidiaconi in c. fin. de hæret. lib. 6.*

QVAESTIO LXXVI.

Quæ pœna incurratur si contra ius publicentur, vel occultentur nomina testium, &c.

SEptuagesimasexta quæstio est: Vtrum Episcopus, & Inquisitor non publicando delato deferentium ac testificantium nomina: seu publicando vbi non debent, incurrant aliquam pœnam,& quam?

Relat. supra pag. 111. Respondemus quòd sic: quia per dominū Papam eorū cōscientiæ onerantur, ac eis præcipitur, quatenus puram & prouidam intentionē habeant in prædictis, unde in d. c. Statuta. de hæret. lib. 6. circa finem sequitur sic: Cæterum in his omnibus præcipimus, tam Episcopos quàm Inquisitores puram, & prouidam intentionem habere, ne ad accusatorum uel testium nomina supprimenda, vbi est securitas, periculum esse dicant, nec in eorum discrimen securitatem asserant, ubi tale periculum imminetet, super hoc eorundem conscientias onerantes.

Vbi Archidiaconus dicit ita: O tu, quicunque iudex in tali causa, bene aduerte uerba ista: nā non dicit leue periculū, sed dicit, graue: noli igitur reū priuare debito iuris ordine sine magna causa, quoniam hoc fieri non potest sine offensione Dei.

COMMENT. CXXV.

QVæ hac quæstione tradit Eymericus, caute accipiēda sunt. *Primū enim si nō publicet testiū nomina, nō errabit, immo vt superiori cōmentario docuimus, nullo modo publicāda sunt in publicādo vero multū errare pōt; & qui hodie absq; euidenti necessitate; & omni periculo cessante, temere publicare præsumeret testiū, accusatorū, seu denūtiātiū nomina, plane imprudētissime ageret, & fortassis in mortalē culpā incurreret: quia ageret contra tot decreta Potificū, & cōtra receptā sacri officij cōsuetudinē: quæ quamuis nulla lege niteretur, quia tamen cōsuetudo est laudabilis, approbata, & legitime præscripta aq; inducta, vim legis habet. §. ex nō rescripto. instit. de iure naturali gēt. & ciuili.* Qui publicaret testiū nomina grauiter erraret.

Hanc quæstionē trāstulit Auctor repertorij inquisitorum in suum opus, verbo, nomina §. nunc videndum. quo loco cautius aliquanto loquitur. adde Simancam de catho. instit. tit. 64. nu. 26. & in enchyridio tit. 35. nu. 12. & seq.

Dicta quidem testiū edenda sunt reo, vt se defendere queat, nomina vero supprimenda sunt: & hoc iure vtimur.

Atque eodem modo vel cauenda vel accipienda sunt quæ de hac re edisserens tradit Tabiensis in summa. verbo, inquisitor, §. 8.

DE PERITIS ET ADVOCATIS necessarijs pro officio Inquisitionis.

QVAESTIO LXXVII.

An Inquisitor possit conuocare peritos ad præbendum consilium,

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor potest conuocare & cogere peritos.*
2 *Peritorum nomine quoniam intelligantur,*

SEptuagesimaseptima quæstio est: Vtrū inquisitor possit conuocare peritos quoslibet, ac eos cogere ut sibi assistant, ac in ferendis sententijs præbeant consilium opportunum?

1 Respondemus quòd sic; ut patet in c. Vt commissi. §. aduocandi. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Aduocādi quoque, prout expedierit, peritos quoslibet, ut uobis assistant; & in huiusmodi deferēdis sententijs præbeant consilium opportunum; ac eis quòd super his uobis humiliter pareant in uirtute obedientiæ iniungendi. Relat. supra pag. 108.

Eadem uerba ad litteram habentur in priuilegijs prædictis Clementis, Alexandri & Vrbani Quarti. Præ cunctis. suppresso tamen præcepto obedientiæ, de quo non fit mentio in priuilegijs antelatis.

Qui dicātur periti.

2 Nomine autem peritorum, ut dicit Archidiaconus super c. Vt commissi. in verbo, peritos, intelligit Theologos, Canonistas, & Legistas.

COMMENT. CXXXVI.

Absoluta tractatione de testibus, disputationem de peritis, quos Inquisitores possunt aduocare, aggreditur Eymericus: ac primum, an possint aduocari quærit, & posse docet.

De materia quæstionis q. disseruerint.

Et hoc ipsum priuilegiū de conuocandis peritis, vt assistāt Inquisitorib. in causis fidei quoties fuerint requisiti, adnotant Archidiaconus, Ioan. And. Geminianus, Franchus, & alij, in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. Bernard. Comēsis in lucerna verbo, inquisitor. §. 21. Gondissaluus tract. de hæret. q. 15. nu. 1. Conradus Brunus lib. 4. de hæret. c. 10. Albertinus in cap. quoniam. de hæret. lib. 6. q. 10. & alij plerique, quos in re manifesta libenter omitto.

Cur inquisitoribus concessū, vt possint aduocare peritos.

Cur autē inquisitoribus cōcessum fuerit, vt peritos quoslibet possent aduocare, vt sibi cōsilium præbeant in sententijs ferēdis, docet Auctor Repertorij Inquisitorū verbo, inquisitores. §. quæ est ratio. dicens propterea id factum fuisse, quoniā cum Inquisitores essent Fratres religiosi, in theologia solum periti, iura tamen ignorabāt: & quia in ordine iudiciario facile poterāt decipi, & propterea absoluere damnandos, & damnare absoluendos; ideo factum vt peritos consulerent, & ad consulendū, si opus esset, compellerēt. inde quoq; factum, vt processus deberent cum Episcopis communicare.

Periti semp aduocandi.

Cæterum quāuis hodie inquisitores sint iurisperiti vt in Hispania, eosdem nihilominus peritos vocare possunt, ac debent: in primis vero theologos, quorum est propositionum gradus & qualitates expēdere: quia, Vbi multa consilia, ibi salus, Prouerb. c. 11 & c. 24. Et recte protulit Marc. Cicero lib. 1. de officijs, dicens: Nec vero alienū est ad eligenda quæ dubitationem afferūt, adhibere doctos homines, vel etiam iurisperitos; & quid de vtroque genere officij placeat, exquirere. *hæc ille.*

Hoc etiā ipsum passim leges admonent. l. vlt. C. de fideicom. l. 3. de ingen. manu. l. 8. §. sed iure. ff. de iuris & facti ignoran. c. de quibus. 20. distinct.

Periti quando aduocandi.

Periti vero, vt placet Conrrado Bruno præcitato loco, non modo cum ferenda est sententia condēnatoria, sed etiam in absolutoria vocandi sunt, cui libenter subscribo: item adiungo, non modo vocādos quo tempore sententiæ ferendæ sunt, verum etiam quoties in alijs iudicij actis occurrit aliqua difficultas, vel circa testes, vel circa delatos, aut in alijs quibuscunque articulis: quod indicant non obscure illa textus verba, in d. cap. vt commissi. de hæret. lib. 6. videlicet, aduocandi, &c.

QVAESTIO LXXVIII.

An de consilio peritorū ferenda sit ab Episcopo & Inquisitore sententia.

A

Septuagesima octaua quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor teneantur procedere ad sententiam vel condemnationem de prędictorum consilio peritorum?

Relat. supra pag. 111.

Respondemus q. sic; vt patet in c. Statuta. §. iubemus. de hęreticis. lib. 6. vbi dicitur sic: Iubemus, & infra: Siue Episcopus siue Inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisq; peritis (quas ad hoc uocari, & eis per totum processum, super quo deliberandum est seriose manifestari ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio, ad sententiam uel condemnationem procedi uolumus) exprimantur.

B

COMMENT. CXXVII.

An Inquisitores peritorum consiliū sequi cogantur.

In hac quæstione, ac in tota etiā hac tractatione de aduocādis peritis, vt de eorū consilio ad sententiā procedatur, illa occurrit præcipua difficultas hoc loco a me breuiter, & necessario diluenda. An Inquisitores teneantur necessariò sequi peritorum consilium; an vero sit eis liberum, postquam audiuerint peritorum sententias, statuere quod ipsis visum fuerit statuendum; quamquam aut contrariū sit aut diuersum ab eo quod periti senserunt.

C

In hac cōtrouersia Albertinus, qui cæteris fusius hāc quæstionē disputauit in c. quoniā. de hæret. lib. 6. q. 10. & tract. de agnos. assertio. q. 26. post multas cōclusione nu. 11. & seq. tādē concludit, quòd si à lege, canone, vel statuto dicatur, vt aliquid fiat de cōsilio, vel ex cōsilio alicuius, tale cōsiliū omnino requirendum est, & sequēdum, ac ei stādum, & actus in contrarium celebratus est nullus. cum itaque in causa hæresis iubeat Romanus Pontifex, vt de peritorū seu cōsultorum cōsilium ad sententiam procedatur. c. fin. § iubemus. de hæret lib. 6. consequitur omnino, vt sit liberum Inquisitoribus ab eorum consilio recedere, nec aliud statuere quàm periti definierint, id quod nititur probare fortassis satis infirmis rationibus, quas prudens omitto: quia breuitati studeo, & institutum est mihi certiora tradere, tutiora, & communiora, vt sæpe admonui: in eandem sententiam ferri videtur non obscure hoc loco Eymericus, & in principio quæstionis sequentis: & Archidiaconus in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. in verbo, consilio.

D

Inquisitores non coguntur sequi peritorum cōsiliū, & quare.

Cæterum, quidquid illi senserint in hoc articulo, ita statuo: inquisitores non debent necessario sequi peritorum aduocatorum, seu consultorum consiliū: quoniam eorum suffragia, & (vt vulgo loquimur) vota nō sunt decisiua, sed solum consultiua. Primū, quoniam consilium nō est dē substantia actus. Bald. in l. fi. §. necessitate. C. de bonis quæ lib. nu. 24.

E

Ab hac, consultores huiusmodi & periti in causa hæresi nullam habēt iurisdictionem ordinariam, aut delegatam, iuxta doctrinā Bartoli in l. 1. de offic. asses. & Baldi & Decij in c. si pro debilitate. extra de offic. delegati. et notat plene Ias in l. omne officium. nu. 16. ff. de off. assessor. eorum ergo cōsilium non est necessario sequendum.

Postremo, cōsilium illius, qui nō est particeps officij, aut potestatis illius iudicij, cui dat cōsiliū, sufficit si requiratur, vt pulchre docet Ancharanus

in c.

in c.si ad Episcopum.notab.8. versi. circa secundū. in fine.ne sede vacante.lib.6.tales autē esse peritos & consultores in hac causa manifestum est: eorum itaque suffragia, vt ibidem concludit Ancharanus de vrbanitate, non de necessitate sequenda sunt.& hanc sententiam videtur sequi Locatus in opere iudiciali verbo,consilium,nu.5. quā profitetur apertius Campegius apud Zanchinum c. 15. & probat late aduersus Albertinum Ioannes Roias tract. de hęret.par.1.nu.409.& multis sequentibus.

Et in Hispania quidē hæc sententia obtinet, vt cōsultorū suffragia decisiua non sint; quæ definita esse videtur per Madrilianā instructionē anni Domini MDLXI.c.66. vbi cū Episcopus & Inquisitor cōueniunt,eorū sententiæ standum esse decernitur, quāuis cōsultores numero plures contrariam profiteātur.eius instructionis verba à nobis latiue reddita ita habent: In omnibus casibus,in quibus côtigerit discordia sententiarū seu opinionum inter Inquisitores & Ordinarium, vel aliquem ipsorum, uel in definitione causæ,aut in quolibet alio actu, uel sentētia interlocutoria,causa ad Senatum mitti debet; sed si Inquisitores & Ordinarius fuerint conformes, quamuis consultores discrepent, & sint numero plures, decretum Inquisitorum & Ordinarij executioni mandetur. hactenus ibi.

Non tamen adstricter a peritorū cōsilio discedendum.

Quamquam autem hæc vera sint, & firmis munita rationibus, non propterea censeo liberrimum debere esse Inquisitorum arbitrium in statuendo quod sibi libuerit,quamuis ab opinione peritorum discrepet: cum enim negotium fidei grauissimum sit,non modo in ferendis sententijs, vt in superioribus,dicebam,verum etiam in alijs grauibus totius iudicij actibus, consultius erit & tutius nusquam discedere à peritorum suffragijs; nam si quandoq; contingeret Inquisitores audacius vti ea potestate & libertate,facile possent errare,& per imprudentiam committere id, quod vel in fidei, vel in reorum detrimentum verteretur.

Iam ista libertas Inquisitorum de non sequendis necessario peritorum suffragijs, facilius vsurpari potest illis, qui constituti sunt iuris peritissimi: nam hoc potissimum casu consultorum suffragia cōsultiua erunt non decisiua: & plane hoc iure vtimur vt consultiua solum sint.

Inquisitores theologi facilius pareāt peritorū suffragijs in ordine iudiciario.

Cum vero Inquisitores Theologi fuerint creati, in his quæ ad ordinem iudiciarium spectant, si dubia occurrāt,nō sequi peritorum suffragia, nec prudens nec tutum crederem. Quemadmodum enim Iurisconsultos Theologis in causis fidei assentire oportet in notandis propositionibus hæreticis & catholicis, & earum qualitatibus expendendis: ita vice versa theologos iurisperitis obtemperare conuenit in capturis reorum decernendis, in indicijs ad torturam aptis, in testium dictis admittēdis aut repellēdis,indicijs dādis, appellationib. admittēdis aut refusādis,in sententijs interlocutorijs & diffinitiuis ferendis,& denique in toto ordine iudiciario obseruando: hæc enim Theologi ab iurisperitis petere debent. Albertinus in cap.quoniam. de hæret.lib.6.q.10.num.17.quod & verum est.

Quādo nō sit tutū a peritorum votis recedere.

Tunc etiā à peritorū suffragijs nō esset tutū recedere,cū quæstio,de qua agitur,nimis est ardua et difficilis,aut propter facti cōtingētiā: aut ob varias & pugnātes Doctorū sententias:tunc enim eos peritorū suffragijs obtemperare debere putarē:tametsi cum huiusmodi casus incidunt,supremum Senatum consulere tutius sit,vt alibi plene ostendimus.

Peritorū suffragia nō excusant inquisitorem errantem.

Postremo illud moneo, inquisitores hæreticæ prauitatis punitione dignos esse, si vel suo vel consultorum cōsilio ducti in definiendis fidei causis errauerint: neque enim peritorum suffragia eos omnino excusabunt.l.quidam decedens.pater.ff.de excusat.tuto.Bart.in l.si cōuenerit.nu.ff.de re iudicata.& ratio est, quoniam apud se debuerant deliberare, an illud consilium expediret.l.2.§.si.ff. mād. consilium enim alterius neminem cogit ad illud sequendum.cap.cum olim.de arbit.

Et quamuis hæc ita se habeāt, vix hodie possunt errare,cū nō vnus aut alter peritus adhibeatur,sed plures,& in arduis supremū Senatū consulere debeāt verumtamen hoc omnino persuadēt, vt Inquisitores suo labore, & industria,& studio curēt pēnitius singula fidei negotia, & quidquid ad suū officium spectat intelligere: nec fiant desides & negligētes sub hac spe, quòd cōsultores habeant & peritos, in quos laborem reijciant: meminerint illius dicti Quinti Mutij reprehendētis Seruiū Sulpiciū in hęc verba: Turpe est patritio & nobili viro ignorare ius,in quo uersatur. l. 2. ff.de origine iuris.

QVAESTIO LXXIX.

An processus totus Iurisperitis explicari debeat.

Eptuagesima nona quæstio est: Vtrū Episcopus & inquisitor coram prædictis peritis, de quorum consilio est ad sententiam procedendum, teneātur totum processum eis integraliter explicare, uel sufficiat eis explicare summariè, in substantia & effectu?

Processus totus iurisperitis explicandus. Supra pag. 111.

Respondemus quòd integraliter & perfectè, ut patet in c.Statuta. §.iubemus.de hęret. lib.6.ubi dicitur sic:iubemus.& infra: Secreto coram diœcesano Episcopo, uel eo absente ipsius Vicario, quando inquisitores procedunt: quando uero procedit Episcopus coram inquisitoribus: Si haberi commode possit copia eorundem, ac nihilominus sine Episcop° siue inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc uocari, & eis per totum processum super quo deliberandum est,seriose manifestari, ac integraliter explicari,& de ipsorum consilio ad sententiam uel condemnationem procedi uolumus) exprimantur,& cętera.

COMMENT. CXXVIII.

Emericus apertis fere semper canonum definitionibus nitens, in hac quæstione vnum axioma constituit, videlicet, Peritis, quos inquisitores aduocant, totum reorum processum integre esse communicandum.

Peritis toto processus integre explicandus.

Huius axiomatis ratio in promptu est: quoniam nisi periti intelligerent integre & perfecte totam causam, nō possent perfecte consulere, neque incorruptum ferre iudicium, cum nemo de incognitis recte iudicium facere possit.

Rursus, cum de eorum consilio sit ad sententiā pronuntiandum deueniendum, ne fortassis ob non visum processum minus bene consulant, & in ferenda sententia erretur, iustum est vt eis integre totus processus explicetur: & cum Eymerico sentit Bernardus in lucerna, verbo, inquisitor. §. 21.

QVAESTIO LXXX.

An testium nomina sint consultoribus manifestanda.

Octuagesima quęstio est: Vtrum Episcopus & inquisitor teneantur coram prædictis peritis, de quorum consilio est ad sententiam procedendum, deferentium & testificantium nomina publicare?

Relat. supra pag. 111.

Respondemus q̄ sic; vt patet in alleg. c. Statuta. §. iubemus. vbi exposito & mandato, quòd nomina deferentium & testium coram delatis non publicentur, sequitur sic: Sed secreto coram diœcesano Episcopo, vel eo absente ipsius Vicario, quando inquisitores procedunt; quando vero procedit Episcopus coram inquisitoribus, si haberi commode possit copia eorundem: ac nihilominus siue Episcopus siue inquisitores processerint, aliquibus alijs personis prouidis & honestis, iurisque peritis (quas ad hoc vocari & eis per totum processum, super quo deliberandū est, seriose manifestari ac integraliter explicari, & de ipsorū consilio ad sententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: sicque non obstante, q̄ illis contra quos huiusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem iudicis instruendam plena fides depositionibus testium eorumdem.

COMMENT. CXXIX.

Nomina testium an & quando peritis sint explicanda.

In hac quæstione Eymericus vnicum item ponit axioma, nempe, nomina testium peritis seu consultoribus esse explicanda.

In hoc autem axiomate maior est dubitatio, quā in eo; quod proxime superiori quæstione propositum est: quia non videtur necessarium explicari.

Primum quoniam absque tali nominum publicatione, aut notitia recte consulere possunt.

Deinde quia tu plure contendunt faciendum viri docti, inter quos est Campegius apud Zanchinum cap. 15.

Postremo, tuta & laudabili inquisitionū consuetudine receptum videtur, ne consultoribus testium nomina publicentur: sed absque nominibus processus soli eis dantur super quibus consulere debent. neque ab hac consuetudine est recedendum.

Inquisitorum tamen partes erunt notare testiū qualitates, vt si religiosi, si periti, si graues fuerint, A & probati; aut contra, si minus probati, si plebei, & pauperes, si iuuenes, si imperiti aut similes, vt his qualitatibus in genere cognitis, facilius intelligant periti quantum sit dictis singulorum tribuendum, aut contra detrahendum.

Quid de nominibus delatorum.

Sed de nominibus delatorum nihil docuit Eymericus, an videlicet reorum nomina peritis debeant explicari, & verius videtur, ut tutius est, vt nec reorum nomina peritis publicentur.

Verumtamen illud addiderim, quòd si quandoq; videatur necessarium, vel testium, vel reorum nomina peritis explicare, vt cum probabiliter timetur se testes inimicos esse reo: tunc si periti vtrosque cognoscāt, quia melius scire possunt, an fuerint vel fuerint inuicem inimici necne; non foret iniustum hoc casu & testium & delatorum seu reorum nomina consultoribus, aut etiam si opus fuerit, alijs probis viris explicare, iuxta consilium Eymerici par. 3. tit. de sex modis tradendi copiam processus. num. 119. §. sextus modus est. de quo ibidem dixi.

Ne autem consultores temere hoc casu vel testes vel delatos iudicent, aut per iuramentum, aut per sententiam excommunicationis constringi possunt, ut debent, vt secretum teneant. ita Eymericus praecitato loco, & Bernardus Comensis in Lucerna, verbo, Inquisitor. §. 21. C

Et profecto grauissimum est scelus in causis pręsertim arduis secretum reuelare, vt optime docet Aegidius Bossius tit. de carcerato fideiussoribus committendo: nu. 30. vers. Et si tu senator fueris.

Reuelantes secretum etiā nō iurati extra ordinem puniendi.

Quamuis autem periti huiusmodi specialiter tunc non iurarint custodire secretum, adhuc tamen ad illud obseruandum obligantur, propter multas leges iubentes ne causæ fidei propalentur ob periculum ingens, quod inde nasci potest. quod si nō iurati propaluuerint, extra ordinem puniri possunt per Inquisitores: decuit enim eos id secretum seruare, quod leges iuste iubent.

D *Si vero per malitiam reuelarent, illis præsertim qui impedire possent fidei negotium, aut aliàs causæ obesse, tales quidem secreti reuelatores velut impeditores sancti officij puniri possent, magis, quidem vel minus, pro culpæ qualitate, secundum quam pęna mensura imponenda est.*

QVAESTIO LXXXI.

An Episcopus & Inquisitor possint secretum indicere consultoribus.

E

Octuagesima prima quæstio est: Vtrū Episcopus & Inquisitor quando prędictis peritis deferentium nomina & testificantium publicabunt, possint eis secretum indicere, quatenus illorum nomina non reuelent, ac in eos sententiam excommunicationis ferre si reuelauerint?

Relat. supra pag. 157.

Respondemus quòd sic, iuxta c. alleg. Statuta. §. & vt eorundem. vbi dicitur sic: Et vt eorundē accusatorum & testiū periculis efficacius occurratur, & cautius in inquisitionis negotio procedatur, præsentis

præsentis constitutionis auctoritate permittimus, quòd Episcopus vel Inquisitores secretum possint indicere illis, quibus (vt præmissum est) processum huiusmodi explicabunt; ut in eos si arcana consilij, seu processus, sibi sub secreto ab eisdē Episcopo uel Inquisitoribus patefacta præter eorum licentiā alijs patefecerint, excōicationis sententiam, quam ex secreti uiolatione ipso facto incurrant (si eis expedire uidebitur) promulgare.

COMMENT. CXXX.

Explorati iuris est id de quo quærit hic Eymericus: potest enim Episcopus & Inquisitor indicere silentium consultoribus, etiam sub pœna excommunicationis, vt super quæstione proxime præcedenti dictum est; idem docet Repertorium Inquisitorum, verbo, secretum. & Bernardus Comensis in lucerna Inquisitorum, verbo, Inquisitor. §. 21. & quam sit ingens scelus secreta reuelare, explicat Aegidius Bossius, eo loco, quem superiori commentario indicaui, eum videto.

QVAESTIO LXXXII.

An Episcopus & Inquisitor possint se mutuo excommunicare ob indictum secretum.

Octuagesima secunda quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor prædictis peritis excommunicationis sententiam iniungendo quatenus nomina deferentium aut testificantium nō reuelent, possint se excommunicare mutuo hac de causa, etiam ne reuelent?

Respondemus quod non, vt in alleg. c. Statuta. §. Et ut eorundē de hæreti. lib. 6. unde ibi concesso quòd possint peritos excommunicare hac de causa, ut est dictum quæst. proxima, statim sequitur ita: Sic tamen quod Inquisitores Episcopum, uel Episcopus Inquisitores non excommunicent hac de causa.

COMMENT. CXXXI.

Iudices fidei alter alterum excommunicare non potest, iuxta tradita hic ab auctore. Hæc assertio ratione non caret, nam si se mutuo excommunicarent, id fidei negotijs proculdubio obesset. Et huc prorsus spectare videtur priuilegium concessum Inquisitoribus ab Vrbano IIII. in extrauag. incip. Ne Inquisitionis negotium, *quam retulit Eymericus supra, par. 2. in qua sancitum est, ne Inquisitor & eius notarij excommunicari possint a delegatis sedis Apostolicæ. adde Syluestrum in summa, verbo hæresis. 2. q. 8. Certa huc spectantia dicam in quæstione proxime sequenti.*

QVAESTIO LXXXIII.

An Episcopus & Inquisitor teneātur ad secretum quod alijs indicunt.

Octuagesima tertia quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor indicentes prædictis secretum, de non reuelando nomina deferentium seu testificantium per sententiam excommunicationis latæ, ipsi etiam Episcopus & Inquisitor ad secretum huiusmodi arceantur † ? (Marg.: † Arceantur, pro obligentur, uerbum huic auctori familiare in hac significatione.)

Respondemus quod sic; ut patet in alleg. c. Statuta. §. & vt eorundem. de hæret. lib. 6. Vnde prohibito ibi, quòd Episcopus & Inquisitor non possunt se excommunicare mutuo hac ex causa, ut dictū est supra quæst. proxima, de Episcopo & Inquisitore, sequitur sic: Sed Episcopi ex iniuncto ex nunc a nobis sub uirtute sanctæ obedientię districto præcepto, ad secretum huiusmodi teneantur.

COMMENT. CXXXII.

(Marg.: Neque Episcopus, neq; Inquisitores secretū reuelare possunt.)

Quamuis se mutuo Episcopus et Inquisitor ob secretum custodiendum in causis fidei, excommunicare non possint, ut proxime dictum est, nihilominus tamen ad illud obseruandum in virtute obedientiæ ex districto Papæ præcepto obligantur; quod equidem ratione non caret: quemadmodum enim grauia incommoda consequi possunt ex huiusmodi secreti violatione, cum periti & consultores reuelarent, eadem nascerentur si Episcopus, aut Inquisitores manifestarent.

(Marg.: Episcopi & Inquisitores reuelantes secretum extra casus permissos mortaliter peccant.)

Ergo si Episcopus & Inquisitores extra casus sibi à iure cōcessos & permissos, & negotijs fidei necessarios, reuelarent, aut testes, aut delatos, aut denuntiatores, & accusatores, vel alia sacri officij secreta, quamuis ipso iure excommunicati non essent; quoniam hoc nullo iure (quod ego sciam) cautum inuenitur: tamen mortaliter peccarent, quia sibi districte iniungitur a Papa sub virtute sanctæ obedientiæ ne reuelent; essent enim iustæ & legitimæ legis transgressores. facere autem in materia graui contra iustam & legitimam legem, nulla rationabili causa vrgente, vel excusante lethalis est culpa, vt uno ore fateantur Theologi, quos sequuntur Canonistæ, & ceteri bene sentientes atque hoc est in hac causa diligentissime obseruandum.

DE STATVTIS ET CONSTITUTIONIBUS pro officio Inquisitionis.

QVAESTIO LXXXIIII.

An priora indulta & priuilegia Inquisitoribus data, sint per posteriores constitutiones reuocata.

Octuagesima quarta quæstio est: Vtrum Inquisitoribus Apostolica priuilegia, indulta, constitutiones, & ordinationes, seu ad consultata responsiones factæ per sedem Apostolicam, sint per constitutiones postmodum factas, de quibus habetur in 6. Decretalium, & in Clemen. tit. de hæret. simpliciter reuocata?

Respondemus quòd non: nisi in his, in quibus obuiant constitutionibus antedictis: ut patet in c. fin. Statuta. de hæreti. lib 6. ubi in fine dicitur sic: Constitutiones uero, ordinationes, & mādata alia præde- (Marg.: Relat. supra pag. 111.)

prædecessorum nostrorum, in negotio hæreticæ prauitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus suprascriptis super eadem editis prauitate non obuiant, in suo uolumus robore permanere.

In c. multorum, de hære. in Clemen. in fi. dicitur sic: Alia sanè, quæ circa præmissum inquisitionis officium, à nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsenti decreto non obuiant) sacri approbatione concilij roborata, in sua uolumus firmitate manere.

COMMENT. CXXXIII.

Verissimè concludit hoc loco Eymericus constitutiones, & ordinationes Apostolicas contra hæreticam prauitatem editas, nō esse per alias posteriores reuocatas: hoc enim fauore fidei ita cōstituere oportuit, per leges quoq; ciuiles idem sancitum est ut apparet in l. Arriani. C. de hære.

Occasione huius quæstionis agendum nobis hoc loco erat de uirtute, & robore extrauagantium uarijs temporibus per diuersos Romanos Pontifices editarum in negotio sanctissimæ Inquisitionis: Cæterum cum in fine huius operis hanc disputationem habuerimus, locum ubi de his agimus, indicasse sit satis, ne eadem sæpius repetita lectoris animum onerent.

QVAESTIO LXXXV.

An Episcopus, & Inquisitor simul interpretari possint statuta contra hæreticos edita.

Octuagesima quinta quæstio est: Vtrū Inquisitor cum Episcopo, uel eius Vicario, possit statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum edita, interpretari, si & quando circa ea ambigua oriantur?

Relat. supra pag. 136.

Respondemus φ sic, ut patet in litteris Apostolicis prędictis Inno. iiij. tenoris sequentis: Cum negotium fidei catholicę aduersus hæreticæ prauitatis errores nobis, ut uestra prudentia deprehēdat vulpeculas demolientes uineam Domini, sub certa forma per alias litteras duximus committendum; ut commissum uobis sd Apostolica sede tam salubre ac utile ministeriū exequi liberius, ac exercere possitis efficacius, in hac parte interpretandi statuta ecclesiastica, & sæcularia contra hęreticos edita, & hæreticorū filios, & nepotes, credentium quoque, fautorum, defensorum, & receptatorum ipsorum dignitatibus, personatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficijs ecclesiasticis, & publicis officijs: *& infra.* libersm uobis sutoritate præsentium concedimus potestatem.

Inquisitor cum Episcopo potest interpretari statuta contra hæreticos edita.

In litteris uero Apostolicis Alexandri iiij. habetur sic: Vt commissum uobis inquisitionis officiū contra prauitatem hæreticam efficacius, & liberalius exequi ualeatis, interpretandi, uel declarandi unà cum diœcesania locorum, in quibus est idem officium uobis commissum, uel ipsorū Vicarijs, tum diœcesanos abesse contigerit, statuta contra hęreticos credentes, receptatores, fautores, & defensores eorū edita quoties in eis apparuerit aliquid ambiguū, uel obscurum: *& infra:* nobis auctoritate pręsentium cōcedimus facultatem.

COMMENT. CXXXIIII.

Hoc insigne priuilegium in fauorem fidei Inquisitoribus tributum est. Cum enim multa quotidie in pœnis hæreticorum, & causis fidei oriantur dubitationes, quæ non sunt plenè & apertè per leges declaratæ; sunt enim plura negotia quàm leges: suntque plures articuli negotiorum, & dubiorū, quàm sanctiones: propterea, ne foret necesse in singulis dubijs Pontificē Romanum cōsulere, salubriter cautū est. ut leges in hæreticos editas possent Inquisitores interpretari. exempla passim occurrunt, quæ libenter hac gratia breuitatis omittimus; unum esset potest illud, cuius meminimus supra in hac 3. parte, num. 34. tit. de forma aggrauandi officiales, §. quoniam uero.

Cur inductū vt iudices fidei statuta in hæreticos possint interpretari.

Huius autem priuilegij mentionem faciunt Tabiensis in sum. verbo, Inquisitor. §. 39. Campegius apud Zanchinum cap. 16. versic. rursus arbitrium iudicis, Locatus in opere iudiciali, verbo, interpretari, & verbo, statuta. Ioannes Royas tract. de hær. par. 2. nu. 426. & alij.

Iam quantum spectat ad rescriptum Innocentij iiij. quod hic citat Eymericus, id nondum vidimus authenticum. alterum vero Alexā. iiij. quod refert in fine quæstionis, vidimus authenticum in bibliotheca Illustrissimi Card. Fœlicis † Peretti, allatum ex Assisio; eratque missum Fratribus ordinis Minorum Inquisitoribus hęreticæ prauitatis. Datum Anagniæ x. Calen. Decemb. Pontificatus sui anno iiij.

† Nunc est SIXTVS V. Pont. Opti. Max.

QVAESTIO LXXXVI.

An Inquisitor per se possit in verbis ambiguis interpretari dicta statuta.

Octuagesima sexta quęstio est: Vtrum Inquisitor sine Episcopo, & eius Vicario possit statuta edita contra hæreticos, credentes, receptatores fautores, & defensores eorum, interpretari, si circa ea dubia oriantur?

Respondemus φ sic, ut patet in litteris Apostolicis Alexandri iiij. ubi habetur sic: Prę cunctis, & infra: Nec non interpretandi statuta contra hæreticos credentes, receptatores, fautores & defensores eorum edita, quoties in eis apparuerit aliquod ambiguum, uel obscurum: *& infra:* auctoritate pręsentiū concedimus facultatem.

COMMENT. CXXXV.

Hoc priuilegium amplius est, & patentius: libere enim concedit Eymericus solum Inquisitorem posse interpretari statuta dubia, seu verba statutorum ambigua, reperta in statuti, editis contra hæreticos.

Dubium an solis inquisitoribus tributum, ut dubia statuta possint interpretari.

Cæterum,

Cæteram, hoc prætaonebimus, hoc rescriptum Alexandri iiij. quod incipit: Præ cunctis: *nos nondum vidisse autheaticam: cam multa alia eiusdem viderimus. Rursus, hac claasula, quam ex eo rescripto recitat hic Eymericas, non legitur in rescripto Vrbani iiij.* Præ cunctis. *relato ab auctore supra dar. 2. de quo ualde miror, cum Pontifices soleant fermè semper in hac causa referre eodem tenore verborum, rescripta à suis prædecessoribas edita: Alexander aatem aate Vrbanam vixit, vt est manifestum. Postremo, rescriptam illud Iauocētij iiij: quod incipit:* Cum negotium, *relatum item ab Eymerico supra partē 2. non probat hanc Eymerici seatentiam: aam præterquam qaòd aondam authēticum viderimus, in multis exemplaribus, dum potestas tribuitar Iaquisitoribas interpretandi statuta, adduntur illa verba:* Cum diœcesanorum Episcoporum consilio: *quod videtur verisimilius, qaia res magni momenti est.*

An soli Inquisitores possint statuta dubia in hæreticos lata declarare.

Sed quamquam hæc sint interta, aactoritas Eymerici maltum poudas habet, nec est credendum eam sibi eam clausulam arbitrio sao composuisse.

Sed demus hanc sententiam aullo certo iare probari, & quæramus an hoc liceat solis Iaquisitoribus; & primo obtuta uidetur diceadum; solam Inquisitorem non posse leges dubias ia hæreticos latas interpretari; nam solius principis est declarare legem dubiam. l. 1. cam gl. ibidem, verbo, solis, & l. fin. C. de legibas. cap. inter alia. exrta de sent. excom. Præterea solas Romanus Pontifex est legitimas interpretes iaris diuini, & canonū ecclesiasticorū, vt doces Abbas in c. qaa in ecclesiarū. de cōst.

Solus Inquisitor dubia statuta declarat.

His tamen noa obstantibus non ineptè dici posset, solam Inqaisitorem posse dubia statuta ia hæreticos lata declarare. ita hoc loco Eymericas idē tenēt Campegius apad Zanchinum c. 16. versi. rursus arbitrium iudicis, & omnes ferè præcitati saper quæstione superiori. aam cum hoc priailegiam sit tributum faaore fidei, caius Inqaisitor dicitur defensor, ratioai consonam aidetur, at sibi soli hoc priuilegiū competat. Præterea ia illis locis, in quib. noa sunt adhac Inqaisitores delegati constitati, sed soli Episcopi iare ordiaario ia hæreticos animaduertunt: non aidetar dubium quia illis liceat statata in hæreticos edita declarare: quoniā ut supra in hac 3. par. saper q. 56. §. uum autem. tradidimas, priailegia, quæ fauore fidei Inqaisitorib. sunt tributa, Episcopis ēt uidētar competere. ergo fiet, at solis etiā Inquisitorib. liceat declarare statuta dubia, cam maiorem qaàm Episcopi, aut saltem æqualem cam ipsis, in causis fidei habeant potestatem.

Sed tutius id est facere cū Episcopi cōsilio.

Hæc fortassis vera sunt de stricta iuris rōne: tutias tamē est iure tā graui adhibere Episcoporam consiliā, vbi cōmode poterit adhiberi: alidś vrgēte caasa solus fortassis Iaqaisitor poterit id præstare.

Exempla multa occarrant in nostris hisce cōmētariolis, inter quæ illud pōt esse accōmodatū, de quo scripsimus supra parte secaada, super c. fraternitatis. de hær. § iá hac prohibitio, & §. seq. nam si dubitetar, an cōmissarijs inquisitorum liceat legere libros prohibitos, sicut licet ipsis Inquisitorib. quoniá in hac parte obscurè loquitar rescriptū Iulij iij. Pontifitis Max. quod ibi retitaaimas, Iaquisito-

A *ris partes erant id declarare; ia similibus idem est iudicium.*

Dammodo caueat ae nimis libeater vtatar hac potestate, & sub haius potestatis prætextu ea statuat, qaa vel alijs legibus repugnēt, ael saua sune, & è consuetudine sacri tribanalis aliena; ia quo conscientia saa consulere quisque debet, secarius semper est, & diœcesanos Episcopos, & peritissimos, & probatissimos viros coasulere.

Equidem in vetusto quodā codice, quē ante paucos annos Romā attulit Inquisitor Florentinus, in qao erant collecta quæcūq; ad sanctum officiū pertinere videbātur, aliquot extabant exēpla huius rei,
B *de quaagimus: cæterum Inquisitor, & Episopas ad interpretandam qaandam huiasmodi legem conaenerant, notatis ad id atq; consultis maltis peritis iureconsultis. tutius ergo est, vt ambo id præstent, quàm vt vnus solus aegotium tantam exequatur.*

Solus Inquisitor edicta publicat contra hæreticos.

Rursus, non modo solus Inquisitor interpretari potest statuta dabia edita cōtra hæreticos; sed qaoties oportuerit edicta aduersus hæreticos, eorumq; complices, fautores, receptatores, & defensores publicare, id soli Inquisitores sine ordinario facere possunt. ita Ioannes Royas tract. de hæret. par. 2. de priuilegijs inquisitorum, num. 415. versic. item soli inquisitores, & non ordinarij, ad quam sententiam
C *probandam nihil adducit, verum tamen videtur hoc priuilegium. cum enim inquisitor sit à Sede Apostolica delegatus in causis fidei, ordinario uidetur præferendus: itaque inconsulto ordinario potest edicta contra hæreticos promulgare, quibus iabeat, at sibi in hoc crimine delinquentes reaelentar; quæ fuit sententia Eymerici 3. p. na. 52. in forma admonitionis de hæreticis reuelaatis, vsu etiā comprobata, vbi nulla est Episcopi mentio, & Zanchini tract. de hæret. cap. 11. nam. 2.*

Huias autem priailegij freqaeater potest cōtingere usus: ut cum, verbi gratia, delictum est cōmissum, quod hæresim præ se ferre videtur, at si dele-
D *ta sint Sanctorum imagines, combusta Ecclesia, ia domos inquisitorum impetus factus, aut ignis cōiectus, & similia: tūc n. iaquisitores edictis propositis, sub pęna anathematis, & fautoria hæresis monebūt vniuersos, at id delictū, vel delicta reuelent.*

Episcopus an edicta in hæreticos possit publicare.

Sed quid si ordinarius edicta haiusmodi pablicauerit, poterit ne inquisitor ea reaocare? & Ioānes Royas præcitato loco merito reuocanda tradit. sed is fortassis nimis liberè loquitur, qaasi aulla sint partes Episcoporū ia hac caasa, cum tamē oīa iura clament per concessioaem procedendi inquisitorib. factam, aou esse ablatam ordinarijs procedendi potestatem, cap. per hoc, de hær. lib. 6. quare multum
E *illis tribaendum censeo: nec approbo eorum sentētiā qui plus sibi tribuētes, qaàm à iare habēt, Episcopos ferè spernunt in hac causa. meminisse ergo oportet, eos iudices fidei esse in sua diœcesi ordinarios. quòd si ea edicta in fidei propagationem referātur, nullo modo mihi aidētur reuocāda, sed cōfirmāda potius: sic n. Episcopus, & inquisitor, quasi vnus, fortius pugnabaat coatra religionis hostes.*

An Inquisitores noua statuta cōdere possint cōtra hæreticos.

Sed maior difficultas est, An Inquisitores possint cōtra hæreticos noua cōdere statata in suis diœcesibus, augēdo pęnas adaersus eos, & Ioanaes Royas

tract.

tract. de haret. par. 2. de priuilegijs Inquisitorum nu. 440. id Inquisitores posse asserit, additq́ ita tenere Lapum & Geminianum in c.fi.§.statuto. de haret.li.6.quod optime, inquit, explicat Goudissaluus tract. de hęret. q.23.nu.6.

Veruntamen Doctor hic, alioquin doctus & religiosus, valde decipitur: nam quos ille citat, contrarium sentiunt omnino. neque id dicunt in c. fi. de haret. sed in c.2.§.statuto.de constitu.lib. 6.quo loco Geminiani verba in codice nostro.nu. 8. versi. an autem Inquisitores. ita habent: An autem Inquisitores hęreticæ prauitatis possint facere statuta? tenet hic Lapus q̀ nõ, quia sunt delegati, ut notatur de hære.in 6.c.ne aliqui.& c. per hoc. sed delegatus statuta facere non potest, ut notat Innocentius in c.pro illorum.de præben.ergo;&c. *hactenus Geminianus. quem nullis fere mutatis sequitur Gondissaluus in dicto tracta.de haret.q 23.nu.6.non me praterit in vetustis quibusdam Geminiani exemplaribus paulo aliter concipi supradicta uerba; eadem tamen est sententia. sentiunt ergo prafati apertissime, Inquisitores non posse condere statuta.*

Geminiani verba.

Cum ergo paulo diligentius hac essem intuitus, existimaui fortassis non fore absurdum dicere, Inquisitoribus competere hanc potestatem. Primum .n. explorati iuris est. Episcopos in sua diœcesi statuta condere posse, per textum in dicto c.2. iuncta glossa in verbo, statuto. vbi communiter Doctores. de constit.lib.6. poterunt ergo condere statuta contra haereticos; nam si possunt in blasphemos, & sortilegos & similes peccatores noua statuta Episcopi constituere, vt ab his sceleribus acerbitate pęnarum homines auocentur; profecto multo magis id poterunt contra hareticos, cum grauius cateris delinquant, & Inquisitor in causa haresis aut maiorem, aut saltem aequalẽ habet cũ Episcopis iurisdictionẽ, poterunt ergo simili modo noua statuta condere cõtra hareticos, quibus augeãt pœnas in eos.

Ad hac, paucis antea diebus quàm hac scriberemus incidimus in vetustum & authenticum rescriptum Innocentij iiij. quod extat in Archiuio inquisitionis Bononiensis, & incipit: Orthodoxx fidei: *quod curauimus imprimendum inter litteras Apostolicas in fine huius operis. quo videtur dirimi proposita difficultas, doceriq́ posse inqnisitores statuta condere: nam inter catera Romanus Põtifex iubet omnibus magistratibus, vt inquisitorũ statuta, & sua contra hareticos obseruent, in hac uerba:* Cõsiderãtes attẽte, quod iurisdictio eorũ *(scilicet inquisitorum)* quò fuerit plenior in hac parte, eò magis esse poterit fructuosa: volumus & nostris sibi damus litteris in mandatis, vt uos monere procuretis ac inducere diligenter, vt statuta ipsorum, & alia ecclesiastica & sæcularia edita cõtra hæreticos, fautores, reecpratores, & defensores eorum, &c. seruetis & faciatis irrefragabiliter obseruari, *hac ibi. quo loco notanda sunt illa verba:* statuta ipsorum.

Ex his facile inducor ad credendũ, posse inquisitores huiusmodi noua statuta cõdere, idq; iuxta uarietatem casuum accidentium, uel propter frequẽtiã hareticorũ, vel propter alias causas, quas fert humana conditio, ut acerbitate pęnarũ ab eis delictis committendis homines auocentur; quamquam illud sentiam, hoc casu consultius esse facturos, si Episcoporum consilium adhibeant, vt res tam grauis maturius trãsigatur: vel, quod tutius est, supremum sacrosancta & generalis Romana inquisitionis Senatum consulant, à quo in rebus grauibus in hac fidei causa unsquam discedendum arbitror.

A

Illud tamen obseruandum est, nedum huiusmodi pœna augentur contra hareticos, aliquid committatur iniustum, incautum, aut contra ius & rationem: nam fauor fidei non tribuit hanc facultatem. itaque cauendum est, ne dum ex vna parte fidei propagationem nituntur afferre, ex alia eius detrimentum inducant.

Dû noua statuta condun tur, quid cauendum.

B

In pœnitentijs aggrauandis & augendis certum est inquisitores habere potestatem, vt docuit Eymericus.3.p.nu. 194.§.item te sentẽtialiter. & dixi plene supra in hac 3.par. super octauo modo terminandi processum fidei.§.retinentes nobis.

De principibus sacularibus quaesitum etiam est, an possint suis legib. pęnas contra hęreticos latas, velent contra suspectos de haresi augere. in quo articulo fortassis quispiam diceret, id eis non licere, cum hoc crimen sit mere ecclesiasticum, in quo laici, nec directe, nec indirecte se intromittere debent. c.vt inquisitionis.de haret.lib.6.§.prohibemus.

An principes sæculares pœnas in hæreticos augere possint.

C

Cęterum, obiter hac mihi tradenti (neque enim libet lõgius euagari, cum Eymerici institutũ aliud suadeat) verius cum videtur posse saculares principes ex causa tales condere, quibus in hareticos & suspectos pœna augeantur, aut iam lata leges aduersus eos, quę fortassis in suis ditionibus & dominijs non custodiuntur, in vsum reuocentur, & in viridi obseruantia permanere iubeantur, atque vtinã tales in Christiana republica principes multi reperirentur; neq; .n. res fidei in deterius laberẽtur, nec superiorib. annis florẽtissima regna corruissẽt, & misere in hareses tetras & nefarias incidissent.

D

Possunt ergo mea quidem sententia talia statuta condere: neque hoc est intromittere se de crimine ecclesiastico, sed fauore potius Ecclesia, & incrementum fidei procurare: nam per eiusmodi statutã non auferunt proprijs iudicibus, videlicet Episcopis & inqnisitoribus, iurisdictionem: sed eam potius amplificant, iuuant, & amplius promouent: id quod esse debet principum sacularium propriũ & peculiare munus, vt grauiter docuit Conradus Brunus lib.3.de haret.cap.9.& 10.

Possunt principes sæculares nouas leges in hęreticos condere.

Postremo, Romani Pontifices principum sacularium leges & decreta aduersus hareticos & suspectos varijs temporibus edita, non modo non sustulerunt, aut abrogarunt, immo confirmarunt & inuiolabiliter custodiri iusserunt, ut constat ex multis Pontificum rescriptis editis in Bullario litterarum Apostolicarum, quod explicui copiose in disputatione de robore extrauagantium contra hareticos editarum: quod ipsum facturos crederem proculdubio & cateros Romanos Pontifices, quoties vel catholici principes nunc, aut futuris tẽporibus, uel insignis aliqua respublica, vel ciuitat, uel minores reguli in suis dominijs leges nouas conderent: quibus commode hareses aut nasci impedirentur, aut iam nata facilius extirparentur.

Romani Põtifices leges sæculares in hæreticos latas confirmarunt.

Quod

Statutum ci uitatis Brixiæ de extirpanda hæresi Lutherana.

Quod initio nascētis Lutheranicæ perfidiæ valde laudabiliter Brixia Italiæ ciuitas catholica & illustris consecuta est: nam ad extirpandam Luthe ri hæresim, quæ sese occulte insinuabat, præclarum & honorificū edidit statutum, quod Clemens VII. anno Domini MDXXVIII. & laudauit & confirmauit. eius initium est; Placuit intelligere. *quod etiam in fine huius operis inter litteras Apostolicas curauimus imprimendum.*

Possent ergo exempli gratia sæculares magistratus & Domini terrarum condere tale statutum, quòd iudæi vel alij infideles in suis terris commorantes, teneantur hæreticos accusare seu denunciare, aut alia huiusmodi multa.

Equidem sententiam hanc nō obscure cōfirmare videtur Beatus Augustinus Epistola 48. ad Vincentium, vbi ita scribit; Seruiant Reges terræ Christo, etiam ferendo leges pro Christo. *hæc ibi. & Epistola 50. ad Bonifacium, quo loco ait ita*: Nā & tēporibus Prophetarū, omnes Reges, qui populo Dei non prohibuerunt, nec euerterunt quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur: & qui prohibuerunt & euerterunt super aliorum merita laudantur. *hactenus Augustinus.*

Illud præterea adiungo, quod si tanta esset indicum ecclesiasticorum negligentia, vt iuxta Sanctiones canonicas, aut inquirere hæreticos, aut eos punire, vel omitterēt, vel omnino nollēt; tunc iudices sæculares pie & iuste facerent, si ad extirpandos hæreticos totis viribus, & conatu intēderent: immo uero omnino deberent ita facere, cum ad religionem defendendam penitus teneantur.

Tunc autem eorum statuta corruerent, at inualida & nulla essent, cum in detrimētum fidei, & sancti officij impedimentum tenderent, c. statutum. de hæret. li. 6. & consuluit plene Paulus Parisius consil. 2. incip. Et si esse Iudæum. *vol. 4. nu. 104. & seq.*

DE SVSPECTIS DE HAEresi & diffamatis.

QVAESTIO LXXXVII.

An suspectus de hæresi cogi debeat abiurare.

Octuagesima septima quæstio est; Vtrum Episcopus & Inquisitor suspectum de hæresi debeant cogere hæresim abiurare?

Suspecti de hæresi abiurare coguntur.

Respondemus q; sic; vt patet in c. Excommunicamus itaque. § qui autem. de hæret. ubi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles: nisi iuxta considerationem suspitionis, qualitatemq́; personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, et usque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur; ita quòd si per annum in excōicatione perstiterint, ex tunc uelut hæretici condemnētur.

Et in c. Accusatus. de hæret. lib. 6. dicitur ita: Accusatus de hæresi, uel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in iudicio abiurauit, postea committit in ipsa, censeri debet quadam iuris fictione relapsus: licet ante abiurationem suam heresis crimen plene probatum non fuerit contra ipsum. Si autem leuis & modica suspicio illa fuerit (quamquam ex hoc sit grauius puniendus) non tamen debet in hæresim relapsorum pena puniri.

COMMENT. CXXXVI.

Suspecti de hæresi abiurare debent.

Suspectos de hæresi abiurare debere explorati iuris est, vt euidenter probant leges canonicæ hoc loco ab Eymerico allatæ. tradit vero hanc materiā idem Eymericus copiose p. 2. q. 45. & 46. & de praxi agit. 3. par. in 4. 5. & 6. modo processum fidei terminādi. & in concilio Tarraconēsi. §. suspectus. de hæresi relato supra par. 2. & docet copiose Ioannes Royas singu. 1. Repertorium Inquisitorum. uerbo, suspectus. Locatus in opere iudiciali verbo, suspicio. & alij varijs locis.

Quæuis hæresis suspicio abiuranda.

Nec refert, quantum ad hoc, an suspicio sit leuis uel vehemēs; omnis enim suspicio debet abiurari, vel purgari, vt copiose traditur præcitatis locis: sed eleganter in concilio Tholosano. c. 11. & in concilio Biterrensi. c. 31. & quidquid ad huuc locum de abiuratione spectat, copiose tractaui supra in hac 3 parte super quarto modo processum fidei terminandi.

QVAESTIO LXXXVIII.

An diffamatio de hæresi sit indicenda purgatio canonica.

Octuagesima octaua quæstio est; Vtrum Episcopus & Inquisitor diffamato de heresi debeant purgationem canonicam indicere?

Respondemus quòd sic, iuxta c. excommunicamus itaque, extra de hæret. §. adijcimus. ubi dicitur sic; Adijcimus insuper, ut quilibet Archiepiscopus, uel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas bis, aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat, & ibi tres, aut plures boni testimonij uiros, uel etiam (si expedire uidebitur) totam uiciniam iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos sciuerit uel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu a communi conuersatione fidelium, vita & moribus discedentes, eos episcopo studeat indicare. Ipse autem episcopus ad præsentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, uel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur.

Diffamati de hæresi debēt se purgare.

COMMENT. CXXXVII.

Non est ambigui iuris diffamatis de hæresi canonicam purgationem esse indicendam, quod probat textus quod Eymericus hic utitur.

De diffamatis de hæresi copiose egit auctor supra p. 2. q. 57. & qualiter debeāt se purgare, docuit parte

parte 3. in 2. modo processum fidei terminandi. ad- A
de Repertorium Inquisitorum verbo, diffamatus.

QVAESTIO LXXIXX.

Quot quibusque modis in iure quis censendus sit deprehensus in hæretica prauitate.

Ciuagesimanona quæstio est: Episcopus, & Inquisitos quot modis, & quibus debeant de iure habere aliquem manifestè pro deprehenso in B hæretica prauitate?

Respondemus quòd tribus, ut dicit Bernardus in glos. ordinaria in c. Ad abolenda m. §. præsenti. & ver. deprehensus. extra de hæret. ubi habetur: Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, ut Qui dicantur deprehensi in hæresi. quicunque fuerit manifestè in hæresi deprehensus, &c. dicit namque sic: *Deprehensus.*] facti euidentia; puta, quia publicè prædicat hæresim. ff. de ritu nup. Palam. §. vlt. Vel legitima probatione; puta per testes: uel ex sua confessione.

Et eiusdem Bernardi gl. in c. Excõmunicamus, 2. super uerbo, deprensi. extra de hære. Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, &c. dicit sic: *Deprehensi.*] publice, ita quòd notorium sit: uel etiam quia condemnati sunt. C

Ad idem uidetur facere c. Super quibusdam, extra de ues. sign. ubi dicitur sic: Super quibusdam mandatorũ articulis, & infra: Tua deuotio postulauit à nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti; Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publice prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem: uel qui coram prælatis suis conuicti sunt, uel confessi, uel ab eis sententialiter condemnati super hæretica prauitate.

COMMENT. CXXXVIII. D

IN hac quæstione hoc breuiter obseruandum est, non esse putandum Eymericum hoc loco perperam egisse deprehensis in hæretica prauitate, cũ Cur Eymericus eandem disputationem repetat. *de illis iterũ egerit nullis penè mutatis supra par. 2. q. 33. nam diuerso consilio varijs locis eandem disputationẽ inseruit: quod & tituli ipsi quæstionũ facilè indicant; nam parte 2. in primis quærebat, qui essent dicendi hæretici manifesti; vt illis cognitis secretos, seu occultos hæreticos cognosceremus, in quib. erat maior difficultas: hic uero solũ de manifestis agit, & quot modis qui de iure manifestus hæreticus dicatur, magis ex professo declarat.*

Diuersis rationib. eadẽ disputationes possunt repeti. *Neque est absurdum, sub diuersis rationibus diuersis locis uel in eodẽ uel in alio opere easdem quandoque repetere disputationes: nam & Aristotelem, & Platonem, & Galenum, & alios insignes philosophos scimus, easdem sæpe repetiuisse doctrinas: & Iurisperiti hoc idem sæpissimè non ineptè faciunt, & Pandectarũ Architecti, vt obiter illud dicam, frequenter sub diuersis titulis easdem leges, eadem verborum serie repetiuerunt, vt copiosè ostendit Pandulphus Prateius lib. 1. de media iurisprudentia.*

A *Quantum vero ad hanc quæstionem attinet de manifestis hæreticis, eam abunde declarat Albertinus trac. de agnos. assertio. q. 29. nu. 8. & multis seq. & nos breuiter explicauimus supra par. 2. super dicta. q. 33.*

DE DEPREHENSIS in hæresi, sed pœnitentibus.

QVAESTIO XC.

An deprehensus in hæresi & propter hoc captus, sit sub cautione dimittendus.

NOnagesima quæstio est: Vtrum Inquisitos deprehensum in hæretica prauitate, & ex hoc captum, possit licite tradere cautioni, vel manuleutæ?

Respondemus quòd non: nam uel est deprehẽsus propria confessione, uel non: si sic, & est impęnitens, tradendus est curię sęculari ultimo supplicio feriendus, iuxta c. Ad abolendam §. præsenti. de hęre. si autem est pęnitens, est in carcerem perpetuum detrudendus, iuxta c. excõmunicamus. 2. C hæret. non igitur cautioni dandus, uel liberandus. Si autem non, sed stat in negatiua, est ut impœnitens tradendus potestati curiæ sæcularis animaduersione debita puniendus, ut no. Host. in sum. tit. de hęret. §. qualiter deprehendantur.

COMMENT. CXXXIX.

HAec quæstio est valde vtilis, & à paucis in hac hæresis causa disputata. Eymericus eam hoc loco tractat breuissime, quam eisdem fere verbis sequitur Repertorium Inquisitorum verbo, cautio. & Locatus in opere iudiciali verbo, captus. nu. 5. & verbo, Inquisitor. num. 25 & 26. & alij, quos mox subijciam.

D *Est autem cautio, vt ait Cicero 4. Tusculana,* Cautio quid. *prouidentia quadam, qua auertimus & vitamus ne quid mali nobis accidat. hinc Iurisperiti cautiones appellant fideiussiones, aut alias stipulationes, quibus nobis cauemus, hoc est, securos non reddimus, vt colligitur ex l. habere. §. cautũ. ff. de verb. sign. vbi ita scribit Paulus.* Cautum intelligitur siue personis rebus siue cautũ sit. *hæc ille. per personas fideiussores accipimus: per res autem pignora, vt optime eo loco Accursius interpretatur.*

Cautionũ vero duæ sunt species; nam quædã est Duæ cautionum, seu fideiussionũ species. *nuda. l. 2. §. quod si ff. de indi. quæ & nuda seu simplex promissio nuncupatur. l. diuus. 5. ff. de petitio.* E *hæredit. de qua non est sermo in hac quæstione. Altera est cautio idonea, vt cum fideiussor, vel pignora accepta sunt. l. si mandato. 59. §. vlti. ff. mandati, dicta l. habere. §. cautum. ff. de verbo sign. & de hac loquitur auctor in hac quæst. quam vocat voce Catalana, manuleutam: illi. n. fide iubere, mã* Manuleuta qualis vox. *leuare: & fideiussionem manleutam dicunt, de qua egit Eymericus multis locis: primum hic ex professo, & 3. par. in septima cautela contra cauillosas hæreticorum fraudes, num. 105. & in eadem 3. par. in forma dandi apostolos negatiuos, num. 124.*

His

An deprehēsus in hæresi possit cū cautione dimitti.

His positis, institutū auctoris in hac 3. parte est docere, nunquid Inquisitores reū hæreseos in hæretica prauitate deprehēsum, iuxta doctrinā præcedentis quæstionis, possint è carceribus dimittere accepta fideiussione, & cautione de repræsentando, aut intra certum tempus, aut toties quoties Inquisitori visum fuerit, & summa quæstionis est, talem nullo modo esse relaxandum, aut dimittendum è carceribus; idque ob rationes quas allegat, quæ veræ & certæ sunt, quas & præcitati sequuntur.

Reus cui sit imponenda pœna corporalis non est relaxādus, & quare.

Hanc vero Eymerici doctrinā confirmāt Ioannes de Anania cons. 1. incip. Circa modum & ordinem. *Bart. in l. 1. ff. de custodia reorum. Aegidius Bossius tit. de carcerato fideiussoribus committendo. Anto. Gomez. to 3. varia. resol. cap. 9. num. 8. & Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. quæst. 46. versic. in hac autē materia, & Paulus Grillandus tract. de relaxatio. carcera. tit. de fideiussorib. reorum, dicētes, reum alicuius criminis pro quo veniat imponenda pœna corporalis, nullo modo datis aut acceptis fideiussoribus esse è carceribus relaxandum siue dimittendum, & hanc sententiam dicit communem Iulius Clarus præcitato loco, quam probat non obscurè textus in l. 3. ff. de custo. reorum, ibi:* nisi tam graue scelus ipsum commisisse constet, vt nec fideiussoribus, nec militibus committi debeat. *hæc* C *ibi, quod asserunt ibidem communiter Doctores, & ratio potissima est, quoniam fideiussores non possunt se obligare ad pœnam corporalem, qua reus est plectendus, cum nemo sit dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquiliam.*

Fideiussores morū qualiter plectēdi.

Sed quid si de facto iudex sub fideiussoribus dimisit eum qui plectendus erat pœna corporali, & is reus aufugit, nec se præsentat, nec à fideiussoribus potest capi, vt iudici præsentetur, qua pœna erunt afficiendi fideiussores? Respondeo, plectendos esse fideiussores non in corpore, sed in pœna pecuniaria, ad quam se fideiubendo obligauerunt: si vero nullam certam pœnā promiserūt, quod raro cōtingit, D *plectendi etiam sunt in pœna pecuniaria, sed arbitrio iudicantis, nisi consuetudo in tali casu, aut ciuitatis statutum certam pœnam statueret. l. 4. ff. de custo. reorum. vbi Bartolus, & communiter Doctores, Cynus, Salycetus, & alij, in l. penul. C. de cust. reorum, & alij quos refert & sequitur Antonius Gomez to. 3. varia. resolu. cap. 9. num. 8.*

Hæc vero communis doctrina de non relaxandis carceratis sub fideiußione, seu data cautione, maximè locum habet in seruis, & alijs vilibus hominibus: hi enim non relaxantur. fideiußori. l. 2. ff. de custo. reorum. l. lex Cornelia. §. præterea. ff. ad senatuscon. Sylla. tradit Iulius Clarus in pract. crimi. §. fin. q. 46. versic. & hæc quidem.

An aliquando in hoc tribunali sit locus relaxationi, sub fideiussione.

E *Sed in supradictis aut nulla aut minor videtur dubitatio ob rationes prædictas: num autem aliquando in hoc tribunali locus sit relaxationi sub fideiusſione, vel cautione, quod est cognitu maximè necessarium, breuiter est nunc mihi dicendum, & planè ex supradictis apertè consequitur, eos omnes posse relaxari, qui capti sunt pro delictis, pro quibus non venit imponenda pœna corporalis, sed tantum pecuniaria, aut alia similis l. 1. ff. de custo. reorum. vbi Bartolus, & communiter Doctores, l. 3.* A *& 4. ff. eod. tit. l. si quis pro eo. §. fi. ff. de fideiusso. l. eos. la primera. §. super his. C. de appellatio. & his locis Doctores, quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 9. num. 8.*

Additq; Gomez adeo verum esse hoc casu, sub fideiußorib. reū esse relaxandum, quòd si iudex nolit recipere fideiussores, sed reū in carcere detinere, cōmittit cōtra eū crimen iniuriæ; et tenebitur inquit, in syndicatu actione iniuriā. argumēto text. in l. si vero pro condemnato. §. 1. ff. qui satisdare cogātur. cuius verba sunt: Qui pro rei qualitate euidentissime locupletem, vel si dubitetur, approbatū fideiussorem iudicio sistendi causa non acceperit, iniu B tiarum actio aduersus eum esse potest. *hæc ibi.*

In hoc tribunali rarius dimittendi rei sub fideiussionibus.

Hæc tamen in alijs delictis & causis fiant: nam in hoc delicto cautius, quàm in cæteris dimimittendi sunt rei sub fideiussoribus. ergo hoc primum statuamus, curandū esse diligenter ab Inquisitoribus, vt quàm cito & cōmmode fieri potest, causa absoluatur & reus debitā pœnitentiam excipiat: neque eum quicquam boni solet euenire ex tali liberatione & relaxatione è carceribus in hoc crimine.

Si tamen crimine liquidato, aut etiā pēdente processu, appereat reū non esse culpabilē eius delicti de quo imputatur; quod sæpissime solet cōtingere, tunc relaxari posset, per textum in l. 1. ff. de custo. C *& exhibitio. reorū, ibi:* Vel pro innocentia personæ: *tradit Iulius Clarus, vbi multos refert in hanc sententiā, in pract. crim. §. fi. q. 46. vers. pariter etiā. & hoc tūc maxime fieri posset, quādo Inquisitores nō sperarēt habere noua indicia, quòd ille id crimē cōmiserit, de quo fuit imputatus: nā si noua indicia se facile habituros sperarent, dimittēdus non eßet.*

An relaxandus reus præstita fideiussoria cautione.

Quòd si hoc casu cū relaxādus est reus propter inopiā non inueniat, qui pro ipso fideiubeant, quæsitū est, an possit relaxari præstita p ipsum iuratoria cautione. & verius mihi videtur id posse fieri, & hāc opinionē testatur cōmunem Marsilius in repetione rubrica de fideiussoribus. nu. 166. & seq. & D *hoc videtur mitius, ne carcerati quādoq; diu marcescāt in carcere, dū fideiussores ob paupertatē nō inuenirent: quod & Iulius Clarus laudat, in pract. crim. §. fin. q. 46. versi. sed quid agendum. in fine.*

Viri illustres qualiter relaxandi.

Solent quādoq; in hoc tribunali Inquisitores viros illustres et magnos cōsignare militibus seu fidis custodibus, qui eos custodiant in aliquo loco tuto extra carceres, vel fideiussorib. qui promittāt reū in aliquo loco tenere, vel quod tutius & frequentius fit, certum Palatiū, aut domum ei statuere, vbi custodiatur. argumento l. 1. ff. de custo. reorum, ibi: Vel pro dignitate, eius, qui accusatur, *tradit quoque Aegidius Bossius tit. de carcerato fideiussoribus committendo, nu. 4. sed hoc fortassis nō spectat ad priuatos Inquisitores deliberare, quemadmodū nec inconsulto supremo Senatu sanctæ Inquisitionis tales viros egregios capere, vt alibi diximus: quare in his superiores consulant. quod est tutius.*

Leniter delinquentes qualiter custodiantur.

Iam illud frequēter obtinet in hoc tribunali, vt cū reus leniter deliquit, leniter custodiatur: vnde prò qualitate criminū & psonarū possūt iudices iubere, nulla accepta fideiusſione, nec reis in carcerē missis, vt reus domum suā vel alterius, vel ciuitatem cū suburbijs pro carcere habeat, vt optime ob-

seruauit

seruauit Simancas de catho. instit. tit. 16. nu. 5. Huc spectant quæ tradit Iulius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 46. in dubio autem.

Fideiussores quando soluent pœnam, & cui sit applicandi.

Postremo, si fideiussor quo tempore debuit reum consignare, non cõsignet, pœnam promissam soluet, eaque applicabitur fisco seu officio sanctæ Inquisitionis, atq; ita obseruat consuetudo. faciunt tradita per Bart. in l. si quis reum. num. 4. ff. de custo. reorum. quem Angelus & alij sequuntur.

Quo autem tempore fideiussores incidant in pœnam promissam, copiose tradit Antonius Gomez tom. 3. varia. resolut. cap. 9. num. 9.

Cætera quæ in hac causa relaxationis traduntur à nostris iurecõsultis fortassis aut nihil aut parum cõferunt ad rem nostram; ideoque libenter omitto.

QVAESTIO XCI.

An deprehensus in hęresi, non relapsus, redire volens, ad abiurationem & misericordiam sit admittendus.

Onagesima prima quęstio est; Vtrum Episcopus & Inquisitor deprehensum in hæretica prauitate, aliàs non relapsum, si resipiscat, ac resiliat ab errore, debeant admittere ad misericordiam hæresim abiurãdo, vel tradere brachio sæculari animaduersione debita puniendum?

Hæretici pœnitentes nõ relapsi ad abiurationem admittũtur.

Respondemus quòd non est tradendus, nec relinquendus, sed ad misericordiam & abiurationẽ admittendus, vt patet in c. ad abolendam. §. præsenti. extra de hæret. vbi dicitur sic: Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicunq; manifeste fuerit in hæresi deprehensus, si clericus est, uel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prærogatiua nudetur: & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiastico, sæcularis relinquatur arbitrio potestatis animaduersione debita puniendus: nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidem catholicę vnitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis illius publice consenserit abiurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem nisi (prout dictum est) abiurata hæresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, sęcularis iudicis arbitrio relinquatur.

COMMENT. CXL.

De materia huius quęstionis plene disseruit Eymericus supra tertia parte, cum ageret de modis processum fidei terminãdi: hic vero quasi summam colligens, regulam breuẽ præscribit dicẽs, Redeuntes nõ relapsos admittendos esse ad misericordiã. de qua re plene Zãchinus tract. de hæret. cap. 16. & ibi Campegius. Rep rtorium Inquisitorum ver bo. pœnitẽtia, & verbo, rediens: Simãcas de catho. instit. tit. 47. auctor innominatus tracta. de forma procedendi cõtra inquisitos de hæresi, in rubrica de redeuntibus, & conuersis. Paulus Grillandus tracta. de hæret. q. 6. & q. 7. & alij.

Redeuntium autem plures sunt species, vt abunde indicaui supra par. 2. super q. 40. §. hæretici vero pœnitentes, & seq. vbi docui, quæ ad hanc quæstionem illustrandam spectant.

Plurimum vero refert cognoscere singulos redeuntes; quales sint, quomodo reuertantur: an statim, vel post longum tempus: an sponte ipsi accesserint ad confitendum, vel ab alijs fuerint denuntiati: an sint clerici uel laici: an periti vel ignari: an senes & ætate consistentes; vel contra, pueri vel iuuenes, & imprudentes, aut alij huius generis vel alterius, vt iudices violatæ religionis iuxta cuiusque qualitatem pœnitentiam salutarem imponant; cum mitius sit agendum cum his, qui spõte reuertuntur, quàm cum illis qui coactè: mitius cum his qui statim, quàm cum illis qui post longum tempus, & similiter de reliquis.

Qualitates redeũtiũ cognoscẽdæ vt singulis debitæ pęnitentiæ imponãtur.

In quo articulo quid sit obseruandum, nemo in genere luculẽtius præscripsit, quàm Guido Fulcodius in consultationibus ad Inquisitores, q. 15. cap. 21. 22. & 23. in hæc verba: Quid vero iniungendum sit talibus, diffiniri non potest: quia committitur arbitrio iudicantium: & aliter cum simplicibus est agendum, quam cum prudentibus: aliter cum clericis, quàm cum laicis: aliter cum prælatis, quàm cum subditis; & omnes circunstantiæ sunt notandæ de pœnit. dist. 5. cap. 1.

Pulchrũ Guidonis Fulcodij præceptum.

Cap. 21.

Quia tamen multi ex simplicitate in hoc crimen incidunt, credo multorum simplicitati parcendum, vt non excuset à toto, sed à tanto. 85. dist. tanta.

Cap. 22.

Credo etiam eos, qui fauerunt, uel receperunt sanguine coniunctos, mitius puniendos, sicut dicit lex eleganter. ff. de recepta. l. vlt. quamuis Magister Laurentius dicat contrariũ. argumẽto can. 27. q. 1. de filia. hæc omnia dico, & scribo saluo Fratrum, & aliorum prudentum consilio meliori. *hactenus. ille. cętera huc spectantia suis locis copiosè tradidimus.*

Cap. 23.

QVAESTIO XCII.

An Episcopus & Inquisitor absoluere possit ab excommunicatione hæreticum pœnitentem.

Onagesimasecunda quæstio est: Vtrum Episcopus, & Inquisitor taliter deprehensum in hæretica prauitate, sed post pœnitentem, & abiurantem, eundem possit absoluere ab excommunicationis sententia, qua fuerit innodatus, iuxta c. Ad abolendam. in princ. & c. Excommunicamus, 1. & 2. de hæret.

Respondemus quòd sic, vt patet in cap. Vt officium. in prin. de hæret. lib 6. ubi dicitur sic: Vt officium, & infra: Discretioni uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in præfata prouincia, simul uel separatim: aut singulariter (prout negotij utilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorũ: necnõ cõtra infamatos de hęresi, uel suspectos iuxta

Hæreticũ redeuntem, & abiurantẽ absoluere põt Episcopus, & Inquisitor.

iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis. Si vero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad Ecclesiæ vnitatem; ei iuxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis.

COMMENT. CXLI.

Hoc priuilegium est singulare: nam cum hæretici sint ipso iure excommunicati, & singulis amplius annis in quinta feria in Cęna Domini publice à summo Pontifice excommunicentur: nemo inferior poterat eos absoluere, nisi cui specialiter esset cōcessum: & tales sunt inquisitores: quod probat aperte rescriptum ab Eymerico allatum, quod est Clementis IIII. idem cauerat quadraginta fere annis ante Clementem IIII. Gregorius Nonus rescripto incipiente: Ille humanigeneris: *in quo ita scriptum est:* Si uero aliqui hæretica labe penitus abiurata, ad Ecclesiasticam redire voluerint unitatem, ipsis iuxta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impēdant, & iniungant eis quod talibus consueuit iniungi: *hæc ibi. idem concessit Innocentius IIII. rescripto incipiente:* Tunc potissime: *hæc nos Bononiæ vidimus authētica in archiuo inquisitionis, & curauimus imprimēda in Bullario litterarū Apostolicarum in fine huius operis.*

Inquisitores excōmunicatos ob hæresim absolue re possunt.

Tradunt hoc ipsum priuilegium Locatus in opere iudiciali verbo absoluere. nu. 11. Repertorium inquisitorum verbo, absolutio. §. sed nunc. Simācas de catho. instit. tit. 3. nu. 1. & alij.

Quæ autē obseruari debeāt in hanc absolutione, & quo ritu fiat, abūde explicui supra in hac 3. par. tit. de forma absoluendi prædictos. num. 18. & 19.

In foro interiori quis absoluat hæreticos.

Quæ vero hac quæstione ab auctore traduntur, procedunt in foro exteriori, vt series ipsa indicat: nam in foro interiori quis possit occultum hæreticum absoluere, & quāta prudentia id fieri debeat, docuit idem Eymericus luculenter in hac 3. parte, num. 59. & sequen. Vbi dixi. de quo vide amplius concilium Tridentinum sess. 24. de reformat. c. 6. & rescriptum Clementis VII. quod incipit: Cū sicut. *§. vobis etiam. relatum in Bullario. adde Simancam de catho. insti. tit. 3. nu. 6. & Nauarrum in Manuali confessariorum cap. 27. num. 275. vers. Decimoquarto, quòd nullus præter Papam.*

Episcopi nō possunt absoluere occultos hæreticos.

Equidem in supremo inquisitionis prętorio Sanctę & generalis Romanæ inquisitionis sæpe pronunciatum est, nec posse nec debere episcopos amplius virtute concilij absoluere occultos hæreticos in foro conscientiæ, siue quod per processum Bullæ in cęna Domini sit Concilio Tridentino derogatum, siue quod ita Pius V. ac Gregorius XIII. aliàs expresse declarauerunt, vt etiam præcitato loco Nauarrus testatur.

Addit locatus in opere iudiciali verbo, absoluere. nu. 10. solum Inquisitorem posse absoluere eos, quos ipse excommunicauit, per rescriptum Alexandri IIII. quod incipit: Ad capiendum uulpeculas: *quod & verum putamus: sed id rescriptum nondum vidimus.*

QVAESTIO XCIII.

An hæreticus pęnitens sit condēnandus ad perpetuum carcerem.

A Nonagesima tertia quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor taliter deprehensum in hæretica prauitate, pęnitentem & abiuratem, ac ab eisdē, uel eorum altero absolutum, teneatur perpetuo carceri condemnare?

Respondemus quòd sic; ut patet in c. Excommunicamus. 2. §. si qui. extra de hæret. ubi sic dicitur: Excommunicamus & anathematizamus uniuersos hæreticos, & infra: Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire uoluerint ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur.

B COMMENT. CXLII.

Quæ ad hanc quæstionem spectant, tradidit auctor 3. par. in 10. modo processum fidei terminandi, nu. 202. & dixi ibidem copiose.

Sed hoc loco hoc adiūgā pro corollario, Quod tametsi generaliter is qui ab heresi reuertitur & pęnitet, debeat in perpetuum carcerē cōdemnari; ab hac tamē regula excipiēdi vidētur sequētes casus.

Primus est: Qui sponte ad Ecclesiam redeunt, ante quam sint accusati, seu denunciati, non debent C *in perpetuum carcerem condemnari.*

Secundus est: Neque illi videntur in perpetuū carcerem detrudendi, qui statim postquam capti sunt, tam de se quàm de alijs, quos hæreticos esse sciunt, plene & integre confitentur.

Quibus casibus quis euitet pęnā perpetui carceris.

Tertius est: Illis ēt videtur posse pęna carceris perpetui cōdonari ab Inquisitorib. qui puro corde redierint prius quā dicta testiū publicata fuerint: quod arbitrio Inquisitoris & Episcopi relinquitur: nā qui post publicata testimonia redeūt, ac tūc demum cōfitētur, cum vidēt se esse cōuictos: hi iure optimo in perpetuum carcerem damnandi sunt.

Hos casus posset quis dicere probari p textū al- D *latū ab Eymerico ex c. excōmunicamus, 2. §. si qui. extra de hæret. ibi:* Postquam fuerint deprehensi, redire uoluerint ad agendam condignam pœnitētiā: in perpetuū carcerē detrudātur: *arguendo à cōtrario sensu. ita ergo qui se ipsum defert, aut prius quā plene deprehēdatur, errorē fatetur, & misericordiā implorat, nō videtur carceri perpetuo mācipādus; & hoc videtur benignius pręscriptū etiam Inquisitoribus Hispaniæ prima quadā instructione Hispalensi c. 8. & c. 11. cum seq. vt testatur Iacobus Simancas de catho. instit. tit. 16. num. 17.*

Verumtamen in duobus posteriorib. casibus maior videtur dubitatio, & fortassis in illis etiā locū E *habet dispositio dicti c. excommunicamus 2. in §. si qui. quare crederem in illis duobus casib. de stricta iuris ratione, redeūtes tuto damnari posse ad carcerem perpetuum. hoc tamen cōsuetudine sacri tribunalis generalis Romanæ Inquisitionis receptum est, vt facillime, & post paucum tempus in eo dispensetur. & hæc credo magis accedere ad formam iuris communis; præsertim cum nemo capiatur in hoc tribunali nisi ex vehementibus indicijs.*

Vxori hæreticæ redeunti, domus mariti pro carcere assignetur.

Postremo, hoc mihi videtur satis æquum, vt quoties vxor rediens ab hæresi in carcerem perpetuum damnanda est, mariti domus ei pro carcere

perpetuò consignetur, vt vna possint commodius habitare: quamuis hoc videatur prohibere concilium Biterrense c. relatum supra in hac 3. par. super 10. modo processum fidei terminandi. §. praterea qua de difficultate. sed in hoc consulto supremo inquisitionis Senatu putarem facile fore dispensandum. & hic potest esse quartus casus in quo pœna perpetui carceris ab hæretico redeunte euitatur; quamuis propriè loquendo hoc casu non dicatur pœnæ remissio, sed potius in aliam commutatio.

QVAESTIO XCIIII.

Hæreticus cõdemnatus ad perpetuũ carcerem sit ne degradandus, si clericus fuerit, &c.

NOnagesima quarta quæstio est: Vtrũ Episcopus taliter deprehensum in hæretica prauitate pœnitentem & abiurantem absolutum, & per eum & Inquisitorem carceri perpetuo condemnatum, teneantur in antea si clericus fuerit, uel religiosus in sacris ordinibus constitutus, degradare?

Relat. supra pag. 104.

Respondemus quòd sic; iuxta c. Quoniam Episcoporum. de hæret. lib. 6 ubi dicitur sic: Quoniã Episcoporum numerus ad degradationem clericorum à canonibus constitutus non potest de facili conueniri; cõcedimus, vt sacerdotem, vel aliũ clericum in sacris ordinibus constitutum (cum pro hæresi fuerit curiæ sæculari relinquendus, aut perpetuo immurandus) conuocatis abbatibus, alijsque prælatis & religiosis personis, ac litteratis suæ diœcesis, de quibus expedire videbitur; suus solus possit Episcopus degradare.

Carceri perpetuo addicti, si sacris sint initiati, degradãtur.

Nec facias differentiam inter carcerem, & murum; vt videtur facere Archid. nam pro eodem sumitur in c. Excõicamus. vltimo. & hic, & in c. Vt commissi. uer. & illorum. & in c. Accusatus. in fi.

COMMENT. CXLIII.

AFfirmate concludit in hac quæstione Eymericus, clericum ab hæresi reuertentem, si in perpetuum carcerem fuerit detrudendus prius fore degradandum. eandem sententiam professus fuit supra in hac 3. parte in decimo modo processum fidei terminandi, nu. 202. quo loco abunde hunc articulum tractauimus. adde Arnaldum Albertinum in c. quoniam. de hæret: lib. 6. num. 55.

QVAESTIO XCV.

An hæretico pœnitenti, præter pœnam carceris, aliqua salutaris pœnitentia imponi debeat.

NOnagesima quinta quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor taliter deprehenso in hæretica prauitate, abiurato, absoluto ab excommunicationis sententia, degradato, & ad carceratem perpetuum condemnato, teneatur iniungere adhuc aliam pœ- A nitentiam salutarem?

Respõdemus quòd sic; ut patet in c. Vt officiũ. circa prin. de hæret. lib. 6. ubi præmisso de hæreticis credentibus, receptatoribus, fautoribus, & defensoribus eorum, sequitur sic: Si uero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad ecclesiæ unitatẽ: ei iuxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & iniungatis eidem, quod iniungi talibus consueuit.

Consueuit autem iniungi eis, quod cruces deferant ante & retro: & quòd stent in valuis ecclesiarum certis diebus Dominicis & festiuis, & quòd crucientur pane angustiæ, & aqua doloris; vt supra B patuit in hac tertia parte, vbi agitur quomodo processus fidei sine debito terminentur: & agitur de sententijs ferendis contra tales.

Pœnitentiæ salutares iniungendæ.

COMMENT. CXLIIII.

VNa est & vera conclusio in hac quæstione, videlicet hæretico redeunti præter carceris perpetui pœnam, cæteras de quibus hic iniungendas esse alias pœnitentias salutares. quales autem pœnitentiæ imponi debeant, docuit auctor supra in modis processum fidei terminandi, sed in primis in sexto & octauo modo.

Huiusmodi autem pœnitentiæ iniunguntur reuertentibus ad hæresi, tum vt per eas satisfaciant C *debito, quod per culpam contraxerunt: tum, vt appareat, an sint vere pœnitentes, an ficte conuersi: postremo, vt cum eas peragunt, recordentur delicti contra fidem commissi, & illud detestentur, ac defleant.*

Pœnitentiæ cur imponantur.

Iam in his pœnitentijs imponendis quid obseruandum sit luculenter docet Zanchinus tract. de hæret. c. 20. nam & personarum qualitas inspicienda est: & ratio culpæ maioris vel minoris habenda quoq; est: & postremo talis pœnitentia iniungenda est, quam verisimiliter credant iudices fidei à pœnitentibus fore peragendas, non deserendas. cap. pœnitentes. 50. distin. adde quæ diximus paulo an- D *tea super quæst. 91.*

In pœnitentijs imponendis quid obseruandum.

QVAESTIO XCVI.

An Episcopus & Inquisitor dispẽsare possint cum condemnato ad carcerem, & ad alias pœnas.

NOnagesima sexta quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor cum tali ad carcerẽ perpetuum, & aliàs condemnato, postmodum ualeant dispensare?

Respondemus quòd sic, ut patet in c. ut commissi. uer. & illorum. de hæret. lib. 6. ubi sic dicitur: & illorum, qui uestris mandatis obedientes, humiliter E stant propter heresim in carcere, uel muro reclusi, pœnam una cum prælatis, quorum iurisdictioni subsunt, mitigandi, uel mutandi, cum uideritis expedire: *& infra:* plenam concedimus facultatẽ.

COMMENT. CXLV.

IN hac quæstione id solum est obseruandum, quod Eymericus tradit, videlicet, Episcopum & Inquisitorem posse dispensare in carcere perpetuo: quod iure communi ei competit, per textum hoc loco citatum ex cap. vt commissi. de hæret. lib. 6. & hodie hoc iure vtimur, excepto quod priuatis Inquisito-

Episcopus & Inquisitor in carcere perpetuo dispẽsant.

quisitoribus Hispaniæ id non licet inconsulto generali inquisitore eorum regnorum, vt indicat Simancas de catho. instit. tit. 16 num. 20.

Iam intra quantum tempus fieri possit dispensatio super carceris perpetui pœna, hic erat dicendū, nisi copiosè tradidissem supra in hac 3. parte, super quæstione 59. §. postremo, de cōmutatione.

QVAESTIO XCVII.

An Episcopus & Inquisitor procedere queant contra non perficientes iniunctas pęnitentias, &c.

Nonagesima septima quęstio est: Vtrū Episcopus, & Inquisitor possint procedere contra talem ad carcerē condemnatum, & alias pęnitentiarum, tanquam contra impęnitentem, vel relapsum, si iniunctas sibi pœnitētias violauit, seu aufugit de carcere, ad quem fuerat condemnatus?

Inquisitor potest procedere cōtra nō implētes iniunctas pœnitentias.

Respondemus quòd sic, nam non sunt functi officio suo (vt quibusdam uidetur) quia tales absolutos à sententia excommunicationis carceri tradere, ut alios non inficiant, & ut de culpis suis pęniteant, & vt uideatur an ambulent in tenebris uel in luce, & alijs pęnitentijs onerare, nō est sententiam contra eos ferre, sed pęnitentiam eis iniungere: est enim pęnitentiæ salutaris iniunctio, & non sententiæ iudiciariæ impositio, ut patet in c. Excommunicamus ultimo de hæret. quæ durat, & perpetuatur in talibus Episcoporum, & Inquisitorum iurisdictio. Quod patet: quia ut dicitur in c. Vt commissi & dictum est supra quæst. proxima, etiam post pœnitentiam illam seu sententiam, largo nomine sententiæ, possunt mitigare, & mutare pœnam, quando eis uisum fuerit: possunt igitur procedere contra tales, huiusmodi iniunctas sibi pęnitentias uiolantes, & carceres fugientes: ita quòd si legitimam excusatiōnē non probauerint, sunt ut impęnitentes hæretici condemnandi. Nam præsumitur ficta conuersio, & simulata, & materia ueteris erroris recondita. Ad hoc de pęn. dist. 2. c. 1. Nam exitus acta probat. 12. q. 2. Quod autem sit, & præcedentia per sequentia comprobantur, ostendunt igitur excessum ueterē placuisse. arg. 34. q. 2. c. Cū per bellicam. Et his cōcordat Arch. in c. Vt cōmissi. § Et illorum. & uer. in carcere. & Guido Fulc. prædictus in 13. q. de illis 15. quæstio. quas fecit ad Inquisitores.

COMMENT. CXLVI.

Vnum est potissimum axioma, videlicet Posse Inquisitores procedere contra nō perficientes iniunctas pœnitentias, seu contra fugientes è carceribus, ad quos fuerant damnati.

Super hac quæstione tres potissimum difficultates à nobis sunt disceptandæ. Prima est: An inquisitores habeant iurisdictionem super pœnitentes, postquam semel eis pœnitentias iniunxerunt, & ad gremium Ecclesiæ receperunt, & qualis & quanta ea iurisdictio sit.

Altera est. An fugiētes è carceribus in quos de- A *trusi fuerāt nō ad custodiā, sed ad pœnitētiam peragēdā, & in pęnā, sint censendi relapsi vel impœnitentes, ac velut tales curiæ sæculari sint tradendi.*

Tertia & postrema est: An illi, qui nō adimplēt quascunque alias pęnitētias, quas cum reuerterentur ab hæresi, & ad gremiū Ecclesiæ recepti fuerūt, promiserunt adimplere, sint iudicandi relapsi.

Quantum ad primā quæstionem spectat, bifariā possumus eam disputare. Primum, an pœnitētes in solis criminibus hæresis, vel hæresim sapientibus remaneant Inquisitori subiecti. Secundo an non modo in his delictis, verum in alijs, quę ab hæresi sunt distincta & separata, veluti homicidijs, furtis, B *vulneribus illatis, iniurijs factis, & alijs huiusmodi, quæ nihil cum hæresi habent commune, remaneant quoque, dum iniunctis pœnitentijs peragendis insistunt, ita Inquisitoribus subiecti, vt ab alijs iudicib. nequeant iudicari, sed etiam hic casib. Inquisitores habeant super eos iurisdictionem.*

An pœnitentes remaneāt Inquisitoribus subiecti, & qualiter.

Et quantum ad primam huius quæstionis partem attinet, Eymerici & vera & communis sententia est, eos qui agunt pœnitentias iniunctas ob hæresis crimen commissum durante pænitentiæ tempore ad iurisdictionem Inquisitorum pertinere, Inquisitoresq; procedere posse contra violantes pœnitentias, & è carceribus fugientes.

Inquisitorū iurisdictio durat contra pœnitentes violantes pęnitentias iniunctas.

C *Hanc quæstionē primus (quod ego sciā) disputauit Guido Fulcodius hic ab auctore citatus, quem secutus est per omnia Archidiaconus in c. vt commissi. verbo, in carcere. de hæret. lib. 6. à quib. nusquam discedit Eymericus hoc loco tradit etiam Zanchinus tract. de hæret. cap. 10. nu. 5. & alij.*

Horum ratio potissima illa est, quam hic tradit auctor, videlicet propterea in his durare Inquisitorum iurisdictionem: quoniam nondum videntur functi officio suo, cum impositio pœnitentialis pœnæ, non videatur sententia diffinitiua, sed potius interlocutoria: vnde cum ab id iurisdictio Inquisitoris non cessauerit, non mirum si adhuc possit agere D *contra violantes pœnitentias.*

Sane superior sententia verissima est; ratio tamē fortassis vera non est: nam sententia reconciliationis magis diffinitiua est quàm interlocutoria, cum finē causæ imponat per absolutionē et cōdemnationē. durat ergo Inquisitorū iurisdictio contra violātes iniunctas pœnitentias: quia male sentire videtur de fide, cum nō adimpleāt id, ad quod se solēni iure iurando obligarunt. sed hac parte omissa, in qua nō est grandis difficultas, pergamus ad reliqua.

Sententia reconciliationis diffinitiua est potius quam interlocutoria.

In altera ergo quæstionis parte grauior et obscurior occurit dubitatio, & Hostiensis in sum. tit. de foro competen. Augustinus Berous in c. de his. ex- E *tra de accusatio. Repertorium Inquisitorum verbo, pœnitentia. §. nota quòd publice pęnitentes. Antonius Butrius in cap 2. de foro competen. & alij nonnulli qui hos sequuntur, indistincte asserere videntur, hos publice pœnitētes, etiamsi laici sint; ob alia crimina nec puniri nec ad punitionem capi, nec ad sæcularem carcerē mitti posse, nec condemnari etiam ciuiliter per iudicem sæcularem: sed remanere in omnibus sub iurisdictione iudicis ecclesiastici, sicut & alias ecclesiasticas personas.*

Pœnitentes in omnibus causis Inquisitoribus remanere subiectos asseruerunt.

Huius opinionis potissimum fundamentū situm

esse communiter supradicti putant in cap. aliud. 11.q. 1. vbi nonnullis præmissis ita subdit Leo Papa: Vnde si quis pœnitens habet causam, quam negligere forte non debeat, melius expetit ecclesiasticum, quàm forense iudicium. *hæc ibi additque ibidem mox Gratianus ita:* Non ait propter criminalem tantum, sed generaliter propter quamlibet causam, tam ciuilem, quàm criminalem intelligens. *hæc Gratianus.*

Ex quibus nonnulli aliter videntur hanc controuersiam velle dirimere, videlicet, supradictam sententiam veram esse in solemniter pœnitentibus: ita Calderinus conf. 7. tit. de iudicijs. & glo. in d.c. aliud 11.q.1. verbo, pœnitens. solemnis enim pœnitentia est illa, de qua habetur sermo in cap. in capite. & in c. si. 50. dist. quæ maxime differt à publica & priuata, vt late differuit Couarruuias lib. 2. variar. resolut. c. 10. & Marianus Victorius in historia de antiquis pœnitentijs.

Pœnitentes tam in ciuilibus, quam in criminalibus coram iudicibus laicis conueniendi.

Cæterum alij insignes iuris interpretes contrariam sententiam sunt secuti, tenentque hos pœnitentes indistinctè conueniri posse apud iudicem sæcularem, tam quo ad criminalia, quàm quo ad ciuilia. ita Innocentius in c. significantibus. de officio delegati. & Panor. in c. 2. de foro compet. Couarruuias cap. 34. practicarum quæstionum. nu. 3. & seq. Simãcas de cath. inst. ti. 47. n. 19. et seq. et Ioan. Royas in singularib. fidei. sing. 98. incip. Inquisitores fauore fidei. *quib. omnino censeo subscribendũ.*

Primum, quia secundum communem iuris regulam, laici regulariter quo ad ciuilia & criminalia subsunt iudicibus sæcularibus; nusquam autem in iure ciuili vel canonico ab hac regula publice pœnitentes reperiuntur excepti.

Rursus, quoniam si contraria opinio esset vera, maximum reipublicæ incommodum accederet: quoniam huiusmodi pœnitentes audaciores fierent ad delinquendum, intelligentes non fore se tam seuere puniendos per iudices ecclesiasticos, quàm per sæculares. itaque iam ex suo delicto reportarent præmium, quod est absurdum & iniustum.

Postremo, quia si in his omnino subderentur inquisitorum potestati, iam inquisitores extra causam hæresis alia negotia, & delicta tractare cogerentur: quod est eis nominatim inhibitum. c. accusatus. §. sane, de hæret. lib. 6.

Ergo siue agant huiusmodi pœnitentes aduersus alios, siue ab alijs conueniantur in causis ciuilibus vel criminalibus, iudicibus sæcularibus sunt subiecti: & hoc verius est & tutius ob rationes prædictas nec putarem rectè agere inquisitores, si de his causis se intromitterent, cum prorsus à sua iurisdictione alienæ videantur.

Quando possint inquisitores in pœnitentes animaduertere.

Illud tamen non omittam, non videri absurdũ, vt tunc inquisitores in huiusmodi pœnitentes animaduertant, cum leuiter illi inter se deliquerint, vt si leuiter rixati fuerint, aut conuicia alter in alterum dixerit, aut quid simile, dum sunt in perpetuis, aut temporalibus carceribus, patrauerint, quod nullo modo inter graues causas possit cõputari.

Intellectus c. aliud. 11. q. 1.

Denique nõ obstat huic sententiæ textus in dicto c. aliud. 11. q. 1. cui plene satisfaciunt Couarruuias & Simãcas præcitatis locis. & summa est, ibi aut A *consilium dari, non legem præscribi; aut loqui de actore, non de reo; aut (quod verius mihi videtur) pœnitentes illos, de quibus ibi Leo loquitur, non fuisse hæreticos Ecclesiæ reconciliatos, sed religiosos homines, qui statum pœnitentiæ profitebantur, qui quodammodo ecclesiastici erant: nam per manus impositionem Cilicium accipiebant, & vestitũ commutabant. de quibus in Concilio Agathensi c. 15. & in Consilio Aurelianensi tertio can. 16. Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 21. cui subscribo.*

An fugiens è carcere perpetuo censeatur relapsus.

Sed altera quæstio nunc est declaranda, obscura quidem, anceps & valde difficilis: An scilicet is sit censendus relapsus, & velut talis tradendus curiæ B *sæculari, qui cum damnatus esset ad perpetuum carcerem seu monasterium ad pœnam seu pœnitentiam peragendam: inde aufugit, seu fugam tentauit, ita quod per eum non stetit quominus fugeret, sed interceptus non potuit fugere.*

Et Archidiaconus, Ioannes And. Ancharanus, Dominicus & alij, in c. vt commissi. de hæret. lib. 6. & Ioannes Anania in c. excommunicamus. el 2. nume. 3. de hæret. & Nicolaus Arelatanus tract. de hær. notabili 6. incipien. Non recedant. *& Zanchinus tract. de hæret. c. 10. num. 4. vers. de eo vero & Franciscus Squillacensis tract. de fide catho. c. 27. nu. 3. in fine, & Felynus in c. excommunicamus. 2.* C *& nonnulli alij, qui hos sequuntur, audacter asseruerunt, hunc ita fugientẽ si legitimam excusationem non afferat, eo ipso hæreticum denuo censeri, eique omnem audientiam denegandam, quare velut relapsum relinquendum fore curiæ sæculari. his videtur subscribere Campegius apud Zanchinum cap. 10. vers. detrusus in carcerem. Et Eymericus quoque in hac quæstione eidem sententiæ subscribere videtur ibi:* Possunt igitur procedere.

Ratio veterum interpretum.

Horum omnium Doctorum potissima ratio est, quia ex eo quod damnatus in carcerem ad pœnitentiam, fugit, præsumitur ficte conuersus, & in veteri errore perdurare: itaque cum nunquam censea- D *tur ab hæresi, quam abiurauit, recessisse; non mirũ si velut hæreticus impœnitens & relapsus seu recidiuus, vt illi loquuntur, damnari possit.*

Fugiens è carcere perpetuo impœnitens est, nõ relapsus.

Verumtamen contraria sententia verior & benignior est, videlicet, Fugientes è carceribus prædicto modo impœnitentes quidem esse censendos; at nullo modo relapsos. ita Simancas & vere de cath. inst. tit. 16. nu. 25.

Nec desunt rationes. Primum, quia non est relapsus nisi qui in hæresim labitur: at qui fugit è carcere, nullam hæresim fuga committit. Rursus, iudices neminem fingere debent relapsum, quem lex nominatim relapsũ nõ dicit. manifestũ est aũt fugã à E *legibus non poni inter culpas, in quas qui incidũt, relapsi iudicantur. c. accusatus. de hæret. lib. 6.*

Fugiẽs è carcere perpetuo petẽs misericordiã recipiendus.

Itaq; quãdiu in fuga is fuerit, qui è carcere exiuit, & iniunctæ pœnitentiæ non satisfecerit, condemnari poterit tamquam impœnitens: si vero vel ipse sponte redierit, vel comprehensus fuerit, & paratus sit Ecclesiæ satisfacere, etiamsi commodam excusationem cur aufugerit non afferat, ad gremiũ Ecclesiæ recipiendus erit: sed maiori pœna tunc coercendus est propter fugam.

Atque hanc sententiam verissimam esse putámus,

mus, cum fugitiuus nihil aliud commisit præter fugam: nam si fugam præcederent, comitarentur, aut subsequerentur signa & vestigia aut prioris aut alterius erroris, licet aliàs non sufficerent ad conuincendum aliquē de relapsu, ea tunc fuga coniuncta, fortassis sufficerent ad damnandū fugitiuum velut relapsum, quo casu prior sententia posset habere locum: quamquam multum hoc esset considerandum, & tutius est ob nulla indicia, aut coniecturas aut culpas quemquam esse iudicandum relapsum, quæ à iure non sint approbata, & iudicata sufficientia ad conuincendum aliquem de relapsu.

Non adimplentes iniūctas pęnitentias, an sint relapsi.

Sed veniamus iā ad terciā difficultatem institutā de illis, qui nō implent alias quascumq; pænitentias iniunctas ab inquisitoribus, an vt relapsi debeāt iudicari: & Matthæus, quē refert Ioannes de Imola in Clem. 3. de hæret. verbo, propagine. & Fredericus de Senis cons. 157. incip. Alexander Episcopus. *quos sequitur Nicolaus Arelatanus tract. de hæret. notabili 30. incipien. inter cętera. quibus videtur subscribere Cāpegius ad Zanchinum c. 10. vers. detrusus in carcerem. tenent hoc tales non adimplentes iniunctas pænitentias pro relapsis in hæresim habendos esse, ac velut tales puniendos.*

Sed Calderinus in c. litteras. de præsump. vt refert Squillacensis tract. de fide catho. cap. 19. & Repertorium inquisitorum, verbo, penitentia. § sed posset quæri. in hac quæstione ita distinguebat: Quādoque imponitur pænitētia, quæ directe est contra hæresim, vt detestari hęresim, & prædicare contra ipsam: item quòd non conuersetur cum hæreticis, & similia; quo casu, si non obseruet tale mandatum, velut hæreticus iudicabitur: Quandoque vero imponitur pænitentia, quę nō est cōtraria directe hæresi, vt ieiunare, peregrinari, & similia; & hanc si quis non adimpleat, non iudicatur relapsus. atque ita fuisse consultum in facto contingenti commemorat Calderinus præcitato loco.

Qui recusant adimplere pęnitentias, vt impęnitētes iudicentur.

Cæterū in hac causa libet apertius loqui, & vt præcedentib. consentanea tradamus, & ne à legum placitis discedamus, ita videtur dicendū: Qui iniūctas pænitētias nō solum nō adimpleuerunt, sed & animo obdurato adimplere recusant, velut impęnitētes sunt iudicādi; & nisi resipiscāt, vt impęnitentes sunt tradēdi curię sęculari, idem sentias de illis, qui pro hæresib. probatis renuūt pęnitentias recipere, arg. textus in c. excommunicamus. el. 1. §. qui autem. & c. ad abolendam. §. præsenti. vers. Et errorem suum ad arbitrium Episcopi. *extra de hæret.*

Qualiter peccetur non adimplendo, & qualiter contrarium faciendo.

Quòd si post iniunctas & receptas pænitentias, eas nō adimpleāt; plurimū refert videre; an solum peccet nō adimplēdo, an non modo non adimplēdo, sed etiam cōtrarium faciendo, & committendo aliquod malū opus: si solū peccādo non adimplendo, hoc est, omittēdo facere quod facere promiserūt, vt verbi gratia, promiserunt orare, ieiunare, visitare Ecclesias, & similia, & non orant, non ieiunant, nō visitāt Ecclesias, aut similia; & tūc nullo modo videntur relapsi, quia nihil cōmittunt ex quo possint relapsi iudicari: & propterea impęnitentes iudicabūtur, & velut tales punientur, nisi resipiscant, & consentiās congrue satisfacere ad arbitrium Episcopi & inquisitoris, vt ait textus in dicto c. ad abo- A lendam. § præsenti. de hæret. Quòd si resipuerint, tunc additis pænitētijs grauioribus coercebuntur, & admittentur: & hac consuetudine vtimur.

Et hæc intellige quando nulla legitima causa impediti à pęnitētia desistunt: secus enim censendum esset si iustam causam habeant, vt si ægrotent, aut alio iusto impedimento prohibeantur. Zanchinus tract. de hæret. c. 20. nu. 6. tunc enim non modo non essent impęnitentes, sed nec peccarent quidē omittendo. verum hoc casu melius facient consulere inquisitores, vt omnem mali suspicionem excludāt. de quorum consilio & facultate ad tempus desistere possint ab agenda iniuncta pęnitentia.

Qualiter quis censeatur relapsus committendo.

B *Quòd si non modo omittendo, sed etiā committendo, & aliquid mali patrando desistāt ab iniunctis pęnitentijs agendis; tunc distinguendum etiam censeo: nā si eas culpas committant, in quas qui incidunt, à iure putantur relapsi, vt receptare hæreticos; deducere, visitare, associare, dona vel munera eis donare, vel mittere, seu fauorem eis impendere, qui excusari non possit: tunc tales nō modo impænitētes, sed etiā relapsi iudicabuntur. cap. accusatus. § ille quoque. de hæreticis lib. 6. nam hoc casu ius præsumit delinquentes hæc facere ex consequentia erroris à se prius approbati. & in hoc casu nulla videtur dubitatio.*

Qualiter quis committēdo non censeatur relapsus.

C *Sin autem alia mala committāt, ad quæ vitanda nullo modo se obligarūt, nec hęretica sunt, nec hæresim sapiētia, licet aliàs sint prohibita: tūc nullo modo putabuntur impænitētes, nec relapsi, vt si hominē interficiāt, si adulterium committant, si iniuriam aliàs quacumque ratione inferant, & his similia.*

Si vero obligārunt se specialiter ad ea non committenda, & cōmittant: vt si promiserunt non exercere vsuras, postquam abiurassent hæresim, quę dicit, exercere vsuram non esse peccatum, aut his similia: tunc quāuis relapsus ex his factis videri possit argumēto c. accusatus. §. ille quoque. de hæret. lib. 6. quoniam tamen nominatim à iure non est sancitum, vt ex his culpis quis relapsus censeatur; tu- D *tius videtur ne talis velut relapsus puniatur: sed hoc casu adhibitis legitime tormentis interrogandus est de credulitate & tunc velut relapsus poterit damnari, si errorem in mente habere deprehendatur, aliàs vt deficiens in pęnitentia sibi iniuncta est puniendus, & recipiendus si velit congrue satisfacere, & perficere iniuncta mandata & iniungenda: & ita videtur posse colligi ex Concilio Narbonensi c. 10. & seq. quod alibi retuli.*

Hæc volui paulo fusius declarare: quoniam à nostris vsque adeo traduntur obscure, vt vix intelligas, aut quid sibi velint, aut in quo dubitationis E *articulo versatur.*

Qui generaliter se obligāt ad non faciēdum contenta abiuratione, si cōtrafaciat, an censendi relapsi.

Sed occasione prædictorū occurrit hic nō contēnendam difficultas: quoniā in forma abiurationis eorū qui ab hæresi reuertuntur, vt docuit Eymericus 3. par. in 8. modo terminandi processum fidei nu. 191. quod & vniuersali sacri officij consuetudine vbique receptum est, sequēs clausula cōtinetur; Quòd si contra prædicta iurata uel abiurata, sed eorum aliquod (quod Deus auertat) fecero in futurū, haberi uolo protinus pro relapso, ac pœnis relapsis de iure debitis me nūc pro tunc obligo, &

adstringo, quatenus illis plectar, si & quando probatum extiterit legitime in iudicio, seu me cõfessum, contra nunc iurata & abiurata, aliqua commisisse. *hac ibi. videtur ergo quòd ratione huius obligationis iudicialiter & legitime praestita possit abiurans puniri tanquam relapsus committendo quicquam contrarium his, quae abiurauit, vel his ad quae se obligauit iuramento, quorum vnum est adimplere poenitentiam sibi iniunctam, vel iniungendam, nec in aliquo contrauenire.*

Obligatio et promissio abiurantis non extẽditur ex tra iuris dispositionem. *Et quamuis prima fronte haec vrgere videatur; non tamen recedendum est à praefata doctrina. praedicta enim abiurantis promissio & obligatio secundũ iuris regulas fieri intelligitur, nec põt amplius operari, quàm ius ipsum permittat; quoniam in actibus legitimis, quos quis transigit, vnusquisque censetur se cum legibus conformare. l. si duo. ff. de acqui. vel omitten. haeredit. l. nemo põt. ff. de legatis 1, cum ibi traditis per Doctores. Rursus, nemo est dominus vitae suae, neque membrorum suorum, nisi quatenus leges permittunt. l. liber homo. ff. ad legem Aquiliam. denique nullus censetur plus contra se statuere, quàm iure permittitur; quia hoc repugnaret legi naturali. cum itaque à iure sanciti sint casus, quibus in poenam relapsus incurratur. cap. accusatus. de haeret. lib. 6. ad hos tantum referenda erit abiurantis illa generalis obligatio, & promissio, ne praeter iura & leges aliquid durum in se statuat; quod nec fieri iuste potest nec debet.*

Si ergo in alios casus incidat, quantumuis contra promissionem et obligationem venire videatur, non tamen est relapsus censendus: quoniam alij casus praeter definitos à iure, de stricta iuris ratione relapsum non faciunt. atque ex his credo breuiter esse huic difficultati satisfactum.

DE IMPAENITENTIbus & relapsis.

QVAESTIO XCVIII. An haereticus impoenitens continuo tradendus sit brachio saeculari.

Onagesima octaua quaestio est; Vtrũ Episcopus & Inquisitor deprehensum in haeretica prauitate & impoenitentem, debeant continuo tradere brachio saeculari vltimo supplicio feriendum?

Relat. supra pag. 97. Respondemus quòd sic; vt habetur in cap. Ad abolendam. §. praesenti. extra de haeret. vbi dicitur sic: Praesenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicumque manifeste fuerint in haeresi deprehensi. si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis praerogatiua nudetur; & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiasticis, saecularis relinquatur arbitrio potestatis, animaduersione debita puniendus; nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicae vnitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publice cõsenserit abiurare, & satisfactionem congruã

* Haereticus impoenitens traditur curiae saeculari.

A exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abiurata haeresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, saecularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinoris vltionem.

Nec intelligas ista verba sic grammaticaliter, vbi dicitur, continuo, & confestim, quod immediate eadem die & hora, qua deprehẽsus in haeresim, negauerit se velle abiurare, tradatur curiae saeculari, nam haec verba, continuo, & confestim, in iure non ita stricte sicut in grammatica assumuntur; immo possunt & debent detineri etiam per mensem & menses; & induci per se, & per alios, vt ad B vnitatem Ecclesiae reuertantur. Verba, continuo & cõfestim late sumenda.

COMMENT. CXLVII.

De materia huius quaestionis supra disseruimus par. 2. super cap. Ad abolẽdã. de haeret. rectissime vero concludit hic Eymericus haec aduerbia, continuo, & confestim, non significare adeo breuẽ temporis moram, quin competentes induciae ad conuertendos haereticos concedi possint ac debeant.

Interim videto Paulũ Grillandũ tract. de haeret. q. 5. Simãcam de catho. inst. tit. 47. de poenitentibus & conuersis. num. 41. & multis sequentibus, & Menochium de arbitrarijs iudicum Centuria 4. casu 373. & alios, quos praecitato loco adduxi.

C *Iam qualiter agẽdum sit cũ haereticis impoenitẽtibus priusquã curiae saeculari tradantur seu relinquantur, copiose docet Eymericus supra in hac 3. par. in decimo modo processum fidei terminandi.*

QVAESTIO XCIX. An haereticus poenitẽs & relapsus brachio saeculari tradendus sit, &c.

Onagesima nona quaestio est; Vtrum Episcopus & inquisitor deprehensum in haeretica prauitate poenitentem, sed relapsum, debeant tradere brachio saeculari animaduersione debita puniendum? D

Respondemus quòd sic; vt patet in c. Ad abolendam. §. illos. extra de haeret. vbi dicitur sic: Illos quoque, qui post abiurationem erroris, uel postquam se (ut diximus) proprij antistitis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiuratam haeresim recidisse, saeculari iudicio, sine ulla penitus audientia, decernimus relinquendos.

COMMENT. CXLVIII.

E *Quae ad tractationem & cognitionem relapsorum spectant, copiose tradidit Eymericus supra par. 2. q. vlt. vbi diximus, & citauimus eos, qui dem relapsis in hac causa copiose disseruerunt.*

De praxi autem in relapsis curiae saeculari tradẽdis, agit abunde auctor in nono modo processum fidem terminandi, & Campegius ad Zanch. c. 16.

Quaesitũ est, cur relapsos Ecclesia misericordia non recipiat, nã haec sola dubitatio in hac causa remaneat declarãda & multis rationib. salubriter id statutũ videri potest, sed praecipua est: quoniam qui secũdo labitur, nõ praesumitur prius vere cõuersus; vnde Cur relapsos Ecclesia nõ recipiat.

vnde in concilio Narbonensi cap. 11. ita scriptum est: Et illos qui post abiurationem erroris seu purgationem deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari iudicio sine ulla penitus audientia relinquatis animaduersione debita puniendos, cum sufficiat tales per falsam conuersionem semel ecclesiam decepisse. hæc ibi.

Actus geminus magnã uim habet. *Huc spectat præsumptio illa de geminatis actib. prauis, quæ etiã extra hoc crimen in multis causis singulares parit effectus: nã, vt verbi gratia, vnum proferam exemplum, si aliquo statuto caueri contingat, vt, qui delictũ aliquod cõmittit, pœna pecuniaria mulctetur, & accusatus conuincatur aliàs idẽ delictum commisisse, pœna mortis afficiendum tradunt Bar. Bal. Aug. Ioannes de Platea, & alij, in l. 1. C. de super exactionibus, lib. 10. quos refert & sequitur multa in eandẽ sententiam commemorãs Marsilius singulari 378. incip. Geminatio actus.*

Ad hæc, cõsuetudine delinquendi pœna augetur. Ioannes de Platea præcitato loco. facit tex. in l. facultas. C. de iure fisci. & l. 3. C. de episco. audient.

Postremo, quoniam remissionem veniæ crimina, nisi semel commissa non habent, vt dicit textus in dicta l. 3 C. de episco. audien. de quo vide glossam in extrauagan. Ioannis XXII. tit. de sent. excom. in verbo, secundo.

Hæc ergo cũ ita se habeãt, nõ mirum si Ecclesia relapsos velut inutiles, & semp infectos, & criminibus conceptis perseuerantes à se iudicet merito expellendos, & iudicibus sæcularibus relinquẽdos.

Illa quoque quæstio hic declarari poterat: An relapsus pœnitens, qui se ipsum defert & accusat coram iudicibus fidei, misericordia dignus sit, & admitti debeat; sed eam copiose explicuimus supra in hac 3. par. tit. de sermone generali habendo; nu. 56. §. sed quid si relapsus.

QVAESTIO C.

An ecclesiastica sacramenta neganda sint relapso pœnitenti, &c.

Entesima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor relapso pœnitenti tradendo curiæ sæculari, possint denegare, si petat humiliter ecclesiastica sacramenta?

Relat. supra pag. 105. Respondemus quòd nõ Pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta, vt patet in c. super eo. de hære. lib. 6. vbi dicitur sic: Super eo quod scriptum legitur: ecclesia nulli claudit gremium redeunti quodque ij, qui post abiurationem erroris, vel postquã se proprij antistis examinatione purgauerint, si deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, sæculari decernuntur iudicio, sine ulla penitus audientia delinquendi: cum scripturæ huiusmodi videantur sibi inuicem aduersari, quid tenendum sit, per sedem edoceri Apostolicam postulastis.

Relapso pœnitenti quæ sacramenta concedãtur. Nos itaque inquisitioni uestræ de Fratrum nostrorum consilio respondemus, quòd taliter deprehensis, etiamsi (ut dictũ est) sine ulla penitus audiẽtia relinquẽdi sint iudicio sæculari: si tamen postmodũ pœniteat, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquã sunt humiliter petita sacramenta Pœnitentiæ ac Eucharistiæ deneganda.

COMMENT. CI.

Hæreticis relapsis vita corporalis denegatur, vt superiori quæstione dictũ est, spiritualis tamen cõceditur, quam accipiunt virtute deorum sacramentorum Pœnitentia & Eucharistia.

Veruntamen vt relapsis hæc tanta sacramẽtorũ munera tribuantur, magna conuersionis & veræ contritionis signa appareant oportet, ne sacramentis ipsis fiat iniuria, si hominibus pollutis indiscrete conferantur. Relapsis cõuersis quę sacramenta tribuantur.

Propterea autem manifestæ cõuersionis signa postulat summus Pontifex in relapsis, ad hoc sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ illis tribuantur: quoniam, vt paulo antea dicebamus, is qui bis labitur, non facile præsumitur vere conuerti.

Non tamen est dandum vltimo supplicio afficiendis (vt parum vere quidam olim putabant) sacramentum Extremæ vnctionis: quoniam id sacramentum infirmorum est. B. Thomas in 4. sent. dist. 23. q. 2. art. 2. estq́; communis Theologorum sententia. Repertorium Inquisitorum verbo, sacramentum. §. superius. Simancas de catho. instit. tit. 57. num. 16. & alij. Morte plectendis non datur sacramentum extremæ vnctionis.

Postremo, de materia huius quæstionis videndus est idem Eymericus 3. par. in nono modo processum fidei terminandi. & Doctores communiter in c. super eo. de hæret. lib. 6.

QVAESTIO CI.

De modo tradendi hęreticum impęnitentẽ, vel relapsum curiæ sæculari.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus pęnitens vel relapsus, si præsens sit, è foro ecclesiastico eijcitur iudice sæculari præsente.*
2 *Curia sæcularis reiectum in suam potestatem accipit.*
3 *Si vero sit absens, fit per sententiã talis eiectio.*
4 *Et iudex sæcularis, si quando illum habere poterit, officio suo fungetur.*

Entesima prima quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor impęnitentes & relapsos debeant tradere manualiter, & realiter curiæ sæculari, seu qualiter sit traditio huiusmodi facienda?

1 Respondemus, quòd relapsus prędictus, seu hęreticus impœnitens, uel est præsens, uel est absens; si est præsens, tunc Episcopus & Inquisitor pręsente potestate curiæ sæcularis, ut habetur in c. Excõmunicamus 1. in prin. & c. Excommunicamus 2. extra de hæret. declarabũt eum relapsum, uel impęnitentem esse, expellendo eum de foro ecclesiastico, & relinquendo eum brachio sæculari, & foro curiæ sæcularis.

2 Et tunc curia sæcularis, quæ ibi est, ipsum recipit ut relictum eius foro & brachio: & hoc est pręsentẽ tradere seu relinquere brachio sæculari:

vt patet in c.Nouimus.de verbo.sign. A

3 Si autem talis relapsus vel impœnitens absens est, quia fugitiuus, uel nō potest haberi quamuis congruo tempore expectatus, & seruatis seruandis; tunc Episcopus, Inquisitor præsente Potestate curię sæcularis, non realiter, quia, non est ibi, sed sententialiter relinquunt eum brachio sæculari, hoc est declarando eum hæreticum impœnitentem, seu relapsum, & expellendo eum sententialiter de foro ecclesiastico, & relinquendo etiam sententialiter brachio sæculari.

4 Et quandocunque curia sæcularis eum habere poterit, in eum vt de foro suo existentem, exercebit pro qualitate facinoris, vltionem, ut dicitur in c. Ad abolendam.§. præsenti, extra de hæret. B

Hoc expressius habetur supra hac parte tertia, ubi agitur quando processus fidei sine debito terminentur, & patebit inf quæst. proxima.

COMMENT. CL.

Materia huius quæstionis praxim respicit, quam copiosè docuit Eyme. sup. in hac 3. parte. in 9.10. & 11. modo processum fidei terminandi. ubi declarauimus eas difficultates, quas breuiter hoc loco indicat auctor.

Iam de relapsis abundè egimus supra p.2. q.58. C

QVAESTIO CII.

De intercessione facienda pro eo, qui relinquitur curiæ sæculari.

Centesima secunda quęstio est: Quæ & qualis, & quibus uerbis sit facienda deprecatio seu intercessio per Inquisitorem curiæ sæculari, cum et Episcopus, & ipse relinquunt seu tradunt impœnitentem hæreticum seu relapsum?

Relat. supra pag.124.

Respondemus, quòd hoc patet in c.Nouimus. extra de verb.sign. ubi dicitur sic: Nouimus expedire, ut uerbum illud quod in antiquis canonib. & in nostro decreto contra falsarios edito continetur: uidelicet, vt clericus per ecclesiasticum iudicem degradatus, sæculari tradatur curiæ puniendus: apertius exponamus. Cum enim quidam antecessorum nostrorum super hoc consulti diuersa responderint, & quorundam sit opinio à plurib. approbata, ut clericus, qui propter hoc, uel aliud flagitium graue non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus priuilegio clericali, sęculari foro per consequētiā applicetur, cū ab ecclesiastico foro fuerit proiectus: eius est degradatio celebranda sæculari potestate præsente, ab pronunciandum eidem cum fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum. Et sic intelligitur tradi curiæ sæculari: pro quo tamē debet Ecclesia efficaciter interdicere, ne citra mortis periculum, circa eum sententiam moderetur. D E

De his expressius habetur supra. parte ista tertia, ubi agitur quomodo processus fidei sine debito terminentur, & impœnitens, & relapsus quomodo, & qualiter tradentur curiæ sæculari.

COMMENT. CLI.

Cum Inquisitores tradunt, uel relinquunt aliquem curiæ sæculari, pro eo intercedunt apud secularem magistratum, vt se cum illo misericorditer gerat, & hac consuetudine vtimur: cur id & qualiter fiat, copiosè diximus supra, p.2. super c.nouimus. de ver. sign. quo Eymericus vtitur in hac quæst. praxim autem docuit supra in hac 3.p. in 9.10. & 11. & 12. modo processū fidei terminandi.

DE PAENITENTIIS pecuniarijs imponendis.

QVAESTIO CIII.

An Inquisitor possit iniungere pœnas pecuniarias.

Centesima tertia quæstio est: Vtrum Inquisitor possit inponere pœnitentias pecuniarias salutares sine incursu pœnæ contentæ in c.Nolentes de hæret. in Clem.

Respondemus quòd sic, pro executione officij applicandas, seu in pios vsus alios conuertendas: vnde sicut potest imponere peregrinationes, orationes, abstinentias, sic & eleemosynas seu pœnitentias pecuniarias pro officio exequendo, uel aliàs ad pios vsus conferendas.

Inquisitor imponere potest pœnas pecunarias.

Nec hoc est contra c.Nolentes. alleg. ubi fertur excommunicationis sententia contra Inquisitorem, prætextu officij modis illicitis pecunias extorquendo. unde Io. And. in d. c. Nolentes. & super uer. illicitis, dicit si: *Illicitis*: Pœnas pecuniarias applicandas officio, non prohibetur imponi & exigi, sed illicitas exactiones fieri, ff. de offi. pręsid. l. illicitas. in prin. & de simo. in tantum. et cap. Audiuimos. & c. seq.

Item Paulus super eod. uerbo dicit sic: *Illicitis*: ergo licitas concedit. de hoc ff. offi. præsid. l. illicitas. de simo. c. In tantum. & c. Audiuimus. Item Zenzelinus super eodem dicit sic; *Illicitis*; ergo modos licitos non excludit, de quibus supra de offi. ord. c. Dilectus, de pœnis. c. Licet.

Dominus [a] Guido Fulcodius prædictus, post Papa Clemens iiij in 3.q. de illis 15. quas facit ad Inquisitores, qua quærit, unde possit eis prouideri, in fi. dicit sic: Consulerem tamen, quòd ab his, quibus iniungitur pœnitentia dandæ pecuniæ in aliquos vsus pios, reciperetur ad istud: honestè tamen & sine scandalo laicorum propter tenacitatem prelatorum.

COMMENT. CLII.

In hac quæstione Eymericus nonam exorditur tractationē de pœnitētijs pecuniarijs imponēdis. Est aūt extra cōtrouersiam quod ipse docet hac quæstione: nam quòd Inquisitor possit imponere pœnitentias pecuniaris non modo admittunt veteres hoc loco auctore citati, verum, & cæteri vno ore, Zanchinus tract. de hæret. c.16. nu.9. idem copiosius, c.19. & 20. Repertoriū Inquisitorum verbo, sētētia. Gātē circa formam, & verbo, extorquere.

Inquisitores pœnitentias pecuniarias iniūgere possunt.

§.1,

§. 1. Gondissaluus tract. de haeret. q. 8. num. 6. Carrerius de haeret. num. 79. vers. item prohibentur poenas pecuniarias. & alij ab his citati, ex quibus omnibus in hac causa sequentia colligenda videntur.

Et cās applicare officio sanctae inquisitionis.

Primum, non modo inquisitores possunt imponere penas pecuniarias applicandas vsibus pijs, vt ad aedificandas Ecclesias, ad alendos pauperes, ad dotandas inopes virgines, quarum pudicitia periclitatur, & similia: verum etiam applicandas officio sanctae inquisitionis: nam nulla ferme causa magis pia est in republica, quàm causa inquisitionis, cuius singulari beneficio hæreses extirpantur; & illa est summa ratio, quæ pro religione facit. l. sunt personæ. ff. de religio. & sumpt. funerum.

Etiamsi non immineat extrema necessitate.

Tametsi vero Carrerius tract. de hæret. nu. 79. scripserit, non alias esse pœnas pecuniarias sacro inquisitionis officio applicandas, quàm si necessitas id fieri exigat: non tamen est putandum extremam necessitatem esse expectandam, sed quęcunq; præsens, vel et futura sufficit: nam opportunum est, & fidei catholicę valde expedit, inquisitionis officium pecunijs abūdare, ut quotiens oportuerit absque incommodo Cruce signatorum seu familiarum, hæreticorum fiat inquisitio, captura, deductio, & punitio.

Penæ pecuniariæ, quando imponi possint.

Pœna vero seu mulcta pecuniaria tunc imponenda est; quando delati ad gremium Ecclesiæ reuertuntur: non autem cum sunt pertinaces vel relapsi, quia tunc eorum bona confiscata sunt. Zanchinus tract. de hæret. c. 19. nu. 1. & 2. Carrerius de hær. num. 79. His adde, quòd pœna pecuniaria ad emendationem & correctionem imponitur. quæ non speratur in pertinacibus & relapsis, cum absque misericordia tradantur curiæ sæculari.

Quibus iniungendæ pęnæ pecuniariæ.

Sed non erit præter rem summatim ostendere quando & quibus hæc pecuniaria mulcta imponi possit. Primum ergo suspectis de hæresi imponi possunt eæ mulctæ pecuniariæ arbitrio inquisitorum: Zanchinus tract. de hęret. c. 19. nu. 2. & Simancas de catho. instit. tit. 46. nu. 76. in quo quis modus debeat obseruari paulo post indicabo.

Rursus, inquisitores pro arbitrio suo pęnam pecuniariam indicunt illis, qui proferunt verba hæretica aut ludendo, aut ex ira, aut ex fatua simplicitate, & ignorantia: quæ tamen omnino excusationem non habet, ita Gondissaluus tract. de hæret. q. 8. nu. 6. dixi supra in hac 3. par. tit. de forma examinationis testium, nu. 72. § sed qua pœna.

Item imponuntur eæ pœnæ pecuniariæ reis diuitibus & cupidis seu auaris redeuntibus: nam hi vehementer dolere solent in pecunia soluenda: & cū pœna ea sit infligenda, quæ magis timetur, ideo salubriter poterit talibus hæc mulcta indici. Zanchinus de hæret. c. 19. nu. 3.

Clericis redeūtibus, an possit indici pœna pecuniaria.

De clericis redeuntibus quæsitum est, an pęnæ pecuniariæ illis possint indici: & quamuis quibusdam videatur id fieri non posse, ne bona ecclesiarū quibus seruiunt ob eorum delicta diminuantur. clem. 2. de hæret. verius tamen est imponi posse; quod est extra controuersiam, si proprium habeant patrimonium. Zanchinus tract. de hæret. c. 19. nu. 5. Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. c. 134. immo amplius videtur quòd possint in pecunia puniri, quamuis non habeant patrimonium; si tamen

A fructus beneficiorum in suos vsus conuertant, vt differui infra super quæstio. 112.

Addit Repertorium Inquisitorum in hac causa de imponendis pœnis pecuniarijs, uerbo, sententia. §. itē circa. sæpe solere cōtingere, vt cui imponitur pęna pecuniaria, eam soluere nō possit: ideoque cautè facturum Inquisitorem, si hoc casu bimembrem formet sententiam hoc modo: Condemno te in tanta pecunia, & nisi solueris intra tantum tempus, talem pœnam corporalem subeas. Quod multis rationibus ne probo. Primum, quia antequam quis condemnetur in pecunia, vidēdum est, an eam soluere possit. Rursus, quoniam talis sententiæ conce-

Opinio Repertorij Inquisitorum reiecta.

B ptio non careret auaritiæ suspicione, ista ergo licet in alijs tribunalibus fiant, in hoc integerrimo sacræ Inquisitionis officio nullo pacto sunt admittenda: quod in primis obseruandum est cum clericis, qui vbi pecuniariam pœnam soluere non possunt, in corpore coercendi non sunt, vt optime docet Bernardinus Diaz in pract. crimin. cano. c. 134. in fine cum ergo ob inopiā, quis soluere tales pęnas nō potest, alijs salutaribus pœnitentijs omnino plectatur.

Hanc autem facultatem imponendæ mulctæ pecuniariæ habent Inquisitores per rescriptum Alexand. IIII. quod incipit: Super extirpatione. quod curauimus imprimendum inter literas Apostolicas, quo cauetur vt huiusmodi pecunia asseruetur, C & quoties opus fuerit, erogetur ad prosequendum officium inquisitionis contra hæreticos.

Vnde habeatur facultas imponendæ pœnæ pecuniariæ.

Hoc postremo admonebo, ne inquisitores in huiusmodi pęnis pecuniarijs imponendis modū excedant, sed peccati qualitatem, & personarum conditionē plurium animaduertere oportet, atq; id in primis ante oculos habēdum est, ne quis fidei iudices auaritiæ possit insimulare: est in omnibus iudicibus vehemēter reprehendēda auaritia, & euitāda etiam ab omnibus auaritiæ & cupiditatis suspicio; sed in inquisitoribus hoc magis est euitādū, quos integerrimos esse oportet, & omni mali suspicione ca-

Cautè imponendæ sunt pœnæ pecuniariæ.

D rētes. quam ob reprudētissime sunt huiusmodi pęnitentiæ pecuniarię iniungēdæ: quòd ex Guidone Fulcodio indicat Eymericus in fine huius quęst. quod explicui copiosius supra in hac 3. p. tit. de forma absoluendi prędictos. nu. 18. at quamuis hoc possint.

a ¶ Et dominus Guido Fulcodius.] Huius Guidonis verba ex peruetusto illo codice Bibliothecę Vaticanæ ita habent: Verum quia Prælatorum tenaces sunt manus, & marsupia constipata, consulerem, quod ab illis, quibus iniungitur pęnitentia dandæ pecuniæ in aliquos usus pios, acciperetur ad istud, honeste tamen & sine scandalo laicorum hæc ille.

E

QVAESTIO CIIII.

An Inquisitor exigere possit ab inquisitis expensas.

SVMMARIVM.

1 Inquisitor, cui desunt stipendia sufficientia, petere potest expensas.

2 Episcopi autem cum sint ordinarij, non debent exigere.

Xenia

3 *Xenia moderata sponde data possunt accipi.*
4 *Index delegatus moderatas expensas poscere potest.*

CEntesima quarta quæstio est; Vtrum Inquisitor possi expensas exigere ab his, contra quos procedit, ac eos in expensas sententialiter condemnare?

1 Respondemus quòd sic; ubi stipendia non habeat sufficientia ad suum officium exequendum, ut communiter est: Nemo enim cogitur suis stipendijs militare. 1. Corinth 9. Sunt enim Inquisitores iudices delegati, qui possunt petere expensas, ut dicit Raymundus in summa, par. 2. de iudicibus qui dicit sic:

2 Nunquid iudices possunt aliquid recipere à partibus? Ad hoc dico, quòd ordinarij iudices non debent recipere expensas, seu petere, cum propter iustitiam tenendam, suas habeant dignitates & redditus assignatos: ad istos enim extenditur uerbum Ioannis Baptistę: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote stipendijs uestris: ubi glossant Ambrosius & Augustinus: Ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur. dist. 86. c. Non satis. 23. q. 1. c. Militare.

3 Moderata autem xenia sponte oblata potest recipere. dist. 18. De eulogijs. de offic. proconsl. l. Solent. ubi dicitur: A nemine accipere, inhumanum est; sed passim, uilissimum: & omnia, auarissimũ. Non tamen credo, quòd à litigatoribus debeant recipere etiam sponte oblata, propter suspicionem uitandam, nisi consideratis circunstantijs, quas dixi supra lib. 1. ti. de sim. q. prox. Vtrum in aliquibus.

4 Iudex uero delegatus potest petere expẽsas moderatas, & non ultra. glo. dicit, quando pauper est ille, & quando oportet eum longe equitare pro examinatione † causæ; extra, de uita & honest. cle. Cum ab omni. 12. q. 2. Charitatem. Nemo enim cogitur suis stipendijs militare. 1. ad Corint. 9. & inde uidetur, quòd si non est sufficiens, potest petere aliqua nomina assessorum: dum tamen nullam partem inde recipiat, nec faciat aliquid in fraudem: & sic intelligo finem illius c. Cum ab omni. Hæc Raymundus.

† Al. executione.

Et Bened. xi. in extrauag. Ex eo. uidetur idem supponere & sentire in §. uerum: ubi dicit sic: Verum, quia nonnulli diœcesani partem patris prouentum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expensas, quas dum inquirunt in sæpe dicto negotio faciunt, a nobis exigere moliuntur: hoc tamquam iuri absonum, cum ordinarij sint, & cętera.

COMMENT. CXL.

M*Ateria huius quæstionis frequens est, & cognitu necessaria. habet autem potissimum tres conclusiones. quas colligas ex summario.*

Quãtum ad primam conclusionem spectat, quòd uidelicet Inquisitores possint expensas exigere, vbi non habent stipendia sufficientia, de ea agit plenissime Campegius apud Zanchinum c. 16. vers. cõsequenter nunc poti potest. vbi post multa cõcludit, inquisitores non modo expensas, verumetiam sportulas seu salarium accipere posse.

A *De impensis quæ dum in reos inquiritur, fiunt, non est magna dubitatio: certum est enim reos ipsos ad hac teneri, ne ex suo delicto commodum, aut immunitatem consequantur. itaque si ex longinquo capti deducantur, ductoribus & custodibus plus quã manifestum est eos satisfacere oportere, & de bonis reorum id esse accipiendum, quod ad has impensas faciendas sit necessarium: quod ipsum intelligas de alimentis & cibarijs præstitis, dum carceribus clausi tenentur, donec causa eorum fuerit expedita.*

Impensæ de bonis reorũ qui capiuntur, fiant.

In his quis ordo debeat obseruari minutissime præscripsit inquisitoribus Hispaniæ Madriliana
B *instructio anni Domini M D L XI. c. 8. in hæc ferme verba:* Sumentur ex bonis sequestratis ipsius delinquentis pecuniæ, quæ videbuntur necessariæ ad deducendum reum vsque ad carceres; & amplius sex uel octo aurei ad alendum reum. nec in expensis plus reo computandum est, quàm fuerit ei necessarium, & iumentis quæ ipsum reum, & lectum in quo dormiat deferunt. quòd si in bonis sequestratis pecuniæ numeratæ non reperiantur, uendentur minus necessaria bona usque ad præfatam quantitatem. id uero quod receperit huius negotij executor cõscribẽdum curabit in fine sequestri, & quod remanebit assignabit carceratorum
C dispensatori coram scriba sequestrationis, de quibus omnibus certiores fieri debent Inquisitores.

Non me prǽterit in multis inquisitionibus hanc tam exquisitam obseruationem non reperiri uel ob paupertatem, vel ob alias causas, in quo quisque suæ inquisitionis laudabilem consuetudinem obseruabit: superiora tamen vbi custodiri possunt, tutissima sunt, & omnem suspicionem male acceptorum excludunt.

De sportulis fortassis nimis libere loquitur Cãpegius, nec eius uidetur vllo pacto audienda sententia quis enim ferat in causis fidei admittere, quod in causis alijs ab his nostris longe diuersis vix
D *retinetur & ad mittitur? præsertim cum verisimiliter sententia, & iustior, aut saltem modestior sit, iure canonico sportulas seu salarium pro dicendis sententijs interdicta esse, vt docet Romanus singulari 183. incipien.* Tulcis *per textum in c. cum ab omni. de vita & honest. clerie.*

Sportulę seu salarium nõ est requirendum reis.

Salaria inquisitoribus Hispaniæ unde constituta.

In Hispania inquisitoribus cęterisque sacri officij ministris salaria statuta sunt, quæ certis statisque temporibus ipsis soluuntur ex bonis duplicatis iuxta eam quantitatem & ordinem, quem copiose ostendit Simancas de catho. institu. titu. 41. nu. 33. & 34.

In Italia & alibi, vbi pauperes sunt inquisito-
E *res, ne hæc vllo modo quæ Campegius commemorat, facere cogantur, respublica in qua desunt sacri officij iudices, eos alere debet; quod multis veterũ Pontificum rescriptis cautũ extat, vt videre licet in Bullario litterarum Apostolicarum pro officio sãctę Inquisitionis, præsertim in rescripto Innocentij IIII. incipiente:* Ad extirpanda. *vbi cauetur vt ministris sacri officij satisfiat a communi ciuitatis. Alit sæpe respublica iuristam, alit grammaticum, alit medicum, alit denique alios professores & ingenuarum artium, & artifices mechanicarum magnis*

Respublic. alat Inquisitores.

tes machinacarum magnis salarijs & stipendijs cō ductos, & non alet Inquisitores, qui magno labore, & maiore cum vtilitate ei inseruiunt? alebat olim profana Aegyptus sacerdotes è publico ærario, qui idolorum cultui vacabant, vt scribit Romanus Pontifex in c. non minus. extra de immunit. Ecclesia. & respub. Christiana non alet censores fidei, per quos intacta religio, incorrupta fides, & recta catholicorum dogmatum obseruatio conseruatur? Quòd si a republica hęc non præstantur, præstentur omnino ab Episcopis, postquam eorum in hac parte onera Inquisitorès ferunt, de quo dicam amplius infra super q. 108.

Vel alat Episcopus.

Inquisitores' pprijs in hæreticos inquirant.

Secunda assertio, qua dicit Episcopos non posse expensas exigere, manifestissima est: nam cum sint ordinarij, habeantq; redditus ex dignitate Episcopali proprijs stipendijs eos conuenit in hoc negotio laborare, vt probat textus in extrauaganti, Ex eo, de hæret. relata ab Eymerieo supra, par. 2. tradit Repertorium Inquisitorum verbo, expensæ. §. ex quibus. & Locatus in opere iudiciali verbo, expensæ.

De tertia conclusione, qua asserit Eymericus, Inquisitores posse recipere xenia vltro oblata, non tamen à litigantibus, disputant Gondissaluus tracta. de hæreti. quæstio. 8. nume. 8. & 9. Simancas de catho. instit. titu. 34. num. 41. & sequen. & ti. 41. num. 37. & Ioannes Royas singula. 112. incip. Iudices xenia. *& Repertorium Inquisitorum verbo, extorquere. §. an Inquisitor. & alij.*

Xenia, esculenta, & poculenta an possint accipere Inquisitores.

De ea quid sentiam breuiter more meo dicam. Et iure ciuili Romano xenia, esculentum, & proculentum, quod intra paucos dies prodigatur, accipere licet. l. solent. ff. de officio proconsul. quod ipsum non prohibet ius canonicum iudicibus delegatis. c. statutum. §. insuper. de rescriptis. lib. 6.

Cæterum, Inquisitores melius facient si nihil omnino acceperint, neque a reis, quod est valde suspectum: neq; à consanguineis, vel amicis reorum, quod est maxime reprehendendum: neque a quibusuis alijs, quod non videtur laudabile. egregia illa est Catonis laus, de qua Isidorus lib. 20. etymol. cap. 3. ita scribit: Cùm essem (inquit Cato) in prouincia legatus, quamplures ad prætores & consules uinum honoratium dabant, nunquam accepi, nec priuatus quidem, *hæc ille.*

Pœna Inquisitorum Hispaniæ dona accipientiū.

In Hispania multis constitutionum capitibus cautum est, vt Inquisitores qui dona acceperint, in sententiam excommunicationis incurrant, & officio priuentur, & duplum reddant: idque etiamsi ad officialibus dona acceperint, prima instructione Hispalensi c. 25. & instructio. 2. c. 1. & instructio. 4. cap. 15. tradit Simancas de catho. instit. titu. 44. nume. 45.

Pœna ministrorum.

Sed eisdem instructionibus amplius constitutum est, vt ministri omnes suis sint stipendijs contenti, & munera non accipiant, ne poculenta quidem, aut esculenta. qui vero ex illis accepisse aliquid conuictus fuerit, officio priuatur, duplum soluit, & in excommunicationis sententiam incurrit; si quis autem ex ministris id sciuerit, & Inquisitoribus non reuelauerit, ijsdem pænis plectitur. ita testatur idem Simancas de catho. institu.

A *titu. 41. nume. 37. verba autem eius instructionis anni Domini MCCCLXXXIIII. cap. 1. à nobis latinè reddita ita habent:* Item decreuerunt, quòd Inquisitores, & assessiores inquisitionis, & alij eius officiales, quales sunt aduocati, fiscales, executores, notarij, & ianitores, debent abstinere à recipiendis donis & muneribus a quibuscunque personis, quas dicta inquisitio tangit uel tangere possit, nec ab alijs personis vice prædictarum. Et quod Inquisitor generalis debet illis præcipere ne quid recipiant sub pœna excommunicationis, & priuationis officiorum, quę habuerint a sancta Inquisitione, & sub pœna restitutio-

B nis dupli eorum quæ taliter acceperunt, *hactenus ibi.*

Sunt equidem hæc iusta & prudentissime instituta: si enim in hoc integerrimo tribunali vel minimus & angustissimus aditus pateret muneribus, facile è suis sedibus iustitia æquitasq; commoueretur. Munera enim, sicut Exod. c. 23. scriptum est, prudentes excęcant, & subuertūt verba iustorum, nemo ergo (me iudice) aut Inquisitor, aut sacri officij minister munera accipiat. nam grauissimo peccandi periculo se exponit. consulat itaque quisque in hac re conscientiæ suæ.

C

QVAESTIO CV.

An Inquisitor teneatur reddere rationem Episcopo de acceptis gratia expensarum, &c.

CEntesima quinta quæstio est: Vtrum Inquisitor super expensas, ad quas condemnat eos, contra quos procedit, teneatur Episcopo petenti reddere rationem?

Respondemus quòd non, ut patet in extrauag. domini Benedicti xj. alleg. supra quæst. proxima,

D ubi in §. verum. dicit sic: Verum, & infra; Rationem autem ijdem diœcesani prouentuum obuenientium ex inquisitionis officio à uobis non obstante aliqua constitutione, consuetudine, uel mādato contrarijs, non exposcant: sed eam cameræ nostræ, uel alij, cui nos uel successores nostri Romani Pontifices mandaremus reddendam, reddatis, quæ generaliter obseruari iubemus.

Rationē Episcopis reddere non tenentur Inquisitores.

COMMENT. CLIIII.

MVltis rationibus potest esse vera hæc prærogatiua, vt Inquisitores hanc rationem Epi-

E *scopis reddere non teneantur. Primum, quia in hac causa fidei, cum sint delegati, maiores sunt Episcopis, ideoque non debent in hoc Episcopis esse subiecti. Rursus, quoniam cum multum confidat Papa de inquisitoribus, nec sit verisimile eos male hæc bona dispensaturos, propterea non decuit vt Episcopi ab eis possent hanc rationem exquirere. adde Repertorium inquisitorum verbo, expensæ. §. ex quibus. & Campegium ad Zanchinum capit. 19. circa finem.*

Inquisitores non reddunt Episcopis rationem acceptorum, & quare.

QVAE-

QVAESTIO CVI.

An Episcopus exigere possit expensas ab inquisitis, &c.

Entesimasexta quæstio est. Verum Episcopus possit exigere sicut Inquisitor expensas ab his, contra quos procedit, & in expensis, quas fecit eos sententialiter condemnares?

Respondemus quòd non: ut patet in extrauag. allegata. Ex eo. § uerum. domini Benedicti xi. ubi sic dicitur: Verum, quia non nulli diœcesani partem partis prouentuum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expēsas: quas dum inquirunt in sæpedicto negotio faciunt, à nobis exigere moliuntur: hoc tanquam iuri absonum (cum ordinarij sint, ideoque officium tale quod eis incumbit, proprijs eos oportet explere stipendijs) fieri penitus prohibemus.

COMMENT. CV.

Qvod docet hoc loco Eymericus, accipiēdum est iuxta notata per doctores in cap. cum ab omni, extra de vita & honest. cler. vbi Panormit. nu. 12. & 13. rem hanc distinguit & explicat vers. Et circa istam glossam. Et summa est Ordinarius regulariter non debet petere expensas, quas facit dum inquirit in reos, quoniam propterea capit redditus beneficij, vt eius onera sustineat, adde Ancharanum consi. 201. incipien. Præmittendum est. *& quæ diximus supra in hac 3. parte, nu. 134. & iterum super quæst. 104.*

QVAESTIO CVII.

An Episcopus exigere possit partem prouentuum de bonis applicatis inquisitionis officio.

Entesima septima quæstio est: Verū Episcopus possit exigere partem prouentum, quæ de hæreticorum bonis Inquisitionis officio deputantur?

Respondamus quòd non; iuxta allegata indulta prædicti D. Benedicti xj. à quo dicitur sic: Verum, quia non nulli diœcesani partem partis prouentuum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expensas, quas dum inquirunt in sæpedicto negotio faciunt, à nobis exigere moliuntur: hoc tanquam iuri absonum (cum ordinarij sint, ideoque officium tale, quod eis incūbit, proprijs eos oportet explere stipendijs) fieri penitus prohibentur

COMMENT. CLVI.

Ex illis, quę tradētur à nobis paula post cum agetur de bonis confiscatis hæreticorum intelligi accipient quæ in hac quæstione breuiter recēsentur. Et ideo Episcopi non debent habere aliquam partem de bonis applicatis officio inquisitionis. quia ordinarij sunt, & proprijs expensis explere eos oportet, quod eorum incumbit officio: propterea enim capiunt redditus & fructus ipsius Episcopatus, vt onera sustineant in gubernandis populis sibi commissis, & præsertim in extirpanda hæretica prauitate, & coercendis hæreticis.

QVAESTIO CVIII.

Vnde sit Inquisitori in suis sumptibus & in ministrorum salarijs prouidendum.

SVMMARIVM.

1. *Quæstio de sumptibus Inquisitori prouidendis sæpius agitata.*
2. *Inquisitoribus ab Episcopo prouidendum esse, fuit plurimorum sententiam.*
3. *Alij in dominos temporales hoc onus reijciunt.*
4. *Quibusdam videtur cōdemnationes, quæ fiunt, illorum vsibus deputandas.*

Entesimaoctaua questio est: Vtrū de hæreticorum bonis, uel unde debeat Inquisitori in suis sumptibus & in notariorū, & aliorum ministrum officij Inquisitionis salarijs prouideri?

1 Respondemus, quòd hæc quæstio est diuersis temporibus coram diuersis summis Pontificibus agitata, & præsertim coram fęlicis recordationis Vrbano v. Gregorio xj. & in consistorio etiā fuit causa diuersis dominis Cardinalibus commissa, & nunquam determinata, nec puto determinanda, quia est de materia pluribus odiosa, sed fidei, & Ecclesiæ fructuosa.

2 Huius quæstionis uariæ fuerunt & sunt inter dominos opiniones. Quibusdam & non malè (ut putatur) videtur, quòd Episcopi debeant Inquisitoribus pro tali exequendo officio prouidere: & horum ratio est; quia Episcoporum est fidē plantare, & prauitatem hæreticam de suis diœcesibus extirpare, ut patet in cap. Excommunicamus, 1 §. adijcimus, extra de hæret. & hoc suis, immo Ecclesiæ sumptibus, & expensis, vt patet in extraua. domini Benedicti xj. § verum. supra frequentius alle. quia ordinarij sunt, Inquisitores autem sunt ad eorū assumpti adiutorium, & ad supplendum negligentiam ipsorum: quare uidetur, quòd de sumptibus pro officio exequendo, & eorum ecclesiarum, & eorum populo ab erroribus reducendo, & in fide confirmando, debeant Inquisitoribus prouidere. Et huius veritatis fuit dominus Vrbanus v. & Clemens iiij. in consultationibus ad Inquisitores, antequam esset Papa, qui dicebatur Guido Fulcodius. Huius sententiæ sunt pro maiori parte omnes domini in uoce, sed nullus exequitur in re; & omnes fere dicunt, quòd sic fiendum est; sed uix est, qui dicat, fiat.

3 Quibusdam uidetur, quòd domini temporales teneātur Inquisitoribus prouidere, & horum ratio est, quia domini tēporales habent hæreticorum laicorū condemnatorū per Inquisitores, bonorum

norum confiſcationes; quare ſi habent commoda, habeant & onera.

Et hac fortaſſis de cauſa, in quibuſdam mundi partibus domini temporales dabant Inquiſitoribus ſtipendia, quia habebant cōdemnatorum bona; modo autem prauitate hæretica quàm plurimum extirpata in iātum, ut raro ſint hæretici, pertinaces, & rarius relapſi, & rariſſime diuites, ſed pauperes: ut potè Fratricelli, Beguini, ſeu Valdēſes: domini temporales non habent ita frequenter, ſicut olim, bonorum confiſcationes, & ideo nolunt prouidere Inquiſitoribus, ut eorum ſumptibus fiant inquiſitiones.

4 Quibuſdam [c] alijs uidetur: quòd prouideatur Inquiſitoribus de condemnationibus per Epiſcopos & ipſos Inquiſitores in officio faciēdis: quod [d] licet ſit iuſtum inducit tamen officio præiudicium: & ideo eſſet melius, ſi fieri poſſet, Inquiſitoribus aliter prouidere.

A multis [e] alij modi tacti ſunt, & fortaſſis meliores, & leuiores, ſed ad obtinendum difficiliores, quare dimittantur: ſed tantum dicatur, quòd male in tam ſalubri officio, & eccleſiæ Dei tam neceſſario prouidetur.

COMMENT. CLVII.

Inquiſitionis officium iuuare.

HAec quæſtio, quæ nunc ſequitur, valde eſt vtilis, atq; vt ipſemet Eymericus loquitur eccleſiæ fructuoſa; vix enim vlla eſt cauſa quantumuis fauorabilis & pia, quam magis fouere expeditat, quàm officium ſacroſanctæ Inquiſitionis diuinitus inſtitutū vbique terrarū cōſeruare, augere, fouere, & totis viribus defendere. teſtes ſunt multæ præclaræ Europæ vrbes, quarū magiſtratus & eccleſiaſtici & ſeculares, niſi ſuperiorib. annis naſcētes hæreſes protinus appreſſiſſēt, et ſacrū officiū fouiſſēt, multis fortaſſis nūc erroribus miſere perturbarētur.

Ergo euitādū eſt, vt quæque reſpub. fidei iudices foueat, vt quamprimū hæreſes oriuntur, in ipſo initio opprimantur, & penitus extirpentur: quibus autem inpenſis ali debeat & Inquiſitores & miniſtri ſæpe quæſitum eſt, nondum autem penitus inuentum conſtitutū, & confirmatū. id autē eſt quod quærit Eymericus in toto hac quæſtione, & multorum de hac re ſententias propouit, de quib. ſingulis ſuo ordine agemus; reuocanda ſunt tamen in memoriam quæ de hoc articulo ſupra retulimus, ſuper quæſt. 104.

Num. 2.

a ¶ Et Clemens iiij. in conſultationibus ad Inquiſitores, &c. qui dicebatur Guido Fulcodius.] *Huius autē Guidonis verba de hac propoſita difficultate ex vetuſto illo codice Vaticano ita habent;*

Sētētia Guidonis Fulcodij de alendis Inquiſitoribus & miniſtris.

Hic quæritur unde prouideri poſſit & debeat Inquiſitoribus, & eorum notario, quem vtiq; adhiberi oportet ad acta ſcribenda, ex quo in terra inuenitur, extra de proba. quoniam cōtra falſam? & dico q̃ à partibus nihil poſſunt recipere, hoc eſt ab his, contra quos inquitunt: nam inquiſitiones debent fieri ſine incommodo reorum, ut in auth. ut nulli ind. ſ. his inſuper iubemus. collat. 9. Debent ergo Epiſcopi prouidere, qui mandatū Apoſtolicum receperunt, q̃ dent Inquiſitoribus conſilium & auxilium. verum quia prælatorum tenaces ſunt manus, & marſupia conſtipata, conſulerem, quòd ab illis quibus iniungitur pœnitentia dandæ pecuniæ in aliquos uſus pios, acciperetur ad iſtud, honeſte tamen & ſine ſcandalo laicorum. *hactenus ille.*

Epiſcopi Inquiſitoribus prouideāt in neceſſarijs.

Et ſane hac ſententia, quòd inquiſitoribus debeant Epiſcopi prouidere, veriſſima mihi videtur ob rationes hoc loco ab Eymerico & Guidone allatas, crederemq; grauiſſime errare Epiſcopos, qui neceſſaria ſubſidia Inquiſitorib. denegarēt, in omnibus illis locis, in quib. nō habent ſalaria conſtituta.

Num. 3.

b ¶ Quibuſdam uidetur, quòd domini temporales teneantur, &c.] *Quibus olim ita viſum fuerit, nondum percepi: ſed hoc videtur etiā approbaſſe Auctor Repertorij Inquiſitorum, qui verbo, ſalarium. totam hanc quæſtionem tranſcripſit.*

Dominos tēporales prouidere debere Inquiſitoribus qui ſē ſerunt.

Hæc vero ſententia quòd à dominis temporalibus ali debeant Inquiſitores, veriſſima quoque eſt, etiamſi nulla bona cōfiſcata habuerint: nulla enim cauſa eſt quam magis conueniat principibus fouere, quàm hanc, cum ex nulla cauſa magis regna cōſeruentur, quàm ex defenſa fide, & religione bene fundata & propagata, vt grauiter oſtēdit Adrianus Papa VI. in reſcripto illo aureo & præleganti ad Federicū Saxoniæ Ducem aduerſus Lutherum, quod eſt impreſſum inter litteras Apoſtolitas pro officio inquiſitionis in fine huius operis. cōtra vero facile ea regna dilabuntur & perūt, quorū principes cauſam fidei nō tuētur, vt multis oſtēdit Nicolaus primus in Epiſtola ad Michaelē Imperatorē; quæ gratia breuitatis omitto: indicaſſe hic ſit ſatis. Et copioſe de hoc egimus lib. 2. de cauſis vnde hæreſes oriuntur, & de remedijs quibus extirpantur.

Num. 4.

c ¶ Quibuſdam alijs uidetur quòd prouideatur Inquiſitoribus de cōdemnationibus, &c.] *Et hoc nō modo viſum eſt, ſed ēt iuſſum vt fieret ab Innocētio IIII. reſcripto quodam incipiente:* Cum per noſtras. *quod curauimus imprimendū in fine huius operis. hic tamen alendi modus, vt hic refert Eymericus, inducere videtur præiudictū ſacro inquiſitionis officio. ceterum hoc præiudicium timendū nō eſt cū tales condemnationes iuſtiſſime factæ fuerint: nam boni non ſcandalizantur, mali autem ēt de bono opere ſcandalizantur, & obmurmurant.*

Aut prouideatur Inquiſitoribus de cōdemnationibus reorū.

Num. 4. Locus emendatus.

d ¶ Quod licet ſi iuſtum inducit tamen officio præiudicium.] *Ita uiſum eſt imprimere ex ſolo codice manoſcripto Sabellano, nam in Bononienſi & Barcinonenſi impreſſo, & in Codice Cardinalis de Gambara ita legebatur:* quod licet ſit iuſtum, tamen inducit iudicium. *quæ lectio quamuis ſeruari poſſet, mutata tamen eſt: nam hæc altera plenior eſt. & antiquæ lectionis hic eſt ſenſus, hoc inducit iudiciū, quod faciunt peruerſi, dicentes faciles eſſe Inquiſitores ad cōdemnationes faciendas, vt bona hæreticorū habeāt; & plane decentius eſſet, ſi fieri cōmode poſſet, aliter prouidere: ſin minus, vt dixi, falſum iudicium iniquorum contemnendum eſt.*

Num. 4.

e ¶ A multis alij modi tacti ſunt.] *In Barcinonenſi impreſſo ita;* Multi alij modi tacti ſunt. *In Sabellano ita.* A multis etiam alij modi ſunt tacti. *ex his veram lectionem repoſuimus, nam cæteri deprauati erant.*

Quales autem modi prouidendi Inquiſitoribus illi fuerint, quos hic dicit Eymericus fuiſſe tactos

ſine

Qualiter poterunt haberi redditus vi inquisitoribus prouideatur.

sine excogitatos, non explicat. cæterum nos hunc modum & facilem & opportunum proponendum putauimus, ut inquisitores habeant sufficientes redditus, ex quibus incumbentia officio suo onera & munera obire possint. modus autem talis est; in singulis ecclesiis eius ciuitatis vel diœcesis vbi cõstituti sunt inquisitores multa solent ecclesiastica beneficia, tum simplicia, tum personalẽ residentiã requirentia, ueluti canonicatus, & similia reperiri: ex his cum vacauerint, vnum vel plura, quæ magis idonea, & sufficientia iudicabũtur, desumẽtur, & auctoritate Pontificia inquisitoribus pro tempore existentibus, seu sacro officio assignabuntur cum omnib. fructibus & redditibus, & minutulis etiam seu quotidianis distributionibus. vt hinc sacri officij onera subleuentur, & eius ministri alantur.

Possent quoque super beneficijs eisdem: aut etiã super redditibus Episcopatus, eadem auctoritate constitui pensiones annuæ, quæ similiter eidem officio, & eius officialibus deseruirent. equidem hic modus prouidendi inquisitoribus multum mihi probatur, nec videtur admodum difficilis, si quis meliores nouerit, eos proferat.

DE CONFISCATIONE *bonorum hæreticorum.*

QVAESTIO CIX.

Bona hęreticorum pęnitentium non relapsorum sintne confiscata, an confiscanda.

SVMMARIVM.

1. *Hæretici pœnitentes post sententiam perdant bona, nisi ex gratia illis reddantur a dominis temporalibus.*
2. *Domini temporales per censuram ecclesiasticã cogi debent ad exequendum confiscationem.*
3. *Pœnitentibus ante sententiam & vita & bona relinquuntur.*
4. *Concordant his Archidiac. Ioann. Monachus, & Guido Fulcodius.*

Centesima nona quæstio est: Vtrum Episcopus & Inquisitor bona laicorum hæreticorum, sed post pœnitentium, & non relapsorum, debeant eorum dominis condẽnare, seu ipso facto sint prædictis confiscata.[a]

1 Respondemus, quòd nec sunt condemnanda, nec sunt confiscata: nam si tales postquam pœnitentes sunt, & relapsi non sunt, bona non perdũt. Tamen hic est diligenter considerandum, quòd tales, uel pœnitent ante sententiam diffinitiuam, qua traduntur sit impęnitentes hęretici curię sæculari, vel post. Si post, cum eo facto, qui ut hæretici impœnitentes traduntur per sententiã, bona sunt ipso iure confiscata, iuxta, c. Vergentis. extra de hę ret. ideo[b] si post conuertantur & pœniteant, bona huiusmodi remanent apud dominos temporales, etiam si illi postmodum de misericordia ad pœnitentiam admittantur; nisi de gratis uelint eis reddere. Et de his uidetur loqui c. Vergentis. vt dicit Archid. & Ioan. Monachus, in c. Accusatus. §. porro de hær. lib. 6. vbi dicitur sic: Vergentis. & infra.

Pœnitentes post sententiã bona non recuperant, &c.

2 In terris vero temporali nostræ iurisdictioni subiectis, bona hæreticorum statuimus publicari; & in alijs idẽ præcipimus fieri, per potẽtates & principes sæculares: quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram ecclesiasticã appellatione remota compelli volumus, & mandamus: nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis voluerit, vt temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina, & cætera.

Relat. supra Pag. 98.

Domini temporales cogẽdi ad exequẽdam cõfiscationem.

3 Si autem pœniteat anteqoam per sententiã, vt impœnitentes hæretici, tradantur brachio sæculari; sicut ex sola misericordia relinquitur eis vita, sic & bona: cum tales sed misericordiam abiurats hæresi admittantur, eorũ bona non confiscantur.

Pœnitẽtibus ante sententiã bona con demnantur.

4 Concordant omnibus his Archid. & Io. Monachus in c. Accusatus, in §. porro. de hæret. lib. 6. & prædictus dominus Guido Fulcodius q. ult. de illis 15. quas fecit ad inquisitores.

Et licet hæc quæstio sit difficilis ad diffiniendum: tamen quia directe non pertinet ad inquisitores, sed ad dominos temporales (quis per eos & non per inquisitores bona huiusmodi confiscantur) ideo breuiter terminetur.

COMMENT. CLVIII.

VT hanc quæstionem & sequentes, in quibus agitur de confiscatione bonorum in hoc crimine facilius percipiantur, obseruandum est, quòd olim initio constitutæ delegatæ inquisitionis, sententia super confiscatione bonorum in terris Ecclesiæ per iudicem ecclesiasticum ferebatur: in alijs vero terris per principes sæculares id fiebat, vt apertissime indicat textus in c. Vergentis. de hæreticis. in hæc verba: In terris vero temporali nostræ iurisdictioni subiectis bona hęreticorum statuimus publicari; & in alijs idẽ præcipimus fieri, per Potestates: & Principes sæculares; quos ad id exequendum (si forte negligentes extiterint) per censuram ecclesiasticam appellatione remota compelli volumus & mandamus *hæc ibi.*

Sententia cõfiscationis bonorum olim per quos ferretur.

At labentibus annis indistincte cautũ est, vt seu sententia declaratoria super cõfiscatione bonorũ, ubique feratur per iudicẽ ecclesiasticũ, qui de crimine indicat: insuper & confiscationis ipsius executio, seu bonorũ occupatio fit per iudicẽ Ecclesiasticum, videlicet, per Episcopum, aut inquisitorẽ; et iudex sæcularis non intromittit se, nisi quatenus per iudicẽ ecclesiasticũ fuerit requisitus. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. et c. cũ secundũ leges. §. fi. de hæret. lib. 6. ibi. Confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales, antequã per Episcopum loci, uel aliã personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatẽ, sententia super eodem crimine fuerit promulgata. *hactenus ibi. Atq; ita sentit Zanchinus tract. de hær. c. 25. nu. 2. de quo paulo post agetur copiosius Eymericus*

Hodie indistincte fertur per inquisitores.

mericus vero tum in hac, tum in sequenti quęstione secutus veterem dispositionem cap. vergentis sentit de confiscatione bonorum laicorum hæreticorum non se intromittere iudices ecclesiasticos, neque quoad sententiam ferendam super illis, neque ad occupanda siue apprehendenda eadem bona, ita vt vel sibi, vel alij cui voluerint, ea applicent, sed id totum ad iudices sæculares pertinere.

Ex tota vero hac quæstione, sequentes conclusiones non obscurè colliguntur.

Prima est: Si hæretici non sunt relapsi, aut impęnitentes, bona sua non perdunt, nec sunt confiscata, nec condemnanda seu confiscanda.

Secunda conclusio est: Si hæretici pœnitent postquam per sententiam traditi sunt curiæ sæculari, bona sua amittunt, & quamuis admittantur ad misericordiam, & pœnitentiam, ea nõ recuperant, nisi domini temporales voluerint eis bona condonare.

Tertia conclusio est: Si hæretici pęnitent antequam per sententiam curiæ sæculari tradantur, tunc eorum bona non confiscantur.

Quarta & vltima conclusio est: Bona hæreticorum laicorum ad dominos temporales pertinent.

Suo ordine declarabuntur à nobis singulæ huiusmodi conlusiones, si primũ adduxerimus Doctores, qui de materia bonorum confiscatorum varijs locis disputant, cuius rei cognitio vtilis est & necessaria, C cum frequenter in iudicijs hæc causa tractetur.

De bonis hę reorũ con fiscatis qui ... erunt.

De ea igitur agũt Ioannes Anania, Zabarella, Ioanne And. Panormitanus, Marianus Socinus, Felinus, & alij, in c. vergentis. extra de hære. Ioannes And. Archidiaconus, Francus. & alij, in c. accusatus. & in c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. Zanchinus tract. de hæret. capitu. 24. & 26. & ibidem Camillus Campegius, Repertorium inquisitorum verbo bona, verbo, confiscatio. & verbo, diuisio. Gondissaluus tracta. de hæret. quæst. 15. Carrerius tract. de hære. nu. 135. vers. Insuper & in hoc crimine. Syluester in summa verbo hęresis. 2. q. 12. D Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hære. punit. cap. 5. & sequen. Simancas de catho. instit. tit. 9. Ioannes Royas in singularibus fidei, sing. 26. incipien. Bonorum publicatio. idem tract. de hæret. par. 2. assert. 16. Locatus in opere iudiciali verbo, Bona hæreticorum. Hieronymus Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis, lib. 2. tit. de pœnis committentium crimen læsæ maiestatis quæst. 1. & multis sequentib. Antonius Gomezius tomo. 3. varia. resolut. c. 14. Iulius Clarus in practica criminali quæst. 78. & in §. hæresis. ver. Item bona condemnatorum. Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 6. Lucerna inquisitorum verbo, Bona. Aegidius Bossius. tit. de hæreticis. Couarruuias lib. 2. varia. resol. c. 9. Tabiẽsis in E summa, verbo, Hæreticus. §. 6. Rolandus a Valle consilio 8. incipien. Præsupposito pro vero; & consilio 75 incipien. In isto crimine hæresis. lib. 3. Frãciscus Bursatus consilio 43. incipien. Hoc crimen hæresis. lib. 1. Martinus de Garatis consilio quodã, incipien. In facto præsupponitur. quod refertur in tomo 1. cõsiliorũ criminaliũ, consilio 58. Guido Papa decis. 76. incipien. Si in terra. & alij multi per hos relati, quos longum esset recensere.

His ita positis, singulas cõclusiones explicemus,

A & quantum ad tres primas generaliter spectat, dicendum est, quòd siue hæretici pœniteant, siue non, siue conuertantur antequam tradantur curiæ sæculari, siue postquam traditi sunt, bona eorum ipso facto, seu ipso iure confiscata esse; quamuis enim tempore c. vergentis, vt ait ibi Panormitanus notab. 2. & Ioãnes Monachus in c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. bona Hæreticorũ non essent ipso facto confiscata, sed venirent confiscanda, hodie tamen ipso iure confiscata sunt per textum in dicto cap. cum secundum leges. de hæret. libro 6. vbi scribitur ita: Bona hæreticorum (qui grauius, horribilius, ac detestabilius quàm prædicti delinquunt) ipso B iure de Fratrum nostrorum consilio decernimus confiscata. hæc ibi.

Bona hæreticorum siue pęniteant, siue non, confiscata sunt.

Nec refert an multo, vel paruo tempore in hæresi permãserit hæreticus ad hoc, vt bona eius ipso iure sint confiscata, quoniam hæresis pertinax, quæ vere & formaliter hæreticum constituit, non est temporis diuturnitate æstimanda, vt dixi supra par. 2. super c. Dubius. de hæret. §. Nec obstat si dicatur. quare cum Eymericus tũ in hac, tum in sequenti quæst. dicit hæreticorũ pœnitentiũ bona cõfiscata non esse, sane intelligendus uidetur de iure veteri iuxta c. Vergentis. extra de hær. secus autem est, vt diximus de iure positiuo in c. cũ secun- C dũ leges. de hæret. lib. 6, ubi à die commissi criminis ipso iure sunt cõfiscata, vt notãt communiter ibidẽ glossa & Doctores. ex his ergo cõstat eos etiã hęreticos, qui non sunt relapsi et impęnitẽtes, bona sua amittere. vnde patet veritas primæ conclusionis.

Hæresis non consideratur ex temporis diuturnitate.

Secunda quoque assertio ex supradictis declaratur; nam si antequam hęreticus tradatur curię sęculari, bona sua amittit, multo magis eadem perdet, postquam traditus fuerit eidem curiæ.

Præterea in hac conlusione iudicare videtur Eymericus, eum qui semel traditus vel relictus est curiæ sæculari, si pœniteat, & conuertatur, recipi posse nisi sit relapsus. Cæterũ quid de hoc articulo mi- D bi sentiendum videatur, abunde dixi supra par. 2. super q. 11. §. Postquam traditus fuerat. & par. 3. super 10. modo processum fidei terminãdi. §. Crederem de misericordia. quibus locis non esse recipiendũ ostẽdi. quod si de facto tales reciperẽtur; & legitimo iudici videretur eis bona, quæ sua fuerãt, ẽe cõdonãda, id fieri posset, vt hic docet auctor.

Qui semel traditus est curiæ sæculari, si pœniteat, an sit recipiendus.

Mihi autẽ in hoc casu nullo pacto videtur facienda talis bonorũ cõdonatio, & quasi restitutio: quoniam is qui postquam traditus est curiæ sæculari cõuertitur, indignus omnino est tãta benignitate; nec videtur iustum, vt duo tam insignia, & ingẽtia priuilegia vitæ scilicet, & condonationis bonorum, E indignissimo, & perditissimo homini conferantur.

Nõ sunt cõdonanda bona ei qui cõuertitur post quã fuit traditus curiæ sæculari.

Quantum vero attinet ad textum in c. Vergentis. de hære. quo vtitur hic Eymericus ad hanc suã opinionem stabiliẽdam, is quidẽ optime probat posse inquisitores vel alios, ad quos pertinent bona hęreticorũ cõfiscata, illa hæreticis pœnitẽtibus, & reuertẽtibus cõdonare, vt abunde explicuimus supra par. 2. super dicto capitu Vergentis. §. Nec ad ea. cæterum ex eo textu nõ deducitur quod hic Eymericus nititur psuadere, videlicet cõdonãda esse bona eis, qui traditi sũt curiæ sæculari si cõuertãtur,

nam

nam nec iuri nec rationi id videtur consentaneum, immo multa iura contrarium suadere videntur.

In quibus casibus possint cōdonari bona hæreticis pœnitentib.

Tertia similiter conclusio patet ex prædictis, nam etiamsi pœniteant, antequam tradantur curiæ sæculari, bona sua amittunt, cum ipso iure confiscata sint. Verumtamen in casu huius assertionis benignum mihi videtur, & etiam obseruandum, vt in illis casibus, in quibus hæreticis redeuntibus pœna perpetui carceris remittitur, in eisdem etiam ob eandem rationem confiscatio bonorum remittatur, seu bona eis condonetur; qui autem sint illi casus, dixi supra in hac 3. parte super q. 93.

Sed cum ex benignitate & misericordia hæreticis redeuntibus bona fuerint condonata, licita ea retinet, & dominium bonorum, quod per delictum amiserant, protinus iudici legitimi condonantis auctoritate recuperant, non autem ex eo solum quod pœniteant, vt voluerunt Zenzelinus & Guillelmus, quos refert & sequitur Geminianus in c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. in principio, num. 5. vers. Quæro, an intelligantur confiscata.

An hæreticus antequā condemnetur, teneatur in conscientia bona sua offerre fisco.

Grauis tamen est difficultas, An hæreticus nondum à iudice condemnatus, nec ab aliquo accusatus, siue denuntiatus, teneatur in foro conscientiæ bona sua omnia, quæ eo ipso quòd ille incidit in hæresim, amisit offerre fisco, ita quod si non restituat, tamdiu sit in peccato mortali, quamdiu bona quæ possidet, fisco non restituit.

In hac quæstione pugnantes sunt insignium doctorum sententiæ: nam ante condemnationem & denuntiationem, obligari hæreticum ad restituenda omnia bona fisco, asseruerunt Panormitanus & Felinus in c. 1. extra de constitu. idem Panormitanus in cap. dilecti. de arbitris. Antonius Gomezius tom. 3. variar. resolut. c. 2. nu. 5. ver. Item adde. & vt cæteros omittam, tenaciter eandem sententiam multo argumentorum pondere nititur persuadere Alfonsus Castrus lib. 3. c. 10. de potestate legis pœnalis, & lib. 2. c. 6. de iusta hæreticorum punit. eandem profitentur plerique alij per hos relati:

Non tenetur iuxta veriorē opinionē.

Cæterum contraria sententia verior semper & benignior & tutior doctissimis visa est, dū asserunt, neminem obligatum esse ad pœnam in se ipsum exequendam; & nonnulli quoque in hac quæstione id hæreticis verum esse nominatim tradunt. Contrarium ergo tenentur Conradus de contract. lib. quæst. 7. conclusione 2. Angelus Clauasius in summa verbo, pœna, §. 3. Syluester in summa verbo, hæresis 1. q. 8. vers. Pro his tamen notandum. idem verbo, assassinus. vterque Thomas 2. 2. quæst. 62. art. 2. Adrianus quodlibet 6. art. 1. Franciscus Victoria in relectione de Indis. Sotus. lib. 1. de iustitia & iure, quæst. 6. art. 6. Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 157. & multis sequent. Gabriel lib. 4. sent. dist. 15. q. 4. & multis alij, quos refert Ferdinandus Vasquius lib. 1. de successionum progressu in præfatione, num. 98. vers. Simillimum est.

Neque ab hac sententia vllo pacto recedendum est. Primum. quia nemo cogēdus est, vt se ipsum prodat in publicum, iuxta textum in cap. quis aliquando. de pœnit. dist. 1. quòd si per aliquā legem, vt Alfonsus, putat, ante accusationem & denuntiationē hæreticus, sua bona fisco restituere teneretur, iam obligaretur ad se prodendum, & manifestandum; vix enim quisquam potest sua bona offere fisco, præsertim si sit vel mediocriter diues, quin seipsum simul infamet, & prodat: quod quam sit durum nemo non videt.

Rursus, iniquū est, intolerabilem obligationem inducere, & ad homines obligare, quòd durissimum videatur posse adimplere. neque enim grauia & importabilia sunt imponenda, Matth. c. 23. hoc autem apertissime sequeretur, si ad restitutionem huiusmodi occultos hæreticos obligaremur.

Præterea, vt optime scripsit Isidorus & refertur in c. erit autem. dist. 4. leges quibus obligantur subditi ad parendum illis, possibiles esse debent, & subditorum moribus congruentes: neminem autem futurum credo nisi Alfonsum, qui facile dicat, legem obligantem in foro conscientiæ ad pœnam omnium bonorum in se ipsum exequēdam; possibilem esse, & subditorum moribus congruentem.

Ad hæc nunquam Alfonsi & aliorum contraria opinio est consuetudine recepta, neque (vt credo) quisquam theologus vnquā huiusmodi occulto hæreticos obligauit ad hanc restitutionem faciendam. & grauissimum plane est, & valde acerbum talem persuadere obligationem.

Postremo rationi naturali aduersatur, ut idē sit actor & reus, & vt in se ipsum sententiam quis dicat; quod fiaret, si reus in conscientia obligaretur ad restituendum omnia bona sua fisco. plurimæ aliæ in hanc sententiam rationes afferri potuissent, quas gratia breuitatis omitto.

Argumenta vero quibus Alfonsus nititur persuadere sentētiam suam, libenter diluissem, nisi Iacobus Simancas de cath. inst. ti. 9. nu. 157. & multis seqnētibus abunde eis satisfecisset. Rursus, propterea libētius eo onere me libero, quoniam quidquid Alfonsus dicat; ab hac postrema sententia nullo pacto est recedendum.

Quando potissimum locum habeat nostra sentē tia.

Et præfata sentētia, quā sequimur, tunc potissimū vera est, quando hæreticus omnino occultus, est seu vere mentalis, qui sola cogitatione hæresim animo retinet, nec vllis signis exterioribus eam protulit: hunc enim pœna exteriorat & leges contra hæreticos latæ nō cōprehendunt in foro exteriori.

Idem sentias in eo, qui hæresim per signa manifestauit, nemo tamen audiuit: hunc diximus occultum per accidens: quamuis enim talis sit excommunicatus, non tamen tenebitur in conscientia bona sua fisco restituere.

Hoc ipsum asserendum est de hæretico emēdato, qui licet hæreses tenuerit, fraterne admonitus resipuit: hic enim ante cōdemnationē nō obligatur in cōscientia ad restituēda bona quæ possidet fisco: in his enim omnibus locū habēt superiores rationes.

An in cōscientia obligetur bona fisco restituere qui negat qd fateri debuit.

Maior tamē dubitatio est: An hæreticus negans in iudicio veritatem, quā fateri debebat (quia verbi gratia, erat semiplena probatio contra ipsum) et propterea fuit à pœna liberatus, obligetur in conscientia ad soluendam pœnam absque iudicis sententia. non patitur mea breuitas vt eam explicem, videndi interim Dominicus Sotus lib. 1. de iust. & iure q. 6. artic. 6. & lib. 4. q. 6. art. 4. dixi copiose apud Beatum Thomam 2. 2. q. 11. art. 3.

Sed

Sed accedamus iam ad quartã & vltima cõclusionẽ, circa quam occurrit grauissima controuersia de occupandis apprahendendis, seu adiudicandis, vel applicandis bonis confiscatis hæreticorũ. cuius rei cognitio cum nõ modo scitu iocunda sit, verum etiam vtilis & necessaria, ad dirimendas lites & controuersias sæpe incidentes, ideo breuiter & dilucide quantum in me fuerit, eam declarabo.

De confiscatione bonorum hæreticorum, quid ius ciuile disponat.

Ac primum quidem de iure ciuili de cõfiscatione bonorum hæreticorum in l. Manichæos C. de hæreticis: ita scriptum est: Quos bonorum etiam omnium publicatione persequimur. *hactenus ibi: An autem hæc confiscatio de iure ciuili fieret ipso iure, an vero per sententiam, tradit Philippus Probus in c. cum secundum leges. de hæret. lib. 6. in additionibus ad Ioannem Monachum.*

Cæterum in his bonis, quæ propter hæresim publicabãtur, nõ succedebat fiscus, si filij ipsorummet hæreticorũ catholici extarent, vt in prædicta l. Manichæos, constitutum erat his verbis: Sed nec filios hæredes eis existere, aut adire permittimus, nisi à paterna prauitate discesserint: *hæc ibi. idemscriptũ est in l. cognominus. C. de hæret. vbi amplius explicatur, quibus applicanda sint bona hæreticorum confiscata si filij catholici non adsint; nam liberis orthodoxis non existentibus, ad agnatos vel cognatos hæreticorum, orthodoxos tamen & catholicos, bona hæreticorum peruenire decernuntur: quòd si nec agnatio nec cognatio recta inueniãtur, tum res, & bona confiscata fisco principis sæcularis vindicantur, seu applicantur.*

Paulo post in Authent. vt cum de appell. cognos. §. Si quis de prædictis. hæc succedendi ratio præscripta fuit, cum contingeret patres esse catholicos, filios autem hæreticos; quoniam catholicis parentibus non succedũt filij nec alij propinqui hæreticis: nã Ecclesia ei succedit, si clericus fit; si vero laicus, succedit fiscus. hæc iuris dispositio breuiter refertur in Auth. Idẽ est de Nestorianis. *C. de hæret.*

Multis vero postea sæculis Federicus Imperator ad annos Domini M C C X X. lege lata, cuius initium est, Catharos. de confiscatione bonorum hæreticorum, ita constituit. Et omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, censentes vt bona talium confiscentur, nec ad hoc vlterius reuertantur; ita quòd filij eorum ad successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius æternam, quàm temporalem offendere maiestatem. *hactenus ibi. Hac lex inter litteras Apostolicas impressa est in fine huius operis. cuius etiam fragmentum refertur in Authent. Gazaros. C. de hæret. Atque hæc de iure ciuili circa hæc bona statuta fuisse scimus.*

Crimen hæresis mere est ecclesiasticũ, ratione cuius etiã laici iudicibus sæcularib. subijciuntur.

Nunc qu d à iure canonico & Papalibus cõstitutionibus sancitum sit, doceamus. Sed primum prę- fandũ est, quòd cũ hęresis crimen mere sit ecclesiasticũ, c. vt Inquisitionis. §. prohibemus. de hęretic. lib. 6. & ratione criminis ecclesiastici quilibet laici & sæculares, ecclesiasticorũ iudicũ legib. & iurisdictioni subijciantur. c. licet. de foro compet. vbi id notat glossa in verbo, Vacante imperio. *& communiter doctores, & Oldradus cõsil. 86. incip.* Quæritur *an Ecclesia. inde omnino consequitur, vt leges ecclesiasticæ circa hoc crimen, & circa ea, quæ ad eius punitionem spectant, disponentes, præualere debeant & vbique seruari. Quare cum confiscatio bonorum vna sit ex pœnis aduersus hæreticos latis, illud profecto de ea tenendum erit, quod à legibus & constitutionibus ecclesiasticis Papalibus fuerit constitutum, quibus obtemperandum erit à quibuscunque cupientibus ac re vera volentibus sacrosanctæ Romanę Ecclesiæ obedire.*

De bonis ergo hęreticorum confiscatis, ac de eorum diuisione, & applicatione per leges ecclesiasticas & constitutiones Papales diuersis temporibus, per diuersos summos Romanos Pontifices sequentia potissimum reperio constituta. Leges Pontificiæ quid disponãt de bonis hæreticorum confiscatis.

Innocẽtij iij. constitutio anno 1199. siue 1200.

Primum dominus Innocentius Papa III. anno Domini M C X C I X. siue MCC. Pontificatus sui anno secundo, apud Lateranũ octauo Kalend. Aprilis, constituit, vt bona hæreticorum confiscarentur, sicut per leges ciuiles iam fuerat constitutũ, & in terris Ecclesiæ applicarentur fisco Ecclesię, in terris vero Imperij fisco iudicis sæcularis; idque obseruari præcepit etiamsi hæretici filios haberent catholicos, qui non succedunt in bonis paternis, quemadmodũ de iure ciuili succedebant, sicut paulo antea demõstratũ est. Atque hoc cõstituit Innocentius in epistola quadã Decretali incip. Vergentis in senium. *directa clero, consulibus, & populo Viterbien. & habetur in eius Regesto lib. 2. ex qua desumitur fragmentũ relatũ in c. Vergentis. extra de hęret. quod Eymericus recitat in hac quæstio.*

Eadem bonorum confiscatio paucis postea annis, videlicet, anno Domini MCCXV. decreta fuit Concilio Lateranen. sub Innocentio III. c. 3. & refertur in cap. excommunicamus. el. 1. §. Damnati vero. extra de hęret. constituta tantum differentia inter bona hæreticorum laicorum, & clericorum, de qua ibi scriptum est his verbis: Ita quod bona huiusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscentur: si uero clerici, applicẽtur ecclesiis a quibus stipendia receperunt. *hęc ibi.*

Inde dominus Innocentius Papa Quartus, anno Domini MCCLII. Põtificatus sui anno nono, apud Perusium Idibus Maij, per constitutionem, cuius initium est: Ad extirpanda. *bona hæreticorum confiscata in tres partes diuidi iussit, & applicari eo modo, quo ibidem continetur in hæc verba:* Teneatur insuper Potestas seu rector omnia bona hęreticorum, quę per dictos officiales fuerint occupata seu inuenta, & condẽnationes pro his exactas diuidere tali modo: ut una pars deueniat in cõmune ciuitatis uel loci: Secunda in fauorem & expeditionem officij detur officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint: Tertia ponatur in aliquo tuto loco secũdum quod dictis diœcesano & inquisitoribus videbitur reseruanda & exponenda per consiliũ eorundem in fauorem fidei, & ad hęreticos extirpandos, non obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito aut condendo. *hactenus ibi.* Innocentij iiij. constitutio anno 1252.

Postea vero Alexander Papa IIII. qui Innocentio IIII. proxime successit in Põtificatu, anno Domini MCCLIX. Pontificatus sui anno quinto, secundo Kalend. Decemb. apud Anagniam per constitutionem Constitutio Alexãd. iiij. anno 12 9.

tionem similiter incipiẽ. Ad extirpanda. *similem fecit diuisionem bonorum confiscatorum propter hæresim, quæ cum Innocentiana constitutione & diuisione omnino conuenit.*

Alia Alexandri IIII. constitutio anno. 1260. *Idem Alexander IIII. anno Domini MCCLX. Pontificatus sui anno 6. octauo Kalend. Octobris, Genuæ per extrauagantem incipiẽ.* Discretioni uestræ. *cõcessit Inquisitorib. in Romana prouincia & administratione Beati Francisci, vt bona hæreticorum, & aliorum de quibus ibi, venderent, & primum ad opus Romanæ Ecclesiæ conseruarent, in hac verba:* Discretioni uestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, uendendi ac distribuendi libere bona hæreticorum, eorumque fautorum credentium, receptatorum, & defensorum publicata iam seu confiscata, & in posterum publicanda, & confiscanda, prout commisso uobis fidei negotio expedire uideritis, ita quòd eorum pretium ad opus Romanę Ecclesiæ conseruetur, necnon & contradictores super hoc per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescẽdi, plenam & liberam concedimus auctoritate pręsentium facultatem. *hæc ibi.*

Clementis IIII. cõstitutio an. 1265. *Ad hæc Clemens Papa IIII. qui proxime successit Alexãdro IIII. eandem illã trimembrẽ diuisionẽ fecit, anno Domini MCCLXV. apud Perusiũ Pontificatus sui anno primo, tertio nonas Nouẽb. per constitutionẽ incipien.* Ad extirpanda. *in ea tamen cõstitutione explicatius bona hec declarãtur, habet autẽ ita:* Teneatur insuper Potestas, Capitaneus, Consul, seu quiuis alius Rector, omnia bona hæreticorum, & receptatorum eorũ, quæ per dictos officiales fuerunt occupata, seu inuẽta, & condẽnationes pro his exactas: necnon & lignamina, lapides & tegulas domorum & turrium, quæ occasione hæresis destruentur: & bona tam mobilia, quam immobilia, quæ eadem occasione confiscabuntur, diuidere tali modo: Vna pars, &c.

Constitutio Bonifacij octaui anno 1295. *Iam Bonifacius Octauus ad annos Domini MCCXCV. parũ plus, per constitutionẽ suã relatã in c.* Cũ secũdũ leges. *de hæret. lib. 6. similiter declarauit atq; cõstituit, vt bona hęreticorũ ipso iure essẽt cõfiscata: vetuit tamẽ ne apprehẽderẽtur, seu occuparentur per dominos temporales, antequam per iudices legitimos ecclesiasticos super crimine hæresis esset pronuntiatum; eius. constitutionis verba ita habent:* Bona hæreticorum, (qui grauius, horribilius, ac detestabilius, quàm pędicti delinquunt) ipso iure de Fratrum nostrorum consilio decernimus cõfiscata. Cõfiscationis tamẽ huiusmodi executio, uel bonorum ipsorum occupatio fieri nõ debet per principes, aut alios dominos temporales (iuxta Gregorij Papę prædecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci, uel aliam personam ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata. *hactenus ibi.*

Constitutio Benedicti xj. anno 1303. *Benedictus XI. extrauaganti quadã incipiente:* Ex eo. *relata tit. de hæret. inter communes, directa Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, anno Domini MCCCIII. sexto nonas Martij Põtificatus sui anno primo apud Lateranũ, vt apparet ex originali, quod vidimus ĩ inquisitione Bononiẽ-*

A *si, constituit, ne Episcopi poscerẽt partẽ partis deputatæ officio Inquisitionis de bonis confiscatis, neue rationem exigerẽt ab Inquisitoribus, sed eam redderent Inquisitores cameræ Apostolicæ, aut alij prout in dicta extrauaganti continetur in hæc verba:* Rationem autem pidem diœcesani prouentuum obuenientium ex Inquisitionis officio à uobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine, uel mandato contrarijs non exposcant: Sed eam Cameræ nostræ uel alij, cui nos uel successores nostri Romani Pontifices mandauerimus reddendam, reddatis: quæ generaliter obseruari iubemus. *hactenus ibi.*

B *Sed ex his verbis iudicio nostro non potest certo colligi, bona hæreticorum confiscata, applicata, siue applicanda esse Cameræ Apostolicæ, sed hoc solum, videlicet, Inquisitores non teneri ad reddendam rationem Ordinarijs, siue Episcopis, qualiter scilicet expendant illam partem bonorum confiscatorum, quæ sancto officio applicatur, sed solum eam rationem reddendam esse Cameræ siue Præfecto Cameræ Apostolicæ, aut illi, cui id Romani Pontifices commiserint. quòd rationi est consentaneum: nam cum Inquisitor sit delegatus Papæ, & ob id in causa delegata Ordinario minime sit inferior, cap. sane lo. 2. extra de offic. iud. deleg. nõ est æquũ,* Inquisitiores cui teneãtur reddere rationem.

C *eum obligari ad reddendam rationem diœcesano de ea parte bonorum confiscatorum, quæ officio Inquisitionis applicatur.*

Clemẽtis V. constitutio anno 1306. *Post Benedictum Vndecimum Clemens V. circa annos Domini MCCCVI. in Cõcilio Viẽnẽsi (& refertur in Clemen. 2. de hæret.) vetuit in bona Ecclesiarũ ob delictũ Clericorũ confiscarentur in hæc verba:* Nec scienter attentent Ecclesiarum bona ob clericorum delictum prædicti occasione officij fisco etiam Ecclesiæ applicare. *hactenus ibi.*

Hæc sunt magis præcipua & insignia decreta tã Põtificia siue ecclesiastica, quàm Imperatoria, siue ciuilia, de bonis hæreticorũ confiscatis, & eorũ diui-

D *sione & applicatione loquentia, ex quibus redditur difficilis hæc cõtrouersia de diuidendis, seu applicãdis bona hæreticorũ confiscatis, aut confiscandis; & cum multorum insignium virorum ingenia in ea declarãda, elaborauerint, nondũ tamen constitit, quid inuiolabiliter tenendum esse videatur.*

Eymerici opinio. *Eymericus ergo, vt initio huius commentarij diximus, tum in hac, tum etiam in quæstione sequenti simpliciter affirmat, bona laicorum hæreticorum confiscata ad sæculares principes & dominos temporales pertinere. ad quam sententiam stabiliendam vbique vtitur decisione cap. Vergentis. extra de hæret.*

E Rolandi à Valle opinio. *Rolandus à Valle in præcitato consilio 8. lib. 3. postquã commemorauit multorũ de hac re opiniones, ita sentire videtur: bona hæreticorũ sæculariũ confiscata ad dominum temporalem spectant, per textum in cap. Vergentis. & in cap. excommunicamus el 1. §. Damnati. extra de hæret. & in cap. cum secundum leges. de hæretic. lib. 6. nisi certæ constitutiones Papales extarent in cõtrarium, per quas aliter disponeretur: nam tunc ita applicanda forent sicut per tales cõstitutionis caueretur. additque considerandum esse diligenter, an tales constitu-*

constitutiones sint certa & legitime publicatę, & an restringantur ad aliqua loca particularia, vel extendantur ad quascunq; prouincias: si enim hęc non reperiantur in talibus constitutionibus, tunc bona laicorum hęreticorum confiscata, domini tẽporalis fisco sunt applicanda iuxta dispositionem iuris in dicto cap. Vergentis. extra, de haret.

Illud item adiungit Rolandus, constitutiones has nunquam vsu fuisse receptas. & ob id nequaquam fore obseruandas. atque hoc in summa sentit Rolandus.

Bursati opinio.

Bursatus vero in pradicto consi. 43. nu. 43. vers. Quare cum ex supradictis. *hanc cõtrouersiam ita cõcludit: vbi adsunt decreta in specie cõcessa alicui ciuitati circa dicta bona disponẽtia, illa sunt omnino & inuiolabiliter obseruanda, omissa omni alia iuris & constitutionum dispositione: quòd si nulla talia decreta particularia reperiantur, tunc particularis loci consuetudo attendenda est, & iuxta eã bona confiscata sunt applicanda vel diuidenda. Sin autem nulla vel priuata decreta, vel consuetudo extent, tũc in terris Ecclesię Romana subiectis, dimidia bonorum confiscatorum Curię Romana, altera vero officio Inquisitionis applicanda est: in alijs autẽ terris imperij respectu Italię obseruanda est constitutio Innocentij Quarti, Alexandri Quarti, & Clementis Quarti de triplici bonorum diuisione, quam paulo: antea tradidimus, quoniã illę constitutiones ad terras Italia tantum fuerũt transmissę: Sed in locis extra Italiam, in quibus nec decreta particularia, nec consuetudines locales habentur, ius commune est seruandum, sicut à Rolando à Valle in dicto consi. 8. lib. 3. scriptum est. Et hęc est Bursati sententia.*

Ego vero, vt breuiter meã sententiã perferam, primum omniũ libenter subscribo horum virorum doctorum opinioni, quatenus dicunt constitutionibus Papalibus esse deferendum, si tales tamen constitutiones certę & legitimę reperiantur. cęterum non probo quod Rolandus à Valle in dicto consil. 8. lib. 3. nu. 34. ait, non esse faciendum fundamentum in dictis constitutionibus & extrauagantibus cum non appareant; nam pręterquam quòd frequẽter à doctoribus citantur in dicto cap. cum secundum leges. de hęret. lib. 6. eas viderunt Reuerendissimi domini Cardinales Inquisitores generales in vniuersa republica Christiana, vidimus & nos authẽticas & originales plumbeas, eorumdemque dominorum iussu in fine huius operis imprimendas curauimus: quamquam ergo non viderit Rolandus, non tamen decuit ita audacter eas in dubium reuocare. quare quantum ad hanc partem attinet, cessat nunc prorsus hęc controuersia de viribus seu valore & robore earum: & qui modo de illis dubitaret, de quailbet etiam certa alia re imprudenter, ne dicam impudenter, dubitare posset.

Rolandi dictum expenditur.

Ab hac minime probat Rolandus has constitutiones vnquam fuisse vsu receptas, & qua facilitate leuiter id dixit, seu verius effutiuit, eadem facilitate refellitur. certe ergo hoc scio iussisse Romanos Pontifices diligenter vt obseruarentur, & frequenter obseruatas fuisse credimus à catholicis populis à pręsentia Papę non longe distantibus.

A *Praterea non arbitror audiendũ aut recipiendũ id, quod in pręd icto consil. 43. lib. 1. nu. 52. & seq. Bursatus affirmat, videlicet, pręd ictas Innocentij Quarti, & Clementis Quarti, constitutiones, in quibus de triplici illa bonorũ diuisione agitur, locum tãtum habere, aut obseruandas esse in Italia, cum ad Inquisitores Italię solũ transmissę fuerint. hoc enim, si verum esset, facile possent infinitę prope Leges & Canones restringi vel ad certas prouincias, vel ad certas diœceses, & priuatas ciuitates, cũ sape legũ & canonũ conditores leges & constitutiones condentes vni vel pręsidi, vel iudici, vel pręfecto, vel primati, vel Patriarchę, vel*
B *Episcopo, vel Collegio, vel vniuersitati rescribant, vt notissimũ est legẽti titulos, siue inscriptiones legum, pręsertim Codicis, & Canonum, pręsertim in Decretalibus Romanorum Pontificum Epistolis.*

Bursati dictũ perpenditur.

Nec obstat si dicatur illa in corpus iuris esse relata, ac propterea ad omnes extẽdi et applicari: secus autem de nostris extrauagantibus, quę nõ sunt in corpore iuris clausę, quoniam respondetur nihil hoc impedire quo minus omnes obligent, cum nominatim & expreße cõstitutum sit, omnes constitutiones & extrauagantes contra hęreticã prauitatẽ editas, etiãsi in corpore iuris nõ contineantur, obseruandas esse c. vlti §. vlti. de hęret. lib. 6. Clem.
C *1. §. vlti. de hęret. ad quod est textus valde notandus in l. Arriani. §. cũctis quoq; legib. C. de haret.*

Extrauagantes de hæreticis loquẽtes, an vbiq; seruari debeãt.

Iam si verum esset quod Bursatus scribit, facile multa inquisitorum priuilegia fauore fidei cõceßa ruerent, aut in dubiũ reuocarentur, cum interdum inquisitorib. ordinis Fratrũ Pręd icatorum, interdum inquisitoribus ordinis Fratrum Minorum cõcedantur; quę profecto non respiciunt tantum inquisitores eius ordinis, sed cum in fauorem fidei concedantur, omnibus penitus Inquisitoribus competunt, cuiuscunque ordinis aut gradus existant. Quod recte annotauit Nicolaus Eymericus supra par. 2. qui postquam retulisset varias illas litteras
D *& extrauagãtes Apostolicas pro officio sancta Inquisitionis, dixit, omnia singula Apostolica priuilegia, quę in pręd ictis litteris Apostolicis inquisitoribus Aragonię conceduntur, haberi etiam & generaliter concedi per alias litteras omnibus & singulis quibuscunque inquisitoribus.*

Ad hęc, multa sunt capita & decreta in his extrauagãtib. Innocẽtij Quarti, & Clementis Quarti, (vt de his nũc cum Bursato agam) quę si quis dicat in Italia solum fore obseruanda, ridiculum procul dubio se pręebit, qualia illa sunt de capiendis & custodiendis hęreticis, aut deducendis, sicut inquisitorib. visum fuerit; de puniendis eisdem re-
E *lictis curię saculari per sęculares magistratus, & alia similia, quę quis audeat dicere extra Italiã nõ esse obseruãda, propterea quod solum ad Italię inquisitores illę extrauagantes fuerint destinatę?*

Propterea vero Romani tunc Pontifices ad inquisitores Italię rescripta illa transmiserunt, quoniam eo tempore in Italia frequentes erant inquisitores contra instantes hęreses Patarenorum, Catharorum, Leonistarum, & aliorum hęreticorum, qui maxime Italię partes infestabant, sopitis iam & extinctis aliquantulum haresibus Valden-

Cur Romani Pontifices multas extrauagantes direxerint Inquisitoribus Italiæ.

sium siue Pauperum de Lugduno, quas paulo antea sedes Apostolica per multorum insignium virorum, & præsertim Beati Dominici prædicationem in Gallia Narbonensi represserat, vt constat ex his quæ cum Eymerico diximus supra parte 2. quæst. 13. & alibi multis locis, quamobrem quæ tunc ad eos Inquisitores rescribentes statuebant, ab alijs quoque aliarum prouinciarum Inquisitoribus, si affuissent, obseruari volebant pij & prudentes Romani Pontifices: & ad Italiæ Inquisitores ideo tunc ea relata fuerunt, quia illi ea prouisione & constitutionibus maxime indigebant: quod si alibi eadem contingerent, idem ius ibi seruandum esset, vt in casu valde simili rectè scripsit Accursius in A *anthen. Cassa & irrita. in verbo,* Per totam Italiã. *C. de sacrosan. Eccl.*

Quod ꝑ Pōtificias extrauagantes sancitum est de bonis hæreticorum confiscati, vbique seruãdũ est.

Quare vt ad institutum reuertar, in locis etiam extra Italiam, in quibus per particularia seu priuata Pontificum decreta nihil constitutum extat de diuisione seu applicatione bonorum confiscatorum, quod ab Innocentio Quarto, Alexãdro Quarto, & Clemente Quarto, de triplici diuisione fuerat ordinatum, obseruandum crederem, & custodiendum tamquam legem vbique loquentem, & quoslibet, quibus competere potest obligantem.

Itaque omissa dispositione iuris antiqui, in c. Vergentis. extra, de hæret. dominus temporalis si in fauorem Sancti officij actu præstet ea, aut alia æquipollentia, aut maiora, aut similia illis, quæ per dictas constitutiones postulantur, tertiam bonorum confiscatorum partem habere poterit, aut etiam plus, si ita Papa concesserit, aut sciens permiserit.

Hinc consequitur rectè in Hispania, bona dãnatorũ de hæresi applicari fisco regio, vt testatur Couarruuias lib. 2. variar. resolut. ca. 9. nu. 12. & iustè posse applicari affirmat auctor repertorij Inquisitorum, in verbo, Diuisio bonorum. *circa finem.*

Rex Catholicus in Hispania abũde ꝑuidet Inquisitoribus.

quoniam Rex noster Catholicus non modo curam habet constituendi prætorium siue sapientissimum Senatum, qui in regia curia omnes causas potius Hispaniæ ad huius criminis punitionem pertinentes tractat, cui præest vnus ex magnis Hispaniæ præsulibus, verum etiã Inquisitorib. hæreticæ prauitatis, quos præsul ille auctoritate Pontificia constituit, ac mittit per totam Hispaniã ad extirpandam hæreticæ prauitatis labẽ, abunde subministrat expensas, & quæcunque necessaria, quæ si cæteri domini temporales abunde & sufficiẽter Inquisitoribus & eorum ministris præstarent, iustum quidem esset, vt de bonis conficatis participarent.

Domini temporales non ꝑ stãtes Inquisitoribus necessaria, an debeant participare de bonis cõfiscatis.

Cum autẽ in multis locis domini temporales nõ præstent Inquisitorib. illas impensas, nec actu, subeant illa onera & labores, aut alia his similia, quæ Innocẽtius Quartus, & Alexãd. Quartus, & Clemens Quartus, præstari iusserunt, equidẽ nõ video quo iure, quave ratione aut causa possint habere tertiã illam bonorũ confiscatorum partem, illis per eas cõstitutiones assignatã: neque enim ob aliã causam cõcessa eis fuisse videtur, nisi quia labores illos & onera subibant: quæ cum hodie regulariter non præstent, posquam onus non sustinent, commodum reportare non debent, quod & ratio naturalis & æquitas postulat. c. qui sentit. de regul. iuris. lib. 6. l. secundum naturam. ff. de regul. iuris.

Omnia bona cõfiscata applicari debẽt ad promotionem Sancti officij.

Quia vero si domini tẽporales bona hæreticorũ confiscata occuparent, facile posset contingere, vt idẽ non prouiderent abunde Inquisitorib. & eorũ ministris in omnibus necessarijs ad promotionem Sãcti officij, vnde res fidei nõ mediocriter lædi possent, proinde illud semper verissimum esse putaui, quod Ludouicus Bologninus grauis Iuriscõltus & multæ eruditionis consuluit, vt refert Tabiẽsis in Summa, verbo, hæret. §. 6. videlicet, omnia bona cõfiscata applicari debere ad promotionẽ & vtilitatem Sancti officij, sicut in Hispania data esse testatur Simãcas de catho. insti. tit. 9. de bonis hæreticorum. nu. 132. quamuis aliud scripserit Couarruuias B *lib. 2. variar. resolut. c. 9. nu. 12. vt paulo antea diximus, quod propterea omnino seruandum foret, quoniã hodie vt in Clemẽ. 1. de hæret. constitutum fuit inquisitores proprios habent carceres, familiam propriã, & proprios notarios & ministros, quibus maiori ex parte domini temporales nec alimenta, nec salariũ præbere solent. immo vero quandoque rogati nolunt quidquam persoluere: quinimmo si Inquisitor domini sæcularis satellites, aut apparitores, aut milites interdum petat pro negotijs fidei exequendis, reis capiẽdis, aut deducendis, id ea gẽs non aliter exequi vult, nisi ab Inquisitore satisfactionẽ & pretiũ impensi seruitij accipiat.*

Inquisitores nũc proprios habent carceres, & ministros.

C *Quod si quis consuetudinẽ mihi obijciat circa huiusmodi bona occupãda siue apprehendenda, respõdebo nõ facile putare me talem consuetudinem seruandum esse: nisi fuerit rationabilis & legitimẽ præscripta, cap. fin. extra, de consuetu. & nisi fuerit conformis iuribus & Papalibus constitutionibus. quoniam sæpe domini temporales de facto ea faciunt atque inuadunt, quæ de iure licite facere nõ possunt, & contra imbelles Inquisitores nõ difficulter obtinẽt quod in suis dominijs ac terris cupiunt & de facto possunt. quare nisi cõsuetudo habuerit qualitates, quas proxime dixi, suspecta merito & illicita haberi poterit, nec erit seruãda.*

Consuetudo circa bona cõfiscata occupanda an seruari debeat.

D *Et quamquam sentiam omnia hæc bona cõfiscata assignãda esse sanctæ Inquisitionis officio: ex causa tamen quandoq; aliter possunt impẽdi & applicari ad alios pios vsus, sicut ad impensas belli contra infideles, aut ad alias similes, & Reipublicæ Christianæ vtiles, quemadmodum tempore Catholicorum Regum Hispaniæ, Ferdinandi, & Isabellæ, magna pars bonorum ob hæresim confiscatorũ, applicata fuit bello, quod aduersus Sarracenos Granatenses gerebatur, vt testatur auctor Repertorij inquisitorum in verbo,* Diuisio bonorum. *Et hoc* E *modo accipi posset extrauagans illa Alexandri Quarti, quæ incipit:* Discretioni vestræ, *cuius seriem paulo antea retulimus, per quam iubet Papa inquisitoribus Romanæ prouinciæ & administrationis beati Francisci, vt bona hæreticorũ vendant, & pretium conferuent ad opus seu fabricam Romanæ Ecclesiæ. cessante vero rursus ea causa, officio inquisitionis sunt integre applicanda.*

Quid autem indicem de opinione illorũ, qui dicunt dimidiam partem bonorum confiscatorum attribuendam Cameræ Apostolicæ, & alteram dimidiam officio Inquisitionis, alibi explicaui. interim

videto

videto Tabiensem in summa, verbo, hæreticus. §. 6. Campegium apud Zanchinum c. 26. & Bursatum in dicto consi. 43 nu. 55 vers. Et quod hodie.

Ad Papam spectat disponere de bonis hæreticorum etiam laicorum cõfiscatis.

Neq; his quæ hactenus diximus, obstat si dicatur, nõ spectare ad Romanum Pontificẽ in terris sibi temporaliter non subiectis, disponere de rebus aut bonis hæreticorum laicorum, sed id totum ad dominos temporales pertinere; quoniam respondetur hoc falsum esse, ne dicam impium, & blasphemum; nã vt supra dicebamus, iudicare de hæreticis & pertinentibus ad eos, ad Ecclesiam spectat, cum sit hæresis crimen mere ecclesiasticum; quod autem bona eorum publicentur, inter pœnas hæreticorum numeratur: de hoc ergo standum est Pontificum & Ecclesiæ legibus.

Rursus occupatio bonorum accessorium est ad sententiam damnationis hæreticorũ, quod est principale, vt scribit Geminianus in cap. cum secundum leges. de hære. lib. 6. accessorium autem iuxta naturam principalis iudicatur, c. accessorium. de regul. iur. lib. 6. cũ itaque hoc crimen sit mere ecclesiasticum, cap. vt Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6. vbi prohibetur iudicibus sæcularibus, ne de eo quoquo modo cognoscant; inde fit, nec de bonis hæreticorum cognoscere debeant, aut illa occupare possint, sed id totum ad iudicium Ecclesiæ spectat. nec quicquam amplius de illis disponere poterant, quàm per ecclesiam eis fuerit concessum.

Ad hæc ex serie Pontificiarum constitutionum, quas suprà retulimus, satis constat Romanos Pontifices de bonis hæreticorum semper libere disposuisse, quod vtique non fecissent, nisi talem haberent potestatem.

Papa laicos quoslibet & principes peccãtes punire potest, & dignitatibus priuare.

Præterea Romanus Pontifex ratione latissimæ suæ iurisdictionis & potestatis, non solum potest coercere quoslibet laicos inferioris ordinis peccãtes sed etiam Principes, quos potest dignitatibus suis priuare, cap. ad abolendam. §. Statuimus. extra de hæret. tradit gloss. & Doctores, in dicto cap. Vergentis. de hæret. inde videmus ac scimus Papam priuare Reges suis regnis cap. alius. 15. quæst. 6. & docet copiose Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 2. cap. 114. poterit ergo eorum bona confiscare, & cui voluerit applicare.

Applicatio bonorum cõfiscatorũ fieri dêt Ecclesiæ cui facta fuit iniuria.

Quòd vero hæc applicatio bonorum confiscatorum Ecclesiæ fieri debeat; & potissimum ei tribunali & officio, quod in hæreticos animaduertit, rationi est valde consentaneum. cum enim hæretici Ecclesiam offendant, & eam insigni afficiant iniuria, eidem ipsa principaliter satisfaciendum est, vt notat Felynus in c. Vergentis. extra de hæret. pro quo facit illud Iacobi Butrigarij pronunciatum, in l. quicunque. C. de hæret. dicens; quòd vbicunque delictum est ecclesiasticum, & bona sunt publicanda ea debent applicari Ecclesiæ.

Rursus non obstat dicere, quòd si hæc bonorum applicatio deberet fieri Ecclesiæ, siue sancto officio Inquisitionis, facile posset contingere, quòd vbi esset multitudo hæreticorum, illis damnatis paulatim omnia bona deuenirent ad sanctum officium, & ita domini temporales grauiter læderentur, quoniam respondeo immo hinc oriri debere effectum contrarium, nam facile hoc non timebunt domini temporales, si studuerint ac operam dederint ne hæretici in suis terris libere agant, quos si extirpauerint, longe erunt ab hoc timore; sin autem secure agere permiserint indigni sunt, vt bona eorum confiscata ad eos deuoluantur.

An valeat statutum domini temporalis, disponentis de bonis hæreticorum confiscatis.

Postremo illud adiungam, quod à me aliquando quæsitum scio, an domini sæculares possint cõcedere statuta, quibus caueãt, qualiter diuidẽda vel applicãda sint bona hæreticorũ confiscata. & breuiter respõdeo, talia statuta facta absq; Romani Pontificis concessione, inualida esse, & penitus viribus carere, tamquam disponentia de re non spectante ad dominos temporales, sed potius ad Ecclesiam, vt constat ex superioribus. Quare si disponerent verbi gratia, ne Inquisitores bona confiscata, aut aliquam eorum partem haberent, aut vt nullo pacto de ijs sese intromittant, præterquam quod ita disponẽtes inualide constituunt, velut impeditores Sancti officij puniri possent, argumento textus in cap. statutum, el 1. cum ibi notatis per glossam, & Doctores, de hære. lib. 6. Quod si cõstituerent, vt vel omnia officio Inquisitionis tribuerentur, vel aliter seruatis Papalibus constitutionibus expenderentur, tunc de alia statuta quia Sancto officio fauerẽt, aut conformia forent iuri Pontificio, recipi possent.

Caueant tamen Inquisitores, ne dũ partes suas in hac causa tueri cupiunt, odiũ dominorum tẽporalium in se cõcitẽt, absque quorũ beneuolentia & fauore vix quandoque munus suum exercere possunt: quare cum de his magna fuerit controuersia; recte facient si supremum inquisitionis prætorium consuluerint; rectius verò facturos existimo principes & dominos sæculares, si Inquisitorũ partes fouerint, eisq; detulerint: nisi enim causa fidei in tuto sit, & hæreses extirpentur, regna & dominia nequeunt diutius in pace consistere, nec conseruari, vt copiose demonstraui lib. 2. de causis vnde hæreses oriuntur, & de remedijs quibus extirpantur.

Ex omnibus ergo supradictis apparet, quid de bonis confiscatis hæreticorum laicorum censendũ, ac disponendum videatur. Cæterum, quia cum de lucro captãdo agatur, scio futuros esse multos, quibus nostra hæc placita displicebunt; præsertim cũ homines facilius sequantur eorum doctorum opiniones & sententias, quæ suis votis & desiderijs fauent, quamuis sint contra veritatem, aut contra vtilitatem, honorem, & incrementum sacrosancti officij Inquisitionis, propterea cuperem omnino, vt sanctissimus dominus Papa, lege lata, Sanciret ac constitueret, quod omnino seruandum foret circa confiscatorum bonorum propter hæresim applicationem aut diuisionem, singulatim declarando omnem casum, qui incidere posset, & exprimendo, onera dominorum temporalium, si aliquã partem de bonis confiscatis habere vellent, vt ita tandem omnes controuersiæ componerentur, lites cessarent, & iurisperitorum responsa tacerent; quorum fortassis nonnulli humano affectu ducti, illis fauent à quibus temporale aliquod commodum vel acceperunt, vel accipere sperant.

Bona damnatorum de hæresi an pertineant ad Episcopos in locis vbi non sunt Apostolici Inquisitores.

Postremo ex prædictis videtur inferendum, in eis locis, in quibus non sunt adhuc Apostolici Inquisitores constituti, bona damnatorum de hæresi

applicanda esse fisco Episcopi diœcesani, qui causam fidei tractans hæreticos punit, non obstante quod Episcopus debeat suis stipendijs & impensis in hæreticos animaduertere, per extrauag. Ex eo. tit. de hæret. inter communes. Episcopus enim seu Prælatus diœcesanus fiscum habere dicitur, vt notat glossa in c. quia diuersitatem. extra de concessione præben. vbi id notant Ant. de Bur. nu. vlt. circa finem: & Ioãnes de Imola nu. 12. vers. et nota bene ex glossa. & alij quos refert Couarruuias lib. 2. variar. resolut. c. 9. nu. 11. vers. septimum aduertẽdum est. Cęterum hæc bona in vsus pios per Episcopum conuertenda essent nisi dicas ad fiscum Romanę Ecclesiæ pertinere, vt alibi indicauimus.

B

QVAESTIO CX.

An bona hęreticorum impœnitentium vel relapsorum confiscanda sint ab Episcopo & ab Inquisitore, &c.

Centesima decimo quæstio est; Vtrum Episcopus & Inquisitor bona laicorum hęreticorum impęnitentium, seu relapsorum, relictorum brachio sæculari, debeant eorum dominis condemnare, vel ipso facto, quo ut tales relinquuntur, sint de iure eorum dominis confiscata?

C

Respondemus, quòd confiscatio bonorum hæreticorum laicorum, vt dictum est supra quæstin. proxi. & patet c. Vergentis. extra de hęret. non est facienda per iudices ecclesiasticos, sed per Potestates & Principes temporales, licet possint cogi per ecclesiasticos iudices per censuram ecclesiasticam ut eam exequantur: quæ quidem facienda est per eosdem, cum aliqui hęretici iudicantur ut relapsi, & traduntur curię sęculari, ut patet in c. Vergẽtis. extra de hęret. & c. Super quibusdã. de verb. sign.

Hodie secus est per noua iura.

D

Et quia hęc quæstio indirectè pertinet ad Inquisitores, sed directè ad dominos temporales, ideo dimittatur.

COMMENT. CLIX.

In hac quæstione Eymericus in sua opinione persistit, videlicet bona hæreticorum laicorum confiscanda esse per potestates & principes sæculares, & eisdem etiam applicanda; de quo articulo quid mihi sentiendum videatur, abunde explicui super proxima præcedenti quæstione.

Illud hoc loco admonebo, quod rectè Eymericus obseruat, ex c. Vergentis. extra de hæret. nempe principes sæculares cogi posse per censuram ecclesiasticam, vt bonorum confiscationem exequantur. Equidem raro huic censuræ locum esse putarem, si bona confiscata essent applicanda dominis temporalibus; cum sponte cupiditate habendi ad illa apprehendẽda eos excitandos credam. Verum si cum officio Inquisitionis sunt applicanda, forte contingat hæredes, aut amicos, aut consanguineos eorum, quorum bona fuerũt confiscata, ea bona nolle restituere, cogendi sunt ad ea exhibenda per censuram

E

Qui detinẽt bona cõfiscata, ad ea exhibẽda & ecclesiastica cẽsura & vi cõpelli possunt.

A

ecclesiasticam, & si opus fuerit, vi compelli debent, etiam si opus fuerit, inuocato auxilio sæculari, argumento huius textus.

QVAESTIO CXI.

An propter hæresim maritorum dotes vxorum sint confiscandæ.

Centesima vndecima quæstio est: Vtrũ Episcopus & Inquisitor propter hæresim maritorum, dotes uxorum catholicarum debeant confiscare?

B

Respondemus, ut dictum est supra q. proximo, quòd interest Episcoporum, nec Inquisitorum, dominis temporalibus bona hæreticorum confiscare, sed ipso iure sunt confiscata.

An autem propter hęresim maritorum dotes vxorum catholicarum sint confiscatæ, dicendum est, ut in c. Decreuit, de hæret. lib. 6. vbi dicitur sic: Decreuit fęlicis recordationis Innocentius Papa quartus, quod propter hæresim maritorum vxorum catholicorum dotes non debeant confiscari. Quod intelligendum fore censemus, nisi forte mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hæreticos tunc sciebant.

Relat. supra pag. 106.

C

QVAESTIO CLX.

Potissima huius quæstionis conclusio est, Dotes vxorum ob hæresim maritorum non confiscari, nisi quando cum hæreticis scienter contrahunt matrimonium.

De hac materia differunt Zanchinus tract. de hæret. c. 25. nu. 4. Locatus in opere iudiciali, uerbo, pœna. nu. 9. vers. septimo vxores Carrerius tract. de hæret. nu. 141. vers. qui filij etiam. & nu. 169. vers. an autem liceat vxori. & seq. Palacius Rubius super lege Taurina 78. nu. 1. idem in tract. de regno Nauarræ par. 5. §. 5. vbi copiose explicat quando delictum mariti vxori noceat. Simãcas de catho. inst. ti. 9. nu. 66. & sequen. Ioannes Royas singulari 215. incip. Vxor hæretica.

D

Ratio vero huius conclusionis est, quoniam mulier scienter contrahens cum viro hæretico, errori eius cõsentire videtur, & hæretica putatur: vnde consequitur vt & dotem & dotis priuilegia amittat, de quibus in l. 1. ff. sol. mat. & in l. assiduis. C. qui potio. in pig. habeantur. authen. item priuilegium. C. de hær. Archidia. in c. 1. 4. q. 12. Baldus in rubr. de priuil. dot. late Balbus tract. de dote p. 11. membro 3. differentia 21. Ioan. Royas dicto singulari 215. glossa, Archidia. & Doctores communiter in c. decreuit. de hær. lib. 6. Repertoriũ Inquisitorũ verbo, mulieres. §. vlt. idem copiosius verbo, dotes.

Cur vxor nupta hęretico perdat dotẽ.

E

In hac tractatione sequẽtia sunt potissimũ obseruanda. Primum, si vxor a principio nesciuit, virum cui nubebat, hæreticum esse, etiamsi postea sciat, nõ admittit dotẽ: quoniam initiũ respicitur. ita glossa in dicto c. decreuit. de hęret. lib. 6. verbo, tunc. quã communiter practicati sequũtur: ignorare autẽ prę sumitur nisi probetur scire. l. verius. ff de probatio.

Nubens hæretico ignoranter non amittit dotẽ.

Sed

Sed mihi hoc amplius obseruandum videtur, si a principio ignorans cõtraxit, quamuis postea maritũ hæreticũ fuisse obligat, dotem non amittet, nisi & ipsa peccato eius deinceps consentiat: nam tunc eodem amittet, quoniam paria videntur a principio vel ex post facto delicto cõsentire: vbique enim peccatum adest, & eadem pœnæ ratio, quare idem ius statuetur. l. illud. ff. ad legem Aquiliam.

An vxor amittat dotẽ, si nõ reuelet maritum hæreticum.

Plus tãto dubitationis habet: An si vxor maritũ hæreticum, nouit, postquã cum eo cõtraxit, dotem amittat, si nõ reuelet iudicibus fidei; & qui tenent hæreticos indistincte esse reuelandos, fortassis dicerẽt in pœnã omissæ reuelationis priuilegium recuperandæ dotis amitti, sed verius est non amittere. Primum, quia ex omissa reuelatione nõ cõtrahitur hæresis, sed hæresis suspicio: pœna autẽ amittendæ dotis nõ videtur infligi ob solã quamcunque hæresis suspicionem, sed ob hæresim formalẽ: & hoc est benignius; & ita accipio textũ in dicto c. decreuit. de hæret. lib. 6 punietur ergo mitiori pœna extraordinariẽ: interdũ verò excusari poterit ob causas; quas tuli supra parte 2. super q. 53 §. at non videtur.

Huc spectãt quæ tradit Matthæus de Afflictis in consti. regni Siciliæ lib. 2. Rubrica 8. de vxorib. fori indic. quẽ sequitur Gigas tract. de crimine læsæ maiest. lib. 3. tit. de pœnis, quas incurrunt filij. q. 19. num. 2. quod si non denuntiat maritum suum rebellem Regi, excusatur propter arctissimam coniunctionem; quæ est inter virum & vxorem.

Vxor receptans maritũ hæreticũ qualiter puniatur.

Nam autem si vxor catholica receptet maritũ hæreticum, incidat in pœnas receptatorum, quæsitum est: & Albericus tract de statutis, par. 4. q. 7. non teneri pœna receptatorum asserit, & ita quandoque iudicatum commemorat, per textum in l. 1. C. de repud. ibi: non mutet uxoris affectionẽ: quia potius id amore viri & affectu maritali, quàm affectu criminis facere videtur. & hanc sententiam sequitur Gigas tract. de crimine læsæ maiestatis lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 20. nu. 2. neq; ab hac sententia puto recedendum, vt dixi supra par. 2. super quæst. 56. §. seu aliàs fauorem. cum seq.

Vxor à fisco dotem recuperat.

Sed in, vt rearctior, cum vxor dotẽ non amittat ob hæresim mariti (quod iustum est & rationi cõsonum, quia delicta suos debẽt tenere auctores. l. sancimus. C. de pœnis.) si bona mariti à fisco sint occupata, mulier dotem suam ab eo repetere poterit. l. 1. cum ibi notatis. C. de repud. tradit Baptista à sancto Blasio in tract. de priuil. dotalibus in priuilegio 146. sequitur Campegius tract. de dote 3. par. q. 23. & Hyerony. Gigas tract. de crimi. læsæ maiestatis lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. q. 18. nu. 6.

Qualiter intelligatur restituendã esse dotem.

Cum vero dicimus, dotẽ esse catholicæ vxori à fisco restituendã, eam intelligimus, quã vere maritus hæreticus ab vxore habuit, nõ illã quam in dotalibus instrumentis maritus se habuisse cõfitetur. l. 1. C. de dote cau. non numerata. l. si quis post hac. C. de bonis proscript. glossa & Doctores communiter in l. assiduis. C. qui potior. in pig. habeantur.

Non ergo sufficit vxori ad repetẽdã dotẽ a fisco, producere dotale instrumentum, nisi amplius per testes, vel fidẽ tabellionis, vel aliter, numerationem dotis viro factã legitime probauerit, vt efficaciter docuit Gabriel. Quemada in cõpendio quæstionum A de bonis confiscatis. q. 4. quod apertissimè probat textus in dicta l. si quis posthac. C. de bonis. proscripto. ibi: Dos etiam, non quæ aliquoties inaniter, dotalium instrumentorum tenore conscribitur, sed quam se corporaliter tradidisse docuerit, repræsentetur. hæc ibi.

Qualia bona cũ dote vxor recuperet marito damnato.

Ad hæc restituenda sunt vxori bona paraphernalia, & alia eiusdem propria, quocunque titulo quæsita: itẽ ea, quæ ab innoxio adhuc viro titulo donationis ante nuptias accepit, aut alijs quibusdã modis, quos explicat textus in dicta l. si quis posthac. C. de bonis proscripto. in hæc verba: Ea etiam quæ ab innoxio adhuc marito ante nuptias titulo do- B nationis acceperit, uel durante matrimonio largitione viri ad eam ante proscriptionem peruenerint, apud eam firmiter permaneant. hactenus ibi. Huc spectat textus in l. si ego. §. dotis. ff. de iure dot. & in l. 2. C. ne vxor pro marito.

His verbis comprehendas arrhas, & alia munuscula, quæ a sponso data sunt sponsæ osculis interuenientibus, cum primum copularentur: hæc enim non confiscantur, quia pudicitiæ præmio cedunt: hæc ergo à fisco repetenda erunt.

Quæ accepit vxor à cõsanguineis mariti hæretici nõ perdit ob illius hæresim.

Neque propter hæresim mariti perdit vxor, quæ dono accipit à consanguineis eiusdem mariti, nisi nominatim dictũ, qui donauit vxori, dictum sit vt C marito acquirantur, vt optime scripsit Palacius Rubius in rubr. de donatio. inter virũ & vxorem §. 45. quem sequitur Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 76. quod & mihi magnopere probatur: quia hoc casu contemplatione vxoris, non intuitu viri factæ videntur huiusmodi donationes. quod tũc maxime verum erit, cum res dono datæ eiusmodi sunt natura, vt potius vxori, quàm viro competant.

Acquisitum cõstante matrimonio, an fisco adiudicetur, vel q. d. vxori detur.

Illa mihi postrema difficultas hic est diluenda. An id quod matrimonio constante acquisitum est, debeat fisco adiudicari, cum maritus cõmittit crimen hæresis; an uero & sua lucri pars vna cũ dote vxori sit restituenda: & omissis multis, verior sen- D tentia & mitior est (à qua non recederem si iudex in tali lite futurus essem) suam partem lucri cum dote vxori restituendam esse. Primum hoc benignitas suadet & æquitas. deinde non est rationi consonum, vt bona lucrata ex parte vxoris non committentis delictũ fisco cedant. l. ob maritorũ. C. ne vxor pro marito. Postremo hoc communi vero recipiunt viri insignes. Palacius Rubius in rubr. de donatio. inter virum & vxo. Gabriel Quemada in compendio quæstionum de bonis & confiscatis. q. 6. quos sequitur Simancas de catho. instit. tit. 9. nu. 71. cætera huc spectantia ab alijs sint petenda: nobis magis necessaria frequentiora retulisse sit satis.

E

QVÆSTIO CXII.

De confiscatione bonorum clericorum hæreticorum.

Centesima duodecima quæstio est: Vtrum bona hæreticorum clericorum impœnitentium, vel relapsorum, sint ipso facto, cum tales esse quantur bra-

chio sæculari, ecclesijs vnde illa habuerunt, seu episcopo confiscata.

Respondemus, quòd bona laicorum confiscantur dominis temporalibus, & si sunt domini tempora les prælati, eis applicantur: si sæculares, sæcularibus dominis confiscantur, non per ecclesiam, sed per curiam sæcularem, ut in c. Vergentis. de hæresi.

Bona vero clericorum applicantur ecclesijs, à quibus stipendia habuerunt, ut patet in cap. Excommunicamus itaque, in prin. ubi dicitur sic: Dānati vero præsentibus sæcularibus potestatibus, aut eorū balliuis relinquātur animaduersione debita puniendi, clerici à prius à suis ordinibus degradatis: ita quod bona huiusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscentur: si vero clerici, applicentur ecclesijs, à quibus stipendia receperunt.

Relat. supra pag. 101.

Est tamen considerandū, quòd de huiusmodi materia habetur in c. Nolentes, de hæret. in Cle. ubi dicitur de Inquisitoribus sic: Nec scienter attentent, ecclesiarum bona ob clericorum delictū prædicti occasione officij fisco etiam Ecclesiæ applicare. Quod si secus in his, uel eorum altero fecerint, excommunicationis sententiæ eos subiacere decernimus ipso facto.

Supra pag. 113.

COMMENT. CLXI.

Ex tota serie huius quæstionis non obscure colliguntur tria axiomata.

Sūma totius quæstionis.

Primum est. Bona laicorum hæreticorum applicantur dominis temporalibus, siue tales domini sint sæculares, siue sint prælati, quos contingat habere iurisdictionem temporalem.

Alterum est. Bona hæreticorum clericorum applicantur ecclesiis, a quibus habuerunt stipendia.

Postremum est: Bona ecclesiarum, quæ à clericis hæreticis possidentur, ob delictu clericorum non esse applicanda etiam fisco Ecclesiæ.

De prima assertione nihil nūc est à nobis dicēdū, cum in præcedentib. satis abūde docuerimus, Eymericū vetera iura secutum vbique sentire, bona laicorum hæreticorū & cōfiscari per principes laicos & occupari, cum tamen hodie res aliter habeat.

Alterum ergo axioma nunc est in primis declarandum, in quo Eymericus apertissime sentire videtur, bona clerici hæretici, quæ ex Ecclesia vel respectu eius acquisiuit, confiscari non posse, nec a quoquam iudice occupari; sed illi Ecclesiæ, cuius contemplatione ea habuit, esse applicanda.

Bona clericorum hæreticorū cui applicanda.

Hæc vero Eymerici sentētia aperto iure nititur. in c. Excommunicamus 1. § 1. de hæret. quo textu vtitur hic auctor. tenet glossa ibidem verbo, stipendia. Collectarius & alij. Ancharanus in c. cum secū dum leges. de hæret. lib. 6. & Conradus Brunus lib. 5. de hæret. c. 6. Felynus in cap. Vergentis. de hæret. Cardinalis in Clemen. 2. de hæret. q. 6. versi. Inquisitoribus, Repertorium Inquisitorum verbo, confiscatio. §. bona clericorum. Bernard. Diaz in pract. crimi. Can. c. 106. & alij quos prudens omitto.

Quòd autē planius & apertius hæc percipiātur, obseruādum hoc mihi in primis videtur, à clericis tria potissimū genera bonorū posse possideri. Quædam, quæ sunt ipsius Ecclesiæ, vt possessiones, domus, prædia, & similia, super quibus sæpe clerici habent fundatos fructus & redditus, quos percipiunt, & de quibus aluntur. & in his nulla dubitatio est, quòd confiscari nequeant propter ipsorum delicta, sed ecclesiis ipsis quarum erāt, penitus relinquuntur ac de his bonis videtur loqui textus in Clement. nolentes. de hæret. quo vtitur in hac quæstione Eymericus in tertio axiomate, quia delictū ministrorum non debet ecclesiæ præiudicare: neque æquum est vt eius bona minuantur propter eorum facinora, vt ait Repertorium Inquisitorum verbo, confiscatio. §. an bona. idem Simancas de catho. instit. tit. 9. num. 88 & copiose Sotus lib. 10. de iusti. & iure. q. 4. artic. 3.

Tria bonorū genera possidētur à clericis.

Bona Ecclesiæ ab hæreticis possessa non confiscantur.

Alia sunt bona, quæ ipsi clerici possidēt & percipiunt ex bonis & beneficijs ecclesiæ, vt sunt fructus & redditus ecclesiasticorum beneficiorum: & in his consistit tota difficultas, an propter hæresim ipsorum confiscari queant. quia tamen in hac re obscurissime loquuntur nostri, rursus distinguere oportet, an clerici possideant beneficia curam animarū habētia, quales sunt episcopi, et alij rectores inferiores; an vero simpliciter sint beneficiati.

Bona clericorū ex fructibus beneficiorū, an possint cōfiscari.

Si curam animarum habeāt, cum non omnes fructus perceptos faciant suos, consequitur vt confiscari nequeāt, sed vel ad Ecclesiam illam, à qua eos perceperunt, vel ad Cameram Apostolicam spectabunt. nam cum huiusmodi fructus ratione administrationis, & curæ animarum sint in vsus pauperum & in cultum diuinum, & in necessitates ministrorum eius ecclesiæ cui seruiunt expēdendi, nullum super his dominum habent, vt tradit beatus Thomas 2. 2. quæst. 185. artic. 7. & late Sotus lib. 10. de iustitia & iure. q. 4. artic. 3. quos sequitur Couarruuias in c. cum in officijs. de testam.

Dixi, cum non omnes fructus perceptos faciant suos: *quoniam in illa fructuum portione, quæ per canones episcopis, & alijs animarum rectoribus est deputata ad suam & suorum sustentationem cap. de redditibus. 12. quæstio 2. cum verum dominium videantur habere, vt videntur iudicare Thomas & Sotus proxime citatis locis, videtur fieri posse confiscatio, vt latius ex sequentibus apparebit; quoniam de hac portione idem videtur iudicandum, quod de fructibus perceptis à simpliciter beneficiatis mox dicemus.*

Quòd si clerici, qui fructus & redditus ecclesiasticorū beneficiorum percipiunt, simpliciter beneficiati sint: tunc si verū dominium eorū nācīscantur, vt vult Ioānes Maior lib. 4. sentent. distinct. 24. quæst. 20. & Gabriel distinct. 15 quæstio. 8. & Syluester in Summa verbo, clericus 4. & Corneus cōsilio 314. lib. 3. Couarruuias in dicto cap. cum in officijs. de testamen. Ludouicus Bologninus in additione ad consilium Ioannis de Anania 87. incipi. Circa dubium. & Sotus lib. 10. de iustit. & iure. quæstio. 4 articu. 3. & alij, siue si quid ex his acquirant clerici, & labantur in hæresim, poterunt non ecclesiis a quibus stipendia habuerunt, sed sacro inquisitionis officio per Inquisitores confiscari, & applicari, ita Simancas de cathol. instit. titu. 9. nu. 90. vbi adducit in hac sententiam multos ex auctoribus præcitatis.

Bona clericorū hæreticorū ex fructibus beneficiorū suscepta posse cōfiscari qui dicant.

Idem

Idem indiciũ est in bonis acquisitis ex quotidianis distributionibus ecclesiatici beneficij, si earum verum dominium acquisitum censeri debet habẽti beneficium, & eas percipienti: quod videtur posse colligi non obscure ex textu in cap. vnico. de cleri. non residen. lib. 6. vbi Dominicus. sequitur Barbatia in cap. fin. de peculio cleri. Decius consi. 280. Parisius cõs. 33. incipien. In Ecclesia *. volum. 4. Sotus lib. 10. de iusti. & iure quaest. 4. art. 3. concl. 3. Couarruuias in dicto c. cum in officijs. de testamen. nu. 4. constat enim has distributiones à canonibus ecclesiae ministris concedi ob illud ministerium, quod altari, aut diuino cultui impendunt.*

Clericis si de bonis acquisitis ex fructibus beneficiorum teneantur, an ideo ea confiscari possit.

Quemadmodum ergo in his bonis clericorum ac- B *quisitis ex redditibus, fructibus, & quotidianis distributionibus, si verum eorum dominium habent, succederent illi, quos ipsi haeredes sibi legitime instituissent, aut in eisdem intestati decedentes de recepta prouinciae cõsuetudine successores haberent, parentes, fratres, caeterosque cognatos, (talem enim consuetudinem valere multi viri doctissimi testantur, quos refert Couarruuias in dicto c. cum in officijs. de testamen. nu. 9.) eodem modo si committant crimẽ haeresis, videtur illis posse succedere officium Inquisitionis, cui inquisitores huiusmodi bona confiscabunt.*

Verum, quoniam nondum mihi constat, an plene C *sit derogatum vbique dispositioni textus in dicto c. excommunicamus 1. §. 1. quo vtitur in hac quaestione auctor, quo cauetur vt bona clericorum damnatorum de haeresi applicetur ecclesiis, a quibus stipendia habuerunt; ideo non auderem facile in contrarium proferre sententiam: sed crederem in hoc standum esse prouinciarum consuetudini, aut in nostro casu consulendum supremum Senatum sanctae & vniuersalis Inquisitionis Romanae.*

An clericis redeuntibus, pecuniariae poenitentiae, imponi possint.

Ex praedictis tamen hoc consequi videtur, vt clericis redeuntibus, quamuis non habeant patrimonium, dummodo habeant fructus beneficiorum, possint imponi poenitentiae pecuniariae, si in fructibus D *beneficiorum habeant dominium, quamuis Repertorium Inquisitorum uerbo, clericus. § an clericis. contrarium velit. & dixi plenius supra in hac 3. parte super quaest. 103. §. de clericis.*

Bona clericorum haereticorũ proprie cõfiscari possunt.

Postremo, quaedã sunt clericorum bona, quae non habuerunt ab ecclesia praedictis modis sed a parẽtibus, amicis, consanguineis, uel etiã ex propria industria compararunt, vt ex aliquo honesto exercitio, seu officio, vt verbi gratia, ingenuas artes profitendo: & in his minor est dubitatio: constat enim ob haeresim eorum confiscari posse. Oldradus consi. 17. incipiente: Thema tale est. *Paulus Castrensis consi. 154. Guilielmus Benedictus in repetitio. cap. Raynutius. de testamen. verbo, & vxorem. nume. 140.* E *Couarruuias lib. 2. varia. resolutio. cap. 9. num. 12. Repertorium Inquisitorum verbo, confiscatio. §. bona clericorum. & alij quos refert & sequitur Simancas de cathol. institut. titu. 9. nu: 92. nemo enim dubitat, eos in his verum dominium habere, sunt namque eorum propria bona, vt ait B. Thomas 2. 2. quaest. 185. artic. 7.*

Bona feudalia clericorũ haereticorũ non confiscãtur.

Quod si clericus bona feudalia habeat, ea nõ cõfiscãtur, sed ad directos dominos reuertũtur, sicut è A *alibi plenius scripsimus. & tradunt Hostiensis in c. excommunicamus. de haereti. §. moneantur. & Speculator titu. de feudis. versicu quadragesimo quaeritur. nu. 62. disputat late Albericus in libro de statutis 3. parte quaestio. 7. & Hieronymus Gigas tracta. de crimine laesae maiestatis lib. 2. titu. de poenis committentium crimen lesae maiestati, quaest. 5. ubi aduersas de hac quaestione opiniones eleganter conciliat.*

An fiscus succedat in feudum damnati quoad vsũfructum, dãnato viuẽte.

Mihi quandoque nõ displicebat sententia eorũ qui dicunt, quòd quamuis bona feudalia non transeant in fiscum per generalem bonorum confiscationem, sed quòd reuertantur, vel dominos proprios B *bonorum feudalium, vel transferantur in eos, qui iure feudi successuri forent, tamen viuente ipso condemnato, qui feudum tenebat, fiscus succedet in feudum quod vsumfructum; eo vero mortuo in feudo succedent qui iure succedere possunt. And. de Isernia in c. 1. §. praeterea titu. quae sit prima causa beneficij amittendi. & §. denique. eodem titu. quem refert & sequitur Gigas tracta. de crimine laesae maiestatis lib. 2. titu de poenis comm. crimi. laesae maistatis. quaest. 5. nu. 4. & 7. & hoc intelligo in feudis possessis tam a laicis, quàm a clericis damnatis de haeresi. Sed in contrarium facit, quia cum hoc casu feudum aperiri dicatur, pleno iure videtur ad priorem seu directum dominum pertinere.* C

Idẽ locũ habet in bonis restitutioni subiectis & vinculatis.

Id ipsum quod de bonis feudalibus proxime dixi, locum haber existimo in bonis restitutioni subiectis: ea enim non publicentur ob haeresim possidentium, sed ei restituenda sunt, cui post aliquod tempus relinquenda, seu restituenda erant. Gabriel Quemada, in compendio quaestionum de bonis confiscatis. quaestio. 17. & Simanca de cathol. institutio. titu. 9. nume. 93.

Num autem viuente damnato in his etiam bonis fiscus habeat vsumfructum, disputat praecitato loco Quemada: & Alexander consilio 23. incipiẽte: Opportune consideratis. *vbi concludit statim* D *substitutum admitti, non expectata morte naturali eius qui damnatus fuit de haeresi. vide l. Statius Florus. §. Cornelio Faelici. ff. de iure fisci. vbi Doctores hoc communiter adnotare solent. sed de his omnibus plenissime dißeruit Ludouicus Molina Iureconsultus Hispanus lib. 4. cap. 11. de Hispanorum primogenijs.*

De bonis emphitenticarijs quid sẽtiendum.

De bonis emphyteuticarijs quid sit sentiendum tradit Bernardinus Diaz in pract. crimi. cano, cap. 106. & copiose Hieronymus Gigas tracta. de crimine laesae maiestatis lib. 2. titu. de poenis committentium crimen laesae maiestatis, quaest. 6. copiose Oldradus consil. 17. incipiente: Thema tale est. *Zabarella in Clement. 2. de haer. §. Inquisitoribus. quaestio. 7. Ancharanus in c. cum secundum leges. de haereti. libro 6. Ioannes Andraeas in additio. ad Speculat. titu. de feudis. Alexander in l si finita. ff. de damno infecto. & alijs multis locis, quibus adde Gabrielem à Quemada in compendio quaestionum in materia fiscali, quaestio. 11. & 12.* E

De iure patronatus ecclesiastico similiter quaesitũ est, an bonis haeretici publicatis, ad fiscum pertineat. de quo articulo vide Ioannem de Imola in Clement. pastoralis. de senten. & re indic. Zabarellam

in

in Clemen.2.de iure patronat.§.1.q.8. Archidiacononum in cap. filijs.16.quæst.7.& alijs multis locis, quibus adde Simancam de catho.institut.tit.9.nu.95.& sequ. & Lambertinum tract.de iure patronatus lib.3,quæst.8.principali,ubi per multos articulos rem hanc prosequitur.

DE POENIS HAERETICORUM, credentium, receptatorum, fautorum, & defensorum.

QVAESTIO CXIII.

De priuatione dignitatum, honorũ, beneficiorum ecclesiasticorum, & publicorum officiorum, quæ propter hæresim infligitur.

Centesima tertiadecima quæstio est: Vtrum Inquisitor cum Episcopo, uel eius Vicario possit priuare, seu priuatos, nunciare hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ac illorum filios & nepotes, dignitatibus, personatibus, & omnibus honoribus & beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis quibuscunque?

Relat. supra pag.108. Respondemus quòd sic, iuxta c. Vt commissi. §.priuandi.de hæret.lib.6.ubi sic dicitur: Priuandi præterea uel priuatos nunciandi dignitatibus, ac alijs beneficijs ecclesiasticis dyœcesanorum, uel eis absentibus uicariorum suorum consilio & officijs publicis, ac honoribus quibuscunque, eosdem hæreticos credentes, receptatores, & defensores ipsorum, eorumque filios, & nepotes, plenam concedimus facultatem. Sunt autẽ diœcesani in priuando tales, uel nuntiando priuatos beneficijs & huiusmodi, requirendi: nisi forte constaret legitimè, quòd ijdem scienter huiusmodi personis, eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potius à suo iudice puniendos.

Dignitatib. & officijs publicis & c. priuatis sũt hæretici.

Supra pag. 120. Eadem uerba habentur in litteris Apostolicis, Clementis, Alexandri, & Vrbani sij. Piç cunctis, §.priuandi præterea.

Considerandum uero, quòd hæc intelliguntur de prędictis, si impęnitentes extiterint, non autem si pęnitentes, ut patet c. Statutum fęlicis.de hæret. lib.6.& patebit statim.q.115.

COMMENT. CLXII.

Absoluta vna pœna, quæ ob crimen hęresis infligitur, videlicet confiscatio bonorum; nunc alteram aggreditur, quæ est priuatio dignitatum, officiorum publicorum, & ecclesiasticorum beneficiorum, quam incurrunt non modo hæretici, sed etiam filij eorum.

A *Ex hac autem quæstione tres potissimum colliguntur assertiones.* Quæstionis summa.

Prima est: Inquisitor cum Episcopo, vel eius Vicario priuare debet, seu priuatos denunciare beneficijs ecclesiasticis & dignitatibus hęreticos & eorum fautores, defensores, receptores & eorum filios; item beneficijs plublicis.

Altera est: Tunc vero ad hanc pœnam infligendam seu potius declarandam non vacantur Episcopi, quando ipsi malo animo talibus beneficia ecclesiastica contulerunt; nam Episcopi ob id delictum puniendi sunt à suis iudicibus.

Tertia et vltima assertio est: Hęc pœna priuatio
B *nis non habet locum in pœnitentibus & conuersis.*

Circa primam assertionem notãdum est id quod breuiter docuimus supra in hoc 3.parte commentario 8.nu.54.§.idcirco nos, videlicet, quòd cum hæretici, fautores, & cæteri huiusmodi priuandi sunt beneficijs ecclasiasticis, consilium Episcopi requirere debet Inquisitor, quamuis non teneatur expectare consensum, vt videtur posse deduci ex textu in c.ut commissi.de hæret.libro.6: at secus est cum priuandi sunt officijs sæcularibus; quia tunc solus Inquisitor id facere potest. ita glossa in dicto c. vt commissi.deberet.lib.6. in uerbo, honoribus. rationem diuersitatis pulchre ostẽdit prædicta glossa in
C *dicto c. vt cõmissi.verbo, honoribus, adde Lambertinum de iure patronatus lib.2.par. prima arti.6. nouæ quæstionis principalis.* Cum Inquisitor priuat beneficijs ecclesiasticis. Episcopi cõsilium requirat.

Quamquam autem hæc summo iure vera sint, possintq́; absque vllo vel iuris vel Episcopi præiudicio exerceri ab Inquisitoribus; tutius tamen est & decentius, vt etiam in priuatione sæcularium officiorum & dignitatum Episcopi consensus adhibeatur, iuxta ea quæ tradidimus supra in hac 3. p. super q.48.& series contextus in dicto cap. vt commissi. satis indicare videtur in priuatione vtrorũ que Episcopi consensum esse adhibendum: & hæc
D *sententia securior est, quam etiam non obscure sequi videtur hoc loco Eymericus, vt constat ex initio quæstionis, & ex modo quo eam proponit.* Idem faciat cum priuat beneficius sæcularibus

Et quamuis verum sit ex dispositione c. vt commissi.de hæret.lib.6.solum Inquisitorem posse priuare hæreticos officijs publicis siue sæcularibus, at hodie per clemen.1.de hæret.§ propter quod.dicendum videtur id per se solum non posse facere, & huius sententiæ esse videntur Ioannes And. Geminianus, & Francbus, in prædicto c. vt commissi. dũ aiunt de hac re hodie dicẽdum esse iuxta notata in Clemen. 1.de hær. quasi velint nunc non posse solũ Inquisitorem priuare officijs sęcularibus per illa
E *verba dictæ Clement.* Aut ad sententiam procedere contra eos Episcopus sine Inquisitore, aut Inquisitor sine Episcopo diœcesano, &c. non ualebit, *quod ipsum annotat Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum verbo, Inquisitor. §.19.*

Illa vero est huius loci non postponenda difficultas: An hæratici, & credentes, fautores, defensores, & receptatores sint suis beneficijs ipso iure priuati, an potius debeant priuari per sententiam. in hac controuersia tota obscuritas consistit in illis verbis textus in dicto c. vt commissi. videlicet. Priuandi præterea, uel priuatos nuntiandi. Hæretici an ipso iure sint suis beneficijs

At primum quidem ipso iure priuati videntur hæretici, & credentes, suis beneficijs (nam de alijs mox dicemus) c. quo iure. distinct. 8. vbi id aduotat glossa Geminianus, & Præpositus, & Ioannes Andræas & alij in dicto c. vt commissi. de hæret. lib. 6. vbi prædicta verba, priuandi, vel priuatos denuntiandi, *expositiue accipienda admonet, idest, priuatos denuntiandi. adduntque in sententijs hac etiam ratione loquēdi uti oportere Inquisitores. eandem opinionem profitentur Abbas in c. inter dilectos. & Felynus in c. 2. de rescript. & alij quos refert Bernardinus Diaz in pract. crim. cano. c. 106. Ad hæc sicuti ipso iure sunt infames. excommunicati, &c. perinde ipso quoque iure videri possunt suis beneficijs priuati.*

Alfonsi Castri opinio.

Sed Alfonsus Castrus lib. 2. c. 9. de iusta hæret. punitio. putat hæreticos ipso iure non incurrere priuationem officij aut beneficij suscepti, sed solum postquam ad illam priuationē fuerint a iudice condemnati. Alfonsum sequitur etiam Simancas de catho. institut. ti. 46. nu. 72. addens in hanc sententiā rationes multas. Primum, quia semper sententia saltem declaratoria necessaria est: tum quia frustra requirendi essent Episcopi ad beneficiorum priuationem, si clerici ipso iure priuati forent, & sententia iudicum necessaria non esset.

Hæretici ipso iure sunt priuati suis beneficijs.

Mihi tamen paulo diligentius rem contemplanti, veterum sententia verior videtur, videlicet, hæreticos ipso iure priuatos esse beneficijs ecclesiasticis a die commissi criminis & illam dictionem, vel, positam in dicto c. vt commissi. de hæret. lib. 6. ibi. priuandi, vel priuatos denuntiandi, *expositiue omnino accipienda esse, pro, idest, vt optime voluit ibidem Ioan. And. & alij, quos paulo antea citaui.*

Quòd si nolis expositiue accipere, sed ita, vt dictio, priuandi, *referatur ad hæreticorum fautores, receptatores, & defensores: dictio vero,* priuatos denuntiandi, *ad ipsos hæreticos, vt exponit Couarruuias lib. 2. varia. resolut. c. 8. nu. 4. adhuc apertissime consequitur, hæreticos ipso iure suis beneficijs esse priuatos.*

Pij V. Pont. Max. constitutio de beneficijs hęreticorū vacantibus.

Postremo, quidquid sit de iure vetere, iure tamē nouo nullo pacto negare possumus, quin hæretici sint ipso iure à die commissi criminis suis beneficijs priuati: nam Pius V. Pont. Max. rescripto quodam incip. Cum ex Apostolatus. *quod est impressum inter litteras Apostolicas in fine huius operis. vniuersa beneficia cuiuscunque generis fuerint, & vbicunque vacantia, propter hæresis crimen a quocunque commissum, ordinationi & dispensationi sedis Apostolicæ reseruauit: nam dum ait, vacantia beneficia ob hæresis crimen sedis Apostolicæ ordinationi reseruari, apertissime supponit, ipso iure ob crimen hęresis commissum vacare, et ob id hæreticos ipso etiam iure illis priuari.*

Huc quoque accedit id decretum, cuius meminit locatus in fine operis iudicialis impres. Romæ anno M D L X X. pag. 475. quo cautum aßerit, quod cum hæreticorum beneficia vacent à die commissi criminis, si ea resignentur, nullum ius acquiritur resignatarijs; quia videlicet, hæretici omne suum ius amiserunt: ideoque sunt sedis Apostolicæ conditioni reseruata.

Itaque cum in sententijs, illi qui reuertuntur ab heresi, declarentur hæretici fuisse, & incidiße in omnes pœnas à iure in hæreticos statutas, vt communis nunc obseruat sacri tribunalis vsus, vt videri etiam potest apud Locatum in fine operis iudicialis impresso Romæ anno MDLXX, pag. 499. & alibi docuimus; efficitur plane, hæreticos saltem iure nouo ob prędictam dispositionem à die commissi criminis suis beneficijs esse priuatos. neque ab hac sententia putarem vllo pacto fore recedendum, quam oportuit recentiores animaduertisse.

Non obstant rationes in contarium allatę; nam primum hæretici non priuantur per sentētiam Episcopi aut Inquisitoris suis beneficijs, sed solum priuati declerantur. Præterea, ideo consensus Episcopi requiritur: quoniam declarare aliquem hæreticum fuisse, & in pœnas a iure statutas incidisse, magnum quiddam est, & ob id oportet Episcopi requirere consensum, vt alibi plene diximus.

De hæreticorum uero receptatoribus, defensoribus, & fautoribus, minor est difficultas: constat enim eos non esse ipso iure priuatos beneficijs obtentis, sed per sententiam fore priuandos. c. Excommunicamus 1. §. credentes. de hæret. ibi: Si uero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. *tradit Couarruuias lib. 2. varia. resolut. c. 8. nu. 4. & alij quos in re aperta omitto.* Hæreticorū fautores, &c. non sunt beneficijs priuati, sed priuandi.

Secunda vero assertio magnam habet æquitatem, vt Episcopus conferens scienter hæreticis, aut hæreticorum fautoribus & similibus beneficium; priuilegium suum, de quo hic agitur, iuste amittat: quia (vt optime scripsit ibi glossa) vnde venit pœna, non datur præmium. Pœna Episcopi cōferētis hæreticis beneficia.

Episcopus præterea scienter conferens hæreticis ecclesiastica beneficia, sicut fautor hæreticorum puniri debet, vt docent Archidiaconus, Ioannes Andræas, Geminianus, & alij in dicto cap. vt commissi. de hæret. lib. 6. quos sequitur Cæsar Lambertinus lib. 2. de iure patronatus, parte 1. art. 6. nonæ quæstionis principalis.

Ad hæc, collatio beneficij facta hæretico, fautori & similibus, ipso iure est nulla. ita Lambertinus præcitato loco, vbi adducit alios in hanc sententiam. vnde consequitur, vt omnes fructus inde percepti restitui debeant tamquā inique & iniuste accepti: nullum enim habet ius legitimum ad fructus percipiendos Alfonsus Castrus libro 2. de iusta hæret. punit. cap. 9. Collatio beneficij facta hæretico est nulla.

Nec modo Episcopus conferens scienter hæreticis beneficia, fautor est hæreticorum, sed etiam illi, qui scienter præsentant aliquem, quem sciunt esse hæreticum, vt optime scripsit Lambertinus, loco proxime citato. de cæteris fautoribus dixi plene supra parte 2. super q. 53. Præsentans hæreticū ad beneficium, fautor hæreticorum est.

Quis autem sit legitimus iudex Episcopi conferentis hæreticis ecclesiastica beneficia, quæsitum est: & Archidiaconus in dicto c. ut commissi. à Metropolitano in concilio existente puniendum arbitratur, idem Ioannes And. & alij. Quis puniat Episcopū cōferentem hęreticis beneficia.

Sed Dominicus & Franchus ita putant, si actus collationis scienter factus per Episcopū non facit eam haberi pro heretico, sed aliter delinquere; tūc punietur per Metropolitanum. c. vt litigantes. de offic.

offic. ord. quòd si actus collationis scienter factus A *per Episcopum, facit eum haberi pro hæretico: tunc quo ad cognitionẽ dicitur suus iudex Metropolitanus in synodo existens, sed quo ad punitionem erit Papa, secundum glossam in c. Inquisitores. de hæretic. lib. 6.*

Nos vero quamquam non ignoremus posse quandoque contingere, vt Episcopus non habeatur pro hæretico conferendo beneficia alicui hæretico, cum possit contingere, vt conferat beneficia consanguineis uel amicis, non tamquam hæreticis, sed tamquam cõsanguineis, vel amicis; quia tamen ex hoc actu vehementem contrahit hæresis suspicionem, oporteat eos, hæreticos extirpare, non fouere, aut B *beneficijs ditare, tutius esse credimus in hac causa, vt suus iudex legitimus sit Romanus Pontifex, iuxta c. Inquisitores. de hær. lib. 6. itaque in hoc casu uel Inquisitores, vel coepiscopi, uel Metropolitanus, rem summo Pontifici denunciabunt, vt is quid facto opus sit, statuat, iuxta dispositionem dicti cap. Inquisitores. & hoc puto esse congruentius Episcopali dignitati, & negocio, de quo agitur.*

Hodie contra Episcopos & alios quoslibet prælatos hæreticos vel de hæresi diffamatos, aut suspectos Reuerendissimi Domini Cardinales Inquisitores generales in vniuersa republica Christiana, procedere possunt per extrauagantem Pij Papæ IIII. C *incip.* Romanus Pontifex *quæ in fine operis est impressa inter litteras Apostolicas.*

Iam tandem circa tertiam Eymerici assertionẽ non modica occurrit difficultas, dum ait, prædictam pœnam priuationis beneficiorum non habere locum in pœnitentibus & conuersis: quæ assertio, si de filijs hæreticorum conuersorum accipiatur, nullam videtur habere difficultatem, vt super quæst. 115. dicemus: si autem intelligatur de hæreticis ipsis, anceps mihi videtur controuersia: nam quamuis non essent ipso iure suis beneficijs priuati, contra quàm paulo ante docuerimus, omnino tamen videntur priuandi: nam vt cętera omittam, in con D *cilio Eliberino cap. 51. ita scriptum est.* Ex omni hęresi qui ad nos fideles venerit, minime est ad clerum promouendus, vel si qui sunt in præteritum ordinati, sine dubio deponentur. *hæc ibi. confert textus in cap. 1. de hæretic. lib. 6.*

Heretici redeuntes an sint beneficijs priuãdi.

Cum uero dicitur simpliciter, deponentur, *in perpetuum significatur fieri depositio. glossa notabilis in c. primo 50 distinctio. vbi notat Dominicus tradit Barnardinus Diaz in pract. crimi. cano. cap. 127. in principio.*

Huc spectant multa, quæ commemorat Conradus Brunus lib. 3. de hæret. cap. 7. hæc eadem secutus Iacobus Simancas de cathol. institutio. tit. 47. E *num. 76. dixit, clericos ad Ecclesiam redeuntes post alias pœnitentias deponendos esse, saltem degradatione verbali, qua suspenduntur ab exercitio suorum ordinum.*

Archidiaconi opinio.

Archidiaconus in cap. ut commissi. de hæret. lib. 6. quem sequitur ibidem Ioannes Andr. dicit, quod si clericus sit paratus corrigi, & redire ad vnitatem Ecclesiæ, deponi non debet, seu dignitatibus suis priuari. cap. nunc autem. in glos. sed videtur. in fine. 21. distinctio.

A *Sed Dominicus, quem videtur sequi Philippus Francus in dicto c. vt commissi de hær. lib. 6. circa finem, dicebat, quòd tunc clericus rediens ad fidem recuperat beneficia, quando redit ante sententiam, quòd si post sententiam conuertatur, non recuperat nisi ex dispensatione, vt notatur in c. diligentia. de electio. tenet glos. 23. q. 7. in summa.*

Dominici & aliorum opinio.

Nos vero in hac re, omissis tam obscuris et incertis sententijs, subsequentia consideranda putamus. multum refert intelligere cuius conditionis sit clericus, qui ab hæresi reuertitur, ad hoc vt sua beneficia & pristinas dignitates, quibus ipso iure ob hæresim priuatus fuit, obtineat, seu vt apertius lo- B *quar, ad ea restituatur; aut enim Episcopus est, seu prælatus alius, aut rector inferior, qui curam animarum gerit: aut alijs aliàs præest, quales sunt Abbates, & Monachorum prælati: aut denique sunt simpliciter beneficiati, religiosi priuati, nullam habentes administrationem.*

Cõsiderãda in priuandis clericis suis beneficijs.

De Episcopis seu prælatis alijs maioribus nullum nostrum consilium est, quia cum horum causæ in materia fidei non cognoscantur per priuatos Inquisitores, sed per summum Romanum Põtificem. c. Inquisitores. de hæret. lib. 6. Pontifex viderit, an & quando expediat tales ad suas pristinas restituere dignitates.

Quid de Episcopis.

C *Si sint inferiores rectores animarum, & religionum præfecti, videndum est an subditos corruperint, vel contra peccatum eorum occultum fuerit, ipsique seipsos detulerint: nam si subditos sibi infecerint, quamuis humiliter conuertantur, nullo modo videntur restituendi ad suas pristinas dignitates & beneficia; sin autem nulli nocuerint, & se ipsos detulerint, mitius est cum illis agendum: verum cum his quid agere oporteat, nõ facile deliberent priuati Inquisitores, sed supremum Senatum consulant. hoc enim tutius est & conuenientius.*

Quid in rectoribus animarum.

Iam si simpliciter fuerint religiosi, aut clerici, & sponte reuersi fuerint, mitissime tractari debẽt, D *& facilius possunt ad sua restitui beneficia, sed ad tempus, si Episcopo & Inquisitori videatur suspendi possunt ab ordinum exercitio. Zanchinus tract. de hæret c. 16. nu. 9 circa finem.*

Quòd si post deprehensionem tardius & post multas admonitiones reuertantur, ad officia & beneficia, nõ tam facile debent restitui immo verbaliter degradati in Monasteriũ conijcientur ad agẽdã condignam pęnitentiam. nec facile debent habilitari in posterum ad aliqua beneficia obtinenda.

Quid in simpliciter beneficiatis.

Restituere autem clericos, qui fuerunt hæretici, ad beneficia, quæ antequam essent hæretici possidebant ad solum Papam spectat, cum constet ex E *superioribus beneficia ob hæresim ipso iure vacare, & dispositioni sedis Apostolicæ reseruari.*

Beneficia vero eorum, qui tantum fuerunt de hæresi suspecti vel diffamati ipso iure non uacant cæterum, tales pro qualitate criminum illis quandoque per sententiam priuari possunt, ut ex supradictis constat.

Num autem dispensari possit, aut debeat cum illi qui dum hæresim commiserunt in minoribus ordinibus erant constituti, vt ad alios qui supersunt, promoueantur, breuiter est hoc loco indicandum.

An hæretici sint irregulares, & peracta pęnitentia promoueri possint.

Ac

Ac primum quidem hoc constituendum est quòd quisquis est, vel fuit hæreticus, irregularis est etiã si conuersus & admissus ad gremium Ecclesiæ pœnitentiam peregerit. Speculat. titu. de dispensatione. §. iuxta. & videtur probare textus in cap. conuenientibus. 1. quæst. 7. & in cap. inter sollicitudines. extra, de purgat. cano,

Præterea is qui reuertitur ab hæresi, post peractam pœnitentiam dispensari potest post aliquod tempus, vt in susceptis ordinibus administret, sed non vt ad superiores ascendat: quod si nullum ordinem habeat, vlterius ordinari non debet. nec ad primam quidem tonsuram. cap. saluberrimum. 1. quæstio. 7. tenent beatus Antonius tracta. de censuris, cap. 100. Syluester in summa, verbo, irregularitas. q. 5. & Maiolus lib. 5. de irregularitate, cap. 46. quo loco addit hæc omnia locum habere in fauoribus, defensoribus, auxiliatoribus, & cæteris huiusmodi, de quibus alibi copiose diximus.

De schismaticis quid sentiam iam explicui supra parte 2. super q. 48. de schismaticis. §. cognitu dignum est. & seq.

Quamquam autem hæc ita se habeant, si tamẽ urgens necessitas, aut euidẽs Ecclesiæ vtilitas id exposcat non modo in susceptis ordinibus administrandis poterunt tolerari omnes supradicti, sed etiam ad vlteriores, & ad sacerdotia seu beneficia ecclesiastica promoueri, c. conuenientibus. 1. q. 7. & docet late Conradus Brunus lib. 3. de hær. c. 7.

Postremo quis cum supradictis dispensare possit, quæsitum est. & Maiolus lib. 5. c. 46. de irregular. & Syluester in summa, in verbo, irregularitas. q. 5. rectè sentiunt, dum aiunt solum Romanum Pontificem super hac irregularitate dispensare. eiusdem sententiæ non obscure esse videtur Eymericus infra q. 126 & Zanchinus tract. de hæret. cap. 38. neque ab his vllo pacto dissentio, neque aliud omnino dicendum, aut faciendum censeo. iure ergo ordinarie nec Episcopus, nec Inquisitor possunt super hac irregularitate dispensare.

Num autem ex priuilegio Clementis VII. incipien. Cum sicut. relatum inter litteras Apostolicas in fine huius operis, Inquisitores hæretica prauitatis dispensare possint super hac irregularitates, dixi infra super dicta q. 116.

QVAESTIO CIIII.

De extensione dictæ priuationis ad posteros hæreticum.

Centesima quartadecima quæstio est; Vtrum per Episcopum & Inquisitorem hęretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores, & ipsorumque filij usque ad secundam generationẽ, omni beneficio ecclesiastico & officijs publicis sint priuandi, siue ipso iure sint priuati?

Respondemus, quòd sunt priuati usque ad secundam generationem, ut patet in cap. Quicunque. §. hęret. de hæretic. lib. 6. vbi sic dicitur. Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filij usque ad secundam generationem ad nullum ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Relat. supra pa. 3. 104.

Eadem uerba habentur in litteris Apostolicis Alexandri iiij. Nouerit. §. hæretici.

COMMENT. CLXIII.

A

Qvamuis Eymericus generalẽ proponat quæstionem de priuatione beneficiorum, fautorum, & cæterorum, eorumque filiorum ab omni officio & beneficio: nihilominus ex responsione intelligimus de priuatione filiorum solum agere: nam de hæreticis & fautoribus, ac cæteris quid sentiat superiori quæstione agit.

B

In hac breui quæstiuncula vnum ponit axioma, videlicet, Filios hæreticorum, credentium, fautorum, & aliorum huiusmodi, inhabiles fieri ad obtinenda officia qualibet publica, & ecclesiastica beneficia vsque ad secundam generationem. hoc enim mihi significare videntur illa verba: Respondemus quod sunt priuati, *id est, sunt inhabiles effecti: & hoc crederem esse Eymerici institutum, vt constat ex serie textus quem citat.*

Filij hæreticorum fautorum, & aliorum similiũ inhabiles ad beneficia.

C

Ac primum multis rationibus iustissime inductum videri potest, vt filij hæreticorum, fautorum & cæterorum similium etiam catholici a publicis officijs et ecclesiasticis beneficijs arceantur. Primũ, quia infames sunt, cum paterna infamia eos afficiat: Deinde quoniam in odium paterni sceleris visum est non modo animaduertere in ipsos sceleratos, sed etiam in progeniem damnatorum. cap. vergentis. de hæretic. Denique vt parentes à tanto crimine patrando auocentur, in filios eorum leges quandoq; sæuiunt; sæpe enim cõtingit vt parentes magis filiorum pœna quam propria terreantur ob vehementissimum amoris affectum, quem erga filios

Cur filij inhabitẽtur ob parẽtũ peccata.

D

gerunt. l. isti quidem. ff. de eo quod met. cau. omitto hic multa consulto, quæ fusius traduntur a nostris, dum disputant, an iustum sit filios ob parentum delicta puniri, de quo videto pre cæteris Alfonsum Castrum lib. 2. cap. 10. de iusta hæret. punitio.

Sed in primis illud est quærendum cum agitur de affligendis & inhabilitandis filijs ob delicta paterna, de quibus filijs intelligatur, unde legitimis tantum, an vero etiam de cæteris ex quocunque susceptis amplexu.

An filij illegitimi Inhabilitentur ob patris delictum.

Sunt enim filiorum genera plura; quidam enim sunt legitimi, alij naturales tantum, alij spurij, alij adulterini seu incestuosi, seu sacrilegi, de quibus

Varia filiorũ genera.

E

extat elegans liber multa eruditione refertus Illustrissimi Cardinalis Paleoti viri integerrimi doctissimi, & vitæ sanctitate clari, nobisque multis nominibus colendi, cui titulus factus est, De nothis & spurijs. *In quo plenissime tradita sunt quæcunque ad materiam horum filiorum spectant.*

Eorundem meminit Accursius. §. verbo, naturales. Inst. de adoptio. glos. in c. liberi. 32. q. 4. Host. in Sum. ti. qui filij sint legitimi. §. 1. Cassaneus ad consuetudines Ducatus Burgũdiæ, in rubrica, Des successions des bastardz. *nu. 3. vers. & aduerte, et alij.*

In

Filij illegitimi inhabiles.

In hac quæstione, vt vno verbo dicam, nulla fere lis est: conueniunt enim interpretes, filios quocunque modo illegitimos, pœnis in hæreticorum filios latis p ecti, ita Petrus de Ancharano Archidiaconus, & Ioannes And. in cap. statutum, el secundo. de hæret. lib. 6. quos sequuntur ibidem Franchus, & alij communiter. Zanchinus tract. de hæret. cap. 28. num. 13. & alij.

Horum plane sententia vera est, nam sic illegitimi non punirentur ob delictum parentum, melior esset illegitimorum, quàm legitimorum conditio; & maius priuilegium haberet luxuria, quàm castitas, quod est absurdum.

An filij ante delictū procreati inhabilitentur.

Illud præterea quæsitum est, Nunquid hæc pœna inhabilitationis ad officia et beneficia ob crimen paternum, eos solum filios afficiat, qui post patris delictum procreati seu geniti sunt; an vero eos etiam omnes complectatur, qui quocunque tempore geniti natique sunt, etiam antequam parentes delictum committerent.

Qui dixerint filios ante delictum natos nō inhabilitari.

Et filios antea genitos & natos, quam parentes delictum læsæ maiestatis committerent, non comprehendi his pœnis voluerunt Calderinus consi 3. tit. de hæret. Cynus in dicta l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestat. Præpositus in cap. quo iure distin. 8. & pauci quidam alij, quos refert & sequitur Simancas de catho. instit. titu. 29. nu 23. & seq. vbi hanc sententiam multis adstruere conatur, id etiã lege Hispana nominatim cautum scio partita. 2. ti. 27. l. 6. circa finem ibi: Pero non se entiende de los yerros que ouiessen fecho, ante que eran nas de los que despues fiziessen, &c.

Filios ante delictum natos etiā inhabilitari, verior sententia.

Omissis tamen rationibus, quibus hæc sententia probari potest, quæ non valde vrgent, verior, securior, & vsu receptior est aduersa sententia, quam & numero & auctoritate longe superioribus maiores Doctores sequuntur. Albericus & Salycetus in dicta l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiest. glossa in c. si quis cum militibus. 6. q. 1. verbo, filij. Palacius Rubius in tractatu de regno Nauarræ p. 5. §. 8. uersic. quarta obiectio. Angelus tracta de malefic. verbo, Che hai tradito la tua pattia *Couarruuias lib. 2. varia. resol. c. 8. nu. 5. versic. quarto solet pro Calderino. Antonius Gomez to. 3. varia. resol. cap. 2. nu. 16. versic. sed bis non obstantibus. Gondissaluus tracta de hæret. q. 23. num. 5. Alfonsus Castrus lib. 1. cap. 7 de potestate legis pœnalis. uersic. & primo infero. idem lib. 2. capit. vlt de iusta hæret. punitio. uersic. de hac tamen re. Ioannes Platea in §. publica autem. instit. de publicis iudi. num. 27. versic. item habet locum. Repertorium Inquisitorum verbo, filij. §. sed quæro. Petrus de Bellapertica in dicta l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiestat. Hieronymus Gigas tracta. de crimine læsæ maiestat. lib. 3. tit. de pœnis, quas filij incurrunt. quæstio. 5. vbi hanc vocat communem opinionem Gregorius Lopez in regiam l. 2. ti. 2. p. 7 Claudius Seyssellus in l. si quis id quod ff. de iurisdict. omn. iudicum. & alij quos esset longum recensere.*

Rationes quibus probatur posterior sententia.

Nec desunt viuæ quidem & efficacissimæ rationes, quibus hæc sententia validissime probatur. Primum, quia textus in dicta l. quisquis. § filij C. ad l. Iuliam maiestat. & in cap. statutum. & in c.

A *quicunque. §. hæretic. de hæretic. libro 6. indistincte loquuntur de materia inhabilitationis, & punitionis, seu priuationis hæreticorum, & filiorum eorum. sunt ergo indistincte intelligendi. l. 1 §. generaliter. ff. de legat. præstandis. l. 3. ff. de officio præsid. l de pretio ff. de publica. in rem actio. vbi glossa & doctores.*

Rursus, hæc ratio fortissima mihi videtur, cui commode non potest responderi. pœna enim, quæ ob peccatum parentis descendit in filios, ideo imposita est, ut parentes à peccando auertantur, & ceteris timor incutiatur. ita fatentur multi ex præcitatis, sed præ ceteris tradit singulariter glos. extrau.

B *Ioan. XXII. de pœnis. § filij eius. verbo, quomodolibet. & Alfonsus Cast. lib. 1. c. 7. de potestate legis pœnalis. corollario primo. & lib 2. cap. vlt. de iusta hæret. punit. hoc autem ratio tam reperitur in filijs ante delictum natis & procreatis, quàm in postea natis & genitis, cum vtrosque parentes æqualiter diligant. consequitur ergo necessario, vt in omnes indistincte huiusmodi pœnę discendant.*

Præterea sicut rescribit Zabarella in c. in quibusdam, extra de pœnis. versi. quæro, an filij hac pœna inhabilitationis puniuntur filij hæreticorū non quia peccauerunt, sed quia filij sunt; hoc autem tā conuenis natis ante delictum, quàm post delictum

C *pro creatis: omnes ergo sunt pariter inhabiles.*

Postremo, huic solæ rationi, quam mox subiungā, non facile respondebunt assertores contrariæ opinionis. In cap. statutum. el 2. de hæretic. lib. 6 apertissime cauetur, quòd filij, & nepotes illorum hæreticorum in supradictis pœnis comprehendantur, quorum parentes tales esse, vel tales etiam decessisse probantur. ergo satis esse videtur, quòd parentes decesserint hæretici; unde consequitur apertissime constitutionem de filijs quoque natis ante hæresim loqui, cum post mortem patris, aut in articulo mortis ab eo generari nequeant.

Ob has rationes nunquam dubitaui huic senten-

D *tiæ subscribere, nec crederem ab ea recedendum esse, & in consulendo, & in iudicando. itaque filij hæreticorum quicunque illi fuerint, siue legitimi, siue illegitimi, siue nati ante delictum, siue postea, & infames erunt, & inhabiles ad qualibet officia, & beneficia, ob delicta parentum.*

An filij hæreticorū priuētur beneficijs habitis ante patris delictum.

Anceps tamen & ardua quæstio est: An filij hæreticorum non modo efficiantur inhabiles ad officia & beneficia de nouo assequenda; verum etiam ipso iure priuentur illis, quæ iā habebant, cum pater crimen commisit, aut saltem per sententiam veniant omnino priuandi.

Seuera inter pretum antiquorum opinio.

E *In hac quæstione prima pars primū erit dirimēda, An videlicet, filij ipso iure sint priuati beneficijs obtentis, quo tēpore parentes crimen committerent læsæ maiestatis diuinæ. In quo articulo bifariā inuenio sentire Doctores: veteres .n. vno cōsensu asserunt, filios & nepotes hæreticorū fautorum & similiū non modo fieri inhabiles ad officia & beneficia in posterū obtinenda; verū ēs ipso iure priuari omnibus illis; quæ iam obtinebant, quo tempore crimen parentes cōmitterent. ita Ioannes Audr. in cap. vt commissi. de hæret. lib. 6. & ibidem Geminianus in §. priuandi. num. 4. Henricus Boich*

in cap. vergentis.colum.4.de hær. & ibidem Ioannes Auauia num.12. vbi concludit in crimine hæresis filium alicuius hæretici clericum beneficio ecclesiastico obtento ipso iure priuatum. idem asserit Præpositus in cap.fatis peruersum.56.distin. Imola in l. in insulam. in princip. ff. soluto matrim. Hieronymus Gigas tractatu de crimine læsæ maiestatis lib.3.titu.de pœnis,quas filij incurrunt. quæstio.11.num.3. idem denique videtur tenere Palacius Rubius tractatu de regno Nauarræ parte 5.§. 8. & fortassis hoc ipsum videri potest voluisse Eymericus in hac quæstione, dum proposita difficultati, an filij hæreticorum, & cæt. priuandi sint, siue ipso iure sint priuati,respondens ait:respondemus, quòd sunt priuati.

Argumentũ antiquorum. *Supradicti autem Doctores ad hanc sententiam adstruendam potissimum vtuntur textu in cap. fœlicis.§.quòd si quis.de pœnis.libro 6.ex quo patet, filios percutientis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, ipso iure priuari beneficijs, quæ tempore commissi criminis obtinebant: manifestum est autem crimen illud multo minus, ac leuius esse, quàm crimen hæresis,cum longe sit maius diuinam, quàm humanam lædere maiestatem. cap. vergentis. de hæret.*

Quid dixerint filios hæreticorum habitis beneficijs non priuari. *Sententiam superiori oppositam, nempe, filios hæreticorum & fautorum non priuari ipso iure beneficys obtentis,quo tempore parentes crimen cõmitterent: sed tantum inhabiles reddi ad obtinenda post crimen commissum, tenent Repertorium Inquisitorum verbo,filij.§.supradictum est. versic. sed salua meliori deliberatione.eandem sententiam nullis mutatis sequitur Goudissaluus tract. de hær. q.23.num.Couarruuias lib.2.variar. resolut. cap. 8.num.4. idem tenere videtur Montaluus in legibus septipartitis.l.4.par.7.tit.26.& alij,quos præcitato loco Couarruuias.*

Ego uero quamuis aliàs fuerim in libris de pœnis hæreticorum secutus priorem sententiam in odium hæreticorum,& tanti criminis punitionem, quæ si vsquam aliàs hoc maxime tempore locum esset habitura, ob effrenem & impudentem hæreticorum audaciam,qui vix pœnis vllis resipiscunt;nihilominus tamen visum est mihi nunc penitus sententiam mutare:nam præterquam quòd hæc sententia benignior est, & vsu recepta, validioribus etiam rationibus nititur quàm prima.

Rões qbus probatur filios hæretico rum habitis beneficijs nõ priuati. *Ac primum quidem nusquam iure cautum reperitur, vt filij hæreticorum & fautorum etiam beneficijs obtentis priuentur, quo tempore parentes damnantur:quare cum hoc sit pœnale,extendi non debet,sed potius restringi, vt probant iura vulgaria,& textus in c. odia.de reg.iur.lib.6.*

Rursus,textus in c. quicunque.§.hæretici.de hæret.lib.6.solum videtur excludere filios hæreticorum ab obtinendis beneficijs,dum ait: Ipsorumque filij usque ad secundam generationem,ad nullum ecclesiasticum beneficium seu officium publicum assumantur. *hæc ibi: verbum autem illud : assumantur,nullo modo potest dici quòd inducat priuationem obtentorum ipso iure,cum sit futuri temporis,vt nostri communiter obseruant.*

A *Postremo,quoniam regulariter qui inhabilis efficitur ad obtinenda beneficia, obtentis non priuatur,vt dicit glossa singularis in Clemen. 1.§.ipsius. de pœnis.quam sequuntur Zabarella, Imola,& Bonifacius Vitallinus num.54.& alij.*

Et quamquam iure canonico fortassis nõ inepte defendi possit,hæreticos,credentes,fautores,& cæteros huiusmodi inhabiles effectos ad obtinenda beneficia, obtentis etiam ipso iure priuari, de quo quid sentiam dixi supra super quæstione proxime præcedenti. §. illa vero est. & seq. at non hoc putarem habere locum in filijs. hi enim quamuis ob alterius culpam inhabiles efficiantur ad obtinenda beneficia, non tamen videntur ullo modo B *priuari obtentis: quam ob rem parentibus damnatis velut hæreticis, aut fautoribus, aut defensoribus, vel similibus,filij beneficia, quæ iam obtinebant quo tempore pater crimen commisit,non amittunt:& hæc mihi sententia de iure verior videtur.*

Non obstat textus in dicto cap. fœlicis.§.quòd si quis. de pœnis. lib.6.sæpe enim respub. minora crimina varijs ex causis maioribus pœnis insequitur ob euitandam delinquendi audaciam. ita Couarruuias libro 2.variar.resolut.cap.8.num.4. Ad hæc, in pœnalibus etiam ex maioritate rationis extensio fieri non debet per iura vulgaria. Intellectus ca.fœlicis. §. qđ si quis.de pœnis lib. 6.

C *Denique non obstat textus in cap. vt commissi. §. priuandi. de hæret.libro 6.ibi,* priuandi vel priuatos denunciandi.*nam qua ratione accipi debeat, explicuimus supra quæstione præcedenti. §.quamobrem. quòd si aliam solutionem desideras, legito Goudissaluum tracta.de hæret.quæst.23.num,2. circa finem.*

Tandem altera præpositæ difficultatis pars est declaranda, An videlicet filij & nepotes hæreticorum, saltem per sententiam priuari debeant beneficijs, quæ obtinebant antequam parẽtes eorum declararentur hæretici. & breuiter respondeo, nullo modo debere priuari: ita tenent assertores proximæ præcedentis opinionis, quibus subscribit Simancas de cathol.institutio,titu.29.num. 20.a quibus non dissentio. Filij hæreticorũ non debent p sentẽtiam priuari obtentis beneficijs. D

Priuari tamen debent per sententiam illis sacerdotijs & beneficijs, quæ consecuti fuerint post parentum condemnationem. cætera huc spectantia in seq. quæstione sumus tradituri.

QVÆSTIO CXV.

An tàm per maternam lineam, quàm per paternam fiat huiusmodi pœnæ ad posteros extensio. E

Centesima quintadecima quæstio est, Vtrum per Episcopum & Inquisitorem prædicti filij hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorum,& fautorum eorum,omni beneficio ecclesiastico

stico, & officio publico sint priuati, usque ad secundam generationem, ita si descendant per maternam lineam, sicut per paternam, & si de prædictis pœnitentibus, uel impœnitentibus sit intelligendum?

Per quam lineam fiat de tinatio dictæ pœnæ ad posteros. Relat. supra pag. 106.

Respondemus, quòd est intelligendum per paternam, & non maternam; & etiam de impœnitentibus hæreticis credentibus, &c. ut patet in c. Statutum. de hæretic. lib. 6. vbi sic dicitur; Statuti fœlicis recordationis Innocentij & Alexandri prædecessorum nostrorum; ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorū, ipsorumque filij vsque ad secundam generationem ad aliquod beneficium ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur; quòd si secus actum fuerit, sit irritum & inane: Primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam uero ad primum dumtaxat volumus hoc extendi. Hoc saue de filijs & nepotibus hæreticorum credentium, & aliorum huiusmodi, qui tales esse uel tales etiā decessisse probantur, intelligendum esse uidetur non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ vnitati, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse: quam ipsi, uel iam perfecerunt, uel humiliter prosecutioni eius insistunt, uel parati fuerint ad recipiendam eandem.

† Incipiunt hæ litteræ. Cōsultus. habentur supra pag. 133.

Hæc eadem verba habentur in litteris † Apostolicis Alexandri, & Vrbani iiij.

COMMENT. CLXIIII.

Dvo axiomata colliguntur ex hac quæstione. Primum est: Pœna inhabilitationis ad beneficia & officia, vsque ad secundam generationem intelligitur per lineam paternam; per maternam vero vsque ad primam.

Quid sit inhabilitari vsque ad primam lineā, vel secundā.

Postremum est: Pœna inhabilitationis non descendit in filios eorum qui conuertuntur, & Ecclesiæ reincorporantur.

Quantum ad primam assertionem spectat, eam explicat pulchre glossa in dicto cap. statutum. hoc loco ab Eymerico citatum de hæretic. libro 6. verbo, inane. & Antonius Gomez tomo 3. variar. resolutio. cap. 2. nume. 4. & summa declarationis talis est: Si pater est hæreticus, filius eius & filia, & similiter nepos ex filio censetur inhabilis. secus vero si sit nepos ex filia: quia cum sequatur familium patris, non est inhabilis. item si mater est hæretica, solus filius, vel filia existens in primo gradu efficitur inhabilis, & non vlteriores. adde Hostiensem in cap. Vergentis. de hæretic. atque ita intelligitur inhabilitatio vsque ad secundam generationem, & & vsque ad primum tantum.

Quòd si quæras quare punitur pater in filijs vsque ad secundam generationem, in filiabus autem solum vsque ad primum, rationem reddit Iacobus Butrigarius in l. 1. C. de hæred. instiu. dicens id propterea fieri, quia magis timetur audacia filiorum, quàm filiarum.

Circa secundum axioma occurrit grauissima, & A *nondum definita dubitatio, quam non inepte dicerem egere pontificia declaratione: An videlicet filij & nepotes relapsorum, qui sine misericordia traduntur curiæ sæculari, pœnitent tamen conuertuntur, & catholici moriuntur, suprascriptis pœnis teneantur, ita vt infames sint & inhabiles ad publica officia & beneficia.*

An filij relapsorum conuersorū sint inhabiles.

In hac controuersia nobiles quidam interpretes audacter tenent, filios relapsorum pœnitentium & conuersorum non fieri inhabiles. Primum, quoniam eorum parentes non possunt videri hæretici decessisse, cum pœniteant, & ad sacramentum pœnitentiæ & Eucharistiæ admittantur. ca. super eo. de B *hæret. lib. 6. Deinde, quia ex quo parentes eorum sacramenta recipiunt, reincorporati videri possunt Ecclesiæ, cum ea non tribuantur nisi fidem habentibus. cap. extra catholicam. 1. q. 1.*

His & alijs non multo validioribus argumentis victi, hanc sententiam tenuerunt Geminianus in dicto cap. statutum. §. hoc sane. de heretic. lib. 6. quem sequuntur eisdem penitus verbis Repertorium Inquisitorum verbo, filij. §. nunc videndum. versic. sed circa prædicta. & Alfonsus Montaluus legum Castellæ interpres l. 2. titu. 25. parte 7. versicu. est ergo conclusio. & Decanus Segouiensis tracta. de hæretic. cap. 18.

Nō esse inhabiles qui dixerint.

C *Oppositam sententiam, videlicet, Filios relapsorum inhabiles fieri & infames, quamuis eorum parentes conuertantur & pœniteant & admittantur ad Ecclesiasticu sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ, profitentur Ioannes Andræas in dicto cap. statutum. 2. de hæretic. lib. 6. super glossa verbo, reincorporatos. quem sequitur ibidem Philippus Franchus in fine, & Simancas in Enchyridio violatæ religionis tit. 63. num. 7. & de catho. institu. tit. 29. nume. 17. & Ioannes Royas tracta. de hæret. par. 2. assert. 42. num. 337. & sequent. quibus eo libentius subscribo, quo apertius video hanc posteriorem opinionem firmioribus rationibus roborari. Ex quibus nonnullas commemorabo. Sit prima:* D *Tales relapsi quamuis pœniteant, non dicuntur Ecclesiæ reincorporari: nam vt tradunt Ioannes Monachus, & Geminia. in c. accusatus. §. si vero. nu. 5. de hær. lib. 6. Illi dicuntur proprie Ecclesiæ reincorporari, qui per inquisitores absoluti, & ad gremiū Ecclesiæ per debitam absolutionem & obedientiā reducti, ut iniunctam pœnitentiam peragant, admittuntur: quod cum relapsis non possit conuenire, non poterit eorum filijs accommodari dispositio textus in dicto cap. statutum. 2. de hæretic. lib. 6.*

Filij relapsorum conuersorum solum inhabiles sunt.

Rationes quibus roboratur vltima sententia.

Sit secunda ratio; in dicto cap. statutum. duo postulantur ad hoc, vt filij eorum, qui reuertuntur E *ad Ecclesiæ gremium iuris pœnas in eos latas effugiant: vnum est ut emendentur, alterū est vt Ecclesiæ reincorporentur: Hoc vltimum, quòd scilicet relapsi pœnitentes non reincorporentur, in proxima ratione demonstratum est: primum autem plus quam manifestum est eis non conuenire, non enim dici potest emendatus qui in id crimen reincidit, quod detestatus fuerat solenni iureiurando, & ad quod se non reuersurum obligauerat.*

Et quamuis prior sententia mitior sit, hæc tamē de iure

de iure verior videtur, atque est propterea ab ea recedendum.

Filij suspectorum in fine inhabiles. Nam filij suspectorum de hæresi hác etiã pœnam inhabilitationis luant, quæsitum est: & Zanchinus tract. de hære. c. 28. nu. 4. & Repertorium Inquisit. verbo, filij §. item filij. ita dicunt: In filijs eorũ qui fuerunt suspecti propter fautoriam, defensionem, receptionem, vel similia, bene habet locum dicta pœna, ut non possint ecclesiasticа beneficia obtinere, si modo isti parentes decesserunt tales c. statutum. 2. §. fi. de hæret. lib. 6. hac illi. Quæ sententia vera est, cum aperto iure nitatur in his citatis locis, pro qua etiam facit omnino decisio Putei. 400. lib. 2. incip. In vna Hispalen.

Post mortem tamen fautorum, receptatorum, et similium, non potest in eos agi: quia crimen eorum morte extinguitur, vt alibi copiose scripsimus.

In filios vero eorum, qui parentes hæreticos iudicibus fidei deferunt, à multis rescriptum est pœnas à iure statutas locum non habere: quod & verum est, & secuti sumus supra par. 2. super c. litteras. de presump. §. hoc addiderim.

Filij eorum qui damnantur contumaces, an sint inhabiles. Patre damnato velut contumace, quia noluit venire ad respondendum de fide, an filij eius & nepotes infames efficiantur, & inhabiles ad officia & beneficia, non inutiliter quæri potest: & quamuis, cum quis ob alterius delictum punitur, tunc non teneatur, quando contra principalem ob eius contumaciam fertur sententia, vt videtur posse colligi ex doctrina Bartoli in l. cum filius familias. ff. de verbo. obligat. confert tex. in l. si ideo. ff. de euictio. & l. præses. C. de pigno.

At in casu nostro verius est etiam filios damnati ob contumaciam infames & inhabiles fieri: tum quia contumax habetur pro conuicto. glos. in cap. cum contumacia. de hæret. lib. 6. tum quoniam ex eo quod per annum perseuerauit, præsumitur pertinax. Ioannes And. in dicto cap. cum contumacia. & ibidem Geminianus num. 11. versicu. quæro, an præsumatur. & argumentum de contumace ad pertinacem valere scripsit Albertinus tract. de assertio. quæst. 29 num. 9.

Cum itaque iudicio Ecclesiæ contumax pro hæretico habeatur, ac velut hæreticus condemnetur: dicto c. cum contumacia. de hæret. lib. 6. c. excommunicamus. 1. §. qui autem. extra de hæres. consequitur plane, vt in filios contumacis pœnæ inhabilitationis & alia descendant. idem videtur velle Hieronymus Gigas tracta. de crim. læsæ maiest. lib. 3. tit. de pœnis quas filij incurrunt. q. 13.

Sententia contra vnum lata, quando noceat alteri. Non obstat doctrina Bartoli in dicta l. cum filius familias. ff. de verb. oblig. nam is pro nobis stat: ait enim quòd cum ex condemnatione vnius ad faciendam executionem in persona alterius peruenitur, tunc alteri non praiudicat, si id respiciat solum priuatam vtilitatem l. 1. C. ad leg. Corneliam, de falsit. quòd si ad publicam vtilitatem referatur; tunc sententia lata contra principalem, ei etiam præiudicat, ad quem deuenitur ex consequentia. l. 1. C. vbi causa fiscales.

Quamobrem cum reipub. magnopere intersit, & hæreticos & contumaces in causa fidei punire, & Manichæos. C. de hæret. fiet proculdubio vt sententia in patrem contumacem lata, in filios quoque operetur eos effectus, quos iura in filios hæreticorum solent producere. neque ab hac sententia puto recedendum.

Cæterum hanc sententiam tunc veram & obseruandam esse crediderim, cum is qui damnatur vt contumax, vere & proprie contumax est, qualem ius depingit in dicto cap. cum contumacia. de hære. lib. 6. nam si vel de eius contumacia plene non constaret, aut elapso anno, vel per infirmitatem, vel aliud legitimum impedimentum ad iudices fidei accedere non potuit, aut pro absolutione institit, aut satisfactionem obtulit, aut denique ea præstitit, dixit, aut fecit quæ ipsum virum catholicum esse ostenderent, tunc eius filij & nepotes supradictas inhabilitationis pœnas minime paterentur: quæ in illis solum locum habent, quos supra diximus, & cum simus in pœnalibus, ad alios extendere facile non debemus. faciunt tradita per Geminianum in dicto cap. cum contumacia. de hæres. lib. 6. num. 11. vers. Quæro, an præsumatur.

Atque hæc omnia in filios damnatorum canones seueri:as rectissime sanciunt, vt parentes à tanto crimine committendo submouerentur: si tamen filij catholici sint, & paternam iniquitatem abominentur, tunc superioris auctoritate habilitari eos, & famæ restitui fortassis non est iniquum, quia cum alieno vitio & peccato affligantur, facilius veniam consequi debent. Filij inhabiles quatenus restituendi.

Ad sacros tamen ordines non facile promoueri debēt: quoniã maxima est hæc dignitas, nec propterea filijs & nepotibus damnatorũ leuiter concedenda. cætera huc spectantia suis sunt locis tradita.

QVAESTIO CXVI.

An emancipatio filiorum à parentibus hæreticis facta, sit valida & admittenda.

Centesima sextadecima quæstio est: Vtrum per Episcopum & Inquisitorem filiorum hæreticorum, credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum eorum sit emãcipatio admittenda, seu aliquid valeat de iure? Relat. supra pag. 104.

Respondemus quòd non ualet, ut patet in cap. Quicunque. §. illorum. de hęret. lib. 6. ubi sic dicitur: Illorum autem filiorũ emancipationem, quorum parentes, post emancipationem, huiusmodi etiam apparuerit ante ipsam à uia ueritatis ad hęreticæ superstitionis inuium declinasse, nullius uolumus esse momenti, uelut factam de hominibus sui iuris, cum dignum sit, ut propter tanti atrocitatem delicti filij esse in parentum hæreticorum desierint potestate.

Hæc eadem uerba habentur in litteris Apostolicis Alexandri iiij. Nouerit. in fi. Relat. supra pag. 135.

COMMENT. CLXV.

VNa est assertio: Haretici quamprimum incidunt in haresim, amittunt ius patriæ potestatis.

Hæretici omni dominio priuantur.

Omni dominio priuantur hæretici in pœnam patrati sceleris, naturali, quod habēt in filios, de quo in cap. quicunque. §. vlt. de hęret. lib. 6. & Eymericus hic. nam propter hæresim patris filij efficiuntur sui iuris.

Item priuantur dominio ciuili, quod habent in seruos ac etiam dominio politico quod habent in quoslibet alios subditos, de quo in c. vlt. extra de hæretic. & Eymericus paulopost quæst. 119.

Denique priuantur etiam eo dominio, quod est iure gentium introductum. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. quo omittunt rerum suarum dominium, c. cum secundum leges. de hęret. lib. 6. de quo in pręcedentibus dictum est.

Priuati iure patriæ potestatis magna pœna.

Priuari autem iure patrię potestatis non est mo dica pęna, vt facile cognoscet, qui paulo diligētius contemplabitur iura & priuilegia, quæ ratione patrię potestatis parentibus tribuuntur, de quib. frequens extat mentio in vtroque iure, sed in primis in C. & in Instit. sub tit. de patria potestate.

Ergo amisso iure patriæ potestatis, parentes eā iurisdictionem quam habebant super filios, amittunt: filij vero veluti alieni & extranei à paterna familia effecti, non perinde ac prius patribus obedire tenentur.

Tradunt hanc pœnam communiter interpretes in dicto cap. quicunque. §. illorum. de hęretic. lib. 6. Ioannes Royas singulari 67. incipit. Filii propter delictum. *Tabien. in sum. verbo. hęreticus. nu. 10. ver. nono sexta pœna. Syluester verbo. hęresis. 1. nu. 14. & alij.*

Potest autem dici hæc pœna in odium huius criminis singulariter introducta: quoniam regulariter non per quodcunque crimen amittitur ius patriæ potestatis. l. relegatorum. ff. de interdictis et releg.

Crimen hęresis patris statim liberat filium à patria potestate.

Crimen vero hęresis paternum, etiam antequā per Ecclesiam fuerit declaratum, filium liberat à patria potestate, vt vere docet glos. in dicto c. quicunque. §. vlt. verbo, desierint. de hęret. lib. 6. nam à die commissi criminis filij intelliguntur effecti sui iuris: quare emancipatio facta post crimen commissum nullus intelligitur esse momenti.

Hac vero contemplatio non est infrugifera. singulares enim parit effectus, inter quos ille est præcipuus de quo Alfonsus Castrus lib. 2. de iust. hęreticorum punit. cap. 7. Pater namque effectus hæreticus nō potest filio suo impuberi pupillariter substituere, hoc est, pro eo facere testamentum: nam inter cætera quæ ad pupillarem substitutionē exiguntur, vnum est patria potestas: nemo enim potest condere testamentum pro eo quem in potestate non habet. l. 2. ff. de vulgari & pupill. §. 1. instit. de pupill. substit.

Pater hæreticus non substituit filio impuberi pupillariter.

Rursus, quia nemo potest alteri substituere nisi prius sibi faciat testamentum. dicta l. 2. §. 1. ff. de vulgari & pupilla. & §. liberis autem. instit. de pupilla. substitut. manifestum est autem hæreticum intestabilem esse, cum omnia eius bona à die commissi criminis sint confiscata. cap. cum secundum leges. de hæret. lib. 6.

Fautores, receptatores & defensores, an amittant ius patrię potestatis.

Postremo hoc admonebo, Eymericum hac quæstione aperte sentire non modo hæreticos, sed etiā receptatorés, fautores, & defensores eorum, ius patriæ potestatis amittere; cum tamen in dicto c. quicunq; §. vltimo. hæc pœna in solis hæreticis locum habere videatur.

Iam omnes prælaudati de hac pœna priuationis patriæ potestatis differentes solorum hæreticorū, non aliorum meminerunt: & plane magis mihi videtur secundum iura, vt soli hæretici & credentes à die commissi criminis ius patriæ potestatis amittant: non ita de fautoribus, & alijs similibus, quos non putaremus patriæ potestatis amittere: nam iura leuius puniunt eos, qui leuius peccant.

Manumissio seruorum facta per dominos hæreticos nulla est.

Quod autem de emancipatione filiorum facta per hæreticos patres dictum est, idem prorsus dicēdum est de manumissione seruorum facta per dominos hæreticos: illa enim prorsus nulla est & inualida, vt recte docent Ioannes And. Geminianus, & Franchus in dicto cap. 2. §. vlt. de hæret. lib. 6. quāuis ob diuersam rationem id contingere dicant, vt amplius patebit in quæstione 119.

QVAESTIO CXVII.

An appellationis beneficium sit hæreticis, credentibus, &c. interdictum.

CEntesima decima septima quæstio est: Vtrum hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorū, sit appellationis & proclamationis beneficium interdictum, ita quòd ab Episcopo, seu Inquisitore nequeant appellare?

Respondemus quòd eis est appellationis beneficium interdictum, & quòd nequeunt appellare, vt patet in cap. Vt inquisitionis. de hęret. lib. 6. ubi sic dicitur: Vniuersos sęculi Potestates. & infra: Vtque de hęresi à diœcesano Episcopo, uel Inquisitore, seu Inquisitoribus condemnatos pręfati potestates, domini temporales, siue rectores, uel eorum officiales, seu nuntii sibi relictos statim recipiant indilate animaduersione debita puniendos: non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorum nequitiæ filiorum: cum tam secundum ordinationem prædecessorum nostrorum, quàm secundum legem imperialem †, appellationis & proclamationis beneficium expresse sit hęreticis & credentibus ac eorum receptatoribus, fautoribus, & defensoribus interdictum.

Relat. supra pag. 110.

† A Federico gam, quam habes in E. oc. huius operis.

In litteris autem Apostolicis † Alexandri iiii. præmisso de hæreticis, credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus eorum, dicitur sic: Item proclamationes & appellationes persona-

† Incip. Nouerit. relat. supra pag. 135.

personatum huiusmodi minime audiantur.

Hic est diligentius attendendum, quod cum prædicti esse tales sunt per sententiam declarati, vtpote quia sunt hæretici, credentes, & &c. tūc non possunt à tali sententia diffinitiua appellare, cum in crimine perseuerent: ante sententiam autem si in aliquibus aggrauantur, seu indebite fatigantur, non est dubium, quin possint appellare: nam nondum sunt habendi pro hæreticis. concordat Archidiaconus super eodem cap.

COMMENT. CLXVI.

DE materia huius quæstionis plenissime egit auctor supra in hac 3. parte num. 121. tit. de appellatione, quæ fit ab Inquisitore, quo loco copiose addidimus quę in hac causa ignorari nō debent.

Totam vero hāc tractationem duabus assertionibus concludit hic Eymericus. Prima est: In causa hæresis à sententia diffinitiua non appellatur.

Altera & postrema est: Ab interfationibus siue interloquutorijs Inquisitorum sententijs appellare licet. Hæc omnia qualiter sint accipienda præcitato loco explicuimus: eum videto.

QVAESTIO CXVIII.

An scienter sepelientes in loco sacro corpora hęreticorum possit ab Inquisitore puniri.

CEntesima decima octaua quæstio est: Vtrum Inquisitor possit cogere eos, qui hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum præsumpserunt scienter tradere ecclesiasticæ sepulturæ, quatenus publice proprijs manibus eorum corpora habeant exhumare, & extra proiicere, & aliàs illos punire, & post absoluere ab excommunicationis vinculo, quo ex hoc astricti merito tenebantur?

Relat. supra pag. 104. Excommunicationem incurrūt scienter sepelientes hæreticos.

Respondemus quòd sic; vt patet in c. Quicunque. in princip. de hæret. lib. 6. vbi sic dicitur: Quicunque hæreticos, credentes, receptatores, defensores, uel fautores eorum scienter præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere: Nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetua careat sepultura.

Eadem verba habentur in litteris Apostolicis Alexandri iiij. Nouerit, §. item quicunque. *Supra pag. 135.*

COMMENT. CLXVII.

DEclaratio & intelligentia huius quæstionis tota petenda est ab his, quæ dicimus supra in A *hac 3. parte super quæstione 40.*

Iam hæc questio tribus conclusionibus continetur, Prima est: Qui hæreticos, credentes, & cęteros hic enumeratos scienter sepeliuerint, proprijs manibus debent eos exhumare: quod fit in pœnam prę sumptionis, & vt in eo puniantur, in quo deliquerunt.

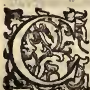
Altera est: Punire potest Inquisitor eos, qui sepeliunt hęreticos, credentes, fautores, & cęteros hic contentos. puniet vero ipsos velut suspectos de hæresi, ex eo enim quod quis scienter hęreticos aut alios de quibus hic agitur, sepelit, videtur profiteri nō debuisse priuari eos per Ecclesiam sepultu- B *ra ecclesiastica, aut pro hęreticis, & similibus esse orādum, sicut in præcitata quęstione 40. diximus.*

Tertia & vltima conclusio est: Inquisitor absoluere potest sepelientes hæreticos à sententiæ excōmunicationis, in quam propterea inciderunt, postquam idonee satisfecerint. Hæc euidenter probantur per textum in cap. quicunque. §. 1. de hære. lib. 6. quo vtitur aut in hac quæstione.

QVAESTIO CXIX.

C

An subditis sint absoluti à debito fidelitatis, quo dominis lapsis in hæresim deuincti erant.

CEntesima decimanona quæstio est: Vtrum illi, qui fidelitatis homagij debito, uel aliquo pacto quacunq; firmitate vallato, aliquibus sunt astricti, qui postmodum lapsi sunt in hæresim manifeste, ad huiusmodi teneantur, uel sint totaliter absoluti?

D Respondemus, quod absoluti sunt, ut patet in c. Absolutos. de hære. ubi dicitur sic: Absolutos se nouerint à debito fidelitatis domini, & totius obsequii, quicunque lapsis manifeste in hęresim aliquo pacto quacunque firmitate uallato tenebantur astricti. Relat. supra pag. 103.

COMMENT. CLXIX.

EX hac quæstione vnum colligitur axioma, videlicet, Omnes illos, qui aliquo obligationis genere aliquibus tenentur astricti, tunc liberantur penitus, cum illi quibus obligati erant, in hæresim inciderint manifeste.

E *Hoc etiam pertinet ad grauissimam hæreticorū pœnam: multis autem modis hoc axioma verum est. Primum, quia cum à die commissi criminis amittant dominium omnium bonorum. cap. cum secundum leges. de hære. lib. 6. obligationes ex quibusuis contractibus natę, bona quędam & res sint. §. 1. instit. de rebus corpor. & incorp. consequitur proculdubio, hęreticos omnes etiam ius obligationum sibi debitarum amittere.* Omnes qui hæreticis erant obligati, ob hæresim illorum liberātur, & quare.

Rursus, si hæretici aliquos haberent obligatos,

in eos agere possent. §. 1. instit. de actio. cum actio sit ius prosequendi in iudicio, quod sibi debetur, hareticis autem omne legum auxilium & beneficium est deuegatum, omnisq; actus legitimus interdictus l. Manichaeos. C. de haret.

Depositari⁹ non tenetur reddere depositum hæretico. & alia exempla.

Hęc pæna de amisso iure obligationum, multos parit effectus, nec pigebit aliquos referre, vt hic locus illustretur. Primum ergo is apud quem hareticus aliquid deposuit, non tenebitur post manifestam eius haresim, rem depositam haretico restituere, sed fisco.

Rursus, nec catholica vxor viro haretico debitum reddire obligabitur, quia per haresim viri ab hoc debito liberata est. idem dicas è conuerso: nam si vxor sit heretica, vir catholicus ab hoc debito liberabitur; non tamen possunt propterea cum alijs commisceri, quia vinculum matrimonij dissolutum non est.

His adde, quòd custodes arcium seu castrorum, aut populorum, vel ciuitatum, domino haretico ea restituere non tenentur, neque eius nomine custodire.

Denique quicunque vasalli omni obligatione etiam iuramenti religione munita, qua dominis sui tenebantur obstricti, ipso iure liberantur.

Hęc omnia & si quæ sunt his similia, apertissime concluduntur hac Eymerici assertione, quam euidenter probat textus in c. vlt. de heret. quo vtitur hic auctor, quæ prosequitur copiose more suo Alfonsus Castrus, qui non nouit breuitatem, lib. 2. de de iusta heret. punitione c. 7. & Simancas de cath. instit. tit. 46. nu. 73.

Serui per hæresim dominorum liberātur ab eorū potestate. Serui an trāseant in fiscum.

Serui etiam, liberti, & famuli, cum dominus, ipsorum in haresim incidit, ipso facto liberantur à seruitute & debito, quo tenebantur astricti, vt notant communiter Doctores in dicto c. vlt. de haret.

Sed de seruis quesitum est, an domino in haresim incidēte liberti efficiantur, & sui, an vero in fiscum transeant cum reliquis bonis confiscatis; Et Ioannes And. Geminianus, Franchus, & alij in c. Quicunque. §. vlt. de heret. lib. 6. & Ioannes de Auania, & Marianus Socinus in cap. vlt. extra de heret. Seruos hereticorum sicut & alia bona in fiscum transire sentiunt, dum scribunt manumissionem seruorum factam ab illis, qui in heresim inciderunt post delictum commissum esse nullam, & penitus inualidam, non propterea quod serui efficiantur sui iuris, sicut fiunt filij hereticorum, quāprimum eorum parentes incidunt in heresim, sed quia haretici non habent potestatem & dominium in illos, cum serui & alia bona censeantur à tempore debiti commissi confiscata fuiße.

Serui Christiani nō cōfiscantur.

Ego in hac quæstione distinguendū esse putarē, nam aut serui Christiani sunt, aut adhuc remanent infideles. si Christiani sint, domino in haresim incidente libertati restituuntur, nec in fiscum transeūt cū reliquis bonis. ita sancitum inuenio per instructionem quandam primam Hispalensem anno Domini MCCCCLXXXIIII. c. 24. vbi ita scriptum est: Domini Rex & Regina, humanitate & clementia utentes. uoluerunt seruos quorumcunque hæreticorum libertate donari, si in eorum potestate existentes Christiani fuissent. *hactenus ibi. in eadem sententiam consentire videtur Simancas de catho. instit. tit. 61. de seruis, nu. 8. & Alfonsus Castrus lib. 2. de iusta hæret. punitione. c. 7. per textum in l. Manichęos. C. de heret. ibi:* Seruos insuper extra noxam esse uolumus, si dominum sacrilegum euitantes ad ecclesiam catholicam seruitio fideliori transierint. *hęc ibi.*

Serui non Christiani cōfiscantur.

Quòd si serui non fuerint Christianam fidem professi, cum dominus eorum in haresim labitur, tunc cum reliquis bonis in fiscum transeunt; & in hoc sensu loquutos fuisse crederem Ioannem And. Geminianum, & alios, quos paulo antea citaui. Serui enim in patrimonio, in rebus, seu bonis dominorum esse, explorati iuris est, l. rem in bonis. ff. de acquir. rerum domi. l. vlt. §. vlt. C. de verbor. signif. & probat. late Andreas Tiraquellus in l. si vnquam. C. de reuocan. donat. in illis verbis: Donatione largitus *q. 17. nu. 323. & 324.*

Domini conuersi non recuperant seruos Christianos.

Si domini heretici resipiscant & ad gremium Ecclesię recipiantur, & bona sua illis de misericordia condonentur, iuxta c. Vergentis. extra, de heret. seruorum tamen Christianorum dominiū (qui paulo antea ob delictum dominorum effecti fuerāt sui iuris) non recuperant, quia libertas quocunque modo data, reuocanda non est, l. 1. & 2. C. si aduersus libert. quod etiam fauore fidei, vt maius suscipiat incrementum, seruari oportet.

Serui catechumeni an cōfiscentur.

An autem similiter serui catechumeni, qui nōdum erant baptizati cum domini eorū in haresim laberentur, liberati restitui debeant, vel contra in fiscum transire, & in seruitute remanere, non inepte queritur? & mihi iustissimum videtur, vt fauore religionis, & vt catholica fides egregium suscipiat incrementum, libertati restituantur, & sui iuris efficiātur. presertim cum catechumeni in deuotione & fidei Ecclesiæ persistētes membra Christi sint effecti, cap. veniens. extra de presbytero non bapti. & propterea iustum est vt gaudeant priuilegij Christianorum, cum ecclesiasticis constitutionibus subijciantur, vt late probat Andreas ab Exea, in c. 1. de constit. nu. 268. & multis seq. vers. quid autem in Catechumenis.

Serui infideles dominū hæreticū denuntiantes, an confiscentur.

Si quis rursus à me querat, an serui infideles, qui dominum hereticum reuelauerint, in fiscum transire debeant, an vero contra libertatem donari; respondebo, si studio verę laudis id fecerint, pręmio & honore dignos esse, l. quisquis. §. vlt. C. ad legem Iuliam maiest. ac libertati quidem quandoque restitui poße; sine qua non contingit plenus honor; quæ libertas tunc potissimum esset talibus danda, cum spes haberetur, quod ad fidem forent facilius conuertendi. & pro hac sententia videtur nō obscure facere textus in dicta l. Manichęos. C. de heret. in illis verbis, quę paulo antea retulimus. Sed de his iam satis.

An occulto hæretico remittat fidelitatis debitũ & aliæ obligationes.

Postremo illud prater cętera est obseruandum quòd Romanus Pontifex tradit in dicto cap. vlt. de heret. videlicet hac fidelitatis obsequia, & obligationum debita tunc dominis hereticantib. negari, cum manifeste lapsi sunt in heresim, quasi secus sit iudicandum, si occultum sit eorum delictum, & sa-

ne non obſcure in dicto cap. vlt. ita videtur ſentire Hoſtienſis Philippus tamen, vt refert Ioães Aad. idem eſſe dicit, quamuis occultum ſit crimen, dummodo probari poſſit. quod dictum Ioannes And. ibidem verum eſſe interpretatur, ſi ad probationes ſit proceſſum, quia tunc probatio facit delictum eſſe manifeſtum, cap. cum olim. extra de verbor. ſignif. Panormitanus eodem loco ait, à die quidem commiſſi delicti diſſoluta eſſe hac omnia obligationum debita: hanc autem abſolutionem à debito, vel bonorum publicationem aut confiſcationem allegari non poſſe, niſi manifeſta cauſa probetur, quod ego intelligo per ſententiam. Sylueſter in ſumma verbo, hæreſis. 1. q. 8. verſ. Vndecima, quod eorum vaſalli. dicit, non eſſe neceſſariam ſententiam, ſed ſufficere manifeſtatione facti: immo profecto nec ipſam probationem in actu eſſe neceſſariam, ſed ſufficere poſſibilitatem certam probandi.

A

B

Equidem hoc veriſſimũ eſt, hæc omnia obſequia & obligationum debita ceſſare, quam primum cõmiſſum eſt hæreſis crimen quamuis ſit occultũ Et ratio eſt, quia cum bona hęreticorum ipſo iure ſint cõfiſcata à die commiſſi criminis. c. cum ſecundũ leges. de hæret. lib. 6. vbi id notant gloſſa & doctores, eoipſo quod quis incidit in hæreſim, & perdit omnia bona, & per conſequens omnes obligationes & iura quæ ſibi debebantur, diſſoluuntur, cum appellatione bonorum obligationes, actiones, & iura cõtineantur, l. bonorum. ff. de verbor. ſignif. & not. in c. relatum. extra de teſtam. quod ipſum apertiſſime etiam indicat verbum illud, abſolutos, poſitum in dicto c. vlt. de hæret. quod ſignificat ſententiam à iure latam, non autem à iudice ferendam.

C

Obligationes amiſſas non recuperat hæreticus etiamſi conuertatur.

Obligationes vero huiuſmodi fidelitates, & debita per hæreſim ſemel amiſſa non recuperant hæretici, quamuis reconcilientur, & recipiantur ad Eccleſiæ gremium, vt recte Hoſtienſis, Panormitanus & alij adnotarunt in dicto c. vlt. de hæret. quia obligatio extincta non reuiuiſcit, c. quaris. de conſecrat. diſt. 4. cap. quam periculoſum. 7. q. 1. cum ſimilibus. Recuperabunt autem tunc cum illis reuertentibus condonata & quaſi reſtituta fuerint ab eo, qui poteſtatem habet.

D

QVAESTIO CXX.

An hæredes receptatorum, defenſorum, &c. hæreticorum, cogi poſſint ad exequendam pęnitentiam receptatoribus impoſitam.

SVMMARIVM.

1 *Crimen ſuſpicionem de hæreſi inducens per mortem extinguitur.*

2 *Hæredes cogendi non ſunt ad perficiendam pœnitentiam perſonalem iniunctam ſuſpecto, ſed non peractam.*

3 *Sed poſſunt cogi ad pœnitentiam viuenti iniunctam de bonis ipſius exequendam.*

4 *Confiſcatio bonorum hæretici fieri poteſt poſt eius mortem.*

Centeſima viceſima quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor poſſit cogere receptatorum, defenſorum, & fautorum hæreticorum hæredes, poſt prædictorum mortem, qui ſe ſub obligatione bonorum ſuorum eidem Inquiſitori aſtriuxerant ad pœnitentiam ab eis recipiendam & complendam, quatenus illam ipſi hæredes pęnitentiam exequantur?

1 Reſpondemus, ꝙ talibus antequam moriantur, uel eſt per Inquiſitores pœnitentia iniuncta, vel non. Si non, non eſt hæredibus iniungenda; quia crimen eſt morte extinctum.

2 Si autem eſt iniuncta, ſed non peracta, & eſt pœnitentia concernens perſonam, vtpote orationes, ieiunia, uel peregrinationes, non ſunt hæredes cogendi ad pœnitentiam ſupradictam.

3 Si autem pęnitentia non eſt perſonalis, ſed aliàs proficiens ad ſalutem, in bonis temporalibus exequenda; vtpote, hoſpitale conſtruere, uel ſimilia; tunc ad talem exequendam hæredes per Inquiſitores merito ſunt cogendi. hęc patent in c. Accuſatus. §. ſi uero. de hæret. lib. 6 ubi ſic dicitur: Si uero pro ijs quę in hæreſi receptando, vel defendendo hæreticos, ſeu eis fauendo, non tamen exiſtens hæreticus, quis commiſerit, ſub obligatione bonorum ſuorum Inquiſitoribus ſe aſtriuxit ad recipiendam ab eis pœnitentiam, & complendam: & ea licet iniuncta, non tamen peracta deceſſit, ſi per huiuſmodi pœnitentiam onus impoſitum fuerit proficiẽs ad ſalutem, in bonis eius temporalibus exequendum, uel complementum ipſius, per Inquiſitores cogi debent hæredes vel alij, ad quos cum ſuo onere bona huiuſmodi deuenerunt. Porro ſi propter huiuſmodi hæreticorum receptationem, defenſionem, ſeu fauorem, quis ad faciendam pœnitentiam, quam Inquiſitores ipſi iniungere vellent, bona ſ a obligauerit eiſdem; & antequam ei pœnitẽtia iniungeretur, deceſſerit; eius hæredibus non eſt ſatisfactio pro extincto iam crimine iniungenda. Relat. ſupra pag. 105.

4 In eo vero caſu, quo hæredes ad ſucceſſionem non debent ob hæreſim ſui auctoris admitti: non obſtante, quòd auctore ipſo uiuente, hoc non fuerit (interueniente ipſius morte) per ſententiam declaratum, ad confiſcationem bonorum poſt mortem eiuſdem, nihilominus procedatur. Confiſcatio bonorum hæretici poſt eius mortem fieri poteſt.

E

Eadem verba habentur in litteris Apoſtolicis† Vrbani iiij. & Alexandri iiij. Conſultus. §. ſunt & alij. † Rela. ſupra Pag. 133.

COMMENT. CLXIX.

Mvltæ aſſertiones colliguntur, quas videas in ſummario quæſtionis & quantum ad primam attinet, quod videlicet, hæreticorum fautoribus

bus, & similibus morientibus ante iniunctam pœnitentiam, nihil sit iniungendum aut sibi aut suis hæredibus, quia crimen morte extinctum est. Videnda sunt quæ tradidimus supra in hac 3. parte, super quæstion. 43. §. alterum caput. & seq. nam cum suspiciones quantumuis vehementes in hoc crimine morte delinquentium suspectorum extinguantur, non debent condemnari post mortem ad vllas pœnas, etiam pecuniarias. A

Hæredibus suspectorum morientium nihil iniungendum.

Quòd si lite pendente suspecti illi mortui sint, adhuc non debet imponi eorum hæredibus pœna pecuniaria ob solam suspicionem: quod satis colligitur ex textu in cap. accusatus. §. si vero. facit textus in l. vlt. C. ad legem Iuliam maiest. tradunt Geminianus & Franchus in dicto cap. accusatus. §. porro. de hæretic. lib. 6. & Aucharanus in cap. filij. notab. 2. de hæret. lib. 9. & Simancas de catho. instit. 18. num. 13. B

Pœnitentia iniuncta personę cũ persona extinguitur.

De secunda assertione, quam ponit Eymericus un. 1. ibi: si autem est iniuncta, nulla est dubitatio: nam si pœnitentia iniuncta à sola persona, cui impo sita fuit absolui poterat, ea moriente, pœnitentia cessat. eandem hanc conclusionem tradunt Zanchinus tract. de hæretic. cap. 28. & Repertorium Inquisit. verbo, filij. §. nunc subsequenter. tales ergo pœnitentię non trãseunt ad filios vel hæredes defunctorum: in eis autem imponendis non solum habita est ratio salutis animę, sed etiam afflictionis corporis: & propterea cum personam sequantur, cum persona quoque extinguuntur, & finiuntur. C

Pœnitentia in bonis exequenda hæredibus defuncti imponatur.

Tertiam assertionem, videlicet, quod cum pœnitentia non est personalis, sed in bonis exequenda; tunc ad eam implendam compelli possint hæredes defuncti, pulchre explicat idem Zanchinus tract. de hæret. cap. 28. num. 6. & Repertorium Inquisit. verbo, filij. §. nunc subsequenter. & verbo, obligatio. §. quid si quis. idem cauit luculenter Concilium Biterren. cap. 10. in hæc verba: Et idem faciatis de illis, qui decesserunt accepta pœnitentia, nec impleta si esse in mora cœperint: uel pro illa complenda obligauerint, ut supra tetigimus, bona sua. hæc ibi. D

Bona obligata ad quemlibet successorẽ trãseunt cũ illo onere.

Hoc amplius obseruandum est, quod cum alicui suspecta de hæresi iniuncta sunt hæc opera pietatis in bonis adimplenda, vt fabricare Ecclesiam vel hospitale, restituere vsuras & similia; isque bona sua pro hac pœnitentia adimplenda obligauit, post mortem eius ad quemcunque successorem etiam particularem, ea bona deuoluantur, ad eum semper peruenient cum illo onere. ita colligitur ex dicto cap. accusatus. §. si vero. facit glos. in l. rescriptum ff. de pactis. & in l. aufertur. §. fiscus. ff. de iure fisci. & vtrobique Bartolus, tradit que Repertorium Inquisit. præfatis locis, quod est in hac causa non leuiter aduertendum. E

Quæ ad postremam assertionem spectant de procedendo contra hæreticos etiam post mortem in hoc crimine, quoad effectum confiscandi bona, copiose tradidimus supra in hanc 3. parte, super dicta quæstio. 43.

QVAESTIO CXXI.

An filij vel hæredes illorum, qui morti proximi consolari ab hæreticis petierunt, sint admittendi ad eorum excusationem.

Centesima uicesima prima quæstio est: Vtrum Inquisitor filios & hęredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumbebant, petierunt ab hæreticis per eorum manus impositionem consolari, & sic fuerunt mortui, possit admittere ab probandum, quòd ipsi defuncti tunc non erant sani capitis, uel quod amiserant iam loquelam?

Respondemus quòd non, si dum uiuebant fuerant de hæresi diffamati, uel suspecti habiti; aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existentes, petierint ab hæreticis consolari: alias potest eos admittere: non tamen per uxores, filios, & familiares illorum, ut patet in c. Filij, de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic

Relat. supra pag. 104.

Filij uel hęredes illorum, qui dum in ęgritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolaturos ut ab eis per manus impositionem consolationem reciperent, secundum pessimam consuetudinem eorundem, sicque uiam fuerint uniuersæ carnis ingressi: ad probandum quod ipsi defuncti consolationem illam, imo uerius desolationem, non sanæ mentis effecti susceperint, uel post perditam iam loquelam (cum tamen moris sit, ut dicitur apud eos, quòd nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam) admitti non debent; si dum uiuebant, diffamati erant de hæresi uel suspecti: aut legitime constiterit, quod sanæ mentis existentes, huiusmodi hæreticos petierunt. Alioqui admitti poterunt prædicti filij uel hæredes ab probandum pręmissa. Non tamen per uxores, filios, familiares, uel de suis aliquos: sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

Filij quando admitti debeant, vel nõ ad excusandos defunctos, &c.

COMMENT: CLXX.

Ex hac quæstione duæ potissimum conclusiones colliguntur.

Quæstionis summa.

Prima est: Hæredes illorum, qui cum moriuntur hæreticalia dicunt vel faciunt, quale est petere consolationem hæreticorum, admitti debent ad excusandos defunctos in hoc tribunali, dummodo defuncti dum viuerẽt, nõ essent de hæresi diffamati, vel suspecti, aut dum essent sanæ mentis, non petierint hæreticorũ consolationem. Nam si in vita diffamatio aut suspicio de hæresi præcessisset, aut cũ sanæ mentis essent, hæreticorum consolationẽ petiuissent, tũc nullo modo admittendæ sunt hæredum excusationes, sed defuncti velut hæretici poterunt condemna-

condemnari ex hac præsumptione iuris & de iure, contra quam hoc casu non admittitur probatio in contrarium.

Altera & postrema conclusio est, prioris veluti declaratina, nempe: Cum hæredes defunctorum in hoc tribunali admittuntur ad excusandos defunctos, non possunt eos excusare per testes domesticos, veluti per vxores, filios, vel alios familiares; sed adhibere oportet alios testes omni exceptione maiores.

Hæc summa est huius quæstionis, quæ continet materiam frequentem, vtilem & cognitu necessariam, de qua agit etiam auctor supra in hac tertia parte, quæstio. 43.

Ex titulis vero harum quæstionum intelliges Eymericum diuerso consilio de materia procedendi contra defunctos disseruisse, quamuis multis locis vtatur eodem rescripto desumpto ex cap. filij. de hæretic. lib. sexto.

Quid sit petere consolationem ab hæreticis. *Et priusquam propositã materiam aggrediar, operæpretium erit adnotare quid sit hoc, quod dicitur in hoc textu de petẽda cõsolatione hæreticorum. hæc nunquam potui intelligere donec in codicello bibliothecæ Vaticanæ inueni summam quãdam F. Rainerij ex Ordine Prædicatorum de Catharis, & Leonistis, seu Panperibus de Lugdnno, in qua plene agitur de sacramẽtis Catharorũ. inter quæ vnum erat cõsolamentũ, seu manus impositio, seu spiritualis baptismus, in quo cõferendo quis ritus esset solitus obseruari, abunde docui supra par te 2. super quæstion. 13. §. manus impositio. ex quo intelliges hunc locum alioqnin difficilem propter ignorantiam nostro hoc sæculo ritum antiquitatis, quem hæretici eius temporis obseruabant.*

Prima conclusio in præsumptione iuris & de iure fundata est, quæ non admittit directam probationem in contrarium. suspecti ergo vel diffamati de hæresi, qui tempore mortis petunt consolationẽ ab hæreticis secundum eorum ritum & consuetudinem, si constat eos tunc sanæ mentis fuisse, tamquam consummati hæretici præsumuntur & condemnantur à iure.

Iam dispositio huius textus, quo vtitur hic Eymericus, quæ locũ habebat olim in Catharis & alijs hæreticis, de quibus dixi supra parte secunda super quæstion. 13. locum hodie sibi vendicabit in hæreticis nostri sæculi, & alijs cuiuslibet ætatis vel temporis: nam verbigratia diffamatus vel suspectus de hæresi Lutheranorum, Caluinistarum, aut similium, vel ex eis sectis conuersus, si tempore mortis, sanæ mentis existens iuxta ritum eius secta de qua erat diffamatus vel suspectus, vel ex qua fuit conuersus, consolationem, aut sacramenta, aut alios ritus & cæremonias eius sectæ proprias peteret, præsumptione iuris & de iure per hunc textum haberetur pro hæretico.

Quod eadem omnino ratione locum habere existimo in conuersis ex Iudæis, Mahometanis, vel alijs infidelibus, qui tempore mortis cum sana mẽtis essent iuxta ritus parentum suorum & antiquæ perfidiæ decedere, ac sepeliri voluerunt.

Sed quomodo huiusmodi homines defendi possint, videamus. Duplex modus excusandi tales hic pro- A *ponitur, primus est, bona vita anteacta: nam si quis nititur probare defunctum non decessisse hæreticũ, nec illa hæreticalia quæ dixit, aut fecit dixisse aut fecisse animo deliberato, sed verbi gratia per doloris acrimoniam, aut aliter, is probabit eum defunctum dum viueret, non fuisse de hæresi suspectum nec diffamatum, immo laudabiliter vixisse, & sacramenta Ecclesiæ more Christianorum debito tempore recepisse, & cætera peregisse, quæ à veris & catholicis Christianis fieri solent. quod probandi genus contrarium suspicionem aut omnino excludit, iuxta doctrinam Baldi in l. 1. C. locati. num. 7. versic. & in simili, aut saltem valde* B *elidit & minuit; quod apertissime deducitur à cõtrario sensu ex textu in dicto cap. filij. de hæret. lib. 6. ibi: Si dum uiuebant, diffamati erant de hæresi, aut suspecti. Ergo si tales non erant, censendi videntur à delicto immunes, nec iudicandi sunt hæretici.*

Nec mirum hoc videri debet, quoniam bona fama anteactę vitæ multa bona operatur, de quibus Baldus in l. 1. C. locati. Sed inter cętera hoc vnum quod ad præsens institutum spectat, videlicet, per bonam famam in genere, tolli indicia in specie cõtra aliquem orta, quod aliquos dixisse testatur Franciscus Casonus tract. 1. de indicijs. c. 2. nu. 10.

C *Secundus modus excusandi defunctos proponitur, si ostendatur eos non fuisse sanæ mentis, cum petiuerunt hæreticorum consolationem, aut alia dixerunt, vel fieri postularunt secundum ritum & consuetudinem antiquæ perfidiæ. & in hoc articulo tota difficultas posita est in declarando & intelligendo, an delictum præsumatur esse factum tempore furoris, vel tempore sanę mentis: nam si tempore furoris factum fuisse præsumatur, nec ad culpam nec ad pœnam imputandum erit: secus autem iudicabitur si tempore sanæ mentis commissum fuisse concludatur.*

In hoc ergo dubio sit hæc prima conclusio: Si il- D *li qui ad excusandum huiusmodi defunctum, qui præsumitur hæreticum fuisse, probent ipsum aliquando fuisse furiosum, in furore præsumitur durare, & tempore furoris commisisse delictum, & accusator siue Fiscalis, vel iudex si procedit ex officio, debet probare delictum esse factum tempore sanæ mentis. ita probat textus singularis in cap. indicas. 3. quæstio. 9. & ibi glossa communiter recepta in verbo, ostenderis. & glossa in cap. vlt. de successione ab intest. in verbo, compotem. vbi etiam per Doctores. nec deest ratio ad eandem conclusionem probandam, quoniam furor est qualitas & morbus, qui postquam est ra-* E *dicatus præsumitur durabilis, vt periti medici fatentur, & probat textus in l. humanitatis. C. de impuber. & alijs substit. & in l. 1. ff. de curatore furio. & docet nominatim Zabarella in cap. cum inter canonicas. de electio. in 5. oppositione. & confirmatur ex communi & recepta doctrina Bartoli in l. non solum. §. sed vt probari, ff. de operis noui nunt. dicentis quòd quando actus, vel delictum potest fieri tempore licito & illicito, ille qui agit vel accusat tenetur probare esse factum tempore illicito, & punibili.*

Sit secunda conclusio: Si hic defunctus, qui dicitur tempore mortis deliquisse hæreticando, ante delictum non fuit furiosus, nec illi qui admittuntur ad eum defendendum & excusandum id probant; sed tantum dicunt & proponunt tempore delicti commissi fuisse furiosum, reuera huiusmodi defensores id probare debent, aliàs autem delictum censebitur commissum tempore sanæ mentis; quia semper quis præsumitur esse talis, qualis naturaliter esse debet. argumen. textus in l. nec codicillos. C. de codicillis. vbi id notat Baldus, Paulus de Castro & alij, & nominatim profitetur Augelus tract. de maleficijs, in verbo, scienter & dolose. vers. quid in furioso. Imola & Ancharanus in Clemen. 1. de homicid. Salycetus in l. furiosum. C. qui testamen. facere possunt, num. 2. & alij plerique quos gratia breuitatis omitto.

Hæc quæ diximus de excusando per alios uel nõ excusando defuncto, qui dicitur tempore mortis hæreticari, intelligenda quoque censemus cum is non moritur, sed conualescit & viuit: nam si aliquando fuit furiosus in furore præsumetur deliquisse, & non puuietur: si vero non fuit furiosus, nisi probauerit se fuisse mente alienatum cum illa hæreticalia dixit, vel fieri petiuit, legitime puuietur.

Admonebo tamen grauissimas quasdam esse ægritudines & morbos, quibus facilè solent homines mente amoueri, & iudicio priuari, quamuis antea sapientes fuerint, quod in hac causa diligẽter est considerandum, & si opus fuerit iudicium medicorum peritorum adhibendum, cum agatur de maximo præiudicio.

Aetas etiam consideranda est, ob quam ingrauescentem sæpe absque morbo delirare solent homines, & aliena loqui, item spectanda sunt multæ aliæ circumstantiæ, ex quibus intelligatur, an hæreticalia dicantur, uel fiant, aut dici & fieri præsumantur potius vi morbi, aut alterius affectionis, quam mentis, siue intellectus errore.

Sed dubium est, an credatur notario in testamento attestanti testatorem fuisse sanæ mentis, & vera sententia & communis est, non credi. Alexander consil. 141. incipien. Ponderatis, matureque perspectis. lib. 1. late Iason, in l. Senium. C. qui testamen. facere pos. Baldus, Angelus, et Cummanus, in l. 2. ff. de testamen. & alij, quos prudens omitto.

Illud etiam in hac disputatione docendum erat, quod merito prima nostra conclusio videtur postulare, ex quibus scilicet actibus possit furor probari, vt tandem deducetur eum qui accusatur, furoris tempore deliquisse, ne puniatur; sed cum breuiter expediri res longa non possit, lectorem remittemus potissimum ad Franciscum Herculanum, qui in tract. de probanda negatiua, hac demonstrat, nu. 157. vers. Secundus modus est.

Circa secundam verò Eymerici conclusionem nulla occurrit difficultas: quæ non sit plene à nobis declarata supra in hac 3. parte super quæstione 70. cætera dicta sunt super quæst. 43.

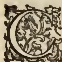
DE EXCOMMVNICATIS in causa fidei, & absolutione eorum.

QVAESTIO CXXII.

An hæretici, & eorum fautores sint excommunicati, & ab Inquisitoribus possint absolui.

SVMMARIVM.

1 Hæretici sunt ipso iure excommunicati.
2 Credentes quoque receptatores & fautores eorum.
3 Absolui autem ab Inquisitore possunt ab excommunicatione.

Centesima vicesima secunda quæstio est: Vtrum hæretici credentes, receptatores, defensores, & fautores eorũ, ipso iure sint excõmunicati; & si resipiscãt, possint absolui per Inquisitores?

1 Respondemus ad vtrumque quòd sic. De hæreticis patet quòd sic, in c. Sicut ait. & in c. Ad abolendã, in princip. & in c. Excõmunicamus, in princip. & præsertim, & breuius in c. Excommunicamus, 2. de hæret. ubi dicit sic: Excommunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patharenos, & infra: & alios, quibuscumque nominibus censeantur, & cætera. Supra pag. 103.

2 De credentibus autem & cæteris supradictis, habetur in c. Excommunicamus, 1. §. credentes. ubi dicitur: Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subiacere, & cætera. Supra pag. 101.

3 Quòd autem possint absolui per Inquisitorem, si resipiscant, habetur in c. Vt officium, in princip. de hæret. lib. 6. ubi dicitur sic: Vt officium. & infra: Contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum; Supra pag. 107. necnon contra infamatos de hæresi, uel suspectos iuxta sanctiones canonicas (hominum metu diuino timori postposito) procedatis. Si uero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire uoluerit ad Ecclesiæ unitatem; ei iuxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis.

COMMENT. CLXX.

Dvæ sunt assertiones, Prima est. Hæretic. fautores & similes excommunicati sunt. Inter pœnas hæreticorum excommunicatio est omnium antiquissima.

Altera est: Eos esse per Inquisitores absolui. vtraque facilis est, & aperta.

Ac quantum ad primã spectat, non est putandũ ab his primum Pontificibus, quorum sunt hæc rescripta,

scripta, quibus vtitur hic Eymericus, hæreticos, & eorum fautores anathemate percussos; nam inter pœnas hæreticorum, excommunicatio omnium est antiquissima, vel a Christo iam instituta Matth. c. 18. ibi : Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus.

Et B. Paulus ter legitur excommunicasse, vt patet, ex sacris eius epistolis. 1. ad Corin. c. 5. & 1. ad Timoth. cap. 1. & ad Titum c. 3.

Adde Martinum Perez ab Ayala Archiepiscopum quondam Valentinum lib. 1. de ecclesiasticis traditio. par. 3. art. 6.

Secunda conclusio prærogatiuam præstat Inquisitoribus, de qua diximus supra in hac 3. par. super q. 92. adde Repertorium Inquisitorum & Locatum in opere iudiciali uerbo, excommunicatio Syluestrum in summa, verbo, hæresis, 1. q. 8. & Simancam de catho. institutio. tit. 23.

QVAESTIO CXXIII.

Quam pœnam incurrant fautores hæreticorum, si animo pertinaci perstiterint in excommunicatione per annum.

SVMMARIVM.

1. *Impedientes officium sanctæ Inquisitionis, si stent per annum in excommunicatione, quam propter hoc incurrerunt, condemnandi sunt ut hæretici.*
2. *Fautores meri, si non publicentur excommunicati, non incurrunt alias pœnas.*
3. *Si vero publicati fuerint, nec intra annum satis fecerint, multis pœnis fiunt obnoxij.*
4. *Quas pœnas incurrant etiam si non dureut in excommunicatione per annum.*

Entesima vicesima tertia quæstio est: Quã pœnam incurrunt receptatores, defensores, ac fautores hæreticorum, qui sunt excommunicati ipso iure, si stant in excommunicatione per annum animo pertinaci?

1 Respondemus, quòd si prædicti ex eorum receptatione, defensione, & fautoria impedierunt fidei processum, iudicium, aut sententiam Episcopi, seu Inquisitoris directè uel indirectè, vel ad hoc præstiterit auxilium, consilium, vel fauorem, excommunicationis uinculo sunt percussi: quòd si in ea steterint per annum animo pertinaci, extunc sunt ut hæretici condemnandi, ut patet in c. Vt inquisitionis. §. prohibemus. vbi dicitur, &c.: Relat. supra pag. 110.

Prohibemus quoque districtius Potestatibus, dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, uel iudicent, siue captos pro eodem crimine, absque dictorum Episcoporum, siue Inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, vel mandato a carcere liberent: aut executionem sibi pro huiusmodi crimine a diœcesano uel Inquisitoribus, seu Inquisitore, iniunctam, promptè (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: vel aliàs diœcesanorum aut Inquisitorum iudicium, sententiam, seu processum, directè vel indirectè impedire præsumant. Si quis uero de prædictis Potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, vel eorum officialibus, seu Balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sæpefatis diœcesano Episcopo, vel Inquisitoribus incumbẽti, se opponere forte præsumpserit, uel ipsum aliquatenus impedire: necnon, & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, uel fauorem, excommunicationis se nouerit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

2 Si autem prædicti ex eorum receptatione, defensatione, & fautoria, aliàs nõ impedierint Episcopi uel Inquisitoris iudicium, sententiam, uel processum; licet ipso iure sint excommunicati, ni si tamen excommunicati notentur & publicentur, non videntur alias pœnas incurrere, ex eo quòd stant in excommunicatione per annum: Sed si publicantur excommunicati, & stent per annum, incurrunt pœnas multas, de quibus habetur in c. Excommunicamus. §. credentes. de hæret. vbi dicitur sic:

3 Receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationi decernimus subiacere: firmiter statuentes, ut postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit, intra annum, extunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur: Sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si forte index extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem; nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si uero aduocatus fuerit, eius patrocinium nullatenus admittatur; si tabellio, instrumenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur, & in similibus idem præcipimus obseruari. Si uero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo maior est culpa, grauior exerceatur uindicta. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint; excommunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sane clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec eleemosynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali.

Supra pag. 102.

Infamiam, & alias pœnas tales incurrunt.

4 Quæ autem sunt pœnæ prædictorum, etiam si non persistant in excommunicatione per annum animo pertinaci, dictum est supra hac par. 3. q. 113. 114. 115. 116. 117. & 118.

COMMENT. CLXXII.

De materia huius quæstionis egit plene idem Eymericus supra par. 2. q. 47. vbi dixi. nec propterea sunt aliqua inutiliter repetenda.

Qui non impediunt sacrum officium, quamuis sint fautores, an elapso anno alias pœnas præter excommunicationem incurrant.

In hac quæstione illa solum occurrit difficultas, quæ oritur ex verbis Eymerici hic nu. 2. dum sentit, fautores & cæteros huiusmodi, si non impediant officium Inquisitionis, etiam elapso anno non incurrere alias pœnas præter excommunicationem, nisi excommunicati publicentur: nam contrarium videtur dicere auctor apertissime p. 2. q. 47. n. 3. dum ait; Omnes isti excommunicati in causa fidei, si per annum steterint in illa excommunicatione animo pertinaci, non ut suspecti de hæresi tantum, sed ut hæretici sunt condemnandi. *hæc ille.*

Hæc cum intuerer paulo diligentius, animaduerti non carere probabilitate Eymerici sententiam hoc loco. idem sentire videtur Repertorium Inquisitorum verbo, excommunicare. §. item fautores & ratio esse potest; nam primi qui non modo fauent hæreticis, sed etiam officium impediunt, grauiorem contrahunt hæresis suspicionem, quæ elapso anno transit in violentam & iure probatam, ex qua possunt vt hæretici condemnari. Qui vero eisdem hæreticis fauent, non tamen impediunt Inquisitorum officium, non ita grauiter peccant, ideoque nisi nominatim publicentur excommunicati, elapso anno non videntur ut hæretici condemnandi; hæc sententia benigna est, de qua quid sentiam in tanta breuitate non possum facile dicere, dicam aliàs cætera hic spectantia tradita sunt supra in 2. par. super vltimis quæstionibus.

QVAESTIO CXXIIII.

Quam pœnam incurrant excommunicati in causa fidei sic durantes per annum.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicati propter contumaciam in causa fidei, &c. post annum vt hæretici condemnantur.*

2 *Idipsum faciendum est de excommunicatis causa impedimenti dati sacro officio.*

3 *Et de excommunicatis ob omissam purgationem, &cæt.*

4 *Fautores autem hæreticorum alias pœnas incurrunt.*

Entesima vicesima quarta quæstio est: Quam pœnam incurrunt excommunicati in causa fidei, si steterint in excommunicatione animo pertinaci?

1 Respondemus, quòd tales excommunicati, A sunt in multiplici genere: Nam quidam sunt excommunicati in causa fidei propter contumaciá, quia citati de fide responsuri renuerût contumaciter comparere, & tanquam contumaces excommunicantur: Isti si stant in excommunicatione per annum animo pertinaci, extunc sunt ut hæretici condemnandi: ut patet cap. Cum contumacia. de hæret. lib 6. vbi dicitur sic: Cum contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adijciat uehementem, si suspectus de hæresi uocatus a nobis, ut de fide respondeat, excommunicationis uinculo (pro eo, quòd parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per B uos fuerit innodatus, quam si per annum animo sustineat pertinaci; extunc velut hæreticus condemnetur. Relat. supra Pag. 105.

2 Quidam sunt taliter excomunicati, quòd iudicium, sententiam, seu processum Episcopi uel Inquisitoris impedierunt: uel ad hoc faciendû consilium, auxilium, uel fauorem dederunt. Isti si stent in excommunicatione per annum animo pertinaci, sunt velut hæretici condemnandi, ut patet in cap. Vt Inquisitionis. §. prohibemus. de hæret lib 6. vbi dicitur sic. Excommunicati propter impedimentum datum sácto officio.

Prohibemus quoque districtius Potestatibus Pag. 110. C dominis temporalibus, & rectoribus eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cum mere sit ecclesiasticum) quoquomodo cognoscant, vel iudicent, siue captos pro eodem crimine, absque dictorum Episcoporum, siue Inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia uel mandato a carcere liberent, aut executionem sibi pro huiusmodi crimine a diœcesano uel Inquisitoribus, seu Inquisitore, iniunctam, prompte (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent; vel aliàs diœcesanorum aut Inquisitorum iudicium, sententiam seu processum directe, uel indirecte impedire præsumant. D Si quis vero de prædictis Potestatibus, dominis temporalibus, rectoribus, uel eorum officialibus, seu Balliuis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sæpefatis diœcesano Episcopo, vel Inquisitoribus incumbenti, se opponere forte præsumpserit, uel ipsum aliquatenus impedire; necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, uel fauorem excommunicationis se nouerit mucrone percussum; quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc uelut hæreticus condemnetur.

3 Quidam autem sunt taliter excommunicati, E quia suspecti de hæresi habiti noluerunt se purgare? Isti si stent in excommunicatione per annum, sunt ut hæretici condemnandi, ut habetur in cap. excommunicamus 1. §. qui autem. extra de hæretic. vbi dicitur sic: Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles; nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione mõstrauerint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam, ab omnibus euitentur; ita quòd si per annum in excommunicatione Excommunicati quia noluerût se purgare. Relat. supra Pag. 103.

niccatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Excommunicati propter fauorem datū hæreticis. 4 Quidam sunt taliter excommunicati, quia sunt receptatores, defensores, & fautores hæreticorū, & publicantur excommunicati. Isti si stant per annum, pœnis plurimis feriuntur, ut patet in cap. Excommunicamus. §. credentes. de hæret. de his dictum est supra quæstione proxima.

COMMENT. CLXXIII.

TRes potissimum conclusiones posuit de excommunicatis persistentibus in excommunicatione, vt patet in summario quæstionis, circa quas nihil notatu dignum occurrit, quod non fuerit explicatum supra parte 2. super quæstio. 47. vide praterea de hac materia illos, quos citauimus paulo antea super quæstione 122.

QVAESTIO CXXV.

An tales excommunicati ex causa fidei absolui possint ab Inquisitore.

CEntesima vicesimaquinta quæstio est: Vtrum Inquisitor possit absoluere eos, qui steterunt per annum in excommunicatione animo pertinaci, uel alias pro causa fidei sunt excommunicati, si ad gremium Ecclesiæ reuertantur?

Respondemus quòd sic: quia tales (vt dictum est supra quęstione proxima) vt hæretici sunt habendi. Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ab excommunicatione, quam incurrerunt, per Inquisitorem, si pœniteant, possunt absolui: ut habetur in c. Vt officium. in prin de hæret. lib. 6. vbi præmisso de omnibus supradictis dicitur sic: Vt officium & infra Si uero aliquis ex prædictis hæretica labe primitus abiurata, redire voluerit ad Ecclesiæ unitatem: ei iuxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis. Relat. supra pag. 107.

COMMENT. CLXXIIII.

SVper hac quæstione nulla occurrit obscuritas grauis, quæ longa narratione egeat.

Primum, hac quæstio differt a superiori 122. in qua videtur auctor tractare idem priuilegium; nam ibi docuit quòd Inquisitores possunt absoluere redeuntes ab hæresi, vel hæresis suspicione, qui propterea fuerunt ipso iure excommunicati: hic vero docet etiam posse absoluere eosqui in excommunicatione durarunt per annū animo pertinaci.

Anno elapso de crimine iudicantur excōmunicati. Sed dubitari poterat, quomodo possit Inquisitor absoluere eos, qui per annum perdurant in excommunicatione, cum anno elapso vt hæretici sint condemnandi. c. cum contumacia. de hæret. lib. 6.

Et breuiter respondeo, quòd qui post annum reuertuntur, quamuis non audiantur quoad bona recuperanda; audiuntur tamen quoad excusandum crimen: & si misericordiam implorent, recipiuntur, vt plene dixi supra in 3. parte super 13. modo processum fidei terminandi.

QVAESTIO CXXVI.

An Inquisitor dispensare possit ab irregularitate cum præfatis excommunicatis.

CEntesima vicesima sexta quæstio est: Vtrum Inquisitor possit cum prædictus excommunicatis, si forsan irregularitatem incurrerint, vbi resipiscant super irregularitate dispensare?

Respondemus, quòd non inuenimus, quòd hoc possit Inquisitor in iure cautum, nec in quibuscunque priuilegijs sibi concessum; quare non potest cum talibus dispensare.

COMMENT. CLXXV.

VNa est conclusio: Cum redeuntibus, si fortè aliquam incurrerunt irregularitatem, Inquisitor non potest dispensare, quia non inuenitur sibi concessum.

Inquisitores secum mutuo dispensare posse super irregularitate, si quis eorum fortassis quandoque eam contraxerit, docuit Eymericus 3. par. q. 27. & dixi supra in hac 3. parte super q. 23. Rursus, eos posse absoluere redeuntes ab excommunicatione, paulo antea demonstrauit.

An autem non modo a censura excommunicationis, sed etiam ab irregularitate, quam contingit contrahere ob hæresim, uel apostasiam, cum redeuntibus possint dispensare; nunc ostendit, & concludit id non licere Inquisitoribus, quia nullo iure concessum id eis reperitur. idem tradit repertorium Inquisitorum verbo, irregularitas. & alij vetustiores. An Inquisitores super irregularitate dispensare possint.

Hodie hæc lis sublata videtur per rescriptum Clementis VII. Pont. Max. quod incipit. Cum sicut. §. vobis etiam. quo conceditur facultas Inquisitoribus, & eorum Commissarijs dispensandi cum clericis sæcularibus ac personis religiosis cuiusuis ordinis super quauis irregularitate contracta ob hæresim vel Apostasiam; quod etiam agnouerunt Locatus, in opere iudiciali verbo, irregularitas, num. 2. & Campegius apud Zanchinū tract. de hæret. cap. 27. versic. Adde vlterius. id Clementis rescriptum refertur in fine huius operis inter litteras Apostolicas pro officio sanctæ Inquisitionis.

Cæterum quid nobis de hoc articulo sentiendum videretur, supra in hac 3. parte super q. 113. explicuimus; vbi & irregularitatem contrahi propter hæresim, & super ea solum Romanum Pontificem dispensare diximus.

Rescriptū vero Clementis VII. circa hoc per posteriores

sterioros Pontificum extrauagantes reuocatum est se videtur; adeo quidem vt Pius Papa Quintus anno MDLXVII. die sexta mensis Septembris Pontificatus sui anno secundo, Didaco de Spinosa generali Hispaniæ Inquisitori inhibuerit, ne posset huiusmodi homines ad aliqua beneficia, aut si clerici forent, vt ad superiores ordines ascenderent, habilitare, aut cum presbyteris dispensare, vt in altaris ministerio deseruirent. Sed vide Maiolum libro 5. de irregularitate cap. 46 & Nauarrum in Manuali cōfessariorum cap. 27. titu. de tertia specie irregularitatis. nu. 205. ex quo intelliges solum Papam dispensare in irregularitatibus prouenientibus, ex defectu animæ.

DE INDVLGENTIIS *pro fide laborantibus consequendis.*

QVAESTIO CXXVII.

An Inquisitor conferre possit indulgentias accedentibus ad eius concionem pro fide factam.

Centesima vicesimaseptima quæstio est: Vtrum Inquisitor clero, vel populo, quem conuocat ad sermonem pro fide, quem interdum facit, vel aliàs habeat potestatem indulgentias conferendi?

Respondemus quòd sic? uiginti, uel quadraginta dierum, vt patet in litteris Apostolicis Clementis Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. priuandi prætera. uersic. necnon. ubi dicitur sic: Necnon & largiendi uiginti, uel quadraginta dierum indulgentiam, quoties opportunum videritis, omnibus ueræ pœnitentibus & confessis, qui ad vestram conuocationem propter hoc faciendam accesserint, plena sit uobis, & singulis uestrium præsentium tenore facultas. Relat. supra pag. 129.

COMMENT. CLXXVI.

Hoc priuilegium concedendarum indulgētiarum, ac distribuendorum Ecclesiæ thesaurorum, licet Pontificum proprium sit, ut docet Sotus lib. 4. sent. dist. 21. q. 1. art. 4 fauore fidei Inquisitoribus est tributum per Romanum Pontificem, vt quoties actio aliqua in fauorem fidei celebratur, possit Inquisitor concedere viginti vel quadraginta dierum indulgentiam.

Priuilegium concedendi indulgentias qui concesserint Inquisitoribus.

Hoc priuilegium multi Pontifices concesserunt: nullus autem reuocauit. cōcessit Innocentius IIII. rescripto incipiente: Malitia eius temporis. *item alio incipiente:* Tunc potissime. *& ante Innocentium IIII. concessit etiam Gregorius nonus rescripto incipiente;* Ille humani generis. *hæc sunt impressa in Bullario litterarum Apostolicarum. in fine huius operis.*

A *Meminerunt huius priuilegij Repertorium Inquisito. verbo, indulgentia. §. nunc videndum. summa Armilla verbo, Inquisitor. nu. 20. Ioannes Royas trac. de hæret. par. 2. num 415.*

Num autem posteriores Pontifices Romani in his rescriptis easdem indulgentias concedentes nō modo censeantur priores confirmare; verum etiam de nouo illas concedere, ita quòd prioribus accumulenter, ut singuli viginti vel quadraginta dierum, aut trium annorum per se concessisse videantur. ita quòd Inquisitores octuaginta dierum, aut centum sexaginta, & amplius concedere possint: item quòd Pontifices non modo trium annorum,

B *sed sex vel nouem, vel quindecim indulgentiam tribuisse videantur, dubium esse posset: & Bernardus Comensis in Lucerna Inquisitorum accumulari videtur sentire verbo, indulgentia eorum §. 5. sed verius est, posteriores Pontifices easdem priores indulgentias confirmare, nec diuersas concedere: quod series rescriptorum indicat. & huius sententiæ videtur esse auctor non obscure supra in hac 3. parte, in principio, numero 55. & in omnibus sere modis terminandi processum fidei, vbi nusquam apparet eum significare, vt huiusmodi indulgentiæ cumulatiue concedantur.*

C *Benignius tamen esset, si sua Sanctitas fauore fidei eas cumularet, vt homines ad fauendum Inquisitoribus hoc spirituali & maximo præmio inuitati facilius excitarentur.*

QVAESTIO CXXVIII.

An Inquisitor conferre possit indulgentias socijs ac notarijs suis.

D Centesima uicesima octaua quæstio est; Vtrum Inquisitor socijs suis religiosis; & notarijs habeat potestatem indulgentias conferendi?

Respondemus quòd ipse non, sed dominus noster Papa confert eis tres annos quando laborauerint. Et si in prosecutione moriantur, plenam confert remissionem peccatorum, vt patet in litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. in quibus post prædicta uerba posita supra quæst. proxima dicitur sic: Socijs uero Fratribus vestri ordinis, & notarijs uestris, qui vna uobiscum in prosecutione huiusmodi negotij laborauerint, & omnibus qui uobis personaliter astiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandos hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, ex animo uobis præstiterint auxilium, consilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei misericordia, & beatorū Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniunctis sibi pœnitentijs relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, & ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus. Relat. supra pag. 129.

E

CO-

COMMENT. CLXXVII.

DVæ ſunt aſſertiones: Prima eſt: Socijs & notarys Inquiſitorum laborantibus in ſacro officio ad hæreticos extirpandos Papa confert indulgentiam trium annorum.

Altera eſt, quòd ſi in proſecutione hæreticorũ, & in executione officij ſacri, ſeu in eius miniſterio moriantur, plenam indulgentiam conſequuntur.

Vtramque aſſertionem probat reſcriptum Vrbani iiij. hic ab Eymerico allatum, & reſcriptum Gregorij noni, quod incipit. Ille humani generis *idem conceſſit Clemens iiij. & Vrbanus iiij. reſcripto alio incipiente :* Licet ex omnibus. *quæ vidimus authentica in archiuio Bonon. inquiſitionis.*

Meminit etiam huius priuilegij Bernardus Comenſis in Lucerna, verbo, indulgentia eorum. §. 1. & Repertorium Inquiſitorum verbo, indulgentia. § nota quòd Fratres.

Qui conſequuntur hãc indulgẽtiam trium annorum.

Num autem hãc trium annorum indulgentiam conſequantur non ſolum ſocij Inquiſitorum & notarij, verum etiam alij ſancti officij miniſtri, veluti conſultores, Fiſcalis, & ſimiles, quæri poteſt, & hi etiam hanc indulgentiam habent, vt conſtat ex quæſtione ſequenti, cum in hoc negotio non mediocriter laborent.

Idem fortaſſis eſſet dicendum de illis, qui ſcribunt contra hæreticos; inſtruentes Inquiſitores hæreticæ prauitatis, qualiter ſeſe in ſuo officio gerere debeant contra fidei hoſtes: hi enim quamuis in reſcripto & verbis priuilegij nominatim non contineantur ob eandem tamen rationem æquum videtur, vt reſcripti priuilegio vtantur.

Hoc ſaltem iuſtiſſimum videtur, vt Sãctitas ſua ad hos quoque dignaretur hoc priuilegium extendere. quando vero hanc indulgentiam conſequantur, ſequentia demonſtrabunt.

QVAESTIO CXXIX.

An Inquiſitor largiri poſſit indulgentias alijs ſibi in officio aſſiſtentibus, & auxiliantibus.

CEnteſima viceſimanona quæſtio eſt: Vtrum Inquiſitor conſiliarijs & omnibus alijs, qui ſibi perſonaliter aſſiſtunt, & exiſtunt in executione ſui officij, vel aliàs præſtant ſibi ex animo auxilium, conſilium, uel fauorem, habeat poteſtatem indulgentias largiendi?

Reſpondemus, quòd ipſe Inquiſitor non, ſed dominus noſter Papa confert eis tres annos de indulgentia: & ſi in proſecutione officij moriantur, remiſſionem plenam omnium peccatorum, ut patet in prædictis litteris Apoſtolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. vt tactum eſt ſtatim ſupra quæſt. proxi. in quibus dicitur ſic; Necnon & largiendi: & infra: Et omnibus

Relat. ſupra pag. 129.

A qui uobis perſonaliter aſtiterint in eodem negotio, & qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, ex animo nobis præſtiterint auxilium, conſilium, aut fauorem: de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, tres annos de iniunctis ſibi pœnitentijs relaxamus: & ſi qui ex his in proſecutione huiuſmodi negotij forte deceſſerint, eis peccatorũ omnium, de quibus corde contriti & ore confeſſi fuerint, plenam ueniam indulgemus.

Et in c. Excommunicamus itaque. §. Catholici. extra de hæretic. dicitur ſic: Catholici vero Relat. ſupra pag. 101.

B qui crucis aſſumpto charactere ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque ſancto priuilegio ſint muniti, quæ accedentibus in terræ ſanctæ ſubſidium conceduntur.

Quæ autem ſunt illa, dicetur quæſt. prox.

Quamplura alia priuilegia conceduntur cruce ſignatis prædictis pro extirpanda hæretica prauitate, per Inquiſitores eis conferenda, vt patet in litteris Apoſtolicis poſitis ſupra parte 2. Innocentij, ut nihil uobis deſit.

C COMMENT. CLXXVIII.

NOn modo qui aſſidue & continuo Inquiſitoribus aſſiſtunt, vt ſunt neceſſarij miniſtri, de quibus hactenus dictum eſt, trium annorum indulgentiam conſequuntur, & plenariam cum in proſecutione negotij moriuntur; verum etiam quicunque alij, qui vbi oportuerit Inquiſitoribus adſtant, eodem indulgentiarum priuilegio fruuntur. id probat apertiſſime reſcriptum Vrbani IIII. quo vtitur hic Eymericus, ſed apertius idem tradit Gregorius nonus reſcripto incipiente: Ille humani generis. *in hæc verba:* Ad hæc, ut ſuper præmiſſis omnibus officium ſibi commiſſum liberius poſſint & efficacius exercere, omnibus qui ad prædicationem eorum *(ſcilicet Inquiſitorum)* acceſſerint, in ſingulis ſtationibus viginti dies; illis uero qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, in munitionibus, uel caſtellis, uel aliàs contra Eccleſiam rebellantes, ipſis ex animo auxilium, conſilium præſtiterint, uel fauorem, de omnipotentis Dei miſericordia & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, tres annos de iniuncta ſibi pœnitentia relaxamus: & ſi qui ex his in proſecutione huiuſmodi negotij forte deceſſerint, eis omnium peccatorum, de quibus corde contriti & ore confeſſi ſunt, plenam ueniam indulgemus, *hæc ibi.*

Quicunque Inquiſitoribus auxiliantur, triũ ann. indulgẽtiam aſſequuntur.

D

E

Hoc priuilegio hodie in primis gaudent cruceſignati, quibus in Hiſpania ſimiles ſunt illi, quos dicimus familiares, qui nutibus inquiſitorum obedientes, ea exequuntur, quæ ad promotionẽ huius ſacri officij, & ad fidei propagationem, & ad hæreticæ prauitatis extirpationem ſpectant.

Cruceſignati gaudent hoc priuilegio.

Eandem etiam indulgentiam cõſequerentur quicũque zelo fidei cũ opus eſſet, inquiſitorib. auxiliarentur:

rentur: vt vel hinc catholici magnopere excitari debeant ad fauendum, & auxiliandum Inquisitorib.

QVAESTIO CXXX.

An Inquisitor plenariam indulgentiam consequatur in vita, & in morte.

Entesima tricesima & ultima quæstio est: Vtrum Inquisitor plenariam indulgentiam habeat in uita pariter & in morte?

Respondemus quòd sic; In uita quidem quandocunque pro exequendo officio laborat: in morte autem si in prosecutione officij diem claudit extremum.

Relat. supra pag. 129. Quòd autem habeat in uita pro officio laborando, patet in præfatis litteris Apostolicis Clementis, Alexandri, & Vrbani iiij. Præ cunctis. §. vobis autem. dicitur sic:

Vobis autem pro huiusmodi negotio laborantibus, illam peccatorum ueniam indulgemus, quæ succurrentibus terræ sanctæ in generali concilio est concessa.

Quæ autem in dicto concilio succurrentibus terræ sanctæ est concessa, patet in c. Ad liberandam, extra de iud. & Sarra. in parte decisa. notat Hostien. in lectura: in qua de succurrentibus terræ sanctæ infra habetur ita: Nos autem de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli auctoritate confisi, & ex illa, quam nobis, licet indignis, contulit Deus ligandi atq; soluendi potestate, omnibus, qui laborem istum in proprijs personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus fuerint veraciter corde contriti, & ore confessi, ueniam indulgemus, & in retributionem iustorum salutis æternæ pollicemur augmentum: Eis uero qui nō in personis proprijs illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis, iuxta facultatem, & qualitatem suam viros idoneos destinauerint: Et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in proprijs tamen personis accesserint; plenam suorum concedimus ueniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis uolumus & concedimus esse participes, iuxta qualitatem subsidij & deuotionis affectum, omnes, qui ad subuentionem ipsius terræ sanctæ de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa prædicta consilium, & auxilium impendere rint opportunum: omnibus etiam piè proficientibus in hoc opere communi, sancta & vniuersalis Synodus orationum, & beneficiorum suorum suffragium impertitur, ut eis digne proficiat ad salutem.

Datum Later. xix. Kalendis Ianuarij Pontific. nostri anno octauo.

Quòd autem Inquisitor habeat & in morte, patet in litteris Apostolicis antedictis, vbi præmisso de indulgentia, quæ confertur Inquisitori prædicta; & quę (e ejs & fratribus sui ordinis & notarijs: & quæ omnibus, qui personaliter astiterint in fidei negocio Inquisitori, & præstiterint ex animo auxilium, consilium & fauorem: de omnibus generaliter sequitur sic: Et si qui ex ijs in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, ac ore confessi fuerint, plenam ueniam indulgemus.

COMMENT. CLXXIX.

Haec postrema est in vulgatis codicibus huius operis quæstio, in qua de insigni Inquisitorum priuilegio differitur; nam & in vita, & in morte omnium peccatorum indulgentiam consequuntur: vtramque partem probat Eymericus apertis Pontificum rescriptis.

Tradunt idem hoc priuilegium Repertorium Inquisiti. verbo, indulgentia. §. item Inquisitores. Tabien. in summa verbo, Inquisitor. §. 39. in fi. Io. Royas tract. de hæret. par. 2. nu. 412. & alij.

Quantum uero attinet ad primam partem, quod uidelicet, Inquisitores cōsequantur in vita plenam indulgentiam suorum peccatorum, dubium est, an intelligatur semel tantum in tota vita, an vero in singulis actibus perfectis, qui contra hæreticos in fauorem & laudem fidei celebrantur, & Repertorium Inquisit. uerbo, indulgentia §. item Inquisitores. in quolibet actu, hac frui indulgentia statur bis verbis: Item Inquisitores exercendo officium, gaudent in quolibet actu Inquisitionis, quando fit aliquis actus reconciliationis per eos, vel aliqua executio durante tempore officij, in quolibet actu indulgentia plenaria omnium peccatorum: subsum hæc ibi. *cui sententię libentissime accedo.* Inquisitores in vita, & in morte omnium peccatorum indulgentiam cōsequuntur. Quoties i ui tam assequantur.

Idem sentiendum puto de indulgentia trium annorum, quæ conceditur auxiliantibus officio sanctissime Inquisitionis, et inquisitoribus hæreticę prauitatis in fauorem fidei: illi enim non tantum semel in tota vita, sed in quolibet actu perfecto, & ab alio diuerso, quo Inquisitorib. præstant huiusmodi auxilium, trium annorum indulgentiam consequuntur.

Quæ his locis de indulgentijs tradit copiose Eymericus, continentur apertissime in rescripto quodam Alexandri Quarti incip. Firmissime teneat. *quod vidimus authēticum in bibliotheca Illustrissimi Cardinalis Felicis † Peretti de Montalto, allatum ex Assisio ex archiuio conuentus Fratrum ordinis Minorum.* † Nunc est SIXTVS V. Pont. Opt. Max. quis fęliciter sedet.

QVAESTIO CXXXI.

An Extrauagantes in fauorem fidei & sancti officij editæ sint seruandæ.

Entesima tricesima prima quęstio est: Extrauagantes quæ concessæ fuerunt per summos Pontifices in fauorem fidei & officij Inquisitionis, an seruaneant in robore suo?

Dicen-

Dicendum est quòd sic; dummodo non contrarientur his, quæ sunt inserta in Sexto, tit. de hæret. & constitutionibus Clementis eod. titu. Patet lib. 6. c. Statuta. §. ult. & cōfirmatur per proœmiū Sexti, adiuncta glossa super uerbo, reseruātur. vbi Ioannes And. dicit: reseruantur cōstitutiones omnes. quæ editæ sunt super negotio hæreticæ prauitatis, non contrariæ constitutionibus huius libri, vt infra de hęret. cap. ult. in fine. Et lib. eod. super cap. Contra Christianos & tit. de hæret. in Nouel. enumerando glos. in prima glossa dicit idem. Constat autem quòd decretalis ultima in eod. 6. lib. in fine, reseruat mandata prædecessorum istis

† De hęret. lib. 6. constitutionibus non obstantib. Item idem in glossa super cap. Per hoc, † in verbo, ordinationes, dicit: *Ordinationes.*] etiam in hoc uolumine non insertas, dummodo non his constitutionibus contrarias. infra eo. cap. ult. in fine: sunt enim ibi reseruatæ, & de his loquitur proœmium huius libri, in fine.

COMMENT. CLXXX.

I*N duobus codicibus Barcinonēsi impresso, & Sabellano manuscripto enumerantur tantū cētum triginta q̄stiones, quo ordine hactenus sūt impressa: sed codices Bononiē. & Illustriss. Card. de Gāba ra manuscripti, hanc quæstionem amplius habent in fine adiectam:* De constitutionibus extrauagantibus editis contra hęreticam prauitatem in fauorem fidei, earumque robore seu ualore, *quæ non multum discrepātibus verbis habetur in omnibus*

A *exēplaribus supra q. 84. Et plane codex Bononien. omnibus est vetustior, descriptus nempe tēpore Pij II. Pontifi. Max. post 130. q. antiquorum more ita habet:* Deo gratias. *vnde facile colligas Eymericū ibi absoluisse opus: quod etiam videntur nō obscure indicare illa verba quæstionis* 130. Centesima tricesima & ultima quæstio, &c.

Cęterum quia codex Bononien. multā habet auctoritatem ex vetustate, & synceritate, ac veritate (est enim in multis cæteris emēdatior) ideo hanc q̄stionem hic adiicere placuit, quæ est veluti commētarius q. 84. Et mihi valee fit verisimile hac scripsisse auctorem, qui in præcitata q. 84. ad probandū ex

B *trauag. in causa hæreticæ prauitatis non esse reuocatas, sola rescriptorum Pontificiorum auctoritate vtitur: hic vero more suo auctoritate interpretū idem confirmat. ex docendi enim ordine & styloconiicio, hæc postea addidisse auctorem.*

Posset nō incōmode ex duabus quæstionibus una fieri: verum non est uisum ab antiquitate recedere.

Est autem impressa (paucis emēdatis) iuxta exēplar codicis Bononiensis; nā in codice Card. de Gambara nonnulla adduntur, quæ aperte indicāt nō esse Eymerici, cum testimonium Ioannis Imolensis citetur, qui multis post Eymericum annis floruit.

Atque in his ad laudē omnipotētis vnius & tri

C *ni Dei (in cuius sāctissimæ Trinitatis festo hoc an. M.D.LXXXIIII. die 27. Maij finita & absoluta fuit secundo huius operis prælectio & emēdatio) sit tandem nostrorum Commentariorū in Directoriū inquisitorum finis constitutus, quos sacrosanctæ Romanæ & uniuersalis Ecclesiæ correctioni supponi in omnibus & per omnia volumus.*

Franciscus Pegña sacræ Theologiæ & Iuris vtriusque Doctor.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM COPIOSISSIMVS,

In quo breuiter tanquam in Compendium contracta, ordine Alphabetico recensentur tam ea, quæ in Directorio, quàm illa, quæ in Commentarijs continentur.

A

Abbatis Ioachim libellus, & eius error damnatus, par. 1. pag. 4. col. 1. B & p. 2. q. 7. pag. 249. col. 2. D

Abiuratio nouissima Berēgarij, cō. 31. par. 2. pag. 247. col. 2. Alia eiusdem, par. 2. quæst. 6. pag. 246. col. 1. B

Abiurare de leui tantum, an debeāt impuberes, com. 40. par. 3. pag. 488. col. 2

Abiuratio de leui imponi potest suspecto leuiter, par. 2. q. 55. pag. 377. col. 2. B

Abiurans de leui, an detestetur omnem hæresim, com. 55. par 3. pag. 489. col. 1

Abiurās de leui, deinde in eandē, vel diuersā hæresim incidēs, relapsorū pœna nō punitur, p. 3. pag. 486. c. 1. & 2. & com. 73. p. 2. pag. 387. c. 1. & cō. 43. p. 3. pa. 502. c 2

Abiuratio de vehementi publice & secrete fieri potest, par. 3. pag 492. c. 2

Abiuratio de vehemēti iniungēda est suspecto vehemēter, & abiuranda quæuis suspicio, p. 2. q. 55. pag. 383. c. 1 & com. 136. p. 3. pag. 637. col. 1

Abiurans vt vehementer suspectus, si receptet postea, aut visitet hæreticos, non est relapsus contra Eymericum & alios, com. 81. p. 2. pag 382. col 1. & seq.

abiuratione de vehemēti facta, lapsus deinde in hæresim relapsus censetur, & vt talis punitur, p. 2. q. 40. p. 331. col. 1. & com. 40. p. 3. pag 489. col. 1.

Abiurans de vehementi omnem hæresim detestatur, com. 55. p. 3. pag. 489. col 2

Abiuratio quid sit, & quid continere debeat, & quotuplex. & quomodo abiuratio de leui et de vehemēti differant, com. 40. p. 3. pag. 88. col. 1. & 2

Abiurationum varia formula, com 41. p. 3. pag. 494. c. 1

Abiuratio imponitur reo perseueranti in confessione in tormentis facta, p. 3. pag. 481. col. 1. & quando perseueranti in negatiua. pag. 481. col. 2. E

Abiuratio de leui priuatim fiat, & non publice, com. 40. p. 3. pag. 488. col. 2

Abiurare qui debeant, & qua ætate compelli possint homines abiurare, com. 40. p. 3. pag. 490. col. 1

Abiurationis vsus antiquissimus, & cur olim institutus, com. 40. p. 3. pag. 487. col. 2

Abiurare debent Iudæi dæmones inuocantes, par. 2. q. 46. pag. 358. col. 1. B

Abiurationis à Iudæo faciēdæ forma, cō. 71. p. 2. p. 359. c. 2

Abiuratio an prius debeat fieri quam pronuncietur sententia, com. 41. p. 3. pag 494. col. 2

Abiurans [illegible] eat se subscribere, cō. 40. p. 3. pa. 490. c. 2

Abiuratio [illegible] debet per publicam scripturam, com. 40. p. 3. pag. 490. col. 2

Abiurantes in initio abiurationis fidem protestari debēt, com. 40. p. 3. pag. 489. col. 1

Abiurās in iudicio hæresim de vehemēti, & postea lapsus ī hæresim, relapsus dicitur, secus de leui, p. 2. p. 332. c. 2

Abiurans vnam hæresim singularem, & postea in aliam incidens, an sit relapsus, p. 2. pag. 332. col. 2 & com. 65. p. 2. pag. 332. col. 2

Abiuratio olim in concilio solum fiebat, hodie coram fidei iudicibus, p. 2. pag. 95.

Abiuratio omnis hæresis in genere, quādoq; fieri potest, nulla hæresi in specie expressa, com. 79. p. 2. pag. 376. c. 1

Abiuratio Hieronymi de Praga, com. 47. p. 3. pa. 521. c. 1

Abiuratio facta coram episcopo vel Inquisitore tātum, an sit valida, com. 97. p. 3. pag. 579. col. 1

Abiurantis obligatio & promissio non extenditur extra iuris dispositionem, com. 146 p. 3. pag. 646. col. 1

Abiuratio est indicenda credentibus hæreticorum tantū de hæresi suspectis. p. 2. q. 40. pag. 266. col. 2. C

Abiuratio iuxta suspicionis qualitatem tantum fieri debet, p. 3. q. 42. pag. 336 col. E. col. 2. A

Abiuratio fieri debet in vulgari, & quādo, p. 3. pag. 493. col. 2. B. pag. 496. col. 2. E. & pag. 502. col. 1. A.

Abiuratio indicenda cōuicto per plures singulares testes; p. 3. q. 72. pag 619. col. 1. C. D

Abiurationis præstandæ à sponte confesso & pœnitente modus & forma, p. 3. pag. 503. col. 2. & seq.

Abiurationem legere debet notarius casu quo reus nesciat legere, p. 3. pag. 493. col. 1. B. C

Abiurans an obligare se debeat ad hæreticos denunciandos, com. 49. p. 3. pag. 500 col. 1

Abiurans fautoriam, & deinde relabens in eandem, siue in aliam, an sit vt relapsus puniendus, anceps quæstio, com. 83. p. 2. pag. 387. col. 1

Abiurare debet generaliter omnem hæresim suspectus violenter, p. 3. pag. 495. col. 2. A. B

Abolitio in crimine hæresis non est facile concedenda, com. 14. p. 3. pag. 415. col. 1

Absentes quot modis possint processari, com. 91. parte 3. pag. 568. col. 2

Absoluere ab excommunicatione se inuicem possunt inquisitor & eius socius, & inquisitores inter se, par. 3. q. 23. pag. 553. col. 2. A. & seq. & com. 72. & 73. par. 3. pag. 553. col. 2. & seq.

Absolutoria sentētia nō debet continere quem pronūciari insontē & immunē, & quare. & an delicta rei cōtinere debeat, p. 3. pag. 474. c. 2. com. 50 p. 3. pag. 475 col. 1

Absolutus in foro pœnitentiæ de hæresi, an effugiat pœnas

temporales, com. 20. p. 2. pag. 227. col. 1. & 2
Absolutus ab hæresi non seruata forma iuris, an sit absolutus, p. 2. pag. 204. col. 2. B
Absoluendus est ab excommunicatione post abiurationẽ præstitam suspectus violenter, & hæretici omnes, p. 3. pag. 397. col 2. E. & pag. 497. col. 1. B
Absolutio cum molli virgarum percussione, res laudabilis nec iure cauta, com. 7. p. 3. p. 398. col. 2
Absoluere an possit solus episcopus, vel solus inquisitor, com. 37 p. 3. pag. 475. col. 1
Absoluẽdus quid præstare debeat, vide i voce, Reparatio,
Absoluere qui possit in foro interiori hæreticos, com. 141. par. 3. pag. 641. col. 1
Absentia inquisitorum à terris propriæ iurisdictionis plurimorum incommodorum est causa, parte 3. pag. 460. col. 2. D. E. & seq.
Absentis & negligentis iurisdictio ad quem deuoluatur, par. 2. pag. 170. col. 2. D
Absens & non fugitiuus quando dicatur reus accusatus, par. 3. pag. 461. col. 2. B
Absentes vel fugitiui cõtumaces, an & quãdo tanquã hæretici impœnitentes condemnandi, p. 2. pag. 105. c. 1. A. B. & col. 2. C. & p. 3. pag. 320. col. 2. A. & com. 49. p. 3. pag. 531 col. 2
Absentes hæreseos rei vbi debeant conueniri, & qualiter contra eos procedendum. p. 2 pag. 207. c. 1. E. & seq.
Absentis imago quando producenda, & quamuis sit combusta, si absens compareat, audiendus est, com, 49. p 3. pag. 533. col. 2
Absens non fugitiuus si venturus speratur, expectandus est, p. 3. pag. 462. col. 1. A. B.
Absens citandus est verbaliter nisi timeatur de fuga, & post annum comparentes quid agere debeant, parte 3, pag. 529 col. 2. A. & seq.
Absenti contumaci degradato redeunti, non videtur audientia deneganda, com. 49. p. 3. pag. 533. col. 1
Absente reo an sit admittendus excusator, com 36 par. 3. pag. 471. col. 2. E
Academiæ quatenus permittẽda, cõ. 41. p. 2. pag. 294. c. 2
Accusatio fiscalis contra defunctum quid continere debeat, com. 170. p. 3. pag. 679. col. 1.
Accusatio contra defunctum quibus sit notificanda, com. 92. p 3. pag. 578. col. 1
Accusationes contra prælatos non facile admittẽdæ, p. 2. pag. 121. col. 1. E
Accusatorij libelli forma, quem fiscalis porrigit inquisitori, com. 14. p. pag. 415. col. 1
Accusationem in scriptis porrigere debet inquisitori procedens per viam accusationis, p. 3. pag. 413. col. 2. E & com. 14. p. 3. p. 414. col. 1
Accusantium nomina quando publicanda, & quãdo non, p. 3. q. 75. pag. 627. col 2. A. B
Actio procedendi contra defunctos, an habeat locum contra fautores, credentes, receptatores, & similes, com. 92. p. 3. pag. 571. col. 2
Actio contra hæreticos defunctos quanto tempore duret, com. 92. p. 3. pag. 570. col. 2
Acta inquisitionis à quo, & quo ordine scribẽda, com. 20. par. 3. pag. 426. col. 2
Acta quæ ad causam magis quam instantiam pertinent, etiã perempta instantia, in alio nocent eidem reo, eiusque successoribus, com. 92 p. 3. pag. 573. col. 2
Acta in vno iudicio in alio faciunt fidem, com. 92. par. 3. pag. 573. col 2
Actus geminatus magnã vim hẽt, cõ. 148. pa. 3. p. 647. c. 1
Adamiani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. B
admonitio facienda ab inquisitoribus post abiurationem ipsis reis, p. 3. pag. 493. c. 2. D. & in verbo, Inquisitorẽ, com. 40. p. 3. pag. 492. col. 1
adoratio latriæ & duliæ, vide in voce, Latria.
adoratio ex quibus causibus exhibeatur creaturis, par. 2. q. 93. pag 342. c. 2. A. B. & seq.
adorans hæreticum, credens hæreticorum censetur, par. 2. pag. 201. col. 2. D
adorandos esse dæmones error, & vnde ortus, com. 35. p. 2. pag. 264 col. 1
adolescentes in tribunali inquisitionis mitius etiam puniendi, & quare, com. 13. p. 1. pag. 40. c. 2
aduocatus cõcedi debet reis inquisitis de hæresi, & quando, & qualis esse debeat, p 3. pag. 296. c. 1. A. B. & com. 28. p. 3. pag 447. col. 1. & com. 30. pag. 453. col. 1
aduocati quas debeant conditiones habere. com. 28. p. 3. pag. 447. col. 2
aduocare pro hæretici quando, & quomodo liceat, com. 10. pag. 99. col. 2. & seq.
aduocatus an admittatur cum quæritur, an indicia sufficiant ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2
aduocatis & notarijs vetatur patrocinari pro hæreticis, par. 3. q. 39. pag. 565. col. 2. A
aduocati suspensi, an valeat patrocinium, et quid faciẽdũ. p. 2. pag. 154. c. 1. A. & pag. 173. col. 2. B
aduocati vel notarij suspensi ob præstitũ hæreticis patrocinium, exercẽtes iterum officium nõ sunt irregulares, par. 2. pag 154 c. 1 A. & pag. 173. col. 2 B
aduocatis hæreticis, vel eorũ fautoribus patrocinantes infames, & ab officio suspensi sunt. p. 2. pag. 99. col. 2. B
ætate ann. 40. homines prudentissimi sunt, ac potissimũ tũc mens viget, com. 51. p. 3. pag. 535. col. 2. E
æternus Deus, & quare, p. 1. pag. 10. col. 2. C
Aetiani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. D
Affirmatiui hæretici qui cẽseãtur, p. 2. q. 34. p. 505. c. 2 E
Agiographi libri qui dicãtur. vide in voce, Libri canonici.
Agnoitæ hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col 2. E
Albanẽsis Cardinalis & delegatus Papæ in negotijs fidei, p. 2. q. 28. pag 328. c. 1. D. & com. 121. p. 3. pag. 620. c. 2
Alchimistæ qui, & qualiter suspecti dicãtur, & eorum incommoda. & an censeantur dæmones inuocare parte 3. pag. 444. col. 2. C. com. 36. par. 2. pag. 267. c. 1. & com. 26. p 3. pag. 445. col. 1
Alexander iiij. damnauit librum inscriptum. Euangelium æternum, p. 2. q. 26. pag. 311. c. 1. E
alienationes ab hæreticis factæ ante damnationem, non valent, p. 2. pag. 214. col. 1. B
Alfonsis regis Aragoniæ edictũ cõtra Valdenses, vt exeãt de regno suo, com. 39. p. 2. pag. 281. col. 1. & seq.
Algazelis philosophi errores, parte secunda, quæst. 4. pag. 239. col. 2. & seq.
Almarichus hæreticus combustus, p. 1. com. 1. pag. 6. col. 2
Almarici hæreses, & doctrina damnata, p. 1. pag. 6. col. 1 par. 2. quæst. 7. pag. 248. col. 2. E. & seq. com 1. p1. pag. 3 col. 2
Alogij hæretici. par. 2. q. 6. pag 244. col. 1. D
amatoria pocula præbere, an hæresim sapiat, par. 2. q. 43. pag. 340. col. 2. E. com. 68 p. 2. pag. 344. col. 2
amatoria pocula non flectunt liberam hominis voluntatem, com. 68. p. 2. pag 344. c. 2
amentiæ simulatio est quidam hæreticorum euadẽdi modus, p 3. pag. 431. col. 1. B
amentes baptizati quid suscipiant, p. 1. pag. 38. col. 1. C
amicitiã maximã cõciliat cõmunis calamitas, com. 108. par.

par.3. pag.588.col.2
Anathema quid significet,com.4.p.2. pag.93.col.2
Anaxagora error de creatione rerum, & praiacente materia,refutatus,p.1. pag.12.col.2.C
Ancyranum cōcilium non Auquirense legendum, & qua le concilium Ancyranum,com.68.p.2. pag.345.col.2
Angilci heretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.B
Animaduersionis nomine,an & quando vltimum supplicium intelligatur,p.2. pag.212.col.2.B.com.71.p.2. pag. 359.col.1
Anima rationalis vere est forma corporis.p.1.pa.8 c.1.A & pag.26.col.1.D. & p.2.pag.169.col.2.A
Animæ substantia simplex,in qua est memoria,intellectus & voluntas,p.1. pag.19.col.1.D
Antidicomaritæ hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.1.B
Antropomorphitæ hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.2.A
Apochryphi & erronei libri de quib.in Decreto,et qui dicantur apocryphi,p.2.q.23. pag.308.& seq.col.2.E com.48.p.2. pag.309.& vide in voce,Libri canonici.
Apollinaristæ hæretici, & eorum errores,p.1. pag.15. & par.2.q.6. pag.245.col.1.A
Apostoli primum Euangelium viua voce docuerunt, inde mandarunt litteris,com.14.p.1. pag.43.col.1
Apostoli olim profanorum librorum lectionem videntur non obscure prohibuisse,com 19.p.1. pag.57.col.2
Apostoli vnde dicti diuini,p.2. pag.202.col.2.A
Apostoli qui dicantur, & quot eorum genera, & reo appellanti,quando, & qui dandi, & quomodo ab inquisitore,p.3.pag.453.c.2.D.& pag.454.c.1.B.& com.31. par.3. pag.457.col.2
Apostolicæ sedis iudicia certissima sunt,com.42. parte 2. pag. 303.col.1
Apostasia quid, & quid apostata,com.74.p.2. pa.365.c.1
Apostasia & hæresis,an specie distinguātur,com.42. p 2. pag. 365.col.1
Apostasia triplex, & quæ,p.2.q.49. pag.365.col.2
Apostasia à fide est inquirere à dæmonibus futura, par.2. q.43. pag.339.col.2.A
Apostatæ à fide sunt hæretici,p.2.q.49. pag.364.col.1.D
Apostasiæ crimen post quinquennium aboletur, parte 2. pag. 146.col.2
Apostasiæ materiā qui tractarint,com.74.p.2. p.365.c.1
Apostata si reuertantur recipi debent ad misericordiam, com.74.p.2. pag.364.col.2
Apostasiæ crimen committens, an excusetur ob metum mortis,p.2.q.4. pag.333.col.2.B.C
Apostata ab ordine & à statu regulari non sunt hæretici, par.2.q.49. pag.364.col.2.D
Apostatæ ab ordine & à statu regulari manentes in excōmunicatione per vnum annum,fiunt suspecti de hæresi, par.2.q.49. pag.365.col.1.E
Apostolici hæretici.p.2.q.6. pag.244.col.2.B
Apotacitæ hæretici qui,com.62.p.2 pag.327.col.2
Apellatio quid sit,com.30.p.3. pag.452.col.1
Appellandi causæ iustæ, & causæ friuolæ quæ sint, par.3. pag.454 col.1.A & pag.454.col.2.D
Appellationes frustratoriæ & moratoriæ ob causas friuolas repellendæ,com.31.p.3. pag.457.col.1
Appellare quando possit hæreticus,p.2. pag.212.c.2.C.D
Appellationis beneficium hæreticis interdictum, par.2. pag.136.col.1.A & p.3.q.117. pag.674 col.2.D
Appellatio delati facta ab inquisitore quando refutanda, & quando admittenda,p.3. pag.454.col.2.C.D
Appellatione interposita quando possit inquisitor contra appellantem procedere,com.31.p.3. pag.457.col.1
appellatione interposita in causa fidei quo ordine res geratur,com.31.p.3. pag.457.col.2
appellatione interposita cur nihil innouandum, com.31. par.3. pag.457.col.1
appellatio in causa fidei non est à definitiua sententia, sed ab interlocutoria,com.31.p.3. pag.456.col.2
appellatio cum reo conceditur, quid agendum, com.31. p.3. pag.456.col.2
appellandum in causis fidei ad sedem Apostolicam: & an ab inquisitore ad prælatos ordinis,vel ad metropolitanū appellari possit,p.3.q.12.pag.542.c.2.E.& com 31. par.3. pag.456.& seq.col.1 & 2
appellationi deferens iudex quando amittat iurisdictionem,com.31.p.3. pag.457.col.1
Appellitæ hæretici.p.2.q.6. pag.244.col.1.A
aquarij hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.C
aqua vera fluxit de latere Christi,p.1. pag.21.col.1.B
aquam in calice vino commiscendam Christus instituit, non Alexander Papa,com.14.p.1. pag.43.col.2
aqua cum vino transsubstātiatur in sanguinem Christi in sacramento Eucharistia,p.1. pag.42.col.1.B & com.14.p.1. pag.42.col.2
Arabum & Iudæorum gēs superstitiosa,com.53.parte 2. pag. 317.col.1
Arabici hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Aragonum de Rege notatu digna,p.2. pag.177.col.2 D
Aragoniæ regū cura in pellendis hæreticis de regnis suis, com.39.p.2. pag.280.col.2
arbitri constituendi sunt per inquisitorem & rem quando inquisitor velut suspectus recusatus est, qui cognoscāt, an recusatio valida fuerit ex sententia Doctoris, p.3. pag.452. & seq. col.1. A. Quod hodie non obtinet in hac causa,com 30. pag.453.
arbitris tempus ad terminandam causam non est iure taxatum,com.30.p.3. pag.453.col.2
arbitri non eliguntur in casu recusationis,com.30. par.3. pag. 453.col.1
Archiepiscopi, & Episcopi inferiorum suorū prouincias, & dœceses suspectas de hæresi semel in anno visitare tenentur,p.2. pag.102 col.2 C
Archidiaconi locus restitutus in c.accusatus.§.licet,verbo, exceptū.de hæret.lib 6 com.116.p.3. pag.610.c.2
archontiaci hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.A
arrestare quid sit, & quando in causa hæresis habeat locum,com.31 p.3. pag.458.col.1
area diruta domus propter hæreticos cur sale interdum conspergatur,com.92.p.3. pag.675 col.2
area dirutæ domus sale cōspergitur,cō.92 p 3.pa.675.c 2
in area dirutæ domus columella erigitur rem gestam indicans com 92.p.3. pag.675.col.2
argumentum à maiori ad minus,an locum in iure habeat. par.3.q.17. pag.549.col.A
Aristotelis errores de productione rerū ab eterno & alij cōfutati,p.1.p.12.c.2.C.et p.2.q.4. p.238.c.2 & seq.
armorū abusus īqsitorib.prohibetur,p.2.p.113.c.1.D.et sq.
arma deferendi facultas quibus tribuenda ab inquisitoribus,com.105.p.3. pag.584.col.1
arma deferre fauore fidei quibus competat,com 105.p.3. pag. 584 col.2
Armeni hæretici Deum faciunt mendacem,in quo insigniter mentiuntur,com.14.p.1. pag 66.col.1
Arnaldus Burgeti seu Burgēsij inquisitor hæreticæ prauitatis,p.2.q.11. pag.266.col.1.A
Arnardus Mōtanerius seu Mōtanarius ordinis Minorū Vrgelen.hæreticus vna cū suis erroribus in sede Vrgelli

condemnatus,p.2.q.11.pag.267.col 2.D.com.36.p.2. pag. 268.col.2.

Arnaldus de Villanoua medicus celebris hæreticus, & eius errores & libri scripti in theologia damnati, p. 2. q. 11.pag.265.col.1. & q.28.pag.316.col.1.B.& seq.com.289.p.2. pag.316.col.2

Arrius hæreticus vbi & quando damnatus.p.1. pag.15. col.2.com.5.p.1. pag.31.col.2

Arrij varij errores damnati,p.1. pag.9.

Arriani hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.1.A.& seq.

Articuli fidei nostræ quot sint,& quosdã ad diuinitatẽ,alios ad humanitatẽ spectare,p.1.p.8.10.& 18.c.1.C D

Articulos fidei memoriter tenere, an sit necessariũ. com. 20.p.1. pag.60.col.1

Articulos fidei memoriter qui nesciunt, in magno salutis periculo versantur,com.20.p.1. pag.60.col.1

Articuli fidei explicite credendi,p.1.q.3. pag.59.c.2.D

Articulo fidei explicite scire debent prælati,episcopi, & curam animarum gerentes,p.1. pag.22.col 1.B

Articuli fidei ad diuinitatem & humanitatem spectantes quot & qui,p.1.q.2. pag.59.col.2.C & seq.

Articuli fidei de diuinitate qualiter distinguantur,par.1. pag. 10.col.1.C

Articuli fidei de Christo credendi,p.1. pag.3.col.1.E

Articulorum fidei de incarnatione distinctio, parte 1. pag. 10.col.1.E

Articulorum fidei de passione Christi veritas ostenditur contra hæreticos,p.1. pag.14.col.1.A.& seq.

Articulus fidei de resurrectione,p.1. pag.14.col.2.C

Articulus fidei de futuro iudicio explicatus, parte prima. pag. 14 col.1.E

Articulo in S.Cyrillo obscuriores,p.2.q.18. p.304.c.1 A

Artotyrita hæretici,p.2 q.6. pag.244.col.1.C

Ascodrogitæ hæretici,seu Ascodrogi,vide in voce,Tascodrogitæ.

Assassini sicut hæretici excommunicati sunt,p 2. pag.96.

Astrologia iudiciaria interrogatoria,penitus superstitiosa,com.67.p.2. pag.377.col.1

Astrologi quando creduntur dæmones inuocare, parte 3. pag. 443.col.1.B

Athanasij regula cur dicta,& contra quos edita, & quis Athanasius,com.18.p.1. pag.47.col.1

Athanasij dicta male sonantia exposita à S.Thoma, p.2. q.18. pag. 303.col.2.& seq.

Auctore reprobato,eius scripta reprobantur, p.1. pa.21. col.2.D.p.2.pag.89.col.2.& 138.col.2.& 145.c.1.& 167.col.2.com.3.p.2. pag.90.col.1

Auctoris institutum in hoc opere conficiendo, pag.1.

Auctoritas epistolarũ Decretaliũ, com.19.p.1. p.56.c.2

Audientia in quib.casibus denegetur,p.2 pag.171.c.2.A

Audientia quomodo & quando dicatur denegari, par.2. pag. 139.col.2 E

Audientes prædicationes hæreticorum quomodo censeantur credentes,p.2. pag.194.col.1.E

Audiani hæretici qui,com.62.p.2. pag.327.col.1.E

Augustini locus explicatus,com.19.p.1. pag.57.col.1

Auerrois errores,p.2.q.4. pag.239.col.1.A.B.C & com.29.p.2. pag.242.col.1

Auxilium sæculare inuocandi priuilegium inquisitores habent,com.106.p.3. pag.585.col.1

B

Baal rescinna quid significet apud Hebræos, com. 69. pag. 351.col.1

Ballini & Ballinia & Sayonia quæ dicantur,com.78.p.2. pag.372.col.2.com.4.p.3. pag.394.col.2

Banuire & diffidare quid dicatur,cõ.36.p.3. pag.472.c.1

Banniti & diffidati an impune occidi possint,com.36.p.3. pag. 472.col.1

Baptismi forma qualis,p.1. pag.15.& 20.col.2.A

Baptismus rursus conferendus in aqua,p.1. pag.8.col.1.B

Baptismus non prodest extra ecclesiã,p.1. pag.53.c 2.A

Baptismus à quouis datus in forma ecclesiæ valet, par.1. pag. 20.col.2.A

Baptismus rite collatus perfectum remedium est ad salutem tam paruulis quam adultis,p.1. pag.8.col.1.B

Baptismi in sacramẽto informãs gratia & virtutes conferuntur tam paruis,quam adultis,p. 1. pag.8.col.1.C

Baptismus à quocunque collatus in forma ecclesiæ,valet, par.1. pag.3.col.2.B.C

Baptismus non vitiatur ex omissione pronominis,ego;sed ex omissione actus baptizandi,com.9.p.1. pag.36.c.2

Baptismus non confertur sine expressione actus baptizandi,par.1. pag.36.col.2.A

Baptismus nullo modo iterandus,& iterantium pœna grauis, & leges de hoc loquentes qualiter intelligendæ, p.1.pag.38.col.1.com.12.p.1. pag.39.col. 2. & seq.

Baptismus collatus dormientibus,amẽtibus, &c.qualiter auferat eis peccatũ originale, com.11.p. pag.38.col.1

Baptizandos esse paruulos de fide est, com.11. parte prima. pag. 38.col.2

Baptizatos ab hæreticis esse rebaptizãdos male determinauit cõciliũ Carthaginense,cõ.42.p.2. pa.300.& seq.

Baptizati ab hæreticis quando rebaptizandi sint,& quãdo non,par.1.pag.15.col.2.C.& parte 2. quæstio. 17. pag. 395.col 1.& seq.

Bartholomæus Fusterij exhumatus,& vt impœnitens hæreticus condemnatus,p.2.q 9. pag.266.col.1.D

Bartholomæus Iannensis Maioricen.errores & libri condemnati & combusti,& quando vixerit.parte 2.q.11. & pag.266.col.2.E & q.28. pag.316.col.2.B com.36.p 2. pag.268.col.2.B

Bartolus contra Alfonsum Castrum defenditur multis modis,com.26.p 1. pag.77.col 2.A

Basilidiani hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.D

Basilij loca aliquot pie accipienda,p.2.q.18. pa 304.c.1 B

Beatus Dominicus interfuit concilio Lateranensi sub Innocentio iij.com.29.p.2. pag.357.col.2

Beatitudinis via est incarnatio & passio Christi,p.1.q.5. pag. 61.col.2.E

Begardorum seu Fraticellorum prima origo qualis memoretur,com 40 p.2. pag.387.col.2 & seq.

Begardi vetustiores ostenduntur, quàm vulgariter tradatur,com.40.p.2. pag.288.col.1. & pag.289.col.1

Begardorum variæ appellationes,cõ.40.p.2. pag.288.c.1

Begardorum seu Fraticellorum obiectiones contra Papã, eorundem solutio,com.42.p.2. pag.298. & pag. 299.col.2.& seq.

Begardorum errores & hæreses,p.2.q.8. pag.250.c.2.A & seq.& q.15. pag.282.col.1.A & seq.

Begardorum secta & errores damnantur,& à quib Rom. Pont.p.2.pag.113.col.1.E & q. 16.pag.295.col.1.A & com.31.p.2. pag.288.c.2

Begardorũ secta quãdo cœperit,com 40.p.2. pag.288.c.1

Beguinorũ secta hæreses,& excusationes friuolę,& eorũdem condemnatio,p.2.q.17. pag.295 296.col.1.& 2

Beguini titulo tertij ordinis S[Francisci sese palliare, ac honestate nituntur,p.2.q.16. pag.292.col.2.C

Beguini vel Begardi quibus indicijs dignoscantur, par.3. pag. 441.col.1.D.& seq.

Beguinorum maledicta contra Romanum Pontificem,p.2, quæst.

quæst.15. pag.285.col.2.A.& seq.
Beguinorum Alemaniæ secta & errores damnantur, p.2. pag. 113.col.1.E
Belazmansa Catharorum hæreticorum dux in Italia quãdo vixerit,com.38.p.2. pag.276.col.1.E
Belazmansæ hæretici error de beata virgine Maria,com. 38,par.2. pag.277.col.2
Bellum qua ratione,& quando tam fidelibus quàm infidelibus auctoritate Ecclesiæ inferatur, p.2. pag.142.& 160.& q.46. pag.354.col.2.B
in Bello iusto omnia accepta fiunt iuste pugnantium, & quid de feudalibus,p.2. pag.177.col.2.B
Benedicti xi.extrauagans de visione beatorum, parte 2. pag. 128.col.1.B
Benedictio mensæ quã faciunt Valdenses,p.3. p.441.c.1.B
Beneficijs suis,an ipso iure hæretici priuati sint,com.162. par.3. pag.666.col.1.& seq.
Beneficiorum Ecclesiasticorum & officiorum publicorum priuatio contra quos locum habeat, & à quibus infligenda,p.3.q.113. pag.666.col.1.B.& seq.
Beneficiorum ecclesiasticorum collatio, vel concessio hæreticis,vel eorum fautorib. vel filijs vsq; ad secundam generationem,facta non valet,p.2. pag.104.col.1.E
Beneficijs non sunt priuati sed priuandi fautores hæreticorum,com.162.p.3. pag.666.col.2
Beneficijs suis vt clerici priuentur, multa consideranda, com.162.p.3. pag.666.col.2
Beneficijs ecclesiasticis sæcularibus cum inquisitor aliquẽ priuat,episcopi consilium requirat,com. 162. parte 3. pag. 666.col.2
Beneficia ecclesiastica habẽtes sciẽter ad preces hæreticorũ,& habitis & habẽdis priuantur. p.2. pa 105.c.2.A
Berengarius Daril,seu de Aril,episcopus,Barchinon.p.2. quæst.11. pag.266.col.2.E
Berengarij in fide inconstantia,abiuratio eiusdem, & moribundi verba,& quando vixerit,p.2.q.6.pag.264.c.1 C & com.31. pag.246.col.1 & de alio Berengario,com.27.p.2. pag.285.col.2
Berengarij abiurationem,& fidei confessionem misit Nicolaus Papa per præcipuas Europæ ciuitates,par.2.q.6. pag. 246.col.1.B
Berengarius seu Beningerius ordinis Cisterciensium de Monasterio Pobleti vnà cum suis errorib. condemnatus,p.2.q.9. pag.266.col.1.E
Bernardus de Podio certoso hæreticæ prauitatis inquisitor,par.2.q.11. pag.267.col.1.D
Biblia sacri libri dicuntur per excellentiam,com. 97.p.2. pag. 520.col.2
Biterrensis concilij sententia,de recipiendis dogmatistis, com.64.p.2. pag. 329.col.2
Bizochi hæretici, & Beguini, ijdem sunt, parte 2. q.16. pag. 292.col.1.B
Blasphemorum genera, qualitatem, & pœnas,& qui de illis scripserint,par.2. pag.151.col.2.B.& seq. com.66.p.2. pag.334.col.1
Blasphemorum inquisitio,iudicium,& punitio,quãdo spectet ad inquisitorem & iudicẽ ecclesiasticum, et quãdo ad iudicem sæcularem,p.2.q.41. pag.333.& 334.c.1 & q.46. pag.354.col.2.C.& seq.
Blasphemorũ verba hæretica lia enomentiũ, excusationes non sunt facile admitsendæ,p.2. q.41. pag.333.c.2.B
Blasphemi quãdo habẽdi sint vehemẽter suspecti, & quãdo leuiter tãtũ,p.2.q.41. pag.333.col.1.E.& c.2.A
Blasphemi quando sint cogendi ad abiurandum hæreses prolatas,p.2.q.41. pag.333.col.1 D,E
Blasphemi hæreticales quando sint curiæ sæculari tradendi,p.2.q.41. pag.333.col.2.A
Blasphemi hæreticales ad inquisitores spectant: com.66. par.2. pag.334.col.1
Blasphemiarum grauitas quomodo cõsideranda, com.66. par.2. pag.334.col.2
Blasphemiæ aliqua cur spectent ad sanctum officium, com. 66.p.2. pag.334.col.2
Blasphemorum varia pœnæ,com.66.p.2. pag.335.col.1
Blasphemi hæreticales quibus pœnis afficiantur, com.66. par.2. pag.335.col.1
Bonanatus Begardorum dux in Catalonia quis, & quãdo vixerit,& vt relapsus & impœnitẽs curiæ sæculari traditus,par.2.q.11.pag.266.col.1.B.& q. 98. pag.328. col.2.C.& com.36 par.2. pag.267.col.2
Bona hæreticorum ipso iure à tempore commissi criminis confiscantur, & in terris ecclesiæ applicantur fisco ecclesiæ,in terris imperij iudicis sæcularis fisco,& procedit etiam si catholicos habeans filios,p.2.pag.98.c.1.E & seq.& pag.99.col.1.A.et 99.col.2.E & com.9.p.2. pag. 98.col.2
Bona hæreticorum etiam post mortem publicantur, p.2. pag. 151.col.1.C & pag.173.col.2.B
Bona confiscata,in Hispania officio sanctæ inquisitionis data,com.159.p.3. pag.662.col.1
Bonis de confiscatis ñ ona iura com.159.p.3. pag.662.c.1
Bona hæreticorum per diœcesanos vsurpari vetatur, p.2. pag. 219.col.1.A.& seq.
Bonorum hæreticorum ipso iure confiscatorum apprehensio fieri non potest per dominum sæcularem, nisi priua pronunciatum fuerit super crimine per iudicem ecclesiasticum,p.2. pag.110.col.2.D
Bona fisco restituere an teneatur in conscientia hæreticus nondum accusatus nec condemnatus,com.158.parte 3. pag. 656
Bona ecclesiæ ab hæreticis possessa non confiscantur, com. 161.p.3. pag 623.col.2
Bona episcopi intestati morientis,quia hæreticos instituit, ecclesia capit,com.4.p.2. pag.90.col.1
Bonorum quæ à clericis possidẽtur tria genera, com 161. par.3. pag.664.col.1
Bona clericorum hæreticorum propria confiscari possunt, com.116.par.3. pag.665.col.1
Bona clericorum hæreticorum, seu relapsorum, an confiscanda,p.3.q.112. pag.365.col.2.E.& seq. & com.161.p.3. pag.664.col.2
Bona clericorum ex fructibus beneficiorum,an possint cõfiscari,com.161.p.3. pag 664.col.2
Bona clericorum hæreticorum cui applicanda, com. 161. par.3. pag.664.col.1
Bona ipso iure confiscata,an & quib.casibus per inquisitores hæreticis redeuntib. condonari possint, com.6.p.2. pag.32.col.2.& com.158.p.3. pag.655.col.1.& seq.
Bona hæreticorum confiscata non reuertuntur ad eos nisi de misericordia,p.2. pag.151.col.2.A
Bona feudalia clericorum hæreticorum non confiscantur, com.161.p.3. pag.665.col.2
in Bonis feudalibus fit ediẽ fiscus, quoad vsumfructum viuente damnato, & idem in bonis restitutioni subiectis,& quid de bonis emphyteuticarijs,com.161. p.3. pag. 665.col.2
Bona confiscantur saluo iure principalis domini, parte 2. pag. 102.col.1
Bona obligata, ad quemlibet successorem transeuns cum illo onere,com.169.p.3. pag 678.col.1

Bona damnatorũ an pertineāt ad episcopos in locis,vbi nõ sunt Apostolici inquisitores,cõ 158.p.3.pa.661.c.2.E
Bona confiscata qui detinent,ad ea exhibenda & ecclesiastica censura & vi compelli possunt,com.159. parte 3. pag. 66.col.1
Bona hæreticorum sine pęnitęant ,siue nõ confiscata sunt, com.158.p.3. pag.655 col.1
Bona non sunt condonanda ei qui conuertitur postquã fuit traditus curiæ seculari,com.158.p.3. pag 655.col.2.
Bona hæreticis pœnitentibus in quibus casibus possint cõdonari,com.158.p.3. pag 656 col.1
De bonis hæreticorum confiscatis etiam laicorum ad Papam spectat disponere,com 158 p.3. pag 661.col.1
De bonis hæreticorum confiscatis vbique seruatum est quod per Pontificias extrauagantes sancitum est,com. 158.par.3. pag.660.col.1
De bonorum hæreticorum confiscatione quid ius ciuile disponat,com 158.p.3. pag.657.col.1
De bonis hæreticorum confiscatis qui differuerint , com. 158.par.3. pag.655.col 1
Bona omnia confiscata applicari debent ad promotionem sancti officij,com.158 p 3. pag 661.col.2
Bonorum applicatio confiscatorum fieri debet Ecclesiæ, cui facta fuit iniuria,com.158.p.3. pag 661.col.1
Bonorũ sequestratio cur nõ fiat,com 92.p 3. pag.573 c 2
Bonosiani hæretici,p 2 q.6. pag.245.col.1.C
Borborita hæretici qui,com 69.p2. pag.327.col.1
Brachio seculari relinqui hæreticos qualiter intelligatur, par.2. pag.156.col.2.D
Brachio seculari tradendus qualiter tractandus,et cętera huc spectantia vide in voce,Curia sæcularis.
Brachium sæculare inuocandi priuilegium inquisitores habent,com.106.p.3. pag.,85 col.1
Bursati opinio,com 158.p.3. pag.659.col.1
Bursati dictum expenditur,com.158.p.3. pag.659.col.2

C

CAdauera hæreticorum exhumanda & comburenda, com.89.p.3. pag.567.col.1
Caianiti hæretici,p.2.q.6. pag 244.col.1.B & com.31.p.2. pag.247.col.1
Calamitas communis maximam amicitiam conciliare solet,com.108.p.3. pag. 588.col.2
Canonis verba nõ sunt in pęnalibus extēdenda, p.3.q.17. pag. 545.col.1.E
Canonici libri qui dicantur,vide in voce,Libri canonici.
Canonizando sanctos Papa vel Ecclesia nõ errat, com.42. par.2. pag.303.col.1
Canonica purgatio, vide multa & in voce , Purgatio can.
Canonica purgatio, quo ritu & ordine fieri debeat, com. 38.par.3. pag.477.col.2
Canonica purgatio cum indicitur,aut episcopus, aut eius vicarius adesse debet,com.38.p.3. pag.478.col.1
Canonicam purgationē an solus episcopus vel inquisitor possit indicere com.38.p.3. pag.477.col.1
Canonicæ purgationis vsus in crimine hæresis , com 38. par.3. pag.477.col.1
Cap.accusatus.§.licet,de hęreti.in 6.intellectu,reiecta Couarruuiæ sententia,com.114 p.3. pag.606.col.1
Cap accusatus.§.si vero.de hæret.lib. egregie ponderatũ, com 92 p.3. pag.571.col.2
Cap.aliud.11.q.1.intellectu,com.146.p.3. pag.644.col.1
Cap.cum Christus.definitio,etiam præterita respicit, p.2. pag. 169 col.1.A.B
Cap.Excommunicamus.§.moneantur.definitio,in quibus terris locum habeat,p.2. pag.177.col.1 A
Cap.fraternitatis.de hæret.vnde sumptum, com.3. par.2. pag. 89 col 1
Cap.fœlicis.§.quod si quis.de pœnis.lib.6.declaratur,com. 163.par.3. pag.671.col.2
Cap.in eos.de hæreticis.restitutus verus titulus ,com.5. par.2. pag.96.col.1
Cap.in fidei.de hęret.in 6 multipliciter intellectũ,cõ.113 par.3. pag.603 col.1. & vere intellectum,col.2
Cap.filij.de hæret.lib.6.in quib. habeat locum , com.170. par.3. pag.679.
Cap.Qui alios.de hæret quid definiat,cõ.2.p.2. pa 89.c.1
Cap.dubius de hæret lib.6 pleue declaratum. pag.80.
Cap.inquisitores.de hæret.lib.6.ampliatur , com.75. p.3. pag. 555.col.2
Capitales inimici non admittuntur in testes in causa fidei,par.3.q.67. pag.607.col.1.A.B
Cap.si aduersus.de hæret.probibitio, in quibus locum habeat,par.2. pag.173.col.2.E
Cap.sicut ait.de hæret.vnde sumptũ,com.7.p.2.pa.96 c.2
Capitalis inimicitia repellit testes, & eiusdē exēpla,p.3. pag. 446.col.2.A
Cap.vergētis de hæret.vbi locũ habeat,p.2.p.173.c.1.A
Cap.si quis Episcopus. de hæreticis vnde desumptũ, com. 4 par.2. pag.94.col.2
Capere hæreticos quilibet potest.par.2. pag.199. & par.3 com.36. pag.472.col.1 D
Capiendæ qualiter sint personæ insignes in hoc crimine, & quando capi possunt inconsulto Senatu,cõ.108.p.3. pag 588.col.1
Captura delatorum quando & quibus casibus locum habeat,par.3. pag.18 col 2.D
Captura in causa fidei magno consilio fieri debet.com.17. par.3. pag.421.col.1
Captura mandatum quando & quibus casibus locum habeat,p.3. pag.421.col.2.E
Capturæ ordo in crimine hæresis , quis debeat seruari , com 17.par.3. pag.421.col.1
Captura reorum in quocunque territorio,fidei fauore fieri potest,com.33.p.3. pag.464.col.2
Carcer ad custodiendũ,non ad puniendum inuentus secus tamen de iure Canonico,com.107 p.3. pag.586.col.1
Carcere de eodem multi simul non includendi , com.108. par.3. pag.588.col 2
Carcer ad pœnam episcopo & inquisitori communis esse debet,& quare,p.3.q 58. pag.586.col.1.B.C com.107.p.3. pag.589 col.2
Carceres inquisitionis alicubi sunt apud episcopos,alicubi apud inquisitores,p.3.q.59. pag.585.col.1 E.c.2.A
Carcerem propriam habent inquisitores ad custodiã reorum,p.3.q.58 pag.585.col.2.E.et q.59.pag.586.col.1 A.B. com.116.p.3. pag 586.col.2.A
Carceres proprios possunt communes sibi facere episcopus & inquisitor,p.3.q.59. pag.587 col.1.E.col.2.A
Carcer perpetuus construendus,& quare,& quis ordo in eo seruandus,com.108 p 3. pag 590.col.1
Carceris perpetui pœna potest per inquisitores mitigari, parte 2. pag.182.col.1.B
Carceris perpetui seu immutationis ritus antiquus,com. 46 par.3. pag 515.col.2
Carcer perpetuus non est pœna iuris ciuilis,sed iuris canonici,par.2. pag 208.col.1 D
Carceris perpetui difficiis dispēsatio,& quis dispēset,et eius pœna quando remittenda.com.46 pag.518.c.1.& com.108 pag 590.col.2.com.145. pag.642.col.2
Carceris perpetui in pœna inquisitores possunt dispēsare de iure

de iure communi,com.72.p.2. pag.362.col.2
Carceri perpetuo tradendi, sacris initiati degradandi sunt,p.3.q.94. pag.642.col 1.B.C
Carceris perpetui pœnam, quibus casibus quis euitet, com.142.p.3. pag.641.col.2.
Carcerem rumpens & fugiens qua ratione cñdus, p.3. pag. 469.col.1.D.& seq.
Carceres inquisitores visitent,& quotiens, & qualiter, com 108 p.3. pag.588.col.2
Carceres pares non sunt assignandi reis omnib.com.108. par.3. pag.588.col.1
Carceratis pro haresi,an sit confessarius concedendus,vide in voce,Confessor.vbi agitur plene de hac materia.
Carceratis perpetuo, vnde prouidendum,com.46. par.3. pag. 518.col.1
Carcerati in sancto officio iuste repelluntur ab audienda Missa,& aliis orationibus,quæ intra carceres dicuntur,com.108.p.3. pag.589.col.1
Carcerati an admitti debeãt causa pendente ad audiẽdã Missã,& alias orationes,com.108.p.3. pag.589.c.1
Carcerum custodes quales eligendi, & quid custodire,& quale fidelitatis iuramentum praestare debeant,par.3. q.59.& 60.pag.587.col.2.& seq.col.1.com.108.p.3. pag. 590.col.2
Carpocratiani hæretici,p.2.q.6. pag.243.col.2.D
Carpocratita hæretici,qui,vide in voce,Apotacitæ.
Cardinalis Albanensis,verborũ varius sensus,com.121. par.3. pag.621.col.1
Cardinales non sunt iudices in crimine hæresis contra Papam hæreticum,p.2. pag.198.col.2.D
Cardinales inquisitores generales in tota repub. Christiana,quando cœperint institui,com.11.p.3.pag.406.c.2
Caro & anima Christi semel verbo vnita,nunquam ab eo fuerunt separata,com.35.p.2. pag.264.col.1
Carthaginense concilium prouinciale errat dum determinat baptizatos ab hæreticis rebaptizandos, com. 48. par.2. pag.300.col.2.& pag. 301.col.1
Casus valde dubii,an quis censeatur relapsus & brachio seculari tradendus,de quibus consulendus esset Papa, par.2.q.58. pag.386.col.2.D
Casus quibus possit quis velut relapsus tradi curiæ seculari,com.83.p.2. pag.388.col.1.E
Cathari hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.E
Catharorum hæreticorum quatuor sacramenta vana.res scitu digna,com.38.p.2. pag.276.col.2.
Cathari matrimoniũ carnales respuunt, & loco eius spirituale constituunt,com.38.p.2. pag.277.col.2.A
Cataphrygum error de prophetis,quos dicebant arreptitios prophetare,confutatur,p.1. pag.13.col.1.C & par.2.q.6. pag.144.col.1.D
Catholicus vt quis sit,duo requiruntur, parte 2,q.32. pag. 319.col.1.E.& seq.
Catholicæ veritates & earum gradus & hæreses contrariæ,qualiter cognoscantur, octo regulis explicatum, com.27.par.2. pag.233.col.2.E.& seq.
Catholica veritas est,quã Papa definit vt de fide, cõ.27. par.2. pag.234.col.2
Causæ ex quibus inquisitores remoueantur,com.79.p.3. pag. 543.col.2
Causæ iustæ recusandi inquisitorem,quæ sint, & quæ friuolæ,par.3. pag.543.col.1.D.& seq.
Causæ ob quas in genere aliqui dicuntur hæretici,par.2. q.11. pag.325.col.1.B
Cautelarum quæ sint genera,com.23.p.3. pag.435.col.1
Cautela aliqua ne reus possit se defendere dicẽdo aliquos eẽ suos inimicos capitales cũ nõ sint,p.3.p.450.c.1.et se.
Cautelæ illicitæ,quæ absque peccato exercerĩ nõ possunt, nullo modo vsurpande,com.23.p.3. pag.438.col.1
Cautelæ reorũ qui sunt quæstionandi,p.3.pag.433.c.1.E
Cautelis vti debet inquisitor cõtra hæreticos cautelosos, versutos,et astutos,et q̃ ille sint,p.3.p.433.c.2.D et se.
Cautio quid,& eius duæ species,cõ.139.p.3.pa.638.c.2
Cautione data,an sit relaxandus reus deprehensus in hæresi,com.139.p.3. pag.639.col.1
Celatores in hac causa qui dicãtur,cõ.111.p.3. pa.601.c.1
Cælestius & Pelagius hæretici dãnati,cõ.1 p.3.pa.90.c.1
Celebrãtes diuina coram excommunicatis,sunt excõmunicati,& fiunt irregulares,p.2. pag.179.col.1.A
Celebrans exequias pro hæreticis,& eorũ ossa custodiẽs, suspectus de hæresi est,com.89.p.3. pag.567.col.2
Censura ecclesiastica appellatione, quid comprehendatur,par.2. pag.117.col.1.B C
Cerdoniani hæretici,p.2.q.6. pag.244 col.1.C
Cerinthiani hæretici,p.2.q.6. pag.243.col.2.D
Calcedonensis synodus,vbi & quando celebrata,& quid in ea actum,com.6.p.1. pag.33.col.1
Caracteres, signa & ignota nomina prohibita, com.68. par.2. pag.344.col.1
Christus nõ assumpsit carnẽ sine anima,p.1. pa.13.c.2.D
Christus manet in speciebus sacramentalibus à quibuscunque sumatur.com.15.p.1. pag.44.col 1.C
Christi vera caro asseritur,p.1. pag.13.col.2.C
Christo caro & anima simul verbo vnita nunquam fuerunt separata,com.35. pag.264.col.1
Christi caro sine diuinitate concepta non fuit in vtero, par.1. pag.50.col.2.E.& seq.
Christus suam carnem dat ad manducandum ad salutem, par.1. pag.20.col.2.A
Christus conceptus de spiritu sancto.p.1. pag.14.col.1.C
Christus descendit ad inferos,resurrexit, ascendit ad cælos,qualiter accipiatur,p.1. pag.13.col.2
Christi descensu ad inferos, omnes animas fuisse liberatas hæresis,com.31.p.2. pag.247.col.2
Christi corpus verũ,nõ de cælo allatũ,p.1. pa.13.col.2.E
Christi corpus qualiter incipiat esse in sacramẽto Eucharistiæ.par.1. pag.15.col.1.B
Christus Deus & homo viã vitæ docuit,p 1. pag.3.c.1.C
Christus duo paupertatum genera ordinauit, com.42. par.2. pag.299.col.2.
Christi & apostolorũ de paupertate definitiones Nicolai iii.& Ioã.xxii.cõciliantur,com.42.p.2. pag.299.c.2
Christi è latere, profluente aqua & sanguine, formata eius coniunx Ecclesia,p.1. pag.7.col.2.D
Christus discipulis ad prædicandum missis tria iniunxit, & quæ sint,p.1. pag.9.col.1.B C
Christus factus mortalis ratione humanitatis, parte 1. pag. 3.col.1.D
Christus idem in Eucharistia sacerdos est,& sacrificium, parte 1. pag.14.col.2.E
Christus in natura assumpta mortuus,p.1. pag.8.c.2.A
Christus non scripsit libros,com.14.p 1. pag 43.col.1
Christo mortuo lãcea latus apertũ p.1.pa.7.c.2.C et seq.
Christus non habuit solam animam sensitiuam contra Apollinaristas,p.1. pag.13.col.2.D
Christi passio & resurrectio post hominis lapsum credita est,p.1.q.5. pag 62.col.1.B
Christi psona duas habet inconfusas naturas,et error circa hoc refutatus,p.1 pag.13.col.2.E.& pag.50.c.2.C
Christi de incarnatione notitia ante peccatum qualis fuerit,p.1.q.5. pag.62.col.1.A

Christus cur elegerit crucis mortem.p.1. pag.23.col.2.E
Christus pro nobis obtulit se sacrificium, parte prima. pag. 51.col.1.B.& seq.
Christus sub speciebus sacramentalibus manet à quibuscunque sumatur,com.14.p.1. pag.42.col.2.
Christus vnam habet personam.p.1. pag.50.col.2.E
Christus verus Deus & verus homo, & passus est: & eius mater vera Maria est, & oppositum asserens hæreticus est,p.1.pag.7.31.50.& p.2.pag.147.col.2.A com.7.p.1.pag.34.col.1.com.6.p.2. pag.96.col.1
Christianorũ appellatio,et origo,com.4.p.1.pag.30.col.1
Christiani excõicãtur,nõ infideles,p.2. pag.181.col.1.D
Christianus nomine Iudaico vocatus quando in fide suspectus,com.69.p.2 pag.354.col.1
Christianis & iudæis multa communia sunt, par.2.q.46. pag. 353.col.1.A
Christiani transeuntes vel redeuntes ad Iudaismum, vt hæretici sunt iudicandi,p.2. pag.108.col.1.E & quæst.44. pag.349.col.1.C.& seq.
Christiani quando,& quo pacto ad ritus Iudæorum trãsire intelligantur,p.2.q.44.pag.349.col.1.B C.& seq.
Christiani transeuntes vel redeuntes ad Saracenorum ritus hæretici sunt,p.2.q.45. pag.351.col.2.B
Christianis cur non liceat sectam eligere.com.26.parte secunda. pag.231.col.2
Chyromantia non caret superstitione, & qualis ea sit diuinatio,com.67.par.2. pag.337.col.1
Chyromãtiæ libri reprobati,p.2.q.29. pag.317.col.2.A
Cilicium per manus impositionẽ accipi solitũ, com.146. par.3. pag.644.col.2
Circunstantiæ quæ supprimendæ sint,ne inquisiti in notitiam testium veniant,com.32 p.3. pag.460.col.2
Circumcelliones hæretici.p.2.q.6. pag.245.col.2.D
Circumcisionis eundem ritum obseruant Iudæi circa omnes,com.69. p.2. pag.351.col.1
Citatio verbalis, & realis, & qualiter quæque formanda sit contra reos,p.3. pag.461.col.2.C.& seq. & com.33.par.3. pag.462.col.2.
Citatio verbalis causam debet continere quando reus sui copiam non facit,com.33.p.3. pag.185.col.2.
Citatio absentium cur possit fieri ab inquisitoribus, com. 33.par.3. pag.462.col.1.
Citatio procedendo summariè & de plano, &c. non committenda,p.3.q.55. pag.583.col.1.E
Citatio qua ratione facienda contra fugitiuos, & carcerum ruptores,p.3. pag.461.col.2.E & seq. & com.35.p.3. pag.467.col.2.
Citatio,quando continere debeat,hoc verbum, responsurus de fide,com.72.p.2. pag.362.col.2.
Citantibus episcopo & inquisitore ad eandem horam vel diuersas, coniunctim vel separatim,coram quo debeat prius comparere citatus,par.2. pag.211.col.1.& 2. & par.3.q.5.pag.537.col.2.D. & seq.com. 54. parte tertia. pag.538 col.2.& pag.539.col.1
Citatis de fide responsuris inquisitor terminum præfigit com.73.par.2. pag.539.col.1
Citatoriæ litteræ citato, et alijs mitti possunt, com.33. par.3. 462.col.1.
Ciuitas tota exuri potest ob hæreticos ibi commorantes, par.2. pag.199.col 2.B
Ciuitates dominorum hæreticorum,aut nolẽtium eos extirpare, à Papa fidelibus occupandæ exponuntur, parte 2. pag.102.col.B
Ciuitates resistentes inquisitoribus & eorum mandatis, aliarum commercio et episcopali dignitate priuantur, par.2.pag.98.col.1.& 2. & pag.150.col.2.E
Ciuitatũ inobediẽtia & cõtumacia nõ est puniẽda ab inquisitorib.sed Papæ exponẽda,p.3.pa.403.et se.c.2.A
Clausula,cum emergentibus, de pendentibus & cõnexis, quid operetur,com.10.p.3. pag.405.col.1.
Clausula integra cap.Dubius,com.1.p.2. pag.80.col.2
Clemẽtis iiij.extrauagãs incipiens,Præ cunctis.concedẽs plenam peccatorum veniam inquisitorib.pro officio inquisitionis laborantibus,p.2. pag.131.col.1.& 2
Clem,1.de hæreticis.§.sane,intellecta,com. 107. parte 3, pag. 586.col.2
Clerici à quo torquẽdi sint,com.110.p.3. pag.594.col.2
Clericus ĩ hoc crimine,ẽt nõ infamatus torquẽdus, cõtra Abbatis antiqui sentẽtiã,com.110.p.3.pag.596.col.1
Clerus cõuocari põt p ĩquisitorẽ.p.3. pa.407.c.2.E.et se.
Clericus depositus,an gaudeat priuilegio clericali, p.2. pag.139.col.2.B. & pag.187.col.2.C
Clericus hæreticus non relapsus & pœnitens, non est degradandus, sed ad misericordiam recipiendus, par.3. pag. 503 col.1.E
Clericus quibus casibus tradatur curiæ sæculari, par.2. pag. 149.col.2.B
Clericus violentiam corporalem inferens prælato, excõmunicatus est,p.2 pag.156.col.1.C.
Clerici hæredes instituentes hæreticos vel paganos, post mortem excommunicantur & suspecti habentur, p.2. pag.96.col.1.B.et pag.138.col.2.C.et pag.146.col.2.B
Clerici inferiores non habentes curam animarum, quæ scire teneantur,par.1. pag.22.col.1.D
Clerici in sacris cõstituti matrimoniũ contra hẽres,de heresi redduntur suspecti,com.74.p.2. pag.365.col.2
Clerici vt priuentur beneficijs suis, multa consideranda, com.162.par.2. pag.668.col.2
Clerici instruentes testes, ne veritatẽ dicant in causa fidei,puniri possunt p inquisitores,p.2. pag.106.col.2
Clerici plura & apertius quam laici scire tenentur,p.2. pag. 147.col.2.A
Clerici qui pœnã pecuniariã soluere nequeunt, in corpore coercendi non sunt,com.151.p.3. pag.649.col.1.
Clericis redeuntibus, an possit iudici pœna pecuniaria. com.154.p.3. pag.649
Clericorum bona confiscanda applicantur ecclesijs, vbi beneficiati erant.p.2. pag.101.col.2.C
Clericorum hæreticorum seu relapsorum bona, an confiscanda,p.3.q.112. pag.663.col.2.E.& seq.
Clericos ad exequendum Notarius officium inquisitores cogere possunt,p.3.q.19. pag.550.col.2.A & seq.
Clericis quatenus liceat iurisscientia theologiæ præferre,par.1. pag.22.col.1.E
Clericorum fautorum, defensorum & receptatorum hæreticorum pœnæ.p.2. pag.161.col.2.D
Clericorum ministrantium sacramenta ecclesiastica fautoribus hæreticorum, aut eos sepelientium pœna, p.2. pag.162.col.1. & pag.178.col.2.E
Clericus traditur curiæ sæculari, & degradatur sæculari potestate præsente,cui denunciatur,vt in suum forum illum recipiat,par.2. pag.124.col.1.A.& seq.
Clericus corrigi paratus deponi non debet, parte 2. pag. 208.col.2.D
Clericum propter heresis crimen solus eius episcopus degradare potest,p.2. pag.62.col.1.A
Collatio beneficij facta hæretico est nulla, com.162.p. 3. pag. 666.col.2.
Colluthiani heretici,p.2.q.6. pag.245.col.1.B
Coæquales personæ diuinæ.p.1. pag.11.col.2.C

Commis-

Commissarius generalis in casu absentiæ per inquisitorē in tota prouincia institui varijs modis potest, parte 3. pag. 406.col.1.& 2.pag.407.col.1.& seq.
Commissariorũ duo genera,com.54. p.3. pag 539.col.2
Commissariorũ ætas,qualitas officiũ,potestas & iurisdictio,p.3. pag. 403.col.2.D.& seq.& 535.col.2.C
Commissarijs inquisitorum, an competant inquisitorum priuilegia,com.54.p.3. pag.538.col.2.
Commissarij,an se mutuo absoluãt, & secum in irregularitate dispensent,com.72.p.2. pag.553.col.2
Commissarij inquisitorũ, an possint pronũciare sentētias impœnitētiũ,& relapsorũ.com.10.p.3.pag.405.col.1
Commissarij inquisitorum auctoritate apostolica cõstituti,an contra eosdem procedere possint,com.10 par. 3. pag. 405.col.1.
Communicatio processum, an , & quando facienda inter inquisitorem,& episcopum,p.3.q.51.& 53.pag 581. col.1.E.com.102.par.3. pag.582.col.1
Cõmunitas iurare potest de calũnia p.3.pag.304.col.1.C
Cõe est,quod absolute dr̃ in diuinis,p.1. pag.11.col.2.B
Compositio multiplex,& qualis,p.1. pag.19.col.1.B
Compurgatorum numerus,qualitas & iuramētum, p.2. pag.114.col.2.A.& seq.p.3. pag.476.col.1.A. pag. 500.& seq.col.2.B.C.
Compurgatores esse debere eiusdē ordinis cũ cõpurgãdo qualiter sit intelligēdũ,com.38.p.3. pag. 577.col.2.A
Compurgatores qualiter iurare debeant,com.14. par.2. pag, 115.col.1.
Conclusio Theologiæ catholicam facit veritatē & cõtrarium est hæresis,com.27.p.2. pag.236.col.1.reg.7
Conciones hæreticornm semel vel bis audiens,an sit credens hæreticorum,com.75.p.2. pag.367.col.2.
Concilij Biterrensis Decretum de publicandis testium nominibus,com.124.p.3. pag.628.col.1.
Condemnatio criminis hæresis ad Ecclesiam spectat, punitio ad iudices sæculares.p.2. pag.150.col.1.C.
Condemnationes reorum sumptibus inquisitorum applicandæ,p.3.q.108. pag.653.col.1.A B.
Condemnari de hæresi nemo debet per testes singulares, & famam,vel ex præsumptione,p.2. pag.205.col.2. B
Conditionis adiectione vtuntur hæretici ad suos errores celandos p.3. pag.430.col.1.C
Confessio fidei exterior necessaria est ad salutē , com. 24. par 1. pag.67.col.1.A
Confessio fidei nõ semper,et quouis loco faciēda,& quibus casibus & quãdo necessaria,& quando sine vlla culpa omitti possit,p.1.q.9. pag.66.col.2.A.& seq.
Confessio reorum est probatio omnium efficacissima, com. 28.p.3. pag.446.col.2.E
Confessio reorum in crimine hæresis sufficit ad condemnationem,com.28 p.3. pag.447.col.2
Confessio facta iudicis suasu,an sufficiat ad condemnationem,com.23.p.3. pag.437.col.2
Confessio iudicialis emenda non est de crimine prorsus occulto,secus si crimen alijs manifestum fuerit,par.3. pag. 410.col.1.D.E.& seq.
Confessio delati iudicialiter ab inquisitore præsentib, notario,& testibus audienda,ec recipienda,parte tertia, pag. 410 col.1.E
Confessus delictum in foro interiori mitius est puniēdus in foro exteriori,com.25.p.2. pag.227.col.2.
Confitens factum hæreticale,& negans intentionem , an sit velut impœnitens tradēdus curiæ sæculari,com.75, par.2. pag.368.col.1 & 2
Confitens diminutus , vide in uoce,Negatiuus.
Confessio facta coram iudice incompetenti , an faciat indicium ad torturam,com.110.p.3. pag.598.col.2
Confessio extraiudicialis sufficit ad torturam , com. 110. par.3. pag.699.col.2
Confessionem in tormentis factam reo reuocante , quid agendum,p.3. pag.481.col.2.D.& com.39.par. 3. pag. 483.& seq.col.1.& 2
Confessio in tormentis facta , quanto tempore transacto debeat ratificari,com. 39.p.3. pag.485.col.1.
Confessio extraiudicialis in tormentis iterata ratificari debet,com.110.p.3. pag.559.col.1
Cõfessus in tormentis,& in confessione perseuerans, pœnitens abiurat , impœnitens curiæ sæculari traditur , par.3. pag.481.& seq.col.2.E
Confesso proprium crimen debent dari defensiones,com 28.p.3. pag.447.col.1
Cõfitētes plene & integre quãprimũ capti sũt, an detrudēdi in carcerē perpetuũ,com.142 p.3. pag.641.col.2
Cõfessor,& quãdo cõcedi debeat carceratis pro hæresi,et quid agere debeat,vbi ei permissum fuerit,cõ.25. p.2. pag.226.col.2.& 227.col.1.& vide in verbo,Reus.
Confessor nullo pacto interrogandus de auditis in confessione,nec compellēdus,vt audita reuelet,com.25. p 2. pag. 228.col.1,
Confessori de auditis in confessione testificanti,an & quãdo credendum,p.2. pag.221.col.2.A com.25.p.2. pag.225.& seq.col.1
Confessor propalare potest crimen sibi reuelatum non in vim confessionis,com.25.p.2. pag.228.col.2
Confitens hæreses suo sacerdoti, an euitet pœnas temporales,com.25.p.2. pag.225.col.1.
Confessores non absoluunt eos qui retinent libros prohibitos,com.3.p.2. pag 62.col.1.
Confessiones sacramentales non audiant inquisitores , ne scandali causa esse possint,p.3. pag.410.col.1.A.B
Confessio per terrorem facta , an ratificanda , & quando com.39.p.3. pag.483.col.1
Confitens metu probationis,quis dicatur,com.12.par.3. pag. 412.col,2.A
Confessarij circa negatiuum,quid debeāt agere, com. 48. par.3. pag.527.col.2
Congregationes priuatæ de rebus religionis quatenus permittantur,com.41.p.3. pag.294.col.2.
Confiscatio bonorum,quãdo, & in quibus locum habeat, & eius antiqua varietas,p.3.q.109. vsque ad quæst. 112.pag. 654.& 662.col.2.
Confiscationis bonorũ materiam in hoc crimine hæresis , qui tractarint,com.158.p.3. pag.754.col.2
Confiscatio bonorum hæretici fieri potest post eius mortem,p.3.q.120. pag.677.col. 2.D
Confiscatio cur olim per dominos temporales fieret,com. 158.p.3. pag.657.col.1.
Confiscatio bonorũ , vt executioni mandetur cõpelli possunt iudices sæculares,com.158.p.3. pag.157.col.2
Confiscatio inter alias bonorum est pœna transeuntium ad Iudaismum,p.3. pag.209.col 2.
Confiscationis sententia olim p̃ quos ferretur , com.158. par.3. pag.660.col.1
Constitutio Innocentij iij.an.1199 siue 1200.com. 158. par.3. pag 657.col 2
Constitutio Innocentij iiij.anno.1252 com.158 parte 3. pag. 657.col.2
Constitutio Alex.iiij,an.1259.com.258.p.3. pa.658.c.2
Cõstitutio alia eiusdē.an.1290.com.158.p.3. pa.657.c.2
Cõstitutio Clem.iiij.an.1265.com.158.p.3. pag.658.c.1

Consti-

Cōstitu. Bonifacij viij.an.1295.cō 158 p.3. pag.658.c.1
Constit. Benedicti xi.an.1303.com.158.p.3. pag.658.c.1
Constitutio cum inter nonnullos. quando fuerit edita, com.40.p.2. pag.289.col.1
constitutio, Quia vir reprob.com.40.p.2. pag.290.col.1
constitu.Clem.v.an. 1306 com.158.p.3. pag.658.col.2
constitu.Quia quorundam.:com.40.p. 2. pag.289.col.2
consuetudo circa bona confiscata occupanda an seruari debeat, com.158.p.3. pag.660.col.2
consultores sancti officij non incurrunt irregularitatem, com.20 p.2. pag. 124.col.2.
contumacia quot modis contrahatur, et eius pœna, & incōmoda, p.2.pag.200.col.1.E.et p.3.pag.471.col.1.E
contumaces post excōicationem eis illatam grauiorib.pœnis sunt puniendi, p.3. pag.399.col.1 D & seq.
contumax pro prima contumacia non est puniendus, p.2. pag. 200.col.1.C
contumax post annum elapsum dicitur quoad crimen, nō quoad bona, com.49.p.3. pag.532.col.1.
cōtumacia annalis quot, & qualia incōmoda afferat, p.2. pag. 158.col.1.C & pag.175.& seq.col.2 E
contumaces resilientes à contumacia, absoluuntur ab inquisitorib iniuncta eis aliqua pœnitētia, p.3.pag.399. col 2.B. & pag. 497.col.2.C
contumax fugitiuus vel absens de hæresi conuictus, hæreticus impœnitens iudicandus & condemnandus est, par. 3. pag.524.col.1 B.& seq.
contumacia ciuitatum in non obediēdo mandatis inquisitorum, Papa exponenda est, p.3. pag.403.col.2 B
conuersio hæreticorum, cauendum est ne sit ficta, parte 3. pag 503.col.2.A
conuersi ab hæresi pronunciandi sunt in sententia hæretici, com. 44.par.3. pag.508.col.2.E
conuersi ab hæresi quo ritu olim pœnitentiam agerent, com.42 par.3. pag.500.col.1
conuersi qui sint perpetuo immurandi, com. 46 parte 3. pag. 517.col.2
conuersi cum difficultate, difficulter sunt etiam à carceribus liberandi, com.44.p.3. pag.510.col.1.
conuersi ad fidem & nomen & ritum veterem dimittāt, com.69.p.2. pag 351 col.1
credibilium tria esse genera, com. 1.p.2. pag.82 col.1
credibilia tertij generis quæ sint.com.p.2. pag.82.col.1
criminosi contra quoslibet recipi possunt in testes in causa hæresis, com.115.p.3. pag 606 col.2
crucesignati ad exterminationem hæreticorum dantes auxilium gaudent priuilegio concesso in concilio generali, p.2. pag.102.col.1.C
cruces pœnitentiales supra vestes portandæ, & qualiter conficiendæ: quibus imponi debeant, & quorum sint pœna, p.3. pag.495.col.1.D
cruces damnatorum difficulter amouētur ab ecclesiis vbi suspensæ fuerunt, com.44.par.3. pag.510.col.1.
cruces damnatorū ex iure cōmuni ex dispensatione cuiuslibet inquisitoris deponūtur.cō.43.p.3. pa.510.c.1
cruciata non potest sine Papæ licentia prædicari, parte 2. pag.171.col.2.A & pag.181.col.1.A
cur. a sæculari quibus casibus quis relinquatur, & quib. statim tradatur, p.2. pag.139.& 213.col 1.B
Cur. a sæculari tradendus, qualiter tractandus, com. 20. par.2. pag. 124.col.1.
curia sæcularis rejectum à foro ecclesiastico in suam potestat. m accipit.p.3.q 101. pag.647.col.2.E
curia sæculari tradendi, an die festiuo tradi debeant, com.45.p.3. pag.512.col.1.D
Curiæ sæculari traditi puniantur pro consuetudine prouinciarum, com.85.p.3. pag.504.col.1.
Curiæ sæculari semel traditus, si dicat se velle pœnitere, an sit recipiendus, com.36. parte 2.pag. 268.col. 1.& com.158.p.3. pag.655.col.2.
Curiæ sæculari pro traditis cur inquisitores intercedant, com.20.p.2. pag.124.col. 1.
Curiæ sęculari qui semel traditus est, si pœniteat, an sit recipiendus, com.158.p.3. pag.655.col.2
curatores minoribus vigintiquinque annis dantur, com. 28.par.3. pag.448.col.1
custodes carceris quales esse debeant, & quid agere, & custodire teneantur, p.3 q.59. pag.587.col.2.B com.108.p.3. pag 590.col.2
custodes carcerum iuramentum fidelitatis præstare debent, p.3.q.60. pag.591.col.1.B & seq.
custos arcium domino hæretico eas restituere nō tenetur, com. 168.p.3. pag.676.col.1.
custodibus carcerum de quibus prouentib. debeat inquisitor & episcopus prouidere, p.2. pag.219.col.2.C
custodiens ossa hæreticorum suspectus de hæresi est, com. 109.par.3. pag.567.col.2
Cynici philosophi qui fuerint, com.29.p.2. pag.242.c.1
Cyrilli obscuriores articuli, p.2.q 18.pa.304.c. 1.& seq.

D

DAmnatorum opera & libri quomodo recipiendi, par.1. pag 168.col.1.D
Damni dati reparationem debet præstare absoluendus, com.7.p.3. pag.398.col.1
Declaramus & volumus verba, quid significent, par. 2. pag. 210.col.2.A
Decreta Pontificum Romanorum iustis de causis quādoque variantur, p.2.q.17. pag.295.col. 2.E.& seq.
Decretales Pōticum epistolæ an æquiparentur decretis Conciliorum, com. 19.p.1. pag.56.col.2.
Decreta Romanorum Pontificum non sunt omnia irreuocabilia.p.2.q.17. pag.297.col.1.D
Decretalium epistolarum magna auctoritas, com 19 p.1 pag. 56.col.2.
Defensor constituitur nullo comparente ad defendēdum defunctum, com 170 p.3. pag.679 col.2.
Defensiones qñ cōcedēdę reis, et qñ nō, p.3 p.446.c.1.B
Defensionis modi diligēter notādi, cō.77.p.2.pa.370.c.2
Defensiones legitimę dari debent inquisitis de crimine hęresis, com.28.p.3. pag.447.col.1.
Defensiones legitimę, summariè, &c. procedendo non prętermittendę.p.3.q.55. pag.503.col.1.D
Defensiones debent dari proprium crimen confesso, com. 28.p.3. pag.447.col.1
Defensionum defectum in crimine hęresis supplere debet inquisitionis diligentia, p.3.q.71. pag.614 col.2.A
Defensores hęreticorū in duplici sunt differētia, quia alij errorē, alij ꝑsonā defendūt, p.2.q.52.pag.370.col.1 E
Defensor est hæreticorū, qui seu el alium supponit pro hęretico capiendo vel capto, com.77.p.2. pag.371 col.1
Defendere personam errantem in causa hæresis, quot modis contingat.com.77.p.2. pag.370.col.2.E
Defendentium hęreticos pœnę, com.77.p.2.pag 371.c.2
Defendētes aliorū errores grauius puniēdi, p.2 p.142.c.1
Defensores hæreticorū pro modo defensionis suspecti de hęresi sunt vehemēter, aut leuiter, p.2 q 52. pa.395. col 2.B.& q.56. pag 381.col.1.D
Defendentes hęreticorum errores hęreticis sunt deteriores, com.7.p.2. pag.370.col.2
Defēsor hæret. defūcti admittēdus ne sit.p 2.p.196.c.2.E

Defunctum contra hæreticum agitur ob triplicem finem, com.170.p.3. pag.679.col.1.
Defunctos cõtra bifariã proceditur.cõ.92.p.3.p.570.c.2.
Defunctus vt condemnetur, probationes pleniores exiguntur,com.169.p.3. pag 678.col.1.
Defunctos contra hæreticos, quanto tempore actio duret, com.92.p.3. pag.570.col 2.
Defunctum defendere, an quilibet sit admittendus, com. 170.par.3. pag.680.col.1.
Defuncto absoluto causa denuo tractari potest si probationes affuerint, com.170.p.3. pag.680.col.1.
Defunctis fautoribus, & receptatoribus, & similibus an contra eos procedi possit, com.169.p.3. pag.679.col.2.
Defuncto etiam absolutio, tractari denuo causa potest, si probationes supervenerint, com.92.p.3. pag.573.col.2.
Defunctorum causæ breui tempore sunt finiendæ, com.92. par.3. pag.573.col.1.
Defunctus qualiter probetur tempore mortis fuisse vel non fuisse sanæ mentis, p.3.com.170. pag.679.
Defunctus cum est absoluendus qualiter sit sententia pronuncianda, com.92.p.3. pag.573.col.2.
Ad defunctum defendendum an quilibet sit admittendus, com.92.p.3. pag.573.col.1.
Deficiens in purgatione canonica, pro conuicto habetur, & quibus pœnis puniatur, par.2. pag,157.col.1.C.& 175.col.2 E.& 164.col.2.B.par.3.pag. 287.col. 1.C. com.14.p.2. pag.89.& 115.col.1.& 2.
Difinita semel legitime, cur in dubium iterum reuocari non debeant, com.6.p.1. pag.33.col.1.
Deficiens in purgatione si misericordiam petat, an recipiendus, com.14.p.2. pag.116.col.1.
Deficiens in purgatione, qui alias incidit in hæresim, curiæ sæcularis tradendus, com.14.p.2. pag.116.col.1.
Degradationis vetustas, com.45.p.3. pag.513.col.1.
Degradatio duplex, verbalis, & actualis, & earundẽ forma, & a quo facienda, & qualiter, p.2. pag. 122.col.2. & 192.col.2.par.3. pag.511.col.1.519.col.2.530. col.1.C.com.45.p.3. pag.513.col.2.
Degradatio contumaci redeunti non est audientia neganda, com.49.p.3. pag.533.col.1.
Degradandus non est clericus hæreticus, & pœnitens, & non relapsus, p.3. pag.503.col.2.B
Degradandi sunt carceri perpetuo addicendi si sacris sint initiati, p3.q.94. pag.642.col.1.B.C.
Degradari an debeat is qui perpetuo ad triremus damnatur, com.46.p 3. pag.518.col.2.
Degradandus est verbaliter absens vel fugitiuus in sacris constitutus, & de hæresi conuictus, p.3.pa.530.col.1.B
Degradãdus est relapsus vel hæret. pœnitẽs si sit in sacris, antequã brachio sæculari tradatur, p.3.pa.511.c.1.A
Degradatus verbaliter an possit puniri per iudicem sæcularem, com,49 p.3. pag.512.col.2.& seq.
Deitatis testimonia de filio Dei, p.1. pag.21.col.1.A
Delatores interrogãdi sunt ab inquisitoribus qua rõne, & mõ procedere nolint, p.3. pag.413.col.2.A.B.& seq.
Delatoris & falsi testis in hoc crimine æqualis pœna, com. 48.par.1. pag.527.col.1.
Delati de hæresi in carceribus iudicis sæcularis possunt quandoque custodiri, com.18.p.3. pag.423.col.1.
Delati confessio iudicialiter cum notario & testibus ab inquisitorib. audienda & recipiẽda, p.3. p.410.col.1.C.
Delati non interrogentur nisi de his, de quibus sunt indiciati, com.18.p.3. pag.423.col.1.
Delatus qua ratione sit absoluendus ab hæresis accusatione, par.3. pag.474.col.1.D.E.& seq.
Delegatus nemo creditur nisi probet delegationem, com. 1.par.3. pag.392.col.2.
Delegatus Papæ est inquisitor et institutus a prælatis sui ordinis, p.3. q.4.pag 536.col.2.D.q.6.pa.539.col.1.E
Delegatus Papa in cã sibi cõmissa iurisdictionẽ habet super ordinariũ, & quẽcunq; maiorẽ, p.2.p.g.118.c.2.C
Delegatio facta epis procedẽdi in cã hæresis contra exemptos, an sit iurisdictio ordinaria p.2. pag.171.col.2.C
Delegati sedis Apostolicæ nõ possunt excõicare inquisitores nec eorũ notarios, p.3.q.21.pa.552.& se.col. 1.A
Delegatus Iudex, an possit inuocare auxilium sæculare, p. 2.pag.206.col.1.E.com.106.p 3. pag. 585.col.2.
Delictum committendum omnes tenentur impedire, p.2. pag. 144.col.1.B
Delictũ aggrauatur dignitatis rõne, p.2.pag.162.co.1.D
Delicta occulta certo ordine indicãda, p.2.p.213.col.2 E
Delicta morte extinguuntur, secus in hæresi, com.92.p.3. pag. 570.col.1.
Delictũ serui, quãdo noceat domino, p.2.pa.167.col.1.A.
Delicta officialium Papæ, sine licentia Papæ per inquisitores puniri non possunt, p.2. pag.126.col.1.B.& seq.
Delinquẽtes illustriores acrius puniẽdi, p.2.pa.142.c.2.B
Delicti ratione Iudæi & infideles efficiuntur de foro Ecclesiæ. p.2.q.46. pag.353.col.1.E
Delinquentibus multis de collegio, uel vniuersitate, an omnes amittant exemptiones priuilegia, p 2.pag.151. col.1.A.& 162.col.2.& 179.col 1.B
Dæmon quale nomen, p.1. pag 19.col.2.C
Dæmonum arte sine ministerio, an vti liceat, p.2. quæst. 43.pag. 340.col.1.A.& seq.
Dæmones inuocandi modi varij, p.2.q 43. pag 338. col 1.E.& pag. 338.col.2.B.& seq.
Dæmones inuocantes inquisitorum iurisdictioni supponuntur.com.54.p.2. pag.317.col.2.
Dæmones inuocantur per latriæ cultum & honorem, & qua ratione eis exhibeãtur, par.2.q.43 pag.342.col. 1.E.& pag. 3,8.col.2.B
Dæmonibus exhibentes honorem duliæ vel hiperduliæ hæretici censendi sunt, p.2.q.43. pag.342 col.1.E
Dæmonũ inuocatores, si post abiurationẽ factam iterũ eos innocent, an censeãtur relapsi.com.26. p.3.p.444.c.1.
Dæmones esse adorandos error, & vnde sit ortus, com.35. par.2. pag.264.col.2.
Dæmones adorare hæresim sapit manifestam, par.2.q.93. pag.356.col.2.& C & seq.com.35.p.2. pag.264.
Dæmones consulere, ad sciendum futura, quando sapiat hæresim manifestam, com.68.p.2. pag.344.col.2.
Dæmones quo consilio claudi se interdum patiantur, com. 68.par.3. pag.356.col 1.
Dæmones, an compellantur ad inhabitandum in annulis, pyxidibus, aut alijs uasibus corporeis, com.68. parte secunda, pag. 345.col.2.
Dæmones bona quandoque consulunt, ut mala facilius persuadeant, com.68.p.2. pag.344.col.1.
Dementia hæreticorum sit ne ficta, vel ne, quo pacto agnoscendum, com.22.p.3. pag.432.col.1.
Dementiam fingentes, ut mortem aufugiant, tanquam impœnitentes puniendi sunt, cõ.23.p.3.pag.435.col.1.
Dementium vere seu insanorum causa, quo pacto tractanda, com.23.p.3. pag.435.col.1.
Dementiũ bona adnotari possunt, cõ.23.p.3.pa.432.co.2.
Demens qui habet lucida interualla, an sit plectendus, com.23.par.3. pag.433.col.1.
Denunciatio quid sit, & quot modis fieri possit, com.15. p.3.pag. 416.col 2.

denun-

Denuntiationis qualis sit forma,cō.15.p.3. pag.416.c.2
Denunciandi sunt haeretici nō obstante aliquo iuramēto, pacto,aut promissione,com.18 p.2. pag.122.col.1
Denūciare hęreticos,qui omittit, quādo sit fautor haereticorū,& quādo non,com.78.p.2. pag.373.col.1.& 2
Denūciationes,qua ratione recipiēde,p.3.pag.413.c.1.A
Denunciatione facta,quales sint inquisitoris partes,com.15.par.3. pag.416.col.2
Denuncians debet prębere inquisitori denunciationē in scriptis, vel eam eidem referre prędsentibus notario & testib.p.3. pag.415.col.1.C
Denuncians iurare debet de non reuelandis gestis per ipsum & inquisitorem,p.3. pag.416.col.1.C
Denuncians ab inquisitore interrogandus est, & eius responsiones per notarium recipiendę sunt,p.3.pag.416.col.1.C.D. & seq.
Denunciatorum nomina quando publicanda, & quando non,p.3.q.75. pag.614.col.1.E
Denunc.ationē euāgelicā facere,an quilibet teneatur, & quādo,p.2.pag.141.col.2.A.B. & pag.155.col 2.E
Deponere ad eum pertinet, ad quem instituere, parte 2. pag. 141.col.2.C
Depositarius non tenetur reddere depositum haeretico.& alia exempla,com.168.p.3. pa.676.col.1
Depositus, an & quando amittat priuilegium, parte 2. pag. 674.col.2.A
Depositus nisi contumax, an tradendus curiae seculari, par.2. pag.331.col.1.D
Deprehensus quis,& quot modis dicatur,p.2. pa.139.c.2 & 149.col.1.E & 165.col.2.D
Deum esse vnum Iudaei & Sarraceni fatentur, parte 1. pag. 9.col.2.C
Deus nec fallit,nec fallitur vnquā.cō.23.p.1. pag.65.c.2
Deus nunquam mentitur,com.23.p.1. pag.66.col.1
Deus immensus virtute,non mole,p.1. pag.50.col.1.B
Deus per prophetas homines docuit,p.1. pag.3.col.1.C
Deus cur dicatur nō posse se.psū negare,p.1.pa.12.c.1.A
Deus cur pmittat haereses in mūdo esse,p.3. pa.506.c.1.C
Diabolus qualem nomen,p.1. pag.19.col.2.C
Dictum dubium,quando non sumendum in bonam partē, com.111.p 1. pag.691.col.2
Dicta Sanctorum reuerenter sunt exponenda,par.2.q.18. pag. 303.col.2.C
Dicta S. Athanasii male sonantia exposita à S.Thoma, par.2.q.18. pag.503.col.2.C.& seq.
Dicta alicuius ratione personae solum reprobata, de falso non arguuntur,p 2. pag.168.col.1 B
Dictum suum posse testem reuocare, procedit etiam si cōtra tertium deponat,com.114.p.3. pag.6?5.col.2
Dicto secundo,quando non stetur in causa fidei,com.114.par.3. pag.606.col.1
Dictiones,continuo,confestim,& similes,qualiter intelligendę,com.8.p.2. pag 97.col.2
Dictio,ex tunc,quid importet,p.2. pag.200.col.2.A
Dictiones,vt,& tanquam,an significent fictionem vel veritatem.com.49.p.3. pag.351.col.2
Dictio velut,veritatem exprimit,p.2. pag.200.col 2.A
Diffamati de hęresi,qui dicātur,p.2.q.7. pa 384.col.1.A & p.3.pag.200.col.2.B.com.82.p.2. pag.384.col.2
Diffamatio de hęresi vt probetur, duo testes exiguntur integri,& idonei,com.82.p.2. pag.384.col.1.& 2
Diffamatos de haeresi nullo modo habeant principes in sua familia,com.82.p.2. pag.385.col.1.E
Diffamatis de haeresi qualitercunque canonica purgatio est indicenda,p.2.q.57. pag.384.col.1.B.C.p.3.q.87. pag.637.col.2. & 476.col.1.A
Diffamatus de haeresi,in loco vel locis,vbi diffamatus est, se purgare debet,p.3. pag.475.col.1.D.E
Diffamatus de haeresi qua ratione abiurare debeat, par.3. pag. 502.& seq.col.1.D
Dignitatis & publici officii nomine, quid intelligendum sit inquisitor declarat.com.8 p.3. pag.402.col.2
Dignitatis & ordinis differentia,p.2. pag.171.col.1.C
Digressione à proposito vtuntur haeretici ad se tuendos, par.3. pag.450.col.2.C
Diminutus confiteus,vide in voce,Negatiuus.
Discipuli decepti à magistris, in his quae sunt fidei qualiter excusentur ab haeresi,com.22.p.1. pag.64.col.2
Discordantibus in sententia episcopo & inquisitore, Papa consulendus,p.2. pag.109.col.2.E.& seq. par.3.q.50. pag.581.col.1.A
Dispensandum an sit, vt qui in minoribus ordinibus constituti haeresim commiserunt, ad altos ascendant, com.162.p.3. pag.669.col.1
Dispensare in carcere perpetuo reorum, quis possit, com.108.pag.500.col.2.& com.145.p.3. pag.642.col.2
Dispensare super pęnitentiis impositis possunt inquisitor & Episcopus, p.3.q.96. pag.742.col.2.C
Disputare de fide saepe necessariū,com.6.p.1. pag.32.c.2
Disputatio omnis de fide tribus de causis suscipitur, com.25.p.1. pag.71.col.1
Disputationes de fide quod modis suscipiantur, com.25.par.1. pag.72.col.1
Disputandum cum fidei hostibus,qua arte & modo sit,& qua concurrere debeant,p.1.q.11. pag.73 col.1.C.& com.25.p.1. pag.71.col.1.& 2
Disputationes à catholicis suscepta, quid requirant, vt re . . ?e transigantur,com.25.p.1. pag.71.col.1
Disputare de fide nemo audeat, in dubiū reuocās definita, p.1.pag.70.c.2 B.C.& poena contra facientium, ibid.
Disputantes de fide ob malū finem, per inquisitores coercentur,com.6.p.1. pag.33.col.1
Disputare de fide licet ad conuincendos haereticos,& veritatem indagandam,p.1. pag.32.col.2.D. com.25.p.1. pag. 70.col.2
Disputatio de fide suscepta ad infirmos confirmādos, quid requirat,com.25.p.1. pag.71.col.2
Disputare de fide quando, quo in loco, corā quibus, cuius causa, quibus,& qua ratione liceat.p.1. pag.23.col.1 & 32.col.1.q.10.pag.184.c.1.& 2. com.6.p.1 pag.32.& com.25.par.1. pag.70.& seq.col.2
Disputantes de fide si laici sunt, excommunicantur,& ab inquisitoribus puniuntur,p.3.q.38. pag.565.c.1.C com.25.p.1. pag.71.col.2
Directe,vel indirecte impedire quid, com.70. parte 2. pag. 375.col.2
Diffidentes à communi fidelium ritu, suspecti sunt de haeresi,p.2.pag.164.col.2.A. & pag.180.col.1.C
Diuinationum genera quot,p.2. pag.202.col.2.B com.54.p.2. pag.317.col.2
Diuinationes Parisiis condemnatę:eędem omni iure prohibita,com.54.p.2. pag.317.col.2
Diuinationis nomen semper malum,p.2.pag.202.col.2.A
Diuinatio trifariam sumitur pro Theologia, pro scientia infusa,& pro arte magica,p.2. pag.202.col.2.A
Diuinationes manifeste sapientes haeresim, parte 2. q.42. pag. 336.col.1.D
Diuinatores praesumūtur inuocare vel tacite vel expresse demones,p.3. pag.443.col.1.B
Diuinationum libri cōdemnati,p.2.q.29. pag.317.c.1.E

Diuina-

Diuinatorum duplex genus,p.2.q.42. pag.336.col.1.A
Diuinatores hæreticales,qui sint,p.2.q.42.p.336.c.2.B
Diuinatores hæreticales inquisitorum iudicio subiecti, sunt,par.2.q.42. pag.336.col.2.B
Diuinatores veri qui sint,p.2.q.42. pag.336.col.1.B.C
Diuitibus, & cupidis pœna pecuniaria imponitur in hoc crimine,com.152.p.3. pag.649.col.1
Diuina natura simplex,p.1. pag.8.col.2.A.B
Dypticon, quid sit, & vetustus Ecclesiæ ritus declaratus,com.4.p.2. pag.95.col.2.& seq.
Doctrina fidei quæ dicatur,com.50.p.31. pag 535.col.1
Doctrina omnis vera,quæ circa fidem versatur largissime dicitur fidei articulus,& de ea dubitare licet,antequã sit per Ecclesiam definita,p.2. pag.169.col.1.C.D
Doctores Ecclesiæ,qui sint,com.27.p.2. pag.235.col.2
Doctores in concilio legitimo congregati,quod definiunt, catholica veritas est, & contrarium hæresis,com.27. par.2. pag.234.col.1.Regula 2.
Docentium hæreses & addiscentium debita pœna,par.2. pag. 165.col.2.B.C
Dogma quid significet,com. pag.6.col.2
Dogmatista,seu dogmatizatores,vide in voce,Hæresiarchæ
Dogmatista ex sententia Eymerici recipiendus si conuertatur,com.44.p.3. pag.507.col 2
Doli capax,quis dicatur,arbitrio iudicantis relinquitur, com.13.p.1. pag.40.col.2
Dominicus Ferrarius de Aquila ordinis Prædicatorum, & episcopus Barchinon.p.2 q.11. pag.266.col.1.C
Domestici & familiares,qui dicãtur,p.3.q.70.pag.612. col.2.C.& seq.com.119.p.3. pag.913.col.1
Domestici nõ admittuntur pro delato de hæresi in testes, par.3.q.70. pag 613.col.2.C.& seq.
Domestici cur à testimonio repelluntur, & qui dicantur, par.2. pag.197.col.2.B
Domesticorum testimonium admittendum in delictis exceptis,com.119.p.3. pag.613.col.1.
Domini tẽporales in initio officij iuramẽtum de hæreticis extirpandis præstare debẽt,p.3.q.33. pag.561.c.1.A
Domini temporales in quibus parere teneãtur inquisitoribus,p.3.q.35.pa.562.c.1.& q.58. pa.586.c.1.A
Domini temporales de crimine hæresis cognoscere, vel sine iussu inquisitoris captos liberare non possunt, p.2. pag.110.col.1.C. & p.3.q.35. pag.562.col.1.D
Domini temporales per censuram ecclesiasticam compellendi ad exequendam confiscationem. p.3.q.109. pag. 654.col.2.A
Domini temporales non præstantes inquisitoribus necessaria,an debeant participare de bonis confiscatis, com. 158.p.3. pag.660.col.1.
Dominus principalis ob hæresim sui subditi nõ amittit ius suũ,& quid in feudis & bellis iustis & iniustis,& quid in Ecclesiæ se opponat,p.2. pag.160.col.1.& 2
Domus quando propter hæreticos diruendæ, & quæ; & quibus Pontificum sanctionibus probetur,com.92.p.3. pag. 575.col.2.
Domus hæreticorum,& receptantium hæreticos,diruendæ sunt,& quid de contiguis dicẽdum, com.92. par.3. pag. 575.col.2.
Domus hæreticorum Begardorum in Villafranca de Panades,diruta,p.2.q.11. pag.266.col.2.C
Domus hæreticorum sæpe diruuntur, com. 92. parte 3. pag. 575.col.1
Donatistica hæretici,& eorum errores,p 1.pa.15.c.1 E & p.2.q.6.pag.245.c.1.C.com.41.p.2.pag.294.col.1
Donatistarum error qualis,com.41.p.2. pa. 294.c.1.A
Donatistæ quando exorti,com.41 p.2. pag.294.c.1.C
Dormientes qui hæresim proferunt,non puniuntur, com. 17.p.3. pag.420.col 2.E
Dotes vxorum hæreticorum & quando confiscanda, p.2. pag 109.col.1.E.& p.3.q.111. pag.662.col.2.A com.160.p.3. pag.662.col.2.C
Dotem perdit vxor nupta hæretico,& cur,com.160.p.3. pag. 662.col.2.D
Dotem à fisco recuperat vxor,cõ.160.p.3. pag.663.c.1
Dotem restituendam esse,qualiter intelligatur, com.160. par.3. pag.663.col.1.E
Dubius in fide infidelis.p.1. pag.19.col.1.A p.2.pag.138.col.1.& 166.c.1.q.31. pag. 318.c.2.D
Dubijs in rebus id accipiendum,quod delictum excludit, com.111.p.3. pag.603.col.1.
In dubijs opinionibus eligendis circa res ad fidem pertinentes nondum definitis, quid obseruandum, com.1. par.2. pag 87.col.1.
Dubitantes de spectantibus ad fidem nondum definitis per Ecclesiam non sunt hæretici,com.1.p.2. pag.87.c.1
Dubitans subscriptitia tentatione credibilibus non est hæreticus,com.1.p.2. pag.82.col.1.A
Dubitans de tota Christiana religione,hæreticus est,cõ.1. par.2. pag.86.col.1.
Dubitans de aliquo particulari fidei articulo hæreticus est,com.1.par.2. pag.86.col.1.A
Dubitantes de credibilibus per Ecclesiam definitis,an & quando sint hæretici,com.1.p.2. pag 86.col.2
Dubius in fide qualiter abiurabit,com.1.p.2. pag.85.c.1
Dubius cap.vnde sumitur,com.1.p.2. pag.80.col.1
Dubitandi circa credibilia modus quartus,com. 1. par.2. pag. 84. col.2
Dubitantes de credibilibus indirecte ad fidem spectantibus an sint hæretici,com.1.p.2. pag.86.col.2
Dubius cap. de qua fide accipiendum sit, com. 1. parte 2. pag. 81.col.1
Dubitandi modus tertius per imperfectam adhæsionem non facit hæreticum,com.1.p.2. pag.84.col.1
Dubitandi duplex modus de rebus fidei, com. 1. parte 2. pag. 83.col.1
Dubitatio de credendis cum fide pugnat, com. prima parte.2. pag.81.col.2
Dubitatio procedens à timida conscientia non facit hæreticum p.2. pag.166.col.1
Dulia adoratio,p.2.com.35. pag.264.col.2
Dulcinus Nouariensis hæresiarcha, & eius hæreses, p.2. q.12.pag.268.c.2.& seq.D.com.37.p.2. pag.272.c.2
Dulcini Nouariensis epistola dua condemnatæ cum ipso auctore,p.2.q.29. pag.317.col.1.D
Durandus de Baldach Gerundensis hæreticus,vna cũ suis Gerunda fuit damnatus,& curiæ sæculari traditus cõcremandus,p.2.q.11. pag.265.col.2.E.& seq.

E

EBionitarum error de conceptione Christi ex semine humano confutatus,p.1. pag.13.col.2.C
Ebrietas quos & quando excuset à crimine patrato, p.2. q.41. pag.333.col.2.E
Ebrij qui hæresim proferunt, an & quando puniendi, com.17.p.3. pag.420.col.2
Ecclesia vna est vere,& non multiplex; extra quam nullus saluatur: estque aggregatio fidelium,p.1.pag.3.c.2 B.& 14.col.1.D.com.8.p 1. pag.35.col.3
Ecclesia Romana cæteris prælata, com.4. parte prima. pag. 29.col.1.E
Ecclesia Romana ab errore in fide immunis,parte.2.q.17.

Ecclesiam

pag. 296.col.1.B
Ecclesiam apud solos Donatistas esse, insignis est hæresis, com 41.p.2. pag.294.col.1
Ecclesia catholica, concilium legitimum, aut Papa, si quod fidei dogma credendum proponant, id catholica veritas est, & contrarium est hæresis, co.27.p.2.pa.236.c.1.reg.6.
Ecclesia nō facit propositiones hæreticas, aut catholicas, sed solum declarat quales sint, com.22.p.1. pag.65.c.1
Ecclesia qua ratione quandoque bellum inferat infidelib. par.2.q.46. pag.554.col.1.B.C
Ecclesia indirecte coercet Iudæos, p.3. pag.148.c.2.C.D.
Ecclesia cur tolerat ritus Iudæorum, & non Sarracenorum, par.2.q.46. pag.355.col.2.E
Ecclesia contra res, & contra personas inuocat auxilium sæculare, p.2. pag.160 col.1.C
Ecclesiæ vetustus ritus referendi Dei sacerdotes in sacris dypticis, com.2.p.2. pag.91.col.1.& 2.
Ecclesiasticus iudex quos blasphemos punire debeat, p.2. q.46. pag.354 col 2.C.& seq.
Edere tenetur quis, etiam contra se propria instrumenta, com.88.p.3. pag 566.col.1
Edenda instrumenta propria contra tertiū, & omne aliud quod iuuare potest, com.88.p 3. pag.566 col.1
Edictum Imperatorum de fide catholica tenenda, com. 4. par.1. pag.29.col.1
Edicta contra hæreticos solus inquisitor publicat, et an id episcopus possit, com.135 p.3. pag 635 col.2
Edicta publica proponenda, com.92.p.3. pag.573.col.1
Edictum anpræmittendum ante abiurationem, com.41. par.3. pag.494.col.2
Effectu, portandi crucem, habitus pœnitentialis, parte 3. pag. 507.col.1.E
Eluidij error de Maria virginitate, refutatus, parte 1. pag. 13.col.2.C
Emancipatio filiorum vel subditorū per hæreticos facta, nulla est, etiam si postea vitium detegatur, p.2 pa.104. col. 2.B par.3.q.116. pag.673 col.2.D
Encratistæ, seu Encratitæ hæretici qui, com.62.parte 2. pag. 327.col.2
Ennecus seu Henricus episcopus Gerundensis, par.2.q.47. pag. 360.col.2.E
Ephesina synodus vbi, & quando acta, & quid in ea gestum, com.19.p.1. pag 56.col.1.E
Episcopi de articulis fidei reddere rationem debent, p 1. pag. 22.col 1 B
Episcopi non possunt nouas religiones approbare, com. 41.p.2. pag.295 col.1 A
Episcopi non possunt absoluere occultos hæreticos, com. 141.par.3. pag 641.col.1
Episcopus negligens diœcesim hæresibus purgare, deponendus est ab episcopatu, com.2.p.2. pag.89.col.1.A
Episcopi cur quandoque in hæreticos non animaduertant causæ diuersæ, com.2.p.2. pag.89.col.1
Episcopi quoque fauore fidei possunt testes euocare sicut Inquisitores, com 123.p.3. pag.627.col.2
Episcopus euocans testes, non tenetur mittere processum ad episcopum requisitum, com.123.p.3. pag.627.c.1
Episcopi in causis fidei eundem ordinem teneant quē obseruant Inquisitores com.112 p.3. pag.602 col.2
Episcopus auctoritate delegata procedēs, coercere potest Archiepiscopum sibi resistentem, p.2. pag.172 c 1.D
Episcopus, an & quando capituli, & clericorum consilium sequi teneatur, par.2. pag.148 col.2.D & pag. 170 col.1.D & seq.
Episcoporum & inquisitorum quāta iurisdictio in prohibendis libris, com.52.p.2. pa.314.col.2
Episcopis, an competant priuilegia omnia inquisitorum, com 105.p.3. pag.584.col.2
Episcopi, vbi agitur de fide, ordinarij iudices sunt, sed dubia circa fidem diffinire non possunt, p.2. pag.148.
Episcopum declarare aliquos hæreticos, qualiter intelligendum, com 8.p.2. pag.97.col.2
Episcopi contra inquisitores & è contra, an & quando procedere possint, p.3.q.27. pag.556.col.1.C & q.30.pag.658.c.2 B.com.76.p.3. pag.656.col.1.E
Episcopi, quæ possint agere contra inquisitores, & quando, & qualiter, com.79.p.3. pag.559.col.1
Episcopos in causa hæresis solus Papa iudicat, com.8.p.2. pag. 98.col.1
Episcopum hæreticum suspectum de fuga, inquisitores incarcerare possunt, com.76.p.3. pag.556.col.1
Episcopum delinquentem, an puniat suus Metropolitanus, vel synodus, p.2. pag.402.col.1
Episcopos conferentes hæreticis beneficia quis puniat, & eorum pœnæ. com.162.p.3. pag 667.col.2.
Episcopi inquisitorib. prouideant in necessarijs, com.157. par.3. pag.653.col.2
Episcopus & inquisitor studeant, vt conformes sint, com. 99.p.3. pag.581.col.2
Episcopus negligens in hæresi persequēda, à dignitate episcopali est remouendus, & alius idoneus subrogandus, p.2.pag.102.col.2.E. & pag.170.col.1.D
Episcopus & inquisitor pares sunt, eum ambo potestate delegata procedunt, & quando inquisitor maior, p.3. q 5.pag.537.col.2 B com.54.p.3. pag.538.col.1
Episcopus inquisitor quando diuisim procedere dicantur, p.3.q.52. pag.581.col.1.A
Episcopus requirere debet inquisitorem, & è contra quādo simul conuenire nolunt, p.3.q.49. pag.580.c.1.D
Episcopus inquisitorem quod diebus expectare debeat, p.3.q.49. pag 580.col 1.
Episcopi proprijs sumptibus in hæreticos debēt animaduertere, p 2. pag.125.col.2
Episcopi non possunt ab inquisitis de hæresi expensas, petere, p.2.pag.214.col.2 A. & p.3.q.104.p.649.c.2.C. D. & q.106. pag.652.col.1 A.B
Episcopus nō potest exigere partē prouentuum de bonis applicatis inquisitionis officio, p.3.q.107.p.652.c.1.D
Episcopo procedente contra hæreticos auctoritate delegata, an fiat appellatio ad Papam, vel ad proximē superiorem.p.2. pag.172.col.1.C
Episcopus per se sine inquisitore, & è cōtra, quę præstare possit, & qua non, & quando procedere possint, par.3. q.47.pag 577. col.2.A.& seq. & q 48.& 49. pag. .78.col.1 & seq. com.96.p.3 pag.577.col.2
Episcopo & inquisitore inter se discordantibus, quid agēdum, par.3.q.50. pag.580.col.2.B
Episcopus solus vel solus inquisitor, an possint redeuntib. pęnitentiam imponere, & abiurationem incidere, com. 97.p.3. pag.579 col.1
Episcopi & inquisitores in sententia lata, & pęnitentia imposita dispensare, mitigare, & cōmutare possunt habita ratione correctionis reorum, p.3. pag.507.c.1.D
Episcopus non potest hæreticos famæ restituere, com. 4. par.1. pag.30.col.2
Episcopi qualitercunq; procedunt, debent seruare modū inquisitorib. præscriptū, p.2. pag.109 col.2. E.& seq.
Episcopus bona subditi rebellis Ecclesię post annum expectati concedere potest catholicis occupanda, par.2. pag.177.col.1.C.& pag.112.col.1.D

Episcopus processum inquisitoris non potest prohibere, par.3.q 5. pag.538.col.1.B.C

Episcopus instituens hęredē consanguineum vel extraneū hæreticum excommunicatur, suspectus de hæresi habetur, non sepelitur, & sepultus exhumatur, & memoria eius abolentur, p.2. pag.138.col.2.& 146.col.1 & 168.col.2.com.4 p.2. pag.94.col.2

Episcopus & inquisitor possunt sibi mutuo vices suas committere, in his quæ neuter per se potest, p.3.q.49. pag. .538.col.1.C.D

Episcopus & inquisitor non possunt se mutuo excōmunicare ob reuelationem secreti, p.3.q.82.pag.633.c.1.C

Episcopus solus canonicam purgationē non iudicat, com. 97.p.3. pag.579.col.2

Episcopi solicite inquirere & punire sortilegos debent, p.2. pag.215.col.1

Episcopi quas & quibus in locis indulgentias concedant, par.2. pag.179.col.2.C.D

Epistolarum Decretalium magna & venerabilis auctoritas, com.19.p.1. pag.56.col.2

Epistolæ Pontificum decretales, an pari iure exæquentur cum Decretis conciliorum, com.19.p.1. pag.56.c.2

Epistolas decretales Ioannes Vuicleff, & Lutherus, reijciunt, com.19.p.1. pag.57.col.1

æquiuocatione verborum vtuntur hæretici ad suos errores obtegendos, p.3. pag.430.col.1.A.B.& seq.

æquiuocationis fallacia quomodo dissoluatur, com. 22. p.3. pag.431.col.2

errare in fide conuincitur, qui alios errantes cum potest ab errore non reuocat, p.2. pag.87.col.2.C & pag. 144.col.1.B

errans circa articulos fidei hæreticus dicitur, par.2.q.31. pag 318.col.2.D

errans in spectantibus indirecte ad fidem, an hæreticus, & quando, p.1. pag.62.col.2.E

errans in expositione sacræ scripturæ hæreticus dicitur, p.2.q.31. pag.318.col.2.C

errantes circa fidem, quando excusentur ob imperitiam, vel ignorantiam, com.22.p.1. pag.63 & 64.col.2

errantes inferiores in fide an excusentur quia à maiorib. sint decepti, com.21.p.1. pag.61.col.2

errans in fide per ignorantiam secreto corripiēdus prius, quam denuntietur, com.18.p.2. pag.122.col.1

errans in fide deceptus ab aliquo viro docto, quatenus excusetur ab hæresi, com.22.p.1. pag.64.col.2.reg.6

errantes per simplicitatem quando excusantur, parte 1. q.4. pag.61.col.1 C

error latius patet, quam hæresis, p.2.q.3. pag.236.c.2.D

error & hæresis non semper sunt idem, com. 29.parte 2. pag. 237.col.1

error in substantialibus & præcipuis, instrumentum vitiat, p.2. pag.145.col.1.A

error gentium de pluralitate deorum, p.1. pag.9.

errores Ioā.de Poliaco, & eorum condemnatio, parte 2. pag. 126.col.1.& seq.

error in accessorijs & accidentarijs non vitiat instrumētum, p.2. pag.147.

error in fide, & hæresis pro eodem sumuntur in iure, p.2. quæst.3. pag.236.col.2.D.& seq.

errores Aristotelis, p.2.q.4. pag.238.col.2.B.& seq.

errores philosophorum Priscorum, parte secunda. q. 4. pag. 238.col.1 B.& seq.

errores Auerrois, & Auicennę, p.2.q.4. p.239 c.1.& 2

errores Algazelis philosophi, parte secunda, quæst. 4, pag. 239.col.2 E.& seq.

errores & hæreses Rabbi Mosis, parte secunda, quæst.4. pag. 240.col.2.C.& seq.

errores Pharisæorum, p.2.q.5. pag.242.col.1.E

errores Sadducæorum, p.2.q.5. pag.242.c.2 C.& seq.

errores Herodianorum, p.3.q.5.pag.242.col.2.D et seq.

error Abbatis Ioachim condemnatus, parte prima. q. 7. pag. 248. col.2.D

errores damnati in lib 6.Decret. parte secunda, quæst.7. pag. 249 col 1.C.& seq.

errores damnati in Clementinis, parte secunda, quæst.7. pag. 249 col.1.E.& seq.

errores Ioā.de Poliaco, p.2.q.8. pag.250.col.2.C.& seq.

errores Begardorum, p.2.q.8. pag.250.col. 2. D & seq.

errores damnati in extrauaganti Ioan.xxij.incipien.Cum inter nonnullos, p.2.q.8. pag.251.col.1.A

errores damnati in extrauagantib. Ioan.xxij.incip. Quia quorundam. & Quia vir reprobus, pate 2. quæst. 8. pag. 251.col.1.B

errores damnati in extrauaganti Benedicti xi. incipiente, Benedictus Deus, p.2.q.8.pag.251.& seq.c.1.& se.B

errorum Petri Ioannis explicationes, & præludia ad ipsos intelligendos, p.2.q 9. pag.158. c.2. & seq.B

errores Petri Ioannis damnati, p.2.q.9. pag.252. c.1.C

errores Michaelis de Cęsena, p.2.q.9. pag.254.col. 1.D

errores Ioannis de Parma, p.2.q.9 pag.254.c.2.A & se.

errores Raymūdi Lulli p.2.q.9.pag.255.col.2.C.& seq.

errores Lullistarum, p.2.q 9. pag.260.col.2.D

errores Arnaldi de Villanoua, parte secunda, quæst. 11. pag. 265.col.1.C & seq.

errores Nicolai de Calabria, parte 2.quæst.11. pag. 266. col.2.B & seq.

errores Bartholomæi Ianouesii, p.2.q.11. pag.266.c.2.E

errores Manichæorum recentiorum, par.2. quæst.o. 13. pag. 273.col.2.E

errores Valdensium, p 2.q.14. pag.278.col.1.D.& seq.

errores pauperum de Lugduno, parte secunda, quæst.14. pag. 278.col.2.A.& seq.

errores Begardorum, p.2.q.15. pag.281.col.1.E.& seq.

errores Fraticellorum, p.2.q.15. pag.281.c.2.E.& seq.

errores Henrici de Senis, p.2.q.16. pa.290.c.2.E.& seq.

errores Beguinorum. p.2.q.15. pag.287.col.1.D.& seq. & quæst.16. pag.292.col 1.E & seq.

error venialis, sanctitati non repugnat, parte 2.quæst.17. pag. 298.col.1.C

errores Gręcorum, p.2.q.18. pag.303.col.2.B

errores Tartarorum. p.2.q.19. pag.305.col.1.A.B

errores Turcorum, p.2.q.20. pag.305 col.2 E

errores Sarracenorum, p.2.q.21, pag.306.c.1.E.& seq.

errores Iudæorum, p.2.q.22. pag.307.col.2. E & seq.

erroribus hæreticorum adhęrere, tum ex verbis, tum ex factis, quis iudicatur, & quæ illa sint, parte secunda, q.50. pag. 366 col.2.E

errores commissariorum inquisitoribus imputantur. p.3. pag. 404 col.1.E

errores enumerati ab Eymerico in multis quæstionibus, parte 2.non omnes sunt hæreticales, com.25.parte. 2. pag. 223.col.1

Eruigij lex de interdicenda Iudæis lectione librorum prohibitorum, com.3.p.2. pag.94.col 1.D

essentia diuina vna in tribus personis, p.1. pag 17.c.1.E & pag. 15.col.2.E

essentia diuina est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, p. 1. pag.16.col.1.E

essentia trium personarum diuinarum vna & eadem, p.1. pag. 16.col.2.B

Essentia

essentia diuina nec generat, nec generatur, nec procedit. p. 1. pag. 15. col. 2. E
essentia diuina non est aliud à personis diuinis, parte prima, pag. 16. col. 2. B
essentia diuina non est distincta à personis diuinis, parte. 1 pag. 16 col. 1. E
ætas inquisitorum, qualis esse debeat, p. 3. q. 2. pag. 535. col. 2. E. com. 51. p. 3. pag. 535. col. 2.
ætas quadraginta annorum cur requiratur in inquisitore, & non in episcopo, com. 51. pag. 536. col. 1.
ætas Commissariorum quanta esse debeat. p. 3. q. 2. pag. 535. col. 2. A B. & q. 16. pag 547. col. 2. D
ætati cur parcatur, vide in voce, Adolescens, Iuuenis, Minor, & com. 13. p. 1. pag. 40. col. 2.
Etymologia vera hæresis quæsit, com. 26. p. 2. pa. 231. c. 2.
Euangelium ab initio multis litteris scriptum, com. 1. p. 1. pag. 42. col. 2.
Euangelij lex cur post multa tempora hominibus data, p. 1. pag. 13. col. 1 E
Euangelistæ cur per animalia figurentur, parte prima. pag. 23. col. 2
euangelica monitio, an habeat locum in crimine hæresis, com. 18. p. 2. pag. 12. col. 2. E. & seq.
eucharistiæ sacramentum veraciter continet sanguinem et carnem Christi, par. 1. pag. 3 col. 2. B. C & pag. 14. col. 2. E
eucharistiæ sacramentum sub speciebus panis & vini, cur institutum, p. 1 pag 20. col. 1. E. col. 2. A
eucharistiæ sacramentum solus sacerdos conficit, parte 1. pag. 3. col. 2. C
eucharistia cadens in locū immundū, vel à brutis vel quibuscunque sumpta non desinit continere corpus Christi durantibus speciebus panis & vini, p. 1. pag. 44. col. 1 com. 15 p. 1. pag. 44. col. 2
Eutychetis error de vnione verbi diuini refutatus, parte 1. pag. 13. col. 2. E. & seq.
Eutyches & Dioscorus hæretici, ubi, & quando damnati, com. 6. p. 1. pag. 33. col. 1
Eutychiani hæretici, p. 2. q. 6. pag 245. col. 2. C
examinatio testium, & reorū fiat ab inquisitore corā duabus personis religiosis, p. 3. q. 63. pag 425. col. 2. D. E
examen iniquisiti tot personas requirit, quot in testium examine postulantur, com. 20. p. 3. pag. 427. col. 1
exceptiones legitimæ admittendæ, par. 2. pag. 118. col. 1. A. & col. 2
excommunicandi ritus antiquus, p. 3. pag. 399. col. 2. C
excommunicatio, pœna spiritualis est pro mortali culpa inflicta, p. 2. q. 47. pag. 360. col. A. B
excommunicatio in causa fidei in tribus casibus locum habet, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 1. D
excommunicatus hæreticus dicitur, parte secunda. q. 31. pag. 318 col. 2. B
excōmunicationis pœna in hæreticos omniū antiquissima, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1. & com. 171 par. 3. pag. 680. col. 1
excommunicantur hæretici cum suis complicibus & puniuntur, com. 7. p. 2. pag. 96. col. 2. & seq.
excommunicatus in vna ecclesia in omnibus est excommunicatus, p. 2. pag 177. col 2. C
excommunicandus quoties monēdus, p. 2. pag. 200. c. 1. B
excōmunicationis maioris uinculo innodantur fugitiui citati & non comparentes, & qua ratione talis excōmunicatio publicāda, p. 3. pag. 466. c. 2 C. D. et 469. & seq.
excommunicati in causa fidei per annum in tali excommunicatione manentes, eo elapso, ut hæretici sunt condemnandi, par. 2. pag. 105. col. 2. B. & quæst. 47. pag. 360. col. 1. C. p. 3. q. 124. pag. 682. col. 2. B.
excommunicati ex causa fidei, vel ob hæresi absoluuntur ab inquisitore, p. 3. q. 122. pag. 680. col. 2. E & q. 125. p. 683. col. 1. E com. 141. p. 3. pag. 640. col. 2.
excommunicatus quomodo absoluendus, com. 7. parte 3. pag. 397, col. 2
excōmunicatos per inquisitores soli ipsi absoluere possūt com. 141. p. 3. pag. 641. col. 1
excommunicati, ob alias causas quàm fidei, per annum in excommunicatione perseuerātes, hæresis suspicionē incurrunt, & qua ratione contra eos sit procedendū, siue comparuerint siue nō, intra annum, vel terminum præscriptum, p. 2. q. 47. pag. 360. col. 2. B. & seq.
excommunicationem per annum contumaces sustinentes, an & quando, & quomodo, & qualiter fiant de hæresi suspecti, & cur fiant, p. 2. pag. 157. col. 1. E & q. 56. pag. 381. col. 1. B. com. 13. pag. 40. col. 1. & com. 72. pag. 362. col. 1
excommunicati audiuntur de crimine anno elapso, com. 174. par. 3. pag. 683. col. 1
excommunicandi & ab officiis priuandi sunt inobedientes mādatis apostolicis, vel inquisitoris ī negotio fidei, p. 3. pag. 393. col. 2. B & pag. 395. & seq. col. 2. C. D. & seq.
excommunicationē incurrit scienter hæreticos sepliens, à quo non absoluitur nisi exhumet eorum corpora, par. 2 pag. 104. col. 1. C. D. & p. 3. q. 118 pag. 675. col. 1. C. D
excommunicati & socij criminis admittuntur in testes in causa fidei, p. 3. q. 64. pag 603. col. 1. B. C & par. 2. pag. 105. col. 1. C
excommunicato conceditur omnis exceptio siue odiosa, siue fauorabilis, p. 2. pag. 199. col 1. B
excommunicato non ob hæresim, auxilium nō denegatur, par. 2. pag. 173. col. 2
excommunicatus, an testabilis, p. 2. pag. 178 col. 2.
excommunicationem Papæ reseruatam in quibus casibus incurrunt inquisitores, p. 3. q. 24. pag. 105. col. 2 E
excommunicari an possint inquisitores et eorū notarii per delegatos sedis Apostolicæ, part. 3. quæst. 21. pag. 552. & seq. col. 1. A
excommunicari inquisitores ab inferioribus nequeunt, com. 70. p. 3. pag. 552. col. 1. nec eorum notarij ibid.
excommunicationē an incurrat inquisitor participās cū excommunicato, com 71. p. 3. pag. 553. col. 1
excommunicationem inquisitoris absoluere potest eius socius, & vice uersa, p. 3. q. 23. pag. 553. col 2. A & seq.
excommunicari ministri inquisitorum an possint, com. 70. par. 3. pag. 552. col. 1.
excusatoris partes quales, com. 26. p. 3. pag. 472. col. 1
excusator an sit admittēdus pro reo absente, com. 36. par. 3. pag. 471. c. 2
excusantibus se per locum hæresim protulisse, non est facile credendum, com. 17. p. 3. pag. 416. col. 2
excusationes blasphemorū, & verba hæreticalia proferētiū non sunt facile admittēdæ, p. 2. q. 41. p. 333. c. 2. B. C.
excusationes friuolæ Beguinorum, parte secūda, quæst. 16. pag. 291. c. 1. A
exceptio omnis cessat quoad crimen hæresis, com. 77. p. 3. pag. 557 col. 2
exempla & uulgaria prouerbia & historiæ, quando probent, par. 2 pag. 155. col. 2. B et pag. 174. col. 2. C
exequias celebrans pro hæreticis, suspectus de hæresi est, com. 89. p. 3 pag. 567. col. 2
exemplū de propositione habente duplicem sensū, vnū catholicū, alterū hæreticū, com. 111. p. 3. pa. 601 col. 2. A

exhuman-

exhumandi heretici & cõburendi,cõ.89.p.3. pa.567.c.1
explicite credere quid sit,com.20.p.1. pag.59.c.2
explicite credenda quę,p.1.q.7. pa.63.col 1.C
explicite credere articulos fidei debent fideles, com. 20. p.1. pag.60.col.1
explicite scire debent inquisitores fidei dogmata,com.21. p.1.pag. 61.col.1
expensa ab inquisitis per inquisitores, an & quando petende,p.3.q.104. pag.650.col.1.A.B,& seq.
extensio verborum in pœnalibus non est facienda, p. 3.q. 17.pag. 548.col.2.E
extrauagantes in fauorem fidei & sancti officij edite , an & quando seruande.p.3.q.131. pag.686.col.2.E
extrauagans Innocentij iiij. incipiens , Cum negotium. tria inquisitoribus concedens priuilegia,parte prima. pag.136. col.2.E & seq.
extrauagans Alexandri iiij.incipiens,Nonerit.varias in hereticos pœnas statuens,pa. pag.135.col.2.B
extrauagans Vrbani iiij.incipiẽs, Præcunctis,24.Inquisitorum priuilegia continens,p.2. pa.129.c.1.A & seq.
extrauagans vrbani iiij.concedẽs inquisitorib.& eorum socijs facultatem absoluendi se mutuo ab excommunicatione & irregularitate,p.2. pag.129.col.1.A.B
extrauagans Vrbani iiij.declarans quãdo heredes ,vel filij sint admittendi ad excusandos defunctos de heresi suspectos,& quando non,p.2. pag.133.col.1.B
extrauagans Vrbani iiij.incipiens , Consultus. declarans multa dubia circa negotiũ inquisitionis , par.secunda. pag. 133 col.2.B.C
extrauagans Clementis iiij incipiens,Præcunctis.plenam peccatorum veniam & indulgẽtiam plenariam inquisitoribus concedens,p.2. pag.131.col.2.& seq.
extrauagans Clementis iiij.incipiens,Catholicæ fidei statuens,inquisitores à prælatis ordinis impediri nõ posse,p.2. pag.136.col.2.A B
extrauagans Nicolai iiij. contra Christianos transeuntes, vel redeuntes ad Iudaismum:& eorũ fautores , & receptatores etiam Iudaos , parte secunda , quæst. 44. pag. 348 col.2.C.& seq.
extrauagãs Ioannis xxij.incipiens,Cum inter , p.2.q.15. pag. 286.col.1.C
eextrauagans Ioannis xxij.incipiens , Quia quorũdam , par.2.q.15. pag.286.col.2.E & seq.
extrauagans Ioannis xxij. incipiens , Quia nonnunquam, par.2.q.15. pag.287.col.2.A.B.& seq.
extrauagans Ioannis xxij.incipiens,Gloriosam.Beguinorum errores continens,p.2.q.16. pag 291.col.1.B
extrauagans Ioannis xxij.incipiens,Sancta Romana. Begardorum,& Beguinorum condemnationem continẽs, p.2.q.16. pag.292.col.1.C
extrauagans Gregorij xi. incipiens , Negotia.concedens inquisitoribus quòd possint iure ad Romanam curiam accedere cum socijs non petita licentia à prælatis ordinis,par.2. pag.237.col.2 B.C
extrauagans Gregorij xi.contra transeuntes, vel redeuntes ad ritus Sarracenorum,ac eorum fautores , & receptatores,etiam si Sarraceni sint,parte secunda,q.95 pag. 351.col.2.E.& seq
extrauagans Benedicti xi.de visione beatorum , parte 2. pag. 127.col 1.A
extrauagans Ad conditorem.quando fuerit edita, cõ.40. par.2. pag.289.col.2
extrauagans Sancta Romana.edita an. 1318.cõ.40. p.2. pag. 289.col.1
extrauagans Gloriosam ecclesiam.edita anno 1319. com. 40.p.2. pag.289.col.1
extrauagans Leonis x. per quam testes falsidici in causa fidei possunt tradi curiæ seculari , com. 122.parte 3. pag. 624.col.2
extrauagantes de hereticis loquentes, an vbique seruari debeant,com.158.p.3. pag.660.col.1
extra iudicialis confessio.vide in voce,Confessio.
Eymericus peritus iuris,com.36.p 3. pag.471.col.2
Eymerici sententia de confiscatione bonorum qualiter intelligenda,com.158.p.3. pag.655.col.2

F

Faciens vel dicens sæpius aliquid contra fidem, vehementer est suspectus,p.2.q.56. pag.38 .col.2.C
facta euidentissimam faciunt probationem,parte secunda. pag. 194.col.1.E
facta quam vim habeant ad probandum interiorem affectum , par.2 pag.194.col.1.C
factis magis standum,quam verbis,com.75 parte secunda pag. 368.col. 1
facto qualiter quis faueat hereticis,p.2. pag.297.c.2.A
facta hereticalia per vim bifariam committi possunt,aut coactione absoluta, aut conditionali, com. 24.parte 1. pag. 68.col.1
facta hereticalia sponte committens, an,et quãdo censeatur hereticus.com.59.p2. pag.323.col.1. & vide plura in voc,Hereticalia facta.
facta singulatim nominata,ex quib.oritur violenta heresis suspicio.res scitu digna.cõ.24.p.3.p.439.c.1.& se.
falli bifariam sumitur,p.2. pag.204.col.2.E
falsantes aut corrumpẽtes libros catholicorum qualiter puniantur,com.17.p.2. pag.119.col.2
falsitatis instrumenti , vel dicti testis non allegatur ignorantia,p.2. pag.168.col.1.A
falsum testimonium dicere graue scelus est , cõ.122.p.3. pag. 623.col.2
falsum qui deposuerunt ad liberandum aliquem grauiter puniendi,com.122.q.3. pag.625.col.1
falsus testis puniendus,licet eius dictum non valeat,com. 122.p.3. pag.625.col.2
falsi testes qui dicantur , & qua ratione,& à quibus , & quibus pœnis puniantur,p.3. pag.522.col.1.E. & q.73. pag.622.& seq.col.1.E & com.122 p.3. pag.623.col.2.& 624.c.1
falsis testibus pœnam talionis imminere qui dixerint, cõ. 122.p.3. pag.624.col.1
falsum testimonium dicens cõtra consanguineos, grauius punitur,com.119.p.3. pag 613.col.2
falsus testis qui se detulit, veniam postulans , mitius puniendus,com.122 p.3. pag.626.col.1
fama de aliquo vbi sit quærenda,cõ.19.p.3. pag 425.c.1
fama vehemens quæ dicatur,com.110.p.3. pag.597.c.2
fama per duos testes probari debet,com.19.parte tertia. pag. 424.col.2
fama quomodo in criminalibus probari possit, cõ.19.p.3. pag. 425.col.1
fama ex sola nemo torquendus;fallit tamen ,cõ.110.p.3. pag. 597.col.1
fama & vnus testis sufficiunt ad torturam,com.110.p.3. pag. 595.col.2
fama cum alijs grauibus indicijs sufficit ad torquendum, com.110.p.3. pag.596.col.1
fama cum dicto vnius sufficit ad torturam , com.110.p.3. pag. 597.col.2

Yy fama

fama cum fuga sufficit ad torturam, comm. 110. parte 3. pag. 597. col. 2.

fama à fide dignis orta sufficit ad torturam, com. 110. p. 3. pag. 597. col. 2

fama orta simul cum delicto, an sufficiat ad torturam, cō. 110. par. 3. pa. 598. c. 1

familiares, & domestici: qui dicantur, com. 119. parte 3. pag. 613. col. 2

familiares, an admittendi in testes, & quādo, par. 3. q. 70. pag. 612. c. 2 D. & seq.

familiam armatā habere potest inquisitor, & cur institutum, p. 3. q. 56. 583. c. 2. E com. 105. p. 3. pag. 584. col. 1

familia inquisitorum arma defert nulla lege obstante, & si aliquis prohiberet, velnti impeditor sacri officij puniri posset, com. 105. p 3. pa. 584. col. 1

familiam armatam, an episcopi habere possint, com. 105. par. 3. pag. 584. col. 2

fauor hęreticis exhibitus, an quandoque excusabilis, p. 2. pag. 201. col. 2. C

fauens scienter hæreticis, vehementer suspectus habetur, p. 2. q 56. pag. 381. col. 1. E

fautores hæreticorum quibus modis dicantur aliqui, & quales fautoria gradus, res scitu digna, comm. 78. p 2. pag. 373. col. 2

fautores hæreticorum quot, & quibus indicijs cognoscātur, com. 78. p. 2. pag 373. col. 2

fautor hæreticorum quandoque dici potest, qui retinet libros vetitos, com. 3. p. 2. pa 93 col. 2

fautores sunt hæreticorum qui non denunciant hæreticos cum possint, com 78 p. 2. p 373. c. 1. E

fautor hęreticorum est præsentans hæreticum ad beneficium, com. 162. p. 3. pa. 667. col. 2

fautores hæreticorum, magistratus publica auctoritate fungentes per omissionem, vel commissionem quomodo censeantur, p. 2. q 53. pa 371. & seq. c. 2. C, D p. 3. pag. 440. col. 1. B com. 78. p. 2. pag. 372. col. 2

fautores hæreticorū si sint magistratus, qualiter puniantur, com. 78. p. 2. p. 373. col. 1 A

fautores hæreticorum priuatę personæ non ex omissione, vt opinatur Eymericus. sed ex commissione censentur, & quando ex sola omissione. p. 2. q. 53. p. 372 c. 1. A com. 78. p. 2. pa. 373. col. 1

fautores hæreticorum excommunicationem, & alias pęnas, & quas incurrant, p. 2. q. 53. p. 373. col. 1. C par. 3. q. 24. pag. 683. col 1. A

fautores & similes, si non impediunt sacrum officium elapso anno, non incurrunt alias pęnas præter excommunicationem, com. 172. p. 3. pa. 682. col. 2

fautores hæreticorum beneficijs non sunt priuati, sed priuandi, com. 102 p. 3. pa. 667. col. 2

fautores Christianorum trāseuntiū ad iudaismū, & fautores hæreticorum puniendi, p. 2. q. 44. pag. 348. col. 2. A

fautores Christianorum transeūtium, vel redeuntium ad Sarracenorum ritus velut hæreticorum fautores sunt puniendi, p. 2. q. 45. pa. 349. col. 2. B. C

fautores hæreticorum vt abiurent, qualiter interrogandi, com. 60. p. 2. pag. 325. col 1

fautoriam abiurans si postea relabatur, siue in eandem, siue in alium, an sit relapsus censendus, com. 83. parte 2. pag. 387. col. 2. & seq.

fautor fautoris hæreticorum quibus casibus puniatur, par. 2. pa. 173. col. 1. E

fautoribus hæreticorum sponte venientibus tempus gratiæ assignant inquisitores, intra quod mitius tractentur, p. 3. pa. 409. col. 2. B

fautoris reuelantis hæreticum præmium parte secunda. pag. 178. col. 2. A

fautores in defunctos, an procedi possit, com. 92. parte 3. pag. 571. col. 2

Ferdinandi Regis munificentia, com. 9. p. 2. p. 99. col. 2

feudalia bona, an publicētur ob hæresim, parte. 2. pa. 172. col. 2. D & com. 161. p. 3. pa. 664. & seq.

fidei definitio, & eiusdem variæ explicationes allatæ à Sāctis, p. 1. q. 1. pag. 58. col. 1. & p. 2. p. 138. c. 1. A. B

fides cur dicatur catholica, & cur orthodoxa, parte prima. pag. 9. col. 2. E & pag. 16. c. 1. C

fides dicitur multis modis, & qui sunt, parte prima. pag. 18 c. 1. D. & multis seq.

fidei species duæ, formata, & informis, & quid quæq; sit, par. 1. pag. 18. col. 1. D

fidei actus duplex, corde credere, & ore profiteri, par. 1. pag. 10. col. 1. A

fidei obiectum per se quod sit, p. 1. q 3. p. 59. c. 2. B

fidei obiectum per accidens quod sit, parte prima, quæst. 3 pag. 59. col. 2. C

fidei 12. articulos qui statuunt, qualiter eos ponant, p. 1. pag. 10. c. 1. & seq.

fidei articuli explicati in regula beati Athanasii, et beati Hieronymi & beati Augustini, p. 1. pag. 46 c. 2. & seq.

fidei certa mensura, ad quam quilibet pro qualitate tenetur, p. 1. pa. 22. col 1. A

fidei doctrina quæ dicatur. com. 50. p. 3 pa. 535. col. 1

fidei fauor magnus, & quare, p 2. p. 198. c. 2. A

fidei Catholicæ cur falsum subesse non posit, com. 23. p. 1. pag. 65. col. 2

fidem nullam continere falsitatem omnes explicite credere tenentur, p. 1. q. 8. p. 65. col. 2. B. C

fidem veritatis quis dicatur ignorare, p. 2. pa. 167. c. 1. D

fidem Catholicam cunctos tenere debere generali edicto cauent vetusti Imperatores, com. 4. p. 1. pa. 29. col. 2

fides nostra non potest euidenter probari, parte prima. pag. 18. col. 2. E

fidei bifariam derogat qui naturali ratione eius mysteria probare conatur, p. 1. q. 11. pag. 72. col. 2. E

fidei mysteria probari per rationes posse, & quibus, pa. 1. q. 11. pag. 73. & seq. col. 1. & 2

fidei meritum quomodo non imminuant rationes pro fide, p. 1. q. 11. pag. 73. c. 2. B. C

fidei articuli explicite credendi, p. 1. q. 3. pag. 60. col. 1. C

fidem explicitam habere tenētur tam minores quam maiores de mysterijs Christi, p. 1. q. 5. pag. 62. col. 1. D

fidei graues causas prælatus cum suffraganeis tractet, p. 2 pag. 177. col. 1. C

fidei aduersum faciens, vel dicens sæpius vehementer suspectus est, p. 2. q. 56. pa. 381. col. 2. E

fidei confessio debet esse simplex, p. 1. pag. 19. c. 1. B

fidem confiteri per actum exteriorem necessarium est ad salutem ex vi præcepti affirmatiui, comm. 24. parte 1. pag. 67. col. 1

fidei confessio quando, & quibus casibus, & quibus locis sit necessaria, & quando omitti sine culpa possit, par. 1. quæst. 9. pag. 66. c. 2. B

fidem occultare quandoque licet, sed alienā profiterī nūquam licet, com. 24. p. 1. pag. 67. c. 1. & pa. 68. col. 2

fidem abnegantes metu mortis, vt pęnitētes hęretici recipiendi sunt, si reuertantur, p. 2. q. 49. pa. 364. c. 2. E

fidei disputatio quādo, & quibus, & coram quibus licita, & quan-

& quando vetita.p.1.q.10. pag.66.col.2
fidei subtilitates a quibus & quando interroganda, p.1. q.4. pag.61.col.1.C
fidei negotia quandoque Papa nuncianda, & cur, parte 2. pag. 111.col.1
fidei negotia tractātur simpliciter & de plano sine strepitu & figura iudicij, & qua ratione hac intelligēda sint, p.2.pag.111.c.1.A.& seq.& p.3. pag.417.c.2. D.& q.54.& 55.com.103.& 104.p.3. pag.582.& 583.
fidei actio, cum aliqui sint curia sæculari tradendi, an sit in ecclesia celebranda, com.45.p.3. pag.513.col.1
fidei actio quo ritu in Hispania celebretur, com.45.par.3. pag. 512.col.2
fideles quæ teneantur explicite credere & implicite, p.1. q.7. pag.63.col.1.C
fideles qualiter magis vel minus obligentur ad denunciādum hæreticos, com.2.p.2. pag.89.col.2
ad fidem quæ dicantur directe pertinere, com.1.parte 2. pag. 82.col.1
ad fidem quæ indirecte spectent, com.1.p.2. pag.80.col.1
fideiussionum duæ species, com.139.p.3. pag.638.col.2
fideiussores reorum qualiter plectendi, com.130. parte 3. pag. 639.col.1
fideiussores nō possunt se obligare ad pœnam corporalem, com.139.p.3. pag.639.col.1
fideiussores quo tempore incidant in pœnam promissam, com 139.p.3. pag.640 col.1
fideiussores quando soluens pœnam, & cui sit applicanda, com.139.p.3. pag.639.col.2
fideiussores absentium pœna pecuniaria mulctandi, par.2. pag. 639.col 1.C
fideiussione data, an aliquando sit locus relaxationi in hoc tribunali, com.139 p.3. pag.639.col.1
filius Dei in instanti conceptionis factus homo, parte 1. pag. 25.col.11.A
filius Dei cur fuerit eo tempore incarnatus non prius, nec tardius, p.1. pag 24.col.2.E.& seq.
filius Dei verum corpus de Virgine accepit, parte prima. pag. 7.col.2.A
filius Dei sine vlla diminutione accepit Patris substantiā, par.1. pag.17.col.2. A
filius Dei semper habet humanam carnem, parte prima, pag. 51.col.1.E
filium Dei assumpsisse humanam naturam bifariam potest intelligi, com.43.p.2. pag.304.col.2
filius Dei omnes defectus nostros accepit præter ignorantiam & peccatum.p.1. pag.24.col.2.C.D
filiorum varia genera, com.163. pag.669.col.2
filius patrem publice nō corripit, nec subditus prælatum, par.2. pag.141.col.1.E.& seq.
filij filiarum & filij filiorum hæretici, an æqualiter puniēdi, par.2. pag.151.col.1.D & pag. 172.col.2.D.& seq.
filij hæreticorum vsque ad secundam lineam paternam, ad primam vero maternam sunt ipso iure inhabiles ad beneficia & officia, nisi parentes ecclesiæ incorporentur, p.2. 109.col.2.A & 135.col.1.B & 172.col.2.D par.3.q.114.& 115. 669.col.2.& seq. & pleniſsime, com.163.p.3.
filij Christiani existentes alicuius Iudæi, quo tempore pater baptizabatur, patre reiudaizante, an amittant paterna bona, p.2. pag.209.col.2.D
filij suspectorum, an habeantur inhabiles, com.144. par.3. pag. 673.col.1
filiorum qui damnantur ob contumaciam, an fiant inhabiles, com.164.p.3. pag.673.col.1
filij relapsorum conuersorum, an sint inhabiles, com. 164. par.3. pag.672.col.2
filij hæreticorum fautorum & aliorum similiū inhabiles ad beneficia, & quare, cō.164.p.3.pag.670.c. 1.& seq.
filij illegitimi etiam comprehenduntur sub pœnis iuris filiorum hæreticorum, p.2. pag.210.col.2.D
filij illegitimi an inhabilitentur ob patris delictum, com. 163.p.3. pag.669.col.2
filij in potestate patria nō existentes et comprehenduntur sub pœnis iuris filiorū hæreticorū, p.2. pa.210 col 2.C
filios ante delictum natos etiam inhabilitari verior sententia, com.163.p 3. pag.670.col.1
filij hæreticorum, an priuentur beneficijs habitis ante patris delictum, com.163.p.3. pag.670.col.2 & pag. 671.col.1
filij hæreticorum quorum memoria damnata fuit etiā post 40.an. iuris pœnas incurrunt, com.92.p.3.pag.571.c.2
filij inhabiles quatenus restituendi, com.164.par. tertia. pag. 673.col.2
filij hæreticorum etiam Catholicis nihil relinquendum, com.9.p 2. pag.99.col.1
filijs hæreticorum pauperibus relictis, qualiter prouidendum ne pereant, com.9.p.2. pag.99.col.1
filij ob parentum delicta in multis delictis hæresi minoribus affliguntur.p.2. pag 152.col 2.E
filij decepti a parentibus in his quæ sunt fidei, ab hæresi qualiter excusentur, com.22.p.1. pag 68.col.1.
filius denuncians patrem hæreticum, pœnas a iure latas euitat, com.12.p.2. pag.117.col.1.& seq.
filij quando admittendi ad excusandos defunctos, par.3.q. 121.pag.678.c.2.A.B. & par.2.pag.104.col.2.C & pa.133.col.1.D.E. & com.170.p.3.p.679.c.1
filiorum emancipatio a parentibus hæreticis facta non valet, p.3.q.116. pa.672.col.2.D.E
filij hæreticorum liberantur a patria potestate, p.2.p.133 col.2.D.com.165.p.3. pag.674.col.1
filij falsi testis an sint infames, aut alijs pœnis aque vt filij hæreticorum subiecti, com.122.p.3. pa.626.col.1
filius in crimine hæresis contra patrem testificatur, comm. 15.par.2. pag. 117.col.1.E
finis ob quem procedatur contra defunctum in hoc tribunali, com.92. pag.572.col.2
firmitas exigitur in credendo, imo simplicitas, com.1.p.2. pag. 81.col 2
fiscalis petitio vt contra defunctum procedatur, com.92. par.3. pag.572.col.1
fiscalis sancti officij munus, com.14.p.3. pa.415.col.1.
fiscus succedit in feudū, & in bonis restitutioni subiectis, quo ad vsumfructum damnato viuente; & quid de bonis emphyteuticarijs, com.161.p.3. pa.665.col.2
fiscus non occupat hæreticorum bona nisi præ efferit sententia iudicis ecclesiastici, p.2. pa.172.col.2.D
fiscus vel inquisitores, an teneantur restituere pretium his qui ab hæreticis emerunt, par.2. pa.214.col 1.B C
Florenses monasterium legendum, non Florentinum, com. 1.par.1. pag.5.col.1
fœminis nullo pacto licet prædicare, com.11.parte secūda, pag. 101.col.2
forma baptismi qualis, p.1. pag.15.col.1.D.
frater contra fratrem testificatur in crimine hæresis, com. 15.par.2. pag.117.col.1

fraterna correctio, an locum habeat in crimine hæresis, com.18.p.2. pa.122.col.1
fratres de pœnitentia de tertio ordine diui Francisci, & eorum errores,p.2 q.15. pa.281.col.2
fratres de paupere vita,p.2.q.16. pa.291.col.1.A
fraticelli vide Begardi.
fraticelli hæretici quibus signis & indicijs cognoscantur, par.3. pa.441.col.1.C.& seq.
fraticellorum obiecta sexdecim contra constitutiones Ioã. xxij.p.2.q.17. pag.295.& seq.col.1.B
fraticellorum errores præcipui,com.40,p.2. pag.289.c.1
friuolæ causæ appellationis quæ dicantur,com.31. par.3. pag. 457.col.1
fugientes è carcere dum haberi nõ possunt, quid circa eos obseruandum,com.36.p.3. pa.472.col.1
fugiens & non absens quando dicatur reus accusatus,p.3. pag. 461.col.2.B.C
fugiens è carcere perpetuo,an censeatur relapsus,vel impœnitens,com.146.p.3. pa 644.col.2
fugiens a carcere,ob fugam an habeatur conuictus de hæresi,com.35.p.3. pa.468.col.1
fugientes a carceribus, an hæretici iudicandi, parte 2. pag. 471.col.1.B
fugiens è carcere, ob solam fugam qua pœna afficiendus, com.36.p.3. pa.471.col.2
fugiens è carcere perpetuo misericordiam petẽs recipiendus,com.146.p.3. pa.644.col 2
fugitiui qua ratione & ordine citandi,p.3. pa 529.col.1 B.com.35.p.3. pa.647.col.2
fugitiuus qui ignoratur vbi sit,qua ratione citandus,p.3. pag. 466.col.2.B.& seq.
fugitiuus qui abiurare debebat, qua ratione citandus sit, par.3. pa.468.col.2.B.& seq.
fugitiuus secreto inquirendus & capiendus:et qua ratione contra eum sit procedendum,p.3. pa.462.col.1.C & seq.
fugitiui citati,& contumaces existentes, maioris excommunicationis vinculo innodãtur,p.3. pa.466. & seq. col.2.A.B. & 468.col.2.& seq.
fugitiuus de hæresi conuictus & cõtumax existens hæreticus impœniteus iudicandus, & condemnandus est, par.3. pa.528.col.2.C.& seq.
fugitiui & contumaces qui habendi sint hæretici, & qui vt hæretici,p.3. pa.531.col.1.D
furiosorum causa quo pacto tractanda, com.22. parte 3. pag. 432.col.2
furiosus an sit reus,inquirere diligenter debet inquisitor, pa.2. pa 197.col.2.A
furiosus vel mentecaptus quando quis præsumatur,com. 170.p3. pa.679.col.2
furorem mentiti tanquam impœnitentes puniendi sunt, com.22.p.3. pa.432.col.1
fundamentum fidei,prima veritas,p.1. pa.9.col.2.A
futura ab Ariolis & dæmonibus inquirere illicitum est, & quando sapiat hæresim manifestã,pa.2.q.43.p.339. col.2.A.B.& seq. com.68.p.2.pa.345.col.2
futura inquirens a dæmonibus vt apostata a fide & hæreticus puniendus est,p.2.q.43. pa.339.col.2.B.C.

G

GAiani error de natura Christi refellitur, parte 1. pag. 14.col.1
Gaufredus de Crudillis,seu Crnylles præpositus Tarraconen.par.2.q.11. pag 265.col.1.C & q.28. pag.316.col.1.C
Gelasii Papæ I.decretum de librorũ delectu, com.19.p.1. pag. 56.col.1
Genus masculinum in diuinis ad personam refertur,neutrum ad essentiam,p.1. pa.17.col.2.A
Generatio in diuinis perpetua optimis exemplis declarata,par.1. pa.11.col.2.E
Gentiles impropriè dicũtur hæretici,p.2. pag..167.c.1.E
Geomantiæ libri reprobati,p.2.q.29. pa.317.col.2.A
Geraldus Segarelli Parmensis hæresiarcha, & eius hæreses p.2.q.12. pa.269.col.1.A.& seq.
Geraldus Segarellus hæreticus,quis, & quando vixerit, com.37.par.2. pa.271.col.1
Gesta ab excommunicato,an valeant,p.2.pag.142.c.2.D
Gnostici hæretici,p.2.q.6. pa.243.col.1
Gondissalui liber inscriptus Virginale seu Virgilianus condemnatus,p.2.q.28. pa.316.col.2.A.B
Gradus quatuor per quos ad cõdemnationem venitur ob hæresis suspicionem,p.2. pa.157.col.2.E
Gratiani locus emendatus,pag.19.p.1. pa.58.col.2
Gratia informans quæ dicatur,p.1. pa.28.col.2.D.E
Gratiam facere non debent inquisitores eis,qui post impunitatem promissam vi tormentorum confitentur, com. 23.p.3. pa.437.col.2.
Graues inimicitiæ testium dicta debilitant, sed testes non repellunt.p.3. pa.446.col.2.D.E
Grauamina reparabilia quædam, & quædam irreparabilia,par.3. pa.454.col.1.B.C
grauamina reparabilia tollenda ab inquisitore, parte 3. pag. 454 col.1.A.B
Græcorum arrogantia contra Ecclesiam Latinam,cõ.43. par.2. pa.304 col.1
Græcos singulari benignitate prosequitur Ecclesia Romana,com.43.p.2. pa.304.col.1
Græci patres qui dicũt Spiritum sanctum procedere a Filio,p.1. pa 22.col.1.E
Grecorum recentiorum hæreses duæ,parte secunda,q.18. pag. 303.col 2.C
Gregorij Nazanzeni loca aliquot pie accipienda,parte 2. q.18. pa 304.col.1.C.D
Gregorij xi extrauagãs contra transeuntes,vel redeuntes ad ritus Sarracenorum,ac eorũ fautores,& receptatores etiamsi Sarraceni sint,p 2.q.45. pa.351.col.2.E
Gregorius ix.Valdenses seu pauperes de Lugduno cõdemnauit,p.2.q.14. pa.279.col 2.A
Gregorij xi.Bulla qua xx.volumina Raymundi Lulli condemnantur, & cętera eiusdem opera interdicuntur, par.2.q.26. pa.311.col.2.E
Guido Carmelita,com.26.p.2. pa.232.col.1
Guillermus Gilaberti exhumatus, & impœnitens hæreticus condemnatus,p.2.q.9. pa.266.col.1.E & q.38. pa.320.col.2.E
Guillelmus Costa inquisitor hæreticę prauitatis,p.2.q.11 pag. 266.col.1.B
Guillermus Okam quis,com.42.p.2. pa.398.col.2 & de eo plura in extrauaganti, incipiente, Nuper in consistorio publico.quæ est in Bullario litterarum Astolicarum. pa.64.

H

HAbitus crucesignatus initio delegatæ inquisitionis vsitatus,com. 42.p.3. pa.498.col.2
habitus pœnitentialis vetustissima origo,com.42.parte 3. pag. 398.col.2
habitus nouæ religionis nõ est assumendus, nec ab episcopis approbandus,p.2.q.16. pag.292.col.2.A

habitus Geraldi Segarelli & Dulcini hæresiarcharum, p.2.q.12. pag.269.col.1.B
hæredibus suspectorum morientium nihil iniungendum. com.169.p.3. pag.678.col.1
hæredes defuncti hæretici, quando dicātur bona fide posse disse bona hæretici defuncti, com.92.p.3. pa.571.col.1
hæredes hæretici pęnitentis & reincorporati ad successionē bonorum eius admittuntur, p.2. pag.203.col.2.C
hæredes quando admitti debeant, vel non, ad excusandos defunctos, & per quos testes, par.3.q.121. pag 678.& A.& p.2.pag.104.col.2.E.& pag. 139.col.1. B. com. 170.p. pag.678.col.2
hæredes cogendi ad pęnitētiam viuenti iniunctā de bonis ipsius exequendam; & quando, par.3 q.120.pag.677. col.2.B.& p.2.pag.106.col.1.D.E.& par.2. pag.134. col.1.D.E.& seq. & pag.149.col.1.B
hæredes cogendi non sunt ad perficiendam pęnitentiam personalem iniunctam suspecto, sed non peractam, p.3. q.120.pag.677.col.2.B.& par.2.pag.134. col.1.D.E. & seq.& pag. 147.col.1.B
Hebræi vide, in voce, Iudæi.
Hebionitæ hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.D
Heluidiani hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Henricus de Senis apostata caput Beguinorū quādo exortus, et eius errores, p.2.q.16.pag.291.col.1.A.B.com. 41.p.2.pag.293.col.2.& plenissimè in extrauag. Ioan. xxij. Gloriosam Ecclesiā in Bull. litterarū Apost. pa.58.
Hierarchitæ hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.C
hæretica manifestè quę sint putāda, p.2.q 2.p.233.c.2.A
hæreticæ propositiones quot modis, & ex quib. causis dicantur, quomodo cognoscantur multis regulis explicatum, p.2.q.2. pag.233.col.1.C com.27.p.2. pag.233.& seq.col.2
hæreticales libri de quibus in Decreto, parte 2.quæst.23. pag. 308.col.2.E.& seq.
hæreticalia facta committere quis multis modis potest, com.58.p.2. pag.321.col.2.& seq.
hæreticalia facta, ex quibus cognoscuntur qui sint credētes hæreticorum, com.75.p.2. pag.366.col.2
hæreticalia faciens, vt hæreticus est habendus, p.2. q.42. pag. 336.col.1.C
hæreticalia facta ex quib. oritur violēta hæresis præsumptio, hæreticum indicant, com.59.p.2. pag.322.col.2. & quid in alijs factis late ibid. & com.31.p.3.
hæreticalia facientes metu mortis, vide in voce, Metumortis.
hæreticalia facta per metum & vim, bifariam committi possunt, aut vi absoluta, aut conditionali, com. 24.p.1. pag. 67.col.2
hæreticalia verba proferentibus ludēdo pœna pecuniaria imponitur, com.152.p.3. pag.649.col.2
hæresis quid sit, & eius nomē vnde descendat, & eam tria includere, p.2.q.1. pag.231.col.1.& 2.E & q.1.pag.233.col.1.B. & q.3.pag.236.col.2.D com.27.p.2. pag.233.col.2
hęresis & error differunt tanquam genus & species, com. 28.p.2. pag.237.col.1
hæresis & apostasia, an specie distinguantur, com. 74.p.2. pag. 365.col.2
hæresis & schisma inter se differūt, & quæ sit differentia, par.2.q.48. pag.362.col.2.D
hæreses & schismata quàm primum oriuntur extirpāda, com.78.p.2. pag.372.col.1
hæresis pertinaciam requirit, p.2.q.1. pag.230.col.2.D
& q.32.pag.319.col.1.D. com.24.p.1.pag.68.col.1
hæreses cur a Deo permittantur, causæ aliquæ adducuntur, p.3. pag.506.col.1.C
hæreses contra fidem à dogmatibus philosophorum processisse, com.29.p.2. pag.241.col.1
hæreses ex praua scripturæ intelligentia prodeunt, com. 46.p.3. pag 516. col.2
hæreses vetustas sequentibus sæculis excitare solent perfidi, com.41.p.2. pag.293.col.1.E.& seq.
hæresos certas singulis fero sæculis oriri, com.35.parte 2. pag. 264.col.1
hæreses quot commoda pariant, p.3.com.44 pag. 508.c.1 & pag. 509.col.1
hæresis omnis bifariam detegitur, com.24. parte tertia, pag. 438.col.2
hæresis quando per ignorantiam euitetur multis regulis declaratum, com.22.p.1. pag.63 & 64.col.2
hæresis grauis infamia quid, & quomodo agnoscatur, cō. 38.p.3. pag.480.col.1
hæresis infamiam contraxisse qui dicantur, p. 2.quæst.7. pag. 384.col.1.A
hæresis purgatur per iuramentum, p.2. pag.143.col.1.A
hęresis in crimine speciale est, vt elapso termino mora purgari possit, p.2. pag.158.col.1.A
hæresim manifeste quæ sapiant, qualiter cognoscatur, com. 67.p.2. pag.339.col.1
hæresim an sapiat dare pocula amatoria, par. 2.quæst.43. pag. 340.col.1.E
hæresis suspicionem incurrunt excōmunicati ob alias quā fidei causas, perseuerantes per annum in excommunicatione, & qua ratione contra eos sit procedendum, p.2. q.47. pag.360.col.2 B.& seq.
hæresim proferentes per lubricum linguæ qua pęna plectantur, com.17.p.3. pag.420.col.1.E
hæresis nota multi prius immunes reputari, qui hodie nō excusaretur, p.1.q.7. pag.63.col.1.A
hæresis crimen cognoscere, iudicis ecclesiastici est, sæcularis exequi, p.2.q.46. pag.355.col.1.B.& seq.
hæreses & errores Rabbi Mosis, parte secunda, quæst.4. pag. 240.col.2.C.& seq.
hæreses damnatæ in Decreto, p 2.q 6. pag.243 & seq.
hæreses variæ sine nomine auctorum, parte secunda, q.6. pag. 246.col.1.A.B.& seq.
hæreses & errores damnati in Decretalibus, p.2.quæst.7. pag. 248.col.2.C
hæreses Almarici, p.2.q.7. pag.248.col.2.E.& seq.
hæreses condemnatæ in Extrauagantibus, parte secunda, q.8. pag.350.col.2.& seq.A
hæreses Ioan.de Poliaco, p.2.q.8. pag.250.c.2.A.& seq.
hæreses Begardorum, p.2.q.28. pag.250.col.2.A.& seq. & q.15. pag.282.col.E.& seq.
hęreses damnatæ in extrauagantib. Ioan. xxij. incip. Quia quorundā.&, Vir reprobus, p.2.q.8. pag 250.col.2 E
hæreses damnatæ in extrauaganti Bened xij. incip. Benedictus Deus, p.2.q.8. pag 251.& seq.col.1.& seq.E
hęreses damnatę in extrauaāti Ioan. xxij. incip. Cum inter nonnullos, par.2.q.8. pag.251.col.1
hęreses damnatæ per Romanos Pōtifices post mortem auctorum earum, p.2.q.9. pag.252.col 1.E
hęreses Petri Ioannis, parte 2.quęst.9. pag.252.& seq. col.1. & seq.D
hęreses Michaëlis de Cęsana, p.2.q.9 pag.254.col.1.D
hęreses Ioā.de Parma, p.2.q. 9. pag.254.col.2. A.& seq.
hęreses damnatę ab inquisitoribus Aragonię de mandato

Papa, p. 2. q. 10, pag. 262. col. 2. D. & seq.
hæreses damnata ab inquisitoribus Aragoniæ, sine expres se mandato Papæ, p. 2. q. 11. pag. 265. col. 1. C. & seq.
hæreses & errores Bartholomæi Ianouesii, parte 2. q. 11. pag. 266. col. 2. E
hæreses & errores de Antichristo, parte secunda, q. 11, pag. 267. col. 1. B. & seq.
hæreses & errores Arnaldi Montanerij, parte. 2. q. 11. pag. 267. col. 1. D
hæreses Pseudoapostolorum in Lombardia, parte 2. q. 12. pag. 269. col. 1. B. & seq.
hæreses Geraldi Segarelli Parmensis, parte 2. quæst. 12. pag. 269. col. 1. E. & seq.
hæreses Manichæorum in Italia exortorum, par. 2. q. 13. pag. 273. col. 2. D
hæreses Valdensium, p. 2. q. 14, pag. 278. col. 1. E. & seq.
hæreses Fraticellorum, p. 2. q. 15. pag. 281. c. 1. E. & seq.
hæreses Beguinorum, par. 2. q. 15. pag. 282. col. 1. E. et seq. q. 16. pag. 292. col. 1. B. & seq.
hæreses duæ recentiorum Græcorum, parte secunda, q. 28. pag. 303. col. 2. B
hæresiarchæ qui dicendi sint, & variæ eorum appellationes, p. 2. q. 39. pag. 299. col. 2. E. & seq. com. 64. p. 2. pag. 329. col. 1
hæresiarchæ an tradendi sine misericordia curiæ sæculari, com. 5. p. 1. pag. 8. col. 1. com. 25. p. 2. pag 230. col. 1
hæresiarcæ an etiamsi conuertantur tradi debeant curiæ sæculari, com. 64. p. 2. pag. 329. col. 1. & 2
hæresiarcharum consuetudo vt raro cõuertãtur, com. 31. par. 2. pag. 248. col. 1. E
hæresiarchæ non nisi cum exquisitissimis considerationib. recipiendi, com 64. p. 2. pag. 330. col. 1. E. & seq.
hæresiarchis quibus nullo modo parcendum, com. 64. p. 2. pag. 330. col. 2
hæreses ex quibus potissimum peccatis oriantur, com. 1. pag. 84. col. 2
hæresum incommoda, com. 26. p. 2. pag. 232
hæreticales blasphemiæ quæ dicantur, comm. 66. parte 2. pag. 334. col. 2
hæreticos denuntiare omnis Christianus obligatur, com. 2 par. 2. pag. 89. col. 1
hæretici an sint charitatiuè admonendi prius quàm denuntientur, com. 2. p. 2. pag. 89. col. 1
hæresi non consideratur ex temporis diuturnitate, com. 158. p. 3. pag. 655. col. 2
hæreticus est qui scienter in dubium vertit catholicas veritates, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 2
hæreticus est qui dubitando magis inclinat in doctrinam fidei contrariam, com. 1. p. 2. pag. 85. col. 2
hæretici manifesti qui sint, quid conferat intelligere, com. 58. p. 2. pag. 322. col. 1
hæresis crimen mere est ecclesiasticum, ratione cuius etiã laici iudicibus sæcularibus subijciuntur, com. 158. p. 3. pag. 657. col. 1
hæretici fiunt saltem iuris fictione qui hæreticos fouent cũ possint extirpare, com. 2. p. 2. pag 88. col. 1
hæreticus iudicari potest iudex ecclesiasticus si potẽs extirpare hæreticalia, nõ extirpet. cõ. 2. p. 2. pag 88 col. 2
hæreticalia qui permittunt, qualiter puniantur, comm. 2. par. 3. pag. 88. col. 2
hæreticos post mortem damnari quot modis contingit, com. 92. par. 3. pag. 573. col. 1
hæretici multi post mortem deteguntur, & qui de hac materia disseruerint, com. 92. p. 3. pag. 572. col. 1
hæreticaliá qui metu mortis dicũt vel faciunt, quandoq; ab hæresi non excusantur, com. 66. p. 2. pag. 355. col. 2
hæreticorum domus sæpe diruuntur, com. 92. parte tertia, pag. 575. col. 1
hæreticorum domus vt diruantur multis constitutionibus sancitum, com. 92. p. 3. pag. 575. col. 2
hæresis etymologia quales sint, com. 26. p. 2. pag. 231. c. 1.
hæresis nomen quando cœperit esse infamis, com. 26. p. 2. pag. 231. col. 1
hæresi varia multorum doctorum diffinitiones, com. 26. par. 2. pag. 233. col 1
hæreticus occultus an amittat fidelitatis debita, & alias obligationes, com. 168. p. 3. pag. 676. col. 2 & seq.
hæreticus obligationes amissas non recuperat etiam si cõuertatur, com. 168 p. 3. pag. 677. col. 1
hæretici per fictam sanctitatem multos decipiunt, com. 22 par. 3. pag. 433. col. 1
hæreticorum ficta sanctitas qualiter detegatur, com. 22. par. 3. pag. 433. col. 1
ad hæresim constituendam necessaria est scientia contraria veritatis, com. 1. p. 2. pag. 81. col. 2
de hæreticis manifestis qui disseruerint, com. 58. parte 2. pag. 321. col. 2
hæretici manifesti qui, & quot modis dicantur, com. 58. par. 2. pag. 321. col 2
hæreticus antequã condemnetur ne teneatur in conscientia bona sua offerre fisco, & iuxta veriorem opinionem non tenetur, com. 158 p. 3. pag. 656. col. 1
Hieronymi de Praga relapsus in hæresim, com. 47. par. 3. pag. 520. col. & seq.
hæreticorum secta ex causis quas eligentes instituerunt, nuncupantur, p. 2. q. 6 pag. 243. col. 2. A
hæreticorum sectæ ab earum auctoribus sæpissime nuncupantur, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 2
hæretici cuius sectæ sint, quib. signis & indicijs cognoscẽtur, p. 3. pag. 440. col. 2. A. & seq.
hæretici omnes etsi diuersarum sectarum, conueniunt tamen quantum ad errorem, p. 2. pag. 156. col. 2 B
hæreticorum sectam, neque simulate ad eam confutandam sequi licet, com. 44. p. 1. pag. 67. col. 2
hæreticorũ sectæ in Decreto damnata, p. 2. q. 6. pag. 243. col. 1. B. & seq. q. 36. pag. 325 col. 2. B
hæretici cõdemnati in Decretalibus, parte secunda, q. 36. pag. 326. col. 1. B
hæretici condemnati per extrauagantes, parte secunda, q 36. pag. 326. col. 1. C. & seq.
hæretici in iure ciuili nominati, quorum in iure canonico nõ videtur facta mentio, p. 2. cõ. 61. pag. 326. c. 1. D E
hæretici in Romana curia & extra, damnati a delegatis Papæ, p. 2. q. 38. pag. 328 col. 1. C. & seq.
hæreticorum sectas varias & eorundem hæreticorũ nomina, p. 2. q. 6. pag. 243. vsque ad pag. 245. col. 2
hæreticus qui proprie & vere, & vnde, et quot modis dicatur, & quot requirãtur, p. 2. pag. 138. col. 1. & 144. col. 1. 167. col. 1. & 193. col. 2. & q. 1. pag. 231. col. 1. et q. 30. pag. 318. col. 1. & q. 31. pag. 318. c. 2. & com. 57. par. 2. pag. 320. & seq. col. 1. & 2
hæreticus ex vi nominis quis dicendus sit, parte 2. q. 30. pag. 318. col. 1. D
hæreticum proprie & vere duo constituunt, error in mente, & pertinacia in voluntate, parte, 2. pag. 293. col. 2. & q. 31. pag. 318. col. 2. E
hæreticus an sit libros damnatos retinens, com. 3. parte 2. pag. [illegible] col. 2. A

hæreti-

hæreticus an sit qui metu compulsus aliquid hæreticale committit,com.24.p.1. pag.67.col.2
hæretici,quibus ex causis in genere aliqui dicantur, p.2. q.25. pag.325.col.1.C
hæreticus est qui negat animam rationalem non esse corporis formam,p.1. pag.8.col.1.A
hæreticus dicitur insurgens contra Romanam Ecclesiam, p.2.q.31. pag.318.col.2.B
hæreticus quando sit censendus veniens contra determinationem Papæ,p.2.q.17. pag.297.col.1.D
hæreticos esse,quos episcopi hæreticos declarant,qualiter intelligendum,com.8.p.2. pag.97.col.2
hæretici sunt iudicandi Christiani ad iudaismum transeuntes,p.2.q.44. pag.348.col.1.D.& seq.
hæretici sunt censendi Christiani transeuntes,vel redeuntes ad ritus Sarracenorum,p.2.q.45. pag.351.c.2.D
hæreticum facit opinari falsum cum pertinacia circa spectantia directe ad fidem,p.1.q.7. pag.62.col.2.D
hæreticus an sit censendus, ac velut talis puniendus qui facta hæreticalia cōmittit,com.59.p.2.pa.322.c.2.& se.
hæretici sunt apostatæ à fide,p.2.q.49. pag.364.col 2.D
hæretici sunt censendi ac vt tales puniendi excommunicati in causa fidei per annum in tali excommunicatione manentes,p.2.q 47. pag.360.col.1.C
hæreticus non est, qui corrigi est paratus, parte prima. pag. 21.col.2.D
hæreticus non est qui ignorantia probabili errat in his quæ sunt fidei, donec sit legitime admonitus, parte 1. pag. 63.col.2
hæretici non sunt apostatæ ab ordine & à statu regulari, par 2.q.49. pag.364 col.2.B
hæretici quales sint,& quibus assimilentur, parte tertia. pag. 468 col.2.E.& seq.& 469.col.2.D.E
hæreticus ne quis habeatur tria credere debet, p.2.q.32. pag.319 col.2.D.E. & q.35.pag.325.col.1.B
hæretici alij manifesti & notorij,alij occulti,& secreti,& qui sint,par.2.pag.118.col.2.& q.33.pag.321.c.A.B & seq.p.3. pag.429.col.1.B
hæretici relapsi qui dicātur,p.2.q.40.pag.331.col.1.C.D
hæretici perseuerantes qui dicantur in concilio Tarraconensi,com 25.p.2. pag.229.col.1.& 2
hæretici qui dicantur sponte venire,com.12.parte tertia. pag. 411.col.1
hæretici Perfecti qui dicantur:res scitu digna, comm.25. par.2. pag.229.col.2
hæretici inzabbatati qui dicantur,com. 25.parte secūda. pag. 227.col.2
hæretici alij affirmatiui & alij negatiui, & qui sint, p.2. q.34.pag.322.col.1.E. com.59.p.2.pag.322.col.1
hæretici alij pœnitentes,alij vero impœnitētes, seu pertinaces,& qui sint,p.2.q.40.pag.331.col. 1.& 33.col.2, & late,com.45.p.2. pag.331.& seq.
hæretici pro martyribus adorari cupiunt,& id olim prohibitum.com.46.p.3. pag.517.col.1
hæreticos reuelandos esse admonebunt populum, & per edictū et sub excōmunicationis pœna inhebunt inquisitores,p.3.pag.407.& seq.c.2. E. & seq. hæretici sub pena excōmunicationis manifestādi,p.2.pa.136.c.1.C
hæreticos non reuelans, an suspectus fiat de hæresi vehementer.com 81.p.2. pag.383.col.2
hæreticorum erroribus adhærere tum ex verbis tum ex factis indicatur, & quęnam fiat,parte secunda, q.50. pag. 366.col.1.E.& seq.
hæreticus qualiter deprehēdatur ex verbis,& ex factis,
com.24.p.3. pag.438.col.2 & seq.
hæretici varijs modis sophisticandi verba ad suos obtegēdos errores vtūtur,p.3.pag.430.& seq.col.1.A.& se.
hæretici qui facilius & qui difficilius conuincuntur,com. 21.p.2. pag.429.col.2
hæreticorum pulchra cum rebus fœtidis & venenatis cōparatio,p.3. pag.470.col.1.A.& seq.
hæreticorum dogmata nosse conuenit inquisitores, com. 41.par.2. pag.246.col.2
hæreticorum multitudine abundante quid inquisitor facere debet,com 80.p 3. pag.559.col.2
hæreticorum responsionibus fraudulentis quomodo occurrendum,p.3. pag.433.col. 1.E & seq.
hæreticorum rationes soluendæ vt conuertantur,com.46. par.3. pag.517.col.1
hæreticorum cauilli quomodo deuitandi,com.22.parte 3. pag 341.col.2
hæreticorum dementia quibus modis agnoscēda, com 22. par.3. pag.432.col.1
hæreticorum vsitata malitia per protestationem errores suos tueri,com.26.p.1. pag.78 col.2
hæretici ipso iure sunt condemnati,p.2. pag.157.col.2.C
hæreticus quo modo condemnetur tam pœnitens quàm impœnitens,p.2.q.47. pag.360.col.1.E.& seq.
hæreticus cum vbique peccet,vbique capi,iudicari & puniri potest,p.2. pag.208.col.1. A com.91.p.3. pag.569.col 1
hæreticos an quilibet propria auctoritate capere possit, & spoliare,com 36.p.3. pag.472.col.1.& seq.
hæreticorum punitio per quoscunque excommunicatos fieri potest,p.2. pag.199.col.1.E
hæretici potius in carcere curia ecclesiastica quàm secularis custodiendi sunt, si inquisitores proprio carcere careant,p.3. pag.449.
hæreticorum muri,carceres,claues, custodes, & custodū ministri qualiter constituenda,p.2. pag.111.col.2.B
hæreticus quando & quo modo audiatur in iudicio, p.2. pag. 173.col.2 D
hæreticum sine vlla audientia curię seculari relinquendū quomodo intelligendum,p.2. pag.150.col.1.B
hæretici quo mortis genere afficiendi, comm. 45. parte 2. pag. 331.col.2
hæretici exhumandi & comburendi,& locus pollutus reconciliandus,com.89 p.3. pag.567.col.1
hæretici comburendi,lege euangelica,canonica, ciuili & consuetudinaria,par.2. pag.149.col.2.A.B & pag. 170.col.2.D.E
hæretici comburendi per legem Frederici,com.65.par.2. pag. 331.col.2.
hæretici omni dominio priuantur, com.165.parte tertia. pag. 674.col.1
hæretici banniti & diffidati,com.165.p 3.pag.674.col.1
hæretici sunt infames,vide,Infames,& Infamia.
hæretici quando cæperint iuris infamia notari,com.4.p.1 pag. 31.col.1
hæretici an sint ipso iure priuati beneficijs suis,com.162. par.3. pag.666.& 667.
hæretici, vel eorum fautores, & filij vsque ad secundam generationem,omnibus beneficijs & officijs priuantur, par.2. pag.104.col.1.E
hæretici ter in anno anathematizabantur olim, com. 22. par.2. pag.132.col. 1
hæretici post mortem anathematizantur, non tamen excommunicantur,com.4.p.2. pag.89.col.2

hæreticus post mortem accusari & damnari potest, par. 2. pag. 195. & seq. col. 1. B
hæreticos post mortem condemnari quot modis contingit, par. 3. pag. 571. col. 1. & 2. & seq. com. 92. pag. 570. col. 1. A
hæreticorum culpas publice legi maxime expedit, com. 42. p. 3. pag. 499. col. 2
hæreticus à sententia diffinitiua non appellat, p. 2. pa. 212. col. 2. B. & com. 31. p. 3. pag. 456. col 2
hæretici sepultura priuati, & quare, comm. 89. parte 3. pag. 566. col. 2
hæreticos sepultura priuari quid sit, p. 2. pag. 195. c. 2. D
hæreticorum mortuorum cadauera exhumanda, & comburenda, p. 3. com. 92. pag. 574. col. 1
hæreticos scienter in loco sacro sepelientes, ab inquisitoribus coercendi, p. 3. q. 40. pag. 566. col. 2. A & late com 89. p. 3. pag. 566. & seq.
hæretici contra hæreticum admittitur testimonium, p. 3. q. 69. pag. 607. col. 1. A. B & com. 118. p. 3. pag. 612
hæreticorum nomina delenda è libris catholicorum, cõ. 4. par. 2. pag. 95. col. 2
hæreticorum imagines honorifice non pingendæ, comm. 4. par. 2. pag. 95. col. 2
hæreticorum memoriam damnare omni tempore, etiam post quadraginta annos inquisitores possunt, com. 92. par. 3. pag. 571. col. 2
hæretici aut suspecti non debent esse in familia, aut consilio potentum, com. 4. p. 3. pag. 395 col. 1
hæreticorũ domus, vel vbi conuenticula habuere, vel vbi habitarũt, diruendæ, p. 3. com. 90. pag. 574. c. 2. & seq.
hæretici & ceteri ab ecclesia præcisi velut extranei habendi sunt, nisi conuertantur, p. 2. pag. 146. col. 2. A
hæreticis interdictus omnis actus legitimus, par. secunda. pag. 142. col. 1. E
hæreticis nihil nec in vita, nec in morte est conferendum, par. 2. pag. 146. col. 2. C. D
hæreticis quibuscunque nihil relinquendum, com. 5. p. 2. pag. 66. col. 1.
hæreticorum filijs etiam catholicis nihil relinquendum, par. 2. pag. 140. col. 2. A
hæretici non sunt ab aliquo in hospitio recipiendi, par. 2. q. 12. pag. 270. col. 2. D
hæreticis non sunt largiendæ eleemosynæ, parte 2. q. 12. pag. 270. col. 2. D
hæretico fame pereunti cibus dari potest, quia conuerti potest, p. 2. pag. 146. col. 2. C. D
hæreticis in quibus sit defensio denegata, & in quibus cõcessa, p. 2. pag. 153. col. 2. A. B
hæreticus pœnitens, vel relapsus si præsens sit, è foro ecclesiastico eijcitur iudice sæculari præsente, parte 3. q. 101. pag. 647. col. 2. E
hæretici pœnitentes non relapsi, ad abiurationem admittuntur, p. 3. q. 91. pag. 640. col. 1. C
hæretici pœnitentes & non relapsi, abiurata hæresi, in perpetuum carcerem detrudendi, p. 3. pag. 503. col. 1. E & q. 93. pag. 641. col. 2. A
hæretico pœnitenti preter carceris pœnam, salutaris pœnitentia imponi debet, p. 3. q. 95. pag. 632. col. 1. E
hæreticus vbique capi, & puniri potest. com. 91, parte 3. pag. 569. col. 2
hæretici pœnitentes post sententiam perdunt bona nisi ex gratia illis reddantur, p. 3. q. 109. pag 654. col. 1. E
hæretici impœnitentes traduntur curiæ sæculari, parte 3. quæst. 98. pag. 646. col. 1. B
hæreticus perseuerans æternaliter damnatur, nec ei prodest baptismus, eleemosyna, vel martyrium, parte 2. pag. 85. col. 1
hæretici negatiui, vt impœnitentes condemnandi sunt, p. 2. q. 34, pag. 322. col. 2. A. & com. 48. p. 3. pag 584. col. 2
hæretici pertinaces antequam tradantur curiæ sæculari admonendi sunt, & per scripturam sacram conuincendi & conuertendi, com. 46. p 3. pag. 516 c. 1. E. & seq.
hæreticus occultus non tenetur restituere bona fisco, in conscientia, com. 158. p. 3, pag. 656. col. 1
hæreticus post abiurationem præstitam absoluendus est ab excommunicatione. p. 3. pag. 497. col. 1 B
hæreticum redeuntem, & abiurantem absoluere potest episcopus & inquisitor, p. 3. q. 92. pag. 640. col. 2. D. E
hæreticum reconciliare plene, an inferior Pontifice possit, par. 2, pag. 181. col. 1. C
hæretico non est soluendum quod ei prius erat sub pœna, aut iuramento promissum, p. 2. pag. 166. col. 2. A
hæreticorum subditi absoluti sunt à debito fidelitatis, p. 3 q. 119, pag. 675. col. 2. C, D
hæreticorum redeuntium differentia, p, 3. pag. 507. c. 1. D
hæreticis redeuntibus sero, minus est fidendum. parte 3. pag. 507. & seq. col. 1. E
hæreticis redeuntibus possunt inquisitores bona sua condonare, com. 9. p. 2. pag. 99. col. 1. A
hæreticis vel eorum fautoribus credentibus, ac receptatoribus sponte venientibus, tempus gratiæ assignant inquisitores, p. 3. pag. 409 col. 2. & seq.
hæreticorum conuersione sit ficta prouidendum, parte 3. pag. 503. col. 2. A
hæreticorum receptatores qui sint, & qualiter puniendi, par. 2. q. 51. pag. 368. col. 2, D. & seq. & com. 76. p. 2. pag. 369. col. 2
hæreticorum defensores quotuplices sint, & qua ratione puniendi, p. 2. q. 52. pag. 370. col. 2. A & com. 77. p. 2. pag 370. col. D
hæreticorum credentes sunt in duplici genere, & quidam sunt hæretici, & quidam suspecti tantum, par. 2. q. 50. pag. 366. col. 1. C. & col. 2. B. C & com, 75. p. 2. ibidem. E
hæreticorum fautores qui censeantur & qua ratione puniendi p. 2. q. 53. pag. 371. col. 2. C, & seq. & com. 78 p. 2. pag. 372. col. 1
hæreticorum fautores censentur Magistratus nolentes obedire inquisitoribus, & eis præstare debitum iuramentum, p. 2, pag. 371. col. 2. A. B. & seq.
hæretici receptatores, &c. excõmunicati sunt; & ita decedentes, nec eos sepellire, nec pro eis orare licet, par. 2 pag. 105. col. 1. A. & pag. 135. col. 2. C. D
hæreticis aut credentibus, & ceteris similibus non sunt administrationes committendæ, com. 4 p. 3. pa. 394. c. 2
hæreticos citatos instruens, vt veritatem subticeant & dicant falsitatem, suspectus vehementer censetur, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 1. B
hæreticos visitans, vel deducens post obiuratam heresim, vt hæreticus relapsus censetur, parte secunda, q. 58. pag. 386. col. 1. C
hæreticos visitans, deducens, receptans scienter. suspectus vehementer est, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. A
Hermanus Italus hæreticus, p. 3. com. 92. pag. 572. col. 1
Hermogeniani hæretici qui, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 2. A & com. 31. p. 2 pag. 250. col. 1
Herodianorum errores, p. 2. q. 5. pag. 242. col. 2. D. & seq.

Historia ad intelligendam decretalem damnamus, par.1. com.1. pag.5.col.1.A
historiæ quando probent,p.2. pag.174.col.2.C
Homo ab initio bonus creatus,p.1. pag.19.col.1.E
Homines religiosis qui statum pœnitentiæ profitebantur, dammodo ecclesiastici habiti,comm 146. parte tertia. pag. 644.col.2
Honorij litteræ declarantes Abbatem Ioachinum virum catholicum, & eius obseruantiam salutarem, parte prima.com.1. pag.6.col.1.B
Honorij iij.litteræ,quibus cõdemnatur secta pseudo Apostolorum,p 2.q 12. pag.270.col.1.E.& seq.
Eugo de Felonete, seu Fenouello episcopus Valentinus, p.2.q 11. pag.266.col.1.D.
Hydroparastatæ hæretici qui,com.62.p.2. pa.372.c.2.A
Hydromantiæ libri damnati,p 2.q.23. pag.317.col 2.A
Hypostasis quid apud Græcos,p.1. pag.12.col.1.E
Hypostasis quale nomen,p.1. pag.25.col.1.D.E

I

IAcobus Rex Aragoniæ catholicæ fidei defensor acerrimus,p.2.q.11. pag.266.col.1.A
Iacobus Iusti hæreticus,Valentiæ abiuratis prius hæresibus,fuit immuratus,p.1.q.11. pag 266.col.1.C.& D com.36.p.2. pag.268.col 1.E
ignis est hæreticorum pœna,p.2. pag.149.col.2.D & pag 170.col.2.E
ignorantia cunctorum errorum mater,p.1.pag.23.c.2.B
ignorantia quando excuset aliquem, ne videatur credens hæreticorum,com 75.p.2. pag.377 col.2
ignorantia eorum quæ ad fidem pertinent, an & quando excuset ab hæresi, multis regulis copiose explicatum, com 22 p.1. pag.63.col.2.A
ignorantia circa articulos fidei non excusat ab hæresi, com.22.p.1. pag.63.col 2.A
ignorantia quando excuset rudes in fide,com.21. parte 1. pag. 61.col.2
ignorantia inuincibilis ab hæresi excusat,& quæ dicatur, com.22.p.1. pag.64.col.2.& pag 65.col.1.
ignorantia affectata non excusat ab hæresi,com.22.par.1. pag. 63.col.2
ignorantia crassa & supina errantes non excusantur ab hæresi,& qualiter intelligatur,cõ.22.p.1. pag 63.c.2
ignorantia probabilis ab hæresi excusat,com.22. parte 1. pag. 65.col.1.
ignorantia falsitatis instrumenti, vel dicti testis non allegatur,par.2. pag.168.col.1.A
ignorantia circa articulos fidei non excusat,com.1.par.2. pag. 87.col.2
ignorantes & coacti virtute sacramentorum quando recipiant gratiam,p.2. pag.146.col.1.B
illustres viri qualiter à carceribus relaxandi, com. 139. p.3. pag.639.col.2
imago seu statua absentis quando producenda,cõ.49. p.3. pag. 533.col.2
imago seu statua damnati post mortem producenda in publicum brachio sæculari tradenda,& comburenda,p.3. com.92. pag.574.col.1
imagines seu statuas hæreticorum comburendi ritus in tribunali inquisitionis quando cœperit,com.49. par.3. pag. 534.col.1
imagines hæreticorum ad honorem non pingendæ, sed ad dedecus,com.4 p.2. pag.95.col.2
immensus Deus cur dicatur,par.1. pag.8.col.1.B & pag. 16.col.1.E
immunitas omnis cessat quo ad crimen hæresis, com 77. par.3. pag 557.col.2
immunis ab hæresis accusatione & absoluendus quando quis censeatur,p.3. pag.474.col.1.B.C
immunis & insons quis in sententia absolutoria non est pronunciandus,& quare,p.3. pag.475 col.2.D.E sed hoc quandoque fallit,com.37.p.3. pag.474.
immunes ab hæresis nota vno tempore, alio non excusantur,par.1.q.7. pag.63.col 1.A
immurandi hæretici,qui sint,com 46.p.3. pag.517.col.1
immurandi sunt qui grauiter cõtra fidem delinquunt, cõ. 46.p.3. pag.517.col.2
immurandus clericus prius verbaliter est degradandus, com.46.p.3 pag.518.col.1
impeditores directe vel indirecte officij inquisitionis quinam dicantur,p.2.q. 54. pag.374.col.2.D E
impedire directe,& indirecte,quid,com. 79. parte secunda.pag. 375.col.2
impedientes directe officium inquisitionis excommunicati sunt,sed non hæretici,p.2.q.54. pag.372.col.1.B.C
impeditores sacri officij inquisitionis qualem hæresis suspicionem contrahant,p.2.q 56. pag.380.col.2.C.& seq. com.60. pag.325 col.1 & com.81. pag.382.col.1.p 2
impeditores sacri officij inquisitionis puniendi sunt velut hæreticorum fautores,par.2.q 54. pag 375 c.1.D.E com.16.p 2. pag.369.col.2
impedientes officium inquisitionis,vel alicui hæretico fauentes,de quibus interrogandi,com.79.parte secunda. pag. 376.col.2
impedientes officium inquisitionis coercendi ab inquisitoribus,& cur,p.3.q.36. pag.563 col.1.A & q.55. pag.576.col.1.E com.79.pag.375 col 2 com.79. pag 376.col.2
impedientes officium inquisitionis quas pœnas incurrant, par.2.q.123. pag.681.& seq.col.1.D & q.124.pag.682.col.2.B.& com.79.p.2.pa.376 c.1
impensæ de bonis reorum qui capiuntur,fiant, com. 133. par.3. pag.650.col.2
impœnitentes & pertinaces hæretici qui sint dicendi,p.2. q.40. pag.331 col.1.D.E
impœnitentibus hæreticis,qui scripserint,com.65. par.2. pag. 331.col.2
impœnitens hæreticus quomodo condemnetur, p.2.q.47. pag. 360.col.1.E
impœnitentes non sunt statim brachio sæculari tradendi, sed adhibenda maxima cura ad eos conuertendos parte 3.pag. 516.col.1 E & seq. com.42.par.3. pag 499.col.2
impœnitens non relapsus vsq; ad sententiã admitti potest, deinde abiurãs perpetuo est immurandus,& si est in sacris,degradandus,p.3. pag.515 col.1.B.C.& seq.
impœnitens non relapsus si postquam est traditus brachio sæculari dicat se velle pœnitere,& hæreses abiurare, an sit recipiendus,par.3. pag 516.col.1.A.B.& seq. & com.36 p.2. pag 268.col.1.
implicite credenda quæ,p.1.q.7. pag 63.col.1 D
impressores, & bibliopolæ ad quid obligentur ex decreto synodi Salysburgensis,com.17.p.2. pag.119.col.1
impressores librorum damnatorum qualiter puniendi, com 17.p.2. pag.119.col.1
impressoriæ artis incommoda,cõ.17 p.2. pag.119.col.1.
impuberes & senes terreri possunt, & leuiter torqueri, com.39.p.3. pag 483. col. 2

Impunitatis cautela, an sint promittenda reo, vt veritatem fateatur, com 23. p. 3. pag. 436. col. 2
Impunitas relapsis non est promittenda, com. 23. parte 3. pag 437. col. 1
Impunitas promissa reo, an sit seruanda, com. 23. parte 3. pag. 437. col. 2
Impunitas ab inquisitorib. promissa, in quibus pœnis seruanda sit, com. 23 p. 3. pag. 437. col. 2
Inanimata res quandoq; puniuntur, p. 2. pa 196. c. 1. D. E
Incarnationis mysterium fidem Trinitatis includit, p. 1. q. 6. pag. 62. col. 1. E
Incarnationis Christi notitia ante peccatum qualis fuerit, p. 1. q. 5. pag. 62. col. A
Incarnationis mysterium semper oportuit creditum esse, par. 1. q. 5. pag. 62. col 1. A.
Incarnatus Christus cur in Maria Virgine, parte prima pag. 25. col. 1. C
Incarnatus filius Dei cur eo tempore fuerit, parte 1. pag. 24. col. 2. E. & seq.
Incestus cum quibus committatur, & incestuosi Deo abominabiles, p. 2. pag. 213. col. 2. A
Incidentia, dependentia, & connexa quæ dicantur, com. 9. par. 3. pag. 403. col. 2
Incomprehensibilis Deus & cur, p. 1. pag. 11. col. 1. C
Iudicia & suspicione ex quibus casibus oriatur, com. 110. par. 3. pag 598. col. 1
Indicia quæ leuia, quæ grauia, & quæ violenta, com. 110. p. 3. pag. 596. col. 2
Indicijs an crimina probentur, p. 2. pag. 165. col. 1. A. B & pag. 201. col. 1. B
Indicia quando probent. p. 2. pag. 195. col. 2. A
Indicium an faciat dictum sacerdotis reuelantis confessionem, com. 25. p. 2. pag. 228. col. 2
Indicia quibus hæretici variarum sectarum cognoscuntur, p. 3. pag. 433. col. 2. C. D. & seq.
Indicia quinque ad cognoscendos hæreticorum fautores, com. 78. p. 2. pag. 373 col. 2. & seq.
Indicia quæ faciunt hominem de hæresi vehementer suspectum, com. 81. p. 2. pag. 393. col. 2
Indiciorum exemplum reo dandum, & dilatio concedenda, com. 110. p. 3. pag. 599. col. 2
Indicia plura vehementia sufficiunt ad torturã p. 3. q. 61. pag. 592. col. 2. A. col 110. p. pag. 596 col. 2
Iudicia præcedant torturam, quæ probata esse debent & legitima, com. 110. p. 3. pag. 593. col. 2
Indulgentiæ crucesignatis concessæ, p. 2. pag. 102. col. 1. C
Indulgentiam plenariam omnium peccatorum sequuntur inquisitores in vita & in morte, & quoties in vita p. 2. pag. 131. col. 1. & 2. & p. 3. q. 130. pag. 686 col. 1. A com. 179 p. 3. pag 686. col. 2
Indulgentias concedere potest inquisitor, p. 3. pag. 427. col. 1. B. C. com. 176. p. 3. pag. 684. col 1
Indulgentiæ concedi debent ab inquisitorib. omnibus existentibus præsentibus abiurationi reorũ, p. 3. pag. 487. col. 1. E. & seq. & pag. 484. c. 1. D. & pag. 498. c. 1. C. D
Indulgentia, quas consequuntur hæreticos persequentes, p. 2. pag. 161. c. 1. A. com 12. p. 3. pag. 410. col. 2 E
Indulgentiam trium annorum qui consequãtur, com. 177. p. 3. pag. 684 col. 2. & com. 168. eadem pag. &c.
Infamia grauis hæresis, quæ dicatur, & quomodo agnoscatur, com. 38 p. 3. pag. 480. col. 1
Infamiæ multi effectus. com. 4. p. 1. pag 30. col. 2
Infamia est hæreticorum pœna, & quali notetur, & quãdo cœperint tali pœna infamiæ notari, com. 4. parte 1. pag. 30. col. 1. & pag. 31. col. 1
Infames sunt hæretici ipso iure ante sententiam à iudice latam com. 4. p. 1. pag. 30. col. 2
Infamia à quibus oriri debeat, vt reus pœna ordinaria plectatur, com. 82. p. 2. pag. 384. col. 2
Infamia de hæresi oritur contra aliquem, ex eo quòd in locis suspectis sit versatus, com. 82. p. 2. pag. 385. col. 1
Infamia vbi requiritur nõ sufficit rumor, p. 2. pag. 197. c. 1.
Infamia de hæresi, vbi per duos testes integros fuerit probata, pœna criminis ordinaria imponitur, com. 82. p. 2. pag. 384. col. 2
Infamiam hæreticis remittere non possunt inquisitores, com. 4. p. 1. pag. 30. col. 1
Infamia cum iudicijs vehementibus vno vel pluribus sufficiens est ad torturam, p. 3. q. 61. pag. 592. col 1. D. E & 598. col. 1. com. 110. par. 3.
Infamia cum vno teste de scientia est sufficiens ad torturã, par. 3. q. 61. pag. 592. col. 1. C. & pag. 592. col. 1. E & com 110. par. 3.
Infames efficiuntur Magistratus nolentes obedire inquisitoribus, & eis præstare debitum iuramentum, p. 3. pag. 401. & seq. col. 1. C. D. & seq.
Infames recipiuntur in testes in causa fidei, p. 3. quæst. 66. pag 606. col. 2. B. C. com. 115. & seq. par. 3.
Infamare nõ potest quispiã se ipsum de crimine hæresis sine grauissima nota mortalis culpę, cõ 48. p. 527. c. 2. A
Infamatus de hæresi ob familiaritatẽ cum his quos hæreticos esse cognouit, p. 2. q. 56. pag. 381. col. 2. A
Infamato in pluribus locis, in illis satisfacere debet, com. 38. p. 3. pag. 477. col. 1
Infans sine baptisma decedẽs diuina visione priuatur, p 2. pag. 38. col. 1. D. & com. 11. p 1. pag. 39. col. 1
Infidelis est qui nõ hẽt certitudinem fidei, p 2 p. 80. c. 1. A
Infideli non est credẽdum in præiudicium alterius, par. 2. pag. 80. col. 1. A
Infideles siue baptizati, siue non, regulariter testes esse nõ possunt, p. 2. pag. 143. col. 2. & pag. 166. col. 2 B
Infidelibus qua ratione quandoque ab Ecclesia bellum inferatur, p. 2. q. 46. pag. 354. col. 1. B. C
Infidelibus quibuscunque non est permittenda lectio librorum prohibitorum, com. 3. p. 2. pag. 49. col. 2
Infideles ratione delicti efficiuntur de foro ecclesiæ. par. 2. q. 46. pag 353. col. 1. D. E
Infirmitas propter quã inquisitor remoueri potest, com. 61 p 3. pag. 543. col. 2
Inhabilitari vsque ad primam lineam vel secundam quid sit, com. 164. p. 3. pag. 672 col. 1.
Inhabiles ad testificandum admittuntur in crimine hæresis, p. 2. pag 202. col. 1
Iniuriosum verbum quid dicatur, com. 116. p. 3. p. 608. c. 2
Iniuste damnatos hæreticos qui dicunt, eorum videntur fautores, com. 78. p. 2. pag. 374. col 2. A
Inimicitia capitalis quæ sit, arbitrio iudicantis relinquitur, com. 116. p. 3. pag. 607. col. 2. E. & seq.
Inimici capitales multum nocere possunt in crimine, com. 116. p. 3. pag. 607. col. 1. E. & seq.
Inimicitię capitales inuestigari debẽt p inquisitores à suis cõsiliarijs, & alijs probis viris, p. 3. p 622. c. 2. A & se.
Inimicitiæ capitales vnde oriantur, & qualiter probentur, com. 38 p. 3. pag. 448. col. 2. A. B
Inimicitiarum capitaliũ causæ quæ sint, & quomodo obseruandæ, com 116. p. 3. pag 607. 608. & 609. col. 1
Inimicitia capitalis causæ notatæ lege Hispana, com. 116. par. 3. pag. 607 col. 2

Inimici habentur qui cum inimicis capitalibus communrantur,& qui ex contraria sunt familia vel factione, com.116.p.3. pag.609.col.2
inimicitia nascitur ex fœminarum nobis sanguine coniunctarum honore violato,com.116.p.3. pag.608.col.2
inimici capitales in causa fidei non admittuntur in testes, par.3.pag.446.col.2.A. & q.67.pag.606.col.2.E com.116.p.3. pag.607.col.1.
inimicis capitalis descendentes pro inimicis habentur, & ideo à testimonio repelluntur,com.116.p.3. p.609.c.2
inimicitiæ non capitales non euacuant dictum testis, com. 28.p.3. pag.449.col.1
inimicitiæ graues dicta testium debilitant, sed testes non repellunt,p.3. pag.446.col.2.C.D
Innocens & immunis non est pronunciandus qui absoluitur,com.37.p.3. pag.475.col.1
Innocēs & immunis prōũciādus est q absoluitur, quādo per falsos testes est delatus,com.37.p.3:pag.475.col.2
Innocentij iiij.restituta inscriptio rescripti,com.124.p.3. pag. 628.col 1
Inquisitio quid si,& quotuplex,cō.16.p.3.pag.417.col.1
Inquisitio specialis quid sit,com.16.p.3. pag.417.col.2
inquisitionis delegatæ officium quando cęperit, com. 32. pag.p 3. 461.col.1
inquisitio diligens adhibenda in rebus magnis, parte 2. p.3.pag. 205. col.1.E
inquisiti non debent in notitiam testium peruenire, com. 29.p.3. pag.459 col.2
inquisitionis officium impediētes directe vel indirecte,qui nam dicantur,p.2.q.54. pag.374.col.2.E
inquisitionis officium impediens scienter, est suspectus vehementer de hæresi,p.2.q.56. pag.380.col 2.C.D
de inquisitoribus hæreticæ prauitatis qui tractauerint, com.50.p.3. pag.535.col.1
inquisitor prudentissimus esse debet,com.50.parte tertia. pag. 535.col.2.
inquisitores quare olim fuerint constituti,com.32.par.3. pag. 461.col.1
inquisitores quadraginta annorum esse debent, & quare cum episcupis triginta sufficiant,& sufficit eis quadragesimum incępisse,p.3.q.2. pag.535.col.2.C & com.51.p.3. pag.525.& seq.
inquisitor est iudex in foro exteriori,et nō in interiori,ac ideo sacramentales confessiones non audiat,parte 3. pag.410.col.1.B. com.12 p.3 pag.412.col.2
inquisitor theologus, & iurisperitus simul eligendus, com 50.p.3. pag.535.col.2
inquisitores vbi duo sunt,alter theologus, iurisperitus alter eligatur,com.50.p.3. pag.535.col.1
inquisitor non est ordinarius iudex, sed Papæ delegatus, cuius personā repręsentat,etiā si institutus sit à prælatis ordinis sui,p.3.q.3.& q.4 pag.576 col..1.D.E & com.53.p 3.pag.537.c.1.& cō.79.p.3.pag.559.c.1 & p.3.q.6 pag 539.col.2.A.& seq.
inquisitores iudices delegati sunt ad vniuersitatem personarum,com.53.p 3. pag 537.col 1
inquisitores, in causa hæresis animaduertendi in hæreticos substituuntur in locum episcoporum, com. 50 p.3. pag. 535.col.2
inquisitores eligendi potestas cur tributa prælatis ordinum,com.52.p 3. pag.536 col.2 & quibus rescriptis, ibidem.
Inquisitores subdūtur prælatis ordinis in cōcernentib. officiū inquisitionis,p.3.q.12.pag.542.col.2.B.C.& seq.
inquisitores & episcopi quæ scire de fide teneantur, p.1. q.12.pag.75.col.1.E. & com.21.p.1. pag.61.c.1
inquisitores explicitam fidei notitiam habere debent, cō. 21.p.1. pag.61.col.1.E
inquisitori vnde sit in suis sumptib. & ministrorū solarijs subueniēdū,& si illi stipendia necessaria desunt, ab inquisitis quatenus præbere possit,parte 3.quæstio. 104. pag.650.col.1 A.B. & com.157.p.3. pag.653.col.1 & com.153.p.3. pag.650.col.1
inquisitores & eorum res ab omnibus oneribus sunt immunes,& ab omnibus debent protegi,& immunes seruari vbique,p.3. pag.492.col.2 D.E & com.1.p.3. pag.392.col 1 & 2.E
inquisitor antequam suum officium exequatur, prælatos locorum adire debet, & quot diebus spectare episcopum debeat,p.3.q.49. pag.390.col.1.A.B & pag. 391.col.2.B.C
inquisitor familiam armatam habere potest,parte 3.q 50 pag. 583.col.2.E
inquisitor requirere debet episcopū,& è contra, quando simul conuenire nolunt,p.3.q.49. pag 580.col.1.C.D
inquisitor maior eest episcopo potestate ordinaria procedente,& in causa fidei cur maior, p.3. q.5. pag.537. col.2.E. com.54.p 3. pag.538.col.2
inquisitor & episcopus pares sunt, cū ambo potestate delegata procedunt,& quādo pares,& quando nō.par.3. q.5.pag.537.col.2.D.& com.54.p.3. pag 538.col.1
inquisitor sine episcopo,& episcopus sine inquisitore procedere possunt,&. quando diuisim procedere dicantur, p.2 pag.106.col.2. par.3.q.52.pag.581.col.2.C & com.90.p.3. pag.577.col.2
inquisitor per se sine episcopo quæ præstare possit, & quæ nō & è contra,p.2. pag.112.col.1.C.D & par.3.q.47. pag.577.col.1.E.& seq. & q.48.& 49. pag.578.col.1.& seq.
inquisitor & episcopus studeant vt conformes sint, & si discordes fuerint,superiorem consulant,com.99. par.3 pag. 580.col.2
inquisitor rationem episcopo reddere non tenetur de accepitis gratia expensarū,p.3.q.105. pag.651.col.2.B.C & com.154.p.3. pag.651.col.2
inquisitor & episcopus possunt sibi mutuo vices suas cōmittere in his quæ neuter per se potest,p.3. quæst.49. pag. 580.col.1.B.C
inquisitor cum episcopo statuta contra hæreticos edita interpretari potest, & solus etiā inquisitor per se,par.3. q.85.pag.634.col.2.D.& q.86. eadem pag.col.2
inquisitores & eorum commissarij libros damnatos legere possunt,non episcopi,com.3.p.2. pag.91.col.1
inquisitor & episcopus tenentur ad secretū quod alijs indicunt,sed non possunt se mutuo excommunicare ob illius reuelationem,p.3.q.82. & com.130. pag.633. col.1.B.& p.3.q.82. pag.633.col.1.C.& seq.
inquisitores duo simul & separatim procedere possunt,et quare,com.95 p.3. pag.577.col.1
inquisitores proprijs impensis in hæreticos inquirant, cō. 153.p.3. pag.651.col.1
inquisitores damnare hęreses qualiter intelligendum, com.36.p 2. pag.267.col.2
inquisitor non potest procedere cōtra papā deprehensum in hæresi,p.3.q.25. pag.554 col.2.C
inquisitores non possunt procedere cōtra officiales & nūtios sedis Apostolicæ sine licentia Papæ,parte secunda. pag. 125.col.2.C.& seq.

Inquisitor sine speciali mandato Papæ non inquirit contra episcopum in causa hæresis, sed si culpabiles fuerint, nuntiat Papæ. Et quibus casibus in eos procedere, & quid cõtra eos possint, p.2.pag.109.col.2.C.D. & com. 76.p.3. pag.556.col.1.& 2
Inquisitores non possunt procedere contra episcopos & prælatos alios, superiores hæreticos, seu de hæresi suspectos, p.3.q.27. pag.555.col.2.D.& seq.
Inquisitor cõtra inquisitorẽ procedere nõ potest, p.3.q.30 pag.558.col.2.B.C.& com.80.p.3. pag.559.col.2
Inquisitores contra officiales vel nuntios Papæ procedere non possunt, p.3.q.26. pag.555.col.1.& seq.
Inquisitor non potest absque episcopo aliquem definitiue de hæresi cõdemnare, torquere, vel pœna carceris punire, & an solus pronuntiet clericũ hæreticum degradandum, p.3.pag.286.col.2.C.& com.45. pag.513.col.2
Inquisitor solus, aut episcopus solus canonicam purgationem non indicat, com.97.p.3. pag.507.col.2
Inquisitores non possunt famæ restituere, com.4. parte 1. pag. 30.col.1
Inquisitores multis modis procedere possunt contra absentes com.91.par.3.q.42. pag.568.col.1.& 2
Inquisitores de quæstionibus vsurarum se non intromittant, p.2. pag.106.col.1.C
Inquisitores ad libitum sibi socios assumere non possunt, sed prælati eis congruentes & gratos assignare debent, par.3.q.20. pag.551.col.1.C
Inquisitores non se intromittant de diuinationibus vel sortilegiis non sapientibus hæresim manifestam, p.2.pag. 111.col.1.D.E.& pag.134.c.1.C.& pag.2.quæst.42. pag. 336.col.1.E.& seq.
Inquisitor quando possit cognoscere an sortilegia spectent ad suam iurisdictionem, com.67.p.2. pag.337.col.2
Inquisitores ob delictum clericorum bona ecclesiarum non proscribant, p.2. pag.175.col.2.C
Inquisitores contra quos generaliter ex officio suo procedant, pag.3.q.45. pag.576.col.1.C
Inquisitor aduersus quoslibet laicos procedere potest, & quando contra illos procedere non debeat, com.80.p.3. pag. 559.col.2.& seq.
Inquisitores & si contra reges procedere possint, tutius tamen erit, vt prius informentur Papam, parte 3.q.31 pag. 559.col.2.C.D
Inquisitores possunt contra exemptos etiam religiosos, & sacerdotes procedere, parte tertia. q. 28. & quæst. 29. pag. 557.col.1.B
Inquisitores aduersus suspectos etiam procedunt, com 12. par.2. pag.103 col.2
Inquisitores coercẽt disputantes de fide ob malum finem, com.6.p.1. pag.33.col.1.
Inquisitores procedunt cõtra Blasphemos, Sortilegos, Necromanticos, p.3.q.44. 576.col.1.A
Inquisitores procedunt contra renuentes iurare in causa fidei, p.3.q.41. pag.567.col.2.E
Inquisitores procedere possunt contra impeditores sacri officii, & cur.cõ.79.p.2. pag.375.c.2 & pag.102.col.1
Inquisitores procedunt etiam contra mortuos, p. 3.q 43. pag 470 col.1.A.com.92.p.3. pag.570.col.1.& 2
Inquisitores procedunt contra sepelientes scientes hæreticos in loco sacro, par.3.q.40. pag.566.col.2.A com.89.p.3.col.2. eadem.pag.
Inquisitores procedunt contra aduocatos, notarios, & omnes alios patrocinantes hæreticis, parte 3.q.39. com. 88. pag.565.col.2.B
Inquisitores cognoscunt de crimine iterantium baptismum, com.13.p.1. pag.40.col.1.E
Inquisitor procedit cõtra delatos domicilium transferẽtes à terris suæ iurisdictionis, & cur, par.3. q.42. pag. 568.col.1.E.com.33.p.3. pag.464.col.2
Inquisitores in quibus Iudæos delinquentes punire possint p.2.q.46. pag.353 col.1.B.C
Inquisitores punire possunt Iudæos præbentes Christianis auxilium, consilium, vel fauorem, velut hæreticorum fautores, p.2.q44. pag.348.col.2.B.C
Inquisitores cognoscere debent de Iudæis, & infidelibus inuocantibus dæmones, par.2.quæst.49. pag.357.col. 2.B. & seq.
Inquisitores procedere possunt contra quæstuarios prædicantes, p.3.q.37.& com.86.p.3. pag.594.col.2.C
Inquisitores iubere possunt religiosis, vt ex singulis religionibus aliqui sermoni suo præsentes adsint, parte 3. pag. 408.col.1.D.E
Inquisitores ad Romanam curiam ire possunt cum socio sine prælatorum ordinis licentia, p.3.q.20. pag.551. col.2.C & seq.
Inquisitores priuati non tenentur ad Romanam curiam personaliter accedere, com.32.p.3. pag.460.col.2.C
Inquisitores per alios possunt pronunciare sententias, com.40.p.3. pag.92.col.1.
Inquisitor fidem faciat domino temporali de sua institutione, & ab eo litteras fauorabiles impetret, parte 3. pag. 390.col.1.B.C
Inquisitor litteras obtentas à dominis tẽporalibus ostendere debet ministris, & officialibus eorum, parte tertia.pag. 391.col.1.& 2
Inquisitor ab officialibus & primatibus locorum iuramẽtum requirere debet de parendo sibi, & illos nolentes illud præstare, monere sub pœna excommunicationis, & aliis, p.3.pag.391.col.1.E.q.32. pag.560.col.2.A.B & com.4.p.3. pag.394.col.2
Inquisitorum cura circa testes, com.126.p.3.pa.629.c.1.
Inquisitores nunc proprios habẽt carceres, & ministros, com.158.p.3. pag.660.col.2
Inquisitores delinquentes à quo puniendi, com.61.p.3. pag. 545.col.1
Inquisitores citari possunt ad Romanam curiam.com.61. par.3. pag.445.col.2
Inquisitores cautæ sunt puniendi, com.61.p.3.pa.545.c.2
Inquisitor quando possit procedere contra peccatores, cõ. 1 p.2. pag.84.col.1
Inquisitor procedere potest contra omnes qui non reperiuntur excepti, com.94.p.3. pag.576.col.2
Inquisitor potest testes euocare extra suam diœcesim, cõ. 123.p.3. pag.626.col.2
Inquisitores priuati nõ decernunt vt falsidicus testis tradatur curiæ sæculari, com.122.p.3. pag.625.col.1
Inquisitores cui teneantur reddere rationem, com. 158. par.3. pag.658.col.2
Inquisitores cogere possunt Rectores ciuitatum ad iurandum de defendenda ecclesia contra hæreticos, p.3.q.32 pag. 560.col.1.E.& seq.
Inquisitor contra magistratus obstinatos procedat ad grauiora, excommunicanda etiam participantes cum eis, p.3.pag. 399 col.2.C.& seq.
Inquisitores priuati non sint faciles in puniẽdis magistratibus delinquentibus circa fidem, & quare, com. 78. par.2. pag.373.col.2
Inquisitores ciuitatum inobedientiam, & cõtumaciam in

non

tòn parendo eorum mandatis, Papæ exponant, par.3. pag.403. & seq.col.2.A.B

Inquisitor priuare potest Magistratus inobedientes & perseuerantes in inobedientia omnibus officijs & beneficijs habitis & habendis, p.3. pag.401.col.1.D.E

Inquisitores habent facultatem ponendi ciuitates, & loca interdicto ecclesiastico, p.3. pag.399.& 400.

Inquisitores præcipere possunt subditis ne obediant suis superioribus, & dominis inobedientibus mandatis ipsorum.p.3. pag.403.col.1.E

Inquisitoris arbitrio iniungitur pœnitentia publica Magistratibus ab inobedientia resipiscentibus, par.tertia pag. 397.col 2.A

Inquisitor caret vt Magistratus ad eius obedientiam redeuntes, vbi absoluti fuerint, pronuntientur per ecclesias absoluti, p.3. pag 397.& seq.col.2.A

Inquisitores relaxare debent interdictum ecclesiasticum quā primum Magistratus ad obedientiam redierint & absoluti fuerint, par.3. pag.399.& seq.col.2 B

Inquisitores possunt cogere Magistratus, vt reuocent statuta impedientia officium Inquisitionis, parte tertia. q.34. pag.561.col.2.A

Inquisitores absque incursu excommunicationis requirere possunt dominos temporales excommunicatos ad præstandum eis auxilium, p.3.q.22. pag.552.col.2.E

Inquisitor eis quoties oportuerit brachium sæculare inuocant, p.3.q.57. pag.585.col.1.B.C

Inquisitores brachium sæculare inuocare, & Magistratus, vt illud sibi præstent compellere possunt, com.106. par.3. pag.585. col.1

Inquisitor cōpellere potest iudices laicos vt mandent executioni sententiam à se latam, & contra impedientes eius officium procedere, com.85.p.3. pag.608. col.2. & pag.564.col.2

Inquisitor specialis, an possit compellere alios inquisitores ad exhibendum sibi omnes processus, & scripturas, per illos, alias contra reum factas, com.95. parte tertia pag. 577.col.1

Inquisitores quando, & quibus casibus ad capturam delatorum procedant, p.3. pag.418.col.2.D

Inquisitores, an procedant contra eum cui datus est inquisitor specialis, com.95.p 3. pag.577.col.1

Inquisitores, an possint accipere xenia, com. 153. par.3. pag. 651.col.1.C

Inquisitor solus, an possit priuare clericos, vel priuatos nuntiare ecclesiasticis beneficijs, & sæcularibus, absq; episcopi consilio, par.2.pag.208.col.2.C.com.162.p.3. pag. 666.col.2

Inquisitor indicat, & habeat sermonem generalē in principio sui officij, & potest cōuocare populum, & sermone absoluto, quid facere debeat, p.3. pag.407.col.2.E & seq.com.12.p 3. pag.410.col.2

Inquisitores admonere debent populum, & per edictum, sub excommunicationis pœna eidem iubere, vt reuelet hæreticos, & eorum fautores, parte tertia.pag.408.& seq.col.1.E. & seq.& com.12.par.3. pag. 410.col.2.

Inquisitores qua ratione testes examinare debeant, par.2. pag. 107.col.1.D

Inquisitores possunt cogere clericos, & religiosos, & personas idoneas ad exequendum Tabellionatus officium, par.3.q.19.pag. 550.col.2.E & seq.& com. 68. p.3. eadem. pag.550.

Inquisitores quo scribendi modo vtantur, com.2.parte 3. pag. 398.col.1

Inquisitor conuocet officiales locorum ad comparendum certo die coram se, p.3. pag.392.col.2.D.E

inquisitores non poterant olim notarios sibi creare, hodie secus, com.20.p.3. pag.426.col.2.com.67.par.3. pag. 550.col.1

inquisitor qualibet instrumenta ad inquisitionem spectantia sibi iubet assignari, com.88.p.3. pag.565.col.2

inquisitores, & episcopi publicando, vel occultando nomina testium contra ius, quam pœnam incurrant, par.3. q.76. pag.629.col.1.D.

inquisitores quid debent admonere testes in causa hæresis testificantes, com.17.p.3. pag.419.col.1.

inquisitor super crimine hæresis, & id contingentibus testes recipere potest, & illos compellere, vt coram eo compareant, p.3.q.62.pag.599.col.2.E.com.23.par.3. pag. 436.col.1

inquisitor testem potest punire, & torquere pro veritate habenda contra tertium, secus si contra testem nouam formet instantiam, p.3.q.73. pag.622.col.1.E.& plene com.122.col.1. pag.623.col.1.& seq.

inquisitores procedunt in crimine hæresis simpliciter, & de plano, p.2.pag.111.col.1.A.B.com.32.p.3. pa.460 col.2.& com.103.p.3. pag.582.col.2

inquisitor terminum statuit citatis vt veniant ad respondendum de fide, com.72.p.2. pag.322.col.1

inquisitores citare & trahere de diœcesi ad diœcesim testes, & delatos possunt, p.3.q.74. pag.626.col.2.A

inquisitores olim reos non torquebant, com.110. parte 3. pag. 592.col.2

inquisitor potest testes tormentis subijcere, & falsos testes extraordinarie punire, vel alias in suo tribunali delinquentes, p.3.q.73.pag.622.col.1.E.& seq. & cō. 122.p.3. pag.623.col.1

inquisitores quam practicam seruare debeant in torquendis reis, p.3. pag.481.col.1.C.& seq.

Inquisitores, quid agere debeant post confessionem factā in tormentis, p.3. pag.481.col.2.C.D

inquisitores cautelis vti possunt in torquēdis reis, par. 3. pag. 481.col.2.B

inquisitores canti & perspicaces esse debent in dignoscendis hæreticorum fallacijs, p.1.q.12. pag.76.col.1.B

inquisitores qualiter se gerere debeāt cum reis negatiuis, & qua vti debeant diligentia ad indagandam veritatem, p.3.pag.521.col.1.D. & seq.

Inquisitores post impunitatem promissam, non debent gratiā facere, si post longum tempus a reis vi tormentorū veritatem extorqueant, com.23.p.3. pag.436.col 2

Inquisitor debet esse multū circumspectus in formatione articulorum, p 3. pag.425.col.2.A

inquisitor ne cum reis loquatur nisi de negotijs ipsorum, com.108,p.3. pag.588.col.2

Inquisitoris quales partes in examinandis hæreticis, com. 21.par.3. pag.429.col.1

Inquisitor duas religiosas personas adhibere debet in examinibus faciendis, p.2.q.63. pag 602.col.1.B.C

Inquisitor quid facere debeat abundante hæreticorum multitudine, com.80 p.3. pag. 560.col.1

Inquisitor quā ratione se gerere debeat in recipiendo plurium reorum denunciationes, parte tertia.pag.413.& seq.col.1.E

Inquisitores qua ratione procedere debeant contra reos fugitiuos, & qua ratione contra absentes, p.3.com.33. pag.461.col.2.C & seq.

Inquisitores non facile pronuntient aliquem vehementer de haresi suspectum, com.81.p.2. pag.383.col.2.E

Inquisitores animaduertere debent ne hareticorum conuersio ficta sit, p.3. pag.503.col.2.A

Inquisitores circa personas per quas impediri potest vel differri inquisitionis officium, quid agere debeant, p.2. pag. 107.col.1.B.C

Inquisitores quales se prastare debeant erga pralatos ordinis, p.3.q.17. pag.548 col.2.E.& seq.

Inquisitores à terris propria iurisdictionis absentes esse non debent, & quare, p.3 pag.460.col.1.D E.& seq.

Inquisitores non concedunt facultatem legẽdi libros prohibitos, com.3.p.2. pag 92.col.1.

Inquisitores negligentiam fugiant, quia negligentes suspicione non carent, com.61.p.3. pag.544.col.2

Inquisitor negligens quis dicatur, com.61. parte tertia. pag. 544 col.2

Inquisitor sapius consulere debet accusatori ne procedat per viam accusationis, p.3. pag 418.col.1.A.& seq.

Inquisitor vbi ab eo appellatũ fuerit, quid agere debeat. par.3 pag.453.col.2. & seq.D.E

Inquisitor abiuranti abiuratione peracta, quid aduertere debeat, p.3. pag.496.col.2.E.& seq.

Inquisitores semper peritos aduocare debẽt, & cur id illis concessum, sed errantes non excusantur illorum suffragus, p.3.q.77.pag.629.col:2.D.E.& com. 126. par 3. pag.630.col 1.& com.127. pag.630.col.2.

Inquisitor pœnas pecuniarias imponere potest, parte 3. q.103.pag. 648 col.2.B

Inquisitor non retenta facultate potest pœnitentiã aggrauare & mutare.com 44.p.3. pag 509.col.1

inquisitor procedere potest contra non implentes iniunctas pœnitentias, p.3.q.97.pa.643.col.1.B.& pleuissime, com 146.p.3. eadem pag.col.1.& 2.

Inquisitor contra excommunicatos per ipsum si contumaces fuerint, ad grauiora procedat, parte 3.pag.399. col.1.C. & seq.

Inquisitor potest exigere à redeunte non modo iuramentum de parendo mandatis Ecclesia, sed etiam cautionem, sub pœna pecuniaria si non paret, com.7. parte 3. pag.397.col.2.E. & seq.

Inquisitor quanta diligentia vti debeat ad conuertendos hareticos impœnitentes, antequam eos tradant brachio saculari, p.3.pag.514.c.2.A.& seq.com.25.par. 2.& pag.519.col.1.D & seq.

Inquisitor qua ratione se gerere debeat cũ hareticis impœnitentibus, p.3. pag.512.col.1.& pag.519.col.1.D

Inquisitor debet vti cautelis contra hareticos cauillosos, & astutos, & qua illa sint, parte tertia. pagina 433. & seq col.1.E & seq.

Inquisitor post prastitos apostolos siue affirmatiuos, siue negatiuos, quid agere debeat, p.3.pa.456.c.1.B & se.

Inquisitor à delatore, quarat qua via procedere velit, & eundem de modis procedendi informet, p.3. pag.413. col 2.A. & seq.

Inquisitores vsque ad sententiam cum reis vti possunt misericordia, p.3. pag.515.col.1.A.B

Inquisitores & episcopi habent potestatem mitigandi sententias latas, & sibi reseruandi talem potestatem, p.3. pag. 506.col.2.D

Inquisitore condonare possunt bona hareticis redeuntib. com.9.par.2. pag.99.col.1.

Inquisitores in quibus rebus possint gratiam facere, com. 23 p.3. pag.437.col.2

Inquisitores possunt suspẽdere concionatores, & eis silentium imponere, quoties eis expedire visum fuerit, p.3. pag.408.col.1.A.& com.86.p.3. pag.565 col.1

inquisitor intercedere debet pro tradendo brachio saculari, & qualiter, p.3.q.102.pag.648.col.1.C.D.& cõ. 20.par.2. pag.124.col.1

inquisitor potest habere proprium carcerem ad custodiã reorum, & tut, p.3.q.58.pag.585.c.2.& 59.pa.587. & com.107.p.3. pag.586.c.1

inquisitor solus non damnat ad carcerem qui sit ad torturam, & quando in duriorem carcerem reum tradere possit, com.107.p.3. pag.586.col.2.D.E.& seq.

inquisitores carceres visitent, & quoties, & qualiter, cõ. 108.p.3. pag.588.col.2

inquisitor participans cum excommunicato, quatenus nõ excommunicetur, com.71.p.3. pag.553.col.2

inquisitores tempore necessitatis cum excommunicatis communicantes, non dicuntur cum eis communicare, par.2. pag.199.col.2.B

inquisitores nequeunt ab inferioribus excommunicari, com.70.p 3. pag.552.col.1

inquisitores non possunt excommunicari à delegatis sedis Apostolica.p.3.q.21. pag.552.& seq.col,1.B

inquisitor & eius notarij excommunicari nequeunt a delegatis sedis Apostolica.p.2. pag.132.col.2.A.B

inquisitores qua ratione procedere debeant contra excõmunicatos ob alias quam fidei causas manentes per annum in excommunicatione, parte 2.q 47. pag.361. col.1.A.B. & seq.

inquisitores in quibus casibus excommunicationem Papæ reseruatam incurrant, p.3.q.24. pag.554.col.1.A

inquisitores quibus casibus non possint se mutuo absoluere, com.73.p.3. pag.554.col.1

Inquisitores mutuo se absoluunt, & secum in irregularitate dispensant, com.72.p.3. pag.553.col.2

inquisitor an super irregularitate dispensare possit, & quando p 3.q.126. pag.683.col.2.B.C

inquisitor absoluit contumaces resipiscentes & iniungit eis aliquã salutarem pœnitentiã, p.3. pag.399.c.2.B.C

inquisitor absoluet ab excommunicatione suspectos violenter, & omnes hareticos post abiurationẽ prastitam. p.3.pag.497.col.2.A. pag.505.col.1.D

inquisitor & eius socij se mutuo absoluere ab excommunicatione, & irregularitate possunt, et quãdo, p.2.pag. 132.col.2.D.E.& p.3.q.32. pag.552.col.1.A.& seq.

inquisitor & episcopus cum reo super pœnitentijs impositis dispensare possunt, p.3.q.96. pag.683.col.2.A

inquisitor solus vel solus episcopus, an possit absoluere, cõ. 37.p.3.pag 475.col.1.& com.97.p.3. pag.578.col.2

inquisitor tantum sibi vicarium instituere potest, & non eius prælati; & temporaria infirmitate durante potest vices suas subdelegare, & vicarium à se substitutum ipse solus deponit, par.3.q.13 & 14.pag.545.c.2. D.com 62.par.3.pag.546.col.1.& comm.66. parte 3. pag. 549 col 2

inquisitores vicarios si possunt instituere, & quib. rescriptis id concessum sit, com.62.p.3. pag.546 col.1

inquisitores sibi commissarios idoneos in quolibet episcopatu instituant, & cuius atatis, & qualitatis esse debeant, p.3. pag.403.col.2.D.E

inquisitores vicarios instituendo quænam sibi reseruare consueuerint, p.3.q.15. pag.547.col.1.A

inquisitores possunt mutare pro arbitrio commissarios, par.3. pag.404.col.2.B.C

inquisi-

Inquisitores potestatem habent, transferendi in commissarios omnem suam & plenam iurisdictionem, parte 3. pag. 403. col. 2. D. E

Inquisitores possunt vnum, & etiam duos vel plures coniunctim substituere commissarios, p. 3. pag. 403. col. 1. & 2. C. & pag. 405. col. 2. C. & seq.

Inquisitores quid possint suis vicarijs cõmittere, com. 10. p. 3. pag. 404. col. 2. & com. 64. p. 3. pag. 547. col 1

Inquisitor si intulerit grauamen irreparabile, quid agere debeat, p. 3. pag. 454. col. 1. B. C

Inquisitor an possit recusari, & ex quibus causis, & quis ordo tenendus, & quid postea faciendum sit cum recusatur, com. 38. p. 3. pag. 452. col. 2. & seq. et par. 3. q. 12. pag. 543. col. 1. E & seq.

Inquisitor recusatus à reo, duobus modis recusationem repellere potest, par. 3. pag. 451. col. 2. C. D

Inquisitores, quibus ex causis remoueantur, com. 59. p. 3. pag. 583. col. 1. & com. 61. p. 3. pag. 543. col. 2

Inquisitores non nisi ex causa ista remouendi, comm. 59. par. 3. pag. 541. col 2

Inquisitores remouendi priuilegia, com. 58. parte tertia. pag. 541. col. 1

inquisitores remouere quis possit, com. 58. parte tertia. pag. 541. col. 1

inquisitores remouendi facultas cur data certis personis, com. 58. p. 3. pag. 541. col. 1

inquisitor specialis si rem segnius quàm decet tractauerit alij inquisitores tenentur id Põtifici indicare, com. 95. par. 3. pag. 577. col. 2

Inquisitores pecunias illicitis modis extorquẽtes vel ob delictum clericorum ecclesiarum bona confiscantes, sunt puniendi, p. 2. pag. 113. col. 1. A. & seq.

Inquisitores & à Papa & à prælatis sui ordinis, ab officio remoueri possunt, par. 3. quæst. 9. & 10. pag. 540. col. 2. E & seq.

Inquisitores, episcopi, & eorum substituti delinquentes in officio qualiter puniendi, par. 2. pag. 112. col. 2. A. B. & seq.

Inquisitor plenariam indulgentiam consequitur, & in vita & in morte, par. 3. q. 130. pag. 686. c. 1. A. & comm. 169. p. 3. pag. 786. col. 2.

Inquisitores indulgentias, quibus conferant, & quando, & quas, quæst. 127. & seq. pa. 684. & seq. & com. 177. & seq. p. 3. pag. 684. & seq.

inquisitorum iurisdictio ad quæ se extendat, com. 53. p. 3. pag. 537. col. 1

Inquisitorum iurisdictio an extendatur ad infideles cõtra fidem Christianam delinquentes, par. 2. q. 46. pag. 353. col. 1. C & seq. & pag 357. col. 2. B

Inquisitorum potestas, nec morte Papæ, nec morte prælatorum ordinis à quibus instituti sunt, expirat, parte 3. q. 7. & 8. pag. 539. col. 3. E. & seq. & com. 56. parte. 3. pag. 540. col. 1

Inquisitorum officium ad negotia nondum cœpta, & de nouo exorta, cum Romanus Põtifex moritur, extenditur, com. 56. p. 3. pag. 540. col. 1

Inquisitorum admonitio, facienda post abiurationem pœnitentibus qualibus, p. 3. pag. 487. col. 1. A. B. & pag. 497. col. 1. A pag. 498. col. 1. B

Inquisitorum potestas limitatur, com. 75. parte tertia, pag. 555. col. 2

Inquisitorum priuilegia vigintiquatuor concessa ab Vrbano iiij. par. 2. pag. 129. col. 1. A & seq.

Inquisitorum officium est capere, inquirere, corrigere ac punire hæreticos, p. 2. q. 15. pag. 287 col. 2. D

Inquisitorum potestas in absentes, com. 91. parte tertia. pag. 568. col. 2

Inquisitorum cura circa testes, cõ. 124. p. 3. pa. 628. col. 1

Inquisitorum & episcoporum quanta iurisdictio in prohibendis libris, com. 52. p. 2. pag. 314. col. 2

Inquisitorum iudicio subijciuntur blasphemi hæreticales, par. 2. q. 41. pag. 333 col. 1. C

Inquisitorum, episcopi & consultorum suffragia etiam si conformia fuerint non mandẽtur executioni inconsulto Senatu, com. 99 p. 3. pag. 581. col. 1

Inquisitorum partes erga filios hæreticorum pauperes relictos, com. 9. p. 2. pag 99 col. 1

Inquisitorum vicarios & notarios amouere vel mutare non licet prælatis ordinis, parte 3. q. 17. pag. 548 col. 2. A & pag. 549. col. 3. E

Inquisitorum monitionibus parendum, comm. 26. parte 1 pag. 77. col. 1

Inquisitoris conditiones, & qualitates, parte 3 q. 1 pag. 534. col. 1 A. & seq.

Inquisitoris electio cur sit prælatis commissa, p. 3. q. 17. pag. 548. col. 2. B

inquisitoris officium quale esse debeat, parte 3. pag. 460. & seq. col. 1. B & seq.

inquisitoris officium morte concedentis non expirat etiã quo ad negotia prius non cœpta vel exorta, parte 1. pag. 106. col. 2. E

inquisitori ingresso in prouinciam sibi decretam quid primum faciendum, com. 1. p. 3. pag. 391. col. 2

inquisitoribus duobus in eadem prouincia delegatis an vnus sine alio procedere possit, parte tertia. quæst. 46. pag. 576. col. 2. C

inquisitoribus ab episcopo, vel à dominis temporalibus de sumptibus prouidendum par. 3. q. 108. & com. 157. p. 3. pag. 652. & seq. col. 2 B. C. D

inquisitoribus mandari non potest à prælatis sui ordinis, vt supersedeant ab executione officij, par. 3. quæst. 11. pag. 542. col. 1. A & seq.

inquisitores theologi facilius pareant peritorum suffragijs in ordine iudiciario, com. 127. p. 3. pag. 630. col. 2

inquisitoris diligentia circa interrogandos testes, comm. 116. p. 3. pag. 610. col. 2

inquisitoris diligentia defensionum defectum in crimine hæresis supplere debet, p. 3. q. 71. pag 614. col. 2 A

inquisitoribus notanda circa reorum torturam, parte 3. pag. 516. col. 2. E & pag. 481. col. 1. C. & seq.

inquisitoribus cur interdictum ne de vsuris iudicent, p. 2. pag. 203. col. 1. B

inquisitori legitimo monenti, qui non obtemperat hæreticus pertinax est, com. 26. p. 1. pag. 77. col. 2. A

inquisitore recusato, arbitri nominandi sunt, qui intra certum tempus de recusatione cognoscãt, par. 3. pag. 452. & seq. col. 1. C. ita Eymericus, sed non est verum, vt dixi in comment.

inquisitus si dicat se habere inimicos, quid faciendum est, com. 29. p. 3. pag. 451. col. 1

irregulares an fiant consultores, com. 30. p 3. pag. 131.

insania, & insanus vide in voce, Dementia.

insons & immunis quis in sententia absolutoria non est pronuntiandus, & quare, p. 3. pag. 474. col. 2 D

instruens hæreticos citatos veritatem subticeant, & dicãt falsitatem, suspectus vehementer reputatur, p 2. q 56. pag. 381. col. 1. A

instrumenta qualibet ad inquisitionem spectantia sibi assignari

gnari inquisitor iubet,com.88.p.3. pag.565.col.2
instrumentum in vno falsum,in omnibus est falsum & reprobatum, cum falsitas est in substantialibus; parte 2. pag. 168.col.2.E
instructio inquisitoris Hispaniæ de non publicandis testiũ nominibus,com.124.p.3. pag.628 col.1
intellectus cap.cum ex iniũcto. de hæretic. parte secũda. pag. 154.col.1.D
intellectus cap. etsi quæstiones §. de sim.parte secunda pag. 164 col.2.D
intellectus l.2.C.de hæret.parte 2. pag.164.col.2.D
intellectus l 1.C.de fide instru.p.2. pag.164.col.1.E
intellectus cap.qui alios.de hæret.p.2. pag 167.col.1.A
intellectus cap.in eos.de hæret.p.2. pag.168.col.2.D
intellectus cap.quoniam. de hæret.lib.6. parte secunda. pag. 134.col.1.C
intellectus c.dixit apostolus 24.q.3.p.2.pag.193.col.2 D
intellectus cap.1.14.q.6.par.2. pag.354 col.2.A
intellectus l.2.C.de hæret.par.2. pag 197.col.1.C
intellectus cap.vergentis de hæret.p.2. pag.203.col.2.C
intellectus cap.quoties 24.p.2. pag 213.col.1.C
intellectus cap.in nonnullis,de Iudæis.parte 2. quæst. 46. pag. 354.col.2.A.& seq.
intellectus cap.postulasti,de Iudæis, p.2.q. 46. pag 354. col.2.A & seq.
intellectus cap.in archiepiscopatu de raptor.par.2.q.46. pag. 355.col 1.D
intellectus Clementinę vnicę, de Iudæis & Sarracenis, par 2.q.46.pag.355.col.2.A & seq.
intellectus cap.vt inquisitionis.§. prohibemus. de hæret. par.2.q.54. pag.375.col.2.C
intellectus cap.damnamus.de sum.Trinit.com.1. parte 1. pag. 5.col.1.
intellectus cap.fraternitatis.de hæretic. com. 3.parte. 2. pag. 99.col.1
intellectus cap.cum Christus.de hęretic. com. 6. parte 2. pag. 96.col.1
intellectus l.nullus.C.de sum.Trin.& fide catho.de processione Spiritus sancti.com.5.p.1. pag.31.col.1.
intellectus l.nemo.C.de sum.Trinit.& de fide catho. com. 6. par.1. pag.32.col.1.& 2
intellectus cap.si aduersus, de hæret. comm. 10. parte 2. pag. 99.col.2
intellectus cap.aliud.11.q.1.cõ.146.p.3. pag.644.col.1
intellectus concilij Nicæni statuentis, reuertentes ab hæreticis esse rebaptizandos,com.42.p.2. pag.301.col.1
intellectus c.episcopi.26.q.5.cõ.68.p.2. pag.345.col.1.
intellectus clement.1.§.sane.de hęretic. com. 107. par.3. pag. 586.col.2
intellectus cap.Dubius,& qui de eo differuerint, com.1. par.2. pag.80.col.1
intellectus c.dubius. de hęret.cõ.117.p.3. pag.611.col.2
intellectus verus,cap.Fraternitatis,de hæret.com.3.p.2. pag. 90.col.2.
Intellectus cap.qui alios.de hæt.com.2.p.2. pag.88.col.1
intellectus l.2.C.de hæreticis.com.1.p.2. pag.86.col.2
intercedere pro hæreticis qualiter prohibitum, com. 20. par 2. pag.124.col.1.& 2
intercessio pro eo qui relinquitur brachio sæculari qualiter facienda,p.3.q 102. pag.648.col 1.C D
interdictum ecclesiasticum imponendum est per ciuitates & loca quibus præsunt magistratus inobedientes mandatis inquisitoris,& nolentes resipiscere,parte 3. pag. 400.col.1.A & seq.
interpretari possunt iudices fidei statuta in hæreticos edita,& cur,com.134.par.3. pag.634.col.1.& 2
interrogationes retorsione vtuntur hęretici ad suos errores tegendos,p.3. pag.430.col.1.D
interrogationes faciendæ pro qualitate & cõditione personarum, locorum, & indiciorum, parte tertia. pag. 428.col.4.E
interrogatoria reis accusatis danda,parte 3. pag.423. col.1.& 2. & seq.
interrogatoria in examinatione testium facienda, par.3. pag. 424.col.1.& 2.E
interrogati de fide & fraudulenter respondentes, non bene videntur de ea sentire,com.22.p.3. pag. 431.col.2
inuocare dæmones,antiqua superstitio, com. 68. parte 2. pag. 343.col.2
inuocantes dęmones quibus verbis vtantur,diligenter est inspiciendum,com 68.p.2. pag.445.col.1
inuocandi dęmones modi tres,par.2.q.43. pag.338.& se. col.2.A.& seq.& pag.338.col.1.E.& seq.& qualiter singuli intelligendi in commentarijs late explicatum.
inuocatores dæmonum in triplici sunt differentia, par.2. q.43. pag.338.col 1.C.D
inuocatio dæmonum coniunctam habet apostasiam à fide, & hęresim sapit,p.2.q.43. pag.339.col.2.C.& seq.
inuocantes dæmones cum cultu latriæ, vt hęretici haberi ac puniri debent,p.2 q.43. pag.338.col.2.E
inuocandi verbum non semper includit actum latriæ.com. 68.p.2. pag.346 col.2
inuocatio dęmonum, an quandoque fieri possit absque eorum cultu,com.68.p.2. pag.346.col.1.E
inuocatores dæmonum hæreticantes,quibus signis dignoscantur,p 3. pag.443.col.1 B.& seq.
inuocatio dæmonum ad pudicitiam mulieris tentandam, an sapiat heresim,p.2.q.43. pag 340.col.2.C.& seq.
inuocare dęmones ad sciendum futura,quando sapiat hæresim manifestam,com.68.p.2. pag.344.col.2
inuocantes dęmones ob amorem, quando fiant de hęresi suspecti,com.68.p.2. pag.345.col.1
inuocantium dęmones quales pœnæ.com.68. parte secunda. pag.333.col.1
inuocatores dæmonum qui refutarint, com.68.parte 2. pag. 343.col.2
inzabbatati hęretici qui dicantur,& vnde dicti, com.25. p.2.pag.239.col.1.& com.39.p.2. pag.280.col.2
inzabbatati hęretici & Valdenses idem sunt; par.2 q.14. pag. 278.col.2.A
inzabbatatorum vnde orta fuerit denominatio,p.2.q.14. pag. 278.col.2 E
Ioachimi Abbatis error damnatus non præiudicat eius monasterio p.1. pag.4.col.2E
Ioachimi Abbatis protestatio,par.1. pag.4.col.2.E & com.1.p.1. pag.5.col.2
Ioachimi Abbatis libellus post mortem eius damnatus, com.51.p.2. pag.313.col.1
Ioachim Abbas catholicus declaratur per Honorium iiij. res scitu digna,com.1.p.1. pag.6.col.1
Ioannis xxij.extrauagantes, de proprio & communi, & Begardorum sectam & errorum condemnationem cõtinentes,p.2.q.15. pag.286.col 2.D & seq.
Ioannis xxij.extrauagãs, incipiens,Gloriosam ecclesiam, p.2.q.16. pag.291.col.1.D
Ioannis xxij.extrauagans incipiens,Sancta Romana,p.2. q.16. pag.292.col.1.C
Ioannes xxij.à nota inconstantiæ excusatur,parte 2.q.17. pag.

pag. 297.col.1.B.C

Ioannis xxij.extrauagans contra magos magicasq; superstitiones,p.2.q.43. pag.341.col.2.A.& seq.

Ioannis de Poliaco errores,& eorundẽ condemnatio,p.2. pag.126.col.1.& seq.& q.8. pag.250.col.2.A.& seq.

Ioannis de Parma errores ac hæreses,& quando vixerit, & quis fuerit,par.2.q.9.pag.254. col.2. A. & seq. & com.34.p.2. pa.261.col.2

Ioannes Vvicleff hæreticus,com.92.p.3. pa.574.col.2

Ioannes Vvicleff error de auctoritate epistolarum Decretalium,com.19.p. pa.57.col.1

Ioannes de Lugio Catharorum dux in Italia, comm.38 par.2. pag.276.col.1.

Ioannes de Longerio ordinis Prædicatorum inquisitor, p.2.q.11.pag.265.col.1.C.& q.28. pa.316.col.1.C

Iocose proferẽs hæreticalia puniẽdus,& qua pœna,& per quos iudices,com.17.p.3. pa.419.col.1. D.E.& seq.

Iouinianistæ hæretici,p.2.q.6. pa.245.col.2.E

irregulares fiunt inquisitores,si rei traditi male sanis locis ob id moriantur.com.107.p.3. pa.587.col.1

irregulares ne fiant,qui comitantur reum,vltimo supplicio afficiendum,quæ cauere debent, comm.46. parte 3. pag.516.col.1. & seq.

irregularitatem inquisitorum & sociorum socnm mutuo inquisitores & socij amouent & super ea dispensant, p.3.q.23.pag.553.col.2.A.& com.72. pa.553.col.2. & com.175 p.3. pag.683.col.2

Iudæi vnde dicti,& quos libros sacros recipiãt,p.2.q.22. pag.407.col.2.D.E.com.47.p.2. pa.308.col.1

Iudæorum errores,& qui eos confutarint,p.2.q.22. pag. 307.c.2.E.& seq.com.47.p.2. pag.308.col.1.& 2

Iudæorũ ritus cur toleretur abEcclesia et nõ Sarracenorũ et infideliũ,p.2.q.46.p.356.c.1.C.cõ.71.p.2.p.359.c.1

Iudæorum & Arabum gens insigniter superstitiosa, com. 53.pag. 316.col.2.

Iudæi vno modo circuncidunt omnes, comm.69.parte 2. pag. 351.col.1.E

Iudæorum quæ sit de Christo sententia,parte 2. quęst.22. pag. 308.col.1.A

Iudæi credunt se consequi iustitiam ex lege veteri, par.2. q.22. pag.308.col.1.A

Iudęi in quibus à Christianis defendendi,par.2.quæst.46. pag.352.col.2.E & seq.

Iudęi communia multa cum Christianis habent,p.2.q.46. pag. 353.col.1.A

Iudæi & Gentiles improprie dicuntur hæretici, parte 2. pag. 167.col.1.E

Iudæorum pnuitio an & quando, & quibus casibus spectet ad iudices ecclesiasticos & inquisitores, p.2.q.46. pag.353.col.1.B.com. 13. pag.108.col.2.& com.71. pag. 358.col.1.& 2.

Iudæi & infideles ratione delicti efficiuntur de foro ecclesiæ,par.2 quæst.46.pag.353.col.2.E.com.69. parte.2. pag. 359.col.1

Iudæi cum sunt puniendi ob delicta in fidem commissa,per Episcopum & Inquisitorem simul puniantur, com.69. pag.2. pag.350.col.1

Iudæi inuocantes dæmones ad abiurandum cogi possunt par.2.q.66. pag.352.col.2.D

Iudæus quomodo abiurabit,com.71.p.2. pag. 359.col.2.

Iudæi an & quando admittantur ad testificandum contra Christianos,com.13.p.2. pag.108.col.2

Iudæi testimoniũ cõtra aliũ Iudæũ admittitur in illis casibus,quibus Iudæus subditur inquisitoris iurisdictioni, com.13.p.2. pag.109.col.1

iudęi cum testificantur, quot ex eis requirantur ad plenam probationem faciendam, com. 13. parte secunda. pag. 109.col.1

iudæi qualiter iurabunt de dicenda veritate,cum veniunt ad testificandum,com.13.p.2. pag.109.col.1

iudæi præbentes auxilium, consilium,vel fauorem Christianis transeuntibus ad Iudaismum, vt hæreticorum fautores ab inquisitoribus sunt puniẽdi,& quibus pœnis,par.2.q.44.pag.348.col.2.B.C.comm. 69.parte 2. pag. 350.col.1.& 2

iudæis non est permittendum vt libros damnatos legant com.3.p.2. pag.94.col.1

iudicum duo sunt genera in causa fidei, ordinarij,& delegati,com.50.p.3. pag.535.col.1

iudices imperitos remouendos,com.61.p.3. pag.544.c.2

iudicis negligentis ius reddere,pęna,p.2. pag.142.c.1.C

iudex delegatus moderatas expensas poscere potest, p. 3. q.104. pag.650.col. 1.C

iudicis ecclesiastici est cognoscere de crimine hæresis,& sęcularis exequi,parte secunda,q.46. pag.355. col.1.B & seq.

iudex procedens simpliciter & de plano quid possit, com. 103.p.3. pag.582.col 2

iudex an possit promittere impunitatem ad veritatem habendam,com.23.p.3. pag.436.col.2

iudicis sæcularis præsentia an sit necessaria vt sententia contra hæreticos feratur, & quatenus exigatur, com. 48.p.3. pag.527.col.2. & seq.

iudex quomodo interrogabit reum ne suggerere videatur,com.18.p.3. pag.422.col.2

iudex debet amonere impedimenta,quæ protrahant negotium, com.27.p.3. pag.444.col.2

iudex pęnam arbitrariam,si crimen sit ingens, vsque ad mortem potest extendere, comm. 69. parte secunda. pag. 350.col.2.A

iudex laicus absque reuisione processus facti per inquisitorem,debet sibi relictum pnnire,com.85.parte tertia. pag. 563.col.2.

iudices laici differentes sententias latas in hæreticos exe cutioni mandare, vt fautores hæreticorum puniendi sunt,com.85.p.3. pag.563 col.2

iudex ecclesiasticus quos blasphemos punire debeat, & quos iudex sæcularis,parte secnnda,quęst.46.pag.354 col.3.C. & seq.

iurisdictio inquisitorum durat etiam post latam sententiam,cum possint pœnitentias grauare & minuere,cõ. 44. pag.509 col.1

iurisdictio quando amittatur à iudice deferente appellationi,com.31.p.3. pag.459 col.1

iurisdictio inquisitorum durat contra pænitentes,pœnitẽtias sibi iniunctas violantes, comm. 146. parte tertia. pag. 643.col.2

iurare nõ licere,error Pseudoapostolorum & Valdensiũ: iurare renuens, dicens non licere, pro hæretico habetur,p.2.pag.143.col.1.A.& 164.col.2.B.& 180.col. 1.E.com.37.p.2. pag.273.col.1

iurare renuentes in causa fidei inquisitores puniunt, p.3. q.41. pag. 567.col.2.E

iurare debet denuntians,se non reuelaturum gesta per ipsum,& inquisitorem,p.3. pag.416.col.1.C

iuramentum de veritate dicenda, procedendo summarie, & de plano, non omittendum, parte tertia, quest. 55 pag. 583.col. 1.E

iuramen-

iuramentum hanc tacitam habet conditionem, si communicare liceat, par. 2. pag. 166. col. 2. A
iuramenti de fide catholica tuenda forma, & cur hodie non praestetur, p 2. pag. 159. col. 1. D
iuramentum de stando mandatis ecclesiae quando exigendum, com. 7. p. 3. pag. 397. col. 2
iuramentum de poenitentia implenda à suspecto violenter exigendum, p. 3. pag. 534. col. 1. B
iuramentum de parendo mandatis ecclesiae praestandum ab eo qui absoluitur, com. 7. p. 3. pag. 597. col. 2
iuramentum praestari debet ab officialibus locorum parendo inquisitori, & de defendenda ecclesia contra hereticos, parte tertia. pag. 391. col. 2. A. B. & q. 32. pag. 560. col. 2. E
iuramentum praestandum est a magistratibus genuflexis, p. 3. pag. 393. col. 2. B
iuramentum magistratuum, quid contineat, cum iussu inquisitorum iurant, com. 3 p. 3 pa. 393. col. 2
iuramentum fidelitatis praestare debent notarij custodes carcerum, ministri & officialis inquisitionis, et qualiter praestandum, p. 2. pa. 112. col. 1. E parte 3. q. 60. pag. 591. col. 1. B. & seq.
iurameutum in contrarium emissum non excusat quem à ferendo testimonio in crimine haeresis, parte secunda. pag. 205. col. 2 D
iuramentum à Iudaeis exactum de dicẽda veritate in qua forma fiat, com. 13. p. 2. pa 108. col. 2
ius commune, si negotio fidei aduersatur, vim non habet, com. 83 p. 3. pag. 561. col 2.
iuuenes in tribunali Inquisitionis mitius etiam puniendi, com. 15 p. 1. pag. 40. col. 2

L

Laici quales actus spirituales interdicantur, & quales permittantur, p. 2. pag. 181. col. 2. A. B
Laici disputantes de fide excommunicantur, & ab inquisitoribus puniuntur p. 3. q. 38. pa. 565. col. 1. C
Laicis qualiter sit interdictum disputare de fide com. 25. p 1. pag 71. col. 2
Laici & foeminae nullo modo praedicent, com. 11. p. 2. pag. 100. col. 2
Laici non praedicent, nec conuenticula occulta faciãt, nec sacerdotes reprehendant sub excommunicationis poena, p 2. pa. 100. col. 1. A. B. & seq. & pag. 102. col 2. A & pa. 104. col. 1. E & pag. 136. col. 1 C
Laicis & rudioribus quaenam scire & credere sufficiat, p. 1. q. 4. pa. 61. col. 1 B. & p. 2. pag. 147. col. 2. B
Laicici bene facient si studia & notitiam articulorum fidei explicitam profiteantur, p. 1. pa. 22. col. 2. A
Laicos non teneri ad credendum explicite aliquem fidei articulum, haeresis, com 35. p. 2. pag. 264. col. 2
lapsi per lubricum linguae qua poena puniendi, com. 17. p. 3 pag. 420. col. 1. E & seq.
lamias corporaliter deferri, communis est sententia & vera, com 68. p. 2. pag. 345. col. 2.
latria & dulia adoratio quid, com. 35. parte secunda. pag. 361. col. 2.
legitima etiam denegatur filijs hereticorum etiam catholicis, com. 9. p. 2. pag. 99 col. 1
leges transgredi licet ob facinoris atrocitatem, com. 64. p 2. pa. 329. col. 1
leges promulgandi ritus vetustus contra haereticos initio Pontificatus, com. 22. p. 2. pag. 131. col. 2
legibus ciuilibus per Ecclesiam approbatis vtendum in crimine haeresis, p. 2. pag. 158. col. 1. E
leges saeculares in haereticos latas Romani Pont. confirmarunt, com. 135. p 3. pag. 636. col. 2
leges Federici, & alia quęcunque statuta contra haereticos obseruari debere, com. 3. p. 3. pag. 393. col. 2
leges ciuiles de puniendis haereticis quatenus locum habeant. com. 88. parte 3. pag. 566. col. 1. & com. 95. p. 3. pag. 577. col. 1
leges deferentes bona cognatis haereticorum correctae. p. 2. pag. 156. col. 2. D
leges in haereticos latae, licet de quibusdam loquantur, in omnibus locum habent, parte secunda. pag. 147. col 2. D. & pag. 169. co. 2. B
leges & statuta impedientia negotiũ fidei ipso iure nulla, com. 83. p. 3. pa 561. col. 2
leges prohibentes iterari baptismum, qualiter intelligantur. com. 12. p. 1. pag. 39. col. 2
leges Pontificia quid disponant de bonis haereticorum cõfiscatis, com. 158 p 3. pag. 657. col. 2
leuis suspicio quae sit, & cur sic appellata, parte secunda. q. 55. pa. 376. col. 2. A B
leuis suspicionis exempla, p. 2. q. 55. pag. 376. col. 2. E & seq.
leues praesumptiones non sufficiunt ad denunciãdum aliquem, com. 12. p. 2. pag. 116. col. 2.
leuibus suspicionibus non facile credẽdum in hoc delicto, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1.
leuiter suspecti qui dicantur, par. secunda, quaest. 55. pag. 376. col. 2. D. E
leuiter suspecto iniungi potest purgatio canonica vel abiuratio de leui, p. 2 q. 55. pag. 377 col. 2. B
leuiter suspectus non abiurat generaliter omnẽ haeresim, par. 3. pag 501. col. 2. D
lex vel canon in dubio intelliguntur iuxta titulum sub quo ponuntur, com 1. p. 2. pag. 81. col. 1
lex seu constitutio debet esse simplex, parte prima. pag. 19. col. 1 A
L. nullus. C de sum. Trinit. et fide catho. de processione Spiritus sancti declarata, com. 5 p. 1. pag. 31 col. 2. & 32. col. 1
L. nullus C. de sum. Trini. & fide catho. quando lata. com. 5. p. 1. pag. 31. col. 1
L. nemo. C. de sum. Trini. quando & cur condita, com. 6. p. 1. pa. 32. col. 2 & 33. col. 1
liberum hominis arbitrium: p. 1. pag. 52. col. 1. A
librorum de religione tractantium tria genera, com. 48. p. 2. pag. 309. col. 2
libri sanctorum patrum quos recipit catholica ecclesia, p. 1. pag. 55. col. 1. & 2
librorum canonicorũ ingens auctoritas, & certa ac indubitata certitudo, com. 57. p. 2. pag. 320. col. 2
librorum prohibitorum index, comm. 48 parte secundae. pag. 310. col. 2
libri canonici, agiographi, & apocryphi qui dicantur, cõ. 48. p. 2. pag. 309. & 310.
libri haeretici seu apocryphi de quibus in Decreto. p. 2. q. 24. pag. 109. col. 1. A
libri damnati in Decretalibus, parte secunda, quaest. 24. pag 311. col. 1. A & seq.
libri damnati in Extrauagantibus, parte secunda. q. 25. pag. 311. col. 1. A & seq.
libri damnati à diuersis Romanis Pontificibus, par. 2. q. 26. pag. 311 col. 1. E & seq.
libri damnati mãdato speciali D. papa, parte 2. quaest. 27. pag. 314. col. 1. E & seq.

libri

libri damnati Inquisitoribus Aragoniæ, parte 2. quest. 18 pag. 316. col. 1. A. B & seq.
libri damnati censentur, eorum anctore damnato, com 3. par. 2. pag. 91. col. 1
libri mali quatenus legendi, comment. 14. parte secnnda. pag. 91. col. 1
librorum profanornm lectio olim interdicta, com. 19. p. 1 pag. 56. col. 1
libros damnatos non esse legendos. Et qui de hoc scripserint, com. 3. par. 2. pag. 90. col. 2
libros damnatos legere possnnt inquisitores, & eorū cōmissarij, sed non Episcopi, com. 3. p. 2. pag. 91. col. 2
libros probibitos legendi facultatem non cōcednnt inquisitores, com. 3. par. 2. pag. 92. col. 1
libri anctoris nondum damnati, praua dogmata continentes, a qnibus legendi & purgādi, com. 3. parte secunda. pag. 92. col 1
libri hæreticorum etiam vtilia continentes interdicendi, com. 3 p. 2. pag. 91. c. 1
libri sine nomine auctoris nullatenus imprimēdi, nec permittendi, & cur, com. 19 p. 1. pa. 57. c. 1
libri de nouo aduecti prius qnam vendantur videndi per viros doctos, com. 3. p. 2. pag. 92. c. 1. E & seq.
libros probibere quatenus, & in qnibus casibns possint inquisitores & episcopi, com. 52. par. secunda. pa. 314. col. 2. & pag. 315. c. 1
l.bri habentes dubias propositiones aut dnplicem sensum continentes, catholicum & hæreticum, examinandi, com. 52. p. 2. pag. 315. col. 2
libri astrologia, chyromantia, & aliarum diuinationum, & poesiæ non facile admittendi, comm. 52. parte secunda. pag. 315. col. 1
libri omnes diuinationum, sortium, inuocationū dæmonū, & magicarum snperstitionum reuelandi, condemnandi, ac comburendi sunt, par. 2 q. 28. pa. 317. col. 1. D & q. 29. pa. 317. col. 1. B. & q. 43. pag. 342. col. 1. B. com. 54. p. 2. pag. 318. col. 1. A
libri hæreticornm combnruntur, com. 19. p. 1. pa. 57 c. 2.
libri probibiti inquisitoribus deferendi, non propria auctoritate corrumpendi, comp. 3. p. 2. pa 91. col. 2.
librum probibitnm deferens inquisitori, interrogetnr vnde illum habuerit, com. 3. p. 2. pa. 91. col. 1. E & seq.
librorum impressores & venditores quid obseruare debeant ex decreto Synodi Sallysburgensis, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1
librornm hæreticorum impressores qualiter plectendi, com. 17. p. 2. pag. 119. c. 1
libros hæreticornm transcribentes qualiter pnniantur, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 1
libros catholicornm falsantes qualiter plectantur, cō. 17. par. 2. pag. 119 col. 2
libros probibitos deferens de vna prouincia in aliam qualiter puniatur, com. 17. p. 2. pag. 119. col. 2. A
libros damnatos retinens, an hæreticus vel de hæresi suspectus censeatur, p. 2. pag. 194. col. 2. B. & 208. c. 1. C com. 3. par. 2. pag. 92. col. 2.
libros vetitos retitens, quandoque dici potest hæreticorū fautor, com. 3. p. 2. pag. 93. col. 2
libros damatos retinens, qnos non composuit, suspectus sit de hæresi, cō. 3. p. 2. pag. 93. col. 1. & qualis suspicio contrabatur ibidem.
libros probibitos retinens, non excusatur si dicat se eos habere animo refntandi, com. 3. p. 2. pag. 93. c. 2.
libros damnatos retinens, qua pœna plectatnr, cō 1 par. 2. pag. 93. col. 2
libros damnatos qui retinent absque facnltate, non possunt absolni per confessores, com. 3. p. 2. pag 92. c. 1
libri hæreticorum reperti apnd aliqnem, an faciant indicium ad torturam, ex qnalitate personarum pensandum, com. 110 p 3. pag. 599. c. 2.
libros hæreticos cōponens hæreticus censetur, & an qnādoque valeat excusari, com. 3. parte secunda. pag. 96. col. 1 & pag. 92. col. 2.
libelli accnsatorij forma quem fiscalis porrigit inqnisitori, cō. 14. p. 3. pa. 415, c. 1
libellus accusatorius quid debeat continere, cō. 14. par. 3. pag. 415. col. 2.
lite non contestata in causa hæresis, testes recipi possunt, com. 19. p. 2. pa. 123 c. 2. & vide, Testes.
litteratornm nomine qni intelligantur parte secnnda. pag. 193. col. 1. B
litteræ Apostolicæ Honorij iiij. quibus secta Pseudoapostolorum condemnatur, parte secnnda, quæst. 12. pag. 270. c. 1. E & seq.
litteræ saluaguardiæ quæ dicantur Eymerico, cō. 1. p. 3. pag. 391. col. 2.
locus de Spiritu sancto declaratns, cō. 5. p. 1. pa. 32. c. 1
locus a maiori an locum in inre habeat, p. 3. q. 17. pa. 549 col 1. A. & com. 66 p. 3. pag 549. c. 2.
locus aduersus in Concilio Tarraconensi, com. 25 par. 2. pa. 224. col. 2. & 225. c. 1
locus restitntus in Directorio, p. 2. q. 37. de hæreticis in iure cinili nominatis, com. 62. p 2. pag. 326. & 327
loca aliquot restituta in c. qnidam antem. 24. q 3. cō. 32. par. 2. pag. 247. c. 1. & 2
locus vbi hæretici sepulti fuere, sepultura priuatnr, p. 2. pag. 104. col. 1. C
locis interdum pœna infligitur, p. 2. pag. 169. col. 2. D
lubricum linguæ ant iocus non inducunt hæresim, par. 2. pag. 135. c. 2. E. & plene, com. 17. p. 3. pa. 420. & seq.
Luciferiani hæretici. p. 2. q 6. pa. 245. c. 1. D
Lullistarum errores. p. 2. q. 9. pa. 260. c 2. D
Lupus pro hæretico & malo prælato sæpe snmitur. p. 2. pag. 205. c. 1. A
Lutheri turpis imago, com. 4. p. 2. pag. 95. c. 2
Lntheri error circa epistolas decretales Pontificum, cō. 19. par. 1. pag. 57 c. 1

M

MAcedonius hæreticus vbi, & quando damnatus, cō. 19. p. 1. pa. 56 c. 1
Macedoniani hærerici, p. 2. 2. q. 6, pag. 245. c. 1. A
mandans alicui vt male faciat, an teneatur si aliàs id malnm erat. ille factnrus, p. 1. pag. 19. c. 2. E. & seq.
mandata quæ dicantur esse insta, cō. 7 p. 3. pag. 398. c. 2
mandata qualiter sint iniungenda, com. 7. parte tertia. pag. 398. col. 2
mandatnm de capiendo quando præstandnm ab inqnisitoribus, & qnaliter, & p. 3. pag. 274. col. 2. B. C. cō. 108. p. 3. pag. 588. c. 1
mandatis Apostolicis vel inquisitoris in negotio fidei non obedientes excommunicandi, & officys suis spoliandi, p 3 pag. 393. col. 2. B. & pag. 395. col 2. C. D. & seq.
magia dupicx, naturalis & mathematica, cō 32. parte 3. pag. 443. col. 1. E
magia venefica & vetita onde orta, com. 26. par. tertia. pag. 443. c. 2
magorum qualia scelera, com. 26. par. 2. pag. 444. c. 1
magicā artem sectātes vt hæretici sunt habēdi. p. 2. q. 43. pag.

pag. 314.col.1.A
magi hæreticantes quibus signis dignoscantur,par.tertia. pag. 443.col.1.D.E
magi seu demonum inuocatores,si post abiurationem iterum inuocent,an sint relapsi.comment.26.parte tertia pag. 444.col.1
magistratus sæculares adhortandi primum, ac deinde cõpellendi sunt ab inquisitoribus ad auxilium ,& iuramentum præstandum,p.3.pag.392.col.2.& 393.col.1 A.com.5 pag.395.col.2.& com.81.pag.561.col.1.& com.106.p.3. pag.585.col.1
magistratus iuramentum præstare debent de obseruandis omnibus leg.b.& statutis pro negotio fidei ,& contra hæreticam prauitatem editis.p.3. pag.393.col.2.B
magistratuum pœna leges contra hæreticos editas non seruantium,p.2. pag.107.col.2 E
magistratus consentientes iurare,genuflexi iurabunt,p.3 pag. 393.col.2.B.C
magistratus in causa hæresis ad quæ obligentur, com. 78. p.2. pag.373.col.1
magistratus sæculares iussu inquisitorum capere,& custodire tenentur hæreticos com 1.p.3. pag 391.c.2
magistratus sæculares debent ducere hæreticos quo voluerint inquisitores,com.1 p 3. pag.392 c.1
magistratus qui inquisitoribus non obediant , quibus pœnis, & qualiter puniendi sint,com.6.p.2. pag.396.c.2
magistratus excommunicati ob non præstitum iuramentum,& inobedientiam,diebus festiuis in ecclesiis tales sunt publicandi,p.3. pag.396 col.1.E.& seq.
magistratus diu perseuerantes in inobedientia & censuris ecclesiasticis declarantur infames, hæreticorũ fautores , de hæresi suspecti, ac priuantur omnibus officiis & beneficiis,habitis & habendis.parte 3.pag 410. & seq.col.1.C.D. & seq.
magistratus ab inobedientia pro qua fuerant excommunicati,resipiscentes , publice sunt absoluendi. parte 3. pag. 497 col 2.A
magistratus circa fidem delinquentes , cum puniuntur , quid obseruandum.com.78 p.2. pag.573.col.1
magistratus hæreticis fauentes quibus pœnis plectantur, com.78.p.2. pag.372.col.2
magistri errorum,vide in voce Hæresiarchæ .
magna & vehemẽs suspicio,quæ dicatur, et cur sic appellata.p.2.q.55. pag.376.col.2.B.C
Mahometis origo,genus,& perfidia,cõ.46.p.2.pag.306. col.2. & 307.col.1
Mahometis errores qui confutarint,comm. 46.parte 2. pag. 307.col.2
Mahometes a suis propheta habitus, par.secunda.q.21. pag. 306.col.2.A
maiores,minores & mediocres, quæ scire teneantur , & qui plus scire,par.2.q.12. pag.74.col.1.& 2
mala quæ caternatim ex hæresibus oriuntur,com.26.p.2. pag. 232 col.2
maleficia quæ tenentur à tortura,& qualiter dissoluãtur, com.39 p.3. pag.483.col.1
Manes Persa Princeps Manichæorum antiquorum, p.2. q.6. pag.244 col.2.A
Manes seu Manens Dux Manichæorum nouorũ in partibus Mediolanensibus,p.2 q.13. pag.273.col.2.D
Manfredus ordinis Prædicatorum inquisitor hæreticæ prauitatis in Italia,p.2.q.29. pag.317.col.1.E
Manichæi hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.2.A
Manichæus quis,& qualiter prius appellaretur,com.38 par.2. pag 275 col 1
Manichæi antiqui dicti a quodam Persa vocato Manes, p.2.q 6. pag.244.col.2.A
Manichæorum varii errores,p.1. a pag.12.vsque ad 15. col.2.E.& com.38.p.2. pag.277.col.2
Manichæorum figmenta de sacramẽtis,p.2.q.13.pa.274. col.1.B.& seq.& plenius,com.38.p.2. pag.276
Manichæi carnibus nõ vescuntur,& quare,com.38.p.2. pag. 277.col.2
Manichæi Recentiores appellationem sumpsere a quodam , vocato , Manete seu Manente , parte secunda, quæst.13. pag.273.col.2.D
Manichæi Noui quo tempore & quibus in locis emerserint,p.2.q.13. pag.273.col.2.B.C
Manichæorum nouorum duces in Italia Belazmansa, & Ioannes de Lugio.com.38.p.2. pag.276.col.1
Manichæorum recentiorum errores,parte secunda,q.13 pag. 273.col 2D
Manichæorum nouorum sacramenta quatuor vana , res scitu digna,com.38.p.2. pag.279 col.2
Manichæis nouis in Italia exortis , quæ tribuit Eymericus,qualiter sint accipienda.cõ.38.p.2. pag.274.c.2
Manichæi tam veteres , quàm recentiores quando damnati,com.38.p.2. pag.278.col.1
Manichæi hæretici quibus indiciis dignoscantur , par.3. pag. 440.col.2.D
manifeste quid significet,p.2 pag 202.col.2.D
manifesti hæretici qui dicantur,parte secunda.quæst. 33. 321.col.2.A.B.C
manifesti hæretici per viros literatos conuincendi,par.3. pag. 429.col.1.B.C
manifeste an sapiant hæresim sortilegia , qualiter cognoscatur.com,67.p.2. pag.337.col.1
manus impositio siue consolamẽtum Catharorum, qualiter celebraretur,com.38.p.2. pag.276.col.2
Manuleuta qualis vox,com.139.p.3. pag.638.col.2
Marcionistæ hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.C
Marcelliani hæretici,qui,com.62.p.2. pag.327.col.2
mares & fœminæ carcerandi simul non sunt , fallis in marito & vxore.com.108.p.3. pag.588.col.2
Marsilius de Menandrino quis,cõ.40.p.2. pag.290.c.1
matrimonium carnale damnant Cathari ,com.38. par.2. pag. 277.col.1
matrimonium cum hæretico & excommunicato contractum valet,p.2. pag.210.col.1.A
matrimonium si contrahant monachi vel clerici in sacris cõstituti,de hæresi redduntur suspecti , com.74.par.2. pag. 366.col.1.E
martyrium,pœnitentia,baptismus,p.1. pag.53.col.1.A
martyribus aliquid imperantibus non statim credẽdum, par.2. pag.155.col.1.E
Massilianorum hæresis qualiter detecta,com.23.par. 2. pag. 438.col.1
maxima & violenta suspitio quæ dicatur , & cur sic appellata,p.2.q 55. pag.377.col 1.D.E
Melchisedechiani hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.B
memoriam hæreticorum damnare omni tempore etiam elapsis 40.annis inquisitores possunt,com.92.parte 3. pag. 571.col.1
memoriam contra defuncti formandus processus,cõ.170. par 3. pag.679.col.2
memoria hæreticorum damnata etiam post 40.annos filii eorum in iuris pœnas incurrunt,com.92. parte tertia. pag. 571.col.2

Mendax in causa fidei iudicialiter conuictus vehementer suspectus est,p.2.q.56. pag.381.col.2.C.D
Menandrini haeretici,p.2.q.6. pag.243.col.2.C
Menandrianorum error de productione rerum per medios angelos refutatus,p.1. pag.12.col.2.A
Metangismonitae haeretici,p.2.q.6. pag.245.col.1.B
Metus mortis an & quando excuset haereticalia dicētes vel faciētes,et talia faciētes an dicātur haeretici vel de haeresi vel apostasia suspecti,p.2.q.41. pag.331.c.2.C cō.24.p.1.p.67.& 68.c.1.& 2.et cō.66.p.2.p.333.c.2
de Metu mortis haereticantibus insigne Concilij Ancyrani decretum,com.24.p.1. pag.68.col.1
Metu abnegantes fidem,si conuertantur,qualiter tractādi,& recipiendi,com.24.p.1. pag.68.col 2
Metu qui cōmittunt haereticalia qualiter plectantur per concilium Ancyranum,com.24.p.1. pag.67.c.2
Mesquita quid apud Sarracenos,com.71.p.2.p.358.c.2.
Messaliani haeretici qui,com.62.p.2.. pag.327.col.1
Michael à Cesena qs,et qdo vixerit,cō.34.p.2 p.262.c.1
Michael de Cesena sectator Petri Ioannis, parte 2.q.15. pag. 282.col.1.C
Michaelis de Cesena errores ac haereses,parte 2. quaest.9. pag. 254.col.1.D
Michaelis de Cesena errores condemnantur per duas cōstitutiones Ioan.xxij.p.2.q.15. pag.286.col.2.C
Michaelis de Cesena & sequacium impugnatio extrauagātiū Ioan.xxij.p.2.q.15. pag.286.col.2.C.& seq.
Michael de Casena,eius in Romanū Pōt.audacia insignis & complices,com.40.p.2. pag.289.col.2
Michael de Casena impudenter inuehitur in Pontificem, com.40.p.2. pag.289.col.2
Michaelis de Cesena fautores,com.40.p.2. pa.290.col.1
Michael de Cesena impudenter inuehitur in constitutiones Papales,com.40.p.2. pag.289.col.2.
Ministralis,qualis vox,com.34.p.2.. pag.262.col.2
Ministri inquisitorum alij,an sicut notarij eorum excommunicari non possit,com.70.p.3. pag.552.col.2.
Ministrorum salarijs vnde sit prouidendum, p.3.q.108. pag. 652.col.2.C.& seq.
Minoribus viginti quinque annis curatores dandi in causa fidei,com.28.p.3. pag.488.col.1
Minores errantes in fide ob auctoritatem maiorum quatenus excusentur,com.21.p.1. pag.61.c.2.
Minor delinquens ob teneram aetatem, aut non punitus, aut mitius punitus,effectus maior,amplius puniri non potest de eodem delicto,com.13.p.1. pag.40.col.2
Miraculis non statim credendum,& quare,p.2.pa.165 col.2.A. & pag.174 col.2.B
Miraculū insigne,quo Nicana synodus confirmatur, cō. 5.p.1. pag.31.col.2
Missam & alias orationes an possint audire carcerati, par.3.com. 108. pag.589
Misericordia nulli deneganda,p.2.. pag.197.col.2.D
Misericordia reis promissa facile eos ad cōuersionem inducit,com.23.p.3. pag.435.col.2
Misericordia tempus vsque ad sententiam durat, par.3. pag. 515.col.1.A.B
Missa canon si qua verba cōtineat,quę ab Euāgelistis nō sint dicta,credendum est Apostolos a Christo,& nos ab Apostolis accepisse.p.1 pag.41.col.1.& 2
Monachus in causa haeresis instrumenta conficit fauore fidei,p.2. pag.206.col.1.C
Monachi in sacris constituti matrimonium cōtrahentes de haeresi sunt suspecti,com.74.p.2. pag.365.c.2.A
Montani haeretici,p.2.q.6. pag.244.col.2.C
Montblanch celebris Cataloniae locus, com. 36. parte 2. pag. 268.col.1
Mores praui facilius haereses admittunt,com.110.par.3. pag. 598.col.1
Mores Geraldi Segarelli & Dulcini haereticorum pseudoapostolorum,p.2.q.12. pag.269.col.1.A
Mors venit appellatione vltimi supplicij,p.2 p.150.c.1.B.
Mortis metu haereticalia patrantes quandoque non excusantur ab haeresi,com.66.p.2. pag 335.col.2
Mortis metu fidem abnegātes vt pęnitētes haeretici recipiendi sunt,si reuertantur.p.2.q.49. pag.364.col.2.E
Morte Papę vel Prelatorū inquisitores instituentiū, non expirat inquisitorum potestas,p.3.q.7.& 8.pag.589. col.2.& seq.& ibi latius in commentarijs.
Morte extinguuntur suspiciones quātumuis vehementes in crimine haeresis,com. 92.p.3. pag 571 col.2
Mortuis haereticis agitur contra ipsos & credentes solū, com.170.p.3. pag 678.col.2.E
Mortui iurisdictio post eius obitum ad quem transferatur,p.2.pag.49.col.1.A. & pag.170.& seq.c.1.E
Mortuis haereticis durat actio aduersus eos,vide in voce, Actio.& in voce, Defunctus.
Mortui aliquando post eorum mortem et haeretici condēnantur,& quot modis contingat,p.3. pag.574.col.1 com.99.p.2.& seq.& q.43. pag.570.col.1.A
Morte plectendis non datur sacramentum extremae vnctionis,com.149.p.3. pag.647.col.2
Mulier pregnās nec terreri nec torqueri debet, com.39. par.3.pag. 483.col.2
Mulieres sceleratę credentes ac profitentes se nocturnis horis cū Diana, vel Herodiade equitare super quasdā bestias, &c.vt haereticae sunt habendae & puniendae, p.2.q.43. pag.341.col.1.A.B.& seq.
Multitudini haereticorum quo modo prouidendum, p.2. pag. 321.col.1.D
Multiplicatio actus auget suspicionē,p.2. p.320.col.2.B
Munera prudentes excęcāt,com.153.p.3.pag.651.col.1

N

Narbonensis Concilij insigne decretum de culpis, ex quibus cognoscuntur credentes haereticorum, com.57.p.2. pag.367.col.1.& 2
Nautae,caupones,stabularij quando teneantur pœna receptatorum,com. 76.p.2. pag.369.col.2
Nazarei haeretici,p.2.q.6. pag.243.col.2.E
Nazaraei qui,& eorū differentia,cō.31.p.2. p.247.col.1.
Necromantici ad diuinandum qua interdum superstitione vtantur,com.68.p.2. pag.338.col.2
Necromantici haeretici quibus indicijs cognoscantur,p.3. pag. 443.col.1.B.C.& seq.
Negare se ipsum cur non possit Deus,p.1.pag.11 col.1. A
Negans intentionem prauam,& confitens factum haereticale,an velut impœnitens sit tradendus,curię saeculari, com.75.p.2. pag.368 col.1.B
Negans quod fateri debuit an teneatur in conscientia restituere bona sua fisco,com. 158 p.3. pag.656.col.2
Negatiuo qualitatiua a quo sit probāda,p.2.p.197.col.1.E
Negatiui haeretici qui cēseantur,p.2.q.34.p.322.c.1.D.E
Negatiuus haereticus an sit qui cōfitetur factū haereticale, sed prauā intentionē negat,com.59.p.2.pag.323.col. 2
Negatiuus vel diminutus confitens an sit, qui vel omnes haereses,vel omnes delicti tempus,vel omnes complices non reuelat,com.59.p.2. pag.324 col.2
Negatiui an sint qui cōuincūtur ...

 hareti-

hæreticalibus,com.59.p.2. pag.324.col.1
Negatiui hæretici difficulter cognoscuntur, com. 59.p.2. pag. 324.col.1
Negatiuus non est statim brachio sæculari tradendus, sed per annum vel plus expectandum,p.3. pag.522.col.2.C
Negatiui hæretici antequam condemnentur multa considere oportet,com.48 p.3 pag.526.col.2
Negatiuus diu perseuerans in negatiua deinde confessus errorem,abiurare debet,p 3. pag.522.col.1 D
Negatiuus conuictus de crimine in negatiua persistens,hæreticus impœnitens censetur, & curiæ sæculari tradendus,p.2.q.34.pag.322.col.2.A. p.3.pag 561.col.2.E & pag.522.c.1.E.& plene,com.48.p.3.pag.524.et se.
Negatiuus quibus rebus prius perspectis curiæ sæculari tradi possit,com.48.p.3. pag.526.col.2
Negatiui qui existunt in hæresibus,de quib.cõuincuntur, licet protestentur se credere catholice quod credit ecclesia,comburendi sunt,com.59.p.2. pag.324.col.1 *com.48.p.3.* pag.524.col.2
Negligens quis dicatur,com.61 p.3. pag.544.col.2
Negligens inquisitor non caret suspicione,com.61.parte 3. pag. 544.col.2
Negligentes inquisitores remouendi, comm. 61.parte 3. pag. 544.col.2
Negligens se purgare,olim statim curiæ sæculari tradebatur,hodie secus,& quæ pœna ei imponatur,p 2. p.157. col.1.E.& seq. & pag.164.col.2. A:B
Negotia fidei summarie et de plano,sine strepitu et figura iudicij tractantur,p 2.q.54.p 581.col 2 B C.& par.2. pag 111.c.1.A.B. & cõ.103.et 104.p.3 p.5882.col. 1.
Negotiatio cũ quibus non exercenda,p.2.pa.169.col.2.B
Neophytus vtens post baptismũ susceptum nomine antiquo,suspectus præsumitur.com.25.p.3. pag.441.col.2
Neophyti ex Iudæis conuersi. & alij non comedentes carnem porcinam, an sint de hæresi suspecti,cõ. 25.par.3. pag. 442.col.2
Nepos dãnatus de hæresi,an possit eligere,p.2. p 178.c.2.C
Nestorius hæreticus vbi & quãdo damnatus, & eius error confutatus de vnione verbi diuini,p 1 pag.13.c.2 E.com 19.p 1. pag.56.col.2.E
Nestoriani hæretici,& eorum error vnus,p.2.q.6.p.245 col.2. com.2.p.1.pag.7.col.1
Nicæna synodus vbi & quando celebrata,et quid in ea actum,com.5.p.1. pag.31.col.1
Nicæna synodus insigni miraculo confirmatur, ibid.
Nicæna synodus quæ sanciuit,obseruentur, parte prima. pag. 31.col.2.A.B
Nicæni concilij statutũ,vt reuertentes ab hæreticis rebaptizẽtur,qualiter intelligatur,cõ.42.p.2. p.301.col.1.
Nicolaus Papa iiij.ab hæresis crimine defensus,p.2.q.17. pag. 296.col.1.E
Nicolai iiij. extrauagans cõtra Christianos transeuntes, vel redeuntes ad Iudaismum,& eorum fautores etiam Iudæos,p.2.q.44. pag.348.col.2.C.& seq.
Nicolaus iiij pseudo apostolorũ sectã cõdemnauit per litteras suas apostolicas,p.2.q.12. pag.270.col.2.E
Nicolaus Roselli ord. Prædicatorum inquisitor generalis Aragoniæ & Cataloniæ,p 2.q.10. pag.262.col.2.E
Nicolaus Roselli ord.Prædicatorũ tit.S.Xisti presbyt.Cardinalis,p.2.q.10. pag.262.col.2.E
Nicolaus Eymericus ord Prædicat.& Inquisitor generalis Aragoniæ,Cataloniæ,et Nicolai Roselli successor in officio Inquisitionis,p.2.q.10. pag.263.col.1.A
Nicolaus Eymericus quo anno creatus sit inquisitor, cõ. 72.p.2. pag.362.col.1
Nicolaus Eymericus quo consilio retulerit varias Decretales in 2.par.Directorij,nullo fere ordine seruato, cõ. 14.p.2. pag.114.col 2
Nicolaus Eymericus quo consilio in hoc opere recensuerit philosophorum errores,com 29.p.2.pag.241.col.1
Nicolaus de Calabria quando vixerit, com.36. parte 2. pag. 268.col.2
Nicolaus de Calabria Barchinone vnà cum suis errorib. condemnatus,p 2.q.9. pag.267.col.2.B.& seq.
Nicolaita hæretici,p.2.q.6. pag 243.col.2.C
Nobilitas propter hæresim amittitur, nec illi quicquam defertur.com.80.p.3. pag.560.col. 1
Nobiles in fide errantes plus puniendi, quàm ignobiles, com.16.p.2, pag. 18.col. 1
Noetiani hæretici,p.2.q.6. pag.244.col 2.
Nomen dogmatis quid importet,com.1.p.1. pag.6 col.2
Nomina disiunctiua seu partitiua,quæ sint,& qualiter in diuinis prædicentur,p.1. pag.21.col.2.A
Nominum in diuinis quædam essentialia, alia personalia, & alia rationalia,eaque explicata,p.1. p.21.c.1.C D
Nomina hæreticorum delẽda e libris catholicorum, com. 4.par.2. pag.95.col.2
Nomina testium & accusantium sunt supprimenda, & quãdo reis sint publicanda,& quando non. p.2.p.120. col.2.& p 3 pag.446 col.1.E & q.75 p.627.c.1.E
Nomina testium consultoribus,an manifestanda, parte 3. q.80.pag. 632.col.1.B.C.
Nominibus testiũ accusantium suppressis varij modi quibus processus coptareis præberi possit,ne veniant in cognitionem deponentium p.3. pag.449.col.2.A
Notarius in causa fidei an religiosus,& an presbyter esse possint.& quando,p.3. pag.435.col 1.D
Notarius officium exercere clericos & religiosos,ac facere docere cogere possunt inquisitores,parte tertia, q.19. pag. 550.col.2.A.& seq.
Notarij inquisitionis qui,& à quo creari debeant, par.3. q.18.pag.550.col.1.B com.67.p.3.p.550.col.1.B
Notario,in creando quid obseruandum,com.67. parte 3. pag. 550.col 1.E.
Notarios Inquisitorũ amouere, vel mutare non licet prælatis ordinum,p:3.q.17. pag.550.& seq.col.1.E.
Notarij fidelitatis iuramentum præstare debent, parte 3. q.60. pag.591.col.1.B.& seq.
Notarius scripturus inquisitionis acta iuramentum de nouo præstet.com.67.p.3. pag.555.col.1
Notario scribenti acta inquisitionis non debent satisfacere inquisiti,p.2. pag.206.col.1 C
Notarij inquisitorum non possunt excommunicari, à delegatis sedis Apostolicæ,p.3.q.21. pag.552. & seq.col.1.B
Notarij inquisitorum excommunicari ab inferiorib. nequeunt,com.70.p.3. pag.552col.1
Notarij falsificantis vnam scripturam, an & quando cætera instrumenta ab eo confecta non falsa,infirmentur, par.2.pag.145.col 2.& seq. & pag.187.col.2.D
Notarii hæreticis patrocinantes,& pro eis,vel eorũ fautorib. instrumenta scribentes,infames,& ab officio suspensi,p.2. pag.99.col.2.C.D
Notarij suspensi, durante suspensione, non valent instrumenta,p.2. pag.153.col.1.E
Notarij scientes inquisitores illicitis modis pecunias extorquere,superioribus denuntiare tenentur, parte 2. pag. 112.col.2.E.& seq.

Notarius

Notarius præsens esse debet torturæ reorum, qui scribet modum torturæ, interrogationes & responsiones, p.3. pag. 481.col.2.C
Notarius cautus esse debet in scribendo abiurationis modo, p.3.493.col.2.E & pag.496.col.2.E & pag.501.col.2.E & pag.505.col.1.C
Notarius leget abiurationem, casu quò reus nesciat legere, & reus prolata a notario alta voce repetet, par.3. pag.493.col.1.C.D. & pag.504.col.2.D.E
Notiones diuinę, & quot, p.1. pag.11.col.2.D
Notionalia nomina, quomodo prędicentur in personis diuinis, p.1. pag.21.col.1.D
Nouationi hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.B
Nouatianorum error. quòd homo post baptismum peccãs non possit pœnitentiam reparari, refutatur, parte 1. pag. 14.col.2.A
Nubens hæretico ignoranter nõ amittit dotem, com.160. par.3. 662.col.2
Nuntius sedis Apostolicę quis dicatur, com. 75. parte 3. pag. 555.col.2
Nuntiorum Papę non sunt inquisitores iudices, p.3.q.26. pag. 555.col.1.D.E.& seq.
Nuptiæ quę incesta, quæ nefariæ, & quæ inutiles dicantur par.2. pag.118.col.1
Nuptias bonas contrahens suspectus est de hæresi, cõ.81. par.2. pag.383.col.2
Nyctages hæretici, p.2.q.6. pag.245.col.2.B

O

Oblationis nomine quid intelligendum, com.7.par.2. pag. 96.col.2
Obligatio & promissio abiurantis, ad quin extendatur, com.156.p.3. pag.646.col.1
Obligatus hæretico, ipso iure remanet absolutus, & quare, p.2. pag.166.col.1.A.B com.168.p.3. pag.675.col.2
Oblivio non præsumitur cadere in factis arduis, & insignibus, com.59.p.2. pag 323.col.1.& 2
Occidere hęreticos quilibet potest, sed tutius est id facere magistratum auctoritate. p.2. pag.119.& seq.col.2.C
Occidens se cum in carcere pro hæresi esset detentus, tanquam impœnitens condemnandus est, & eius statua bra chio sæculari tradenda comburenda, com.92.parte 3. pag.572.col.1. & pag.574.col.1
Occultum seu secretum quid dicatur, p.2. pag.200.col.1
Occultare fidem quandoq; licet, sed alienam prostteri nũquam licet, com.9.p.1.pag.67.col.1. & pag 67.col.2
Odiani hæretici vide in voce, Audiani.
Odio qui habent eos qui hæreticos persequuntur, eorum sunt fautores, com.78.p.2. pag.374.col.1
Officium inquisitionis fouere magni refert, com.157.p.3 pag. 658.col.1
Officij publici nomine quid sit intelligendum in dubio inquisitores declarant, com.8.p.3. pag.402.col.1
Officijs sæcularibus solus inquisitor priuare potest, com.8 par.3. pag.401.col.2
Officialis vel nuntius sedis Apostolicæ qui dicatur, com. 75.p.3. pag.555.col.2
Officialium Papæ nomine comprehendũtur, inquisitores, com.79.p.3. pag.599.col.1
Officialium sedis Apostolicę duo genera, & contra quos nõ procedãt inquisitores, cõ.75.p.3. pa.556.col.1.A
Officialium Papæ non sunt inquisitores iudices, p.3.q.26. pag 555.col.1.E
Opera sine charitate facta quantum valeant, parte 2. pag. 358.col.1
Opera bona extra Ecclesiam facta non ducunt ad vitã, licet prosint ad bona temporalia, p.2. pag.144.col.2.E
Opera bona peccatis dimissis quandoque reuiuiscunt, p.2 pag. 107.col.2.A
Operũ Raymũdi Lulli interdicũtur, p.2.q.26.p.311.c.2.C
Ophitę hæretici, p.2.q.6. pag.243.col.2.E
Oppressus vel grauatus quis dicatur, p.2.pag.212.c.2.D
Opuscula xx. Raymundi Lulli probita a Gregorio xi. p.2. q.26. pag.311.col.1.D.E.& seq.
Orationem Dominicam & Symbolum quilibet fidelis memoria tenere debet, com.20.p.1. pag 60.col 1
Orare pro hæretico, receptatoribus, &c. ac pro decedẽtibus in peccato mortali non licet, p.2.pag.96. col.2.E & seq.& pag. 148.col.1.C
Ordines hominum in Ecclesia tres, virginum, continentium, & coniugatorum, p.1. pag.20.col.2.C
Ordo nouus sine approbatione Papę non est recipiendus, par.2.q.16. pag.292.col.1.D
Ordo Catharorum qualis, & quotuplex. com. 38. par.2. pag. 275.col.1
Ordinarijs faciẽdã est fides p inquisitores de eorũ potestate, & delegatione ipsis cõmissa, p.3.pag. 408. c. 1.C.D
Ordinarijs non derogatur super processu hęreticorũ, licet Papa generaliter alteri deleget, p.2.p.109.c.2.E.et se.
Origenis error de creatione spiritualium creaturarum cõfutatus, p.1. pag.12.col.2.B
Origenis error de pœna damnatorum, & gloria beatorum refutatus, p.1. pag.14 col.2.C
de Origenis operibus varia sentẽtia, p.2. pag.168.c.1.D
Originale peccatum, eiusq; remedium, p.1.pa.52.col.1.B
Originale peccatum in paruulis, p.1. pag.15.col 1.E
Originale peccatum absque proprio consensu remittitur paruulis in baptismo, com.11.p.1. pag.38.col.2
Origeniani hęretici, p.2.q.6. pag 244.col.2.D
Origo Valdensium.p 2.q.14. 278 col.1.D.E
Ossa hæreticorum custodiens, suspectus de hæresi est, com. 89.p.3. pag.567.col.1.& 2
Ossa hæreticorum, aut vestes velut reliquias martyrum custodientes, fautores sunt hęreticorum, com.89. p.2. pag. 567.col.2

P

Panis benedictio, Catharorum inanę sacramentum, com.38.p.2. pag.277.col.1
Papa vnus Ecclesiæ caput, cui omnes subduntur, com.8. p.1. pag.25.col.2
Papa vtrumque gladium habet spiritualem et temporalẽ, com.8.p.1. pag.35.col.2
Papa, Sede sue Apostolica si quid definiat ad fidẽ spectãs, id catholica veritas est, & cõtrarium hęresis, com.27. par.2. pag 234.col.2.regula 3.
Papa vnus si quid determinet tanquam de fide, id alius Papa non potest reuocare, com.42.p.2. pag.300.c.1
Papa quando & in quibus possit diuersa statuere ab his quæ alius Papa decreuit, absque fidei iactura, com. 42 par.2. pag.300.col.2.
Papa eorum quæ determinat duo genera considerat, com. 42.p.2. pag.302.col.1
Papam posse aut non posse facere nouum fidei articulum, quomodo intelligatur, p 2. pag.170.col.1
Papa non semper respondet definiendo, com.42.parte 2. pag. 301.col.2
papa omnes fideles subsunt, & vtrunque gladium habet, par.1. pag.34.col.2

Papam nemo iudicat, sed ipse iudex est omnium, com. 8. par. 1. pag. 35. col. 1
Papa decretis & determinationibus resistens, quando sit hæreticus, p. 2. q. 17. pag. 297. col. 1. D
Papam solus nouam religionem concedere, ac approbare potest, p. 2. q. 16. pag. 193. col. 1. B
Papa aliquid sibi reseruans, alijs prohibere censetur; contra cum non reseruat, p. 2. pag. 142. col. 1
Papa non erat in canonizatione Sanctorum, com. 42. p. 2. pag. 303. col. 1
Papæ insignis benignitas erga Iudæos, com. 47. parte 2. pagina. 308. col. 2
Papa aduersus laicos condit leges, p. 2. pag. 171. col. 1. B
Papæ potestas super infidelibus, parte secunda, quæst. 46. pag. 353. col. 2. A. B. C.
Papa gẽtiles contra legem delinquentes punire potest, cõ. 71. p. 2. pag. 358. col. 2
Papa ratione dilecti potest delinquentes dignitate priuare, p. 2. pag. 141. col. 1
Papa potest infamiam irrogare & tollere quo ad forum ciuile. p. 2. pag. 140. col. 2. E. & pag. 154. col. 1. D
Papa hæreticos redeuntes famæ restituere potest, com. 4. p. 1. pag. 30. col. 2
Papa laicos quoslibet & Principes peccantes punire, põt, & dignitatibus priuare, com. 158. p. 3. pag. 661. col. 1
Papam non posse incidere in hæresim asserit Albertus Pighius, com. 74. p. 3. pag. 555. col. 1. C
Papam in hæresim posse incidere qui conceßerint, com. 74. p. 3. pag. 555. col. 1. A
Papa potest accusari de hæresi, & quis sit eius iudex competens, p. 2. pag. 198. & seq. col. 2. A par. 3. q. 25. pag. 554. col. 2. D
Papæ successor, an sit iudex competens contra Papã hæreticum defunctum prædeceßorẽ, p. 2. pag. 198. col. 2. C
Papa inquisitoribus potestatem tribuit, parte tertia, q. 3. pag. 536. col. 1. D. E
Papæ delegatus est inquisitor etiam si institutus sit a prælatis sui ordinis, p. 3. q. 4 pag. 536. col. 2. E & quæst. 6. pag. 559. col. 1. A
Papæ morte non expirat inquisitorum potestas, par 3. q. 7 & 8. pag. 539. col. 2. E. & seq.
Papæ officialium & nuntiorum, inquisitores non sunt iudices, p. 3. q. 26. pag. 555. col. 1. E. & seq.
Papæ reseruatam excõicationem in quibus casibus inquisitores incurrunt, p. 3. q. 24. pag. 554. & seq. col. 1. A
Papinianistæ hæretici qui, com. 62. p. 2. pag. 326. col. 2
Participare cum hæreticis qui censeantur, parte tertia. pag. 399. col. 2. E
Participare cum hæreticis solus iudex potest, & in quib. par. 2. pag. 173. col. 2. E
Participare cum fugitiuis contumacibus, ac excommunicatis, sub pœna excommunicationis non licet parte 3. pag. 471. col. 1. D. E. & seq.
Participandum cum excõicato uo est, p. 2. pag. 147. c. 2. D
Paruulos esse baptizandos, de fide est, com. 11. p. prima. pag. 38. col. 2
Paruuli vtiliter baptizantur, quamuis nõ intelligãt, quibus remittitur originale peccatum, p. 1. pag. 36. & 37.
Paruulis qualiter deutur virtutes in baptismo, longa disputatio, p. 1. pag. 27. & 28. col. 1. & 2
Paruulis originale peccatum remittitur in baptismo, cõ. 11. p. 1. pag. 38. col. 2
Paruuli sine baptismo decedentes qua pœna plectantur com. 11. p. 1. pag. 39. col. 1
Pater hæreticos non substituit filio impuberi pupillariter com. 165. p. 3. pag. 674. col. 1
Patriæ potestatis ius amittant fautores, receptatores, & similes, com. 165. p. 3. pag. 674. col. 2
Patria potestatis iure qui priuatur, magna pœna afficitur, com. 165. p. 3. pag. 674. col. 1
Paterniani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 2. A
Patritiani hæretici, p. 2. q. 6. pag. 245. col. 1. B
Patrociuari suo modo & quando pro hæreticis liceat, p. 2 pag. 140. col. 2. E. & pag. 153. & seq. col. 2. B pag. 133. col. 1. E. & com. 10. p. 2. pag. 99. col. 2
Patrocinari pro hæreticis qualiter prohibitum, com. 10. p. 2. pag. 99. col. 2. & seq.
Patrocinantes hæreticis ab inquisitoribus sunt coercẽdi, p. 3. q. 39. pag. 565. col. 2. B
Patrocinia suspensorum aduocatorum, an de facto valeãt, p. 2. pag. 154. col. 1 A. & pag. 173. col. 2. A
Pauli dictum, Et habitu inuẽtus vt homo, qua ratione intelligendum, p. 2. pag 169. col. 1. D
Paulini hæretici, p. 2. q. 6. pag. 244. col. 1. E
Paupertas non est de genere malorũ, p. 2. pag. 182. c. 1 A
Paupertatis duo genera Christus instituit, com. 42. par. 2. pag. 299. col. 2
Paupere, de Lugduno vnde sic appellati, parte 2. q. 14. pag. 278. col. 2. A
Pauperum de Lugduno Magister valdentius, par. 2. q. 14 pag. 278. col. 1. D. E
Pauperes de Lugduno, & eorum errores secunda. q. 14. pag. 278. col. 2. A. & seq.
Pauperum de Lugduno error de potestate celebrãdi Eucharistiæ sacramentum, p. 1. pag. 15. col. 1 C
Peccata commissa vel committenda quis possit corripere, & quomodo, p. 2. pag. 138. col. 1. B. C
Peccata sunt causæ hæresum, com. 1. p. 2. pag. 84. col. 1
Pecuniæ nomine quid intelligatur, cõ. 61. p. 3. pa. 545. c. 1.
Pecuniariæ pœnæ imponi possunt ab inquisitoribus, par. 3. q. 103. pag. 643. col. 2. B
Pelagiani hæretici, & eorum errores, p. 1. pag. 245. col. 2 B. com 11. p. 1. pag. 39. col. 1
Pœna suos tenet auctores, p. 2. pag. 142. col. 2. D
Pœna augetur consuetudine delinquendi, com. 148 p. 3. pag. 647. col. 1
Pœna cap. in eos. de hæret. etiam in laicis locum habet, p. 2 pag. 168. col. 2. D
Pœna cap. si quis episcopus. de hæreti. quãdo locũ habeat, p. 2. pag. 168. col. 2. A. & 169. col. 1. A. B
Pœna portaudi supra vestes cruces, quibus imponenda sit, p. 3. pag. 494. col. 1. E
Pœna pecuniaria, an & quando, & quib. & per quos imponi possint, com. 152. p. 3. pag. 648. & 649. col. 1. & 2
Pœna imposita in foro pœnitentiæ non impedit pœnam tẽporalem eidem delicto debitam, com. 25. par. secunda, pag. 227. col. 1. D
Pœna quibus ex causis minuatur, com. 17. p. 3. pa. 419. c. 2
Pœnis multis an aliquis plectẽdus, cõ. 14 p. 2. pa. 115. c. 2.
Pœnæ in hæreticos latæ quales, pag. 12. p. 2. pag. 103. col. 1
Pœnas in hæreticos latas, an Principes sæculares augere possint, com. 135. p. 3. pag. 636. col. 2
pœna excommunicationis in hæreticos, omnium pœnarum antiquißima, com. 12. p. 2. pag. 103. col. 1
pœna deficiẽtis in purgatione canonica, q. 3. p. 476 c. 1. D
pœna recusantis se canonice purgare, p. 3. p. 476. col. 1. D
pœna diuersa receptorum, defensorum, fautorum, credentiũ hæreticorũ & similium tam laicorum, quam clericorum,

eorum,p.2.pag.102.col.1.E pag.161.col.2.C pag.165.col.2.D.pag.178.col.1 com.76.pag.369. col.2.& com.77.pag.371.c.1. & pag.372.col.1.p.2.
Pœna sortilegorum,diuinatorum & similium,com.67.p.2 pag. 337.col.2
Pœna in blasphemos qualis,com.66.p.2. pag.334.col.1
Pœna falsorum testium quæ sint,p.3. pag.522.col.2.A & 523.col.1.C & latissime com.122.p.3. pag. 623.& seq.
Pœna inquisitorum crimen hæreseos alicui imponentium, par.2. pag.113.col.1.B
Pœna inquisitorũ Hispaniæ dona accipientiũ, & ministrorum,com.153.p.3. pag.650.col.2
Pœna in Principes non adiuuantes inquisitores, parte 2. pag. 150.col.2.C
Pœna principum permittentium morari hæreticos in suis terris,com.78.p.2. pag.372 col.2
Pœna magistratuum leges contra hæreticos non seruantium,p.2. pag.107.c.2.D.E
Pœna disputantium de fide ob malum finem,com.6.par.1. pag. 33.col.1
Pœna iterantium baptismum,com.12.p.2. pag.40.c.1
Pœna rebaptizandi & rebaptizati,com.13.p.1.pa.40.c.2
Pœna transcribentium libros hæreticorum,com.17.par.2. pag. 119 col.1.
Pœna impedientium officium sanctæ Inquisitionis,com 79. par.2. pag.376 col.1
Pœna qua puniuntur qui sequuntur sectam Sarracenorũ, com.70.p.2. pag.252.c.2
Pœna talionis in testibus locum habet, com. 122.parte 3. pag. 624 col.1
Pœnitentia reparat lapsum in peccatum post baptismũ cõtra Nouatianos,p.1. pag.15.col.2.A
Pœnitentiæ salutares visitatis iniungendæ,p.3.p.38.c.2.B pag.506.c.2.C. & q.95 p.642.c.2.A.B
Pœnitentia solemnis quæ,& quæ publica,& quæ priuata remissiue,com.146. p.3 pa.643.c.2.& seq.
Pœnitentia & in bonis & in persona imponi potest, par.2. pag. 203.col.1.D
Pœnitentia imposita personæ non transit ad hæredes, p.2. pag.208.col.2.E com.170.p.3.pag.679.col.1
Pœnitentia in bonis exequenda hæredibus defuncti imponitur,com.169.p.3. pag.678.col.1.
Pœnitentia olim imponi solita redeuntibus ad ecclesiam, hodie magna ex parte abolita,cõ.25.p.2. pag.250.c.2
Pœnitentias iniungendo quid obseruari deat,com.40.p.3. pag. 492.col.2
Pœnitentia quibus ex causis augeri possit & minui, com. 44.p.3. pag.509.col.2
Pœnitentias aggrauandi, & augendi potestatem inquisitor habet,com.135.p.3. pag.636.col.2
Pœnitentias reis impositas,mitigandi inquisitores potestatem sibi reseruare possunt,p.3. pag.505.col.2.E
Pœnitentia iniungenda prædicantibus errores, conuersis tamen,p.2. pag.126.col.2.E
Pœnitentia suspectorum de hæresi,p.3.p. 474. col.1 E.& seq.& pag. 498.col.1.A
Pœnitẽtia fautorum suspectorũ de hæresi,simpliciter, aut vehementer,aut vehementissime,p.2. pag.222.c.1.A
Pœnitentia relapsorum in fautoriam,p.2 p.222. col.1.A
Pœnitentia publica pro arbitrio inquisitoris iniungenda est magistratus resipiscentibus ab inobedientia, par.3. pag.396.col.1. & 2
Pœnitentiæ pecuniariæ ab inquisitorib.imponũtur,et quæ tenus ab eis ommittendæ,com.7. pag.398.col.1. com.152.p.3. pag.649.col.1,
Pœnitẽtias pecuniarias applicare potest inquisitor officio sanctæ inquisitionis,etiã si non immineat extrema necessitas,com.152.p.3. pag.649.col.1
Pœnitentiam non adimplendo,qualiter peccetur,& qualiter contrarium faciendo:& non adimplẽtes,an sint relapsi,com.146.p.3 pag.645.col.1,
Pœnitentia falsa Catharorum qualis, comm. 38. parte 2. pag. 277.col.1
Pœnitentiæ cur imponantur,com.144.p.3. p.642.col.2
In pœnitentiis imponendis quid obseruandum, com.144. par.3. pag.642.col.2
Pœnitentialis pœnæ impositio, an sit sententia diffinitiua, an interlocutoria,com.146.p.3. pag.643.col.2
Pœnitẽtialis habitus antiquitas,com.42.p.3.p.498.col.2
Pœnitentialis vestis quæ sit,p 3. pag.497.col.2.E & pag. 303.col.2.E
Pœnitentialis habitus crucem portandi effectus, parte 3. pag 507.col.1.E
pœnitentes hæretici qui sint,p.2.q.40. pag.331.c.1.B & com.65.p.2. pag.331.col.2.E
Pœnitentium duplex genus,com.65.p.2. pag.332.c.1 quidam sponte veniunt, quidam non.& qualiter cum singulis agendum. ibidem.
Pœnitentes an pœnitentias adimpleant quis obseruabit, com.108.p 3. pag.590.col.1.E
Pœnitentibus ante sententiam & vita & bona & relinquũtur ex misericordia,p.3.q.109. pag.854.c.1.C.D com.158.p.3. pag.656.col.1
Pœnitens,hæreticus ad perpetuum carcerem condemnandus,p.3.q.93. pag.641.col.2.A
Pœnitentes & filij damnatorum honorificis ornamentis non vtantur,com.8.p.3. pag.402.col.2
Pœnitentes an remaneant inquisitoribus subiecti,& quatiter,com.146.p.3. col.644.col.2
Pœnitẽtes tam in ciuilibus,quam in criminalibus coram iudicibus laicis conueniendi,& quando inquisitores in eos animaduertere possint,cõ.146.p.3. pag.644.col.1
pepuziani hæretici,qui,com.62.p.2. pag.327.col.1
perfecti hæretici qui dicantur,res scitu digna,p.3.p.473. col.1.A. & com.25.p.2.pag.229.c.2
Peritorum nomine qui intelligantur,p.2. pag.207.c.1.A par.3.q.77. pag.630.col.1.A com.62.p.3. pag.544.col.2.
Periti in causa hæresis cur aduocandi,& differentia inter prudentes & peritos,p.2. pag.207.col.2.A.& seq.
Peritos aduocare inquisitor debet, & quando magis id facere teneatur,com.126.p.3. pag.630.col.1
Peritorum a votis recedere quando tutum non sit, com. 127.p.3. pag.631.col.1.E
Peritis in iure processus totus integre explicandus, p. 3. q.79.p.631.c.2.C.D.com.128.p.3. pag.631.c.2.E
Peritis an & quando sint explicanda nomina testium & delatorum,com.127.p.3. pag.632.col.1.E
periti in causis fidei adhibiti,an possit recipere salarium, par.2. pag.207.col.2.C
Peritorum suffragia non excusant inquisitorem errantẽ, com.127.p.3. pag.631.col.2
Periurus de testib.quid sentiẽdũ,cõ.114 p.3. pa 605.c.2
Periurus cur repellatur a testimonio,cõ.114.p.3.p.605.c.1
Periurus in causa fidei iudicialiter conuictus vehementer fit suspectus,p.2.q.56. pag.381.col.2 C.D
Periurij in testes admittũtur in causa fidei, parte.3.q.65.

pag.605.col.1.C.D. & p.1.pag.142.col.1.D.E

Periuri quando admittantur in causa fidei, com.114.p.3. pag. 605.col.2.

Personæ religiosæ & discretæ quæ dicantur, p.2. pag.218. col.1.B com.12.p.3.pag.602.col.1.E

Personæ insignes qualiter capiendæ, et quãdo capi possint, inconsulto senatu, com.111.p.3. pag 602.col.2

cum personis egregijs & nobilibus qualiter agendum, cõ. 123.p.3. pag.626.col.2

Pertinaces hæretici priusquam curiæ sæculariæ tradãtur, qualiter tractandi, com.25.p.2. pag.229.col.2.A

Pertinaces seu impœnitentes hæretici qui dicantur par.2. q 40. pag.331.col.1.A

Pertinacia errantis in fide duobus modis cognoscitur, p.2 quæst.32. pag.320.col.1.A.B

Pertinacia errantis in fide perficit rationem hæretici, par. 2.q.32. pag.320.col.1.A B

Pertinax est censendus qui non obtemperat inquisitori legitime admonenti, com.26.p.1. pag.77.col.2

Pertinax etiam dicitur ille qui de veritate catholica dubitat, com.1.p.2. pag 85.col.1.E

ad pertinaciam non requiritur temporis diuturnitas, cõ. 1.p 2. pag.85.col.2

pertinax quis dicatur, com.1.p.2. pag.85.col.1

Pertinacia quid, & quid pertinax, & quot modis dicatur, com.57.p.2. pag.321.col 1

pertinaciam includit hæresis p.2.q.1. pag.231.col.1.B & q.32.pag.319 col.1.D.cõ. 57.p.2. pag 321.col.1

Pertinacia in errore circa spectantia directè ad fidem, hæreticum quem facit, p.1.q.7. pag.62.col.2.D

Petrus Apostolus reliquis præfuit, cõ 8.p.1.pag.35.col.2

Petrus Apostolus Romanæ Ecclesiæ præest, eamque diuinis documentis instruit, com.4 p.1. pag 29.col.1

Petrus & Paulus Romam martyrio consecrant, com. 4. p.1. pag.29.col.1

Petrus de verona ord.frat.Prædicat.inquisitor in Lõbardia a Manichæis nouis occisus, & martyrio coronatus par.2.q.13. pag.273.col.2.D

Petrus Martyr Sãctorum catalogo aggregatus eodem sui martyrij anno.p.2.q.13. pag.273.col.2.E

Petri Martyris vita & mors breuiter enarrata.com.38. par.2. pag.275.col.2

Petri martyris singulis annis duplex, & Romæ in Ecclesia.S Mariæ supra Mineruã capella solẽnis a Cardinalibus inquisitorib.generalibus ex instituto Pij V. celebratur, com.38.p 2. pag.276.col.1

Petri Lombardi vera assertio de tribus personis diuinis in vicem distinctis, & natura diuina eis communi, cõ. par.1. pag.5.col.1

Petrus Olerius Maioricensis Barchinon.vna cum suis hæresibus & erroribus condemnatus, & ipse curiæ sæculari traditus, p.2.q.11. pag.265.col 2.D.E & q.38. pag.328.col.2.C

Petrus Ioãnes hæresiarcha caput Begardorũ damnatus, exhumatus & combustus cum suis operibus, p.2.q.9. pag 25: col 2 B. & q.15pag.282.col.1.A & q 26 pag.311.col.1.E. & q.38.pag.328.col.2.D. com. 34.pag 261.col.2.com.51.p.2. pag..313.col.2.E

Pharisæorum errores.p.2 q.5. pag.242.col.2.A

Philosophi Cynici qui fuerint, com. 29.p.2. pag 242 c.1

Philosophorum priscorum errores, parte secunda; quæst. 4 pag. 238.col.1.C.& seq.

Philosophorum dogmata, hæreses cõtra fidem catholicam pepererunt, com.29.p.2. pag.241.col.1

philosophorum errores quomodo hæreses dici possint, cõ. 29.p.2. pag.242.col.1.A

philosophorum errores quo consilio recitauerit Eymericus in Directorio, com.29.p.2. pag.241.col 1

philosophiam profitentes, soluant argumenta Philosophorum cum fide pugnantia, com.29.p.2. pag.241.col.2

photiniani hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.2.D

pneumotamachi hæretici.qui, com.62.p.2.pag.326.col.2

pocula amatoria, vide; Amatoria pocula.

pocula amatoris in præbere an sapiat hæresim, p.2.q.43. pag. 340.col.1.E

poetarũ libri obscœni prohibẽdi, cõ.52.p.2.pag 315.c.1.

Pontifex Romanus, vide in voce, Papa.

Pontificum definitiones large dicuntur fidei articuli, & a quibus sciri debeant explicite vel implicite, parte 2. pag. 109.col.1.B.C

Pontificum Romanorum decreta, & statuta non sunt omnia irreuocabilia, p.2.q.17. pag.297.col.2.C

Pontifices varij, Friderici leges contra hæreticos confirmant, com.3 p.3. pag.393.col.2

potestates inquisitorum circa quæ versetur, par. secunda. pag. 108.col.1.A.B

potestas eligendi inquisitores cur prælatis ordinum concessa, com.52.p.3.pag.536. & quibus rescriptis.

potestates sæculares iurare tenentur de exterminandis hæreticis.p.2. pag.102.col.1.A

potentia reorum multiplex inquisitori considerãda, p.3. q.75. pag.627.col.2.B.C

populus cõuocari põ p inquisitorẽ, p.3.p.407.c.2.E.et se.

practica in torquendo seruanda ab inquisitoribus par.3. pag. 481.col 1.C.& seq.

præcipiendi verbum quam vim habeat, p.2.p.206.c.1.C

præcepta negatiua & affirmatiua qualiter distinguantur, com.24.p.1. pag.66.col.2.E

præcepta affirmatiua pro loco & tẽpore obligant.p.1.q.9 pag. 66.col.2.B

prædestinatio, p.1. pag.53.col.1.B.C

prædicationis officium priuilegatum, p.2.pag.154.c.2.D

prædicationis officium nullus sub pœna excommunicationis assumere potest sine licentia sedis Apostolicæ, aut diœcesani, &c.par.2. pag.155.col.1.A com.11.p.2. pag.201.col.2

prædicari non potest cruciata sine licentia papæ, parte 2. pag. 160.col.2.E

prædicare non licet laicis & fœminis, & quales esse oporteat sacros prædicatores, com.11.p.2. pag.100.col.2.

prædicant soli sacerdotes, & qui, p.2. pag.155.col.1.A

prædicatores Euangelij scripturam sacrã interpretentur iuxta Sanctorum dicta.com.27.p.2. pag.235.col.2

prædicatores verbi Dei a quib.abstinere debeãt, com.11. par.2 pag.101.col.1.E

prædicare qui possint, & quibus in locis, & a quibus prædicandi licentia cõcedatur, et officiũ prædicationis qui vsurpare dicantur.p.2. pag.176.col.1.E.& seq. & pag. 163.col.1.& 2

prædicatores verbi diuini suspendi, ac eisdem silentiũ imponi potest per inquisitores quoties expedierit, par.3. pag.407 col.2.& seq.E com.86.p.3.pag.565.col.1

prædicantibus errores, conuersis tamen, quæ pœna iniungenda, p.2. pag.127.col.1.A

prælati & maiores plura tenentur scire quàm alij, par.1. quæst.4. pag.61.col.1.B.

prælati & rectores animarum articulos fidei explicitè scire debent, p.1. pag.22.col.1.B

prælatus

Prælatus reddere debet rationem omni poscenti, parte 2. pag. 174.col.2.C
Prælatus ob negligētiā remoueri pōt,p.2. pag.156.c.1.E
Prælatus quando remouendus,p.2. pag.142.col.1.D & pag. 180.col.2.C
Prælati an corrigendi à subditis, & quando, & quomodo, par.2. pag.154.& seq.col.1.E
Prælatis ordinum Prædicatorum, & Minorum,cur tributa potestas eligendi inquisitores,com.52.p.3.pag.536. col.2.& quibus rescriptis concessa, ibidem
Prælatis Prædicatorum,vel Minorū non possunt inquisitorib. sui ordinis iubere,vt super sedeāt ab executione officij,p.3.q.11. pag.541.col.1.A.& seq.
Prælati ordinis quales se præstare debeant erga inquisitores par.3.q.17. pag.549 col.1.D.E
Prælati religionum hodie non iudicant suos subditos in causa hæresis,com.77.p.3. pag.557.col 2
contra Prælatos religionum caute procedendum. com.77. p.3. pag.558 col.1
Præmium credentium, & pœna non credentium, parte 1. pag. 18.col.2.D
Præpositio,Per,temporis continuationem significat, p.2. pag. 200.col.1.E
Præsbyterorum appellatione clerici continentur, & vice versa,p.2. pag,147.col.1.D.E
Præscriptio quadraginta annorum currit quoad effectum confiscationis bonorum, non vero quoad damnandam memoriam,com 92.p.3. pag.571.col.1.& 2
Præsentans hæreticum ad beneficium, fautor hæreticorū est,com.162.p.3. pag.667.col.2
Præsumptio,vide in voce,Suspicio.
Præsumptionum gradus,p.2. pag.142.col.1.A
Præsumptio vehemēs hæresis ex quibus factis colligatur, com.24.p.3. pag.429.col.1.E
Præsumptio hæresis violēta ex quibus, & quot factis deprehendatur,com.24.p.3. pag.439.col.2.D
Præsumptiones leues non sufficiunt ad aliquem damandū, com.15.p.2. pag.117.col.1
Pretium non restituitur ei qui emit ab eo cui hæreticus vendit,cum bona ab eo per fiscum vendicantur, par.3. pag. 400.col.1
Præuaricatores qui dicantur,p.2. pag.209.col.2.D
Principes priuare dominijs suis ob hæresim, an spectet ad solum Papam,p.2. pag.159.col.1.E.& seq.
Principum magna esse debet cura in pellendis hæretici, com.78.p.2. pag.372.col.1.E
Principes tēporales purgare tenētur terras suas ab hæretica prauitate,p.2.p.102.c.1.B.& pag.159.col.1.A.B
Principes sæculares ne sua consilia hæreticos admittant, com.78.p.2. pag.373.col.1
Principes nō habeant in sua familia eos qui sunt de hæresi diffamati,aut suspecti,com.82.p2. pag.385.col.1
Principes temporales prouidere debere inquisitorib. qui senserint,com.157.p.3. pag.653.col.2
Principes sæculares possunt leges nouas in hæreticos condere,com.135.p.3. pag.636.col.2
Principes sæculares nolentes iurare de defendenda Ecclesia contra hæreticos excōicantur & eorū terræ subponuntur interdicto, pag.177.col.1.A
Principes magni quomodo excōmunicandi in hac causa, p.2. pag.159.col.1.D
Priscillianistæ hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.1.D
Priscillianus quis nam fuerit,com.2.p.2. pag.88.col.1.
Priuatus an punire possit hæreticū,p.2.pag. 175.col.2.B
Priuatæ personæ ex sola omissione, vt sētit Eymericus, nō dicuntur hæreticorum fautores, sed excommissione, & quæ committendo,p.2.q.53. pag.372.col.1.A.B
Priuilegia inquisitorum an competant episcopis.cō. 105.p.3. pag.584.col.2
Priuilegia per generalem clausulam, an omnia tollantur, p.2. pag.169.col.2.C
Priuilegia vigintiquatuor inquisitorum ab Vrbano iiij. cōcessa,p.2. pag.129.col.1.A.& seq.
priuilegia inquisitorum an competant eorum commissarys,com.54.p.3. pag.538.col.2
Priuilegia inquisitoribus data, an per alia posteriora sint reuocata,p.3.q.84. pag.633.col.2.E
Priuilegium de delendis statutis negotio fidei oppositis sepius confirmatum,com.83.p.3. pag.561.col.2
Priuilegia de remouendis inquisitoribus,com. 58. par.3. pag. 541.col.1
Priuilegium exemptionis nemini dat licentiam delinquēdi,p.2. pag.150.col.2.E
Priuilegium exemptionis nō excusat quem a ferendo testimonio in crimine hæresis,p.2. pag.205.col.2.E
Priuilegium per delictum amittitur,p.2.pag. 139.col.1. E & pag.140.col.1.C. pag.148.col.1.B
priuilegia nulla quemquam liberans a iurisdictione inquisitorum,com.8.p.2. pag.98.col.1
priuilegiati torquentur in crimine hæresis,com.110.p.3. pag. 594.col.1
Priuilegium allegans ostendere illud debet,parte secunda. pag. 157.col.1
Probationes legitimæ, summarie procedendo non prætermittendæ,p.3.q.55. pag.583.col.1.D
Probationes leuiores,an sufficiant in crimine hæresis, p.2. pag. 205.col.2.A
Probationes leuiores ad condemnandum non sufficiunt, p.3.q.71. pag.614.col.1.D
Probatio leuis sufficit ad suspicionem, non ad probationē, par.2. pag.197.col.1.C
Probatio per equipollentia quando non sufficiat,com.121. p.3. pag.622.col.1.
Probatio perfecta non consurgit in criminalibus,ex pluribus imperfectis probationibus,com.121. parte tertia. pag.616.col.2. & pag.619.col.1
Probationes pleniores contra defunctum requiruntur,cō. 170.p.3. pag.680.col.1
Probatio indirecta admittitur cōtra præsumptionem violentam.com.80.p.2. pag.380.col 2
Probatio sufficiens nisi habeatur non est procedendum cō tra defunctos,com.92.p.3. pag.572.col.2
Probatio plenior exigitur contra defunctum quam cōtra viuentem,com 92.p.3. pag.573.col.2
Procedendum non est sæpius in eodem crimine,parte secūda. pag.212.col.1.A
Procedendi iudicialiter contra reos modi tres, per accusationem,denunciationem, & inquisitionem, p.3.com. 13.pag. 413.col.2.D.& seq.
Procedendi per modum accusationis se ad pœnam talionis inscribit,p.3. pag.403.col.2.E.& seq.
Processus contra reos diligenter,ac prouide per inquisitores sunt formandi,p.3. pag.460.col.1.B
Processibus existentibus contrarijs,quid faciendum.par.2. pag. 212.col.1.A
Processus in causa fidei quoad substantialia integer esse debet,com.102.p.3. pag.582.col.2.
Processus cōmunicare inter se debent episcopus & inquisito

sitor diuisim procedentes, & quando, & cur, p.3.q.51 pag.581.col.1.D.E com.100.p.3.pag.581.col.2

processus diuersos contra aliquem fieri, an expediat, com. 91 p.3. pag.569.col.2

processus contra absentes quot modis fabricari possint; com.91.p.3. pag.569.col.1

processus totus iurisperitis explicandus, par.3. quaest.79. pag. 631.col.2.D.E

processuum communicatio quando fieri debeat, parte 2. pag. 211.col.2.E

processus communicari an debeant ante torturam quando diuisim proceditur, pag.102.p.3. pag.582.col 1

processus inquisitoris ab ordinario non potest prohiberi & quare, p.3.q.5. pag.538.col.1.C.D

processus totius copia probetur reis & eorum aduocatis & procuratoribus suppressis nominibus testium & accusantium, p.3. pag.446.col.1.C.D.& seq.

processus contra defunctum breuiter absoluendus, com. 170.p.3. pag.680.col.1

processus formandus contra memoriam defuncti, com.92. par.3. pag.572.col.2

proclamatio & appellatio qualiter differant, parte 2. pag. 212.col.2.B

procurator concedi debet reis vbi necesse fuerit, & qualis esse debeat, p.3. pag.447.col.1

com.28.p.3. pag.447.col.2

probibitione de fide catholica disputetur quibus & quando fiat, com.6.p.1. pag.32.col.2

promissio abiurantis ad quid extendatur, com.146.par.3. pag. 646.col.1

propositio haeretica quot modis dicatur & cognoscatur, vtilis disputatio, com.27.p.2 pag.233.col.2

propositionum qualitates expendere theologorum est, & qui de hoc disseruerint, com.28.p.2. pag.237.col.2

propositionum in fide peccantium gradus varij, com.28. p.2. pag.237.col.2

propositio haeretica ex triplici capite iudicatur, p.2.q.2 pag. 233.col.1.C.& seq.

propositionũ catholicarum, aut haereticarum veritas, vel falsitas an pẽdeat ab assertore, cõ. 22.p.1. pa.65.col.1

propositiones haereticas, aut catholicas nõ facit ecclesia, sed solum declarat quales sint, com.22.p.1. pa 65.c.1

propositio duplicem habens sensum, in quo accipi debeat in sancto officio, p.3.com.111. pag 601.col.2

propter praesumptionem etiam vehementẽ nõ debet quis de graui crimine condemnari, p.2. pag.116.col.2.D

protestatio quid, com.16.p.1. pag.76.col.2

protestationis vsus antiquus & vsitatus, com.26. par.1. pag. 76.col.2

protestatio catholica & consueta, p.2. pag.76.col.1.B

protestationis materiã qui tractarint, cõ.26.p.1.p 76.c.1.E

protestatio generalis, vel particularis quib. & quãdo prosit, & quando non, p.1.q.12. pag.77.& seq col.1.A.B

protestatio praecedens quando iuuet protestantem, multis regulis explicatum, com.26.p.1. pag.76.col.1

protestatio factis contraria non iuuat protestantem, com. 26.p.1. pag.78.col.2

protestatio abbatis Ioachimi, com.1.p.1. pag.5.col.1 & pag. 6.col.1

Protestatio Auctoris: Adnotationum in Directorium Catholica, com.26.par.1. pag. 76.col. 2. & parte 3. com. 180. pag.687.col.2.
fin ne.

protestatio qua haeretici se tuentur, diligenter cauenda, com.26 p.1. pag.78.col.1.& 2

protestatio generalis non excusat errantem in his quę scire debet, com.26.p.1. pag.77.col.1

protestatio generalis eũ tuetur, qui errat in his, quę explicite scire non obligatur, com..26.p.1. pag.77.col.1

protestatione non iuuatur, qui legitime admonitus non deponit errorem, com.26.p.1. pag.77.col.1

protestans se credere quod credit Ecclesia, sed negat haeresim de qua conuincitur, non iuuatur protestatione, cõ. 26.p.1. pag.78.col.1 & p.3.com.48. pag.524.col.2

proximum ab haeresi reuocare quilibet tenetur, parte 2. pag. 167.col.1.B

prudentia in inquisitore maxime necessaria, com.1.par.3. pag. 535.col.1

pseudo apostolorum haereses in Lombardia, parte 2.q.12. pag. 268.col.2.E.& seq.

pseudo apostolorum secta condemnata per literas Apostolicas Honorij iiij.p.2.q.12. pag.270.col.1.E.& seq.

pseudo apostoli haeretici quibus signis & indicijs cognoscantur, p.2. pag.270.col.1.& seq.

publice dici quid sit, com.19.p.3. pag.425.col.1

publice laudare fidem & errores detestari quando iniungendum reis, com.14.p.2. pag.116.col.1

publica persona damnata, an & quomodo eius instrumenta damnata censeantur, p.2. pag.168.col.1.A.B & pag. 94.col.1.E

publicum officium quid dicatur, com.8.p.3.pa.402.col.1. & cum dubitatur id declarat inquisitor. pag.402.c.2.

publica auctoritate fungẽtes quo modo per omissionẽ, vel commissionem haereticis fauere censeantur, p.2.q.53. pag. 371.& seq.col.2.D.E

pueri & senes delirantes, & haereticantes nõ puniuntur, com.18.p.3. pag.421.col.1

punitio saepe differenda est, ne scandalum oriatur, com. 9. par.3. pag.403.col.2

punitio delinquentium in quem finem referatur, com.22. par.3. pag.432.col.2

puniendus quis est vbi deliquit, com.91.p.3. pa.669.c.2.

punitus in foro canonico an possit iterum in foro ciuili puniri, com.13.p.1. pag.40.col.2

purgatio canonica quid sit, & quando indicatur, com.14. par.2. pag.115.col.1.

purgatio canonica res valde periculosa est, com.97.par.3. pag. 579.col.2

purgatio canonica quem vsum habeat, com. 38. parte 3. pag. 477.col.1

purgationis canonicae modus, & plura de ea, parte tertia pag. 500.& seq.col.2.B

purgatio canonica facienda est in vulgari, & quando, p.3. pag. 502.col.1.A

purgationis canonicae materiam qui tractarint, com. 14. p.2. pag.115.col.1.

purgatio canonica, ut fiat, quae sint necessaria, par. tertia. pag. 476.col.1.C.D

purgatio canonica non facile indicanda, quia remedium est periculosum, com.14.p.2. pag.116.col.1 & com.43.p.3. pag.502.col.2

purgatio canonica & abiuratio, an simul alicui imponi beant, com.14.p.2. pag.115.col.2

purgatio est indicenda suspectis, p.2. pag.194.col.2.B

purgatio canonica indicenda ob solam haeresis etiam probabilem suspicionem, p.2. pag.141.col.2.E & pag.

& pag. 157.col.1.C
purgatio canonica imponi potest leuiter suspecto, par.2.q. 55.pag. 377.col.2.B
purgatio canonica indicenda diffamato de haeresi, par.3. q.72.p.615.col.2.E & q.88.p.637.col.2.D com.82.p.2. p.384.col.2
purgatio canonica indicenda est diffamatis de haeresi etiā si per testes infames sint delati, vel apud viles & malos sint infames, vel ab aemulis fuerit infamia, par.2. q.57. p.384.& seq.col.1.B.C.& seq.
purgationis canonicae diffamato de haeresi indicendae forma, p.3. pag.476.col.1.A.& 2.B
purgatio canonica est indicenda credentibus haereticorū tantum de haeresi suspectis, p.2.q.50. p.366.col.2.D
purgationis termino assignato, an videatur indicta purgatio, p.2. p.158.col.2.A
purgatio canonica quo ordine & ritu fieri debeat, cō.38. p.3. p.477.& seq.& an cum indicitur, adesse debeat cum inquisitore episcopus aut eius vicarius. ibidem.
purgare se canonice recusantis pœna, p.3. p.477.c.1.C D
purgans se canonice, & in purgatione deficiens, vt haereticus condemnatur, et qualiter puniatur, p.3.p.476.c.1 com.14 p.2. pag.116.col.1
& vide in verbo, Deficiens.
purgans se canonice, & deinde iterū in haeresim incidens, an vt relapsus curiae saeculari tradatur, p.3.p.476.c.2.B
purgatores, & eorum munus & numerus, com.14.par.2. pag. 115.col.1
purgatores quales esse debeant, & quot in eis conditiones requirantur, com.14.p.2. p.115.col.1
Pyromantiae libri condemnati, p.2.q.29. p.317.col.2.A

Q

Qualitates articulorum damnatorū, quos profitebatur Hieronymus de Praga, cō.47.p.3. p.521.col.1
quaestuarij praedicantes ab inquisitoribus impediri & puniri possunt, p.3.q.37. p.564.col 2.C
quaestio 26.partis secundae Directorij de libris damnatis à diuersis Romanis Pōtificibus restituitur, com.51.p.2. pag. 311.& 312.& seq.
quaestio 37.p.2. Directorij de haereticis in iure ciuili nominatis, restituta, com.62.p.2. p.326.& 327.

R

Rabbi Mosis haereses & errores, p.2.q.4. p.240. col.2.C.& seq.
Randa Mons in Insula Maioricarum celebris, com.34. p.2. pag.262.col.2.B
raptorum bona quibus casibus deferantur infiscum, p.2. pag. 213.col.2.D
Raymūdus de Pennaforti quis, cō.25.p.2.p.223.c.1.et 2
Raymundus Lullus, quis, & quando vixerit, com.25.p.2 pag. 255.col.2.& seq.
Raymundi Lulli errores, p.2.q.9. p.255.& seq.col.2.C
Raymundi Lulli opera omnia cōdemnata, & eius tota doctrina generaliter interdicta per Gregorium xi. & librorum eius catalogus, p.2.q.9. p.255.col.2.C q.26.p 311.c.2.A.& com. 51.p.2. p.313.col.1.& 2.
Raymundus Neophytus quis, & eius libri damnati, com. 52.p.2. pag.315.col.2
Raymundi Neophyti libri damnati, parte secunda, q.27. 316.col.1.C.D
rebaptizare grauissimū est scelus, cō.10.p.1. pa.37.col.1
rebaptizandus nemo est, nisi de quo dubitatur, parte 1. pag.36.col.2.E com.10.p.1.p.37.col.1
rebaptizantis, & rebaptizati pœna, cō.13.p.1.p.40.col.1
rebellium in Ecclesiā pœnae, quales, p.2. p.160.col.1. C.D
rebelles Ecclesiae inuadendi, & eorum bona occupanda, & quid de mobilibus & immobilibus, & feudalibus, p.2. p.177.col.2.E.& seq.
receptatores haereticorum, qui proprie appellētur, p.2. q.51.p.368, col.1.A & p.366.col.2.B.C
receptator haereticorum nemo dicitur nisi scienter receptet, com.76.p.2. p.369.col.1
receptator quis dicitur ex vno actu recipiendi, com.76. par.2. pag.369.col.2
receptatores haereticorum in duplici sunt genere, par.2. q.51. p.368.col.2.D.E
receptatores haereticorum quando culpa vacent, & quando non, p.2.q.51. pa 368.col.2 E.& seq.
receptatores haereticorum qui habendi sint velut haeretici, et qui vt suspecti de haeresi, p.2.q.51.p.369.c.1.A.B
receptator haereticorum scienter vehementer suspectus reputatur, p.2.q.56. p.381.col.1.E.& seq. com.81.p.2. pag.382.col.1
receptatorum pœnae, com.76.p.2. pa.369.col.2
receptantes & defendentes consanguineos, an mitius puniri debeant in crimine haeresis, p.2. p.181.c.1.B com.76.p.370.col.1. & com.81.p.2.p.382. col.2
receptantes haereticos amicissimos non tamen coniūctos, vel amantes, an mitius puniri debeant, com.81. par.2. pag. 382.col.2
receptator debeat ne probare ignorātiā, vel contra fiscalis scientiam.com 76.p.2. pag. 369.col.2
receptatoribus haereticorum sponte venientibus tempus gratiae, & misericordiae assignant inquisitores, par.3. pag. 406.col.2.B
in receptatores defunctos, an procedi possit, com. 92.p.3. pag. 571.col.2
recidere peius est quam incidere, p.2. pa.52.col.1.B
recidens in haeresim de qua, vt vehemēter suspectus se purgauit, vt relapsus est puniendus, cō.38.p.3. p.479.c.2
recidens in haeresim post purgationem, uel abiurationem curiae saeculari traditur, p.2. p.157.col.2.E
reatus citaliorum haereses, an sint puniendi, & quomodo, com.17.p.3. pa.420.col.1
reconciliati Ecclesiae, vide in voce, Redeuntes, & in voce Pœnitentes.
reconciliatus ecclesiae dominus an recuperet amissas fidelitates, & obligationes, p.2. pa.166.col.1.B & pag. 182.col.2.C
Rectores Ecclesiae cogi possunt ad iurandum de defendenda Ecclesia, sub grauibus pœnis, parte tertia, quaest.32. pag. 569.col.1.D.E
Rectores animarum redeuntes quando restituendi ad sua beneficia, com.162.p.3. pa.668.col.1
recusatio quid sit, com.3. pa 452.col.1
& an inquisitor possit recusari, & cum recusatur quis ordo seruari debeat, ibidem plenissime tractatum.
recusatio inquisitoris facta per reum, duobus modis repelli potest, p.3. pag.452.col.1.D & seq.
recusantes iurare, quando haeretici, quando non, com 90. par.3. pag.568.col.1
recusantis se canonice purgare pœna, p.3. p.476.col.1.D
redire continuo seu confestim qui dicantur, com.8.par.2. pag. 98.col.1
redeuntes ad Ecclesiam ab haeresi, in duplici sunt differentia, com.65.p.2. pag.332.col.1
Caetera vide in voce, Pœnitentes.
redeuntes qualiter recipiantur, pulchrum praeceptū Guidonis

donis Fulcodij, com. 140. p. 3. pag. 640. col. 2
redeuntium qualitates cognoscendæ, vt singulis debitæ pœnæ imponantur, com. 140 p. 3. pag. 640. col. 2
redeuntes ab hæresi non facile ad religionem admittendi, & quare, com. 65. p. 1. pag. 332. col. 2
redeuntes ad Ecclesiam, quando non debeant in perpetuũ carcerem condemnari, com. 142. p. 3. pag. 641. col. 2 *Primo & tertio casu.*
redeuntes hæretici, an sint beneficijs priuandi, com. 162. par. 3. pag. 668. col. 1
redeunti vxori hæreticæ domus mariti pro carcere assignanda videtur, com. 142. p. 3. pag. 641. col. 2
redeũtes ab hæresi, & absoluti ab inquisitore, sua peccata sacerdoti proprio confiteantur, cõ. 65. p. 2. pa. 332. c. 2
Regum & Principum in causa fidei, an inquisitores sint iudices, p. 3. q. 31. pag. 559. col. 1. E
Regales viri qui, & qualiter contra eos procedatur, com. 80. p. 3. pag. 560. col. 1
regna nulla ex causa magis conseruantur quam ex defensa fide, com 157. p. 3. com. 653. col. 1
regularium ministrantium sacramenta ecclesiastica fautoribus hæreticorum pœna. p. 2. pag. 162. col 2. D. E
reiudaizantium ritus qui sint, p. 2. q. 44. pag. 349 c. 1. A
reiudaizantes quo ritu recipiantur ad Iudaismum, com. 69. p. 2. pag. 350. col. 1. & seq.
reiudaizantes hæretici qua ratione dignoscantur, par. 3. pag. 441. col. 2. B
reiudaizantes potestati inquisitorum supponuntur, com. 69. p. 2. pag. 340. col. 1. & 2
reiudaizantes cognoscẽdi signa ex lege del Fuero, Luzgo, com. 25. p. 3. pag. 442. col. 1
reincorporati qui dicantur, p. 2. pag. 203. col. 2. C
relabens in fautoriam, siue abiuratam, siue aliam, an sit puniendus vt relapsus, com. 83. p. 2. pag. 387. col. 2
relapsi propriè & verè in iure qui dicantur, p. 2. pag. 105 col. 1. A. & 133. col. 2. D. & q. 40. pag 331. col. 1. C & q. 58. pag. 385. col. 2. C *& com. 87. par. 2.* pag. 386. col. 2
relapsus iuris fictione quis dicatur, p. 2. pag. 201. col. 1. C
relapsus qualiter quis censeatur committendo, & qualiter non, com. 146. p. 3. pag. 645. col. 2
relapsi natura & essentia in quo consistat, com. 83. par. 2. pag. 388. col. 2. A & seq.
relapsorum duæ differentiæ subtiliter explicatæ, com. 83. par. 2 pag. 386. col. 1
relapsorum in hæresim quatuor casus, parte 2. quæstio 58. pag. 385. col. 2. & 386. col. 1
relapsus vt quis cẽseatur, ac velut talis puniatur, necesse est constet ad minus de vno lapsu in hæresim, 81. p. 2. pag. 383. col. 1
relapsum non faciunt alij casus præter diffinitos à iure, com. 146. p. 3. pag. 646. col. 1
relapsi cur grauius puniendi, p. 2. pag. 142. col. 2. E
relapsorũ materiã qui tractarint, cõ. 83. p. 2. pag. 386. c. 2
relapsi alij labuntur in hæresim, alij in fautoriam, par. 2. quæst. 58. pag. 385. col. 2. C
relapsi an censeantur qui generaliter se obligant ad non faciendum contra abiurata, si cõtra faciunt. com. 146. par. 3, pag. 646. col. 1
relapsus an & quando censeatur lapsus in hæresim aliam ab abiurata, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. D *& q. 58.* pag. 386. col. 1. A. com. 65. p. 2. pag. 332. col. 2
relapsus quibus casibus quis iudicetur post abiurationẽ de vehementi factam, p. 2. q. 40, pag. 331. col. 1. C *& q. 55.* pag. 378. col. 1. A
relapsus post abiurationem de vehementi præstitam qualiter tractandus, p. 2. q. 55. pa. 378. col. 1. D
relapsorum pœna nõ punitur, qui de leui abiurauit, etiãsi post abiurationem constet de hæresi, quam leuiter abiurauit, com. 83. p. 2. pag. 387. col. 1
relapsus censetur qui deficit in purgatione canonica, si alias incidisset in hæresim, com. 14. p. 2. pag. 116. c. 1
relapsus an censeatur, & vt talis puniendus incidens in hæresim post purgationem canonicam præstitam, p. 3. pag. 502. col. 1. B. com. 38. p. 3. pag. 479. c. 1
relapsus cur non dicatur qui canonice se purgauit, nisi in purgatam hæresim recidat, com. 38. p. 3. pag. 479. c. 2
relapsus censetur qui cum abiurasset vt hæreticus, postea hæreticis fauet, p. 2. q. 40. pag. 331. col. 1. E. & seq.
relapsus in fautoriam, siue abiuratam, siue aliam, an puniri debeat, vt relapsus, ardua quæstio, com. 83. parte 2. pag. 387. col. 1. & 2
relapsos bis vel pluries in fautoriam, iustum videtur tradi curiæ sæculari, com. 83. p. 2. pag. 388. col. 2. A
relapsi quibus casibus tradendi sint brachio sæculari, p. 2. q. 58. pag. 385. col. 2. & 386. col. 1
relapsus curiæ sæculari tradendus, vt conuertatur procurandum diligenter, com. 45. p. 3. pag. 512. col. 1. E
relapsi pœnitentes non reincorporantur Ecclesiæ, cõ. 144 par. 3. pag. 672. col. 1. & seq.
relapsus quamuis pœnitens brachio sæculari traditur, p. 3 quæst. 99. pag. 675. col. 2. C. D.
relapsis omnino audientia denegatur; & cur eis tamen pœnitentibus sacramenta non denegantur, & quæ, p. 2 pag. 97. col. 1. & 2. com. 83. p. 2. pag. 387. c. 1 *& com. 158. p. 3.* pag. 647. col. 1
relapsis pœnitentibus & brachio sæculari tradẽdis sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ non denegãtur, p. 2. quæst. 58. pag. 386. col. 1. D pag. 510. col. 2. D par. 3. q. 100. pag. 647. col. 1. D *& com. 158. p. 3.* pag. 647. col. 2
relapso pœnitenti tradẽdo brachio sæculari mittendi sunt viri religiosi, qui futuram sententiam indicent, & eum consolentur, p. 3. pag. 510. col. 2. C *& 512. col. 1. B. C. & seq.*
relapsis sponte venientibus, an sit parcendum, com. 12. par. 3. pag. 412. col. 1. A
relapsus, si sit in sacris, degradandus est antequam brachio sæculari tradatur, p. 3. pag. 511. col. 1. A
relapsi an aliqui censeantur, & ideo curiæ sæculari tradẽdi, quam plures sunt casus valde dubij, in quibus Papa esset consulendus, & qui illi sint, parte secunda, q. 58. pag. 385. col. 2. & 386. col. 1
relaxatus curiæ sæculari an possit ab inquisitorib. admitti ad misericordiam, p. 3. pag. 524. col. 1. E. & seq.
relaxatũ brachio sæculari probi aliqui viri associare debent ad eum conuertendum, vel consolandum, pa. 516. col. 1. A. & pag. 520. col. 2. B. & pag. 524. col. 1. C. D
religio, quam beatus Petrus tradidit Romanæ Ecclesiæ, tenenda est ab omnibus, p. 1. pag. 29. col. 1. A. B
religiones exemptæ quæ dicantur, p. 2. pag. 171. col. 1. C
religionis obumbratione fuscatus quis dicatur, par. 2. pag. 170. col. 2. E
religiones nouas approbare Papæ munus est, non episcoporum, com. 41. p. 2. pag. 295. col. 1. A
religionem nouam non est licitum sine Papæ approbatione recipere, p. 2. q. 16. pag. 293. col. 1. A
religio noua ab episcopis non potest concedi, sine speciali

Pontificis auctoritate,p.2.q.16. p.293.col.1.B
religiosæ personę quæ intelligendæ sunt,p.3.q.63 p.602.col.1.D.com.112.p.3. pag.602.c.1.& 2
religiosorum nomine laici quandoq; intelliguntur, com. 112.p.3. p.602.col.2
religiosi omnes in causa fidei subduntur potestati inquisitorum.com.77.p.3. p.557.col.2
religiosi grauius puniendi quam sęculares,parte secunda. pag. 135.col.1.A
religiosi mitius torquendi,com 110.p.3. pa.642.col.2
religiosos in exemptos procedendi olim varia statuta,cõ. 77.p.3. p.594.col.2.A
religiosi etiam sacerdotes,an et quando possint esse inquisitionis notarij,& per inquisitores compelli,p.3.p.427.col.2.B.& quæst.19.pa.550.col.2.A.com.68. parte 3. 550.col 2.E
religio Christiana non potest hæresis aut secta vocari, cõ. 26.p.2. pa.332.col.1
remissio rei in causa hęresis,an habeat locum,com.33.p.3 pag. 463.col.2
remissio facienda est multis conditionib. obseruatis, com. 33.p.3. pa.463.col.2
remissio quorum expensis debeat fieri,com.33.parte tertia. pa.463 col 2
remissio rei debet fieri ad iudicem loci in quo deliquit,cõ. 45.p.3. p.463.col.1
remissio rei quando secure fieri non possit,quid agendum, com 33.p.3. p.463 col.2
remoueri ab officio,inquisitores à quibus possint,p.3.q.9. & 10. p.540.col.2.E.& seq.
remouendi inquisitorem causę legitimæ, par.3.quæst.12. pag.543.col.1.E & seq.
in remouendis sacerdotibus negligentibus & inutilibus quis ordo seruandus,p.2 p.156.col.1.E.& seq.
renuentes iurare in causa fidei, ab inquisitoribus coercendi,p.3.q.41. p.567.col.2.E
reparatio damni dati facienda est ab eo qui est absoluendus,com.7.p.3. p.398 col.1
reparatio damni dati, si statim præstari non possit, data cautione,erit reus absoluendus,cõ.7.p.3. p.398.c.1E
reprehensionum genera quot,p.2. p.174.col.2.D
requisitio rei, qui petitur remittendus,qualiter fieri debeat,com.33.p.3 p.464.col.2
rescriptum loquens de officialibus Papæ comprehendit inquisitores, licet de illis mentionem non faciat specialem,com.79 p.3. p.559.col.1
rescriptum ab excommunicato impetratum,an,& quando valeat,p.2. p.143.col.1.A
responsionibus fraudulentis hæreticorum quomodo occurrendum,p.3. p.434.col.1
respublica alat inquisitores,vel episcopus,com.153.p.3. pag. 650.col.2
restituere bona sua fisco hæreticus occultus, an teneatur in conscientia.com.158.p.3. p.656.col.1
restituere tenetur hæreticus fructus perceptos ex beneficio sibi hæretico collato,com.162.p.3. p.667.col.2
resurrectio in eisdem corporibus futura, & cur, parte 1. pag. 14.col.2.B
reuelantes secretum etiam non iurati extra ordinem puniendi com.139.p.3. p.632.col.2
reuelandi sunt hæretici suspecti, vel diffamati de hæresi, & habentes libros hæresum, & inuocationum dæmonum,& alios probibitos.p.3. p.409.col.1.A.& seq.
reuelare omittens hæreticos,an vehementer fiat de heresi suspectus,com.81.p.2. p.383.col.1.E.& seq.
rei nomen large & stricte sumptum, quid significet, p.2. pag. 213.col.2.A.B
reus quando dicatur fugitiuus,& quando absens, par.3. pag. 461.col.2.B
reus deprehensus manifeste in hæresi,quis dicatur,et quot modis,p.3.q.89. p.638.col 1.C.D
rei delati de diœcesi ad diœcesim per inquisitores citari et trahi possunt,p.3.q.74. p.626 col.2.B
reus vt capiatur,mandatum dandum esse,& qualiter,cõ. 108 p.3. p.588.col.1
reis omnibus pares carceres assignandi non sunt, cõ.108. par.3. p.589.col.1.E.& seq.
rei non facile transferendi de vno cubiculo ad aliud, com. 108. par.3. p.589.col.1
rei leuiter delinquentes qualiter custodiendi, com. 139. p.3. p.639.col.1
reus quando possit in duriorem carcerem trudi per solum inquisitorem,com.107 p.2. p.587.col.1
reus detentus pro hæresi,in carcere occidens se,tanquam impœnitentes damnandus est,& brachio sæculari eius statua tradenda & comburenda,p 3. p.574.col.1.B.C
rei si moriātur ob id quia male sanis locis traditi fuerũt, irregulares fiunt inquisitores,com.107.p.3.p.587.c.1
rei persuadendi sunt,vt iudicialiter dicant crimina, com. 12.par.3. pag.412.col.2
reus sæpius ab inquisitore interrogandus & quando,p.3. pag 423.c.1.E.com.18.p.3. pag.423.col 1
rei quo ordine sint examinandi,& interrogandi,com.18. par 3. p.423 col.1
reis accusatis quæ interrogatoria fieri debeant, p.3. pag. 422.col.1.& 2.C & seq.
reus cur de origine sua & alijs circunstantijs interrogandus,com.18.p.3. p.422.c.2.E.& seq.
reus quot testibus debeat conuinci in crimine hæresis,cõ. 27.p.3. p.445.col.2
reus quouis tempore potest probare suam innocentiam, par.2. p.242.col.1.A.B
reus captus an & quando cum cautione, seu fideiussione dimitti possit in tribunali inquisitionis,p.3.q.90 pag. 638.c.2.B.com.139.p.3. p.638.c.2.& seq.
reorum cautelæ,vt nõ subijciantur turturæ,p.3.pa.433. col.1.E & seq.
reus quando sit torquendus,& quomodo,par.3. pa.480. col.2.C & seq.
reus perseuerans in confessione in tormentis facta,& pœnitens existens,abiurare debet,p.3. p.481.col.2.E
reus quæstionatus qualiter interrogandus ad ratificandã confessionem,com.39.p.3. p.485 col.1.
reus perseuerãs in cõfessione in tormẽtis facta,et impœnitens existẽs,curiæ sæculari traditur,p.3. p.481.c.2.E
reo duranti in tormentis in negatiua, quando iniungenda abiuratio,p 3. p.482.col.1.A.B
reo reuocante confessionẽ in tormentis factam quid agendum,p.3. p.485.col 2.A
reo sunt edenda dicta testium, nomina tamen supprimenda,com.125.p.3. pag 629 col.2
reorum potentia multiplex inquisitori considerãda.p.3. q.75. pag.627.col.2 B
reus citandus est ad audiendam sententiam,com. 40. p.3. pag. 491.col.2
reus ab vno tantum indice puniendus, com.95. parte 3. pag. 577.col.1
rei delati extra partes iurisdictionis inquisitori subiectas domi-

domicilium transferentes, ab inquisitoribus coercendi, p.3.q.43. pag.568.col.1.E.& seq.
reo quando iniungendum vt publice fidem laudet, & errores detestetur, com.14.p.2. pag.116.col.1
reo conuicto per plures singulares testes; abiuratio indicenda, p.3.q.72. pag.615.col.2.E.& seq.
reo nesciente legere competenter, et abiurare debente, notarius leget abiurationē, & reus peteret prolata a notaria, par.3. pag.493.col.2.B.C
reus si non purgauerit indicia per torturam abiuret, aut aliter plectatur, com.14.p.2. pag.116.col.1
rei deficiētis in purgatione canonica pena. p.2.p.116.c.1.C
reus cui sit imponenda pœna corporalis, non est relaxandus, & quare, com.193.p.3. pag.639.col.1
reus semel curiæ sæculari traditus, an si cōuertatur, sit recipiēdus, par.3.pag.516.c.1.A.pag.524.c.1.E.& seq.
reus hæreseos morti propinquus si confiteatur, absoluendus, com.25.p.2. pag.228.col.1
reus quādo absoluēdus, et qualiter, vide in voce, Delatus.
rei non sunt cōprehendendi in sancto officio, nisi præcedat sufficiens informatio, com. 108 p.3. pag.589.col.2
reis quales circunstantiæ possint publicari, com 124.p.3. pag. 628.col.2
reus si moritur antequam eius causa finiatur quid agendum, com.92.p.3. pag.573.col.2
rex chatolicus in Hispania abunde prouidet Inquisitoribus, com.158.p.3. pag.660.col.1
ritus antiquus excocommunicandi, p.3.pag 399.col.2.A
ritus vetustus promulgandi leges contra hæreticos initio. Pontificatus, com.22.p.2. pag.131.col.2
ritus Iudæorum cur tolerari ab Ecclesia, non ita Sarracenorum. p.2.q.46. pag.355.col.2.D
ritus transeuntium a Christianismo ad Iudaismum, par.2 q.44. pag.349.col.1.A.B
ritus reiudaizātiū qui sint, p.2.q.44.p.349.c.1.C.& seq.
Rolandi a Valle opinio, com.158.p.3. pag.658.col.2
Rolandi dictum expenditur, com.158.p 3. pag.658 col.2
Romana Ecclesia cæteris prælata, com.4.p.1. pag 29.c.1
Romana Ecclesia ab errore in fide immunis, p.2.quæst.17 pag. 296.col.2 B
Romanæ Ecclesiæ præcepta & consuetudines ab omnibus obseruandæ, p.2. pag.238.col.2.AB
Romanorum Pontificum statuta iustis de causis, variantur, p.2 q.17. pag.296.col.2.E
Romani Pontifices cur multas extrauagātes dixerint Inquisitoribus Italiæ, com.158.p.3. pag.659.col.2
Rudes & blebei in fide errantes a maiorib. decepti quatenus excusentur, com.21.p.1. pag.61.col.2

S

Sabellij errores, p.1. pag.9.col.2.D.& pag.10.col.2
Sabelliani hæretici, & eorum errores, p.1.pag.13.c.2 A.& p.2.q.6. pag.244.col.2.E
Saccophori hæretici qui, & aliæ eorum barbaræ appellationes, com.62.p.2. pag.328.col.1
sacerdos solus rite ordinatus Eucharistiam conficit, p.1. pag.15.col.1.C & pag.20.col.2.A.B.
sacerdoti asserenti se absoluisse aliquem hæreticum, an sit credendum, com.25.p.2.pag.225.c.2.& vide plura in voce Confessor.
sacramentorum tractatio in iure quibus in locis, parte 2. pag. 170.col.1.C
sacramentum baptismi in forma Ecclesiæ a quocunq; collatum valet, p 1. pag.3 col.2.C
sacramenta, & res sacramentales si admisceātur sortilegijs, talia delicta manifeste sapiunt hæresim, comm.67. par.2. pag.337.col.1
sacramenta ab hæreticis collata valent, sed scienter recipientes peccant, par.2. pag.155.col.1.D.E
sacramentum extremæ vnctionis non datur in morte plectendis, com.149.p.3. pag.647.col.1
sacramenta pænitentiæ & Eucharistiæ relapsis pœnitētibus, & brachio sæculari tradendis non denegātur, p.2. q.58.pag.386.col.2.D.com.149.p.3. pag.647.col.2
sacramentorum figmenta per Manichæos recentiores inuenta p.2.q.13. pag.274.col.1.& seq.
sacramenta Catharorū quatuor explicata ex summa fratris Raynerij, com.38.p.2. pag.276.col.2
sacra scriptura quæ continet vera esse ab omnibus credēda, p.1.q.12. pag.74.col.2.E
sacris litteris exponendis quid obseruandum, com.1.p.2. pag. 83 col.1
Sadducæorum errores, p.2.q.5. pag.242.col.2.C.& seq.
sacrificia offerre dæmonib. hæresim sapit manifeste, p.2.q. 43.pag.340.c.1.D.& seq.& pa.340.c.2.B et 341.c.1
salariū nō est requirendū a reis, cō.153.p.3.pag.650.c.2
salaria Inquisitoribus Hispaniæ vnde cōstituta, com.153. par.3. pag 650.col.2
sale cur conspergatur Area dirutæ domus hæreticorum, com.92.p.3. pag.575.col.2
Saluaguardiæ litteræ quæ dicātur, cō 1.p 3.pag.391.c.2.
Sancius ordinis Minorū Archiepiscopus Tarracon. p.2. q.9. pag.252..col.1.E
sancti non indigent nostris orationibus, p.1. pag.42.col.2
sanctorum auxilium implorandum ex traditione Apostolica, com.14 p.1. pag.43.col.2
sanctorum expositionibus cur standum, com.27.p.2 pag. 234 col.2.regula.4.§.quod si rationem.
sanctorum dicta reuerenter sunt exponenda, par.2.q.18. pag. 303.col.2.C.D
sanctorū consentiens sententia catholicā veritatē facit, et cōtrariū est hæreses, cō.27 p.2.pag.234 c.2. regula.4.
sanctitati non repugnat error venialis, parte 2.quæst.17. pag. 297.col 2 D.E
sanctitatis palliata conuersatio, est quidam hæreticorum modus ad decipiendos inquisitores, & se ipsos tuēdos, p 3. pag.433.col.1.D.E
sapere hæresim manifeste cum dubitatur, an inquisitor id cognoscere valeat, com.67.p.2. pag.337.col.1
satisfactio pro hæresi in quo cōsistat, & de quibus faciēda, p.2.pag.161.pag.2.A & pag.335.col.1.D.E
satisfactio idonea præstatur per abiurationem & canonicam purgationem, com.89.p.3. pag.567.col.2
Sarraceni qui, & vnde sic appellati sint, p.2.q.21 p.306. col.1.E.com.46.p.2. pag.306.col.2
Sarracenorum errores, p.2.q.21.pag.306.col.1.E.et seq.
Sarraceni per cultum duliæ inuocant Mahometum, p.2. q.43. pag.338.col.2.C
Sarracenorum ritus cur non tolerantur ab Ecclesia sicut ritus Iudæorum, p.2.q.46. pag.356.col.1.C.
Sarraceni præbētes auxilium, consilium, vel fauorē Christianis redeuntibus, vel transeuntibus ad Sarracenorū ritus velut hæreticorum fautores ab inquisitorib sunt puniendi, p.2.q.45. pag.351.col.1.E
Saul Pythonissam inuocat, com.68 p.2. pag.344.col.1
Sayoniæ & Buylliniæ qd significēt, cō.4.p.3.pag.393.c.2
Schisma quid, & qualis vox, com.73.p.2. pag.363.col.1
Schisma & hæresis differunt inter se, & quæ sit differentia, p.2.q.48. pag.362.col.2.E

Schismaticos qui confutarint, ac de eis scripserint, cō.73. par.2. pag.363.col.1.& 2

Schismaticus cur sit hæreticus, p.2. pag.167.col.1.C

Schismatici quidam sunt vere hæretici, & quidam non, p. 2.q.48. pag 362.col.2.D.& seq.

Schismatici primigeneris saltem leuiter de hæresi fiunt suspecti, com.73.p.2. pag.363.col.2

Schismatici ad Ecclesiam redeuntes abiurāt scisma, com. 73.par.2. pag.363.col.2

Schismatici post abiurationē an remaneant inhabiles ad beneficia, com.73 p.2. pag.363.col.2

Scholastici theologi vno consensu aliquid sentientes id verum est putandum, com.27.p.2. pag.236.c.1.reg.8.

Scholasticorum theologorum cōmunis sententia quantam auctoritatem habeat, cō.27 p.2. pag 236.col.2.reg.8.

Scholasticorū theologorum communis sententia vnde habeat tātam auctoritatē, cō.27.p.2. pa.236.col.1.reg.8

Scriptura obscura habetur pro nō scripta, p.1.p.19.c.1.B

Scriptura sacra iuxta Sāctorū receptas interpretationes declaranda, com.27.p.2. pag.235.col.1.& 2

Scripturæ sacræ sensus præ se fert catholicæ veritatis indicium, com.27.p2. pag.234.col.1.reg.1

Scripturæ sacræ verba ad ludibria transferentes, qua pœna plectendi, com.17.p.3. pag.420.col.1

Secta vnde dicatur, p.2. pag.201.col.1.E

Sectæ hæreticorum in decreto damnatæ, p.2.quæst.6.pag. 243.col.1.C & seq.

Secta Pseudoapostolorum per Honorium iiij.cōdemnata, p.2.q.12. pag.270.col.1.& seq.

Secta Beguinorum, & Begardorum prorsus damnatur, p. 2.quæst.16. pag.292.col.1.C

Sectę nouæ auctor, vel sectator hæreticus dicitur, par.2.q. 31. pag.318.col.2.C.D

Secreti hæretici qui dicantur, p.2.q.33. pag 321.c.2.B

Secretū an sit quod quinque sciunt, p 2. pa.215.c.1.A.B

Secretum reuelare non possunt, neque episcopus, neq; inquisitores, com.132.p.3. pag.633.col.2

Secretum reuelantes etiam non iurati extra ordinem puniendi, com.129 p.3. pag.632.col.2

secretū reuelātes episcopus & inquisitores extra casus pmissos, mortaliter peccant, cō.132.p.3. pa.633.col.2

Secularis brachij auxilium inuocant inquisitores ad capiendos hæreticos, & alia necessaria transigenda, p.3. q.57. pag.585.col.1.B.C

Sæcularis iudex quos blasphemos punire debeat, p.2. q. 46 pag.354.col.2. B & seq.

Sæcularibus officijs solus inquisitor priuare, potest, com.8 par.3. pag.401.col.2.E

Sedis Apostolicę certissima sūt indicia, c.42.p.2.p.303.c.1

Sedem hoc est, seo, Ecclesiam cathedralem notat Eymericus Hispanice, com.25.p.2. pag.223.col.1

Sede vacāte an capitulū succedat in iurisdictione episcopi qua ad hæreticos, p.2. pag.219.col.1.C.D

Sententia noua super crimine hęresis nō fertur sed iā per canones lata renouatur, p.2. pag.207.col.2.E

Sententia in scriptis proferenda, cō.40.p.3. pag.491.c.2

Sententia de die est ferenda, com.40.p.3. pag.492.col.1

Sententia de consiglio peritorum ferenda.p.3.q.78. pag. 630.& 631. col.2.A

Sententia contra hæreticos quo ordine ferri debeat, com. 40.p.3. pag.491.col.2

Sententiæ quibus traduntur aliqui curiæ sæculari, an ferendę diebus festiuis, & in ecclesia, p.3.pag.512.col.1 D.& plene disputatur, com.45.p.3. pag.512

Sententiæ lata per inquisitores publicari debēt a parochis ecclesiarum, p.3. pag.403.col.2.B.& seq.

Sententia vel processus inquisitorū à dominis temporalibus impediri non possunt, p.3.q.35. pag.562.col.1.C

Sententiam difinitiuam iudex non potest cōmutare, p.2. pag. 208.col.2.C

Sentētias latas mitigandi potestatem habent inquisitores & episcopi, p.3. pag.315.col.2.A.pag.325.col.2.D

Sententia condemnatoria qualiter ordinanda, cō.40.p.3. pag. 491.col.2

Sententia condemnatoria præsente episcopo proferenda, com.40.p.3. pag.491.col.2

Sententia condemnatoria in hoc crimine, elapso anno, an requiratur.com.49.p.3. pag.533.col.2

Sententiæ condemnatoriæ qualiter executioni mandandæ, com.40.p.3. pag.491.col.1

Sententia contra vnum lata, quando non noceat alteri, cō. 164 p.3. pag.673.col.1

Sententia antea quam feratur contra absentes, quis ordo tenendus est, com.49.p.3. pag 531.col.2.E

Sententia condemnatoria, an requiratur contra contumacem elapso anno, p.2. col.176.col.1.A

Sententia diffinitiua cum agitur de plano quomodo proferri possit, p.2. pag.120.col.2.E.& seq.A

Sententia reconciliationis diffinitiua potius quam interlocutoria censenda, com.146.p.3. pag.643.col.2.

Sententia qua ratione ferenda contra diffamatum de hæresi, p.3. pag.502.col.1.B

Sententia confiscationis bonorū olim per quos ferretur, com. 158.p.3. pag.654.col.2

Sentētia, qua abiuratio alicui indicitur magis condemnatoria quam absolutoria est, cō.97.p.3. pag.579.col.1

Sententia conuersorum ab hæresi an debeat continere eos hæreticos fuisse, com.44. pag.508.col.2

Sententia conuersorum cur sub conditione proferetur, com.44. pag.509.col.1

Sententia contra clericos contumaces mitior esse debet, com 40.p.3. pag.533.col.1

Sententiam absolutoriā ferre potest episcopus siue inquisitore, & vice versa, p.3.q.48. pag.578.col.1.B.et seq. & late, com.97.p.3. pag.57.

Sententia absolutoria nō debet continere quem pronūciari immunē & insontem, & quare, p.3. pag.474.col.2 D.& com.37. pag.475.col.1.D

Sententiæ in causis fidei non transeunt in iudicatam, com. 37.p 3. pag.475.col.2.

Sententię damnatæ memoriæ hęretici formula, com.92. p.3. pag.574.col 2

Sententia contra testes falsidicos publice pronunciatur, com.122.p.3. pag.625.col.2

In sententia absolutoria quando quis innocēs pronunciari possit, com.35.p.3. pag.475.col.2

Semiplene probat vnus testis idoneus in criminalibus, com.110.p.3. pag.595.col.2

Senes inquisitores qui in officio in inquisitionis retinendi, com.61.p.3. pag.544.col.1

Sentiens male de sacramentis Ecclesiæ hæreticus dicitur, p.2.q.31. pag.318.col.2.D

Sepulturæ quare monumenta appellentur, com.89.par.3 pag. 566.col.2.E

Sepultura qui priuantur, com.89.p.3. pag.567.col.1

Sepultura priuantur hæretici, cam.7.p.2. pag 97.col.1 com.89.p.3. pag.566.col.2

Sepulturę priuatio magna pęna, cō,89.p.3. pa.566.col.2

Sepulturę ecclesiasticę tradi, aut ea carere quid sit, com. 89.par.3. pag.567.col.1

Sepul-

Sepulturæ ecclesiastica quibus casibus denegatur, parte 2. pag. 147.col.1.B
Sepelientes scienter hæreticos in loco sacro, ab inquisitoribus puniuntur, p.3.q.40.pag.567.c.1.E.& quæst.118. pag.675.col.1.E & seq.
Sepelientes sciēter hæreticos, ipso iure excōmunicati sunt, & de hæresi suspecti, & quare, com.89.p.3.pa.567.c.1
Sæpius dicens vel faciens aliquid contra fidē, suspectus est de hæresi vehementer, p.2.q.56. pag.381.col.2.E
Sermo generalis indicēdus, & habendus ab inquisitore in principio sui officij, p.3. pag.407.col.2.C.& seq.
Sermones hæreticorū semel vel bis audiens, an sit credēs hæreticorum, com.75.p.2. pag.367.sol.2
Serui in qua causa contra dominos torqueri possunt, com. 115.par.3. pag.606.col.2
Serui per hæresim dominorum liberantur ab eorum potestate, com.168 p.3. pag.676.col.1
Serui an transeant in fiscum, com.168.p.3.p.676.c.1.& 2
Serui Christiani non cōfiscatur, cō.168.p.3.pag.676.col.2
Serui non Christiani confiscantur, cō.168.p.3. pa.676.c.2
Seruos Christianos non recuperant domini conuersi, com. 168.p.3. pag.676.col.2
Serui catechumeni an cōfiscētur, cō 168.p.3.pag.676.c.2
Serui infideles dominum hæreticum denunciantes an confiscentur, com.168.p.3. pag.676.col.2
Seruorū manumissio facta per dominos hæreticos nulla est, com.145.p.3. pag.674.col.2
Sethiani hæretici, p.2 q.6. pag.244 col.1.B
Seueriani hæretici, p.2.q.6. pag.244.col.1.D
Signa indicantia hoīem vere contritū, p.2.pag.198.c.1.C
Signa quibus cognoscatur, an quis vere, vel ficte sit cōuersus, com.15.p.2. pag.117.col.2
Silentium possunt indicere consultoribus episcopus, & inquisitores, com.132.p.3. pag.633.c.2.
Simoniachus hæreticus dicitur, p.2.q.31.pa.318.col.2.C
Simoniaci pœna & similitudo cū hæretico, p.2.pa.319.c.1
Simoniacus a dicenda Missa excluditur, com.108.par.3. pag. 589.col.1
Simoniani hæretici, qui & quale eorum dogma, par.2.q.6 pag.243.col.1.B.& com.31.p.2. pag.246.col 2
Simpliciores quando de subtilitatibus fidei interrogādi, p. 1.quæst.4 pag.61.col.1.C.
Simulatio a Deo separat, & eius multiplex species, par.2. pag. 204.col.2.E
Simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij qualiter intelligenda, p.2.pag.120.col.2.A.B.som.103.& 104.p.3 pag.582.& 583.col.2
Simulatione corporei languoris vtuntur hæretici ad se tuēdos, p.3. pag.471, col.1.A.B
Singularibus testibus pluribus conuinctus de hæresi cōdemnandus non est, p.3.q.72. pag.600.col.1.B
Siphori hæretici, vide in voce, Saccophori.
Socij inquisitorum quales esse debeāt, com.69.par.tertia. pag. 551.col.2
Socij cōgruentes, & grati, a prælatis inquisitoribus assignādi, p.3.q.20. pag.551.col.2.A.B
Socij criminis in defectum probationum admittūtur in testes, p 3.q 64 pag.603.c.1.A.B.& p.1. pa.105.c.1.C
Socio criminis an credatur sine tormentis, com.113.par.3 pag. 604.col 2
Socius criminis an faciat indicium ad torturā, com.110. par.3. pag.599.col.2
Solemnitates quæ omitti possunt cū summarie proceditur. som.104.p.3. pag.583.col.2
Solemnis pœnitentia grauis, com.25.p.2. pag.230.col.1
Sortium libri reprobati, p.2.q.39. pag.317.col.2.A
Sortilegi meri qui sint, p.2.q.42. pag.336.col.1.A.B
Sortilegi hæreticales qui sint, p.2.q.42. pag.336.col.1 B
Sortilegorum duplex genus, p.2.q.42. pag.336.col.1.A
Sortilegi & diuinatores differunt, & quibus locis de illis agat, par.2. pag.202.col.2.C
sortilegi hæreticales inquisitorum iudicio subiecti sunt, p. 2.q.42. pag.336.col.1.B.C
de sortilegijs qui disseruerint, com.67.p.2.pag.335.col.2
sortilegi qualiter puniendi, com.67.p.2. pag.337.col.2
sortilegia, an sapiant hæresim manifeste qualiter cognoscēdum, com.67.p.2. pag.337.col.1
sortilegia manifeste sapientia hæresim, parte 2. quæst.42. pag. 335.col.1.D.E
sortilegorum late patens tractatio, & de sortilegis qui disseruerint.com.67.p.2. pag.336.col.2
Spiritus sācti processio de qua in l.nullus.C.de sum.trinit. com.5.p.1. pag.31.& 32
Spiritum sanctum non procedere a filio qui hæretici dixerunt, com.2.p.1. pag.7.col.1
spiritualis pœna in crimine hæresis nō impedit temporalē, par.2. pag.152.col.2.E
sponte venire & redire qui dicantur, p.2. pag.208.c.1.E & seq.com.12.p.3. pag.411.c.1
sponte venientes quam gratiam assequantur, com.12.p.3. pag. 411.col.2
sponte reuersus ad fidem recipiendus errore abiurato, p.2 pag. 149.col.2.C.D
sponte veniētes mitius sunt tractādi, p.3.pag.409.col.2.E
sponte venientes ad ecclesiam ab hæresi, mitius tractandi. secus si non sponte veniant, com.65.p.2. pag.332.col.1
sponte non venientes, aut post tempus gratiæ qualiter puniendi, com.12.p.3. pag.412.col.1
sponte relapsi venientes, an impetrent veniam, com.12.p. 3.pag. 412.col.1
sponte confitentes metu probationū, an sint mitius puniendi, com.12.p.3. pag.413.col.2
sportulæ seu salarium non est requirendum a reis, com.153 par.3. pag 650.col.2
statuas hæreticorum comburendi ritus in tribunali inquisitionis quando cœperit, com.49.p.3. pag 534.col.1
statuæ damnatorum in hoc crimine quibus casibus sint cōburenda, com.49.p.3. pag.534.col.1.& 2.
statua seu imago eius qui damnatur post mortē, producenda in publicum, & brachio sæculari tradenda, & comburenda, com.102.p.3. pag.574.col.1.B
statua defuncti damnati curiæ sæculari traditur, com.92.p. tertia. pag.574.col.1
statua eius q se occidit an producēda, cō.92.p.3.pa.574.c.1
statua defuncti damnandi producenda est in publica fidei actiones, com.92.p.3. pag.574.col.1.
statua defuncti absoluendi non est producenda, com.92.p. tertia. pag.574.col.1
statuas producendi vsus in sancto officio, com.92.parte 3. pag. 574.col.1
statua absentis relapsi aut hæretici pœnitentis curiæ sæculari traditur per sententiam, p.3.q.101 pag.648, col.1.A
statuta Romanorum Pontificum iustis de causis variātur, p.2.q.17. pag.293.col.1.A.B
statuta per quæ inquisitoris officium impeditur vel retardatur, non valent p.2. pag.106.col.2.C
statuta impediētia officiū inquisitionis iubent inquisitores sæculi magistratibus vt ea reuocent, p.3.q.34.pag.561 col.2. A.p.2. pag.106.col.2. C.cō.83.p.3.pag.,562.c.1
statuta priora cōtra hæreticos edita, an per posteriores re

cata censeatur,p.3.q.84. pag.633.col.2.E.& seq.
Statuta nono condere contra haereticos,an inquisitores possint com.135.p.3. pag.635.col.2.E.& seq.
Statuta nondum condantur,quid cavendum ,com.135. par.3. pag.636.col.2
Statuta in haereticos edita interpretari possunt iudices fidei cur.et an solis inquisitores,com.134.p.3.pag.634. col.2.com.135.p.3. pag.634.col.2.E
Statuta contra haereticos edita interpretari potest inquisitor cum episcopo.p.3.q 85. pag.634.col.1.C
Statuta in verbis ambiguis inquisitor per se sine episcopo interpretari an possit.p.3.q.86. pag.634 col.2.D.E
Statuta ungentia poenas in haereticos,an condere possint principes saeculares,com.135 p.3. pag.636.col.2
Statuta an vuleat domini temporalis disponentis de bonis haereticorum confiscatis,com.158.p.3. pag.661.col.3
Statutum civitatis Brixiae de extirpanda haeresi Lutherano,com.135.p.3. pag 637.col.1
Striges corporaliter deferri communis est,& vera sententia,com.68.p 2. pag.345.col.2
Subdelegandi potestatem habent inquisitores, p.3.q.13. pag.545.col.1.E & seq.
Subdelegatus an possit subdelegare, anceps quaestio,com. 64.p.3. pag.547.col 1.
Subditorũ excessus diligẽter corrigẽdi,p.2.pa.121.c.2.C
Subditis quãdo praelatos evitare liceat,p 2.pa.157.c.1.A
Subditi praelatos suos an & quando, & quo modo corrigere possint.p.2. pag.175.col.1.A
Subditi decepti a praelatis in his quae sunt fidei an excusentur ab haeresi,com.22.p.1. pag.64 col.2.
Subditi Dominorum lapsorum in haeresim absoluti sunt a debito fidelitatis,p.3 q.119. pag.675.col.2.B.C
Subditi Dominorum manifeste in haeresim lapsorum, ab omni obligatione & fidelitatis iuramento sunt immunes,p.2. pag.103 col.2.E
Subrogatio quando praesumatur,p.2. pag.212.col.1.A.B
Subscriptio quid operetur,com.20.p.3. pag.428.col.1
Subscriptio generalis,an sufficiat,cõ.20.p.3.pa.428.col.1
Scribentium acta inquisitionis, an quisque separatim dẽat scribere,com 20.p.3. pag.428.col.1
Substituti ab inquisitoribus, quam habeant potestatem com.23.p.2. pag.135.col.1
Substanti alia qua dicantur,com.104.p.3 pag.583.col.2
Substantiae nomen varie acceptum apud nos & Graecos, par.1. pag.11.col.1.B.C
Summarie, simpliciter & de plano procedere, quid sit, com.103.& 105.p.3. pag.582.col.1
Summarie procedendo quaenam omitti possint, p.3. q.55. pag. 583.col.1.B.C
Summarie procedens quas solemnitates omittere potest, com.104. pag.583.col 2
Suprus inquisitorũ ab episcopo,vel a dominis tẽporalibus providendi,p.3.q.108.pag.652.& seq. col.2.B.& seq.
Superiorũ est inferiores docere,p.1.q.4.pag.61. c.1.A.B
Superstitio,quid,com.68.p.2. pag.344.col.2.A
Supplicij ultimi appellatione mors venit,p.2.p.150.c.1.B
Suspensi a minoribus ministrantes,an fiat irregulares,p.2 pag. 154.col.1.B.C
Suspicio haeresis triplex levis,vehemens,maxima,par.2. q.55. pag.376.col.2.D
Suspicio levis, quid, ex qua non est facile in hoc crimine procedendum,com.80.p.2. pag.379.col.1
Suspiciones ex quib.causis oriãtur,cõ.110.p.3.p.597.c.1
Suspicionum cognitio in crimine haeresis valde necessaria,com.80.p.2. pag.378.col.2.C
Suspicio levis q̃sit,et cur sit appellata,p.2.p.376.c.2.B.C
Suspicionis levis exempla,p.2.q.55.pag.376.c.2.E & se.
Suspiciones ob leves contra quos procedi possit in causa haeresis,com.60.p.2. pag.379.col.2.E
Suspicionis levibus non facile credendum in hoc crimine haeresis,com.12.p.2. pag.103.col.1
Suspicio vehemens & magna quae sit, & quare sic appellata,p.2.q.55. pag.377.col.1.A.B
Suspicionis vehementis & magnae exempla, par.2. q.55. pag.377.col.1.E. & seq.
Suspicionem vehementer de haeresi, quae indicia faciant, com.81.par.2. pag.382.col.2
Suspiciones ob vehementes nemo in hoc crimine, poena ordinaria coercendus,com.80.p.2. pag.580.col.1
Suspiciones quantumvis vehementes in crimine haeresis morte extinguuntur,com.92.p 3. pag.572.col.2
Suspicio violenta & maxima quae sit, & quare sic appellata,p.2 q.55. pag 377.col.1.A.B
Suspicio violenta quid, & ex quibus factis oriatur, com. 80.par.2. pag 379.col.2.& seq.
Suspicionis violẽtae et maximae exẽpla,p.2.pa.274.c.1.E
Suspicionis violentae gradus cur puniantur,com.43.par.3. pag. 498.col.1.E
Suspiciones violentae ad poenam criminis ordinariam imponenda sufficiunt,com.80.p.2. pag.380.col.1
Suspicio de haeresi oriri potest ex locis suspectis, ubi commoratus est reus,com.82.p.2. pag.385.col.1
Suspicio haeresis tribus opportunis remedijs excluditur, com 39.p.3. pag 482.col.1.E
Suspicio haeresis,quavis abiurandu,com.136.par.tertia. pag. 637.col.2
Suspectorum de haeresi triplex genus, & qui dicantur leviter suspecti,p.2.q.55. pag.377.col.2.A
Suspicionum materiam qui tractarint in hoc crimine, com.80.p 2. pag.378.col.2
Suspecti de haeresi revelandi sunt perinde ac haeretici,p.3 pag. 103.col.1.E
Suspecti de fide,inquisitorum subsunt iurisdictioni ,com. 12.p.2. pag.103.col.1
Suspectus quando redditur Christianis,si usurpat nomen Iudaicum,com.69.p.2. pag.351.col.1
Suspecti de haeresi censentur excommunicati per annum excommunicatione perseverãtes,& qua ratione cõtra eos sit procedẽdum,p.2.q.47.pag.360.col.2.B.& seq. com.72 p.2. pag.362.col.1
Suspectus de haeresi.qui libros damnosos retinet,& qualem suspicionem contrahat,com.3.parte secunda, pag. 92.col.2. & 93.col.1
Suspectus est qui ad peccandum sollicitat confitentem in sacramento confessionis,com. 81.p.2. pag 383.col.2
Suspecti ne sint de haeresi,qui per metum haereticalia committunt,in qua personarum diligẽs est habenda ratio, com.24.p.1. pag.68.col.2
Suspecti de haeresi fiunt apostatae ab ordine, & ultra regulari manentes per annum unum excommunicatione,p.2.q.49. pag.364.col.2.C
Suspecti de haeresi sunt magistratus obstinati,diu perseverantes in obedientia inquisitoris, & cẽsuris per ipsum illatis,p.3. pag.401.col.1.C D
Suspecti de haeresi redeuntes non immurantur, com. 41. par.3. pag 495.col.1
Suspectis de haeresi redeuntibus non imponuntur vestes crucibus signatae,com.41.p.3. pag.495.col.1
Suspectis vel diffamatis de haeresi spõte venientibus tẽpus gratiae & misericordiae assignant inquisitores, parte 3. pag.

pag. 409.col.2.B
Suspecti de hæresi abiurare coguntur,p.3.q.87.pa.637.col.1.D.E.com.130.p.3. pag.637.col.2.
Suspectus de hæresi publicus publice abiurare debet,par.3 pag. 486.col.1.E
Suspectis de hæresi ob credentiam hæreticorum abiuratio vel purgatio est indicendo,p.2.q.50.pag.366.col.2.B.C
Suspectorū de hęresi pęnitētię,p.3.pag.494.c.1.E.& seq.
Suspecto leuiter iniūgi pōt purgatio canonica uel abiuratio de leui,p.2.q.55.pag.377.col.2.E.p.3.pag.486.co.1.C
Suspectus leuiter nō abiurat generaliter omnem hæresim, par.3. pag.501.col.2.D
Suspectus vehementer cum est reus, quid obseruari dēat, com.14.p.2. pag.115.col.2
Suspectus vehemēter fit vocatus ad respōdedū de fide non cōparēs in tpe assignato.p.2.q.56. pag.380.col.2.B.
Suspecti vehementer sunt,præstantes scienter cōsilium auxilium vel fauorem impeditoribus officij inquisitionis, p.2.q.56. pag.381.col.1.D.E
Suspecti de hęresi fiūt vehemēter aut leuiter defensores hęreticorū,pro mō defensionis,p.2.q.52.pag.370.col.2.B
Suspectus est de hæresi vehementer qui sepius facit vel dicit aliquid contra fidem,p.2.q.56. pag.381.col.2.E
Suspectus an fiat de hæresi vehementer,qui omittit hęreticos reuelare,com.81 p.2. pag.383.col.2.A
Suspectus uehementer si recuset abiurare,quid agēdū sit, p.2 p.55. pag.377.col.2.B.C
Suspecto vehementer,abiuratio de uehementi iniungenda est,& vt hæresim omnem generatim abiuret,p.2.q.55. pag. 477.col.2.E
Suspectum quem vehementer non pronuntiet facile inquisitores,com.81 p.2. pag.383.col.2
Suspecti uehementer qui dicantur,p.2.q.55. pag. 377. col.2.D.E.& q.56. pag.480.& seq.col.2.B.& seq.
Suspecti uiolenter,vt hæretici condemnantur,& quinam tales reputentur,p.2.q.55 pag.378.col.1.E.& seq.p.3 pag. 795.col.2.B
Suspectus uiolenter abiurat generaliter omnem hæresim, p.3. pag.496.col.2.D.E
Suspectus violenter,abiurans ad perpetuum carcerem condemnatur,p.3. pag.495.col.1.C
Suspecti violenter de hæresi,vestibus depictis cum duabus crucibus insigniuntur.p.3. pag.496 col.1.A
Symbolum quid,& quod symbolo vincantur hæretici, cō.16.p.1. pag.45.col.1.& 2
Symbolum apostolorum,& symbolum sanctorum patrum, par.1. pag.45.col.1.A.& col.2.C
Symbolum ab apostolis conditum,quando,& quam ob causam,com.16.p.1. pag.45.col.1
Symbolum sanctorum patrum quod dicatur, & vbi conditum,com.17.p.1. pag.45 col.2.& seq.
Symbolū Cōstātinopolitanū cur cōditū, p.1.pag.45.c.2.E
In Symbolo verbum illud,Filioque,non est additio,vt Grę ci mentiūtur,sed explicatio eius quod inerat,p 1.p.20. col.1.com.17.p.1. pag.46.col.1
Symbolum aliud alio copiosius,seu explicatius, & quare, com.16.p.1. pag.46.col.1
Symbolum in ecclesijs quando,& cur cantari ceptum,cō. 17.p.1. pag.46 col.1
Symbolum & orationē dominicam,singuli fideles memoriter scire debent,com.17.p.1. pag.46.col.1
Synagoga quid,com.71.p.2. pag 358.col.2
Synodus Nicæna quando celebrata,com 5.p.1.p.31 c.1.E
Synodus Chalcedonensis quando celebrata,com.6.parte 1. pag. 33.col.1
Synodus constantinopolitana quando habita,& quid in ea gestum,com.19.p.1 pag.56.col.1
Synodus Ephesina & quid in ea factū,cō.19.p.1.p.56.c.1

T

TAcens,an habeatur pro consentiente,p.1.p.23.c.2.C
Tallionis pœna,quid sit,com.14.p.3.pa.414.c.1.& 2
Talionis pœna, an hodie habeat locum, com.14 parte 3. pag. 414.col.2
Talionis pęna imponitur procedenti cōtra aliquē per modum accusationis,& deficienti in probatione, parte 3 pag.414.col.1.A & seq.
Talionis pœnam imminere falsis testibus,qui dixerint,cō. 122 p.3. pag.624.col.1
Tascodrogitę hæretici,qui com.62.p.2. pag.327.col.2
Tarraco ciuitas qualis,com.25.p.2. pag.233.col.1
Tarraconense concilium,p.2. pag.220.col.1.& seq.com. 25.par.2. pag 223.col.1
Tarroconense concilium,quo tempore celebratum, cō.25 par.2. pag.223.col.1
Tarreconense cōcilium in multis antiquatum,& abolitū, com.25.p.2. pag 224.col.2
Tarraconensi concilio interfuit Raymundi de pennaforti, com.25.p.2. pag.223.col.2
Tarraconensis concilij locus restitutus, com.25.parte 2. pag. 225.col.1 & 2
Tartari,qui,& quales eorū errores,& mores,p.2.q.19.p. 305.col.1.A.& com.44.p.2. pag.305.col 1.& 2
Tartari multifariā distincti,p.2.q.19.p.305.c.1.E.& seq.
Tartari patriæ adeūdæ desiderio,quādo extra patriam captiui sunt,se ipsos necant,p.2.q.19. pag.305.col.1.B
Tartarorū quidā lunā,alij uero animal,quod eis prius mane occurrit,adorant,p.2.q.19. pag.305.col.1.A.B
Tartari literas quas defunctis deferant ab amicis accipiūt p.2.q.19. pag.305.col.1.B.C
Tatiani hæretici,p.2.q.6. pag.244.col.1.D
Tatianorum error damnantium nuptias refutatur,par.1. pag. 16.col.1
Taxatio temporis aduenientibus ad ecclesiam arbitraria est,com.12 p.3. pag.410.col.2
ad Tentationes subreptitias superādas circa credibilia remedium,com.1.p.2. pag.82.col.2
Tempus ante legem,tempus sub lege,& tēpus gratiæ,p.1. pag. 20.col.1.B
Tempus gratiæ assignandum edictis publicis, com.12.p.3. pag. 411.col.1
Tergiuersatius verborum est quidam hæreticorum sophisticandi modus,p.3. pag.430.col.2.A
Tertullianistę hęretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Tertulliani error de anima hominis corporea refutatur, p.1. pag.12.col.2.D
Tessarescę decatitæ hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.B
Testamentum uetus a bono Deo conditum contra Manichęos,p.1. pa.13.col.2.B
Testamenti veteris distinctio,p.1. pa.13.col.1.B
Testimonium ferre dignitas est,p.2. pa.201.col.2.E
Testimonium debet esse purum,p.1. pa.19.col.1.B
Testimonium obscurum nod ualet,& quare,p.1.p.19.col. 1.B.com.111.p.3. pa.601.col.1
Testimonium Iudæorum contra Christianos, an & quādo admittatur,com.13.p.2. pa.108.col.2
Testimonium hęreticorū in causa fidei,an & quādo admittatur contra fideles,uel fauorem fidelium,& quādo nō & an & quando contra uel in fauorem hæreticorū,p.2. pag.199.col.1.A.& com.117.& 118.par.3. pag. 611.& 612.col.1 & 2

testimo-

Testimonium domesticorum in quibus delictis, & an & quando in fauorem vel contra admittatur, comm.119. p.3. pag.613.& 614.col.2
Testimonium falsum dicere graue scelus est, com.121.p.2 pag. 624.col.2.
Testificari in hoc crimine nemo excusatur, com.111. p.3. pag. 600.col.1
Testificãtis primo dicto regulariter statur, quod fallit in crimine hæresis, p.2.pag.202.c. 1. C. com.15.p.2. pag. 117.col.2.& com.114.p.3. pag.605.col.2
Testes de diœcesi ad diœcesim per inquisitores citari & trahi possunt, p 3.q.74. pag.526.col.2.A
Testes iurare debere cum deponunt, com.113.par.tertia. pag. 601.col.1
Testes causam dicti reddere debent, com. 111. par.tertia. pag. 601.col.1
Testis ex interuallo dictum corrigere & reuocare speciale est in crimine hæresis, p.2.pag.201.col.1.E. cõ.114. p.3. pag.605.col.2
Testem posse dictum suum reuocare procedit etiamsi contra tertium deponat, com.114.p.3. pag.605.col.2
Testes recipi possunt in causa hæresis etiam lite non contestata, com.19.p.2. pag.123.col.2
Testes recepti lite non contestata, quid operentur, cõ.19. par.2. pag.223.col.2
Testes possunt recipi etiam publicatis attestationib. com. 111.p.3. pag.601.col.2
Testes pluries examinandi, p.3.q.62.pag.600. col.1. B.C com.111.p.3. pag.601.col.1
Testis ex iudicis officio si obscure deposuit, iterũ examinandus, p.2.pag.120.col.1.C & pag.205.col.2.E
Testibus, quæ interrogatoria fieri debeant, p.3.p.418.c.1 D.& seq.& pag. 424, col.1.& 2.A
Testis interrogatus quid sit fama, non debet reddere exactam famę definitionem, com.17.p.3. pag.419.c.1
Testibus in causa hæresis testificantibus quid sit admonẽdum, com.17.p.3. pag.419.col.1
Testium dicta recipienda sunt ab inquisitorib. coram notario, & duabus personis religiosis, præstito prius iuramento, p.3.pag.417.col.2.D.E.et pag.600.c.1.A.com. 112.p.3. pag.602.col.1.& 2
Testium dicta vel confessionẽ recipere debent, aut notarius publicam habens aucthoritatem, aut duæ personæ idoneæ, ambo aucthoritatem vnius personæ publicæ habentes, p.3.pag.425.col.2.A & seq.
Testium examinatio quando sit vicarijs committenda, com. 10.p.3. pag.405.col.1.A
Testes ad veritatẽ dicendam medio iuramento cogi possunt, p.3.q.62.p.600.c.1.B.cõ.111.p.3. pag.601.col.1.
Testes in causa hæresis compelli possunt ad ferẽdum testimonium, neq; liberantur ob votum vel iuramentũ vel exemptionis priuilegium, p.2. pag.205.c.2.D.& seq.
Testem torquere pro habenda veritate an inquisitor per se vel episcopus possit, p.2. pag.238.col.2.B.C
Testis & reus in crimine hæresis an possint confrontari, com.23.p.3. pag.435.col.2
Testis an possit compelli ab inquisitore vt confrontentur cum reo, com.23.p.3. pag.436.col.1
Testes quot requirãtur ĩ crimine hęresis, p.2.p.180.c.1.A
Testis vnus idoneus in criminalib. semiplene probat, com. 110.p.1. pag.595.col.2
Teste vnico & fama nemo dãnãdus, cõ.121.p.3. p.616.c.1
Teste vnico qui conuincitur, & infamia laborat, extra ordinem puniendus, com.121.p.3. pag.617.col.1
Testis vnus an & quando sufficiat ad torturam, cõ.110. par.3. pag.595.596.597.& 598.col.1
Testis vnus & fama sufficiunt ad torturã, com. 110. p.3. pag. 596.col.1.A
Testes vnus cum grauibus indicijs sufficit ad torturam, com.110.p.3. pag.595.col.2.& seq.
Testis de scientia cum vno vel pluribus indicijs vehementibus, sufficiens est ad torturam, parte tertia. quæst.61. pag. 592.col.1.E
Testes duo in crimine hæresis ad cõdemnationem an sufficiant, p.2.pag.205.c.2.A.p.3. q.71. pag.614.c.1. D & seq.com.120.p.3. pag.614.c.2.E
Testium multiplicatio quando sit necessaria & quãdo nõ, par.3. pag.445.col.1.E.& seq.
Testium discordia in minimis non infringit eorum testimonium, quin potius illud validius reddit, com.121.p.3. pag. 622.col.1
testium diuersitas in alijs quàm in substantia eorum fidẽ non abrogat, com.121.p.3. pag.618.col.1
testibus loco & tempore diuersis an & quando probetur eadem hæresis, ardua quæstio, com. 121.p.3. pag.669. col.2. & pag.638.col.1
Testis renuens dicere testimonium, an sit suspectus, com. 111.par.3. pag.600.col.2
Testium nomina dubium fuit olim an in hoc tribunali publicanda forent, com.124.p.3. pag.627.col.2
Testium nomina vt non publicentur, quis sanciuerit, cõ. 124.p.3. pag.628.col.1
Testis falsus non quilibet est relinquendus curiæ sæculari, com.122.p.3. pag.625.col.1
Testem falsum qui instruit eadem pęna plectendus, com. 122.p.3. pag.625 col.1
Testem falsum mandãs alicui vt instruat, eadem pęna afficiendus, com.122.p.3. pag.625.col.1
Testi falsidico cum parcitur qualis pœnitentia ei iniungi debeat, com.122.p.3. pag.625.col.2
Testes falsidici leuiter nocentes qualiter puniantur, com. 122.p.3. pag.625.col.2
Testis falsidicus puniẽdus est, quamuis dictum eius sit inualidum, com.122.p.3. pag.525.col.2
Testis falsidico petenti veniam an sit parcendum, cõ.122. par.3. pag.626.col.1
Testes falsidici an per solum inquisitorem, vel solum episcopum puniri possint, com.122.p.3. pag.626.col.1
Testium nomina si publicentur, semper præsumitur graue periculum imminere, com.124.p.3 pag.628.col.2
Testium cognomina non sunt publicanda, & quid reus petat id instanter, com.124.p.3. pag.628.col.2.
Testium falsidicorum pęna, com.122.p.3. pag.623.col.2
Testes falsidici maxime nocere dicuntur, com. 122. p.3. pag. 625.col.1
Testium falsidicorum pœna, com.122.p.3. pag.623.col.2
Testis falsus quis dicatur, com.122.p.3. pag.623.c.2
Testes etiam si non conueniant in causa scientiæ, famam probant, com.19.p.3. pag.425.col.1
Testes diuersi quando probent infamiam, com.19. par.3. pag. 424.col.2
Testis idoneus, & alius minus idoneus non probãt in hoc crimine, com.113.p.3. pag.604.col.1
Testis minus dignus cum digno & alijs indicijs probant, com.113.p.3. pag.604.col.1
Testes duo minus idonei non faciunt plenam fidem, com. 113.par.3. pag.603.col.1
Testes plures quàm duo, minus idonei cum alijs coniecturi plene probant, com.113.p.3. pag.603.col.2
Testes plures minus idonei, quãdo plene probent, cõ.113. par.

par.3. pag.603.col.2
Testis singularis qui dicatur,& cur ei non credatur,com. 121.p.3. pag.616.col.2
Testiũ singularitas quotuplex,com.121.p.3.p.616.col.1
Testes singulares,quot modis quis contra se habere possit, com.121.par.3. pag.617 col.1
Testes an sint singulares, quando non deponunt per eadẽ formalia verba,com.121.p.3. pag.619.col.2
Testes non dicũtur singulares,sed vere probãt.quãdo in facto principali cõueniunt.com. 121.p.3.pag 619.col.2
Testes singulares, non probare quemquam hæreticum in genere,verius est,com.121.p.3. pag.619.col.2
Testibus pluribus singularibus etiam cum infamia nemo de heresi est condemnandus,p.3.q.72.pag.619.col.2.E & com.121.p.3.. pag.619.col.2
Testibus pluribus, singularib.quã duobus qui cõuincitur an ordinarie plectẽdus,com.121.p.3.pag.619.col.2.et quis ordo seruandus contra illum, pag.620.col.1
Testibus pluribus singularibus conuictus, vt puniatur, quis ordo seruandus,com.121.p.3. pag.620 col.1
Testis minus idoneus emendatus, idoneus efficitur, com. 113.p.3. pag.604.col.2
Testes falsi sunt puniẽdi,& quib.pœnis,p.3. p.522.c.1.E
Testem falsum punire an inquisitor vel episcopus possit; & an vterque per se,par.2.pag.420.col.1.C.comm.48. par 3. pag.526.col.1
Testes deponentes contra negatiuum sæpe sunt admonendi & inducendi ad veritatem dicẽdam, vt intelligatur an sint falsi,p.3. pag.522.col.1.B.C
Testibus vacillantibus,quid agendum,p.3.pag.522 c.1.B
Testes quales esse debeant,com.19.p.3. pag.424.col.2. & com.120.p.3. pag.615.col.1
Testibus quæ exceptiones opponi possint,com. 28.par.3. pag. 448.col.1.E.
Testes in causa fidei qui admittendi,& qui repellẽdi,p.3 q.64.vsque ad q.70. pag.603.vsque ad p 605
Testis esse non potest dubius in fide,p.2. pag.138.c.1.B
Testes alias inhabiles fauore fidei admittuntur in hoc crimine,com.113 p.3. pag.603.col 1
Testes infames,& aliàs inhabiles in fauorem fidei contra delatos de hæresi recipiuntur,p.3. pag.446.pag.2.A
Testis inhabilis.an torqueri dẽat,cõ.113.p.3. p.604.c.2
Testium dicta debilitantur ob graues inimicitias,sed eorũ dicta non repelluntur,p 3. pag 446.col.2.E.& seq.
Testis esse non potest, qui dudum erat inimicus si recẽter est reconciliatus,com.116.p.3. pag.607.col.1
Testes repelluntur ob inimicitias capitales, & exempla inimicitiarum capitalium,p.3.pag.446.col.2.A.& cõ. 116.p.3. pag 607.col.1
Testes excommunicati, vel socij criminis admittuntur in defectum probationum,p.3.q.64.p.603.col 1.A B.p.2 pag.105.col.1.C. & pag.199 c1.A
Testis in causa hæresis falsum deponẽs, licet periurus sit, probari dicendo contrarium,dumtamen ex indicijs constet dictum eius veritatẽ cõtinere.p.2. p 110.c.2.C.D
Testis semel approbatus reprobari nõ potest,com.29.p 3. pag. 351.col.1.
Testium nomina,an & quando sint publicanda,& quãdo non,p.2.pag.111.col.1.& 120.col.2. p 3.com. 124.& 125.p.3. pag.627.628 & 629.col.2.
Testium nomina,an consultoribus manifestanda, par.3. q 80. pag.632.col.1.B
Testium nomina & delatorum, an & quando sint explicanda peritis,com.129.p.3. pag.632.col.1
Testes tormẽtis subijciuntur p inquisitores & episcopos. & an vtrique per se possint,p.3.q.73.p.622.et seq.c.1 E.com.103. pag.582.col.2.com.122.p.3. pag. 623,col.2
Testem effectum reum non torquet solus inquisitor,com. 122.p.3. pag.623.col.1.E
Testes delinquentes in tribunali inquisitoris ab eo puniri possunt,com.122.p.3. pag.623.col.1
Teuilà apud hebræos,quid,com.69.p.2. pag.350.col.2
Theodosiani hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.D
theodori & Gaini error confutatus,p.1. pag.14.c.1.A.B
titulus extrauagantis Honorij Papæ restitutus, com.37. par.2. pag.273.col.2
tormentis quando sit locus,com.39.p.3. pag.482.col.1
tormenta varia excogitata,com.110.p.3. pag.594.col.1
tormenta qualia vsurpanda,com.110.p 3. pag.593.col 2
tormentis exponere reos inquisitor & episcopus simul possunt,p.3.q.61. pag.591.col.2.E
tormenta quando continuanda,& quando iteranda, p. 3. pag.481.col 2.A & seq.
tormenta quando repeti possunt, et tortura quando proprie repeti dicatur,com.54.p 3. pag.484.col.2.A
tormenta nouis indicijs accedentibus, an & quando iteranda,com.39 p 3. pag.484.col.1
torquere posse reos iudices fide cur statutum, com. 110. par.3. pag.593 col.1
torquendus quando sit reus,& quo modo,p.3. pag. 480. col.2.A.com.110.p 3. pag.593.col.1
torquentur omnes priuilegiati in crimine hæresis, et quare,com.110.p.3. pag 594.col.1
torqueri nullus debet ex sola infamia, vel propter vnum testem seu indicium tantum,p.3 q.61 p.592.col.2.C. reg.7.com.110.p.3. pag 595.col.2
torqueri,vt quis possit,fama,& vnus testis sufficiunt,cõ. 110.p.2. pag.595.col.2
torquendus reus ex multis indicijs,cõ.110.p.3.p.597.c.1
torqueri vt quis possit,sufficit fama cum alijs grauib.indicijs,com.110.p.3. pag.596.col.1
torqueri potest reus ex indicijs vehementib. aut violentis,com.110.p.3. pag.596.col.2
torqueri quis an possit ex vno indicio vehementi,aut violento,com.110.p.3. pag 598.col.1
torqueri vt quis possit,an sit indiciũ sufficiẽs variatio, & quando,cõ.110.p.2.p.594.c.2 E. com.39.p.3. p.482.
torqueri clericus potest etiamsi non fuerit infamatus,cõ. 110.p.3. pag.596.col.1
torquendi clerici a quo sint,com.110.p.3. p.594.col.2
torquendi mitius religiosi sint,com.110.p.2.p.594.col.2
torqueri leuiter possunt,et etiam terreri impuberes,& senes,com.39.p.3. pag.483.col.2
torqueri & terreri non debet mulier prægnans,com 54. par.3. pag.483.col.2
torqueri in hoc crimine quæ personæ non possint,com.110 par.3. pag.594.col.2
tortura quando imponẽda, & quod non facile deueniendum est ad eã,p.3.p.480,c.2.& seq.& cõ.39 p.482.col.2.E
torturam et terrorem paria esse quomodo verum, cõ.39. par 3. pag.484.col.1
torturæ gradus,com.110.p.3. pag.593.col.2
torturæ imponendæ indicia sufficientia,p.3.q.61. pa.592. col.1.A.B & seq.
tortura practica seruãda ab inquisitoribus,p.3.pag.481. col.1.D & seq.
tortura antequam infligatur,quid seruandum,com.110. par.3. pag.593.col.2
tortura et eius executio fieri nõ debet nisi interuẽtu ordinarij,

narij,& inquisitoris,pag.39.p.3. pag.482.col.2
Tortura habet locum in quibusuis regnis etiam Aragonia in causa hæresis,com.110.p.3. pag.594.col.2
Torturę vt possit infligi,sufficit fama cum fuga,com.110. par.3. pag.597.col.2
Tortura vt inferri possit, sufficit cõfessio extra iudicialis, com.110.p.3. pag.599.col.1.E
Tortura vt infligatur, an faciat indicium socius criminis,com.110.p.3. pag.599.col.2
Tortura ob fictam insaniam differenda non est,comm.22. par.3. pag.432.col.1
Tortura si inflicta fuerit cum debito rigore,quid amplius obseruandum,com.11.p.2. pag.115.col.2
Tortura cum præiudicio irreparabili danda non est, com. 31.par.3. pag.457.col.1
Tortus sufficiẽter quis dicatur, com.39.p.3. p.485.col.1
Tortus sufficienter,& persistens in negatiua, absoluẽdus est,par.3. pag.502.col.1.A
Tortus sufficienter si nihil cõfiteatur,absq.fideiussorib.liber dimittendus,com.39.p.3.pag.485.c.2.& 486.c.1
Tradendus curiæ sæculari qualiter tractandus,vide in voce,Curia sæculari.
Traditus semel curiæ sæculari nullo pacto recipiendus, cõ.46.p.3.p.518.col.2.& com.158.p.3.pag.655.col.2
Traditiones ecclesiasticę, siue apostolicæ,quæ dicãtur,& nõ nulla eorum exẽpla,com.14.p.1. pa.42.c.2.43.col.1
Traditione apostolica auxilium Sanctorum imploramus, com.14.p.1. pag.43.col.2
Traditionum apostolicarum materiam qui tractarint, com.14.p.2. pag.43.col.2
Traditionum ecclesiastiearum magna auctoritas,com.14. par.1. pag.43.col.1
Traditiones apostolicę catholicã veritatẽ faciunt,& contrarium est hæresis,com.27.p.2. pag.235.c.1.reg.5.
Traditio Apostolica catholicam veritatem facit,com.27 par.2. pag.236.col.1.A
Transubstantiatio panis & vini in corpus & sanguinem Christi,par.1. pag.15.col.1.B
Trinitas est in Deo,non quaternitas,p.1. pag.4.c.1.E
Trinitas personarum in vnitate essentiæ in primis credẽda,p.1.pag.9.c.2.B.com.3.p.1. pag.29.col.2.
Trinitates plures deriuata a Trinitate diuina,et quę sint, par.1. pag.9.col.2.D
Trinitas in anima nostra,p.1. pag.9.col.2.D
Trinitatẽ circa,diuersi hæreticorũ errores,p.1.p.9.c.2.E
Trinitas diuina secundum communem essentiam indiuidua,secundum personas discreta,p.1. pag.15.c.2.B.C
Trinitatis mysterium explicite credendum ab omnibus, par.1.q.6. pag.62.col.1.D.E
Tritheitę hæretici,p.2.q.6. pag.245.col.2.A
Turci qui,& quales eorũ mores,com.45.p.2. p.306.c.1
Turcorum in Christianos insignis sæuitia, ibidem.
Turcorum errores,p.2.q.20. pag.305.c.2.E
Tyrannus quæ gesserit iussu inquisitorum,quãdo valida, com.71.p.3. pag.553.col.1

V

Vadiani hæretici, uide in voce, Audiani.
Valdenses hęretici quando exorti,& eorum prima initia,p.2.q.14.pag.278.col.1.D.& com.39. parte 2. pag. 179.col.2
Valdenses,appellati etiam Pauperes de Lugduno,& Inzabbatati.p.2.q.14. pag.279.col.1.E
Valdensium hæreticorum duo sunt genera,com.25 par.2. pag. 229.col.2.
Valdentius seu Valdensis Magister & princeps Valdẽsiũ a quo sic appellati,p.2.q.14. pag.278.c.1.E.col.2.A
Valdensium hæreses & errores,p.2.q.14. pag.278. col.2.A & seq.
Valdensium errores qui recensuerint,com.39. parte 2. pag. 279.col.2
Valdensium error, à sacerdote peccatore nullum confici posse sacramentum com.41.p.2. pag.294.col.1
Valdensium error,nusquam licere iurare,et iniqua in hoc dispensatio,com.37.p.2.p.278.col.2.& pag.273.col.1 & com.41.p.2. pag.294.col.1
Valdensium in varias Europę prouincias profectio, com. 39.p.2. pag.280.col.2
Valdenses hęretici quibus signis & indicijs cõperiantur, par.3. pag.441.col.1.A.& seq.
Valdẽses qua benedictione mẽsę vtãtur,p.3.p.441.c.1.B.C
Valdenses quando & à quib.Sum.Pont.condemnati, com. 39.p.2. pag.280.col.2
Valdenses edicto publico Alfonsi regis Aragoniæ è regnis suis exire iubentur,com.39.p.2. pag.281.col.1.& 2
Valentiniani hęretici,p.2.q.6. pag.243.col.2.E
Valentinorum error de corpore Christi allato de cœlis refutatus,p.1. pag.13.col.2.E
Variationis causę,com.110.p.3. pag.595 col.2
Variatio an sit indicium sufficiens ad torturam,com. 110. par.3. pag.594.col.2
Varietas & vacillatio sufficiens indicium ad torturam, par.3.q.61. pag.592.col.1.A
Vasalli ipso iure a fidelitate liberantur domino in hęresim labente,p.2.cap.Absolutos.pag.182.col.1.D.cõ.168. par.3. pag.676.col.1
Veguerij qui dicantur,com.78.p.2. pag.372.col.2
Vehemens & magna suspicio, quæ dicatur, & cur sic appellata,p.2.q.55. pag.376.col.2.B.C
Vehementis magnę quę suspicionis exempla,p.2.quęst.55 pag. 377.col.1.B.C
Vehementer suspecti,qui dicantur,p.2.q.55.pag.377.c.2. C.D.& q.56. pag.380.col.2.A.& seq.
Vehementer suspectus de hæresi est impediens officium inquisitionis scienter,p.2.q.56. pag.380.col.2.C.D
Vehementer suspectus de hæresi existimatur, qui instruit hæreticos citatos, vt veritatem subticeant, & dicant falsitatem, ibidem.
Vehementer suspectus de hęresi habendus est,qui vocatus ad respondendum de fide, non comparet in tempore assignato,p.2.q.56. pag.380.col.2.B
Vehementer suspecto iniungenda est abiuratio de vehemẽnti,& vt hæresim omnem generatim abiuret, p.2.q.55. pag.377.col.2.E.p.3. pag.501.col.2.C
Vehementer suspectus qualiter abiurare debeat, parte 3. pag. 501.col.2.D.& seq.
Vehementer suspecto,nolente abiurare,quid agendum sit, p.2.q.55. pag.378.col.1.D.E
Venientes sponte mitius tractandi sunt,p.3. pa.409.c.2.E
Venientes ex locis suspectis de hæresi, obseruandi sunt a parochis,com 82.p.2. pag.385.col.1
Veritas prima est fidei fundamentum,p.1. p.9.col.2.A
Veritas prima est,ratio formalis obiecti fidei, par.1.q.8. pag. 65.col.2.A.B
Veritas vel falsitas propositionum, an pendeat ab asserto re,com.22.p.1. pag 65.col.1
Veritatis primæ nomine,quid intelligatur,com.13.par.1. pag. 69.col.2
Verbum Dei quando prędicandum,com.24.parte prima. pag. 69.col.1
Verbum,fecit omnia tẽpora,dedit legem,factus sub lege par.

par.1. pag.50.col.1.C

Verba. Cum expedire videbitur, quid significent, com.59. par.3. pag.541.col.2

Verba hac, veluti heretici condemnentur, pulchre explicata, p.2. pag.157.col.2.B

Verborum equiuocatione vtuntur heretici ad suos errores occultandos, p.3. pag.430.col.1.A.& seq.

Verborum ficta admiratio, est quidam hereticorum sophysticandi modus, p.3. pag.430.col.1.E

Verbis qualiter quis hereticis faueat, p.2. p.194.col.2.E

Verbaliter degradandus est absens vel fugitiuus de heresi conuictus in sacris constitutus p.3. pag.549.col.1.B.C

Vestis crucibus signata varie appellatur à multis nationibus, com.42 p.3. pag.499.col.1

Vestis crucibus signata cuius coloris, & qualiter confici debeat, com 42.p.3. pag.498.col.2

Vestis crucibus signata ex veteri more gestata fuit, com. 42.par.3. pag.499.col.1

Vestis pœnitentialis signata crucibus, quibus pro pœna imponatur, p.3. pag.506.col.2.B

Vestis crucibus signata difficulter deponitur & quare, cõ. 44 p.3. pag.509.col.2.

Vicariorum duo genera, com.54 p.3. pag.538.col.2

in Vicarijs inquisitorum triginta anni hodie sufficiunt, com.65.p.3. pag.548.col.1

Vicarij easdem qualitates, quas inquisitores habere debent. com.65.p.3. pag.548.col.1

Vicarius inquisitoris a Papa constitutus priuilegijs inquisitorum gaudet, com.54.p 3. pag.538.col.2

Vicarius seu Cõmissarius generalis in tota prouincia per inquisitorẽ tantũ, & non per eius prelatos institui potest, & de eorum qualitatibus, & atate ac etiã varijs modis instituendi eos, p.3.pag.406.col.2.pag.407.c.1. & 2, A.& seq.q.13.& 14.pag.545.col.2.& seq.& q. 16. pag.547.col.2.D.E

Vicarios & notarios inquisitorum amouere vel mutare non licet prelatis ordinis, p.3.q.17. pag.548.col.1.E & pag. 549.col.1.E

Vicarium destituere solus inquisitor potest, com.66. p.3. pag. 549.col.2

Vicarius inquisitoris non potest alium Vicarium substituere, p.3.q.15.pag 547.c.1.A.com. 64.p.3. pag.547

Vicarijs inquisitorum, quid committi possit, com. 10. p.3. pag. 404.col.2.

Vicarijs inquisitorum, quando sit testium examinatio cõmittenda, com.10.p.3. pag.405.col.1.

Villa franca de Panades Cataloniæ oppidum, com.36.p.2. pag. 268.col.1.B

Violẽter suspectus quis cẽseatur, p.2.p.383 c.2.C.& seq.

Violenter suspecti habentur vt heretici, & qui nam tales reputentur, p.2.q.55. pag 378.col.1.E.& seq.

Violenter suspectus renuẽs abiurare, brachio seculari traditur, p.3. pag.495.col.2.D.E

Violenta suspicio, qua dicatur, & cur sic appellata. par.2. q.55. pag 377.col.1.B.C

Violenta suspicionis gradus cur ponatur com.42.parte 3. pag. 498.col.1.E

Violentę & maximę suspicionis exempla, parte 2.q.55. pag. 377.col.1.D.E

Violenta heresis suspicio ex quibus factis oriatur, accurata disputatio, com.24.p.3. pag.439.col.2

Violatores libertatis ecclesiastica excommunicãtur.p.2. pag. 118.col.2.E

Visitans, deducẽs, receptãs sciẽter hereticos vehementer suspectus censendus est, p.2.q.56. pa.381.c.2.B.C

Visitantes clam hereticos, et eis alimenta subministrãtes, fautores sũc hereticorũ, cõ.78.p.2.p.374.c.1.E.c.2.A

Visitãs vel deducẽs hereticos post abiuratam heresim, vt hereticus relapsus censetur, p.2.q.58 p.386.c.1.C.D

Viui & mortui qui dicantur in die iudicij, p.1.p.14.c.1.E

Vltimum suppliciũ an intelligatur nomine animaduersionis, com.71.p.1. pag.359.col.1

Vnio verbi Dei, qualiter facta cũ natura humana. & errores circa hoc confutati, p.1. pag.13.c.2 E.& seq.

Vniuersitas delinquens qualiter irret & conueniatur, ac puniatur, p.2. pag.164.col.1.D.E

Vnum aliter accipitur in diuinis, & aliter in humanis, par.1. pag.17.col.2.B.C

Vnum qualiter accipiatur in scripturis, p.1. pa.4.col.2.C

Voluntas beneplaciti in Deo, quæ dicatur, com.35. par.2. pag. 264.col.2

Votum non excusat quem à ferendo testimonio in crimine heresis, p.2. pag.205.col.2.E

Vrbani iiii. extrauagãs incipiens, Præ cunctis, vigintiquatuor inquisitorum priuilegia continentes, p.2. pa.129. col.1.A & seq.

Vrbani iiij extrauagans incipiẽs, Ne inquisitionis.prohibẽs delegatis sedis Apostolicę inquisitores vel eorũ notarios excommunicari, p.2. pag.132.col.2.A.B

Vsuras exercere pertinaciter asserens non esse peccatum, hereticus est, p.2. pag.114.col.1.A.B

Vsurarũ quæstiones cognoscere non debent inquisitores, p.2.pa.106.c.1.& p.1. pag.134.col.1.E.& 2.A

Vsuras restituere qualiter inquisitores iubeant, parte 2. pag. 203.col.1.A.B

Vxor an recedere possit à marito excommunicato uel heretico, p.2. pag.482.col.2.C

Vxor nubens scienter cum heretico, heretica putatur, cõ. 160.p.3. pag.662.col.2.

Vxor nupta heretico dotem perdit, & cur, com.160. p.3. pag. 663.col.1

160.p.3. ptãs maritũ hereticũ qualiter puniatur com.

Vxor rece, pa.663.col.1

Vxor non reuelans maritum hereticum, an amittat dotẽ, com. 160.p.3. pa.663.col.1

Vxorum innocentium dotes propter heresim maritorum non confiscantur, p.2. pa.109.col.1.E

Vxor à fisco dotem recuperat, com. 160.p.3.pa.663.col.1

Vxor qualia bona recuperet cum dote, marito ob heresim damnante, com.160.p.3. pa.663.col.2

Vxor nõ perdit quod accepit cõsanguineis mariti ob illius heresim, nec partem suam lucri quęsiti constante matrimonio, com.160.p.3. pa.663.col.1.& 2

Vxori heretice redeunti domus mariti assignãda pro carcere videtur, com.142.p.3. pag.641.col.2.E.& seq.A

X

XEnia, esculenta, & poculenta, an possint accipere Inquisitores, com.153.p.3. pag.651.col.1

FINIS.

A LITTERAE APOSTOLICAE DIVERSORVM SVMMORVM PONTIFICVM

Pro officio Sanctissimæ Inquisitionis.

INNOCENTIVS TERTIVS

B

Auxitan. Archiepiscopo.

Hortatur Episcopos, vt studeant diligenter hæreticos vniuersos de suis Prouincijs excludere. item vt sine appellationis remedio per districtionem ecclesiasticam coerceant eos, qui cum hæreticis habent commercium, aut familiaritatem.

INTER cætera, quæ nauiculam Petri fluctuantem in Mari concutiunt diuersarum turbine procellarum, illud animum grauius nostrum affligit, quod licentius, & perniciosius solito contra orthodoxæ fidei disciplinam ministri diabolicæ præuaricationis insurgunt, iuxta quòd beatissimus Apostolus Paulus Doctor gentium exprimit in eulogio epistolæ suæ: simplicium animas miserabiliter illaqueant, & post se trahunt in damnationis interitum, ac superstitionis, & fictitijs adinuentionibus sacrarum scripturarum intelligentiam peruertentes, Ecclesiæ Catholicæ vnitatem rescindere moliuntur. Quoniam autem pestis huiusmodi erroris, (sicut ex tua, & plurium assertione cognouimus) in partibus Vasconiæ, ac circumpositis terris fortius inualescit, per tuam ac aliorum coepiscoporum † tuorum industriam huic morbo tanto efficacius volumus obuiari, quanto magis est timendum, quòd pars sincera trahatur; & ex tali contagione, quæ paulatim, velut cancer, irrepit, mentes fidelium inquinentur corruptelæ vitio generalis. Idemque fraternitati tuæ præsenti pagina indulgemus, per Apostolica scripta firmiter iniungentes, quatenus ad extirpandas hæreses vniuersas, & eos qui sunt hac fæce polluti, de Prouinciæ tuæ finibus excludendos, modis quibus poteris, operam tribuas efficacem: in ipsos, & omnes illos, qui cum eis aliquod commercium, aut manifeste superstitionis familiaritatem contraxerint, sine appellationis obstaculo ecclesiasticæ districtionis exercendo rigorem, & etiam (si necesse fuerit) per principes, & populum eosdem facias virtute materialis gladij coerceri. Dat. Lateran. Kalen. Aprilis.

C

Circa annos Domini 1200.

Ex Innoc. III. epistolarũ Registro impresso. folio. 98 & fol. 134. & seq.

† Hoc tempore nondũ erant Inquisitores delegati cõstituti.

D

IDEM INNOCENTIVS III.

N. Archidiacono Mediolanensi.

Hæretici ad nullas dignitates, & consilia admittantur, nec habeant actionem eligendi alios: magistratus vero sæculares ad id seruandum iuratoria cautione compellantur (si opus fuerit) per sententias excommunicationis, & interdictis.

HIS; quæ ad ampliandam fidem catholicam, & reprimendam prauitatem hæreticam statuuntur, auctoritatem nostram libenter impendimus, & fauorem. Sane, sicut accepimus, dilectus filius noster G. Sanctæ Mariæ in Porticu Diaconus Cardinalis dum legationis fungeretur officio in partibus Lombardiæ, de Consilio Venerabilium fratrum nostrorum Mediolan. Archiepiscopi, & Episcoporum, qui ad eum Veronæ conuenerant, & quorumdam etiam sapientum instituit, vt de cætero hæretici ad consilia, † & dignitates Lombardiæ nullatenus admittantur, nec eligẽdi alios eis arbitriũ cõferatur, nec in eligẽdis personis ad eas vocẽ debeãt aliquã obtinere. Ad id autẽ seruandũ in posterũ potestates, cõsules, cõsilia Lõbardiæ adstringẽda constituit iuratoria cautione, & te ad recipienda iuramenta eorum in quibusdã ciuitatibus deputauit, indulta tibi libera facultate contumaces excõmunicationis, & terras eorũ interdicti sententijs feriendi. Nos igitur quod ab eodẽ Cardinali prouida deliberatione statutũ est, ratum habentes, & iuxta mandatum eius à ciuitatibus illis super hoc exigas, & recipias iuramenta, ad quas te ipse duxerat destinandum, iniungimus, auctoritatẽ tibi præsentium indulgentes, vt contradictores excommunicationis sententia ferias; & terras eorum subijcias interdicto. Nulli ergo, &c. Datum Romæ, apud sanctum Petrum. xvij. Kalen. Iulij.

E

Ex Registro eiusdem Domini Innoc. III.

† Concor. c. Excommunicamus. § credentes. de hære. Eym. 3. par. q. 193.

IDEM INNOCENTIVS IIII.

Cistercien. Morimunden. & de Christa Abbatibus.

Iubet coerceri eos, qui translationi sacrorum librorum vulgari dabant operam, & secreta conuenticula celebrabant, ac sine superiorum authoritate prædicationis officium temere vsurpabant; contra quos, sublato appellationis remedio, procedatur.

Ex eodem Registro Innocen. III. lib. 2. f. 409.

Ea est in fouendis virtutibus, & vitijs extirpandis à prælatis ecclesiarum seruanda discretio, & circunspectio adhibenda, ne vel inter nascentium densitate spinarum, enormiter frumenta lædantur, vel insuper seminatorum zizaniorum euulsione triticum euellatur. In abscindēdis etiam, & curandis corporibus infirmorum, sic oculi diligentia præcedere debet manus officium, & ferrum digitus præuenire, ne si cauterium adhibeatur incaute, non tam partes infirmas non sanet, quàm sanas infirmet; quod tanto diligentius in mentis languoribus est seruandum, quanto animam nouimus corpore digniorem, & spiritualia carnalibus præponenda. Hoc autem infra nos ipsos diligentius attendentes, cum olim Venerabilis frater noster Meten. episcopus per suas nobis litteras intimasset, quòd tam in diœcesi, quàm in vrbe Meten. laicorum † & mulierum non immodica multitudo Gallicæ cuidam translationi diuinorum librorum intendens, secretis conuenticulis etiam inter se inuicem eructare præsumerent, aliorum aspernantes consortium, & in faciem redarguentibus presbyteris resistentes, quorum simplicitatem fastidiunt in suæ translationis peritia confidentes; non protinus ad vindictam nos res accendit incognita, sed vniuersis tam in vrbe, quàm in Meten. diœcesi constitutis, sub eo tenore litteras curauimus Apostolicas destinare: qui vobis ex transcripti earum poterit inspectione patere. Eidem insuper Episcopo, & capitulo Meten. dedimus in mandatis, vt inquirerent solicite veritatem, quis fuerit auctor translationis † illius, quæ intentio transferentis, quæ fides vtentium, quæ causa docendi: si vtentes ipsa, venerarentur Apostolicam Sedem, & Catholicam ecclesiam honorarent; vt super his, & alijs, quæ necessaria sunt ad indagandam plenius veritatem, per eorum litteras sufficienter instructi plenius intelligeremus, & planius, quid super his statui oporteret. Nuper autem idem Episcopus, per suas nobis litteras intimauit, quòd quidam eorum, quos notabiles prioribus litteris denotarat, mandatis recusant Apostolicis obedire; † quibusdam eorum clanculo; quibusdam vero iam publice obediendum esse dicentibus soli Deo; ab occultis etiam conuenticulis non cessantes; officium prædicationis occulte, licet à nullo mittantur, prohibiti etiam sibi non metuunt vsurpare aspernantes sibi dissimiles, & translationi eidem vsque adeo insistentes; vt se nec Episcopo, nec metropolitano suo, nec nobis ipsis asserant parituros, si eam decreuimus abolendam. Licet autem tales in eo reprehendi merito videantur, quòd occulta conuenticula celebrant, officium prædicationis vsurpant, simplicitatem despiciunt sacerdotum, & eorum consortia, qui dictam translationem non recipiunt, aspernantur: ne quid subito facere uideamur, discretioni vestræ (de qua plene confidimus) per Apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ad ciuitatem Meten. pariter accedentes, cum eodem Episcopo conuocetis coram vobis talia sapientes, & adhærentes translationi prædictæ, & si fieri poterit, quæ in eis reprehensibilia fuerint, auctoritate freti Apostolica, sublato appellationis obstaculo corrigatis. Quòd si correctionem vestram recipere forte noluerint, inquiratis super capitulis illis, quæ in litteris, quas Episcopo miseramus, expressa fuisse, superius vobis expressimus, & alijs etiam diligentius veritatem, & quod inueneritis per nuntium vestrum. & litteras plenius intimetis: vt per vos certiores effecti, prout procedendum fuerit, procedamus. Cum enim in hoc vniuersalis Ecclesiæ vertatur negotium, & agatur causa fidei Christianæ, † ad exequendum Apostolicæ Sedis mandatum cum summa diligétia, & cautela, vos studiosos, & promptos esse volumus, & mandamus. Ad hæc M. Crispinum, presbyterum, & R. socium eius, si super his, quæ dictus Episcopus eis duxerit opponenda, inueneritis esse reos, ipsos appellatione remota canonice puniatis. Alioquin eundem Episcopum ad remittendam pœnam, si quam eis forsan inflixit, cum nihil contra eum, vel clerum in nostra proposuerint audientia, monitione præmissa, districtione qua conuenit, remoto appellationis obstaculo, cogere non tardetis. Quòd si omnes, &c. duo vestrum. Dat. Latera. v. Idus Decemb.

† Concor. cap. 1. num ex mmunic. de hære.

† Concilium Tolosanum c. 14 penitus interdicit ne laici libros sacros habeant in vulgari translatos

† Hic erat error Pauperum de Lugduno. Eymer. in Directorio par. 2. q. 14.

† Et ob id ad Sedem Apostolicam referendum c. Maiores de baptis. & eius effectu.

B

C

D

GREGORIVS IX.

E

Hoc rescripto Gregorius Patarenos in primis, & eorum complices acriter persequitur, quorum suo tempore perfidia adhuc ecclesiam Dei vexabat: docet autem pœnas, & ordinē puniendi eos. idem postea rescriptum nullis pœna mutatis alij Pontifices confirmarunt, & retulerunt, & ad omnes hæreticos extenderunt; vt Innocentius IIII. in Bulla incip. Nouerit vniuersitas. quæ est infra loco suo. item Alexan. IIII. in Bulla incip. Nouerit vniuersitas. quam refert Eymericus in Directorio par. 2. item alij in c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret. & in c. Quicumque, de hære. lib. 6.

Incipiunt

A

Incipiunt capitula contra Patarenos edita.

EXCOMMVNICAMVS & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscumque nominibus censeantur; facies quidem habentes diuersas, sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum. Damnati vero per ecclesiam sæculari iudicio relinquantur, animaduersione debita puniendi: clericis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire voluerint, ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuũ carcerẽ detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter iudicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationis sententiæ decernimus subiacere: firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, à sua super hoc non curauerit præsumptione cessare, ipso iure sit factus infamis; nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocumque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Qui si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum, nullius penitus sint monumenti, & in similibus † idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio, & beneficio deponatur. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, aliàs animaduersione debita puniendi. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ propriam innocentiam, congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, & appellationes huiusmodi personarum minime audiantur. Item iudices, aduocati † & notarij nulli eorum officium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus ecclesiastica sacramenta: nec eleemosynas, aut oblationes eorum accipiant. Similiter Hospitalarij & Templarij, ac quilibet regulares: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali. Item quicumq; tales præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ, † vsque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuo careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice, vel priuatim de fide catholica disputare: † qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alij per quem credat ad prælati sui notitiam peruenire, alioquin excommunicationis sententia percellatur. Filij autem hæreticorum, receptatorum, & defensorum eorum, vsque ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum officium seu beneficium admittantur; quòd si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Datum Viterbij vj. Idus Nouembris. Pontificatus nostri Anno Nono.

Edita anno Domini 1236. Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

B

† Hęc dictio quomodo accipi debeat docet Hostiensis c. Ex cõmunicamus 1. §. credentes.

C

† c. Si aduersus. de hęre.

† c. 2. §. 1 de hęreti. lib. 6. Eymer. 3. p. q. 40.

† Eyme par. 2 q 10.

D

GREGORIVS IX.

Inquisitores idoneos iubet elegi, qui fidem prædicent, & tueantur: & cum socijs in hæreticos, ac de hæres. infamatos inquirant, & pœnitentes admittant: in receptatores, defensores & fautores hæreticorum iuxta lege in eos latas animaduertant: audientibus eorum conciones de fide habitas, viginti dierum, expugnantibus hæreticos trium annorum indulgentiam largiantur, contradictores coerceant, quæstuarios compescant per censuram ecclesiasticam.

GREGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Priori Prouinciali Fratrum ordinis Prædicatorum in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.

E

ILLE humani generis peruicax inimicus, omnium malorum incentor, quem de supremis ad ima, superbia sua prostrauit: non contentus quòd suæ fraudis nequitia hominem perduxit ad casum, ærumnis & miserijs applicandum, callide eum nititur pestiferis retibus irretire; astute sibi parans insidias ne resurgat, locum à quo ceciderat obtenturus. Nouissime autem diebus istis, fidem nisus perfidia deprauare per ministros suos iniquitatis operarios venena spargit mortifera: seditiose considerans, quòd familiaris hostis sit efficax ad nocendum, qui quasi dulcia præmittentes cauda pungunt, vt scorpio, in aureo tandem calice Babylonis virus pestilentiæ infusuri. Licet enim hæretici hactenus diutius latitantes, sicut cancer serperent in occulto, & velut vulpes latenter niterentur vineam Domini Sabaoth demoliri, iam tamen peccatis exigentibus, in aperto, quasi equi parati ad prælium, præsumunt manifeste insurgere contra eam, in qui-

Edita anno Domini 1238. Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

busdam locis publice prædicando, quærentes in cibum simplices, & in prædam edoctos; ac illaqueare nihilominus fideles quodlibet suis circumuentionibus cupientes, facti magistri erroris, qui nunquam fuerunt discipuli veritatis. Vnde expedit, quod insurgant vtiliter † contra eos, vt eorum omnino hæresi confutata, per totum vigeat fides Christi: nam corona sequetur præmij, tentationibus resistentes. Cum igitur dudum resplenduerit in partibus Lombardiæ fida fides, ac per hoc formidemus ibi potius animalia venenosa, ne forte simplices ipsorum callidis seductionibus circunuenti, & astuti prauis circumuentionibus periculose decepti in profundum deueniant peccatorum, sicque violetur ibidem fidei firmamentum; nos qui circa horam vndecimam, inter operarios, immo verius supra operarios vineæ Domini sumus à patrefamilias euangelico deputati, moniti voce sponsi capere vulpes paruulas, quæ demoliri vineam Domini moliuntur; & tacti dolore cordis intrinsecus, non valentes sustinere tantam contumeliam creatoris, ac volentes tot animarum periculis obuiare; discretionem tuam rogamus, monemus & hortamur attente, per Apostolica tibi scripta sub diuini obtestatione iudicij districte præcipiendo mandantes; quatenus aliquos de fratribus tuis tibi commissis, in lege Domini eruditos, quos ad hoc idoneos esse noueris, ad partes tibi secundum tuum ordinem limitatas transmittas, † qui clero & populo conuocatis generalem prædicationem faciant vbi commodius viderint expedire: & adiunctis sibi discretis aliquibus ad hæc solicitius exequenda, diligenti perquirant solicitudine de hæreticis; & etiam infamatis; & si quos culpabiles, vel infamatos inuenerint, nisi examinati velint absolute mandatis Ecclesiæ obedire, procedant contra eos iuxta statuta nostra, † contra hæreticos nouiter promulgata: in receptatores, defensores, & fautores hæreticorum secundum eadem statuta nihilominus processuri. Si vero aliqui hæretica labe penitus abiurata ad ecclesiasticam redire voluerint vnitatem; ipsis iuxta formam Ecclesiæ beneficium absolutionis impendant, & iniungant eis, quod talibus consueuit iniungi. Attentius prouisuri, ne qui videntur reuerti, sub palliata specie pietatis impietatem committant, & angelus Satanæ in angelum lucis se transformet. Propter quod statuta, quæ super hoc duximus promulganda, inspicere poterunt, & ab eorum insidijs secundum discretionem eis traditam à Domino præcauere. Ad hæc, vt super præmissis omnibus officium sibi commissum liberius possint & efficacius exercere, omnibus qui ad prædicationem eorum accesserint in singulis stationibus viginti dies: illis vero qui ad impugnandum hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, in munitionibus & castellis, vel aliàs contra ecclesiam rebellantes, ipsis ex animo auxilium, consilium præstiterint, vel fauorem, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, tres annos de iniuncta sibi pœnitentia relaxamus. Et si qui ex his in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis omnium peccatorum, de quibus corde contriti, ac ore confessi sunt, plenam veniam indulgemus. Ne vero aliquid fratribus ipsis desit ad prædictum negotium prosequendum, in contradictores & rebelles ecclesiasticam proferendi censuram tenore præsentium, liberam eis concedimus facultatem. Prædicatores quoque quæstuarios, † quorum interest charitatiua tantum subsidia simpliciter petere, ac indulgentiam si quam forsan habent exponere, à prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenus pertinet, compescendi censura simili, eisdem nihilominus licentiam indulgemus. Datum Viterbij xiij. Calen. Iunij. Pontificatus nostri Anno Vndecimo.

A

† Ita in Archetypo, sed vtiliter, credo legendum.

B

† Concilium Biterrense c. 1 Eymer. 3. par. num. 48.

† Quæ continentur in bulla proxime præcedenti.

C

† c. Vt Officij § compescendi. de here. in 6 Eymer. 3 par. q. 37

D

INNOCENTIVS IIII.

Illustri Regi Franciæ.

Cancellarius Parisiensis librum Talmudicum suis glossis publice fecit concremari iubente Gregorio Papa Nono: id confirmat hic Innocentius IIII. additq; , vt Rex cæteros libros inquirat, & comburat: prohibet ne Iudæi nutrices, aut famulos Christianos habeant.

Edita anno Domini 1243.

Ex Regesto Innocentij iiij.

MPIA Iudæorum perfidia, de quorum cordibus propter immensitatem suorum scelerum Redemptor noster velamen non abstulit, sed in cæcitate, quæ contigit ex parte in Israel adhuc manere permittit, prout conuenit, non attendens quod ex sola misericordia pietas ipsos Christiana receptet, & cohabitationem illorum sustineat patienter, illa committit enormia, quæ stupori audientibus, & referentibus sunt horrori: ipsi enim ingrati Domino Iesu Christo, qui conuersionem eorum ex suæ longanimitatis affluentia patienter expectat, nullam prætendentes verecundiam culpæ suæ, nec reuerentes honorem fidei Christianæ, omissis seu contemptis lege Mosaica & prophetis, quasdam traditiones suorum seniorum sequuntur, super quibus eos in Euangelio Dominus obiurgat dicens: Quare vos transgredimini mandatum Dei, & irritum fecistis propter traditiones vestras, hominum doctrinas, & mandata docentes? In huiusmodi namque traditionibus, (quæ Talmud hæbraice nuncupatur, & magnus liber est apud eos, excedens textum Bibliæ in immensum, in quo sunt blasphemiæ in Deum, & Christum eius, ac B. Virginem manifeste, intricabiles fabulæ, abusiones erroneæ, ac stultitiæ inauditæ) filios suos docent, ac nutriunt: & à legis & prophetarum doctri-

E

Matth. 15. & Mar. 7

A doctrina reddunt ipsos penitus alienos; verentes, ne veritate, quæ in eisdem lege & prophetis est, intellecta, aperte de vnigenito Dei filio venturo in carnem, testimonium perhibente, conuertantur ad fidem, & ad redemptorem suum humiliter reuertantur. Et his non contenti, faciunt Christianas filiorum suorum nutrices in contumeliam fidei Christianæ, cum quibus turpia multa committunt: propter quæ fidelibus est verendum, ne diuinam indignationem incurrant, dum eos perpetrare patientur indigne, quæ fidei nostræ confusionem inducunt. Et licet dilectus filius cancellarius Parisiensis, & doctores regentes Parisijs in sacra pagina, de mandato fælicis recordat. G. Papæ † prædecessoris nostri, tam prædictum abusionis librum, quàm alios quosdã cum omnibus glossis suis perlectis in potestate, ac examinatos ad confusionem perfidiæ Iudæorum, publice coram clero & populo, incendio concremarint, prout in litteris eorum perspeximus contineri, quibus tu, tamquam catholicus Rex & Princeps Christianissimus impendisti super hoc auxilium congruum & fauorem, pro quo regalem excellentiam dignis in Domino laudibus commendamus, ac prosequimur actionibus gratiarum; quia tamen nondum Iudæorum ipsorum abusio profana quieuit, nec adhuc dedit eis vexatio intellectum, celsitudinem regiam ar. ro. mo. & obse. in domino Iesu Christo, qui excessus huiusmodi detestabiles, & enormes commissos in contumeliam creatoris, & iniuriam nominis Christiani pie incæpisti laudabiliter prosequendo, faciens debita seueritate percelli, tàm prædictos abusionis libros, reprobatos per doctores eosdem, quàm generaliter omnes cum glossis suis, qui per ipsos examinati, & reprobati fuerint, mandes per totum regnum tuum, ubicunque reperiri poterunt, igne cremari, firmiter inhibendo ne de cætero nutrices † seu seruientes habeant Christianos, ne filij liberæ filijs famulentur ancillæ; sed tamquam serui reprobati à Domino, in cuius mortem nequiter conspirarunt, saltem per effectum operis seruos se recognoscant illorum, quos Christi mors, & istos liberos, & illos constituit esse seruos; vt proinde sinceritatis tuæ zelum possimus in Domino dignis laudibus commendare. Dat. Latera. vij. Idus Maij, anno primo.

† Eymer in Directorio par. 2. q. 46. an. 6.

† Idem cauetur Innocen. iij. Et si Iudæos ext. de Iud. & Sarra.

INNOCENTIVS IIII.

C *Domini temporales banno exponere debent illos, quos Inquisitores notauerint, ad quod faciendum per censuram ecclesiasticam compelli possunt per Inquisitores.*

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Priori Prouinciali, & Fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruisana & Romaniola, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archiuio Inquisitionis Brixiensis.

CVM vos Inquisitores generaliter in Lombardia, Marchia Taruisana, & Romaniola contra hæreticos, & omnes sectas eorum quocunque nomine censeantur ad extirpandum inde tam grauis contagij pestem, & malum tantæ prauitatis in Ecclesia Dei nimium pestulens, duxerimus deputandos, dilectos filios Nobiles Viros, Vniuersos Marchiones, Comites, Barones, ac Potestates, Consules, & communia ciuitatum & aliorum locorum per Lombardiam Marchiam Teruisanam & Romaniolam constitutos, rogandos, honorandos attente duximus & monendos, nostris sibi litteris districtè præcipiendo mandantes, vt omnes illos, qui per vos, vel per alios de D vestro mandato pro hæreseos crimine, vel pro defensione seu receptatione, aut fauore hæreticorum excommunicationis innodati vinculo, vel denuntiati, excommunicati publice fuerint, bonis confiscatis ipsorum banno exponant publico, aliàs contra eos temporaliter prout expedire viderint in fulcimentum catholicæ fidei potestate sibi tradita processuri. Quo circa discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti Marchiones, & alij mandatum nostrum super hoc neglexerint adimplere, vos eos ad id per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cogatis. Quòd si duo ex vobis his non interfuerint, Vnus ea nihilominus exequatur. Datum Perusij 3. Maij, Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS IIII.

E *Inquisitores moueant magistratus, vt leges in hæreticos, & eorum complices latas, conscribant in suis statutarijs, ac faciant obseruari: & renuentes, ad id per censuram ecclesiasticam compellant.*

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Priori Prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruisana, & Romaniola, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

ORThodoxæ, fideicommissum nobis negotium, vestro proficere ministerio cupientes, & considerantes attente, quòd iurisdictio vestra, quò fuerit plenior in hac parte, eo † maior esse poterit fructuosa; volumus & præsentium vobis tenore mandamus, quatenus potestates, consilia, & communitates ciuitatum, castrorum, & quorumlibet aliorum locorum Lombardiæ, Marchiæ Taruisanæ, & Romaniolæ monere curetis, ac inducere diligenter, vt statuta nostra, & alia ecclesiastica & sæcularia, & constitutiones

† Ita in Archetypo, sed legerem, magis.

etiam quondam Federici Romanorum Imperatoris, tunc in deuotione ecclesiæ persistentis edita cõtra hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, quæ conscripta & bulla nostra munita transmittimus, conscribi in statutarijs suis, eaque irrefragabiliter obseruari faciant, & obseruent. Si vero nostris in hoc, immo potius apostolicis acquiescere monitis non curauerint, ipsos ad id per censuram ecclesiasticam, appellatione remota cogatis: quòd si duo ex vobis his non interfuerint, vnus ea nihilo minus exequatur. Datum Perusii, 2. Idus Maij. Pontificatus nostri anno nono. A

INNOCENTIVS IIII.

Præcipit magistratibus sæcularibus, vt leges, & qualibet statuta contra hæreticos, & eorum complices edita, & conscribant in suis statutarijs, & obseruent, ac faciant obseruari; ad quod possunt compelli ab Inquisitoribus per censuram ecclesiasticam.

Edit. anno Domini 1252.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

INnocentius seruus seruorum Dei, dilectis filijs potestatibus, consilijs & communitatibus ciuitatum, castrorum, & quorum liber aliorum locorum Lombardiæ, Marchiæ Teruisinæ, ac Romaniolæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. B

ORThodoxæ fidei commissum dilectis filijs priori prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruisana, & Romaniola negotium, ipsorum proficere ministerio cupientes, & cõsiderantes attente, quod iurisdictio eorum quo fuerit plenior in hac parte, eo magis esse poterit fructuosa, Volumus, & nostris sibi damus litteris in mandatis, vt vos monere procurent, ac inducere diligenter, vt statuta ipsorum, † alia ecclesiastica & sæcularia, & constitutiones etiam quondam Federici Romanorum Imperatoris, tunc in deuotione ecclesiæ persistentis, edita contra hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorum, quæ conscripta, & bulla nostra munita transmittimus conscribi in statutarijs vestris, eaque obseruetis, & faciatis irrefragabiliter obseruari: nos enim eisdem Priori & fratribus, litteris nostris iniungimus, vt si eorum, immo potius Apostolicis, acquiescere monitis non curaueritis in hac parte, vos ad id per censuram ecclesiasticam, appellatione remota compellant. C
Datum Perusij v. Kalen Maij. Pontificatus nostri anno nono.

† vide super Directorio 3. par. g. 16.

INNOCENTIVS IIII.

Constitutiones Innocentij iiij, contra hæreticos, & eorum complices, quas magistratus sæculares, eorumq; officiales debent obseruare.

Edite anno Domini 1252.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

INnocentius seruus seruorum Dei, dilectis filijs potestatibus siue rectoribus, consilijs, & communitatibus ciuitatum, aliorumque locorum per Lombardiam Romaniolam, & Marchiam Teruisanam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

AD extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, superseminante illa licentius his diebus hominis inimico, tanto studiosius iuxta commissam vobis solicitudinem insudare proponimus, quanto perniciosius negligeremus eadem in necem catholici seminis peruagari. Volentes autem, vt aduersus huiusmodi nequitiæ operarios consurgant, stentque nobiscum ecclesiæ filij, ac orthodoxæ fidei zelatores, constitutiones † quasdam ad extirpationem hæreticæ pestis edidimus, à vobis vt fidelibus eiusdem fidei defensoribus exacta diligentia obseruandas: quæ seriatim inferius continentur. Quocirca vniuersitati uestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem conscribi in vestris capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim, se aduersus hanc sanctam ecclesiam extollentem sine omissione aliqua procedatis: alioquin dilectis filijs Priori prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruisana, & Romaniola, damus nostris litteris in mandatis, vt singulos vestrum ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram appellatione remota compellant. D

† Easdem confirmauit Clemens iiij. per bullam, ad extirpanda, cum quibusdam declarationibus, & modificationibus, quã habes infra. Confirmauit item idẽ Inno. in bulla. Volentes. Alex. iiij. in bulla. Cũ auctoritate quam habes infra.

Constitutiones autem sunt hæ:

Statuimus, vt potestas seu rector, qui ciuitati præest, vel loco alij ad præsens, aut pro tempore præfuerit in futurum in Lombardia, † Romaniola, vel Marchia Teruisana, iuret præcise & sine tenore aliquo attendere inuiolabiliter, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tã in ciuitate uel loco sui regiminis, quàm in terris suæ ditioni subiectis, oẽs & singulas tam infrascriptas, quàm alias constitutiones, & leges tam canonicas, quàm ciuiles editas contra hæreticam prauitatem, & super his præcise obseruandis recipient a quibuslibet sibi in potestaria, vel regimine succedentibus iuramenta; quæ qui præstare noluerint, pro potestatibus, vel rectoribus nullatenus habeantur. Et quæ ut potestates, vel rectores fecerint, nullam penitus habeant firmitatem. Nec vllus teneatur aut debeat sequi eos, etiamsi de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum. Quòd si potestas vel rector aliquis hæc omnia, & singula seruare noluerint, vel neglexerit, præter notam periurij, E

† Idem in alijs locis fauore fidei, cum eadẽ sit ratio, glo. in Authen. cassa. de sacros. eccl.

A periurij, & perpetuæ iacturam infamiæ ducentarum marcharum pœnam incurrat, quæ irremisibiliter exigantur ab eo, & in vtilitatem communis integra conuertantur, & nihilominus, ut periurus, & infamis, & tanquam hæreticorum fautor, de fide suspectus officio, & honore sui regiminis spolietur: nec vlterius potestas seu rector in aliquo habeatur, aut de cætero ad aliquam dignitatem, vel officium publicum assumatur.

Idem quoque potestas seu rector cuiuslibet ciuitatis, vel loci in principio sui regiminis, in publica concione more solito congregata, banno ciuitatis uel loci supponat tanquam pro maleficio, omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur, & teneatur bannum huiusmodi a suis prædecessoribus positum confirmare. Præcipuè † autem quòd nullus hæreticus, uel hæretica, de cætero habitet vel moretur, aut subsistat in ciuitate seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem: & quicunque ipsum uel ipsam inuenerit, liberè capiat, & capere possit impunè, & omnes res ipsius vel ipsorum eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure: nisi auferentes huiusmodi sint in officio constituti. † Præcipiant.

B Idem quoque potestas seu rector infra tertium † diem post introitum regiminis sui duodecim viros probos, & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarij, instituere teneatur, quos diœcesanus si præsens extiterit, & interesse uoluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores ad hoc a suis Prioribus, si conuentus ibi fuerint eorundem ordinum deputati, duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi, & electi possint, & debeant hæreticos, & hæreticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios, & procurare hæc tam in ciuitate quàm in tota eius iurisdictione atque districtu plenariè adimpleri, & eos ducere, & duci facere in potestatem diœcesani vel Vicariorum eiusdem. † Hoc tempore Alex. iiij. p bullam, Exorta quam habes infra.

Teneatur autem potestas seu rector quilibet in expensis communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos quocunque diœcesanus, vel eius Vicarij in iurisdictione uel districtu diœcesani episcopi seu ciuitatis vel loci voluerit illos duci.

Officialibus vero prædictis plena fides de his omnibus habeatur, quæ ad eorum officium pertinere noscuntur sine aliquo specialiter præstito iuramento, probatione aliqua in contrarium non admis-
C sa, vbi duo uel tres uel plures præsentes fuerint ex eisdem.

Porro cum officiales huiusmodi eliguntur, iurent hæc omnia exequi fideliter, & pro posse, ac super his semper meram dicere veritatem, quibus ab omnibus, in his quæ ad officium eorum pertinent, plenius pareatur, & tam dicti duodecim quàm seruitores, & notarij prænarrati simul vel diuisim plenariã præcipiendi sub pœna, & banno, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem. Officiales iurent omnia exequi fideliter.

Potestas autem uel rector teneatur habere firma, & rata omnia præcepta: quæ occasione officij sui fecerint, & pœnas exigere non seruantium.

Quòd si dictis officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in personis, vel rebus, pro suis officijs exequendis, à communi ciuitatis vel loci, per restitutionem plenariam seruentur indẽnes: nec ipsi officiales, vel eorum hæredes possint aliquo tempore conueniri de his quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eidem diœcesano, & fratribus uidebitur expedire. Ipsorum autem officium duret tantummodo per sex menses, quibus completis potestas teneatur totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium secundum formam
D eandem, in alijs sex mensibus sequentibus exequatur. Officiales inquisitionis seruentur indemnes.

Sanè ipsis officialibus dentur de camera communis ciuitatis, vel loci quando exeunt ciuitatem, aut locum pro hoc officio exequẽdo, vnicuique pro qualibet die decem, & octo imperiales in pecunia numerata, quos potestas vel rector teneatur eis dare, vel dari facere, infra diem tertium postquam ad eãdem redierint ciuitatem uel locum, & insuper habeant tertiam partem bonorum hæreticorum quæ occupauerint, & mulctarum ad quas fuerunt condemnari, secundũ quod inferius continetur, & hoc salario sint contenti. Sed ad nullum † aliud, quod istud officium impediat, uel impedire possit vllo modo officium, vel etiam exercitium compellantur. Nullum etiam statutum conditum, vel cõdendum, eorum officium vllo modo ualeat impedire. Et si quis horum officialium propter ineptitudinem vel inertiam, vel occupationem aliquã, vel excessum diœcesano, & fratribus supradictis uisus fuerit amouendus, ipsum ad mandatum uel dictum eorum teneatur amouere potestas, aut rector, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius. Officialibus vnde satisfieri debeat. † Quia vtrique uel multa officia simul exercens, nullũ bene peragit l. nemo C. de assessoribus.

Quòd si quis eorum contra fidem, & sinceritatem officij sui, in fauorem hæresis deprehensus fue-
E rit excessisse, præter notam infamiæ perpetuæ, quam tanquam fautor hæreticorum incurrat, per potestatem, vel rectorem ad diœcesani loci, & dictorum fratrum arbitrium puniatur.

Potestas præterea militem suum, vel alium assessorem, si diœcesanus uel eius Vicarius, aut Inquisitores à sede Apostolica deputati, seu dicti officiales petiuerint, cũ ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorum officium fideliter exercere. Officiales delinquẽtes qualiter puniend.

Quilibet etiam si præsens in terra uel requisitus fuerit, teneatur tam in ciuitate quàm in iurisdictione vel districtu quolibet, dare ipsis officialibus, vel eorum socijs consilium, & iuuamen, quando voluerint hæreticum, vel hæreticam capere, vel spoliare, aut inquirere: seu domum, vel locum, aut aditum aliquem introire pro hæreticis capiendis, sub uiginti quinque librarum imperialium pœna, vel banno. Omnes prædictis officialibus faueant.

Vniuerſitas autem Burgi, ſub pœna & banno librarum centum; villa vero librarum quinquaginta A imperialium pro qualibet vice ſoluenda in pecunia numerata.

Pœna prohibē-tis ne capiantur hæretici.

Quicunque autem hæreticum vel hæreticam, captum vel captam auferre de manibus capientium vel capientis auſus fuerit, vel defendere ne capiatur: ſeu prohibere aliquem intrare domum aliquam vel turrem ſeu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatā per Fredericum tunc Imperatorē, publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur, & domus illa a qua prohibiti fuerint, ſine ſpe reædificandi funditus deſtruatur, & bona quæ ibi reperta fuerint; fiant capiētium, ac ſi hæretici fuiſſent ibidem inuenti; & tunc propter hanc prohibitionem, vel impeditionem ſpecialem burgus componat communi librarum ducentarum, & villa librarum centum, & vicinia tam burgi quàm ciuitatis librarum quinquaginta imperialium, niſi infra tertium diem, ipſos defenſores vel defenſorem hæreticorum poteſtati captos duxerint perſonaliter præſentandos.

Magiſtratus cuſtodiant hæreticos captos vbi voluerit Epiſcopus & Inquiſitor.

Teneatur inſuper poteſtas ſeu rector quilibet omnes hæreticos, vel hæreticas, qui capti amodo fuerint, per viros catholicos ad hoc electos à diœceſano, ſi fuerit præſens, & fratribus ſupradictis in aliquo ſpeciali carcere tuto & ſecuro, in quo ipſi ſoli detineantur, ſeorſum à latronibus & banitis, donec de ipſis fuerit definitum, ſub expenſis communis ciuitatis vel loci ſui facere cuſtodiri. B

Si quandoque aliqui vel aliquæ non hæretici pro captis hæreticis, ipſis non contradicentibus fuerint aſſignati, vel ſe forſitan aſſignauerint, prædicti ſuppoſiti perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus redire, & aſſignari cogantur; & qui hunc dolum fecerint, iuxta legem prædictam bonis omnibus publicatis in perpetuum religentur. †

† Ita in archetypo, ſed relegentur, legendum ex aliis.

Teneatur inſuper poteſtas, vel rector quilibet cum bono, & ſecuro comitatu omnes hæreticos, & hæreticas, quocunque nomine cenſeantur, infra quindecim dies poſtquam fuerint capti diœceſano, vel eius ſpeciali Vicario, ſeu hæreticorum Inquiſitoribus præſentare, pro examinatione de ipſis, & eorum hæreſi facienda.

Damnatos vero de hæreſi per diœceſanum, vel eius Vicarium, ſeu per Inquiſitores prædictos, poteſtas vel rector, vel eius nuntius ſpecialis eos ſibi relictos recipiat ſtatim, vel infra quinque dies ad minus, circa eos conſtitutiones contra tales editas ſeruaturus.

Teneatur præterea poteſtas ſeu rector omnes hæreticos quos captos habuerit, cogere citra membri diminutionem & mortis periculum, tanquam vere latrones, & homicidas animarum, & fures ſacramentorum Dei, & fidei Chriſtianæ, errores ſuos expreſſe fateri, & accuſare alios hæreticos quos ſciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defenſores eorum, ſicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accuſare ſuos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt. C

Hæreticorū domus diruendæ.

Domus autem in qua repertus fuerit aliquis hæreticus, vel hæretica, ſine nulla ſpe reædificandi funditus deſtruatur: niſi dominus domus eos ibidem procurauerit reperiri. Et ſi dominus illius domus alias domus habuerit contiguas illi domui, omnes illæ domus ſimiliter deſtruantur, & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, & in domibus illis adhærentibus, publicentur, & fiant auferentium, niſi auferentes fuerint in officio conſtituti. Et inſuper dominus domus illius, præter notam infamiæ perpetuæ, quam incurrat, componat communi ciuitatis, vel loci quinquaginta librarum imperialium in pecunia numerata, quam ſi non ſoluerit, in perpetuum carcerem detrudatur. Burgus autem ille in quo hæretici capti fuerint vel inuenti, componat communi ciuitatis librarum centum: & villa librarum quinquaginta, & vicinia tam burgi quàm ciuitatis librarum quinquaginta imperialium, in D pecunia numerata.

Quicunque vero fuerit deprehenſus dare alicui hæretico, vel hæreticæ conſilium vel auxilium, ſeu fauorem, præter aliam pœnam ſuperius & inferius prætaxatam, ex tunc ipſo iure in perpetuum ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, vel ad eligendos aliquos ad huiuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur; ſit etiam inteſtabilis, vt nec teſtamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ei ſuper quocunque negocio, ſed ipſe alij reſpondere cogatur. Quòd ſi forte iudex extiterit, eius ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum, nullius penitus ſint momenti. Credentes quoque erroribus hæreticorum tamquam hæretici puniantur.

Teneatur inſuper poteſtas ſeu rector, nomina virorum omnium, qui de hæreſi fuerint infamati vel banniti, in quatuor libellis vnius tenoris facere annotari: quorum vnum commune ciuitatis vel loci habeat, & alium diœceſanus, & tertium fratres Prædicatores, & quartum fratres Minores: & ipſorum E nomina ter in anno, & in concione publica ſolenniter faciat recitari.

Teneatur quoque poteſtas ſeu rector, filios & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defenſorū, & fautorum diligenter inueſtigare, eoſque ad aliquod officium publicum ſeu conſilium nullatenus admittere in futurum.

Teneatur præterea poteſtas, ſeu rector vnum de aſſeſſoribus ſuis, quem elegerit diœceſanus, ſi fuerit præſens, & Inquiſitores prædicti ab apoſtolica ſede dati, mittere cum eis quandocunque voluerint, in iuriſdictione ciuitatis atque diſtrictu. qui aſſeſſor, ſecundum quod prædictis Inquiſitoribus viſum fuerit, ibi tres aut plures boni teſtimonij viros, vel totam viciniam, ſi eis videbitur, iurare compellat, quòd ſi quos ibidem hæreticos ſciuerint, vel bona eorum, vel aliquos occulta

A conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dessidentes vel credentes, aut defensores, seu receptatores, vel fautores hæreticorum, eos dictis Inquisitoribus studeant indicare. Ipse autem potestas contra accusatos procedat secundum leges quondam Frederici tunc Imperatoris, Paduæ promulgatas.

Teneatur insuper potestas seu rector in destructione domorum, & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis vel occupatis consignandis, & diuidendis, de quib. superius dicitur; infra decem dies postquam accusatio facta fuerit, hæc omnia exequi cùm effectu; & cōdemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continetur, & eos qui soluere non poterit banno maleficij supponere, & donec soluant, in carcere detinere: alioquin pro his omnibus, & singulis syndicetur sicut inferius continetur, & insuper teneatur vnum de assessoribus suis, quemcunque diœcesanus uel eius Vicarius, & dicti Inquisitores hæreticorum voluerint, ad hæc peragenda fideliter assignare, & mutare pro tempore, si eis visum fuerit opportunum.

Omnes autem condemnationes vel pœnæ, quæ occasione hæresis factæ fuerint, neque per concionem, neque per consilium, neque ad vocem populi vllo modo aut ingenio, aliquo tempore valeant relaxari.

B Teneatur insuper Potestas seu Rector, omnia bona hæreticorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata seu inuenta, & condemnationes pro his exactas diuidere tali modo: vna pars deueniat in cōmune ciuitatis vel loci: secunda in fauorem & expeditionem officij detur officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint: tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis diœcesano, & Inquisitoribus videbitur reseruanda, & expendenda per consilium eorundem in fauorem fidei, ad hæreticos extirpandos, non obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito aut condendo.

Si quis autem de cetero aliquod istorum statutorum, aut constitutionum attentauerit delere, diminuere, vel mutare sine auctoritate sedis Apostolicæ speciali, Potestas, seu Rector, qui pro tempore fuerit in illa ciuitate vel loco teneatur eum tanquam defensorem hæreticorum publicum, & fautorem secundum formam præscriptam perpetuo publicè infamare, atque punire in libras quinquaginta imperiales in pecuna numerata; quam si exigere non poterit, cum maleficij banno supponat, de quo eximi non valeat, nisi soluerit duplam dictæ pecuniæ quantitatem.

C Teneatur sanè potestas seu rector infra decem dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo potestatē vel rectorem, & eius etiam assessores, per tres viros catholicos, & fideles, & electos ad hoc per diœcesanum si fuerit præsens, & per fratres Prædicatores, & Minores de omnibus his, quæ in statutis istis seu cōstitutionibus, & lebibus contra hæreticos, & eorum cōplices editis, continentur, & punire ipsos si excesserint in omnib. & singulis quæ omiserint, & cogere restituere de propria facultate; non obstante si per aliquam licentiam consilij vel alterius cuiuslibet, à syndicatione fuerint absoluti.

Iurabunt autem prædicti tres viri, bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis.

Cæterum teneatur potestas seu rector cuiuslibet ciuitatis vel loci delere seu abradere penitus de statutis vel capitularibus communis, quodcunque statutum conditum vel condendum inueniatur contradicere istis constitutionibus, seu statutis & legibus, siue quomodolibet obuiare: & in principio & in medio sui regiminis, hæc statuta, seu constitutiones, & leges in publica concione solemniter facere recitari, & etiam in alijs locis extra ciuitatem suam vel locum, sicut diœcesano seu Inquisitoribus, & fratribus supradictis visum fuerit expedire.

D Porro hæc omnia statuta, seu constitutiones, & leges, & si quæ aliæ contra hæreticos, & eorum complices, tempore alioquo auctoritate sedis Apostolicæ conderentur, in quatuor voluminibus vnius tenoris debeant contineri, quorum vnum sit in statuario communis cuiuslibet ciuitatis: secundū apud diœcesanum: tertium apud fratres Prædicatores: quartum apud fratres Minores, cum omni sinceritate seruentur, nè possint per falsarios in aliquo violari. Dat. Perusij Idibus Maij. Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS IIII.

Præcipit obseruari leges Frederici Imperatoris, & secundum eas in hæreticos animaduerti, ad quod Inquisitores magistratus compellant per censuram ecclesiasticam.

E INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Priori prouinciali, & fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, ordinis Prædicatorum, in Lombardia, Marchia Teruisina, & Romaniola, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1252.

Cum aduersus hæreticam prauitatem, quodam Fredericum tunc Romanorum Imperator promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur, compesci poterit pestis illa: nos illas volentes ad robur fidei, & salutem fidelium obseruari; dilectis filijs potestatibus, consilijs & communitatibus ciuitatum, aliorumque locorum Lombardiæ, Marchiæ Teruisi. ac Romaniolæ, nostris damus litteris in mandatis, vt eas quarum tenores ipsis mittimus insertos nostris litteris, faciant singuli in eorum capitularibus annotari, contra hæreticos sectæ cuiuslibet secundum eas exacta diligentia processuri. Quo circa discretioni vestræ per Aposto- Ex Archiuio Inquisition. Bononiensis. Alia eiusdem argumenti ponitur infra.

lica ſcripta mandamus, quatenus ſi dicti Poteſtates, Conſilia, & Communitates, mandatum noſtrum ſuper hoc neglexerint adimplere, vos eos ad id per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terram, appellatione remota cogatis: quod ſi duo ex vobis his non interfuerint, vnus ea nihilominus exequatur. Dat. Peruſij v. Iunij. Pontificatus noſtri anno nono. A

INNOCENTIVS IIII.

Concedit Inquiſitoribus, vt non obſtante incorrectione litterarum Apoſtolicarum contra hæreticos editarum, earum tamen virtute procedant. vide textum, & Doctores in cap. ex parte. de fide inſtru.

Edita anno Domini 1252.

Ex Archiuio Inquiſitionis Bononienſis.

NNocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs Priori prouinciali, & fratribus Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Teruiſana, & Romaniola, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Cum litteræ noſtræ, quas ſuper negotio hæreſis, in Lombardia, Marchia Teruiſana, & Romaniola extirpandæ, nuper a ſede Apoſtolica fratres veſtri ordinis reportarunt, proceſſerint (ſicut accepimus) in aliquibus propter nimiam feſtinationem incorrectæ: diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus incorrectionis non obſtante diſpendio, quod ex ſuperfluitate vel diminutione litteræ ſeu ſyllabæ, ſiue dictionis vnius vel plurium inducatur, in memorato negotio procedatis iuxta earundem continentiam litterarum. Datum Peruſij, Idibus Iunij, Pontificatus noſtri anno nono. B

INNOCENTIVS IIII.

Hortatur Inquiſitores, vt diligenter in hæreticos inquirant, in eoſque ac in eorum complices, (niſi conuertantur) iuxta canonum ſanctiones procedant, etiam inuocato auxilio ſæculari, pœnitentes recipi debent & abſolui. Si qui impediant ſanctum officium acriter coercet Papa. Inquiſitores viginti vel quadraginta dierum indulgentiam largiuntur. C

Edita anno Domini 1252.
Ex Archiuio Inquiſitio. Bononienſi.

NNocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei, dilecto filio Priori prouinciali ordinis Fratrum Prædicatorum in Lombardia, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Tunc potiſſimè conditori omnium acceptabile obſequium exhibetur, cum ſibi pro catholicæ conſeruatione fidei, cuius eſt ipſe ſtabile ac perpetuum fundamẽtum, pura intentione ſeruitur. Digne itaque in hoc ſibi prouidimus, ſtudioſum ac placidum impendere famulatum, & præcipue in partibus Italiæ, propter ipſarũ vicinitatem, vigilare inſtãtius ac validius ſatagere contra diros hoſtes eiuſdẽ fidei, vt cultura ſalubris impẽſa per vos vicinis agris agris dñicis, vtilis ſit lõginquis, & ſemen verbi diuini fuſum in proximis, fructificet etiã in remotis: licet Apoſtolica ſedes tales hoſtes vbique indeſeſſa ſolicitudine perſequatur, nec vnquam ab huiuſmodi exercitio ceſſauerit cura eius. Conuenit nãque (vt quia cõtra peſtem hæreticam Inquiſitiones † roborare ac renouare per diuerſas ſæculi volumus regiones) id agere in Italia maiori opportunitate nunc habita, nullatenus dimittamus, cũ quanto noſtris proprior adeſt aſpectibus, tãto iuſtius poſſemus argui de neglectu, niſi ſaluti eius attẽtè proſpicere ſtuderemus; idéoque diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta diſtrictè præcipiendo mãdamus in remiſſionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus huiuſmodi negotium, quod principaliter reſidet cordi noſtro, in Lombardia, & Romaniola per te, ac fratres tuæ curæ commiſſos, quos ad hoc videris opportunos, affectu prompto ſuſcipias, ac feruenti animo perſequaris: ita quòd ſi per inquiſitionẽ de conſilio diœceſanorum dictarum Lombardiæ ac Romaniolæ, cum omni vigilantia, & ſolemni prouidentia faciendã, aliquos in eis de contagio prauitatis hæreticæ culpabiles vel infectos inueneris, aut etiam infamatos, niſi examinati velint abſolutè mandatis Eccleſiæ obedire, contra ipſos, & receptatores, defenſores & fautores eorum, humano timore poſtpoſito, iuxta ſanctiones canonicas, Apoſtolica auctoritate procedas: inuocato ad hoc contra eos, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Si vero aliqui hæretica labe penitus abiurata redire voluerint ad eccleſiaſticam vnitatem, eis iuxta formam Eccleſiæ conſultis diœceſanis, eiſdem beneficium abſolutionis impendens, iniungas eiſdem, quod iniungi talibus conſueuit: *Prouiſo ſolerter ne ſimulata conuerſione redeant fraudulenter, & te, immo potius ſe fallentes, ſub agni ſpecie gerant lupum.* Verum quia tam ſalubre negotium ſuper omnia promoueri cupimus, propter quod impedimenta quælibet ab ipſo intendimus penitus, cum Dei adiutorio, remouere: quia ſi forte, quod non credimus, aliqua ciuitas vel communitas, ſiue aliqui magnates, vel nobiles ſeu potentes, huic negotio ſe opponere, aut illud præſumpſerint aliquatenus impedire, vt non poſſit per deputatos ad hoc à nobis, procedi liberè in eodem, immo niſi fouerint illud & iuuerint ſtudioſè, nos proculdubio ad comprimendam tam ſuperbam & pernicioſam audaciam, & omnimodo confundendam, in illos gladium eccleſiaſticæ poteſtatis acriter extendemus. Et reges, ac principes, alioſque Chriſti fideles, ſiue pro terræ ſanctæ ſuccurſu, ſiue aliàs pro Chriſti ſeruitio

† Inquiſitores.

D

E

A uitio Crucis charactere insignitos, necnon & cæteros catholicos inuocabimus contra eos: vt & cælum, & terra aduersus detestabilem temeritatem ipsorum pariter moueantur; cum non minus expediat, immo magis fidem in locis propè positis, quàm procul distantibus defensare. Quia enim futura volumus in quantum præsumus † (præcipuè in supradictis partibus, quas speciali affectione diligimus) vitare discrimina; idcirco scribimus, quòd ista palam exponere ac prænuntiare procures, populos ipsarum partium diligentius admonens; vt debitum habentes respectum ad negotium memoratum, nullum prorsus promotioni eius inferant nocumentum, sed potius in exequendo illo tibi fauorem tribuant, & auxilium opportunum: quià si forsitan contrarium agere attentauerint, nullatenus dimittemus, quin per reges ipsos, & principes, aliósque fideles dictum promoueamus negotiũ, sicut superius est expressum. Vt autem prædicta per te, ac fratres eosdem possint liberius ac vtilius exerceri, tibi ac eis largiendi viginti vel quadraginta dierum indulgentiam, quotiens opportunum videbitur, omnibus verè pœnitentibus, & confessis, qui ad tuam & ipsorum fratrum prædicationem propter hoc faciendam accesserint, plenam tenore præsentium concedimus facultatem. Datum B Brixiæ v. Calen. Octob. Pontificatus nostri anno nono.

† Ita in archetypo, sed possumus, videtur legendum.

INNOCENTIVS IIII.

Præcipit sæcularibus principibus, & magistratibus, vt banno supponant eos bonis etiam publicatis, quos Inquisitores, aut hæreticos, aut hæreticorum complices declarabunt.

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs nobilibus uiris vniuersis marchionibus, comitibus, baronibus, ac potestatibus, rectoribus, Consulibus, & Communibus ciuitatum, & aliorum locorum, per Lombardiam, Marchiam Taruisanam, & Romaniolam constitutis, Salutem, & apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1252.

CVM Fratres Prædicatores generaliter in Lombardia, Marchia Teruisana, & Romaniola contra hæreticos, & omnes sectas eorum quocunque nomine censeantur, ad extirpandam inde tam graC uis contagij pestem, & malum tantæ prauitatis in Ecclesia Dei nimium pestilens, duximus † deputandos: vniuersitatem vestram rogandam, hortandam, duximus attente, & monendam, per Apostolica vobis scripta districtè præcipiendo mandantes, quatenus omnes illos, qui per Inquisitores eosdem, vel per alios de ipsorum mandato pro hæreseos crimine: vel pro defensione, seu receptatione, aut fauore hæreticorum, excommunicationis innodati vinculo, vel denuntiati excommunicati publicè fuerint, bonis confiscatis ipsorum, banno publico exponatis; aliàs contra eos temporaliter pro vt expedire videritis, in fulcimentum catholicæ fidei potestate vobis tradita processuri: alioquin nouerititis nos eisdem Inquisitoribus, nostris litteris iniunxisse, vt vos ad id per censuram ecclesiasticam appellatione remota compellant. Datum Perusij v. Idus Maij. Pontificatus nostri anno nono.

Ex Directorio Sabellano fol. 338.

† duxerimus.

INNOCENTIVS IIII.

Principes sæculares, & quilibet magistratus, Inquisitoribus moniti, & requisiti pareant, & auxi-D lium & consilium, & fauorem præstent: alioquin summus Pontifex latas in eos sententias ob hanc causam, ratas habebit.

INnocentius episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs nobilibus viris vniuersis marchionibus, comitibus, baronibus, & potestatibus, rectoribus, cõsulibus, & communitatibus ciuitatum, & aliorum locorum per Lombardiam, Marchiam Teruisanam, & Romaniolam constitutis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1252.

EX commissi nobis apostolatus tenemur officio super gregem Dominicum vigilare solicitè ac prudenter, ut pestis hæreticæ prauitatis, quæ dum serpit ut cancer in vniuersali Dei Ecclesia, quamplures corumpit fidelium, & plurimos mortaliter sauciat, exactæ diligentiæ studio, ab ipsis eminus propellatur: ac tanto propensius intendatur ad tam pestiferi morbi curam per nos & alios, qui sunt animalia occulta, & lucernæ ardentes super eiusdem candelabrum, quanto grauior ex contagio ipsius morbi, & pestilentior animarum sequitur corruptela. Cum igitur fratres ordinis Prædicatorum E Inquisitores generaliter in partibus Lombardiæ, Marchiæ Taruisanæ, & Romaniolæ duxerimus super huiusmodi negotio deputandos; vt ipsorum prudentia deprehendat huiusmodi pestis contagione infectos: qui siquidem latentes in eisdem partibus demoliuntur quotidie vineam Domini, tanquam vulpeculæ caudas habentes colligatas in vnum, † sed diuersas ad magis nocendum facies prætendentes: Vniuersitatem vestram rogandam, hortandam duximus, & monendam, per Apostolica uobis scripta districtè præcipiendo mandantes, quatenus ad reuerentiam Apostolicæ sedis, & nostram, eisdem fratribus in ipsius prosecutione negotij, cuius quidem salutaris effectus, profectus est catholicæ fidei, ac hæreticæ peruersitatis defectus, requisiti ab eis, opportunum impendatis auxilium, consilium, & fauorem: & sic eis brachij sæcularis potentia, cum necesse fuerit super hoc fauorabiliter assistendo, quòd aduersus tales, liberè potestatis ecclesiæ sibi commissæ valeant exercere censuram:

Ex Directorio Sabellano fol. 396.

† c. Excommunicamus, 1. & 2. de hæret.

suram: & vestra inde deuotio dignis in Christo possit laudibus commendari: Alioquin sententias, A
quas in rebelles, vel etiam negligentes, in hoc ijdem Inquisitores rite duxerint promulgandas, ratas habebimus, & faciemus auctore Deo vsque ad satisfactionem condignam, appellatione remota, inuiolabiliter obseruari. Datum Perusij, v. Idus [illegible] Pontificatus nostri anno nono.

INNOCENTIVS IIII.

Inquisitores compellere possunt quoscunque seculi magistratus per censuram ecclesiasticam, vt iurent, seruare leges in hæreticos latas, non obstante quouis priuilegio cuiuscunque tenoris.

Edita anno Domini 1253.

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Priori prouinciali, & fratribus ordinibus Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia, Romaniola, & Marchia Teruisana, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

AD aures nostras peruenit, quòd nonnulli Nobiles, potestates, & alij de Lombardia, Romaniolæ, Marchiæ Teruisanæ, partibus, nolunt statuta nostra & Imperialia contra hæreticos edita, in statutis ciuitatum & locorum, quibus præsunt, facere scribi, neque iurare iuxta mandatum nostrum se obseruaturos eadem, & facturos pro posse ipsorum, ab huiusmodi ciuitatum & locorum hominibus obseruari: ne igitur mandatum nostrum super hoc directum, prætextu alicuius indulgentiæ, seu priuilegij valeat impediri; discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus nobiles, potestates, & alios supradictos, ad executionem præmissorum, iuxta eiusdem mandati nostri tenorem, monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compellatis. Non obstante aliqua sedis Apostolicæ indulgentia, quibuscunque personis, sub quacunque forma verborum concessa cuiuscunq; tenoris existat quòd excommunicari non possint, vel eorum terra supponi ecclesiastico interdicto, absque speciali eiusdem Sedis mandato, faciente plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulgentia huiusmodi, & eorum nominibus mentionem. Datum Perusij 4. nonas Aprilis, Pontificatus nostri anno decimo. B

INNOCENTIVS IIII. C

Inquisitores cautionem pęna pecuniaria exigere possunt à complicibus hæreticorum redeuntibus de fide tenenda, & non redeundo ad priores vel similes errores.

Edita anno Domini 1253.

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Priori prouinciali ordinis Prædicatorum, & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Romaniola, Marchia Anconitana, & Teruisana, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

Zanch. de hæret. cap. 39.

CVM Venerabilis frater noster Albanensis episcopus auctoritate nostra super extirpatione prauitatis hæreticæ inter alia duxerit statuendum, vt Inquisitores hæreticorum in prouincia Lombardiæ, a credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus hæreticorum ad obedientiam ecclesiæ redeuntibus, sub pœna pecuniaria cautionem exigerent, quòd fidem catholicam firmiter teneant, & vlterius fauorem aliquem hæreticis non impendent, & nos statutum huiusmodi approbauerimus, ex abundanti, vt firmior vester maneat in hac parte processus, prædicta vobis, & his quos in D
huiusmodi contigerit ministerio subrogari auctoritate præsentium duximus committenda. Datum Perusij, 4. Kalen. Februa. Pontificatus nostri anno decimo.

INNOCENTIVS IIII.

Archiepiscopi & episcopi de pœnis pecuniarijs exactis ab illis, qui data cautione pecuniaria promiserunt stare mandatis ecclesiæ, Inquisitoribus prouideant in expensis.

Edita anno Domini 1253.

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Archiepiscopis & Episcopis per Lombardiæ prouinciam constitutis, præsentes litteras inspecturis, Salutem, & apostolicam benedictionem.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

CVM per nostras vobis mandemus litteras, vt hæreticorum credentes, fautores, receptatores, & defensores, qui post præstitam cautionem, quòd fidem catholicam firmiter teneant, & vlterius hæreticis fauorem aliquem non impendant, in id quod abiurauerant, sunt relapsi: & quos in posterum relabi forte contigerit ad soluendam pœnam, ab ipsis promissam, iuxta ordinationem venerabilis fratris nostri Albanensis episcopi auctoritate Apostolica factam, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compellatis: fraternitati vestræ per scripta Apostolica mandamus, quatenus de his quæ taliter recipere vos continget, dilectis filijs Priori prouinciali ordinis Prædicatorum & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Romaniola, Marchia Anconitana, & Teruisana, & substituendis eiusdem, in expensis prouidere cureris ad E

Inquisi-

A Inquiſitionis huiuſmodi officium opportunis. Datum Peruſij, v. Calen. Februa. Pontificatus noſtri anno decimo.

INNOCENTIVS IIII.

Iubet obſeruari leges Frederici in hæreticos & eorum complices editas, quas nominatim inſcrit huic reſcripto, quibus pœna varia in eos lata continentur; & multa Inquiſitoribus priuilegia concedunntur, & plurima ad ſacrum Inquiſitionis officium ſpectantia traduntur.

INnocentius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs poteſtatibus, conſilijs, & communitatibus ciuitatum aliorumq; locorum Lombardiæ, Marchiæ Taruiſanæ, ac Romaniolæ, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Edita anno Domini 1254.

B CVM aduerſus hæreticam prauitatem quondam Fredericus Romanorum Imperator promulgauerit quaſdam leges, per quas ne peruagetur compeſci poterit peſtis illa: nos illas volentes ad robur fidei ac ſalutem fidelium obſeruari, vniuerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores vobis mittimus inſertos præſentibus, faciatis ſinguli in veſtris capitularibus annotari, contra hæreticos ſectæ cuiuslibet ſecundum eas exacta diligentia proceſſuri: Alioquin dilectis filijs Priori prouinciali & Fratribus Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Taruiſana, & Romaniola litteris noſtris iniungimus, vt vos ad id per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terram, appellatione remota, compellant. Ex vetuſto codice manuſcripto bibliothecæ Vaticanę, & Directorio Sabellano par. 2. fol. 710.

Tenores autem legum hi ſunt:

FREDERICVS DEI GRATIA

Correcta ad authent. exēplar.

C *Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus Hieruſalem & Siciliæ Rex, dilectis principibus ſuis, Venerabilibus Archiepiſcopis & Epiſcopis, alijſque prælatis eccleſiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Poteſtatibus, Sculretis, Burgauijs, Aduocatis, Iudicibus, Miniſterialibus, Officialibus, & omnibus per totum imperium conſtitutis, præſentes litteras inſpecturis fidelibus ſuis, Gratiam ſuam, & omne bonum.*

COMMISSIS nobis cœlitus cura regiminis, & imperialis, cui dante Domino præſidemus, faſtigium dignitatis, materialem, quo diuiſim à ſacerdotio fungimur, gladium aduerſus hoſtes fidei, & in exterminium hæreticæ prauitatis exigũt exerendum: vt perfidiæ vipereos filios contra Deum & Eccleſiam inſultantes, tamquam materni vteri corroſo- L. 1.
D res in iudicio & iuſtitia proſequamur: maleficos viuere non paſſuri, per quorũm ſcientiã ſeducentem mundus inficitur, & gregi fidelium per oues morbidas grauior infligitur corruptela. Statuimus itaque ſancientes, vt hæretici quocunque nomine cenſeantur, vbicunque per imperium damnati fuerint ab Eccleſia, & ſæculari iudicio aſſignati, animaduerſione debita puniantur.

SI qui vero de prædictis poſtquam fuerint deprehenſi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas ſanctiones, ad agendum pœnitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, ſeu alijs locis imperij per Inquiſitores ab Apoſtolica ſede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores; hi qui iuriſdictionem ibidem habuerint, ad Inquiſitorum & aliorum catholicorum virorum inſinuationem, eos capere teneantur: & eos captos arctius cuſtodire donec per cenſuram eccleſiaſticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei ſacramenta & vitæ damnabant. Simili quoque pœna plecti cenſemus omnes, quos ad fouendum hæreticorum errorem, callidus hoſtis ſuſcitat aduocatos: vel parat illicitos defenſores; maxime cum facinus quos inquinat, æquat: niſi monitione præmiſſa deſti-
E terint, & eorum vitæ duxerint conſulendum. Eos præterea qui conuicti in vno loco de hæreſi ad alia loca ſe transferunt, vt cautius poſſint effundere virus hæreticæ prauitatis, debitam cenſemus ſubire vindictam: vt ſuper hoc per viros ab eodem errore conuerſos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæreſi conuicerunt (quod & in hoc caſu concedimus licite faciendum) euidens teſtimonium habeatur. Item mortis ſententiæ ducimus addicendos, ſi quos hæreticorum ad iudicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæreſim abiurantes, poſtmodum de falſo iuramento conſtiterit, & fide mentita conuinci, ac eos contigerit eiuſdem morbi ſpontaneam incurrere recidiuam: vt ſibi damnabilius iniquitas ſit mentita, & pœnam debitam mendacium non euadat. Omne inſuper proclamationis & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitus amouemus: volentes vt de finibus imperij, in quibus ſemper debet exiſtere fida fides, hæ-

reticæ labis genimina modis omnibus deleantur. Cæterum quia quanto maiora diuinæ nutu miserationis accepimus, & altiorem locum præ filijs hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti. A Si quando igitur in nostri nominis contemptores nostri culminis excandescit auctoritas: si reos læsæ maiestatis, in personis eorum & liberorum suorum exhæredatione damnamus, multo fortius istiusque contra Dei blasphematores nominis, & catholicæ fidei detractores, prouocamur: eorundem hæreticorum, receptorum, fautorum, & aduocatorum suorum hæredes & posteros, vsque ad secundam progeniem, beneficijs cunctis temporalibus, publicis officijs, & honoribus, imperiali auctoritate priuantes: vt in paterni memoriã criminis, continuo mœrore tabescant: vere scientes quòd Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter vlciscens. Nec quidem a misericordiæ finibus duximus excludendum, vt si qui paternæ hæresis non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint: quacumque reatus illorum animaduersione plectantur, prædictæ punitioni non subiacat innocentia filiorum. Ad hæc notum fieri volumus, Fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperij nostri contra hæreticos deputatos; cæteros quoque qui ad hæreticos iudicandos accesserint, nisi aliqui eorom ab imperio fuerint proscri- B pti, eundo, morando, & redeundo, sub nostri Imperij speciali defensione receptos; & quos apud omnes sub ope, ac recommendatione fidelium imperij esse volumus in offensos: vniuersitati vestræ mandantes, quatenus quocunque, & apud quemcunq; vestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem & personas ab incursu hæreticorum eis insidiantium conseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotijs exequendis. Hæreticos vero, quos & ostenderint ipsi vobis, in iurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodia detinendos, donec post Ecclesiasticæ damnationis iudicium, pœnam subeant, quam merentur: scituri quòd in executione ipsius negotij, gratum Deo & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostri Imperij nouam & insolitam hæreticæ prauitatis infamiam, opem, & operam, vnà cum eisdem Fratribus præstiteritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens & remissus, ac etiam inutilis coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduæ, xxij. Februarij. xij. Indictione.

C

FREDERICVS DEI GRATIA, ETC.

INCONSVTILEM tunicam Dei nostri dissuere conantur hæretici, & vocabuli vitio seruientes, quod significationem diuisionis enuntiat, in ipsius indiuisibilis fidei vnitate nituntur inducere sectionem, & oues à Petri custodia, cui pascendæ à pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus eo vsque mansuetudinem prætendentes ouium, quousq; ouile possint subintrare Dominicum. Hi sunt angeli pessimi. Hi sunt filij prauitatum, à patre nequitiæ, & fraudis auctore, ad animas simplices destinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter videntur inserpere, & sub mellis dulcedine virus euomere: vt vitæ cibum ministrare se simulent, à cauda feriunt: & mortis poculum velut quoddam dirissimum venenum immiscent. Horum sectæ veteribus: vel ne in publicum prodeant: non sunt notatæ nominibus: vel (quod est forte nefandius) non contentæ, vt vel ab Arrio Arriani, vel à Nestorio Nestoriani, aut à similibus similes nuncupentur: sed in exẽ- D plum martyrum, qui pro fide catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni. Huiusmodi miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas diuinitatis æternæ, sub vno contextu nequitiæ insimul tres offendunt: Deum videlicet, proximos, & seipsos: Deum, dum Dei fidem & filium non agnoscunt. Decipiunt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimoniæ, hæreticæ prauitatis oblectamenta ministrant: crudelius etiam sæuiunt in se ipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique seueræ mortis illecebris, quam per agnitionem veram & veræ fidei possent euadere, vitæ prodigi, & necis improuidi sectatores inuolunt: & (quod est ipso dictu durissimum) superstites etiam non terrentur exemplo. Contra tales sibi Deo & hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros, quin debitæ vltionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes, quanto in euidentiorem delusionem fidei Christianæ, prope Romanam Ecclesiam, quæ caput ecclesiarum omnium iudicatur, superstitionis suæ scelera latius exercere noscuntur. Adeo quod ab Italiæ finibus, præsertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latius abundare, iamque vsque ad regnum nostrum Siciliæ, suæ perfidiæ E riuulos deriuarunt. Quod acerbissimum reputantes: Statuimus in primis, vt crimen hæreseos, & damnatæ sectæ cuiuslibet, quocunque nomine censeantur sectatores, (prout veteribus legibus est indictum) inter publica crimina numerentur: immo crimine læsæ maiestatis nostræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuinæ maiestatis iniuriam noscitur attentatum, quamuis iudicij potestate, alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimen personas adimit damnatorum, & bona; & damnat post obitum memoriam defunctorum: sic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obseruari. Et vt ipsorum nequitia, qui (quia Dominum non sequuntur) in tenebris ambulant, detegatur: nemine etiam deferente, inuestigari volumus diligenter huiusmodi scelerum patratores, & per officiales nostros, sicut & alios malefactores inquiri; ac

Inqui-

A Inqu isitione notatos, etsi leuis superstitionis argumento tangantur, à viris Ecclesiasticis, & prælatis examinari iubemus. Per quos si inuenti fuerint à fide catholica saltem in articulo deuiare, ac per ipsos pastorali more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidijs, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in erroris concepta instantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnatos, mortem pati Patarenos, aliosque hæreticos quocunque nomine censeâtur, decernimus, quam affectant: vt viui in conspectu hominum comburantur, flammarum commissi iudicio. Nec dolemus quod in hoc ipsorum satis facimus voluntati, ex quo pœnam solummodo, nec fructum alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo interuenire præsumat: quod qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito conuertemus. Datum Paduæ xxii. Februarij, xij. Indictione.

IMPERATOR FREDERICVS semper Augustus, &c.

B PATARENORVM receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui ut à pœna alios possint eximere, de se uelut improuidi non formidant, publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filij ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cuius perfidia manifeste probatur, in fidei præmium quam agnouit, famæ pristinæ de imperiali clementia, restitutionis beneficium in integrum consequatur.

INCIPIVNT CAPITVLA CONSTITVTIONIS contra Patarenos edita per dominum Fredericum, illustrem virum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem, & Siciliæ regem.

C CATAROS, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passaginos, Iosepinos, Caratenses, Albenses, Franciscos, Bagnarolos, Commixtos, Vualdenses Roncarolos, Communelus, Varinos, & Ortholenos, cum illis de Aquanigra: & omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeâtur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus, censentes vt bona talium confiscentur, nec ad eos vlterius reuertantur: ita quòd filij eorum ad successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius æternam, quàm temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriâ innocentiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames & banniti ab omnibus habeantur, ita quòd si per annum permanserint, ex tunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, vt Potestates, & Consules, seu Rectores, quibuscunque fungantur officijs, pro defensione fidei præstent publicum iuramentum, quod de terris suæ ditioni subiectis, vniuersos hæ-
D reticos ab Ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studebunt, ita quodammodo quandocunque quis fuerit, in perpetuum Potestatem, vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioquin neque pro Potestatibus, neque pro consulibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias ex tunc decernimus inutiles & inanes. Si vero dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum a tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam: qui eam, exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo iure domini temporalis: dummodo super hoc nullum præster obstaculum, nec aliquod impedimentum apponat: eadem nihilominus lege seruata, contra eos qui non habent dominos principales. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus, Statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacer contempserit infra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, uel ad aliquos eligendos huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeant factionem, nec ad hære-
E ditatis successionem accedat. Nullus ei præterea super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si iudex extiterit, eius sententiæ nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferâtur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adijcimus insuper, quòd hæreticus per hæreticum conuinci possit: & quòd domus Patarenorum, receptatorum, & defensorũ, & fautorum, siue vbi docuerint, siue vbi alijs manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituendæ. Datum Paduæ, xxij. Februarij, xij. Indictione.

REX regum. Apostatâtes à fide catholica penitus execramus, insequimur vltionibus, bonis suis omnibus spoliamus. Et vt a professione vel vita naufragâtes legibus coarctamus. Successiones tollimus, ab eius omne ius legitimum abdicamus. Dat. Assisij xj. Cal. Iunij, Pôtificatus nostri anno vndecimo.

IN-

INNOCENTIVS IIII. A

Quibus competeret olim facultas creandi, & destituendi Inquisitores, & qua ratione Inquisitores semel creati deponi debeant.

Edita anno Domini 1254.
Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis

Nnocentius Episcopus seruus seruorũ Dei, dilecto filio Priori Prouinciali ordinis Prædicatorum in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.

LICET ex omnibus mundi partibus, quæ nomine Christiano censentur, tenemur ex officij nostri debito expurgare letiferam pestem hæreticæ prauitatis: In Italia tñ imminet nobis hæc solicitudo propensius, vbi eandem pestem (ꝑpter malitiam temporis, quæ in detrimentum fidei catholicæ peruersos mores peperit) ex vicinitate persensimus abundantius succreuisse. Volentes igitur in prouincia Lombardiæ à Bononia & Ferrara inclusiue, vsque ad vltimos fines superiorum partium eiusdem prouinciæ, ac Marchia Ianuensi, per aliquos de fratribus prioratus tui, super hoc partes nostræ solicitudinis adimpleri: discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tu, vel vicarius tuus, cum contigerit te abesse, de consilio discretorum fratrum, quatuor ex eiusdem prioratus fratres, viros zelum habentes Christianæ fidei, & ope re ac sermone potentes, assumas, eisque Inquisitionis officium contra hæreticos, eorumq; fautores, & complices, in prædictis prouincia & Marchia, iuxta formam, quã eis per alias litteras nostras expressimus, exequendum iniungas: quos eam, quam in eisdem litteris comprehẽdimus, habere volumus potestatem. Si vero quemquam eorundem Inquisitorum, ex causa videris aliquando amouendum, alium illo amoto substituas, pari potestate functurum, quoties id faciendum deliberatione, cum discretis fratribus præhabita, tibi vel eidem vicario, te absente, visum fuerit expedire. Datum Assisij iiij. Kalen. Iunij, Pontificatus nostri anno vndecimo. B

INNOCENTIVS IIII.

Inquisitores prædicent fidem catholicam, ac per alios faciant prædicari: crucesignatos recipiant, qui hæreticos insequantur: audientibus euciones Inquisitorum de fide habitas, viginti vel quadraginta dierum indulgentiam concedant Inquisitores, qui hæreticos persequuntur, plenariam indulgentiam adipiscuntur. C

Edita anno Domini 1254.
Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

Nnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Priori Prouinciali ordinis Prædicatorum in Lombardia, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

MALITIA huius temporis in diuersis mundi partibus, & maxime in prouincia Lõbardia, peruersorum morum peperit corruptelã, ex quibus pestifera pestis hæreticæ prauitatis abundantius solito noscitur pullulasse. Ad purgationem igitur eiusdẽ pestis, iuxta officij nostri debitum ex animo intẽdentes, volumus aduersus huiusmodi iniquitatis operarios, qui massam catholicæ puritatis, fermento propriæ contagionis inficiunt, fideles, vt cõsurgant, stentq; nobiscum, pro Euangelicis, quas professi sunt legibus defensandis, salubribus exhortationibus incitari. Quo circa deuotioni tuæ, per Apostolica scripta districte percipiendo mandamus, quatenus tu, vel vicarius tuus, cum contigerit te abesse, per te ipsum ciuitatibus & locis alijs, quæ infra prioratus generalis tibi cõmissi, statutos ab ordine tuo limites continentur, prædicans contra hæreticos verbũ crucis, & per idoneos ad hoc fratres tuos faciens publice prædicari, ac consignari crucis charactere eos, qui tacti zelo fidei contra hæreticos, eorumq; fautores voluerint crucesignari fideles ad huiusmodi prædicationis, & crucis signationis officium exequendum, in ciuitatibus & locis prædictis, tot de fratribus tibi commissis verbo & opere potentes assumas, quot ex eisdem assumptis, singulis ciuitatibus & diœcesibus Prioratus eiusdem bini valeant deputari: Nos.n. tibi & eorum singulis largiendi viginti vel quadraginta dierum indulgentiam de iniunctis pœnitentijs vere pœnitentibus & confessis, qui ad audiendum verbum ipsum deuote affuerint: necnon & illis, qui ad extirpandam hæreticam prauitatem, signum crucis acceperint, illam indulgentiam, illudq; priuilegium concedendi, quæ transfretantibus in terræ sanctæ subsidium in generali conceduntur concilio, plenam auctoritate præsentium concedimus potestatem. Datum Assisij, 2. Kalen. Iunij. Pontificatus nostri anno vndecimo. D E

INNOCENTIVS IIII.

Vniuersis Christi fidelibus.

Insigne hoc rescriptum pœnas continet hæreticorum, & eorum qui hæreticorum complices dicuntur: item magna ex parte ostendit, quis ordo in iudicio aduersus hæreticos suscepto, debeat obseruari, & concordat omnino cum iure communi in c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret. & cum c. Quicunque. de hæret. lib. 6. & cum rescripto eiusdem prorsus sententia Nicolai iij. quod est infra, & incipit etiam Nouerit vniuersitas. & cum rescripto Alex. iiij. relatio in Directorio Inquisit. parte 2.

NO-

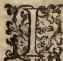
A NOVERIT vniuersitas vestra, quòd nos ad instar fe. re. G. Papæ prædecessoris nostri excommunicamus, & anathematizamus vniuersos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosephinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios, quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum. Damnati vero per ecclesiam sæculari iudicio relinquantur animaduersione debita puniendi; clericis prius à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendum condignam pœnitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, similiter hæreticos iudicamus. Item receptores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationis sententiæ decernimus subiacere: firmiter statuentes, vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, à sua super hoc non curauerit præsumptione cessare, ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia, seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem. nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum, nullius penitus sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur: & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, aliàs animaduersione debita puniendi. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsq; ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiusmodi personarum minime audiantur. Item iudices, aduocati & notarij nulli eorum officium suum impendant; alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica Sacramenta, nec eleemosynas, aut oblationes eorum recipiant. Similiter hospitalarij, aut templarij, ac quilibet regulares, alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto Sedis Apostolicæ speciali. Item quicunque tales præsumpserint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetua careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel priuatim de fide catholica disputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes; seu à communi conuersatione fidelium, vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alij per quem credat ad prælati sui, & Inquisitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire; alioquin excommunicationis sententia percellatur. Hæretici autem & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumq; filij vsq; ad secundam generationem, ad nullum ecclesiasticum beneficiũ, seu officium admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum, & inane. Nos enim prædictos, & quoscunque viros ecclesiasticos, qui ad preces huiusmodi pestilentium personarum, dignitates, personatus, & quæcunque alia ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc priuamus taliter acquisitis: volentes, vt tales, & habitis perpetuo careant, & ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem, nullius esse momenti volumus, quorum parentes post emancipationem, huiusmodi ad inuicem superstitionis hæreticæ, à via declinasse constiterit veritatis. Datum Anagniæ xvij. Kalen. Iulij, Anno vndecimo.

Edita anno Domini 1254.

Ex bibliotheca Illustriss. Iulij Antonij Sanctorij, Cardinalis S. Seuerinæ vnius ex Inquisitoribus generalibus.

INNOCENTIVS IIII.

Inquisitores ardenter prædicent crucis verbum, contra hæreticos & eorum complices; eos qui cruce signari voluerint, recipiant, concessa illis solicita indulgentia: aduersus impedientes, aut non iuuantes Inquisitionis officium velut contra defensores & fautores hæreticorum appellatione remota procedant: crucesignatos absoluant à censuris ecclesiasticis: cũ clericis crucesignatis super irregularitate dispẽsent; crucesignatorum vota commutent: crucesignati tempore interdicti generalis, diuinis interesse possint.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, præsentibus & futuris in Lombardia, & Marchia Ianuen. Salutem & Apostolicam benedictionem.

MALITIA huius temporis in diuersis mundi partibus, & maxime in prouincia Lombardiæ peruersorum niorum peperit corruptelã, ex quibus letifera pestis hæreticæ prauitatis abundantius solito noscitur pullulasse. Ad extirpationẽ igitur eiusdem

Edita anno Domini 1254

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

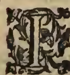
pestis, iuxta officij nostri debitum, ex animo intendētes, volumus aduersus huiusmodi iniquitatis operarios, qui massam catholicæ puritatis fermento propriæ contagionis inficiunt, fideles, vt consurgant, stenteque nobiscum pro euangelicis, quas professi sunt, legibus defendendis, salubribus adhortationibus incitari. Quo circa discretioni vestræ per Apostolica scripta, districte præcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus in locis, vbi contra hæreticos vobis Inquisitionis officium est commissum, curetis singuli opportuna instantia, contra eosdem hæreticos, eorumque fautores proponere populis publice verbum crucis; & eos qui tacti zelo fidei, ad extirpandam prauitatem eandem, votum assumpserint crucis charactere consignare. Vt autem vobis de prædicatione huiusmodi, & fidelibus, qui eiusdem crucis ob hoc votum assumpserint, copiosæ mercedis præmium afferatur: vobis & eisdem fidelibus illā indulgentiam, illudque priuilegium elargimur, quæ transeuntibus in terræ sanctæ subsidium, in generali Concilio conceduntur. Cum autem huiusmodi crucis verbum, per vos proponi contigerit, relaxandi omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad audiendum verbum ipsum deuote affuerunt, quadraginta vel viginti dies de iniunctis pœnitentijs libera sit vobis & singulis vestrum de nostra concessione facultas. Quod si forte, quod non credimus, aliqua ciuitas, communitas, vel persona, cuiuscunque conditionis, vel gradus, huic tam salubri negotio se opponere, seu illud præsumpserit aliquatenus impedire, vt per vos, vel per alios auctoritate nostra ad hoc deputatos, vel in posterum deputandos, libere procedi non valeat in eodem; immo si quicunque requisiti illud fouere neglexerint, & iuxta officium, & posse suum studiose iuuare; contra eos, tamquam defensores, & fautores hæreticorum, sublato appellationis obstaculo, vos vel vestrum singuli auctoritate nostra intrepide procedatis. Contra quos, prout audacia ipsorum exegerit, Reges, & Principes Christianos, necnon Crucesignatos pro terræ sanctæ succursu curabimus inuocare; cum non minus expediat immo magis, fidem in locis prope positis, quàm procul distantibus defensare. Porro, vt non solum Inquisitionis vobis super hæretica prauitate commissæ, sed & huiusmodi prædicationis crucis officium in manibus vestris, congruis fauoribus adiuuetur, absoluendi iuxta formam ecclesiæ, omnes qui contra prauitatem hæreticam assumpserint signum crucis ab interdicti, suspensionis, & excommunicationum sententijs canonis, & præsertim ab illis, quas pro incēdijs, vel effractionibus ecclesiarum, seu iniectione manuum violenta in personas ecclesiasticas incurrerunt; & alijs quoque sententijs, à nobis, vel auctoritate nostra generaliter promulgatis: nisi adeo grauis & enormis excessus fuerit personarum, quòd ab his oporteat absolutionis beneficium per Sedem Apostolicā obtineri. Necnon & ab illis sententijs, quas adhærendo & fauendo contra Ecclesiam, quondam Frederico se tum pro Imperatore gerenti, seu Conrado nato eius, vel ipsorum fautoribus incurrerunt: Egilino de Romanis, Vberto Marchione Palauicino, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Potestatibus, Rectoribusque ciuitatum atque locorum, similibusq; personis, qui in Ecclesias, & personas Ecclesiasticas, sæua exercuisse noscuntur, aut eorum bona nequiter occupasse, dumtaxat exceptis. Dummodo assumpto crucis signaculo, votum huiusmodi, qui absoluti fuerint, efficaciter prosequantur: & ipsi caueant, quòd de cætero contra Ecclesiam nunquam erunt; & tam ab ipsis, quàm ab alijs præmissis, plena de damnis & iniurijs, propter quæ excommunicati noscuntur, satisfactio, vel satisfaciendi sufficiens securitas impendatur. Necnon & dispensandi cum clericis, super irregularitatibus, quas celebrando diuina ligati sententijs canonis, contraxerunt. Commutandi quoque vota eorundem crucesignatorum, vouentium, & votorum qualitate pensata: terræ sanctæ votis: alijsque perpetuis, quæ commutationis non admittunt remedium, dumtaxat exceptis. Concedendi quoque crucesignatis eisdem, quod tempore generalis interdicti, possint interesse diuinis officijs; & Ecclesiastica Sacramenta recipere, in locis in quibus eadem ex indulto Sedis Apostolicæ celebrantur. Dummodò si in præmissis casibus, Ecclesiasticis tenentur ligati sententijs, prius absolutionis beneficium assequantur, vobis & singulis vestrum auctoritate præsentium, concedimus facultatem. Datum Anagniæ XIII. Kalen. Iulij. Pontificatus nostri Anno vndecimo.

INNOCENTIVS IIII.

Inquisitores compellere possint magistratus sæculares, vt obseruent leges Frederici Imperatoris in hæreticos editas per censuram ecclesiasticam, appellatione remota.

Edita anno Domini 1255.

Ex Archiuio Inquisitio. Bononiensis.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in partibus Lombardiæ, Salutem & Apostolica benedictionem.

CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Fredericus tum Romanorum Imperator, promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur, compesci poterit pestis illa: nos eas volentes ad robur fidei, ac salutem fidelium obseruari, dilectis filijs potestatibus, consilijs, & communitatibus ciuitatum, aliorumque locorum Italiæ nostris dedimus litteris in mandatis, vt ipsas quarum tenores sibi præfatis insertos litteris misimus, singuli faciant in suis capitularibus annotari, contra hæreticos sectæ cuiuslibet, secundum eas exacta

A ctà diligentia processuri. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si præfati potestates, & alij ciuitatum, & locorum, in quibus vobis Inquisitionis officiū, contra hæreticos est commissum, mandatum super hoc Apostolicum neglexerint adimplere: vos, vel quiuis vestrum, eos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram, remoto appellationis obstaculo compellatis: non obstante si aliquibus ab Apostolica sede sit indultum, vel indulgeri contigerit, quòd excommunicari, suspendi, vel interdici non possint, vel eorum terræ subijci Ecclesiastico interdicto. Dat. Anagniæ, Nonis Iulij. Pontificatus nostri Anno duodecimo.

ALEXANDER IIII.

Cum domus hæreticorum destrui iubentur, idem intelligitur de turribus eiusdem malefactoris domui contiguis, si quæ fuerint: materia vero dirutorum ædificiorum diuiditur iuxta formam Innocentianæ con
B *stitutionis, incipien. Ad extirpanda. §. Teneatur insuper Potestas.*

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in prouincia Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita annò Domini 1255.

CVM in constitutionibus nuper à nobis contra hæreticos promulgatis, inter alia contineri dicatur expressè, vt domus in qua hæreticus vel hæretica inuentus fuerit, ac ei contiguæ, si fuerint eiusdem domini, sine spe reparationis funditus destruantur, nostro petistis certificari responso, quid sit de turribus in casu huiusmodi obseruandum? Ad quod breuiter respondemus, quòd nostræ intentionis extitit, & existit, vt in eo casu idem in turribus, & in domibus indicium obseruetur. Lignamina vero, lapides, & tegulas domorum & turrium, quæ taliter destruentur, eo modo distribui decernimus, quo res alias ibidem inuentas diuidi mandauimus in constitutionibus antedictis. Datum Anagniæ iiij. Calen. Augusti, Pontificatus nostri Anno duodecimo. Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

C

ALEXANDER IIII.

Vt Inquisitores procedant contra hæreticos, iuxta constitutiones Innocentij, reliquis statutis nihilominus in hæreticos editis in suo robore seruatis.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Raynerio, ac alijs fratribus ordinis Prædicatorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1255.

CVM auctoritate fęlicis recordationis Innocentij Papæ prædecessoris nostri, in Lombardia Inquisitionis officium contra hæreticos fueritis hactenus executi; nos desiderantes tam nociuam pestem prauitatis hæreticæ, quæ pullulare in illis partibus consueuit, cum omni solicitudine extirpare: discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus secundum à Deo vobis da-
D tam prudentiam, auctoritate nostra, in eiusdem Inquisitionis officio procedatis, iuxta ipsius prædecessoris directarum continentiam litterarum. Statutis contra hæreticos editis, quæ idem prædecessor in capitularibus ciuitatum, & locorum Italiæ annotanda, & seruanda mandauit: ac litteris ecclesiarum prælatis, & alijs Lombardis, super negotio ipso directis, in suo robore duraturis. Datum Neapoli vj. Calen. Maij, Pontificatus nostri Anno primo. Ex Archiuio Inquisit. Bononiensis.

ALEXANDER IIII.

Ampliat & declarat nonnulla capita constitutionum Innocentij iiij. contenta in bulla. Ad extirpanda.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis Prædicatorum; Inquisitoribus hæreticorum, in prouincia Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1255.

E CVM secundum tenorem constitutionū fęlicis recordationis Innocentij Papæ prædecessoris nostri; quas in capitularibus ciuitatum, & locorum Italiæ annotari mandauit, contineatur, q. quilibet potestas seu rector cuiuscunque ciuitatis seu loci, infra tertium diem post introitum regiminis sui, duodecim viros probos & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarij instituere teneatur, quos diœcesanus si præsens extiterit, & interesse voluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores, ad hoc à suis Prioribus, si conuētus ibi fuerint eorundē ordinis deputati, duxerint eligendos, per quos inquirantur hæretici, & etiam capiantur. Teneatur insuper idem potestas, vel rector infra decem dies sui regiminis, syndicare præcedentem proximo potestatem, vel rectorem, & eius etiam assessores per tres viros catholicos, & fideles, electos ad hoc per diœcesanū si fuerit præsens, & per fratres prædicatores, & minores, de omnibus, quæ in constitutionibus præfatis, & legibus, quæ contra hære- Ex Directorio Sabellano fol. 694.

ticos,& eorum complices,editis continentur. Et ſicut ad audientiam ipſius noſtri prædeceſſoris peruenit,earundem conſtitutionum ſuper his plerumque impediatur effectus:pro eo ſcilicet, quòd interdum, illi qui prædictos viros debent eligere, electioni huiuſmodi non poſſunt intereſſe,uel nolunt:Nos ad inſtar prædeceſſoris eiuſdem,ſuper his ſicut conuenit,prouidere volentes; ſtatuimus, vt ſi diœceſanus, & fratres Minores,prædictæ electioni, prædictorum virorum noluerint:vel nõ potuerint intereſſe, per aliquem vrſtram, ſeu illos, quibus id duxeritis committendum, in locis in quibus Inquiſitionis officium exercetis,eligere perſonas, ſeu viros huiuſmodi libere valeatis,vobis & veſtrum ſingulis auctoritate præſentium indulgemus:non obſtante iuramento,quòd prædicti poteſtates,& rectores, de obſeruãdis præfatis conſtitutionibus,cohibere tenentur,à quo ipſos, quantum ad hos articulos ſiue caſus duximus abſoluendos. nulli ergo omnino hominum, &c. Datum Neapoli ij. Calen. Maij, Pontificatus noſtri anno primo. A

ALEXANDER IIII. B

Vt Inquiſitores procedant in negotio Inquiſitionis, iuxta ordinationes Innocentij quarti.

Edita anno Domini 1255.

Ex Archiuio Inquiſit. Bononienſis.

LEXANDER Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs fratri Raynerio Placentino, & alijs fratribus ordinis Prædicatorum Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis,in Lombardia,& Marchia Ianuen. Salutem, & Apoſtolicam benedictionem,

CVM felicis recordationis Innocentius Papa prædeceſſor noſter,contra hæreticos prædicationem crucis vobis duxerit per ſuas litteras committendam: diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus in negotio procedatis eodem iuxta litterarum continentiam earundem. Datum Anagniæ v. Idus Auguſti. Pontificatus noſtri Anno primo.

ALEXANDER IIII. C

Ampliat tria capita conſtitutionum Innocentij incipien. Ad extirpanda, quæ ob nimiam terminorum breuitatem non poterant commodè abſolui.

Edita anno Domini 1256.
Ex Archiuio Inquiſitionis Bononienſis.

LEXANDER Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs Inquiſitoribus hæreticorum, in Lombardia,& Marchia Ianuenſi,Salutem,& Apoſtolicam benedictionem.

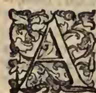
EXORTIS in agro fidei Chriſtianæ per partes Italiæ abundantius ſolito hæreticæ prauitatis zizanijs,ſeminante illa per temporis impacati malitiam homine inimico: fœlicis recordationis Innocentius Papa prædeceſſor noſter, conſtitutiones quaſdam ad peſtis extirpationem prædictæ noſcitur edidiſſe, quas in ſuis litteris annotatas,mandauit à dilectis filijs poteſtatibus, ſeu rectoribus, conſilijs, & communitatibus ciuitatum aliorumq; locorum, per Lombardiam, Romaniolam,& Marchiam Teruiſij conſtitutis,tanquam fidelibus eiuſdem fidei defenſoribus exacta diligentia obſeruari. Porro inter conſtitutiones huiuſmodi, tria contineri noſcuntur,à poteſtatibus,ſeu rectoribus ciuitatum, & locorum,ſub debito iuramenti infra certos terminos obſeruanda. Primum videlicet,quòd poteſtas,ſeu rector infra tertium diem poſt introitum ſui regiminis duodecim viros probos, & catholicos, duos notarios,& duos ſeruitores,vel quotquot fuerint neceſſarij,inſtituat,quos ad negotiũ fidei contra hæreticos, eorumq; fautores,diœceſanus, ſi præſens fuerit, & intereſſe voluerit,& duo fratres Prędicatores,& duo Minores ad hoc à ſuis prioribus,& miniſtris,ſi conuentus ibi fuerint eorundem ordinum deputati,duxerint eligendos. Secundum quòd idem poteſtas, ſeu rector,in deſtructione domorum,condemnationibus faciendis,& in rebus mouentis, vel occupatis conſignandis, & diuidendis, infra decem dies poſtquam accuſatio,ſeu denuntiatio ſuper hæreſi,vel hæreticorum fauore facta fuerit,exequatur omnia cum effectu. Tertium vero,quòd prædictus poteſtas ſiue rector,infra decem dies ſui regiminis ſyndicet prædecentem proximo poteſtatem,vel rectorem,& eius etiam aſſeſſores per tres viros catholicos,& fideles, electos ad hoc per diœceſanum,ſi præſens extiterit, & per fratres Prædicatores,& Minores,de omnibus his,quæ in ſtatutis ſeu conſtitutionibus,& legibus contra hæreticos, & eorum complices continentur, & eos puniat de omnibus,& ſingulis quæ omiſerunt, & compellat reſtituere de propria facultate. Cum igitur,ſicut accepimus,ſupradicta tria,infra præmiſſos terminos propter ipſorum terminorum nimiam breuitatem,nequeant à poteſtatibus, vel rectoribus de facili adimpleri; propter quod ijdem poteſtates ſeu rectores, in animarum ſuarum periculum periuri retiaculo ſæpius inuoluuntur: Nos de veſtræ fidei puritate, ac circumſpectis induſtria, plenam in Domino fiduciam obtinentes, prorogandi eiſdem poteſtatibus, & rectoribus terminos ſupradictos, vſque ad decem dies, prout expedire vel neceſſe fore videritis ad præmiſſa efficaciter exercenda, ita quòd per prorogationẽ huiuſmodi,nec periurij reatum,nec pœnã incurrant,plenam vobis,& ſingulis veſtrum, vbi conuenire ad hoc cõmodè nequiueritis, concedimus auctoritate præſentium facultatem.Nulli ergo omnino hominũ liceat hãc paginam noſtræ D E

con-

A concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Lateran. 11. Idus Martij, Pontificatus nostri anno secundo.

ALEXANDER IIII.

Statuta, quibus officium Inquisitionis, directè vel indirectè impeditur, moderare possunt Episcopi, & Inquisitores, seu resecare; & vt sibi exhibeantur, compellere possunt magistratus ciuitatum per Ecclesiasticas censuras, appellatione reiecta.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, venerabili fratri Episcopo Mutinen. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1257.

B IMPLACIDA relatio nuper nostrum turbauit auditum, quòd videlicet, Commun. Mantuan. cum deberent dilectis filijs fratribus Prædicatoribus, Inquisitoribus prauitatis hæreticæ, in illis partibus à Sede Apostolica deputatis circa extirpationem prauitatis huiusmodi de suis finibus, toto posse assistere tanquam fidei zelatores; ipsi agentes in contrarium, statuta quædam damnabilia ediderunt, per quæ negotium fidei, quod per fratres ipsos salubriter geritur, vt in eo procedi libera nequeat, directè impeditur vel etiam indirectè. Quocirca, fraternitati tuæ, per Apostolica scripta, sub excommunicationis pœna firmiter præcipiendo mandamus, quatenus associatis tecum aliquibus discretis, & Deum timentibus viris, statuta huiusmodi quæ à Mantuan. vel quibuslibet alijs hominibus ordinata, & facta dicuntur, Mantuæ ac in toto ipsius districtu, per quæ ipsi negotio possit obstaculum prouenire, diligenter inquirere, ac etiam inuenire; & quæsita, & inuenta ad tale reducere, ac reduci facere moderamen procures, quòd per ipsa dictorum Inquisitorum processus non impediantur in aliquo, vel quomodolibet retardentur: faciens nihilominus quòd statuta quælibet ipsi negotio contraria, & quibus posset impedimentum aliquod Inquisitoribus afferri eisdem, quominus per eos iuxta formam sibi à prædicta sede traditam procedi liberè valeat in eodem, in ciuitate præfata vel alibi in ipsius districtu nullatenus obseruentur; potestatem, ancianos, & consilium ciuitatis eiusdem per excommunicationem in personas eorum, & commune prædictum, per interdicti in ciuitatem ipsam sententias, ad id appellatione postposita, compellendo. Datum Viterbij xv. Calen. Ianuarij, Pontificatus nostri anno tertio.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

C

ALEXANDER IIII.

Declarat quinque articulos dubios, contentos in constitutione Innocentij iiij. incipien. Ad extirpanda, iubetq; has declarationes cum præfatis constitutionibus scribi in statutarijs vrbium, & seruari.

D

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus Prædicatoribus, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in Lombardia, & Marchia Ianuensi, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1257.

FELICIS recordationis Innocentius Papa prædecessor noster, dudū constitutiones quasdam edidit, secundum quas rigor debet exerceri canonicus, in extirpandis ex agro fidelium zizanijs hæreticæ prauitatis: quarum aliquæ videntur ambiguæ, † super quibus nostræ responsionis oraculum implorastis. Ne igitur ipsarum constitutionum obscuritas commissæ vobis sollicitudini, perniciosas vineæ Domini piæ persequendi capiendiq; vulpeculas obstaculum obijciat tarditatis: quinque ipsarum constitutionum capitula, quæ vobis dubia videbantur, auctoritate præsentium, de fratrū nostrorum consilio, duximus declaranda. Primum sanè dubitationis vestræ capitulum † cōtinet ꝙ tā duodecim viri quàm notarij, & seruitores eorundem, ad capiendum hæreticos deputati, simul & diuisim plenariam præcipiendi, sub pœna & banno, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem. Potestas vero talis loci, vel rector, teneatur habere firma, & rata omnia præcepta, quæ occasione officij sui fecerint duo ex ipsis officialibus siue plures, & pœnas exigere non seruantium. hoc itaque quod de pœna, & banno dictum est, de illis dumtaxat pœnis interpretamur intelligi, quæ consequenter in eisdem constitutionibus sunt expressæ. Possunt autem prædicti officiales, communitati, burgo, & villæ præcipere sub pœna & banno, vsque ad ducentas Marchas argenti, & vltra ad arbitrium potestatis loci eiusdem, ꝙ potestati, vel diœcesano, aut eius vicario seu Inquisitoribus hæreticorum, præsentabunt infra præfigendum eis terminum competentem, omnes hæreticos & hæreticas, quos sibi dicti officiales duxerint assignandos, & potestas loci à non seruantibus, pœnam huiusmodi exigere teneatur. Secundū vero est, ꝙ domus in qua prohibiti fuerint hæreticorum captores, sine spe reædificādi funditus destruatur, & bona quæ ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac si hæretici fuissent ibidem inuenti: Quodq; habet, ꝙ domus in qua repertus fuerit aliquis hæreticus seu hæretica, sine vlla spe reædificandi funditus destruatur, nisi dominus domus ibidem procurauerit reperiri; & si dominus domus illius, alias domos habuerit contiguas illi domui,

Ex Directorio Saturllano fol. 714.

† ambigere legebatur, sed ambiguæ, vide ius legendum.

† In §. Idem quoque potestas, & sequen.

E

 omnes

omnes illæ domus similiter destruantur, & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, & in domibus illis adhærentibus, publicentur, & fiant auferentium, nisi auferentes fuerint in officio constituti. Hæc autem duo capitula, vno declarationis Sedis Apostolicæ radio lucidãtes, volumus absolutè, vt pœnæ taxatæ per constitutiones easdem in præmissis casibus infligãtur: nisi diœcesanis, vel in eorum absentia vicarijs ipsorum, vna cum Inquisitoribus Inquisitorum, vel solis ipsis diœcesanis, (cum ipsorum Inquisitorum præsentia de facili haberi non poterit) legitimè constiterit præfatarum domorum dominos in his casibus penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse: ac etiam eos non esse credentes, vel receptatores, aut defensores, siue fautores hęreticorum, seu de hæretica labe suspectos. Bona vero, quæ inuenta fuerint in domibus supradictis, debent in his casibus similiter publicari, nisi legitimè constiterit per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum, quàm dominorũ domuum earundem. Quartum vero vestrę dubitationis capitulum enodamus, quòd videlicet, si dominus domus pro eo quòd in ipsa repertus fuerit hæreticus, vel hæretica, sine spe reædificationis funditus destruendæ, habeat alias domos, illi domui dẽmoliendæ contiguas, omnes illæ similiter destruantur: illud de appendicijs domus illius debere intelligi declaramus, vt scilicet domus illa cum alijs eiusdem, domui ipsi contiguis, hoc est ipsa, & ipsius etiam appendicia, cum eadem siue in domo, siue in appendicijs eius, hæreticus vel hęretica repertus fuerit, destruantur: cum domus quamuis diuersis mansionibus distinguatur, vna nihilominus sit censenda. In quinto autem dubitationis capitulo † legitur: quòd teneatur potestas seu rector, infra decem dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo potestatem, vel rectorem, & eius etiam assessores, per tres viros catholicos, & fideles, electos ad hoc per diœcesanum, & per fratres Prædicatores, & Minores, de omnibus his, quæ in statutis ipsis, siue constitutionibus, & legibus contra hæreticos, & eorum complices editis continentur, hunc itaque dubitationis articulum declarantes, respondemus, quòd vnà cum diœcesano loci, fratres prędictorum ordinum, à priore & guardiano suis: vel ab eorum altero, si ibidem alterius dumtaxat eorundem ordinum conuentus extiterit, assumendi, viros eligant supradictos. Si vero neutrius ordinis conuentus ibi forsitan habeatur, ad solũ diœcesanum eorundem virorũ electio pertinebit. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eadem capitula constitutionum prædictarum accipientes, iuxta declarationis Apostolicæ intellectum, tenorem præsentium, simul cum eisdem constitutionibus faciatis de verbo ad verbum, in capitularibus ciuitatum, ad tollendas de aliorum cordibus ambiguitates huiusmodi, annotati. Datum Lateran xj. Non. Martij, Pontificatus nostri anno tertio.

A B C (margin letters)

† In §. teneatur lanè potestas.

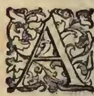
ALEXANDER PAPA IIII.

Fratribus de ordine Minorum prædicantibus verbum Dei in terris infidelium plurima tributa hic priuilegia numerantur, quæ à iuris communis regulis egrediuntur, tam circa administrationem sacramentorum, quàm circa censuras ecclesiasticas amouendas, est elegans rescriptum, & obseruatione dignissimum, nec alienum omnino ab officio sanctissimæ Inquisitionis, si series eius paulo diligentius consideretur; ideoque non fuit omittendum.

Idem priuilegium concessit Innocentius Papa iiij. Fratribus ordinis Prædicatorum, quod refertur inter illorum priuilegia. D

Edita anno Domini 1258.

Ex Archiuio cõuentus Sancti Frãcisci de Assisio.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus de ordine Minorum in terris Sarracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorũ, Aethiopum, Syrorum, Yberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zichorum, Ruthenorum, Iacobitarum, Nubianorum, Nestorinorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Moscelinorum, Tartarorum, Hungarorum, Maioris Hungariæ, Christianorum Captiuatorum apud Turcos; aliarumque infidelium nationum Orientis, seu quarumcunque aliarum partium proficiscentibus. Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Apoc. c. 10.

CVM hora iam vndecima diei sit hominibus, vt exeant ad opus vsq; ad mundi vesperã deputari, & illud Apocalypsis eulogium cito credatur cũ matris Ecclesiæ cõsolatione complendũ, videlicet, oportere viros spiritualis vitæ munditiam, & intelligentiæ gratiam cũ Ioanne sortitos, populis, & gentibus, linguis, regibusq; multis denuo prophetare; quia non sequetur reliquiarum Israel per Isaiam prophetata saluatio, nisi iuxta Paulum Apostolum prius introeat gentium multitudo. Nos, licet immeriti, super Apostolicæ Sedis speculam constituti, fideliter ac prudenter dispensandis Dei ministerijs, & operibus coadiuuandis intendimus: si vergente plenitudine temporis post pia piorum studia, in vineam Domini Sabaoth nouos, & penè nouissimos, qui sapientiam longum didicere, per otium operarios mittere procuremus. Vos igitur, quos iuxta professæ religionis officiũ, zelus comedit animarũ, & in quadriga quarta, quã varijs carismatũ donis, & fidei fortitudine trahitis vbiq; discurrere, ac vexillũ Regis gloriæ procul leuare gestitis ad gentes, quæ Iesum Christum Dominum non cognoscunt, & ad subtractionis filios, qui Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ non credunt, destinamus: vobis in remissionem peccatorum E

Esaię c. 10. Pau ad Ro. c. 10.

Matth. c. 20.

A omnium iniungentes, quatenus seminaturi super aquas multas, in illo tantum qui mundum dixit se vicisse confisi, ad illuminationem cæcę multitudinis, & exterminium hæreticæ falsitatis, ad confirmandum nutantium animos, & fidelium confortandos, in luce sermonis, & certitudine operis propositum vobis iter sine quarumlibet offensione curatis.

Vt autem ministerium vestrum honoretur plenius, & honorabilius impleatur, præsentium vobis auctoritate concedimus, vt in terris, quæ adhuc Sedis Apostolicæ magisterio non intendũt, proponere verbum Dei, & constitutis ibidẽ, non obstantibus si aliqua sunt excommunicatione ligati, in verbis, officio & cibo, ac in alijs secure communicare, & ipsos, seu etiam alios conuerti ad vnitatem Christianæ fidei cupientes, recipere, baptizare, & aggregare Ecclesiæ filijs valeatis, & presbyteri ex vobis ipsos aggregatos possint insignire charactere clericali, & ipsos ad acolythatus ordinem promouere.

Liceat etiam vobis ibidem redeuntibus ad obedientiam Sedis Apostolicæ, qui sunt excommunicatione ligati, absolutionis beneficium iuxta formam Ecclesiæ impertiri, & super eo dispensare cum ipsis, quòd sacros receperunt ordines, & diuina celebrarunt officia sic ligati, hoc ipsum vobis sit licitum, circa B illos de terris eisdem, qui temporibus indebitis, vel infra ætatem legitimam, aut qui omnes eadem die, vel qui superiores prætermissis inferioribus conferre seu recipere ordines præsumpserunt: si tamen in hoc seruata forma talis extiterit, per quam ordines recepissent.

Vobis præterea dispensare liceat, vt illi ex nationibus vestræ prædicationi commissis, qui post susceptionem sacrorum ordinum, vel in gradibus, & casibus à diuina minimè lege prohibitis, matrimonia contraxerunt, remaneant in eisdem: & hi qui ad Ecclesiæ catholicæ redierint vnitatem, vt inter suos habitent, eisdemq; communicent: necnon quòd clerici nationum ipsarum, publicè ad obedientiam Sedis Apostolicæ redeuntes, gaudeant priuilegio clericali. Sit etiam vobis licitum, omnium fidelium in terris prædictis confessiones audire, ac ipsis iniungere pœnitentias salutares, & excommunicatos à canone vel alio modo, iuxta formam Ecclesiæ absoluere, dummodo iniuriam & damna passis satisfaciant competenter.

Cum irregularibus autem partium earum casibus, in quibus solent Legati Sedis Apostolicæ dispensare, ac etiam cum clericis ipsarum partium patientibus defectum natalium, dummodo non sint de adul- C terio vel incestu, aut de regularibus procreati, sit vobis dispensandi facultas: quam circa illos similiter habeatis, qui ab vnitate Ecclesiæ catholicæ seu religione, vel clericali ordine discesserunt, si humiliter redire voluerint, & dignè satisfaciant de commissis: ita quòd ipsi religiosi ad sua loca salua disciplina ordinis resumantur; & illos ex iam dictis, qui excommunicationis vinculo sunt astricti, iuxta præmissam formam, & prædictæ satisfactionis modum absoluere valeatis: & cum irregularibus ex eisdem, sicut est expressum superius dispensare.

Ad hæc, sit vobis absoluendi facultas occisores clericorum, & religiosarum personarum, in prædictis partibus constitutos: fundandi de nouo ibidem Ecclesias, & reconciliandi illas, quæ sunt casu aliquo profanatæ: ac de nouo fundatis. Rectores idoneos prouidendi: & illis qui de gentibus vel schismaticis noviter sunt conuersi, dandi licentiam, vt vxores suas cum quibus ex gradibus à lege diuina non prohibitis contraxerunt, valeant retinere.

De causis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam nostram deferri contigerit legitimè D cognoscendi, ac discordantes inter se ad inuicem, quòd ad pacem & concordiam redeant: necnon quòd inordinatè viuentes, de suis excessibus (sicut iustum fuerit) satisfactionem exhibeant, compellendi per censuram Ecclesiasticam, vobis libera sit potestas.

Insuper in locis in quibus vos hospitari contigerit, vel in locis partium earundem, in quibus residentiam facietis, Missam, &c. diuina officia celebrare, & in eisdem partibus Cœmiteria benedicere, ac dare indulgentias commutare vota facultatem, & licentiam habeatis.

Cæterum vobis concedimus quòd à catholicis Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis possitis ordines, & alia Ecclesiastica sacramenta suscipere, ac vestes sacerdotales altaris, pallas, & corporalia, per eos qui ex vobis sunt presbyteri, cum necesse vobis fuerit, benedicere, vbi catholicorum Episcoporum copia non habetur: necnon alia facere, quæ ad augmentum Dominici nominis, & ampliationem catholicæ fidei, ac reprobationem, ac irritationem illorum, qui sacris traditionibus contradicunt, sicut pro loco, & E tempore videritis expedire.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Viterbij xiij. Kal. Maij. Pontificatus nostri anno quarto.

IDEM.

Hoc rescripto declarantur plurimæ difficultates, quæ sæpe in negotio hæreticæ prauitatis cõtingunt, ex quarum declaratione affertur lux clarissima ad intelligendum c. accusatus. de hæret. lib. 6. Hoc ipsum rescriptum recitat Eymericus in Directorio par. 2. & incipit: Consultus. quod tribuit Vrbano iiij. sed quia authenticum Vrbani iiij. non vidimus, & huius series ibi inferitur, ne quis dubitandi locus relictus esse videretur, hoc quòd authenticum est, repetere non est visum inutile.

Edita anno Domini 1258.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filijs fratribus ordinis Minorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione Sancti Francisci, præsentibus A
ac futuris, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

Ex Archiuio conuentus Sancti Francisci de Assisio.

QVOD super nonnullis quæstionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos consulere voluistis, sollicitudinis vestræ prudentiam in Domino commendamus.

An sit relapsus qui in aliam hæresim ab ea quam abiurauit, recidit.

Primus igitur vestræ consultationis articulus continebat, vtrum dici debeat relapsus in hæresim qui lapsus est in eam post abiurationem ipsius, in qua non inuenitur antea commisisse, cum secundum proprietatem verborum, non videatur relapsus, qui non fuerat ante lapsus. Ad quòd taliter respondemus, quòd talis si tanquam accusatus vel suspectus de hæresi eam in iudicio abiurauit, & postea committat in ipsam, censeri debet quadam iuris fictione relapsus, licet ante abiurationem suam plenè probatum non fuerit crimen hæresis contra ipsum, dum modo huiusmodi prius orta suspicio, violenta fuerit, & certis ac veris indicijs comprobata. Si vero leuis, & modica, quamquam ex hoc sit grauius puniendus, relapsorum tamen in hæresim non debet pœna puniri, ex quo præsumi non potest verisimiliter ante lapsus in eam. B

An sit relapsus qui post abiurationem cum hæreticis communicat, vel eis fauet.

Quæsiuistis etiam circa idem, si is qui hæresim abiurauit, & per solam inexcusabilem receptionem vel receptationem; aut deductionem seu associationem, vel visitationem hæreticorum, siue dationem vel missionem munerum, aut etiam aliàs in fauorem eorum, qui excusari non possit, sine adoratione tamen (vt verbis vestris vtamur) lapsus est postmodum, propter hoc debeat iudicari relapsus. Et quidem si legitimè constitit, vel etiam nunc constaret, quòd tales ante huiusmodi abiurationem, in hæresi commisissent, non est dubium eos, per hoc fuisse relapsos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbati à se prius erroris consequentia, id fecisse.

An ob testimonium periurorum procedi possit in hoc crimine.

Præterea nonnulli talium, vt proponitis, iurant coram Inquisitoribus tam de se quàm de alijs super facto hæresis veritatem dicere, sed periurant, non odio tamen vel pretio, sed timore sui potius, & suorum: corrigunt autem se postmodum super ijs contra se ac alios suos complices deponendo. Cum itaque periurus secundum iura, etiam post pœnitentiam in criminalibus à testimonio repellatur: hinc queritur, vtrum contra illos suos complices sit per testimonia talium procedendum. Super quo taliter respondemus, quòd cum crimen huiusmodi sit exceptum, si ex manifestis indicijs apparuerit tales non animi leuitate, aut odij fomite ductos, seu corruptos pecunia; sed zelo fidei tanquam pœnitentes propriæ culpæ, asserere quòd talia prius tacuerant, & velint in hoc errorem suum corrigere, ac alios nominare, stari debet in fauorem fidei, nisi aliud obsisteret, attestationibus eorundem. C

An Inquisitores de diuinationibus, & sortilegijs possint cognoscere.

Ad illud autem quod quæritur, vtrum ad Inquisitores hæresis pertineat de diuinationibus, & sortilegijs, quæ contra aliquos sibi denuntiantur cognoscere, ac punire talia exercentes: breuibus respondemus quòd cum negotium fidei, quod summè priuilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquisitores ipsi, de ijs nisi manifestè saperent hæresim; ratione huiusmodi officij sibi commissi, se nullatenus intromittant, sed eos relinquant suis iudicibus pœna debita castigandos.

An hæredes defunctorum cogi possint ad implendas pœnitentias defunctis iniunctas.

Quidam insuper (vt adiecistis) pro ijs quæ commiserunt in hæresi, astringunt se Inquisitoribus, sub obligatione bonorum suorum, ad recipiendum ab eis pœnitentiam, & complendam: sed ea licet iniuncta, non tamen peracta, quin potius in toto vel in parte neglecta, decedunt. Quæritur ergo, vtrum Inquisitores ipsi, vel qui in eorum locum succedunt, possint ad satisfaciendum pro ipsis defunctis, hæredes vel detentores bonorum sic decedentium coartare. Ad quod dicimus, quòd si per huiusmodi pœnitentiam aliquod onus ad salutem proficiens impositum fuerit, in bonis temporalibus exequendum ad complementum ipsius per Inquisitores cogi debent hæredes, vel alij ad quos bona talium cum suo onere deuenerunt. D

De quæstionibus vsurarum an Inquisitores cognoscant.

Iniungitur etiam aliquibus ad pœnam, in pœnitentia pro hæresi, ab ipsius pestis Inquisitoribus, vt vsuras restituant, ad quod obligauerant in iudicio Ecclesiæ se & sua. In quo quæritur, vtrum Inquisitores ipsi, vel qui succedunt in locum eorum, ad respondendum coram se conquerentibus de vsuris huiusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constiterit, possint compellere taliter pœnitentes, prout ab eis in alijs iniunctis sibi pœnitentijs fieri consueuit. Ad quod respondemus, quæstionem super vsuris motam contra tales iudicialiter non debere audiri ab Inquisitoribus hæresis, nec decidi. Nolentes quòd per causas huiusmodi, offendiculum negotio fidei præparetur: eos tamen ad restitutionem vsurarum, de quibus constiterit, compellere poterunt; quibus in satisfactionem pro prædicto crimine huiusmodi restitutionem in pœnitentia iniunxerunt. E

An hæredes defunctorum compelli possint ad agendam pœnitentiam quæ defunctis fuerat iniungenda.

Sunt & alij, qui confessi sunt in iudicio de hæresi coram Inquisitoribus huiusmodi prauitatis; sed antequam eis iniungeretur pœnitentia, decesserunt. Super quo quæritur si hæredes talium compelli possint ab Inquisitoribus, vt ad ipsorum arbitrium satisfaciant, pro defunctis? præcipuè cum ijdem dum viuerent ad faciendam pœnitentiam, quam Inquisitores eis vellent iniungere, bona sua Inquisitoribus obligarint, cui quæstioni sic duximus respondendum, quòd postquam tales non decesserunt hæretici, sed reincorporati potius Ecclesiæ vnitati, non videmus quòd eis post mortem vel eorum hæredibus, qui ad successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto iam crimine, iniungenda. In eo vero casu, in quo hæredes huiusmodi ad successionem non deberent, ob culpam sui actoris admitti. Non obstante, quòd actoribus ipsis viuentibus, hoc non fuerit interueniente ipsorum morte per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortem nihilominus procedatur,

Adieci-

A Adiecistis prætereà, negotium seu officium Inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori fratrũ Prædicatorum Parisien. à Sede Apostolica fuisse sub ea forma commissum, vt idem super hoc posset inquirere, tam per se, quàm per alios, quos ad hoc idoneos reputaret: in quo quæritur, vtrum tales delegati, vel subdelegati existant, & quid possint etiam sic electi. Super quo taliter duximus ordinandum, quòd idem Prior possit tres, vel quatuor idoneos ad hoc opus assumere, qui parem cum ipso habeant potestatem: & amouere illos, ac ipsorum loco alios substituere, quotiescunque viderit expedire; ipsi tamen Priori, & alijs sic assumptis committendi dumtaxat citationes, & examinationes testium, cum de huiusmodi crimine ac circunstantijs eius inquiritur, ac denuntiationes sententiarum, quas super ijs contra quoslibet contigerit ferri, & ijs similia faciendi conceditur ab eadem sede facultas.

Institutus cum potestate alios eligendi, quid possit.

Quæstioni vero, qua quæritur, vtrum constitutus in sacris, deprehensus in hæresi, & propter hoc immurandus perpetuo, prius sit ab ordinibus à suo Episcopo degradandus, antequam tradatur huiusmodi pœnitentię. Respondemus, quòd talis qui est perpetuo immurandus, prius debet à suis ordinibus degradari.

Clericus perpetuo immurandus, an sit degradandus.

B Nonnulli quoque clerici, & quod est deterius, sacerdotes, prætextu pecuniæ, vel alicuius seruitij temporalis, inueniuntur aliquando Inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos hæreticorum credentes de celanda veritate, falsitate dicenda, vel eos indebitè liberando, de quibus quæritur, vtrũ Inquisitores possint tales capere, ac etiam retinere: aut quòd sic accepta restituant, coarctare. Dubium itaque non videtur, quòd ij quos constat exercere præmissa, cũ faciunt in fauorem hæreticæ prauitatis: quare possunt à talibus per Inquisitores compesci, & pœna debita castigari, tam per captionem personarum, quàm etiam aliàs prout culpa exegerit delinquentis.

Impeditores sacri officij per Inquisitores possunt coerceri.

Quod autem postmodum quærebatur, quomodo essent puniendi religiosi, qui inueniuntur in hæresi deliquisse, cum sæculares peccantes in simili casu, immurationis vel alia pœna plectantur, eius solutio satis patet, cum certum sit tales in hoc, & in consimilibus delinquentes grauius etiam sæcularibus puniendos.

Religiosi hæretici graius puniendi.

Frequenter etiam vobis ab Apostolica Sede committitur, vt tam hæreticos credentes, receptatores,
C fautores, & defensores eorum, quàm ipsorum filios, & nepotes, ac illos etiam qui prædictorum interuentu, vel gratia tale essent adepti, vel assequerẽtur in posterum, priuandi personatibus, dignitatibus, & honoribus quibuscunque, ac beneficijs ecclesiasticis, & officijs publicis, de diœcesanorum, vel eis absentibus vicariorum suorum consilio, habeatis liberam facultatem: Quod qualiter intelligi debeat, petiuistis eiusdem Sedis oraculo declarari, hoc sanè de filijs, & nepotibus illorum hæreticorum credentium, & aliorum huiusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligendum esse videtur, non autem illorũ, quos emendatos constiterit, & pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse quam ipsi vel iam perfecerunt, vel humiliter persecutioni eius insistunt, vel parati fuerunt dum viuerent ad recipiendam eandem. Diœcesani quoque in priuandis talibus sunt generaliter requirendi, nisi forsan constaret legitimè, quod idem scienter eis beneficia contulisset: tunc enim eos in ijs requirendos esse non credimus, sed potius à suo iudice puniendos. Vos igitur hæc & alia contingentia in hac parte, commissum vobis officium sic prudenter, & fideliter exequi procuretis, sic ad ea purè propter Deum, cuius causam geritis, vestra feratur intentio, quòd labor vester vobis ad vitæ præmium, & alijs ad salutem,
D quæ solum in talibus quæritur, proficiat animarum. Datum Viterbij, v. Kalen. Octob. Pontificatus nostri Anno quarto.

Qui filij hæreticorũ officijs, & beneficijs priuentur.

I D E M.

Filij eorum, qui dum morerentur, petierunt hæreticorum consolamentum non admittuntur ad probãdum parentes id fecisse post amissam mentem, vel loquelam, si constiterit eos dum sanæ mentis essent, petiuisse hæreticos cõsolatos. confert ad intelligendum c. filij. de hæret. lib. 6. & roborat rescriptum Vrbani iiij. quod incipit. Olim ex parte. quod refert Eymericus in Directorio, par. 2.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis fratrum Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci præsentibus, & futuris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1258.

E EX parte vestra fuit propositum coram nobis, quòd nonnulli de partibus, vbi vobis contra hæreticos Inquisitionis officium est commissum, in mortis articulo constituti, salutis remedium abhorrentes, consolatos hæreticos ad se introduci faciunt, & ab eis per impositionem manus, desolationis suæ consolationem accipiunt, secundum pessimam consuetudinem eorundem. Sed filij, & hæredes sic decedentium, propter hoc exhæredari timentes, ac volentes ob id eorum malitiam excusari, proponunt se velle probare per testes, quòd ijdem, quando recipiebant consolationem huiusmodi loquelam amiserant, & erant alienati à mente: cum moris sit apud eos (vt dicitur) quòd nullum taliter consolentur, qui non sit sanę mentis, & memoriã habeat ordinatam. Quare nos consulere voluistis, vtrum debeant tales probationes admitti, Nos igitur consultationi vestræ taliter respondemus, vt si legitimè constiterit, quòd prædicti dum sanæ mentis essent, petierunt hæreticos consolatos, sicque viam fuerint vniuersæ carnis ingressi, licet consolationẽ huius-

Ex Archiuio cõuentus S. Francisci de Assisio.

Directorium par. 9. 128.

modi,

modi, immo verius desolationem, non sanæ mentis effecti, vel post perditam iam loquelam suscepisse A
dicantur, nulla super hoc probatio admittatur, cum in nullo sic decedentes debeant propterea relenari.
In dubio vero admitti poterit, non tamen vxores, filii, seu familiales, aut de suis aliqui, ad hoc probandum recipiantur in testimonium, sed alii testes idonei, & specialiter fidei zelatores: cum contra tales sit non modicum præsumendum; sitque in talibus propter fidei priuilegium, cum multa cautela summaque diligentia, præ ceteris negotiis, procedendum. Datum Anagniæ Id. Nouembris, Pontificatus nostri Anno quarto.

IDEM.

Hæreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus ipsorum, redeuntibus ad Ecclesiã, inter cætera iniungi potest sub certa pœna pecuniaria, quòd fidem Catholicam teneant, nec vlterius hæreticis fauorem impendant, & quòd mandatis Ecclesiæ obediant, à quibus cautio exigatur. quòd si pœnam promissam incidant, ad eam soluẽdam compelli possunt per censuram ecclesiasticam appellatione resecta. B
pecunia ex his condemnationibus, vel tertia earum parte exacta, penes tres viros probos asseruetur, ex qua necessariæ expensæ Inquisitoribus tribuantur, & expensarum computatio Episcopo exponatur.

Eiusdem tenoris extat alia bulla authentica Alexandri IIII. quam dedit Anagniæ XII. Kalendas Octobris, Pontificatus sui anno v. eam nos etiam vidimus.

Edita anno Domini 1258.

Ex Archiuio cõuentus S. Francisci de Assisio.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus Ordinis Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione sancti Francisci tam præsentibus quàm futuris; Salutem & Apostolicam benedictionem.

SVPER extirpatione hæreticæ prauitatis, hoc a vobis in locis in quibus contra hæreticos, vobis inquisitionis officium est commissum, statuimus obseruandum: vt hæreticis, credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus hæreticorum ipsorum, ad mandatum Ecclesiæ redeuntibus, sub certa pœna pecuniaria inter cætera quæ iniungenda fuerint, iniungatis districtè, quòd fidem C
Catholicam firmiter teneant, & vlterius hæreticis ipsis auxilium, consilium, vel fauorem aliquem non impendant: necnon Ecclesiæ mandatis obediant; & obseruent quæ eis feceritis, vel vnus vestrum occasione ipsius hæreticæ prauitatis; & ab eisdem cautio exigatur. Nos autem vobis & singulis vestrum, cogendi per censuram ecclesiasticam appellatione remota, tam redeuntes ipsos, quàm & defensores si oportuerit eorundem, ad præstationem vel solutionem huiusmodi pœnæ, ad quam se obligauerint; si quod absit, in dictam pœnam inciderint, plenam concedimus auctoritate præsentium facultatem.

Pecunias vero, quæ de huiusmodi pœnis, vel ex tertia parte mulctarum, vel condemnationum exigendarum à quibuslibet personis & locis, seu bonorum apprehendendorum occasione hæresis, vel hæreticorum, secundum tenorem constitutionum nostrarum (quas in eosdem hæreticos, fautores eorum & alios promulgatas, in capitularibus ciuitatum, & locorum aliorum conscribi mandauimus) forte peruenerit, penes tres viros fide probatos à vobis, & à diœcesano, vel eiusdem Vicario, si idem præsens
non fuerit, eligendos, deponatur fideliter conseruanda, & de illa vobis & singulis vestrum necessariæ ad D
prosecutionem negotii contra hæreticos expensæ sine difficultate aliqua de ipsius diœcesani consilio ministrentur, & eidem diœcesano de iis quæ expendi contigerit, rationis plenariæ fidelis computatio exponatur. Datum Anagniæ, Idib. Nouembr. Pontificatus nostri Anno quarto.

Io. Sal.

De Curis.

IDEM.

Præcipit Episcopis, Abbatibus, & aliis ecclesiarum prælatis, ac rectoribus, & religiosis tam cuiussuis ordinis, quàm etiam sæcularibus, vt efficaciter assistant Inquisitoribus in negotio fidei exequenda, opportunum eis consilium, fauorem, & auxilium impendendo. E

Eiusdem tenoris extat alia bulla Alexandri IIII. quam dedit etiam Anagniæ Non. Ianuarii, Pontificatus sui anno sexto, quam nos quoque vidimus authenticam.

Edita anno Domini 1258.

Ex Archiuio cõuentus S. Francisci de Assisio

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus... Episcopis & dilectis filiis.. Electis Abbatibus, Prioribus, Ministris, Guardianis, & aliis Ecclesiarum prælatis, & rectoribus, nec non & vniuerso clero, tam religiosis cuiuscumque professionis, & ordinis, quàm sæcularibus, in Ducatu Spoletan. constitutis, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

EXORTIS in agro fidei Christianæ per partes Italiæ abundantius solito hæreticæ prauitatis zizania, seminante illa per temporis impacati malitiam homine inimico, Sede Apostolica eius caput fidei & magistra, volens circa zizaniorum extirpationem huiusmodi per aliquos de fratribus ordinis fratrum

A itum minorum, partes suæ sollicitudinis adimpleri dilecto filio.. Ministro prouinciali eiusdem ordinis, in administratione S. Francisci mandauit, vt ipse duos ex fratribus suis viros zelum habentes Christianæ fidei, & opere ac sermone potentes assumeret, eisque in partibus vestris Inquisitionis officium contra hæreticos, eorumq; fautores, & complices iniungere procuraret. Nos itaque Christi nomen in populo exaltari gaudentes, ac fidei eius massam ab omni per quod infici valeat, emundari totis affectibus cupientes, vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus attendentes prudenter, quòd Inquisitores huiusmodi à prædicto deputati Ministro pro defensione ipsius fidei & cum salute fidelium laborantes, & periculis personas proprias salubriter exponentes, nequeunt ad omnia, quæ tanto expediunt negotio sufficere per seipsos, eisdem & aliis, si quos ad hoc ex ipsis fratribus contigerit deputari, in prædicto exequendo negotio efficaciter assistatis, opportunum sibi consilium, fauorem, & auxilium impendendo, ita quòd exinde vestræ fidei sinceritas merito valeat commendari, nec contingat Dei opus periculose per vestram negligentiam, vel intermitti, quas proculdubio, præter id quod horrendis notaret maculis infamia negligentes vltrix omnis inobedientiæ, ac negligentiæ Apostolica seueritas acri percelleret disciplina. Datum Anagniæ xij.

B Kalendas Decembris, Pontificatus nostri Anno quarto.

De Curia her. p.

IDEM.

Iubet obseruari leges Federici Imperatoris contra hæreticos, & eorũ complices editas, quas nominatim inserit huic rescripto, quib. pœnæ curiæ in eos latæ cõtinẽtur, et multa Inquisitorib. priuilegia cõceduntur.

Easdem inseruit in suo simili rescripto Innocentius Papa IIII. quod supra impressum est suo loco.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis Potestatibus, consiliis, & Communitatibus Ciuitatum aliorumq; locorum Italiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita Anno Domini 1258.

C CVM aduersus hæreticam prauitatem quondam Federicus olim Imperator promulgauerit quasdam leges, per quas ne peruagetur compesci potelit pestis illa, & s illas quas felicis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster obseruari mandauit, prout in ipsius litteris contineri perspeximus; volentes ad robur fidei ac salutem fidelium obseruari, vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores vobis mittimur insertos præsentibus faciatis singuli in vestris capitularibus annotari contra hæreticos sectæ cuiuslibet secundum eas exacta diligentia processuri? Alioquin dilectis filiis fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis ordinis Prædicatorum vel Minorum, ac eorum singulis litteris nostris iniungimus vt vos ad id per excommunicationem in personas, & interdictum in terram appellatione remota, compellant.

Ex Archiuio conuentus Sancti Francisci de Assisio.

Tenores autem legum ipsarum hi sunt.

FREDERICVS DEI GRATIA.

D *Romanorum Imperator, & semper Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex, dilectis Principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque prælatis ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Sculteтis, Burgauijs, Aduocatis, Iudicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum Imperium constitutis, præsentes litteras inspecturis fidelibus suis, Gratiam suam, & omne bonum.*

Correcta ad authen. exemplar

COMMISSI nobis cœlitus cura regiminis Imperialis, cui dante Domino præsidemus, fastigium dignitatis, materialem, quo diuisim à sacerdotio fungimur gladium, aduersus hostes fidei, & in exterminium hæreticæ prauitatis exigunt exercendum: vt perfidiæ vipereos filios contra Deum, & Ecclesiam insultantes, tanquam materni vteri corrosores in iudicio

E & iustitia persequamur: maleficos viuere non passuri, per quorum scientiam seducentem mundus inficitur, & gregi fidelium per oues morbidas grauior infligitur corruptela. Statuimus itaque sancientes, vt hæretici quocumque nomine censeantur, vbicunque per imperium damnati fuerint ab Ecclesia, & sæculari iudicio assignati, animaduersione debita puniantur.

L 1.

Si qui vero de prædictis postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum pœnitentiam, in perpetuum carcerem detrudantur. Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu aliis locis imperij per Inquisitores ab Apostolica Sede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores; hi qui iurisdictionem ibidem habuerint, & ad Inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos

captos

captos arctius custodire donec per censuram ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui A
fidei sacramenta, & vitæ damnabant. Simili quoque pœna plecti censemus omnes, quos ad fouendum hæreticorum errorem, callidus hostis suscitat aduocatores vel paraboliticos defensores; maxime cum facinus quos inquinat, equat: nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum. Eos prętereà qui conuicti in vno loco de hæresi ad alia loca se transtulerunt, vt cautius possint effundere virus hæreticæ prauitatis, debitam censemus subire vindictam: vt super hoc per viros ab eodem errore conuersos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi conuicerunt (quod & in hoc casu concedimus licite faciendum) euidens testimonium habeatur. Item mortis tenebris tię ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad iudicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæresim abiuratam, postmodum de falso sacramento constiterit, & fide mentita conuicti, † ac eos contigerit eiusdem morbi spontaneam incurrere recidiuam; vt sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non euadat. Omne insuper proclamationis, & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitus amouemus: volentes vt de finibus imperij, in quibus semper debet existere fida fides, hæreticę labis genimina modis omnibus deleantur. Cæterum quia quanto maiora diuinæ nutu miseratio- B
nis accepimus, & altiorem locum prę filijs hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti. Si quando igitur in nostri nominis contemptores nostri culminis excandescit auctoritas; si reos læsæ maiestatis, in personis eorum, & liberorum suorum exheredatione damnamus, multo fortius iustiusque contra Dei blasphematores nominis, & catholicę fidei detractores, prouocamur: eorundem hęreticorum, receptatorum, fautorum, & aduocatorum suorum hęredes, & posteros, vsque ad secundam progeniem, beneficijs cunctis temporalibus, publicis officijs, & honoribus, imperiali auctoritate priuantes: vt in paterni memoria criminis continuo mœrore tabescant: verè scientes quòd Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter vlciscens. Nec quidem à misericordiæ finibus duximus excludendum, vt si qui paternę hęresin non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint: quacumque reatus illorum animaduersione plectantur, prędictę punitioni non subiaceat innocentię filiorum. Ad hęc notum fieri volumus Fratres Prędicatores de ordine Prędicatorum, pro fidei negotio in partibus imperij nostri contra hęreticos deputatos; cęteros quoque qui ad hęreticos iudicandos accesserint, nisi aliqui eorum ab imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostri imperij speciali defensione receptos; & quos apud omnes sub nostræ recommendatione fidelium imperij esse volumus inoffensos: vniuersitati vestræ mandantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque venerint, benigne recipiatis eosdem: & personas ab incursu hęreticorum eis insidiantium conseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotijs exequendis. Hęreticos vero, quos & ostenderint ipsi vobis, in iurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodia detinendos, donec post Ecclesiasticę damnationis iudicium, pœnam subeant, quam merentur; scituri quod in executione ipsius negotij gratum Deo, & laudabile nobis obsequium confereris, si ad expellendam de partibus nostri imperij nouam, & insolitam hæreticę prauitatis infamiam, opem, & operam, vnà cum eisdem Fratribus pręstiteritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens, & remissus, ac etiam inutilis coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduę xxij. Februarij, xij. Indictione.

† forte, conuicti.

D

FREDERICVS DEI GRATIA, ETC.

INCONSVTILEM tunicam Dei nostri dissuere conatur hæretici, & vocabuli vitio seruientes, quod significationem diuisionis enuntiat, in ipsius indiuisibilis fidei vnitate nituntur inducere sectionem, & oues à Petri custodia, cui pascendę à pastore bono sunt creditæ segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo vsque mansuetudinem prætendentes ouium, quousque ouile possint subintrare Dominicum. Hi sunt angeli pessimi. Hi sunt filij prauitatum, à patre nequitię & fraudis auctore, ad animas simplices destinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter videntur inserpere, & sub mellis dulcedine virus euomere: vt vitę cibum ministrare se simulent, à cauda feriunt: & mortis poculum velut quoddam dirissimum venenum intermiscent. Horum sectæ veteribus, vel vt in publicum prodeant, non sunt notatę nominibus: vel (quod est forte nefandius) non contentę, vt vel ab Areio Arriani, vel à Nestorio Nestoriani, aut a similibus similes nuncupentur: sed in exemplum martyrum qui pro fide Catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, E
velut expositos passioni. Huiusmodi miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas diuinitatis ęternę, sub vno contextu nequitię infirmitates offendunt Deum videlicet, proximos, & seipsos: Deum, dum Dei fidem, & filium non agnoscunt. Decipiunt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimonię, hæreticę prauitatis oblectamenta ministrant: crudelius & sæuiunt in seipsos, dum post animarum dispendium, corpori denique seuerę mortis illecebris, quam per agnitionem veram, & verę fidei possent euadere, vitę prodigi, & necis improuidi sectatores inuoluunt: & (quod est ipso dictu durissimum) superstites et non terrentur exemplo. Contra tales sibi Deo, & hominibus sic infestos continere non possumus motus nostros, quin debitæ vltionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes, quanto in euidentiorem delusionem fidei Christianæ prope Romanam Ecclesiam, quæ caput ecclesiarum omnium iudicatur, su-

perstiti-

A perstitionis suæ scelera latius exercere noscuntur. Adeo quòd ab Italiæ finibus, præsertim à partibus
Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latius abundare, iamque vsque ad
Regnum nostrum Siciliæ, suæ perfidiæ riuulos deriuarunt. Quod acerbissimum reputantes: Statuimus
in primis, vt crimen hæreseos, & damnatæ sectæ cuiuslibet, quocunque nomine censeantur sectatores,
(prout veteribus legibus est indictum) inter publica crimina numerentur: immo crimine læsæ Maie-
statis nostræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuinæ maiestatis iniuriam noscitur, atten-
tatum, quamuis iudicij potestate, alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimen personas
adimit damnatorum, & bona, & damnat post obitum memoriam defunctorum: sic & in prædicto cri-
mine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obseruari. Et vt ipsorum nequitia, qui (quia Domi-
num non sequuntur) in tenebris ambulant, detegatur: nemine etiam deferente, inuestigari volumus di
ligenter huiusmodi scelerum patratores & per officiales nostros, sicut & alios malefactores inquiri; ac
Inquisitione notatos, etsi leuis superstitionis argumento tangantur, à viris Ecclesiasticis, & prælatis ex-
aminari iubemus. Per quos si inuenti fuerint à fide Catholica salutem in articulo deuiare, ac per ipsos
B pastorali more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidijs, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in er-
roris concepta instantia perseuerent, præsentis nostræ legis edicto damnatos, mortem pati Patarenos,
aliosque hæreticos quocũq; nomine censeãtur, decernimus, quam affectant: vt viui in conspectu homi-
num comburantur, flammarum commissi iudicio. Nec dolemus quòd in hoc ipsorum satisfacimus vo
luntati, ex quo pœnam solummodo, nec fructum alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus ne-
mo interuenire præsumat; quod qui fecerit, in ipsum nostræ indignationis aculeos non immerito con-
uertemus. Datum Paduæ xxij. Februarij, xij. Indictione.

IMPERATOR FREDERICVS semper Augustus, &c.

PATARENORVM receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui vt
C à pœna alios possint eximere, de se velut improuidi nõ formidant, publicatis bonis omni-
bus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filij ad honores aliquos nullate-
nus admittantur. Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum, de
cuius perfidia manifestè probatur, in fidei præmium quam agnouit, famæ pristinæ de Im-
periali clementia, restitutionis beneficium in integrum consequatur.

INCIPIVNT CAPITVLA CONSTITVTIONIS contra Patarenos edita per dominum Fredericum, illustrem virum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem, & Siciliæ Regem.

CATAROS, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passaginos, Iose
pinos, Garatenses, Albanẽses, Franciscos, Bagnarolos Commixtos, Vvaldẽses Roncarolos,
D Communellos, Varinos, & Ortholenos, cũ illis de Aquanigra, & omnes hæreticos vtrius-
que sexus quocũq; nomine censeantur perpetua damnamus infamia, diffidamus atq; ban
nimus; cẽsentes vt bona taliũ confiscentur, nec ad eos vlterius reuertãtur: ita q̃ filij eorũ ad
successionẽ peruenire nõ possint, cum longe sit grauius æternã, quàm temporalẽ offendere maiestatem.
Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, iuxta considerationem
suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione mõstrauerint, tanquã
infames, & banniti ab omnibus habeantur, ita quod si per annum permanserint, extunc eos sicut hære-
ticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, vt Potestates, & Consules, seu
Rectores, quibuscunque fungantur officijs, pro defensione fidei præstent publicum iuramentum, quòd
de terris suæ ditioni subiectis, vniuersos hæreticos ab Ecclesia denotatos bona fide pro viribus extermi-
nare studebunt, ita quòd amodo quandocunque quis fuerit, in perpetuam Potestatem, vel temporalem
assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioquin neque pro Potestatibus, neque pro Cõ-
sulibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias extunc decernimus inutiles, & inanes. Si vero
E dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suã purgare neglexerit ab hæretica pra-
uitate, post annum à tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupãdam: qui
eam, exterminatis hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & fidei puritate conseruent: saluo
iure domini temporalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum
apponat: eadem nihilominus lege seruata, contra eos qui non habent dominos principales. Credentes
præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus, Statuentes; vt si postquam
quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, ex tunc ipso
iure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, vel ad aliquos eligẽdos huiusmodi, nec ad te-
stimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem; nec ad hæ-

reditatis

seditatis successionem accedat. Nullus ei prætерea super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere A cogatur. Quòd si iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causę aliquę ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adijcimus insuper, quòd hæreticus per hæreticum conuinci possit: & quòd domus Pataтенorũ, receptatorum, & defensorum, & fautorum, siue vbi docuerint, siue vbi alijs manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituendę. Datum Paduæ, xxij. Februarij. xij. Indictione.

R E X regum. Apostatantes à fide catholica penitus execramus, insequimur vltionibus, bonis suis omnibus spoliamus: Et vt à professione vel vita naufragantes legibus coarctamus: Successiones tollimus ab eius omne ius legitimum abdicamus. Datum Anagnię xv. Kalen. Decembris, Pontificatus nostri Anno quarto.

I D E M.

Inquisitoribus hæreticæ prauitatis plenam peccatorum veniam concedit Papa: socijs vero Inquisitorum, & notarijs, qui in negotio fidei laborant, & omnibus, qui ex animo præstant consilium, auxiliũ, vel fauorem tres annos de imposita pęnitentia relaxat: quòd si qui ex his in prosecutione negotij contra hæreticos decesserint, plenã veniã consequuntur peccatorum, de quibus cõfessi, ore, & corde cõtriti fuerint. B

Edita anno Domini 1259.

Ex Archiuio cõuentus S. Francisci de Assisio

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis fratrum Minorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione S. Francisci pię sentibus, & futuris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

FIRMISSIME teneat vestra prudentia, & nullatenus dubitet, quòd Deus indulgentiarum & pater misericordię confiderans merita singulorum, cõtentus nostris indulgentijs non existit, quin benefacientibus gratiam potiorem indulgeat, & gloriã superaddat ad quas per fructum boni operis promerendas, fideles Christi frequenter, & libenter nostris remissionibus inuitamus. Cum itaque vos propter Deum, in negotio fidei laborantes, huiusmodi salutaribus præmijs deceat recreari. Nos vobis verè pœnitentibus, & confessis, de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, plenam concedimus veniam C peccatorum. Socijs autem ordinis vestri fratribus, & notarijs vestris, qui vnà vobiscum in prosecutione huiusmodi negotij laborabunt & alijs qui ad impugnandum hæreticos, credentes receptatores, fautores, & defensores eorum, vobis ex animo auxilium præstiterint, vel fauorem; tres annos de iniuncta sibi pœnitentia relaxamus, & si qui ex ijs in prosecutione huiusmodi negotij forte decesserint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti ac ore confessi fuerint, plenam veniam indulgemus. Datum Anagniæ xvij. Kalen. Octobris. Pontificatus nostri anno quinto.

And. S.

A L E X A N D E R IIII.

Iubet Alexander iiij. Magistratibus sæcularibus, vt obseruent constitutiones Innocentij iiij. quæ supra suo loco sunt impressæ, quos hic etiam inserit Dominus Alexander iiij.

Edita anno Domini 1259.

Ex Archiuio cõuentus S. Francisci de Assisio.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filijs Potestatibus, siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consilijs, & Communitatibus Ciuitatum, aliorumque locorum per Italiam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem. D

A D extirpanda de medio populi Christiani hæreticę prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt superseminante illa hactenus his diebus homine inimico, tãto studiosius iuxta commissam nobis sollicitudinem insudare proponimus. quanto perniciosius negligeremus eadem in necẽ Catholici seminis peruagari. Vt autem sneius nequitiæ operarius confusi gaudentq. firmiter Ecclesiæ filii, ac orthodoxę fidei zelatores constitutiones quasdam fę. recordationis Innocẽtius Papa pię decessor noster ad extirpationem hæreticæ pestis edidit, & in Capitularibus vestris conscribi, ac à vobis exacta diligentia obseruari mandauit, quę seriatim inferius continentur. Ideoq; vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem conscribi in vestris capitularibus facientes nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim se aduersus hanc sanctam Ecclesiam extollentem, sine omissione aliqua procedatis. Alioquin dilectis filiis Inquisitoribus, seu Inquisitori hæreticæ prauitatis, & eorum singulis damus nostris litteris in mandatis, vt singulos vestrum ad id per excommunicationem in personas, & interdicti in terram appellatione remota compellant. E

Constitutiones autem sunt hæc.

Iuramentũ magistratuum de seruandis legibus contra hæreticos.

Statuimus, vt Potestas, Capitaneus, seu Rector, seu Consules, siue quiuis alii, qui Ciuitati pręsunt, vel loco alli ad præsens, eut pro tempore præfuerint in futurum in Italia, iurent pręcisè, ac sine tenore aliquo attendere inuiolabiliter, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis tam in ciuitate, vel loco sui regiminis, quàm in terris suę ditioni subiectis, omnes & singulas tam infrascriptas, quàm alias constitutiones, & leges tam canonicas, quàm ciuiles editas contra hæreticam prauitatem,

A tilitatem,& super ijs præcisè seruandis recipiet à quibuslibet sibi in potestaria, vel regimine succedenti bus iuraméta. Quæ qui præstare noluerit pro Potestate, Capitaneo seu Cósule, vel Rectore nullatenus habeatur,& quæ vt Potestas, Capitaneus, Consul vel Rector fecerit, nullam penitus habeat firmitaté, nec vllus teneatur, aut debeat sequi eos, etiam si de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum.

Quòd si potestas, Capitaneus, vel aliquis prædictorũ hæc omnia,& singula seruare noluerit, vel neglexerit, præter notam periurij,& perpetuæ iacturam infamiæ, ducentarum Marcarum pœnam incurrat, quæ irremisibiliter exigantur ab eo,& in vtilitatem communis cui præest, integrè conuertantur,& nihilominus vt periurus,& infamis,& tanquam hæreticorum fautor de fide suspectus officio,& honore sui regiminis spolietur, vel vlterius Potestas, Capitaneus, Consul seu Rector habeatur in aliquo, aut de cætero ad aliquam dignitatem, vel officium publicum nullatenus assumatur. *Pœna magistratuum non seruantium leges contra hæreticos latas.*

Idem quoque Potestas, Capitaneus, consules Rector vel quiuis alij ad regimen cuiuslibet Ciuitatis, vel loci assumpti, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata banno Ciuitatis, vel loci supponant tanquam pro maleficio omnes hæreticos vtriusque sexus quocumque nomine censeantur,& teneantur bannum huiusmodi à suis prædecessoribus positum cófirmare: præcipuè autem, quòd nullus hæreticus, vel hæretica de cætero habitet, vel moretur, aut subsistat in Ciuitate, seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem. Et quicúmque ipsum, vel ipsam inuenerit, liberè capiat,& capere possit impunè,& omnes res ipsius, vel ipsorum eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure, nisi auferentes huiusmodi sint in officio constituti. *Magistratus sæcularis banno supponat hæreticis.*

B

Iidem quoque potestas, Capitaneus, Consules seu Rector, vel quiuis alij huiusmodi infra tertium diem post introitum regiminis sui duodecim viros probos,& catholicos,& duos notarios,& duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarij instituere teneantur, quos diœcesaneus si præsens extiterit,& interesse voluerit,& duo fratres Prædicatores,& duo Minores ad hoc à suis Prioribus si conuentus ibi fuerit eorundem ordinum deputati duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi,& electi possint,& debeant hæreticos,& hæreticas capere,& eorum bona illis auferre,& facere auferri per alios,& procurare hæc tam in ciuitate quàm in tota eius iurisdictione atque districtu plenariè adimpleri,& eos ducere,& duci facere in potestatem diœces. vel eius Vicarij, seu Inquisitorum, vel Inquisitoris. *Eligantur viri idonei qui hæreticos inquirant,& capiãt.*

C Teneantur autem Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, vel alij ad huiusmodi regimen deputati quilibet in expensis Communis, cui præest; facere duci eosdem hæreticos ita captos quocumque diœsanus, vel eius Vicarius, seu Inquisitores, vel Inquisitor prædicti in iurisdictione, vel districtu diœces. Episcopi, seu Ciuitatis, vel loci voluerint illos duci. *Heretici capti ducantur quo voluerint iudices ecclesiastici.*

Officialibus vero prædictis plena fides de his omnibus adhibeatur, quæ ad eorum officium pertinere noscuntur, sine aliquo specialiter præstito iuramento, probatione aliqua in contrarium non admissa vbi duo, vel tres, seu plures præsentes fuerint ex eisdem. *Officialib. credatur.*

Porro cum Officiales huiusmodi eliguntur, iurent hæc omnia exequi fideliter,& pro posse, ac super his semper meram dicere veritatem, quibus ab omnibus in his quæ ad officium eorum pertinét plenius pareatur,& tam dicti duodecim quàm seruitores,& notarij prætaxati simul, vel diuisim plenariam præcipiendi sub pœnis,& bannis taxatis,& expressis in constitutionibus infrascriptis, quæ ad officium suum pertinent, habeant potestatem. *Officiales quale iuramentum sint exhibituri cum creantur.*

Possint autem Officiales prædicti Communitati, Castri seu Villæ in districtu, seu iurisdictione Ciui

D tatis cui præsunt præcipere sub pœna,& banno vsque ad centum libras prouenien. Senatus & vltra ad arbitrium Potestatis, quòd potestati, vel diœces. aut eius Vicario, seu Inquisitoribus, aut Inquisitori hæreticorum præsentabunt infra præfigendum eis terminum competétem, omnes hæreticos,& hæreticas, quos & quas sibi dicti officiales duxerint assignandos,& Potestas à non seruantibus præceptũ pœnam vel bannum huiusmodi exigere teneatur. *Officiales ad quid teneãtur.*

Potestas autem vel Capitaneus, Consules, seu Rector, vel alij huiusmodi quocumque vocabulo censeantur, teneãtur habere firma,& rata omnia præcepta, quæ occasione officij sui fecerint duo ex ipsis, seu plures,& pœnas exigere non seruantium.

Quòd si dictis Officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in personis, vel rebus pro suis officijs exequendis à communi ciuitatis, vel loci per restitutionem plenariam seruentur indemnes, nec ipsi officiales, vel hæredes eorum possint aliquo tempore conueniri de ijs quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eisdem diœces.& fratribus,& Inquisitoribus, vel Inquisitori videbitur expedire. *Officiales seruentur indemnes.*

E Ipsorum autem officium duret tantummodo per sex menses, quibus completis Potestas, vel quicũque ipsius Ciuitatis, vel loci regimini præfuerit, teneatur, totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium secundum formam eandem in alijs sex mensibus sequentibus exequantur. *Officialiũ munus quanto tẽpore duret.*

Sanè ipsis officicialibus dentur de camera communis prædicti, quando exeunt Ciuitatem, aut locũ pro hoc officio exequendo vnicuique pro qualibet die Decem,& octo Prouenien. in pecunia numerata, quos Potestas, Capitaneus, Consules, vel Rector, aut alius huiusmodi teneatur eis dare, vel dari facere infra diem tertium postquàm ad eandem redierint Ciuitatem, vel locum. Et insuper habeant tertiam partem bonorum hæreticorum,& receptatorum eorum quæ occupauerint,& multarũ, ad quas fuerint condemnandi, secundum quod inferius continetur:& hoc salario sint contenti. Sed ad nullum *Salarium officialium.*

lum

lum, aliud, quod istud officium impediat, vel impedire possit, vllo modo officium, vel exercitium eo A
compellantur.

Nullum etiam statutum conditum vel condendum, eorum officium vlló modo valeat impedire.

Officiales quomodo amoueantur.

Et si quis horum Officialium propter ineptitudinem, vel inertiam, seu occupationem aliquam, vel excessum diœcesan. & fratribus supradictis visus fuerit amouendus, ipsum ad mandatum, vel dictum eorum teneatur amouere Potestas, Capitaneus, vel quiuis alius huiusmodi prædictorum; & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius.

Officiales qualiter puniantur si delinquant.

Quòd si quis eorum contra fidem, & sinceritatem officij sui in fauorem hæresis deprehensus fuerit excessisse, præter notam infamiæ perpetuæ, quam tanquam fautor hæreticorum incurrat per Potestatem, Capitaneum, Consules, vel Rectorem, seu alium similem ad diœcesan. & dictorum fratrum, vel Inquisitorum, seu Inquisitoris arbitrium puniatur.

Potestas præterea militem suum, vel alium assessorem, di diœcesanus, vel eius Vicarius, aut Inquisitores, vel Inquisitor à Sede Apostolica deputati, seu dicti officiales petierint cum ipsis officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorumq; officium exercere fideliter. B

Foueat quisque officialibus Inquisitorum.

Quilibet etiam si præsens in terra, vel requisitus fuerit, teneatur, tã in ciuitate, quàm in iuridisdictione, vel districtu quolibet dare ipsis Officialibus, & eorum socijs consilium, & iuuamen quando voluerint hæreticum, vel hæreticam capere, vel spoliare, aut inquirere, seu domum, vel locũ, aut aditum intrare aliquem pro hæreticis capiendis sub librarum vigintique Prouenien. pœna, vel banno.

Vniuersitas autem Castri, vel Burgi sub pœna, & banno librarum Quinquaginta Villæ vero vigintiquinque Prouenien. pro qualibet vice soluenda in pecunia numerata.

Auferens hæreticos captos de manu capientium qualiter puniatur.

Quicunque autem hæreticum, vel hæreticam captum, vel captam auferre de manibus capientiũ, vel capientis ausus fuerit, vel defendere ne capiatur, seu prohibere aliquem intrare domum aliquam, vel Turrem, seu locũ aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Paduæ promulgatã per Fredericum tunc Imperatorem publicatis bonis omnibus in perpetuum relegetur, & domus illa in qua prohibiti fuerint, sine spe reædificandi funditus destruatur, nisi forte diœcesa. vel in eius absentia ipsius Vicarij vnà cum Inquisitoribus, seu Inquisitore hæreticorũ, vel solo ipsi diœcesa. quando Inquisitorũ, vel Inquisitoris præsentia de facili haberi non poterit; legitimè constiterit præfatæ domus dominum C
in hoc casu penitus innocentem, & prorsus inculpabilem extitisse: ac etiam eum non esse credentẽ, vel receptatorem; aut defensorem, siue fautorem hæreticorum, seu de hæretica labe suspectum: & bona quæ ibi reperta fuerint fiant capientium ac si hæretici fuissent ibidem inuenti: nisi fortè legitimè cõstiterit per testes fidedignos, & omni exceptione maiores, ipsa bona esse aliarum personarum, quàm Domini domus eiusdem, & tunc propter hanc prohibitionem, vel impeditionem specialem Burgus, vel castrũ componat communi libras centum, & Villa libras quinquaginta, & vicinia tam Burgi quàm Castri, & Ciuitatis libras vigintiquinque Prouenien. in pecunia numerata: nisi infra tertium diem ipsos defensores, vel defensorem hæreticorum Potestati captos duxerint personaliter præsentandos.

Hæretici capti custodiantur.

Teneantur insuper Potestas, Capitaneus, Cõsules, seu Rector, vel alij huiusmodi omnes hæreticos, & hæreticas, qui capti amodo fuerint, custodiri facere sub expensis cõmunis ciuitatis, vel loci cui præsunt per viros catholicos ad hoc electos à diocœs. si fuerit præsens, & fratribus supradictis, vel Inquisitoribus seu Inquisitore in aliquo speciali carcere tuto, & securò, in quo ipsi soli teneantur seorsum à latronibus, & bannitis, donec de ipsis fuerit diffinitum. D

Qui se pro hæreticis obtulerint, qualiter puniantur.

Si quando aliqui, vel aliquæ non hæretici pro captis hæreticis ipsis non contradicentibus fuerint assignati, vel se forsan assignauerint prædicti suppositi perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus reddi, & assignari cogantur, & qui hunc dolum fecerint iuxta legem prædictam bonis omnibus publicatis in perpetuum relegentur.

Hæretici capti Inquisitoribus præsententur.

Teneantur insuper Potestas, Capitaneus, Consules, vel Rector, seu quiuis alij huiusmodi cum banno & securo comitatu omnes hæreticos quocunque nomine censeantur infra dies quindecim postquam capti fuerint, diœcesa. vel eius speciali Vicario, seu hæreticorum Inquisitoribus, vel Inquisitori præsentare pro examinatione de ipsis, & eorum hæresi facienda.

Hæretici damnati legitimè puniantur.

Damnatos vero de hæresi per diœces. vel eius Vicarium, seu Inquisitores, vel Inquisitorem prædictos Potestas, Capitaneus, vel alij eorum supradicti, vel eius, seu eorum nuntius specialis eos sibi relictos recipiat statim, vel infra quinque dies ad minus circa eos constitutiones contra tales editas seruaturus. E

Hæretici pro habenda veritate torqueantur.

Teneantur præterea Potestas, Capitaneus, Consules, aut Rector, vel alij huiusmodi omnes hæreticos, quos captos habuerint cogere citra membri diminutionem, & mortis periculum tanquam vere latrones, & homicidas animarum, & fures sacramentorum Dei, & fidei Christianæ, errores suos expressè fateri, & accusare alios hæreticos quos sciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defensores eorum sicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accusare suos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

Domus in qua reperiuntur hæretici, diruantur.

Domus autem in qua repertus fuerit hæreticus, vel hæretica sine vllà spe reædificandi funditus destruatur: nisi Dominus domus eos ibidem procurauerit reperiri.

Et si dominus illius domus habuerit cum ea domos alias appendices, cum vna eademq; domus interdum diuersis, & cohærentibus mansionibus distinguatur, omnes illæ domus appendices siue in domo illa

A tim illa, siue in eius appendicibus hæreticus, vel hæretica deprehensus fuerit similiter destruantur; & bona quæ fuerint inuenta in domo illa, ipsiusq; appendicibus, nisi forte legitimè per testes fide dignos, & omni exceptione maiores ipsa bona esse aliarum personarum quàm domini domuum eorundem constiterit publicantur, & fiant auferentiũ, nisi auferentes fuerint in officio constituti: & insuper dominus domus illius præter notam infamiæ perpetuæ, quã incurrat componat communi Ciuitatis, vel loci Quinquaginta libros Prouenien. in pecunia numerata: quam si non soluerit, in perpetuũ carcerẽ detrudatur.

Quæ autem de domorum, & appendicium destructione, bonorum publicatione, ac pœnarum impositione facienda dominis domuum earundem præmissa sunt, volumus obseruari; nisi forte diœcesan.: vel in eius absentia ipsius Vicario vnà cum Inquisitoribus, seu Inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi diœcesan. quando Inquisitorum, vel Inquisitoris præsentia haberi non poterit, legitime constiterit per testes fide dignos, & omni exceptione maiores, præfatarum domorum dominos in hoc casu penitus innocentes, & prorsus inculpabiles extitisse: ac etiam eos non esse credentes, vel receptatores, aut defensores, siue fautores hæreticorum, seu de hæretica labe suspectos: quos nec in domibus, vel apendicibus, nec in bo-
B nis eisdem, seu quouis modo puniri volumus, si (vt dictum est) apparuerint innocentes.

Burgus autem ille seu Castrum, in quo heretici capti fuerint vel inuenti, componat communi Ciuitatis libras Centum, & Villa libras Quinquaginta, & Vicinia tam Burgi quàm Castri, & ciuitatis libras Vigintiquinque Prouenien. in pecunia numerata: nisi infra Tertium diem receptatores ipsorum captos præsentauerint Potestati, siue cuiuis alij præsidenti eiusdem regimini Ciuitatis.

Quicumque verò deprehensus fuerit darẽ alicui hæretico consilium, vel auxilium, seu fauorem præter aliam pœnam superius, & inferius prætaxatam, ex tunc ipso iure in perpetuum sit factus infamis: nec ad publica officia, seu consilia, vel ad eligendos aliquos ab huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocumque negotio, sed ipse alij respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiã perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti. Pœna eorum qui hæreticis fauent.

C Credentes quoque erroribus hæreticorum tanquam hæretici puniantur.

Teneantur insuper Potestas siue Capitaneus, Consules, siue Rector quiuis alius præsidens regimini Ciuitatis, vel loci nomina Virorum omnium, qui de hæresi fuerint infamati vel banniti in quatruor libellis vnius tenoris facere annotari, quorum vnum Commune Ciuitatis vel loci habeat, & alium diœcesanus, & tertium fratres Prædicatores, & quartum fratres Minores. Et ipsorum nomina ter in anno in concione publica solenniter . . faciat recitari. Hæreticorum, aut infamatorum ide hæresi nomina conscribantur.

Teneatur quoque Potestas, seu Rector, vel quicumque regimini supradicto præfuerit, filios, & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defensorum, & fautorum eorum diligenter inuestigare, eosque ad aliquod officium publicum, seu consilium nullatenus admittere in futurum. Filij, & nepotes hæreticorũ non admittantur ad officia publica.

Teneatur præterea Potestas, seu Rector, vel quiuis alius huiusmodi regimini præsidens, vnum de assessoribus suis, quem elegerit diœcesanus, si fuerit præsens, & Inquisitores, seu Inquisitor prædicti, ab Apostolica Sede dati, mittere cum eis quandocumque voluerint in iurisdictione Ciuitatis atque distri-
D cta, qui assessor secundum quod prædictis Inquisitoribus, seu Inquisitori visum fuerit ibi tres, aut plures boni testimonij viros, vel totam Viciniam, si eis videbitur, iurare compellat, quòd si quos ibidem hæreticos sciuerint, vel bona eorum, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita, & moribus dissidentes, vel credentes, aut defensores, seu receptatores, vel fautores hæreticorum, eos dictis Inquisitoribus, siue Inquisitori studeant indicare.

Ipse autem Potestas contra accusatos procedat secundum leges quondam Frederici tunc Imperatoris Paduæ promulgatas.

Teneatur insuper Potestas, seu quiuis Rector Ciuitatis vel loci quocumque vocabulo nuncupentur in destructionem domorum, & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis, vel occupatis consignandis & diuidendis, de quibus superius dicitur; infra decem dies postquam accusatio, siue denuntiatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu & cõdemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continentur, & eos qui soluere non poterunt banno maleficij supponere, & donec soluant in carcere detinere. Alioquin pro his omnibus, & singulis syndi-
E cetur sicut inferius continetur.

Et insuper teneatur vnum de assessoribus quemcumque diœcesanus vel eius Vicarius, & dicti Inquisitores seu Inquisitor hæreticorum voluerint ad hæc peragenda fideliter assignare, & mutare pro tempore si eis visum fuerit opportunum.

Omnes autem condemnationes vel pœnæ, quæ occasione hæresis factę fuerint, neq; per concionem, neque per consilium, neq; ad vocem populi nullo modo aut ingenio aliquo tempore valeant relaxari. Bona hæreticorum confiscata, qualiter diuidantur.

Teneatur insuper Potestas, Capitaneus, Consul, seu quiuis alius Rector omnia bona hæreticorum & receptatorum eorum, quæ per dictos Officiales fuerint occupata seu inuenta, & condemnationes pro his exactas diuidere tali modo. Vna pars deueniat in commune Ciuitatis seu loci: secunda in fauorem & expeditionem officij detur Officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint: Tertia ponatur in aliquo tuto loco secundum quod dictis diœcesan. & Inquisitoribus vel Inquisitori videbitur reser-

nanda & exponenda per consilium eorundem in fauorem fidei & ad hæreticos extirpandos, non obstante huiusmodi diuisioni statuto aliquo condito, vel condendo. A

Pœna violantium has constitutiones.

Si quis autem de cætero aliquod istorum statutorum seu constitutionum attentauerit delere, diminuere, vel mutare sine auctoritate Sedis Apostolicæ speciali, Potestas, Capitaneus, seu Consul, vel alius quiuis Rector, qui pro tempore fuerit in illa Ciuitate vel loco teneantur eum tanquam defensorem hæreticorum publicum, & fautorem secundum formam præscriptam perpetuo publice infamare atq; punire in libris Quinquaginta Prouenien. in pecunia numerata: quam si exigere non poterit, eum maleficij banno supponat, de quo eximi non valeat, nisi soluerit duplam dictæ pecuniæ quantitatem.

Magistratus sæculares syndicentur.

Teneatur sanè potestas siue Capitaneus, Consul, seu quiuis Rector infra decem dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo Potestatem, Capitaneum, Consulem, vel Rectorem, & eius etiam assessores per tres viros Catholicos & fideles, quos eligant vnà cum diœcesan. fratres Prædicatores & Minores à suis Priore & Guardiano pariter assignati de omnibus his, quæ in statutis istis seu constitutionibus & legibus contra hæreticos & eorum complices editis continentur, & punire ipsos si excesserint in omnibus & singulis quæ omiserint, & cogere restituere de propria facultate: Non obstante si per aliquam licentiam consilij vel alterius cuiuslibet à syndicatione fuerint absoluti. B

Statuta his constitutionibus aduersa deleantur.

Iurabunt autem prædicti tres viri bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis. Cæterum teneatur Potestas, siue Capitaneus, Consul, aut quiuis rector cuiuslibet Ciuitatis, vel loci delere, seu abradere penitus de statutis, & Capitulatibus Communis quodcumque statutum conditum, vel condendū inueniatur contradicere istis constitutionibus, seu statutis, & legibus, siue quomodolibet obuiare, & in principio, & in medio sui regiminis hæc statuta, seu constitutiones, & leges in publica concione facere solenniter recitari: Et etiam in alijs locis extra Ciuitatem suam, seu locum sicut diœcesan. seu inquisitoribus, siue inquisitori, & fratribus supradictis videbitur expedire.

Constitutiones istæ qualiter scribendæ, vt conseruentur.

Porro hæc omnia statuta, seu constitutiones, & leges, & si quæ aliæ contra hæreticos, & eorum cōplices tempore aliquo auctoritate Sedis Apostolicæ conderentur in quatuor voluminibus vnius tenoris debeant contineri. Quorum vnum sit in statuto Communis cuiuslibet Ciuitatis, seu loci: Secundum apud diœcesan. Tertium apud fratres Prædicatores: Quartum apud fratres Minores cum omni sinceritate seruentur, ne possint per falsarios in aliquo violari. Datum Anagniæ ij. Kalen. Decembris, Pontificatus nostri Anno Quinto. C

IDEM.

Inquisitores hæreticæ prauitatis cogere possunt magistratus sæculares quocumq; nomine censeantur, per excommunicationem in personas, ac priuationem ab officijs, & interdictum in terras, vt sublato omni dilationis, & difficultatis obstaculo, appellatione remota, executioni mandent sententias ab Inquisitoribus latas, & ferendas cōtra notatos, & suspectos de hæretica prauitate, credentes, fautores, & receptatores eorum: non obstante quacumq; Indulg. Sedis Apostolicæ, per quam hoc decretū impediri posset, aut differri.

Eiusdem tenoris vidimus aliud rescriptum eiusdem Alexandri iiij. Datum Lateran. Idibus Decembris, Pontificatus sui Anno Sexto. D

Edita anno Domini 1260.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus de ordine Minorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Prouincia beati Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex Archiuio cōuentus S. Francisci de Assisio.

AD audientiam nostram peruenit, quod Potestates, Rectores, Iudices, Anciani, Officiales, Consilia, & communitates, quorundam castrorum, locorum & ciuitatum Prouinciæ Beati Francisci, in qua inquisitio contra hæreticos vobis à Sede Apostolica est commissa, circa executiones sententiarum, quas contra notatos, & suspectos de hæretica prauitate, credentes, fautores, & receptatores eorum profertis, à vobis super hoc requisiti, se interdum reddunt difficiles, & etiam negligentes: Nos itaque volentes quòd negotium inquisitionis huiusmodi salutarem consequatur effectum, circa ea intendimus animo vigilanti, per quæ submotis quibuslibet obstaculis, prædictum negotium Deo propitio de bono E in melius dirigatur. Quocirca vniuersitati † vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus Potestates, Rectores, Iudices, Antianos, officiales quocumque nomine censeantur, consilia & communitates prædicta, quòd huiusmodi sententias à vobis latas, & ferendas etiam sublato cuiuslibet dilationis, & difficultatis obstaculo executioni demandent, monitione præmissa per excommunicationis in personas Potestatum, Rectorum, Iudicum, Antianorum, officialium, & consiliariorum, ac priuationis ab officijs, & in ciuitates, castra, & loca huiusmodi interdicti sententias, appellatione remota cogatis: Non obstante aliqua Indulgentia Sedis Apostolicæ, de qua cuiusque tenore oporteat in nostris litteris plenam, & expressam mentionem fieri, & per quam effectus præsentium impediri valeat, vel differi. Datum Anagniæ xiij. Kalen. Februarij, Pontificatus nostri anno sexto.

† Confert omnino rescriptū Innocentij viij. incip. Dilecti filius, relatum supra.

De Curia.

IDEM.

Inquisitores per censurā ecclesiasticā, appellatione remota, inuocato si opus fuerit auxilio sæculari per exactio-

A *exactionem pœnarum cogere possunt eos, qui eum redirent ad Ecclesiam se obligauerunt sub certis pœnis ad parendum mandatis Ecclesiæ idem faciant contra fideiussores eorum.*

Eiusdem tenoris extat aliud rescriptum Alexandri. iiij. datum Lateran. iij. Idus Decemb. Pontificatus sui Anno Sexto, quod nos vidimus authenticum.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus de ordine Minorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione Beati Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1260.

AD audientiam nostram peruenit, quòd nonnulli de administratione B. Francisci notati, & suspecti de hæretica prauitate, ac fautores, & receptatores hæreticorum, ad mandatum Ecclesiæ redeuntes, interdum se obligãt sub certis pœnis, ad parendũ mandatis Ecclesiæ, & super hoc præstant vobis fideiussores, las cautiones, quorum nonnulli mandatis quæ ipsis B facitis, parere recusant. Quia vero nostri decet appositione consilij super hoc salubriter prouideri, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus tales, & fideiussores eorum, quòd mandatis factis per vos, & faciendis pareant monitione præmissa, per impositionem, & exactionem pœnarũ, ad quæ se obligant, & etiam per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cogatis: inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij sæcularis. Dat. Anagniæ x. Kal. Febr. Pontificatus nostri anno sexto. Ex Archiuio conuentus S. Francisci de Assisio. Conferunt rescripta Innoc. IIII incip. cum venerabiles, & Cũ per nostras relata supra.

IDEM.

Valde elegans est rescriptum hoc, quo non mediocriter illustratur c. Vt commissi. de hæret. lib. 6. & alia iuris loca de hæreticis loquentia. Idem extat in Archiuio inquisitionis Bononiensis transmissum fratribus Dominicanis: sed hoc copiosius est.

C *Summa eius est: Inquisitores per censuram Ecclesiasticam appellatione remota cõpellunt edi sibi quælibet instrumenta, & scripturas inquisitionis facta, vel facienda contra hæreticos, & alios in fidem peccantes, aut aliàs ad sacrum officium spectantia: redeuntes ad Ecclesiam obsoluunt, eosq; reconciliant ei, à qua fuerunt præcisi: populum & clerum conuocant contra tales: in ferendis sententijs peritos aduocãt: dierum quadraginta indulgentiam conferunt: contra absentes procedunt, qui in sua prouincia deliquerunt: simpliciter, & de plano procedunt: contradictores compescunt per censuram Ecclesiasticam: nulla priuilegia in contrarium alicui concessa quicquam iuuant.*

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs .. fratribus de ordine Minorum, Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in administratione Sancti Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1260.

CVPIENTES, vt Inquisitionis negotium contra hæreticam prauitatem sollicitudini nostræ commissum, ad Dei gloriam, & augmentum fidei Catholicæ, in nostris D manibus feliciter prosperetur: compellendi appellatione remota per censuram ecclesiasticam, per vos, vel per alios, quos ad hoc idoneos vos, vel alter vestrum duxeritis eligendos omnes illos, qui scripta, vel instrumenta Inquisitionis, vel ad eius officium pertinentia, per quoscumque hactenus facta, ac etiam facienda contra hæreticos, credentes, receptatores, seu defensores eorum habent, vel habuerunt, vt ea sine cuiuslibet difficultatis, seu dilationis dispendio, vobis vel alteri vestrum exhibeant: necnon absoluendi à sententiis excommunicationis omnes illos, qui dimissa hæreticorum perfidia ad vnitatem Catholicæ fidei libere, ac humiliter redire voluerint, & credentes, receptatores, fautores, ac defensores eorum: ac etiam reconciliandi eos Ecclesiæ, à qua noscuntur diabolica subgestione præcisi. Conuocandique clerum, & populum ciuitatum, castrorum, aliorumque locorum contra tales: ita vt in ferendis sententijs contra ipsos possitis peritos, & discretos, prout expedierit, aduocare. Dandi quoque omnibus accedentibus, ad vocationem huiusmodi auctoritate nostra quadraginta dierum indulgentiam. Procedendi etiam contra illos, quos in dicta Prouincia commisisse constiterit, licet ad alias partes se duxerint transferendos, necnon, & vt in eodem negotio summarie, absque iudiciorum, E & aduocatorum strepitu procedere valeatis, auctoritate præsentium vobis, & cuilibet vestrum concedimus facultatem. Contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus si aliquibus sit indultum ab eadem sede, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas; nisi plenam & expressam, vel de verbo ad verbum fecerint mentionem, & constitutione de duabus dietis edita in Concilio generali. Dat. Anagniæ iiij. No. Martij, Pontificatus nostri anno sexto. Ex Archiuio conuentus S Francisci de Assisio.

G. de Merc.

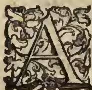
IDEM.

Omnes prælati ecclesiarũ, & clerici religiosi & sæculares, tam exempti quàm nõ exempti, requisiti per

Inquiſitores, in virtute obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis, tenentur ſtatim ipſis inquiſitoribus, & ſocijs eius, liberaliter prouidere de ſecuro conductu de loco ad locum. A

Hoc reſcriptum ſingulare continet priuilegium, & valde neceſſarium, conuenit cum ſequenti, ſed ambo fuerunt imprimenda, quia hoc eccleſiaſticis perſonis, illud ſecularibus mittitur, & in ſequenti præter pœnam excommunicationis, additur etiam pęna pecuniaria aduerſus non adimplentes quod præcipitur.

Edita anno Domini 1260.

LEXANDER Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Venerabilibus fratribus Epiſcopis, & dilectis filijs Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Archipresbyteris, Præpoſitis, Plebanis, & alijs Eccleſiarum Prælatis: & clericis religioſis, & ſecularibus, tam exemptis quàm non exemptis, per Prouinciam Romanam, quæ continet Vrbem cum ſuo diſtrictu, patrimonium Beati Petri in Thuſcia, Sabiniam, Reate cum ſua diœceſ. Campaniam, & Maritimam conſtitutis, ad quos litteræ iſtæ peruenerint, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. B

Ex Archiuio conuentus S. Franciſci de Aſſiſio.

AD extirpandam de partibus veſtris hæreticam prauitatem totis affectibus intendentes, inquiſitionem faciendam in illis partibus contra reſperſos huiuſmodi prauitate, dilecto filio fratri Andreæ de ordine Minorum, duximus committendum. Vt igitur idem frater veſtro fultus præſidio, in commiſſo ſibi negotio inquiſitionis, Deo propitio valeat proſperari: vniuerſitatem veſtram rogamus, & hortamur attente, in virtute obedientiæ, ac ſub pœna excommunicationis per Apoſtolica vobis ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus vos vniuerſi & ſinguli, dicto fratri Andreæ, & ſocijs eius, de ſecuro conductu, quotieſcumque vos ſuper hoc duxerint requirendos, liberaliter, ac ſine dilatione, de loco ad locum prouidere curetis: Preces noſtras & præceptum taliter impleturi, vt pateat per effectum operis, quòd ſitis orthodoxæ fidei zelatores, Noſque deuotionem veſtram, poſſimus exinde merito commendare. Datum Anagniæ, Idib. Martij, Pontificatus noſtri Anno Sexto.

IDEM. C

Nobiles, Barones, & cæteri ſæculares magiſtratus, & eorum officiales, & communitates ciuitatum per Inquiſitores requiſiti, ſub pęna excommunicationis, & mille Marcharum argenti, tenentur liberaliter, & ſine dilatione prouidere Inquiſitoribus, & eorum ſocijs de ſecuro conductu de loco ad locum.

In quo conueniat cum ſuperiori, & diſcrepet ab eo, ſupra dixi, ſingulare eſt priuilegium. conuenit lex Frederici Imperatoris, Commiſſi. §. ad hæc. quæ eſt in hoc bullario.

Edita anno Domini 1260.

LEXANDER Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs nobilibus viris, Baronibus, Caſtellarijs, Poteſtatibus, Capitaneis, Rectoribus, Antianis, Prioribus, & eorum officialibus, necnon communitatibus, ciuitatum, Caſtrorum, & locorum Prouinciæ Romanæ, quæ continet Vrbem cum ſuo diſtrictu, patrimonium Beati Petri in Thuſcia, Sabiniam, Reate cum ſua diœceſ. Campaniam, & Maritimam, ad quos litteræ iſtæ peruenerint, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. D

Ex Archiuio conuentus S. Franciſci de Aſſiſio.

AD extirpandam de partibus veſtris hæreticam prauitatem totis affectibus intendentes, inquiſitionem faciendam in illis partibus contra reſperſos huiuſmodi prauitate dilecto filio fratri Andreæ de ordine Minorum duximus committendam. Vt igitur idem frater veſtro fultus præſidio, in commiſſo ſibi negotio inquiſitionis Deo propitio valeat proſperari: vniuerſitatem veſtram rogamus, & hortamur attente, ſub pœna excommunicationis, ac mille Marcharum argenti, per Apoſtolica vobis ſcripta præcipiendo mandantes, quatenus vos vniuerſi & ſinguli, dicto fratri Andreæ, & ſocijs eius, de ſecuro conductu quotieſcumque vos ſuper hoc duxerint requirendos, liberaliter, ac ſine dilatione, de loco ad locum prouidere curetis: Preces noſtras, & præceptum taliter impleturi, vt pateat per effectum operis, quòd ſitis orthodoxæ fidei zelatores. Noſq; deuotionem veſtram poſſimus exinde merito commendare. Dat. Anagniæ, Idib. Martij, Pontificatus noſtri anno ſexto.

IDEM. E

Prælatis eccleſiarum, Capitulis, & Conuentibus, cæteriſq; perſonis eccleſiaſticis, tā ſæcularibus quàm regularibus in virtute obedientiæ præcipitur, vt inquiſitoribus, eorumq; collegis opportuni fauoris præſidio aſſiſtant, eiſq; exhibeant per ſe, per conſanguineos, ſubditos, & deuotos ſuos, conſilium, & auxilium contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defenſores, & terras ipſorum quoties per Inquiſitores fuerint requiſiti.

Quo tempore hoc reſcriptum eſt editum, quidam Capellus de Chia homo potēs, hæretica prauitate infectus acriter inquiſitori reſiſtebat, nec poterat facile capi, quoniam intra terras ditionis ſuæ ſe continebat, Alexander Papa, vt rebellis homo caperetur, eodem fere tempore ad multas communitates ciuitatum ſub eodem tenore verborum ſcripſit, vt auxilium præſtarent inquiſitori contra hæreticos, in primis autem contra Capellum de Chia, & complices ſuos. vidimus nos ſex reſcripta eiſdem verbis concepta, data

A data eodem mense, videlicet Kalen. Aprilis,& ij. iij. & iiij. Kalen. Aprilis. Ex omnibus hæc solum duo imprimere visum est. huc spectant etiam sequentia illa rescripta. Licet vniuersi mundi, &, Ex insinuatione, ex quibus hæc lumen accipiunt.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus fratribus vniuersis Episcopis, ac dilectis filijs . . Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archipresbyteris, Præpositis, Capitulis,& Conuentibus, cæterisq; personis Ecclesiasticis sæcularibus, & regularibus, per Romanam Prouinciam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1260.

DVM ad studium solicitudinis,& diligentiæ, quod dilectus filius frater Andræas de ordine Minorum Inquisitor hæreticæ prauitatis in administratione B. Francisci, in negotio fidei, cuius executionem in terris eiusdem administrationis sibi commisimus, adhibuisse dignoscitur, aciem mentis nostræ conuertimus, dum salutis fructum, quem eiusdem religio fidei ex suis laboribus reportauit, solicita meditatione reuoluimus, vitare non possumus, quin ipsum, vt pote virum in talibus iam experimento probatum, in similium commissione grauemus, firma credulitate tenentes, quòd ea quæ sibi committimus, prospere, ac salubriter suæ circumspectionis industria dirigantur; de sua igitur prouidentia,& maturitate obtinentes certitudinem pleniorem, huiusmodi fidei negocium sibi, & quibusdam alijs fratribus suis ordinis, in Romana Prouincia, in qua vtique vrbs, patrimonium Beati Petri in Tuscia, Sabinia, ciuitas,& diœces. Reatin. Roman. Marsia, Campanis,& Maritima includi noscuntur, confidenter,& plenarie duximus committendum. Ideoque vniuersitati vestræ per Apostolica scripta in virtute obedientiæ, districte præcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum nihilominus iniungentes, quatenus eidem fratri A. eiusque collegis, opportuni fauoris præsidio assistentes, omne quodcunque potestis, studeatis eis, per vos, consanguineos, subditos, & deuotos vestros, consilium & auxilium exhibere contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defensores, & receptatores, & terras eorum:& specialiter contra Capellum de Chia, vxorem, & filios, ac terram ipsius quoties ab eodem fratre Andræa, eiusuè collegis, super hoc fueritis requisiti, ita quòd ex hoc euidéter appareat, quòd estis serui- C di Catholicæ fidei zelatores, ac exinde à Deo præmium mereamini, dictæq; sedis fauorem, & gratiam vobis vberius acquiratis. Datum Anagniæ ij. Kal. Aprilis. Pontificatus nostri anno sexto. Ex Archiuio conuentus S Francisci de Assisio.

B

I D E M.

Magistratus sæculares sub pœna excommunicationis, cum requisiti fuerint per Inquisitores, tenentur eis assistere opportuni fauoris præsidio, & exhibere eis consilium, & auxilium, exercitum contra hæreticos, & cæteros in fide suspectos congregando, ad depopulationem, & exterminium terrarum ipsorum hostiliter procedendo.

ALEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs . . Potestati .·. Capitaneo, Consilio & Commun. Tuscaneu. fidelibus nostris, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1260.

D DVM ad studium solicitudinis, & diligentiæ, quod dilectus filius frater Andræas de ordine Minorum Inquisitor hæreticæ prauitatis, in administratione Beati Francisci, in negocio fidei, cuius executionem in terris eiusdem administrationis sibi commisimus, adhibuisse dignosciitur, aciem mentis nostræ conuertimus: dum salutis fructum, quem eiusdem religio, fidei, ex suis laboribus reportauit solicita meditatione pensamus, vitare non possumus, quin ipsum vtpote virũ in talibus iam experimento probatum, in similium commissione grauemus, firma credulitate tenẽtes, quòd ea quæ sibi committimus, prospere, ac salubriter suæ circumspectionis industria dirigantur. De sua igitur prouidentia,& maturitate obtinentes certitudinem pleniorem, huiusmodi fidei negocium sibi, & quibusdã alijs fratribus sui ordinis, in Romana Prouincia, in qua vtiq; vrbs patrimonium B. Petri in Tuscia, Sabinia, ciuitas,& diœces. Reatin. Romania, Marsia, Campania, & Maritima includi noscuntur, confidenter & plenarie duximus committendum. Ideoque vniuersitati vestræ per Apostolica scripta sub debito fidelitatis quo Ecclesiæ Romanæ tenemini,& excommunicationis pœnæ districtè præcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum nihilo minus iniungentes, quatenus eidem fratri A. eiusq; collegis opportuni E fauoris præsidio assistentes, omne quodcunque potestis, studeatis eis consilium,& auxiliũ exhibere. exercitum contra hæreticos, credentes, complices, fautores, defensores, & receptatores eorum, & specialiter contra Capellum de Chia, vxorem,& filios, ac terras ipsorum, quoties à dilecto filio Magistro Raynerio de Viterbio Capellano nostro, rectore patrimonij Beati Petri in Tuscia, cui super hoc efficaciter scribimus, vel ab eodem fratre Andræa, eiusuè collegis requisiti super hoc fueritis, congregando, & ad depopulationem, & exterminium terrarum huiusmodi, hostiliter procedendo, ita quod ex hoc euidenter appareat, quòd estis seruidi Catholicæ fidei zelatores, ac exinde à Deo præmium mereamini, dictæque sedis fauorem, & gratiam vobis vberius acquiratis. Datum Anagniæ, ij. Calen. Aprilis, Pontificatus nostri anno sexto. Ex Archiuio cõuentus S. Frãcisci de Assisio. Facit Concilii Biterrẽ. c. 13.

Bv. de Cur.

I D E M.

Aduersus eos, qui terras vel castrum condemnatorum de hæresi defendunt, tanquam cõtra defensores, & fautores hæreticorum, spiritualiter & temporaliter est procedendum, nisi ab incœpto desistant.

Edita anno Domini 1260.

Ex Archiuio cõuentus S. Francisci de Assisio.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio nobili viro Petro Iacobi Surdi Ciui Romano, Salutem & Apostolicam benedictionem.

LICET vniuersi mundi populi, qui Christiana professione censentur, ad incrementum Catholicæ fidei, totis viribus cunctisq; laborare studijs teneantur, Romanus tamen populus tanto feruentius, tantoq; diligentius ad hoc vigilare tenetur, quanto specialius, quantoque propinquius B. Petri Apostolorum Principis, qui est ipsius caput, & pater fidei patrocinio gaudere noscitur. Vnde cum audimus, q; per aliquos de ipso populo, promotioni negotij eiusdem fidei aliqua impedimenta, siue obstacula præparantur, eo maiorem dolorem in mente cõcipimus, quò firmiorem de talibus q; illud iuuare, ac fouere promptis debeant animis, spem, & fiduciam obtinemus. Sanè ad audientiam nostram, non sine admiratione, & animi turbatione peruenit, quòd tu Castrum Colliscasalis, ad perfidum Capellum de Chia nuper cõdemnatũ de hæresi pertinens, ab ipso Capello, vel à quodam Ciue Citan. in quem idem C. statim quòd sensit, quòd de hæresi condemnari debebat, simulatæ venditionis titulo transtulit, te in ipsius Capelli fauorem, & defensionem terræ suæ emisse confingens, à Dilectis filijs nobilibus viris Senatoribus vrbis communi Viterbien. sub certa inhiberi pœna tuæ famæ prodigus procurasti, nè contra prædictum Castrum, quod ad te spectare dicebas, procedere quomodolibet attentarent; nequaquam attendens, neque formidans spirituales, & temporales pœnas, quæ hæreticorum fautoribus, & defensoribus per sanctiones canonicas, & legitimas inferuntur. Volumus igitur, & præsentium tibi auctoritate districtè præcipiendo mandamus, quatenus statim receptis præsentibus, sicut diuinam, & nostram charam habes gratiam, ab huiusmodi ausu tam nefario, tamque perniciosio desistens, de defensione ipsius Castri, prædicto seu alio quocumq, modo te nullatenus intromittas: quinimo procures omnino, q; inhibitio huiusmodi, prædicto Communi Viterbien. ad instantiam tuam facta, totaliter reuocetur: alioquin scire te volumus, & pro certo tenere, quòd aduersus te, tãquam contra defensorem, & fautorem hæreticorum, spiritualiter & temporaliter, auctore Domino procedemus. Datum Anagniæ ij. Id. Maij, Pontificatus nostri anno sexto. B C

De Curia.

I D E M.

Communitas Viterbiensis liberaliter promisit Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, se congregaturam exercitum, ac hostiliter processuram contra Capellum de Chia de hæresi condemnatum, secundum quod Inquisitores ordinarent: id factum Pontifex approbat, hortaturq;, vt rem tam laudabilem conficiant, nullo Senatorum Vrbis mandato in contrarium facto.

Quoniam Ciuitas Viterbiensis intrepidè Inquisitoribus in fidei fauorem auxilium obtulit, egregio encomio à summo Pontifice commendatur, & gratias sibi ab eo referri meretur, quod nolnit taceri Illustrissimus Cardinalis de Gambata, vnus ex Inquisitoribus Generalibus in vniuersa Republica Christiana, dum imponit nobis, vt inter cætera hoc rescriptum imprimi curemus, vt extet perpetuum testimonium laudis eius vrbis, cuius ipse Illustrissimus extitit Episcopus. D

Edita anno Domini 1260.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs .. Potestati .. Capitaneo, Consilio & Communi Viterbien. fidelibus nostris, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex Archiuio cõuentus S. Francisci de Assisio.

EX insinuatione dilecti filij fratris Andreæ, & aliorum inquisitorum hæreticæ prauitatis in Romana Prouincia, & administratione Beati Francisci comperimus, quòd vos tanquam fidei zelatores, eis liberaliter obtulistis congregare exercitum, ac hostiliter procedere contra perfidum Capellum de Chia, nuper de hæresi condemnatum, secundum quod ijdem inquisitores ducerent ordinandum. Nos igitur huiusmodi zelum vestrum, dignis exinde laudibus efferẽtes, ac referentes vobis pro pter hoc gratiarum multiplices actiones, vniuersitatem vestram monemus, rogamus, & hortamur attente, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus negotium eiusdem fidei sicut laudabiliter incœpistis, constantibus animis prosequentes, ad exterminium terrarum prædicti Capelli, non obstante mandato contrario Senatorum Vrbis, hostiliter procedere studeatis: Nos enim eisdem Senatoribus nostris iniungimus litteris, vt mandatum huiusmodi monita, & mandata nostra implere curetis, vt crescatis exinde meritis apud Deum, pęnes nos gratia, & apud homines clara fama. Datum Anagniæ, Id. Maij, Pontificatus nostri Anno sexto. E

I D E M.

Inquisitores potestatẽ habent vendendi bona hæreticorum, fautorũ, credentium, receptatorũ, & defensorum

A *forum iam confiscata, & in posterum confiscanda, contradictores per censuram Ecclesiasticam compescendo: assruato pretio ad opus Romanæ Ecclesiæ.*

Aliud rescriptum eiusdem tenoris, & Datæ ad eosdem inquisitores transmissum eiusdem Alexandri IIII. vidimus authenticum,

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus Andreæ, Gentili, & Bartholomæo ordinis Minorum, & alijs inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Romana Prouincia, & administratione Beati Francisci, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1260.

DISCRETIONI vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, vendendi, ac distrahendi libere bona hæreticorum, eorumq; fautorum, credentium, receptatorum, & defensorum publicata iam, seu confiscata, & in posterum publicanda, & confiscanda, prout commisso vobis fidei negotio expedire videritis, ita quòd eorum pretium ad opus Romanæ Ecclesiæ conseruetur, necnon & contradictores super hoc, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, plenam & liberam concedimus auctoritate præsentium facultatem. Ex Archiuio conuentus S. Francisci de Assisio.

B Datum Gennæ viij. Calen. Octobris, Pontificatus nostri Anno sexto.

I D E M.

Inquisitores in causa fidei contra quoscumq; possunt, ac debent procedere, nullis priuilegijs in contrarium editis quippiam iuuantibus: idem deficientibus notarijs sæcularibus, religiosos, qui prius fuerant notarij, possunt ad acta officij sancti conscribenda assumere; quòd si hi desint, duos viros idoneos, qui hęc scribant, eligere possunt; contradictores per censuram Ecclesiæ compescunt.

C LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis Prædicatorum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Lombardia, Marchia Ianuensi, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1260.

NE commissæ vobis contra hæreticos inquisitionis officium, quocumq; contingat obice præpediri, vobis, & singulis vestrum præsentium auctoritate concedimus, vt non obstantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs, quibuscumque personis, cuiuscuis conditionis, dignitatis, vel gradus, religionis, aut ordinis: & præsertim Cistercien. Prædicatorum, Minorum, seu Eremitarum, siue communitatibus, vel vniuersitatibus ciuitatum, & locorum, specialiter, vel generaliter, sub quacumque verborum expressione, vel forma ab Apostolica Sede concessis, vel a modo concedendis, etiam si dicatur in illis, quòd eis per aliquas litteras, totum de verbo ad verbum tenorem non continentes priuilegiorum, vel indulgentiarum ipsarum nequeat derogari, maxime, quòd illi excommunicari, vel ipsorum terræ supponi non possint ecclesiastico interdicto, aut quòd prædictorum, vel aliorum quorumlibet ordinum fratres ad executiones negotiorum, aut ad citationes quorumlibet, siue denuntiationes sententiarum, excommunicationis, suspensionis, vel interdicti auctoritate litterarum Apostolicarum minime cogi possint, nisi de ipsorum ordinibus, & priuilegij, vel indulgentijs eis super hoc à Sede Apostolica concessis, habeatur in eisdem litteris mentio specialis: in eodem officio, & contra impedientes illud, vel in eo vobis iuxta officium, & posse suum, à vobis requisiti assistere non curantes, libere iuxta formam vobis, per litteras nostras traditam procedatis: cum ex huiusmodi, vel alijs priuilegijs, & indulgentijs nullum vobis in tantæ pietatis negotio, velimus obstaculum generari. Ad hæc si super his, quæ circa idem officium, illudque contingentia inscriptis fuerint redigenda, tabellionum sæcularium copia forte defuerit opportuna, personis regularibus cuiuscunque ordinis, qui tabellionatus officium in sæculo habuisse noscuntur, exercendi illud in his, cum à vobis necessitate huiusmodi suadente fuerint requisiti, auctoritate nostra licentiam concedatis: quos ad hoc, constitutione canonica, vel regulari contraria nequaquam obstante, ex districto volumus iussionis nostræ præcepto teneri. Quòd si nec tales habere poteritis, alios duos viros idoneos, clericos, vel laicos quotiens talis imminebit necessitas, assumatis: qui simul fideliter ea quæ fuerint à vobis, vel coram vobis ex prædicto officio gerenda conscribant, quorum scripta quando ad hanc necessitatis articulum pertinet, ac si vnius personæ publicæ manu confecta fuissent, inconcussam habere decernimus. Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo, non obstante constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

D

E Datum Anagniæ Idib. Octobris, Pontificatus nostri Anno sexto.

I D E M.

Inquisitores hæreticæ prauitatis non tenentur obedire prælatis suorum ordinum in concernentibus officium Inquisitionis.

Idem sanciuit Dominus Vrbanus Papa IIII. rescripto quodam incipien. Catholicæ fidei, quod extat in inquisitione Brixien. A

Edita anno Domini 1254.

Ex Archiuio conuentus S. Francisci de Assisio.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filijs vniuersis fratribus, Prędicatorum, & Minorum ordinum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis per diuersas Italiæ partes à Sede Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

CATHOLICAE fidei negotium, quod plurimum insidet cordi nostro in vestris prosperari manibus, ac de bono in melius procedere cupientes, ac volentes omne ab eo impedimentum, omneque obstaculum remoueri: præsentiū vobis auctoritate mandamus, quatenus in eodem negotio de diuino, & Apostolico fauore confisi, omni humano tractatu deposito, constanter ac intrepide procedentes, circa extirpandā hæreticā prauitatē tam de Lombardia, & Tuscia, quàm de omnibus alijs Italiæ partibus, cum omni vigilantia, omnique studio laboretis. Et si forsan Magister, & Minister Generales aliquę Priores & Ministri Prouinciales, ac Custodes, seu Guardiani aliquorum locorum vestrorum ordinum, prætextu quorumcumq; priuilegiorum, seu indulgentiarum eiusdem sedis dictis ordinibus concessorum, aut concedendorum in posterum, vobis vel vestrum alicui, seu aliquibus iniunxerint, seu quomodo præceperint, vt ad tempus, vel quo ad certos articulos certas ve personas negotio supersedeatis eidem: nos vobis vniuersis, & singulis auctoritate Apostolica districtius inhibemus, ne ipsis obedire in hac parte, vel intendere quomodolibet præsumatis: nos enim priuilegia, seu indulgentias huiusmodi, quantum ad hunc articulum, tenore præsentium reuocantes, omnes excommunicationis, interdicti, & suspensionis sententias, si quas in vos, vel vestrum aliquos hac occasione ferri contigerit, irritas prorsus decernimus, & inanes. Nam si prędicta sedes interdum Prælatis aliquibus vestrorum ordinum per suas sub certa forma committat litteras, vt ad exercendum inquisitionis officium contra hęreticam prauitatem aliquos suorum ordinum fratres assumere valeant, ipsosq; cum expedire viderint, amouere, ac alios subrogare, non tamen per hoc quod ipsis ea dumtaxat de causa in hac parte committit, quia de Fratrum suorum ordinum idoneitate pleniorem habere notitiam præsumantur, aliqua eis super huiusmodi inquisitionis negotio, vobis, immediate à prædicta sede commisso, & committendo facultas, vel iurisdictio attribuitur, seu potestas. Datum Lateran. iij. Idus Decembris, Pontificatus nostri Anno Sexto. B C

IDEM.

Excōmunicati ratione criminis hæresis, vel alia de causa, cōplices, participes, seu socij criminis, in fauorē fidei recipiuntur ad testificandū contra hæreticos, credētes, defensores, fautores, et receptatores eorū.

Edita anno Domini 1261.

Ex Archiuio conuentus S. Francisci de Assisio.

LEXANDER Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis Minorum inquisitoribus hæreticæ prauitatis in Prouincia Roman. & administratione Beati Francisci, à Sede Apostolica deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem. D

CONSVLVIT nos discretio vestra, vtrum illos, qui ratione criminis hęreseos, vel alia de causa excommunicationis sententia sunt ligati, contra hęreticos, credentes, defensores, fautores; vel receptatores eorum, ad testimonium perhibendum admittere, & stare dictis eorum, seu illorum etiam debeatis, qui complices, participes, seu socios eiusdem criminis se fatentur. Quia igitur si ijdem excommunicati non admitterentur ad perhibendum testimonium contra tales, & dictis eorum, ac si fatentium non staretur, frequenter officium inquisitionis vobis commissæ, in dispendium fidei contingeret impediri, quando præsertim vix, aut nullo modo potest, nisi per sic fatentes super hoc veritas apparere, statuimus in fauorem fidei,† vt in huiusmodi inquisitionis negotio, dicti excommunicati contra hæreticos, credentes, defensores, fautores, & receptatores eosdem, ad testimonium admittantur, & stetur tam illorum dictis, quàm eorum, qui, vt prædictum est, socios eiusdem criminis se fatentur, ex verisimilibus coniecturis, quæ ex numero deponentium, vel personarum tam deponentiū, quàm eorum contra quas deponitur qualitate, ac alijs circunstantijs coniici poterunt, sic fatentes non falsa dicere præsumantur. Datum Lateran. Lateran. x. Calend. Februarij, Pontificatus nostri Anno Septimo. E

† Cap. in fidei fauorem de hæret. lib. 6.

VRBANVS IIII.

Inquisitores nullis obstantib. priuilegijs quorumlibet, aduersus omnes procedere possunt: eorum processus nō impediuntur ob cōmissionem specialem procedendi Episcopis factam, neq; e conuerso: redeuntes ad Ecclesiā facta abiuratione admittāt, & absoluant: neminē damnent absq; consilio diœcesanorum: cum testes examināt, duas adhibeant personas: ad acta sancti officij conscribenda, quilibet religiosi, qui prius notarij fuerāt, assumantur: testium nomina non publicentur: citationes, examinationes testium, sententiarum denuntiationes committunt: peritos aduocāt: clerū, & populum conuocant: simpliciter, & de plano proce-

A *praecedunt: in absentes inquirunt; leges omnes in haereticos editas obseruari praecipiunt: indulgentias largiuntur, & ipsi etiam Inquisitores consequuntur: Quaestuarios praedicatores compescunt: contra impedientes velut contra fautores procedunt: brachium saeculare inuocant; contradictores per censuram Ecclesiae compellunt, nullis priuilegijs suffragantibus.*

RBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis Praedicatorum, Inquisitoribus haereticae prauitatis, in Lombardia & Marchia Ianuen. deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1261.

LICET ex omnibus mundi partibus, quae Christiana religione censentur, teneamur ex officij nostri debito extirpare lethiferam pestem haereticae prauitatis: in Italia tamen imminet nobis haec solicitudo propensius, vbi eandem pestem propter malitiam temporis, quae in detrimentum fidei catholicae peruersa genimina germinauit, ex vicinitate persensimus B abundantius succreuisse. Vt igitur Inquisitionis officium contra haereticos in prouincia Lombardiae, videlicet, à Bononia & Ferraria inclusiue, vsque ad vltimos fines superiorum partium eiusdem prouinciae, ac Marchia Ianuen. auctoritate Apostolica possit efficacius adimpleri; discretioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus in charitate Dei, hominum timore postposito, virtutem spiritus induentes ex alto, praedictum officium vbique infra praefatos limites; simul vel separatim, aut singulariter, prout negocij vtilitas suadebit, sub spe mercedis aeternae, sic efficaciter prosequi, & exequi studeatis, vt per solicitudinem vestrae prudentiam, de praedictis Lombardia & Marchia radix iniquitatis haereticae succidatur: & vinea Domini exterminatis vulpeculis, quae peruersis morsibus demoliuntur eandem, fructus afferat catholicae puritatis. *Si quos* autem de prauitate praedicta culpabiles inueneritis vel infectos, seu etiam infamatos, contra ipsos (nisi examinati absolutè velint mandatis Ecclesiae obedire) necnon & contra receptatores, defensores, & fautores eorum, iuxta sanctiones canonicas, auctoritate Apostolica, hominum metu C diuino timori postposito procedatis. Non obstantibus aliquibus litteris ad quoscunque alios de Lombardia, & Marchia praedicta (exceptis locorum dioecesanis) super huiusmodi negocio ab Apostolica sede directis: quarum deinceps ad Inquisitiones huiusmodi faciendas nolumus auctoritate procedi: quinimmo ne procedatur per illas districtius inhibemus. Nec praetextu commissionis specialiter, eisdem dioecesanis super hoc factae, vestros processus in eorundem dioecesanorum ciuitatibus, & dioecesibus volumus impediri. Nec per hoc quod fidei negocium generaliter in ipsis Lombardia & Marchia vobis committimus, commissiones à praefata sede dioecesanis eisdem factas, si forsan illarum, seu etiam ordinaria velint auctoritate procedere, intendimus reuocare. Veruntamen siue auctoritate ordinaria, siue ex delegatione praedictae sedis, ijdem dioecesani in huiusmodi negocio processerint, nequaquam volumus, vel per concursum processuum, vel aliàs quomodolibet vestros impediri processus, quin dioecesanorum ipsorum processibus non obstantibus, in eodem negocio procedere libere valeatis. Si vero aliqui ex praedictis haeretica labe penitus abiurata, redire voluerint ad ecclesiasticam vnitatem, eis iuxta formam Ecclesiae absolutionis beneficium impendatis & iniunga- D tis eisdem, quod iniungi talibus consueuit: *prouiso solerter, ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & quinimmo potius se ipsos fallentes, sub agni specie gerant lupum.* Quòd si aliqui fuerint iudicandi haeretici: vel incarcerationis poena perpetuae alicui pro huiusmodi crimine fuerit infligenda, ad id per vos de dioecesanorum, vel vicariorum suorum, si ipsis dioecesanis absentibus praesentes fuerint, consilio procedatur: vt in tantae animaduersionis iudicio non postponenda Pontificum authoritas intercedat. Verum quia in tam graui crimine, cum multa oportet cautela procedi, vt in reos, sine vllo proferatur errore, dirae ac dignae seueritas vltionis, volumus, & mandamus, vt vos, vel illi, quos ad boc duxeritis deputandos, in examinatione testium, quos recipi super crimine praedicto, & quumque contingentibus oportuerit adhibeatis duas religiosas, & discretas personas, in quarum praesentia, per publicam, si commode potest adhiberi, personam; aut per duos viros idoneos, fidelitet eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas quoque huiusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quae in commisso vobis officio, ad scrinarij seu tabellionis officium pertinent, teneri districtè praecipimus, cum per vos, seu deputatos ad hoc E à vobis, requisiti fuerint, omnes & singulos vestri ordinis, fratres, qui dum essent in saeculo huiusmodi tabellionatus officium habuisse, & exercuisse noscuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatus officium, ratione praefati negocij fidei, fuit à dicta sede commissum, & in posterum committetur. Concedentes huiusmodi fratribus, necnon & alijs religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in saeculo, dictum tabellionatus officium habuerunt, & exercuerunt: quibuscunque etiam clericis saecularibus officium ipsum habentibus, etiam si ijdem fratres religiosi, & clerici sint in sacris ordinibus constituti, exercendi libere officium ipsum quoad praemissa, non obstante aliquo contrario statuto canonis vel ordinis quocunque vallato munimine plenariam facultatem. Quod si testibus, quos à vobis recipi, vel ab alia vice vestra super eodem crimine examinari contigerit, ex publicatione nominum eorundem, videritis periculum imminere, ipsorum nomina non publice, sed secrete, coram aliquibus personis prouidis & honestis, religiosis & alijs ad hoc uocatis, de quorum consilio

ad

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis. & li. priu. or. Pred. fol. 58.

ad ſententiam, vel condemnationem procedi volumus exprimantur: & ſic non obſtante quòd illis, A
contra quos huiuſmodi teſtes depoſuerint, eorum nomina non fuerint publicata, ad cognitionem
iudicis inſtruendam, adhibeatur plena fides teſtium depoſitionibus eorundem. Vt ergo commiſſi
vobis officij debitum, vtilius & liberius exequamini, committendi citationes, teſtium examinatio-
nes, cum de huiuſmodi crimine, ac ipſius circunſtantijs duxeritis inquirendum, & denuntiationes
ſententiarum, quas in quoslibet hac de cauſa tuleritis, accerſendi quoque prout expedierit peritos
quoslibet, vt vobis inferendis huiuſmodi ſententijs præbeant conſilium opportunum, ac vobis aſſi-
ſtant. Conuocandi etiam clerum & populum ciuitatum, caſtrorum, aliorumque locorum prout di-
cto negocio fidei videritis expedire. Inſuper in dicto negocio, de plano, & abſque iudiciorum, & ad-
uocatorum ſtrepitu; ac contra illos quos in prædictis Lombardia, & Marchia Ianuenſi in hæreſeos
crimine commiſiſſe conſtiterit, licet ad alias partes ſe transferendos duxerint, procedendi. Nec non
faciendi obſeruari inuiolabiliter omnes conſtitutiones Apoſtolicas, & leges imperiales per quondam
Fredericum olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione Romanæ Eccleſiæ perſiſtentem Pa- B
duæ promulgatas aduerſus huiuſmodi peſtem hæreticæ prauitatis. Necnon elargiendi viginti vel qua-
draginta dierum indulgentiam, quoties opportunum videritis, omnibus vere pœnitentibus & con-
feſſis, qui ad veſtram conuocationem propter hoc faciendam acceſſerint, plena ſit vobis & ſingulis
veſtrum præſentium tenore facultas. Vobis autem pro huiuſmodi negocio laborantibus, illam pecca-
torum veniam indulgemus, quæ ſuccurrentibus terræ ſanctæ, in generali concilio eſt conceſſa: ſocijs
vero veſtri ordinis, & notarijs veſtris, qui vos vobiſcum in proſecutione huiuſmodi negotij labora-
bunt, & omnibus qui perſonaliter vobis aſtiterint in eodem negocio, & qui ad impugnandum hære-
ticos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, vobis ex animo præſtiterint conſilium, auxilium, vel
fauorem, de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum eius authorita-
te confiſi tres annos de iniunctis ſibi pœnitentijs relaxamus. Et ſi qui ex his in proſecutione huiuſmo-
di negocij forte deceſſerint, eis peccatorum omnium, de quibus corde contriti, & ore confeſſi fuerint,
plenam veniam indulgemus. Compeſcendi prætereà monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſti-
cam, appellatione poſtpoſita, prædicatores quæſtuarios à prædicationis officio, quod ad ipſos nullate- C
nus pertinet; quorum intereſt tantum charitatiua ſubſidia ſimpliciter petere, ac indulgentiam ſi quam
forte habent, exponere, liberam vobis & ſingulis veſtrum concedimus auctoritate præſentium facul-
tatem. Cæterum ſi forte, quod non credimus, aliqui cuiuſcunque conditionis, huic negocio vobis com-
miſſo ſe opponere, ſeu illud præſumpſerint aliquatenus impedire, vt non poſſit procedi libere in eo-
dem: immo niſi requiſiti illud fouerint: & iuxta officium & poſſe ſuum, ſinguli iuuerint ſtudioſe, con-
tra eos tanquam contra hæreticorum fautores, & defenſores, ſecundum ſanctiones canonicas, facti ea-
dem auctoritate, intrepide procedatis: nos enim nihilominus ad reprimendam tam ſuperbam, & per-
nicioſam audaciam, & omnimode confundendam, in illos gladium Eccleſiaſticæ poteſtatis acrius
exeremus: & reges & principes, aliosque Chriſti fideles, ſiue pro terræ ſanctæ ſuccurſu, ſiue aliàs pro
Chriſti ſeruitio crucis charactere inſignitos, necnon & cæteros catholicos, prout expedire viderimus,
inuocabimus contra eos: vt cœlum & terra aduerſus deteſtabilem temeritatem ipſorum pariter mo-
ueantur. Denique vt circa præmiſſa, plene vobis & ſingulis veſtrum coertionis expeditis, & inuio-
labilis adſit auctoritas, volumus, vt ea omnia viriliter exequamini, inuocato ſi opus fuerit auxilio bra- D
chij ſæcularis: contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita compeſcendo: non
obſtantibus aliquibus priuilegijs, vel indulgentijs, quibuſcunque perſonis, cuiuſuis conditionis,
dignitatis, vel gradus, religionis, vel ordinis, & præſertim Ciſtercienſium, Prædicatorum, Mino-
rum, ſeu Eremitarum: ſiue communitatibus, vel vniuerſitatibus ciuitatum & locorum, ſpecialiter, vel
generaliter, ſub quacunque verborum expreſſione, vel forma, à memorata ſede conceſſis, vel in poſte-
rum concedendis: etiam ſi dicatur in illis, quòd eis per aliquas litteras, totum de verbo ad verbum te-
norem non continentes priuilegiorum, vel indulgentiarum ipſorum nequeat derogari: & illis maxime
priuilegijs & indulgentijs, quibus ab ipſa ſede conceſſum eſt aliquibus, ſeu concedetur deinceps, quòd
excommunicari, vel ipſorum terræ ſupponi non poſſint Eccleſiaſtico interdicto: aut quòd Prædicato-
rum, vel aliorum quorumlibet ordinum fratres, & executiones negociorum, aut ad citationes quorum-
libet, ſiue denunciationes ſententiarum, excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, auctoritate
litterarum Apoſtolicarum minime cogi poſſint, niſi de ipſorum ordinibus & priuilegijs, vel indulgen-
tijs, eis ſuper hoc à ſede conceſſis, eadem habeatur in eiſdem litteris mentio ſpecialis: cum ex huiuſ- E
modi, vel alijs priuilegijs, nullum vobis in tantæ pietatis negocio velimus obſtaculum interponi, &
conſtitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Datum Viterbij xiij. Kalen. Aprilis. Ponti-
ficatus noſtri anno primo.

VRBANVS IIII.

Superiores religionum, in locis, vbi per eos exercetur Inquiſitionis officium, aſſignent Inquiſitoribus hæreticorum ſocios prudentes & idoneos: item vbi fuerint ab Inquiſitoribus requiſiti, alios fratres adiungant, vt negotium Inquiſitionis melius valeat promoueri.

VRBA-

A RBANVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs prouinciali, ac cæteris conuentualibus, Prioribus, & subprioribus, eorumque vicarijs ordinis Prędicatorum, Lombardiæ, ac Marchiæ Iannensis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1262.

NE Catholicæ fidei negotium, dilectis filijs fratribus vestri ordinis in Lombardia & Marchia Ianuensi, infra designatos eis limites, Sedis Apostolicæ auctoritate commissum, & in posterum committendum, ex personarum defectu contingant, (quod absit) quomodolibet impediri: volumus, & præsentium vobis auctoritate, districtè præcipiendo mandamus, quatenus tu fili Prior prouincialis, singulis ex prædictis fratribus, singulos socios, fratres videlicet ipsius ordinis prouidos, & discretos, ac idem negotio congruentes, de quibus hi, quibus assignati fuerint, merito valeant consolari, sublata difficultate qualibet, assignare procures, & nihilominus tam tu, quàm vos alij Priores, subpriores conuentuales, ac vicarij, quoties ab eisdem fratribus, quibus dictum est commissum negotium, se committetur in posterum, fueritis requisiti, & dicto negotio fuerit opportunum, de alijs etiam fratribus eiusdem ordinis, præter illos, qui eis in socios B deputati fuerint, cum omni promptitudine prouidere curetis: ita quòd præfatum negotium nullam ex ex negligentia vestra dilationem capiat, sed potius ex diligentia continuum suscipiat incrementum. Datum apud Vrbem veterem vii, Cal. Nouemb. Pontificatus nostri Anno secundo. Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensi.

CLEMENS PAPA IIII.

Præcipit, vt Inquisitores compellant sæculares magistratus, quarumlibet ciuitatum, & locorum per excommunicationem in personas, & interdictum in terras, monitione præmissa, vt faciant conscribi in suis capitularibus, & inuiolabiliter custodiri constitutiones Innocentij iiij. non obstante aliqua Indulgentia Sedis Apostolicæ, quod excommunicari nequeant, vel eorum terrę interdici.

C CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis fratribus Prædicatorum, & Minorum ordinum, inquisitoribus hæreticæ prauitatis per Italiam auctoritate Sedis Apostolicæ deputatis, & in posterum deputandis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1265.

AD extirpanda de medio populi Christiani hæreticę prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, superseminante illa licentius his diebus homine inimico, tanto studiosius, iuxta commissam nobis solicitudinem insudare proponimus, quanto perniciosius negligeremus eadem in necem catholici seminis pertransgari. Vt autem aduersus huiusmodi nequitiæ operatiores consurgant, stentque firmiter Ecclesiæ filij, ac orthodoxæ fidei zelatores, Constitutiones † quasdam fęlicis recordationis Innocentius Papa prædecessor noster ad exturpationem hęreticæ pestis edidit, & tam ipse, quàm fęlicis memoriæ Alexander Papa pędecessor noster, Dilectis filiis Potestatibus siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consilijs, & Communitatibus Ciuitatum Castrorum, aliorumque locorum per Italiam constitutis mandarunt, vt constitutiones ipsas, in suis con-D scribi Capitularibus facerent, & exacta diligentia obseruarent: vnde prędictis Potestatibus siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consiliis, & Communitatibus, damus nostris litteris in mandatis, vt ipsi & singuli eorum constitutiones easdem, cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus per dictum Alexandrum prædecessorem nostrum, & etiam per nos factas, conscribi in suis capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hæresim se aduersus hanc Sanctam Ecclesiam extollentem, sine aliqua omissione procedant. Quo circa discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dicti Potestates siue Rectores, Consules, Capitanei, Antiani, Consilia & communitates, mandatum nostrum super hoc neglexerint adimplere, vos & singuli vestrum, illos, & singulos eorum, infra designatos vobis limites, per excommunicationem in personas, & interdictum in terras eorum, monitione præmissa appellatione remota cogatis. Non obstante si aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, vel in posterum indulgeri contingat, quòd personæ excommunicari, ac ciuitates, castra, terræ, & loca ipsorum interdici non possint, siue qualibet alia indulgentia sedis eiusdem, per quam effectus præsentium impediri va-E leat vel differri, & de qua cuiusque toto tenore, de verbo ad verbum specialem, & expressam in nostris litteris oportet fieri mentionem: & constitutione de duabus dictis edita in Concilio generali. Dat. Perusij xv. Kalen. Febr. Pontificatus nostri Anno primo. Ex Archiuio cō uentu S. Francisci de Assisio. † Hæ constitutiones incipiūt Ad extirpanda, & supra sunt insertæ.

IDEM.

Minister prouincialis de consilio discretorum fratrum sui ordinis Inquisitores idoneos eligat, quibus pręcipiat in virtute sanctæ obedientiæ, vt Inquisitionis officium in locis sibi commissis viriliter exerceant contra hæreticos, credentes fautores, defensores, & receptatores eorum iuxta formam in alys litteris expressam. Quòd si ex aliqua causa aliquis Inquisitor fuerit amouendus, eo amoto de consilio discretorū alium substituat cum pari auctoritate & potestate: idem faciat Inquisitore mortuo.

Hoc

Hoc priuilegium tribuitur Ministris Generalibus,& Prouincialibus Prędicatorum, & Minorū ordinum eligendi,deponendi,& substituendi Inquisitores in suis prouincijs,prius etiā concessit Innocentius iiij.rescripto incipiente,Odore suaui,quod nos vidimus authenticū.Iam hoc ipsum priuilegiū trāsmissum ab eodem Clemente iij.fratrib.Prædicatoribus,vidimus in Archiuio inquisitionis Bononiēsis, datum Perusij xv. Kalen.Nouemb. Pontificatus sui,anno primo,quo tribuit potestatem eligendi octo Inquisitores;Benedictus vndecimus decē adiecit,rescripto incipiente ; Licet olim. quod item vidimus in inquisitione Bononiensi. Cęterum nunc nec Ministri ordinum Generales nec Prouinciales solēt inquisitores eligere,nec deponere,mutare,vel transferre,inconsulto sacrosanctę.& generalis Romanę inquisitionis Senatu: imò vero hodie Cardinales Generales inquisitores ista conficiunt. A

Edita anno Domini 1265.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis. Concordat rescriptum Innocentij iiij. Licet ex omnibus sestat.sup.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei,dilecto filio... Ministro Prouinciali fratrū ordinis Minorum in administratione beati Francisci,Salutem & Apostolicam benedictionem. LICET ex omnibus mundi partibus, quæ Christiana religione censentur, teneamur ex officij nostri debito extirpare lethiferā pestem hæreticę prauitatis ; in Italia tamen imminet nobis hęc sollicitudo propensius,vbi eandem pestem propter malitiam temporis, quæ in detrimentum fidei Catholicæ peruersa genimina geminauit, ex vicinitate persensimus abbundantius succreuisse. Cupientes igitur in Spoletan. Fulginat. Assisinat. Nucerin.vsque ad montes Apeninos dumtaxat, Eugubin.Ciuitate Castel. Perusin. Tudertin. Amelien. Narnien.& Interannen.Ciuitatibus, & diœcesibus suis, necnon & terris Macbilon.& Amiterni,& dominorum de Montricellis,& Sumatis, ac etiam inde Arquste,& Tusi Castris,& Arce de Salli,& eorum pertinentiis Reatin. & Alculan.diœces.per aliquos de fratribus tui ordinis partem super hoc nostrę sollicitudinis adimpleri, discretioni tuæ per Apostolica scripta firmiter pręcipiendo mandamus, quatenus de consilio aliquorum discretorum fratrum ipsius ordinis, eligas duos de fratribus eiusdem ordinis tuæ administrationis,idoneos ad huiusmodi opus Dominicum exequendum, eisque in virtute obedientiæ districtè Apostolica præcipere auctoritate procures, vt Inquisitionis officium in locis prędictis, contra hęreticos, credentes, fautores,defensores, & receptatores eorum, iuxta formam in alijs litteris nostris expressam, quas fratribus prædicti ordinis Inquisitoribus huiusmodi prauitatis, in eisdem locis deputatis auctoritate Apostolica, & in posterum deputandis,non expressis aliquorum nominibus, super exequendo dicto Inquisitionis officio destinamus, exequi studeant diligenter. Nos enim prædictos duos fratres, quos ad hoc elegeris, & vtrumque ipsorum, pręfatum officium exequi, iuxta formam in litteris ipsis expressam,ac ipsos illam potestatem, & auctoritatem plenariè habere volumus, quæ in eisdem litteris continetur. B C

Eymericus in Directorio p.p. q.9 & seq.

Si vero tu vel vicarius tuus te absente, aliquem Inquisitorum huiusmodi, ex aliqua forte causa nonnunquam fore videritis amouendum, ipsum amoueatis, & substituatis loco eius alium, quem similem potestatem, & auctoritatem habere volumus,quoties vobis deliberatione cum aliquibus discretis fratribus dicti ordinis pęhabita, hoc fore videbitur faciendum: & si aliquem vel aliquos Inquisitorum ipsorum decedere fortè contigerit. Nos substituendi de consilio aliquorum discretorum fratrum eiusdem ordinis, alium vel alios loco illius vel illorum qui decesserint,ita quòd huiusmodi substituti eisdem omnino auctoritate ac potestate fungantur, tibi dictoque vicario si tu absens fueris, plenam,& liberam concedimus tenore pręsentium facultatem. Datum Perusij iij. Kalen.Octobris,Pontificatus nostri Anno primo. D

Io.de Camp.
pro Cur.

I D E M.

Fredericus Romanorum Imperator eius nominis secundus,ad annos Domini 1220.ad Imperij dignitatem euectus,non multo post tēpore ab Honorio III.Romæ Imperij diadema honorificè accepit hic Fredericus quo anno Imperator est pronunciatus,Patauij multas leges tulit in fauorem Ecclesiæ, & contra hæreticam prauitatem,quas multi Romani Pōtifices confirmarunt,videlicet Innocentius IIII. anno Domini,1253.& Alexander IIII.anno Domini 1258.& Clemens IIII. in præsenti rescripto anno Domini 1265.quas nominatim etiam suis rescriptis inserunt,& penitus obseruari iubent. E

Eas leges in rescripto Innocentii iiii.insertas supra curauimus imprimendas: sed quoniam tunc defuerunt authentica seu originalia exempla in nonnullis varium fuerat,& propterea consulto sublata omni lectionis varietate,& incertitudinis scrupulo alias duximus imprimendas.

Edita anno Domini 1265.
Ex Archiuio conuentus sancti Francisci de Assisio.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filiis. Potestatibus, siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consiliis, & Communitatibus Ciuitatum aliorumque locorum per Italiam constitutis, Salutem & Apostolicam Benedictionem. CVM aduersus hęreticam prauitatem quondam Fredericus olim Romanorum Imperator,& tunc in Ecclesiæ Romanę deuotione persistens, promulgauerit Paduę quasdā leges

A ges, per quas ne peruagetur compesci poterit pestis illa, Nos illas, quas fęlicis recordationis Innocen-
tius IIII. & Alexander IIII. Romani Pontifices prædecessores nostri voluerunt ad robur fidei ac
dei ac salutem fidelium obseruari, prout ipsius Alexandri Papæ litteris perspeximus contineri, vo-
lentes, in vestris Capitularibus annotari, Vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quate-
nus eas quarum tenores vobis mittimus insertos præsentibus, in vestris conscribi Capitularibus singu-
li faciatis, nullis inde temporibus abolendas: Ciuitates vel loca quibus præestis, districtu quoque seu
terras vestræ ditioni subiectas, secundum eas ab hęretica fęditate solicite purgaturi.
Tenores autem legum ipsarum hi sunt.

FREDERICVS DEI GRATIA
Romanorum Imperator, & semper Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex, Dilectis
B *principibus suis, Venerabilibus Archiepiscopis, & Episcopis, alijsque Prælatis Eccle-*
siarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Sculteti-
Aduocatis, Iudicibus, Ministerialibus, Officialibus, & omnibus per totum impe-
rium constitutis, præsentes litteras inspecturis fidelibus suis, Gratiam suam, & om-
ne bonum.

COMMISSI nobis cœlitus cura regiminis, & Imperialis, cui dante Domino pręsidemus L. 1.
fastigium dignitatis, materialem quo diuisim à Sacerdotio fungimur gladium aduersus ho-
stes fidei, & in exterminium hęreticę prauitatis exigunt exerendum; vt perfidię vipereos
filios contra Deum & Ecclesiam insultantes, tanquam materni visceri corrosores in iudicio
C & iustitia persequamur, maleficos viuere non passuri, per quorum scientiam seducentem mundus in-
ficitur, & gregi fidelium per oues morbidas grauior infligitur corruptela. Statuimus itaq; sancientes, §. 1.
vt hęretici quocunque nomine censeantur, vbicunq; per Imperium damnati fuerint ab Ecclesia, &
sęculari iudicio assignati, animaduersione debita puniantur.
Si qui vero de pręd ictis postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire voluerint ad fi- §. 2.
dei vnitatem, iuxta canonicas sanctiones, ad agendum pœnitentiam, in perpetuum carcerem detru-
dantur. Pręterea, quicunque hęretici reperti fuerint in ciuitatibus, oppidis, seu alijs locis Imperij, per
Inquisitores ab Apostolica sede datos, & alios orthodoxę fidei zelatores: hi qui iurisdictionem ibidem §. 3.
habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem, eos capere teneantur:
& eos captos arctius custodire, donec per censuram Ecclesiasticam damnatos, damnabili morte pe-
rimant, qui fidei Sacramenta & vitę damnabant. Simili quoque pœna plecti censemus omnes, quos §. 4.
ad fouendum hæreticorum errorem callidus hostis suscitat aduocatos, vel parat illicitos defensores,
maxime cum facinus quos inquinat, ęquat: nisi monitione pręmissa destiterint, & eorum vitę duxe-
D rint consulendum. Eos pręterea qui conuicti in vno loco de hęresi, ad alia loca se transferuntur, vt cau- §. 5.
tius possint effundere virus hęreticę prauitatis, debitam censemus subire vindictam; & super hoc
per viros ab eodem errore conuersos ad fidem, nec non & per alios, qui eos de hęresi conuicerunt
(quod & in hoc casu concedimus licite faciendum) euidens testimonium habeatur. Item mortis
sententię ducimus addicendos, si quos hęreticorum ad iudicium tractos, in extremæ vitę periculo hę-
resim abiurantes, postmodum de falso iuramento constiterit, & fide mentita conuinci, ac eos contin- §. 6.
gerit eiusdem morbi spontaneam incurrere recidiuam. vt sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pę-
nam debitam mendacium non euadat.
Omne insuper proclamationis & appellationis beneficium ab hęreticis, receptatoribus, & fautori- §. 7.
bus eorundem, penitus amouemus; volentes vt de finibus Imperij, in quibus semper debet existere fi-
da fides, hęreticę labis genimina modis omnibus deleantur.
Cęterum, quia quanto maiora diuinę nutu m sérationis accepimus, & altiorem locum pre filijs §. 8.
hominum obtinemus, tanto deuotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti, si quando in no-
E stri nominis contemptores nostri culminis excandescit auctoritas: si reos lęsę maiestatis, in personis
eorum & liberorum suorum exhęredatione damnamus, multo fortius iustiusq; contra Dei blasphe-
matores nominis, & catholicę fidei detractores prouocamur: eorundem hęreticorum, receptato-
rum, fautorum, & aduocatorum suorum hęredes, & posteros, vsque ad secundam progeniem, bene-
ficiis cunctis temporalibus, publicis officiis, & honoribus, Imperiali authoritate priuantes: vt in pa-
terni memoria criminis continuo mœrore tabescant; vere scientes, quòd Deus zelotes est, peccata Exod. c. c. 20.
patrum in filios potenter vlciscens. Nec quidem à misericordię finibus duximus excludendum, vt §. 9.
si qui paternę hęresis non sequaces, latentem patrum perfidiam reuelauerint: quacunque reatus il-
lorum animaduersione plectantur, pręd ictę punitioni non subiaceant innocentię filiorum. Ad hęc,
notum fieri volumus, fratres Pręd icatores de ordine Pręd icatorum, pro fidei negocio in partibus Im- §. 10.
perii nostri contra hęreticos deputatos; cęteros quoque qui ad hęreticos iudicandos accesserint, ni-

si ali-

si aliqui eorum ab imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeundo, sub nostri imperij speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope, ac recommendatione fidelium Imperij esse volumus inoffensos: vniuersitati vestræ mandantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque vestrum peruenerint, benigne recipiatis eosdem; & personas ab incursu hæreticorum eis insidiantium conseruantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negocijs exequendis. Hæreticos vero, quos & ostenderint ipsi vobis, in iurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodia detinendos, donec post Ecclesiasticæ damnationis iudicium, pœnam subeant, quam merentur: Scituri quod in executione ipsius negocij, gratum Deo & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostri Imperij nouam & insolitam hæreticæ prauitatis infamiam opem, & operam, vna cum eisdem fratribus præstiteritis efficacem. Et si quis foret exinde negligens & remissus, ac etiam inutilis coram Domino, & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere. Datum Paduæ xxij. Februarij, xii. Indictione. A

§ 11.

FREDERICVS DEI GRATIA ETC. B

NCONSVTILEM tunicam Dei nostri discutere conantur hæretici, & vocabuli vitio seruientes, quod significationem diuisionis enuntiat, in ipsius indiuisibilis fidei vnitate nituntur inducere sectionem: & oues à Petri custodia, cui pascendæ à pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo vsque mansuetudinem prætendentes ouium, quousque ouile possint subintrare dominicum. Hi sunt angeli pessimi. Hi sunt filij prauitatum, à patre nequitiæ & fraudis auctore, ad animam simplices destinati. Hi colubri; qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter videntur inserpere, & sub mellis dulcedine

§. 1. virus euomere: vt vitę cibum ministrare se simulent, à cauda feriunt; & mortis poculum velut quoddam dirissimum venenum immiscent. Horum sectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notatę nominibus: vel (quod est forte nefandius) non contentę vt vel ab Arrio Arriani, vel à Nestore Nestoriani, aut à similibus similes nuncupentur: sed in exemplum martyrum, qui pro fide catholi- C

§ 2. ca martyria subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni. Huiusmodi miseri Patareni, à quibus abest sancta credulitas diuinitatis æternæ, sub vno contextu nequitiæ insimul tres offendunt: Deum videlicet, proximos, & seipsos. Deum, dum Dei fidem, & filium non agnoscunt. Decipiunt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimonię, hęreticę prauitatis oblectamenta ministrant. Crudelius etiam sęuiunt in seipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique seuerę mortis illecebris, quam per agnitionem veram & verę fidei possent euadere, vitę prodigi, & necis improuidi sectatores inuoluunt: & (quod est ipso dictu durissimum) superstites etiam non terrentur exemplo.

§. 3. Contra tales sibi, Deo, & hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros, quin debitæ vltionis in eos gladium exeramus: tanto ipsos instantius persequentes, quanto in euidentiorem delusionem fidei Christianę, prope Roman. Ecclesiam, quæ caput Ecclesiarum omnium iudicatur, superstitionis suæ scelera latius exercere noscuntur. Adeo quòd ab Italiæ finibus, præsertim à partibus Lombardię, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latius abundare, iamque vsque ad regnum nostrum Sicilię suę perfidię riuulos deriuarunt. D

l. Manichæos. C. de hæret. Quod acerbissimum reputantes, Statuimus in primis, vt crimen hęreseos, & damnatę sectę cuiuslibet, quocunque nomine censeantur sectatores, (prout veteribus legibus est indictum) inter publica crimina numerentur: immo crimine lęsę maiestatis nostræ debet ab omnibus horribilius iudicari, quod in diuinę maiestatis iniuriam noscitur attentatum, quamuis iudicij potestate alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimen personas adimit damnatorum, & bona, & damnat post obitum memoriam defunctorum: sic & in prędicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obseruari.

l. penult. C. ad leg. Iul. maiest. § interdum. ff. de hæred. quæ ab intest. defer.

§ 4. Et vt ipsorum nequitia, qui (quia Dominum non sequuntur) in tenebris ambulant, detegatur: nemine etiam deferente inuestigari volumus diligenter huiusmodi scelerum patratores; & per officiales nostros sicut & alios malefactores inquiri; ac Inquisitione notatos, etsi leuis superstitionis argumento tangantur, à viris Ecclesiasticis, & prælatis examinari iubemus. Per quos si inuenti fuerint à fide catholica saltem in articulo deuiare, ac per ipsos pastorali more commoniti, tenebrosi diaboli relictis insidijs, noluerint agnoscere Deum lucis; sed in erroris concepta instantia perseuerent, pręsentis nostrę legis edicto damnatos mortem pati Patarenos, aliosque hæreticos quocunque nomine censeantur, decernimus quam affectant; vt viui in conspectu hominum comburantur, flammarum com- E

§. 5. missi iudicio. Nec dolemus, quòd in hoc ipsorum satisfacimus voluntati, ex quo pœnam solummodo, nec fructum alium consequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo interuenire pręsumat: quod qui fecerint, in ipsum nostrę indignationis aculeos non immerito conuertemus. Datum Paduæ xxij. Febr. xij. Indictione.

Impe-

A *IMPERATOR FREDERICVS*
Semper Augustus, &c.

PATARENORVM receptatores, & complices, & quocunque modo fautores, qui vt Lo. j.
à pœnis alios possint eximere, de se vel vt improuidi nô formidât publicatis bonis omni- §. 1.
bus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filij ad honores aliquos nulla- §. 2.
tenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum huiusmodi detexerit aliquem Patarenum,
de cuius perfidia manifestè probatur, in fidei premium quam agnouit, famæ pristinæ de
Imperiali clementia restitutionis beneficium integrum consequatur.

INCIPIVNT CAPITVLA CONSTITVTIONIS

B *contra Patarenos edita, per eundem Fredericum Illustrem virum Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem, & Siciliæ Regem.*

§. 1.

CATHAROS, Patarenos, Speronistas, Leonistas, Arnaldistas, Circuncisos, Passaginos, Iosepinos, Garatenses, Albanenses, Franciscos, Bagnarolos, Commixtos, Vvaldenses, Roncarolos, Communellos, Vvarinos, & Ortholenos, cum illis de Aqua nigra, & omnes hæreticos vtriusque sexus quocunque nomine censeantur perpetua damnamus infa
mia, diffidamus atque bannimus, censentes vt bona talium confiscentur, nec ad eos vlterius reuer- Cap. Vergêtis. de hæret.
tantur: ita quòd filij eorum ad successionem peruenire non possint, cum longe sit grauius æternam, §. 2.
quàm temporalem offendere maiestatem. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi
ad mandatum ecclesiæ, iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam inno-
C centiam congrua purgatione monstrauerint, tanquam infames, & banniti ab omnibus habeantur; §. 3. Concilium Lateran. c. 3.
ita quòd si per annum permanserint, ex tunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc
edicto in perpetuum valituro, vt potestates, & consules, seu rectores, quibuscunque fungantur officijs,
pro defensione fidei præstent publicum iuramentum, quòd de terris suæ ditioni subiectis, vniuersos
hæreticos ab Ecclesia denotatos, bona fide pro viribus exterminare studebunt: ita quòd amodo quan-
documque quis fuerit in perpetuum potestatem, vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum
iuramento firmare: alioquin neque pro potestatibus, neque pro consulibus, seu consimilibus haban- §. 4.
tur: eorumque sententias ex tunc decernimus inutiles, & inanes. Si vero dominus temporalis requi-
situs, & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica prauitate, post annum à tem-
pore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam, qui eam, exterminatis
hæreticis, absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent: saluo iure dominij §. 5.
temporalis: dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat
eadem nihilominus lege seruata eos qui non habent dominos principales. Credentes præterea, re-
D ceptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus: Statuentes, vt si postquam quilibet talium
fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso iure sit factus
infamis, & ad publica officia seu consilia, vel ad aliquos eligendos huiusmodi, nec ad testimonium
admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem; nec ad hæreditatis suc-
cessionem accedat. Nullus ei præterea super quocunque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur.
Quod si iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audien-
tiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, eius §. 6.
instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitus sint momenti. Adijcimus insuper, quòd
hæreticus per hæreticum conuinci possit, & quòd domus Patarenorum, receptatorum, & defensorum,
& fautorum, siue vbi docuerint, siue vbi alijs manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituen- DE APOSTATIS.
dæ. Datum Paduæ xxij. Februarij, xij. Indictione.

Rex regum. Apostatantes à fide catholica penitus execramus, insequimur vltionibus, bonis suis
E omnibus spoliamus. Et vt à professione vel vita naufragantes legibus coarctamus. Successiones
tollimus, ab eis omne ius legitimum abdicamus. Dat. Perusij xi. Kalen. Nouemb. Pontificatus nostri
Anno primo.

Tyb. de Cur.

I D E M.

Innocentius IIII. Pontifex Maximus Anno Domini. 1252. ad extirpandas hæreses, copiosas ac saluberrimas constitutiones edidit, quas direxit ad ciuitatum magistratus sæculares, iubens vt iuxta ordinē, & præscriptum earum aduersus hæreticos procederetur. eas constitutiones Alelexander iiij. Anno Domini 1259. repetit, & confirmat rescriptoque suo pariter inseruit: tandem Clemens IIII. Anno Domini. 1265. easdem cum quibusdam adiectionibus modificationibus, & declarationibus, etiam confirmauit, & suo huic præsenti rescripto inseruit.

Eas

Eas antea in hoc bullario imprimendas curauimus, sed destituti rescripto authentico, in nonnullis est A
variatum: quare vt omnis procul abesset incertitudo, visum est iuxta veritatem originalis, illis sublatis has authentica apponere.

Edita anno Domini 1260.

Ex Archiuio conuentus S. Francisci de Assisio.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filiis Potestatibus, siue Rectoribus, Consulibus, Capitaneis, Antianis, Consiliis, & Communitatibus Ciuitatum aliorumque locorum per Italiam constitutis, Salutem & Apostolicam benedictionem.

AD extirpanda de medio populi Christiani hæreticæ prauitatis zizania, quæ abundantius solito succreuerunt, superseminante illa libentius his diebus homine inimico, tanto studiosius, iuxta commissam nobis solicitudinem intendere proponimus, quanto perniciosius negligeremus eadem in necem catholici seminis peruagari. Vt autem aduersus huiusmodi nequitiæ operarios consurgant, itemque firmiter Ecclesię filij ac orthodoxę fidei zelatores, Constitutiones quasdam felicis recordationis Innocentius Papa IIII. prædecessor noster ad extirpationem hæreticæ pestis edidit, & in capitularibus vestris, tam ipse, quàm felicis memorię Alexander Papa prædecessor B
noster conscribi, ac à vobis exacta diligentia obseruari mandarunt: quæ seriatim inferius continentur. Ideoque vniuersitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem, cum quibusdam adiectionibus, modificationibus, & declarationibus, per dictum Alexandrum prædecessorem, & etiam per nos factas, conscribi in vestris capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas; secundum eas contra omnem hæresim, se aduersus hanc sanctam Ecclesiam extollentem sine omissione aliqua procedatis. Alioquin dilectis filiis Prædicatorum, & Minorum ordinum fratribus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, & eorum singulis per Italiam deputatis auctoritate Sedis Apostolicæ, & in posterum deputandis, damus nostris literis in mandatis: vt infra designatos eis limites, singulos vestrum ad id, per excommunicationem in personas, & interdictum in terram appellatione remota compellant. C

Constitutiones autem hæ sunt.

Statuimus vt Potestas, Capitaneus, seu Rector, seu Consules, seu quiuis alii, qui ciuitati præsunt, vel loco alii ad præsens, aut pro tempore præfuerint in futurum in Italia, iurent præcisè ac sine tenore aliquo attendere inuiolabiliter, & seruare, & facere ab omnibus obseruari toto tempore sui regiminis, tam in ciuitate vel loco sui regiminis, quàm in terris suæ ditioni subiectis, omnes & singulas infrascriptas constitutiones, & super his præcisè seruandis recipiet à quibuslibet sibi in potestaria, vel regimine succedentibus iuramenta. Quę qui præstare noluerit, pro Potestate, Capitaneo, seu Consule vel Rectore nullatenus habeatur, & quæ vt Potestas, Capitaneus, Consul, vel Rector fecerit, nullam penitus habeant firmitatem. Nec vllus teneatur, aut debeat sequi eos, etiam si de sequela præstanda eis exhibuerit iuramentum.

Magistratus iurent, quod leges in hæreticos latas obseruabunt.

Quod si potestas, Capitaneus, vel aliquis prędictorum constitutiones ipsas, & singula in eis contenta seruare noluerit vel neglexerit, prçter notam periurij, & perpetuæ iacturam infamiæ, ducentarum Marcarum pœnam incurrat, quæ irremisibiliter exigantur ab eo, & in vtilitatem communis D
cui præest, integrè conuertantur, & nihilominus vt periurus & infamis, & tamquam hęreticorum fautor de fide suspectus, officio & honore sui regiminis spolietur. Nec vlterius Potestas, Capitaneus, Consul, seu Rector habeatur in aliquo: aut de cætero ad aliquam dignitatem vel officium publicum vllatenus assumatur.

Pœna magistratuum non seruantium leges contra hæreticos latas.

Iidem quoque Potestas, Capitaneus, Consules, Rector, vel quiuis alij ad regimen cuiuslibet Ciuitatis, vel loci assumpti, in principio sui regiminis in publica concione more solito congregata, banno Ciuitatis, vel loci supponat, tamquam pro maleficio, omnes hæreticos vtriusque sexus quocumque nomine censeantur, & teneantur bannum huiusmodi a suis prędecessoribus positum confirmare.

Hæretici banno supponantur.

Præcipiant autem, quod nullus hæreticus, vel hæretica de cætero habitet vel moretur, aut subsistat in Ciuitate seu aliquo loco iurisdictionis, aut districtus eiusdem: & quicumque ipsum, vel ipsam inuenerit, libere capiat, & capere possit impune, & omnes res mobiles ipsius, vel ipsorum penes eos inuentas eis licenter auferre, quæ sint auferentium pleno iure, nisi auferentes huiusmodi sint ad hoc officium specialiter deputati.

Hæreticos quilibet capere potest.

Iidem quoque Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, vel quiuis alij huiusmodi, infra octo dies E
post introitum regiminis sui duodecim viros probos & catholicos, & duos notarios, & duos seruitores, vel quotquot fuerint necessarii instituere teneantur, quos diœcesanus, si pręsens extiterit, & interesse voluerit, & duo fratres Prędicatorum, & duo Minorum ordinũ ad hoc a suis Prioribus & guardianis si cõuentus ibi fuerint eorumdem ordinum deputati, seu Inquisitores, vel Inquisitor prauitatis hæreticæ duxerint eligendos. Instituti autem huiusmodi, & electi possint, & debeant hæreticos, & hæreticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios, & procurare hæc tam in ciuitate, vel alio loco, quam in tota eius iurisdictione atque districtu plenarie adimpleri, et eos ducere, & duci facere in potestatem diœcesani, vel eius Vicarii, seu Inquisitorum, vel Inquisitoris.

Ministri eligantur ad rapiendos hæreticos.

Teneantur autem Potestas, Capitaneus, Consules, seu Rector, vel alii ad huiusmodi regimen deputati

A putati, quilibet in expensis Communis, cui præest, facere duci eosdem hæreticos ita captos quocumque diœcesanus, vel eius Vicarius, seu inquisitores, vel inquisitor prędicti in iurisdictione, vel districtu diœcesani Episcopi, seu Ciuitatis, vel loci voluerint illos duci. Expensis communitatis hæretici capti deducantur.

Officialibus vero prędictis plena fides de his omnibus adhibeatur, quæ ad eorum officium pertinere noscuntur, sine aliquo speciali prępstito iuramento, vbi duo, vel tres, seu plures præsentes fuerint ex eisdem. Officialibus fides adhibeatur.

Porro cum Officiales huiusmodi eliguntur, iurent hæc omnia exequi fideliter, & pro posse, ac super his semper meram dicere veritatem, quibus ab omnibus in his quæ ad officium eorum pertinent plenius pareatur, & tam dicti duodecim quàm seruitores, & notarij prætaxati simul, vel diuisim plenariam præcipiendi sub pœnis, & bannis taxatis, & expressis in coustitutionibus infrascriptis, quæ ad officium suum pertinent, habeant Potestatem. Officiales iurēt fideliter agere. Officialium potestas.

Possint autem officiales prædicti Communitati, Castri, Burgi, seu Villæ præcipere sub pęna, & banno vsque ad ducentas Marchas argenti, & vltra ad arbitrium Potestatis, seu Rectoris ciuitatis, vel loci

B in cuius districtu, vel iurisdictione fuerint, quòd Potestati, seu Rectori, vel diœcesano, aut eius Vicario, seu Inquisitoribus, aut inquisitori hęreticorum præsentent infra præfigendum eis terminum competentem, omnes hęreticos, & hæreticas, quos & quas sibi dicti officiales duxerint assignandos. Et Potestas, seu Rector à non seruantibus præceptum, pœnam vel bannum huiusmodi exigere teneatur.

Potestas autem vel Capitaneus, Consules, seu Rector, vel alij huiusmodi quocumque vocabulo censeantur, teneantur habere firma, & rata omnia præcepta, quæ occasione officij sui fecerint duo ex ipsis, seu plures, & pœnas exigere non seruantium.

Quòd si dictis Officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in personis, vel rebus pro suis officijs exequendis à communi ciuitatis, vel loci per restitutionem plenariam seruentur indemnes. Officiales seruētur indemnes.

Nec ipsi officiales, vel hæredes eorum possint aliquo tempore conueniri de ijs quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, nisi secundum quod eisdem diœcesano, & inquisitoribus, vel inquisitori

C ri videbitur expedire.

Ipsorum autem officium duret tantummodo per sex menses, quibus completis Potestas, vel quicomque ipsius Ciuitatis, vel loci regimini præfuerit, teneatur totidem subrogare officiales secundum formam præscriptam, qui prædictum officium secundum formam eandem in alijs sex mensibus exequantur. Officiales quanto tempore durent.

Sanè ipsis officialibus dentur de camera communis prædicti, quando exiuerint Ciuitatem, aut locum, pro hoc officio exequendo vnicuique pro qualibet die duo solidi Prouenien. Senstus vel Imperialium in pecunia numerata: quos Potestas, Capitaneus, Consules, vel Rector, aut alius huiusmodi teneantur eis dare, vel dari facere, infra diem tertium postquam redierint ad eandem Ciuitatem, vel locum. Officialibus vnde satisfieri debeat.

Et insuper habeant tertiam partem bonorum hæreticorum, & receptatorum eorum quæ occupauerint: & mulctatum, ad quas fuerint condemnati, secundum quod inferius continetur: Et hoc salario sint contenti.

D Sed ad nullum aliud, quod istud officium impediat, vel impedire possit, vllo modo officium, vel etiam exercitium compellantur.

Nullum etiam statutum conditum, vel condendum, eorum officium vllo modo valeat impedire.

Et si quis horum officialium propter Ineptitudinem, vel inertiam, seu occupationem aliquam, vel excessum diœcesano & fratribus supradictis visus fuerit amouendus: ipsum ad mandatum, vel dictum eorum teneatur amouere Potestas, Capitaneus, vel quiuis alius huiusmodi prædictorum, & alium secundum formam præscriptam substituere loco eius. Officiales quando & per quos amouendi.

Quòd si quis eorum contra fidem, & sinceritatem officij sui in fauorem hæresis deprehensus fuerit excessisse, præter notam infamiæ perpetuæ, quam tamquam fautor hæreticorum incurrat per Potestatem, Capitaneum, Consules, vel Rectorem, seu alium similem ad diœcesan. & dictorum fratrum, vel inquisitorum, seu inquisitoris arbitrium puniatur. Officialium infidelium pœna.

Potestas vero militem suum, vel alium assessorem, si diœcesanus, vel eius Vicarius, aut inquisitores,

E vel inquisitor auctoritate Sedis Apostolicæ deputati, seu dicti officiales petierint cum ipsis: officialibus mittere teneatur, & cum ipsis eorum officium fideliter exercere.

Quilibet etiam si præsens in terra, uel requisitus fuerit, teneatur tam in ciuitate, quàm in iurisdictione, & districtu quolibet dare ipsis officialibus, & eorum socijs consilium, & iuuamen quando voluerint hæreticum, vel hęreticam capere, uel spoliare, aut inquirere, seu domum, uel locum, aut aditum aliquem intrare pro hęreticis capiendis sub librarum vigintiquinque Prouenien. uel Imperialium pœna, uel banno: uniuersitas autem Castri, uel Burgi sub pœna, & banno librarum Quinquaginta. Villæ uero uigintiquinque Prouenien. uel Imperialium pro qualibet uice soluenda in pecunia numerata. Omnes præstent auxilium officialibus.

Quicumque autem hæreticum, uel hæreticam captum, uel captam auferre de manibus capientium, uel capientis ausus fuerit, uel defendere ne capiatur, seu prohibere aliquem intrare domum aliquam, uel Curtem, seu locum aliquem ne capiatur, & inquiratur ibidem, iuxta legem Pa- Pœna prohibētium ne exire ciapiantur.

D duæ pro-

dux promulgatam per quondam Fredericum olim Romanorum imperatorem publicatis bonis om- A nibus in perpetuum relegetur.

Domus in qua ſunt hæretici deſtruatur.

Et domus illa, à qua prohibiti fuerint, ſine ſpe reædificandi funditus deſtruatur, niſi forte diœceſano, vel in eius abſentia: ipſius Vicario vnà cum inquiſitoribus, ſeu inquiſitore hæreticorum, vel ſoli ipſi diœceſano quando inquiſitorum, vel inquiſitoris præſentia de facili haberi non poterit, legitime conſtiterit præfatæ domus dominum in hoc caſu penitus innocentem, & prorſus inculpabilem extitiſſe: ac etiam eum non eſſe credentem, vel receptatorem, aut defenſorem, ſiue fautorem hæreticorum, ſeu de hæretica labe ſuſpectum.

Bona reperta in domibus hæreticorum capientium ſiūt.

Et bona quæ ibi reperta fuerint fiant capientium vel inquirentium, ac ſi hęretici fuiſſent ibidem inuenti: niſi forte prædictis, (vt dictum eſt) legitime conſtiterit per teſtes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipſa bona eſſe aliarum perſonarum, quàm Domini domus eiuſdem.

Et tunc propter hanc prohibitionem, vel impeditionem ſpecialem Burgus, vel Caſtrum componat communi, in cuius diſtrictu eſt, libras Ducentas, & Villa libras Centum, & Vicinia tam Burgi quàm Caſtri, & Ciuitatis libras Quinquaginta Prouenien. ſiue Imperialium in pecunia numerata: niſi infra B quintum diem ipſos defenſores, vel defenſorem hæreticorum Poteſtati vel Rectori captos duxerint perſonaliter præſentandos: vel niſi forſan per legitimas probationes diœceſan. vel in eius abſentia ipſius Vicario, vnà cum inquiſitoribus, ſeu inquiſitore hæreticorum, vel ſoli ipſi dięceſ. quando inquiſitorum aut inquiſitoris præſentia de facili haberi non poterit, plene ac euidenter conſtiterit, quòd ipſum vel ipſos capere nullatenus potuiſſent: & eos ad captionem & præſentationem huiuſmodi faciendas, ſufficientem & congruam adhibuiſſe ſolicitudinem & cautelam.

Hæretici ſeorſum ab aliis in tuto carcere cuſtodiantur.

Teneantur inſuper Poteſtas, Capitaneus, Conſules, ſeu Rector, vel alij huiuſmodi omnes hæreticos & hæreticas, qui capti amodo fuerint, cuſtodiri facere ſub expenſis communis ciuitatis, vel loci cui pręſunt per viros catholicos ad hoc electos à diœceſano ſi præſens fuerit, & fratribus ſupradictis, vel inquiſitoribus, ſeu inquiſitore in aliquo ſpeciali carcere tuto, & ſecuro, in quo ipſi ſoli teneantur ſeorſum à latronibus, & bannitis, donec de ipſis fuerit diffinitum.

Pœna aſſignantium non hæreticos pro hæreticis.

Si quando aliqui, vel aliquæ non hæretici pro captis hæreticis ipſis non contradicentibus fuerint aſſignati, vel ſe forſitan aſſignauerint, prędicti ſuppoſiti perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilominus reddi, & aſſignari cogantur, & qui hunc dolum fecerint iuxta legem prædictam bonis omnibus C publicatis, in perpetuum relegentur.

Capti hæretici iudicibus eccleſiaſticis præſententur.

Teneantur inſuper Poteſtas, Capitaneus, Conſules, vel Rector, ſeu quiuis alij huiuſmodi cum bono, & ſecuro comitatu omnes hęreticos quocumq; nomine cenſeantur, infra dies quindecim poſtquam capti fuerint, diœceſano vel eius ſpeciali Vicario, ſeu hæreticorum inquiſitoribus, vel inquiſitori præſentare pro examinatione de ipſis, & eorum hęreſi facienda.

Damnatos de hæreſi recipiāt puniendos.

Damnatos vero de hæreſi per diœceſanum vel eius Vicarium, ſeu Inquiſitores, vel Inquiſitorem prædictos, Poteſtas, Capitaneus, vel alij eorum ſupradicti, vel eius, ſeu eorum nuntius ſpecialis, eos animaduerſione debita puniendos ſibi relictos ſtatim recipere teneantur.

Teneantur præterea Poteſtas, Capitaneus, Conſules, aut Rector, vel alij huiuſmodi omnes hæreticos quos captos habuerint, cogere citra membri diminutionem, & mortis periculum tanquam vere latrones, & homicidas animarum, & fures ſacramentorum Dei, & fidei Chriſtianæ, errores ſuos expreſſe fateri, & accuſare alios hæreticos quos ſciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & de- D fenſores eorum, ſicut coguntur fures, & latrones rerum temporalium accuſare ſuos complices, & fateri maleficia quæ fecerunt.

Domus in qua reperti ſunt hæretici deſtruatur.

Domus autem in qua repertus fuerit hęreticus, vel hæretica, ſine vlla ſpe reædificandi funditus deſtruatur; niſi Dominus domus eos ibidem procurauerit reperiri: & ſi dominus illius domus habuerit cum ea domos alias appendices, cum vna eademq; domus interdum diuerſis, & cohærentibus manſionibus diſtinguatur, omnes illæ domus appendices, ſiue in domo illa ſiue in eius appendicibus hæreticus, vel hæretica deprehenſus fuerit, ſimiliter deſtruantur: & bona quę fuerint inuenta in domo illa, ipſiuſque appendicibus (niſi forte legitime per teſtes fide dignos, & omni exceptione maiores, ipſa bona eſſe aliarum perſonarum quàm domini domuum earundem conſtiterit) publicentur, & fiant auferentium, niſi auferentes fuerint in huiuſmodi officio conſtituti.

Pœna eius in cuius domo reperti fuerint hæretici.

Et inſuper dominus domus illius pręter notam infamiæ perpetuæ, quam incurrat, componat communi ciuitatis vel loci quinquaginta libras Prouenien. vel Imperialium, in pecunia numerata: quam E ſi non ſoluerit, in perpetuum carcerem detrudatur.

Quæ autem de domorum & appendicium deſtructione, bonorum publicatione, ac pœnarum impoſitione faciends, dominis domuum earundem præmiſſa ſunt, volumus obſeruari; niſi forte diœceſano, vel in eius abſentia ipſius Vicario, vnà cum inquiſitoribus, ſeu inquiſitore hęreticorum, vel ſoli ipſi dięceſano, quando inquiſitorum vel inquiſitoris præſentia de facili haberi non poterit; legitime conſtiterit præfatarum domorum dominos in hoc caſu penitus innocentes, & prorſus inculpabiles extitiſſe: Ac etiam eos non eſſe credentes, vel receptatores, aut defenſores, ſiue fautores hęreticorum, ſeu de hęretica labe ſuſpectos: quos nec in domibus vel appendicibus, nec in bonis eiſdem, ſeu quouis modo puniri volumus: ſi vt dictum eſt, apparuerint innocentes.

Burgus autem ille ſeu caſtrum, in quo hæretici capti fuerint vel inuenti, componat communi ciui-

A ni ciuitatis vel loci in cuius districtu est, centum libras, & villa libras quinquaginta, & vicinia tam burgi, quàm castri & ciuitatis libras vigintiquinque Pronenien. vel Imperialium, in pecunia numerata nisi infra quintum diem receptatores ipsorum captos præsentauerint Potestati, siue cuius alij præsidenti eiusdem regimini ciuitatis: nisi forsan per legitimas probationes diœcesano, vel in eius absentia ipsius Vicario, vnà cum inquisitoribus seu inquisitore hæreticorum, vel soli ipsi diœcesano, quando inquisitorum vel inquisitoris præsentia de facili haberi non poterit, plene ac euidenter constiterit, quòd ipsos capere nullatenus potuissent: & eos ad captionem, & præsentationem huiusmodi faciendam, sufficientem & congruam adhibuisse solicitudinem, & cautelam.

Quicumque vero deprehensus fuerit dare alicui hæretico consilium vel auxilium seu fauorẽ præter aliam pœnam superius & inferius prætaxatam, ex nunc ipso iure in perpetuum sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, vel ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, vt nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ei super quocumque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti. Credentes quoque erroribus hæreticorum, tanquam hæretici puniantur. *Pœna eorum qui hæreticis auxiliantur.*

B Testamenta eorum qui hæretici decessarunt, nullius volumus esse momenti.

Teneatur insuper Potestas, siue Capitaneus, Consules, seu Rector vel quiuis alius præsidens regimini ciuitatis vel loci, nomina virorum omnium qui de hæresi fuerint infamati vel banniti, in quatuor libellis vnius tenoris facere annotari: quorum vnum commune ciuitatis vel loci habeat, & aliũ diœcesanus, & tertium Fratres Prædicatores, & quartum Fratres Minores: & ipsorum nomina ter in anno in concione publica solenniter faciat recitari. *Nomina damnatorum de hæresi in 4 libris annotentur.*

Teneatur quoque Potestas seu Rector, vel quicumq; regimini supradicto præfuerit, filios, & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defensorum, & fautorum eorum diligenter inuestigare: eosque ad

C aliquod officium publicum seu consilium nullatenus admittere in futurum. *Filij damnatorum ad nullum officiũ vel beneficium admittantur.*

Teneatur præterea Potestas seu Rector, vel quiuis alius huiusmodi regimini præsidens, vnũ de assessoribus suis, quem elegerit diœcesanus, si fuerit præsens, & inquisitores seu inquisitor prædicti auctoritate Sedis Apostolicæ deputati, mittere cum eis, quandocumque voluerint, in iurisdictione ciuitatis vel loci ac eius districtu. Qui assessor secundum quod prædictis inquisitoribus, seu inquisitori visum fuerit, ibi tres aut plures boni testimonij viros, vel totam viciniam (si eis videbitur) iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos sciuerint: vel bona eorum, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, vel credentes, aut defensores, seu receptatores, vel fautores hæreticorum: eos dictis inquisitoribus siue inquisitori studeant indicare.

Ipsi autem Potestas, Consules, siue Rector, seu quiuis alij regimini præsidentes, purgare teneantur ab hæretica fœditate ciuitatem vel locum, cui præfuerint, totamque terram vel districtum suæ ditionis, secundum leges per quondam Fredericum, olim Romanorum Imperatorem, tunc in deuotione

D Romanæ Ecclesiæ persistentem Paduæ promulgatas contra hæreticam prauitatem: & earum tenores facere in suis annotari capitulatibus, nullis inde temporibus abolendos. *Magistratus seculares terram purgent ab hæretica fœditate.*

Teneatur insuper Potestas, seu quiuis Rector ciuitatis vel loci quocumque vocabulo nuncupetur, in destructione domorum & condemnationibus faciendis, & in rebus inuentis vel occupatis consignandis diuidendis, & de quibus superius dicitur, infra viginti dies postquam accusatio siue denunciatio facta fuerit, hæc omnia exequi cum effectu: & condemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & diuidere illas sicut inferius continetur. Et eos qui soluere non poterint, bãno maleficij supponere, & donec soluant, in carcere detinere. Alioquin pro his omnibus & singulis syndicetur sicut inferius continetur. *Condemnationum executio intra quot tempus fieri debeat.*

Insuper teneatur vnum de assessoribus suis, quemcumque diœcesanus, vel eius Vicarius, & dicti inquisitores seu inquisitor hæreticorum voluerint, ad hæc peragẽda fideliter assignare, & mutare pro tempore, si eis visum fuerit opportunum.

Omnes autem condemnationes vel pœnæ, quæ occasione hæresis factæ fuerint, neque per concionem, neque per consilium, neque ad vocem populi vllo modo aut ingenio, aliquo tempore valeant

E relaxari. *Pœnæ nullo modo relaxentur.*

Teneatur insuper Potestas, Capitaneus Consul, seu quiuis alius rector, omnia bona hæreticorum, & receptatorum eorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata, seu inuenta: & condemnationes pro his exactas: necnon & lignamina, & lapides, & tegulas domorum & turrium quæ occasione hæresis destruentur: & bona tam mobilia, quàm immobilia, quæ eadem occasione confiscabuntur, diuidere tali modo. Vna pars deueniat in commune ciuitatis seu loci: Secunda in fauorem & expeditionem officij detur officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint. Tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis diœcesano, & inquisitoribus vel inquisitori videbitur reseruanda, & expendenda per consilium eorundem in fauorem fidei, & ad hæreticos extirpandos non obstante huiusmodi diuisione statuto aliquo condito, vel condendo. *Bona hæreticorum qualiter diuidantur.*

Bona hæreticorum confiscata vendantur, & per quos.

Teneatur præterea Potestas, vel Rector ciuitatis seu loci alterius, vendere bona fide, cum consilio A
& assensu inquisitorum vel inquisitoris, bona quæ confiscantur occasione hæreticæ prauitatis, infra tres menses post cōfiscationem huiusmodi: quod si non fecerit, præmissas pœnas eo ipso incurrat. Et nihilominus inquisitores, vel inquisitor libere vendere illa valeat, inquisito consilio diœcesan. vel eius Vicarij, si præsens non fuerit, & duorum fratrum Prædicatorum & totidem Minorum ordinum, quos prior & guardianus, si conuentus ibidem fuerint, eorundem ordinem, ad hoc duxerint eligendos. Et emptores bonorum huiusmodi illa libere ac licite habeant & possideant: & verum ipsorum bonorum dominium, per emptionem huiusmodi transferatur ad ipsos.

pœna non seruantiū has constitutiones.

Siquis autem de cætero aliquod istorum statutorum, seu constitutionum attentauerit delere, diminuere, vel mutare, sine auctoritate Sedis Apostolicę speciali: Potestas, Capitaneus, seu Consul, vel alius quiuis Rector, qui pro tempore fuerit in illa ciuitate vel loco, teneatur eum tanquam defensorem hæreticorum publicum & fautorem, secundum formam præscriptam perpetuo publice infamare, atque punire in libris quinquaginta Prouenientium, vel Imperialium in pecunia numerata. Quam si exigere non poterit, eum maleficij banno supponat: de quo eximi non valeat, nisi soluerit duplam dictæ pecuniæ quantitatem. B

Qui Magistratū iuit præcedentem Potestatē syndicet.

Teneatur sane Potestas, siue Capitaneus, Consul, seu quiuis Rector infra duodecim dies sui regiminis syndicare præcedentem proximo Potestatem, Capitaneum, Consulem vel Rectorem, & eius etiā assessores, per tres viros catholicos, & fideles, quos infra tres dies regiminis supradicti eligant vnà cum diœcesano Fratres Prædicatores & Minores a suis Priore ac Guardiano pariter assignati, seu inquisitores vel inquisitor hæreticæ prauitatis de omnibus his, quæ in statutis istis, seu constitutionibus & legibus antedictis contra hæreticos & eorum complices editis continentur: & punire ipsos si excesserint in omnibus & singulis, quæ omiserint, & cogere restituere de propria facultate, non obstante si per aliquam licentiam Consilij vel alterius cuiuslibet, a syndicatione fuerint absoluti. Iurabunt autem prædicti tres viri bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis.

Statuta his constitutionibus aduersa deleantur.

Cæterum teneatur Potestas siue Capitaneus, Consul, aut quiuis Rector cuiuslibet ciuitatis vel loci, delere seu abradere penitus de statutis, & capitularibus Communis, quodcunque statutum conditum vel condendum inueniatur contradicere istis constitutionibus seu statutis & legibus memoratis, sine C
quomodolibet obuiare. Et in principio, & in medio sui regiminis hæc statuta seu constitutiones & leges ipsos in publica concione solemniter facere recitari: & etiam in alijs locis extra ciuitatem suam seu locum, sicut diœcesan. seu inquisitoribus siue inquisitori videbitur expedire.

Hæc constitutiones publice recitentur. Eædem in 4. libris scribantur.

Porro hæc omnia statuta seu constitutiones, & leges præfatæ, & si quæ aliæ contra hæreticos & eorum complices tempore aliquo auctoritate Sedis Apostolicæ conderentur, in quatuor voluminibus vnius debeant tenoris contineri, quorum vnum sit in statuto communis cuiuslibet ciuitatis seu loci: secundum apud diœcesanum; tertium apud Fratres Prædicatores: quartum apud Fratres Minores cū omni sinceritate seruentur, ne possint per falsarios in aliquo violari. Datum Perusij iij. Non. Nouemb. Pontificatus nostri anno primo.

De Cur.
Ger. p.

NICOLAVS III. D

Pœnæ multæ feruntur in hæreticos & eorum complices, quæ etiam continentur in titulis de hæreticis in Decretalibus & Sexto. Eiusdem argumenti prorsus extat aliud rescriptum Gregorij IX. Innocentij IIII. & Alexandri IIII. relat. ab Eymerico in directorio inquisit. par. 2.

Edita anno Domini 1280.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

NICOLAVS Episcopus seruus seruorum Dei, vniuersis Christi fidelibus, Salutem & Apostolicam benedictionem.

NOVERIT vniuersitas vestra, quòd nos excommunicamus & anathematizamus vniuersos hæreticos Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Iosepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscumque nominibus censeantur, facies quidem habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in id ipsum. Damnati vero per Ecclesiam sæculari iudicio relinquantur animaduersione debita puniendi, clericis prius a suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi, redire voluerint ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuū carcerē detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, similiter hæreticos iudicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum excommunicationis sententiæ decernimus subiacere: Similiter statuentes vt si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum ex tunc ipso iure sit factus infamis: nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, nec testamenti habeat factionem; nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocumque negotio, sed ipse alijs respondere cogatur. Quòd si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem, nec causę aliquę ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. E

c. Excommunicamus 1. de hæreticis.

Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, sed cum auctore

damnato

A damnato damnentur. & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales postquam ab Ecclesia fuerint denotati, euitare contempserint, excommunicationis sententia percellantur, aliàs animaduersione debita puniendi. Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint; anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur: ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes, aut appellationes huiusmodi personarum minime audiantur. Item iudices, aduocati, & notarij, nulli eorum officium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuo sint priuati. Item clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica Sacramenta: nec eleemosynas aut oblationes eorum recipiant; similiter hospitalarij, aut templarij, aut quilibet regulares, alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto Sedis Apostolicæ speciali. Item quicunque tales præsumpserint Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, vsque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se nouerint subiacere,
B nec absolutionis beneficium mereantur, nisi proprijs manibus publice extumulent, & proijciant huiusmodi corpora damnatorum. & locus ille perpetuo careat sepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel priuatim de fide catholica disputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item si quis hæreticos sciuerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alij quem credat ad prælati sui & inquisitorum hæreticæ prauitatis notitiam peruenire: alioquin excommunicationis sententia percellatur. Hæretici autem & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filij, vsque ad secundam generationem, ad nullum Ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur. quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictus ex nunc priuamus beneficijs acquisitis, volentes vt tales & habitis perpetuo careant, & ad alia similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem, nullius esse momenti volumus; quorum parentes post emancipationem huiusmodi, a diuiuium superstitionis hæreticæ, à via declinasse constiterit veritatis. Dat. apud Vrbem Veterem v. Non. Martij, c. 2 §. hæretici. de hæ. lib. 6.
C Pontificatus nostri anno quarto.

NICOLAVS † PAPA.

Prædicari iubet Euangelium Iudæis in terris Christianorum commorantibus, vt pulsa perfidia, Christianæ religionis veritatem agnoscant: conuersi ex Iudaismo prælatis & dominis temporalibus debent commendari, & humanissime tractari, nec debent molestari in personis aut rebus: qui conuerti noluerint, summo Pontifici sunt nuntiandi, vt opportunum remedium circa tales adhibeatur.

† Cuius Nicolai sit hoc elegans rescriptũ, nondum nobis constitit, quia ex Archetypo, cordula vetustate corrosa, plumbum appensum ceciderat: quia tamen nõ desunt coniecturæ Nicolai III. esse, ideo hic reposuimus, alij Nicolai IIII. esse suspicantur. Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

NICOLAVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Priori Prouinciali fratrum Prædicatorum ordinis in Lombardia, Salutem & Apostolicam benedictionem.

VINEAM Soreth velut electam plantauit dextera Dei patris, & omne semen verum seminauit in ipsa, Angelica custodia sepiuit illam, lapides nociuos abiecit ex ea.
D Hanc de Aegypto in luto & latere, sub iugo Pharaonis oppressam in signis & prodigijs transferens, dux itineris eius existens, in terram promissionis adduxit. Vinea enim Domini exercituum domus Israel est, viri Iuda delectabile germen eius. Hanc sic mire translatam, quasi adhuc rudem campum vomere legali proscindens, prophetali doctrina sulcauit, & vt ipsam ad maturam frugem, idest, ad regenerationis gratiam præpararet. Sed, proh dolor, peccatorum spinis obsita, nullum imbrem gratiæ spiritualis excipiens, quæ spectabatur vt vuas educeret, labruscas eduxit; vnde spectabatur iudicium, processit iniquitas; vnde iustitia, inde clamor. Hæc est vinea in qua ficei arbor, scilicet synagoga Iudæorum plantata, Euangelica veritate describitur; cuius plantator Christus, cœtus Apostolicus † cultor existit. Hæc triplici tempore, quasi tribus annis, vt fructum produceret expectata, infructuosa reperta, cultori succidenda prædicitur. Nam nec tempore circuncisionis ad perfectum deducta est, quia circuncisionem animæ non quærebat: nec sanctificata per legem, quia per eam tantum carnalia sequebatur: nec tandem iustificata per Euangelij gratiam, quia gratiam recipere noluit: quin potius latorem † forte, Apostolici.
E gratiæ iustum, iniuste peremit, & quodammodo indurationem Pharaonis excedens, omne curantis & curæ refutauit antidotum; adeo vt nec verbis, nec signis, nec Sacramentis, quinimmo nec ipsa Christi, & Dei corporali præsentia molliretur. Multifarie enim, multisque modis, olim Deus loquens antiquis ipsius synagogæ patribus in prophetis, nouissime in fine temporum, locutus est ipsi & nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & sæcula: sed omnem escam abominata est anima eius: & idcirco iustè iusto Dei iudicio reprobatam, exterminauit eam aper de silua, & singularis ferus depastus est eam. Ablata est sepes eius, prosternata maceries, & in direptionem posita vt deserta: nec inuentus est in terris amplius locus eius. Ad Hebræos 1. c. 1. Psal. 106. Isai 5. Psal. 144.

Verum quia miserationes Dei super omnia sua opera prædicantur, qui omnes saluos fieri, & neminem vult perire, qui se ipsum pro nobis & ipsis hostiam salutis exhibuit Deo patri: qui exaltatus à terra, expansis in cruce manibus, ad se cuncta trahere Euangelica voce prædixit. 1 Tim. 2. Ioan. 12.

Nos licet immeriti, vicem eius tenentes in terris, qui etiam Iudaicam perfidiam, à ſua miſericordia A
non repellit: libenter pro illius populi ob cæcatione labores appetimus, vt affectum noſtrum diuina proſequente clementia, cognita veritatis luce, quæ Chriſtus eſt, à ſuis tenebris eruantur. Porrò quia Iudæorum ipſorum, quaſi per vniuerſum mundum, diuino iudicio; præuiſa diſperſio ipſos ad recipiendum Sacramenta fidei, ac doctrinam commodè in vnum conuenire non patitur, neceſſitate nos voluntarios vrgente, compellimur per diuerſas mundi partes, diuerſos ſeminatores eligere, per quos ſemen verbi Dei, prout poſſibile eſt, ſpargamus in ſingulos, quorum ſalutem vniuerſaliter, & ſingulariter affectamus. Ad te igitur inter alios ſub ſpe diuinæ gratiæ, mentis noſtræ oculos conuertentes, cum tui ordinis claritate reluceas, & credaris vbilibet per opera vtilia, & exempla laudabilia fructuoſus; & ex data tibi diuinitus gratia ſcire te confidamus & poſſe fructus vberes in domo Domini germinare; Diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus confidens in illo, cui proprium eſt ſpirituales gratias elargiri, tales vmbrarum tenebris obcæcatos, in commiſſa tibi prouincia, per te, ac alios fra- B
tres tui ordinis; quos ad hoc honeſtate morum, experta ſcientia, probitatis virtutibus, circunſpectione prouida, & experientia comprobata, idoneos eſſe cognoueris; & quorum induſtria atque doctrina diuinis donis à Domino fœcundata intrepide pro catholica fide reluceat, & in ſui claritate non timbet, ſed tenebroſas mentes radiosum repercuſſione clarificet, & obſtinatas ceruices reprimat peruerſorum; Iudæos eoſdem in terris & locis, in quibus habitant, generaliter & ſingulariter conuocanda ſemel & pluries, ac toties repertis inſtantijs, quoties proficere poſſe putaueris, prout melius fieri poterit, prædicationibus, ſalutaribus monitis, & diſcretis inductionibus, Euangelicis doctrinis informans ipſos ſtudeas, iuxta datam tibi à Domino gratiam fugatis tenebrarum nubibus, ad viam reducere claritatis: vt renati fonte baptiſmatis, reluceant in lumine vultus Chriſti, & ex inde chorus angelicus delectetur. Tu quoque, ac alij, quos ad proſecutionem tanti negotij duxeris eligendos, perennis boni præmium, noſtramque benedictionem & gratiam, vobis de bono in melius vendicetis. Et vt affectum, quem ad ſalutem ſtatus ipſorum gerit mater Eccleſia percipiant per effectum: tu illos ex eis, quos ad ſuſceptio- C
nem ſacri baptiſmatis gratia diuina perduxerit, Prælatis, ac dominis locorum, in quibus tales habitare contigerit, ex parte noſtra affectuoſiſſime recommendes: vt Deo gratias in recuperata oue deperdita, & filio prodigo redeunti, vitulum exultationis, & gaudij exhibentes, eos charitatiue foueant, fauoribus muniant, benigne pertractent; nec ipſos in perſonis, aut rebus, per Iudæos, vel alios indebite moleſtari permittant; quin potius in omnibus fauorabiliter ipſis aſſiſtant auxilijs opportunis. Sed ſi forte (quod abſit,) aliqui ex ipſis, in eorum obſtinata perfidia, perdurantes, & velut aſpis ſurda, ſuas aures incredulas obturantes, ne tui & illorum, quos ad hæc ſalutis opera deputabis, vocem audiant: vt de tenebris ad lucem exeant, incantantium ſapienter tuas, & per te ad hæc deputandorum fratrum ſalutares conuocationes, aſpernanter effugerent, de iſtis (ſi tales inueneris) qui ſint, in quibus locis, & ſub quorum domi-

Concor. reſcripti. Pauli III. incip. Cupientes. quod habes infra.

nio commorentur, nobis reſcribere non omittas; vt circa pertinaces huiuſmodi, de ſalutari eorum remedio, ſicut expedire videbimus, cogitemus. Vt autem de præmiſſis auidis noſtris conceptibus, iuxta noſtra deſideria ſatisfiat, frequenter nobis intimare ſtudeas, qualiter commiſſum tibi negotium proſperetur, & qualem fructum ſeminata ſemina repromittant. Datum Viterbij ij. Non. Auguſti. Pontificatus D
noſtri anno primo.

HONORIVS IIII.

Iubet vt Parmenſis communitas citata ſiſtat ſe coram Romano Pontifice receptura pœnas debitas; quia impetum vulgus eius ciuitatis fecit in inquiſitorem hæreticæ prauitatis, ac in monaſterium eiuſdem; eo quod hæreticam quandam relapſam curiæ tradiderat ſæculari, vltimo ſupplicio feriendam.

Edita anno Domini 1285.

* Ex Archiuio Inquiſitionis Bononienſis.

HONORIVS, Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, honorabili fratri Epiſcopo Parmenſi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

OLIM, ſicut accepimus, dilectus filius frater Florius ordinis Prædicatorum, E
inquiſitor hæreticæ prauitatis in partibus Lombardiæ, à Sede Apoſtolica deputatus; quandam mulierem crimine dictæ prauitatis infectam, quam poſt abiurationem ipſius criminis, in idem compererat fuiſſe relapſam, de crimine ipſo ſententialiter exigente iuſtitia, legitime condemnauit; quæ ſubſequenter curiæ ſæculari relicta, de mandato Poteſtatis Parmenſis, fuit propter hoc incendio deputata. Verum nonnulli, qui in loco incendij prædicti conuenerant, & etiam quamplures alij, ex diuerſis prædictæ ciuitatis partibus confluentes, diabolico ſpiritu concitati, ad locum fratrum dicti ordinis, in ciuitate prædicta morantium hoſtiliter concurrerunt; ac in prædictum locum impetum facientes, valuas Eccleſiæ confringere, tecta lapidibus obruere, & officinas loci eiuſdem violenter ingredi præſumpſerunt: ac libris, veſtibus, & rebus alijs eorundem fratrum inique direptis, nonnullos ipſorum verberibus, ac vulneribus affecerunt, quorum vnus poſt paucas dies, ex illatis ſibi vulneribus expirauit. Vnde præfati fratres, his alijſque diuerſis iniurijs, damnis, & grauaminibus per eoſdem malefactores affecti, non audentes in prædicto lo-

co,

A co, absque personarum periculo remanere, exinde cedentes malitiæ recesserunt. Cumque tam grauis excessus tamquam notorius, ad venerabilis fratris nostri L. Ostien. Episcopi, tunc in partibus illis Apostolicæ sedis legati, notitiam peruenisset, idem Episcopus intellecto, quòd illi per quos tunc prædicta ciuitas regebatur, & commune ipsius ciuitatis, ad correctionem tam enormis, & euidentis facinoris, prout spectabat ad eos, procedere negligebant: Potestatem, Capitaneum, Ancianos, Primicerios, consilium & commune ciuitatis eiusdem, per suas litteras sub certa forma citauit: vt ijdem Potestas, & Capitaneus, vel eorum alter cum certo Ambaffiatorum numero, & sufficienti syndico ciuitatis præfatæ, coram eodem Episcopo, certis loco & termino personaliter comparerent. Et licet dictus Capitaneus, cum quibusdam Ambasciatoribus & syndico in præfixo termino ad ipsius legati præsentiam accessisset: quia tamen iuxta formam citationis prædictæ, nullus pro dicto communi sufficiens syndicus comparuit coram eo, etiam post dictum terminum diebus pluribus expectatus: Idem Episcopus præfatos officiales & commune reputans contumaces, propter hoc in ipsos officiales & consiliarios ciuitatis eiusdem, excommunicationis, & in ciuitatem prædictam interdicti, sententias promulgauit. Postmodum vero Ambaffiatoribus, & syndicis dicti Communis, fel. recor. Martino Papæ prædecessori nostro humiliter supplicantibus: vt cum officiales & commune ciuitatis ipsius, parati essent super huiusmodi contumacia eiusdem prædecessoris & Apostolicæ sedis mandato, & beneplacitis obedire: ac de stando iuri, super excessibus, offensis, & iniurijs supradictis impendere sufficientem, iuratoriam, & fideiussoriam cautionem, præfatas excommunicationis & interdicti sententias facere relaxari: prædecessor ipse volens in hac parte non asperitatem rigoris, sed lenitatem † insuetudinis obseruare, cautionem eaodem nomine Potestatis, Capitanei, & aliorum prædictorum, ab Ambaffiatoribus & syndicis præfatis oblatam, & pro parte etiam adimpletam, admisit: tibique suis dedit litteris in mandatis, vt receptis à præfato communi fideiussoribus idoneis, personis scilicet singularibus de mille Marchis argenti, quod super prædictis omnibus, dicti prædecessoris, & Ecclesiæ Romanæ mandatis & beneplacitis parerent omnino, illis quos eiusdem excommunicationis contingebat sententia, iuxta formam Ecclesiæ, beneficium absolutionis impenderes, si illud à te humiliter postulassent: ac interdictum huiusmodi sublata difficultate, auctoritate Apostolica relaxares, iniuncto talibus, quod de iure existeret iniungendum: & nihilominus Potestatem, Capitaneum, Ancianos, Primicerios, consiliarios, & commune præfatos, ex parte prędicti prædecessoris peremptorie citare curares, vt infra vnius mensis spatium post citationem tuam, per se vel per syndicos, seu Procuratores idoneos, ad hoc sufficienter instructos, coram prædecessore comparerent prædicto, super excessibus, offensis, & iniurijs huiusmodi ipsius prædecessoris & Apostolicæ Sedis beneplacitis pariturí: ac facturi & recepturi super his, quod ordo exigeret rationis. tuque mandatum Apostolicum fuisti super hoc, iuxta formam per prædictas litteras tibi traditam executus. Et quamquam Potestas, Capitaneus, Anciani, Primicerij, consiliarij, & commune præfati, per syndicos infra huiusmodi terminum eis à te præfixum coram prædecessore eom paruerint supradicto, nullus tamen in huiusmodi negotio vlterius habitus est processus. Nos igitur in huiusmodi negotio iuxta officij nostri debitum efficaciter procedere intendentes, fraternitati tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus Potestatem, Capitaneum, Ancianos, Primicerios, consiliarios, & commune præfatæ ciuitatis, ex parte nostra per te, vel per alium, peremptorie citare procures, D vt infra vnius mensis spatium post citationem huiusmodi, per se vel per syndicos, seu Procuratores idoneos, ad hoc sufficienter instructos, nostro se conspectui repræsentent: super excessibus, offensis, & iniurijs supradictis, nostris & eiusdem sedis pariturí beneplacitis & mandatis: ac facturi & recepturi super his, quod ordo dictauerit rationis. Diem vero citationis & formam, & quidquid inde feceris, nobis per tuas litteras harum seriem continentes, studeas fideliter intimare. Datum Romæ apud Sanctam Sabinam. Non. Maij Pontificatus nostri anno primo.

† lenitatem.

HONORIVS PAPA IIII.

Filij hæreticorum, credentium, receptatorum, fautorum, & defensorum, qui ad Ecclesiam reuertuntur, & pro culpa commissa ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recipiunt, quam vel ipsi perfecerunt, vel prosecutioni eius insistunt, vel parati sunt dum viuunt ad recipiendam eandem, non obstante parentum peccato, si non sint de hæresi suspecti, & in deuotione ac fidelitate Ecclesiæ persistunt, ad omnia sæcularia officia & beneficia, etiamsi dignitates existant, assumi libere valent: & si litterati sint, ad omnes ordines possunt promoueri. E

HONORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio fratri Galgano de Eugubio ordinis fratrum Minorum inquisitori hæreticæ prauitatis in Ducatu Spoletan. Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1286.

EXHIBITA nobis dilecti filij Archioni militis, nati quondam Philippi dicti Palmerij militis Spoleran. primo continebat, quòd olim significantibus felicis recordationis Alexandro Papa prædecessori nostro inquisitoribus prauitatis hæreticæ per Italiam deputatis, quòd frequenter à Sede Apostolica committebatur eisdem, vt tam hæreticos credentes, fautores, & receptatores hæreticorum, quàm ipsorum filios & nepotes priuandi digni-

Ex Archiuio conuentus S. Francisci de Assisio.

tatibus, personatibus, officijs publicis, & beneficijs Ecclesiasticis de diœcesanorum, vel eis absentibus Vicariorum suorum consilio haberent liberam potestatem, & qualiter hoc deberet intelligi postulantibus declarari; præfatus prædecessor eisdem Inquisitoribus per suas duxit litteras respondendum, quod de filijs, & nepotibus illorum hæreticorum credentium, & aliorum huiusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligendum esse videbatur: Non autem illorum quos emendatos esse constaret, ac pro culpa huiusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi vel iam perfecerant vel humiliter prosecutioni eius instarent, vel parati fuerant dum viuerent ad recipiendum eandem. Verum licet Inquisitor prauitatis huiusmodi, tunc in partibus illis per Sedem Apostolicam deputatus memoratum Philippum, qui sibi confessus extitit, quod cuidam hæretico reuerentiam fecerat, quædam contra fidem pro ferendo catholicam priuauerit bonis suis, ac idem Philippus iniunctam sibi propter hoc ab eodem Inquisitore pœnitentiam perfecerit teuereoter, ac tandem sicut vere catholicus receptis Ecclesiasticis Sacramentis viam fuerit vniuersæ carnis ingressus, & ab Inquisitore præfato etiam absolutus: tamen .. Potestas, Consilium, & Commune Spoletan. dictum Archionum eiusque filios occasione præmissorum ad officia ciuitatis Spoletan. pro sua recusant admittere voluntate. Quare præfatus Archionus nobis humiliter supplicauit, vt nos misericorditer attendentes, quòd idem Philippus sicut præmittitur tanquam verè Catholicus, & fidelis Ecclesiæ Romanæ decessit, eundem Archionum & filios eius decerneremus iuxta præmissum eiusdem prædecessoris responsum in aliquo puniri occasione huiusmodi non debere: sed eos ad omnia sæcularia officia & beneficia ecclesiastica & dignitates, ac ad omnes ordines impedimento huiusmodi non obstante potius admittendos. Quia igitur de facto huiusmodi, & eius circunstantijs habere poteris notitiam pleniorem; nos gerentes de circunspectione tua fiduciam in Domino specialem, præsentium tibi auctoritate committimus, & mandamus, vt si diligenti Inquisitione præmissa prædicta inueneris veritate fulciri, & tibi etiam constiterit, quòd præfati Archionus, & filij non sint de hæretica prauitate suspecti, & in fidelitate, ad deuotione Ecclesiæ supradictæ persistant, super quibus omnibus tuam intendimus conscientiam onerare, auctoritate nostra denuncies, & declares, quòd propter præmissa vel eorum occasione nihil eis possit obijci vel opponi, quin ad omnia sæcularia officia, & beneficia Ecclesiastica, etiam si dignitates existant, illis non obstantibus assumi liberè valeant, & hi qui litterati esse noscuntur, ad omnes ordines promoueri, prout secundum Deum, & honorem catholicæ fidei videris expedire. Quicquid autem super his inueneris, & duxeris faciendum, nobis per tuas patentes litteras harum seriem continentes fideliter studeas intimare.

Côferi ad cap. statutum 1. & 3. de hære. l. 6.

M. de Rocca,

CLEMENS PAPA V.

Clemens Papa V. commemoratis breuiter Apostaticis, & horrendis quibusdam Templariorum militum facinoribus, iubet Inquisitoribus, hic expressis, vt Templarios in suis diœcesibus commorantes capi faciant, & bona eorum sequestrent, & terras seu vineas eorum colant, donec causa eorum expediatur, & quidquid fecerint sibi denuntient.

Ex narratione huius rescripti constat, non rectè sentire eos, qui dicunt, iniustè fuisse Templarios condemnatos. vide Prateolum lib. 18. de sectis hæreticorum, cap. 4.

Edita anno Domini 1308.

Ex Archiuio cõuentus S. Francisci de Assisio.

CLEMENS Episcopus seruus seruorum Dei, Dilectis filijs Inquisitoribus hæreticæ prauitatis Patrimonij Beati Petri in Tuscia Marchiæ Anconitan. & Vallis Spoletan. Romaniolæ, ac Massæ Trabariæ, Salutem & Apostolicam benedictionem.

PASTORALIS præminentiæ solio, disponente Domino, qui cuncta disponit, licet immeriti præsidentes, hoc præcipuè feruenter appetimus, hoc votis attendentibus afficimus, vt circa gregis Dominici custodiam submouendo noxis, & agendo profutura, animas Deo lucrifacere, sua nobis cooperante gratia, valeamus. Sanè iam pridem à nonnullis, quorum status humilis leues faciebat actores, & quibus non erat immerito in tam grandi arduoque negotio, sed in longè minori à maioris status, & auctoritatis hominibus aures dare difficiles perplexè, ac incerto, leuique murmure merito lenitate fui primitus contemnendo, contra Templariorum ordinem & professores ipsius submurmuratum extitit, quòd alienati à ventre, facti que degeneres, in nonnullis à sanctæ, & catholicæ fidei institutis exorbitabant, & leuitis. Sed alta meditatione pensato, quàm longo retro tempore idem ordo in conspectibus hominum, considerantium solum quæ extra hominem sunt, multæ splenduerat nobilitatis gratia & decoris; quanta fidelium deuotio diu viguerat apud eos, nulla dudum laborante infamia contra ipsos, quodque à suæ religionis exordio publicè portauerant signum crucis, corpora exponentes, & bona contra hostes fidei pro defensione terræ sanctæ Christi sanguine consecratæ, huiusmodi submurmurationibus, & susurijs non erant faciliter aures credulæ adhibendę: Tandē perducto ad aures charissimi in Christo filij nostri Philippi Regis Frãcorum Illustris, quòd singuli Fratres eiusdē ordinis in principio professionis eorū expressis vobis abnegant

Templariorum horrenda facinora.

Domi-

A Dominum IESVM CHRISTVM, & adorant in suis Capitulis idolum alijsque se nefarijs immergentes, quæ narrando ruborem ingererent, idem Rex ad requisitionem Inquisitoris prauitatis hæreticæ in suo Regno generaliter à Sede Apostolica deputati, de Prælatorum, Baronum, & aliorum sapientum deliberatione solemni, Magistrum Maiorem, & alias singulares personas dicti ordinis, qui tunc erant in eius Regno, vna die excussa, & excogitata diligentia capi fecit, Ecclesiæ iudicio præsentandas, eorum bonis mobilibus, & immobilibus diligenti custodiæ assignatis, si dictus ordo conuictus legitime damnaretur, in terræ sanctæ subsidium deputandis: Alioquin fideliter pro ipso ordine conseruandis. Deinde præfatus Magister præsentibus Maioribus personis ecclesiasticis Pariis, Magistris in Theologia, & alijs, corruptionem erroris abnegationis Christi in fratrum professionibus, contra primam institutionem ordinis, instigante Satana introductam, palam, & spontanee est confessus: quam plurimi etiam Præceptores maiores, & Fratres dicti ordinis ex diuersi Regni Franciæ partibus, & aliqui etiam aliundè dicta scelera sunt confessi, veram tamen & non simulatam se de cō-

Templarij in Gallia vna die capiuntur.

B missis habere pœnitentiam asserentes, prout hæc nos per litteras dicti Regis accepimus, & ad nos fama publica deferente peruenit: Nos insuper nonnullos Fratres eiusdem ordinis magnæ generositatis, & auctoritatis viros, super prauitate iam dicta personaliter examinare curauimus, qui dictum facinus abnegationis IESV CHRISTI in ingressu dicti ordinis a se ipsis commissum sponte confessi sunt, plenarie coram nobis: & adiecit vnus ex eis, vidisse se quendam nobilem in præsentia Ducentorum dicti ordinis Fratrum, aut plurium, ex quibus centum, vel circa milites erant, vltra Mare videlicet in Regno Cypri per eundem Magistrum in Capitulo suo in Fratrem Templi receptum, eodem Magistro iubente prædictum in sua receptione hæreticum facinus commisisse. Licet autem si in agro dicti ordinis, qui putabatur esse virtutum, diabolica (sicut fertur) pullulauerint semina, graui nostra viscera commotione turbentur, tamen si præmissa veritate nitantur, decet & expedit, vt a vinea Domini Sabaoth postiferi palmites extirpentur, & anathema quodlibet à domo Domini expurgetur. Ad hæc itaque inuestiganda, vt lucide pateat si præmissa compleuerint opere, intendimus

Templarij coram Domino papa facinora hæreticalia ipsi confitentur.

C diligenter incumbere, & quantum fuerit ex alto permissum, efficaciter, omni sublata tarditate, & negligentia vigilare. Cæterum quia increbrescente rumore, & insinuatione multorum accepimus piç tactorum infamiam criminum suscipere quasi continue incrementa, & ab hoc vrgente conscientia nolumus, nec possumus, nec debemus, quin super his officij nostri debitum exequamur: Vobis omnibus, & singulis per Apostolica scripta mandamus, quatenus quàm citius post receptionem præsentium commode poteritis, præmissis debita meditatione pensatis, sic prudenter & caute atque secrete studeatis omni diligentia adhibita ordinare, quòd omnes, & singulos Templarios Prouinciarum Patrimonij Beati Petri in Tuscia, Marchiæ Anconitan. Vallis Spoletan. Romaniolæ ac Massæ Trabariæ, & alios qui reperientur in ipsis, capi faciatis, eorumque bona mobilia, & immobilia, quæ ad vos peruenerint, per bonas personas, omni (maxime quò ad bona ipsa) suspicione carentes, meliori modo quo fieri poterit, donec vobis mandauerimus, aliud, nostro & Sedis Apostolicæ nomine, in locis tutis & sub fida custodia, confectis exinde publicis inuentariis, custodiri ac etiam detineri. Prouisuri attentius, quòd terræ, ac vineæ Templariorum ipsorum, quæ ad manus vestras peruenerint, de bonis

Templarii in his terris commorantes capi iubentur.

D Templariorum ipsorum mobilibus ad vos peruenientibus, & de bonorum ipsorum fructibus, more solito excolantur, vt eadem bona ipsis si innocentes extiterint, alioquin pro terra sancta integre conseruentur: habituri vos taliter super his, quòd exinde præter humanæ laudis præconium, apud Deum, cuius in hac parte negocium agitur, gratiæ vobis proueniat incrementum; & nihilo minus ex hoc nostram, & Apostolicæ Sedis gratiam plenius promereris possitis. Quicquid autem super præmissis feceritis, & executioni mandaueritis, nobis quàm celerius ordinatis, quæ vobis iniunguntur, poteritis per vestras litteras intimare curetis. Datum Pictauis, x. Calen. Decemb. Pontificatus nostri anno tertio.

IOANNES PAPA XXII.

Argumentum in Extrauagantem sequentem.

E Refert Nicolaus Eymericus in Directorio Inquisitorum par. 2. quæst. 16. quòd postquā Ioannes xxij. condemnauit hæreses de proprio & communi, quas Fraticelli, seu Begardi pertinaciter defendebant, editis aduersus eos duabus extrauagantibus, quarum initia sunt, Cum inter nonnullos. &, Quia quorundam. quæ leguntur hodie inter eius extrauagantes tit. de verborum significat. protinus multi fratres Minores in partibus Tusciæ, & insula Siciliæ non obtemperantes prædictis extrauagantibus a vero ordine B. Francisci recesserunt, ac sibi in Ministrum Generalem elegerunt Henricum de Cena, quem ille de Senis appellat, & propriam sectam condiderunt, ad quam damnandam deinceps idem Dominus Ioannes Papa xxij. hanc decretalem incipientem, Gloriosam Ecclesiam. edidit. Verum cum ego paulo diligentius seriem temporum inspexissem, deprehendi rem aliter se habere, quia duæ illæ extrauagātes, Cū inter nonnullos. &, Quia quorundam. aliquot annis post hanc fuerunt editæ: nam extrauagās, Cum inter nonnullos. edita est Pontificatus Domini Ioānis xxii. (vt vulgati codices habent) anno septimo, nempe Anno Domini 1325. extrauagans vero, Quia quorundam. Pontificatus sui

Anno nono, videlicet anno Domini 1325. hæc vero extrauagans facta est anno eius secundo, scilicet anno Domini 1318. quam ob rem non fuit postea edita, vt noster Eymericus vir alioquin doctissimus scripsit. Sed non est mirandum: nam in chronologijs, & serie temporum facillime erratur. A

Res ergo ita se mihi videtur habuisse, vt ex initio etiam huius rescripti non obscure colligitur: tempore Nicolai iiij. ad annos Domini 1290. diaboli astutis contra ipsos fratres Minores nitens seminare zizania, æmulatores agitatos inuidia, & iracundia, & indiscreta inscitia côcitauit, mordentes Fratres eorũ regulam quasi illicitam, inobseruabilem, & discriminosam, caninis latratibus lacerantes. ita docet idem Nicolaus 4. in c. Exijt qui seminat. tit. de verborum signif. lib. 6. (quod cap. in vulgatis codicibus male tribuitur Nicolao iij. nam, vt hinc colligitur, Nicola 4. est) & propterea idẽ Nicolaus in prædicto cap. Exijt qui seminat. regulã B. Francisci explicans à maleuolorum iniurijs conatus est tueri, cæterum, vt in principio huius extrauagantis. §. Quorũ vipereos. docet Dominus Papa Ioannes xxij. Iniquorum nouitates côpressæ fuerunt per Nicolaum, sed non penitus extinctæ, & sublatę: vnde vero paucis annis interpositis tempore Clementis V. circa annos Domini 1310. iidẽ illi maleuoli, qui tantisper quieuerant, aduersus eandẽ sanctam regulã, & religionẽ B. Francisci acrius insurgentes, diuersas proposuere querelas, vt hic etiã indicat Dominus Ioannes paulo post principiũ §. Sed horum. Ad Clemens v. horum iniquas voces patienter tolerans eorum difficultates contra regulam pręedictam explicuit, & denuo regulam approbauit, vt docet hic dominus Ioannes, & cõstat apertissime ex Clement. Exiui de paradiso. tit. de verborum signif. Attamen cum nullo modo contradictores huiusmodi vellent obtemperare se a vera regula & ordine B. Francisci separantes nouum ordinem instituere nituntur in partibus Italiæ, Sicilię & alibi, asserentes se veram regulã B. Francisci seruare ac se Fraticellos, seu fratres de paupere vita ac Bizochos, siue Biguinos nominarunt. Quorum statũ, & ordinem dominus Ioannes xxij. per Decretalem incip. Sancta Romana quæ habetur inter eius extrauagantes tit. de religiosis domibus, condẽnauit, die 30. Decemb. Pontificatus sui anno ij. qui incidit in annum Salutis MCCCXVIII. inde vero paucis post diebus idest, die 23. Ianuarij Põtificatus anno secũdo, qui incidit initiũ anni Salutis MCCCXIX. cõtra eosdẽ & Michaelẽ de Cesena, quẽ sibi constituerant Ministrũ Generalẽ pręsentem edidit cõstitutionẽ. Atque ex his, quę mihi solida veritate niti videntur, intelligetur huius extrauagantis argumentum.

Fraticelli autem multos alios errores pręter eos, qui hoc loco referuntur, profitebantur, quos longa serie commemorat Eymericus in Directorio Inquisitorum, par. 2. q. 15. vbi vide quæ diximus. Iam ex his quæ traduntur in hac extrauaganti intelligis vera esse, quæ tradit Eymericus in Directorio parte 2. q. 15. 16. & 17. vbi multa quoque scripsimus huc spectantia. C

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei, Venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filijs electis, ad quos litteræ istæ peruenerunt. Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1318.

GLORIOSAM Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, quam Christus dilexit pro qua semetipsum tradidit, vt ipsam sanctificaret, mandans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, David Propheta cunctis prælatam gentibus, spiritu reuelante cognouit & splendorem tantæ dignitatis admirãs, illũ sub similitudine regalis fastigij demonstrauit, dicens: Astitit Regina ad dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate, nimirum in ipsa Christi sponsa virgo mater Ecclesia, D quia inclyto capiti suo Domino Iesu Christo inuiolabilis fidei glutino copulatur, & eius Imperio prona obeditione substernitur, cum illo vnum effecta tam incomparabilis vnionis, merito rebus omnib. more regio principantur. Quædũ pia, ac deuota religione terrena despicit, cœlestia petit, omne sinistrũ premens, à dextris sponsi gloriosa consistit: & quia geminę caritatis splendore omni ex parte rutilat, in vestitu aureo, etiam angelicis spiritibus admiranda coruscat. Cuius inæstimabilis decor, quia vario viuendi genere in vna tamen caritate perficitur, quasi de vestis pulcherrimę varietate lætatur.

In Archiuio cõuentus S. Francisci de Assisio.

Pau. ad Ephe. cap 5. Psal. 44.

In hoc igitur vestimento tam mirabili varietate distincto. Minorum fratrum sacer ordo, ab ipso suæ fundationis exordio, Almi Confessoris B. Francisci regulari traditione, & Apostolicæ sedis auctoritate atq; confirmatione indissolubili quadam textura connexus, fide clarus, spe validus, caritate profusus, humilitate placidus, obeditioni deuotus, velut singulare iubar sanctitatis, exẽplo ac doctrinæ verbo per vniuersum orbem claruit, & ecclesiastico decori multum vtilitatis plurimũ inclytæ alacritatis inuexit.

Inclytus B. Francisci ordo in vniuerso orbe claro.

Verum quia humani generis inimicus, vbi virtutum segetes vberius videt exurgere, ibi scandalorũ vepres, & dissidiorum zizania satagit cumulatius seminare, nonnulli huius sacrę Religionis solo nomine professores, dum altiora se petunt, dum præposteris, & perturbatis gradibus citius ruituri, in magnis & mirabilibus supra se ambulare conantur, illius delusi fallacijs, qui se vt alios decipiat, in lucis angelum transfigurat: sibimetipsis ruinam, infirmioribus scandalum, solidioribus vero probationem, & meritum pepererunt; pro viribus satagentes tam pręclaris ordinis vnitatem scindere, obnubilare famam, perturbare quietem. E

Iniqui, factiosi B. Francisci ordinem nituntur euertere 2. Cor. c. 11.

Dudum si quidem huiusmodi superstitiosi, & discoli homines, in Prouincis Prouinciæ, aduersus communitatem præfati ordinis insurgentes, & se solos suosque Complices de obseruantia regulæ B. Francisci mira vanitate iactantes, reliquam ordinis multitudinem, de transgressione regulæ, perperam iudicando notabant. Nonnullos profanæ multitudinis, verbis mendacibus, & mentitæ sanctitatis obtentu, in sui erroris deuium adducentes,

Quo-

A Quorum vipereos partus in ipso sui exortu fœlicis recordationis Nicolaus Papa IV. prædecessor noster, ne in multorum perniciem alerentur, vel veritatis petram elidere cupiens, Generali Ministro, qui tunc temporis memorato ordini præsidebat, districtè præcipiendo mandauit, vt huiusmodi præsumptores; disciplina debita coerceret, prout in litteris ipsius prædecessoris nostri plenius continetur.

Nicolai IIII. cõmissio de coercendis aduersarijs regulæ B. Francisci.

Sed horum pestilentissimas nouitates, hoc remedio compressas fuisse potius quàm extinctas rediuiuus error enunciat, & tristis experientia manifestat. Nuper enim nonnulli factionis superstites memoratæ, adiunctis sibi quampluribus de dicta Prouincia Prouinciæ, & Prouincia Thusciæ, & alijs diuersarum fratribus nationum, coram piæ memoriæ Clemente Papa V. prædecessore nostro, diuersas regulæ quæstiones, diuersasque contra vniuersitatem dicti ordinis proposuere querelas, & quasi ipsi soli ipsorumq; complices, B. Francisci regulam, & perspicatius intelligerent, & efficacius adimplerent, notam actionis contrariæ, in vniuersitatem præfati ordinis impie detorquebant.

Vanæ querelæ in quorum contra ordinem B. Francisci.

B Qui Clemẽs prædecessor huiusmodi homines benignitate magis quàm seueritate satagens emendare, illorum pestiferos conatus patientiæ virtute tolerans, prædictas quæstiones atque querelas pluribus Archiepiscopis, Episcopis, & Sacræ Theologiæ professoribus, & alijs iuris scientia præditis discretione dotatis examinandas commissis, & ad suam audientiam perferendas. Quibus diligenter, & cum multa maturitate peractis, sæpe nominatus Clemens prædecessor, de veritate certior factus, præfatam religionem sanctam, & (vt eius vtamur sermonibus) muris obseruantiæ regularis firmiter vndiq; asseruit circlusam, & quædam quæ circa regulam dubium sensum afferre poterant, declarauit: districtè præcipiendo mandans, vt dicti fratres qui contra præfatam communitatem ordinis huiusmodi quæstiones mouerant, & querelas ad Conuentus vnde discesserant reuerterentur, & suis superioribus obedirent humiliter, & deuotè, harum quæstionum, & querelarum prætextu, ad Romanã Curiam de cætero minimè reuersuri.

Vde Clemen. extra de paradiso. de verb. signif.

B. Francisci religio sancta & muris obseruãtiæ regularis circumclusa.

Et vt ipsius salubris ordinatio ad optatum duceretur effectum, venerabilibus fratribus nostris Archiepiscopo Ianuen. & Lucan. ac Bononien. Episcopis per suas litteras demandauit, vt ipsi, vel alter C eorum per se, seu alium, vel alios, fratres illos de Prouincia Thusciæ, qui occasione præfatæ dissentionis, & adhærentiæ ad illicita laxatis habenis, quædam loca dicti ordinis in Prouincia Thusciæ constituta occupauerant, & occupata, temeritate damnabili detinebant, suis aliàs obedire superioribus aspernantes, compellerent, vt eisdem locis, per eos occupatis, omnino dimissis, ad suorum superiorũ obedientiam, qualibet exceptione, & occasione postpositis reuerterentur, moraturi vbicunque, & sicut ijdem superiores ducerent disponendum.

Inobediẽtes ad suos superiores redire compelluntur.

Quarum litterarum auctoritate dilectus filius Bernardus Prior Ecclesiæ sancti Fidelis iuxta Senas, cui Præfatus Bononien. Episcopus super hoc commiserat vices suas, in ipsos fratres dicti mandati contemptores, eorum exigente contumacia, excommunicationis sententiam promulgauit, & eos fecit excommunicatos publicè nuntiari.

Bernard. Prior S. Fidelis.

Qui ecclesiastica vincula non verentes, non absque temeritatis audacia, apostasię noxia, mentisque vesania, contra Apostolica mandata, & dicti ordinis instituta, se ad partes Insulæ Siciliæ transtulerũt, D & inibi ab obedientia, & vnitate dicti ordinis, & prelatorum eius se totaliter separantes, quasi memorati ordinis B. Francisci stabilem firmamq; compaginem rescindere stolida præsumptione valerent, noui ordinis, immo abominabilis horroris cassis conatibus, moliti sunt ponere fundamenta, tam detestabili turbæ proficientes magis idolum, quàm prælatum, Henricum de Ceua dicti ordinis refugam, & apostatam fugitiuum.

Fraticelli à vera B. Francisci religione discedentes, nouum ordinem constituere moliũtur.

Hẽricus de Ceua apostata prælatus eligitur à Fraticellis.

Et vt tam fœdo capiti membra cętera respunderent, Prouinciales Ministros, Custodes pręterea, & Guardianos eligere temeritate simili præsumpserunt, plurimos ad ipsorum sectam recipere, Prædicatores, & Confessores assumere, eosdemq; ad huismodi confessionis, & prædicationis officium transmittere, loca etiam à locis fratrum ipsius ordinis semota, ad habitandum de nouo construere, seu constructa recipere, contra Roman. instituta Pontificum, in animarum suarum periculum aliorumque perniciem attentantes.

Et vt ipsorum error veritas, & impietas religio putaretur, temeritate propria quosdam habitus cũ paruis caputijs, curtos strictos, inusitatos, & squalidos simulationis conscios, atrisionis amicos, ac dissidij non ignaros, discrepantes à communitate ordinis supradicti, assumere, & in simplicium E cordibus, vt eosdem secum in deuium erroris adducerent seminare, dictos habitus fore secundum regulam Beati Francisci, & in ipsis solum pseudo fratribus ordinem consistere, famamque aliorum fratrum præfatę communitatis, diuersis conuitijs lacerare, procaci impudentique versutia pręsumpserunt.

Quales habitus Fraticellorum seu Beguinorum.

Verum quia sic sunt casus mentis, vt primo quidem infelix animus per superbiam intumescat, & exinde in contentionem, de contentione in scisma, de scismate in hæresim, de heresi in blasphemias infœlici gradatione, immo præcipiti ruina descendat, prędicti temeritatis atque impietatis filij, vt habet fide digna relatio, ad eam sunt mentis inopiam deuoluti, quòd aduersus pręclarissimam, & saluberrimam Christianę fidei veritatem impiè sentiunt, sacramenta Ecclesię veneranda contemnunt, & in gloriosum Ecclesię Romanę primatum, cunctis nationibus percellendum ab ipso conterendi citius impetu, cęci furoris impingunt.

Et ne

Et ne aliquid prædictorum blasphemiarum tolerabile videatur, aut dubium, de plurimis eorum A
erroribus aliquos non latere, & perinde nocere valeant, præsentibus duximus annotandos.

Eymer. in Direct. par. 2. q. 16.

Primus itaque error, qui de istorum officina tenebrosa prorumpit, duas fingit Ecclesias, vnam carnalem, diuitijs pressam, effluentem diuitijs, sceleribus maculatam, cui Romanum præsulem, aliosq; inferiores prælatos dominari asserunt. Aliam spiritualem frugalitate mundam, virtute decoram, paupertate succinctam: In qua ipsi soli eorumq; complices continentur, cui etiam ipsi spiritualis vitæ merito, si qua fides est adhibenda mendacijs principantur.

Primus error Fraticellorum duas fingit ecclesias.

Quæ impietas sic istis sceleratis est propria, vt à nulla hæresi possit esse seiuncta: Quippe omnes impij dum praue in fide sentiunt, dum ab vnitate Ecclesiæ atque obedientiæ per contumaciam separantur, vniuersitatem fidelium carni, se ipsos vero spiritui seruire friuolis assertionibus mentiuntur; quorum dementiæ nihil adijci posse, illi manifeste cognoscunt, qui sicut vnicum Christum prædicant, sic vnam Ecclesiam profitentur, Doctore gentium attestante, qui ait; Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius.

Refellitur primus error.

Ephes. 1.

Vna est igitur sancta vniuersalis Apostolica, atque Romana Ecclesia, quæ non humana præsumptione, seu potestate nititur, sed diuina, & prorsus incommutabili auctoritate fundatur, cuius egregium primatum, si quis impie docendo negat, non solum criminosus, aut scismaticus esse conuincitur, sed hæreticus impietatis suę merito, diuina etiam atque humana ratione, & auctoritate censetur. Quia peccatum paganitatis incurrit, quisquis dum se Christianum asserit, Sedi Apostolicæ obedire contemnit, cui inter cętera dona hoc priuata largitione concessum est, vt saluberrima fidès, quam B. Petrus cœlesti Patre reuelante cognouit, & immensa potestas quam ei in eodem Apostolorũ Princeps Christus induisit, sic per legitimam Romanorum Pontificum successionem illibata decurrat, vt illam vsq; ad finem sæculi, nec perfidia maculet, nec adulterini pastoris Pontificium interrumpat. Quam velut validissimam nauem diuinæ gubernationis præsidio communitam, nec variarum opinionum, atq; hæresum turbines, à suę vnitatis compage diuellunt, nec tyrannicę potestatis incursus, ad ima deprimit, quin potius, & illos auctoritate atq; veritate superans, & istos patientiæ virtute supplantans inter blanditias terrenæ fęlicitatis, & asperitates sęculi fęlici nauigatione media graditur, donec ad portum futuræ beatitudinis duce domino veniatur. B

c. firmiter §. vna vero. de sum. Trin. & fide Cath.

Matth. c. 16. Irenæus lib. 3. cap. 3. aduersus hæretic.

C

In qua velut in Arca animalia munda atque immunda seruantur: sicut In Area frumenta paleis permiscentur: quemadmodum in sagena boni pisces, & mali coeunt: vt in agro zizania, & triticũ simili germinatione succrescunt, neo tamen ipsam membrorum infirmantium immunditia polluit, extollit leuitas, corrumpit nequitia, insolentia scindit, sed manens integra atque perfecta, adoptionis filios fide generat, verbo nutrit, auctoritate defendit, pœnitentia purgat, patientiæ virtute supportat, nec illá diuitiarum cumulus suffocat, quia illis tanquam creatura Dei bona cum gratiarum actione bene vtitur, & aurum habet, non vt in illo finem constituat, sed vt necessitatem patientibus misericorditer largiendo succurrat. Extra quam salus esse non potest, quia natura non patitur, ratio non sinit, & diuina prouidentia non permittit, vt membrum, quod à totius corporis vnitate seiungitur, virtuteq; à vertice in corpus influit, aliqualiter vegetetur.

Genes. c. 7. Matth. c. 3. Matth. c. 13.

Ecclesiæ beneficia erga fideles.

Extrauag. vnã sanctam tit. de maio. & obed.

Quo fit vt apud istos vaniloquos, nec sancta paupertas, nec castitas munda, nec virtus possit esse perfecta: quia consequens est, vt omni virtute, omni bonitate priuentur, qui Deum virtutum, cuius est totum quod est optimum, per inobediam derelinquunt. D

Secundus error, quo prædictorum insolentium conscientia maculatur, Venerabiles Ecclesiæ sacerdotes, aliosque ministros sie iurisdictionis, & ordinis clamitat auctoritate desertos, vt nec sententias ferre, nec sacramenta conficere, nec subiectum populum instruere valeant, vel docere: Illos fingentes omni ecclesiastica potestate priuatos, quos à sua perfidia viderint alienos: quia apud ipsos solos (vt ipsi somniant) sicut spiritualis vitæ sanctitas; sic authoritas perseuerat. In qua re Donatistarum sequuntur errorem: Qui olim facto scismate ab vnitate Ecclesiæ recedentes ita in sua secta Dei gratiam dixerunt esse coactam vt nullus eam recipere esset idoneus, qui non foret ipsorum scelere maculatus.

Secundus error auctoritatẽ aufert sacerdotib.

Donatistarum error, de quo S. Aug. to. 6. in li. de hæresib. hæresi 69.

Quorum impietatem zelus fidelium illo in tempore sic exhorruit, sic pia persecutione compressit, vt homines tam pestilenti contagione respersos, & censura ecclesiastica anathematis mucrone feriret, & legum publicarum sanctio extremo iudicio prædamnaret. Quia dignum erat, & æquum, vt contra illos vtriusq; gladij potestas exurgeret, qui auctoritatem ecclesiasticam à solo Deo traditam, & in perpetuum duraturam, profanis assertionis obnegarent. E

Manet igitur etiam istis reclamantibus, & vsque ad finem sæculi permanebit apud Romanum præsulem, sicut summa auctoritas sic immensa potestas, quam sicut gratis accepit, sic in eos, quos in partem solicitudinis euocat, In vnitate fidei, & Romanæ Sedis obedientia permanentis benigne refundit, tam fortiter atque suauiter moderamina indultę potestatis exercens, vt in corpore Christi, quod est ecclesia, à summo vertice vsque ad extrema vestigia, nihil per inobedientiam dissolutum, nihil relinquat ordinis confusione turbatum. Cuius suauissimum, sed validissium iugum impij quia humiliter gestare refugiunt; quod rebus non possunt lacessere, maledictis atque conuitijs non desistunt.

Romani Pontificis certa auctoritas, & potestas.

Ephe. c. 5.

Tertius istorum error in Valdensium errorem coniurat, quoniam, & ij, & illi in nullum euentum asserunt

A asserunt fore iurandum, dogmatizantes mortalis criminis contagione pollui, & pœna teneri, quos contigerit iuramenti religione constringi. Quorum blasphemias pietas Christiana condemnans non leuitate mota, sed vtilitate, aut necessitate coacta, veritatem præteritorum, atque præsentium, & certitudinem futurorum; iusiurandi religione confirmat, certissima tenens, quia nullatenus de suo genere potest esse peccatum, quod Christus exercuit, qui peccatum non fecit, sed peccatum omne sua passione damnauit: iurauit etenim Dominus iurauit & Apostolus Paulus; suæ operationis exemplo monstrantes ad hoc tantum iuramentum esse prohibitum, ne iurandi facultas, frequentiam, frequentia consuetudinem, consuetudo periurium introducat. Bonum est ergo iuramentum per quod veritas rerum diuino testimonio confirmatur, sed malum est illi qui eo male vtitur, & à malo infirmitatis humanæ est, vt aliquis verum proferens iurare cogatur.

Tertius error nullo modo iurandum asserit. Refellitur tertius error.
Hier. c. 44.
B Th. 2. 2. q. 89. art. 2.

Quarta huiusmodi impiorum blasphemia de prædictorum Valdensium venenato fonte prorumpens sacerdotes rite etiam, & legitime secundum formam Ecclesiæ ordinatos, quibuslibet tamen criminibus pressos, non posse conficere, vel conferre ecclesiastica sacramenta confingit.

Quartus error sacerdotibus peccatoribus aufert potestatem consecrandi.

B Quorum vtrumque dementiam ecclesiasticæ veritatis doctrina redarguit, & censura percellit, quoniam nil à bono maius, nil à malo minus perficitur sacerdote, quia sacramentorum virtus non in merito consecrantis, sed in virtute sancti Spiritus, & verbo perficitur Creatoris.

Cap. si iustus. 1. q. 1.

Quintus error sic istorum hominum mentes obcæcat; ut Euangelium Christi in se solos hoc in tempore asserant esse completum, quod hactenus, ut ipsi somniant obtectum fuerat, immo prorsus extinctum.

Quintus error quod Euangelium in ipsis solis sit completum.

Quæ impietas sic tenebrosos Manichæorum calles oberrat, vt tamen Montani atque Priscillę fœda vestigia non relinquat: illi enim promissionem Domini de Spiritu sancto non in Apostolis, sed in se ipsis completam esse asserunt: Isti Euangelium Christi, cuius virtus in sancti Spiritus perceptione consistit, ita in se completum autumant, vt ab illius claro intellectu, & vera obseruatione, vniuersitatem fidelium mentiendo secludant.

S. Augu. in lib. de hæresibus. hæresi 46.

Sanctæ vero ac vniuersalis Ecclesia talium hominum figmenta deridens firmissime tenet, & nullatenus dubitat, Spiritum sanctum iuxta fidele Saluatoris promissum in beatos Apostolos die Pentecostes sic plenissime fuisse refusum, vt illos omnem veritatem, quæ ad salutem pertinet, perfecte doceret

Act. c. 2.

C vt ipsos ad amorem Dei mirabiliter inflammaret, vt eosdem contra omnem temptationem munere virtutis firmitate muniret.

Cuius Spiritus virtus ita sanctam Ecclesiam vsq; ad finem sęculi noua semper prole fęcundat, vt renatis fonte baptismatis vna sit fides mentium, & pietas actionum; quod profecto non esset, si sanctum Euangelium, in quo Christianæ fidei regula continetur, omnibus esset clausum, & istis solummodo (quod cogitare impijssimum est) esset apertum.

Multa sunt alia, quę isti præsumptuosi homines contra coniugij venerabile sacramentum garrire dicuntur: Multa quæ de cursu temporum, & fine sæculi somniant. Multa quæ de Antichristi aduentu, quem iamiam instare asserunt flebili vanitate diuulgant. Quæ omnia, quia partim hæretica, partim insana, partim fabulosa cognoscimus, damnanda potius cum suis auctoribus, quàm stilo prosequenda, aut refellenda censemus: Ipsa enim mendosa commenta seipsa destruunt, quia nec ratione vigent,

Plures aliæ blasphemiæ, & errores Fraticellorum.

D nec auctoritate constant, nec aliqua verisimilitudine fulciuntur. In huiusmodi doctrinis varijs, & peregrinis sæpe nominati homines studia sua conterunt; Ad hæc simplicium corda blandis fictisque sermonibus, & simulatæ humilitatis prætextu attrahere moliuntur. Cupientes igitur quòd dicti pestiferi homines, aut in melius commutato consilio à suis peruersitatibus resilirent, aut saltem alios perniciosis sermonibus, & suæ prauitatis exemplo contaminare non possent, charissimum in Christo filium nostrum Fredericum Regem Trinacriæ Illustrem hactenus rogauimus, & monuimus per Apostolica scripta mandantes, vt huiusmodi viros pestiferos, & seminatores errorum de prædicta insula expelleret, & penitus extirparet, & Ministris, Custodibus, seu Guardianis dicti ordinis Minorum, cum ab eis super hoc requireretur, faciendo etiam si expediret sæpedictos pseudofratres capi, & eorum superioribus tradi captiuos, iuxta disciplinam ordinis corrigendos, studeret impendere fauorem, consilium & auxilium opportunum.

Præceptum factum Frederico Regi de persequendis pseudo fratribus B. Francisci, siue Fraticellis.

Ipse vero tanquam obedientiæ filius per suas patentes litteras nostrarum litterarum seriem continentes, singulis officialibus suis, per prædictam Insulam constitutis præcipiendo mandauit, vt ad ca-

Regis obedientia.

E piendos huiusmodi falsos fratres Rectoribus dicti ordinis, vt prædictæ nostræ litteræ continebant, darent consilium, auxilium, & fauorem, quodq; ipsis mandata in nostris contenta litteris, studerent executioni in omnibus demandare.

Quæ præsentientes pestiferi memorati cum ad sinum piæ matris redire saltem ecclesiastica disciplina coacti humiliter debuissent, salubrem coertionem, & fęlicem necessitatem, quæ ad meliora compellit, fugæ præsidio declinarunt: Nonnullis eorum in locis abditis, & latebrosis dictæ insulæ derelictis, qui suis fautoribus sub quorum defensione consistunt, pro mercede iniqui fauoris, peruersi dogmatis venena rependunt: Alij vero per loca infidelium discurrentes, mare & aridam circuire feruntur, vt vnum saltem faciant proselitum simul cum illis gehennæ ignibus applicandum: ij sunt quos Doctor gentium caute vitandos admonuit, dicens: Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ: & non tenens

Pseudofratres ordinis S. Francisci nolunt Ecclesiæ mandatis obedire.
Ad Colos. c. 2.

capur,

Psal. 51. & 57.

caput, ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones subministratum, & constructum, crescit in augmentum Dei. Hi sunt diffidentiæ filij, Nubes sine aqua, quæ à ventis circunferuntur, sidera errantia, quibus procella tenebrarum reseruata est: qui iuxta Psalmistę vaticinium: Nescierunt, neque intellexerunt, in tenebris ambulant, errauerunt ab vtero; à veritate scilicet Sanctæ matris Ecclesiæ recedendo, locuti sunt falsa, vanos & varios errorum tribulos per diuersas regiones præsumptione damnabili seminando. A

Commonentur fideles vt præfatos iniquos persequantur.

Quamobrem zelus fidei, feruor compassionis animatum, excitare debent corda omnium, qui Christi nomine gloriantur, & ipsius Sanctæ Romanæ, ac vniuersalis Ecclesiæ finibus continentur, vt contra istorum insaniam quasi contra publicam pestem valenter exurgant, nec eos in locis vbi Christianæ religionis viget auctoritas, patiantur pacifice viuere, quos aduersus matrem & dominam suam, sanctam scilicet Romanam Ecclesiam rebellionis suæ calcibus, & errorum blasphemijs conspiciunt insanire. Frustra enim vtuntur nomine Christiano qui talibus impietatibus non resistunt, & consequens vt possint hæc credere qui possunt talia patienter audire. B

Mandatum de capiendo Henrico de Ceua eiusq; complicibus.

Tantas igitur & tam graues insolentias, errores pestiferos, detestabiles blasphemias in creatoris iniuriam, populi Christiani perniciem, & nefariæ operationis exemplum, per patientiam, immo vecordiam tolerare nolentes, vniuersitatem vestram monemus sedulè, hortamur attentè per Apostolica vobis scripta in virtute obedientiæ, districtè præcipiendo, mandantes quatenus præfato Henrico de Ceua, alijsque pseudofratribus, qui ad memoratam Siciliæ insulam hactenus confugerunt, nullum detis vel dari quantum in vobis est permittatis in præmissis, consilium, auxilium, vel fauorem: quin potius ipsos velut apostatas excommunicatos, ipsius Ecclesiæ Romanæ rebelles scismaticos, & peruersi dogmatis assertores, lupos graues gregi dominico non parcentes, à vestris finibus arceatis, capientes ipsos vel capi facientes; & captos tradentes Rectoribus sæpe nominati ordinis fratrum Minorum, cum ab ipsis vel eorum vicarijs Procuratoribus seu nuncijs fueritis requisiti, per eos iuxta ipsorum demerita castigatione debita puniendos: dignum est enim vt apud illos patratorum scelerum pœnas soluant, qui ipsorum lubricos calles, & tortuosas semitas per patientiam longi temporis exploratius cognouerunt, à quorum sacro consortio per apostasiæ vitium recedentes omni pudore calcato non sunt confusi sanctam religionem, quæ ipsos in sinu suo fouerat pietate materna, damnis afficere, maledictis pungere, conuitijs lacerare. C

Omnia gesta per Henricũ de Ceua, & complices suos irrita denunciantur.

Proinde quia ea, quæ contra ius, & fas atque ordinariam potestatem temeritas humana præsumit, in pœnam perturbati ordinis quam totius debent iuris auctoritate, & Apostolica potestate conuelli: Nos quicquid in memoratis prouincia Tusciæ, insula Siciliæ, & vbicunque locorum per sæpedictos fratres, in personarum ad dictam sectam receptione in Generalis Ministri, & Prouincialium Ministrorum, Custodum, Guardianorum electione (si tamen electio dici possit) & in quibuslibet alijs communiter vel diuisim, sub religionis, conuentus, congregationis nomine vel colore, attentatum extitit, vel existit, nullius fuisse vel esse roboris, nullius extitisse vel existere decernimus firmitatis. vnde ipsa cassa, irrita, & nulla censemus, & nihilominus quatenus de facto processerant, auctoritate Apostolica reuocamus. D

Recepti ad religionem phantasticam Henrici de Ceua fide examinandi.

Cæterum, quia verendum est, ne hi præsertim qui per professionem licet phantasticam, ad prædictorum infamæ consortium transierunt, ipsorum errores sapiant, & alios pestifera contagione corrũpant; omnes & singulos per eos ad suam sectam receptos, maximeq; professos ad vestram præsentiam per censuram Ecclesiasticam euocate, examinate de fide, de prædictorum erroribus, per vos vel alium seu alios cautè diligenterq; perquirere sine strepitu, & figura iudicij, & de ipsorum complicibus atq; fautoribus indagate, & si opus fuerit ipsos capi, & detineri curetis & si quos inueneritis culpabiles, secundum canonicas sanctiones, pœna debita punire curate: Inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij sæcularis; Contradictores, & rebelles per censuram Ecclesiasticam compescendo.

Testes euocentur & compellantur.

Testes aut quos ad præmissa videritis euocandos, censura simili appellatione cessante cogatis veritati testimonium perhibere.

Auctoritas iudicum contra dictos pseudofratres seu fraticellos.

Volumus insuper, & Apostolica auctoritate decernimus, quòd quilibet vestrum prosequi valeat negotium seu articulum etiam per alium inchoatum, quamuis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonico impeditus; quodque à Dat. præsentium sit vobis & vnicuique vestrum in præmissis omnibus, & eorum singulis etiam non cœptis præsentibus & futuris, perpetuata potestas, & iurisdictio attributa, vt eo vigore eaque firmitate possitis in præmissis etiam non cœptis præsentibus, & futuris, contra prædictos procedere ac si iurisdictio vestra, & cuiuslibet vestrum in prædictis omnibus, & singulis per citationem vel modum alium perpetuata legitimum extitisset, non obstantibus de duabus dietis edita in concilio generali, & fel. recor. Bonifacij Papæ viij. prædecessoris nostri, per quas tam iudices quàm conseruatores à sede deputati prædicta, extra ciuitates, & Diœc. in quib. deputati fuerint, procedere, & vices suas committere, aut aliquos vltra vnam dietam à finibus suæ Diœc. trahere prohibentur, & alijs contrarijs constitutionibus quibuscunque, seu si aliquibus sit indultum à sede prædicta, quod excommunicari, suspendi, vel interdici, aut extra certa loca trahi, vel ad iudicium euocari non possint per litteras Apostolicas non facientes expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi ac eorum personis & locis, nominibus proprijs vel ordinibus mentionem; siue alia indulgentia dicta sedis generali vel speciali cuiuscunque tenoris existat, per quam vestræ iurisdictionis

A dictionis explicatio valeat in in hac parte quomodolibet impediri, & de qua cuiusque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis. Datum Auinion.x. Calend. Februar. Pontificatus nostri Anno secundo.

IOANNES XXII.

Inquisitores modesti sunto: caueant ne actus eorum scandalum pariant; neminem accipiant in suum familiarem, nisi eiusdem Ecclesiæ fidelem & deuotum: facultatem deferendi arma, nulli nisi familiæ suæ concedant: & alijs concessam reuocent.

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in prouincia Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1321.

EXIGIT ordinis vestri religio, & commissi vobis officij mansuetudo requirit: vt sic actus vestros virtute modestiæ componatis, quòd nemini esse possint ad B scandalum, vel aliquod nocumentum. Accepimus si quidem assertione fideli, quod vos nonnullis prauis & peruersis hominibus, qui frequenter ad cædes, & alia nefanda facinora laxant nequiter manus suas, arma per ciuitatem & districtum Bononiensem portandi, non sine multorum scandalo, licentiam concessistis. Quare volumus & discretioni vestræ, per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus neminem familiarem, nisi eiusdem Ecclesiæ fidelem, ac deuotum, & laudabilis conuersationis & vitæ, habere quomodolibet præsumatis: nec aliquibus de cętero, extra familiam vestram, quam vobiscum habetis continue (nisi forsan illis, qui eundo de terra ad terram, vel etiam redeundo vobiscum, & in casibus, alijs in quibus in vobis pro securitate vestra forsitan expediret) alicui deferendi arma per dictas ciuitatem & districtum, licentiam concedatis. Et nihilominus licentiam; quam olim super hoc alijs concessistis studeatis, remotis occasione & dilatione quibuslibet, reuocare. Vt per hoc nulla possit oriri in eisdem ciuitate, vel districtu materia scandalum paritura: nec ad nos de cętero super hoc querelæ materia deferatur.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

Clemen. nouen. ses. §. fi. de hær.

C Datum Auinion.vj.Non. Maij. Pontificatus nostri anno quinto.

IOANNES XXII.

Inquisitores procedant contra ineuntes fœdera cum hæreticis, et cæteros dantes eis consilium, opem, & fauorem: item contra quosuis de hæretica labe culpabiles, vel suspectos.

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio Lamberto de ordine fratrũ Prædicatorũ, Inquisitori hæreticæ prauitatis, in inferiori parte Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1326.

CVM nonnulli de prouincia nostra Romandiolæ, tam clerici, quàm laici, Deum & Romanam matrem Ecclesiam offendere, seque in præcipitium damnationis, & mortis immergere non verentes, adeo fauere & fauisse dicantur damnatis hæreticis, confœderationes, ligas, D & societas ineundo cum ipsis eosq; receptando, & sibi præstando multipliciter auxilia, consilia, & fauores, quod de labe hæresi se reddiderunt & redeunt vehementer suspectos: Nos tam ipsorum quàm multorum aliorum periculis, & præmissis imminentibus obuiare salubriter cupientes: discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus contra fautores huiusmodi, & alios quoslibet de crimine prauitatis hæreticæ culpabiles, vel suspectos, sic solerter secundum formam canonum, ac priuilegiorum concessorum Inquisitionis officio, procedere non postponas, quòd inde debeat tua diligentia merito commendari. Datum Auinion.xij.Cal.Septemb. Pontificatus nostri anno decimo.

Ex Archiuio Inquisitionis Bononiensis.

IOANNES XXII.

E

Argumentum in extrauagantem sequentem.

Cum Dominus Ioannes Papa xxij. anno Domini 1323. per suam extrauagantẽ, Cum inter nonnullos, cõdemnauisset hæresim, quæ dicit Christum & Apostolos non habuisse aliquid in speciali, nec etiã in cõmuni: & illam quæ falso asserit, Christo & eius discipulis, in his quæ ipsos habuisse scriptura testatur, nullum ius ipsis vtendi competiuisse, nec illa vẽdendi, aut donandi ius habuisse, Michael de Cęsena Minister Generalis Fratrum Minorum ei contradixit. vnde ad refręnandam hanc effręnem audaciam eodem anno 1323. aliam extrauagantem dedit incipientem, Ad conditorem canonum. quas ambas cum idem impius Michael impugnasset, anno Domini 1325. idem dominus Ioannes tertiam emisit extrauagantem incipientem, Quia quorundam in qua velut hæretici & Ecclesiæ rebelles declarantur, qui supradictis extrauagantibus, & contentis in eis contradicunt. ita scribit & vere noster Eymericus in Directorio inquisitorum par. 2. q. 15. verumtamen nec sic resipuit Michael de Cęsena: nam is cũ OKam

& alijs

& alijs suis complicibus, qui in hac extrauaganti memorantur, ausus est etiam in consistorio publico Auinione summo Pontifici in faciem resistere, & appellare: & rursus Pisis in Italia, & adhuc in ciuitate Moudensi in superiori Germania appellationes suas solenniter publicare, & Dñm Ioannẽ xxij. non Papam, sed hæreticum, & Apostatã nuncupare. Iam impius hic Michael de Cęsena in congregatione Pariensi anno Dñi 1328. ob id solenniter fuit depositus; sed tam rebellẽ ceruicẽ erexit, vt his omnibus non obstantibus se pro generali & catholico prædicaret, Papã autem Apostatam hæreticum, & ipso iure Põtificia dignitate priuatũ, cuius impietatis litteras, modo ad capitulũ Fratrum Minorum, nunc ad Ludouicum iiij. Bauarũ se pro Imperatore gerentem, & ad alios destinabat, molitus omnia nefanda cõtra Papam, contra catholicã religionẽ, & contra manifestã Euangelij veritatem, is in hac pertinacia persistens fautores habuit & suarum hæresum complices Guillielmum OKam, Bonagratiam, Henricum de Chalem, & alios vt dixi in Directorio par. 2. super q. 15. Horum studium præcipuum erat in in singulis Pontificis Romani extrauagantibus errores (vt impijs videbatur) adnotare, sed benignus Pontifex filialij amore his respondebat, enitens semper eos ad gremium Ecclesiæ reuocare: nam eorum impijs appellationibus respondit etiã per extrauagantẽ quondam incipientẽ, Quia vir reprobos. quæ non est impressa. Insuper cum iussi essent non recedere à Romana Curia, quæ tũc Auinione residebat, illi clam fugam arripiunt, & ad Petrum de Coruario Antipapã, & Ludouicum Bauarũ eorum fautorẽ confugiunt: vbicunq; sunt, hæreses suos prædicare impie non verentur; vocati, & citati non accedunt, & ob id in eos publice hæc sententia per hanc decretalem lata est Auinione anno Domini 1331. A B

Atque hoc est huius extrauagantis argumentũ, vt colligimus ex Eymerico, & alijs fide dignis scriptoribus. vita autẽ functo domino Ioanne xxij. etiam in benedictum duodecim impie debacchati sunt, vt copiose etiam dixi in Directorio inquisit. par. 2. super q. 15. 16. & 17. veruntamen tandem irritus factus est impiorum conatus, nam & infęliciter euaserunt & misere extincti sunt, & sancta Romana & catholica Ecclesia, aduersus quam nefaria moliebantur, perdurat, & vera & sancta B. Francisci religio, quam impij demoliri conabantur, inconuulsa manet, & obseruantiæ regularis muris, optime munita. hæc est vis veritatis, vt semper maneat; mendacium enim impiorum, licet ad tempus persistat, detegitur tamen & corruit, & vt diuinitus scripsit Dauid; Sunt impij velut puluis, quem proijcit ventus a facie terræ.

Ioannes Episcopus seruus seruorum Dei, Dilecto filio Ministro generali ordinis fratrum Minorum, Salutem & Apostolicam benedictionem. C

Edita anno Domini 1330. Ex Archiuio cõuentu S. Francisci de Assio.

† Hic paulo post dicitur Chalem.

NVPER in consistorio publico præsente multitudine copiosa fidelium contrã Michaelem de Cęsena olim generalem Ministrum ordinis fratrum Minorum, suis exigẽtibus culpis & excessibus, officio Ministeriatus priuatum, & de hæresia, ac scismatis criminibus condemnatum per nos sententialiter, nec non & contra Guilielmum OKam Anglicum Bonagratiam de Pergomo conuersum, ac Henricum de † Thalben præfati ordinis, quendam processum edidimus tenoris & continentiæ subsequentis.

Michael de Cæsena.

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei, Ad futuram rei memoriam.

Dudum sicut ad communem omnium ad notitiam credimus deduxisse, contra Michaelem de Cęsena olim ordinis fratrum Minorum Generalem Ministrum, hæreticorum fautorem & hæreticum, immo hæresiarcam notorio, qui ad nostram vocatus curiam super dictis criminibus, cuique sub excommunicationis ac depositionis ab officio & inhabilitationis ad quoscunque honores, dignitates, gradus & status Ecclesiasticos pęnis & sententijs, quas omnes & singulis ipsarum eum incurrere voluimus ipso facto si contrarium attentaret, ne de ciuitate Auinionen. vbi cum eadem residebamus curia, sicut & residemus ad præsens, absq; nostra licentia recederet, duximus inhibendum: Quique vnà cum Bonagratia Conuerso prædicti ordinis, qui suis demeritis exigentibus in prædicta curia arrestatus, ad Sancta Dei euangelia iurauerat, se de prædicta curia sine nostra licentia nullatenus recessurum, ac Guillielmo de OKam eiusdem ordinis, contra quem super multis opinionibus hæreticalibus & erroneis, quas scripserat & dogmatixauerat, inquisitio in eadem pendebat curia, sibique propterea iniunctum fuerat, ne de dicta recederet curia sine nostra licentia speciali, furtiue recessit de ipsa cum duobus suis complicibus supradictis, ac redire ad eam renuens legitime requisitus, ad præsentiam Petri de Coruario in Antipapam assumpti, & Ludouici de Bauaria sedentis in pestilentiæ cathedra festinauit suos dirigere gressus. D

Bonagratiã.

Petrus de Coruario Antipapa Ludouicus Bauarus.

Ne Michael ipse vir iam reprobus gloriaretur vlterius suæ prauitatis opera, absq; condignis demeritorijs stipendijs pęterire, ac ne plures etiam in sui erroris deuium traheret, ad quod sua tota intentio ferebatur, cum præmissa adeo essent notoria tam per facti euidentiam, quam per plures ipsius litteras ad partes diuersas directas, quarum aliquę ad nostrum & fratrum nostrorum manus etiam peruenerunt, quod non poterant tergiuersatione aliqua occultari, de fratrum eorundem consilio, auctoritate Dei omnipotentis & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, exigente iustitia procedentes, Michaelem eundem ab officio dicti Ministeriatus depositum, fauoremq; hæreticorum & manifestum hæreticum, ac hæresiarcham, ac scismaticum declarandum, necnon & fauorem hæreticorum & hæreticum, ac hæresiarcham ac scismaticum duximus condemnandum, priuantes eum officijs, dignitatibus, & honoribus quibuscunque, seu priuatum potius declarantes: ipsumque ab omni gradu deponentes, & priuilegio quocunque nudantes ecclesiastico, ac eum inhabilem ad pręmissa reddentes, & quodlibet prædictorum, pœnis omnibus & sententijs spiritualibus & tempora- E

Michael de Cæsena Officijs & beneficijs priuatus.

libus

A libus, quibus diuino & ecclesiastico iure hæreticorum fautores, & hæretici, hæresiarchæ ac schismatici existunt onoxia, plectentes eundem nihilominus, & eum velut talem eis foro obnoxium declarantes, vniuersis quoque Archiepiscopis, & Episcopis, alijsque personis ecclesiasticis quoscunque in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis & suspensionis ab officio & beneficio, quas non parentes incurrere volumus ipso facto, nec non priuationis, depositionis, inhabilitationis prælationum, dignitatum, officiorum, & beneficiorum ecclesiasticorum pœnis & sententijs: & insuper omnibus, & singulis ciuitatibus, terris, & locis, ac vniuersitatibus, communitatibus, & personis alijs singularibus quibuscunque, cuiuscunque conditionis aut status existerent, etiamsi Imperiali, Regali, vel alia quacunque dignitate fulgeret, sub excommunicationis in personas singulares, & interdicti in ciuitates, terras, loca, eorumq; communitates & vniuersitates, quas nisi mandatis & monitionibus nostris cum effectu parerent, incurrere volumus ipso facto, nec non priuationis priuilegiorum, quorumcumque Apostolicorum & Imperialium, ac feudorum & bonorum, quæ ab eadem Roman. vel quibusuis alijs ecclesijs vel Imperio obtinerent pœnis & sententija, mandandum expresse duximus, & etiam inhiben-
B dum, ne prædictum Michaelem hæreticorum fautorem, hæreticum & schismaticum receptarent, defen derent, sibi adhærerent, obedirent, intenderent quomodolibet seu fauerent, aut præstarent per se vel alium seu alios, publice, vel occulte, directe, vel indirecte, auxilium, consilium, vel fauorem: sed eũ potius velut hæreticorum fautorem, ac hæreticum, & schismaticum, (& quantum in eo est) sanctæ Dei ecclesiæ fideiq; catholicæ corruptorem, abijcerent, abhorrerent, persequerentur, & si possent, caperent, ac fideliter custodirent subdendum ecclesiasticæ disciplinæ, prout hæc in processibus per nos habitis & publicatis hactenus plenius continentur.

Vniuersis sub grauibus pœnis interdicitur, ne Michaeli de Cęsena faueant.

Sane quia sicut fama notoria publica, & facti euidentia in illis partibus manifestat, Michael ac Guillielmus OKam & Bonagratia supradicti, necnon & Henricus de Chalem dicti ordinis, cuius perfectio inter alia potest percipi, quia Ludouici de Bauaria se pro Imperatore gerentis, de diuersis damnati hæresibus, Cancellarij officium diutius gerere non expauit. Quod quidem officium quantum professioni illorum qui se nihil habere asserunt in proprio vel communi; seque Christum pauperem nudi, sequi congruat, potest prompte prudens quilibet iudicare: in Alamaniæ partibus in diuinæ
C maiestatis contumeliam, fideique catholicæ læsionem, ecclesiæque catholicæ præiudicium & contemptum, non verentur hæreses publice prædicare, ac nonnullos fratres dicti ordinis illarum partium à deuotione ecclesiæ, Ministrique generalis eiusdem ordinis obedientia retrahere, ac illos ad dictorũ Ludouici & Michaelis hæresiarchæ obedientiam per captiones, incarcerationes personarum, & electiones à suis conuentibus, spoliationes librorum, aliorumque rerum ad vsum assignatorum à suis superioribus, proscriptionem quoq; publicam, minis & terroribus mortis, & alijs modis ausu temerario inducere & compellare non verentur.

Ludouici Bauari Cancellarij officium inique gerit Henricus Chalem.

Michael de Cęsena, OKam, Bonagratia, & Henricus Chalem dogmatistæ.

Nos considerantes attente, quòd talium non est dissimulãda malitia, sed eorum potius elidenda superbia, ac eorum pertinax contumacia per semitas iustitiæ prosternenda, omnes & singulos, qui contra nostros processus prædictos, eidem Michaeli fauerunt, aut ve Ministro obediuerunt, nisi ad obedientiam Ecclesiæ iam redierint, de fratrum eorundem consilio declaramus personas, videlicet, singulares excommunicationis, ac conuentus & vniuersitates interdicti sententias incurrisse: Michaeli interdicentes prædicto, ne pro Ministro se gerat vlterius, ac Guillielmo & Henrico, ac Bonagratiæ prę
D dictis, ne ei tamquam Ministro, nec alias nisi in casibus in quibus licet cõmunicare cum hęreticis pareant, communicent vel intendant, sub pœna excommunicationis, quam incurrant ipso facto, si contumaces mandatis nostris fuerint: præcipientes tam Michaeli quàm prædictis alijs, vt à consortio se dicti Bauari retrahant, & ad vnitatẽ redire Ecclesiæ sublato cuiusuis moræ dispendio non obmittant.

Pœna illorum qui Michaeli de Cęsena fauerunt.

Et quia prædicti Guillielmus, Henricus, & Bonagratia, velut defensores diuersarum hęresum, sed illarum præcipue, quæ asserunt quòd Christus & discipuli nihil habuerunt in proprio vel communi, nisi tantum simplicem vsum facti: & illius quæ asserit, quòd ad imperatorem pertinet Papam deponere, & alium subrogare, vehementer de hæresi sunt suspecti: ipsos & eorum quemlibet citamus per edictum peremptorium publicum, præsente ac fidelium multitudine copiosa, vt infra festum Ascensionis Domini exclusiue proxime sublequens, compareant personaliter coram nobis, facturi super præmissis velut notorija, quod rationis fuerit; & sententiam, si ferri possit commode, audituri. Non intendentes propter prædictæ citationis edictum nos astringere, quin contra dictos Guillielmum
E OKam, & Bonagratiam, quos aliàs per edictum peremptorium publicum citauimus, vt certo termino diu est elapso, comparerent coram nobis personaliter sententiam audituri, ac propter eorum contumaciam fuerint excommunicationis vinculo innodati; interim valeamus procedere prout suadebit iustitia, & viderimus expedire; eisdem expressius intimantes, quòd siue venerint siue non venerint, contra ipsos in dicto termino, vel quotiens nobis visum fuerit, absque citatione alia ad præmissa procedemus prout rationis fuerit, & viderimus expedire.

OKam, Henricus, & Bonagratia vehementer de hæresi suspecti.

Citantur peremptorie supradicti.

Cæterum volumus auctoritate Apostolica nihilominus decernentes, quòd processus noster huiusmodi, præfatos Michaelem, Guillielmum, Bonagratiam, & Henricum, ac alios quos contingere dignoscitur, adeo apprehendat & arctet, ac si eis, & eorum cuilibet personaliter publicatus & intimatus solemniter extitisset; quacumque constitutione contraria, per prædecessores nostros Roman. Pontifices in contrarium edita non obstante.

Processus hic arctat absentes.

Chartæ proceſſum continentes in publicis locis affigûtur.

Et vt idem proceſſus & contenta in eo, ad ipſorum Michaelis, Guillielmi, Bonagratiæ ac Henrici & aliorum, quos contingunt, notitiam deducantur, chartas ſeu mēbranas proceſſum continentes eundem, appendi ſeu affigi oſtijs ſeu ſuperliminaribus Maioris Auinionen. Eccleſiæ faciemus, quæ proceſſum ipſum ſuo quaſi ſonoro pręconio, & patulo indicio publicabunt, vt ipſi nullam poſſint excuſationem prætendere, vel ignorantiam allegare, quod ad eos non peruenerint, vel quòd ignorarint in eundē, cum non ſit veriſimile quo ad ipſos remanere incognitum vel occultum quod tam patenter omnibus publicatur. Dat. Auinion. xj. Non. Ianuar. Pontificatus noſtri anno quintodecimo. A

Et licet proceſſus ipſe ſufficienter publicatus extiterit, vt præfertur, tamen ex abundanti volentes eum in locis & domibus tui ordinis nihilominus publicari, diſcretioni tuæ committimus & mandamus, quatenus per te vel alium ſeu alios eiuſdem ordinis, proceſſum eundem in ſingulis locis & domibus præfatis, diligentius publicare procures, faciens de publicatione ipſa inſtrumenta publica confici, quæ nobis ſtudeas fideliter deſtinare. Datum Auinion. iiij. Idus Ianuarij, Pontificatus noſtri anno quintodecimo.

B

Bertrandus Cardinalis & Apoſtolicæ ſedis legatus, auctoritate Apoſtolica Inquiſitorem hæreticæ prauitatis inſtituit: cui eadem auctoritate concedit: vt procedat aduerſus hæreticam prauitatem.

Inſigne eſt hoc reſcriptum, quo perſpicitur forma, ſeu modus inſtituendorum Inquiſitorum.

Bertrandus miſeratione diuina tituli ſancti Marci presbyter Cardinalis, Apoſtolicæ ſedis legatus, ac Terrarum, & Prouinciarum, Roman. Eccleſiæ in partibus Italiæ conſiſtentium Reformator, & Vicarius generalis, Dilecto in Christo Fratri Ioanni Iacobi de Spello ordinis fratrum Minorum, Salutem in Domino.

Edita anno Domini 1348.

INTER ſolicitudines varias, quibus ex officio iniunctæ nobis Legationis aſtringimur, ſolicite cogitare nos conuenit, vt officium hæreticæ prauitatis exerceatur ſolicite, & perſonis talibus committatur, quòd eorum ſacro miniſterio, errantes ad lumen redeant veritatis. Nuper ſiquidem Sanctiſſimus Pater & Dominus noſter Dominus Clemens diuina prouidentia Papæ VI. nos ad regnum Siciliæ, & totam terram ipſius Regni citra Farum & Thuſciæ, ac nonnullas alias partes & Prouincias in litteris ipſius domini Papæ nobis ſuper noſtra Legatione conceſſis ſpecialiter nominatas, commiſſo nobis plene legationis officio in eiſdem pro vrgentibus & arduis Eccleſiæ Roman. negotijs deſtinans, nobis conceſſit ſuas Apoſtolicas litteras in hęc verba. C

CLEMENS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilecto filio Bertrando tituli S. Marci presbytero Cardinali, Apoſtolicæ ſedis Legato; Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Plenam de tuæ probitatis & circunſpectionis prudentia, & donis virtutum tibi conceſſis à Domino fiduciam obtinentes, te ad Regnum Siciliæ, ac Terras & Prouincias Eccleſiæ Roman. immediate ſubiectas, cæteraſque partes alias Italiæ plenæ Legationis officio & alijs negotijs tibi per nos cõmiſſis, varijs & diuerſis de fratrum noſtrorum conſilio prouidimus deſtinandum. Cupientes itaque negotium fidei ſic ſolicite vbiq; dirigi, quod nihil circa illud inhoneſtum committatur quomodolibet vel ſiniſtrum, vt per te vel alium, ſeu alios, de Inquiſitorum hæreticæ prauitatis infra terminos legationis tuæ conſtitutorum exceſſibus inquirere, ac de illis quibuſuis conquerentibus iuſtitiam facere, ac illos de quibus tibi videbitur à ſuis officijs remouere, & alios ſubſtituere valeas. Contradictores per cenſuram Eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo plenam tibi concedimus tenore præſentium Poteſtatem. Dat. Auinion. iiij. Id. Auguſti, Pontificatus noſtri anno quinto. D

Quarum litterarum Apoſtolicarum auctoritate, te quem largitor gratiarum omnium litterarum ſcientia, & alijs multis virtutibus ſicut fide dignorum teſtimonio accepimus, laudabiliter inſigniuit, & in cuius affectu ſicut firmiter credimus ſpecialiter geritur, quòd fides catholica, extirpatis erroribus ſuſcipiat incrementum: Inquiſitorem hæreticæ prauitatis Prouinciæ Sancti Franciſci Vallis Spoleti vſque ad Apoſtolicæ ſedis beneplacitum † atque noſtrum conſtituimus, tenore præſentium ac etiam ordinamus cum omnibus iuribus, honoribus, & priuilegiis à iure vel à ſede Apoſtolica ſeu quibuſcumque alijs conceſſis inquiſitoribus illarum partium hæreticæ prauitatis, recepto prius à te corporaliter iuramento, quòd officium ipſum ad honorem Dei ſanctæque Roman. Eccleſiæ, & exaltationem catholicæ fidei diligenter, & fideliter exercebis: Dantes tibi eadem auctoritate tenore præſentium, plenariam poteſtatem infra dictam Prouinciam inquirendi contra quoſcumque hæreticos: vel de hæreſi quomodolibet ſuſpectos, fautores, receptatores, & defenſores eorum, ipſoque capiendi, & detinendi condemnandi, abſoluendi, liberandi, ac omnia alia & ſingula faciendi, quæ ad huiuſmodi inquiſitionis officium de iure pertinere noſcuntur: Mandantes eadem auctoritate præſentium tenore vniuerſis, & ſingulis eiuſdem Prouinciæ Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Capitaneis Generalibus, & Officialibus vniuerſis, & eorum Vicarijs, cę- E

† Qualiter hæc clauſula accipi debeat, late explicui in Directorio Inquiſit. par. 3. ſuper q. 7

A teriſque eccleſiaſticis, & ſæcularibus perſonis ſub excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti pœnis; vt tibi in ijs quæ ad huius Inquiſitionis officium pertinere noſcuntur, benignè pareant, & intendant, ac eum per te requiſiti extiterint, dent per ſe, & alios, prout opportunum fuerit conſilium, auxilium, & fauorem. Nos enim ſententias ſiue pœnas, quas rite tuleris, ratas, & gratas habebimus, ipſaſque faciemus auctore Domino inuiolabiliter obſeruari. Per præſentem autem commiſſionem noſtram nolumus nec intendimus Inquiſitori aliàs per nos in dicta Prouincia deputato, in aliquo derogare, quominus idem Inquiſitor officium ipſum poſſit & valeat ſicut prius libere exercere. Dat. Atiau. ix. Kal. Septemb. Pontificatus eiuſdem Domini Clementis Papæ vj. Anno ſexto.

Io. de Aquam. ſ.

GREGORIVS PAPA XI.

B *Scribit Dominus Papa Archiepiſcopo Tarraconenſi ſuper libris Raymundi Lulli.*

GREGORIVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei Venerabili Fratri .. Archiepiſcopo Tarraconen. Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Data anno Domini 1372.

NVPER dilecto filio Nicolao Eymerici ordinis fratrum Prædicatorum profeſſore, magiſtro in Theologia in partibus Aragoniæ Inquiſitore hæreticæ prauitatis nobis referente, percepimus, quòd in partibus illis nonnulli laici, quamplures libros habent in vulgari per Raymundum Lullium ciuem Maioricen. compoſitos, in quibus vt idem Inquiſitor videtur aſſerere, errores quamplurimi in fide continentur. Nos igitur in præmiſſis, prout ex debito tenemur paſtoralis officij, prouidere volentes, Fraternitati tuæ, de qua in his & alijs ſpecialem in domino fiduciam obtinemus, per Apoſtolica ſcripta committimus, & mandamus, quatenus huiuſmodi libros per quoſcunq; habeantur ſeu detineantur, tibi facias exhiberi, & ſi per tuam ac dicti inquiſitoris, & aliorum magiſtrorum in Theologica facultate, & iuriſperitorum, C quos propter ea coram te euoces, repereris quod præfati libri errores in fide continent, eoſdem libros comburas, & comburi facias, atque mandes, inuocato ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſæcularis, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, & alia iuris remedia, de quibus videbitur, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: non obſtantibus conſtitutionibus Apoſtolicis de vna & de duabus dietis, & alijs contrarijs quibuſcunque: Seu ſi eidem Raymundo vel quibuſuis alijs communiter uel diuiſim à ſede Apoſtolica ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, aut extra vel vltra certa loca ad iudicium euocari non poſſint, per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem. Datum apud Pontem Sorgiæ Auinionen. Diœceſ. Non. Iunij anno ſecundo.

Vide commen. in Directorio Inquiſ. par. 2. ſuper q. 26. circa finem.

GREGORIVS PAPA XI.

Scribit dominus Papa officialibus Epiſcopi Barcinonen. ſuper quodam libro Raymundi Lulli.

D GREGORIVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilectis filijs Franciſco Borele Priori prioratus Eccleſiæ ſanctæ Eulaliæ de Campo, & Petro de Sancto Amancio hoſpitalario Darthuſæ officialibus Venerabilis fratris noſtri Barcinonen. Epiſcopi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Data anno Domini 1374.

AD audientiam noſtram fide digna relatione perducto, quòd dilectus filius Franciſcus Vitalis præfati Epiſcopi notarius, quendam librum Raymundi Lulli in pergamenia, & Vulgari cathalanico ſcriptum, aſſignatum eidem Franciſco in cuſtodiam per vos & dilectum filium Nicolaum Eymerici ordinis Prædicatorum profeſſorem, Inquiſitorem hæreticæ prauitatis, in quo errores ſcripti plurimi perhibentur, apud ſe habet: Diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus ſtatim viſis præſentibus, abſque alicuius moræ diſpendio, præfatum librum ad manus veſtras receptum, ad nos per fidelem, & idoneum portitorem mittere procuretis: Cauti ne vllam in his committatis negligentiam vel defectum. Datum apud Villanouam Auinionen. Diœceſ. iij. Calen. Octobris, anno E quarto.

Vide commen. in Directorio Inquiſ. par. 2. ſuper q. 26. circa finem.

GREGORIVS PAPA XI.

Articuli quidam Raymundi Lulli reprobantur, & cæteri eius libri interdicuntur, donec aliud fit per ſedem Apoſtolicam ordinatum.

GREGORIVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopo Tarracon. eiuſque ſuffraganeis, Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Data anno Domini 1376.

CONSERVATIONI puritatis catholicæ fidei, quá multi nequam filij ſcelerati ſuis falſis aſſertionibus maculare nitentes, inter triticum purum agri Dominici peſtiferum ſemen zizaniæ ſeminant, cum ad noſtrum præcipuè ſpectet officium, vt euellamus

Vide commen. in Directorio Inquiſ. par. 2. ſuper q. 26. circa finem.

praua,& destruamus peruersa, prouidere salubriter, & animarum illaqueationibus obuiare confestim A
plenis desiderijs affectantes, opportuna in his, quæ possumus, remedia, studio pastoralis sollicitudinis adhibemus. Dudum siquidem dilectus filius Nicolaus Eymerici ordinis fratrum Prædicatorũ, professor, in sacra Theologia magister, in regnis Aragoniæ, Valentiæ, & Maioricarum Inquisitor hæreticæ prauitatis, nobis exposuit, se in regnis eisdem inuenisse viginti volumina diuersorum librorum, in vulgari scriptorum, à quodam Raymundo Lullio ciue Maioricarum editorum, in quibus (vt ipsi Inquisitori videbatur) multi continebantur errores, & hæreses manifestæ, & quòd nonnulli de prædictis, & alijs regnis, libris vtebãtur eisdem, & eorum doctrinæ dabant fidem non modicam, in grande suarum periculum animarum: supplicauitq; nobis Inquisitor ipse, vt (ne simplices deciperentur ex libris ipsis) dignaremur in hac parte de opportuno remedio prouidere: Nos autem cupientes animarum, iam forsan imbutarum, & quæ imbui possent ex peruerso dogmate dictorum librorum, periculis celeriter obuiare, dictos libros per venerabilem fratrem nostrum Petrum Episcopum Hostiensem, & per quãplures etiam viros vigenum numerum in eadem theologia magistros, examinari fecimus diligenter: per quorum relationem tandem habuimus, quòd ipsi dictos libros omnes cum multa diligentia legerant, & examinauerant, & quòd vltra ducentos † articulos erroneos & hæreticales inuenerant in eisdem: super quibus inter eosdem Episcopum & magistros sæpius & demum corã nobis habita disputatione solenni, ipsos articulos, (quos ad vitãdum prolixitatis tædium, & horribilitatem eorum, haberi volumus præsentibus pro expressis) erroneos & manifeste hæreticales, de ipsorum Episcopi & magistrorum concordi consilio censuimus reputandos. Cum autem, sicut Inquisitoris præfati continebat assertio, in prædictis regnis alij libri, qui asseruntur editi à iam dicto Raymundo, reperiri dicãtur, in quibus huiusmodi iam reperiri, & alij errores & hæreses creduntur probabiliter cõtineri: Nos volentes de huiusmodi alijs libris, & eorum doctrina informari plenarie, & super eis prouidere salubriter; ne fideles in errores huiusmodi damnabiliter prolabantur: fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio, per Apostolica scripta committimus, & mandamus, quatenus diebus Dominicis & festiuis, in singulis ecclesijs vestris cathedralibus, ac curatis, necnon religiosorum quorumcunq; ordinum, exẽptorum & non exemptorum, etiam Cisterciensis, Carthusiensis Cluniacensis, Præmonstratensis, Grandimontensis, sanctorum Benedicti & Augustini, ac fratrum Prædicatorum, Minorum, & Eremitarum C
eiusdem S. Augustini, & Carmelitarum, & aliorum ordinum, vestrarum ciuitatum & diœcesum, intra missarum solennia existentibus populis, ad diuina, & in prædicationibus per vos vel † alios, quam cito commode poteritis faciatis proponi, quòd omnes & singulæ personæ vtriusque sexus, cuiuscunq; status, ordinis, vel conditionis existant, earundem vestrarum ciuitatum & diœcesum, seu commorantes in eis, habentes libros quoscunque à præfato Raymundo editos (vt præfertur) ipsos infra vnius mẽsis spatium, vobis assignare, & illi qui sciunt alias personas libros eosdem habentes, eas vobis reuelare ac nominare procurent: vosque libros recipi faciatis eosdem, quos cum habueritis, quàm cito commode poteritis, curetis nobis fideliter destinare, vt ipsos simili examini subijcere valeamus. Cæterum, quia doctrina, seu potius dogmatizatio prædictorum librorum examinatorum reperitur erronea, hæreticalis, & periculosa nimium animabus; & vehemens suspitio est habenda, quòd alijs libris editis à dicto Raymundo similes vel alij (vt præfertur) contineantur errores, vobis mandamus, quòd omnibus & singulis eisdem personis vestrarum ciuitatum & diœcesum, doctrinam seu potius dogmatizationem, & vsum huiusmodi librorum interdicere studeatis, donec super his per sedem Apostolicam aliud D
fuerit ordinatum. Contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita compescendo: Non obstantibus, si aliquibus communiter, vel diuisim à sede Apostolica sit indultum, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari: aut extra vel vltra certa loca, ad iudicium vocari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mẽtionem, & quibuslibet exemptionibus, & alijs priuilegijs, litteris Apostolicis quibuscunq; locis, personis, vel ordinibus, sub quacunque forma, vel expressione verborum ab eadem sede concessis, de quibus eorumq; totis tenoribus, etiam de verbo ad verbum in nostris litteris mentio sit habenda: & per quæ præsentis mandati nostri effectus quomodolibet impediri. Insuper volumus, quòd per te frater Archiepiscope tenor præsentium sub tuo, vel officialis tui sigillo, ad tuos fratres suffraganeos transmittatur, cui per vos adhiberi volumus, velut ipsis originalibus plenam fidem. Datum Auinione viij. Calend. Februarij, Pontificatus nostri anno sexto.

† In Codice Sabellano legitur quadringentos.

† al. &

E

MARTINVS PAPA V.

Condemnatio errorum Ioannis Vvicleff de Anglia, & Ioannis de Husz de Bohemia damnatorum in sacro generali Concilio Constantiensi approbatur: male sentientes de sacramẽtis Ecclesiæ canonice coercentur hæreticorum complices pœnis ab vtroq; iure statutis subduntur: conuerti nolentes castigantur: principes sæculares non patiantur hæreticos in suis terris habitare, aut ibi commercia exercere: qui hæretici decesserint, licet nondum per Ecclesiam declarati, ecclesiastica careant sepultura: bona hæreticorũ à tempore commissi delicti confiscata sunto: suspecti de hæresi nisi se purgent, vt hæretici condemnentur: qui se purgare neglexerint, excõicẽtur, & nisi satisfecerint, vt hæretici condemnentur: deficiens in purgatione, vt conuictus canonice puniatur: renouat c. Vt inquisitionis, de hæret. lib. 6. & iubet illud

custo-

A *custodiri. articuli Ioannis Vvicleff & Ioannis Husz nominatim recensentur: modus examinandi hæreticos aut de hæresi suspectos accuratissimus describitur: suspecti de hæresi, aut etiam diffamati personaliter citentur de fide responsuri: medio iuramento iurent dicere veritatem. hæretici & eorum complices inquirantur, & canonice puniantur: conuicti publice abiurent: abiurare recusantes canonice coerceantur: ista omnia fiant nullis in contrarium aliquid innuantibus.*

MARTINVS Episcopus seruorum Dei, venerabilibus fratribus, Archiepiscopis, & Episcopis, ac inquisitoribus hæreticæ prauitatis vbilibet constitutis, ad quos litteræ præsentes peruenerint, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Epistola Martini v. damnatione errorum Vvicleff, & Husz, à Concilio Constantiensi factam, approbans.

INTER cunctas pastoralis curæ solicitudines, quibus premimur incessanter, illa potissime fortius nos angit, vt hæreticis de finibus Christicolarum expulsis, insisque falsis doctrinis & erroribus peruersis penitus, quantum nobis ex alto conceditur, extirpatis, orthodoxa & catholica fides integra, & illibata permaneat, ac populus Christianus in eiusdem fidei B sinceritate, quolibet obscurationis semoto velamine, immobilis & inuiolatus persistat. Sanè dudum plusquam omnibus retroactis temporibus in nonnullis regionibus & dominijs, præsertim in Regno Bohemiæ, & marchionatu Morauiæ, ac locis & districtibus illis vicinis, aduersus fidei catholicæ dogmata & sanctæ matris Ecclesiæ traditiones, non solum contra vnum, quinimmo contra plura fidei catholicæ dogmata insurrexerunt quidam hæresiarchæ, circumcelliones, schismatici & seditiosi, Luciferina superbia & rabie lupina euecti, dæmoniorum fraudibus illusi, de vanitate in idipsum (licet forent de diuersis mundi partibus oriundi) conuenientes, & caudas colligatas habentes, damnatæ videlicet memoriæ Ioannes Vvicleff de Anglia, Ioannes Husz de Bohemia, & Hieronymus de Praga, qui vtinam alios secum ad infidelitatis interitum non traxissent. Nam vbi huiusmodi pestilentes personæ peruersa dogmata pertinaciter seminabant in suæ doctrinæ pestiferę primordio Prælati, & alij iudiciarię Potestatis regimina exercentes, tamquam canes muti non valentes latrare, nec vlciscentes cum Apostolo in promptu omnem inobedientiam, hæresiarchas ipsos pestiferos & dolosos, eorum lupinam rabiem truculentam statim (vt adstricti fuerant) canonice coercere, eosC que de domo Domini corporaliter eijcere non curarunt, sed sacrilegam, falsam & perniciosam ipsorum doctrinam, per longas moras negligenter conualere permiserunt: populorum multitudo, illorum opinionibus falsis decepta, pro veris accepit, quæ diu mendaciter & perniciose ac damnabiliter seminauerunt, eisque credendo, à recta fide cecidit turba multa, & errore deuio inuoluitur, proh dolor, paganorum, adeo quòd per diuersa illarum, eildemque conuicinarum partium climata, oues Christi catholicas hæresiarchæ ipsi successiue infecerunt, & in ftercore mendaciorum fecerunt putrescere. Quapropter generalis Constantiensis synodus tantam fidelium, & fidei orthodoxæ plagam & ruinam videns, exclamare compulsa est cum Augustino: Quid faciet Ecclesiæ medicina, salutem omnium materna charitate conquirens, tamquam inter phreneticos & lethargicos æstuans? nunquid contemnere, nunquid desistere vel debet vel potest? certe non, secundum eundem, immo vtrique fit necesse est molesta, quæ neutri est inimica. Nam & molestus est medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio, ille ligando, iste cædendo, sed ambo diligendo. Si autem negliD gant, & eos perire permittant, inquit Augustinus, ista mansuetudo potius falsa crudelitas est. Proinde synodus præfata ad omnipotentis Dei gloriam, ipsiusque catholicæ fidei ac Christianæ religionis conseruationem, augmentum, & animarum salutem & præseruationem, eosdem Ioannem Vvicleff, & Ioannem Husz & Hieronymum, qui inter cetera de Sacro Eucharistiæ sacramento, & alijs Sacramentis Ecclesiæ & articulis fidei, aliter quàm Sancta Romana Ecclesia credit, & tenet, & prædicat, & docet, quamplurima temere & damnabiliter credere ac tenere, prædicare, atque docere pertinaciter attentabant, velut hæreticos & pertinaces ac obstinatos tam à communione fidelium separatos de domo Dei corporaliter eiecit, & spiritualiter eiectos declarauit, & alia nonnulla circa præmissa vtilia & salubria statuit & decreuit, per quæ alij, qui causantibus hæresiarchis eorumque falsis doctrinis huiusmodi spiritualiter de domo Dei exierunt, per vias canonicas reducerentur ad semitas veritatis. Et quia (sicut dolenter accepimus) non solum in regno Bohemię & Marchionatus dominija & locis supradictis, verum etiá in quibusdam partibus & prouincijs contiguis seu vicinis eisdem, etiam nonnulli ex sectatoribus & sequacibus heresum ac errorum hæresiarcharum prædictorú, E timore diuino & pudore humano prorsus abiectis, nec de ipsorum, & præsertim Ioannis Husz & Hieronymi interitu miserabili sumentes conuersionis & pœnitentiæ fructum: sed tamquam in profundum pressi peccatorum, Dominum Deum blasphemare non cessant, ducentes in irritum nomen eius, quorum mentes pater mendacij sic damnabiliter excæcauit, vt prædictos libros, codices & opuscula hęreses & errores continentes seu continentia dudum & per synodum præfatam damnatos & damnata, ac ignibus concremanda deputata, & concremata, legunt, student, ac ex eis in sui & multorum simplicium periculum, nedum contra statuta, decreta & ordinata in synodo supradicta, sed etiam contra canonicas sanctiones dogmatizare præsumunt, in animarum periculum, ac puritatis fidei denigrationem, & scandalú plurimorum. Nos igitur attendentes, quòd error, cui nó resistitur, approbari videtur, ac malis & perniciosis erroribus huiusmodi resistere, ac eos de medio Christi fideliú & præsertim de supradictis Bohemiæ & Morauiæ dominijs & districtibus ac cófinibus & vicinijs eorú, ne amplius &

Ex eodem Cócilio Constantiensi, sessio. 45. Anno Domini 1418.

c. Excommunicamus 1. & 2. de hæret.

1. Tim 1. d. August. ad Festum Epistola 167. Et 23 q. 4. Quid faciet.

August. de correctione Donatistarum ad Bonifacium. c. 5. Et 23. q. 4. Ipsa pietas.

Ioan. 8. f.

latius se extendant, funditus euellere cupientes; discretioni vestræ, sacro approbante Concilio Con- A
stantiensi, per Apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus vos Archiepiscopi, & Epi-
scopi ac electi, & quilibet vestrum per se, seu alium, vel alios, quos graues & idoneas personas spi-
ritualem iurisdictionem habentes esse volumus, omnes & singulos, cuiuscumque dignitatis, officij,
præeminentiæ, status vel conditionis existant, & quibuscumq; nominibus censeantur, qui de pręex-
celso, salutifero, & supermirabili sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de
baptismate seu peccatorum confessione, pœnitentiæ pro peccatis iniunctione, vel reliquis ecclesiasti-
cis sacramentis seu fidei articulis, aliter sentire aut docere, quàm sacrosancta Romana Ecclesia & vni-
uersalis docet, prædicat & obseruat, aut articulos, seu libros, & doctrinas præfatorum hæresiarcharum
Ioannis Vvicleff, & Ioannis Hulz, & Hieronymi de Praga, per eandem Constantiensem synodum
cum suis auctoribus (vt prædicitur) damnatos, & damnatas, tenere, credere, & dogmatizare, ac vitæ
finem ipsorum hæresiarcharum publice vel occulte pertinaciter quomodolibet laudare vel approbare
præsumpserint, eorumque receptatores, defensores & fautores quoslibet, etiam contemplatione prę-
dictorum errorum, necnon credentes, & adhærentes eisdem, tamquam hęreticos iudicetis, & velut
hæreticos sæculari curiæ relinquatis. Receptatores quoque, fautores & defensores huiusmodi pestife- B
Zanch. de hæret. c. 4. & 6. tarum personarum, qui erroribus ipsis crediderint, nec fauore aut contemplatione errorum ipsorum,
sed forte carnalis amoris causa, vel occasione alia huiusmodi personas pestiferas receptauerint, præ-
ter pœnas ab vtroque iure talibus inflictas, per iudices competentes tanta seueritate pœnarum in tam
enormi scelere vltionem accipiant, quòd cedat cæteris grassantibus, in exemplum, vt quos Dei ti-
mor à malo non reuocat, saltem coerceat seueritas disciplinæ. Cum reliquis vero, huiusmodi secta
damnabili quomodolibet infectis, qui post competentem monitionem ac frequẽtem exhortationem,
qua pie erga eos, spe correctionis & emendationis, ac ad melioris vitæ frugem conuersionis, vsum
Hebr. 6. c. est, à prædictis erroribus & secta noluerint resipiscere, & ad gremium vnitatemque sanctæ matris Ec-
clesiæ, ac fidem catholicam, quæ sola saluare potest, sine qua nulli veræ salutis subsidium contingit,
Conciliũ Tholosanum c. 1 & plene recognoscere & confiteri, iustitiæ seueritas (prout facti poposcerit qualitas) dulcore miseri-
Concil. Biterrense c. 12. cordiæ temperetur. Et nihilominus omnes Christianæ & catholicæ fidei professores, Imperatorem, C
Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Milites, Potestates, Rectores, Consules,
Proconsules, Scabinos, Communitates, & Vniuersitates regnorum, prouinciarum, ciuitatum, oppi-
dorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum huiusmodi, necnon cęteros iurisdictio-
nem temporalem exercentes, iuxta iuris formam, & exigentiam auctoritate Apostolica exhortando
moneatis & requiratis, vt de regnis, prouincijs, ciuitatibus, oppidis, castris, villis, terris, & om-
nibus alijs locis ac dominijs supradictis, omnes & singulos hæreticos huiusmodi secundum tenorem
Lateranense concilium. Lateranensis Concilij, quod incipit, Sicut ait, ad instar etiam irretitorum crimine vsurarum, quos
publice vel manifeste per facti euidentiam cognouerint esse tales, tamquam oues morbidas gregem
Domini inficientes expellant, donec, & quousque à nobis, seu vobis, vel alijs iudicibus ecclesiasticis,
vel inquisitoribus, fidem & communionem Romanæ Ecclesiæ tenentibus, aliud recipiant in manda-
tis: nec eosdem in suis districtibus prædicare, domicilia tenere, larem fouere, contractus inire, nego-
tiationes & mercantias quaslibet exercere, aut humanitatis solatia cum Christi fidelibus habere per-
l. Manichæos. C. de hæret. mittant. Et si tales hæretici publici ac manifesti, licet nondum per Ecclesiam declarati, in hoc tam
grauí crimine decesserint, ecclesiastica careant sepultura, nec oblationes fiant aut recipiantur pro D
c. Cum secundum leges, de hæret. in 6 eisdem: bona tamen ipsorum à tempore commissi criminis secundum canonicas sanctiones confisca-
c. Ad Abolendam, de hæret. ta, non occupentur per illos, ad quos aliàs pertinerent, donec per huiusmodi iudices ecclesiasticos
super hoc potestatem habentes, sententia declaratoria super ipso hæresis crimine fuerit promulgata.
Qui autem de hæresi per iudicem competentem ecclesiasticum inuenti fuerint sola suspicione notati,
seu suspecti, nisi iuxta considerationem & exigentiam suspicionis, qualitatemque personæ, ad arbi-
trium iudicis huiusmodi propriam Innocentiam congrua deuotione monstrauerint, in purgatione
† indito eis canonice indicta † deficientes, & se canonice purgare non valentes, aut pro huiusmodi purgatio-
ne facienda, obstinatione damnabili iurare renuentes, tamquam hęretici condemnentur. Qui vero
dictam innocentiam monstrare ex quadam negligentia seu desidia, & purgationem huiusmodi face-
re omiserint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam ab omnibus euitentur;
ita quòd si per annum in excommunicatione huiusmodi perstiterint, extunc velut hæretici con- E
Propositionum diuersi gradus. demnentur. Si quis vero super aliquo sæpedictæ pestiferæ doctrinæ hæresiarcharum prædictorum,
vel aliquibus articulis dumtaxat scandalosis, temerarijs, seditiosis, vel piarum aurium offensionis, cul-
pabilis repertus fuerit, canonice puniatur. Si vero propter solam Infamiam aut suspicionem dicto-
rum articulorum, vel alicuius ipsorum, quis repertus fuerit suspectus, & in purgatione canonica pro-
pter hoc sibi indicta deficeret, pro cõuicto habeatur, & tamquã canonice cõuictus puniatur. Et insuper
felicis recordationis Bonifacij Papæ Octaui prædecessoris nostri, constitutionem, quę incipit, vt inqui
sitionis negotiũ, renouantes, & ẽt exequentes, vniuersos potestates, & dominos temporales & iudices
antedictos, quibuscumq; dignitatibus vel officijs seu nominibus censeantur, exhortando requirimus,
& mandamus eisdem, vt sicut reputari cupiunt & haberi fideles ac filij Ecclesiæ nuncupari, & in Chri
sti nomine gloriari, ita pro defensione fidei vobis Archiepiscopis, Episcopis & electis, ac inquisi-
toribus hæreticæ prauitatis, & alijs iudicibus seu personis ecclesiasticis per vos ad hoc (vt præmitti-
tur) de-

A tui) deputandis, fidem & communionem sanctæ matris Ecclesiæ tenentibus, pareant & intendant, præbeantque auxilium, & fauorem in hæreticorum, necnon credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum inuestigatione, captione, custodia diligenti, cum ab eisdem fuerint requisiti, vt præfatas personas pestiferas alios secum perdere molientes, in potestatem seu carcerem per vos Archiepiscopos, Episcopos, electos, & Inquisitores prædictos aut deputandos à vobis vel ad locum de quo vos vel ipsi mandabitis, infra eorundem dominorum potestatem, rectorum seu iudicum districtum ducant, vel duci faciant sine mora, vbi per viros catholicos à vobis Archiepiscopis, vel Episcopis, electis seu Inquisitoribus, seu deputandis personis huiusmodi, vel vestrum aliquo deputato, sub exacta † & diligenti custodia, ne fugiant ponendo eos, etiam compedibus, & manicis ferreis teneri, donec eorum negotium per Ecclesiæ iudicium terminetur, & quòd de hæresi à iudice Ecclesiastico competenti, qui fidem & communionem dictæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ teneat, condemnentur, præfati domini temporales seu rectores, iudices, vel eorum officiales seu nuncij, sibi relictos recipiant indilate, animaduersione debita puniendos. Verum ne præiudicium, & scandalum præfatæ fidei

Innoc. iiij. in extrauag. Ad extirpanda. §. teneatur el. s.

† recta.

B orthodoxæ religionis Christianæ, prætextu ignorantiæ quemquam in hoc circumueniri, aut versutos homines sub friuolæ excusationis velamine in hac materia palliare contingat, & vt de conuincendis, seu cognoscendis hæreticis, receptatoribus, defensoribus, fautoribus, credentibus, & adhærentibus, necnon de hæresi suspectis, & alijs huiusmodi peruersa doctrina quomodolibet maculatis, plenior habeatur in futurum instructio, tam ad regnum Bohemiæ, & conuicinas illi, quàm alias quaslibet partes, in quibus hæc superstitiosa doctrina quomodolibet pullulauerit, articulos infrascriptos sectam dictorum hæresiarcharum concernentes pro directione dictæ fidei decreuimus transmittendos, & etiam destinandos: super quibus vobis & alijs omnibus Archiepiscopis, Episcopis, & electis, ac commissarijs & Inquisitoribus in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, vt quilibet eorum infra limites & loca suæ iurisdictionis, necnon regno, & marchionatu, & locis eis vicinis prædictis, etiam si loca ipsa extra iurisdictionem eandem vltra duas diætas consistant, circa extirpationem, & correctionem errorum ac hæresum, & huiusmodi sectæ pestiferæ, in fauorem ipsius fi-

C dei orthodoxæ diligenter inuigilent, & omnes infamatos seu suspectos de tam pestifera labe sub confessati criminis, excommunicationis, suspensionis, interdicti, aut alia formidabili pœna canonica vel legali, prout, quando, & quemadmodum eis videatur expedire, & facti requirerer qualitas, ad singulos huiusmodi articulos per iuramentum corporaliter præstitum, tactis sacrosanctis Euangelijs, seu sanctorum reliquijs, imagine Crucifixi, secundum quorundam locorum obseruantiam, iuxta infrascripta interrogatoria, ad quemlibet articulum conuenientia, respondere compellant. Nos enim contra omnes & singulos Archiepiscopos, Episcopos, & electos, Inquisitores, qui super extirpando hæreticæ prauitatis fermento, & expurgando suum territorium, districtum seu locum, de talibus malis, & sceleratis hominibus, negligentes fuerint seu remissè egerint, vsque ad priuationem seu depositionem Pontificalis dignitatis procedere intendimus, & procedemus, ac procedi faciemus, aliosque loco illorum substituemus, qui prauitatem hæreticam possint, & valeant confundere, & ad alias pœnas contra tales à iure inflictas, & alias grauiores (si expediat) infligendas, procedemus, procedique faciemus, iuxta iuris & facti exigentiam, se huiusmodi culpæ, & criminis fœditatem. Teno-

c. Excommunicamus 2. §. vlt. de hære.

D res vero eorundem articulorum seu capitulorum, de quibus supra fit mentio, sequuntur per ordinem in hæc verba.

ET PRIMO SEQVITVR TENOR *articulorum Ioannis Vvicleff.*

Constantien. Concil. sess. 8.

SVBSTANTIA panis materialis, & similiter substantia vini materialis, remanent in sacramento altaris. 1

Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem sacramento. 2

Christus non est in eodem sacramento identice, & realiter in propria præsentia corporali. 3

Si Episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat. 4

Non est fundatum in Euangelio, quòd Christus Missam ordinauerit. 5

Deus debet obedire diabolo. 6

Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua, & inutilis. 7

Si Papa sit præscitus, & malus, & per consequens membrum diaboli, non habet potestatem super fideles sibi ab aliquo datam, nisi forte à Cesare. 8

Post Vrbanum sextum non est aliquis recipiendus in Papam, sed viuendum est more Græcorum sub legibus proprijs. 9

Contra scripturam sacram est, quòd viri ecclesiastici habeant possessiones. 10

Nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat eum excommunicatum à Deo, & qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus, vel excommunicatus. 11

12 Prælatus excommunicans clericum, qui appellauit ad regem vel ad concilium regni, eo ipso traditor est Regis & Regni. A

13 Illi qui dimittunt prædicare siue audire verbum Dei, propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, & in Dei iudicio traditores Christi habebuntur.

14 Licet alicui diacono vel presbytero prædicare verbum Dei, absque auctoritate sedis Apostolicæ siue Episcopi catholici.

15 Nullus est dominus ciuilis, nullus est Prælatus, nullus est Episcopus dum est in peccato mortali.

16 Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab Ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus, idest ex habitu, non solum actu, delinquentibus.

17 Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

18 Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & possunt Parochiani, propter peccata suorum Prælatorum, ad libitum suum eas auferre.

19 Speciales orationes applicatæ vni personæ per Prælatos vel religiosos, non plus prosunt eidem quàm generales, cæteris paribus. B

20 Conferens eleemosynam fratribus, est excommunicatus eo facto.

21 Si aliquis ingreditur religionem priuatam qualemcumque, tam possessionatorum, quàm mendicantium, redditur ineptior & inhabilior ad obseruationem mandatorum Dei.

22 Sancti instituentes religiones priuatas, sic instituendo peccauerunt.

23 Religiosi viuentes in religionibus priuatis, non sunt de religione Christiana.

24 Fratres tenentur per laborem manuum victum acquirere, & non per mendicitatem.

Prima pars est scandalosa & præsumptuose asserta, pro quanto sic generaliter & indistinctè loquitur: & secunda erronea, pro quanto asserit mendicitatem fratribus non licere.

25 Omnes sunt Simoniaci, qui se obligant orare pro alijs, eis in temporalibus subuenientibus.

26 Oratio præsciti nulli valet.

27 Omnia de necessitate absoluta eueniunt.

28 Confirmatio iuuenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio, reseruantur Papæ & Episcopis propter cupiditatem lucri temporalis & honoris. C

29 Vniuersitates, studia, collegia, graduationes & magisteria in eisdem, sunt vana gentilitate introducta, & tantum prosunt Ecclesiæ sicut diabolus.

30 Excommunicatio Papæ vel cuiuscumque Prælati non est timenda, quia est censura Antichristi.

31 Peccant fundantes claustra & ingredientes, sunt viri diabolici.

32 Ditare clerum, est contra regulam Christi.

33 Siluester Papa, & Constantinus Imperator, errauerunt Ecclesiam dotando.

34 Omnes de ordine mendicantium, sunt heretici: & dantes eis eleemosynam, sunt excommunicati.

35 Ingredientes religionem aut aliquem ordinem, eo ipso inhabiles sunt ad obseruanda diuina præcepta, & per consequens ad perueniendum ad regnum cœlorum, nisi apostatauerint ab eisdem.

36 Papa cum omnibus clericis suis possessionem habentibus, sunt hæretici, eo quòd possessiones habent: & consentientes eis, omnes videlicet domini sæculares & cæteri laici. D

37 Ecclesia Romana est synagoga satanæ, nec Papa est proximus & immediatus Vicarius Christi & Apostolorum.

38 Decretales epistolæ sunt apocryphæ, & seducunt à fide Christi, & clerici sunt stulti, qui student eas.

39 Imperator & domini sæculares, sunt seducti à diabolo, vt Ecclesiam dotarent bonis temporalibus.

40 Electio Papæ à Cardinalibus, à diabolo est introducta.

41 Non est de necessitate salutis, credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.

Error est, si per Romanam Ecclesiam intelligat vniuersalem Ecclesiam, aut concilium generale, aut pro quanto negaret primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares.

42 Fatuum est credere indulgentijs Papæ & Episcoporum.

43 Iuramenta illicita sunt quæ fiunt ad corroborandum humanos contractus, & commercia ciuilia.

44 Augustinus, Benedictus, & Bernardus damnati sunt, nisi pœnituerint de hoc, quòd habuerunt possessiones, & instituerunt, & intrauerunt religiones: & sic à Papa vsque ad vltimum religiosum, omnes sunt hæretici.

45 Omnes religiones indifferenter introductæ sunt à diabolo.

Constantien. concil. sess. 8.

TENOR AVTEM ARTICVLORVM Ioannis Husz, sequitur, & est talis.

1 VNICA est sancta vniuersalis Ecclesia, quæ est prædestinatorum vniuersitas: & infra sequitur: Vniuersalis sancta Ecclesia tantum est vna, sicut tantum vnus est numerus omnium prædestinatorum.

2 Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecit quosdam actus actibus Ecclesiæ malignantium consimiles.

Præsciti,

A Præſenti, non ſunt partes Eccleſiæ, cum nulla pars eius finaliter excidet ab ea, eo quòd prędeſtinationis charitas, quæ ipſam ligat, non excidet. 3

Duæ naturæ diuinitas & humanitas ſunt vnus Chriſtus. 4

Præſcitus etſi aliquando eſt in gratia ſecundum præſentem iuſtitiam, tamen nunquam eſt pars ſanctæ Eccleſiæ, & prædeſtinatus ſemper manet membrum Eccleſiæ: licet aliquando excidat à gratia aduentitia, ſed non à gratia prædeſtinationis. 5

Sumendo Eccleſiam pro conuocatione prædeſtinatorum, ſiue fuerint in gratia, ſiue non, ſecundum præſentem iuſtitiam, iſto modo Eccleſia eſt articulus fidei. 6

Petrus non eſt, nec fuit caput Eccleſiæ ſanctæ catholicæ. 7

Sacerdotes quomodolibet criminoſe viuentes, Sacerdotij polluunt poteſtatem: & ſic, vt filij infideles, ſentiunt infideliter de ſeptem Sacramentis Eccleſiæ, de clauibus, officijs, cenſuris, moribus, cæremonijs, & ſacris rebus Eccleſiæ, veneratione reliquiarum, indulgentijs, & ordinibus. 8

Papalis dignitas à Cęſare inoleuit, & Papæ perfectio & inſtitutio à Cæſaris potentia emanauit. 9

B Nullus ſine reuelatione aſſereret rationabiliter de ſe vel alio, quòd eſſet caput Eccleſię particularis, nec Romanus Pontifex eſt caput Romanæ Eccleſiæ particularis. 10

Non oportet credere, quòd iſte quicunque eſt Romanus Pontifex, ſit caput cuiuſcumque particularis Eccleſiæ ſanctæ, niſi Deus eum prædeſtinauerit. 11

Nemo gerit vicem Chriſti vel Petri, niſi ſequatur eum in moribus: cum nulla alia ſequela ſit pertinentior, nec aliter recipiat à Deo Procuratoriam Poteſtatem: quia ad illud officium Vicariatus requiritur & morum conformitas & inſtituentis auctoritas. 12

Papa non eſt verus & manifeſtus ſucceſſor Apoſtolorum principis Petri, ſi viuit moribus contrarijs Petro: & ſi quærit Auaritiam, tunc eſt Vicarius Iudæ Scarioth. Et pari euidentia Cardinales non ſunt veri & manifeſti ſucceſſores collegii aliorum Apoſtolorum Chriſti, niſi vixerint more Apoſtolorum, ſeruantes mandata & conſilia Domini noſtri Ieſu Chriſti. 13

Doctores, ponentes quòd aliquis per cenſuram Eccleſiaſticam emendandus, ſi corrigi noluerit, ſæculari iudicio eſt tradendus, pro certo ſequuntur in hoc Pontifices, Scribas & Phariſæos, qui Chriſtum non volentem eis obedire in omnibus, dicentes, Nobis non licet interficere quenquam, ipſum ſęculari iudicio tradiderunt, & quòd tales ſint homicidię grauiores quàm Pilatus. 14 Ioan. 18 f.

C

Obedientia Eccleſiaſtica, eſt obedientia ſecundum adinuentionem Sacerdotum Eccleſiæ, præter expreſſam auctoritatem ſcripturæ. 15

Diuiſio immediata humanorum operum eſt, quòd ſunt vel virtuoſa, vel vitioſa: quia ſi homo eſt vitioſus, & agit quidquam, tunc agit vitioſe; & ſi eſt virtuoſus, & agit quidquam, tunc agit virtuoſe, quia ſicut vitium quod crimen dicitur ſeu mortale peccatum, inficit vniuerſaliter actus hominis vitioſi, ſic virtus viuificat omnes actus hominis virtuoſi. 16

Sacerdotes Chriſti viuentes ſecundum legem eius, & habentes ſcripturæ notitiam, & affectum ad ędificandum populum, debent prędicare, non obſtante prętenſa excommunicatione. & infra, Quòd ſi Papa vel aliquis prælatus mandat Sacerdoti ſic diſpoſito, non prædicare, non debet ſubditus obedire. 17

D Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad Sacerdotium accedit: & illud mandatum debet exequi, prætenſa excommunicatione non obſtante. 18

Per cenſuras eccleſiaſticas excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, ad ſui exaltationem clerus populum laicalem ſibi ſuppeditat, auaritiam multiplicat, malitiam protegit, & viam pręparat Antichriſto. Signum autem euidens eſt, quòd ab Antichriſto tales procedunt cenſuræ, quas vocant in ſuis proceſſibus fulminationes, quibus clerus principaliſſime procedit contra illos, qui denudant nequitiam Antichriſti, qui clerum pro ſe maxime vſurpabit. 19

Si Papa eſt malus & præſertim ſi eſt præſcitus, tunc vt Iudas Apoſtolus eſt diabolus, fur & filius perditionis, & non eſt caput ſanctæ militantis Eccleſiæ, cum nec ſit membrum eius. 20

Gratia prędeſtinationis eſt vinculum, quo corpus Eccleſię, & quodlibet eius membrum iungitur Chriſto capiti inſolubiliter. 21

Papa vel prę́latus malus, & prę́ſcitus, eſt ęquiuoce paſtor, & vere fur, & latro. 22

Papa non debet dici ſanctiſſimus, etiam ſecundum officium, quia aliàs rex deberet etiam dici ſanctiſſimus ſecundum officium, & tortores & pręcones dicerentur ſancti, immo etiam diabolus deberet dici ſanctus, cum ſit officiarius Dei. 23

E

Si Papa viuat Chriſto contrarie, etiam ſi aſcenderet per rectam & legitimam electionem ſecundũ conſtitutionem humanam vulgatam; tamen aliunde aſcenderet, quàm per Chriſtum, dato etiam ꝙ intraret per electionem à Deo principaliter factam: nam Iudas Scarioth, rite & legitime eſt electus à Deo Chriſto Ieſu ad epiſcopatum, & tamen aſcendit aliunde in ouile ouium. 24

Condemnatio quadraginta quinque articulorum Ioannis Vvicleff per doctores facta, eſt irrationabilis, & iniqua, & male facta, & ficta eſt cauſa per eos allegata, videlicet ex eo, quod nullus eorum ſit catholicus, ſed quilibet eorum aut eſt hæreticus, aut erroneus, aut ſcandaloſus. 25

Non eo ipſo quo electores vel maior pars eorum conſenſerint viua voce ſecundum ritus hominũ in perſonam aliquam, eo ipſo illa perſona eſt legitime electa, vel eo ipſo eſt verus & manifeſtus ſucceſſor 26

ceſſor

ceſſor vel Vicarius Petri Apoſtoli vel alterius Apoſtoli in officio eccleſiaſtico: vnde ſiue electores bene, ſiue male elegerint, operibus electi debemus credere. Nã eo ipſo quo quis copioſius operatur meritorie ad profectum Eccleſiæ, habet à Deo ad hoc copioſius poteſtatem. A

27 Non eſt ſcintilla apparentiæ, quòd oporteat eſſe vnum caput in ſpiritualibus regens eccleſiã, quod ſemper cum ipſa eccleſia militante conuerſetur, & conſeruetur.

Chriſtus ſine talibus monſtruoſis capitibus per ſuos veraces diſcipulos ſparſos per orbem terrarum, melius ſuam eccleſiam regularet.

28 Apoſtoli & fideles Sacerdotes Domini ſtrenue in neceſſariis ad ſalutem regularunt eccleſiam antequam Papæ officium foret introductum: ſic facerent, deficiente per ſumme poſſibile Papa vſque ad diem iudicij.

29 Nullus eſt dominus ciuilis, nullus eſt prælatus, nullus eſt epiſcopus dum eſt in peccato mortali.

30 Super præmiſſis autem articulis, quilibet de eis ſuſpectus, ſeu in eorum aſſertione deprehenſus, iuxta modum interrogetur infraſcriptum: In primis vtrum cognouerit Ioannem Vvicleff de Anglia, Ioannem Huſſz de Boemia, Hieronymum de Praga, ſeu aliquem eorum, & vnde habuerit eorum notitiam, & vtrum cum eis vel eorum aliquo, dum viuerent, conſiderationem vel amicitiam habuerit. B

Modus interrogandi hæreticos aut de hæresi ſuſpectos.

Item, vtrum ſciens ipſos ſeu aliquem ipſorum excommunicatos, ſcienter participauerit cum illis, reputans & dicens talem participationem non eſſe peccatum.

Item, vtrum, poſt mortem eorum pro eiſdem ſeu aliquo, eorum orauerit, & publice vel occulte opem pietatis exercuerit, aſſerens eos fore beatos & ſaluos.

Item, vtrum eos vel aliquem eorum ſanctos reputauerit & dixerit, & eis venerationes velut ſanctis exhibuerit.

Item vtrum credat, teneat, & aſſerat, quod quodlibet concilium generale, & etiam Conſtantienſe, vniuerſalem eccleſiam repreſentet.

Item, vtrum credat quòd illud quod ſacrum concilium Conſtantienſe, vniuerſalem Eccleſiam repreſentans approbauit, & approbat in fauorem fidei, & ad ſalutem animarum, quòd hoc eſt ab vniuerſis Chriſti fidelibus approbandum & tenendum. Et quod condemnauit & condemnat eſſe fidei vel bonis moribus contrarium, hoc ab eiſdem eſſe tenendum pro condemnato, credendum, & aſſerendum. C

Item, vtrum credat, quòd condemnationes Ioannis Vvicleff, Ioannis Huſſz, M Hieronymi de Praga, factæ de perſonis eorum, libris & documentis per ſacrum generale Conſtantienſe concilium, fuerint rite, & iuſte factæ, & a quolibet catholico pro talibus tenendæ, & firmiter aſſerendæ.

Item, vtrum credat, teneat, aſſerat Ioãnem Vvicleff de Anglia, Ioannem Huſſz de Bohemia, & Hieronymum de Praga, fuiſſe hæreticos, & pro hæreticis nominandos ac deputandos, & libros, & doctrinas eorum fuiſſe & eſſe peruerſos, propter quos & quas eorum pertinacias, per ſacrum concilium Conſtantienſe pro hæreticis condemnati.

Item, vtrum habeat in ſua poteſtate aliquos tractatus, opuſcula, epiſtolas, vel quæcunque alia ſcripta in quocunque idiomate per Ioannem Vvicleff, Ioannem Huſſz, & Hieronymum hæreticos, ſeu eorum ſpeudo diſcipulos & ſequaces edites vel tranſlatos, edita vel tranſlata, quod illos vel illa ordinario loci uel eius commiſſario ſeu Inquiſitori, ſub iuramento præſentet.

Quòd ſi apud ſe ſcripta huiuſmodi ſe habere non cognouerit, ſed alibi, quòd iurea illa circa ſuum ordinarium vel alios ſupradictos infra certum terminum ſibi præfigendum deponere. D

Item, vtrum ſciat aliquem vel aliquos habentes præfatorum tractatus, opuſcula, epiſtolas, vel quęcunque alia ſcripta in quocunque dio mate compoſita, ſiue translata, quod illum vel illos detegat vel manifeſtet, pro purificatione fidei ſiue executione iuſtitiæ.

Item ſpecialiter litteratus interrogetur, vtrum credat ſententiam ſacri Conſtantien. concilij ſuper quadraginta quinque Ioannis Vvicleff, & Ioannis Huſſz triginta articulis ſuperius deſcriptis, latam, fore verum & catholicam, ſcilicet, quòd ſupradicti quadragintaquinque articuli Ioannis Vvicleff, & Ioannis Huſſz triginta, non ſunt catholici, ſed quidam ex eis ſunt notorie hæretici, quidam errone, alij temerarij, & ſeditioſi, alij piarum aurium offenſiui.

Item vtrum credat aſſerat, quòd in nullo caſu ſit licitum iurare.

Item, vtrum credat, quod ad mandatum iudicis iuramentum de veritate dicenda, vel quodlibet aliud ad cauſam opportunum etiam pro purificatione infamiæ faciendum, ſit licitum. E

Item, vtrum credat, quòd periurium ſcienter commiſſum, ex quacunque cauſa vel occaſione, pro conſeruatione vitæ corporalis propriæ vel alterius, etiam in fauorem fidei ſit mortale peccatum.

Item, vtrum credat, quod deliberato animo contemnens ritum Eccleſiæ, cæremonias exorciſmi, & catechiſmi, aquæ baptiſmatis conſecratæ, peccet mortaliter.

Item, vtrum credat, quod poſt conſecrationem ſacerdotis in Sacramento altaris ſub velamento panis & vini, non ſit panis materialis & vinum materiale, ſed idem per omnia Chriſtus, qui fuit in cruce paſſus, & ſedet ad dexteram Patris.

Item, vtrum credat & aſſerat, quòd facta conſecratione per Sacerdotem, ſub ſola ſpecie panis tantum, & præter ſpeciem vini, ſit vera caro Chriſti, & ſanguis & anima & deitas & totus Chriſtus, ac idem corpus abſolute & ſub vna qualibet illarum ſpecierum ſingulariter.

Item

A Item, vtrum credat, quòd consuetudo communicandi personas laicales sub specie panis tantum, ab Ecclesia vniuersali obseruata, & per sacrum concilium Constantiæ approbata, sit seruanda sic, quòd non liceat eam reprobare, aut sine ecclesiæ auctoritate pro libito immutare. Et quòd dicentes pertinaciter oppositum præmissorum, tanquam hæretici vel sapientes hęresim, sint arcendi & puniendi.

Item, vtrum credat, quòd Christianus contemnens susceptionem Sacramentorum Confirmationis, vel Extremæ Vnctionis, aut solennizationis Matrimonij, peccet mortaliter.

Item, vtrum credat, quòd Christianus vltra contritionem cordis, habita copia sacerdotis idonei, soli Sacerdoti de necessitate salutis confiteri teneatur, & non laico seu laicis quantumcunque bonis & deuotis.

Item, vtrum credat, quod Sacerdos in casibus sibi permissis, possit peccatorem confessum & contritum a peccatis absoluere, & sibi pœnitentiam iniungere.

Item, vtrum credat, quòd malus Sacerdos cum debita materia & forma & cum intentione faciendi
B di quod facit ecclesia, vere conficiat, vere absoluat, vere baptizet, & vere conferat alia Sacramenta.

Item, vtrum credat, quod Beatus Petrus fuerit vicarius Christi, habens potestatem ligandi & soluendi super terram.

Item, vtrum credat, quòd Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit, eius nomine proprio expresso, sit successor B. Petri habens supremam auctoritatem in ecclesia Dei.

Item, vtrum credat auctoritatem iurisdictionis Papæ, archiepiscopi, & episcopi in soluendo & ligando, esse maiorem authoritate simplicis Sacerdotis, etiam si curam animarum habeat.

Item, vtrum credat, quòd Papa omnibus Christianis vere contritis & confessis, ex causa pia & iusta possit concedere indulgentias in remissionem peccatorum, maxime pia loca visitantibus, & ipsis manus suas porrigentibus adiutrices. Vtrum credat quòd ex tali concessione visitantes ecclesias ipsas & manus adiutrices eis porrigentes, huiusmodi indulgentias consequi possint.

Item, vtrum credat, quòd singuli episcopi suis subditis secundum limitationem sacrorum cano-
C num, huiusmodi indulgentias concedere possint.

Item, vtrum credat & asserat, licitũ esse, Sãctorum reliquias & imagines à Christi fidelibus venerari.

Item, vtrum credat, quòd Papa vel alius prælatus proprijs nominibus Papæ pro tempore expressis, vel ipsorum vicarij possint, suum subditum ecclesiasticum siue sæcularem propter inobedientiam siue contumaciam excommunicare, ita quòd talis pro excommunicato sit habendus.

Item, vtrum credat, quòd inobedientia siue contumacia excommunicatorum crescente, prælati vel eorum vicarij in spiritualibus, habeant potestatem aggrauandi & reaggrauandi, interdictum ponendi & brachium sæculare inuocandi, & quòd illis censuris per inferiores sit obediendum.

Item, vtrum credat, quòd Papa vel alij prælati & eorum vicarij in spiritualibus, habeant potestatem Sacerdotes & laicos inobedientes & contumaces excommunicandi, ab officio, beneficio, ingressu ecclesiæ & administratione ecclesiasticorum Sacramentorum suspendendi.

Item, vtrum credat, quòd liceat personis ecclesiasticis absque peccato, huius mundi habere possessiones & bona temporalia.

D Item, vtrum credat, quòd laicis ipsa ab eis auferre potestate propria non liceat, immo quòd sic auferentes, tollentes & inuadentes bona ipsa ecclesiastica, sint tanquam sacrilegi puniendi, etiam si male viuerent personæ ecclesiasticæ bona huiusmodi possidentes.

Item, vtrum credat, quòd huiusmodi ablatio & inuasio cuicunque Sacerdoti, etiam male viuenti, temere vel violenter facta vel illata, inducant sacrilegium.

Item, vtrum credat, quòd liceat laicis vtriusque sexus, viris scilicet & mulieribus, libere prædicare verbum Dei.

Item, vtrum credat, quòd singulis Sacerdotibus libere liceat prædicare verbum Dei, vbicunque, quandocunque & quibuscunque placuerit, etiam si non sint missi.

Item, vtrum credat, quòd omnia peccata mortalia, & specialiter manifesta, sint publice corrigenda & extirpanda.

Volumus insuper ac statuimus & decernimus, quòd si quis per secretam informationem per vos recipiendam, vel aliàs repertus fuerit infamatus seu suspectus de quacunque specie hæresis, pestiferæ
E sectæ, vel doctrinæ pestilentium Ioannis Vuicleff, Ioannis Hussz, & Hieronymi de Praga, Hæresiarcharum prædicatorum, aut de fouendo, receptando, defendendo præfatos damnatos homines, dum viuerent in humanis, vel ipsorum perfidos sequaces & pseudodiscipulos, aut ipsorum erroribus credendo, pro ipsis defunctis vel aliquo ipsorum post obitum orando, uel inter catholicos nominando, & defendendo, uel ipsos ut sanctos colendo, prædicando, uel adorando, uel aliàs circa eos suspecte agendo, citetur per uos seu alterum uestrum personaliter coram uobis seu altero uestrum comparituros, semotis procuratore, & aduocato, responsurus medio iuramento per ipsum sic (ut prædictum est) corporaliter præstito, de plena & mera ueritate dicenda super prædictis articulis, seu eorũ singulis uel alijs opportunis, secundum exigentiam casus & occurrentium circunstantiarum, ad arbitrium uestrum, & prout uobis seu alteri uestrum uidebitur expedire, uel aliàs contra eosdem ipsorum singulos, (prout præsentibus exprimitur) uel aliàs canonice procedatis.

Suspectus de hæresi aut diffamatus citetur personaliter de fide responsurus.

Concilium Biterrense. c. 4.

Nec

Necnon præsentes litteras exclusis articulis & interrogatorijs superius positis atque obmissis, in ci- A
uitatibus, diœcesibus, terris & locis alijs vbi tute fieri poterit auctoritate nostra solenniter publicetis
& publicari faciatis omnes & singulos hæreticos huiusmodi, necnon sectatores ipsarum hæresum &
errorum vtriusq; sexus, tenentes & etiam defendentes eosdem, aut hæreticis ipsis quomodolibet pu-
blice vel occulte in diuinis vel alias participantes, etiam si Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali,
Regali, Reginali, Ducali aut alia quauis ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate; necnon ad-
uocatos & procuratores quoslibet, qui hæreticos huiusmodi aut eorum credentes sequaces, fautores,
defensores & receptatores super crimine hæresis aut credulitatis, sequelæ fautoriæ, defensionis & re-
ceptationis huiusmodi defenderint, excommunicatos singulis diebus Dominicis & festiuis in præ-
sentia populi nuncietis, & per alios nunciari faciatis. Et nihilominus contra eosdem omnes & singu-
los vtriusque sexus, huiusmodi errores tenentes, approbantes, defendentes, dogmatizantes, ac fauto-
res, & receptatores & defensores eorundem, exemptos & non exemptos, & quemlibet ipsorum, cu-
iuscunque dignitatis, status, præeminentiæ, gradus, ordinis vel conditionis (vt præfertur) exstāt, au-
ctoritate nostra diligenter inquirere studeatis, & eos quos per inquisitionem huiusmodi diffamatos, B
vel per confessionem eorum seu per facti euidentiam, vel alias huiusmodi hæresis & erroris labe re-
spersos repereritis, auctoritate prædicta etiam per excommunicationis, suspensionis & interdicti; nec
non priuationis dignitatum, personatuum & officiorum, aliorumq; beneficiorum ecclesiasticorum
ac feudorum, quæ a quibuscunque ecclesijs, monasterijs ac alijs locis ecclesiasticis obtinent, ac etiam
bonorum, dignitatum sæcularium, ac graduum scientiarum quarumcunq; facultatum, & per alias pœ-
nas sententias, & censuras ecclesiasticas ac vias, & modos quos ad hoc expedire seu opportunos esse
videritis, etiam per captiones & incarcerationes personarum, & alias pœnas corporales quibus hære-
tici puniuntur seu puniri iubentur, aut solent iuxta canonicas sanctiones. Similiter & clericos ip-
sos & ecclesiasticos, vsq; ad degradationem inclusiue, si eorum culpa ac pertinacia vel rebellio id exi-
gat aut requirat, corrigatis & puniatis, ac diligenter corrigi & puniri faciatis; necnon contra eosdem,
ipsorumq; earumq; bona secundum canonicas sanctiones & legales, contra hæreticos & eorum se-
quaces editas, quibus eosdem sectatores siue sequaces subiacere decernimus, animose consurgatis iux-
ta modum & formam supradictos. Et qui de præmissis hæresibus vel articulis vel aliquo præmissorū C
infamati fuerint, ad arbitrium vestrum se purgare teneantur. Alij vero qui per testes seu propriam
confessionem vel alias legitimas probationes conuicti fuerint de prædictis hæresibus vel articulis
vel aliquo præmissorum, eosdem articulos errores solenniter & publice reuocare, abiurare, pœniten-
tiam condignam, etiam ad immurationem (si delictum exigerit) subire cogantur; necnon quod er-
rores & hæreses huiusmodi cuiuscunque generis vel speciei censeantur, de cetero verbo, nutu vel fa-
cto non fouebunt, seu alios ad credendum illis verbo vel facto, publice vel occulte, directe vel indi-
recte, aut alio quouis modo inducent, sufficientem & idoneam cautionem præstare teneantur. Quod
si forsan eosdem articulos solenniter & publice reuocare & abiurare, & pœnitentiam condignam,
etiam ad immurationem perpetuā vel temporalem iuxta vestræ discretionis arbitrium sine dilatio-
ne subire, ac sufficientem cautionem quod errores & hæreses ipsas de cetero non tenebunt nec foue-
bunt, nec alios ad credendum vel verbo vel facto, publice & occulte, directe, vel indirecte, vel quouis
quæsito colore inducant, præstare, seu aliquid præmissorum facere voluerint, extunc contra ipsos iux- D
ta qualitatem errorum ac delictorum suorum (etiam si expediat) tanquam contra hæreticos aut hæ-
retica labe respersos, auctoritate nostra iuxta canonicas & legales sanctiones summarie & simplici-
ter ac de plano sine strepitu & figura iudicij. & etiā ex officio, appellatione, seu appellationibus qui-
buscunque cessantibus, procedatis, ac ipsos iuxta easdem canonicas traditiones puniatis, etiam si
opus fuerit curiæ sæculari relinquendo. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione
postposita, compescendo, inuocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio eiusdem brachij sæcularis non ob-
stantibus tam fœlicis recordationis Bonifacij Papæ viij. prædecessoris nostri, quā cauetur, ne quis ex-
tra ciuitatem & diœcesim suam, nisi in certis exceptis casibus, & in illis vltra vnā diætam, à fine suæ
diœcesis ad iudicium euocetur, seu ne iudices à Sede Apostolica deputati, extra ciuitatem & diœce-
sim in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, siue alij uel alijs vices suas committe-
re, aut aliquos vltra vnam diætam à fine diœcesium eorundem trahere præsumant, & de duabus diæ-
tis in concilio generali; † quàm alijs quibuscunque constitutionibus Romanorum Pontificum, tam à
iudicibus delegatis, quàm personis vltra certum numerum ad iudicium non vocandis aut aliis edi- E
tis, quæ possint in hac parte uestræ iurisdictioni aut potestati, eiusque libero exercitio quomodolibet
obuiare, seu si aliquibus communiter uel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspen
di, uel excommunicari, seu ultra uel extra loca ad iudicium euocari non possint, per litteras Aposto-
licas non facientes plenam & expressam, ac de uerbo ad uerbum de indulto huiusmodi & eorum per
sonis locis & ordinibus & nominibus propriis mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia
generali uel speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam uel totaliter
non insertam, uestræ iurisdictionis explicatio in hac parte ualeat quomodolibet impediri, & de qua,
cuiusque toto tenore de uerbo ad uerbum in nostris litteris habenda sit mentio specialis. Datum
Constantiæ viij. Kalen. Martij, Pontificatus nostri anno primo.

Hæretici & eorum complices diligenter inquirendi & coercendi iuxta canonicas sanctiones.

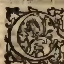
Conuicti de hoc crimine publice abiurent, & qualis abiurationis forma.

† c. Vt officii. §. compescendi. de hære lib. 6. Bynjesa pan q.74.

A

CALISTVS III.

Confirmat extrauagantem Innocentij IIII. incipientem. Ad extirpanda, de prædicando verbo Dei, recipiendis crucesignatis, concedendis indulgentijs, & procedendo contra impedientes sacrum Inquisitionis officium.

CALISTVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs vniuersis fratribus ordinis Prædicatorum Inquisitoribus hæreticæ prauitatis in prouincia Lombardiæ constitutis, præsentibus & futuris, Salutem & Apostolicam benedictionem. Edita anno Domini 1458.

INIVNCTVM nobis desuper Apostolicæ seruitutis officium, dignè tunc peragere non ambigimus, si Romanorum gesta Pôtificum prædecessorum nostrorum, quæ pro expugnatione lethiferæ pestis hæreticæ prauitatis, prouide emanasse Ex Directorio Sabellano fol. 4??.

B comperimus, recensentes, innouantesq; illa pro ipsius hæresis extirpatione & fidei Apostolicæ augmento etiam nostro munimine roboramus. Dudum siquidem a fęlicis recordationis Innocentio Papa quarto prædecessore nostro emanarunt literæ tenoris subsequentis.

INNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs fratribus ordinis Prædicatorum; Inquisitoribus hæreticæ prauitatis præsentibus & futuris in prouincia Lombardiæ, Salutem & Apostolicam benedictionem. Malitia huius temporis in diuersis mundi partibus, & maximę in prouincia Lombardiæ peruersorum morum peperit corruptelam: ex quibus lethifera pestis hęreticæ prauitatis abundantius solito noscitur pullulasse. Ad expurgationem† pestis eiusdem iuxta officij nostri debitum ex animo intendentes, volumus aduersus huiusmodi operatores iniquitatis, qui massam catholicæ puritatis fermento propriæ contagionis inficiunt fideles vt consurgant denique nobiscum pro Euangelicis, quas professi sunt legibus defendendis, salubribus adhortationibus incitari. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta, districte præcipiendo mandamus, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus in locis vbi contra hęreticos, vobis inquisitionis officium † Extirpationē

C est commissum, ceteris singuli opportuna instantia contra hæreticos eosdem, eorumque fautores proponere populis publice verbum crucis, & eos qui tacti zelo fidei ad extirpandam prauitatem eandem votum assumpserint, crucis charactere consignare. Vt autem vobis de prædicatione huiusmodi, & fidelibus, qui eiusdem crucis ad hoc votum assumpserint, copiosæ mercedis premium afferatur; vobis & eisdem fidelibus, illam Indulgentiam, illudq; priuilegium elargimur, quæ transeuntibus in terræ sanctæ subsidium in generali concilio conceduntur. Cum autem huiusmodi verbum Crucis per vos proponi contigerit, relaxandi omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui ad audiendum verbum ipsum deuote affuerunt, quadraginta, vel viginti dies, de iniunctis pœnitentijs, libera sit vobis & singulis vestrum, de nostra concessione facultas. Et si forte (quod non credimus) aliqua ciuitas, & communitas, vel persona, cuiuscunque conditionis, vel gradus, huic tam salubri negotio se opponere, seu illud præsumpserit aliquatenus impedire: vt per vos, vel per alios auctoritate nostra ad hoc deputatos, vel in posterum deputandos, libere procedi non valeat in eodem: immo si quicunque requisiti, illud fouere neglexerint, & iuxta officium & posse suum studiose iuuare: contra eos tanquam

D contra defensores & fautores hęreticorum, sublato appellationis obstaculo, vos vel vestrum singuli auctoritate nostra intrepide procedatis. Contra quos prout audacia exegerit, Reges & Principes Christianos, necnon Crucesignatos pro terræ sanctæ succursu curabimus inuocare: cum non minus expediat, immo magis, fidem in locis prope positis, quàm procul distantius defensare. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostrorum mandati & elargitionis infringere, vel ei ausu temeratio contrarie: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Anagniæ Idibus Iulij, Pontificatus nostri anno duodecimo.

Cum autem sicut exhibita nobis nuper pro parte vestra petitio continebat, de viribus litterarum earundem ab aliquibus hæsitetur: Nos ad extirpationem huiusmodi virus insanabilis totis viribus intendentes, litteras præinsertas auctoritate Apostolica, tenore præsentium innouamus, approbamus, & confirmamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat Anno Domini 1451.

E hanc paginam nostræ innouationis, approbationis, confirmationis, & communionis infringere, vel ei ausu temerario contrarie. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotenti Dei, beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicę millesimo quadringentesimo quinquagesimooctauo, septimo Idus Iulij, Pontificatus nostri anno quarto.

PIVS

PIVS PAPA II.

Retractio omnium per ipsum Pium secundum adhuc in minoribus agentem, pro Concilio Basileen. & contra Eugenium quartum eiusdem Pij prædecessorem, scriptorum.

Edita anno Domini 1463. PIVS Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs Rectori, & Vniuersitati scholæ Colo-
niensis, Salutem & Apostolicam benedictionem.
IN minoribus agentes, nondum sacris ordinibus initiati, cum Basileæ inter eos ver-
Ex quarto conciliorum general. tomo. pag. 503 ex Coloniensi editione anno 1567. saremur, qui se generale Concilium facere, & vniuersalem ecclesiam repræsentare aie-
bant, dialogorum quendam libellum ad vos scripsimus, in quo de auctoritate concilij
generalis, ac de gestis Basiliensium, & Eugenij Papæ contradictione, ea probauimus, vel damnaui-
mus, quæ probanda vel damnanda censuimus: quantum capiebamus, tantum defendimus, aut op-
pugnauimus: nihil mentiti sumus, nihil ad gratiam, nihil ad odium retulimus; existimauimus bene B
agere, & recta incedere via: nec mentis nostræ aliud erat obiectum, quàm publica vtilitas, & amor ve-
Luc 18. Psal 13. ri. Sed quis non erat mortalis? Sapientem inquiunt philosophi nunquam errare verum est. At quis
sapiens nisi bonus? quis bonus, nisi solus Deus? Oēs declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est
qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum, inquit propheta Regius: Declinauimus & nos ab vtero ma-
tris, errauimus in initio, & non in via; ambulauimus in tenebris, & procul à vera luce recessimus: nec
nobis tantum errauimus, alios quoque in præcipitium traximus: & cæcis ducatum præbentes cæci, cū
illis in foueam recidimus. forsitan & aliquos ex vobis scripta nostra decepêre, & in deuia deduxerūt:
quorum sanguinem si de manibus nostris requisierit Dominus, non habemus quod respondere pos-
Psal 144. simus, nisi nos, vt homines, peccauisse: qui arbitrantes rectum iter ostendere, obliquum monstraui-
mus. In misericordia tātum Dei spes nostra sita est quæ super omnia opera eius elucet. Sed haudqua-
quam satis fuerit diuinam misericordiam implorare, & dicere: Pater Domine, parce peccatis nostris,
nisi pro viribus vulnera, quæ inflximus, veritate curare annitamur: & sicut est in fabulis, Sagitta quæ C
vulnerauit, afferat opem: siue vt canit ecclesia. Medelam inde ferat, hostis vnde læserat. Mortem quidā
prius sibi consciuerint, quàm videri velint aliquando male sensisse: & nonnulli ne vel ad horam vi-
deantur errasse, semper errant; & dum vel minimam tolerare honoris iacturam nequeunt, totum
abijciunt, & perpetua notantur infamia, & in pessimas prolabuntur hæreses: qui ne appareant incon-
stantes, pertinaces efficiuntur. superbissimi hoc agunt, qui videri dij non homines volunt, quales Cō-
Pertinacis hæreticorum vnde quandoque nascitur. stantiæ combusti sunt nostra ætate in magno conuentu, Hieronymus & Ioannes hæresiarchæ. Nos
homines sumus, & vt homines errauimus: neque imus inficias, multa, quæ diximus, scripsimus, egi-
mus, damnari posse: verum non vt Arrius, Eutyches, Macedonius, aut Nestorius; & alia blasphe-
morum turba, ex animo damnatam viam elegimus, seducti peccauimus, vt Paulus; & ignoranter
persecuti fuimus Ecclesiam Dei, & Romanam, primamque sedem. Propter quod prostrati ante ocu-
los diuinæ pietatis, supplices oramus: Delicta iuuentutis meæ & ignorantias ne memineris, &c. Pu-
psal. 24. det errores, pœnitet male fecisse, & male dictorum scriptorumque vehementer pœnitet, plus scripto
quàm facto nocuimus: sed quid agamus? scriptum & semel emissum volat irreuocabile verbum. D
Non sunt in potestate nostra scripta, quæ multas inciderunt in manus, & vulgo leguntur. vtinam
latuissent, quæ sunt edita. nam si futuro in sæculo manserint, & aut in malignas mentes inciderint,
aut incautas, fortasse scandalum parient. Qui hæc scripsit, inquient, in beati eandem Petri cathe-
dra sedit, & Christi Saluatoris Vicariatum gessit: ita scripsit Aeneas, qui postea summum Pontifi-
catum adeptus, Pius ij. appellatus est, nec inuenitur mutasse propositum. qui eum elegerunt, & in
Virorum sanctorū mos emendare errores, nō pertinaciter defendere. summo Apostolatus vertice collocarunt, ab ijs scripta eius approbata videntur. Verendum est, ne ta-
lia nostris aliquando successoribus obijciantur: & quæ fuerunt Aeneæ, dicantur Pij; atque ab ea se-
de auctoritatem vendicent, aduersus quam ignoranter latrauerunt. Cogimur igitur, dilecti filii,
beatum Augustinum imitari, qui cum aliqua in suis voluminibus erronea inseruisset, retractiones
edidit. Humilis & probatissimi vir ingenij, qui suas ineptias verecundè confiteri ac corrigere, quàm
impudenter defendere maluit. Idem & nos faciemus: confitebimur ingenuè ignorantias nostras, ne
per ea quæ scripsimus iuuenes, error irrepat, qui possit in futurum Apostolicam sanctam sedem op-
pugnare. Nam si quem decuit vnquam Romani primiqi throni eminentiam & gloriam defendere E
ac extollere; nos illi sumus, quos sine vllis meritis pius & misericors Deus, sola dispensatione sua, ad
beati Petri solium & dilectissimi filii sui Domini nostri Iesu Christi vicariatum euocauit. Quibus ex
rebus dilectiones vestras hortamur, & in Domino commonemus; ne prioribus illis scriptis inhærea-
tis, aut fidem vllam præstetis quæ supremam Apostolicæ Sedis auctoritatem quouis pacto elidūt, aut
c. Quamuis 21. dist. aliquid astruunt, quod sacrosancta Romana non amplectitur Ecclesia. Suadere omnibus, vt id so-
lium præ cæteris venerentur, in quo Saluator Dominus suos Vicarios collocauit: & quod beati Apo-
stoli Petrus & Paulus suo sanguine dicauerunt. nec putetis diuinam prouidentiam, quæ cuncta gu-
Rom 13. c. in apibus. 7. q. 1. bernat, & nihil negligit eorum, quæ creauit, inordinatam reliquisse militantem ecclesiam: quæ cum
sit sponsa Christi, profectò a Deo est, & ordinem habet, dicente Apostolo, Quæ sunt, a Deo ordi-
nata esse. Requirit autem ordo, vt inferiora a superioribus gubernentur, & ad vnum tandem perue-
niatur,

A uiatur, tanquam principem & moderatorem cunctorum, quę infra se sunt: Sicut grues vnam sequuntur, & in apibus vnus est rex: ita & in ecclesia militanti, quæ instar triumphantis se hēt, vnus est omnium moderator & arbiter, Iesu Christi vicarius: à quo tanquam capite, omnis in subiecta membra potestas & auctoritas deriuatur, quę à Christo Domino Deo nostro sine medio in Ipsum influit, nec profecto in alium, tanquam sui exercitus ducem, supremam auctoritatem Christus principaliter deriuasset, quàm in suum vicarium, qui primus fuit Petrus, cui commissam nouimus Dominici gregis curam: nec duos pluresve Petros Euangelistę commemorant, nec duos, aut plures instituit Dominus, qui suum locum tanquam capita tenerent ęqualia: sed vnum constituit, vt verticem, ac ducem, & pastorem vniuersi gregis, Simonem Petrum, dicens: Tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues Regni cœlorum: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlo: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlo. Et, Pasce oues meas. Quæ nulli alteri seorsum dicta leguntur, nisi Petro, vt in Petro vnitas, & summa contineretur auctoritas: nec alius a petra dictus est Petrus, nisi Simon intelligeremus vnicum esse veræ & solidæ petræ,

Matth. 16.
Ioan. 21.
1. Cor. 10.

B idest, Christi, (vt Paulus exponit) locum tenentem Simonem Petrum, qui solus pro Domino in periculo constituto exemit gladium. Petrus igitur, & successores eius Romani Pontifices primatum in Ecclesia tenuerunt, & nos hodie, quamuis indigni, sola Domini voluntate digni, tenemus, & quicunque Romanæ secundum canonicas sanctiones pręficitur Ecclesiæ, quamprimum electus est in sacro collegio supremam à Deo potestatem sine medio consequitur, & per ordinem in omnem diffundit ecclesiam, cuius peccata diuino iudicio punięda relinquuntur; Si quid aduersus hanc doctrinam inueneritis aut in dialogis, aut in Epistolis nostris, quæ plures à nobis sunt editæ, aut in alijs opusculis nostris (multa enim scripsimus adhuc iuuenes) respuite, atq; contęnite, sequimini quæ nūc dicimus, & seni magis quā iuueni credite, nec priuatum hominē pluris facite, quàm Pontificem. Aeneam reijcite, Pium recipite illud gentile nomen parentes indidere nascēti: hoc Christianum in Apostolatu suscepimus. Dicent fortasse aliqui, cum Pontificatu hanc nobis opinionem aduenisse; & cum dignitate mutatam esse sententiam. Haud ita est, longe aliter actum. Audite filij conuersationem nostram: breuis narratio erit, quæ vobis, quantum ad rem attinet veritatem aperiet, & obiectioni faciet satis. An-

Romani Pontificis potestas a Deo est.

C no salutis primo & trigesimo supra millesimum quadringentesimum cum Dominico Capranica, quem Martinus V. in secreto consistorio Cardinalem creauerat, Eugenius iiij. spreuerat, Basileam petiuimus, ibiq; concilium inchoatum inuenimus, verum ab Eugenio reuocatum, quamuis congregati noluerant obedire, asserentes iam inceptum concilium sine consensu patrū, qui cōuenissent, haud quaquā potuisse dissolui. Iulianus aderat S. Angeli Cardinalis, natione Romanus, moribus & doctrina conspicuus. Is cum cęteris pręstaret audita Eugenij reuocatione, præsidentiā dimisit, tanquam summo Pont. vellet obedire: sed cum augesceret in dies Eugenio, vel inuito, conciliū, & multi ex diuersis regionibus Episcopi, & Regum legati aduentarent, Cardinales quoque ex Rom. Cur. profugi iudices nonnulli concurrerent, præsidentiam resumpsit: & auctoritatem concilij mirum in modum extollens, eminentiam primæ sedis supprimere cępit. Venientes Eugenij legatos, & potestatē Romanorum præsulū magnificantes, apparenter confutauit: & cū esset facundissimus, facile persuasit auditoribus quæ cupiebat. Cardinales ex vrbe profecti, Eugenio infensi, vitā eius moresq; carpebāt: accedebant in horas cateruatim noui curiales, qui (vt est omnis multitudo maledica, & inimica prin-

D cipi) Eugenij nomen modis oībus lacerabant. Nos, qui ex patria iuuenes, non ex vrbe illuc migraueramus, & noua tum primū suis ex Senensi gymnasio euolaueramus, rudes & inexperti, vera esse arbitrabamur quæcūq; dicebantur: nec putabamus mentiri alios, qui nesciremus ipsi mentiri; atq; vt est innatū homini, terra & horrenda crimina odio habebamus, nec Eugenium diligere poteramus quē tot tantiq; testes indignum Pontificio dicerent. Aderant legati Parisiensis scholæ, cuius est fama percelebris: affuerunt & aliquando vestri & aliorum studiorū Germaniæ nationis oratores; & vno cūcti ore concilij generalis auctoritatē ad cęlum efferebant. De potestate Rom. Pontificis pauci erant qui loqui præsumerent: omnes qui publice loquebantur, prurientes auribus, multitudini applaudebant. Accessit & ipsius Eugenij consensus, qui dissolutionem concilij a se factam reuocauit, & progressum eius approbauit, cū reconciliata synodus Eugenio videretur, & pax ecclesiæ data. Præterita enim omnia per suas litteras concilij patres Eugenio sese remissuros, & pedes eius tamquā beati Petri exosculaturos promiserant, si reuocata dissolutione, cōcilio cursum permitteret, atq; illi cohære-

E ret. Nouæ intercessere discordiæ, tū alijs de rebus, tū potissime super trāslatione concilij Græcorū causa in alium locum, Eugenius in Italia, non sine ratione, conciliū petebat; popularitas synodalis transire montes horrebat, & in Auinione, aut in Sabaudia locum desiderabat. Adierunt per id temporis duo viri ex Italia Basileense concilium, Nicolaus Panormitanus Archiepiscopus, & Ludouicus Pontanus Apostolicæ sedis notarius, Alfonsi Magni regis oratores, qui, velut duo orbis sidera, seu Pontificij iuris, & totius ciuilis sapientiæ, duo præcipua lumina & clarissima censebātur. Hi dictis scriptisque concilij gesta probabant; Eugenij facta damnabant: nec erat qui aut vellet aut auderet dicta eorum refelleret. Quid ageremus? audire potuimus, non dicere? Rude nimis ingenium est, quod per singulos dies audita & inculcata nō capit. Quales magistri sunt, tales discipuli euadere solent. Paucos inuenias Aristoteleos, qui Platonica norint destruere dogmata. Non est discipulus supra magistrum, inquit Dominus; nec nos magistrum potuimus superare. Iulianus nobis, & Nicolaus, & Ludouicus, &

Luc. 6.

alij

alij complures fuere magistri, schola, Basileensis conuentus, in quo raro aliquis Eugenij causam de- A
fendit. Aduersus concilij dignitatem mutire aliquid, crimen hæresis fuit. Vna omnium vox con-
cillo Eugenio præferebat. De sedis Apostolicæ præcellentia aut silentium, aut contemptus: Con-
cilium concilium cuncta sonabant. Didicimus ergo quæ audiuimus, & post aliquot annos, existi-
Iuuenalis. mantes nos aliquid esse, diximus (vt est apud Satyricum.) *Semper ego auditor tantum? numquamne*
reponam? Puduit semper discipulum agere, subtraximus ferulæ, manum, cœpimus loqui, & ma-
gistri personam induimus. Scripsimus epistolas, & opuscula, hoc omnibus passim datur: docti &
indocti scribunt: & quæ scripsit ipse, nemo contemnit, nisi editionis feruorem tempus extinxerit.
nobis placebant scripta nostra, more poetarum, qui poemata sua tanquam filios amant. Nec Basileæ
quenquam inueniebamus qui ea damnaret, probant enim similia similes: applaudebamus nobis ip-
sis, & in editionibus nostris gloriabamur, & quamquam postea Eugenius concilium in Italiam tran-
stulerit, & cum Græcis Ferrariæ, ac demum Florentiæ conuenerit: quanquam Iulianus sancti Angeli,
& Ioannes sancti Petri Cardinales, quib. plurimum credebamus, ad Eugenium defecissent: quanquam
paucissimi in fide Basileensi remansissent: noluimus tamen credere existimantes cunctos, qui abibant, B
metu recedere, ne bona temporalia perderent, & cum nihil haberemus, quod nobis auferri posset,
Nota testimo- perseuerandum putauimus, ne partem, quæ verior nobis apparebat, relinquentes, detrimentum ani-
nium de Ama- mæ faceremus. Mansimus igitur Basileæ, quoad Eugenio (vt credidimus) iusto iudicio deposi-
deo. to, Amadeus Sabaudiensis suffectus est, & Felix v. appellatus: quem non vt idolum (quod erat) sed
† iter. tamquam verum Christi vicarium, venerati fuimus, nihil ad hæc sinistri putantes intercessisse. At cũ
Fridericus Romanorum rex, Aquisgrani coronatus, domum repetens, Basilea transitum † fecisset; ro-
gatusque Felicem illic præsentem accedere, nullo pacto persuaderi potuisset, vt honorem ei, tanquam
Rom. Pontifici, exhiberet, aut publicè cum eo verba misceret: tum primum considerauimus possibi-
le esse, quòd partem erroneam sequeremur, quando Rex, Imperator Romanorum futurus, in tanto
negotio dubius esset, & ad Euangelium inclinaret magis. Multũ & sæpe inter nos ipsos cogitauimus,
quis esset modus inueniendi verum, nunquam enim volentes errauimus. Rogati in familiam Fride-
rici transire, non renuimus: erat tunc ille cum tota ferè Germania neutralis. Conciliũ Basileæ dice-
bant esset Germani, & idolum eius respuebant, Eugenium Christi vicarium appellabant, & conciliũ, C
ab eo celebratum recusabant, nec Eugenio, nec Basileensibus plenè obediebant. Placuit ad neutrales
transire, vt verum apud eos liberius audiremus, & si recedendum esset ab vno extremorum, per ali-
quod medium transiremus ad alterum, & eorum iudicium spectaremus, qui non essent affecti causæ.
Mansimus in aula Friderici pluribus annis, illic varias audiuimus opiniones. Neutralitatem idcirco
Teutones induerant, vt concordia facilius inueniretur, non ex consilio Solonis, qui tumultuante ci-
uitate extorrem fecit eum, qui sine parte remansit. Multa inter neutrales didicimus, quæ nos antea la-
tebant: Eugenium falsò de multis accusatum inuenimus: Cardinales, qui Basileam venerant, ob pri-
uatas inimicitias bono, & sancto viro notam inurere voluisse: qui tamen cuncti postea ad eum redie-
runt, & veniam errati petierunt. Forte per id tempus Iulianus sancti Angeli Cardinalis, cuius supra
meminimus, ex Vngaria quæ sibi decreta contra Turcas fuerat prouincia, Flauinianum venit, (quæ
hodie Vienna dicitur) pręcipuum Austriæ columen: sæpe cum eo sermonem pro veteri consuetu-
dine miscuimus, sæpe de rebus Basileensibus disputauimus. tuebamur antiquam sententiam: ille no- D
uam defendebat: extollebamus generalis Concilij auctoritatem: illę Apostolicæ sedis potestatem ma-
gnopere collaudabat. dicebamus cõcilium Basileense iure perseuerasse, quamuis Eugenius præsiden-
tes reuocasset, & hoc eius factum accusabamus: ille dissolutum seu translatum rite concilium affirma-
bat, & Basileensium opera multis modis detestabatur, Basileæque non synodum ecclesiæ, sed Satanæ,
& ministrorum eius synagogam remansisse dicebat. Diutina fuit inter nos concertatio, verum mo-
desta, & charitate plena; ad extremum cum suis scriptis, dictisque Cardinalem vinceremus, premere-
remusque vehementer, subridens ille: Tu, inquit, Aenea tabellis obsignatis agis mecum, & quoniam
aliquando sensimus vt dicis, idcirco & hodie idem putas debere sentire, & addictos priori sententiæ
censes. verum propterea nos sumus liberi, quia mutare sententiam vsque ad mortem possumus: cur
Omni tempore enim non liceat omni tempore, relicto falso, verum amplecti? Fateor me dixisse, & scripsisse, quæ
relicto falso ve- refers, verum à vero remotum errasse; at tu, qui, vt ais, me doctore Basileensibus credere adductus es,
rum amplecten- errantem olim sectatus es, cur modo non sequeris recta monentem? Præsumpsi de meipso, dum
dum est. essem Basileæ, nimis, quamuis deceptus, decepi, & credens prodesse, nocui. in medio ecclesiæ docens E
quæ non didici, cæcus errani, & in tenebris ambulaui. reliqui tandem ecclesiam malignantium, &
cum impijs sedere recusaui. reuelauit Dominus oculos meos, & consideraui mirabilia de lege sua:
cognoui priorem errorem, & quantum à vero procul obiissent Basileenses, planè intellexi. adij Ro-
manam Curiam, & Eugenio, cui fuissem rebellis, submisi ceruicem: à quo misericordiam cõsecutus,
ad vnionem Græcorum nauaui operam, & illis Romanæ ecclesiæ reconciliatis, aduersus impios Tur-
cas legationem accepi castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me, sed humiliatum
exaltauit: quia cognito in errore non perseueraui, sed mox in viam redii, & ex magistro factus disci-
pulus, ex magno paruus, expurgato veteri fermento, nouum hominem indui, & vere matris lacte
nutritus, ad fontem veri perueni, quem sancti doctores ostendunt Græci, & Latini, quorum vna vox
est, saluari non posse, qui sanctæ Romanæ ecclesiæ non tenet vnitatem, omnesque illius virtutes man-
cas esse

A eas esse ei, qui summo Pontifici obedire recusat: quamuis in sacco & cinere iacens, dies & noctes ieiunet, & oret, & in ceteris videatur legem implere: quia melior est obedientia, quàm victimæ. & omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta est, & Romanum præsulem in Ecclesiæ vertice constitutum esse constat, à quo nullam ex ouibus Christi exemptam nouimus. Ego ad ouile redij qui diu errauetam extra caulas, & pastoris Eugenij vocem audiui: tu si sapias, idem facies. hæserunt pectori nostro verba viri † quæ sæpe ad nos repetit non sine charitate ardenti, & amore singulari. Interea ex diuersis regionibus homines doctissimi Cæsarem adierunt, quibuscum placidos de eisdem rebus miscuimus sermones semper ad verum intenti, cuius est natura hominis auida. Multum profuit nobis Ioannes Caruaialis Apostolici palatij auditor, natione Hispanus, qui, Iuliano defuncto, in titulo Cardinalatus ac legatione successit: quocum sæpe de Concilio Basileensium amice disputauimus. Ne modestus ad Imperatorem venit quem de his rebus in colloquium non adduceremus. Cumq; Cæsar ad vnionem Ecclesiæ procurandam in Noriberga suæ nationis conuentum instituisset, decreuissetque summum Pontificum adhortari, vt Constantiæ nouum Concilium indiceret, legatumque
B mitteret, ac Basileenses pariter induceret, vt eo se transferrent, vt pax Ecclesiæ redderetur: primi Basileenses recusauere. Quod audiens Thomas Asselbachius ex Germanis insignis Theologus, Nunc, inquit, scio Basileenses Spiritum sanctum non habere ductorem, quando tam æquam Imperatoris legem effugiunt. idem multi alij dixere viri doctissimi, & opinione sanctitatis Illustres. Quibus consideratis, caligo tandem ab oculis nostris cecidit, quę velut aranearum tela, verum cernere impediebat. recognouimus errorem nostrum, venimus Romam, Basileen. dogma reiecimus, Eugenio Pontifici maximo caput submisimus, & recõcilisti Ecclesiæ Romanæ, doctrinam eius imbuimus, & illud Hieronymi diximus, Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, idest, cathedræ Petri communione consocior. Super illam fundatam Ecclesiam scio: quicunque extra hanc domum agnũ Dominicum comederit, profanus est: si quis in Arca Noè non fuerit, peribit regnante diluuio. Eramusque adhuc pene laici, quando ad Eugenij obedientiam redinimus. Ex Basilea clericali tantũ charactere insigniti recessimus. nec vnquam sacros imbuimus ordines, nisi post veritatem cognitam, Basileen. cæcitate relicta. In Austria minores ordines, ac subdiaconatum, & diaconatum recepimus:
C in Vrbe ad presbyteratum peruenimus. Hæc est conuersatio nostra: per hos gradus è tenebris ad lucem migrauimus, ad quam rem non parum luminis nobis attulit Thomas Saracenus † theologicæ sapientiæ celebratus ac acutissimus interpres, qui postea in summo collocatus Apostolatu, Nicolai quinti nomen accepit. His auctoribus vnam Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam esse didicimus matrem omnium fidelium, extra quam non inuenitur salus, sponsam Christi immaculatam, in qua omnes, qui militant, finem sibi proponunt vitam æternam. Idcirco enim in ecclesia militanti laborant homines, & cum dæmonibus tanquam hostibus pugnant, vt pacem tandem assequantur, & cum Iesu magistro, ac legifero suo in cęlesti Hierusalem triumphare, ac regnare possint. Hic finis Christiano proponitur, huc omnes ecclesiæ militantis conatus, omnes leges, omnes regulæ tendunt, & quoniam Ecclesia quidem exercitus est Deo militans, terribilis, vt castrorum acies ordinata dicitur: vni proculdubio Imperatori subiecta, ad cuius vnum cuncta referuntur. Cumque pius ac Max. & Opt. Deus in suo sanguine fundauerit Ecclesiam, eamque voluerit ad finem vsque sæculi perdurare:
D quis non dixerit in ea id regimen institutum esse, quod optimum censeretur? At vero inter genera gubernationum communis philosophorum sententia est, præstare Monarchiam: & Romani quorum toto micuit orbe dignitas, quamuis eiectis regibus duos annos consules elegerunt, & modo tribunos addidere, modo alios magistratus inuenere: in aduersis tamen casibus, bellisque grauioribus ad vnum aliquem recurrerunt, virtute & auctoritate præstantem, quem Dictatorem appellauerunt, huius dicto non liceret aduersari. & quamquam Dictaturam ab initio temporaneam instituerãt, in Iulio tamen & successoribus eius perpetua effecta est. Nec vnquam Romana res admirabilior, aut celsior fuit, quàm sub Augusto Cæsare, quando iam clausis Iani portis, totius fere orbis, sub vnius hominis gubernatione quieuit. Quo tempore natus mundi Saluator Monarchicum regimen cæteris prætulisse videtur gubernationibus. Idem probat totius fere orbis consuetudo, cuius maximam partem gubernant Reges, siue Christianos intueamur, siue Barbaros. & quamuis ciuitates aliquot reperiantur, quæ cum maxime seruiant, liberas sese vocitant, sine rege viuentes: non possunt tamen effugere, quin vnũ præferant alijs, eique tanquam capiti pro tempore obediant. Quid plura? cęlestis aula nos admo-
E net, quid illa pulchrius? quid ordinatius? quid maius, aut durabilius? quid melius, aut beatius? quãuis in ea & Angelorum diuersi sint ordines; & sanctorum spirituum innumerabiles chori; vnus est tamen omnium Rex æternus Deus qui condidit vniuersa, & nihil negligit eorum, quæ condidit. cuius filius vnigenitus Christus Iesus cum pro nostra salute venisset in hunc mundum, seruili accepta forma, ecclesiam, de qua loquimur, in cruce patiens, suo sanguine acquisiuit, & in ea vsq; in diem Ascensionis corporaliter præsedit, & tanquam Dux verus & Imperator, cuncta in finem suum direxit. At cũ ascendisset in cœlum, eum indubitanter sui gregis pastorem reliquit, cui dixerat, Pasce oues meas: &, Tibi dabo claues regni cœlorum. Neque enim dixit, & non fecit, qui solus est verax. Grex Christi, Ecclesia est. Pastor primus ipse Christus fuit, & pastor bonus, qui posuit animam suam pro ouibus suis. Secũdus pastor Petrus extitit, ab ipso Domino institutus, atque omni potestate donatus, quæ ad bene regendum commissas oues necessaria ducitur alioqui Christus, qui sapientia Patris est, & omnino

1. Reg. 15. Rom. 13.

† Vitæ.

Nulli extra Ecclesiam datur salus.

† Sarzanum legit Platina.

Qualis viri Christiani finis.

Cant. 6.

Inter genera gubernationum monarchia præstat.

Ioan. 21. Matth. 16. Ioan. 10.

F sapientet

sapienter egit, Ecclesiæ suæ haud sufficienter prouidisset, quod est nefarium asserere. & quamuis plu- A
res per orbem Ecclesiæ institutæ fuerint,& plures Episcopi, idest, plures greges,& ouilia plura,& pa-
stores plures: omnes tamen sub vno pastore, & in vno grege, atque ouili continebantur, sicut & hodie
continentur: quia vnus est Christi thalamus, vna sponsa, vnum ouile,& vnus pastor, & omnium epi-
scopor ū vnus episcopus Romanus præsul, beati Petri successor,& Iesu Christi Vicarius. Petrus enim
in Antiochia primum sedit, deinde Romam venit. Vnde cum persecutionem fugiens, vellet abire, à
† Instituto.
Domino prohibitus est, & hic glorioso martyrio vitam finiuit, successore Clemente substituto, † atq;
ita in hanc vsque diem seruatum est, vt qui Romæ sederit antistes rite institutus per legitimum ele-
ctionis tramitem, tanquam Aaron vocatus à Domino, hunc omnes Christianæ plebes, omnes popu-
li, omnes reges, omnes clerici, omnes episcopi tanquam Iesu Christi Vicarium,& beati Petri successo-
rem, vniuersalis Ecclesiæ caput ac rectorem & ducem venerati sint. Inter quos plurimi pro Christi
† Asperrimos.
nomine asperrimos † perpessi cruciatus, & morte mulctati, coronam martyrij susceperunt: plurimi
confessores egregij, vita, moribus, & doctrina fulgentes, quamuis sine sanguinis effusione, non tamen
sine periculis & labore, ac voluntate parata pro conseruanda sacri Euangelij auctoritate moriendi, ad B
cœlestem gloriam peruenere: vt Gregorij, Damasi, Leonis, Innocentij, Bonifacij, Benedicti, & alia no
Bernardi ad Eugenium notatu digna verba.
mina, inter quæ tertius claruit Eugenius, ex monasterio Sancti Anastasij ad summum sacerdotium
euocatus, ad quem diuus Bernardus monachorum pater, non minus doctrinæ fulgore, quàm vitæ
sanctimonia illustris, inter multa, huiusmodi verba conscripsit: Indagemus, inquit, adhuc diligentius
quid sis, quam geras videlicet personam pro tempore in Ecclesia Dei. Tu es sacerdos magnus, sum-
mus Pontifex. tu princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe,
patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel,
potestate Petrus, vnctione Christus. Tu es, cui claues traditæ, cui oues creditæ sunt. Sunt & alij quidem
cœli ianitores, & gregum pastores. sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius vtrunque præ illis
nomen hæreditasti. Habent illi assignatos sibi greges singulis singulos, tibi vniuersi crediti vni su-
mus. Nec modo ouium, sed & pastorum, tu vnus omnium pastor. Hæc Bernardus ad Eugenium III.
scribit, cui supremam & omnimodam in Ecclesia potestatem concedit. Quod ille de tertio testatur C
Eugenio, hoc nos de quarto, & omnibus alijs Romanis Pontificibus profitemur, quia dignitatis est
auctoritas. Liquet igitur vnum in Ecclesia caput esse,& vnum principem: quia pax populi ex vno re-
Io. 14.
ctore dependet, & pluralitas principum discordiam parit, Christus Ecclesiæ suæ in vltimo testamen-
to pacem reliquit, & pacem multis verbis commendauit. Dedit ergo & regimen pacis vnicum, id-
est, Monarchicum, sub beato Petro, & successoribus eius administrari, cuncta præcipiens clauibus il-
lis commissis, & cura gregis demandata. Hæc nos de Romani Pontificis auctoritate,& potestate sen-
timus, cui & congregare generalia Concilia, & dissoluere datum est; qui etsi filius est propter regenera
† sicut propter regenerationis causam.
† prælat.
tionem, propter dignitatem tamen pater habetur: & sicut † filiationis causa venerari debet Ecclesiam,
tanquam matrem; ita & prælationis causa præfertur † ei, vt pastor gregi, princeps populo, rector fami
liæ. Cum his & generalis Concilij auctoritatem, & potestatem complectimur, quemadmodum &
æuo nostro Constantiæ, dum ibi fuit Synodus vniuersalis, declaratum definitumque est. Veneramur
enim Constantien. Concilium,& cuncta, quæ processerunt à Romanis Pontificibus nostris præcesso-
† prædecessoribus.
ribus † approbata, inter quæ nullum inuenimus vnquam fuisse ratum, quod stante Romano indubi-
tato præsule, absque ipsius auctoritate conuenerit; quia non est corpus ecclesiæ sine capite, & omnis D
ex capite defluit in membra potestas. Hæc nostra sententia est, filij: hęc credimus,& profitemur: hæc
iam senes,& in Apostolatus apicē constituti pro veritate asserimus: si quæ vel vobis, vel alijs conscripsi-
mus aliquando, quæ huic doctrinæ repugnent; illa, tanquam erronea, & iuuenilis animi parum pen-
sata iudicia, reuocamus, atque omnino respuimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum vj. Kalen.
Maias, anno Millesimo quadringentesimo sexagesimo tertio.

SIXTVS IIII.

Dilecto filio Vicario venerabilis fratris nostri Episcopi Bononiensis in spiritualibus generali. E

Asserere, non esse hæreticum à dæmonibus expectare responsa, multa scandala generauit,& ideo de ea re iubetur inquiri.

Edita anno Domini 1478.
Ex Directorio Sabellano fol. 481.

ILECTE fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.
NVNCIATVM est nobis, nonnullos ordinis Sanctæ Mariæ de Monte Carmeli fratres, tātę fuisse temeritatis, vt veriti nō sint disputādo,& prædicando in nostra ciuitate Bononiensi, eiusq; Comitatu asserere, non esse hęreticū & à puritate fidei alienū, dæmonū expectare responsa: ob quod aduersus ipsius fidei puritatē scandala mala exorta videntur. Nos id indigne molesteq; ferentes, & de præmissis certam notitiam non habentes

A habentes, discretioni tuæ per præsentes committimus & mandamus, vt omni opportuna adhibita diligentia, & industria veram notitiam habere cures: an sit, qui fuerint huiusmodi assertores, & quæ scandala propterea sint exorta, Quidquid autem in præmissis inueneris in scriptis authentice redactum, ad dilectum filium Franciscum de Toleto notarium, & Datarium nostrum domesticum, sub tuo sigillo transmittas: vt ab eo de omni re certiores facti, quid agi conueniat, auctore Domino, statuere valeamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die decimoseptimo Iunij, Millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio, Pontificatus nostri anno secundo.

L, Griffus.

INNOCENTIVS VIII.

Tribuitur potestas Inquisitoribus procedendi contra hæresim siue sectam maleficorum.

B De eodem argumento tractat alia extrauagans Alexandri Papæ VI. incip. Cum acceperimus, & alia extrauagans Hadriani VI. incip. Dudum, & alia Leonis, quæ suis locis in hoc bullario inferuntur: tametsi autem certis Inquisitoribus destinentur, ad omnes generaliter referendæ sunt, & vide Bartholomæum Spineum in libro de strigibus, cap. 3.

NNOCENTIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. SVMMIS desiderantes affectibus, prout pastoralis solicitudinis cura requirit, vt fides catholica nostris potissime temporibus vbique augeatur, & floreat, ac omnis hæretica prauitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus ac etiã de nouo concedimus, per quæ huiusmodi pium desiderium nostrum votiuum sortiatur effectum, cunctisque propterea per nostræ operationis ministerium, quasi per prouidi operatoris sarculum erroribus extirpatis, eiusdem fidei zelus & obseruantia in ipsorum corda fidelium fortius imprimatur. Sane nuper ad nostrum non sine ingenti molestia peruenit auditum, quod

Edita anno Domini 1484. Habetur impressa in principio. Mallei Maleficarum Iacobi Sprengerij.

C in nonnullis partibus Alemaniæ superioris, necnon in Maguntinen. Colonien. Treueren. Saltzeburgen. & Bremen. prouincijs, ciuitatibus, terris, locis & diœcesibus complures vtriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & à fide catholica deuiantes cum dæmonibus incubis & succubis abuti, ac suis incantationibus, carminibus, & coniurationibus, alijsque nefandis superstitijs & sortilegis, excessibus criminibus & delictis, mulierum partus, animalium fœtus, terræ fruges, vinearum vuas, & arborum fructus, necnon homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diuersorum generum animalia; vineas quoque, pomeria, prata, pascua, biada, frumenta, & alia terræ legumina perire, suffocari, & extingui facere, & procurare, ipsosque, homines, mulieres, iumenta, pecora, pecudes & animalia diris tam intrinsecis, quàm extrinsecis doloribus & tormentis afficere, & excruciare, ac eosdem homines ne gignere, & mulieres ne concipere, virosque in vxoribus, & mulieres ne viris actus coniugales reddere valeant, impedire: fidem præterea ipsam, quam in sacri susceptione baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare: Aliaque quam plurima, nefanda, excessus, & crimina, instigante humano

D generis inimico, committere & perpetrare non verentur, in animarum suarum periculum diuinæ maiestatis offensa, ac perniciosum exemplum ac scandalum plurimorum. Quodque licet dilecti filij Henrici Institoris, in prædictis partibus Alemaniæ superioris, in quibus etiam prouinciæ, ciuitates, terræ, diœceses, & alia loca huiusmodi comprehensa fore censentur: necnon Iacobus Sprenger, per certas partes lineæ Rheni, ordinis Prædicatorum, & Theologiæ professores, hæreticæ prauitatis Inquisitores per litteras Apostolicas deputati fuerunt, prout adhuc existunt: tamen nonnulli clerici & laici illarum partium, quærentes plura sapere quàm oporteat, pro eo quod in litteris deputationis huiusmodi prouinciæ, ciuitates, diœceses, terræ, & alia loca prædicta, illarumque personæ ac excessus huiusmodi nominatim & specifice expressa non fuerunt, illa sub eisdem partibus minime contineri, & propterea præfatis Inquisitoribus in prouincijs, ciuitatibus, diœcesibus terris & locis prædictis, huiusmodi Inquisitionis officium exequi non licere, & ad personarum earundem super excessibus, & criminibus antedictis, punitionem, incarcerationem, & correctionem admitti non debere pertinaciter asserere non erubescunt. Propter quod in prouincijs, ciuitatibus, diœcesibus, ter-

E ris, & locis prædictis, excessus, & crimina huiusmodi non sine animarum earundem euidenti iactura, & æternæ salutis dispendio remanent impunita. Nos igitur impedimenta quælibet, per quæ ipsorum Inquisitorum officij executio, quomodolibet retardari posset de medio submouere, & ne labes hæreticæ prauitatis, aliorumque excessuum huiusmodi in perniciem aliorum innocentium sua venena diffundat, opportunis remedijs prout nostro incumbit officio, prouidere volentes, fidei zelo ad hoc maxime nos impellente, ne propterea contingat, prouincias, ciuitates, diœceses, terras, & loca prædicta sub eisdem partibus Alemaniæ superioris debito Inquisitionis officio carere, eisdem Inquisitoribus in illis officium Inquisitionis huiusmodi exequi licere, & ad personarum earundem, super excessibus & criminibus prædictis correctionem, & incarcerationem, & punitionem admitti debere, perinde in omnibus & per omnia, ac si in litteris prædictis prouinciæ, ciuitates, diœceses, terræ, & loca ac personæ, & excessus huiusmodi nominatim, & specificè expres-

sa forent, auctoritate Apostolica, tenore præsentium statuimus. Proque potiori cautela litteras & deputationem prædictas ad prouincias, ciuitates, diœceses, terras & loca, necnon personas, & crimina huiusmodi extendentes, præfatis Inquisitoribus, quod ipsi & alter eorum accersito secum dilecto filio, Ioanne Grempet Clerico Constantien. diœceses magistro in artibus eorum moderno, seu quouis alio notario publico per ipsos, & quemlibet eorum pro tempore deputando in prouincijs, ciuitatibus, diœcesibus, terris, & locis prædictis contra quascunque personas cuiuscunque conditionis, & præeminentiæ fuerint, huiusmodi Inquisitionis officium exequi, ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles repererint, iuxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire, & mulctare. Necnon in singulis prouinciarum huiusmodi parochialibus Ecclesijs verbum Dei fideli populo quoties expedierit, ac eis visum fuerit, proponere, & prædicare, omniaque alia & singula in præmissis & circa ea necessaria & opportuna facere; & similiter exequi liberè & licitè valeant, plenam ac liberam, eadem auctoritate de nouo concedimus facultatem. Et nihilominus venerabili fratri nostro Episcopo Argentinensi, per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipse per se, vel per alium, seu alios præmissa, vbi, quando, & quoties expedire cognouerit, fueritque pro parte Inquisitorum huiusmodi seu alterius eorum legitimè requisitus, solenniter publicans, non permittat eos per quoscunque super hoc contra prædictarum & præsentium litterarum tenorem, quauis auctoritate molestari, seu aliàs quomodolibet impediri: molestatores & impedientes, & contradictores quoslibet, & rebelles, cuiuscunque dignitatis, status, gradus, præeminentiæ, nobilitatis, & excellentiæ aut conditionis fuerint, & quocunq; exemptionis priuilegio sint muniti, per excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac alias etiam formidabiliores, (de quibus sibi videbitur) sententias, censuras & pœnas, omni appellatione postposita, compescendo; & etiam legitimis super his per eum seruandis processibus, sententias ipsas (quoties opus fuerit) aggrauare & reaggrauare, auctoritate nostra procuret, inuocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachij secularis. Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscunque. Aut si aliquibus communiter vel diuisim ab Apostolica sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possunt, per litteras Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, effectus huiusmodi gratiæ impediri valeat, quomodolibet vel differri, & de quacunque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis. A B C

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, extensionis, concessionis, & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc autem attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum Anno incarnationis Dominicæ 1484. Non. Decemb. Pontificatus nostri anno primo.

INNOCENTIVS PAPA VIII.

Venerabili fratri nostro Episcopo Brixiensi, & dilecto filio Inquisitori hæreticæ prauitatis in partibus Lombardiæ. D

Sententias ab Inquisitoribus latas contra hæreticos impœnitentes, seu alios brachio sæculari traditos, magistratus sæculares sub pœna excommunicationis, quam ipso facto incurrunt, exequi debent, absque reuisione cessuum per Inquisitores fabricatorum contra tales hæreticos.

Edita anno Domini 1486.

Ex Directorio Sabellano fol. 423.

VENERABILIS frater & dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem. DILECTVS filius frater Antonius de Brixia ordinis Prædicatorum, in partibus Lombardiæ Inquisitor hæreticæ prauitatis, vnà cum venerabili fratre Episcopo Brixiensi, seu eius Vicario generali, sicuti nobis nuper fecit exponi contra nonnullos vtriusq; sexus hæreticos (vt accepimus) quos culpabiles vt hæreticos impœnitentes repertos, pœna debita iuris puniendos condemnauit; ac officiales ciuitatis Brixiensis, vt iniunctam executionem adimplerent, requisiuit: qui officiales iustitiam ministrare, & dictas sententias exequi, (nisi prius processus per Episcopum & Inquisitorem agitatos non viderent) in non paruum orthodoxæ fidei scandalum recusarunt. At cum huiusmodi crimen hæresis sit merè Ecclesiasticum, & delicta nullo pacto impunita remanere debeant; tenore præsentium vobis committimus atque mandamus, vt si est ita, eisdem officialibus sæcularibus ciuitatis Brixiensis sub excōicationis pœna, & alijs censuris ecclesiasticis, præcipiatis atque mandetis; vt infra sex dies, † postquam legitime fuerint requisiti, sine aliqua dictorum processuum, per vos agitatorum visione sententias per vos latas contra huiusmodi hæreticos promptè exequantur appellatione remota. Quam excōicationis pœnam ipso facto volumus, & tenore præsentium declaramus incurrisse; si quod mandatum fuerit infra dictum sexdierum spatium, cessante legitimo impedimento, cum effectu non impleuerint. Constitutioni- E

† Vide super directorio par. 3. q. 36.

A tutionibus, & ordinationibus Apostolicis, statutis ciuitatis Brixiensis, cæterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die trigesimo Septemb. Millesimo quadringentesimo octuagesimo sexto, Pontificatus nostri anno tertio.

Hieronymus Balbanus.

ALEXANDER PAPA VI.

Dilecto filio Angelo de Verona ordinis Prædicatorum Sacræ Thologiæ professori in prouincia Lombardiæ, hæreticæ prauitatis Inquisitori, & successoribus suis.

Soli Inquisitores hæreticæ prauitatis procedere possunt contra maleficos, incantatores, & vanarum B *superstitionum obseruatores: eosdemq; compescunt & puniunt, non obstantibus canonicis legibus contrarijs quibuscunque.*

Eiusdem argumenti habetur Alia Innocentij.viij. supra inserta, & alia Hadriani vj. & alia Leonis x. infra positæ vide Bartholomęum Spineum libro de Strigibus, cap. 3.

DILECTE fili, Salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex Directorio Sabellano fol. 426.

CVM accepimus in prouincia Lombardiæ, diuersas vtriusque sexus personas, diuersis incantationibus, & diabolicis superstitionibus operā dare: suisq; veneficiis, & vanis obseruationibus multa nefanda scelera procurare, homines, & iumenta, ac cāpos destruere, & diuersos errores inducere, magnaq; inde scādala exoriri: decreuimus pro pastorali officij nobis ex alto commissi ministerio, scelera huiusmodi compescere: ac scandalis & erroribus præmissis, quantum cum Deo possumus occurrere. Ea propter tam tibi, C quàm etiam successoribus tuis, per Lombardiam constitutis, de quibus in his & alijs plenam in Domino fiduciam obtinemus, cōmittimus & mandamus; vt etiam soli honesto tamen comitatu per vos eligendo associati, contra easdem vtriusq; sexus personas diligenter inquiratis: easq; iustitia mediāte puniatis, & compescatis. Et vt melius commissionem huiusmodi exequi possitis, contra illas vobis plenā & omnimodam harum serie concedimus facultatem. Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non indultis & concessionibus, ordinarijs forsan pro tempore factis, cæterisq; contrarijs quibuscunq; non obstantibus. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo piscatoris, die, &c.

LEO PAPA DECIMVS.

Anima rationalis immortalis asseritur, & vere ac per se & essentialiter humani corporis forma, & multiplicabilis, multiplicata, & multiplicanda singulariter pro corporum quibus infunditur multitudine. omnis assertio veritati fidei contraria damnatur, & assertores vt hæretici puniuntur. qui philosophiam profitentur, dissoluant philosophorum dogmata, quæ fidei aduersantur, & discipulis explicent D *catholicam veritatem. Nemo in sacris ordinibus constitutus, post auditam grammaticam & dialecticam in studijs generalibus, aut alibi publice audiat philosophiam, aut poesim vltra quinquennium sine aliquo studio Theologiæ, aut iuris Pontificij. & cuncta hæc præcepta singulis annis Episcopi publicent, vbi generalia vigent studia.*

LEO Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpętuam rei memoriam, sacro approbante Concilio. Edita anno Domini 1513. Ex Cōcilio Lateranensi sub Leone x. sess. 8.

APOSTOLICI regiminis solicitudo nos assidue pulsat, vt medendis animarum languoribus, quarum nos ex alto omnipotens auctor curam habere voluit, ijs potissimum qui instantius fideles nunc vrgere cernuntur, salutifero olei & vini medicamine ad instar Samaritani in Euangelio solicitam operam impendamus, ne nobis illud Hieremiæ obijciatur. Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Luc. 10. Hier. 8. Cum itaque diebus nostris (quod dolenter ferimus) zizaniæ seminator antiquus humani generis hostis, nonnullos perniciosissimos errores à fide- Matth. 13. E libus semper explosos in agro Domini superseminare, & augere sit ausus, de natura præsertim animę rationalis, quòd videlicet mortalis sit, aut vnica in cunctis hominibus: & nonnulli temere philosophantes secundum saltem philosophiam, verum id esse asseuerent, contra huiusmodi pestem opportuna remedia adhibere cupientes, hoc sacro approbante Concilio, damnamus, & reprobamus omnes asserentes, animam intellectiuam mortalem esse, aut vnicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes, cum illa non solum vere per se, & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in Canone † fęlicis recordationis Clementis Papæ quinti prædecessoris nostri in generali Vienen. Concilio edito continetur, verum & immortalis, & pro corporum quibus infunditur multitudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. Quod manifeste constat ex Euangelio, cum Dominus ait, Animam autem occidere non possunt. & alibi: Qui odit

† cap. Fidei in Clem. de sum. Tri. & fid. cath. Matth. 10. Ioan. 12.

animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Et cum æterna præmia, & æterna supplicis pro merito vitæ iudicandis repromittit, aliàs incarnatio, & alia Christi mysteria nobis minimè A
1 Cor. 15. profuissent, nec resurrectio expectanda foret, ac sancti & iusti miserabiliores essent (iuxta Apostolū) cunctis hominibus. Cumque verum vero minimè contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam, omnino falsam esse diffinimus. & vt aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus: Omnesque huiusmodi erroris assertionibus inhærentes, veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia vt detestabiles, & abominabiles hæreticos, & infideles, Catholicam fidem labefactantes vitandos, & puniendos fore decernimus.

Insuper omnibus & singulis Philosophis in vniuersitatibus studiorum generalium, & alibi publicè legentibus, districtè præcipiendo mandamus, vt cum Philosophorum principia, aut conclusiones: in quibus à recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanauerint, quale hoc est de animæ mortalitate, aut vnitate, & mundi æternitate, ac alia huiusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio, huiusmodi philosophorum argumenta, cum omnia solubilia existant, pro viribus excludere atque resoluere. Et cum non sufficiat aliquando tribulorum radices præscindere, nisi & ne iterum pullulent, funditus euellere, ac eorum semina, originalesque causas, vnde facile oriuntur, remouere, cum præcipuè humanæ Philosophiæ studia diuturniora, quam Deus secundum verbum Apo- B
1. Cor. 1. stoli euacuauit, & stultam fecit, absque diuinæ sapientiæ condimento, & quæ sine reuelatæ veritatis lumine in errorem quandoque magis inducunt, quàm in veritatis elucidationem: ad tollendam omnem in præmissis errandi occasionem, hac salutari constitutione ordinamus, & statuimus, ne quisquam de cetero in sacris ordinibus constitutus sæcularis vel regularis, aut aliàs ad illos à iure arctatus in studijs generalibus, vel alibi publicè audiendo, philosophiæ aut poesis studijs vltra quinquennium post grammaticam & dialecticam, sine aliquo studio Theologiæ aut iuris Pontificij incumbat. Verum dicto exacto quinquennio, si illis studijs insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum aut Theologiæ, aut sacris canonibus operam nauauerit, vt in his sanctis & vtilibus professionibus Sacerdotes Domini inueniant vnde infectas philosophiæ & poesis radices purgare & sanare valeant. Et hos canones per ordinarios locorum vbi generalia studia vigent, & rectores vniuersitatis eorundem studiorum singulis annis in principio studij, in virtute sanctæ obedientiæ publicari mandamus. C
Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ damnationis, reprobationis, diffinitionis, inhibitionis, decreti, ordinationis, statuti & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romæ in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solenniter celebrata, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo tertiodecimo, xiij. Calen. Ianuarij, Pontificatus nostri Anno primo.

LEO PAPA DECIMVS.

Nemo in vrbe Roma libros imprimat, nisi prius vicarius Papæ, & sacri palatij Magister approbauint. neque extra vrbem, nisi fuerint examinati per viros habentes peritiam libri ab Episcopo, ac Inquisitore deputatos qui manu propria subscriptionem approbationis apponant: qui contrafecerit, libros amittat, qui comburantur, & excommunicationis sententia innodatus existat. D

Edita anno Domini 1515. Ex cōcilio Lateranē. sub Leone x. sess. 10.

LEO Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

INTER sollicitudines nostris humeris incumbentes, perpeti cura reuoluimus, vt errantes in viam veritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo (sua nobis cooperante gratia) valeamus. Hoc est quod profectò desideranter exquirimus, ad id nostræ mentis sedulo destinamus affectum, ac circa illud studiosa diligentia vigilamus. Sane licet litterarum peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri, ac ars imprimendi libros temporibus potissimum nostris, diuino fauente numine, inuenta, seu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit commoda, cum paruis impensa copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad litterarum studia percommode exerceri, & viri eruditi in omni linguarum genere, præsertim autem Catholici, quibus sanctam Romanam Ecclesiam abundare affectamus, facile euadere possunt, qui etiam infideles sciant, & valeant sacris institutis instruere, fideliumque collegio per doctrinam Christianæ fidei salubriter aggregare: quia tamen multorum querela nostrorum, & Sedis Apostolicæ pulsauit auditum, quòd nonnulli huius artis imprimendi magistri, in diuersis mundi partibus libros, tam Græcæ, Hebraicæ, Arabicæ & Chaldeæ linguarum in Latinum translatos, quàm alios Latino ac vulgari sermone editos, errores etiam in fide ac perniciosa dogmata etiam religioni Christianæ contraria, ac contra famam personarum etiam dignitate fulgentium continentes, imprimere ac publicè vendere præsumunt, ex quorum lectura non solum legentes non ædificantur, sed in maximos potius, tam in fide, quàm in vita & moribus prolabuntur, errores, vnde varia sæpe scandala (prout experientia rerum magistra docuit) exorta fuerunt, & maiora in dies exoriri formidantur. E

Nos

A Nos itaque ne id, quod ad DEI gloriam & fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem salubriter est inuentum, in contrarium conuertatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cætero cum bonis seminibus spinæ coalescant, vel medicinis venena intermisceantur. Volentes igitur de opportuno super his remedio prouidere, hoc sacro approbante Concilio, vt negotium impressionis † librorum huiusmodi eò prosperetur fælicius, quò deinceps indago solertior diligentius & cautius adhibeatur, statuimus & ordinamus, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem, seu aliam quamcumque scripturam, tam in Vrbe nostra, quàm alijs quibusuis ciuitatibus & dioecesibus imprimere, seu imprimi facere præsumat, nisi prius in Vrbe per Vicarium nostrum, & sacri palatij Magistrum, in alijs vero ciuitatibus & dioecesibus per Episcopum, vel alium habentem peritam scientiæ, libri, seu scripturæ huiusmodi imprimendæ ab eodem Episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem hæreticæ prauitatis ciuitatis siue dioecesis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manu propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia gratis, B & sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus præsumpserit, vltra librorum impressorum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricæ Principis Apostolorum de Vrbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitij impressionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat, ac demum ingrauescente contumacia taliter per Episcopum suum, vel Vicarium nostrum respectiue per omnia iuris remedia castigetur, quòd alij eius exemplo similia minime attentare præsumant.

† Vide Concilium Tridentinum sessio.4.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti & ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum.

Dat. Romæ in publica sessione, in Lateranen. sacrosancta basilica solemniter celebrata, anno incarnationis Dominicæ millesimo, quingentesimo decimoquinto, quarto Nonas Maij, Pontificatus nostri anno tertio.

C

LEO PAPA DECIMVS.

Nemo audeat prędicare nisi à superiore prius fuerit approbatus. prædicatores Euangelium explicent iuxta sanctorum Patrum interpretationes. tempus futurorum, aut Antichristi temere non præfigant. vanas reuelationes non comminiscantur. virtutes commendent, vitia detestentur. Episcopos, & alios superiores publice coram populo incaute non reprehendant, aut mordeant. nemo inspirationes sibi factas prius prædicet, quàm Romanus Pontifex, aut Episcopus approbarit. qui contrafecerit, excommunicationem incurrit, & officium prædicationis perpetuo amittit.

LEO Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam, sacro approbante Concilio.

Edita anno Domini 1516. Ex Cōcilio Lateranensi sub Leone x. sessio. 11.

SVPERNÆ maiestatis præsidio, per cuius ineffabilem prouidentiam cælestia simul & terrena diriguntur, super gregem Dominicum nobis cōmissum, speculatoris officiū (quantū imbecil- D litati nostræ conceditur) exercentes, totaq; mente nobiscum reuoluētes, inter alia cōplura & magna ad nos pertinere, vt munus prædicationis, quod in ecclesia Dei præcipuum, ac pernecessariū, magniq; fructus atq; vtilitatis, dūmodo recte & ex sincera charitate erga Deū & proximū præceptisq; & exemplis sanctorum patrum, qui hæc profitentes cum fidei fundatione & propagatione plurimum Ecclesiæ cōtulerunt, exerceatur: quippe quod redemptor noster primus fecit, & docuit, & eius præcepto & imitatione duodenus ille Apostolorum numerus, quasi totidem cœli, Dei veri gloriam enarrantes per orbem terrarum, vniuersum genus humanum, quod sub peccati iugo vetusta seruitute continebatur, sensim ab eorum tenebris educentes, & ad perpetuæ salutis lucem excitantes, verbum ipsum in omnem terram, & in fine orbis terræ, rum ipsi prius, tum deinde sui successores, longe lateque propagauerunt, altissimeq; fundarunt, vt qui nunc tantum subeunt onus, meminisse debeant, creberrimeq; secum reuoluere, præter auctoris ipsius, ac fundatoris Iesu Christi pientissimi redemptoris, Petri etiam & Pauli cæterorumque Apostolorum & Domini discipulorum se vices, quo ad hoc officium, subire, ac susti- E nere. Sane fidedignorū relatione percepimus, quòd nonnulli prædicatores nostris temporibus (quod dolenter referimus) non attendentes, se eorum, quos diximus, & insuper sanctorum Ecclesiæ Doctorum, aliorumque sacram Theologiam profitentium, qui assistendo iugiter Christianis, ac se falsis prophetis rectam fidem subuertere annitentibus opponentes, Ecclesiam militantem illæsam prius, per se talem eam esse manifestarunt, officium exercere, & non nisi vtilia concurrenti eorum sermonibus populo ad vitiorum extirpationem, virtutum laudem, animarum denique salutem fidelium, mediranda & perficienda debere assumere: multa tamen & varia contra institutiones & exempla, quæ diximus, quandoque etiam scandalosa populis prædicare, quod mentem certe nostram mirum in modum commouit, dum nobiscum ipsi mente voluimus, quòd illi officij immemores sui, in suis sermonibus non ad vtilitatem audientium, sed ad suam potius ostentationem laborantes, vanis quorundam auribus blandiuntur, qui ad hoc iam deuenisse apparent, vt verificetur dictum Apostoli ad Ti-

Psalm.18.

Quo tempore publicatum est edictum hoc, cœperat iam tum Lutherus, qui Germaniā suis præstigijs dementauit, virus suum diffundere, quamquam non certum an adeo, vt singulatis iam tū Romæ eius notitia esset.

2.Timot 4.

motheum ita scribentis: Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua deside- A
ria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum avertent, ad fabu-
las autem convertentur: quorum falsas & inanes mentes, prædicantes ipsi præfati, non modo in re-
ctam veramque viam reducere minime student, sed illas maioribus etiam erroribus implicant, dum
sine vlla canonum attestatione, vel reuerentia, immo contra ipsas canonicas sanctiones, sacræ scriptu-
ræ sensum multifariam peruertentes, temereque ac perperam plerumque interpretantes, contra ve-
ritatem prædicare, terroresque ac minas, multaque mala propediem affutura, iamque ingruentia, nul-
la prorsus legitima ratione muniti, sed suo dumtaxat sensui obsequentes comminantur, repræsen-
tant, adesseque asseuerant, plerumque etiam vana quædam & inania, & alia huiusmodi populis in-
gerere, & (quod enormius est) ab æternitatis lumine, & sancti spiritus admonitione, aut infusione, il-
la se habere asserere audent. Cumque ij sub confictorum miraculorum mendacijs, varios errores
fraudesq; disseminant, denique populos, quos in Euangelica doctrina sedulo instruere, & in vera fi-
de retinere & conseruare deberent, sermones suos à sensu & præceptis vniuersalis Ecclesiæ retrahen-
tes, à sacrisque constitutionibus, quas maxime sequi deberent, deuiantes, auditores suos amouent, ac B
longe faciunt à salute. Per hæc namq; & alia huiusmodi simpliciores homines, vt ad deceptionē pro-
cliuiores, à via salutis & obedientia Romanæ Ecclesiæ deuiantes, in errores varios persacile inducun
tur. Propterea Gregorius huius muneris peritissimus, & feruore charitatis incensus, prædicatores
vehementer hortatur & monet, vt dicturi ad populum, prudentes cautiq; accedant, ne dicendi impe-
tu rapti, verborum erroribus quasi iaculis audientium corda configant, & cum sapientes fortasse vi-
deri desiderant, decepti, speratæ virtutis compagem insipienter discindant. Sæpe namque verborum
effectus amittitur cum loquacitate importuna, vel incauta, audientium corda leuigantur. Et sane in
nullo alio rudem ij plebem maiori damno scandaloque afficiunt, quàm cum vel tacenda prædicant,
vel falsa & inutilia docendo, eam in errorem inducunt. Quæ quoniam huic sacræ religioni Diuini-
tus institutæ, vt noua & aliena, omnino contraria esse noscuntur, graui certe accuratoque sunt exa-
mine digna, ne scandalum populo Christiano, & suorum auctorum, ac aliorum animabus interitum
pariant. Nos igitur sanctæ Dei Ecclesiæ (cui disponente Domino præsidemus, quæ quidem vna est, C
& vnum Deum prædicat, colit, ac vnam fidem firmiter & sincere confitetur, iuxta illud Prophetæ
Psalm. 67. vaticinium, Qui habitare facit vnius moris in domo) vniformitatem, quantum cum Deo possumus,
postabitam reducere, & retentam conseruare, quiq; populo verbum Dei prædicant, tales esse cupien-
tes, vt eorum prædicatione, Dei Ecclesia nullum scandalum patiatur, & si qui corrigibiles sunt, ab
his, quæ proximis nostrisque temporibus præsumpserunt, cum nonnullos eorum, præter illa quæ di-
ximus, in prædicationibus non viam amplius Domini in virtute docentes, non Euangelium (vt de-
berent) explanantes, sed conficta miracula, & noua ac falsa vaticinia, aliaque leuia & ab anilibus fa-
bulis parum distantia, magnumque scandalum parientia, nulla deuotionis & auctoritatis, (eiusque
improbantis, ac repellentis hæc) habita ratione, vastis clamoribus imprimere, ac suadere vbique co-
nantes. Et ne Pontificali quidem dignitate fulgentibus, & alijs Ecclesiæ Prælatis parcentes, quibus
potius honorem, ac reuerentiam exhibere deberent, sed in eorum personas, ac statum audaciter, ac
temere inuehi consueuisse, & alia huiusmodi commisisse constat, in futurum abstineant, vt tam peri-
culosum contagiosumq; malū, ac mortifera pestis radicitus euellatur, & arefactū ita penitus deleatur,
vt nec memoria eius remaneat: sacro approbāte Concilio statuimus & ordinamus, vt nullus tam cle- D
ricus sæcularis, quàm cuiuscumque etiam mendicantium ordinis regularis, aut quiuis alius ad quem
facultas prędicandi, tam de iure quàm de consuetudine, aut vel priuilegio aliàs pertinet, ad huiusmo-
di officium exercendum admittatur, nisi prius per superiorem suum respectiue diligēter examinatus,
(in qua re conscientiam ipsius superioris oneramus) ac morum honestate, ætate, doctrina, probita-
te, prudentia, & vitæ exemplaritate ad illud aptus & idoneus reperiatur; & hic, quocumque post ea
prædicaturus accesserit, de huiusmodi examine, & idoneitate sua per litteras authenticas, seu alias sui
examinatoris approbatorisq;, episcopis, & alijs locorum ordinarijs fidem legitimo faciat. Mandātes
omnibus qui hoc onus sustinent, quique in futurum sustinebunt, vt Euangelicam veritatem & san-
† for. explanationem. ctam scripturam iuxta declarationem, interpretationem, & † ampliationem doctorum, quos Eccle-
sia vel vsus diuturnus approbauit, legendosque hactenus recepit, & in posterum recipiet, prædicent
& explanent: nec quicquam eius proprio sensui contrarium aut dissonum adijciant, sed illis semper
insistant, quæ ab ipsius sacræ scripturæ verbis, & præfatorum doctorum interpretationibus, rite & sa- E
ne intellectis, non discordant. Tempus quoque præfixum futurorum malorum, vel antichristi ad-
uentum, aut certum diem iudicij prædicare, vel asserere nequaquam præsumant, cum veritas dicat,
Act. 1. 8 Non esse vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate: ipsosque qui ha-
ctenus similia asserere ausi sunt, mentitos, ac eorum causa, reliquorum etiam recte prædicantium au-
ctoritati non modicum detractum fuisse constet: Inhibentes omnibus & singulis clericis sęcularibus
vel regularibus præfatis, cæterisque cuiuscumque status, gradus, & ordinis existant, qui hoc onus
assument, ne de cætero in sermonibus suis publicis, alia quæq; futura ex litteris sacris constanter prę-
dicere, nec illa à Spiritusancto vel diuina reuelatione se habuisse affirmare, & alienas inanesque diui-
nationes asseuerando, aut alio quocumque modo tractanda assumant, sed ex diuinæ vocis præcepto
Euangelium omni creaturæ cum vitiorum detestatione, & virtutum commēdatione enucleent, & de-
clarent

A clarent, & pacem ac dilectionem mutuam a Redemptore nostro tantopere commendatam, vbique fouentes, non scindant vestem inconsutilem Christi, sed ab Episcopatum & prælatorum, ac aliorum superiorum, eorumque status scandalosa detractione, quos coram vulgo & laicis non modo incaute, sed etiam intemperanter reprehendunt & mordent, & ab eis male gestorum expressis quandoq; nominibus aperta & manifesta redargutione abstineant. Denique constitutionem fœlicis recordationis Clementis Papæ V. quæ incipit, Religiosi, quam tenore præsentium innouamus & approbamus, inuiolabiliter ab eis obseruari debere decernimus, vt hac ratione ad vtilitatem populi prædicantes, & cum Domino lucrifacientes, talentum, quod ab illo acceperant, superlucrati, & eiusdem gratiam & gloriam consequi mereantur. Cæterum si quibusdam eorum Dominus futura quædam in Dei ecclesia inspiratione quapiã reuelauerit, vt per Amos prophetam ipse promittit, & Paulus Apostolus prædicatorum princeps, Spiritum, inquit, nolite extinguere, prophetias nolite spernere, hos aliorum fabulosorum & mendacium gregi connumerari, vel aliter impediri minime volumus. Extinguitur nãque ipsius gratia Spiritus, Ambrosio teste, si incipientibus loqui feruor contradictione sopitur: & tũc 1. Thess. 5. d.

B Spiritui sancto iniuria certe fieri dicitur. Et quoniam res magni momenti est, eo quòd non de facili credendum sit omni spiritui, sed sint probandi spiritus, teste Apostolo, an ex Deo proueniant? volumus, vt lege ordinaria tales assertæ inspirationes, antequam publicentur, aut populo prædicentur, ex nunc Apostolicæ sedis examini reseruatæ intelligantur. Quòd si sine moræ periculo id fieri non valeret, aut vrgens necessitas aliud suaderet; tunc eodem ordine seruato, ordinario loci notificentur, vt illi adhibitis secum tribus aut quatuor doctis & grauibus viris, & huiusmodi negocio cum eis diligenter examinato, quando id expedire videbunt, (super quo eorum conscientias oneramus) licentiam concedere possint. Si qui autem contra præmissorum aliquod committere quidquam ausi fuerint, vltra pœnas contra tales a iure statutas, excommunicationis etiam sententiam, a qua non nisi a Rom. Pont. prætérquam in mortis articulo constituti, absolui possint, eos incurrere volumus. Et vt eorum exemplo alij attentare similia minime audeant, eis prædicationis etiam officium interdictum esse perpetuo decernimus. Non obstantibus constitutionibus, ordinationibus, ac priuilegijs & indul- 1. Ioan. 4. a.

C tis, & litteris Apostolicis, & ordinibus & personis præfatis, etiam in mari magno comprehensis, ac etiam à nobis forsan approbatis, innouatis, vel etiam de nouo concessis, quæ quo ad hoc, nolumus eis in aliquo suffragari.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri statuti, ordinationis, mandati, inhibitionis, innouationis, approbationis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum.

Data Romę in publica sessione, in Lateran. sacrosancta basilica solenniter celebrata, Anno incarnationis Domini 1516. 14. Kal. Ianuarij, Pontificatus nostri anno quarto.

LEO PAPA X.

D *Dilecto filio nostro Hadriano tituli sanctorum Joannis & Pauli Presbytero Cardinali.*

Inquisitores hæreticæ prauitatis, testes falsidicos in causa fidei deponentes, & alios de quibus agitur in hoc rescripto, tradere possunt curiæ sæculari, irregularitatis, aut alicuius pœnæ vel censuræ Ecclesiasticæ securi.

DILECTE fili noster, salutem, & Apostolicam benedictionem.

INTELLEXIMVS quòd in Hispania, cęterisque Regnis & Dominijs Charissimę in Christo filiæ nostræ Ioannæ Reginæ, & Charissimi in Christo filij nostri Caroli Regis Hispaniæ catholicorum ditioni subiectis, in quibus tu hæreticæ prauitatis Inquisitor Generalis per Sedem Apostolicam deputatus existis, multi perditi ingenij homines, in testimonijs, quæ perhibent super dictę prauitatis veritate inquirenda falsitatem quando- Edita anno Domini 1518. Ex Archiuio Inquisition. Romanæ. Vide super Directorio Inquisitorum par. 3. q. 71.

E que prece, precio, odio, vel amore, & quandoque metu committere, aut se eamdem falsitatem commisisse publico licet falso fateri non verentur: sicque huiusmodi diabolicæ artis ministerio plerumque vel damnantur insontes, vel diuinæ maiestatis Dei, & orthodoxæ fidei sub Christiano nomine derisores veniam consequuntur. Ad quæ facinora perpetranda ipsi falsi testes tam propria improbitate, & inconstantia, quam audacia, & impunita temeritate eorum qui illos ad talia committenda minis cogunt, aut pecunia illiciunt, impelluntur. Nos igitur scelestum hoc hominum genus, qui in diuinam humanamque simul naturam conspirant, & in nefandi criminis causa vel iniustæ absolutionis, vel iniquæ condemnationis actores existunt acriori longe supplicio quàm cęteri falsidici testes plecti soleant, dignum censentes: circunspectioni tuæ & Vniuersis & singulis alijs per te & pro tempore existentem generalem dictæ prauitatis in regnis, & dominiis prædictis Inquisitorem, ad ipsum Inquisitionis officium pro tempore deputatis, contra omnes & singulas personas cuiusuis status,

tus, gradus, ordinis, dignitatis, & conditionis existant, quas tibi aut alijs Inquisitionibus prædictis in A
crimine hæresis falsum scienter deposuisse, aut alium ad falsum deponendum, aut verum tacendum
induxisse, vel quempiam ob perhibitum veritatis testimonium vel propter falsum non attestatum
occidisse, aut membro aliquo mutilasse, aut bonis suis omnibus vel maiori parte illorum spoliasse,
vel spoliari fecisse, seu atrocissima iniuria affecisse legitimè constiterit, tuo aut a te deputando seu de-
putandis & subdelegandis arbitrio procedendi, & eos pœnis de quibus tibi vel illi videbitur condem-
nandi, super quo tam & illorum quibus negotia huiusmodi commiseris, conscientiam oneramus ab-
sque alicuius pœnæ seu censuræ Ecclesiasticæ metu aut irregularitatis nota tradendi vel relaxandi, etiā
curiæ sæculari plenam & liberam concedimus facultatem. Non obstantibus Constitutionibus, & or-
dinationibus Apostolicis, ceterisq; contrarijs quibuscunque. Datum Romæ apud sanctum Petrum
sub annulo piscatoris, die 14. Decembris 1518. Pontificatus nostri anno sexto.

Euangelista

BVLLA APOSTOLICA LEONIS PAPAE X. B
contra errores Martini Lutheri, & sequacium.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1520.

Ex 4. vol concil. pag. 900. ex Coloniensi editione an. 1567

psal. 73. d.

Ioan. 21.

XVRGE Domine, & iudica causam tuam; memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipientibus fiunt tota die: inclina aurem tuam ad preces nostras, quoniam surrexerunt vulpes quærentes demoliri vineam, cuius tu torcular calcasti solus, & ascensurus ad patrem, eius curam, regimen, & administrationem Petro tanquam capiti, & tuo vicario, eiusque successoribus instar triumphantis Ecclesiæ commisisti. Exterminare nititur eam aper de sylua, & singularis ferus depascitur eam. Exurge Petre, & pro pastorali cura præfata tibi (vt præfertur) diuinitus demandata, intēde in causam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris omnium ecclesiarum, ac fidei magistræ, C
quam tu, iubente Deo, tuo sanguine consecrasti: contra quam sicut tu præmonere dignatus es, insurgunt magistri mendaces, introducentes sectas perditionis, sibi celerem interitum superducentes: quo-

2. Pet. 2 a

rum lingua ignis est, inquietum malum, plena veneno mortifero: qui zelum amarum habentes &

Iac. 3. b.

contentiones in cordibus suis gloriantur, & mendaces sunt aduersus veritatem. Exurge tu quoq;, quæsumus Paule, qui eam tua doctrina, ac pari martyrio illuminasti atq; illustrasti. Iam enim surgit nouus Porphyrius, quia sicut ille olim sanctos Apostolos iniuste momordit, ita hic sanctos Pontifices prædecessores nostros contra tuam doctrinam eos non obsecrando, sed increpando, mordere, lacerare, ac vbi causæ suæ diffidit ad conuicia accedere non veretur, more hæreticorum, quorum (inquit Hieronymus) vltimum præsidium est, vt cum conspiciant causas damnatum iri, incipiant virus serpentis lingua diffundere: & cum se victos conspiciant ad contumelias prosilire. Nam licet hæreses esse, ad exer-

1. Cor. 11. d

citationem fidelium, tu dixeris oportere; eas tamen, ne incrementum accipiant ne ve vulpeculæ coalescant, in ipso ortu te intercedente & adiuuante, extingui necesse est. Exurgat denique omnis sanctorum ac reliqua vniuersalis Ecclesia, cuius vera sacrarum litterarum interpretatione prohibita, qui- D
dam, quorum mentem pater mendacij excæcauit, ex veteri hæreticorum instituto, apud semetipsos sapientes scripturas easdem aliter quam Spiritus sanctus flagitat, proprio duntaxat sensu, ambitionis, auræque popularis causa, teste Apostolo, interpretantur, immo vero torquent & adulterant: ita vt iux-

2. Tim. 4 a.

ta Hieronymum, iam non sit euangelium Christi, sed hominis, aut quod peius est diaboli. Exurgat, inquam, præfata ecclesia sancta Dei, & vna cum beatissimis apostolis præfatis, apud Deum omnipotentem intercedat, vt purgatis ouium suarum erroribus, eliminatisque a fidelium finibus hæresibus vniuersis ecclesiæ suæ sanctæ pacem & vnitatem conseruare dignetur. Dudum siquidem, quod præ animi angustia & mœrore exprimere vix possumus, fide dignorum relatu ac fama publica referente, ad nostrum peruenit auditum: immo vero, proh dolor, oculis nostris vidimus ac legimus multos & varios errores, quosdam videlicet iam per concilia ac prædecessorum nostrorum constitutiones dānatos hæresim etiam Græcorum, & Bohemicam expresse continentes: alios vero respectiue vel hæreticos, vel falsos, vel scandalosos, vel piarum aurium offensiuos, vel simplicium mentium seductiuos, E
à falsis fidei cultoribus, qui per superbiam curiositatem mundi gloriam cupientes, contra Apostoli doctrinam plus sapere volunt, quàm oportet: quorum garrulitas (vt inquit Hieronymus) sine scripturarum auctoritate non haberet fidem, nisi viderentur peruersam doctrinam etiam diuinis testimonijs, male tamen interpretatis, roborare. A quorum oculis Dei timor recessit, humani generis hoste suggerente, nouiter suscitatos, & nuper apud quosdam leuiores in inclyta natione Germanica seminatos. Quod eo magis dolemus ibi euenisse, quòd eandem nationem & nos, & prædecessores nostri, in visceribus semper gesserimus charitatis. Nam post translatum ex Græcis à Romana ecclesia in eosdem Germanos imperium, ijdem prædecessores nostri & nos, eiusdem ecclesiæ aduocatos, defensoresque ex eis semper accepimus, quos quidem Germanos catholicæ veritatis vere Germanos, constat, hæresum acerrimos oppugnatores semper fuisse, cuius rei testes sunt laudabiles illæ constitu-

tiones

A tiones Germanorum Imperatorum pro libertate Ecclesiæ, proque expellendis exterminandisque ex omni Germania hæreticis, sub grauissimis pœnis etiam amissionis terrarum & dominiorum, contra receptatores vel non expellentes olim editæ, & à nostris prædecessoribus confirmatæ: quæ si hodie seruentur, & nos, & ipsi vtique hac molestia careremus. Testis est in concilio Constantien. Hussitarum ac Vvicleffistarum, nec non Hieronymi Pragen. damnata a nobis perfidia. Testis est toties contra Bohemos Germanorum sanguis effusus. Testis denique est prædictorum errorum seu multorum ex eis per Colonien. & Louanien. vniuersitates, vt pote agri Dominici pijssimas religiosissimasque cultrices, non minus docta quàm vera ac sancta cõfutatio, reprobatio, & damnatio. Multa quoq; alia allegare possemus quæ ne historiam texere videamur, prætermittenda censuimus, Pro pastoralis igitur officij diuina gratia nobis iniuncti cura, quam gerimus, prædictorum errorum virus pestiferũ vlterius tolerare seu dissimulare, sine Christianæ religionis nota, atq; orthodoxæ fidei iniuria, nullo modo possumus. Eorum autem errorum aliquos præsentibus duximus inserendos, quorum tenor sequitur, & est talis.

B Hæretica sententia est, sed vsitata, Sacramenta nouæ legis iustificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem. Primæ Lutheri hæresis.

In puero post baptismum negare remanens peccatum, & Paulum & Christum simul conculcare.

Fomes peccati, etiam si nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingressu cœli.

Imperfecta charitas morituri, fert secum necessario magnum timorem, qui se solo satis est facere pœnam Purgatorij, & impedit introitum regni.

Tres esse partes pœnitentiæ, contritionem, confessionem & satisfactionem, non est fundatum in sacra scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus.

Contritio, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum grauitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternę damnationis acquisitionem, hæc contritio facit hypocritam, immo magis peccatorem.

C Verissimum est prouerbium, & omnium doctrina de contritionibus hucusque data præstantius, de cętero non facere, summa pœnitentia, noua vita.

Nullo modo præsumas confiteri peccata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, vt omnia mortalia cognoscas, Vnde in primitiua ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur.

Dum volumus omnia pure confiteri, nihil aliud facimus, quàm quòd misericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoscendum.

Peccata non sunt vlli remissa, nisi remittente sacerdote, credat sibi remitti: immo peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, Quodcunque solueris, &c. Hic, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus vere eris quidquid sit de contritione.

D Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolueret, si tamẽ credat, se absolutum, verissime est absolutus.

In sacramento pęnitentiæ ac remissione culpæ, non plus facit Papa aut Episcopus, quàm infimus sacerdos: imò vbi non est sacerdos, ęque tantum quilibet Christianus, etiam si mulier, aut puer esset.

Nullus debet sacerdoti respondere, se esse contritum, nec sacerdos requirere.

Magnus est error eorum qui ad sacramenta Eucharistiæ accedunt, huic innixi, quòd sint confessi, quòd non sint sibi conscij alicuius peccati mortalis quòd præmiserint orationes suas & præparatoria, omnes illi ad iudicium sibi manducant & bibunt: sed si credant & confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides facit eos puros & dignos.

Consultum videtur, quòd ecclesia in communi concilio statueret laicos sub vtraq; specie communicandos, nec Bohemi communicantes sub vtraque specie, sunt hæretici, sed schismatici.

Thesauri ecclesiæ, vnde Papa dat indulgentias non sunt merita Christi & Sanctorum.

Indulgentię sunt piæ fraudes fidelium, & remissiones bonorum operum: & sunt de numero eorum

E quę licent, & non de numero eorum quę expediunt.

Indulgentię his qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pœnę pro peccatis actualibus debitę apud diuinam iustitiam.

Seducuntur credentes indulgentias esse salutares, & ad fructum spiritus vtiles.

Indulgentię necessarię sunt solum publicis criminibus, & proprie conceduntur duris solummodo & impatientibus.

Sex generibus hominum Indulgentiæ nec sunt necessarię, nec vtiles: videlicet mortuis seu morituris infirmis, legitimè impeditis, his qui non commiserunt crimina, his qui crimina commiserunt, sed non publica, his qui meliora operantur.

Excommunicationes sunt tãtum externæ pęnę, nec priuant hominem communibus spiritualibus Ecclesię orationibus.

Docendi

Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem, quàm timere. A

Romanus Pontifex Petri successor, non est Christi vicarius super omnes totius mundi Ecclesias ab ipso Christo in B. Petro institutus.

Verbum Christi ad Petrum, Quodcunque solueris super terram, &c. extenditur duntaxat ad ligata ab ipso Petro.

Certum est in manu ecclesiæ aut Papæ prorsus non esse, statuere articulos fidei, immo nec leges morum, seu bonorum operum.

Si papa cum magna parte ecclesiæ sic uel sic sentiret, nec etiam erraret; adhuc non est peccatum aut hæresis contrarium sentire, præsertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per Concilium uniuersale alterum reprobatum, alterum approbatum.

Via nobis facta est eneruandi auctoritatem conciliorum, & liberè contradicendi eorum gestis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quidquid uerum uidetur, siue probatum fuerit, siue reprobatum a quocunque concilio.

Aliqui articuli Ioannis Huss condemnati in Cōcilio Constantien. sunt Christianissimi, uerissimi, & Euangelici, quos nec Vniuersalis Ecclesia posset damnare.

In omni opere bono iustus peccat.

Opus bonum optime factum, est ueniale peccatum.

Hæreticos comburi, est contra uoluntatem in spiritus.

Præliari aduersus Turcas est repugnare Deo uisitanti iniquitates nostras per illos.

Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter propter occultissimum superbiæ uitium.

Liberum arbitrium post peccatū, est res de solo titulo: & dū facit quod in se est, peccat mortaliter.

Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura, quæ sit in Canone.

Animæ in purgatorio non sunt securæ de eorum salute, saltem omnes: nec probatum est ullis aut rationibus aut scripturis, ipsas esse extra statum merendi, aut augendæ charitatis.

Animæ in Purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas. C

Animæ ex purgatorio liberatæ suffragiis uiuentium, minus beantur, quam si per se satisfecissent.

Prælati ecclesiastici & principes sæculares nō male facerent, si omnes saccos mēdicitatis delerent.

Qui quidem errores, respectiue, quàm sint pestiferi, quàm perniciosi, quàm scandalosi, quàm piarum & simplicium mentium seductiui, quàm denique sint contra omnem charitatem, ac S.R.E. matris omnium fidelium, & magistræ fidei reuerentiam atque neruum ecclesiasticæ disciplinæ obedientiam scilicet, quæ fons est & origo omnium uirtutum, sine qua facile unusquisque infidelis esse conuincitur, nemo sanæ mentis ignorat. Nos igitur in præmissis, utpotè grauissimis, propensius (ut decet) procedere, necnon huiusmodi pesti morboque cancroso, ne in agro Dominico tanquam uepris nociua ulterius serpat, uiam præcludere cupientes, habita super prædictis erroribus & eorum singulis diligenti trutinatione, discussione, ac districto examine, maturaque deliberatione, omnibusque rite pensatis se sæpius uentilatis cum uenerabilibus fratribus nostris Sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ac regularium ordinum Prioribus seu ministris generalibus, pluribusque aliis sacræ Theologiæ, necnon utriusque iuris professoribus siue magistris, & quidem peritissimis: reperimus eosdem errores, respectiue (ut præfertur) aut articulos non esse catholicos, nec tamquam tales, esse D

† adeo uerum dogmatizādos, sed contra Ecclesiæ catholicæ doctrinam siue traditionem, atque ab ea † ueram diuinarum scripturarum receptam interpretationem, cuius auctoritati ita acquiescendum censuit Augustinus, ut dixerit se Euangelio non fuisse crediturum, nisi Ecclesiæ Catholicę interuenisset auctoritas. Nam ex eisdem erroribus, uel eorum aliquo uel aliquibus palam sequitur, eandem Ecclesiam,

Matt 28. quæ Spiritusancto regitur, errare & semper errasse. Quod est utique contra illud, quod Christus discipulus suis in Ascensione sua (vt in sancto Euangelio Matthęi legitur) promisit, dicens: Ego uobiscum sum vsque ad consummationem sęculi. Necnon contra sanctorum patrum determinationes, conciliorum quoque, & summorum Pontificum expressas ordinationes seu canones: quibus non obtemperasse, omnium hęresum & schismatum teste Cypriano, fomes & causa semper fuit. De eorundem itaque uenerabilium fratrum nostrorum consilio & assensu, ac omnium & singulorum prędictorum matura deliberatione prędicta, auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & nostra, pręfatos omnes & singulos articulos seu errores, tamquam (ut pręmittitur) respectiue hæreticos, aut scandalosos, aut falsos, aut piarum aurium offensiuos, uel simplicium mentium seductiuos, & ueritati catholicę obuiantes, damnamus, reprobamus atque omnino reiicimus, ac pro damnatis, reprobatis, & reiectis, ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus haberi debere, harum serie decernimus & declaramus; inhibentes in uirtute sanctę obedientię, ac sub maioris excommunicationis latę sententię: necnon quo ad ecclesiasticas & regulares personas episcopalium omnium etiam patriarchalium, metropolitanarum, & aliarum cathedralium Ecclesiarum, monasteriorum quoque, & prioratuum etiam conuentualium, & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum Ecclesiasticorum, sęcularium, aut quorumuis ordinum regularium, priuationis, & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda; quo vero ad conuentus capitula, seu domos, aut pia loca sęcularium uel regularium, etiam Mendicantium, necnon uniuersitatis etiam studiorum generalium, quorumcunque priuilegiorum indultorum a sede Apostolica uel E

A eius Legatis, aut aliàs quomodolibet habitorum vel obtentorum, cuiuscunque tenoris existant; nec-
non nominis & potestatis studium generale tenendi, legendi, ac interpretandi quasuis scientias &
facultates, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda: Prædicationis quoq; officij, ac amis-
sionis studij generalis, & omnium priuilegiorum eiusdem. Quo vero ad sæculares eiusdem excom-
municationis, nec non amissionis cuiuscunque emphyteusis, seu quorumcunque feudorum tam à
Romana Ecclesia, quàm aliàs quomodolibet obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa, & alia in po-
sterum obtinenda. Necnon quo ad omnes & singulos superius nominatos, inhibitionis Ecclesiasti-
cæ sepulturæ, inhabilitatisque ad omnes & singulos actus legitimos infamiæ ac diffidationis & cri-
minis læsæ maiestatis, & hæreticorum, & fautorum eorundem in iure expressis pœnis, eo ipso & abs-
que ulteriori declaratione per omnes & singulos supradictos, si (quod absit) contrafecerint, incurren-
dis. A quibus vigore cuiuscunq; facultatis & clausularum etiam in confessionalibus quibusuis per-
sonis, sub quibusuis verborum formis contentarum, nisi à Ro. Pont. vel alio ab eo ad id in specie fa-
cultatem habente, præterquam in mortis articulo constituti, absolui nequeat. Omnibus & singulis
B vtriusque sexus Christi fidelibus, tam laicis quàm clericis, sæcularibus & quorumuis ordinum regu-
laribus, & alijs quibuscunque personis, cuiuscunque status, gradus, uel conditionis existant, & qua-
cunque Ecclesiastica vel mundana præfulgeant dignitate, etiam S.R.E. Cardinalibus, Patriarchis, Pri
matibus, Archiepiscopis, Episcopis Patriarchalium, Metropolitanarum, & aliarum Cathedralium col
legiatarum ac inferiorum Ecclesiarum prælatis, clericis, aliisque personis ecclesiasticis, sæcularibus
& quorumuis ordinum etiam Mendicantium, Regularibus, Abbatibus, Prioribus, vel ministris Ge-
neralibus vel particularibus, fratribus seu religiosis, exemptis & non exemptis: Studiorum quoque
uniuersitatibus sæcularibus & quorumuis ordinum etiam Mendicantium regularibus; necnon Regi-
bus, Imperatoris Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capita-
neis, Conductoribus, Domicellis, omnibusq; Officialibus, Iudicibus, Notarijs, Ecclesiasticis & Sæcu-
laribus, Communitatibus, Vniuersitatibus, Potestatibus, Ciuitatibus, Castris, Terris & locis, seu eorū
uel earum ciuibus, habitatoribus & incolis, ac quibusuis alijs personis ecclesiasticis uel regularibus
C (vt præfertur) ut uniuersum orbem, ubicunque præsertim in Alemania existentibus, vel pro tempo-
re futuris, ne præfatos errores, aut eorum aliquos, peruersamque doctrinam huiusmodi asserere, affir-
mare, defendere, prædicare, aut illi quomodolibet, publice uel occulte, quouis quæsito ingenio, uel
colore, tacite uel expresse fauere præsumant.

Insuper quia errores præfati, & plures alij continentur in libellis seu scriptis cuiusdam Martini Lu
ther, dictos libellos & omnia dicti Martini scripta seu prædicationes, in Latino uel quocunq; alio idio
mate reperiantur, in quibus dicti errores seu eorum aliquis continentur, similiter damnamus, repro-
bamus, atque omnino reijcimus, & pro omnino damnatis, reprobatis, ac reiectis (vt præfertur) habe-
ri uolumus mandantes in uirtute sanctæ obedientiæ, sub pœnis prædictis eo ipso incurrendis, omni
bus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus, superius nominatis, ne huiusmodi scripta, libellos,
prædicationes seu schedulas, uel in eis contenta capitula, errores aut articulos supradictos continen-
tia legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, per se, uel alium, seu alios,
directe uel indirecte, tacite uel expresse, publice uel occulte, aut in domibus suis siue alijs publicis uel
D priuatis locis tenere quoquomodo præsumant: quinimo illa statim post harum publicationem ubi-
cunq; fuerint, per ordinarios & alios supradictos diligenter quæsita publice & solenniter in præsen-
tia cleri & populi, sub omnibus & singulis supradictis pœnis, comburant.

Lutheri tractatus interdicuntur.

Quòd vero ad ipsum Martinū attinet, bone Deus, quid prætermisimus, quid non fecimus, quid pa
ternæ charitatis omisimus, ut eum ab huiusmodi erroribus reuocaremus? Postquam enim ipsum ci-
tauimus, mitius cum eo procedere uolentes, illum inuitauimus, atque tam per diuersos tractatus cum
legato nostro habitos, quàm per litteras nostras hortati fuimus, vt a prædictis erroribus discederet,
aut ad nos, oblato etiam saluo conductu, & pecunia ad iter necessaria, sine metu seu timore aliquo,
quem perfecta charitas foras mittere debuit, veniret, ac Saluatoris nostri Apostolique Pauli exemplo,
non in occulto, sed palam & in facie loqueretur. Quod si fecisset, pro certo (vt arbitramur) ad cor re-
uersus errores suos cognouisset: nec in Rom. Curia, quam tantopere, uanis maleuolorum rumoribus
plus quā oportuit tribuendo, vituperat, tot reperisset errata: docuissemusque eum luce clarius, sanctos
Rom. Pontifices prædecessores nostros, quos præter omnem modestiam iniuriose lacerat, in suis ca-
E nonibus seu constitutionibus, quas mordere nititur, nunquam errasse; quia iuxta Prophetam, nec in
Galaad resina, nec medicus deest. Sed obaudiuit semper, & prædicta citatione, omnibusque & sin-
gulis supradictis spretis, uenire contempsit, ac usque in præsentem diem contumax atque animo in-
durato censuras ultra annum sustinuit; eo quod deterius est, addens mala malis, de citatione huiusmo
di notitiam habens, in uocem temerariæ appellationis prorupit, ad futurum concilium, contra Con
stitutionem Pij II. ac Iulij II. prædecessorum nostrorum, qua cauetur, taliter appellantes hereticorū
pœna plectendos, (Frustra etiam concilij auxilium implorauit, qui illi se non credere palam profi-
tetur) ita vt contra ipsum, tamquam de fide notoriè suspectum, immo verè hereticum, absque ulte-
riori citatione uel mora, ad condemnationem & damnationem eius, tamquam heretici, ac ad om-
nium & singularum suprascriptarum pœnarum & censurarum seueritatem procedere possemus.
Nihilominus de eorumdem fratrum nostrorum consilio, omnipotentis Dei immitantes clemen-

Lutheri insignis pertinacia

Hier. 8.

Vana Lutheri prouocatio ad futurum concilium.

tiam,

Ezech. 18.

tiam, qui non vult mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat; omnium iniuriarum hactenus nobis & Apoſtolicæ ſedi illatarum obliti, omni qua poſſumus pietate uti decreuimus, & quantum in nobis eſt, agere, ut propoſita manſuetudinis uia ad cor reuertatur, & à prædictis recedat erroribus, vt ipſum tanquam filium illum prodigum ad gremium Eccleſiæ reuertentem, benigne recipiamus. Ipſum igitur Martinum, & quoſcunque ei adhærentes, eiuſque receptatores, & fautores per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, & per aſperſionem ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quo & per quem humani generis redemptio & ſanctæ matris Eccleſiæ ædificatio facta eſt, ex toto corde hortamur, & obſecramus, vt ipſius Eccleſiæ pacem, unitatem, & veritatem, pro qua ipſe Saluator tam inſtanter orauit ad patrem, turbare deſiſtant, & à prædictis tam pernicioſis erroribus prorſus abſtineant: inuenturi apud nos, ſi affectualiter paruerint, & paruiſſe per legitima documenta nos certificauerint, paternæ charitatis affectum, & apertum manſuetudinis, & clementiæ fontem. A

Luc 15.

Ioan. 17.

Luthero inhibetur prædicare.

Inhibentes nihilominus eidem Martino ex nunc, ut interim ab omni prædicatione ſeu prædicationis officio omnino deſiſtat. Alioquin, ut ipſum Martinum, ſi forte iuſtitiæ & uirtutis amor à peccato non retrahat, indulgentiæque ſpes ad pœnitentiam non reducat, pœnarum terror coerceat diſciplinæ, eundem Martinum, eiuſque adhærentes, complices fautores, & receptatores, tenore præſentium requirimus & monemus, in uirtute ſanctæ obedientiæ, & ſub prædictis omnibus & ſingulis pœnis, eo ipſo incurrendis, diſtricte præcipiendo mandamus quatenus infra ſexaginta dies, quorum viginti pro primo, viginti pro ſecundo, & reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino aſſignamus, ab affixione præſentium in locis infraſcriptis, immediate ſequentes numerandos ipſe Martinus, complices fautores, adhærentes, & receptatores, prædicti à præfatis erroribus, eorumque prædicatione, ac publicatione, & aſſertione, defenſione quoq;, & librorum ſeu ſcripturarum editione, ſuper eiſdem, ſiue eorum aliquo omnino deſiſtant, libroſque ac ſcripturas omnes & ſingulas, præfatos errores ſeu eorum aliquos quomodolibet continentes comburant, uel comburi faciant. Ipſe etiam Martinus errores & aſſertiones huiuſmodi omnino reuocet, ac de reuocatione huiuſmodi per publica documenta in forma iuris ualida, in manibus duorum prælatorum conſignata, ad nos infra alios ſimiles ſexaginta dies tranſmittenda, uel per ipſumet (ſi ad nos venire voluerit, quod magis placeret) cum præfato pleniſſimo ſaluo conductu, quem exnunc concedimus, deferenda, nos certiores efficiat, ut de eius vera obedientia nullus dubitationis ſcrupulus valeat remanere. Aliàs ſi (quod abſit) Martinus præfatus, complices, fautores, adhærentes & receptatores prædicti ſecus egerint, ſeu præmiſſa omnia & ſingula infra terminum prędictum cum effectu non adimpleuerint, Apoſtoli imitantes doctrinam qui hęreticum hominem, poſt primam & ſecundam correptionem vitandum docuit, exnunc prout exnunc, & econuerſo, eundem Martinum, complices, adhęrentes, fautores, & receptatores pręfatos, & eorum quemlibet, tanquam aridos palmites in Chriſto non manentes, ſed doctrinam contrariam catholicę fidei inimicam, ſiue ſcandaloſam, ſeu damnatam, in non modicam offenſam diuinæ maieſtatis ac vniuerſalis Eccleſię & fidei Catholicę detrimentum & ſcandalum dogmatizantes & pręedicantes, claues quoque Eccleſiæ uilipendentes, notorios & pertinaces hęreticos eadem auctoritate fuiſſe & eſſe declarantes, eoſdem ut tales, harum ſerie condemnamus, & eos pro talibus haberi ab omnibus vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus ſupradictis volumus & mandamus. Eoſque omnes & ſingulos omnibus ſupradictis & alijs contra tales a iure inflictis pœnis, pręſentium tenore ſubijcimus, & eiſdem irretitos fuiſſe, & eſſe decernimus & declaramus. B C D

Lutherus errores ſuos per publica inſtrumenta reuocare iubetur.

Tit. 3. c.

Omnia Lutheri opera prohibentur.

Inhibentes pręterea ſub omnibus & ſingulis pręmiſſis pœnis, eo ipſo incurrendis, omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus ſuperius nominatis, ne ſcripta, etiam pręfatos errores non continentia, ab eodē Martino quomodolibet condita, vel edita, aut condenda, vel edenda, ſeu eorum aliqua tanquam ab homine orthodoxę fidei inimico, atque ideo vehementer ſuſpecta; & vt eius memoria omnino deleatur de Chriſti fideliū conſortio, legere, aſſerere, pręedicare, laudare, imprimere, publicare ſiue defendere per ſe, vel aliū ſeu alios directè vel indirectè, tacitè vel expreſsè, publicè uel occultè, ſeu in domibus ſuis ſiue alijs locis, publicis vel priuatis, tenere quoquo modo pręſumant; quinimmo illa cōburant, vt pręfertur. Monemus inſuper omnes & ſingulos Chriſti fideles ſupradictos, ſub eadem excommunicationis latæ ſententiæ pœna, vt hęreticos pręedictos declaratos & condemnatos, mandatis noſtris non obtemperantes, poſt lapſum termini ſupradicti euitent, & quantum in eis eſt, euitari faciant, nec cum eiſdem vel eorum aliquo commercium, aut aliquam conuerſationem, ſeu communionem habeant, nec eis neceſſaria miniſtrent. Ad maiorem pręterea dicti Martini, ſuorumque complicium, fautorum, & adhęrentium, ac receptatorum pręedictorum, ſic poſt lapſum termini pręedicti declaratorum hęreticorum, & condemnatorum confuſionem, vniuerſis & ſingulis vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Patriarchalium, & Metropolitanarū, et aliarum cathedralium, collegiatarum, ac inferiorum Eccleſiarum pręlatis, capitulis, alijſq; perſonis Eccleſiaſticis, ſęcularibus, & quorumuis ordinum etiam Mendicantium (pręſertim eius congregationis, cuius dictus Martinus eſt profeſſus, & in qua degere vel morari dicitur) regularibus, exemptis, & non exemptis, nec non vniuerſis ſingulis principibus, quacunq; eccleſiaſtica vel mundana fulgentibus dignitate, Regibus, Imperatoris Electorib. Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, Communitatibus, Vniuerſitatibus, Poteſtatibus, Ciuitatibus, Terris, E

Mandatum de capiendo Luthero & complicibus ſuis, & Pontifici aſſignandis.

Caſtris,

A Castris,& locis,seu eorum habitatoribus,ciuibus & incolis,omnibusque alijs & singulis supradictis, per vniuersum orbem præsertim in eadẽ Alemania constitutis, Mandamus, quatenus sub prædictis omnibus & singulis pęnis,ipsi uel eorum quilibet, præfatum Martinum, complices, adhærentes,receptantes,& fautores personaliter capiant,& captos ad nostram instantiam retineant, & ad nos mittant:Reportaturi pro tam bono opere a nobis & sede Apostolica remunerationem, præmiumq; condignum:vel saltem eos & eorum quemlibet, de metropolitanis,cathedralibus,collegiatis, & alijs Ecclesijs,domibus,monasterijs,conuentibus, ciuitatibus, dominijs, vniuersitatibus, communitatibus, castris,terris,ac locis respectiue,tam clerici & iregulares,quàm laici,omnes & singuli supradicti omnino expellant Ciuitates uero,dominis,terras,castra,uillas,comitatus,fortilicis,oppida, & loca quæcunque ubilibet consistentis eorum & eorum respectiue,metropolitanas, cathedrales; collegiatas & alias Ecclesias,monasteria,prioratus,domus,conuentus, & loca religiosa vel pia cuiuscunque ordinis vt præfertur,ad quæ præfatum Martinum,vel aliquem ex prædictis,declinare,contigerit,quamdiu ibi
B permanserint,& triduo post recessum, Ecclesiastico subijcimus interdicto.

Et vt præmissa omnibus innotescant, mandamus insuper vniuersis Patriarchis,& Archiepiscopis, Episcopis, Patriarchalium,Metropolitanarum,& aliarum cathedralium ac collegiatarum Ecclesiarũ prælatis,capitulis,alijsque personis Ecclesiasticis, sæcularibus, & quorumuis ordinum supradictorũ regularibus,fratribus religiosis,monachis,exemptis & non exemptis supradictis, vbilibet, præsertim in Alemania constitutis,quatenus ipsi, vel eorum quilibet,sub similibus censuris & pęnis,eo ipso incurrendis, Martinum,omnesque & singulos supradictos, qui elapso termino huiusmodi mãdatis seu monitis nostris nõ paruerint, in eorum Ecclesijs, Dominicis & alijs festiuis diebus, dum inibi maior populi multitudo ad diuina conuenerit, declaratos hæreticos & condemnatos publice nuncient, faciantque & mandent ab alijs nunciari,& ab omnibus arctius euitari, necnon omnibus Christi fidelibus,ut eos euitent, pari modo sub prædictis censuris & pœnis. Et præsentes literas vel earum transumptum sub forma infrascripta factum,in eorum Ecclesijs,monasterijs, domibus, conuentibus, &
C alijs locis,legi, publicari, atque affigi faciant. Excommunicamus quoque & anathematizamus omnes & singulos,cuiuscunque status,gradus,conditionis,præeminentiæ, dignitatis aut excellentiæ fuerint,qui,quo minus præsentes litteræ,vel earũ transumpta,copiæ,seu exemplaria, in suis terris & dominijs,legi,affigi,& publicari possint, fecerint: vel quoquo modo procurauerint per se, vel aliũ, seu alios,publicè uel occultè,directè vel indirectè,tacitè vel expressè, Postremo,quia difficile foret præsentes litteras ad singula quæque loca deferri,in quibus necessarium foret;volumus & Apostolica auctoritate decernimus,quòd earum transumptis manu publici notarij confectis, & subscriptis, uel in alma vrbe impressis,& sigillo alicuius Ecclesiastici prelati munitis, vbique stetur,& plena fides adhibeatur,prout originalibus litteris staretur & adhiberetur,si forẽt exhibitæ vel ostẽsæ. Et ne præfatus Martinus,omnesque alij supradicti, quos præsentes litteræ quomodolibet concernunt, ignorantiam earundem litterarum,& in eis contentorum omnium & singulorum prætendere valeant, litteras ipsas in basilicæ principis Apostolorum,& Cancellariæ Apostolicæ, necnon Cathedraliũ Ecclesiarũ Brandeburgen. Misnen.& Mersporgen. valuis affigi & publicari debere volumus,decernẽtes; quod earundem litterarũ publicatio sic facta, supradictũ Martinum, omnesque alios & singulos prænominatos, quos
D litteræ huiusmodi quomodolibet concernunt, perinde arctent, ac si litteræ ipsæ die affixionis & publicationis huiusmodi,eis personaliter lectæ & intimatę forent;cum non sit uerisimile, quòd ea quę tam patẽter fiunt,debeant apud eos incognita remanere. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis,seu si supradictis omnibus & singulis,uel eorũ alicui, aut quibusuis alijs a sede Apostolica pręstitis, uel ab ea potestatem habentibus, sub quauis forma, etiam confessionali, & cum quibusuis etiam fortissimis clausulis,aut ex quauis causa seu grandi consideratione,indultum uel cõcessum existat,quòd interdici,suspendi,vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam,ac de verbo ad verbum,non autem per clausulas generales id importantes,de indulto huiusmodi mentionem,eiusdem Indulti tenores,causas,& formas, perinde ac si de verbo ad verbum insererentur,ita vt omnino tollantur,pręsentibus pro expressis habentes.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrę dãnationis, reprobationis, reiectionis, decreti,declarationis,inhibitionis, voluntatis,mandati,hortationis, obsecrationis,requisitionis, monitionis,assignationis,concessionis, condemnationis,subiectionis,excommunicationis,& anathema-
E tizationis infringere,uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, Indignationem omnipotentis Dei,ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius,se nouerit incursurum.

Datum Romę apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo vicesimo,decimo septimo Kalen. Iulij, Pontificatus nostri anno octauo.

Visa.R. Milanesius Albergatus.

Iubetur Lutherus hæreticus publicari.

LEO DECIMVS.

Bulla contra Martinum Lutherum, illiusque complices, fautores, & sequaces, ac alios sanctæ fidei Christianæ inimicos.

Leo Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1520. Ex Bibliotheca Illustrissimi Iulij Antonij Sanctorij Cardinalis sanctæ Seuerinæ, licet autē impressa Romę anno 1549.

DECET Romanum Pontificem, ex tradita sibi diuinitus potestate, pœnarum spiritualium, & temporalium, pro meritorum diuersitate dispensatorem constitutum, ad reprimendum nefarios conatus peruersorum, quos noxiæ voluntatis adeo deprauata captiuat intentio, vt Dei timore postposito, canonicis sanctionibus, mandatisque Apostolicis neglectis, atque contemptis, noua & falsa dogmata excogitare, ac in Ecclesia Dei, nefarium schisma inducere, aut schismaticis ipsis, inconsutilem redemptoris nostri tunicam, orthodoxæq; fidei vnitatem scindere satagentibus, fauorem præbere, assistere, adhærereq; non verentur ne Petri nauicula, sine Gubernatore & remige nauigare videatur contra tales, eorúq; sequaces, acrius insurgere, & exaggeratione pęnarum, & aliàs opportuno remedio ita prouidere, ne ijdem contemptores in reprobum sensum dati, illisq; adhærentes, falsis commentis, ac subdolis eorũ malitijs simplicem turbam decipiant, ac in eundem errorem & ruinam secum trahant, ac velut morbo contagioso, contaminent, & ad maiorem ipsorum damnatorum confusionem, omnibus Christi fidelibus publice ostendere ac palam declarare, quàm formidabilium censurarum & pœnarum illi rei existant ad hoc, vt ipsi sic declarati, & publicati, confusi tandem & compuncti, ad cor suum redire, & propriæ saluti consulere valeant; cęteriq;, eorum exemplo, discant a similibus abstinere, & ab eorũdem excõicatorum, & anathematizatorum prohibita conuersatione, & participatione, ac etiam obedientia, se penitus subtrahãt, ut diuinam vltionem euadent, illorumq; damnationis participes minime fiant. Sane aliàs, cum quidam falsi fidei cultores mundi gloriam quęrentes, ac (humani generis hoste instigante) quamplures & varios errores, iamdiu per Concilia & prædecessorum nostrorum constitutiones damnatos, vipote hæresim etiam Græcorum, & Bohęmorum, vt vidimus & legimus continentes. Alios vero vel hæreticos, aut falsos, seu scandalosos; vel piarum aurium offensiuos, vel simplicium mentium seductiuos noniter suscitassent, & in inclyta natione Germanica seminassent; Nos nostro, prout pastorali incumbebat officio, errorum huiusmodi uirus pestiferum, vlterius tolerare seu dissimulare, (sine Christianæ religionis nota, atque orthodoxæ fidei iniuria) non ualentes; ac huiusmodi pesti, morboq; canceroso, ne in agro Dominico, tamquam vepris nociua, ulterius serperet, uiam præcludere cupientes: habita super eisdem erroribus & eorum singulis cum venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, necnon sacræ theologię, & utriusque iuris professoribus, diligenti discussione & matura deliberatione: cum illi a Catholica fidei traditione, & a uera diuinarum scripturarum recepta interpretatione deuiare, & contra sanctorum patrum determinationes, Conciliorumque & summorum Pontificum expressas ordinationes, seu Canones esse, reperti fuissent: Articulos siue errores ipsos, ut hæreticos aut scandalosos, seu falsos, aut piarum aurium offensiuos, & veritati catholicæ obuiantes; de eorundem fratrum consilio & assensu, & aliorum prælatorum matura deliberatione, prout in similibus consueuerunt prædecessores nostri, ac sedes Apostolica procedere, damnauimus, reprobauimus, & omnino reijcimus: & pro damnatis, reprobatis, & reiectis ab omnibus utriusque sexus Christi fidelibus haberi debere decreuimus, & declarauimus: ac omnibus & singulis Christi fidelibus tam laicis, quàm clericis sæcularibus, & quorumuis ordinum regularibus, & alijs quibuscunque personis quauis dignitate, etiam Cardinalatus honore fulgentibus, & alijs prælatis, ac conuentibus, & uniuersitatibus, etiam studiorum generalium, necnon Regibus & Imperatori, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Capitaneis, Conductoribus, Domicellis, omnibus Officialibus, Iudicibus, Notarijs, Ecclesiasticis, Sæcularibus, Communitatibus, Vniuersitatibus, Potestatibus, †Ciuitatibus, Castris, Terris, & locis, seu eorum uel earum ciuibus, habitatoribus, & incolis, & quibusuis alijs personis ecclesiasticis, vel regularibus per uniuersum orbem ubicunque, præsertim Alemania constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis latæ sententiæ, ac diffidationis & criminis læsæ maiestatis, & hæreticorum, & fautorum eorumdem in iure expressis, ac alijs etiam tunc expressis pœnis, eo ipso, & absque ulteriori declaratione, per omnes & singulos supradictos (si contra fecerint) incurrendis, percepimus atque mandauimus; ne præfatos errores, aut eorum aliquos, peruersamque doctrinam huiusmodi, asserere, affirmare, defendere, prædicare, aut illa quomodolibet, publice uel occulte, quouis quæsito ingenio uel colore, tacitè uel expresse fouere præsumerent. Et quia supradicti errores & plures alij in libellis seu scriptis cuiusdam Martini Lutheri continebantur: libellos ipsos, & omnia dicti Martini scripta, seu prædicationes, quę in Latino vel quocunq; alio idiomata reperiebantur, in quibus dicti errores seu aliquis eorum continerentur, similiter damnauimus, reprobauimus atque reiecimus: & pro omnino damnatis, reprobatis, & reiectis haberi volumus: ac in virtute sanctę obedien-

Marginal notes, left margin:

Noli pęnarum acerbitate reuocandi, vt cęteri timere discant.

Quomodo errores in fide deprehendantur.

Per bullã Exurge, quæ habetur supra pag. 115.

† Potestatibus.

Omnia Lutheri scripta quacunque lingua interdicta.

Section letters, right margin: B, C, D, E

A obedientiæ, & sub pœnis prędictis, omnibus & singulis Christi fidelibus tunc expressis mandauimus: ne huiusmodi scripta, libellos, prædicationes, seu cedulas, vel in eis cõtenta capitula, errores aut articulos supradictos continentia legere, sfferere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, seu defendere, per se, vel aliũ seu alios directe vel indirecte, tacite vel expresse, publice vel occulte, aut in domibus suis siue alijs publicis vel priuatis, locis tenere quoquomodo præsumerent: Quinimo, illa statim post litterarum nostrarum super his editarum publicationem, vbicunque forent, per ordinarios & alios io dictis litteris expressos, diligenter quæsita, publice & solenniter in præsentia cleri & populi sub omnibus pœnis, in dictis lireris expressis comburerent: ipsique Martino, vt omni prædicatione, seu prædicationis officio, omnino desisteret: alioquin eum, eiusque adhærentes, complices, fautores, & receptatores requisiuimus & monuimus, in virtute sanctæ obedientiæ, & supradictis pœnis districte præcipiendo mandauimus, vt infra sexaginta dies: quorum viginti pro primo, viginti ꝓ secundo, & reliquos viginti dies pro tertio & perẽptorio termino assignauimus: ab affixione in locis tunc expressis, immediate sequentibus numerandos, vt a præfatis erroribus, eorumq; prædicatione,
B & publicatione, & assertione: defensione quoque, & librorũ seu scripturarum super eisdem, seu eorũ aliquos, edictione omnino desisterẽt, librosq; & scripturas errores huiusmodi cõtinentes cõburerent vel cumburi facerẽt: ac illos ipse Martinus omnino reuocaret, ac de reuocatione huiusmodi per publica documenta nos certiores faceret, & cum pleno saluo conductu sibi concesso, ad nos veniret, vt Saluus conductus Luthero côcessus, vt ad Rom. Pont. accedet. de eius vera obedientia omnibus plene constaret: alias cum, eiusque complices, adhærentes, fautores, & receptores, & eorum quemlibet, tanquam notorios & pertinaces hæreticos fuisse & esse declarauimus: eosque vt tales condemnauimus, & eos pro talibus, ab omnibus vtriusque sexus Christi fidelibus haberi voluimus atque mandauimus: eosque & alijs cõtra tales a iure inflictis pęnis subiecimus, & illos hæreticos fuisse & esse decreuimus & declarauimus. Inhibuimus quoque, sub eisdem pœnis, eisdem Christi fidelibus, ne eius scripta, etiam præfatos errores non continentia, tanquam ab homine ortodoxæ fidei inimico, vt eius memoria omnino de Christi fidelium consortio deleretur, legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, seu in domibus aut alijs
C locis publicis vel priuatis tenere quoquo modo præsumerent, sed illa comburerent: Ipsosque Christi fideles sub dictis pœnis monuimus, vt ipsos hæreticos declaratos, & condemnatos mandatis nostri non obtemperantes, post lapsum dicti termini euitarent, & euitari facerent, quantum in eis esset, nec cum eis commercium aut aliquam conuersationem seu communem haberent, nec eis necessaria ministrarent. Et pro maiori Martini, suorumque complicum, fautorum, adhærentium, & receptatorum post lapsum termini declaratorum hæreticorum huiusmodi, confusione: eisdem Christi fidelibus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & alijs prælatis ecclesiarum, capitulis & personis ecclesiasticis, sæcularibus, & regularibus, exemptis & non exẽptis, & vniuersis principibus quacunque ecclesiastica & mundana fulgentibus dignitate Regibus, & Imperatoris Electoribus, & alijs tunc expressis per vniuersum orbem, præsertim in eadem Alemaniæ constitutis, mandauimus, vt ipsi & eorum quilibet Marunum, complices, adhærentes, receptatores, & fautores huiusmodi personaliter caperent, & captos ad nostram instantiam retinerent, vel saltem eos & eorum quemlibet a suis ecclesijs, domibus, monasterijs, conuentibus, ciuitatibus, dominijs,
D vniuersitatibus, comitatibus, castris & terris omnino expellerent: ciuitatas vero, dominia, terras, castra, villas, comitatus fortalicia, oppida, & loca quæcunque vbilibet consistentia, eorumque, & eorum metropolitan. cathedrales, collegiatas, vel alias ecclesias, monasteria, prioratus, domos conuentus, & loca religiosa vel pia, cuiusque ordinis forent, ad quæ ipsum præfatum Martinum, vel aliquem ex prædictis declinare contingeret, quamdiu ibidem permanerent, & triduo post eorum inde discessum Ecclesiastico subiecimus interdicto: nec non patriarchis archiepiscopis, episcopis, & alijs prælatis, capitulis, & alijs personis supradictis, præsertim in Alemania constitutis, sub similibus pœnis & censuris mandauimus, aut Martinum & alios supradictos, si eiapso dicto termino, mandato & monitione nostris huiusmodi, non paruissent, in eorum Ecclesijs, Dominicis, & alijs festiuis diebus (dum inibi maior populi multitudo ad diuina conueniret) declaratos hęreticos; & cõdemnatos, publice nunciarent, facerentque & mandarent ab alijs nunciari, & ab omnibus arctius euitari: ac omnibus Christi fidelibus, vt eos euitarent, pari modo, sub prædictis censuris & pœnis, & litteras nostras prædictas, vel earum transumptum, cui vbique stari, & plenam fidem adhiberi vo-
E luimus, in eorum ecclesijs, monasterijs, domibus, conuentibus, & alijs locis, legi, publicari, atque affigi facerent: Excommunicauimus quoque & anatematizauimus omnes & singulos, cuiuscunque status, gradus, conditionis, pręeminẽtię, dignitatis, aut excellentiæ forent, quominus literæ vel earum transumpta, copiæ siue exemplaria, in suis terris & dominijs legi, affigi, & publicari possent, facerent puplice vel occulte, directe vel indirecte: tacite vel expresse, prout in dictis nostris litteris desuper confectis, quarum veriorem tenore haberi voluimus pro expressa: quasque vt ad Martini, & aliorum monitorum non damnatorum & declaratorum, ac sub eiusdem litteris comprehensorum notitiam deducerentur in certis in Romana curia & alijs extra eam expressis locis affigi & publicari iussimus, & per Cursores in dicta curis; extra tamen eam per certos Nuncios nostros, exequi fecimus: ac voluimus, vt illos litteræ ipsæ post affixionem prædictam perinde arctarent, ac si eis eędem litteræ personaliter intimatæ forent, plenius continetur.

Multis ex his qui Luthero adhæſerunt cō[n]uertuntur.

Cum autem (ſicut accepimus) licet poſt litterarum affixionem & publicationem poſt elapſum termini ſeu terminorum huiuſmodi in literis per nos præfixi huiuſmodi ſeu præfixorum (quos quidem terminos elapſos fuiſſe, & eſſe, omnibus Chriſti fidelibus & per præſentes ſignificamus, & fidem facimus). nonnulli ex eis, qui eiuſdem Martini errores ſecuti fuerunt, ipſarum litterarum ac monitionum & mandatorum noſtrorum notitiam habentes, ſpiritu ſanioris conſilij ad cor reuerſi, errores ſuos confitentes, & hæreſim in manibus noſtris abiurantes, & ad veram fidem Catholicam ſe conuertentes, abſolutionis beneficium, iuxta facultatem eiſdem Nuncijs de ſuper conceſſam obtinuerint, & in nonnullis ciuitatibus & locis dictæ Alemaniæ, libri & ſcripturę dicti Martini iuxta mandata noſtra publice cremati fuerint: tamen ipſe Martinus (quod non ſine graui animi moleſtia & mentis noſtræ perturbatione referimus) in reprobum ſenſum datus, non ſolum errores ſuos, infra præmiſſum terminum reuocare, & de reuocatione huiuſmodi nos certiores facere, ſeu ad nos venire contemſit: verum tanquam petra ſcandali peiora prioribus contra nos & hanc ſanctam ſedem & fidem Catholicam ſcribere & prædicare, & alios ad hoc inducere non veritus; propter quod, ſicut ipſe iam hæreticus eſt declaratus, ita & alij etiam non paruæ auctoritatis & dignitatis, propriæ ſuæ ſalutis immemores ipſius Martini peſtiferam hæreticorum ſectam publice, & notorie ſequentes, eique palam, & publice auxilium, conſilium, & fauorem ſubminiſtrantes, ipſumque Martinum in ſuis inobedientia & contumacia confouentes, & alij publicationem dictarum literarum impedientes, pœnas in dictis noſtris literis contentas damnabiliter incurrerunt: & hæretici merito ſunt habendi, atque vt tales ab omnibus Chriſti fidelibus euitandi, dicente Apoſtolo, Hæreticum hominem, poſt unam & ſecundam correctionem deuita: ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit proprio iudicio cōdemnatus. Vt igitur cum Martino & alijs hæreticis excommunicatis & anathematizatis & maledictis merito copulentur, & ſicut in delinquendo dicti Martini pertinaciam ſequuntur, ita pœnarum & nominis participes fiant, ſecumq; Lutherani vocem, & debitas portent pœnas, cū præmiſſa adeo manifeſta & notoria ſunt effecta & permanentes † ita, vt nulla probatione aut monitione vel citatione indigeant, prout ſic fore decernimus & declaramus: Martinum & alios, qui eūdem Martinum in ſuo prauo & damnato propoſito obſtinatum ſequuntur, ac etiam eos, qui eum etiam præſidio militari defendunt, cuſtodiunt, & proprijs facultatibus vel alias quomodolibet ſuſtentare non verentur, ac auxilium, conſilium, vel fauorem, quouis modo præſtare & ſubminiſtrare præſumpſerunt & præſumunt, quarum omnium nomina, & cognomina, & qualitates, & ſi quauis celſa vel grandi præfulgeant dignitate, præſentibus haberi volumus pro expreſſis, ac ſi nominatim exprimerentur, ac in illorum publicatione vigore præſentium facienda nominatim exprimi poſſent, decernimus, excommunicationis & etiam anathematis, nec non maledictionis æternæ & interdicti, ac in eos & eorum deſcendentes dignitatum, honorum, & bonorum priuationis & inhabilitationis ad illa: Nec non bonorum confiſcationis, & criminis læſæ maieſtatis, & alias ſententias, cenſuras, & pœnas etiam in hæreticos à canonibus inflictas in dictis literis contentas damnabiliter incidiſſe: Ciuitates quoque, terras, caſtra, oppida, & loca, in quibus tunc pro tempore fuerint, & ad quæ eos declinare contigerit, ac quę in illis ſunt, ac alias etiam cathedrales & metropolitan. monaſteria, & alia religioſa & pia loca, etiam exempta, & non exempta, quocunq; eccleſiaſtico interdicto ſuppoſita eſſe ita, vt illo durante illis, prętextu cuiuſuis indulti Apoſtolici, præterquam in caſibus à iure permiſſis, & in illis, non aliàs quam ianuis clauſis, ac excommunicatis & interdictis excluſis nequeant miſſæ & alia diuina officia celebrari. Apoſtolica auctoritate tenore præſentium declaramus: illoſq; pro excommunicatis & anathematizatis, maledictis, interdictis, priuatis & inhabilibus, vbicunque locorum denunciari & publicari, ac ab omnibus Chriſti fidelibus arctius euitari præcipimus & mandamus. Et vt in omnibus tantum in Dei † Eccleſiæ ſuę vilipendium, Martini et ſequacium et aliorum inobedientium obſtinatæ temeritatis audacia innoteſcat, ne morbida pecus gregem inficiat, patſque ſincera ab infectis trahatur: vniuerſis et ſingulis patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, patriarchalium metropolitan. cathedralium, et collegiatarum Eccleſiarum prælatis, capitulis et perſonis eccleſiaſticis, et quorumuis ordinum etiam Mendicantium religioſis, exemptis, et non exemptis, vbilibet conſtitutis, in virtute ſanctæ obedientiæ, et ſub dictæ excōmunicationis latæ ſententiæ pœnis mandamus: quatenus ipſi, et quilibet eorum, ſi et poſtquam vigore præſentium requiſiti fuerint, infra tres dies; quorum vnum pro primo, et alium pro ſecundo, et reliquum pro tertio et peremptorio termino, ac canonica monitione præmiſſa aſſignamus: eoſdē Martinum et alios excommunicatos, anathematizatos, maledictos, et hæreticos declaratos, aggrauatos, interdictos, priuatos, et inhabiles, et in præſentium executione nominatos in eorum Eccleſijs Dominicis, et alijs feſtiuis diebus (dum maior inibi populi multitudo conuenerit ad diuina) cum Crucis vexillo pulſatis campanis et accenſis candelis, ac demum extinctis et in terram proiectis, et conculcatis, cum trina lapidum proiectione, alijſque ceremonijs in ſimilibus obſeruari ſolitis, publice nuncient, et faciant et mandent ab alijs nunciari, et ab omnibus Chriſti fidelibus arctius euitari.

Lutherus impœnitens.

Tit 3.

Lutherus & eius cōplices, omnes iuris pœnas in hæreticos latas incurriſſe declarantur.

† permanētia

† & Lutherus vbique iubetur nūciari hæreticus.

Eccleſiarū prælati & rectores excitantur, vt ardenter prædicent verbū Dei contra Lutheri errores.

Ad maiorem inſuper pręfati Martini, aliorumq; hęreticorum ſupradictorum adhęrentium, et ſequacium et fautorum confuſionem, in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus omnibus et ſingulis Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, et aliarum Eccleſiarum Prælatis, vt ſicut ipſi, ad ſedandum ſchiſmata, auctore Hieronymo, conſtituti fuerunt, ita nunc vrgente neceſſitate, prout eorum incumbit officio, cōſtituant ſe murum pro populo Chriſtiano non tacendo tanquam canes muti non valentes latrare, ſed

inceſſan-

A incessanter clamando, & exaltando vocem & prædicando & prædicari faciendo verbum Dei, ac veritatem fidei Catholicæ contra damnatos articulos, & hæreticos supradictos. Necnon omnibus & singulis parochialium ecclesiarum rectoribus, ac religiosis quorumcunq; ordinum, etiam Mendicantium, exemptis & non exemptis, vt præmittitur, similiter in uirtute sanctæ obedientiæ mandamus, vt sicut ipsi nubes a Domino constituti sunt, ita spiritualem imbrem in populo Dei seminare, & contra supradictos articulos, vt præfertur, damnatos, sicut etiam eorum incumbit officio, publice publicare non uereantur: Scriptum est enim, quòd perfecta charitas foras mittit timorem. Vos igitur & 1. Ioan. 4. vestrum singuli onus tam meritorij negotij deuota mente suscipientes; uos in illius executione sic solicitos, ac verbo & opere studiosos, atque diligentes exhibeatis, quòd ex uestris laboribus, diuina nobis fauente gratia, sperati fructus adueniant, ac per solicitudinem nostram, quæ causas pias gerentibus pro retributione debetur palmam gloriæ non solum consequi mereamini, verum etiam apud nos & sedem prædictam non immerito valeatis de exacta diligentia vestra vberius commendari.

B Verum, quia difficile foret præsentes declarationis, & publicationis litteras ad præsentiam & personam propriam Martini, & aliorum declaratorum & excommunicatorum huiusmodi personaliter deducere, propter eis fauentium potentiam: uolumus, ut affixio & publicatio præsentium litterarũ in ualuis duarum cathedralium seu metropolitan. aut unius cathedralis & alterius metropolitan. in dicta Alemania consistentium ecclesiarum, per unum ex nuntijs nostris ibidem existentibus facta, ita eos liget & arctet, Martinumque & alios declaratos, & damnatos huiusmodi, demonstret, in omnibus & per omnia ac si eis & eorum cuilibet personaliter intimatæ & præsentatæ fuissent. Et quia etiam difficile foret præsentes litteras ad singula quæque loca deferre, in quibus earum publicatio necessaria foret, uolumus, & præfata auctoritate decernimus, quòd earum transumptis, sigillo alcuius prælati ecclesiastici, seu ex Nuntij nostris prædictis munitis, & manu alcuius publici Notarij subscriptis vbique stetur, prout præsentibus originalibus litteris staretur, si essent exhibitæ uel ostensæ: Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, quæ in prioribus litteris nostris prædictis uoluimus non obstare; cæterisque contrarijs quibuscunque.

C Nulli ergo omnino hominum liceat hac paginam nostræ constitutionis, declarationis, præcepti, mandati, assignationis, uoluntatis, & decreti, infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autẽ hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo vigesimo, tertio Nonas Ianuarij, Pontificatus nostri anno octauo.

De Curia.

De. de Comitibus.

LEO PAPA X.

Uniuersis & singulis locorum ordinarijs, ac hæreticæ prauitatis Inquisitoribus in dominio Venetorum consistentibus. Salutem & Apostolicam benedictionem.

D *Episcopi & hæreticæ prauitatis Inquisitores procedere possunt contra maleficos & sacrilegos; nec eorum circa hæc iurisdictio impeditur aut diminuitur, ex eo quod ipsis aliquis alius adiungitur per summum Pontificem, vt cum ipsis in hæc delicta inquirat. iudices & officiales sæculares absque reuisione processuum sententias latas iudicibus ecclesiasticis super hæc crimina exequantur, & traditos curiæ sæculari punient: quod si renuerint, compellantur per ecclesiasticas censuras.*

Aliæ extrauag. huius argumenti habentur supra Innocentij viij. & Alexandri vj. & infra Hadriani vj.

HONESTIS petentium uotis libenter annuimus, eaque fauoribus prosequimur opportunis. Alias ad petitionem dilectorum filiorum nobilium virorum Ducis & dominij Venetorum, cum in Brixiensi & Bergamensi ciuitatibus & diœcesibus, quoddam hominum genus perniciosissimum ac damnatissimum labe hæretica, per quam susceptum renunciabatur baptismatis sacramentum, Dominum abnegabant, & satanæ, cuius consilio seducebantur, corpora & animas conferebant, & ut illi rem gratam facerent, in necandis infantibus passim studebant, & alia maleficia & sortilegia exercere non verebantur, quod ita factum esse videbatur, ut ad eorum errorem extirpandum opportuna adhiberentur remedia. Volentes etiam eiusdem generis nonnullos indicibili pœna obstinate vitam potius perfide amittere: quam errorem suum cognoscere maluisse, & propterea de rigoroso nimium (vt dicebatur) vestri ordinariorum contra tales processu, dubitantes, Venerabilem fratrem Episcopum Polensem nostrum & Apostolicæ sedis apud eosdem Ducem & dominium Nuntium, vobis adiungendum ducimus, cum facultate per se, uel alium, seu alios processus per vos habi-

Edita anno Domini 1521. Ex Directorio Illustrissimi Iacobi Sabelli Cardinalis, reipu. Christianæ Inquisitoris generalis fol. 434.

tos,ſeu factos ex aminandi, & reuidendi: & ſi vos Inquiſitores proceſſus prædictos rite & recte, ac A
iuxta formam iuris habitos feciſſetis contra tale hominum damnatorum genus vna vobiſcum procedendi & inquirendi: necnon procuratores & aduocatos, ſcribas, cæteroſq; ad Inquiſitionis præfatæ exercitium neceſſarios & opportunos, officiales & miniſtros cum competentibus ſalarijs deputandi, & homines prædictos (quòd redire ad Eccleſiæ vnitatem uellent) clementer ſuſcipiendi, eiſque pœnitentiam ſalutarem iniungendi, & eos abſoluendi etiam in vtroque foro, & incorrigibiles condemnandi, & brachio ſæculari tradendi, cœteraque quæ vos de iure, vel conſuetudine facere poſſetis, & deberetis faciendi, gerendi, & exequendi, exercendi, prout in litteris deſuper confectis continetur.

Cum igitur commiſſionis huiuſmodi vigore præfatus Nuntius, venerabilem fratrem Epiſcopum Iuſtinopolitanum in partibus illis commorantem, ad præmiſſa vna nobiſcum pertractanda & exequenda ſubdelegauerit, voſque & ipſe ſubdelegatus in valle Communica Brixienſis diœceſis, vbi maxime huiuſmodi damnati generis homines uigent & pullulant, proceſſeritis; ac nonnullos culpabiles repertos, & curiæ ſęculari tradendos, nec non iam condemnatos habueritis, videtur, quod per Venetorum collegium Prætori Brixienſi mandatum fuerit, ne ſententias huiuſmodi exequeretur, & B
vobis & eidem ſubdelegato, ne ad executionem illarum procederetis inhiberet, prout inhibitũ fuit: ac expenſas, & ſalaria pro huiuſmodi Inquiſitionis negotio neceſſaria ſubmoueret, & retraheret: nec non proceſſus contra culpabiles pędictos habitos & factos eis tranſmitterer, ſeu tranſmittit faceret: & quod deterius eſt, ſubdelegatum prædictum ad coram eis in ciuitate Venetiarum comparendũ cogeret, & compelleret, prout coactus & compulſus fuit. Et quia propter dictas litteras, in quibus dictus Nuntius adiunctus fuit, ab aliquibus hæſitatur, an propter hoc facultas ueſtra diminuta exiſtat, ita quòd prout ante datas huiuſmodi litteras potuiſſetis, procedere non poſſitis, indecenſque & contra iuris & ſacrorum canonum diſpoſitionem, ac eccleſiaſticam libertatem exiſtat, laicos de perſonis & cauſis eccleſiaſticis ſe intromittere, nolleque iniunctam à vobis executionem adimplere, niſi proceſſibus, ac ſententijs per eos viſis & examinatis, ac ſi ipſi in clericos cauſaſque eccleſiaſticas ſuperioritatem & iuriſdictionem haberent: cum tamen in clericos cauſaſque huiuſmodi, laicis nulla facultas attributa ſit, quoa obſequendi & exequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi, C
propter quod inter Chriſti fideles non modicum ſurgit ſcandalum.

Iniquum eſt laicos de perſonis aut cauſis eccleſiaſticis ſe intromittere.

Nos igitur, ne quod ſalutem animarum, & dictarum cauſarum faciliorem expeditionem introductum eſt, in damnum & percellationem conuertatur, & propterea ob diuturnitatem temporis infelices animæ huiuſmodi peccatis magis grauentur, & ad omne circa hoc dubium tollendum, vos prout ante datas dictas litteras de iure & conſuetudine ſeu priuilegio procedere poteratis, nec non etiam contra maleficos & ſortilegos ac à fide apoſtatantes, prout criminis poſtulauerit qualitas, procedere poſſe & debere auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium decernimus & declaramus: vobis committentes & mandantes, vt eoſdem Venetos, & illos † Ducem ac officiales ſuos, ne ipſi vlterius in huiuſmodi cauſis ſe intromittant, ſed quod iniunctas ſibi executiones, & forte iniungendas, poſtquam requiſiti fuerint, ſine aliqua proceſſum, per dictos eccleſiaſticos iudices factorum viſione, vel examinatione prompte exequantur, moneatis & hortemini. Et ſi hoc facere neglexerint, vel recuſauerint, vos eos per cenſuras eccleſiaſticas, & alia iuris opportuna remedia, appellatione poſtpoſita compellatis. Præmiſſis ac conſtitutionibus & ordinationibus apoſtolicis, ſtatutiſque & conſuetudinibus ciuitatum & diœceſim prædictarum, iuramento, firmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, cæteriſque contrarijs non obſtantibus quibuſque. D

Dixi plene ad Comment. ... ſuper q. 16. † illorum.

Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris die decimoquinto Februarij, Milleſimo quingenteſimo vigeſimo primo, Pontificatus noſtri anno octauo.

BREVE SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI D. Hadriani diuina prouidentia Papæ ſexti, ad Fredericum Saxoniæ Ducem aduerſus Lutherum.

Damnato Martino Luthero, & per totam Europam hæretico publicato per Leonem x. Pont. Max. Fredericus Saxoniæ Dux eũ in ſuum veluti cliẽtem recepit; quod ægre ferens, vt debuit, Hadrianus ſextus eius ſucceſſor, hoc ad ipſum reſcriptum, ſeu Epiſtolam hortatoriam dedit, qua omnibus modis conatur pius & ſanctiſſimus Pontifex Frederico perſuadere, vt ad ſanam mentem reuertatur, cogitetque qualis ſit Lutherus & eius præcepta; deniq; omnia commemorat, quibus principis animus permoueri E
poſſit ad catholicã religionẽ amplectendã: additis inſuper multis exemplis, quibus oſtendit principes Dei præceptis fauentes feliciſſimos extitiſſe, contra uero eius legi repugnantes infeliciſſimos euaſiſſe.

ILECTE fili, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Eſt ta anno Domini 1522. ... Concil ... tomo 7.5. ex ... ... anno 15.7

SATIS & plus quam ſatis ſuſtinuimus, dilecte in Chriſto, ſi forte DEI pietas tuam animam dignetur inuiſcere, ac dare pęnitentiam ad cognoſcendum veritatem, ut reſipiſceres a diaboli laqueis, a quo captiuus detineris:

Nouimus te paterne monitum a fe. re. prædeceſſore noſtro, vt a te ſeparares perniciem illam

A illam Christianæ religionis Mattiuum Lutherum: & cum iam toti orbi manifeste essent scelestissimæ
machinationes illius, iperauimus & te ad cor pęnitẽs reuersurum. Sed quoniam expectauimus, vuas, Esa. 5. a. Hier. 6. g.
& ecce quia frustra conflauit conflator, malitiæ enim tuæ non sunt consumptæ: coegit nos miseratio
tui, coegit paternus amor, quo te & tibi subditos Saxones in Domino semper fuimus prosequuti, sa-
lutaribus & paternis monitis adhuc conuenire, vt vel tandem resipiscati, antequam plane in uos cō Ibid.
ueniat, quod mox subdit Propheta Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit eos. Et Galat. 3. a.
quid dicemus vobis quam quod Galatis suis Paulus. O insensati, quis vos fascinauit veritati nō obe- Deut. 32. a.
dire? Currebatis bene. Interrogate patres vestros, ac dicent vobis, maiores vestros, & enunciabunt vo-
bis. Quod ab ea ætate, quo vno eodemque tempore vixere Hadrianus Rom. Pont. & Carolus ille
magnus imperator Saxonicę fidei plantatores, ad nostra vsque & charissimi in Christo filij nostri
Caroli tempora, aui & proaui vestri, atq; adeo Saxones omnes, semper habiti estis veluti pacis ama-
tores, fidei propugnatores, & per omnia obedientiæ pacifici filij: talesque, vt non immerito Grego-
rius V. natione Saxo, olim Ro. Pont. Saxoniæ ducem, in Ro. Imperatoris constituerit electorem. Quo
B modo ergo tam cito mutatus est color optimus? Cur tam facile transferimini ab eo, qui vos vocauit Thre. 4. g.
in gratiam Christi, in aliud Euangelium quod non est aliud, nisi sunt quidam, qui vos conturbant, Gal. 1. b.
& volunt conuertere Euangelium Christi? Quis vineam Domini Sabahot tam pulchre plantatam Esa. 5. a. Psal. 79. b.
est demolitus? Certè exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Sed væ il-
lud a vobis, a domesticis, & amicis, a cruciatu præcordiorum. Obsecramus te fili dilecte in Christo,
leua oculos tuos in directum, & vide vbi sis prostratus. Considera quantam Ecclesiæ Christi, tot
malis vndique circumuallatæ ac pene oppressæ, pro opera qus illi subuenire debueras, cladem in-
super intulisti. Oppugnatur foris ab infestissimo illo ac potentissimo Christiani nominis hoste. Dis-
sident intus principes Reipub. Christianæ, & in mutuam armati perniciem, cruentissimis inter se
odijs conflictantur: & in fraterna viscera ferrum stringunt, vt vix ethnici inter se crudelius: An hæc
ita tibi visa sunt non satis grauia, nisi contritionem induceres super contritionem, nutriens ac fouens
serpentem illum in sinu tuo, qui veneno linguæ suæ Ecclesiam & terras infecit adeo, ut nunc perue-
C nerit gladius etiam usque ad animam? Quanto autem pluris est anima, quàm corpus? tanto grauius
est prædictia omnibus horrendum illud & plus quàm tartareum venenum, quo hæresum ac schis-
matum contagione tot myriades animarum interierunt, intereuntq; Ita tibi debemus omnes, quod
nunc passim ab unitate matris Ecclesiæ recedatur? Quod auertatur vulgus indoctum, ac bis mille
præstigijs ac facinationibus retrahatur a fide quam suxit ab ubere materno: Quod basilicæ sint sine
plebibus, plebs sine sacerdotibus: sacerdotes sine debita reuerentia, & sine Christo denique Chri-
stiani: Quod sacramenta fidei, non sacra censeantur: quod sanctuarium Christi, sanctum esse nege-
tur: quòd dies festi festiuia frustrentur solennija, quòd moriantur homines in peccatis suis, rapian-
tur animæ ad tribunal terrificum, nec pœnitentia reconciliari, nec sacra communione muniri: Quod
pulcherrimus ille tabernaculi ordo confusus sit, & prò Christiana pace ac tranquillitate ad rebellio-
nem, ad rapinas, ad cædes, ad incendia, cum magno ac manifesto Christianæ reipub. discrimine, ve-
luti classico passim excitati. Pro quibus egregija tuis in Ecclesiam Christi meritis, quo te præmio,
immo quo non supplicio dignum censebimus? At dices forte, Serpens me decepit. Dignam cer-
D te recepisti mercedem, qui illum nutriuisti in sinu tuo. Sed itane stultus es, ac sine corde, ut in eis ma-
xime rebus in quibus errare, damnari est: vni homuncioni cooperto peccatis, quam tot sanctiss. ab
initio patribus qui in lege Dei meditati sunt die ac nocte: & quam tot uniuersalibus concilijs, aduer
sus quæ impudens os illud velut sepulchrum patens, se aperire non erubescit: sanctæ denique & ca-
tholicæ Ecclesiæ, cuius ritum, consuetudinem, & decreta, à temporibus Apostolorum ad nos vs-
que inuiolabiliter obseruata, vnus iste sacrilega temeritate damnare præsumit, plus credere potue-
ris? O cęcam dementiam, ac plus quam Iudaicam cęcitatem. At fortassis hoc tibi imposuit, quod
veterator ille Martinus & eius sequaces, de capitulis scripturarum visi sunt sua confirmate. Et quis Antiqua & vsitata hæreticorū
tandem hæreticorum ita non fecit? An non hæ sunt veteris serpentis astutiæ, qui hac ueluti esca ob- versutia sacris
ducto hamo, miseris animabus mille technis & versutijs semper est insidiatus: quique, quo angu- litteris male in
larem infringeret ueræ fidei lapidem, ac Christianam scinderet vnitatem, in scripturarum agrum, tellectis errores
suum seminare semen, & peruersam scripturarum intelligentiam, iam pridem est aggressus? Cum suos palliare.
itaque maxima semper pars Ecclesiarum imperita, turba sit, & vix vnus reperiatur aut alter,
E qui spiritualibus oculis de scripturarum intelligentia digne valeat iudicare: si quidem librum
signatum legimus, quem solus Leo de tribu Iuda dignatus est aperire, ac soluere signacula eius;
quæ tandem est ista diabolica excæcatio uni carnali homuncioni, semper eructanti crapu- Apoc. 5. b.
lam & potum, quàm reliquo orbi vniuerso, quàm tot spiritualibus patribus, quorum volun-
tas semper fuit in lege Domini, qui vitæ sanctimonia, ostensione spiritus, ac uirtute, glorio-
so denique martyrio suam doctrinam comprobauerunt, in scripturarum intelligentia plus te fi-
dei habere potuisse? O cæcitatem nouam & inauditam. Vnus apostata tibi potuit persuadere,
fefellisse priores uniuersos, errare posteros, & in se solum, & quos decepit peruenisse Regnum Hier. 4. a
Dei, peruenisse totas miserationum Dei diuitias, ac gratiam uniuersitatis? Et quid non dici- 1 Tim. 6. a.
mus cum propheta; Heu, heu, heu Domine: ergo ne decepisti populum tuum? Quin potius, cur
non deuitatis (secundum Apostolicum præceptum) quæstionibus ac pugnis uerborum, ex qui-

bus oriuntur inuidiæ, contentiones, blaspemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente A

Matth. 7.

corruptorum, & subuertunt corda audientium, ex operibus suis iuxta Dominicam designationem: studuistis cognoscere filium profanum istum, qui ad vos venit primũ in vestimẽtis ouium, lupus intrinsecus rapacissimus? Si quidem non ex folijs, non ex floribus, sed ex fructibus arbor cognoscenda

Lutheri furor & immanis audacia.

erat. An non manifesti sunt nequissimi fructus eius? Siquidem sacrilegus hic aduersus Deum imagines sactas, atque adeo ipsam crucem Christi, sceleratis manibus confringere, & pollutis conculcare pedibus non formidat: contra sacerdotes Dei furore impio temeratiè debacchans, non desinit laicos, ad lauandas sibi in eorum sanguine manus sedulo concitare: Ecclesiam Christi particidalibus armis

Lutheri præcepta qualia.

oppugnans, hoc agit assiduo, ut suffocentur homines in peccatis suis hoc unũ elaborat, ne diuinis misericordia suis sacramentis, quæ peccatorum remedia efficacia esse noluit, vulneratos in Ecclesia sua curet. Ita enim ea aut sustulit vniuersa, aut hęreseos suæ pestifero infecit veneno, vt toxicum magis sequitur, quam animarum medicinas. Præcepit suis, ne indignanti Deo quis satisfaciat: ne ieiunijs, orationibus, lamentationibus peccata redimat: ne hostia illa placens Deo, corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi a sacerdotibus efferatur quotidie pro peccatis nostris. Vota docet non reddere Do- B mino Deo suo. Et cum ipse sit apostata, ac professionis suæ desertor, vt plurimos sui faciat similes, sancta illa Deo vasa polluere non veretur, consecratasque Christo virgines, & vitam monasticam professas, extrahere à monasterijs suis, & mũdo, immo diabolo quem semel abiurauerũt, reddere. Quod in veteri lege in vmbraticis sacerdotibus Dominus non tulit, quod ethnici in idolorum Flaminibus omnes sunt abominati, Christi sacerdotes etiam vilissimis copulat meretricibus, Sanctos patres illos quorum vita & doctrina illustrauit vniuersum mundum: non solum debito honore non prosequitur, sed multo quam Cain scelestius despicit, deridet, contemnit, insectatur. Sacrosanctis omnibus

Lutherus concilijs detrahit.

vniuersalibus Concilijs impudenti ore palam contradicit, ac sacrilega lingua detrahitt libertatis specie, licentiosam quandã vitam, nullis constrictam legibus ac vere ferinam, inducere conatur. Vnde & ex lex homo contemptor ac violator legum omnium, in tantam erupit mentis vesaniam, vt sanctissimorum patrum decreta & Ecclesiasticos canones igne publico concremare non formidarit. Et breuiter Christianam veritatem, omnẽ rerum ordinem, pulcherrimam denique Ecclesiæ faciem, a Christo, ab Apostolis Apostolicisque viris ac sanctissimis patribus ab initio constitutam, vnus hic post tot C centenos annos discindere, inuertere, ac deformare molitur. Quod si nondum satis etiam internosci de Christianó magisterio an de Antichristi spiritu isto proficiscantur: si ita fascinauit te præstigiator ille, vt credere possis vnum hunc perfidissimum apostatam veluti alterum Helisæum habere duplicem spiritum Heliæ, aut alterum esse (quem se iactat) Danielem, in quo sit spiritus amplior & intelligentia scripturarũ maior, quã in omnibus olim sanctissimis illis doctissimisque viris, quam in sacrosancta Ecclesia Catholica, quid est te vno cæcius? Aut si iam ex fructibus arborem cognoscens, in errore per-

2. Cor. 11.
Qualis Lutheri sermo.

sistis tamen, quid te miserius? Sed esto: transfiguratus sit coram te satanas ille in angelum lucis, & quę manifesta sunt opera carnis ac diabolica, spiritus esse & Christi opera, uenerata sua fęcundia persuadere potuerit. Nunquid non vbique vel hoc ipso prodidit, cuiusnam spiritus sit, quod omnis eius sermo amarus est, virulentus, arrogans, ac maledicentissimus, nusquam non scatens conuicijs, blasphemis, ac scommatibus plusquam venenatis, aduersus omne Christianæ pietatis, modestiæ, mansuetudinis ac benignitatis officium? Nũquid ita docuit Paulus, cuius se iactitat spiritum habere, cum nulla D

Rom. 12. C

eius extet epistola, quæ non pacem & vnitatem, ac alias id genus virtutes redoleat? An non Romanos suos hortatur in Domino, vt in charitate fraternitatis se diligãt, inuicem sectentur quæ sunt pacis, &

1. Cor. 14. g

quæ ædificationis custodiant? Corinthijs an non testatur, se docere in Ecclesijs, Deum, non dissensionis, sed pacis Deum esse? Et breuiter, nunquid non vbique clamat, vbique docet Euangelica illa tuba vt digne ambulemus in omni humilitate ac mansuetudine, cũ patientia supportantes inuicem in cha-

Eph. 4.
Ephe. 4.
Col. 3.
Lutherus ex sermone cognosci potuit valde perfidus.
Matth. 3, b. 12. c. 23. d
1. Cor. 5.
Matth. 5.

ritate, soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, utque deponamus omnem iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem? Quo igitur pacto maledicentiam, amaritudinem, iram, indignationem, blaspemiam, inflationem, iactationem, quæ ita huic peculiaria sunt, vt illa Paulo, ac illius discipulis vniuersis, qui mitis est ac humilis corde: nó Paulini, non Christiani, sed diabolici spiritus esse certissima indicia, vel cæco non clarissime appareat? Ex verbis illius quomodo non intellexisti, Christum in corde suo, an vero Antichristum haberet, secundum quod ipsa veritas in Euangelio ait, Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? De abundantia enim E cordis os loquitur. Et cum spiritũ sit, quod maledici regnũ Dei non possidebunt: Item cũ in Euange-

Lutheri in pont. blasphemiæ.

lio dicat Dominus Quicunque dixerit fratri suo Racha, reus erit Concilio: Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ incendio: illumne esse Antichristi apostolum, cuiquam obscurum esse poterit? Qui non modo sacerdotes Dei, sed & principem sacerdotũ Petri successorem, Iesu Christi in terris vicarium, tam nefandis infamibusque nominibus, tam inauditis contumelijs, conuicij, ac blasphemijs, nusquam non lacerat, discerpit, & insectatur, ut ea commemorare pudica refugiat lingua, & audire horreant aures castæ. Qui Apostolicam cathedram, in qua præsedit caput Apostolorum Petrus, cui præfuerunt tot sancti Pontifices, quam Ecclesiam principalem, vnde sit exorta unitas sacerdotalis sanctus ille & gloriosus martyr Cyprianus non dubitat asserere, impio ac pestilenti ore cathedram pestilentiæ, Antichristianam, diabolicam, & si quæ potuit excogitare nefandiora toties appellare non cessat: Qui scholas Christianas quæ tam multos doctissimos, sanctissimosque viros, tam

egregias

A egregias in Ecclesia Dei columnas nobis protulerunt, impudica lingua sua, lupanaria, Sodomas & Gomorrhas vbique uocare non uerecundatur. Qui non satis habet omnipotentis Dei sacerdotes probris omnibus, conuicijs, contumelijs, ac blasphemijs horrendis & inauditis, nunquam non publice ac priuatim insectari, quibusuis canibus viliores facere, nisi etiam laicos concitet ad lauandas sibi manus in sanguine ipsorum: Cum tamen quanto honore haberi uelit sacerdotes suos, maxime autem principem sacerdotum, idem ipse Dominus in Deuteronomio testatus est, dicens: Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam, & causam, lepram & non lepram, & iudicum intra portas tuas uideris verba variari, surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus DEVS tuus, uenietque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis mo- Deut.17.

B rietur homo ille, & auferes malũ de Israel; cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia. Et Samuel cum sperneretur a filijs Israel, an non dicit Dominus: Nõ.n.te spreuerunt, sed me, ne regnem super eos: manifeste ostendens, inuisibilem se contemni, cum uisibilem quis spernit sacerdotem? Quare & Moses murmuranti aduersus se populo respondit: Non aduersus me murmuratis, sed aduersus Dominum Deum vestrum. Quòd si Leuiticos illos sacerdotes tanta honoris prærogatiua præcellere uoluerit Dominus, qui exemplari tantum ac vmbræ deseruiebant cœlestium, in vmbratico illo tabernaculo sacrificiorum officia consummantes: quo tandem honoris loco eos haberi voluit, quibus tradidit claues regni cœlorum? tantamque tribuit potestatem, vt quæ ligarent super terram, ligarentur & in cœlis, & quæ soluerent super terram, soluta essent & in cœlis: utque quorum ipsi dimitterent peccata, dimissa forent, quorum retinerent, forent & retenta? Qui non sanguinem hircorũ, aut vitulorum, sed hostiam unicam, sanctam, immaculatam, corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi offerunt quotidie pro peccatis nostris, conficiunt verbo suo ac manibus tractant, & breuiter sacramenta omnia, quibus hominibus vita salusque tribuitur animarũ suis perfi- 1.Reg.8. Exod.16. Matth.16.

C ciunt orationibus. Quanto inquam, honore hos præcellere voluerit Dominus, quis tandem dubitabit, quod nec ipse tacuit in Euangelio, cum dicit ad eos: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit & eum qui misit me. Et quid consequitur? Quod in eundẽ Christum blasphemus esset & maledicus, qui sacerdoti Christi blasphemat, aut maledicit. An non hoc primum mandatum in retributione, Honora patrem & matrem, vt sis longæuus super terram? Qui autem maledicit patri aut matri, morte moriatur. Nunquid ad carnales tantum parentes illud est referendum? Et num minus ad eos qui nos in Christo regenerauerunt, per quos Christiani sumus, qui nobis peccata dimittunt, qui cœlestibus nos pascunt sacramentis? Qui si peccatores sunt & mali sacerdotes? Quid si & parẽtes? Nunquid propterea eos nõ honorare, aut eis maledicere licebit? Nunquid non & Iudas erat inter eos, quos Dominus misit ante faciem suam, & ad quos dicebat; Quicunq; non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo aut ciuitate excutite puluerẽ de pedibus vestris. Amẽ dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati. An non præcepit ita Apostolus, Obedite præpositis vestris, & sub- Luc.10. Exod.20. Deut.5. Luc.10. Matth.10. Hebr.13.

D iacete eis? Quòd si malis & peccatoribus non est obediendũ quibus tandem? Quoniam si dixerimus, peccatũ nõ habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Quis es, noli discutere pastorem: Noli te iudicẽ Dei constituere & Christi. An non ita præcipit Dominus in Euangelio, dicens: Super cathedram Mosis sederunt scribæ & pharisæi: omnia quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: Si quæ autem fecerint male facere nolite: manifeste significans, habere eos dignitatem, tametsi vitæ essent perditæ. Nunquid idem Dominus, cum postea tempore passionis alapam accepisset a seruo sacerdotis, dicenti sibi: Sic respondes Pontifici? aduersus Pontificem quidquam dixit contumeliosæ? vin magis innocentiam suam asserens & ostendens. Si male, inquit, locutus sum, exprobra de malo: sin bene, quid me cædis? An non & Paulus, cum cæderetur in concilio iussu Ananiæ, diceretque ad eum, Percutiet te Deus paries dealbate: Et tu sedẽs iudicas me secundum legem, & contra legem iubes me percuti? Audiens ab adstantibus, Sic insimulas sacerdotem Dei maledicendo ipsum? tamen inane nomen & vmbram quandam sacerdotis cogitans, expauit: Nesciebam, inquit, fratres, 1.Ioan.1. Matth.23. Ioan.18.

E quis princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: Principi populi tui non maledices. Quo magis miramur, quòd ex istis diabolici spiritus operibus, ueluti fructibus nequissimis, arborem pessimam nondum cognouistis. Et quis tandem est ita hebes animo, vt non uideat quò nunc prorumpant furiosissimi conatus istius, cum ut quisque est facinorosissimus, desperatissimus, aut perditissimus latro aut homicida, sub istius vexillis ac signis conueniant? Ecclesiam iam Christi parricidalibus armis ac sacrilegis manibus, non clam, sed palam oppugnantes, consecrata Deo loca, templa, & monasteria exurunt & profanant: Christo dicatas Virgines, sacerdotes Christi & monachos crudelissime persequuntur, Ecclesiarum bona diripiunt: & breuiter, rapinis, latrocinijs, cædibus ac incendijs confundunt vniuersa; excæcante nimirum eos iusto Dei iudicio, & in insaniam tam manifestam erumpere permittente, vt neminem iam latere possint scelestissimæ machinationes istius. Atque, hi qui pestifera contagione ipsius infectos sese nunc tandẽ cognouerunt, schismaticos error- Act.23. Exod.22.

deposito, ac hæretico furore deserto, vnitatis ac veritatis domicilium fidei sanitate repetant. Iotet A
quos dilecte nobis in Christo Iesu, cum & te nouißimè postremis reuersurum ad salutarem matris sinū
sperassemus, quem reuertentem libenter & vlnis excepissemus manibus; bona spe tandem nostra
frustrati, videmus supra petram indurauisse te faciem tuam: videmus perniciem illam animarum Lu-
therum sub tuo patrocinio latitantem, suum adhuc virus longe lateque spargere. Sed quoniam ad-
Matth. 3. huc potens est Dominus Deus etiam de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ, antequam egrediatur
vt ignis indignatio eius, & succendatur, nec sit qui extinguat; ideo te fili dilecte in Christo obsecra-
mus per viscera nostri redemptoris Domini nostri Iesu Christi, per Christianā vnitatem, per patriam
charitatem, per tuam denique ipsius, tuorumq; salutem; miserere Ecclesiæ Christi, & tot iam malo-
rum procellis vndique exagitatæ ac pene oppressæ tua maxime culpa, aliquando fer opem; miserere
patriæ nostræ, quæ sinceræ olim fidei, eximiæ religionis, sanctæ sub iugo Domini ac religiosæ obedien
tiæ insigni præcellens gloria, perniciem istam religionis Christianæ, ac fidei ac pietatis publicum hor-
Hier. 5. stem Martinum, in suis se peperisse ac fouisse visceribus, nunc erubescit. Miserere denique tui ipsius,
tuorumque misere seductorum Saxonum. Quos nisi resipiscatis, & quidem cito, manet præsens & B
certa vltio Diuina, quam neque in hoc sæculo effugietis, neq; in futuro. Hæc dicit Dominus Deus.
Audi populo stulte, audi princeps qui non habes cor: qui habetis oculos, & non videtis: aures, & non
auditis, me ergo non timebitis, & à facie mea non dolebitis? nunquid non audistis, quæ fecerim in
Ioan. 5. diebus antiquis? Legite scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, & inuenietis, quam
Num. 16. gratis semper fuerit; & quam terribilis Diuina vindicta in illos qui in populo Dei schismata con-
Qualis diuina vltio in contēptores legis Dei & qualia præmia in amatores. citauerunt. Nunquid non legistis horribilem Diuinam vltionem aduersus Dathan & Abiron, quod
multitudinem aduersus Mosen concitauissent, quos dehiscens sub pedibus terra, & aperiens os suum,
deglutiuit, & omnia quæ ad eos pertinuerunt, ita vt descenderent viuentes in infernum? Et aduersus
Core, quem eandem ob causam cum ducentis & quinquaginta viris cœlestis flamma deuorauit.
Quod si ob durius imperium fortassis, aut quorundam pastorum seu ignauiam, seu malitiam, schis-
4. Reg. 17. mata excitanda putatis: nunquid non ex libro Regum audistis adeo indignatum fuisse Dominum ad
uersus decem tribus filiorum Israel, & in omne semen eorum, vt dimoueret eos, & traderet in dire-
3. Reg. 12. ptionem, donec proijceret eos a facie sua? Ob quam tandem culpam, nisi quod obdurius imperium C
1. Reg. 15. Salomonis & imprudentius arrogantiusque responsum Roboam regis Hierusalem, scissæ fuerunt a
2. Reg. 26. tribu Iuda & Beniamin? Quam præsens semper fuerit Dominus uindex, sacerdotibus suis, an non
Saul ab regio abiectus honore, & Ozias Rex Iuda percussus lepra, propterea quod quæ sacerdotum
erant, contra sacerdotes Domini sunt ausi vsurpare, sufficientia vobis potuerunt esse argumenta? Et
breuiter: An non omnes testantur historiæ, vniuersos vltrice Domini manu infelici perijsse exitu,
qui in Christos Domini sacrilegas manus inijcere non formidauerunt? Contra autem fœlicia omnia
& longam illis contigisse vitam, qui Christum in sacerdotibus suis venerati sunt? Moueant ergo vos
exempla aliorum, & cogitate quid vobis sit expectandum, qui venerabilem Dei chorum, in manus
Num. 16. tentaris tardere profanas. Proinde quod Dominus per Mosen præcepit vniuerso populo Israel, vt se-
pararentur a tabernaculis Core, Dathan, & Abiron, nec tangerent quicquam quod ad eos pertineret,
ne inuoluerentur in peccatis eorum; hoc & vobis, præcipue autem tibi dilecte fili, eiusdem Domini
nostri auctoritate præcipimus & obsecramus in Christo Iesu, vt separamini a Martino Luthero, au- D
1. Cor. 5. feratis a vobis petram illam scandali, neque tangatis quod illius est, ne & uos diuina vltio inuo-
luat subito in peccatis illius. Expurgate quamprimum fermentum illud, quod reliquam fidei ve-
stræ massam corrupit, ut sitis noua conspersio, nouaque creatura. Non dedigneris fili dilecte Pau-
lum imitari, quem sicut vicisti in Ecclesiæ Dei persecutione, tam grauem animarum perniciem
sub tuo nutriens patrocinio; ita reuersus ad cor, effice, ut omnes intelligant tuam conuersionem, vt-
que qui per te sunt scandalizati in te rursus glorificent Deum. Maxime autem hoc præsta quampri-
Hier. 6. mum, vt impurum os illud obstruatur, ut capuletur blasphema lingua, quæ contra Deum ac sanctos
eius loqui non cessat, & virus suum vndique spargit. Et vt propheticis tuis verbis admoneamus, sta
te super vias, & videte, ac interrogate de semitis antiquis, quæ sit uia bona; & ambulate in ea, & inue-
nietis refrigerium animabus vestris. State, inquam, & doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci.
Hebr. 13. Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, per quam ambulauerunt patres vestri, quam de-
monstrauerunt tot myriades martyrum, docueruntque tot millia confessorum, & ambulate in ea. E
Luc. 15. Quod si a vobis impetrauerimus, sicut & sincere speramus, erit quod gaudeamus cum angelis de pec
catore pœnitentiam agente, & perditam ac rursus inuentam ouem humeris nostris ad ouile Domi-
ni gaudentes reportabimus, paternaque pietate quantum in nobis fuerit, stolam uobis pristinam
restituemus. Quod si dixeritis: Non ambulabimus: & paterne salubriterque vos monenti respon-
Hier. 6. debitis, Non audiemus. Ideo audite gentes, dicit Dominus, & cognoscite congregationes quanta
clam eis.

Ecce ego aducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius; quia verba mea non su
dierunt, & legem meam proiecerunt. Sed & hoc tibi denunciamus, in virtute omnipotentis Dei, &
Domini nostri Iesu Christi, cuius in terris Vicarius sumus, nec te in præsenti sæculo hoc latuum im-
pune & in futuro æternum te ignis expectare incendium. Viuunt vna Pontifex Hadrianus, & religio-
sissimus imperator Carolus, meus charissimus in Christo filius & alumnus: Cuius prædictum verè

Chri-

A Christianum aduersus Lutheranam perfidiam, & quod talem decebat Imperatorem, non sine graui offensa ac vilipensione Cæsareæ maiestati violare non timuisti. Non committemus, vt quos olim cum Magno Carolo Hadrianus Pontifex in Christo genuerant, nunc Hadrianus Pontifex & Imperator Carolus sibi schismatico ac heretien tyranno, hæresum ac schismatum sinamus interire contagione. Quare reuertimini ad cor, & resipiscite tu, tuique miserè seducti Saxones, nisi vtrumque gladium, Apostolicum simul & Cæsareum, olim velitis experiri.

Scripta Romæ Anno Domini M. D. XXII.

HADRIANVS SEXTVS.

Hadrianus Papa sextus Inquisitori Comensi.

Inquisitores hæreticæ prauitatis, cum Vicarijs Episcoporum, si adesse voluerint, inquirant in lamias,
B *seu striges, hoc est in eos qui fidem susceptam abnegant, imagines sanctorum conculcant, sacramentis abutuntur, diabolum inuocant, & incantationibus, carminibus, sortilegijs, alijsque maleficijs iumenta & fructus terræ lædunt, quos iuxta canonica decreta puniant.*

Aliæ extrauagantes huius argumenti habentur supra Innocentij viij. Alexandri vj. & Leonis x.

DILECTE fili, Salutem & Apostolicam benedictionem. DVDVM vti nobis exponi fecisti, per felicis recordationis Iulium Papam II. prædecessorem nostrum, non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quòd per quendam Georgium de Casali ordinis fratrum prædicatorum professorem, & in ciuitate Cremonensi hæreticæ prauitatis Inquisitorē deputatū, in nonnullis Lombardiæ partibus, & præsertim in locis, in quibus dictus Georgius Inquisitor depu- Edita anno Domini 1523. Ex Archiuio Inquisitionis Comensis, & Directorio Sabellano fol. 422.
C tatus erat, repertæ fuerunt quamplures vtriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & a fide Catholica deuiantes, certam sectam facientes, fidem, quam in sacri susceptione Baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, ecclesiasticis & præsertim Eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronū assumentes, eique obedientiam & reuerentiam exhibentes, & suis incantationibus, carminibus, sortilegijs, alijsque nefandis superstitionibus iumenta & fructus terræ multipliciter lædentes: aliaq; quā plurima nefanda, excessus, & crimina eodem diabolo instigante committentes, & perpetrantes in animarum suarum periculum, diuinæ maiestatis offensam, perniciosumque exemplum, & scandalū plurimorum. Cumque cum dictus Georgius tunc (vt asserebat) in dictis locis suæ Inquisitioni deputatis, prout ipsius Georgij incumbebat officio, ipse Georgius processisset, nonnulli autem tam clerici quàm laici illarum partium, quærentes plus sapere quàm oportet, præmissa delicta, ad eiusdem Georgij Inquisitionis officiū non pertinere temerè asserentes, præsumentes in populo errores & scandala seminauerunt, sicq; eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgij officiū impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant ita quòd propter præmissa, personæ prædictæ Scelera impunita relinquere occasionem tribuit delinquendi.
D delicta huiusmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & aliæ eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in non modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum. Dictus prædecessor volens (ne inquisitionis officij executio, quomodolibet retardaretur, & labes hæreticæ prauitatis longius venena diffunderet) prouidere, dicto Georgio per quasdam suas in forma breuis literas, commisit & mandauit, quatenus in locis eiusdem Georgij Inquisitioni deputatis, de excessibus huiusmodi cognoscere, & contra quascunque personas, cuiuscunque conditionis & præeminentiæ forent, inquisitionis officiū exercere & exequi, ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret, vna cum locorum ordinariorum Vicarijs, quatenus voluissent interesse, iuxta dictarum personarum demerita, corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios hæreticos a iure ex sacris canonibus statutum: contradictores quoscunque per censuram ecclesiasticam, & alias † iuris opportuna remedia compescendo. Eos vero qui in præmissis, consilium, auxilium vel fauorem præstarent, præfatus prædecessor noster, eisdem indulgentijs vti & gaudere decreuit, quibus crucesignati contra alios hæreticos, ex indulto Apostolico eis concesso, tunc gaudebant † alis
E & vtebantur, prout in dictis literis plenius contineri dicitur. Et sicut eadem expositio subiungebat, non solum delicta & crimina huiusmodi contra fidem catholicam, & Christianam religionem, sub iurisdictione Inquisitoris Cremonensis committuntur, & perpetrantur; sed in omnibus alijs locis & dioecesibus, sub iurisdictione aliorum Inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, indies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto prouisione & castigatione eis sit † earundem literarum tenore prouidendum. Quare tu, sicut asseris, in ciuitate Comensi, vbi dictæ prauitatis Inquisitor existis, tam tuo, quàm omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis hæreticæ prauitatis Inquisitorum vbilibet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, vt litteras prędictas ad vos extendere & ampliare, aliasque desuper opportunè dignaremur prouidere. Nos igitur huiusmodi supplicatione inclinati, litteras prædictas, † est

cum

† Idē in cæteris omnibus inquisitoribus locum habet, ob rationem eandem Iuliud. ss. ad I Aquilam.

cum omnibus in eis contentis clausulis, in omnibus & per omnia, prout in eisdem litteris continetur, ad te & ad alios ordinis & † congregationis huiusmodi Inquisitores, tam in præsentiarum deputatos, quam in futurum per perpetuis futuris temporibus deputandos, ac sibi; & cuilibet Inquisitorum prędictorum dirigerentur, & directæ fuissent Apostolica auctoritate, tenore præsentium extendimus, Ipsasque litteras tibi & illis, vt præmittitur, eisdem auctoritate & tenore concedimus. Non obstantibus omnibus illis, quæ idem Iulius prædecessor voluit non obstare, cæterisque contrarijs quibuscunque. Et quia difficile foret præsentes litteras, ad singula loca, in quibus de eis fides forsan fuerit facienda, deferre: volumus & Apostolica auctoritate decernimus, quòd ipsarum transumptis, manu cuiuscunque notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius curiæ, seu personæ in dignitate ecclesiastica constitutę munitis; in iudicio & alibi vbi opus fuerit eadem prorsus fides adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub anoulo Piscatoris die xx. Iulij. M. D. XXIII. Pontificatus nostri anno primo. A

Euangelista.

CLEMENS PAPA VII. B

Venerabili fratri Paulo Zanę Episcopo Brixien. & dilecto filio Inquisitori hęreticæ prauitatis in Ciuitate Brixien. & eorum alteri.

Communitas ciuitatis Brixien. decreto quodam constituit initio Lutheranitæ perfidiæ, vt tres viri diligerentur, quorum sollicitudine hæreses extirparentur, accepta ex publico ærario pecunia pro eius decreti executione; id laudat Romanus Pontifex, hortaturque Episcopum & Inquisitorem, vt idem prestare ipsi curent, & procedant contra hæreticos quoslibet omni appellatione remota iuxta canonicas sanctiones; multa insuper concedit Episcopo & Inquisitori priuilegia, & amplam facultatem procedendi contra perfidum hæreticorum genus.

Edita anno Domini 1528. Ex Archiuio inquisitionis Brixien.

VENERABILIS frater, & dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem. C PLACVIT intelligere quòd non solum fraternitas tua, seu eius dilecti filij Communitas istius Ciuitatis Brixien. nolentes negligentia, aut desidia eorum amittere illud optimum nomen eis a parentibus & antecessoribus suis relictum, omni diligentia curarunt, ne hæreses his temporibus de nouo pullulare possint, sed omnia remedia adhibuerunt, vt si quæ sint in ipsa ciuitate, extirpentur: & propterea cū ad ipsorum cōtatus notitiam peruenisset, nōnullos in ipsa Ciuitate suæ famæ & honoris prodiges ita nefarios Dei sanctæq; matris Ecclesiæ rebelles extitere, vt non erubescerent Lutheranam doctrinam publice declarare, & quæ palam non auderent, seorsum secreto docerent, plerosq; inducentes a recta semita deuiare, ne ob id forte contra eos ira Dei magis prouocaretur, in publico eorum consilio statuerunt, Tres eiusdem Ciuitatis ciues eligi debere, quorum cura, diligentia, & vigilātia Lutheranę diabolicæ hæreses a Ciuitate ipsa eiusq; territorio prorsus extirparentur, & earum auctores & seminatores condigna pœna plecterentur, cum potestate etiam comparendi per procuratorem coram sede Apostolica, & quibuscunq; alijs Iudicibus ecclesiasticis & sæcularibus, & pro præmissorum executione exponendi ex publico quascunq; pecunias necessarias: quod vt merito ex hoc tibi laudari, & plurimum commendari debent, ita etiam vos pro ut vestro incumbit officio, circa hæreses huiusmodi in ciuitate & diœcesi Brixien. idē facere prout speramus & desideramus omni diligentia curabitis. Cupientes igitur errores & peruersa dogmata in ciuitate & diœcesi tuis huiusmodi penitus extirpari, & illorum sectatores debita correctione reprimi, ac debitis pœnis puniri, Vobis & alteri vestrum etiam cum s præfatis electis requisiti fueritis & alter vestrum requisitus fuerit, omnes & singulas causas huiusmodi hæresim sapientes etiam criminales, tam dictæ Lutheranæ, quam alias & erronea & peruersa doctrina in ciuitate & diœcesi prædictis exortas, & quas etiam contra quendam Ioannem Baptistam Palauicinum ordinis fratrum Carmelitarum, qui verbum Dei in proxima Quadragesima in Ecclesia Brixien. prędicando publice nonnulla erronea & a fide catholica deuiantia prædicauit, adeo quod pias hominum aures plurimum scandalizauit, si in ciuitate, seu diœcesi prædictis exiterit, mouere seu exoriri contigerit, cum omnibus & singulis illi annexis, dependentibus & emergentibus ab eis simpliciter & de plano sine strepitu & figura iudicij, prout in similibus procedi consueuit, audiatis. Nos enim vobis vt auditis hinc inde propositis etiam vsque ad diffinitiuā sententiam inclusiue sublato quouis diffugij obstaculo, & prout sacri Canones volunt, etiam appellatione qualibet remota, decidendi, & fine debito terminandi, ac sententias desuper per vos & alterum vestrum latas, & quibusuis appellationibus, etiam ad nos & sedem prædictam interpositis penitus reiectis perinde ac si tres sententiæ conformes in nostræ Rotæ auditorio latæ essent debitæ executioni demandandi: Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuras ecclesiasticas appellatione cessante compellendi veritati testimonium perhibere, ac monitiones, & citationes quaslibet constito de non tuto accessu, seu quod pro monitionibus & citationibus huiusmodi faciendis ipsorum monendorum & citandorum præsentia commodè haberi nequiret expedienda publica locis D E

publicis

A publicis affigenda, quæ perinde ipsos arctent, ac si eis personaliter intimatæ fuissent faciendi: ac contra quosuisque cuiusque status, gradus, ordinis, religionis, vel conditionis, seu præeminentiæ fuerint, & quacunq; Ecclesiastica seu mundana dignitate præfulgeat, vel exemptione, ipsius, Martini, & alio rum erroneorum dogmatorũ sectatores, sequaces, fautores, defensoresq; ac illis auxilium, consiliũ vel fauorem directè, vel indirectè publicè vel occultè præstantes inquirendi, & procedendi, ac huiusmodi labe, & alijs hæresibus infectos capiendi, & carceribus mancipandi, ac iuxta canonicas sanctiones, & Sanctorum Patrum instituta, prout qualitas excessuum exegerit, vel conscientiæ vestræ expedire vi sum fuerit, puniendi, & pœnis debitis plectendi, & ad cor redire nolentes, & dictæ Ecclesiæ communione, velut putrida membra separatos, & diuisos, ac damnationi æternæ cum Satana & Angelis eius addictos, ac perpetuo infames, ac intestabiles esse, nec non bona eorum qualiber mobilia, & immobilia cuicunque fidelium liberè & licitè inuadere, occupare & sibi acquirere licere, personas eorum captiuitate, & in perpetuam seruitutem adducere corpora eorum postquam defuncta fuerint se-

B pultura Ecclesiastica carere, & debere, decernendi, denunciandi, & declarandi, & qui ad veritatis lumen redire, & huiusmodi hæreses abiurare voluerint postquam errorem suum deposuerint, idque humiliter petierint, si aliàs relapsi non fuerint, recepta ab eis prius abiuratione hæresis & errorum huiusmodi legitimè, & publicè facienda præstandoque per eos iuramento, quòd talia deinceps non cõ mittent, nec talia, vel alia his similia committentibus, sed adhærentibus, consilium, auxilium, vel fauorem per se, vel alium, seu alios præstabunt; ab omnibus & singulis excommunicationis, & interdicti alijsque Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis etiam in litteris fœlicis recordationis Leonis Papæ X. prædecessoris nostri contra dictum Martinum editis contentis, quas præmissorum occasione quomodolibet incurrissent, ac ab huiusmodi delictis excessibus, & criminibus, necnon alia in forma Ecclesiæ consueta absoluendi, & super irregularitate † propterea quomodolibet contracta dispensandi, omnemque inhabilitatis, & infamiæ maculam, siue notam penitus abolendi eosque rehabilitandi, & ad nostrum, & eiusdem sedis gremium, necnon gratiam, & benedictionem restituendi, & reponendi, omniaque & singula alia quæ ad huiusmodi pestem reprimendam & radicitus extirpandam ne-

C cessaria seu quomodolibet opportuna faciendi, gerendi, ordinandi, coercendi, & exequendi, ac auxilium brachij sæcularis si opus fuerit inuocandi. Et ad præmissa omnia, & singula, si &, quando expedire vobis, & alteri vestrum visum fuerit, Viros aptos, & idoneos cum simili, vel limitata potestate sub delegandi, & deputandi, ipsosque quoties opportunum vobis, & alteri vestrum videbitur reuocandi, ac loco ipsorum alios similiter deputandi, auctoritate Apostolica plenam & liberam potestatem, auctoritatem, facultatemq; concedimus per præsentes: non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, necnon omnibus illis, quæ idem Leo prædecessor in suis litteris voluit non obstare, & quæ pro expressis haberi volumus, cæterisque contrarijs quibuscunque, etiam si in eis essent clausulæ aliquæ derogatoriæ, derogatoriarum, & de quibus oporteret fieri specialis & indiuidua mentio, & de verbo ad verbum, quas pro expressis haberi volumus & eis derogatum esse censemus & intendimus.

† Hæc facultas per aliorum põ tificum rescripta videtur nũc esse sublata De rect. par. 3 q. 116.

Datum Viterbij sub annulo piscatoris die 13. Iulij. 1528. Pontificatus nostri anno quinto.

D

CLEMENS PAPA VII.

Dilecto filio Paulo Butigellæ, totius ordinis fratrum Prædicatorum Vicario generali, in Ferrarien. & Mutinen. ciuitatibus & diœcesibus hæreticæ prauitatis Inquisitori.

Inquisitores & eorum vicarij procedant contra quoslibet religiosos de hæresi diffamatos, aut suspectas, & erroneas propositiones prædicantes, non obstantibus quibuscunq; priuilegijs: Inquisitores vicarios sibi possunt instituere annorum triginta: occultos hæreticos absoluunt: super irregularitate ex hæresi vel Apostasia contracta dispensant: quamlibet aliam censuram ecclesiasticam tollunt: irregularitates crucesignatorum clericorum amouent: crucesignati morientes tempore interdicti, ecclesiastica sepultura donantur: ijdem multa alia priuilegia consequuntur, quæ hic enumerantur, & vetera

E *eisdem, per alios Pontifices concessa confirmantur, & innouantur.*

Dilecte fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

VM sicut ex relatione pro parte tua nobis facta, cum graui nostræ mentis molestia innotuit, in diuersis Italiæ partibus adeo pestifera hæresis Lutherana, nõ tãtũ apud sæculares personas, sed etiam Ecclesiasticas & regulares, tam Mendicantes, quàm non Mendicantes inualuerit, vt aliquando nõnulli ex eis suis sermonibus & verbis, & (quod deterius est) publicis prędicationibus tali labe plerosq; inficiant, & Christi fideles, sub obedientia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ viuentes, & præcepta eiusdem Ecclesiæ seruantes non leuiter scandalizent in heresum augmentum, pusillorum scandalum, atque

Edita anno Domini 1530. Ex lib. priuil. ord. fra. Prædic. fol. 101. pag. 1.

Catholi-

Catholicę fidei non mediocre detrimentum. Nos attendentes Arrium vnam modicam scintillā fuisse in Alexandria: sed quoniam non mox oppressus est, grande per totum orbem incendium ex suscitasse, ac cupientes huic veneno, hæresique nefandæ, & labi pestiferæ, quàm supremis extingui affectibus anhelamus, omni salubri, quo possumus remedio occurrere, & ne huiusmodi morbus excrescat vlterius, sed operante Domino passim euellatur, salubriter prouidere; tibi, necnon omnibus & singulis alijs dictæ hæreticæ prauitatis Inquisitoribus ex ordine fratrum Prædicatorum, maxime congregationis vtriusque Lombardiæ per vniuersam Italiam constitutis, & deputatis, ac constituendis, & deputandis, eorumque vicarijs, in virtute sanctæ obedientiæ, & in remissionem peccatorum vestrorum districtè præcipiendo mandamus, quatenus omnibus & singulis etiam Carmelitarum, & aliorum ordinum Mendicantium religiosis, vel non mendicantibus de huiusmodi peste damnatis, aut alter suspectis præcipuèque tales errores in suis sermonibus, verbis, seu prædicationibus disseminantibus per censurā Ecclesiasticam, appellatione postposita super huiusmodi, ac qualibet alia hæresi silentium imponatis. Et postquam per vos siue Vicarios vestros, aut vestrum vel eorundem vicariorum aliquos, siue aliquem, præsidentes monasteriorum, conuentuum, & aliorum locorum, vbi hæreses huiusmodi vel errores seminati forent, aut inibi propinquorum, præmoniti fuerint nisi tales infra mensem a die admonitionis computandum, debita prouisione remedia cū effectu adhibuerint, ac digna pœnitentia castigauerint, de quibus admonenti fidem facere teneantur: & si præsidētes ipsi talia prędicarent, admonitionem præsidenti vicinioris conuentus vel loci respectiue facere sufficiat contra huiusmodi exemptes vsq; ad sententiam diffinitiuam, ad quam ferendam (si fuerit condemnatoria †) cum consensu ordinarij procedatis. Contra Carmelitas tamen confestim possitis & ad capturam dum prædicant populo, vel publice disputant erroneas conclusiones; aduersus non exemptos vero de tali labe diffamatos aut suspectos, veluti contra alios hæreticos (prout iura disponunt) liberè inquiratis atque procedatis. Decernimus insuper, vt vestros vicarios siue commissarios instituere valeatis, viros vestra sententia prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ætatis trigesimum annum attigerint. Vobis etiam ac vicarijs præfatis extraiudicialiter Lutheranos occultos & non Inquisitos per ordinarium siue alios iudices ac alios quoscunque hæreticos, fautores, credentes, defensores, & receptatores, necnon & a sancta fide apostatas, eosque qui contra inhibitionem sedis Apostolicæ, tenuerunt vel legerunt libros Martini Lutheri vel aliorum, aut eidem siue eiusdem quomodolibet adhæserunt (si ad cor reuersi pœnitentes id humiliter petierint) postquam hæresim, qua polluti & infecti erant, abiurauerint medio iuramento promiserint de cætero ab huiusmodi hæresi penitus abstinere, absoluendi, illisq; pro præmissis pœnitentiam iniungendi salutarem, eosque ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ restituendi, & reducendi & cum clericis secularibus, ac personis religiosis cuiusuis ordinis, status, & conditionis, super quauis irregularitate, † quàm tam ex hæresi quàm ex Apostasia à fide, seu etiam ex eo quod censuris & pœnis ecclesiasticis tam a iure, quàm ab homine quauis occasione vel causa latis, & promulgatis, quomodolibet incurrerint, aut ligati seu innodati diuina celebrando contraxerint, ac etiam super irregularitatibus, quas clerici crucesignati sententijs, censuris, & pœnis a iure vel ab homine etiam quauis occasione vel causa latis ligati seu irretiti, ac etiam ex eo quòd in locis ecclesiastico interdicto suppositis missas & alia diuina officia (non tamen in contemptum clauium) celebrauerint, incurrerint, dispensandi. Et quia Inquisitores præfati in ciuitatibus seu alijs locis societates seu confraternitates ad extirpandum hæreses, ad capiendum hæreticos (iuxta concessionem à Romanis Pontificibus eis factā) instituunt, & in eis confratres recipiunt, qui in eorum receptione votum in eorundem Inquisitorum seu vicariorum manibus emittunt, ac voto se astringunt, dum pro parte ipsorum Inquisitorū & vicariorum ad capiendos ipsos hæreticos requisiti fuerint, auxilium, consilium, & fauorem præstare. & eis tempore cuiusuis localis interdicti diuini interesse, & eis decedentibus eorum corpora ecclesiasticæ sepulturæ (sine tamen funerali pompa) tradi possint, dummodo causam non dederint huiusmodi interdicto, nec eis id contigerit specialiter interdici: ipsisque crucesignatis per ipsos Inquisitores seu vicarios dum in eorum manibus votum hæreticos ipsos persequentes remiserint, vt semel extunc, & in mortis articulo a reseruatis, & in bulla Cœnę Domini contentis casibus, de quibus corde contriti, & ore confessi fuerint, aut propositum confitendi debito tempore per Ecclesiam statuto habuerint, absolui, ac indulgentia plenaria, & omnium peccatorum remissio huiusmodi concedi: eisque vt singulis diebus anni quinque altaria ecclesiæ (si tot ibi fuerint) aut vnum loci in quo eos esse contigerit, psalmum vnum genibus flexis recitando, vel quinquies orationem Dominicam & toties salutationem Angelicam in quolibet altari, indulgentias stationum Vrbis consequi valeant, etiam concedendi & elargiendi, auctoritate Apostolica tenore præsentium licentiam & facultatem concedimus. Et nihilominus concessionem per Romanos Pontifices (forsan) viuæ vocis oraculo, seu aliàs eisdem Inquisitoribus & vicarijs fratrum seu licentiam concessam huiusmodi, approbamus & confirmamus, ac omnia & singula alia priuilegia, exemptiones, immunitates, gratias & indulta, quibuscunque Inquisitoribus alijs hęreticæ prauitatis quorumuis ordinum & congregationum, & officio Inquisitionis huiusmodi in quibuscunque regnis & prouincijs, siue locis ac terris, hactenus deputatis concessa, & in posterum concedenda vobis communicamus, atque iam vobis aliàs concessa, approbamus, confirmamus, & innouamus, vniuersosque & singulos iuris & facti defectus (si qui forsan in illorum concessione

Margin notes: Beatus Hieronymus in epist. Pauli ad Galat. — A

Eymer. 3 par. q. 38.

† Vide super Directorio par. 3. q. 42.

C

† Eymericus in Directorio par. 3. q. 116.

Crucesignatorum priuilegia. — D

E

Omnia inquisitorum priuilegia confirmantur.

A ceſſione interuenerint) ſupplemus. Mandantes omnibus & ſingulis venerabilibus fratribus archiepiſcopis, & epiſcopis, necnon dilectis filijs eorundem archiepiſcoporum, & epiſcoporum vicarijs in ſpiritualibus generalibus, quatenus præſentes litteras & in eis contenta quæcunque, ubi, & quando opus fuerit, ac quoties pro parte ueſtra, ſeu uicariorum ueſtrorum prædictorum, aut alicuius ueſtrũ ſiue illorũ deſuper fuerint requiſiti ſolenniter publicantes, ac uobis in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciant præſentes litteras & in eis contenta huiuſmodi, firmiter obſeruari, uoſq; illis pacifice gaudere. Non permittentes uos deſuper per quoſcunq; quoquis modo, indebite moleſtari: contradictores quoslibet & rebelles per cenſuras & pœnas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione poſtpoſita compeſcendo, inuocato etiam ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachij ſæcularis. Nõ obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac dictorum ordinum etiam iuramento & confirmatione Apoſtolica roboratis, ſtatutis & conſuetudinibus, necnon priuilegio quod incipit: Sacer ordo. per fel. rec. Sixtum Papam IIII. prædeceſſorem noſtrum ordini Carmelitarum conceſſo

B fortaſſiſque poſt alijs communicato, & quibuſcunque alijs priuilegijs & indultis Apoſtolicis illi ac quibuſcunque alijs, etiam Mendicantium ordinibus etiam ſub quibuſuis tenoribus & verborũ formis, ac cum quibuſcunque clauſulis & decretis conceſſis, approbatis & innouatis, quibus omnibus (tenores illorum ac ſi de verbo ad verbum inſerti forent præſentibus, pro ſufficienter expreſſis habẽtes) ac vice ſpecialiter & expreſſe derogamus, necnon quibuſcunque exceptionibus, oppoſitionibus, & appellationibus, forſan deſuper faciendis & interponendis, quæ aduerſus præmiſſa nullatenus ſuffragari poſſe volumus contrarijs quibuſcunque, aut ſi aliquibus communiter vel diuiſim ab Apoſtolica ſit ſede indultum quòd interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi mentionem, Decernentes præſentium tranſumptis, manu publici notarij ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eandem prorſus fidem in iudicio & extra ad habendam fore, quæ iſdem præſentibus adhiberetur ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Datum Bononiæ ſub annulo piſcatoris, die xv. Ianuarij M. D. XXX. Pontificatus noſtri anno ſeptimo.

C

PAVLVS PAPA III.

Ad futuram rei memoriam.

Inquiſitores hæreticæ prauitatis procedere poſſunt contra eos qui aſſerunt et prædicant propoſitiones ſuſpectas, ſcandaloſas, periculoſas, erroneas, hæreſim ſapientes, à fide catholica quauis ratione diſcrepantes, & Chriſtianæ pietati, ac bonis moribus non conformes; non obſtantibus quibuſuis priuilegijs & exemptionibus, aut quauis perſonarum qualitate & dignitate, Epiſcopis exceptis. Qui vero id impediuerint, grauiter coercentur; nam ordinarij administratione ſuarum dignitatum priuantur, & gubernatores terrarum bonis ſuis ſpoliantur, & excommunicantur.

IN Apoſtolici culminis ſpecula diuinæ gratiæ munere collocati, nihil magis eſſe noſtri officij duximus, quam ſedulo ac diligenter omnia circumſpicere, quæ catholici Edita anno Domini. 1542.

D nobis commiſſi gregis cuſtodiæ, ac conſeruationi conferant, illamque in primis curam ſuſcipere, & quæ materiam ſcandali præbere poſſent penitus ſuccidantur, ac radicitus extirpentur, nec ea vſque pullulare ſinantur.

Cum itaq; ſicut accepimus in noſtræ Bononiæ ac Mediolani, & quamplurimis alijs Italiæ ciuitatibus & locis, nonnulli ſæculares ac etiam & religioſi prætextu quorundam indultorum, ac conceſſionum ſeu priuilegiorum & exemptionum, a ſede Apoſtolica per ipſos obtentorum, & ab Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, in eiſdem ciuitatibus & locis per ſedem Apoſtolicam, aut illius auctoritate deputatis, illorum iuriſdictione exemptos, prætendentes, varias propoſitiones ſcandaloſas & erroneas, ac piarum mentium offenſiuas, & quandoq; etiam hæreſim ſapientes, ac catholicæ fidei minus conſonas, Chriſtianæque pietati & bonis moribus minime conformes publice proponere ac diſputare, & pro viribus ſuſtinere, necnon populis prædicare, non ſine magno Chriſti fidelium animarum periculo, ipſiusque fidei detrimento; & totius religionis opprobrio temere audeant Ex Archiuio Inquiſitionis Bononien. & bibliotheca noſtra.

E & præſumant. Nos qui deſideranter in votis gerimus, vt fides præfata noſtris proſperetur temporibus, & prauitas hæretica de finibus fidelium extirpetur, attendentes non ideo ab Apoſtolica ſede priuilegia & exemptiones concedi ſolitas eſſe, vt per ſcandala & fidei diminutio generentur, ſed potius ad ea tollendum & ipſam fidem augendum, volenteſque ne de cetero per propoſitiones & prædicationes huiuſmodi in perditionem (quod abſit) animæ fidelium prolabantur, obuiare, & ne exemptionum prædictarum prætextu valeant talium præſumptores in eorum tam deteſtabili temeritate perdurare, eorumque iniquitas remaneat impunita, morbo huiuſmodi neceſſariam adhibere medelam, Motu proprio & ex certa noſtra ſcientia, volumus, ſtatuimus, & ordinamus, quòd Inquiſitores præfati in tota Italia, & in inſula Chij deputati, & in poſterum deputandi contra omnes & ſingulos tam ſæculares quàm religioſos, quorumuis ordinum etiam Mendicantium profeſſores, cuiuſcunque ſexus, gradus, ſtatus, conditionis, dignitatis & præeminentiæ, non tamen Epiſcopalis † exiſtant, qui propoſi- † Quia Epiſcoporum delicta in cauſa hæreſis Apoſtolicæ ſedis reſeruantur. c. Inquiſitores. de hæret. lib. 6.

tiones

tiones ſuſpectas, ſcandaloſas, periculoſas, errores continentes, hæreſim ſapientes, ac alias catholicæ A fidei minus conſonas, Chriſtianæque pietati & bonis moribus minime conformes, huiuſmodi vel earum quaslibet in poſterum aſſerere, ſeu publice proponere, & populis prędicare audeant, vel præſumant, iuxta auctoritatem & poteſtatem eis Inquiſitoribus, a iure aut alias quomodolibet traditam & conceſſam procedere & inquirere, ſuamque iuriſdictionem exercere debeant. Necnon eis contra illos iuxta prædictam poteſtatem, vt pręfertur procedendi & inquirendi, & iuriſdictionis huiuſmodi exercendæ facultatem quatenus opus ſit, eadem auctoritate de nouo concedimus: decernentes præſentibus noſtris litteris, niſi per ſignaturam manu noſtra ſignatam minime derogari poſſe, irritumq; & inane quicquid ſecus ſuper his a quoque quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari: diſtrictiuſque inhibentes locorum ordinarijs ſub interdicti ingreſſus Eccleſiæ & ſuſpenſionis a regimine, & adminiſtratione ſuarum eccleſiarum, necnon ciuitatum & locorum quorumlibet dominis Gubernatoribus, & Rectoribus, & alijs quibuſcunque ſub excommunicationis latæ ſententiæ, ac bonorum ſuorum priuationis pœnis, eo ipſo ſi contra fecerit incurrendis, ne Inquiſitores præfatos, quominus contra propoſitiones præfatas, vel earum quaslibet ſeu indultorum, conceſſionum, B priuilegiorum, & exemptionum eorundem, & quouis alio prætextu aſſerentes, proponentes & prædicantes huiuſmodi procedere, inquirere, eorumque iuriſdictionem exercere libere poſſint & valeant quouis modo per ſe, vel alium, ſeu aliàs directè vel indirectè impedire præſumant. Non obſtantibus præmiſſis & Apoſtolicis in prouincialibus, & in ſynodalibus concilijs editis generalibus, vel ſpecialibus conſtitutionibus & ordinationibus, necnon ordinum eorundem iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis ſtatutis & conſuetudinibus, priuilegijs quoque & exemptionibus, prædictis quibuſuis, ſub quibuſcunque tenoribus & formis, & per nos & ſedem Apoſtolicam conceſſis, confirmatis, & innouatis; quibus etſi pro ſufficienti illorum derogatione, de illis illorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, & expreſſa, non autem per clauſulas generales idẽ importantes mentio habenda foret; tenores huiuſmodi pro ſufficienter expreſſis habentes, hac vice duntaxat, illis aliàs in ſuo robore permanſuris, ſpecialiter & expreſſe derogamus, cæteriſq; contrarijs quibuſcunque. Et quia difficile foret præſentes noſtras litteras originales ad ſingula loca quo opus C foret, deſtinare volumus & decernimus, quòd earum tranſumptis manu notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem fides indubia, in iudicio & extra vbicunque exhibitæ fuerint, detur, ac eiſdem ſtetur, ac ſi originales litteræ ipſæ exhibitę forent, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris, die xiiij. Ianuarij, M. D. X L. I I. Pontificatus noſtri anno octauo.

P A V L V S I I I.

Ad perpetuam rei memoriam.

Iudæis ad fidem conuerſis bona ſua integra conſeruantur: ſi filij familias fuerint, legitimam, & aliã quamuis portionem iure debitam, habent, etiam ſi inuitis parentibus conuertantur: quod ſi bona fuerint per vſuram, aut aliàs male acquiſita, reſtitui illis debent, quibus iure fieri debet reſtitutio, quòd D ſi tales perſonæ ignorentur, eiſdem Iudæis conuerſis cõdonentur. hortatur omnes vt Iudæis conuerſis tribuant eleemoſynas, ſed Epiſcopi etiam de redditibus eccleſiæ eis ſubueniant. conuerſi non ſunt contumelijs afficiendi: neophyti ciuium priuilegijs vtuntur: qui Iudæos baptizarunt, inſtruant eoſdem in articulis fidei: neophyti ne habeant inter ſe mutuam conuerſationem, ijdem cum originarijs Chriſtianis matrimonio copulentur: nullos ritus Moſaicæ legis obſeruent ſi, contrafecerint, Epiſcopis aut Inquiſitoribus deferantur: ſi ad ritus Moſaicę legis reuerſi fuerint, velut hęretici puniantur.

Vide extrauagante Ioan. xxii. incip. Dignum. tit. de Iudæis inter communes.

Edita anno Domini 1542 Ex bibliotheca noſtra, erat autem impreſſa Romæ anno Domini 1550.

VPIENTES Iudęos, & alios infideles quoslibet ad fidem catholicam conuerti & prætextu bonorum per eos antea poſſeſſorum ab eadem fide non detrahi, Motu proprio ex certa noſtra ſcientia, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentiũ hac in poſterũ valitura cõſtitutione ſancimus, ꝙ cuicumq; eorũdem Iudæorum, & infideliũ E ad dictam fidem conuerti volenti, etiam ſi in patria poteſtate conſtitutus fuerit, bona ſua quæcunq;, tam mobilia, quàm immobilia, intacta & illæſa permaneant. Ita vt etiã filij familias, & in patria poteſtate (vt præfertur) conſtituti, legitima, & quacunq; alia portione bonorum patrimonialium, aut maternorum eis de iure, ſeu ſucceſſione bonorum eis aliàs debitorũ,

† ne ex bono opere pœnam reportent.

per eorum parentes fraudari, aut priuari non poſſint, neq; debeant, † ſed eis integre, etiamſi contra voluntatem parentum ſuorum ad fidem ipſam conuerſi fuerint, etiam eorum parentibus viuẽtibus, debeantur. Et ſi bona ipſa ex vſura, aut illicito quæſtu fuerint acquiſita, & notæ ſint perſonæ, quibus eorum fuerit de iure facienda reſtitutio (quia non dimittitur peccatum niſi reſtituatur† male ablatum) illa eiſdem perſonis omnino reſtituantur: perſonis vero non extantibus prædictis, quia bona ipſa eſſent per manus Eccleſiæ in pios vſus conuertenda, bona huiuſmodi eiſdem Iudęis & alijs infidelibus

† c. Peccatum. de reg. iur. in 6.

A delibus, in fauorem suscepti baptismatis tanquam in pium vsum libere concedimus: eaque apud ipsos sic conuersos Iudæos & alios infideles remanere decernimus. Interdicentes sub diuinæ anathematis pœna, quibusuis tam ecclesiasticis quam sæcularibus personis, ne vllam super bonis huiusmodi, quouis quæsito colore, molestiam inferant, aut inferri patiantur. Sed magnum se fecisse lucrũ existiment, dum tales Christo lucrati fuerint. Et quoniam (vt scriptum est) qui habuerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscerã sua, ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipso? si ipsi conuersionis tempore inopes, aut indigentes fuerint, omnes tam ecclesiasticos quam sæculares, per viscera misericordiæ Dei nostri exhortamur, vt ipsis conuersis manus porrigant adiutrices, ipsi quoque diœcesani, non solum Christianos ad subueniendum ipsis exhortentur, sed etiã tam de redditibus ecclesiarum, prout poterunt, quàm de his, quæ ad pauperum vsus per ipsos conuertendos deuoluuntur huiusmodi neophitos sustentare negligant: ipsosque a detractionibus, & contumelijs paterna affectione defendant. Et quoniam per gratiam baptismi ciues sanctorum, & domestici Dei efficiuntur, longeque dignius existit regnare spiritu, quam nasci carne, eadem constitutione sta-

B tuimus, vt ciuitatem & locorum in quibus sancto baptismate pro tempore regenerabuntur, vete ciues sint, & priuilegijs, ac libertatibus, & immunitatibus, quæ alij ratione natiuitatis & originis duntaxat consequuntur, gaudeant. Curent insuper sacerdotes baptizantes, & alij de sacro fonte eos suscipientes, tam ante baptismum, quàm post illos in articulis fidei, ac legis nouæ præceptis, catholicæq; Ecclesiæ ritibus diligenter instruere: & tam ipsi quàm diœcesani operam dent, ne cum alijs Iudæis seu infidelibus, saltem per longum tempus conuersentur, ne sicut quandoque contigit, ab infirmitate curatis modica occasio ad pristinam perditionem recidiuos efficiat. Et quoniam experientia teste compertum est, mutuam ipsorum neophytorum inter se conuersationem, ipsos in fide nostra fragiliores † reddere, ac saluti ipsorum plurimum officere, hortamur locorum ordinarios, vt quantum pro incremento fidei viderint expedire, curent & studeant neophytos ipsos cũ originarijs Christianis matrimonio copulare, & prohibeant eisdem sub grauibus pœnis ne mortuos more Iudæorum sepeliant, aut sabbata, aliasque solennitates, & antiquæ sectæ ritus quoquomodo obseruent; sed & Ecclesias, &

C prædicationes, prout alij catholici frequentent, & in omnibus Christianorum moribus se conformes reddant. Contemptores autem prædictorum, per sacerdotes in quorum parochiis degent, aut alios ad quos de iure, vel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, aut etiam per alios quoscunq; diœcesanis seu Inquisitoribus hæreticæ prauitatis deferant; & inuocato si opus fuerit auxilio brachij sæcularis, per eos taliter puniantur, quòd alijs transeant in exemplum. Et insuper de his omnibus in prouincialibus & synodalibus concilijs diligens fiat inquisitio, & tam circa episcopos & sacerdotes in præmissis negligentes, quàm ipsos neophytos, & infideles prædictos cõtemptores opportunum adhibeatur remedium. Si quis autem cuiuscunque gradus vel præeminentiæ fuerit huiusmodi neophytos ne obseruationem ritus Christiani, & aliorum præmissorum complectantur, fouerit aut defenderit, pœnas contra fautores hæreticorum promulgatas, ipso facto incurrat: neophyti vero si se corrigere post monitionem canonicam neglexerint, & ad vomitum iudaizantes redire comperti sint, contra eos tanquam perfidos hæreticos per ordinarios locorum, secundum sacrorum canonum instituta procedatur. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac quibusuis priuilegiis, in-

D dultis, & litteris etiam Apostolicis, seu etiam regiis, vel imperialibus eisdem Iudæis, vel infidelibus quomodolibet concessis, quæ quatenus in detrimentum catholicæ fidei, aut nominis Christiani, seu aliquorum ex præmissis, quomodolibet vergent, ad effectum præsentium cassamus, irritamus, ac cassa, & irrita esse decernimus: alijs decretis & constitutionibus Apostolicis, quæ super præmissis sunt condita in suo robore duraturis. Et huiusmodi sanctæ constitutionis iugis memoria habeatur, & ne quisquam ipsius ignorantiam prætendere possit, illam per singulas cathedrales & collegiatas Ecclesias, aliaque pia loca, in quibus vberior est fidelium concursus semel in anno ad minus infra diuina publicari volumus & decernimus. Et quia difficile foret præsentes ad singula quæq; loca deferri, volumus & etiam declaramus, quòd earundem præsentium transumptis seu copiis, etiam impressis, & manu alicuius notarii publici subscriptis, ac sigillo alicuius prælati munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur vbicunque forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die xxi. Martii, Millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, Pontificatus nostri anno octauo.

E

AEDICTVM CONTRA BIBLIOPOLAS, & librorum impressores, atque Dohanorum Officiales, ne publice nec secrete audeant vendere aliquos libros damnatos, reprobatos, & prohibitos, atque de hæresi suspectos: nec imprimere, nec eorum dominis relaxare, sine expressa licentia, & contra vendentes, comparantes, legentes, audientes, communicantes, docentes, prædicantes; scientes, & non reuelantes, non reddentes, nec consignantes huiusmodi libros, sub diuersis pœnis, vt infra.

Nos

Concor. rescriptum Nicolai Papæ incipi. Vincam relat. sup. pag. 65.

† forte, frigidiores.

Neophyti non inter se, sed cũ originarijs Christianis matrimonia contrahant vide in Directorio par. 2. nu 194 ut de signis exterioribus quibus hæretici se iudaizantes dignoscuntur.

Neophyti se iudaizãtes vt per fidi hæretici puniantur.

Edita anno Domini 1543. Ex bibliotheca nostra, erat autem impressa.

OS Ioannes Petrus sancti Clementis, Ioannes sancti Sixti, Bartholomæus sancti Cæsarei, A
& Thomas sancti Syluestri Titulorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyteri Cardinales, Inquisitores Generales hæreticæ prauitatis per Vniuersam Rempublicam Christianam à sanctissimo D. Nostro Paulo Diuina prouidentia Papa III. Sanctaq; sede Apostolica specialiter deputati. Vniuersis & singulis personis cuiuscunque status, gradus, ordinis, & conditionis aut præeminentiæ existentibus in alma Vrbe, omnibusque alijs ciuitatibus, oppidis, terris, & locis totius Italiæ, ac vbilibet constituti, ad quos præsentes nostræ litteræ peruenerint, Salutem & in Domino sinceram & veram fidem.

Animaduertentes non sine maximo animorum nostrorum dolore, hisce temporibus quamplurima Opuscula, Tractatus, Epistolas, & libros quorum quamplures erroneos, alios scandalosos, alios piarum aurium offensiuos, alios temerarios & seditiosos, & deniq; alios notorie hæreticos iamdudum à sanctis patribus & generalibus Concilijs, ac per præfatum Sanctissimum dominum nostrum sanctamque sedem Apostolicam reprobatos, & damnatos passim in Romana Curia, alijsq; Italiæ ciuitatibus, oppidis, terris, & locis, vendi, emi, & legi, & in manibus hominum versari, aliosq; de nouo quotidie B
edi, publicari, & imprimi, quibus quamplurimi filii satanæ, ac pestilentes personæ conantur hanc nobilissimam prouinciam, quæ a primordiis nascentis Ecclesiæ firma & illæsa in vera fide permansit, seducere, atq; subuertere; falsam, sacrilegam & perniciosam doctrinam mendaciter, perniciose, & damnabiliter disseminando in maximum orthodoxorum scandalum, ac Reipublicæ Christianæ periculũ. Ideo cupientes huiusmodi hæreticos & hæreticorum libros de finibus Christianorum expellere, eorumq; falsas doctrinas & errores peruersos, quantum in nobis fuerit, extirpare, vt catholica & orthodoxa fides integra, illæsa, & illibata permaneat, ac populus Christianus in eiusdẽ fidei sinceritate, quolibet obscurationis semoto velamine, immobilis, & inuiolatus persistat. Vniuersis & singulis Bibliopolis tam Almæ Vrbis, quàm aliarum prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius Italiæ, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis latæ sententiæ, ac mille ducatorum Cameræ Apostolicæ, ac accusatori pro medietate applicandorum alijsque arbitrarijs tam nostro, quàm subdelegatorum per nos deputatorum vel in posterum deputandorum arbitrio statuendis, ac omnium librorum amissione, & insuper trium ictuum funis pœnis præ- C
cipimus & mandamus, quatenus dicti Bibliopolæ aliquos libros tractatus, opuscula, epistolas, vel quæcunq; alia scripta in quocunq; idiomate cõposita siue translata hæretica vel de hæresi suspecta per sanctitatem suam & sedem Apostolicã, aliosq; Romanos Pontifices eius prædecessores damnatos, reprobatos, & prohibitos necnon sermones Bernardini Ochini de Senis nouiter impressos, atq; libellos quosdam qui Pasquilli in Ecstasi Inscribuntur, nec quosuis alios in quacunque facultate nouiter compositos, & editos & præsertim sine titulo aut auctore publice, nec secrete vendere audeant, nisi prius ostenso nobis in Romana Curia, & extra eam personis per nos delegatis seu delegandis Indice omniũ & singulorum librorum, quos penes se habeat, & obtenta prius licentia in scriptis à nobis, vel dictis delegatis, vel delegandis in suis districtibus ad eosvendendum: alioquin pro secunda vice, si contrafecerit: vltra pœnas prædictas reddantur inhabiles ad exercendam dictam Bibliopolæ artem, & in perpetui exilij talium ciuitatum, & locorum vbi eos commorari contigerit, eo ipso pœnam incurrant. Prætera omnibus & singulis tam dictæ Almæ Vrbis quam quarumcunque aliarum prouinciarum, ciuita-
tum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius Italiæ librorum impressoribus & custoribus sub prædictis censuris, & pœnis præcipimus, & mandamus, quatenus de cætero D
ne quis eorum libros prædictos, etiam si sint aliàs impressi, nec alios quoscunque nouiter compositos in quacunque re vel facultate quoquomodo Imprimere præsumat, nisi de expressa licentia nostra, vel Reuerend. D. Vicarij Domini nostri Papæ, & nisi prius fuerint visi per nos, vel per venerabilem sacri palatij Apostolici magistrum pro tempore existentem in Romana Curia: extra vero eã, per personas per nos, vt præmittitur, delegatas, vel delegandas, & subnotato semper in calce talium librorum nomine Impressoris & loco, die, mense, & anno, vti fieri solet. Qui si secus fuerint, vltra pœnas prædictas pro secunda vice reddantur perpetuo inhabiles ad dictum impressoris officium agendum & exercendum, & perpetuo exulent, & exterminentur à ciuitate, oppido, villa, terra, vel loco, vbi eos domicilium habere contigerit. Nec dicti librorum impressores excindẽtur à dictis pœnis, si in eorum officinis, etiam si sit sine eorum scitu aliqua mulier, vel minister id fecerit. Item omnibus & singulis Dohanerijs † tam Almæ Vrbis quam quarumcunque aliarum prouinciarum, ciuitatum, oppidorum, castrorum, villarum, terrarum, aliorumque locorum totius Italiæ sub pœna duorum millium ducatorum, & suorum officiorum priuatione irremissibili præcipimus, & mandamus; quatenus post- E
quàm ad eorum potestatem siue Dohanas quicunque libri impressi vel non impressi perlati fuerint, omni diligentia nobis in Romana Curia vel prædictis delegatis extra eam significare curent, vt nos, vel illi possimus tales libros inspicere, nec absq; nostra expressa licentia eis eorundem librorum Dominis aliquo modo consignare audeant. Item sub eisdem pœnis & censuris præcipimus, & mandamus omnibus & singulis supradictis, ne quis audeat libros prædictos hæreticos, erroneos, & temerarios, & seditiosos quoquomodo comparare, emere, nec per alios oblatos accipere, legere, nec ab alijs electos audire, nec cũ aliquo, uerbo uel in scriptis cõmunicare docere, nec prædicare, nec ex alijs prouincijs eos in Italiã asportare seu asportari facere. quinimo si quos penes se habent, statim ad nos uel nostrũ quem-

† Dohanerios vocat eos qui in singulis vrbibus publica exigunt vectigalia debita e mercibus quæ inducuntur, aut extra ducũtur.

libet

A libet in Romana curia, extra vero eam ad prædictos subdelegatos in suis districtibus realiter, & cum effectu afferant, & consignent: quas censuras, & pœnas incurrant omnes, & singuli scientes, & non reuelantes qui sunt auctores, fautores, & impressores talium librorum. Verum quia nos præmissa diuersis in partibus exequi, & agere non valemus, confidentes de doctrina, ac sincera fide, & religione Reuerendi patris F. Thomæ Mariæ de Bononia, Inquisitoris in ciuitatibus Ferrariæ, & Mutinæ, eum & N. eius substitutum, & eorum quemlibet insolidum ad præsens edictum publicandum & seruari faciendũ, cæteraq; omnia & singula præmissa facienda, gerenda, exequenda, exercenda, & procuranda in Ciuitate, & dominio Ferrariæ ac Mutinæ, terrisq; omnibus his subiectis, in quibus hoc nostrũ edictum publicari mandamus, tenore præsentium substituimus, & subdelegamus, vices nostras ipsis, & cuilibet eorũ desuper plenarie committendo, cum amplissima facultate ingrandi quascunque Bibliothecas & officinas talium impressorum & librariorum, & quorumuis priuatarum Domos, Ecclesias, & monasteria, & diligenter inquirendum si ibidem reperiuntur huiusmodi libri, eosq;, si necesse fuerit, publice, vel secrete prout eisdem videbitur, comburendi, cæteraq; faciendi quæ ad extirpandas hæreses, & libros huius-
B modi è Republica Christiana exterminandos pertinere videbuntur. Quocircà oẽs & singulos Christianæ & Catholicæ fidei professores, Imperatorẽ, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Milites, Potestates, Rectores, Consules, Proconsules, Communitates, & Vniuersitates Regnorum, prouinciarũ, ciuitatum, oppidorũ, castrorum, villarum, terrarũ, aliorumq; locorum prædictorum, necnon cæteros iurisdictionem temporalem exercentes totius Italiæ, & extra hortamur, requirimus, & in Domino monemus quatenus prædictis subdelegatis, vel subdelegandis nostris & eorũ cuilibet, in suis districtibus omne auxilium, consiliũ, & fauorem ad præmissa omnia & singula facienda & exequenda, quantũ in eis fuerit, quemadmodũ decet viros vere Orthodoxos, præstent, ac præstari curent, atque de prouincijs, ciuitatibus, oppidis, castris, villis, terris, & cũbus alijs locis, aut dominijs supradictis, oẽs & singulos hæreticos, quos publice, vel manifeste per facti euidentiã cognouerint esse tales, tãquam oues morbidas gregem Domini inficientes expellãt, donec & quousq; à præfato Sanctissimo Domino nostro, vel à nobis qui eius vices in hac re gerimus, vel alijs iudicibus Ecclesiasticis vel Inquisitoribus ordinarijs, vel per nos deputatis seu deputandis, fidem, & cõmunionem Romanæ Ecclesiæ tenentibus,
C aliud recipiant in mandatis: nec eosdẽ in suis districtibus prædicare, domicilia tenere, larẽ fouere, contractus inire, negotiationes & mercãtias quaslibet exercere, aut humanitatis solaria cũ Christi fidelibus habere permittãt. In cuius rei testimoniũ præsentes nostras litteras manu nostra propria subscript. per Secretariũ nostrũ fieri, & subscribi, nostriq; sigilli impressione cõmuniri mãdauimus. Dat. Bononiæ 4. Id. Iulij, anno Domini M. D. XLIII. Pontific. S. D. N. Pauli, diuina prouidentia Papæ iij, anno viij.

F. I. Cardinalis Burgen.

B. Cardinalis Guidicionus.

De mandato Illustriss. ac Reuer. Dominorum Cardinalium Inquisitorum.
Doctor Alfonsus Martinez Secretarius.

IVLIVS PAPA III.

De reuocatione Hæreticorum ad sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ gremium.

D

Venientibus sponte ad Inquisitores hæreticæ prauitatis, & suas culpas integre confitentibus post sex menses à publicatione huius rescripti, dummodo prius non fuerint inquisiti vel denuntiati, remittuntur omnes pœnæ à iure vel ab homine latæ. ob irregularitate absoluuntur. ad sacros ordines promouentur. eorum filij ad officia & beneficia admittuntur. quod si intra hunc terminum non venerint, à quibusuis denuntientur sub pœnis grauibus. qui non paruerint, vt hæretici publicentur. contradictores cõpelluntur per censuram ecclesiasticam inuocato brachio sæculari. de reconciliatione & abiuratione reorum publicæ scripturæ fiant, quibus ipsi conuersi subscribant.

IVLIVS Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. ILLIVS qui misericors, & miserator existens non solum septies, sed etiam septuagies septies ignosci debere mandauit, vices licet immeriti gerentes in terris, etiam ijs, qui à fide
E Christi aliquando aberrant, ianuam pietatis, & misericordiæ aperimus, ac pœnas quas iuris seueritas in eos statuit, Apostolicæ sedis clementia moderamus, vt aberrantes huiusmodi dictæ sedis benignitate allecti, eorum erroribus abiuratis, catholicæ fidei zelum, & obseruantiã in eorum cordibus firmius recipiant, & si in eorum falsis opinionibus perseuerare præsumpserint, in eos vehementius animaduertatur, quo obstinatiores se in erroribus suis præstiterint. Sane cũ sicut nuper accepimus, diuersi fideles diabolica fraude decepti, se in diuersas erroneas, & ab eadem fide alienas opiniones, paulatim deduci permiserint, & modo publicam pœnitentiã abhorrentes, & potius placita huius sæculi, quam salutẽ animæ suæ sectantes, ne infamia aspergantur, ad ouile Christi redire differant. Nos animarũ saluti quantum cũ Deo possumus consulere cupientes, motu proprio non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiã, sed de mera deliberatione, & certa scientia nostris, omnes, & singulos vtriusq; sexus, tam laicos, quam clericos sæculares, & quorumuis ordinũ, & militiarũ regulares, tam milites, quã pres-

Edita anno Domini 1550. Ex bibliotheca nostra eatque impressa Romæ anno Domini 1550.

byter s, non tamen sub generali Inquisitione Hispaniæ, ac Portugalliæ regnorum comprehensos, de A
præmissis culpabiles, cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis, aut præeminentiæ existant,
etiam si Pontificali, aut alia quacunque, etiam maiori ecclesiastica, vel mundana dignitate præful-
geant, qui infra tres menses, à die publicationis præsentium, modo, & forma infrascriptis faciendæ,
computandos, coram Inquisitoribus ciuitatum, in quibus ipsi degunt, se personaliter exhibuerint, &
suas hæreses coram eis priuatim abiurauerint, & se ad pœnitentiam priuatam eis per dictos Inqui-
sitores iniungendam adimplendum paratos obtulerint, eamque postmodum cum effectu adim-
pleuerint, ab omnibus, & singulis eorum hæresibus, & à fide Christi apostasijs, ac quibusuis alijs
in eadem fide erroribus, quantumcunque grauibus & enormibus, necnon excommunicationis, su-
spensionis, & interdicti, alijsque sententijs, censuris, & pœnis tam ecclesiasticis, quam temporalibus
etiam bonorum priuatiuis, & corporis afflictiuis, ac capitalibus ab iure, vel ab homine latis, &
promulgatis (dummodo hactenus Inquisiti, aut in hæresim relapsi non fuerint) Apostolica aucto-
ritate, tenore præsentium, in vtroque foro penitus, & omnino absoluimus, & liberamus, nec non

† Eymericus in Directorio par, 3. quæst, 126.

cum eis super irregularitate † per eos præmissorum occasione, etiam quia sic ligati forsan missas, & B
alia diuina officia, etiam forsan in contemptum clauium celebrarunt, aut illis aliàs se immiscuerunt
contracta. Quodque ea, & alijs præmissis non obstantibus, non promoti ad omnes etiam sacros, &
presbyteratus ordines promoueri, & in illis tam ipsi, quam qui iam etiam post incursam hæresim
promoti existunt, etiam in altaris ministerio ministrare: Nec non tam clerici, quam laici, & vtriuf-
que sexus personæ, eorumque filij, nepotes, & descendentes ad gradus, honores, ordines, offi-
cia, & alia quæcunque assumi, illaque suscipere, & exercere libere, & licite valeant, auctorita-
te, & tenore prædictis, de specialis dono gratiæ dispensamus, eique pariter indulgemus: Nec
non inhabilitatis; & infamiæ maculam, siue notam circa eos præmissorum occasione quomodo-
libet insurgentem penitus & omnino abolemus. Quod si forte culpabiles præfati infra dictum ter-
minum resipiscere, & ad cor reuerti noluerint, seu distulerint, ad hoc, vt eorum notitia haberi, ip-
sique debitis pœnis affici possint, motu & deliberatione ac scientia prædictis, omnes, & singulas
vtriusque sexûs personas etiam, vt præfertur qualificatas, de aliquibus ex hæreticis, seu aliàs cul- C
pabilibus prædictis quomodolibet notitiam habentes, seu eos hæreticos esse aut fuisse scientes, di-
cta auctoritate, tenore præsentium requirimus, & monemus; ac eis & eorum cuilibet in virtute san-
ctæ obedientiæ, & sub incursus heresis, ac omnibus contra hereticos de iure inflictis, & promul-
gatis, tam ecclesiasticis, quam temporalibus sententijs, censuris & pœnis districte præcipiendo man-
damus, quatenus infra spatium triginta dierum, terminum prędictum immediate sequentium, quo-
rum decem pro primo, & alios decem pro secundo, ac reliquos decem dies pro tertio, & perempto-
rio termino, ac monitione canonica, eis, & eorum cuilibet in ijs scriptis assignamus, hæreticos, seu
aliàs culpabiles prædictos Inquisitoribus hereticæ prauitatis ciuitatum suarum, si prius, vt præfer-
tur, aut aliàs absoluti non fuerint, denunciasse, & notificasse debeant realiter, & cum effectu. Et nihi-
lominus venerabili fratri Io. Petro Episcopo Tusculan. Neapolitan, & dilectis filijs nostris Ioanni
S. Clementis de Burgos, ac Marcello S. Crucis in Hierusalem, Ceruino, & Francisco S. Anastasiæ.
ri. Sfondrato nuncupatis, presbyteris Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus per sedem Apostoli-
cam deputatis, per Apost. scripta; & pari motu mandamus, quatenus ipsi per se, vel alium, seu alios
eosdem requisitos, & monitos, monitioni, & mandatis nostris prędictis non parentes, quos hæresim, D
& alias sententias, censuras, & pœnas prędictas propter non paritionem huiusmodi incurrere conti-
gerit: ex nunc prout ex tunc, & è contra, hæreticos, ac sententijs, censuris, & pœnis prędictis irretitos
tamdiu publice nuncient, & faciant ab alijs nuntiari, donec ipsi hæresim huiusmodi abiurauerint, &
rehabilitationis gratiam obtinere meruerint. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellati o-
tione postposita compescendo, inuocato etiam ad hoc si opus fuerit auxilio brachij sęcularis, non ob-
stantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, contrarijs quibuscunque: aut si aliquibus
communiter vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari
non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de
indulto huiusmodi mentionem. Cæterum, vt pręmissa omnia ad eorum quorum interest, notitiam
deducantur, nullusque de eis ignorantiam iuste prætendere, aut se legitime excusare possit: Volumus,
& dicta auctoritate Apostolica decernimus, quod præsentes literæ per aliquos Curiæ nostræ Cursores,
in Basilica principis Apostolorum de Vrbe, & Ecclesia Lateranen. dum inibi multitudo populi ad
diuina audienda congregari solet, plana, & clara voce legantur, & lectę in earundem Basilicæ, & Ec- E
clesiæ valuis, ac in porta Cancellariæ Apostolicæ, et in Acie Campi Floræ, necnon in singularium Ca-
thedralium, & metropolitan. Ecclesiarum Valuis affixæ pendeant. et cũ inde amouebunt earum exẽ-
pla, in eisdem locis remaneant affixa. Quodque per lectionem, affixionem, et publicationem huiuf-
modi omnes, et singulæ personæ, sub præsentibus comprehensæ post spatium trium mensium, et tri-
ginta dierum huiusmodi respectiue, ita sint obligatæ, et astrictæ, ac si illæ eis coram, et personaliter le-
ctæ, et publicatæ essent, et quod earum transumptis, manu Notarij publici subscriptis, et sigillo ali-
cuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis; ea prorsus fides adhibeatur, quæ præsenti-
bus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Volumus autem quod de personali exhibitione, et pri-
uata abiuratione per dictos culpabiles, vt præfertur facienda, per scripturã † manu propria ipsiusmet se

† De abiuratione fiãt Scripturæ, quibus absoluti subscribent. Adde quę dixi apud Eymericum in parte 3 in 4. modo procedendi terminandi.

exhiben-

A exhibentis, & abiuraturis, seu per publicum notarium confectam, ac ipsius Inquisitoris, coram quo exhibitio, & abiuratio huiusmodi fieri contingeret manu subscripta, ita vt si ipsi culpabiles in eosdem vel similes errores relapsi deinde inciderint, relapsi omnino esse censeantur. constare debeant, aliàs eędem præsentes, ac per eas dictis culpabilibus absolutio, & liberatio, ac dispensatio, & indultum concessa huiusmodi, eis nullatenus suffragentur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, liberationis, dispensationis, indulti, abolitionis, requisitionis, monitionis, mandati, assignationis, decreti, & voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ M. D. L. Tertio Calend. Maij, Pontificatus nostri anno primo.

M. Card. Crescentius.

A. de Bartolis. Blosius.

B

IVLIVS PAPA III.

Super abolitione Librorum omnium Hæreticorum, & Lutheranorum.

Reuocat omnes facultates legendi libros prohibitos, solis inquisitoribus & eorum commissarijs exceptis: quicunque vero tales libros habuerint, realiter & cum effectu debeant eos Inquisitorib. cõsignare. Inquisitores vero Reip. Christianę generales iubeant publicari contradictores velut hæreticos.

IVLIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Cum meditatio cordis nostri, ad id potissimum tendat, vt fides Catholica vbique augeatur, & floreat: ad ea libenter intendimus per quæ omnis ab ea declinandi occasio tollatur. Sane cum sicut nobis nuper innotuit, ex facultatibus, quæ aliquibus vt libros hæreticos, aut de fide suspectos, etiam ad effectum eorundem librorum errores repellendi tenere, & legere possent, aliquando concessæ fuerunt, non ij qui spectabantur fructus hactenus prouenerint, quinimo diuersa inconuenientia subsecuta sunt: Nos præmissis occurrere, & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, Motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostris certa scientia, & matura deliberatione, omnes, & singulas facultates, & licentias legendi, & tenendi libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu de fide suspectos quibusuis personis cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis existentibus, etiam si Episcopali, vel Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate Ecclesiastica, seu sæculari præeminentia præfulgeant (Inquisitoribus, seu commissarijs super hæreticæ prauitate ab Apostolica sede pro tempore deputatis, & durante ipsa deputatione dũtaxat exceptis) à quibusuis prædecessoribus nostris, ac nobis, & dicta sede Apostolica, seu eius legatis, etiam de latere, aut maiori pœnitentiario nostro, vel quibusuis alijs, quibuscunque verborum formis & expressionibus, ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs clausulis, irritantibusque, & alijs decretis quomodolibet etiam motu, & scientia

D similibus, hactenus concessas, Apostolica auctoritate tenore præsentium reuocamus, irritamus, & annullamus, & pro reuocatis, irritis, & penitus infectis, quo ad omnia habemus, & ab alijs haberi volumus: districtius inhibentes personis præfatis, sub sententijs, censuris, & pœnis, contra similes libros tenentes, aut legentes, tam a sacris Canonibus, quam a nobis, & sede Apostolica hactenus inflictis, & promulgatis, ne de cætero facultatibus, & licentijs prædictis vti, aut earum prætextu, seu aliàs quomodolibet libros prædictos, aut quoscunque alios hactenus reprobatos, aut in futurum reprobandos, tenere, aut legere præsumant. Et insuper omnes, & singulos librorum, Impressores, & Bibliothecarios, ac libros quomodolibet vendentes, & quascunque alias personas libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranam, aut aliam falsam doctrinam in se continentes, vel à nobis, & dicta sede quomodolibet reprobatos, ex quauis causa, etiam ex nostra, & dictæ sedis speciali licentia, seu permissione penes se habentes, cuiuscunque status, gradus, ordinis, vel conditionis, aut præeminentiæ existant, etiam sit vt præfertur pontificali, aut alia quacunque etiam maiori ecclesiastica, vel mundana dignitate præfulgeant (dictis Inquisitoribus, & commissarijs, vt

E præfertur, exceptis) dicta Apostolica auctoritate, & earundem tenore præsentium requirimus, & monemus, ac eis, & eorum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ, & sub incursus hæresis, ac omnibus contra hęreticos de iure inflictis, & promulgatis tam Ecclesiasticis, quam temporalibus sententijs, censuris, & pœnis, districte præcipiendo mandamus, quatenus infra spatium sexaginta dierũ a die publicationis pręsentium, modo, & forma infrascriptis faciendę computandorum, quorum viginti pro primo, & alios viginti pro secundo, ac reliquos viginti dies pro tertio, & peremptorio termino, ac monitione canonica eis, & eorum cuilibet in iis scriptis assignamus: Omnes & singulos libros Lutheranos aut alios hæreticos, seu Lutheranam aut aliam falsam doctrinam in se continentes, vel a nobis, & dicta sede quomodolibet reprobatos, penes se eos ex quauis causa etiam mercaturę, & ex nostra ac eiusdẽ sedis permissione ac licẽtia etiam speciali, vt præfertur, penes eos existentes,

Edita anno Domini 1552. Ex bibliotheca nostra eratque impressa Romę anno Domini 1550.

De materia huius rescripti videtu, quæ dixi copiose apud Eymer. in Directorio par. 2. sub cap. Fraternitatis.

Inquisitoribus hereticæ prauitatis in ciuitatibus, in quibus libri huiusmodi existunt, consignasse debeant realiter, & cum effectu. Et nihilominus venerabili fratri Ioanni Petro episcopo Tusculan. Neapolitan. & dilectis filijs nostris Ioanni sancti Clementis. de Burgos, ac Marcello Sanctæ Crucis in Hierusalem, Ceruino, & Francisco sanctæ Anastasiæ titulorum Sfondrato, nuncupatis presbyteris Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus per sedem Apostolicam deputatis, per Apostolica scripta pari motu mandamus, quatenus ipsi, per se, vel alium, seu alios, eosdem requisitos, & monitos, monitioni, & mandato nostris prædictis non parentes, quos hæresim ac alias sententias, censuras, & pœnas prædictas propter non paritionem huiusmodi incurrere contigerit, ex nunc prout ex tunc, & e contra, hæreticos, ac sententijs, censuris, & pœnis prædictis irretitos tam diu publice nuncient, & faciant ab alijs nunciari, donec ipsi omnes, & singulos libros Lutheranos, aut alios hæreticos huiusmodi Inquisitoribus præfatis in ciuitatibus in quibus libri huiusmodi, vt præfertur existũt, consignauerint, & rehabilitationis gratiam obtinuerint. Contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo: Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscunque; aut si aliquibus communiter, vel diuisim, ab eadem sit sede indultum, B quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Cæterum vt præmissa omnia ad eorum quorum interest notitiam deducantur, nullusque de eis ignorantiam iuste prætendere, aut se legitime excusare possit: Volumus, & dicta auctoritate Apostolica decernimus, quod præsentes literæ per aliquos Curiæ nostræ Cursores, in Basilica principis Apostolorum de Vrbe, & Ecclesia Lateranensi, dum inibi multitudo populi ad diuina audienda congregari solet, palam, & clara voce legantur, & lectæ in earundem Basilicæ, & Ecclesiæ valuis, necnon in porta Cancellariæ Apostolicæ, & in Acie campi Floræ affignantur, vbi ad lectionem, & notitiam cũctorum aliquamdiu affixæ pendeant: & cum inde amouebuntur, earum exempla in eisdem locis remaneãt affixa, Quodque per lectionem, affixionem & publicationem huiusmodi omnes, & singulæ personæ sub præsentibus comprehensæ post sexaginta dies huiusmodi respectiue ita sint obligatæ, & astrictæ, ac si eis coram, & personaliter lectæ, & intimatæ essent; & earum transumptis manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica cõstitutæ munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ C præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Volumus autem quod ij, qui libros Lutheranos, seu alios prædictos, infra spatium, & terminum huiusmodi dictis inquisitoribus cõsignauerint, nisi ipsi aliàs quam ex retentione librorum huiusmodi, hæretici seu de fide suspecti fuerint, eo ipso etiam absque aliqua desuper facienda abiuratione, à censuris, & pœnis propterea forsan incursis, in vtroque foro absoluti sint, & esse censeantur, prout nos eos in euentum prædictum, ex nunc prout ex tunc (dummodo pœnitentiam, quam confessor per eos eligendus, eis propterea duxerit iniungendam, omnino adimpleant) absoluimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reuocationis, irritationis, annullationis, inhibitionis, requisitionis, monitionis, mandati, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attẽtare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum.

Dat. Romę, apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo quinquagesimo. Tertio Cal. Maij, Pontificatus nostri anno primo. D

M. Cardinalis Crescentius.

Blosius. A. de Martolis.

Anno à Natiuitate Domini, M.D.L. Indictione viij. Die vero v. Mensis Iunij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Iulij, diuina prouidẽtia Papæ III. Anno eius primo, retroscriptæ litteræ reuocationis, inhibitionis, & voluntatis, palam, publice, alta, & intelligibili voce in Basilica Principis Apostolorum de Vrbe, dum ibidem diuina officia de mane celebrabantur, & magna populi multitudo congregata esset, de verbo ad verbum, per me Ioannem Roillad, præfati S. D. N. Papæ Cursorem lectæ, & deinde affixæ, & publicatę fuerunt, & sic affixæ, per aliquot spatium dimisi, & successiue, eadẽ die in Ecclesia S. Ioannis Lateranensis etiam de verbo ad verbum, hora vesperorum, per me eundem Ioannem Roillad, lectæ, affixæ, & publicatæ fuerunt, & postmodum eadem die affixę, & publicatæ fuerunt in Valuis, seu portis Cãcellariæ Apostolicę, et in Acie Cãpi Floræ, dimissis in suprascriptis Valuis, & locis, per aliquod temporis spatium affixis, & deinde amotis, copiam earundem litterarum in quibuslibet Valuis, portis, & locis suprascriptis affigendo & dimittendo, per nos Ioannem Roillad, Clericum coniugatum, Viridum diœcesis, & Maturinum Menandi Clericum, Cenomanensis diœcesis, præfatæ Sanctissimi Domini nostri Papæ Cursores. E

Ita est Ioannes Roillad, Cursor subscripsi.
Ita est Maturinus Menandi Cursor.
Ita est Petrus Gomes, Magister Cursor.

IVLIVS PAPA III.

Contra Hebreos retinẽtes libros, in quib. aliquid cõtra fidẽ catholicã notetur, vel scribatur. libri. Hebreorũ in quibus blasphemię in Dominũ aut in Christianã religionẽ cõtinentur, in eorum Synagogis et priuatis

A *priuatis etiam domibus inquirantur: & qui reperti fuerint tales habere libros, debiti pœnis coerceantur: contumaces aut grauiter in hoc delinquentes procul a fide apostatantes castigentur in cęteris non molestentur Hebræi: contradictores appellatione remota puniantur.*

VNIVERSIS & singulis venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, ac dilectis filijs alijs locorum ordinarijs, Salutem & Apostolicam benedictionem. CVM sicut nuper non sine animi nostri molestia accepimus, licet alias venerabiles fratres nostri. S. R. E. Cardinales hæreticæ prauitatis in vniuersa repub. Christiana Inquisitores generales certum Hebraicorum librorum volumen Ghemarot Thalmud nuncupatum, nonnulla indigna, & legem diuinam, orthodoxamque fidem offendentia continens, de mandato nostro damnauerint: & igne comburi fecerint: nihilominus inter ipsos Hebræos adhuc esse dicantur diuersi libri diuersas contra Christum redemptorem nostrum, eiusque sanctissimum nomen, & honorem blasphemias, & ignominias continentes. Nos in præmissis opportune prouidere volentes, vobis & vestrum cuilibet per præsentes committimus, & mandamus, quatenus singulis vniuersitatibus Hebræorum infra limites iurisdictionis vestræ consistentibus ex parte nostra intimetis & notificetis, quòd delapsis quattuor mensib. a die intimationis, & notificationis huiusmodi, omnes & singuli libri, in quibus nomen Iesu saluatoris nostri, quod Iesu hanozri, dicitur, cum blasphemia, vt aliàs ignominiose nominatur, tam in eorum synagogis, & locis, publicis, quam priuatis domibus, & aliàs vbique locorum diligentissime exquirantur, & q libros huiusmodi penes se quoquo modo habere reperti fuerint, debitis pœnis, tam pecuniarijs, & confiscationis bonorum, quam si eorum contumacia, aut qualitas delicti id exegerit, corporis etiam vltimi supplicij, ac alias prout a fide Christi apostatantes puniuntur, irremissibiliter puniantur, & nihilominus eiusdem quattuor mēsibus elapsis per vos, uel alium, seu alios, quos ad hoc duxeritis deputandos, libros huiusmodi cum omni diligentia inquiratis, & studiose inuestigatis: inquirique & inuestigari faciatis, & eos, quos libros huiusmodi penes se habere repereritis, pœnis quibus apostatantes præfati puniuntur, omnino & irremissibiliter puniatis: Non permittentes de cętero eosdem Hebræos (qui in memoriam passionis Dominicæ a sancta matre ecclesia tolerantur, vt aliquando mansuetudine nostra allecti ad verum Christi lumen, diuino afflante spiritu, conuertantur) a quibusuis etiam Apostolica auctoritate fungentibus occasione cuiusuis sortis librorum apud eos existentium, (dummodo blasphemiam, vt præfertur non contineant) nisi de nostro expresso mandato, quomodolibet vexari aut molestari: Contradictores quoslibet & rebelles, a uobis in præmissis non parentes per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, ac etiam pecuniarias arbitrio vestro moderandas & applicandas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione postposita, compescendo, ac legitimis super his habendis seruatis processibus, sententias, censuras & pœnas prædictas etiam iteratis vicibus aggrauando, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac ipsorum Hebræorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibus clausulis & decretis quomodolibet concessis, ac etiam iteratis vicibus, approbatis & innouatis. Quibus omnibus, eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat, specialiter & expresse derogamus. Contrarijs quibuscunque, aut si aliquibus communiter uel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad uerbum de indulto huiusmodi mentionē: Et quia difficile foret, pręsentes litteras ad singula quæq; loca, in quibus de eis fides facienda erit, deferri; volumus & dicta auctoritate decernimus, quod transumptis pręsentium manu notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius curiæ ecclesiasticæ, seu personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitę uel ostensę. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die xxix. Maij. MDLIIII. Pontificatus nostri anno quinto.

Edita anno Domini 1554.

Ex bibliotheca Illustrissimi Iulij Antonij Sanctorij Cardinalis sanctæ Seuerinæ.

B C D

Claudius de Valle Sanctissimæ Romanæ vniuersalis Inquisitionis Notarius.

E

BVLLA CONTRA IMPEDIENTES *Inquisitores hæreticæ prauitatis in suo Inquisitionis officio.*

Nullę omnino persona publica vel priuata, quouis ingenio, colore, vel occasione immisceant se negotijs inquisitionis, nisi quatenus per Inquisitores fuerint requisiti. leges omnes huic ordinationi & canonibus ecclesiasticis obsistentes abrogent: contrafacientes omni Ecclesiæ suffragio & sacramentorum perceptione sunt priuati, & excommunicati, nec nisi per Romanum Pontificem absoluantur præterquam in articulo mortis.

Edita anno Domini 1551.

Ex bibliotheca nostra.

In nomine sanctę & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen. A

NOVERINT vniuersi, hoc præsens publicum transumptum inspecturi, quod nos Ioannes Baptista Cicada, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Albingenen. S.D.N. Papæ eiusque Camerarij, necnon Curiæ Causarum Cameræ Apostolicæ generalis Auditor, Romanæque curię iudex ordinarius, sententiarumque & censurarum in eadem Romana Curia latarum, ac litterarum Apostolicarum vniuersalis executor: habuimus, vidimus, & diligenter inspeximus litteras Apostolicas S.D.N.D. Iulij diuina prouidentia Papę, iij. heri, quæ fuit dies Veneris Sancta, solemniter lectas & publicatas eiusq; vera bulla plumbea cum cordula rubei croceique colorum, more Rom. Curiæ pendente, bullata, & omni suspicione carentes, subsequentis tenoris.

Iulius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

LICET à diuersis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, etiam per speciales constitutiones in corpore iuris insertas, fuerit rite & salubriter sancitum atque decretum, vt sæculi potestates & Domini temporales ac prouinciarum, ciuitatum, terrarum & locorum quoruncumque rectores, quibuscunque dignitatibus vel officijs aut nominibus censeantur, diœcesanis episcopis & Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, in ipso inquisitionis negotio faueant & assistant, nemoque ex prędictis potestatibus, dominis, & rectoribus, eorumq; officialibus, de crimine hęresis, cum mere sit ecclesiasticum, quoquo modo cognoscat vel iudicet, neque diœcesano episcopo vel Inquisitori ipsius inquisitionis negnotio incũbenti se opponere, aut ipsum aliquatenus impedire vel impedientibus auxilium, aut fauorem scienter dare audeat, perpetuę damnationis sententia in eos qui contra prędicta fecerint promulgata, quam si per annum animo sustinuerint pertinaci, ex tunc velut hęretici condemnentur: vsque adeo tamen in omnibus fere non solum Italię, verumetiam aliis prouinciis, ciuitatibus, terris, & locis, complurium laicorum, ut accepimus, mundanę glorię processit ambitio, vel sacrorum Canonum inscitia, vel ecclesiasticæ disciplinæ contemptus, ut in animarum suarum perniciem atque interitum, diœcesanos episcopos & Inquisitores a sede Apostolica institutos inquisitionis officium exercentes, alij sub iustitiæ prætextu, ne vlli scilicet fiat iniuria, impedire; alij vero sub pietatis colore, vt sontes scilicet seuerius puniantur, se ipsis diœcesanis episcopis, & Inquisitoribus adiungere, & vna cum eis de ipso hæresis crimine cognoscere, processus formare, formatosque suo iudicio submittere non erubescant. Cui sane morbo iam nimis late progredienti, solitam ac salutarem Ecclesiæ medicinam pro nostra pastorali solicitudine afferre cupientes, sæculi potestates, dominos temporales, ac prouinciarum, ciuitatum, terrarum, & locorum rectores supradictos, necnon quascunque alias sæculares personas, tam priuatas quam publico quouis munere fungentes requirimus & monemus, ac eis Iesu Christi Redẽptoris nostri (cuius vices, licet immeriti, gerimus in terris) nomine præcipimus, ne diœcesanos episcopos & Inquisitores ipsos in suo Inquisitionis negotio nullo modo impediant seu perturbent, neque se in hæresis crimine cognoscendo vel iudicando, quouis etiam assistentiæ & fauoris colore, causa uel occasione (nisi quatenus ab ipsis diœcesanis episcopi aut Inquisitoribus spontanea & libera eorum voluntate fuerint requisiti) se ingerant, ordinationes, prouisiones & leges quascũque de ipsius criminis cognitione latas sacris Canonibus obsistentes, & ecclesiasticam iurisdionem impedientes, sine mora abrogent & deleant, prout etiam Nos eas omnes inualidas fuisse & esse decernimus & declaramus, ac ex nunc pro abrogatis & deletis haberi volumus & mandamus. Qui monitis his nostris non obtemperauerit, quiue scienter in prędictis consilium, auxilium, aut fauorem dederint, nouerint se non solum per sacras dictorum prædecessorum nostrorum constitutiones, vtrum etiam per hanc nostram sanctionem siue sententiam & declarationem perpetuo duraturam (quam auctoritate omnipotentis Dei, ac beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac nostra in ipsos non obtemperantes, quacunque illi præfulgeant dignitate, in his scriptis proferimus) communione fidelium & omnium ecclesiasticorum sacramentorum preceptione priuatos ac maledictionis, ac execrationis æternæ vinculo ligatos, anathematisque, & maioris excommunicationis mucrone percussos; ita vt nemo vnquam in præmissis delinquens, nisi a nobis & successoribus nostris canonice intrantibus, etiam prætextu quarumcunque facultatum, concessionum, & gratiarum, etiam confessionalium nuncupatarum, etiam à nobis & dicta sede hactenus emanatarum, uel in posterum emanandarum, specificam & expressam ac alias quam per verba generalia de præsentibus litteris nostris mentionem non facientium, preterquam in mortis discrimine, absolui possit. Quibus etiam cẽsuris ipsos diœcesanos Episcopos & Inquisitores subiacere volumus, si laicos secum quomodocunq; de ipso crimine cognoscere aut iudicare permiserint. Vt autem præmissa omnia ad eorum quorum interest notitiam deducantur, nullusque de eis ignorantiam iuste prætendere possit, volumus & Apostolica auctoritate decernimus, quod præsentes litteræ per aliquos Cursores nostros aut Notarios publicos in Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe & Ecclesiæ Lateranen. ac Cancellariæ Apostolicæ Valuis, nec non acie campi Floræ, vt moris est, publicentur, earum exemplo in singulis valuis & acie huiusmodi affixo & dimisso. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ requisitionis, admonitionis, præcepti, declarationis, mandati, prolationis, voluntatis, & decreti, infringere, uel ei ausu temerario contrarie. Si quis autem

Eyme. parte 2. q.54.

B C D E

hoc

A hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorũ eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ, Milleſimo quingenteſimo quinquageſimo, Quintodecimo Cal. Aprilis, Pontificatus noſtri anno ſecundo.

Pro Reuerendiſs. D.M.Card.Creſcenſ.
Io. Barengus.

Rom. Amaſęus.

Lecta & publicata fuit in die Veneris ſancti, in Capella Sanctitatis ſuæ, dum diuina celebrarentur officia.

Anno Domini Milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo. Indictione nona, die vero xxviij. mē
B *ſis Martij, Pontificatus S.D.N.Iulij diuina prouidentia Papæ tertij, anno eius ſecundo, Retroſcriptæ literæ affixæ & publicatæ fuerunt in valuis ſeu portis Principis Apoſtolorum de Vrbe, & S. Ioan. Lateran. & Cancellariæ Apoſtolicæ, necnon in Acie campi Floræ, dimiſſis copijs per nos Petrum Gomez Freyle, & Franciſcum Munos, S. D.N Papæ Curſores.*

Ita eſt, Petrus Gomez Freyle Curſor manu propria.
Ita eſt, Franciſcus Munos Curſor manu propria.
Petrus Leobodie Magiſter Curſorum.

QVIBVS quidem literis diligenter inſpectis, illas ad requiſitionem Reuerendi Patris Magiſtri Theophili Tropien. ord. Prædicatorum Commiſſarij generalis S. Inquiſition. Per notarium publicū infraſcriptum, exemplari mandauimus & tranſumi, & in hanc publicam trāſumpti formam redigi: Decernentes & volentes, vt huic præſenti tranſumpto (iuxta earundem literarum & decreti in eis
C oppoſiti, continentiam & tenorem) plena fides vbique adhibeatur, ac ſi ipſæ originales literæ exhibitæ vel oſtenſæ forent: quibus omnibus & ſingulis auctoritatem noſtram ordinariam interpoſuimus: & ad ampliorem euidentiam promiſſorum, Sigillum noſtrum, quo in talibus utimur, præſentibus duximus apponendum. In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium præmiſſorum, præſentes literas, atque præſens publicum tranſumpti inſtrumentum, exinde fieri, & per notarium publicum, noſtrumque & dictæ curiæ coram nobis ſcribam infraſcriptum, ſubſcribi & publicari mandauimus, ſigillique noſtri iuſſimus & fecimus impreſſione muniri. Datum Romæ in ędibus noſtrę ſolitę reſidentię, ſub anno a Natiuitate Domini M D L I. Indictione nona, die vero xxviii. menſis Martij. Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patri & D.N.D. Iulij diuina prouidentia Papę tertij, anno ſecundo, pręſentibus ibidem diſcretis viris Dominis Bonifacio de Grangia, & Deſiderio Bona auena notarijs publicis, & coram nobis ſcribis, clericis Gebēnen. & Iulleo. reſpectiue diœceſ. teſtibus ad pręmiſſa inuocatis atque rogatis.

Adam de Iouidia eiuſdem Curię Cauſarum
D Cameræ Apoſtolicę Notarius ſſ.

Locus ſigilli

EDICTVM ILLVSTRISSIMORVM ET Reuerendiſsimorum DD. Cardinalium Reipub. Chriſtianæ Inquiſitorum generalium de comburendo Thalmud.

Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi Cardinales Inquiſitores generales Reipub. Chriſtianæ Romę tempore Iulij iii. Pont. Max. Thalmud Hæbreorum tam Hieroſolymitanum quam Babylonicum comburi fecerunt; idē alijs Inquiſitoribus priuatis facere iubet. Præcipiunt inſuper, ne quis tales libros aut quaslibet eorum partes penes ſe retineat ſub grauibus pœnis, neue à partibus infidelium adduci faciat.

E NOS Ioannes Petrus Caraffa Epiſcopus Tuſculanus, Rodulphus Pius de Carpo ſanctę Mariæ in Tranſtiberim, Ioannes à Toledo Compoſtellanus S. Pancratii, Hieronymus Verallus ſancti Martini in montibus, Iacobus Puteus S. Simeonis, & Sebaſtianus Pighinus S. Caliſti, Titulorum miſeratione diuina S. R. E. Presbyteri Cardinales in vniuerſa Republica Chriſtiana contra hæreticam prauitatem Inquiſitores generales, à ſancta ſede Apoſtolica ſpecialiter deputati.

Edita anno Domini. 1563. Ex bibliotheca noſtra.

SVMMI Dei noſtri prouidentiam, ac benignitatem, qua ut hominum genus ab errorum tenebris vindicatum in veritatis ſemitam perduceret, ſuæ gloriæ ſplendorem, è cęlis ad terram demittere, ipſiuſque lucis radijs bonos pariter, ac malos perfundere dignatus eſt, quantum pro humana fragilitate nobis licet æmulari totis geſtiens affectibus pro iniuncti nobis officij ſolicitudine non modo ab Eccleſię Chriſtianę finibus, peruerſa hęreſum & impietatum dogmata eliminare quotidie pro

vinbus studemus, sed etiam ad obcæcatam Iudęorum perfidiam, quos interim Ecclesia Christi pie- A
tas secum haud secus, quam zizaniam commixtam tritico viuere permittit, nostri studij vigilantiam adhibere cupientes, nil eorum illuminationi conducibilius fore arbitrati sumus, quam si ipsos ab impijs & inanibus doctrinis auertentes ad sacras (quas se colere falso iactant) litteras scrutandas deducere possemus, vbi lux salutis absconditum thesaurum, remoto ab eorum cordibus velamine, nobiscum Deo donante inuenire & agnoscere valerent. Quare cum ad nostram notitiam non sine ingenti animi dolore peruenisset, male sui studiosam, ac obstinatam hanc Hebręorum gentem, iam pene clausis & obsignatis sacrorum Bibliorum libris, solis codicibus quibusdam quos Thalmud † appellant, studere, ac eos, vt aiunt, diurna nocturnaque manu versare: suosque filios a teneris vnguiculis hac virulenta doctrina præcipue imbuere, ubi pro pietate in Deum ipsum blasphemare, pro candido & sincero Deitatis cultu fabulas & inanes superstitiones, pro desiderio Redemptoris & Messiæ exitiale odium in Christum & maledicta in Christianos perdiscunt, edocti, priscorum Romanorum Pontificum, ac sanctorum Patrum semper imitando exempla, qui suis & scriptis & sanctionibus hos impios codices explodere conati sunt, tam detestandam diuini nominis iniuriam, ac B
huius gentis exitium diutius conniuentibus oculis pertransire nolentes, zelum officij nostri ad hanc impietatem magis detegendam ac radicitus extirpandam accedere volentes, per ministros sanctissimi officij nostri omnes huiusmodi codices Thalmud appellatos, per domos Hebręorum hanc almam Vrbem incolentium diligenter perquiri, & inuentos in vnum congregari, ac per viros fideles hebraicum idioma callentes reuolui iussimus, & virulenta, hæretica ac peruersa dogmata quibus respersi per totum erant, in vnum colligi & annotari, ac per Sacrę Theologiæ Doctores pro sui defensione auditis quantum decuit Rabbinis Iudęorum, discuti & examinari fecimus. Et demum toto negotio diligenter discusso, & coram nobis fideliter deducto, luce clarius deprehendimus in codicibus præfatis Thalmud contineri apertas ac impias in Deum blasphemias aduersus Mosaycam legem, quam se profiteri iactant, & aduersus naturæ & honestatis leges, ea concedi, quę humanæ aures audire perhorrescunt: Diuinum cultum tot nænijs, fabulis, & superstitionibus obuolui, & obscurari, vt vix apud idololatras peius vnquam auditum fuerit; Demum in Iesum Christum Saluatorem nostrum ac sanctum ipsius Euangelium tot improperia, contumelias, ac blasphemias irrogari, quæ de C
nefario ac perditissimo homine non sine nausea audiri possent. Quæ omnia pro Dei honore ea qua decet animaduersione euellere & punire cupientes, præhabito præfatorum virorum tam in sacris litteris quam in vtroque iure maturo consilio, omnes huiusmodi libros Thalmud, quos colligere potuimus, per nostræ sententiæ decretum comburendos publice in acie campi Floræ huius almæ Vrbis iussimus, quod & sub die ix. huius maximo populi applausu executioni mandari facimus. Cupientes autem vt hoc salutare exemplum ab hac Ecclesia omnium matre ac magistra ad reliquas per orbem proficiscatur, per præsentes auctoritate officij nostri, ac de speciali Sanctissimi D. N. mandato viuæ vocis oraculo desuper nobis facto, & etiam auctoritate nostri officij, omnes, & singulos Principes Christianos & rerum publicarum rectores, nec non ordinarios locorum, & hæreticæ prauitatis Inquisitores hortamur, & monemus in Domino, & nihilominus eis in virtute Spiritus sancti & sanctę obedientiæ, & sub pœna suspensionis a diuinis quo ad episcopos & maiores prælatos, ac excommunicationis latæ sententiæ, quo ad alios præcipimus, vt quam primum præsentes nostræ ad eorum notitiam peruenerint, omnes huiusmodi libros Thalmud per domos & synagogas Hebræorum in eorum ciuitatibus & terris habitantium diligenter perquiri, & inuentos publice comburi faciant: om- D.
nibus vero Hebræis in ciuitatibus ac terris Christianorum habitantibus, mandamus, sub pœna confiscationis omnium bonorum suorum, quam ipso facto contrafaciendo incurrant, quorum quartam partem accusatoribus seu denunciatoribus; reliquas vero inter ordinarios & Inquisitores locorum ac dominos temporales, æquis portionibus diuidendas applicamus, vt infra tres dies ab harum nostrarum in hac alma Vrbe in acie campi Floræ & in synagogis eorum: in alijs vero extra vrbem locis & terris, in locis publicis, & solitis publicatione & banno respectiue per proclamam faciendis, omnes prænominatos libros Thalmud tam Hierosolymitanum, quam Babylonicum, omnesque & singulas ipsorum partes, quas apud se habere contigerit, nobis seu nostris officialibus ac prædictis ordinarijs, & Inquisitoribus locorum respectiue consignare debeant, nec de cętero tales vel similes libros scribi aut imprimi, uel a partibus infidelium ad has fidelium partes deduci facere, aut quouis quæsito colore habere, aut retinere possint aut debeant; uniuersis demum Christi fidelibus in virtute Spiritus sancti & sanctæ obedientiæ & sub excommunicationis latæ sententię pœna pręcipiendo E
mandamus, ne prędictos codices Thalmud, utpote damnatos ab Ecclesia, legere, aut penes se retinere præsumant, nec Hebręis præfatis, pro habendis, scribendis seu imprimendis huiusmodi libris consilium, auxilium uel fauorem impendere audeant, contrafactores autem præter pœnas excommunicatis debitas, alijs pœnis fautoribus hęreticorum, a iure taxatis, punientur, prout per pręsentes ex nunc puniri mandamus. In quorum omnium & singulorum fidem, pręsentes exinde hęri fecimus, & per Notarium nostrum infrascriptum subscribi, ac sigilli officij nostri impressione muniri. Dat. Romę in ędibus nostris sub die xij. mensis Septembr. MDLIII. Pont. S. D. N. D. Iulij diuina prouidentia Papę tertij, anno quarto.

† Cineradæ rescripta in fine ... Impia Iudæorum sup. Pag. 4 ... Syno. p. 4 q. 45. nu. 6

PAV-

A

PAVLVS PAPA IIII.

Bulla Sanctissimi D. Nostri Pauli Papæ Quarti, contra negantes Trinitatem, aut diuinitatem Iesu Christi, aut eius Conceptionem de Spiritu sancto, aut eius mortem, vt nos redimeret, aut virginitatem Beatissimæ semper Virginis Dei genitricis Mariæ.

Paulus Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

B VM quorundam hominum prauitas atque iniquitas eo vsque nostris temporibus processerit, vt ex ijs, qui a catholica fide aberrant & desciscunt, plurimi quidem nõ solũ diuersas hæreses profiteri, sed etiam ipsius fidei fundamẽta negare præsumant, & eorum exemplo multos in interitum animæ deducant: Nos cupientes, pro nostro pastorali officio & caritate huiusmodi homines, quantum cum Deo possumus, a tã graui ac pestilenti errore euocare, ac cęteros ne in talẽ impietatem labantur, paterna seueritate admonere, omnes & singulos, qui hactenus asseruerunt, dogmatizarunt, vel crediderunt, Deum omnipotentem non esse Trinum in personis, & incomposita omnino indiuisaq; vnitate substãtiæ, & vnum vna eius simplici diuinitatis essentia Aut Dominũ nostrum Iesum Christum non esse verum Deum eiusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu sancto. Aut eundem secundũ carnem non esse conceptum in vtero Beatissimæ semperque Virginis Mariæ de Spiritu sancto, sed sicut cęteros homines ex semine Ioseph. Aut eundem Dominum ac Deum nostrum Iesum Christum non C subijsse acerbissimã Crucis mortẽ, vt nos a peccatis & ab æterna morte redimeret, & Patri ad vitã æternam reconciliaret. Aut eandem beatissimam Virginẽ Mariam non esse veram Dei matrem, nec perstitisse semper in virginitatis integritate ante partum scilicet, in partu, & perpetuo post partũ, ex parte omnipotentis Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Apostolica auctoritate requirimus & monemus, quatenus infra spatium trium mensium a publicatione præsentium in Romana Curia, quo ad residentes in ea, modo infrascripto: extra eam vero, quo ad alios in illa non residentes, modo & forma per diœcesanos statuendis facienda incipiendorum, quos pro primo, secundo, & tertio, ac peremptorio termino, ac monitione Canonica eis & eorum cuilibet assignamus, ab eorum assertione, dogmatibus, & credulitate huiusmodi, ac quibuscunq; alijs in fide prædicta erroribus, in quos hactenus lapsi sunt resipuisse, & ad vnitatem Ecclesiæ redeundo, assertionem, dogmata, & credulitatem, ac alios errores huiusmodi in manibus inquisitorum hæreticæ prauitatis, ciuitatum, & locorum, in quibus ad præsens degunt, realiter & cum effectu abiurasse, & infra alios tres menses a die abiurationis huiusmodi inchoandos, de eadem abiuratione venerabilibus fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, dictæ hæreticæ prauitatis inquisitoribus generalibus plenam fidem fecisse de- D beant. Nos enim eiusdẽ Dei omnipotẽtis exemplo, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat, omnes & singulos, qui vt præfertur, ab assertione, dogmatibus, & credulitate, ac alijs erroribus prædictis resipuerint, & ad vnitatem Ecclesiæ redeũdo, assertionem, dogmata, & credulitatem, ac alios errores huiusmodi sponte abiurauerint, & de eadem abiuratione præfatis inquisitoribus generalibus fidem fecerint, ac pœnitentiam priuatam per dictos particulares inquisitores eis iniunctã cum effectu adimpleuerint, a prædictis & quibusuis alijs quantumuis grauibus & enormibus hæresibus, & a fide Christi apostasijs, ac in eadẽ fide erroribus necnon excõicationis, suspensionis, & interdicti, alijsq; sentẽtijs, censuris, & pœnis, tã Ecclesiasticis, quã tẽporalibus, etiã bonorũ priuatiuis, & corporis afflictiuis: ac capitalibus in tales à iure, vel ab homine latis & promulgatis, & per eos præmissorum occasione incursis, (dũmodo delati, aut inquisiti, seu relapsi non sint) dicta auctoritate, tenore præsentiũ in vtroq; foro absoluimus & liberamus, ac cum eis super irregularitate, quã propterea cõtraxerint, etiã si sic ligati Missas & alia diuina officia, etiã forsan in cõtemptũ clauiũ celebrauerint, aut illis aliàs se immiscuerint. Quòdq; ea ipsa irregularitate, & cęteris præmissis, nõ obstantibus qui promoti E non fuerint, ad omnes etiam sacros & presbiteratus ordines promoueri, & in illis tam ipsi quàm qui iam etiam post incursam hæresim promoti fuerint, in altaris ministerio ministrare; Nec non tam clerici, quàm laici, & vtriusq; sexus personæ, eorumq; filij, nepotes, descendẽtes, ad gradus, honores, ordines, & officia, ac alia quæcunq; assumi, illaque suscipere, & exercere libere & licitè valeant auctoritate & tenore prædictis, de specialis dono gratiæ dispensamus, eisque pariter indulgemus, necnon omnem inhabilitatis & infamiæ maculam, siue notam circa eos præmissorum occasione quomodolibet insurgentem ab eis penitus & omnino abolemus. Et insuper cum errores, quos supra narrauimus ita graues & nefandi sint, vt illi, qui in eos deciderunt, excusationem non habeant, sed subuersi potius atq; immanes, quàm hæretici merito dici possint; Hac nostra perpetuo valitura constitutione sancimus; quòd tam illi qui hactenus in ipsos errores, vel eorum aliquem lapsi sunt, & infra supradictum terminum non resipuerint, & ea quæ supradiximus non adimpleuerint, quàm oẽs & singuli alij, qui in futu-

Edita anno Domini 1555. Ex bibliotheca Illustrissimi Iohannis Antonij Sanctorij Cardinalis sanctæ Seuerinæ.

Aug. in lib. de Assumptione Beatæ Mariæ, c. 4.

Concordat rescriptum Iulij Papæ iij. incip. Illius, qui misericors sup. pa. 118.

in futurum in illos, vel illorum aliquem quomodolibet probentur, cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, pro subuersis & relapsis in hæresim haberi, & vt relapsi Curiæ sæculari tradi, & per ipsam Curiá debitis pœnis in relapsos statutis puniri possint, in omnibus & per omnia perinde ac si vere & realiter in hæresim relapsi essent, & eos relapsos esse constaret. Nō obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisq; contrarijs quibuscūq;. Vt autem præmissa omnia ad eorum, quorum interest, notitiam deducantur, nullusq; de illis ignorantiam prætendere, ac se legitime excusare possit, Volumus & dicta auctoritate decernimus, quòd præsentes litteræ, seu earum transumptum, cui si manu Notarij publici subscriptum, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitum fuerit, eam prorsus fidem in iudicio & extra adhiberi statuimus, quæ ipsis literis adhiberetur, si originaliter exhiberentur, in eadem Curia per aliquos cursores nostros in Basilicæ Principis Apostolorum, & Ecclesię Lateranen. de Vrbe, ac cancellariæ Apostolicæ Valuis, & Acie campi Floræ, vt moris est: extra Curiam vero prædictam, modo & forma per venerabiles fratres nostros Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, alios Ecclesiarum prælatos, quibus in virtute sanctæ obedientiæ per easdem præsentes mandamus, vt litteras, siue transumptum huiusmodi vbiq; per eorum prouincias, diœceses, & ecclesias sincera caritate publicent & publicari faciant, statuendis, publicentur, earum exemplo in singulis locis, in quibus publicatio ipsa fiet, affixo & dimisso. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ requisitionis, monitionis, absolutionis, liberationis, dispensationis, indulti, abolitionis, sanctionis, voluntatis, decreti, statuti & mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Marcum, Anno incarnationis Dominicæ M.D.L.V, Septimo Id. August. Pontificatus nostri anno primo.

Fed. Cardinalis Cæsius.

Io. Barengus.

Barengus.

Anno à Natiuitate Domini M.D.L.VI. Indictione xiiij, Die vero xxij. Mensis Iulij, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D.N.D. Pauli diuina prouidentia Papæ IIII. Anno eius secundo, præsentes retroscriptæ litteræ Apostolicæ, & publicatæ fuerunt ad valuas, seu portas Basilicarum Ecclesiarum Lateranensis, & Principis Apostolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, dimissis copijs affixis, vt moris est, per me Thomam Roger præfati Sanctissimi Domini nostri Papæ Cursorem.

Petrus Gomes magister cursorum.

PAVLVS PAPA IIII.

Bulla S. D. N. D. Pauli diuina prouidentia Papæ IIII. contra Hæreticos, & Schismaticos.

Iubet innouari, & inuiolabiliter obseruari omnes leges, decreta, siue statuta, a Romanis Pontificib. sacris concilijs, & sanctorum Patrum decretis in hæreticos, & schismaticos quouis tempore edita, etiamsi in litteris Pontificum extrauagantibus contineantur; & si non fuerint in vsum præcipit reuocari: vt custodiantur contra quoscunque quacunque auctoritate & honore, vel dignitate existant; & quicunque in hæresim aut schisma inciderint, seu excitauerint, officijs & beneficijs & honoribus quibuscunque sint priuati, & ad illa de cætero sint inhabiles & incapaces, habeanturq; pro relapsis perinde ac si prius hæresim in iudicio publice abiurassent, ijdem curiæ sæculari tradantur, nisi eos de benignitate admittere voluerit sedes Apostolica, & ob hæresim et schisma prædicto modo vacatia beneficia, intra tempus a Iure statutum idoneis personis conferantur: multę in fautores & complices hæreticorum, & schismaticorum pœna statuuntur. & quicunque quacunque dignitate in hæresim aut schisma ante suam ad aliquam dignitatem promotionem, incidisse compertus fuerit, eius promotio etiam ad Papatum nulla sit, neque ei obediatur, sed licite ei omnis fidelitas subtrahatur, inuocato cōtra eos, si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis.

Paulus Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1558. Ex bibliotheca nostra.

CVM ex Apostolatus officio, nobis, meritis licet imparibus, diuinitus credito, cura Dominici gregis nobis immineat generalis; exinde tenemur pro fideli illius custodia, & salubri directione, more vigilis Pastoris, assiduè vigilare, & attentius prouidere: vt qui hac ætate, peccatis exigentibus, propriæ prudentiæ innitentes licentius & perniciosius solito contra orthodoxæ fidei disciplinam insurgunt, & superstitiosis, ac fictitijs adinuentionibus sacrarum scripturarum intelligentiam peruertentes, Catholicæ Ecclesiæ vnitatem, & inconsutilem Domini tunicam scindere moliuntur, ab ouili Christi repellantur, nec magisterium erroris continuent, qui discipuli veritatis esse contemnunt. Nos considerantes rem huiusmodi adeo grauem & periculosam esse, vt Romanus Pontifex, qui Dei & Domini nostri Iesu Christi vices gerit in terris, & super gentes, & regna plenitudinem obtinet potestatis, omnesque iudicat, a nemine in hoc sæculo iudicandus, possit si deprehendatur à fide deuius redargui, & quòd vbi maius intenditur pericu-

A periculum, ibi est plenius & diligentius consulendum, ne pseudoprophetæ, aut alij etiam sæcularem iurisdictionem habentes simplicium animas miserabiliter illaqueent, innumerabilesque populos eorum in spiritualibus, aut temporalibus curæ & regimini commissos, secum in perditionem & damnationis interitum trahant, nec aliquando contingat nos abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta in loco sancto videre, cupientes quantum cum Deo possumus pro nostro munere pastorali vulpes vineam Domini demoliri satagentes capere, & lupos ab ouilibus arcere; ne canes muti videamur nequeuntes latrare, & perdamur cum malis agricolis, ac mercenario comparemur, Habita super his cum venerabilibus fratribus nostris S.R.E. Cardinalibus, deliberatione matura, de eorum consilio, & vnanimi assensu omnes, & singulas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac priuationis, & quasuis alias sententias, censuras, & pœnas à quibusuis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, aut pro talibus habitis etiam per eorum litteras extrauagantes, seu sacris Cōcilijs ab Ecclesia Dei receptis, vel sanctorum Patrum decretis, & statutis, aut sacris canonibus, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contra hæreticos, aut schismaticos quomodolibet latas

B & promulgatas, Apostolica auctoritate approbamus, & innouamus, ac perpetuo obseruari, & in viridi obseruantia, si forsan in ea non sint, reponi, & esse debere: necnon quoscunque qui hactenus à fide catholica deuiasse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, aut excitasse, seu commisisse deprehensi, aut confessi, vel conuicti fuerint, seu, quod Deus pro sua clementia, & in omnes bonitate auertere dignetur, in posterum deuiabunt, seu in hæresim incident, aut schisma incurrent, vel excitabunt, seu committent, & deuiasse, seu incidisse, aut incurrisse, vel excitasse, seu commisisse deprehēdentur, aut confitebuntur, seu conuincentur, cuiuscunq; status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut alia maiori dignitate ecclesiastica, seu Cardinalatus honore, & Apostolicæ sedis vbiuis locorum tam perpetuæ, quàm temporalis legationis munere, vel mundana, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate, seu excellentia præfulgeant, & eorum quemlibet sententias, censuras, & pœnas prædictas incurrere volumus atque decernimus. Et nihilominus considerantes dignum esse, vt Vide ad materiam huius rescripti Eymericum pag. 48.

C qui virtutis amore à malis non abstinent, metu pœnarum ab illis deterreantur, & quòd Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui alios docere, & illis bono exemplo, vt in fide catholica contineantur, esse debent, præuaricando grauius cæteris peccant cum non solum seipsos perdant, verumetiam alios innumerabiles populos eorum curæ & regimini creditos, seu alias eis subditos, secum in perditionem & potēū interitus trahant, de similibus consilio, & assensu, hac nostra in perpetuum valitura constitutione, in odium tanti criminis, quo nullum in Ecclesia Dei maius, aut perniciosius esse potest, de Apost. potestatis plenitudine sancimus, statuimus, decernimus, & diffinimus, quòd sententijs, censuris, & pœnis prędictis in suis robore, & efficacia remanentibus, ac effectum suum sortientibus omnes & singuli Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui hactenus, vt præfertur deuiasse, aut in hæresim incidisse, seu schisma incurrisse excitasse, vel commisisse deprehensi, vel confessi, vel conuicti fuerint, & in posterum deuiabunt, aut in hæresim incident, seu schisma incurrent, vel excitabunt, aut committent; & deuiasse, seu in hæresim incidisse, vel schisma incurrisse, aut excitasse, seu commisisse deprehendentur, aut confite-

D buntur, seu conuincentur, cum in hoc inexcusabiliores cæteris reddantur; vltra sententias, censuras, & pœnas prędictas, sint etiam eo ipso absque aliquo iuris aut facti ministerio suis ordinibus, & cathedralibus etiam Metropolitan. Patriarchalibus, & Primatibus ecclesijs, ac Cardinalibus honore, & cuiusuis legationis munere, necnon voce actiua & passiua, omnique auctoritate, ac monasterijs, beneficijs & officijs ecclesiasticis cum cura & sine cura, sæcularibus & quorumuis ordinum regularibus, quæ ex quibusuis concessionibus, & dispensationibus Apostolicis in titulum, commendam, et administrationem, aut alias quomodolibet obtinuerint, et in quibus, vel ad quæ ius aliquod habuerint, necnon quibusuis fructibus, et redditibus, et prouentibus annuis super similibus fructibus, redditibus, et prouentibus eis reseruatis, et assignatis, Comitatibus quoque Baroniis, Marchionatibus, Ducatibus, Regnis, & Imperio penitus, & in totum perpetuo priuati, & ad illa de cætero inhabiles, & incapaces, habeanturque pro relapsis, & subuersis in omnibus & per omnia perinde, ac si prius hæresim huiusmodi in iudicio publice abiurassent, nec vllo vnquam tempore ad eorum pristinum

E statum, aut cathedrales Metropolitan. Patriarchales, & Primatiales ecclesias, seu Cardinalatus, vel alium honorem, aut quamuis aliam maiorem, vel minorem dignitatem, seu vocem actiuam, vel passiuam, aut auctoritatem, seu monasteria, & beneficia, vel Comitatus, Baronias, Marchionatus, Ducatus, Regna, & Imperium restitui, reponi, reintegrari, aut rehabilitari possint; quinimmo sæcularis relinquantur arbitrio potestatis animaduersione debita puniendi, nisi apparentibus in eis verè pœnitentiæ indicijs, & condignæ pœnitentiæ fructibus ex ipsius sedis benignitate, & elementia in aliquo monasterio, aut alio regulari loco ad peragendum perpetuam in pane doloris & aqua mœstitiæ pœnitentiam retrudendi visi fuerint. Quodque pro talibus ab omnibus cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existentibus, ac quacunque etiam Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, & Primitiali, aut alia maiori ecclesiastica dignitate, etiam Cardinalatus honore, seu mundana, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate, & excellentia polliciti-

pollentibus haberi, tractari, & reputari, & vt tales euitari, omnique humanitatis solatio destitui debeant. Et qui ius patronatus, aut nominandi personas idoneas ad cathedrales etiam Metropolitan. & Patriarchales, ad Primatiales ecclesias, seu monasteria, vel alia beneficia ecclesiastica per priuationem huiusmodi vacantia habere prætenderint, ne illa diutinæ vacationis exponantur incommodis, sed de seruiture hæreticorum erepta, personis concedantur idoneis, quæ illarũ populos in semitas iustitiæ fideliter dirigant, teneantur ad ecclesias, monasteria, & beneficia huiusmodi alias personas idoneas infra tempus à iure, vel ex eorum concordatis, seu compactatis cum dicta sede initis statutum, nobis, seu pro tempore existenti Rom. Pontifici præsentare: alioquin tempore huiusmodi elapso, plena & libera ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum prædictorum dispositio, ad nos, & Rom. Pontificem prædictum, eo ipso pleno iure deuoluatur. Et insuper qui ipsos sic deprehensos, aut confessos, vel conuictos scienter quomodolibet receptare, vel defendere, aut eis fauere, vel credere, seu eorum dogmata dogmatizare præsumpserint, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, efficianturque infames, nec voce, persona, scriptis, vel nuntio, aut procuratore aliquo ad publica, sed priuata officia aut consilia, seu synodum, vel consilium generale, vel prouinciale, nec conclaue Cardinalium, aut aliquam fidelium congregationem, seu electionem alicuius, aut testimonium perhibendum admittantur; nec admitti possint: sint etiam intestabiles, nec ad hæreditatis successionem accedant: nullus prætereà cogatur eis super aliquo negotio respondere. Quod si forsan iudices extiterint, eorum sententiæ nullam obtineant firmitatem, nec aliquæ causæ ad eorum audientiam deducantur: & si fuerint aduocati, eorum patrocinium nullatenus recipiatur: si vero tabelliones extiterint instrumenta confecta per eos nullius sint penitus roboris vel momenti. Et insuper clerici omnibus & singulis ecclesijs, etiam Cathedralibus, Metropolitan. Patriarchalibus, & Primatialibus, ac dignitatibus, monasterijs, beneficijs, & officijs ecclesiasticis etiam, vt præfertur, qualificatis, per eos quomodolibet obtentis, & tam ipsi, quàm laici, etiam vt præmittitur, qualificati, & dignitatibus prædictis prædicti quibuscunq; Regnis, Ducatibus, dominijs, feudis, & bonis temporalibus per eos possessis priuati existant eo ipso, Regnaque, Ducatus, dominia, feuda, & bona huiusmodi publicentur, & publicata sint, efficianturq; iuris & proprietatis eorum qui illa primo occupauerint, si in sinceritate fidei vnitate S. R. E. ac sub nostra & successorum nostrorum Ro. Pontificum canonice intrantium obedientia fuerint. Adijcientes quòd si vllo vnquam tempore apparuerit aliquem Episcopum, etiam pro Archiepiscopo, seu Patriarcha, vel Primate se gerentem, aut prædictæ Rom. Ecclesiæ Cardinalem, etiam vt præfertur, Legatum, seu etiam Romanum Pontificem ante eius promotionem, vel in Cardinalem seu Rom. Pontificem assumptionem à fide catholica deuiasse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, vel excitasse, aut cõmisisse, promotio, seu assumptio de eo etiam in concordia, & de vnanimi omnium Cardinalium assensu facta, nulla, irrita, & inanis existat, nec per susceptionem muneris, consecrationis aut subsecutam regiminis, & administrationis possessionem, seu quasi, vel ipsius Rom. Pontificis inthronizationem, aut adorationem, seu ei præstitam ab omnibus obedientiam, & cuiusuis temporis in præmissis cursum conualuisse dici, aut conualescere possit, nec pro legitima in aliqua sui parte habeatur, nullamque talibus, in episcopos, seu Archiepiscopos, vel Patriarchas, aut Primates promotis, seu in Cardinales, vel Rom. Pontificem assumptis in spiritualibus, vel temporalibus administrãdi facultatem tribuisse, aut tribuere censeatur: sed omnia & singula per eos quomodolibet dicta, facta, gesta, & administrata, ac inde secuta quæcunque, viribus careant, & nullam prorsus firmitatem, nec ius alicui tribuant, sintque ipsi sic promoti, & assumpti eo ipso absque aliqua desuper facienda declaratione omni dignitate, loco, honore, titulo, auctoritate, officio, & potestate priuati: liceatque omnibus & singulis sic promotis, & assumptis, si à fide antea non deuiassent, nec hæretici fuissent, neq; schisma incurrissent, aut excitassent, vel commisissent subditis personis tam clericis sæcularibus, & regularibus, quàm etiam laicis, necnon Cardinalibus etiam qui electioni ipsius Pontificis antea à fide deuij, aut hæretici, seu schismatici interfuerunt, seu aliàs consenserint, & ei obedientiam præstiterint, eumq; adorauerint, ac castellanis, præfectis, capitaneis, & officialibus etiam Almæ Vrbis nostræ, & totius status ecclesiastici, etiam eisdem sic promotis, vel assumptis homagio, seu iuramento, vel cautione obligatis, & obnoxijs ab ipsorum sic promotorum, vel assumptorum obedientia & deuotione impune quandocunque recedere, eosque vt magos, ethnicos, publicanos, & hæresiarchas euitare, eisdem subditis personis fidelitati, & obedientiæ futurorum Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatuum, Cardinalium, & Ro. Pontificis canonice intrantis nihilominus astrictis remanentibus, & ad maiorem ipsorum sic promotorum, & assumptorum, si eorum regimen, & administrationẽ continuare voluerint, confusionem, contra eosdem sic promotos, & assumptos auxilium brachij sæcularis implorare, nec propterea tales ab ipsorũ sic promotorum, & assumptorum fidelitate, & obedientia, præmissorum occasione recedentes, tanquam tunicæ Domini scissores aliquarum censurarum, seu pœnarum vltioni subiaceant. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon priuilegijs, indultis, & litteris Apostolicis eisdem Episcopis, Archiepiscopis, Patriarchis, Primatibus, & Cardinalibus, ac quibusuis alijs sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cũ quibusuis clausulis, & decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, seu etiam consistorialiter, aut aliàs quomodolibet concessis, & etiam iteratis vicibus approbatis, & innouatis, ac etiam in corpore iuris clausis, necnon in quibusuis capitulis conclauis etiam iuramento, aut

e excommunicamus 1. § credentes.

Promotio prælatorum & Pontificum canonice non electorum qui prius fuerunt hæretici, vel schismatici.

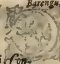
A aut confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, & per nosipsos iuratis. Quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro expressis ac de verbo ad verbum insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter, & expresse derogamus, cęterisq; contrarijs qui buscunque, Vt autem præsentes literæ ad omnium quorum interest, notitiam deducantur, volumus eas, seu earum transumptum, (cui manu notarij publici subscripto, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munito, plenam fidem adhiberi debere decernimus) in Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apostolicæ Valuis, atque in Acie Campi Floræ per aliquos ex cursoribus nostris publicari, & affigi, earũq; copiam inibi affixam dimitti, publicationemq;, affixionem, & copiæ affixę dimissionem huiusmodi, sufficere, & pro solenni & legitima haberi, nec aliam publicationem requiri, aut expectari debere. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginã nostræ approbationis, innouationis, sanctionis, statuti, derogationis voluntatum, & decretorum infringere, vel ei ausu temerario contraire, Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Ro-
B mæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo quinquagesimo octauo, quinto decimo Kal. Martij, Pontificatus nostri anno quarto.

† Ego Paulus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus SS.

† Ego Io. Bellayus Episcopus ostiensis.
† Ego R. Card. de Carpo. Episcopus Portuen.
† Ego F. Car. Pisanus, Episcopus Tusculan.
† Ego Fed. Card. Cęsius Episcopus Pren.
† Ego P. Card. Episcopus Albanen.
†
† Ego R. Card. S. Angeli Maior Pen.
C *† Ego T. Card. Crispus.*
D *† Ego Fuluius Card. Perusinus.*
† Ego Io. Mich. Card. Saracenus.
† Ego Io. Card. S. Vitalis
† Ego Ia. Card. Puteus.
† Ego Hier. Card. Imolen.
† Ego B. Card. Tranen.
† Ego Diomedes Card. Arianen.
† Ego Scipio Card. Pisarum.
† Io. Card. Reumanus.
† Io. Antonius Card. S. Pancratij.

Locus signi.
DOMINVS
MIHI
ADIVTOR

† Ego Tha. Card. Gaddus.
† Ego Virg. Card. de Spoleto.
† Ego F. M. Card. Alexan.
† Ego Cle. Montilianus Card. Arac.
†
† Ego G. Asc. Diaconus Car. Cam.
† Ego N. Card. de Sermoneta.
† Ego Ia. Card. Sabellus.
† Ego Hier. Car. S. Georgij.
† Ego Inno. Card. de Monte.
† Ego Aloy. Card. Cornelius.
† Ego C. Cardinalis Carafa.
† Ego Alfon. Card. Neapolitan.
† Ego Vitellotius Card. Vitellius
† Ego Io. Baptista Car. Consiliarius.
Io. Barengus.
Barengus.

PIVS PAPA IIII.

D *Bulla Sanctissimi D. Nostri Pij diuina prouidentia Papæ Quarti, Concessionis facultatis eligendi Notarios in causis officio Inquisitionis spectantibus.*

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

ASTORALIS officij cura, meritis licet imparibus, nobis ex alto commissa, nos assidue incitat, & inducit, vt vigiles solicitudinis nostræ oculos diligẽter circumflectamus, ad eaque potissimum nostræ prouisionis remedia adhibeamus, per quæ sancta & Catholica fides, vbique prout debet, conseruetur, & augeatur, improbique hæretici illius impugnatores, quoad fieri potest, debitè compescantur, & comprimantur. Sane pro par- *Edita anno Domini. 1561. Ex Archiuio generalis Inquisitionis Romanæ.*
E te dilectorum filiorum Inquisitorum, & Commissariorum hæreticæ prauitatis in diuersis regnis, prouinciis, ciuitatibus, insulis, & alijs Christiani orbis partibus deputatorum, nobis nuper expositum fuit, quòd ipsi in causis sanctæ fidei aduersus eosdem hæreticos prosequendis, personis probatis, & idoneis, quę officio notarij in eis fungantur plurimum indigere noscuntur. Vnde officio ipsius Inquisitionis, tum propter ipsorum notariorum penuriam, tum quia plerique officium huiusmodi tanquam odiosum exercere recusant, ne illud suscipiendo quemquam offendere videantur, magnum incommodum, & detrimentum generatur. Nos igitur nostræ vigilantiæ curam adhibere, in præmissisque opportunè prouiderẽ volentes, omnibus & singulis hæreticæ prauitatis Inquisitoribus & Commissariis, in quibusuis regnis, dominiis, prouinciis, ciuitatibus, insulis, etiam Gręciæ, cęterisque terris & locis, in quibus Christiana religio colitur, constitutis, & quomodolibet pro tẽpore deputatis, quòd

quoties

Campegius ad Zanch. c.9 dixi ad Eymer. 3. p.q.18.,& seq.

quoties eis expedire videbitur, vnum vel plures, etiam clericos sæculares, vel quorumuis ordinum regulares, qui sibi sufficientes, & idonei visi fuerint, in quibuscunque causis sanctæ fidei, & Inquisitionis huiusmodi in notarios eligere, assumere, & creare, eosque ad officium notariatus causarum, prædictarum, deputare, ipsique sic electi, & deputati, acta quæcunque, & processus causarum ipsarum, diligenter, & fideliter describere, & annotare, cęteraq; omnia ad id quomodolibet necessaria, & opportuna facere, gerere, & exercere, liberè, & licitè possint, & valeant, plenam, & omnimodam auctoritate Apostolica tenore præsentium facultatem, & potestatem concedimus, & impartimur. Non obstantibus quibusuis constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, necnon quarumuis ciuitatum, & terrarum, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegiis quoque, indultis, & litteris Apostolicis, illis, & quibusuis notariorum collegiis etiam per sedem Apostolicam quomodolibet concessis. Quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, cęterisq; contrariis quibuscunque. Volumus autem, & eadem auctoritate Apostolica decernimus, quod quoniam difficile admodum esset præsentes nostras litteras, ad singula quæque loca, vbi opus foret deferri, earundem præsentium transumptis, manu alicuius notarii publici subscriptis, & sigillo officii Inquisitionis Almæ Vrbis nostræ munitis, eadem prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo sexagesimo primo, sexto Cal. Septembris, Pontificatus nostri anno secundo. A B

Fed. Cardinalis Cęsius. Cæsar Glorierius.

Barengus.

Registrata in Camera Apostolica.

Claudius de Valle Sanctæ Romanæ vniuersalis Inquisitionis Notarius SS.

PIVS PAPA IIII.

Breue Apostolicum concessum R. D. Inquisitori Auinionen. super non reuelatione, nec publicatione nominum, & cognominum, testium examinatorum in officio Sanctæ Inquisitionis, tam contra hæreticos, quàm contra schismaticos. C

Pius Papa Quartus, ad futuram rei memoriam.

Edita anno Domini 1561. Ex Archiuio generalis Inquisitionis Romanę

VM sicut non sine magna animi nostri molestia accepimus humani generis hoste instigante ita schismaticorum & aliorum hæreticorum numerus in prouincia statu, & diœcesi ciuitatis nostræ Auinion, pręualuerit, & propter eorum, seu aliquius ipsorum potentiam, & malitiam, nullus contra eos deponere, seu eorum, crimina reuelare, & accusare audeat: quo fit, vt ipsi schismatici, & hęretici remaneant impuniti, in non modicã diuinæ Maiestatis offensam, & grauie personarum Catholicarum scandalum. Nos ne in futurũ aliquis metu ipsorum hæreticorum, & schismaticorum, eorum crimina reuelare formidet, aliàs in præmissis opportunè prouidere volentes, Motu proprio, & ex certa sciẽtia nostra, Dilecto filio fratri Bernardo moderno Inquisitori Auinionen. vel pro tempore existenti, In dicta Prouincia hæreticæ prauitatis Inquisitori, vt personas quæ, schismaticos, seu hæreticos huiusmodi reuelauerint, seu contra eos deposuerint, & testificauerint, publicare, seu reuelare minime teneantur. Et si ab eodem Inquisitore aliqua ipsorum testium dicta publicari contingat, ita truncata & secreta publicentur, vt cognitio nominum, & cognominum ipsorum testium, ad aliquam notitiam deuenire non possit. Quodq; ipse Inquisitor à quoquam syndicari nequeat, & nemini, nisi vobis, aut pro tẽpore existenti Romano Põtifici, & Almæ Vrbis nostræ supremis Inquisitoribus de processibus per eum cõtra dictos hæreticos, & schismaticos formatis rationem reddere teneatur, auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus pariter & indulgemus districtius inhibentes Vniuersis & singulis Venerabilibus fratribus Archiepiscopis, Episcopis, & alijs Pręlatis, eorumq; in spiritualibus, & tẽporalibus Vicarijs, seu officialibus generalibus, & dilectis filijs omnibus, & singulis Iudicibus, & personis tam ecclesiasticis, quàm sæcularibus cuiuscunq; dignitatis, status gradus, & ordinis, vel conditionis existentibus, ne ipsum modernum, & pro tempore existẽtem Inquisitorem ad nominum, & cognominum dictorum testium reuelationem & publicationem, seu de processibus per eundem modernum contra ipsos hæreticos, & schismaticos formatis, vel ab eo, & alijs Inquisitoribus pro tempore in futurum formandis rationis redditionem arctare, nec super pręmissis, seu eorum occasione quouis prætextu molestare, perturbare, vel inquietare, audeant, vel præsumant. Irritum nibilominus & inane decernentes, si secus super his à quoquam quauis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, & in Prouincialibus, D E

Concilium Biterrense cap 30 Eymericus 3.p. 475.

A bus, ac synodalibus concilijs editis generalibus, vel specialibus, statutisque & consuetudinibus etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis: priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis in contrarium quomodolibet concessis, confirmatis, & innouatis, Quibus omnibus etiam si de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, & expressa mentio habenda foret, illorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice duntaxat ad effectum præsentium specialiter, & expresse, latissimeque derogamus. Cęterisq; contrarijs quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die prima Nouembris, M,D,LXI. Pontificatus nostri anno secuudo,

Cęs. Hlotietiu.

PIVS PAPA IIII.

B *Motus proprius S. D. N. D. Pij diuina prouidentia Papæ IIII. in fauorem Inquisitorum hæreticæ prauitatis, Quòd procedere possint contrà Regulares.*

Inquisitores hæreticæ prauitatis procedere possunt contra quoslibet religiosos & exemptos hæreticos, seu aliàs quouis modo de hæresi suspectos, vel culpabiles, dummodo a suis superioribus non fuerint preuenti, quos punire possunt iuxta canonica instituta, nullis in contrarium constitutionibus quicquam iuuantibus.

Pius Papa Quartus, ad futuram rei memoriam.

PASTORIS æterni vices, meritis licet insufficientibus gerentes in terris, sic vigilantiæ nostræ solicitudinem circa oues curæ nostræ, diuina dispositione commissas exercere C studemus, ne illæ ab ouili suo, extra quod saluus nemo esse potest, aberrantes, in luporum rapacium insidias ullo modo incidere ualeant, sed intra caulas debitè custoditæ, ad cœlestia pascua feliciter peruenire possint. Nuper siquidem accepimus nonnullos Rom. Pontifices prædecessores nostros anteactis temporibus ex causis tunc expressis diuersis ordini bus etiam mendicantibus, quòd contra eorum fratres, & religiosos in quibuscunque causis etiam hæresis, nisi per eorundem ordinum superiores, & prælatos inquiri, aut procedi quoquo modo non posset, inter alia priuilegia per suas litteras concessisse, & nos forte illas confirmasse: super crescente autem temporis, & hominum malitia, hac nostra potissimum ætate (quod sane dolentes referimus) in agro euangelici Patrisfamilias zizania etiam inter dictos fratres, & religiosos in tantum pullulasse, messesq; tritico rarescentes adeo polluere videmus, vt vulpeculæ iam in aperto vineam Domini demoliri nitantur: Quare nos pro pastoralis officij nobis diuinitus crediti debito, quantum cum Deo possumus, opportuna in præmissis remedia adhibere volentes, vt quos Dei amor à malo non reuocat, pęnæ saltem formido a delinquendo retrahat: Et propterea considerantes, quòd si dilecti filij inqui- D sitores hæreticæ prauitatis, tam generales, quàm ubique locorum deputati particulares, in causis hæresis huiusmodi contra quoscunq; quorumuis ordinum etiam quomodolibet exemptorum, & mendicantium fratres professores & religiosos, quandocunq; causas ipsas hæresis ab eis inchoari contigerit, procedere ualerent, profecto id in non modicam fidei catholicæ cederet vtilitatem, cum præsertim ex hoc superiores, & prælati ordinum prædictorum, sicut verisimiliter credendum est, ad subditos suos sub probata religionis norma continendos, transgressoresque debitis pœnis compescendos facile reddi possint diligentiores; idcirco Motu proprio, & ex certa scientia ac matura deliberatione nostris, hac nostra firmiter valitura constitutione, auctoritate Apostolica tenore præsentium statuimus, ordinamus, atque decernimus, quòd de cętero in omnibus Christiani orbis partibus Inquisitores hæreticæ prauitatis, tam generales quàm in quibusuis prouincijs, ciuitatibus, oppidis, terris, & locis pro tempore deputati particulares, contra quoscunque fratres professores, & religiosos ordinum prædictorum, ac etiam contra quoscunque quouismodo priuilegiatos et exemptos, de hæresis crimine quomodolibet suspectos, aut culpabiles, dummodo † ab eorundem fratrum professorum, & reli- E giosorum superioribus & prælatis in causis huiusmodi præuenti non fuerint, iuxta facultates officij ipsius inquisitionis inquirere & procedere, ac culpabiles, & delinquentes repertos secundum canonicas sanctiones castigare, atque punire, cęteraq; omnia & singula facere, gerere, & exequi liberè, & licitè possint & valeant: super quibus plenam & liberam eisdem inquisitoribus, & eorum cuilibet facultatem concedimus & potestatem: Sicque per quoscunque iudices, & commissarios quauis auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi facultate, iudicari, & diffiniri debere: Irritum quoque & inane, si secus super his a quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Non obstantibus quibusuis Apostolicis, ac in prouincialibus & synodalibus concilijs editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, & ordinum prædictorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, uel quauis firmata alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque, indultis, & literis Apostolicis etiam Mari magno, &

Edita anno Domini 1562. Ex Archiuio generalis Inquisitionis Romanæ

† Vide omnino quæ dixi in Directorio Inquisit. p. 3. super q. 28.

Bulla aurea vel aliàs quomodolibet nuncupatis eisdem ordinibus & illorum superioribus, ac præfatis, etiam prædictos Rom. Pontifices prædecessores nostros, & sedem Apostolicam, ac etiam per nos aut quoscunque alios quouismodo concessis, confirmatis, & iteratis vicibus approbatis, & innouatis: quibus omnibus etiam si de illis eorumq; totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, indiuidua, de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut alia exquisita forma ad hoc seruanda foret, eorum omnium tenores, præsentibus pro sufficienter expressis, & totaliter insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, hac vice duntaxat ad effectum præsentium specialiter & expresse derogamus, ac sufficienter & plene derogatum esse volumus, atque decernimus, cęterisq; contrarijs quibuscunque. Volumus autem quod præsentium transumptis manu Notarij publici subscriptis, ac sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, ea prorsus fides adhibeatur, quæ originalibus litteris ipsis adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, Die prima Aprilis, Millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, Pontificatus nostri anno tertio. A

Cęs. Glorierius. B

Anno a Natiuitate Domini M.D.LXII. Indictione quinta, die vero decima mensis Aprilis, Pont S. in Christo patris & D.N D. Pij diuina prouidentia Papæ iiij. Anno tertio, Retroscriptæ litteræ affixæ & publicatæ fuerunt ad Valuas Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariæ Apost. ac in Acie Campi Floræ; dimissis inibi illarum copijs auscultatis & collationatis cum eiusdem originalibus literis, vt moris est, per me Thomam Roger S.D.N. Papæ sanctæ inquisitionis cursorem.

PIVS PAPA IIII.

Facultas Illustrißimorum Cardinalium Inquisitorum generalium procedendi contra Prælatos.

Illustrissimi Cardinales Reipub. Christianæ Inquisitores generales procedere possunt contra Episcopos & quoslibet alios prælatos, etiam Cardinalatus dignitate decoratos absentes, hæreticos, vel de hæresi suspectos aut diffamatos, in regionibus suspectis commorantes, ad quos liber non patet accessus, eos que citare vt intra terminum, quem illis præfixerint, debeant se eisdem generalibus Inquisitoribus præsentare sub pœnis excommunicationis, suspensionis, ac priuationis omnium dignitatum, & beneficiorum & alijs arbitrio ipsorum imponendis: nec dicti prælati possunt per procuratorem aut quemlibet excusatorem respondere. confectus processus summo Romano Pontifici est referendus, vt sententia iusta et debita contra tales promulgetur. C

Edita anno Domini 1561. Ex Archiuio generalis Inquisitionis Romanæ

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

ROMANVS Pontifex, Christi Vicarius, ac beati Petri successor, cui ipse Christus Dominus noster oues suas pascendas enixe ter commendauit, ne ouca deperditæ de eius manu quandocunque requirantur, omni studio & solertia continuè inuigilare debet, vt à sancta Romana Ecclesia, quæ ceterarum caput est, & magistra, deuiantes ac aberrantes, ad gregem Dominicum totis viribus reducat, & quas Dei timore proposito & salutaribus monitionibus ad illam allicere nequiuerit, temporalium talium pœnarum metu coerceat, Cumque nos propterea postquam ad summi Apostolatus apicem, licet immeriti, diuina fauente clementia assumpti fuimus, statim mentis nostræ aciem eo direximus, vt hæreticæ prauitatis vndique extirpatis erroribus fides Catholica vbique augmentum susciperet, & diffusius protendatur, nihilque quod huic rei profuturum cognouimus, prætermiserimus. Et nihilominus sicut nuper non sine graui cordis dolore & animi amaritudine accepimus, nonnulli prælati, & in dignitate ecclesiastica ac episcopali ordine constituti, ad quos veluti in partem solicitudinis nostræ vocatos magis spectaret cęteros præsertim eorum curæ creditos ab erroribus reuocare, & in eisdem erroribus pertinaciter persistentes insequi, nedum in similes errores hęreticos grauiter prolapsi fuere; sed etiam cœterorum hæreticorum fautores, receptatores, & auxiliatores existunt, & eandem fidem Catholicam cuius defensores esse deberent, in dies oppugnare non verentur. Volentes igitur huic tam pernicioso morbo, prout nostro incumbit officio, occurrere, ac ne vlterius progrediatur, quantum in nobis est, prouidere: Motu proprio per Apostolica scripta venerabilibus fratribus, & dilectis filijs nostris Inquisitoribus contra hæreticam prauitatem generalibus in alma Vrbe nostra pro tempore residentibus, quibus vt contra quoscunque etiam episcopali, ac quacunque alia etiam Cardinalatus prædictos dignitate procedere possint, per alias nostras indulsimus tenore præsentium, committimus & mandamus, vt omnes & singulos hæreticos & hęreticorum fautores, receptatores, & auxiliatores prędictos, de huiusmodi criminibus diffamatos, in prouincijs & locis in quibus Lutherana secta inualuit, commorantes, ad quos ob ipsorum hæreticorum frequentiam notorium est, tutum, seu saltem liberum non patere accessum, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, & alia quacunque D E

etiam

A etiam Cardinalatus dignitate præfulgeant, nullis alijs desuper habitis super non tuto vel non libero accessu, huiusmodi informationibus (receptis tamen summarie & extraiudicialiter quantum ipsis Inquisitoribus sufficere videbitur prius indicijs) etiam per edictum in valuis palatij officij sanctæ inquisitionis, & Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, ac in Cancellaria nostra Apostolica, & acie Campi Floræ tantum per vnum ex nostris Cursoribus, vel etiam in locis finitimis terrarum in Italia consistentium, nobis & eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ immediate subiectis, prout ipsis Inquisitoribus visum fuerit, affigendum, & publicandum citent, moueant & requirant, vt intra certum, & competentem terminum eis ipsorum Inquisitorum arbitrio præfigendum sub excommunicationis latæ sententiæ, suspensionis à diuinis, & priuationis etiam à Cathedralibus ecclesiis, & quibuscunque dignitatibus & beneficiis ecclesiasticis, ac officiis & ordinibus quæ obtinent, & in quibus constituti existunt, & inhabilitatis ad illa & alia quæcunque in posterum obtinenda, necnon confessionis criminum hæresis eis obiectorum, aliisque tam ecclesiasticis quam temporalibus, etiam pecuniariis, & bonorum confiscationis, ac corporalibus, & etiam relapsus, & aliis per ipsos Inquisitores imponendis

B pœnis, coram ipsis personaliter & non per procuratorem, defensorem, vel excusatorem aliquem cõpareant, & se à criminibus prędictis expurgent, & si in termino prædicto non comparuerint, & se à dictis criminibus legitime non expurgauerint, ad obseruationem terminorum ad docendum se dictis litteris citatoriis & monitorialibus paruisse, pro sententia declaratoria incursus censurarum & pœnarum in eiusdem litteris contentarum ferenda seruari solitorum, ac etiam in causa ipsa criminis hæresis inquirendo ad receptionem probationum pro diffinitiua super crimine etiam contra absentes, sic vt prę fertur monitos ferenda sententia, vsque ad ipsius sententiæ ferendæ calculum procedant, ac demum processum omnem nobis, vt ad sententiæ, quæ iusta visa fuerit, prolationem deuenire possimus in Consistorio nostro secreto referant. Nos enim citationem & monitionem per publicum edictũ, vt præfertur, decernendas & exequendas prædictas, dictos sic citatos & monitos perinde arctare, ac si personaliter citati forent, illasque ac processus desuper habendos, sententiasque inde ferendas validos & validas fore: Sicque per quoscunque iudices & commissarios etiam causarum palatii Apostolici Auditores in quauis instantia, sublata eis & eorum cuilibet quauis aliter interpretandi & diffiniendi

C Facultate & auctoritate, iudicari, & diffiniri debere: Irritum quoque & inane, quidquid secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac palatii nostri stylo etiam certam aliam formam, quoad citationes per edictum decernendas & exequendas, inducentibus: quibus illorum omnium tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, & hac vice dumtaxat, illis aliàs in suo robore permansuris, specialiter, & expresse derogamus cęterisque contrariis, quibuscunque. Nullis ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ commissionis, mandati, decreti, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare pręsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, Septimo Id. Aprilis, Pontificatus nostri anno quarto.

Fed. Card. Cæsius

Cæ. Glorierius.

D Registrata apud Cæsarem Secretarium.

H. Cumyn.

PIVS PAPA IIII.

Breue S. D. N. Pij Papæ Quarti, super reuocatione licentiarum datarum legendi libros hæreticos, & prohibitos.

Nullus tametsi Episcopali, Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate præfulgeat, prætextu cuiuslibet facultatis à quocunq; concessa, potest legere libros hæreticos & prohibitos, exceptis Inquisitoribus & eorum commissarijs à sede Apostolica deputatis. bibliopolæ vero, & quicunque tales libros habuerint, debeant eos realiter & cum effectu Inquisitoribus assignare sub pœnis in hæreticos latis.

E Pius Papa quartus, ad perpetuam rei memoriam.

CVM pro munere, quod sustinemus, id præcipue nobis propositum habeamus, & omni studio, diligentiaq; curemus, vt omnes Christi fideles tam grauibus calamitosisque temporibus in recta, & Catholica fide contineamus idagere, & prouidere necesse est: vt omnem omnibus aberrandi ab ea occasionem subtrahamus. Nemini aũt mirum videri debet; si Romanus Pontifex nõnunquam facultates aliquas, quas ipse vel prædecessores eius probabili adducti ratione concesserint, postea reuocet, cũ ipso rerum vsu edoctus animaduerterit, eas iustiore de causa esse reuocandas. Ad notitiam nostram peruenit ex data nonnullis licentia habendi, & legendi libros hæreticos, aut de hæresi suspectos ad hæreses, & errores, qui in eis libris continebantur, refellendos: non raro euenire solere, vt illis ipsis

Edita anno Domini 1564.

Ex bibliotheca Illustriss. Iulij Antonij Sanctorij Card. Sanctæ Seuerinæ.

eorum librorum lectio noceat, quibus ob eam causam concessa fuerit, vt alijs prodesse possent, illis ipsis hæresibus, & erroribus propter humanæ mentis imbecillitatem eos implicans, à quibus se alios reuocaturos esse confisi fuerant. Huic rei prouidere, & animarum periculo, quantum fieri potest pro pastorali solicitudine occurrere cupientes, cogitantesq; nobiscum, nuper in sacro generali Concilio hæreses horum temporum ita confutatas, atque damnatas fuisse; vt tantæ Synodi auctoritas cuius decreta huius sanctæ Sedis auctoritate cum deliberatione matura confirmata, & comprobata sunt; ad vitandos errores & catholicæ fidei veritatem agnoscendam sufficere omnibus debeat, nec vllius prætereà confutatio requirenda sit: prædecessorum nostrorum, præsertim fel. rec. Iulij III. & Pauli IIII. vestigijs insistentes, Motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac deliberatione matura, omnes, & singulas facultates habendi, & legendi libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum, seu de hæresi suspectos, omnibus tam clericis sæcularibus, aut regularibus, quàm laicis cuiuscunq; status, gradus, ordinis, vel conditionis sint, etiam si episcopali, archiepiscopali, aut alia maiori ecclesiastica, seu sęculari dignitate præfulgeant (Inquisitoribus & commissarijs hæreticæ prauitatis à sede Apostolica deputatis quoad eo, officio fungentur, exceptis) a nobis aut quocunque prædecessorum nostrorum, seu Apostolicę sedis legatis maioriuè Pęnitentiario, vel quibuscunq; alijs, quibuscunque verborum formis, & clausulis, etiam derogatoriarum derogatorijs, irritantibusq; & alijs decretis quomodolibet etiam motu, & scientia simili ad hoc tempus concessas, auctoritate Apostolica tenore præsentium reuocamus, & pro reuocatis, & irritis, perinde ac si nunquam concessæ fuissent, habemus, & haberi volumus, inhibentes omnibus sub censuris, sententijs, & pęnis tam à sacris canonibus, quàm à sede Apostolica ad hoc tempus constitutis in eos, qui huiusmodi libros legant, aut habeât, ne quis eorum posthac eis facultatibus vti, neuè vllos omnino libros huiusmodi improbatos, & prohibitos, aut quos in posterum à sede Apostolica, Inquisitoribusuè hæreticæ prauitatis, aut locorum ordinarijs improbari, prohiberiq; contigerit, legere, habereuè quacunque de causa audeat. Impressores autê & bibliopolas, & alios, quicunq; eiusmodi libros habent, habuerintuè (Inquisitoribus, & commissarijs ijsdem duntaxat exceptis) monemus, & cuilibet eorum in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pęna incursus criminis hæresis, & alijs côtra hæreticos à iure inflictis, & irrogatis tam ecclesiasticis, quàm temporalibus sententijs, censuris, & pęnis pręcipimus, ac mandamus, vt eos libros intra sexaginta dies à die, quo hæ litteræ publicatæ fuerint, numerandos, quorum viginti pro primo, alios viginti pro secundo, reliquos viginti pro tertio, ac peremptorio termino, & monitione canonica eis assignamus, Inquisitoribus hęreticæ prauitatis in ciuitatibus, in quibus ij libri sint, tradant, atq; consignent. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contrarijs quibuscunque. Aut si aliquibus communiter, vel diuisim ab eadem sit sede indultum, quòd interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas nô facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Vt vero hę litteræ, & quæ in eis continentur, ad omnium quorum oportet notitiam perueniant: nec quisquam ea excusatione vti possit: quod illa ignorauerit, volumus, & mandamus, vt in Basilica Vaticana principis Apostolorum, & in ecclesia Lateranensi tunc, cum in eis populus, vt Missarum solennibus interesse, congregari solet, palam clara voce à curiæ nostræ Cursoribus, seu Notarijs aliquibus publicis recitentur, & postquam recitatæ fuerint, ad Valuas earum ecclesiarum, itemq; Cancellariæ Apostolicę, & in loco solito Campi Floræ affignantur, ibiq; quo legi, & omnibus innotescere possint, aliquamdiu relinquantur: Transumptis quoq; earum quæ manu alicuius publici Notarij scripta, subscriptauè, & sigillo, ac subscriptione alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munita fuerint, vt sine dubitatione vlla fides habeatur, mandamus, atque decernimus. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die 24. Martij. M. D. LXIIII. Pontificatus nostri anno quinto.

Ant. Florebellus Lauellinus.

Anno à Natiuitate Domini M. D. LXIIII. Indictione vij. die vero. vij. mensis Aprilis, Pont. S. in Christo patris, & D. N. D. Pij, diuina prouidentia Papæ quarti, Anno quinto: Retroscriptæ litteræ, lectæ, & recitatæ fuerunt alta & intelligibili voce, ac affixæ & dimissæ fuerunt in locis retroscriptis, dimissis etiam ibidem copijs affixis, & alias in omnibus & per omnia, iuxta illarum formam, & tenorem per nos Thomam Roger, & Iacobum Carra præfati S. D. N. Papæ Cursores.

Bartholomæus Sottocasa Magister Cursorum.

PIVS PAPA IIII.

Approbatio Indicis librorum prohibitorum, cum regulis confectis per Patres à Tridentina Synodo delectos.

Nemo legat libros in Indice comprehensos, Index cum præfixis regulis custodiatur: qui libros prohibitos ob hæresim aut hæresis suspitionem legerit, ipso iure manet excommunicatus: & ob id in eum tanquam in suspectum de hæresi procedi potest: qui libros alia de causa damnatos legerit, mortaliter peccat, & arbitrio episcoporum grauiter est puniendus.

Pius

A Pius Papa Quartus, ad perpetuam rei memoriam.

DOMINICI gregis custodiæ Domino disponente propositi, vigilis more pastoris non desistimus ipsi gregi ab imminentibus periculis, quanta maxima possumus cura, & diligentia præcauere, ne propter negligentiam nostram pereant oues quæ pretiosissimo Domini nostri Iesu Christi sanguine sunt redemptæ. Et si autem quæ ad fidei veritatem patefaciendam, & ad horum temporum hæreses confutandas pertinebant, in œcumenico, & generali Concilio Tridentino, sancti Spiritus assistente gratia, nuper adeo enucleata, ac definita fuerunt, vt facile iam sit vnicuique sanam Catholicamque doctrinam à falsa, adulterinaque internoscere: tamen cum librorum ab hæreticis editorum lectio non modo simpliciores homines corrumpere soleat, verum sæpe etiam doctos eruditosque in varios errores, & à veritate fidei catholicæ alienas opiniones inducere: huic quoque rei esse duximus prouidendum. Cum autem aptissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ederetur index, siue catalogus librorum, qui

B vel hæretici sint, vel de hæretica prauitate suspecti, vel certe moribus & pietatis noceant: id negotium ad sacram Tridentinam Synodum reieceramus. Ea vero ex tanta episcoporum, & aliorum doctissimorum virorum copia delegit ad eum conficiendum Indicem multos cum doctrina, tum iudicio insignes prælatos ex omnibus fere nationibus. Qui quidem non sine maximo labore, plurimisque vigiliis, eum indicem tandem, Deo iuuante, perfecerunt, adhibitis etiam in consilium lectissimis quibusdam Theologis. Peracto autem Concilio, cum ex ipsius Synodi decreto is Index nobis oblatus fuisset; vt ne ante ederetur, quam à nobis approbatus fuisset: Nos doctissimis quibusdam, probatissimisq; prelatis eum accuratissime legendum, examinandumque tradidimus, & ipsi etiam legimus. Cum igitur eum magno studio, acri iudicio, diuturna cura confectum, & præterea commodissime digestum esse cognouerimus: Nos saluti animarum consulere, eamq; ob causam prouidere cupientes, ne libri & scripta cuiuscunque generis, quæ in eo improbantur, siue vt heretica, siue vt de hæretica prauitate suspecta, siue vt pietati, ac morum honestati inutilia, aut aliqua correctione saltem indigentia, posthac à Christi fidelibus legantur, ipsum Indicem, vnà cum regulis ei propositis auctoritate

C Apostolica, tenore præsentium, approbamus, imprimiq; ac diuulgari, & ab omnibus vniuersitatibus Catholicis, ac quibuscunq; aliis vbique suscipi, easque regulas obseruari mandamus, atque decernimus: inhibentes omnibus, & singulis tam ecclesiasticis personis secularibus, & regularibus, cuiuscunque gradus, ordinis, & dignitatis sint, quam laicis quocunque honore, ac dignitate præditis, ne quis contra earum regularum præscriptum, aut ipsius prohibitionem Indicis libros vllos legere habereuè audeat. Si quis autem aduersus eas regulas, prohibitionemque fecerit; is quidem, qui hereticorum libros, vel cuiusuis auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habuerituè, ipso iure in excommunicationis pœnam incidat; eamque ob causam in eum tamquam de hæresi suspectum inquiri, & procedi liceat, præter alias pœnas super hoc ab Apostolica sede, sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habuerituè, præter peccati mortalis reatum, episcoporum arbitrio seuerè se nouerit puniendum: Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscunque; aut si aliqui-

D bus communiter, vel diuisim ab eadem sit sede indultum, ne excommunicari possint per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Vt hæc autem ad omnium notitiam perueniant, neuè quis excusatione ignorationis vti possit, volumus, & mandamus, vt hę litteræ per aliquos Curiæ nostræ Cursores in basilica Vaticana principis Apostolorum, & in Ecclesia Lateranensi tunc, cum in eis populus, vt Missarum solemnibus intersit, congregari solet, palam, & clara voce recitentur; & postquam recitatæ fuerint, ad Valuas earum ecclesiarum, itemq; Cancellariæ Apostolicæ, & in loco solito Campi Floræ affigantur: ibique vt legi, & omnibus innotescere possint, aliquantisper relinquantur. Cum autem inde amouebuntur: earum exempla iis ijsdem locis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem & affixionem, omnes, & singulos qui his litteris comprehenduntur, post tres menses à die publicationis & affixionis earum numerandos, volumus perinde astrictos, & obligatos esse, ac si ipsismet illę editæ, lectæque fuissent. Transumptis quoq; earum, quæ manu alicuius publici notarij scripta, subscriptauè, & sigillo, ac subscriptione alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, munita fuerint, fidem

E sine vlla dubitatione haberi mandamus, atq; decernimus. Datum Romæ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die vigesima quarta Martij, Millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, Pontificatus nostri anno quinto.

Ant. Florebellus Lauellius.

Edita anno Domini 1564.

Ex indice librorum prohibitorum & bullario Romæ impresso.

PIVS PAPA V.

Sanctissimi D. N. Pij Papæ V. Declaratio, & constitutio, quod sententiæ in reorum Inquisitorum fauorem per quoscunque iudices contra iurisdictionis dispositionem, vel stylum officij Sanctissimæ Inquisitionis latæ, & ferendæ, nunquam transierint, nec in futurum in rem iudicatam transire possint.

Edita anno Domini ab incarnatione 1566

Ex Bullario P. V. impreſſo Romæ.

MOTV proprio, &c. Inter multiplices curas, quæ animum noſtrum aſſiduè pulſant, illa in primis eſt, prout eſſe debet, vt Eccleſia Dei nobis ex alto commiſſa purgatis, (A) immo quantum fieri poteſt, procul exterminatis omnibus hæreſibus, & prauis erronearum opinionum dogmatibus, tuto militare, & tanquam nauis in tranquillo mari, ſedatis omnibus tempeſtatum fluctibus & procellis, ſecure nauigare, & ad optatum ſalutis portum peruenire poſſit. Cum itaque nos, dum in minoribus conſtituti, ſanctiſſimi officij Romanæ, & vniuerſalis contra hæreticam prauitatem Inquiſitionis negotia pertractaremus, tandem ex longo vſu atque experientia rerum magiſtra cognouerimus, quòd multi rei delati, & in prædicto ſanctiſſimo officio, ſeu alibi coram locorum ordinarijs, & hæreticæ prauitatis Inquiſitoribus proceſſati, ac de hæretica prauitate Inquiſiti, falſos teſtes ad eorum defenſam examinati faciendo, ac compurgatorum de eorum vita & doctrina minime informatorum opera, & teſtimonio se iuuantibus, ac diuerſis alijs illicitis modis, excogitatiſque doloſis excuſationibus, & malitijs prædictum ſacrum officium Sanctiſſimæ Inquiſitionis cęteroſque iudices, & etiam Romanos Pontifices deludendo, & decipiendo, plures etiam veluti innocentes diffinitiuas à prædictis (B) proceſſibus, & Inquiſitionibus abſolutorias, & præcedente canonica purgatione eorum aſſertæ bonæ & Catholicæ fidei vitæ, & doctrinæ declaratorias, ſententias, ſeu decreta ab eodem ſanctiſſimo officio, alijſque locorum ordinarijs ſiue delegatis, & Inquiſitoribus, ac etiam Rom. Pontificibus prædeceſſoribus noſtri obtinuerunt, ſeu extorſerunt: quas ſententias, & decreta præfati Romani Pontifices, etiam cum perpetui ſilentij impoſitione, ac inhibitione, ne dictum ſanctiſſimum officium, aut alij Inquiſitores ad vlteriora procedere poſſent ſeu deberent, necnon etiam cum cauſarum auocatione ad ſolum Romanum Pontificem, ſub cuius protectione ſubmittebantur alijſque derogatoriarum derogatorijs, & efficaciſſimis clauſulis, ac etiam irritantibus, & alijs decretis etiam in forma gratioſa ampliando, per varios, & varias eorum Motus proprios, ac etiam ſub plumbo, vel annulo piſcatoris expeditas litteras etiam in conſiſtorio, ſeu conſiſtorialiter emanatas confirmarunt, vnde eueniebat, quòd prædicti rei Inquiſiti ſub velamine, & tutamine prædictarum ſententiarum declaratoriarum, & litterarum Apoſtolicarum, & præſertim vigore clauſulæ inhibitoriæ contra Inquiſitores factæ, confidentes, clam, & etiam aliquando palam in antiquis eorum erroribus contra fidem catholicam perſeuerando, nunquam ad gremium Eccleſiæ vere redibant, (C) immo cum alijs ſecure, & tanquam catholici conuerſando, eorundem aliorum animos corrumpere, & inficere, ac in ſuas hæreticas opiniones trahere de facili potuerunt in totius reipublicæ Chriſtianæ non modicum ſcandalum & præiudicium, prædictorumque delatorum animarum perniciem, & iacturam. Nos huic ſcandalo adeo periculoſo, & contagioſo obuiare, dictarumque animarum ſaluti conſulere, & prouidere, omnemque iuriſperitorum dubietatem, & altercationem, ac quæcunque impedimenta & obſtacula, propter quæ ſancta Inquiſitio hæreticæ prauitatis quomodocunque, & qualitercunque impediretur, vel retardaretur, tollere volentes, Motu ſimili, & ex certa noſtra ſcientia, ac de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine. In primis omnes, & ſingulas: ac quaſcunque litteras Apoſtolicas ſub quacunque verborum forma etiam in prædictis, ac quibuſuis alijs cauſis hæreſis, etiam Motu proprio, &c. ac etiam conſiſtorialiter, &c. & aliàs quomodolibet emanatas, nec non etiam deſuper ſignatas Motuum propriorum, & alias ceduias quaslibet ad ius, & iuſtitiam, ac iuris terminos reducen- (D) ses, necnon fiſco prædicti ſancti officij Inquiſitionis, & aliorum ordinariorum, & delegatorum iudicum aduerſus prædictas litteras inhibitiones, ac etiam derogatoriarum derogatorias, aliaſque clauſulas quaslibet os aperientes, & quatenus iuriſdictioni, diſpoſitioni, vel ſtylo dicti officij ſint contraria, illas penitus, & perpetuo reuocantes, hac noſtra perpetua perpetuòque valitura vniuerſali conſtitutione omnes, & ſingulas, & quaſcunque etiam ex capite aſſertæ innocentiæ abſolutorias, vel etiam præcedente canonica purgatione ſub quacunque verborum forma declaratorias ſententias, etiam diffinitiuas, & decreta in eorundem reorum inquiſitorum & delatorum fauorem per prædictum ſanctiſſimum officium, alioſque iudices ordinarios, & delegatos, ac etiam Romanos Pontifices latas, & lata, aut in futurum per nos etiam & ſucceſſores noſtros Rom. Pontifices pro tempore exiſtentes ferendas, & ferenda, nunquam feciſſe, nec in futurum poſſe facere tranſitum in rem iudicatam, Apoſtolica auctoritate declaramus, decernimus, ſtatuimus, & ordinamus, præfatiſque ſententiis, & decretis, & quantumcunque per litteras Apoſtolicas etiam in forma gratioſa etiam iteratis vicibus, ac etiam à pluribus Romanis Pontificibus emanatis, confirmatis vel confirmandis, cum (E) prædictis, vel alijs quibuſcunque etiam derogatoriarum derogatorijs, ac etiam irritantibus, aliiſque clauſulis, & decretis, necnon inhibitionibus, ac etiam canonicis ſanctionibus, quorum omnium, & ſingulorum aliorumque præmiſſorum, & inde ſecutorum tenores, ac ſi de verbo ad verbum infererentur præſentibus haberi volumus pro expreſſis, ac totaliter inſertis, cæteriſque in contrarium facientibus quibuſcunque, non obſtantibus per prædictum ſanctum officium Sanctæ Inquiſitionis, ac dilectos filios modernos, & pro tempore exiſtentes ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales hæreticę prauitatis Inquiſitores, & ſuper dicto officio nunc, & pro tempore deputatos, contra eoſdem reos delatos, & Inquiſitos etiam ſi fuerint, & ſint Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchę, Primates, eiuſdem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Legati etiam de latere, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & imperatores, tam de antiquis, quam nouiter etiam ſuper eiſdem

articulis

A articulis receptis, vel recipiendis testibus, alijsq; argumentis, probationibus, & iudicijs iuxta facultates eisdem Cardinalibus Inquisitoribus per nos & quoscunque prædecessores, & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac sedem Apostolicam quomodolibet concessas, & datas, ac in futurum respectiue dandas, & concedendas, denuo inquiri, & procedi posse, & debere, etiam in omnibus, & per omnia, perinde, ac si prædictæ sententiæ, decreta, & litteræ Apostolicæ, ac etiam canonicæ purgationes in prædictorum reorum delatorum, & inquisitorum, etiam Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatuum, Cardinalium, Legatorum, Comitum, Baronum, Marchionum, Ducum, Regum, & Imperatorum fauorem non emanassent, nonis præsertim superuenientibus indicijs eiusdem, vel alterius speciei hæresis tempus præteritum etiam respicien. vbi appareret per aliqua indicia quòd illicitis modis prius ipse delatus, vel inquisitus fuisset absolutus, eadem Apostolica auctoritate volumus pariter, & mandamus. Concedentes eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, & super dicto sacro sanctiss. Inquisitionis officio nunc & pro tempore deputatis plenam, liberã, amplam, & omnimodam facultatem, potestatem & auctoritatem causas huiusmodi etiam auctorita-
B te œcumenici vniuersalis Concilij Tridentini decisas, reuidendi, ac in statu & terminis in quibus ante prædictas sententias, & decreta, ac etiam canonicas purgationes quomodolibet reperiebantur, reassumendi, fineque debito terminandi, prout in alijs causis pendentibus indecisis per eosdem Cardinales Inquisitores iuxta eorum facultates fit, fierique potest, & consueuit. Et insuper vestigijs felic. recor. Pauli Papæ iiij. prædecessoris nostri inhærendo, Constitutionem alias contra hæreticos, & schismaticos per eundem Paulum prædecessorem, sub data videlicet Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ M. D. LVIII. quintodecimo Calen. Martij, Pontificatus sui Anno quarto editam, tenore præsentium renouamus, & etiam confirmamus, illamque inuiolabiliter, & ad vnguem obseruari volumus, & mandamus, iuxta illius seriem atque tenorem. Et sic in omnibus, & singulis supradictis censeri, ac ita per prædictos, & quoscunque iudices, &c. sublata, &c. iudicari, &c. debere. Irritum, &c. perpetuo decernimos, & declaramus. Non obstantibus præmissis, ac regula nostra de non tollendo iure quæsito, & quibusuis alijs Apostolicis, vniuersalibus, prouincialibus, & synodalibus constitutionibus, ordinationibus, necnonetiam iuramento, &c. roboratis, statutis, &c. priuilegijs quoque, indultis, & prædictis, ac alijs litteris, & etiam Motibus proprijs quibuslibet, etiam præfatis reis, & inquisitis, etiam episcopis, &c. ac Imperatoribus etiam absolutis, & quibusuis alijs personis in genere, vel in specie sub quibuscunque tenoribus, &c. ac cum quibusuis etiam derogatoriarum derogatorijs, alijsq; clausulis, ac etiam irritantibus, & alijs decretis, ac etiam pœnalibus inhibitionib. etiam Motu proprio, &c. ac consistorialiter, &c. & aliàs in contrarium quomodolibet concessis, &c. in posterumq; concedendis, &c. quibus omnibus etiam si de illis, &c. eorũ tenores, &c. latissime hac vice derogamus, cæterisq; contrarijs quibuscunque, cum clausulis opportunis.

Sup. pag. 111.

C

Fiat Motu proprio. M

ET cum absolutione à cens. ad effectum, &c. & de reductione, &c. reuocatione singulis declaratione, decretis, statuto ordination. voluntatibus, mandatis, concessione, renouatione, confirmatione, derogatione, alijsq; præmissis, vt supra in forma gratiosa perpetuo, & ad perpetuam rei memoriam.

D Et quòd postquàm præsentes, seu desuper forsan conficiendæ litteræ per aliquem, vel aliquos ex Cursoribus nostris in Basilicę principis Apostolorum de Vrbe, & Cancellariæ Apostolicæ valuis, ac Acie Campi Floræ affixæ, & publicatæ fuerint, omnes prædictos etiam Episcopos, &c. ac Imperatores, & alios quorum interest, afficiant, & arctent perinde, ac si eis personaliter intimatæ, & insinuatæ fuissent, ac vim & efficaciam solemnis, personalis, validæ, & peremptoriæ monitionis, & citationis habere, omnesque ligare habeant. Et quod præsentis nostri Motus proprij sola signatura sufficiat, & vbique fidem faciat in iudicio & extra, regula contraria non obstan. Et nihilominus si videbitur litteræ desuper etiam per Breue nostrum, aut officium contradictarum simul, vel ad partem expediri possint. Et quod præsentium, seu desuper conficiendarum litterarum transumptis etiam impressis manu alicuius notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, aut curiæ ecclesiasticæ munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus adhiberetur si exhibitæ forent, vel ostensæ.

E

Fiat M.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, duodecimo Cal. Ian. Anno primo.

Anno à Natiuitate Domini M. D. LXVII. Indictione decima, die vero Lunæ, trigesima mensis Decembris, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Pij diuina prouidentia Papæ quinti anno primo, suprascriptus Motus proprius affixus, & publicatus fuit ad valuas Principis Apostolorum beati Petri de Vrbe, Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, dimissis ibidem eiusdem copijs affixis, vt moris est, per nos Ioannem Gerardi, & Christianum de Monte, prælibati Sanctiss. Domini nostri Papæ Cursores.

Stephanus de Olea Magister Cursorum.

Registrata in lib. pri. Secretorum fol. 51. G. S. Sarde.

Bulla Santissimi D. N. D. Pij diuina prouidentia Papæ Quinti Super reseruatione beneficiorum propter hæresim vacantium.

Vniuersa beneficia cuiuscunq; generis fuerint, vbicunq; propter crimen hæresis à beneficiatis commissum vacauerint, ordinationi & dispẽsationi sedis Apostolicę reseruatur. In nullis vero impetrationibus beneficiorũ quocunq; modo habitis aut qualificatis cõprehenduntur beneficia ob crimen hæresis vacantia aut vacatura, nisi in impetrationibus specialis vacationis modus, propter hæresim, expressus fuerit, aut per impetrantem crimen fuerit deductum in iudicium, & super eo fuerit lata sententia fauorabilis.

Pius Episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1566.

Ex archivio Generalis inquisitionis Romanæ & Bullario Pij V impresso Romæ.

VM ex Apostolatus officio nobis (meritis licet imparibus) credito, cura dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur, more vigilis pastoris vigilare, & attentius prouidere, vt ecclesijs, monasterijs, & quibusuis alijs beneficijs ecclesiasticis nunc & pro tempore, propter crimen hæresis, vacantibus, & vacaturis, tales viri eis præficiantur idonei, qui detestandas, ac nefarias hæreses diabolo disseminante contra veræ, & orthodoxæ fidei puritatem exortas, de agro Domini extirpare, & populos sibi commissos ad catholicæ Ecclesiæ veritatem reducere, doctrina, verbo, & boni operis exemplo valeant. Præmissorum itaq; consideratione inducti, & alijs ad id suadentibus rationabilibus causis, nonnullis et prædecessorum nostrorũ vestigijs inhærendo, Motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera nostra voluntate, & deliberatione omnia & singula beneficia ecclesiastica cum cura, & sine cura, sæcularia, & quorumuis ordinum etiam S. Ioannis Hierosolymitani, & aliarum quarumuis militiarum regularia, quæcunq; & qualiacunque sint, etiam si sæcularia, canonicatus & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia in cathedralibus etiam metropolitanis, vel collegiatis, & dignitates ipsæ in cathedralibus etiam Metropolitanis post pontificales maiores, seu collegiatis ecclesijs huiusmodi principales. Regularia vero beneficia huiusmodi monasteria etiam consistorialia, prioratus, præpositurę, præpositatus, dignitates etiam conuentuales, personatus, administrationes, vel officia etiã claustralia: ac hospitalia & præceptoriæ, & aliàs quomodocunq; qualificata fuerint, ordinationi & dispensationi nostræ, & sedis Apostolicæ hac perpetuo constitutione valitura, auctoritate Apostolica tenore præsentium reseruamus. Declarantes omnes & quascunq; impetrationes de beneficijs, vt præfertur, quomodocunq; qualificatis, certo modo in futurum faciendas, & obtinendas beneficia huiusmodi propter hæresim vacantia, & in futurum vacatura non comprehendere, nisi specialiter, & dispositiue vacationis modus propter crimen hæresis impressus fuerit, & illum nullo modo sub quibusuis clausulis & decretis comprehendi quantumcunq; generalibus in quibusuis gratijs & concessionibus per nos & Romanos Pontifices successores nostros faciendis, etiam per fiat, signatis & concessis, ac decernentes omnes & quascunq; impetrationes de quibusuis beneficijs, vt præfertur, qualificatis, hactenus factas & obtẽtas, nisi earum vigore in iudicio per impetrantes crimen huiusmodi deductum fuerit, & super eo sententiam fauorabilem obtinuerint, vel dictorum beneficiorum possessionem assecuti fuerint, ad vacationem huiusmodi propter crimen hæresis se non extendere, & illum nequaquam comprehendere, sicque per quoscunq; iudices, & commissarios quauis auctoritate fungentes, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales iudicari & interpretari debere: Irritum quoque & inane si secus per quoscunq; quauis dignitate & auctoritate præditos, iudicatum fuerit, decernimus. Volumus autem quod præsentes litteræ in Cancellaria nostra Apostolica, & Acie Campi Floræ de more publicentur, & inter constitutiones perpetuo valituras describantur. Et quia difficile foret præsentes ad singula quæque loca deferri, volumus & etiã declaramus, quod earum transumptis etiam impressis, manu alicuius Notarij subscriptis, ac sigillo alicuius prælati munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitę vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reseruationis, declarationis, decreti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ. 1566. Sexto Calen. Febr. Pontificatus nostri anno secundo.

Visa de curia Io. Ronetius R. — Gæ Glorierius.

Registrata apud Cęsarem secretarium. — H. Cumyn.

Locus † sigilli plumbei.

Anno à Natiuitate Domini M. D. LXVII. Indictione decima. Pont. S. in Christo patris, & D. N. D. Pij, diuina prouidentia Papæ V. Anno secundo, die vero xvij. mensis Februarij. Retroscripta littera affixa & publicatæ fuerunt ad Valuas Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, per nos Antonium Clerici, & Ioan Andream Rogerium prædicti S. D. N. Papæ Cursores.

Scipio de Octauianis Mag. Cur.

A

PIVS PAPA V.

Sanctissimi D.N.Pij Papæ V. præceptum quod Principes, iudices, & iustitiæ ministri mandatis Cardinalium Inquisitorum generalium in concernentibus officium Sanctissimæ Inquisitionis pareant; & reos quoslibet hæresi inquisitos, pro quibusuis alijs delictis carceratos, suspēsa aliorū criminum cognitione, ad Inquisitores deferant, vt causa fidei prius cognoscatur, inde pro alijs delictis a suis iudicib. puniātur.

SAnctissimus D. N. D. Pius diuina prouidentia Papa quintus, statuit, decreuit, & ordinauit, ac mandauit, vt negotia fidei omnibus, & singulis alijs præferantur, cum fides sit substantia, & fundamentum Christianæ religionis. Idcirco omnibus, & singulis almæ Vrbis, eiusque districtus gubernatori, senatori, vicario, & Cameræ Apostolicæ Auditori, & quibuscunque alijs legatis, vicelegatis, gubernatoribus prouinciarum, & terrarum suæ Sanctitati, & S.R.E. mediate, & immediate, subiectarum, ac eorum locatenen. officialibus, barisellis, & alijs ministris, necnon alijs locorum ordinarijs, cæterisque magistratibus, & officialibus, ac cuiusuis conditionis, & status hominibus in omnibus, & singulis terris, oppidis, & ciuitatibus, ac in tota republica Christiana existen. sub excommunicationis latæ sententiæ, ac indignationis suæ Sanctitatis, & aliis arbitrio suæ Sanctitatis, & Illustrissimorum, & Reuerendissimorum dominorum Cardinalium Inquisitorum generalium imponendis, & exequendis pœnis, vt eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, ac eorum præceptis, & mandatis in quibuscunque officium Sanctæ Inquisitionis huiusmodi concernen. pareant & obediant. Reges uero, Duces, Comites, Barones, & quosuis alios Principes sæculares in Dei nomine rogauit, vt eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, eorumque officialibus faueant, auxiliumque præbeant, & à suis magistratibus subditis auxilium præberi faciant in negotijs ad dictum officium spectan. Necnon carceratos quoscunque pro quibusuis delictis, & debitis etiam atrocibus apud dictum Inquisitionis officium quomodolibet delatos, vel denunciatos, suspensa aliorum criminum inferiorum cognitione, ad eosdem Cardinales, & Inquisitionis carceres, ibidemque ad criminis hæresis totaliter cognitionem, & expeditionem retinendos, & postea ad eosdem officiales pro aliorum criminum expeditione remittendos, sine mora transmittant.

Ex bullario Pij V. Romæ impresso.

B C

PIVS PAPA V.

Santißimi Domini N. D. Pij Papæ V. Constitutio contra offendentes statum, res, & personas officij Inquisitionis hæreticæ prauitatis.

Quicunque quacunque dignitate sæculari decoratus Inquisitorem, aut quemlibet sancti officij ministrum, aut accusatores, denūtiatores, & testes in causis fidei offenderit, aut perterrefecerit: siue res quasćūq; sacri officij priuatas, aut publicas inuaserit; vel captos pro crimine hæresis liberarit, prohibuerit ue caperētur, aut occultauerit, aut denique quocunque alio modo causis fidei nocuerit, etiā si nihil fit ma li subsecutum anathemate percussus est, & velut reus lęsę maiestatis, omni do minio & dignitate eo ipso priuatur. filij etiā taliū infames sunt, & omni hereditatis successione, & donationis iure, aut alia liberalitate carent. idē penitus obseruetur in personis ecclesiasticis, que si tale quid commisisse constiterit, degradentur, & curię seculari relinquantur; Pontificū tamen causę Romano Pontifici referuātur, qui pro talibus intercedit, in fautorū hęreticorum pęnas ipso facto incidit. qui hæc delicta adhuc occulta manifestauerit, supplicio liberatur. nullus ex prędictis à pręfatis pęnis liberetur, nisi postquam per sex menses pontifices Romani in sede Petri sederint: idque precibus prius in sancto Inquisitionis senatu verificatis, aliter quidquid gestum fuerit, irritū est et inane. prælati has constitutiones publicēt. principes seculares ministris sacri officij omne auxilium præstent & fauorem, & sententias in reos hæresis latas exequātur.

D

Pius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

SI de protegendis cæteris omnibus Ecclesiæ ministris, quos in fidem & clientelam nostram a Domino recepimus, cura nobis quotidiana insidet, quanto maiore studio eam nos solicitudinem capescere necesse est, vt qui in sacro Inquisitionis hæreticæ prauitatis officio versantur, sub tutela inuiolatæ auctoritatis huius sedis periculorum omnium expertes, quęque munera ad exaltationem fidei catholicę exequantur? Cum itaque eius generis impiorum ois quotidie magis inualescat, qui omnibus malis artib. prędictum officium subuertere, ministrosque functionibus disturbare moliuntur, eò iam nos detrusit necessitas, vt nefariam, & scelestam illorum audaciam acerbiore castigationis verbere reprimamus. Hac igitur generali constitutione de fratrum nostrorum consilio sancimus, ut quicunque siue cuncta ciuitas, siue populus, siue dominus, Comes, Marchio, Dux, vel potiore titulo illustris, quemuis ex Inquisitoribus, Aduocatis, Procuratorib. Notariis, alijsque ministris prędicti officii, vel Episcoporum id munus in sua diœcesi, aut prouincia obeuntium, seu accusatorem, denunciatorem, aut testem in causa fidei quomodocunque productum, vel euocatum occiderit, verberauerit, deiecerit, seu perterrefecerit, quiue ec-

Edita anno Domini. 1569.

E

Ex bullario Pij V. Romæ impresso.

clesias, ædes, aliasue res siue publicas, siue priuatas, officij aut ministrorum expugnauerit, inuaserit, A
incenderit, expilauerit, aut libros, litteras, auctoritates, exemplaria, regesta, protocolla, exempla, scri-
pturas, aliaue instrumenta, siue publica, siue priuata vbicunque posita combusserit, diripuerit, seu
interuerterit, seu ex incendio, aut direptione, aut alio quocunque modo illa exportauerit, seu qui in
conflagratione, expugnatione, aut direptione etiam inermis, siue capiendi, siue comburendi, siue sup-
primendi causa fuerit, siue res aut personas seruari, defendiue prohibuerit, quique carcerē, aut aliam
custodiam, seu publicam, seu priuatam effregerit, vinctum extraxerit, seu emiserit, capiendum pro-
hibuerit, captumue eripuerit, receperit, occuluerit, seu facultatem effugiendi dederit, seu iusserit id
fieri, qui cœtum concursumue fecerit, siue vt aliquid prædictorum fieret homines accommodaue-
rit, siue aliàs auxilium, consilium, aut fauorem publice vel occulte in quolibet prædictorum scien-
ter præstiterit, licet nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, emissus, vel ereptus, nihil expu-
gnatum, nihil effractum, succensum, direptumue, nullum denique damnum reipsa sit secutum: ni-
hilominus is sit anathemate præsentis canonis auctoritate ligatus, idem quoq; læsæ maiestatis reus, B
dominio, dignitate, honore, feudo, ac quecunque alio beneficio temporali, & perpetuo, eo ipso pri-
uatus, sæcularis iudicis arbitrio relinquatur, qui de eo illas ipsas pœnas exigat, quæ damnatis primo
capite dictæ legis per constitutiones legitimas irrogantur, bonis, rebusque omnibus fisci iuribus
applicatis, vti etiam est de damnatis hæreticis per sanctiones canonicas constitutum: eius filij pater-
na infamia subiecti, omnis, & cuiuscunque hæreditatis, successionis, donationis, & legati, siue pro-
pinquorum, siue extraneorum omnino sint expertes, eisdem præterea portæ nunquam pateant di-
gnitatum. Nemo autem expurgationem habere, aut causam vllam proponere, vel prætendere pos-
sit, qui tantum nefas in contemptum, & odium huius officij admiserit, nisi contrarium per claras
probationes docuerit se fecisse. Quod porro de prædictis, eorumque filijs statuimus, illud idem de
omnibus clericis, & presbyteris sæcularibus, & quorumuis ordinum, etiam exemptorum regula-
ribus, & quacunque etiam Episcopali, & maiori dignitate præditis, ac etiam priuilegio quomodo
cunque suffultis, decernimus exequendum, ita vt ipsi beneficijs, & officijs omnibus ecclesiasticis,
præsentium auctoritate priuati, per iudicem ecclesiasticum, hæreticorum more degradentur, de- C
mum potestati sæculari traditi, pœnis prædictis laicorum instar subijciantur; Pontificum tamen cau-
sis nobis, & successoribus nostris reseruatis, vt re quæsita, & nobis renunciata, contra eos ad deposi-
tionem, & alias pœnas prædictas procedamus, vti criminis atrocitas videbitur postulare. Quicun-
que autem pro talibus veniam petere, aut aliàs intercedere tentauerit, in easdem illas pœnas quæ
in hæreticorum fautores a sacris constitutionibus inferuntur, ipso facto se nouerint incidisse. Verum
si quis etiam huiusmodi criminum conscius, vel affinis, siue religionis studio, siue pœnitentia ductus
rem adhuc incognitam retexerit, supplicio liberetur. Cæterum eam omnium, & quarumcunque
absolutionum rationem prædictis criminibus, necnon habilitationum, & restitutionum etiam ad
famam, & honores, ita deinceps habendam optamus, vt successores nostri nullas nisi saltem seme-
stri post cuiusque assumptionem ad huius dignitatis fastigium excurso, ac precib. apud supremum
officium Inquisitionis hic institutum verificatis, concedant. Decernentes omnes, & quascunq; hu-
iusmodi absolutiones, habilitationes, & restitutiones, quæ precibus sic non verificatis de cætero
fient, nemini prorsus prodesse, sed nec præsentibus, nisi toto ipsarum tenore ad verbum inserto, & D
gratia ex certa Romani Pontificis scientia facta, & propria manu subsignata, vlla in parte deroga-
ri, nec derogatum censeri debere, & si illis ex quacunque causa aliter derogari contigerit, deroga-
tiones huiusmodi nullius prorsus fore roboris, & momenti. Iubemus igitur vniuersos, & singulos
Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, & cæteros ecclesiarum prælatos per vniuersum or-
bem constitutos, vt per se, vel alium, seu alios præsentes litteras, aut earum exempla in suis quisque
prouincijs, ciuitatibus, diœcesibus, & locis solenniter publicare, & quantum in se est, firmiter obser-
uari procurent, contradictores quoscunque per censuras, & pœnas ecclesiasticas, appellatione post-
posita, compescendo, ipsasque censuras, & pœnas etiam iteratis vicibus aggrauando, inuocato etiam
ad hoc si opus fuerit, auxilio brachij sæcularis. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus
Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscunque. Volumus autem, vt præsentium exempla etiam
impressa edantur, eaque Notarij publici manu, & cuiuscunq; curiæ ecclesiasticæ, vel prælati sigillo
obsignata, eandem illam prorsus fidem vbique locorum faciant, quam ipsæ præsentes facerent, si es-
sent exhibitæ vel ostensæ. Cæterum omnes orbis terrarum Principes, quibus gladij sæcularis pote- E
stas ad malorum vindictam est permissa, per eam quam se tueri promiserunt fidem, obtestamur, ita
suas quisque partes siue in præstando ministris prædictis auxilio, siue in criminum post ecclesiæ sen-
tentiam animaduersione, interponere, vt eorum quoque præsidijs ministri ipsi tanti officij munus pro
Dei æterni gloria, & religionis incremento fæliciter exequantur, amplissimum à Domino præmium
recepturi, quod fidei prædictæ assertoribus in æternæ beatitudinis consortio præparauit. Nulli ergo
omnino hominum liceat hanc paginam nostræ sanctionis, legationis, statuti, decreti, iussionis, obte-
stationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præ-
sumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se no-
uerit incursurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo,
quingentesimo, sexagesimonono, Cal. Aprilis, Pontificatus nostri anno quarto.

† Ego

A *Ego Pius V. Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.*

† *F Cardinalis Pisanus Episcopus Hostien.*	Locus signi.	† *Ego M. Antonius Card. Columna.*
† *Io. Card. Moronus Episcopus Portuen.*		† *Ego Ptolomeus Card. Comensis.*
† *Christoph. Madrucius Episcop. Praenest.*		† *Ego P. Card. de sancta Cruce.*
† *Otho Card. Truchses Episcopus Albanen.*	Vtinam diriganturVitæ meæ ad custodiendas	† *Ego Z. Card. Delphinus.*
† *A. Card. Farne. Vicecan. Episcopus Tusc.*		† *Ego Hu. Card. S. Sixti.*
† *Io. Bapt. Cicada Episcop. Sab. Card. S. Clem.*		†
† *Ego Iulius Cardinalis Vrbinus.*	Testificationes	† *Ego Alexander Card. Cribellus.*
† *Ego Fulnius Cardinalis Perusin.*	Tuas	† *Ego Guido Card. Vercellus.*
† *Ego Io. Riccius Card. Politianus.*		† *Ego Guilielmus Card. Sirletus.*
† *Ego Scipio Card. Pisarum:*		† *Ego F. Michael B. Card. Ale. Cam.*
B † *Ego Iacobus Card. Sabellus.*		† *Ego Hieronymus Car. de Caraualle.*
† *Ego Aloysius Card. Cornelius.*		† *Ego Ludouicus Card. Madrucius.*
† Ego Ph. Cardinalis a Burdisera.		† *Ego Innoc. Card. de Monte.*
† *Ego Antonius Card. Granuellanus.*		† *Ego Hieronymus Card. Simoncellus.*
h *Ego Franciscus Card. Paciecus.*		†
†		† *Ego Ferd. Card. de Medicis.*
† *Ego Hieronymus Card. de Corrigio.*		† *F. Cardinalis Alciatus.*
† *Ego Io. Franciscus Card. de Gambara.*		† *Io. Paulus Cardinalis ab Ecclesia.*
† *Ego Nicolaus Card. de Sermoneta.*		† *A. Cardinalis Carafa.*
† *Ego Innoc. de Aualos Card. de Aragonia.*		

Anno a Natiuitate Domini Millesimo quingentesimo sexagesimonono, Indictione duodecima, die vero secunda mensis Maij, Pontificatus Sanct. in Cristo patris & D. N. D. Pij, diuina prouidentia Papæ V. C *Anno quarto, retroscriptæ litteræ Apostolicæ, lectæ, affixæ, & publicatæ fuerunt ad Valuas Basilicæ Principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariæ Apostolicæ, ac in Acie Campi Floræ, vt est moris, dimissis in locis præfatis præsentibus litteris per aliquantulum temporis spatium affixis, & deinde amotis per nos Iulium Parmum, & Ioannem Bornotum prælibati S. D. N. Papæ Cursores.*

Ant. Clerici Mag. Cur.

PIVS PAPA V.

Sanctiss. D. N. D. Pij Papæ V. Confirmatio creationis, & priuilegiorum Societatis Crucesignatorum.

Pius Papa Quartus, ad perpetuam rei memoriam.

D Sacrosanctæ Romanæ, & vniersali Ecclesiæ diuina disponente clementia, meritis licet insufficientibus præsidentes, omnem pastoralis nostri officij curam, atque vigilantiam in id potissimum adhibere debemus, vt fides catholica vbique terrarum, quantum in nobis est integra, inuiolataque conseruetur, & impij, ac detestandi hæreticorum conatus ipsam vnam fidem violare satagentium omnibus rationibus comprimantur. Vnde si quæ ad iuuandum huiusmodi nostrum propositum, ac debitum, aliàs pie instituta, ac concessa fuisse a prædecessoribus nostris comperimus, libenter approbamus, & aliàs desuper disponimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Cum itaque inter cæteras, quæ in Ecclesia Dei hactenus institutæ sunt Christi fidelium Societates, illa satis vberes Christianæ religionis fructus afferre videatur, quæ sub Crucesignatorum vocabulo ad assistendum hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, auxiliumque, quando, & quoties opus sit, in catholicæ fidei negotijs aduersus hæreticos, etiam vita ipsa præstandum, instituta existit, vt non immerito à diuersis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris specialibus gratijs, & priuilegijs fuerit decorata. Nos attendentes, quod ea E maiorem obtinent roboris firmitatem, quæ pluries Apostolicæ confirmationis præsidio sint communita, vtque pateat num nostrum erga ipsam Societatem charitatis affectum ostendamus. eiusdem Societatis Crucesignatorum creationem, & institutionem, ac priuilegia, quæ sunt in vsu, necnon indulgentias, prærogatiuas, facultates, gratias, & indulta quæcunque; eidem Societati, & illius vtriusque sexus confratribus Crucesignatis pro tempore existentes, tam per Innocentium iiii. Innocentium viii. Iulium ii. Leonem x. Clementem vii. quam quoscunque alios Romanos Pontifices prædecessores nostros sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis hactenus quomodolibet concessa, & confirmata, decretis tamen Concilii Tridentini non repugnantia, necnon litteras desuper emanatas, illorum omnium, & singulorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, auctoritate Apostolica tenore præsentium confirmamus, approbamus, & innouamus, illisque perpetuæ, & inuiolabilis firmitatis robur adiicimus, omnesque, & singulos iu-

Edita anno Domini 1570.

Ex bullario Pij V. Romæ impresso.

les iuris, & facti defectus, si qui forsan interuenerint in eisdem, supplemus. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisq; contrarijs quibuscunq;. Volumus autem q; præsentium transumptis, et impressis, manu Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem vbiq; fides adhibeatur quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ uel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die tertiodecimo Oct. Millesimo quingentesimo septuagesimo. Pontificatus nostri anno quinto. A

Cæs. Glorierius.

GREGORIVS PAPA XIII.

Decretum S. D. N. D. Gregorij Papæ xiij. De nullitate omnium dispositionum beneficialium, quæ fiunt personis prohibitis, propter genus, seu hæresim, aut a fide apostasiam, contra sanctiones, statuta, vel priuilegia. B

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Edita anno Domini 1580.

Fuit publicatū & impress. in Romæ an. 1580. Fymericus in Directorio Inquisit. par. 3. q. 513. & seq.

IN ecclesijs, præsertim insignibus, hoc magnopere curandum est, vt Sacerdotes, & personæ salubribus earum institutis conuenientes ordinentur, quòd quantum in nobis est, enitimur, atque eos ab illis repellendos in primis contendimus, qui propter genus, aut hæresim, & a fide apostasiam, siue proprio, siue stirpis, siue cognatorum vitio contaminati, per canonicas sanctiones, aut statuta ab hac sede firmata, aut Apostolica priuilegia prædictis ecclesijs prohibentur. Sed nobis negociorum magnitudine distentis, huius generis nonnulli ad illarum sacerdotia frequenter obrepunt, inter quos quidam existimationis suæ prodigi, etsi se ab illis expulsum iri sciant, spe tamen inconcessa præsumunt, se inde vel permutatione, vel quoquo pacto beneficium, pensionem, aut quid aliud exacturos. Nos malum hoc, quo dictæ ecclesiæ sæpius diuexantur, penitus euellere uolentes, præsentium auctoritate decernimus, omnes, & quascunque Apostolicas, necnon legatorum dictæ sedis, & aliorum omnium ab ea facultatem disponendi habentium, ac etiam ordinarias dispositiones dignitatum, præbendarum, beneficiorum, & officiorum eiusmodi ecclesiarum in quascunq; personas sic infectas, & per huiusmodi sanctiones, seu statuta, vel priuilegia, vt præfertur, inhabiles, vires & effectum non habere, personasq; huiusmodi illarum prorsus vsu & commodo carere. beneficiaq; ipsa vt prius vacare, & quæ ex illis tempore dispositionis Apostolicæ prædictis personis, illi reseruata fuerint vel affecta, sub eadem reseruatione vel affectione manere, & tam illa quam etiam omnia alia non reseruata neq; affecta, de quibus ab ipsa sede, ac legatis & alijs facultatem habentibus prædictis in huiusmodi personas quomodocunq; dispositum fuerit, ad nouam Romani Pontificis dispositionem duntaxat pertinere, eaq; ab alijs idoneis ab ipsa sede duntaxat, liberè impetrari posse, impetrationes tamen, ac etiam motu proprio concessiones, nisi modus vacationis, necnon casus, ac decretum huiusmodi, non conditionaliter, aut per æquipollens, sed definite, nominatim, ac dispositiue, in illis exprimantur, omnino non valere. Ab ordinarijs vero, (cessantibus reseruationibus vel affectionibus Apostolicis) pro tempore collata, deuolutioni, iuxta Lateranensis statuta concilij subiacere, necnon irritum & inane quicquid secus per quoscunq; scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Reseruationibus Apostolicis fructuum, pensionum, & aliarum rerum huiusmodi beneficiorum, in personas idoneas etiam de huiusmodi contaminatorum consensu factis, eisdemq; ab illis interim præstitis, vel solutis nihilominus valituris. Nemo autem ignorationem prætexens, valeat excusari, cum prædictæ prohibitiones satis manifestę sint, & quisque ante petitionem, vel acceptationem beneficiorum huiusmodi num illorum capax sit debeat se probare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romę apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicę Millesimo quingentesimo octuagesimo, Id. Nouembris, Pontificatus nostri anno nono. C D

M. Datarius. E

Cęs. Glorierius.

A. de Alexijs.

Anno a Natiuitate Domini M.D.LXXX. Indictione octaua, die decimaoctaua mensis Nouembris, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & D.N.D. Gregorij diuina prouidentia Papæ xiij. Anno nono, Retroscriptę litteræ Apostolicæ, affixæ & publicatæ fuerunt in Valuis Ecclesię S. Ioannis Lateranensis, Basilicæ principis Apostolorum de Vrbe, Cancellariæ Apost. & in Acie Campi Floræ, per nos Petrum Aloysium Gaytam, & Nicolaum Tagliettum, Apostolicos Cursores.

Alexander Parabiacus Magister Cursorum.

GRE-

Statutum S.D.N. D. Gregorij Papæ xiij. De Blasphemijs, & flagitijs Judæorum, in quæ hæreticæ prauitatis Inquisitores animaduertunt.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

NTIQVA Iudæorum improbitas, quæ diuinæ bonitati semper restiterunt, tanto execratior consistit in filijs, quanto ipsi ad cumulandam patrum suorum mensuram in Dei filio repudiando, eiusque in mortem nefarie conspirando grauius deliquerunt; qui propterea suis eff̄cti maioribus nequiores, proprijs sedibus expulsi, atque in omnes dispersi orbis terrarum regiones, seruituti que perpetuæ mancipati, non maiorem in cuiusquam ditione clementiam, quàm in Christianorum Prouincijs, maxime uero in Apostolicæ pietatis gremio inuenerunt; quę pro eorum conuersione laborans, eos misericorditer excepit, atq; in cohabitatione vna cum filijs suis sustinuit, ad ueritatisque lumen allicere pio semper studio conata est, rebusq; ad vitã necessarijs iuuit, ab iniurijs, & contumelijs prohibuit, multis denique beneficentiæ suæ priuilegijs circummuniuit: illi vero nullis beneficijs mansuefacti, nihilque de suo pristino scelere remittentes. Dominum nostrum Iesum Christum in cœlo triũphantem adhuc in synagogis suis, & ubique persequuntur: Christi quoque membris infensissimi non desinunt in religionẽ Christianam horrenda facinora quotidie magis audere; quibus nos, ne pietatis nostræ puritas polluatur, aut à fœdis mancipijs Christo, Christianorum ve nomini impune illudatur, obuiare uolentes, Statuimus ac etiam declaramus, Inquisitores hæreticæ prauitatis libere procedere posse in omnibus causis, & casibus, qui sequuntur. Si quis Iudæus, aut infidelis in ijs, quæ circa fidem cum illis nobis sunt communia, ueluti Deum unum, æternum, omnipotentem, creatorem omnium visibilium, & inuisibilium, & similia non esse asseruerit, prædicauerit, vel priuatim alicui insinuauerit. Si dæmones inuocauerit, consuluerit ue, aut eorum responsa acceperit, ad illosue sacrificia, aut preces ob diuinationem, aliamue causam direxerit, aut quid eis immolauerit, uel thuris alteriusue rei fumigationes obtulerit, aut alia quęuis impietatis obsequia præstiterit. Si Christianũ verbo, facto, vel exemplo, siue alio quouis modo nefaria huiusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, aut perducere attentauerit. Si Saluatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse, Matremve Dei non esse virginem, & alias huiusmodi blasphemias, quæ per se hæreticæ dici solent in Christianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impia protulerit. Si cuiusuis eorum opera, auxilio, consilio, uel fauore aliquis Christianus a fide desciuerit, quamque semel susceperat, abnegauerit, vel ad Iudæorum, seu aliorum infidelium ritus, ceremonias, superstitiones, uel impias sectas transierit, vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit: aut qui, ut Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium auxilium, uel fauorem quomodocunque præstiterit. Si quis Cathecumenum, vel quemcunque ex Iudæis, aut infidelibus Deo inspirante ad fidem Christianam uenire uolentem, post declaratam animi, verbo, facto, aut quocunque alio modo eius uoluntatem a fide, vel fidei instructione, aut a sacri baptismi susceptione, retrahere, auertere, uel dehortari, aut ne ad fidem ueniat, neue regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impediuerit. Si quis Apostatas, hæreticosue scienter domi sui acceptauerit, aluerit, commeatu iuuerit, seu quouis modo eis cibaria ubicunque præbuerit, aut dona, uel munera dederit, uel miserit, aut de loco ad locum deduxerit, seu associauerit, vel deducendos, seu associandos curauerit, aut somptus ministrauerit, duces comitesue illis adiunxerit, uel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut inuestigari queant fecerit. Quinque dictos apostatas aut hæreticos scientes aliquo modo receptauerit, occultauerit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, uel fauorem quomodolibet præstiterit. Si libros hæreticos, uel Talmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, aut aliàs prohibitos tenuerit, custodierit, uel diuulgauerit, uel in quæcunque loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accommodauerit. Si Christianos deriserit, redemptionisque nostræ hostiam salutarem in ara Crucis immolatam, Christum Dominum ludibrio, & despectui habens, quandocunq;, maxime uero in sacro Parasceues die agnum, siue ouem, aut quid aliud Cruci affixerit, aut appenderit, in eamue consputerit, seu quodcunque contra ipsam fecerit. Si nutrices Christianas contra sacrorum Canonum statuta, dinersorumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum sanctiones adhuc retinuerit, aut eas retinens die, qua sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumpserint, lac uno, uel pluribus diebus in latrinas, eluacas, uel alia loca effundere coegerit. In quibus casibus uniuersis, & singulis omnes prædictę prauitatis Inquisitores omnium Regnorum, Prouinciarum, Comitatuũ, Dominiorum, & locorum uniuersi orbis Christiani Iudices in suis quemque locis perpetuo delegamus, ut si per his contra Iudæos, atque infideles quoscunque simul, uel separatim, prout in causis fidei iuxta sacrorum Canonum formam, necnon officij Inquisitionis huiusmodi constitutiones, diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquo uel aliquibus horum flagitiorum excessibus culpabiles repererint, in eos pro culpæ modo, ac etiam pro criminum numero, uel multiplicatione, aut consuetudine delin-

Editum Romæ anno 1581.

Fuit publicatũ & impressum Romæ an. 1581. De materia huius statuti Eymericus Directorio pa. q.46.

delinquendi, flagra, remigia, etiam perpetua, rerum quoque publicationes, exilia, aliaqi structiora decernant, & aliàs de eis exempla edant, quæ sceleratos illos deterreant ab huiusmodi flagitijs in posterum admittendis. Nos enim venerabilibus fratribus nostris S.R.E. Cardinalibus Inquisitoribus generalibus, necnon Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & alijs locorum Prælatis, ac etiam alijs prædictis Inquisitoribus in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus, & mandamus, ut præsentes nostras litteras in Ciuitatibus, & locis cuiqi subiectis publicare, & iuxta illarum tenorem procedere, ipsasq; debitæ executioni mandare procurent. Decernentes irritum, & inane quicquid secus per quoscunque scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon exemptionibus, priuilegijs, immunitatibus, commeatibus, in fidem publicam receptionibus, & tolerantijs prædictis, Iudæis, & alijs infidelibus Maranis, & Apostatis, tam in Dominijs, Terris, & locis nostris, & sedi Apostolicæ mediate, vel immediate subiectis, quàm alibi vbicunque Regnorum, Prouinciarum, & Dominiorum, gentium, & locorum commorantibus, uel in ea ex quibusuis Regnis, & partibus tam fidelium, quàm infidelium confluentibus, eorumque Iudicibus, aduocatis, & defensoribus quacunque auctoritate, potestate, & dignitate fungantur, etiam ad instantiam Imperatoris, Regum, Ducum, & quorumuis aliorum Principum tam per fel. rec. Paulum III. Decimo Kal. Martij, & Iulium etiam III. Non. Decembris, Tertio anno sui cuiusque Pontificatus, quàm etiam quoscunque alios anteriores, & posteriores Romanos Pontifices, ac nos, & sedem Apostolicam, eiusque legatos, ac etiam Cameram Apostolicam sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam Motu proprio, & aliàs quomodocunque hactenus concessis, confirmatis, & innouatis, atque in posterum concedendis, confirmandis, & innouandis; quæ omnia etiam si de illis, illorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua mentio, aut aliqua alia forma ad hoc seruanda foret, tenores huiusmodi, ac si ad verbum insererentur præsentibus pro plene expressis habentes harum serie specialiter, & expresse reuocamus, abrogamus, & omnino abolemus, cæterisque contrarijs quibuscunq;. Volumus autem præsentes in locis Vrbis consuetis de more publicari, & earum exemplis etiam impressis manu Notarij publici, & sigillo Sanctæ Romanæ, & vniuersalis Inquisitionis, vel personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eandem prorsus fidem ubique tam in iudicio, quàm extra illud adhiberi, quæ adhiberetur eisdem præsentibus si essent exhibitæ uel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, declarationis, delegationis, præcepti, mandati, decreti, reuocationis, abrogationis, abolitionis, & voluntatis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, Indignationem omnipotẽtis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ Millesimo quingentesimo octuagesimo primo, Kal. Iunij, Pontificatus nostri anno decimo.

M. Datarius.

Cęs. Glotierius.

A. de Alexijs.

Anno a Natiuitate Domini M. D. LXXXI. Indictione nona, die vero decima mensis Iunij, Pontificatus sanctissimi in Christo patris & D N. D. Gregorij diuina prouidentia Papæ xiij. An. decimo, Retroscriptæ litteræ Apostolicę, affixę & publicatę fuerunt ad Valuas Ecclesię S. Ioan Lateranensis, Basilicę principis Apostolorum de Vrbe Cancellarię Apost. et in Acie Campi Floræ, ac etiam ad Valuas septi Hebræorum, per nos Petrum Aloysium Gaytam, et Nicolaum Taglietum, Apostolicos Cursores.

Antonius Ludouicus Magister Curs.

S. D. N. D. Gregorij Papæ XIII. Constitutio de prædicatione facienda Iudæis semel in Hebdomada.

Edita Romæ anno 1584.

Fuit publicata & impressa Romæ anno 1584.

REGORIVS Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriã. Sancta Mater Ecclesia, cuius Christus caput est, ingenitam suam charitatem ad omnes late diffundens, antiquæ Israeliticæ gentis, populique Dei peculiares reliquias pio nunquam desinit affectu miserari; grauiterq; contristatur Iudæorum quondam nationem præcipuis auctam muneribus, & gratijs (cuius erat adoptio filiorum, gloria, testamentum, legislatio, obsequium & promissa, unde etiam Christus Saluator noster secundum carnem nasci dignatus est) per diuersas orbis partes tot iam sæcula dispersam, ac contagiosi gregis more per inuia, & insquosa misere uagantem, verbi Dei fame, & aquæ refectionis siti perire, longeque non a terrena tantum, super quam Dominus fleuit, sed quod grauius est, a cęlesti quoque Hierusalem, nisi Christum, quem negauit confiteatur, exturbari: Qua miseratione, & mœrore nos quoque non leuiter commoti, In dies semper aliquid excogitamus, unde eorum conuersioni & saluti opportuniùs prouideatur, ipsisque ad intelligentiã uiam, quam sibi præcluserunt,

ualeant

A valeant Deo proprio peruenire. Quare sollicito hæc animo meditantes, ac fęlicis recordationis Nico-
lai Pãpę V nonnullorumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum vestigijs inhæren
tes, præsenti constitutione generali, Præcipimus omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, &
alijs ecclesiarum Prælatis, etiam Cardinalatus honore præditis, ut in suis quisque ciuitatibus, terris, De eadem materia extat simi lis Nicolai Papę constitutio incip. Vineam Soreth impressa sup. pag. 13.
& locis, in quibus competens aliquis numerus Iudæorum, qui synagogam constituat, commoratur,
curent Sabbati, vel alio cuiuscunq; hebdomadis statuto die, ad Iudæos ipsos in locum pręstitutum,
non tamen sacrum, nec ubi sacra confici solent, conuocatos, per aliquem Magistrum in Theologia,
aliumve idoneum uirum ab eis eligendum, cum mercede congrua illi ex ipsorum Hebręorum colla-
tione, aut aliàs prout commodius eis videbitur. Hebraicę, si fieri poterit, linguę peritum, sermones,
uel lectiones haberi, in quibus illis exponantur scripturę veteris Testamẽti, Moysis scilicet, & Prophe
tarum, pręsertim vero quę eo sabbato leguntur, seu lectę in eorum sint synagogis, iuxta sanctorum
tamen Patrum interpretationes, & verum catholicę Ecclesię sensum: ac in eis disseratur de ueritate
Christianę fidei; de certo aduentu, & Incarnatione Filii Dei; illiusque Natiuitate, uita, miraculis, pas-
B sione, morte, sepultura, descensu ad inferiores, resurrectione, in cœlum ascensione, de eius Euangelio
in toto terrarum orbe per Apostolos eius, & alios Sanctos pędicato, innumeris atque clarissimis
uirtutibus, & illustrium miraculorum gloria confirmato: ac de eius spirituali & uero regno, & de im
pio idolorum cultu sublato, & gentium uocatione, de perpetua tum Hierusalem, & terrę eorundem
Iudęorum desolatione, tum ipsorum vbique terrarum dispersione, captiuitate, & de aliis similis argu
menti dogmatibus, & articulis ex lege, & Prophetis: de diutina preterea, & irrita Iudęorum aduen-
tus Messię, & carnalis illius Regni expectatione, de uana eorum, quę sępe, quinimo quotidie eos
frustrata est, spe reditus in terram promissionis, & restaurationis tertii templi; & demum de multipli
cibus, & variis erroribus, & hęresibus eorum, in quas misertime se demerserunt, postquam Chri-
stum Dominum in carne uenientem, agnoscere noluerunt: & de falsa per eorum Rabbinos tradita sa
crarum Scripturarum interpretatione; quarum litterarum, & sensum, fabulis, mendacijs, & uarijs do-
lis & modis detorquentes corruperunt, & deprauarunt; & hactenus corrumpere, & deprauare non de
sinunt: deque omnibus aliis, quæ eos possint ad agnitionem fidei, ad errorum suorum correctionem,
C ad orthodoxamq; fidem conuertere, pro loci, temporis, sumptiq; argumenti ratione prudenter agãt,
ueris, & ex sacra Scriptura depromptis demonstrationibus, nulla cum obrectatione, aut iracundia, sed
magna cum charitate, & modestia, ueritatis lumen illis aperire conentur. Ad quos sermones, & le-
ctiones volumus vniuersos, & singulos vtriusque sexus Iudæos a duodecim annis supra, infirmitate,
aut alia legitima causa, de qua ordinarios docere debeant, non impeditos, in Ciuitate & locis, vt præ-
fertur, habitantes, uel aliunde aduenientes, etiamsi inibi domicilium non habeant, ita per circuitum
conuenire, ut tertia saltem eorum pars, nec vnquam minor semper adsit. Quod si facere neglexerint,
interdictis cum fidelibus commercii, & aliis pœnis arbitrio ordinarii pro contumaciæ modo, impo-
nendis, donec satisfecerint competenter, ad ipsos sermones audiendos compellantur. Si quis vero de
numero fidelium ita fuerit salutis aut sui, aut proximi sui, de quo vnicuique mandatum est, imme-
mor, qui eos a salutaribus huiusmodi sermonibus, seu lectionibus directè, uel indirectè abduxerit,
aut impediuerit, seu contenderit quoquomodo, excõmunicationis sententia sit eo ipso ligatus, & con-
D tra eum ad alias pœnas ordinarii arbitrio omnino procedatur. Ceterum Imperatorem, Regesque, &
Principes omnes, necnon Respublicas, Magistratus, & dominos temporales sæculares rogamus, &
obtestamur in Domino, vt Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis ordinariis prędictis eorum-
que vicariis, & ministris suum in pręmissis auxilium præstent, amplissimum ab omnipotenti Deo
præmium in supremis gloriæ æternæ tabernaculis habituri. Et quoniam difficile nimis esset pręsen-
tes ad omnia loca, quibus illis opus erit, perferri: Volumus, ut earum exemplis etiam impressis, ma-
nu publici Notarii subscriptis, & sigillo Prælati, aut personę in dignitate Ecclesiastica constitutæ mu-
nitis, eadem omnino fides ubique adhibeatur, quę adhiberetur eisdem pręsentibus, si essent exhibi-
tę uel ostensę.

Datum Romę apud Sanctum Marcum, anno Incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo
octuagesimo quarto, Kal. Septembris, Pontificatus nostri anno tertiodecimo.

Cęs. Glorierius.

E M. Card. S. Stephani.

A. de Alexijs.

Anno a Natiuitate Domini Millesimo quingentesimo octuagesimo quarto, Indictione duodecima,
die vero decimaquarta mensis Septembris, Pontificatus Sanctissimi in Christo patris et D. N. D. Gregorij
diuina prouidentia Papa XIII. Anno decimotertio retroscriptae litterae Apostolicae affixae & publica-
tae fuerunt in Valuis Ecclesiarum S. Ioannis Lateranensis, & Principis Apostolorum de Vrbe, necnon
Cancellariae Apostolicae, & Acie Campi Florae, & ibi per aliquod spatium temporis dimissae per nos Ca
listum Brunettum, & Nicolaum Taglietum, eiusdem S. D. N. Papę Cursores.

Io. Frelle Mag. Cur.

Registrata apud Caesarem Secretarium.

SIXTVS

 A

S.D. N. Sixti Papæ V. Constitutio contra exercentes Astrologiæ Iudiciariæ artem, & alia quæcunque diuinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes.

Sixtus Episcopus seruus seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

OELI & Terræ Creator Deus quem vnum Omnipotentem corde credimus ad iustitiam, & ore confitemur ad salutem, etsi homini, quem ad imaginem & similitudinem suam creauit, mentem dederit quæ nō solum diuino fidei lumine illustrata, mysteria illa cognosceret, quæ humanam intelligentiam superant, sed etiam naturæ suæ vi, magno licet cum labore præclara multa inuestigaret, atque intelligeret; Tamen, vt superbum animal homo non altum saperet, sed timeret, & immensam conditoris B sui maiestatem, humi stratus veneraretur, sibi soli eorum, quæ euentura sunt, scientiam, & futuram rerum cognitionem reseruauit. Solus enim ipse, cuius oculis omnia nuda, & aperta sunt, & ad intimas hominum cogitationes penetrat, & consequentes eorum actiones intuetur, solus ipse, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt, omnia præsentia, & ante oculos posita habet, solus denique omnia & singula quæcunque totius temporis decursu, & sæculorum ætatibus futura sunt, ab omni æternitate nouit, & admirabili prouidentia disposuit, quæ non modo humanæ mentis imbecillitas ignorat, sed nec dęmones ipsi præsentire possunt. Quare Idolorum in futuris annuntiandis falsitatem, & imbecillitatem, & eorum qui eis cultum adhibebant, vanitatem irridet Spiritussanctus apud Isaiam illis verbis: Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dij estis vos: & in nouo testamento Christus dominus discipulorum suorum de futuris euentus paulo cupidius inquirēntium, interrogationem graui illa responsione retudit, qua etiam omnium fidelium suorum curiositatem coercuit. Non est vestrum scire tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Nec vero ad futuros euentus, & fortuitos casus prænoscendos (futuris euentibus ex naturalibus causis necessario, vel frequenter prouenientibus, quę ad diuinationem non pertinent, dumtaxat exceptis) vllæ sunt veræ artes, aut C disciplinæ, sed fallaces & vanæ improborum hominum astutia, & dęmonum fraudibus introductæ, ex quorum operatione, consilio, vel auxilio, omnis diuinatio dimanat, siue quòd expresse ad futura manifestanda inuocentur, siue quòd ipsi prauitate sua, & odio in genus humanum, occulte, etiam præter hominis intentionem se ingerant, & intrudant vanis inquisitionibus futurorum, vt mentes hominum perniciosis vanitatibus, & fallaci contingentium pręnunciatione implicentur, & omni impietatis genere deprauentur. Quæ quidem ipsi cognita sunt, non diuinitate aliqua, nec vera futurarum rerum scientia, sed naturæ subtilioris acumine, & alijs quibusdam modis, quos hominum crassior intelligentia ignorat. Quamobrem dubitandum non est, in huiusmodi futurorum contingentium, & fortuitorum euentuum inquisitione, & pręcognitione, Diaboli operationem se fallaciter immiscere, vt sua fraude ac dolis, miseros homines à via salutis auertat, & laqueo damnationis inuoluat. Quæ cum ita sint, nonnulli hęc fideliter & religiose, vt debent, non attēdentes, sed curiosa sectantes, grauiter Deū D offendunt, errantes ipsi, & alios in errorem mittentes; tales in primis sunt Astrologi olim Mathematici, Genethliaci, & Planetarij vocati, qui vanam falsamq; siderum & astrorum scientiam profitentes, diuinæq; dispositionis ordinationem suo tempore reuelandam præuenire audacissime satagentes, hominum natiuitates, seu genituras ex motu siderum & astrorum cursu metiuntur, ac iudicant futura, siue etiam præsentia, & præterita occulta, atq; ex puerorum ortu & natali die, siue quauis alia temporū, & momentorum vanissima obseruatione & notatione, de vniuscuiusq; hominis statu conditione, vitæ cursu, honoribus diuitijs, sobole, salute, morte, itineribus, certaminibus, inimicitijs, carceribus, cædibus, varijs discriminibus, alijsq; prosperis, & aduersis casibus & euentibus pręcognoscere, iudicare, & affirmare temere præsumunt, non sine magno periculo erroris & infidelitatis; cum S. Augustinus præcipuum Ecclesiæ lumen, eum, qui hęc obseruat, qui attendit, qui credit, qui in domū recipit, qui interrogat, Christianam fidem, & baptismum præuaricasse affirmet, vt illos merito Apostolus arguat, atq; increpet illis verbis: Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos; timeo vos, ne forte sine causa laborauerim in vobis: Hi igitur leuissimi, & temerarij homines in miserādam animarum suarū ruinam, E graue fidelium scandalum, & Christianæ fidei detrimentū, futuros rerum euētus, & quæcunq; prospere, vel aduerse obuentura sunt, ac actus humanos: ea deniq; quę ex libera hominum voluntate proficiscuntur astris sideribusq; ascribunt, eisq; eam facultatem, vim, seu virtutē & efficaciam tribuunt significandi futura: & ad pręcognita ita inclinandi, vt sic omnino nec aliter euentura sint, atq; ob ea causam de ijs rebus omnibus iudicia facere, prognostica, prædictiones, & pręcognitiones sibi assumere, & palam venditare non dubitant: quibus non pauci rudes, & imperiti, alijq; nimis creduli & imprudentes tantam fidem pręstant, vt ex huiusmodi iudiciorū, & prædictionum pręscripto, aliquid certo esse credant, aut sperent: quorum sane & mēdacium magistrorum temeritas, & infęlicium discipulorū credulitas, magnopere deploranda est, qui vel diuinis litteris admoniti nō intelligunt hominis præstantiam, cui Cœli, & Stellæ, & clarissima Cęli sidera Sol, & Luna, Deo ita disponente, non imperant, sed inseruiūt: sic

A sic enim Moyses populum Dei, vt hunc errorem caueret, præmonebat. Ne forte eleuatis oculis ad Cęlum, videas Solem, & Lunam, & omnia astra Cœli, & errore deceptus adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quę sub Cęlo sunt. Sed quid sidera mirandum est homini seruire? nonne nobilissimæ intelligentiæ Angeli ipsi, omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? nam rationales oues ita diligit Deus, vt non solum Episcopos, quemadmodum à S. Ambrosio scriptum est, ad tuendum gregem ordinauerit, sed etiam Angelos destinauerit. Præclare etiam S. Hieronymus: magna dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui Angelum delegatum. Quòd si Angeli homines custodiunt, quid aduersus Angelorum custodiam, & tutelam astra moliri, aut efficere poterunt, quæ cum ipsis Angelis nullo modo sunt comparanda? Nec sanè hoc loco prætereunda est eximii Ecclesiæ Doctoris, & Beatissimi Pontificis Magni Gregorii sententia, qui Priscillianistas hæreticos vnumquemque hominem sub constitutionibus stellarum nasci putantes, magno rerum & verborum pondere confutat. Absit (inquit) à fidelium cordibus, vt aliquid esse Fatum dicãt, vitam quippe

B hominum solus hanc conditor, qui creauit administrat; neq; enim propter stellas homo, sed stellæ propter homines factæ sunt, etsi stella fatum hominis esse dicitur, ipsis suis ministerijs subesse homo prohibetur. Vtinam insani homines hæc separent, & intelligerent, ac Dei monitis obtemperarent in Leuitico dicentis: Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini, vt polluamini per eos: Neque enim quæ Christiana, & vera pietas repellit, ac damnat, tanto studio inuestigarent, ijsdemq; misere se decipi, atque irretiri paterentur. Sunt etiam inanes quidam homines, & curiosi, vel impij, & irreligiosi, qui futurarum, & occultarum aliarum rerum notitiam adeo anxie habere student, vt ob eadem prænoscenda, & inuestiganda in diuinæ legis offensionem multipliciter incurrant. Alij enim Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, alijsque sortilegijs, & superstitionibus, non sine Dęmonum saltem occulta societate, aut tacita pactione, operam dare, seu illis, ac sortibus illicitis taxillorum, granorum triticeorum, vel fabarum iactu vti non verentur. Alij vero aliquas pristinæ, & antiquatæ, ac per Crucis victoriã prostratæ Idolatriæ reliquias renitentes, quibusdam augurijs, auspicijs, similibusuè signis, & vanis ob-

C seruationibus ad futurorum diuinationem intendunt. Alij item sunt, qui cum Morte fœdus ineunt, & pactum faciunt cum Inferno, qui similiter ad occultorum diuinationem ad inueniendos thesauros, vel ad alia facinora perpetranda, etiam expressa cum Diabolo pactione facta, in manifestam suarum perniciem animarum, nefarias magicæ artis incantationes, instrumenta, & veneficia adhibent circulos, & diabolicos characteres describunt, Dęmones inuocant, aut consulunt, ab eis responsa petunt, aut accipiunt, eis preces, & thuris, aut aliarum rerum suffimenta, seu fumigationes, aliauè sacrificia offeruntur, candelas accendunt, aut rebus sacris, vel Sacramentalibus sacrilege abutuntur, adorationis, genuflexionis, aut quæuis alia impietatis obsequia pręstant cultum venerationemuè tribuunt, aut annulum, vel speculum, aut paruas phyalas sibi fabricant, aut fabricari curant ad Dęmones in eis alligandos, seu includendos, vt putant, ad responsa ab ipsis inde petenda, aut habenda. Alij præterea etiã in corporibus obsessis, vel lymphaticis, & phanaticis mulieribus Dęmones de futuris, vel occultis rebus, aut factis exquirunt, vt merito ab eis, quos Dominus in Euangelio tacere imperauit, vanas, men-

D dacesque referant responsiones. Alii quoque præstigiatores, frequentius vero mulierculæ quędam superstitionibus deditæ in phyalis, seu vasculis vitreis aqua plenis, vel in speculo accensis candelis, etiã benedictis sub nomine Angeli Sancti & albi, Diabolum omnium malorum satorem supplices adorantes, vel in vnguibus, aut palma manus, quandoque etiam oleo perunctis eundem omnium fallaciarum architectum orant, vt similiter futura, vel occulta quæuis perspectra, & apparentes imagines, seu phantasticas visiones sibi ostendat, aut ab eodem patre mendacii Diabolo aliis incantationibus, aut variis superstitiosis obseruationibus, futurorum, & occultorum huiusmodi veritatem quærunt, & hominibus prędicere contendunt. Quorum omnium, quos supra enumerauimus consimilis impietas parem exitum habet, nimirum, ꝙ Dęmoniis præstigiis, ac dolis, tum qui diuinant, tum qui diuinationem expetunt illusi, ac delusi miserrime reperiuntur. Itaq; cum futuros euentus in seipsis considerare, antequam fiant, sit Dei proprium, illud necessario consequitur, vt Astrologi, & alii prędicti, qui huiusmodi futura prænunciare, aut prænoscere quocunque modo, nisi Deo reuelante audent: iniuste atque impudenter, quod Dei est, sibi assumant, & vsurpent. Sic fit, vt dum ab eis, quod solius est Creatoris

E perperam creaturis tribuitur, diuina Maiestas grauiter lædatur, fidei integritas violetur, & animabus pretioso Christi sanguine redemptis, pestis, atq; exitium importetur. Et licet iampridem regulis Indicis librorum prohibitorum ex decreto sacri generalis Trid. Conc. confecti, illud inter cętera constitutum fuerit, vt Episcopi diligenter prouiderent, ne huiusmodi Astrologiæ iudiciariæ libri, tractatus & indices legerentur, vel haberentur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitisuè casibus, aut iis actionibus, quæ ad humana voluntate pendent, certo aliquid euenturum affirmare audent permissis, tamen iudiciis, & naturalibus obseruationibus, quæ nauigationis, agriculturæ, siue medicæ artis iuuandæ gratia conscripta fuissent. Libros vero omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, siue in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, prorsus reiici, & aboleri curarent. Non tamen errorum corruptelarum, delictorum, & abusuum prædictorum extirpationi vsque adeo prouisum est, quin etiam adhuc in nonnullis locis, & apud

apud plurimos curiosius vigeant, cum valde frequenter, detectis Diaboli insidijs, diuinationum sortilegiorum, & variarum superstitionum omnia plena esse in dies detegantur. Nos igitur, qui pro nostro pastoralis officij munere fidei integritatem inuiolatam conseruare debemus, & animarum saluti prospicere, quantum diuina gratia adiutrice possumus, ex paternæ charitatis visceribus optamus, damnantes, & reprobantes omne genus diuinationum, quæ Diabolo auctore ad fidelium deceptionem à prædictis curiosis, vel perditis hominibus fieri solent. Cupientes præter ea Sanctam illam Christianæ Religionis simplicitatem, præsertim vbi agitur de summa Creatoris Dei potestate, sapientia, & prouidentia ab omni erroris labe integram, atq; incorruptam, vt par est, retineri: Volentes quoque prædictæ falsæ credulitati, ac huiusmodi illicitarum diuinationum, & superstitionum, detestabili studio, & execrandis flagitijs, sicq; impunitatibus occurrere, vt de Christiano populo merito dici possit, quod de antiquo Dei populo scriptum est: Non est augurium in Iacob, neque diuinatio in Israel: Hac perpetuo valitura constitutione, Apostolica auctoritate statuimus, & mandamus, vt tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscunque dictæ iudiciariæ Astrologiæ artem, præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam in posterum exercentes, aut faciētes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisq; casibus, aut actionibus, & humana voluntate pendentibus, aliquid euenturum affirmare audent, etiam si id se non certo affirmare asserant, aut protestentur, quàm contra alios vtriusq; sexus, qui supradictas dānatas, vanas, fallaces, & perniciosas diuinandi artes, siue scientias exercent, profitentur, & docent, aut discunt, quiue huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, veneficia, incantationes, ac præmissa detestanda scelera & delicta, vt præfertur faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt, cuiuscunq; dignitatis, gradus & conditionis existant, tam Episcopi, & Prælati, Superiores, ac alij ordinarij locorum, quàm Inquisitores hæreticę prauitatis vbiq; gentium deputati, etiamsi in plerisq; ex his casibus antea non procedebant, aut procedere non valebant diligentius inquirant & procedant; atque in eos seuerius Canonicis pœnis, & alijs eorum arbitrio animaduertant. Prohibentes omnes, & singulos libros, opera, & tractatus huiusmodi iudiciariæ Astrologiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ Necromantiæ, artis Magicæ, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, ac superstitiones continentur, ac vt supra in memorato Indice interdictos sub censuris & pęnis in eo contentis à quibuscunque Christi fidelibus legi, aut quomodolibet retineri; sed illos Episcopis, & ordinarijs locorum, vel Inquisitoribus pędictis præsentari, & consignari debere. Et nihilominus eadem auctoritate statuimus, & mandamus, vt contra scienter legētes, aut retinentes libros & scripta huiusmodi, seu in quibus talia continentur: similiter ijdem Inquisitores liberè, & licitè procedant, ac procedere, & pęnis cōdignis punire & coercere possint. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cęterisq; contrarijs quibuscunque. Vt autem præsentes nostræ litteræ ad communem omnium notitiam facilius deducantur; Iubemus illas in Valuis Basilicarum Sancti Ioannis Lateranen. & Principis Apostolorum de Vrbe, ac in Acie Campi Floræ affigi, seu appendi, eisque detractis ipsarum exemplis, etiam impressa eisdem in locis affixa relinqui. Et insuper vniuersis, & singulis Venerabilibus Fratribus nostris Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, locorum ordinarijs & Prælatis; necnon Inquisitoribus hæreticæ prauitatis vbilibet constitutis, per hęc committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districte pręcipiendo mādamus, vt per se, vel alium, seu alios, easdem præsentes litteras, postquam eas receperint, seu earum notitiam habuerint, in suis, & singulis parochialibus Ecclesijs, dum in eis populi multitudo ad diuina conuenerit, deinde vero semel in anno, & quoties eis expedire videbitur, vulgari sermone publicent, aut publicari faciant. Quia vero difficile foret præsentes litteras ad singula quæq; loca, in quibus de eis fides facienda erit deferri. Volumus vt earum transumptis, etiam impressis, manu Notarij publici subscriptis, ac paruo sigillo Sanctæ Romanæ, & vniuersalis Inquisitionis, aut alicuius Prælati, vel Curiæ Ecclesiasticæ munitis, eadem prorsus fides in iudicio, & extra, vbiq; locorum adhibeatur, quæ eisdem originalibus litteris adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statutorum, mandatorum, prohibitionis, iussionis, commissionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, Millesimo quingentesimo octuagesimo quinto, Nonis Ianuarij, Pontificatus nostri anno primo.

A B C D E

H. Prodet.

Ioannes Baptista Canoblus.

A. de Alexijs.

Anno à Natiuitate Domini M. D. LXXXVI. Indictione decimaquarta, die vero nona mensis Ianuarij. Pontificatus S. D. N. D. Sixti, diuina prouidentia Papæ quinti, Anno primo. Retroscriptæ litteræ, Apostolicæ, affixæ, lectæ, & publicatæ fuerunt in Valuis, seu portis Sancti Ioannis Lateranen. & Sancti Petri Principis Apostolorum de Vrbe, necnon Cancellariæ Apostolicæ, & Aciei Campi Floræ, & per aliquod temporis spatium dimissæ per nos Io. Freile, & Nicolaum Tagliettum, S. D. N. Papæ Cursores.

Alex, Parabiacus Mag. Cursorum.

FRAN-

FRANCISCI PEGNAE SACRAE THEOLOGIAE,

Iuris vtriusque, & liberalium artium Doctoris

Disputatio, de auctoritate seu robore, probatione, & vtilitate Extrauagantium, seu litterarum Apostolicarum, pro officio sanctissimæ Inquisitionis contra hæreticam prauitatem.

SVMMARIVM.

1 Romanorum Pontificum cura in extirpandis hæreticis.
1 Leges multæ contra hereticos latæ.
1 Leges contra hereticos sub certis titulis distinctæ.
1 Leges extrauagãtes cõtra hæreticos, quales.
1 Extrauagantes cur sic appellatæ.
2 De quib. extrauagãtib. habeatur hic sermo.
2 De auctoritate extrauagãtiũ q differuerint.
3 De extrauagantibus latis contra hereticos suscipitur hic disputatio.
3 Extrauagantes omnes contra hereticos editæ semper durant.
4 Leges seculares contra hæreticos conditæ obseruandæ sunt.
4 Romani Pontifices leges sæculares contra hæreticos factas obseruari iusserunt.
4 Inquisitores in suis diœcesibus an possint facere statuta contra hæreticos.
5 Imperatores etiam leges contra hæreticos latas obseruari preceperunt.
5 Iustinianus leges suorum prædecessorum editas contra hæreticos custodiri iussit.
6 Leges desuetudine non abolentur.
6 Leges præsertim latę contra hæreticos non tolluntur per desuetudinem.
6 Leges cõtra hæreticos factæ semper viuũt, & semper loquuntur.
6 Leges cur per desuetudinem non tollantur.
7 Extrauagantes quando dicantur decretis contentis in corpore iuris sub titulis de hæreticis, obiuare.
7 Solus Episcopus, vel solus Inquisitor multa olim facere poterat contra hæreticos, quæ nunc non potest.
7 Extrauagantes editæ contra hæreticos vt non valeant, quid obseruari debeat.
7 Quid cauere possint extrauagantes, & valebunt in hac causa.
7 Statuta Inquisitorum contra hæreticos, an valeant.
7 Leges non possunt omnes articulos contingentes decidere.
8 Concilia prouincialia contra hæreticos edita, vim legis obtinent.
8 Theolosanum, Biterrense & Narbonense concilia contra hæreticos celebrata vbi nunc sint reperta.
9 Instructiones priuatarũ iquisitionũ quã vim habeant.

A *9 Instructiones vnius priuatæ Inquisitionis non obligant in vniuersum omnes orbis inquisitiones.*
9 Inquisitores vnius prouinciæ, quando possint alterius Inquisitionis constitutiones obseruare.
9 Instructiones & constitutiones inquisitionis Hispaniæ quales.
9 Inquisitores prouinciarum generales, quales constitutiones condere possint.
10 Consuetudo cuiuslibet inquisitionis quatenus obseruanda.
10 Inquisitoribus datur facultas procedendi secundum approbatam consuetudinem.
10 Consuetudo tribuere potest Inquisitoribus vt contra blasphemos procedant.

B *10 Consuetudo priuilegium & etiã iurisdictionem tribuit.*
10 Consuetudo quando præponderet sacris canonibus.
10 Consuetudo rationabilis quæ dicatur.
10 Inquisitores in procedendo quid obseruare debeant.
10 Romanæ inquisitionis consuetudo & stylus obseruandus.
11 Extrauagantes cum certe sunt, iuri communi præponderant.

C *11 Si dubitatur de extrauaganti an sit authentica, quid agendum.*
11 Extrauagans quando præponderet iuri communi.
12 Sententia lata contra extrauagantem, an sit nulla.
12 Iudex non tenetur scire leges incognitas & occultas.
12 Iudici fides facienda est de extrauaganti.
13 Extrauagãtium auctoritas quot modis possit probari.
13 Extrauagantis auctoritas probatur ex plumbo pendente.

D *13 Extrauagantes supra positæ omnes fere sunt authenticæ, & quare.*
13 Extrauagans in archiuio publico reperta, authentica est, & fidem facit.
13 Extrauagantes repertæ Romæ in bibliotheca Vaticana fide faciunt.
13 Item extrauagantes repertæ in archiuio Romanæ inquisitionis.
13 Extrauagãtes a notario subscriptæ, vel personæ ecclesiasticæ in dignitate constitutæ sigillo munitæ, fidem faciunt.

K Extra-

14 *Extrauagantes sint leges generales, & vbique seruari debeant.*

14 *Extrauagãtes fauore fidei licet vni psona vel loco dirigãtur, ab oĩb. seruari debēt.*

14 *Lex an sit generalis ex personę statuentis pensandum est.*

14 *Francisci Bursati sententia reiecta.*

14 *Etrauagantes contra hæreticos editæ, cur Fratribus vnius ordinis fuerint quãdoque directa.*

14 *Imperatores condentes leges vni interdũ magistratui eas dirigebant.*

14 *Extrauagantes contra hæreticos, cur ad certa loca sępe destinentur.*

14 *Inferiorum iudicium leges, seu statuta nõ ligant extra suum territorium.*

14 *Sententia principis, & eius epistola vniuersale ius facit, & omnes ligat.*

14 *Extrauagãtes editæ cõtra striges siue lamias directæ Inquisitorib. Alemaniæ, ad cęteros vbiq. Inquisitores extenduntur.*

14 *Extrauagantes an mortuo earum conditore expirent.*

14 *Extrauagantes latę contra hereticos, non finiuntur mortuo conditore, sed semper durant.*

14 *Nõ est de essentia legis quod sit perpetua.*

14 *Leges regulariter perpetuæ esse solent.*

14 *Leges cõĩter ita cõduntur, vt oẽs obligēt.*

14 *Quandoque conduntur extrauagãtes vni soli loco competentes.*

15 *Extrauagantium multiplex vtilitas consideratur.*

15 *Ex notitia præcedentiũ extrauagantiũ intelliguntur iura de hæreticis loquentia.*

15 *Per extrauagantes præcedentes errores multi euitantur.*

15 *Eymericus et Zãchinus decretis extrauagantium sæpe utuntur, & ideo rectius quam alij scripserunt.*

15 *Inquisitores lectioni extrauagantium incumbere debent.*

15 *Turpe est iudici ignorare ius ad se ptinẽs.*

15 *Extrauagãtes præcedẽtes cõtra hæreticos latæ, iussu Reuerẽdiss. Cardinaliũ Inquisitorum generalium fuerunt impressæ.*

1 Continua Romanorum Pontificum cura in extirpanda hęresis.

B exordio nascentis Ecclesiæ protinus Pastores vigilare cœperunt aduersus pseudo discipulos, qui non intrantes in Dominicum ouile per ostium, E aliunde conscendere, & vineam Domini Sabaoth, Catholicam videlicet Ecclesiam dilectam Christi sponsam quasi vulpeculæ fraudulenter demoliri conabantur; quorum vigilum pastorum exemplo laudabili cęteri deinceps continua temporum serie Romani Pontifices, ardore Christianæ fidei & religionis accensi, se murum pro domo Domini aduersus hostes catholicæ Ecclesiæ apponentes, sedula diligentia quotiens occasio postulabat, & concilia prælatorum numerosa coacta A multitudine celebrarunt, & leges multa æquitate & iustitia munitas contra hæreticos condiderunt, & alias à Principibus sęcularibus conditas sua auctoritate roborarunt.

Ex his quædam labentibus annis pontificia auctoritate in certa volumina, certosque titulos optimo artificio & accurata methodo sunt relatę, quæ nunc in Decretalibus, Sexto, & Clementinis, sub titulis de hæreticis referuntur. Aliæ plereque, vel quia à collectoribus visæ non sunt, vel quia longo tempore post eas collectiones sunt conditę, extra eos iuris receptos titulos & libros disper-B sæ remãserunt: quas ea fortassis de causa Extrauagãtes nostri iuris interpretes appellarũt: de quarum auctoritate & robore nunc est agendum, vt intelligatur quanta sit eis habenda fides: quo modo probetur earum auctoritas: & quanta sit earundem vtilitas.

Ac primum hic nobis pręfandum est, non esse nunc nobis differendum in vniuersum de auctoritate & robore quarumlibet extrauagantium de alijs rebus hæresi tractantium: nam hunc articulum longe lateque disputarũt nostri in c. 1. de const. lib. 6. Panormitanus, & alij in c. pastoralis. de fide instru. idem Panor. & Ioan. An. in c. 1. de sent. & re iud. Bart. in l. C cum prolatis. ff de re iudi. Bal. in l. 2. C. quando prou. non est necesse. Zabarella consil. 40. incipien. pręd. Ctæ cõstitutionis. Geminianus consil. 78. incipie. formantur ista secunda dubia. Philippus Probus in pragmatica sanctione, ca. Et quia. §. ipsos omnes verbo, extrauagantes, & verbo, regulas. Mantua cõsil. 1. Gozadinus consi. 6. Ludouicus Gomes in pręœmio regularum cancel. q. 2. Quintilianus Mãdosius in 5. q. 9. reg. cãcell. nu. 2. & in 1. q. 28. reg. nu. 3. & seq. & in 3. q. eiusdem regulæ 28. & alij, quos in sequentibus adducam.

2 De auctoritate extrauagãtium in vniuersum qui disseruerunt

D Sed hoc loco de auctoritate & viribus earum extrauagantiũ præcipue differo, quę contra hæreticã prauitatem conditæ sunt, in posterumue condentur: nam in alijs maior forte est dubitatio, in his vero facilior quæstionis solutio, cũ habeamus aperta pontificia respõsa hanc litem dirimentia, docentiaq. omnes constitutiones cõtra hęreticã prauitatem editas in suo robore permanere: nam in c. vlti. §. vlt. de hær. lib. 6. ita scriptũ est: *Constitutiones vero, ordinationes & mãdata alia prædecesso-*E *rũ nostrorũ in negotio hæreticæ prauitatis facta, cõcessa, seu etiã ad cõsulta, respõsa, quæ cõstitutionibus suprascriptis super eadem editis prauitate non obuient, in suo volumus robore permanere*, hactenus Bonifacius 8.

3 Extrauagantes in hęreticos editę licet non sint in corpore iuris clausę validę sunt.

Idem ipsum paucis post annis confirmauit Clemens 5. in cõcilio Viennensi, refertur que in Cle. 1. de hære. §. vlt. his verbis: *Alia sane, quæ circa præmissum Inquisitionis officiũ à nostris sunt prædecessorib. instituta (quatenus pṡenti decreto nõ obuiãt) sacri approbatione cõcilij roborata, ĩ sua volumus firmitate manere*

hæc

hęc ibi. atque hoc ipsum vbique obseruāt nostri, præsertim illi, qui contra hęreticos tractatus scripsere. Eymericus 3 part. quæst. 84. & quæst. 131. Zacchinus tract. de hæret. in procemio, num. 1. & c. 6. num. 7. Repertorium Inquisitorum, verbo, extrauagantes. Petrus Godofredus in l. Arrian. ver. eunctis quoque. C. de hæret. notant Geminianus, & alij in dicto cap. vlt. in fine. de hæret. lib. 6.

4 Leges sæculares in hæreticos editæ etiam inuiolabiliter obseruandæ.

Sed neq; solæ Pontificiæ leges hæreticam prauitatem coercētes, licet extra iuris titulos ferātur, obseruari dēnt, immo amplius cauit Innocentius iiii. rescripto quodā magistratibus sęcularib missio, incipiente: *Orthodoxæ fidei*, (quod etiam hic curauimus imprimendum) vt & leges item sæculares, & alia quælibet statuta cōtra hæreticos cōdita inuiolabiliter obseruentur, his verbis: *Considerātes attente, quòd iurisdictio eorum*, [scilicet Inquisitorū,] *quò fuerit plenior in hac parte, eo magis esse poterit fructuosa, volumus & nostris sibi damus litteris in mādatis, vt vos monere procurēt, & inducere diligēter, vt statuta ipsorū, & alia ecclesiastica, & sæcularia, & constitutiones & quōdam Frederici Romanorum Imperatoris, tūc in deuotione Ecclesiæ persistētis, edita cōtra hæreticos, fautores, receptatores, & defensores eorū, quæ conscripta, & bulla nostra munita transmittimus, conscribi in statutarijs vestris, eaq; obseruetis, & faciatis irrefragabiliter obseruari.* hactenus ibi.

Atq; ex hoc rescripti fragmēto præter cæteros apud Emerycum in Directorio 3. parte super quæst. 86. versi. sed maior difficultas ostendi Inquisitores hæreticæ prauitatis in suis dięcesibus posse aduersus hæreticos noua cōdere statuta, pęnas in eos augentia, quæ fauore fidei valida, & suis viribus consistentia & haberi debeant, & penitus obseruari.

5 Leges quaslibet in hæreticos latas obseruandas esse vetustissimi Imperatores sanxerunt.

Neque hoc est recens inuentum, vt putāt legum, antiquitatis, & historiæ ignari: nā & ab initio ferme nascētis Ecclesiæ supra mille & centum annos, nempe anno Domini 430. Christiani principes hoc ipsum sanciuerunt. Theodosius enim & Valētinus Imperatores Augusti, (vt scriptū extat in Codice Theodosiano. li. 16. tit. 4. l. 54. quam centum fere post annos Iustinianus in suū eodicem transtulit, ac roborauit. C. de hære l. Arriani.) nō mō leges à se conditas aduersus hæreticos vim legum inuiolabilium habere voluerūt, sed quascunq; etiam alias, ab alijs principib. editas, firmas & validas manere iusserūt his verbis: *Cunctis quoq; legibus, quæ cōtra eos* [scilicet hæreticos] *cæterosq́, qui nostræ fidei refragātur, olim diuersisq́, tēporibus latæ sunt, sēper viridi obseruātia valituris, &c.* & paucis interpositis. *illis etiā oībus in sua manentibus firmitate, quæ de militia, pœnisq́, varijs, deq; diuersis suis hæreticis promulgata; vt nec speciale quidem beneficium aduersus leges valeat impetratum.* hæc ibi.

6 Leges desuetudine, aut longo temporis interuallo non abolentur.

Ex his apertissime docemur genera iter lugem quaotumcunque diu facta non aboleri desuetudine, vt grauiter docuit Iason in l. de quibus. notabili 6. ff. de legibus, & senatus. & Mattheus Afflictus in repetitione sanctionis de iure protomiseos, § 6. notab. 1. nu. 2. & Angelus Aretinus in §. igitur. in procemio Institutio. nu. 2. quod tametsi generaliter in omnibus legibus obtineat, illis obseruatis distinctionibus, quas retulit præcitato loco Afflictus: in his vero, quæ contra hæreticam prauitatem latæ sunt, maxime obseruatur. nulla enim prescriptio, nullum temporis quamuis longissimi spatium, aut tollere radicitus, aut immutare potest; nisi nominatim & expresse aliæ ferantur leges, quæ illas reuocent, aut immutent: leges enim huiusmodi semper viuunt, cap. contra. 25. quæstio. 1. semper item loquuntur, vt notant Bart. Butrig. & Salyc. in l. Arriani. C. de hæretic. & idem Salyc. in Authent. cassa quæstio. 3. de sacrosc. eccles. & Ioan. Imo. in l. 3 §. si rem. ff. pro emptore. & olim maximus Plato de legibus loquens dialogo 9. dixit, legem ipsam, quæ aliquid interdicit, id pro tanta ciuitate semper interdicere, & interdicturam esse.

Dixi autem, desuetudine non tolli leges, quoniam etiam si per mille annos allegatæ non sint in iudicijs, præsertim cum ab initio fuerint receptæ nō propterea abibunt in desuetudinem, vt grauiter & verè disserit Iacobus de Beluiso, in Authen. de hæredibus, & Falcidia, post principium, & Cynus in l. rem non nouam. C. de iudicijs.

An autem & quando per contrariam consuetudinem leges tollantur, non est præsentis instituti nunc docere.

7 Extrauagantes quando dicantur decretis titulorum de hæreticis obuiare.

Quod vero ait Bonifacius octauus in dicto cap. vlt. de hæretic. & Clemens v. in dicta clemen. t. §. vlt. de hæretic. tunc scilicet extrauagantes esse admittendas, quando decretis contentis in titulis de hæreticis non obuiant, eo pertinet, vt intelligamus veterea omnes leges in hæreticos latas confirmari, dummodo manifesto, & expressè eis decretis non contradicant; quoniam si contradixerint, solum in ea parte in qua contradicunt, emendatæ sunt; in cæteris vero validæ semper remanent. Res fiet vno exemplo illustrius: nam in similibus idem erit iudicium. Iure veteri solus Episcopus, item solus Inquisitor per se poterat hęreticos reos duro carceri mancipare, torquere, & sententiam condemnatoriam in eos pronuntiare, vt optimè scripsit Eymericus, 3. part. quæst. 48. vbi dixi copiose. hodie tamen id obuiat dispositioni Clementinę primę §. propter quod, ver. duro tamen. de hæret. & ideo in ea parte tantum lex antiqua est sublata omnino, in cæteris uridem obtinet obseruantiam.

Iam illud amplius colligitur, ad hoc ut ex-

trauagantes, & quælibet aliæ leges contra hæreticos editæ per clausulam prędictam tollantur, oportere vt expresse constitutionibus positis in titulis de hæreticis obuient, id est, vt manifeste, & expresse eis contradicant, atque è diametro cum eis pugnent: id enim significat verbum, obuiandi, in præcitatis responsis positum, vt docent humaniorum litterarum professores, quos in re aperta consulto omitto.

Ergo si per constitutiones extrauagantes aut quasuis alias leges ecclesiasticas aliquid cauatur, quod à iure communi non sit prouisum, aut non plene decisum, dummodo B expresse cum eo non pugnet, siue id pœnas in hæreticos & eorum complices augeat, siue modum inquirendi, interrogandi, euocandi, compellendi, torquendi, publicãdi, aut quid simile præscribat, id profecto obseruandum erit, quod apertissime probant præcitatorum rescriptorum verba.

Statuta inquisitorum ualida sunt.

De generalium autem Inquisitionum statutis, seu institutionibus, quę multa interdũ cauere solent, aut omissa penitus à iure communi, aut parum explicata, hoc sentio: quod si vel faciliorem præscribant modum procedẽdi in causis fidei, vel pœnas in hæreticos au- C geant rationabiles, inspecta locorum, & personarum qualitate, vel denique quacunque alia ratione ea iubeant, quæ in augmentum fidei sine cuiusquam pręiudicio tẽdunt, proculdubio obseruãda sunt: euidens enim ratio hoc suadet, quoniam leges ipsæ latæ siue in hac causa, siue in alijs, non possunt plene omnes casus siue articulos occurrẽtes decidere. l. neque leges. ff. de legibus, & senatuscon. fit ergo, vt id quod ad commodiorem causarũ tractationẽ statuitur, vbi & iustum est, & iuri scripto non repugnat, debeat obseruari.

8. Concilia prouincialia auctoritate delegatorum sedis Apostolicæ in hæreticos edita vim legis habent.

D Pręterea quæ de extrauagãtibus diximus, obtinere etiam putamus in concilijs prouincialibus auctoritate Apostolica, seu auctoritate delegatorum sedis Apostolicæ cõtra hæreticos editis; qualia sunt Tholosanum, Biterrense, Narbonense, & si quę sunt similia, quę a nobis nup in bibliotheca Vaticana in peruetusto codice (quem nobis Illustrissimus Cardinalis Gulielmus Sirletus vir omni eruditionis genere clarus, & Christiana pietate insignis, humaniter exhiberi ob publicã vtilitatẽ iussit) reperta proxime cũ nostris cõmentarijs in lucẽ dabuntur. huiusmodi. n. cõcilia, E auctoritate delegatorũ sedis Apostolicæ condita vim legis habent in hoc crimine, & penitus obseruãda sunt. Ita nõ obscure colligitur ex pdictis, sed noïatim id canit Vrbanus iiii. in rescripto incipiẽte: Prę cunctis. §. & obseruari. relato ab Eymerico part. 2. ubi ita scriptum est: *Et obseruari omnia statuta, tã per sedem Apostolicam, quam in concilijs legatorum eiusdẽ sedis prouidè edita, quæ negotium Catholicæ fidei tangere dignoscuntur, sicut* A *promotioni negotij, & augmentationi fidei fuerit opportunum.* hæc ibi.

Nec te moueat in quibusdam codicibus hanc periodũ paulo aliter cõtineri ita: *quam in concilijs eiusdem sedis.* quę verba solis summorum Pontificum statutis, non delegatorũ eius, robur tribuere uidentur: quoniam in multis exemplaribus etiã peruetustis, lectionem, quã paulo antea retuli, frequentius inueniri scio. & eam lectionem prudenter etiã agnouit Eymericus 3. par. q. 72. cum eam rescripti partem ad hoc institutum, de quo nunc agimus, citaret.

9. Instructiones Inquisitionis Hispaniæ, & aliarum inquisitionum quam vim habeant.

B De instructionibus vero, seu priuatis aliquarũ Inquisitionũ cõstitutionib⁹, ueluti de instructionibus Inquisitionũ Hispanię a multis uidi sæpe dubitari, quantam vim habeãt, quod est hic a nobis obiter etiã declarãdum.

Ac primum hoc est exploratissimum, eas instructiones in eis tantũ regnis vim habere, obseruandasq; esse ibidẽ ab inferioribus Inquisitoribus: extra Hispaniam uero in terris, quæ generalis Inquisitoris Hispaniæ iurisdictioni non subduntur, nullam penitus obtinent firmitatem: quoniã iudices inferiores & si potestatem habeant condendi leges. at ubi C eas condiderint uniuersales non sunt, neque extra suum territorium earum virtus egreditur. c. 2. de consti. lib. 6. l. vlt. ff. de iurisd. om. iud. tales sunt Episcoporũ, & Inquisitorum leges, quas in suis condunt territorijs.

Inquisitoribus vero aliarũ Prouinciarum, tunc iuxta dispositionem instructionum alterius Inquisitionis procedere securè licebit, quando a iure communi non discrepant, aut rationi consentaneæ sunt, & in illis locis opportunæ, cõsideratis locorum, personarum, negotiorumq; circunstantijs.

D Sunt autẽ, vt ingenue fatear quod sentio, vtiles Hispaniæ instructiones, rationi cõsentaneę, & eruditæ, nampe quæ a multis & sapiẽtissimis viris, matura deliberatione uarijs temporibus sint conditæ; docentq; singulariter, quidquid in primis ad praxim attinet, & propterea Inquisitorũ muneri & officio sunt valde accomodatæ. Ego ita censeo, quicunq; fidei iudices iuxta præscriptũ ordinẽ, & methodum earum instructionum processerint, aut iudicauerint, siue absoluendo, siue condẽnando, siue salutares pęnitentias imponendo non errabũt, imò quidem recte suo munere fungentur, sed prudentia & iudicio opus est.

E In his instructionibus, si quid caueatur quod iuri communi contradicat expressè, ipso iure id inualidum est, vt præcitata rescripta ostendunt, in cap. vlti. §. vlt. de hæret. lib. 6. & in clament. 1. §. vlti. de hæret. cæterum si generalis Hispaniæ Inquisitor, aut quiuis alius a sede Apostolica obtinuerit, vt intra suam iurisdictionem possit condere instructiones etiam iuri communi contrarias, quæ ad extirpationem prauitatis hæreticæ

perti-

pertineant: sane tunc illis erit in eis regnis ob-A temperandum exempla multa occurrunt: sed facile omitto: nam docendi ratio absque eis intelligi potest. de cæteris aliarum Inquisitionum instructionibus, seu sanctionib. idem est iudicandum.

10 Consuetudo approbata, & rationabilis cuiuslibet Inquisitionis obseruanda.

Iam quæ hactenus de instructionibus seu sanctionibus priuatarum Inquisitionum diximus, eadem quoque de consuetudine cuiuslibet Inquisitionis accipienda sunt: nam Inquisitores hęreticæ prauitatis cum in puniendis hęreticis, abiurationibus faciendis, reis torquendis, inducijs concedendis, totoque processu fabricando, B tum in cæteris quæ ad latissimum suum officium spectant, approbatis suæ Inquisitionis consuetudinibus vti possunt, quod in priuilegio creationis ipsorum continetur: nã inter cętera eis conceditur, ut procedant contra omnes hęreticos cum omni auctoritate, facultate, & potestate tam de iure, quam de approbata consuetudine: approbatam autem consuetudinem velut legem esse obseruandam explorati iuris est. §. ex non scripto. Instit. de iure nat. gent. & ciuili. vbi communiter Doctores.

Vnde si per uetustam & approbatam alicu-C ius Inquisitionis consuetudinem receptum esset, vt Inquisitores hęreticę prauitatis, indistincte animaduerterant in blasphemo, crederem eos id iudicium absque errore posse exercere: nam cõsuetudo hoc illis tribueret priuilegiũ, cum consuetudo priuilegium tribuat, vt docet Bar. in proœmio Digestorum. §. hęc autem tria. num. 3. Rursus quoniam consuetudo tribuit iurisdictionẽ. glossa singularis in l. more maiorum. ff. de iurisd. om. iud. facit textus in c. cum contingat. de foro compet. vbi Fely. Bal. in rub. de consuetud. col. 2. per l. viros. C. de diuer. offi. lib. 12. vbi Bart. in fine. Romanus cõ-D sil. 243. incip. ad prædictorum roborationem, uer. secũdo principaliter, & consi. 300. incip. in casu proposito. late Decius in dicta l. more maiorum. ff de iurisd. om. iud. nu. 19.

Naque hoc mirum uideri debet, cum consuetudo tantam habeat vim: vt etiam canonibus prępõderet, si sit rationabilis: & legitime pręscripta. cap. ulti. extra de consuet. tradit glossa communiter recepta in cap. pastoralis. verbo, dissona. de fide instrum. & Aymo Grauetta in tractat. de antiquit. temp. par. 1. §. 1. num. 42.

Veruntamen monendi sunt hic Inquisitores, ne quamlibet suæ Inquisitionis consuetu-E dinem velut rationabilem admittant: nam vt consuetudo dicatur rationabilis, & approbata, plura exiguntur, quæ non facile possint in quauis consuetudine reperiri: rationabilis enim dicitur consuetudo, quam iura non improbant, aut quę iuri non contradicit. glossa in cap. vlti. verbo, rationabilis, extra de consuet. Item ut consuetudo pro lege seruetur, multa requiruntur: glossa & Doctores, in cap.

A consuetudo. distinct. 1.

Quam obrem ne quid velamine, aut prætextu approbatę cõsuetudinis incautum committant Inquisitores, sequentia intueantur. Primum curẽt omnino cũcta gerere, hoc est, processus suos fabricare, omnemque ordinem iudiciarium dirigere in puniendo, & absoluendo, & cęteris ad suum officium spectantibus iuxta canones, pręsertim eos qui de hęreticis sunt, & contra hæreticos conditi: deinde uero ad consuetudinem & stylum Romanæ Inquisitionis, a qua cæteræ velut a capite pendent, vbi leges deficiunt, & in arduis,

Priuati Inquisitores stylum Romanæ Inquisitionis obseruant.

B audacter recurrant; quis enim concedat in re tam graui priuatas Inquisitionum, aut prouinciarum consuetudines facile esse sequendas? præsertim cum iura vbique clament, maiores Ecclesiæ causas, & præsertim quæ articulos fidei tangunt, ad sedem Apostolicam esse referendas. cap. Maiores. de baptismo & eius effectu. ergo priuati ciuitatum Inquisitores, si tutius, & securius tractare omnia cupiunt, cũ leges deficiunt, aut etiam obscuræ sunt leges. styllum & consuetudinem supremi senatus Inquisitionis Romanæ, quæ cętetarum caput

C est, consulant & sequantur, in hac enim nullũ est erroris periculum: nam præterquam quod a sapientissimis iudicibus & uigilantissimis causæ fidei tractantur, quotidie etiam summum Pontificem consulere licet, cuius iudicium quantam in rebus fidei habeat auctoritatem, exploratissimum est apud Catholicos.

Sed ad Extrauagantes reuertor, quarum tanta est auctoritas, vt si exploratæ fidei sint, aut (ut nostri loquuntur) indubitatæ, constitutionem in corpore iuris clausam tollant cap. 1. de constitut. vbi Doctores, Guimier

11 Extrauagantes cum certæ sunt iuri communi præponderant.

D in pragmatica sanctione, cap. & quia. §. ipsas omnes, verbo, extrauagantes, quod si dubitetur, an sit authentica nec ne, tunc si est iuri consona, secundum eam debet iudicari, at si à iure discrepet, summus est Pontifex consulendus, cap. Pastoralis, vbi Panormit. & alij, extra de fide instrum, & tradit glossa in pragmatica sãctione loco proxime citato. huius autem doctrinæ multa occurrent exempla in positis extrauagantibus, quæ breuitatis gratia omittimus, attamen præcitatum dogma ita credentem intelligendum, ut tunc extrauagans iuri communi præualeat, & secundum eam sit iudicandum, quando in extrauaganti apponere-

E retur clausula: *Non obstantibus quibuscunque constitutionibus in contrarium, &c.* quæ communiter apponi solet: nam si hæc clausula deesset, præsertim in nostris extrauagantibus, si quid tunc cõtra decreta in titulis de hęreticis contenta sancirent, id plane irritum esset, per iura adducta ex cap. vlti §. vlti de hæret. lib. 6. & clem. 1. §. vlti. de hæret.

12 An sententia lata contra aliquem extrauagantem sit nulla.

Ex prædictis pendet quæstio ad intelligendum vtilis, & huic instituto valde accommo-

data, an scilicet sententia à iudice lata contra A dispositionẽ alicuius extrauagantis, sit nulla? & cum extrauagãtes, vt hactenus demonstratum est, virtutem legis habeãt, plane irritum videtur iudicium contra earum dispositionẽ factum. at Bartolus in l. cum prolatis. num. 2. ff. de re iud. quem alij proxime citãdi sequũtur, ita distinguebat: si sententis sit lata cõtra extrauagãtem in corpore iuris clausam, nulla erit: secus autem si tenera sit extrauagans, hoc est, si non reperiatur in corpore iuris. idem videtur tenere Romanus consil. 260. incipien. in proposito casu. Alex. consil. 81. incipien. ponderatis his lib. 2. Ant. Butrius in procemio B decretal. idem in c. pastoralis. de fide instrum. Franciscus Pauinus in præludio præfixo extrauagantibus. Ioan. xxij. & alij quos ille refert. ratio vero vtriusque partis positæ distinctionis facilis est: nam primum ideo sententia lata contra dispositionem extrauagantis in corpore iuris contentæ est nulla, quia perinde est ac si cõtra legẽ lata fuisset. Bal. in l. 2. C. quando prouo. non est nece. Ant. Butrius in c. 1. &c. cum inter. de re iudic. tradit optime Franciscus Pauinus præcitato loco.

Rursus, si extrauagãs est incognita, & contra eius dispositionem feratur sententia, non C vitiatur quia incognitas leges iudex cognoscere non tenetur. argumento dictæ. l. cum prolatis, ff. de re iud. nam si sententia lata contra legem prolatam, idest, iudici indicatam, quam forte iudex ob summam difficultatem & obscuritatem non intelligebat, nec putabat ad negotium & causam de qua agebatur pertinere, summo iure valet, vt in dicta l. cum ploratis. ff. de re iud. profecto multo magis valida erit sententia lata contra dispositionem extrauagantis ignotæ, & non productæ: ergo liquere debet iudici, fidesque ei facienda est D de valore & robore extrauantis, vt sententia lata contra ipsam nulla si & inualida, vt eleganter præcitato consil. 260. docuit Romanus, & Guilielmus Cassadorus decisione 7. super regulis, incipien. Proponebatur dubiũ. nu. 5. vbi dicit regulas, extrauagantes & concordata, nisi producantur in actia, à iudicibus non considerari. atque hactenus de prima huius disputationis parte, quæ ad valorẽ extrauagantium spectabat.

SECVNDA PARS DISPVTA- E tionis, *Quomodo probetur extrauagantium auctoritas.*

13 SVPERIORIBVS ita cõstitutis, superest nunc altera huius disputationis pars valde etiã vtilis & necessaria, videlicet, qua ratione probari debeat extrauagãtiũ auctoritas, vt intelligatur quę sit vere extrauagãs, & vim legis habeat, siue vt nostri loquuntur, quæ sit extrauagans authentica, quæ vero secus.

Quot modis probetur extrauagantium auctoritas.

Hoc etiam caput tractant ferme Doctores, quos hactenus varijs locis adduximus, sed nemo locuplẽtius quam Franciscus Pauinus causarum sacri Palatij olim Auditor in prçludio præfixo ad extrauagãtes Ioan. xxij. In hæc verba: *Debent autẽ extrauagantes quando de eis dubitatur in forma authẽtica produci sub plũbo, si extra curiã sunt producẽdę, vel, sub signeto Vicecãcellarij, si in curia sũt producendę: et hoc de illis quę sunt descripta in libro Cãcellariæ; illæ aũt quæ sũt descriptæ in Camera Apostolica signantur cũ signeto Camerarij, vel sub plũbo, &c. & ita seruatur in Curia Romana.* hactenus Pauinus, à quo nõ dissentit Ludouicus Gomes in prœmio regularũ Cãcellarię, & alij recensiores: nam & id vsus obseruat.

Ex pondere plũbeo pendẽti, probatur extrauagantium auctoritas.

Primus ergo modus probandi auctoritatem extrauagantium extra curiam (nam curiã nunc libenter omitto, cum magis necessariũ sit absentibus cõsulere, quam illis, qui quotidie Pontificem Romanum alloqui possunt) est, cum extrauagantibus seu rescriptis pontificijs adiungitur appensum illud plumbeum cum fune canapis, impressis in ipsius vna parte factis Petri & Pauli capitibus, in altera vero nomine eius Pontificio, qui rescriptum edit, seu concedit.

Hinc intelliges præcedentes extrauagãtes diuersorum Romanorum Põtificum pro officio sanctissimę Inquisitionis contra hæreticam prauitatem authenticas esse, & pro lege seruandas: quoniam ex autographis seu archetypis aut originalibus pendenti plumbeo munitis desumptæ, & transcriptæ sunt à nobis summa diligentia, & præsertim omnes illæ, quæ habentur in Archiuio Inquisitionis Bononiensis, & in archiuio Conuentus sancti Francisci de Assisio plumbeo pondere munitæ sunt, vt protinus summam earum percipias auctoritatem: aliæ vero vnde habeantur, notatiuncula in margine posita initio cuiuslibet extrauagantis aperte indicat.

Extrauagans repertus in Archiuio publico fidem facit.

Rursus auctoritas etiã extrauagantis probari potest, si reperiatur in publico alicuius loci Archiuio Romanus dicto cõsil. 260. quẽ refert & sequitur apostilla ad Bart. in dicta l. cum prolatis. ff. de re iud. verbo, posita. idem Romanus cõsil. 165. incipien. liber Registri. & consil. 319. incipien. in causa Ioannis. Geminianus consil. 82. incipien. circa thema. num. 6 & sequen. Decius cõsil. 146. incipien. pro tenui. num. 10. Marcilius consil. 29. incipien. Digneris quæso. & consil. 43. incipiẽ. Spiritus sanctus. & late Crauetta in tract. de antiquit. tempor. parte 1. num. 194. & seq. & glossa in cap. Cum causam. de probat. in vers. per libros antiquos. quoniam in publicis archiuijs non solent recondi nisi quę publica auctoritate geruntur, idque fit summa integritate & veritate, adhibita personarum publicarum auctoritate, quorum fides & & religio probata est & perspecta.

Hinc

Hinc colliges eas extrauagantes & quælibet alia rescripta, quæ Romæ in bibliotheca Vaticana in Regestis Pontificum Summorũ asseruantur, magnam habere & inuiolabilem auctoritatem, tametsi non adsint pondera plũbea, cum in his Regestis nihil describatur, quod non sit prius multa diligẽtia examinatum & præuisum, summaque auctoritate, & veritatis sinceritate munitũ, & per publicas personas, iuxta Romanæ Curiæ stylũ & consuetudinẽ consignatum & obsignatum seu subscriptũ, vnde ab scriptutis cõtẽtis in his Regestis omnis incertitudo procul abest. Atq; hoc ipsum ẽt obtinet in scripturis desumptis ex Archiuio Inquisitionis Romanę; vt hinc ẽt colligas, extrauagantes & rescripta inde sumpta inuiolabilem & certam habere auctoritatem.

Extrauagans à notario subscripta, & sigillo personæ ecclesiasticæ in dignitate constitutæ munita, fidem facit.

Denique extrauagantium & rescriptorum pontificiorũ firma etiam probatur auctoritas & fidẽs, quæ tũc manu alicuius notarij publici, & sigillo alicuius psonæ in dignitate ecclesiastica cõstitutæ munita sunt, quod generaliter hodie obtinet in omnib. rescriptis pontificijs extra curiam missis, per clausulam eisdẽ rescriptis insertam, per quam id non obscure cauetur; ita enim præstatur tanta fides ipsis rescriptorum exemplaribus seu transumptis, ac præstaretur originalibus ipsis rescriptis.

14 *An extrauagantes sint leges generales.*

Sed occurrit hoc loco difficultas mihi necessario diluenda, quæ iuris ignaros posset in hac causa perturbare, an sequentes extrauagantes vbique obseruari debeãt? videbitur enim alicui nec vbique nec ab omnibus inquisitoribus aut iudicibus esse obseruandas.

Primum, quia certis quibusdam Inquisitoribus destinantur, veluti fratrib. ordinis Prædicatorum: Rursus non vbique degẽtibus, sed in Lombardia, Marchia Taruisina, aut alibi in locis quibusdam singularibus constitutis. Cum igitur rescripta hæc localia videantur, non debent omnes generaliter ligare. cap. 1. & c. 2. de cõst. lib. 6. l. vlt. ff. de iurisd. om. iud.

Iam de natura legis vniuersalis, & generalis esse videtur, vt sit perpetua & durabilis, vt docet Archidia. in c. damnatum. 1. q. 7. & Nicolaus de Milis, verbo lex. §. facit textus in l. edita. C. de edendo. ibi; perpetui edict. extrauagantes vero non sunt tales cum extinguantur & moriantur suo conditore mortuo, vt videtur velle Ioannes Andr. in c. nemo potest. de reg. iur. lib. 6. & Cosma Guimier in glossa pragmaticæ sanctionis, cap. Et quia. §. ipsas omnes. verbo, regulas.

Postremo, quia vt lex vniuersaliter liget & obliget, principem id expresse cauere oportet per notata in l. nec Dorotheũ. C. de decuriõ. lib. 10. facit textus in c. 1. de constit. hoc autẽ deesse videtur in nostris extrauagantibus.

Cęterũ his minime refragantibus, certum est extrauagãtes vbiq; seruandas esse. Primũ, quia hęretica prauitas aduersus quã sunt conditę, & fauor fidei, quẽ respiciũt, & iudices q

A eis vti debent, vbiq; eodẽ iure cẽsentur: ius ergo quod circa hęc versatur, vbiq; valebit, cum eadem vbiq; sit ratio, l. a Titio ff. de verb. obli. l. illud. ff. ad leg. Aquil. cum similibus.

Rursus ex persona statuentis metimur legẽ esse generalẽ aut specialem. c. vlt. de cõst. lib. 6. at summus Põtifex habet generalẽ iurisdictionem super hæreticam prauitatem, & fidei negotia: fit ergo, vt leges extrauagãtes ab eodem conditæ generaliter vbique locũ habeãt. atque hæc sententia vera est, quam probant rũ præcitati, tum in primis adducta per Lud. Gomes in prœmio reg. cancel. quæst. 2.

B Atque ex his & aliis nonnullis in Directorio Inquisitorũ par. 3. super q. 109 § præterea non arbitror. traditis refellebam in hac editione sententiam Francisci Bursati cõsil. 43. incipien. ob crimẽ hęresis. nu. 52. li. 1. dicẽtis, constitutiones Innocẽtij iiii. & Clementis iiii. Romanorum Pontificũ disponentes de bonis hęreticorum confiscatis, in Italia solum esse obseruandas: quoniã ad terras Italię fuerunt directæ & transmissę: hoc enim tamquam improbabile prorsus censeo reijciendum.

Neq; obstant quę contrariã sententiã probare videbantur. Primũ enim non refert, solis

C sępe fratribus ordinis Prędicatorũ mitti: hoc enim ideo fit, quia initio cõstitutæ Inquisitionis delegatæ, hi in primis cũ Episcopis & Fratribus Minorib. iudiciũ in hęreticos exercebãt: & summi Põtifices his loquentes, omnibus inquisitorib. loquuntur, nam eodem modo Imperatores, quorũ sanctiones et leges in Codice Iustiniano numerãtur, leges suas quãdoque Eutropio, alias Palladio, aliàs aliis vrbium præfectis prętoribus nuncupant, vt in prefixis legũ titulis licet intueri: at nemo dicet proinde eas leges particulares esse, immo fuit necessariũ prioritas has psonas exprimere vt per

D eas, leges cõditæ vbiq; obseruari iuberentur.

Iam nõ obstat, ad certa loca destinari, quia cũ sępe cõtingat summũ Põtificẽ ab Inquisitoribus vnius ciuitatis, vel prouinciæ rogari, legẽ ferre, legislator illis eã legem destinat: at nõ est eius mens, vt velit in eo solo loco eam legẽ valere, sed generaliter vbicunq; eadẽ est ratio; nã licet hoc argumẽtũ procedat in inferioribus iudicibus, qui limitatam habent iurisdictionẽ, quorũ placita neminem ligãt extra territorium. l. vlt. ff. de iurisd. om. iud. at nõ est ita in principe supremã iurisdictionẽ habente, qui quamuis faciat actum concernen-

E tem certum locum aut personam, nihilominus ille actus non facit legem particularem, sed vniuersalem. l. vult. C. de legib. vbi sententia pricipis in certa causa lata, vniuersale tamen ius facit, & omnes ligat. quod ipsum operatur principis epistola certæ alicui personæ directa. l. 1. vers. per epistolam. ff. de const. princip. cum similibus. tradit Ioannes à Platea, in l. neq; . C. de decuri. lib. 10. declaratq; pulchre Iason in l. 1. nu. 24. ff. de feriis.

Et hanc sententiam, quam hoc loco explicamus, nominetim & expresse profitetur Bartholomæus Spineus tract. de strigibus cap. 3. vers. patet etiā ex supradictis. ubi uere tenet, quod quamuis extrauagantes editæ aduersus striges siue lamias, (quas ille eo loco refert) dirigantur ad Inquisitores Alemaniæ, nihilo minus tamen non minus se extendunt ad alios Inquisitores, quā Decretales in corpore Iuris ordinatæ, quarum multæ ad singulares personas diriguntur: & tamen quod per tales iubetur, aut prohibetur, seu quomodolibet ordinatur, pro lege ab omnibus obseruatur, cap. si Romanorum. 19 dist.

Præterea non obstat tertia obiectio de perpetuitate legis: quoniam fateor equidem extrauagantes quandoq; cum conditore interire, at hoc in multis. & præsertim in nostris extrauagantibus locum non habet, quas perpetuo durare satis abunde docuimus in superioribus, cum de earum auctoritate differeremus, neq; Ioan. And. aut præcitati indistinctè afferunt, extrauagantes extingui per mortem conditoris, sed eas seruandas esse, præsertim uiuente earum conditore, & ubi non sunt cōtrariæ iuri communi, & decretis sacrorū conciliorū. 25.q.2.c. institutionis, c.r. de constit. notatque Ant. in proœ. clem. & Franc. Paulnus super extrauagantes Ioan. 22.

Et tametsi temporales essent, & cum conditore interirent, at non propterea sequeretur, non esse leges generales; quoniam dum uiueret conditor generaliter omnes obligarent. neque enim pertinet ad essentiam legis quod sit perpetua, hoc enim in potestate legislatoris positum est, vt copiose docet Geminian. cons. 93. incip. Videtur primo, quod ista reseruatio. nihil enim refert ad vniuersitatem legis, quòd sit temporalis, cum in hoc voluntas sola condentis attendatur, vt notatur in c. nobis. de sent. excommunicat. & in clem. 1. de vit. & honest. cle.

Neque sententia Archidiaconi refragatur huic doctrinæ: is enim loquitur secundum id quod fit cōmuniter. nam regulariter quidem leges perpetuæ esse solent. cęterum, vt dixi, extrauagantes nostræ perpetuo uiuunt, & loquuntur.

Postremo nihil refert, Principem nō caueat nominatim, vt extrauagantes generaliter omnes obligēt, quoniam communiter leges ita conduntur, ut omnes obligent, & perpetuę sint, vt paulo antea dicebamus, & nisi contrarium caueat (quod communiter fieri solet) voluisse putandum est. l. si quis donaturus. vbi glossa. ff. de usufru. l. quod si nolit. §. qui assidua. ubi Bald. ff. de ædilit. edict. cum alijs relatis ab Euerardo in loco à solitis.

Non inficior tamen quandoq; solere condi extrauagantem tum in causa hæresis, tū in alijs, vni soli loco competentem: quia materia de qua ea extrauagans concepta est, in eo solo loco forte versatur: cęterum si contingeret similia alibi fieri, tunc ad ea quoque loca extrauagantis dispositio referenda esset.

TERTIA DISPVTATIONIS PARS De vtilitate extrauagantium.

15 Extrauagātium multiplex vtilitas.

Superest iam, vt tertium propositæ disputationis caput absoluamus, in quo de vtilitate harum extrauagantium breuiter differendum est.

Quanta sit extrauagantium vtilitas non oportet multis ostendere, cum res ipsa per se id loquatur apertè. Primum. n. ex notitia extrauagantium melius forte quā ex turbidis & molestis quorundam interpretum cōmentationibus intelligētur vniuersa Pontificum rescripta in titulis de hæreticis comprehēsa. nam cum extrauagantes copiosius sint concepta, & ex ipsis quædam in eum finem sint conditæ, vtque alibi erant in iure communi quandoq; paulo obscurius tradita, per ipsas declarētur, & quasi lumine interpretationis illustrentur, consequitur plane ex hoc capite ingēs utilitas. & studijs Inquisitorum, & cęterorum, qui hæreticis extirpandis. aut iudicando, aut consulendo. aut scribendo dant operam. accedit non parua commoditas: nullum est. n. fere decretum in prædictis titulis de hæreticis comprehensum, quod per aliquam extrauagantem nō declaretur, amplietur. aut vberius distinguatur.

Rursus non modo præfata decreta cōmodius percipiuntur, uerum etiā ex notitia extrauagantium facile possumus euitare errores interpretum. qui dum obscurè interpretari conantur, ob ignoratas extrauagantes, aut obscuriora docent, aut manifeste falsa tradunt, aut incerta, & dubia persuadere conantur: quod in tā graui causa nusquā fuerat committendum. neminē hic libet in ius vocare, ne uideamur studio reprehendendi moueri, aut cuiusquā famam & honorē lędere, quod procul abest sęperq; absuit a natura nostra: hoc tñ sit exploratissimū & certissimū apud omnes eos. qui tractatus de pœnis hæreticorum. & ordine procedendi contra hæreticos scripserūt, & destituti fuerunt extrauagantiū notitia, in insignes quandoq; errores lapsos fuisse. quos facile euitassent. si eis intelligendis diligentē operam (vt oportuit) nauassēt.

Hinc sępe soleo plurimū commēdare Nicolaum Eymericum & Zanchinū seu Ioannem Calderinum qui in singulis difficultatibus declarādis maiori ex parte nitūtur decretis cōtentis in titulis de hæreticis & extrauagantiū in hæreticos editarum sanctionibus: hæc. n. docendi ratio in hoc tribunali cęteris præponderat, idq; se factūrū promissit Zanchinus in proœmio tractatus sui de hæreticis, vt maiorem operi auctoritatem conciliaret. id quoq; præstitisse Eymericum ostendi, in

in præfatione tertiæ partis Directorii inquisitorum.

Postremo illa est non modica vtilitas: quæ ex notitia extrauagantium proficiscitur: quoniam vniuersa Inquisitorum priuilegia & prærogatiuæ luculentius in eis quàm alibi perspiciuntur; nichil est enim quod ad amplissimum & latissimum Inquisitorum officium, potestatem, & dignitatem pertineat, quod in his extrauagantibus non sit comprehensum, atque hæc sola res vehementer Inquisitores mouere, ardeoterque excitare deberet ad assiduum studium, & frequentem extrauagantium lectionem. Paucissimæ enim oriri poterunt in suo officio quæstiones & difficultates, quę uel aperte per extrauagantes non declarentur, aut non inuita consecutione interpretatio ex eis non deducatur.

Agite ergo quicunque sacro inquisitionis officio libere & ingenua iudicando, consulendo, aut scribendo ad extirpandam hæreticam prauitatem A famulamini, diligenter positarum extrauagantium lectioni nauare operam, easque nocturna uersate manu (ut ueteri prouerbio côtinetur) uersate diurna si uultis & honori uestro, & animæ côscientiæ, ac securitati, & muneri ac oneri uobis commisso consultum esse. Frequêter uobis occurrat laudabilis illa & egregia sententia Quincti Mutii Iurecô sulti in Seruium Sulpitium tam grauiter quàm uere prolata: Turpe esse patritio & nobili uiro, ius in quo uersatur, ignorare: se turpius profecto esse uiro Inquisitori, grauissimę & maximę rei pręfecto, ignorare culpa sua extrauagâtium sanctiones, quæ nunc optima (nisi fallor) methodo digestæ, iussu B Reuerendissimorum dominorum Cardinaliû Inquisitorum generaliû in uniuersa Republica Christiana, in lucem prodeunt: cum ex earum ignoratione non leuia incommoda, ex notitia uero non mediocres utilitates in rebus fidei oriâtur. Valete.

Romę ex bibliotheca nostra, Galen. Octob. Anno M. D. L X X X I I I I.

INDEX IN LITTERAS APOSTOLICAS ET IN DISPVTATIONEM

De auctoritate Extrauagantium.

A

ABIVRENT hæreses qui de illis fuerint conuicti. pag. 76 C
abiurationis formula quid continet. pag. 76. C
abiurare aut satisfacere nolentes puniantur, & qualiter. pag. 76. D
abiuratio in scriptis fiat, & per quem sit scribenda. pag. 118 B
abiurationi quis subscribere debeat. pag. 115 E
absentes subsunt etiam iurisdictioni Inquisitorum. pag. 42 A
Adrianus Papa sextus Federico Saxoniæ Duci persuadet ne Luthero faueat. pag. 100 & seq.
aduocati defendentes hæreticos, nisi desistant, morte plectantur. pag. 13 D & pag. 28. & 45 C
aduocati & iudices fauentes hæreticis fautoribus, &c. suis officijs priuantur. pag. 4. C
anima rationalis immortalis est, & vere humani corporis forma. pag. 85. D E
apostolicæ sedis cura in extirpandis hæreticis. pag. 11 B C
apostatarum pœna pag. 18. E. & pag. 30. A. & 49.
appellationis beneficium hæreticis interdictum. pag. 3 C
appellationes hæreticorum, fautorum, &c. non audiantur pag. 17 B
appellationis remedium hæreticis denegata pag 3 E. & p 38. B & 45 E
arma qualibus hominibus concedere debeant Inquisitores p 63 A B
articuli damnati Ioannis Vuicleff. pag. 71 & 78.
assertio omnis veritati reuelatæ contraria damnatur. pag. 86. A
assertores propositionum quarumlibet veritati reuelatæ contrarium vt hæretici puniantur pag 86. A
assessor quatenus cum Inquisitoribus mittendus. pag 8 E. pag 11 C & pag 51 C
assessores cum Inquisitoribus missi quales partes. pag 8. E. 9. A & pag. 51 C pag 33 D
assessor quando assignandus, & mutandus. pag 9 A. & pag 33 E. & pag 51. D.
astrologiæ artem & alia quæcumque diuinationum genera exercentes, librosque de eis legentes ac tenentes, Inquisitorum iudicio supponantur. pag. 141 & seq.

B

BAnniti sunt hæreticorum credentes, fautores, &c. pag. 15 D pag 19 E & pag 51 D
basileensi concilio fauentia per Pium ij retractantur. pag 78 A
beati Francisci religionem iniqui impugnant tempore Nicolai iiij. pag 58 A B
beati Francisci ordinem multi Pontifices laudant, & confirmant. pag. 58 A
beati Francisci ordini aduersantes, Nicolaus iiij. iubet coercere. pag. 58. A
beguini, vide in voce Fraticelli.
beneficia collata personis prohibitis vacant. pag 138.
beneficia obtinentes, ad preces hæreticorum, fautorum, &c. illis priuantur, & ad alia non admittuntur. pag. 17 B
beneficia propter hæresim, &c. amissa vacant pag 133 D. E
beneficia ob hæresim vacantia ordinationi sedis Apostolicæ reseruantur pag 114 A. B & seq.
beneficiorum impetrationes non comprehendunt beneficia ob hæresim vacantia, nisi, &c. pag 134. D. E
Bibliopolæ & librorum impressores, & venditores quid debeant obseruare. pag 122. & 123.
bibliopolæ, impressores, & quiuis alij libros prohibitos Inquisitoribus assignent. pag. 130. D
bonagratia damnatus. pag 64. D & 65 C
bona inuenta in domibus vbi erant hæretici publicentur. pag 8. C & 33 A & 50 B
bona hæreticorum qualiter diuidantur. pag 8. C & 33. E & 51 E
bona hæreticorum confiscata. pag 15 C & 19 D & 47 B
bona reperta in domibus in quibus inuenti sunt hæretici, quatenus & qualiter publicanda. pag 22 E & 21. A
bona hæreticorum confiscata vendantur. pag 51 E. & 52 A
Bona confiscata ob hæresim vendunt Inquisitores, & pretium seruant ad opus Romanæ Ecclesiæ. pag 19 A B
bulla contra hæreticos, & schismaticos. pag 79.
burgus in quo sunt inuenti hæretici qualiter plectentur. pag 8. D. pag 33 E. & pag 50. E. & 51. A

C

CArdinales Inquisitores generales, contra quoslibet prælatos etiam absentes hæreticos, vel suspectos procedere possunt. pag
Cardinales Inquisitores generales causas, quas assumere possunt. pag 132 & 133.
Cardinalibus Inquisitoribus generalibus beneplacito sedis Apostolicæ concedere suum officium. pag. 118
capitulum, vt Inquisitionis, de hæret. lib 6 reuocatur. pag. 70 E
carceri perpetuo mancipandus, hæreticus deprehensus si reuertatur. pag. 19. D. & 25. D. E. & pag 48 C
cathari, Patareni, &c. vide Hæretici.
cautionem peconiatum à redeuntibus possunt exigere Inquisitores de fide tenenda pag. 51. D
citationes committere alijs possunt Inquisitores, & testium examinationes. pag 42 A
citetur suspectus, vel diffamatus de hæresi personaliter de fide respondeat. pag 73. E
clerici hæretici degradentur prius quam tradantur curiæ sæculari. pag 3. A
clericus ob fautoriam hæreticorum omni officio, & beneficio deponendus. pag 3 B
clerici hæretici degradandi vt ponientur. pag. 7. A
clerum & populum aduocant Inquisitores. pag. 43. A
concilia prouincialia contra hæreticos edita obseruanda. pag. 148 col. 2 B & 147 col 1. A B
condemnationes ob hæresim facta intra quantum tempus exigendæ. pag 9 A pag 33 D & pag 51. D
condemnationes ob hæresim factæ nullo modo remittuntur pag. 9 B. pag 33 E. & pag 51 B
condemnationem de hæresi tertias defendentes, vt defensores hæreticorum censentur. pag. 38. A. B.
confiscata bona vide Bona confiscata.
commissio specialis facta diœcesanis procedendi contra hæreticos non impedit Inquisitorum iurisdictionem. pag. 41. C
constitutiones Innocentij Papæ iiij. contra hæreticos. pag. 6. C
constitutiones Innocentij iiij. in capitularibus ciuitatum conscribantur. pag 6 D. & pag. 30. E. & pag. 48. B. C
constitutiones in hæreticos editæ in quatuor libris scribantur, & custodiantur. pag. 9. C. D. & pag. 14. B. & pag. 52 C
constitutiones Innocentij iiij. contra hæreticos in aliquibus capitibus aperiantur, pag 29. D. & pag. 30. A. B. & D E & pag. 31. B. C
constitutionum Innocentij iiij. nonnullos dubios articulos declarat Alexander iiij. pag. 21. D E. & 22.
constitutiones Innocentij iiij. custodiant magistratus sæculares. pag. 43. B. C
consuetudo approbata, & rationabilis cuiuslibet Inquisitionis obseruanda. pag. 149. col. 1 A
consuetudo, priuilegium & iurisdictionem tribuit pa. 149. col. 1. B. C
consuetudo quando dicatur canonibus præponderare. pa. 149 col 2. E
consuetudo rationabilis quæ dicatur. pag. 149 col 2. E
contradictores sibi possunt Inquisitores inuocato brachio sæculari coercere. pag 41. D
conuenticula secreta celebrari prohibentur. pag. 2. C
conuersi ex Iudæis. vide Neophyti.
credentes hæreticorum hæretici iudicantur. pag 3. A. & pag. 17 A
credentes hæreticorum erroribus, vt hæretici puniantur. pag 8. D
crucesignatorum indulgentia. pag. 16. D
crucesignati à quibus censuris possint per Inquisitores absolui. pag. 18 B C
crucesignati tempore interdicti sacramenta ecclesiastica recipiunt. pag. 18 D
crucesignatorum vota Inquisitores commutant. pag 18 D
crucesignatos vouentes se daturos auxilium contra hæreticos recipiant Inquisitores. pag. 77. C. & 139 C
crucesignati qualem indulgentiam consequantur. pag. 77. C
Crucem Domini conculcantes per Inquisitores puniantur. pag. 105. C. D
crucesignatis morientes tempore generalis interdicti ecclesiastica sepultura donantur. pag 108 D
crucesignatorum priuilegia enumerantur, & confirmantur. pa. 108. D.
crucesignatorum societas confirmantur. pag 117
crucesignatorum priuilegia confirmantur. pag. 117

D

DAEmonum dicere responsa licere expectare, hæreticum est. pag. 82. E. pag. 83 A. B

Dæmon

dæmonem inuocantes, & eum in suum dominum assumentes per Inquisitores puniantur. pag.105.B.& pag.106.B.C
decreta inquisitionum obseruanda. pag.147.col.2.D
de extrauaganti cum dubitatur quid faciendum. pag.149. col.2.D & pag. 150.col.1.A
de plano procedunt Inquisitores. pag.42.A
defendentes terram condemnatorum de hæresi, vt defensores hæreticorum & fautores coerceantur. pag.38.A.B
defensores hæreticorum excommunicati. pag.3 A
degradandus est perpetuo immurandus, si sit in sacris constitutus. pag. 25.A
delegatus, an sub delegatus existat, quem Inquisitor elegit. pag.25.A
delentium leges contra hæreticos pœnæ. pag.9.B.p.34.C.& p.52.A
delinquentes inquisiti de hæresi, de alijs criminibus iudicandi prius per Inquisitores iudicentur suspensa aliorum criminum cognitione. pag.115.C
disputatio de auctoritate & robore extrauagantium. pag.145.& seq.
diuinationes & sortilegia quatenus iudicet Inquisitor. pag.24 C
diuinitatem conceptionem de Spiritu sancto, aut mortem Iesu Christi negantes coerceantur, & qualiter. pag.221.& 222
diuisio condemnationum ratione hæresis qualiter fiat. pag.9.B. pag. 33 E & pag.51.E
domestici non admittuntur ad excusandos domesticos in crimine hæresis. pag.26.A
domini temporales nolentes purgare terras suas ab hæretica prauitate quales pœnas subeant. pag.15.D.pag 29 E.& pag. 47.E
domini temporales Inquisitoribus diligenter auxilientur. pag.70.E
domus à qua prohibiti sunt hæretici ne capiantur, destruantur. pag. 8.A.pag.33 A.& pag 49.E
domus contiguæ etiam diruantur. pag.8.C
domus in qua reperti sunt hæretici diruantur. pag.8.C. pag.33.D pag. 50.D
domus eius in qua erant hæretici dominus qualiter puniatur. pag. 8.C pag.33.A.B.& pag.50.D
domus hæreticorum diruantur. pag.21. A.pag.25.D.& pag.45.C
domorum dirutarum materia qualiter diuidenda. pag 19.B
domus hæreticorum cum iubentur destrui, idem de turribus intelligitur. pag.19.B
domum in qua reperti sunt hæretici esse destruendam qualiter intelligatur. pag.21.E.22.A
domorum appendicia quando diruenda ob crimen hæresis. p.22.B
domus contiguæ quatenus destruendæ. pag.22.B
donatistarum error. pag.60.D

E

Ecclesia vna vera asseritur contra Fraticellos. pag.60.A B.& seq.
Ecclesiam catholicam hæreticorum voces non diuellunt à sua compage. pag.60.A & seq.
ecclesia catholica malos bonis permixtos complectitur. pag 60 C
ecclesiæ beneficia erga fideles. pag.60.C
electi per Inquisitorem vt procedant contra hæreticos, an sint delegati, vel subdelegati. pag.25.A
eleemosynæ ab hæreticis & fautoribus & cæteris non recipiendæ. pag. 3.C
emendare errores, non pertinaciter defendere bonorum consuetudo. pag.78.D
episcopus studeat de suis diœcesibus hæreticos exterminare. pag. 1.B.C
episcopus coerceat habentes commercium, aut familiaritatem cum hæreticis. pag.1.C
episcopus etiam per magistratus sæculares curet hæreticos extirpari. pag.1.C
episcopi prouideant Inquisitores in expensis de pœna pecuniaria exacta à redeuntibus. pag.12.D.E
episcopi exhiberi sibi inuenit Aterata impedientia negotium Inquisitionis, quæ rescecant seu moderant. pag.21.B.C
episcopus in sententia ferenda requirendus. pag.41.D
episcoporum & Inquisitorum negligentium purgare terram ab hæreticis pena. pag.71.C
episcopi requirendi in priuatione beneficiorum. pag.25 C
episcopi & cæteri ecclesiarum prælati Inquisitoribus assistant, & faueant. pag.26.E & seq.
errores contra fidem qualiter deprehendantur. pag.95 C
euangeliū in se solis esse completū mentiātur Fraticelli. pa.61. B C
examinationes testium committuntur. pag.42.A
excommunicati declarati per Inquisitores magistratus sæculares banno supponant. pag.41 C
excommunicati ratione hæresis, aut alia de causa & cæteri inhabiles testimoniū dicunt fauore fidei in causa hæresis pa.40.D & seq.
exempti quilibet & priuilegiati hæretici, vel suspecti Inquisitoribus subdantur. pag.127. & 128.
exercitum congregat Viterbium contra hæreticos. pa.18.C D
expensæ Inquisitoribus vnde possint Episcopi ministrare pa.12.D.E
expensæ ad prosecutionem sancti officij vnde possint ministrari. pag. 26.B.C.D
extrauagans Innocentij iiii. ad extirpanda confirmatur. pag. 77. per totum.
extrauagantes cur sic appellatæ. pag.145. col 2.A
extrauagantium disputatio à quibus habita. pag.145. col.2. A
extrauagantes in hæreticos latæ validæ sunt, quamuis extra iuris corpus ferantur pag.144 col.2. A
extrauagantes cum certæ sunt, iuri communi præponderant. pag. 149 col.2.E
extrauagantium auctoritas quot modis probetur. pag 150. col 1.B
extrauagans probatur ex pendenti plumbo. pag 150.col.1.E
extrauagantes quas habui ex archiuo Inquisitionis Bononiensis plumbum appensum habent. pag.150.col.2.E
extrauagans reperta in publico archiuio fidem facit pa.156.col.2.E
extrauagantes repertæ in regestis Pontificum bibliothecæ Vaticanæ certæ sunt. pag.150.col.2.B
extrauagans à notario subscripta, &c. fidem facit. pag.150 col.1.D
extrauagantes in hæreticos editæ, an vt leges generales seruari debeant. pag 151 col 1.B.C
extrauagans vni Inquisitori missa, omnibus loquitur in causis similibus. pag.151.col 2 C.D
extrauagantes in hæreticos editæ non extinguuntur cum conditore. pag.151.col.2.E
extrauagantis essentia non requirit quod sit perpetua. pag.152 col.1.C
extrauagans quandoque ratione materiæ de qua agit vni soli loco conuenit. pag 152 col.2 A
extrauagantium multiplex vtilitas. pag 152.col 2.B & seq.
extrauagantium contra hæreticos editarum lectioni diligenter incumbant Inquisitores. pag.152 col.2.E
extrauagantes quando dicantur decretis titulorum de hæreticis obuiare. pag 148.col.1.A.B

F

Falso relicto, omni tempore verum est amplectēdum. pa.80 D.E
Familiares Inquisitorum quales debeant. pag 63.B
familiares non sunt testes idonei ad excusandos domesticos in causa fidei. pag.25.A
fautores hæreticorum excommunicati. pag.1 A
filij hæreticorum fautorum, &c. ad nullum beneficium, vel officiū admittendi. pag.1.D
filij hæreticorum & cæterorum huiusmodi ad nullum officium, seu consilium admittantur. pag.8 E pag.33.C & pag.51.B
filij hæreticorum fautorum, &c. vsque ad secundam generationem officijs & beneficijs priuantur. pag.14 A pag.18.B & pag.58 A
filij reuelantes patres hæreticos pœnas effugiunt à iure latas contra eos. pag.14.A & pag.45 E
filii fautorum detegentes hæreticos, famæ restituuntur in premium fidei. pag.15.B pag.29.C.& pag 50.D
filij hæreticorum sponte venientium, & confitentium peccata sua integre iuris pœnæ remittuntur. pag.154
filij offendentium res, statum, & personas officij Inquisitorum seriter puniantur. pag.135 & 136.
filios & nepotes hæreticorum, fautorum, &c. officijs & beneficijs priuari qualiter intelligatur. pag.15.C
filii eorum qui cum moreretur, vocarunt hæreticos consolatos, an & quando adquietantur ad excusandos parentes. pag.25 E
filii hæreticorum, credentium, receptatorum, &c. si parentes conuertantur, ad officia & beneficia etiam dignitates assumi libere possunt. pag.55 E & seq.
filii hæreticorum fautorum, &c. conuersorum, si fideles sint, ad omnes ordines possunt promoueri. pag.56. & 57.
[illegible]
forma interrogandi hæreticos, vel suspectos de hæresi. pag.81 C
formatio [illegible] Inquisitorum. pag.71.B
Franciæ Rex Iudæorum Talmud comburatur. pag.45.
fratribus de ordine Minorum prædicantibus verbum Dei in terris infidelium multa concessa priuilegia. pag.25 & 28.
fraticelli nouum ordinem conantur instituere quales eorum habitus. pag.59 C.& seq.
fraticelli sacerdotibus auferunt omnem potestatem, quia non sunt de sua secta. pag.60.D
fraticelli duas singunt Ecclesias. pag.62.A
fraticellorū errores quinq; recitantur, & refelluntur. pag.60 & seq.
fraticellorum tertius error nullo modo iurandum asserit. pag 61. A
fraticellorum error asserentium Euangelium in se solis esse completum. pag.61.B
fraticellorum plures blasphemiæ. pag 61.C
fraticelli impie mentiantur dicentes sacerdotes peccatores non posse consecrare. pag.61. A.B
fraticelli iubentur capi & coerceri. pag.61 D.E
fraticelli nolunt Ecclesiæ mandatis obedire. pag.61.E
fraticellorum phantasticam religionem qui fecerunt professi examinari de fide iubentur. pag.62.D
fraticelli indicaturi quam haberent potestatem. pag.62.D.E
frederici leges contra hæreticos obseruentur. pag.5.A
frederici leges editas contra hæreticos obseruent magistratus sæculares. pag 9.E
Fredericus Romanorū Imperator leges tulit in hæreticos. p.13. A B
frederici leges contra hæreticos confirmantur. pag.13.C
fredericus Saxoniæ dux impie fauet Luthero. pag. 200. D.E.& seq.
fredericus Siciliæ rex Fraticellos persequitur iussu Pontificis. pag. 61.D.E

G

Gubernatorum Monarchia præstantissima. pag.81.D.& seq.
Gulielmus Okam damnatus. pag.64. & seq.

HAE-

H

HAeredes defunctorum, quando cogi possint ad implendas pœnitentias defunctis iniunctas pag. 24 C
hæredes defunctorum, an compelli possint ad agendam pœnitentiam, quæ defunctis fuerat iniungenda pag. 24. E
hæredes defunctorum, an & quando admittantur ad excusandos defunctos pag. 25. E. & seq.
hæretici ad nullas dignitates, vel consilia admittantur. pag. 1. E
hæretici non habent vocem ad eligendos aliquos ad officia, dignitates, & consilia. pag. 1. E
hæretici omnes excommunicantur. pag. 3. A
hæretici damnati per Ecclesiam brachio sæculari traduntur. pag. 3. A
hæretici ecclesiastica careant sepultura. pag. 3. C
hæreticis non est exhibendum patrocinium. pag. 3. C
hæreticis fautoribus, &c. non dentur Ecclesiæ sacramenta. pag. 3. C
hæretici sub pœna excommunicationis denuntiandi. pag. 3. C
hæreticorum filii vide Filij.
hæretici illaqueare & decipere cupiunt. pag 3. E
hæreticorum fraudes præcauendæ. pag. 4. A
hæreticos qui impugnant trium annorum indulgentiam consequuntur. pag. 4. C
hæretici banno exponantur. pag. 6 E. & pag. 30. B. & pag 48 C
hæretici per quoscunque capi possunt, & spoliari impune. pag. 7. A pag. 30 D. & pag. 48. D
hæretici expensis communis capiantur. & ducantur quo Inquisitores voluerint. pag 7 C. pag. 30 B. & pag 48. A
hæretici capti vbi, & per quos custodiendi. pag. 8 A B. pag 13. C
hæretici capti intra quod tempus à die capturæ debeant Inquisitoribus præsentari. pag 8 E. pag. 32. D. & pag. 50. C
hæreticos damnatos intra quot dies magistratus sæculares punire debeant pag. 8 B
hæretici capti per torturam cogantur dicere veritatem. pag 8. C. pag. 32. E. & pag. 50. C. D.
hæreticis fauens qualiter puniatur. pag. 8 D. pag 31. B. & pag 31. A
hæretici damnati per Ecclesiam debite puniantur. pag. 12. D. E. pag 37. E. & pag. 41. C
hæretici capti custodiantur, iudicentur, & tandem morte plectantur. pag. 13 D 27. & 45.
hæretici deprehensi redeuntes in perpetuum carcerem, & detrudantur. pag. 13. D. & pag. 27. E. & pag. 45. C
hæretici de vno loco ad alium se transferentes puniantur. pag. 13. B & pag. 45. D
hæreticorum fautores, &c. alijs officijs & beneficijs priuantur vsque ad secundum generationem pag. 14. A. & pag. 45. E
hæreticos capiant sæculares magistratus, & custodiant ad nutum Inquisitorum. pag 14 D. & pag. 28. C. & pag. 46. A
hæreticorum conatus nullus pag. 14 C. & pag 46. B
hæretici sunt lupi, angeli pessimi, colubri, serpente, &c. pag. 14. C & pag 46. B
hæretici venenum propinant sub mellis dulcedine, pag. 17. E. pa. 14. C. & pag. 46. B
hæretici etiã nemine deferente inuestigandi. pa. 14. E. 29. A. pag. 46. D
hæretici etiam leuiter suspecti examinari debent per iudices ecclesiasticos pag 15. A. & pag. 29. A
hæretici nisi resipiscant, comburantur. pag. 15. E. p. 28 A & pa. 45. E
hæretici quicunque infames, & banniti, & diffidati. pag. 15. C. 29. D. & pag. 47. B
hæreticus per hæreticum potest conuinci. pag. 57. E. 35. E. & pag. 10. A. & pag. 47. D.
hæretici per Ecclesiam damnati debite puniendi. pag. 51. E
hæretici deprehensi redeuntes in perpetuum carcerem detrudantur. pag. 17. A
hæretici confessi vel alij, vel suis iudicibus iudicandi. pag. 14. A
hæretici fautores &c. & eorũ filij officijs & beneficijs priuatis 17. D
hæretici omnes excommunicati. pag. 52. D
hæreticorum fautorum, & cæterorum huiusmodi pœnæ variæ pag 52. E. & 53. A
hæretici manifesti etiam ante condemnationem mortui carent ecclesiastica sepoltura. pag. 70. C
hæretici capti per magistratus sæculares ducantur quo index ecclesiasticus voluerit. pag. 71. A. B
hæretici cuiusuis dignitatis diligenter inuestigandi, & canonice coercendi. pag 76. A
hæreticorum versutia est, sacris litteris male intellectis errores suos palliare. pag. 101. D
hæreticos occultos, qualiter absoluant Inquisitores, aut eorum vicarij. pag. 108. B. C.
hæreticis sponte venientibus, & eorum filijs multa priuilegia conceduntur. pag. 118. D E. & seq.
hæreticorum & schismaticorum pœnæ omnes renouentur, & custodiri iubentur. pag. 125. A. B
hæreticis ac aliis redeuntibus ad Ecclesiam sub pœna pecuniaria præcipi potest, vt fidem teneant. pag. 26. A B. C
hæresim inculpati, vel diffamati, nisi mandatis Ecclesiæ obediant coerceantur. pag. 4. B
hæresis, nomen publicum est. pag. 24. E. & pag. 29. A
hæresis grauius delictum crimine læsæ maiestatis humanæ. pa 24. E & pag. 26. A
hæreses Ioannis Vvicleff. pag. 71. & 72.
hæreses Ioannis Husz. pag. 72. E. & seq.
hæresis crimen mere ecclesiasticum. pag. 84
hæreses Lutheri referuntur. pag. 91. B. & seq.
hebræorum libri blasphemias continentes vbique inuestigentur. pag. 157. A
henricus de Chalem damnatus pag. 64. C
henricum de Ceua Fraticelli sibi eligunt generalem ministrum. pag. 57 E & pag 59. D
henrici de Ceua, & complicum suorum gesta irrita declarantur. pag. 61. C
henricus de Cena eiusque complices capi iubentur. pag 62. B
hieronymus de Praga hæreticus. pag. 69
hispaniæ, & aliarum Inquisitionum instructiones qui vim habeant. pag. 148 col 2 A
hispanicæ instructiones pro officio Inquisitionis eruditæ, & valde vtiles. pag. 148. col. 2. B

I

IEsu Christi diuinitatem, Conceptionem de Spiritu sancto, aut mortem qui negant, coerceantur, & qualiter. pag. 121 & 122.
impedientes officium contra hæreticos coercendi. pag 10 E
impedientes Inquisitores hæreticæ prauitatis in suo Inquisitionis officio grauiter puniantur pag 118. & pa. 119.
impediendum Inquisitores hæreticæ prauitatis quales pœnæ. pag. 118 & pag 119.
impeditores sacri officij per reges & alios compescantur pag 11. A
impeditores sancti officij per Inquisitores, vel alios ad hoc ab ipsis deputatos puniantur. pag. 18 B
impeditores sacri officij, vt fautores & defensores hæreticorum puniantur. pag 18 A
impeditores sacri officii, vt fautores & defensores hæreticorum coerceantur per Inquisitores. pag 41. C
impeditores sacri officij qualiter coerceat Inquisitor. pag 77. C. D
impeditores sacri officij per Inquisitores possunt coerceri. pag 25 B
impeditores qui lædunt leges in hæreticos latas inuiolabiliter obseruandas. pag 147 col 2 C E
impetratio beneficiorum non comprehendit beneficia ob hæresim vacantia. pag. 123 D E
impressorum audacia insignis reprimitur pag 86. D. E
impressores librorum quid obseruare debeant. pag 122 & 123.
impressoriæ artis commoda, & incommoda pag 86 D E
imprimentium libros sine licentia quales pœnæ. pag 87 A B
imprimere libros non licet extra Vrbem nisi quos Episcopus & Inquisitor approbarint. pag 87 A
imprimere libros non licet Romæ nisi vicarius Papæ & Magister sacri Palatij approbauerint. pag 87. A
incantatores sortilegij & maleficij Inquisitori subduntur. pag 305 B & 306.
indulgentiam viginti dierum, & trium annorum qui assequantur in causa fidei: pag 4 C
indulgentiam omnium peccatorum consequitur, qui moritur persequendo hæreticos. pag 4 C
indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum quando concedant Inquisitores. pag. 22. A
indulgentia crucesignatorum. pag 16. D
indulgentiam viginti, vel quadraginta dierum qui consequantur. pag 16 D
indulgentia audientium prædicationem hæreticorum. pag 18 A
indulgentia Inquisitorum & crucesignatorum. pag 18 A
indulgentiam conferunt viginti, vel quadraginta dierum Inquisitores, & quando. pag 41 B
indulgentiam eandem consequuntur socij, notarij Inquisitorum, & qui Inquisitoribus auxiliantur pag 42 B
indulgentia crucesignatorum, & audientium sermonem Inquisitorum qualis, & quanta. pag. 77. B. C
indulgentiæ Inquisitorum, notariorum, & cæterorum qui negotio fidei fauent. pag 30 B C
inquisitionis negotio nemo se immisceat sub grauibus pœnis, nisi fuerit requisitus. pag 118. & 119.
inquisitionis statum, res, & personas offendentes grauissime coerceantur. pag. 135 & 136.
inquisitionis Romanæ stylus obseruandus. pag. 174 col 2. C. D
inquisitores idonei eligantur. pag 4. B
inquisitores Dei verbum prædicent. pag 4. B
inquisitores inquirant hæreticos, & de hæresi infamatos. pag. 4. B
inquisitores per censurã Ecclesiæ cõpescant contradictores. pag 4 C
inquisitores quæstuarios compescant. pag 4 C
inquisitoribus præstantes auxilium, trium annorum indulgentiam assequuntur. pag 4 C
inquisitores compellant per censuram Ecclesiæ magistratus sæculares, vt obseruent constitutiones Innocentij iiii. contra hæreticos. pag 6. C. D
inquisitores non obstante incorrectione litterarum Apostolicarum contra hæreticos, nihilominus procedant. pag. 10. A. B.
inquisitores diligenter inquirant hæreticos. pag. 10. D
inquisitores procedant contra hæreticos. & infamatos de hæresi inuocato brachio sæculari. pag 10 B
inquisitores compescant contradicentes sibi per censuram ecclesiasticam. pag 9 E. & pag 30. D
inquisitores curent ne hæretici simulate reuertantur ad Ecclesiam. pag. 20. E
inquisitoribus præstent auxilium sæculi magistratus, nobiles, & reguli. pag 31. D E
inquisitores compellere possunt magistratus sæculares, vt iurent obseruare

obseruare Leges contra hæreticos editas. pag. 12. A. B
Inquisitores suo pœna pecuniaria exigere possunt cautionem à recedentibus de fide tenenda. pag. 12. C. D
inquisitores per magistratus sæculares seruentur indemnes. pag. 14. B. C & 45. E B. 28.
inquisitores sub protectione suo, Imperatoris, quos Imperator securos custodiri iubet, pag 14 A. B. & pag 45.
inquisitores creare & amouere quibus competat. pag. 16. A. B
inquisitores prædicent crucis verbum contra hæreticos, &c. pag. 18 A. B
inquisitores crucesignatos erect eos, qui ad hæreticos debellandos se offerunt. pa. 18 B. C.
inquisitorum & crucesignatorum indulgentia. pag 18. A B
inquisitores procedant cõtra impedientes eorum officiũ. pa. 18. B C.
inquisitores à quibus censuris possint absoluere crucesignatos. pag. 18 C. D
inquisitores cum clericis crucesignatis dispensant super irregularitate quadam. pag 18 C. D
inquisitores cõpellere possunt sæculi magistratus ut obseruent leges Frederici contra hæreticos. pag. 18. E
inquisitores procedant contra hæreticos iuxta constitutiones Innocentij, reliquis legibus nihilominus seruatis p 19 C. & pag. 20. B
inquisitores procedunt contra impedientes vel non iuuantes officium suum. pag. 39 B. C & seq.
inquisitores possunt compellere viros religiosos ad conscribenda sacri officij acta. pag 39 D
inquisitores duos viros idoneos eligere possunt ad conscribenda sacri officij acta. pag 39. E
inquisitores simul vel separatim procedunt. pag. 22. A
inquisitores contra suspectos & infamatos procedunt, & contra fautores defensores, &c. pag. 41. B
inquisitoribus donec socij assignentur. pag. 42. E. & 43. A
inquisitoribus resistentes, aut iniuriam inferentes, quia puniunt hæreticos, grauiter coercendi exemplo ciuitatis Parmensis. pag. 54. D E. & seq.
inquisitores modesti sunt. pag. 63 A. B.
inquisitores arma non concedant hominibus ... pag 63. B
inquisitores procedant contra ineuntes fœdera cum hæreticis. pag. 63. C. D
inquisitores prædicent verbum crucis contra hæreticos & cæteros de hæresi suspectos. pag. 77 B. C
inquisitores etiam soli procedunt contra maleficos, incantatores &c. pag 85. B. C. & 143.
inquisitores contra maleficos & sortilegos procedant. pag. 99. D. E. & 141.
inquisitores inquirant in lamias seu striges. pag. 105. B
inquisitores vicarios sibi eligant annorum triginta. pa. 107. D
inquisitores contra quoslibet religiosos hæreticos, suspectos, vel diffamatos procedunt. pag 107. D
inquisitores qualiter absoluant occultos hæreticos. pa 108. B. C
inquisitores procedunt contra asserentes & prædicantes propositiones suspectas, scandalosas, erroneas, &c. pag 107 D. & pag. 109. C
inquisitores notarios creare possunt. pag. 115. E. & 126. A
inquisitores contra quoslibet religiosos, & exemptos hæreticos, vel suspectos procedunt. pag. 127. C. D E
inquisitores Cardinales in tota Republ. Christiana qualiter procedere possint contra prælatos hæreticos, vel suspectos pag. 128. 129
inquisitores Cardinales reassumere possunt causas iam decisas in negotio Inquisitionis. pag 131. & 132.
inquisitoribus Cardinalibus, in concernentibus suum officium omnes obedire tenentur. pag. 133.
inquisitores reos hæresis prius iudicent, inde pro alijs criminibus ab alijs iudicis puniantur. pag. 135. B. C.
inquisitores statuta possunt condere aduersus hæreticos in suis diœcesibus. pag. 147. col. 1. B.
inquisitorum consuetudo rationabilis obseruanda pag. 149. col. 1. A
inquisitores fabricent processus seruato iuris ordine. p. 149. col. 2. A
inquisitores stylum & consuetudinem sanctæ Inquisitionis Romani tribunalis obseruent. pag. 249. col. 2. A. B
inquisitores lectioni extrauagantium in hæreticos editarum incumbant. pag. 153. col. 1. A
inquisitores de diuinationibus, & sortilegijs quatenus cognoscant. pag. 24. C. 142. 143. & 144.
inquisitores non se intromittunt de quæstionibus vsurarũ pa. 24. D
inquisitor institutus cum potestate alios eligendi, quid possit. pag. 25. A
immutandus perpetuo, si fuerit in sacris constitutus, degradari debet. pag 25. A
inquisitoribus assistant & faueant ecclesiarũ prælati. pa. 29. C & seq.
inquisitores per excommunicationem, interdictum, & priuationem ab officijs compellere possunt sæculares magistratus, vt sententias contra hæreticos latas executioni mandent. pag 34. C. D
inquisitores per censuram ecclesiasticam, & exactionem pœnarum, cogere possunt eos, qui cum redirent ad Ecclesiam se obligarunt ad parendum mandatis ecclesiæ, vt pareant cum effectu. pag 35. A
inquisitores per censuram ecclesiasticam compellunt exhiberi sibi quælibet instrumenta ad Inquisitionem spectantia. pag 35. D
inquisitoribus plurima simul priuilegia concedit Alexander iiij. pag. 35. C. D.
inquisitoribus, & eorum socijs prouideant quicunque viri ecclesiastici de saluo & securo conductu de loco ad locum. pag. 36 A B
inquisitoribus & eorum socijs sub pœna excõmunicationis, & alia pecuniaria, cum fuerint requisiti, prouideant quilibet sæculares magistratus de securo conductu de loco ad locum. pag. 36 C. D
inquisitoribus assistant & præstent consilium & fauorem quilibet religiosi & magistratus sæculares. pag. 36. E. & seq.
inquisitoribus promittit Viterbium congregare exercitum contra hæreticos. pag 38. C & seq.
inquisitores bona hæreticorum confiscata vendunt, & pretium seruatur ad opus Romanæ Ecclesiæ. pag. 19 A
inquisitores compellant magistratus sæculares, vt custodiant constitutiones Innocentij iiii. pag. 43 E & seq.
inquisitores quis eligat. pag 43. B. C.
inquisitores quis, & qualiter possit amouere. pag. 44. C
inquisitores qualiter, & cũ qua potestate instituãtur. p 66. B C. & seq.
inquisitorum instituendorum forma. pag 66.
instructiones inquisitionis Hispaniæ, & aliarum Inquisitionum quã vim habeant. pag. 148. col. 2. A
Ioannes Vvicleff hæreticus & eius condemnatio. pag 69 & seq.
Ioannes Hus, & eius condemnatio. pag. 69 & seq.
Ioannes Vvicleff articuli damnati numerantur. pag 71. D. E. & 72.
Ioannes Hus articuli damnati referuntur. pag 72. E. 73. per totum. & 74. A
Ioannes Papa xxij. quo tempore damnauerit Michaelem de Cæsena, OKam, & Bonagratiam. pag 63. E. & seq.
irregularitatem contractam ex hæresi, vel apostasia amouent Inquisitores. pag. 108 B, C
irregularitatem clericorum crucesignatorum qualem amoueant Inquisitores. pag. 108 C
irregularitatem non incurrunt Inquisitores tradentes testes falsidicos curiæ sæculari. pag. 89. D. E. & seq.
Iudæi in quibus casibus subdantur Inquisitorum potestati. pag. 139.
iudæorum improbitas magna. pag. 139.
iudæorum impietas & cæcitas. pag. 4. D. E
iudæi cur Christianas nutrices habere studeant. pag. 4. D
iudæi nutrices non habeant Christianas. pag. 5. A
inquisitores per censuram ecclesiasticam iubeant obseruari leges in hæreticos editas. pag. 5. C. D
iudæis prædicetur Euangelium & semel in hebdomada pag. 53. D. E & 140. & seq.
iudæi, qui conuertuntur, benigne tractentur. pag. 54 A
iudæi conuersi non molestentur. pag. 54 A. B
iudæi si post sufficientem prædicationem proterui resistant, Papæ denuncientur. pag. 54. C
iudæis conuersis ad fidem multa priuilegia conceduntur. pag. 110. D. E. & seq.
iudæis conuersis Episcopi subueniant. pag. 111. A
iudæi baptizati instruantur in articulis fidei. pag 111. B
iurent magistratus sæculares exterminare de terris suis hæreticos. pag. 15. C. pag. 29. D. & pag. 47. C
iurare licitum esse euidenter multis probatur. pag 61. A
iurandum nullo modo esse mentiuntur Fraticelli. pa 61. A
iurandum nullo modo esse fallo comminiscuntur Valdenses. pa. 61.

L

Laicus de fide non prædicet. pag. 8. C
Laici de fide publice vel priuate non disputent. pag. 17. C
Laici non iudicent de personis, aut causis ecclesiasticis. pa. 100. A. B.
Lamiæ siue striges ab Inquisitoribus puniuntur. pag 83. B. C & seq.
Leges Frederici contra hæreticos confirmat Innocentius iiij. & refert. pag 13. C. D. & seq.
Leges omnes in hæreticos latas iubeant Inquisitores obseruari. pag. 41. A
Leges multæ latæ contra hæreticos. pag. 146 col 2. A
Leges Pontificiæ quæcumque in hæreticos latæ validæ sunt. pag. 147. col. 2. A
Leges sæculares contra hæreticos editæ etiam inuiolabiliter obseruandæ. pag 147 col. 1. A
Leges quasuis in hæreticos latas obseruandas esse inuiolabiliter vetusti Imperatores iusserunt. pa. 147 col. 1. B
Leges desuetudine, aut longo temporis interuallo non abolentur. pag. 147 col. 1. C
Leges incognitas iudex cognoscere non tenetur. pag 150. col. 1. A
Lex an sit generales, ex persona ferentis eam iudicatur. pag. 151. col. 2. A
Legis essentia non requirit quòd sit perpetua. pag. 152. col. 2. B
Leonis Papæ x. Bulla contra Lutherum. pag. 90.
Libri continentes statuta, & leges contra hæreticos editas qualiter custodiendi. pag. 9. D. pag. 34. B. & pag. 52. C
Librorum impressores & bibliopolæ quid debeãt obseruare. pa. 112. & 113. & vide, Imprimere, & Impressores.
Libri damnati, suspecti, nullo modo imprimantur aut uendantur. pag. 112 & 113.
Libri cum primum asportantur, qualiter publicari debeant, & multa alia circa librorum materiam obseruanda traduntur. pag. 112. & 113.
Libros prohibitos nemo legere potest, præter Inquisitores, & eorum commissarios. pag 115. B C & seq.
Libros prohibitos quicumque eos habuerit realiter, & cum effectu Inquisitoribus consignet. pag. 115. E
Libros prohibitos retinentium pœna. pag. 116. A
Libri Hebræorum in quibus blasphemiæ in Dominum & fidem nostram continentur vbique inuestigentur. pag. 117 A
Libros Hebræorum blasphemos in nostram religionem retinentes, quibus

quibus pœnis coerceantur. pag. 117 B
Libros prohibitos prætextu cuiuslibet facultatis nemo potest legere nisi Inquisitores, & eorum commissarii. pa. 119. E & 130.
Libros prohibitos, impressores bibliopolæ, & quiuis alii Inquisitoribus deferant. pag. 130. B
Libros prohibitos habentium grauissimæ pœnæ. pag. 130.
Libros in Indice comprehensos nemo legat. pag. 115.
Librorum prohibitorum Index cum præfixis ibi regulis custodiatur. pag. 131.
Libros prohibitos legens, de hæresi fit suspectus, & contra eum procedi potest. pag. 131.
Litterarum Apostolicarum incorrectione nõ obstante procedant Inquisitores. pag. 10 B.
Locus restitutus. pag. 148. c. 1. E
Ludouicus Bauarus cancellarii officium inique gerit. pag. 65 B.
Lutheri errores damnat Leo decimus, pag 90. B & seq.
Lutheri primæ hæreses recitantur. pag 91 & seq.
Lutheri tractatus interdicuntur pag. 52 & 96 & multa alia de Luthero, & aduersus Lutherum videto. pag 94 & seq.
Luthero datus saluus conductus, ut coram Papa se sistat. pag. 97. B
Luthero fauet Fredericus Dux Saxoniæ. pa. 100. D. E. & seq.
Lutheri furor, impietas, & multa alia de eo traduntur per pag. 102. totum.

M

MAgistratus seculares obseruent leges hæreticos editas, & conscribant in sua statuta. pa 6. B.
Magistratus seculares obseruent leges & statuta Inquisitorum cõtra hæreticos pag. 6. C. D.
Magistratus seculares initio regiminis iurent obseruare leges omnes in hæreticos editas, pag 6. E & pag. 30. & pag. 48. C.
Magistratus supponant banno omnes hæreticos pag. 5. C D pag. 7. B pag. 31 A B. & pag 48. D.
Magistratus seculares iubeant ne vllus hæreticus in terra sua moretur. pag 5 D pag. 31 A B & pag 48 D.
Magistratus secularis quot viros & quales eligere debeat ad capiendos & inquirendos hæreticos pag 5 D. pag. 31 B. & pa. 48. E
Magistratus exhibeant militem suum officialibus deputatis ad capiendos hæreticos. pag 7. E pag. 31 A. & pag. 49. D.
Magistratus secularis inuestiget filios hæreticorum fautorum, & cum admittantur ad officia, vel consilia. pa 8 E pa 33 C. & p. 51. B.
Magistratus secularis vnum assessorem cum Inquisitoribus mittat, ubi fuerit postulatus. pag 8 E pag. 33. C. D. & pag. 51. C
Magistratus secularis procedat contra accusatos de hæresi secundum leges Federici. pag. 8. E & seq pag 32. B. & pag. 51. C
Magistratus secularis intra quantum tempus debeat exequi pœnas in hæreticos latas. pag 9. A
Magistratus seculares faciat publice recitari statuta contra hæreticos edita. pag. 9. C D p 34 B & pag. 62. C
Magistratus seculares compellantur iurare se seruaturos leges contra hæreticos. pag. 22. B.
Magistratus seculares sine reuisione processuum, factorum per Inquisitores, sententias eorum mandent executioni infra sex dies. pag. 9. D. E. & p. 100. B.
Magistratus seculares prouideant Inquisitoribus de securo conductu de loco ad locum pa. 85. B. C
Magistratus seculares sub pœna excommunicationis, Inquisitoribus assistant, præstentque auxilium. pa 37. D. E.
Magistratus seculares compellantur per Inquisitores, obseruare constitutiones Innocentii iiii. pag. 43. C D.
Malefici, incantatores, & similes, etiam per solos Inquisitores possunt coerceri p. 85. B. C.
Mali pœnarum acerbitate reuocandi, ut cæteri timeant. pa. 69 B.
Manichæorum impietas de aduentu Spiritus sancti non in apostolos, sed in se. pag. 61. B.
Mariæ perpetuam virginitatem negantes coercentur pag. 121. & 122.
Martini Lutheri primæ hæreses, pag. 91. B. & seq.
Materia turrium & domorum dirutarum qualiter diuidenda. p. 19. B.
Michael de Cæsena damnatus. pag. 63. & 64.
Minister prouincialis or. Min. Inquisitores eligit, p 44. A. B. & seq.
Modus interrogandi hæreticos, aut de hæresi suspectos. pag. 74 A. B
Monarchia præstantior aliis generibus gubernationum. pag 82. D.
Montani error. pag. 60 & 61.
Morte non finitur actio criminis hæresis. pag. 54. E. & pag. 19. A. & pag. 46. D.

N

NEophyti non habeant inter se multam conuersationem. pag. 112. B.
Neophyti non inter se, sed cum originariis Christianis matrimonia contrahant. pa. 112. B
Neophyti ne seruent ritus iudaicos. pag. 112. B.
Neophyti delinquentes circa fidem, castigentur, & multa alia circa Neophytos, vide ibidem. pag. 112.
Nicolaus Eymericus, cur potissimum laude dignus. pag 153, col. 2. E
Nomina infamatorum de hæresi, vel bannitorum in quatuor libris conscribantur. pag 8. E. pag 33 C & pag 51. B.
Nomina prædictorum ter in anno publice recitentur. pag 8. E.
Nomina testium non publicentur. pag. 72. & 73.
Nomina & cognomina testium examinatorum in officio inquisitionis non publicantur. pag. 126 C
Notarios creare possunt Inquisitores. pag. 126.

O

OFficialium prædictorum quanto tempore duret officium p 7 D pag. 31 E. & pag 49 D
Officialibus electis pro capiendis hæreticis plena fides habeatur sine iuramento. pag. 7 C pag 31. C & pag. 49. A
Officiales iurent exequi omnia fideliter. pag. 31. C. & pag. 49 A
Officialibus prædictis pareatur. pag. 32. B pag 49 B.
Officialium prædictorum præcepta rata habeat magistratus secularis. pag. 7. C pag 31. D. & pag 49. B.
Officiales prædicti seruentur indemnes pag 7. C pa 31 D & pag 49 B
Officiales prædicti nec eorum hæredes non molestentur. pag 7. C. pag. 31 D & pag 49 B.
Officialibus prædictis euntibus ad capiendos hæreticos vnde & quantum soluatur. pag 7. D pag 31 E & pag. 49 C
Officiales prædicti alias exercitiis non impediantur. pag. 7. D. p. 32. A & pag. 49. D
Officiales prædicti an & quatenus remouendi. pag. 7. D pag 32 A & pag. 49 D.
Officialium prædictorum delinquentium pœna. pag. 7. E. pag. 32. A & pag. 49 D.
Officialibus deputatis pro capiendis hæreticis quilibet faueat. pag. 7 E pag 32 B & pag 49 E.
Officialibus prædictis qui non fauent, qualiter puniantur. pag 8. A pag 32 B. C & pag. 49. E
Officiales ad capiendos hæreticos constituti quatenus præcipere possint. pag. 42. D. E. & seq.
Officio sanctæ Inquisitionis nullum inferatur nocumentum, aut impedimentum. pag. 41. A
Officii Inquisitionis statum, res, & personas offendentes acriter puniuntur. pag 135 & 136
Occam damnatus. pag. 2 A
Ordo beati Francisci inclytus pag 58. D.
Ordinem beati Francisci iniqui conantur euertere. pa. 58 E.
Ordo beati Francisci, vide in voce beati Francisci.

P

PAnormitanus & Pontanus, Concilio Basiliensi male fauent. pag. 79. E 80. A
Papæ potestas a Deo est. pag. 79. B
Patereni vnde dicti & tria eorum scelera. pag. 14. D. pag. 38. E. & pag. 46. C.
Pecunia exacta, de pœnis iniunctis redeuntibus ad Ecclesiam, assignetur ad prosecutionem sanctæ fidei. pag. 12 E. & pag. 36. C. D.
Pecuniaria pœna exigi potest a redeuntibus ad ecclesiam, quod fidem tenebunt. pag. 12. D pag 36. B.
Perduellionis criminis pœna. pag 14. E. & pag. 39. A
Peritos quoslibet aduocant Inquisitores. pag. 44. A.
Periurorum testimonium in crimine hæresis qualiter admittatur. pag. 136. E
Pertinacia vnde quandoque in hæreticis nascatur. pag 178 C
Petrus De Corbario Antipapa. pa. 64. D.
Philosophiam profitentes soluant rationes philosophorum aduersus dogmata fidei. pag 86. A. B.
Pœnæ receptatorum, defensorum, & fautorum hæreticorum. pag. 3 A. B
Pœna magistratuum nolentium iurare quod seruabunt leges editas in hæreticos. pag. 6. E. 7. A. pag. 31. A. & pag. 48. C. D
Pœna non auxiliantium officialibus deputatis pro capiendis hæreticis. pag 8. A. pag 32. B. C. & pag. 49. E.
Pœna prohibentium ne capiantur hæretici, aut procurantium, vt iam capti euadant. pag 8. A. pag 32. B. C. pag. 49. E
Pœna assignantium se pro hæreticis. pag. 50 C. pag 41. D. & pag. 8 B.
Pœna auxiliantium hæreticis. pag. 8. D pag 33. B. & pag. 31. A B
Pœnæ ob hæresim inflictæ nullo modo remittantur. pag. 9 A B pag. 32. E. & pag 51 E
Pœna delentium, mutantium, vel diminuentium statuta contra hæreticos edita. pag 9. B pag 34. A pag. 52. A
Pœna credentium, receptatorum, &c. nisi satisfaciant ecclesiæ. pag. 15 B. C & pag 47. A. B
Pœna magistratuum nolentium præstare iuramentum de expellendis hæreticis. pa 15 D & pa 47. C
Pœna fautorum, receptatorum, & defensorum. pa 21. E.
Pœnæ variæ hæreticorum, fautorum, defensorum, & filiorum eorum pag. 52. E 53 A. & seq.
Pœna iudicum ecclesiasticorum negligentium purgare terras suas ab hæreticis. pa 71. C.
Pœna impedientium ne Inquisitores procedant contra prædicantes & asserentes propositiones suspectas erroneas, scandalosas, &c. pag 120 A & seq.
Pœnæ grauissimæ contra impedientes Inquisitores hæreticæ prauitatis. pa 118. B. C. & seq.
Pœnæ omnes quouis tempore latæ contra hæreticos & schismaticos renouantur, & custodiri iubentur. pa 123 A B
Pœnæ grauissimæ aduersus offendentes res, statum, & personas officii.

officiis S. Inquisitionis. pag. 135. & 136.
Pontificum Romanorum continua cura in extirpandis hæreticis. pag. 146. col. 1 C
pontificis Romani certa auctoritas & potestas. pag. 60. E
prædicandum crucis verbum contra hæreticos. pag. 16. D
prædicationem Inquisitorum audientibus contra hæreticos Inquisitores viginti dierum indulgentiam largiuntur. pag. 4 C
prædicatores priuata auctoritate, cohibentur. pag. 1 C
prædicatores quæstuarii compescuntur per Inquisitores. pag. 4. C. & pag. 42 B C
prædicare nemo audeat nisi approbatus à superiori. pag. 88. C. D
prædicatores explicent Euangelium iuxta receptas Patrum interpretationes. pag. 88. D
prædicatores à quibus debeant abstinere. pag. ... C. D
prædicatorum quales partes. pag. 88.
prædicantes, seu asserentes propositiones erroneas suspectas, scandalosas, &c. Inquisitoribus subduntur. pag 109. C. D. & seq.
prædicantibus verbum Dei in terris infidelium multa priuilegia conceduntur. pag. 22. D. E. & 23. per totum.
prælati ecclesiarum excitantur, vt prædicent verbum Dei contra Lutheri errores. pag 98 E. & seq.
prælati quicunque qui prius fuerunt hæretici, vel Schismatici, ipso facto sunt dignitate depositi. pag. 124 & seq.
prælati ecclesiarum, & quilibet alii religiosi prouideant Inquisitoribus de securo conductu de loco ad locum. pag. 36. A. B
prælati ecclesiarum, & quilibet religiosi assistant Inquisitoribus tanquam præsidio. pag 36 E & seq.
præmia sectantium legem Dei. pag 114 B. C. & seq.
princeps, & magistratus sæculares Inquisitoribus præstent auxilium. pag. 11. D. E
principes sæculares non patiantur hæreticos in terris suis morari. pag. 80. C
prior prouincialis ord. Præd. Inquisitores eligit. pag. 16. B
prior prouincialis ord. Prædica. Inquisitores amouet, alios substituit. pag. 16. B
priscillæ error. pag. 61 B
priuilegia nulla eximunt quemquam in causis fidei à iurisdictione Inquisitorum. pag. 41 C. D
priuilegia crucesignatorum confirmantur. pag. 137. D
priuilegia multa Inquisitorum. pag. 35 C. D
processus suos Inquisitores nec conficiant, & qualiter. pag. 149. col. 2. A
prohibentes ne capiantur hæretici, aut procurantes vt iam capti euadant, qualiter puniantur. pag. 8. A. pag. 32. B. C. & pag 43. E
prohibitos libros legens excommunicatus. pag. 131. C
propositionum varii gradus. pag 70 E
propositiones suspectas, erroneas scandalosas, &c. prædicantes & asserentes Inquisitoribus supponantur. pag. 109. C. D. & seq.
prouincialia concilia contra hæreticos edita vim legis habent. pag. 148 col. 1. D. E
purgare se nolentes aut deficientes in purgatione, qualiter puniantur. pag. 70. D. E

Q

Quæstuarios prædicatores compescunt Inquisitores. pag. 42 B. C

R

Raymundi Lulli libri interdici iubentur: pag. 67 B. C
Raymundi Lulli quidam liber defertur ad Papam Gregor. xi. pag. 67. D
Raymundi Lulli articuli, & libri interdicuntur. pag. 67 E. & seq.
receptatores hæreticorum excommunicati. pag. 9 A
receptatores & complices hæreticorum publicatis bonis relegantur. pag 15 B
receptatores, defensores, &c. excommunicati. pag. 17 A
redeuntes ad Ecclesiam, abiurent. pag. 4 B
redeuntibus ad Ecclesiam beneficium absolutionis impendatur. pag. 4 B
redeuntibus & abiurantibus absolutionis beneficium impendatur. pag. 10. D. E
relapsi mortis pœna afficiantur. pag. 13. E. & pag. 28. A. & pag 45. D
relapsus an sit, qui in aliam hæresim ab ea quam abiurauit, recidit. pag 34. A
relapsus an sit qui post abiurationem cum hæreticis communicat, vel eis fauet. pag. 14. B
religiosæ personæ duæ in testium examinatione adhibendæ. pag 41 D
religiosi qui dum essent in sæculo notarii fuerunt, adhiberi possunt ad acta officii scribenda. pag. 41 E
religiosi quicunque hæretici suspecti, vel diffamati per Inquisitores coercentur. pag 107. E. & seq.
religiosi quilibet, & exempti hæretici, vel suspecti Inquisitoribus subduntur. pag. 127.
religiosi in hæresim delinquentes grauius quam laici puniendi. pag. 25. B
retractatio Fr. Ferrandi agentis in minoribus pro concilio Basileensi. pag 78 & seq.
Romani Pontificis certa auctoritas & potestas. pag. 60. E

S

Sacerdotes & clerici instruentes citatos pro hæresi de dicendo mendacio, vel subticenda veritate per Inquisitores puniuntur. pag. 25. B
Sacerdotes peccatores non posse consecrare, error Fraticellorum. pag. 61 A. B
Sacramentis Ecclesiæ abutentes per Inquisitores puniuntur. pag. 105. B. D. & seq.
Salus non datur extra Ecclesiam. pag 81. B
Saluus conductus datus Luthero. pag. 97 B
Schismaticorum pœnæ omnes quouis tempore latæ renouantur, & custodiri iubentur. pag. 117 A B
Schismatici præsentes, præteriti, vel futuri, quibus officiis, & beneficiis sint priuati. pag. 123. & 124.
Schismatici sunt semper inhabiles ad officia & beneficia. pag. 119 & 124.
Schismatici & hæretici ad suas prælaturas & dignitates & beneficia nullatenus habilitentur. pag 119 E. & 124. A. B
Schismaticos aut hæreticos defendentes qualiter plectantur. pag. 124 A B
Sæculares magistratus banno supponant eos, etiam bonis publicatis, quos Inquisitores pro crimine hæresis excommunicatos declarabunt. pag. 18 B C
Sedes apostolica semper persecuta est hæreticos. pag. 10. C
Sententias latas per Inquisitores contra non præstantes ipsis auxilium ratas habet Papa. pag. 11. D E. & seq.
Sententia cum ferenda est, Episcopi iudicium requiratur. pag. 41 D
Sententias ... denuntiationes committunt Inquisitores. pag 42. A
Sententias latas ab Inquisitoribus contra hæreticos magistratus sæculares exequantur absque remissione processuum pag 84 D E. & 100 C
Sententiæ in crimine hæresis latæ in fauorem reorum non transeunt in rem iudicatam. pag. 131. & 132.
Sententia lata contra aliquam extrauagantem; an & quando sit nulla. pag 149. col. 2 E
Sententias latas & ferendas in causa hæresis, ut executioni mandent sæculares magistratus compelli possunt per Inquisitores per excommunicationem, interdictum, & priuationem ab officiis. pag 14. D. E
Sepelientium hæreticos pœnis. pag. 1. C
Sepelientes hæreticos, fautores, &c. qualiter puniantur. pag. 17. C
Socii idonei assignandi Inquisitoribus. pag. 43. A
Sortilegia an puniantur per Inquisitores. pag. 14. C
Spiritum sanctum in sola Manichæos venisse non in Apostolos mentiuntur Manichæi. pag. 61. B
Spiritus sanctus die Pentecostes venit in Apostolos. pag. 61 B. C
Sponte venientibus hæreticis quæ pœnæ remittantur. pag. 141. D. E per totum. & 114.
Statuta contradicentia legibus latis aduersus hæreticos deleantur. pag. 9. C & pag 14 B. & 52.
Statuta & constitutiones latas in hæreticos, magistratus sæcularis in publico faciat recitari. pag. 9. C. pag 14. B pag. 52. C
Statuta & constitutiones contra hæreticos edita in quatuor libros ... pag 9. D pag ... & pag 52 C.
Statuta ... pag 21. A B
Statuta contra hæreticos condunt laici de ciuitate Brixia, quæ Papa confirmat. pag. 106 B. C. & seq.
Statuta ecclesiarum excludentia personas de genere infecto quatenus valeant. pag 118.
Statutum Gregorii Papæ xiii. de blasphemiis & flagitiis Iudæorum in quæ Inquisitores animaduerterunt. pag. 139.
Statuta & decreta Inquisitionum obseruanda. pag. 147 col. 2. D
Striges seu lamiæ, id est qui maleficia perpetrant, quæ referantur Inquisitoribus subduntur. pag 105 B. C. D. & seq.
Stylus sanctæ Romanæ Inquisitionis obseruandus pag. 149. col. 1 C. D
Suspecti de hæresi nisi se purgent, excommunicentur. pag. 1 A
Suspecti de hæresi per annum in excommunicatione durantes eo elapso vt hæretici condemnantur. pag. 1 B
Suspecti de hæresi nisi se purgent, infames & banniti sunt, & elapso anno, vt hæretici condemnentur. pag 15. C pag 19 D & pag 47 B
Suspecti de hæresi nisi se purgent, excommunicentur, & elapso anno vt hæretici plectantur. pag 17 B
Suspecti de hæresi Inquisitorum iurisdictioni subduntur. pag 65 D
Suspectus vel diffamatus de hæresi citetur personaliter de fide responsurus. pag. 75 D. E
Suspicio violenta & modica. pag 34 A. & B
Syndicantes iurent fideliter syndicare. pag 9 C & 52. B
Syndicatio qualiter & per quos fiat super obseruandis legibus contra hæreticos. pag. 9. vide syndicetur magistratus
Syndicetur magistratus sæcularis de statutis contra hæreticos. pag. 9. C pag. 14 A. & pag 52. B
Syndicare præcedentem proximo potestatem qualiter intelligatur, & intra quantum tempus. pag. 12. B

T

Templariorum horrenda facinora. pag. 56. D. E. & seq.
Templarios iubet Clemens v. capi uno die. pag. 57. A
Tentationibus resistentes coronantur. pag. 4 A

Tento

testes cum examinantur, duæ personæ religiosæ adhibeantur. pag. 41 D
testium nomina qualiter publicanda in causis fidei. pa. 41 E
testium nomina nullatenus publicentur in sancto officio. p. 13. & 50.
testes periuri in crimine hæresis quatenus admittantur. pa. 50 & 51.
testes inhabiles in causa hæresis fauore fidei recipiuntur. pag. 40. D.
testes euocantur & compelluntur in negotio Henrici de Ceua. p. 63.
testes falsi fidei tradantur curiæ sæculari. pa. 89. D.E & seq.
thalmud qualis liber apud Hebræos. pag. 4 D. E
thalmud blasphemias continens pag. 4. D. E. & seq.
thalmudi liber iubente Gregorio nono Parisiis comburitur. pa. 5. A
thalmudo comburendo rex Franciæ præstat operam, & laudatur. pag. 5 A B
thalmud & cæteri libri Hebræorum blasphemias continentes iubentur inquiri & comburi. pag. 5. B
thalmud hebræorum Hierosolymitanum. & Babylonicum Romæ combustum fuit tempore Iulii Papæ iii iussu Cardinalium Inquisitorum. pag. 116 D E & 130 per totum.
thalmud iubetur comburi vbique per priuatum Inquisitorem. pag. 120 D E. & seq.
thalmudi libros, aut partes aliquas nemo habeat, sub certis [illegible] pœnis nec aliunde adduci faciat. pag. 119. D E. & seq.
transgressores legis Dei diuina vltione puniti. pag. 104 D. E
translationi vulgari sacrorum librorum dantes operam cohibeantur. pag. 2. A B. C. D
trinitatem negantes coercentur, & qualiter. pag. 121. & seq.
turres hæreticorum destruendæ. pag. 19. B

V

VAldensium error, nullo modo iurandum. pag. 61. A
Valdenses impie mentiuntur asserentes sacerdotes peccatores non posse consecrare. pag. 61. A. B.
Verum quocunque tempore detegatur, amplectendum. pag. 80. D. E
Vicarii Inquisitorum [illegible] eligi possunt. pag. 108. B
Villa in qua sunt inuenti hæretici qualiter puniatur. pag. 108 B
pag. 53 E & pag. 50 A. vide. Burgus.
Virginitatem B. Mariæ negantes coercentur. pag. 121. & seq.
Viterbiensis communitas exercitum congregat contra hæreticos & laudatur. pag. 58. C. D. & seq.
Vsurarum quæstiones non cognoscant Inquisitores. pag. 34. D
Vtilitates multæ quæ oriuntur ex extrauagantibus aduersus hæreticos lata numerantur. pag. 152. col. 1 & pag. 153.
Vt Inquisitionis c. de hæret. lib. 6 renouatur. pag. 70 D. E

Z

ZAnchinus recte cur scripserit. pag. 152. col. 4. B

REGESTVM

Directorij cum Commentariis. ††† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz.
Litterarum Apostolicarum. * A B C D E F G H I K.
Omnes Quaterniones. Yy Zz sunt Quinterniones. * est Duernio.

VENETIIS,
Apud Marcum Antonium Zalterium.
M. DC. VII.